

Coperta: Mircia DUMITRESCU

Tehnoredactare computerizată: Liliana KIPPER, Diana TATU, Mihaela TUDOR

ISBN 973-637-070-4
973-637-087-9

32.416

Academia Română

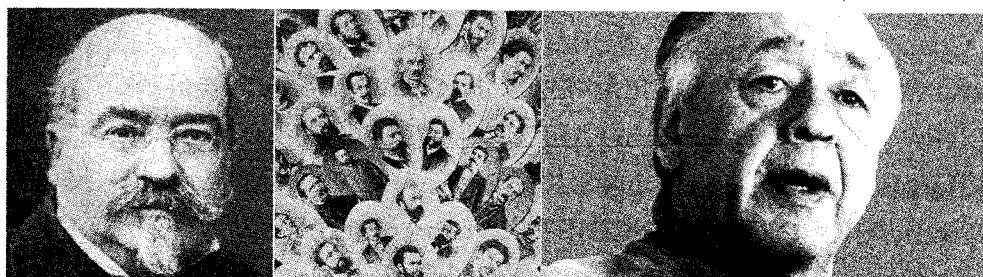
D ICTIONARUL G E N E R A L A L L I T E R A T U R I I R O M Â N E

București

2005

Editura
Univers Enciclopedic

E K

REVISTA ROMÂNĂ DE LINGVISTICĂ
ANUL XLII nr. 30. 999

COORDONATOR GENERAL:

Eugen SIMION

COORDONARE ŞI REVIZIE:

Magdalena BEDROSIAN, Mihai CIMPOI, Iordan DATCU, Gabriela DRĂGOI,
Victor DURNEA, Florin FAIFER, Laurențiu HANGANU, Dan MĂNUCĂ, Gabriela OMĂT,
Rodica PANDELE, Remus ZĂSTROIU

AUTORI:

Carmen ANDRAȘ, Șerban AXINTE, Leon BACONSKY, Delia BADEA,
Cristina Martha BALINTE, Nicolae BĂRNA, Cristina BÂRSAN, Olimpia BERCA,
Liviu P. BERCEA, Nicolae BILEȚCHI, Doina BOGDAN-DASCĂLU, Nicoleta BORCEA,
Grigore BOSTAN, Grigore BOTEZATU, Carmen BRĂGARU, Alexandru BURLACU,
Doru BURLACU, Constanța BUZATU, Hristu CÂNDROVEANU, Vlad CHIRIAC,
Mihai CIMPOI, Ion CIOCANU, Vasile CIOCANU, Alexandra CIOCÂRLIE, Ileana CIOCÂRLIE,
Constantin CIOPRAGA, Lucia CIREȘ, Ion H. CIUBOTARU, Liliana COROBKA, Petruș COSTEA,
Stănuța CREȚU, Daniel CRISTEA-ENACHE, Constantin CUBLEȘAN, Crișu DASCĂLU,
Iordan DATCU, Cristina DEUTSCH, Daniel DIMITRIU, Mihail DOLGAN, Magda DRAGU,
Gabriela DRĂGOI, Sebastian DRĂGULĂNESCU, Livia DUMITRU, Raluca DUNĂ,
Victor DURNEA, Marcel DUȚĂ, Florin FAIFER, Mira FETICU, Virgiliu FLOREA,
Nicolae FLORESCU, Maria FOARȚĂ, Ovidiu GHIDIRMIC, Anca GOȚIA, Dorina GRĂSOIU,
Victor V. GRECU, Andrei GRIGOR, Dan GRIGORESCU, Laurențiu HANGANU, Ion HANGIU,
Constantin HÂRLAV, Sorina IANOVICI-JECZA, Ofelia ICHIM, Stancu ILIN, Mihai IOVĂNEL,
Ion ISTRATE, Silvia MARIN, Dana MARINESCU, Dan Horia MAZILU, Dan MĂNUCĂ,
Nicolae MECU, Mihaela MICHAILOV, Dumitru MICU, Ileana MIHĂILĂ,
Valentin F. MIHĂESCU, Dan C. MIHĂILESCU, Florin MIHĂILESCU, Andrei MILCA,
Ioan MILEA, Emil MOANGĂ, Tudor NEDELCEA, Andrei NESTORESCU, OLOSZ Katalin,
Eugen ONU, Ion OPRÎȘAN, Constantin PAIU, Sava PÂNZARU, Petru POANTĂ,
Mihaela PODOCEA-CONSTANTINESCU, Mircea POPA, Tania RADU, Dorina N. RUSU,
Nicoleta SĂLCUDEANU, Alexandru SĂNDULESCU, Eugen SIMION, Algeria SIMOTA,
Oana SOARE, Roxana SORESCU, Monica SPIRIDON, Valeriu P. STANCU, Mihaela ȘCHIOPU,
Rodica ȘUIU, Constantin TEODOROVICI, Marian VASILE, Teodor VÂRGOLICI,
Cătălina VELCULESCU, Stan VELEA, Amalia VOICU, Leon VOLOVICI, Smaranda VULTUR,
Magda WÄCHTER, Joachim WITTSTOCK, Remus ZĂSTROIU

NOTĂ

Dicționarul general al literaturii române (DGLR) este o lucrare complexă, care include următoarele tipuri de articole: autor (scriitor, cronicar, autor de scrieri bisericești, folclorist, publicist, traducător ș.a.), editor, scriere cultă anonimă sau cu paternitate controversată (text cu caracter religios, cronică istorică etc.), carte populară, operă folclorică, specie folclorică, publicație periodică (revistă literară sau culturală, gazetă cu rubrică sau pagină literară), curent literar, societate literară sau culturală, instituție cu specific literar (uniune de consacrare sau profesională, institut de cercetare etc.).

Fiecare articol are un caracter monografic. Dimensiunile unui articol corespund locului ocupat de autor, publicație periodică etc. în cadrul general al literaturii noastre. Articolul dedicat unui autor are următoarea structură: titlul articolului (nume și prenume; paranteză care conține eventualele schimbări de nume și datele biografice limită) urmat de trei secțiuni — biografie, comentariul operei, bibliografie. Secțiunile articolului sunt corelate în funcție de ponderea activității autorului respectiv. În general, partea biografică selectează elementele relevante pentru activitatea literară a unui autor (informații despre familie, studii, formație intelectuală, debut, participare la cenacluri, prezența în publicații periodice, pseudonime, colegi de generație, implicare socială și o prezentare de ansamblu a operei). Comentariul operei urmărește, de obicei cronologic, domeniile literare abordate de scriitor și se bazează pe o medie a receptării critice, fără a exclude punctele de vedere proprii. Secțiunea bibliografică este compusă din două capitole. Primul, intitulat **SCRIERI**, înregistrează cronologic volumele originale, antume și postume, precum și principalele ediții; tot aici sunt incluse traduceri din opera autorului în discuție și traduceri din scriitorii străini și români efectuate de acesta. Nu au fost menționate lucrările fără caracter literar sau cultural (de exemplu, cărți de matematică, medicină, drept etc.). Cel de-al doilea capitol, intitulat **Repere bibliografice**, înregistrează cronologic referințe din periodice (se indică autorul, titlul articolului, denumirea periodicului — în întregime sau siglată —, anul calendaristic și numărul ori, în unele cazuri, ziua și luna) și din volume (se indică autorul, titlul cărții — în întregime sau siglat —, locul și anul de apariție — atunci când nu există siglă —, pagina sau paginile). Informațiile bibliografice se opresc la sfârșitul anului 2003. Articolele consacrate unor autori reprezentativi sunt însoțite de citate critice semnificative. În cazul marilor scriitori se adaugă un tabel cronologic al vieții și al operei. Și alte tipuri de articole, cu excepția celor dedicate publicațiilor periodice, sunt, de regulă, însoțite de un capitol bibliografic în care se menționează edițiile ori sursele și de un capitol de referințe bibliografice.

Corpul de articole al fiecărui volum este precedat de indicații pentru utilizarea dicționarului, cuprinse în **NOTĂ**, de o listă cu abrevieri și de lista autorilor de articole, întocmită în ordinea alfabetică a inițialelor cu care aceștia semnează. Urmează **BIBLIOGRAFIA**, alcătuită din două capitole: A. ENCICLOPEDII, DICȚIONARE, ISTORII LITERARE, MONOGRAFII, STUDII, EDIȚII; B. ARHIVE, PERIODICE, CULEGERI, ANTOLOGII. Volumele citate frecvent sunt menționate într-o formă abreviată transparent, iar pentru publicațiile periodice, culegeri și antologii s-au utilizat sigle formate din majuscule.

Au fost preluate și adaptate la specificul lucrării normele lexicografice redactate de Corneliu Morariu pentru *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*.

ABREVIERI

B. A. R.	= Biblioteca Academiei Române
ed.	= ediție ; ediția
edit.	= editor(~ului) ; editori(~lor)
f.a.	= fără an de apariție
fasc.	= fascicula ; fasciculele
f.l.	= fără localitate de apariție
fragm.	= fragment(~e) ; fragmentar
introd.	= introducerea; introducere de...
îngr.	= (ediție) îngrijită de...
j.	= județul
ms.	= manuscris
ms. rom.	= manuscris românesc
n.	= născut(~ă)
pref.	= prefața; prefață de...
publ.	= publicat (de...)
reed.	= reeditat (de...)
republ.	= republicat (de...)
sec.	= secolul
supl.	= supliment
t.	= tomul
tr.	= traducere (de...); traduceri (de...)
trad.	= traducător(~ului) ; traducători(~lor)
vol.	= volumul ; volumele

INIȚIALELE AUTORILOR DE ARTICOLE

A. B.	Alexandru BURLACU	D. D.	Daniel DIMITRIU
A. C.	Alexandra CIOCÂRLIE	D. G.	Dan GRIGORESCU
A. G.	Andrei GRIGOR	D. Gr.	Dorina GRĂSOIU
A. Gț.	Anca GOȚIA	D. H. M.	Dan Horia MAZILU
A. Ml.	Andrei MILCA	D. M.	Dan MĂNUCĂ
A.-M. B.	Ana-Maria BREZULEANU	D. Mc.	Dumitru MICU
A. N.	Andrei NESTORESCU	D. Mr.	Dana MARINESCU
A. S.	Aurel SASU	D. N. R.	Dorina N. RUSU
A. Sm.	Algeria SIMOTA	Dl. B.	Delia BADEA
A. V.	Amalia VOICU	E. M.	Emil MOANGĂ
Al. S.	Alexandru SĂNDULESCU	E. O.	Eugen ONU
Al. Ș.	Alexandru ȘTEFAN	E. S.	Eugen SIMION
C. A.	Carmen ANDRAȘ	F. C. P.	Florin Corneliu POPOVICI
C. B.	Cristina BÂRSAN	F. F.	Florin FAIFER
C. Br.	Carmen BRĂGARU	F. M.	Florin MIHĂILESCU
C. Bz.	Constanța BUZATU	G. B.	Grigore BOSTAN
C. C.	Constantin CIOPRAGA	G. D.	Gabriela DRĂGOI
C. D.	Crișu DASCĂLU	Gh. B.	Gheorghe BULGĂR
C. Dt.	Cristina DEUTSCH	Gr. B.	Grigore BOTEZATU
C. H.	Constantin HĂRLAV	Hr. C.	Hristu CÂNDROVEANU
C. M. B.	Cristina Martha BALINTE	I. C.	Ion CIOCANU
C. P.	Constantin PAIU	I. D.	Jordan DATCU
C. Pp.	Corina POPESCU	I. H.	Ion HANGIU
C. T.	Constantin TEODOROVICI	I. H. C.	Ion H. CIUBOTARU
C. U.	Cornel UNGUREANU	I. I.	Ion ISTRATE
C. V.	Cătălina VELCULESCU	I. M.	Ioan MILEA
Ct. C.	Constantin CUBLEȘAN	I. O.	Ion OPRÎȘAN
D. B.	Doru BURLACU	I. P.	Irina Petraș
D. B.-D.	Doina BOGDAN-DASCĂLU	I. R.-N.	Ilie RADU-NANDRA
D. C. M.	Dan C. MIHĂILESCU	I. T.	Ioana TĂMĂIAN
D. C.-E.	Daniel CRISTEA-ENACHE	Il. C.	Ileana CIOCÂRLIE

Il. M.	Ileana MIHĂILĂ	O. I.	Ofelia ICHIM
J. W.	Joachim WITTSTOCK	O. K.	OLOSZ Katalin
L. B.	Leon BACONSKY	O. S.	Oana SOARE
L. Cr.	Liliana COROBCA	P. C.	Petruş COSTEA
L. Cş.	Lucia CIREŞ	P. P.	Petru POANTĂ
L. D.	Livia DUMITRU	R. B. D.	Rodica BERARIU
L. H.	Laurenţiu HANGANU		DRAGHINCESCU
L. P. B.	Liviu P. BERCEA	R. D.	Raluca DUNĂ
L. V.	Leon VOLOVICI	R. S.	Roxana SORESCU
M. A.	Manuela ANTON	R. Ş.	Rodica ŞUIU
M. C.	Mihai CIMPOI	R. Z.	Remus ZĂSTROIU
M. D.	Mihail DIACONESCU	S. C.	Stănuţa CREŢU
M. Dg.	Mihail DOLGAN	S. D.	Sebastian DRĂGULĂNESCU
M. Dr.	Magda DRAGU	S. I.	Stancu. ILIN
M. Dţ.	Marcel DUŢĂ	S. I.-J.	Sorina IANOVICI-JECZA
M. F.	Maria FOARŢĂ	S. Mr.	Silvia MARIN
M. I.	Mihai IOVĂNEL	S. P.	Sava PÂNZARU
M. Mh.	Mihaela MICHAILOV	S. V.	Smaranda VULTUR
M. Pp.	Mircea POPA	St. V.	Stan VELEA
M. P.-C.	Mihaela PODOCEA- CONSTANTINESCU	Ş. A.	Şerban AXINTE
M. S.	Monica SPIRIDON	T. N.	Tudor NEDELCEA
M. Ş.	Mihaela ŞCHIOPU	T. R.	Tania RADU
M. Vs.	Marian VASILE	T. Ţn.	T. ŢUNAŞ
M. W.	Magda WÄCHTER	T. V.	Teodor VÂRGOLICI
Mr. F.	Mira FETICU	V. C.	Vasile CIOCANU
N. B.	Nicolae BĂIEŞU	V. Cr.	Valeriu CRISTEA
N. Bc.	Nicoleta BORCEA	V. D.	Victor DURNEA
N. Bl.	Nicolae BILEŢCHI	V. F.	Virgiliu FLOREA
N. Br.	Nicolae BÂRNA	V. F. M.	Valentin F. MIHĂESCU
N. Fl.	Nicolae FLORESCU	V. P. S.	Valeriu P. STANCU
N. M.	Nicolae MECU	V. T.	Valentin TAŞCU
N. S.	Nicoleta SĂLCUDEANU	V. V. G.	Victor V. GRECU
O. B.	Olimpia BERCA	VI. C.	Vlad CHIRIAC
O. G.	Ovidiu GHIDIRMIC	***	În redacţie

BIBLIOGRAFIE

A. ENCICLOPEDII, DICȚIONARE, ISTORII LITERARE, MONOGRAFII, STUDII, EDIȚII

- Acterian, *Privilegiați* = Arșavir Acterian, *Privilegiați și năpăstuiți*, pref. Mircea Zăciu, Iași, 1992
- Aczél, *Scriitori rom. Israel* = Emanuel Aczél, *Scriitori de limba română din Israel. Generația contemporană*, pref. Shaul Carmel, București, 2003
- Adam, *Planetariu* = Ioan Adam, *Planetariu*, București, 1984
- Adamek, *Trupul* = Diana Adamek, *Trupul neîndoielnic*, București, 1995
- Adamescu, *Contribuțiune* = Gh. Adamescu, *Contribuțiune la bibliografia românească*, I-III, București, 1921-1928
- Adamescu, *Ist. lit.* = Gh. Adamescu, *Istoria literaturii române*, București, 1913
- Aderca, *Contribuții* = F. Aderca, *Contribuții critice*, I-II, îngr. și pref. Margareta Feraru, București, 1983-1988
- Agârbiceanu, *Meditație* = Ion Agârbiceanu, *Meditație în septembrie. Publicistică literară*, îngr. Aurel Sasu, pref. Mircea Zăciu, Cluj, 1971
- Alboiu, *Un poet* = George Alboiu, *Un poet printre critici*, București, 1979
- Alexandrescu, *Confesiuni* = Matei Alexandrescu, *Confesiuni literare*, București, 1971
- Alexiu, *Ideografii* = Lucian Alexiu, *Ideografii lirice contemporane*, Timișoara, 1977
- Anania, *Rotonda* = Valeriu Anania, *Rotonda plopilor aprinși*, București, 1995
- Andriescu, *Disocieri* = Al. Andriescu, *Disocieri*, Iași, 1973
- Andriescu, *Relief* = Al. Andriescu, *Relief contemporan*, Iași, 1974
- Anestin, *Schiță* = Ion Anestin, *Schiță pentru istoria teatrului românesc*, București, 1938
- Anghel-Iosif, *Portrete* = D. Anghel, St. O. Iosif, *Portrete*, București, 1910
- Angheliescu, *Creație* = Adrian Angheliescu, *Creație și viață*, București, 1978
- Angheliescu, *Vedere* = Adrian Angheliescu, *Vedere dinspre Eyub*, București, 1986
- Angheliescu, *Lectura* = Mircea Angheliescu, *Lectura operei*, București, 1986
- Angheliescu, *Preromant. rom.* = Mircea Angheliescu, *Preromantismul românesc*, București, 1971
- Angheliescu, *Scriitori* = Mircea Angheliescu, *Scriitori și curente*, București, 1982
- Angheliescu, *Textul* = Mircea Angheliescu, *Textul și realitatea*, București, 1988
- Antonescu, *Scriitori* = Nae Antonescu, *Scriitori uitați*, Cluj-Napoca, 1980
- Apetroaie, *Lit. rom.* = Ion Apetroaie, *Literatura română a secolului al XX-lea*, I, Iași, 1978
- Apolzan, *Aspecte* = Mioara Apolzan, *Aspecte de istorie literară*, București, 1983
- Apostolescu, *Infl. romant.* = N. I. Apostolescu, *L'Influence des romantiques français sur la poésie roumaine*, pref. Émile Faguet, Paris, 1909

- Apostolescu, *Ist. lit.* = N. I. Apostolescu, *Istoria literaturii române moderne*, I-II, București, 1913-1916
- Ardeleanu, „A urî” = Virgil Ardeleanu, „A urî” ... „A iubi”. *Puncte de reper în proza actuală*, Cluj, 1971
- Ardeleanu, *Însemnări* = Virgil Ardeleanu, *Însemnări despre proză*, București, 1966
- Ardeleanu, *Mențiuni* = Virgil Ardeleanu, *Mențiuni*, Cluj-Napoca, 1978
- Ardeleanu, *Opinii* = Virgil Ardeleanu, *Opinii. Prozatori și critici*, Cluj-Napoca, 1975
- Ardeleanu, *Proza* = Virgil Ardeleanu, *Proza poezilor*, București, 1969
- Arghezi, *Scrieri* = Tudor Arghezi, *Scrieri*, vol. I-XXXIII, București, 1962-1983, vol. XXXIV-XXXVIII, îngr. Mitzura Arghezi, București, 1985-1988, vol. XXXIX-XLIV, îngr. Mitzura Arghezi și Traian Radu, București, 1994-2003
- Arimia-Bobocescu-Mischie-Negulescu-Păsărin, *Personalități gorjene* = Vasile Arimia, Vasile Bobocescu, Nicolae Mischie, Dan Negulescu, Alexandru Păsărin, *Personalități gorjene de-a lungul istoriei*, Târgu Jiu, 2000
- Baconsky, *Poeți* = A. E. Baconsky, *Poeți și poezie*, București, 1963
- Baconsky, *Marginalii* = Leon Baconsky, *Marginalii critice și istorico-literare*, București, 1968
- Balacciu-Chiriacescu, *Dicționar* = Jeana Balacciu, Rodica Chiriacescu, *Dicționar de lingviști și filologi români*, București, 1978
- Balotă, *Absurdul* = Nicolae Balotă, *Lupta cu absurdul*, București, 1971
- Balotă, *Arte* = Nicolae Balotă, *Arte poetice ale secolului XX*, București, 1976
- Balotă, *Euphorion* = Nicolae Balotă, *Euphorion*, București, 1969
- Balotă, *Ion* = Nicolae Balotă, *De la Ion la Ioanide*, București, 1974
- Balotă, *Labirint* = Nicolae Balotă, *Labirint*, București, 1970
- Balotă, *Scriitori maghiari* = Nicolae Balotă, *Scriitori maghiari din România. 1920-1980*, București, 1981
- Balotă, *Umanități* = Nicolae Balotă, *Umanități*, București, 1973
- Balotă, *Universul* = Nicolae Balotă, *Universul prozei*, București, 1976
- Baltag, *Polemos* = Nicolae Baltag, *Polemos*, București, 1978
- Baltazar, *Evocări* = Camil Baltazar, *Evocări și dialoguri literare*, București, 1974
- Barbu, *O ist.* = Eugen Barbu, *O istorie polemică și antologică a literaturii române de la origini până în prezent*, vol. I: *Poezia contemporană*, București, 1975
- Barbu, *Momente* = Nicolae Barbu, *Momente din istoria teatrului românesc*, pref. Valeriu Râpeanu, București, 1977
- Barbu, *Sine ira* = Nicolae Barbu, *Sine ira...*, Iași, 1971
- Bădăuță, *Note* = A. Bădăuță, *Note literare*, București, 1928
- Băileșteanu, *Abside* = Fănuș Băileșteanu, *Abside*, București, 1979
- Băileșteanu, *Aorist* = Fănuș Băileșteanu, *Aorist. Eseuri, proză, prozatori, proporții*, București, 1988
- Băileșteanu, *Refracții* = Fănuș Băileșteanu, *Refracții. Prozatori români contemporani*, București, 1980
- Bălan, *Artă* = Ion Dodu Bălan, *Artă și ideal*, București, 1975
- Bălan, *Condiția* = Ion Dodu Bălan, *Condiția creației*, București, 1968
- Bălan, *Ethos* = Ion Dodu Bălan, *Ethos și cultură sau Vocația tinereții*, București, 1972
- Bălan, *Repere* = Ion Dodu Bălan, *Repere critice*, București, 1988
- Băncilă, *Portrete* = Vasile Băncilă, *Portrete și semnificații*, îngr. Ileana Băncilă, pref. Zoe Dumitrescu-Buşulenga, București, 1987
- Bărbulescu, *Comentarii* = Simion Bărbulescu, *Comentarii critice*, București, 1969
- Bârlea, *Efigii* = Ovidiu Bârlea, *Efigii*, București, 1987

XI Dicționarul general al literaturii române

- Bârlea, *Ist. folc.* = Ovidiu Bârlea, *Istoria folcloristicii românești*, București, 1974
- Bârna, *Comentarii* = Nicolae Bârna, *Comentarii critice*, București, 2001
- Bârsănescu, *Medalioane* = Ștefan Bârsănescu, *Medalioane. Pentru o pedagogie a modelelor*, Iași, 1983
- Behring, *Scrit. rom. exil* = Eva Behring, *Scritori români din exil. 1945-1989*, tr. Tatiana Petrache și Lucia Nicolau, București, 2001
- Bejenaru, *Dicț. botoșănenilor* = Ionel Bejenaru, *Dicționarul botoșănenilor*, Iași, 1994
- Beke, *Fără interpret* = Beke György, *Fără interpret. Convorbiri cu 56 de scriitori despre relațiile literare româno-maghiare*, București, 1972
- Berca, *Dicț. scrit. bănățeni* = Olimpia Berca, *Dicționar al scriitorilor bănățeni (1940-1996)*, Timișoara, 1996
- Bezviconi, *Profiluri* = Gheorghe Bezviconi, *Profiluri de ieri și de azi*, București, 1943
- Biberi, *Eseuri* = Ion Biberi, *Ultime eseuri*, București, 1985
- Biberi, *Études* = Ion Biberi, *Études sur la littérature roumaine contemporaine*, Paris, 1937
- Biberi, *Lumea* = Ion Biberi, *Lumea de azi*, Iași, 1980
- Bitte-Chiș-Sârbu, *Dicț. scrit. Caraș* = Victoria I. Bitte, Tiberiu Chiș, Nicolae Sârbu, *Dicționarul scriitorilor din Caraș-Severin*, Reșița, 1998
- Bogdan, *Scrieri* = Ioan Bogdan, *Scrieri alese*, îngr. și introd. G. Mihăilă, București, 1968
- Bogdan-Duică, *Ist. lit.* = Gheorghe Bogdan-Duică, *Istoria literaturii române moderne. Întâii poeți munteni*, Cluj, 1923
- Bogdan-Duică, *Studii* = G. Bogdan-Duică, *Studii și articole*, îngr. și pref. D. Petrescu, București, 1975
- Borbély, *Grădina* = Ștefan Borbély, *Grădina magistrului Thomas*, București, 1995
- Borbély, *Xenograme* = Ștefan Borbély, *Xenograme*, Oradea, 1997
- Bote, *Symbolismul* = Lidia Bote, *Symbolismul românesc*, București, 1966
- Botez, *Memorii* = Demostene Botez, *Memorii*, I-II, București, 1970-1973
- Botez, *Figuri* = Octav Botez, *Figuri și note istorico-literare*, București, 1944
- Botez, *Pe marginea cărților* = Octav Botez, *Pe marginea cărților*, Iași, 1923
- Botez, *Scrieri* = Octav Botez, *Scrieri*, îngr. Ilie Dan, pref. Zaharia Sângeorzan, Iași, 1977
- Boz, *Anii* = Lucian Boz, *Anii literari '30*, Sydney, 1981
- Boz, *Cartea* = Lucian Boz, *Cartea cu poeți*, București, 1935
- Bradu, *Poeții* = Ioan Bradu, *Poeții și prozatorii bihoreni*, Beiuș, 1948
- Braga, *Destinul* = Mircea Braga, *Destinul unor structuri literare*, Cluj-Napoca, 1979
- Braga, *Ist. lit.* = Mircea Braga, *Istoria literară ca pretext*, Cluj-Napoca, 1982
- Braga, *Sensul* = Mircea Braga, *Când sensul acoperă semnul*, București, 1985
- Braga, *Sincronism* = Mircea Braga, *Sincronism și tradiție*, Cluj, 1972
- Braga, *Tradiție* = Mircea Braga, *Recursul la tradiție. O propunere hermeneutică*, Cluj-Napoca, 1987
- Brateș, *Aspecte* = Radu Brateș, *Aspecte din viața Blajului*, Blaj, 1942
- Brateș, *Oameni* = Radu Brateș, *Oameni din Ardeal*, București, 1973
- Bratu, *Ipoteze* = Savin Bratu, *Ipoteze și ipostaze. Pentru o teorie a istoriei literare*, București, 1973
- Bratu-Dumitrescu, *Contemporanul* = Savin Bratu și Zoe Dumitrescu, *Contemporanul și vremea lui*, București, 1959
- Brădățeanu, *Comedia* = Virgil Brădățeanu, *Comedia în dramaturgia românească*, București, 1970
- Brădățeanu, *Drama* = Virgil Brădățeanu, *Drama istorică națională (Perioada clasică)*, București, 1966

- Brădățeanu, *Istoria* = Virgil Brădățeanu, *Istoria literaturii dramatice românești și a artei spectacolului*, I-III, București, 1966-1982
- Breazu, *Studii* = Ion Breazu, *Studii de literatură română și comparată*, I-II, îngr. Mircea Curticeanu, Cluj, 1970-1973
- Buculei, *Prezențe* = Toader Buculei, *Prezențe brăilene în spiritualitatea românească*, Brăila, 1993
- Bucur, *Istoriografia* = Marin Bucur, *Istoriografia literară românească de la origini până la G. Călinescu*, București, 1973
- Bucur, *Poezie* = Marin Bucur, *Poezie. Destin, dramă*, București, 1982
- Bucur, *Poeți optzeciști* = Romulus Bucur, *Poeți optzeciști (și nu numai) în anii '90*, Pitești, 2000
- Bucuța, *Scrieri* = Emanoil Bucuța, *Scrieri*, I-II, îngr. Lucia Borș-Bucuța și Violeta Mihăilă, București, introd. Perpessicius, 1971-1977
- Bugariu, *Incursiuni* = Voicu Bugariu, *Incursiuni în literatura de azi*, București, 1971
- Bulgăr, *Cultură* = Gh. Bulgăr, *Cultură și limbaj*, București, 1986
- Bulgăr, *Problemele* = Gh. Bulgăr, *Problemele limbii literare în concepția scriitorilor români*, pref. Perpessicius, București, 1966
- Burada, *Ist. teatr.* = Teodor T. Burada, *Istoria teatrului în Moldova*, I-II, Iași, 1915-1922
- Busuioc, *Scriitori ieșeni* = Nicolae Busuioc, *Scriitori ieșeni contemporani. Dicționar biobibliografic*, Iași, 1997; ed. 2, Iași, 2002
- Busuioceanu, *Figuri* = Al. Busuioceanu, *Figuri și cărți*, București, 1922
- Buteanu, *Teatrul* = [Aurel Buteanu], *Teatrul românesc în Ardeal și Banat*, Timișoara, [1944]
- Caracostea, *Scrieri* = D. Caracostea, *Scrieri alese*, I-III, îngr. și pref. Mircea Anghelescu, București, 1986-1992
- Caragiale, *Opere* = I. L. Caragiale, *Opere*, vol. I-III, îngr. Paul Zarifopol, București, 1930-1932, vol. IV-VII, îngr. Șerban Cioculescu, București, 1938-1942
- Caraion, *Duelul* = Ion Caraion, *Duelul cu crinii*, București, 1972
- Caraion, *Pălărierul* = Ion Caraion, *Pălărierul silabelor*, București, 1976
- Caraion, *Tristețe* = Ion Caraion, *Tristețe și cărți*, București, 1995
- Carandino, *De la o zi* = N. Carandino, *De la o zi la alta*, I, București, 1979
- Carianopol, *Scriitori* = Virgil Carianopol, *Scriitori care au devenit amintiri*, vol. I, București, 1973, vol. II, Craiova, 1982
- Cartoian, *Cărțile pop.* = Nicolae Cartoian, *Cărțile populare în literatura românească*, I-II, București, 1929-1938
- Cartoian, *Ist. lit.* = Nicolae Cartoian, *Istoria literaturii române vechi*, I-III, București, 1940-1945; ed. îngr. Rodica Rotaru și Andrei Rusu, pref. Dan Horia Mazilu, București, 1996
- Călinescu, *Biblioteci* = Al. Călinescu, *Biblioteci deschise*, București, 1986
- Călinescu, *Perspective* = Al. Călinescu, *Perspective critice*, Iași, 1978
- Călinescu, *Cronici* = G. Călinescu, *Cronici literare și recenzii*, I-II, îngr. Andrei Rusu și Ion Bălu, București, 1991-1992
- Călinescu, *Gâlceava* = G. Călinescu, *Gâlceava înțeleptului cu lumea. Pseudojurnal de moralist*, I-II, îngr. Geo Șerban, București, 1973-1974
- Călinescu, *Ist. lit.* (1941); *Ist. lit.* (1982) = G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, București, 1941; ed. 2, îngr. Al. Piru, București, 1982
- Călinescu, *Literatura* = G. Călinescu, *Literatura nouă*, îngr. și pref. Al. Piru, Craiova, 1972
- Călinescu, *Principii* = G. Călinescu, *Principii de estetică*, îngr. și postfață Al. Piru, București, 1968

XIII Dicționarul general al literaturii române

- Călinescu, *Scrisori* = G. Călinescu, *Scrisori și documente*, îngr. N. Scurtu, pref. Al. Piru, București, 1979
- Călinescu, *Studii* = G. Călinescu, *Studii și cercetări de istorie literară*, îngr. și pref. Al. Piru, București, 1966
- Călinescu și contemporanii = G. Călinescu și contemporanii săi (*Corespondență primită*), I-II, îngr. Nicolae Mecu, București, 1984-1987.
- Călinescu, *Ulysse* = G. Călinescu, *Ulysse*, îngr. și pref. Geo Șerban, București, 1967
- Călinescu, *Aspecte* = Matei Călinescu, *Aspecte literare*, București, 1965
- Călinescu, *Eseuri* = Matei Călinescu, *Eseuri critice*, București, 1967
- Călinescu, *Fragmentarium* = Matei Călinescu, *Fragmentarium*, Cluj, 1973
- Căprariu, *Jurnal* = Al. Căprariu, *Jurnal literar*, București, 1967
- Cărtărescu, *Postmodernismul* = Mircea Cărtărescu, *Postmodernismul românesc*, postfață Paul Cornea, București, 1999
- Cărturari brașoveni = Cărturari brașoveni (*Sec. XV-XX*). Ghid biobibliografic, Brașov, 1972
- Cândroveanu, *Alfabet* = Hristu Cândroveanu, *Alfabet liric*, București, 1974
- Cândroveanu, *Aromânii* = Hristu Cândroveanu, *Aromânii ieri și azi*, Craiova, 1995
- Cândroveanu, *Lit. rom.* = Hristu Cândroveanu, *Literatura română pentru copii*, București, 1988
- Cândroveanu, *Poeți* = Hristu Cândroveanu, *Poeți și poezie*, 1980
- Cândroveanu, *Printre poeți* = Hristu Cândroveanu, *Printre poeți*, Cluj-Napoca, 1983
- Cesereanu, *Ipostaze* = Domițian Cesereanu, *Ipostaze*, Cluj, 1970
- Cesereanu, *Permanențe* = Domițian Cesereanu, *Permanențe ale criticii*, București, 1968
- Ceuca, *Teatologia* = Justin Ceuca, *Teatologia românească interbelică*, București, 1990
- Cheie-Pantea, *Palingeneza* = Iosif Cheie-Pantea, *Palingeneza valorilor*, Timișoara, 1982
- Chendi, *Foiletoane* = Ilarie Chendi, *Foiletoane*, ed. 2, București, 1925
- Chendi, *Fragmente* = Ilarie Chendi, *Fragmente*, București, 1905
- Chendi, *Impresii* = Ilarie Chendi, *Impresii*, ed. 2, București, 1924
- Chendi, *Pagini* = Ilarie Chendi, *Pagini de critică*, îngr. și introd. Vasile Netea, București, 1969
- Chendi, *Schițe* = Ilarie Chendi, *Schițe de critică literară*, București, 1924
- Chendi, *Scrieri* = Ilarie Chendi, *Scrieri*, I-VI, îngr. și pref. Dumitru Bălăeț, București, 1988-2003
- Chihaia, *Mărturisiri* = Pavel Chihaia, *Mărturisiri din exil*, Iași, 1994
- Chinezu, *Pagini* = Ion Chinezu, *Pagini de critică*, îngr. și pref. I. Negoțescu, București, 1969
- Chițimia, *Folcloriști* = I. C. Chițimia, *Folcloriști și folcloristică românească*, București, 1968
- Chițimia, *Probleme* = I. C. Chițimia, *Probleme de bază ale literaturii române vechi*, București, 1972
- Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia* = Mihai Cimpoi, *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*, ed. 2, Chișinău, 1997
- Ciobanu, *Critica* = Nicolae Ciobanu, *Critica în primă instanță*, București, 1974
- Ciobanu, *Imaginar* = Nicolae Ciobanu, *Între imaginar și fantastic în proza românească*, București, 1987
- Ciobanu, *Incursiuni* = Nicolae Ciobanu, *Incursiuni critice*, Timișoara, 1975
- Ciobanu, *Însemne* = Nicolae Ciobanu, *Însemne ale modernității*, I-II, București, 1977-1979
- Ciobanu, *Nuvela* = Nicolae Ciobanu, *Nuvela și povestirea contemporană*, București, 1967
- Ciobanu, *Opera* = Nicolae Ciobanu, *Întâlnire cu opera*, București, 1982
- Ciobanu, *Panoramic* = Nicolae Ciobanu, *Panoramic*, București, 1972
- Ciobanu, *Cultura* = Ștefan Ciobanu, *Cultura românească în Basarabia sub stăpânirea rusă*, Chișinău, 1923

- Ciobanu, *Ist. lit.* = Ștefan Ciobanu, *Istoria literaturii române vechi*, I, București, 1947; ed. îngr. și pref. Dan Horia Mazilu, București, 1989
- Ciobanu, *Poporanismul* = Valeriu Ciobanu, *Poporanismul. Geneză, evoluție, ideologie*, București, 1946
- Ciocârlie, *Eseuri* = Livius Ciocârlie, *Eseuri critice*, Timișoara, 1983
- Cioculescu, *Amintiri* = Șerban Cioculescu, *Amintiri*, București, 1981
- Cioculescu, *Aspecte* = Șerban Cioculescu, *Aspecte literare contemporane (1932-1947)*, București, 1972
- Cioculescu, *Itinerar* = Șerban Cioculescu, *Itinerar critic*, I-V, București, 1973-1989
- Cioculescu, *Prozatori* = Șerban Cioculescu, *Prozatori români. De la Mihail Kogălniceanu la Mihail Sadoveanu*, București, 1977
- Cioculescu, *Varietăți* = Șerban Cioculescu, *Varietăți critice*, București, 1966
- Cioculescu-Streinu-Vianu, *Ist. lit.* = Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Tudor Vianu, *Istoria literaturii române moderne*, ed. 2, București, 1971
- Ciompec, *Motivul* = Gh. Ciompec, *Motivul creației în literatura română*, București, 1979
- Ciopraga, *Amfiteatru* = Const. Ciopraga, *Amfiteatru cu poeți*, Iași, 1995
- Ciopraga, *Lit. rom.* = Const. Ciopraga, *Literatura română între 1900-1918*, Iași, 1970
- Ciopraga, *Personalitatea* = Const. Ciopraga, *Personalitatea literaturii române*, Iași, 1973
- Ciopraga, *Portrete* = Const. Ciopraga, *Portrete și reflecții literare*, București, 1967
- Ciopraga, *Propilee* = Const. Ciopraga, *Propilee. Cărți și destine*, Iași, 1984
- Ciopraga, *Ulysse* = Const. Ciopraga, *Între Ulysse și Don Quijote*, Iași, 1978
- Ciorănescu, *Lit. comp.* = Alexandru Ciorănescu, *Literatura comparată*, Craiova, 1944
- Ciorănescu, *Teatr. rom.* = Alexandru Ciorănescu, *Teatrul românesc în versuri și izvoarele lui*, București, 1943
- Cistelecan, *Poezie* = Al. Cistelecan, *Poezie și livresc*, București, 1987
- Cistelecan, *Top ten* = Al. Cistelecan, *Top ten (recenzii rapide)*, Cluj-Napoca, 2000
- Cocora, *Privitor* = Ion Cocora, *Privitor ca la teatru*, I-III, Cluj-Napoca, 1975-1982
- Colesnic, *Basarabia* = Iurie Colesnic, *Basarabia necunoscută*, I-IV, Chișinău, 1993-2002
- Comșa-Seiceanu, *Dascălii* = Nicolae Comșa, Teodor Seiceanu, *Dascălii Blajului. 1754-1948*, București, 1994
- Condurache, *Portret* = Val Condurache, *Portret al criticului în tinerețe*, București, 1984
- Constantin, *A doua carte* = Ilie Constantin, *A doua carte despre poeți*, București, 1973
- Constantin, *Complicitatea* = Ilie Constantin, *Complicitatea fertilă (Poeți români. 1950-1973)*, tr. Liliana și Valentin Atanasiu, Cluj-Napoca, 1994
- Constantin, *Despre poeți* = Ilie Constantin, *Despre poeți*, București, 1971
- Constantin, *Prozatori-critici* = Ilie Constantin, *Despre prozatori și critici*, Cluj, 1973
- Constantinescu, *Studii* = Emilian I. Constantinescu, *Studii literare*, îngr. și pref. Cristian Popescu, postfață Șerban Cioculescu, Cluj-Napoca, 1983
- Constantinescu, *Mișcarea* = Pompiliu Constantinescu, *Mișcarea literară*, București, [1927]
- Constantinescu, *Opere* = Pompiliu Constantinescu, *Opere și autori*, București, 1928
- Constantinescu, *Scrieri* = Pompiliu Constantinescu, *Scrieri*, I-VI, îngr. Constanța Constantinescu, pref. Victor Felea, București, 1967-1972
- Corbea, *Mărturisiri* = Dumitru Corbea, *Mărturisiri*, București, 1987
- Corbea-Florescu, *Biografii* = Ileana Corbea, Nicolae Florescu, *Biografii posibile*, I-III, București, 1973-1984

XV *Dicționarul general al literaturii române*

- Correspondență. Ramuri* = *Correspondență. „Ramuri“*, îngr. și pref. Florea Firan, Craiova, 1973
- Cornea, *Alecsandrescu – Eminescu* = Paul Cornea, *De la Alecsandrescu la Eminescu*, București, 1966
- Cornea, *Aproapele* = Paul Cornea, *Aproapele și departele*, București, 1990
- Cornea, *Itinerar* = Paul Cornea, *Itinerar printre clasici*, București, 1984
- Cornea, *Oamenii* = Paul Cornea, *Oamenii începutului de drum*, București, 1974
- Cornea, *Originile* = Paul Cornea, *Originile romantismului românesc*, București, 1972
- Cornea, *Semnele* = Paul Cornea, *Semnele vremii*, București, 1995
- Cornea, *Studii* = Paul Cornea, *Studii de literatură română modernă*, București, 1962
- Cornea-Păcurariu, *Ist. lit.* = Paul Cornea și D. Păcurariu, *Curs de istoria literaturii române moderne*, București, 1962
- Cornel, *Figuri* = Theodor Cornel, *Figuri contemporane din România* (în colaborare), I-III, București, 1909-1914
- Cosco, *Bunica* = C. Cosco, *Când era bunica fată*, București, 1942
- Cosma, *Geneza* = Anton Cosma, *Geneza romanului românesc*, București, 1985
- Cosma, *Romanul* = Anton Cosma, *Romanul românesc contemporan. 1945-1985*, I, București, 1988, II, Cluj-Napoca, 1998
- Cosma, *Bănățeni* = Aurel Cosma, *Bănățeni de altădată*, Timișoara, 1933
- Costin, *Viața* = Lucian Costin, *Din viața scriitorilor*, I-II, București, [1937]
- Coșovei, *Pornind* = Traian T. Coșovei, *Pornind de la un vers*, București, 1990
- Cotruș, *Meditații* = Ovidiu Cotruș, *Meditații critice*, îngr. și introd. Ștefan Aug. Doinaș, București, 1983
- Craia, *Fetele* = Sultana Craia, *Fetele orașului*, București, 1988
- Craia, *Orizontul* = Sultana Craia, *Orizontul rustic în literatura română*, București, 1985
- Crăciun, *Confesiuni* = Victor Crăciun, *Confesiuni sonore. O istorie a literaturii române la microfon*, București, 1980
- Crețu, *Constructori* = Nicolae Crețu, *Constructori ai romanului*, București, 1982
- Cristea, *Arcadia* = Dan Cristea, *Arcadia imaginată*, București, 1977
- Cristea, *Faptul* = Dan Cristea, *Faptul de a scrie*, București, 1980
- Cristea, *Un an* = Dan Cristea, *Un an de poezie*, București, 1974
- Cristea, *Alianțe* = Valeriu Cristea, *Alianțe literare*, București, 1977
- Cristea, *A scrie* = Valeriu Cristea, *A scrie, a citi*, Cluj-Napoca, 1992
- Cristea, *Domeniul* = Valeriu Cristea, *Domeniul criticii*, București, 1975
- Cristea, *Fereastra* = Valeriu Cristea, *Fereastra criticului*, București, 1987
- Cristea, *Interpretări* = Valeriu Cristea, *Interpretări critice*, București, 1970
- Cristea, *Modestie* = Valeriu Cristea, *Modestie și orgoliu*, București, 1984
- Cristea, *Teleorman* = Stan V. Cristea, *Județul Teleorman. Dicționar biobibliografic*, Alexandria, 1996
- Cristea-Enache, *Concert* = Daniel Cristea-Enache, *Concert de deschidere*, pref. C. Stănescu, București, 2001
- Cristofor, *Țara Sfântă* = Ion Cristofor, *Scriitori din Țara Sfântă*, I-II, Cluj-Napoca, 2000-2002
- Crișan, *Confesiuni* = Constantin Crișan, *Confesiuni esențiale*, București, 1977
- Crișan-Crăciun, *Literatura* = Constantin Crișan, Victor Crăciun, *Literatura română în lume*, pref. Pierre de Boisdeffre, București, 1969
- Crohmălniceanu, *Al doilea suflu* = Ovid. S. Crohmălniceanu, *Al doilea suflu*, București, 1989

- Crohmălniceanu, *Cinci prozatori* = Ovid. S. Crohmălniceanu, *Cinci prozatori în cinci feluri de lectură*, București, 1984
- Crohmălniceanu, *Cronici* = Ovid. S. Crohmălniceanu, *Cronici literare. 1954–1956*, București, 1957
- Crohmălniceanu, *Literatura* = Ovid S. Crohmălniceanu, *Literatura română între cele două războaie mondiale*, I–III, București, 1972–1975; vol. I, ed. 1, București, 1967
- Crohmălniceanu, *Lit. rom. expr.* = Ovid S. Crohmălniceanu, *Literatura română și expresionismul*, București, 1971
- Crohmălniceanu, *Pâinea noastră* = Ovid S. Crohmălniceanu, *Pâinea noastră cea de toate zilele*, București, 1981
- Cubleșan, *Civic – etic* = Constantin Cubleșan, *Teatrul între civic și etic*, Cluj-Napoca, 1983
- Cubleșan, *Miniaturi* = Constantin Cubleșan, *Miniaturi critice*, București, 1969.
- Cubleșan, *Teatrul* = Constantin Cubleșan, *Teatrul. Istorie și actualitate*, Cluj-Napoca, 1979
- Culcer, *Citind* = Dan Culcer, *Citind sau trăind literatura*, Cluj-Napoca, 1976
- Culcer, *Serii* = Dan Culcer, *Serii și grupuri*, București, 1981.
- Curticăpeanu, *Orizonturile* = Doina Curticăpeanu, *Orizonturile vieții în literatura veche românească (1520–1743)*, București, 1975
- Curticăpeanu, *Mișc. cult.* = Vasile Curticăpeanu, *Mișcarea culturală românească pentru Unirea din 1918*, București, 1968
- Dafin, *Figuri* = Ioan Dafin, *Figuri ieșene*, I–IV, Iași, [1927]; ed. 2, Iași, 1928
- Dafin, *Iașul* = Ioan Dafin, *Iașul cultural și social*, I–II, Iași, 1928–192
- Damian, *Direcții* = S. Damian, *Direcții și tendințe în proza nouă*, București, 1963
- Damian, *Intrarea* = S. Damian, *Intrarea în castel. Încercări de analiză a prozei*, București, 1970
- Dan, *Proza* = Sergiu Pavel Dan, *Proza fantastică românească*, București, 1975
- Datcu, *Dicț. etnolog.* = Iordan Datcu, *Dicționarul etnologilor români*, București, I–III, 1998–2001
- Datcu, *Repere* = Iordan Datcu, *Repere în etnologia românească*, București, 2002
- Davidescu, *Aspecte* = N. Davidescu, *Aspecte și direcții literare*, îngr. și pref. Margareta Feraru, București, 1975
- Demetrescu, *Însemnări* = Romulus Demetrescu, *Însemnări critice*, îngr. Nae Antonescu și Dimitrie Danciu, Cluj-Napoca, 1979
- Demetrescu, *Profile* = Traian Demetrescu, *Profile literare*, Craiova, 1891
- Densusianu, *Lit. rom.* = Ovid Densusianu, *Literatura română modernă*, I–III, București, 1920–1933
- Densusianu, *Opere* = Ovid Densusianu, *Opere*, I–VI, îngr. și pref. B. Cazacu, V. Russu, I. Șerb, Florica Șerb, București, 1968–1985
- Diaconescu, *Dramaturgi* = Romulus Diaconescu, *Dramaturgi români contemporani*, Craiova, 1983
- Dicț. analitic* = *Dicționar analitic de opere literare românești*, I–IV, coordonator Ion Pop, 1998–2003
- Dicț. esențial* = *Dicționarul esențial al scriitorilor români*, coordonatori Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu, București, 2000
- Dicț. lit. 1900* = *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, coordonatori Gabriela Drăgoi, Florin Faifer, Dan Mănuță, Alexandru Teodorescu, Leon Volovici, Remus Zăstroiu, București, 1979
- Dicț. scriit. rom.* = *Dicționarul scriitorilor români*, I–IV, coordonatori Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu, București, 1995–2003
- Dima, *Dezbateri* = Al. Dima, *Dezbateri critice*, București, 1977
- Dima, *Studii* = Al. Dima, *Studii de istorie a teoriei literare românești*, București, 1962

XVII Dicționarul general al literaturii române

- Dima, *Viziunea* = Al. Dima, *Viziunea cosmică în poezia românească*, Iași, 1982
- Dimisianu, *Lecturi* = Gabriel Dimisianu, *Lecturi libere*, București, 1983
- Dimisianu, *Lumea* = Gabriel Dimisianu, *Lumea criticului*, București, 2000
- Dimisianu, *Nouă prozatori* = Gabriel Dimisianu, *Nouă prozatori*, București, 1977
- Dimisianu, *Opinii* = Gabriel Dimisianu, *Opinii literare*, București, 1978
- Dimisianu, *Prozatori* = Gabriel Dimisianu, *Prozatori de azi*, București, 1970
- Dimisianu, *Repere* = Gabriel Dimisianu, *Repere*, București, 1990
- Dimisianu, *Schițe* = Gabriel Dimisianu, *Schițe de critică*, București, 1966
- Dimisianu, *Subiecte* = Gabriel Dimisianu, *Subiecte*, București, 1987
- Dimisianu, *Valori* = Gabriel Dimisianu, *Valori actuale*, București, 1974
- Dimitriu, *Singurătatea* = Daniel Dimitriu, *Singurătatea lecturii*, București, 1980
- Dobrescu, *Foiletoane* = Alexandru Dobrescu, *Foiletoane*, vol. I, București, 1979, vol. II-III, Iași, 1981-1984
- Doinaș, *Diogene* = Ștefan Aug. Doinaș, *Lampa lui Diogene*, București, 1970
- Doinaș, *Lectura* = Ștefan Aug. Doinaș, *Lectura poeziei, urmată de Tragic și demonic*, București, 1980
- Doinaș, *Poezie* = Ștefan Aug. Doinaș, *Poezie și modă poetică*, București, 1972
- Dorcescu, *Embleme* = Eugen Dorcescu, *Embleme ale realității*, București, 1978
- Dorcescu, *Metafora* = Eugen Dorcescu, *Metafora poetică*, București, 1975
- Dragomirescu, *Sămănătorism* = Mihail Dragomirescu, *Sămănătorism, poporanism, criticism*, București, 1934
- Dragomirescu, *Scrieri* = Mihail Dragomirescu, *Scrieri critice și estetice*, îngr. Z. Ornea și Gh. Stroia, introd. Z. Ornea, București, 1969
- Drăgan, *Ist. lit.* = Gabriel Drăgan, *Istoria literaturii române*, ed. 3, București, 1943
- Drăgan, *Aproximații* = Mihai Drăgan, *Aproximații critice*, Iași, 1970
- Drăgan, *Clasici* = Mihai Drăgan, *Clasici și moderni*, București, 1987
- Drăgan, *Lecturi* = Mihai Drăgan, *Lecturi posibile*, Iași, 1978
- Drăgan, *Reacții* = Mihai Drăgan, *Reacții critice*, Iași, 1973
- Drăganu, *Hist. litt.* = N. Drăganu, *Histoire de la littérature roumaine de Transylvanie des origines à la fin du XVIIIe siècle*, București, 1938
- Drouhet, *Studii* = Charles Drouhet, *Studii de literatură română și comparată*, București, pref. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, 1983
- Dumitrescu-Bușulenga, *Valori* = Zoe Dumitrescu-Bușulenga, *Valori și echivalențe umanistice*, București, 1973
- Dunăreanu-Apostoleanu-Corcheș, *Scriit. Tomis* = Ovidiu Dunăreanu, Corina Apostoleanu, Victor Corcheș, *Scriitori de la Tomis. Catalog biobibliografic*, Constanța, 1997
- Durnea, *Orizonturi* = Victor Durnea, *Orizonturi regăsite*, Iași, 1999
- Duțu, *Cărțile* = Alexandru Duțu, *Cărțile de înțelepciune în cultura română*, București, 1972
- Duțu, *Coordonate* = Alexandru Duțu, *Coordonate ale culturii românești în secolul al XVIII-lea*, București, 1968
- Duțu, *Explorări* = Alexandru Duțu, *Explorări în istoria literaturii române*, București, 1969
- Eftimiu, *Amintiri* = Victor Eftimiu, *Amintiri și polemici*, București, 1942
- Eftimiu, *Portrete* = Victor Eftimiu, *Portrete și amintiri*, București, 1965

- Eliade, *Împotriva* = Mircea Eliade, *Împotriva deznădejdii. Publicistica exilului*, îngr. Mircea Handoca, pref. Monica Spiridon, București, 1992
- Eliade și corespondenții = Mircea Eliade și corespondenții săi, I-III, îngr. și pref. Mircea Handoca, București, 1993-2003
- Encicl. istoriografiei rom. = *Enciclopedia istoriografiei românești*, coordonator Ștefan Ștefănescu, București, 1978
- Encicl. rom. = *Enciclopedia română*, I-III, publ. C. Diaconovici, Sibiu, 1898-1904
- Encycl. jud. = *Encyclopaedia judaica*, I-XVI, Ierusalim, 1972-1978
- Faifer, *Dramaturgia* = Florin Faifer, *Dramaturgia între clipă și durată*, Iași, 1983
- Faifer, *Faldurile* = Florin Faifer, *Faldurile Mnemosynei*, Iași, 1999
- Faifer, *Pluta* = Florin Faifer, *Pluta de naufragiu*, pref. Paul Cornea, Iași, 2002
- Faifer, *Semnele* = Florin Faifer, *Semnele lui Hermes. Memorialistica de călătorie (până la 1900) între real și imaginar*, București, 1993
- Fanache, *Întâlniri* = V. Fanache, *Întâlniri...*, Cluj-Napoca, 1976
- Fanache, *Vârstele poeziei* = V. Fanache, *Eseuri despre vârstele poeziei*, București, 1990
- Felea, *Aspecte* = Victor Felea, *Aspecte ale poeziei de azi*, Cluj-Napoca, I-III, 1977-1984
- Felea, *Dialoguri* = Victor Felea, *Dialoguri despre poezie*, București, 1965
- Felea, *Poezie* = Victor Felea, *Poezie și critică*, Cluj, 1971
- Felea, *Prezența* = Victor Felea, *Prezența criticii*, București, 1982
- Felea, *Reflexii* = Victor Felea, *Reflexii critice*, București, 1968
- Felea, *Secțiuni* = Victor Felea, *Secțiuni*, București, 1974
- Firan, *Macedonski-Arghezi* = Florea Firan, *De la Macedonski la Arghezi*, pref. Ovidiu Papadima, Craiova, 1975
- Firan, *Profiluri* = Florea Firan, *Profiluri și structuri literare*, pref. Liviu Călin, introd. Const. M. Popa, Craiova, 1986
- Flămând, *Intimitatea* = Dinu Flămând, *Intimitatea textului*, București, 1985
- Flora, *Lit. rom. Voivodina* = Radu Flora, *Literatura română din Voivodina. Panorama unui sfert de veac (1946-1970)*, Pančevo, 1971
- Florescu, *Itinerarii* = Nicolae Florescu, *Itinerarii mirabile*, București, 1991
- Fundoianu, *Imagini* = B. Fundoianu, *Imagini și cărți*, îngr. Virgil Teodorescu, tr. Sorin Mărculescu, introd. Mircea Martin, București, 1980
- Gafița, *Fața lunii* = Mihai Gafița, *Fața ascunsă a lunii. Studii de istorie literară. Epoca 1870-1900*, București, 1974
- Găldi, *Introducere* = Ladislau Găldi, *Introducere în istoria versului românesc*, București, 1971
- Gaster, *Lit. pop.* = Moses Gaster, *Literatura populară română*, București, 1883.
- Gârleanu și contemporanii = Emil Gârleanu și contemporanii săi, îngr. Georgeta Stoia-Mănescu, București, 1988
- George, *Petrecheri* = Alexandru George, *Petrecheri cu gândul și inducții sentimentale*, București, 1986
- George, *Reveniri* = Alexandru George, *Reveniri, restituiri, revizui*, București, 1999
- George, *Semne* = Alexandru George, *Semne și repere*, București, 1971
- George, *Sfârșitul* = Alexandru George, *La sfârșitul lecturii*, I-IV, București, 1973-1993
- Georgescu, *Încercări* = Paul Georgescu, *Încercări critice*, I-II, București, 1957-1958
- Georgescu, *Părerii* = Paul Georgescu, *Părerii literare*, București, 1964
- Georgescu, *Polivalența* = Paul Georgescu, *Polivalența necesară. Asociații și disociații*, București, 1967

XIX Dicționarul general al literaturii române

- Georgescu, *Printre cărți* = Paul Georgescu, *Printre cărți*, București, 1973
- Georgescu, *Volume* = Paul Georgescu, *Volume*, București, 1978
- Georgescu, *Ideile politice* = Vlad Georgescu, *Ideile politice și iluminismul în Principatele Române. 1750-1831*, București, 1972
- Gheorghiu, *Reflexe* = Mihai Dinu Gheorghiu, *Reflexe condiționate*, București, 1983
- Ghidirmic, *Proza* = Ovidiu Ghidirmic, *Proza românească și vocația originalității*, Craiova, 1988
- Ghițulescu, *Istoria* = Mircea Ghițulescu, *Istoria dramaturgiei române contemporane*, București, 2000
- Ghițulescu, *O panoramă* = Mircea Ghițulescu, *O panoramă a literaturii dramatice române contemporane*, Cluj-Napoca, 1984
- Giurescu, *Contribuțiuni* = Constantin Giurescu, *Contribuțiuni la studiul cronicilor muntene*, București, 1906
- Giurescu, *Noi contribuțiuni* = Constantin Giurescu, *Noi contribuțiuni la studiul cronicilor moldovene*, București, 1908
- Glodeanu, *Dimensiuni* = Gheorghe Glodeanu, *Dimensiuni ale romanului contemporan*, Baia Mare, 1998
- Glodeanu, *Incursiuni* = Gheorghe Glodeanu, *Incursiuni în literatura diasporei și a disidenței*, București, 1999
- Glodeanu, *Poetica* = Gheorghe Glodeanu, *Poetica romanului românesc interbelic*, București, 1998
- Gorcea, *Nesomnul* = Petru Mihai Gorcea, *Nesomnul capodoperelor*, București, 1977
- Gorcea, *Structură* = Petru Mihai Gorcea, *Structură și mit în proza contemporană. Eseu despre destinul literar al „generației șaizeci”*, București, 1982
- Grigor, *Moromete* = Andrei Grigor, *Căruța lui Moromete*, București, 2001
- Grigurcu, *Critici* = Gheorghe Grigurcu, *Critici români de azi*, București, 1981
- Grigurcu, *Eminescu – Labiș* = Gheorghe Grigurcu, *De la Mihai Eminescu la Nicolae Labiș*, București, 1989
- Grigurcu, *Existența* = Gheorghe Grigurcu, *Existența poeziei*, București, 1986
- Grigurcu, *Idei* = Gheorghe Grigurcu, *Idei și forme critice*, București, 1973
- Grigurcu, *Între critici* = Gheorghe Grigurcu, *Între critici*, Cluj-Napoca, 1983
- Grigurcu, *Peisaj* = Gheorghe Grigurcu, *Peisaj critic*, București, I-III, 1993-1999
- Grigurcu, *Poeți* = Gheorghe Grigurcu, *Poeți români de azi*, București, 1979
- Grigurcu, *Poezie* = Gheorghe Grigurcu, *Poezie română contemporană*, I-II, Iași, 2000
- Grigurcu, *Teritoriu* = Gheorghe Grigurcu, *Teritoriu liric*, București, 1972
- Haneș, *Scriitorii* = Petre V. Haneș, *Scriitorii basarabeni*, ed. 2, București, 1942
- Haneș, *Stud. cercet.* = Petre V. Haneș, *Studii și cercetări*, București, 1928
- Haneș, *Studii* = Petre V. Haneș, *Studii de literatură română*, București, 1910
- Haneș, *Studii ist. lit.* = Petre V. Haneș, *Studii de istorie literară*, pref. Mihai Gafița, București, 1970
- Hangiu, *Dict. presei rom.* = Ion Hangiu, *Dicționarul presei românești (1790-1990)*, ed. 2, București, 1996
- Hinescu, *Oameni* = Ana Hinescu, Arcadie Hinescu, *Oamenii de ieri și de azi ai Blajului. Mic dicționar*, Blaj, 1994
- Holban, *Opere* = Anton Holban, *Opere*, I-III, îngr. și introd. Elena Beram, București, 1970-1975
- Holban, *Literatura* = Ioan Holban, *Literatura subiectivă*, vol. I: *Jurnalul intim. Autobiografia literară*, București, 1989
- Holban, *Profiluri* = Ioan Holban, *Profiluri epice contemporane*, București, 1987
- Holban, *Proza* = Ioan Holban, *Proza criticilor*, București, 1983

- Hrimiuc-Toporaș, *Atelier* = Gheorghe Hrimiuc-Toporaș, *Atelier de istorie literară*, Iași, 1999
- Ibrăileanu, *Opere* = G. Ibrăileanu, *Opere*, I-X, îngr. Rodica Rotaru și Al. Piru, pref. Al. Piru, București, 1974-1981
- Ideologia 1848* = George Em. Marica, Iosif Hajós, Călina Mare, Constantin Rusu, *Ideologia generației române de la 1848 din Transilvania*, București, 1968
- Ierunca, *Dimpotrivă* = Virgil Ierunca, *Dimpotrivă*, București, 1994
- Ierunca, *Românește* = Virgil Ierunca, *Românește*, București, 1991
- Ierunca, *Semnul* = Virgil Ierunca, *Semnul mirării*, București, 1995
- Ierunca, *Subiect* = Virgil Ierunca, *Subiect și predicat*, București, 1993
- Ilea, *Mărturisirile* = Ion Th. Ilea, *Mărturisirile unui anonim*, postfață Mihai Gafița, București, 1974
- Iliescu, *Poezia* = Adriana Iliescu, *Poezia simbolistă românească*, București, 1985
- Iliescu, *Rev. lit.* = Adriana Iliescu, *Reviste literare la sfârșitul secolului al XIX-lea*, București, 1972
- Indrieș, *Polifonia* = Alexandra Indrieș, *Polifonia persoanei*, Timișoara, 1986
- Ionescu, *Palimpseste* = Cornel Mihai Ionescu, *Palimpseste*, București, 1979
- Ionescu, *Război* = Eugen Ionescu, *Război cu toată lumea. Publicistica românească*, I-II, îngr. Mariana Vartic și Aurel Sasu, București, 1992
- Ionescu, *Romanul* = Gelu Ionescu, *Romanul lecturii*, București, 1976
- Ionescu, *Artă* = Mariana Ionescu, *Artă și aspirație*, Cluj-Napoca, 1977
- Iorga, *Ist. Bis.* = Nicolae Iorga, *Istoria Bisericii românești și a vieții religioase a românilor*, I-II, Vălenii de Munte, 1908-1909
- Iorga, *Ist. lit.* = Nicolae Iorga, *Istoria literaturii românești*, I-III, ed. 2, București, 1925-1933
- Iorga, *Ist. lit. cont.* = Nicolae Iorga, *Istoria literaturii românești contemporane*, I-II, București, 1934; ed. I-II, îngr. Rodica Rotaru, pref. Ion Rotaru, București, 1986
- Iorga, *Ist. lit. relig.* = Nicolae Iorga, *Istoria literaturii religioase a românilor până la 1688*, București, 1904
- Iorga, *Ist. lit. XVIII* = Nicolae Iorga, *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea*, I-II, ed. 2, îngr. Barbu Theodorescu, București, 1969
- Iorga, *Ist. lit. XIX* = Nicolae Iorga, *Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea – de la 1821 înainte*, I-II, București, 1907-1908, III, Vălenii de Munte, 1909
- Iorga, *Ist. presei* = Nicolae Iorga, *Istoria presei românești de la primele începuturi până la 1916*, București, 1922
- Iorga, *Oameni* = Nicolae Iorga, *Oameni cari au fost*, I-IV, București, 1934-1939
- Iorga, *O luptă* = Nicolae Iorga, *O luptă literară*, I-II, Vălenii de Munte, 1914-1916; ed. I-II, îngr. Valeriu Râpeanu și Sanda Râpeanu, pref. Valeriu Râpeanu, București, 1979
- Iorga, *Pagini* = Nicolae Iorga, *Pagini de tinerețe*, I-II, îngr. și pref. Barbu Theodorescu, București, 1968
- Iorgulescu, *Al doilea rond* = Mircea Iorgulescu, *Al doilea rond*, București, 1976
- Iorgulescu, *Ceara* = Mircea Iorgulescu, *Ceara și sigiliul*, București, 1982
- Iorgulescu, *Critică* = Mircea Iorgulescu, *Critică și angajare*, București, 1981
- Iorgulescu, *Firescul* = Mircea Iorgulescu, *Firescul ca excepție*, București, 1979
- Iorgulescu, *Prezent* = Mircea Iorgulescu, *Prezent*, București, 1985
- Iorgulescu, *Rondul* = Mircea Iorgulescu, *Rondul de noapte*, București, 1974
- Iorgulescu, *Scriitori* = Mircea Iorgulescu, *Scriitori tineri contemporani*, București, 1978
- Iosifescu, *De-a lungul* = Silvian Iosifescu, *De-a lungul unui secol*, București, 1983
- Iosifescu, *Drumuri* = Silvian Iosifescu, *Drumuri literare*, București, 1957

XXI Dicționarul general al literaturii române

- Ist. comp. Rom.* = *Istoria și teoria comparatismului în România*, îngr. Al. Dima și Ovidiu Papadima, București, 1972
- Ist. filos. rom.* = *Istoria filosofiei românești*, I-II, București, 1972-1980
- Ist. lit.* = *Istoria literaturii române*, București, vol. I, ed. 1, 1964, ed. 2, 1970, vol. II, 1968, vol. III, 1973
- Ist. teatr. Rom.* = *Istoria teatrului în România*, I-III, București, 1965-1973
- Ivașcu, *Confruntări* = G. Ivașcu, *Confruntări literare*, I-III, București, 1966-1988
- Ivașcu, *Ist. lit.* = G. Ivașcu, *Istoria literaturii române*, I, București, 1969
- Kalustian, *Simple note* = L. Kalustian, *Simple note*, I-IV, București, 1980-1985
- Lascu, *Clasicii* = Nicolae Lascu, *Clasicii antici în România*, Cluj-Napoca, 1974
- Lația, *Cărturari* = Trandafir Lația, *Cărturari din Banat*, București, 1939
- Laurențiu, *Eseuri* = Dan Laurențiu, *Eseuri asupra stării de grație*, București, 1976
- Lazarovici, *Dicț. scriit. botoșăneni* = Silvia Lazarovici, *Dicționarul scriitorilor botoșăneni. 1945-2000*, [Botoșani], 2000
- Lăudat, *Ist. lit.* = I. D. Lăudat, *Istoria literaturii române vechi*, I-III, București, 1962-1968
- Lăzăreanu, *Glose* = Barbu Lăzăreanu, *Glose și comentarii de istoriografie literară*, îngr. Ion Crișan și George Baiculescu, București, 1958
- Lăzărescu, *Prezențe* = George Lăzărescu, *Prezențe românești în Italia*, București, 1995
- Lăzărescu, *Romanul* = Gheorghe Lăzărescu, *Romanul de analiză psihologică în literatura română interbelică*, București, 1983
- Lefter, *Critica* = Ion Bogdan Lefter, *Anii '60-'90. Critica literară*, Pitești, 2002
- Lefter, *Scriit. rom. '80-'90* = Ion Bogdan Lefter, *Scriitori români din anii '80-'90. Dicționar biobibliografic*, I-III, Pitești-Brașov-București-Cluj-Napoca, 2000-2001
- Leon, *Umbre* = Aurel Leon, *Umbre*, I-VI, Iași, 1970-1991
- Leonte, *Prozatori* = Liviu Leonte, *Prozatori contemporani*, I-II, Iași, 1984-1989
- Literatura* = *Literatura română. Dicționar cronologic*, coordonatori I. C. Chițimia, Al. Dima, București, 1979
- Lit. rom. cont.* = *Literatura română contemporană*, coordonator Marin Bucur, vol. I: *Poezia*, București, 1980
- Livescu, *Scene* = Cristian Livescu, *Scene din viața imaginară*, București, 1982
- Loghin, *Ist. lit. Bucov.* = C. Loghin, *Istoria literaturii române din Bucovina (1775-1918), în legătură cu evoluția culturală și politică*, Cernăuți, 1926
- Lovinescu, *Critice* = E. Lovinescu, *Critice*, ed. definitivă, I-X, București, 1925-1929
- Lovinescu, *Ist. civ. rom.* = E. Lovinescu, *Istoria civilizației române moderne*, I-III, București, 1924-1925
- Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.* = E. Lovinescu, *Istoria literaturii române contemporane*, I-VI, București, 1926-1929; *Istoria literaturii române contemporane. 1900-1937*, București, 1937
- Lovinescu, *Maioreșcu post.* = E. Lovinescu, *T. Maioreșcu și posteritatea lui critică*, București, 1943
- Lovinescu, *Opere* = E. Lovinescu, *Opere*, I-IX, îngr. Maria Simionescu și Alexandru George, București, 1982-1992
- Lovinescu, *Sburătorul* = E. Lovinescu, *Sburătorul. Agende literare*, I-VI, îngr. Monica Lovinescu, Gabriela Omăt, Alexandru George și, de la vol. III, Margareta Feraru, pref. Alexandru George, București, 1993-2002
- Lovinescu, *Scrieri* = E. Lovinescu, *Scrieri*, I-IX, îngr. și introd. Eugen Simion, București, 1969-1982
- Lovinescu, *Întrevederi* = Monica Lovinescu, *Întrevederi cu Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Ștefan Lupășcu și Grigore Cugler*, București, 1992

- Lovinescu, *Unde scurte* = Monica Lovinescu, *Unde scurte*, I-VI, București, 1990-1996
- Lungu, *Școala Ardeleană* = Ion Lungu, *Școala Ardeleană*, București, 1978
- Lupaș, *Cronicari* = I. Lupaș, *Cronicari și istorici români din Transilvania*, I-II, Craiova, 1941
- Lupi, *Storia* = Gino Lupi, *Storia della letteratura romana*, Firenze, 1955
- Lupi, *Umorismo* = Gino Lupi, *Umorismo romeno*, Milano, 1939
- Macrea, *Contribuții* = Dimitrie Macrea, *Contribuții la istoria lingvisticii și filologiei românești*, București, 1978
- Macrea, *Lingviști* = Dimitrie Macrea, *Lingviști și filologi români*, București, 1959
- Maftei, *Personalități* = Ionel Maftei, *Personalități ieșene*, I-IX, Iași, 1972-2001
- Maioreescu, *Critice* = Titu Maioreescu, *Critice*, I-III, îngr. I. Rădulescu-Pogoneanu, București, 1926-1930
- Mancaș, *Teatrul* = Mircea Mancaș, *Trecut și prezent în teatrul românesc*, București, 1979
- Manea, *Contur* = Norman Manea, *Pe contur*, București, 1984
- Manolescu, *Enciclopedia* = Florin Manolescu, *Enciclopedia exilului literar românesc. 1945-1989*, București, 2003
- Manolescu, *Literatura SF* = Florin Manolescu, *Literatura SF*, București, 1980
- Manolescu, *Litere* = Florin Manolescu, *Litere în tranziție*, București, 1998
- Manolescu, *Poezia* = Florin Manolescu, *Poezia criticilor*, București, 1971
- Manolescu, *Arca* = Nicolae Manolescu, *Arca lui Noe*, I-III, București, 1980-1983
- Manolescu, *Istoria* = Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române*, I, București, 1990
- Manolescu, *Lecturi* = Nicolae Manolescu, *Lecturi infidele*, București, 1966
- Manolescu, *Lista* = Nicolae Manolescu, *Literatura română postbelică. Lista lui Manolescu*, I-III, Brașov, 2001
- Manolescu, *Metamorfozele* = Nicolae Manolescu, *Metamorfozele poeziei*, București, 1968
- Manolescu, *Poeți* = Nicolae Manolescu, *Poeți romantici*, București, 1999
- Manolescu, *Teme* = Nicolae Manolescu, *Teme*, I-VII, București, 1971-1988
- Manu, *Eseu* = Emil Manu, *Eseu despre generația războiului*, București, 1978
- Manu, *Reviste* = Emil Manu, *Reviste românești de poezie*, București, 1972
- Manu, *Sensuri* = Emil Manu, *Sensuri moderne și contemporane*, București, 1982
- Manu, *Sinteze* = Emil Manu, *Sinteze și antisinteze literare*, Cluj-Napoca, 1975
- Marcea, *Atitudini* = Pompiliu Marcea, *Atitudini critice*, București, 1985
- Marcea, *Concordanțe* = Pompiliu Marcea, *Concordanțe și controverse*, București, 1983
- Marcea, „*Convorbiri*” = Pompiliu Marcea, „*Convorbiri literare*” și *spiritul critic*, București, 1972
- Marcea, *Varietăți* = Pompiliu Marcea, *Varietăți literare*, Craiova, 1982
- Marino, *Biografia* = Adrian Marino, *Biografia ideii de literatură*, I-V, Cluj-Napoca, 1991-1998
- Marino, *Dicționar* = Adrian Marino, *Dicționar de idei literare*, I, București, 1973
- Marino, *Hermeneutica* = Adrian Marino, *Hermeneutica ideii de literatură*, Cluj-Napoca, 1987
- Marino, *Introducere* = Adrian Marino, *Introducere în critica literară*, București, 1968
- Martin, *Acolade* = Aurel Martin, *Acolade*, București, 1977
- Martin, *Metonimii* = Aurel Martin, *Metonimii*, București, 1974
- Martin, *Paranteze* = Aurel Martin, *Paranteze*, București, 1981
- Martin, *Poeți* = Aurel Martin, *Poeți contemporani*, București, I-II, 1967-1971
- Martin, *Pro Patria* = Aurel Martin, *Pro Patria*, București, 1974

XXIII Dicționarul general al literaturii române

- Martin, *Dicțiunea* = Mircea Martin, *Dicțiunea ideilor*, București, 1981
- Martin, *Generație* = Mircea Martin, *Generație și creație*, București, 1969
- Martin, *Identificări* = Mircea Martin, *Identificări*, București, 1977
- Martin, *Singura critică* = Mircea Martin, *Singura critică*, București, 1986
- Martinescu, *Cronicari* = D. Martinescu, *Cronicari și cronici din țările române*, București, 1967
- Martinescu, *Umbre* = Pericle Martinescu, *Umbre pe pânza vremii*, București, 1985
- Massoff, *Despre ei* = Ioan Massoff, *Despre ei și despre alții*, București, 1973
- Massoff, *Teatr. rom.* = Ioan Massoff, *Teatrul românesc*, I-VIII, București, 1961-1981
- Mazilu, *Lit. rom.* = Dan Horia Mazilu, *Literatura română în epoca Renașterii*, București, 1984
- Mazilu, *Noi* = Dan Horia Mazilu, *Noi despre ceilalți. Fals tratat de imagologie*, Iași, 1999
- Mazilu, *Proza* = Dan Horia Mazilu, *Proza oratorică în literatura română veche*, I-II, București, 1986-1987
- Mazilu, *Recitind* = Dan Horia Mazilu, *Recitind literatura română veche*, I-III, București, 1994-2000
- Mazilu, *Vocația* = Dan Horia Mazilu, *Vocația europeană a literaturii române vechi*, București, 1991
- Măciucă, *Motive* = Constantin Măciucă, *Motive și structuri dramatice*, București, 1986
- Mănucă, *Analogii* = Dan Mănucă, *Analogii. Constante ale istoriei literare românești*, Iași, 1995
- Mănucă, *Lectură* = Dan Mănucă, *Lectură și interpretare. Un model epic*, București, 1988
- Mănucă, *Perspective* = Dan Mănucă, *Perspective critice*, Iași, 1998
- Mănucă, *Scriit. jun.* = Dan Mănucă, *Scriitori junimiști*, Iași, 1971
- Mărcuș, *Thalia* = Ștefan Mărcuș, *Thalia română. Contribuții la istoricul teatrului românesc din Ardeal, Banat și părțile ungurene*, postfață Petru Comarnescu, Timișoara, 1945
- Metzulescu, *Literile* = Stelian Metzulescu, *Literile în Țara Banilor*, I-II, pref. Paul I. Papadopol, Craiova, 1936
- Micu, „*Gândirea*” = Dumitru Micu, „*Gândirea*” și gândirismul, București, 1975
- Micu, *Ist. lit.* = Dumitru Micu, *Istoria literaturii române de la creația populară la postmodernism*, București, 2000
- Micu, *În căutarea* = Dumitru Micu, *În căutarea autenticității*, I-II, București, 1992-1994
- Micu, *Început* = Dumitru Micu, *Început de secol. 1900-1916*, București, 1970
- Micu, *Lecturi* = Dumitru Micu, *Lecturi și păreri*, Cluj-Napoca, 1978
- Micu, *Limbaje* = Dumitru Micu, *Limbaje lirice contemporane*, București, 1988
- Micu, *Literatura* = Dumitru Micu, *Literatura română la începutul secolului al XX-lea. 1900-1916*, București, 1964
- Micu, *Modernismul* = Dumitru Micu, *Modernismul românesc*, I-II, București, 1984-1985
- Micu, *Scriitori* = Dumitru Micu, *Scriitori, cărți, reviste*, București, 1980
- Micu, *Scurtă ist.* = Dumitru Micu, *Scurtă istorie a literaturii române*, I-IV, București, 1994-1997
- Micu-Manolescu, *Literatura* = Dumitru Micu, Nicolae Manolescu, *Literatura română de azi. 1944-1964*, București, 1965
- Mihăilă, *Contribuții* = G. Mihăilă, *Contribuții la istoria culturii și literaturii române vechi*, București, 1972
- Mihăilescu, *Întrebările* = Dan C. Mihăilescu, *Întrebările poeziei*, București, 1988
- Mihăilescu, *Conceptul* = Florin Mihăilescu, *Conceptul de critică literară în România*, I-II, București, 1976-1979
- Milea, *Sub semnul* = Ioan Milea, *Sub semnul poeziei*, Pitești, 1999

- Miller-Săndulescu, *Evoluția* = Margareta Miller-Verghi și Ecaterina Săndulescu, *Evoluția scrisului feminin în România*, București, 1935
- Mincu, *Critice* = Marin Mincu, *Critice*, București, I-II, 1969-1971
- Mincu, *Eseu* = Marin Mincu, *Eseu despre textul poetic*, București, 1986
- Mincu, *Poezie* = Marin Mincu, *Poezie și generație*, București, 1975
- Minea, *Letopisețele* = Ilie Minea, *Letopisețele moldovenești scrise slavonește*, Iași, 1925
- Mioc, *Curs* = Simion Mioc, *Curs de istoria literaturii române. 1900-1918*, II, Timișoara, 1972
- Mirodan, *Dicționar* = Al. Mirodan, *Dicționar neconvențional al scriitorilor evrei de limbă română*, I-II, Tel Aviv, 1986-1997
- Mîndra, *Clasicism* = V. Mîndra, *Clasicism și romantism în dramaturgia românească (1816-1918)*, București, 1973
- Mîndra, *Incursiuni* = V. Mîndra, *Incursiuni în istoria dramaturgiei române. De la Gh. Asachi la Camil Petrescu*, București, 1971
- Mîndra, *Ist. lit. dram.* = V. Mîndra, *Istoria literaturii dramatice românești*, I, București, 1985
- Mîndra, *Jocul* = V. Mîndra, *Jocul situațiilor dramatice*, București, 1978
- Modola, *Dramaturgia* = Doina Modola, *Dramaturgia românească între 1900-1918*, Cluj-Napoca, 1983
- Moraru, *Obsesia* = Cornel Moraru, *Obsesia credibilității*, București, 1996
- Moraru, *Semnele* = Cornel Moraru, *Semnele realului. Secționări critice convergente*, București, 1981
- Moraru, *Textul* = Cornel Moraru, *Textul și realitatea*, București, 1984
- Moraru, *Ceremonia* = Cristian Moraru, *Ceremonia textului*, București, 1985
- Moraru-Velculescu, *Bibliografia* = Mihai Moraru, Cătălina Velculescu, *Bibliografia analitică a literaturii române vechi*, vol. I: *Cărțile populare laice*, partea I, București, 1976, partea II, București, 1978
- Munteano, *Panorama* = Basil Munteano, *Panorama de la littérature roumaine contemporaine*, Paris, 1938
- Munteanu, *Opera* = Aurel Dragoș Munteanu, *Opera și destinul scriitorului*, București, 1972
- Munteanu, *Aristarc* = George Munteanu, *Sub semnul lui Aristarc*, București, 1975
- Munteanu, *Atitudini* = George Munteanu, *Atitudini*, București, 1966
- Munteanu, *Jurnal* = Romul Munteanu, *Jurnal de cărți*, I-VII, București, 1973-1998
- Murărașu, *Ist. lit.* = D. Murărașu, *Istoria literaturii române*, ed. 4, București, 1946
- Muscalu, *Dict. scriit. vrânceni* = Florin Muscalu, *Dicționarul scriitorilor și publiciștilor vrânceni. De la origini până în anul 2000*, Focșani, 1999
- Muthu, *Cântecul* = Mircea Muthu, *Cântecul lui Leonardo*, Cluj-Napoca, 1995
- Muthu, *Lit. rom.* = Mircea Muthu, *Literatura română și spiritul sud-est european*, București, 1976
- Muthu, *Orientări* = Mircea Muthu, *Orientări critice*, Cluj, 1972
- Nedelcovici-Popescu-Protopopescu, *Cartea* = Viorica Nedelcovici, Elvira Popescu, Constanța Protopopescu, *Cartea românească în lume. 1945-1972*, introd. Mihnea Gheorghiu, București, 1975
- Negoiteșcu, *Alte însemnări* = Ion Negoiteșcu, *Alte însemnări critice*, București, 1980
- Negoiteșcu, *Analize* = Ion Negoiteșcu, *Analize și sinteze*, București, 1976
- Negoiteșcu, *Engrame* = Ion Negoiteșcu, *Engrame*, București, 1975
- Negoiteșcu, *Ist. lit.* = Ion Negoiteșcu, *Istoria literaturii române*, I, București, 1991
- Negoiteșcu, *Însemnări* = Ion Negoiteșcu, *Însemnări critice*, Cluj, 1970
- Negoiteșcu, *Lampa* = Ion Negoiteșcu, *Lampa lui Aladin*, București, 1971
- Negoiteșcu, *Scriitori* = Ion Negoiteșcu, *Scriitori moderni*, București, 1966

- Negoïtescu, *Scriitori contemporani* = Ion Negoïtescu, *Scriitori contemporani*, îngr. Dan Damaschin, Cluj-Napoca, 1994
- Negrîci, *Expresivitatea* = Eugen Negrîci, *Expresivitatea involuntară*, București, 1977
- Negrîci, *Figura* = Eugen Negrîci, *Figura spiritului creator*, București, 1978
- Negrîci, *Imanența* = Eugen Negrîci, *Imanența literaturii*, București, 1981
- Negrîci, *Introducere* = Eugen Negrîci, *Introducere în poezia contemporană*, București, 1985
- Negrîci, *Lit. rom.* = Eugen Negrîci, *Literatura română sub comunism*, București, 2002
- Negrilă, *Dicț. scriit. arădeni* = Iulian Negrilă, *Dicționarul scriitorilor arădeni de azi*, Arad, 1997
- Negrilă, *Însemnări* = Iulian Negrilă, *Însemnări despre scriitori*, Timișoara, 1987
- Negrilă, *Scriitori* = Iulian Negrilă, *Scriitori tribuniști din perioada arădeană*, Timișoara, 1983
- Negruzzi, *Junimea* = Iacob Negruzzi, *Amintiri din „Junimea”*, București, [1923]
- Nemoianu, *Utilul* = Virgil Nemoianu, *Utilul și plăcutul. Comentarii asupra literaturii și culturii*, București, 1973
- Netea, *Maior-Goga* = Vasile Netea, *De la Petru Maior la Octavian Goga*, București, 1944
- Nicolescu, *Șc. Ardeleană* = Aurel Nicolescu, *Școala Ardeleană și limba română*, București, 1971
- Nicolescu, *Contemporanul* = G. C. Nicolescu, *Curentul literar de la „Contemporanul”*, București, 1966
- Nicolescu, *Starea* = Vasile Nicolescu, *Starea lirică, I-II*, București, 1975-1984
- Nișescu, *Atitudini* = M. Nișescu, *Atitudini critice*, București, 1983
- Nișescu, *Poeți* = M. Nișescu, *Poeți contemporani*, București, 1978
- Nișescu, *Proletcultismul* = M. Nișescu, *Sub zodia proletcultismului. Dialectica puterii*, București, 1995
- Nișescu, *Repere* = M. Nișescu, *Repere critice*, București, 1974
- Nișescu, *Scylla* = M. Nișescu, *Între Scylla și Charybda. Delimitări critice*, București, 1972
- Noica, *Istoricitate* = Constantin Noica, *Istoricitate și eternitate. Repere pentru o istorie a culturii românești*, îngr. și introd. Mircea Handoca, București, 1989
- Noica, *Semnele* = Constantin Noica, *Semnele Minervei*, îngr. Marin Diaconu, București, 1994
- Oarcăsu, *Destine* = Ion Oarcăsu, *Destine și valori*, Cluj, 1974
- Oarcăsu, *Oglinzi* = Ion Oarcăsu, *Oglinzi paralele*, București, 1967
- Oarcăsu, *Opinii* = Ion Oarcăsu, *Opinii despre poezie*, București, 1965
- Odangiu, *Romanul* = Marian Odangiu, *Romanul politic*, Timișoara, 1984
- Oprea, *Incidențe* = Al. Oprea, *Incidențe critice*, București, 1975
- Oprea, *Mișcarea* = Al. Oprea, *Mișcarea prozei*, București, 1967
- Oprea, *5 prozatori* = Al. Oprea, *5 prozatori iluștri, 5 procese literare*, București, 1971
- Oprescu, *Scriitori* = Horia Oprescu, *Scriitori în lumina documentelor*, București, 1968
- Oprîș, *Reviste* = Tudor Oprîș, *Reviste literare ale elevilor. 1834-1974. Istoria presei școlare românești*, București, 1977
- Oprîță, *Anticipația* = Mircea Oprîță, *Anticipația românească*, ed. 2, București, 2003
- Ornea, *Actualitatea* = Z. Ornea, *Actualitatea clasicilor*, București, 1985
- Ornea, *Interpretări* = Z. Ornea, *Interpretări*, București, 1988
- Ornea, *Înțelesuri* = Z. Ornea, *Înțelesuri. Medalioane de istorie literară*, București, 1994
- Ornea, *Junimea* = Z. Ornea, *Junimea și junimismul*, București, 1975
- Ornea, *Junimismul* = Z. Ornea, *Junimismul. Contribuții la studiul curentului*, București, 1966
- Ornea, *Medalioane* = Z. Ornea, *Medalioane*, Iași, 1997
- Ornea, *Poporanismul* = Z. Ornea, *Poporanismul*, București, 1972

- Ornea, *Portrete* = Z. Ornea, *Portrete*, București, 1999
- Ornea, *Sămănătorismul* = Z. Ornea, *Sămănătorismul*, București, 1970
- Ornea, *Tradiționalism* = Z. Ornea, *Tradiționalism și modernitate în deceniul al treilea*, București, 1980
- Paleologu, *Alchimia* = Alexandru Paleologu, *Alchimia existenței*, București, 1983
- Paleologu, *Bunul simț* = Alexandru Paleologu, *Bunul simț ca paradox*, București, 1972
- Paleologu, *Ipoteze* = Alexandru Paleologu, *Ipoteze de lucru*, București, 1980
- Paleologu, *Simțul practic* = Alexandru Paleologu, *Simțul practic*, București, 1974
- Paleologu, *Spiritul* = Alexandru Paleologu, *Spiritul și litera*, București, 1970
- Pamfil, *Spațialitate* = Alina Pamfil, *Spațialitate și temporalitate. Eseuri despre romanul românesc interbelic*, Cluj-Napoca, 1993
- Panaiteșcu, *Contribuții* = P. P. Panaiteșcu, *Contribuții la istoria culturii românești*, îngr. Silvia Panaiteșcu, pref. Dan Zamfirescu, București, 1971
- Panaiteșcu, *Începuturile* = P. P. Panaiteșcu, *Începuturile și biruința scrisului în limba română*, București, 1965
- Panu, *Junimea* = G. Panu, *Amintiri de la Junimea din Iași*, I-II, București, 1943; ed. I-II, îngr. și pref. Z. Ornea, București, 1971
- Papadima, *Creatorii* = Ovidiu Papadima, *Creatorii și lumea lor*, București, 1943
- Papadima, *Ipostaze* = Ovidiu Papadima, *Ipostaze ale iluminismului românesc*, București, 1975
- Papadima, *Scriitorii* = Ovidiu Papadima, *Scriitorii și înțelesurile vieții*, București, 1971
- Papahagi, *Critica* = Marian Papahagi, *Critica de atelier*, București, 1983
- Papahagi, *Cumpănă* = Marian Papahagi, *Cumpănă și semn*, București, 1991
- Papahagi, *Eros* = Marian Papahagi, *Eros și utopie*, București, 1980
- Papahagi, *Exerciții* = Marian Papahagi, *Exerciții de lectură*, Cluj-Napoca, 1976
- Papahagi, *Fragmente* = Marian Papahagi, *Fragmente despre critică*, Cluj-Napoca, 1994
- Papahagi, *Interpretări* = Marian Papahagi, *Interpretări pe teme date*, Cluj-Napoca, 1995
- Papu, *Apolo* = Edgar Papu, *Apolo sau Ontologia clasicismului*, București, 1985
- Papu, *Clasicii* = Edgar Papu, *Din clasicii noștri. Contribuție la ideea unui protocronism românesc*, București, 1977
- Papu, *Lumini* = Edgar Papu, *Lumini perene. Retrospecții asupra unor clasici români*, București, 1989
- Papu, *Luminile* = Edgar Papu, *Din luminile veacului*, București, 1967
- Papu, *Motive* = Edgar Papu, *Motive literare românești*, București, 1983
- Păcurariu, *Clas. rom.* = D. Păcurariu, *Clasicismul românesc*, București, 1971
- Păcurariu, *Scriitori* = D. Păcurariu, *Scriitori și direcții literare*, I-II, București, 1981-1984
- Păcurariu, *Teme* = D. Păcurariu, *Teme, motive, mituri și metamorfoza lor*, București, 1990
- Păcurariu, *Dicț. teolog.* = Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, București, 1996
- Păcurariu, *Ist. Bis.* = Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, I-III, București, 1991-1994
- Pecie, *Romancierul* = Ion Pecie, *Romancierul în fața oglinzii*, București, 1989
- Perian, *Pagini* = Gheorghe Perian, *Pagini de critică și de istorie literară*, Târgu Mureș, 1998
- Perian, *Scriitori* = Gheorghe Perian, *Scriitori români postmoderni*, București, 1996
- Perpessicius, *Alte mențiuni* = Perpessicius, *Alte mențiuni de istoriografie literară și folclor*, I-III, București, 1961-1967
- Perpessicius, *Lecturi* = Perpessicius, *Lecturi intermitente*, Cluj, 1971
- Perpessicius, *Mențiuni* = Perpessicius, *Mențiuni critice*, I-V, București, 1928-1946

XXVII *Dicționarul general al literaturii române*

- Perpessicius, *Mențiuni ist.* = Perpessicius, *Mențiuni de istoriografie literară și folclor (1948–1956)*, București, 1957
- Perpessicius, *Opere* = Perpessicius, *Opere*, I–XII, București, 1966–1983
- Pervain, *Studii* = Iosif Pervain, *Studii de literatură română*, Cluj, 1971
- Petraș, *Lit. rom.* = Irina Petraș, *Literatura română contemporană*, București, 1994
- Petraș, *Panorama* = Irina Petraș, *Panorama criticii literare românești. 1950–2000*, Cluj-Napoca, 2001
- Petrașcu, *Icoane* = Nicolae Petrașcu, *Icoane de lumină*, I–IV, București, 1935–1941
- Petrașcu, *Scriitori* = Nicolae Petrașcu, *Scriitori români contemporani*, București, 1898
- Petrescu, *Configurații* = Ioana Em. Petrescu, *Configurații*, Cluj-Napoca, 1981
- Petrescu, *Romanul* = Liviu Petrescu, *Romanul condiției umane*, București, 1979
- Petrescu, *Scriitori* = Liviu Petrescu, *Scriitori români și străini*, Cluj, 1973
- Petrescu, *Studii transilvane* = Liviu Petrescu, *Studii transilvane. Coduri etice și estetice la scriitorii transilvăneni*, București, 1997
- Petrescu, *Vârstele* = Liviu Petrescu, *Vârstele romanului*, București, 1992
- Petrescu-Paraschiva, *Dicț. lit. Dâmbovița* = Victor Petrescu, Serghie Paraschiva, *Dicționar de literatură al județului Dâmbovița. 1508–1998*, Târgoviște, 1999
- Petreu, *Jocurile* = Marta Petreu, *Jocurile manierismului logic*, București, 1995
- Petreu, *Teze* = Marta Petreu, *Teze neterminate*, București, 1991
- Petria, *Vâlcea* = Petre Petria, *Vâlcea. Oameni de știință, cultură și artă. Dicționar*, Râmnicu Vâlcea, 1997
- Petroveanu, *Pagini* = Mihail Petroveanu, *Pagini critice*, București, 1958
- Petroveanu, *Profiluri* = Mihail Petroveanu, *Profiluri lirice contemporane*, București, 1963
- Petroveanu, *Traietorii* = Mihail Petroveanu, *Traietorii lirice*, București, 1974
- Philippide, *Considerații* = Alexandru Philippide, *Considerații confortabile*, I–II, București, 1970–1972
- Philippide, *Scrieri* = Alexandru Philippide, *Scrieri*, I–IV, București, 1976–1978
- Pillat, *Itinerarii* = Dinu Pillat, *Itinerarii istorico-literare*, îngr. și pref. George Muntean, București, 1978
- Pillat, *Mozaic* = Dinu Pillat, *Mozaic istorico-literar. Secolul XX*. București, 1969
- Pillat, *Tradiție* = Ion Pillat, *Tradiție și literatură*, București, 1943
- Piru, *Analize* = Al. Piru, *Analize și sinteze critice*, Craiova, 1973
- Piru, *Critici* = Al. Piru, *Critici și metode*, București, 1989
- Piru, *Debuturi* = Al. Piru, *Debuturi*, București, 1981
- Piru, *Ist. lit.* = Al. Piru, *Istoria literaturii române*, I–II, București, 1970; *Istoria literaturii române de la început până azi*, București, 1981
- Piru, *Panorama* = Al. Piru, *Panorama deceniului literar românesc 1940–1950*, București, 1968
- Piru, *Permanențe* = Al. Piru, *Permanențe românești*, București, 1978
- Piru, *Poezia* = Al. Piru, *Poezia românească contemporană. 1950–1975*, I–II, București, 1975
- Piru, *Reflexe* = Al. Piru, *Reflexe și interferențe*, Craiova, 1974
- Piru, *Valori* = Al. Piru, *Valori clasice*, București, 1978
- Piru, *Varia* = Al. Piru, *Varia*, I–II, București, 1972–1973
- Poantă, *Dicț. poeți* = Petru Poantă, *Dicționar de poeți. Clujul contemporan*, Cluj-Napoca, 1998
- Poantă, *Modalități* = Petru Poantă, *Modalități lirice contemporane*, Cluj, 1973
- Poantă, *Radiografii* = Petru Poantă, *Radiografii*, I–II, Cluj-Napoca, 1978–1983
- Poantă, *Scriitori* = Petru Poantă, *Scriitori contemporani. Radiografii*, Cluj-Napoca, 1994
- Podoleanu, *60 scriitori* = S. Podoleanu, *60 scriitori români de origine evrească*, I, București, [1935]

- Pop, *Mărturia* = Augustin Z. N. Pop, *Mărturia documentelor de la vechile tiparnițe românești la Nicolae Labiș*, București, 1985
- Pop, *Avangarda* = Ion Pop, *Avangarda în literatura română*, București, 1990
- Pop, *Jocul* = Ion Pop, *Jocul poeziei*, București, 1985
- Pop, *Lecturi* = Ion Pop, *Lecturi fragmentare*, București, 1983
- Pop, *Pagini* = Ion Pop, *Pagini transparente. Lecturi din poezia română contemporană*, Cluj-Napoca, 1997
- Pop, *Poezia* = Ion Pop, *Poezia unei generații*, Cluj, 1973
- Pop, *Recapitulări* = Ion Pop, *Recapitulări*, Cluj-Napoca, 1995
- Pop, *Transcrieri* = Ion Pop, *Transcrieri*, Cluj-Napoca, 1976
- Pop, *Viață* = Ion Pop, *Viață și texte*, Cluj-Napoca, 2001
- Pop, *Conspect* = Vasile Gr. Pop, *Conspect asupra literaturii române și literaturilor ei de la început și până astăzi, în ordine cronologică, I-II*, București, 1875-1876
- Popa, *Clasici* = Const. M. Popa, *Clasici și contemporani*, Craiova, 1987
- Popa, *Comicologia* = Marian Popa, *Comicologia*, București, 1975
- Popa, *Competență* = Marian Popa, *Competență și performanță*, București, 1982
- Popa, *Dicț. lit.* = Marian Popa, *Dicționar de literatură română contemporană*, București, 1971; ed. 2, București, 1977
- Popa, *Forma* = Marian Popa, *Forma ca deformare*, București, 1975
- Popa, *Ist. lit.* = Marian Popa, *Istoria literaturii române de azi pe mâine, I-II*, București, 2001
- Popa, *Modele* = Marian Popa, *Modele și exemple*, București, 1971.
- Popa, *Convergențe* = Mircea Popa, *Convergențe europene*, Oradea, 1995
- Popa, *Estuar* = Mircea Popa, *Estuar*, București, 1995
- Popa, *Reîntoarcerea* = Mircea Popa, *Reîntoarcerea la Ithaca*, București, 1998
- Popa, *Spații* = Mircea Popa, *Spații literare*, Cluj-Napoca, 1974
- Popa, *Tectonica* = Mircea Popa, *Tectonica genurilor literare*, București, 1980
- Popa, *Lit. rom. Voivodina* = Ștefan N. Popa, *O istorie a literaturii române din Voivodina*, Pančevo, 1997
- Popescu, *Teatrul* = Marian Popescu, *Teatrul ca literatură*, București, 1987
- Popescu, *Cărți* = Titu Popescu, *Cărți cu ieșire la mare. Critica, memorialistica, literatura de călătorie*, Cluj-Napoca, 1980
- Popovici, *Cercetări* = D. Popovici, *Cercetări de literatură română*, Sibiu, 1944
- Popovici, *Romant. rom.* = D. Popovici, *Romantismul românesc (1829-1840)*, îngr. Ioana Em. Petrescu, cuvânt înainte Tudor Vianu, pref. Dan Simonescu, București, 1969
- Popovici, *Studii* = D. Popovici, *Studii literare, I-VI*, îngr. Ioana Em. Petrescu, Cluj, 1972-1989
- Popovici, *Eu, personajul* = Vasile Popovici, *Eu, personajul*, București, 1988
- Prangati, *Dicț. oamenilor din Neamț* = Constantin Prangati, *Dicționarul oamenilor de seamă din județul Neamț. De la Grigore Ureche până în zilele noastre*, Piatra Neamț, 1999
- Predescu, *Encicl.* = Lucian Predescu, *Enciclopedia „Cugetarea”*, București, 1940
- Protopopescu, *Romanul* = Al. Protopopescu, *Romanul psihologic românesc*, București, 1978
- Protopopescu, *Volumul* = Al. Protopopescu, *Volumul și esența*, București, 1972.
- Pușcariu, *Călare* = Sextil Pușcariu, *Călare pe două veacuri. Amintiri din tinerețe (1895-1906)*, București, 1968
- Pușcariu, *Cinci ani* = Sextil Pușcariu, *Cinci ani de mișcare literară (1902-1906)*, București, 1909
- Pușcariu, *Ist. lit.* = Sextil Pușcariu, *Istoria literaturii române. Epoca veche*, ed. 2, Sibiu, 1930

- Rachieru, *Poeți Bucovina* = Adrian Dinu Rachieru, *Poeți din Bucovina*, Timișoara, 1996
- Rachieru, *Vocația* = Adrian Dinu Rachieru, *Vocația sintezei*, Timișoara, 1985
- Radian, *Portrete* = Sanda Radian, *Portrete feminine în romanul românesc interbelic*, București, 1986
- Radu, *Pagini* = Olimpia Radu, *Pagini de critică*, Cluj-Napoca, 1988
- Raicu, *Descoperirea* = Al. Raicu, *Descoperirea păsării Sitela*, introd. George Macovescu, București, 1989
- Raicu, *Calea de acces* = Lucian Raicu, *Calea de acces*, București, 1982
- Raicu, *Contemporani* = Lucian Raicu, *Printre contemporani*, București, 1980
- Raicu, *Critica* = Lucian Raicu, *Critica - formă de viață*, București, 1976
- Raicu, *Fragmente* = Lucian Raicu, *Fragmente de timp*, București, 1984
- Raicu, *Practica scrisului* = Lucian Raicu, *Practica scrisului și experiența lecturii*, București, 1978
- Raicu, *Structuri* = Lucian Raicu, *Structuri literare*, București, 1973
- Ralea, *Scieri* = Mihai Ralea, *Scieri*, vol. I-III, îngr. și pref. N. Tertulian, București, 1972-1981, vol. IV-VII, îngr. și pref. Florin Mihăilescu, București, 1988-1989
- Rașcu, *Amintiri* = I. M. Rașcu, *Amintiri și medalioane literare*, București, 1967.
- Razba, *Personalități hunedorene* = Maria Razba, *Personalități hunedorene (sec. XV-XX)*. Dicționar, Deva, 2000
- Răduică, *Calendare* = Georgeta Răduică, Nicolin Răduică, *Calendare și almanahuri românești. 1731-1918*. Dicționar bibliografic, București, 1981
- Răduică, *Dicț. presei* = Georgeta Răduică, Nicolin Răduică, *Dicționarul presei românești 1731-1918*, București, 1995
- Rău, *Efigii* = Aurel Rău, *Efigii*, București, 1989
- Râpeanu, *Cultură* = Valeriu Râpeanu, *Cultură și istorie*, I-III, București, 1979-1989
- Râpeanu, *Interferențe* = Valeriu Râpeanu, *Interferențe spirituale*, București, 1970
- Râpeanu, *Memoria* = Valeriu Râpeanu, *Memoria și fețele timpului*, București, 1983
- Râpeanu, *Noi* = Valeriu Râpeanu, *Noi și cei dinaintea noastră*, București, 1966.
- Râpeanu, *Scriitori* = Valeriu Râpeanu, *Scriitori dintre cele două războaie mondiale*, București, 1986
- Rebreanu, *Opere* = Liviu Rebreanu, *Opere*, I-III, îngr. Nicolae Gheran și Nicolae Liu, introd. Al. Piru, București, 1968, IV-XXIII, îngr. Nicolae Gheran, 1970-2003
- Regman, *Cărți* = Cornel Regman, *Cărți, autori, tendințe*, București, 1967
- Regman, *Colocvial* = Cornel Regman, *Colocvial*, București, 1976
- Regman, *Confluențe* = Cornel Regman, *Confluențe literare*, București, 1966
- Regman, *Cronicari* = Cornel Regman, *Cică niște cronicari...*, București, 1970
- Regman, *De la imperfect* = Cornel Regman, *De la imperfect la mai puțin ca perfect*, București, 1987
- Regman, *Dinspre Cercul Literar* = Cornel Regman, *Dinspre „Cercul Literar” spre „optzeciști”*, București, 1997
- Regman, *Explorări* = Cornel Regman, *Explorări în actualitatea imediată*, București, 1978
- Regman, *Noi explorări* = Cornel Regman, *Noi explorări critice*, București, 1982
- Regman, *Nu numai* = Cornel Regman, *Nu numai despre critici*, București, 1990
- Regman, *Ultime explorări* = Cornel Regman, *Ultime explorări critice*, București, 2000
- Românii = *Românii în știința și cultura occidentală*, Davis (SUA), 1992
- Rom. magy. ir. lex. = *Români și magyar irodalmi lexikon*, I-III, îngr. Balogh Edgar, București, 1981-1994
- Rosetti, *Dicț. cont.* = Dimitrie R. Rosetti, *Dicționarul contemporanilor din România (1800-1898)*, București, 1898

- Rosetti-Cazacu-Onu, *Ist. lb. lit.* = Al. Rosetti, Boris Cazacu, Liviu Onu, *Istoria limbii române literare*, I, ed. 2, București, 1971
- Roșu, *Dicț. lit. Iugoslavia* = Costa Roșu, *Dicționarul literaturii române din Iugoslavia*, Novi Sad, 1989
- Rotaru, *O ist.* = Ion Rotaru, *O istorie a literaturii române*, I-III, București, 1971-1987; ed. I-VI, Galați, 1994-2001
- Rotaru, *Valori* = Ion Rotaru, *Valori expresive în literatura română veche*, I-II, București, 1976-1983
- Ruja, *Parte* = Alexandru Ruja, *Parte din întreg*, I-II, Timișoara, 1994-1999
- Ruja, *Valori* = Alexandru Ruja, *Valori lirice actuale*, Timișoara, 1979
- Rusu, *Membrii Academiei* = Dorina N. Rusu, *Membrii Academiei Române 1866-1999. Dicționar*, București, 1999
- Rusu, *Utopica* = M. N. Rusu, *Utopica*, București, 1969
- Sadoveanu, *Cărți* = Izabela Sadoveanu, *Cărți și idei*, I-II, îngr. și pref. Margareta Feraru, București, 2001
- Sadoveanu, *Opere* = Mihail Sadoveanu, *Opere*, I-XXII, București, 1954-1973
- Sanielevici, *Cercetări* = H. Sanielevici, *Cercetări critice și filosofice*, îngr. și introd. Z. Ornea, București, 1968
- Sanielevici, *Încercări* = H. Sanielevici, *Încercări critice*, pref. C. Rădulescu-Motru, București, 1903
- Sasu, *Dicț. scriit. SUA* = Aurel Sasu, *Dicționarul scriitorilor români din Statele Unite și Canada*, București, 2001
- Sasu, *În căutarea* = Aurel Sasu, *În căutarea formei*, Cluj-Napoca, 1979
- Sasu, *Progresii* = Aurel Sasu, *Progresii*, Cluj, 1972
- Sasu, *Retorica* = Aurel Sasu, *Retorica literară românească*, București, 1976
- Satco-Pânzar, *Dicționar* = Emil Satco, Ioan Pânzar, *Dicționar de literatură. Bucovina*, Suceava, 1993
- Săndulescu, *Citind* = Al. Săndulescu, *Citind, recitind...*, București, 1973
- Săndulescu, *Constelații* = Al. Săndulescu, *Constelații literare*, București, 1998
- Săndulescu, *Continuități* = Al. Săndulescu, *Continuități*, București, 1976
- Săndulescu, *Lit. epistolară* = Al. Săndulescu, *Literatura epistolară*, București, 1972
- Săndulescu, *Memorialiști* = Al. Săndulescu, *Memorialiști români*, București, 2003
- Săndulescu, *Pagini* = Al. Săndulescu, *Pagini de istorie literară*, București, 1966
- Săndulescu, *Portrete* = Al. Săndulescu, *Portrete și analize literare*, București, 1982
- Sângeorzan, *Anotimpurile* = Zaharia Sângeorzan, *Anotimpurile criticii*, București, 1983
- Sângeorzan, *Conversații* = Zaharia Sângeorzan, *Conversații critice*, Cluj-Napoca, 1980
- Scarlat, *Ist. poeziei* = Mircea Scarlat, *Istoria poeziei românești*, I-IV, București, 1982-1990
- Scrisori - Camil Petrescu* = *Scrisori către Camil Petrescu*, I-II, îngr. și pref. Florica Ichim, București, 1981
- Scrisori - Densusianu* = *Scrisori către Ovid Densusianu*, I-IV, București, 1979-1989
- Scrisori - Ibrăileanu* = *Scrisori către G. Ibrăileanu*, I-IV, îngr. M. Bordeianu, Gr. Botez, Viorica Botez, I. Lăzărescu, Dan Mănuță, Al. Teodorescu, pref. Al. Dima și N. I. Popa, București, 1966-1973
- Sebastian, *Eseuri* = Mihail Sebastian, *Eseuri. Cronici. Memorial*, îngr. și pref. Cornelia Ștefănescu, București, 1972
- Sebastian, *Jurnal* = Mihail Sebastian, *Jurnal de epocă*, îngr. și introd. Cornelia Ștefănescu, București, 2002
- Seche, *Schiță* = Mircea Seche, *Schiță de istorie a lexicografiei române*, I-II, București, 1966-1969
- Sevastos, *Amintiri* = Mihail Sevastos, *Amintiri de la „Viața românească”*, București, 1966

- Silvestru, *Jurnal* = Valentin Silvestru, *Jurnal de drum al unui critic teatral*, 1944–1984, I, București, 1992
- Silvestru, *Un deceniu* = Valentin Silvestru, *Un deceniu teatral*, București, 1984
- Simion, *Dimineața* = Eugen Simion, *Dimineața poezilor*, București, 1980
- Simion, *Ficțiunea* = Eugen Simion, *Ficțiunea jurnalului intim*, I–III, București, 2001
- Simion, *Fragmente* = Eugen Simion, *Fragmente critice*, I–IV, București, 1998–2000
- Simion, *Genurile* = Eugen Simion, *Genurile biograficului*, București, 2002
- Simion, *Întoarcerea autorului* = Eugen Simion, *Întoarcerea autorului. Eseuri despre relația creator–operă*, București, 1981; ed. 2, București, 1993
- Simion, *Mercuri* = Eugen Simion, *Moartea lui Mercuri*, București, 1993
- Simion, *Orientări* = Eugen Simion, *Orientări în literatura contemporană*, București, 1965
- Simion, *Scriitori* = Eugen Simion, *Scriitori români de azi*, I–IV, București, 1974–1989; vol. I, ed. 2, București, 1978
- Simuț, *Critica* = Ion Simuț, *Critica de tranziție*, Cluj-Napoca, 1996
- Simuț, *Diferența* = Ion Simuț, *Diferența specifică*, Cluj-Napoca, 1982
- Simuț, *Incursiuni* = Ion Simuț, *Incursiuni în literatura actuală*, Oradea, 1994
- Solomon, *Dialog* = Dumitru Solomon, *Dialog interior*, București, 1987
- Sorescu, *Teoria sferelor* = Marin Sorescu, *Teoria sferelor de influență*, București, 1969
- Sorescu, *Ușor cu pianul* = Marin Sorescu, *Ușor cu pianul pe scări*, București, 1985
- Sorescu, *Interpretări* = Roxana Sorescu, *Interpretări*, București, 1979
- Sorescu, *Liricul* = Roxana Sorescu, *Liricul și tragicul*, București, 1983
- Sorescu, *Lumea* = Roxana Sorescu, *Lumea, repovestită*, București, 2000
- Sorianu, *Contrapunct* = Vlad Sorianu, *Contrapunct critic. Valori, idei, tendințe literare actuale*, Iași, 1971
- Sorianu, *Glose* = Vlad Sorianu, *Glose critice*, București, 1968
- Sorohan, *Introducere* = Elvira Sorohan, *Introducere în istoria literaturii române*, Iași, 1997
- Sperantia, *Figuri* = E. Sperantia, *Figuri universitare*, București, 1967
- Spiridon, *Aparența* = Monica Spiridon, *Despre „aparența” și „realitatea” literaturii*, București, 1984
- Spiridon, *Interpretarea* = Monica Spiridon, *Interpretarea fără frontiere*, Cluj-Napoca, 1998
- Spiridon, *Melancolia* = Monica Spiridon, *Melancolia descendenței*, București, 1989
- Spiridon, *Cuprinderi* = Vasile Spiridon, *Cuprinderi*, București, 1993
- Stanca, *Fragmentarium* = Horia Stanca, *Fragmentarium clujean*, Cluj-Napoca, 1987
- Stănescu, *Cronici* = Constantin Stănescu, *Cronici literare*, 1971
- Stănescu, *Jurnal* = Constantin Stănescu, *Jurnal de lectură*, I–III, București, 1978–1988
- Stănescu, *Poeți și critici* = Constantin Stănescu, *Poeți și critici*, București, 1972
- Steinhardt, *Critică* = N. Steinhardt, *Critică la persoana întâi*, Cluj-Napoca, 1983
- Steinhardt, *Incertitudini* = N. Steinhardt, *Incertitudini literare*, Cluj-Napoca, 1980
- Steinhardt, *Între viață* = N. Steinhardt, *Între viață și cărți*, București, 1976
- Steinhardt, *Monologul* = N. Steinhardt, *Monologul polifonic*, Cluj-Napoca, 1991
- Stoica, *Caligrafie* = Petre Stoica, *Caligrafie și culori*, București, 1984
- Stolnicu, *Printre scriitori* = Simion Stolnicu, *Printre scriitori și artiști*, îngr. și pref. Simion Bărbulescu, București, 1988
- Straje, *Dicț. pseud.* = Mihail Straje, *Dicționar de pseudonime, alonime, anagrame, asteronime, criptonime ale scriitorilor și publiciștilor români*, București, 1973
- Streinu, *Clasicii* = Vladimir Streinu, *Clasicii noștri*, București, 1969

- Streinu, *Pagini* = Vladimir Streinu, *Pagini de critică literară*, vol. I-II, București, 1968, vol. III-V, îngr. George Muntean, București, 1974-1977
- Streinu, *Versificația* = Vladimir Streinu, *Versificația modernă*, București, 1966
- Suchianu, *Aspecte* = D. I. Suchianu, *Aspecte literare*, București, 1928
- Suciu, *Lit. băn.* = I. D. Suciu, *Literatura bănățeană de la început până la Unire (1582-1918)*, Timișoara, 1940
- Suțu, *Iașii* = Rudolf Suțu, *Iașii de odinioară*, Iași, 1923-1928
- Șchiau, *Cărturari* = Octavian Șchiau, *Cărturari și cărți în spațiul românesc medieval*, Cluj-Napoca, 1978
- Șerban, *Exegeze* = Geo Șerban, *Exegeze*, București, 1968
- Șerban, *Ispita* = Geo Șerban, *Ispita istoriei. Investigații, precizări, demersuri metodologice*, București, 1980
- Șiadbei, *Cercetări* = I. Șiadbei, *Cercetări asupra cronicelor moldovene*, Iași, 1939
- Ștefănescu, *Dialog* = Alex. Ștefănescu, *Dialog în bibliotecă*, București, 1984
- Ștefănescu, *Jurnal* = Alex. Ștefănescu, *Jurnal de critic*, București, 1980
- Ștefănescu, *Preludiu* = Alex. Ștefănescu, *Preludiu*, București, 1977
- Ștefănescu, *Prim-plan* = Alex. Ștefănescu, *Prim-plan*, București, 1987
- Ștefănescu, *Momente* = Cornelia Ștefănescu, *Momente ale romanului*, București, 1973
- Șuluțiu, *Scriitori* = Octav Șuluțiu, *Scriitori și cărți*, îngr. și pref. Nicolae Florescu, București, 1974
- Tacciu, *Romant. rom.* = Elena Tacciu, *Romantismul românesc*, I-III, București, 1982-1987
- Tanco, *Dicț. lit. Bistrița* = Teodor Tanco, *Dicționar literar (1639-1997) al județului Bistrița-Năsăud. Autori-publicații-societăți*, Cluj-Napoca, 1998
- Tartler, *Melopoetica* = Grete Tartler, *Melopoetica*, București, 1984
- Tașcu, *Incidente* = Valentin Tașcu, *Incidente*, Cluj-Napoca, 1975
- Tașcu, *Poezia* = Valentin Tașcu, *Poezia poeziei de azi*, Iași, 1985
- Teodorescu-Braniște, *Presă și lit.* = T. Teodorescu-Braniște, *Între presă și literatură*, I-II, București, 1989
- Teodorescu-Sadoveanu, *Amintiri* = Ion Teodorescu, Izabela Sadoveanu, *Amintiri (Din lumea umbrelor. Sufletul altor generații)*, îngr. Aristița Avramescu și Tiberiu Avramescu, introd. Tiberiu Avramescu, București, 1980
- Theodorescu, *Ist. bibl.* = Barbu Theodorescu, *Istoria bibliografiei române*, ed. 2, București, 1972
- Tihan, *Apropierea* = Teodor Tihan, *Apropierea de imaginar*, Cluj-Napoca, 1988
- Titel, *Cehov* = Sorin Titel, *În căutarea lui Cehov și alte eseuri*, București, 1984
- Titel, *Pasiunea* = Sorin Titel, *Pasiunea lecturii*, Timișoara, 1976
- Todor, *Confluente* = Avram P. Todor, *Confluente literare româno-maghiare*, îngr. și pref. Dávid Gyula, București, 1983
- Todoran, *Secțiuni* = Eugen Todoran, *Secțiuni literare*, Timișoara, 1973
- Tomescu, *Calendarele* = Mircea Tomescu, *Calendarele românești. 1733-1830*, București, 1957
- Tomescu, *Ist. cărții rom.* = Mircea Tomescu, *Istoria cărții românești. De la începuturi până la 1918*, București, 1968
- Tomuș, *Carnet* = Mircea Tomuș, *Carnet critic*, București, 1969
- Tomuș, *Istorie* = Mircea Tomuș, *Istorie literară și poezie*, Timișoara, 1974
- Tomuș, *Mișcarea* = Mircea Tomuș, *Mișcarea literară*, București, 1981
- Tomuș, *Răsfrângeri* = Mircea Tomuș, *Răsfrângeri*, Cluj, 1973
- Tomuș, *15 poeți* = Mircea Tomuș, *Cincisprezece poeți*, București, 1968

XXXIII Dicționarul general al literaturii române

- Trandafir, *Dinamica* = Constantin Trandafir, *Dinamica valorilor literare*, București, 1983
- Trifu, *Cronica* = Constanța Trifu, *Cronica dramatică și începuturile teatrului românesc*, București, 1970
- Trifu, *Presa* = Constanța Trifu, *Presa umoristică de altădată*, I-II, București, 1974-1980
- Trivale, *Cronici* = Ion Trivale, *Cronici literare*, îngr. și pref. Margareta Feraru, București, 1971
- Tuchilă, *Cetățile* = Costin Tuchilă, *Cetățile poeziei*, București, 1983
- Tuchilă, *Privirea* = Costin Tuchilă, *Privirea și cadrul*, București, 1988
- Tudor, *Pretexte* = Eugenia Tudor, *Pretexte critice*, București, 1973
- Tudor, *Mișcarea* = Iorgu Tudor, *Mișcarea culturală-socială în Basarabia după Unire*, București, 1976
- Tudor-Anton, *Ipostaze* = Eugenia Tudor-Anton, *Ipostaze ale prozei*, București, 1977
- Tupan, *Scenarii* = Ana-Maria Tupan, *Scenarii și limbaje poetice*, București, 1989
- Țărcovnicu, *Contribuții* = V. Țărcovnicu, *Contribuții la istoria învățământului românesc din Banat (1780-1918)*, București, 1970
- Țepelea, *Amintiri* = Gabriel Țepelea, *Amintiri și evocări*, București, 1994
- Țepelea, *Opțiuni* = Gabriel Țepelea, *Opțiuni și retrospective*, București, 1989
- Țepelea, *Rememorări* = Gabriel Țepelea, *Rememorări de istorie, literatură și cultură națională*, București, 1994
- Țepelea, *Studii* = Gabriel Țepelea, *Studii de istorie și limbă literară*, București, 1970
- Țepelea-Bulgăr, *Momente* = G. Țepelea, Gh. Bulgăr, *Momente din evoluția limbii române literare*, București, 1973
- Țeposu, *Istoria* = Radu G. Țeposu, *Istoria tragică & grotescă a întunecatului deceniu literar nouă*, București, 1993
- Țeposu, *Viața* = Radu G. Țeposu, *Viața și opiniile personajelor*, București, 1983
- Țirioi, *Premise* = Nicolae Țirioi, *Premise literare*, Timișoara, 1976
- Ulici, *Lit. rom.* = Laurențiu Ulici, *Literatura română contemporană*, I. *Promoția '70*, București, 1995
- Ulici, *Prima verba* = Laurențiu Ulici, *Prima verba*, vol. I-II, București, 1975-1978, vol. III, Timișoara, 1991
- Ulici, *Recurs* = Laurențiu Ulici, *Recurs*, București, 1971
- Ungheanu, *Arhipelag* = Mihai Ungheanu, *Arhipelag de semne*, București, 1975
- Ungheanu, *Fiii* = Mihai Ungheanu, *Fiii risipitori (Noi și secolul XIX)*, București, 1988
- Ungheanu, *Lecturi* = Mihai Ungheanu, *Lecturi și rocade*, București, 1978
- Ungheanu, *Pădurea* = Mihai Ungheanu, *Pădurea de simboluri*, București, 1973
- Ungheanu, *Scriitorii* = Mihai Ungheanu, *Scriitorii de la miezul nopții*, Galați, 1996
- Ungureanu, *Contextul* = Cornel Ungureanu, *Contextul operei*, București, 1978.
- Ungureanu, *Imediata* = Cornel Ungureanu, *Imediata noastră apropiere*, I-II, Timișoara, 1980-1989
- Ungureanu, *La umbra cărților* = Cornel Ungureanu, *La umbra cărților în floare*, Timișoara, 1975
- Ungureanu, *La vest* = Cornel Ungureanu, *La vest de Eden. O introducere în literatura exilului*, I-II, Timișoara, 1995-2000
- Ungureanu, *Proza rom.* = Cornel Ungureanu, *Proza românească de azi*, I, București, 1985
- Ungureanu, *Proză* = Cornel Ungureanu, *Proză și reflexivitate*, București, 1977.
- Urechia, *Ist. șc.* = V. A. Urechia, *Istoria școalelor de la 1800-1864*, I-IV, București, 1892-1901
- Ursu, *Memorialistica* = G. G. Ursu, *Memorialistica în opera cronicarilor*, București, 1972
- Ursu, *Contribuții* = N. A. Ursu, *Contribuții la istoria culturii românești*, Iași, 2002
- Vaida, *Mitologii* = Mircea Vaida, *Mitologii critice*, București, 1978

- Valea, *Oameni* = Lucian Valea, *Oameni pe care i-am iubit*, Iași, 1977
- Valmarin, *Studii* = Luiza Valmarin, *Studii de literatură română modernă și comparată*, București, 1987
- Vartic, *Modelul* = Ion Vartic, *Modelul și oglinda*, București, 1982
- Vartic, *Spectacol* = Ion Vartic, *Spectacol interior*, Cluj-Napoca, 1977
- Vasile, *Poezia* = Geo Vasile, *Poezia română între milenii. Dicționar de autori*, Cluj-Napoca, 2002
- Vasile, *Proza* = Geo Vasile, *Proza românească între milenii. Dicționar de autori*, București, 2001
- Vasile, *Conceptul* = Marian Vasile, *Conceptul de originalitate în critica literară românească*, București, 1988
- Vârgolici, *Comentarii* = Teodor Vârgolici, *Comentarii literare*, București, 1971
- Vârgolici, *Începuturile* = Teodor Vârgolici, *Începuturile romanului românesc*, București, 1963
- Vârgolici, *Portrete* = Teodor Vârgolici, *Portrete și analize literare*, București, 2001
- Vârgolici, *Retrospective* = Teodor Vârgolici, *Retrospective literare*, București, 1970
- Vârgolici, *Scriitori* = Teodor Vârgolici, *Scriitori și opere*, București, 1978
- Velculescu, *Scriere* = Cătălina Velculescu, *Între scriere și oralitate*, București, 1988
- Velea, *Interferențe* = Stan Velea, *Interferențe literare româno-polone*, București, 1989
- Velea, *Paralelisme* = Stan Velea, *Paralelisme și retrospective literare*, București, 1974
- Velea, *Plămada* = Stan Velea, *Plămada cărților*, București, 1997
- Velea, *Universalisti* = Stan Velea, *Universalisti și comparatiști români contemporani*, București, 1996
- Vianu, *Arta* = Tudor Vianu, *Arta prozatorilor români*, I-II, îngr. și pref. Geo Șerban, București, 1966
- Vianu, *Opere* = Tudor Vianu, *Opere*, I-XIV, îngr. Sorin Alexandrescu, Matei Călinescu, Gelu Ionescu, George Gană și Vlad Alexandrescu, București, 1971-1990
- Vianu, *Scriitori români* = Tudor Vianu, *Scriitori români*, I-III, îngr. Cornelia Botez, pref. Pompiliu Marcea, București, 1970
- Vianu, *Studii* = Tudor Vianu, *Studii de literatură română*, București, 1965
- Vintilescu, *Secvențe* = Virgil Vintilescu, *Secvențe literare. Repere literare bănățene (1880-1917)*, Timișoara, 1987
- Vișan, *Semnături* = Constantin Vișan, *Semnături în contemporaneitate*, București, 1986
- Vitner, *Semnele* = Ion Vitner, *Semnele romanului*, București, 1971
- Vlad, *Analiză-sinteză* = Ion Vlad, *Între analiză și sinteză. Repere de metodologie literară*, Cluj, 1970
- Vlad, *Convergențe* = Ion Vlad, *Convergențe. Concepte și alternative ale lecturii*, Cluj, 1972
- Vlad, *Descoperirea* = Ion Vlad, *Descoperirea operei*, Cluj, 1970
- Vlad, *Lect. prozei* = Ion Vlad, *Lectura prozei*, București, 1991
- Vlad, *Lectura* = Ion Vlad, *Lectura - un eveniment al cunoașterii*, București, 1977
- Vlad, *Lectura rom.* = Ion Vlad, *Lectura romanului*, Cluj-Napoca, 1983
- Vlad, *Povestirea* = Ion Vlad, *Povestirea. Destinul unei structuri epice*, București, 1972
- Vodă-Căpușan, *Accente* = Maria Vodă-Căpușan, *Accente*, Cluj-Napoca, 1991
- Vodă-Căpușan, *Teatru* = Maria Vodă-Căpușan, *Teatru și actualitate*, București, 1984
- Vrabie, *Folcloristica* = Gheorghe Vrabie, *Folcloristica română. Evoluție, curente, metode*, București, 1968
- Vrabie, *Gândirismul* = Gh. Vrabie, *Gândirismul. Istoric, doctrină, realizări*, București, 1940
- Vuia, *Studii* = Romulus Vuia, *Studii de etnografie și folclor*, I, îngr. Mihai Pop și Ioan Șerb, pref. Mihai Pop, București, 1975
- Vulcan, *Panteonul* = Iosif Vulcan, *Panteonul român*, Pesta, 1869

- Vulturescu, *Cultură* = George Vulturescu, *Cultură și literatură în ținuturile Sătmarului. Dicționar. 1700–2000*, Satu Mare, 2000
- Zaciu, *Alte lecturi* = Mircea Zaciu, *Alte lecturi și alte zile*, București, 1978
- Zaciu, *Bivouac* = Mircea Zaciu, *Bivouac*, Cluj-Napoca, 1974
- Zaciu, *Clasici* = Mircea Zaciu, *Clasici și contemporani*, București, 1994
- Zaciu, *Colaje* = Mircea Zaciu, *Colaje*, Cluj, 1972
- Zaciu, *Cu cărțile* = Mircea Zaciu, *Cu cărțile pe masă*, București, 1981
- Zaciu, *Departee* = Mircea Zaciu, *Departee / aproape*, București, 1998
- Zaciu, *Glose* = Mircea Zaciu, *Glose*, Cluj, 1970
- Zaciu, *Lancea* = Mircea Zaciu, *Lancea lui Achile*, București, 1980
- Zaciu, *Lecturi* = Mircea Zaciu, *Lecturi și zile*, București, 1975
- Zaciu, *Masca* = Mircea Zaciu, *Masca geniului*, București, 1967
- Zaciu, *Ordinea* = Mircea Zaciu, *Ordinea și aventura*, Cluj, 1973
- Zaciu, *Viaticum* = Mircea Zaciu, *Viaticum*, București, 1983
- Zaharia-Filipaș, *Retorică* = Elena Zaharia-Filipaș, *Retorică și semnificație*, București, 1993
- Zalis, *Aspecte* = Henri Zalis, *Aspecte și structuri neoromantice*, București, 1971
- Zalis, *Estetica* = Henri Zalis, *Estetica imperfecției. Contribuții la studiul naturalismului românesc*, Timișoara, 1979
- Zalis, *Scriitori* = Henri Zalis, *Scriitori pelerini*, București, 1973
- Zalis, *Tensiuni* = Henri Zalis, *Tensiuni lirice contemporane*, București, 1975
- Zamfir, *Cealaltă față* = Mihai Zamfir, *Cealaltă față a prozei*, București, 1988
- Zamfir, *Proza poetică* = Mihai Zamfir, *Proza poetică românească în secolul al XIX-lea*, București, 1971
- Zamfir, *Secolul* = Mihai Zamfir, *Din secolul romantic*, București, 1989
- Zamfirescu, *Istorie* = Dan Zamfirescu, *Istorie și cultură*, I-II, București-Chișinău, 2003
- Zamfirescu, *Studii* = Dan Zamfirescu, *Studii și articole de literatură română veche*, București, 1967
- Zarifopol, *Eseuri* = Paul Zarifopol, *Eseuri*, îngr. Al. Săndulescu și Radu Săndulescu, pref. Al. Săndulescu, București, 1988
- Zarifopol, *Pagini* = Paul Zarifopol, *Pagini de critică*, îngr. și postfață Al. Săndulescu, București, 1984
- Zarifopol, *Pentru arta lit.* = Paul Zarifopol, *Pentru arta literară*, I-II, îngr. și introd. Al. Săndulescu, București, 1971

B. ARHIVE, PERIODICE, CULEGERI, ANTOLOGII

- AA = „Ardealul”, București, 1941 ș. u.
- AAF = „Anuarul Arhivei de Folclor”, Cluj, 1932 ș. u.; din 1980, „Anuarul de folclor”; din 1991, „Anuarul Arhivei de Folclor”
- AAR = „Analele Societății Academice Române”, București, 1867 ș. u.; din 1879, „Analele Academiei Române”
- AC = „Academica”, București, 1990 ș.u.
- ADLTR = Arhiva Dicționarului literaturii române. 1900–1950, Institutul de Filologie Română „A. Philippide”, Iași
- ADV = „Adevărul”, București, 1888 ș. u.; 1990 ș.u.

- AFT = „Amfiteatru“, București, 1966 ș. u.
- AIN = „Anuarul Institutului de Istorie Națională“, Cluj, 1921 ș. u.
- AIX = „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A. D. Xenopol»“, Iași, 1964 ș. u.
- ALA = „Adevărul literar și artistic“, București, 1920 ș. u.; 1990 ș. u.
- ALD = „Almanahul dicționar al presei din România și al celei românești de pretutindeni“, București, 1926
- ALIL = „Studii și cercetări științifice“, filologie, Iași, 1950 ș. u.; din 1964, „Anuar de lingvistică și istorie literară“
- ALR = Sașa Pană, *Antologia literaturii române de avangardă*, pref. Matei Călinescu, București, 1969
- AMET = „Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei“, Cluj, 1958 ș. u.
- AMI = *Arborele memoriei. Antologia poezilor de limbă română din Israel*, îngr. Radu Cârnelci, pref. Roxana Sorescu, București, 1997
- ANB = „Analele Banatului“, Timișoara, 1928 ș. u.
- ANPR = „Anuarul presei românești al lunei politice“, București, 1907 ș. u.
- AO = „Arhivele Olteniei“, Craiova, 1922 ș. u.
- APF = „Apostrof“, Cluj-Napoca, 1990 ș. u.
- ARG = „Argeș“, Pitești, 1966 ș. u.
- ASO = *Antologia scriitorilor ocazionali*, îngr. E. Lovinescu, București, 1943
- AST = „Astra“, Brașov, 1966 ș. u.
- ATN = „Ateneu“, Bacău, 1964 ș. u.
- AUB = „Revista Universității «C. I. Parhon»“, București, 1952 ș. u.; din 1964, „Analele Universității București“
- AUC = „Analele Universității din Craiova“, Craiova, 1972 ș. u.
- AUI = „Analele științifice ale Universității «Al. I. Cuza» din Iași“, Iași, 1955 ș. u.
- AUT = „Analele Universității din Timișoara“, Timișoara, 1956 ș. u.
- BOR = „Biserica Ortodoxă Română“, București, 1874 ș. u.
- BRV = *Bibliografia românească veche. 1508-1830*, I-IV, întocmită de Ioan Bianu, Nerva Hodoș și Dan Simonescu, București, 1903-1944
- BSS = „Buletinul Societății Scriitorilor Români“, București, 1916 ș. u.
- BUC = „Buletinul cărții“, București, 1923 ș. u.
- BVS = „Buna Vestire“, București, 1937 ș. u.
- CAP = „Capitala“, București, 1936 ș. u.
- CC = „Caiete critice“, București, 1982 ș. u.
- CEL = „Cercetări literare“, București, 1934 ș. u.
- CFL = „Cercetări folclorice“, București, 1947.
- CGM = „Cuget moldovenesc“, Bălți, Iași, 1932 ș. u.
- CHRM = *Chrestomație română*, I-II, îngr. M. Gaster, Leipzig-București, 1891
- CI = „Cercetări istorice“, Iași, 1925 ș. u.
- CIL = *Contribuții de istoria limbii române literare în secolul al XIX-lea*, I-III, publ. Tudor Vianu, București, 1956-1962
- CL = „Convorbiri literare“, Iași, București, 1867 ș. u.; Iași, 1970 ș. u.
- CLG = „Cercetări de lingvistică“, Cluj, 1956 ș. u.
- CLI = „Cuvântul liber“, București, 1919 ș. u.; 1933 ș. u.

XXXVII *Dicționarul general al literaturii române*

- CLJ = „Clujul românesc”, Cluj, 1923 ș. u.
CML = „Curentul magazin”, București, 1939 ș. u.; din 1940, „Curentul magazin literar”; din 1941, „Curentul literar”
CN = „Contimporanul”, București, 1922 ș. u.
CNP = „Contrapunct”, București, 1990 ș. u.
CNT = „Contemporanul”, București, 1946 ș. u.; din 1990, „Contemporanul – Ideea europeană”
CPL = *Cărțile populare în literatura românească*, I-II, îngr. și introd. I. C. Chițimia și Dan Simonescu, București, 1963
CPV = *Cronici și povestiri românești versificate (sec. XVII–XVIII)*, îngr. și introd. Dan Simonescu, București, 1967
CRC = „Cronica”, Iași, 1966 ș. u.
CRE = „Curentul”, București, 1928 ș. u.
CREL = „Cahiers roumains d'études littéraires”, București, 1973 ș. u.
CTC = „Cele trei Crișuri”, Oradea, București, 1920; Oradea, 1990 ș. u.
CU = „Cuvântul”, București, 1924 ș. u.
CVC = „Convorbiri”, București, 1907; din 1908, „Convorbiri critice”
CZ = „Cosinzeana”, Orăștie, 1911 ș. u.
D = „Datina”, Turnu Severin, 1920 ș. u.
DAA = „Dacia”, București, 1941 ș. u.
DCL = *Documente literare*, I-II, îngr. Gh. Cardaș, București, 1971–1973
DCM = *Documente*, vol. I, îngr. Gh. Ungureanu, D. Ivănescu și Virginia Isac, București, 1973, vol. II: *Documente din arhive ieșene*, București, 1976
DCS = *De ce scrieți? Anchete literare din anii '30*, îngr. Gheorghe Hrimiuc-Toporaș și Victor Durnea, pref. Victor Durnea, Iași, 1999
DEP = „Dreptatea”, București, 1927 ș. u.; 1944 ș. u.; 1990 ș. u.
DFC = *De la N. Filimon la G. Călinescu. Studii de sociologie a romanului românesc*, introd. Paul Cornea, București, 1982
DIF = *Din istoria filosofiei în România*, I–III, București, 1955–1960.
DIPR = *Din istoria pedagogiei românești*, I–IV, București, 1956–1969.
DL = „Dacia literară”, Iași, 1840; 1990 ș. u.
DML = *Documente și manuscrise literare*, vol. I–II, publ. Paul Cornea și Elena Piru, pref. Al. Dima, București, 1967–1969, vol. III, publ. Paul Cornea, Elena Piru, Roxana Sorescu, introd. Paul Cornea, București, 1976, vol. IV–V, publ. Paul Cornea, Andrei Nestorescu, Petre Costinescu, pref. Paul Cornea, București, 1981–1985, vol. VI, publ. și pref. Andrei Nestorescu, București, 1993
DMN = „Dimineața”, București, 1904 ș. u.
DR = „Dacoromania”, Cluj, 1920 ș. u.
DRI = Aurel Sasu, Mariana Vartic, *Dramaturgia românească în interviuri*, I–V, București, 1993–1997
DRO = „Dacoromania”, Freiburg, 1973 ș. u.
ECD = „Echidistanțe”, Iași, 1991 ș. u.
ECH = „Echinox”, Cluj, 1969 ș. u.
EL = „Elöre”, București, 1953 ș. u.
F = „Familia”, Pesta, Oradea, 1865 ș. u.; Oradea, 1926 ș. u.; 1934 ș. u.; 1944 ș. u.; 1965 ș. u.
FCI = „Facla literară”, București, 1923 ș. u.

- FCL = „Facla”, București, 1910 ș. u.
 FDZ = „Foaia diecezană”, Caransebeș, 1886 ș. u.
 FF = „Făt-Frumos”, Cernăuți, Suceava, Râmnicu Vâlcea, 1926 ș. u.
 FK = „Filológiai Közlöny”, Cluj, 1961 ș. u.
 FLC = „Flacăra”, București, 1948 ș. u.
 FLR = „Flacăra”, București, 1911 ș. u.
 FMIL = „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, Brașov, 1838 ș. u.
 FON = „Foaia noastră”, Budapesta, 1957 ș. u.
 FRZ = „Frize”, Brașov, 1934 ș. u.
 G = „Gândirea”, Cluj, București, 1921 ș. u.
 GBV = „Glasul Bucovinei”, Cernăuți, 1918 ș. u.
 GL = „Gazeta literară”, București, 1954 ș. u.
 GR = „Gând românesc”, Cluj, 1933 ș. u.
 GT = „Gazeta de Transilvania”, Brașov, 1938 ș. u.
 HT = „A Hét”, București, 1970 ș. u.
 IB = *Lui Ion Bianu. Amintire*, București, 1916.
 IGZ = „Igaz Szó”, Târgu Mureș, 1953–1989.
 IIS = „Însemnări ieșene”, Iași, 1936 ș. u.
 IL = „Iașul literar”, Iași, 1955 ș. u.
 JL = „Jurnalul literar”, Iași, 1939; București, 1947 ș.u.; 1990 ș. u.
 KOR = „Korunk”, Cluj, 1926 ș. u.; 1957 ș. u.
 L = „Literatorul”, București, 1880 ș. u.; 1991 ș. u.
 LA = „Literatură și artă”, Chișinău, 1954 ș. u.
 LAI = „Litere, arte, idei”, supl. al ziarului „Cotidianul”, București, 1991 ș. u.
 LAR = „Literatură și artă română”, București, 1896 ș. u.
 LCF = „Luceafărul”, București, 1958 ș. u.
 LL = „Limba și literatură”, București, 1955 ș. u.
 LR = „Limba română”, București, 1952 ș. u.
 LRM = *Literatura română medievală*, coordonator și pref. Dan Horia Mazilu, București, 2003
 LRV = *Literatura română veche (1402–1647)*, I-II, îngr. și introd. G. Mihăilă și Dan Zamfirescu, București, 1971
 LU = „Luceafărul”, Budapesta, Sibiu, București, 1902 ș. u.; Sibiu, 1941 ș. u.
 LUP = „Lupta”, Iași, București, 1884 ș. u.
 LUT = „Lupta”, București, 1921 ș. u.
 MA = „Mitropolia Ardealului”, Sibiu, 1956 ș. u.
 MB = „Mitropolia Banatului”, Timișoara, 1951 ș. u.
 MCF = „Memoriile Comisiei de Folclor”, București, 1987 ș. u.
 ME = „Buletinul «Mihai Eminescu»”, Cernăuți, Piatra Neamț, Râmnicu Vâlcea, 1930 ș. u.
 MLI = „Minerva literară ilustrată”, București, 1909 ș. u.
 MM = „Mitropolia Moldovei”, Iași, 1925 ș. u.
 MMN = „Meșterul Manole”, București, 1939 ș. u.
 MO = „Mitropolia Olteniei”, Râmnicu Vâlcea, 1950 ș. u.
 MOM = „Le Moment”, București, 1935 ș. u.

XXXIX *Dicționarul general al literaturii române*

- MOT = „Momentul”, București, 1945 ș. u.
MS = „Manuscriptum”, București, 1970 ș. u.
NRL = „Neamul românesc literar”, Vălenii de Munte, 1908 ș.u.
NRR = „Noua revistă română”, București, 1900 ș. u.
NYRK = „Nyelv-és Irodalomtudományi közlömények”, Cluj, 1957 ș. u.
O = „Scrisul bănățean”, Timișoara, 1949 ș. u.; din 1964, „Orizont”
OC = „Observator cultural”, București, 2000 ș.u.
ORT = „Orizont”, București, 1944 ș. u.; în 1947, „Revista literară”
PAU = *Poeții și prozatorii Ardealului până la Unire (1800–1918)*, îngr. și introd. Gh. Cardaș, București, 1936
PBU = *Poeții și prozatorii Basarabiei până la Unire (1812–1918)*, îngr. și introd. Gh. Cardaș, București, 1937
PE = „Presa”, București, 1939 ș. u.
PIL = „Prietenii istoriei literare”, București, 1931 ș. u.
PL = „Preocupări literare”, București, 1936 ș. u.
PLI = „Pagini literare”, Turda, 1934 ș. u.
PND = *Primii noștri dramaturgi*, îngr. Al. Niculescu, introd. Florin Tornea, București, 1960
POS = *Poeți de la „Sămănătorul”*, îngr. Petru Homoceanul, pref. Al. Piru, București, 1978
PRA = Marin Mincu, *Poezia română actuală, I–III*, Constanța, 1998–1999
PRL = „Propilee literare”, 1926 ș. u.
PRP = Constantin Abăluță, *Poezia română după proletcultism, I–II*, cuvânt înainte Eugen Negrici, pref. edit., Constanța, 2000
PRR = *Pionierii romanului românesc*, îngr. și pref. Șt. Cazimir, București, 1962
PRS = „Presa”, Craiova, 1930 ș. u.; din 1934, „Presa Olteniei”
PRV = „Porunca vremii”, București, 1932 ș. u.
PSS = „Poesis”, Satu Mare, 1990 ș.u.
R = „Ramuri”, Craiova, 1905 ș. u.; 1964 ș. u.
RA = „Revista arhivelor”, București, 1924 ș. u.
RAZ = „Raza literară”, București, 1932 ș. u.
RC = „Revista clasică”, București, 1910 ș.u.
RCM = „Revista cultului mozaic”, București, 1956 ș. u.
RCR = „Revista Cercului Literar”, Sibiu, 1945.
REF = „Revista de folclor”, București, 1947 ș. u.; din 1964, „Revista de etnografie și folclor”
REVR = „Revue roumaine”, București, 1946 ș. u.
RFR = „Revista Fundațiilor Regale”, București, 1934 ș. u.
RI = „Revista istorică”, Vălenii de Munte, București, Iași, 1915 ș. u.
RIAF = „Revista pentru istorie, arheologie și filologie”, București, 1882 ș. u.
RIR = „Revista istorică română”, București, 1931 ș. u.
RITL = „Studii și cercetări de istorie literară și folclor”, București, 1952 ș. u.; din 1964, „Revista de istorie și teorie literară”
RL = „România literară”, București, 1968 ș. u.
RLRO = *Reviste literare românești din ultimele decenii ale secolului al XIX-lea*, îngr. Ovidiu Papadima, București, 1974

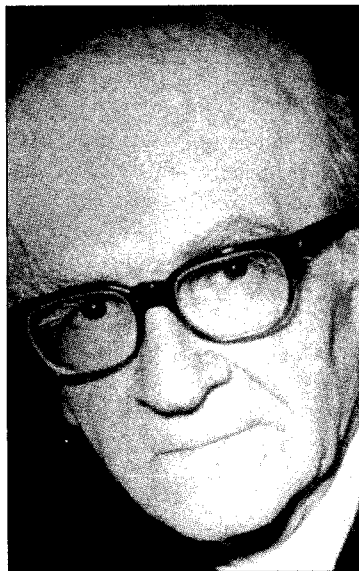
- RLSL = „Limba și literatura moldovenească”, Chișinău, 1958 ș. u.; din 1989, „Revistă de lingvistică și știință literară”
- RMB = „România liberă”, București, 1944 ș. u.
- RML = „România literară”, București, 1939 ș. u.
- RMZ = „Revista muzeelor”, București, 1964 ș. u.
- RP = „Rampa”, București, 1911 ș. u.; din 1915, „Rampa nouă și ilustrată”
- RR = „Revista română”, Iași, 1995 ș. u.
- RRI = Aurel Sasu, Mariana Vartic, *Romanul românesc în interviuri*, I-IV, București, 1985-1991
- RSE = „Revue des études sud-est européennes”, București, 1963 ș. u.
- RSL = „Romanoslavica”, București, 1953 ș. u.
- RVM = „Revista vremii”, Galați, 1934 ș. u.
- RVS = „Revista scriitoarei”, București, 1926 ș. u.; din 1929, „Revista scriitoarelor și scriitorilor români”
- RVTR = *Reviste literare românești din secolul al XIX-lea*, îngr. și pref. Paul Cornea, București, 1970
- RVVR = „Revista vremii”, București, 1921 ș. u.
- SBR = „Sburătorul”, București, 1919 ș. u.
- SC = „Studii clasice”, București, 1959 ș. u.
- SCB = „Studii și cercetări de bibliologie”, București, 1955 ș. u.
- SCD = „Studii și cercetări de documentare și bibliologie”, București, 1964 ș. u.
- SCIA = „Studii și cercetări de istoria artei”, București, 1954 ș. u.
- SCL = „Studii și cercetări lingvistice”, București, 1950 ș. u.
- SDIR = *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, I-XXV, publ. N. Iorga, București, 1901-1913
- SDL = *Studii și documente literare*, vol. I, publ. I. E. Torouțiu și Gh. Cardaș, vol. II-XIII, publ. I. E. Torouțiu, București, 1931-1946
- SDM = „Societatea de mâine”, București, 1924 ș. u.
- SE = „Seara”, București, 1937 ș. u.
- SI = „Studii italiene”, București, 1934 ș. u.
- SIL = *Studii de istorie a literaturii române. De la C. A. Rosetti la G. Călinescu*, îngr. Ovidiu Papadima, București, 1968
- SILF = „Studii de istorie literară și folclor”, Cluj, 1951 ș. u.
- SILL = *Studii de istoria limbii române literare. Secolul XIX*, I-II, București, 1969
- SL = „Studii literare”, Cluj, Sibiu, 1942 ș. u.
- SLAST = „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»”, București, 1981 ș. u.
- SLC = *Studii de literatură comparată*, București, 1968
- SLF = *Studii de limbă literară și filologie*, I-III, București, 1969-1974
- SLS = *Studii de limbă și stil*, îngr. G. I. Tohăneanu și Sergiu Drincu, Timișoara, 1968
- SLU = „Studii de literatură universală”, București, 1956 ș. u.
- SPM = „Săptămâna culturală a Capitalei”, București, 1962 ș. u.
- SPS = *Studii de poetică și stilistică*, îngr. Tudor Vianu, Al. Rosetti și Mihai Pop, București, 1966
- ST = „Steaua”, Cluj, 1954 ș. u.
- STD = „Studii. Revistă de istorie”, București, 1948 ș. u.; din 1974, „Revista de istorie”
- STRS = *Structuri tematice și retorico-stilistice în romantismul românesc (1830-1870)*, îngr. și introd. Paul Cornea, București, 1976

XLI Dicționarul general al literaturii române

- SUB = „Buletinul Universităților «V. Babeș» și «Bolyai»”, Cluj, 1956 ș.u.; din 1958, „Studia Universitatis «Babeș-Bolyai»”
- SXX = „Secolul 20”, București, 1957 ș. u.; din 2000, „Secolul XXI”
- T = „Transilvania”, Brașov, Sibiu, 1868 ș. u.; Sibiu, 1972 ș. u.
- TBR = „Tribuna României”, București, 1972 ș. u.
- TF = *Temelii folclorice și orizont european în literatura română*, îngr. Ovidiu Papadima, București, 1971
- TIA = „Tribuna”, Cluj, Brașov, 1937 ș. u.
- TIL = „Timpul”, București, 1937 ș. u.
- TM = „Timpul”, București, 1876 ș. u.
- TMS = „Tomis”, Constanța, 1966 ș. u.
- TR = „Tribuna”, Sibiu, 1884 ș. u.; Cluj, 1957 ș. u.
- TTR = „Teatrul”, București, 1956 ș. u.; din 1990, „Teatrul azi”
- ȚA = „Țara noastră”, Sibiu, Cluj, 1907 ș. u.
- U = „Universul”, București, 1884 ș. u.
- UR = „Unirea”, Blaj, 1891 ș. u.; Alba Iulia, 1968 ș. u.
- UTK = „Utunk”, Cluj, 1946 ș. u.
- UVPA = *Un veac de poezie aromână*, îngr. Hristu Cândroveanu și Kira Iorgoveanu, introd. Hristu Cândroveanu, București, 1985
- UVR = „Universul literar”, București, 1888 ș. u.
- VAA = „Viața”, București, 1941 ș. u.
- VAN = „Vieța nouă”, București, 1905 ș. u.
- VBA = „Viața Basarabiei”, București, 1932 ș. u.
- VL = „Viața literară”, București, 1926 ș. u.
- VLT = „Viața literară”, București, 1906; din 1907, „Viața literară și artistică”
- VR = „Viața românească”, Iași, București, 1906 ș. u.; București, 1948 ș. u.
- VRA = „Vremea”, București, 1928 ș. u.
- VRP = „Versuri”, „Versuri și proză”, Iași, 1911 ș. u.
- VS = „Vestul”, Timișoara, 1930 ș. u.
- VSD = *De la Varlaam la Sadoveanu (Studii despre limba și stilul scriitorilor)*, București, 1958
- VST = „Viața studentească”, București, 1956 ș. u.
- VTRA = „Vatra”, Târgu Mureș, 1971 ș. u.

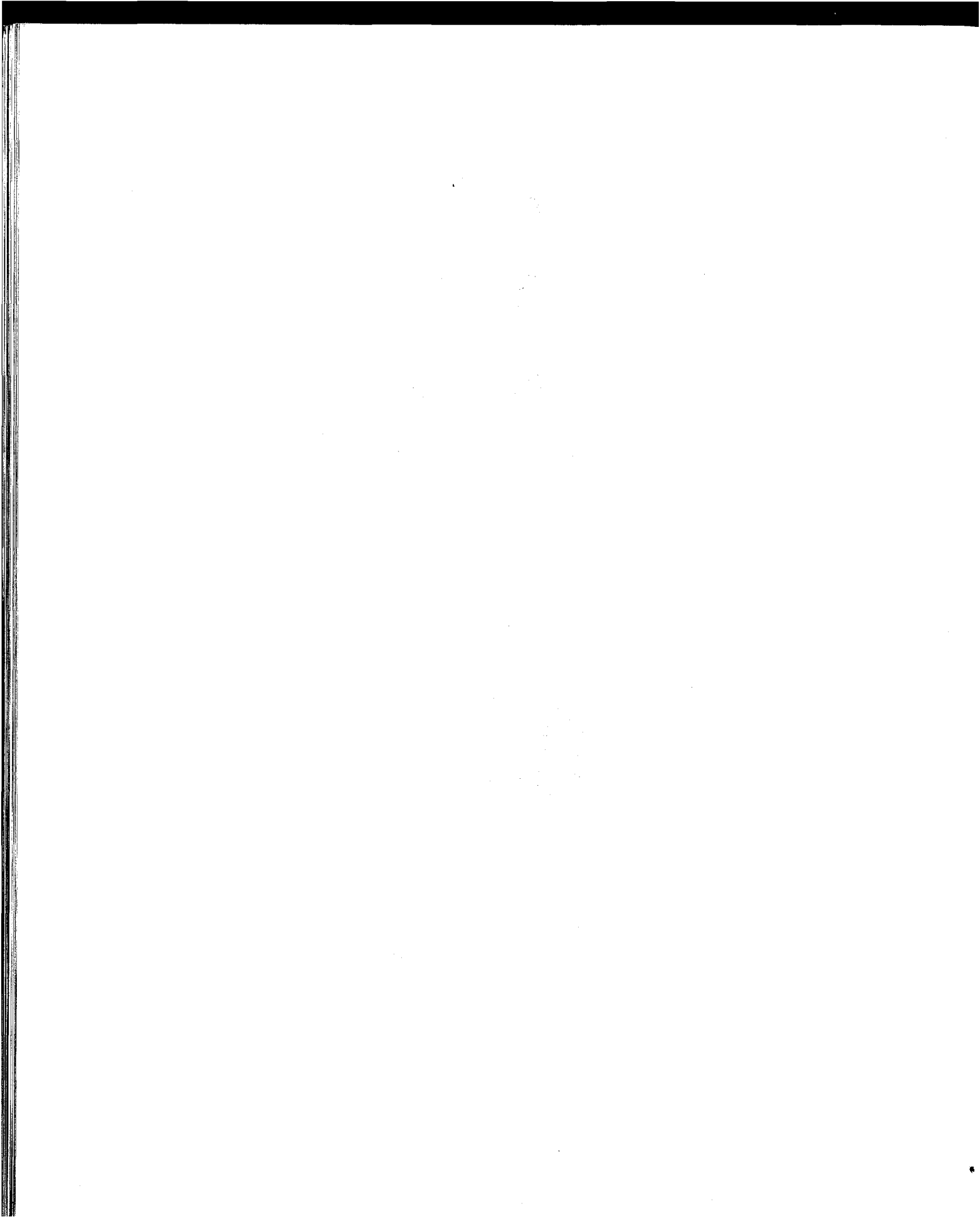
E

Eliade, Mircea

Eminescu, Mihai

ECHINOX, revistă culturală apărută la Cluj din decembrie 1968, lunar până în 1993, apoi trimestrial. Editată inițial trilingv (în limbile română, maghiară și germană) de Universitatea „Babeș-Bolyai”, trece sub egida Fundației Culturale Echinox începând cu anul 1997. După 1993, pe lângă paginile maghiare și germane, sunt inserate cu regularitate pagini în limbile franceză și engleză. Primul număr avea următoarea formulă redacțională: redactor-șef, Eugen Uricaru, redactori-șefi adjuncți, Rostás Zoltán și Petru Poantă, secretar de redacție, Vincențiu Iluțiu, iar membri, Dinu Flămând, Radu Mihai, Olimpia Radu, Virágh Dénes, Ioan Maxim-Danciu, Peter Motzan, Marcel Constantin Runcanu, G. Călugăreanu, Mircea Baciuc, Florin Creangă, Alexandru Dănescu. Începând cu numărul al doilea, redactor-șef este Ion Pop, Eugen Uricaru și Rostás Zoltán devin adjuncți, Petru Poantă, membru al redacției, restul echipei redacționale păstrându-se. În 1970, în redacție intră Marian Papahagi (ca membru), în 1972, Ion Vartic (ca redactor-șef adjunct), astfel încât de la numărul 5-6 din 1973, se constituie tripleta de conducere formată din Ion Pop (director), Marian Papahagi (redactor-șef), Ion Vartic (redactor-șef adjunct). De la numărul 4 din 1983, redactor-șef devine, până în 1990, Aurel Codoban. Apoi, timp de trei ani, revista va fi condusă de Dan Șăulean, iar din 1993, de Ștefan Borbély și Corin Braga. Pe tot parcursul existenței ei, revista a fost tutelată spiritual de Mircea Zăciu.

Cultivând exigența, erudiția, etica muncii de grup, **E.**, revistă realizată mai cu seamă de studenți, a întretinut un cenaclu literar care s-a considerat o continuare peste timp a spiritului Cercului Literar de la Sibiu. Selecția foarte exigentă a colaboratorilor a avut ca urmare constituirea mișcării literare echinoxiste, relevantă în literatura română de după 1965. Fiind considerată oficial în anii '70 revistă „specială”, cu „regim de circulație închis”, studiantin, **E.** a putut publica unele texte (în special traduceri) necenzurate, ca acelea aparținând lui Martin Heidegger (*Ce este filosofia*, în traducerea lui Radu Mihai, apărut în numărul 1/1968 și socotit primul text heideggerian transpus în limba română după 1947), Nietzsche, Maurice Blanchot, Emil Cioran, Paul Ricoeur. Tot aici a apărut memoriul adresat Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român de Lucian Blaga după publicarea romanului *Pe muchie de cuțit* al lui Mihai Beniuc, ca și scenariul filmului *De ce bat clopotele, Mitică?*, atunci când filmul fusese deja interzis. În anii '70 s-au scos la iveală sistematic documente inedite din arhivele literare clujene cercetate de Mircea Curticeanu, privitoare la Duiliu Zamfirescu, Nicolae Iorga, I.L. Caragiale, Octavian C. Tăslăoanu, Tudor Arghezi, Octavian Goga, Emil Gârleanu, Lucian Blaga, G. Călinescu, E. Lovinescu, Ion Chinezu, I. Bianu ș.a. și prezentate la rubrica „Arhiva”. Revista mai conține rubricile „Cronica literară” (susținută de Petru Poantă, Marian Papahagi, Mircea Muthu, Constantin Hârlav, Nicolae Oprea, Emil Hurezeanu, Ion Bucșa, Mihai Dragolea, Dumitru Chioaru, Ioan Milea, Corin Braga), „Cronica plastică”, „Cronica teatrală”, „Căteia străină”, „Interviuri”, „Ancheta noastră”, „Vitrina”, „Texte din exil”, „Note de drum”, „Informații”. Colaborează cu versuri

Cornel Udrea, Nicolae Diaconu, Teofil Răchițeanu, Radu Ulmeanu, Adrian Popescu, N. Prelipceanu, Ion Mureșan, Mircea Ivănescu, Dan Damaschin, Radu Cărneci, George Țârnea, Vasile Sav, Vasile Igna, Dan Verona, Horia Bădescu, Dinu Flămând, Traian T. Coșovei, Dumitru Chioaru, Gh. Achim, Nichita Stănescu, Ion Cristofor, Toth Tamás, Alexandru Mușina, Ruxandra Cesereanu, Augustin Pop; cu proză, Cornel Udrea, Eugen Uricaru, Marcel Runcanu, N. Prelipceanu, Augustin Buzura, Mircea Nedelciu, Al. Vlad, Dan Petrescu, Ioan Groșan; cu studii și articole, Mircea Zăciu, Ion Pop, Marian Papahagi, Petru Poantă, Dan Culcer, Nicolae Manolescu, Ion Vartic, Mircea Muthu, Liviu Petrescu, Ana Blandiana, Ioana Em. Petrescu, Adrian Marino, Mircea Popa, Aurel Sasu, Ștefan Borbély, Al. Cistelean, Luca Pițu, Liviu Antonesei, Stelian Tănase, Emil Hurezeanu, Ioana Bot, Virgil Podoabă, Mircea Țicudean, Marina Müller, Nora Rebreanu; cu traduceri din literatura universală, Virgil Stanciu, Petru Poantă, Dinu Flămând, Vincențiu Iluțiu, Marcel Corniș-Pop, Ion Pop, Voichița Sasu. Din anul 1993 sunt alcătuite frecvent numere tematice. Tot acum se întocmește lexiconul detaliat al **E.**, „recensământul” exhaustiv al generației '90, sunt editate numere dedicate unor teme filosofice importante, literaturii de detenție etc. Revista a fost și este un atelier de formare nu numai pentru scriitorii români, ci și pentru cei maghiari și germani ca, de pildă, Peter Motzan, Gaál György, Eged Péter, Szócs Géza, Bréda Ferenc.

C.A.

ECO, publicație apărută la București din 15 februarie 1990, cu subtitlul „Săptămâna de cultură ecologică”. Director: Toma George Maiorescu. Din colegiul de redacție inițial fac parte Mihai Băcescu, Cătălina Buzoianu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Nicolae Cajal, N. Grigore-Mărășanu, Ștefan Milcu, Ion Vlăduțiu, Victor Săhleanu, Răzvan Theodorescu. Din noiembrie 1991 publicația apare bilunar, apoi lunar, cu subtitlul „Revistă editată de Fundația Europeană de Educație și Cultură Ecologică”. **E.** apare sub egida Mișcării Ecologice din România, care se autodefineste ca „un larg curent de opinie publică și de acțiune socială, de orientare independentă, cu un caracter democratic, umanist, nonviolent și pacifist”. Rubrici: „Contacte”, „Natură și supraviețuire”, „Cultură”, „Dialog”, „Istoria secundeii”, „Dezvăluiri”. Se publică articole cu caracter științific, politic și cultural, însemnări legate de ecologie, informații, reportaje, anchete, dar și literatură, eseuri și comentarii referitoare la unele probleme literare. Poezia apare sub semnătura lui Lucian Blaga, V. Voiculescu, Ion Pillat, Cincinat Pavelescu, Radu Cărneci. Numărul 15/1990 conține un articol inedit al lui Lucian Blaga, intitulat *Păduri bolnave*, cu o prezentare de Mircea Popa. Eseuri scriu Victor Săhleanu, Leonida

Teodorescu, George Iancu, iar traduceri de Al. Săvulescu. **E.** mai cuprinde o rubrică nepermanentă intitulată „Plastica”, interviuri, traduceri din reviste străine cu un profil similar, citate din scriitori celebri, revista presei, scrisori deschise, poșta redacției. Alți colaboratori: Radu Popa, Al. Vuia. M.W.

ECONOMISTUL, gazetă politică, economică și literară săptămânală editată la Craiova între 17 noiembrie 1891 și 15 iulie 1892. În lunile mai-iulie 1892 **E.** tipărește ca supliment „Revista olteană”, care de fapt continuă periodicul literar craiovean cu același nume apărut între anii 1888 și 1890. Publicistul N.N. Popp ocupă funcția de director al gazetei, scrisă, în bună parte, de Traian Demetrescu, redactorul rubricii literare. Mai colaborează cu proză Scarlet C. Moscu și, sub pseudonimul Ulpiu, N.N. Popp; Carol Scrob, Caton Theodorian și Traian Demetrescu dau versuri de factură sentimentală, iar Mihail Strajanu și M. Stăureanu articole cu informații de teorie literară. Număr de număr, Traian Demetrescu scrie însemnări, cronici, recenzii, note bibliografice, articole literare sau politice, unele dintre ele semnate Tradem, altele Nerva. Într-un articol, el încearcă o definiție a criticii literare în spiritul ideilor lui H. Taine, discutând din acest unghi de vedere și critica românească. Deși dedicat poetului francez Sully Prudhomme, articolul devine un elogiu adus activității de critic a lui C. Dobrogeanu-Gherea. Pline de interes prin informațiile autobiografice pe care le conțin sunt amintirile lui Traian Demetrescu, după cum schițele sale intitulate *Foi risipite* sau *Foi în vânt* impresionează prin sinceritate și realism. R.Z.

ECOUL, revistă literară bilunară apărută la București între 15 martie și 1 iunie 1895. Este una dintre numeroasele publicații literare scoase de Ilie Ighel-Deleanu. Cu poezii colaborează D. Teleor, Elisabeta M.Z. Ionescu, Lucreția Suciu-Rudow, Ch.-Ad. Cantacuzène (versuri în limba franceză). Proză umoristică publică D. Teleor, iar A. Alexandrescu-Dorna, Laura Vampa și Timoleon Pisani, nuvele și schițe rămase, ca și versurile poezilor din paginile revistei, fără ecou. Gr. Goilav traduce din Byron și Heine, I. Ighel-Deleanu din Carmen Sylva și Th. Andebrand; Edgar von Hertz tâlmăcește în limba germană *Lucașfărul* lui Eminescu. Mai vie este rubrica de cronici literare, datorită scrisului alert și opiniilor îndrăznețe ale lui Șt. Orășanu, care, semnând cu pseudonimul Z. Miron, discută, printre altele, despre teatrul în versuri sau despre implicațiile morale ale debutului literar. R.Z.

ECOUL, publicație culturală apărută la București, săptămânal, între 6 octombrie și 8 decembrie 1929, apoi între 20 aprilie 1930 și 25 ianuarie 1931, cu subtitlul „Teatral-literar-plastic-muzical-critic-cinematografic-politic”. Direcția îi aparține lui Radu Mislea. Revistă eclectică, **E.** cultivă valorile tradiției autohtone, aspirând totodată spre arta pură, autonomă. Conține texte semnate de oameni de litere, filosofi, sociologi și istorici cu varii orientări de dreapta, de la adepții conservatorismului

junimist până la noua generație a deceniului al patrulea, membri și colaboratori ai revistelor „Criterion” și „Gândirea”. Periodicul își propune să abordeze problemele vieții culturale, politice și economice în spirit critic obiectiv și constructiv (Radu Mislea, *Înscipții pe stindard*). În acest sens, este invocat exemplul lui Mihail Dragomirescu, teoretician al autonomiei artei, conducător al „Convorbirilor critice”, unde — se spune — „a format o școală nouă, născută ca o conștiință reprezentativă a unui întreg curent literar”. Victor Eftimiu crede că, indiferent cărei școli literare i-ar aparține scriitorul, „haina este numai exterioară, asemenea unei ape curate, orice albie ar îmbrăca, adevărata poezie rămâne pură, luminoasă și curgătoare”. Cultivând spiritul național și specificitatea etnică, Constantin Noica pledează pentru cunoașterea de sine, condiție a intrării în actualitate: „Necunoscându-ne, noi nu știm care act trebuie trăit și care gest trebuie efectuat ca expresii firești ale naturii noastre” (*Specifică noastră seninătate*, 1929). Publicația cuprinde rubricile „Critica literară” (susținută de Constantin Orăscu), „Mișcarea literară”, „Cronica teatrală” (Isaia Răcăciuni, G.M. Zamfirescu, Barbu Brezianu), „Gânduri” (Victor Eftimiu), „Vitrina librăriei” (Arșavir Acterian, Ionel Jianu, G. Murnu, Barbu Dănculescu, Gh. Dumitrescu), „Cronica filmelor”, „Cronica muzicală”. La rubrica „Efigii” se succedă medaliale Liviu Rebreanu, Lucian Blaga, Nichifor Crainic, Cezar Petrescu, Panifil Șeicaru, Octavian Goga ș.a. Octav Șuluțiu apreciază la Liviu Rebreanu „autohtonismul” și „sinteza de cerebralitate și sensibilitate”, Vladimir Spătaru îl caracterizează pe Lucian Blaga ca pe un „filosof de temei, admirabil ziarist”. Colaborează cu versuri Aron Cotruș, D. Nanu, V. Militaru, V. Demetrius, Raul Teodorescu, Cincinat Pavelescu, Radu Gyr, Victor Eftimiu, I.U. Soricu, Volbură Poiană, Mihai Codreanu, Alfred Moșoiu, Emil Isac; cu proză, Victor Eftimiu, Al. Bilciurescu, I.A. Bassarabescu, Mihail Polihronescu; cu articole, Lucian Blaga (*Welliteratur*), M. Dragomirescu, N. Iorga, Simion Mehedinți, C. Rădulescu-Motru („Cristalizarea” lui *Stendhal*), G. Bogdan-Duică, Savin Constant, I. Dongorozi, I.G. Duca, G.M. Zamfirescu, I. Agârbiceanu, Arșavir Acterian, Horia Petra-Petrescu, Ion Sân-Giorgiu. Dragoș Protopopescu traduce din Oscar Wilde (*Asupra artei pentru artă*). Alți colaboratori: G. Talaz, Radu Niculescu, Sărmanul Klopstock. C.A.

ECOUL, publicație culturală apărută zilnic la București între 19 decembrie 1943 și 14 septembrie 1944, sub direcția lui Mircea Grigorescu. Afișând o orientare politică de centru-stânga, democratică și progresistă, **E.** intenționează să promoveze valorile autentice, tradiționale și moderne, autohtone și universale, în egală măsură importante pentru revigorarea culturii naționale. Publicație militantă, ziarul vrea să fie un modelator de opinie și un factor activ al vieții culturale și social-politice într-o epocă de reconstrucție, promovând literatura consacrată, clasică și modernă, și critica profesionalistă care să se pronunțe „curajos împotriva erorilor sau confuziilor înstăpânite în opinia publică” și „să înfrunte prejudecățile, falșii scriitori” (Șerban Cioculescu, *Cuvânt înainte*). Pagina a

doua a ziarului, dedicată literaturii și artelor, conține rubricile „Cronica literară”, susținută de Șerban Cioculescu și Miron Radu Paraschivescu, „Cronica teatrală”, semnată de Dem. Theodorescu, „Cronica plastică” (G. Ivașcu), „Recenzii” (Al. Piru, Ov. S. Crohmălniceanu și B. Elvin sub pseudonimul Paul Scorțeanu), „Cartea franceză” (Virgil Ierunca) și „Cronica muzicală”. Ion Marin Sadoveanu deține rubrica „Foiletonul de miercuri”, Miron Radu Paraschivescu scrie un ciclu de articole intitulat *Drumurile poeziei naționale. Funcțiuni și scopuri*, în care argumentează necesitatea implicării scriitorilor în viața politică a țării, atunci când „interesele de viață și de moarte” o cer. Ion Mihăileanu se referă, în *Orientarea intelectualității românești*, la obligația colaborării dintre toți intelectualii români pentru a încuraja „tânăra și șubreda noastră cultură”. Șerban Cioculescu este de părere că lirica lui G. Bacovia de după 1916 prezintă doar un „interes documentar”, fără să aducă o contribuție de noutate valorică pe lângă aceea din *Plumb* (George Bacovia). În articolul *La moartea lui Liviu Rebreanu*, Miron Radu Paraschivescu îl acuză pe romancier de unele atitudini profasciste. La rubrica „Medalion”, Virgil Ierunca prezintă personalități ca G. Călinescu („barometru de sensibilitate, de gust și organizare”), Ioan Inocențiu Micu-Klein, Gheorghe Șincai, Alexandru Odobescu, Ștefan Petică, în timp ce Ion Caraion dedică medalioane scriitorilor G. Bacovia, Miron Costin, Grigore Alexandrescu, George Coșbuc, Gheorghe Asachi, iar Lucia Demetrius creionează portretul lui George Ranetti și Mircea Zăciu, pe acela al lui Duiliu Zamfirescu. Tot aici, Mihnea Gheorghiu colaborează cu articole dedicate literaturii engleze. Mihail Sadoveanu publică *Amintiri din anii de ucenicie literară*. Sunt incluse traduceri din Jules Romains, Jean Giraudoux, Giovanni Papini. Se inițiază un concurs de poezie (*Premiile literare ale ziarului nostru*), al cărui juriu este alcătuit din Gala Galaction, Tudor Vianu, Șerban Cioculescu, Octavian Neamțu. Alți colaboratori: G. Călinescu, Tudor Mușatescu, Nina Cassian (care debutează aici cu traduceri, sub pseudonimul Maria Veniamin), Emil Isac, Al. Dimitriu-Păușești, Mircea Damian, Iorgu Iordan, Doina Peteanu, Horia Furtună, Maxim Darie.

C.A.

ECOUL DOLJULUI, publicație săptămânală apărută la Craiova între 2 august 1892 și 2 iulie 1893, sub conducerea unui comitet. Adresa redacției este acasă la Traian Demetrescu, poetul fiind, în realitate, principalul, dacă nu singurul redactor al gazetei, pe care în bună parte o și scrie, de la articolele de atitudine politică, favorabile guvernării conservatoare și prefectului de Dolj, la acelea de critică literară ori dramatică sau la poeziile și schițele proprii. El ține, de asemenea, o rubrică destinată cărților recent apărute, mai ales franceze (*Cauchemars* de Jean Richepin, *Le Pessimisme* de Léon Jauvin ș.a.), în care glosează, de pildă, cu aplicație în jurul operei lui F.M. Dostoievski, plecând de la o traducere tipărită la Paris. Nu neglijează nici literatura autohtonă (*Opere complete* de Anton Pann, *Legende române* de V.A. Urechia ș.a.) și se arată interesat de producțiile literare sau științifice locale (traducerea Elenei Baitler după

tragedia *Jocelyn* de Lamartine, manualul de geografie al profesorului și ziaristului G.T. Buzoianu). Într-o *Notiță bibliografică*, nesemnată, face observații pertinente, invocând apariția în Editura Șaraga a cărții *Poezii complete* de M. Eminescu, în legătură cu starea socială a scriitorilor români, mai ales a poezilor. Nonconformismul, concepțiile sale estetice îndrăznețe, novatoare le afirmă în articolul polemic *O chestie de pudoare*, în care răspunde la criticile făcute de unii publiciști craioveni ideilor susținute într-un alt articol al său, *Copilul*. Lui Tradem i s-au alăturat în coloanele **E.D.**, publicând însă mult mai rar, At. D. Damianoff și Mihail Strajanu cu încercări critice, iar cu proză și versuri, Carol Scrob, Elena Baitler, Adrian Millan, P. Georgescu.

R.Z.

ECOUL EXPOZIȚIEI, publicație apărută la București, săptămânal, între 11 iunie 1907 și 7 ianuarie 1908, cu subtitlul „Literatură și dări de seamă de-ale Expoziției”, sub direcția lui Mihail Leonte. Ultimele două numere poartă titlul „Ecoul României”. Predomină știrile privitoare la cele mai importante manifestări cu caracter cultural, științific, economic și comercial organizate în cadrul Expoziției Naționale amplasate pe dealul Filaretului. **E.E.** are un caracter aparte în peisajul publicistic al vremii, dovedind că, dincolo de o anumită inerție, Bucureștiul devenise o capitală europeană, unde oameni de cultură și de afaceri întreprinzători, plini de inițiativă, își făceau un scop din a promova valorile românești în spațiul european. Numărul 5 din 1907 anunța „Serbările latine”, constând în concursuri literare și artistice „în ideea latinității comune”; în cadrul lor este evocat poetul Vasile Alecsandri, premiat la manifestarea similară de la Montpellier pentru *Cântecul gintei latine*. Sunt anunțate și proiecții după tablouri celebre la secția cinematografică a Expoziției, acolo unde putea fi văzută „ultima invențiune a secolului, «cinematograful vorbitor»”. Se relatează că la Palatul Artelor erau expuse manuscrise eminesciene sau obiecte personale care aparținuseră unor scriitori ca Alecsandri și Kogălniceanu. Cititorii află că, în afară de concursurile de creație literară și artistică la care participau români de pretutindeni, în cadrul Expoziției se putea audia povestea neamului de la Traian până la Carol I, se admira „cortegiul istoric” al costumelor populare din toate provinciile locuite de români sau se vizionau spectacole teatrale. Alte puncte de atracție erau pavilioanele țărilor participante, Pavilionul regal, Pavilionul etnografic, casele țărănești și culele boierești, ospătăria românească și restaurantul austriac, Turnul lui Vlad Țepeș, hipodromul vienez ș.a. Expoziția se dovedea elocventă pentru noua mentalitate burgheză, în curs de afirmare. În afară de asemenea informații, revista publică articole, poezii, epigrame, schițe, anecdote, maxime și curiozități de largă circulație. Colaborează St. O. Iosif, Al. Vlahuță, N. Țincu, Radu D. Rosetti, G. Tutoveanu, Carmen Sylva (*Mama poporului*, în traducerea Elenei Poenar), Petru Vulcan. C.A.

ECOUL ROMÂNIEI, revistă apărută la New York în martie 1988 (un număr), sub redacția lui Constantin Aronescu (Aronesco)-Bărăgan. Congeneră cu publicația „Miorița noastră”, este difuzată împreună cu aceasta. Prin jurământul înscris pe frontispiciu („Jurăm să ducem lupta mai departe cum moși-strămoși, de mii de ani, jertfitu-s-au ca să păstreze pământul trac, daco-roman”), dar mai ales prin conținut, **E.R.** se vrea un instrument de luptă împotriva dictaturii din țară și a ponegritorilor neamului. Literatura și critica ocupă un loc însemnat în paginile revistei, care cuprinde nuvela „scriitorului disident” Bujor Nedelcovici, *Patru ore*, reproducerea poemei *Unde sunt cei care nu mai sunt?* de Nichifor Crainic, necrologurile cu valoare de portret *Mircea Șeptilici* de Constantin Aronescu și *Constantin Noica. 1909-1987. Clipe și fapte* de Duiliu Sfîntescu. Interesante sunt textul memorialistic *Pod peste Oceanul Atlantic*. *Din boema bucureșteană* și paralela *Eminescu și Shakespeare*. *Izbitoare asemănare biografică de creație și destin*, ambele semnate de C. Aronescu. De fapt, aproape întreaga revistă e scrisă de redactorul ei. I.O.

ECOVOIU, Alexandru (3.XI.1943, București), prozator. Este fiul Elenei (n. Mincă) și al lui Constantin Ecovoiu, tehnician. Face liceul la București și este, pe rând, muncitor, funcționar,

proiectant, intendent de muzeu, în fine, scriitor liber profesionist. Debutează în volum cu *Fuga din Eden*, apărut în 1984.

După primele două volume, *Fuga din Eden* și *Călătoria* (1987), mai curând nesemnificative și neremarcate de critică, **E.** publică romanul *Saludos* (1995; Premiul Uniunii Scriitorilor, Premiul revistei „Observator” din München), care îl impune atenției în lumea literară. Cartea înscenează un mecanism narativ sofisticat, cu subtext autoreflexiv, racordabil postmodernismului. Dincolo de anecdotica lui, care valorifică senzaționalul romanelor de aventuri, *Saludos* tratează relația realitate-ficțiune, rezolvând-o printr-un solipsism care amestecă până la echivalare atributele celor doi termeni. Construcția este înșelătoare: narațiunea mimează inițial că se desfășoară în spațiul realismului canonic, pentru ca ulterior criteriile verosimilității să fie spulberate și înlocuite printr-un fel de paranoia textuală, care-și înființează propria realitate. Există doi naratori-personaje; primul, cel care „scrie” propriu-zis textul, îl întâlnește la Paris pe Sey Mondy, care va deveni povestitorul fascinant al propriei vieți — mai precis al acelei părți din ea care stă sub semnul incredibilului concurs Tardif Globe-Trotter. Concursul consta în ocolul pământului, iar dintre cei nouăsprezece concurenți inițiali urma să câștige nu acela care ajungea primul, ci ultimul. În momentul povestirii concursul nu se terminase; rămăseseră doar doi participanți, Sey și Magirus, acesta din urmă, un dublu al primului, fiind personajul din umbră al cărții. Performarea narativă a lui Sey Mondy în fața primului narator, transformat în ascultătorul său, constituie substanța romanului, acumulând numeroase peripeții senzaționale desfășurate pe o arie geografică impresionantă. La un moment dat narațiunea lui Sey părăsește brusc orice pretenție de verosimilitate și tranzitează de-a dreptul teritoriul paranoic, reductibil la motivul complotului universal, prin apariția în cadru a unei uriașe operațiuni care ar fi urmărit „edificarea societății perfecte”. În final, ascultătorul lui Sey, prins definitiv în mrejele ficțiunilor pe care acesta i le dezvăluise, sfârșește prin a deveni personaj și prizonier benevol într-o realitate rezultată prin fuzionarea realului cu ficțiunea. Premisa falsă a unei lecturi ce ar accepta adecvarea la realism a romanului provine din creditarea naratorului Sey Mondy, eludând rolul primului narator, cel care, deși redactează propriu-zis textul, poate fi considerat un artificiu naratologic cu rolul de a asigura rama cărții. Dar discursul lui Sey se desfășoară tocmai în funcție de ascultătorul său, cu scopul de a-l modela. Dincolo de frecvențele monologuri pe tema puterii, distopia formulată în *Stațiunea* (1997; Premiul Academiei Române, Premiul revistei „Observator” din München) este, la nivelul discursului, un pretext pentru o experimentare de inspirație textualistă pe marginea relațiilor deduse din funcționarea unei ficțiuni. *Stațiunea*, teritoriu atipic al unui Regat, este condusă de un Magistrat care acționează în parametrii unui dictator. Împreună cu alte personaje de construcție generică (Filosoful, Romancierul, Castelanul, Eroul, Actorul), el face parte dintr-o orchestră a vocilor narrative controlată de Autorul care a imaginat toate acestea — Autorul însuși nefiind, desigur, altceva decât un personaj bine poziționat ierarhic al romanului. *Cei trei copii* —

Mozart (2001) conține povestiri scrise în anii '80. O calitate evidentă a textelor stă în frumusețea lor formală. Ficțiunea, de cele mai multe ori neramificată, desfășurată de-a lungul unei singure linii, datorează mult fervorii stilistice care îi conferă un parcurs mai sinuos, mai complex. Textele se înscriu într-un spațiu curățat de zgura realului, de muchii lui tăioase. Sunt schițate trăsături caracteristice formulei literare a parabolei, prin intenția transparentă de a cupla faptele expuse cu o semnificație mai generală decât stricta lor anecdotică. O consecință este psihologia minimă a personajelor, reduce la etichete generice (Caligraful, Ceasornicarul, Vânătorul), contururi lipsite de carnea individualității. O parabolă este povestirea *Caligraful*: subiectul (o virgulă adăugată într-un tratat de pace încheiat de două cetăți rivale are consecințe decisive pentru relațiile viitoare dintre ele) nu epuizează intențiile textului. Supralicitată este tema scrisului, care ar stimula acordarea de sensuri povestirii, adâncind subiectul prin reproiectarea lui în lumina interpretărilor pe care le face posibile. Astfel, nu caracterul tranzitiv, rezumabil al ficțiunii apare în prim-plan, ci fertilitatea ei, capacitatea de a problematiza pornind de la un set de fapte. Privite într-un context mai larg, delicatele proze ale lui **E.** manifestă un oarecare deficit de personalitate, nestrident totuși. *Sigma* (2002) este un roman ambițios cu tramă religioasă, care își propune să realizeze, în registrul ficțiunii, o rescriere a adevărilor din Evanghelii. Cartea e construită, ca și *Stațiunea*, pe două planuri. Primul, cel propriu-zis ficțional, este prevăzut cu numeroși indicatori ai distanței spațio-temporale ce impun așternerea unui aer de generalitate peste scenă. În decorul unei insule al cărei sistem funcționează după un orar utopic, un Mentor, fost călugăr, cu identitate misterioasă și tulbure, plănuiește să pună în scenă un soi de demistificare a scrierilor evanghelice despre Iisus, pornind de la o serie de ipoteze curajoase, care contrazic flagrant adevărurile dogmelor transmise prin tradiție. Episoadele acestei ficțiuni religioase alternează cu secvențe din planul autorului-personaj, care redactează în context contemporan povestea Mentorului. Prin cel de-al doilea plan sunt introduse subteeme de interes actual, nuanțate prin lungi discuții. Autorul va sfârși prin a deveni prizonierul paranoic al propriului text. **E.** reușește doar parțial să finalizeze numeroasele ambiții ale romanului, discursul fiind adesea lipsit de tensiune. Privită în general, literatura sa, deși inegală valoric, este egală cu ea însăși în ceea ce privește problematica și resorturile tehnice. Impulsul ei cel mai caracteristic tinde să favorizeze generalizarea factologiei în sensul parabolei, fără a ignora complicările, uneori subtile, și rolul lor la nivelul construcției.

SCRIERI: *Fuga din Eden*, București, 1984; *Călătoria*, București, 1987; *Saludos*, București, 1995; *Stațiunea*, București, 1997; *Cei trei copii - Mozart*, București, 2001; *Sigma*, București, 2002.

Repere bibliografice: Romul Munteanu, *Alexandru Ecovoiu și plăcerea de a povesti*, „Azi literar”, 1995, 28; Radu Cernătescu, *Sumbra libertate a celei mai bune dintre lumi*, LCF, 1995, 35; Ioana Părvulescu, *Cel din urmă va fi cel dintâi*, RL, 1995, 38; Dan Cristea, *Creație și tehnologie*, LCF, 1996, 10; Geo Vasile, *Arta de a disloca locul comun comunitar*, LCF, 1996, 23; Doina Tudorovici, *Comment fuir le monde*, REVR, 1996, 7-9; Tudorel

Urian, *Școala Waldorfa prozei*, „Cuvântul”, 1997, 9; Geo Vasile, *Un autor cu statut special în Gomora*, LCF, 1997, 30; Michel Wattremez, *Experiența unui roman*, RL, 1997, 30; Laurențiu Ulici, *Alexandru Ecovoiu*, „Stațiunea”, „Privirea”, 1997, 78; Radu Bărbulescu, „Stațiunea”, „Observator” (München), 1998, 1; Vitalie Ciobanu, *Proza de după canoane*, „Contrafort”, 1998, 10-11; Lucian Chișu, *Un roman pe tabla de șah*, CC, 1999, 4; Henri Zalis, *Un roman despre suicid*, RL, 2000, 16; Daniel Cristea-Enache, *Fatala operațiune RS*, ALA, 2000, 30; Waldemar Fromm, *Paradox sensibil*, „Literatur in Bayern”, 2000, 61-62; Regman, *Ultime explorări*, 77-86; Mihai Iovănel, „Saludos” și coerența „fracturii”, ALA, 2001, 14; Andrei Milca, „Cei trei copii - Mozart”, „Cronica română”, 2001, 17; Alexandra Olivetto, *O nouă scriptură*, RL, 2002, 42; *Dict. analitic*, IV, 75-76. M.I.

EDITURĂ. În înțelesul modern, este o întreprindere de sine stătătoare care editează, adică „efectuează lucrările de tipărire și de răspândire a unei cărți și publicații”. În Țările Române a apărut în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Odată cu sporirea numărului știutorilor de carte, dezvoltarea învățământului, promovarea literaturii naționale și apariția presei, activitatea tipografiilor, al căror număr a crescut, a cunoscut mutații noi și, ca o consecință a lor, s-au înregistrat și cele dintâi preocupări editoriale. Ele au fost susținute de o serie de cărturari, pentru care publicarea de cărți în limba română constituia un act merit a contribui la ridicarea culturală a poporului. Astfel, Gheorghe Asachi a reușit să transforme institutul său tipografic de la Iași (Institutul Albinei) într-o întreprindere rentabilă, sub egida căreia au ieșit numeroase lucrări originale ori traduceri din literatura universală; Mihail Kogălniceanu a pus, la rândul său, bazele unei tipografii și a unei **e.** proprii (Cantora Daciei Literare sau Cantora Foaiei Sătești), în care au apărut scrieri literare și istorice ale unor autori din ambele Principate Române (V. Alecsandri, A. Donici, N. Bălcescu, Gr. Alexandrescu, Al. Hrisoverghi ș.a.). În Țara Românească, Ion Heliade-Rădulescu, care era și proprietarul unei tipografii, a desfășurat o intensă muncă editorială, lui datorându-i-se, între altele, lansarea proiectului unei „Biblioteci universale”, prin care urmărea traducerea și editarea sistematică a principalelor opere filosofice, literare și istorice din Antichitate până în epoca modernă. Sporirea numărului tipografiilor a făcut ca multe dintre acestea să se transforme temporar în **e.**, așa cum a fost cea a librarului Frederic Walbaum, deschisă în 1837, cu utilaj adus din Germania (Tipografia Walbaum), cumpărată în 1846 de C.A. Rosetti și E. Winterhalder; ulterior, în 1858, ei vor conduce o altă tipografie, în care se vor edita numeroase cărți, cu deosebire literare, Tipografia Românul, după numele principalei publicații care se tipărea aici, ziarul „Românul”. Între 1844 și 1854 a funcționat și tipografia înființată de Anton Pann, care s-a ocupat cu editarea unor cărți cerute atunci de cititori, a bucăților literare „de la lume adunate și iarăși la lume date”. Între tipografiile cu o activitate editorială semnificativă în epocă s-au remarcat cele din București conduse de Zaharia Carcalechi și de pitarul Constantin Pencovici, cea din Craiova aparținând lui Iosif legătorul (Samitca) sau tipografiile din Iași,

aparținând lui Gheorghe Săulescu, unde a apărut, de pildă, prima ediție în limba română din *Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor* de Dimitrie Cantemir (I-II, 1835-1836); Tipografia Buciumul român, înființată de P. Cazimir, Th. Codrescu, D. Gusti, Th. Stamate și Gh. Săulescu, dar rămasă doar în proprietatea lui Th. Codrescu, în care, între altele, a apărut seria numeroaselor volume din *Uricaru sau Colecțiune de diferite acte care pot servi la „Istoria românilor”*, publicate de Th. Codrescu; Tipografia Junimii, aparținând societății literare cu același nume ș.a. Treptat, inițiativele particulare în domeniul editorial s-au înmulțit, între acestea impunându-se cea a negustorului George Ioanid, considerat primul editor modern din Țările Române. De numele său se leagă nu numai o foarte intensă activitate editorială (între 1852 și 1860 scotea peste douăsprezece volume anual), ci și introducerea reglementării dreptului de autor și a celui de traducător după numărul de coli realizate, ca și inițierea uneia din primele colecții populare europene, „Biblioteca litteraria”, în care au apărut traduceri din Chateaubriand, George Sand, Al. Dumas, Walter Scott ș.a., lucrări difuzate prin abonamente. O bogată activitate editorială a desfășurat și Ion M. Răureanu, care în 1867 a conceput

Clădirea Editurii Fundațiilor Regale

„Biblioteca de lectură pentru tinerimea română de ambe sexe”, prima colecție destinată tineretului, în care a publicat peste douăzeci de broșuri cu istorioare și povești educative grupate în trei serii, corespunzătoare vârstei copiilor. Începând din deceniul șase al secolului al XIX-lea, o susținută activitate editorială a desfășurat Ion V. Socec, care în 1856 și-a deschis chiar o librărie proprie. El și-a îndreptat atenția mai întâi spre editarea manualelor școlare; în 1873 a inițiat o colecție pentru copii („Mica bibliotecă ilustrată pentru copii”), în care au intrat povești traduse din alte limbi, în broșuri împodobite cu gravuri colorate, pentru ca din 1875 să înceapă marea operă de editare a scrierilor autorilor români. Continuând tradiția din perioada anterioară, unele tipografii au devenit și **e.**, impunându-se în epocă, între altele, Tipografia Statului, devenită, prin fuziunea cu cea de la Colegiul „Sf. Sava” și cu Tipografia „Nifon Mitropolitul”, Imprimeria Statului, una dintre cele mai mari tipografii din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, unde s-au imprimat numeroase texte oficiale, manuale școlare, lucrări literare și științifice. Dintre tipografiile care desfășoară și o intensă activitate editorială se impun cele conduse de Carol Göbl și Ștefan Rassidescu, Tipografia Lucrătorii Asociați, transformată în Noua Tipografie a Laboratorilor Români, care din 1877 a purtat numele de Tipografia Societății Academice, precum și Tipografia Arhidiecezană de la Sibiu, ale cărei baze au fost puse de mitropolitul Andrei Șaguna, Tipografia Librăriei Diecezane din Arad, unde începând cu 1916 s-a tipărit „Sămănătorul. Bibliotecă de popularizare literară și științifică”, din care timp de un deceniu au apărut 170 de numere. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, odată cu dezvoltarea învățământului, cu sporirea numărului de lucrări literare și științifice, vechile **e.** și-au consolidat și și-au extins activitatea. Totodată s-au înfiripat noi așezăminte editoriale, cea mai puternică **e.** românească a timpului fiind Editura Socec (condusă de Emil I.V. Socec), ce dispunea de ateliere tipografice, litografice și de legătorie proprii, dotate cu mașini dintre cele mai moderne, dar și de o fabrică de hârtie la Câmpulung. Și-a organizat sucursale în întreaga țară, reușind să constituie o vastă rețea de **e.** și librării, în care se tipăreau și se difuzau atât cartea școlară, cât mai cu seamă scrieri reprezentative ale literaturii române în ediții separate sau în colecția „Opere complete”. Aici s-a editat în 1883 volumul *Poezii* de Mihai Eminescu, apărut prin grija lui Titu Maiorescu, și tot de aici au ieșit *Opere complete* (I-IV) de V. Alecsandri, *Scrieri în versuri și proză* de Gr. Alexandrescu, *Scrieri complete* (I-VI) de Iacob Negruzzi. Într-o perioadă, Editura Socec a îndeplinit rolul de oficiu editorial al Academiei Române, imprimând o parte din lucrările elaborate sub egida acestui for: B.P. Hasdeu, *Etymologicum Magnum Romaniae* (I-IV, 1886-1898), colecția de documente „Hurmuzaki”, *Bibliografia românească veche* ș.a. În 1898 a luat ființă Editura Minerva, ca o asociație grafică și editorială, sub conducerea meșterului tipograf G. Filip (fost șef al Tipografiei L'Indépendance Roumaine). S-a consacrat îndeosebi prin lansarea colecției „Biblioteca scriitorilor români” („Biblioteca Minerva”), în care au ieșit ediții frumos ilustrate și îngrijit tipărite din operele lui Mihai Eminescu (*Geniu pustiu*),

Mihail Sadoveanu (*Dureri înăbușite și Șoimii*), Ion Creangă (*Opere complete*). Alături de aceste două mari **e.**, existau și unele de mai mici dimensiuni, a căror activitate s-a orientat treptat spre anumite domenii. Așa, de pildă, inițiativa editării de lucrări juridice, direcție încununată cu publicarea *Codului general al României* întocmit de Constantin Hamangiu, a aparținut Editurii Leon Alcalay, proprietate temporară a Editurii Viața Românească, reorganizată după 1923. Gloria acestei **e.** a constituit-o însă preluarea, în 1920, și continuarea colecției „Biblioteca pentru toți”, inițiată în 1895 de Editura Librăriei „Carol Müller” din București, cea mai importantă colecție de cultură generală din țara noastră, care a cuprins scrieri semnate de Liviu Rebreanu, Simion Mehedinți, B. Delavrancea, Tudor Arghezi, Emil Gârleanu, St. O. Iosif, Ion Agârbiceanu, Victor Eftimiu, Ion Minulescu, Cezar Petrescu, E. Lovinescu, Ion Petrovici, Mihail Dragomirescu ș.a., precum și o serie de traduceri. Editarea cu prioritate a manualelor școlare, a cărților populare, a scrierilor literare și, mai rar, a celor științifice a revenit **e.** lui Theodor Ioaninițiu, dar și celei conduse de librarul Constantin Ștefea. La rândul său, librarul H. Steinberg s-a dedicat cu deosebire editării de povești haiducești și cărți religioase, cea mai de seamă realizare a sa fiind însă publicarea colecției „Căminul. Bibliotecă literară, științifică”. Împietirea activității de librar cu aceea de editor era o practică obișnuită a timpului. Ea se întâlnește și la Iași, ca în cazul fraților Samoil și Elias Șaraga, inițiatorii unei colecții de popularizare puse la dispoziția cititorilor la prețul de doar un leu, primele numere ale colecției fiind dedicate unor scrieri de Al. Vlahuță (*Nuvele*), Elena Sevastos (*Povești*), N. Beldiceanu (*Poezii*), N. Iorga (*Schițe din literatura română*), I.L. Caragiale (*Teatru, Schițe*), Vasile Conta (*Teoria ondulațiunii*) ș.a. Aceeași **e.** a scos poeziile lui Mihai Eminescu într-un tiraj de 20 000 de exemplare, epuizat imediat. Principala operă culturală înfăptuită de Editura Șaraga a fost tipărirea monumentalei lucrări *Istoria românilor din Dacia Traiană* de A.D. Xenopol. La rândul său, în 1880, Al. Ciurcu din Brașov, în **e.** proprie, a început publicarea colecțiilor „Biblioteca istorică populară”, „Biblioteca poporului” și „Biblioteca copiilor”. O activitate editorială însemnată a depus și Astra din Sibiu, care în afară de „Biblioteca populară a Asociațiunii” a tipărit și numeroase lucrări de valoare, între care *Enciclopedia română* (I-III, 1898-1904), întocmită sub îndrumarea lui Corneliu Diaconovici. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea și la începutul celui următor, emerseseră editurii alea a fost determinată și de atragerea spre această activitate a unor ziare și reviste care și-au organizat propriile **e.**: Flacăra, înființată în 1910, care a publicat cu deosebire scriitorii grupați în jurul revistei, dar și colecțiile „Biblioteca Flacăra”, în care s-au înseriat opere din literatura română și universală, și „Biblioteca istorică”, prin intermediul căreia s-au popularizat, sub forma unor povestiri romanțate, unele dintre cele mai de seamă evenimente ale istoriei românilor; de asemenea, cele două mari cotidiane „Adevărul” și „Universul” și-au creat propriile **e.**, după cum în jurul publicațiilor sale periodice N. Iorga a creat la Vălenii de Munte un adevărat trust tipografico-editorial, denumit Neamul Românesc, ulterior Datina Românească,

unde vor fi editate, în primul rând, dar nu exclusiv, multe dintre scrierile marelui istoric, care a mai publicat însă și la alte **e.** și tipografii: Ramuri, Pavel Suru, Cultura Națională, Fundația Regală pentru Literatură și Artă etc. Activitatea editorială de la cumpăna secolelor XIX-XX urmărea să îndeplinească armonios nevoile culturale ale societății românești cu interese materiale ale proprietarilor. Este perioada în care s-au constituit unele dintre cele mai de seamă colecții ale Academiei Române: „Publicațiile Fondului Adamachi”, „Din viața poporului român”, colecția de documente „Hurmuzaki” ș.a. O amplă activitate a avut în această perioadă Editura Casa Școalelor, înființată în 1896, care, în urma inițiativelor lui Spiru Haret și Mihail Sadoveanu, și-a extins sfera de activitate de la materialele didactice și manuale la cărți, povestiri, piese de teatru, incluse în colecțiile „Biblioteca populară”, „Biblioteca traducerilor clasice”, „Biblioteca pedagogică”, „Biblioteca cărților didactice”, „Biblioteca cursurilor universitare” ș.a. Prin editura mai multor întreprinderi de tradiție, în 1919 a luat ființă Editura Cartea Românească, al cărei program era structurat pe câteva mari colecții, urmărind „editarea și tipărirea lucrărilor necesare la întinderea și adâncirea culturii naționale”. S-a realizat o colecție de largă audiență intitulată „Cunoștințe folosite”, în patru serii tematice, aici fiind scoase ediții ilustrate din operele lui V. Alecsandri, M. Eminescu, I. Creangă, I.L. Caragiale, Al. Vlahuță, Calistrat Hogaș, Petre Ispirescu ș.a. S-au tipărit, printre multe alte lucrări de valoare, *Dicționarul enciclopedic ilustrat* de I.-A. Candrea și Gh. Adamescu (1931), precum și *Divina Comedie* a lui Dante, în tălmăcirea lui G. Coșbuc, ediție frumos ilustrată și excelent realizată din punct de vedere tipografic. În 1920, Petre C. Georgescu-Delafras a înființat la București Editura Cugetarea; orientată inițial spre literatura științifico-fantastică, a publicat și unele dintre scrierile lui Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu, Ion Pillat, Damian Stănoiu, Cezar Petrescu, Zaharia Stancu ș.a. Tot aici a apărut *Enciclopedia „Cugetarea”* (1940), alcătuită de Lucian Predescu. O altă instituție editorială de prestigiu, care a tipărit cărți de valoare într-o prezentare grafică modernă, a fost Editura Cultura Națională, înființată în 1920; la rândul ei, a inițiat mai multe colecții: „Biblioteca scriitorilor români”, în care au intrat operele scriitorilor clasici (Gr. Alexandrescu, B. Delavrancea, Ion Slavici, I.L. Caragiale ș.a.), „Biblioteca scriitorilor români de azi”, unde au fost incluși Cezar Petrescu (*Întunecare*), Camil Petrescu (*Versuri*), Ion Minulescu (*Romanțe pentru mai târziu*), Ionel Teodoreanu (*Ulița copilăriei*), Ion Pillat (*Pe Argeș în sus*) ș.a., „Biblioteca oamenilor celebri” (sub îngrijirea lui Marin Simionescu-Râmniceanu), „Biblioteca «Țara noastră»”, „Biblioteca universitară”, „Țări și civilizații contemporane”, „Biblioteca «Clasici antici»” (îngrijite de V. Pârvan), „Biblioteca «Orașele noastre»” (îngrijită de I. Bianu), „Biblioteca juridică” (îngrijită de Corneliu Botez), „Biblioteca economică” (îngrijită de Aristode Blank), „Biblioteca activității științifice” și „Biblioteca «Bogățiile noastre»” (îngrijite de Gh. Țiteica), „Biblioteca manualelor științifice” (îngrijită de Octav Onicescu), „Bibliotecă populară” (îngrijită de Sextil Pușcariu), „Biblioteca agricolă” (îngrijită de C. Sandu-Aldea),

„Biblioteca politică”, „Biblioteca socială” și „Biblioteca filosofică” (îngrijite de Dimitrie Gusti). Editura Cultura Națională a fost condusă între anii 1930 și 1938 de profesorul Alexandru Rosetti, care a continuat programul de editare a autorilor contemporani: Tudor Arghezi (*Cartea cu jucării*, 1931, *Flori de mucigai*, 1931), Ion Barbu (*Joc secund*, 1930), Mircea Eliade (*Maitreyi*, 1933), B. Fundoianu (*Privești*, 1930). Din 1933 și-a început activitatea Editura Fundației Regale pentru Literatură și Artă, sub conducerea aceluiași Alexandru Rosetti, care a structurat producția de carte în cadrul unor colecții bine delimitate. Astfel au fost inițiate peste douăzeci de serii și colecții: „Scriitori români vechi și moderni”, „Scriitori români contemporani”, „Biblioteca de filosofie românească”, „Biblioteca enciclopedică” ș.a. Au apărut ediții critice din scrierile lui B. P. Hasdeu (ediție îngrijită de Mircea Eliade), I. L. Caragiale (ediție îngrijită de Șerban Cioculescu), I. Heliade-Rădulescu (ediție îngrijită de D. Popovici) ș.a. În „Biblioteca enciclopedică” au intrat lucrări ale lui Constantin C. Giurescu (*Istoria românilor*), Alexandru Rosetti (*Istoria limbii române*), Barbu Slătineanu (*Ceramica românească*), N. Cartoian (*Istoria literaturii române vechi*), Sextil Pușcariu (*Limba română*) ș.a. Literatura contemporană este reprezentată de cărțile a numeroși scriitori, esești, istorici și critici literari: Lucian Blaga (*La curțile dorului*), G. Bacovia (*Poezii*), N. Iorga (*Oameni cari au fost*), E. Lovinescu (*Titu Maiorescu*) ș.a. În colecția de filosofie s-au tipărit lucrări semnate de D. D. Roșca, P. P. Negulescu, Lucian Blaga, Mihai Ralea, Tudor Vianu ș.a. În această e. a apărut monumentala operă a lui G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* (1941), într-un tiraj de 3000 de exemplare, și tot aici a început, în 1939, editarea operelor lui Mihai Eminescu, îngrijită de D. Panaitescu-Perpessicus. Continuând tradiția întreprinderii Sanaitca, Institutul de Editură și Arde Grafice Scrisul Românesc de la Craiova promova îndeosebi manualele școlare din toate domeniile. Sub conducerea istoricului literar N. Cartoian a ieșit colecția „Clasici români comentați”, însumând peste cincizeci de volume, printre care scrieri de Mihail Sadoveanu și Petre Ispirescu îngrijite de N. Cartoian, lucrări ale stolnicului Constantin Cantacuzino editate de Dan Simonescu, scrieri ale lui Mihai Eminescu îngrijite de D. Murărașu ș.a. Dintre e. care s-au remarcat în perioada interbelică sunt: Ancora S. Benvenisti, unde au apărut lucrările lui E. Lovinescu, *Critice* (I-X), *Istoria civilizației române moderne* (I-III, 1924-1925) și *Istoria literaturii române contemporane* (I-VI, 1926-1929), scrieri aparținând lui Pompiliu Constantinescu, Hortensiei Papadat-Bengescu, F. Aderca, G. Bacovia; Editura Gorjan (1939-1948), în care, între altele, au fost scoase *Șun sau Calea neturburată* (1943) de G. Călinescu și volumul *Balade* (1944) de Radu Gyr; Editura Iconar de la Cernăuți, înființată în 1933, al cărei scop era de a „imprima un ritm accelerat în mișcarea literară a tinerei generații”.

Perioada de după al doilea război mondial reprezintă o etapă de tranziție spre socializarea completă a cărții și tiparului. Prin naționalizarea din 1948, e. particulare au fost desființate, iar tipografiile și librăriile au trecut în proprietatea Statului. În 1949 s-au fondat marile e. de stat, cele

departamentale, precum și ale unor organizații obștești cu profil distinct, între care Editura de Stat pentru Literatură și Artă, Editura în Limbi Străine, Editura Academiei, Editura Tehnică, Editura Tineretului, Editura pentru Cultură Fizică și Sport (Editura Stadion din 1962; Editura Sport-Turism, din 1973), Editura Militară. De asemenea, a fost creată, în același an, Direcția Generală a e., întreprinderilor poligrafice și difuzării cărții. După 1950, tendința de specializare și diversificare s-a accentuat, încât, prin reorganizări succesive (constituirea unor redacții în e. de sine stătătoare, contopirea unor e. etc.), s-au înființat Editura de Stat pentru Literatură Didactică și Pedagogică (1951), Editura Agro-Silvică de Stat (1953, Editura Ceres din 1970), Editura Muzicală (1957), Editura Medicală (1958), Editura Științifică (1960), Editura Enciclopedică Română (1968). În 1960, Editura de Stat pentru Literatură și Artă s-a scindat în Editura Meridiane, Editura pentru Literatură Universală (din 1969, Editura Univers), Editura pentru Literatură. O nouă reorganizare a sistemului editorial a avut loc în decembrie 1969, când se înființează Editura Minerva (profilată pe valorificarea moștenirii literare), Editura Eminescu, Editura Cartea Românească (a Uniunii Scriitorilor) și Editura Kriterion (pentru literatura în limbile naționalităților conlocuitoare). La rândul ei, Editura Tineretului s-a scindat în Editura Albatros și Editura Ion Creangă, destinate literaturii pentru tineret, respectiv pentru copii. Diversificarea tematică a fost însoțită totodată și de una teritorială, în câteva centre cu vechi tradiții culturale fondându-se Editura Dacia (Cluj-Napoca) și Junimea (Iași), în 1969, Scrisul Românesc (Craiova) și Facla (Timișoara), în 1972. Dintre acestea, cele mai multe e. erau direct coordonate de Centrala Cărții, iar celelalte depindeau de unele organisme de stat. Noua orientare a sistemului, după „dezghețul” din 1964, a fost aceea de recuperare a tradițiilor culturii, științei, literaturii și artei românești, precum și încercarea de sincronizare cu Occidentul, orientare concretizată mai ales după reorganizarea din 1969-1970. În recuperarea literaturii românești clasice s-a distins Editura Minerva (sub îndrumarea lui Aurel Martin și Z. Ornea), prin colecțiile „Scriitori români”, „Restitutio”, „Momente și sinteze”, „Universitas”, „Introducere în opera lui ...”, „Patrimoniu”, „Arcade”, „Meșterul Manole”. Colecția centenară „Biblioteca pentru toți”, mai cu seamă sub îndrumarea lui Mihai Șora și Tiberiu Avramescu, a continuat programul de editare a celor mai valoroși scriitori români și străini, clasici și contemporani și a fost difuzată în tiraje de masă. În promovarea literaturii române contemporane rolul cel mai însemnat l-au avut Editura Cartea Românească (sub direcția lui Marin Preda și ulterior a lui George Bălăiță) și Eminescu (sub conducerea lui Valeriu Răpeanu). Editura Cartea Românească a publicat scriitori reprezentativi români din toate generațiile. Vreme de două decenii, au fost în atenția publicului și colecțiile și seriile Editurii Eminescu: „Poeți români contemporani”, „Prozatori români contemporani”, „Biblioteca critică” — ale cărei volume antologau referințele critice despre autori din bibliografia școlară și universitară —, „Biblioteca de filosofie a culturii române”, „Biblioteca Eminescu”, „Istoriile literaturii române”, „Thalia”, „Rampa”, „Masca”.

Editura Univers (în special sub direcția criticilor Vladimir Streinu și Romul Munteanu, cât și a redactorului-șef Dumitru Mazilu) a avut ca obiectiv publicarea literaturii și a criticii literare străine, în colecții de prestigiu, asigurând deopotrivă valorificarea clasicii și sincronizarea cu literaturile lumii: „Clasicii literaturii universale”, „Clasicii literaturii moderne”, „Romanul secolului XX”, „Romanul istoric”, seria de poezie bilingvă „Orfeu”, „Correspondențe, memorii, jurnale”, colecția „Meridiane” — profilată pe literatură contemporană —, seriile de critică „Studii” și „Eseuri”, care aduc ultimele contribuții importante ale momentului. Specializată în cartea de și despre artă, Editura Meridiane (mai ales sub conducerea lui Ion Frunzetti, Dan Grigorescu, Vasile Nicolescu și Modest Morariu) s-a afirmat prin colecțiile de albume „Clasicii picturii românești”, „Clasicii picturii universale” și prin colecția de studii „Biblioteca de artă”, cu seriile „Arte și civilizații”, „Artă și gândire”, „Artă. Imaginar. Mentalități”, „Biografii. Memorii. Eseuri” ș.a. În publicarea cărții pentru copii și tineret s-au remarcat Editura Ion Creangă și Editura Albatros, acestea din urmă sub direcția lui Petre Ghelmez și Mircea Sântimbreanu, prin colecțiile „Lyceum”, „Cele mai frumoase poezii” (și în ediție germană și maghiară), „Dicționarele Albatros”, „Contemporanul nostru” ș.a. În profil științific s-a impus, pe lângă Editura Academiei, a cărei activitate o constituie publicarea cărții din toate domeniile, atât a membrilor forului academic, cât și a cercetătorilor din institutele subordonate, Editura Științifică și Enciclopedică, rezultată în 1975 din contopirea Editurii Științifice cu Editura Enciclopedică Română. Creată în special pentru elaborarea instrumentelor de lucru, Editura Științifică și Enciclopedică numără printre realizările sale editarea *Micului dicționar enciclopedic*, a unor serii de mici dicționare și enciclopedii, de cele mai multe ori alcătuite pentru prima dată la noi, din cele mai diferite domenii ale științei și culturii. În sfera literaturii, s-au editat dicționare de scriitori, de literatură generală, precum și cronologice, de asemenea, bibliografii despre personalități și publicații, precum și *Bibliografia românească modernă*. Un sector important a fost acela consacrat lucrărilor filologice și de studiere a limbilor străine, inclusiv a dicționarilor bilingve. Au apărut cărți de referință, în colecții precum „Clasicii filosofiei universale”, „Biblioteca de filosofie”, „Filosofia universală contemporană”, „Bibliotheca Orientalis” (coordonată de Idel Segal).

După 1990, datorită schimbării mecanismelor economice, vechile **e.** de stat au intrat într-o degringoladă care s-a accentuat treptat, în pofida încercării lor de adaptare la noile condiții. În paralel, s-a înregistrat o creștere fără precedent a numărului de **e.** și a grupurilor editoriale în întreaga țară. Nemaexistând constrângeri ideologice și nici de natură organizatorică, are loc o explozie, aproape haotică, a producției de carte de toate genurile. Se afirmă însă și **e.** care, de la înființare, urmăresc riguros un program de perspectivă. Astfel, Grupul editorial Univers Enciclopedic-IRI (1993) s-a orientat spre publicarea lucrărilor de referință din domeniile filosofiei și literaturii, precum și a dicționarilor și enciclopediilor: „Historia religioasă”, „Biblioteca mitologică”, „Biblioteca antroposofică”,

„Mica bibliotecă de psihologie”. Un loc aparte îl deține colecția „Opere fundamentale”, inițiată și coordonată de Eugen Simion, colecție care reunește în condiții grafice deosebite operele definitorii ale celor mai de seamă scriitori români. Editura Fundației Culturale Române (1990, transformată în 2003 în Editura Institutului Cultural Român) este profilată pe promovarea și difuzarea în lume a valorilor identitare românești, în colecțiile „Biblioteca memoriei”, „Pantheon”, „Excelsior”, „Argumente”, „Cărți uitate”. Humanitas (1990) publică eseuri și lucrări academice în domeniul științelor umaniste, literatură universală și română, cărți pentru copii și tineret, inițiind colecțiile „Paradigme”, „Maeștrii spirituali ai Răsăritului”, „Biblioteca de istoria religiilor”, „Filosofie politică”, „Eseul politic”. Editura Polirom din Iași acoperă variate domenii ale științelor umaniste în colecțiile „Plural”, „Plural M”, „Plural clasic”, „Historia”, „Document”, „Collegium”, „Ego” și editează colecția de literatură universală „Biblioteca Polirom”, profilată îndeosebi pe literatură contemporană. Prin contribuția lor la publicarea cărții românești și universale s-au mai remarcat: Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă — care continuă programul cultural național al fostei Edituri Minerva, tipărend în ediții critice operele scriitorilor români —, Institutul European, Nemira, RAO, Paideia, Paralela 45, Nicolescu, Teora, Grupul Editorial All, Casa Radio, Corint, Hasefer, Anastasia, Amarcord, Vinea, Vremea, Grai și Suflet-Cultura Națională, Saeculum I.O., Viitorul Românesc, Trei, Bibliotheca, Editura Muzeul Literaturii Române, Video, Curtea Veche și multe altele. De la începuturile activității lor și până în prezent, **e.** au urmărit să ofere cititorilor săi lucrări din toate domeniile, într-o grafică atrăgătoare, iar prin participarea la marile saloane și târguri internaționale să contribuie la cunoașterea și difuzarea producției românești de carte.

Repere bibliografice: I. Simionescu, *Cartea Românească*, București, 1938; I. Massoff, *Strădania a cinci generații. Monografia familiei Șaraga*, București, 1941; Mircea Tomescu, *Istoria cărții românești de la începuturi până la 1918*, București, 1968; Dan Simionescu, Gheorghe Buluță, *Pagini din istoria cărții românești*, București, 1981; Virgil Olteanu, *Din istoria și arta cărții. Lexicon*, București, 1992, 124–128; *Scrisul Românesc. 75 de ani de la înființare*, Craiova, 1997; Dumitru Micu, *Cartea și rolul ei în societatea românească*, în *Istoria românilor*, vol. VIII: *România întregită (1918–1940)*, București, 2003, 653–661. D.N.R.

EFTIMIE (mijlocul sec. XVI), cronicar. Se crede că a fost egumen al mănăstirii Căpriană. Continuă cronică în limba slavonă (în prima ei redactare) a lui Macarie, scrisă din porunca lui Petru Rareș. Evenimentele alese spre istorisire cuprind perioada dintre 1541 și 1554, adică a doua domnie a lui Rareș, domniile fiilor acestuia, Iliș și Ștefan, precum și câțiva ani din prima domnie a protectorului său, Alexandru Lăpușneanu. Stilul este încărcat de retorisme, chiar dacă în mai mică măsură decât al lui Macarie, episcopul de Roman, care apelase la întreaga recuzită stilistică a lui Constantin Manasses, autor al unui cronograf bizantin, binecunoscut în acea vreme. Întregul text servește intenției lui **E.** de a oferi modelul de voievod creștin, întruchipat de Lăpușneanu. Ascensiunea acestuia se

leagă de sfârșitul dramatic al doamnei Elena Rareș, pe a cărei fiică o luase în căsătorie. Letopisețul lasă să transpară resentimentele noului domn față de familia Mușatinilor. Dacă ultimii ani ai lui Petru Rareș sunt înfățișați într-o manieră echilibrată, când vine vorba despre fiii acestuia, perspectiva se modifică. Iliș reprezintă prototipul „renegatului” (Dan Horia Mazilu) care abdică de la creștinism pentru a deveni mahomedan, un bun prilej de a sublinia abaterea, fărădelegea puse pe seama înrâuririi lui Satan, al cărui agent „de trei ori blestemat” este turcul Hadâr: „Unul dintr-înșii, cel mai înșelător și plin de răutate mai ales în toate meșteșugurile diavolești și în vrăjitorie, Hadâr era numele lui, era pervers prin moravuri și mai pervers cu sufletul”. Ștefan cel Tânăr nu are o evoluție mult diferită de a fratelui său, deși începutul domniei fusese dătător de speranțe. Dar, după cum afirmă cronică lui E., el nu reușește să-și disimuleze personalitatea și se dovedește a fi „întru totul ca fratele, cu unele chiar să-l întrecă”. Moartea lui violentă (e asasinat la Țuțora în 1552) este percepută ca o plată dreaptă pentru existența infamă a domnitorului. Odată cu intrarea în scenă a lui „Alexandru voievod cel viteaz și cel nou” (văzut ca un alt Alexandru Macedon), tonul narațiunii devine encomiastic. E. utilizează pentru partea a doua a letopisețului aceleași procedee retorice la care recursese antecesorul său, Macarie. Faptele istorice sunt abandonate în favoarea portretului literar (cum remarcă Ștefan Ciobanu), alcătuit din nenumărate clișee. La urcarea pe tronul Moldovei Lăpușeanu își iartă adversarii, îi scoate din temnițe pe nevinovați, își arată sufletul milostiv, în timp ce oamenii îl socotesc izbăvitorul țării. Fără îndoială, cronicarul aplică aici o parte a scenariului hagiografic consacrat de literatura religioasă. Întâmplările, puține, care urmează vorbesc despre implicarea domnitorului în politica Țării Românești (contribuția sa la aducerea în scaun a lui Pătrașcu Vodă în locul lui Mircea Ciobanu) și despre cititorirea mânăstirii Slatina. Cronică nu a fost continuată, rămânând necunoscută atât lui Azarie, cât și celorlalți istoriografi care i-au succedat. Textul se păstrează la Kiev într-o copie manuscrisă ce conservă o variantă din *Letopisețul de la Putna* și versiunea scurtă a cronicii lui Macarie. Pe filele manuscrisului apare inscripționat numele copistului: Isaia de la Slatina, cel care în 1572 va ajunge episcop de Rădăuți.

SCRIERI: *Cronică lui Eftimie*, în *Cronicile slavo-române din sec. XV-XVI*, publicate de Ioan Bogdan, îngr. P.P. Panaitescu, București, 1959, 109-125, în LRV, I, 192-203.

Repere bibliografice: Bogdan, *Scieri*, 335-347, 363-372; Iorga, *Ist. lit.*, I, 156-157; Cartoian, *Ist. lit.*, I, 40-42; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 20, *Ist. lit.* (1982), 15; Ciobanu, *Ist. lit.* (1989), 121-124; P.P. Panaitescu, *Cronică lui Eftimie*, în *Cronicile slavo-române din sec. XV-XVI*, publicate de Ioan Bogdan, București, 1959, 106-109; Piru, *Ist. lit.*, I, 35-36; *Ist. lit.*, I, 261-264; Ivașcu, *Ist. lit.*, I, 85-87; G. Mihăilă, Dan Zamfirescu, *Cronică egumenului Eftimie*, LRV, I, 191-192; Mihăilă, *Contribuții*, 19, 40, 153, 155, 281; *Dict. lit.* 1900, 310-311; Mazilu, *Lit. rom.*, 305-321; Mazilu, *Noi*, 99-100.

S.Mr.

EFTIMIU, Victor (24.I.1889, Boboștița, Albania – 27.XI.1972, București), dramaturg, poet și prozator. Este fiul Marinei (fiica preotului Theodor Cociu din Boboștița, numit și

Economu) și al lui Ghergo Ceavo (care, venit pentru comerț în București, își schimbă în 1894 numele în Gheorghe Eftimiu, după prenumele tatălui său, Eftimie). Face primele clase în limba greacă (1895-1897), pentru ca de la vârsta de opt ani să învețe în București, unde a absolvit cursurile Liceului „Mihai Viteazul”. După colaborări timpurii la diverse publicații, în 1908 și 1909, stabilit la Sibiu, participă ca secretar de redacție, alături de O. Goga și Ilarie Chendi, la editarea revistei „Țara noastră”. În primăvara anului 1909, se îndreaptă către Paris, zăbovind câteva luni la Budapesta și Viena, orașe din care trimite impresii și scrieri originale mai multor reviste din țară. De prima ședere la Paris îl vor lega amintiri ce revin mereu în scrieri, traiul fără înlesniri fiind răscumpărat de încântarea cu care străbate Cartierul Latin și de întâlnirile cu prieteni precum Radu Baltag, O. Goga, E. Lovinescu și alții. În 1910 se întoarce în țară și, punându-și în valoare exercițiul literar parizian, obține un neașteptat succes cu piesa *Însir-te mărgărite* (1911). În 1913 este numit director al Teatrului Comedia, iar în anul următor se căsătorește cu actrița Agepsina Popovici Macri, pe care o cunoscuse la Paris. În 1915 devine membru activ al Societății Scriitorilor Români, în 1917 face parte din comitetul de propagandă românească de la Lausanne și obține cetățenia română în 1919. Îndeplinește funcția de director al Teatrului Național din București (1920-1922), ulterior fiind însărcinat și cu direcția generală a Asociației Române pentru Cinematografie Artistică. Este membru al Societății Autorilor Dramatici Români (1923) și al Ateneului Român, iar în intervalul august-decembrie 1927 funcționează ca director al Teatrului Național și al Operei Naționale din Cluj, de unde demisionează invocând motivul lipsei de subvenții. Prezent adesea în salonul Sburătorului, cu o faimă de om de teatru mereu în creștere, călătorind frecvent prin capitalele europene, E., autorul dramatic cel mai reprezentat al timpului, se bucură și de oarecare succes în politică: membru al Partidului Național Țărănesc, este ales deputat în 1928. Se află din nou la conducerea Teatrului Național din București în cursul anului 1930, doi ani mai târziu i se acordă Premiul Național pentru Literatură, iar în 1933 este ales președinte al PEN-Clubului Român, mandat pe care îl va primi și în 1936. Începuse între timp să colaboreze tot mai intens la presa de dreapta și în 1941 este menționat ca membru al masoneriei românești. În timpul dictaturii antonesciene piesele de teatru nu i se mai joacă și este trimis de două ori în lagărul de la Târgu Jiu pentru atitudine antirăzboinică. Din septembrie 1944 ocupă (pentru o vreme simultan) fotoliile de director general al teatrelor, operelor și spectacolelor, de director al Teatrului Național și al Operei din București (până în 1945) și de președinte al Societății Scriitorilor Români (până în 1948). Demisionează din Partidul Național Țărănesc, iar în 1948 devine membru al Academiei Române. Până la încetarea sa din viață, funcționează ca președinte de onoare al Uniunii Scriitorilor și se bucură de aprecierea oficială. În cazul lui E., omul îl copleșește pe scriitor. La nici șaisprezece ani începe să publice versuri naive în „Luceafărul”, semnând cu pseudonimul Athanes. În 1905 tipărește cu mijloace proprii primul număr al revistei școlare „Speranța”, urmat de alte patru numere, la a căror realizare îl ajută câțiva colegi. Publică aici nu

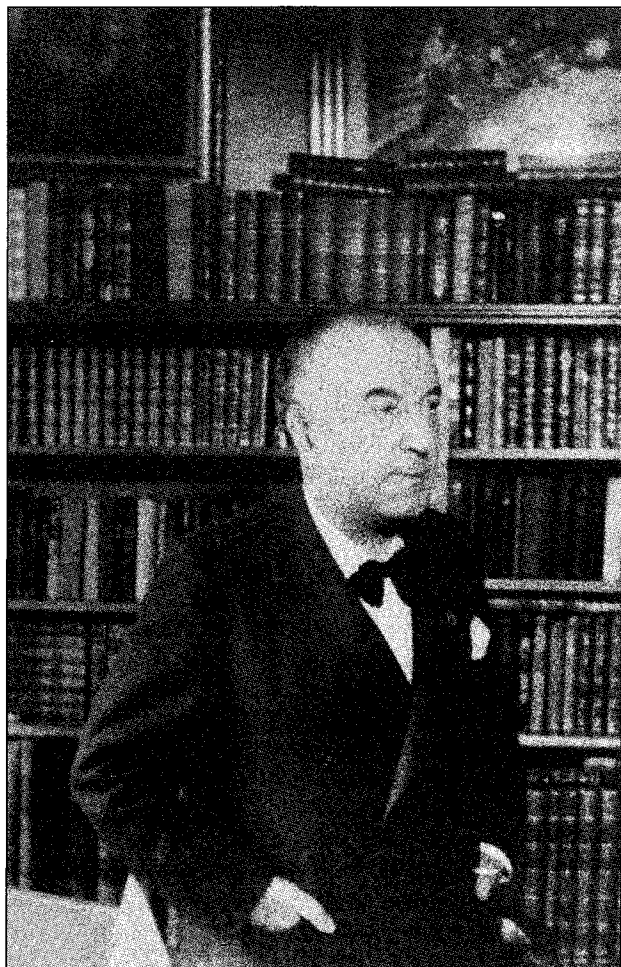
numai articole-program, ci și proză și poezii fără alte calități literare în afara unui oarecare simț al formei, pseudonimele preferate ale momentului fiind Eftimie Eftimiu, V. Gheorghe, V.E. Grecu, Ciubuc Spionu, Ionică Chiriașul, Cleon, Mercador. Însă adevăratul debut și-l face la „Viața literară” în 1906, cu poezia *Amurg*, semnată cu numele Victor Eftimiu, folosit pentru întâia oară. În câteva rânduri conduce reviste culturale: bisăptămânalul „Gazeta noastră ilustrată”, între 1929 și 1931, și „Dreptatea nouă”, între 1945 și 1947. Face parte din comitetele de redacție ale publicațiilor „Prezentul”, „Bibiloiul”, „Tivil-cazon” (1906), „Lectura pentru toți” (1918–1920) ș.a. Mai însemnată rămâne colaborarea susținută, timp de câteva decenii, cu versuri, cronici rimate, scrieri în proză, însemnări de călătorie, note și cronici de teatru, evocări și aforisme — adunate mai târziu în volume —, traduceri și articole diverse, la „Acțiunea”, „Adevărul” (mai ales între 1910 și 1935, cu note diverse, poeme, proză dialogată, articole despre teatru, cronici), „Adevărul literar și artistic” (unde deține rubrici permanente), „Almanahul literar”, „Almanahul Societății Scriitorilor Români”, „Cele trei Crișuri”, „Cetiți-mă”, „Comedia”, „Contemporanul”, „Convorbiri critice”, „Cortina”, „Cosinzeana”, „Culisele”, „Cultura poporului”, „Curentul artelor”, „Cuvântul liber”, „Dimineața”, „Dreptatea”, „Dumineca”, „Ecolul”, „Evenimentul zilei”, „Hiena”, „Jurnalul literar”, „Literatorul”, „Lucefărul”, „Noua revistă română”, „Omul liber”, „Pământul nostru”, „Propilee literare”, „Rampa”, „Rampa nouă ilustrată”, „Ramuri”, „Raza literară”, „Reporter”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Revista literară”, „Revista noastră”, „Revista pentru toți”, „Revista română”, „Românul”, „România literară”, „Sburătorul”, „Scena”, „Spectator”, „Teatrul”, „Teatrul Național”, „Tempo”, „Toamna”, „Tribuna”, „Tribuna poporului”, „Țara noastră”, „Universul literar”, „Viața literară”, „Victoria”, „Vreimea”, „Ziarul meu”, „Zorile” ș.a. Mai ales în primii ani de publicistică, **E.** semnează cu pseudonimele Antartu, Ion Arcuda, Balcanicu, Nae Cucuvea, Victor Eolyanul, Elynicul Rhapsod, Eunobius, Grecu, V. Greceanu, At. Grecu, V. Grecu, V. Grecu-Athanes, Labraș-effendi, Macedoneanu, Matador, Neutralis, Axentie Sandomirsky, Veg Vegreacu, Victorious, Daniel Vodena ș.a. În 1927 introduce fraudulos în repertoriul Teatrului Național din Cluj, sub semnătura Ion Dinu, propria-i piesă, *Un escroc sentimental*.

Scriitor cu o fantezie scânteietoare, cu un însemnat simț al formei și al combinațiilor de efect, **E.** a publicat mii de pagini de teatru și de proză, a strâns în volume sute de mii de versuri, numeroase pagini de memorialistică, o mulțime de aforisme și scrieri pentru copii și a tradus din marea literatură a lumii. Ușurința cu care scria și valoarea inegală a producțiilor sale justifică ironia confracților, care au vorbit despre o „epocă Eftimiu” și i-au parodiat în nenumărate rânduri. El însuși are un prim succes poetic cu o parodie, *Romanța celor trei sarmale*, după Ion Minulescu („Belgia Orientului”, 1907), care a circulat în mediile literare odată cu numele inventivului parodist. În teatru, latura cea mai reprezentativă a creației sale, **E.** vede o artă totală, în care primatul trebuie să-i revină textului și care nu se poate îndepărta de specificul său educativ, modelator.

De aceea, poate, el pune adesea în relief intenția didactică, imprimând discursului dramatic cât mai mult din propria-i concepție regizorală; tot astfel își găsește justificare și obiceiul autorului de a explica în prolog sensurile unei piese. Din complicata sa „industrie dramaturgică”, multe scrieri nu mai rezistă ca literatură autentică, monumentalitatea constituind poate singura trăsătură lipsită de oscilații a acestei întinse opere. În 1956 **E.** a întocmit o clasificare a propriilor lucrări, după un criteriu tematic. Primul ciclu, și cel mai important, cuprinde *Legende românești: Înșir-te mărgărite* (1911), *Strămoșii* (1912), *Cocoșul negru* (1913), *Ringala* (1915), *Meșterul Manole* (1925), *Haiducii* (1949) și *Pană Lesnea Rusalin (Răscoale)* (1956). Elaborat în bună parte în timpul primei șederi la Paris, „poemul feeric în cinci acte” *Înșir-te mărgărite* se apropie de formula teatrului de poezie al lui Edmond Rostand. Inspirată din basmul românesc și îmbinând motive ale erosului idealizat, feeria oferă un punct de vedere insolit asupra legendarului Făt-Frumos și reabilitează figura Zmeului, tradițional compromisă. Făt-Frumos, frivol ca un Don Juan, o caută pe Ileana Cosânzeana pentru că ea reprezintă idealul feminin, în timp ce răzvrătitul simbolic, Zmeul, țintește la stăpânirea lumii „fără trudă”. În scena de la început, inteligent concepută, cele trei fete ale lui Alb-Împărat trebuie să-și aleagă miri dintre tineri cu nume sugestive. Sorina, fata cea mai mică, se opune tradiției și dorinței tatălui și îl refuză pe viteazul Buzdugan, pentru că e îndrăgostită de Făt-Frumos, care, la rândul lui, o iubește pe

Ileana Cosânzeana, fără să știe că aceasta se simte atrasă de răpitorul ei, Zmeul. Rezolvarea conflictului contravine logicii dramatice, dar se supune schemei populare: Făt-Frumos îl învinge pe Zmeu, iar „revoltații” și nonconformiștii revin la sentimente comune și pozitive. Declamația este viguroasă, dar tiradele — descurajante; de pe acum se constată o ușurință suspectă în versificare, deși totul se păstrează în limitele unei „povestiri” firești. În altă piesă cu succes la public, *Cocoșul negru*, „fantezie dramatică în șase acte”, simbolul central se aseamănă izbitor cu acela al „mistrețului cu colți de argint” de mai târziu, în variantă pur folclorică, dar lipsit de tensiune și de profunzime poetică. Și aici guvernează o viziune maniheistă asupra personajelor, cu nuanța că întruchipările binelui se fac antipatice prin mediocritate, iar opusele lor au cel puțin un mod inteligent de a vedea lumea. Voievodul Nenoroc, posibil omolog al lui Faust, se compromite prin precaritatea revoltei sale: el încheie un pact cu diavolul în schimbul unor banale privilegii lumești și pare a ezita permanent între bine și rău. Experiențele prin care trece personajul sunt pentru dramaturg prilejuri excelente de a exercita arta creării de atmosferă și de a etala tehnici moderne de construcție. Finalul rămâne deschis,

după moartea lui Nenoroc găsimu-se alt tânăr care să continue ciclul diabolic. În drama istorică *Ringala* (vehement contestată și scoasă de pe afișele teatrelor în 1916 pentru încălcarea adevărului istoric), autorul învie lumea ceremonialurilor domnești de pe vremea lui Alexandru cel Bun. Maria Jagelona, tânăra soție a voievodului, plănuiește catolicizarea Moldovei și aservirea față de poloni, punând în planul ei inteligență și tărie de caracter, trăsături care o apropie de Doamna Clara și de Vidra. Dorindu-se o lecție de patriotism, piesa nu este însă suficient încheată, deoarece se bizuie pe schimbări de situație și pe episoade inutile, scrise doar pentru deliciul publicului. În *Mășterul Manole*, tendința către spectaculos, dizolvarea mitului și privarea motivului de virtuțile simbolice explică eșecul în plan literar. Rămâne numai ipostaza unui Manole inițiat în tainele masoneriei, dar lipsit de relief interior. În celelalte cicluri dramatice stabilite de E. se înscriu piese mai puțin reușite, afectate de manierism și de accentuarea spectaculosului. Dintre *Tragediile eline*, în *Prometeu* (1919) dramaturgul vizează grandiosul, dar expresia bombastică și situațiile facile duc la ratarea intenției. Discursul este limpede, însă fără profunzime, „ideea jertfei presupuse de înfăptuiri” nu se mai întemeiază pe nimic substanțial, iar răfaptatul *Prometeu* ilustrează o simplă atitudine declarativă. Este totuși interesantă în sine metamorfozarea originală a zeilor antici în sfinții creștini corespunzători. Piesele *Thebaida* (1924) și *Atrizii* (1939), combinări îndrăznețe de nuclee mitice, acumulează în replici o oarecare tensiune dramatică, aceasta stingându-se însă înainte de vreme în declamație sau în ezitări de limbaj și de prozodie. Într-un alt ciclu, *Drame medievale*, dramaturgul realizează colaje generoase de scene istorice și fapte exemplare din mitologia slavă (*Theochrys*, 1933), de legende burlești (*Poveste spaniolă cu Don Juan*, *Don Quijote, bufonul și moartea*, 1938, în varianta inițială, din 1922, *Don Juan sau Tragedia iubirii*) ori de ipostaze artificioase ale aceluiași personaj (Faust-alchimistul și filosoful, Faust-cuceritorul și Faust-Păcălă în *Doctor Faust, vrăjitor*, 1957). Doar *Glafira* (1926) mai amintește de forța dramaturgului de a da viață unor personaje puternice și originale, evoluând tragic sub semnul destinului neiertător. Ciclul *Satire bucureștene* cuprinde puține piese, scrise înainte de 1944 și părând caligrafiate cu un condei de școală sămănătoristă. Se disting prin articularea dramatică mai coerentă *Dansul milioanelor* (1922) și *Marele duhoonic* (1929), celelalte suferind de un tezism dezarmant. Fie că sunt facile fabule moderne într-un act (*Ariciul și sobolul*, 1912) sau farse ce acuză dezumanizarea celor prea avuți (*Sfârșitul pământului*, 1919), fie că mizează pe construcția mai amplă, cu acțiune alertă, situații insolite și dialog firesc, pentru a înfiera politicianismul și a înfățișa debusolarea individului, ca în *Omul care a văzut moartea* (1928), piesele incluse în ciclul *Comedii provinciale* dovedesc, în mod surprinzător, prin afirmațiile din prologuri, o înțelegere cât se poate de exactă a artei dramatice și a elementelor perisabile ale creației. Motivele literare din *Tragicomedii țărănești*, piese scrise în proză, *Akim* (1912), *Crăciunul lui Osman* (1913) și *Comoara* (1922), apropiate întrucâtva de fantastic, văduvite însă de substanță, trec cu ușurință în epica lui E., mai ales în genul

scurt. Ultimul ciclu dramaturgic este numit *Piese cu subiecte de peste hotare*, din acesta făcând parte *Mireasa roșie* (1912), *Ave, Maria!* (1913), *Napoleon I* (1914), *Scamatorii* (1942), *Sylvoette* (1944) și *Fantoma celei care va veni...* (1922). Cea din urmă piesă, un interesant „roman teatral”, cuprinde scene reușite, deși predomină și aici livrescul, iar în final este împinsă în față ostentativ semnificația. **E.** mai scrie piesa *Cele două Agripine* (în colaborare cu Jean Bacheville) și semnează mai multe prologuri versificate: *Teatrul* (1911, în colaborare cu D. Anghel), *Cinematograful* (1912), *O sală nouă...* ș.a. „Marile sentimente clasice” și temele fundamentale ale creației se găsesc atât în teatrul lui **E.**, cât mai ales în poezia sa, care exhibă totuși o estetică nediferențiată de cea a teatrului. Versificator prolific (a publicat peste două sute de mii de versuri) în genul tradițional, el rămâne în literatura română ca autor al recordului amar de a fi scris mai bine de o mie de sonete fără esență poetică, la fel cum a compus și cele mai multe piese de teatru, dintre care valoroase rămân doar câteva „feerii naționale”. Asemănându-și destinul cu acela al talentatului predicator venit din Iviria, prolificul poet făcea o profesiune de credință într-un sonet: „Nu știu, în veac, răsplata ce-am s-o capăt,/ Dar voi sluji, cucernic, pân-la capăt,/ Înalta Doamnă, limba românească” (*Închinare lui Antim Ivireanul*). Virtuoz al versului, căutător de rime noi și de expresie cizelată, **E.** se conduce după principiile unei estetici desuete. Odată cu volumul *Poemele singurătății* (1912), se remarcă influențe simboliste și parnasiene, în general fiind vorba de exerciții *à la manière de...*, în care tema se străduiește să se adapteze la forma canonică. Poetul confundă starea de tulburare a ființei cu însăși esența poeziei și crede că, pentru a se manifesta, poeticitatea nu ar mai avea nevoie decât de forma corectă. Așa scrie sute de poeme despre Parisul tinereții sale, despre vârstele trecute ale fericirii, despre soarta celor nedreptățiți (*Lebedele sacre*, 1920, *Cântecul milei*, 1923). Potrivite pentru declamația în ritm de canțonetă, unele dintre versuri au circulat intens, devenind refrene: „Alcătuire de cuvinte românești,/ Îți văd prin veacuri înnoita bogăție” (*Oda limbei române*, 1927). Epicul capătă drept de cetățenie poetică fără să potențeze lirismul, mai ales în volumele *Noaptea subterană* (1933) și *Cântecul mamei și al copiilor* (1935), iar elementele dramatice se insinuează și ele în *Oglinzile* (1939). Văzând în poezie o ocazie pentru experimente retorice și artizanat lingvistic, grefând notația modernistă pe structuri literare învechite, **E.** nu reușește să iasă prin creația lirică din aria mediocrității. După 1945 începe să cânte binefacerele „evului nou” comunist, „mâna muncitoare” și figurile istorice „reprezentative”. Un capitol aparte în vasta sa operă lirică îl constituie sonetele: „V-am scris, din amintiri și spovedanii,/ Romanul vieții mele în sonete”, mărturisește poetul. Acestea cântă femeia iubită, evocă peisaje, atmosfera Bucureștilor sau a Parisului, reînvie mituri sau personaje medievale, se încarcă de note cvasitestamentare, elogiază mîntea omenească ori libertatea de tip nou, totul într-o „recoltă de sonete”, aspirând la „forme cât mai multe”, căci — scop și cauză — „Citindu-mă, cei mulți mă pricepură” (*Îndrăgostit de poezia pură...*).

Proza lui **E.** este adesea un caz de autopastișă, un soi de intertext intern caracterizat prin recurența motivelor și întinderea supradimensională. În nuvele, schițe și povestiri (adunate în optsprezece volume), multe situații contrazic așteptarea cititorilor, onomastica este adesea forțată („sir Mack Dollaryngthon” ș.a.), iar soluțiile de rezolvare a conflictului contravin uneori logicii narației. Ficțiunea înglobează elemente din biografia autorului (*Risto Darda*, 1922 ș.a.), ia forma confesiunii (*Spovedania unui clown și alte nuvele*, 1913) sau își asumă viziunea unui fantastic de sorginte patologică (*Comorile lui Dragodan*, 1920). Există și exerciții în genul lui Urmuz, parodii la limita absurdului lingvistic (*Pitirim cu părul de ametist. Povestire ultramodernistă*), precum și numeroase narațiuni dramatizate, cu note de feerie. Cât despre romane, paisprezece la număr, acestea au aceeași materie ca și sonetele sau ca unele piese de teatru și, simple culegeri de situații-surpriză, lasă impresia unei nesfârșite experimentări a genului, fără câștig pentru literatură. Un prim roman, *Două cruci* (1914), rescrie câteva fragmente despre viața comunităților de români macedoneni, publicate în ziarul „Prezentul”. Senzaționalul cu orice preț (*Dragomirna*, 1930), loviturile de teatru și personajele în travesti în spațiul parodic al unui roman feeric polițist (*Kimonoul înstelat*, 1932) s-au bucurat în epocă de aprecierea cititorului mediu. Un ciclu romanesc, *Omul fără nume* (1940), include scrieri anterioare, pronunțat autobiografice, avându-l ca protagonist pe regizorul și omul de teatru Strzsky: *Tragedia unui comediant* (1924), *Principesa Simonof* (inițial *Principesa Moruzof*, 1925) și *Spre sursele tragediei* (1935; inițial capitol în romanul *Le Nain du Théâtre Français*, tipărit la Paris în 1931). Acest roman despre teatru devine primul dintr-o trilogie pe aceeași temă, alături de *Lora Mirandy* (1941) și *Scadența* (1944), toate constituind un corpus romanesc cu miez inconsistent. Autorul obține însă peste hotare un oarecare succes de stimă, scrieri ale sale fiind traduse în mai multe limbi. De mai mare însemnătate prin puterea de evocare a personalităților și a momentelor culturale pe care le cunoscuse în mod direct sunt volumele de memorii și confesiuni literare, intitulate sugestiv *Fum de fantome* (1940), *Amintiri și polemici*, *Magia cuvintelor și Spovedanii* (toate din 1942) ș.a. Pana memorialistului nu se mulțumește să dea viață trecutului, ci se străduiește să inventeze și forma de impact puternic asupra receptorului. Obiectul unor succesive permutări textuale l-au constituit basmele, poveștile pentru copii, creații nu lipsite de farmec, în pofida unui livresc ce le subminează naturalețea: *Corabia cu pitici* (1919), *Șarpele fermecat* (1922; modificat în *Păunașul Codrilor*, 1952), *Făt-Frumos din lacrimi...* (1922), *Omul de piatră* (1966) ș.a. Maxime (*Vorbe... vorbe... vorbe*, 1914), spirituale atât cât îngăduie înțelepciunea comună, adaugă scânteieri inteligente operei originale. **E.** a fost, de asemenea, un foarte activ traducător, mai ales din limba franceză. În 1909 traducea pentru diverse reviste din operele lui Baudelaire, Maupassant, Émile Verhaeren, Anatole France, Jules Lemaitre, Alfred de Musset, Pușkin, fragmente din piesa *Cum vă place* de Shakespeare (1912), piesa *Păpușile* de P. Wolff (1912, împreună cu Mihail Săulescu), *Răul de mare* de A.I. Kuprin (1925), mai târziu

Parsifal de Wagner ș.a. În 1933 traduce scenariul filmului *Trenul fantomă*, după A. Ridley, iar în 1943 tâlmăcește, într-o manieră în general corectă, tragediile eline: *Eumenidele* de Eschil, *Oedip rege* de Sofocle, *Elena* de Euripide.

Înșir-te mărgărite rămâne o încântătoare și fericită producție a teatrului nostru. Nu se poate închipui o mai juvenilă explozie de poezie fabuloasă, o mai înlesnită maturitate a versificației. Versurile au destulă somptuoșitate ca să placă în sine, dar și necesara fluiditate pentru a nu îngreua declamația. Călin Nebunul al lui Eminescu, puțin scurs de miere, dar încă păstrând miremele, a trecut pe aici. Peste tot plutește o jovialitate sănătoasă, un umor gras de poveste, inimitabile.

G. CĂLINESCU

SCRIERI: *Înșir-te mărgărite*, București, 1911; *Dar de nuntă și alte schițe*, București, 1911; *Fără suflet*, București, 1911; *Rapsozii*, București, 1911; *Cinematograful*, București, 1912; *Strămoșii*, București, 1912; *Akim*, București, 1912; *Poemele singurătății*, Orăștie, 1912; *Ariciul și sobolul*, București, 1912; *Mirasa roșie*, București, 1912; *Cocoșul negru*, București, 1913; *Crăciunul lui Osman*, București, 1913; *Ave, Maria!*, București, 1913; *În temnițele Stambulului*, București, 1913; *Spovedania unui clown și alte nuvele*, București, 1913; *Războiul* (în colaborare cu D. Anghel), București, 1913; *Poveste de Crăciun*, Brașov, 1914; *Napoleon I*, București, 1914; *Două cruci*, București, 1914; *Vorbe... vorbe... vorbe*, București, [1914]; *Căndele stinse*, București, 1915; *Ringala*, București, 1915; *Poveștile focului*, București, 1915; *Ca doi străini*, București, 1917; *Contes roumains*, adaptare de Marc Varenne, Paris, 1918; *Cel din urmă albanez*, București, f.a.; *Sfârșitul pământului*, București, 1919; *Corabia cu pitici*, București, 1919; *Prometeu*, București, 1919; *Lebedele sacre*, Craiova, 1920; *Pe vremea haiducilor*, București, 1920; *Comorile lui Dragoșan*, București, 1920; *Rasputin*, București, 1920; *Șarpele fermecat*, București, 1922; *Don Juan sau Tragedia iubirii*, București, 1922; *Spre țara cea nouă*, București, 1922; *Risto Darda*, București, 1922; *Pădurea ursitoarelor*, București, 1922; *Katalina*, București, 1922; *Făt-Frumos din lacrimi...*, București, 1922; *Comoara*, București, 1922; *Fantoma celei care va veni...*, București, 1922; *Înșir-te mărgărite*, București, 1922; *Strămoșii*, București, 1922; *Dansul milionarilor*, București, 1922; *Minunea Sfintului Ilie*, București, 1922; *Pătania călugărului Gherasim*, București, 1922; *Alina-Linda*, București, 1922; *Trei îngeri*, București, 1922; *Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte*, București, 1922; *Prometeu*, Prologuri. Fragmente, București, 1923; *Povestiri din Orient*, București, 1923; *Cântecul milei*, București, 1923; *Comoara*. Akim. Ave Maria!, București 1923; *Kiriachița*. Risto Darda. Mormântul de pe țărmul mării, București, 1923; *Vin sărbătorile*, București, 1923; *Voievodul dreptății*, București, 1923; *Thebaida*, București, 1924; *Tragedia unui comedian*, București, 1924; *Poemele singurătății*. Căndele stinse. *Lebedele sacre*, București, 1924; *Elfiona*, București, 1925; *Principesa Moruzof*, București, 1925; *Mesterul Manole*, București, 1925; *Glafră*, București, 1926; *Ionică prostul*, București, 1927; *Oda limbei române*, București, 1927; *Un asasinat patriotic*, București, 1927; *Omul care a văzut moartea*, București, 1928; *Băiatul cel pierdut*, București, 1928; *Strâmbă-lemne și Sfarnă-piatră*, București, 1928; *Omul și Dracul*, București, 1928; *Vestitorii*, București, 1928; *Marele duhovnic*, București, 1929; *Dragomirna*, București, 1930; *Le Nain du Théâtre Français*, Paris, 1931; *Vulturul de argint*, București, 1931; *Kimonoul înstelat*, București, 1932; *Discurs la Mesaj*. O comunicare, București, 1932; *Theochrys*, București, 1933; *Noaptea subterană*, București, 1933; *Spre sursele tragediei*, București, [1935]; *Arhanghelul cu aripi de ceară*, București, 1934; *Cântecul mamei și al copiilor*, București, 1935; *Jos laba de pe tricolor!*, București, 1935; *Regele munților*, București, 1936; *Teatrul în versuri*,

București, 1936; *Rapsozii*. Prologuri. Fragmente, București, 1936; „*Totul pentru țară*”. 1. *Tragedia de la Drajna*, București, 1936; *Omul lui Dumnezeu*, București, 1937; *Poveste spaniolă cu Don Juan*. Don Quijote, bufonul și moartea, București, 1938; *Atrizii*, București, 1939; *Oglinzile*, București, 1939; *Focuri pe Bărăgan*, București, 1940; *Gânduri*, București, 1940; *Omul fără nume*, București, 1940; *Fum de fantome*, București, 1940; *Lora Mirandy*, București, 1941; *Scamatorii*, București, 1942; *O dragoste la Viena*, București, 1942; *Amintiri și polemici*, București, 1942; *Magia cuvintelor*, București, 1942; *Spovedanii*, București, 1942; *Priviri peste veacuri*, București, 1944; *Sylvette*, București, 1944; *Scadența*, București, 1944; *Noi și societetele*, București, 1945; *13 decembrie și alte poeme*, București, 1947; *Tragediile eline: Prometeu, Thebaida, Atrizii*, București, 1947; *Legende românești: Înșir-te mărgărite, Căndele negre, Mesterul Manole*, București, 1948; *Haiducii*, București, 1949; *O nuntă aristocratică*, București, 1952; *Păunașul Codrilor*, București, 1952; *Împăcare*, București, 1953; *Poveste haiducească*, București, 1953; *Prichindel*, București, 1953; *Iepurașul de turtă dulce*, București, 1954; *Akademos*, București, 1955; *Basme*, București, 1955; *Teatrul*, București, 1956; *Focul*. *Legenda lui Prometeu*, București, 1956; *Odă limbei române*. *Poezii*. 1906-1956, București, 1957; *Pe urmele zimbriului*, I-VI, București, 1957; *Doctor Faust, vrăjitor*, București, 1957; *Inspectorul broaștelor*, București, 1958; *Halatul alb*, București, 1959; *Copiii din China*, București, 1959; *Povestind copiilor*, București, 1960; *Poveștile lui Moș Cocos Cocolos*, București, 1960; *Parada*, București, 1960; *Soliile terestre*, București, 1961; *Un an întreg*, București, 1961; *Teatrul*, I-II, postfață Radu Popescu, București, 1962; *Omuleț*, București, 1963; *Poezii*, pref. Constantin Măciucă, București, 1964; *Povestea pomului de iarnă*, București, 1964; *Versuri*, pref. Demostene Botez, București, 1964; *Oameni de teatru*, București, 1965; *Portrete și amintiri*, București, 1965; *701 sonete*, București, 1966; *Dreptatea lui Ion Vodă*, București, 1966; *Omul de piatră*, București, 1966; *În gloria patriei*, București, 1967; *Din vremuri voievodale*, București, 1968; *Opere*, I-XVIII, București, 1969-1996; *Tengri*, București, 1970; *Cosmos*, București, 1971; *Neguțătorul de idei*, București, 1971; *Omul*, București, 1973; *Închinare Marelui Ștefan*, București, 1975; *Fairy Tales*, tr. Luiza Carol, București, 1979; *Cerbul fermecat*, București, 1985; *Teatrul*, postfață Mircea Popa, București, 1986; *Nuvele și povestiri*, I-II, București, 1989; *Romane*, îngr. și pref. Constantin Mohanu, București, 1989; *Aventuri extraordinare*, București, 1991; *Fluierașul fermecat*, București, 1995; *Păunașul Codrilor și alte povești*, îngr. și pref. Constantin Mohanu, București, 1998; *Povestea minunată*, București, f.a. **Traduceri:** P. Wolff, *Păpușile*, București, 1912 (în colaborare cu Mihail Săulescu); A.I. Kuprin, *Răul de mare*, București, 1925; Emma Orczy, *Jurământul*, București, 1931; Richard Wagner, *Parsifal*, București, f.a.; *Trei clasici: Eshylos-„Eumenidele”, Sofokle-„Edipos-tiran”, Euripides-„Helena”*, București, 1943; A.S. Pușkin, *Boris Godunov*, București, 1950; Pierre Corneille, *Horațiu, Nicomed*, în Pierre Corneille, *Teatrul*, București, 1956; Molière, *Burghezul gentilom*, în Molière, *Opere*, IV, București, 1958.

Repere bibliografice: Teodor A. Naum, „Înșir-te mărgărite”, „Unirea”, 1912, 13, 14, 16; Corneliu Moldovanu, „Rapsozii”, „Țara nouă”, 1912, 2; Corneliu Moldovanu, „Poveste de Crăciun”, „Țara nouă”, 1912, 4; Corneliu Moldovanu, „Ariciul și sobolul”, „Țara nouă”, 1912, 9-10; Al. Iacobescu, „Ringala”, „Viitorul”, 1915, 7-8; Romulus Seișanu, „Prometeu”, U, 1921, 5; Paul I. Prodan, „Don Juan sau Tragedia iubirii”, VL, 1922, 435; Aderca, *Contribuții*, I, 258-260, 329-330, 561-563, 590-593; Al. Constantinescu, „Tebaida”, „Tribuna nouă”, 1925, 255; B. Cecropide, „Glafră”, UVR, 1926, 50; Pompiliu Constantinescu, „Dragomirna”, VRA, 1930, 148; D. Ciurezu, „Ploaie de aur”, „Țara noastră”, 1934, 532; Ion Anestin, „Stele călătoare”, VRA, 1936, 11; Perpessicous, *Opere*, XI, 430-434; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 119, 282-283, 335-341; Rebreanu, *Opere*, XII, 208-223, 352-356, *passim*, XIII, 77-78, 193-194, *passim*, XIV,

44-45, *passim*; Octav Sargețiu, „Focuri pe Bărăgan”, VBA, 1941, 9-10; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 633-639, *Ist. lit.* (1982), 713-719; Vianu, *Opere*, XI, 276-279, XII, 383-387; Al. Cerna-Rădulescu, „Omul care a văzut moartea”, „Ultima oră”, 1944, 28; Florian Nicolau, *Traducerile domnului Victor Eftimiu*, RFR, 1944, 10; Micu, *Început*, 118-125; Ciopraga, *Lit. rom.*, 241-248, 612-625; Massoff, *Teatr. rom.*, IV, 332-334, V, 78-79, *passim*, VI, 82-84, 146-147, 180-185, *passim*, VII, 658-659, *passim*, VIII, 231-244, *passim*; *Ist. teatr. Rom.*, III, 150-153, 176-177, *passim*; Brădăteanu, *Istoria*, II, 299-315; Modola, *Dramaturgia*, 54-62, 203-210, 336-337; Adriana Popescu, *Victor Eftimiu*, TTR, 1986, 7-9; Valentin Silvestru, *Omul și teatrul său*, RL, 1989, 4; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, 117-118; Tudor Oprea, *500 debuturi literare*, Galați, 1991, 44-45; Lovinescu, *Unde scurte*, II, 38-41; Z. Ornea, *Evocările lui Victor Eftimiu*, RL, 1995, 20; *Victor Eftimiu*, DRI, II, 120-188; Z. Ornea, *Din memorialistica lui Victor Eftimiu*, RL, 1997, 35; *Dicț. analitic*, II, 257-260; *Victor Eftimiu*, DCS, 30-31, 165, 180-181, 188; Constantin Mohanu, *Victor Eftimiu*, pref. Gelcu Maksutovici, București, 1999; *Dicț. esențial*, 285-288; Popa, *Ist. lit.*, I, 306, 1051-1053; Oprea, *Anticipația*, 68-70; Mircea Popa, *Insertii*, Cluj-Napoca, 2003, 59-63. V.P.S.

ELIADE, Irina (5.II.1920, Ploiești — 24.IX.1998, București), traducătoare și prozatoare. Este fiica Mariei (n. Ștefănescu) și a lui Petru Hanciu, economist. A absolvit în 1938 cursurile Institutului „Pompilian” din București, iar un an mai târziu s-a înscris la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, unde obține licența *magna cum laude* (1943), având specializările limba franceză-limba engleză. Din 1945 este și absolventă a Institutului Pedagogic Universitar. Între 1946 și 1948 lucrează ca translator și traducător în cadrul Ministerului Afacerilor Externe, iar în perioada 1963-1965 este interpret la Misiunea Română de la ONU. Activitatea didactică și-o începe în 1948, până în 1953 funcționând în învățământul preuniversitar, ulterior făcând parte, până în 1975, din corpul profesoral al Catedrei de limba și literatura franceză a Facultății de Limbi Străine din București.

Romanul *Linie moartă*, prezentat în 1947 în cenaclul Sburătorul și premiat de un juriu alcătuit din Vladimir Streinu, Șerban Cioculescu și Camil Petrescu, ar fi putut reprezenta debutul scriitoarei dacă din cauza schimbării regimului politic publicarea lui nu ar fi rămas un proiect neîmplinit. Adeptă a unui alt tip de literatură decât cea supusă condițiilor ideologice, E. se refugiază în domeniul traducerilor, realizând echivalări de referință pentru texte din literatura universală a ultimelor două secole (Guy de Maupassant, André Gide, Aldous Huxley, André Malraux, Colette). Volumul ce marchează debutul editorial (1965) al autoarei este traducerea unui roman de Camille Lemonnier, sub titlul *Sfârșitul familiei Rassenfosse*. La toate acestea se adaugă numeroase studii referitoare la tehnica traducerii, manuale, cursuri și lucrări didactice auxiliare, lucrări de lexicologie, majoritatea întocmite în colaborare. Odată cu publicarea unui volum de proză scurtă în 1987, intitulat *Ziduri, ferestre, grădini*, E. se detașează de statutul de creator secund, propriu traducătorului, asumându-și-l pe cel de autor. Constructul narativ rezultat, în a cărui formulă se simt influențe ale operelor lui Marcel Proust și Henry James, se caracterizează prin dezvoltarea unor

mici nuclee epice izolate din cotidian și proiectate în trecut, cu precădere în perioada interbelică, nuclee purtând o sugestivă încărcătură fantastică. Același personaj-narator, o femeie aflată la apusul existenței și la capătul unei îndelungate experiențe de viață, relatează istoria pe care un obiect sau un fapt aparent banal o poartă în sine. Chiar dacă uitarea s-a transformat într-un „zid” ce obstrucționează descifrarea semnificației acestui fel de legendă personală, odată găsit stimulul potrivit (brătara, trandafirul, șalul, ciorapul, evantaiul, pălăria, bazi-nul — obiecte alese drept titluri pentru nuvelele cuprinse în volum), se declanșează proustiana memorie involuntară, „fereastră” trimițând spre „grădini” cu o arhitectură nebă-nuită: brătara din portretul unei femei misterioase devine pretext pentru relatarea unei iubiri nefericite dintre un pictor interbelic specializat în reprezentări feminine și o frumoasă tânără de pe o moșie de la țară; în noaptea de Anul Nou, printre acorduri de muzică pop și romanțe, o bătrână doamnă, surprinsă de uluitoarea asemănare a unei invitate cu o cântă-rează de operă renumită cu o jumătate de secol mai înainte, retrăiește drama pierderii unicului fiu într-un accident de prin anii '30, datorat unei neînțelegeri amoroase. Dincolo de intriga siropoasă a nuvelor, se evidențiază capacitatea autoarei de a prezenta în mod detaliat decorul, de a crea atmosferă și de a corela tipologiile umane cu ambientul, ca spațiu de mișcare al acestora. Romanul *Un an fără echinoxuri* (1991) reia într-o construcție mai amplă strategiile narrative și tematica prozelor anterioare, aducând însă și o mai pronunțată dimensiune autobiografică. Același narator, femeia vârstnică despre care se spune că era profesoară universitară având ca specializare semantica, se cufundă în amintiri odată cu primirea unui telefon din partea unui fost iubit și încearcă, analizând retrospectiv, să aplice vechii relații una dintre teoriile reciprocității actului de comunicare, prin care să definească ideea de „a fi împreună”. Din nou, valoarea descrierilor amănunțite, a mărturiilor pri-vitoare la unele evenimente istorice (bombardamentul din 4 aprilie 1944) sau la unele obiceiuri casnice (explicația folosirii râșniței din Delft) o depășește pe cea a romanului în sine, stângaci construit, autoarea pierzându-se deseori în teorii lingvis-tice, în aplicații pe text, în argumentații mult prea lungi.

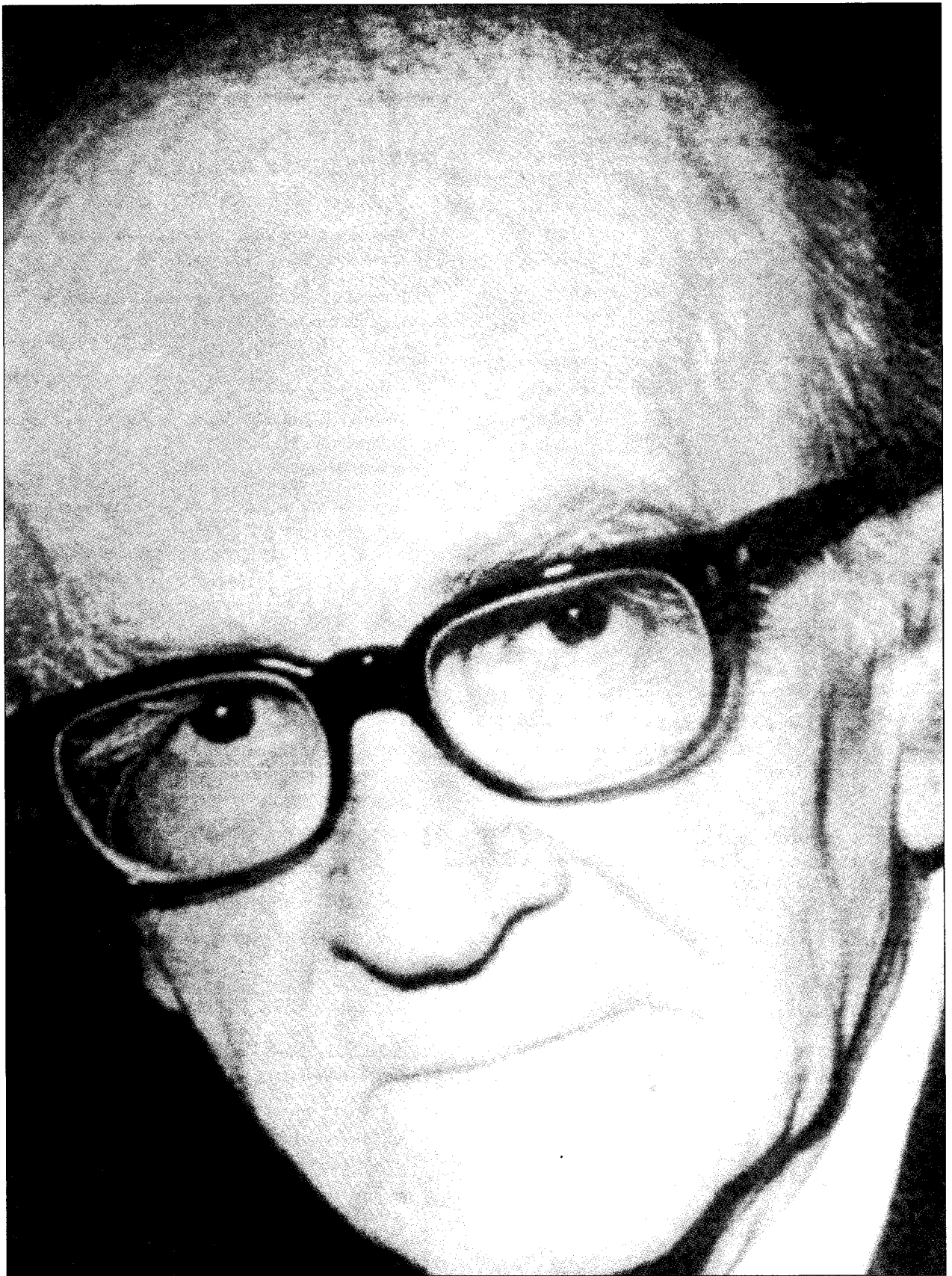
SCRIERI: Marcel Proust, București, 1974; *Ziduri, ferestre, grădini*, București, 1987; *Un an fără echinoxuri*, București, 1991. **TRADUCERI:** Camille Lemonnier, *Sfârșitul familiei Rassenfosse*, București, 1965; Guy de Maupassant, *Povestiri*, București, 1966; André Gide, *Școala femeilor. Robert*, București, 1968, *Tezeu. Din „File de toamnă”*, București, 1971; Jean Giraudoux, *Romane*, București, 1969; Colette, *Hoinara. Duo*, București, 1969, *Sido. Cărceii de viță*, București, 1982; Aldous Huxley, *Orb prin Gaza*, București, 1974; André Malraux, *Oglinda de la hotarul ceții. Lazăr*, București, 1978, *Condiția umană*, București, 1993; André Frossard, *Întrebări despre Dumnezeu*, București, 1992.

Repere bibliografice: Dana Dumitriu, *Fabulație? Imaginație?*, RL, 1987, 37; Dan Radu Stănescu, *Linia continuă*, VR, 1987, 12; Silvia Urdea, „Ziduri, ferestre, grădini”, VTRA, 1987, 12; Annie Bentoiu, Al. Paleologu, O „Doamnă interbelică”, RL, 1998, 40; *Dicț. scriit. rom.*, II, 206-207. C.M.B.

ELIADE, Mircea (9.III.1907, București – 22.IV.1986, Chicago, SUA), prozator și eseist. Este al doilea fiu al Ioanei (n. Stoenescu) și al lui Gheorghe Ieremia (devenit Eliade prin schimbarea numelui), ofițer. Face școala primară (1913–1917) la Cernavodă și apoi învață la București, frecventând școala de pe strada Mântuleasa și Liceul „Spiru Haret” (1917–1925). Debutează în clasa a IV-a de liceu cu o proză fantastică (*Cum am descoperit piatra filosofală*), trimisă la un concurs al „Ziarului științelor populare” (1921). Tot acolo publică un ciclu intitulat *Convorbiri entomologice*. Instalat la mansarda casei părintești, ține un jurnal personal (la treisprezece ani), înregistrând cu precădere experiențele sale de entomolog. Sunt notațiile unui adolescent care pune experiența lui de observator al micilor viețuitoare într-un scenariu epic: „Mișcai un lemn de stejar și văzui că între coajă și lemn e un spațiu mic, gol. Din el curgea o pulbere fină de lemn. Încearcă să cojesc lemnul [...] însă ce văzui? Niște omizi albe, fără păr, formate din inele...” La cincisprezece ani este deja conștient, ca Titu Maiorescu, de personalitatea sa și a jurnalului pe care îl ține; scrie pe coperta

caietului secret: *Mon journal d'école* și fixează în opt puncte un program de viață: să cunoască concepțiile dialectice pentru a le putea combate, să citească zilnic o carte românească, să traducă tot zilnic dintr-o carte nemțească, să învețe în fiecare dimineață trei cuvinte franțuzești, să scrie în fiecare zi cel puțin zece pagini de literatură sau de știință, să nu neglijeze pianul și fanfara, seara, înainte de culcare, să citească o pagină de teologie etc. Nu exclude posibilitatea de a-și redacta memoriile. Are convingerea că este destinat să scrie „cu multă imaginație și libertate”. Nu se bizuie pe Dumnezeu, ci pe voința proprie. Lucrează deja la un roman fantastic (*Memoriile soldatului de plumb*) și la proza autobiografică *Romanul adolescentului miop* (1924–1925, neterminat). În 1925 se înscrie la Facultatea de Filosofie a Universității bucureștene (licența în 1928). Fondează „Revista universitară” (1926), suprimată după cinci numere, ca urmare a unei recenzii negative la o lucrare a lui N. Iorga. Colaborează la „Cuvântul” (1926), mai târziu la „Universul literar”, „Adevărul literar și artistic”, „Lumea”, „România literară”, „Vremea”, „Viața literară”, „Sinteza”, „Azi”, „Revista Fundațiilor Regale” ș.a. Începe să scrie *Gaudeamus*, alt roman rămas în manuscris, călătorește în Italia, unde îi vizitează pe Giovanni Papini, Alfredo Panzini, Giovanni Gentile ș.a. La Roma pregătește teza de licență cu subiectul *Filosofia italiană de la Marsiglio Ficino la Giordano Bruno*. Citește, în timpul șederii la Roma (martie-aprilie 1927, aprilie-iunie 1928), *A History of Indian Philosophy*, opera profesorului Surendranath Dasgupta, și se hotărăște să plece în India. Îi scrie în acest sens lui Dasgupta și, în același timp, maharajahului Manindra Chandra Nandy de Kassimbazar, care sprijinise debutul lui Dasgupta. Acesta din urmă îi acordă o bursă de studii. **E.** pleacă (20 noiembrie 1928) spre India. Vizitează în drum Egiptul și Ceylonul. La 21 decembrie ajunge la Madras (aici îl întâlnește pe Dasgupta), apoi se instalează la Calcutta într-o pensiune anglo-indiană, situată pe Ripon Street la numărul 82 (pensiunea apare în *Maitreyi* și în *Șantier*). Studiază sanscrita și se inițiază în practicile hinduse, călătorește la Benares, Allahabad, Agra, Jaipur (martie 1929), apoi la Darjeeling și Sikkim (iulie 1929). Scrie în acest răstimp un roman (*Isabel și apele diavolului*, terminat în august același an), cu intrigă, tipologie și atmosferă indiană, prima carte dintr-o serie cu această tematică. Cartea apare peste un an la București. În ianuarie 1930 se mută în casa mentorului său, profesorul Dasgupta, și sub supravegherea acestuia face zilnic analiză de text. Tot acum își fixează tema lucrării de doctorat: *Istoria comparată a tehnicilor yoga*; publică în „Revista de filosofie” (București) și „Ricerche religiose” (Roma) primele studii privitoare la spiritualitatea indiană; în septembrie 1930 intră în conflict cu Dasgupta (conflict reluat sub formă de ficțiune în romanul *Maitreyi*) și pleacă spre Hardvar, în Himalaya Occidentală; se instalează într-un „kutiar”, la Rishikesh, și timp de șase luni face exerciții de yoga îndrumat de Swamy Shivananda. Îi vizitează pe yoghini de la Lakshmanjula. În aprilie 1931 se întoarce la Calcutta; lucrează o vreme (aprilie- noiembrie) la biblioteca de pe lângă Asiatic Society of Bengal și se împrietenește cu bibliotecarul, tibetanistul Johan van Manen. În decembrie 1931 pleacă în

VIAȚA

1907 **martie 9** Se naște la București Mircea, al doilea fiu al Ioanei (n. Stoenescu) și al lui Gheorghe Ieremia (devenit Eliade prin schimbarea numelui), ofițer.

1913–1917 Urmează școala primară la Cernavodă.

1917–1925 Învăță la București, frecventând școala de pe strada Mântuleasa și Liceul „Spiru Haret”.

1921

1924–1925

1925 Se înscrie la Facultatea de Filosofie a Universității din București, unde îi are profesori pe N. Iorga, Vasile Pârvan, Nae Ionescu.

1926

1927–1928 Călătorește în Italia. Îi vizitează pe Giovanni Papini, Alfredo Panzini, Giovanni Gentile ș.a.

1928 **noiembrie 20** Pleacă în India. Vizitează în drum Egiptul și Ceylonul.
decembrie 21 Ajunge la Madras, unde îl cunoaște pe profesorul Surendranath Dasgupta; se instalează apoi la Calcutta.

1928–1929

1930 Se retrage într-un „kutiar” din Himalaya Occidentală.

1931 **aprilie** Revine la Calcutta.
decembrie Se reîntoarce în România pentru a-și satisface serviciul militar.

1932

1933 Susține doctoratul în filosofie la Universitatea din București, cu o teză despre yoga.
noiembrie Este numit asistent la Catedra lui Nae Ionescu. Deschide un curs cu tema *Problema răului în filosofia indiană*.

1934 Se căsătorește cu Nina Mareș.
noiembrie Deschide un curs nou, *Salvarea (mântuirea) în religiile orientale*.

1935

1936

1937

OPERA

Debutează cu o proză fantastică (*Cum am descoperit piatra filosofală*) în „Ziarul științelor populare”.

Lucrează la un roman fantastic, *Memoriile soldatului de plumb*, și la *Romanul adolescentului miop*.

ianuarie Fondează, alături de alții, „Revista universitară” (suprimată după cinci numere).

noiembrie Începe colaborarea la „Cuvântul”.

Pregătește teza de licență cu tema *Filosofia italiană de la Marsiglio Ficino la Giordano Bruno*.

Scrie romanul *Isabel și apele diavolului*.
Ține un jurnal intim.

leşe de sub tipar romanul *Isabel și apele diavolului*.
În câteva reviste literare apar fragmente din romanul *Lumina ce se stinge*.

Este publicat volumul de eseuri *Soliloquiul*.

Apare romanul *Maitreyi*, primit favorabil de public și de critica literară.

Publică *Întoarcerea din rai* și *Lumina ce se stinge* (romane), *Oceanografie* (eseuri) și *India* (jurnal).

Apar *Alchimia asiatică*, *Șantier și Huliganii* (I–II).

Publică romanul *Domnișoara Christina* și *Yoga. Essai sur les origines de la mystique indienne*.

Apar *Șarpele*, *Cosmologie și alchimie babiloniană* și ediția critică B.P. Hasdeu, *Scrieri literare, morale și politice* (I–II).

1937–1938	Publică în „Buna Vestire”, „Vremea”, „Iconar”, „Cuvântul” ș.a. articole în favoarea mișcării legionare, înțelegând ca „o revoluție spirituală și creștină”. Este eliminat din Universitate pentru delictul de a fi autor de „literatură pornografică” (este reintegrat în 1938). Pentru că s-a manifestat ca susținător al mișcării legionare, este închis în lagărul de la Miercurea Ciuc.	
1939		Publică romanul <i>Nuntă în cer</i> și volumul de eseuri <i>Fragmentarium</i> . Scoate la Paris revista „Zalmoxis”.
1940	martie Este numit atașat cultural la Londra.	Se editează volumul <i>Secretul doctorului Honigberger</i> .
1941–1945	Este transferat consilier cultural la Lisabona.	Ține un „jurnal portughez”.
1942	Îi cunoaște pe Ortega y Gasset și pe Eugenio d’Ors.	Apare volumul <i>Mitul reintegrării</i> .
1943		În des de sub tipar <i>Comentarii la legenda Meșterului Manole și Insula lui Euthanasius</i> .
1944	Îi moare soția.	
1945	Se stabilește la Paris.	
1946–1948	La invitația lui Georges Dumézil ține un curs liber pe teme de istoria religiilor la École Pratique des Hautes Études.	
1948		Éditions Gallimard îi publică <i>Techniques du Yoga</i> . noiembrie Este printre fondatorii „Luceafărului”, revistă a scriitorilor români din exil.
1949–1954		Redactează romanul <i>Noaptea de Sânziene</i> . Publică <i>Le Mythe de l'éternel retour</i> (1949), <i>Traité d'histoire des religions</i> (1949), <i>Le Chamanisme et les techniques archaïques de l'extase</i> (1951) și <i>Images et symboles</i> (1952).
1950	Se căsătorește cu Cristinel Cotescu. Este invitat la Ascona, unde îl întâlnește pe C.G. Jung.	
1955		Apare romanul <i>Noaptea de Sânziene</i> , sub titlul <i>La Forêt interdite</i> , în traducerea lui Alain Guillemeau.
1956	septembrie Pleacă peste ocean, dând curs unei invitații primite de la Universitatea din Chicago.	Publică <i>Forgerons et alchimistes</i> .
1957	Devine <i>visiting professor</i> ; ulterior va fi titular al Departamentului de istorie a religiilor la Universitatea din Chicago.	Apare în limba germană studiul despre sacru și profan.
1958	Călătorește în Japonia.	
1959		Apare la Gallimard volumul <i>Naissances mystiques</i> .
1960		Scoate împreună cu Ernst Jünger revista „Antaios” (Stuttgart).
1963–1971		Publică la Madrid volumele <i>Nuvele</i> (1963) și <i>Amintiri</i> (I, 1966), iar la Paris, <i>Le Sacré et le profane</i> (1965), <i>Pe strada Mântuleasa</i> (1968), <i>De Zalmoxis à Gengis-Khan</i> (1970) și romanul <i>Noaptea de Sânziene</i> (I–II, 1971). În țară îi apar, în 1969, romanele <i>Maitreyi</i> , <i>Nuntă în cer</i> și volumul <i>La Țigănci și alte povestiri</i> .

1973

1976 I se acordă titlul de *doctor honoris causa* la Sorbona, acesta adăugându-se numeroaselor titluri științifice și distincții pe care le primește ca specialist în istoria religiilor.

1976-1983

1985

1986 aprilie 22 Se stinge la Chicago Mircea Eliade. Este înmormântat în cimitirul Oakwood.

iese de sub tipar primul volum din *Fragments d'un journal* (următoarele două apar în 1981 și 1986).

Apare *Histoire des croyances et des idées religieuses* (I-III, 1976-1983).

Publică volumele de nuvele fantastice *În curte la Dionis* (1977), *Tinerete fără tinerete* (1978-1979), *Nouăsprezece trandafiri* (1980). Apar *L'Épreuve du labyrinthe* (1978) și *Mémoires I* (1907-1937). *Les Promesses de l'équinoxe* (1980); volumul *Mémoires II* (1937-1960). *Les Moissons du solstice* iese de sub tipar postum, în 1988.

Definitivează cele 16 volume din *Encyclopedia of Religions*.

România pentru a-și satisface serviciul militar; este încorporat într-un regiment de artilerie antiaeriană din București (ianuarie-noiembrie 1932); începe să traducă în românește teza sa de doctorat, redactată în engleză. Este deja cunoscut în mediul intelectual românesc prin articolele publicate în presa timpului, prin studiile savante privitoare la filosofia și religia indiană și prin romanul tipărit în 1930. În același an apar în câteva reviste literare primele fragmente dintr-un roman joycian (*Lumina ce se stinge*), publicat patru ani mai târziu. Experiențele lui epice merg paralel cu studiile indiene (o premieră în cultura românească). În 1933 i se editează *Maitreyi*, nutrit ca și cel precedent din experiența indiană. Romanul are un mare succes de public și de critică (comparat cu *Le Grand Meaulnes* de Alain-Fournier și fixat într-o serie epică mare: *Manon Lescaut*, *Paul et Virginie*). În același an E. obține doctoratul în filosofie la Universitatea din București (cu teza despre yoga; comisia este formată din Dimtrie Gusti — președinte, P.P. Negulescu și Rădulescu-Motru) și în noiembrie 1933 este numit asistent la Catedra lui Nae Ionescu, profesor de logică și metafizică, modelul intelectual al lui E. și, în genere, al generației tinere (numită ulterior de unii publiciști „generația criterionistă”, apoi „generația în pulbere”). Legăturile spirituale și afective cu Nae Ionescu sunt puternice și așa vor rămâne pentru E. până la sfârșit. „Dacă am fost sincronici cu Europa — va spune el mai târziu — am fost prin cursurile lui Nae Ionescu.” Deschide la Universitatea din București cursul său cu o temă inedită pentru învățământul românesc, *Problema răului în filosofia indiană*. Colaborează la „Credința” sub pseudonimul Ion Plăieșu. În 1934 se căsătorește cu Nina Mareș și publică patru cărți: un volum de articole (*Oceanografie*), o carte de amintiri (*India*) și două romane: *Întoarcerea din rai* și *Lumina ce se stinge*. Deschide în noiembrie 1934 un curs nou, cu tema *Salvarea (mântuirea) în religiile orientale*, ține apoi (1935) un seminar despre *Docta ignorantia* a lui Nicolaus Cusanus, iar în 1935 dă la iveală studiul *Alchimia asiatică* și *Șantier*, un jurnal intim despre

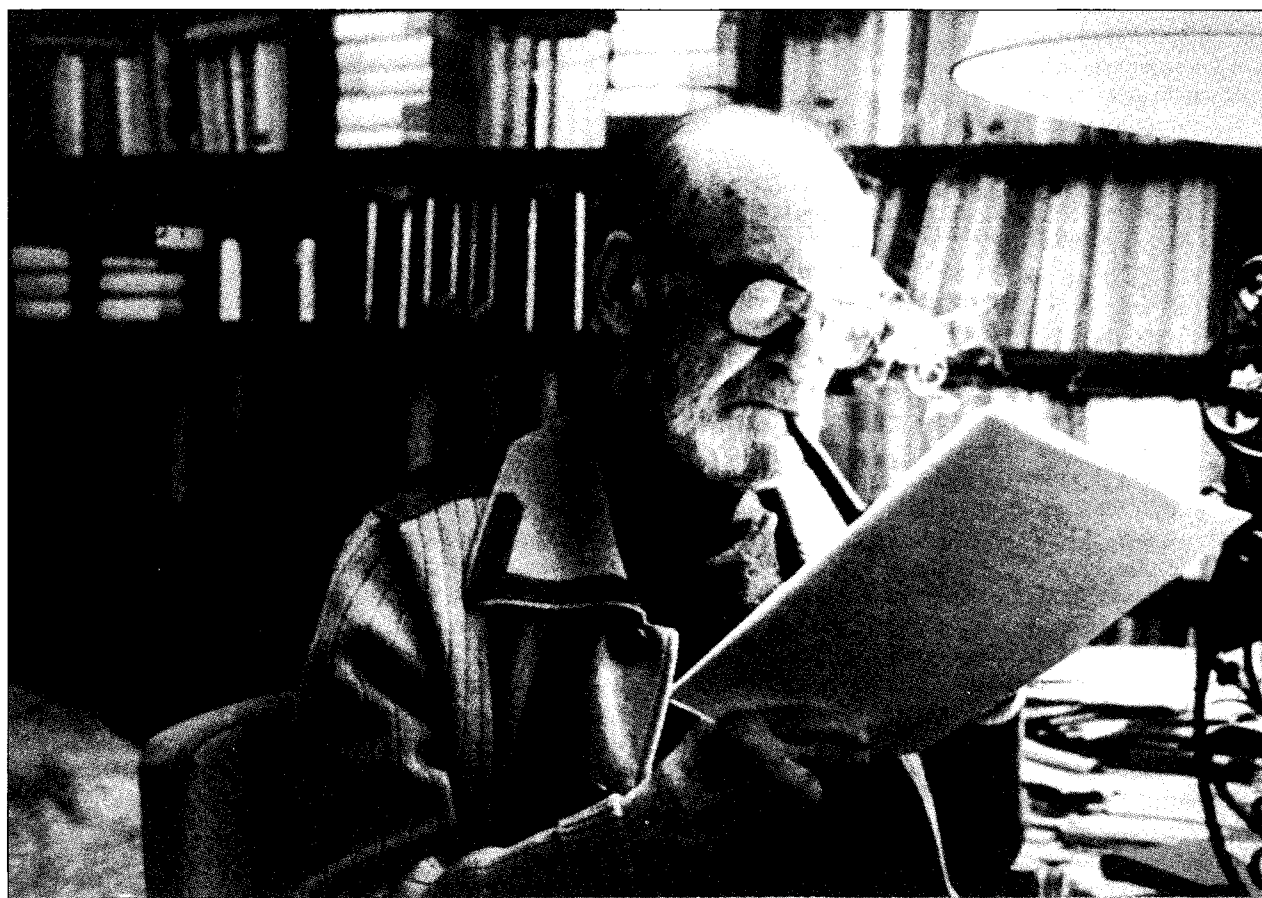
experiența indiană. Prozatorul nu ezită să vorbească despre lucruri despre care, de regulă, scriitorul român nu vorbește niciodată. Are, în continuare, o producție literară uluitoare: *Huliganii* (I-II, 1935), *Domnișoara Christina* (1936), *Șarpele* (1937), *Nuntă în cer* (1939), *Secretul doctorului Honigberger* (1940), paralel cu opera lui de știință: *Yoga. Essai sur les origines de la mystique indienne* (1936), *Cosmologie și alchimie babiloniană* (1937), ediția critică B.P. Hasdeu (*Scrieri literare, morale și politice*, I-II, 1937) și opera eseistică: *Soliloquiul* (1932), *Oceanografie* (1934), *Fragmentarium* (1939) și *Insula lui Euthanasius* (1943), unde își formulează ideile despre culturile arhaice și moderne, despre roman și despre misiunea spirituală a generației tinere. De aici și din alte articole, rămase în presa din epocă, pot fi deduse filosofia și modelele intelectuale ale „trăirismului”, varianta românească a existențialismului european, precum și ideile politice ale tânărului E., obiect de controversă și azi. Citite acum toate, de la articolele din ciclul *Itinerar spiritual*, când autorul avea douăzeci de ani, până la eseurile savante din *Insula lui Euthanasius*, se vede că pe E. îl urmăresc câteva fantasmе (ale lui și ale generației pe care o reprezintă). Clară este la el obsesia înnoirii prin experiența spiritului. Jurnalistul exprimă de o mie de ori această idee, acum și mai târziu, în articolele din anii '30, mult mai coerente și cu o bătaie filosofică mai lungă. În faza din *Itinerar spiritual*, întocmește un repertoriu de teme (generația tânără, experiența mistică, des-marginalizarea culturii române, valorizarea creștinismului răsăritean, descătușarea energiilor tinere, despărțirea de stilurile și ritmurile generațiilor anterioare, complexate, retardate, provincializate) și le dezvoltă în propoziții nervoase, dezarticulate de multe ori, agresive și juvenil profetice. Ce uluiește azi la lectură este credința tânărului de douăzeci de ani că odată cu el se naște o generație care va înnoi totul, o mare generație spirituală, o generație întemeietoare. Ea va scoate cultura română din inertiile răsăritene și-i va aduce filosofia care îi lipsește. Articolele scrise după întoarcerea din India au mai multă coerență și se concentrează asupra câtorva teme: contestarea politicianismului românesc,

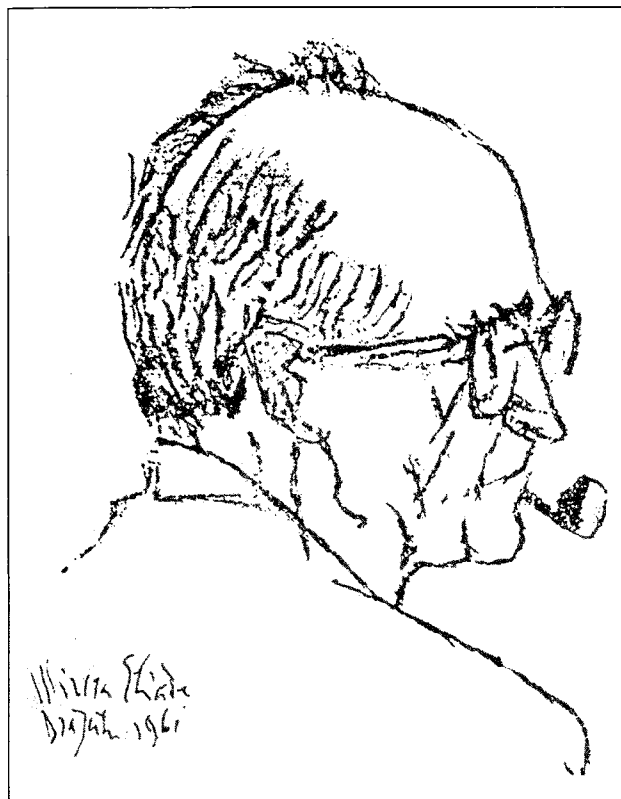
primatul spiritului, cultul tinerilor (vârsta când spiritul obține contactul cu mitul), dorința panică de a trăi, respingerea spiritului de resemnare, elitele creatoare ale nației, soterie și „sympathie” etc. Sunt și altele (interesul, de pildă, față de stilul sau „formularea” românească) în concordanță cu preocupările metafizice ale generației. Mircea Vulcănescu și C. Noica descoperă ființa românească în limbaj. **E.** o caută în miturile ei și îi judecă aspru lipsa de stil în politică. Tânărul mistic coboară mai des decât învățații săi colegi din sfera speculației în câmpul istoriei imediate. De aici suspiciunea, care l-a urmărit până la moarte, de a nu fi un veritabil filosof. Filosof sau nu, el vrea să creeze un stat cultural și este de părere că adevărații eroi ai nației sunt creatorii ei. Este alergic la ideea despre primatul politicului în societate, și când este să-și spună o părere despre politica românească, mânia lui nu mai cunoaște margini. Ce arătăm noi străinilor? întrebă el și tot el răspunde: „Inconștiență politică, țigănie electorală și conștiințe care se cumpără ieftin.” Nici viața intelectuală românească nu-i place: parazitism, o gazetărie cu pretenții intelectuale, „alexandrinism fără erudiție”, „diletantism fără mobilitate interioară”, „feminism cerebral fără resurse sentimentale”. Sunt și alte idei. De pildă, el este, în epocă, unul dintre teoreticienii „autenticității” și ai „experienței”. Cea mai limpede definiție se află într-o însemnare din *Fragmentarium*: „Autenticitatea tinde întotdeauna să exprime «concretul»: este deci o tehnică a realului, o reacțiune împotriva schemelor abstracte (romantice sau pozitivistice), împotriva automatismelor psihologice. «Autenticitatea» este un moment în marea mișcare către «concret», care caracterizează viața culturală a ultimului sfert de veac (succesul fenomenologiei, Proust, noul hipocratism în medicină, valoarea acordată «experienței iraționale» în cercetarea religiilor, interesul pentru etnografie și folclor). «Autenticitatea» nu poate fi integrată mentalității secolului XIX, căci nu confundă «realul» cu «pipăibilul». Acordă importanță documentelor, experiențelor, numai pentru că acestea participă la «real»; evită, astfel, automatismele, schemele formale, iluziile. Departe de a trăda o atitudine antimetafizică, autenticitatea exprimă o puternică sete ontologică de cunoaștere a realului.” Romanul, așa cum îl gândește tânărul **E.**, trebuie să pornească de la această formă de cunoaștere și de la trăirea actelor fundamentale în sfera existențialului și a vieții spiritului. Ce înseamnă, mai exact, acest lucru poate fi aflat în eseurile din *Soliloquiul*, *Oceanografie*, *Fragmentarium*, *Insula lui Euthanasius* și în interviurile date la apariția romanelor sale. Unele idei sunt originale, altele sunt curente într-o epocă în care este descoperit Proust și începe să fie cunoscut Joyce. **E.** aduce în discuție și experiența romanului italian (Italo Svevo, Papini). Sintetizând opiniile sale în această direcție, se poate alcătui următorul repertoriu de idei: a) Romanul este o carte cu oameni. Personajul predilect în romanul modern este acela care are „o conștiință teoretică a lumii” (*Weltanschauung*); asta înseamnă că individul trebuie să aibă conștiința propriului destin, fapt ce nu se întâmplă în romanul românesc, după opinia lui **E.**: „Nu știm dacă există în literatura românească un singur personaj care s-a sinucis din disperare sau din simpla dramă metafizică. Sunt multe însă care s-au

sinucis din dragoste sau din plictiseală, sau de foame. În romanul românesc nu există nici un mistic, nici un exaltat, nici un cinic. Drama existenței nu se coboară până la rădăcinile ființei”; b) În relația directă cu tema de mai înainte se pune, în chip inevitabil, problema „romanului de idei”: **E.** o discută în două mici eseuri din *Fragmentarium* și o reia accidental în altele. În primul (*Teorie și roman*) pornește de la ideea că „epicul pur este o prostie” și că marea creație (de la Rabelais și Sterne până la Dostoievski) nu ignoră mijloacele de cunoaștere ale epocii. În consecință, este absurd să ceri unui romancier să nu facă teorii și să nu lase personajele să aibă idei în toate chestiunile și să discute idei. **E.** citează, între alții, cazul Proust. Își ia totuși o măsură de precauție: teoria dăunează când e „zvârlită cu lopata” în roman, când rămâne „nemistuită” (parțial, cazul Balzac). Teorie înseamnă înainte de orice cunoaștere, și cunoașterea poate spune ceva esențial despre un om și o epocă. Din aceste comentarii se înțelege care sunt autorii pe care îi citește tânărul **E.**, acela care vrea să înnoiască romanul românesc și să sincronizeze spiritul românesc cu spiritul universal: Gide, Papini, Ortega y Gasset, Kierkegaard, Heidegger, Italo Svevo, Huxley, Joyce, Dos Passos, Unamuno. Discutabilă este în această frenezie creatoare a tânărului șef de generație atitudinea lui politică în anii '30, atunci când în Europa se confruntau două sisteme totalitare: bolșevismul și fascismul. Acuzația ce se aduce azi lui **E.** (între altele, într-un studiu publicat de Alexandra Laignel-Lavastine, *Cioran, Eliade, Ionescu. L'Oubli du fascisme*, 2002) este că într-o serie de articole din 1937-1938 el a susținut Garda de Fier, o mișcare politică de extremă dreaptă. Articolele în discuție (în număr de șapte) au fost recent strânse de Mircea Handoca într-o broșură, dimpreună cu altele care privesc viața politică românească (*Textele „legionare” și despre „românism”*, 2001). Alte înfățișări privitoare la această temă se află în *Jurnalul* lui Mihail Sebastian, prietenul din tinerețe al lui **E.**, el însuși elev al lui Nae Ionescu și obiect de controversă în epocă (pentru că a acceptat să publice eseu *De două mii de ani* însoțit de o prefață semnată de Nae Ionescu). Citind în liniște și cu obiectivitate aceste texte de tinerețe, se poate constata, mai întâi, că **E.** detestă politica și are despre clasa politică românească o părere catastrofală. Nu este singurul în generația lui. „Politicianismul” va fi contestat de toți acești oameni tineri, bine instruiți, cu bune lecturi filosofice, disperați că trăiesc într-o democrație balcanică falimentară. **E.** propune, acum și mai târziu, primatul spiritului în locul primatului politic (*Convertire la românism*, „Cuvântul”, 22 septembrie 1933). Este, de aceea, „contra dreptei și contra stângii”, cum precizează într-un articol din „Credința” (14 februarie 1934): „Ce căutăm noi la dreapta sau la stânga, n-am înțeles niciodată. Cum putem noi imita hitlerismul care persecută creștinătatea sau comunismul care incendiază catedralele (vezi telegramele de la Paris de acum două zile) — îmi stă mîntea în loc, dar nu înțeleg. Huligani și barbari sunt și comunistii incendiatori de biserici — ca și fasciștii prigonitori ai evreilor. Și unii, și alții calcă în picioare omnia, credința intimă pe care e liber s-o aibă fiecare individ. Și unii, și alții se răscoală teluric contra sămburelui dumnezeiesc din fiecare om,

contra credinței și omeniei lui. Priviți dreapta: oameni decapitați în Germania, gânditori prizonieri în Italia, preoți creștini schingiuiți în Germania, evrei expulzați. Priviți stânga: preoți creștini puși la zid în Rusia, libertatea de gândire pedepsită cu moartea, huliganismul comuniștilor de la Paris, acei bravi comuniști francezi care militează pentru un înalt ideal umanitar și-și inaugurează Evul incendiind catedralele. Frumos ideal! Frumoase perspective!“ În „Vremea“ (22 iulie 1934), E. ia apărarea lui Mihail Sebastian în chestiunea volumului *De două mii de ani* și, totodată, apără pe profesorul lor, Nae Ionescu, de suspiciunea de a fi antisemit, aducând argumente, discutabile, de ordin teologic. În articolele din „Buna Vestire“, „Vremea“, „Iconar“, „Cuvântul“, „Sânziana“, din 1937-1938, apără, într-adevăr, legionarismul, văzând în această mișcare politică o revoluție spirituală și creștină. Printre argumente: scopul acestei revoluții este să creeze un om nou și să mântuiască neamul românesc. Reia, aici, ideea primatului spiritual și crede că legionarismul, bazându-se pe creștinism, întemeiază libertatea individului. Alte valori legionare în traducerea lui E.: eroismul, sfințenia, pedagogia luptei cinstite, bărbăția și sinceritatea, oroarea față de politicianism, lichelism, calomnie și sforărie. Scopul mișcării religioase ar fi triumful iubirii, iubirea care face pe om liber și curajos: „Cred în biruința

Mișcării Legionare pentru că cred în dragoste. Dragostea singură preface bestia în om, înlocuind instinctele în libertate. *Dilige et quod vis fac*, spunea Fericitul Augustin: «Iubește și fă ce vrei». Cel care iubește cu adevărat e liber. Dar dragostea transfigurează pe om și libertatea pe care și-o dobândește insul iubind nu va stânjeni pe nimeni, nu va face să sufere pe nimeni. Legionarii nu sunt numai camarazi, sunt frați. Și este atât de puternic valul de dragoste, încât dacă n-ar fi decât el singur, și tot ar trebui să nădăjduim în învierea neamului românesc, adică în biruința Mișcării Legionare. Cred în destinul neamului nostru; cred în revoluția creștină a omului nou; cred în libertate, în personalitate și în dragoste. De aceea cred în biruința Mișcării Legionare, într-o Românie mândră și puternică, într-un stil nou de viață, care va transforma în valori spirituale de universală circulație bogățiile sufletului românesc.“ Din nefericire, legionarismul n-a fost numai ceea ce credea E. în 1937-1938 că este; a devenit o mișcare politică extremistă, a folosit — ca armă politică — asasinatul și a cultivat, sub ideea primatului spiritual, xenofobia, antisemitismul, intoleranța față de valorile umaniste. Acelea pe care E. le-a apărât totdeauna în vasta lui operă. În *Jurnal*, a încercat să explice simpatia politică față de legionarism în faza 1937-1938 prin admirația lui față de profesorul Nae Ionescu (devenit la un moment dat

Desen de Eugen Drăgulescu

conducătorul spiritual al Gărzii de Fier), văzând două faze în cronologia acestei mișcări politice: una religioasă (la care, afectiv, **E.** a aderat) și alta brutală politică, totalitară, apărută după moartea lui Corneliu Zelea Codreanu, șeful mistic și mitic al legionarismului. Această disociere n-a convins și nu convinge nici azi pe adversarii inflexibili ai lui **E.**, care văd în el un exponent al extremismului politic european. Chiar și în studiile despre alchimia asiatică și babiloniană sau în cursurile despre *Upanișade* și budism s-ar ascunde, după acești comentatori, idei legionare. O interpretare, evident, aberantă, programatic ostilă și, prin toate acestea, neconvingătoare. Cronica vieții lui **E.** cunoaște în această perioadă agitată (1935-1940) câteva momente dificile: în 1937 este eliminat din Universitate pe motiv că este autor de „literatură pornografică”; din 1938 este reintegrat; la 14 iulie în același an este arestat și dus în lagărul de la Miercurea Ciuc, unde se afla și Nae Ionescu, alături de alți membri ai Gărzii de Fier. Începe să redacteze aici *Nuntă în cer*, cel mai bun roman al său. Al. Rosetti și alți intelectuali de marcă intervin pe lângă autorități și reușesc să-l scoată din lagăr.

Trecând peste acest regretabil derapaj politic, **E.** continuă să-și facă opera, în dubla ei ipostază: literară și științifică. În 1939 scoate la Paris primul număr din revista „Zalmoxis” (revistă de studii religioase), în colaborare cu R. Pettazzoni,

J. Przuluski, Ananda Coomaraswamy, Carl Clemen, C. Hentze, B. Rowland (al doilea număr apare în 1940, al treilea în 1942-1943). În martie 1940 este numit atașat cultural la Londra, iar în 1941 este transferat consilier cultural la Lisabona, unde rămâne până în 1945. Ține aici un jurnal (*Jurnalul portughez*) care a fost editat, de curând, în limba spaniolă; în românește n-au apărut decât câteva fragmente publicate de Mircea Handoca în volumul *Eliade și Noica* (2002). Un alt jurnal, început după întoarcerea din India, a fost încredințat în 1940 unui prieten din țară și s-a pierdut. În 1944 moare Nina, prima lui soție. În 1945 se stabilește la Paris. În fapt, **E.** alege exilul, unde rămâne până la sfârșit. Georges Dumézil, marele lui prieten, specialist eminent în culturile vechi, îl invită să țină un curs liber la École Pratique des Hautes Études pe teme de istoria religiilor (1946-1948); colaborează la revistele „Critique”, „Revue de l'histoire des religions”, „Comprendre”, „Paru” ș.a., în 1947 ține un curs despre *Le Mythe de l'éternel retour*, care va lua forma unei cărți publicate în 1949; în 1948, Éditions Gallimard îi publică *Techniques du Yoga*; în același an se căsătorește cu Cristinel Cotescu, cu care va rămâne până în final. Intrat în cercul orientaliștilor și al istoricilor religiilor, este invitat la Ascona, unde îi întâlnește pe C. G. Jung, G. van der Leeuw, Louis Massignon. La Paris se împrietenește cu Henry Corbin, Jean Daniélou, R.P. Jean Bruno, mai înainte (septembrie 1945) își regăsise vechii prieteni din țară (Emil Cioran și Eugen Ionescu); întâlnirea s-a petrecut în Place Fürstenberg; după douăzeci și doi de ani (1977) se vor reîntâlni în același loc pentru a face o fotografie care, ulterior, va căpăta un caracter emblematic: cei trei români deveniseră, între timp, celebri în Occident. **E.** nu este întâmpinat, în Franța, totdeauna cu mare simpatie în mediile intelectuale postbelice, dominate de o stângă dornică de răzbunare; ca și Cioran, el are de întâmpinat ostilitatea celor care îi reproșau atitudinea lui politică din 1937-1938. Lucrează enorm în condiții materiale foarte modeste. Jurnalul intim din acea perioadă dă informații elocvente în acest sens. Conferențiază la Roma, Padova, Strasbourg, München, Freiburg, Uppsala și reușește să publice câteva studii ce-i aduc celebritatea în lumea specialiștilor: *Le Chamanisme et les techniques archaïque de l'extase* (1951), *Images et symboles* (1952), *Le Yoga* (1954), *Forgerons et alchimistes* (1956) ș.a. Redactează, în același timp (1949-1954), un roman care vrea să fie capodopera lui: *Noaptea de Sânziene*, reluând un roman mai vechi, abandonat (*Apocalips*), o continuare a *Huliganilor*. Elaborare grea, cum se deduce din jurnalul intim. **E.** începuse ceva mai devreme, în 1945, un nou ciclu epic, și în 1963 reușește să publice într-o editură românească din Madrid (Destin) volumul *Nuvel*, în care intră câteva povestiri excepționale, adevărate capodopere ale genului (de pildă, *La țigănci*). Împreună cu *Noaptea de Sânziene* (publicată întâi în 1955, în traducerea franceză a lui Alain Guillerrou, sub titlul *La Forêt interdite*) formează ciclul narațiunii mitice. În septembrie 1956 **E.** pleacă în Statele Unite, dând curs unei invitații făcute de Universitatea din Chicago; în 1957 devine *visiting professor*, apoi titular al Departamentului de istorie a religiilor, funcție pe care o va îndeplini până la retragerea sa din învățământ. În 1959 i se

editează tot la Gallimard *Naissances mystiques*; în 1958, călătorește în Japonia; vacanțele și le petrece în fiecare an la Paris. Scoate împreună cu prozatorul german Ernst Jünger, pasionat entomolog, revista „Antaios” (Stuttgart, 1960-1972). În anii următori îi apar, în traducere engleză, mai toate studiile publicate în Franța. Primește numeroase titluri științifice, participă la congrese, marile universități îi acordă diploma *doctor honoris causa* (inclusiv Sorbona, 1976). Continuă să scrie prozele, memoriile și jurnalele în limba română, cu dorința expresă de a rămâne scriitor român. Publică *Amintiri* (I, 1966), micul roman *Pe strada Mântuleasa* (1968), *Noaptea de Sânziene* (I-II, 1971), *În curte la Dionis* (1977), *Tinerete fără tinerețe* (1978-1979), *Nouăsprezece trandafiri* (1980). Acestea încep să apară, cu intermitențe, și în România. Povestirile lui au un mare ecou în cercurile de prozatori tineri și creează realmente o școală a epicii fantastice (Stefan Bănulescu, D. R. Popescu, mai târziu optzecistul Tudor Dumitru Savu). La o vârstă destul de înaintată, E. începe o mare sinteză a studiilor sale despre credințele religioase și mituri: *Histoire des croyances et des idées religieuses* (I-III, 1976-1983). Tot acum coordonează o altă lucrare dificilă: *Encyclopedia of Religions* (16 volume). În ultimii ani are mai probleme de sănătate. Cea mai mare neliniște a sa este că lucrează din ce în ce mai greu. Scrisorile lui arată o grafie chinuită, abia lizibilă. Este un om prietenos, răspunde la toate scrisorile primite, citește aproape tot ceea ce se scrie în țară despre el, când este la Paris primește mulți intelectuali români, în interviurile pe care le dă (unul dintre ele a devenit o carte indispensabilă: *L'Épreuve du labyrinthe*, 1978) elogiază cultura română și spune că, dacă a devenit un specialist cunoscut și în lume, acest fapt se datorează universității bucureștene. Acum își publică memoriile: *Mémoires I (1907-1937)*. *Les Promesses de l'équinoxe* (1980). Încă din 1935 (în prefața la *Roza vânturilor* de Nae Ionescu), se înscrie, singur, în linia „organiciștilor” din cultura română: Cantemir, Hasdeu, Iorga, Nae Ionescu, nu în aceea a „raționaliștilor” de felul lui Maiorescu. Este mai potrivit poate să se spună că E. este un spirit al amplitudinii sau, cum zice prietenul său Cioran, „un om al procesului, nu al fragmentului”. Catedra de istoria religiilor de la Universitatea din Chicago, pe care E. o slujise, capătă numele lui.

Citind jurnalele lui E., vechi (*India, Santier*) și noi (*Fragments d'un journal*, I-III, 1973-1986), sau scrierile memorialistice, interviurile, se observă că în formația lui intelectuală și artistică există două surse. Prin Gide, Joyce, el este sincron cu spiritul literar european; prin interesul pentru mituri și, în genere, pentru comportamentul omului prearhaic, el se separă de generația lui și de ceea ce altă dată va numi „egocentrismul culturii europene”. Un fenomen de *coincidentia oppositorum*, despre care va vorbi în mai multe rânduri. Simplificând, s-ar putea spune că există mai multe niveluri, mai multe axe stilistice în proza lui. Critica din deceniul al patrulea a recunoscut două: una realistă (*Isabel și apele diavolului, Maitreyi, Întoarcerea din rai, Huliganii* ș.a.), alta inițiatică, fantastică, mitică (*Domnișoara Christina, Secretul doctorului Honigberger* ș.a.). Pe cea dintâi, G. Călinescu o consideră întruparea fidelă a gidismului în literatura noastră, pe cea de-a doua o suspectează de lipsă de

profunzime. Adevărul este că ambele direcții se revendică din estetica autenticității, îmbrățișată în epocă de mulți prozatori tineri. Ei vor să substituie conceptului de originalitate (de sursă romantică) ideea de autenticitate, care, la rândul ei, se bizuie pe ideea de experiență. Camil Petrescu, teoreticianul noului stil epic, împinge experiența până în zona retoricii. El inițiază un mic terorism anticalofil, luând ca model nu pe Gide, ci pe Proust. E. vrea înnoirea romanului pe alt plan, dezinteresându-se propriu-zis de retorică. Prin trăirea autentică și spiritualizarea conflictelor, el vrea să schimbe tipologia și problematica epicii. Prozele „indice” se deschid spre o lume de mituri și practici magice îndepărtate de spiritualitatea noastră. Narațiunile mai direct realiste (*Întoarcerea din rai, Huliganii* ș.a.) analizează criza de valori prin care trece tânăra generație și propun soluții neobișnuite pentru cititorul român: revoltă și erotism, experiența tragicului, filosofia disperării etc. E. este cel dintâi care introduce în literatura română o problematică de tip existențialist. Straturile prozei sale trebuie, atunci, citite altfel. După o primă fază „indică” (*Isabel și apele diavolului, Maitreyi*), în care modelul epic este mai degrabă anglo-saxon (o fază în care spiritualismul caută alianța unui erotism fervent, luxuriant), urmează o fază existențialistă — un existențialism incipient, tradus printr-un sentiment de criză totală a valorilor morale și intelectuale (*Întoarcerea din rai, Huliganii* ș.a.). Între aceste două experiențe se situează *Lumina ce se stinge*, un roman „aproape joycian”, scris pentru a se elibera de obsesia Indiei și pentru a-și regăsi propria identitate spirituală. Învinse, alungate, obsesiile din primele cărți revin în proza fantastică de mai târziu (un fantastic de tip erudit), care oscilează între două tipuri de simboluri: unul folcloric (*Domnișoara Christina, Șarpele*), altul indic (*Secretul doctorului Honigberger, Nopti la Serampore*). „Indic” este un fel de a spune, pentru că E. nu-și părasește nici aici temele. Numai decorul este mai exotic, problematica este peste tot aceeași. Experiența doctorului Zerlendi (dispariția în Shambala pe baza tehnicii yoghine) din *Secretul doctorului Honigberger* are loc la București, devenit mai târziu un adevărat centru inițiatic în literatura lui. Volumul *Nuvele*, urmat de *Pe strada Mântuleasa, În curte la Dionis, Tinerete fără tinerețe, Nouăsprezece trandafiri*, marchează, indiscutabil, o nouă vârstă a fantasticului lui E. Toate aceste nuvele se grupează în jurul unei teme fundamentale (relația dintre sacru și profan) și recomandă, ca soluție pentru spirit, ceea ce prozatorul numește „lecția spectacolului”. Locul magiului este luat de o forță spirituală mai complexă (miticul), care continuă să se manifeste în existența omului modern. Dezvoltând un număr de teme care trec de la o narațiune la alta, scriitorul creează o tipologie memorabilă și un spațiu imaginar care este numai al lui. Este spațiul bucureștean: un oraș plin de semne, epifanii, un oraș inițiatic, cu străzi care ascund mistere vechi și indivizi care poartă cu ei, fără să știe, mituri. E o altă față a spațiului din proza lui I. L. Caragiale. E. sacralizează lumea lui Mitică, orașul toropit de căldură e un vast labirint de semne, Mitică însuși, omul care se grăbește mereu, dar părasește rareori cafeneaua, devine un erou mitic. Fărămă (*Pe strada Mântuleasa*), Iancu Gore (*Douăsprezece mii de capete de*

vite), Gavrilescu (*La țigănci*) trec prin întâmplări ciudate, lumea bucureșteană este plină de secrete, pivnițele caselor ascund comori, cârciuma este un loc unde se revelează mari simboluri (*În curte la Dionis*). Un oraș, așadar, sacru, ca o veche așezare elenică, o sursă inepuizabilă de mituri — acesta este Bucureștiul lui E. O geografie sacră și în interiorul ei niște indivizi care n-au deloc sentimentul sacralui. Ei trăiesc într-un continuu paradox temporal fără să-și dea seama, trec peste linia subțire ce desparte viața de moarte, iarăși fără să știe. Participă, în fine, la un mare spectacol și întruchipează, ei înșiși, mituri celebre, având o credință aproape mitică în normalitatea existenței. O primă caracteristică a personajelor este următoarea: indivizi comuni intră fără voia lor în situații anormale și, în fața tuturor evidențelor, continuă să creadă în normalitatea, în coerența existenței. Gavrilescu n-are deloc sentimentul că și-a părăsit de mulți ani casa, Iancu Gore nu observă discontinuitățile existenței, credința lui este că totul are o logică și o determinare. Ei suferă de o misterioasă amnezie. Se va vedea (în narațiunile din volumul *În curte la Dionis*, 1981) ce semnificație are această dublă amnezie pentru existența individului profan. Modul personajelor de a se apăra în fața invaziei de semne (semne ale unei existențe paradoxale, anormale) este fabulația. „A povesti” (a imagina) este un verb esențial în opera lui E. El înseamnă cel puțin două lucruri: a prelungi într-o existență profană întâmplările mari narate de mituri și a apăra individul

de ceea ce E. numește „teroarea istoriei”. Despre primul aspect vorbește prozatorul însuși în *L'Épreuve du labyrinthe*, acolo unde definește literatura, în totalitate, ca „fiică [a] mitologiei”, iar interesul pentru narațiune ca făcând parte din modul de a fi al omului în lume. Așadar, viața omului, chiar și cea mai banală, este o suită de probe inițiatice. Mai mult, omul se face, se construiește printr-o serie de inițieri conștiente sau inconștiente, el trăiește într-un labirint, condiția lui este definită de această succesiune de morți și reînvieri. Mai complex este romanul inițiativ *Noaptea de Sânziene*, care voia să fie, în intenția autorului, corespondentul românesc al romanului tolstoian *Război și pace*. Personajul său, Ștefan Viziru, dorește să iasă din Timp și să devină sfânt pentru a-i iubi pe toți oamenii. Rostul lui pe lume este să caute. „Ce trebuie să caut?” — îl întreabă Ileana, femeia de care se îndrăgostește în noaptea de Sânziene. „Să scapi de Timp. Să ieși din Timp. Privește bine în jurul tău: ți se fac din toate părțile semne. Încede-te în semne. Urmează-le” — îi răspunde bărbatul inițiat. Există în *Noaptea de Sânziene* două fire epice centrale: unul care urmărește destinul unui tânăr curios, Ștefan Viziru, căutător de înțelesuri ascunse, purtător de mituri și erou tragic într-un roman erotic în care se amestecă socialul (istoricul) și metafizicul; celălalt, mai redus, pierdut în narațiunea mitică dinainte, înfățișează un aventurier continental, fiul unui onest învățător de țară, tipul clasic al mitomanului dâmbovițean, impostor și vorbăreț (Vădastra).

Mircea Eliade și Haig Aterian

Între ele există un spațiu epic vast, în care se mișcă un număr enorm de destine, mari și mici, într-o istorie însângerată de evenimente capitale pentru societatea românească: mișcarea legionară, războiul, intrarea rușilor în București, apariția primelor semne ale totalitarismului. Pe acest imens fundal istoric se fixează destinele personajelor. Biriș, prietenul lui Ștefan, este profesor de filosofie, citește pe Heidegger și face remarci inteligente despre existențialism. Ideea lui este că scrisul te confiscă pe dinăuntru și te împiedică să trăiești. Este fizic și se îndrăgostește fără speranță de Cătălina, o actriță care anunță în fiecare an că se va sinucide la o dată fixă. Actrița, exaltată și mitomană, îl iubește mai întâi pe Dan Bibicescu, actor cabotin și autor dramatic plagiator, apoi pe un colonel care-și pierde vederea, Băleanu. E violată de ruși și moare în apropierea zilei fatale. La îndemnul lui Ștefan, Biriș vrea să fugă în Franța, este prins la graniță, arestat, torturat și moare fără să deconspire mesajul din labirint. Personalitatea lui este complexă și, ca personaj de roman, Biriș este unul dintre cele mai reușite din *Noaptea de Sânziene*. E un Mercutio care se sacrifică pentru o cauză străină. Poartă un mesaj al cărui sens nu-l cunoaște și, ca individ, este un om fragil (există o veritabilă obsesie a omului vulnerabil purtător de mesaje în proza lui E.). Întrebat de torționar de ce vrea să ajungă la Paris, el îl citează pe Sartre și, în genere, face trimiteri inoportune la filosofii existențialiști. Argument jumătate ironic, jumătate tragic: „Voiam să-i întâlnesc, să stau de vorbă cu ei, să le explic cam ce înseamnă în partea asta a Europei să fii «en situation» și să îți se pună «le problème du choix»... Pe mine mă pasionează filosofia, adaugă el încercând să rădă. Până mai acum un an am fost profesor de filosofie. Dar acum sunt un filosof privat, cum spunea Kierkegaard. De aceea mă atrage atât de mult existențialismul.” Frica este viciul lui cel mai puternic și filosoful privat încearcă să se salveze prin umilință. Biriș moare recitând versuri din *Miorița*. Al doilea scenariu în roman este mitic și erotic. El urmărește, în stilul lui E. (o cronologie a simbolurilor cu numeroase semne și întâmplări nedesluite), iubirea dintre Ștefan Viziru, bărbatul inițiat, omul confundat mereu cu altcineva, și Ileana, femeia întâlnită în noaptea de Sânziene (timp cu valoare magică) în pădurea Băneasa. Ștefan s-a căsătorit cu Ioana, logodnica scriitorului Ciru Partenie, și iubește în taină pe Ileana, femeia stranie care apare și dispare din calea lui. Drama eroului este că iubește în același timp două femei și nu poate să renunțe la nici una. Este dilema mai veche a lui Pavel Anicet, văzută acum metafizic. Preocuparea omului cărui a i se fac semne de peste tot este eliberarea din pântecul materiei, salvarea în spirit. Sentimentul lui este că trăiește, condamnat de istorie, în burta unui chit, ca biblicul Iona. El vrea să fie însă un sfânt, în afara timpului. În viața de toate zilele este un Tristan care, în așteptarea mitului, trece prin numeroase aventuri profane. Întors la București caută semne de la Ileana și, neaflându-le, are impresia că a trăit o viață falsă, viața celuilalt (Ciru Partenie, scriitorul care vrea să salveze proza modernă prin infuzia de narațiuni mitice), că ursita i-a fost potrivnică. Când, în fine, o reîntâlnește pe Ileana în pădurea de lângă Royaumont, eliberarea din cercul materiei se produce,

dar prin moarte. Tristan nu se însoțește cu Isolda decât în beatitudinea sfârșitului. *Noaptea de Sânziene* nu e o capodoperă, dar e un roman substanțial, cu mai multe straturi epice și mai multe rânduri de simboluri și are ceea ce, de regulă, romanul românesc nu are: un romanesc al ideilor, un substrat metafizic, o deschidere spre marile teme ale existenței individului.

Opera lui E. cuprinde și un bogat compartiment confesiv: *Șantier, Amintiri, Memorii, Fragmente de jurnal, Proba labirintului*. Nu el a inventat jurnalul intim, dar este scriitorul care a dat acestui gen, socotit neesențial pentru literatură, o anumită legitimitate. Mai mult: a avut chiar curajul să-și publice jurnalul intim în timpul vieții. L-a definit ca „un roman indirect” (*Șantier*), ceea ce este corect. Totdeauna într-un jurnal sunt ascunse un roman de epocă, un roman de familie, în fine, un roman de moravuri. În cazul lui E. este vorba de un roman erotic și de unul exotic (*Șantier*). Celălalt jurnal (început în 1940) nu este cunoscut decât parțial. Există un jurnal portughez încă nepublicat în românește. Există apoi un jurnal de 5000 de pagini (1940-1986), din care E. a selectat circa 1500 de pagini în *Fragmente de jurnal*. O idee clară despre valoarea acestor pagini confesive se va putea constitui atunci când vor fi publicate integral scrierile sale intime. Într-un eseu cuprins în volumul *Briser le toit de la maison* (1986), E. distinge două modele în literatura diaristică: modelul Léautaud (spontaneitate, istoria faptelor mărunte, dezinteres pentru stil, indiscreție) și modelul Jünger (jurnalul redactat cu grijă, pregătit pentru întâlnirea cu un cititor exigent, eludarea micului infern interior etc.). În *Șantier* nu-și cenzurează prea sever intimitățile, așa că modelul spre care tinde este Léautaud. În jurnal schimbă stilul, temperează ardoarea confesiunii, elimină faptele prea intime, lasă loc teoriilor și preocupărilor sale intelectuale. Oprează, așadar, pentru modelul Jünger. Jurnalul lui E. este, tot indirect, și istoria unui mare destin intelectual într-un secol în care violențele istoriei se țin lanț.

E neîndoios că istoria literară românească va păstra cartea aceasta [Maitreyi] pentru nenumărate argumente de ordin artistic. Într-o epică plină de averi, arendași, revoltați sociali de stil sămănătorist, cucoane sentimentale și eroi superiori ratați în provincie, într-o asemenea epică, oamenii, culorile, situațiile, portretele lui Mircea Eliade însemnează o puternică și decisivă revoluție. Lucru pe care l-am remarcat și altă dată când am vorbit despre tulburătoarea domnișoară Roth din Isabel. Paul Sterian îmi spunea de curând că plecarea lui Mircea Eliade în Indii echivalează pentru romanul românesc cu plecarea lui Delacroix în Algeria pentru plastica franceză. Comparația mi se pare neasemuit de fericită. Cine a văzut vreodată o colecție Delacroix va verifica această apropiere. Mircea Eliade îi deschide romanului românesc ținuturi umane noi, îi aduce prin ferestre brusc deschise un alt cer, o altă lumină, alte culori de o intensitate până la el neștiută, psihologii, siluete, drame și momente care nu creează numai un mare scriitor, dar inaugurează un alt drum în arta noastră literară.

MIHAIL SEBASTIAN

Maitreyi este una din acele cărți cu destin de miracol în cariera unui scriitor și chiar a unei generații. Se va cita romanul d-lui Eliade, în

istoria noastră literară, ca un moment de grație al autorului, viitorul rezervând opere o situație analoagă cu Manon Lescaut, cu Paul et Virginie sau cu acea încântătoare poveste de iubire a Evului Mediu, Le roman de Tristan et Iseut. Tragicul episod din Maitreyi participă la ardența pasională și la aureola de mit a romanticilor, care au evocat profunda deznădejde și iluminată poezie a celui mai devastator sentiment uman.

POMPILIU CONSTANTINESCU

SCRIERI: *Isabel și apele diavolului*, București, 1930; ed. îngr. Tudor Nedelcea, Craiova, 1990; *Soliloqui*, București, 1932; *Maitreyi*, București, 1933; ed. îngr. Mircea Handoca, pref. Eugen Simion, București, 1997; *Întoarcerea din rai*, București, 1934; ed. îngr. Mircea Handoca, București, 1992; *Lumina ce se stinge*, București, 1934; ed. București, 1991; *Oceanografie*, București, 1934; ed. București, 1991; *India*, București, 1934; ed. îngr. și pref. Mircea Handoca, București, 1991; *Alchimia asiatică*, București, 1935; ed. București, 1991; *Santier*, București, 1935; ed. îngr. Mircea Handoca, București, 1991; *Huliganii*, I-II, București, 1935; ed. îngr. și pref. Mircea Handoca, București, 1991; *Domnișoara Christina*, București, 1936; ed. îngr. Mihai Dascal și Mircea Handoca, pref. Sorin Alexandrescu, București, 1996; *Yoga. Essai sur les origines de la mystique indienne*, Paris, 1936; ed. (*Yoga. Eșu asupra originilor misticii indiene*), îngr. Constantin Barbu și Mircea Handoca, pref. Constantin Noica, București, 1991; *Șarpele*, București, 1937; *Cosmologie și alchimie babiloniană*, București, 1937; ed. Iași, 1991; *Nuntă în cer*, București, 1939; *Fragmentarium*, București, 1939; *Secretul doctorului Honigberger*, București, 1940; *Mitul reintegrării*, București, 1942; *Salazar și revoluția din Portugalia*, București, 1942; ed. București, 2002; *Comentarii la legenda Mășterului Manole*, București, 1943; *Insula lui Euthanasius*, București, 1943; *Techniques du Yoga*, Paris, 1948; *Le Mythe de l'éternel retour*. Archétypes et répétition, Paris, 1949; *Traité d'histoire des religions*, Paris, 1949; ed. (*Tratat de istorie a religiilor*), tr. Mariana Noica, București, 1992; *Le Chamanisme et les techniques archaïques de l'extase*, Paris, 1951; ed. (*Șamanismul și tehnicile arhaice ale extazului*), tr. Brândușa Prelipceanu și Cezar Baltag, București, 1997; *Images et symboles. Essais sur le symbolisme magico-religieux*, Paris, 1952; ed. (*Imagini și simboluri*), tr. Alexandra Beldescu, pref. Georges Dumézil, București, 1994; *Le Yoga. Immortalité et liberté*, Paris, 1954; ed. (*Yoga. Nemurire și libertate*), tr. Walter Fotescu, București, 1993; *La Forêt interdite*, tr. Alain Guillemlou, Paris, 1955; ed. (*Noaptea de Sânziene*), I-II, Paris, 1971; ed. îngr. și pref. Mircea Handoca, I-II, București, 1991; *Forgerons et alchimistes*, Paris, 1956; ed. (*Făurari și alchimiști*), tr. Maria și Cezar Ivănescu, București, 1996; *Das Heilige und das Profane*, München, 1957; ed. (*Le Sacré et le profane*), Paris, 1965; ed. (*Sacru și profanul*), tr. Rodica Chira, București, 1992; ed. tr. Brândușa Prelipceanu, București, 1995; *Mythes, rêves et mystères*, Paris, 1957; ed. (*Mituri, vise și mistere*), tr. Maria și Cezar Ivănescu, București, 1998; *Naissances mystiques*, Paris, 1959; ed. (*Nașteri mistice*), tr. Mihaela Grigore Paraschivescu, București, 1995; *Méphisophèles et l'Androgine*, Paris, 1962; ed. (*Mefistofel și Androginul*), tr. Alexandra Cuniță, București, 1995; *Patañjali et le Yoga*, Paris, 1962; ed. (*Patañjali și Yoga*), tr. Walter Fotescu, București, 1992; *Aspects du mythe*, Paris, 1963; ed. (*Aspecte ale mitului*), tr. Paul G. Dinopol, București, 1978; *Nuvele*, Madrid, 1963; *Témoignages sur Brancusi* (în colaborare cu Petru Comarnescu și Ionel Jianu), Paris, 1967; *Amintiri*, vol. I: *Mansarda*, Madrid, 1966; *Pe strada Mântuleasa*, Paris, 1968; *Maitreyi. Nuntă în cer*, introd. Dumitru Micu, București, 1969; *La țigănci și alte povestiri*, pref. Sorin Alexandrescu, București, 1969; *De Zalmoxis à Gengis-Khan*, Paris, 1970; ed. (*De la Zalmoxis la Genghis-Han*), tr. Maria și Cezar Ivănescu, pref. Em. Condurachi, București, 1980; *La Nostalgie des origines*, Paris, 1970; ed. (*Nostalgie originilor*), tr. Cezar Baltag, București, 1994; *Coloana nesfârșită*, Paris, 1970; ed. (*A vedea lumea ca în*

ziua dintăi a creației), îngr. Mircea Handoca, București, 2001; *Fragments d'un journal*, I-III, tr. Luc Badesco, C. Grigoresco și Alain Paruit, Paris, 1973-1986; ed. (*Jurnal*), I-II, îngr. Mircea Handoca, București, 1993; *Histoire des croyances et des idées religieuses*, I-III, Paris, 1976-1983; ed. (*Istoria credințelor și ideilor religioase*), I-III, tr. Cezar Baltag, București, 1981-1988; *Occultism, Witchcraft and Cultural Fashions*, New York, 1976; ed. (*Occultism, vrăjitorie și mode culturale*), tr. Elena Bortă, București, 1997; *În curte la Dionis*, Paris, 1977; *L'Épreuve du labyrinthe. Entretiens avec Claude-Henri Rocquet*, Paris, 1978; ed. (*Încercarea labirintului*), tr. Doina Cornea, Cluj-Napoca, 1990; *Tinerete fără tinerețe*, München, 1978-1979; ed. Paris, 1980; *Nouăsprezece trandafiri*, Paris, 1980; ed. îngr. Mircea Handoca, București, 1991; *Mémoires I (1907-1937). Les Promesses de l'équinoxe*, tr. Constantin N. Grigoresco, Paris, 1980; *Mémoires II (1937-1960). Les Moissons du solstice*, tr. Alain Paruit, Paris, 1988; ed. (*Memorii*), I-II, îngr. și pref. Mircea Handoca, București, 1991; *În curte la Dionis [În curte la Dionis. Nuvele. Pe strada Mântuleasa. Tinerete fără tinerețe]*, pref. autorului, îngr. și postfață Eugen Simion, București, 1981; *Le Temps d'un centenaire, suivi de Dayan*, Paris, 1981; *Contribuții la filosofia Renașterii*, îngr. C. Popescu-Cadem, pref. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, București, 1984; *Briser le toit de la maison. La créativité et les symboles*, îngr. Alain Paruit, Paris, 1986; *Maitreyi. Nuntă în cer*, îngr. și postfață Gabriel Dimisianu, București, 1986; *Despre Eminescu și Hasdeu*, îngr. și pref. Mircea Handoca, Iași, 1987; *Romanul adolescentului miop*, îngr. și pref. Mircea Handoca, București, 1988; ed. pref. Dan C. Mihăilescu, București, 2003; *Fragmentarium*, tr. Alain Paruit, Paris, 1989; *Dictionnaire des religions* (în colaborare cu Ioan Petru Culianu și Hilary S. Wiesner), Paris, 1990; ed. (*Dicționar al religiilor*), tr. Cezar Baltag, București, 1993; *Profetism românesc*, I-II, îngr. Alex. V. Diță și N. Georgescu, pref. Dan Zamfirescu și N. Georgescu, București, 1990; *Nuvele inedite*, îngr. și pref. Mircea Handoca, București, 1991; *Biblioteca maharajahului*, pref. Victor Crăciun, București, 1991; *Drumul spre centru*, îngr. Gabriel Liiceanu și Andrei Pleșu, București, 1991; *Proză fantastică*, I-V, îngr. și postfață Eugen Simion, București, 1991-1992; *Eseuri. Mitul eternei reînțarceri. Mituri, vise și mistere*, tr. Maria și Cezar Ivănescu, București, 1991; *Taina Indiei*, îngr. Mircea Handoca, postfață Horia Nicolescu, București, 1991; *Impotrița deznădejzii. Publicistica exilului*, îngr. Mircea Handoca, pref. Monica Spiridon, București, 1992; *Mășterul Manole*, îngr. Magda Ursache și Petru Ursache, introd. Petru Ursache, Iași, 1992; *Psihologia meditației indiene*, îngr. C. Popescu-Cadem, introd. Charles Long, *Epilog de Ioan Petru Culianu*, București, 1992; *Arta de a muri*, îngr. Magda Ursache și Petru Ursache, pref. Petru Ursache, Iași, 1993; *Morfologia religiilor. Prolegomene*, îngr. și pref. Mircea Handoca, București, 1993; *Mircea Eliade și corespondenții săi*, I-III, îngr. și pref. Mircea Handoca, București, 1993-2003; *Integrala prozei fantastice*, I-III, îngr. și postfață Eugen Simion, Iași, 1994; *Erotica mistică în Bengal*, îngr. și pref. Mircea Handoca, cuvânt înainte Mircea Vulcănescu, București, 1994; *Ideea care ucide*, îngr. Constantin Petculescu și Alexandru Florian, București, 1994; *Opere*, I-II, îngr. Mihai Dascal și Mircea Handoca, pref. Ion Bălu, București, 1994-1997; *Jurnal de vacanță*, îngr. Mircea Handoca, 1995; *Maddalena*, îngr. Mircea Handoca și Nicolae Florescu, postfață Nicolae Florescu, București, 1996; *Coloana nesfârșită. Teatru*, îngr. și pref. Mircea Handoca, București, 1996; *Cum am găsit piatra filosofală. Scrieri de tinerețe. 1921-1925*, pref. Constantin Noica, îngr. Mircea Handoca, București, 1996; *Lucrurile de taină*, îngr. și pref. Emil Manu, București, 1996; *India. Biblioteca maharajahului*, îngr. și pref. Mircea Handoca, București, 1998; *Gaudeamus*, București, 1998; *Misterele și inițierea orientală. Scrieri de tinerețe*, îngr. Mircea Handoca, București, 1998; *Europa, Asia, America... Corespondență*, I, îngr. și pref. Mircea Handoca, București, 1999; *Viața nouă*, îngr. Mircea Handoca, 1999; *Aristocrația soliloacială a dialogului*, îngr. și pref. Mircea Handoca, 2000;

Camões și Eminescu – Camões e Eminescu, ed. bilingvă, pref. José Augusto Seabra, București, 2000; *Dubla existență a lui Spiridon V. Vădastra*, îngr. și pref. Mircea Handoca, postfață Nicolae Florescu, București, 2000; *Textele „legionare” și despre „românism”*, îngr. și pref. Mircea Handoca, Cluj-Napoca, 2001; *50 de conferințe radiofonice*, îngr. Andrei Dimitriu, București, 2001; *Diario portugués*, tr. Joaquín Garrigós, Barcelona, 2001; *Note asupra simbolismului acoatic*, îngr. Georg Lecca, tr. Lucia Zaharescu, pref. Marcel Tolcea, Cluj-Napoca, 2002. **Ediții:** B.P. Hasdeu, *Scrieri literare, morale și politice*, I-II, introd. edit., București, 1937. **Traduceri:** T. E. Lawrence, *Revolta în deșert*, I-II, București, 1934; Pearl Buck, *Înger luptător*, București, 1939.

Repere bibliografice: Sebastian, *Jurnal*, 282–315; Constantinescu, *Scrieri*, II, 491–533; Perpessicius, *Opere*, IV, 231–235, VI, 177–181, VII, 37–39, 145–146, 212–214, VIII, 261–266, XII, 378–379; Cioculescu, *Aspecte*, 273–277, 287–289, 422–425; Eugen Ionescu, *Nu*, București, 1934, 173–197; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 296–298; Munteanu, *Panorama*, 252–257; Streinu, *Pagini*, V, 253–257; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 868, 870–874, *Ist. lit.* (1982), 954, 956–960; Balotă, *Euphorion*, 412–448; Crohmălniceanu, *Literatura*, I, 521–531; Dan, *Proza*, 235–241; Simion, *Scriitori*, II, 319–326; Protopopescu, *Romanul*, 206–224; Mircea Handoca, *Mircea Eliade. Contribuții bibliografice*, București, 1980; Ion Lotreanu, *Introducere în opera lui Mircea Eliade*, București, 1980; Adrian Marino, *Hermeneutica lui Mircea Eliade*, București, 1980; Papahagi, *Eros*, 110–120; Steinhardt, *Incertitudinii*, 107–118; Micu, *Scriitori*, 242–291; Manolescu, *Arca*, II, 188–219; Sergiu Al-George, *Arhaic și universal*, București, 1981, 123–220; Piru, *Ist. lit.*, 459–464; Dimisianu, *Lecturi*, 92–103; Nicolae Florescu, *Profitabila condiție*, București, 1983, 220–257; Pop, *Lecturi*, 101–106; Steinhardt, *Critică*, 26–41; Sorescu, *Ușor cu pianul*, 20–30; Emil Cioran, *Exercices d'admiration. Essais et portraits*, Paris, 1986, 119–131; Șerban Cioculescu, *Dialoguri literare*, București, 1987, 314–317; *Mircea Eliade*, CC, 1988, 1–2 (număr special); Mac Linscott Ricketts, *Mircea Eliade. The Romanian Roots. 1907–1945*, I–II, New York, 1988; Ungureanu, *Imediată*, II, 112–119, 126–128, 360–368; Noica, *Istoricitate*, 197–247; Lovinescu, *Unde scurte*, I, 112–114, 158–163, 212–214, 484–486, II, 13–14, III, 231–235, 275–280, IV, 277–283, V, 50–55, VI, 187–192, 243–248; Negoiteșcu, *Ist. lit.*, I, 348–350; Dan Petrescu, *Tentatio Orientis interbellica, în Cultură și societate*, îngr. Al. Zub, București, 1991, 397–442; Maria Vodă Căpușan, *Mircea Eliade. Spectacolul magic*, București, 1991; Mircea Handoca, *Mircea Eliade. Câteva ipostaze ale unei personalități proteice*, București, 1992; Petru Ursache, *Camera Sambô*, Iași, 1993; Gheorghe Glodeanu, *Fantasticul în opera lui Mircea Eliade*, Baia Mare, 1993; *Mircea Eliade comentat de Mircea Handoca*, București, 1993; Valeriu Râpeanu, *N. Iorga, Mircea Eliade, Nae Ionescu*, București, 1993; Radu Enescu, *Mircea Eliade sau Repere ale spațiului cultural românesc*, Jagstzell (Germania), 1995; Ungureanu, *La vest*, I, 52–88; Cornel Ungureanu, *Mircea Eliade și literatura exilului*, București, 1995; Ioan Petru Culianu, *Mircea Eliade*, tr. Florin Chirițescu și Dan Petrescu, postfață Sorin Antohi, București, 1995; Eugen Simion, *Mircea Eliade, un spirit al amplitudinii*, București, 1995; Constantin Noica, *Între suflet și spirit*, îngr. Marin Diaconu, București, 1996; Cristian Bădiliță, Paul Barbăneagră, *Întâlnirea cu sacralul. Șapte interviuri cu și despre Mircea Eliade*, Botoșani, 1996; Ion Bălu, *Mircea Eliade*, București, 1996; Mircea Handoca, *Pe urmele lui Mircea Eliade*, Târgu Mureș, 1996; Mihail Sebastian, *Jurnal*, 1935–1944, îngr. Gabriela Omăt, pref. Leon Volovici, București, 1996, 32, 40, *passim*; Bryan S. Rennie, *Reconstructing Eliade: Making Sense of Religion*, pref. Mac Linscott Ricketts, New York, 1996; ed. (*Reconstruindu-l pe Eliade: o nouă viziune asupra religiei*), tr. Mirella Baltă, Gabriel Stănescu și Ștefan Stoienescu, Norcross (SUA)–București, 1999; Gheorghe Glodeanu, *Mircea Eliade. Poetica fantasticului și morfologia romanului existențialist*, București, 1997;

Eliadina, îngr. Cristian Bădiliță, Iași, 1997; Doina Ruști, *Dicționar de simboluri din opera lui Mircea Eliade*, București, 1997; Mircea Handoca, *Mircea Eliade. Biobibliografie*, I–III, București, 1997–1999; Cosma, *Romanul*, II, 332–350; Glodeanu, *Poetica*, 218–248; Mircea Handoca, *Convorbiri cu și despre Mircea Eliade*, București, 1998; *Dict. analitic*, I, 314–316, II, 140–144, 215–218, 342–346, 360–363, III, 16–20, 49–51, 136–139, 165–168, IV, 186–187, 189–191, 659–662; *Dosarul Eliade*, I–VIII, îngr. și pref. Mircea Handoca, București, 1998–2003; Nicolae Florescu, *Întoarcerea proscrisilor*, București, 1998, 141–176; Popa, *Reîntoarcerea*, 9–27; Spiridon, *Interpretarea*, 15–72; Glodeanu, *Incursiuni*, 23–57; *Dict. esențial*, 289–292; Mircea Handoca, *Pro Mircea Eliade*, Cluj-Napoca, 2000; Mircea Handoca, *Viața lui Mircea Eliade*, Cluj-Napoca, 2000; Richard Reschika, *Introducere în opera lui Mircea Eliade*, tr. Viorica Nișcov, București, 2000; Ileana Scipione, *Borges și Eliade. Alchimia livrescului*, București, 2000; Sorescu, *Lumea*, 128–142; Simion, *Fragments*, IV, 15–26; Olga-Alexandra Diaconu, *Creație și creativitate în viziunea lui Mircea Eliade*, Iași, 2001; Marius Lazurca, *Zeul absent: literatură și inițiere la Mircea Eliade*, Timișoara, 2001; Adrian Mioc, *Problema timpului în opera lui Mircea Eliade*, Timișoara, 2001; Simion, *Ficțiunea*, III, 220–251; Ofelia Ichim, *Pădurea interzisă. Mit și autenticitate în romanele lui Mircea Eliade*, Iași, 2001; Claudio Mutti, *Mircea Eliade, Legiunea și noua Inchiziție*, tr. Răzvan Codrescu, București, 2001; Popa, *Ist. lit.*, II, 834–847; *Mircea Eliade în conștiința contemporanilor săi din exil*, îngr. Gabriel Stănescu, Norcross (SUA), 2001; Matei Călinescu, *Despre Ioan Petru Culianu și Mircea Eliade. Amintiri, lecturi, reflecții*, Iași, 2002; Gheorghe Glodeanu, *Coordonate ale imaginarului în opera lui Mircea Eliade*, Cluj-Napoca, 2002; Ilina Gregori, *Studii literare*, București, 2002, 135–207; Florina Rogalski, *Evoluția fantasticului. Aspecte ale genului în proza lui Mircea Eliade*, București, 2002; Alexandra Laignel-Lavastine, *Cioran, Eliade, Ionesco. L'Oubli du fascisme*, Paris, 2002; Mircea Handoca, *Eliade și Noica*, Cluj-Napoca, 2002; Marcel Tolcea, *Eliade ezotericul*, Timișoara, 2002; Arșavir Acterian, *Cioran, Eliade, Ionesco*, îngr. Fabian Anton, pref. Mihai Șora, Cluj-Napoca, 2003; Ștefan Borbely, *Proza fantastică a lui Mircea Eliade. Complexul gnostic*, Cluj-Napoca, 2003; Francis Ion Dworschak, *În apărarea lui Mircea Eliade*, Norcross (SUA), 2003; Sabina Fănar, *Eliade prin Eliade*, București, 2003; Nicolae Florescu, *Menirea pribegilor*, București, 2003, 102–121; Manolescu, *Enciclopedia*, 279–293; Dumitru Micu, *Mircea Eliade. Viața ca operă, opera ca viață*, București, 2003; Florin Țurcanu, *Mircea Eliade le prisonnier de l'histoire*, pref. Jacques Juillard, Paris, 2003. E.S.

ELIADE, Pompiliu (13.IV.1869, București – 24.V.1914, București), critic și istoric literar, comparatist. A urmat școala primară, liceul și Facultatea de Litere și Filosofie la București, luându-și licența în 1891, cu teza *Silogismul și adversarul său Herbert Spencer*, publicată în același an. Între 1892 și 1895 studiază la École Normale Supérieure din Paris cu o bursă Hillel, obținută – se pare – cu ajutorul lui Titu Maiorescu. În 1898 își susține doctoratul la Sorbona, cu disertația *De l'influence française sur l'esprit public en Roumanie. Les Origines*. Întors în țară, va fi profesor suplinitor (1900), agregat (1901) și definitiv (1904) de franceză la Universitatea din București. În 1908 va fi numit director general al teatrelor, iar în 1912 va deveni membru corespondent al Academiei Române. A colaborat la unele dintre cele mai importante reviste culturale ale vremii – „Viețea nouă”, „Revista idealistă”, „Literatură și artă română” –, precum și la reputata „Revue des deux mondes” de la Paris. E. s-a format sub puternica influență a profesorului său, Titu

Maiorescu: în primii ani ai activității sale va publica frecvent în „Convorbiri literare”, va participa și la alcătuirea volumului omagial tipărit în 1900, la împlinirea a șaiszeci de ani ai mentorului junimist. În timpul studiilor pariziene, se remarcă îndepărtarea rapidă de principiile maioresciene și adeziunea la cele ale școlii franceze. De altminteri, la scurt timp după întoarcerea în România, în 1899, E. va conferenția la Ateneul Român despre doi dintre cei mai impunători reprezentanți ai acestei școli: Taine și Brunetière. Semnificativ e, în această privință, cursul ținut de el la Facultatea de Litere a Universității bucureștene în 1900-1901 și publicat în 1903 sub titlul *Ce este literatura? Condițiunile și limitele acestei arte*. Alexandru George constată că E. „vrea să scoată studiul literaturii din sfera de dominație a gramaticii și filologiei [...] și să-i confere un statut de independență, dar, în același timp, analiza sa debutează cu o drastică discriminare între domeniul artei și cel al științei. Primul are în vedere realitatea individuală, cel de-al doilea generalizările scoase din studiul realității: arta e personală, știința impersonală; arta are nevoie de o întrupare sensibilă, știința nu folosește decât pentru rolul lui în comunicare.” Concluzia lui E. seamănă cu aceea formulată de unii membri ai Grupului de la Médan (de pildă, de Henry Céard, în *Une belle journée*, din 1881), concluzie potrivit căreia arta, adresându-se sentimentului, deci unei calități general umane, e prin definiție democratică, pe când știința e aristocratică, pentru că inteligența științifică e un dar pe care nu îl primește decât o categorie limitată de oameni. Criteriile judecării de valoare sunt însă la E. de factură clasicizantă, insistându-se exclusiv asupra formei poetice. Așa se face că el îi reproșează lui Eminescu faptul că ar fi „nesocotit rima”, că ar fi „sfărâmat-o”, dând o importanță disproporționată conținutului. Sau — element amintit nu numai de adversarii săi — reproșurile adresate teatrului lui Caragiale. Cauza acestor erori de gust ar trebui, fără îndoială, căutată în rigorile formației clasiciste; în nici un caz ele nu provin — așa cum s-a spus câteodată — din lecția criticii lui Brunetière care, dimpotrivă, nu accepta teoria „artei pentru artă”, pentru că ea nu ținea seama de scopul moral al creației poetice. Oricum, rămâne faptul că un intelectual care cunoștea atât de bine mișcarea de idei literare din Franța ultimelor decenii ale secolului al XIX-lea înțelegea atât de puțin din poezia simboiștilor, a lui Baudelaire sau a lui Rimbaud și că, pentru el, modelul suprem continua să fie Victor Hugo. În 1912, va publica totuși un eseu solid articulat despre Maeterlinck. Se cuvine, de asemenea, relevantă, mai cu seamă în *Ce este literatura?* și în teza de doctorat, o contribuție esențială la construcția unei perspective istorice, care face din opera lui fondatoarea unei tradiții în critica românească modernă. Mai convingătoare în privința deschiderii unei noi perspective este expunerea din lucrarea *De l'influence française sur l'esprit public en Roumanie. Les origines. Études sur l'état de la société roumaine à l'époque des règnes phanariotes*, publicată la Paris în 1898 (și la București după mai bine de optzeci de ani, în 1982, într-o excelentă îngrijire datorată lui Alexandru Duțu). Apariția ei a fost considerată a marca „data de început propriu-zis a comparatismului românesc” (Al. Dima). Astăzi, fără îndoială,

cartea lui E. e mai curând un document de istorie a culturii, pentru că atât sursele de informație pe care tânărul cărturar le avea la îndemână la sfârșitul secolului al XIX-lea, cât și viziunea interpretării nu mai corespund exigențelor studiului literaturii comparate. Dar, plasată în timp, lucrarea se prezintă ca „un pas considerabil înainte” pe care îl făcea această disciplină, „deschizând un făgaș pe care aveau să se angajeze nu numai universitarii, ci și istoricii și criticii literari” (Alexandru Duțu). Concluziile ei, împreună cu cele conturate în scrierea care i-a urmat, *Histoire de l'esprit public en Roumanie au dix-neuvième siècle* (1905), au devenit bunuri câștigate pentru istoria literară și comparatismul românesc. E. risca, de fapt, mult îndreptându-și atenția spre o perioadă privită în general cu nedisimulată aversiune de mulți intelectuali de la noi — vremea domniilor fanariote, asociate de obicei cu o epocă a spoliei țării și a unei corupții înspăimântătoare. Într-o carte care se adresa cititorilor din străinătate, autorul, folosind mijloacele noi ale literaturii comparate, pune în lumină evoluția mentalităților, „voința de modernizare a unei întregi societăți” (Alexandru Duțu). El a fost unul dintre cei dintâi cercetători europeni care și-au dat seama că investigarea relațiilor culturale trebuie întreprinsă neapărat într-un ansamblu al istoriei culturii. În acest principiu — e drept, încă neconfigurat cu suficiență precizie — se pot descoperi începuturile unei discipline care își căuta pe atunci, în întreaga Europă, un drum propriu.

E limpede că **E.** era înzestrat cu însușirile unui bun comparatist și că moartea lui timpurie a lipsit literatura comparată românească de un reprezentant cu autentică vocație. Se cuvin amintite în fine cronicile sale literare și dramatice care, după ce fuseseră publicate în „L'Indépendance roumaine”, au fost strânse în trei volume, intitulate *Causeries littéraires* (1903). Comentariile dovedesc largă disponibilitate intelectuală a tânărului critic: cuprinzând deopotrivă analize ale unor scrieri românești — de la Vlahuță și St. O. Iosif până la Davila și Ronetti-Roman — și franceze — Molière, Dumas-filul, Rostand —, ele dau măsura unui gust evoluat și a unei culturi bine asimilate. Lipsa de receptivitate față de poezia eminesciană și față de comediile lui Caragiale au fost adesea argumente cu care unii comentatori au respins cu totul demersul critic al lui **E.** În realitate, raportată la epoca în care a fost scrisă, critica lui conține elemente ale unui spirit modern ce nu pot fi ignorate și care nu reprezentau pe atunci un fenomen de amploare în cultura românească.

SCRIERI: *Silogismul și adversarul său Herbert Spencer*, București, 1891; *Quomodo fiat syllogismus. Quidque valeat*, Paris, 1898; *De l'influence française sur l'esprit public en Roumanie. Les origines. Étude sur l'état de la société roumaine à l'époque des règnes phanariotes*, Paris, 1898; ed. (*Influența franceză asupra spiritului public în România. Originile. Studiu asupra stării societății românești în vremea domniilor fanariote*), îngr. și pref. Alexandru Duțu, tr. Aurelia Creția, București, 1982; ed. București, 2000; *Filosofia lui La Fontaine*, București, 1901; *Ce este literatura? Condițiunile și limitele acestei arte*, București, 1903; ed. îngr. și pref. Alexandru George, Cluj-Napoca, 1978; *Causeries littéraires*, I-III, București, 1903; *Histoire de l'esprit public en Roumanie au dix-neuvième siècle*, I-II, Paris, 1905-1914; *Teatrul Național din București în 1908-1909*, București, 1909; *Cu privire la Maurice Maeterlinck*, București, 1912.

Repere bibliografice: Mario Roques, „De l'influence française sur l'esprit public en Roumanie”, „Revue critique d'histoire et de littérature”, t. XLVII, 1899; A. D. Xenopol, *Dare de seamă asupra lucrării „De l'influence française sur l'esprit public en Roumanie”*, „Arhiva”, 1899; St. Orășanu, *Filosofia lui La Fontaine după d. Pompiliu Eliade*, București, 1901; N. Iorga, *Socoteală definitivă cu dl. Pompiliu Eliade*, București, 1903; P.L., *Pompiliu Eliade*, FLR, 1912, 36; Arghezi, *Scrieri*, XXVII, 108-110; Charles Drouhet, *Activitatea literară a lui Pompiliu Eliade*, VR, 1915, 1-3; A. de Herz, *Pompiliu Eliade*, „Scena”, 1917, 27; I. Petrovici, *Pompiliu Eliade*, SB, 1918-1919, 1-2; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, II, 26, 198-200; Paul I. Papadopol, *Ce a scris Pompiliu Eliade?*, UVR, 1927, 3, 4, 6; Basil Munteanu, *Metoda și personalitatea în studiul literaturii*, RFR, 1941, 2; George Franga, *Teatrul și publicul românesc*, București, 1941, 32-33; *Ist. comp. Rom.*, 127-135; Eftimiu, *Portrete*, 66-78; Mîndra, *Clasicism*, 110-114; Bucur, *Istoriografia*, 136-139; George, *Sfârșitul*, II, 158-165; Poantă, *Radiografii*, II, 176-181; Ioana Vușdea, *Pompiliu Eliade*, București, 1985; Al. Piru, *Discursul critic*, București, 1987, 167-170; *Dicț. esențial*, 292-294. D.G.

ELIN, Mihai (pseudonim al lui Mihai Egli; 25.II.1941, Brașov), poet și traducător. Este fiul Floricăi (n. Vasilcoi) și al lui Ioan Egli, muncitori. Tatăl, care provenea dintr-o familie de țărani din Maramureș, de origine germană, a fost deportat în 1944-1947 în URSS. **E.** a urmat Liceul „Andrei Șaguna” din Brașov (1954-1959), apoi, la Universitatea din București, Facultatea de Limbi Străine, secția limba și literatura franceză

(1959-1964). A debutat cu poeme în „Lucefărul” (1960). Prima carte de versuri, *Treaz între două cadrane*, îi apare în 1968. A lucrat sporadic în presă (ca redactor la „Scânțea tineretului” în 1970-1971, de unde pleacă prin demisie, și ca redactor la „Tribuna României”, în 1989), dar mulți ani și-a asigurat existența ca liber profesionist (profesor de limbi străine, traducător din franceză, engleză, italiană, spaniolă). În anii '90 devine director al Editurii Agni. A colaborat la diferite reviste literare, în special în anii '70 la „Lucefărul”, unde a publicat traduceri de Dylan Thomas, T. S. Eliot, din poezii francezi și americani contemporani.

Poet puțin prolific sau extrem de sever cu sine, **E.** lasă să treacă opt ani între debutul în revistă și volumul *Treaz între două cadrane*, iar până la cel de-al doilea, *Vremea călătoriilor*, în care se află inclusă integral placheta de debut, la care se adaugă un poem amplu, *Desprinderea de pământ*, și un ciclu nou, *Întregul meu astăzi*, alți douăzeci și unu de ani. S-a putut vorbi, pe drept cuvânt de „autoexigență”, „autocenzură”, „disciplină lăuntrică”, „răbdare”. Remarcat ca poet de certă valoare și afiliat unei „școli” ilustrate de Ioan Alexandru, Georgehe Pituț, Mircea Ciobanu, George Alboiu, **E.** este dotat, incontestabil, cu originalitate. Au impresionat cu deosebire „seriozitatea” liricii sale, patosul conținut, comunicat nu prin mijloace grandilocvente, ci prin intensitatea austeră a notației. A fost privit ca un „romantic” întârziat sau „modernizat”, ca un inadaplat înclinat către lamentație, dar și ca un antiromantic prin excelență, ca un spirit modern, opunând visului și fanteziei trezia și luciditatea. Cvasiunanim, criticii au înregistrat în lirica lui elemente expresioniste. Deși diferă de expresionistii „istorici”, **E.**, ca poet al epocii sale, marcat de reflexivitate, se distinge prin ferocitatea combustiei lăuntrice. Limbajul lui poetic, economic și auster, este expresiv prin intensitatea implicării eului poetic. Frustetea rostirii, aparența de ariditate reprezintă nu insuficiențe, ci semne ale autenticității. „Crisparea e, la Mihai Elin, un semn de putere” (Mircea Iorgulescu). Preocuparea majoră a poetului e de natură ontică, existențială și morală. Tema timpului ocupă un loc central. Titlul primului volum — în tâlcuirea lui D. Micu, „cele «două cadrane» sunt ceasul nașterii și acela al morții: două nopți între care curge existența umană” — rezumă perfect sensul general al acestei lirici a lucidității dureroase. Terfiat de curgerea ireversibilă a timpului, de perceperea existenței universale ca o goană absurdă către neant, către „noaptea lungă” spre care „curg/întunecimile scunde”, îndurerat de perspectiva tot atât de sumbră a vieții umane ca luptă încrâncenată și necruțătoare pentru existență (un poem-alergie înfățișează înțeleștarea feroce a unor câini care se sfășie între ei disputându-și resturi de la abator etc.), poetul își semnalează năzuința unei posibile emancipări, sub semnul eticului, de sub tirania absurdului și domnia cruzimii animalice („Oh, de-am putea să ne naștem din nou/ Într-o mai limpede alcătuire”; „Ce vad prin lume să tai/ spre a trece cât mai puțin pângărit?”). În solilocviul liric se pot recunoaște elemente existențialiste — alienarea, conștiința absurdului, angoasa existențială —, dar nimic livresc sau factice nu vine să atenueze vigoarea tratării lor, care frapează prin

dramatismul implicării. Poemele noi din a doua carte indică o anumită evoluție în direcția sporului de reflexivitate, a obiectivării și, în același timp, la nivelul vehemenței enunțului, în sensul radicalizării. Poetul contemplă „priveștiștea lumii amenințate de un pericol cosmic sub semnul lui Marte” (Al. Piru) și clamează insuficiența cuvintelor („Otrava unei lumi cum s-o ții / sub niște biete cuvinte?”), fiind tentat de pasul riscant, de pariul imposibil al transcenderii limitei dintre literatură și viață („Am spart învelişul vorbirii”). **E.** a realizat, cu competență și talent, mai multe traduceri, între care lucrarea de teorie și filosofie a artei *Puissances de l'image* de René Huyghe.

SCRIERI: *Treaz între două cadrane*, București, 1968; *Vremea călătoriilor*, București, 1989. **Traduceri:** René Huyghe, *Puterea imaginii*, București, 1971; Denise Aimé-Azam, *Patima lui Géricault*, București, 1972; Villiers de l'Isle-Adam, *Viitoarea Evă*, București, 1976; Edmond About, *Omul cu urechea ruptă*, Cluj-Napoca, 1977; Richard Canal, *Atac la I. A. Étoile*, București, 1995; Paola Giovetti, *Straniu și inexplicabil*, București, 1995; Roberto Pinotti, *OZN: Super-secret de stat?*, București, 1996.

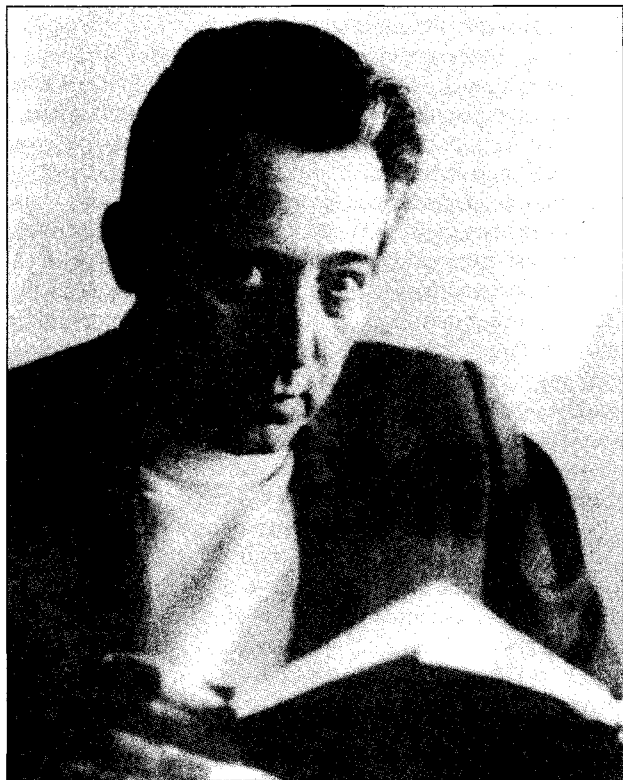
Repere bibliografice: D. Micu, *Mihai Elin*, „*Treaz între două cadrane*”, GL, 1968, 11; M. N. Rusu, „*Treaz între două cadrane*”, LCF, 1968, 23; Alexandru Ronescu [Laurențiu Ulici], „*Treaz între două cadrane*”, LCF, 1968, 25; Voicu Bugariu, „*Treaz între două cadrane*”, AST, 1968, 7; Mihai Pelin, „*Treaz între două cadrane*”, R, 1968, 7; I. Victor [Victor Ivanovici], „*Treaz între două cadrane*”, AFT, 1968, 8; Doinaș, *Diogene*, 160-161; Caraion, *Duelul*, 47-51; Iorgulescu, *Scritori*, 62-64; George Alboiu, *Un poet care se ignoră*, LCF, 1981, 48; Laurențiu Ulici, *După douăzeci de ani*, CNT, 1989, 23; Al. Piru, *Doi poeți remarcabili*, SLAST, 1989, 24; Eugen Simion, „*Să curgi în năpustirea de lucruri*”, RL, 1989, 26; Gheorghe Grigurcu, *Cochilia poeziei*, ST, 1989, 8; Vasile Petre Fati, *Tensiunea limitelor*, VR, 1990, 1; Ulici, *Lit. rom.*, I, 138-140; *Dicț. scr. rom.*, II, 215-216.

N.Br.

ELVIN, B.[ernstein] (24.VIII.1927, Moinești), critic literar și prozator. Este fiul Relei (n. Braunstein) și al lui Herman Bernstein, proprietar al unei distilerii de petrol. La București a urmat Liceul „Cultura” și a absolvit Facultatea de Filosofie (1950). În intervalul 1948-1989 a funcționat ca redactor la Editura Tineretului, la Editura de Stat pentru Literatură și Artă, ulterior la „Viața românească”, ca secretar literar la Teatrul de Comedie, apoi la Teatrul Național din capitală. A fost cronicar dramatic acreditat pe lângă manifestările artistice din Berlinul de Vest, editor al revistei „Caietul Teatrului Național” (tipărită, între 1969 și 1989, într-un tiraj de patru milioane de exemplare). După 1989 este coeditor al revistelor „Arc” și „Litere”, redactor-șef al ediției române din „Lettre internationale”. Debutează în „Ecolul” (1944) cu un medalion G. B. Shaw, sub pseudonimul Paul Scorțeanu, colaborând apoi la „Viața românească”, „Teatrul”, „Contemporanul”, „Steaua”. Prima lui carte este studiul critic *Geo Bogza* (1955). A prefăcut volume de Pavel Dan, Gheorghe Brăescu, Mihail Sebastian, Anatole France, precum și *Teatru* de Eugen Ionescu, *Teatru* de Albert Camus, *Teatru englez contemporan* ș.a.

Traseul biografic al lui **E.** și al cărților scrise de-a lungul unei jumătăți de veac este, din mai multe puncte de vedere, reprezentativ pentru destinul unei întregi generații. Pentru

tinerii care deschiseseră ochii minții în plin război și mai ales pentru cei care din cauza originii lor evreiești erau în mod direct expuși monstruoasei „soluții finale” hitleriste, neimplicarea, apolitismul se dovedeau, practic, imposibile. Impusă de însăși realitatea istorică, alternativa ideologică a făcut ca victimele propriu-zise ori potențiale ale extremei drepte să se apropie, câteodată cu forța convingerilor personale, de stânga: o stângă a cărei substanță se închea, atunci, din idealurile egalității și fraternității umane. Ulterior însă, odată cu instalarea comunismului și cu progresia lui totalitară, intelectualul de stânga va parcurge un proces dureros, în care conștiința individuală se distanțează tot mai mult de minciuna oficială, precum și de anumite episoade din faza entuziasmului total. La **E.**, ca și la Ovid S. Crohmăniceanu sau Z. Ornea, Radu Cosașu ori Nina Cassian, fiecare carte scrisă după etapa realismului socialist obligatoriu face parte, într-un fel sau altul, dintr-o autoexaminare morală expusă cu sinceritate și luciditate în fața cititorului. Paginile din a doua etapă de creație le chestionează și completează, le revizuiesc (explicit ori implicit) pe cele mai vechi, care capătă, într-o privire retrospectivă și sintetizatoare, rolul unor documente de epocă. Astfel se citește și primele cărți ale lui **E.**: studiul critic dedicat lui Geo Bogza (scriitorul și reporterul excepțional, cu acea „liniște care trezește fiori”), cel din 1955, *Teatrul lui Mihail Sebastian* (scriitor cu care criticul are în mod vizibil afinități), monografiile *Anatole France* (1957) și *Anton Pavlovici Cehov* (1960), cu un indice de romanțare, dar totodată bine documentate. Studiul *Camil Petrescu* (1962), unde semnele epocii se văd încă, la nivelul concepției și al expresiei, expune mai bine calitățile criticului, acuitatea lui analitică și o erudiție pe care cărțile următoare o vor confirma cu prisosință. Definitorii pentru autor sunt curiozitatea intelectuală mereu vie și capacitatea de a descifra în avans față de mulți dintre contemporani „simbolistica” noilor orientări și curente literare, formele artistice abia coagulate în largul câmp cultural frecventat (preponderent cel occidental). Teatrul, ca operă dramatică și spectacol pus în scenă, este spațiul privilegiat al criticului-cronicar, domeniul în care își manifestă disponibilitatea reflexivă și asociativă. În eseu *Modernitatea clasicului I. L. Caragiale* (1967), un întreg capitol urmărește relația dintre Caragiale și literatura absurdului, cu notarea similitudinilor, dar și a deosebirii esențiale dintre viziunea caragialiană și cea a lui Eugen Ionescu. Clasicul e astfel adus în spațiul modernității, iar modernitatea e legitimată de critic și prin confruntarea, prin relația deschisă și fecundă cu operele din patrimoniul deja constituit. *Teatrul și interogația tragică* (1969), volum dens, aduce în pagină noile evoluții literare și experimente dramatice, anume pe acelea care se deschid problematizării și care, pornind de la drama ori tragedia omului (sau ajungând la ele), orientează teatrul spre un „proces generalizat al lumii”. Antologia *Dialogul neîntrerupt al teatrului în secolul XX* (1973), devenită referință bibliografică în domeniu, reunește contribuții ale unora dintre cele mai mari personalități ale dramaturgiei și ale spectacolului: de la Caragiale la Brecht și de la García Lorca la Peter Brook. Dacă piesele lui Ibsen și Cehov, Caragiale și Maxim Gorki se află — în termenii

criticului — „la originea expansiunii și cuceririlor teatrului în secolul nostru”, operele lui Pirandello și Brecht fac posibil „un nou start”, al modernității de viziune și expresie, cu relevanță axiologică. În mod analog, proza lui E. urmărește din unghi epic acumularea unei tensiuni și decantarea ei în considerații, reflecții și dezbateri morale. Primul roman, *După o lungă și grea suferință* (1973), ia chiar forma unui caz, a unui dosar de judecată, sub ale cărui date seci se caută freamătul și problematica existenței umane. Secvențe și experiențe din lumea teatrului sau din cea literară, cu actorii și actanții lor, vor fi trase din biografie în ficțiune (*Partea mea de comedie*, 1974, *Hotarul imaginar*, 1980, *În continuare*, 1982), ele dramatizând la propriu și la figurat conflictul desfășurat de obicei pe două planuri. Cadrul exterior (atmosfera, personaje, fapte și întâmplări, detalii de *petite histoire* și evenimente la scara istoriei mari) este relevant pentru autor în măsura în care el formează, conturează sau explică formula unei individualități. Protagonistul este un intelectual în căutarea motivațiilor și a libertății interioare, câștigându-le pas cu pas, decupând din timpurile în care i-a fost dat să trăiască și din vârstele prin care a trecut un anume echilibru moral, greu de obținut în context, și deci cu atât mai prețios. Intelectualistă, problematizantă, existențialistă în sensul tare al termenului, proza lui E. se intersectează cu eseistica și critica sa în acele puncte în care viața și literatura, lumea înconjurătoare și lumea de hârtie se suprapun, modelându-se reciproc. Pentru el, ca și pentru majoritatea colegilor săi de generație, evazionismul în și prin literatură nu poate constitui o opțiune printre altele și cu atât mai puțin o soluție.

SCRIERI: *Geo Bogza*, București, 1955; *Teatrul lui Mihail Sebastian*, București, 1955; *Anatole France*, București, 1957; *Anton Pavlovič Cehov*, pref. Tamara Gane, București, 1960; *Camil Petrescu*, București, 1962; *Modernitatea clasicului I. L. Caragiale*, București, 1967; *Teatrul și interogația tragică*, București, 1969; *După o lungă și grea suferință*, București, 1973; *Partea mea de comedie*, București, 1974; *Prin ce se deosebește această noapte?*, București, 1977; *Hotarul imaginar*, București, 1980; *În continuare*, București, 1982; ed. 2, București, 2003; *Colțurile cercului*, București, 1985; *Patru și un absent*, București, 1988; *Numărătoare inversă*, București, 1997; *Datoria de a ezita*, București, 2003. **Antologii:** *Dialogul neîntrerupt al teatrului în secolul XX*, București, 1973.

Repere bibliografice: D. Micu, *O carte nouă despre Cehov*, GL, 1960, 18; Eugen Simion, *O carte despre Cehov*, CNT, 1960, 24; Georgescu, *Încercări*, II, 202–206; Al. Călinescu, *Două studii despre Caragiale*, IL, 1967, 10; Titel, *Pasiunea*, 118–129; Georgescu, *Volume*, 88–91; Radu Petrescu, „*Prin ce se deosebește această noapte?*”, VR, 1977, 11; Paul Georgescu, *Vicleniile eului*, RL, 1980, 15; Sorin Titel, *O poveste de dragoste*, RL, 1983, 3; Laurențiu Ulici, *Bărbatul în oglindă*, CNT, 1985, 30; Mircea Iorgulescu, *În șoaptă*, RL, 1986, 3; Simion Bărbulescu, *Romanele lui B. Elvin*, ATN, 1986, 10; Mircea Iorgulescu, *Jocul întrebărilor*, RL, 1987, 36; Ov. S. Crohmălniceanu, „*Patru și un absent*”, ATN, 1989, 6; Dan C. Mihăilescu, *Eu în umbra Celuilalt*, T, 1989, 8; Mirodan, *Dicționar*, II, 219–232; *Dict. scriit. rom.*, II, 216–218; Popa, *Ist. lit.*, II, 864; Mircea Iorgulescu, *După cortina de cârți*, „22”, 2003, 717. D.C.-E.

EMANCIPAREA, revistă politică și literară bilunară editată la București între 15 aprilie și 15 august 1883. Constantin Bacalbașa, G. Kernbach (Gheorghe din Moldova) și Emil Frunzescu, membri ai Cercului socialist din București, formează comitetul de redacție al publicației, din care au apărut șapte numere. Ca și „Contemporanul” sau „Dacia viitoare”, E. va populariza concepțiile materialiste și, în plus, va căuta să aplice ideile teoretice socialiste la realitatea din România. Problema țărănească, prezentată în cele mai variate aspecte, problema națională și necesitatea realizării unității naționale prin eliberarea Transilvaniei de sub stăpânirea Imperiului Austro-Ungar, critica proprietății private, propaganda ateistă sunt principalele teme dezvoltate de colaboratori, printre care se numără C. Dobrogeanu-Gherea (semna și Caiu Grachu), Anton Bacalbașa (sub pseudonimul Batony), Constantin Bacalbașa (sub pseudonimul Bacon), Emil Frunzescu (Fremy). Anton Bacalbașa publică o traducere prescurtată a primului volum din *Capitalul* lui Karl Marx, înlocuind uneori exemplele originale cu altele, caracteristice pentru starea de lucruri din țara noastră. Versuri cu caracter social semnează Gheorghe din Moldova, iar Mircea Demetriade trimite fabule. Atractive prin vioiciunea descrierilor și mai ales prin aciditatea observațiilor de ordin social sunt *Însemnările de vagabondaj* ale lui Anton Bacalbașa, iscălite cu pseudonimul A. Vagabondu. Emil Frunzescu, într-un articol intitulat *Poezia și poetul*, critică artistul indiferent la frământările celor săraci și „arta pentru artă”. R.Z.

EMANDI, Lucian (15.II.1920, Pecica, j. Arad), poet. A făcut studii teologice la Arad (1938–1940) și Sibiu (1940–1943). A

debutat în „Hotarul” (1937) cu sonetul *Mama*, și editorial cu volumul *Cântarea fiului pierdut* (1940), urmat de *Pescarii de năluci* (1942). Un hiatus de peste treizeci de ani se instalează apoi în biografia sa literară, până la volumul *Lumina inimii*, apărut în 1977.

Practicând o poezie de tip clasic, trecută prin filtrele severe ale intelectului, **E.** are un discurs liric sobru, riguros controlat de formele prozodice ale sonetului, pe care îl cultivă cu predilecție. Registrul figurilor se subordonează prin acuratețe acestui regim liric, metafora lăsând locul unei discursivități a cărei valoare o constituie gravitatea meditației. Problematika reflexivă este centrată asupra rosturilor poeziei, asupra puterii ei de a media exprimarea realului. Aria de împlinire a poetului o constituie lumea limpede a Antichității. Când pătrunde în zonele interiorității, poezia conturează un profil delicat, construit cu discreție, din tonuri estompate. O tonalitate elegiacă, născută dintr-un sentiment al timpului în crepuscul, colorează melancolic acest lirism al nuanțelor vagi. **E.** este autorul unui libret în versuri pentru *Zâna Zorilor*, operă-feeerie a compozitorului Nicolae Brânzeu, și coautor al monografiei *Mănăstirea Hodoș-Bodrog* (1980).

SCRIERI: *Cântarea fiului pierdut*, Arad-Lugoj, 1940; *Pescarii de năluci*, Arad, 1942; *Lumina inimii*, pref. Ștefan Aug. Doinaș, Timișoara, 1977; *Îmblânzitorul de taine*, Timișoara, 1980; *Mănăstirea Hodoș-Bodrog* (în colaborare), Arad, 1980; *Drumul pe ape*, Timișoara, 1985; *Torsul monadelor*, Arad, 1997.

Repere bibliografice: Marieta Popescu, „*Cântarea fiului pierdut*”, F, 1941, 1; Al. Lungu, „*Pescarii de năluci*”, VAA, 1943, 666; Victor Felea, „*Pescarii de năluci*”, „*Țara*” (Sibiu), 1943, 683; Aurel Marin, *Cronica literară*, GT, 1943, 35; Petre Pascu, „*Pescarii de năluci*”, LU, 1943, 1; Al. Jelebeanu, „*Pescarii de năluci*”, VS, 1943, 2992; Virgil Nistor, „*Lumina inimii*”, ST, 1978, 12; Carmen Odangiu, *O reflexivitate îmblânzită*, O, 1981, 19; Alexandru Ruja, *Lucian Emandi*, O, 1984, 2; Ilie Măduța, „*Drumul pe ape*”, F, 1985, 12; Florin Bănescu, „*Drumul pe ape*”, F, 1985, 12; Valeriu Drumeș, „*Drumul pe ape*”, O, 1986, 27; Simion Dima, „*Drumul pe ape*”, O, 1986, 32. S.I.-J.

EMANUEL, Paul (pseudonim al lui Mircea Gh. Niculescu; 14.II.1940, București – 1989, Los Angeles), poet și eseist. Absolvent al Facultății de Teologie din Sibiu, **E.** se stabilește în 1980 în Statele Unite ale Americii, unde, în 1984, este hirotonit preot.

Debutază cu volumul *Existența și cuvintele* (1971), care prin profunzimea și siguranța versurilor lasă impresia unui poet deja format. Poemele, deși atent lucrate, par la prima vedere modeste, neavând nimic spectaculos, pentru ca treptat să-și dezvăluie frumusețea. Cu simplitatea și siguranța unui inițiat, **E.** pătrunde până în miezul lucrurilor și, dezbrăcându-le de materia grea, opacă, le face transparente, pure, luminoase. De altfel, poemele din cartea de debut, ca și cele din următoarea, *Astă-seară* (1976), au o aură, ca și cum ar fi scăldate într-o lumină ireală; sufletul pare că se plimbă nestingherit printre obiecte spiritualizate, care nasc o muzică suavă, perceptibilă doar unei urechi sensibile la ritmurile cosmice. **E.** este un poet înfiorat de „existență și cuvinte”, ca și Lucian Blaga, de care este profund influențat: „Nu-i ușor să fii poet în

trupul tău. / Te sfășie cu gheare de lumină demonul sublim.” Poemele meditative, cu ecouri din Rilke, au sonorități de psalmi, marile întrebări ale existenței fiind puse parcă în șoaptă, discret. Poetul se arată ca un înțelept singuratic, un „schimnic bătrân”, reflexiv și sensibil, care, împăcat cu sine și cu divinitatea, simte că singura atitudine potrivită în așteptarea integrării universale este „să toropești ca un lămâi palid / sau ca o tufă de mentă pe / terase mistuite-n amurg”. Poet cultivat, care meditează la destinul său și al lumii, „mereu învățând din cartea scrisă-n nisipuri”, **E.** asistă cu ochii măriți de uimire la miracolul existenței.

SCRIERI: *Existența și cuvintele*, București, 1971; *Astă-seară*, București, 1976; *Solilocvii. Însemnări și aforisme* (1972–1977), București, 1978. **Traduceri:** Jean-Paul Crespelle, *Viața în Montparnasse în timpul marii epoci 1905–1930*, pref. Raoul Șorban, București, 1980.

Repere bibliografice: Ciobanu, *Panoramic*, 334–336; Cristea, *Un an*, 270–273; Felea, *Secțiuni*, 298–300; Dinu Flămând, „*Astă-seară*”, ST, 1976, 4; Paul Dugneanu, „*Astă-seară*”. *Cultul formelor limpezi*, LCF, 1976, 23; Nicolae Manolescu, „*Astă-seară*”. *Mimetism și originalitate*, RL, 1976, 28; Gabriel Stănescu, *Poezia ca jurnal*, AFT, 1978, 12; Iorgulescu, *Scriptori*, 64–65; Sasu, *Dict. scriit. SUA*, 124–125; Manolescu, *Enciclopedia*, 293. C.Br.

EMILIAN, Ion Valeriu (14.XII.1906, Craiova – 11.VII.1985, München), memorialist și jurnalist. După absolvirea Liceului Militar de la Mănăstirea Dealu, urmează cursurile Facultății de Drept a Universității din București, perioadă în care activează politic, devenind conducătorul organizației de tineret Liga Apărării Naționale Creștine. Cariera și-o începe ca avocat în Baroul Ilfov, în 1924, dar interesul pentru manifestările dreptei îl determină curând să se integreze în formațiunea politică a lui A. C. Cuza, ajungând, sub însemnele acestui partid, prefect de Piatra Neamț. În iunie 1941 pleacă pe frontul de Răsărit ca locotenent major de cavalerie; este avansat la gradul de căpitan, decorat cu Ordinul Mihai Viteazul. După întoarcerea armelor, aflându-se în Slovacia, în fruntea unui regiment de cavalerie, trece de partea armatei germane. Este internat, după 8 mai 1945, în lagărul de la Ebensee și apoi transferat în lagărul de la Linz, în Austria. După ieșirea din lagăr, va rămâne definitiv în Occident. La Linz, în primii ani de după război, scoate publicația periodică „*Roșu, galben și albastru*”, cu fondurile exilului românesc anticomunist. Colaborează, de asemenea, cu oarecare regularitate, la publicația müncheneză „*Patria*”, organul de presă al Ligii Românilor Liberi din Germania, apărută în 1949 sub direcția generalului Ion Gheorghe. În 1953, stipendiat probabil o vreme și de serviciile secrete germane, înființează la Innsbruck (Austria) „*Stindardul*”, publicație care a apărut, cu unele intermitențe, până la moartea redactorului ei.

În 1974 **E.** încredințează tiparului, după ce mai întâi publicase în românește o serie de fragmente în foiletonul „*Stindardului*”, versiunea franceză din cartea lui de memorii din război, *Les Cavaliers de l'Apocalypse*. Traducătorul francez, Jean Marcilly, relatează în prefața volumului, publicat la

Édition de la Pensée Moderne din Paris, rezervele cu care editorii francezi primiseră cartea. Autorul fiind calificat abuziv drept „fascist”, traducătorul are parte și el de incidente menite să-l intimideze. Jean Marcilly afirmă: „Prin însăși existența sa, I.V. Emilian amintește tuturor că România este *altceva*. El mărturisește elocvent că un român nu acceptă niciodată sclavia. Recunoaște noblețea poporului său, venerează pământul natal și pe țăranii care îl fac să rodească prin munca lor. Nu se îndoiește de eliberarea și de reînvierea poporului [...] care va ridica piatra tombală, cea roșie, cu care comuniștii au crezut că au pecetluit mormântul destinului lor.” Dincolo de valoarea documentară a demersului memorialistic, ceea ce impresionează cu adevărat aici este capacitatea autorului de a retrăi războiul ca o aventură spirituală, ca o necesară jertfă impusă de un destin ce a implicat România în cel mai crunt dezastru politic și istoric al ei. **E.** își convoacă amintirile cu luciditatea retrospectivă a vârstei, dar și cu pasiunea devastatoare a luptătorului pentru o cauză pierdută. Este remarcabil talentul de a reconstitui nu doar confruntări de masă, teatrul întreg al unor operațiuni militare în care este cuprins atât ca actor, cât și ca spectator profund angajat sufletește. Fraza simplă, directă, percutantă elimină orice ispită sentimentală sau tentație de interpretare autoflatantă, plasând în prim-plan elogiul tulburător dedicat ostașului român, țăranului silit să-și apere patria dincolo de hotarele ei. Ca într-un veritabil roman autenticist, personaje reale sunt aduse la rampă pentru a ilustra prin drama lor individuală marea tragedie a încleștării unei lumi haotice, devastată de sânge și moarte, dominată de revanșă și lipsită de ideal. Sensul inițial al „cruciadei” se pierduse treptat și totul sfârșește lamentabil tocmai atunci când era de sperat că va fi în stare să renască. Autorul își încheie relatarea cu cuvintele pe care i le spusese locotenentul în rezervă Caliopol în decembrie 1941, înainte de a cădea eroic în luptele din Crimeea: „Dacă nu câștigăm această cruciadă împotriva comunismului, nu trebuie să disperăm. Au existat și sfinți care au pierdut cruciada. Noi nu suntem sfinți. Vom fi înlocuiți de alții. Mai devreme sau mai târziu ei vor învinge, dacă vor avea tăria să se jertfească.” *Les Cavaliers de l'Apocalypse* nu este cartea unei înfrângeri.

SCRIERI: *Les Cavaliers de l'Apocalypse*, tr. și pref. Jean Marcilly, Paris, 1974; ed. (*Der phantastische Ritt*), Oldendorf, 1977.

Repere bibliografice: *Une Chanson de geste roumaine: „Les Cavaliers de l'apocalypse”*, „Stindardul”, 1975, martie; Ion Valeriu Emilian. In *memoriām*, „Stindardul”, 1985, noiembrie; *Români*, 133-134; Manolescu, *Enciclopedia*, 293-294; Nicolae Florescu, *Menirea pribegilor*, București, 2003, 243-246.

N.F.I.

EMINESCU, Mihai (15.I.1850, Botoșani — 15.VI.1889, București), poet, prozator, dramaturg și gazetar. Este al șaptelea copil al Raluței (fiica stolnicului Vasile Iurașcu și a Paraschivei Donțu, originari din Hotin) și al căminarului Gheorghe Eminovici. Eminovicii provin pe linie paternă din Transilvania. Bunicii poetului, Vasile (1780-1844) și Ioana (1782-1844), se stabilesc în localitatea Călinești, lângă Suceava. Gheorghe Eminovici,

tatăl, făcuse studii la Suceava și lucrează ca administrator de moșii în Moldova. Era un om relativ instruit, știa puțin franceză, scria curgător nemțește (spun cei ce au consultat documentele familiei), vorbea rutenește, rusește, leșește și chiar idiș, în fine, în biblioteca lui se aflau, în traducere, *Istoria cavalerului Des Grieux* de Abatele Prévost, *Alzira sau Americanii* de Voltaire, drama *Antoni* de Dumas, *Moartea lui Socrate* de Lamartine, *Mizantropul* de Molière, scrieri de Marmontel și George Sand. În 1841 este înălțat prin decret domnesc la rangul de căminar de domnitorul Mihail Sturdza, ca răsplată pentru slujbele pe care le săvârșise „sub vremelniceasca cărmuire”. Decretul îi dă dreptul de a se iscăli și de a fi cunoscut de obște cu rangul de căminar. Căminarul și Raluța (Ralu, Rarița) Iurașcu au avut unsprezece copii: Șerban (1841-1874), Nicolae (1843-1884), Iorgu (1844-1873), Rucsandra (1845, moartă de timpuriu), Ilie (1846-1862), Maria (1848, moartă la șapte ani), Mihail (1850), Aglaia (1852-1906), Henrieta (sau Harieta, 1854-1889), Matei (1856-1929), Vasile (despre care se știe doar că a murit la un an și jumătate). Mulți dintre cei care au supraviețuit mor tineri de ftizie sau se sinucid. Șerban, medic, se stinge la Berlin, la treizeci și trei de ani. Nicolae studiază dreptul la Sibiu, se stabilește apoi la Timișoara; bolnav, se sinucide la Ipotești când nu împlinise patruzeci de ani. Iorgu alege cariera militară, face studii strălucite la Academia Militară din Berlin; un tânăr cu o fire închisă; moare la douăzeci și nouă de ani. Ilie urmează medicina ca și fratele cel mare, se îmbolnăvește de tifos și moare foarte tânăr. Aglae are o viață mai lungă, depășind cincizeci de ani. Henrieta are o infirmitate gravă și moare uitată de toată lumea. Matei, al zecelea născut, face studii la Institutul Politehnic din Praga și ajunge căpitan în armata română; prin 1923 trăia la Turnu Severin ca ofițer pensionar. Gheorghe Eminovici, om aprig, iute la mână, încearcă să-și dea băieții la școală, însă ei nu arată multă simlînță pentru carte. Rămân repetenți, fug de la școală (ca Mihai, viitorul poet), iar tatăl este silit să umble după ei și să-i ducă din nou la școală. Dorița lui este să-i chivernisească. Nu prea reușește. Intervine și fatalitatea, care lovește fără milă această numeroasă familie. Au fost multe speculații despre originea poetului (rutean, turc, armean, rus etc.). **E.** le va spulbera mai târziu, zicând că „tot ce pomenește despre originea mea sunt pure minciuni iscodite din fantezia bolnăvicioasă”. Își petrece copilăria la Botoșani („târgul glodos”) și Ipotești, unde Gheorghe Eminovici își cumpărase în 1848 o sfoară de moșie. Un prim portret al viitorului poet se află în cererea întocmită de tatăl său în 1857 către postelnicul de lași, pentru a obține pașaportul de trecere în Bucovina (aflată sub austrieci): „Totodată rog să se înscrie în pașaport pe al cincilea fiu al meu, Mihail, care este în vârstă de 7 ani. Statul crescătoriu, părul negru, ochii negri, nasul potrivit, fața smolită, având și acesta a urma studiile.” **E.** este înscris în clasa a III-a la National Hauptschule (școala primară ortodoxă orientală) din Cernăuți; la sfârșitul anului se clasifică al 15-lea din 72 de elevi, iar în clasa a IV-a ajunge pe locul 5 din 83 de elevi. Nu se știe unde a urmat primele două clase primare, probabil la un pensionat particular din Botoșani sau Cernăuți. La National Hauptschule

are ca învățător pe Ioan Litviniuc, autor de manuale școlare. Continuă studiile la Ober Gymnasium, liceul german din Cernăuți, unde învață și frații săi Șerban și Nicolae. În 1860 se înscrie în prima clasă de liceu. Aici, printre profesori, se află Aron Pumnul, autorul unui faimos *Lepturariu rumânesc...*, tipărit la Viena între 1862 și 1865, în patru volume. **E.** termină prima clasă cu note bune. În clasa a II-a are ca profesor de română pe I.G. Sbiera, suplinitorul lui Aron Pumnul. Rămâne repetent, întrucât nu obține note de trecere la matematică și latină. În jurul inertiilor școlare a lui **E.** s-a creat o adevărată legendă, în parte susținută de fapte reale. Este sigur că el fuge în mai multe rânduri de la Cernăuți și că Gheorghe Eminovici este furios că trebuie să-și lase treburile gospodărești de la Ipotești pentru a-l duce „pe tâlharul ista la școală”. „Tâlharul” evadează din nou, și tatăl trimite oameni călări să-l prindă. Școlarul recalcitrant se apără de mânia părintească susținând că „eu sunt învățat și fără Cernăuți”. Argument care nu convinge pe proprietarul Ipoteștilor. În septembrie 1862 **E.** nu are încotro și se înscrie din nou în clasa a II-a, iar în aprilie 1863 se retrage ca „privatist” (elev particular). Solicită, în februarie 1864, bursă de la Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice pentru a-și continua studiile; nu o primește. În toamna aceleiași an este angajat de Consiliul Permanent al județului Botoșani ca „scrietor al cancelariei”, de unde demisionează în martie 1865, cu motivația că dorește să urmeze „studiile colegiale din Gimnaziul Plenariu din Bucovina”. **E.** debutează în ianuarie 1866 cu versuri dedicate lui Aron Pumnul, publicate în broșura *Lăcrimioarele învățăcelor gimnaziști din Cernăuți la mormântul preaiubitului lor profesoriu Arune Pumnul*. Broșura apare din inițiativa și sub supravegherea lui I.G. Sbiera. **E.**, care semnează „M. Eminoviciu (privatist)”, scrie versuri solemne și întristate ca acestea: „Îmbracă-te în doliu, frumoasă Bucovină, / Cu cipru verde-ncinge antică fruntea ta; / C-acuma din pleiada-ți auroasă și senină / Se stinse un luceafăr, se stinse-o dalbă stea”. „Dalbă stea” este o formulă care circula în versurile lui V. Alecsandri și D. Bolintineanu. În același an (25 februarie/9 martie), „Familia”, revista lui Iosif Vulcan, tipărită la Pesta, publică poezia *De-aș avea...*, însoțită de următoarea notă: „Cu bucurie deschidem coloanele foaiei noastre acestui june numai de 16 ani, care cu primele sale încercări poetice trimise nouă ne-a surprins plăcut”. Poezia este semnată M. Eminescu. Iosif Vulcan va lămuri mai târziu că el a românizat numele poetului. Modificare norocoasă, botez providențial. Tot aici îi vor apărea în cursul anului 1866 *O călărire în zori*, *Din străinătate*, *La Bucovina*, *Speranța*, *Misterele nopții*, iar în foaia „Umoristul”, scoasă tot de Iosif Vulcan, *Asta vreau, dragul meu*. În „Familia” apare „novelele svedică” *Lanțul de aur* de Onkel Adam, tradusă din germană. Tot în 1866 face prima călătorie în Transilvania (mai-octombrie). În ianuarie-mai 1867 este la Cernăuți și se ocupă de biblioteca elevilor români adăpostită în casa lui Aron Pumnul; publică, în acest răstimp, poemul *Ce-ți doresc eu fie, dulce Românie* în „Familia”, iar în iunie trimite poemul *La Heliade*. În același an se află în trupa lui Iorgu Caragiali, iar peste puțină vreme (martie-aprilie 1868) trece în trupa lui Mihail Pascaly, ca „sufleur II și copist”; în mai-septembrie

însoțește trupa Pascaly în turneul din Transilvania și Banat (Brașov, Sibiu, Lugoj, Arad și Oravița). Publică în „Familia” *La o artistă* și *Amorul unei marmure* și traduce, la îndemnul lui Mihail Pascaly, tratatul *Die Kunst der dramatischen Darstellung* de Heinrich Theodor Röttscher, rămas în manuscris. Pascaly, care îl ajută să intre ca sufleur la Teatrul Național din București, îl prezintă pe **E.** ca „un tânăr, român din Moldova [...] foarte cult, foarte studios, cu cunoștințe minunate de literatură germană și română [...] sărac și pe drumuri”. Din 1868 datează și romanul, rămas în manuscris ca multe alte scrieri, *Geniu pustiu*. **E.** are optsprezece ani și ambiția de a face un studiu social și istoric asupra societății timpului său. Studiul intră în schema unui roman care, inițial, trebuia să se numească *Naturi catilinare*. Titlul amintește de acela al unei scrieri a lui Friedrich Spielbergen, *Problematische Naturen* (1860). **E.** mărturisește într-o scrisoare trimisă din Viena în februarie 1871 lui Iacob Negruzzi că n-a cunoscut acest roman: „Am scris multe coale dintr-un studiu de cultură, în care cerc a veni cu mine însumi în clar asupra fenomenelor epocelor de tranzițiune în genere și asupra mizeriilor generațiunii prezente în parte. Scrierea e complectă ca roman, ce s-atinge de scenele de sentiment, de descrierile locurilor etc., necomplectă ca studiu, astfel încât cartea mea de notițe e plină de cugetările cu care cerc a mă clarifica pe mine însumi și cărora le-am destinat de pe-acuma locul în scheletul romanului. E intitulat *Naturi catilinare*. Astfel, deși el poartă signatura timpului, totuși am cercat a pune în el și un simbur, care să fie mai consistent decât părțile ce se așază împrejurul lui.” Cam tot în această perioadă (toamna 1868 – toamna 1869) se consumă și iubirea poetului pentru Eufrosina Popescu, o actriță de mâna a doua, frumoasă – se spune – și cu ochi alunecoși. S-a creat o veritabilă legendă și în jurul acestei pasiuni, și unii istorici literari (între ei chiar și G. Călinescu) identifică pe zburdalnica Eufrosina cu personajul Poesis din *Geniu pustiu*. Mai mult, unele urme din această istorie s-ar regăsi în poezia *Venere și Madonă*. Supoziții. Poezia are, în mod sigur, alte cauzalități. Peregrinările teatrale ale tânărului nu sunt, evident, pe placul lui Gheorghe Eminovici. Când trupa Pascaly ajunge la Botoșani (1869), tatăl reușește să-i dea de urmă sufleurului și-l aduce la Ipotești, unde, spun istoriografii, fu ținut dezbrăcat până ce trupa părăsi ținutul. Toți comentatorii sunt de acord că aceste peregrinări l-au ajutat pe **E.** să cunoască regiunile locuite de români (el însuși recunoaște acest fapt) și totodată să-i dea gustul de a scrie teatru. Colaborarea cu „Familia” continuă în 1869, când îi apar *Junii corupți* și *Amicului F.I.* La 1 aprilie 1869, alături de un grup de tineri avându-l în frunte pe Gr. H. Grădeanu, devine membru al Societății literare „Orientul”, care avea menirea să strângă folclor și documente de istorie. El este repartizat pentru asemenea acțiuni în Moldova. Contemporanii îi fixează chipul de „artist”: „Eminescu la 1868/1869 era un tânăr de 19 ani. Statură mijlocie, bine legat. Frunte înaltă, trăsături frumoase și regulate, păr bogat și negru dat înapoi pe umere, cum poartă artiștii. C-un cuvânt, un tip roșcovan foarte frumos” (Ștefan Cacoveanu). Turneele cu trupa lui Pascaly (Iași, Cernăuți) sunt întrerupte de tatăl său, care insistă ca fiul să urmeze cursurile

niversitare la Viena, unde se aflau majoritatea colegilor săi cernăuțeni, promițându-i o bursă regulată. În semestrul de iarnă 1869-1870, este student „auditor extraordinar” la Universitatea din Viena; îi citește pe Confucius, Spinoza, Hegel, Zoroastru, Buddha, Schiller, Büchner, Cantemir, Ricardo, vechile scrieri indiene *Vede*, *Sacuntala* (notele de lectură și reflecțiile proprii sunt adunate într-un *Fragmentarium*); în octombrie 1869 se înscrie în Societatea literar-științifică a românilor din Viena și în Societatea literar-socială „România”, iar în 1871 în Societatea academică social-literară „România jună”, unde ia parte la pregătirea sărbătoririi a patru sute de ani de la sfințirea mănăstirii Putna, ctitoria lui Ștefan cel Mare. În gazeta „Federațiunea” din Pesta, editată de Al. Roman, E. publică în 1870 articolul *Să facem un congres*, susținând solidaritatea românilor cu popoarele oprimite, urmat de articolele *În unire e tăria*, semnat Varro, în care atacă fundamentele constituționale ale dualismului austro-maghiar (îl numește „o ficțiune diplomatică”), și *Echilibrul*. Publică la 15 aprilie 1870 în revista „Convorbiri literare” poemul *Venere și Madonă*, urmat în numărul din august de *Epigonii*. Se poate spune că acum E. își găsește stilul propriu și că poezia lui devine eminesciană. Într-o scrisoare adresată lui Iacob Negruzzi în iunie 1870, E. aduce lămuriri asupra temei poemului *Epigonii*, vorbind de *Weltschmerz* (sentimentul dominant ce bântuie tânăra generație de poeți) și de forța morală, tăria de cuget a generației anterioare: „Dacă în *Epigonii* veți vedea laude pentru poeți ca Bolliac, Mureșan și Eliade, acelea nu sunt pentru meritul intern a lucrărilor lor, ci numai pentru că într-adevăr te mișcă acea naivitate sinceră, neconștiută cu care lucrau ei. Noi, cești mai noi, cunoaștem starea noastră, suntem trezi de suflarea secolului — și de aceea aveam atâta cauză de-a ne descuraja. Nimic — decât culmile strălucite, nimic — decât conștiința sigură că nu le vom ajunge niciodată. Și să nu fim sceptici? Atâta lucru, cele mai multe puteri sfărâmându-se în van, în lupte sterile, cele puține descurajate, ametește de strigățul gunoierului ce înoată asupra apei.” „Ideea fundamentală — explică mai departe poetul — e comparațiunea dintre lucrarea încrezută și naivă a predecessorilor noștri și lucrarea noastră trezită, dar rece. Prin operele liricilor români tineri se manifestă acel aer bolnav, deși dulce, pe care germanii îl numesc *Weltschmerz*. Așa Nicoleanu, așa Schelitti, așa Matilda Cugler — e oarecum conștiința adevărului trist și sceptic, învins de cătră colorile și formele frumoase — e ruptura între lumea bulgărului și lumea ideei. Predecessorii noștri credeau în ceea ce scriau, cum Shakespeare credea în fantezmele sale; îndată însă ce conștiința vine [și arată] că imaginile nu sunt decât un joc — atuncea, după părerea mea, se naște neîncrederea sceptică în propriile sale creațiuni. Comparațiunea din poezia mea cade în defavorul generațiunei noi, și — cred — cu drept.” Publică tot în revista junimistă basmul *Făt-Frumos din lacrimă* (noiembrie 1870), urmat în 1871 de *Mortua est!*, *Înger de pază* și *Noaptea*, iar în 1872 de *Egiptul* (octombrie) și de nuvela fantastică *Sărmanul Dionis* (decembrie 1872-ianuarie 1873). Nuvela, redactată la Viena, cum reiese dintr-o scrisoare a lui Slavici către Iacob Negruzzi, a fost citită de E. în ședința de la 1 septembrie 1872 a Junimii.

Lectura a produs o impresie de extravaganță în rândurile „caracudei”. George Panu, memorialistul societății ieșene, spune că efectul acestei „elucubrațiuni filosofice” a fost catastrofal: „Și dacă n-ar fi fost limba — acea limbă frumoasă a lui Eminescu —, însă limba cu pretenție și emfatică în *Sărmanul Dionis* —, nuvela ar fi fost considerată o extravaganță a unui ascet torturat de foame, de sete și de abstenență și slăbit de flagelațiuni zilnice.” Maiorescu o acceptă și o recomandă pentru publicare. În august 1871 are loc serbarea de la Putna (Slavici este președintele Societății „România jună”, iar poetul e secretar), urmată de congresul studentesc care lansează ideea unității culturale și politice a românilor. E. se înscrie la Facultatea de Drept a Universității din Viena, audiind cursurile din semestrul de iarnă 1871-1872 și în semestrul de vară 1872. Este interesat de istoria filosofiei (Robert Zimmermann), dreptul roman (Robert Ihering), pedagogie și logică (Theodor Vogt), istoria dreptului (Heinrich Siegel), fiziologia și anatomia microscopică, anatomia descriptivă și topografică. La Viena o întâlnește în 1872 pe Ana Câmpeanu, cunoscută sub numele de Veronica, căsătorită în 1864 cu profesorul de fizică și chimie Ștefan Micle, o vreme rector al Universității din Iași. Se infiripă între ei o dragoste care, trecută prin poezie și pecetluită de moartea aproape concomitentă a eroilor, va intra în mitologia românească. Mitul a căpătat în ultima vreme dovezi noi, prin publicarea, după mai bine de o sută de ani a unui număr mare de scrisori necunoscute. Tot în 1872 E. primește de la cel mai important critic al epocii recunoașterea talentului său excepțional. În *Direcția nouă în poezia și proza română*, Maiorescu îl citează după Alecsandri și-i face următoarea caracterizare: „Cu totul osebit în felul său, om al timpului modern, deocamdată blazat în cuget, iubitor de antiteze cam exagerate, reflexiv mai peste marginile iertate, până acum așa de puțin format încât ne vine greu să-l cităm îndată după Alecsandri, dar în fine poet, poet în toată puterea cuvântului, este dl Mihail Eminescu. De la d-sa cunoaștem mai multe poezii publicate în «Convorbiri literare», care toate au particularitățile arătate mai sus, însă au și farmecul limbajului (semnul celor aleși), o concepție înaltă, și pe lângă aceste (lucru rar între ai noștri) iubirea și înțelegerea artei antice.” În decembrie 1872 se înscrie la Facultatea de Filosofie a Universității din Berlin; Titu Maiorescu, ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice, îi acordă o bursă pentru a-și pregăti doctoratul, cu gândul de a-l numi la Catedra de filosofie a Universității din Iași. La Berlin, E. frecventează, în semestrul de iarnă 1872-1873 și de vară 1873, cursurile de filosofie ținute de Eugen Dühring, de istoria filosofiei (Eduard Zeller), filosofia hegeliană (C.N. Althaus), istoria modernă (Johann Gustav Droysen), istoria Egiptului (Karl Richard Lepsius). Audiază și prelegeri de fizică și științele naturii. În semestrul de iarnă 1873-1874 frecventează cursurile lui Hermann Bonitz (istoria filosofiei grecești) și Heinrich Dernberg (istoria Imperiului Roman). Traduce (februarie 1874) fragmente din *Critica rațiunii pure* de Kant. Audiază în semestrul de vară 1874 pe Eugen Dühring (economie națională), istoria romană (Wilhelm Nitzsch), geografia fizică (J. Chr. Poggenorff). Nu ocolește prelegerile despre „psihologia popoarelor”. Se păstrează în manuscrisele sale notele de curs. Se hotărăște să

Coperta ediției din 1883

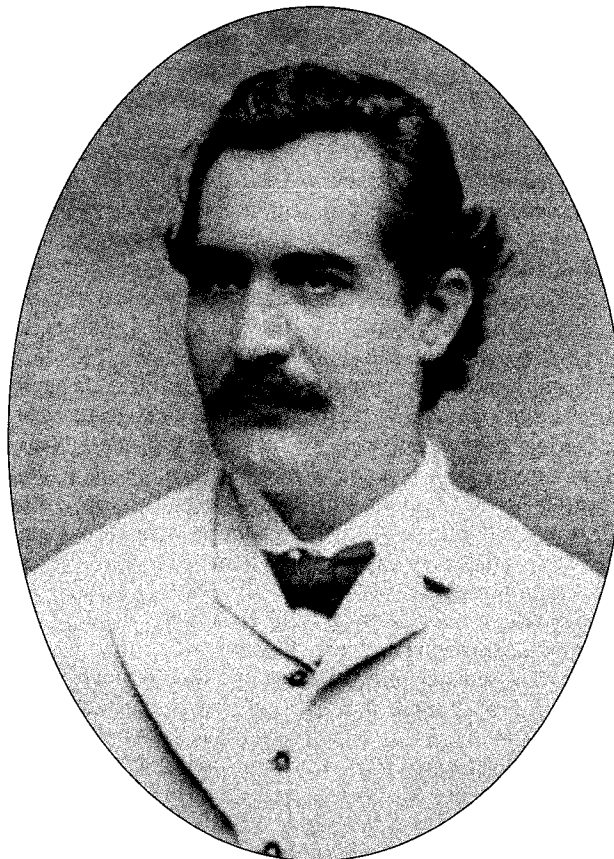
treacă doctoratul și scrie în acest sens lui Maiorescu (mai 1874), apoi renunță. Călătorește (august același an) la Königsberg, Cracovia și Lemberg. În 29 august 1874, Consiliul de Miniștri îl numește, la recomandarea lui Maiorescu, bibliotecar la Biblioteca Centrală din Iași; în iulie 1875 este scos de la conducerea Bibliotecii Centrale (succesorul său este Dimitrie Petrino). Tot junimiștii îl ajută să devină revizor școlar pentru județele Iași și Vaslui; face propuneri pentru organizarea școlilor rurale din județele pe care le controlează. Iacob Negruzzi spune despre revizorul **E.**: „Călătorea din când în când, avea raporturi continue cu învățătorii, cu primarii, cu țăranii, și se întărâta tot mai mult în dragostea sa pentru poporul de jos.” Cunoaște în aceste împrejurări pe Ion Creangă, cu care se împrietenește. La îndemnul poetului, acesta pune pe hârtie *Soacra cu trei nurori*, care, citită la Junimea, trezește entuziasm. Prietenia lor a devenit legendară. Un mare poet, un metafizician care tradusese

pe Kant și îl știa bine pe Schopenhauer, și un „bivol de geniu” (cum l-a numit G. Călinescu), fără multă știință de carte, iată o ecuație paradoxală. Scrisorile arată însă o afecțiune frumoasă și statornică între ei. **E.** intuiește geniul de povestitor al humuleșteanului și îl introduce la Junimea. D. Petrino întocmește în martie 1876 un raport prin care îl învinuiește pe **E.** de „sustracțiune” din avutul instituțiunii (Biblioteca Centrală din Iași). Instanțele judecătorești nu dau curs acestor acuzații. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii (fără Maiorescu, care demisionase) îl destituie totuși din funcția de revizor. Poetul devine redactor la „Curierul de Iași”, foaia publicațiilor oficiale ale Curții Apelative din Iași. Semnează aici, până la mijlocul anului 1877, cronici dramatice, articole, publică nuvela *Cezara* și schița *La aniversară*. Moare la 13 august 1876 Raluca, mama sa. Îi apar în „Convorbiri literare”, după alte colaborări cu versuri și recenzii, poeziile *Melancolie*, *Crăiasa din povești*, *Lacul*, *Dorința*, *Călin* (*File din povești*) și *Strigoii*. Un contemporan (I.S. Ionescu) îl descrie în acest chip: „Eminescu în vremea aceea era un tânăr cam de 28-29 ani, bine făcut, potrivit de înalt, cu fața lungăreață încalată, cu mustața neagră, plete lungi și negre îi cădeau pe spate, o redingotă neagră cam ponosită, cu o cravată măslinie și cu puchiței albi, rotunzi, ieșea bulbucată din jiletca sa vineție-neagră, închisă cu două rânduri de limbi.” La sfârșitul lui octombrie 1877 se vede nevoit să plece din Iași, vine la București și intră la „Timpul”, ziarul „partidei conservatoare”. E coleg cu Slavici și mai târziu cu I.L. Caragiale. Începând din noiembrie are o activitate publicistică intensă. Ideile despre „statul natural”, adversitatea radicală față de „fantasmagoriile” „roșilor” (liberalii adepți ai „formelor fără fond”) și întreaga lui concepție despre societatea românească se definesc în această perioadă de publicistică ardentă. Munca extenuantă de la „Timpul” nu-l împiedică să aibă și o viață pasională, în afara relației durabile cu Veronica Micle. Este cunoscută idila cu Cleopatra Poenaru, fiica pictorului Constantin Lecca, femeie – se spune – nu prea frumoasă, dar înzestrată spiritual. Romanța *Pe lângă plopii fără soț* ar fi fost inspirată de ea, însă faptele nu sunt sigure, întrucât o altă legendă fixează plopii fără soț în Iași. Veronica Micle ar fi fost, în acest caz, inspiratoarea poemului. Lucru, iarăși, nesigur. O cronică sentimentală ar cuprinde și pe Mite Kremnitz, cumnata lui Maiorescu și, se pare, una dintre iubirile ilicite ale criticului; *Atât de fragedă...* ar fi fost scrisă pentru ea. În amintiri, Mite Kremnitz se referă la acest episod în care intră și un cast sărut și o prietenească ridicare în brațe, urmate de o lectură din *Cântul V* din *Infernul* lui Dante (acela în care e vorba de iubirea, mijlocită de lectură, dintre Paolo Malatesta și Francesca da Rimini). Apropierea platonice nu are urmare. **E.** se întoarce la vechile lui fantasmе. Gazetăria îi solicită aproape toate forțele spiritului. În 1881 îi sunt publicate în „Convorbiri literare” patru din cele cinci *Scrisori* (a cincea apare postum, în 1890). În aprilie 1882 citește la Junimea (bucureșteană) *Lucașfârul* (publicat în 1883 în „Almanahul Societății academice social-literare «România jună»” din Viena). În iunie 1883 se declanșează boala. Este declarat alienat mintal și internat la Sanatoriul Caritas al doctorului Alexandru Suțu. În

iulie același an apare în „Convorbiri literare” poezia *Doina*. Prin grija lui Maiorescu **E.** este trimis la Viena și internat la Institutul Ober-Döbling (20 octombrie 1883). Este însoțit de un vechi prieten, Alexandru Chibici-Răvneanu. În decembrie 1883 îi apare volumul *Poezii*, cu o prefață de Titu Maiorescu, la Editura Socec din București. Volumul cuprinde șazeci și patru de poezii publicate între 1870 și 1883. Maiorescu le pune într-o anumită ordine pentru a le da o mai mare relevanță. Este mulțumit de ceea ce obține, căci iată ce scrie Emiliei Humpel, sora sa: „Poeziile, așa cum sunt orânduite, sunt cele mai strălucite din câte s-au scris vreodată în românește și unele chiar în alte limbi.” În ianuarie 1884 Maiorescu îl vizitează la Ober-Döbling; la 9 ianuarie încetează din viață Gheorghe Eminovici. **E.** părăsește Viena în februarie și călătorește în Italia. Întors în țară, revine pentru o scurtă perioadă la București, apoi la Iași, unde e găzduit de Miron Pompiliu și ulterior de Vasile Burlă. În august-septembrie 1885 poetul se află lângă Odessa, la tratament, în 1887 este la Hall, în Austria, tot pentru tratament, mai înainte (noiembrie 1886) fusese internat în ospiciul de la Mănăstirea Neamț. Continuă să-i apară, în această perioadă dificilă, poezii în „Convorbiri literare”, scrise, bineînțeles, mai înainte. Stă o vreme la Botoșani, cu sora sa Henrieta, în aprilie 1888 pleacă la București cu Veronica Micle. Traduce din Émile Augier (*Le Joueur de flûte*) și încearcă să-și reia activitatea publicistică, scriind în „România liberă”, ziar junimist, și în „Fântâna Blanduziei”. În februarie 1889 este internat în spitalul Mărcața, apoi la Caritas. Joi, 15 iunie 1889, poetul moare. Peste câteva săptămâni, la 3 august 1889, moare și Veronica Micle. Legenda iubirii lor se pregătește să intre în eternitate. **E.** este înmormântat în după-amiaza zilei de sâmbătă, 17 iunie, în cimitirul Bellu din București. Printre cei care îl însoțesc se află primul ministru Lascăr Catargiu, Titu Maiorescu, Mihail Kogălniceanu, Th. Rosetti, D. Aug. Laurian. Maiorescu va dona peste câțiva ani, în 1902, Academiei Române manuscrisele lăsate de **E.**, care însumează circa 14 000 de pagini. Scrierile postume încep să fie tipărite la începutul secolului de Nerva Hodoș și Ilarie Chendi (1902), editarea continuând până în anii '30, când G. Călinescu va face în cele cinci volume din *Opera lui Mihai Eminescu* (1934-1936) o prezentare critică generală a operei antume și postume a poetului. Perpessicius începe să pregătească ediția completă a operei, iar primul volum apare în 1939 la Editura Fundațiilor Regale, ultimul pe care îl realizează, al șaselea, fiind editat în 1963. Au preluat ediția alți eminescologi, astfel că după mai bine de un secol de la moartea poetului există o ediție integrală a operei sale. Academia Română a publicat (sub îngrijirea lui D. Vatamaniuc, eminescolog reputat) o ediție tip „Pléiade” a operei integrale a scriitorului (I-VII, 1999-2003). Paralel, câteva generații de eminescologi au încercat să-i descifreze sensurile, de la Titu Maiorescu, cel dintâi care a intuit geniul eminescian, până la G. Călinescu, Tudor Vianu, Pompiliu Constantinescu, D. Murărașu, D. Caracostea, Rosa del Conte, Alain Guillermou, Liviu Rusu, Constantin Noica, D. Popovici, Augustin Z. N. Pop, Ladislau Gáldi, Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Edgar Papu, Al. Piru, George Munteanu, I. Negoitescu, Mihai

Drăgan, D. Vatamaniuc, Eugen Todoran, Constantin Ciopraga, Ioana Em. Petrescu, Mihai Cimpoi, Theodor Codreanu, N. Georgescu, Monica Spiridon ș.a. **E.** continuă să fie proba de încercare a criticului și istoricului literar român. Nu este critic, spunea G. Călinescu, cine n-a scris un studiu acceptabil despre **E.** În ultimii ani au apărut semne de iritare față de opera și cultul eminescian. Revista „Dilema” a publicat un număr (265/1998) în care câțiva publiciști tineri declară că **E.** îi plictisește și că, în genere, este un poet depășit, un prozator inexistent și un publicist nul. Este expresia unui proces mai general, vizibil și în domeniul istoriei, de demitizare a valorilor naționale, pe motiv că acestea au fost exagerate și, în consecință, trebuie revizuite pentru a putea să fim, astfel, acceptați în Europa. Argument facil. **E.** este el însuși, prin cultură și prin deschiderea mare a poeziei sale, un european din Răsărit. Ideea, pusă din nou în circulație cu acest prilej, cum că **E.** nu este un poet național pentru că are o gândire paseistă, nu progresistă, este completamente falsă. Calitatea poeziei nu ține nici de progresismul, nici de conservatorismul ideilor, ci de cu totul altceva.

Opera lui **E.** este vastă și cuprinde aproape toate genurile literaturii. G. Călinescu a făcut în primul volum din *Opera lui Mihai Eminescu* o descriere amănunțită a lucrărilor, transcriind masiv din manuscrisele rămase de la poet. Multe dintre aceste

Dacă nu în natura acestei arte de a
 găsi și efectele cele mai gigantice în
 ti. min. singur moment. ^{Punct} ~~de~~ ~~ce~~ ~~valori~~
 conștiente
 spirituale a unei creații bogate și aduce
 adesea înaintea intuiției artistice sensuale cât
 și spirituale viața deplină a omului în
 expresiunea sa cea mai naltă, și răfăre.
 gura și auzul celei mai pătunțitoare, fluxul
 și refluxul în altă gigantie și a dat
Albăstruțului poetic, și pe urmă a
 mîncărit fantasia fluxului vieții. Tot
 ce poți experia sufletului mai eguduitor,
 manifestarea unor bucurii bete, străznicia
 naturilor demonice, rezistența sublimă
 a unui suflet contra contra puterii
 destinului și după aceea umorul, ce
 volatiliză toată defectele imposibilității
 parabolice (Zachliffenit), care se quita
 (gnomifon) pe sine însuși în această discor
 funere, toată artea și tot ce poți expe-
 ria și începutul omului în adăncimea

scrieri au rămas în stadiu de proiect. Ele constituie lotul masiv de postume în care unii critici văd, în cazul versurilor, un poet mai interesant decât acela din antume. Un punct de vedere care nu se susține. Originalitatea lui E. se observă în totalitatea operei sale. Al. Piru a compartimentat această operă în patru faze și a numărat paginile scrise în cei șaptesprezece ani activi ai poetului. Cea dintâi (1866-1869) stă sub influența lui Alecsandri, Bolintineanu, Heliade (acea pe care îi laudă în Epigonii); a scris 43 de poezii, a publicat 12, adică 28 de pagini din 92 câte însumează toate poemele; trebuie asociate aici și proiectele dramatice (*Amor pierdut* – *viață pierdută*, *Emmi*, după o poezie de Alecsandri) și romanul *Geniu pustiu*. A doua fază (1870-1874) ocupă anii de studii la Viena și Berlin. E. începe să publice la „Convorbiri literare”, scrie aproximativ 200 de pagini de poezie (printre ele poemele *Feciorul de împărat fără stea*, 844 de versuri; *Memento mori*, 1302 de versuri), din care tipărește doar 35 de pagini. Faza a treia (1875-1879) însumează 316 pagini de poezie, fiind reținut pentru tipar doar un sfert. Se remarcă prin vastitatea lor *Călin Nebunul* (727 de versuri), *Fata în grădina de aur* (487 de versuri), *Miron și frumoasa fără corp* (540 de versuri). Accentele lirice superioare se află însă în altă parte, în micile poeme erotice. În ultima fază (1880-1883) îi apar *Scrisorile*, *Luceafărul*, un număr de elegii și *Kamadeva* (ultima poemă publicată, 1887); scrie însă mai multe versuri (202 pagini), publicând doar jumătate. Adunând

paginile, Al. Piru spune că E. a scris 800 de pagini de poezie și a publicat în timpul scurtei sale vieți doar o pătrime. O socoteală aproximativă, desigur, pentru că pagina nu-i un obiect de măsură pentru judecarea poeziei. Datele sunt totuși utile pentru că arată cel puțin un fapt: E. scrie mult și selectează puțin. Se adaugă la aceste 800 de pagini alte câteva mii, câte însumează toate articolele, proza, proiectele dramatice, traducerile, prelucrările, adaptările sale, de la schița unei gramatici sanscrite la un dicționar de rime. Nu în toate este excepțional (ideea unui E. „monstru de erudiție”, protocronist în toate, inclusiv în termodinamică și matematică, a fost ironizată de G. Călinescu), dar toate aceste încercări arată o minte iscoditoare și o voință într-adevăr uriașă de a stăpâni multe domenii. În această perspectivă formula lui C. Noica – E., „omul deplin al culturii românești” – are o noimă.

Sigur este că E., legat în tinerețea sa de teatru, a voit să scrie un „dodecameron dramatic” centrat pe destinul Mușatinilor. Un ciclu de tragedii care ar fi trebuit să cuprindă episodul *Dragoș Vodă*, apoi *Alexandru cel Bun*, *Ștefan cel Mare*, *Bogdan cel Chior*, *Ștefan cel Tânăr*, *Petru Rareș*, *Alexandru Lăpușneanu* etc. Proiectul nu a fost realizat decât fragmentar. Au rămas câteva tablouri dramatice din care a extras apoi, separat, câteva poeme. Intenția de a aduce istoria pe scenă este mai ambițioasă și începe cu dacia. *Decebal*, o dramă istorică scrisă, probabil, în epoca berlineză, imaginează atmosfera de la curtea regelui dacilor în preajma confruntării cu armata romană. Decebal tocmai i-a învins pe iasigi și face elogiul vitejiei poporului său („La moartea noastră / Popoare-ntregi privesc ca la o stea”) și visează o conspirație universală împotriva Romei: „Marea întregă s-a mișcat cu mine. / Din codrii-antici și din pustii de gheață, / De sub lumina aurorei boreale / Și din dumbrăvi de laur, din pustia / Egiptului vechi, a Libiei arse, / Porniți de constelații sângeroase, / Cu mîntea-aprinsă de preoți bătrâni / Popoarele pornesc în contra Romei.” Dochia este însă mai sceptică și, în stilul poemelor lui E., vorbește despre chinul care domnește în lume, de moarte și de nemurire. Unele versuri trimit la începuturile lumii, când nu era nici ființă, nici neființă: „Nu marea aerului, nu auzul, / Nimic cuprinzător, nimic cuprins, / Nu era moarte, nemurire nu / Și fără suflet răsufla în sine / Un ce unic ce poate nici n-a fost!” Ultimul act îl arată pe Decebal înfrânt, rătăcitor, meditănd shakespearean asupra destinului său și al Daciei: „Sunt eu ori nu mai sunt eu e-ntrebarea? / [...] Și-acum alerg dezmoștenit de tron-mi, / Un biet bătrân sărac, necunoscut, / Unde-i mărirea lumii? Unde-i? / Oare este?” Alte fragmente duc acțiunea la Roma (*Pacea pământului vine s-o ceară*, din aceeași epocă berlineză). Împăratul (Traian) discută cu Celsius, profet, care-l sfătuiește să nu-i atace pe daci. Este începutul creștinismului (care amenință Roma), și Celsius îl definește astfel: „Această religie a tăcerii și a suferinței, a iubirii și a milei este un Nu pus pe cartea istoriei întregi.” Mai coerentă și mai aproape de conflictele specifice teatrului este *Bogdan-Dragoș*. Aici apare infernală Bogdana, o Lady Macbeth moldavă, care în complicitate cu Sas otrăvește pe bătrânul voievod Dragul și vrea să-lucidă și pe Bogdan, urmașul desemnat. Sas este fiul care

trebuie să urmeze, după datină, la tron. Bogdana face teoria răului care triumfă în lume, reproducând versuri pe care E. le-a mai folosit în alte poeme: „Au crezi tu cum că lumea făcută-i pentru bine? / Ne-o spun aceasta popii și cărțile lor vechi; / De mii de ani ne sună povestea în urechi. / Nu vezi ce răsplată virtutea are-n lume: / Un giulgi și patru scânduri — Pentru așa comoară / Treci însetat pe lângă a vieții vii isvoară.” Salvat, tânărul Bogdan recită unei Ana versuri pe care E. le-a publicat ulterior sub titlul *Atât de fragedă...* Un proiect din epoca 1868-1869, *Mira*, se referă la epoca lui Ștefan cel Tânăr. „O metafizică delirantă se răsfăță copilărește pretutindeni”, zice G. Călinescu. Autorul însuși se arată nemulțumit de această dramă într-o scrisoare către Iacob Negruzzi, deși ambiția inițială fusese mare: „De-ar fi fost să fie, apoi ar fi fost în maniera lui *Faust*, deși nu totuși.” Sunt aici note din *Memento mori* și *Mureșanu*. Unele versuri (drama este scrisă în versuri și proză) au trecut în *Melancolie*, așa cum piesa *Alexandru Lăpușneanu* (din epoca bucureșteană, 1879-1881) anunță prin câteva versuri *Scrisoarea III*. Modelul este aici, au observat toți comentatorii, *Timon din Atena* de Shakespeare. Informațiile istorice sunt luate însă din *Fragmente din istoria românilor* de Eudoxiu Hurmuzachi. Sunt și alte proiecte dramatice care n-au decât o importanță strict documentară. Ele arată obsesiile naționale ale lui E., cea dintâi fiind dorința de a construi, în versuri și în teatru, o epopee a românilor, luând-o de departe, de la daci și romani.

Dacă sunt lăsate deoparte poemele pregătitoare de început, poate fi întâlnit, odată cu publicarea poemelor *Venere și Madonă*, *Mortua est!* și *Epigonii*, un poet care tratează într-o manieră proprie temele romantismului de care poezia europeană se despărțise. În 1857 apăruseră deja *Florile răului* de Baudelaire, iar Rimbaud cerea „să fim absolut moderni și să îngropăm definitiv arborul binelui și al răului”. E. nu este propriu-zis „un ultim romantic” european, cum s-a zis, așezat la coada unui mare curent poetic, este un poet care reformulează dintr-o perspectivă proprie miturile romantismului în pragul modernității și le îmbogățește cu experiența culturală a altei lumi (răsăritene). Fără a mai vorbi de propria experiență și propriile fantasme, care negreșit fac din el un mare creator care vede lumea prin fereastra melancoliilor și reveriilor sale. *Epigonii*, poem didactic și polemic, cu o retorică ce pare obosită, încântă și azi la lectură prin accentele lui vizionare. Indignarea din partea a doua atinge accente puternice și lirismul sarcastic, cu nuanțe biblice, este copleșitor. Este, poate, la mijloc și obișnuința, dar când privirea cade pe versul bine știut: „Iară noi? Noi, epigonii?... Simțiri reci, harfe zdrobite”, mecanismele interioare ale imaginației noastre se pun în mișcare și spiritul critic este uluit de forța cu care se rostogolesc în ritmuri accelerate imaginile unei teribile mării. Nu mai contează banalitatea dialectală a cuvântului „răpejune” când există versul extraordinar „Noi cârpin cerul cu stele, noi mânjim marea cu valuri”. Și încă altele care au intrat în memoria noastră și revin acum, în timpul lecturii, proaspete și culpabilizante ca versetele din *Vechiul Testament*. O formidabilă retorică a negației însuflețește această antiteză, reluată în

Scrisoarea II și *Scrisoarea III* și, sub forme mai voalate, în numeroase alte poeme, acolo unde trecutul și prezentul stau, ireductibil, față în față. Scepticismul coboară până la rădăcinile existenței și atrage totul într-o negație vehementă, demonstrativă, pierdută într-o uriașă scârbă de lume: „Ce e cugetarea sacră? Combinare măiestrită / Unor lucruri nexistente; carte tristă și-ncălțită, / Ce mai mult o încifrează cel ce vrea a descifra. / Ce e poezia? Înger palid cu priviri curate, / Voluptos joc cu icoane și cu glasuri tremurate, / Strai de purpură și aur peste țărâna cea grea”. Cu *Venere și Madonă* și *Mortua est!*, E. intră în ceea ce Maiorescu și G. Călinescu considerau a fi — după vorba celui din urmă — „materia de temelie” a poetului, adică vocația uranică și frica de disoluție. Însă ce se simte întâi în poem este tonalitatea lirică nouă. Este prima oară când ea se exprimă elocvent într-un poem integral realizat estetic. Se pot descoperi aici un stil al construcției lirice, o muzică inconfundabilă a versurilor, un număr de simboluri și, desigur, o relație specifică între ele. E. începe să devină cu adevărat eminescian. În *Venere și Madonă* discursul se bazează pe o antiteză abstractă: Venera („ideal pierdut în noaptea unei lumi ce nu mai este”), îndumnezeită de artă (Rafael), devenită astfel arhetip al femeii sublime cu contingențe mistice, pe scurt „Madona Dumnezeie”, și femeia stearpă, „fără suflet, fără foc”, produs imperfect al realului. Mai este un subiect în acest discurs, și anume poetul îndrăgostit, în fapt, autorul discursului amoroș și tăgăduitor. Confesiunea lui are tonalități variate și o organizare aproape didactică: definirea arhetipului în culori divine, după care urmează momentul negației; este celălalt termen al comparației, femeia crudă și seacă peste care, neștiutor, îndrăgostitul a aruncat „vălul alb de poezie”. Ca totdeauna la E., negația are o mai mare forță lirică. Portretul bacantei adună toate invectivele lumii și prin contrast (acesta este elementul esențial al poemului) se simte artistul, detașarea lui de nimicurile vieții, atitudinea hiperioniană, în fașa aici. Negația este dublată și într-un anumit sens subminată de orgoliul creatorului care a făcut dintr-o femeie coruptă o sfântă, dintr-o bacantă o madonă, dintr-o palidă ființă cu suflet de venin o zeitate. Orgoliul merge atât de departe, încât cel ce pune în scenă contradicția fundamentală dintre artă și obiectul ei din sfera realului riscă o comparație pe care artiștii ezită, de regulă, s-o facă: „O, cum Rafael creat-a pe Madona Dumnezeie”. O înfumurare însă acceptabilă, o închipuire care ridică mica dramă sentimentală într-un plan superior al negației. În fond, vina femeii este aceea de a nu se potrivea cu mitul făurit de timpurile îndepărtate și reluat de marea artă. O indignare, s-ar putea spune, sublimă, o învinuire care nu descalifică obiectul și, după ce antiteza s-a consumat și demonstrația a fost făcută, discursul vine cu negarea negației și propune ideea izbăvitoare și purificatoare a iubirii. Efectul liric este remarcabil. După atâtea tensiuni acumulate, după o demonstrație nimicitoare, acuzația este retrasă și tăgăduitorul cere în genunchi iertare. Demonul capătă acum înfățișări sublime și îndrăgostitul face jurământ de credință: „Plângi, copilă? — C-o privire umedă și rugătoare / Poți din nou zdrobi și frânge apostat-inima mea? / La picioare-ți cad și-ți caut în ochi negri-adânci ca marea, / Și

sărut a tale mâne, și-i întreb de poți ierta. // Șterge-ți ochii, nu mai plânge!... A fost crudă-nvinuirea, / A fost crudă și nedreaptă, fără razem, fără fond. / Suflete! de-ai fi chiar demon, tu ești sântă prin iubire, / Și ador pe acest demon cu ochi mari, cu părul blond." G. Călinescu este de părere că numai aceste două strofe sunt „întrucâtva vrednice de poet, deși sufocate de vorbe inutile". Nu are dreptate. Poemul în totalitate este demn de talentul poetului și place și azi la lectură prin amestecul de naivitate și indignare, de cântare plângătoare și manifestare juvenilă a orgoliului. Versurile sunt admirabil tăiate și micile aglomerări de epitete nu tulbură curgerea lor muzicală. În celălalt poem, *Mortua est!*, voluția uranică de care vorbește G. Călinescu este palidă și convențională (copila moartă se ridică la ceruri și trece pe sub arcuri zidite din stele și prin râuri de foc cu poduri de-argint). În schimb, viziunea morții cosmice este pregnantă. Ea anunță o linie puternică și roditoare în lirismul eminescian. I se asociază neîncrederea în perfecțiunea creației divine și, consecință firească, negația lumii. Moartea este un act absurd și, dacă este absurd, asta înseamnă că lumea nu are sens. Dumnezeu este absent, așadar, din lanțul cauzalității sau s-a retras din lume, căci semnele lui nu se văd. Poetul ajunge la o teribilă apostazie: „A fi? Nebunie și tristă și goală; / Urechea te minte și ochiul te-nșală; / Ce-un secol ne zice, ceilalți o deszic. / Decât un vis sarbăd, mai bine nimic." Este de observat că în această fază în care eminescianismul explodează pur și simplu în poezie, aducând un mare număr de mituri și fantasmă până atunci necunoscute în literatura română, sunt câteva motive și scenarii lirice care se repetă.

Este foarte greu de compartimentat o operă lirică atât de vastă, dar, dacă se acceptă că orice împărțire este imperfectă și nu are alt rost decât acela de a facilita studiul, se poate spune că poezia lui E. se concentrează în jurul câtorva mituri care vin și dispar pentru a reapărea, în alte poeme, sub înfățișări și cu conotații schimbate. Ele comunică între ele și adeseori fără de veste își schimbă locul într-un discurs în care amănuntul este observat din unghi cosmic. Este, întâi, mitul nașterii și al morții universului, acela din *Memento mori*, *Mureșanu*, *Gemenii*, *Rugăciunea unui dac*, *Scrisoarea I* ș.a. „Mașinăria lumii" este văzută de sus, filosofic, începând cu momentul genezei și încheind cu stingerea imaginată de un poet al apocalipsului. Al doilea mit, legat de cel dinainte, este mitul istoriei. „Mașinăria lumii" este judecată acum în perspectivă istorică și cu criterii morale. De la *Epigonii* și *Împărat și proletar* până la *Scrisoarea III*, poemele explică mersul lumii și sunt organizate pe ideea unei incompatibilități fundamentale: aceea dintre plenitudinea și înțelepciunea trecutului și căderea prezentului. Un E. satiric, vizionar, poet al unei imense scârbe sau, dimpotrivă, înflăcărat apărător al valorilor tradiționale, se manifestă în interiorul acestui vast spațiu liric care adună un număr mare de teme și fantasmă. În raport cu miturile anterioare este și al treilea, mitul dascălului (înțeleptul, magul) care știe să citească semnele întoarse din cartea lumii și apără legea veche. El este urmașul zeilor din timpurile mitice și trăiește într-o peșteră misterioasă sau în umbra zidurilor egiptiene. Aici își află loc (aici și în vecinătatea celorlalte două mituri) metafizica negației

absolute din *Rugăciunea unui dac*, blestemul din *Gemenii* sau rugăciunea teribilă din *Mureșanu*, sub presiunea răului universal și a corupției istorice. Al patrulea este mitul erotic, cu nuanța idilizantă din micile poeme bucolice și cu aceea filosofică din *Lucașfărul*. Expresia lui este variată, și într-un loc sugerează voluptatea adormirii, în altul, melancolia incompatibilității dintre bărbat și femeie, nostalgia neîmplinirii, chinul dulce, oximoronic. Urmează mitul oniric și el însușlește poemele și prozele care imaginează lumile posibile, spațiile cosmice, tărâmurile în care stăpânește o altă ordine de crește o altă floră. Aici se desfășoară existențele paradisiace care scapă de mașinăria lumii istorice. Un nume trebuie găsit pentru alt mit (al șaselea), acela care sugerează existența unui spațiu de securitate pentru spiritul romantic bolnav de nemărginire, ostil față de limitele existenței mărunte. Să i se spună, poate, mitul întoarcerii la elemente, bazat pe ideea „recosmicizării" omului. Codrul este un element recurent în acest posibil spațiu de securitate. Peisajul nu e numai o stare de suflet, este și locul în care spiritul romantic regăsește ritmurile marelui univers. Următorul mit (al șaptelea) exprimă poziția și rostul creatorului în raport cu toate celelalte experiențe ale spațiului: mitul creatorului, deci și filosofia lui de existență. *Odă (în metru antic)* și *Lucașfărul* sunt poeme tipice pentru această categorie, deși formele lor lirice sunt atât de diferite. Este vorba de mitul creatorului și de condiția geniului în existența comună. Este, în fine, și un mit al poeziei, care se manifestă sub două înfățișări: prima e directă, explicită (poezia ca temă de reflecție în poem; poetul care pune „haine de imagini pe cadavru trist și gol"), iar a doua — și aceasta este esențială — este indirectă, ca expresie a unei muzicalități interioare profunde, un orfism generalizat, o muzică inconfundabilă care devine semn de identitate al eminescianismului; ideile, stările de suflet, un mod de a fi în lume, viziunile, miturile, toate vin și se pierd într-un discurs esențialmente muzical. Obiectele materiale trec, înainte de a ajunge în poem, printr-o invizibilă „cameră de muzică". Poezia este înainte de orice o muzică încorporată în limbaj. Universul există ca să justifice apariția acestei „cărți a sunetelor" care se armonizează. Poemele pot fi privite prin fereastra acestor mituri fundamentale. Adevărul este că mai toate simbolurile se amestecă în poemele ample, și chiar în micile poeme ocazionale miturile se aglomerează. Pentru aceasta orice pretext este bun. *La moartea lui Neamțu* (1870) este, în chip evident, un poem ocazional. O meditație în marginea unui eveniment trist. Poetul îl folosește însă pentru a judeca „mașinăria lumii". Și o face în termenii unui lirism vizionar, superior sarcastic, cu o negație abstractizată, filosofică. Ce este omul, ce valoare are existența lui, ce a rămas din tot ce a fost bun și frumos? Întrebări umilitor de simple, la îndemâna oricui. E. găsește definiții tulburătoare pentru spirit („moartea e un caos de lumină", „de lemnoasa mân-a morții inima e stoars-acum") și, din reflecția în jurul nimicului și a neputinței de a înțelege mecanismele lumii, scoate câteva versuri memorabile. Ele se grupează în final în jurul unei idei cu o largă circulație în literatura europeană — viața este vis, lumea este un vis al morții eterne: „În zădar ne batem capul, triste firi

vizionare, / Să citim din cartea lumii semne ce noi nu le-am scris, / Potrivim șirul de gânduri pe-o sistemă oarecare, / Măsurăm mașina lumii cu acea măsurătoare / Și gândirile-s fantome, și viața este vis." Dar ceea ce este aici relativ simplu și formulat în versuri concentrate capătă extindere și se manifestă în vaste panorame în poemele ulterioare. Tema „mașinării lumii” este cercetată în mai multe feluri, de la ironia metafizică (râsul filosofic al romanticilor) la viziunea stingerii lumii. Sunt câteva scenarii pe care poetul le utilizează. Unul este acela din *Epigonii*, reluat în *Scrisoarea II*, în *Scrisoarea III* ș.a. Altul, mai descriptiv, hugolian, se desfășoară în ritmurile unui mare fluviu. Este formula din *Panorama deșertăciunilor*, *Povestea magului călător în stele*, *Strigoii*, *Gemenii* și din alte poeme ample, cu elemente epice, cu personaje-simboluri sau personaje-mituri, plasate în mai multe spații culturale și în mai multe mitologii, de la zeii egiptieni la zeii nordici. Nu este ignorat Zamolxis și, în *Luceafărul*, este adus în scenă chiar Demiurgul. Când sunt recitate acum, aceste poeme sincretice, în care se găsesc mai toate fantasmalele unui romantism spiritualizat, sensibilitatea noastră vibrează mai tare în fața momentelor de negație. Ea este surprinsă de forța și originalitatea lirică ce există în fragmentele despre moartea universului. Spre exemplu, ultima parte din *Memento mori*. Este o imagine fastuoasă a morții: în doma cerurilor vuiesc tunete, stele cad și în cădere dezagregă alte lumi, clopote mari de jale bat asurzitor, în

catapeteasma lumii soarele se îngălbenește, fulgerele îngheață în aer. Pe scurt, bătrâna lume se năruie și ea provoacă un spectacol poetic mare: „C-a venit domnia morții, sfărâmând bătrâna lume — / Stele cad și în cădere alte lumi rup cu lovire; / Într-a cerurilor domă tunetele să vuiască / Ca mari clopote de jale, fulgere să strălucească / Ca făclii curate, sfinte pe pământu-nmormântat. // Marea valur'le să-și miște și să tremure murindă, / Norii, vulturii muriumbrii, a lor aripi să-și aprindă, / Fulgeri rătăciți s-alerge spintecând aerul mort; / În catapeteasma lumii soarele să-ngălbenească, / Ai peirii palizi îngeri dintre flacăre să crească / Și să rupă pânz-albastră pe-a cerimei întins cort. // Fulgerele să înghețe sus în nori. Să amortească / Tunetul și-adânc să tacă. Soarele să pâlpiiască, / Să se stingă... Stele-n ceruri tremurând să cadă jos; / Râur'le să se-nfioare și-n pământ să se ascundă / Și să sece-a lumii față, să se facă neagră. Frunze / Galbene, uscate, cerul lumile să-și cearnă jos. // Moartea-ntindă peste lume uriașele-i aripi: / Întunericul e haina îngropatelor risipe. / Câte-o stea întârziată stinge izvorul ei mic. / Timpul mort și-ntinde membrii și devine veșnicie. / Când nimic se întâmpla-va pe întinderea pustie / Am să-ntreb: Ce-a rămas, oame, din puterea ta? — Nimic!” Se vede că tabloul acestei stingeri cosmice îl prefațează pe acela, mai concentrat și mai șlefuit poetic, din *Scrisoarea I*. Extincția este sugerată prin aceleași elemente (planetei îngheață și, scăpați de frâiele luminii, cad haotic în spațiu, catapeteasma

Casa de la Ipotești

lumii se înnegrește, totul se pregătește să reintre în eterna pace printr-o progresivă, ireversibilă ruinare. O metaforă este aici memorabilă: aceea a timpului mort care se dilată și devine eternitate: „Timpul mort și-ntinde membrii și devine veșnicie”. Revenind la imaginea scilpitoare a agoniei cosmosului și a desfacerii mașinării lumii din *Memento mori*, ea are un evident suport filosofic. Comentatorii de până acum ai lui Eminescu i-au arătat sursele. Lumea este condusă de rău și de ură (tabloul dramatic *Andrei Mureșanu, Împărat și proletar, Preot și filosof*), lumea este un vis și visul este proiecția morții implacabile și veșnice, oamenii sunt „copiii nimicniciei”, urmașii lui Cain, arta înfrumusețează și sublimază nimicul, femeia e calpă, contingentul mizerabil. Dacă răul este „colțul vieții” și „șinta lumii este rea”, iar universul întreg este praf, vizionarul sumbru Mureșanu, „sfărâmat de lume”, cere moartea ginte sale. Decât o soartă rea, mai bine o dispariție glorioasă: „Decât o viață moartă, un negru vis de jale, / Mai bine, stinge, Doamne, viața ginții mele, / Decât o soarte aspră din chin în chin s-o poarte, / Mai bine-atingă-i fruntea suflarea mării moarte!” De aceste dezastre profită, în continuare, poezia. **E.** silește limba română să primească marile viziuni, miturile, conceptele esențiale și să le traducă într-o figurație lirică formidabilă chiar și în poemele lui demonstrative, didactice (*Memento mori, Gemenii, Scrisori*). *Rugăciunea unui dac* reprezintă capodopera acestui nihilism filosofic teribil, contrazis de vitalitatea și originalitatea lirică din interiorul expresiei lirice. Se înțelege de ce poemul place scepticului Cioran („expresia exasperantă, extremă, a neamului valah, a unui blestem fără precedent”). Este o călătorie a spiritului romantic la capătul negației. Este punctul cel mai înaintat într-o metafizică a haosului și a disperării. Setea de repaus se însoțește cu un extraordinar blestem întors spre rădăcinile ființei: „Să blesteme pe-oricine de mine-o avea milă, / Să binecuvânteze pe cel ce mă împilă, / S-asculte orice gură, ce-ar vrea ca să mă rădă, / Puteri să puie-n brațul ce-ar sta să măucidă, / Ș-acela între oameni devină cel întâi / Ce mi-a răpi chiar piatra ce-oi pune-o căpătâi. // Gonit de toată lumea prin anii mei să trec, / Pân' ce-oi simți că ochiu-mi de lacrimi e sec, / Că-n orice om din lume un dușman mi se naște, / C-ajung pe mine însumi a nu mă mai cunoaște, / Că chinul și durerea simțirea-mi a-mpietrit-o, / Că pot să-mi blestem mama, pe care am iubit-o — / Când ura cea mai crudă mi s-a părea amor... / Poate-oi uita durerea-mi și voi putea să mor. // Străin și făr' de lege de voi muri — atunce / Nevrednicu-mi cadavru în uliță l-arunce, / Ș-aceluia, Părinte, să-i dai coroană scumpă, / Ce-o să asmuțe căinii ca inima-mi s-o rumpă, / Iar celui ce cu pietre mă va izbi în față, / Îndură-te, stăpâne, și dă-i pe veci viață! // Astfel numai, Părinte, eu pot să-ți mulțumesc / Că tu mi-ai dat în lume norocul să trăiesc. / Să cer a tale daruri, genunchi și frunte nu plec, / Spre ură și blestemuri aș vrea să te înduplec, / Să simt că de suflarea-ți suflarea mea se curmă / Și-n stingerea eternă dispar fără de urmă!” În chip surprinzător, versurile acestea îi par lui G. Călinescu declaratorii și abstracte, „de o vorbărie absurdă”. Le prefera pe acelea din *Gemenii*. O judecată atât de aspră este de neînțeles. „Vorbărie absurdă” această deznădejde împietrită în sarcasm,

acest psalm întors, cotropit de zădărniciile și cenușa lumii? Revenind la *Gemenii*, blestemul lui Sarmis este, într-adevăr, remarcabil și îl anunță pe Argezi: „Ș-acum la tine, frate, cuvântul o să-ndrept, / Căci voi să-ngălbenească și sufletu-ți din piept / Și ochii-n cap să-ți sece, pe tron să te usuci, / Să sameni unei slabe și străvezii năluci, / Cuvântul gurii proprii, auzi-l tu pe dos / Și spaima morții între-ți în fiecare os. / În orice om, un dușman să știi că ți se naște, / S-ajungi pe tine însuși a nu te mai cunoaște, / De propria ta față, rebel, să-ți fie teamă / Și somnul — vameș vieții — să nu-ți mai ieie vamă. / Te miră de gândirea-ți, răsai la al tău glas, / Încremenește galben la propriul tău pas, / Și propria ta umbră urmând prin ziduri vechi, / Cu mânilor-ți astupă sperioase urechi, / Și strigă după dânsa plângând, mușcând din unghii / Și când vei vrea s-o-njunghii, pe tine să te-njunghii!... / Te-aș blestema pe tine, Zamolxe, dară vai! / De tronul tău se sfarmă blăstemul ce visai. / Durerile-mpreună a lumii uriașe / Te-ating ca și suspinul copilului din fașe. / Învață-mă dar vorba de care tu să tremuri, / Sămănător de stele și-ncepător de vremuri.” Să auzi cuvântul numai pe dos, să ți se îngălbenească sufletul, să-ți sece ochii din cap, să-ți între frica de moarte în oase, să ai în orice om un dușman, să te usuci pe tron și să ajungi o stafie — arată o imaginație lirică foarte productivă. **E.** introduce toate acestea într-o metafizică originală (metafizică tipic poetică, aceea care pune în discuție fundamentele lumii). Ea se desfășoară aici într-un scenariu epic și atinge un mit răspândit la romantici: mitul cainian, problematica dublului, fantasma damnării individului. În același fel este tratat și alt mit (Orfeu și Euridice) în *Strigoi*, cu note de eres popular, tablouri întunecate, fugi și reverii romantice și, la urmă, cu filosofia preotului-mag, care este un sol al înțelepciunii vechi și durabile. Acest strat al lirismului eminescian nu s-a învechit, chiar dacă spiritul nostru, corupt de modernități, primește cu dificultate succesiunea atâtor scene doveditoare, ampla desfășurare de fapte lirice. În contrast, de pildă, cu lirismul grav și adeseori oniric de dinainte este poezia erotică din *Floare albastră, Făt-Frumos din tei, Lacul, Dorința, Atât de fragedă... ș.a.*, în care domină fragilitatea și transparențele lumii materiale. O poezie mozartiană, în ritmuri alerte, alături o poezie îngândurată, melancolizată, în tonalități moi. Poate fi determinată aici o posibilă poetică a grațiosului și poate fi determinat chiar un spațiu de securitate caracteristic pentru lirismul lui **E.** Cu tot ceea ce asociază el: codrul ocrotitor, lacul, somnia și reîntrarea în ritmurile cosmosului. Purificată, eliberată de alianțele epice și de o filosofie uneori prea demonstrativă, poezia merge acum spre esențe, spiritualizează emoția și dă un sens specific noțiunii de dor (pe care a analizat-o bine, în studiul său din 1930, Tudor Vianu), de abstragere din lume și de suferință romantică. La capătul acestui lirism existențial se află melancolia și singurătatea geniului din *Odă (în metru antic)*. Poem extraordinar, din care pleacă, probabil, poezia românească modernă: „Nu credeam să-nvăț a muri vrodată; / Pururi tânăr, înfășurat în manta-mi, / Ochii mei nălțam visători la steaua / Singurătății, // Când deodată tu răsăriși în cale-mi, / Suferință tu, dureros de dulce... Pân-în fund băii voluptatea morții / Nendurătoare. // Jalnic ard de

viu chinuit ca Nessus, / Ori ca Hercul înveninat de haina-i; / Focul meu a-l stinge nu pot cu toate / Apele mării. // De-al meu propriu vis, mistuit mă vaiet, / Pe-al meu propriu rug, mă topesc în flăcări... / Pot să mai reviu luminos din el ca / Pasărea Phoenix? // Piară-mi ochii turburători din cale, / Vino iar în sân, nepăsare tristă; / Ca să pot muri liniștit, pe mine / Mie redă-mă!" — un poem cu altă tonalitate și în alt stil decât acelea cu care ne-a obișnuit **E.** Nichita Stănescu spunea într-o „respirare” a lui că din versul liminar al *Odei* (care arată și o performanță prozodică, o înlănțuire de trei verbe) începe „poezia metalingvistică”, adică aceea care nu se mai bizuie pe morfologia sau pe sintaxa versului, ci pe altceva, nedefinit și straniu. Este un fel de a numi simplitatea maiestuoasă a unui limbaj rece și impunător ca marmura. Este potrivită aici o formulă care a fost folosită în cazul Valéry: „un uragan înmărmurit”. Este impresia pe care o lasă și *Oda* eminesciană, care, se știe, a pornit prin a celebra pe Napoleon, un erou al armelor, și a devenit o odă a geniului singur, mistuit de propriul vis, o rugă abstractă. Stilisticienii (precedați de G. Ibrăileanu și stimulați de Tudor Vianu) semnaleză, în legătură cu structura poemului, trecerea de la stilul figurat (*image*) din lirica explozivă de tinerețe la un discurs în care dominante sunt ceea ce în limbaj structural se cheamă „figurile gramaticale” (figurile de structură). O schimbare se petrece, dovedește Ioana Em. Petrescu, și în privința limbajului. În faza *Odei* (*în metru antic*), epitele morale și fizice sunt abandonate și încep să devină recurente valorile negative, un prim semn de modernitate. Sigur e faptul că poemul tulbură întâi prin mândra lui suferință, prin expresia unei superioare întâlniri a spiritului cu „nepăsarea tristă”. Asta vrea să spună abstragerea geniului, triumful spiritului care își învinge, prin chiar faptul de a-l gândi și a-l cuprinde, tragicul existenței. Ce splendid sună și cât de adânc răzbat în ființa noastră înfricoșată de moarte aceste propoziții de o simplitate nefirească. Mai este ceva ce scoate în prim-plan acest poem și atinge sensibilitatea noastră: indeterminarea obiectului liric. Cine urmărește evoluția *Odei* în variantele date de Perpessicius observă progresiva ei detașare de o cauzalitate precisă și de un obiect de referință determinat. Forma ultimă este o ambiguitate perfectă. Care este sursa acestei dureri atât de adânci și așa de copleșitoare? Cititorul, obișnuit cu suferința erotică a poetului, bănuie că ataraxia (nepăsarea tristă) are o cauză lumească. Câteva versuri îl încurajează în acest sens. „Suferință tu, dureros de dulce...”, „Jalnic ard de viu chinuit ca Nessus” și toată strofa a treia. O iubire neîmpărtășită, trădată sau pierdută ar putea fi punctul de plecare al acestei însingurări cosmice. Implicarea erosului este posibilă, dar, dacă urmărești cu mai mare atenție accentele poemului, vezi că chietudinea, durerea rece și mândră, dorința de a intra în repaosul etern, voluptatea morții și toate celelalte nuanțe duc gândul spre o suferință de ordin ontologic cu cauzalități misterioase. Este în discuție poate chiar tragicul existenței și în mod cert nu este absentă nici varianta hiperioneană a suferinței întâlnite în mai toate versurile din această perioadă. Nu scapă, apoi, paradoxul pe care este construită această *Odă*, și anume nepotrivirea între sensul enunțului și expresia lirică. Poemul

reclamă o mare combustie interioară („Pe-al meu propriu rug, mă topesc în flăcări...”), suferințe insuportabile, un chin, în fine, fără capăt, în timp ce limbajul care exprimă toate acestea este bine măsurat, fără ornamente, abstract și rece ca flăcările albastre care se ridică din comorile ascunse în pământ. Sau ca și când peste o groapă de jărat ai arunca plăci groase de marmură. Nimic nu răzbate la suprafață din temperatura interioară. Acest contrast este izbitor în poem și întărește impresia de confesiune purificată, spiritualizată. Prin ea **E.** deschide cu adevărat (avea dreptate Maiorescu) o poartă spre lirica secolului al XX-lea. Se vede limpede din toate aceste exemple ce aduce el nou, ireductibil în poezia romantică (în fapt, o sinteză a miturilor romantice) și în ce sens împinge un lirism care vrea să cuprindă totul, de la nașterea universului (tema cosmogonică) la tema căderii morale a prezentului. El amestecă, de pildă, într-un poem erotic (*Icoană și privaz*, scris în 1876), ideea divinității femeii cu neliniștile poeziei. Apare aici prima oară formula de lirică modernă („acel desemn prea șters din lirica modernă”), nu într-o accepție favorabilă pentru că, în pofida modelelor din vechime, poezia modernă nu face decât să înfrumusețeze urâtul, răul, frumoasele nimicuri. În loc de a nega femeia superficială și trădătoare, **E.** neagă acum poezia. Poetul însuși face parte, prin menirea lui, dintr-o sectă aleasă și infelice: „Și eu, eu sunt copilul nefericitei secte / Cuprins de-adâncă sete a formelor perfecte.” De la această poziție pesimistă, radical romantică (prin maniheismul cu care privește lumea), trece la atitudini mai apropiate de estetica modernă, aceea care încearcă să valorifice urâtul, răul din existență. Iată poemul *Iar fața ta e străvezie*, care în sfera liricii erotice se remarcă prin profeția lui întunecată. Fantasma cadavrului, prezentă în mica elegie, trimite, desigur, la Baudelaire, așa cum sincretismul din *O, mamă...* și recurența motivului oniric justifică, în baza aceluia discurs romantic comun (intertext), o apropiere de Nerval, deși este puțin probabil ca **E.** să-l fi citit. În prima parte sunt rulate determinările eminesciene cunoscute: fața străvezie ca alba ceară, ochii tulburați de umbra unor misterioase dureri negre, femeia este, în fine, un idol cu „chip chinuitor de dulce” (figură retorică obișnuită la **E.**). Urmează versuri convenționale pe tema „de-ai rămânea pe veci frumoasă”, după care, în ultimele două strofe, poetul introduce imaginea degradării fatale. Un motiv pe care l-a tratat și pictura în diverse rânduri. Este cunoscută acea pânză în care o splendidă femeie tânără se uită în oglindă și își vede hârca. **E.** prefigurează într-un limbaj neobișnuit de crud (neobișnuit pentru el) această fatală evoluție: „Dar în curând și nici o umbră / Din frumuseța ta n-a fi — / Trei zile numai vei fi astfel / Apoi... apoi vei putrezi. // Pământ nesimțitor și rece, / De ce iluziile sfermi? / De ce ne-arați că adorăm / Un vas de lut, un sac de viermi?” Din un cu totul alt unghi este privit în *Luceafărul* motivul erotic. Sunt câteva mituri lirice care se întâlnesc în acest poem socotit de mulți capodopera lui **E.** Oricum, este ultimul mare acord liric al poetului pândit de o boală ce-l va răpune curând: este, întâi, mitul erotic ca atare asociat cu mitul cosmogonic (la acest conflict erotic participă însuși Creatorul universului) și, în legătură cu cel dinainte, este mitul geniului menționat chiar de

VIAȚA

- 1850** **ianuarie 15** Se naște la Botoșani Mihai, cel de-al șaptelea copil al Ralucăi (n. Iurașcu) și al lui Gheorghe Eminovici, căminar, care își cumpărase în 1848 o sfoară de moșie la Ipotești.
- 1858–1860** Urmează clasele a III-a și a IV-a la National Hauptschule din Cernăuți.
- 1860–1862** Își continuă învățătura la Ober Gymnasium din Cernăuți. Promovează clasa I, iar în clasa a II-a rămâne repetent.
- 1862–1863** Repetă clasa a II-a, dar părăsește școala în vacanța de primăvară, când pleacă la Ipotești.
- 1864** **februarie** Solicită de la Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice o bursă pentru continuarea studiilor, dar nu o primește.
octombrie Este primit ca practicant la Tribunalul din Botoșani.
noiembrie Obține postul de copist la Consiliul Permanent al județului Botoșani.
- 1865** **martie** Demisionează din postul de copist.
toamna Încearcă să-și reia studiile la Cernăuți. Stă în gazdă la profesorul Aron Pumnul și se îngrijește de biblioteca acestuia. Asistă la spectacolele teatrale date de trupa Tardini-Vlădicescu.
- 1866** **mai** Pleacă la Blaj, unde speră să-și continue studiile.
august Participă la înfrunerea anuală a Asteii, ținută la Alba Iulia.
toamna Pleacă la Sibiu. Din Râșinari, ajutat de preotul Bratu (bunicul lui O. Goga), trece munții și ajunge la București.
- 1867** Se află din nou la Cernăuți.
vara Venit la București, intră ca suflor și copist în trupa de teatru a lui Iorgu Caragiali, participând la turneele acesteia în orașele Brăila, Galați, Giurgiu, Ploiești.
- 1868** **martie–aprilie** Se angajează ca suflor și copist în trupa de teatru a lui Mihail Pascaly.
mai–septembrie Însoțește trupa Pascaly într-un turneu prin Transilvania și Banat.
septembrie 25 Este angajat ca suflor și copist la Teatrul Național din București.
- 1869** **aprilie** Devine membru al Societății literare „Orientul”, înființată și condusă de Gr. H. Granda. În cadrul acțiunilor acesteia, este desemnat să culeagă literatură populară din Moldova.
mai Pleacă într-un nou turneu al trupei lui Mihail Pascaly, în Moldova și Bucovina.
octombrie Se înscrie ca „auditor extraordinar” la Universitatea din Viena. Devine membru în societățile studenților români de

OPERA

- ianuarie** Debutează cu versuri în broșura omagială *Lăcrimioarele învățăceilor gimnaziști din Cernăuți la mormântul preaiubitului lor profesoriu Arune Pumnul*, semnând M. Eminoviciu (privatist).
februarie 25 / martie 9 Îi apare în revista „Familia” din Pesta poezia *De-aș avea...*, însoțită de o caldă recomandare din partea lui Iosif Vulcan, directorul publicației, acesta schimbând și numele Eminoviciu în Eminescu.
mai–noiembrie Publică în „Familia” poeziile *O călărire în zori*, *Din străinătate*, *La Bucovina*, *Speranța*, *Misterele nopții* și o traducere, nuvela *Lanțul de aur* de Onkel Adam.
- aprilie–iunie** Poeziile *Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie* și *La Heliade* apar în revista lui Iosif Vulcan.
- Continuă să colaboreze la „Familia” cu versuri: *La o artistă* și *Amorul unei marmure*.
La îndemnul lui Mihail Pascaly, traduce tratatul *Die Kunst der dramatischen Darstellung* de H. Th. Röttscher.
Scrie romanul *Geniu pustiu*, rămas neterminat și apărut postum.
- Publică în „Familia” poeziile *Junii corupți* și *Amicului F.I.*

- aici (Societatea literar-științifică și Societatea literar-socială „România”).
- 1870**
- Trimite revistei „Familia” articolul *Repertoriul nostru teatral*, iar gazetei „Federațiunea” (Pesta), articolele *Să facem un congres, În unire e tăria și Echilibrul*, apărute sub pseudonimul Varro.
- aprilie 15** Începe colaborarea la revista „Convorbiri literare” cu poezia *Venere și Madonă*.
Urmează *Epigonii* (august) și *Făt-Frumos din lacrimă* (noiembrie).
- 1871** **august 15** Ca membru al Societății academice social-literare „România jună”, înființată în martie la Viena, participă la sărbătorirea a patru sute de ani de la întemeierea mănăstirii Putna; în „comitetul de acțiune” Ioan Slavici era președinte, iar poetul, secretar.
- 1872** **primăvara** O întâlnește la Viena pe Veronica Micle.
decembrie Beneficiind de o bursă de la Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, condus de Titu Maiorescu, se înscrie, pentru a-și pregăti doctoratul, la Facultatea de Filosofie a Universității din Berlin.
- 1873**
- 1874** **septembrie** Renunță la doctorat și se întoarce în țară, unde, la propunerea lui Titu Maiorescu, fusese numit director al Bibliotecii Centrale din Iași.
Participă la întrunirile Junimii.
- 1875** **iulie** Este înlocuit la conducerea Bibliotecii Centrale cu Dimitrie Petrino.
Este numit revizor școlar pentru județele Iași și Vaslui.
Îl cunoaște pe Ion Creangă, pe care îl va introduce la Junimea.
- 1876** **iunie** Este destituit din funcția de revizor școlar.
Devine redactor la „Curierul de Iași”.
august 13 Moare mama sa.
- 1877** **octombrie** Chemat la București, intră în redacția ziarului „Timpul”, fiind coleg cu Ioan Slavici și mai târziu cu I. L. Caragiale.
- martie 1** Apare în „Convorbiri literare” poezia *Mortua est!* Mai publică aici *Înger de pază* și *Noaptea* (iunie).
- septembrie 1** Citește la Junimea poemul *Egipetul* și nuvela *Sărmanul Dionis*.
În „Convorbiri literare” apar poeziile *Egipetul* (octombrie), *Cugetările sărmanului Dionis* (decembrie) și nuvela *Sărmanul Dionis* (decembrie, continuată în ianuarie 1873).
Din epoca vieneză datează poemele *Mureșanu*, *Memento mori*, *Povestea magului călător în stele*, precum și dramele *Mira* și *Decebal*, apărute postum.
Îi apar în revista Junimii poeziile *Înger și demon* și *Floare albastră* (aprilie).
Publică în „Convorbiri literare” poemul *Împărat și proletar* (decembrie).
Din anii 1872–1874 datează narațiunea *Archaeus* și alte câteva proze.
Continuă colaborarea la „Convorbiri literare”: *Făt-Frumos din tei* (februarie) și comentarii cu privire la *Pseudo-cynegeticos* de A. I. Odobescu (aprilie).
- martie 14** În cadrul programului de „prelecțiuni populare” al Junimii, prezintă *Influența austriacă asupra românilor din Principate*.
Publică în „Curierul de Iași” nuvela *Cezara* (august) și „narațiunea originală” *La aniversară* (iulie), iar în „Convorbiri literare”, poeziile *Melancolie*, *Crăiasa din povești*, *Lacul și Dorința* (septembrie), *Călin* (*File din povești*) (noiembrie), *Strigoii* (decembrie) ș.a.
Din perioada ieșeană datează a treia versiune a poemului *Mureșanu* și alte texte, care vor apărea postum.
- decembrie** Apare în „Timpul” seria de articole *Icoane vechi și icoane nouă*.

1878

1879

1880

1881

1882

1883

iunie Simptomele alienării mintale devin din ce în ce mai alarmante, făcând necesară internarea poetului în Sanatoriul Caritas al doctorului Alexandru Suțu.

octombrie Pleacă, însoțit de Al. Chibici-Râvneanu, la Viena și este internat în Sanatoriul Ober-Döbling.

1884

ianuarie 9 Îi moare tatăl.

februarie 20 Este externat din sanatoriu.

Însoțit de Al. Chibici-Râvneanu, face o călătorie în Italia, unde vizitează Veneția, Padova și Florența.

martie 27 Sosește la București.

aprilie 7 Pleacă la Iași.

septembrie Este numit subbibliotecar la Biblioteca Centrală din Iași.

Predă, ca suplinitor, ore de geografie și statistică la Școala Comercială.

1885

august-septembrie Face o cură de băi de nămol la Liman, lângă Odessa.

În „Convorbiri literare“ îi sunt publicate poeziile *Povestea codrului*, *Povestea teiului*, *Singurătate* și *Departate sunt de tine ...* (martie), iar în „Timpul“, mai multe cronici teatrale, o recenzie la primul tom al lucrării *Cuvente den bătrâni* de B. P. Hasdeu ș.a.

Din însărcinarea Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice, traduce primul tom al lucrării *Fragmente din istoria românilor*, scrisă de Eudoxiu Hurmuzachi în germană.

Apar în revista Junimii poeziile *Pajul Cupidon...*, *O, rămâi, Pe aceeași ulicioară...* (februarie), *De câte ori, iubito...*, *Rugăciunea unui dac*, *Atât de fragedă...* (septembrie), versuri din ciclul *Sonete*, poeziile *Freamăt de codru*, *Revedere*, *Foaie vesteadă* (după N. Lenau) și *Despărțire* (octombrie).

Publică în „Convorbiri literare“ poezia *O, mamă...* (aprilie).

Începe să polemizeze cu ziarul liberal „Românul“, problema fiind situația românilor din Imperiul Austro-Ungar.

Apar în „Convorbiri literare“ *Scrisoarea I* (februarie), *Scrisoarea II* (aprilie), *Scrisoarea III* (mai) și *Scrisoarea IV* (septembrie); *Scrisoarea V*, ultima din ciclu, avea să apară integral postum, tot în revista junimistă (1890).

aprilie 24 Citește la Junimea poemul *Luceafărul*.

Termină de scris drama *Alexandru Lăpușneanu*.

aprilie Apare în „Almanahul Societății academice social-literare «România jună»“ poemul *Luceafărul*.

Îi încredințează lui Iosif Vulcan șase poezii, care vor apărea în „Familia“: *S-a dus amorul...*, *Când amintirile...*, *Adio, Ce e amorul?*, *Pe lângă plopii fără soț*, și *dacă...* (aprilie-noiembrie). Revista „Convorbiri literare“ publică *Doina* (iunie) și reproduce *Luceafărul* (august).

decembrie Îi apare, la Editura Socec din București, volumul *Poezii*, alcătuit și prefațat de T. Maiorescu. Cartea, datată 1884, cuprinde, pe lângă poeziile din reviste, 26 de inedite, între care *Odă (în metru antic)*, *Trecut-au anii*, *Glossă*, *Peste vârfuri*, *Mai am un singur dor*, *Criticilor mei*.

În „Convorbiri literare“ e publicată poezia *Diana* (februarie), iar în „Familia“, *Din noaptea...* (februarie).

Sara pe deal, compusă în 1871–1872, apare în revista Junimii (iulie).

Se publică ediția a doua a volumului *Poezii*.

- 1886** **noiembrie** Este internat în ospiciul de la mănăstirea Neamț.
- 1887** **primăvara** Se stabilește la Botoșani, la sora sa Henrieta. Este internat la Spitalul „Sf. Spiridon” din Iași.
iulie Pleacă, însoțit de doctorul Gr. Focșa, pentru tratament la băile de la Hall, în Austria.
- 1888** La propunerea lui Iacob Negruzzi, în Cameră este votat pentru poet „un ajutor viager” (2 martie), proiect trecut și prin votul Senatului, unde raportor este N. Gane (23 noiembrie); decretul de lege pentru acordarea sumei va fi semnat abia în aprilie 1889.
aprilie Se mută, însoțit de Veronica Micle, la București.
- 1889** **februarie** Este internat în Spitalul Mărcuța, de unde este mutat la sanatoriul doctorului Șuțu.
iunie 15 Mihai Eminescu moare în Sanatoriul Caritas din București.
iunie 17 Este înmormântat în cimitirul Bellu.

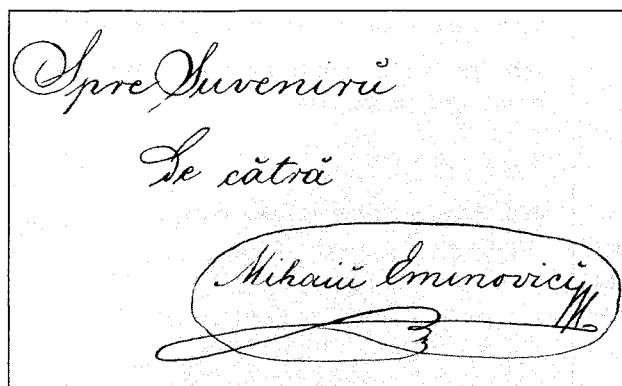
Poezia *Dalila* (prima parte din *Scrisoarea V*) e publicată în „Epoca ilustrată” (ianuarie), *Nu mă înțelegi* în „Album literar” (martie), iar *La steaua* în „Convorbiri literare” (decembrie).

1887 Apar în „Convorbiri literare” poeziile *De ce nu-mi vii* (februarie) și *Kamadeva* (iulie).

Se publică ediția a treia a volumului *Poezii*.

autor într-o notă: geniul nu-și găsește loc în viața comună, nu este fericit și nu aduce fericire. „El nu are moarte, dar nici noroc.” Tentativa de a amesteca planurile și de a schimba identitatea condiției sale eșuează. Geniul rămâne, după această încercare, nemuritor și abstras, prizonier și el al altor legi, implacabile. Este vechiul mit romantic al omului superior (geniul, creatorul, în speță poetul) care suferă de incompletitudine, nu este înțeles și trăiește în lumea himerelor sale. Această dimensiune alegorică a fost deseori exploatată de comentatorii mai vechi. Ea este reală totuși, nu unică în poem. Interpretării mai noi au căutat alte simboluri și, evident, dacă au căutat, au și găsit. Trebuie spus că, înainte de orice, *Lucașfărul* este o frumoasă poveste de dragoste pusă în versuri care, intrate în manualele școlare, s-au fixat în memoria colectivă. Scenariul este relativ simplu, și E. l-a preluat din basmul *Fata în grădina de aur*, cules în 1861 de germanul Richard Kunisch. Filosofia despre destinul geniului trimite la Schopenhauer. Miturile poemului sunt totuși mai complexe, au mai multe învelișuri care la lectură întrefin misterul poemului. Cătălina, frumoasă, mândră și visătoare, cu ascendență împărătească, trăiește izolată într-un castel negru (decor romantic întâlnit des la E.) și se îndrăgostește de Lucașfărul care strălucește pe cer în fiecare noapte. Hyperion nu rămâne insensibil la chemările fetei și se întrupează o dată din ape (mitul neptunic) și a doua oară din ceruri (mitul uranic). Sunt, în limbajul mitologic al poeziei, primele două probe inițiatice din basm. La chemarea Cătălinei (acceptarea identității omenești, supunerea la legile firii, adică des-nemurirea geniului) vine chemarea lui Hyperion: visătoarea fată mândră, cu chip divin („Cum e Fecioara între sfinți / și luma între stele”), să renunțe la condiția ei omenească și să accepte alta, cosmică, nemuritoare. Cum Cătălina nu vrea să urmeze un mire himeric, cu ochii plini de întuneric, minunat

dar mort, Hyperion decide să treacă și cea de-a treia probă (inițiatcă), proba supremă: cere Creatorului (lui Dumnezeu) să-l dezlege de blestemul nemuririi și să-i dea altă soartă, în stare a trăi „o oră de iubire”. Călătoria Lucașfărului prin haosul cosmic este partea cea mai puternică, lirică, din poem: o viziune cosmogonică formidabilă în care intră văi haotice, izvoare de lumină, mai multe straturi de stele și ceruri suprapuse, goluri care se nasc de pretutindeni, mișcate, toate, de o sete care „soarbe” și prăbușite într-un adânc asemănător (asociere stranie) cu o oarbă uitare. Numai Heliade-Rădulescu mai încercase într-un poem despre căderea îngerilor să înfățișeze această geografie tulburătoare a universului prăbușit. E. îi dă o notă de măreție și singurătate, și în dialogul final dintre Creator și Hyperion, de incomunicabilitate între universuri: „Pomi Lucașfărul. Creșteau / În cer a lui aripe, / Și căi de mii de ani treceau / În tot atâtea clipe. // Un cer de stele dedesupt, / Deasupra-i cer de stele – / Părea un fulger nentrerupt / Rătăcitor prin ele. // Și din a chaosului văi, / Jur împrejur de sine, / Vedea, ca-n ziua cea de-ntâi, / Cum izvorau lumine; // Cum izvorând îl înconjur / Ca niște mări, de-a-notul... / El zboară, gând purtat de dor, / Pân’ pierde totul, totul; // Căci unde-ajunge nu-i hotar, / Nici ochi spre a cunoaște, / Și vremea-ncearcă în zadar / Din goluri a se naște. // Nu e nimic și totuși e / O sete care-l soarbe, / E un adânc asemenea / Uitării celei oarbe. // – «De greul negrei vecinicii, / Părinte, mă dezleagă / Și laudat pe veci să fii / Pe-a lumii scară-ntreagă; // O, cere-mi, Doamne, orice preț / Dar dă-mi o altă soarte, / Căci tu izvor ești de vieți / Și dătător de moarte; / Reia-mi al nemuririi nimb / Și focul din privire, / Și pentru toate dă-mi în schimb / O oră de iubire... // Din chaos Doamne-am apărut / Și m-aș întoarce-n chaos... / Și din repaos m-am născut, / Mi-e sete de repaos.»” Încheierea

acestei sublime parabole lirice se cunoaște: Creatorul nu acceptă modificarea sortii, și în sprijinul acestei decizii vine și Cătălina, care urmând legile firii se consolează cu șagalnicul Cătălin, „viclean copil de casă”. Morala poemului este anunțată explicit în final: destinul nu poate fi schimbat, geniul este nemuritor și fără noroc, el nu se poate amesteca în cercul strâmt al existenței comune. Nu lipsește din această teribilă replică divină un accent misogin, prezent și în alte poeme: femeia este nestatornică, ea urmează instinctele, nu reveriile astrale: „— «Ce-ți pasă ție, chip de lut, / Dac-oi fi eu sau altul? // Trăind în cercul vostru strâmt / Norocul vă petrece, / Ci eu în lumea mea mă simt / Nemuritor și rece.»” Repetarea, popularizarea acestor versuri le-a scurs ceva din misterul și frumusețea lor, dar oricât de sastisiți am fi, nu putem să nu vedem că *Lucașfărul* atinge, în schema lui simplă, marile teme lirice, și mecanica impecabilă a versurilor muzicale produce mari emoții. Este, în fond, un poem despre destinul existențial al creatorului și totodată despre partea lui cerească, nemuritoare, aducătoare de glorie, dar și de nenoroc; în fine, *Lucașfărul* aruncă din spațiul unei idile sentimentale o privire metafizică asupra geometriei inflexibile a rânduielilor cosmice. Nu trebuie ignorat nici poetul de atelier. Un Eminescu care încearcă rimele și uneori se joacă logodind vorbe imposibile. Poetul este, în momente de grație, un caligraf ludic, și o strofă din 1879 (*Cristalografie*) surprinde prin perfecțiunea, gratuitatea și, desigur, ironia ei, anunțându-l pe Ion Barbu: „Când aduce blonda Liză / Socoteala unei vedre, / Universul cristaliză / Hexacontetraedre!”

Proza, rămasă în cea mai mare parte în manuscris și publicată după ce poetul devenise deja un mit național, a fost primită cu multe ezitări, uneori cu ostilitate, chiar și de cei care, precum G. Ibrăileanu, aveau un cult pentru E. Motivațiile diferă de la caz la caz. Ovid Densusianu o consideră „greoaie, chinuită [...], ceva de improvizatie de multe ori” și din aceste pricini ar diminua reputația poetului. E. Lovinescu, adept al epicii obiective, o respinge pentru patosul ei livresc și lipsa de psihologie („Nu știe crea pe dinăuntru un om cu o psihologie determinată și nu-l poate, mai ales, planta în mijlocul unei ambianțe sociale cu raporturi multiple de coexistență”). În fine, G. Ibrăileanu, plecând de la prejudecata că un mare poet nu poate fi și un mare romancier, consideră publicarea *Geniului*

pustiu „o impietate și o mistificare a publicului”. Numai N. Iorga, dintre criticii primei generații postmaioresciene, este mulțumit de această proză lirică și filosofică scrisă de același condei care a dat marile poeme: „Sentimentul adânc al naturii, pe care o însuflețește cu geniul său, arătând pretutindeni adevărul cuvântului că orice tablou din natură e o stare sufletească [...], o imaginație de o putere halucinatorie și un sentimentalism dulce însuflețesc și dau o figură distinctă producțiilor sale de proză.” Cel care o pune în valoare și-i află modelele estetice și metafizice este, indiscutabil, G. Călinescu în *Opera lui Mihai Eminescu*, unde și reproduce destul de multe scrieri (între ele *Avatarii faraonului Tlă*) aflate în manuscris. S-a putut constata că proiectele epice — multe dintre ele din faza de tinerețe a poetului — anticipează sau dublează temele sale lirice fundamentale și deschid proza românească spre idei și concepte metafizice pe care nu le încercase până atunci. E. introduce masiv speculația filosofică în fanteziile sale epice și nu ezită să ficționeze, cum s-a zis mai târziu, ideile sale despre „statul natural” sau despre „fantasmagoriile” civilizației moderne. Fragmente epice fac parte dintr-un proiect mai vast și participă la o mitologie pe care în mod limpede E. a dorit s-o creeze în lirică, în proză, în teatru și pe care a expus-o într-o oarecare măsură chiar și în publicistica sa vehementă. El nu ascunde intenția de a reprezenta literar „creațiunea pământului după o mitologie proprie română”, pornind de la „mumele” goetheene, de a crea, cu alte vorbe, o mitologie universală, în care modelele istorice și miturile naționale să fie integrate într-o imensă panoramă a istoriei zădărnicii lumii. *Genaia*, *Rugăciunea unui dac*, *Mureșanu*, *Memento mori* și atâtea alte poeme prefigurează această mitologie care trece, bineînțeles, și prin spațiul geto-dacic, acolo unde se află Sarmizegetusa lui Decebal, cea „în rădăcinată-n munții de piatră / cu mării de granit, cu turnuri gote”. Epica participă într-un chip special la realizarea acestei vaste mitologii — epopei — sociogonii literare, atingând două spații: unul fantastic și filosofic (*Avatarii faraonului Tlă*, *Umbra mea*, *Sărmanul Dionis*, *Archaeus* ș.a.) și altul istoric, aproximativ realist (*Geniu pustiu*, *Aur*, *mărire și amor* ș.a.). Granița dintre ele nu este așa de precisă, pentru că E. nu este spiritul care să nu amestece metafizica într-o dezbateră politică și să nu încalce compartimentele genurilor literare. Această combinație de stiluri face parte de altfel din poetica romantică, bazată pe un lirism fundamental, cu radiații în toate genurile, și pe ideea că faptul mărunț participă la viața cosmosului. Novalis exprimă limpede această convingere a omului romantic: „Noi suntem în relație cu toate părțile universului tot așa cum suntem cu viitorul și trecutul. Depinde de direcția și de durata atenției noastre pentru ca noi să stabilim astfel un raport predominant, încât el să ne pară important și eficace.” Ambițiile lui E. merg în aceeași direcție, cu observația că el face din speculația metafizică și speculația ideologică un instrument de persuasiune în narațiune. Unii comentatori socotesc că filosofia nu este suficient rafinată, digerată, asimilată în proză și că de fapt aceste fragmente nu sunt decât niște exerciții juvenile. Există și acest aspect, negreșit, dar chiar și în exercițiile, improvizatiile unui mare creator pot fi depistate punctele

de rezistență ale spiritului său. Este cazul prozei eminesciene, inegală, fragmentară, pe alocuri brutal ideologică sau, dimpotrivă, sentimentală, melancolizantă, onirică. Așa cum este, epica lui are totuși o oarecare unitate prin temele și miturile pe care le repetă și, evident, prin stilul ei. G. Călinescu e de părere că în ea se remarcă două direcții: una sociologică și evocativă în stil Costache Negruzzi, și alta romantică. În realitate sunt mai multe stiluri sau, mai bine zis, mai multe spații epice în aceste fragmente pe care spiritul romantic, bolnav de incompletitudine și de aceea decis să recosmicizeze lumea realului, le umple cu fantasmale sale. În proza lui E. se pot depista cinci sau șase direcții cu temele și stilurile adecvate. Este întâi o epică tipic romantică, în care sunt tratate plenitudinile și contradicțiile omului romantic, cu laturile lui demonice (faustiene) și titanice, în fine, o proză în care reflecția politică și morală stă în același rând cu descripția istorică și încercarea de studiu tipologic (*Geniu pustiu*). Ar fi direcția confesivă (romanul cuprinde și un jurnal al personajului), dominată de romanescul de tip romantic, flexibil, „impur” (în sensul că nu respectă regulile genului), cu un capăt deschis spre marile concepte, cu altul spre politică și istorie. Istoria, socialul, realul constituie rampa de pe care decolează spiritul romantic cu toate complexe, neliniștile și visele sale. Nu este de ignorat în această

proză caracterul programatic, tezig. Prin „naturile catilinare”, scriitorul vrea să surprindă tipologia unei lumi și totodată acel tragic pe care G. Călinescu îl numește „imposibil și somnolent, ce pare a fi al naturii noastre, împăciuite cu eterna întoarcere a roții cosmice”. Ar fi apoi proza fantastică și metafizică (*Umbra mea, Sărmanul Dionis, Archaeus*), pur speculativă și pur demonstrativă și ea, dar în direcție filosofică și cu o finalitate incertă, între reprezentarea onirică (visul romantic), ironia filosofică („râsul filosoficesc”, *Witz-ul*) și traducerea epică a marilor concepte (arheii). Aria geografică și istorică a reprezentării lor este, ca în toată opera lui E., foarte întinsă. Arheii săi încep în India și Egiptul faraonilor, ajung — bineînțeles — pe tărâm dacic, și de aici, printr-un salt istoric spectaculos, poposesc în vremea lui Alexandru cel Bun; se deplasează apoi în timp și spațiu și ajung în Walhalla sau se pierd în gheturile polare însoții mereu de vaste panorame cosmice și de reflecții care pun în discuție fundamentele lumii și morală istoriei. Nimerit ar fi, poate, să numim această epică fantezistă, conceptualizantă, descriptivă, folosind limbajul lui E., epica arheică, dacă n-ar urma al treilea spațiu care preia ideea migrației arheilor și poetul n-ar studia-o separat, metodic, cu o documentație bogată în perimetrul unui fantastic erudit, diferit de fantasticul oniric și conceptualizat semnalat mai înainte. Este proza din *Avatarii faraonului Tlâ și Fragment*, unde se ilustrează teoria metempsihozei, punând accent pe culoarea locală, pe moravuri, exotism și pe ceea ce Thibaudet numește „sensul istoriei și revelația trecutului, ca a treia dimensiune” în gândirea romantică. Este cazul să fie citat din nou Novalis care — vorbind de armonia dizarmoniilor, de parenta lipsă de logică a narațiunii, de faptul că romanticii sfărâmă unitatea clasică de timp, loc și acțiune — observă: „O povestire e ca un vis fără raporturi logice; e un ansamblu de lucruri și de evenimente minunate, ca o fantezie muzicală sau ca suitele armonice ale unei harfe eoliene ori ca natura însăși.” De precizat că narațiunea *Avatarii faraonului Tlâ*, rămânând neîncheiată, nu atinge acest grad de armonie și perfecțiune pe care îl reclamă Novalis, dar că sugestia de vis fără determinări logice este facilitată la E. chiar de ideea migrației arheului în timp și spațiu, de reîncarnarea imprevizibilă a individului. Proză în stilul unui romantism nebulos sincretic, în cea mai mare parte livresc liric, învecinat (dar niciodată confundat) cu fantasticul arheologic (acesta este rece, metodic, demonstrativ) din *Salammbô*. Un model mai apropiat (și dovedit ca atare) este Théophile Gautier cu *Le Roman de la Momie* și alte scrieri în care marile iubiri romantice se desfășoară în decoruri faraonice. Alte paradigme ale epicii eminesciene sunt fabulosul popular (*Făt-Frumos din lacrimă*), fiziologiile realiste în tradiția moralistilor din epoca '48 (*Aur, mărire și amor, La Curtea Cuconului Vasile Creangă, Visul unei nopți de iarnă, Părintele Ermolachie Chisăliță, Moș Iosif*). Este vorba de crochiuri, portrete, scene de viață din istoria apropiată sau mai îndepărtată, sugerând ideea „statului ca produs natural”, stat istoric, stat etnic, în esență țărănesc, cu legi bune (legile pământului) și oameni ce trăiesc în armonie cu Dumnezeu, cu natura și cu ei înșiși. Ceea ce E. apără în articolele din „Timpul” exprimă, mai întâi sau paralel, în aceste fragmente

Cari de stufă și lungi doi ceți și aduc a minte.
 Și când deschizi altarul și pe mare-n ruină
 Năzi peltă și umbra întinse o vergună...
 Otrăvici pământ stă cerind pe fruntea sa stăruite
 Și celui metempsihozei cu aripă? vrăjile
 Atunzi ochii te galbeni... moartă cuprins de teamă
 Jandărești turburată învelă-n noaptea otrăvită
 Pe să așese sigil de aur silinimă
 Pe limba cea doborâtă în noaptea ce întinse
 Cu radiile ei negre, cu fața ei arătată
 Ochiul alb și luciu. Și apoi privirăți slabă
 Ochiul deschisă celui, cruce, vergună
 Când ochii te se-nnoptă... și în creșii se'asemină
 Un vis absurd dar dulce... când moartă nebunie
 Infuză ochii lui în murea la putre
 Și te te se vede în noaptea înflețită
 Pe vergună se scoli mai vesela, canărit
 Se'nomina lung-altarul și de doarme în ruină.
 Și bolta veche crăpă... din ceru o tca semină
 Privește și atunzi cu radii și de noș
 Pe verguna' mirale ce glânge către ad...
 Noșio. Mo ta! ce ta' este și ce ai?
 Sf. Cam. Mimică!
 Copil!... murea i căna te-a înghețat de frică!
 Tu stai uimit și nu poți să crezi or să nu crezi!...
 Deschide gura în raze... deschide și să veghe!
 Noptorul cinstirii se doarme sub colina

epice realiste, cu o tipologie previzibilă și cu fizionomii în care lirismul este comprimat și cruzimea realistă din pamflete se află încă în stare incipientă. În sfârșit, se profilează și un alt spațiu epic unde autorul concentrează reveriile lui pământene, viziunile paradisiace, pe scurt, rousseauismul lui. El se găsește peste tot în opera lirică, în teatrul și chiar în publicistica poetului, dar în *Cezara* notele se acumulează pentru a sugera ceea ce s-ar putea numi o filosofie de existență sau un model de existență. Modelul asociază două sentimente esențiale la romantici, iubirea și natura (peisajul) ca stare de spirit și, în cazul lui **E.**, ca univers imaginar și spațiu de securitate. În paradisul terestru din *Cezara* are loc ceremonia sublimă a erosului liber, natural, animalic (în sens originar, adică fără opreliștile și ipocriziile ce domină societatea) și tot aici individul se reintegrează ritmurilor cosmice. Pe scurt, o iubire sublimă și o moarte apoteotică în sunetele unei orgi uriașe (orga naturii) și într-un spațiu în care elementele se conjugă și evoluează după ora universului. Izgonit din rai și reîntrupat în alte ființe, cuplul originar își regăsește pe pământ, departe de furia, nebunia și stricăciunile lumii sociale, un nou paradis. Recitind azi aceste proze fantastice, intelectualizante, ardent ideologice, pline de concepte și mai totdeauna puse sub semnul unei metafizici de tip romantic și comparându-le cu ceea ce oferise până atunci proza românească, se constată că ele nu s-au învechit decât prin limbajul lor uneori idilizant și, poate, prin speculațiile nu totdeauna suficient asimilate epic. Rămâne însă solid fondul epic reflexiv în narațiune și rămân paginile de o scilpitoare originalitate prin care **E.** se revelează un mare creator oniric și totodată un mare poet al peisajului „stelos”, cum zice el, un poet al diafanului spiritualizat. Ca prozator fantastic, el nu merge în linia Poe (din care a tradus), ci introduce simbolul și spiritualul în vaste parabole care vor să cosmicizeze realul și să reconstituie sensurile filosofice ale lumii. Este, apoi, limba acestor narațiuni, într-un moment în care limba română face un efort uriaș de a prinde și formula marile concepte filosofice și nu poate fi trecută cu vederea — are dreptate Tudor Vianu — arta acestor însemnări, în ciuda tinereții, ezitărilor și imperfecțiunilor ei: „Câteva din frumusețile cele mai de seamă ale artei românești de a povesti au căzut din condeiul poetului [...], valori noi își află aici începutul drumului lor prin lume.” În fine, rămâne și efortul lui **E.** de a crea o tipologie românească în lumina și cu dimensiunile omului romantic. Toma Nour, Dionis, Cezara, Ieronim, Euthanasius, chiar personajele exotice din *Avatarii faraonului Tlâ* fac parte din aceeași familie morală și spirituală și participă la crearea unei mitologii originale în care intră, pe lângă notele comune romantismului (în varianta germană), și multe elemente răsăritene, difuzate prin filiera fabulosului popular. Ambiția lui **E.** este să reflecte creația universului și epopeea lumii într-o oglindă românească. O mitologie evident fragmentară, imperfectă, un șir de proiecte și o suită de fragmente epice în care metafizicul se însoțește nu de puține ori cu gazetăria și foiletonul senzațional, ca în *Cezara*, de pildă.

Publicistica lui **E.** a fost totdeauna obiect de controversă în cultura română. Ideologii, oamenii politici, sociologii, criticii

literari au cultivat-o sau, dimpotrivă, au repudiat-o în funcție de interesele lor. Rareori a fost examinată din unghi strict estetic (G. Călinescu este un astfel de exemplu) pentru a-i putea prețui nu atât ideile, care se regăsesc și în scrierile contemporanilor (în primul rând la Maioreșcu), cât imaginația ideilor, talentul polemic, coerența și forța discursului politic. Acest fapt se explică în bună măsură chiar prin radicalismul ideologic al poetului care, îmbrățișând cauza conservatorilor, atacă cu o cruzime rar întâlnită pozițiile „roșilor” (liberalii). Ar fi însă o greșeală să se vadă în **E.** un simplu executant politic. Ideile despre stat, progres social, civilizație și cultură au o justificare mai profundă și, cum a dovedit G. Călinescu în capitolul *Filosofia practică*, angajează în cel mai înalt grad formația intelectuală și temperamentul poetului. Un argument este și faptul că temele, fantasmemele, obsesiile din articolele publicate în „Timpul” pot fi regăsite sub forme și cu conotații adecvate în poemele vehement ideologice și morale (*Epigonii*, *Scrisoarea III* și, în genere, în versurile care vorbesc de mașinărie înțoarsă a lumii). Semn, într-adevăr, că **E.** are ceea ce se numește o viziune asupra lumii și o poziție clară în privința societății românești. El pornește, desigur, de la câteva modele, cel dintâi fiind tot Schopenhauer (așa cred, cel puțin, criticii săi). Din articole se vede însă că avea o cultură politică mai întinsă și puterea lui de invenție în sfera politică și sociologică este considerabilă. Îi citează pe Montesquieu, Malthus, Darwin, Marx, John Stuart Mill, este la curent cu studiile istorice și sociologice din epocă, încearcă el însuși analize „craniscopice” pentru a determina comportamentul social și psihologia grupurilor rasiale, în atacurile lui împotriva „bizantinilor” (liberalii) aduce argumente istorice, geografice și morale, dă informații statistice și filosofice, într-un cuvânt publicistul are suficiente cunoștințe teoretice și de specialitate pentru a duce o polemică, și când nu le are, știe unde să le caute. Cum au demonstrat cercetătorii recent, multe dintre aceste idei ajung la el prin intermediul gazetelor nemțești pe care, de altminteri, le citează la tot pasul. Oricum, vehementul publicist este la curent cu teoriile politice ale timpului și nu ezită să dea judecăți limpezi despre evenimentele internaționale. „Reacționarul” **E.** (cum îi spune E. Lovinescu în *Istoria civilizației române moderne* și cum îl socotesc, în genere, ideologii liberalismului, socialiștii, europeniștii, internaționaliștii etc.) are păreri în toate domeniile importante ale vieții românești și își construiește o teorie a statului ca „product natural” pe care o apără apoi în toate împrejurările. Cât de originale sunt acestei idei? G. Călinescu, primul care face o descriere completă a spiritului eminescian și încearcă să-i descopere rădăcinile metafizice și istorice, spune că **E.** este „un simplu împrumutător, original numai acolo unde dintr-o premisă adoptată trage unele concluzii de ordin practic”. Dar tot el scrie: „Ridicată dar pe o schelă solidă de idei cu toate treptele emotivității, caricaturizând abstractiv și speculând concret, gazetăria lui Eminescu e o operă poetică totodată, trainică tot atât cât și poezia.” Contradicție? Într-o oarecare măsură, pentru că este greu de acceptat că „un simplu împrumutător” de idei să poată da o operă ideologică durabilă tot atât cât e opera lui poetică. Contradicția este, în

fapt, rezultatul a două judecăți făcute din unghiuri diferite asupra aceluiași obiect: o dată, publicistica e examinată în raport cu modelele ei posibile (o judecată de existență) și, a doua oară, în funcție de valoarea ei estetică. Este limpede că ambele aspecte sunt importante, pentru că o personalitate se definește nu numai prin ceea ce creează, dar și prin ideile pe care le împrumută. **E.** își formează într-un timp relativ restrâns o concepție coerentă despre „mașina lumii”, pe care o aplică ulterior în polemicile sale cu „Românul”, îndeosebi cu C.A. Rosetti, oia neagră a acestei proze mesianice, violente și colorate. Prima observație care poate fi făcută este că proza lui politică se bizuie pe o veritabilă poetică a refuzului, dublată de altă poetică, a mitizării. O utopie în doi timpi și două culori, într-o poetică de tip maniheic. Bun este trecutul pentru că avea domn autoritar și legi naturale, rău este prezentul pentru că merge după legi străine; bun este țaranul pentru că ară, seamănă și culege, rău, fățarnic, stricător din toate punctele de vedere este liberalul care maimuțărește legi străine și nesocotește legile țării; bună, morală era justiția obștei, rea, coruptă este justiția modernă — dominată de ceata de avocați —, pentru că strică obiceiurile nației; respectabilă este aristocrația istorică, coruptă până în măduva oaselor este falsa aristocrație fanariotă care cumpără și vinde totul, distrugând țara; progresul social nu e posibil decât pe cale de evoluție naturală și în respectul legilor nației, nu prin introducerea formelor fără fond; bună, eficientă este instrucțiunea care are la bază studiul culturii antice, catastrofal este sistemul introdus de liberali pentru că se orientează după legile împrumutate de la străini; românii nu o vor scoate la capăt dacă nu-și vor proteja instituțiile și formele tradiționale și nu vor pune stavilă agresiunii „nilităților catilinare”, strategiei stricătorilor de lege și de dăni, în fine, dacă nu vor elimina pe „roșii” care smintesc rânduielile unei rase vechi și mândre. Latin și ortodox, poporul român are o misie istorică și chiar o misie divină: „Noi, poporul latin de confesie ortodoxă, suntem în realitate elementul menit a încheia lanțul dintre Apus și Răsărit; aceasta o simțim noi înșine, se simte în mare parte de opinia publică europeană, aceasta o vom și, dacă dinastia va împărtăși direcția de mișcare a poporului românesc, o vom și face. Oricât de adânci ar fi dezbinările ce s-au produs în timpul din urmă în țara noastră, când e vorba de legea părinților noștri, care ne leagă de Orient, și de aspirațiunile noastre, care ne leagă de Occident și pe care sperăm a le vedea întrupate în dinastie, vrăjmașii, oricare ar fi ei, ne vor găsi uniți și tot atât de tari în hotărârile noastre ca și în trecut.” Iată, în avanpremieră, ideea punții spirituale românești între culturile Orientului și culturile Occidentului, reluată de mulți și dezvoltată teoretic mai târziu de Mircea Eliade. În utopia lui socială, **E.** are, uneori, intuiții extraordinare. De aceea, discursul său politic nu trebuie luat ca un simplu program de guvernământ. El trebuie văzut în complexitățile sale, care de regulă pornesc de la ideologie și ajung la metafizică și la ceea ce sociologii moderni numesc cultura (în sens larg) unei națiuni. De oriunde ar porni, el ajunge la trecut (istorie) și la statul natural. Iubirea trecutului este „semnul dumnezeiesc” prin care se deosebesc adevărații

reformatori de panglicarii care vor să ia ochii nației cu scamatoriile și fantasmagoriile lor. În sprijin, aduce pe Iisus Nazarineanul, pe Luther, Matei Basarab și pe Tudor Vladimirescu, toți iubitori de lege veche, eroi pacifictori, modele etice în vasta utopie eminesciană. Lăsând deoparte alte exemple și alte aspecte, apare limpede că este un tradiționalist, un „reacționar” (în termenii ideologiei liberale), în fine, un conservator, cum îl socotea C. Dobrogeanu-Gherea și cum îl văd, în genere, europeniștii, sincroniștii. Dar a judeca articolele sale din unghiul practicii sociale este o eroare de situație. **E.** nu era actual, din această perspectivă, nici în 1877, nu este nici în 2003. Soluțiile lui sunt impracticabile, judecățile sale politice sunt uneori nedrepte, ceea ce nu înseamnă că proza politică este irelevantă și de aceea trebuie repudiată, ridiculizată, așa cum au făcut recent unii publiciști. Cineva, un tânăr politolog, o socotește, de pildă, „complet nulă” (într-un articol din „Dilema”) și ia în deriziune pretențiile poetului de a construi o teorie a progresului social. În răs sau în plâns, teoria există, și în marginea ei se desfășoară o fantezie extraordinară. Există două aspecte care trebuie luate în seamă când se analizează proza aceasta incendiară, profetică, virulent polemică și vehement patriotică: îndreptățirea ei istorică, dacă e raportată la momentul în care este scrisă, și calitatea ei literară. Îndreptățirea, desigur relativă, poate fi explicată prin circumstanțele de la 1880. **E.** scrie într-o epocă de tranziție de la un sistem la altul și într-un

moment în care tânărul stat român modern își caută o identitate și își construiește un mecanism de funcționare. Ceea ce înseamnă instituții, legi, reforme etc. Identitatea privește în primul rând nația ca atare, abia scăpată de lunga dominație otomană. Cum se poate în aceste condiții ca **E.**, ieșit din mica boierime pământeană și format la școala tradiționalismului spiritual, să nu pună cu anumită fermitate în articolele sale problema naționalității, vechimii, justificării istorice? Are toate motivele să aperse ceea ce el consideră a fi durabil și sănătos în lumea românească (limba și cultura, miturile, modelele, tipul de relații etc.) și face acest lucru cu pasiunea, cultura și talentul său. Și trebuie recunoscut onest că are dreptate să o facă. În vremuri de cumpănă, asemenea accente și asemenea utopii sunt inevitabile. **E.** aduce în susținerea lor nu numai credința sa sinceră, dar și genialitatea lui nutrită de o filosofie de existență sprijinită pe modelele clasicității. De aici vine oroarea față de reformatorii liberali și tot de aici iese fantasma străinului care îl obsedează pe publicistul **E.** Politic vorbind, cei care au dreptate sunt cei care vor să modernizeze Principatele introducând drumul de fier, sistemul bancar, justiția modernă, încurajând comerțul, sincronizând învățământul, construind spitale și sistemul serviciilor publice etc. România nu putea rămâne la legile pârçalabilor și la civilizația carului cu boi. Bizantinii, fanarioții, „roșii” antipatici au ales, oricât ar protesta junimiștii, calea cea bună și, cum a demonstrat Lovinescu, „formele” lor împrumutate din Occident au rodit aici, în inerția răsăriteană. Visul lui **E.** de a opri evoluția limbii pentru a o feri de stricăciuni sau de a crea un stat român modern pe legi naturale nu este, practic, posibil. Rămâne utopia acestei idei și rămâne forța epică a discursului ideologic care însoțește această arieșă utopie. Mai este ceva, și anume faptul că forma nouă aduce cu sine, fatal, și o impostură nouă. Asupra acestei noi imposturi se năpustește geniul polemic eminescian. El are dreptate să vituperaze demagogia noii clase politice, incultura, irespectul față de tradițiile spirituale, graba de a dărâma ceea ce este vechi, adică durabil și esențial, în lumea romanității orientale. Tot ceea ce ține de tradiționalismul spiritual este sfânt, intușabil pentru **E.**, și el este îndreptățit să gândească astfel pentru că este totdeauna ceva ce trebuie ocrotit în evoluția socială și anume modelele, arheii, aceia care asigură continuitatea și identitatea unei națiuni. Pe scurt: nu se pune problema să acceptăm sau să respingem teoriile lui sociale (legate de realitatea și mentalitățile secolului său), este vorba să le înțelegem și să le judecăm, la rândul nostru, în marginile adevărului istoric și în structura lor, în cele din urmă, metafizică. I se reproșează și azi poetului că nu a fost un spirit progresist. Nu a fost, dar progresul social are totdeauna nevoie de o critică a progresului pentru a-l ține sub stare de alertă și pentru a-i corecta excesele. Și apoi, când este vorba de teoriile unui mare creator, ce importanță are progresismul sau conservatorismul său? Importanța are doar creația din interiorul sistemului ideologic. Creația poate transforma o teorie discutabilă într-o utopie acceptabilă estetic. Este și cazul lui **E.** Dar oricâte învinuiri s-ar aduce gândirii sale sociale, un rol trebuie recunoscut publicistului necruțător polemic de la „Timpul”, și

anume că utopia lui este construită pe fantasma unei Români profunde și eterne, iar conservatorismul său exprimă ceea ce tradiționalismul de mai târziu (C. Rădulescu-Motru, de pildă) au numit „tradiționalismul spiritual românesc”. **E.** se fixează, în fond, într-o linie a evoluției noastre ideologice, aceea pe care Petre Pandrea o numea, în *Portrete și controverse*, „curentul creator”. Creator sau organicist, reprezentat de Kogălniceanu, Eminescu, Bănuțiu, Iorga, Pârvan, Rădulescu-Motru, Brâncuși, Argezi. Aceștia ar purta în ei „blestemul neliniștii lăuntrice” și au o concepție istorică și realistă, spre deosebire de un alt curent de gândire, pornit de la pașoptiști, continuat de junimiști, iar de aici regăsindu-se la I.L. Caragiale și reluat de poporanști. Petre Pandrea îi spune „curentul criticist”. Acesta, de sursă franceză, vrea să pună bazele statului juridic, celălalt, pornind de la tradiții, vrea să construiască statul istoric. Schema „localistului” Petre Pandrea se întâlnește într-o oarecare măsură cu aceea a lui Nae Ionescu și a elevilor săi (mai puțin Cioran), care imaginau un stat cultural românesc bazat pe ortodoxie și pe miturile autohtone. Ce este sigur în astfel de speculații este că **E.** susține doctrina unui stat istoric și că tradiționalismul său cuprinde toate laturile societății, de la artă la organizarea juridică. Într-o privință, el se deosebește, într-adevăr, de Maiorescu și de junimiști, dar în multe alte idei se întâlnește cu ei (cu precădere în teoria formelor fără fond care este esențială în judecata ideologică; în atitudinea față de pașoptiști și de ideologia lor reformatoare, occidentalizantă). Judecate estetic, articolele sale surprind prin nota lor pamfletară și, în același timp, mesianică. O combinație rară. Pamfletarii elimină de regulă profetismul, sunt zeflemști ca I.L. Caragiale sau ca Argezi și construiesc o mitologie sau o utopie neagră, cu personaje care se îndepărtează de modelele reale. **E.** este, dimpotrivă, puțin interesat de efectele artistice, el este preocupat în cel mai înalt grad de demonstrația ideologică și sociologică, este fanatizat de o idee și de aceea este intolerant și pustiitor ca profetii *Vechiului Testament*. Gândește lumea reală în funcție de o schemă ideală (statul arhaic, statul natural, țărănesc, etnic) și nu arată nici o îngăduință față de celălalt (adversarul, străinul, „roșul” fanariot, liberalul care strică datinile și seamănă imoralitatea, omul formelor fără fond care introduce rele legi străine și nesocotește bunele legi tradiționale). Repetate până la obsesie, aceste fantasmă prefigurează și ele o mitologie sau, mai degrabă, două mitologii distincte și ostile: una negativă, foarte pregnantă, în care intră adversarii statului natural și, în genere, ai nației române, și cealaltă, în care își află locul clasele pozitive (aristocrația istorică, clasa țărănească, oamenii Bisericii naționale, breslașii și intelectualii fixați în spiritul tradiției). Acest maniheism este evident în totalitatea articolelor și în fiecare în parte. Oriunde îți arunci privirea, dai peste această antiteză care opune, în o mie de forme, pe bătrânii cumpătați, „cu trecut”, „inele în lanțul continuității”, față de tinerii nesocotiți, stricați de calpa cultură modernă. O ramură de nuc ce vrea să se prindă pe un trunchi de stejar. Parabola vegetală este foarte productivă, cum se poate constata. Până la 1848, crede **E.**, românii aveau simț istoric. Din clipa în care au acceptat (la 1848) ideea de a imita formele occidentale, ei au pierdut acest

Sculptură de Gheorghe Anghel

sănătos instinct de orientare în istorie. Teribilă judecată: „Generația trecută a țării românești, binevoitoarea, patriotica generație care forma floarea țării românești înainte de 1848. De la anul acesta începând, românii au pierdut simțul istoric. Cuvinte nouă, fără cuprins, oameni noi, fără trecut și fără valoare, o limbă pășărească în locul vrednicei limbi a strămoșilor, instituțiuni nepotrivite cu trebuințele modeste ale țăranului dunărean au înăbușit frumoasele și spornicele începuturi ale unei literaturi într-adevăr românești, ale unui naționalism nu de fraze banale, ci d-un cuprins real. Nu-i minune dacă în mijlocul unei dezvoltări care cu suflarea sa nelegiuită au rupt fir cu fir toate tradițiile istorice, au risipit piatră cu piatră vechea comoară a averii sufletești și materiale a poporului românesc, oamenii mai vechi s-au dat uitării, încât abia se mai auzea de ei, și că vin a reîmprospăta numele lor în memoria unor urmași nedemni prin tristul și ultimul act de iubire către neamul lor, prin testament.” Apoi, tinerii fii de ciocoi trecuți prin lupanarele Parisului, dominați de o „rară lipsă de pietate față cu nestrămutata vrednicie a lucrurilor strămoșești”, sau fanarioții „novisimi” care, ieșiți din zonele peninsulare pestrițe și ajunși în nordul Dunării, îngroașă rândurile păturii superpuse, element de disoluție în societatea românească: „În București și în orașele de pe marginea Dunării s-a ivit un element etnic cu totul nou și hibrid, care ne-a furnizat generația actuală de guvernanți. Acestea sunt rămășițele haimanalelor de sub steagurile lui Pasvantoglu și Ipsilant și resturile numeroase ale cavalerilor de industrie din Fanar. Din această seminție nouă fac parte oameni ca Giani, Carada, C.A. Rosetti, Pherekydis, Serurie ș.a. Toată spuma asta de fanarioți *novisimi*, cari s-au pripăsit în țară de 50-60 de ani încoace, formează naturalmente elementul de disoluțiune, demagogia României.” Frazele, aici și pretutindeni în gazetăria lui E., bat învolburate, dezlănțuite, pline de un sarcasm negru în zidurile acestor fantasme care îl obsedează. Negația, încă o dată radicală, se asociază cu un pesimism de sfârșit de lume, cu un sentiment de dezolare cosmică, așa cum se întâmplă și în poemele de meditație. Un pesimism însă activ, dacă i se poate spune astfel, saturat de invective colorate și sprijinit pe o imaginație colosală. Ea transfigurează totul și face din fanariotul detestat un personaj de schiță fantastică, bătând spre absurd. Puținele și, la drept vorbind, inesențialele note xenofobe se pierd într-o mitologie care vrea să întoarcă stricata mașinărie a lumii în alt timp și în alt spațiu. Un timp pierdut undeva într-un fabulos Ev Mediu răsăritean și într-un spațiu paradisiac („sănătoasa barbarie”), în care se mișcă și se desfătă o lume și o ordine naturale, rămase în afara cruzimilor istoriei. Curios este că, în reveria lui, E. crede că ar fi posibil să existe un asemenea stat natural fără „adunarea de gheșeftari din Dealul Mitropoliei”, fără „potaea de gazetari”, fără „cultura frazelor”, fără pătură suprapusă, fără sistem judecătoresc, fără sufragiu universal, un stat cu bărbați vrednici și cu femei care să stea la locul lor, nu să se amestece în treburile sociale, cu pârčalabi drepti, cu boieri gospodari și, mai cu seamă, cu țărani iuți la minte și buni la treabă, o lume care progresează încet, după legile ei, nu după legi străine. Ce dă savoare și ridică aceste însemnări gazetărești

la nivelul artei este limbajul lor. S-ar fi putut ca, devenit gazetar și nevoit să scrie aproape zilnic, poetul să-și orneze discursul și să-l înăbușe în metafore de preț. Nu se întâmplă acest lucru, și aici se văd luciditatea și capacitatea spiritului eminescian de a-și adecva instrumentele comunicării la obiect. Limbajul prozei lui ideologice este direct, demonstrativ, „prozaic” în cel mai înalt grad, capabil să exprime conceptele de care are nevoie și, în același timp, să reproducă savoarea faptului concret. Când nu există încă în limbă cuvântul trebuitor, E. îl inventează. Fenomenul se vede mai limpede în *Dicționarul de rime*, insuficient studiat de filologi sub acest aspect. Limbajul este, oricum, exact și percutant, cu „un humor de idei”, zice G. Călinescu, nu lipsit, cu toate acestea, de o anumită gravitate și înălțime a stilului. Unele cuvinte sau construcții verbale s-au învechit sau au ieșit pur și simplu din limba vie, cum ar fi „rusnicește” sau „țarmurene” (orașele țarmurene), „indealt-mintrelea”, „ele înde ele”, „catilinare” (o derivație pe care limba literară n-a preluat-o), „diurnașii”, „tremurătorii după amenzi”, „pasiunii slăbitoare”, „merit și nemerit” (iată o sursă a „necuvintelor” lui Nichita Stănescu), „sâmburul chestiunii de controversă”, „galimatief”, „sofismă”, „buchile gheboșite de bătrânețe”, „bezbărbătațe” etc. Este, apoi, în discursul lui politic un număr mare de proverbe și, în genere, demonstrația economică sau istorică are și o notă pedagogică, sfătoasă. Morala lui se bizuie pe o înțelepciune ancestrală care rimează bine cu ideea despre o rasă veche și mândră și cu ideea statului natural dirigit de arhei. Nu trebuie exagerată importanța practică a acestei filosofii politice, dar trebuie recunoscut cu franchețe că proza politică a lui E. este eminentă, creatoare (în sens literar) în cel mai înalt grad, plină de idei și colorată de o emotivitate și o imaginație pe care puțini gazetari români au putut-o egala. Poate fi citită azi ca o superioară epică de idei, în care conceptul și invectiva împart confortabil același compartiment.

Pe cât se poate omeneste prevedea, literatura poetică română va începe secolul al XX-lea sub auspiciile geniului lui, și forma limbii naționale, care și-a găsit în poetul Eminescu cea mai frumoasă înfăptuire până astăzi, va fi punctul de plecare pentru toată dezvoltarea viitoare a vestmântului cugetării românești.

TITU MAIORESCU

Astfel se stinse în al optulea lustru de viață cel mai mare poet pe care l-a ivit și-l va ivi vreodată, poate, pământul românesc. Ape vor seca în albie și peste locul îngropării sale va răsări pădure sau cetate, și câte o stea va vesteji pe cer în depărtări până când acest pământ să-și strângă toate sevele și să le ridice în țeava subțire a altui crin de țaria parfumurilor sale.

G. CALINESCU

Eminescu nu-și iubea literatura, poziția cea mai corectă față de sine a unui artist care nu-și culege miremele din câmpul de putregaiuri ale zădărniceii. Eminescu iubea strădania de a ajunge la formă, dar odată atinsă, din câmpul visat o fracțiune, cred că era, ca și în dragoste, decepționat.

Între ce vrea poetul și lucrul făcut e pentru văzul lui adevărat o diferență, întotdeauna, care-l smerește. În perspectivă divină, e foarte

firesc că Eminescu a refuzat să-și scoată versurile în volum. Tipărirea unei cărți de poezie implică răspunderi în ordinea esențială de care poetul și-a dat bine seama când prietenii lui stăruiau să-i fie poezia publicată.

N-am putea ști ce părere avea Eminescu despre Luceafărul lui. Luceafărul trebuie socotit însă că face parte din Sfintele Scripturi, după Apocalips.

TUDOR ARGHEZI

Un drum prin Daedalus manuscriselor eminesciene e o călătorie din cele mai aventuroase. Însă la capătul ei te așteaptă, ca-n cel mai somptuos basm oriental, comorile norocosului Aladin. Nu-ți trebuie vreo lampă fermecată. Din fiecare pagină o flacără jucăușă îți arată și drumul, și tezaurul. Aibi numai încredere. Apropie-te cu smerenie, și sufletul poetului, prezent în fiecare silabă și-n fiecare stih oricât de tainic, îți va vorbi și va pune capăt îndoielilor tale. Nimic din ce-a căzut pe paginile acestea sacre n-a fost zvârlit la întâmplare. Aici și piatra e fertilă. Orice sămânță germinează. Apleacă-te și-i vei culege rodul.

PERPESCIUS

O altă constelație spirituală este introdusă odată cu Eminescu și ea asociază gândul metafizic cu sentimentul naturii, exotismul cu muzica: o îmbinare de tradiții deosebite de acelea întrunite în constelația apuseană și latină, singura pe care intelectualul român din veacul trecut o cunoștea înainte de Eminescu, dar care, după el, a revelat șirului de generații adăpate la izvorul adâncii și turburătoarei inspirații noi, prezența unui univers moral deosebit. Această subită răsturnare de perspectivă a eliberat în sufletul nostru o provizie de forțe subiective, puternice și proaspete. Ceea ce s-a numit deci, îndată după moartea poetului, „răul eminescian” e mai degrabă o criză de creștere.

TUDOR VIANU

Acea cultură europeană, acea „modernitate” care îi năucea pe contemporanii lui, pe care și-o vor însuși ca pe o superficială și uneori caraghioasă travestire, se altoiește pe o sedimentare culturală autohtonă, pe care el a acumulat-o printr-o memorie prodigioasă și o emotivitate mereu receptivă și vibrantă încă din anii cei mai tineri. [...] Dubla tradiție de spiritualitate și cultură la care am făcut aluzie și care se răsfrânge în sincretismul de amprentă răsăriteană al gândirii sale se oglindește și în limbaj și devine elementul caracteristic al formei. Noutatea mesajului eminescian coincide, așadar, cu însăși arhaicitatea sa.

ROSA DEL CONTE

Dacă străbatem creația eminesciană în toată scara alcătuirilor ei, de la zona filosofică până la cea lingvistică, ne întâmpină o infrangibilă unitate. Poetul nu s-a văzut niciodată constrâns să recurgă la vreo operație de ajustări forțate și nu s-a străduit să acomodeze întreolaltă date incongruente, ci și-a dirijat neîntrecuta laboriozitate artistică numai către prinderea din adânc a armonioaselor sale bătăi lăuntrice, care îmbinau într-un sunet unic ideea cu tonul verbal. Această unitate ireductibilă, neinterceptată de durități și obstacole între diferitele planuri ale creației sale, unitate care, dimpotrivă, plutește unduitor peste ele toate, ne dă indiciul unei autenticități excepționale chiar în aria universală a poeziei.

EDGARD PAPU

„Optimismul” viziunilor platoniciene din începuturile creației lui Eminescu și „pesimismul” schopenhauerian caracteristic celei de-a doua etape își pierd sensul din perspectiva finală a operei, care cucerește, dincolo de pesimism sau optimism, o conștiință tragică a existenței într-un univers în care zeei s-au refugiat în neființă, dar condamnă lumea să existe, făurindu-și, prin gândire, chipul și istoria.

IOANA EM. PETRESCU

SCRIERI: *Poezii*, pref. T. Maiorescu, București, 1884; ed. 2, București, 1885; ed. 3, București, 1888; ed. 4, pref. și notiță biografică (*Poetul Eminescu*) T. Maiorescu, București, 1889; ed. 6, notiță biografică și post-scriptum T. Maiorescu, București, 1892; *Proză și versuri*, îngr. V. G. Morțun, Iași, 1890; *Culegere de articole apărute în „Timpul” în anii 1880 și 1881*, pref. Gr. Păucescu, București, 1891; *Poezii (complete)*, pref. A. D. Xenopol, Iași, [1893]; ed. 2 (*Poezii complete*), Iași, [1894]; *Din scrierile lui...*, I, București, 1894; *Nușele*, Iași, [1894]; *Diverse*, pref. I. L. Caragiale, Iași, [1895]; *Opere complete*, vol. I: *Literatura populară*, îngr. Nerva Hodoș și Ilarie Chendi, pref. Ilarie Chendi, București, 1902; *Poezii postume*, îngr. Nerva Hodoș, București, 1902; *Geniu pustiu*, îngr. și pref. Ion Scurtu, București, 1904; *Scieri politice și literare*, I, îngr. și introd. Ion Scurtu, București, 1905; *Bogdan Dragoș*, pref. Iuliu Dragomirescu, București, 1906; *Poezii*, îngr. Ion Scurtu, București, 1908; ed. 2, București, 1910; *Proza literară*, îngr. și introd. Ion Scurtu, București, 1908; *Icoane vechi și icoane nouă*, pref. N. Iorga, Valenii de Munte, 1909; *Articole politice*, București, 1910; *Lumină de lună*, îngr. Ion Scurtu, București, 1910; *Opere complete*, introd. A. C. Cuza, Iași, 1914; *Poeziile lui ...*, I-II, îngr. N. Iorga, București, 1922; *Poezii filosofice, sociale și satirice*, introd. Lucian Blaga, București, 1923; *Poezii lirice*, introd. Lucian Blaga, București, 1923; *Poezii*, îngr. G. Bogdan-Duică, București, 1924; *Povestiri*, introd. E. Lovinescu, București, [1928]; *Poezii*, introd. E. Lovinescu, București, 1929; *Poezii*, îngr. și pref. G. Murnu, București, 1929; *Poezii*, îngr. G. Ibrăileanu, București, 1930; *Scieri politice*, îngr. D. Murărașu, Craiova, 1931; *Poezii*, îngr. Constantin Botez, București, 1933; *Nușele*, îngr. și pref. C. Gerota, București, 1935; *Scieri literare*, îngr. D. Murărașu, Craiova, 1935; *Literatura populară*, îngr. D. Murărașu, Craiova, 1936; *Poeme*, îngr. Ion Pillat, București, 1937; *Poezii*, îngr. M. Dragomirescu, București, 1937; *Poezii*, îngr. G. Călinescu, București, 1938; *Opere*, I-IV, îngr. Ion Crețu, București, 1938-1939; *Opere*, îngr. și introd. Perpessicius, vol. I-III: *Poezii tipărite în timpul vieții*, București, 1939-1944, vol. IV-V: *Poezii postume*, București, 1952-1958, vol. VI: *Literatura populară*, București, 1963, vol. VII: *Proza literară*, îngr. Petru Creția, D. Vatamaniuc, Anca Costa-Foru, Eugenia Oprescu, introd. Perpessicius, București, 1977, vol. VIII: *Teatrul original și tradus*, îngr. Petru Creția, Aurelia Creția Dumitrașcu, Oxana Busuioceanu, D. Vatamaniuc, introd. Petru Creția, București, 1978, vol. IX-XIII: *Publicistică*, coordonator D. Vatamaniuc, introd. Al. Oprea, București, 1980-1985, vol. XIV: *Traduceri filosofice, istorice și științifice*, îngr. Petru Creția, Aurelia Creția, D. Vatamaniuc, Anca Costa-Foru, introd. Al. Oprea, București, 1983, vol. XV: *Fragmentarium*, Addenda, îngr. Oxana Busuioceanu, Anca Costa-Foru, Petru Creția, Aurelia Creția, D. Vatamaniuc, București, 1993, vol. XVI: *Correspondență*, Documentar, coordonator D. Vatamaniuc, București, 1989, vol. XVII: *Bibliografie*, Viata - Opera, coordonatori Gabriel Ștrempel și Victor Vișinescu, București, 1999; *Poezii*, îngr. și introd. Al. Colorian, București, 1940; *Poezii postume*, îngr. Al. Colorian și Al. Iacobescu, București, 1940; *Opera politică*, I-II, îngr. I. Crețu, București, 1941; *Poezii*, îngr. Gr. Scorpan, Iași, 1943; *Proză literară*, îngr. și introd. Al. Colorian, București, 1943; *Poezii*, pref. M. Sadoveanu, București, 1951; *Poezii*, îngr. Perpessicius, București, 1958; *Poezii*, pref. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, cuvânt înainte Tudor Argehezi, București, 1960; *Opere alese*, I-III, îngr. și pref. Perpessicius, București, 1964-1965; ed. 2, I-III, București, 1973, IV-IX, îngr. Aurelia Rusu, București, 1978-2000; *Proză literară*, îngr.

Eugen Simion și Flora Șuteu, introd. Eugen Simion, București, 1964; *Despre cultură și artă*, îngr. D. Irimia, Iași, 1970; *Poezii*, I-III, îngr. D. Murărașu, București, 1970-1972; *Poezii*, îngr. și pref. Constantin Ciopraga, Iași, 1974; *Icoane vechi și icoane nouă (Pagini de ziar)*, îngr. și introd. Gh. Bulgăr și Al. Melian, București, 1974; *Articole și traduceri*, I, îngr. Aurelia Rusu, introd. Aurel Martin, București, 1974; *Lecturi kantiene*, Traduceri din „Critica rațiunii pure”, îngr. Constantin Noica și Alexandru Surdu, București, 1975; *Dicționar de rime*, îngr. Marin Bucur și Victoria Ana Tăușan, pref. Marin Bucur, București, 1976; *Scieri pedagogice*, îngr. Mihai Bordeianu și Petru Vladcovschi, pref. Mihai Bordeianu, Iași, 1977; *Fragmentarium*, îngr. Magdalena D. Vatamaniuc, București, 1981; *Teatrul*, îngr. și pref. Petru Creția, București, 1990; *Poezii*, îngr. și pref. Eugen Simion, București, 1991; *Opera esențială*, cu zece comentarii de Constantin Noica și Emil Cioran, îngr. și pref. Constantin Barbu, Craiova, 1992; *Istorie și destin*, îngr. Aurelia Dumitrașcu, pref. N. Ș. Tanașoca, Galați, 1993; *Poezii*, I-VI, îngr. și pref. Al. Piru, Craiova, 1993; *Opere*, I-II, îngr. D. Murărașu, postfață Eugen Simion, București, 1995; *Icoane vechi și icoane nouă*, îngr. D. Vatamaniuc, București, 1996; *Scrisori*, îngr. D. Murărașu, pref. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, București, 1996; *Texte esențiale*, îngr. și pref. Tudor Nedelcea, Craiova, 1997; *Eminescu în corespondență*, I-V, îngr. și pref. D. Vatamaniuc, București, 1997-2000; *Poezii*, îngr. și pref. Em. Galaicu-Păun, Chișinău, 1998; *Opere*, I-VII, îngr. D. Vatamaniuc, introd. Eugen Simion, București, 1999-2003; *Dulcea mea Doamnă / Eminul meu iubit (Scrisori din arhiva familiei Graziella și Vasile Grigorcea)*, îngr. Christina Zarifopol-Illias, Iași, 2000; *Opera poetică*, I-III, îngr. Petru Zugun, pref. Dan Mănuță, Iași, 2002; *Poeme necunoscute*, reconstituite de Petru Creția, alese de Mircea Cărtărescu și rostite de Adrian Pinteă, București, 2003.

Repere bibliografice: Maiorescu, *Critice*, I, 170-173, III, 129-156; Titu Maiorescu, *Însemnări zilnice*, I-III, îngr. și introd. I. Rădulescu-Pogoneanu, București, 1937-1943, *passim*; Pop, *Conspect*, II, 112-115; C. Dobrogeanu-Gherea, *Opere*, VI, București, 1979, 61-123; Iorga, *Pagini*, I, 167-191; Al. Grama, *Mihai Eminescu*, Blaj, 1891; N. Petrașcu, *Mihail Eminescu*, București, 1892; Aron Densusianu, *Istoria limbii și literaturii române*, ed. 2, Iași, 1894, 301-303; Dragomirescu, *Scieri*, 269-356; Anghel Demetrescu, *Opere*, îngr. și pref. Ovidiu Papadima, București, 1937, 223-277; Chendi, *Pagini*, 3-40, 388-389; Panu, *Junimea* (1943), I, 87-94, 144-146, 327-334, II, 250-287; Mihail Dragomirescu, *Critică*, II, București, 1928, 205-217, 362-412; Lovinescu, *Scieri*, I, 197-218; Sanielevici, *Cercetări*, 48-84; G. Ibrăileanu, *Scriitori și curente*, Iași, 1909, 24-97; G. Ibrăileanu, *Spiritul critic în cultura românească*, Iași, 1909, 149-188, 200-206; *Omagiu lui Eminescu*, București, 1909; I.A. Rădulescu-Pogoneanu, *Studii*, București, 1910, 1-77; G. Ibrăileanu, *Curs de istoria literaturii române moderne. Epoca Eminescu*, Iași, 1913; G. Ibrăileanu, *Note și impresii*, Iași, 1920, 178-189; G. Ibrăileanu, *Scriitori români și străini*, Iași, 1926, 115-136; G. Ibrăileanu, *Mihai Eminescu*, îngr. și pref. Mihai Drăgan, Iași, 1974; Constanța Marinescu, *Postumele lui Eminescu*, București, 1913; I. Grămadă, *Mihai Eminescu*, Heidelberg, 1914; Gala Galaction, *Mihai Eminescu*, îngr. și pref. Gh. Cunesco, Iași, 1987; Elie Dăianu, *Eminescu în Blaj*, Sibiu, 1914; Negruzzi, *Junimea*, 260-287; Lucian Blaga, *Ceasornicul de nisip*, îngr. și pref. Mircea Popa, Cluj, 1973, 215-222; Carlo Tagliavini, *Michele Eminescu*, în *Studi sulla Romania*, Napoli, 1923; Lovinescu, *Ist. civ. rom.*, II, 139-153; Vianu, *Opere*, II, 231-259, 367-471, 633-659, III, 403-412, 481-484, V, 83-90, 394-468, 481-494, VII, 277-284, IX, 719-722, X, 246-249, XI, 281-316, 416-425; Bogdan-Duică, *Studii*, 371-412; D. Caracostea, *Personalitatea lui M. Eminescu*, București, 1926; Liviu Marian, B. P. Hasdeu și M. Eminescu, Chișinău, 1927; Perpessicius, *Opere*, VIII, 8-10, 54-56, 220-223, 231-235, 247-253, 325-327, 374-376, IX, 220-223, 253-256, 453-459, X, 9-11, 134-136, 216-220, 310-315, XI, 270-272, XII, 120-122, 124-126, 165-174, 390-396, 521-523; Al. Dima,

- Tradiționalismul lui Mihail Eminescu*, Turnu Severin, 1929; Tudor Vianu, *Poezia lui Eminescu*, București, 1930; C. Papacostea, *Filosofia antică în opera lui Eminescu*, București, 1930; I. M. Rașcu, *Eminescu și cultura franceză*, îngr. Albert Schreiber și D. Murărașu, pref. D. Murărașu, București, 1976; G. Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu*, București, 1932, reed. în *Opere*, XI, București, 1969; Constantinescu, *Scrieri*, I, 146-149, II, 205-209, 452-457, 534-580, III, 183-194, 357-366, IV, 127-129, 211-224, 229-232, 305-319, VI, 53-56, 105-119, 130-134; D. Murărașu, *Naționalismul lui Eminescu*, București, 1932; C. Vlad, *Mihail Eminescu din punct de vedere psihanalitic*, București, 1932; D. Murărașu, *Eminescu și clasicismul greco-latin*, București, [1933]; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), I, 124-166, 230-239, 280-286, 291-301; Al. Dima, *Motive hegeliene în scrisul eminescian*, Sibiu, 1934; G. Călinescu, *Opera lui Mihai Eminescu*, I-V, București, 1934-1936, reed. în *Opere*, XII-XIII, București, 1969-1970; D. Murărașu, *Eminescu și literatura populară*, Craiova, 1935; D. Murărașu, *Comentarii eminesciene*, București, 1967; Octav Minar, *Eminescu. Aspecte din viața și opera poetului*, București, 1935; I. E. Toroufju, *Pagini de istorie și critică literară*, București, 1936, 35-38, 59-70, 108-120, 121-133, 145-266; I. M. Rașcu, *Eminescu și Aleksandri*, Cernica, 1936; I. Sân-Georgiu, *Eminescu und der deutsche Geist*, Jena, 1936; C. I. Calotă, *Poezia lui Mihail Eminescu și psihologia romantismului*, pref. C. Rădulescu-Motru, București, 1937; Al. Marcu, *De la Torquato Tasso la Eminescu*, București, 1937; D. Caracostea, *Arta cuvântului la Eminescu*, București, 1938; Munteanu, *Panorama*, 49-66; T. Păunescu-Ulmu, *Problema Eminescu*, Craiova, [1938]; Gh. Cardaș, *Viața lui Mihai Eminescu*, București, 1939; Leca Morariu, *Eminescu și Veronica Micle*, Cernăuți, 1939; Iorgu Iordan, *Limba lui Eminescu*, București, 1940; Vianu, *Arta*, I, 138-149; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 385-418, *Ist. lit.* (1982), 443-477; Mihail Dragomirescu, *Eminescu, poet universal*, București, 1941; Augustin Z. N. Pop, *Eminescu necunoscut*, Cernăuți, 1942; Mircea Eliade, *Insula lui Euthanasius*, București, 1943, 5-18; Streinu, *Clasicii*, 107-155; E. Lovinescu, *Titu Maiorescu și contemporanii lui*, I, București, 1943, 115-276; Pillat, *Tradiție*, 202-213; Tudor Arghezi, *Eminescu*, București, 1943; D. Caracostea, *Creativitatea eminesciană*, București, 1943; D. Caracostea, *Studii eminesciene*, îngr. Ion Dumitrescu, pref. G. Munteanu, București, 1975; Aurel Vasiliu, *Bucovina în viața și opera lui Mihai Eminescu*, Cernăuți, 1943; C. Loghin, *Aron Pumnul - Mihai Eminescu*, Cernăuți, 1943; Umberto Cianciolo, *Introducere la poezia lui Eminescu*, Sibiu, 1943; Gino Lupi, *Mihail Eminescu*, Roma, 1943; Perpessicius, *Eminesciana*, îngr. Dumitru D. Panaitescu, București, 1971; Lucian Blaga, *Trilogia culturii*, București, 1944, 313-331; Cioculescu-Streinu-Vianu, *Ist. lit.*, 216-236; Gh. N. Dragomirescu, *Erotica eminesciană*, București, 1944; Vianu, *Scritori români*, I, 268-301; D. Popovici, *Eminescu în critica și istoria literară română* (curs), Cluj, 1947; D. Popovici, *Poezia lui Eminescu* (curs), Cluj, 1947-1948; ed. pref. Ioana Em. Petrescu, București, 1969; Ion Breazu, *Curs de istoria literaturii române moderne (Eminescu și Caragiale)*, Cluj, 1950, 1-121; Ion Vitner, *Eminescu*, București, 1955; Al. Rosetti, *Limba poeziilor lui Eminescu*, București, 1956; Ioan Guția, *Sentimentul timpului în poezia lui Mihai Eminescu*, Roma, 1957; Augustin Z. N. Pop, *Contribuții documentare la biografia lui M. Eminescu*, București, 1962; Rosa Del Conte, *Mihai Eminescu o dell'Assoluto*, Modena, 1963; ed. (*Eminescu sau Despre absolut*), tr. și pref. Marian Papahagi, Cluj-Napoca, 1990; Gh. Bulgăr, *Eminescu despre problemele limbii române literare*, București, 1963; Zoe Dumitrescu-Buşulenga, *Mihai Eminescu*, București, 1963; Alain Guillermond, *La Genèse intérieure des poésies d'Eminescu*, Paris, 1963; ed. (*Geneza interioară a poeziilor lui Eminescu*), tr. Gh. Bulgăr și Gabriel Părvan, pref. Gh. Bulgăr, Iași, 1977; Ladislav Gáldi, *Stilul poetic al lui Mihai Eminescu*, București, 1964; Matei Călinescu, *Titanul și geniul în poezia lui Eminescu*, București, 1964; Ioan Masoff, *Eminescu și teatrul*, București, 1964; Eugen Simion, *Proza lui Eminescu*, București, 1964; G. I. Tohăneanu, *Studii de stilistică eminesciană*, București, 1965; *Studii eminesciene*, București, 1965; *Eminescu-Creangă. Studii*, îngr. Eugen
- Todoran, Ștefan Munteanu și Ionel Stan, Timișoara, 1965; Streinu, *Pașini*, III, 171-192, 258-271, 299-303, 442-452; Ion Rotaru, *Eminescu și poezia populară*, București, 1965; Liviu Rusu, *Eminescu și Schopenhauer*, București, 1966; Cioculescu, *Varietăți*, 188-192, 203-240; Cornea, *Alecsandrescu-Eminescu*, 265-324; Augustin Z. N. Pop, *Mărturii. Eminescu - Veronica Micle*, București, 1967; Zăciu, *Masca*, 19-36; Ciopraga, *Portrete*, 7-38, 90-102; G. C. Nicolescu, *Studii și articole despre Eminescu*, București, 1968; I. Negoiteșcu, *Poezia lui Eminescu*, București, 1968; I. Crețu, *Mihail Eminescu. Biografie documentară*, București, 1968; *Dicționarul limbii poetice a lui Eminescu*, îngr. Tudor Vianu, București, 1968; Tomuș, *15 poeți*, 15-45; I. A. Kojevnikov, *Mihail Eminescu și problema romantizma v rumânskoj literature XIX v.*, Moscova, 1968; ed. (*Mihai Eminescu și problema romantismului în literatura română*), tr., îngr. și pref. Arion Vraciu, Iași, 1979; Elena Stan, *Poezia lui Eminescu în Transilvania*, București, 1969; Augustin Z. N. Pop, *Noi contribuții documentare la biografia lui Mihai Eminescu*, București, 1969; Drăgan, *Aproximații*, 99-168; *Amintiri despre Eminescu*, îngr. Ion Popescu, Iași, 1971; Gh. Bulgăr, *Momentul Eminescu în evoluția limbii române literare*, București, 1971; Gáldi, *Introducere*, 211-242; Edgar Papu, *Poezia lui Eminescu*, București, 1971; Rotaru, *Ist. lit.*, I, 311-405; Zamfir, *Proza poetică*, 207-246; *Caietele Mihai Eminescu*, I-V, îngr. Marin Bucur, București, 1972-1980; Ion Dumitrescu, *Metafora mării în poezia lui Eminescu*, București, 1972; Ion Nica, *Mihai Eminescu. Structura somatopsihică*, pref. Const. Ciopraga, București, 1972; Piru, *Varia*, I, 128-170, II, 113-131, 214-217; Eugen Todoran, *Eminescu*, București, 1972; Cioculescu, I, *Itinerar*, 87-108, 114-124; Ciopraga, *Personalitatea*, 143-152; Al. Dima, *Aspecte naționale ale curentelor literare internaționale*, București, 1973, 87-120; *Ist. lit.*, III, 159-242; George Munteanu, *Hyperion*, vol. I: *Viața lui Eminescu*, București, 1973; Piru, *Analize*, 81-161; Todoran, *Secțiuni*, 5-39; Geo Bogza, *Paznic de far*, București, 1974, 540-541; Mihai Bordeianu, *Versificația românească*, Iași, 1974, *passim*; Lucian Drimba, *Eminescu la „Familia”*, Oradea, 1974; Gafița, *Fața lunii*, 151-275; Luiza Seche, *Lexicul artistic eminescian în lumina statisticii*, București, 1974; B.-A. Taladoire, *Mihail Eminescu*, Nisa, 1974; Petru Vintilă, *Eminescu. Roman cronologic*, București, 1974; N. I. Barbu, *Noi și clasicii*, București, 1975, 88-125; Gh. Bulgăr, *De la cuvânt la metaforă în variantele liricii eminesciene*, Iași, 1975; Ștefan Cazimir, *Stelele cardinale. Eseu despre Eminescu*, București, 1975; I. Constantinescu, *Moștenirea modernilor*, Iași, 1975, 12-58, 223-224; Manolescu, *Teme*, II, 95-99, V, 37-41; Constantin Noica, *Eminescu sau Gânduri despre omul deplin al culturii românești*, București, 1975; G. I. Tohăneanu, *Expresia artistică eminesciană*, Timișoara, 1975; Mihai Zamfir, *Retorica poeziei romantice românești*, STRS, 172-178; *Bibliografia Mihai Eminescu (1866-1970)*, I, pref. Șerban Cioculescu, introd. Valeria Trifu și Rodica Fochi, București, 1976; Zoe Dumitrescu-Buşulenga, *Eminescu. Cultură și creație*, București, 1976; *Pagini vechi despre Eminescu*, îngr. și pref. Gh. Bulgăr, București, 1976; Constantin-Liviu Rusu și A. Petrescu-Vicoveanu, *Vreme trece, vreme vine... Mihai Eminescu*, Iași, 1976; Vladimir Streinu, *Eminescu. Arghezi*, îngr. și pref. George Munteanu, București, 1976; *Eminescu în documente de familie*, îngr. Gh. Ungureanu, pref. D. Ivănescu, București, 1977; Vasile Gherasim, *Mihai Eminescu*, îngr. George Munteanu, Iași, 1977; *Mihai Eminescu în critica italiană*, îngr. și tr. Radu Boureanu și Titus Părvulescu, pref. Ștefan Cuciureanu, Iași, 1977; Gr. Scorpan, *Mihai Eminescu. Studii și articole*, îngr. Virgil Andriescu, introd. G. Ivănescu, Iași, 1977; Amita Bhose, *Eminescu și India*, Iași, 1978; Septimiu Bucur, *Banchetul lui Lucullus*, Cluj-Napoca, 1978, 20-97; G. Călinescu, *Mihai Eminescu. Studii și articole*, îngr. și postfață Maria și Constantin Teodorovici, Iași, 1978; *Eminescu după Eminescu*, îngr. D. Păcurariu, Iași, 1978; Marin Mincu, „Lucașfărul”, București, 1978; Ioana Em. Petrescu, *Eminescu. Modele cosmologice și viziune poetică*, București, 1978; Augustin Z. N. Pop, *Pe urmele lui Mihai Eminescu*, București, 1978; G. Călinescu, *Avatarii faronului lui Tlă*, îngr. și pref.

- D. Vatamaniuc, Iași, 1979; Mihai Cimpoi, *Narcis și Eminescu. Eseu despre poezia și personalitatea lui Eminescu*, Chișinău, 1979; Dumitru Irimia, *Limbajul poetic eminescian*, Iași, 1979; Elena Tacciu, *Eminescu. Poezia eminescilor*, București, 1979; Iosif Cheie-Pantea, *Eminescu și Leopardi. Afinități electivă*, București, 1980; G. Bogdan-Duică, *Mihai Eminescu*, îngr. și pref. Ecaterina Vaum, Iași, 1981; Liviu Rusu, *De la Eminescu la Lucian Blaga și alte studii literare și estetice*, București, 1981, 11-159; Eugen Todoran, *M. Eminescu. Epopeea română*, Iași, 1981; Mihai Zamfir, *Poemul românesc în proză*, București, 1981, 160-190; Ștefan Avădanei, *Eminescu și literatura engleză*, Iași, 1982; Mihai Drăgan, *Mihai Eminescu. Interpretări*, I-II, Iași, 1982-1986; Dan C. Mihăilescu, *Perspectivă eminesciene*, București, 1982; *Eminescu și clasicismul greco-latin*, îngr. Traian Diaconescu, Iași, 1982; George Popa, *Spațiul poetic eminescian*, Iași, 1982; Elvira Sorohan, *Ipostaze ale revoltei la Heliade Rădulescu și Eminescu*, București, 1982; Virgil Cuțitaru, *Metamorfozele lui Hyperion*, Iași, 1983; Petru Mihai Gorcea, *Steaua din oglinda visului*, București, 1983; *Mihai Eminescu interpretat de...*, I-III, îngr. și pref. Gh. Ciompec, București, 1983-1990; Al. Oprea, *În căutarea lui Eminescu gazetarul*, București, 1983; Augustin Z. N. Pop, *Întregiri documentare la biografia lui Eminescu*, București, 1983; Teodor V. Ștefanelli, *Amintiri despre Eminescu*, îngr. și pref. Constantin Mohanu, Iași, 1983; Petru Caraman, *Pământ și apă. Contribuție etnologică la studiul simbolisticii eminesciene*, îngr. și pref. Gh. Drăgan, Iași, 1984; Nicolae Ciobanu, *Eminescu. Structurile fantasticului narativ*, Iași, 1984; Theodor Codreanu, *Eminescu - Dialectica stilului*, București, 1984; Scarlat, *Ist. poeziei*, II, 37-135, IV, 135-139; Dumitru Tiutiua, *Creativitate și ideal*, Iași, 1984; Șerban Cioculescu, *Eminesciana*, București, 1985; Aurel Petrescu, *Eminescu. Metamorfozele creației*, București, 1985; *Eminescu în critica germană*, îngr. Sorin Chițanu și Horst Fassel, Iași, 1985; D. Vatamaniuc, *Publicistica lui Eminescu*, I, Iași, 1985, II, București, 1996; Zoe Dumitrescu-Buşulenga, *Eminescu și romantismul german*, București, 1986; Pompiliu Constantinescu, *O catedră Eminescu*, îngr. Lenuța Drăgan, pref. Mihai Drăgan, Iași, 1987; Mircea Eliade, *Despre Eminescu și Hasdeu*, îngr. și pref. Mircea Handoca, Iași, 1987; Gavril Istrate, *Studii eminesciene*, Iași, 1987; Elena Loghinovschi, *Eminescu în limba lui Pușkin*, Iași, 1987; Al. Melian, *Eminescu - univers deschis*, București, 1987; *Il momento Eminescu. Aspetti e problemi nella ricezione dell' opera letteraria*, îngr. Luisa Valmarin și Valeriu Răpeanu, București, 1987; George Munteanu, *Eminescu și eminescianismul*, București, 1987; I. Constantinescu, *Eminescu im europäischen Kontext*, Augsburg-München, 1988; Svetlana Paleologu-Matta, *Eminescu și abisul ontologic*, pref. N. Steinhardt, Aarhus (Danemarca), 1988; D. Vatamaniuc, *Eminescu. Manuscrisele - jurnal al formării intelectuale și al lărgirii orizontului științific, laborator de creație, instrument de lucru*, București, 1988; Gheorghe Drăgan, *Poetică eminesciană*, vol. I: *Temeiuri folclorice*, Iași, 1989; Zoe Dumitrescu-Buşulenga, *Eminescu. Viață, creație, cultură*, București, 1989; Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Iosif Sava, *Eminescu și muzica*, București, 1989; Grigurcu, *Eminescu - Labiș*, 7-35; Solomon Marcus, *Invenție și descoperire*, București, 1989, 179-221; Aurel Petrescu, *Eminescu. Limbajul simbolic*, București, 1989; Ioana Em. Petrescu, *Eminescu și mutațiile poeziei românești*, Cluj-Napoca, 1989; Ion Roșu, *Legendă și adevăr în biografia lui Eminescu*, I, București, 1989; I. M. Ștefan, *Eminescu și universul științei*, Iași, 1989; Ioana Bot, *Eminescu și lirica românească de azi*, Cluj-Napoca, 1990; Constantin Ciopraga, *Poezia lui Eminescu. Arhetipuri și metafore fundamentale*, Iași, 1990; Cornea, *Aproapele*, 300-346; Marina Mureșanu-Ionescu, *Eminescu și intertextul romantic*, Iași, 1990; Mihai Eminescu e il romanticismo europeo, îngr. Marin Mincu și Sauro Albisani, Roma, 1990; *Număr special Eminescu*, MS, 1991, 1; Constantin Barbu, *Poezie și nihilism*, Constanța, 1991; Negoiescu, *Ist. lit.*, I, 106-111; Theodor Codreanu, *Modelul ontologic eminescian*, Galați, 1992; Constantin Noica, *Introducere la miracolul eminescian*, îngr. Marin Diaconu și Gabriel Liceanu, București, 1992; Marin Tarangul, *Intrarea în infinit sau Dimensiunea*
- Eminescu*, București, 1992; Mihai Cimpoi, *Căderea în sus a Lucașfărului*, Galați, 1993; Mihai Cimpoi, *Spre un nou Eminescu. Dialoguri cu eminescologii din întreaga lume*, Chișinău, 1993; Al. Piru, *Eminescu, azi*, București, 1993; Monica Spiridon, *Eminescu. O anatomie a elocvenței*, București, 1993; Dumitru Tiutiua, *Mihai Eminescu. Cumpănirea întru Archaeus*, Galați, 1993; D. Vatamaniuc, *Eminescu și Transilvania*, Cluj-Napoca, 1993; Ilie Bădescu, *Sociologia eminesciană*, Galați, 1994; Noemi Bomher, *Mit și mitologie eminesciană*, Iași, 1994; Ion Buzăși, *Eminescu și Blajul*, București, 1994; Radu Enescu, *Eminescu. Universul cel himeric*, Madrid, 1994; N. Georgescu, *A doua viață a lui Eminescu*, București, 1994; Sălcuț Horvat, *Mihai Eminescu. Dicționar cronologic*, Baia Mare, 1994; Ioana Em. Petrescu, *Eminescu, poet tragic*, îngr. Ioana Bot, Iași, 1994; Valentin Coșereanu, *Eminescu-Ipothezi - Eminescu*, Iași, 1995; N. Georgescu, *Cercul strămt. Arta de a trăi pe vremea lui Eminescu*, București, 1995; Marin Mincu, *Mihai Eminescu*, Constanța, 1996; Ștefan Bădea, *Biografia poeziei eminesciene*, București, 1997; Nicu Caranica, *Un Esculap al sufletului românesc*, București, 1997, 7-39; Constantin Cubleşan, *Eminescu în perspectivă critică*, Oradea, 1997; Ștefan Munteanu, *Filosofia indiană și creația eminesciană*, Târgoviște, 1997; Svetlana Paleologu-Matta, *Jurnal hermeneutic*, pref. George Vulturescu, Cluj-Napoca, 1997, 17-19, *passim*; Ovidiu Vuia, *Despre boala și moartea lui Mihai Eminescu*, București, 1997; Petru Creția, *Testamentul unui eminescolog*, București, 1998; *Dict. analitic*, I, 70-72, 166-168, II, 23-25, 49-51, 76-78, 104-107, 206-207, 380-383, III, 10-12, 51-54, 62-64, 106-109, 196-198, 375-378, IV, 78-84, 94-98, 106-109, 487-489; Mihai Dorin, *Civilizația românilor în viziunea lui Eminescu*, București, 1998; Cristian Livescu, *Întâiul Eminescu*, Piatra Neamț, 1998; George Munteanu, *Eminescu și antinomii posterității*, București, 1998; D. Vatamaniuc, *Caietele lui Eminescu. Mitologie și document*, București, 1998; *Corpus Eminescu*, I-X, pref. Eugen Simion, București-Chișinău, 1998-2000; *Cazul Eminescu*, îngr. Cezar Paul Bădescu, Pitești, 1999; Mihai Cimpoi, *Plânsul demiurgului*, Iași, 1999; Mihai Drăgan, *Eminescu tânăr sau „a doua mea ființă”*, îngr. și postfață Gh. Drăgan, Iași, 1999; Helmuth Frisch, *Sursele germane ale creației eminesciene*, București, 1999; Dan Mănuacă, *Peșteră spre ființă. Eseu asupra imaginarului poetic eminescian*, Iași, 1999; Ion Nica, *Eminescu. Vis animi*, București, 1999; Mircea Popa, *Mihai Eminescu. Contextul receptării*, Reșița, 1999; N. Balotă, *Eminescu, poet al inițierii în poezie*, ed. plurilingvă, București, 2000; Gh. Bulgăr, *Momentul Eminescu în cultura română*, București, 2000; Al. Ciorănescu, *Eminescu sub florul timpului*, pref. Nicolae Florescu, postfață Andrei Ionescu, București, 2000; Theodor Codreanu, *Controverse eminesciene*, București, 2000; Constantin Cubleşan, *Eminescu în orizontul criticii*, Pitești, 2000; *Dict. esențial*, 294-305; Mircea Eliade, *Camões și Eminescu - Camões e Eminescu*, ed. bilingvă, pref. José Augusto Seabra, București, 2000; *Eminescu. O sută de documente noi*, îngr. George Muntean, București, 2000; N. Georgescu, *Eminescu și editorii săi*, I-II, București, 2000; Gheorghe Glodeanu, *Avatarurile prozei lui Mihai Eminescu*, București, 2000; Leonida Maniu, *Dor și armonie eminesciană*, Iași, 2000; Marin Mincu, *Paradigma eminesciană*, Constanța, 2000; Sorescu, *Lumea*, 169-216; Ion Stanomir, *Reacțiune și conservatorism. Eseu asupra imaginarului politic eminescian*, București, 2000; Amita Bhose, *Eminescu*, îngr. Mihai Dascal și Carmen Mușat-Coman, pref. Zoe Dumitrescu-Buşulenga, București, 2001; Ion Derșidan, *Monologul dramatic eminescian*, Cluj-Napoca, 2001; Petru Mihai Gorcea, *Eminescu*, I-II, Pitești-Brașov, 2001-2002; Al. Husar, *Pro Eminescu*, Iași, 2001; Leca Morariu, *Eminescu. Note pentru o monografie*, îngr. și pref. Liviu Papuc, Iași, 2001; Gh. Ungureanu, *Eminescu în documente de familie*, îngr. Dumitru Irimia și Virginia Isac, Iași, 2001; Irina Andone, *„Farmec dureros”. Poetica eminesciană a contrariilor*, îngr. și pref. Florin Faifer, postfață Dumitru Irimia, Iași, 2002; *„Mihai Eminescu, poet național român”. Istoria și anatomia unui mit cultural*, coordonator Ioana Bot, Cluj-Napoca, 2002; *Corpusul receptării critice a operei lui Mihai Eminescu*, I-III, îngr. I. Oprîșan și

Teodor Vărgolici, București, 2002; *Dicționarul limbajului poetic eminescian*, I-II, coordonator Dumitru Irimia, Botoșani, 2002; *Detractorii lui Eminescu*, îngr. și pref. Al. Dobrescu, Iași, 2002; George Gană, *Melancolia lui Eminescu*, București, 2002; Ilina Gregori, *Studii literare*, București, 2002, 7-134; G. I. Tohăneanu, *Scrisori din roaze plicuri*, Timișoara, 2002; Zamfirescu, *Istorie*, I, 109-188; Mihai Cimpoi, *Esența ființei. (Mi)teme și simboluri existențiale eminesciene*, Chișinău, 2003; Monica Spiridon, *Eminescu. Proza jurnalistică*, București, 2003. M.C., E.S.

EMINESCU, Roxana (15.II.1947, București), critic și istoric literar, traducătoare. Este fiica Yolandei Eminescu, juristă, descendentă a lui Matei Eminescu, fratele mai mic al lui Mihai Eminescu, și a lui Ștefan Stătescu, medic oftalmolog. După ce a absolvit Liceul „Gheorghe Lazăr” din București, E. urmează cursurile Facultății de Limbi Străine a Universității din București, secția limba și literatura franceză, luându-și licența în 1971. În același an este trimisă la specializare în limba și civilizația portugheză la Universitatea din Coimbra. Între 1971 și 1975 este cercetător la Institutul de Istoria Artei, secția teatru, iar între 1975 și 1981, ocupă același post la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu” al Academiei Române. Din 1973 până în 1981 predă, în paralel, cursuri de istoria civilizației portugheze la Facultatea de Limbi Străine a Universității din București. În anul 1978 își susține teza de doctorat la Universitatea din București, despre poetul portughez Fernando Pessoa. Obține în 1981 un post de *visiting professor* la Universidade Nova și la Facultatea de Litere din Lisabona. Din 1984 E. se stabilește în Franța. Este secretar de presă la „Deutsche Grammophon” din Paris (1986-1987) și între 1990 și 1993 face secretariat la revista „Esprit”. Este conferențiar de limba și literatura portugheză la Facultatea de Literatură și Științe Sociale „Victor Ségalen” a Universității Britaniei de Vest din oraș Bristol.

Debutează în revista „Studii și cercetări de istoria artei” (1973) și colaborează la „Viața românească”, „Secolul 20”, „România literară”, „Synthesis”. Debutul editorial îl reprezintă eseul *Preliminarii la o istorie a literaturii portugheze* (1979). La Lisabona îi apare studiul *Novas coordenadas no romance português* (1983), iar la Paris, *Catalogue des traductions du portugais en français* (1994). Bizuindu-se pe o informație științifică amplă, realizată în bibliotecile din Portugalia, *Preliminarii la o istorie a literaturii portugheze* este o sinteză originală, alte abordări similare vizând doar aspecte parțiale. Într-un prim capitol, E. încearcă definirea specificității unei literaturi în competiție, dar și în intercomunicare cu hispanismul. Cultura portugheză este caracterizată mai curând prin „irumperi discontinue” decât printr-o linie directoare progresivă. La două sau trei generații, se naște aici o mișcare de regenerare care vrea să ia totul de la capăt, fără rupturi ireparabile, dar cu tendința propensiunii spre universal. Un asemenea moment este reprezentat de Luis de Camões, a cărui capodoperă, *Lusiada*, este „poem epic, cronică istorică, elegie și fabulă mitologică, epopee maritimă și odă geografică, în fine, discurs politic, într-o coeziune stilistică admirabilă, înscriindu-se în literatura universală ca maximă expresie renașcentistă a eposului”. Odată descoperită și afirmată, „constanta spirituală” a culturii portugheze ajunge la

apogeu în stilul baroc, atât de controversat în toate țările europene, stil cultural însă, nu istoric, care la scriitorii portughezi este continuu concurat de clasicism. Autoarea procedează, în continuare, metodic, abordând critic, rând pe rând, vechile cronici, teatrul, proza și poezia portugheză. De remarcat mai ales ultimul capitol, *Poezia*, având în centru personalitatea și opera lui Fernando Pessoa, poetul cu multiple fațete (a avut treizeci de heteronimi), unul dintre marii lirici europeni moderni. De la *Canțonerele* din secolele al XII-lea-al XIV-lea, umanistul Sá de Miranda, cu versuri în *dolce stil nuovo*, liricul Renașterii portugheze, apoi Camões, lirica barocă, postromanticul Antero de Quental, „baudelairianul” Cesário Verde și simbolistul Camilo Pessanha, toată evoluția liricii portugheze este valorizată prin prisma poeziei pessoaiste. După Pessoa, E. procedează la alcătuirea unei antologii sui-generis a poezilor portughezi de azi. Datorită dublului destinatar, cititorul portughez și cel român, cercetătoarea a optat pentru perspectiva locului unde sinteza a fost scrisă, referințele la scriitorii români fiind numeroase.

SCRIERI: *Preliminarii la o istorie a literaturii portugheze*, București, 1979; *Novas coordenadas no romance português*, Lisabona, 1983; *Catalogue des traductions du portugais en français*, Paris - Lisabona, 1994. **Traduceri:** Aquilino Ribeiro, *Casa mare din Romarigães*, București, 1974; Walter Zanini, *Tendințele sculpturii moderne*, București, 1977; Fernando Pessoa, *Ploaia oblică*, București, 1980; Eça de Queirós, *Mandarinelul*, București, 1981.

Repere bibliografice: George Munteanu, „*Preliminarii la o istorie a literaturii portugheze*”, RL, 1979, 27; *Dicț. scriit. rom.*, II, 232-233; Manolescu, *Enciclopedia*, 295. S.I.

ENĂȘESCU, Artur (12.I.1889, Botoșani - 4.XII.1942, București), poet. Se numea Constantin Artur Enășescu și era fiul Olgăi (n. Nacu), înrudită cu N. Leon, și al lui Alexandru Enășescu, dirigintele oficiului postal din Botoșani. Orfan de mamă la doi ani, E. va fi crescut în bunăstare de bunica sa, căsătorită a doua oară cu Dimitrie Scarlat Miclescu, om politic și ministru sub Alexandru Ioan Cuza. Învață la Liceul „A. T. Laurian” din Botoșani și la Liceul Național din Iași. Nu terminase școala când, din cauza unei afecțiuni pulmonare, este trimis de familie la Nisa. În 1912 se afla la Paris, audiind, se pare, cursuri de filosofie. Debutase în „Convorbiri critice” în 1910, cu un sonet; din Paris trimite la „Flacăra” și „Rampa” epigrame, și revistei „Moldova” din Botoșani, un alt sonet. Întors în țară își ia bacalaureatul în 1914 și se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București. Publică poezie în „Convorbiri literare” (1914-1916). În prima conflagrație mondială se află pe front. Apare apoi cu articole și amintiri de război în ziarul botoșănean „Îndrumarea”, cu versuri și cronică literară în „Junimea Moldovei de Nord”, în „Luceafărul” (1919), la care era și redactor, în „Răsăritul” din Chișinău și în „Cuvântul liber” din București. Comenta debutul lui Lucian Blaga cu *Poemele luminii*, scria despre G.B. Shaw, evoca figura lui Al. Vlahuță, îl portretiza polemic pe N. Iorga, era preocupat de problemele generației războiului, de relația dintre societate și cultură. În 1920 suferă primul atac al bolii de nervi ce-l va chinui până la sfârșit. Este internat la Sibiu, dar fuge,

întorcându-se la București. Prietenii îi strâng versurile în volumul *Pe gânduri* (1920). Revenindu-și în răstimpuri, publică în „Clipa”, „Universul literar”, „Rampa”, „Propilee literare”, „Familia”, „Cristalul” (Găești), „Idea literară”. Societatea Scriitorilor Români îi acordă în 1927 Premiul „Ion Pavelescu” pentru sonetul *Afrodita* și o pensie lunară. Cu mintea întunecată, alcoolic, prăbușit, E. își continuă existența vagabondând și improvizându-și câte un adăpost în subsoluri mizere, până în ultima sa clipă.

Dincolo de popularitatea pe care i-au adus-o două poezii devenite romanețe (*Țiganca*, *Balada crucii de mesteacăn*) și de virtuozitatea formală afirmată și cucerită prin sonet, puțini au văzut în E. un reflexiv mai interesant decât Panait Cerna, întrucât își întemeiază demersul pe paradox și pe răzvrătirea titaniană a spiritului. Căci pentru E., forța însăși a păcatului determină înălțarea Mântuitorului (*Lui Crist*). Și chiar prin chin, prin „talazul” trăirii sfârșitului omul se plasează în centrul dramei cosmice și se simte „mai sus de zei și cer”: „Fulgerătoare săbii de creste viu se sparg;/ Pe axa lor toți sorii se poticesc o clipă/ Iar moartea-și desfășoară năpraznica-i aripă...” (*Clipa din urmă*). După cum, statornic cântăreț al iubirii, el o percepe în esența-i obscură. Vede legătura adâncă până la dualism dintre patimă și moarte, astfel că plasticitatea,

Desen de Marcel Iancu

parnasiană uneori, a portretului feminin e tulburată de fiorul tanatic: „Iar cum îi arde trupul sub zările toride/ Un trandafir de sânge la pieptu-i se deschide” (*Cleopatra*). Elegia clarei Antichități (*Pe un țarm elenic*), visul lumilor polare (*Sonet*) duc tot la motivul obsedant al ruinării și încremenirii vieții. Conceptual și deseori îndatorat lui Mihai Eminescu, E. are imagini viguroase, într-o poezie senzuală și elevată totodată.

SCRIERI: *Pe gânduri*, București, 1920; *Revolta zeului*, pref. Ștefania Stăncă, București, 1946; *Poezii*, îngr. și pref. Mihail Straje, introd. Radu Boureanu, București, 1968.

Repere bibliografice: Nichifor Crainic, *Poeziile domnului Artur Enășescu*, „Luptătorul” 1920, 58; Arghezi, *Scrieri*, XXVII, 389–391; Lovinescu, *Scrieri*, IV, 477; Perpessicius, *Mențiuni ist.*, 17–28; Vianu, *Opere*, I, 223–226; Ciopraga, *Lit. rom.*, 258–261; Florin Steriade, *Artur Enășescu*, București, 1972; Florentin Popescu, *O istorie anecdotică a literaturii române*, București, 1995, 39–41; Al. Cerna-Rădulescu, *Ultima invazie*, București, 1996, 116–122, 293–294; Teodor Vărgolici, *Nefericitul Artur Enășescu*, ALA, 1997, 388; *Dicț. scriit. rom.*, II, 234–235; *Artur Enășescu*, DCS, 154. S.C.

ENE, Gheorghe (16.X.1950, Căldărăști, j. Buzău), prozator, poet și publicist. Este fiul Smarandei și al lui Neagu Ene, țărani. După terminarea liceului la Buzău, se înscrie la Facultatea de Filologie a Universității din București, secția română-franceză, absolvind în 1973. În anii studenției participă la numeroase activități literare: membru-fondator al grupului „Noii” din cadrul cenaclului Junimea condus de Ov. S. Crohmăniceanu, redactor și colaborator al revistei-afiș „Noii” (1970–1973), alături de Mircea Nedelciu, Gheorghe Crăciun, Gheorghe Iova. Debutează tot atunci la „Lucașăruț”, cu poezii de factură modernistă. Deși figurează în antologiile *Tineri poeți* (1969) și *Semnul că nu cunoaștem eclipsa* (1978) și în volumul colectiv de proză scurtă *Desant '83*, își publică prima carte, placheta de poezii *Intrarea în Europa sau Târfa și Secretarul*, abia în 1992. Preocupările sale literare sunt continuate mai ales la nivel local, în cenaclurile „Viața Buzăului” și „Vasile Voiculescu”. Colaborează sporadic și la „România literară”, „Lucașăruț”, „Echinoc”, „Contrapunct”, „Vatra”, „Adevărul literar și artistic”. După 1990 devine redactor-fondator al săptămânalului „Carevasăzică” (Buzău), redactor la ziarele „Opinia” și „Muntenia” și la revista „Școala buzoiană”. Este profesor de limba și literatura română la Liceul Teoretic din Pogoanele, județul Buzău, membru-fondator al Asociației Scriitorilor Profesioniști din România, membru al Asociației Scriitorilor și Ziariștilor Profesioniști din Buzău. În 1984 revista „Echinoc” îi decernează Premiul pentru proză scurtă; în 1999, volumul *O spovedanie a textului* primește Premiul Asociației Scriitorilor Profesioniști din România.

Ansamblul scrierilor lui E., cuprinzând atât grupaje de poezie (*Intrarea în Europa sau Târfa și Secretarul*, *Starea de dizgrație*, 1995, antologia *Eu, dizgrațiatul*, 1997), cât și experimente narrative, realizate fie în genul scurt al prozei (*O spovedanie a textului*), fie în registru romanesc (*Aromanul Trandafirului*, 2000), își datorează existența „exercițiului recuperator” pe care

„povara” („presiunea”) condiției de „scriitor de sertar” îl impune. Victime conjuncturale, rătăcite prin edituri în așteptarea aproape descurajantă a vremurilor propice, textele autorului sunt adesea însoțite de câte o secvență lămuritoare asupra aventurosului parcurs editorial. Indiferent de genul căruia îi aparțin, ele se caracterizează printr-o flexibilitate remarcabilă a jongleriilor cu vocabulele, asociind ori decupând ingenios termeni și familii lexicale, mizând pe efectul paradoxurilor semantice, acționând subversiv prin deconstruirea procedeelelor tradiționale de a suda un text, în așa fel încât acesta să fie capabil de a „spune o poveste”. Nu doar volumele de versuri, dar și cele de proză stabilesc drept principală voce a discursului vocea „textului”, insistând asupra unui metatextualism care sabotează sistematic și autoritar orice încercare de a deplasa ponderea de pe latura de tehnicitate pe cea de conținut. Acest efort stilistic, materializat într-un formalism a cărui austeritate se atenuează prin extinderea modalității de expresie către compartimentul ludic al limbajului, presupunând, în acest caz, suite de calambururi, echivocuri generatoare de ironii, se permanentizează și devine mecanism general de creație, prin care textul „se zice” pe sine ori pune în discuție majoritatea elementelor ce intervin în actul scrierii: autorul, „eul metonimic”, contextul („Întru formal pe o ușă formală / și o voce în formă îmi întinde de formă / o mână formată și forte”; „Trăiesc derivând. / Derivez conștient / în conul de umbră al derizoriului meu”; „Poetul e un gunoier / el strânge constrânge cuvintele uzate / să stea împreună în coșul acesta”; „Întru în poveste pe dos. Iau loc în acest ascunziș care m-adună de pe unde am figurat ca personaj cu dosarul la zi”). Secvențele Text în oglinda textului, *O spovedanie a textului, Înfațișare, Un text de o zi*, incluse în volumul din 1999, se bazează pe același discurs autoreferențial, pe asumarea diferitelor „puncte de vedere” (al naratorului, al textului însuși, al personajului) și pe introducerea aluzivă a unor indici culturali, trimițând „inițiatii” la referințe teoretice (Derrida, Vattimo). *O spovedanie a textului*, integrând „literatura de sertar” a autorului alături de reluările textelor publicate în *Desant '83*, reușește să îi aducă lui E. o recunoaștere (destul de târzie) a meritelor literare. *Aromanul Trandafirului* reprezintă un alt experiment narativ, un roman atipic (întocmit pe baza aceluiași principiu al „recuperării”, de această dată a unor texte-pamflet apărute în periodicele buzoiene), un „a-roman”, a cărui formulă provocatoare se apropie de jocul măștilor auctoriale din notele de subsol ale *Țiganiadei* lui Ion Budai-Deleanu. Într-un spațiu alegoric numit Zăbuza, ce printr-o Drăcovenie tocmai fusese eliberat de dictatura lui Scaraoschi, a Scaraoschinei și a „clicii lor de draci împielitați și îmbărligați”, se pun bazele unei „societați cu adevărat dracocratice”, iar a-romanul urmărește timp de doi ani aventurile ideologice ale lui Rozel (personajul principal) și ale altor oameni de partid, aflați sub semnul Trandafirului. Instanța auctorială de partid, așezându-se sub diverse măști (Zvonoculegătorul, Sumbretu Eco, Sevilian Barbaresco, Emanologul de întâmpinare, C. A. Ninosu, B. R. Voiosu, Prozel și Aprozol), speculațiile semantice, calambururile, anagramele devin elemente definitorii pentru fiecare specie publicistică

introdusă aici (comunicate de presă, anunțuri publicitare, scrisori anonime sosite pe adresa redacției, catrene ocazionale). Textul, în ansamblul său, deși limitat prin conținut la o perioadă istorică bine determinată, cu evenimentele și personajele sale, este deschis ca formulă narativă unei continuări.

SCRIERI: *Intrarea în Europa sau Târfa și Secretarul*, Buzău, 1992; *Starea de dizgrație*, Buzău, 1995; *Eu, dizgrățiatul*, Buzău, 1997; *O spovedanie a textului*, Pitești, 1999; *Aromanul Trandafirului*, Pitești, 2000.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *Proza de mâine*, RL, 1983, 52; Cornel Ungureanu, „*Desant '83*”, O, 1984, 3; Ion Holban, *Prozatori, textieri, textologi*, CRC, 1984, 7; Dan Radu Stănescu, *Proza scurtă la un ceas definitoriu*, VR, 1984, 3; Dorina Bohanțov, *Aluviuni textuale*, RL, 2000, 7; Cristina Ionică, *Gravitate și joc*, OC, 2000, 15; Ion Bogdan Lefter, *Textul: acțiune și spovedanie*, OC, 2000, 34; Gheorghe Crăciun, *Ene și o jumătate de veac*, OC, 2000, 34; Ion Bogdan Lefter, *Asalt / desant reluat*, OC, 2000, 39; C. Rogozanu, *Dar Gheorghe Ene?*, RL, 2001, 18; Popa, *Ist. lit.*, II, 909. C.M.B.

ENE, Virgiliu (8.IV.1929, Pitești – 18.VI.1997, București), critic și istoric literar, editor. Este fiul Ioanei (n. Băcanu) și al lui Ion Ene, contabili. A absolvit Facultatea de Filologie a Universității din București în anul 1953. Imediat după terminarea studiilor universitare intră în sistemul editorial, fiind, pe rând, redactor, șef de secție la Editura Tineretului și la Editura Albatros, iar spre sfârșitul carierei, lector la Centrala Editorială din București. A debutat în presă cu schițe satirice, în 1953, iar debutul editorial îl va reprezenta o ediție din scrierile lui Cezar Bolliac (*Poezii și articole*, 1955). Colaborează cu articole la „Contemporanul”, „Cronica”, „Gazeta literară”, „Iașul literar”, „Limbă și literatură”, „Lucefărul”, „Manuscriptum”, „Revista de istorie și teorie literară”, „România literară”, „Viața românească” ș.a. Munca de editor și istoric literar va prevala în activitatea lui E., care a reușit să publice un număr mare de volume – monografiile, studii de critică și istorie literară, ediții, antologii. El investighează cu prioritate o anumită zonă a literaturii române, literatura militantă, ilustrată de personalități formate în preajma revistelor socialiste de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul celui de-al XX-lea. Constantă este preocuparea pentru opera și personalitatea lui N.D. Cocea, așa cum se proiectează ele în epocă. În 1966 îi apare un amplu studiu, *N.D. Cocea*, pe care îl va dezvolta în teza de doctorat din 1973, pentru ca în 1979 să publice o evocare a lui N.D. Cocea. Editează în anii 1969 și 1970 două volume de *Scrieri* ale lui N.D. Cocea, iar în 1982 tipărește un substanțial volum de *Scrieri alese*. Studiind documentele de arhivă, E. reface biografia unui gazetar exemplar, un clasic al pamfletului românesc, dar și profilul scriitorului care, în romanele sale, rămâne un nostalgic neoclasicist, ispitit adesea de șarja naturalistă. În cel mai bun roman al lui N.D. Cocea, *Vinul de viață lungă*, comentatorul distinge o împletire paradoxală de spirit faustic și donchisotism. Cu aceeași probitate științifică, în studiul *Anton Bacalbașa* (1975) cercetează viața și activitatea altui militant de la începuturile mișcării socialiste în țara noastră, analizând scrierile publicistice și literare care au

rezistat timpului, îndeosebi cele din perioada colaborării lui Bacalbașa cu I.L. Caragiale, la „Moftul român”. În *Alexandru Vlahuță* (1976) **E.** este preocupat de ideologia literară și de funcția culturală a operei, fără a ocoli exacta ei situare valorică. Frecventând cu precădere maestri ai pamfletului, satirei și umorului — de aici și micromonografia G. Topîrceanu (1969) —, istoricul literar a avut în vedere și studierea unei specii din această arie în *Satira în literatura română* (1972), analiză reluată cu dezvoltările necesare în *Scriitori satirici români* (1982). Aceste preocupări atestă puncte de convergență cu propria creație literară, schițe, nuvele și povestiri adunate târziu în volumele *Armăsarul negru* (1984), *Romantici odinioară* (1985), *Un băiat vesel* (1989). Bine primite de critică au fost volumele de folcloristică ale lui **E.** și, mai ales, suita de portrete *Folcloriști români* (1977).

SCRIERI: N.D. Cocea, București, 1966; G. Topîrceanu, București, 1969; *Satira în literatura română*, București, 1972; Anton Bacalbașa, București, 1975; *Alexandru Vlahuță*, București, 1976; *Folcloriști români*, Timișoara, 1977; *Unirea Principatelor Române oglindită în literatură*, Iași, 1979; N.D. Cocea, București, 1979; *Scriitori satirici români*, Iași, 1982; *Armăsarul negru*, București, 1984; *Romantici odinioară*, București, 1985; *Un băiat vesel*, București, 1989. **Ediții:** Cezar Bolliac, *Poezii și articole*, București, 1955; Emil Gârleanu, *Pagini alese*, București, 1956; *Cronici munteni*, București, 1965; Anton Bacalbașa, *Scrieri alese*, I-II, introd. edit., București, 1965; G. Topîrceanu, *Versuri și proză*, București, 1968; N.D. Cocea, *Scrieri*, I-II, introd. edit., București, 1969–1970; *Scrieri alese*, introd. edit., București, 1982; Dumitru Stăncescu, *Basme*, București, 1980; Alexandru Vlahuță, *Versuri și proză*, introd. edit., București, 1981; Mihai Eminescu, *Literatura populară*, Galați, 1993; Anton Pann, *Povestea vorbei*, Galați, 1993. **Antologii:** *Studii eminesciene*, București, 1971 (în colaborare cu Ion Nistor).

Repere bibliografice: Teodor Vârgolici, *Virgiliu Ene*, „N. D. Cocea”, LCF, 1967, 1; Virgil Cuțitaru, „N. D. Cocea”, IL, 1967, 2; Dan Zamfirescu, „N. D. Cocea”, GL, 1967, 25; Laurențiu Ulici, „Alexandru Vlahuță”, CNT, 1976, 52; Tudor Nedelcea, *Un studiu despre Al. Vlahuță*, R, 1977, 1; Mircea Vaida, *Vlahuță — o interpretare monografică*, TR, 1977, 5; Popa, *Dicț. lit.* (1977), 216; Nicolae Sorin, *Un strălucit reprezentant al publicisticii moderne și al pamfletului*, LCF, 1980, 48; Nicolae Sorin, „Scriitori satirici români”, LCF, 1983, 10; Hristu Căndroveanu, „Scriitori satirici români”, RL, 1983, 23. S.I.

ENESCU, Radu (2.V.1922, București), eseist și prozator. Este fiul arhitectului I. D. Enescu, președinte al Societății Arhitecților Români, secretar de stat și ministru al Muncii în guvernul Ion Antonescu, arestat după război de regimul comunist și întemnițat la Aiud. A absolvit Liceul „Gheorghe Lazăr” din București și a urmat Facultatea de Drept a Universității din același oraș, înscriindu-se în 1946 ca avocat în Baroul Ilfov. Un an mai târziu părăsește definitiv țara. Între 1947 și 1949 frecventează cursuri de filosofie la Paris și participă la „grupul de epistemologie” al lui Gaston Bachelard de la Sorbona. În 1950 emigrează în America de Sud și își continuă studiile la Buenos Aires, iar în 1955 se stabilește în Peru, ca profesor la Universitatea Catolică din Lima. În 1961 se întoarce în Europa și devine cetățean spaniol. În 1983 face parte dintre membrii fondatori ai Fundației Culturale Române din Madrid, colaborează la presa literară a exilului și semnătura îi apare cu

oarecare regularitate atât în „Revista scriitorilor români”, cât și în „Destin” sau, după 1990, în „Casa”, unde din 1994 este și director onorific. Concomitent desfășoară o întinsă activitate publicistică în limbile spaniolă, franceză și engleză, cu articole politice și cu microeseuri culturale. Studiul *Don Juan sau Evoluția unui personaj* (1957) constituie o interesantă investigație de literatură comparată, urmărind evoluția interferențelor de la Tirso de Molina până la Montherlant. În 1965 **E.** publică un eseu semnificativ intitulat *Ortega y Gasset, filosofia politica*. Cea mai importantă lucrare a sa rămâne însă *Istoria analitică a gândirii grecești*. Cartea, care a cunoscut trei ediții, inițial titlul ei fiind *Leagănul gândirii* (1971), indică pregnant preocuparea autorului pentru valorificarea gândirii presocratice. Expunerea, extrem de limpede, pornește de la Thales și Școala ionică ajungând la sofisti și la Socrate. Un al doilea volum al lucrării, anunțat, nu a mai apărut. Așa cum s-a observat, autorul încearcă să descopere la presocratici elementele fundamentale ce au dus la dezvoltarea științelor moderne, demersul său înscriindu-se printre cele mai fructuoase în sfera acestei problematice. Deoarece lucrarea valorifică unul dintre cursurile universitare ținute de **E.** la Universitatea din Lima, nuanțele didactice sînt evidente. Într-un alt curs universitar, restructurat în *Omul — ființă culturală* (1994), ideile de bază nu depășesc expunerea metodică a temei. Pagini relevante a scris **E.** despre Mircea Eliade, Vintilă Horia, Pamfil Șeicaru, Horia Stamatu, adunate în volumul *Mircea Eliade sau Repere ale spațiului cultural românesc* (1995). Remarcabil este și eseu *Eminescu. Universul cel himeric* (1994). **E.** este, de asemenea, autorul unei nuvele, *Mușuroiul* (1971), și al romanului „... et j'envelopperai de ténèbres la Terre en plein jour” (1981), care nu atestă însă o certă înzestrare de prozator.

SCRIERI: *Ortega y Gasset, filosofia politica*, Jagstzell (Germania) — Madrid, 1965; *Leagănul gândirii*, Roma, 1971; ed. 3 (*Istoria analitică a gândirii grecești*), București, 1999; *Divagații pe o temă heideggeriană*, Madrid, 1971; „... et j'envelopperai de ténèbres la Terre en plein jour”, Paris, 1981; *Eminescu. Universul cel himeric*, Madrid, 1994; *Omul — ființă culturală*, Jagstzell (Germania), 1994; *Mircea Eliade sau Repere ale spațiului cultural românesc*, Jagstzell (Germania), 1995.

Repere bibliografice: *Români*, 143; Titu Popescu, *Convorbiri despre exil și literatură*, București, 2001, 113–131. N.FI.

ENESCU, Radu (12.VII.1925, Satu Mare — 22.VII.1994, Oradea), eseist. Este fiul Ilenei (n. Steiger) și al lui Gheorghe Enescu, director de bancă. După absolvirea Facultății de Litere și Filosofie a Universității din Cluj (1948), a fost bibliotecar în același oraș (1949–1951), funcționar (1951–1954), redactor la „Tribuna” (1957–1965) și la „Familia” (1965–1988). A debutat în „Revista Cercului Literar” de la Sibiu (1945), colaborând apoi la „Steaua”, „România literară”, „Secolul 20”, „Luceafărul”, „Cahiers roumains d'études littéraires” ș.a.

Indisociabil legat de Cercul Literar de la Sibiu, numele lui **E.** dă seamă, o dată mai mult, de împlinirea prin eșec a „euphorionismului”. Chiar dacă mulți dintre cerchiști au devenit nume de prim-plan în literatura contemporană (Ștefan Aug.

Doinaș, I. Negoiteșcu, Radu Stanca, I.D. Sârbu) sau reprezintă referințe sigure într-un domeniu sau altul (de la Eta Boeriu la Nicolae Balotă, de la Dominic Stanca și Ioanichie Olteanu la Cornel Regman, Eugen Todoran ș.a.), nu se poate spune că această structură continuatoare a generației '27 și-a putut da adevărata măsură. Zeci de proiecte au rămas în stadiu incipient, zeci de traduceri și sinteze de maximă importanță au fost condamnate la eșec din capul locului, fiecare exponent a rămas cu o sincopă de destin, cu un compromis amar, cu o ruptură în carieră, cu o ratare fie pe plan existențial, fie, mai ales, profesional. O promoție a nenorocului, așa cum au fost nu puține generații în literatura română. **E.** reprezintă un caz tipic al elanului „euphorionic” retezat de mai multe ori și „odihnindu-se” în final printre numele total necunoscute marelui public și aproape total neglijate de specialiști. Format în spirit german la școala de filosofie a Clujului blagian, **E.** încearcă mai multe experiențe umilitoare de viață în deceniul al șaselea al secolului trecut, debutând editorial târziu, în 1968, cu o carte despre Franz Kafka (Premiul revistei „Secolul 20”), îndatorată celor mai noi, pe atunci, „cuceriri” în domeniu, dar nu numai: cu toate că bibliografic exegeza kafkiană îi este cunoscută la zi, ambiția demersului depășește nu o dată subiectul în favoarea dimensiunii filosofice, antropologice în speță. Kafka nu devine, desigur, un pretext, însă opera lui, ca și biografia simbolic-exemplară, oferă destule piste de decolare pedanteriei analitice și comparatismului sinuos. Calitățile și defectele acestei eseistici de tip german (hermeneutică, fenomenologie,

stilistică, antropologie) se vor vădi și în culegerea de studii și recenzii *Critică și valoare* (1973), unde este prezent atât fostul student care traducea în anii '50 din filosofia lui Heidegger, cât și cronicarul de la „Tribuna” și „Familia”. După alți ani de așteptare, eșuare și automarginalizare orădeană, **E.** publică *Ab urbe condita. Eseuri despre valoarea omului și umanismul valorilor* (1985), cartea sa cea mai reprezentativă după monografia dedicată lui Kafka. Libertate de spirit, abilitate în mânuirea erudiției, argumente istorice și intuiționism unificator în texte despre Kafka și Camus, despre *Sein und Zeit*, despre *Elada sau Dreptul la eroare*, despre *Esența hispanității* sau *Fascinația stilului*. Oglinzi focalizante aduc într-o simultaneitate a gândirii spații și epoci îndepărtate în timp (mayașii, budismul, lumea precreștină). Humboldt și Huxley sunt reușiți în jurul civilizației maya, în vreme ce eseul despre Elada devine o pledoarie pentru raționalism și hedonism, după cum asociativitatea și instinctul ludico-subversiv (se trăia doar în plin ceaușism) dublează frecvent rigoarea informativă și morală. Lumea ca bibliotecă și lumea ca festival feeric, acestea sunt cele două axe ale eseisticii lui **E.** Cum spune autorul, eseistii „surprinz în amănunt semnificația generală, sunt înclinați să stabilească temperatura morală a locurilor cercetate, iar prin însuși statutul lor hibrid, recuzați de literați ca filosofi, respinși de aceștia pentru apartenență literară, sunt niște calofili ai ideii”. Nu altul va fi specificul cărții despre America (*Între două oceane*, 1986). Călătoria în „țara lui Tocqueville” **E.** a făcut-o în 1978, dar din varii motive descrierea ei avea să-și aștepte aproape zece ani tipărirea. Într-un domeniu reprezentat cu brio la români, de la Petru Comarnescu la Romulus Rusan, America lui **E.** este mai puțin preocupată de turismul pur ori de politică, și mai mult de natura umană, de peisajul moral. Cele șapte capitole („Virginia & D.C.”, „Georgia”, „Louisiana”, „Arizona & Nevada”, „California”, „Massachusetts & Connecticut”, „Illinois & New York”) mărturisesc prejudecățile europeanului față de uriașa ciudățenie americană. Tonul este marcat de un soi de sfătoșenie ironică în căutare de informație și educație, departe de „complexul Dinicu Golescu” al literaturii române, iar atitudinea intelectuală și etică se întemeiază pe conservatismul compact al europeanului școlit la virtuțile goetheene ale armoniei. Pentru acesta, Statele Unite înseamnă pitoresc fără tradiție, continuă provocare inovațională, dar „fără alt Dumnezeu decât profitul”, adaptabilitate, viteză, osmoză a contrariilor, însă fără gust, într-o estetică a aleatorului și hibridării, pentru care finalitatea destinului nu poate fi decât alienarea. „E agreeabil să călătorești prin State — sună ultimul paragraf al cărții —, îndrăgești multe și mulți. Dar să trăiești acolo mi se pare imposibil. Cine încearcă o face cu prețul de neînlocuit al fericirii. Am îndrăgît America, dar la valorile ei am simțit întotdeauna că nu pot adera. Vorba lui Arghezi: logodnică de-a pururi, soție niciodată.” Nu se știe în ce măsură acest final a fost lipit din considerente de tactică, pentru a adormi cenzura comunistă; cert este faptul că inaderența eseistului ardelean la spectacolul postmodern al Americii se dezvăluie la tot pasul în carte.

SCRIERI: *Franz Kafka*, București, 1968; *Critică și valoare*, Cluj, 1973; *Ab urbe condita. Eseuri despre valoarea omului și umanismul valorilor*, Timișoara, 1985; *Între două oceane. Note de călătorie în Statele Unite ale Americii*, București, 1986.

Repere bibliografice: Mihăilescu, *Conceptul*, II, 234-239; Gheorghe Glodeanu, „*Ab urbe condita*”, CNT, 1985, 24; Liviu Franga, „*Ab urbe condita*”, VR, 1985, 9; Nicolae Oprea, „*Ab urbe condita*”, VR, 1985, 9; Virgil Podoabă, „*Între două oceane*”, F, 1987, 1; Negoitescu, *Scriitori contemporani*, 173-175; Alex. Ștefănescu, *Afirmatii despre Radu Enescu care vor rămâne, din nefericire, definitiv fără replică*, RL, 1994, 30; *Despărțirea de Radu Enescu*, ST, 1994, 9 (semnează Dumitru Mircea și Negoită Irimie); *Dicț. scriit. rom.*, II, 235-236; Cristina Chevereșan, *Radu Enescu: itinerar spiritual*, O, 1999, 6; Popa, *Ist. lit.*, II, 1097. T.R.

ENGEL Károly (25.IX.1923, Sudrigiu, j. Bihor), comparatist și traducător. După studii medii la Oradea și universitare la Cluj, funcționează ca profesor de liceu la Oradea, bibliotecar la Aiud, redactor la Editura de Stat pentru Literatură și Artă, cercetător la Institutul de Lingvistică „Sextil Pușcariu” din Cluj și la filiala clujeană a Bibliotecii Academiei Române. Colaborează la revistele „*Nyelv-és Irodalomtudományi Közlemények*”, „*Korunk*”, „*Utunk*”, „*Művelődés*”, „*Igaz Szó*”, „*Revista de istorie și teorie literară*”, „*Studia Universitatis «Babeș-Bolyai»*”, „*Limbă și literatură*”, „*Studii de istorie literară și folclor*”, „*Studia et acta Musei Nicolae Bălcescu*”. Publică frecvent și sub pseudonimul Köllő Károly.

Activitatea lui E. este centrată pe istoria interferențelor literare, culturale și spirituale româno-maghiare, urmărind paralelisme între literatura română și cea maghiară. A cercetat receptarea ideologiei secolului al XVIII-lea, interacțiunile literar-culturale din epoca Luminilor, în studii și materiale privind versiunea românească, prin intermediar maghiar, a poemului eroi-comic *Batrahomiomahia*, unele aspecte din viața și activitatea lui Ion Budai-Deleanu, Gheorghe Șincai și Samuil Micu. Sunt semnificative, de asemenea, cercetările privind cântecele de lume românești dintre secolele al XVI-lea-al XIX-lea păstrate în manuscrise maghiare, precum și rolul lor în dezvoltarea poeziei maghiare. E. a avut o contribuție substanțială la aflarea unor date noi privitoare la viața și activitatea lui Mihail Halici. Preocupările lui se extind și asupra secolului al XIX-lea: studiază astfel activitatea lui Zeyk János, culegător de basme populare românești, primul traducător în maghiară al poeziilor lui Iancu Văcărescu, analizează circulația cărților franceze în Transilvania în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, insistă asupra artei teatrale ca verigă de legătură între popoare, semnează studii și articole în care analizează imaginea românilor în operele prozatorilor maghiari Jósika Miklós, Mikszáth Kálmán și Benedek Elek, se ocupă de receptarea de către publicul cititor maghiar a operei lui M. Eminescu și I.L. Caragiale, respectiv de ecoul românesc al lui Csokonai-Vitéz Mihály în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Evidențiind paralelisme între cele două culturi, a scris despre Iosif Vulcan și revista „Familia”, despre idei înrudite la Coșbuc și Madách, depistate în notițele și însemnările lui Coșbuc pe un exemplar german al *Tragediei omului*. De numele

lui E. se leagă schițarea contribuției comparatiștilor maghiari din Transilvania (până la primul război mondial) la tratatul *Istoria și teoria comparatismului în România* (1972), precum și amplul studiu introductiv la bibliografia *Literatura maghiară în limba română*, redactat de Réthy Andor și Váczy Leona (1982). Studiile și materialele sale cele mai semnificative privind domeniul legăturilor literar-culturale româno-maghiare au fost adunate în volumele *Két irodalom mezején [Interferențe literare româno-maghiare]* (1984) și *Confluente literare. Studii de literatură comparată româno-maghiară* (1993). E. a transpus în limba maghiară o selecție din scrierile lui C. Negruzzi, *Sânziana și Pepelea și Chirița în Iași* de V. Alecsandri, un volum din proza lui V. Alecsandri, fragmente din notele de călătorie ale lui N. Filimon și din *Craii de Curtea-Veche* de Mateiu I. Caragiale. În colaborare cu Cselényi Béla și Debreczeni József, a tradus din latină *Descriptio Moldaviae* de Dimitrie Cantemir.

Traduceri: Costache Negruzzi, *Válogatott művei [Opere alese]*, postfața trad., București, 1957; Vasile Alecsandri, *Világszép Ilonka és Áron Jancsi [Sânziana și Pepelea]*, București, 1960 (în colaborare cu Sz. Nagy Géza), *Chirița Jászvásáron [Chirița în Iași]*, în Vasile Alecsandri, *Színművek [Teatru]*, postfața trad., București, 1961 (în colaborare cu Sz. Nagy Géza), *Séta a hegyekben. Válogatott prózai írások [O primblare la munți. Scrieri în proză]*, introd. trad., București-Budapesta, 1965; Dimitrie Cantemir, *Moldva leírása [Descrierea Moldovei]*, București, 1973 (în colaborare cu Cselényi Béla și Debreczeni József).

Repere bibliografice: Dávid Gyula, *Contribuții ale comparatiștilor maghiari din România în perioada 1944-1970*, în *Ist. comp. Rom.*, 282; *Rom. magy. ir. lex.*, I, 474-476; Gaál György, Köllő Károly, „*Két irodalom mezején*”, NYiRK, 1985, 1; Valentin Tașcu, Köllő Károly, „*Confluente literare*”, NYiRK, 1994, 1. O.K.

EPIGONII, publicație apărută la Iași, lunar, între 25 noiembrie și 15 decembrie 1903 (două numere), cu subtitlul „*Revistă de sociologie, știință și literatură*”. E. își propune să promoveze critica literară și socială obiectivă, științifică, în spirit junimist, dar operează în manieră poporanistă obișnuitul transfer al problematicii specificului național în plan estetic și etic. Asemeni altor publicații poporaniste, revista include și traduceri din literatura universală, în măsura în care ele afirmă valori culturale și morale ce pot constitui modele pentru români. Rubricile obișnuite sunt „*Literatură*”, „*Cronica literară*”, „*Anchete literare*”, „*Sociologie-știință*”, „*Cronica muzicală*”. Este dat publicității un proiect de monument pentru Al. I. Cuza, Spiru Prasin prezentând și documente oficiale inedite cu privire la detronarea domnitorului Unirii. C. Săteanu (sub pseudonimul Arald) deplânge într-un articol destinul dramatic al lui Eminescu. În numărul al doilea sunt publicate scrisori inedite ale lui Eminescu, din anii 1872-1873, destinate părinților săi. Mihai Codreanu include facsimilul ultimului sonet al lui François Coppée, datat noiembrie 1903. În cadrul rubricii „*Anchete literare*”, G. Panu se pronunță împotriva poeziei noi, considerând că „*versul a devenit prea artificial, prea copilăresc, iar poezia este pe cale a se îndruma astăzi sub alte vestimente decât cele ale vechii versificații*”. Tudor Argezei îi răspunde în revista modernistă „*Linia dreaptă*”, prin articolul *Vers și*

poezie, atrăgând atenția că între poezie și proză există o deosebire fundamentală și că trebuie să se țină seama de faptul că noțiunile „poezie” și „versificație” sunt „două realități separate și independente”. Alți colaboratori: A. Steerman, Paul Bujor, J. Lewin, Gh. Silvan, N. Leon, Radu Vornicu. C.A.

EPIGONII, periodic apărut la Iași, bilunar, între 25 decembrie 1911 și aprilie 1912, sub conducerea Elenei Prasin. Fondator: Spiru Prasin. Publicația continuă programul revistei „Epigonii” (1903), fiind acum editată de ziarul „Evenimentul” (1893-1943). Are rubricile „De-ale teatrului”, „Recenzii”, „Notițe literare”, „Reviste”, „Săptămâna politică și literară”. Versuri semnează B. Nemțeanu, G. Vlăduțescu-Albești, G. Rotică, proză scriu G. Tutoveanu, Rudolf Suțu, iar traduceri din Tolstoi și Lenau face Iorgu G. Toma. Se republică aici câteva scrieri ale lui Spiru Prasin. Numărul al doilea conține un medalion I. L. Caragiale la împlinirea a șaizeci de ani, revista exprimându-și părerea de rău că „acela care a dat literaturii naționale atâtea capodopere a luat de atâția ani drumul exilului” și a fost apoi uitat în propria țară. Mai colaborează Liviu Marian, Al. Vițianu, I. N. Pârvulescu, Constantin Doboș, Dumitru Gorgos. C.A.

EPIGRAMA, revistă apărută la București din decembrie 1938 până în decembrie 1943. „Buletin lunar al epigramei românești”, publicația e condusă de Virgiliu Slăvescu și își propune să promoveze epigrama ca gen literar și în mod special creația epigramistică românească, ai cărei clasici sunt considerați a fi I. L. Caragiale, Radu Rosetti, A. C. Cuza, G. Topîrceanu, I. Gr. Periețeanu. Sub deviza „Epigrama, un zâmbet al inteligenței”, revista îl va invoca adeseori ca geniu tutelat pe Cincinat Pavelescu și va publica epigrame semnate de Tudor Măinescu, Const. Răuleț, N. Crevedia, O. Sargețiu, însoțite de caricaturile și desenele lui I. Anestin, Nicol ș.a. În articolul *Este epigrama un gen literar?* (14/1940), Șt. Ivanovici-Terențiu va încerca să-i răspundă lui G. Călinescu, care, într-o recenzie la *Antologia epigramei românești* alcătuită de A.C. Calotescu-Neicu și N. Crevedia, negase dreptul epigramei de a fi inclusă în literatură. Paul I. Papadopol semnează un articol intitulat *O cenușăreasă: epigrama*, făcând un excurs istoric de la epigramele la greci și la romani (Marțial), epigrama modernă (la francezi) la cele dintâi epigrame românești (Iacob Negruzzi) și la perioada contemporană. Sunt evocați epigramiștii de la „Moftul român”, printre care Dimitrie Teleor, Toma Florescu, și se publică texte inedite (o epigramă din 1778, aflată în manuscrisele Bibliotecii Academiei Române, epigrame de Antioh Cantemir, Costache Bălăcescu ș.a.). Nu sunt uitați nici autorii străini care au cultivat genul, comentarii evocatoare fiind dedicate poetului latin Marțial, lui Piron (la 250 de ani de la naștere), lui Voltaire sau lui Clément Marot ca autor de madrigaluri. O rubrică permanentă la care participă mai toți epigramiștii de seamă se intitulează *Războiul epigramei*. De menționat că începuturile literare ale lui Eugen Barbu, care semnează aici

cu pseudonimele Eugen Rabé și Eugen Baraba, sunt legate de E., ca și de „Gluma”, „Veselia” și „Păcală”. M.S.

EPOCA, cotidian al Partidului Conservator, care a apărut la București și la Iași din 1885 până în 1938, în mai multe serii: la București, de la 16 noiembrie 1885 la 14 iunie 1889 și de la 2 noiembrie 1895 la 22 noiembrie 1916, la Iași, de la 18 septembrie la 1 decembrie 1918, și din nou la București, de la 2 decembrie 1918 la 19 august 1923 și de la 5 februarie 1926 la 15 iulie 1938. Din comitetul de redacție anunțat în 1885 și condus de Gr. G. Păucescu, în calitate de director politic, făceau parte, între alții, N. Filipescu, Al. Vlahuță și B. Delavrancea, care era prim-redactor. La începutul anului 1886 N. Filipescu devine proprietar și director. În urma unor divergențe de ordin politic, Delavrancea și Vlahuță se retrag din redacție în prima jumătate a aceluiași an, iar în septembrie prim-redactor este numit ziaristul și autorul dramatic Gr. Ventura. Alcătuirea părții literare a ziarului a revenit la început lui Delavrancea și lui Vlahuță. Publicistica lor, precum și beletristica promovată în E. se mențin în cadrul orientării literare postpașoptiste, pentru care militaseră în anii precedenți și în coloanele „României libere”. Ei afirmă cu fiecare prilej valoarea artistică a literaturii populare, cât și datoria scriitorilor de a studia și de a folosi ca sursă de inspirație creațiile folclorice și tradiția istorică. În scrisul lui Delavrancea se manifestă însă și influența naturalismului. El tipărește aici *Zobie*, *Trubadurul*, *Din memoriile trubadurului-Noaptea*, *Văduvele*. Vlahuță colaborează cu poezii, unele cu caracter antimonarhic, cu proză — *Vișan (Amintiri)*, *O schiță*, *De-a baba oarba*, *Din durerile lumii*, *Cassian* — și continuă polemica sa cu Al. Macedonski (articolele *Monstruoșitățile literare* și „*Revista literară*”), discută spectacolele lui Matei Millo, recenzează publicații literare („*Anale literare*”) și scrie, ca și Delavrancea, articole polemice la adresa liberalilor (*Visul d-lui Brătianu*) sau a lui Carol I (*Visul regelui*). La 1 ianuarie 1886 a apărut un supliment literar, „*Epoca ilustrată*”, având colaborarea lui Titu Maiorescu, Iacob Negruzzi, B.P. Hasdeu; aici s-a publicat și un fragment din *Scrisoarea V* a lui M. Eminescu, intitulat *Dalila*. La sfârșitul anului 1889 și începutul lui 1890, în numărul de duminică al gazetei se publică proză, versuri și articole de critică literară, dar inițiativa este repede abandonată. A doua serie a gazetei este condusă de la apariție de N. Filipescu. El imprimă cotidianului un aspect modern, după modelul ziarelor franceze ale vremii. Și de data aceasta munca propriu-zisă va fi îndeplinită de gazetari profesioniști. Din noiembrie 1895 până în martie 1896 prim-redactor este Anton Bacalbașa. Colaborarea lui se mărginește însă la articole politice, pe care le semna cu pseudonimul Demagog (*Zaiafetul geanabeților*, *Persecuțiile d-lui Fleva*, *Jos cu alegerile libere!* ș.a.). O

ampliare deosebită se dă rubricilor literare și artistice, redactate de Al. Antemireanu. Până în 1903 acesta va scrie zi de zi fie cronică literară, fie însemnări critice relative la viața intelectuală, recenzii, versuri și nuvele și va traduce numeroase romane-foleton franțuzești. Sub direcția lui Filipescu, mai ales spre 1900, se accentuează tendințele de combatere a direcțiilor novatoare ale vieții politice și culturale. În această perioadă își fac loc în gazetă exagerări naționaliste, mistice sau teoriile, împrumutate din Franța, ale „noului idealism” profesat de F. Brunetière. În prima jumătate a anului 1896 E. editează un supliment literar duminical intitulat „Epoca literară”, condus de I.L. Caragiale și având ca secretar de redacție pe St. O. Iosif și redactor pe Al. Antemireanu. După zece numere, suplimentul își încetează apariția, dar Caragiale și Iosif continuă colaborarea, primul cu editoriale și schițe literare (*Garda civică, Boborul, Răspata jertfei patriotice* ș.a.), cel de-al doilea, care era unul dintre corectorii gazetei, cu publicistică literară și versuri originale (*Cu genele plecate, Baladă, Copil*) sau traduse din Schiller (*Tabloul din Saïs*), Heine (*Cavalerul Olaf, Mi-e inima tristă, Noi ne iubirăm* ș.a.), Petőfi (*Trei feciori, Vântul*). La E. și-a trimis N. Iorga o parte din studiile de istorie literară și din articolele de critică de până la 1900. Mai târziu, din 1904, un colaborator obișnuit al rubricilor literare și culturale va fi E. Lovinescu. În anii premergători primului război mondial revista va adăposti publicistică militantă a lui Octavian Goga. Aici Caragiale a întrebuițat și pseudonimul Ion, Delavrancea a semnat și Fra, Fra Barbaro, Ignotus, Mirmidon (împreună cu Al. Vlahuță), iar Iosif și-a escalat unele traduceri M. Pătru sau M. Petru. După 1918, Grigore N. Filipescu dă gazetei un caracter preponderent politic și de informație, iar contribuțiile literare apar din ce în ce mai rar.

R.Z.

EPOCA LITERARĂ, periodic literar care a apărut săptămânal ca supliment al cotidianului conservator „Epoca”, de la 15 aprilie până la 17 iunie 1896. Într-o scrisoare datată 4 aprilie 1896 și adresată lui N. Filipescu, directorul „Epocii”, I. L. Caragiale propunea ca numărul de duminică al ziarului să fie transformat într-o revistă de literatură. Scrisoarea cuprinde și o schiță de program. Caragiale intenționa să publice numai contribuții ale scriitorilor consacrați, iar partea literară să o încredințeze unor colaboratori competenți. Directorul oficiului conservator primește propunerea și la jumătatea aceleiași luni iese de sub tipar, sub conducerea lui Caragiale, avându-i pe St. O. Iosif ca secretar de redacție și pe Al. Antemireanu ca redactor, noul hebdomadur, a cărui apariție se va opri însă după numai zece săptămâni. Motivul întreruperii poate să fie faptul că munca de redactor îl obosise pe Caragiale, așa cum rezultă dintr-o scrisoare către C. Dobrogeanu-Gherea. Se adaugă și împrejurarea că scriitorul nu obținuse, în calitatea lui de conducător al publicației, autonomia necesară, E.I. rămânând într-un prea strâns raport de dependență cu gazeta tutelară. În primul număr, Caragiale semnează un articol de fond intitulat *Câteva cuvinte*, în care face precizări în legătură cu rolul revistei în viața literară. E.I. ar fi trebuit să devină, printr-o „dreaptă

linie de purtare profesională”, un factor de concentrare a celor mai buni scriitori și critici. În ciclul de articole *Critica și literatura*, G. Panu avansează ideea resuscitării interesului pentru literatura scriitorilor din prima jumătate a secolului. El vede în aceasta o datorie a criticii, pe care o acuză că-și restrânge preocupările la „a îmbrățișa un timp de câțiva ani” și un număr mic de autori. Mai mult, Panu reproșează publicisticii literare atenția pe care o acordă poeziei lui Eminescu, poezie care, crede el, ar avea o influență negativă asupra evoluției literaturii române. Se republică versuri și proză aparținând unor scriitori ca Dinicu Golescu, Iancu Văcărescu, Gr. Alexandrescu, C. Bălăcescu, C. A. Rosetti, Anton Pann, V. Alecsandri ș.a. Uneori Caragiale face și o prezentare a scriitorului respectiv (*Cilibi Moise, Gheorghe Baronzii*). S-au retipărit poezii de N. Nicoleanu, fragmente din proza lui N. Filimon, nuvela *Micuța* a lui B. P. Hasdeu. Între colaboratorii revistei se numără G. Coșbuc, St. O. Iosif, B. Delavrancea, Alceu Urechia, P. Dulfu și A. Toma. Articole de critică literară, de estetică și filosofie au dat M. Strajanu, Anghel Demetrescu și C. Rădulescu-Motru (un ciclu despre Nietzsche). Caragiale scrie însă cea mai mare parte din revistă. Îi apar aici *Scrisorile unui egoist, Poetul Vlahuță, Schiță*, basmele *Lungul nasului și Norocul și mintea, Minciună. Din snoavele populare, „reminiscentă” Șah și mat!*, parodia *Ab irato. Sonet parnasian* (reprodusă din „Lumea veche”), precum și numeroase articole (*Plagiatul Zola – Bibescu, Un nou plagiat Zola, Literatură patologică*), note critice (*Un articol regretabil, Pomada fermecată, Un dicționar român*), recenzii („*Răzbu-narea lui Anastase*”).

R.Z.

ERA NOUĂ, publicație periodică apărută săptămânal la Iași între 8 octombrie 1889 și 25 iunie 1900, cu întreruperi (30 iunie 1896 – 10 noiembrie 1896, 29 iunie 1897 – 19 octombrie 1897, 28 iunie – 11 octombrie 1898 și 4 iunie – 3 octombrie 1899). Organ politic al grupării junimiste, gazeta a fost întemeiată și condusă de P. Th. Missir, A.C. Cuza, N. Volenti și Eugen Ionescu. E.n. și-a ales un titlu inspirat de un discurs politic din 1888 al lui P.P. Carp. Publicația a acordat o atenție deosebită susținerii și răspândirii principiilor și acțiunilor junimiste, cu deosebire prin articolele de fond datorate lui Missir. În afară de articole cu caracter politic, sunt incluse multe texte literare și de critică literară. Au scris aici I.L. Caragiale (*Om cu noroc, Norocul culegătorului*), I. Al. Brătescu-Voinesti și S. Mehedinti (semnând S.O.V.). Colaboratorul constant al ziarului este N.A. Bogdan, cu versuri, drame, legende lirice, precum și cu amintiri din teatru. Elena Sevastos dă povestiri în gen popular, cântece și anecdote culese din diverse părți ale Moldovei. Povești și anecdote populare fără mare însemnătate semnează Dim. Bodescu și I.S. Ionescu, acesta fiind și autorul unor note de călătorie. Din „Convorbiri literare” sunt reproduse texte ilustrative pentru orientarea politică a junimiștilor, dar fără mare valoare artistică. O atenție deosebită se acordă scriitorilor membri ai Junimii, în special lui V. Alecsandri, M. Eminescu și I. Creangă. La moartea lui Alecsandri gazeta face loc unei ample relatări, datorată, probabil, lui A.C. Cuza (și semnată A.) Prin diverse

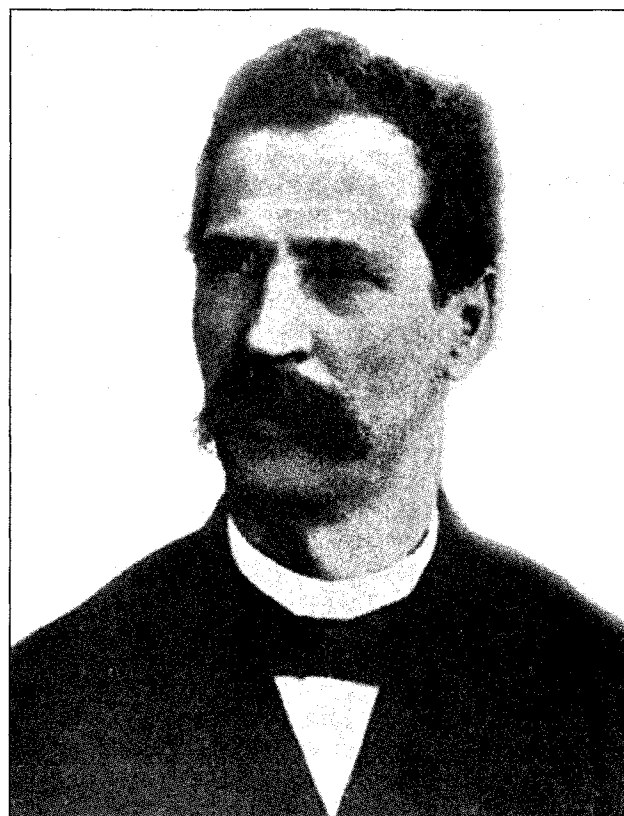
comentarii și articole, **E.n.** a ținut trează atenția cititorilor asupra operei lui Eminescu și Creangă, iar Caragiale a fost apărat de numeroșii săi detractori. Cronicile dramatice, scrise cu gust și competență, sunt semnate cu diverse pseudonime (Rim, Un spectator ș.a.). Fie prin A.C. Cuza, fie prin P. Th. Missir, publicația a promovat punctele de vedere junimiste. *D.M.*

ERA NOUĂ, publicație periodică apărută la București, lunar, între 1 februarie și aprilie 1936, sub direcția lui N.D. Cocea. Având o orientare de stânga, **E.n.** vrea să fie „o publicație de analiză și sinteză științifică în domeniul economic, filologic, social și cultural al realității societății românești”, denunțând „criza generală și acută a culturii și ideologiei capitaliste”. Rubricile revistei sunt „Filosofie”, „Literatură”, „Economie”, „Sociologie, știință”, „Cronica”, „Cinematograful”, „Recenzii”. Colaborează cu proză Al. Sahia, Ion Călugăru, iar cu poezie, Virgil Teodorescu, Paul Păun, Florea Al. Crețeanu, Al. Voitin. Articolele filosofice tratează „metoda nouă” a materialismului dialectic, pe când cele literare se ocupă de „ancorarea în realitățile sociale”, dând ca exemplu romanul sovietic (D. Trost, *Reîntoarcerea la epic*). Recenziile sunt semnate de Miron Constantinescu, Silvian Iosifescu (care debutează aici) și M.R. Paraschivescu. Acesta din urmă recenzează în numărul al doilea al revistei romanul *Huliganii* de Mircea Eliade, obiectându-i autorului o serie de „neajunsuri”: „evoluția dialectică [...] întreruptă, eșuată, întoarsă îndărăt, pe drumuri lipsite de orizont”; „I-ar trebui d-lui Mircea Eliade o reexaminare a materialului de viață, o cunoaștere exactă, științifică am spune, a vremii pe care o trăiește”, pentru că eroii săi „n-au nici o preocupare socială”. Mai colaborează Șt. Voicu, Ștefan Roll, Otto Heller, A. Varga, Lucrețiu Pătrășcanu. *C.A.*

ERA NOUĂ, cotidian apărut la București între 3 octombrie 1944 și 17 septembrie 1947, sub direcția lui N.N. Petrașcu și a lui Alex. Vișan; în anul 1947 rămâne director doar Alex. Vișan. **E.n.** își propune să fie o publicație democratică, de informație, care să reflecte „«Era nouă» a libertății în lume”, proclamată odată cu victoria aliaților asupra Germaniei. Va conține informații cu privire la viața politică, socială și economică, internă și internațională. Cotidian independent, de centru-stânga, **E.n.** își va menține această orientare, detașându-se de alte publicații ale vremii. Periodicul dorește să promoveze un model de dezvoltare socială și culturală care să integreze România în comunitatea țărilor europene și este reprezentativ pentru mentalitatea generației tinere de scriitori ai anilor '40 (în parte fondatori ai Cercului Literar de la Sibiu), nonconformiști, care respingeau constrângerile sociale și valorile societăților închise, fie comuniste, fie naționalist-fasciste, preferând individualismul și liberalismul politic și cultural. Atât literatura, cât și studiile critice incluse tind să pună în acord modernitatea și tradiția, valorile autohtone și cele universale, inovația și măsura clasică. Studiile și articolele sunt o dovadă a profesionalismului și a competenței, iar traduceri din literatura universală reflectă orientarea nu numai spre sfera de influență

franceză sau germană, ci și spre cea americană. Pagina „Imagini literare”, dedicată literaturii, este îngrijită de Mihai Arcan și cuprinde rubricile „Cronica literară”, semnată de Monica Lovinescu cu pseudonimul Monica Dan, „Cronica dramatică”, „Cronica muzicală” și „Cronica filosofică” (ținută de Iosif E. Naghiu), „Caleidoscop”, „Cărți”, „Recenzii”. Colaborează cu poezie Ștefan Aug. Doinaș (*Aniversare*), Radu Stanca (*Spada regelui*), Magda Isanos, Al. Lungu, George Dan, Barbu Cioculescu, Eugen Relgis, Dimitrie Stelaru, iar articole scriu H. Blazian, Anatol Vieru, Mugur Mardan, Emil Riegler-Dinu, Alexandru Baciu. Sunt incluse traduceri din poezia universală, semnate de Isaia Răcăciuni și George Dan. Este semnalată apariția revistei „Agora”, îngrijită de Ion Caraion și Virgil Ierunca. Sunt anunțate premiile „E. Lovinescu”: pentru roman – Irina Hanciu (Irina Eliade), pentru nuvelă – Ada Orleanu, pentru poezie – Ștefan Aug. Doinaș, și laureații premiilor „Ion Minulescu” (Al. Lungu, George Dan, Barbu Cioculescu). *C.A.*

ERBICEANU, Constantin (5.VIII.1838, Erbiceni, j. Iași – 7.III.1913, București), istoric literar. Fiu al preotului Ioan Ionescu, **E.** va învăța la școala primară din comuna Sârca, apoi va urma Seminarul „Veniamin Costachi” din Iași, Facultatea de Teologie și Facultatea de Litere în același oraș. După absolvire, în 1865, va fi trimis la Atena, unde studiază, până în 1868, teologia și literele. Întors în țară, devine profesor la

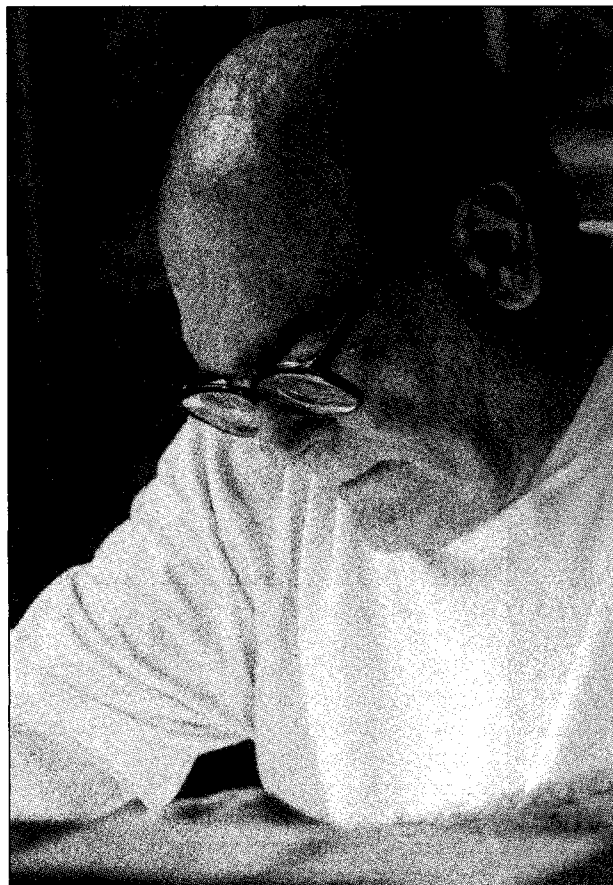
Seminarul din Iași până în 1887, când pleacă la București ca profesor la Seminarul Central și la Facultatea de Teologie. Face parte din comitetele de redacție ale unor reviste bisericești. Membru corespondent al Academiei Române din 1890, va deveni membru activ în 1899.

O bună parte a activității lui **E.** a fost consacrată istoriei Bisericii Române, în special celei din Moldova, studiată în lucrări bine documentate: *Istoria Mitropoliei Moldovei și Sucevei și a catedralei mitropolitane din Iași* (1888), *Istoricul Seminarului Veniamin din monastirea Socola* (1885). A făcut și istorie literară în studii care, fără a fi întotdeauna supuse exigențelor domeniului, au adus uneori informații noi și utile, precum în *Mihai Viteazul după o scriere greacă a lui Gheorghe Palamid de la 1607*, în *Viața și activitatea literară a protosinghelului Naum Râmnicianu* (discursul de recepție la Academie) sau în mai multe lucrări privitoare la scrierile grecești din epoca fanariotă. **E.** a publicat, fără acuratețe filologică, texte românești vechi, reeditând, între altele, un *Tetraevanghel* al lui Coresi, *Didahiile* lui Antim Ivireanul, *Procanonul* lui Petru Maior. De asemenea, a tradus din grecește și a publicat cuvântările bisericești ale lui Ștefan Brâncoveanu, precum și texte ale cronicarilor greci referitoare la Principatele Române.

SCRIERI: *Cronicarii greci care au scris despre români în epoca fanariotă*, București, 1888; *Scurte notiți biografice asupra vieții și activității marelui patriot și distins cetățean Mihail Cogălniceanu*, București, 1891; *Viața, activitatea și scrierile Prea Sfințitului Filaret Scriban*, București, 1892; *Ulfița. Viața și doctrina lui sau Starea creștinismului în Dacia Traiană și Aureliană*, București, 1898; *Viața și activitatea literară a protosinghelului Naum Râmnicianu*, București, 1900; *Priviri istorice și literare asupra epocii fanariote*, București, 1901; *Bibliografia greacă sau Cărțile grecești imprimate în Principatele Române în epoca fanariotă și dedicate domnitorilor și boierilor români*, București, 1903; *Bărbați culti greci și români și profesorii din Academile de Iași și București din epoca zisă fanariotă (1650-1821)*, București, 1905; *Viața mea. Scrisă de mine după cât mi-am putut aduce aminte*, îngr. și pref. Ilie Teodorescu, București, 1913. **EDIȚII:** Antim Ivireanul, *Didahii*, I-II, pref. edit., București, 1888-1889, *Sfaturi creștine politice*, tr. edit., București, 1890; Coresi, *Tetraevanghel*, pref. edit., București, 1889; *Poeziile protosinghelului Naum Râmnicianu asupra zaverii*, București, 1890; Petru Maior, *Procanonul*, București, 1894. **TRADUCERI:** Ștefan Brâncoveanu, *Patru cuvinte bisericești*, București, 1891; Ioan Cariofil, *Efemeridele lui...*, București, 1892; Epaminonda I. Stamatiade, *Biografiile marilor dragomani*, București, 1897.

Repere bibliografice: V. Pârvan, *In memoriam. Constantin Erbiceanu*, București, 1914; Iorga, *Oameni*, II, 92-96; Teodor N. Manolache, *Constantin Erbiceanu*, MO, 1963, 3-4; *Dicț. lit.* 1900, 334; *Dicț. scriit. rom.*, II, 237; Leonidas Rados, *Un deschizător de drumuri în studiile neogrecești: Constantin Erbiceanu*, CRC, 2000, 6. D.M.

ERETESCU, Constantin (21.V.1937, Cetatea Albă), etnolog, prozator și eseist. Este fiul Alexandrei Eretescu (n. Cuharski), bibliotecară, și al lui Petre Eretescu, grefier. În urma ocupării Basarabiei de către sovietici, familia scriitorului se refugiază în 1943 la București. **E.** a absolvit Liceul „Mihai Eminescu”, și a urmat, din 1955, cursurile Facultății de Filosofie a Universității bucureștene. Exclus din UTM în 1956 pentru „crima” de a fi declarat că Basarabia este „pământ românesc ocupat de

sovietici”, exmatriculat din facultate în 1959, își reia studiile la Facultatea de Filologie, pe care o va absolvi în 1961. Profesor de limba română între 1961 și 1964, la o școală elementară din Copăceni (județul Ilfov), este cercetător la Institutul de Etnografie și Folclor din București între 1964 și 1980 și secretar de redacție la „Revista de etnografie și folclor”. Publică numeroase studii de specialitate, fiind considerat unul dintre cei mai importanți cercetători etnologici. În 1976 își ia doctoratul în filologie, cu teza *Elemente mitologice în folclor. Cu referire specială asupra legendelor populare*. Predă, ca *visiting professor*, la Indiana University din Bloomington, SUA (1971). Emigrat în 1980 în Statele Unite ale Americii împreună cu soția sa, Sanda Golopenția, se stabilește la Providence, în Rhode Island, spațiu privilegiat pentru literatura română, unde **E.**, cunoscut până la plecarea din țară pentru contribuțiile în domeniul folcloric, se afirmă și în literatură. Este profesor asociat la Brown University (1981-1983), profesor de antropologie culturală la Rhode Island School of Design (1986-1996) și redactor-editor pentru America al revistei „Lupta” (1983-1992); de asemenea, e membru în comitetul redacțional al publicației „Origini. Romanian Roots” (Norcross). Colaborează cu articole (cele mai multe având caracter politic), eseuri, cronici, proze scurte și romane în revistele exilului românesc din SUA și Canada („Lupta”, „Lumea liberă”, „Cuvântul românesc”, „Drum”,

„Agora”, „Luceafărul”, „American-Romanian Academy Journal”, „Providence Journal”, „Origini. Romanian Roots”), dar și în periodice din Germania și Franța. După 1989 numele lui reapare și în presa culturală din România cu articole, interviuri, eseuri („Orizont”, „Adevărul literar și artistic”, „România literară”, „Viața românească”, „Secolul 20”, „Secolul 21”, „Observator cultural”). A început să scrie literatură în clasele elementare – „poezii publicate în gazeta de perete a școlii”. În anii studenției frecventează cenaclul literar bucureștean „D. Th. Neculuță”, unde citește proză. Debutează în 1967 cu povestirea onirică *Tramvaiul*, inclusă alături de texte ale lui Sorin Titel și Dumitru Țepeneag într-un volum de proză modernă editat în Austria. Alte povestiri sunt difuzate la postul de radio Deutsche Welle. Onirismul, pe atunci mijloc de eludare a rigorilor și a „rețetelor admise”, se regăsește și mai târziu în scrierile lui.

Romanul *Noaptea*, publicat în 1988, constituie debutul editorial individual al lui E. Până la această apariție publicase însă în „Lupta”, în foileton, alte trei romane cu intrigă polițistă: *Party cu un ceas mai deoreme* (1983–1984), *A doua naștere* (1986) și *Mat în trei mutări* (1987), roman cu subtext poetic, elaborat și dat spre tipărire – fără succes – înainte de plecarea din țară. Tot în „Lupta” (1984) a apărut și *Pensiunea Dina. Jurnal de emigrație*, scriere elaborată curând după autoexilare, de vreme ce aici sunt consemnate în detaliu emoțiile și impresiile primelor zile de exil, de la plecarea din țară până la îmbarcarea pentru America. Cartea cuprinde o suită de schițe comportamentale ale românilor de toate vârstele și profesiile, toți porniți spre lumea liberă și cărora autorul le surprinde reacțiile, bucuriile și temerile la „statul-major al emigrației românești”, pensiunea „Dina” din Roma. În ciuda tentației de a evalua profesionist și echilibrat situațiile, cartea se încheie cu o reflecție încărcată de emoție. Fiind ultimul, împreună cu Sanda Golopenția, din grupul care se îmbarcă pentru New York, E. consemnează: „Până mai ieri exista un «la noi» la care te puteai raporta. E o expresie care a murit odată cu plecarea din țară. Și mă întreb acum dacă va mai exista vreodată un loc pe acest pământ cărui să-i pot spune «la noi».” *Fețele lui Ianus* (2001), însumând texte din revistele exilului ori difuzate la posturile de radio Europa Liberă și Vocea Americii, este o carte despre Lumea Nouă privită de un om de cultură european, „pentru cei de acasă”, dar și pentru sine. A văzut-o cu ochii specialistului, fără prejudecăți și fără aroganță, ca unul care trebuie s-o înțeleagă. Este interesat de folclor, obiceiuri, tradiții, orașe și grupuri minoritare, abordează problema integrării și a asimilării, a păstrării și a pierderii identității etnice și culturale și apreciază calea de mijloc, adică „privilegiul de a trăi simultan în cultura a două lumi”, situație definită – șocant întrucâtva – drept „o formă de schizofrenie, o pricopsală a lumii moderne, tulburătoare, primejdioasă uneori, dar nu lipsită de farmec”. Proza lui E. este proza unui intelectual care a trăit și experiența opresiunii comuniste, și pe cea a exilului. Eroi romanelor și ai prozelor scurte au, așadar, toate neliniștile omului modern, amplificate de probleme de conștiință. Psihicul le este marcat de obsesia propriului traseu existențial, pe care îl examinează

neconștient, încercând să-l clarifice, disecând evenimente și situații, reproșându-și slăbiciunile și câteodată trădările. Cel mai reprezentativ în acest sens este Martin Husar, personajul principal al romanului *În căutarea Alexandrei* (1999; Premiul Uniunii Scriitorilor), român emigrat în America. Martin se întoarce în țară ca să participe la parastasul de șapte ani al mamei sale, Alexandra. Cele șapte zile petrecute în România sunt zile de confruntări cu prezentul și cu trecutul deopotrivă. Martin regăsește orașul, străzile, casa copilăriei și tinereții sale și un tată îmbătrânit, care dispare subit chiar în noaptea revelerii, pentru a nu putea să stea de vorbă cu fiul său; o regăsește pe Marta, prietena fidelă a Alexandrei, resemnată să-și afle liniștea în sticlele de vodcă, și pe Ana, sora sa, acum mamă și soție de inginer, prudentă și cu oarecare „situație”. Este urmărit pas cu pas de oamenii Securității, dar și de vecina binevoitoare. Alte multe personaje – cuplul de țărani pensionari, studenta la filologie, preotul – configurează lumea românească a anilor '80, cu particularitățile ei dintotdeauna, dar mai ales cu cele dobândite, o întreagă lume în derivă, încercând să supraviețuiască, într-un fel sau altul, cataclismului comunist. Acțiunea se desfășoară și într-un alt plan, acela al relației lui Martin Husar, la New York, cu Madeleine, frumoasa portorică a cărei existență, ca și aceea a Alexandrei, pe care eroul caută acum s-o dezlege, este plină de necunoscute. Construcția romanului, de factură modernă, este realizată cu multă știință și finețe. Cele două planuri ale narațiunii – „căutarea” Alexandrei și relația cu Madeleine – se întrepătrund și se suprapun, evoluând pe urzeala reflecțiilor și neliniștilor eroului. Încercând să afle cauza morții Alexandrei, Martin Husar descifrează rațiunea existenței fiecăruia dintre cei apropiați și își descoperă propriile opțiuni. Când o pierde pe Alexandra, Martin o găsește pe Madeleine, într-un sens dublura mamei, celălalt pol al universului său predestinat, și care, de asemenea, sfârșește asasinată. În *căutarea Alexandrei* este „romanul unei experiențe care înseamnă și o devenire, deci o inițiere” (Mircea Anghelescu), dimensiune subliniată de încărcătura de simboluri relevabile și aici, ca și în alte scrieri ale lui E. Pornind de la motivul manuscrisului găsit, *Jurnalul unui optimist și jumătate* din volumul *Pasărea de fier și fluturii* (2001) este o remarcabilă proză existențialistă. Scriitorul acoperă cu un strat de amară ironie existența banală a lui Luca Dragomir, consumată monoton și mizer în singurătate. Viața tânărului intelectual, fiu de țărani transplantat în București, este marcată de suspiciune și teamă. El își supraveghează fiecare gest și cuvânt, chiar pe acelea notate în jurnalul intim, ascuns în fotoliu, trăind zilnic sentimentul pe care un alt erou al prozei lui E., Nestor Mărgărit, îl sintetizează astfel: „Trăim în întuneric, cu frica lângă noi. Nu facem nimic. N-avem puterea să scăpăm de frică, n-avem curaj să ne obișnuim cu ea. Dar asta nu-i ceva nou, decât că uneori simți cum îți suflă rece în ceafă.” Spre deosebire însă de eroul nuvelei realist-fantastice *Pasărea de fier și fluturii*, care sub imboldul iubirii și ajutat de forțe magice cutează să înfrunte răul și reușește să-l răpună, Luca Dragomir sfârșește tragic, sub roțile camioanelor de pe linia de centură. Obsesia unei epoci întunecate, în care individul se salvează numai în

vis, rămâne dominantă în proza cu adânci și răscolitoare semnificații a scriitorului de la Providence.

SCRIERI: *Noaptea*, Providence (SUA), 1988; *Pensiunea Dina. Jurnal de emigrație*, București, 1995; *În căutarea Alexandrei*, București, 1999; *Dezvăluirile târzii ale unui pretins martor ocular*, București, 2000; *Party cu un ceas mai devreme*, București, 2001; *Fetele lui Ianus*, București, 2001; *Pasărea de fier și fluturii*, București, 2001; *Periscop (Mărturiile unui venetic)*, București, 2003; *Vrăjtoarele familiei și alte legende ale orașelor lumii de azi*, București, 2003.

Repere bibliografice: Alexandru Sincu, *Ieșirea la lumină*, „Lupta” (Paris), 1988, 3; Cornelia Comorowski, *Constantin Eretescu*, „Noaptea”, „Lupta” (Paris), 1989, 113; Marcel Corniș-Pop, „Noaptea”, „American-Romanian Academy Journal” (Davis, SUA), 1990, 12; C.M., *Un jurnal de emigrație*, „Adevărul”, 1996, 12 martie; Dan C. Mihăilescu, *Două cărți recomandate cu aldine*, „Aldine” (supl. RMB), 1996, 15 martie; Laurențiu Ulici, *Scriitori români din afara granițelor țării*, București, 1996, 40–41; Eugenia Tudor-Anton, *Un jurnal de emigrație*, RL, 1997, 3; *Dict. scriit. rom.*, II, 237–238; Mircea Angheliescu, *Căutarea ca inițiere*, RL, 1999, 27; Nicolae Prelipceanu, *Romanul unui scriitor român din America*, RMB, 1999, 2832; Ștefan Stoescu, *Sindromul lui Javert*, „Origini. Romanian Roots” (Norcross, SUA), 1999, 25–26; Mihaela Albu, *Proza lui Constantin Eretescu sau în căutarea... timpului trecut*, „Romanian Journal” (New York), 2000, 165; Dan Fornade, *Români din America. 500 de personalități din SUA și Canada*, Montreal, 2000, 163; Mircea Goilav, *Aspecte și realități americane*, „Ararat”, 2001, 17; „Fetele lui Ianus”, ALA, 2001, 569 (semnează Dan Grigorescu și Mircea Angheliescu); Mircea Angheliescu, *Un huron în America*, „Dilema”, 2001, 25; Popa, *Ist. lit.*, II, 927–928; Sasu, *Dict. scriit. SUA*, 125–127; Ștefan Stoescu, *Eretescu – 2001*, „Origini. Romanian Roots” (Norcross, SUA), 2002, 61–62; Mircea Iorgulescu, *Vieți și destine*, „22”, 2003, 716; Tudorel Urian, *Șansa nefericirii*, RL, 2003, 41; Manolescu, *Enciclopedia*, 299–300. M.P.-C.

Filă din *Erotocritul*, B.A.R., ms. rom. 3514

EROTOCRITUL, carte populară din seria romanelor cavale- rești de dragoste. Are la origine o capodoperă rafinată a lite- raturii cretane, anume un roman în versuri atribuit lui Vincenzo Cornaros, membru al unei familii de nobili venețieni împă- mânteniți în Creta. Înfloritoarea cultură din insulă, reunind cele două tradiții, bizantină și italiană, trăia sub amenințarea invaziei armatelor turcești. Victoria apusenilor la Lepanto (1571) nu a oprit înaintarea otomană în Mediterana, astfel încât locuitorii insulei se vedeau tot mai izolați și mai expuși peri- colului. De aceea, atunci când își scrie, în a doua jumătate a secolului al XVII-lea, poemul, Vincenzo Cornaros preia mo- delul romanului provensal *Paris et Vienne*, dar nu se oprește doar la intriga sentimentală, ci accentuează latura eroică, tipică de asemenea romanelor medievale. Două episoade – cel al *giostrei* și cel al „războiului cu vlahii” – sunt esențiale pentru dezvăluirea intențiilor autorului. Nu mai puțin de o cincime din întinderea lucrării este dedicată descrierii *giostrei*, întrecere cavalească unde autorul reunește, într-o atempora- litate voită, pe fiii tuturor principatelor sau regatelor grecești existente cândva, toate dispărute în vremea sa, cu excepția Cretei. Singurii loviți mortal în această întrecere sunt, în chip semnificativ, cei doi luptători care simbolizează puterea oto- mană. Înfașurarea lor sălbatică se aseamănă doar cu chipul „domnului Sklavuniei”. O altă cincime din poem este dedicată luptei dintre ateniieni și vlahii conduși de Vladistratos. Asupra

identificării și localizării acestor „vlahi” s-au emis păreri diferite. La începutul secolului al XIX-lea, ei erau recunoscuți drept reflex în literatură al aromânilor (cuțovlahii) din sudul Dunării. Se pare că poetul cretan a văzut în vlahii regelui Vladistratos un adversar demn de gloria Atenei. Pe vlahi i-a ajutat în luptă Aristos, prototip al cavalerului perfect, provenind din regatul Franciei, și nepot de soră al regelui Vladistratos. În acest chip simbolic, Cornaros a desemnat apartenența vlahilor la comunitatea popoarelor neolatine. Ca și *giostrea*, înfruntarea vlahilor cu ateniienii reflectă vechi și răspândite motive literare (în cazul din urmă, înfruntarea dintre „latini” – numiți alteori „frânci” sau „alemani” – și greci – eleni, romei). Vincenzo Cornaros a accentuat ele- mentele de cultură orală existente în chiar romanul cavaleresc provensal ce i-a slujit (printr-un intermediar italian) ca model. Traducerea românească, prelucrare în proză a poemului gre- cesc cu versuri de 15 silabe, sporește apropierea de cultura orală a textului cretan. Traducătorii români ai romanului *Erotocrit* (în varianta prescurtată sau în cea integrală) au fost de asemenea receptivi la mesajul celor două episoade „eroice” și le-au acordat locul pe care îl dețineau inițial. După cum se știe din soarta altor scrieri, fragmentele ce nu corespundeau

interesului și „așteptării” noilor cititori erau fie prescurtate, fie eliminate în întregime. Preluarea integrală dovedește că la mijlocul secolului al XVIII-lea scrierea lui Cornaros însemna pentru publicul românesc ceva mai mult decât un simplu „roman de dragoste”. Grăitoare pentru impactul la cititorii români sunt ilustrațiile logofătului Petrache, miniaturist din Țara Românească, deopotrivă de atent cu eroii *giostrei* sau ai războiului dintre atenieni și vlahii lui Vladistratos și cu personajele implicate direct în conflictul declanșat de iubirea lui Erotocrit și a Aretusei. Mărturie a unui alt tip de receptare este prelucrarea versificată în neogreacă a lui Dionisie Fotino, realizată în Țara Românească și tipărită la Viena în 1818. Ilustrațiile acestei prelucrări aflate evident sub semnul neoclasicismului rețin doar personajele implicate în romanul de dragoste, neglijând figurile episoadelor eroice. Către noua receptare, doar a romanului de dragoste din poemul lui Cornaros, merge și prelucrarea în versuri românești făcută de Anton Pann după o traducere în proză a ediției vieneze. La începutul secolului al XIX-lea, hipertrofierea atenției acordate „patimii” este împinsă până la anularea celorlalte sensuri, astfel încât *Erotocritul* își pierde semnificația de elogiu adus eroismului. Pe măsură ce din gustul cititorilor români începe să dispară, după mijlocul secolului al XIX-lea, înclinarea spre patetismul sentimental, scrierea lui Cornaros rămâne între paginile uitate. Un rol deloc neglijabil în această alunecare revine limbajului traducerii și mai ales formelor de limbă introduse prin recopieri și prelucrări succesive, astfel încât de la parfumul tipic pentru poezia Văcăreștilor s-a ajuns la o exprimare apropiată de aceea a personajelor lui Caragiale. Romanul cretan nu s-a stins totuși fără urmași. Aproape un secol, întâi prin copii manuscrise, apoi prin prelucrarea tipărită a lui Anton Pann, s-au citit în românește pasaje de o frumusețe cuceritoare, descinzând din poemul cretan, recunoscut astăzi drept o capodoperă. Unele fragmente versificate au trecut în circulație orală independentă, dar mai importantă rămâne probabil contribuția scrierii la cultivarea figurii ideale a eroului invincibil fără pată și prihană, precum și la prețuirea unui tip delicat de sensibilitate.

Ediții: [Istoria lui *Erotocrit* cu *Aretusa*], CPL, II, 33-84.

Repere bibliografice: Vasile Grecu, „*Erotocritul*” lui Cornaros în *literatura românească*, Cluj, 1920; N. Cartoian, *Poema cretană*, „*Erotocrit*” în *literatura românească și izvorul ei necunoscut*, București, 1935; Cartoian, *Cărțile pop.*, II, 344-359; Dan Simonescu, *Introducere*, CPL, II, 29-32; *Ist. lit.*, I, 676-680; Moraru – Velculescu, *Bibliografia*, I, partea I, 197-210; Gh. Popescu-Vâlcea, „*Erotocritul*” logofătului Petrache, București, 1977; *Dict. lit.* 1900, 334-336; Walter Puchner, *Romanische Renaissance und Barockmotive in schriftlicher und mündlicher Tradition Südosteuropas*, în *Europäische Volksliteratur. Festschrift für Felix Karlinger*, Viena, 1980, 122-137; Felix Karlinger, *Rumänische Märchen außerhalb Rumäniens* (în colaborare cu Ovidiu Bârlea), Kassel, 1982, 64-76, 123; Cătălina Velculescu, *Cărți populare și cultură românească*, București, 1984, 164-179; Eugenia Dima, *Alecu Văcărescu – traducător al „Erotocritului”*, LR, 1984, 6; Velculescu, *Scriere*, 112-127. C.V.

ESINENCU, Nicolae (13.I.1940, Chițcanii-Vechi, j. Orhei), poet, prozator și dramaturg. Este fiul Ecaterinei și al lui Gavril Esinencu. A absolvit Institutul de Literatură „Maxim Gorki” din Moscova în anul 1973. La Chișinău, a colaborat la revista „Femeia Moldovei” și a lucrat la Editura Lumina și la Studioul Moldova-Film. Este laureat al Premiului de Stat al Republicii Moldova (1992).

Debutează editorial în 1968, cu placheta de versuri *Antene* și culegerea de nuvele *Sacla*, care îl anunță ca pe un scriitor nonconformist, prea puțin împăcat cu locurile comune din literatura epocii. Cele două cărți vădesc tendința autorului de a accentua lirismul prozei și de a estompa elanul exagerat al liricului spre epic. Tendința începe să capete contururi mai clare în volumul de povestiri *Portocala* (1970) și, mai ales, în microromanul *Toi* (1972), alcătuit din scurte fragmente, izolate prin asteriscuri, comunicând între ele eliptic, texte care, aidoma epicului nuvelistic, anulează impresia caleidoscopică și generează o alta – aceea de integritate organică, râvnită de literatura timpului. Aceeași structură lirico-epică o au și volumele de poezie *Sens* (1971) și *Dealuri* (1974), ca și prozele din *Era vremea să iubim* (1977) și *Nunta* (1980). Scriitorul trece la adoptarea explicită a acestor principii programatice în povestirea *Doc* (1989), consacrată tinerei generații a anilor '80. Este înfățișată aici polemica deschisă dintre două moduri de a concepe opera literară: unul osificat, axat pe un istorism exagerat, pe o linearitate subliniată, pe o grandomanie totalitară, propriu rețetei realismului socialist, și un altul descătușat, deschis spre cele mai proaspete experiențe artistice, caracteristic literaturii postmoderniste. Volumele *Copilul teribil* (1979), *La furat bărbați* (1982), *Roman de dragoste* (1984), *Cuvinte de chemat fetele* (1986), *Tunul de lemn* (1988), *Disciplina mondială* (1995) ș.a., conținând texte fie în versuri, fie în proză, confirmă de fiecare dată altfel insurgența autorului. Dincolo de formele rigide, anchilozate, decretate imuabile, viața cu problemele ei grave (ecourile războiului, pericolul ecologic, risipirea și anihilarea valorilor morale etc.) își dezvăluie în cărțile lui E. caracterul paradoxal, aspectul carnavalesc, masca de bălci, solicitând procedee artistice de obicei marginalizate, precum satira populară, cuvântul argotic ș.a. Critica literară l-a numit pe E., după titlul unei culegeri de versuri, „copil teribil” și a evidențiat fondul grav, „viziunile grotești, de esență kafkiană” (Mihai Cimpoi). Cu toate că unele remanente ale poncifelor realismului socialist persistă pe alocuri, proza lui câștigă atunci când îmbină echilibrat tradițiile clasice ale literaturii române cu procedee de factură postmodernistă (povestirile *Copacul care ne unește*, *Doc*, *Fumatul interzis!*, *Alo, Teo*, *Tălpile verzi*, romanul *Un moldovean la închinsoare*, 1990, ș.a.). E. a scris și piese de teatru (*Fumuarul*, *Să ne facem amintiri*, *Oameni de paie* ș.a.), scenarii de film (*Tunul de lemn*, *Căruța*, *Ce bine era în Elada*, *Trenul pleacă în California*, *Vâltoarea* ș.a.), cărți pentru copii (*Harbuzul lui Fănel*, *Bună dimineața* ș.a.). Interesante ca perspectivă, novatoare ca formă, unele dintre cărțile lui au fost traduse în limbile rusă, engleză, franceză, spaniolă, georgiană, lituaniană.

SCRIERI: *Antene*, Chișinău, 1968; *Sacla*, Chișinău, 1968; *Portocala*, Chișinău, 1970; *Pânza cerului*, Chișinău, 1971; *Sens*, Chișinău, 1971; *Toi*, Chișinău, 1972; *Harbuzul lui Fânel*, Chișinău, 1972; *Dealuri*, Chișinău, 1974; *Bună dimineața*, Chișinău, 1977; *Era vremea să iubim*, Chișinău, 1977; *Copilul teribil*, Chișinău, 1979; *Lumina albă a pâinii*, Chișinău, 1980; *Nunta*, Chișinău, 1980; *Făt-Frumos*, Chișinău, 1981; *La furat bărbați*, Chișinău, 1982; *Stai să-ți mai spun*, Chișinău, 1983; *Roman de dragoste*, Chișinău, 1984; *Copacul care ne unește*, Chișinău, 1985; *Cuvinte de chemat fetele*, Chișinău, 1986; *Tunul de lemn*, Chișinău, 1988; *Contraprobă*, Chișinău, 1989; *Doc*, Chișinău, 1989; *Un moldovean la închisoare*, Chișinău, 1990; *Ce facem cu cerul*, Chișinău, 1990; *Gaura*, Chișinău, 1991; *Borcane cu aer*, Chișinău, 1992; *Cu mortul în spate*, Chișinău, 1993; *Disciplina mondială*, Chișinău, 1995; *Carul cu mere*, Chișinău, 1996; *De ce au murit dinozaurii*, Chișinău, 1997; *Scrieri alese*, I-IV, Chișinău, 1999.

Repere bibliografice: Mihail Dolgan, *Conștiința civică a poeziei contemporane*, Chișinău, 1976, 233-246; Ion Ciocanu, *Măsura adevărului*, Chișinău, 1986, 82-102; Mihai Cimpoi, *Poetul copil teribil*, RL, 1993, 3; Em. Galaicu-Păun, *Trebuia să poarte un nume*, „Basarabia”, 1995, 6; Tudor Palladi, *Dialectica și rațiunea poeziei ironice*, LA, 1995, 42; Ioan Nistor, *Nicolae Esinencu*, „Disciplina mondială”, „Poesis”, 1996, 3; Valeria Grosu, *Cu Nicolae Esinencu despre disciplina mondială*, „Basarabia”, 1996, 11-12; Andrei Țurcanu, *Bunul simț*, Chișinău, 1996, 59-65; Ioan Holban, *Nicolae Esinencu „pamfletarul”*, CL, 1997, 1; Vlad Sorianu, *Nevoia de exorcizare*, CL, 1997, 10; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 206-207; Simion Bărbulescu, *Poeți din diaspora*, CL, 2000, 1; Popa, *Ist. lit.*, II, 1190.

ESOPIA, carte populară. Viața și pildele sclavului Esop, personaj real din Grecia secolului al VI-lea î.Hr., spirit excepțional înzestrat, au fost țesute în legendă după moartea sa. Cel mai vechi autor cunoscut al *Vieții lui Esop* este călugărul grec Maximos Planudes (începutul secolului al XIV-lea), care, probabil, a prelucrat motive mai vechi din folclorul elen. Scrierea a avut o răspândire europeană rapidă, deși a fost tipărită în Occident abia în secolul al XIX-lea. Însă o altă variantă, care conținea și fabulele, a fost imprimată în 1479 la Milano. Primul manuscris românesc conținând *Istoria lui Isoop* datează din 1703 și aparține dascălului Costea din Brașov, iar cel cu *Pildele lui Isoop cu toate jiganiile* a fost copiat în 1717. Ulterior apar în toate provinciile țării o serie de copii, cuprinzând de obicei ambele părți ale cărții, după o traducere din cultura bizantină târzie (venită prin filieră rusească). În 1795 este tipărită la Sibiu *Viața și pildele prea înțeleptului Esop*, reeditată, cu unele schimbări, și în Transilvania, Țara Românească și Moldova în tot cursul secolului al XIX-lea. *Esopia* este romanul legendar al fabulistului, însoțit de pilde ce au rolul de a-i ilustra istețimea și înțelepciunea. Sclav al lui Iadmon, Esop știe să se apere de diverse acuzații și îi ridiculizează pe oaspeții filosofi ai stăpânului său prin subtilitate lingvistică și logică. În urma „citirii” corecte a unui semn oracular, el este eliberat din sclavie, câștigând o mare faimă prin strălucirea minții. În culmea gloriei, Esop stărnește mânia cetățenilor din Delfi, care îlucid de teama că le va face un nume rău. Narațiunea firească, simplă a *Esopiei* desenează în linii drepte, apăsată, de o expresivitate frustă, portretul unui om excepțional. Fabulele, pline de tâlc, aveau efecte revelatoare, îndrumând spre mari și indiscutabile

adevăruri ale vieții: trădătorii sunt pedepsiți, lucrul nechibzuit dăunează, cine sapă groapa altuia cade singur în ea, nevoia învață pe om, lăcomia aduce numai rău și multe altele. Totodată, defecte omeneste sunt ironizate cu bonomie, *Esopia* fiind un adevărat tezaur literar care adună învățături de veacuri ale mai multor popoare. Unele motive au o circulație foarte largă. În literatura română, *Esopia* are un specific anume, dat în primul rând de modul propriu de a povesti, portretiza și tâlcui. Portretul lui Esop, foarte pitoresc, amintește, bunăoară, de cronicari. Variantele manuscrise prezintă elemente și mai accentuate de autohtonizare. Pătrunderea și asimilarea acestei cărți populare în cultura română este atestată și de faptul că unele fabule sau motive au fost publicate drept folclor românesc, iar alte teme au fost prelucrate de Anton Pann sau de Grigore Alexandrescu. În 1909 Mihail Sadoveanu tipărește o versiune stilizată a variantei de la Sibiu, asigurându-i o și mai largă circulație.

Ediții: *Viața și pildele prea înțeleptului Esop*, Sibiu, 1795; *Esopia sau Viața și pildele prea înțeleptului Esop*, îngr. M. Sadoveanu, Fălțiceni, 1909; *Esopia sau Viața și pildele prea înțeleptului Esop*, București, 1923; *Esopia*, îngr. și pref. I.C. Chițimia, București, 1956; *Esopia*, CPL, I, 111-225; *Din viața și pildele lui Esop*, București, 1966; *Esopia*, în *Cărți populare*, îngr. Isai Cârnu, Chișinău, 1998, 156-244; publ. în LRM, 783-838.

Repere bibliografice: Gaster, *Lit. pop.*, 182-196; Cartoian, *Cărțile pop.*, II, 253-268; Piru, *Ist. lit.*, I, 440-445; Lăudat, *Ist. lit.*, II, 224-240; *Ist. lit.*, I, 663-667; Chițimia, *Probleme*, 365-384, 397-402; Moraru-Velculescu, *Bibliografla*, I, partea I, 211-232; *Dicț. lit.* 1900, 336-337; Violeta Barbu, *Viața lui Esop*, București, 1999.

C.T.

ETHNOS, publicație apărută la Focșani între 1941 și 1943 (două volume), cu subtitlul „Revistă de grai, studii și creație românească”, redactată de Ion Diaconu. În numărul inaugural Simion Mehedinți semnează articolul *Ethnos*, dar articolul-program, *Revizuire culturale*, este semnat de Ion Diaconu. Deplorând superficialitatea, maculatura și reclama, pe care le apreciază ca mari neajunsuri ale scrisului vremii, redactorul își propune să tipărească „numai ce este valoros în cultură”, cultură pe care o vede ca „suma tuturor permanențelor etnice”. Trebuia ca textele ce urmau să fie tipărite să exprime „fenomenul românesc în chipurile lui particulare de alcătuire”, privit și în legăturile sale cu „celelalte aspecte etnice vecine” și universale. Program ambițios, pe care revista, în scurta ei apariție, nu l-a realizat decât parțial. Editată de un folclorist, E. a cuprins multe din contribuțiile acestuia, colecții de creații populare (*Folclor din Râmnicul Sărat*, *Folclor din Vrancea*), studii (*Poezia populară de „militărie” în războiul nostru din 1941*) și bibliografii. Alte culegeri de folclor tipăresc Mihail C. Gregorian (*Folclor din Oltenia de Sud*), Constantin Brăiloiu (*Crivățul – transcriere muzicală*), Mircea Tomescu (*Graiul din județul Olt*). Totodată, publicația inserează studii și articole semnate de C. Rădulescu-Motru (*Destinul românismului*), Vasile Băncilă (*Regionalism și metafizică*), Iorgu Iordan (*Graiul putnean*), Leca Morariu (*Graiul – corectiv stilistic*), Gh. I. Brătianu (*România lui*

Ferdinand I, Nicolae Iorga, apărător al drepturilor românilor), Cezar Petrescu (*Roman și realitate*). Apar aici și două sonete de Ion Pillat. La ancheta *Care e menirea literaturii române?*, răspund S. Mehedinți, Mihail Dragomirescu, C. Rădulescu-Motru și Mihail Sadoveanu. Rubrica de recenzii și cea de note bibliografice sunt susținute în cea mai mare parte de editorul revistei. I.D.

ETHOS, publicație trimestrială apărută la Iași în ianuarie-martie 1944, la Alba Iulia între aprilie și decembrie 1944 și la București în ianuarie-martie 1945 și între septembrie și decembrie 1947, cu subtitlul „Revistă de teorie a culturii”. Are ca directori pe N. Bagdasar și Șt. Bârsănescu, iar ca redactori pe I. Didilescu și Jean Livescu. Inițiată de un grup de universitari specializați în filosofia și teoria culturii și distanțându-se de controversile politice ale vremii pentru a depăși „gravele amenințări ale consecințelor războiului”, E. dorește să formeze un public cititor capabil „de a distinge singur valorile de non-valorii”, „de a descoperi zări de lumină și de a pătrunde sensul filosofic al orânduielilor și valorilor” individuale, naționale și general umane (N. Bagdasar, *De la lectură la filosofare*). Revista contestă „pozitivismul scientist” și publică cercetări și interpretări „erudite” asupra „faptelor de cultură”. Articolele, traduse sau originale, se concentrează asupra problematicii cunoașterii de sine și a cunoașterii alterității din perspectivă interdisciplinară: filosofie, psihologie, sociologie, antropologie și etnologie. Este analizată în special relația subiect-obiect al cunoașterii și, implicit, sine-alteritate, unitate-diferență, identitate-universalitate, pentru că „din lupta subiectului cunoscător cu obiectul de cunoscut se realizează sinteza, acordul prin adevăr între cunoaștere și realitate” (Vasile Pavelcu, *Ce este psihologia*). Se insistă asupra modelului iluminist de relaționare dihotomică a subiectului și obiectului epistemologic: un subiect central, capabil să cunoască realitatea și să dețină adevărul absolut, și un obiect pasiv, marginalizat, care se lasă cunoscut. De aici, centrarea pe sine și cultivarea identității sau a spiritului național, mereu egal și imuabil, în defavoarea alterității. Se pornea de la premisa existenței unui „caracter național” sau „popular”, care pretinde cercetarea identității în planul psihologiei colective. Asemenea teorii iau în considerare caractere biologice moștenite și caută să definească „firea”, „geniul” sau „sufletul” popoarelor. Revista propune teme de reflecție actuale și astăzi, persistând în a analiza „constantele” sau „dominantele” spiritului românesc, așa cum se manifestă și este reflectat în cultura română. În studiul *Încercare asupra spiritului românesc*, Șt. Bârsănescu analizează mai multe asemenea interpretări: C. Rădulescu-Motru cercetează „caracterele sufletești prin observații psiho-sociale”; N. Iorga, prin studii istorice și de imagine; D. Drăghicescu descoperă „însușirile sufletești ale românilor” prin „analiza psihicului popoarelor”; Lucian Blaga, prin „metoda egalizării spiritului etnic cu o mare garnitură de categorii abisale, dominate de spațiul mioritic”; Mihai Ralea, prin „procedul geo-psihologic”, încercând să explice „prin clima continentală alternanța dintre muncă și

repaos, dintre viața de energie și de apatie a românilor”; Nichifor Crainic, prin metoda „psihologiei foclorului religios”, iar Șt. Zeletin, prin cea a „materialismului istoric”. La acestea se adaugă încercările filologilor A. Philippide și O. Densusianu de „a desprinde caracterul românilor din folclor”, în timp ce D. Caracostea caută sufletul etnic prin studierea limbii, S. Mehedinți identifică însușirile etnice „pe baza studierii uneltelor de muncă”, iar G. Călinescu vede în istoria literaturii române „o demonstrație a puterii de creație românești”. Concluzia studiului este că „spiritul românesc devine creator numai în anumite condiții: prin luarea de contact cu o cultură mare, în cadrul unei școli de disciplină a muncii și într-un regim de libertate națională”. Sunt prezentate și cercetări recente de istoria mentalităților, antropologie culturală americană, psihologia și fenomenologia culturii, psihologia și fenomenologia cunoașterii, analiza funcțiilor simbolice ale gândirii (E. Cassirer), a relației intenționale dintre subiect și obiect (F. Brentano), a psihologiilor colective (C.H. Blondel), a filosofiei spiritualiste și intuiționiste (H. Bergson), cu aplicarea lor în critica literară și în estetică. Mai colaborează cu studii și articole Octav Botez (*Ideologia literară a lui Ștefan Petică*), N.I. Popa (*Un bilanț al romantismului francez*), Al. Dima (*Încercare de întemeiere ontologică a esteticii, Obiectul poeziei*), Tudor Vianu (*Fazele portretului moral*), Emil I. Diaconu (*Shakespeare și concepția lui despre viață*), Liviu Rusu (*Tragicul în poezia noastră populară*), Edgar Papu, Andrei Oțetea, M. Bantaș, Iorgu Iordan, I. Didilescu, Dan Bădărău, Al. Claudiu, Gh. Vrabie, Constantin Balmuș, Dan Simonescu. C.A.

ETHOS, revistă literară apărută la Paris, fără periodicitate fermă, între 1973 și 1986 (șase caiete). La primele trei (1973–1982), redactori au fost Ioan Cușa și Virgil Ierunca, iar la următoarele (1983–1986), după moartea lui Ioan Cușa, numai Virgil Ierunca. Articolul-program, *Un cuvânt*, precizează poziția acestei noi publicații românești într-un moment când la București se intensifica politica de „ademenire” a exilului „pentru a da impresia că regimul se confundă cu țara însăși”. E. aparține „exilului secund”, cel care refuză categoric colaborarea: „Nu hotărât și senin celor care ar dori să-l transforme într-un martor decorativ pentru o agonie ce se pretinde o reînviere”, chemând „în spațiul lui de rigoare etică pe toți cei care, în afara țării sau înlăuntrul ei, nu pot accepta transformarea spiritualității și culturii într-un domeniu rezervat minciunii planificate, ipocriziei-sistem, plecaciunii de Curte Nouă, lașității cu răsplată”. Se recunoaște ușor în structura și atitudinea revistei — amintind prin eleganță și chiar prin unele rubrici „Ființa românească”, a cărei apariție încetase în 1968 — prezența lui Virgil Ierunca, neobosita lui stăruință de a face să apară la Paris o revistă „în românește pentru a omeni și în felul acesta verbul nostru cel de toate zilele și pentru a mărturisi astfel voința noastră de a rămâne, aici și acum, credincioși dimensiunii românești a existenței”. Primele trei caiete, însumând fiecare câteva sute de pagini, consacră jumătate din spațiu beletristicii — poezie, proză, eseu, jurnal —, cealaltă

jumătate, rezervată studiilor critice, consemnărilor de apariții editoriale, evenimente culturale și literare, bibliografie, fiind departajată în mai multe rubrici: „Roza vânturilor” (ce urmărește mai ales creația românească în exil), „Semne” (consacrată fenomenului literar din țară), „Zodia Cancerului” (susținută de Monica Lovinescu, care înregistrează toate presiunile totalitarismului exercitate în viața literară românească asupra libertății cuvântului și a spiritului, ca și oscilațiile scriitorimii de la rezistență până la compromis sau abdicare) și „Însemnări”. Un autoportret Mircea Vulcănescu și mai multe portrete de G. Tomaziu (Mircea Eliade, Ioan Cușa, Al. Soljeniciîn, Sergiu Celibidache) ilustrează paginile primelor trei caiete. În ultimele trei, de un format mai mic și cu un număr de pagini mult redus, rubricile dispar, singurele secțiuni fiind „Antologia rușinii” (caietul 4), inclusă anterior în rubrica „Zodia Cancerului”, și „Bibliografie”, care înregistrează numeroase cărți ale românilor din exil. Dintre marii scriitori, colaborează Mircea Eliade, prezent în fiecare număr cu pagini de proză (nuvelele *Uniforme de general*, *Incognito la Buchenwald*, *Pelerină*, *La umbra unui crin*), fragmente din volumul al doilea de *Memorii* și un articol omagial, *Trepte pentru Mircea Vulcănescu*, Emil Cioran (*Lettre sur Mircea Vulcănescu*) și Vintilă Horia, care se concentrează asupra literaturii memorialistice. El publică mai multe fragmente de jurnal (*Carnet românesc*), precum și *Note pe un fond de memorii*, eseu pornind de la acest gen literar, târziu „asumat obiectiv”, care îi relevă însă autorului, cititor al jurnalelor lui Chateaubriand, Berdeaev, Gabriel Marcel, Jung, Sartre ș.a., marile adevăruri asupra condiției scriitorului: „Mi-au trebuit mulți ani și multe surpări interioare ca să înțeleg că un creator nu poate să stea decât în opoziție, că orice încercare de a pactiza cu puterea, oricare ar fi și de orice nuanță, chiar cea mai demnă de a fi sprijinită, constituie un act de trădare și poate dezlănțui înfiorătoare confuzii.” Pagini de jurnal publică și Virgil Ierunca, textul constituindu-se într-o valoroasă sursă documentară asupra vieții literare și a confruntărilor de idei care au frământat intelectualitatea românească din exil. În spațiul rezervat prozei pot fi întâlnite texte semnate de Grigore Cugler (*Amintiri din copilărie*, *Cronică*, *Un om ca toți oamenii*), Sanda Stolojan (*Neostenita plecare*, *Peisaj ocultat*), Paul Goma (fragmente din romanul *Ostinato*). Eseurile și studiile istorice și literare poartă iscălitura lui Gh.I. Brătianu (*În jurul întemeierii statelor românești*), Lucian Bădescu (*Mircea Vulcănescu*), Al. Ciorănescu (*Despre sfințenia românească*), Mihai Cismănescu, Florica Elena Lorinț, Mircea Popescu (*Mazzini și Transilvania*), Mihai Niculescu, Mihai Dim. Sturdza, Emil Turdeanu, Sandu Tudor. Trebuie subliniată și prezența scriitorilor din țară. Alături de Paul Goma, cunoscut deja în Occident ca disident, și de Ioan Petru Culianu, se inserează în caietul din 1975, sub pseudonimul Nicolae Niculescu, *Secretul „Scrisorii pierdute”* de N. Steinhardt, subtilă analiză a ceea ce autorul numește „lumea minunată a echilibrului românesc”. În caietul din 1986, N. Steinhardt publică, sub identitatea reală, studiul *Eugen Ionescu, antiabsurdul*. Versuri de Ion Caraion și Ștefan Bănuțescu întregesc sumarul secțiunii de poezie, unde se regăsesc semnăturile lui Ioan Cușa, Miron Kiropol, Nicu Caranica, Ilie

Constantin, Magdalena Constantinescu, Valeriu Buga, Al. Lungu, Yvonne Rossignon, Horia Stamatu, Stela Vinițchi, G. Tomaziu ș.a. Studiile și comentariile asupra literaturii române, cuprinse în trei rubrici speciale — „Roza vânturilor”, „Semne”, „Însemnări” —, investighează deopotrivă vitrina literară pariziană și pe cea din România. De un firesc interes se bucură noile cărți ale lui Mircea Eliade apărute la Gallimard sau la Editura Ioan Cușa, cărțile lui Emil Cioran fie că este vorba de scrieri recente, fie de republicări, poemele lui Ștefan Baciu, volumele despre Eugen Ionescu, prozele lui Dumitru Țepeneag ș.a. Cărțile din țară sunt, în cea mai mare parte, comentate de Monica Lovinescu. Autoarea se oprește, între altele, la *Insomniile* lui Marin Sorescu („Aceeși privire nouă pe care Marin Sorescu o plimbă prin lume de parc-ar vrea, de fiecare dată, să-i asigure o nouă geneză, o regăsim aici pentru cărți, statui, tablouri, oameni și situații. O originalitate care este ca și respirația firească, nemirându-se că respiră”), la *Etica* lui Mircea Ciobanu („ale cărui cărți dovedesc o ardere și o rană ce nu pot aparține numai literaturii”), la *Scriitori români de azi* a lui Eugen Simion (ca să constate că „Principalele scăderi ale cărții [...] aparțin vremurilor sub care stă criticul, calitățile ei majore, criticului care a rămas consecvent criteriului estetic luptând cu știință și conștiință în inima unei citadele din ce în ce mai împrejmuite”), la *Cartea de la Metopolis* de Ștefan Bănuțescu, la *Versuri* de Emil Botta etc. Virgil Ierunca analizează, de asemenea, câteva noi apariții editoriale românești, definind succint esența cărții sau a unei personalități creatoare. Astfel, I. Negoieșcu este „un critic al înnoirilor”, pentru că la el „asistăm la o voință justificativă de înnoire, în care sensibilitatea modernă nu este siluită, ci chemată să «vadă» în trecut ceea ce aparține de fapt viitorului”. „Însemnări”, rubrică de consemnări ale evenimentelor literare și culturale românești din exil, acordă un loc special receptării acestora în spațiul cultural francez. Alături de Șerban Cristovici și Mircea Popescu (cele mai frecvente semnături ale rubricii), Sanda Stolojan și Matei Cazacu urmăresc în paginile presei franceze ecourile fiecărei apariții editoriale ori spectacol aparținând autorilor consacrați, ca și destinul românilor mai de curând intrați în atenția Occidentului (Dumitru Țepeneag, Paul Goma, Miron Kiropol, Andrei Șerban, Lucian Pintilie, Costin Mioreanu, Camilian Demetrescu ș.a.). În fine, rubricile Monicăi Lovinescu, „Zodia Cancerului” și „Antologia rușinii”, se fixează pe stricta actualitate culturală din țară, unde directivele de partid dirijează viața literară și în bună măsură etica scriitorilor: „Se poate înregistra în literele românești o sete de parvenire socială fără precedent [...]. Reacțiile la *Tezele din iulie* au dezvăluit un fenomen cu incalculabile consecințe, ștergerea hotarelor între generații. Curajul în opoziția la *Teze*, ca și lasitatea în cedare au fost egal distribuite” (*Sub zodia Tezelor din iulie*). Bogatele „roade” ale cedării în favoarea regimului comunist sunt „antologate” în două secțiuni, alături de scriitori din țară acordându-se spațiu și pentru „românii deplasați”, formulare a căreia ambiguitate reamintește optica realizatorilor revistei față de ceea parte a exilului românesc care a răspuns chemării ceaușiste la colaborare. Caietul din 1983, dedicat memoriei lui Mircea Vulcănescu, prezintă

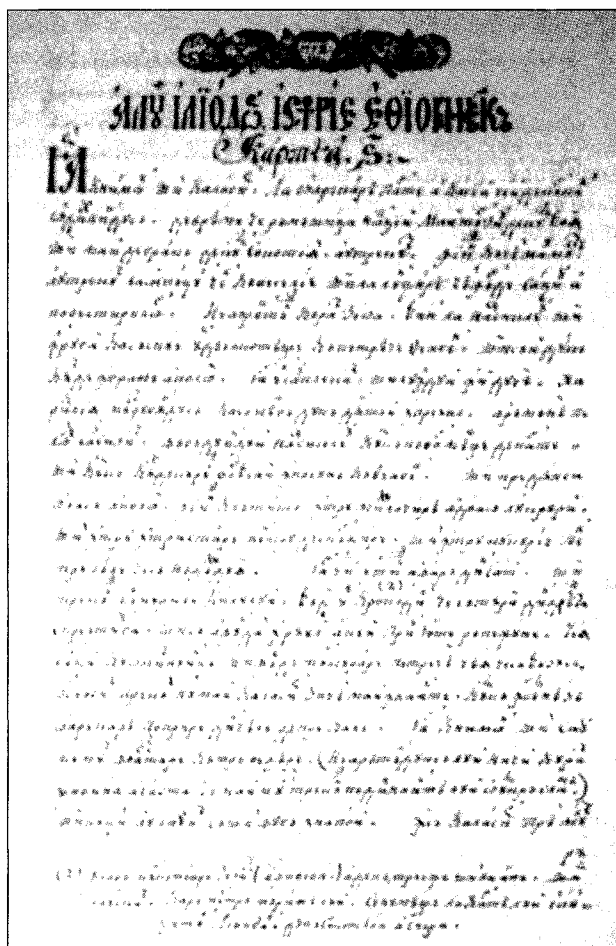
integral un document inedit, *Ultimul cuvânt, rostit în apărarea sa de Mircea Vulcănescu în ziua de 15 ianuarie 1948, în fața Curții de Apel din București, secția a IX-a Criminală, în procesul celui de al doilea lot al foștilor miniștri și subsecretari de stat din guvernarea mareșalului Antonescu*, document ce reprezintă „testamentul spiritual și politic” al marelui gânditor. Virgil Ierunca, prefăcătorul textului, relevă că acesta „ne oferă și o îndrumare ultimă: memoria este, ca și libertatea, indivizibilă”, iar importanța lui excepțională stă în aceea că „procesul lui Mircea Vulcănescu depășește cadrul formal al unei instanțe pentru a se insera în spațiul simbolisticii întunecate a totalitarismului românesc”. Un document la fel de semnificativ, de data aceasta pentru atitudinea protestatară a poetului Dorin Tudoran față de regimul totalitar al lui Nicolae Ceaușescu, figurează în caietul din anul 1984: *Frig sau frică sau Despre condiția intelectualului român de azi*, „fără îndoială cel mai îndrăzneț text pe care l-a trimis peste hotare un scriitor român de la Paul Goma încoace”, după cum precizează nota redacțională care însoțește textul. Cel de-al șaselea caiet este închinat memoriei lui Mircea Eliade.

M.P.-C.

ETIOPICA, carte populară. Reprezintă traducerea din limba greacă a unui roman scris în secolul al III-lea de Heliodor din Emesa. Romanul circulă în manuscris până în secolul al XVI-lea, când este tradus în limba franceză de Jacques Amyot, devenind o lectură a Curții lui Henric al II-lea. După un manuscris provenind din biblioteca din Buda a lui Matei Corvin, s-a tipărit întâia oară, în limba greacă, la Basel, unde în 1552 apare și o traducere în latină datorată umanistului polonez Stanisław Warszewiecki. În apusul Europei *Etiopica*, cunoscută de scriitori ca Rabelais, Racine, Tasso, Calderón de la Barca, Cervantes, Shakespeare, a influențat romanul cavaleresc medieval, pe cel francez din secolul al XVIII-lea și a dat naștere la mai multe prelucrări în teatru. Circulând în mediile poloneze, romanul lui Heliodor (amintit în corespondența uneia dintre fiicele lui Ieremia Movilă) se face cunoscut și în Țările Române prin secolul al XVII-lea. Creație a unei epoci de tranziție, *Etiopica* îmbină tendințele novatoare cu reminiscențe ale literaturii clasice grecești. O acțiune amplă, susținută de o intrigă complicată, mobilizează personaje numeroase, dintre care unele implicate permanent. Conform schemei romanului erotic grecesc, interesul este polarizat de cuplul de eroi înzestrați cu însușiri excepționale, Teaghen (Teagnes) și Haricleea, constrânși să-și aperse iubirea în împrejurări neobișnuite și dificile. Peripețiile prin ținuturi adesea exotice (cadrul constituindu-l succesiv Etiopia, Grecia, Delta Nilului, cetatea Memfis din Egipt), surprizele, răsturnările de situație, abia în final favorabile eroilor, alcătuiesc materia abundentă a romanului, din care fiecare epocă a selectat conform gustului său. Fiica regelui Hidaspes al Etiopiei, născută albă ca și străbuna greacă Andromeda, este îndepărtată, de teamă, de la Curte de însăși Persina, mama sa. Aceasta nu uită însă să-i însemne originea pe o eșarfă și să-i dăruiască un colier și un inel împodobit cu pantarbă (piatră cu puteri miraculoase). Copila este dusă în

Egipt de către credinciosul Sosimitres, apoi este crescută în Grecia de către preotul Haricles, care o adoptă. De o frumusețe fără seamăn, Haricleea devine mai târziu preoteasă a zeiței Artemis, la Delfi. Aici, în timpul jocurilor pytice, o zărește Teaghen, nobil tesalian, câștigător al întrecerilor. Cuprinși de o iubire pe cât de fulgerătoare pe atât de profundă, cei doi tineri izbutesc să fugă din Delfi cu ajutorul preotului egiptean Calasiris, venit să consulte oracolul. După ce descifrează inscripția dezvăluind originea Haricleei, Calasiris ascultă îndemnul oracolului care îi cere să-i ducă pe tineri în Egipt. Urmează călătoria pe o corabie feniciană până în Zakynth, un popas curând întrerupt, o urmărire pe mare de către piraiți, apoi căderea în captivitate a celor trei fugari. Haricleea, primejduită de o căsătorie cu conducătorul piraiților, este salvată prin iscusința lui Calasiris, care îi învrăbește pe tâlhari. Ospățul de nunta se transformă într-un măcel în care hoții pier, iar Teaghen este rănit. Mai târziu eroii cad în mâinile piraiților bucolieni și se despart de Calasiris, rămas liber. Haricleea amână acum, cu abilitate, nunta cu Tiamis, căpetenia corsarilor

Pagină de titlu la A lui Iliodor istorie etiopicească, B.A.R., ms. rom. 355

din Bucolia. Survine atacul unui al treilea grup de hoți, al cărui prizonier devine Tiamis. Teaghen și Haricleea, ascunși o vreme într-o peșteră, sunt prinși de o garnizoană de ostași egipteni care urmează a-i preda satrapului Oroondates, la Memfis. După alte peripeții, Haricleea ajunge în casa negustorului Nausicles din Hemis. Aici ea îi reîntâlnește pe Calasiris, apoi pe Cnemon, un grec, tovarăș de captivitate în Bucolia. Între timp Teaghen, care trecea drept fratele Haricleei, este eliberat în drum spre Memfis chiar de Tiamis, care reușise să scape și se afla acum în fruntea războinicilor păstori din satul Bessa. Împreună pornesc spre Memfis o expediție de luptă, dar în cetatea egipteană Tiamis se va împăca, recăpătându-și demnitatea de mare preot, cu fratele său Petosiris. Ajunge la timp pentru a interzice lupta între frați, tatăl celor doi rivali, preotul Calasiris, cel care plecase să consulte oracolul din Delfi în legătură cu o primejdie ce-i amenința casa. Cu el sosește în cetate și Haricleea, care îl regăsește astfel pe Teaghen. Acum eroii înfruntă persecuțiile reginei Arsace, soția lui Oroondates, îndrăgostită de Teaghen, precum și uneltirile confidentei sale, bătrâna doică intrigantă Cibeles. Condamnată la ardere pe rug, Haricleea este salvată de flăcări datorită inelului miraculos ce-l purta cu sine. Înștiințat de ce se petrece la curte, Oroondates, aflat departe de Memfis, în război cu etiopienii, ordonă să-i fie aduși tinerii. În drum spre tabăra satrapului ei devin însă prizonierii unui grup de războinici etiopieni și, de aici, evenimentele se precipită spre deznodământ. După izbânda regelui Hidaspes, Teaghen și Haricleea, cei dintâi prinși de război, aduși în cetatea Meroe, capitala Etiopiei, urmează a fi jertfiți zeilor protectori ai cetății. Chipul și purtarea lor aleasă îi impresionează pe regi, care le deplâng soarta, rămânând însă neclintii în hotărârea de a împlini sacrificiul tradițional. Haricleea dezvăluie însă taina originii sale, confirmată de Persina, și Hidaspes își regăsește astfel fiica, despre care credea că murise. După alte două probe de vitejie pe care împrejurările i le impun și în acest ultim episod lui Teaghen, cei doi eroi se pot căsători în sfârșit. Firul principal, cvasipicaresc, al acțiunii este dezvoltat prin ramificații ce aduc la un moment dat în prim-plan istoriile unor personaje ca Haricles, Calasiris, Cnemon, Tiamis, Nausicles, Tisbe. Cu un anumit prilej, fiecare dintre aceștia expune un șir de peripeții, trăite sau auzite, după un procedeu specific și prozei orientale (arabe). Dincolo de stufărișul intrigii, obositoare uneori, povestirea captivează, o atmosferă de farmec narativ se țese, eroii înșiși cad pradă acelei stări dintre vis și veghe, ascultând cu aviditate întâmplările istorisite până la ceasuri târzii. Procedeu povestirii în povestire amintește, de asemenea, de Homer, cel elogiât într-o pagină a cărții. Influența epopeilor homerice este de altfel vădită, memoria zeilor și eroilor Antichității este vie încă în acest roman de la începuturile erei creștine, în care episoade întregi sunt create plecând de la vechile modele. Demaineta, a doua soție a tatălui lui Cnemon, trimite cu gândul la Fedra, urmărirea lui Petosiris de către Tiamis în jurul cetății Memfis evocă lupta dintre Ahile și Hector din *Iliada* ș.a.m.d. Se modifică însă concepția despre destin. Forța implacabilă care lovește pe oameni în spațiul tragic al anticilor devine acum,

Ilustrație la *Etiopica*, B.A.R., ms. rom. 4837

conform doctrinei creștine, putere justițiară răsplătind virtutea și pedepsind viciul. Este ceea ce a imprimat *Etiopicei* caracteristica de roman popular îndeosebi în Evul Mediu. Romanul cavaleresc apusean va reține în primul rând din scrierea lui Heliodor motivul „probei”, al rezistenței în timp a sentimentelor. La noi, vor fi atras mai mult însușirile excepționale ale eroilor, aura exotică și legendară, numele neobișnuite de ținuturi îndepărtate, procurând un fel de nebuloasă și iluzorie cunoaștere a lumii. Apoi – unele întâmplări miraculoase inserate în povestire și o anume înțelepciune, amestec de încredere, îngăduință și scepticism, ale cărei precepte, menite să îndrume, dar și să aline, vorbesc despre viitorul învăluit în ceață, de neputința medicilor de a vindeca neliniștea sufletului ori despre suferința nemărturisită care întreține răul. Răspândită în Moldova și sub numele de *Iliodor* (cel al autorului de fapt), *Etiopica* este citită întâia oară de Dimitrie Cantemir, care, în prefața *Istoriei ieroglifice*, afirmă că a împrumutat în scrierea sa de la autorul grec o anumită tehnică a compoziției. Manuscrisele *Etiopicei* care au circulat în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea (cel mai vechi, o copie de la 1772-1773) reproduc traducerea făcută la Iași de logofătul Toma Dimitriu la îndemnul lui Leon Gheuca. Două manuscrise au ajuns mai târziu în

posesia lui Mihai Eminescu. *Etiopica* a fost cunoscută de asemenea de Mihail Sadoveanu, care o va imagina ca lectură preferată a eroului său Nicooară Potcoavă. În traducerea din secolul al XVIII-lea, suficient de confuză, pe alocuri cu stângăcii în stabilirea echivalenței unor termeni, Sadoveanu va fi remarcat totuși tonul ceremonios, modul inteligent de a dialoga și de a se cerceta reciproc al personajelor, întorsăturile arhaice ale frazelor sau încărcătura lor metaforică. Din *Etiopica (Istoria lui Teaghen și a Haricleii)* tălmăcește Ecaterina Chinezu în „Icoana lunei”, în 1866. În 1970 a apărut o traducere modernă integrală a romanului lui Heliodor, datorată Mariei Marinescu.

Ediții: *A lui Eliodor istorie etiopicească* (fragm.), CPL, II, 129–170.

Repere bibliografice: Gaster, *Lit. pop.*, 126–128; Cartoian, *Cărțile pop.*, I–II, 269–283; Maria Marinescu-Himu, *Romanul grecesc „Etiopica” al lui Heliodor*, „Hrisovul”, 1945, 42–61; Piru, *Ist. lit.*, I, 452–454; Dan Simonescu, *Introducere*, CPL, II, 125–127; *Ist. lit.*, I, 672–674; Maria Marinescu-Himu, *Romanul grec în literatura română*, SC, 1965; Maria Marinescu-Himu, *Prefață la Heliodor, Teaghen și Hariclea*, tr. Marina Marinescu, București, 1970; Eugen Cizek, *Evoluția romanului antic*, București, 1970, 41–43; Moraru-Velculescu, *Bibliografia*, I, partea II, 335–343; *Dict. lit.* 1900, 337–339.

R.S.

EUPHORION, revistă care apare la Sibiu, lunar, din aprilie 1990, și trimestrial din 1992, având ca director de onoare pe Ștefan Aug. Doinaș, iar în colegiul de redacție pe Dumitru Chioaru (redactor-șef), Radu Țurcanu (secretar general de redacție), Iustin Panța, Vladimir Munteanu, Ștefan M. Găbrian. Din al treilea an de apariție Vladimir Munteanu este redactor-șef, Radu Țurcanu – redactor-șef adjunct, Iustin Panța – secretar general de redacție, Dumitru Chioaru – redactor responsabil de editură. Din 1993 Iustin Panța este redactor-șef și Mircea Stănescu – redactor general de redacție. Din 2001 redactor-șef e Dumitru Chioaru. Încă de la primul număr revista a avut și pagini în limba germană, iar din 1992 în franceză și engleză, contribuind astfel la dialogul dintre culturi. Ștefan Aug. Doinaș schițează, în *Inițială*, un scurt istoric al revistei cu același titlu a Cercului Literar de la Sibiu din anii '40 și salută inițiativa tinerei generații sibieni care se simte în stare să reînvie spiritul acesteia. Tot aici I. Negoșescu, lider al Cercului Literar de la Sibiu, definește programul euphorionismului. Reluând legătura cu tradiția culturală interbelică, în primul rând cu direcția spiritului critic deschisă cu un secol în urmă de Titu Maiorescu, **E.** dezvoltă, într-un alt moment, programul de sincronizare europeană, ceea ce permite orientarea revistei spre valoarea estetică, spiritul critic, revalorificarea unor opere culturale realizate atât în țară, cât și în exil. **E.** s-a remarcat, între publicațiile postdecembriste, prin profesionalism și acuratețe critică, prin teme de actualitate propuse dezbaterii în numere speciale, prin deschiderea spre judecata critică judicioasă. Ea și-a impus o personalitate distinctă încercând o apropiere între imagine și text, fiecare număr fiind o operă de artă grafică în sine. Paginile în germană, engleză și franceză oferă prilejuri pentru un permanent dialog inter și multicultural, deschizând un spațiu spre cunoașterea diasporei românești. Poezia este semnată de Ana Blandiana, Dinu

Flămând, Grete Tartler, Ion Pop, Mircea Cărtărescu, Dumitru Chioaru, Iustin Panța, Ion Stratan, Liviu Antonesei, Dieter Schlesak, Ștefan Baciu, Ion Mircea, Daniel T. Suci, Florin Oancea, Mircea Ivănescu, Ștefan Aug. Doinaș, Cristian Popescu, Ruxandra Cesereanu, Werner Söllner, Marta Petreu, Emil Hurezeanu, Alexandru Mușina, Alexandru Leluțiu, Dan Damaschin, Eugène van Itterbeek. Proza îi are ca autori pe Mircea Ivănescu, Vladimir Munteanu, Corin Braga, Cornel Regman, I. Negoșescu, Ștefan M. Găbrian, Gheorghe Iova, Cristian Moraru, Dumitru Chioaru, Carmen Negulei, Diana Adamek, Radu Țurcanu, Bedros Horasangian, Joachim Wittstock, Aurel Călinescu, Paul Goma, Gheorghe Crăciun, Ioana Postelnicu, Gheorghe Schwartz, Ștefan Caraman. Critică și eseuri dau I. Negoșescu, Cristian Moraru, Radu Țurcanu, Maria Cornelia Oros, Ion Diaconu, Florin Berindeanu, Nicolae Balotă, Mircea Valeriu Deac, Corin Braga, Virgil Nemoianu, Al. Cistelean, Ștefan Borbély, Marcel Corniș-Pop, Alexandru Surdu, Dieter Schlesak, Ioana Crețu, Matei Călinescu, Mihail Nasta, N. Steinhardt. La rubrica de artă semnează Liviana Dan, Iustin Panța, Cristian Robert Velescu, Donald P. Eckart. Revista inserează traduceri din Nietzsche, Osip Mandelstam, Jan Potocka, N.A. Berdieaev, Adam Michnik, Octavio Paz, Sweeney Agonistes, Werner Jaeger, Martin Heidegger, Michel Foucault, realizate de Mircea Ivănescu, Ioanichie Olteanu, Ioan I. Ică, Liviana Dan, Dan Arsenie, Gh. Ceaușescu, Cristian Moraru, Tatiana Pătrulescu, Radu Țurcanu, Andrei Codrescu. În paginile revistei mai sunt prezenți Nicolae Manolescu, Gabriel Liiceanu, Andrei Pleșu, H.R. Patapievic, Gheorghe Grigurcu, Ion Vartic, Ion Pop, Dan C. Mihăilescu, Wolf von Aichelburg, Norman Manea, Emil Cioran, Marin Tarangul, Dumitru Țepeneag, Paul Goma.

V.V.G.

EUROPA, periodic apărut la București, săptămânal, din noiembrie 1935 până în 31 ianuarie 1936, având subtitlul „Revistă politică antifascistă”. Colaborează Geo Bogza (*Încercarea de jefuire a Abisiniei*), Ion Călugăru (*Băieții lordului Grey*), Gerry Spina, Al.C. Constantinescu, George Silviu, Al. St. Streitman.

M.Pp.

EUROPA, anuar de literatură, limbă, cultură și istorie, purtând subtitlul „Balcanica-Danubiana-Carpathica. Annales. Cultura-Historia-Philologia” și editat la Budapesta cu începere din 1993, de Catedra de limba română de la Universitatea „Eötvös Loránd”. Redactorul publicației este Miskolczy Ambrus, ajutat de un comitet de redacție. Primul număr a apărut în limbile română și maghiară, dar a inserat și colaborări în limbile franceză, germană, engleză, italiană. Cuvântul-program *Ad lectorem!*, semnat de Miskolczy Ambrus, afirmă că împreună cu cealaltă publicație a Catedrei, „Encyclopedia Transylvanica”, anuarul va reprezenta o „tribună a deschiderii și nicidemia a exclusivismului”, pentru inițiatori „interdisciplinaritatea fiind un program”. Numărul inaugural este închinat lui Eminescu. Compartimentat în trei secțiuni, „Studia”, „Discussiones” și

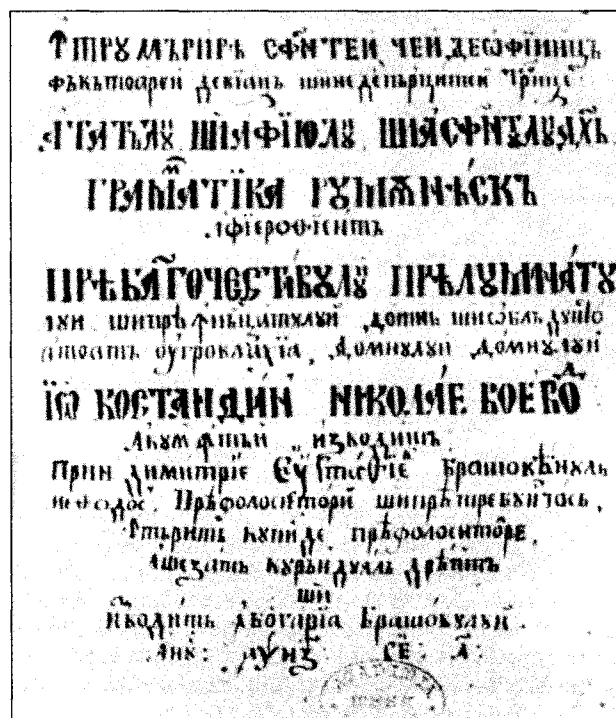
„Documenta”, volumul beneficiază de colaborarea unor specialiști din SUA (Keith Hitchins, *Eminescu and Romanian Intellectuals between the World Wars*, Katherine Verdery, *Protochronism and Romanian Cultural Politics: the Poet as Proto-Marxist*), Germania (Wolf von Aichelburg, *Eminescu auf deutsch. Übersetzungsprobleme*, Cornelius R. Zach, *Rumänien, Fremde, Nachbarn in der politischen Prosa von Mihai Eminescu*), Cehia (Libuše Valentová, *La Réception de l'oeuvre poétique de Mihai Eminescu en Bohême*), Rusia (Iuri Kojevnikov, *Despre ipostazele eminesciene*), România (Al. Zub, *Prolegomene la istoria unei lacrimi*, I. Negoieșcu, *Mihai Eminescu. 1850-1889*, Victor Iancu, *Eminescu: căutarea de sine prin limbaj*, Mihai Cazacu, *Eminescu și istoria națională*). Alte contribuții discută despre Eminescu și simbolism (Fried István), titan și titanism în poezia eminesciană (Losonczy Gyula), *Glossa eminesciană în transpuneri maghiare* (Radicsné Ruzsa Ilona), traduceri din Eminescu ale lui Szabó Lőrinc (Schelken Pálma), Gáldi László și Eminescu (Domokos Sámuel, Nagy Levente), receptarea lui Eminescu în cultura maghiară (Köllő Károly, Lőrinczi László), opera religioasă a lui Eminescu (Ioan Octavian Rudeanu), necrologurile consacrate poetului în Ungaria (Domokos Sámuel), atitudinea lui Eminescu față de revoluția maghiară de la 1848-1849 (Köpeczi Béla). Ultimul autor pedalează pe „antimaghiarismul” și xenofobia poetului, ceea ce îi atrage replica lui Victor Iancu în articolul *A fost Eminescu antimaghiar?* Interesante sunt planurile cursurilor de filosofie predate la Blaj de Aron Pumnul, descoperite de Miskolczy Ambrus, ca și bibliografia *Eminescu în limba maghiară*, realizată de György Béla și Somogyváry Gyula. Cel de-al doilea număr al **E.** a apărut în 1995. Din păcate numărul colaboratorilor români din cadrul Catedrei s-a redus simțitor, iar preocupărilor literare și filologice le-au luat locul cele istorice. Nucleul volumului îl constituie materialele prezentate la conferința internațională Conviețuirea Confesiunilor în Principatul Transilvaniei, consacrată amintirii Dietei din 1568 de la Turda. Sunt de menționat câteva dintre studii: *Noul Testament de la Bălgrad* (Emilian Birdaș), *Noul Testament de la Bălgrad și teologia lui* (Ioan Octavian Rudeanu), *Câteva probleme și întrebări privind ediția a 2-a a Noului Testament de la Bălgrad din anul 1648* (Miskolczy Ambrus), *Funcții sacre și laice ale bisericii în satul românesc din Transilvania la mijlocul secolului al XIX-lea* (Simion Retegan). Alte contribuții au în vedere epoca lui Nicolaus Olahus (Ion Aurel Pop), problemele Reformei în Transilvania, izvoarele poloneze cu privire la tragedia domnitorului Constantin Brâncoveanu, problemele ortodoxiei române (Dumitru Stăniloae), ideea Daciei în gândirea istorică și politică maghiară din secolele al XV-lea și al XVII-lea (Köpeczy Béla), convergențele culturale în Transilvania în epoca Reformei (Victor Neumann), propaganda catolică în secolul al XVI-lea (Maria Teodor Crăciun), libertatea și conviețuirea religioasă în vremea lui Bocskai István și Bethlen Gábor etc.

M.Pp.

EUSTATIEVICI, Dimitrie (c. 1730, Brașov — 1796, Brașov), filolog și traducător. **E.** (în alte variante ale numelui: Eusthatiadis, Dumitru Eustatu, Dimitrie Evstatiev Brașoveanul, Dimitrie Statievici), descendent al unei familii de români macedoneni stabiliți în zona Făgărașului, este fiul lui Eustatie Grid (Gridovici), protopop în Șcheii Brașovului, apărător al libertăților religioase ale ortodocșilor ardeleni. După școala română din Șchei, urmează, până în 1753, studii teologice și umaniste (în greacă, slavonă și latină) la Academia din Kiev. Ulterior, activitatea lui pedagogică și cultural-religioasă îl încadrează în mișcarea iluministă transilvăneană. Refractor „unației”, **E.** militează ca secretar episcopal (între 1762 și 1785) pentru impunerea oficială a Bisericii Ortodoxe în Transilvania. Bogata activitate desfășurată din 1786 ca director al „școalelor neunite naționalcești” — deschiderea unei preparandii la Sibiu pentru formarea învățătorilor și a dascălilor bisericești, înființarea unor școli în sate și în orașe, în special la Brașov, redactarea de manuale didactice — îi asigură un loc important în istoria învățământului românesc.

Cea mai importantă operă a lui **E.** rămâne *Gramatica rumânească*, redactată între 1755 și 1757. Autorul se inspiră din modele străine (gramatica slavonă a lui Meletie Smotrițki, în ediția de la Râmnic, 1755, gramaticile grecești ale lui C. Lascaris și A. Catiforos) și, cu un instinct sigur, apelează la *Elementa grammaticae latinae* de Gregorius Molnar, tipărită la Cluj în 1556. După dedicația encomiastică pentru domnitorul Constantin Mavrocordat, în a cărui politică culturală ar fi putut găsi sprijin

Pagină de titlu la Gramatica rumânească, B.A.R., ms. rom. 583

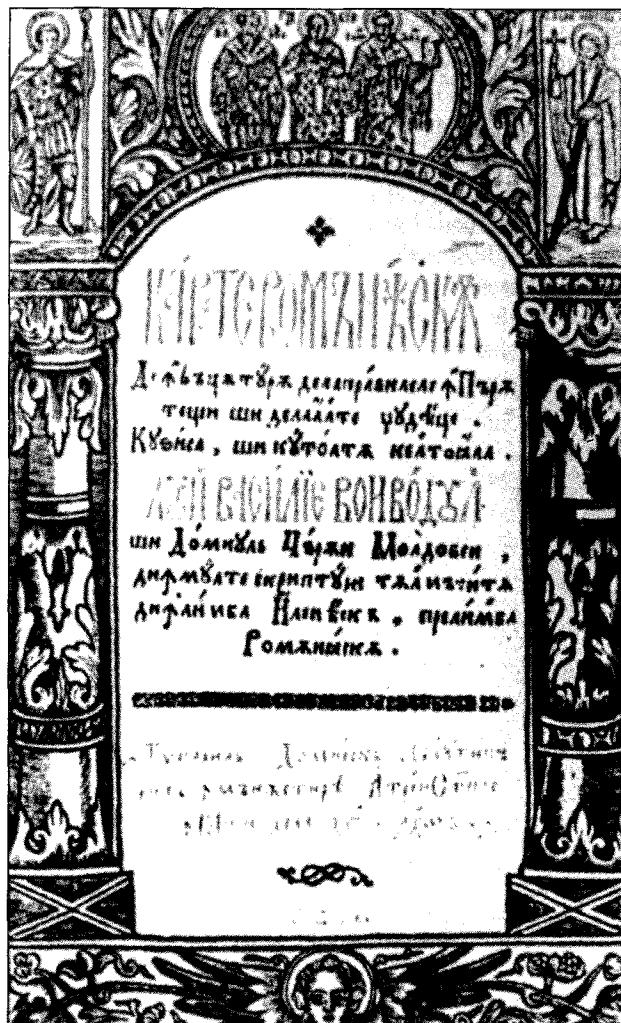
pentru tipărirea lucrării, **E.** își completează lucrarea cu o prefață în spirit iluminist. El supralicitează importanța învățaturii, capabilă a stârpi relele sociale (injustiții, războaie), a îmbunătății moravurile și a favoriza progresul societății. Gramatica este pentru el, ca și pentru vechii umaniști, o „cheie” pentru studiul filosofiei, retoricii sau teologiei; atent la spiritul veacului, îi accentuează importanța în dezvoltarea limbii și literaturii naționale. Pentru instruirea cititorilor, exemplifică normele gramaticale cu citate morale culese din *Biblie* și autori religioși sau din antici iluștri (Homer, Aristotel, Platon, Herodot). Gramatica are patru părți: ortografia (importantă azi pentru interpretarea fonetică a textelor vechi), etimologia (de fapt, morfologia), sintaxa (limitată la părțile de propoziție) și prozodia, tratate catihetice și urmate, fiecare, de o „tehnologia”, în care se repetă noțiunile expuse. Importante pentru funcția artistică a limbii și analiza figurilor de stil sunt capitolele *Pentru împodobitul sintaxis* și *Pentru sintaxisul cel închipuitori*. Ultima și cea mai interesantă parte a lucrării este *Pentru prosodie*, mic tratat de versificație, în care sunt deslușite noțiuni generale de metrică (stih, picior, „tăiere”-cezură, ritm, rimă), exemplificate stângaci prin creații poetice personale. În încercarea meritorie de a crea sau adapta în limba română o terminologie lingvistică și stilistică, autorul alătură calcuri și perifraze greoaie, termeni bizari și numeroase neologisme din neogreacă și latină, introduse în forma fonetică originară (*antiteton*, *pleonasmos*, *imnos*) sau adaptată („anacreonticesc”, „epicesc”). Deși netipărită, gramatica lui **E.** a fost utilizată ca izvor, printr-o copie manuscrisă din 1774, de Franz J. Sulzer în istoria consacrată românilor și limbii lor și de Ioan Alboteanu în cursul de limba română predat la Seminarul de la Socola din Iași. Pentru necesități didactice, **E.** a prelucrat câteva manuale, mai ales cu profil moral-religios, tipărite de Petru Bart la Sibiu. Din 1790 datează a comentariu mai pretențios, *Dezvoaltele și tâlcuitele evanghelii a duminicilor, a sărbătorilor și a oareșcăroră zile*, în prefața căruia sunt expuse unele chestiuni de metodică în predarea textelor religioase. Urmează, după un an, un „sinopsis” biblic și, în 1792, *Scurt izvod pentru lucruri de obște și declilin în scrisori de multe chipuri*. De la **E.** au rămas și traduceri propriu-zise, din sârbă și rusă: *Îndreptarea păcătosului cu duhul blândețelor* după Petru Grimovski, scoasă la Timișoara în 1765, și, în manuscris, *Economia lui Florin cel Mare* și *Analie besericești* a lui Baronijs, ultima fiind o reluare a traducerii începute de preotul Ștefan Ioanovici din Brașov.

SCRIERI: *Gramatica rumânească*. 1757. *Prima gramatică a limbii române*, îngr. și introd. N.A. Ursu, București, 1969.

Repere bibliografice: Iorga, *Ist. lit.* XVIII, II, 223-225; Pușcariu, *Ist. lit.*, 192-193; Popovici, *Studii*, I, 176-178; Nicolae Albu, *Istoria învățământului românesc din Transilvania până la 1800*, Blaj, 1944, 209, 213, 229-230, 280-289; Pervain, *Studii*, 193-208; Diomid Strugaru, *Gramatica lui Smotrițki și prima gramatică românească*, RSL, 1960; Nagy Béla, *Dimitrie Eustatievici, az első román nyelvtan szerzője*, FK, 1961, 1-4; Lăudat, *Ist. lit.*, III, 145-148; Piru, *Ist. lit.*, II, 142-143; Găldi, *Introducere*, 109-111; *Dicț. lit.* 1900, 339-340; Scarlat, *Ist. poeziei*, I, 103-105. A. Sm.

EUSTRATIE Logofătul (? – c. 1646), traducător. Probabil cu numele întreg Dragoș Istratie, **E.** a fost diac și tretilogofăt (din 1630), răsplătit de domnitorul Moise Movilă cu o moșie. Informații incerte, nesusținute de dovezi, îl indică pe **E.** ca autor al unui letopiseț moldovenesc sau al unor adnotări la cronică lui Grigore Ureche. Activitatea sa este certă în domeniul traducerilor. Din 1632 datează *Pravila aleasă*, după o compilație grecească din lucrări de drept civil și canonic. Scrierea a rămas în manuscris și este unul dintre cele mai vechi texte ample din Moldova, fiind folosită și la alcătuirea *Pravilei lui Matei Basarab* (*Îndreptarea legii*, 1652). O altă tălmăcire, *Șapte taine a besericii* (1644), are ca scop inițierea în esența ortodoxismului, aducând precizări menite a-i feri pe credincioși de erezii. Cea mai importantă este traducerea cu titlul *Carte românească de învățătură de la pravilele împărătești și de la alte giudeațe* (1646), realizată la porunca lui Vasile Lupu, după o culegere de lucrări juridice grecești. Înaintea textului propriu-zis este

Pagină de titlu la *Carte românească de învățătură...*, Iași, 1646

tipărită prefața *Toți ceia ce sânt creștini pravoslavnici, cine va ceti, ca să înțeleagă*, scrisă de E., care arată importanța cărții, amintind strădaniile mai multor învățați de a tâlmăci „tocmelele cele bune”. Indirect, *Carte românească...* dă o imagine generală a stării sociale și a moravurilor din Moldova aceluși timp. Textele juridice au fost alese în funcție de realitățile interne care trebuiau reglementate. Devenind „codul penal” al țării, lucrarea a avut o mare circulație, fiind inclusă și în *Pravila lui Matei Basarab*. Traducerea aduce o contribuție deosebită și în dezvoltarea limbii, fiind, față de textele religioase sau istorice, un domeniu nou de exersare a posibilităților de exprimare, o sursă de îmbogățire a terminologiei. Alături de mitropolitul Varlaam, E. are, pentru prima jumătate a secolului al XVII-lea, un aport însemnat la întemeierea culturii românești scrise.

Traduceri: *Șapte taine a besearecii*, Iași, 1644; *Carte românească de învățătură de la pravilele împărătești și de la alte giudeate*, Iași, 1646; ed. îngr. G. Sion, Botoșani, 1875; ed. îngr. și introd. P.P. Panaitescu, București, 1961.

Repere bibliografice: Iorga, *Ist. lit. relig.*, 157-161; C.A. Stoide, *Contribuție la biografia lui Eustratie Logofătul*, „Arhiva”, 1933, 3-4, 1934, 1-2; Cartoian, *Ist. lit.*, II, 108-109, 112-115; P.P. Panaitescu, *Introducere la Grigore Ureche, Letopiseșul Țării Moldovei*, București, 1958; P.P. Panaitescu, *Introducere la Carte românească de învățătură*, București, 1961; *Ist. lit.*, I, 353-364; Liviu Onu, *Studiu introductiv la Grigore Ureche, Letopiseșul Țării Moldovei*, București, 1967; Chițimia, *Probleme*, 244-253; *Dict. lit.* 1900, 340-341; *Dict. esențial*, 305-306. C.T.

EU ȘI EUROPA, revistă apărută la Deva, bilunar, între 1 septembrie 1936 și aprilie 1939. Este o publicație „înghebată” de Ion Th. Ilea și Nicolae Rusu, care figurează ca redactori de la numărul 3 din 1936; cu numărul 1 din 1937, Ion Th. Ilea devine director, iar Nicolae Rusu rămâne redactor. Subtitlul „Tribună de slovă și gând românesc” se modifică de la numărul 2-3 din 1939, când „slovă” e înlocuit de „cuvânt”. Orientarea publicației reiese dintr-un *Mesaj* pe care Romulus Dianu îl „expediază” poetului Ilea: „Consider că acest spirit de maimuțoi de a ne remorca numaidecât la tradiție, fără un examen prealabil al posibilităților de care dispunem, nu este nici sensul unei discipline spirituale, nici acela al unei adânci convingeri. Cine o face, o face din lene.” Revista, salutată de Emil Isac, I. Valerian ș.a., are următoarele rubrici: „Culise, măști, manechine”, „Punctul pe i...”, „Răfuieli”, „Vignete, note, însemnări”, „Breviar de carte românească”, „În vârf de peniță”, „Opinii”, „Sport”, „Redacționale”. Aici publică versuri Radu Stanca, Ștefan Baciu, Vintilă Horia, Aron Cotruș, Virgil Carianopol. Proză semnează N.N. Beldiceanu, Vintilă Horia, Paul Constant și George Acșinteanu. Compartimentul publicisticii este cel mai bine reprezentat. Astfel, sub titlul *O eroare istorico-literară*, Nicolae Albu contestă paternitatea fabulelor lui Țichindeal, atribuindu-le lui Mihai Roșu (Martinovici) (1936). Septimiu Bucur, una dintre prezențele cele mai des întâlnite în paginile revistei, glosează pe marginea conceptului de „românism”, tot el oprindu-se asupra personalității lui Nichifor Crainic. De fapt, numărul 4 din 1936 este dedicat în întregime mentorului „Gândirii”, despre care mai scriu Vintilă Horia, Ion Moldoveanu, Horia Nițulescu, Valeriu Bora, Vladimir Dogaru ș.a.

Septimiu Bucur atacă problema „atitudinii românești” în literatură, în vreme ce George Drumur scrie despre „dialectica lirică a provinciei”. Decis să-și scoată cititorii din „imitație și vegetație”, Valeriu Bora își intitulează un articol *Imperialismul dac*. George Popa „citește” semnele înnoirii în *Noua zodie a literaturii ardelenne*, în vreme ce Vintilă Horia, convins că „sub putregaiul democrației românești” nu se mai pot ascunde „comori artistice inestimabile”, scrie despre *Umila noastră carte*. N. Rusu se oprește asupra locului ocupat de Radu Moga în sculptura ardeleană. Aprigul căpitan N. Braica scrie despre *Cobaiul comunismului*, Teodor Popa despre *Unio trium nationum*, iar V. Copilu-Cheatră trimite un *Mesaj pentru Schimbarea la față a Munților Apuseni*. Mișcarea legionară incită condeiele lui I.L. Cigăreanu, George Drumur, Ion Șugariu, Vintilă Horia, Gh. Minovici, în vreme ce N. Ladmiss-Andreescu, sub titlul *Disciplinare, nu anarhizare!*, scrie despre necesitatea creării „unei spiritualități literare în sens național (nu numai naționalist)”, drept replică la fenomenul „anarhizării postbelice a literaturii (care de la Gherea începe)”. Cu numărul 12 din 1937 demarează și cronică literară, Silviu Cernea recenzând romanul lui Mircea Damian, *Om*. Un portret *Nicolae Roșu* oferă Teodor Scarlat, N. Albu propunând tot aici câteva *Amintiri despre Anton Holban și Bogdan Amaru*. Este de menționat și articolul lui Al. Dima, *Condiția psihologică a creației artistice populare* (1939). În revistă figurează foarte puține traduceri. Astfel, Vasile Christu tâlmăcește din lirica lui Emanoil Pop Dimitrov, Octavian Șireagu din literatura maghiară, Pimen Constantinescu din Paolo Apostoliti (*Literatura italiană de azi*), iar Ionel Neamtzu, un fragment din romanul *Schangai Lilly*, sub titlul *Orașul nordic*. Alți colaboratori: C. Miu-Lerca, Sever Stoica, Yvonne Rossignon, Al. Gregorian, C.S. Anderco, E.Ar. Zaharia, Elisabeta Hențiu, Ion Potopiu. D.B.

EVENIMENTUL LITERAR, revistă socială și literară care a apărut la Iași, apoi la București, săptămânal, de la 20 decembrie 1893 până la 24 octombrie 1894. Din comitetul de redacție fac parte Sofia și Ioan Nădejde, Raicu Ionescu-Rion, G. Ibrăileanu – secretar de redacție, Emil D. Fagure și C. Stere. La jumătatea lunii februarie 1894, Sofia Nădejde primește direcția publicației, dar nu va figura pe frontispiciu în această calitate decât de la 2 mai. După ce în vara aceluiași an Sofia și Ioan Nădejde se mută în capitală, revista apare din 18 iulie la București. Cu puțin timp înainte de a se tipări primul număr din „Lumea nouă”, organ oficios al mișcării socialiste, E.I. își întrerupe apariția, redactorii săi trecând mai toți în redacția noului ziar și a suplimentului său literar. S-a afirmat uneori că E.I. ar fi fost un supliment al cotidianului liberal „Evenimentul” din Iași. Este adevărat că Emil D. Fagure, unul dintre inițiatorii revistei, precum și alți doi colaboratori constanți, I. Glücksman și Eugen Herovanu, făceau parte din redacția „Evenimentului”, ziar la care colaborase și C. Stere, și, probabil, ei au ales titlul noului periodic literar. E.I. se delimitează însă de această gazetă politică, situându-se prin program și prin caracterul contribuțiilor publicistice în rândul periodicelor socialiste.

Orientarea estetică a **E.I.** nu poate fi dedusă din cele câteva editoriale care au încercat, la început de drum, să definească, ezitant și vag, un program de perspectivă. Această poziție a fost depășită prin contribuția ulterioară a principalilor colaboratori. Opțiunile lor politice și estetice își află sursele în ideologia de la „Contemporanul”. **E.I.** face însă trecerea de la tipul de publicație care se adresa unui cerc restrâns de cititori („Contemporanul” sau „Literatură și știință”) la tipul de mai largă difuzare al suplimentului literar și cultural („Munca științifică și literară”, „Lumea nouă științifică și literară”). Fără să fie o revistă de directivă ideologică, prin scrisul lui I. Nădejde, Raicu Ionescu-Rion, G. Ibrăileanu și C. Stere revista a pus în circulație noțiuni de estetică materialistă. Două sunt temele dezbătute cu prioritate. Prima este aceea a raportului dintre artă și societate. Tendenționismul literaturii, combaterea teoriei „artă pentru artă”, condiționarea socială a artistului, locul acestuia și al intelectualului în societate sunt chestiuni care revin mereu în articolele *Menirea artei* sau *Arta tendenționistă și arta realistă* de I. Nădejde, *Arta tendenționistă și lăbăgie intelectuală* de Raicu Ionescu-Rion, în seria de comentarii despre *Psihologia de clasă* a lui C. Vraja (G. Ibrăileanu) sau în alta, intitulată *Arta și poporul*, datorată lui C. Stere. De pe aceeași poziție de susținere a determinării sociale a artei este pornită și polemica răsunătoare și nu totdeauna obiectivă cu revista „Vieața” a lui Al. Vlahuță, sunt recenzate operele literare ale lui Traian Demetrescu, se discută critic orientarea de la „Convorbiri literare”. Foarte mult s-a scris în chestiunea decadentismului, termen prin care erau denumite curentele literare noi, în primul rând simbolismul. Poezia lui Baudelaire sau Verlaine, iar din literatura noastră versurile lui Al. Macedonski sunt definite, cu un exclusivism juvenil, drept „amestec gol de sunete amețitoare”. Opera literară, credeau atunci G. Ibrăileanu sau Raicu Ionescu-Rion, trebuie să aibă o finalitate imediată și, prin accesibilitatea ei, o acțiune educativă directă. Scriitori exemplari ar fi, din acest punct de vedere, doar Tolstoi sau Ibsen. În cadrele literaturii autohtone, pilda care trebuie urmată este oferită de scriitorii pașoptiști și, mai aproape de 1890, de M. Eminescu, poet pentru care colaboratorii revistei au un adevărat cult. În întregul ei, atitudinea estetică a criticilor de la **E.I.** înregistrează un progres față de aceea afirmată în paginile „Contemporanului”. Cea de-a doua temă abordată cu asiduitate, mai ales în contribuțiile teoretice și în articolele de critică literară ale lui C. Stere, este aceea a poporanismului. **E.I.** va fi astfel, după „Adevărul” și „Evenimentul”, a treia gazetă în care Stere își continuă campania de propagandă poporanistă, prin intervenții precum *Limba literară*, *Poporanismul*, „*Poporul*” în artă și literatură ș.a. Caracterul de doctrină politică activă al poporanismului, așa cum este discutată în **E.I.**, se estompează în bună măsură, ceea ce predomină fiind un amalgam de idei socialiste și poporaniste, un umanism vag, de esență burgheză, îndemnul la acțiune culturală. Sub această formă, influența lui Stere se va face simțită și la Ionescu-Rion, G. Ibrăileanu sau la Ioan și Sofia Nădejde. Alături de ei au mai colaborat cu publicistică militantă sau cu recenzii și cronici literare C. Mille, Emil D. Fagure, Z.C. Arbore, Gh. Ghibănescu,

L. Ghelerter (sub pseudonimul M. Văleanu), I. Glücksman (sub pseudonimele Radu Lascăr, Dr. Rotopan, Dr. Ygrec). Articolul *Genii necunoscute* și un fragment dintr-un studiu despre G. Coșbuc, care va fi inclus integral în „Literatură și știință”, îi aparțin lui C. Dobrogeanu-Gherea; acesta s-a arătat, de altfel, reticent față de mai tinerii comilitoni de la **E.I.**, probabil și din cauza modului în care ei polemizau cu Al. Vlahuță. Literatura promovată în revistă are o valoare modestă. Nota dominantă nu o dau autorii care mai târziu au fost alăturați poporanismului, cum sunt Spiridon Popescu (cu pseudonimul N. Tofan) sau M. Carp (cu pseudonimul M. Dafin), ci colaboratorii obișnuiți ai publicațiilor socialiste: N. Beldiceanu, Traian Demetrescu, D. Nanu, O. Carp, Sofia Nădejde, C.Z. Buzdugan, I. Păun-Pincio, I.N. Roman, Virgiliu N. Cișman, A. Steuerman, C.A. Teodoru (cu pseudonimul C. Florea), Eugen Herovanu, Gh. Nădejde (cu pseudonimul Leon Gârbea). Mai sunt prezenți V.G. Morțun, C. Mille, Al. Vlahuță (două epigrame), Al. Macedonski (un fragment de nuvelă) și I.L. Caragiale (scenele V și VIII din comedia *O soacră*). Literatură străină s-a tradus relativ puțin și nu din scriitorii recomandați drept modele de criticii revistei. Poezii de H. Heine sunt tălmăcite de O. Carp și Gr.D. Pencioiu, iar A. Steuerman traduce tot din Heine, precum și din Lenau și Lermontov. Gr.N. Lazu dă transpuneri, cele mai multe neizbutite, din Longfellow, făcute probabil prin intermediar francez. Se mai tipăresc adaptări ale versurilor lui Th. de Banville, Fr. Coppée, Sully Prudhomme, Pușkin, S.I. Nadson, Petőfi ș.a. În mod obișnuit, publiciștii cei mai însemnați ai revistei scriu sub pseudonim. C. Stere semna C. Șărcăleanu, G. Ibrăileanu folosea pseudonimele C. Vraja, Auditor, Verax (utilizat și de C. Stere sau de I. Nădejde) și inițialele C.V., iar Raicu Ionescu-Rion se ascundea sub iscăliturile V. Rion și Th. Bulgarul. R.Z.

EVENIMENTUL ZILEI, cotidian care a apărut la București între 16 martie 1939 și 30 iunie 1944, în câte două ediții: „orele 12” și „orele 6 seara”. Tinzând să fie un cotidian independent, echidistant atât față de politica diverselor partide ale vremii, cât și față de orientările tradiționaliste sau moderniste ale literaturii, **E.Z.** a reușit în bună măsură să devină un modelator de opinie, cu o largă circulație și credibilitate în rândul cititorilor. Din punct de vedere ideologic, se pot totuși detecta unele tendințe de dreapta, legate de conjunctura istorică a anilor 1930-1940: dictatura regală, acutizarea mișcării legionare, proclamarea statului național legionar, aderarea României la Axă și în special necesitatea eliberării Basarabiei și a Bucovinei de Nord ocupate de sovietici și speranța în ajutorul pe care l-ar putea acorda Germania pentru revizuirea Dictatului de la Viena. Pamfil Șeicaru dă glas acestei speranțe în articolul *De ce am fost surprinși de evenimente?* Aurel Tita traduce un articol al lui Paul Valéry, în care autorul apreciază capacitatea fascismului de a reafirma valorile moral-creștine autentice (*Fascismul și religia*). Cotidianul adoptă astfel, îndeosebi în perioada 1939-1940, o poziție filogermană, văzută ca unică soluție pentru contracararea expansiunii sovietice, nezezitând însă să condamne excesele și recurgerea la violență ale

unor grupări politice, iar în anii 1943-1944 să deplângă marile pierderi suferite de România pentru o cauză ce se dovedea sortită eșecului. În acești ani predomină reportajele de război în detrimentul literaturii, scrise, ca și majoritatea articolelor, de gazetari profesioniști, adesea reporteri-scriitori. **E.z.** rămâne totuși, în ansamblu, o publicație care condamnă extremismele. Are rubrici speciale menținute consecvent, care îi conferă o fizionomie și o ținută aparte. Pagina „Cetatea gândului” este dedicată actualității culturale, prin rubricile „Revista presei românești”, „Cuvântul înțelepciunii”, „Viața unei zile” („Scena”, „Ecranul”), „Reporterul cultural”, „Episoade interesante din viața marilor scriitori”, „Cărți noi”, „Cărțile” (recenzii semnate de Al. Mironescu, Victor Eftimiu), „Cronica literară” (D. Ursulescu, V. Kernbach), „Cronica muzicală” (J. Victor Pandulescu), „Cronica teatrală” (Aurel Tita) și „Cronica plastică” (D. Karnabatt), „Problema graiului nostru” (Victor Eftimiu), „Săptămâna mondială” (M. Paciurea), „Din lirica franceză” (Aurel Tita, Ion H. Săvulescu), „Din lirica americană” (Victor Const. Bercescu). Cronicile artistice au în vedere îndrumarea publicului spre valorile autentice, iar cronicile literare ocupă spațiul foiletonului. La rubrica „Antologie în rezumat” sunt reproduse fragmente din poeziile unor importanți autori clasici și contemporani: M. Eminescu, O. Goga, Tudor Arghezi, Aron Cotruș, G. Bacovia, Demostene Botez, Ion Minulescu, Al. Macedonski, St.O. Iosif, Ion Barbu, Ion Pillat, Panait Cerna, Al.A. Philippide, Mihai Codreanu; proza este semnată de Mihail Sadoveanu, Hortensia Papadat-Bengescu, Radu Tudoran. Sunt interesante anchetele „Literatura și războiul”, „Arta și războiul”, care cuprind interviuri luate de N. Jianu, M.R. Paraschivescu, Radu Tudoran, Ion Vinea unor scriitori și oameni de cultură. Se înmulțesc pledoariile pentru implicarea scriitorului în evenimentele istorice (Liviu Rebreanu, Ion Minulescu, Ion Pillat ș.a.). În schimb, Mihail Dragomirescu este convins că „se va naște un nou clasicism” datorită războiului care „a făcut să înceteze versurile nevertebrate”. E. Lovinescu se dovedește pesimist față de perspectivele literaturii române, pe care le vede sumbre, și deplânge noua orientare a criticii literare care „a ieșit din zona militantă” și „a rămas pe tărâm pur estetic”. Declarându-se împotriva „cooperării cu autoritățile”, Tudor Arghezi susține atitudinea militantă a scriitorului, exprimată metaforic: „izolat, scriitorul e un lup speriat în pustietate”. Mai participă la anchete Hortensia Papadat-Bengescu, Șerban Cioculescu, Paul Negulescu, Vladimir Streinu, V.I. Popa. Dinu Moroianu aduce în atenție manuscrisele neexplorate ale scriitorului George Mihail Zamfirescu (*Evocări târzii, Răsfoind manuscrisele lui G. M. Zamfirescu*). **E.z.** conține și numeroase traduceri de calitate din operele unor scriitori precum Paul Verlaine, Stéphane Mallarmé, André Maurois, Alphonse Daudet, James Rorty. Alți colaboratori: Petru Comarnescu, Gala Galaction, Victor Isac, N. Crevedia, C. Cristobald.

C.A.

EVERAC, Paul (pseudonim al lui Petre Constantinescu; 23.VIII.1924, București), dramaturg, prozator și eseist. Este fiul Eugeniei (n. Morărescu) și al lui Alexandru Constantinescu,

profesori la Arad, unde și **E.** își face studiile, absolvind în 1942 Liceul „Moise Nicoară”. Între 1942 și 1947 urmează cursuri de filosofie și drept, luându-și licența în drept la București, în 1947. Este, rând pe rând, cantaragiu („scriitor de sfeclă”) la Fabrica de Zahăr din Arad (1948), șef de secție la Agenția CEC din Hălmeagiu (1949), muzeograf la Buzău și Sighișoara (1951-1952), cantaragiu la Satu Mare (1953), jurisconsult la Întreprinderea Forestieră din Mălini (1954-1955), șef de protocol la Marea Adunare Națională (1956-1958), director general al Televiziunii Române (1993-1994), director al Institutului Român de Cultură și Cercetare Umanistă „N. Iorga” de la Veneția (1995-1997); din 1997 înființează și este președintele Fundației „Steaua Carpatină” (București-Podu Dâmboviței). A debutat, fiind elev, cu poezia *Toamnă*, în revista „Hotarul” din Arad (1936). Deși prima sa piesă, *Robinson*, a fost scrisă și jucată de diletanți în 1948 (publicată în 1989), abia în 1959 i s-au reprezentat, simultan, patru piese. Cea dintâi piesă tipărită a fost *Logodnă*, apărută în 1962. Ziarist-eseist prolific, a publicat la „Viața românească”, „Contemporanul”, „Luceafărul”, „Tribuna”, „Ramuri”, „Scân-teia”, „Românul”, „Evenimentul”, „Adevărul literar și artistic”, „Curentul”, „Curierul național” ș.a. Nenumăratele sale piese au cunoscut reprezentări în țară și în străinătate, au fost adaptate pentru teatru radiofonic, film și televiziune, recoltând mai totdeauna cronici elogioase și fiind încununată cu o mulțime de premii ale Ministerului Culturii, ale Uniunii Scriitorilor, ale Asociației Scriitorilor din București, ale Academiei Române; în 1986 i s-a acordat Premiul Uniunii Scriitorilor pentru întreaga activitate.

Venite în teatrul românesc după comediile social-politice ale lui Aurel Baranga și dramele cu intenții simbolice ale lui Horia Lovinescu, piesele lui **E.**, cel mai prolific autor dramatic român contemporan, având vocația actualității stringente și pasiunea interogației, vor ilustra, în limitele ideologice ale epocii și cu un angajament demonstrativ extrem de mobil, transformarea caracterului și psihologiei umane într-o societate ce evoluează rapid, implicând salturi spectaculoase în viața individului și în relațiile sociale. „Eu pun totdeauna realității un *însă* — declara dramaturgul într-un interviu din ianuarie 1977. Un *însă* problematic. Care s-o facă mai umană, mai demnă de a fi trăită. Eu n-am descoperit liniști și adevăruri eterne... Eu mă neliniștesc de soarta acestui om al nostru, când îi descopăr impasuri. Și caut dușmanul. Uneori el e social, alteori moral, alteori e pur și simplu existențial.” Anul 1959 poate fi numit „anul Everac” pentru dramaturgia românească: atunci i s-au jucat, aproape concomitent, mai multe piese: la Iași *Poarta* (la Teatrul Național) și la București *Ferestre deschise* (la Teatrul Mic), *Explozie întârziată* (la Teatrul Bulandra) și *Descoperirea* (la Teatrul Giulești). Ele propuneau publicului un gen nou, „teatrul-dezbatere” asupra mutațiilor din conștiință, ceea ce s-ar fi vrut un fel de nouă dramă absolută camil-petresciană. Bunăoară, țărănimea, după secole de stabilitate, era brusc confruntată cu imperativul socialist al colectivizării agriculturii; simțul milenar de proprietate era subminat, familia tradițională se destrăma, „poarta” sufletului țărănesc (Stancu Văratecu) era zăvorâtă. Inginerul Vladimir Calistrat din

Ferestre deschise, dăruit total acțiunii de pionierat (fabricarea primului cocs românesc la Hunedoara), se îndepărtează de soție, de oameni, devine un însingurat, ratând fericirea. Și tot astfel, apariția luptătorului ilegalist (comunist) Vintilă Gârțu în cuplul calm al medicului Cristea și al soției sale Fana produce o „explozie întârziată”, veritabilă revelație a trecutului, impunând o reevaluare lucidă și dureroasă a vieții trăite până atunci. Fresca dramatică *Ochiul albastru* (1961) pune problema agresiunii civilizației asupra naturii (construirea unei hidrocentrale), cu urmări conflictuale și asupra naturii umane înseși. Iar *Ștafeta nevăzută* (1964) făcea elogiul spiritului de dreptate care se poate întoarce chiar împotriva căutătorului dreptății. Prin personaje ca biologul Pavel Cristian (*Camera de alături*, 1970) sau Livia Gavrilescu (*Zestrea*, 1971), **E.** se înscria în comandamentul epocii de a crea un tip de „erou nou”, muncitor superior, cu personalitate fermă, a cărui dominantă să fie responsabilitatea față de ceilalți și de societate, curajul angajării totale, abnegația, solidaritatea umană în apărarea dreptății și promovarea adevărului. Critica a observat rabatul valoric pe care îl implica subordonarea la asemenea comandamente: „Superficialitatea și graba dogmatică sunt sancționate lozincard, iar succesele sunt sărbătorite într-o jubilație generală. Piese sunt teziste, conflictul e dirijat, problematizarea fiind mai mult o chestiune de atitudine auctorială” (Radu G. Țeposu). Totuși, treptat, dramaturgul-eseist complică procesul de descoperire și afirmare a omului printr-un joc al aparenței și esenței, care, departe de a produce comicul

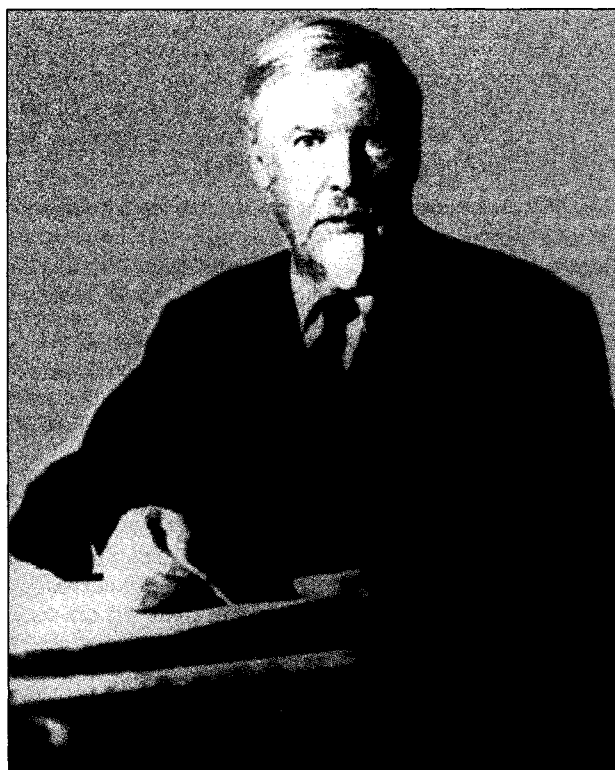
obișnuit, se menține în dramă, prin dezbateri intelectuale sau revelație psihologică, uneori cu un substrat modern-tragic. Această evoluție „periculoasă” a dramaticului **E.** a denumit-o „spectacularizare”. Fenomenul este ilustrat mai ales în piese ca *Patimi*, *Subsolul* (1967), prin doi tineri dominați de idei primite de-a gata, care îi determină să nu ia nimic în serios, nici chiar dragostea. „Era rodul unui fel de a trăi — explică autorul — nu prin pasiune și prin implicare, ci prin cenzura esteticii și prin distanțare, adică prin canonul vieții moderne care îi oprea să fie adevărați. Lumea pentru ei devenise un spectacol, cultura pentru ei își pierduse personalitatea, se transformase în informație și fotografie” (*Trei piese-eseu*, 1973). În alte nenumărate piese de teatru, scenarii de radio, televiziune, film, bucurându-se și de interpretările unor mari actori, **E.** a obținut succese de public îndeosebi prin problematica social-umană actualizantă, elogiind încrederea nețărnută a individului în idee (*Cartea lui Ioviță*, 1980), dreptul lui la fericirea personală (*A cincea lebedă*, 1978), pericolul înstrăinării pe alte meridiane (*Un fluture pe lampă*, 1974), în genere, consecințele unei existențe inautentice, cu rupturi de personalitate producătoare de dureroase drame. Totul, cu sensurile deturnate inteligent, cu deplină știință a meșteșugului dramaturgic. Pentru că **E.** posedă talentul și pricepera de a construi chiar în interiorul unui conflict structurat tezist, conjunctural, personaje care evoluează în jurul unei idei-adevăr, pe care dialogul o ilustrează cu forță, dând spectatorului/cititorului impresia că fiecare om are nu numai adevărul lui, dar și dreptul afirmării acestuia ca justificare a existenței sale. Specifică dramaturgiei lui **E.** este detașarea autorului de personajele sale, care nu se înfruntă exclusivist, ci dialoghează într-o dezbateri ce vrea să-l implice și pe spectator: replica este caracterizantă, uneori polisemantică, limbajul nuanțat până la pitorescul regional, conflictul tinde spre tensiunea intelectuală, totul ambiționând să semneze stricta actualitate, dar să atingă și semnificații mai generale, prin metafore revelatoare — mai ales în piesele într-un act: *Iancu la Hălmași*, *Urme pe zăpadă* (cu Horea și Cloșca) etc. Din prea multe piese produse de dramaturg și mereu reprezentate de-a lungul timpului, aproape toate beneficiind de o presă foarte favorabilă, ar mai putea fi citate: *Himera* (1964), *Acord* (1977), *Ordinatorul* (1980), *Salonul* (1983), *Beția sfântă* (1984), *D'ale protocolului* (1989), *La marginea lumii* (1992) sau scenariile (de radio, televiziune, film) *Discurs despre o floare* (1966), *Omul de lângă tine* (1967), *Marcuse și Fifica* (1969). În proza scurtă, **E.** realizează variațiuni ale tipologiei umane ce populează existența cotidiană banală, unde dramele se subiază și se topesc fără conflict, iar psihologii nu se încheagă nici măcar în individualități. E un soi de lume cehoviană alunecată în derizoriu, care mimează relațiile sociale pentru a supraviețui într-o societate în prea repede schimbare, alienându-și sau vidându-și informul eu. În romanul *Câteva feluri de dragoste* (scris în 1986, dar publicat abia în 1993), activitatea social-profesională a personajelor le domină viața personală, psihologiile sunt sinuoase și, deși privite din mereu alte unghiuri de interpretare, sunt labile și inconsecvente în multitudinea de întâmplări prea puțin semnificative. În genere, proza dramaturgului este un exercițiu de virtuozitate

aplicat unor limbaje specifice, „montate” chiar în stilul indirect liber, excelent și succint surprinse. Cu un umor detașat până la satiră, într-un spirit polemic continuu în aria realului sau eseistic în cea ideatică, alcătuiind un univers caleidoscopic în alb-negru, proza lui **E.** este adesea o combinație indecisă între reportaj și anecdotă, între real și fictiv, de o aparent acută actualitate, dar năzuind mereu, subiacent și insidios, spre genul moralist.

SCRIERI: *Logodnă*, București, 1962; *Cântec din fluiet*, București, 1963; *Ferestre deschise*, București, 1963; *O întâlnire neobișnuită*, București, 1964; *Himera*, București, 1964; *Simple coincidențe*, București, 1966; *Cinci piese de teatru (Poarta. Explozie întârziată. Ochiul albastru. Ștăfeta nevăzută. Simple coincidențe)*, București, 1967; *Iancu la Hălmașiu*, București, 1967; *Reflecții despre inteligență*, București, 1967; *Don Juan din Grădina Icoanei*, București 1968; *Dialoguri contemporane. Teze și antiteze*, București, 1971; *Urme pe zăpadă*, București, 1971; *Poeme discursive*, Cluj, 1972; *Trei piese-eseu*, pref. Mihai Gafița, București, 1973; *Zestrea*, București, 1973; *Un fluture pe lampă*, București, 1974; *Încotro merge teatrul românesc? Atitudini și polemici din viața de teatru*, București, 1975; *Teatru*, București, 1975; *Teatru pentru amatori. 10 piese într-un act*, București, 1977; *Ședința balerinelor*, București, 1978; *A cincea lebădă*, I-II, București, 1982; *Viața lumii*, București, 1982; *Arta monologului*, București, 1983; *Parabole dramatice*, Cluj-Napoca, 1983; *Teatru*, București, 1984; *Martor cu păreri proprii*, Iași, 1984; *Funigei peste Alpi*, București, 1987; *Aventura umană*, București, 1989; *Reacționarul*, București, 1992; *Câteva feluri de dragoste*, București, 1993; *4 Everac. Piese ale tranziției*, București, 1993; *Câteva feluri de moarte*, București, 1994; *Poeme crepusculare*, București, 1995; *Mai are România vreo șansă?*, București, 1995; *69 tablete vechi și noi*, București, 1998; *La poarta din dos a Europei*, București, 2000; *Mic breviar pentru lume și viață (Didahiile unui bunic)*, București, 2000; *Revelionul (Șotii și pozne ale unui dramaturg serios)*, București, 2000; *Întâmplările vieții celui de al doilea Paharnic*, București, 2001; *Mirador*, București, 2001; *Călare peste milenii*, București, 2002; *Ciupercuțe de sezon la Podul Dâmboviței (în colaborare cu Diti Everac)*, București, 2002; *Mic tratat despre corupție*, București, 2002.

Repere bibliografice: Dinu Săraru, *Al treilea gong*, București, 1973, 123-126; Radu Popescu, *Cronici dramatice*, București, 1974, 85-89; Valentin Silvestru, *Caligrafii pe cortină*, București, 1974, 95-98; Virgil Brădățeanu, *Viziune și univers în noua dramaturgie românească*, București, 1977, 174-200; Barbu, *Momente*, 276-280; Valeriu Râpeanu, *O antologie a dramaturgiei românești*, I, București, 1978, 518-523; Brădățeanu, *Istoria*, III, 223-235; Faifer, *Dramaturgia*, 47-56; Paul Everac interpretat de..., îngr. și pref. Suzana-Carmen Dumitrescu, București, 1984; Ghițulescu, *O panoramă*, 101-126; Lovinescu, *Unde scurte*, II, 55-58; H.R. Patapievi, *Complexul posterității dejucate*, RL, 1992, 22; Paul Everac, *DRI*, II, 189-225; *Dicț. scriit. rom.*, II, 239-241; Popa, *Ist. lit.*, I, 1057-1058. *M.D.*

EVOLCEANU, Dumitru (1.X.1865, Botoșani — 28.VII.1938, Timișoara), critic literar. După ce a urmat liceul la Iași, terminându-l în 1886, s-a înscris, tot acolo, la Facultatea de Litere, pe care o va absolvi în 1889. Este numit profesor de gimnaziu la Bârlad, dar obține o bursă în străinătate. A făcut studii de filologie latină la Paris, la École des Hautes Études (1891) și la Collège de France (1891), continuându-le la Bonn (1891-1892) și Berlin (1892-1894). La întoarcerea în țară i s-a creat, prin grija lui Titu Maiorescu, un post de conferențiar la Facultatea de Litere a Universității din București. Numit

agregat în 1902, este titularizat profesor în 1906, succedându-i la catedră lui N.Ch. Quintescu și funcționând până la pensionare, în 1935. Ca profesor de limba și literatura latină, **E.** a tipărit un prim volum din *Istoria literaturii latine*, intitulat *Literatura latină arhaică* (1899), mai multe manuale de limba latină pentru liceu, două lucrări de gramatică latină, precum și numeroase studii de specialitate, mai ales în revista „Orpheus”, între anii 1924 și 1927.

În istoria literaturii române **E.** este cunoscut mai ales prin activitatea sa de cronicar literar, desfășurată în „Convorbiri literare” timp de aproape un deceniu. Criticul s-a impus atât prin finețea gustului, cât și prin incisivitatea judecății. Tip de critic partizan, a apărut principiile estetice junimiste și i-a combătut, uneori în mod gratuit, pe adversarii acestora, îndreptându-și atacurile mai ales contra scriitorilor teziști. Procedeele sale polemice sunt tipic maioresciene, **E.** punându-și adversarii în inferioritate printr-o ironie de calitate. Uneori, excesul de ironie transformă cronicile în adevărate pamflete. Unitatea operei, considerată o condiție esențială pentru existența ei, este dedusă din unitatea sentimentului care a inspirat-o, iar acesta din forța cu care artistul trăiește evenimentele descrise. Împărțind operele în sincere și nesincere, criticul i-a condamnat cu vehemență pe imitatorii poeziei eminesciene. Tocmai pentru că a găsit în G. Coșbuc un poet original, i-a urmărit cu simpatie și înțelegere evoluția, făcând observații dintre cele mai judicioase asupra creației sale. A fost adeptul artei care să se adreseze unor largi categorii de cititori. S-a manifestat ca un adversar constant atât al naturalismului, cât și al curentelor poetice postromantice, acuzându-le că se adresează unui grup

restrâns de rafinați. Metoda critică a lui **E.** este adesea modernă. El încearcă să afle sensul unei poezii sau al unei opere, judecând apoi cea operă în funcție de măsura în care respectă acest sens. Spre a convinge, criticul recurge la ample argumentări extrase din analiza extrem de minuțioasă, aproape textuală, didactică pe alocuri, a operei literare.

SCRIERI: *Istoria literaturii latine*, vol I: *Literatura latină arhaică*, București, 1899.

Repere bibliografice: N.I. Herescu, Maria Himu, *Prof. Dumitru Evolceanu*, RC, 1934-1935; E. Lovinescu, D. *Evolceanu*, ASO, 265-276; Lovinescu, *Maiorescu post.*, 89-100; Perpessicius, *Opere*, XI, 412-413; T. Maiorescu și prima generație de maioreșceni. *Correspondență*, îngr. Z. Ornea, Filofteia Mihai și Rodica Bichis, pref. Z. Ornea, București, 1978, 250-257, 572-608, 761-762; *Dict. lit.* 1900, 342-343; *Dict. scriit. rom.*, II, 241-242. **D.M.**

EVOLUȚIA, publicație apărută la Cluj, bilunar, între 15 noiembrie 1921 și 15 aprilie 1922 și în februarie 1923. Director este Al. Mureșian, iar secretar de redacție Iustin Ilieșiu. Scopul revistei este „răspândirea operelor de artă: poezie, roman, teatru, știință, cronici de interes social, traduceri din toate limbile, copii după tablourile pictorilor noștri și după frumusețile naturale ale teritoriului românesc”. În pofida acestor declarații programatice, **E.** rămâne o revistă de interes restrâns, cu un caracter tradiționalist, didacticist, de popularizare a culturii. Cultivă o literatură descriptivă, în care predomină peisajul rural, evocări ale trecutului patriarhal și ale solidarității naționale. Sunt publicate versuri de Aron Cotruș (*Singurătate, Câinele negru*), Vladimir Streinu, Iustin Ilieșiu, Vasile Militaru, Emil Isac, G. Tutoveanu, Volbură Poiană, Vasile Al. George, M.G. Samarineanu, Ecaterina Pitiș, George Baiculescu, Ovidiu Hulea, proză de Ion Agârbiceanu (*Învierea morților*), Emil Isac (*Ardealul*), G.M. Zamfirescu, articole și studii semnate de G. Bogdan-Duică, Al. Ciura, Septimiu Popa, Horia Petra-Petrescu, N. Drăganu. **E.** cuprinde comentarii cu privire la deținătorii Premiului Nobel (Anatole France ș.a.). Sunt consemnate câteva aniversări și comemorări (Dante, Rabelais, Petőfi, Flaubert, Molière). **C.A.**

EVSEEV, Ivan (11.VIII.1937, Tulcea), etnolog și semiotician. Este fiul Elisavetei și al lui Iosif Evseev, pescar lipovean. Urmează clasele gimnaziale în orașul natal, iar pe cele liceale la Școala Pedagogică cu limba de predare rusă din București. În 1953, după un an de studii la Institutul „Maxim Gorki”, este trimis ca bursier al statului român la Universitatea din Leningrad, pe care o va absolvi în 1960. Repartizat la Catedra de limbi slave a Universității din Timișoara, parcurge toate treptele didactice și devine șef de catedră, prodecan și decan al Facultății de Filologie.

Lingvist ca formație, **E.** este autor sau coautor al unor tratate, studii și scrieri de specialitate: *Semantica verbului* (1974), *Probleme de semasiologie* (1976), *Vocabularul românesc contemporan* (1978), *Dicționar analogic și de sinonime al limbii române* (1978), *Limba rusă contemporană* (1983). Ca elev al lui V.I. Propp și ca membru activ al Cercului de semiotică din Timișoara, **E.**

extins perspectiva semiotică la cercetarea folclorului românesc, publicând, într-un interval relativ scurt, câteva cărți de referință, organizate în jurul aceluiași concept: simbolul, considerat fundamental în mentalitatea și creația populară și esențial pentru corecta lor înțelegere și interpretare. Definit, în *Cuvânt-simbol-mit* (1983), „nivel superior de structurare a informației”, simbolul constituie ipostaza finală spre care tind toate semnele folclorice, în măsura în care se supun legii ambivalenței. Studiarea simbolurilor arhetipale e continuată în *Simboluri folclorice. Lirica de dragoste și ceremonialul de nuntă* (1987), *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale* (1994), *Dicționar de magie, demonologie și mitologie românească* (1997) și *Enciclopedia semnelor și simbolurilor culturale* (1999), lucrări importante prin efortul de a pune în acord elasticitatea semantică a simbolului cu pluridisciplinaritatea abordării (semiotică, hermeneutică, stilistică, antropologie, literatură etc.). În volumul *Jocurile tradiționale de copii. Rădăcini mitico-rituale* (1994) investighează stratul mitico-simbolic și finalitatea magico-rituală a cântecelor și jocurilor infantile, relevând compatibilitatea codului ludic cu celelalte componente ale culturii populare.

SCRIERI: *Cuvânt-simbol-mit*, Timișoara, 1983; *Simboluri folclorice. Lirica de dragoste și ceremonialul de nuntă*, Timișoara, 1987; *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*, Timișoara, 1994; *Jocurile tradiționale de*

copii. Rădăcini mitico-rituale, Timișoara, 1994; Dicționar de magie, demologie și mitologie românească, Timișoara, 1997; Componenta mitologică a vocabularului românesc, București, 1999; Enciclopedia semnelor și simbolurilor culturale, Timișoara, 1999.

Repere bibliografice: Iordan Datcu, *Patruzeci de folcloriști români. Pagini de dicționar*, REF, 1992, 2; Crișu Dascălu, *Ivan Evseev*, „Cuvânt-simbol-mit”, „Caietul Cercului de studii”, III, 1985; Livius Ciocărlie, *Ivan Evseev*, „Cuvânt-simbol-mit”, în *Folclor literar*, VI, Timișoara, 1985, 221-224; Mihai Coman, *Simboluri folclorice*, RL, 1988, 33; Iordan Datcu, *Un studiu de semiotică: Ivan Evseev*, „Jocurile tradiționale de copii”, L, 1995, 32-34; Datcu, *Dicț. etnolog.*, I, 257-259. C.D.

EVU, Eugen (10.IX.1944, Hunedoara), poet și publicist. Este fiul Clarei (n. Bud) și al lui Constantin Evu, muncitor. După absolvirea Școlii Profesionale de Metalurgie (1962), urmează liceul (1962-1967) și o școală tehnică de termotehnică la Hunedoara (1968-1970). A fost muncitor, pedagog, funcționar, salvamar, solist instrumentist și vocal, instructor-metodist la Casa Municipală de Cultură din Hunedoara, referent al Secției de cultură și artă a Consiliului Municipal Hunedoara și redactor-șef al revistei „Constelația Dragonului” din Deva. Debutează în 1969 la cotidianul „Drumul socialismului” din Deva; în 1970, în revista „Familia”, versurile îi sunt prezentate de Ștefan Aug. Doinaș, iar în 1974 figurează printre autorii volumului colectiv *Toate iubirile*, apărut la Timișoara. Colaborează la „Lucefărul”, „România literară”, „Orizont”, „Astră”, „Tribuna”, „Vatra”, „Steaua”, „Transilvania” ș.a.

Poet al simplității și al cadențelor melodice, **E.** propune în volumele sale o tematică variată, mergând de la abordarea unor subiecte istorice — *Elegiile corvine (Evroze)*, 1998, ciclul *Cântece pentru Iancu* (din volumul *Aur heraldic*, 1986) ori poeziile *Sarmizegetusa Regia* și *Sanctuar dacic* (din volumul *Țara poemului meu*, 1983) — până la o poezie a naturii și versuri de inspirație folclorică, cum sunt doinele din volumul *Muntele mioritic* (1976) sau elegiile erotice. Acuratețea stilului, curajul simplității expresiei sunt evidente în special în încercările de valorificare a melosului popular: „Bată vântul duhul seriei! / Codrul sună și rămâne / Timpul are gustul mierii / Trandafir bogat e Măine.” Preluarea unor motive populare se face, cel mai adesea, în stil eminescian, în imagini puternic expresive: „Laptele stelelor picură-n ierbi / șerpilor din vânt se îngroașă. / Noptile tremură săpate în cerbi / beți de izvoare în fașă” (*Domnia-Sa Pădurea*). Făcând din poezie o adevărată profesiune de credință: „Eu cred că poezia e un grai / pe care l-am vorbit de la-nceput” (*Eu cred*), poetul se aventurează pe urmele unor precursori iluștri, precum Blaga sau Bacovia, al căror epigon se recunoaște adesea: „Rămas-am singur ca-ntr-o elegie / a domnului Bacovia, un poet / ucis în veac de-aceiași nostalgie / de galben și de cancer violet” (*Vis cu Bacovia*). De fapt, „nostalgiile” bacoviene sunt evidente și în modul în care poetul își intitulează o serie de poeme, în special din volumul *Țara poemului meu (Pluvială, Amurg medieval, Vis cu Bacovia, Septembrie* ș.a.). Mult mai subtilă, dar și mai profundă este înrăurirea lui Blaga, absorbită în tema scurgerii inexorabile a timpului: „Să nu dau vămii risipind nemernic / Ce-i viu în suflet și neîntrerupt / Nici zare-n carne nici (pe dedesubt) /

Freaticul zenit; sunt zeu puternic / Doar mie însumi, ciclic rostuind / Temeiul ființei care mă conține” (*Artă poetică*). Aceiași influență a poetului-filosof se regăsește și în versurile: „Îmi rezerv, iată, dreptul copacului / Statornic pentru a trăi și drept / Să-mi cadă frunzele din piept / Aici, în vârtejul veacului” (*Drept la tristete*) sau în *Fără cuvinte*: „Această gură nu-i pentru vorbire, / Această gură nu-i pentru sărut / E dinaintea verbului cel mire / E dinainte de necunoscut.” O expresie de multe ori simplă, dar întotdeauna melodioasă, în care poetul Ștefan Aug. Doinaș saluta „o nouă voce a poeziei autentice”.

SCRIERI: *Muntele mioritic*, Timișoara, 1976; *Cu fața spre stea*, Timișoara, 1978; *Dragă omule*, Deva, 1978; *Soarele de andezit*, București, 1981; *Incursiuni în fantastica realitate* (în colaborare), București, 1982; *La lumina mâinilor*, Timișoara, 1982; *Țara poemului meu*, București, 1983; *Aur heraldic*, București, 1986; *Ram cu oglinzi*, Timișoara, 1988; *Omul de zăpadă și omul de cărbune*, București, 1988; *Acasă, în Transilvania*, Cluj-Napoca, 1988; *Amarul mierii*, Deva, 1994; *Jurnalul de război al lui Avram Iancu. Tinda și Sabia*, Deva, 1995; *Aventurile lui Miron Păparuda și alte povestiri*, Deva, 1996; *Mierea sălbatică*, Timișoara, 1996; *Cartea de sub brad*, Deva, 1997; *Elegiile corvine (Evroze)*, Deva, 1998; *Strugurii întunericii*, Timișoara, 1998; *Grădinile semantice*, Deva, 1999; *Lucefăr din lacrimă*, Timișoara, 2000; *Plângea să nu se nască*, Timișoara, 2000; *Sărutul cu privirea*, Timișoara, 2001. **Ediții:** *Magnet. Ferestrele fulgerului – Blitzende*, ed. bilingvă, tr. Magdalena Constantinescu-Schlesak, Hunedoara–München, 2000.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, „*Muntele mioritic*”, RL, 1976, 30; Lucian Alexiu, „*Muntele mioritic*”, O, 1976, 35; Sultana Craia, *Poezie și echilibru*, LCF, 1978, 46; Ulici, *Prima verba*, II, 76-78; Piru, *Debuturi*, 154-155; Petru Poantă, „*Țara poemului meu*”, ST, 1983, 9; Ruja, *Parte*, I, 280-282; Ulici, *Lit. rom.*, I, 267; Berca, *Dicț. scriit. bănățeni*, 60-61; *Dicț. scriit. rom.*, II, 242-243; Popa, *Ist. lit.*, II, 555. D.I.B.

EVU, Ioan (19.XI.1953, Peștișu Mare, j. Hunedoara), poet. După absolvirea studiilor gimnaziale la Hunedoara, se specializează în domeniul utilajelor de scris și de calcul. Debutează în „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»” și în paginile „Familiei” în anul 1970, apreciat și încurajat de Ștefan Aug. Doinaș. Colaborează cu versuri la „Transilvania”, „Lucefărul”, „Contemporanul”, „Astră”, „Familia”, „Orizont”, „Ritmuri” (Hunedoara), „Observator” (München), „Foaia noastră” (Gyula, Ungaria). Încearcă și proza scurtă, mai ales reportajul și eseul. Cea dintâi carte, *Preaiubire* (1978), este urmată de plachetele *Fereastră de apă* (1982), *Fără armură* (1984), *Somnul în munte* (1986) ș.a. Poetul, înzestrat cu o autentică plăcere a discursului liric, figurează cu cicluri de poezii și în antologiile *Cenaclului „Flacăra” al scriitorilor din Hunedoara (Pasărea de foc, 1973, Privind prin flacăra, 1981)*. În 1996 iese de sub tipar cartea *Poet de bună voie*. În poemul cu același titlu **E.** își dezvăluie identitatea poetică marcată de sinceritate, dar și de grijă față de autenticitatea creației artistice. Versul liber este adaptat fără efort atât tonului confesiv, cât și celui demascator față de un act artistic fals („Însă harpiștilor zeloși, dornici de biografii pentru uzul budoarelor, / Azi declar aici răspicat: Nu dețin pașaport spre paradis, deoarece / Nu sper în iubirea ușilor pluşate”). **E.** stăpânește exprimarea lirică atât în manieră

tradițională, cât și în formulele mai noi, fiind mereu în căutarea unui drum liric propriu.

SCRIERI: *Preaiubire*, Deva, 1978; *Fereastră de apă*, Timișoara, 1982; *Fără armură*, București, 1984; *Somnul în munte*, Timișoara, 1986; *Poet de bunăvoie*, București, 1996; *Cetatea moartă*, Timișoara, 1998; *Însoțitorul umbrei*, Botoșani, 2003.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, „*Fereastră de apă*”, RL, 1982, 43; Carmen Blaga, „*Fără armură*”, O, 1984, 45; Miron Blaga, „*Somnul în munte*”, F, 1986, 12; Ion Arieșanu, „*Somnul în munte*”, O, 1986, 23; Valeriu Bărgău, „*Somnul în munte*”, CNT, 1986, 26; Dorin Măran, „*Somnul în munte*”, SLAST, 1987, 23; Ion Roșioru, „*Poet de bunăvoie*”, TMS, 1998, 3.

A. Gf.

EXCELSIOR, almanah de teatru, literatură, artă și muzică apărut la București în martie 1918, sub îngrijirea lui I. Tedescul și a lui Emanoil Cerbu. Secțiunea literară include un fragment din actul al doilea al piesei *Moartea lui Dante Aligheri* de Al. Macedonski, poezii de B. Nemțeanu și D. Karnabatt, bucăți de proză de A. de Herz, Karl Pauli, A. Nora, Jacques Burg. În partea consacrată teatrului își rememorează debutul scenic actorii Ion Brezeanu, Tony Bulandra, Maria Filotti, N. Leonard, Ion Manolescu, C. I. Nottara, G. Storin, Marioara Ventura și Marioara Voiculescu. „Cronica de teatru” îi aparține lui I. Tedescul. Este semnificativă „nota statistică” semnată de Thespis, *Zece ani de teatru românesc original*, care cuprinde toate piesele originale jucate în București între anii 1907 și 1917, consemnând totodată stagiunile și numărul de reprezentații. Sunt de semnalat caricaturile lui Gruia dedicate colaboratorilor (Al. Macedonski, A. Nora, A. de Herz, B. Nemțeanu, I. Tedescul, D. Karnabatt, Emanoil Cerbu) și membrilor Societății Autorilor Dramatici Români.

C.A.

EXCELSIOR, publicație apărută la București, cu subtitlul „Gazetă săptămânală, politică, literară, artistică”, între 7 noiembrie 1930 și 16 mai 1931, sub direcția lui Bogdan Varvara (până la numărul 13) și a lui A. Grama. Revistă eclectică, E. respinge orice subordonare vreunui „soi de sectarism — politic ori cultural”, redactorii declarând că nu vor renunța la „experiența și înțelepciunea celor mai vârstnici” și că tineretul de talent va găsi în redacție „înțelegerea ce i se cuvine”. Publică nuvele, fragmente de roman, cronici literare și dramatice, interviuri, note ș.a. În primul număr apar două texte inedite: *Două lumi* — primul capitol din romanul *Răscoala* de Liviu Rebreanu — și *Fata cu obraz verde, la Vulcan* din romanul *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* de Camil Petrescu. În al doilea număr se află un fragment (*În singurătatea chiliei mele*) din romanul *Roxana* și un interviu cu Gala Galaction, luat de Cicerone Theodorescu. G. Topîrceanu publică fragmente din *Scrisori fără adresă*, iar Tudor Arghezi, din *Poarta neagră*, proza *Iancu nebunul*. Mai colaborează cu proză Cezar Petrescu (*Comoara regelui Dromichet*), F. Aderca (*Defilarea mușicilor*), Ion Pas (*Milă și silă, Coca*), Mihail Sadoveanu (*Măria sa Puiul Pădurii*), Mircea Damian, N.D. Cocea, Tudor Theodorescu-Braniște. Sub genericul „Jurnal basarabean”, George Dorul Dumitrescu publică mai multe nuvele și schițe. Tot aici apare piesa *Adonis. Parabolă cu o haimana, o portocală și un vis* de G.M. Zamfirescu.

Rubrica „Literatura străină” conține traduceri din Maugham, A. Cehov, Pierre Louÿs, Upton Sinclair, Al. Kuprin, Dostoievski, M. Bontempelli, Móricz Zsigmond, Boccaccio, Sinclair Lewis, A. Avercenko. Rubricile „Chipuri, probleme, comentarii”, „Teatru — cinema”, „Cele 4 arte” sunt consacrate criticii literare, dramatice, cinematografice și de artă. Comentariile critice ale lui Scarlat Struțeanu vizează romanele lui Camil Petrescu (*Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*), Sadoveanu (*Baltagul*), Gala Galaction (*Roxana*), *Paradisul suspinelor* de Ion Vinea. Articole de critică și istorie literară semnează Cicerone Theodorescu, Ovidiu Papadima, Eugen Ionescu (*Adrian Maniu*, „*Drumul spre stele*”), Radu Costăchescu (*Avalanșa generațiilor. Un deceniu de literatură postbelică*). „Cronica dramatică” este susținută de Ion Dumitrescu, Bogdan Varvara, I. Iarbașu, iar cronica cinematografică de Ion I. Cantacuzino. Alți colaboratori: Eugen Relgis (*Prietenii lui Petru Arbore. Scrisori către Gina*), Mircea Grigorescu, Emil Gulian, A. Dominic, Lucian Boz, Octavian Neamțu.

O.K.

EXIL, buletin al Cercului Cultural „Andrei Mureșianu”, apărut la Rio de Janeiro, cu subtitlul „Literatură. Critică. Artă. Revista scriitorilor români exilați”, în două numere: octombrie–decembrie 1952 și ianuarie–martie 1953. Redactori au fost Ștefan Baciu și Faust Brădescu. Revista, imprimată prin mimeografiere după pagini dactilografiate de Mira Simian și Faust Brădescu, este continuatoarea, ca seria a doua, a „Buletinului Cercului Cultural «Andrei Mureșianu»”. Un cuvânt introductiv fine locul articolului-program, informând cititorii că: buletinul „nu va face nici un fel de politică, pentru a fi și pe mai departe ceea ce a fost până în prezent: o tribună literară a tuturor scriitorilor care luptă în exil pentru o Românie independentă și eliberată.” Fiecare număr cuprinde, alături de colaborări românești, salutul și aprecierile unei personalități literare braziliene. E. este în exclusivitate o revistă literară, în care se publică versuri originale, proză, pagini memorialistice, cronică și critică literară. Cel mai larg spațiu este acordat poeziei și prozei, dincolo de care materia este structurată în trei rubrici: „Cronica literară”, „Roza vânturilor” și „Note și informații”. Emblematice sunt pentru poezia publicată aici versurile lui Vintilă Horia (*Scrisoare pentru un tânăr poet*, răspuns la poemul *Geneza de aur* de Ștefan Baciu, apărut în revista „Înșir’te mărgărite”), Ștefan Baciu, Faust Brădescu, Al. Busuioceanu, N.S. Govora, Asti Ivanovici, Nicolae Novac, Vasile Postecă, Al. Petru Silisteanu, Ion Tolescu. Paginile de proză sunt semnate de Grigore Cugler (*Autobiografie*), Mircea Eliade (*Dintr-un jurnal balzacian*), Faust Brădescu (*Pretexte, nuvelă*), Antoaneta Iordache (Antoaneta Bodisco), N.S. Govora, I. Marinescu, J.N. Manzatti, Basil Munteanu (*Moare Eminescu*, omagiu la centenarul nașterii poetului), Mihai Niculescu, C.L. Popovici, Eugen Relgis, Pamfil Șeicaru (*Academia Bârlădeană* — pagini memorialistice din refugiu și din timpul primului război mondial, evocând cenaclul literar condus de Al. Vlahuță). Ștefan Baciu și Faust Brădescu comentează la „Cronica literară” cărți ale exilului românesc de pretutindeni. Sunt analizate ultimele

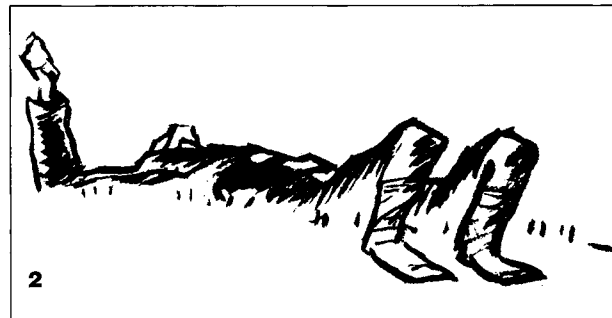
lucrări apărute la Editura Cartea Pribegiei (Teodor Scorțescu, *Magie albă*, G.V. Bumbesti, *Cerul era putred*, Emil Cioran, *Sylogismes de l'amertume*, Ion Sân-Giorgiu, *Grișa* ș.a.) Aceiași redactori semnalează la rubrica „Roza vânturilor” alte apariții românești, protestând totodată față de sfidarea cu care sunt primite uneori aceste modeste, sub raport tipografic, publicații (Ștefan Baci, *Încă un cuvânt despre mimeograf*). Mira Simian semnează o cronică plastică. Succinte note și informații culturale și editoriale completează sumarul unei reviste care, în ciuda duratei sale efemere, reprezintă un reper în scrisul românesc din anii '50. C.A.

EXPRESIONISM, curent apărut în pictura germană la începutul secolului al XX-lea, pătruns și în literatură, în teatru, în arta spectacolului, răspândit în Austria, Belgia, Italia, Rusia, iar cu timpul în toată Europa. Originea termenului este plasată în primii ani ai secolului, dar el fusese întrebuintat și cu mult înainte, în accepții aleatorii. Ca termen istorico-estetic a început să circule în 1911, data unei expoziții a Secesiunii Berlineze. În catalogul acesteia, denumirea e aplicată însă tablourilor lui Braque, Picasso, Derain, Vlaminck, Dufy ș.a., aparținători atunci grupării cubiste și celei foviste. Grupări germane declarat expresioniste s-au constituit în 1905 (*Die Brücke*) și 1911 (*Der Blaue Reiter*). Sfera semantică a cuvântului nu va fi delimitată cu destulă precizie niciodată, dar cu sau fără consimțământul lor, în muzee, albume, sinteze de istoria artelor, figurează ca expresioniști de frunte Georges Rouault, Ernst Ludwig Kirchner, Karl Schmidt-Rottluff, Emil Nolde, Oscar Kokoschka, Franz Marc, Vasili Kandinski (înainte de îmbrățișarea abstracționismului), Alexei von Jawlenski, August Macke, Paul Klee, Sutin, Modigliani, Chagall. Precursori sunt considerați Van Gogh, Gauguin, Munch, Ensor. Literar, e. profierează în spațiul cultural germanic al celui de-al doilea deceniu din secolul al XX-lea, ajungând la apogeu spre sfârșitul acestuia și începutul celui următor. Preludat în poezie de Richard Dehmel, Alfred Mombert, Theodor Däubler, e. a devenit un curent literar prin poeți germani și austrieci ca Georg Heym, Georg Trakl, Else Lasker-Schüler, Ernst Stadler, August Stramm, Franz Werfel, Johannes Becher, prin dramaturgi precum Georg Kaiser, Walter Hasenclever, Ernst Barlach, Fritz von Unruh, Ernst Toller, prozatori ca Heinrich Mann, Alfred Döblin, Franz Kafka. Expresie, în prima etapă, a stării de spirit provocate de climatul social sufocant din Germania lui Wilhelm II și Austria lui Franz Joseph, în a doua, de primul război mondial, în a treia, de sentimentul dezastrului, al înfrângerii, literatura (în modul cel mai direct poezia) expresionistă germană construiește viziuni sumbre, grotești, sinistre, comunică exasperări, spaime, deznădejdi, imaginează cataclisme, condamnă civilizația dezumanizantă, mortificantă, opunându-i natura primară, arhaicul, elementarul, increatul, concepând mântuirea ca înapoiere la origini, la începuturi, la „izvoare”, lansând în scopul acesta „vestiri”, proiectând, într-un viitor nedeslușit, „semne”. Tonul discursului liric expresionist e, adesea, de un patetism tragic, modul caracteristic

1. Vasile Dobrian, *La pensie*, 1937

2. Francisc Șirato, *Mort pe câmp*, 1907

rezumativ fiind „tipătul” (*der Schrei*), dar el devine, cu intermitențe, profetic, îndeosebi la Else Lasker-Schüler, Werfel, Becher. Conduși de principiul de a revela în lucruri „ideile”, de

1. Leon Alex, Întometatul, 1935

2. Iosif Iser, Hienele, 1911

a semnala „fenomenul originar”, arhetipul etern, expresionistii desconsideră individualul și temporalul, simplifică descrierea până la schemă, supradimensionează unele detalii până la

fabulos și grotesc, cultivă figurația stihială, urcă pe scenă nu atât personaje, cât personificări ale unor categorii ontologice sau abstract sociale: Bărbatul, Femeia, Tatăl, Mama, Fiul, Soldatul, Doctorul. În România începe să se vorbească despre **e.** în 1919: întâi în presa de limba germană (revistele „Ostland”, „Das Ziel”, „Der Nerv”, „Das Licht”, „Frühling”, „Klingsor”), apoi și în cea de limba română. „Ideea europeană” conține în numărul din decembrie 1920 articolul *Expresionismul* al lui Tudor Vianu. În anii imediat următori, curentul e comentat în reviste, cu sau fără exemplificări românești, de F. Aderca, Mihai Ralea, I.M. Sadoveanu ș. a. Un lung studiu, mai mult defavorabil, *Expresionismul dramatic*, include volumul *Cercetări critice* (I, 1923) al lui Ion Sân-Giorgiu. De cu totul alt nivel intelectual și interpretativ sunt considerațiile lui Lucian Blaga despre „noul stil” din *Filosofia stilului* (1924) și *Fețele unui veac* (1925). Se află aici cele mai pătrunzătoare (deși unilaterale) interpretări ale **e.** din câte se scriseseră și aveau să se scrie în perioada interbelică. În înțelegerea lui Blaga, esențial pentru stilul expresionist e faptul că, sub puterea lui, „tensiunea interioară” a operei „transcendează” văzul, îl „întrece”, „trădând relațiuni cu cosmosul, cu absolutul, cu ilimitatul”. În următorii ani, studiile dedicate **e.** în ansamblu sau aspectelor lui românești sunt puține, însă există referiri la diferite manifestări ale curentului în România și în străinătate. „Gândirea” recenzează frecvent, până în 1929, revistele în limba germană din Sibiu, Brașov și Cernăuți, semnaleză opere în spirit expresionist de pretutindeni, publică literatură română cu afinități expresioniste, reproduce plastică și grafică expresionistă. Analog procedea „Contemporanul”. Situaerea periodicului pe poziții constructiviste se dovedește compatibilă cu receptivitatea față de **e.** Revista întreține relații cu grupări din Germania, ca Der Sturm, și acordă ospitalitate producțiilor expresioniste (Hans Arp, August Stramm). Interesul, la noi, pentru **e.** crește considerabil după al doilea război mondial, odată cu depășirea perioadei acut dogmatice. În a doua jumătate a deceniului al șaptelea încep să apară în periodice numeroase articole, multe reluate în volume, ample studii introductive la culegeri de versuri și de piese de teatru, cărți integral consacrate curentului, îndeosebi realizărilor lui în artele plastice de pretutindeni și în literatura română, capitole în istorii ale literaturii. Pe tărâm literar, **e.** a influențat mai cu seamă poezia și dramaturgia românească, dar și proza narativă. Cele mai importante realizări în stil expresionist sunt în opera lui Lucian Blaga. Scrise în vers liber, *Poemele luminii* comunică, sub impulsul lecturilor din Nietzsche, din expresionistii germani și mai ales din precursorii acestora (Dehmel, Mombert, Däubler), frenezia unui patos vital nestrunit, și o face prin hiperbolizări imense, prin imagini stihiale. Înselat de absolut, poetul se vrea săgeată care despică nemărginirea. Găsind că „trecătorul trup” e neîncăpător pentru „năpraznicul suflet”, cere munților și mărilor să-i dea un altul, atotcuprinzător. Culegerile *În marea trecere* și *Lauda somnului* reunesc poeme cu viziuni de sfârșit de lume, contrapunctate, în *La cumpăna apelor*, de priveliști edenice, plasate într-un spațiu atemporal, într-o lume de sat românesc

mitic. Adoptând **e.**, Blaga l-a individualizat substanțial, creând un stil inedit. Spectacolul dezagregării cosmice îi provoacă poetului sentimentul de „sfășiere” exprimat nu prin tipăt, ci printr-o jelanie în tradiția liricii ardelene elegiace (O. Goga) și a folclorului românesc. În majoritatea pieselor de teatru (*Zamolxe, Tulburarea apelor, Cruciada copiilor, Arca lui Noe*), Blaga valorifică în stil expresionist zăcăminte neexploatate ale arhaicului autohton, pătrunse de „duhul eresului”. Un personaj încarnează Duhul Pământului, sintagmă utilizată anterior, ca titlu al unei drame, de Frank Wedekind. În contrast violent cu tonalitățile blagiene e timbrul care particularizează poezia socială a lui Aron Cotruș, impetuoasă, vrednică de activismul tipului de discurs expresionist numit „noul patos”. Prin Adrian Maniu, poetica expresionistă își asumă (în volume de versuri și în piesa *Meșterul*) picturalul, realizat cu figurație preluată tot din folclorul ezoteric, puternic stilizat; un patos expresionist tragic și spectacular caracterizează și piesa *Lupii de aramă*. Alte moduri expresioniste, operând cu mijloace din arsenalul grotescului adesea combinate cu unele din cele proprii constructivismului, pot fi identificate la scriitorii din gruparea „Contemporanului” și, în genere, din mișcarea de avangardă: Ion Vinea, Ilarie Voronca, Ion Călugăru, F. Aderca, H. Bonciu. Există note expresioniste și la Tudor Arghezi, G. Bacovia, Ion Barbu, Al.A. Philippide, B. Fundoianu, Camil Baltazar. În poezia de după 1944 tendințe sau instrumentar din **e.** se întâlnesc la Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Gh. Pituș ș.a. În teatru stilul expresionist a pătruns nu doar prin Blaga și Adrian Maniu, ci și prin G.M. Zamfirescu, I.M. Sadoveanu, G. Ciprian, Isaiia Răcăciuni, F. Aderca, fiind experimentat și de V. Voiculescu, în special în piesa *La pragul minunii*. În artele plastice din România au fost semnalate caractere expresioniste, de adâncime sau de suprafață, la, între alții, Iosif Iser, Camil Ressu, N. Tonitza, Francisc Șirato, Aurel Jiquid, Vida Géza, Gy. Szabó Béla, Vasile Kazar, Lascăr Vorel, Hans Mattis Teutsch, Hans Eder, Vasile Dobrian, Ion Țuculescu. În teatru, ca artă a spectacolului, **e.** a fost practicat îndeosebi de Ion Sava.

Repere bibliografice: Ion Sân-Giorgiu, *Cercetări critice*, I, București, 1923, 85-139; Lucian Blaga, *Filosofia stilului*, București, 1924, 41-78; Lucian Blaga, *Fețele unui veac*, Arad, 1925, 100-127; Tudor Vianu, *Fragmente moderne*, București, 1926, 21-28; Petru Comarnescu, *Ion Sava*, București, 1966; Mihai Isbășescu, *Istoria literaturii germane*,

București 1968, 412-427; Dieter Schlesak, *Introducere la Amurgul Imperiului. Proza austriacă modernă*, I, București, 1968, V-LVI; Mario de Micheli, *Avangarda artistică a secolului XX*, tr. Ilie Constantin, București, 1968, 68-139; Al. A. Philippide, *Scriitorul și arta lui*, București, 1968, 211-215; Dan Grigorescu, *Expresionismul în literatură și artă*, București, 1969; [*Expresionismul*], SXX, 1969, 11-12 (număr special); Petre Stoica, *Prefață la Poezii ai expresionismului*, București, 1971, 5-25; Ovid S. Crohmălniceanu, *Literatura română și expresionismul*, București, 1971; Doinaș, *Poezie*, 51-87; Fritz Martini, *Istoria literaturii germane de la începuturi până în prezent*, tr. Eugen Filotti și Adriana Hass, București, 1972, 469-541; Al. A. Philippide, *Puncte cardinale europene*, București, 1973, 238-284; George, *Sfârșitul*, I, 268-271; Ileana Berloga, *Teatrul expresionist*, în *Teatrul expresionist german*, București, 1974, V-XLIV; Edgar Papu, *Arta și umorul*, București, 1974, 125-138; Edgar Papu, *Între Alpi și Marea Nordului*, București, 1975, 5-13; Balotă, *Arte*, 350-361; Amelia Pavel, *Expresionismul și premisele sale*, București, 1978; Dan Grigorescu, *Istoria unei generații pierdute: expresionistii*, București, 1980; Ralea, *Scrieri*, III, 120-130; Silviu Iosifescu, *Reverberații*, București, 1981, 228-231; Cotruș, *Meditații*, 229-244; *Expresionismul în literatura română. Cercetare bibliografică*, coordonator H. Zalis, București, 1985; Ion Mares, *Lucian Blaga. Clasicizarea expresionismului românesc*, București, 1998; Adriana Iliescu, *Expresionism și autenticitate în literatura română*, București, 1999. D. Mc.

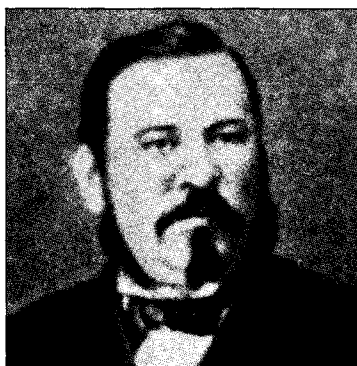
EXPRESS-ISMAIL, revistă apărută la Ismail, bilunar, între 14 aprilie și 18 august 1929, sub direcția lui B. Jordan. **E.-I.**, din care au ieșit opt numere, are formatul „Biletelor de papagal” și se înscrie în aria revistelor de avangardă. Articolul-program, *Express*, este semnat de B. Jordan, care anunță că revista va fi „exponentul bufonic al atâtor sfortări de refacere pentru orașul stepelor fără hotar [...]. Un serviciu special de garsoni va servi pe tăvi de argint picanterii de satiră și pilule de polemică ușoară pentru digestii scurte (expresul nostru nu oprește în fiecare stație).” Publică poezie Eugen Jebeleanu, Al.G. Doinaru, B. Jordan (care mai semnează și B. Ioan), Const. R. Crișan, Costel I. Caranfil, V. Hondrilă, Pavel Nedelcu, Lambru Stoica, Geo Bogza (*Viețuiri*). Proză semnează B. Jordan, D.I. Dogaru, Ștefan Balaban, Pavel Nedelcu, Sașa Pană (*Apa*), Serghei Barteniev, Ion Iorășteanu. Sunt prezentate volumele *Jurnal de sex* de Geo Bogza și *Schituri sub soare* de Eugen Jebeleanu și se anunță apariția volumului *Vitrina cu păpuși de porțelan* de B. Jordan. M.Pp.

F

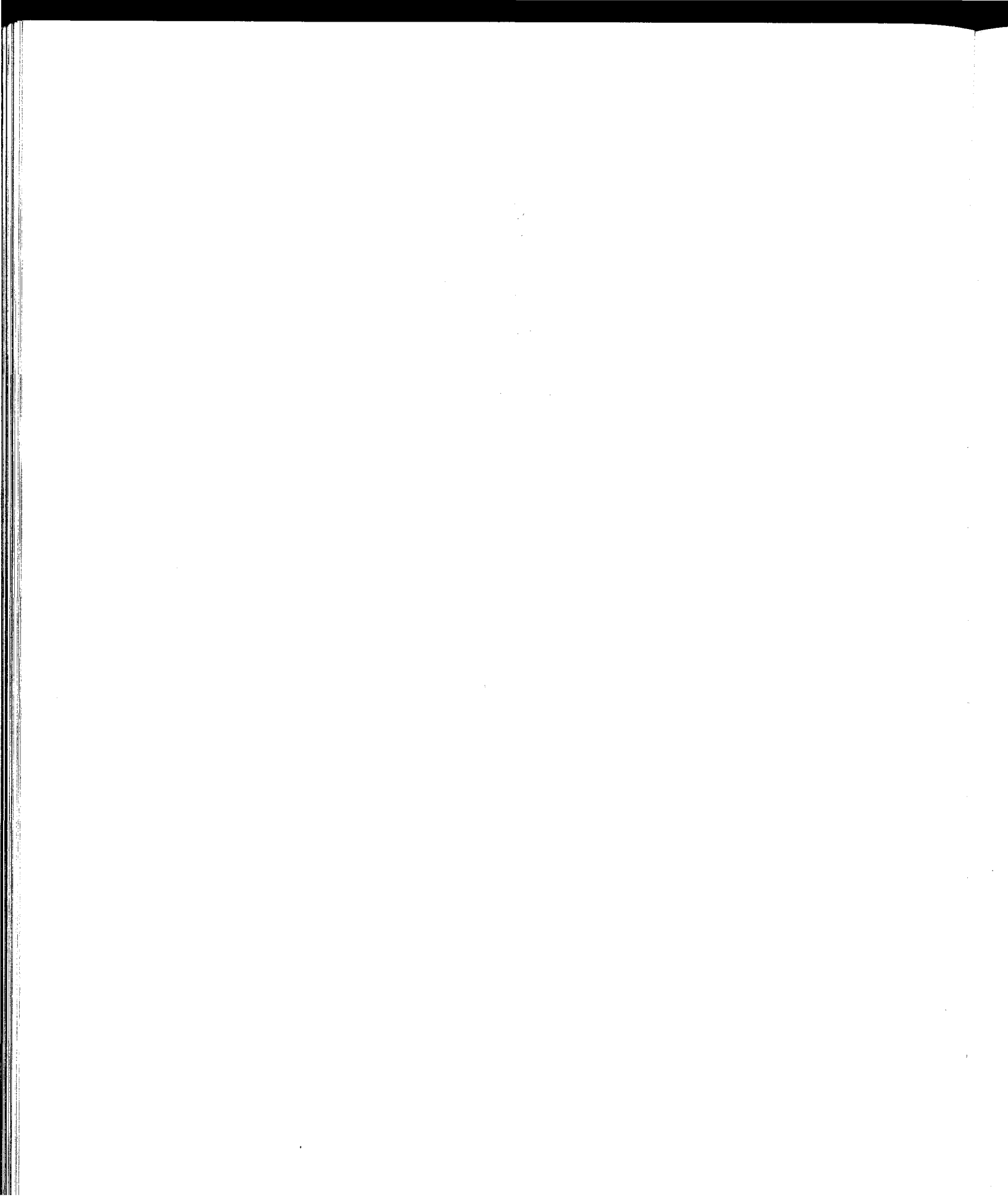
Familia

Filimon, Nicolae

Fundoianu, B.

FABIAN, Romulus (30.XI.1902, Vărădia, j. Caraș-Severin – 19.X.1975, București), poet și prozator. Este fiul Floarei (n. Boraci) și al lui Iosif Fabian, mic meșteșugar. Face școala primară în comuna natală, urmează apoi liceul la Oravița și Lugoj, absolvindu-l în 1919. Din 1922 până în 1925 este student la Seminarul Teologic din Blaj și la cel din Lugoj. Între 1925 și 1945 este preot la Lugoj; după această perioadă, până în 1957, lucrează în domeniul contabilității la Reșița. Debutează în 1924, cu versuri publicate în ziarul „Progresul” din Oravița; editorial, pătrunde în lumea literară în 1933, cu volumul de poezii *Din țara cu bobi de aur*. Colaborează la periodicele „Societatea de mâine”, „Scrisul bănățean” („Orizont”), „Flamura roșie”, „Drapelul roșu”, „Vatra” ș.a.

Scriitor care se integrează, prin atitudine tradiționalistă, univers tematic și stil impregnat de regionalisme, unei tendințe interbelice de afirmare a localismului, F. găsește ca prim cadru de expresie registrul poetic. Volumele *Din țara cu bobi de aur*, *Drumuri cu lună* (1936), *Carte din pustă* (1942) grupează versuri ce acoperă o arie simbolică largă (noaptea, câmpia, luna, grâul, iubita, revolta față de asupritori, singurătatea), integrate în contexte artistice eterogene, variind de la idilism pastoral și romantism până la simbolism, poezie socială și religioasă. În tot acest amalgam se observă atât naivitatea exprimării, cât și incapacitatea de a scăpa de clișeizarea imaginilor, mai cu seamă în versurile despre natură și dragoste. De cealaltă parte, în poeziile care exprimă revolta (*Împilatorilor*, *Flămând*, *Petrarul*) sau prin care se încearcă transmiterea fiorului mistic (*Cristos a înviat*, *Cruce*, *Rugăciunea păstorului*, *Potop*), stângăciile determină efecte contrare celor așteptate, adesea ridicole din cauza patetismului exacerbat: „Înzdrăvenit de-alt gând, pornesc, / Pe cel sătul să-l întâlnesc: / Să-l strâng de gât și să-l silesc / Din ce-are mult și mie-un dram / Să-mi dea – să am!” Majoritatea compozițiilor nu sunt altceva decât simple versificări. La jumătatea anilor '70 autorul revine la literatură, de data aceasta ca prozator, odată cu editarea a două romane autobiografice, *Eu și ai mei* (1973) și *Cei care au plecat* (1975). Ambele caută să aducă în prezent, într-un mod cât mai cuprinzător, o atmosferă socială, dar și percepția individuală a unor întâmplări din anii copilăriei, petrecuți într-un sat bănățean. *Eu și ai mei* evocă o primă etapă a vieții naratorului, Romolos, desfășurată într-un cadru strict delimitat de îndeletniciri vechi (cultivarea pământului, culesul porumbului, paza strugurilor copti), de tradiții, obiceiuri, ceremoniale specifice, care dăinuie până la intervenția bruscă a evenimentului major, primul război mondial, implicând, prin plecarea la luptă a bărbaților satului, pierderea coeziunii comunitare. *Cei care au plecat* continuă, tot într-o structură narativă la persoana întâi, relatarea întâmplărilor petrecute ulterior, tema plecării căpătând trei niveluri de semnificație, posibile indicii asupra grilelor de lectură ce se pot aplica textului: plecarea la război a bărbaților din sat, plecarea după pricopsală în America sau în Regat, desprinderea de satul natal în scopul continuării studiilor. În ultima carte a lui F., romanul *Răsucirea*, apărut postum (1980), este evocată tot viața

satului bănățean. Formula aleasă e de roman obiectiv, cu o structură apropiată de cea proprie romanelor lui Liviu Rebreanu, dar utilizarea în exces a regionalismelor dăunează lizibilității, cartea având doar valoare documentară.

SCRIERI: *Din țara cu bobi de aur*, Lugoj, 1933; *Drumuri cu lună*, Timișoara, 1936; *Carte din pustă*, Timișoara, 1942; *Eu și ai mei*, București, 1973; *Cei care au plecat*, București, 1975; *Răsucirea*, îngr. Lucian Alexiu, pref. Sorin Titel, Timișoara, 1980.

Repere bibliografice: P. Barbu, „*Din țara cu bobi de aur*”, „*Hotarul*” (Arad), 1934, 3; A. Cantrea, „*Drumuri cu lună*”, „*Luceafărul*” (Timișoara), 1937, 3-4; Gherghinescu-Vania, *Însemnări*, TIA, 1942, 399; Petru Comarnescu, *Cei unsprezece...*, TM, 1942, 2018; Teodor Balaș, „*Carte din pustă*”, VS, 1942, 2779; Matei Alexandrescu, *Aspecte din lirica bănățeană*, CAP, 1943, 2121; Perpessicius, *Opere*, IX, 464-465; Cornel Ungureanu, „*Eu și ai mei*”, O, 1973, 29; Lucian Alexiu, *Detășare de pitoresc*, O, 1975, 30; Titel, *Pasiunea*, 37-42; Țirioi, *Premise*, 33, 38, 45; Lucian Alexiu, *Romulus Fabian*, O, 1990, 30; *Dicț. scriit. rom.*, II, 245-246; Popa, *Ist. lit.*, II, 937-938. C.M.B.

FABIAN-BOB, Vasile (31.XII.1795, Rusu Bărgăului, j. Bistrița-Năsăud – 7.IV.1836, Iași), poet. Fiu al lui Petre Rău, caporal în regimentul grăniceresc, și al Anisieii, fiica preotului Toader Bob din Copalnic-Mănăstur, Vasile Rău a fost adoptat de bunicul său dinspre mamă și i-a purtat numele. A învățat în comuna Maieru, la școala militară germană din Năsăud și la gimnaziul românesc din Blaj. Cu o bursă acordată de Ioan Bob, episcopul Făgărașului, văr cu bunicul său, urmează Liceul Romano-Catolic din Cluj și tot aici face studii juridice și de filosofie. În ultimul an este pedepsit, se pare pe nedrept, de conducerea școlii. Părăsește școala și pierde sprijinul bănesc al episcopului Bob, care îi cere imperios să se facă preot. Pentru a încheia studiile juridice, încearcă, fără succes, să-și asigure ajutorul lui Samuil Vulcan. Își schimbă numele în Fabian, care e traducerea latinească pentru Bob. Cu o situație materială nesigură, primește în 1820 invitația lui Gh. Asachi și vine la Iași ca profesor al Seminarului de la Socola. Câteva luni după deschiderea cursurilor, școala se închide din cauza mișcării eteriste. F.-B. rămâne la Iași, predând în diferite case boierești, și, după un timp, este chemat la Chișinău de Gh. Asachi, care se refugiase acolo în timpul răzmeriței. Îl cunoaște, cu acest prilej, pe poetul C. Stamati. În 1828, când își deschide cursurile Gimnaziul Vasilian din Iași, este numit profesor de limba latină, matematică și geografie. Devine apoi profesor al Academiei Mihăilene (ținea un curs de algebră). Îl sprijină pe Gh. Asachi în munca de organizare a învățământului în Moldova. A fost și unul dintre redactorii publicației „*Albina românească*”. Transpunea texte românești în franceză (când ziarul apărea în ambele limbi), tălmăcea noutăți din gazetele străine, redacta articole, făcea corecturi. Pentru trebuințele școlii a preluat un tratat de geografie, *Elementele gheografiei* (1831), și a tradus o lucrare de teologie. În manuscris i-au rămas câteva manuale școlare, o aritmetică, o gramatică latino-română. În 1835 căpătase rangul de paharnic.

F.-B. a scris versuri în limba latină: un *Carmen Onomasticon* și o *Allusio*, poezii ocazionale compuse după modele clasice. În limba română a compus două poeme inspirate de mișcarea eteristă, *Moldova la anul 1821* și *Moldova la anul 1829*, iar cu puțin înaintea morții, o meditație intitulată *Suplement la Geografie* (toate apărute postum, în 1839, în „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, fiind reproduse ulterior în *Lepturariu rumânesc...* al lui Aron Pumnul). Cu împrumuturi din *Tristele* lui Ovidiu, în versuri nu lipsite de umor, Eteria este, la **F.-B.**, un cataclism cosmic, dar și o răsturnare ilară a ordinii naturale. Câteva stihuri din *Moldova la anul 1821* sunt cunoscute datorită prelucrării lor în poemul eminescian *Epigonii* („S-au întors mașina lumii, s-au întors cu capu-n gios/ Și merg toate dimpotrivă, anapoda și pe dos”). *Moldova la anul 1829* aduce elogiul păcii, reșezarea vremurilor fiind văzută ca o revenire a veacului de aur. *Suplement la Geografie* conține o descriere de un relief artistic pronunțat a fantasticului tărâm al morții. Deși se apropie tematic de lirica preromantică a mormintelor, meditația lui **F.-B.** nu este tributară izvoarelor străine, ci imaginarului popular.

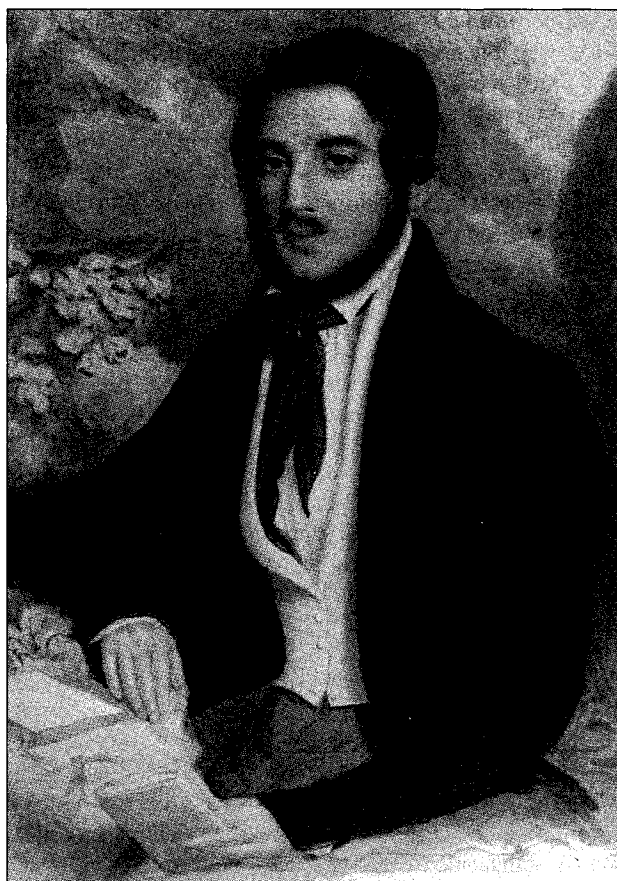
SCRIERI: [Poezii], în *Lepturariu rumânesc cules den scriptori rumâni*, publ. Aron Pumnul, III, Viena, 1862, 512-517, PAU, 79-83.

Repere bibliografice: Ioan Rațiu, *Vasile Fabian-Bob*, Blaj, 1907; Densusianu, *Lit. rom.*, II, 35-36; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 111-112, *Ist. lit.* (1982), 110-111; Popovici, *Romant. rom.*, 329-330; Piru, *Ist. lit.*, II, 299-301; *Ist. lit.*, II, 215-216; Angheliescu, *Preromant. rom.*, 198-199; Cornea, *Originile*, 300-301, 402-404; *Dict. lit.* 1900, 344; Teodor Tanco, *Virtus Romana Rediviva*, VII, Cluj-Napoca, 1993, 23-40; Micu, *Scurtă ist.*, I, 129-130; N. A. Ursu, *Contribuții la istoria literaturii române*, Iași, 1997, 444-446; *Dict. scriit. rom.*, II, 244-245; Tanco, *Dict. lit. Bistrița*, 148-151.

S.C.

FACA, Costache [Constantin] (c. 1800, București – 7.III.1845, București), autor dramatic și fabulist. De origine grecească, antecesorii lui **F.** – al treilea din cei cinci copii ai Mariei (n. Hrisoscoleo) și ai clucerului Constantin Faca – erau boieri de condiție mijlocie. Se instruieste în limba greacă, acasă și, probabil, la Academia din București. Melancolic, spiritual, fără a fi exuberant, prețuind vorba de duh, găsea adesea în ceata veselă a lui Anton Pann un bun prilej de destindere. Se apropie și de I. Heliade-Rădulescu, mai ales că devine membru al Societății Filarmonice. Om cu înclinații liberale, simpatizează cu opoziția, ajungând chiar unul dintre fruntașii ei, deși se înrudea cu domnitorul Alexandru D. Ghica. Până să primească rangul de clucer (1844), fusese, cu zece ani mai înainte, vtori-postelnic, apoi paharnic. A fost deputat în Obșteasca Adunare a țării (1838), prezident al Tribunalului de Comerț din București (1842) și, un an după aceea, procuror la Înaltul Divan. Câteva zile înainte de a fi răpus de o pneumonie, **F.**, încercat de gânduri funeste, își presimțise sfârșitul în niște versuri simple, înfiorate de spaima unui „rău” nedeslușit.

Cu modestia și discreția care îl caracterizau, s-a ignorat ca scriitor și numai prin grija lui Heliade opera lui, cu totul restrânsă, a putut fi salvată de uitare, fiind adunată într-un

volum postum (1860). Fire delicată, ar putea să pară ciudată preferința lui **F.** pentru satiră. El este în stihurile lui un ironist nepățimaș și elegant care, sfichiindu subțire, are aerul că se amuză. Dar sunt și clipe când nu-și poate reprimă amărăciunea și nici dezgustul. Scrisă sub impulsul ideilor propagate în Societatea Filarmonică, piesa *Comodia vremii* (interpretată în 1835 de elevii Școlii de declamație din sânul Societății) ia în derâdere franțuzomania – motiv pentru care I. Heliade-Rădulescu îi va schimba denumirea în *Franțuzitele* –, deschizând o serie de succes în dramaturgia satirică pașoptistă. Întrăurită de *Les Précieuses ridicules* a lui Molière, comedia se inspiră din realitățile românești. Antibonjurist, autorul persiflează apucăturile cosmopolite ale generației tinere, sesizează ridicolul încercărilor micii boierimi și ale burgheziei ajunse de a mima obiceiurile protipendadei. Comicul vine din caricarea nu atât a gesturilor, cât a limbajului. Din împerecheri de arhaisme, neologisme și expresii populare, **F.** știe să obțină efecte de o anume savoare. Jargonul împestrițat cu franțuzisme al celor două „prețioase ridicole” din mahalaua Bucureștilor, Elenca și Luxandra, anunță, prin nostima lui bizarerie, vorbirea fistichie a Chiriței lui Vasile Alecsandri.

SCRIERI: *Din ale lui Costache Faca*, în I. Heliade-Rădulescu, *Diverse*, vol.V: *Poezii inedite*, București, 1860; *Comodia vremii (Franțuzitele)*, îngr.

și pref. Vasile Vârcol, București, 1906, reed. în PND, 51-76; *Conversații*, PND, 77-81.

Repere bibliografice: Bogdan-Duică, *Ist. lit.*, 240-248; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 187-188, *Ist. lit.* (1982), 195-197; Popovici, *Romant. rom.*, 84-91; *Ist. teatr. Rom.*, I, 277-280; *Ist. lit.*, II, 302-303; Brădășeanu, *Comedia*, 40-42; *Dicț. lit.* 1900, 344-345; *Dicț. scriit. rom.*, II, 246-247.

F.F.

FACLA, publicație apărută la București săptămânal, între 13 martie 1910 și 15 iunie 1913, 1 ianuarie și 7 august 1916 și zilnic, între 5 octombrie 1913 și 5 martie 1914, 26 aprilie 1925 și 9 septembrie 1940. Subtitlul „Revistă săptămânală” devine, în 1911, „Revistă literară, politică, economică și socială”. Directori sunt N.D. Cocea (1913-1914, 1925) și I. Vinea (1930-1940), care anterior funcționase ca prim-redactor (1925-1926). Comitetul de redacție, în 1912, este format din N. D. Cocea, Toma Dragu, Tudor Arghezi, Constantin Graur, Em. Argin (S. Labin) și Iosif Nădejde. Desenele și ilustrațiile aparțin lui Jean Steriadi, Iosif Iser, Camil Ressu, Francisc Șirato. Apariția revistei coincide cu anul reconstituirii Partidului Social Democrat din România și reprezintă, în bună parte, poziția adoptată de tânăra mișcare socialistă al cărei ideolog este C. Dobrogeanu-Gherea. Colaboratorii fac parte, în general, din aripa moderată a socialiștilor, apărători ai tradițiilor liberale ale socialismului occidental, spre deosebire de aripa radicală, adeptă a bolșevismului sovietic, care se va afirma după 1921. **F.** este o publicație care apără interesele muncitorimii, militează pentru maturizare ideologică în spiritul doctrinei socialiste, pentru ridicarea conștiinței politice prin democratizarea vieții publice, deziderate ce, odată împlinite, vor aprinde „flacăra unui ideal nestins de cultură și de dreptate socială”. În cadrul unui *Apel către democrația țării* (1/1911), se anunță că „Facla», asociindu-se ziarului socialist «România muncitoare», deschide o listă de subscripții pentru fondul electoral al Partidului Social Democrat”. Susținătoare a marxismului și a internaționalismului, revista utilizează pamfletul politic pentru a critica, într-o manieră ironică, ideologia burgheză „retrogradă” a partidelor la putere și orice curent de gândire ce ține de trecut, cum ar fi junimismul. În acest spirit, Tudor Arghezi semnează pamflete anticlericale, iar N.D. Cocea, pamflete antimonarhice, cultivarea acestui gen publicistic reprezentând o trăsătură distinctă a **F.** Este criticat naționalismul gânditorilor de dreapta, bunăoară ideile lui N. Iorga (8/1911). Singura soluție recomandată de revistă, pentru interesul țării, ar fi votul acordat socialiștilor, care „oricât ar alergera ei după egalitate, nu pot fi băgați în egalitatea Brătianu=Carp=Take=Iorga”. În aceeași manieră persiflantă, este atacat și junimismul, căruia i se publică „necrologul” (14/1911). Revista se pronunță ferm împotriva neutralității și susține intrarea României în război alături de Antantă, în speranța realizării pe această cale a Marii Uniri (*Jos neutralitatea. Spre Ardeal și Trăiască România Mare!*). Literatura este mai puțin prezentă, acordându-se atenție în special dezbaterilor, polemicilor și articolelor pe teme politice, sociale și culturale. Tănărul poet I. Vinea semnează cronici

literare și recenzii, Emil Isac scrie articolele *Ardelenism* (87/1914) și *Dușmanii mei* (122/1914), iar Camil Petrescu publică câteva note intitulate *Femeile și fetele de azi* (113/1914). Alte articole sunt semnate de Em. Argin (*Guvernarea burgheziei reacționare*, 1/1911), I. C. Frimu (*Datoria democrației*, 2/1911), N.D. Cocea (*Procesul nostru cu A.C. Cuza*, 5/1911, *Descompunerea naționalismului*, 10/1911). Articolele de fond aparțin lui N. D. Cocea, Toma Dragu, M. Mircea și D. Drăghicescu. Interesante sunt medalioanele dedicate scriitorilor Ion Minulescu, Tudor Arghezi, Barbu Delavrancea. După o întrerupere de aproape un deceniu, publicația reapare în 1925, cu un program mai cuprinzător și o structură mai diversă, alături de pamfletele politice și literare apărând și pagini de literatură, artă, știință popularizată, interviuri cu scriitori. În primul număr din 1925, N. D. Cocea semnează un interviu luat lui Panait Istrati, din a cărui operă va traduce în paginile **F.** romanul *Pe malurile Dunării*. Cronica literară este susținută de Emil Gulian. Rubrica „Literatură, artă, știință” prezintă mișcarea avangardistă de la „Contimporanul”. Începând cu 1930, an din care revista este condusă de I. Vinea, acesta atrage colaborarea unor condeie noi de scriitori și gazetari, precum Ion Marin Sadoveanu, Radu Boureanu, T. Teodorescu-Branște, Miron Radu Paraschivescu, Virgil Madgearu. În 1932, rubrica „Literatură-artă” este redactată de Al. Sahia și G.M. Zamfirescu. De-a lungul timpului, mai colaborează

I. Al. Brătescu-Voinești, C. Mille, B. Brănișteanu, N. Davidescu, D. Anghel, St. O. Iosif, Cezar Petrescu, Gala Galaction, I. Peltz, Demostene Botez, Cicerone Theodorescu ș.a. I.H., C.A.

FACLA, revistă apărută la Brăila, săptămânal, prima serie între 1928 și 1930, iar seria a doua între 19 septembrie 1944 și ianuarie 1948. Director și redactor responsabil: Jacques Davidescu-Brăila; redactor și administrator: Max Bucurescu (prima serie). Publicație de interes local, **F.** își propune să demaște „abuzurile, fraudele și nedreptățile” și militează pentru „libertate, dreptate și pace”. Rubrica intitulată „Caiet artistic” conține note succinte despre Perpessicius și Camil Baltazar, epigrame inedite de Cincinat Pavelescu. Colaborează scriitorii brăileni, dar și din alte orașe ale țării: Ilie Scarlat (R. I. Stelică), Vasile Urbanu, iar începând cu numărul 99/1945, în pagina de artă și literatură sunt prezenți Dimitrie Stelaru, Ion Th. Ilea, Const. Galitza, Petru Vintilă, Mihail Crama (*La moartea lui Pompiliu Constantinescu*, 126/1946), Ștefan Cazimir, Mihai Dragomir, George Dan. Sunt inserate și traduceri din Tristan Tzara (*Le Marin*) și din poezia rezistenței franceze, realizate de Sașa Pană. I.H.

FACLA LITERARĂ, revistă apărută la București, săptămânal, între 1 februarie și 17 mai 1923, sub direcția lui N.D. Cocea. Articolul-program, *Credința noastră*, semnat de director, anunță o publicație care, în „amarnica sărăcie culturală”, va face o „operă creatoare”, „ridicând în zarea inteligențelor idealul frumuseții pure și aruncând în suflete germele rodnic al bunătații și al cugetării umane”. Ca orientare ideologică, revista e de stânga, cu o nuanță de umanitarism și socialism temperat, dar înscriindu-se prin articolele și literatura publicată în sfera presei dominate de social și idealuri democratice. La rubricile permanente — „Viața intelectuală”, „Reviste românești”, „Reviste străine”, „Teatru”, „Bibliografie” — scriu Gala Galaction, Aron Cotruș, N.D. Cocea, Victor Eftimiu ș.a. Poezie semnează I. Vinea, Victor Eftimiu, Ilarie Voronca, Aron Cotruș (*Nebunul*), Adrian Maniu, Al. Claudiu, Al. Zamfirescu. Colaborează cu proză I. Vinea (*Întâia nocturnă*), Gala Galaction, Victor Eftimiu, T. Teodorescu-Braniște. În **F.I.** debutează în 1923 Șerban Cioculescu, pe care N.D. Cocea îl angajează să țină o cronică literară săptămânală. În cadrul acestei rubrici, Cioculescu recenzează versurile lui Panait Cerna, Demostene Botez, Camil Petrescu, G. Talaz, Ion Pillat și proza lui Cezar Petrescu (*Scrisorile unui răzes*). Pornind de la ideea că cititorii români nu cunosc căștigurile spiritualității europene, revista promovează traduceri, în special din literatura franceză. În fiecare număr sunt publicate pagini din romanele *Stabilimentul d-nei Tellier* de Guy de Maupassant, *În grădina lui Epicur* de Anatole France, *Antoaneta* de Romain Rolland, *Băietana* de Victor Marguerite, *Aphrodita* de Pierre Louÿs, *Zilberman* de Jacques de Lacretelle, în tălmăcirea lui N.D. Cocea, I. Vinea, Valeriu Ghibaldan, Dinu Geoglovan. **F.I.** a întreprins o anchetă ambițioasă, punând în discuție situația literaturii române, ale cărei scrieri nu ar atinge nivelul

europen și nici nu ar corespunde sufletului cu adevărat românesc. La discuții participă Ion Minulescu, Gala Galaction, Camil Petrescu, Liviu Rebreanu, T. Teodorescu-Braniște ș.a. Ilustrația este atractivă, fiind reproduse gravuri și picturi de Rafael, Rubens și Rembrandt, Renoir, Rodin și Matisse. I.H.

FACLA PUTNEI, publicație apărută la Focșani la 21 mai 1946 (număr unic), avându-l ca director pe Ion Stavarache. Articolul-program, semnat de acesta, anunță că revista se va război cu „rămășițele reacționare și fasciste”, criticând „clicile de fantome ale trecutului”. **F.P.** aduce un omagiu lui G. Vlădescu-Răcoasa, ministrul naționalităților, care semnează el însuși un articol intitulat *Facla Putnei*. Literatura e reprezentată de două traduceri: poeziile *Marinarul* de Tristan Tzara, în versiunea lui George Dan, și *Scris pentru voi* de Loys Masson, în transpunerea lui Sașa Pană, de articolul *O victimă a nazismului: Benjamin Cremieux* de Virgil Ierunca, de notele lui Mihnea Gheorghiu intitulate '93 și de proza *Interpretul*, semnată Const. Galitza. Cuprinsul reflectă în mod vizibil schimbările produse în țară și se menține pe linia unei evidente simpatii de stânga. M.Pp.

FAÇON, Nina (5.VIII.1909, Ploiești — 24.XI.1974, București), comparatistă și traducătoare. Este fiica lui Sally (n. Diamant-Berger) și a lui Hugo Façon, funcționar comercial. După absolvirea liceului în orașul natal, obține trei licențe, în filologie modernă (1931), filosofie (1932) și istoria artei (1934), care îi vor hotărî cariera universitară la București și în străinătate (în Italia, la Padova și Bari), preocupările istorico-literare și perspectiva filosofică de tratare.

Debutează cu articole la revista „Roma”, în 1932, iar editorial, cu volumul *Michelangelo poet*, apărut în 1939. Susținută ca teză de doctorat în 1938, lucrarea reprezintă o tentativă de a evalua poezia titanului renascentist dintr-un unghi extraestetic — ca necesitate de exprimare plenară a personalității și ca valoare filosofică — pentru a-i demonstra echivalența cu opera plastică. Michelangelo — crede exegeta — a căutat eternitatea în frumusețea vremelnică a lumii, poezia și artele vizuale fiind fațete congenere ale structurii sale artistice. Capodoperele lui din pictură, sculptură și arhitectură ar reprezenta înfăptuiri indirecte ale poeziei, în măsura în care exprimă conceptele politico-filosofice care converg în alcătuirea individualității marelui artist. La **F.** direcția istorico-literară și filosofică a interpretărilor se conturează mai ferm în *Conceptia omului activ* (1946), impunându-se ca o coordonată fundamentală în activitatea ei ulterioară. Conceptul de activism este ilustrat la gânditorii Renașterii italiene, la Erasmus și Cervantes, la Spinoza, la idealiștii romantici și la Bergson, autoarea subliniind rolul emulativ al marilor creatori în contextul unei colectivități, începând de la miturile Antichității — vânătorul, aripile, demonul, Prometeu ș.a. Idei similare, aduse până la contemporaneitate, sunt cuprinse și în volumul *Intelectualul și epoca sa* (1966). Considerând intelectualitatea un factor înnoitor în procesul cunoașterii, **F.** examinează critic poziția și realizările ei în angrenajul societății italiene.

Demersul analitic se menține în sfera culturii, dar sunt frecvente trimerurile la alte domenii. Militantismul creatorilor de idei și frumos este urmărit pe un traiect care are drept limite Renașterea și anii de după al doilea război mondial. Cercetătoarea afirmă că aportul făuritorilor de cultură italieni crește în volum și importanță de-a lungul istoriei, dar strădania lor rămâne mereu deficitară în registrele progresului socio-spiritual. În temeiul legăturilor istorice, problema este lărgită comparatist, acoperind și spațiul francez. Preferința pentru individualitățile proeminente este evidentă și în expunerea monografică *Blaise Pascal* (1969). Polemistul din *Les Provinciales* și gânditorul din *Pensées* sunt studiați analitic și comparativ spre a defini contribuția fiecărei ipostaze la formarea acestei personalități dramatic contradictorii. Se evidențiază că Pascal conține salvarea individului prin rațiune și credință, aflându-și filna, după căutări neobosite, în dogma creștină, ceea ce poate explica și de ce proza ascetului jansenist de la Port-Royal a înrăurit multă vreme nu numai cultura franceză. Volumul *Varia italica* (1975) conține scurte expozeuri atestând aceeași tendință de integrare a unui creator în ritmurile ideilor epocii, completate cu evocări analitice (Cesare Pavese, Giorgio Bassani, Antonio Gramsci ș.a.) și investigații comparatiste, de cele mai multe ori binare (italiană-germană și italiană-franceză). Scrise într-o formulă stilistică necăutată, studiile sunt bine susținute documentar, lucide și dense în substanța lor ideatică. Profilul italianistei este întregit de *Istoria literaturii italiene* (1969), carte la întocmirea căreia autoarea respectă cu strictețe criteriile lucrărilor de bună tradiție universitar-positivistă (cronologia biobibliografică, analiza și sinteza etc.), precum și de traduceri din Giordano Bruno, Marsilio Ficino, Niccolò Machiavelli, Giovanni Verga, Silvio Pellico, Francesco De Sanctis, Giambattista Vico ș.a., unele transpuneri din anii 1941 și 1942 fiind semnate cu pseudonimele Ioana Anin și Sorin Ionescu.

SCRIERI: *Michelangelo poet*, București, 1939; *Concepția omului activ*, București, 1946; *Problemele limbii literare în cultura italiană*, București, 1962; *Intellectualul și epoca sa*, București, 1966; *Blaise Pascal*, București, 1969; *Istoria literaturii italiene*, București, 1969; *Literatura italiană. Dicționar cronologic* (în colaborare cu Doina Condrea-Derer și Andreea Vanci), București, 1974; *Varia italica*, București, 1975; *Dicționar enciclopedic al literaturii italiene*, București, 1982. **TRADUCERI:** Giordano Bruno, *Despre cauză, principii și unitate*, introd. trad., București, 1941; Marsilio Ficino, *Asupra iubirii sau Banchetul lui Platon*, introd. trad., București, 1942; Palmiro Togliatti, *Gramsci*, București, 1950; Giovanni Verga, *Familia Malavoglia*, introd. trad., București, 1955 (în colaborare cu D. Panaitescu); Giosuè Carducci, *Scrieri alese*, introd. trad., București, 1964 (în colaborare cu Tudor George și Barbu Solacolu); Silvio Pellico, *Închisorile mele*, introd. trad., București, 1965; Francesco De Sanctis, *Istoria literaturii italiene*, introd. trad., București, 1966; Niccolò Machiavelli, *Istoriile florentine*, introd. trad., București, 1968, *Măștile puterii*, Iași, 1996; Giambattista Vico, *Principiile unei științe noi cu privire la natura comună a națiunilor. Autobiografie*, introd. trad., București, 1972.

Repere bibliografice: Bucur, *Istoriografia*, 284; George Lăzărescu, *Nina Façon*, „Synthesis”, 1974, 1; Alexandru Balaci, *Nina Façon*, RL,

1974, 49; Velea, *Universalisti*, 84–88; *Dict. scriit. rom.*, II, 248–250; Petras, *Panorama*, 288. St. V.

FIGURE, Emil D. (pseudonim al lui Samuel Honigman; 7.IV.1873, Iași – 16.III.1948, București), gazetar, cronicar teatral, prozator și traducător. Fiu al unui cantor și profesor de pian, F. a căpătat de mic o bună educație muzicală și a urmat cursurile Liceului Național din Iași. Absolvent al Facultății de Drept din București, va face o carieră de gazetar începută ca redactor la „Munca”, apoi la „Lumea nouă” și continuată la „Adevărul”, unde, între 1895 și 1921, a fost secretar de redacție, apoi redactor-șef, iar mai târziu și prim-redactor al suplimentului „Adevărul literar și artistic” (1920–1921). A făcut parte din comitetul de direcție al săptămânalului „La Roumanie” (Paris, 1918–1919, când a colaborat și la câteva periodice franceze), militând pentru strângerea relațiilor dintre cele două țări, activitate pentru care a primit o decorație românească și Legiunea de Onoare. În 1921 C. Mille înființează un nou ziar, „Lupta”, la care F. va fi director până în 1937 (când gazeta este suprimată). Aici servește interesele Partidului Național Țărănesc, ceea ce în 1929 i-a facilitat accesul în Parlament ca deputat, apoi ca senator. Proză și publicistică diversă i-au mai apărut în „Evenimentul literar” (sub pseudonimul M. Dobrin), „Pagini literare”, „Dimineața”, „Rampa” ș.a. Ca jurist, a publicat expuneri și studii judiciare (semnând F. Emilian).

În articole de fond, reportaje, anchete, interviuri, rubrici ca „Note”, „Părerii și impresii”, „Fapte și observații” (semnate și E.D.F.), gazetarul consemnează și comentează evenimentele sau întâmplările timpului, încercând să impună respectarea principiilor dreptății sociale, criticând relele cauzate de politica inadecvată (în special de cea liberală) sau susținând, în momente deosebite, campanii care s-au dovedit a fi juste: intrarea în război de partea Aliaților (în 1916), împotrivirea la ascensiunea tot mai nocivă a extremei drepte și la aservirea țării intereselor Germaniei hitleriste (motiv care l-a determinat să părăsească România în perioada 1938–1945). În calitate de comentator teatral, a debutat la „Evenimentul” (Iași, 1890), dar a devenit cronicar oficial al „Adevărului” în 1896. Pornind la o acțiune care avea să dureze patru decenii, F. se declara „un spirit liber, gata de a aplauda arta”, iar principalul lui mobil era pasiunea pentru scenă, evidentă în modul cum se implica în fenomenul teatral. Comentariile pleacă de la idei generale, cum ar fi relația teatru–societate, în funcție de care ar trebui alcătuit un repertoriu, militând pentru un echilibru între necesitatea de a-i influența în bine pe spectatori, dar și de a-i atrage, ceea ce implică alternarea pieselor serioase, cu valoare intrinsecă, cu piese mai ușoare, de agrement. Un alt deziderat se referă la introducerea treptată a creațiilor moderne, pentru a-i obișnui pe spectatori cu noile modalități de expresie. Cronicarul este însă categoric împotriva importului fără discernământ de literatură dramatică și încearcă să impună ca datorie a teatrelor promovarea dramaturgiei românești. Cu o perspectivă teoretică largă asupra domeniului, face aprecieri cu privire la direcțiile

în care evoluează teatrul european și încearcă încadrări corecte ale pieselor comentate în curente estetice sau ideologice. După o judecată de ansamblu a unui text, ca structură dramatică adecvată reprezentării scenice, **F.** evaluează verosimilitatea, firescul subiectului, intențiile și calitățile morale, măsura în care faptele, personajele sunt motivate de logica internă a textului, procedând la analiza, scenă cu scenă, a desfășurării acțiunii. E pentru el un bun prilej de a face considerații despre existența umană, despre relațiile sociale, familiale etc., relevând sensuri, nuanțe, subtilități psihologice sau ideatice. Când ia în discuție interpretarea, pleacă de la corectitudinea distribuției, de la necesitatea respectării compatibilității între datele naturale ale unui actor și caracterul fundamental al personajului. Cronicile cuprind și impresiile unui spectator ce trăiește cu adevărat magia scenei, participând intens la spectacol și relatând cu delicii circumstanțele marilor reușite, fie că acestea privesc în totalitate o reprezentație, fie că e vorba de partituri actricești care îl entuziasmează. Comentatorii au subliniat, de altfel, rolul cronicarului în orientarea activității dramatice a epocii atât prin competența și echilibrul judecăților, cât și prin cultura de specialitate, utilizată în fixarea corectă a unor criterii de valoare. Nu mai puțin avizat s-a dovedit a fi **F.** în aprecierea evenimentelor muzicale (în special în cadrul rubricii „Teatru-Muzică”), la care asista cu mare interes încă din copilărie. Mai mult, a avut și inițiativa înființării Asociației Criticilor Dramatici și Muzicali, al cărei prim președinte a fost, instituind un premiu pentru tinerii autori de teatru încă nereprezențați. Unic volum de proză al lui **F.**, *Schițe. 30 de zile la Paris* (1905), are un caracter hibrid, amestecând mici povestiri romanțioase cu note de călătorie. În secțiunea *30 de zile la Paris*, sunt republicate articolele trimise din capitala Franței ziarului la care lucra — dări de seamă, descrieri, comentarii ale diferitelor aspecte din viața artistică și socială a marelui oraș. Acestea, ca și însemnările de mai târziu prilejuite de alte călătorii, dezvăluie un observator și un comentator cu spirit și personalitate, inteligent și înclinat spre umor, impresionat nu atât de realizările urbanistice, cât de frumusețile naturii de acasă sau de prin Europa. Pasiunea pentru teatru îl determină să se manifeste și ca furnizor de texte pentru scenele bucureștene, de la cele ale unor grădini de vară la cea a Teatrului Național. Localizează o serie de piese din repertoriul francez de divertisment — vodeviluri care vor primi titluri elocvente, precum *Vasilache Astronomu*, *Madame Ordonanță*, *Mitică Ghinion*, *Lilica Ponpon*, *Nunta lui Topârdea*, *Divorțul din Puțul cu Plopi*, *Mache Somnambulul* ș.a., jucate în primul deceniu al secolului al XX-lea —, dar și piese ceva mai serioase: *Trei pălării de damă* de P. Siraudin, *Reprezentăție de binefacere* de F. von Schönthan și G. Kadelburg. A și tradus numeroase texte, unele publicate în volum: C.F. Hebbel, *Judita și Holofern* (1902), H. Sudermann, *Stane de piatră* (1909), Paul Hervieu, *Goana torțelor* (1911). Altele au fost doar jucate: *Maria Magdalena* de C.F. Hebbel, *Oh, bărbații!* de A. Capus, *Minuniă* de P. Gavault și R. Charvay, *El și ea* de Buchbinder, *Amicul Jack* de W.S. Maugham, libretul operetei *Eva* de Franz Lehar ș.a.

SCRIERI: *Schițe. 30 de zile la Paris*, București, 1905. **Traduceri:** Friedrich Hebbel, *Judita și Holofern*, București, 1902; Hermann Sudermann, *Stane de piatră*, București, 1909; Paul Hervieu, *Goana torțelor*, București, 1911.

Repere bibliografice: Mihail Dragomirescu, *Dramaturgia românească*, București, 1905, 25–33, 290–323; Spartacus, „*Schițe. 30 de zile la Paris*”, ADV, 1905, 5624; Mihail Dragomirescu, „*Stane de piatră*” de Sudermann, trad. de Emil D. Fagure, CVC, 1909, 9; M.F., „*Eva*” de Fr. Lehar. *Convorbire cu d. Emil Fagure, traducătorul operetei*, RP, 1912, 197; *Sărbătorirea d-lui Emil D. Fagure*, DMN, 1926, 7175; N. Constantinescu, *Cu d. Emil D. Fagure despre el și despre alții*, RP, 1928, 3184; *Criticii dramatice ni se destăinuiesc... De vorbă cu d. Em. Fagure*, RP, 1935, 5158; H. Soreanu, *A murit Emil D. Fagure*, ADV, 1948, 17114; Gala Galaction, *Emil D. Fagure*, ADV, 1948, 17117; *Ist. teatr. Rom.*, II, 477–480, III, 537–538; A. P. Samson, *Memoriile unui gazetar*, București, 1979, 66–68; Mirodan, *Dicționar*, II, 251–254; *Dicț. scriit. rom.*, II, 250–251. C. T.

FAIFER, Florin (14.IV.1943, Iași), critic și istoric literar. Este fiul Margaretei Faifer (n. Irimia), medic, și al lui Laurențiu Faifer, conferențiar universitar. În 1961 a absolvit Liceul „C. Negruzzi”, iar în 1966, Facultatea de Filologie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași, fiind repartizat la Institutul de Filologie Română „A. Philippide” (sectorul de istorie literară), unde a urcat treptele până la aceea de cercetător principal. După 2000 devine și profesor asociat la Universitatea de Arte „George Enescu” din Iași. În 1989 obține titlul de doctor în filologie, cu teza *Memorialistica de călătorie (până la 1900) între real și imaginar*, apărută ulterior în volum. A mai activat și ca secretar literar al Teatrului Național din Iași (1991–1993), redactând aici, în colaborare, revista „Stagiunea” (după ce, între 1978 și 1983, se aflase în redacția revistei „Arlechin” a aceleiași instituții). A fost secretar de redacție al „Anuarului de lingvistică și istorie literară” (1988–1991) și face parte (din 1993) din redacția „Revistei române”. A debutat în 1966 la „Iașul literar”, colaborând apoi, între altele, la „Cronica”, „Convorbiri literare”, „Dialog”, „Viața românească”, „Revista de istorie și teorie literară”, „Ateneu”, „Contrapunct”, „România literară”, „Jurnalul literar”, „Caiete critice”, „Apostrof”, „Teatrul azi”, „Scena”. Editorial, a făcut primul pas în 1983, cu *Dramaturgia între clipă și durată*. A fost distins cu Premiul Criticii acordat de Asociația Internațională a Criticilor de Teatru (1993) și cu diploma „Senior al profesiei” din partea Asociației Jurnaliștilor de Turism (1994).

Adevăratul debut al lui **F.** trebuie considerată contribuția, esențială, la *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900* (1979; Premiul „Timotei Cipariu” al Academiei Române), din al cărui colectiv de coordonare și revizie a făcut parte. Cartea l-a impus ca istoric literar format, cu o personalitate distinctă. Cele 111 studii micromonografice scrise de **F.** denotă erudiție, acribie documentară și echilibru al judecăților, dar și speciale însușiri de stilist: fin dozaj de participare comprehensivă și distanțare benign-ironică, limbaj îmbinând sobrietatea academică și oralitatea, neologisme cu arhaisme și regionalisme, vocație portretistică. Articolele din dicționar indicau și opțiunea pentru dramaturgie și memorialistică. Volumul

Dramaturgia între clipă și durată confirmă prima preferință, extinsă acum asupra teatrului românesc postbelic — teren al unui canon încă nefixat, ceea ce potențează spiritul critic al autorului. Performanțele acestei panorame stau în caracterizările sintetice, slujite de harul metaforei critice. Cea de-a doua orientare e ilustrată de *Semnele lui Hermes* (1993; Premiul „Vasile Pogor”, Premiul Asociației Scriitorilor din Iași), prima sinteză amplă asupra memorialisticii noastre de călătorie de până la 1900. Cartea propune o tipologie guvernată de criterii diverse (impuse de diversitatea materiei): geografice (muntele, marea), topoi culturali (castelul, hanul, ruina), natura călătoriei („sacră” sau „profană”, formativă, științifică, de plăcere, alegorică, parodică etc.), perspectiva („naivă”, mirată, lucid-critică ș.a.). Notele comune ale genului sunt, după F., echilibrul real-imaginar, gândire-simțire, realism-romantism, atonie-elan, dominantă demitizării (asupra mitizării), persistența „modelului” instituit de comparația lui Dinicu Golescu între realitățile din țară și cele din afara ei. Aplicată și erudită, cartea este ea însăși o călătorie antrenantă, spectaculoasă și pitorească. Scriitura artistă, evidentă încă din studiile anterioare, se răsfăță aici în voie. Pastșa și parodia — uneori abia simțite în discursul eseistic și combinate cu stilul dezinvolt al specialistului — sunt expresive instrumente analitice, cu o tentă a gratuității estetice, ca într-un *Levant* al istoriei noastre literare. Cu volumul *Cordonul de argint* (1997), autorul își continuă investigația gen studiu micromonografic (de pildă, cel despre Al. Davila), dar se concentrează și asupra temelor rămase încă deschise ale unor creații, mai ales dramaturgice (B. P. Hasdeu, G. M. Zamfirescu) sau în proză: Mihail Sadoveanu, abordat din unghiul componenteii lui dramatice, într-un amplu studiu-eseu despre, între altele, retorica naratorilor. Maniera critică, mărturisită, e o combinație de „rigoare ținută în frâu” și „slobod impresionism”, urmărind „nuanța ca o pradă”. Nu mult diferită e abordarea în *Pluta de naufragiu* (2002), o culegere de „figurine” ale unor scriitori uitați, ce îmbină original disciplina reconstituirii documentare cu arta portretului (dedus din operă sau înțeles ca portret al operei), alcătuiind o galerie ingenios-pitorească de tipuri: „furiuosul” (N. Baboeanu), „anxiosul” (G. Bălănescu), „cerebralul” (Tr. Chelariu), „genialoidul” (Stelian Mateescu), „melancolicul” (N. Milcu) ș.a. Ca peste tot în scrisul său, F. e un hedonist al caracterologiei și un filolog estet, întârziind pe file (fie și îngălbenite sau netăiate) spre a distila și inhala, într-un spațiu de intime cărturărești vigili, mișcări sufletești și arome ascunse, uneori abia perceptibile, captate printr-un fel de hipertrofiere a antenelor. În *Efectul de prismă* (1998), culegere de articole pe teme civice, cărturarul părăsește biblioteca (dar o păstrează ca reper) spre a coborî în cotidian, surprins cu un ochi când ironic-ludic, când sceptic-melancolic. O altă culegere, *Faldurile Mnemosynei* (1999; Premiul Asociației Scriitorilor din Iași), reunește o suită de medalioane de memorialiști români. Aceleași virtuți exegetice, puse în relief de o „amprentă stilistică inconfundabilă” (Paul Cornea) în *Pluta de naufragiu* (2002), suită de microeseuri despre scriitori căzuți în uitare sau insuficient valorificați până acum. Pentru *Dicționarul general al literaturii române* a elaborat

numeroase articole. A mai redactat, în colaborare, dicționare de factură enciclopedică, la care a fost și revizor (*Dicționarul enciclopedic ilustrat*, 1999, *Mic lexicon de nume proprii celebre*, 2001 ș.a.). Autor al unor prefețe și postfețe, F. a avut și câteva experiențe de editor. A publicat o plachetă de „stihuri epigramatice” a Margaretei Faifer și un volum de teatru al lui Laurențiu Faifer, o culegere din însemnările lui Arșavir Acterian, un studiu de poetică și stilistică al Irinei Andone. A editat, de asemenea, *Didahiile* lui Antim Ivireanul și, în colaborare, *Teatru și proză* de I. L. Caragiale.

SCRIERI: *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900* (în colaborare), București, 1979; *Dramaturgia între clipă și durată*, Iași, 1983; *Semnele lui Hermes. Memorialistica de călătorie (până la 1900) între real și imaginar*, București, 1993; *Cordonul de argint*, pref. Liviu Leonte, Iași, 1997; *Efectul de prismă*, pref. Liviu Antonesei, Iași, 1998; *Faldurile Mnemosynei*, Iași, 1999; *Pluta de naufragiu*, pref. Paul Cornea, Iași, 2002.

Ediții: Antim Ivireanul, *Didahii*, postfața edit., București, 1983; Margareta Faifer, *Zâmbete pe șapte coline*, Iași, 1992; Laurențiu Faifer, *Teatru*, Iași, 1994; Arșavir Acterian, *Neliniștile lui Nastratin. Pagini de jurnal (1967-1982)*, pref. edit., Iași, 2000; I. L. Caragiale, *Teatru și proză*, pref. edit., Iași, 2000 (în colaborare cu Valeriu P. Stancu); Irina Andone, „*Farmec dureros*”. *Poetica eminesciană a contrariilor*, pref. edit., postfața Dumitru Irimia, Iași, 2002.

Repere bibliografice: *Dicționarele literare și locul lor în cadrul culturii românești contemporane*, ALIL, t. XXVII, 1979-1980; Liviu Leonte, *Dramaturgia ca literatură*, CRC, 1983, 43; Andrei Corbea, *Teatrul ca literatură*, VST, 1984, 13; Teodor Pracsiiu, *Clepsidrile Thaliei*, Iași, 1985, 133-135; Paul Cornea, „*Semnele lui Hermes*”, JL, 1993, 23-26; D. Micu, *Invitație la călătorie*, L, 1993, 35; Constantin Ciopraga, *Călătoria ca*

literatură, DL, 1993, 10; Nicolae Mecu, *Minunatele călătorii ale istoricului literar*, VR, 1994, 2; Nicolae Turtureanu, *Un critic în ținută de prozator*, CRC, 1997, 3; Nicolae Crețu, *Hermeneutice drumuri șerpuitoare*, CRC, 1997, 3; Ioan Holban, *Se călătorește alfel, se gândește altcum*, DL, 1997, 27; Liviu Grăsoiu, *Profesionalismul și talentul cercetătorului*, LCF, 1997, 39; *Dicț. scriit. rom.*, II, 251-252; Gabriela Duda, *Un „ospăț” al cuvintelor și al spiritului*, CL, 1999, 9; Antonio Patraș, *Semnele lui Cronos*, CL, 2000, 6; Simion, *Ficțiunea*, III, 44-46; Petraș, *Panorama*, 288-290; Mircea Ghițulescu, *Omul care vorbește în șoaptă*, CL, 2003, 2; Elvira Sorohan, *Un fidel al Mnemosynei*, RL, 2003, 12.

N.M.

FAIFER, Laurențiu (I.I.1916, Iași – 6.I.1974, Iași), dramaturg. Este fiul Anei (n. Olivotto) și al lui Ioan Faifer, meșteșugar. A urmat în orașul natal tot ciclul școlarității – clasele primare, apoi Liceul Național. Și-a luat bacalaureatul în 1934, iar în 1940 a terminat Facultatea de Litere și Filosofie a Universității „Al.I. Cuza”, absolvind în 1941 și cursurile Seminarului Pedagogic Universitar. Cariera sa de profesor a avut, în primii ani, un caracter nomad, ilustrat de situația de transferuri: de la Iași (1941-1943) la Fălticeni (1943-1944), Roman (1944-1945) și din nou la Iași (1945-1946) și Fălticeni (1946-1947). Revenit în cetatea anilor de studenție, predă un timp la Școala Normală „Vasile Lupu” (1947-1953). Încadrat, în 1955, ca lector la Institutul de Perfecționare a Cadrelor Didactice, în 1960 este promovată conferențiar și șef de catedră. S-a stins din viață în urma unei maladii necruțătoare. Eminent om de catedră, F. s-a impus în fața multor generații de studenți prin luciditatea inaderentă la canoane, prin calitatea aparte a prelecțiilor, puse în valoare de un carismatic fel de a fi. A publicat articole și studii de metodă în reviste de specialitate. Împreună cu I.D. Lăudat, Aristide Hasgan, C. Parfene, a semnat o lucrare de referință în domeniu, *Metodica predării limbii și literaturii române în școala generală și în liceu* (1972). În răstimpuri a scris, pentru sertiș, versuri și piese de teatru; incidental, a abordat și istoria literară (*Primele amintiri în literatura română: Teodor Vârnav, „Istoria vieții mele”, 1973*). În structura personalității sale, boemul, intrat în legendele urbei, și profesionistul de incoruptibile rigori coexistă sub semnul unei cuceritoare libertăți de spirit.

Dramaturgia lui F., multă vreme rămasă necunoscută, a surprins întrucâtva la apariția volumului de *Teatru* (1994). Între îngândurare și surâs, erudiția, trecută prin filtrul gândirii proprii, și o fantezie ce refuză ifosele și crisparea dau consistență unui text lucrat cu un remarcabil simț al limbii, într-o versificație ireproșabilă. Drama istorică *Alexandru Lăpușneanu* propune o reabilitare a domnitorului pe care alte scrieri l-au zugrăvit ca fiind de o cruzime înfiorătoare. Într-o ambianță de Ev Mediu moldav, reconstituită cu dichis cărturăresc, se urzesc în jurul tronului, la care boieri vicleni râvnesc, trădări, comploturi și alte mișelii. Altfel decât în nuvela lui C. Negruzzi, cel ce regizează sinistrul masacru din sala de oșpețe nu este voievodul, ci armașul Bogdan, care prin sângeroasa faptă chitește să-și expună stăpânul hulei tuturor. Își va primi pedeapsa, Lăpușneanu tranșând decis conflictul cu hainii, vinovați și pentru că prin ambițiile lor piezișe

primejduiesc țara, și așa încolțită de neprieteni. Asumându-și o anume, nu lipsită de prestanță, desuetudine, tirade de vibrantă încărcătură a trăirii exprimă patrioticele simțăminte. Construită cu o tehnică sigură, piesa se susține mai ales prin rostirea cultă, cu mireasmă de letopiseț. Un limbaj colorat, cu replici vioaie și duhlii, și o ironie fină, perceptibilă și în poznașele jocuri de cuvinte, sunt argumentele comediei bufe, „aproximate istorice”, *Ciubăr vodă* (montată pe scena unor teatre din Chișinău și Iași). Fanfaronada ubuescă a grotescului crai, chefliu și muieratic, poate înveseli (tot astfel înfruntarea lui, nu din cuțite, ci din poloboace cu lăudărosul vodă Pleașcă), dar ludicul, printre ilarele peripeții de reflex parodic, conține și un subtext, avertizând asupra efectului nociv al neseriozității, al invidiei generatoare de veșnice gâlcevi și al prostiei. Un sunet mai grav, într-o desfășurare de voie bună. Din folclor se inspiră, ca spirit, feeria *Zâna pădurilor* – intrată în repertoriul teatrului radiofonic –, o senină, plină de farmec descindere în fabulos. Ca într-un vis al unei nopți de vară, în codrul fermecat se ițesc zâne bune, zâne rele, pitici războinici, pitici-copii, arici puși pe harță, un străvechi duh al pădurilor, în timp ce la curtea lui Nalbă crai își fac veacul un astrolog, un măscărici, boieri, jupăneșe, oșteni. Acorduri romantice însoțesc aparițiile lui Năvalnic, visătorul tânăr, și ale zânei pădurilor, Goruna. Sălășluind fiecare pe un alt tărâm, iubirea lor nu are sorți de împlinire. Un accent de tristețe, într-o jubilantă lume de candori.

SCRIERI: *Primele amintiri în literatura română: Teodor Vârnav, „Istoria vieții mele”, Iași, 1973; Teatru*, pref. Al. Piru, postfață Constantin Ciopraga, Iași, 1994.

Repere bibliografice: I. D. Lăudat, *Pagini din istoria literaturii române*, Iași, 1990, 348-353; Mircea Angheliescu, *Teatru cu subiect istoric*, LCF, 1994, 19; Mircea Morariu, „Teatru” de Laurențiu Faifer, F, 1994, 10-11; Teodor Vărgolici, *Ultimul boem*, ALA, 1994, 242; Gavril Istrate, *Laurențiu Faifer, un scriitor autentic*, CRC, 1997, 1-2; Mihaela Mârțu, *A fost odată... Ciubăr vodă*, CL, 1997, 2; Constantin Ciopraga, *Un personaj fermecător: Laurențiu Faifer*, RR, 1997, 1; Busuioc, *Scriitori ieșeni (1997)*, 166-167; Micu, *Scurtă ist.*, IV, 45; Maței, *Personalități*, VIII, 214-217; Ghițulescu, *Istoria*, 427. F.F.

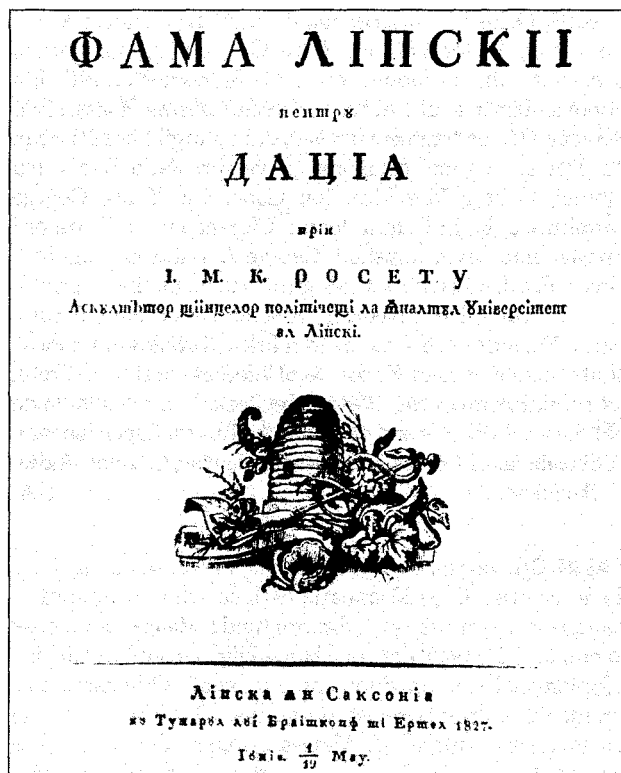
FALANGA, revistă care a apărut la București, săptămânal, în două serii: între 10 ianuarie și 9 mai 1910, apoi între 1 noiembrie 1926 și 15 iunie 1929, când subtitlul „Literară și artistică” se modifică în „Organ de luptă al generației noi”. Publicație a Institutului de Literatură condus de Mihail Dragomirescu, F. nu apărea în timpul lunilor de vară, reluându-și activitatea odată cu începerea anului universitar; de la 1 martie 1927 a devenit bisăptămânală. Condusă inițial de un comitet din care făceau parte Cincinat Pavelescu, E. Lovinescu, I. Minulescu, Corneliu Moldovanu ș.a., secretar de redacție fiind Liviu Rebreanu, iar la seria a doua având ca redactori pe Raul Teodorescu și pe N. I. Russu, revista se afla de fapt sub direcția lui Mihail Dragomirescu. Programul „Convorbirilor critice”, dar cu un accent polemic mai pronunțat, guvernează cele optsprezece numere ale primei serii.

Se publică pagini critice de Mihail Dragomirescu, Liviu Rebreanu, E. Lovinescu, Corneliu Moldovanu, Vasile Savel, versuri de Ion Minulescu, Cincinat Pavelescu, Zaharia Bârsan, Victor Eftimiu, Mihai Codreanu, Mihail Săulescu, Ion Sân-Giorgiu, Corneliu Moldovanu, proză de Emil Gârleanu, Ion Agârbiceanu, Ion Dragoslav. După șaisprezece ani, seria a doua afirmă același crez estetic: „Adevăr. Clasicism. Tradiționalism”. Cele trei articole-program, *Un cuvânt*, scris probabil de M. Dragomirescu, *Tradiționalism – modernism* de George Dumitrescu și *Conspirația clicilor literare* de Raul Teodorescu, preconizau o revistă opusă modernismului: „Suntem năvăliți de această boală sub diferite forme, din toate părțile. Sub forma intelectualismului din Italia: pirandellismul; sub forma subiectivismului ironist din Anglia: shawismul; sub forma senzualismului dezmețat și expresionismului german; sub forma misticismului static rusesc; sub forma suprarealismului francez.” Adversară a acestei „boale culturale”, publicația își asuma rolul de a purifica „aerul ciumat de minciuni, urât și răutate”. Tradiționalismul fiind curentul „evoluei organice”, modernismul este considerat curentul celor care „se mulțumesc cu imitația servilă”. Drept consecință, **F.** ar fi avut menirea „să susțină literatura sănătoasă” împotriva elucubrațiilor unor „curenți” ale căror „celebrități poetice” sunt „înfățișate publicului cu zgomot de tobe și trompete de «Sburătorul», «Adevărul» și «Universul literar», de «Cetatea» și «Viața literară». În rubricile „Răspunsuri la atacuri”, „Reflecții și observații”, „Oameni și fapte”, „Adnotări critice” („Observări critice”), Mihail Dragomirescu și colaboratorii săi polemizează cu E. Lovinescu, Perpessicius, Aron Cotruș, Vladimir Streinu, Hortensia Papadat-Bengescu, Nichifor Crainic, cu revistele „Sburătorul”, „Universul literar”, „Gândirea” și „Contemporanul”. Atacurile cele mai vehemente – semnate Falanga – îl iau drept țintă pe E. Lovinescu (*A doua obiectivitate neobrăzată a d-lui Lovinescu*, 8/1926, *Ignoranța criticului-bagatelă*, 11/1927). Articole polemice scriu și Radu Bucov (*Retorismul sau Ce nu știe criticul-bagatelă, Lovineștiane sau nigerisme*), N.I. Russu (*Lipsa de seriozitate*), Scarlat Struțeanu (*Evoluția criticii contemporane sau Critica evolutivă a d-lui Eugen Lovinescu*). Nu sunt trecuți cu vederea nici Vladimir Streinu, Camil Baltazar, G. Nichita, Sanda Movilă ș.a., membri ai cenealului Sburătorul. N. I. Russu mai semnează articolul *Pe marginea ortodoxismului d-lui Crainic* (52/1929), în care se războiește cu „Gândirea”. Pe lângă polemicile purtate împotriva curentelor moderniste, Mihail Dragomirescu s-a ocupat, în cadrul rubricii „Istoria spiritului românesc în secolul al XX-lea”, de poporanism, de ideologia sămănătoristă și de *Curențele mai nouă în literatura română*. Pentru a promova tezele esteticii proprii, el creează o rubrică specială, „În Empireu”, în care clasicii literaturii române – Eminescu, Creangă, Caragiale, Vlahuță, Maiorescu, Delavrancea – „își exprimă” părerea asupra unor probleme estetice și de ideologie literară într-un fel de convorbiri imaginare. Numărul 43/1928 este dedicat lui Mihail Dragomirescu, la împlinirea a șaiszeci de ani. Literatura susținută de revistă este ilustrată în rubrica „Antologia «Falangei»”, în care sunt prezentați și publicații

poetii St. O. Iosif, D. Anghel, Ion Pillat, Al.T. Stamatiad, Mihai Codreanu, Victor Eftimiu, Radu Gyr, George Gregorian, prozatorii Mihail Sadoveanu, I.Al. Brătescu-Voinești, Ion Popovici-Bănățeanul, I.A. Bassarabescu, Calistrat Hogăș, Liviu Rebreanu (cu un fragment din *Ion*), dramaturgii Mihail Sorbul, Al. Davila. Au mai colaborat cu versuri Radu Bucov (cu fabule), George Voevidca, Ion Gane, Gh. Tuleș, George Dumitrescu, Radu Comșa, Ioan I. Ciorănescu ș.a. Prozatorii revistei erau Savin Constant, George Acsinteanu, Valeriu I. Grecu. **F.** a deschis rubrica „Mugurii” talentelor tinere, printre care Gh. Tuleș, Pavel Nedelcu, Arsenie Tudor, Ilarie Bardeș, Barbu Emandy. Articolele de la rubrica „Cronica dramatică” sunt semnate de Radu Bucov, Raul Teodorescu și N.N. Crețu, iar rubrica permanentă „Revista revistelor” este susținută de N.I. Russu. Critică de artă semnează G. Talaz și Eugen Ionescu. Alți colaboratori: Const. Goran, Mircea Damian, C. Sandu-Aldea, G. Baiculescu. C.A.

FALANGA, revistă care a apărut la București lunar, între 25 decembrie 1937 și 20 ianuarie 1941, cu subtitlul „Muncă – naționalism – creștinism”, director fiind I. Mateescu-Mate; de la numărul 20/1940 director e Horia Filip, iar subtitlul devine „Săptămânal scris în duhul omului nou”. Orientarea este pronunțată de dreapta, revista dorindu-și a fi „un bici de foc [ce] va lovi fără cruțare” (I. Mateescu-Matei, *Trezește-te, frate muncitor*) și acordând un loc important elogiului legionarismului. Colaborează cu poezii Virgil Carianopol, Mircea Gregorian, Radu Gyr, Ion Caraion, Petre Paulescu, Aurel Chirescu, Șerban Bascovici, Ion Frunzetti, Constantin Scrima, Ion Barbu (*Tindă biserică din Jupânești*, 23/1940), Vasile Postecă, Petre Bucșa, Coca Farago, Ion Apostol Popescu, Const. Milea, Al. Lungu, Dragoș Vicol, Victor Săhleanu. M.Pp.

FAMA LIPSCHII PENTRU DAȚIA, publicație săptămânală apărută la Leipzig din iunie până la sfârșitul anului 1827. Este prima gazetă editată în limba română. Redactori au fost I.M.C. Rosetti (din Țara Românească) și Anastasie I. Lascăr (din Moldova), ambii studenți la medicină. Inițiativa era însă a unui grup de boieri munteni, în fruntea căruia se afla Dinicu Golescu și care a susținut financiar întreprinderea. Demersurile făcute până atunci în Transilvania și în Principate pentru a se obține o aprobare de înființare a unei gazete românești nu primiseră un răspuns favorabil din partea autorităților. De aceea, Dinicu Golescu, convins de însemnătatea pe care presa o are în viața socială și intelectuală a unui popor, recurge la această soluție. Între sprijinitori se numără și negustori din București sau Focșani. Anunțând apariția publicației, Rosetti sublinia că redactorii sunt însuflețiți de dragostea de „nație”. Primul număr, al cărui titlu este „Fama Lipschii”, conține, alături de un editorial scris de Rosetti, informații în legătură cu evenimentele politice din Rusia, Grecia, Turcia, rubrica „Mistele” sau „Adunări de ici și de colo” și o biografie romanțată a lui Ali Pașa de Ianina. Cu cel de-al doilea număr, titlul gazetei devine „Fama Lipschii pentru Dația”. Articolul de

fond, care îi aparține tot lui Rosetti, propune o reformă a ortografiei românești, vizând simplificarea și unificarea scrisului în scopul „creșterii culturii”. În numerele următoare, Rosetti mai publică articole dedicate literaturii sârbești, rezumate ale știrilor politice luate din periodicele germane ș.a. A. I. Lascăr colaborează cu articole de popularizare științifică. Gazeta, din care câteva numere i-au parvenit și lui Goethe, și-a încetat apariția înainte de a fi găsit ecoul cuvenit în provinciile românești, din cauza morții premature a lui I.M.C. Rosetti. R.Z.

FAMILIA, revistă culturală și literară care a apărut la Pesta și apoi la Oradea între 5 iunie 1865 și 31 decembrie 1906. Redactor responsabil, proprietar și editor a fost Iosif Vulcan. În primul an (până la 25 iunie 1866), **F.** a ieșit de trei ori pe lună; în anul următor devine săptămânală (până la 31 iulie 1867), apoi un număr va ieși la opt zile, iar de la 8 decembrie 1868, din nou săptămânală; între 1 ianuarie 1878 și 27 septembrie 1881 se tipărește de două ori pe săptămână, pentru ca în anii următori, redevenind săptămânală, să nu-și mai schimbe periodicitatea. Ultimul număr editat la Pesta datează din 20 aprilie 1880; cel următor, din 27 aprilie 1880, se editează la Oradea, unde se stabilește și Vulcan și unde revista va apărea în continuare. Experiența de publicist și de redactor, pe care o câștigase prin colaborarea la „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, „Aurora română”, „Umoristul” ș.a., i-a servit lui Iosif Vulcan atunci când s-a hotărât să scoată o revistă literară proprie. La începutul lunii aprilie 1865, adresa Prefecturii Poliției din Pesta

o cerere pentru editarea unei publicații periodice. El schitează cu acest prilej și un program editorial, așa cum, probabil, pretindeau autoritățile. Revista își propune, potrivit declarației redactorului, să contribuie la răspândirea unor cunoștințe generale, mai ales de artă și literatură; orice luare de poziție politică este exclusă; intenția lui Vulcan e de a tipări literatură originală și traduceri, articole biografice, contribuții de istorie, lingvistică sau estetică, scrise în „stil ușor”. O completare a acestui program sumar este făcută într-o scrisoare din 9 aprilie 1865, pe care Vulcan o adresa lui G. Barițiu, ale cărui inițiative sociale și publicistice îi vor servi întotdeauna ca model. Revista, scrie Vulcan, va fi „enciclopedică și beletristică”. Trei zile mai târziu, la 12 aprilie, el primește aprobarea autorităților, și la 1 mai 1865 apare numărul de probă, însoțit, cum se obișnuia, de o listă de prenumerați. O lună mai târziu Vulcan scoate primul număr, în care reia, în bună parte, materia din numărul de probă. Barițiu colaborează cu o povestire, *Eroina de la Gaëta*, Vulcan dedică un articol românului macedonean Nicolae Jiga, prin al cărui sprijin bănesc se vor acoperi multă vreme deficitele revistei, Aron Densusianu publică versuri, iar Iulian Grozescu, o nuvelă istorică. În cadrul altor rubrici sunt tipărite traduceri din literatura franceză (fragmente din romanul *Columba* de Al. Dumas), un articol despre asasinarea președintelui Abraham Lincoln, o „revistă socială”, știri literare și artistice, informații „din străinătate”, jocuri distractive etc. La **F.** vor mai funcționa ca redactori, de-a lungul timpului, Iulian Grozescu, Al. Moldovan, V. Popp, I.C. Drăgescu, Francisc Hossu-Longin și, după 1900, Emil Isac. În „revista socială” din întâiul număr, precum și cu alte ocazii, Iosif Vulcan aduce noi precizări în legătură cu direcția pe care o va urma: publicația se va adresa familiei, cu intenția de a contribui la „dezvoltarea spiritului național” și la „dezvoltarea și lățirea culturii naționale”. Afirmatia, care revine de mai multe ori, potrivit căreia **F.** se va feri de politică este, fără îndoială, o declarație formală, făcută pentru a se câștiga bunăvoința autorităților și, poate, pentru a atrage cititorii indiferenți la frământările politice ale epocii. În ceea ce privește organizarea materialului publicistic și denumirea rubricilor, un model pare să fi fost găsit în unele publicații similare care apăreau atunci la Budapesta, în limba maghiară (mai ales „Nefelejts”). O noutate, deși unele precedente existau în publicațiile lui I. Heliade-Rădulescu (în primul rând în „Curier de ambe sexe”) sau în acelea ale lui Barițiu, este atenția acordată problemelor femeii și locul oferit întotdeauna colaboratoarelor: Maria Bosco-Suciu, Constanța Dunca-Schiau, Sofia Vlad-Rădulescu, Lucreția Suciu-Rudow, Matilda Cugler-Poni, apoi Constanța Hodos, Sofia Nădejde, Iulia Hasdeu, Virginia Micle-Gruber, Elena Niculiță-Voronca, Elena Zaharia, Maria Ciobanu, Elena Sintion, Ana Ciupagea, Maria Baiulescu ș.a. Cu toată diversitatea de domenii abordate (istorie, filologie, artă, filosofie, pedagogie, științele naturii și medicină, geografie etc.), care a produs, în chip firesc, o anumită dispersare și o scădere a calității informației, chiar în limitele intenției de popularizare pe care o anunțase de la început Vulcan, enciclopedismul revistei s-a arătat a fi util mai

ales în perioada de până la 1880, când revistele specializate nu aveau încă publicul necesar. După această dată, și mai ales către sfârșitul secolului, **F.** pierde teren în fața unor gazete sau reviste cu o arie de preocupări mai restrânsă, dar tocmai prin aceasta cu mult mai multe posibilități de a adânci subiectele tratate („Orientul latin”, „Tribuna”, „Lucașfăru”). Alături de Iosif Vulcan, la rubricile de cultură generală ale revistei au colaborat, în decursul timpului, învățași și publiciști din toate provinciile românești, între care G. Barițiu, Timotei Cipariu, Al. Papiu-Ilarian, Al. Roman, Nicolae și Aron Densușianu, N. Petra-Petrescu, Gh. Sion, B.P. Hasdeu, I.G. Sbiera, G.I. Ionescu-Gion, At.M. Marienescu, N. Iorga, Iosif Blaga ș.a. Același efort de reunire a colaboratorilor s-a manifestat în toate privințele: folclor, beletristică, istorie și critică literară. În acest fel, urmând tradiției de la „Gazeta de Transilvania”, **F.** a militat pentru crearea condițiilor necesare realizării unei unități spirituale a românilor. Revista a publicat literatură populară culeasă nu numai din zonele Transilvaniei, dar și din Banat, Bucovina, Moldova și Muntenia. Fără să se arate în mod consecvent interes pentru aspectul riguros al colecțiilor, deși At. M. Marienescu a tipărit și aici apelul său și instrucțiunile adresate către culegătorii de folclor, s-au dat tiparului, din 1866, sub titulatura generală *Datinile poporului român*, basme, povești, legende și snoave, balade, doine și strigături, descântece și texte privind credințele, tradițiile, obiceiurile sociale și juridice etc. În paginile revistei au publicat, cu mici excepții, cei mai cunoscuți folcloriști români ai secolului al XIX-lea: At.M. Marienescu, S.Fl. Marian, G. Dem. Teodorescu, Petre Ispirescu, D. Stăncescu, Andrei Bârseanu (în colaborare cu Jan Urban Jarnik), Elena Niculiță-Voronca. Li se adaugă Gr. Sima al lui Ion, O. Poruțiu, I.T. Mera, Al. Tuducescu, L. Bota, N. Petra-Petrescu, S. Liuba și A. Iana, S. Manguica și mulți alții. Alături de materialul propriu-zis, mai ales după 1875, au apărut și articole, fie în legătură cu importanța folclorului pentru cultura română, fie tratând caracteristicile diverselor specii ori ocupându-se de muzica populară, de etnografie sau de folclorul altor popoare, scrise de Gr. Silași, Iosif Vulcan, V. Ranta-Buticescu, At.M. Marienescu, S. Manguica, Nicolae și Aron Densușianu. Cu o perseverență demnă de laudă, de asemenea în spiritul tradiției gazetelor lui Heliade, Kogălniceanu sau Barițiu, **F.** a urmărit discuțiile în jurul limbii literare și al sistemului ortografic. Poziția lui Vulcan s-a bazat întotdeauna pe principiul unificării limbii pe baza graiului viu, ca o treaptă către unificarea culturală și națională. Revista a avut în permanență rubrici destinate cultivării limbii: „Salon”, „Conversare cu cetitoarele”, „Să ne curățim limba”. Vulcan a ezitat la început între exigențele etimologice ale lui Timotei Cipariu, exagerările puriste sau de altă natură și îndrăzneala sistemului ortografic propus de Titu Maiorescu. Dar s-a aliniat cu timpul, după 1880, orientării maioreștiene, nu fără a-și manifesta și unele rezerve, care se vor face simțite în ortografia adoptată de revistă.

Domeniul în care **F.** și-a câștigat merite incontestabile rămâne cel al literaturii. Interesul arătat beletristicii are și o latură subiectivă. Iosif Vulcan era, în 1865, un om cu veleități

literare și cu proiecte ambițioase. Ceea ce primează însă este înțelegerea necesităților vremii. Revista apare într-o epocă de puternice frământări naționale. Realizarea îndreptățitelor deziderate ale românilor transilvăneni depindea în bună măsură de capacitatea de organizare și de folosire a energiilor. Publicația lui Vulcan va avea în această direcție, până la apariția „Albinei Carpaților” și a „Tribunei”, realizări deosebite, depășind repede stadiul unei reviste regionale și obținând colaborări de la publiciști și scriitori români de pretutindeni. Ideea care a predominat în alegerea literaturii publicate a fost aceea a afirmării egalității pe toate planurile a românilor cu celelalte popoare din Imperiul Austro-Ungar, a legitimității revendicărilor românești. Într-o perioadă de început, Vulcan se îndreaptă către autorii pașoptiști, transilvăneni sau din Principate, a căror activitate și creație o face cunoscută, obținându-le, totodată, colaborarea (G. Barițiu, T. Cipariu, V. Alecsandri, D. Bolintineanu). Prin **F.**, poezia lui Alecsandri a continuat să pătrundă în Transilvania, circulând în toate mediile. Revista a constituit, în același timp, un îndemn către activitate literară pentru tinerii intelectuali ardeleni. Iulian Grozescu, Aron Densușianu, I.C. Drăgescu, Tit Chitul, Miron Pompiliu, V.B. Muntenescu, Justin Popfiiu, V. Ranta-Buticescu, I.Al. Lapedatu, Maria Bosco-Suciu și atâția alții s-au strâns în jurul **F.**, colaborând cu versuri, nuvele și romane, cu publicistică pe cele mai variate teme, cu articole de critică și istorie literară. Beletristica primilor ani se caracterizează printr-o juvenilă înflăcărare romantică, temele fiind alese cu deosebire din istorie. Este o literatură tendențioasă, uneori polemică, și din această cauză cu evidente exagerări, de multe ori nerealizată artistic, apropiată câteodată, sub aspectul formei, de creația populară. Cu timpul, sub influența ideilor junimiste, dar și prin contactul cu viața artistică de peste munți, Vulcan devine mai exigent, mai ponderat, iar calitatea colaborărilor sporește. Începe să publice o nouă generație de scriitori transilvăneni, în frunte cu I. Slavici și G. Coșbuc, alături de care colaborează Virgil Onițiu, Elena din Ardeal, I. Pop-Reteganul, A. Bârseanu, Viora din Bihor, T.V. Păcățian, Ecaterina Pitiș, Gr. Sima al lui Ion, Petre Dulfu ș.a. Se obține tot mai des și participarea unor scriitori de peste munți

Foaia enciclopedică și beletristică cu ilustrații.

Preț	500	Nr.	1	Cursul	1
1865				anual	

Editura Enciclopedică și Beletristică cu ilustrații
 Strada lui Leopold Nr. 18
 București

(V.A. Urechia, Gh. Sion, Iacob Negruzzi, Gh. Tăutu, Th. Șerbănescu și Carol Scrob, D.C. Ollănescu-Ascanio, Gr.H. Granda, apoi Al. Macedonski, Matilda Cugler-Poni, Veronica Micle, Duiliu Zamfirescu, Al. Vlahuță ș.a.), se reproduce din operele unor mari scriitori (I. Creangă, I.L. Caragiale). În jurul lui 1900, este rândul altor tineri să publice în paginile revistei: mai întâi G. Bogdan-Duică, Sextil Pușcariu, Ilarie Chendi, Al. Ciura și St.O. Iosif, urmați de Zaharia Bârsan, Emil Isac, I. Agârbiceanu și O. Goga din Transilvania, iar din România, de I.I. Roșca, A. Stavri, Gheorghe din Moldova, Petru Vulcan, Radu D. Rosetti, H.G. Lecca, G. Murnu. Spre deosebire de alte publicații literare sau politice („Gazeta Transilvaniei”, „Tribuna”), în ale căror pagini a apărut o literatură încadrată, în ansamblul ei, în așa-numitul realism popular, beletristica din **F.** are un caracter eterogen, în linia orientării generale a lui Iosif Vulcan. Coloanele revistei au fost deschise tuturor orientărilor și tuturor colaboratorilor (de unde și marile fluctuații de valoare artistică), într-o simbolică încercare de cuprindere a majorității aspectelor vieții intelectuale românești. Semnificativ este și faptul că de **F.** se leagă debutul sau începutul consacrării unor scriitori ca Miron Pompiliu, M. Strajanu, Al. Tuducescu, I.A.I. Lapedatu, G. Coșbuc, O. Goga și, în primul rând, Mihai Eminescu. În februarie 1866, la puțină vreme după moartea lui Aron Pumnul, Vulcan primește din Cernăuți, de la un adolescent în vârstă de șaisprezece ani, care semna Mihai Eminovici, o scrisoare ce însoțea mai multe poezii. Prima, *De-aș avea...*, apare în numărul 6 din 9 martie 1866, cu o succintă recomandare a redactorului („Cu bucurie deschidem coloanele foaiei noastre acestui june numai de 16 ani, care cu primele sale încercări poetice trâmise nouă ne-a surprins plăcut”). Alte versuri eminesciene vor fi publicate în mai 1866. Este vorba de poezia *O călărire în zori*, pe care o urmează, în iulie același an, *Din străinătate*. Nuvela *Lanțul de aur* a scriitorului suedez Onkel Adam, tradusă de Eminescu, apare în lunile octombrie și noiembrie 1866. Între timp, ies la lumină poeziile *La Bucovina*, *Speranța* și *Misterele nopții*. Colaborarea poetului continuă în anul următor cu alte două poezii (*Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie* și *La Heliade*), în anul 1868 cu încă două (*La o artistă* și *Amorul unei marmure*), iar în anul 1869 cu *Junii corupți* și *Amicului F.I.* Alte poezii Eminescu va mai da în 1883 (*S-a dus amorul...*, *Când amintirile...*, *Adio, Ce e amorul?*, *Pe lângă plopii fără soț*, *Și dacă...*). În 1885 Vulcan îi publică *Din noaptea*. Din 1883, anul îmbolnăvirii poetului, **F.** a inserat mereu știri în legătură cu starea sănătății lui, precum și articole, unele reproduse din alte gazete, de analiză a poeziilor sau amintiri trimise de cei care îl cunoscuseră. În ianuarie 1885, un număr al revistei, dedicat lui Eminescu, avea în sumar un articol în care Vulcan evocă începuturile colaborării acestuia. După moartea lui Eminescu se scoate un număr comemorativ, iar zece ani mai târziu, în 1899, publicația îi închină un cuprinzător număr omagial. Contribuția **F.** este meritorie și în sectorul criticii literare. Primul critic al revistei este, fără îndoială, însuși Iosif Vulcan. El imprimă, de altfel, contribuțiilor critice (note bibliografice și recenzii, articole polemice și cronici literare) un stil, deosebit de cel al periodicelor din

România, cu o anume predilecție pentru retorism, cu o eleganță a argumentării, dar și cu izbucniri polemice. În această manieră vor scrie și Aron Densușianu, ale cărui violențe aveau să-i aducă multe inimizități, și M. Strajanu, iar mai târziu, I.V. Barcianu, Iosif Blaga și Al. Ciura. O notă nouă, mai îndrăzneată, mai modernă, aduc Ilarie Chendi și I. Scurtu, cărora li se adaugă Septimiu Sever Secula, I. Hodoș sau Sextil Pușcariu. Alte colaborări vin de la G.I. Ionnescu-Gion, Al. Vlahuță și N. Iorga. Se reproduc și articole de Titu Maiorescu, B.P. Hasdeu, C. Dobrogeanu-Gherea. Cronica dramatică este ilustrată mai ales de Vulcan, prolific autor dramatic și inițiator al mișcării pentru teatrul românesc în Transilvania, de Emilia Lungu, Sofia Vlad-Rădulescu, M. Strajanu, iar mai târziu de Ilarie Chendi și Sextil Pușcariu. Un loc bine determinat l-a ocupat în economia revistei, încă de la numărul de probă, literatura străină. Registrul traducerilor este variat și atestă informația largă a redactorului. Calitatea lor, în schimb, nu este întotdeauna mulțumitoare. S-a tradus din literaturile antice (Sappho, Anacreon, Vergiliu, Horațiu, Ovidiu ș.a.), din literatura italiană (Dante, Petrarca, Carducci, A. Fogazzaro, Ada Negri, D'Annunzio și Matilde Serao), germană (Lessing, Goethe, Schiller, Uhland, J.L. Tieck, Th. Storm, H. Sudermann, A. Schopenhauer), rusă (Pușkin, Gogol, Tolstoi, Turgheniev, Dostoievski, Cehov, Maxim Gorki și Leonid Andreev), poloneză (A. Mickiewicz și H. Sienkiewicz), din literaturile nordice (Ibsen, Björnsterne Björnson, H. Chr. Andersen, Selma Lagerlöf), din literaturile engleză și americană (Young, Byron, Dickens, R. Kipling, O. Wilde, E.A. Poe, H.W. Longfellow, W. Irving, W. Whitman, Mark Twain ș.a.), belgiană (Maeterlinck), maghiară (Petőfi, Vörösmarty Mihály, Arany János, Jókai Mór ș.a.). Cele mai multe tălmăciri s-au făcut însă din literatura franceză. În lista scriitorilor traduși sunt incluși autori de orientări variate și din epoci diferite, începând cu marii scriitori clasici și sfârșind cu romancierii naturaliști: La Fontaine, Corneille, Racine, Molière, Rousseau, Voltaire, Beaumarchais, Lamartine, Balzac, Al. Dumas, Al. Dumas-fiul, Victor Hugo, Ponson du Terrail, Jules Verne, François Coppée, Guy de Maupassant, Émile Zola, Anatole France, Alphonse Daudet, Sully Prudhomme ș.a. **F.** a ilustrat, pe întinderea unei jumătăți de secol, lupta românilor transilvăneni pe tărâm politic și cultural pentru realizarea idealurilor naționale. Revista a devenit astfel, așa cum scria Iosif Vulcan în *Înceierea* din ultimul număr apărut în 1906, o „oglină fidelă a evoluției noastre intelectuale”.
R.Z.

FAMILIA, revistă culturală și literară apărută la Oradea din martie 1926 până în februarie 1929 (seria a doua) și din martie 1934 până în august 1940 (seria a treia), ca o continuare a publicației editate de Iosif Vulcan în 1865. Redactor responsabil și proprietar este G. M. Samarineanu. Până în decembrie 1926 **F.** apare lunar, în anul următor, o dată la două luni și chiar la trei luni, în 1928 apare bilunar, iar în 1929 se publică numai un număr; din 1934 apare lunar. Între cele două serii ale revistei există o mare deosebire, seria a doua continuând mai degrabă

direcția revistei-magazin editate de Iosif Vulcan, pentru ca seria a treia să fie o publicație literară, una dintre cele mai importante ale momentului interbelic. Colaboratorii la această din urmă serie sunt în general tineri ce vor deveni nume literare marcante, iar direcția critică este susținută de Octav Șuluțiu, care aduce colaboratori importanți, precum Eugen Ionescu, Mircea Eliade, E. Lovinescu ș.a. Cele două serii sunt susținute cu fonduri de G. M. Samarineanu, el însuși poet și romancier. Începând din 1926 sunt prezenți cu proză scurtă Cezar Petrescu (*Admiratorii naturii, Natura, natural, Domnul Sgârcea, Taina, Sfârșit de vacanță, Solitudine, Duduia Gaița*), Gib I. Mihăescu (*Vin nou*), Ion Dragu (*Culegătorul de fluturi, Resemnare, Păianjenul roșu*) ș.a. Colaborează cu versuri Ioan I. Ciorănescu (*Fântâna*), căruia postum îi apar poeziile *Felinarul, Scrisoare de fizic, Păr blond*, George A. Petre (*Ciripire de primăvară, Apus*), Nuși Tulliu ș.a. Publică poeme în proză Emil Isac (*Poem în proză, Căderea frunzelor, Toamna*) și I. Peltz (*Nopti vechi*). „Cronica teatrală” apare cu intermitențe (semnează T. Albani și P. Coroiu), o frecvență mai mare având rubrica „Cronica literară”, susținută de George A. Petre (semnează cu pseudonimul Emin Asan) și G. M. Samarineanu (sub pseudonimele Misa și M. San-Marino). Aici nu se afirmă un spirit critic bine individualizat, părerile cronicarilor fiind, de regulă, racordate la opiniile consacrate sau reducându-se la scurte rezumate ale cărților în discuție. Se recenzează *Istoria literaturii române contemporane* de E. Lovinescu, *Concert din muzică de Bach* de Hortensia Papadat-Bengescu, *Linști de schituri* de Radu Gyr. La rubrica „Reviste” sunt inserate scurte note de prezentare a unor numere din „Gândirea”, „Universul literar”, „Viața literară” sau din reviste franceze, italiene și maghiare. Rubrica „Note” cuprinde date biografice ale unor scriitori și informează despre apariția de cărți și periodice. Ca orice publicație magazin, **F.** are și o rubrică de anecdote, intitulată „De clacă”, la care ulterior se va renunța. Traducerile reprezentă o preocupare constantă a redactorilor. Apar tălmăciri din literatura persană (Hafez transpus de Florica M. G. Samarineanu, care semnează Flori-Sam), engleză (Oscar Wilde tălmăcit de Al. T. Stamatiad), maghiară (Ady Endre în versiunea lui George A. Petre și Jókai Mór transpus de I. G. Dimitriu), franceză (Victor Hugo tradus de Tache Papahagi), germană (Heinrich Heine tălmăcit de I. Constantinescu-Delabăia). Caracterul militant al revistei este afirmat de Vasile Cotruș în *Cuvânt înainte* din numărul 1/1926 al **F.**, a cărei activitate va avea în vedere „luminarea și întărirea prin cultură a acestui popor”, „păstrarea la baza organizațiunii noastre sociale a ideii naționale, stărpirea tuturor curentelor dizolvante de stat”. Sunt propuse două direcții de afirmare a conștiinței românești: întemeierea de instituții culturale și combaterea iredentismului maghiar. Înființarea Teatrului de Vest, la mijlocul anului 1928, constituie și rezultatul campaniilor susținute de **F.**, a numeroase articole de sprijinire a acestei inițiative (*Teatrul românesc de la Oradea, Ofensiva culturală, Deschiderea Teatrului de Vest*). Într-o serie de articole semnate de Al. Keresztury-Olteanu (*Între București și Budapesta*) și de George Bota (*Unificare sau armonizare?, Renașterea naționalismului*), se

combate propaganda maghiară ce urmărea revizuirea Tratatului de la Trianon. Preocupările pentru emanciparea femeii, o orientare privilegiată a seriei de până la 1906, revin prin mai multe însemnări și articole (*Femeia în familie și societate* de Vasile Cotruș, *Feminism și feminitate* de Natalia Negru ș.a.). Se cultivă culoarea locală prin evocarea de personalități (*Iosif Vulcan, Doi ctitori* de G. M. Samarineanu, *Dr. Ioan Lupas* de N. T. Ionescu ș.a.), prin articole istorice (*Organizațiile voievodatelor și cnezatelor la românii din Crișana* de E. Țigu, *Diecii și preoții din trecutul românilor bihoreni*) sau prin consemnarea evenimentelor socio-culturale din provincie (*Astra în 1926* de George Bota, *Universitatea liberă „E. Gojdu”* de Teodor Neș ș.a.). Seria a treia, purtând subtitlul „Revistă lunară de cultură”, adună în colegiul de redacție mai vechi colaboratori, precum George Bota, Emil Isac, Ion Th. Ilea, Al. Olteanu, Cezar Petrescu ș.a. Orientarea revistei rămâne tot naționalistă, dar prin promovarea unei literaturi de mai bună calitate și prin diversificarea tematicii se pierde caracterul de revistă magazin. Gheorghe Tulbure deschide acum primul număr, evidențiind obiectivele redactorilor: „Îndrumători ai spiritelor către frumusețile pure și armoniile superioare ale artei, am dori să așezăm slova românească la locul de cinste. Nu ne paște deci gândul să dăm directive, să creăm curente și opinii literare”. Publicația are colaboratori de pretutindeni, depășind „limitele orizontului spiritual provincial”, cum anunță Gheorghe Tulbure, care evidențiază și orientarea tradiționalistă a **F.**: „Rămânem credincioși adevărurilor de credință ale catehismului literar de pură esență națională. Tradiționaliști, vom ține pas cu vremea.” Cel mai bine reprezentate în paginile revistei sunt proza, studiile de istorie și teorie literară și eseurile. Eugen Ionescu colaborează cu *Jurnal* (5-6/1934), *Fantomele* (9-10/1936) și *Emil îndrăgostit* (10/1937). Se publică proză de Gib I. Mihăescu (*Căutând dreptatea*, 8/1934, *Împrecinații*, 4/1935, *Galoanele de argint*, 10/1935), Ion Agârbiceanu (*Prescurărița*, 2/1935, *Singură*, 9-10/1936), Panait Istrati trimite fragmentul *Călugări de la Sfântu-Munte*, care va intra în volumul *În lumea Mediteranei* (8/1934), Mircea Eliade colaborează cu studii și eseuri (*Pentru cultură și contra politicii culturale*, 3/1934, *Tehnica și educația culturii spiritului*, 4/1935, *Reverie și automatism mental*, 5-6/1935, *Contemplația*, 7-8/1935, *Maica Domnului*, 6/1936), iar Constantin Noica cu esul *Împăcare cu lumea* (9-10/1936). Lucian Blaga publică *Orizonturi temporale* (5-6/1935, fragment din *Orizont și stil*), iar Tudor Vianu articolul *Între individual și general* (7-8/1936, fragment din volumul *Filosofie și poezie*). Articole de filosofie semnează Mircea Vulcănescu (*Filosofia lui Freud*, 2/1935) și Vasile Lovinescu (*René Guénon*, 3/1935). Dintre studiile de critică și istorie literară se remarcă articolele lui Ovidiu Papadima (*Naționalismul lui Alecsandri*, 6/1936, *Calistrat Hogaș și lumea lui*, 10/1937), studiul lui Nicolae Steinhardt *Gânduri despre câțiva scriitori englezi* (1-2/1940). Trebuie menționat și un controversat studiu al lui N. Davidescu, *Ultimul ocupant fanariot sau Inaderența lui Caragiale la spiritul românesc* (1/1936, reluând un articol din „Cuvântul liber”), ceea ce indică faptul că nu se impunea colaboratorilor o direcție unică. I. Peltz semnează *Considerațiuni asupra*

romanului, Victor Eftimiu abordează subiectul traducerii autorilor români în limbile de circulație internațională (*Problema traducerilor*), Petru Comarnescu discută despre *Epopeea muncii americane*, Al. Busuioceanu analizează *Pictura românească modernă*, ilustrând astfel o paletă largă de preocupări socioculturale. La rubrica „Părerii” apare cronică lui Constantin Noica la volumul *Pe culmile disperării* al lui Emil Cioran (5-6/1934). Poezia este și ea bine reprezentată: E. Lovinescu trimite câteva poezii inedite scrise în franceză de Hortensia Papadat-Bengescu și semnează o prezentare a poetei (3/1935). Se publică poeme de Ștefan Baciu, Horia Stamatu, Radu Gyr, Emil Isac, Victor Eftimiu, Giuseppe Cifarelli, Petre A. Petre, Nuși Tulliu ș.a. Aprecierea critică a literaturii din epocă aparține îndeosebi lui Octav Șuluțiu, care susține consecvent rubrica „Cronici (Scriitori și cărți)”. Criticul recenzează majoritatea aparițiilor editoriale importante ale momentului: *Șantier*, *Hulișanii* de Mircea Eliade, *Donna Alba* de Gib I. Mihăescu, *Opera lui Mihai Eminescu* de G. Călinescu, *Orizont și stil* de Lucian Blaga, *Logodnicul* de Hortensia Papadat-Bengescu, *Cărticică de seară* de Tudor Arghezi, *Avram Iancu* de Lucian Blaga, *Orașul cu salcâmi* de Mihail Sebastian, traducerea în proză făcută de E. Lovinescu după *Odissea* lui Homer ș.a. Rubrica „Note (Idei-Oameni-Fapte)”, alcătuită după modelul din „Gândirea”, conține cronici, consemnează evenimente culturale și portrete de scriitori (bunăoară, Mateiu I. Caragiale evocat de Octav Șuluțiu). Rubrica „Revista revistelor” prezintă numere din publicații românești („Revista Fundațiilor Regale”, „Gândirea”) franceze („La Nouvelle revue française”, „Esprit”, „Les Nouvelles littéraires”) și maghiare. Pe lângă aceste rubrici fixe există și altele, ce apar neregulat: „Clujul pe răboj”, sâșinut de Vladimir Nicoră, „Cronica mărunț” sau „Cărți vechi”. O rubrică temporară este și „Figuri bihorene”, susținută de Teodor Neș, unde apar articole despre Iosif Vulcan, Lucreția Suciu-Rudow ș.a. Evocarea unor personalități istorice și culturale constituie o preocupare ilustrată și de N. Iorga, care semnează articolul *Un om de sinceritate: Mihai Viteazul* (5/1936), ce reproduce textul unei conferințe ținute la Târgoviște în 1935, ori de Tiberiu Moșoiu (*Neculai Milescu Spătarul*, 4/1935), Ovidiu Papadima (*Ilariu Dobridor*, 5/1936) ș.a. Deschizându-se spre literatura din toate provinciile românești, **F.** nu ignoră problemele locale. Semnificativă este ancheta *Ne putem înțelege noi și unșurii?* (5-6/1935), inițiată de G. M. Samarineanu, la care răspund Lucian Blaga, Camil Petrescu, Mihail Sadoveanu, Victor Eftimiu, Romulus Dianu ș.a. Traducerile sunt acum mai puțin numeroase, remarcându-se *Sonete* de Michelangelo în versiunea românească a lui Al. Iacobescu (3/1934) și câteva proze de Rudyard Kipling, al căror tălmăcitor nu este menționat.

M.Dr.

FAMILIA, revistă apărută la București, lunar, între 1 ianuarie 1941 și februarie 1944, ca seria a patra a publicației „Familia”, înființată de Iosif Vulcan în 1865. Seria a treia și-a întrerupt apariția la Oradea în august 1940, ca urmare a Dictatului de la Viena. Ultimul număr editat la Oradea (7-8 din 1940) a fost

confiscat la graniță, puține exemplare fiind salvate. Având trează conștiința că aparține climatului literar și artistic al Transilvaniei, **F.** devine un simbol al destinului tragic al provinciei destrămate. Scopul său este regruparea forțelor intelectuale ardeleni la București și organizarea de redacții în principalele orașe ale Transilvaniei: Arad (Al. Negură, George A. Petre), Beiuș (George Bota, Titus L. Roșu, Iosif E. Naghiu), Sibiu (Victor Papilian, președintele Asociației Scriitorilor din Ardeal, Grigore Popa, Al. Dima, Paul Constant), Brașov (Octav Șuluțiu, Gh. Tulbure, C. Sassu, D. Gherghinescu-Vania). În primul număr este deplâns destinul celei mai vechi reviste românești care, la 75 de ani de existență, „se refugiază la București, izgonită din Oradea ei natală” (I. Lugoșianu). În același număr Liviu Rebreanu declară: „Pentru noi Transilvania nu poate exista decât în-treagă, trup din trupul nostru. Pentru alții ea reprezintă doar ambiții istorice sau castele feudale zidite din truda generoasă de robi români. Pentru noi înseamnă tot: trecut, prezent, viitor, ființă sau neființă.” Majoritatea articolelor și contribuțiilor literare au un caracter protestatar și combativ. Versurile sunt semnate de N. I. Herescu (*Cântec de jale*), Ion Minulescu (*Jalea paznicului*), George A. Petre, George Todoran, Iustin Ilieșiu, L. Dimulescu, Dimitrie Danciu, V. Copilu-Cheatră, Neculae Rusu, Ion Pillat (*Sonete*), Eugen Jebeleanu (*Veacul de grație*), Al. T. Stamatiaid, Claudia Millian, Ion Th. Ilea, Const. Salcia, Radu Gyr, iar proza de Ionel Teodoreanu (*Însemnări din Ardeal*), Victor Ion Popa (evocă oameni și locuri din Transilvania), Ion Marin Sadoveanu (fragment din romanul *Sfârșit de veac în București*), Ion Agârbiceanu, Victor Papilian. Articole dau Octav Șuluțiu (rubrica „Cronică literară”), Vasile Netea, M. G. Samarineanu, Dan Petrașincu („Jurnale ardelenesti”), George Todoran, N. Batzara, Ernest Bernale, Iosif E. Naghiu (*Eminescu și „Familia”*), Al. Hodoș, Zenovie Păclișanu, Septimiu Popa, Gr. Tăușan, Ion M. Neda. Sunt dedicate numere omagiale lui Iosif Vulcan, Ion Agârbiceanu, Octavian Goga, Nicolae Iorga. Mai colaborează D. Iov, Ion Ojog, Emil Zegreanu, Stelian Constantin-Stelian.

C.A.

FAMILIA, revistă care apare la Oradea, lunar, din septembrie 1965, ca seria a cincea a publicației „Familia” editată de Iosif Vulcan începând din anul 1865. Comitetul de redacție inițial e alcătuit din Alexandru Andrițoiu (redactor-șef), Traian Blajovici, Emanoil Enghel, iar din 1967 li se alătură Dumitru Chirilă și Radu Enescu (redactor-șef adjunct). Revista își propune să afirme valorile literaturii române în spiritul tradiției instituite de înaintașii săi. În ciuda compromisului la care este nevoită să recurgă prin materialele propagandistice abundente din deceniul '70-'80, publicația respectă criteriile riguroase ale selecției valorice. Are rubricile „Vitrina cu cărți”, „Cronică literară” (Gh. Grigurcu, Radu Enescu, Al. Cistelean, Ion Virgul Podoabă, Marcel Corniș-Pop, Valentin Tașcu, Ion Buduca, Marcel Petrișor), „Eseuri” (Mircea Zăciu, Nicolae Balotă, Ovidiu Cotruș, Ovidiu Drimba), „Morală și stilul” (Virgil Nemoianu), „Cronica ideilor”, „Cartea străină” (Traian Ștef), „Cronica elementară” (Ștefan Bănuțescu), „Lectura

poeziei" (Ștefan Aug. Doinaș), „Poșta redacției" (Ștefan Aug. Doinaș, Al. Cistelean), „Textul din text" (Marian Papahagi), „Cronica teatrală", „Cronica artistică" și „Cronica sociologică" (Traian Herseni), „Din lirica universală", „Texte și documente", „Dialogul «Familiei»". Versurile sunt semnate de Ștefan Aug. Doinaș, Radu Stanca, I. Negoieșcu, Cezar Ivănescu, Nichita Stănescu, Ana Blandiana, Florența Albu, Miron Radu Paraschivescu, Marin Sorescu, Dimitrie Stelaru, Augustin Pop, Dumitru Țepeneag, Constanța Buzea, Eugeniu Sperantia, Vlaicu Bârna, Ion Brad, Ion Horea, Constant Tonegaru, Anghel Dumbrăveanu, Al. Jebeleanu, Gh. Tomozei, Mihai Beniuc, N. Crevedia, Gh. Chivu ș.a. Proză publică Zaharia Stancu (fragment din romanul *Șatra*), Mircea Horia Simionescu, Augustin Buzura, Romulus Rusan, Bedros Horasangian, Radu Tudoran, Francisc Păcurariu, Vasile Rebreanu, Fănuș Neagu, Radu Țuculescu, Titus Popovici, Francisc Munteanu, Eugen Barbu, Nicolae Țic, Sorin Titel, Coriolan Gheție, iar eseuri, articole și studii de istorie și critică literară Ovidiu Cotruș, Radu Enescu, Nicolae Balotă, Eugen Simion (*Mircea Eliade și funcțiile povestirii mitice*, 3/1981), Nicolae Manolescu (*Introducere în opera Hortensiei Papadat-Bengescu*, 1/1980), I. Negoieșcu, Virgil Nemoianu, Petre Țuțea, Mircea Vulcănescu, Virgil Cândea (*Dimitrie Cantemir, biograf și memorialist al epocii sale*, 8/1973), Pompiliu Teodor (*Șantier Blaga*, 1/1966), Adrian Marino (*Criteriul modernității*, 3/1969), Mircea Popa (*Profil de romancier: Iosif Vulcan*, 9/1977), Cornel Regman, Gheorghe Grigurcu, Mircea Malița, Cornel Ungureanu, Ștefan Avădanei, Octavian Paler, Onisifor Ghibu (*Memorii. Lucian Blaga*, 6/1973, *Memorialistica lui Sextil Pușcariu*, 9 ș.u./1973), Mircea Muthu, Gabriel Țepelea, Ioana Em. Petrescu, Ion Pop, Elena Tacciu, Ștefan Borbély, Gh. Perian, Anton Cosma, Ion Simuț. Aici, în 1966, își face debutul Ileana Vulpescu, cu *Scrisoare către un necunoscut*, la rubrica „Cu bucurie deschidem coloanele noastre..." Sunt publicate inedite de Dan Botta, Ionel Teodoreanu, N. Labiș, Victor Papilian, G. Călinescu (traducerea juxtalinară din odele lui Horațiu, 12 ș.u./1966), V. Voiculescu, Ion Chinezu, Mircea Eliade, Emil Cioran, Tudor Arghezi (articole inedite, 12 ș.u./1987). În numărul 2/1968 este publicat proiectul *Istoriei literaturii române* de I. Negoieșcu și se deschide o anchetă pe marginea acestuia. Alte anchete: *10 scriitori despre teatru – 10 actori despre literatură* (3/1972), la care participă Marcel Angheliescu, Ion Caramitru, Al. Ivăsiuc, Aurel Dragoș Munteanu, Al. Paleologu, Sânziana Pop, Romulus Vulpescu ș.a.; *Ierarhia valorilor în actualitate. Opere reprezentative ale literaturii contemporane (1944–1988)* (8 ș.u./1988). Sunt incluse numeroase interviuri și dialoguri și nu sunt neglijate traduceri, mai cu seamă cele de poezie.

După ianuarie 1990 seria a cincea a revistei continuă să apară lunar la Oradea, sub coordonarea unui colectiv redacțional format inițial din Ioan Moldovan (redactor-șef), Crăciun Bejan, Dumitru Chirilă, Virgil Podoabă, Ion Simuț, Traian Ștef, cărora din ianuarie 1991 li se alătură Florin Ardelean și Tiberiu Ciorba. Constatând că „este vremea priorității imediatului politic [...], nu încă timpul răbdător al lecturii", redacția își propune să îmbine „temele literaturii cu cele ale actualității

civice, manifestându-se drept un combatant decis în favoarea idealului democratic". Profilul, prin tradiție, literar, și caracterul cultural enciclopedic vor fi menținute: pe lângă beletristică, critică și eseistică literară, traduceri, fiecare număr cuprinde rubrici de teatru, film, muzică, arte plastice, filatelie, sport, precum și articole pe teme economice. În dorința de reasezare a valorilor după noi repere, politica editorială urmărește participarea scriitorilor românilor din afara granițelor, difuzarea moștenirii interbelice (inclusiv reluarea unor articole din seriile interbelice ale revistei), editarea scriitorilor interziși și a materialelor respinse de cenzura comunistă, o intensă campanie de traduceri, astfel încât revista să contribuie direct la conturarea momentului cultural, nu doar la reflectarea lui. La rubrica „Pagini din literatura exilului", devenită „Recuperări", semnează Eugen Ionescu, Monica Lovinescu, Norman Manea, Ion Negoieșcu, Virgil Ierunca, Matei Călinescu, Ștefan Baciu. Reapare rubrica „Remember", inițiată în 1980 pentru republicarea unor articole din seriile interbelice semnate de autori afirmați la începutul anilor '30 și ulterior desființată de cenzură. Începând din septembrie 1990 se reiau articole de Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Emil Cioran, Mircea Vulcănescu, Constantin Noica. Sub titlul „Pagini cenzurate" sunt cuprinse interviuri, studii, eseuri ce nu au apărut la vremea lor, precum și fapte de pe traseul unor cărți prin vămile cenzurii, în fine, „eseistica acestui calvar": ședințe și referate, strategia dialogului cu forurile tutelare, profesionalismul, dar și abilitatea compromisiului, dureroase tăieturi. Dar principala preocupare a F. postdecembriste îl constituie un amplu program de promovare a valorilor literaturii române contemporane, concretizat în colocvii, anchete și concursuri. Astfel, pe parcursul mai multor numere (1,3-5/1990) sunt prezentate opiniile criticilor Victor Felea, Liviu Petrescu, George Pruteanu, Monica Spiridon, Marius Lazăr, Constantin Trandafir, Ioan Bogdan Lefter, Al. Dobrescu, Alex. Ștefănescu, Anton Cosma despre cele mai importante zece cărți de poezie, proză, eseu, critică și istorie literară din literatura română în perioada 1944-1988. Lansată în iulie 1988, cu o prefață de Ion Simuț, ancheta a fost stopată după numai două luni, fiind considerată de Consiliul Culturii „o manevră greșită a criticilor tineri, un atentat la integritatea literaturii române contemporane". În condițiile în care opțiunea critică se poate exprima acum fără echivoc, iar baza selecției a devenit mult mai bogată prin includerea literaturii exilului, reluarea colocviului evidențiază rolul criticii în selectarea și ierarhizarea valorilor literaturii române contemporane. Ov. S. Crohmălniceanu, Gheorghe Grigurcu, Dan C. Mihăilescu, Mircea Cărtărescu răspund întrebărilor lansate de colocviul *Fenomenul arghezian* (2,4/1990) despre posteritatea critică a poetului, despre o eventuală criză de receptare sau evaluare, despre influența operei argheziene asupra poeziei postmoderniste. În decembrie 1991, la rubrica sa permanentă „Departee-Aproape", Mircea Zăciu afirmă că opera lui Mircea Eliade se află la o răspântie a receptării. „Răspântia Eliade", sintagma lansată de articol, circulă cu repeziune și în numerele ulterioare revista deschide, într-un moment de evident succes editorial al scriitorului, ancheta privitoare la receptivitatea cititorului român față de opera lui

Eliade. Pe aceeași linie a interesului față de problemele literaturii contemporane și a reconsiderării semnificațiilor din perspectiva actualității se înscriu coloclviul *Obsedanta tranziție a prozatorului român* (10-11/1994), ocazionat de „Zilele revistei «Familia»”, ediția 1994, și cel intitulat *Generația '80. Reflecții și autorefecții* (6/1995) ce reia o parte din intervențiile participanților la simpozionul *Generație, avangardă, experiment* (Sighișoara, mai 1995). Rubrica „O carte în dezbatere”, înlocuită de „Lecturi deschise”, propune seriale de discuții asupra unor apariții ce se detașează ca repere editoriale: *Istoria critică a literaturii române* de Nicolae Manolescu, *Istoria literaturii române* de Ion Negoitescu, *Jurnalul fericirii* de N. Steinhardt, *Jurnalul* lui Mircea Zăciu. Încă din primii ani postdecembriști, în paginile revistei este intens discutată „memorialistica rezistenței”. Inițial abordată ca „tehnică și retorică a supraviețuirii”, pe măsura exploziei de memorii și jurnale, „literatura mărturisirilor” – „poate singura mișcare viabilă din proza de azi” – se conturează nu doar ca revelația literaturii de sertar, ci ca un fapt cultural de amploare ce merită a fi studiat din dublă perspectivă: critica memorialisticii și critica receptării. Colocviile *Literatura mărturisirilor* (10-11/1991), *Sertarul cu jurnale, jurnalul cu sertare* (3/1992), *Biografie și literatură* (2/1995) analizează tipologia formelor literare ale confesiunii, cauzele și efectele acestui fenomen cultural. Sunt semnalate interesul cititorului pentru culisele unui trecut fie ocultat, fie prezentat în mod deformat, dorința de recuperare a unei perioade cenzurate sau chiar interzise, deconspirarea minciunii. Totodată, interesul pentru istoria adevărată ce poate fi, în sfârșit, reconstituită generează setea de biografii pilduitoare, implicațiile justițiară decurgând firesc. Literatura memoriei devine o instanță morală demascatoare și acuzatoare atât a istoriei, cât și a ficțiunii oficiale publicate în totalitarism, pusă în relație cu „romanul obsedantului deceniu”, care oferise doar iluzia adevărului mărturisit. În primul număr din 1994, editorialul *Închiderea ziarului – deschiderea cărții* anunță un nou format și o nouă grafică a revistei, înlocuirea formatului de ziar cu cel de carte, realizându-se prin aceasta și „un racord cu seriile interbelice”. Inscripția de pe ultima copertă – „Familia: O revistă. O carte. O bibliotecă” – își află acoperire deplină în numerele de peste vară, de obicei duble, cuprinzând în special proze scurte (*Altă vară, alte proze*, 7-8/1995).

C.A., Il.C.

FAMILIA ROMÂNĂ, revistă săptămânală ilustrată apărută la Budapesta între 14 februarie și 30 septembrie 1908, sub conducerea lui Lucian Bolcaș, redactor, proprietar și editor; își întrerupe apariția între 20 iunie și 9 august 1908. Nu se anunță un program anume, redacția precizând doar intenția gazetei (ce nu se consideră o continuatoare a „Familiei”) de a oferi cititorilor „tot ce poate să dea de la sine și ce poate să adune de la alții” în materie de literatură destinată familiilor românești din Transilvania (Lucian Bolcaș, *Iosif Vulcan*). Se publică lirică, proză, traduceri. Poezia, prezentă în fiecare număr, este susținută de autori ale căror nume se întâlnesc în majoritatea gazetelor transilvănene de la începutul de secol XX: Horia

Petra-Petrescu, Ecaterina Pitiș, Emil A. Chiffa, Sebastian Stanca, Octavian Lupeanu, Aurelia Pop. Mai colaborează Tudor Pamfile, Nicolae Vulovici, I.C. Popescu-Polyclet. Proza, gen literar cultivat cu predilecție de către Lucian Bolcaș, reunește nume ale unor scriitori consacrați ca Mihail Sadoveanu, Ioan Slavici, Al. Ciura, alături de Ion Bârseanu, Sebastian Stanca sau talentatul Mihail Gașpar. Scrierile dramatice lipsesc, cu excepția piesei *Dido. Regina Cartaginei*, cu un subiect istoric prelucrat de Lucian Bolcaș. Dintre traduceri se cuvin semnalate pagini din lirica lui Goethe, Uhland și Lenau, transpuse în românește de Sebastian Stanca și Octavian Lupeanu. Totodată, El. A. Nori talmăcește tragedia lui Gabriele D'Annunzio *La nave (Corabia)*, dar și mitul fenician *Facerea* (din *Cărțile sfinte ale fenicienilor*). Se reproduc, aproape în fiecare număr, versuri populare dintr-o „colecție mai veche”, fără a se specifica sursa. Rubrica „Bibliografie”, ce menționează noutățile literare, anecdotele (cuprinse la rubrica „Haz”) completează profilul revistei care, în ciuda apariției într-un interval scurt de timp, întrunește, și printr-o grafică deosebită, atributele unei publicații atractive.

A.G.

FANACHE, V.[asile] (5.IV.1934, Ghirdoveni, j. Dâmbovița), critic și istoric literar. Este fiul Ioanei (n. Ionescu) și al lui Petre Fanache, țărani. Absolvent al Liceului „Spiru Haret” din Buzău, devine student la Facultatea de Litere a Universității din Cluj (1954-1958), avându-i dascăli pe Ion Breazu, Liviu Rusu, Iosif Pervain, Liviu Onu, Ion Mușlea. Debutază cu recenzii în revista „Steaua” (1958). Colaborează cu studii de istorie literară, eseuri critice la „Tribuna”, „Familia”, „Viața românească”, „Revue roumaine”, „Cahiers roumains d'études littéraires”, „Synthesis”, „Apostrof” ș.a. Între 1958 și 1963 este cercetător la filiala clujeană a Academiei, trecând ulterior la Facultatea de Filologie din același oraș. Din 1969 este doctor în filologie al Universității din Cluj, cu teza *Poezia lui Mihai Beniuc*, publicată în 1972. Lector de limba și literatura română la Sorbona (1976-1979), funcționează apoi ca profesor la Facultatea de Litere din Cluj-Napoca, iar din 2001 și la Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia. A colaborat cu studii și articole la volume colective: *Studii de istorie literară și folclor* (1964), *Studii literare. Din istoria presei culturale și literare românești* (1987), *Dicționar analitic de opere literare românești* (I-IV, 1998-2003). De asemenea, a tradus în românește lucrarea lui Vladimir Jankélévich, *Ironia*.

În primele sale cărți, F. continuă tematic și metodologic spiritul școlii clujene de istorie și critică literară, investigațiile fiind circumscrise ariei de valori transilvane ale literaturii române interbelice. Autorul are în vedere climatul, publicațiile și personalitățile reprezentative pentru resurecția și metamorfozele fenomenului literar în noul cadru spiritual de după Unirea din 1918: deprovincializare, sincronizare cu marea cultură națională, deschidere europeană. Monografiile *Poezia lui Mihai Beniuc* (1972) și „*Gând românesc*” și *epoca sa literară* (1973), studiile grupate în volumul *Întâlniri...* (1976) valorifică o cercetare sistematică, riguroasă, aplicată climatului literar și

publicistic transilvănean din jurul anului 1930. Examinarea completă a revistei „Gând românesc” (studiu de situare istorică și estetică, program, bibliografie, documente inedite) argumentează rolul celei mai importante publicații literare transilvane din epocă în cultivarea valorilor naționale moderne. Reconstituire informată a unui climat intelectual, lucrarea reprezintă totodată o restituire și o revizuire realizată cu discernământ critic. Tabloul literar din al doilea deceniu interbelic, abordat sub aspectul fenomenului poetic, este examinat în monografia *Poezia lui Mihai Beniuc*, concepută în disciplină academică. Autorul este preocupat de identificarea temelor, evaluarea estetică a faptului poetic și încadrarea tipologică a poezilor care determină în epocă, sub influența lui O. Goga, Aron Cotruș și Lucian Blaga, resurecția vieții literare din Transilvania. Ca „direcții de lucru”, criticul a avut în vedere „degajarea trăsăturilor esențiale furnizate de poezia lui Mihai Beniuc și încercarea de a integra această creație în istoria poeziei românești”. Prin urmare, o valorizare sub două aspecte, „istoriografic și estetic”, a unei opere controversate. Studiată astfel, poezia lui Beniuc își evidențiază fondul constant de imagini și „fluctuațiile de expresivitate”, „viața lirică a motivelor” și momentele de „recluziune poetică” de-a lungul a patru decenii de istorie (1930-1970). F. realizează, de asemenea, ediții din scrierile poezilor tineri ardeleni afirmați după 1930: Ion Moldoveanu, George Popa, Dimitrie Danciu, George A. Petre, Octavian Șireagu ș.a. Studiile introductive la aceste ediții, împreună cu alte câteva comentarii cu privire la Goga, Rebreanu, Blaga, formează sumarul volumului *Întâlniri... După această carte-bilanț și după stagiul francez*, fără să renunțe la temele inițiale, F. abordează o eseistică îndrăzneată și substanțială, orientându-se către reinterpretarea marilor scriitori români dintr-o perspectivă critică modernă. Eseul *Caragiale* (1984; Premiul Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor, la ediția a doua, augmentată, din 1997) propune câteva ipoteze originale pentru explicarea creației clasicului român. Exegețul așază scrisul caragialean sub semnul realismului ironic, formulă eficientă teoretic și productivă analitic. Examinează situațiile generale, temele (lumea-lume, trista duminică, „falsa întâlnire cu celălalt” etc.), personajele specifice, precum și caracteristicile formale ale literaturii lui Caragiale. Analizele, sprijinite pe argumente teoretice de ultimă oră, ilustrează într-un mod original formula criticii imanente de „ascultare” a textului. Preocupat de devenirea limbajului poetic românesc, criticul urmărește în *Eseuri despre vârstele poeziei* (1990) câteva momente decupate din aproape două secole de poezie modernă, încercând să identifice un fel de invariante ale faptului poetic, „acel corp stabil de imagini, de atitudini, de motive prezente neîntrerupt”, care dincolo de epoci, școli și sensuri individuale „alcătuiesc ansamblul caleidoscopic al scriiturii române”. Are în vedere „imaginile constante”, „un set de cuvinte sau de sintagme simbolizante” ca, de pildă, „lumina”, „drumul”, „casa” etc., în călătoria lor de la I. Budai-Deleanu la Adrian Popescu și Mircea Dinescu. Pe temeiul concordanței și din interrelația momentelor comentate, criticul observă „existența unei estetici interne a poeziei

românești [...], evoluând în corelație cu poezia însăși”. Demers desfășurat în evantai, *Eseuri despre vârstele poeziei* ordonează, prin aplicații succesive, o perspectivă unificatoare, într-o subtilă gradație. Sub aspectul geometriei interioare, o carte ulterioară, *Bacovia. Ruptura de utopia romantică* (1994), se vedește la fel de stringent articulată atât ca sistematizare a temelor, cât și ca dezvoltare a interpretării. F. scrie, de pildă, despre „geometria textului bacovian”, care „descrie o rotire în descreștere și cădere, sugestie a iminentului crepuscul”, despre spațiu și timp, dinamica imaginarului, despre măștile eului liric, despre „formele ironice prezente în textul bacovian”. „Ascultarea” textului se desfășoară însă și în perspectiva unor delimitări necesare pentru situarea liricii bacoviene în modernitate: „Prodsul al experienței decadente, poezia bacoviană se aliniază în spiritul veacului într-o direcție similară cu lirica expresionistă”; „poetul nostru seamănă în discursul său cu expresionistii, deși nu a evoluat în interiorul climatului generat de acești poeți.”

SCRIERI: *Poezia lui Mihai Beniuc*, București, 1972; „Gând românesc” și *epoca sa literară*, București, 1973; *Întâlniri...*, Cluj-Napoca, 1976; *Caragiale*, Cluj-Napoca, 1984; ed. 2, București, 1997; *Eseuri despre vârstele poeziei*, București, 1990; *Bacovia. Ruptura de utopia romantică*, Cluj-Napoca, 1994; *Lecturi sub vreme*, Cluj-Napoca, 2000; *Bacovia în 10 poeme*, Cluj-Napoca, 2002; *Chipuri tăcute ale veșniciei în lirica lui Blaga*, Cluj-Napoca, 2003. **Ediții:** George Popa, *Măhniri lângă leagăn*, pref. edit., București, 1972; Ion Moldoveanu, *Zbor peste ape*, pref. edit., Cluj, 1972; Dimitrie Danciu, *Poezii*, pref. edit., Cluj, 1973; Octavian Șireagu, *La pândă de lumină*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1977; George A. Petre, *Umbre și lespezi*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1979; V. Voiculescu, *Zahei orbul*, postfața edit., Cluj-Napoca, 1986. **Antologii:** *Gorunul lui Horea*, pref. edit., București, 1974. **Traduceri:** Vladimir Jankélévitch, *Ironia*, postfața trad., Cluj-Napoca, 1994 (în colaborare cu Florica Drăgan).

Repere bibliografice: Zaharia Sângeorzan, „Poezia lui Mihai Beniuc”, RL, 1972, 27; Roxana Sorescu, „Poezia lui Mihai Beniuc”, RITL, 1973, 1; Bălan, *Artă*, 240-244; Dimisianu, *Opinii*, 287-290; Felea, *Prezența*, 149-152; Florin Manolescu, *Realismul ironic*, CNT, 1984, 23; Dana Dumitriu, *Caragialiana*, RL, 1984, 30; Constantin Cubleşan, *Din nou Caragiale*, T, 1984, 11; Nicolae Manolescu, „Caragiale”, „Teatrul Național București. Stagiunea 1984-1985”; Tihan, *Apropierea*, 132-138; Monica Spiridon, *Poezia la ordinea zilei*, VR, 1991, 5; Marcel Săsărman, *Critica semnificațiilor absorbanți*, „Minerva”, 1991, 12; Corin Braga, „Eseuri despre vârstele poeziei”, CNP, 1991, 14; Gheorghe Perian, *Cuvintele simbolizante ale poezilor*, VTRA, 1992, 4; Poantă, *Scriitori*, 140-143; Aurel Rău, *Vasile Fanache*, ST, 1994, 4-5; Constantin Cubleşan, *Continuând o tradiție*, ST, 1994, 4-5; Cornel Munteanu, *George Bacovia. Reconsiderări critice*, APF, 1994, 10-12; Ștefan Melancu, *Saturnianul Bacovia*, APF, 1994, 10-12; Petru Poantă, *Ruptura de utopia romantică*, TR, 1995, 6; Florin Mihăilescu, *Formă, semnificație, valoare*, VR, 1995, 5-6; Simuț, *Critica*, 137-141; Iulian Boldea, *Metamorfozele textului*, Târgu Mureș, 1996, 104-107; Ion Cristofor, *O exegeză bacoviană*, TR, 1996, 21; Gheorghe Grigurcu, *Caragiale și demonii*, RL, 1997, 20; Borbély, *Xenogramme*, 61-64; Micu, *Scurtă istorie*, IV, 155; *Dicț. scriit. rom.*, II, 252-253; Nicolae Oprea, „Caragiale”, „Calende”, 1999, 2; Petras, *Panorama*, 290-292; Irina Marin, *Paradigme caragialiene*, RL, 2003, 12; Sergiu Ailenei, *Sub semnul lui Dionysos*, CL, 2003, 7. C.H.

FAPTA, publicație apărută la București, săptămânal, între 21 ianuarie 1919 și 11 aprilie 1920. Editată de „un grup de tineri neapartinând nici unuia dintre partidele politice”, **F.** are totuși o orientare de stânga, militând „pentru o viață de luptă și muncă” și pentru afirmarea „credințelor izvorâte din brazda patriei eterne” și adresându-se „tuturor forțelor democratice”. Revista reușește să atragă colaborări interesante, cu o orientare democratică, nu neapărat socialistă. Rubricile obișnuite sunt „Cronica literară” și „Cronica artistică”, semnate de Em. Ciomac, „Note și figuri” (*Lenin, A. France, Clemenceau, N. Iorga, H. Barbusse*), „Pagini alese”, „Studii și comentarii”, „De la corespondenții noștri”, „Revista revistelor”, „Săptămâna politică”. Semnează articole Eugen Crăciun, C.I. Panu, R. Patrușiu. Se publică apelurile *Către studențime*, semnat de Anatole France (1919), și *Pentru cel dintâi Congres al Internaționalei Intelectuale* (după „L’Humanité”, 1920), semnat de Romain Rolland, Henri Barbusse, Georges Duhamel, scriitori din grupul Clarté, și adresat forțelor intelectuale democratice pentru a se uni împotriva războiului. Colaboratori ai revistei sunt și Ștefan Nenișescu, Adrian Maniu, Mihai Ralea, D. I. Suchianu, N.N. Botez, Eugen Filotti. C.A.

FAPTA, publicație apărută la București, săptămânal, de la 11 octombrie până la 24 decembrie 1930, având subtitlul „Revistă de luptă democrată”. Prim-redactor este Eugen Titeanu, iar redactori — C.I. Panu, R. Patrușiu, S. Șerbescu, Al. Radian. Continuând programul „Faptei” din anii 1919-1920, revista își propune ca „indiscutabila preeminență a chestiunii morale” să fie „adevărul care trebuie să ne călăuzească pe toți”. Publicația este interesantă prin colaboratorii ei, tineri ai unei generații de intelectuali nonconformiști, dornici de împlinire, scriitori, filosofi și critici care debutează în primii ani ai deceniului al patrulea, afirmându-se în curând atât în viața culturală, cât și în cea politică. Are rubricile „Cronica literară” și „Cronica plastică” (susținute de Eugen Ionescu), „Teatru-cinema-muzică”, „Vitrina librăriei” (semnată de Arșavir Acterian), „Pagina teatrală”, „Revista revistelor”. Semnificative sunt colaborările lui Constantin Noica, Octav Șuluțiu și Arșavir Acterian, care peste câțiva ani se vor reîntâlni în paginile revistei „Criterion”. În articolul *Despre orfanii*, C. Noica susține că în epocile de criză se constată întoarcerea la modelele tradiționale autentice, dar „conservatorismul” acesta nu trebuie confundat cu „reacționarismul”. Autorul crede că imobilismul conservator este doar aparent, deoarece moderației și chibzuinței i se alătură curajul, entuziasmul, energia și cutezanța generației tinere: „E atâta vitalitate și forță într-un suflet tânăr, încât oricum l-ai oprima, el revine la una și aceeași expresie.” Într-un alt articol intitulat *Prejudecata cărții*, Noica definește lectura ca un „act personal” neimpus „prin odios sistem de prejudecăți”. Accentul cade pe actul lecturii, în cursul căreia cititorul este cel care conferă valoare și semnificație operei: „Cartea nu este o dogmă. Ea este o descoperire.” Pentru Arșavir Acterian, G. Bacovia este „un geniu trist”, „de un sentimentalism maladiiv excesiv”, iar

volumul de poezie *Cu voi...* reprezintă doar „expresia glacială a dezintegrării”, „zvârcolire în lumea tristeților dizolvante”. Eugen Ionescu recenzează *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* de Camil Petrescu, acuzându-l pe autor de superficialitate, deoarece, „îndrumat mai mult spre epica exterioară”, ar rămâne „cel mult un analist al sentimentelor primare nediferențiate”, în timp ce introspecția „nu se diversifică, nu se nuanțează”, „nu se abstractizează”; *Roxana* de Gala Galaction e încadrată în „literatura estetică-moralistă”, cu precizarea: „fără a pleda cătuși de puțin în favoarea moralismului în artă”; la primul volum din *Memorii* de E. Lovinescu, recenzentul apreciază „frumusețea literară” a cărții, iar *Zodiac* de Ilarie Voronca ar atesta „un extraordinar creator de imagini”. Eugen Ionescu îi dedică pagini omagiale lui Lovinescu, „cel mai tânăr critic”, dăruit cu „harul de a se mula pe noul tipar al fiecărei generații”, fiind astfel „cel mai puțin vetust”. B. Brezianu recenzează *Paradisul suspinelor* de Ion Vinea, a cărei temă, „lunecarea prin vis”, ar fi „doar carcasa căreia-i dă un vestmânt fără seamăn”. Articolul lui Octav Șuluțiu despre actul lecturii este mai puțin concludent decât al lui Noica; lectura este văzută ca un act rațional, conștient, iar criticul, „pescuitorul de clasări”, ar fi unul din acei „căutători de formule și de claritate”. În *Lucian Blaga la Berna*, Șuluțiu aduce un elogiu activității diplomatice „uimitoare” a lui Lucian Blaga, „cugetător atât de rafinat al realității pământești”, care „ne-a servit mult și cu folos în țările de limba germană”. Mai colaborează Tudor Teodorescu-Braniște, Ionel Jianu, I. Pera, Ioan I. Cantacuzino. C.A.

FAPTA, publicație apărută la București, săptămânal, între 25 februarie 1943 și 4 martie 1948, cu subtitlul „Gazetă de ținută, informație și documentare românească”, sub direcția lui Mircea Damian. **F.** conține informații legate de evoluția evenimentelor politice și militare, interne și externe. Apărută în perioada regimului antonescian, gazeta dorește să promoveze o „critică constructivă, pe linia intereselor naționale” (Mircea Damian, *Ce credem noi*). În 1946 în jurul revistei se constituie un cerc de literatură și artă frecventat de numeroși scriitori ai vremii. Din 1944, după întoarcerea armelor, publicația își schimbă nu numai subtitlul, devenind „Ziar de luptă și dreptate”, ci și orientarea politică. Sunt acum condamnate acțiunile militare anterioare și este elogiată colaborarea româno-sovietică împotriva nazismului. Publicația păstrează totuși o linie democratică prin colaboratorii săi care se pronunță împotriva tendințelor politice extreme. Rubricile obișnuite sunt „Curier literar”, „Caietul poeziei tinere”, „Informații literare”, „Cronica dramatică”, „Cronica literară”, „Cronica plastică” și „Cronica cinematografică”, „Faptul artistic”, „Fapte în război”, „Fapte și jertfe”, „Nuvela «Faptei»”, „Reportajul «Faptei»”. Semnăturile importante, extrem de numeroase, predomină până la 1945. Colaborează cu versuri Virgil Gheorghiu, Marin Radu Voinea, Ion Th. Ilea, Ion Pogan, Al. Gregorian, Octav Sargețiu, C.I. Șiclovanu, Matei Alexandrescu, Dimitrie Stelaru, Ion Caraion, Al. Lungu,

Traian Coșovei, Ben Corlaci, Radu Teculescu ș.a., iar cu proză, Mircea Damian, Radu Tudoran (*Meeting de toamnă*), Marin Preda (*Merticul*, 2/1943), Lucia Demetrius, Petru Dumitriu ș.a. Aici debutează, în 1946, Eugen Barbu. De altfel, **F.** se definește treptat ca o publicație cu un program generos de sprijinire a tinerilor scriitori. La rubrica „Un romancier și câteva probleme”, Ion Panait ia interviuri lui Cezar Petrescu și lui Mihail Sadoveanu. Acesta din urmă consideră că scopul lecturii este „alinarea — trecerea pentru câteva ore din lumea reală în lumea de vis”. Interviul dat de E. Lovinescu în ultimul său an de viață lui Cuza Marinescu este prilejuit de apariția volumului *T. Maiorescu și posteritatea lui critică* și relevă atitudinea consecventă a lui Lovinescu față de critica maioresciană; analizând rolul lui Maiorescu și al junimismului în istoria culturală a României, Lovinescu opinează că, în condiții istorice nefavorabile, când ideologiile extremiste prevalează, critica estetică de sorginte maioresciană (în speță, disocierea valorilor etică, etnică și estetică, cultivarea raționalului și a toleranței ideologice) trebuie să fie secundată de o atitudine militantă, angajată. Tot acum, Virgil Ierunca se ridică împotriva imposturii, a literaturii mediocre, de succes imediat, veștejindu-i pe scriitorii care „gâdilă cu stiloul lor de cerneală violetă gusturile, apetiturile și aspirațiile publicului nostru”. Alte articole sunt semnate de Simion Ghinea și Liviu Bratoloveanu. La „Cronica literară” colaborează Ovidiu Constantinescu și sporadic Virgil Ierunca, Ion Caraion, Radu Teculescu. La „Cronica plastică” scriu Ion Frunzetti și Ion Vlasiu, iar la „Cronica muzicală” semnează N. Papatanasiu. C.A.

FAPTĂ TRANSILVĂNEANĂ, publicație apărută la Cluj-Napoca, neregulat, între august 1990 și septembrie 1992, având subtitlul „Revistă independentă a artelor și meseriilor”. Director: Constantin Zărnescu. Revista își propune să reflecte realitatea postrevoluționară și să insiste asupra schimbărilor produse în țară. Colaborează cu poezie Ion Anghel, Ion Arcaș, Horia Bădescu, Petre Bucșa, Ioan Biriș, Adrian Popescu, Rodica Marian, cu proză — C. Zărnescu și Cornel Udrea, iar cu eseistică — Adrian Marino, Constantin Cubleşan și Gh. Cordoș. Într-un număr este evocat N. Iorga la cincizeci de ani de la moarte, reproducându-i-se poezia *Brad bătrân*. La un an de la evenimentele din decembrie 1989, revista scoate o ediție specială, în care se publică portretele martirilor de la Cluj-Napoca, este evocat Călin Nemeș, iar C. Zărnescu îi acuză, în articolul *Cea mai mare înșelătorie a anului: reapariția Partidului (neo)comunist*, pe cei care au profitat de pe urma evenimentelor. Alți colaboratori: Teodor Mihadaș, Valentin Tașcu, Gh.I. Bodea, V. Lechințean, Florentina Florescu, Marius Jucan, A. Țion, Tudor Runcanu, Al. Vlad, Ilarie Voinea, Ovidiu Pecican, Ionuț Țene, Petru Borodi. M.Pp.

FARAGO, Coca (1.VIII.1913, Craiova — 1.IX.1974, București), poetă, prozatoare și autoare dramatică. Este fiica scriitoarei Elena Farago și a lui Francisc Farago, funcționar bancar, și primește la naștere numele Ana-Virginia. **F.** manifestă o pre-

coce înzestrare literară, astfel că versuri ale poetei de numai zece-unsprezece ani, din care va cita cu simpatie, îl motivau pe Lucian Blaga a glosa pe seama artei „miraculoase” a copiilor într-un articol din „Cuvântul” (1925). Învață într-un institut privat de fete, ulterior frecventând Conservatorul craiovean „Cornetti”, unde își susținea examenul final la secția artă dramatică, în pragul celui de-al treilea deceniu. Câțiva ani după absolvire profesează ca actriță la Craiova, în trupa Teatrului Național, și, episodic doar, la Cernăuți. Cu Tanti Cocea, Lucia Demetrius și Emil Botta evoluează, de asemenea, entuziasmat, în cadrul companiilor de teatru experimental „Masca” și „Treisprezece și unu”, fondate la București, în 1932, de G.M. Zamfirescu. Emancipându-se discret de sub tutela mamei, decide a se stabili în capitală, schimbând până în preajma celui de-al doilea război slujbe modeste: stipendiată de Muzeul „Al. Saint Georges”, la Biroul de presă al Fundației Regale sau la Ministerul Muncii, **F.** mai funcționează, din 1945, ca instructor scenic la Apărarea Patriotică, pictor decorator, regizor de culise la Teatrul Poporului din București și la Naționalul craiovean, îndrumă cercuri și cenacluri ale Sindicatelor Unite (Ilfov, București), e asistentă la Muzeul „K. Zambaccian” ș.a. Înstrăinarea de familie a tatălui (prin divorțul din anii '20), apoi moartea lui în circumstanțe neelucidate, logodna — timpurie — eșuată cu Mihail Avramescu (la acea dată încă fervent al avangardei), un mariaj din nou nefericit, ce se desface, survin ca tot atâtea momente ce apasă existența scriitoarei, a cărei sănătate e precară. Se recăsătorește în 1940 cu Geo Maican, actor și autor de scenarii teatrale. Va părăsi viața literară spre finele decadei, când neurastenia sa recidiva. Membră a Societății Scriitorilor Români (1937), ca și a Societății Autorilor Dramatici Români (1938), **F.** se afirmă în deceniul al patrulea al veacului trecut printre condeiele interesante, promițătoare, ale „noii generații”. Primele versuri le semna, aproape simultan, în „Viața literară” și „Arhivele Olteniei” (1928); continuă cu proză, în „Biletele de papagal” argheziene. În treacăt sau pe spațiul unor rubrici consacrate, mai publică în perioadă ca „Ramuri”, „Muguri”, „Ostași luminii”, „Azi”, „Familia”, „Linia nouă”, „Vremea”, „Universul”, „Adevărul literar și artistic”, „Freamătul”, „Poezia”, „Viața Basarabiei”, „Hyperion”, „Frize”, „Meridian”, „Litere”, „Gând”, „Junimea literară”, „Lucașfăruș” (Timișoara), „Nenufar”, „Viața românească”, „Gând românesc”, „Pagini basarabene”, „Festival”, „Front literar”, „Pasărea albastră”, „Gazeta femeilor”, „Domnul de rouă”, „Revista scriitoarelor și scriitorilor români”, „Făclia”, „Adevărul”, „Dimineța”, „Cuget clar”, „Lumea”, „Comuna”, „Patria”, „Gazeta cărților”, „Universul literar”, „Meșterul Manole”, „Prepoem”, „Orizonturi” (Galați), „România literară”, „Veritas”, „Convorbiri literare”, „Jurnalul” (București), „Seara”, „Lucașfăruș” (București), „Flacăra”, „Pan”, „Studio Teatrul Național”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Viața”, „Democrația”, „Contemporanul”, „Femeia”, „Veac nou” ș.a. Debutul în volum, obscur de altfel și grăbit lăsat în urmă, îl reprezintă pentru **F.** trei „povestiri ciudate” traduse din Villiers de l'Isle-Adam (*Decapitatul*, 1931); vreme de un deceniu și mai bine a mai transpus, în periodice, cu

precădere versuri (Heine, Rilke), pentru ca în 1946 să imprime masiva tălmăcire după *Viața lui Nijinsky*, povestită de Romola Nijinsky (prefața preluând un articol dedicat artistului de Paul Claudel).

Tenace, aptă a-și lua în serios vocația, **F.** a exersat în varii genuri literare; redebuta la scurt timp cu teatrul, probabil stimulată de același G.M. Zamfirescu, mentor al tinerilor scriitori-actori dornici a înfrunta, la începutul anilor '30, pașișă și rutina. Privite îndeobște sub specia unui teatru de lectură, piesele (ce apar mai toate în „Familia”) nu trec, la timpul lor, neobservate, și mai târziu se impun atenției unor istorici ai dramaturgiei prin nota certă de modernitate (ținută reflexivă, miza pe intertextualitate și metaforă). Un prim act teatral (datat 1934, retipărit de sine stătător în anul următor) a cunoscut și o montare pe scena Naționalului din Cluj; „dezamorsând”, cu ironie în subtext, conflictul pe care îl anunță *Întâmplarea*, **F.** se amuză persiflând convenții, stereotipii, modele, într-un scenariu căutat, parodic. Atracția spre teatrul de idei, pirandellismul — cu formula teatrului în teatru și uzura măștii — rețin în piese ca *Manole și Ana* (1935; rescrisă în 1940, în umbra dramei expresioniste a lui Blaga) ori *Sala de așteptare* (1938), un text demitizând condiția actorului, nu și „magia” actului artistic. În fine, cuplul dilematic și predestinat, asociat misterului creației, revine într-un poem dramatic ce improviza pe tema jocului himeric al artistului (*Natură moartă*, 1941). Atașamentul pentru teatru o face a se regăsi din când în când pe **F.** și în postura cronicarului dramatic (a comentat spectacole de Victor Ion Popa, Ion Sava, în publicații ca „Jurnalul” craiovean, „Falanga” ș.a.). La rândul său, avea să intre în vizorul criticii prin cărțile de proză mai cu seamă. Imaginând o spovedanie a eroinei (Gelia) către un tânăr medic (Vladimir), „romanul” *Sunt fata lui Ion Gheorghe Antim* (1936) inspiră mai adesea comentarii ce-și caută premisa în datele psihanalizei și în complexul freudian schițat (de unde însă și vulgarizări, aserțiuni riscate ori superflue). Decepția trăită de Antim, inadapdat învățător de țară, la vestea nașterii unei copile ce pare să zurpe locul fiului dorit, e o „figură” epică tranșantă, comună și mentalității maniheice a basmului — lume a absurdului naiv. Reacția frustrărilor în lanț pornește de aici. Gelia trece prin copilărie afectată de nepăsarea ce i se arată și suferind pentru distanța ridicată de un părinte despre care știe totuși prea puțin; va căuta în timp să-l înțeleagă și să-l prețuiască; din „pânda” reciprocă, de durată, a celor doi, Antim cel mizantrop, ursuz și sceptic, și copilandra tandră, însușindu-și viclean și îndârjit abilități de băietană spre a nu-l dezamăgi, se iscă tensiunea de substrat a cărții. Ca intermezzo între două cărți, **F.** practică o publicistică la granița cu proza alertă, degajată; servențe citadine, contraste pitorești (patosul aclimatizării la metropolă, maliții de blochaus și tramcar) nasc replici de un haz destins, spumos, șarje duios vitriolante „à la nenea Iancu” alteori, o satiră subțire a vulgului ubicuu, în „fișe”, schițe de portret, „momente”. Dany, protagonistă într-o altă încercare de roman (din care s-au păstrat fragmente), lua asupra sa ceva din acest duh sarcastic, incisiv. Lirismul și tendința psihologizantă domină și în prozele antologate, în

1940, în *Vulturul albastru* (efuziunile, locvacitatea fiindu-i amendate autoarei, în revers). Pagini de monolog sau dialog, lungi solilocvii în care autoscrutarea nu contrazice darul de a privi iscoditor în jur închipuie o partitură adecvată pentru eroii săi contemplativi ori pentru eroine ce despică firu-n patru, disimulându-și, sub un aer de bravadă, sfiala, vulnerabilitatea. Stigmatizați de boală sau de nenoroc, adolescenți febrili ori purtați de reverie, introvertiți și imaginativi, îi întorc chipul de *enfant prodigue* printre reflexele oglinzii mate, tulburi. Statice aparent, mai toate povestirile sfârșesc prin a focaliza incertitudinea, impasul, entropia; exorcizarea unui rău lăuntric, conștientizat treptat sau intuit, nu coincide însă și cu *happy end*-ul. Inconsecvențele, mici falii sufletești trezesc un „freamăt al zădărniceii”. Spațiul delimitează și încheie ca într-un cerc apăsător, malefic, ecoul vocilor (și vieților), acutizând obsesiile (*Stradă, Disc*). Alienarea și scindarea ființei, îndepărtarea de sine și de ceilalți conduc la fragmentare discursivă (*Întuneric*). Terifiant, simbolul păsării de pradă e un avertisment ibsenian în *Vulturul albastru*, proza considerată emblematică pentru volum, aproape o „nuvelă teatrală”. Reactivând o traumă pe care eroina vrea s-o „uite” în trecut, cu reîntoarcerea unor prieteni de demult la „vila fără nume” aparținând soților Samarin, un vechi conflict tinde a se reface și se tranșează într-o descărcare violentă peste ani. Concentrând epicul, mișcările de tragic menuet ce leagă ori desfac lăuntric cele două cupluri, **F.** privilegiază atmosfera și sugestia. Deschiderea spre formele moderne e o constantă și în poezie. Prin versurile ample și fluente cutreieră o frenezie tristă, reversul expansivității stând adesea într-o mișcare retractilă. Fără emfază, **F.** se confesează în poeme „simple”, poeme „pentru suflet chinuit”, cântece „fără melodice”. În spațiul poeziei de notație, visul închipuie plutirea, zborul, tentația ascensiunii; iubirea dă ochuri mari unei absențe. Lăsând în urmă vârsta (și maniera) simbolistă — sunt însă suficiente stihuri ce eșuează în evanescență și banalitate —, poemul confesiv, șoptit, ceda cu timpul pasul elegiei. Pentru cartea de versuri din 1943, *Poeme pentru singurătate*, pe care **F.** și-o ilustrează cu desene proprii, i se atribuie un premiu al Societății Scriitorilor Români.

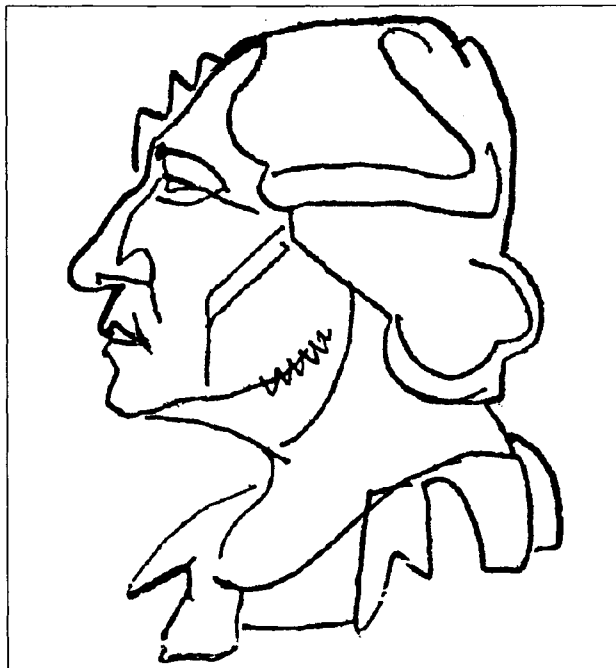
SCRIERI: *Întâmplarea*, Oradea, 1935; *Sunt fata lui Ion Gheorghe Antim*, București, 1936; *Vulturul albastru*, București, 1940; *Poeme pentru singurătate*, București, 1943. **Traduceri:** A. de Villiers de l'Isle-Adam, *Decapitatul*, București, [1931]; Romola Nijinsky, *Viața lui Nijinsky*, pref. Paul Claudel, Iași, 1946.

Repere bibliografice: Lovinescu, *Sburătorul*, I, 129, 283, II, 145, IV, 98, 108, 175, 245, 403-404, 577, V, 20, 21, 325, 669, VI, 8; Lucian Blaga, *Ceasornicul de nisip*, îngr. și pref. Mircea Popa, Cluj, 1973, 104-108; P.P. [Paul I. Papadopol], „*Întâmplarea*”, „*Jurnalul*”, 1935, 120; Perpessicius, *Opere*, VII, 298, 302-303; St. Metzulescu, *Coca Farago*, „*Curierul Olteniei*”, 1936, 1867; Virgil Carianopol, „*Sunt fata lui Ion Gheorghe Antim*”, DEP, 1936, 2715; Ovidiu Papadima, „*Sunt fata lui Ion Gheorghe Antim*”, G, 1936, 10; Biberi, *Études*, 193; Octav Șuluțiu, „*Sunt fata lui Ion Gheorghe Antim*”, F, 1937, 5; Al. Cerbu, *Într-o după-amiază la scriitoarea Coca Farago*, RP, 1937, 5748; Preda Savu, „*Sala de așteptare*”, PRS, 1938, 970; St. Metzulescu, „*Vulturul albastru*”, „*Conștiința națională*”, 1940, 15; Const. Fântăneru, „*Vulturul albastru*”, UVR, 1940, 17; Dragoș

Vrânceanu, „Vulturul albastru”, CML, 1940, 58; Ion Frunzetti, „Vulturul albastru”, VR, 1940, 5; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 881, 928, *Ist. lit.* (1982), 968; C.D. Papastate, „Poeme pentru singurătate”, R, 1943, 11-12; Traian Chelariu, „Poeme pentru singurătate”, UVR, 1943, 35; N. Papatanasiu, *Coca Farago*, VAA, 1944, 998; Mihail Chirnoagă, „Poeme pentru singurătate”, VAA, 1944, 1015; Nae Antonescu, *Coca Farago*, TR, 1974, 39; *Selma Lagerlöf în corespondență cu Coca Farago* (publ. George Sorescu și Ion Deaconescu), MS, 1977, 3; *Istoria Teatrului Național din Craiova*, Craiova, 1978, 226, 251; Brădățeanu, *Istoria*, II, 376-377; Lelia Trocan, *Coca Farago și lumea scrierilor sale*, AUC, științe filologice, 1981, 57-61; George Mihail Zamfirescu, *Mărturie în contemporaneitate*, II, îngr. și introd. Valeriu Răpeanu, București, 1983, 72-78; [*Coca Farago*], ADLTR, F-28, F-29; Firan, *Profiluri*, 315-318; Stolnicu, *Printre scriitori*, 155; Radu Gyr, *Calendarul meu*, îngr. și pref. I. Popișteanu, Constanța, 1996, 55-63; Vlaicu Bârna, *Între Capșa și Corso*, București, 1998, 99-100; *Dict. scriit. rom.*, II, 253-254; Ghițulescu, *Istoria*, 487. R.S.

FARAGO, Elena (29.III.1878, Bârlad – 4.I.1954, București), poetă. Este fiica Anastasiei (n. Thomaide) și a lui Francisc Paximade. Învăță un timp în pensioanele „Varlaam” și „Drouhet” din Bârlad (1884-1890). A fost directoare a Fundației „Alexandru și Aurelia Aman” din Craiova (1921-1954, azi Casa memorială „Elena Farago”) și inspectoare a azilurilor de copii. Este mama scriitoarei Coca Farago. Ca poetă, debutează în ziarul „România muncitoare” cu poezia *Gândul trușilor* (1902), iar editorial, cu volumul *Versuri*, apărut în 1906. S-a aflat printre cei care în 1922 au întemeiat, la Craiova, revista „Năzuința”. Colaborează cu versuri și proză la „Adevărul”, „Epoca”, „Ramuri”, „Almanahul Societății Scriitorilor Români”, „Dimineața copiilor”, „Sămănătorul”, „Floarea darurilor”, „Viața românească”, „Zeflemeaua”, „Luceafărul” ș.a. A semnat și Ellen, Fatma, Elena Fotino, Ileana, Ileana-Fatma, Andaluză. A fost distinsă cu Premiul Academiei Române (1908, 1920), Premiul „Femina” (1925), Premiul Național pentru Poezie (1937).

Colaboratoare, după debutul în presa socialistă, la mai toate publicațiile sămănătoriste, F. a scris de la început o poezie de factură tradițională, vag contaminată de simbolism. Îndatorată prozodic uneori lui Coșbuc, mai des lui St. O. Iosif, cu ale cărui „cântece” are, de altfel, pronunțate afinități de timbru sufletesc, convergentă și cu versul lui Panait Cerna prin înclinația spre reflecție și alegorizare, poezia ei nu e totuși deloc „sămănătoristă”; în orice caz, nu în ceea ce autoarea a reținut pentru volumul ce o exprimă, *Poezii* (1937). În cuprinsul acestuia nu apare nimic din figurația rurală cultivată de sămănătoristi și nici un vers nu afișează simpatie sau antipatie pentru vreo categorie socială. Atitudinea afectivă e una larg umanitară, privind, ca în lirica lui Maeterlinck sau a lui Jean Richepin, pe toți nefericiții, de la „săraci”, „zdrrențăroși” la orbii din orice strat social. Toate cărțile conțin poezie de confidență: fapt învederat și de titlul *Scrisoare*, dat mai multor texte. Confesându-se la modul romantic, mai cu seamă utilizând metrul regulat și cu timpul versul liber, pe alocuri alb, poeta – fără a evita întotdeauna diluția – pune frâu efuziei sentimentale, obscurizează printr-o expresie laconică sursa emoției, formulează aluziv. Se întreabă, spre exemplu,

Desen de Marcel Iancu

de ce își aseamănă dorul „cu floarea ce-i menită să moară pe altar” sau de ce pe ogoare sunt „așa de multe flori de mac”, vorbește de „albii crainici,/ Ce și catarg și cârmă / Și punte / Le-or prefăce-n albastru baldachin,/ În legănarea cărui tot pământescul chin/ Adoarme”, de „o fântână cu cumpănă grea”, care „momește de departe drumeții” la apa ei „sălcie și caldă și rea”, nu alta decât „apa vieții”, privește „rugul pe care-am ars femeia”, sufletul care „azi își dezgroapă morții”. Concizia merge până la formula abstractă, nu fără transpunerea acesteia într-un registru „viu”, prin vegetalizare și cromatizare: „Și moartă e floarea albaștrilor «când?» / Și frunza verzurilor «poate!».” Evocând momente de intimitate, poeta nu le reconstituie, ci doar notează detalii revelatoare, integrate într-o anume atmosferă. O despărțire se produce într-o „mohorătă dimineață” în care „mijesc luminile ca-n fum / Și parcă dincolo de drum / S-a isprăvit cu orice viață / Că nu mai poți zări, de ceață,/ O streășină, un pom, un fum.” Sub apăsarea unor stări interioare fluide, cuvintele se refuză rostirii și sunt înlocuite de lacrimi. Sensul lacrimilor îl divulgă, fără voie, mâinile: „Doar mâinile înfrigurate / Se caută, se ating, se strâng”; „Și mâinile înfrigurate / Se-nlănțuie de parcă plâng.” Uneori, modul aluziv se realizează prin liricizarea unor motive de basm, de legendă, prin adresarea către elementele naturii, ca în poezia populară, fie în metru folcloric stilizat („Salcie îngemănată, / Nu-ți abate niciodată / Să te smulgi din rădăcină,/ Când privești atâta tină?”), fie în ritm de sorginte folclorică, prelucrat însă cu mai mare subtilitate („Busuioc floare de dar, / Floare de descântec,/

Orice vrajă e-n zadar / Și mă cheamă-n noapte iar / Mult temutul cântec"). Un procedeu frecvent e acela de a atribui altcuiva confesiunea: unui pribeag, unei fete ce cântă, uneia care plânge, unei „fecioare bătrâne”, unei „noi Magdalene”, care plânge, de asemenea, unei „femei trecute”, care „vorbește cu toamna”, unui „apostol nebun”. Toate aceste modalități ale desentimentalizării – sau oricum, ale atenuării sentimentalității – mențin intimismul în marginile unei discreții delicate, chiar dacă nu îl ridică permanent la condiția artistului. Dar ele introduc în poezie note simboliste. Acestea se precizează printr-o fluență muzicală de factură minoră, produsă prin repetiții, tehnica leitmotivului, prin multiplicarea rimelor, îndeosebi a celor feminine, în strofe de mai mult de patru versuri. Simbolismul poetei se află în preajma poeziei lui Paul Verlaine, Henri de Regnier, Émile Verhaeren și Maurice Maeterlinck, poeți din care a tradus. S-a apropiat mai cu seamă de ultimul, a cărui „pasăre albastră” apare în versurile ei aducând ecouri din *Les Serres chaudes*, *Douze chansons*, *Les Aveugles*: „Spunea, cu grai mocnit în visu-mi, / Un om bătrân și orb, pe care / Nu știu de l-am văzut în viață, / Dar știu că-n vis l-am cunoscut.” Prin câteva motive, ca acela al călătoriei pe mare („Pornea o barcă verde spre albastrul unei mări”) sau cel al slujitorilor excentrici ai „albastrelor legi” („tristii, trudiții, nebunii pribeși”), care amintesc de „vagabonzii” lui Ion Minulescu, prin reliefaarea cu majuscule a unor abstracții (Nădejdea, Durerea, Speranța, Lumina, Minunea), animarea unor adverbe de timp („azi”, „ieri”), prin recursul la numărul fatidic trei („Plângeau pe mal trei sălcii, cernindu-și moarte foi”), poezia scrisă de F. e congeneră – în expresie individualizată, feminină – cu cea din *Romanțe pentru mai târziu* și *De vorbă cu mine însumi* de Minulescu. Productivă scriitoare pentru copii, F. aduce poezia copilăriei în mai toate versurile ei, mai ales în cele inspirate de obiceiurile de Crăciun: „Dalbe flori de măr, flori dalbe a nădejilor, voi dragi / Copilași cu plete crețe și cu minți nevinovate, / Colindați, la rândul vostru, dorul veacurilor toate.”

SCRIERI: *Versuri*, Budapesta, 1906; *Șoapte din umbră*, Craiova, 1908; *Pentru copii*, I-II, Craiova, 1912-1920; *Din taina vechilor răspântii*, Craiova, 1913; *Copiilor*, Craiova, 1913; *Din traista lui Moș Crăciun*, cu desene de A. Petrescu, București, 1920; *Șoaptele amurgului*, Craiova, 1920; *Bobocica*, Craiova, 1921; *Dar din dar*, Craiova, 1921; *Să nu plângem*, Craiova, 1921; *Să fim buni*, Craiova, 1922; *Poezii alese*, București, 1924; *Ziarul unui motan*, București, 1924; *Scrisori*, Arad, 1925; *Într-un cuib de rândunică*, București, 1926; *Nu mi-am plecat genunchii*, Craiova, 1926; *Visul lui Viorel*, Craiova, 1926; *Poezii. 1906-1926*, București, 1928; *Poezii. 1906-1936*, București, 1937; *A ciocnit cu ou de lemn*, Craiova, 1943; *Într-o noapte de Crăciun*, Craiova, 1944; *4 găze năzdrăvane*, Craiova, 1944; *Plușorul jucărilor*, Craiova, 1944; *Să nu minți, să nu furi*, București, 1944; *Poezii pentru cei mici*, cu desene de D. Dăscălescu, București, 1957; *Cătețușul schiop*, București, 1974; *Țop-țop*, cu ilustrații de Gabriel Bratu, Craiova, 1974; *Poezii*, îngr. Liviu Călin, București, 1975; *Versuri*, îngr. și introd. C. D. Papastate, Craiova, 1978. **TRADUCERI:** *Traduceri libere*, Craiova, 1908; Maurice Maeterlinck, *Justiția*, București, [1910], *Pasărea albastră*, Craiova, 1920; *Traduceri libere și reminiscențe din Émile Verhaeren, Henri de Regnier, Paul Verlaine, Sully Prudhomme, Edmond*

Haraucourt, Craiova, 1921; Anatole France, *În anul 2270*, București, 1925; Lafcadio Hearn, *Legende japoneze*, București, f.a.

REPERE BIBLIOGRAFICE: Ilarie Chendi, *Cronica literară*, VLT, 1906, 22; C.Z. Buzdugan, *Poezia feminină*, „Dunărea de Jos”, 1909, 8; Mihail Dragomirescu, „Șoapte din umbră”, CVC, 1909, 11; T. Miron [I. U. Soricu], „Pentru copii”, CZ, 1912, 49; Aderca, *Contribuții*, I, 57-61, 346-347, 382-385; Lovinescu, *Critice*, I, 145-148, V, 55-57, IX, 43-50; Constantinescu, *Scieri*, III, 5-6; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 624-626, *Ist. lit.* (1982), 702-705; Ciopraga, *Lit. rom.*, 437-441; Papadima, *Scritorii*, 59-63; Rotaru, *O ist.*, II, 188-191; C. D. Papastate, *Elena Farago*, Craiova, 1976; E. Lovinescu, *Correspondență cu M. Dragomirescu și Elena Farago*, îngr. și introd. C. D. Papastate, Craiova, 1976; I. Negrilă, *Elena Farago*, O, 1985, 36; Căndroveanu, *Lit. rom.*, 68-71; *Dict. scriit. rom.*, II, 254-256; Micu, *Ist. lit.*, 193. D.Mc.

FARAGÓ József (2.II.1922, Brașov), folclorist și comparatist. Urmează studiile secundare la Brașov și Sfântu Gheorghe, iar pe cele universitare, la Universitatea din Cluj, unde susține și doctoratul. Devine cadru didactic universitar (1949-1953) și concomitent, din 1950, cercetător la secția clujeană a Institutului de Folclor al Academiei Române, de unde se pensionează în 1987. Este membru onorific al Academiei Ungare de Științe (1988). Colaborează la „Anuarul de folclor”, „Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei”, „Erdélyi Múzeum”, „Forschungen zur Volks- und Landeskunde”, „Igaz Szó”, „Korunk”, „Limbă și literatură”, „Művelődés”, „Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények”, „Revista de etnografie și folclor”, „Revista de folclor”, „Utunk” și la publicații din afara țării: „Acta Ethnographica”, „Ethnographia”, „Jahrbuch für Volksliedforschung”, „Makedonski folklor”, „Nerodopisné actuality”, „Népi Kultúra – Népi Társadalom”, „Néprajzi Látóhatár”.

Începându-și activitatea încă în anii studenției, F. și-a consacrat viața cercetării tezaurului folcloric maghiar din România. Culegător, exeget, istoric al folcloricității, editor de folclor, el publică un număr mare de cărți, studii și articole, preocupându-se constant de baladă, basm, cântec liric și de interferențele folclorice româno-maghiare. Creația populară românească intră, de asemenea, în sfera preocupărilor sale, prin publicarea de culegeri și traduceri ale unor balade, cântece haiducești, colinde și povești. În colaborare cu poetul Kiss Jenő, tipărește mai multe volume de balade și colinde românești, selectarea textelor, studiile însoțitoare și notele aparținându-i. Volumele *A bárányka* [Miorița] (1963), *Novákékről szól az ének* [Cântecul Novăceștilor] (1969), *Szarvasokká vált fiúk* [Feciorii de cerbi. Colinde] (1971), *Márk vitéz* [Marc viteazul. Baladele populare ale lui Petrea Crețul Șolcan] (1974), *Három testvér, kilenc sárkány* [Ai trei frați cu nouă zmei. Balade fantastice românești] (1976) și *Rétek harmatában – Pe părau de rouă* (1985) se remarcă nu numai prin performanța traducătorului, dar și prin aportul folcloristului care relevă specificul baladelor și colindelor românești, comparându-le cu cele maghiare. Într-un volum consacrat cântecului bătrânesc, *Balladák földjén. Válogatott tanulmányok, cikkek* [Pe pământul baladelor. Culegere de cercetări cu privire la balada populară] (1977), un capitol aparte este rezervat cercetărilor comparate. F. prezintă unele aspecte

ale pătrunderii în folclorul maghiar a unor motive folclorice românești: variante ale *Mioriței*, variantele instrumentale, literare și mimodramatice ale temei ciobanului care și-a pierdut oile, balada fratelui mort, precum și câteva interferențe locale ale unor balade românești și maghiare. Tot aici este inclus studiul despre vestitul interpret român de balade Petrea Crețul Șolcan. **F.** a cules și a studiat variantele necunoscute ale poveștii găscarului – integrată în literatura maghiară clasică prin epopeea lui Fazekas Mihály –, urmărind acest vechi motiv de basm popular în folclorul maghiar, român și universal; s-a ocupat de balada meșterului zidar Kőműves Kelemen în cadrul motivului „jertfa zidirii”, de intrarea poveștilor lui I. Creangă în folclorul maghiar sau de receptarea în aria culturală maghiară a basmelor lui Petre Ispirescu și a colecției de folclor a lui V. Alecsandri. Consacră mai multe cercetări povestitului bilingv și, în general, rolului pe care îl are bilingvismul în conviețuirea est-europeană și în circulația interetică a folclorului. Preocupat de istoricul cercetărilor folclorice, **F.** a înzestrat disciplina cu lucrări consacrate unor literați maghiari care au contribuit la cunoașterea folclorului românesc: Kazinczy Ferenc, Sombori László, Zeyk János, Ács Károly, Gyulai Pál. Analizează contribuția lui Mailand Oszkár la culegerea și popularizarea creației populare românești, se ocupă în mai multe rânduri de aportul lui Bartók Béla la culegerea și sistematizarea colindelor, la tipologizarea poeziei populare românești, prezintă culegerea lui Köpeczi Béla. **F.** este autorul unor studii de sinteză privind rolul culegătorilor maghiari în cunoașterea tezaurului folcloric românesc (*A román folklór magyar gyűjtői*, „Néprajzi Látóhatár”, 1992) și tot el semnează, într-un volum colectiv, o valoroasă „contribuție bibliografică” referitoare la etnografia maghiaro-română din a doua jumătate a secolului trecut (*Adatok a magyar-román néprajzi bibliográfiához. 1946–1982*, 1983).

Traduceri: *A bárányka* [Miorita], București, 1963; *Aranyhajú testvérek. Románias népmesék* [Frații cu părul de aur. Povești populare românești], București, 1964; *Hej, zöld levél. Román népdalok* [Foaie verde foicică. Cântece populare românești], îngr. și introd. Ion Dodu Bălan, București, 1966; *Novákékról szól az ének* [Cântecul Novăceștilor], București, 1969; *Szarvasokká vált fiúk* [Feciorii de cerbi. Colinde], București, 1971; *Márk vitéz* [Marc viteazul. Baladele populare ale lui Petrea Crețul Șolcan], București, 1974; *Három testvér, kilenc sárkány* [Ai trei frați cu nouă zmei. Balade fantastice românești], București, 1976; *Rétek harmatában – Pe pârâu de rouă*, Cluj-Napoca, 1985.

Repere bibliografice: Mitruly Miklós, *Két népköltészeti*, KOR, 1965, 10; Kerekes György, *Balada Novăceștilor în limba maghiară*, TR, 1970, 16; *Ist. comp. Rom.*, 281–282; Mihai Beniuc, *A barátság hídja*, HT, 1972, 21; Beke György, *Egy vállalkozás arányai*, HT, 1974, 29; Köllő Károly, *Kiss Jenő-Faragó József-Plugor Sándor*, „Román népballadák”, UTK, 1976, 27; Olosz Katalin, *Faragó József*, „Balladák földjén”, AAF, 1980, 224–225; Beke György, *A folklór sorsa. Beszélgetés Faragó Józseffel*, HT, 1982, 6; „...tudományos pályámon nem érzem magam hivatotttnak a nyilvános politikai szereplésre”. *Faragó József beszélgetése Balázs Sándorral*, HT, 1995, 37, 38.

FARFARA, revistă satirică săptămânală apărută la București, între 25 noiembrie 1879 și 10 februarie 1880, la 13 și 20 aprilie 1886 și între 10 mai și 18 septembrie 1888. N. T. Orășanu redacta această „foaie umoristică”, a cărei editare a fost obligat deseori să o întrerupă în urma intervenției autorităților. Atitudinea obișnuită la N. T. Orășanu este de veșnică opoziție, criticile fiind egal îndreptate către toate partidele politice. Predomină satira neiertătoare, cu violențe de limbaj și cu atacuri personale, care întunecă umorul, de bună calitate uneori, și face să treacă pe un plan secundar virtuțile de poet satiric ale lui Orășanu, altfel deloc neglijabile. Scriitorul recurge adesea la portretul satiric în proză sau versuri, îngroșând însă trăsăturile negative ale celor portretizați. **F.** devine astfel, spre deosebire de revistele scoase de Orășanu înainte de 1875, o foaie strict personală, ilustrând inimicțiile redactorului. **R.Z.**

FARUL, revistă apărută la București, săptămânal, între 24 februarie și 27 aprilie 1912 sub conducerea lui Ovid Densusianu. Publicația a fost editată pentru a face cunoscute conferințele „Vieții noi”, aflate acum la cea de-a treia serie. Conferințele, ținute în sala Liedertafel din București și publicate aici în rezumat, abordau cele mai variate teme, menite să realizeze o „operă de revizuire a unor idei vechi de la noi și de afirmare a unor idei nouă”. Cele mai multe expuneri îi aparțin lui Ovid Densusianu: *Idealismul nou în literatura germană*, *Poeți germani contemporani*, *Simbolismul și celelalte arte* („versul liber nu este în mare parte decât aplicarea la poezie a concepțiunii wagneriene”), *Versul liber și dezvoltarea estetică a limbii literare* (conferențiarul susține principiul armoniei interne, adică ritmul, pentru care, crede el, Eminescu avea o ureche detestabilă). În *Decadență?*, tot Densusianu arată că în mod greșit termenul „decadent” se aplică poezilor (francezi în special) care căutau de fapt să se emancipeze de curentele vechi, iar în *Reflexiuni asupra literaturii actuale* se avântă cu mult entuziasm într-o pledoarie pentru „poezia energiei moderne”, opusă „utopiei poporaniste”. Densusianu se războiește cu adeptii poporanismului de la „Viața românească” și în articolele *Violenții literaricești și Gardele pretoriene în literatură*. Mai sunt rezumate conferințele *Poezia psalmilor* ținută de Gala Galaction și *Muzica postwagneriană* a lui Georgescu-Ștefănești. Revista publică de asemenea poezii semnate de Ervin (Ovid Densusianu), Eugeniu Sperantia, Matei Rusu, J.-B. Hétrat, Mihail Cruceanu și două sonete semnate de Dragoș Protopopescu. Traducerile din Baudelaire (*Frumusețea* în versiunea lui Titu Dinu) și E. A. Poe (*Eldorado*, proză transpusă de P. Păltânea) sunt reproduse din „Viața nouă”. **M.S.**

FARUL, revistă apărută la Dorohoi, lunar, între 15 martie și octombrie 1915. Director: Stelian I. Constantinescu. Publicația își propune „ridicarea vieții intelectuale deasupra nivelului comun în acest singuratec și depărtat colț al țării”, apelând la contribuția tinerilor universitari. Are rubricile „Recenzii”, „Note și reflexii”, „Portrete”, „Însemnări”. În primul număr

este reluat din „Revista idealistă” un medalion dedicat lui I. Păun-Pincio, iar Stelian I. Constantinescu îl evocă pe Raicu Ionescu-Rion. Colaborează cu versuri Cincinat Pavelescu (*Din exil*), Volbură Poiană, Octav Moșescu, Radu Cosmin, I. C. Vissarion, Olimpia Teodoru (Olteo), iar cu proză și articole Stelian I. Constantinescu (un articol despre scriitorul și psihologul Nicolae Vaschide, 3/1915), Virgil N. Duiculescu, Const. Dumbravă. Sunt evocați și scriitori străini (Paul Verlaine și Jean-Marie Guyau). C.A.

FARUL, revistă apărută la București între 7 noiembrie 1926 și 12 aprilie 1927, ca „săptămânal politic, economic, social, literar”. Programul, redactat pe un ton populist și confuz, sub pseudonimul Zevedei Cicoare, de ziaristul Virgiliu Athanase Mănescu, directorul publicației, afirmă că periodicul se vrea „obiectiv și sincer, urmând idealul”. Un prim articol pamflet la adresa Societății Națiunilor subliniază că „pacea între capital și muncă nu este posibilă”. Caracterul „obiectiv și imparțial” al revistei este dat, după afirmația redacției, de articolele cu un caracter de „satiră informativă”. De fapt, ponderea literaturii este destul de mică și se reduce la câteva cronici literare semnate de Ion Pas, dintre care se reține medalionul *Heinrich Mann*, la unele cronici dramatice, la „Colțul femeii”, redactat de Elisabetha Mănescu, unde este inserată o prezentare a lui Rabindranath Tagore, aflat în vizită în România. Aici Virgiliu Athanase Mănescu își publică proza și versurile, iar lui O. Goga i se reia poezia *Casa noastră*. Alți colaboratori: Theodor C. Mănescu, I. Peltz, George Silviu. M.Ș.

FARUL CALIACREI, publicație apărută la Balcic în 6 și 14 noiembrie 1927. Subintitulată „Ziar de interes dobrogean”, **F.C.** e condus de Octavian Moșescu și își propune să afirme importanța și frumusețea Coastei de Argint. Ștefan I. Nenișescu va scrie în acest sens un articol intitulat *Politica culturală dintre Mare și Dunăre*, iar Emanoil Bucuța anunță că ziarul va fi urmat de o nouă publicație, intitulată chiar „Coasta de Argint”. Cezar Petrescu scrie despre dezvoltarea culturală a Balcicului (*Colonii artistice*), iar Apostol D. Culea se ocupă de folclor în articolul *Marea în cântecele noastre populare*. Octavian Moșescu își publică un sonet și Ioan Ojog poezia *Împriimăvărarea*. De semnalat o prezentare a scriitorului bulgar N. Rainov, căruia i se traduce *Poveste despre prunc*. M.Ș.

FARUL LITERAR, periodic apărut la Constanța duminică, între 11 iulie și 18 septembrie 1921, ca supliment gratuit al ziarului „Farul” (1919-1922). Își propune „să întâmpine lumea cu zâmbetul veseliei în ochi și pe figură, aducând cititorilor darul său de glume pline de duh, de cântece frumoase și de istorisiri plăcute”. Ca director, Mihail Pricopie se străduiește să publice materiale variate, care să confere publicației un aspect cât mai atrăgător (ghicitori, anecdote, „frângurele”, „isopii”, întâmplări din toată lumea), dar și literatură originală, semnată de Mihail Straje, Lucian Costin, George Coșbuc (*Înțelepciuni sanscrite*), Al. Gherghel. Pe parcurs, preocupat el însuși de

traduceri, Mihail Pricopie le acordă un spațiu mai larg, începând cu celebrul sonet al lui Arvers, *Taina sufletului*, urmat de versiunile semnate tot de el din lirica germană (Eichendorff, Uhland, Goethe, Lessing), dar și din literatura latină (Ovidiu, Horațiu) sau din autori francezi (Maupassant, Hugo, Coppée). O notă deosebită o face tălmăcirea lui P. P. Stănescu după Leonid Andreev, cu povestirea *Clopotul de aramă*. M.Ș.

FASSEL, Horst (15.VIII.1942, Timișoara), germanist, compariatist și traducător. Este fiul Irenei Fassel (recăsătorită Mokka), scriitoare de limba germană, și al lui Ștefan Fassel, profesor, mort în al doilea război mondial. A urmat școala primară la Timișoara și tot acolo cursurile Liceului „Nikolaus Lenau”. Din 1959 a fost student al Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, pe care a absolvit-o în 1965, cu o licență în limba și literatura germană — limba și literatura română. Din aceiași an, a fost angajat preparator la Catedra de germanistică a Facultății de Litere de la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, unde a funcționat până în 1981. Din motive politice, a fost transferat cercetător științific la Institutul de Filologie Română „A. Philippide” până în 1983, an în care s-a stabilit în Germania. La Freiburg im Breisgau a lucrat la Editura Rombach, la Societatea „Adam Müller-Guttenbrunn”, la ziarul „Banater Post”, iar din 1987, la Institut für Donauschwäbische Geschichte und Landeskunde din Tübingen, unde, din 1989, este director științific. Este profesor asociat la universitățile din Tübingen, Budapesta, Pécs și Timișoara. A semnat și cu pseudonimele Gheorghe Șerban, Ștefan Hof, Butoianu ș.a. A debutat în 1957, în „Neue Literatur”.

F. este autorul unor lucrări referitoare la germanistica din România, cercetată pe larg mai ales în volumul *Deutschunterricht in Jassy. 1830-1992* (1993), precum și în culegerea de studii *Traian Bratu și germanistica ieșeană* (1982), pe care o îngrijește. Întemeiate pe o documentare vastă și pe o solidă pregătire filologică și istorică, acestea urmăresc punțile de legătură dintre culturile română și germană, stabilite prin intermediul învățământului liceal și universitar, prin contribuția exegeților care au avut în vedere relațiile dintre cele două literaturi. Interesul lui **F.** s-a îndreptat apoi către viața culturală și literară a șvabilor dunăreni, mai ales a acelora din Banat. Este autorul a două ample monografii despre teatrele de limbă germană din Timișoara (1993) și Oravița (1996), în care, după informate excursuri istorice, sunt prezentate repertoriile (cu frecvente trimiteri la dramaturgia românească) și sunt analizate mijloacele de reprezentare, scenografia, regia, interpretarea actoricească. **F.** a publicat, din 1967, numeroase studii despre legăturile dintre literatura română și cea germană în „Analele științifice ale Universității «Al. I. Cuza», „Anuar de lingvistică și istorie literară”, „Dacoromania” (Freiburg), „Synthesis”, „Volk und Kultur”, „Literatur und Kritik”, „Revue des études sud-est européennes”, „Neue Literatur”, „Exil”, „Beiträge zur deutschen Kultur”, „Convorbiri literare”, „Karpaten Rundschau”, „Orizont”, „Südostdeutsche

Vierteljahresblätter“ , „Banatica“ , „Südostdeutsches Archiv“ și în mai multe volume colective de studii apărute în Germania. Este editor și coeditor la alte culegeri de studii despre cultura, limba și literatura germanilor din România și din spațiul est-european. A editat, tot în colaborare, antologia *Eminescu în critica germană* (1985), a tradus amintirile lui Mite Kremnitz și, de asemenea în colaborare, jurnalul german al lui Iacob Negruzzi și memoriile lui Constantin Sporea. Totodată, a transpus în germană scrieri de C. Negruzzi, I. L. Caragiale, I. Minulescu, G. Bacovia, Tudor Mușatescu, Marin Sorescu, Ana Blandiana, Mihai Ursachi, Anghel Dumbrăveanu, Corneliu Sturzu ș.a., fiind distins, în 1979, cu Premiul pentru traduceri al Uniunii Scriitorilor din România. Versurile proprii, scrise în germană, au apărut în volumul *Kenn-zeichen* (1981).

SCRIERI: *Geschichte der deutschen Literatur von den Anfängen bis 1770*, Iași, 1978; *Die deutsche Reisebeschreibung und ihre Form in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts*, Iași, 1983; *Deutschunterricht in Jassy. 1830-1992*, pref. Dan Mănuță, Tübingen, 1993; *Kultureinrichtung der deutschen Minderheit in Rumänien*, Freiburg im Breisgau, 1993; *Deutsches Staatstheater Temeswar (1953-1993)*, Freiburg im Breisgau, 1993; *Ein deutsches Theater im vielsprachigen Umfeld: das Beispiel Orawitza*, Freiburg im Breisgau, 1996. **Ediții:** *Traian Bratu și germanistica ieșeană*, Iași, 1982; *Eminescu în critica germană*, Iași, 1985 (în colaborare cu Sorin Chițanu); *An Donau und Theis*, Emmendingen, 1986; *Kulturraum Mittlere und Untere Donau – Spațiul cultural al Dunării mijlocii și inferioare*, Reșița, 1995; *Nikolaus Lenau, I-II*, București, 1996; *Wissenschaftsstrukturen in Rumänien vor und nach 1989*, Tübingen, 1998; *Kultur-Dialog und akzeptierte Vielfalt*, Stuttgart, 1999 (în colaborare cu Horst Förster); *Die Geschichte des deutschsprachigen Theaters im Ausland*, Basel, 2000 (în colaborare cu Laurence Kitching); *Phantasiewelten. Deutsch-ungarische Literaturbeziehungen*, Budapesta, 2001; *Teatru și politică – Theater und Politik*, Cluj-Napoca, 2001. **Traduceri:** Anghel Dumbrăveanu, *Enigma orhideii – Das Geheimnis der Orchidee*, ed. bilingvă, Timișoara, 1976 (în colaborare cu Irene Mokka); Corneliu Sturzu, *An der Wegscheide das Gras*, Cluj-Napoca, 1979; Iacob Negruzzi, *Jurnal*, Cluj-Napoca, 1980 (în colaborare cu Dan Mănuță); Kurt Kusenberg, *Unde este unchiul Bertram?*, București, 1980 (în colaborare cu Anghel Dumbrăveanu); Mihai Ursachi, *Die Palme Talipot*, București, 1982; Irene Mokka, *Un cântec fără sfârșit*, București, 1983 (în colaborare cu Anghel Dumbrăveanu).

Repere bibliografice: Anton Peter Petri, *Biographisches Lexikon des Banater Deutschtums*, Marquartstein (Germania), 1992, 425-426; Karl Wonger, „*Deutsches Staatstheater Temeswar*“, ALIL, seria B, t. XXXIII, 1992-1993; Dan Mănuță, *Teatrul german din Timișoara*, RL, 1993, 33; Dan Mănuță, *Germanistica ieșeană*, RL, 1994, 18; Dulciu Morărescu, *Personalități din alte țări despre România*, București, 1997, 78; Wolfgang Gleich, *Mit Menschen zusammenkommen*, „Der Donauschwabe“, 2002, 18. D.M.

FATI, Vasile Petre (13.X.1944, Constanța – 19.X.1996, București), poet și prozator. Este fiul Mariei (n. Topală) și al lui Vasile Fati. A absolvit Facultatea de Filologie a Institutului Pedagogic din Constanța (1966) și Facultatea de Filosofie din București (1973). A lucrat la Casa Creației Populare „Dobrogea” și la publicațiile „Dobrogea nouă” și „Tomis”. A debutat ca poet în „Luceafărul” (1960), iar prima lui carte de

versuri, *Floare de leandru*, a apărut în 1967. După 1989 devine redactor la cotidianul „Azi” din București.

Critica a remarcat că poezia lui F. – *Floare de leandru*, *Vedere la amiază* (1975), *Cum am crescut un zmeu* (1976), *Frați în noiembrie* (1978), *Amănuntele* (1984), *Copilul tuns zero* (1992), *Fotografie cu un câine lup* (1996) – se caracterizează prin unitate de ton, bogată în nuanțe totuși, sursele de inspirație fiind de o mare varietate și de o originală viziune caleidoscopică, de la autoportretizare până la pătrunderea subtilă în lumea „celor care nu cuvântă”, lumea ființelor gingașe și umile, evocate în versuri de o cuceritoare blândețe. Poetul evită gesticulația patetică, discursul clamoros, exteriorizându-se cu o spontaneitate firească. Lirica sa dovedește o percepție acută a cotidianului, a obișnuitului, din care degajă înțelesuri neașteptate. Uneori elementele exotice și livrești dau culoare, ca și digresiunile și divagațiile. Melancolia, bine temperată, este întreținută de confruntarea cu duritatea lumii din afară. Trăirile lăuntrice, reflex al unor peregrinări nocturne, solitare, mărturisesc adesea ecouri bacoviene, filtrate însă de o rețea meditativă proprie. Versurile, melodioase, mai ales cele confesive, au un ritm subtil, fără contorsiuni și rupturi retorice. În acorduri melopeice, folosind o întinsă cromatică imagistică, poetul își destăinuie regretul după „existențele” sale pierdute, pendulând între realitate și vis. În ipostaza de prozator, F. lasă impresia chiar din primele capitoare ale romanului *Un om în câmp* (1989), derulate succint, în spații și timpuri alternative, ca niște secvențe cinematografice, că preia o temă frecventă în primele decenii ale secolului al XX-lea, aceea a „locului unde nu se întâmplă nimic”, a târgurilor și orașelelor de provincie de odinioară, cu un orizont de viață îngust, de o apăsătoare monotonie și banalitate. Acțiunea se desfășoară la câțiva ani după primul război mondial, într-un orașel oarecare, aria observației sociale și a investigației psihologice restrângându-se la stratul micii burghezii provinciale, aparent detașată de orice preocupare mai înaltă. Apelând la tehnici de expresie moderne, autorul proiectează a nouă viziune asupra locului unde nu se întâmplă nimic, pentru a dovedi că personaje și întâmplări ce par la prima vedere doar banale ascund în structura lor intimă resorturi mult mai complexe. Reacțiile oamenilor de aici sunt discrete până la esență, monotonie și cenușiu existenței mascând căutarea a ceva indefinit. Autorul se concentrează fără ostentație asupra acestei idei în pagini de o bună expresivitate, în care realul și imaginarul se întrepătrund armonios într-o perfectă simetrie. După romanul *Un om în câmp*, F. s-a întors la proza scurtă, cultivată în volumele anterioare, *Barcă de vânzare* (1980), *Paradisul de fier* (1980), *Portocale pentru eschimoși* (1983), *Peripeții de vacanță* (1986). În volumul *O doamnă la marginea orașului* (1991), personajele duc banalul vieții lor spre un orizont imprevizibil, depășind limita întâmplărilor de zi cu zi. Ele aspiră spre ceva ce nu le este cunoscut, spre o împlinire proprie, nebănuită, chiar dacă în calea lor se ivesc neașteptate și uneori dureroase piedici. F. știe să îmbine observația realului cu incursiunile dincolo de concret, captând cititorul și șocându-l prin ineditul parabolei epice și mai ales al deznodământului.

SCRIERI: *Floare de leandru*, București, 1967; *Vedere la amiază*, București, 1975; *Cum am crescut un zmeu*, București, 1976; *Frați în noiembrie*, București, 1978; *Barcă de vânzare*, București, 1980; *Paradisul de fier*, București, 1980; *Portocale pentru eschimoși*, București, 1983; *Amănuntele*, București, 1984; *Domnișoara și spiridușii*, Cluj-Napoca, 1985; *Peripeții de vacanță*, București, 1986; *Un om în câmp*, București, 1989; *O doamnă la marginea orașului*, București, 1991; *Copilul tuns zero*, Constanța, 1992; *Fotografie cu un câine lup*, București, 1996; *Un om fără importanță*, București, 1997.

Repere bibliografice: Florin Muscalu, *Addenda sau Boala copilăriei*, VR, 1976, 1; Alex. Ștefănescu, *Lirism saturnian*, LCF, 1978, 36; Lucian Raicu, *Portret interior*, RL, 1978, 48; Nicolae Motoc, *Poezia amănuntelor vii*, T, 1979, 1; Ion Stratan, *Prozaic și prozaistic*, AFT, 1979, 5; Petru Văluoreanu, *O poezie a autenticității*, T, 1981, 9; Dan Cristea, *Vasile Petre Pati*, LCF, 1982, 29; Dumitru Mureșan, *Unul dintre cei mulți*, VTRA, 1986, 9; Valentin Berbecaru, „*Peripeții de vacanță*”, VR, 1987, 1; Teodor Vărgolici, *Ideea împlinirii*, RL, 1989, 50; Coșovei, *Pornind*, 21-28; Teodor Vărgolici, „*O doamnă la marginea orașului*”, ALA, 1991, 77; Mihai Iacob, *Între Freud și Ioan de Patmos*, RL, 1992, 38; Ion Roșioru, *Sub pavilion kafkian*, TMS, 1992, 8-9; *Dict. scriit. rom.*, II, 256-257; Popa, *Ist. lit.*, II, 599-600; *Dict. analitic*, IV, 486-487. T.V.

FAUR, Dan (pseudonim al lui Avram Alfred Fechner; 8.I.1911, Calafat – 20.V.1961, București), poet și traducător. Este fiul Ernestinei (n. Jakobson) și al lui Iacob Fechner, „grânar”. Își începe studiile la Craiova și le continuă în București (liceele „Dimitrie Cantemir” și „Gh. Lazăr”). Ultima clasă o urmează la Liceul „N. Bălcescu” din Brăila, unde își ia, în 1930, și bacalaureatul. S-a înscris la Facultatea de Drept a Universității din București, pe care o va absolvi în 1933. Nu a profesat avocatura, preferând să lucreze la Editura Cultura Națională (Ciornei). În 1929, pe când era încă elev la Brăila, publică în gazeta locală, „Luceafărul”, mai multe poezii și poeme în proză. Un text trimis lui Sașa Pană îl entuziasmează pe acesta, iar **F.** devine, de-a lungul anului 1930, colaborator asiduu la revista „unu”. Legătura este ruptă, fiindcă tânărul își tipărește, fără să-și consulte mentorul, placheta *Bust*. Totuși, grupul de la „unu” îl va sprijini pe fostul său colaborator, inculpat, împreună cu Geo Bogza, pentru „atac la bunele moravuri”. O vreme frecventează cenaclul Sburătorul, amfitrionul apreciindu-i proza (*Oameni provizorii* sau *Oameni și vâlvățai*), din care un fragment apare, în 1935, în „Viața românească”. Până la sfârșitul războiului, în condițiile persecuțiilor rasiale, numele nu îi mai apare în presă. Tipărește totuși cartea *Pinocchio în împărăția jucăriilor* (1943), iscălită cu pseudonimul Mihail Axente. După căderea dictaturii antonesciene, dă la iveală câteva poeme și articole în „Viața românească”, „România liberă”, „Răspântia”, „Orizont”, „Tribuna poporului”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Victoria”, „Înainte”, „Frontul plugarilor” ș.a. Publică și volumele *Povestea unui bob de lacrimă* (1945) și *Pinocchio detectiv* (1947), semnate Mihai(I) Axente, pseudonim pe care îl va mai folosi și pentru două traduceri. Mai târziu, a lucrat la Editura Tineretului, calitate în care izbuteste să tipărească o carte de poezii pentru copii, *Umbreluța de argint* (1954), și foarte multe transpuneri în românește, la început îndeosebi din literatura sovietică, apoi și din alte literaturi, toate adresându-se cu precădere tinerilor cititori.

Textele lui **F.** au beneficiat de un spațiu destul de amplu în antologiile literaturii românești de avangardă, însă nici cele din *Bust*, nici cele rămase în revista „unu” nu au o relevanță specială. Autorul s-a străduit, imitându-i fidel pe suprarealiștii consacrați, să împerecheze șocant cuvintele, începând chiar cu titlurile: *Bust de rege carpen*, *Bust de fecioară vanilie*, *Bust de pasăre concentrică*, *Bust de cocosați impecabili* etc. Teribilisme juvenile, în genul celor practicate de Geo Bogza, ratează efectul scontat, sfârșind în prozaic. Simple experimente, ele sunt de altfel curând abandonate. Forță lirică au, în schimb, câteva texte din 1945, *Ștreangul care așteaptă*, *Mărturisire*, *Mama*, toate izbucnind din suferință, din frustrare, din umilire, vindicative peste măsură pe alocuri. Dar pe această cale în epocă nu se ajunge decât la așa-zisa poezie „militantă”, proletcultistă. După ce compune poeme precum *Tatar-Bunar* și *Turbina vie și dă*, în *Povestea unui bob de lacrimă*, câteva episoade din lupta antifascistă (pe teritoriul sovietic mai ales), episoade păgubite artistic atât de tezism, cât și de tenta melodramatică, **F.** se refugiază o vreme în literatura pentru copii. Două proze avându-l în centru pe eroul lui Carlo Collodi relevă darul povestirii și al dialogului, vervă și ingeniozitate îndeosebi în încercarea de a-l mobiliza pe tânărul cititor. Oarecare frăgezime și culoare au și versurile din *Umbreluța de argint*. Consacrându-se ulterior traducerilor, privilegiat într-o măsură de activitatea sa în cadrul Editurii Tineretului, **F.** a putut, după 1955, să transpună în românește cărți susceptibile de tiraje foarte mari, dar și de o reală valoare.

SCRIERI: *Bust*, cu un portret de Perahim, București, 1930; *Pinocchio în împărăția jucăriilor*, București, 1943; *Povestea unui bob de lacrimă*, București, 1945; *Pinocchio detectiv*, București, 1947; *Umbreluța de argint*, București, 1954. **Traduceri:** N. A. Ostrovski, *Așa s-a călit oțelul*, București, 1945 (în colaborare cu Marcel Aderca și Andrei Ivanovski); *Poezia muncii*, București, 1946; N.V. Gogol, *Taras Bulba*, pref. Al.A. Philippide, București, 1946; A. Gonciar, *Praga de aur*, București, 1946 (în colaborare cu Maria Z. Vlad); G. Revzin, *Columb*, București, 1949 (în colaborare cu Igor Block); *Cum s-a certat Ivan Ivanovici cu Ivan Nechiforovici*, București, 1952 (în colaborare cu Isabella Dumbravă); N. Sakonskaia, *Boabă cu bobită*, București, 1952 (în colaborare cu Virgil Teodorescu); A. Barto, *El împlinește paisprezece ani*, București, 1952 (în colaborare cu Virgil Teodorescu); A.N. Tolstoi, *Cheița de aur sau Minunatele pățanii ale lui Buratino*, București, 1952; L. Voronova, *Povestire din Altai*, București, 1953 (în colaborare cu G. Văraru); Rafaelo Giovagnoli, *Spartacus*, București, 1953 (în colaborare cu Magda Roșu); N. Nosov, *Aventurile lui Habarnam și ale prietenilor săi*, București, 1956 (în colaborare cu Rodica Câmpeanu); Charles Perrault, *Scufița roșie*, București, 1956, *Povești*, București, 1957, *Zânele*, București, 1960; Frații Grimm, *Povești alese*, București, 1958; Jules Verne, *O călătorie spre centrul Pământului*, București, 1958; Selma Lagerlöf, *Minunata călătorie a lui Nils Holgersson prin Suedia*, București, 1961 (în colaborare cu N. Filipovici); *Vulturul Gorgo*, București, 1964 (în colaborare cu N. Filipovici); Fridtjof Nansen, *Prin noapte și gheață*, pref. Radu Tudoran, București, 1962 (în colaborare cu Judith Coman).

Repere bibliografice: Sașa Pană, *Dan Faur*, ALR, 243-249; Sașa Pană, *Ne amintim de Dan Faur*, LCF, 1971, 23; Sașa Pană, *Născut în '02*, București, 1973, 285-288, *passim*; Lovinescu, *Sburătorul*, IV, 419, *passim*; Mirodan, *Dicționar*, II, 259-262; *Dan Faur*, DCS, 141-143; Ovid S. Crohmălniceanu, *Eveii în mișcarea de avangardă românească*, București,

2001, 145-147; Victor Durnea, [Dan Faur], „Minimum“ (Tel Aviv), 2003, 192. V.D.

FAVONIUS, publicație apărută la Craiova, cu periodicitate neregulată, între 1926 și 1928, sub conducerea lui N.I. Herescu. Intitulată cu termenul latin ce desemnează vântul de primăvară și purtând subtitlul „Revistă pentru studiul literaturilor clasice, în dezvoltarea lor și în legăturile cu literaturile moderne“, publicația își propune să revigoreze domeniul prin evidențierea valorii estetice a operelor Antichității greco-latine, privite din perspectiva omului modern. Promovând formula clasicismului în continuă devenire, revista acționează în două direcții principale: pe de o parte, cercetarea literaturilor clasice în conexiunea lor cu cele moderne, pe de alta, realizarea unor traduceri adecvate sensibilității secolului al XX-lea, precum și stadiului de evoluție a limbii române literare. Cea dintâi preocupare se face simțită în articole ca acela al lui Tudor Vianu despre polemica dintre antici și moderni sau al lui N.I. Herescu despre ecourile din poezia lui Horațiu și Vergiliu în opera lui Giosuè Carducci. Cealaltă tendință este ilustrată de tălmăcirile înnoitoare din Homer (G. Murnu, Cezar Papacostea), Teocrit (T. Naum), Lucrețiu (D. Murărașu), Catul (T. Naum, G. Murnu), Horațiu (N.I. Herescu, C. Niculescu, V. Georgescu), Vergiliu (V. Georgescu), Martial (V. Georgescu) sau Iuvenal (I.M. Marinescu). Unele dintre articole anunță interesul autorilor pentru subiecte care îi vor preocupa constant; așa, de pildă, Cezar Papacostea scrie despre locul literaturii și al filosofiei în existența grecilor, D. Murărașu studiază opera lui Lucrețiu, I.M. Marinescu pe aceea a lui Iuvenal. Cronicile și recenziile la ultimele apariții editoriale din țară și din străinătate consemnează rezultatele celor mai recente cercetări privitoare la lumea veche. Mai colaborează I. Valaori, Constantin Balmuș, T. Chețeanu, Al. Popescu-Telega, Felicia Brătianu. **F.** și revista „Orpheus“ își încetează simultan apariția pentru a permite, prin conjugarea eforturilor echipelor redacționale, impunerea unei noi publicații de specialitate, „Revista clasică“, apărută la începutul anului 1929. A.C.

FAY, Ștefan J. (2.VII.1919, Bichiș, j. Mureș), prozator. Este fiul Gabrielei (n. Kemény) și al lui Joseph de Fay, diplomat. Își începe studiile la Școala „Sf. Iosif“ din București (1926-1930) și le continuă în cadrul Liceului Militar de la Mănăstirea Dealu (1930-1935). Între 1937 și 1939 este înscris la Academia de Arte Frumoase din București, secția sculptură, unde îi are ca măștri pe Corneliu Medrea și Ion Jalea. În paralel, audiază la Universitate cursurile ținute de Mircea Eliade, Mircea Vulcănescu, Petru Comarnescu ș.a. În 1949 este expropriat din comuna natală, ca nepot de moșier, și primește domiciliu obligatoriu la Alba Iulia. Neputând găsi un loc de muncă, pleacă la București, unde se angajează mai întâi ca dulgher, apoi ca instructor-normator pe diverse șantiere (1949-1954), redactor și stilizator la Editura Consiliului Central al Sindicatelor (1954-1958), lucrător în atelierul de decoruri al

Teatrului Național din București, restaurator de pictură bisericească, bibliotecar și documentarist la ICSIM București (1959-1981). Debutază în „Universul literar“ (1940), cu eseu *Fata morgana*. În 1952, sub pseudonimul Ștefan Andrei, îi apare romanul *Noul oraș*. Colaborează la „Tânărul scriitor“, „Contemporanul“, „Femeia“, „Flacăra“, „Astra“, „Viața militară“, „La Roumanie nouvelle“. Devine membru al Uniunii Scriitorilor, dar în urma Congresului din 1956, când două dintre cărțile sale (*Spre șantier*, 1953, și *Fata plutașului*, 1956) sunt acuzate de proletcultism, hotărăște să demisioneze. Urmează cursurile Școlii Populare de Artă din București, secția pictură, și participă la mai multe expoziții de grup.

Primele volume ale lui **F.**, semnate, din motive datorate contextului politic al anilor '50, Ștefan Andrei (*Noul oraș*, *Spre șantier*, *Împreună*, 1953, *Oameni și fapte*, 1954, *Pe drumuri craiovene*, 1954, *Pe șoseaua Basarab. Evocare a trecutului de luptă al muncitorilor de la fabrica „Constantin Daviă“ din București*, 1955, *Minerii din Valea Jiului*, 1955, *O uzină cu tradiții revoluționare*, 1955, *Fata plutașului*, 1956, *Oamenii din minunata vale*, 1956), se încadrează tipologic în producția literară realist-socialistă a epocii și urmăresc, prin încercarea de transpunere a ideologiei de partid în substanță narativă, „să oglindească“ noua realitate. Atât în reportaje, mai numeroase și mai adecvate cerințelor propagandistice, cât și în romane sau povestiri, concepute artificial, după clișeele vremii, cu personaje-tip manifestându-se previzibil în situații-tip, cu accentuarea factologiei și excluderea interiorității, sunt înregistrate „victoriile“ asupra „lumii vechi“. Dincolo de condiționările sistemului socio-politic și de intruziunile directe în conținut, romanele au o structură hibridă, rezultată din amestecul în ficțiune fie al reportajului, fie al istoriei. *La cina din nouă sute șapte* (1977) și *Caietele locotenentului Florian* (1983) aparțin mai degrabă istoriei literaturizate decât romanului istoric. Ambele volume sunt însoțite de bibliografie, printre titlurile selectate remarcându-se numeroase documente de partid, care imprimă direcția deformată a demersului de reconstituire. Din îmbinarea izvoarelor istorice, a cronicilor de familie cu substanța literară propriu-zisă, realizată de data aceasta într-un dozaj eficient, derivă și romanul din 1988, *Moartea baroanei*, în care naratorul „transcrie“ în cheie modernă ultimele clipe din viața baroanei Vera Kemény. Volumele memorialistice *Sokrateion sau Mărturie despre om* (1991), un omagiu în formă epistolară adus personalității lui Mircea Vulcănescu, și *Caietele unui fiu risipitor* (1994) încearcă să limpezească unele aspecte din destinul tragic al reprezentanților unor vechi familii nobile.

SCRIERI: *Noul oraș*, București, 1952; *Spre șantier*, București, 1953; *Împreună*, București, 1953; *Oameni și fapte*, București, 1954; *Pe drumuri craiovene*, București, 1954; *Pe șoseaua Basarab. Evocare a trecutului de luptă al muncitorilor de la fabrica „Constantin Daviă“ din București*, București, 1955; *Minerii din Valea Jiului*, București, 1955; *O uzină cu tradiții revoluționare*, București, 1955; *Fata plutașului*, București, 1956; *Oamenii din minunata vale*, București, 1956; *Acea noapte, acea zi de iarnă '33*, București, 1973; *La cina din nouă sute șapte*, București, 1977; *Caietele locotenentului Florian*, București, 1983; *Amis, Démos et Rythmos*, f.l., 1984; *Moartea baroanei*, București, 1988; *Sokrateion sau Mărturie despre om*,

București, 1991; *Bal la castel*, București, 1993; *Caietele unui flu risipitor*, București, 1994; *Sub casca de aur a lui Mambrino*, București, 1997.

Repere bibliografice: Miron Dragu, *Figurine de ceară*, GL, 1956, 48; Valeriu Cristea, *Reportajul retrospectiv*, RL, 1974, 9; Mihai Ungheanu, *Un memorial istoric, „Viața militară”*, 1983, 7; Hristu Căndroveanu, *Fantomile trecutului*, LCF, 1983, 37; Ilieș Câmpeanu, *Unirea în perspectivă românească*, CNT, 1983, 39; Ileana Ulmu, *Tema Transilvaniei*, ST, 1988, 10; Ioan Neacșu, *„Moartea baroanei”*, ATN, 1989, 3; Ilie Radu-Nandra, *Fascinația istoriei*, TR, 1989, 15; Dorin Măran, *O cronică de familie*, RL, 1989, 20; Vasile Chifor, *Lecția istoriei*, T, 1989, 6; Irina Petraș, *„Sokrateion”*, TR, 1991, 31; Florin Manolescu, *Fratele mai mare*, LCF, 1991, 34; Ilie Radu-Nandra, *Politică și istorie*, TR, 1993, 47; Carmen Varfalvi Berinde, *Exorcismul cuvintelor*, TR, 1995, 35-36; Mihai Dragolea, *Oamenii unor jurnale*, VTRA, 1998, 1; *Dicț. scriit. rom.*, II, 257-259; Popa, *Ist. lit.*, I, 971. C.M.B.

FĂCLIA, revistă apărută la București, bilunar, între 15 noiembrie 1915 și 1 martie 1916. Revista, purtând subtitlul „Literară, teatrală, artistică”, se vrea „de pură manifestare artistică, dezbrăcată de orice năzuinți materiale”. Poezie argezieană este publicată în primele trei numere, cu *Psalmul de taină*, *Nehotărârea* și versuri din ciclul *Agate negre*, alături aflându-se producțiile poetice ale lui S. Rariște, M. Munte, M. Codreanu, Kostya Rovine sau Emil Maur. Acesta din urmă îi va dedica un poem lui Al. Macedonski (*Poetului*), prezent și el cu două poezii și fragmente inedite din *Marea epepee*. De altfel, Macedonski îi va face o scurtă prezentare lui G. Bacovia (7/1916) când sunt publicate două poezii ale acestuia: *Amurg* și *Decor*, afirmând că „unele poezii sunt mai pline de farmec decât ale lui Verlaine, iar altele sunt tot atât de ciudate ca ale lui Mallarmé”. Răspunzând unor aprecieri cu privire la Macedonski făcute de E. Lovinescu în volumul al treilea din *Critice*, Tudor Vianu publică articolul *Revizuire critică* (8/1916), în care susține că la Macedonski se remarcă „nu prețiozitate de formă, ci forma superioară, prin rigoarea cu care controlează elementele formale ale versului și prin multiplicitatea ritmului”. Vianu mai semnează și câteva cronici dramatice. Un spațiu important este dedicat cronicilor dramatice, de artă plastică și muzicală, în cadrul cărora G. Marius, de exemplu, laudă strădaniile lui George Enescu pentru promovarea Operei Române (10/1916). În afara traducerilor din lirica germană (Lenau, Theodor Fontane) semnate de Mihai Pricopie, se înserează o versiune în proză a poemului byronician *Piratul* și fragmente din lucrarea *Despre stil* de Buffon. M.Ș.

FĂCLIA, revistă apărută la Galați, lunar, între 24 august 1935 și 9 ianuarie 1936, editată de un comitet condus de avocatul I. E. Vasiliu. Primele numere poartă ștampila CENZURAT, din cauza materialelor protestatate cu o vădită tendință de stânga. Literatura se rezumă la poeziile lui Aron Cotruș (*Pătru Opincă*), Emilian Băcov și Pavel Prundu. Semnificative sunt omagierea lui Romain Rolland la împlinirea vârstei de șaptezeci de ani și necrologul *Henri Barbuse*. Articolul lui Miron Radu Paraschivescu *Radicalizarea maselor*, în care autorul subliniază formarea unei „conștiințe de clasă”, și cel al lui Mircea Grigorescu *Sunteți*

pentru democrație? abordează probleme sociale și politice, militând pentru formarea unui așa-zis Front Popular. M.Ș.

FĂGETUL, revistă apărută la București, lunar, din decembrie 1932 până în noiembrie 1933. Director: Gh. Popescu-Gorj. De la al treilea număr își schimbă titlul și subtitlul, devenind „Brazda literară. Revistă lunară de cultură și informațiuni literare”, iar de la al patrulea număr secretar de redacție este N. Cristinoiu. În articolul inaugural, intitulat *Primul pas*, publicația își anunță în termeni foarte vagi obiectivul de a contribui la popularizarea culturii: „Ne-am gândit tocmai la un mic izvor de bogăție sufletească, din care oricine poate câștiga ceva pentru sufletul său.” Tot acolo se spune: „Revista noastră va avea o nuanță mai mult populară”, iar această „nuanță” este reafirmată în articolul *O tradiție și un tipic*, unde, cu ocazia schimbării titlului revistei, este precizată din nou intenția editorilor: „Vrem ca modestul început să ducă și în masa mare a poporului, acolo unde e ogor și nu e sămânță, ceva din sufletul nemuritor al gândirii umane.” Dar publicația nu se va bucura de colaborarea unor autori consacrați, ci doar de aceea a unor tineri scriitori de talent. În primul rând, Eugen Ionescu, care în numărul 7-8 din 1933 publică poemul *Baladă*, dar și poezi ca Pericle Martinescu, Virgil Carianopol, Vlaicu Bârna. Tot cu versuri colaborează N. Popescu-Meriș, B.B. Cedan, Stel. Sterescu, Eugen Brumar, Luchian Neri ș.a. Proza este prezentă doar prin câteva schițe și povestiri de factură sentimentală sau istorică. Destul de cuprinzătoare este rubrica de critică literară a revistei, în care sunt comentate noile apariții editoriale. Astfel, N. Cristinoiu scrie, între altele, despre *Europolis* de Jean Bart și despre *Camere mobilate* de Damian Stănoiu, M. Ilvici prezintă romanul *Fecior de slugă* de N. D. Cocea, iar Emil Gicana recenzează *Femei* de Mihail Sebastian și *Între pământ și cer* de Eduard Sbiera. Alți colaboratori: Al. Talex, C. Fedoreanu, Ovid Caledoniu, Theodor Scarlat. I.M.

FĂGETEL, C.[onstantin] Ș.[aban] (17.X.1884, Făgetelu, j. Olt – 5.XII.1947, Craiova), critic literar și editor. Învață la școala primară din Stoicânești, apoi la liceele din Slatina, Craiova și Turnu Severin, pentru a-și încheia studiile la Școala Comercială din Craiova, în 1909. Debutează în „Amicul tinerimei” din Târgu Jiu, în 1904, semnând în continuare, în spiritul epocii, versuri, o piesă de teatru, evocări și o variată publicistică literară (cronici, recenzii, note de lectură, articole etc.) în două periodice scoase de el – „Vatra” (din 1929, cu întreruperi, până în 1947) și „Secolul” (1932) – sau în „Bunul prieten”, „Sămănătorul”, „Luceafărul”, „Cosinzeana”, „Neamul românesc”, „Floarea darurilor”, „Tribuna” (Arad) ș.a. A mai folosit pseudonimele Cheșefe, Tocheramură, Petroniu, Corneliu Vultur. În 1905, împreună cu D. Tomescu, editează „Ramuri”, dedicându-se în continuare acestei reviste, pe care o va conduce până în mai 1947. Din anul 1912 este și directorul Tipografiei „Ramuri”, transformată, trei ani mai târziu, în Institutul de Editură „Ramuri”. Numele său este legat de cele

mai însemnate inițiative culturale și literare craiovene. Apariția, în 1929, a numărului jubiliar al revistei „Ramuri” este una dintre acestea, ca și înființarea, în 1936, a Societății Scriitorilor Olteni. După o culegere de literatură populară, *Verde și iar verde* (1909), F. publică piesa în versuri *Copiii nopții* (1911), scriere modestă ca realizare. O altă lucrare dramatică, *Visuri spulberate*, a rămas în manuscris, ca și culegerea *Poezii. Din vatra vechilor răspântii*. Volumul *Credințe literare* (1913), în care sunt strânse articole publicate în „Ramuri” sau în revistele lui N. Iorga, părea inactual chiar la imprimare și nu a înregistrat decât un ecou restrâns. În ultimii ani ai vieții, F. lucra la o carte de amintiri și evocări, *Figuri discrete din viața culturală a Craiovei*, din care nu a mai apucat să tipărească, în 1947, decât o primă parte, dedicată lui Traian Demetrescu, August Pessiakov, G. D. Pencioiu, Mariei Chițu și altora.

SCRIERI: *Copiii nopții*, Craiova, 1911; *Credințe literare*, Craiova 1913; *Oltenia*, Craiova, 1940; *Figuri discrete din viața culturală a Craiovei*, Craiova, 1947. **Culegeri:** *Verde și iar verde*, Craiova, 1909.

Repere bibliografice: Ion Vinea, *Opere*, IV, îngr. Elena Zaharia Filipaș, București, 2001, 56-57; Ornea, *Sămănătorismul*, 110-112, 227; Florea Firan, Marta Mitran, „*Ramuri*”. 1905-1947, Craiova, 1971, *passim*; *Correspondență. Ramuri, passim*; Florea Firan, *Presa literară craioveană*, Craiova, 1976, 68-134; Firan, *Profiluri*, 327-331. R.Z.

FĂRCĂȘAN, Sergiu (23.X.1924, București), prozator, dramaturg și publicist. Este fiul Elisei (n. Schapp) și a lui Meyer Finkelstein. Și-a petrecut copilăria într-un mediu burghez, de oarecare înlesnire materială. Urmează școala primară la Seminarul „Ienăchiță Văcărescu”, continuându-și învățătura la Gimnaziul „Ion Heliade-Rădulescu” și la Liceul „Mihai Eminescu”. Înscris la Facultatea de Medicină din Timișoara, se mută după doi ani la cea din București, dar abandonează studiile, dedicându-se în întregime activității de gazetar și scriitor. În 1946 își schimbă oficial numele de familie în Fărcășan. A publicat romanele *O iubire din anul 41 042* (I-IV, 1958) și *Secretul inginerului Mușat* (I-IV, 1959) sub pseudonimul-anagramă Crișan Făgerașu și a utilizat ocazional, în presă, diverse alte pseudonime (S. Fantezian, Paracelsus, Avicena ș.a.). Debutază publicistic în presa timișoreană (1945), colaborează la „Studentul român” (1947), apoi devine redactor la ziarul „Scânteia”, unde avea să lucreze timp de peste două decenii. Adevăratul debut al scriitorului poate fi considerat volumul *Romanul fantasticelor pățanii și aventuri și coșmaruri ale curajosului James B. Clawhead, marele Maestru al Obiectivității, omul care a trecut Cortina*, roman satiric, cu accente de furibund pamflet politic, apărut în 1954, și cunoscut îndeobște sub titlul prescurtat de pe copertă: *J.B.C. trece Cortina*. În anii '50, ca ziarist la „Scânteia”, F. dobândește în mediile culturale un renume de „comisar” al „rectitudinii” ideologice comuniste. Ca scriitor însă abandonează destul de curând temele politice și gazetărești ori virulența pamfletară și se specializează în literatura științifico-fantastică și de aventuri, domeniu în care se impune prin câteva realizări notabile. Alături de Vladimir

Colin, Adrian Rogoz și Ion Hobana, se numără printre inițiatorii și promotorii SF-ului românesc postbelic. Obține, în 1972, prestigiosul premiu al Societății Europene de Science-Fiction (ESFS Award), pentru romanul *Vă caută un taur*. Totuși, F. nu este în mod exclusiv un autor de cărți SF: mai puțin perseverent, considerându-se un „etern diletant” și un „jucăuș”, de fapt un spirit plin de neastâmpăr, aflat permanent în căutarea unor noi „provocări” tematice, tehnice, stilistice, el se manifestă și ca dramaturg, cu mare succes de public și de critică. Semnează, în anii '60-'70, noi volume de literatură jurnalistică în tonul vremii, fără frenezia satiric-pamfletară din anii '50, dar în registrul așa-numitei „critici din interiorul sistemului”. În vara anului 1973 s-a stabilit în Canada, unde a fost profesor de *creative writing* la Universitatea din Victoria (British Columbia). La Toronto a publicat, în românește, consistente pagini memorialistice, în care evocă întâmplări la care a participat și oameni pe care i-a cunoscut (lideri politici, scriitori, actori ș.a.). A colaborat la diverse periodice: „Scânteia”, „Lupta de clasă”, „Contemporanul”, „Flacăra”, „Luceafărul”, „Presa noastră”, „Revue roumaine”, „Scânteia tineretului”, „Tânărul scriitor”, „Viața românească” ș.a.

F. și-a găsit, probabil, vocația în literatura SF și a ilustrat-o mai mult decât onorabil. *O iubire din anul 41 042* e mai degrabă compunerea unui confecționar experimentat decât un roman viabil. În anul 41 042, o „Arcă a lui Noe”, navă cosmică uriașă trimisă în spațiu cam prin anul 9000, regăsește Pământul, mutat între timp pe alt amplasament și devenit un fel de muzeu istoric al unei umanități care se extinsese pe numeroase planete. Faptele sunt narate cu o oarecare superioritate amuzată de un pretins scriitor din anii 50 000, dar în final cititorul află că textul ar fi opera unei mașini de redactat care, scăpată de sub supraveghere, ar fi lucrat singură. În acest florilegiu luxuriant de exerciții ale imaginației, autorul vedește o nepuizabilă capacitate de anticipare, în maniera lui Jules Verne. Unele previziuni (pagerul, de pildă, ori calculatorul personal devenit ustensilă casnică și înlocuind cartea, biblioteca etc., dar și internetul, denumite bineînțeles altfel, însă descrise cu uimitoare precizie) vor deveni realități curente după doar patruzeci de ani de la scrierea cărții. Interesant e romanul *Atacul cesiumiștilor* (1963). Viitorul în care e plasată acțiunea e, de data aceasta, mult mai apropiat. Romanul e construit ca o colecție de „documente” (comunicate, rapoarte, procese-verbale, transcrieri ale unor comunicații radio etc., dar și fragmente consistente dintr-o fictivă carte documentar-beletristică), un fel de dosar întocmit de o comisie care ar fi studiat ulterior extraordinarele evenimente relatate. *Atacul cesiumiștilor* are un aer de perfectă pastişă a unui roman american SF, *horror* și de aventuri. Cititorul înțelege de la primele pagini că în prezentul narațiunii, cândva, prin anii 2050-2100, Pământul a devenit o planetă a păcii și frăției generale, unde progresul e în toi, pe coordonatele unui ideal de antropologie universalistă modernă. În acest context idilic survine un eveniment tragic, și anume nașterea unor copii cu malformații grave, provocate prin iradiere cu izotopul radioactiv „cesium 137”. Se conchide că omenirea a fost atacată de o

entitate ostilă, „cesiumiștii”, niște mutanți, urmași ai unor victime ale experiențelor nucleare din secolul al XX-lea, trăind ascunși într-o rețea de mari galerii subterane, undeva în zona Pacificului. Izolată de peste un secol, coșmaresca lume subpământeană a ajuns sub conducerea monstruos-dictatorială a unui „Stăpân” ori „Părinte”. Sub transparentul înveliș al parabolei e o virulență diatribă la adresa lui Stalin și a dictaturii sale. Societatea cesiumiștilor e descrisă în registru sumbru-grotesc, cu arsenalul literar propriu utopiilor negative cu mesaj implicit antitotalitar. În privința „anticipărilor”, din nou câteva au fost confirmate de realitate: terorismul planetar, manipularile genetice ș.a.

SCRIERI: „Direcțiunea mișcării hârtilor”, București, 1948; *Brigada cântă pe mai multe voci*, București, 1949; *Candidatul de partid*, București, 1953; J. B. C. *trece Cortina*, București, 1954; C. Dobrogeanu-Chereia, reprezentant de frunte al criticii materialiste și progresiste românești, București, 1955; *O iubire din anul 41 042*, I-IV, București, 1958; ed. București, 1960; *Secretul inginerului Mușat*, I-IV, București, 1959; *Arma secretă*, București, 1959; *Micul televizor*, București, 1961; *America la ea acasă*, București, 1963; *Atacul cesiumiștilor*, București, 1963; *O navelă și un roman*, București, 1966; *Mașina de rupt prietenii*, București, 1968; *Teatru*, București, 1970; *Vă caută un taur*, București, 1970; *Manualul bunului cârpaci*, București, 1972. **Traduceri:** Pelham Grenville Wodehouse, *Jeeves intră în acțiune*, pref. trad., București, 1971.

Repere bibliografice: Sergiu Fărcășan, *Cine mă învață să scriu*, CNT, 1949, 129; George Macoveșcu, „J. B. C. trece Cortina” de Sergiu Fărcășan, GL, 1954, 38; Al. Simion, „J. B. C. trece Cortina”, CNT, 1954, 48; V. Nicorovici, *Profilul moral al ziaristului imperialist*, RMB, 1955, 5 ianuarie; Crohmălniceanu, *Cronici*, 194-210; Aurel Storin, „Arma secretă”, VR, 1960, 2; Mihai Dragomir, *Un succes al literaturii de anticipație*, LCF, 1960, 18; Al. Căprariu, *O carte așteptată*, TR, 1960, 38; Modest Morariu, „O iubire din anul 41 042”, GL, 1960, 39; Mariana Părvulescu, „O iubire din anul 41 042”, RMB, 1960, 11 noiembrie; Doina Ciurea, „Atacul cesiumiștilor”, VR, 1964, 2; Micu, *Ist. lit.*, 588; Popa, *Ist. lit.*, I, 1063, 1070, *passim*; Oprită, *Anticipația*, 120-130. N.Br.

FĂT-FRUMOS, revistă apărută la Bârlad, bilunar, între 15 martie 1904 și 15 mai 1906, apoi de la 1 martie la 1 aprilie 1909, sub direcția unui comitet. Fondatori sunt Emil Gârleanu (Emilgar), G. Tutoveanu, D. Nanu, cărora ulterior li se alătură Corneliu Moldovanu și A. Mândru. Nu întâmplător, *Întâiul cuvânt* începe și se încheie cu citate din *Cuvântul preliminar* al lui N. Bălcescu la „Magazin istoric pentru Dacia”. Interesul redactorilor se focalizează asupra sentimentului patriotic, socotit prioritar, capabil să eclipseze criteriul estetic. Componenta etică este precumpănitoare atunci când se afirmă că „nici setea de glorie, nici cea de câștig nu ne strânge la un loc, ci curata dorință de a sluji, nu literaturii [...], cel puțin avântului sufletesc al tinerimei”. N. Iorga, ideolog al revistei, încadrează **F.-F.** între alte două publicații de aceeași factură: „Sămănătorul” și „Lucașfărul” din Budapesta, iar curentul pe care îl ilustrează este definit în următorii termeni: „Unii l-ar numi poate «naționalism». Cuvântul nu sună bine; pare că-ți răsar înaintea ochilor discursuri iredentiste în atenee de provincie”; cuvântul preferat de Iorga este „românesc cu un

singur r și fără nici o trufie” (*Curentul nou*, 15/1904). În pofida bunelor intenții declarate, revista nu poate ocoli anumite accente antidemocratice, datorate naționalismului mai puțin temperat al unor colaboratori influenți, cum este A.C. Cuza. Despre felul în care sentimentul național este potențat de „curentul popular” vorbește I. Scurtu în articolul intitulat *Curentul popular și generația tânără*. El consideră că „poporul de jos, cu traiul său patriarhal, cu portul său pitoresc, cu duioasele lui cântece” trebuie asimilat cu scopul de a fi apoi redat, în forme sublimate, mișcării literare a „păturii culte”. Nutrindu-se din lirica eminesciană și din poezia lui George Coșbuc, versurile publicate în **F.-F.** nu pot depăși sfera epigonismului. Eticul și etnicul prevalează în alchimia acestei poezii. G. Tutoveanu scrie poeme senine, optimiste, situate între descriptivism pur (*Stol*) și discursivitate triumfalistă (*Fii gata*). D. Nanu profesează un lirism duios, cu accente reflexive (*Primăvara*, *Sunt mângâierile durerii*), dar și epicul istoric (*Pribeșia lui Petru Rareș*). Corneliu Moldovanu aruncă o privire nostalgică spre vechea boierime românească, în versuri ce vor constitui mai târziu substanța volumului *Flăcări*. Poezie mai publică A. Mândru, A.C. Cuza, Elena Văcărescu, D. Anghel, Elena Farago (Fatma) ș.a. Aceeași atmosferă nostalgică, paseistă se întâlnește și în proză. Emil Gârleanu își ia subiectele predilecte din Iașii copilăriei și din experiența sa bărlădeană, compunând cu gingășie portrete aureolate de blândețe și bunătate (moșnegi, boieri sărăciți, visători). Sunt prezenți în revistă și alți prozatori: Mihail Sadoveanu, I.Al. Brătescu-Voinești, Artur Gorovei, N.N. Beldiceanu. În privința articolelor și studiilor, poate fi considerat semnificativ cel publicat în 1904 de Șt. Petică, intitulat *Asupra literaturii din România*. Proclamând încheiată etapa împrumuturilor din literaturile străine, autorul deplânge „criza literară actuală”, acuzând lipsa de entuziasm a cititorilor. Comparând prezentul cu deceniul anterior, perioadă care, în opinia sa, a constituit momentul de maximă efervescentă a literaturii române, autorul constată că „mișcarea literară, în loc să crească, se pare că a dat îndărăt”. Soluția întrevăzută rezidă în „glorificarea trecutului și a vieții proprii neamului nostru”, care „vor readuce entuziasmul din alte vremuri”. Edificatoare în privința orientării ideologice a revistei sunt și articolele lui A.C. Cuza (*Ideea națională, Naționalism și cosmopolitism, Școala lui Ștefan cel Mare*), unde se creionează profilul națiunii ca „individualitate colectivă”. Se publică scrisori inedite aparținând lui Vasile Alecsandri și Mihail Kogălniceanu. De asemenea, sunt inserate traduceri din Dante, Corneille, Lamartine. Alți colaboratori: I.A. Bassarabescu, Ion Agârbiceanu, Ilarie Chendi, Ion Dragoslav, I.U. Soric. N.S.

FĂT-FRUMOS, revistă literară apărută la București, bilunar, din septembrie până în decembrie 1915, inițiată și condusă de Jean de Lerésty. Cu toate că Elena Văcărescu este menționată mereu printre colaboratori, ea publică o singură poezie în franceză, *Avant la vie*, în deschiderea primului număr. În rest, Lerésty apelează la nume sonore, pentru a spori atractivitatea

revistei: G. Enescu, cu articolul *Câteva cuvinte despre muzică*, B. Delavrancea, cu un fragment, republicat, din piesa *Lucașfărușul*, Gala Galaction, cu proza *Pe terasă*. Poezia este ilustrată de Ion Minulescu, Vasile Militaru, dar și de Jean de Lerésty. La un an de la moartea lui Mircea Demetriade, se reproduc, în semn de omagiu, un fragment din piesa acestuia *Dafin Făt-Frumos și frumoasa Ileana* și proza *Între crimă și moarte*. Câteva traduceri, cum ar fi fragmentele din *Așa grăit-a Zarathustra* de Friedrich Nietzsche, în transpunerea lui Eugen Relgis, cât și o curioasă variantă în proză la *Corbul* lui E. A. Poe sau o legendă a lui Jules Lemaitre, *Printesa Lilit*, întăresc caracterul eclectic al revistei. În afara rubricilor „Recenzii” și „Ecouri”, sunt inserate și câteva scurte cronici teatrale semnate de Liviu Rebreanu. M.S.

FĂT-FRUMOS, revistă de literatură și folclor apărută la Suceava între ianuarie-februarie 1926 și septembrie-decembrie 1933, apoi la Cernăuți între ianuarie-februarie 1934 și mai-iunie 1940, între iulie-august 1941 și iunie 1944, și la Râmnicu Vâlcea între iulie și decembrie 1944. Editori erau Leca Morariu și Bucur Orendovici; redactor și, din 1930, director — Leca Morariu, secretar de redacție — Octavia Lupu-Morariu. Începând cu primul număr din 1928, subtitlul revistei este „Literatură, artă, știință, viață socială”. Ca revistă de orientare tradiționalistă, **F.-F.** își propune în primul rând valorificarea literaturii folclorice, publicând materiale culese de pe întreg teritoriul țării: cântece, cimilituri, proverbe, snoave. Preferința pentru literatura populară este exprimată încă din articolul-program, conceput de Leca Morariu și intitulat polemic *Poliție literară!*: în vreme ce „materialul folcloric e înainte de toate sincer”, „literatura intelectualului” păcătuiește prin artificialitate și falsă cerebralitate. Promovarea tradiției folclorice este văzută ca o acțiune de curaj și justiție, aceasta fiind personificată prin imaginea unui mitic Făt-Frumos, „pe jumătate cioban sălbatic”, chemat „să mai ciuntească din cele capete bălăurești care fojgăie în viața noastră literară”. Rubricile revistei adăpostesc texte puternic polemice, conforme unei atitudini antimoderniste: „Vitrina cărții”, „Multe și mărunte”, „Cronică”, „Bibliografie”, „Proză științifică”. În consonanță cu judecățile de valoare emise de I.E. Torouțiu în „Convorbiri literare”, Leca Morariu își exprimă tranșant dezacordul față de opiniile privindu-l pe Eminescu, exprimate de Tudor Arghezi în „Adevărul literar și artistic” din august 1934, formularea fiind extrem de dură: „ignarul, prostul și veninosul [...] diletantism al improvizatului informator literar Tudor Arghezi”. Nu mai puțin caustic este directorul revistei atunci când consideră cartea lui G. Călinescu *Viața lui Mihai Eminescu* ca fiind „măsluită”; ignorant în domeniu este, din perspectiva lui Leca Morariu, și Alexandru Ciorănescu, care publicase în „Revista Fundațiilor Regale” o bibliografie eminesciană. Tot în una dintre aceste cronici, Perpessiciu va fi catalogat drept „recordman al superficialității”. Ca răspuns la atitudinea lui Leca Morariu, G. Călinescu va alcătui, în „România literară”, un portret virulent al directorului **F.-F.**, „om greoi la înțelegere, fără nici o comuniune sufletească cu

artele”. Totodată, pe un ton apologetic, ditirambic, Elena Popescu își exprimă atașamentul necondiționat față de I.E. Torouțiu și admirația pentru „autoritatea morală a cărturarului” (5-6/1939). Antimodernismul publicației răzbate și în contribuțiile lui Const. I. Popescu, ca în articolul *Război imposturii moderniste* (4-6/1944), unde se declară solidaritatea cu revista „Ramuri”, la fel de înversunată în a respinge fenomenul literar modernist. În mod cert, prin causticitatea și subiectivitatea pe care le degajă, rubricile „Multe și mărunte” și „Cronică” sunt cele mai dinamice secțiuni ale revistei. Poezia cultivată aici este una tradiționalistă, de inspirație istorică, patriotică, o poezie a nostalgiei pământului natal, scrisă de poeți minori ca Adelina Cârdei, Ion Buzdugan, George Drumur, George Voevidca, V. Bogrea, Nicolae Tăutu, Ioan Cârdei ș.a. Proză apare sporadic și este ilustrată de autori ca Traian Chelariu, Paul Mihail, Ion Ciocârlan, Tiberiu Crudu. Vizibil orientată spre restituiri și spre valorificarea unor documente inedite, publicația recuperează proză (Petre Ispirescu, *Viața și faptele lui Vlad Vodă Tepeș*), amintiri, impresii de călătorie, mărturisiri. Teatrul este reprezentat doar de At. Mitric, prin comedia într-un act *Amintiri*. În ce privește

SUCEAVA Ianuarie - Faur 1926

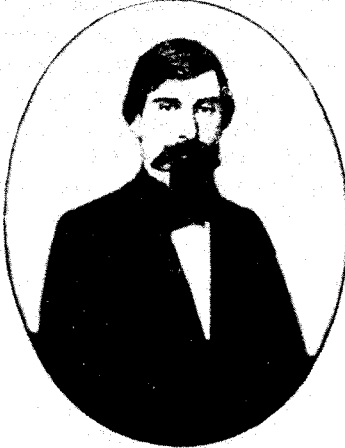
AN. I
1926

FĂT-FRUMOS

REVISTA DE LITERATURĂ ȘI FOLCLOR

Redactor: Leca Morariu

Nr. 1

ALECU RUSU
(17 Mart 1819 — 4 Faur 1859)

Editori: Leca Morariu și Bucur Orendovici

studiile de istorie literară, atenția se îndreaptă îndeosebi spre clasici, fiind dedicate numere omagiale lui Mihai Eminescu (5-6/1939) și Ion Creangă (2/1940). Exegeza eminesciană este ilustrată de studii aparținând lui Augustin Z.N. Pop (*Reamintindu-i pe Al. Grama și pe Aron Densușianu*), Teodor Balan, la care se adaugă un articol postum al lui G. Bogdan-Duică (*Eminescu și Rossi*), însoțit de o *Scrisoare-ciornă a lui Eminescu*. Numărul omagial Creangă conține o serie de materiale documentare aflate în posesia lui G.T. Kirileanu. Totodată, C. Comăneșteanu și Petru Iroaie scriu despre Al. Vlahuță, I.Al. Brătescu-Voinești, M. Sadoveanu. Mai publică studii de istorie literară Aurel George Stino, I.E. Torouțiu, D. Murărașu, iar articole de filosofie, folclor, istorie semnează Aram M. Frenkian și Traian Cantemir. Atrag atenția două necroloage din 1944, concepute pe un ton ireverențios, primul la moartea lui Liviu Rebreanu, al doilea la moartea lui Ion Minulescu. Sunt inserate traduceri din paginile lui St.O. Iosif, Al. Vlahuță, G. Coșbuc, M. Eminescu, O. Goga. Alți colaboratori: Artur Gorovei, Corneliu Gheorghian, Dragoș Vitencu, Nuși Tulliu, I.U. Soricu, Th. Capidan.

N.S.

FÂNTÂNA BLANDUZIEI, revistă literară apărută la București, săptămânal, de la 4 decembrie 1888 până la 31 decembrie 1889. Din comitetul de redacție fac parte tinerii gazetari și scriitori Gheorghe din Moldova, Al. Hodoș, Nerva Hodoș, D. Marinescu-Marion, L. Gh. Nicoleanu, Radu Popea, I. S. Spartali, N. Țincu. Alături de ei figura și Mihai Eminescu. Poetul a și colaborat, la primele numere probabil, cu articole de politică generală semnate cu inițiale, în care există vagi referiri la literatură. De la 9 aprilie 1889 revista va fi redactată de Radu Popea și va avea o apariție neregulată. La 1 octombrie se formează un nou comitet de redacție, care scoate seria a doua până la sfârșitul anului. Stăruința cu care numele lui Eminescu este folosit de redactorii revistei a fost privită de contemporani și de comentatorii de mai târziu ca un simplu procedeu de publicitate. În realitate, tinerii din comitetul de redacție nutreau un adevărat cult pentru poet. Se intenționa publicarea de literatură română, în primul rând versurile lui Eminescu, traduceri din literaturile germană, italiană și din cele slave, însoțite de comentarii, articole de teatru, cronici dramatice, știri literare și politice din Transilvania, literatură și medicină populară ș.a. În bună parte acest program a și fost respectat. Astfel, în primele două numere se publică nuvela *Smerita* de Dostoievski, tradusă probabil de Dionisie Miron, apoi alte transpuneri din Dostoievski, E. Sue și Leopardi. Tot D. Miron traduce mai multe balade populare sârbești, E. Bran și I. Didicescu dau literatură populară din Transilvania, iar Gheorghe din Moldova, V. Conta, Al. Hodoș și Smara, versuri originale. Într-una din cronicile sale dramatice, D. Marinescu-Marion critică direcția Teatrului Național din București (director general era I. L. Caragiale) pentru lipsa de varietate a repertoriului, compus mai mult din comedii.

R.Z.

FÂNTÂNERU, Constantin (I.I.1907, Budișteni, j. Argeș — 21.III.1975, Pitești), prozator, poet și critic literar. Este al șaselea dintre cei nouă copii ai Zoei (n. Cârstoiu) și ai lui Costache Fântâneru, țărani. Începe școala primară în satul natal, dar o întrerupe o vreme, fiind rănit la picior de o grenadă în toamna anului 1916. După război obține prin concurs o bursă care îi permite să urmeze, ca intern, ciclul secundar la Colegiul Național „Sf. Sava” din București, unde îi are colegi pe Dan Botta, Petru Comarnescu, Simion Stolnicu, Edgar Papu, Eugen Ionescu ș.a. În 1927, elev în clasa a VIII-a, debutează în „Revista literară a Liceului «Sf. Sava»”, cu o traducere din Horațiu, urmată de câteva proze scurte. După susținerea bacalaureatului, se înscrie la secția de limbi clasice a Facultății de Litere din București. Licența și-o ia în 1930, dar nu va profesa, dedicându-se scrisului. Fire complexată, pătrunde greu și numai cu ajutorul prietenilor (Mircea Eliade și Mihail Sebastian) în lumea presei. În 1932 dă la iveală, în „Floarea de foc” și în „Cuvântul”, trei fragmente dintr-un roman care în același an este tipărit sub titlul *Interior*. În continuare, colaborează sporadic, îndeosebi cu proză, la „România literară”, „Convorbiri literare”, „Vremea”, „Revista Fundațiilor Regale” și „Reporter”. După ce, în 1935, e redactor la gazeta „Prezentul”, în 1936 devine secretar particular și bibliotecar al lui Stelian Popescu, iscăbind destul de frecvent articole pe teme culturale în „Universul”, dar și în revista „Idea liberă”, apropiată de extrema dreaptă. Are, se pare, un rol deosebit în structurarea „Universului literar” reapărut în 1938, aici susținând cronică literară până la sfârșitul anului 1941, când este doborât de o maladie nervoasă. A fost perioada cea mai fertilă a lui F., în 1940 el tipărește placheta *Râsul morților de aur* și studiul *Poezia lui Lucian Blaga și gândirea mitică*. Intenționa să publice un alt studiu, *Clasicism și creștinism*, din care mai multe fragmente apăruseră în „Universul literar”, precum și traducerea, în colaborare cu Liviu Rebreanu, a romanului *Măgarul de aur* al lui Apuleius, inclusă în planurile Institutului de Studii Latine. Timp de câțiva ani boala și mizeria în care trăiește sunt atât de mari, încât prietenii vor lansa apeluri repetate spre a i se veni în ajutor. Refăcut oarecum, se retrage pe meleagurile natale, consacrandu-se carierei didactice. Între 1949 și 1969 a predat limbile latină, franceză și rusă la liceul din Topoloveni. În ultimii ani de viață și-a reluat timid preocupările literare, dând la lumină, în „Argeș”, o suită de „narațiuni”. Aceeași revistă îi publica postum, după ce, în 1981, cartea sa de debut fusese reeditată, și câteva pagini memorialistice. Împreună cu alte texte inedite, între care un memorial — *Slujba din hol* — și diverse jurnale, ele au fost strânse în volumul *Cărți și o altă carte* (1999), urmat de *Cruciada umbrelor* (2001), reunind o mare parte din cronicile și articolele din „Universul literar”.

Microromanul *Interior*, intitulat inițial *Margini, Margini de oraș, Eu și orașul, Apropiatul etc.*, se înscrie printre primele tentative europenești de renovare a genului, pe urmele unor modele europene prestigioase (îndeosebi André Gide), în direcția autenticității. Sub zodia acesteia urma să stea prezentarea trăirilor intime ale personajului central, Călin Adam,

figură parțial fictivă, parțial un alter ego al autorului. Marcate în fond de o puternică angoasă existențială (F. mărturisește lecturi atente din Kierkegaard și Papini), trăirile relevă o discontinuitate programatică, sugerând o psihologie nebulosă. Totuși nu lipsit de luciditate, eroul își etalează calm, oarecum neutru, reacțiile extravagante, glisând de la ridicol la cinism ori căzând într-o ingenuitate neverosimilă. Caracteristică îi este intensa bucurie în fața vegetalului oricât de umil și a feminității abia înmugurite. Însă nu introspecția ori monologul lăuntric predomină în *Interior*, ci dialogurile, în care se strecoară câteodată o notă de absurd. Folosirea unor cuvinte improprii, neglijarea pe alocuri a sintaxei, o anume prețiozitate, reproșate de unii critici, ar fi fost introduse de autor întru sporirea autenticității. Meritul principal rămâne acela de a fi experimentat o formulă nouă, ce stă și la baza celui de-al doilea roman, intitulat *Mâinile*, din care au rămas în periodice șase ample fragmente. Eroul, Mircea Ion Matiu, este în fond același Călin Adam, pus în situații noi, precum scrierea unui roman, situații având în genere drept cadru localitatea argeșeană Dușița. F. nu a publicat în reviste nici un vers original, încât apariția plachetei din 1940 a constituit o mare surpriză. *Râsul morților de aur* ar fi reprezentat, în opinia unor critici, o încercare de a construi o viziune mitologizantă a istoriei mișcării legionare, în acest sens fiind invocate unele poezii (*Legionaria*) cu accente imnice ori cu aluzii la evenimentele timpului. Numeroase imagini, inspirate și din folclorul autohton, frapează, dar juxtapuse direct, ele nu-și dezvăluie semnificația. De un ermetism împins la extrem, cartea rămâne un experiment fără consecințe. Adevărata realizare a lui F. poate fi considerată activitatea de critic literar. Multe dintre articolele lui, adunate postum în volumul *Cruciada umbrelor*, conțin idei și atitudini promovate de o seamă de curente naționaliste, însă la o cercetare atentă faptul denotă doar un fel de conformism superficial. Criticul de la „Universul literar”, om cu o bogată cultură clasică și modernă, e interesat de fenomenul spiritual, de cel religios mai cu seamă, și în consecință se ocupă cu predilecție de operele literare ce conțin o atare problemă. Aderând intim la ortodoxie, el nu este totuși un dogmatic. În lucrarea *Poezia lui Lucian Blaga și gândirea mitică*, este evidențiată, pe baza unei întinse bibliografii, mitologia personală a poetului și filosofului, apreciată ca o realizare deosebită, chiar dacă nu o dată ea se află în opoziție cu doctrina creștină. Amplul studiu, printre cele dintâi consacrate lui Lucian Blaga, continuă să fie util și astăzi, măcar în unele părți ale sale. Interesante sunt și capitolele ce se ocupă de influența exercitată de autorul *Poemelor luminii* și de „perspectivele poeziei tinere”. La fel procedează F. în majoritatea cronicilor literare, unde, fără să insiste asupra aspectelor propriu-zis estetice, detaliază problematica umană a creațiilor, încadrând-o cu sagacitate și apreciind în genere judicios valoarea lor. Activitatea de la „Universul literar” i-a asigurat, la sfârșitul deceniului al patrulea și începutul celui următor, un loc de frunte printre tinerii critici. Dintre scrierile târzii, „narațiunile” demonstrează atât spirit de observație, cât și fantezie, precum și un stil îngrijit, cu neașteptate scânteieri. Mozaicul este însă de dimen-

siuni prea mici pentru a avea efectul scontat. Rămas neterminat, romanul autobiografic *Slujba din hol* este interesant ca frescă parțială a vieții din redacția unui mare cotidian și prin efortul de autoportretizare. Fragmentare, jurnalele și „memorialele” înfățișează cu prea multă parcimonie întâmplări exterioare și lăuntrice prin care ar fi trecut scriitorul.

SCRIERI: *Interior*, București, 1932; ed. îngr. și pref. Ștefan Borbély, Cluj-Napoca, 1981; *Râsul morților de aur*, București, 1940; *Poezia lui Lucian Blaga și gândirea mitică*, București, [1940]; *Cărți și o altă carte*, îngr. și pref. Aurel Sasu, București, 1999; *Jurnal*, Pitești, 2000; *Cruciada umbrelor*, îngr. și pref. Aurel Sasu, Târgoviște, 2001.

Repere bibliografice: C.B. [Camil Baltazar], *Constantin Fântâneru, „România literară”*, 1932, 35; Mircea Eliade, *Un debut: Fântâneru*, CU, 1932, 2710; Al. A. Philippide, *Un nou scriitor*, ALA, 1932, 622; Nicolae Roșu, „*Interior*”, CRE, 1932, 118; Ionescu, *Război*, I, 180-187; Al. Robot, „*Interior*”, RP, 1932, 4459; Perpessicius, *Opere*, VI, 55-57; Șerban Cioculescu, „*Interior*”, ADV, 1932, 15 017; Pompiliu Constantinescu, „*Interior*”, VRA, 1932, 265; Dan Petrașincu, „*Interior*”, *roman de Constantin Fântâneru*, „*Discobolul*”, 1932, 3; Mihail Sebastian, „*Interior*”, „*România literară*”, 1932, 43; Henriette Yvonne Stahl, „*Interior*”, FCL, 1932, 558; Petru Comarnescu, Anton Holban, Lucian Boz, Horia Groza, [Constantin Fântâneru, „*Interior*”], „*Ulise*”, 1932, 4; Octav Suluțiu, „*Interior*”, „*Azi*”, 1933, 1; Papadima, *Scriitorii*, 49-54; G. C. Nicolescu, „*Poezia lui Lucian Blaga și gândirea mitică*”, „*Chemarea vremii*”, 1940, 22; G. C. Nicolescu, „*Râsul morților de aur*”, „*Chemarea vremii*”, 1941, 9; Mihai Niculescu, „*Râsul morților de aur*”, CL. 1941, 2; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 878, *Ist. lit.*

(1982), 964-965; Crohmălniceanu, *Literatura*, I, 532-534; Nae Antonescu, *Constantin Fântâneru*, ARG, 1972, 10; Ion N. Voiculescu, *O reeditare semicentenară: C. Fântâneru*, „Interior”, ARG, 1981, 4; Ion M. Dinu, *Figuri de dascăli argeșeni*, Golești, 1991, 224-227; Acterian, *Privilegiați*, 81-83; Micu, *În căutarea*, II, 96-101; *Dicț. scriit. rom.*, II, 259-261; Cărtărescu, *Postmodernismul*, 291-293; *Dicț. analitic*, II, 174-175; Aurel Sasu, *Prefață*, în *Constantin Fântâneru, Cărți și o altă carte*, București, 1999, 5-14; Simion, *Genurile*, 243-248; Victor Durnea, *O restituire incompletă: proza lui Constantin Fântâneru*, CL, 2003, 10. V.D.

FEDERAȚIUNEA, gazetă politică și literară apărută la Pesta, de patru ori pe săptămână, de la 3 ianuarie 1868 până la 29 februarie 1876. După ce renunță să mai lucreze în redacția „Concordiei” din cauza unor neînțelegeri în ceea ce privește orientarea politică a periodicului editat și condus de temătorul și oportunistul Sigismund Pop, profesorul universitar Al. Roman, deputat de Bihor în Parlamentul ungar, înființează, doi ani mai târziu, **F.**, gazetă pe care avea intenția de a o scoate zilnic. Așa cum arată titlul, Al. Roman era adeptul ideii de federalizare a Imperiului Austro-Ungar. Totodată, el milita pentru egalitatea în drepturi a tuturor națiunilor în cadrul Imperiului și împotriva abuzurilor administrației ungare. **F.** era concepută ca o publicație a tuturor românilor, una din ideile de bază fiind aceea a unității spirituale și culturale. Această direcție politică, pe care gazeta o va susține consecvent mai ales în primii ani, îi va aduce lui Al. Roman și colaboratorului său, I. Poruțiu, mai multe procese de presă, soldate cu amenzi și condamnări. Amenziile fiind foarte mari și dezechilibrând bugetul publicației, a fost necesară intervenția bănească a lui I. Micu Moldovanu și a lui M. Kogălniceanu pentru ca **F.** să continue. În perioada când Roman era închis la Vác, Poruțiu a condus gazeta, fiind apoi înlocuit, pentru puțin timp, de Iosif Hodoș. Beletristica și publicistica literară din paginile periodicului sunt subsumate orientării politice. Versuri publică Iosif Vulcan, I. S. Bădescu, Aron Densușianu, Justin Popfii, Miron Pompiliu, A. P. Alexi. Se reproduc poezii de I. Heliade-Rădulescu, V. Alecsandri și Gh. Sion. Sunt retipărite și studii ale lui B. P. Hasdeu, Cezar Bolliac, A. I. Odobescu, G. Dem. Teodorescu. Cu articole politice colaborează, alături de Al. Roman, G. Barițiu, Visarion Roman, Iosif Hodoș, N. Densușianu. Încercări de istorie sau de critică literară dau I. Micu Moldovanu, I. Sălăjan, I. C. Drăgescu și Aron Densușianu. Lui G. Barițiu i se reproduc studii și articole apărute în revista „Transilvania”. I. Micu Moldovanu și Aron Densușianu discută menirea criticii, intervențiile lor având și nuanțe polemice îndreptate împotriva orientării maioresciene, considerată „destructorie”. La **F.** a colaborat cu articole politice, semnate Varro, și Mihai Eminescu. Primul dintre ele, *Să facem un congres*, este tipărit la 17 aprilie 1870 (numărul 33). Următorul, *În unire e țaria*, referitor la un

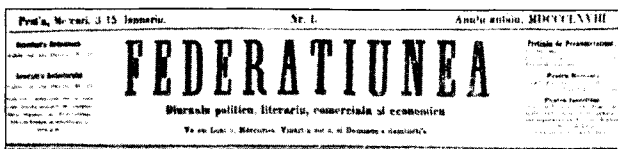
articol cu același titlu publicat de ziarul ceh „Politik”, datează din 22 aprilie 1870 (numărul 34). În două numere consecutive (38 și 39 din 4 și 11 mai 1870), apare ultimul articol al lui Eminescu, intitulat *Echilibrul*. R.Z.

FEDIUC, Aurel (pseudonim al lui Aurelian Tudor; 9.V.1919, Clocucica-Cernăuți – 4.V.1944), poet. Absolvent al Liceului „Aron Pumnul” din Cernăuți, **F.** se înscrie la Facultatea de Drept din același oraș în 1940. A căzut pe frontul din Moldova, în luptele împotriva armatei sovietice. Debutase la șaisprezece ani, în 1935, cu o poezie, în revista „Freamătul literar” (Siret). Alături de Aurel Bogaci și Nicolae Tăutu, este întemeietor al „Septentrionului” cernăuțean. Tot la Cernăuți, **F.** inițiază și îngrijește colecția „Miorița”. Colaborează la un număr relativ mare de periodice, între care „Bugeacul”, „Înnoirea” (Arad), „Junimea literară”, „Observatorul” (București), „Prepoem”, „Suceava”, „Catedra” (Galați), „Universul literar”, publicând, pe lângă versuri proprii, articole, comentarii și cronici literare, traduceri. Semnează și A.F., T.N., Tudor Nicodem, Andrei Nicodemul. Se distinge printr-o activitate dinamică în cadrul Societății Scriitorilor Bucovineni.

F. a publicat trei plachete de versuri, care îl recomandau ca pe o certă promisiune pentru poezia românească modernă: *Rodnicie și Interior* (ambele în 1939) și *Din refugiu* (1940). Influențat de poezia bucolică a lui Mircea Streinul, în *Rodnicie* **F.** etalează o avântare, o grandilocvență entuziastă, ca în tabloul participării generale la culesul roadelor câmpului (*Cântul belșugului*). Pământul străbun, considerat singura moștenire sfântă în succesiunea generațiilor, revine în versuri imnice în cele mai multe dintre poemele plachetei. Orientarea definită de Mircea Streinul în cadrul cenaclului Arboroasa este respectată și în *Interior*, autorul ilustrând mai toate ipostazele lirismului bucovinean. Perioada de căutare a unui „sistem liric” propriu, care fără a-l înstrăina de maestrul său să-l definească mai limpede, este evidentă în această plachetă. Alături de elogiul adus pământului țării și oamenilor lui, își fac loc întrebări în fața vieții, a veșniciei, a misterului mării treceri. Versurile, alunecând uneori într-o ușoară desuetudine, trădează și influențe din Mihai Eminescu, George Coșbuc, Ion Pillat, V. Voiculescu, Nichifor Crainic. Vocea poetului este însă aici mult mai decisă: el stăpânește cu destulă siguranță mijloacele artistice, stanțele au fermitate, suplete, expresivitate și muzicalitate, acestor calități adăugându-li-se o discretă vibrație interioară; se insinuează ideea unei lumi paralele celei contemplate, o lume a trăirilor nemărturisite, învăluite în duioșie și tandrețe (*Ceremonial pentru întoarcere în veac*). Placheta *Din refugiu*, ultima apariție editorială a lui **F.**, abordează o tematică mai apropiată de crispările realității și ale istoriei, relevabilă fiind emoția participativă, prezentă în fiecare vers.

SCRIERI: *Rodnicie*, Cernăuți, 1939; *Interior*, Cernăuți, 1939; *Din refugiu*, București, 1940.

Repere bibliografice: Mircea Streinul, *Note la poezia bucovineană de azi*, RFR, 1938, 5; D. Petrescu, [„Rodnicie”], „Bugeacul”, 1938, 3-4; Al. Plăieșu, [„Interior”], „Orizont”, 1939, 3; [Aurel Fediuc], „Prepoem”,

1940, 14; C. Fântâneru, *Literatura de refugiu*, UVR, 1940, 35; Constantin Vârtje, *Lirica bucovineană*, „Cetea Moldovei”, 1941, 10; George Drumur, *Aurelian Tudor*, „Revista Bucovinei”, 1944, 8. C.P.

FEKETE Tivadar (2.XI.1894, Pécs, Ungaria – 4.XI.1940, Sighișoara), traducător. După studii secundare în orașul natal, se înscrie la Facultatea de Științe Juridice din Budapesta, pe care nu a absolvit-o. Lucrează ca ziarist la Pécs și Szeged, apoi se stabilește la Arad. În perioada interbelică colaborează la mai multe periodice transilvănene cu publicistică, nuvele și poezii. Din scrisul lui **F.** au rezistat timpului doar traducerile. Sub titlul *Szerelmes kert* [*Grădina iubirilor*] a publicat în 1924 o antologie din poezia românească modernă, tălmăcind din lirica lui Dimitrie Anghel, Tudor Arghezi, G. Bacovia, Demostene Botez, Lucian Blaga, Nichifor Crainic, Mihai Codreanu, N. Davidescu, Victor Eftimiu, Elena Farago, O. Goga, G. Gregorian, Emil Isac, D. Iacobescu, St. O. Iosif, Al. Macedonski, Adrian Maniu, I. Minulescu, Corneliu Moldovanu, Cincinat Pavelescu, Șt. Petică, Al. A. Philippide, Perpessicius, Ion Pillat, Mihail Săulescu, Al.T. Stamatiad, I.C. Săvescu, G. Topîrceanu, Ion Vinea. Antologia este urmată, în 1930, de o alta, consacrată poeziei românești clasice, *Klasszikus kert* [*Grădina clasică*], de la poezii Văcărești până la Panait Cerna și Dimitrie Anghel. Originar din Ungaria, **F.** cunoștea insuficient limba română, ceea ce l-a făcut să lucreze după traduceri brute. Cum mărturisea el însuși, s-a străduit ca transpunerile sale să reflecte „sufletul poeziei”, încât și-a permis destul de multe licențe. Este însă un traducător sensibil, receptiv la modernitate și la inovația poetică, numărându-se printre primii care au prezentat în limba maghiară, în volume de sine stătătoare, evoluția poeziei românești de la începuturi până în actualitate.

Traduceri: *Szerelmes kert* [*Grădina iubirilor*], Arad, 1924; *Klasszikus kert* [*Grădina clasică*], Cluj, 1930.

Repere bibliografice: Claudia Millian, *O antologie românească în limba ungară de Fekete Tivadar*, ALA, 1923, 159; L.R., „*Grădina iubirilor*”, G, 1924, 8-10; Nagy Dániel, „*Szerelmes kert*”, „*Genius*”, 1924, 4-5; *Rom. magy. ir. lex.*, I, 565-566. O.K.

FELEA, Victor (24.V.1923, Muntele Băișorii, j. Cluj – 28.III.1993, Cluj-Napoca), poet, critic literar și traducător. Este fiul Mariei (n. Deac) și al lui Teodor Felea, preot greco-catolic. A urmat școala primară (1930-1934) în comuna Iara (judetul Cluj). Timp de doi ani (1934-1936) este elev al Liceului „Gh. Barițiu” din Cluj, apoi al Liceului „Regele Ferdinand I” din Turda (1936-1942), avându-l profesor de română pe Teodor Murășanu. Ca elev în ultimele clase de liceu, se numără printre foarte tinerii condeieri cărora învățătorul Vasile Iluțiu, directorul „Gazetei de la Turda”, le încredințează redactarea suplimentului „Gazeta de la Turda pentru tineret” (1940-1943). După bacalaureat se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Cluj (mutată la Sibiu, după Dictatul de la Viena). Un an mai târziu este mobilizat și încorporat la Școala de Ofițeri de Rezervă (infanterie) din Arad. În toamna anului 1945 revine la Facultatea de Litere și

Filosofie, unde își continuă pregătirea universitară până în 1948, teza de licență susținând-o abia în 1970. Se atașează îndeosebi de profesorii Lucian Blaga, Nicolae Mărgineanu, D.D. Roșca, Liviu Rusu. Pentru a se întreține, lucrează ca pedagog la Liceul „Gh. Barițiu” (1945-1946), redactor la ziarul „Tribuna nouă” (1946-1947), referent literar la Teatrul Național din Cluj (1949-1950). În 1947 devine membru al Uniunii Sindicatelor de Artiști, Scriitori și Ziaristi, iar din 1949 este membru al Uniunii Scriitorilor. Participă la viața literară clujeană post-belică încă de la primele ei coagulări: în martie 1949 se numără printre colaboratorii publicației „Împreună. Almanah literar” / „Együtt. Irodalmi almanach” /, iar în decembrie același an se află, alături de A.E. Bacovsky, Aurel Gurgianu, Aurel Rău ș.a., între fondatorii revistei „Almanahul literar”. Timp de un an, în 1950-1951, frecventează cursurile Școlii de Literatură „M. Eminescu” din București. Revine la Cluj și lucrează ca „redactor tehnic” la „Almanahul literar”, apoi la „Steaua” până în 1971, când trece, în calitate de redactor-șef adjunct, la revista „Tribuna”, de unde a fost pensionat în 1985. A debutat la „Gazeta de la Turda pentru tineret” (1941), cu studiul *Natura în poezia lui Eminescu*. Primele poezii, apărute tot acum în aceeași revistă, sunt semnate cu pseudonimul V. Nicolin; cu numele propriu semnează poemul *Fața ta*, publicat aici în 1942. Colaborează cu poezie și critică literară la „Pagini literare”, „Luceafărul”, „Vremea”, „Lupta Ardealului”, „Tribuna nouă”, „Tânărul scriitor”, „Gazeta literară”, „România literară”, „Iașul literar”, „Cronica”, „Ateneu”, „Convorbiri literare”,

„Familia”, „Transilvania”, „Vatra”, „Astra”, „Argeș”, „Tomis”, „Ramuri”, „Scrisul bănățean”, „Orizont”, „Echinoc”, „Napoca universitară”, „Caiete critice”, „Utunk”, „Korunk” ș.a. A mai semnat Paul Lucian sau cu inițiale. Debutul editorial, cu volumul de versuri *Murmurul străzii* (1955), este precedat de prezența cu poeme în culegeri colective: *Veac 20* (1947), *Zece poeți tineri* (1950) ș.a. Pe lângă oficiul de cronicar literar, la revistele „Steaua” și „Tribuna” a susținut, cu întreruperi, rubrica „Poșta redacției”. A îndrumat cenaclul literar al Asociației Scriitorilor din Cluj, a fost membru al Consiliului Uniunii Scriitorilor din România și a făcut parte din juriile Uniunii Scriitorilor și Editurii Dacia. De asemenea, a prefătat cărți și antologii ale debutanților în literatură și a colaborat cu articole la *Dicționarul scriitorilor români*. Din poezia sa, revista londoneză „Poetry World” (1986) a publicat un grupaj de poeme tălmăcite în limba engleză de Ștefan Stoescu.

Începând să scrie versuri de timpuriu, F. este prezent în „Gazeta de la Turda pentru tineret” mai cu seamă cu critică literară, chiar sub genericul unei rubrici, „Prezentări literare”. Vasile Iluțiu, directorul ziarului, îl caracteriza într-o formulă adecvată: „liniștit ca o apă adâncă, așa cum îi este și gândirea, și talentul”. Bilanțul din acești ani de ucenicie include articole despre scriitori (Tudor Arghezi, Mihai Beniuc, N. Caranica, Grigore Popa, George Boldea, Emil Giurgiuca, Al. Vlahuță, Octavian Goga, V. Copilu-Cheatră, Gib I. Mihăescu, V. Voiculescu) și despre „gustul literar”, precum și douăzeci și cinci de poezii. În comentarii, F. are stilul, atitudinea și limbajul unui critic în plină evoluție, cu o fină percepție a poeziei și bună stăpânire a mijloacelor, cu simțul măsurii în evaluarea faptului literar. El ilustrează substanțial, chiar dacă uneori școlărește, ceea ce s-ar putea numi „direcția critică a revistei”. Exercițiul lui critic are ecou în presa vremii, între cei care l-au exercitat numărându-se Dan Petrașincu. În poezii, F. vădește un tip de sensibilitate apropiat de acela bacovian, dar versurile înregistrează, paradoxal, influențe argeziene și blagiene. Acorurile inițiale conțin tonuri care se vor dovedi constante peste decenii, când scriitorul, la deplina maturitate artistică, recuperându-și adevărata identitate lirică, le va recunoaște prezența statornică. Câteva poeme de la această primă vârstă sunt simptomatice intitulate *În marginea vieții*, *Marea înfrângere*, *Rânduri de tristețe*, *Pe strada solitară*, *Melopee*. Un motiv de acum, al marginalității („Stă la marginea vieții ca la țărni de ape / Și privește cu teamă spre largul fumuriu”), revine, de exemplu, într-un poem din volumul *Revers citadin* (1966), replasat într-o altă articulare („Câmp la marginea orașului, uitat, părăsit / Plin de ierburi prăfuite și de scaieti / Numai eu te privesc, gândind la pustietatea / Care pe amândoi ne-a cuprins”), angajând o viziune mai cuprinzătoare. *Revers citadin* reia, de altfel, nu doar o parte din poemele de prin anii 1943-1948, ci și titlul unei culegeri pregătite pentru tipar în 1948. Era a patra carte a poetului, marcând prin această „punte” momentul când poezia lui își regăsește legea lăuntrică, temele și timbrul specific. Dacă, din culegerile anterioare (*Murmurul străzii*, 1955, *Soarele și liniștea*, 1958, *Voci puternice*, 1962), cu un anume tribut plătit convențiilor epocii, sunt puține lucruri de reținut

(imaginea unui pastelist suav, predispoziția către rostirea sceptic-surdinizată, cultivarea notației simple, concentrate, ușor reflexive), în *Revers citadin*, apoi în *Omul modern* (1967), *Ritual solitar* (1969), *Sentiment de vârstă* (1972), poemele au, tot mai elocvent, „expresia esențializată, marcată de tentația degajării eliptice a afectului” (Lucian Alexiu). *Cântecul materiei* (1973), selecție din versurile de până atunci, și *Cumpăna bucuriei* (1975; Premiul Asociației Scriitorilor din Cluj-Napoca) cristalizează îndeajuns de pregnant traseul și profilul poeziei căreia F. îi rămâne fidel. În *Reminiscențe naive* (1977), *Gulliver* (1979; Premiul Asociației Scriitorilor din Cluj-Napoca), *Istorie personală* (1983; Premiul Uniunii Scriitorilor), *De toamnă* (1986), *Decorul speranței* (1988), *Jucător de rezervă* (1992), dimensiunea reflexivă, mediativă evoluează către o autoscopie lucidă, nemiloasă, menținându-se o dreaptă cumpănă între notația ecourilor senzoriale și conceptualizare. Poezia își păstrează „caracterul unei blânde confesiuni directe, asumat prozaice” (Mircea Zăciu). Dar, cum s-a observat, această „simplitate” rămâne aparentă, este un efect al lipsei de artificii, al unei deliberate „sărăcii” a discursului, aproape despuiat de „figuri”. Poetul o afirmă tranșant, nu doar în „însemnările de atelier”, ci și în poezia propriu-zisă, ca în *Hrana poemului*, din volumul *Gulliver*: „Îl voi hrăni cu primăvara luminoasă de afară / Cu galbenul viu al arbuștilor grăbiți să dea în floare... / Cu spațiul nostalgic al marilor bulevarde / [...] Cu gânduri înalte / Rămase în suspensia timpului / Cu mărunțișurile decolorate ale vârstei de după cincizeci de ani.” Arta poetică echivalează un mod de a fi, o etică a creației, care o identifică pe aceea a existenței. „Universul poetic — mărturisește poetul și criticul F. — nu e o simplă transcendență, o emanație «pură» a năzuințelor noastre, ci și o imanentă, o plonjare în real, o posedare a sensibilului și a concretului” (*În discuție poezie*). Despre această „plonjare în real”, dar și despre „gânduri înalte” dau seama poemele. Poetul notează, transcrie auster „formidabila aventură a zilei”, însă aici este cuprins și un traiect al ieșirii din contingent. Asemenea lui Sisif, el urcă muntele, simultan un urcuș al existenței și al creației: „Sisif pe muntele negru / Neagră e stâncă pe care o poartă / Grea e povara, greu e urcușul / Sisif și teribila-i artă / [...] / Sisif pe muntele negru / Pe umeri cu neagra lui stâncă / Din nou urcă muntele sumbru / Cu foamea-i de piscuri cu foamea-i adâncă” (*Sisif*). „Ritual solitar”, „istorie personală”, lirica se prezintă ca o „sinteză de contraste”, în care versul transparent visează parcă să fie o punte către adâncimi nebanuite. Criticul literar s-a ilustrat îndeosebi în comentarea poeziei, în calitatea lui de cronicar, timp de peste trei decenii, al revistelor „Steaua” și „Tribuna”. F. citește opera ca pe o „existență fraternă”, ținta sa fiind aceea de a aproxima figura spiritului creator, „dicțiunea” care singularizează o experiență poetică. Accentul participativ este mereu vizibil, dincolo de neutralitatea, detașarea aparentă a considerațiilor. Adunate în *Dialoguri despre poezie* (1965), *Reflexii critice* (1968), *Poezie și critică* (1971; Premiul Uniunii Scriitorilor), *Secțiuni* (1974), *Aspecte ale poeziei de azi* (I-III, 1977-1984), *Prezența criticii* (1982), eseurile, însemnările și cronicile jalonează traseul unei istorii a poeziei românești

contemporane, criticul fiind implicat cu exemplară probitate în fluxul creației și al meditației despre temeuri și rosturile ei. Același sens, al asumării unui traiect existențial devotat valorilor, se deslușește din *Jurnalul unui poet leș* (2000), document personal și document pentru cunoașterea anilor 1955-1993.

Marile emoții, dacă există, se consumă în afara poemului. În spațiul poemului nu pătrund decât emoțiile purificate de o gândire cum-pănită, de o frumoasă și loială modestie față de lucruri.

EUGEN SIMION

SCRIERI: *Murmurul străzii*, București, 1955; *Soarele și liniștea*, București, 1958; *Voci puternice*, București, 1962; *Dialoguri despre poezie*, București, 1965; *Revers citadin*, București, 1966; *Omul modern*, București, 1967; *Reflexii critice*, București, 1968; *Ritual solitar*, București, 1969; *Poezie și critică*, Cluj, 1971; *Sentiment de vârstă*, București, 1972; *Cântecul materiei*, cu un portret de Veronica Porumbacu, Cluj, 1973; *Secțiuni*, București, 1974; *Cumpăna bucuriei*, Cluj-Napoca, 1975; *Reminiscențe naive*, București, 1977; *Aspecte ale poeziei de azi*, I-III, Cluj-Napoca, 1977-1984; *Gulliver*, București, 1979; *Prezența criticii*, București, 1982; *Istorie personală*, București, 1983; *De toamnă*, București, 1986; *Decorul speranței*, București, 1988; *Jucător de rezervă*, București, 1992; *Jurnalul unui poet leș*, îngr. Lidia Felea, București, 2000; *Ritual solitar*, pref. Ion Pop, Cluj-Napoca, 2001. **Traduceri:** Robert Frost, *Versuri*, pref. trad., București, 1969; Henri Perruchot, *Viața lui Renoir*, București, 1970; Marcel Brion, *Homo pictor*, pref. Dumitru Matei, București, 1977 (în colaborare cu Maria Vodă Căpușan); Roy Mac Gregor-Hastie, *Poeme – Poems*, ed. bilingvă, pref. trad., Cluj-Napoca, 1977 (în colaborare cu Mihail Bogdan).

Repere bibliografice: Vasile Iluțiu, *Prima despărțire*, „Gazeta de la Turda pentru tineret”, 1942, 9-10; [Dan Petrasincu], „Cremene în apa vremii”, VAA, 1942, 420; Mihai Gafița, *Despre poeziile lui Victor Felea*, „Tânărul scriitor”, 1955, 12; Florian Potra, *Poezia lirică – artă mobilizatoare*, ST, 1955, 8; Nicolae Manolescu, „Voci puternice”, CNT, 1962, 47; Dimisianu, *Schițe*, 145-150; Baconsky, *Marginalii*, 97-113, 210-216; Tomuș, *Carnet*, 78-81; Regman, *Cronicari*, 96-109; Cesereanu, *Ipostaze*, 189-193; Martin, *Poeți*, II, 120-124; Vlad, *Convergențe*, 139-142; Tomuș, *Răsfrângerii*, 99-104; Andriescu, *Disocieri*, 159-163; Cristea, *Un an*, 288-289; Ion Maxim, *Atitudini critice*, Timișoara, 1973, 171-186; Petroveanu, *Traietorii*, 163-172; Ungureanu, *La umbra cărților*, 25-28; Zalis, *Tensiuni*, 229-233; Raicu, *Critica*, 231-234; Culcer, *Citind*, 63-65; Laurențiu, *Eseuri*, 100-106; Nicolae Manolescu, *Cumpăna poeziei*, RL, 1976, 2; Alexiu, *Ideografii*, 146-149; Popa, *Dicționar* (1977), 221-222; Nicolae Manolescu, *Poeți și critici*, RL, 1977, 40; Poantă, *Radiografii*, I, 201-204; Raicu, *Practica scrisului*, 303-305; Ruja, *Valori*, 75-76; Nicolae Manolescu, „Masa de lucru” a poetului, RL, 1980, 14; *Lit. rom. cont.*, I, 407-408; Zăciu, *Cu cărțile*, 78-84; Mircea Popa, *Avanpostul criticii*, TR, 1982, 8; Aurel Gurghianu, *Un vechi și unic „abecedar”*, ST, 1982, 6; Nicolae Manolescu, *Apropiere și distanță*, RL, 1982, 25; Grigurcu, *Între critici*, 165-168; Simion, *Scriitori*, III, 159-168; Lucian Alexiu, *Literatura ca istorie personală*, O, 1984, 9; Tașcu, *Poezia*, 110-120; Braga, *Sensul*, 148-151; Grigurcu, *Existența*, 99-103; Florin Mugur, *Schițe despre fericire*, București, 1987, 208-214; Tihan, *Apropierea*, 159-162; Micu, *Limbaje*, 77-85; Tudor Opreș, *500 debuturi literare*, Galați, 1991, 113-114; Octavian Soviany, *Ostențiva cenusăreasă*, APF, 1992, 9-10; Traian T. Coșovei, „O variantă înșelătoare a ființei mele”, CNT, 1993, 1; Nicolae Manolescu, „Blânda metafizică a trecerii”, RL, 1993, 12; Claudiu Constantinescu, *Între două vârste*, RL, 1993, 12; Ion Vlad, Diana Adamek,

Mircea Opreș, Horia Bădescu, Ion Cristofor, Radu Mares, [Victor Felea], TR, 1993, 14; Aurel Rău, *Victor Felea*, L, 1993, 14; Negoită Irimie, *Întunericul și lumina*, CNT, 1993, 15; Virgil Mihaiu, *Des-amăgirea poetului*, ST, 1993, 3-4; Constantin Cubleşan, Adrian Popescu, Valentin Tașcu, Aurel Rău, [Victor Felea], ST, 1993, 5; Florența Albu, „Altădată scriam...”, VR, 1993, 8-9; Ioan Milea, „Istorie personală”, F, 1993, 11; Grigurcu, *Peisaj*, I, 104-106; Poantă, *Scriitori*, 31-34; Papahagi, *Interpretări*, 117-120; Micu, *Scurtă ist.*, II, 336-337; Munteanu, *Jurnal*, V, 127-130; Pop, *Pagini*, 66-71; Zăciu, *Depart*, 36-38; *Dicț. analitic*, I, 270-272, IV, 41-43, 576-578; Poantă, *Dicț. poeți*, 84-86; Marin Mincu, *Victor Felea – un poet necunoscut*, CNT, 2000, 4; Mihai Dragolea, *Note despre un „bursier înfometat al vieții”*, OC, 2000, 15; Dan C. Mihăilescu, *Cumințenia cu scut și lance*, „22”, 2000, 24; Gheorghe Grigurcu, *Jurnalul lui Victor Felea*, RL, 2000, 35; *Dicț. esențial*, 307-309; Petras, *Panorama*, 293; Popa, *Ist. lit.*, I, 927-929. C.H.

FELIX, Radu (pseudonim al lui Vasile Butufei; 23.V.1945, Breaza, j. Prahova – 5.X.1985, București), poet și prozator. Este fiul Anei și al lui Vasile Butufei, muncitor. Urmează Liceul „Nicolae Grigorescu” din Câmpina, apoi Facultatea de Limba și Literatură Română a Universității din București (licența în 1972). A fost redactor la Radio România, realizator al emisiunii „Revista literară radio”. A colaborat cu versuri la „Flacăra”, „Luceafărul”, „România literară”, „Ramuri” ș.a. A debutat editorial cu volumul *Memoria lirei*, apărut în 1976.

„Cartea întâi” din *Memoria lirei* versifică, în convenția momentului, teme ale istoriei naționale, urmând șirul evenimentelor și figurilor ei importante, de la războaiele daco-romane la cel de-al doilea război mondial. „Cartea a doua”, *Anotimpul poezilor*, exaltă la modul juvenil bucuriile vieții și ale creației. În aceeași manieră convențională e scrisă și prima secțiune a volumului *Râu cu cerb în frunte* (1984). Semne de lirism autentic se găsesc însă în partea secundă a acestuia, unde exuberanța juvenilă e contrapunctată de melancolia trecerii și a amintirilor. F. evocă aici copilăria, figura caldă a mamei, satul, grâul și pâinea, toamnele și pădurea paradisului natal. Cele mai reușite sunt poemele scurte, stilizate, ca în această stampă: „Cineva colindă prin mine / Și prin rugul pădurii. // Un cocor a țipat. / Mugurii au spart / Din adânc găoacea naturii. // Depart, pe gresia morii / Vremea își trece / Fierul securii” (*Primăvară*) sau, deopotrivă, cele infuzate autobiografic: evocarea unor întâlniri cu Nichita Stănescu, în care marele poet contrapune umorilor criticilor evaziunea într-o artă abstractă: „mai bine bucură-te de harul acesta / de a fi precum umbra foșnitoare / a unui plop desenat de Geo Bogza.” Asemenea majorității poemelor, romanele lui F. ilustrează teme și tipuri ce țin de comanda socială a epocii: absolventul de universitate repartizat la țară ori pe șantier, unde își găsește sensul existenței; tânărul care, venit din producție, urmează o facultate, pentru ca ulterior să se întoarcă, „îmbogățit” profesional și uman, la locul de muncă, ca în cazul lui Radu Teglaș din *Septembrie* (1977) sau al lui Ștefan Barcian din *Zăpada niciodată stinsă* (1979); secretarul de partid care se poartă cu omenie, contracarând neglijența ori reaua voință a directorilor (*Septembrie*); tânărul sărac, aderând la „valorile” socialismului și convertindu-i la ele și pe cei

proveniți din familiile bune (*E târziu pe steaua polară*, 1982) sau cel care, dimpotrivă, produs al lumii bune, se „dezmeticește” (*Floarea de piatră*, 1988). Conformismul temelor și al opticii teziste este compensat într-o anumită măsură de observația sociomorală, F. cunoscând bine mediile în care se mișcă personajele sale. Atunci când se eliberează de clișee, el reușește să creeze chipuri plauzibile, mai ales psihologii sau comportamente de indivizi ciudați, ieșiți din normă ori pitorești, cum sunt cei doi escroci (doctorul Russu și Lucia Gârlan) în *Zăpada niciodată stinsă*. Prozatorul mănuieste cu abilitate stilul indirect liber, scrie cursiv și agreabil, are o notabilă ușurință a verbalizării.

SCRIERI: *Memoria lirei*, București, 1976; *Septembrie*, Craiova, 1977; *Zăpada niciodată stinsă*, București, 1979; *E târziu pe steaua polară*, București, 1982; *Râu cu cerb în frunte*, București, 1984; *Floarea de piatră*, București, 1988.

Repere bibliografice: Dan Bogdan, „Septembrie”, ARG, 1977, 4; Hristu Căndroveanu, „Memoria lirei”, CRC, 1977, 18; Al. Piru, *Copilul și patria*, LCF, 1977, 26; Olimpia Berca, „Memoria lirei”, O, 1977, 26; Ovidiu Ghidimic, „Septembrie”, R, 1977, 11; Virginia Burduja, „Septembrie”, CRC, 1978, 35; Ioan Adam, *Incursiune în cotidian*, CNT, 1979, 33; George Bădărău, „Zăpada niciodată stinsă”, CL, 1979, 11; Pavel Peres, „E târziu pe steaua polară”, SPM, 1983, 2; Valeriu Bârgău, „E târziu pe steaua polară”, AST, 1983, 3; Radu Ciobanu, *Istorie și poezie*, O, 1983, 4; Constantin Crișan, „E târziu pe steaua polară”, ST, 1983, 12. N.M.

FEMEIA ROMÂNĂ, periodic literar și politic apărut la București de la 1 ianuarie 1878 până la 12 aprilie 1881. Din F.r. s-au tipărit, în mai bine de trei ani de apariție, numai 230 de numere, din cauza faptului că uneori nu a ieșit bisăptămânal, ci săptămânal, iar alteori, mai ales în anul 1880, la intervale de timp și mai mari. Directoarea publicației a fost Maria Flechtenmacher, publicistă și militantă feminină. Revista avea un conținut variat. Secretar de redacție este tânărul ziarist socialist Paul Scorțeanu, iar printre colaboratori se numără Sofia Nădejde și C. Mille. Programul publicat în primul număr anunță articole de morală și educație, de știință și literatură, de politică externă, varietăți, gospodărie etc. și formulează câteva generalități legate de crezurile feministe. F.r. a găzduit literatură originală și traduceri, potrivit gustului și simpatiilor directoarei. S-au tipărit scrieri de V. Alecsandri, Iosif Vulcan, Delavrancea, Ronetti-Roman, G. Crețeanu, Al. Macedonski, D. Dăscălescu, G. I. Ionnescu-Gion, I. N. Polychroniade, I. I. Roșca, D. N. Saphir, Petru V. Grigoriu, Constantin C. Bacalbașa, Eufrosina Homoriceanu, Aurelia Arsenescu, Paulina Moiescu și, bineînțeles, Maria Flechtenmacher și Paul Scorțeanu. Traduceri din La Rochefoucauld, Sainte-Beuve, Lamartine dă directoarea revistei, iar Panait Mușoiu transpune din Victor Hugo. *Balada* de Al. Macedonski e o adaptare după *Lenore* de Bürger, publicată întâia dată aici, împreună cu *Stuful de liliac* și *Stegarul*, ambele compoziții originale, și *Vrăjitoarea*, o traducere din Béranger. Delavrancea e prezent cu două poezii din ciclul *Poiana-Lungă. Amintiri*, prima, ca și placheta întregă, favorabil comentată de Maria Flechtenmacher. În F.r. Ronetti-Roman tipărește fragmente din poemul *Radu* și tot aici

scriu la începutul carierei lor literare și publicistice I. I. Roșca și C. C. Bacalbașa. G. I. Ionnescu-Gion, Paul Scorțeanu și Maria Flechtenmacher sunt autori de cronici și recenzii. Revista era citită și în Transilvania, de unde primea și colaborări. R.Z.

FEMEIA ȘI CĂMINUL, revistă apărută la București, „în fiecare joi”, între 7 decembrie 1944 și 1949. Redactor responsabil este V. Firoiu. În lipsa unui articol-program, orientarea publicației se poate deduce din conținutul ei, dedicat preocupărilor sociale și culturale ale femeii emancipate, active. Rubricile obișnuite sunt „Vedeta și căminul”, „Ei despre ele”, „Agenda săptămânii”, „Reportajul nostru social”, „Femei celebre”, „Cronica literară”, „Orizont literar”. Pornită din elanul reabilitării rolului și rostului cultural al femeii într-o societate în transformare, revista va eșua, sub influența ideologiei sovietice impuse, în organ de propagandă comunistă, cu viață efemeră și importanță culturală precară; va trece pe nesimțite de la reportaje hollywoodiene la steaguri roșii și imagini ale lui Stalin vegheate de portrete ale „femeii sovietice”. Literatura propriu-zisă este săracă în economia revistei, centrul de greutate căzând mai degrabă pe urgențele emancipării feminine. Proza și recenziile la volumele de proză, memorialistica (poezia fiind ignorată) se vor căi de accelerare a rolului social al femeii. Din păcate, proza originală nu transgresează hotarele minorului agreabil: Lucia Demetrius (*Darul lui Moș Crăciun*), B. Râpeanu, I. V. Scânteie. Tot aici, Cezar Petrescu publică un text tributar comandamentelor regimului (*Femeia sovietică*). Apar recenzii la romanele *Rogojina* de Mircea Damian, *Petru Arbore* de Eugen Relgis, *Sfârșit de veac în București* de I. M. Sadoveanu (semnează Vintilă Corbul), *Dușmănie* de Petru Dumitriu, *Desculț* de Zaharia Stancu, *Mama* de Maxim Gorki. Revista publică câteva însemnări ale principesei Martha Bibescu, intitulate *La „gura sobei” cu Eleanor și Franklin D. Roosevelt*. Literatura universală este prezentă prin traduceri din scrieri de Jorge Amado, Cehov și Nina Popova (*Femeia în URSS*). Sub semnătura Micaelei Catargi, e inserat un articol care reconstituie atmosfera ce animă salonul de la Paris al Elenei Văcărescu. Sunt publicate necrologuri consacrate lui Mihail Sebastian și actorului Constantin Tănase. Au mai colaborat Sorin Carnabel (cronica cinematografică), Sorana Gurian, Radu Boureanu, Ioan Massoff, Sidonia Drăgușanu. N.S.

FEMEIA ȘI FAMILIA, revistă apărută la Sibiu, bilunar, între 1 februarie și 1 iulie 1903, cu subtitlul „Foaie beletristică literară”, proprietari și redactori responsabili fiind Silvestru Moldovan și Ioan E. Prodan. Publicația are un pronunțat caracter de magazin; menită să instruiască, să informeze, dar și să distreze, este destinată în primul rând femeilor. Pe lângă partea de literatură, cuprinde rubrici de varietăți, modă, sfaturi gospodărești, rețete culinare, îndrumări privind îngrijirea sănătății, informații din toată lumea și, într-o rubrică aparte, știri din România. Mare parte a spațiului este dedicată literaturii, ponderea revenind literaturii străine. Fiecare număr se deschide cu rubrica „Scriitori moderni”, incluzând o succintă

prezentare a unui scriitor român sau străin, însoțită de câte o lucrare reprezentativă a acestuia; sunt menționați dintre români Grigore Alexandrescu, V. A. Urechia, Th. D. Speranția și Riria (Coralia Xenopol), iar dintre străini, A. P. Cehov, Alphonse Daudet, Edmondo De Amicis, Mark Twain ș.a. În traducerea celor doi redactori se mai publică lucrări de Rudyard Kipling, Boleslaw Prus, Maxim Gorki ș.a. Se acordă, de asemenea, atenție descrierilor și notelor de călătorie; sunt de remarcat cele intitulate *Din Maroc*, în care sunt folosite și chiar reproduse fragmente din *O călătorie în Africa* de V. Alecsandri, ca și evocarea Sankt Petersburgului, făcută de Silvestru Moldovan la aniversarea a două secole de la întemeierea orașului de către Petru cel Mare. Caracterul de magazin al acestei publicații este accentuat de prezența povestirilor umoristice, a anecdotelor și aforismelor. L.D.

FENICE, almanah literar apărut în Oradea la 10 martie 1867. Tinerii intelectuali români din Oradea editează această publicație în virtutea unei tradiții încetățenite de Al. Papiu-Ilarian, care redactase în anul 1845, la Cluj, almanahul literar „Zorile”. După câțiva ani, în 1854, la Oradea, apăruse „Zorile Bihorului”, cu același caracter, redactat de un grup de tineri, iar cinci ani mai târziu, în 1859, la Arad, „Muguri”, „almanah național al Societății de leptură a junimei române”. Dintre cei care participaseră la pregătirea almanahului din 1859, Vasile Iuțiu colaborează și la **F.**, cu versuri semnate cu pseudonimul Valeriu Iordan, și este posibil ca inițiativa apariției, precum și indicațiile privind orientarea, aspectul grafic și conținutul noii publicații să îi aparțină. **F.** își propune să editeze, în primul rând, producția literară a membrilor Societății de leptură din Oradea. Se adresa totuși către „junii români [...] din toate provinciile locuite de români, a se înrola sub același stindard.” În afară de Vasile Iuțiu, sunt prezenți cu poezii V. Ranta-Buticescu, Elia Trăilă, Moise Popiliu (Miron Pompiliu), I. S. Bădescu. Unele versuri sunt semnate cu pseudonimele Damon și Romeo. Nuvele inspirate din istoria poporului român sau din viața satului ardelean au publicat Elia Trăilă și V. Ranta-Buticescu. Un istoric al Societății de leptură și un articol relativ la organizarea aceleiași societăți orădene îi aparțin lui N. Oncu. R.Z.

FERARU, Leon (pseudonim al lui Leon Enselberg; 1887, Brăila – 1961, New York), poet, istoric literar și traducător. Provine dintr-o familie de condiție modestă (tatăl era fierar, de unde pseudonimul). A urmat școala primară și Liceul „Nicolae Bălcescu” în orașul natal. Este licențiat în litere și drept al Universității din Montpellier. Debutează în revista „Lumea israelită” a lui S. Grossman. Mai tânăr prieten și colaborator al lui D. Anghel, a publicat împreună cu acesta câteva poezii (*Halucinații*, *Orologiul*, *Vezuviul*) sub pseudonimul Ola Canta. În 1913 părăsește România, stabilindu-se în cele din urmă la New York, din cauza unor scandaluri xenofobe, ca acela stârmit de reprezentarea piesei *Manasse* de Ronetti-Roman. **F.** păstrează și după emigrare contactul cu revistele din țară,

cărora le trimite reportaje, impresii, poezii. După un stagiul de conferențiar la Universitatea din Toronto, devine profesor de limbi și literaturi romanice la Universitatea Columbia din New York (1917–1927) și la Universitatea din Long Island (1927–1947), unde va fi un timp și șeful Departamentului de limbi străine. În anii 1919 și 1920 este director și colaborator al revistei „Steaua noastră”, apărută la New York, cu o ediție și în limba engleză. Întreține o vie corespondență literară cu Ovid Densusianu, Camil Baltazar, D. Anghel și Ion Pas, publicând o serie de cronică și articole despre scriitorii români în „The Romanic Review” și în „Romanian Literary News”, al cărei editor era. În „The International Encyclopedia” (1930) scrie articole despre Gala Galaction, Mateiu I. Caragiale, I. Al. Brătescu-Voinești, Lucian Blaga, Camil Baltazar ș.a. Debutul editorial se produce în țară, cu volumul de poezii *Maghernița veche și alte versuri din anii tineri* (1926). În 1925 câteva texte îi apăruseră deja în *Antologia poezilor de azi*, alcătuită de Ion Pillat și Perpessicius. Din 1926 datează și o lucrare de istorie literară, *The Development of the Romanian Novel*, urmată în 1929 de *The Development of the Romanian Poetry*, teză de doctorat susținută la Universitatea Columbia. În martie-aprilie 1930 susține o serie de trei conferințe despre poezia românească la postul de radio WEVD din New York, axate pe doină, baladă și poezie cultă, cu citate traduse în engleză din lirica populară, dar și din Eminescu, Alecsandri, D. Anghel, Panait Cerna. Câteva poezii ale lui **F.** sunt incluse în antologia *60 scriitori români de origine evreească* (1935), realizată de S. Podoleanu. Un al doilea volum de versuri, *Arabescuri*, va apărea în 1937, la distanță de un deceniu de primul. Semnând și cu pseudonimele H. Libanon și L. Feru, este prezent de-a lungul timpului în „Viața românească”, „Viața literară și artistică”, „Convorbiri critice”, „Pagini libere”, „Rampa”, „Flacăra”, „Conservatorul Brăilei”, „Curierul”, „Vieața nouă”, „Noua revistă română”, „Tânărul evreu”, „Țara nouă”, „Flacăra”, „Junimea Moldovei”, „Ecoul”, „Cugetul liber”, „Gândirea”, „Luptătorul”, „Adevărul literar și artistic”, „Lumea ilustrată”, „Tiparnița literară”, „Epoca”, „Santier” ș.a. Traduce versuri de Edwin Markham și Charles Baudelaire.

Maghernița veche și alte versuri din anii tineri, întâiul lui volum, fructifică amintirea copilăriei, cu ambianța atelierului de fierărie, în care o muzică „infernă”, împletită cu efortul, dar și cu un anume elan vital patetic scot din banalitate și imprimă contur poetic unor ustensile prin excelență antilrice: nicovala, ciocanele, sfredelul, foalele. În chip arghezian, poezia își propune să prefacă fierul în aur și scântele forjei în nestemate. Contorsionat, cu sunuri ce traduc scrâșnetul metalic, versul are un aspect frust, sugerând duritatea și greutatea materiei în cumpănă cu efortul uman. Imaginile sunt nutrite de voluptatea senzorială a unui eu liric ce aspiră deopotrivă „fum de polen”, proșpețimi matinale și „parfumul de gudron”. Poet citadin, **F.** elogiază materia antropomorfizată, cuprinsă de elanurile vitale proprii, dar nu e lipsit de gustul imensității mării, unde „un cer e totul”. În lirica erotică, sentimentul are densitatea materiei: iubita cântă la clavier „între maldăre de

Desen de Marcel Iancu

flori", trupul ei condensează toate florile, îmbrățișările au drept ambianță floralul, vegetalul. În *Arabescuri*, vitalismul cedează melancoliei, la **F.** devenită boală a exilului. El evocă o prăvălie newyorkeză unde muncitorii români își hrănesc iluziile și speranțele cu veștile de acasă, cu ziare și calendare românești, în atmosfera plină de fum și de sonoritatea răgușită a unei doine, „oftată mașinalicește de un gramofon”. Poezia exilului, a nostalgiei incurabile, dar și scriitura adesea neșlefuită, stângace poartă accentele unui umanism generos și ale trăirii autentice, oricâte ecouri poetice s-ar face simțite. Studiilor critice în limba engleză, *The Development of the Romanian Novel* și *The Development of the Romanian Poetry*, li s-a reproșat că sunt lipsite de „perspectivă critică și de un simț modern al diferențierii valorice”; astfel, romanul românesc ar fi apreciat doar ca „probă creatoare și de afirmare națională”, comentariul rămânând grevat de un tradiționalism cu dimensiune moral-didactică (Aurel Sasu). Perspectiva simplificatoare, reducăționismul caracterizează percepția critică și în prezentarea istoriei poeziei românești. Excursul își păstrează însă interesul prin relevarea importanței folclorului în constituirea liricii românești și, mai ales, prin selecția din textele unor poeți români, traduse și însoțite de biografii esențiale, cu valoare de antologie.

SCRIERI: *Maghernița veche și alte versuri din anii tineri*, București, 1926; *The Development of the Romanian Novel*, New York, 1926; *The Development of the Romanian Poetry*, New York, 1929; *Arabescuri*, București, 1937.

Repere bibliografice: Lovinescu, *Scrieri*, I, 73-75; Lovinescu, *Sburătorul*, I, 308; Lucullus [M. S. Faust-Mohr], *Peste ocean*, RP, 1921, 1102; D. Anghel, *Poetul Leon Feraru*, ALA, 1924, 189; S. Grossman, *Leon Feraru*, „Curierul israelit”, 1925, 39; Perpessicius, „*Maghernița veche și alte versuri din anii tineri*”, UVR, 1926, 5; Aderca, *Contribuții*, I, 594-595; Mihai Ralea, „*Maghernița veche și alte versuri din anii tineri*”, VR, 1926, 1; Romulus Dianu, „*Maghernița veche*”, RP, 1926, 2513; Podoleanu, *60 scriitori*, 107, 108-112; Pompiliu Constantinescu, „*Arabescuri*”, VRA, 1937, 474; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 126-127; Predescu, *Encicl.*, 318; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 851, *Ist. lit.* (1982), 937; *Scrisori către Camil Baltazar*, București, 1965, 53-61; Constantin Crișan, *Leon Feraru – edite, uitate și inedite*, ST, 1970, 6; Ciopraga, *Lit. rom.*, 351-353; Micu, *Început*, 552, 612; Ion Pas, *Scrieri*, VI, București, 1973, 148-158; *Scrisori – Densusianu*, I, 260, II, 32-35; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, 120-121; Mirodan, *Dicționar*, II, 268-272; Popa, *Reintoarcerea*, 134-138; *Dicț. scriit. rom.*, II, 263-264; Sasu, *Dicț. scriit. SUA*, 128-130. S.D.

FERARU, Margareta (11.III.1937, Iași), editor. Este fiica Tamarei (n. Jemăneanu), profesoară, și a lui Teofan Feraru, inginer agronom. A absolvit, după studii liceale la Câmpulung, Facultatea de Filologie a Universității din București (1959). A fost redactor la Editura pentru Literatură (1959-1969) și la Editura Minerva (1970-1993). Debutază editorial în 1967, îngrijind două volume de *Scrieri alese* de V. Demetrius.

Excelent redactor, **F.** este un editor de o acribie și conștiinciozitate exemplare, notele și comentariile ei, bogat informate, apte să restituie imaginea unui moment literar, fiind aproape fără cusur. Ilustrativă în acest sens este cu deosebire ediția **F. Aderca**, *Contribuții critice*, din care au apărut două volume (1983-1988), conținând publicistica autorului, pentru prima dată adunată în volum. Aici **F.** este „nu numai o foarte bună cunoscătoare a operei lui Aderca, dar și a epocii”, informația, aproape exhaustivă, permițându-i „să alcătuiască un sumar aproape perfect, dar să și adnoteze, în bogatul capitol de comentarii, tot ceea ce este necesar de știut în legătură cu fiecare articol” (Z. Ornea). Reeditând, în 1994, eseu *Tudor Arghezi* al lui Pompiliu Constantinescu, îi adaugă alte articole și cronici literare publicate după 1940 de critic, numai anexa însumând o sută de pagini. Ediții similare a mai realizat din opera scriitorilor Ion Trivale, N. Davidescu, Izabela Sadoveanu.

Ediții: V. Demetrius, *Scrieri alese*, I-II, pref. edit., București, 1967; Ion Trivale, *Cronici literare*, pref. edit., București, 1971; N. Davidescu, *Aspecte și direcții literare*, pref. edit., București, 1975, *Poezii. Teatru. Proză*, pref. Const. Ciopraga, București, 1977; **F. Aderca**, *Contribuții critice*, I-II, pref. edit., București, 1983-1988; Pompiliu Constantinescu, *Tudor Arghezi*, București, 1994; E. Lovinescu, *Sburătorul. Agende literare*, III-VI, București, 1999-2002 (în colaborare cu Monica Lovinescu, Gabriela Omăt și Alexandru George); Izabela Sadoveanu, *Cărți și idei*, I-II, pref. edit., București, 2001.

Repere bibliografice: George, *Sfârșitul*, II, 251-254; Gheorghe Grigurcu, *Un critic damnat: N. Davidescu*, ST, 1979, 8; Mircea Angheliescu, *Felix Aderca, prozator și critic*, T, 1983, 8; Ornea, *Actualitatea*, 129-133; Adam, *Planetariu*, 191-196; Cioculescu, *Itinerar*, V, 139-143; Z. Ornea, *Un eveniment editorial*, RL, 1999, 38; Jordan Dătu, *Sub semnul Minerovei*, București, 2000, 152-153; Teodor Vârgolici, *Stările depresive ale lui E. Lovinescu*, ALA, 2002, 605; Cornelia Ștefănescu, *Repere pentru*

literatură, RL, 2002, 51-52; Teodor Vârgolici, E. Lovinescu la sfârșitul epocii sale, ALA, 2003, 656; Al. Săndulescu, *Agendele literare ale lui E. Lovinescu*, JL, 2003, 7-12. Al.S.

FESTIVAL, publicație apărută la Siliștra, lunar, din mai 1936 până în mai-iunie 1940, cu subtitlul „Vers-Critică-Proză. Revista generației tinere”, devenit „Revistă provincială”. G. Arabolu este fondator și redactor, iar Mircea Papadopol, redactor. Articolul-program e scris de Al. Talex, care se războiește cu scriitorii ce rămân „simpli mânuitori de condei”, cerându-le să fie „atenți la tot ceea ce înseamnă viață și suflet”, adică la „chemarea contemporană”. Publicația se dorește un for de dezbateri și de promovare a tinerelor talente, aproape fiecare număr conținând laude (exagerate) la adresa câte unuia dintre membrii grupării: Dimitrie Batova, Vasile Culiță, George Danubia (George Dan), G. Arabolu, Liuben Dumitru ș.a. Astfel, sunt laudate cartea de versuri *Aliquid* a lui D. Batova, romanul *Seniha* (din care se dau și fragmente) al lui G. Arabolu sau *Metanii prin chiliile* de Liuben Dumitru. Două sunt problemele pentru care curge multă cerneală în paginile revistei: literatura provinciei, discutată în articole precum *Asaltul provinciei*, *Capitala și provincia* sau *Societatea Scriitorilor Dobrogeni*, dar și starea scrisului tânăr, prezentată în *Manifestul nopții albe*, *Sub semnul culturii tinere* sau în *Misiunea criticii literare* ș.a. De altfel, din 1937 revista se recomandă sub următoarea formulă: „«Festival» e tinerețe, suflet, artă”. Redacția încearcă să pună în practică această deviză, adunând în jurul ei o grupare de tineri scriitori, mulți aflați în faza debutului, precum Laurențiu Fulga (prezent cu povestirea *Linuștea*, 15/1937), Petre Bellu (*Apărarea are cuvântul*, fragment de roman, 15/1937), Mihnea Gheorghiu (poezia *Week-end*, 28/1938), dar și Miha Dragomir (*Paralelă*, 24/1938), Traian Lalescu, Ion Șugariu, Ion Aurel Manolescu, C. Barcaroiu, Gh. Manolache, Ion Marinescu, Emil Vora, E.Ar. Zaharia, Iulian Vesper, Ovid Caledoni, George Meniuc. De multă prețuire se bucură în paginile revistei Vintilă Horia, căruia i se prezintă volumul *Procesiuni* și i se anunță apariția *Cetății cu duhuri*, Ștefan Baciu, foarte comentat la rubrica „Note”, sau Virgil Treboniu. Altor trei poeți, care au murit tineri, le vor fi închinat numere și comentarii speciale: George Petcu, Dorin Moiescu Vilea și G. Arabolu. Alt merit al revistei este acela că se ocupă în mod susținut de promovarea romanului original, fie publicând un fragment din *Ciulinii Bărăganului* de Panait Istrati, fie luând în discuție romanele tinerilor (*Frământări* de Petre Varvari, *Desfigurării* de Sanda Movilă, *Oameni în ceață* de Ion Biberi), fie deschizând o discuție sub titlul *Mesagerii care ne lipsesc: romanele*. M. Chirnoagă prezintă un profil al criticului G. Călinescu (1939), iar Liuben Dumitru traduce din poezia bulgară. La rubricile „Calendar literar”, „Provincia literară”, „Rând pe rând”, se menține treaz interesul pentru activitatea literară locală. M.Pp.

FIANU, Andriana (19.IX.1928, București — 28.VI.2000, București), traducătoare și publicistă. Este fiica Elizei

(n. Tănăsescu), profesoară de limba română și desen, și a lui Nicolae Fianu, casier general la Societatea Petroliferă „Prahova” din București. Învață la liceele bucureștene „I. Heliade-Rădulescu” și „Regina Maria” și urmează, între 1947 și 1951, Facultatea de Litere din București. A fost studentă și la Institutul de Teatru din București, secția direcție de scenă. După ce lucrează cinci ani ca asistentă de regie a lui Moni Ghelerter la Teatrul Național din București (în timpul directoratului lui Zaharia Stancu), este, între 1954 și 1968, redactor la „Gazeta literară” și din octombrie 1968, la „România literară”.

Dincolo și dincoace de rampă (1982) reprezintă mărturia interesului și admirației autoarei pentru slujitorii scenei, actori și regizori: „Faptul că îi cunoașteam, că participam zi de zi, minut cu minut, la elaborarea spectacolului nu reducea elementul de surpriză, de încântare pe care-l încercam privindu-i, admirându-le talentul, nebănuitele nuanțe, sensibilitatea și vibrația pe care le transmiteau spectatorilor, aceluia care nu pot bănui câtă migală, câtă pricepere, câtă osteneală și câtă disciplină sunt necesare actorului.” După șapte interviuri cu regizorul Liviu Ciulei, urmează o serie de microportrete de actori în care F. găsește formule sugestive pentru a-i caracteriza: Eliza Petrăchescu, care impresiona prin vocea ei „cu inflexiuni de violoncel”, Maria Botta, care „juca în transă, ca hipnotizată, care cânta, dansa, în unele piese, dar grav, frenetic-tragic, și cântecul și dansul erau parcă începutul unui sfârșit”, Emil Botta, al cărui demers actoricesc ținea „discret ascunsă poezia”, Mircea Constantinescu, actor cu roluri de mici dimensiuni, din fiecare făcând o „compoziție desăvârșită”, Marcel Anghelescu ș.a. A publicat traduceri din Amédée Achard, Jacques Chabannes, Giovanni Grazzini, Gaston Leroux, Edgar Reichmann, Petru Dumitriu și Romano Franco Tagliati, a alcătuit volumul *Al. Rosetti în evocări* (1995). S-a impus în lumea literară cu deosebire prin activitatea de aproape o jumătate de secol ca redactor de revistă; un redactor erudit, discret, caracterizat de abnegație, tact, finețe, cu o memorie prodigioasă, „idealist până la exaltare” (Ioana Pârvulescu). „Ea a devenit — scrie Nicolae Manolescu — una cu hebdomadatul principal al Uniunii Scriitorilor. Spuneai «România literară», spuneai Andriana Fianu. Era, în felul ei, o instituție. Venea prima și pleca ultima din redacție. Știa tot ce se publica sau nu, ca și toate golurile. [...] Adi era, în același timp, secretară, redactor, casier, contabil, corector, colaborator și director al revistei, fără să fi avut una sau alta dintre aceste funcții precise. Muncea din plăcere și devotament, de la o vreme aproape neplătită.”

SCRIERI: *Dincolo și dincoace de rampă*, București, 1982. **Ediții:** Al. Rosetti în *evocări*, București, 1995. **Traduceri:** Jacques Chabannes, *În raniță, bastonul de mareșal*, București, 1977; Amédée Achard, *Belle-Rose*, București, 1983; Edgar Reichmann, *Întâlnire la Kronstadt*, București, 1992; Giovanni Grazzini, *Fellini despre Fellini. Convoorbiri despre cinema*, postfață Florian Potra, București, 1992; Petru Dumitriu, *Ne întâlnim la Judecata de Apoi*, București, 1992; Gaston Leroux, *Misterul camerei galbene*, pref. Jean Cocteau, Galați, 1993; Romano Franco Tagliati, *Cu mâinile în buzunare*, București, 1993.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, Alex. Ștefănescu, Gabriel Dimisianu, Ioana Părvulescu, Constantin Țoiu, Constanța Buzea, Andreea Deciu, *In memoriam. Andriana Fianu*, RL, 2000, 27. I.D.

FIERĂSCU, Constantin (21.IX.1902, București — 13.V.1988, București), publicist și editor. Urmează liceul la București, unde va absolvi, în 1926, și Facultatea de Litere și Filosofie. Între 1927 și 1967 a avut o carieră de profesor în învățământul secundar, la Roșiori de Vede, Târgu Mureș, Călărași, Ploiești și București, lucrând o vreme și în cadrul Editurii Naționale „Gh. Mecu”, de unde se retrage în 1942.

Debutează ca publicist în 1922 la „Foaia tinerimii”, trimițând de-a lungul anilor versuri, proză, comentarii literare, traduceri și la „Preocupări literare”, „Familia”, „Arhivele Olteniei”, „Revista arhivelor”, „Pământul”, „Colocvii”, „Veac nou” ș.a. A mai semnat Const. Adrian. În afară de manuale școlare (întocmite împreună cu V.V. Haneș și cu C. Gerota), F. alcătuiește antologii literare: cu Gh. Neagu, *Antologia Bărăganului* (1935), iar cu V.V. Haneș, *Cartea amintirilor* (1944). Tot pentru elevi elaborează, în 1940, o *Introducere în literatură*, coautori fiind Napoleon N. Crețu și Gh. Cardas. Mai pretențios este un *Dicționar de terminologie poetică* (1973), pus la punct în colaborare cu Gh. Ghiță; ediția revăzută și adăugită se intitulează *Mic dicționar îndrumător în terminologia literară* (1979). Redactând introduceri cu net caracter didactic și atașând note lămuritoare, F. scoate ediții școlare din scrierile lui B.P. Hasdeu (*Răzvan și Vidra*), I.L. Caragiale (*Schițe*), Petre Ispirescu (*Legende sau basmele românilor*), Al. Hăjdeu (*Domnia Arnăutului*). „Contribuția documentară” D. Țichindeal (1937) este un extras din „Preocupări literare”.

SCRIERI: D. Țichindeal, București, 1937; *Introducere în literatură. Formele literare* (în colaborare cu Napoleon N. Crețu și Gh. Cardas), București, 1940; *Dicționar de terminologie poetică* (în colaborare cu Gh. Ghiță), București, 1973; ed. (*Mic dicționar îndrumător în terminologia literară*) (în colaborare cu Gh. Ghiță), București, 1979; *Dicționar de terminologie literară* (în colaborare cu Gh. Ghiță), București, 1975. **Antologii:** *Antologia Bărăganului*, Călărași, 1935 (în colaborare cu Gh. Neagu); *Cartea amintirilor*, București, 1944 (în colaborare cu Vasile V. Haneș); ed. pref. Gh. Ghiță, București, 1987. **Ediții:** B.P. Hasdeu, *Răzvan și Vidra*, introd. edit., București, 1936; I.L. Caragiale, *Schițe*, introd. edit., București, 1943; Petre Ispirescu, *Legende sau basmele românilor*, introd. edit., București, 1940, *Snoave*, introd. edit., București, 1945; Al. Hăjdeu, *Domnia Arnăutului*, introd. edit., București, f.a. **Traduceri:** Sigrid Undset, *Kristin Lavransdatter – Cristina, fiica lui Lavrans*, I-II, București, 1942.

Repere bibliografice: Predescu, *Encicl.*, 321; Nicolae Scurtu, *Un om al catedrei și al cărții*, RL, 1988, 22; Florin Faifer, *Profesorul*, CL, 1999, 4. F.F.

FIINȚA ROMÂNEASCĂ, revistă de cultură apărută anual la Paris între 1963 și 1968, editată de Fundația Regală Universitară „Carol I”; în anul 1967 s-au tipărit două numere. Comitetul de redacție este alcătuit din Mircea Eliade, Vintilă Horia, Virgil Ierunca, Emil Turdeanu și V. Veniamin. Publicația are o prezentare grafică elegantă, format carte, însumând

aproximativ două sute de pagini. Programul și mobilurile înființării F.r. sunt asemănătoare cu ale celorlalte publicații periodice românești din străinătate: „O nouă revistă vine să sporească activitatea exilului românesc. Ea pleacă din adâncul trăirii noastre într-o comuniune sufletească indestructibilă cu frații de acasă, cu durerile lor, cu dorul lor și se îndreaptă spre zările de speranță ale libertății ce va trebui să vie. Drumul ei e un arc de cerc spre o lume de dreptate și de omenie, într-o liberă comunitate a popoarelor civilizate. [...] «Ființa românească» e Țara în exil, care vrea să afirme, între celelalte țări ale lumii occidentale, dreptul poporului român la o viață demnă și la o creație liberă.” Principali semnatari sunt Mircea Eliade, Emil Turdeanu, Virgil Ierunca, Monica Lovinescu, Vintilă Horia, Mircea Popescu, Mihai Niculescu, Yvonne Rossignon, George Ciorănescu, Ștefan Baciu, G. Uscătescu, L. M. Arcade, Grigore Cugler, N. A. Gheorghiu, Dinu Adamesteanu. F.r. păstrează pe toată durata apariției sale aceeași structură — grupaje de versuri și proză și rubricile „Oameni și cărți de altădată”, „Texte și documente”, „Oameni și situații”, „Zodia Cancerului”, „Însemnări”, „Răboj” (rubrică prezentă de la numărul al doilea, semnalând cărțile primite la redacție). Alături de versurile poezilor din exil (Al. Busuioceanu, Vintilă Horia, Virgil Ierunca, Yvonne Rossignon, Vasile Posteuca, George Uscătescu, Ioan Cușa, Antoaneta Bodisco), sunt publicate inedite de Ion Barbu (*O înșurupare în Maelström*, datată 1946), V. Voiculescu (*Prizonierul*, *Moartea*, datate 1951, *Întâmpinare*, din 1954, *Din ultimele sonete imaginare ale lui Shakespeare*) și „câteva din poeziile plăsmuite în temnițele RFR de acei deținuți care — prin cuvânt — au înțeles să supraviețuiască silniciilor la care au fost supuși de către regimul comunist”, reunite sub genericul *Poezia din închisorile Republicii Populare Române* (3/1965). Toate sunt texte inaccesibile publicațiilor din țară din cauza conținutului și mesajului lor neconform cu cerințele ideologice ale epocii. Din paginile de proză sunt de menționat: E. Lovinescu, fragment din romanul *Mălurenii*, Mircea Eliade, *India la douăzeci de ani*, *Podul*, Vintilă Horia, *Cronica unui turn și a umbrei*, Grigore Gafencu, *Jurnal*, Grigore Cugler, *Întâlnire în larg*. Aici, Emil Turdeanu continuă rubrica „Oameni și cărți de altădată”, deschisă încă din 1951 în „Caete de dor” și, din 1953, în „Buletinul Bibliotecii Române” din Freiburg. Sunt puse în circulație texte vechi românești, rigoarea științifică a comentariului neexcluzând nuanțate aluzii politice la practici întâlnite în relațiile dintre state (*Două campanii rusești în Moldova. 1711: „Prietin” ori „Rob supus”?*, 1965, *Manuscrise robite de cazaci la 1653*, 1966). Rubricile „Texte și documente” și „Zodia Cancerului” sunt consacrate fenomenului literar românesc și vieții culturale din țară. Articolele și cronicile înregistrează ravagiile imixtiunii politicului în cultură. Des vizat este procesul de „reconsiderare” a scriitorilor interbelici, în plină desfășurare în anii aceștia: „Efortul de recuperare a ceea ce se numește «moștenirea literară» continuă și se lărgeste: sunt incluși (fenomenul se desena mai de mult) Maiorescu, Iorga, Densusianu, Lovinescu, Zarifopol etc. Recuperarea se face bineînțeles sub semnul doctrinei de partid, doar aplicarea fermă a criteriilor

marxist-leniniste permite, ni se spune, înțelegerea activității bogate și contradictorii a acestor scriitori. Dacă această recuperare se va face sub semnul studiilor și articolelor care au și apărut despre cei numiți, aportul riscă să fie nul; doar publicarea operelor, fără obișnuitele omisiuni, ar putea da o replică reală felului în care vor fi prezentați «marxist-leninist» (Monica Lovinescu, *Adevărul la curte*, 1964). Comentând abuzul grosolan practicat în cosmetizarea textelor publicate în țară, abuz ce vizează schimbarea sensului și a mesajului operei, Virgil Ierunca constată cu amară ironie în *Cultul imposturii* (1965) cum „și cu o vocală se poate face o ideologie”: invocația „Doamne” din *Psalms* de Ion Vinea (versuri apărute în „Revista Fundațiilor Regale” din 1944) devine „Doamnă” la republicarea poeziei sub un nou titlu, *Lupta* („Viața românească” din 1964). Sunt amendate, de asemenea, sub semnăturile Monicăi Lovinescu (care folosește și pseudonimul I. Cristu sau Ioana Cristu), ale lui J. Popper și Șerban Voinea, concesiile făcute regimului comunist de renumiți scriitori și intelectuali (*Țara turcită*, *Spectrul Nistrului*, *Bacovia într-o posteritate abuzivă*, *Adevărul la curte*, *Un roman al ambiguității* ș.a.). „Oameni și situații” este rubrica rezervată comentariilor critice, cronicilor de carte, articolelor omagiale, mărturiilor literare (Virgil Ierunca, *Lucian Blaga și marea trecere a poemului*, N. A. Gheorghiu, *Horia Stamatu. Recitativ*, Emil Turdeanu, *Mihai Eminescu sau Despre absolut*, C. Amărieuței, *Un om ales. Romulus Boilă*, Monica Lovinescu, *Ghicator în pietre, Ploaie de noroi*). La „Însemnări” sunt recenzate cărți și reviste, activitatea emigrației, dar și apariții editoriale și manifestări culturale românești în străinătate. M.P.-C.

FILARET DE RÂMNIC (1742–1794, Mănăstirea Căldărușani), cărturar și traducător. Macedoromân din Ianina, F. ucenicise pe lângă Partenie, mitropolitul Târnovei. Stabilindu-se în Țara Românească, învață, se pare, la Academia de la „Sf. Sava” din București. Viața de monah dusă la mănăstirea Căldărușani, de care rămâne legat (va fi egumen și mai târziu va restaura lăcașul) și calitățile dovedite în administrația bisericească îi deschid cariera ecleziastică. Arhimandrit la Mitropolia din București, începe în preajma mitropolitului Grigorie al Ungro-Vlahiei, în 1774, tipărirea de cărți religioase. Bun diplomat, făcea parte, în 1770, alături de Chesarie de Râmnic, din solia mitropolitului ce prezenta la Petersburg, țarinei Ecaterina a II-a, doleanțele țării și participa, în 1772, la intervenția făcută la Focșani, pe lângă generalul rus G. Orlov. Mitropolit „al Mirelor” — precum cândva Matei de la Mănăstirea Dealu — din 27 noiembrie 1776, va avea nevoie de îngăduința canonică a patriarhului din Constantinopol pentru a ocupa scaunul de episcop al Râmnicului. Perioada râmniceană (1780–1792) a însemnat pentru F. buna organizare a vieții canonice și rituale de sub jurisdicția episcopiei și cultivarea tradiției ortodoxe, înveșmântată în graiul românesc al tipăriturilor. Împus de o bogată activitate cultural-religioasă (va fi, la rândul său, protectorul lui Grigorie Râmnicănu și al lui Ilarion, episcop al Argeșului, al cronicarilor Dionisie

Eclesiarhul și Naum Râmnicănu), aflat în grația domnitorului Mihail Suțu, F. ajunge, la 23 septembrie 1792, mitropolit al Țării Românești. Aduce cu sine tipografia episcopiei pentru a o întări pe cea mitropolitană. Întreține viața pastorală și relații epistolare cu vârfurile ecleziastice din Balcani și Asia Mică. Își investeste averea în acte filantropice, în citorirea de școli, biserici sau în ridicarea unui foișor și a cișmelei din dealul Filaretului. Încolțit de boală, dar și de intrigile boierilor ce-i obstrucționau faptele, neînțeleș de noul domn Alexandru Moruzi, va face *paretesis* (demisia) în septembrie 1793. Se stingea curând, la 52 de ani.

F. a contribuit la românizarea serviciului religios prin vasta lucrare de tipărire a cărților de ritual bisericesc (peste douăzeci și cinci la număr). Și-a tipărit propriile traduceri din grecește, din „cuvintele”, adică învățăturile de filosofie creștină ale sfinților Dorotei și Teodor Studitul, dar și gramatica lui Ienăchită Văcărescu, care i-a fost dedicată („hărăzită”). În manuscris, au rămas scrieri istorice, teologice, texte în limbile greacă, latină și franceză, ce atestă amploarea orizontului său spiritual. Și-a adus contribuția la integrala românească a *Mineielor*, operă preluată de la strălucitul său predecesor, Chesarie. Tipărește *Mineiele* pentru lunile februarie și martie, pregătite de Chesarie, și continuă, în 1780, traducerea celorlalte șase volume până în luna septembrie, alături de mai vechi colaboratori: Anatolie ierodiacon, Rafail monahul sau Iordan Cappadochianul grămătic. Făcând operă de editor și tălmăcitor al mineielor, punând la contribuție traduceri din vieților sfinților făcute de Dosoftei, Radu Greceanu și episcopul Damaschin, F. este original în transpunerea literară a „cântărilor” religioase și rămâne autorul incontestabil al prefetelor. În prefața pe aprilie, înalță un imn pentru primăvară și aduce laude luminătorului Chesarie. În *Mineielor* pe mai, elogiază domnia lui Alexandru Ipsilanti, favorabilă dezvoltării învățămîntului și tipăriturilor. Menționează obiceiurile populare de Sf. Gheorghe, dar dezavuează „acele basme ale elinilor”, rămășițe păgâne păstrate de tradiție. Are conștiința latinității limbii române, dar este mai nesigur în ideea romanității originilor. Prefetele sunt importante prin ideile iluministe ce le conțin — căci F., spirit tradiționalist, era totuși beneficiarul *Enciclopediei franceze* — și prin calitățile lor literar-artistice. Operă fundamentală, sub raport tipografic și lingvistic, desăvârșită de F., *Mineiele* de Râmnic au rezistat în timp, fiind reproduse și după două sute de ani de ortodoxie românească, și au marcat o dată importantă în istoria limbii literare.

Repere bibliografice: Ghenație Enăceanu, *Mitropolia Ungro-Vlahiei. Filaret II*, BOR, 1881, 5, 7; Melchisedec, *Șchițe biografice din viața mitropolitului Ungro-Vlahiei Filaret II-le*. 1792, București, 1886; N. Iorga, *Viața unui mitropolit de altădată: Filaret al II-lea*, CL, 1901, 11, 12; Iorga, *Ist. lit. XVIII*, I, 433–434, II, 299–302; Nicolae Șerbănescu, *Episcopii Râmnicului*, MO, 1964, 3–4; Tepelea-Bulgăr, *Momente*, 52–56; Angheliescu, *Preromant. rom.*, 45–46; *Dicț. lit.* 1900, 350–351; Păcurariu, *Ist. Bis.*, II, 401–403, 425–427. A.Sm.

FILEROT, Sergiu (pseudonim al lui Gheorghe Niculescu; 3.II.1921, Craiova – 24.IX.1989, București), poet. Era fiul Mariei (n. Baldovin) și al lui Vasile Niculescu, funcționar. A absolvit Liceul „Mihai Viteazul” din București în 1939, an în care debutează, sub pseudonimul Nicolae Veghe, în „Jurnalul literar”. În 1942 înființează Editura Alfa. Este funcționar tehnic la Institutul de Arte Grafice „Tiparul Universitar”, unde scoate revista „Albatros”, publicație a grupării de scriitori cu același nume, din care făcea parte și **F.** După ce în 1941 debutase editorial cu *Încrustări în gând*, tipărește în 1942 poemele în proză din *Libere* și volumul de versuri *Om*, cărți care apar în plin război, în pofida cenzurii ce nu le dăduse viză. **F.** este condamnat la moarte și scapă ca prin minune din fața plutonului de execuție, comutându-i-se pedeapsa în zece ani de închisoare (va fi eliberat însă în august 1944). Va lucra apoi ca funcționar la Întreprinderea de Construcții-Montaj București (până în 1973), secretar de redacție la „Lupta tineretului”, „Tânărul muncitor”, „Scânteia tineretului”, „Flacăra Moineștiului”. A colaborat la „Libertatea”, „Lumea”, „Orizont”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Revista muncii”, „Tineretea”, „Tribuna tineretului”, „Universul”, „Victoria”, „Viitorul social”.

În *Viața ca o pradă* (1977), Marin Preda readuce în atenție un scriitor uitat și îi evocă drama, determinată de faptul că a avut curajul de a tipări *Om*, o carte subversivă, pe care cenzura pusese ștampila interdicției. Erau aici versuri care, într-un moment în care se credea în victoria războiului din Răsărit, prevedeau dezastrul și afirmau că jertfele omenești erau zadarnice. Definitiviu pentru nota generală a volumului este

poemul *Sărmaă ghimpată*. Sunt versuri de protest, care condamnă omuciderea, privarea omului de libertate, sfidarea demnității acestuia. În volumul *Reîntâlniri* (1985), **F.** îi evocă pe albatrosiști, paginile cele mai numeroase și mai semnificative fiind cele despre Marin Preda.

SCRIERI: *Încrustări în gând*, București, 1941; *Libere*, București, 1942; *Om*, București, 1942; *Vitrină secol XX*, pref. Marin Preda, București, 1982; *Reîntâlniri*, București, 1985.

Repere bibliografice: Marin Preda, *Viața ca o pradă*, București, 1977, 295–300; Manu, *Eseu*, 142–144; Ioan Milea, „*Vitrină secol XX*”, ST, 1983, 6; Emil Manu, „*Vitrină secol XX*”, CNT, 1983, 8; Simion, *Scriitori*, IV, 45–48; George, *Sfârșitul*, IV, 261–267; Papahagi, *Interpretări*, 66–69; *Dicț. scriit. rom.*, II, 264–265; Rotaru, *O ist.*, V, 111. I.D.

FILEROT ȘI ANTUSA, carte populară. Este o prelucrare făcută de un autor necunoscut, probabil la sfârșitul secolului al XVIII-lea sau la începutul secolului al XIX-lea, după *Erotocritul* atribuit lui Vincenzo Cornaros. În versiunile românești sunt schimbate prin analogie numele personajelor principale (*Erotocrit*, „cel chinuit de Eros”, devine Filerot, „cel ce iubește pe Eros”, iar Aretusa, „cea cu virtute”, Antusa, „cea ca o floare înflorită”), dar eroii își păstrează statutul social. Acțiunea este mutată în vremea vechilor elini, la curtea regelui Periandros, tatăl Antusei, iar sfetnicul acestuia, Agaton, este tatăl lui Filerot. După moartea tatălui său, Filerot este invitat la curte, unde se distinge prin curaj în timpul unor întreceri organizate de rege. Tânărul se îndrăgostește de Antusa, care, la rândul ei, îi răspunde tânărului cu prea multă îndrăzneală, în comparație cu Aretusa. Filerot o cere în căsătorie pe Antusa, gest care îl determină pe regele Periandros să îl exileze, iar pe Antusa să o trimită într-o „capiște elinească” dintr-o pustietate, pentru că refuzase căsătoria cu regele Atenei. Într-una dintre numeroasele peripeții din surghiun, Filerot se transformă în arap și revine la curtea lui Periandros, dându-se drept medic, pentru a o vindeca pe Antusa. Va părăsi din nou Elada pentru a călători în Persia, unde va găsi secretul schimbării culorii pielii. Ajunge până în India, de unde răspunde la chemarea lui Periandros adresată tuturor celor capabili să apere onoarea țării aflate în pericol, pentru că fiii de împărați ale căror cereri în căsătorie adresate Antusei fuseseră respinse atacaseră Atena. În *Filerot și Antusa*, printre acești atacatori nu mai sunt amintiți vlahii, ca în *Erotocritul*, locul lor fiind luat de persi. Ca recompensă pentru câștigarea luptei împotriva peșitorilor agresivi, pretinsul arap o va primi de soție pe Antusa. În timpul nunții Filerot scoate o sticlă cu apă fermecată, dezvăluindu-și identitatea când redobândește culoarea inițială a pielii. În *Filerot și Antusa* se pierde, din păcate, prin amplificări și modificări ale echilibrului compoziției, farmecul inegalabil al capodoperei lui Vincenzo Cornaros. Însă în ciuda tuturor transformărilor, mai transpare ceva din schema romanului curtean medieval. Textul noii scrieri este statat în secolul al XIX-lea, fiind păstrat în paisprezece manuscrise de la Biblioteca Academiei Române și într-un manuscris din Biblioteca Muzeului Oltenia de la Craiova.

Ediții: *Două amănți. Fileroth și Anthusa* (compunere de Radu S. Cămpiniu), Brăila, 1857; *Filerot și Anthussa* (prelucrare de Ecaterina Jantil), Buzău, 1878; *Înfocată și nenorocita dragoste a lui Filerot și Anthusei. O povestire foarte frumoasă în versuri, păstrată din batrâni, Brașov, 1900; Istoria lui Filerot cu Antusa*, CPL, II, 89-122.

Repere bibliografice: Gaster, *Lit. pop.*, 129-131; Vasile Grecu, „*Erotocritul*” lui Cornaros în literatura românească, Cluj, 1920; Cartoian, *Cărțile pop.*, II, 360-363; *Ist. lit.*, I, 679-680; I. C. Chițimia, Dan Simonescu, *Studiu introductiv*, CPL, I, V-XXXVI; Dan Simonescu, *Introducere la „Istoria lui Filerot cu Antusa”*, CPL, II, 87-88; Moraru-Velculescu, *Bibliografia*, I, partea I, 233-241; *Dict. lit. 1900*, 351; Ursu, *Contribuții*, 416-430. M.A.

FILIMON, Mariana (9.VI.1939, Bacău), poetă. Este fiica Constantinei (n. Cristescu) și a lui Constantin Filimon, militar. După ce urmează liceul la Bacău și Constanța, își ia, în 1963, licența la Facultatea de Filosofie, secția pedagogie-română, a Universității din București. Devine doctor în pedagogie în 1986. Lucrează până în 1990 la revistele „Albina” și „Forum”, ca redactor. Din 1990 este conferențiar la Academia de Artă din București. Primele versuri le publică în 1953, în ziarul local din Bacău. Volumul de început este *Recital*, apărut în 1976. Colaborează la „Viața studentească”, „Scânteia tineretului”, „Luceafărul”, „Viața românească”, „România literară”, „Steaua”, „Tomis”, „Ateneu”, „Tribuna”, „Familia” ș.a.

Debutând cu o poezie modulată de melancolie, dar și de încântări adolescente, exprimate într-un vers melodios sau grav încordat, F. evoluează spre o expresie simplificată prin distilări succesive și chiar spre o anume încifrare a patosului inițial. Această evoluție a fost văzută de Gheorghe Grigurcu ca o treptată despoziție a imaginii de retorism, în favoarea unei poetici a sensibilității, ce presupune impresie eliptică, densități suave, contururi vagi, cultivarea nuanței. Axul tematic central e cel al comunicării dintre intimitatea ființei și lume, concepută ca o traversare armonioasă prin peisajele imaginației, stărnite de cuvinte și devenite prilej de încântare, sau, dimpotrivă, ca o înaintare spre expresia rigidă, austeră. Notele generale ale acestei poezii sunt candoarea, discreția, aerul auroral, fragilitatea, reveria, toate exprimând disponibilitatea deschiderii ființei launtrice spre lume. Tonalitățile de cantilenă, ca și preferința pentru imaginile florale permit stabilirea unor conexiuni cu poezia simbolistă, obsesia hibernalului și a albului pur, a increatului sugerând apropieri de G. Bacovia sau de Ion Barbu.

SCRIERI: *Recital*, București, 1976; *Nuntă pe ape*, București, 1980; *Estivale*, București, 1980; *Piatra soarelui*, București, 1982; *Scrisoare de mână*, București, 1983; *Stampe*, București, 1984; *Ordinea lucrurilor*, București, 1989; *Broscoțea albăstră și alte întâmplări cu Ionuț*, București, 1991; *Poftiți la broscotecă*, București, 1993; *Măști la vedere*, București, 1995; *Noi întâmplări de la broscotecă și alte povestiri*, București, 1995; *Amfiteatrul din nori*, București, 1998; *Leția de nesupunere*, București, 1998; *Retorica mării*, Timișoara, 1998; *Pagina de gardă*, Constanța, 2003.

Repere bibliografice: Nicolae Motoc, „*Recital*”, TMS, 1976, 2; C. Grosu, *Primul recital*, „Forum”, 1976, 3; Al. Piru, *Lirică feminină*, LCF, 1976, 14; Laurențiu Ulici, „*Recital*”, RL, 1976, 20; Valentin Tașcu,

„*Stampe*”, TR, 1985, 10; Elena Tacciu, *Pagina albă*, RL, 1985, 15; Elena Ștefci, *Poezie*, CNT, 1989, 10; Ion Cristofor, *Discreția melancoliei*, TR, 1989, 23; Romul Munteanu, *Secvențe ale poeziei*, FLC, 1989, 27; Gheorghe Grigurcu, *Candoare și melancolie*, CNT, 1995, 14; Ulici, *Lit. rom.*, I, 198-199; Gheorghe Grigurcu, *Uimire, sensibilitate*, RL, 1996, 18; *Dict. scriit. rom.*, II, 266-267; Simona-Grazia Dima, *Coeziunea ca proiect al ființei*, CRC, 1999, 9; Gheorghe Grigurcu, *Țigara care arde cum o candela*, RL, 1999, 17; Ion Roșioru, *Amfiteatrul norilor*, TMS, 1999, 5; Carletta-Elena Brebu, „*Amfiteatrul din nori*”, ATN, 1999, 11. S.V.

FILIMON, Nicolae (6.IX.1819, București – 19.III.1865, București), prozator și publicist. Fiu al Mariei și al lui Mihai Filimon, protopop la Biserica Enei din București, F. învață la început la școala din chiliile bisericii, apoi sub oblăduirea marelui logofăt Scarlat Bărcănescu și a clucerului Eftimie Răsuceanu. Va fi făcut studiul de muzică vocală și instrumentală fie la școala de pe lângă Societatea Filarmonică, fie, mai sigur, în preajma ieromonahului rus Vissarion. Cântăreț „ajutor” (1829), apoi cântăreț „absolut” (1842) și epitrop (1852) al bisericii unde slujise tatăl său până în 1830, când murea de holeră, tânărul va fi și corist în trupa de operă a Henriettei Karl, precum și flautist în orchestra trupei italiene de operă din București. După 1850 a ocupat diferite funcții administrative: „scriitor” și mai târziu „ajutor la masa a doua” la Departamentul Credinței, primind

între timp și rangul de pitar, secretar și apoi membru al Comisiei Documentale, iar din 1862, la Arhivele Statului, șef al secției istorice și a așezămintelor publice și ulterior „cap al secțiunii bunurilor publice”. Își face debutul publicistic în 1857, cu un foileton muzical apărut în ziarul „Naționalul”. În mai puțin de un deceniu se manifestă ca jurnalist, memorialist, folclorist, nuvelist și, în mod deosebit, ca romancier. *Ciocoi vechi și noi sau Ce naște din pisică șoarici mânăncă*, publicat în „Revista română” a lui A. I. Odobescu în 1862-1863 și în volum în 1863, se instituie ca un moment de referință în evoluția romanului românesc. Semna de obicei N. Philemon, N. M. Philemon sau N. M. Philimon. Pseudonimul Nikita Felinărescu, întâlnit în foile umoristice „Pepelea” (1860) și „Nichipercea” (1862), poate fi al lui F., ca și Undrea, din „Cicala” (1860). Scriitorul moare de tuberculoză.

Figură pitorească, la tinerețe aflat în compania unor boemi bucureșteni de felul lui Anton Pann, F. se străduia, cu hărnicie și inteligență, să-și chivernisească învățătura, să-și extindă lecturile. Știa limba greacă, învăța italiana, deprindea câte puțin și limba franceză. Îndemnul îi veneau în principal din dorința de a nu fi un intrus în lumea scenei, pe care o frecventa cu asiduitate. Aceasta este experiența capitală a vieții lui F. și implică o biografie literară. Urmărind aproape toate reprezentațiile operi italiene din București, precum și alte spectacole, publică, începând din 1857, numeroase cronici și foiletoane muzicale și dramatice, scrise cu patos și nu lipsite de consistență, în „Naționalul”, „Revista Carpaților”, „Independența”, „Țeranul român”, „Tribuna română” din Iași, „Dâmbovița”, „Buciumul”. Pentru F., al cărui gust a fost educat la școala operi italiene (a și tradus, în 1859, împreună cu I. G. Valentineanu, libretul operi *Nabucodonosor* de Verdi), muzica are, în primul rând, un rol educativ. Și când ia în discuție comedii, vodevilurile lui V. Alecsandri, C. Negruzzi și Matei Millo, el insistă, ca un vajnic și încă necesar continuator al ideilor pașoptiste, asupra valorii modelatoare a scenei, aspirând la consolidarea unei școli naționale de teatru. În descendență pașoptistă se situează și interesul pentru literatura populară, F. înscriindu-se între cei dintâi culegători de basme la noi (*Roman Năzdrăvan, Omul de piatră, Omul de flori cu barba de mătasă sau Povestea lui Făt-Frumos, Țeranul român*, 1862). Pe seama dorinței de a cunoaște cât mai bine domeniul care îl pasiona trebuie pus și voiajul întreprins în 1858 prin locuri cu vechi tradiții artistice și îndeosebi prin orașe cu prestigiu muzical: Pesta, Viena, Praga, Dresda, München, Kissingen, Veneția, Roma, Florența, Pisa, Genova, Milano, Bergamo, Padova. Memorialul acestui pelerinaj, publicat inițial în „Naționalul”, sub titlul *Trei luni în străinătate. Impresiuni și memorii de călătorie*, unele foiletoane fiind regrupate, în 1860, în volumul *Excursiuni în Germania meridională. Memorii artistice, istorice și critice (1858)*, aparține unui om dornic de informare, obstinat în lăcomia lui pentru date de tot soiul și în felul acesta frecvent robitor surselor. F. se deosebește de Dinicu Golescu, călător grav, genuin, limitat cu modestie la trăirile proprii. El își construiește jurnalul având în minte modele și țintește, concomitent, intrarea în literatură. Deocamdată este în

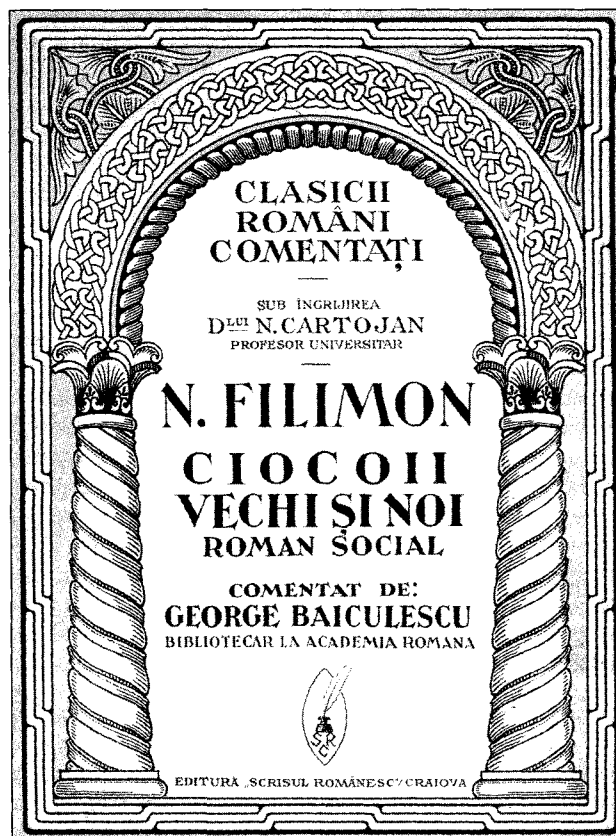
posesia unei maniere de literaturizare și alternează notația documentară cu evocări avântate, emfatică, așternând tenace și o sumedenie de istorii romanzoase. *Monumentul domenicanelor dupe colina Fiesole*, republicată separat cu titlul *Mateo Cipriani, „novela” Friederich Staaps sau Atentatul de la Schönbrunn în contra vieții lui Napoleon I*, dar și alte fragmente ale memorialului, reluate ulterior ca scrieri independente, sunt compuse stângaci, într-un registru melodramatic, naiv, cultivând, în gustul epocii, un retorism accentuat. În paginile însemnărilor de călătorie există însă și o a treia ipostază: un autor care reușește să se dezbare de filtrul deformant al lecturilor. În astfel de clipe privilegiate intră în scenă un personaj plin de vervă și farmec, vădind din când în când plăcerea jocului burlesc, un observator pătrunzător, moralist sagace, spirit caustic ori capabil de detașare ironică. F. se află evident în căutarea ecuației propriului talent. Treapta următoare va fi nuvela *Nenorocirile unui slujnicar sau Gentilomii de mahala*, apărută mai întâi în „Revista Carpaților” (1861). Înrudită îndeaproape cu fiziologia, specie cu o prezență distinctă în scrisul românesc de la mijlocul secolului al XIX-lea, nuvela indică orientarea autorului către realitatea (și actualitatea) autohtonă. Opțiunea privește o categorie morală și socială dezavuată de mulți alți scriitori, întru totul caracteristică vremurilor tulburi, de tranziție. Autorul pare să aibă în preajmă (și nu numai aici) diatribele lui I. Heliade-Rădulescu împotriva ciocoilor și a ciocoismului, dar ajunge să dea acestei caracterologii o interpretare literară cu un timbru individualizat. Ca posibilă întrupare a arivismului este ales un „slujnicar politic”, Mitică Râmătorian. Pornit pe calea ascensiunii cu orice preț, insul, vulgar, incult, dar ținând să treacă drept sensibil și citit, practică poltroneria sentimentală și o demagogie ridicolă. Este un cabotin de ilară ingeniozitate, anticipând uneori stilistica unor personaje din teatrul lui I. L. Caragiale. Bunăoară, declarația de amor a slujnicarului rezzonează deplin în grotesca mărturisire cu temei similar rostită de Rică Venturiano. Dar F. nu-și poate lăsa eroii să se contureze singuri și îi „susține” cu discursul lui agresiv, pătimăș ori persiflant, întotdeauna polemic. Considera că asanarea morală este ținta cea mai de seamă a scrisului. Mentalitatea, definind epoca, își avea sorgintea în confuzia dintre finalitatea etică și cea estetică a operi literare. Suprapunerea planurilor se menține și în romanul *Ciocoi vechi și noi*, dar preeminentă va deveni senzația viguroasă de viață pe care o dau aici personajele, lumea creată de scriitor.

Apărut după o serie destul de numeroasă de încercări românești inegale, hibride și artificioase în cea mai mare parte, îndatorate unor convenții literare minore, tehnicilor facile, utilizate cu înduioșătoare ingenuitate, *Ciocoi vechi și noi* este cel dintâi roman românesc în care originalitatea inspirației, forța ei de întrupare estompează precaritatea experienței și în cele din urmă precumpănesc în relația cu modelele și cu imperfecțiunile, numeroase, ale lucrării. Oprindu-se asupra epocii fanariote în faza ei crepusculară, „o vreme de o caricatură tragică” (N. Iorga), când pe decrepitudinea inconștientă a unora înfloresc parvenitismul neguros și cinic al altora,

F. intuiește aici sursa unei bogate tipologii morale, psihologice și sociale. Întregul proiect etic și epic al romanului este enunțat în *Dedicație* și în *Prolog*, texte revelatoare pentru incisivitatea critică și pentru polemismul abundent exteriorizat. Fusese în intenția autorului să întruchipeze ascensiunea ciocoiului în două ipostaze, dar nu a avut răgazul de a-l modela decât pe ciocoiul „cu anterior și cu călămări la brâu al timpilor fanariotici”. Existența unei versiuni manuscrise referitoare la turpitudinea ciocoiului „cu frac și cu mănuși albe” din timpurile mai noi se plasează pe tărâmul ipotezelor istoriei literare. Numindu-l pe Dinu Păturică, eroul lui **F.**, „un Julien Sorel valah”, G. Călinescu definea atât seria caracterologică adecvată, cât și amprenta pusă de „stilul” valah asupra arivismului și parvenitismului. În traiectoria personajului său, romancierul a înscris scene și trepte semnificative care, cumulate, probează, uneori în exces, cum se mișcă fiecare fibră din alcătuirea unui ambițios de o infailibilă ticăloșie. Primit în slujbă la curtea postelnicului Andronache Tuzluc, un fanariot venit în țară în suita lui Caragea Vodă, Dinu Păturică începe să-și calculeze orice mișcare. O face cu inteligență, cu tenacitate și cu o totală lipsă de scrupule. Ajutat și de credulitatea stăpânului, sluga mimează cu mare artă supușenia, zelul, devotamentul. Ajunge repede să se facă prețuit de postelnic. I se încredințează supravegherea cherei Duda, amanta lui Tuzluc, dar stoarce postelnicului sume fabuloase prin asociere cu aceasta și cu chir Costea Chiorul, un negustor mârșav. E rânduit să administreze averea stăpânului, dar îl înșală și îl ruinează. Primește rang după rang, devine sameș la hătmănie și, în sfârșit, postelnic, cupiditatea lui feroce fiind în plină expansiune. Uitase de mult de unde pornise, fură fără rușine, oprimă fără milă și fără frică de Dumnezeu, predă lecții cinice de spoliere celor de-o teapă cu el. În rest, se îngrijește să etaleze un fel de viață mai „subțire”, cu recuzită, obiceiuri și figurație potrivite cu noile lui cinuri. Pragul ultim al ignominiei lui Păturică este imaginat de autor a fi trădarea și uciderea lui Tudor Vladimirescu în schimbul isprăvniceii pe două județe. Dar roata norocului întră impetuos pe panta ei declinantă odată cu revenirea în scaunul țării a unui domn pământean, care face dreptate și pedepsește aprig pe ticălos, tot atunci aflându-și cuvenitul sfârșit chera Duda, chir Costea Chiorul și Andronache Tuzluc. Destin regizat autoritar de autor, din perspectiva morală și moralizatoare proprie oricărei scrieri edificante, ceea ce dictează și introducerea în acțiune a unui grup de personaje cu evoluție simetric antagonică, acestea fiind menite să recupereze și să încununeze ideea de virtute: banul C., Maria (fiica banului) și vătaful Gheorghe, „băiat cuminte, infam de cuminte, dezgustător de cuminte”, cum îl categorisea N. Iorga. În *Ciocoi vechi și noi* există astfel două realități literare extrem de inegale, denumite de Paul Cornea „romanul” lui Dinu Păturică și „romanțul” lui Gheorghe. Pornirea justițiară a lui **F.**, sesizabilă în orice rând al scrierii, ajunge ostentativă în acest maniheism rigid: eroi satanici și eroi serafici, primii incriminați violent, nestăpânit, cu inclementă, ceilalți idealizați până la apoteoză. Epicul suportă, de asemenea, o schematizare maximă, până când ultima scenă o

întâlnește, demonstrativ, pe prima. Subsumate tendinței apăsător pedagogice, mereu în consonanță cu sentimentele nutrite de bunul cititor al vremii, clișeele, efectele melo-dramatice se înscriază firesc. Sunt, acestea, elemente care împiedică, în mare măsură, accesul cititorului de mai târziu la imaginea prodigioasă proiectată de **F.**

Lucrând la *Ciocoi vechi și noi*, **F.** nu și-a pus probleme speciale de tehnică a genului, ca Radu Ionescu, spirit teoretic evoluat, nici măcar precum I. M. Bujoreanu, C. D. Aricescu sau G. Baronzi. Se formase ca autodidact, era ispitit în permanență să-și exhibe cultura, iar între lecturile lui rar poate fi semnalat romanul. În fapt, autorul s-a simțit solicitat indistinct de ideea unei opere ample, capabilă să transporte în „sertarele” ei tot ce acumulase între timp. În această scriere-laborator se stratifică beneficii venite din preocupări extraartistice, precum gazetăria și arhivistica, dar și cele generate de o experiență artistică propriu-zisă, legată de scenă, de teatru. Cea din urmă a fost hotărâtoare pentru viziunea autorului în *Ciocoi vechi și noi*. Astfel, el a putut desluși cu mai mare înlesnire că forfota fanariotă se identifică pregnant cu o vastă comedie a tartuffismului. Lumea ca teatru ar fi sigiliul epocii alese de **F.**, teatrul ca soluție de amânare a dispariției pentru unii, ca mod de ascensiune parazită pentru alții. Toți au în comun impuritatea gândurilor ascunse sub jocul de măști, joc pe care ei îl susțin ca niște actori rafinați, desăvârșiți. Pentru a organiza această percepție,

F., care nu știe să povestească, pune în scenă. Nu doar un element sau altul este dramaturgic în *Ciocoi vechi și noi*, ci chiar trunchiul operei, pe el aglomerându-se nenumărate glose alogene, izvorâte din dorința de epuizare a studiului moral și istoric. Căci autorul înscenează, documentează și face comentarii diverse, având mereu sub control, ca dintr-un fel de avanscenă, mișcarea actorilor și reacția cititorului. Astfel, epoca fanariotă se dezvăluie a fi mai mult decât o ramă ori un fundal pe care se profilează destinul (previzibil) al fiecărui personaj (cu caracter preformat). Este imaginea integratoare, singura asupra căreia se concentrează autorul, spre a edifica în text o intuiție esențială. F. folosește în reprezentarea acestei imagini un soi de scenă turnantă, a cărei mișcare se produce complet, proiectând noi și noi „scene din viața socială”, până când epoca se reface circular, în întregul ei: o lume pervertită unde, de la vodă la slugă, toți simulează și disimulează, unde toți se află permanent în rol, iar șansa fiecăruia depinde de performanța în arta ipocriziei. Momentele de atonie intervin numai în singurătate, în deplină siguranță, după ce sunt luate infinite precauții. Unul ca Andronache Tuzluc este sortit pieirii pentru că joacă descoperit, ignorându-și, din oboseală poate, adversarii. Cu talent de comediograf, F. scrutează adunările, zaiafeturile, locuri unde personajele își fac apariția sub privirea lui atentă, studiate din cap până în picioare. Nu sunt scăpate detaliile, dichisul vestimentației, „poza” pe care se merge, mimica, gesturile, modulațiile vocii, dar nici efectul asupra partenerilor. Doar în oglinzile așezate de autorul omniscient în fața personajelor poate fi văzută masca, observată metamorfoza histrionică a chipului și tot aici apar deconspirate stratagemele. De aceea, în descendența prodigioasă a lui Dinu Păturică poate sta cu mai puțină îndreptărire Tănase Scatiu al lui Duiliu Zamfirescu, filiația stabilindu-se mai ales cu Lică Trubadurul, personajul Hortensiei Papadat-Bengescu, și cu Stănică Rațiu al lui G. Călinescu, ambii vlăstare ale unei lumi dominate de histrionism. Mai degrabă în sensul aptitudinilor de scenograf cu ochi educat și cu o bună informație istorică sunt și descripțiile minuțioase ale lui F., preocuparea lui pentru acuratețea reconstituirii interioarelor și a cadrelor exterioare. Înfrâurirea lui Balzac, invocată de exegeți, rămâne incertă. În *Ciocoi vechi și noi* se încheagă, astfel, o ambianță caracterizată fie de opulența obosită, agonică, fie de fastul grosolan, fie de mizeria tristă. Dacă finalitatea etică îngroșată, structura hibridă, inegală, stilistica ezitantă, prinsă între „presiunea retorică a vremii” și „noua îndrumare realistă” (Tudor Vianu) țin de statutul de începător al autorului, dar și de incipiența unui gen, *Ciocoi vechi și noi* își îndreptățește cariera, prestigiul prin expresivitatea frescei sociale, prin surprinderea substanțială a unui mecanism caracterologic, transpus, metonimic, într-un personaj exemplar.

De unde vine totuși rezistența romanului, atât de șubred la analiză? Din marea siguranță a desenului și a tonurilor fundamentale. Tabloul e lucrat repede, în fierbințeala intuiției, prin contururi și gesturi schematice, renunțându-se la detalii. [...] Simplificarea colorilor și a liniilor face ca tabloul să fie cu atât mai neted cu cât e mai

îndepărtat. După încetarea lecturii, conștiința cititorului adaugă singură detaliile. Chiar divagațiile, moralitățile, naivele satanisme și angelisme de foileton, susținute de o atât de solidă schelărie, devin savuroase, formând un stil al vremii, un ton arheologic, multicolor, oriental, de o împeștrare de Halima.

G. CALINESCU

SCRIERI: *Excursiuni în Germania meridională. Memorii artistice, istorice și critice* (1858), I, București, 1860; *Mateo Cipriani, Bergamo și Slujnicarii*, București, 1861; *Ciocoi vechi și noi sau Ce naște din pisică soarici mânăncă*, București, 1863; ed. 2, București, 1889; ed. pref. N. Iorga, București, 1902; ed. pref. E. Lovinescu, București, 1929; ed. îngr. și pref. George Baiculescu, Craiova, 1931; ed. îngr. și pref. N. Mihaescu, București, 1941; ed. îngr. George Baiculescu, Craiova, 1943; ed. introd. Paul Georgescu, București, 1950; ed. pref. George Ivașcu, București, 1956; ed. introd. Șerban Cioculescu, cu ilustrații de Marcela Cordescu, București, 1959; ed. îngr. Elena Beram, pref. Aurel Martin, cu ilustrații de Val Munteanu, București, 1963; ed. îngr. și pref. Domnica Filimon-Stoicescu, București, 1965; ed. pref. George Ivașcu, București, 1967; ed. îngr. și pref. Mircea Anghelescu, repere istorico-literare Andrei Rusu, București, 1985; ed. îngr. și postfață Lucian Chișu, București, 1990; ed. introd. Roxana Cofaru, București, 1997; *Nenorocirile unui slujnicar sau Gentilomii de mahala*, pref. Mihail Dragomirescu, București, 1916; ed. îngr. și pref. George Baiculescu, București, 1933; *Nuvele. Nenorocirile unui slujnicar și Mateo Cipriani*, pref. G. Negulescu-Bățiște și N. Vătămanu, București, 1942; *Opere*, I-II, îngr. George Baiculescu, pref. George Ivașcu, București, 1957; *Ciocoi vechi și noi. Nenorocirile unui slujnicar*, îngr. Domnica Filimon-Stoicescu, introd. Șerban Cioculescu, București, 1970; ed. București, 1987; *Opere*, I-II, îngr. și introd. Mircea Anghelescu, note și variante George Baiculescu, București, 1975-1978; ed. București, 1998; *Excursiuni în Germania meridională. Nuvele*, postfață Paul Cornea, București, 1984.

Repere bibliografice: Ion Ghica, *Opere*, I, îngr. și introd. Ion Roman, București, 1967, 157-161; Iorga, *Pagini*, I, 120-139; Iorga, *Ist. lit.* XIX, III, 284-285, 307-310; Lovinescu, *Scieri*, I, 192-196; Lovinescu, *Critice*, X, 185-207; Perpessicius, *Opere*, II, 48-53, IX, 182-187, 215-219; Constantinescu, *Scieri*, VI, 13-14, 69-79; Streinu, *Pagini*, II, 413-418; George Baiculescu, *Nicolae Filimon, critic muzical și dramatic*, SL, 1940; Vianu, *Arta*, I, 74-85; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 309-316, *Ist. lit.* (1982), 348-364; G. Baiculescu, *Activitatea folclorică a lui Nicolae Filimon*, București, 1941; N. Vătămanu, *Contribuțiuni la viața și scrierile lui Nicolae Filimon*, București, 1943; N. Mihaescu, *Valori literare în opera lui N. Filimon*, București, 1943; Cioculescu-Streinu-Vianu, *Ist. lit.*, 112-115; H. Zalis, *Nicolae Filimon*, București, 1958; G. Călinescu, *Nicolae Filimon*, București, 1959, republ. în *Opere*, XVII, 5-220; Cioculescu, *Prozatori*, 57-107; Brădățeanu, *Istoria*, I, 199-202; Viorel Cosma, *Nicolae Filimon, critic muzical și folclorist*, București, 1966; *Ist. lit.*, II, 644-664; Ivașcu, *Ist. lit.*, I, 493-503; Vărgolici, *Retrospective*, 171-201; Zaciu, *Viaticum*, 83-93; Aurel Martin, *Introducere în opera lui N. Filimon*, București, 1973; Zalis, *Scriitori*, 115-127; Ștefan Bănulescu, *Scriitori Provinciale*, București, 1976, 62-68; Muthu, *Lit. rom.*, 154-162, *passim*; George Ivașcu, *Nicolae Filimon*, București, 1977; Tudor Olteanu, *Morfologia romanului european în secolul al XIX-lea*, București, 1977, 366-376; Pillat, *Itinerarii*, 81-87; *Dict. lit.* 1900, 351-354; Nicolae Filimon interpretat de..., îngr. și pref. Gabriela Danțiș, București, 1980; Manolescu, *Arca*, I, 106-119, *passim*; Piru, *Ist. lit.*, 97-99; Anghelescu, *Scriitori*, 113-149; Valentin Tașcu, *Nivele sociale - nivele de lectură în romanul lui Nicolae Filimon*, DFC, 1-15; Papahagi, *Critica*, 22-38; Teposu, *Viața*, 17-23; Cornea, *Itinerar*, 105-150; Cosma, *Geneza*, 81-83,

93-103, *passim*; Constantin Mateescu, *Pe urmele lui Nicolae Filimon*, București, 1985; Călinescu, *Bibliotecă*, 25-48, 99-102; Cornea, *Aproapele*, 163-189; Manolescu, *Istoria*, I, 322-325; Negoșescu, *Ist. lit.*, I, 33-40; Faifer, *Semnele*, 110-112; *Dicț. analitic*, I, 179-182, II, 25-27, III, 125-126; *Dicț. esențial*, 309-313; Vărgolici, *Portrete*, 107-126. G.D.

FILIMON-STOICESCU, Domnica (15.IX.1928, București), istoric literar și editor. Este fiica Filotheii (n. Boldeanu) și a lui Gheorghe I. Filimon, ofițer. Urmează școala primară la Focșani și București, gimnaziul și liceul la București, Ploiești și Sibiu. Va absolvi în 1951 Facultatea de Filologie a Universității din București, funcționând apoi ca redactor la Editura de Stat pentru Literatură și Artă (1954-1957), Editura Tineretului (1957-1968), Editura Albatros (1968-1983). A debutat în presă în „Viața românească” (1956), colaborând și la „Secolul 20”, „Convorbiri literare”, „Cronica”, „Săptămâna” ș.a., unde publică articole, cronici, dar și versuri. A fost distinsă cu Premiul „Perpessicius” al revistei „Manuscriptum” (1985) pentru edițiile consacrate lui Titu Maiorescu. A mai semnat Domnica Filimon și Domnica Stoicescu.

Într-o activitate de aproape patruzeci de ani, **F.-S.** s-a făcut cunoscută în viața literară românească în primul rând ca editor de vocație, competent, harnic, eficient. A prefătat și îngrijit numeroase ediții din clasici, pentru toate categoriile de cititori, de la elevi până la istoricii literari cei mai pretențioși. Într-un fel sau altul, a contribuit la restituirea riguroasă a scrierilor lui Calistrat Hogaș, A. I. Odobescu, I. Creangă, Anton Bacalbașa, G. Coșbuc, N. Filimon, I. Slavici, dar, mai ales ale lui Titu Maiorescu. Mentorului Junimii i-a îngrijit ediții din *Critice*, traducerea *Aforismelor* lui Schopenhauer, apoi, împreună cu Georgeta Rădulescu-Dulgheru, *Jurnalul și Epistolarul* și, în sfârșit, seria *Opere* (I-IV, 1978-1988). Rod al cunoașterii perfecte a biografiei lui Maiorescu, dublată de familiarizarea cu însemnările zilnice și corespondența, lucrarea *Tânărul Maiorescu* (1974) dovedește aptitudine de analiză critică, psihologică, sociologică. Autoarea reușește să contureze aici portretul unui tânăr cărturar de excepție, singular în epocă, adevărat erou al unui bildungsroman. A scris, de asemenea, o micromonografie *Emil Gârleanu* (1968), cuprinzând judecăți nuanțate despre acest scriitor, căruia izbutește să-i traseze profilul exact, situându-l în istoria literaturii fără a-l supraevalua ori a-l trata cu facilă ironie. O biografie, îndeosebi spirituală, a Selmei Lagerlöf (1988) este, de fapt, un elegant eseu cu privire la locul cu totul special al prozatoarei suedeze în literatura de evocare a lumii copilăriei. Prin editarea libretelor operelor lui Richard Wagner traduse de St. O. Iosif (*Rienzi*, *Olandezul zburător*, *Tannhäuser*, *Lohengrin*), **F.-S.** adaugă o contribuție prețioasă la stabilirea principalelor ecouri wagneriene în cultura română.

SCRIERI: *Emil Gârleanu*, București, 1968; *Tânărul Maiorescu*, București, 1974; *Minunata călătorie a Selmei Lagerlöf în lumea lui Nils Holgersson*, București, 1988. **Ediții:** Anton Bacalbașa, *Din cazarmă*, pref. edit., București, 1957; Calistrat Hogaș, *În munții Neamțului*, pref. edit., București, 1958; Nicolae Filimon, *Ciocoi vechi și noi*, pref. edit., București, 1965; *Basme și nuvele*, București, 1970; *Ciocoi vechi și noi. Nenorocirile unui slujnicar*, introd. Șerban Cioculescu, București, 1970;

Titu Maiorescu, *Critice*, I-II, pref. Paul Georgescu, București, 1967, *Din „Critice”*, introd. Liviu Rusu, București, 1967, *Critice*, I-II, introd. Eugen Todoran, București, 1973, *Jurnal și Epistolar*, I-IX, introd. Liviu Rusu, București, 1975-1989 (în colaborare cu Georgeta Rădulescu-Dulgheru), *Opere*, I-IV, introd. Eugen Todoran, București, 1978-1988 (în colaborare cu Georgeta Rădulescu-Dulgheru); Richard Wagner, *Olandezul zburător*, tr. St. O. Iosif, pref. George Bălan, postfața edit., București, 1968; Arthur Schopenhauer, *Aforisme asupra înțelepciunii în viață*, tr. Titu Maiorescu, pref. Liviu Rusu, București, 1969.

Repere bibliografice: Edgar Papu, *În jurul lui Schopenhauer*, RL, 1969, 39; Nicolae Manolescu, „*Tânărul Maiorescu*”, RL, 1974, 26; Șerban Cioculescu, „*Tânărul Maiorescu*”, RL, 1974, 32; Al. Călinescu, „*Tânărul Maiorescu*”, CL, 1974, 8; Al. Săndulescu, „*Tânărul Maiorescu*”, VR, 1974, 10; Corina Popescu, „*Tânărul Maiorescu*”, RITL, 1974, 4; Marin Bucur, Titu Maiorescu, „*Jurnal și Epistolar*”, RITL, 1979, 3; Dan Mănuică, *Maiorescu în ediție critică*, CL, 1980, 4; Sorescu, *Ușor cu pianul*, 156-169; *Dicț. scriit. rom.*, II, 265-266. A.N.

FILIP, Iulian (27.I.1948, Sofia, j. Soroca), poet, prozator, dramaturg și folclorist. Este fiul Anei și al lui Ion Filip. A absolvit Universitatea Pedagogică „Alecu Russo” din Bălți (1970), făcându-și apoi aspirantura la sectorul de folclor al Secției de etnografie și studiul artelor de la Academia de Științe din Republica Moldova, unde între anii 1974 și 1984 a fost cercetător științific. Din 1990 este șef al Direcției Cultură a Primăriei Chișinău.

Debutează cu placheta de versuri *Neîmpăcatul meșter* (1974), în care motivele universului adolescentin se întâlnesc cu cele folclorice. În *Cerul fântânilor* (1977), *Dialoguri primordiale* (1978), *Hulub de poștă* (1983), *Unde ești?* (1987), *Cafea neagră* (1989), *Fir de nisip* (1991), *Dansul timizilor* (1994) și *Semințele mărului oprit* (1998), autorul cultivă un vers clasic, tradițional, sugestiv. **F.** contribuie la dezvoltarea poeziei și dramaturgiei pentru copii prin numeroase cărți, între care *Casa fiecăruia* (1980), *Cenușar-Voinicul și Cenușăreasa-Mireasa* (1981), *Facă-se voia ta, Sfârlează!* (1985), *Colacul-marele, frate bun cu soarele* (1988) ș.a. Piesele sale pentru copii și pentru cei mari au fost montate în câteva spectacole. În proză s-a afirmat prin romanul eseistic *Cobaiul nu triumfă* (1996), iar în folcloristică, prin cărțile *Teatrul popular* (1981) și *Primiți „Căluțul”?* (1983). **F.** este și autor de texte pentru cântece de factură populară, corale și de estradă, autor de librete.

SCRIERI: *Neîmpăcatul meșter*, Chișinău, 1974; *Cerul fântânilor*, Chișinău, 1977; *Dialoguri primordiale*, Chișinău, 1978; *Casa fiecăruia*, Chișinău, 1980; *Cenușar-Voinicul și Cenușăreasa-Mireasa*, Chișinău, 1981; *Teatrul popular*, Chișinău, 1981; *Primiți „Căluțul”?*, Chișinău, 1983; *Hulub de poștă*, Chișinău, 1983; *Facă-se voia ta, Sfârlează!*, Chișinău, 1985; *Unde ești?*, Chișinău, 1987; *Colacul-marele, frate bun cu soarele*, Chișinău, 1988; *Cafea neagră*, Chișinău, 1989; *Copăcel, copăcel*, Chișinău, 1990; *Fir de nisip*, Chișinău, 1991; *Dansul timizilor*, Chișinău, 1994; *Cobaiul nu triumfă*, Chișinău, 1996; *Din neamul lui Păcală*, Chișinău, 1996; *Mergătorul*, Chișinău, 1996; *Aventura neolatină*, Chișinău, 1997; *Cetatea lui Bujor*, Chișinău, 1997; *Vrei să crești mare?*, Chișinău, 1997; *Semințele mărului oprit*, Chișinău, 1998; *Ruga iezilor celor trei*, Chișinău, 1998.

Repere bibliografice: Ion Ciocanu, *Clipa de grație*, Chișinău, 1980, 277-278, 285-287; Ion Ciocanu, *Neîmpăcarea continuă*, LA, 1994, 6 februarie; Dan Perșa, *Un spirit complex: Iulian Filip*, TMS, 1997, 7; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 229-230; T. Canțâr, *Iulian Filip. Biobibliografie*, Chișinău, 1998; Datcu, *Dicț. etnolog.*, I, 264-265. I.C.

FILIP, Mircea (14.VI.1939, Ismail), prozator. Este fiul Eleonorei (n. Băițan) și al lui Vasile Filip, muzicant militar. Scriitorul Traian Filip este fratele său. A absolvit Liceul „Ștefan cel Mare” din Suceava (1954-1957) și a urmat cursurile Facultății de Filologie din cadrul Universității „Al. I. Cuza” din Iași (1961-1966). Este secretar literar la Teatrul „V. Alecsandri” din Iași (1966-1984), apoi bibliotecar la Biblioteca Centrală a Universității Politehnice din București (1985-1999). Debutază cu un articol în „Amfiteatru” (1965). Publică reportaje, interviuri, anchete sociale, cronici dramatice, note și consemnări, articole teoretice, recenzii în diverse reviste. Debutază editorial în 1969, cu volumul *Prințul nisipurilor*, care include mai multe „povestiri de noapte”. Urmează alte două cărți, *Visând la California* (1977) și *Audiență de noapte* (1983). Atmosfera nu se schimbă de la un volum la altul, povestirile fiind mai ales confesiuni ale unor adolescenți care descoperă bucuria de a iubi și de a fi iubiți, singurătatea și tristețea sau neliniștitoarea întâlnire cu ei înșiși. Dramatizează *Povestea vorbii* de Anton Pann (1977) și *Istoria ieroglifică* de Dimitrie Cantemir (în colaborare cu Cătălina Buzoianu, 1973), pentru care este distins în anul 1975 cu Premiul Uniunii Scriitorilor pentru teatru. Scrie și teatru radiofonic: *Neuitata restanță* (1979) și *Planeta Sadoveanu*. Mai publică două librete de operă, *Arcade peste timp* (Iași, 1977) și *Horia – Vulturul răzbunării* (Roma, 1980). Traduce pentru Teatrul Național „V. Alecsandri” din Iași piesele *Celestina* de Fernando de Rojas (premiera în 1972), *Amfitrion* de Peter Hacks (premiera în 1975) și *Căpitanul din Köpenick* de Carl Zuckmayer (premiera în 1976).

SCRIERI: *Prințul nisipurilor. Povestiri de noapte*, București, 1969; *Visând la California*, Iași, 1977; *Audiență de noapte. Confesiuni imaginare*, Iași, 1983.

Repere bibliografice: Florin Faifer, „Prințul nisipurilor”, „Flacăra Iașului”, 1969, 41; Val Condurache, „Visând la California”, CL, 1977, 3; Florin Faifer, „Visând la California”, „Flacăra Iașului”, 1977, 42; V. Codrescu, „Visând la California”, CL, 1977, 11; Ion Beldeanu, „Visând la California”, „Zori noi”, 1977, 35; Ion Beldeanu, „Audiență de noapte”, „Zori noi”, 1983, 40. P.C.

FILIP, Stelian (18.IX.1924, Islaz, j. Teleorman), poet și prozator. Este fiul Floarei (n. Mihăilă) și al lui Pande Filip, țărani, apoi subofițer de jandarmi. În 1926 părinții săi sunt colonizați în comuna Tuzla, județul Constanța, unde F. face școala între 1932 și 1938. Își continuă studiile la Liceul Industrial, secția sculptură, din Constanța, iar între 1941 și 1945, la Liceul Industrial „Regele Mihai I” din București, secția electrotehnică. Urmează doi ani la Politehnică și doi ani la Conservatorul Astra, clasa de vioară, îndrumat de compozitorul Nelu Oancea. Între 1950 și 1955 este student la Facultatea de Litere și

Filosofie, apoi profesor suplinitor la Tuzla și colaborator la ziarul „Dobrogea nouă” din Constanța. Încă din facultate lucrează pentru Radio, unde în 1968 devine șeful secției Satiră și umor – Unda veselă, pentru care a scris zeci de scenarii satirico-umoristice. A mai fost redactor la revista „Albina” și redactor-metodist la Casa Centrală a Creației Populare. A debutat în 1946, în revista de satiră și umor „Papagalul”, cu o cronică în versuri, *Sezon cu ploaie*; în 1956 publică poezii în „Tânărul scriitor”. A colaborat cu versuri și proză, epigrame și articole la „Steagul roșu”, „Scânteia tineretului”, „Îndrumătorul cultural”, „Urzica”, „Arici-Pogonici”, „Luceafărul”, „România literară”, „Orizont”, „Familia”, „Tribuna” ș.a. A folosit și pseudonimele Tele Bălăciu, S. Dobrogeanu, S. Tuzleanu. Prima lui carte, *Azi pitic, mâine voinic*, apare în 1963.

Înzestrat cu o fină capacitate de observație a oamenilor din diverse categorii sociale și psihologice, ca și a moravurilor mereu schimbătoare, posedând o cunoaștere a subtilităților oralității și un perfect meșteșug al versificației, F. a fost deseori clasificat între poeții satirici. Însă temperamental liric, mai ales în povestirile scurte, scriitorul se relevă a fi cu precădere un umorist sentimental, cald-comprehensiv, în descendența lui G. Topîrceanu și din familia lui Ion Băieșu, Valentin Silvestru ș.a. F. depășește actualitatea, trimitere la particular, prin comparații și ecouri livrești la tot pasul, plimbând lectorul de la *Biblie* și folclor la Orfeu și La Fontaine, de la Arhimede și Shakespeare la Rodin și Brâncuși, de la Krâlov și Gr. Alexandrescu la Tudor Arghezi și Tudor Mușatescu. În poezie, preferă formele prozodice clasice (rondelul, sonetul, fabula etc.), genul scurt, abordat percutant și cu semnificații modern-parodice: „Nu există formă perimată / Dacă-n ea ideile sunt noi! / Ramura bătrână, prin altoi, / Poate fi total regenerată” (*Rondelul formelor poetice*). Tematica este atât de diversă, încât, ca o „oglină cu multe fețe”, tinde să epuizeze și actualitatea și livrescul: oul lui Columb și Don Quijote, Păcală și acarul Păun sau, dând noi interpretări unor vechi atitudini umane, modestia, recunoștința, invidia, oportunistul, înțelepciunea etc. Fabulele, voit „inofensive”, se înscrieră de la „testamentul lui Esop” la aspectele cele mai actuale ale „democrației de tranziție”, moralizând asupra curiozității, compătimirii, iluziei, sincerității, spiritului critic, conservatorismului, complexului de inferioritate, mândriei, invidiei, prieteniei ș.a. Mai toate au drept „epilog” o inversare de optică: „Gâze, lucruri, animale, / Câte-am prins în *Fabule*, / Nu știu dacă fac parale / Asprele-mi vocabile. // Însă eu vă cer iertare / (Cu umor și grație!) / Pentru cazul când vă doare / Câte-o comparație!” (*Epilog*). În mai bine de șaptezeci de „parodii întârziate”, poetul demonstrează o certă virtuozitate a imitației, într-un registru variat care surprinde caracteristica minoră a creației altora – de la Victor Eftimiu, Mihai Beniuc, Marin Sorescu până la Adrian Păunescu, Ion Gheorghe, Gheorghe Grigurcu ori la textierii de muzică ușoară Angel Grigoriu și Romeo Iorgulescu. Schițele și povestirile, îndeosebi cele din volumul *Ce frumoasă este viața!* (1986), sunt secvențe din viața oamenilor obișnuiți, într-o optică înțelegătoare, compasivă în gen cehovian, cu o ușoară detașare, sesizabilă în

mimetismul parodic al limbajului personajelor (analfabetism, semidoctism, prețiozitate, sintagme „de lemn” etc.), în esență o varietate nouă de „forme fără fond”, ca și în stilul livresc al comentariului, contrastant umoristic. Așa, bunăoară, tribulațiile Vetei Cărlan, „femeie cu vocația iubirii”, care, „în preajma frumoasei vârste de 60 de anișori”, își caută fericirea romantică într-o lume pragmatică până la vulgaritate, compun o mică istorie antologică, *Vetuța se mărită*, unde pluralitatea stilului oscilează între sentimentalism și cruzime.

SCRIERI: *Azi pitic, mâine voinic*, București, 1963; *Rime sprintare*, București, 1966; *Fabule dintr-un degetar*, București, 1970; *Cartea cu zâmbete*, București, 1974; *Minifabule*, pref. Aurel Baranga, București, 1974; *Un buchet de epigrame*, București, 1975; *Flori de cactus*, București, 1977; *Jocul cuvintelor*, București, 1982; *Ce frumoasă este viața!*, București, 1986; *Parodii... fără adresă*, Timișoara, 1998; *Triptic satiric*, București, 1999; *Oglinda cu multe fețe*, București, 2001. **Culegeri:** *Colo-n larg de Bărăgan*, București, 1964.

Repere bibliografice: Aurel Martin, *Un poet sensibil*, „Tânărul scriitor”, 1956, 9; George Corbu, „Un buchet de epigrame”, *O*, 1975, 8; Pompiliu Marcea, *Un umorist*, *R*, 1979, 12. **M.D.†**

FILIP, Traian (11.II.1929, Lugoj – 15.V.1994, București), prozator și publicist. Muzicant militar de profesie, Vasile Filip s-a stabilit, în preajma celui de-al doilea război mondial, împreună cu soția sa, Eleonora (n. Băițan), și cei trei copii, la Suceava. Aici, **F.**, primul lor născut (viitorul prozator Mircea Filip e frate mai mic), urmează școala primară și liceul, pe care îl va absolvi în 1949. Încă înainte de susținerea bacalaureatului, tânărul dovedește înclinație pentru scris, iscăind în „Revista elevilor” și câștigând un concurs literar național. Ar fi compus tot atunci, în mai puțin de o lună, un roman în care valorifica și experiența de „brigadier” la Salva-Vișeu, roman remarcat de un critic cunoscut și propus spre editare, publicat însă numai după un sfert de veac sub titlul *Crivățul bate năpraznic* (1974). Va fi fost totuși o recomandare solidă pentru admiterea tânărului la Facultatea de Filologie din București și îndeosebi la Școala de Literatură „M. Eminescu”, frecventată timp de doi ani (1950–1952). După obținerea licenței în 1954, **F.** lucrează ca redactor la ziarul „Zori noi” din Suceava, până în 1958, când, se pare, i se interzice să mai publice. Între 1961 și 1971 este metodist și apoi director la Școala Populară de Artă. În răstimp are loc debutul său editorial cu romanul *Amar* (1963), distins cu Premiul „Ion Creangă” al Academiei. Succesul îi redeschide porțile presei, **F.** colaborând destul de frecvent la „Scânteia”, „România liberă”, „Munca”, „Tribuna”, „Gazeta literară”, „Contemporanul”, „Magazin” ș.a., îndeosebi cu reportaje literare, ce vor fi strănse ulterior în volumele *Pământul oțelului* (1964), *Diluviul sau Apele lui Saturn* (în colaborare cu Vasile Nicorovici, 1971) și *Orașe cu geometria variabilă* (1972). În cadentă regulată îi apar și romanele *Desen după natură* (1966), *Dansul focului* (I-II, 1968), *Pavilionul* (I-III, 1969–1972), *Calypso* (1977) și volumul de proze scurte *Piața cu pălării și tromboane* (1971). O cotitură se produce în viața lui **F.** în 1971, când îl cunoaște pe magnatul Iosif Constantin Drăgan, la a cărui

editură din Italia (Nagard) va deveni consilier și director și pe care îl va însoți într-o serie de expediții și croaziere ce i-au prilejuit însemnări de călătorie, intrate apoi în volumul *Spre Kilimandjaro* (1976). Inspirația epică se va împropăta în romanele *Subconștientul Veneției* (1984) și *Thalassa* (I-II, 1993–1994). La inițiativa sa a fost retipărită la Editura Nagard, în ediție anastatică, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* a lui G. Călinescu. Se pare că **F.** a contribuit efectiv la redactarea memoriilor și a altor lucrări ale lui Iosif Constantin Drăgan. În țară editează lucrarea postumă a lui Petru Comarnescu *Chipurile și priveștiile Europei* (1980) și se manifestă ca polemist virulent în paginile gazetelor „Săptămâna” și „Lucaefărul”, o parte din articole fiind reunite în volumul *Falsificatorii de imagini* (1979).

Deși începe să scrie de pe băncile liceului, **F.** ajunge să publice proză relativ târziu, prea devreme totuși pentru a nu plăti tributul cerut de canonul realismului socialist. În esență, romanul *Amar* se constituie în jurul trăirilor copilului și apoi adolescentului Dick Tomaziu, un alter ego al autorului, în ultimii ani ai războiului și în cei ai instalării regimului comunist. Stăpânirea frazei, o anume putere descriptivă, capacitatea de a împleti firesc mai multe fire narative, înțelegerea psihologiei vârstelor fragede sunt evidente, însă clișeele proletcultiste parazitează întregul, ducând la eșec. În același spațiu epic se mișcă și *Crivățul bate năpraznic*, redactat, după declarațiile lui **F.**, în 1949 și nemodificat la tipărirea sa în 1974. Mai elaborat, cu personaje mai puțin uniformizate, romanul conține, de asemenea, o serie de clișee, parcă mai mult pentru a ascunde falsul. În *Vântul din fața soarelui* (primul volum al trilogiei *Pavilionul*), evoluția personajului feminin central se suprapune perfect traseului „eroinei revoluționare” tipice, încât neverosimilul, de-a dreptul strident, trebuie să se drapeze într-un soi de miraculos, cu note de picaresc. Terenul e preparat de un tablou al dezastrelor războiului în Moldova, alcătuit în manieră cinematografică, de o forță incontestabilă. În *Patima nopții*, analiza spectrală se exercită asupra relației, complicată prin elemente patologice, dintre Dardu și Ulpia, pe când în *singurătatea femeilor*, ultima parte a trilogiei, exploatează experiențele a trei cupluri având comun un pol masculin (Sebastian), polii ceilalți fiind o tânără în pragul formării (Veronica), femeia seducătoare, dar cvasiasexuată (Sabina) și femeia în pragul senectuții, nu mai puțin fascinantă (actrița Nauzica). Personajele-naratori practică până la epuizare analiza partenerilor și introspecția, excesul fiind atenuat întrucâtva de momente de epic senzațional (biografia lui Sebastian-unchiul și a lui Benjamin Arvatu, fost potentat comunist devenit gangster) sau de secvențe reportericești (ultimele zile ale insulei Ada Kaleh). Tema obsedantă a lui **F.**, deteriorarea inexorabilă a relațiilor dintr-un cuplu, revine în structura romanului *Dansul focului*, în centru situându-se adolescența, apoi tânăra Raluca, îndrăgostită mai întâi de arhitectul Laurențiu, pe care îl părăsește, fără motiv explicit, pentru a se căsători cu inginerul Andrei Petringenu, căsătorie eșuată curând. Un eșec sentimental înfățișat, de asemenea, *Calypso*, „jurnalul” adolescenței autorului, dar și *Desen după*

natură, „roman cu cheie”, destul de șters, și galerie de portrete ale colegilor de la Școala de Literatură. O înnoire aduce romanul *Subconștientul Veneției*, acțiunea îmbrățișând aici și relațiile dintre generații, pe fundalul bogat, constituit din evocarea ambianței, a elementelor de artă din vechiul port adriatic. Experiența autorului în preajma lui Iosif Constantin Drăgan se găsește amplificată ficțional în *Thalassa*. Două croaziere în apele spaniole la mijlocul anilor '70 prilejuiesc conturarea unor personaje complexe (multimilionarul Leoluca și frații săi, nepotul acestora venit din România, Camil, proiecție a autorului, tinerele Adriana și Ines), dar și al unei lumi crepusculare, în care valorile încetează să mai ofere teren ferm. Urmărind să caracterizeze mediul cosmopolit, prea frecventele sintagme și fraze spaniole, italiene, franceze sfârșesc prin a da impresia de afectare, accentuată și de numeroase citate. Și publicistica lui **F.** conține părți ce rezistă. Reporter talentat, el a știut să limiteze concesiile făcute Puterii, iar entuziasmul în fața construcțiilor gigantice e în mare măsură contrabalansat de realismul relatării vieții muncitorilor de pe șantiere. În *Diluviul sau Apele lui Saturn*, acțiunile celor cu „responsabilități” pălesc în fața spectacolului grandios și tragic al naturii dezlănțuite și al înfruntării ei de către omul obișnuit. Polemist acerb, **F.** a combătut sub flamurile gazetelor „Săptămâna” și „Luceafărul”. Puține dintre articolele adunate în *Falsificatorii de imagini* se situează, cum s-ar crede, pe platforma „protocronismului”. Cel mai adesea polemistul e animat de resentimente personale, de nemulțumirile scriitorului în fața criticii, acuzată, partizan și nedrept, de narcisism, de formalism, de subiectivitate, ori în fața unor colegi supraapreciați („oniristi”). Actuale sunt doar pledoariile în favoarea lui G. Călinescu ori a lui Mihail Sadoveanu, care fuseseră acuzați, întrucâtva exagerat și fără înțelegere a circumstanțelor, de colaboraționism.

SCRIERI: *Amar*, București, 1963; *Pământul oțelului*, București, 1964; *Desen după natură*, București, 1966; *Dansul focului*, I-II, București, 1968; *Pavilionul*, I-III, București, 1969-1972; *Piața cu pălării și tromboane*, pref. Petru Comarnescu, București, 1971; *Diluviul sau Apele lui Saturn* (în colaborare cu Vasile Nicorovici), București, 1971; *Orașe cu geometria variabilă*, București, 1972; *Crivățul bate năpraznic*, București, 1974; *Spre Kilimandjaro*, Cluj-Napoca, 1976; ed. (*Safari: On the Way to Kilimandjaro*), tr. Mary Lăzărescu, New York, 1984; *Calyso*, București, 1977; *Falsificatorii de imagini*, pref. Mario Ruffini, Milano, 1979; *Subconștientul Veneției*, București, 1984; *Thalassa*, I-II, Milano - New York, 1993-1994. **Ediții:** Petru Comarnescu, *Chipurile și priveliștile Europei*, I-II, Cluj-Napoca, 1980; Iosif Constantin Drăgan, *Prin Europa*, I-IV, București, 1990-1993. **Traduceri:** A. T. Serstevens, *Cartea lui Marco Polo sau Descoperirea Lumii*, București, 1972 (în colaborare cu Gheorghe Edmond Gussi); P. Gimferrer, *Fortuny*, București, 1988.

Repere bibliografice: Dimitrie Bălan, „*Amar*”, O, 1963, 11; Aura Pană, „*Amar*”, IL, 1963, 12; G. Dimisianu, „*Desen după natură*”, GL, 1966, 43; Marin Mincu, *Traian Filip*, LCF, 1967, 38; Nicolae Manolescu, „*Dansul focului*”, CNT, 1968, 17; Magdalena Popescu, „*Dansul focului*”, GL, 1968, 27; Valeriu Cristea, „*Vântul din fața soarelui*”, RL, 1970, 2; George Pruteanu, *În singurătatea femeilor*, CL, 1973, 8; Petru Poantă, „*Crivățul bate năpraznic*”, ST, 1974, 11; Zaharia Sângeorzan, *Personajul feminin*, CRC, 1975, 38; Mircea Popa, *Spații africane*, ST, 1976, 12; Popa,

Dict. lit. (1977), 222-223; Ilie Purcaru, „*Subconștientul Veneției*”, FLC, 1984, 49; Zaharia Sângeorzan, *Veneția în oglinzile romanului*, TR, 1986, 8; Constantin Cubleșan, „*Thalassa*”, TR, 1996, 7; *Dict. scr. rom.*, II, 273-274; Popa, *Ist. lit.*, II, 892-893. V.D.

FILIP, Vitalie (10.VIII.1930, Dușmani, j. Bălți), poet și prozator. A absolvit Universitatea de Stat din Chișinău (1955), lucrând apoi în redacția ziarului „Tânărul leninist” și a revistei „Scânteia leninistă” (din 1977).

F. publică versuri din 1950. A editat la Chișinău volumele *Versuri* (1956) și *Mii de tovarăși* (1961). Prima sa carte de proză, *Cioc-Prim*, a apărut la Chișinău în 1959, urmată de *Prietenii se întâlnesc la drum* (1963) și de *Capcana* (1971), care împreună alcătuiesc apoi *Răspântii* (1972) — o narațiune cu caracter autobiografic despre destinul unor fii de țărani, împovărați cu toate necazurile adaptării la lumea modernă. A compus preponderent pentru copii, multe lucrări fiind menționabile: *Iarna în codru* (1966), *Orașul din poiană* (1969), *Spre cosmodrom* (1979) ș.a., dar a scris și câteva cărți de o calitate artistică discutabilă: culegerea *Darul primăverii* (1980), basmul în versuri *Căpcăunul din Hârtoș* ș.a. **F.** a tradus din I. Ilf și E. Petrov, K. Simonov, V. Bianki, D. Grigorovici, M. Prișvin, N. Pagodin, Jack London, Mark Twain ș.a.

SCRIERI: *Versuri*, Chișinău, 1956; *Cioc-Prim*, Chișinău, 1959; *Mii de tovarăși*, Chișinău, 1961; *Prietenii se întâlnesc la drum*, Chișinău, 1963; *Cirip-Cip și Floricica-Soarelui*, Chișinău, 1964; *Iarna în codru*, Chișinău, 1966; *Între munte și-ntre mare*, Chișinău, 1968; *Orașul din poiană*, Chișinău, 1969; *Capcana*, Chișinău, 1971; *Răspântii*, Chișinău, 1972; *Hai băieți, prin nămeți*, Chișinău, 1976; *Cinci povești pentru copii, mai așa și mai hazlii*, Chișinău, 1977; *Diapazon*, Chișinău, 1978; *Spre cosmodrom*, Chișinău, 1979; *Darul primăverii*, Chișinău, 1980; *Povestiri*, Chișinău, 1980; *Din cartea c-un noian de file*, Chișinău, 1982; *Ia, măgăruș cuminte*, Chișinău, 1985; *Cine-i mai isteț*, Chișinău, 1986. A.B.

FILIPCIUC, Ion (6.III.1942, Costișa, j. Suceava), poet, folclorist și istoric literar. Este fiul Dominicăi (n. Cucuș) și al lui Serafim Filipciuc, țărani. Face studii medii la Rădăuți și Suceava, după care urmează cursurile Facultății de Filologie a Institutului Pedagogic din Iași (1963-1966), devenind profesor de limba și literatura română la Costișa (1966-1971), Rădăuți (1971), Câmpulung Moldovenesc (1977-2000). Este doctor în filologie al Universității „Al.I. Cuza” din Iași (1998), cu teza *Constante stilistice și semnificații arhaice în „Miorița”*. Editează, la Câmpulung Moldovenesc, împreună cu un grup de profesori, „Miorița”, revistă de cultură folclorică (1991-1996). Din 1990 este redactor la „Bucovina literară”. A debutat cu o poezie în ziarul „Zori noi” din Suceava (1968) și editorial, cu volumul de versuri *Răboj*, apărut în 1976.

Două sunt temele de studiu preferate de **F.**: biografia lui Mihai Eminescu și balada *Miorița*. El afirmă că data reală a venirii pe lume a poetului este 20 decembrie 1849, pe care poetul a declarat-o la Junimea și în foaia matricolă de la Berlin, 15 ianuarie 1850 fiind data botezului. Un alt aspect biografic investigat de **F.** este drumul de la Cernăuți la Blaj, părerea lui

fiind aceea că poetul a urmat ruta Vatra Dornei-Bistrița-Reghin-Târnăveni-Blaj. Nu este, de asemenea, de acord cu exegeții potrivit cărora Eminescu ar fi fost „propriu-zis” membru al cercului literar „Orientul”, condus de Gr. H. Granda. Dacă aceste opinii privind biografia poetului comportă discuții, aceea că Titu Maiorescu l-a internat pe „incomodul și periculosul” Eminescu ca să dea satisfacție liberalilor este de-a dreptul aberantă. O singură dată se ocupă **F.** mai aplicat de opera poetului, în volumul *Asupra cuvântului „noroc”* (1998), în care, după ce examinează cuvântul în creația populară și în opera unor scriitori, cercetează sensurile și nuanțele termenului în creația eminesciana precum *Viața mea fu ziua, Doi aștri, Gândind la tine, Cu amândouă mâinile, Luceafărul, Uraț și sărăcie, Gemenii, Scrisoarea III*; concluzia comentatorului este că Eminescu face din acest concept o categorie poetico-filosofică. Cealaltă preocupare a lui **F.** este *Miorița*, despre care a scris o teză de doctorat, a făcut filme, a organizat colocvii, a strâns într-un volum traduceri variantei V. Alecsandri. În principal, el crede că balada își trage „semnele poetice constante” dintr-o „paradigmă ritualică dezvoltată din două culte păgâne anterioare pătrunderii creștinismului în ținuturile locuite de geto-daci”. Poezia lui **F.** îl amintește organic pe folclorist, fiind una hrănită de mituri și credințe populare.

SCRIERI: *Răboj*, București, 1976; *Compunere cu portocale*, București, 1982; *Vămile cireșului*, București, 1983; *Mânzul cu stea în frunte*, București, 1984; *Moara din Costișa, Târgoviște*, 1996; *Asupra cuvântului „noroc”*, Câmpulung Moldovenesc, 1998; *Înspre alt Eminescu*, Timișoara, 1999; *Drumul împărătesc al poetului*, Târgoviște, 1999; *Apocrife*, Iași, 1999. **Antologii, ediții:** *Post-au acest Ștefan Vodă*, introd. edit., Iași, 1985; *Și pietrele curg*, București, 1985; G. Coșbuc, *Elementele literaturii populare*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1986; *Mândră floare-norocu*, pref. edit., București, 1990; *Miorița străbate lumea sau 123 de traduceri ale colindei și baladei*, introd. edit., Câmpulung Moldovenesc, 2001; I. E. Torouțiu, *Frunză verde. Căntece și basme populare din Bucovina*, București, 2003.

Repere bibliografice: Ulici, *Prima verba*, II, 81; Vasile Andru, *Șase prozatori sub semnul solstițiului de vară*, VR, 1979, 7; Nicolae Turtureanu, „Vămile cireșului”, CRC, 1983, 42; Mihai Iordache, „Vămile cireșului”, „Pagini bucovinene”, 1983, 11; Ioan Pinte, *Povestea povestind*, TR, 1985, 22; Cornel Cotuțiu, „Mânzul cu stea în frunte”, VTRA, 1985, 9; Adrian Dinu Rachieru, *Miorițologie*, „Crai nou” (Suceava), 1995, 11 noiembrie; Mircea A. Diaconu, *Stanțe rustice*, „Crai nou” (Suceava), 1996, 30 noiembrie; Răducanu, *Poeți Bucovina*, 175–177; Nicolae Manolescu, *Oaia năzdrăvană și Hyperion*, „Curentul”, 1998, 6 noiembrie; Th. Codreanu, *Eminescologie la timpul prezent*, „Sinteze” (Bacău), 1999, 4; Liviu Papuc, *Din nou Eminescu*, CRC, 1999, 7; Al. Pintescu, „Asupra cuvântului «noroc»”, PSS, 1999, 3–4; George Munteanu, *Jurnal intermitent*, ALA, 1999, 491; Theodor Codreanu, *Dubla sacrificare a lui Eminescu*, Brașov, 1999, 139–142; Ion Beldeanu, *Eminescu și marea sa călătorie*, „Crai nou” (Suceava), 2000, 19 februarie; Grațian Jucan, *O carte falsă și eminescologia*, „Gazeta de Câmpulung”, 2000, 60; Constantin Cubleşan, *Drumul împărătesc*, PSS, 2000, 3–4; Datcu, *Dicț. etnolog*, I, 265–266. I.D.

FILIP MALER (prima jumătate a sec. XVI), caligraf și tipograf. Cu o identitate insuficient clarificată, **F.M.** sau Philippus

Pictor, poate același cu Filip Moldoveanu, a fost, între 1521 și 1554, conducătorul secției românești a cancelariei municipale a Sibiului. Scria și traducea documente, îndeplinind și misiuni diplomatice la Curtea Țării Românești. I se atribuie imprimarea *Catehismului* de la 1544, considerat prima tipăritură în limba română, care nu s-a păstrat, dar se presupune că a fost folosit de Coresi pentru stabilirea textului *Întrebării creștinești* (1559). O bibliografie relativ mare aduce argumente complexe în favoarea ipotezei că **F.M.** a tipărit *Tetravanghelul* slavon din 1546 și mai cu seamă un *Evangheliar* slavo-român datat aproximativ între 1551 și 1553 și atribuit de unii lui Coresi. Tipăriturile lui se deosebesc de cele ale lui Macarie și Dimitrie Liubavici, dar și de cele ale lui Coresi, de unde concluzia că la Sibiu a existat o tipografie cu literă proprie, condusă de **F.M.**, care a adus inovații în arta tipografică prin propriile gravuri și modelări de litere. Dacă dovezile (grafice, bibliografice, lingvistice, cele provenite din studiul hârtiei și filigranelor ș.a.) sunt corect interpretate, rezultă că **F.M.** a dăruit, prin *Evangheliar*, prima carte tipărită în limba română care s-a păstrat. El apare ca o figură importantă a începuturilor culturii românești, activitatea sa punând în evidență un centru tipografic și cultural mai puțin cunoscut.

Repere bibliografice: I. Crăciun, *Catehismul românesc din 1544*, Sibiu-Cluj, 1945–1946; Arnold Huttmann, Pavel Binder, *Prima carte tipărită în limba română*, „Călăuza bibliotecarului”, 1965, 2; Ion Gheție, *Considerații filologice și lingvistice asupra „Evangheliarului din Petersburg”*, SCL, 1966, 1; Alexandru Mares, *Observații cu privire la „Evangheliarul din Petersburg”*, LR, 1967, 1; P.P. Panaitescu, *Primele texte tipărite românești*, AST, 1967, 5; Alexandru Mares, *O ipoteză care nu se confirmă: tipărirea primelor cărți românești la Târgoviște*, SCL, 1968, 1; P.P. Panaitescu, *Les Origines de l'imprimerie en langue roumaine*, RSE, 1968, 1; Arnold Huttmann, Pavel Binder, *Contribuții la biografia lui Filip Moldoveanu, primul tipograf român*, LL, 1968, 145–174; Ion Gheție, *Evangheliarul slavo-român de la Sibiu. 1551–1553*, SCL, 1972, 6; *Dicț. lit.* 1900, 354–355. C.T.

FILMUL, revistă apărută la București, bilunar, de la 5 noiembrie 1923 până la 14 martie 1925, și săptămânal, între 14 martie 1925 și 18 aprilie 1925, director fiind Th. Mihailovici și prim-redactor Al. Bilciurescu (în 1924). Articolul-program, *Ținta noastră*, arată că revista a ieșit spre a apăra „multiplele interese ale artei cinematografice, care, spre a se dezvolta, are nevoie de un regim de încurajare”. Alt articol-program se publică în numărul 30 din 1925, când publicația își schimbă formatul, de la cel de carte la cel de ziar, și când se afirmă că va deveni „o iconă exactă a tuturor preocupărilor”. Colaboratorii primei serii sunt Paul I. Prodan, Emanoil Cerbu, M. Sevastos, Lucreția Karr (Karnabatt), Nestor Kassvan, Sarina Cassvan-Pas, Const. Răuleț, Victor Eftimiu ș.a. Pe copertă se reproduc fotografii ale unor mari actori de film, despre care se dau date și în interior. Apar, de asemenea, multe reclame și se oferă informații tehnice. Începând cu numărul 30 din 1925, rubricile obișnuite ale publicației devin „Anchetele filmului”, „Filmele săptămânii”, „Filmele de succes”, „Noutățile”, „De peste ocean”, „Știri diverse din Europa”. Revista face loc părerilor

despre film ale unor scriitori ca Liviu Rebreanu, Mihail Dragomirescu, Ion Minulescu, Corneliu Moldovanu, Al. Davila, Const. Răuleț, unor anchete pe subiecte teatrale (Emil Bobescu, Romald Bulfinski) sau unor articole semnate de Camil Petrescu, N. Davidescu, Ion Marin Sadoveanu, D. Karnabatt. **F.** se ocupă de producțiile cinematografiei românești (*Manasse, Păcală și Tândală*) și informează publicul cu privire la noutățile din domeniu.

M.Pp.

FILOTEI, monahul (a doua jumătate a sec. XIV — începutul sec. XV), autor de imnuri religioase. Logofăt — se presupune — în divanul domnesc și apoi monah, **F.** este în timpul domniei lui Mircea cel Bătrân primul autor cunoscut din Țările Române al unor cântări bisericești. Menționat ca scriitor al unui document de danie voievodală către mănăstirea Cozia din 8 ianuarie 1392 (păstrat în copie și în traducere românească din secolul al XVIII-lea), a devenit călugăr, desigur în aceeași mănăstire.

Este autorul unor scurte tropare (imnuri), numite *Pripeale*, incluse, alături de „psalmii aleși” (alcătuiți de Nicephoros Vlemmides în secolul al XIII-lea), în slujba utreniei la unele sărbători creștine. Scrise în jurul anului 1400, în slavona mediobulgară, acestea s-au răspândit curând nu numai pe teritoriul românesc, ci și la slavii sudici și răsăriteni, câteva manuscrise dintre cele mai vechi menționând clar numele și calitatea autorului: *Pripeale la toate sărbătorile împărătești și ale Născătoarei de Dumnezeu și ale tuturor preacuvioșilor Părinți mari și sfinți și ale marilor mucenici aleși și ale tuturor sfinților însemnați, care se adaugă cu psalmul ales, când se cântă Polieleul, începând din ziua a opta a lunii septembrie. Alcătuirea lui chir Filothei monahul, fost logofăt al lui Mircea voievod.* Orânduite după calendarul bisericesc, cele trezeci și trei de pripeale glorifică în scurte versete principalele sărbători, precum și pe unii sfinți; de exemplu, *La Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos: „Veniți, împreună cu cetele îngerești, să cântăm slavă celui dintru înălțime, lui Dumnezeu, zicând: Celui ce s-a născut în peșteră.”* Cunoscute până în prezent în douăzeci și cinci de manuscrise slavone copiate în țară și în străinătate, din secolul al XV-lea până în al XVII-lea, acestea au fost incluse în cărți tipărite, mai întâi în *Sbornicul* lui Božidar Vuković, apărut la Veneția, în 1536, și reprodus de Coresi la Sas-Sebeș în 1580, apoi în culegeri de cântări bisericești și ca anexe la *Psaltiri*, între care cele de la Vilnius (1586) și Kiev (1624, șase ediții până în 1697). La noi au fost reimprimare în *Psaltirea* de la Govora (1634), în cea de la Buzău, cu tipic românesc (1701), și curând în traducere integrală, intrând apoi în cuprinsul *Catavasierului* (București, 1715, și în numeroase ediții ulterioare). Compuse în limba de cultură a epocii, *Pripealele* lui **F.** aparțin literaturii incipiente românești prin autorul lor și prin locul unde acesta și-a desfășurat activitatea laică și ecleziastică, rămânând o moștenire de preț a Bisericii naționale, atât a celei ortodoxe, cât și a celei unite cu Roma.

Ediții: *Pripeale*, în Émile Turdeanu, *Les Premiers écrivains religieux en Valachie: l'hégoumène Nicodème de Tismana et le moine Philothée*, „Revue

des études roumaines” (Paris), II, 1954, 114–144, în *Documenta Romaniae Historica. B. Țara Românească*, I, publ. P. P. Panaitescu și Damaschin Mioc, București, 1966, 42–45, în Tit Simeș, *Les Pripeala du moine Philothée. Étude — texte — traduction*, RSL, 1970, 183–225, în *Poezie veche românească*, îngr. și pref. Mircea Scarlat, București, 1985, 9–13 (tr. Dan Horia Mazilu), în *Catavasier sau Octoih mic*, ed. 12, București, 1987, 244–291, în LRM, 631–640.

Repere bibliografice: Cartoian, *Ist. lit.* (1996), 56–57; P. P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrân*, București, 1944, *passim*; Piru, *Ist. lit.*, I, 14–15; Ivașcu, *Ist. lit.*, I, 72–73; *Dicț. lit.* 1900, 356; Păcurariu, *Ist. Bis.*, I, 424–428; Mazilu, *Recitind*, II, 11–12.

II. M.

FILOTTI, Eugen (15.VII.1896, București — 2.VI.1975, București), traducător și publicist. Este fiul Aureliei (n. Felix) și al lui Nicolae Filotti, farmacist. Absolvent al Liceului „Gh. Lazăr” în 1914, **F.** este premiat cu un an înainte la concursul Societății „Tinerimea română”. Licențiat în drept la Universitatea din București, lucrează mai întâi ca avocat al Contenciosului Ministerului Apărării Naționale (1921–1926), fiind în același timp redactor la paginile de cultură ale cotidienele „Adevărul” și „Dimineața”. Trece în diplomatie, ca atașat de presă la Praga (1926–1927), director al Direcțiunii Presei din Ministerul Afacerilor Străine (1927–1928) și al aceleiași direcții la Președinția Consiliului de Miniștri (1929–1930). Avansat ministru plenipotențiar (1933), doi ani mai târziu este numit trimis extraordinar și ministru plenipotențiar la Ankara (1935–1936), apoi la Atena (1936–1939), Sofia (1939–1941) și Budapesta (1941–1944). După cel de-al doilea război mondial face parte din delegația română la Conferința de Pace de la Paris. Pentru un timp a fost director la Editura în Limbi Străine (1955–1959) și redactor la secția germană a Editurii Tineretului. **F.** debutase în 1915 cu articole literare și culturale în revista studențească „Vremuri nouă”. Scoate săptămânalul „Cuvântul liber” (1919–1921, 1924–1926), de orientare democratică și „europeană”, cum subliniază el însuși în editorialul din primul număr al seriei a doua. I se alătură numeroși tineri scriitori (F. Aderca, Adrian Maniu, Al. A. Philippide, N. Davidescu ș.a.), dar și scriitori consacrați (Tudor Arghezi, Paul Zarifopol, G. Bacovia). Aici publică I. Vinea articolul programatic *Modernism și tradiție*, iar Aureliu Weiss, *Manifestul suprarealismului*. Din 1922 este membru în gruparea „Poesis” și unul dintre principalii ei conferențieri, vorbind despre poezia lui Walt Whitman, teatrul lui Frank Wedekind, mișcarea de la „Contimporanul” ș.a. A colaborat cu publicistică politică sau literară și cronici dramatice la „Fapta”, „Viața românească”, „Teatrul”, „Adevărul literar și artistic”, „Dimineața”, „Rampa”, „Hiena”, „Cele trei Crișuri” ș.a. A mai semnat cu inițiale și cu pseudonimele Teofil și Iunius.

F. se numără între cei care au susținut, după întâiul război mondial, ideea racordării vieții noastre intelectuale și artistice la aceea europeană. Conceptul de „europenism”, așa cum îl schițează în articolele din „Cuvântul liber” sau în conferințe, presupune o integrare în planuri variate — politic, economic și, mai ales, cultural. Totodată, luările sale de poziție, criticate de „Gândirea” sau de „Hiena”, susțin necesitatea temperării

crezului tradiționalist, precum și adevărul că o atitudine „europenistă” nu afectează cu nimic ceea ce constituie trăsăturile definitorii ale „românismului”. Articolele referitoare la „criza” teatrului sau la situația Teatrului Național sub directoratele lui Al. Mavrodî și Liviu Rebreanu și, de asemenea, cronicile dramatice din „Adevărul literar și artistic” ori din „Dimineața” vin să întărească aceste păreri. **F.** cere să fie puse în scenă piese cât mai moderne, corespunzătoare noilor împrejurări sociale, noilor mentalități, și, în susținerea poziției sale, traduce *Domnișoara Iulia* de August Strindberg. Teatrul, crede el, trebuie să iasă din starea de criză în care l-a aflat războiul, să se înnoiască, să realizeze „unitatea artistică a înscenării teatrale”. În anii '50 **F.** se dedică, obligat de împrejurările vitrege, muncii de traducător. Transpunerile beneficiază de o cunoaștere remarcabilă a limbilor de origine, de cultura lui, în egală măsură remarcabilă, și de harul nedezmințit al unui prozator care s-a ignorat. A tradus romane de Heinrich Mann, William Thackeray, A. J. Cronin ș.a., alături de lucrări privind istoria artei sau a muzicii.

Traduceri: H. Mann, *Profesorul Unrat. Sfârșitul unui tiran*, București, 1956; *Îngerul albastru*, București, 1970; W.M. Thackeray, *Henry Esmond*, București, 1958; R. Petzoldt, *Georg Friedrich Händel*, București, 1963, *Richard Strauss*, București, 1963; C. Günter, D. Bollenbach, *Desenul. Pe scurt despre tehnici*, București, 1964; A. J. Cronin, *Drumul lui Shannon*, București, 1964, *Castelul pălărierului*, București, 1967; M. V. Alpatov, *Istoria artei*, II, București, 1965; Nathaniel Hawthorne, *Litera stacojie*, București, 1967; Kurt Pahlen, *În lumea minunată a muzicii*, București, 1968; P.-É. Victor, *Boreal. Bucurie în noapte*, București, 1968; Frenchen Pipaluk, *Ivik*, București, 1969; Kenneth Clark, *Arta peisajului*, București, 1969; Charles Sterling, *Natura moartă din Antichitate până în zilele noastre*, București, 1970; Fritz Martini, *Istoria literaturii germane de la începuturi până în prezent*, București, 1972 (în colaborare cu Adriana Hass); Georg Lukács, *Estetica*, I, București, 1972 (în colaborare cu Aurora M. Nasta); W. van Bode, *Maeștrii picturii olandeze și flamande*, I-II, București, 1974 (în colaborare); J.W. Goethe, *Afinitățile electivă*, București, 1975; Dominique Sourdel, Janine Sourdel-Thomine, *Civilizația Islamului clasic*, I-III, București, 1975.

Repere bibliografice: Emil Samoilă, *Ziaristica*, București, 1932, 261-265; E. Filotti sărbătorit de Sindicatul Ziaristilor, FCL, 1935, 1268; [Informații biografice] „Anuarul diplomatic și consular al Regatului României”, 1942, 73, 78-79, 126; A. P. Samson, *Memoriile unui gazetar*, București, 1979, 77-78; Ornea, *Tradiționalism*, 177-180, 351-355; *Atitudini și polemici în presa literară interbelică*, București, 1984, 64; Constantin Darie, *Eugen Filotti*, ALA, 1991, 74; *Dicț. scr. rom.*, II, 274-276. R.Z.

FILTSCH, Samuel, tipograf și editor. În ciuda precarității unor date biografice, nu lipsesc informațiile privind identitatea și activitatea tipografului sas din Sibiu. **F.** este fiul mezin al preotului evanghelic Johann Filtsch. Își însușește de tânăr meșteșugul de tipograf la firma lui M. Hochmeister, desăvârșindu-și pregătirea profesională la Viena și Leipzig. În anul 1826 întemeiază la Sibiu o tipografie, careia îi adaugă ulterior o editură și o librărie. Aici se tipăresc calendare destinate sașilor din Transilvania (de pildă, *Historien-Kalender*,

1851-1852), precum și manuale școlare în limba germană. Fiind oprit importul cărților din străinătate, **F.** obține totuși în 1861 o autorizație pentru a aduce cărți românești din București, pe care le va desface în librăria proprie. Dezvoltându-și editura și tipografia, renunță după un timp la conducerea întreprinderii în favoarea ginerelui său, Johann Krafft. În tipografia lui **F.** s-au publicat cu regularitate cataloage de cărți românești, conținând titluri ce puteau fi procurate în librăria pe care o avea (*Cataloage generale de cărți românești*, 1863-1875). Aici se tipărește „Amicul poporului” (sub redacția lui Visarion Roman din 1861 și a lui Gr. Sima al lui Ion din 1883), inițial cu caractere chirilice, apoi, între 1866 și 1878, cu scriere etimologizantă. Tot aici se editează *Căldirelul* (1866), cu scriere chirilică, cuprinzând articole despre viața plantelor și animalelor. **F.** tipărește numeroase cărți românești: V. Petri, *Elementar sau Abecedar pentru școlile românești* (1861, cu reeditări în 1862, 1864), At. M. Marienescu, *Istoria română națională pentru tinerimea română* (1861), nuvela *Petru Rareș, principele Moldovei* (1862), dar și *Statutele Societății române de lectură din Sibiu* (1862) ș.a. La aceeași tipografie apelează și Timotei Cipariu, care publică în 1863 partea a doua a *Analiticii*, iar mai târziu, în 1877, suplimentul la *Sintactica*. În 1865 se tipăresc *Peregrinul transilvan* al lui Ion Codru-Drăgușanu, *Elemente de istoria Transilvaniei* de Ioan V. Rusu, ediția a doua a *Cărții de lectură românească pentru școlile române*, alcătuită de Visarion Roman (reeditată în 1877), iar în 1874 iese tot aici *A doua carte de lectură și învățătură pentru școlile populare române*, sub semnătura lui I. Popescu. Dintre traduceri se evidențiază *Purtare de bună cuviință între oameni*, realizată de Timotei Cipariu, precum și transunerile lui Gavriil Munteanu din Tacit, *Germania sau Situațiunea, datinile și popoarele ei* (1864). Această întreprindere va constitui nucleul celei mai importante edituri și tipografii săsești sibiene, ce va contribui în mod substanțial la difuzarea și tipărirea cărții în limba română.

Repere bibliografice: Elena Dunăreanu, Aurelia Popa, *Cartea românească sibiană*, Sibiu, 1979, 47, 49-51; Răduică, *Calendare*, 143-145, 244, 609; *Lexikon der Siebenbürger Sachsen*, Innsbruck, 1993, 80. A.G.

FIRAN, Carmen (29.XI.1958, Craiova), poetă și publicistă. Este fiica Elenei Firan (n. Neagoe), bibliotecară, și a scriitorului Florea Firan. A absolvit Liceul „N. Bălcescu” din orașul natal și, tot aici, Facultatea de Științe ale Naturii, secția matematică. Funcționează ca profesoară de matematică (1981-1986), ca redactor la Editura Tehnică (1986-1989) și ca ziaristă, editor și manager cultural din 1989. Va fi secretar executiv la Fundația Culturală Română și director al Centrului Cultural Român din New York. Colaborează la „Amfiteatru”, „Viața studentescă”, „România literară”, „Lucaefărul”, „Teatru”, „Lettre internationale”, „Dilema” ș.a. Semnează cronică dramatică, de film și de carte, colaborează la emisiuni culturale la postul de radio și televiziune. Debutează în cenaclul revistei „Amfiteatru”, în 1979.

Volumul de început, *Iluzii pe cont propriu*, apărut în 1981, cuprinde poeme intime cu o coerență interioară și o

„frumusețe de mucava”, în care se simte la tot pasul artificiiul poetic, consecință a febrilei căutări a identității. Concomitent scrie și teatru, dar piesa cu caracter adolescentin *Polen pe insulă*, reprezentată la Teatrul Național din Craiova în stagiunile 1982–1985, nu o impune ca dramaturg. Un progres evident îl constituie cel de-al doilea volum de versuri, *Paradis pentru ziua de luni* (1983), în care renunță la discursivitatea și intimismul mărunț din primele poeme, înlocuindu-le cu o lirică sobră, reflexivă, care preferă să sugereze decât să exprime concret evenimentele, lucrurile, vocile, percepute acum într-un vortex sinestezic. Poemele, ce se constituie într-o „aplecare riscantă peste balustrada eului”, păstrează, din prudență, o distanță protectoare față de real, de care F. este fascinată. Abordând o poetică de provocare, autoarea descrie în volumul *Trepte sub mare* (1991) „un holocaust de casă” (Horia Gârbea), universul intim fiind sufocat de un exterior apăsător, agresiv, contra căruia singura terapie rămâne „spunerea”, cuvântul. Starea de criză prefigurată deja în acest volum va deveni tema predilectă a celui din 1994, *Negru pur*, în care F. propune poezia sensibilă și delicată a singurătății asumate prin fuga de înregimentare în banalul cotidian. Se produce o schimbare radicală a discursului, poeta apelând la imagini provocatoare, șocante, fără a ocoli însă confesiunea melancolică și lirismul discret. Această sensibilitate tipic feminină, pe care a încercat să o suprimă uneori, se pare că o „salvează” de la uniformizarea totală cu generația optzecistă, cu care altminteri a făcut efortul să-și potrivească pasul.

SCRIERI: *Iluzii pe cont propriu*, Craiova, 1981; *Paradis pentru ziua de luni*, București, 1983; *Îmblânzitor de vieți furate*, București, 1984; *Nopti senine pentru tine*, București, 1988; *Alte nopti, aceleași vise*, București, 1989; *Vino, Doamne, mai aproape*, Craiova, 1990; *Poți să fugi în papuci de turte dulci*, Craiova, 1991; *Trepte sub mare*, București, 1991; *Tot mai aproape*, București, 1991; *Negru pur*, București, 1994; *Locuri de trăit singur*, București, 1997; *Candori pedepsite - Punished Candors*, București, 2000; *Farsa*, București, 2002; *Voci pe muchie de cuțit - Voices on the Razor's Edge*, ed. bilingvă, Craiova, 2003.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, *Artificiul poetic*, RL, 1981, 44; Romulus Diaconescu, *Debut dramaturgic*, RL, 1982, 53; Constantin Sorescu, „*Paradis pentru ziua de luni*”, SLAST, 1983, 15; Constantin Crișan, „*Paradis pentru ziua de luni*”, RMB, 1983, 11928; George Ioniță, „*Paradis pentru ziua de luni*”, RL, 1984, 13; Horia Gârbea, „*Trepte sub mare*”, LCF, 1991, 11; Dana Popescu, *Pisica și șarpele*, O, 1991, 34; Const. M. Popa, *Tandrețe și orgoliu*, R, 1991, 10–11; Al. Cistelean, *Rețeta optzecistă rapidă*, LCF, 1992, 38; Cornelia Maria Savu, *Un joc (secund) cu moartea...*, „*Curierul național*”, 1994, 1042; Ioan Holban, *Cât de poetic poate fi realul*, CRC, 1994, 19; Andreea Deciu, *Tot modernității*, RL, 1994, 26; Const. M. Popa, *Arta singurătății*, R, 1998, 2; *Dicț. scriit. rom.*, II, 276–277; Cristina Ionică, *Scrisul profesionist*, RL, 2002, 39.

FIRAN, Florea (4.X.1933, Giubega, j.Dolj), istoric literar. Este fiul Mariei (n. Dudău) și al lui Ion Firan, țărani. Urmează Școala Normală de Învățători din Deva (1945–1952), apoi Facultatea de Limba și Literatură Română a Universității din București, pe care o va absolvi în 1965. În 1976 își ia doctoratul în filologie cu teza *Presa literară craioveană. 1838–1975*. Între 1968 și 1977

este inspector școlar, director, apoi președinte al Comitetului pentru Cultură și Educație Socialistă al județului Dolj. Între 1981 și 1985 funcționează ca lector de limba română la Universitatea din Pisa. Debutează cu un articol de istorie literară în revista „*Ramuri*” (1965), iar editorial, cu volumul *Începuturile presei literare craiovene*, apărut în 1971. Colaborează la „*Ramuri*”, „*Contemporanul*”, „*România literară*”, „*Luceafărul*” ș.a.

Cărțile lui F., de la cea de debut până la monografia „*Ramuri*”. 1905–1995 (1995), sunt dedicate revistelor și scriitorilor circumscriși sau legați, în diverse moduri, de spațiul cultural al Olteniei. Volumele *De la Macedonski la Argezi* (1975) și *Profiluri și structuri literare* (1986) sunt, cum le anunță și subtitlurile (*Bibliografia scriitorilor olteni și Fizionomii literare legate de spațiul oltenesc*), sinteze bibliografice și de istorie literară „oltenească”. Autorul pornește de la premisele unui „specific oltenesc” în literatură, insuficient descris ori explicat. Se pomenește de „apetența pentru poezie” și de cele cinci trăsături prin care Petre Pandrea definea „spiritul oltean”: tipul athletic, lăudăroșenia, complexul cobilitei, tendința migratoare, spiritul de echipă. În cazul unor scriitori precum Cezar Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Mihail Sadoveanu, F. vorbește despre „complexul originii”. *De la Macedonski la Argezi* este un dicționar de scriitori care „aparțin” Olteniei, atât criteriul apartenenței, cât și „specificul oltenesc” al operei nefiind clar definite. Cartea e o colecție de fișe descriptive, cu un minim comentariu critic, scris într-un limbaj deformat de discursul ideologizat. Informațiile istoriografice și bibliografice sunt consistente, coerent organizate, dar prezentarea este adesea școlărească, în tonul unei povestiri despre autor. *Profiluri și structuri literare* continuă aceeași linie, fiind o colecție de „profiluri”, adică de fișe biobibliografice dedicate autorilor din Oltenia, realizată însă fără intenția organizării în „structuri”. Efortul istoricului literar este lăudabil în cărțile dedicate presei literare craiovene, în special revistei „*Ramuri*” („*Ramuri*”. 1905–1957, 1971, „*Ramuri*”. *Bibliografie*, 1972, *Correspondență*. „*Ramuri*”, 1973). Studiul monografic „*Ramuri*”. 1905–1995, apărut în 1996, sintetizează a lucrărilor anterioare, este o carte serioasă, bine organizată și documentată, care fixează istoria revistei și profilul ei, oferind în același timp un bogat material istoriografic și bibliografic. F. este autorul mai multor antologii comentate (de uz didactic), unele realizate în colaborare, din opera lui Mihail Sadoveanu, Mihai Eminescu, Tudor Argezi, Al. Macedonski, V. Alecsandri, Lucian Blaga, I.L. Caragiale, G. Călinescu ș.a. A coordonat lucrarea colectivă *Istoria Teatrului Național din Craiova* (1978).

SCRIERI: *Începuturile presei literare craiovene*, Craiova, 1971; „*Ramuri*”. 1905–1947 (în colaborare cu Marta Mitran), Craiova, 1971; „*Ramuri*”. *Bibliografie* (în colaborare), pref. Mihnea Gheorghiu, București, 1972; *Correspondență*. „*Ramuri*”, Craiova, 1973; *De la Macedonski la Argezi*, pref. Ovidiu Papadima, Craiova, 1975; *Din viața școlii Doljului* (în colaborare cu I. Pătrașcu), Craiova, 1975; *Presa literară craioveană. 1838–1975*, pref. Ovidiu Papadima, Craiova, 1976; *Pe urmele lui Tudor Argezi...*, București, 1981; „*Arhivele Olteniei*” (1922–1943). *Bibliografie* (în colaborare), București, 1983; *Profiluri și structuri literare*, pref. Liviu Călin, introd. Const. M. Popa, Craiova, 1986; „*Ramuri*”. 1905–1995,

Craiova, 1996. **Ediții:** *Rezonanțe culturale oltenice*, Craiova, 1971; *Corespondență*. „*Ramuri*”, pref. edit., Craiova, 1973; Mihail Cruceanu, *Lauda vieții*, Craiova, 1987; Al. I. Amzulescu, *Capodopere ale literaturii populare românești*, pref. edit., Craiova, 2003.

Repere bibliografice: Șerban Cioculescu, „*De la Macedonski la Argezi*”, RL, 1975, 26; Emil Manu, „*De la Macedonski la Argezi*”, SPM, 1975, 237; Ion M. Negreanu, „*Presa literară craioveană*”, R, 1977, 1; Constantin Hărlav, *Presa ca document*, TR, 1977, 2; George Sorescu, *O panoramă a presei olteneste*, R, 1977, 4; Șerban Cioculescu, „*Presa literară craioveană*”, RL, 1977, 20; Dima, *Dezbateri*, 66; Nicolae Pop, *Perimetrul sentimental*, Craiova, 1980, 156-162; Adriana Iliescu, *Document și interpretare*, RMB, 1981, 11; Ion Simuț, „*Pe urmele lui Tudor Argezi...*”, F, 1981, 6; Marcea, *Varietăți*, 322-325; Șerban Cioculescu, *O nouă antologie olteană*, RL, 1986, 6; Z. Ornea, *Monografia revistei „Ramuri”*, RL, 1996, 12; *Dicț. scriit. rom.*, II, 277-279. R.D.

FISCHER, I.[ancu] (4.XII.1923, Iași – 28.X.2002, București), editor. Este fiul Florei și al lui Carol Fischer, proprietar. Licențiat al Facultății de Litere și Filosofie a Universității din București (1946), activează ca cercetător la Institutul de Lingvistică din București și ca profesor de limbi clasice la Facultatea de Limbi Străine a Universității din capitală, unde va deține funcțiile de șef de catedră și de decan. Este președinte al Societății Române de Lingvistică și al Societății Române de Studii Clasice, membru în comitetul de redacție al revistelor „*Revue roumaine de linguistique*”, „*Studii și cercetări lingvistice*” și „*Studii clasice*”. Colaborează la lucrările colective *Gramatica limbii române contemporane* (1955), *Limba română. Fonetică, gramatică, vocabular* (1956), *Istoria limbii române* (I-II, 1965-1969), *Enciclopedia limbilor romanice* (1989). În 1985 publică *Latina dunăreană. Introducere în istoria limbii române*, lucrare distinsă cu Premiul „*Timotei Cipariu*” al Academiei Române.

F. are o importantă activitate de editor, stabilind textul, variantele, notele și bibliografia pentru o ediție critică de înaltă ținută științifică a operei lui Grigore Alexandrescu (I, 1957), precum și pentru numeroase ediții din scrierile lui Anton Pann. Îngrijește și prefațează ediții din autori latini (Aulus Gellius, Persius, Iuvenal, Marțial), colaborează cu capitolele *Iuvenal și Aulus Gellius la Istoria literaturii latine*, elaborată de colectivul Catedrei de limbi clasice de la Universitatea din București (1986). Alcătuieste cursuri universitare (*Morfologia istorică a limbii latine. Substantivul*, 1985) și manuale școlare de limba latină. În „*Studii clasice*” publică, începând din 1959, bibliografia clasică românească.

Ediții: Anton Pann, *Pagini alese*, I-II, București 1953, *Povestea vorbii și alte scrieri*, București, 1960, *Fabule și istorioare. Nastratin Hogeia*, București, 1961, *Scrieri literare*, I-III, introd. Paul Cornea, București, 1963 (în colaborare cu Radu Albală); Grigore Alexandrescu, *Opere*, I, introd. Silvian Iosifescu, București, 1957, *Versuri și proză*, București, 1960, *Poezii. Memorial de călătorie*, pref. Pompiliu Marcea, București 1961, *Suvenire și impresii, epistole și fabule*, București, 1969, *Opere*, I, pref. Ion Roman, București, 1972; Aulus Gellius, *Noptile atice*, tr. David Popescu, București, 1965; Persius, Iuvenal, Marțial, *Satire și epigrame*, tr. Tudor Măinescu și Alexandru Hodoș, București, 1967.

Repere bibliografice: Mircea Angheliescu, *Grigore Alexandrescu, „Opere”*, LR, 1973, 5; Mioara Avram, „*Latina dunăreană*”, SCL, 1986, 3;

Gh. Bulgăr, „*Latina dunăreană*”, VR, 1986, 3-4; Al. Graur, „*Latina dunăreană*”, RL, 1986, 23. A.C.

FISCHER, Ludwig Vinzenz (22.I.1845, Reșița – 15.XII.1890, Halle, Germania), publicist și traducător. Provenind dintr-o familie de emigranți germani stabiliți la Reșița (tatăl lui era tâmplar), **F.** învață meserie în atelierele căilor ferate de stat, în ciuda dorinței mamei sale de a-l îndruma spre preoție. Autodidact, trece prin diverse profesii și slujbe, de la tâmplărie la administrație. Emigrează în Austria, unde se căsătorește cu fiica unui funcționar superior, ajungând director al unei fabrici de hârtie din Kröllwitz, lângă Halle, în Germania. Bun cunoscător al foclorului din Banat și al literaturii române, înzestrat cu un talent filologic nativ, **F.** este la curent cu traduceri de poezie și proză românească apărute în Germania. Din Viena se adresează în scris Astrei (18 iulie 1881), cu rugămintea de a i se trimite literatură română în scopul editării unui volum de traduceri (corespondența a fost publicată de G. Barițiu în ziarul „*Observatorul*”). Semnificativă este opinia lui despre creațiile populare românești, pe care le consideră „unice în felul lor”, multe dintre „perlele poeziei românești” fiind cunoscute cititorilor germani datorită unor „remarcabili traducători” (Mite Kremnitz, Hugo Klein din Budapesta și K. Reissenberger din Graz). Între 1868 și 1890 **F.** a colaborat cu foarte bune traduceri de poezie română la reviste austriece și germane: „*Oesterreichische Gartenlaube*” (Graz), „*Die Dioskuren*” (Viena), „*Der Osten*” (Viena), „*Magazin für die Literatur des In- und Auslands*” (Leipzig), „*Das Ausland*” (Augsburg).

Însemnată este colaborarea lui **F.** la publicația editată de C. Diaconovici, „*Romänische Revue*” (1885-1894), care s-a bucurat de bune aprecieri atât în țară, cât și în străinătate. Aici i se tipărește, în 1885, *Die romänische Literatur in Deutschland. Ein Repertorium*, amplă prezentare a traducerilor germane din folclorul și literatura română de la începuturi până în anul acela. Exactitatea informației, documentația completă, adusă la zi, privind receptarea literaturii române în Germania fac din acest repertoriu un valoros instrument de lucru pentru specialiști. Tot lui **F.** i se datorează publicarea în „*Romänische Revue*” a unor serii valoroase de traduceri din culegerea de *Poezii populare. Balade* a lui V. Alecsandri, precum și din colecțiile lui At.M. Marienescu și Jarník-Bârseanu. Încă din al doilea an de apariție al revistei **F.** traduce balada *Meșterul Manole*, realizând o transpunere fidelă originalului românesc. Dintre baladele lui V. Alecsandri și At. M. Marienescu se remarcă versiunile la *Miorița*, *Inelul și năframa*, *Soarele și luna*. Cărțile și revistele trimise de Astra i-au servit la întocmirea repertoriului publicat în revista lui C. Diaconovici, care i-a acordat lui **F.** locul convenit în enciclopedia sa, prețuindu-i activitatea de „traducător de balade și poezii românești în limba germană, prin a căror publicare în revistele literare cele mai răspândite germane a contribuit mult la lățirea creațiilor poetice românești între germani”.

Repere bibliografice: *Encicl. rom.*, II, 426; Heinz Stănescu, *Ludwig Vinzenz Fischers*, „Titellose Bilder“, „Neue Literatur“, 1956, 4; Anca Goția, *Ludwig Vinzenz Fischer (1845-1890)*, în *Studii de istorie a naționalității germane și a înfrățirii ei cu națiunea română*, II, București, 1981, 238-246; Raluca-Miruna Bostan, *Centenarul unei publicații: „Romänische Revue“ (1885-1894)*, în *Interferențe culturale româno-germane*, coordonatori Andrei Corbea și Octavian Nicolae, Iași, 1986, 231-234; Horst Schuller Anger, *Der Übersetzer Ludwig Vinzenz Fischer in der „Romänische Revue“*, în *Deutsche Literaturtage in Reschitzta. Eine Dokumentation*, Reșița, 1996, 115-122. A.Gf.

FIZIOLOGUL, carte populară. Inițial acesta a fost numele presupusului autor care ar fi alcătuit prin secolul II d.Hr., în Alexandria (Egipt), o carte de simbolică decodificând „natura” (grecescul *physis*) făpturilor (animale, plante, pietre, cele patru „elemente” fundamentale). Cu trecerea timpului, *Fiziologul* a devenit titlul cărții înseși, în care dintre făpturi erau reținute deseori doar animale, de unde și titlul de *Bestiar*, dat în Evul Mediu. Cercetătorii raționaliști moderni au privit această scriere (răspândită în numeroase variante în toate limbile

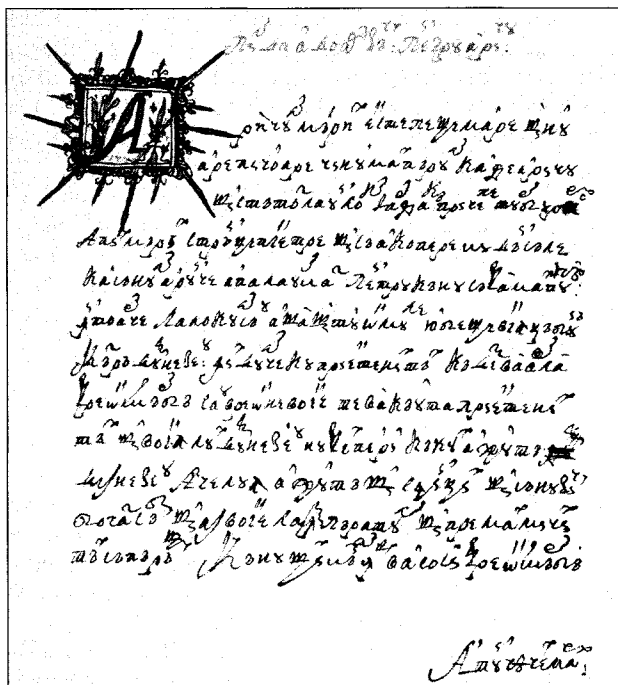
europene) mai mult decât critic. În 1930, Max Wellmann (subliniind totuși maniera alegorică și orientarea teologică) se arată surprins de rolul jucat în cultura omenirii de strana scriere, caracterizată printr-un „conținut ce reflectă clar declinul intelectual”. În anii următori, A.-J. Festugière și B.E. Perry nu se arată mai îngăduitori față de scrierea alcătuită probabil de vreun „om simplu pentru oameni simpli”. Mai înțelegător se dovedește N. Cartoian, care vorbește totuși, în 1929, despre *Fiziolog* ca despre „tratatul de științe naturale din care s-a hrănit mentalitatea naivă a Evului Mediu”. După război, prin anii '60, *Fiziologul* era privit în continuare, în cursurile universitare românești, drept „un manual popular de zoologie cu pilde morale”, „foarte elementar și naiv”, unde „învățăturile morale sunt introduse în mod silnic, fără nici o legătură”. Aproape concomitent, în 1968, apăreau lucrări precum cea a lui Dietrich Schmidtke, *Geistliche Tierinterpretation...*, unde se operau cu finețe distincțiile necesare între alegorie, fabulă, parabolă, tâlcuire, simbol, semn. Analize atente au demonstrat că de-a lungul Evului Mediu, în ce privește *Fiziologul* nu interesa opoziția adevărat/neadevărat din perspectiva științelor naturii, ci posibilitatea oferită de însușirile unui animal de a servi drept *significans* în construirea unei *similitudo* fie spiritual-teologică, fie moral-didactică. Așa se explică alcătuirea unor istorisiri, astăzi numite „fantastice”, relative la animale denumite tot astăzi „fabuloase”. Ideea însăși a căutării semnificativului în „cartea naturii” nu trebuie înțeleasă ca o inventare a valorii simbolice, ci ca o încercare de a o identifica exact acolo unde fusese imprimată de la geneză. Descifrarea valorii de *signum* al lumii și al făpturilor create a fost însă ținta multor scrieri medievale. Ceea ce șochează în *Fiziolog* nu este această preocupare, ci imageria bestială, un fel de *horror* al realității spirituale. Acestei adevărate estetici de urâtului îi poate fi clarificată intenționalitatea numai prin referirea la teoriile lui Pseudo-Dionisie Areopagitul despre încă și mai vechile „comparații contradictorii”, „asemănări neasemenea”, „figuri nepotrivite (rușinoase)”. Paradoxul înșelător al simbolisticii *Fiziologului*, aparența de juxtapunere ilogică, de relații asimetrice, de labirint provin nu doar dintr-o căutare voită a „asemănărilor nepotrivite” (căutare pornită din motive similare cu cele invocate de Pseudo-Areopagit pentru descrierea ierarhiei cerești), ci și din eliminarea premeditată a oricăror clarificări asupra valorilor simbolice ale detaliilor din istorisirile despre animale. Cele mai vechi manuscrise românești (păstrate) incluzând *Fiziologul* datează de la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul celui de-al XVIII-lea. Anterior au circulat și manuscrise cu text slavon, iar câteva pilde din *Fiziolog* au fost inserate în *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*. În artele plastice sunt prezente nu doar animale cu funcție simbolică, ci și scene inspirate din narațiunile *Fiziologului*. Într-una din primele copii păstrate (cea a ieromonahului Serafim de la Bistrița, îndată după 1700), istorisirile despre animale sunt puse sub semnul apostolului Luca, patronul pictorilor, așezare grăitoare pentru această carte legată deopotrivă de arta cuvântului scris sau rostit și de artele figurative. În manuscrisul considerat cel mai vechi, cel al

Manuscrisul lui Serafim de la Bistrița, B.A.R., ms. rom. 2513

lui Costea Dascălul din Șcheii Brașovului (deceniul ultim al secolului al XVII-lea), pildele din *Fiziolog* sunt numerotate în continuarea capitolelor din *Floarea darurilor* (pentru a cărei alcătuire autorul acestei din urmă scrieri chiar apelase la *Fiziolog*), dovadă că brașoveanul interpreta acest repertoriu drept „carte de înțelepciune”. Așezarea în alte manuscrise alături de hagiografia sau de „cuvinte” de edificare sugerează întrebuițarea în predici a pildelor din *Fiziolog* fie ca semnificativ pentru realizări spirituale, fie ca ajutor mnemotehnic. Textele românești de la sfârșitul secolului al XVII-lea și din secolul al XVIII-lea s-au păstrat în copii din Țara Românească și din sudul Transilvaniei. Se pare că varianta lui Damaschin Studitul, transpusă în limba română abia după jumătatea secolului al XVIII-lea (deși îi servise ca sursă de inspirație lui Dimitrie Cantemir), s-a răspândit mai ales în Moldova și în jurul centrului cultural din Șcheii Brașovului. Cercetătorii *Fiziologului* românesc au folosit până de curând în studiile lor textele editate de M. Gaster și de Margareta D. Mociorniță. Din păcate, atât în manuscrisul Berheceanu (editat de M. Gaster), cât și în cel mai vechi manuscris păstrat, cel al lui Costea Dascălul (editat de Margareta D. Mociorniță și republicat cu un studiu introductiv de V. Guruianu), se păstrează texte cu o foarte mică audiență în limba română. Cealaltă formă, cea din manuscrisul lui Serafim de la Bistrița (editată de Cătălina Velculescu), se regăsește însă (uneori cu câteva deosebiri notabile) în cel puțin alte șapte manuscrise. Este de menționat că titlul *Fiziolog* nu apare în manuscrisele românești, care folosesc în loc sintagma *Cuvânt de smerita înțelepciune*

Fiziologul (1777), B.A.R., ms. rom. 1151

(înțelepciunea omenească, smerită, cunoscându-și limitele, decodifică simbolurile încifrate în făpturi de creatorul însuși; autorul cărții nu are trufia de a crede că el ar fi „creat” simbolurile).

Ediții: *Physiologus* (publ. M. Gaster), „Archivio glottologico italiano” (Roma-Torino-Florența), 1886-1888, 276-290; *Oarecare cunoștințe de la filosofi vechi pentru firea și obiceiurile năravurilor oarecărora jivini, adunate de preînțeleptul între arhierei Damaschin Studitul* (publ. C.N. Mateescu), „Ion Creangă”, 1914, 1-3, 1915, 9-12, 1916, 1-4, „Ion Creangă” (calendar), 1914, 40-45; *Fiziologul* (publ. Margareta D. Mociorniță), CEL, 1934, 89-92; *Fiziologul*, în Cătălina Velculescu, *Cărți populare și cultură românească*, București, 1984, 180-195; ed. îngr. V. Guruianu, în *Cele mai vechi cărți populare în literatura română*, coordonatori Ion Gheție și Alexandru Mares, București, 1997; *Fiziolog - Bestiar*, îngr. Cătălina Velculescu și V. Guruianu, București, 2001.

Repere bibliografice: Gaster, *Lit. pop.*, 138-142; M. Gaster, *Il Physiologus rumeno*, „Archivio glottologico italiano” (Roma-Torino-Florența), 1886-1888, 273-276; Demostene Russo, *Studii și critice*, București, 1910, 23-26; Cartoian, *Cărțile pop.*, I, 188-194; Margareta D. Mociorniță, *Traduceri românești din „Fiziolog”*, CEL, 1934, 83-88; *Ist. lit.*, I, 456-457; Moraru-Velculescu, *Bibliografia*, I, partea II, 243-264; *Dict. lit.* 1900, 356-357; Cătălina Velculescu, *Cărți populare și cultură românească*, București, 1984, 110-116; Valmarin, *Studii*, 99-177; Cătălina Velculescu, *Fiziologul*, în *Crestomație de literatură română veche*, II, coordonatori I.C. Chițimia și Stela Toma, Cluj-Napoca, 1989, 80-84; Cătălina Velculescu, „Fiziologul”. *Comparații contradictorii - asemănări neasemenea*, LAL, 1995, 5; V. Guruianu, *Fiziologul*, în *Cele mai vechi cărți populare în literatura română*, coordonatori Ion Gheție și Alexandru Mares, București, 1997, 13-103; Cătălina Velculescu, Manuela Anton, *Physiologus*, în *Enzyklopädie des Märchens*, X, Berlin-New York, 2002, 1035-1047. C.V.

FLACĂRA, revistă apărută la București, săptămânal, între 22 octombrie 1911 și 13 noiembrie 1916, apoi între 10 decembrie 1921 și iunie 1923; în perioada 8 decembrie 1922 și iunie 1923 apare bilunar. Are subtitlul „Literară, artistică, socială”. Director este Constantin Banu (care semnează și Mefisto), iar ca redactori figurează Petre Locusteanu, Ion Pillat, Adrian Maniu, Horia Furtună, Vintilă Russu-Șirianu, Sergiu Manolescu. Articolele-program publicate în primul număr (I.G. Duca, *Un vis...*, și C. Banu, *Un cuvânt... care putea să lipsescă*) anunță o publicație de cultură animată de un spirit liberal, ecumenic, tolerant. Extrem de eclectică în privința orientărilor artistice, revista va fi susținută de autori veniți din teritoriile cele mai diverse ale predispozițiilor estetice (de la sămănătorism la modernism, de la neoclasicism la simbolism). Spiritul democratic al publicației rezidă și în refuzul oricărei dogme, fapt ce permite prezența în paginile sale a unor nume deosebit de prestigioase, dar și a unora cu rezonanță modestă. Colaboratorii erau îndemnați doar să vizeze „un ideal mai curat și mai înalt” (I.G. Duca), să profeseze o „artă democratică”, aprinzând „o flacără pentru luminarea și încălzirea marii mulțimi” (C. Banu). La împlinirea a cinci ani de la înființarea revistei, C. Banu își exprimă încrederea în acest ecumenism estetic: „Între revistele de bisericuță, care trăiesc pentru că nu mai au cum să moară, și între marile reviste, care trăiesc numai prin puterea tradiției, «Flacăra» are entuziasmul celor dintâi și respectul pentru trecut al celor din urmă. Ea nu

s-a anchilozat însă prin înghițirea nici unei rețete estetice, unice și definitive. Și nici nu s-a închis într-un turn de fildeș ca să-și admire propriile iluzii și glorioasele-i amintiri." Promovând în ansamblu o literatură a calității, una ce ilustrează toate tendințele manifestate în scrisul românesc, **F.** este un fidel seismograf al fenomenului cultural din țară și din străinătate. În prima ei etapă, în preajma intrării României în război, prin vocea lui Octavian Goga (*Latinitatea strigă în tranșee*, 41/1915), este exprimată cât se poate de clar opțiunea pentru alianța cu Franța împotriva Austro-Ungariei. Articolul-program al seriei a doua, semnat de N. Davidescu (*Între public și publicații*, 21/1922), înscrie revista pe orbita unei alte etape de activitate. Odată idealul unirii înfăptuit, atenția acesteia se va focaliza pe promovarea „literaturii noi”, dar și pe familiarizarea cititorilor – prin frecvența publicării traducerilor – cu literaturile lumii. Diversitatea rubricilor („Figuri contemporane”, „Figuri dispărute”, „De vorbă cu...”, „Cronica literară”, „Cronica teatrală”, „Cronica artistică”, „Notele săptămânii”, „Ecouri”, „Mișcarea literară din străinătate”, „Pagini postume”, „Cronica ideilor”, „Profiluri literare”, „Revizuirii literare”) depune mărturie pentru preocuparea redactorilor de a acoperi mai toate fațetele fenomenului cultural și pentru dorința de a informa cititorii cu privire la ultimele tendințe în literatura lumii. **F.** publică poezi de toate orientările estetice: George Coșbuc, Alexandru Vlahuță, Octavian Goga, Nichifor Crainic, Alexandru Macedonski, D. Anghel, G. Bacovia, Ion Minulescu, Ion Pillat, Adrian Maniu, Mateiu I. Caragiale, Tudor Vianu, St. O. Iosif, V. Voiculescu, Horia Furtună, Camil Petrescu, Aron Cotruș, Dragoș Protopopescu, Mihail Cruceanu, Demostene Botez, Victor Eftimiu, Natalia Negru și mulți alții. Proză semnează I.L. Caragiale (*Șah și mat*), Ioan Slavici (*Stâlp de cafelele, Un pierde-vară*), Liviu Rebreanu (*Vrăjmașii, Cerșetorul*), Mihail Sadoveanu, Gala Galaction, Al. Macedonski, G. Bacovia, E. Lovinescu (un fragment din romanul *Viața dublă*), D. Anghel, Ion Pillat ș.a. Dramaturgia este ilustrată de Barbu Delavrancea (un fragment din *Hagi Tudose*), Victor Eftimiu (*Cocoșul negru*), Al. Vlahuță, Al. Macedonski ș.a. Și în privința istoriei literare revista se dovedește foarte activă, publicând manuscrise și scrisori inedite ce aparțin lui I.L. Caragiale, B.P. Hasdeu, M. Eminescu, C. Negruzzi. O activitate fructuoasă desfășoară aici criticul „revizuirilor”, E. Lovinescu (*Revizuirii literare. C. Dobrogeanu-Gherea, Revizuirii morale. O. Goga - factor al conștiinței naționale*). Mai semnează critică literară Radu Dragnea, P. Locusteanu, C. Banu, Ion Pillat, Pompiliu Eliade, G. Bogdan-Duică. Sunt inserate numeroase interviuri cu scriitorii, oameni de cultură, politicieni. Se dedică numere speciale lui I.L. Caragiale, Ion Creangă, Mihai Eminescu. Se publică medaliaoane, evocări, necrologuri, impresii de călătorie,

reportaje, articole despre literatura universală (P. Locusteanu, C.Sp. Hasnaș, I. Foti). În atenția comentatorilor de literatură străină intră Paul Claudel, August Strindberg, Walt Whitman, Rabindranath Tagore, Vladimir Maiakovski ș.a. Traducerile sunt semnate de G. Coșbuc, St. O. Iosif, E. Lovinescu, Ion Al-George ș.a. Apar versiuni în românește din Homer, Dante, Shakespeare, Lessing, Byron, Cehov, Gide. Revista mai conține articole de sociologie, economie, învățământ. Grafica aduce în pagină ilustrații după lucrări celebre, portrete de personalități ori desene realizate de Iser. Alți colaboratori: G. Murnu, D. Caracostea, Hortensia Papadat-Bengescu, Paul Zarifopol, F. Aderca, Ion Călugăru, Tudor Arghezi, Ion Bianu, N. Iorga.

N.S.

FLACĂRA, revistă apărută la București, lunar, între 23 decembrie 1938 și 31 august 1940, ca organ al Cercului Cultural Național „Octavian Goga”, avându-i directori pe Stan Ghițescu și Virgil P. Râmniceanu, iar ca redactor responsabil pe C. Bivolaru. Publicație de orientare tradiționalistă, **F.** își conturează programul încă din primul număr, în *Cuvânt înainte* declarându-se continuatoare a săptămânalului „Țara noastră”, ce-și încheiase activitatea la moartea lui Goga: „Cu același program de naționalism integral, care a stat mereu la baza activității literare și politice a lui Goga, apare azi «Flacăra», în scopul de-a merge pe calea trasată de «el».” În același număr inaugural se publică discursul rostit la Radio de Ion Petrovici, în seara de 14 mai 1938, cu ocazia morții poetului, ca și azeziunea Cercului Cultural Național „Octavian Goga” la Frontul Renașterii Naționale, formațiune politică grupată în jurul lui Carol al II-lea. Astfel, încă de la început angajamentul politic al revistei devine manifest. Apar sporadic producții literare, articolele politice, economice, notele, informațiile bucurându-se de o mai mare pondere. Cultul lui Goga este întreținut prin reproducerea frecventă a versurilor sale. Sunt prezenți cu poezie Mircea Streinul, Virgil Carianopol, Geo Dumitrescu, Ernest Verzea, Constantin Almăjanu, Nicolae Balotă ș.a. Semnează articole Nuși, G.M. Ivanov, V.P. Râmniceanu. Revista găzduiește medaliaoane dedicate unor personalități (Octavian Goga, Titu Maiorescu, Ștefan Luchian). În articolul intitulat *Amintiri de la „Convorbiri critice”*, Florian Cristescu evocă întâlnirile literare patronate de Mihail Dragomirescu. Sunt recenzate *Viața lui Caragiale* de Șerban Cioculescu, *Amândoi* de Liviu Rebreanu, *Cetatea cu duhuri* de Vintilă Horia. Alți colaboratori: Horia Furtună, C. Gerota. O parte din ilustrațiile revistei aparțin lui A. Demian și sunt preluate din „Gândirea”.

N.S.

FLACĂRA, revistă apărută la București între 4 ianuarie 1948 și 28 iunie 1951, cu subtitlul „Săptămânal de artă și de cultură al Uniunii Sindicatelor de Artiști, Scriitori și Ziaristi”, devenit pentru o scurtă perioadă a anului 1949 „Săptămânal de literatură și artă”, iar din 28 octombrie 1950, „Organ al Uniunilor de Scriitori, Compozitori și Artiști Plastici din RPR”. Apărută la scurtă vreme după abolirea monarhiei, publicația

este de orientare comunistă, prosovietică, instaurând jaloanele canonice ale realismului socialist și proletcultismului și trăgând o linie de cezură care va izola în trecut, pentru mult timp, valorile estetice ale literaturii și artei interbelice. Atitudinea reiese chiar din articolul-program, *Argument*, semnat de Eugen Jebeleanu. Atașamentul la principiile realismului socialist este afirmat și de Zaharia Stancu, prin articolul *În fața Congresului* (8/1948): „Oamenii artei își iau angajamentul să adâncească problemele ideologiei marxist-leninist-staliniste. Ei își iau angajamentul să folosească arta lor ca o armă de luptă împotriva imperialismului, ca o armă de luptă în folosul poporului.” Rubricile obișnuite sunt „Restituiri”, „Bibliografie”, „Reconsiderarea clasicilor”, „Baricada”, „Medalion”, „Alb și negru”, „Cărțile și viața” ș.a. În bună parte, poezia publicată nu reprezintă decât versificație nudă, declarativă, rudimentară, epicizată. Însemnele estetice nu-și mai găsesc loc, fiind îndepărtate brutal printr-o mitologie ad-hoc, patronată de idoli noi „religii”: Stalin, Gh. Gheorghiu-Dej, Ana Pauker, stahanovistul ș.a.m.d. În plan tematic, „poemele” se preocupă doar de imperativele planului economic, spargerea normelor, lupta pentru pace sau vizează pur și simplu un interes electoral: „Aburesc în fereastră noi dimineți, / Spre Soare, / Spre Soare, tovarăși poeți!” (Victor Tulbure, *Manifest către poeți*). O mostră de artă angajată o reprezintă și o poezie semnată B. Frunte: „Uite steagul producției, / în fiecare zi, sare ca un sticlete / de pe război pe război... / nu-i glumă, băiete, / e-ntrecere!” Revista sancționează orice formă de evaziune de la comandamentele epocii, așa cum procedează J. Popper în articolul *Un poet înstrăinat de uneltele sale: Camil Baltazar* (33/1948), unde sunt caracterizate grosier poemele mai vechi ale autorului „demascate”: „poezie lipsită de sânge”; „Parfumurile acestei poezii nu mai trebuie ascăzate decât la foarte puțini. Ele au fost plâsmuite în sere închise, acolo unde burghezia își închisese cântăreții și unde aceștia își dospeau langorile și melancolia, murind cu încetul.” La **F.** colaborează cu versuri A. Toma, Eugen Jebeleanu, Nina Cassian, Mihai Beniuc, Maria Banuș, Veronica Porumbacu, Dan Deșliu, Nicolae Tăutu, Petru Rezuș, George Lesnea, Mișu Dragomir, Vlaicu Bârna, Vladimir Colin, Traian Coșovei, Ion Brad, Petru Vintilă, Andrei Ciurunga, Mihai Codreanu, Agatha Grigorescu-Bacovia, Vasile Nicolescu, Aurora Cornu, Florin Mugur, Teodor Vârgolici, Paul Anghel, Alexandru Andrițoiu, Ilie Purcaru ș.a. Readucerea în atenția contemporaneității, la centenarul nașterii sale, a poeziei lui Eminescu nu e altceva decât o nouă mistificare. Articole ca *Eminescu citit astăzi* (Geo Șerban), *Viața lui Eminescu și sfârșitul lui tragic* (Eugen Jebeleanu), *Locul lui Eminescu în literatura română* (Ion Vitner) sau *Eminescu despre realismul critic rus* (Ion Hobana) induc tot felul de distorsiuni ideologice, prin lupa cărora sunt interpretate viața și opera poetului. Distorsiunea și mistificarea ajung în pragul ridicolului, ca, de pildă, atunci când sunt scoase la lumină „opinii” și articole venind din rândul „maselor”: *De ce era Eminescu un poet „trist”* (Solomon Maria, responsabilă culturală la uzinele „Tăbăcăria Națională”) sau *Începem să-l cunoaștem pe Eminescu cel adevărat* (Costică Abacioaei, muncitor

pe șantierul CFR București). Nici poemul lui George Sidorovici (*Strungarul despre Eminescu*) nu pare menit să aducă un altfel de serviciu cu privire la imaginea poetului. În același registru, Ion Bartoși, montator la „Timpuri noi” (*Azi, Eminescu este redat poporului*), e mulțumit că „se dezgroapă din cenușa trecutului, în care a fost aruncată de bancheri și moșieri, opera poetului Mihai Eminescu”. În afară de grotescul „interpretărilor”, lăsate la cheremul „proletariatului”, „reabilitarea” lui Eminescu nu reprezintă altceva decât o nouă formă de manipulare ideologică. Proza din paginile revistei nu se deosebește valoric de poezie. Prin tezism și prin schematismul construcției, aceasta satirizează în tușe groase „tarele” regimului trecut, prospectând, în același timp, un viitor „planificat”, luminos, apoteotic. Publică Petru Dumitriu (*În primăvara șaptezeci și unu... Sudura*), Sașa Pană (*Cordonul sanitar*), Remus Luca (*Măriuca învață carte*), Eusebiu Camilar (*Execuția*), Mihail Sadoveanu, Ion Călugăru. O zonă de normalitate și culoare aduce proza lui Marin Preda, prin cele câteva nuvele și fragmente de roman (*Moromeții*). Aceasta se distinge printr-o tonalitate nouă, repunând în drepturile lor exuberanța limbajului, firescul, colocvialitatea, fapt ce nu scapă vigilenței ideologice, prin intermediul lui J. Popper, contrariat că „unui conținut nou de viață i se mai suprapun forme de expresie învechite, care nu-i mai corespund”. Ideologul cere prozatorului „părăsirea clișeelelor naturaliste anacronice”, fiindcă „noi așteptăm de la scriitorii noștri portretul țăranului împroprietărit, în care se naște conștiința demnității omenești” (*Un scriitor talentat și o concepție literară depășită*, 19/1948). Reportajul se bucură de un spațiu generos, fiind înscris în aceleași cerințe ideologice. Publică Ioana Postelnicu (*Jurnal de șantier. Bumbești-Livezeni*, 27/1948), Geo Bogza, Eugen Jebeleanu, Ben Corlaci. Și teatrul din **F.** este populat de personaje emblematic-comice: brigadierul UTM, ciobanul. În piesa radiofonică *Ciobanul de pe Ceanul Mare* de Mihail Davidoglu, bucolicul cochetează cu cel mai abrupt ridicol: „oile behăie, tălângi, Petruc doinește”. O piesă de teatru cu brigadieri dă Al. Kirișescu (*La răscruce de drumuri*, 11/1948). Semnificativă este obediența revistei față de criticile ce îi sunt adresate în „Scânteia”, spiritul autocritic frizând autodenunțul. Când, în „Scânteia” din 15 iulie 1948, în articolul *Mai multă principialitate în tratarea problemelor artei și literaturii*, i se impută „slăbiciuni cu caracter ideologic”, faptul că e „ruptă de problemele centrale ale mișcării muncitorești”, că „nu reușește să fie purtătoare fidelă a liniei Partidului”, că publică „poezii scrise în tipic stil legionar”, **F.** vine cu o autocritică foarte promptă și excesiv de zeloasă: „Cazurile piesetei lui Martiniuc și-a poeziei lui Secrețeanu nu sunt singurele. În numărul 22 al revistei a fost publicată poezia *Vântul cel mare* de Ion Potopin, plină de imagini mistice” (31/1948). Înregimentarea devine imperativă și pentru critica literară, promotoare a aceluiași principii ideologice. În opinia lui Radu Boureanu (*Preambul la o revizuire a istoriei literaturii române*, 8/1948), „primul criteriu al criticii trebuie să fie unul politic”, iar George Dan ține să afirme: „Criticii mei cărora le rămân îndatorat din inimă sunt muncitorii.” În urma unui articol (*Agitația culturală*), pe care îl

publicase în „Națiunea” și unde își exprima voalat preferința pentru sensurile adânci ale artei și critica încremenirea acesteia în formele exterioare, caricaturale ale realismului socialist („Adâncimea este condiția prin care trecem de la stadiul principial la faza artei [...]). Ideologia burgheză în materie culturală cuprinde o problematică foarte bogată. Ar fi o greșeală, după mine, a o trece pur și simplu cu vederea. Ea trebuie combătută în profunditate. Astfel se întreține complicația spiritului agitându-se mințile și se spulberă însinuirea simplismului ideologiei progresiste în materie culturală”, G. Călinescu este combătut de Petru Dumitriu în articolul *Despre perspectiva istorică în prețuirea artei. Note la un articol al lui George Călinescu* (31/1948). De altfel, Călinescu, indignat de afirmația unui cititor al **F.** („frumosul e o categorie istorică”, „valorile estetice variază potrivit progresului societății omenestii”), răspunde cu promptitudine: „Afirmarea aceasta turbură pe intelectualul obișnuit cu anume principii estetice și chiar pe creatorul pur și simplu în instinctele lui.” O altă tentativă de recuperare a literarității, făcută de Cezar Petrescu în ziarul „Semnalul” din 3 august 1948 (*Răspunderea scrisului*), este, de asemenea, aspru sancționată. În articolul *Di. Cezar Petrescu și „imparțialitatea” problemelor scrisului* (34/1948), Paul Georgescu condamnă scriitorul pentru vina de „a sluji” „dușmanul progresului și dezvoltării culturii, dar și al statului nostru popular”. În ciuda opacității ideologice a revistei, cu timpul dezbaterea culturală netrucată își face loc și aici. La Plenara Uniunii Scriitorilor cu privire la problemele poeziei, din februarie 1951, se pune pentru prima oară în discuție „pericolul proletcultismului”. N. Moraru, în discursul său, reproduș în **F.**, susține că „proletcultul înseamnă schematism” și dispreț față de învățătură. Traducerile se fac cu preponderență din literatura rusă și sovietică (Cehov, Maiakovski, Tihonov, Lermontov), dar și din Arthur Rimbaud, Pablo Neruda, Louis Aragon. Principalii traducători sunt Veronica Porumbacu, Petre Solomon, Mihnea Gheorghiu, George Lesnea. Ilustrația revistei, foarte bogată, este tributară artei figurative de tip realist-socialist. Alți colaboratori: Mihai Novicov, Ion Frunzetti, Alfred Margul Sperber, Al. Rosetti, Paul Cornea, Marcel Breslașu, Emil Isac, Harry Brauner, Pericle Martinescu, Petru Comarnescu, M. H. Maxy, Cella Serghi, Lucia Demetrius, Alexandru Balaci.

N.S.

FLACĂRA, revistă apărută la București din mai 1952 până în decembrie 1989. Continuă, *de facto*, **F.** dintre anii 1948 și 1951, deși e numerotată de la numărul 1, anul I; publicația este inițial lunară, devenind bilunară (din 1954), apoi săptămânală (din 1957). La începutul anilor '70, într-o formulă marcată de o oarecare rutină și istovire, cu o „linie” conformă ideologiei comuniste, **F.** se apropie de formula revistei populare ilustrate de oarecare ținută, cu un conținut de magazin. Subiectele culturale și literare erau prezente în paginile revistei în proporții moderate, aproape convențional, fără mari îndrăzneli. În acest context, începând din 17 februarie 1973, în fruntea publicației a fost numit ca redactor-șef poetul și publi-

cistul Adrian Păunescu, cu un renume de personaj incomod pentru „aripa” conservator-birocatică a oficialității comuniste, de „răzvrătit” (din interiorul sistemului, firește, și în interiorul limitelor admise) și de militant pentru restituirea unor adevăruri până atunci ocluate de propaganda regimului. Într-un editorial cu valoare de program, intitulat *Să ne merităm numele!*, noul redactor-șef explica: „O nouă serie a revistei «Flacăra» se deschide astăzi. Trăind prea mult în obișnuința unui nume, ajungem câteodată să-i uităm semnificația. Auzim «Flacăra» și uităm ce înseamnă Flacăra.” Proclamând intenția de a face ca **F.** să devină o revistă ardentă, „o adevărată flacăra”, Adrian Păunescu înregistra necesitatea militantismului, dar preciza: „Vom fi militanți, dar nu vom îmbrăca în nici un caz cămașa sordidă a formalismului așa-zis militant. Vom milita pentru nou, pentru progres.” În sprijinul legitimității noilor obiective ale revistei era invocată, nu fără abilitate, autoritatea liderului partidului și statului comunist, Nicolae Ceaușescu, ale cărui benedicțiuni și îndemn erau citate în final. Editorialul definea atât în literă, cât și în subtext linia pe care avea să evolueze revista în anii următori: militantism ardent, cu aspecte de „răzvrătire”, fără contestarea frontală și radicală a orânduielii politice, dar cu o combatere punctuală viguroasă a unor racile sau nedreptăți semnalate ca fiind contrare marilor principii afirmate de discursul oficial, „mustrea potentaților” de diferite niveluri, cu recurs direct – și protector – la autoritatea șefului regimului. La adăpostul acestei linii de conduită, **F.** și-a câștigat o marjă de manevră mai largă decât alte publicații, reușind să facă figură singulară în peisajul jurnalismului din epocă. Alături de multe lucruri inacceptabile ori condamnable, alături de cusururi, unele decurgând fie din contextul momentului, fie imputabile echipei redacționale, cum ar fi cultul lui Nicolae Ceaușescu ca instrument de „protecție” tactică ori creditul exagerat acordat, din „revoluționarism” obstinat, unor inițiative paraștiințifice de medicină alternativă, tracologie etc., se poate vorbi despre un bilanț mai degrabă pozitiv, oricare ar fi grila prin care ar fi examinată activitatea revistei. Printre realizări – pentru un periodic cu profil social-politic și doar în al doilea rând cultural – pot fi menționate parțiala eliberare de „limba de lemn”, atât de caracteristică oficialității comuniste (e drept, înlocuită cu un limbaj poetic-patetic, „păunescian”, rapid manierizat), încălcarea unor tabuuri ale propagandei oficiale, cultivarea reportajului social de calitate, promovarea și difuzarea eficace a unor valori culturale (în special din sfera poeziei și a literaturii) în rândul unui public numeros și divers. **F.** continuă să apară mai bine de doi ani în formula grafică de până atunci (revistă ilustrată, în 40 de pagini), o parte imprimată în policromie – dar treptat ponderea textului crește, încât după o vreme aspectul era cel de ziar tipărit sub formă de revistă, cu fotografii în culori pe unele pagini. În 1973 e precizat tirajul: 160 000 de exemplare. De la numărul 21 din 1974 apare subtitlul „Revistă editată de Frontul Unității Socialiste”. Din 1976 se renunță total la înfățișarea de magazin ilustrat și se adoptă aspectul de ziar, cu tiparul în alb-negru și cu o singură culoare – roșu – pentru titluri sau pentru unele elemente de

grafică. Revista condusă de Adrian Păunescu se prezintă la început ca un săptămânal social, cultural, educativ, de dezbateri, de reportaj și anchetă publicistică, facilitând, prin publicarea și „urmărirea” lor pe lângă autorități, circuitul unor sesizări și semnalări revendicative din partea publicului, ceea ce înseamnă o deschidere sporită – prin comparație cu numerele din anii imediat anteriori – față de unele subiecte cum ar fi calitatea vieții cotidiene, starea localităților țării, dar și istoria și folclorul (se militează împotriva poluării folclorului autentic), arta plastică ș.a. Se renunță treptat la subiectele și imaginile de mărunt divertisment, încercându-se apropierea de o anumită ținută estetică și responsabilitate civică chiar și a divertismentului (e promovată, de pildă, tot mai mult, muzica folk, gen cu virtuți mai degrabă rebele și novatoare). Semnează, în paginile revistei, mai cu seamă Adrian Păunescu, Nicolae Cristache, Horia Pătrașcu, Iulian Neacsu, Ovidiu Ioanițoiaia, Cornel Bozbici, Nelu Ionescu, Eugen Seceleanu ș.a. Între membrii corpului redacțional și colaboratorii permanenți care practică gazetăria pe teme sociale, politice, cetățenești, reportajul etc. se află nu puțini scriitori. Unii au spații sau rubrici fixe: Dinu Săraru deține rubrica „Opinia unui alegător” (întreruptă o vreme, înlocuită de publicarea în foileton a romanului *Niște țărani*, ulterior reluată), Dorin Tudoran scrie articole pe teme de interes cetățenesc, Leonid Dimov ține, cu intermitențe, în primii ani, rubrica „Fetișuri de azi”, Radu Cosășu susține „Cronica de trei secunde”, iar Ioan Grigorescu scrie „Mapamond”, în timp ce H. Brauner onorează rubrica „Folclor” / „Poluarea folclorului”. Literatură ori publicistică pe subiecte literare se publică inițial relativ puțin. Traian Stoica susține rubrica „Recenzii” sau trasează portrete de scriitori (Nina Cassian, Edgar Papu ș.a.), Aurel-Dragoș Munteanu semnează „Viața cărților”, mai târziu Dorin Tudoran începe să țină o „Cronică a debuturilor”. Redactorul-șef publică versuri, interviuri cu scriitori (Eugen Barbu). Ponderea materialului pe teme literare și artistice crește treptat. O rubrică intitulată „Civilizația ochiului” prezintă, prin grupaje de reproduceri însoțite de un comentariu succint și relativ accesibil, valori ale picturii românești contemporane. Sunt publicate, în serial, fragmente din memoriile lui Șerban Cioculescu (apărute ulterior în volum). Mai târziu, în redacție vine George Arion, care inițiază o consistentă serie de interviuri cu scriitori (Ștefan Aug. Doinaș, Mihai Beniuc, Eugen Simion și mulți alții) și cu alte personalități artistice sau culturale. După 1976 revista continuă același program, dar acum rubricile, paginile, secțiunile revistei au titluri mobilizatoare caracteristice (printre ele: „România – cabinetul de lucru al președintelui Nicolae Ceaușescu”, „Să gândim cu capetele noastre”). Sunt frecvente și anchetele ori comentariile pe teme culturale, regrupate într-un supliment de opt pagini, în corpul revistei și intitulat „Flacăra pentru minte, inimă și literatură”, care devine o mică revistă culturală de mare tiraj, cu largă adresabilitate, dar fără mari concesii făcute în numele „accesibilității”. În „Flacăra pentru minte, inimă și literatură”, apărută sub coordonarea lui George Arion, sunt publicate interviuri cu scriitori, articole, cronici, nu numai literare: scurte comentarii despre poezie

semnează Tania Radu și H. Căndroveanu, despre cărți de critică se pronunță Constantin Crișan, pe teme de folclor scrie Ilie Purcaru, de film se ocupă Horia Pătrașcu, despre plastică scrie Tudor Octavian. Sub titlul „Atelier literar”, Geo Dumitrescu își continuă în „Flacăra pentru minte, inimă și literatură” rubrica adresată poezilor în devenire, adevărat cenaclu literar prin corespondență, prin care au fost descoperite nu puține talente. Sunt prezenți cu colaborări scriitori și critici consacrați (Șerban Cioculescu, Octavian Paler, Florin Mugur, Fănuș Neagu, Nichita Stănescu, Eugen Simion, Romul Munteanu, C. Stănescu, Mircea Iorgulescu, Valeriu Râpeanu, Alex. Ștefănescu, Paul Dugneanu ș.a.). O vreme, Eugen Simion își încredințează suplimentului „Flacăra pentru minte, inimă și literatură” rubrica sa itinerantă intitulată „Fragmente critice”, iar Al. Piru semnează tot aici „Cronica literară”. În rubricile de critică sunt foarte activi în anii '80 Tania Radu și Radu G. Țeposu, care promovează literatura generației optzeciste, în plină afirmare chiar în acea vreme. În disputa dintre cele două „tabere” în care se grupau în epocă revistele literare, „Flacăra pentru minte, inimă și literatură” se menținea pe o poziție de centru, fără derapaje extremiste, căutând să concilieze o linie așa-zicând oficială cu respectul și cultivarea valorilor estetice. În legătură cu rolul și statutul specific al revistei **F.** în perioada 1973-1985, trebuie consemnat fenomenul denumit Cenaclul „Flacăra”, manifestare inaugurată în septembrie 1973 la București. Adrian Păunescu rostește cuvântul de deschidere: „Vom prezenta celor care vor să ne asculte scriitori din toate generațiile. Fiindcă nu suntem străini de faptul că revista noastră este citită, dorim să sprijinim și să promovăm o literatură majoră, a marilor probleme, o literatură a acestei societăți, o literatură a curajului, o literatură a adevărului. De asemenea, pentru că suntem un cenaclu de poezie, de muzică și de plastică, vom sprijini acea muzică și acea plastică mai apropiate sufletului tinerelor generații [...]. Vom ieși în public, în mijlocul țăranilor, muncitorilor, funcționarilor, studenților.” Au citit poeme Ion Gheorghe și debutantul Ștefan Dumitrescu (textele acestuia fiind comentate de cei prezenți). Au cântat Doru Stănculescu și Tudor Gheorghe. Într-o primă etapă, manifestările cenaclului erau săptămânale; în revistă era publicată în fiecare număr o cronică a ședinței cenaclului din săptămâna precedentă (prima ședință beneficiind și de o prezentare călduroasă semnată de Șerban Cioculescu, sub titlul *Cenacle de ieri și de azi*. „Flacăra”). În prima etapă, structura obișnuită a manifestărilor era următoarea: unul sau mai mulți scriitori consacrați citeau din creația lor, urma lectura unui poet debutant (comentată de cei de față), apoi erau recitate de actori poeme ori alte texte din opera invitaților prestigioși sau a unor scriitori din diferite epoci, grupate sub titlul „Antologia «Flacăra»”, iar în final se produceau cântăreții sau cantautori, preponderent dintre reprezentanții muzicii folk (cu piese de factură baladescă, deseori pe texte ale unor mari poeți). La a doua ședință au citit Stephan Roll și Leonid Dimov, a debutat poetul Mihai B. Constantin, recitalul poetic a fost susținut de actorul Ion Marinescu, iar cel muzical, de Mircea Vintilă; la ședința următoare a fost evocat Miron Radu Paraschivescu și a

citit George Țârnea etc. În 1974 structura ședințelor se păstrase, în linii mari: în februarie, invitații erau Maria Banuș și Ion Horea, la o altă întrunire a fost invitat din nou Mihai Beniuc, din ale cărui versuri a recitat Florian Pittiș. Într-o nouă ședință invitatul era Marin Sorescu, prezentat asistenței de criticul Eugen Simion, poeziile fiind recitate de Virgil Ogășanu, Florian Pittiș, Rodica Mandache; poetul a răspuns apoi la întrebările participanților și asistența a ascultat recitalul susținut de Mircea Vintilă, Mircea Florian ș.a. În această primă perioadă, cenaclul își ținea lucrările în săli de teatru, cluburi, case de cultură, amfiteatre universitare, sedii ale unor instituții etc. Mai târziu, cenaclul a început să facă turnee prin țară, întrunindu-se tot mai des în aer liber, pe stadioane ori pe platouri cu conotație istorică etc. Frecvența manifestărilor a crescut, ele nu mai aveau loc săptămânal, ci uneori zilnic ori chiar de mai multe ori pe zi. De la accesul limitat, pe bază de invitații, s-a trecut la intrarea liberă. Și conținutul ședințelor a evoluat, renunțându-se la structura canonică din prima etapă și crescând ponderea recitalurilor muzicale. Erau descoperite talente din rândul publicului, mai ales în domeniul muzicii folk. Se recitau versuri din zeci de poeți, atmosfera era incendiară. Adrian Păunescu, conducătorul cenaclului, și-a descoperit acum vocația de agitator și talentul de a domina, mobiliza și dinamiza mulțimile, pe care l-a utilizat intens. Manifestările cenaclului deveniseră niște *happening*-uri (erau denumite, de F., „întâmplări”) care durau ore în șir (de pildă, la 21 februarie 1976, ședința dedicată, între altele, omagierii poetului Marin Sorescu, care împlinea patruzeci de ani, și ținută în Sala Polivalentă din București în prezența a peste zece mii de persoane, a durat opt ore). În 1983, la zece ani de la înființare, cenaclul avea la activ o mie de manifestări, la care asistaseră, în total, peste trei milioane de spectatori. În peisajul manifestărilor politico-educative de masă organizate de regimul ceaușist, el reprezenta un fel de supapă pentru exuberanța tinerilor, promova pe scară largă genuri de muzică anterior marginalizate de autorități ori ținute în *underground* și difuza în cercuri foarte largi valori ale poeziei contemporane. Desigur, comporta și derapaje pe linia înregimentării gregare (chiar dacă aparent „răzvrătite”). Oficialitatea îl supraveghea atent, tolerându-l totuși de vreme ce organizatorii recurgeau la oficierea cultului lui Nicolae Ceaușescu. De la un moment dat, denumirea cenaclului a devenit „Cenaclul «Flacăra» al tineretului revoluționar”, fiind așezat astfel și sub autoritatea Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist. În cele din urmă a fost suprimat, se pare în urma unor incidente care s-ar fi soldat cu accidentarea unor participanți. Ultima manifestare a cenaclului menționată în paginile F. este cea cu numărul de ordine 1612, ținută la Vălenii de Munte, la începutul lui iunie 1985. Peste câteva săptămâni Adrian Păunescu este destituit din funcție. Până în 1989 revista continuă să apară — cu indicații clare ale unei întăriri a controlului ideologic — urmând linia și formula statornicite în „perioada Păunescu”. De altfel, din 2001 apare în paralel cu F. revista intitulată „Flacăra lui Adrian Păunescu”, condusă de un

colegiu editorial din care mai fac parte Ilie Purcaru, Costel Stroescu, Mircea Bunea și Al. Dida.
N.Br.

FLACĂRA, revistă care apare la București în 24 decembrie 1989 (ediție specială); la 28 decembrie 1989 își modifică titlul în „Flacăra libertății”, la 5 ianuarie 1990 se numește „Realitatea”, revenind la 12 ianuarie 1990 la titlul inițial. Redacția: George Arion (redactor-șef), Constantin Dumitrescu, Ion D. Goia (redactori-șefi adjuncți), Oprea Georgescu (secretar general de redacție), Dumitru Constantinescu, Roxana Paicu Manolescu și Horia Pătrașcu (publiciști comentatori) ș.a. La 24 decembrie 1989 iese datorită colaborării unui mare număr de ziaristi, între care George Arion, Nicolae Arsene, Carmen Dumitrescu, Ion D. Goia, Ilie Purcaru, Octavian Știreanu, Elena Grecescu, Dorin Sălăjan, Liviu Timbus. Pe prima pagină apar fotografii și titluri cu majuscule, care fac cronică evenimentelor. Se publică *Comunicatul către țară al Consiliului Fontului Salvării Naționale*, urmat de titluri și fotografii: *Bucureștiul luptă, toată țara luptă. Victoria e a poporului, Au dispărut lozincile și portretele. Au apărut oamenii, adevărul, viața!* ș.a. De la 12 ianuarie 1990 F. are subtitlul „Săptămânal de opinie, politic, social, cultural (fondat în 1911)”. Se publică articole politice, literare, religioase, reportaje însoțite de fotografii, anchete, răspunsuri la întrebări, precum și suplimentul „Flacăra pentru minte, inimă și literatură” (în corpul revistei). În numărul 9 din 1990 apare, de asemenea în corpul revistei, suplimentul „Luneta. Tribună de exprimare a tipografilor români”, ale cărui prime numere „au fost tipărite ilegal, în timpul dictaturii comuniste”. Semnează articole Ion D. Goia (*Funeraliile statuii lui Lenin*), Gh. Tomozei (*Să facem o revistă*), Tudor Octavian (*Gravurile timișorene ale lui Vasile Pinte*) ș.a. George Arion realizează un interviu cu Eugen Simion pe tema *O lume nouă nu se poate construi cu o ură veche* (9/1990), Constantin Dumitru îl prezintă cititorilor, la rubrica „Cultura română în Basarabia”, pe poetul Ion Hadârcă, ale cărui versuri sunt republicate. La „Flacăra pentru minte, inimă și literatură” din numărul 20/1990 colaborează Alex. Ștefănescu (*Votuz cu Marin Preda. 10 ani de la moarte*). Pe prima pagină a acestui număr este reproducă statuia lui Lenin din fața fostei Case a Scânteii, având în mână dreaptă inscripția „Jos comunismul”. Din aprilie 1996 F. iese în format de revistă, cu tipar în policromie. Alți colaboratori: Romul Munteanu, Cezar Tabarcea.
I.H.

FLAMURA, revistă apărută la Brăila, lunar, din aprilie 1937 până în noiembrie 1941. Publicația este inițiată de Mihai Dragomir (care semnează Mișu Const. Dragomirescu), în această perioadă încă elev. Subtitlul „Revista tinerei generații” devine din ianuarie 1938 „Răbojul tinerei generații”, pentru a marca „lupta pentru biruința tinereții” și în mod special preocupările „tinerelor mișcări provinciale”. Materialele sunt inserate în două mari rubrici: „Lupta dintre generații” și „Poezii tinerei generații”. În centrul atenției stau poeți aflați sub semnul lui Panait Istrati, deoarece la Brăila ei sunt în „locurile sfinte de suferința lui”. Panait Istrati este omagiat chiar din

primul număr, cu prilejul împlinirii a doi ani de la moartea sa. În aprilie 1938, când Octavia Calangea figurează ca director (numele ei devine în decembrie 1938 Octavia Dragomirescu), în editorial sunt consemnate două principii ale tinerei generații: Binele (doctrina lui Hristos) și Frumosul (Panait Istrati, „cel mai autentic apostol creștin”). **F.** publică poezia tinerei generații, promovând versurile lui M. Papadopol, George Valea, Ilarie Lalescu și, desigur, pe cele ale lui Mișu Dragomir (*Faust, Sfârșit, Artă pentru artă*). De la 1 noiembrie 1940 director este Ioan Dimitrie Suci, iar ca secretar de redacție apare Mișu Dragomir. Publicația este preocupată acum în mod special de soarta Transilvaniei, omagiindu-l pe Gh. Barițiu, „ctitorul ziaristicii românești din Ardeal”. Cele trei numere care mai apar vor fi dedicate unor scriitori și oameni politici precum Ioan Slavici, Iuliu Maniu, Octavian Goga, dar și unor tineri poeți afirmați în spațiul transilvan: Mihai Beniuc, Ion Th. Ilea, Aurel Marin. În articolul *Generația vrea, totuși, ceva*, Mișu Dragomir va declara: „Vrem dreptul de a visa”. Cu o pană acidă, tânărul polemizează cu C. Noica, căruia îi reproșează că în numărul unic al revistei „Adsum” „propovăduiește întoarcerea în aburii otrăviți ai misticismului bizantin” (*Și noi suntem de față*, 2/1940), iar în articolul *Eu cred în Ion Barbu* (3/1940), susține că întâlnirea autorului *Jocului secund* cu mișcarea legionară ar fi întru totul firească. Printre traduceri publicate pot fi menționate fragmente din romanul *Georges de Al. Dumas*-tatăl, poezii de Tagore, Lenau, Byron și transpunerea lui Mișu Dragomir după *Albatrosul* lui Baudelaire.

M.Ș.

FLĂMÂND, Dinu (24.VI.1947, Susenii Bărgăului, j. Bistrița-Năsăud), poet și critic literar. Este fiul Liviei (n. Rău) și al lui Traian Flămând, țărani. Învață mai întâi în satul natal, apoi la Brașov și la Cluj, unde urmează și cursurile Facultății de Filologie, secția limba și literatura română (1965-1970). Este membru fondator al cenaclului și revistei „Echinoc”, unde lucrează ca redactor (1968-1970). Va fi funcționar la Centrula Cărții din București (1970-1971), redactor la Editura Enciclopedică Română (1971-1973) și la revistele „Flacăra” (1973-1974), „Amfiteatru” (1974-1988) și „Secolul 20” (1988-1989). După ce, în 1989, se stabilește la Paris, devine corespondent al posturilor de radio BBC și Europa Liberă, iar din 1995 e angajat la postul Radio France International. Debutează cu poezii în „Tribuna” (1966). Colaborează la „Contemporanul”, „Convorbiri literare”, „Familia”, „Luceafărul”, „România literară”, „Steaua”, „Transilvania”, „Vatra”, „Viața românească”, „Viața studentescă” ș.a.

Încă de la titlul ce trimite, poate oarecum forțat, la noțiunea-cheie a lui Anaximandru, *Apeiron*, volumul de debut apărut în 1971 trădează fascinația pentru fața nevăzută a lucrurilor, pentru starea primordială a ființei. Blagian ca mai toți poeții de la „Echinoc”, dar fără vocația metafizică a maestrului, **F.** evocă nevroza de adaptare a tânărului de la țară, senzual și frust, confruntat cu spațiul citadin alienant. Dacă nostalgia rurală, a fabulosului pământ natal identificat drept

Țară a Nordului rămâne un reper constant al versurilor, poetul, care nu e un mistic pur al Transilvaniei, asemenea lui Ioan Alexandru, își arată curând natura ambivalentă: întâlnirea cu orașul îi deconspiră fascinația livrescă și îi prilejuiește o viziune expresionistă cu accente mizantropice, înrudită cu aceea a lui Ion Caraion. Amenințat uneori de tentația pitorescului excesiv, de manierism prolix sau de afectare, **F.** își impune cel mai adesea personalitatea distinctă într-o poezie unde se îmbină vitalismul și luciditatea, viziunea plastică și notația livrescă. Nostalgia pentru satul copilăriei, uimirea în fața spectacolului citadin, elanul vitalist se regăsesc și în *Poezii* (1974), dar motivele vechi sunt tratate într-o manieră expresivă diferită, căci autorul caută acum soluții formale noi, cum ar fi cele ale poemului experimental sau ale poemului ermetic în proză, de sorginte barbiană. *Altoiuri* (1976) sondează o problematică mai adâncă și încearcă să depășească nivelul trăirii întâmplătoare pentru a atinge cunoașterea de sine: reflexia dublează de fiecare dată senzația, poezia, totdeauna cu implicații etice, se transformă în document existențial. O schimbare decisivă crede critica a descoperi odată cu *Stare de asediu* (1983): de la eșantioane ireproșabile formal, dar lipsite

de tensiune adevărată și timbru personal, s-ar trece la o poezie autentică, debarasată de clișee. Drumul ar fi cel de la impersonalitate la implicarea unei poezii care tinde spre recuperarea realului prozaic, a oralității limbajului, în același timp devenind manifestă preocuparea autorului de a se gândi pe sine ca poezie: el ar renunța la experiența manieristă în favoarea uneia textualiste. *Introducere în opera lui G. Bacovia* (1979) îl impune pe **F.** și în ipostaza de critic literar. Interpretare personală a operei lui Bacovia, eseu redefinește „revoluția” poetică drept trecere de la „reprezentarea antropocentrică a eului liric” la „un heterocentrism de factură modernă, dizolvantă”. Capabil să vibreze la nison cu textul comentat, înzestrat cu putere de concretizare a ideilor, **F.** preferă totuși o critică metodologică uneia de artist: el se bazează constant pe premisele teoretice ale structuralismului, ale semioticii sau psihocriticii și, sedus de mirajul terminologic al teoriilor moderne, alunecă pe panta raportărilor extravagante, citindu-l pe Bacovia prin prisma lui Jung sau a lui Musil. *Intimitatea textului* (1985) este lucrarea unui spirit critic metodic, care caută să extragă, în urma unor analize minuțioase, legi poetice cu valabilitate generală și să ofere tablouri literare de ansamblu. Prima secțiune a cărții regroupează inedit poezi ca Anton Pann, Tudor Argezei sau Marin Sorescu, interesează de obiectualitatea lumii, cu o expresivitate bazată pe utilizarea preponderentă a substantivului; cea de-a doua parte vizează, în urma unei cercetări incisive, reconstituirea unor profiluri literare: A.E. Baconsky, Daniel Turcea, Virgil Mazilescu, Nichita Stănescu sau Mircea Ivănescu. Înzestrat mai cu seamă pentru lectura poezilor, scriind cu vervă și aplicație, finețe interpretativă și rigoare analitică, criticul se dovedește a fi la înălțimea spirituală a poetului. După o lungă absență de pe scena literară românească, **F.** revine cu volumul *Viață de probă* (1998), care alătură poeme inedite din perioada de exil unor piese vechi, preluate din *Stare de asediu* și readuse la forma de dinaintea intervenției cenzurii. Patetic sau lucid, grav sau ironic, poetul sondează de fiecare dată „drama mediocră” a individului marginalizat într-un regim totalitar sau într-un spațiu de adopție nu întotdeauna primitiv, iar conștiința derizoriului este dublată de aceea a inevitabilei curgeri a timpului. Autorul oferă o viziune spiritualizată asupra lumii în volumul *Dincolo - De l'autre côté* (2000), în care propune, într-un limbaj abstract apropiat de cel al lui Cezar Baltag sau al lui Nichita Stănescu, un exercițiu de purificare prin contemplație, o tentativă de a descifra înțelesurile ultime și de a transcende concretul și propriile trăiri spre a regăsi, dincolo de contingent și temporalitate, sentimentul participării la unitatea primordială a universului. Intitulat cu numele unor graffiti de pe culoarele metrului parizian, volumul *Tags* (2002; Premiul Uniunii Scriitorilor) aparține unui autor care caută să controleze rațional, într-o poezie cerebrală cu numeroase referințe literare sau filosofice, neliniștea omului confruntat cu neprevăzutul și cu absurditatea unei lumi ostile, dar și cu scurgerea inexorabilă a propriei vieți. Și aici, artistul aspiră, indiferent de șansele de reușită, să introducă în haosul înconjurător ordinea poeziei. **F.** a transpus în limba română

din lirica portugheză și mai cu seamă din cea latino-americană contemporană.

SCRIERI: *Apeiron*, București, 1971; *Poezii*, București, 1974; *Altoieri*, București, 1976; *Introducere în opera lui G. Bacovia*, București, 1979; *Stare de asediu*, București, 1983; *Intimitatea textului*, București, 1985; *Viață de probă*, București, 1998; *Dincolo - De l'autre côté*, ed. bilingvă, tr. Pierre Drogi, București, 2000; *Migrația pietrelor*, pref. Ion Pop, București, 2000; *Circular - Circulaire*, ed. bilingvă, Cluj-Napoca, 2002; *Tags*, Cluj-Napoca, 2002. **Traduceri:** Martin Booth, *Polenul insidios*, pref. trad., București, 1977 (în colaborare cu Liliana Ursu); *20 de poezi latino-americani contemporani*, pref. Andrei Ionescu, Cluj-Napoca, 1983 (în colaborare cu Omar Lara); Fernando Pessoa, *Cartea neliniștirii*, București, 2000, *Odă maritimă*, București, 2003; Jorge Semprún, *Mortul care trebuie*, Cluj-Napoca, 2002; Philippe Sollers, *Războiul gustului - La Guerre du goût*, Iași - București, 2002; Dominique de Villepin, *Napoleon. Cele o sută de zile sau Spiritul de sacrificiu*, Cluj-Napoca, 2003.

Repere bibliografice: Ciobanu, *Panoramic*, 327-330; Poantă, *Modalități*, 128-129; Cristea, *Un an*, 263-266; Barbu, *O ist.*, 423-424; Piru, *Poezia*, II, 486-491; Iorgulescu, *Scriitori*, 66-68; Poantă, *Radiografii*, I, 285-287; Regman, *Explorări*, 239-243; Grigurcu, *Poeți*, 477-484; Alboiu, *Un poet*, 199-201; *Lit. rom. cont.*, I, 748-749; Crohmălniceanu, *Pâinea noastră*, 362-366; Grigurcu, *Între critici*, 293-297; Tartler, *Melopoetica*, 156-159; Nicolae Manolescu, *Critica poetului*, RL, 1985, 37; Mincu, *Eseu*, II, 131-134; Regman, *De la imperfect*, 219-221; Piru, *Critici*, 230-233; Coșovei, *Pornind*, 9-13; Papahagi, *Cumpănă*, 212-218; Negoitescu, *Scriitori contemporani*, 175-178; Papahagi, *Fragmente*, 199-203; Ulici, *Lit. rom.*, I, 86-89; Pop, *Pagini*, 191-196; Mircea A. Diaconu, *Dinu Flămând. Poezia cetății umane*, CL, 1999, 2; Cistelecan, *Top ten*, 145-147; *Dict. esențial*, 313-315; *Țintă fixă - Dinu Flămând*, VTRA, 2001, 6-7 (număr special); Petras, *Panorama*, 294-295; Popa, *Ist. lit.*, II, 579-580; Tudorel Urian, *Un olimpian al angoaselor*, RL, 2003, 29; Mircea Iorgulescu, *Echinoxiștii*, „22”, 2003, 713; *Dict. analitic*, IV, 155-156. A.C.

FLECHTENMACHER, Maria (1838, București - 14.VIII.1888, București), poetă și autoare dramatică. Orfană, cu patru clase primare, Maria Mavrodin urmează, la Craiova, școala de actorie a lui Costache Mihăileanu și, în 1853, intră într-o trupă de teatru. Se căsătorește cu compozitorul Al. Flechtenmacher și vine în București, unde, timp de optsprezece ani, joacă pe scena Teatrului cel Mare. A făcut parte din trupele conduse de Matei Millo și Mihail Pascaly. A înființat ea însăși o companie dramatică, Teatrul Tineretului. Era membră a Societății Dramatice. În „Românul” a publicat articole privind Teatrul Național. Preocupată de situația femeii în societate, ținea conferințe la Ateneul Român pe teme de instrucție și educație. Temperament activ, militant, **F.** a condus, din 1878 până în 1881, „Femeia română”, publicație care susținea lupta femeilor pentru drepturi cetățenești.

În 1871 **F.** a publicat un volum intitulat *Poezii și proză*. Versurile, banale și naive, inmuni mai ales, elogiază evenimente politice de reală importanță (*Imn la 24 ianuarie 1859*, *24 ianuarie 1860*, *Imn la țară*) și evidențiază, fără calități literare, patriotismul sincer al autoarei. Convenționale rămân și stanțele sentimentale, multe scrise pentru a oferi un text muzicii lui Al. Flechtenmacher. Modelul este Lamartine, din care a tălmăcit *Lacul*. **F.** este și autoarea unor vodeviluri care

s-au jucat pe scenele bucureștene (*Un cap romantic, La sânul mamei*, 1875). Piesele *Post scriptum*, *Copila schimbă dinții*, *Cireșica în închisoare* sunt prelucrări. Pentru elevele Azilului „Elena Doamna” din București, unde a fost un timp profesoară de declamație, a scris mici scenete cu teme morale. A tradus din E. Scribe comedii *Rebeca*, *Armele femeii*, *Ministromania*. Limbajul său e greoi, cu multe franțuzisme și barbarisme.

SCRIERI: *Poezii și proză*, București, 1871; *Situațiunea Teatrului Național sub direcțiunea d-lui Ion Ghica*, București, 1877.

Repere bibliografice: Pop, *Conspect*, II, 20-26; Gh. Cardaș, *Maria Flechtenmacher*, în *Poeți munteni până la Unire (1787-1859)*, București, 1937, 497-498; Miller-Rădulescu, *Evoluția*, 174-177; Lelia Nădejde, *Maria Flechtenmacher*, SCLIA, teatru-muzică-cinematografie, 1965, 1; Massoff, *Teatr. rom.*, II, 27, 329, 348; *Dict. lit. 1900*, 358. S.C.

FLOAREA DARURILOR, carte populară. Este o culegere didactico-sentențioasă alcătuită în scopul definirii și ilustrării virtuților și viciilor. Cunoscută și sub titlul *Albinișă*, ea reprezintă o versiune a scrierii *Fiore di virtù* a călugărului italian Tommaso Gozzadini, datând din secolul al XII-lea, dar tipărită abia în 1474, la Veneția. Există o mențiune despre o traducere din italiană, făcută probabil pe la sfârșitul secolului al XV-lea în Moldova, dar prima copie păstrată datează din 1620 și cuprinde o tălmăcire din sârbește, ca și cea a lui Costea Dascăl din Șcheii Brașovului (1693). După o versiune greacă publicată la Veneția, călugărul Filotei Sfântagorețul face cea mai completă traducere, tipărită de Antim Ivireanul la Snagov, în 1700, sub titlul *Floarea darurilor, carte foarte frumoasă și de folos fieștecăruia creștin...* Înainte de a fi reeditată (1807, 1808, 1834), scrierea a circulat mult prin copii manuscrise. *Floarea darurilor* este organizată simetric, în perechi de texte care ilustrează două noțiuni antinomice, virtute și viciu: capitoul *Pentru dragoste* este urmat de *Păcatul pizmiei*, *Pentru bucurie* de *Păcatul întristării* ș.a.m.d. Sunt date definiții ale acestor sentimente și atitudini omenești (cu citate din Socrate, Platon, Aristotel, Pitagora, Ovidiu, Cicero, Seneca, evangheliști ș.a.), urmate de comparații plastice, în simbolizări luate din *Fiziolog*: mânia este ca ursul, puterea ca leul, temerea ca iepurele etc. Pentru ilustrare sunt folosite istorioare din *Biblie*, din *Alexandria*, din *Gesta Romanorum* sau din hagiografii. Pătrunsă de timpuriu în cultura română, culegerea a lăsat urme în folclor, unde au fost asimilate unele comparații, dar mai ales anumite concluzii sentențioase, care s-au constituit în proverbe. Câteva motive, devenite populare, pătrund și în literatura cultă, de la Coresi și Varlaam la Mihail Sadoveanu.

Ediții: *Floarea darurilor, carte foarte frumoasă și de folos fieștecăruia creștin...*, Mănăstirea Snagov, 1700; ed. 2, îngr. Const. și Ioan Boghici, Brașov, 1807; ed. 3, Brașov, 1808; ed. 4, Sibiu, 1834; *Floarea darurilor* (fragm.), îngr. și introd. Dan Simonescu, CPL, II, 273-286; ed. îngr. și introd. Pandele Olteanu, Timișoara, 1992; ed. îngr. și introd. Alexandra Moraru, în *Cele mai vechi cărți populare din literatura română*, I, coordonatori Ion Gheție și Alexandru Mares, București, 1997, 15-193.

Repere bibliografice: Cartoian, *Cărțile pop.*, I, 195-208; N. Smochină, *Cine a tradus în secolul al XV-lea „Floarea darurilor” în românește*,

„Magazin istoric”, 1968, 7-8; Duțu, *Coordonate*, 43-51; *Ist. lit.*, I, 453-455; *Dict. lit. 1900*, 358-359; Alexandra Roman-Moraru, *Cea mai veche versiune românească a „Florii darurilor”, în Cele mai vechi texte românești*, coordonator Ion Gheție, București, 1982, 263-316. C.T.

FLOAREA DARURILOR, publicație apărută la București, bilunar, între 1 ianuarie și 15 februarie 1907, și săptămânal, între 1 aprilie și 30 decembrie 1907, sub îngrijirea lui N. Iorga. De la 1 ianuarie 1908 se contopește cu „Neamul românesc”. Potrivit intențiilor istoricului, enunțate în articolul *Câteva lămuriri*, **F.d.** se vrea mai mult o tribună de popularizare a culturii universale și românești, adresându-se unui public mediu pregătit intelectual. Fără să-și aroge pretenții de originalitate, ca revistă de rang inferior celorlalte din constelația publicațiilor sămănătoriste, aceasta promovează „lucrări de popularizare a cunoștinții pământului și istoriei noastre, traduceri, reproduceri din vechea literatură”. Funcția educativă, de informare prevalează în detrimentul producției originale. Accentul pus pe traduceri și pe studiul istoriei, pe literatura populară și pe cea veche reiese și din titlul rubricilor: „Literaturi străine”, „Oameni și cărți”, „Descreri de călătorie”, „Literatura populară”, „Pagini din literatura veche”. Literatura originală e ilustrată doar de autori minori, care colaborează cu versuri și proză: Eugen Boureanu și V. Caraivan. Se publică traduceri din Longfellow, Carlyle, Leopardi, Lermontov, Eschil, Ovidiu, Virgiliu, Tibul, Horațiu, Corneille, Villon, Alfred de Musset, Carducci, Baudelaire, Cehov, Schiller, Alfred de Vigny, dar și poezii populare culese de Iustin Volbură, Mihai Oltescu, I. Ursu ș.a. Studiile sunt în majoritate scrise de N. Iorga (*Începutul întrebunțării în scris a limbii românești*). Se mai inserează articole de popularizare, de istorie, cugetări, însemnări cu privire la etnografie. N.S.

FLOAREA DE FOC, revistă apărută la București, săptămânal, între 6 ianuarie și 19 martie 1932, între 25 martie și 30 aprilie 1933, apoi între 25 ianuarie și 2 iulie 1936, ca supliment cultural al ziarului „Credința”, cotidian de orientare anti-guvernamentală. Directorul publicației este Sandu Tudor. Articolul-program, *Prolog pentru ceasul acesta*, schițează, într-un stil metaforic, atitudinea ofensivă, polemică, a revistei: „O spunem răspicat: venim ca tulburători, cu sabia cuvântului și floarea de flacăra a propriei noastre inimi în palmă, cu o binecuvântare și o hulă pe buze.” Efortul poetului de la „Gândirea” de a aduna în jurul său talente tinere și viguroase, spiritul nonconformist al publicației, efervescența culturală ce tinde să anuleze convingerile politice provenind din întregul spectru doctrinar conferă paginilor un aer impetuos. Dorința de afirmare — pe principiul generaționist — a tinerilor scriitori din anii '30 face posibilă această regroupare de forțe intelectuale în jurul lui Sandu Tudor. În articolul-program se mai precizează: „Ne cheamă o vedenie nouă, care se vrea frumoasă și limpede. Sub umbra acestei vedenii de foc care ne merge înainte prin pustiu, vrem să trecem printre anarhie și moarte, căutând să aflăm drumul nostru, și nu altul.” Diversitatea de

opinii a colaboratorilor este relevantă și de Paul Costin Deleanu în articolul *Adezine*: „Plecăm cu table și ordine de valori deosebite, cu concepții despre lume diferite, cu doctrine opuse.” Publicația conține rubrici ca „Poezie”, „Cronica”, „Încotro merg intelectualii”, „Hronic săptămânal”, „Curier”. Versurile incluse în sumar sunt îndrăznețe, parcurgând toate palierele expresivității și inovației poetice, de la expresionism la gratuitate ludică. Publică poeme Eugen Ionescu (*Cântec de dragoste*), Horia Stamatu (*Alegorie pentru noi*), Emil Botta (*Comă*), Mircea Streinul (*Balada spunerii de moarte*), Petre Boldur, Barbu Brezianu, Ilariu Dobridor ș.a. Proză apare sporadic (Al. Sahia, *Ouăle și patriarhul*). Sunt inserate interviuri substanțiale, precum cele cu Marcel Iancu și Camil Petrescu. Eseuri și articole incitante publică Emil Cioran (*Auguste Rodin, Reflexiuni asupra mizeriei, Individ și cultură*), Eugen Ionescu (*Tudor Arghezi. Preludiu sau pamflet*, unde sunt trecute în revistă, în cheie sarcastică, popasurile receptării critice a poetului), Ovidiu Papadima (*Bacovia*). Aceste studii și articole se constituie în teren de dezbatere, remarcându-se prin prospețime, nonconformism, temeritate intelectuală (ce cade uneori — din păcate — în injurie gratuită, cum e cazul lui Sandu Tudor atunci când îl etichetează pe Adrian Maniu drept „borfas de rând”). Articole incitante mai semnează Al. Sahia (*Răspuns tovarășului Panait Istrati*, replică la publicarea cărții *Spovedanie pentru învinși*), Paul Costin Deleanu (*Răspuns la „Eonul dogmatic”*), Camil Petrescu (*Ad rem*, răspuns la un articol al lui Șerban Cioculescu din „Vremea”, privind ideea de „frumos în artă”), Zaharia Stancu (*Literatura leneșă, Politică și corupție*), Cicerone Theodorescu (*Confuzia în spiritul creator contemporan*). Un număr din 1936 este dedicat lui B.P. Hasdeu. Anton Holban publică un studiu despre Marcel Proust. Mai colaborează Octav Șuluțiu, Alf Adania, Arșavir Acterian, Ghiță Ionescu, Al. Talex, Paul Sterian, Dan Botta, Haig Acterian, Petru Comarnescu, Mircea Eliade, Mircea Damian, Al. Mironescu, Ion Biberi, Mircea Vulcănescu, C. Fântâneru, Dan Petrașincu.

N.S.

FLOARE-ALBASTRĂ, revistă literară săptămânală apărută la București între 11 octombrie 1898 și 23 mai 1899; la 15 iunie 1899 se tipărea un număr omagial cu subtitlul „Mihail Eminescu. 1888-1899”, după care **F.-a.** își încetează definitiv apariția. I. N. Constantinescu-Stans este menționat, din numărul al cincilea, ca proprietar și director. Publicația este însă condusă efectiv, până în martie 1899, de Al. Antemireanu. Din redacție mai fac parte St. O. Iosif, cel care alesese drept titlu simbolul romantic al florii albastre, G. Madan și C. Sandu-Aldea (semna C. Sandu, C. Răzvan și S. Voinea). Telul revistei, așa cum reiese din articolele lui Antemireanu, este acela de a contribui la impunerea unei literaturi care să tindă către „ideal”, către „frumosul absolut”, la crearea unui nou romantism, pur, neîntinat de influențe străine și situat deasupra realităților întâmplătoare. Sursa acestor idei estetice este teoria despre „noul idealism” a criticului francez F. Brunetiére. Concomitent, și sub influența lui N. Filipescu, în scrisul lui

Antemireanu apar unele accente naționaliste. Dar tot el afirmă, într-un articol care a provocat o adevărată campanie de proteste, că arta populară nu are valoare estetică. Începând astfel să dea publicației o direcție străină de credințele și aspirațiile colegilor de redacție, Antemireanu se îndepărtează de ei și, în martie 1899, este obligat să-și întrerupă colaborarea. Revista se va alătura orientării pe care o inaugurasese „Vatra” lui I. Slavici și G. Coșbuc și pe care o vor continua, după 1900, revistele lui N. Iorga. Prin literatura promovată, chiar și în timpul când Antemireanu o conduce, **F.-a.** precedă foile săptămânatiste. Aici apar nuvele cu subiecte din mediul rural, scrise de G. Madan și I. Adam, sau schițe ușoare, aparținând lui Toma Florescu și Eugen Herovanu; se tipăresc, alături de poezia fantezistă, parnasiană, a lui Antemireanu, versurile de diletant ale lui C. Sandu-Aldea, pastelurile și încercările de poezie filosofică ale lui D. Nanu, alte versuri de Zaharia Bârsan, G. Murnu, Al. Gherghel, V. Podeanu. Dialogul vioi și ironia de bună calitate caracterizează proza lui I. A. Bassarabescu. Cu versuri străbătute de o discretă melancolie și cu traduceri din Lermontov și Heine colaborează St. O. Iosif, iar Panait Cerna, după ce la „Poșta redacției” primea un răspuns încurajator, trimite la **F.-a.** câteva din poeziile lui de început. Uneori, G. Bogdan-Duică, traducător și al câtorva fragmente din tragedia *Christopher Marlowe* de E. von Wildenbruch, sau I. Duscian fac prezentări ale unor scriitori străini, printre care Adam Mickiewicz, Gerhart Hauptmann și Arthur Schnitzler. O bogată rubrică de recenzii, note și informații asigură revistei strânse legături cu viața literară și culturală.

R.Z.

FLOAREA SOARELUI, revistă apărută la București, lunar, între 1 ianuarie 1927 și ianuarie-iulie 1929, cu subtitlul „Literatură, artă, știință, viață socială”. Din comitetul de redacție fac parte I. E. Torouțiu și Barbu B. Theodorescu. Orientarea publicației, aflată sub zodia tradiției, reiese chiar din articolul inaugural, unde se afirmă dorința apropierii „de căminul românesc, de familia românească, de sufletul românesc”. Sunt respinse categoric importurile literare: „Grădinari vicleni și venetici au adus însă de aiurea cactee țepoase și le înfățișează aici drept minunate rarități, cerând să fie admirate, în vreme ce ele, acolo, în țara lor de origine, nu sunt decât niște spini netrebniți, parazitari printre zidurile căzute în ruină.” Rubricile obișnuite sunt „Cronica culturală a Bucovinei”, „Încrustări”, „Documente”, „Cronică, bibliografie”, „Necrologuri”. Poezia se păstrează la nivelul unui conservatorism ingenu, al versificației conformiste, cumiști, ce pendulează între un peisagism delicat și portrete nostalgice de voievozi. Colaborează cu poezie George Voevidca (*Adormire*), Al. Brateș (*La mare*), Ion Buzdugan (*Vedenii din trecut*), Radu Gyr (*Rugă veche, Rugă nouă*), Nuși Tulliu, Traian Chelariu, C. Zarojanu, Ovidiu Hulea ș.a. Sunt prezenți cu proză Liviu Rebreanu (fragment din *Ciuleandra*, aflată sub tipar), V. Demetrius, Leca Morariu, iar teatru, George Mihail Zamfirescu (*Primăvara ce s-a dus*). Cronicile literare și studiile completează sumarul: G. Bogdan-Duică (*O surprindere în poezia română. Tudor Arghezi*, în care autorul

respinge categoric spiritul modernist al poemelor argheziene, considerându-le aberante), I.E. Torouțiu (*Heinrich Heine și heinismul în literatura românească*). În ultimul număr se publică bibliografia operei lui N. Iorga pe anul 1928, alcătuită de Barbu B. Theodorescu; de altfel, tot numărul este dedicat istoricului. Aspectul grafic al revistei este îngrijit, iar pe prima pagină sunt reproduse portrete de personalități (Titu Maiorescu, Mihai Eminescu, B.P. Hasdeu, St.O. Iosif, Liviu Rebreanu, N. Iorga). Se dau traduceri din Giovanni Pascoli, Gerhart Hauptmann, Rabindranath Tagore, Ady Endre, Petőfi Sándor. Alți colaboratori: Filip Corsa, Tiberiu Crudu, N. Georgescu-Tistu, Ion Dianu.

N.S.

FLORA, Ioan (20.XII.1950, Satu Nou, Republica Serbia și Muntenegru – 3.II.2005, București), poet și traducător. Este fiul Vioricăi (n. Balnojan) și al lui Iota Flora, țărani. Face liceul la Vârșeț, urmând, din 1969, Facultatea de Filologie, secția română-franceză, a Universității din București. În studenție, frecventează cenaclul literar Junimea și editează revista-manuscris „Noii” (1971–1973), împreună cu Gheorghe Crăciun, Mircea Nedelciu, Gheorghe Iova, Gheorghe Ene, Ioan Lăcustă și Constantin Stan. Funcționează ca profesor la Liceul Economic din Alibunar (1974–1976), ca redactor la ziarul „Libertatea” și la revista „Lumina” din Pančevo și ca redactor-șef al Editurii Libertatea din același oraș. În 1993 se stabilește cu familia la București. Lucrează la Muzeul Literaturii Române și ca secretar al Uniunii Scriitorilor. Colaborează, timp de peste două decenii, la cele mai importante periodice culturale din țară și din Iugoslavia, precum și la o serie de publicații din Germania, Polonia, Turcia, Ungaria, Rusia, Belgia, Cehoslovacia, Franța, Suedia. În Iugoslavia i s-a decernat Premiul „Struga”, acordat tinerilor poeți (1978), Premiul „Nolit” (1989) și Premiul Societății Scriitorilor din Voivodina. Debutează cu volumul de versuri *Valsuri*, apărut în 1970. Unele dintre cărțile lui au fost transpuse în sârbă, croată, macedoneană, maghiară. A tradus în românește din poezia lui Vasko Popa, Adam Puslojić ș.a.

De la volumul de debut până la *Terapia muncii* (1981), limbajul liric al lui **F.** se radicalizează progresiv, evoluând programatic în favoarea unei poezii-document, eliberată de metafora somptuoasă și de complexul marilor teme metafizice, ostentativ abordate, ca un blazon obligatoriu al profunzimii și al sensibilității poetice. Poetul se desparte de retorismul primelor sale cărți și chiar de ceea ce reprezenta acolo una dintre coordonatele fundamentale ale universului său liric, senzualitatea eruptivă a imaginii. El încetează să mai fie o variantă a inspiratului romantic, care codifică ori conotează metaforic realul. Nu mai e nici măcar scriitor, ci scriptor, un înregistrator obiectiv al concretului fizic și existențial. Punctul de sus al acestei experiențe poetice este volumul *Terapia muncii*, după care, în *Tălpile violete* (1990), violența, sarcasmul, refuzul metaforei consacrate se atenuează, făcând loc, cu măsură, anecdotei și unor surprinzătoare note nostalgice, repede retrase, contrazise, negate și din nou ivite, într-o regie auctorială spectaculoasă, cu puternic impact emoțional.

O bufniță tânără pe patul morții (1988) și *Discurs asupra Struțocămilei* (1995; Premiul Asociației Scriitorilor din București și Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova) marchează intrarea poetului într-un nou registru stilistic și într-un alt univers imaginar. În *O bufniță tânără pe patul morții*, autorul reușește o formulă inedită în poezia românească: o poetică modernistă în descendența lui Nichita Stănescu (categoriile abstractului: timpul, spațiul, estetica privirii, mitul „nenumitului”, sintaxa etc.), dar învăluită într-o atmosferă de o stranie poezie („bufnița” lui **F.** este un altfel de „corb” al lui Poe, o metaforă a morții și a poeziei). Poemele au o structură aparent narativă, un ritm fluent, o muzicalitate accentuată, rezultat al unei anume colocvialități oraculare. Totul funcționează ritualic pe schema unei simbolice călătorii dantești, fie că este vorba de o rătăcire în pădurile-labirint pline de cuiburi de buhe, de intrări în camere-limburi sau de treceri și adăstări prin cele mai diverse spații (camera, strada, orașul, câmpul): „Urcam dimineața prin pădure și aerul scârțâia/ sub pașii mei,/ ca zăpada în februarie./ Mă împresurau o respirație nemaiîncercată,/ o rupere de țesuturi, un scâncet, o negură deasă;/ era cum te-ai prăbuși brusc în afara lumii,/ cum te-ai rezema de pereții de gheață/ ai balenei albe,/ de umbra dovleacului uriaș,/ răsărit miraculos dintr-un munte de nisip.// Și-atunci, deodată se făcu ziuă și-n față/ se arătase o luncă și-n mijlocul ei un arțar/ și-n mijlocul arțarului, o

bufniță albă,/ iar în vârful ei, cerul albastru./[...] O priveam năuc, așteptând să latre, să grohăie/ sau cel puțin să vorbească./ [...] Or ea stătea nemișcată în vârful cerului albastru,/ nici vie, nici moartă,/ și-atunci pădurea se urni din loc/ ca o simplă colină mișcătoare" (*Colină mișcătoare*). **F.** este un liric vizionar, modernist (neoromantic ca sensibilitate, neosimbolist ca tehnică: corespondențe, cuvinte-simboluri, muzicalitate, sinestezii etc.), care a asimilat o întreagă istorie culturală, astfel încât „fiorul liric” (invocat, bunăoară, în arta poetică *Eseu pe o temă dată sau Despre fiorul liric*) se înfășoară într-o bogată imagerie conotată livresc și intertextual: „Iată, așadar, câteva posibile modele de poem despre buha mare,/ despre cuvelele comune, despre huhurezul mic,/ despre bufnița polară sau ciuful de pădure,/ care cuibărește în pâlcurile de fagi și stejari,/ urcând și pe vârfurile râurilor.// Despoticul, seducătorul *fior liric!*, strig, în timp ce mănânc./ în amurg, fragi culeși unul câte unul din rugii gălbui,/ simțind roua, puzderia de fire de nisip între dinți,/ pe limbă, în crăpăturile faringelui și, desigur,/ gustul acrișor al fructului adunat în ciorchine.” Poetul deține o rețetă prin care combină elementul ludic-livresc cu un intens vizionarism, o melancolie cunoscătoare (a descendenței) cu înfrigurarea exploratorului unor stranii tărâmurii, descriptivul de o simplitate ce mimează banalitatea cu fastul descriptorilor aglomerat-baroc, cuvântul concret, mustos, cu înclinații spre registrul popular-arhaic și cuvântul abstract ori simbolic. Construcția urmează o rafinată tehnică a climaxului, poemele sunt hiperbole transpuse în cheia unor alegorii, care „joacă” pe tensiunea concret-abstract, real-vizionar, livresc-ingenuu (nu întâmplător, emblematica figură a oglinzii și a oglindirii). Poetul are o extraordinară forță plastică a imaginii, o intuiție a materialității originar simbolice a cuvintelor, prin încărcătura lor simbolică latentă și ambiguitatea oximoronică, metaforele amintind uneori de García Lorca. **F.** reușește să creeze un bestiari personal, un fabulos spațiu poetic și stilistic (în care se regăsesc ermetica *Istorie ieroglifică* a lui D. Cantemir, alegoriile dantești, vraja descântecelor și a ritualurilor populare, stranietatea poescă, blândețea bucolicelor vergiliene), ceea ce este cu totul inedit în poezia română contemporană.

SCRIERI: *Valsuri*, Pančevo, 1970; *Iedera*, Pančevo, 1975; *Fișe poetice*, Pančevo, 1977; ed. București, 1982; *Lumea fizică*, Vârșeț, 1977; *Terapia muncii*, Pančevo, 1981; *Starea de fapt*, Pančevo, 1984; ed. Cluj-Napoca, 1986; *O bufniță tânără pe patul morții*, Novi Sad, 1988; ed. București, 1998; *Memoria asasină*, pref. Srba Ignjatović, Novi Sad, 1989; *Tălpile violete*, Novi Sad, 1990; *Poeme*, pref. Al. Cistelean, București, 1993; *Discurs asupra Struțocămilei*, București, 1995; *Cincizeci de romane și alte utopii - Fifty Novels and Other Utopias*, ed. bilingvă, tr. Andrei Bantaș și Richard Collins, București, 1996; *Iepurele suedez*, București, 1997; *Medeea și mașinile ei de război*, Pančevo, 1999; *Scriptor*, Botoșani, 2001.

Traduceri: Vasko Popa, *Poezii*, I-II, Pančevo, 1983, *Câmpia neodihnei*, pref. Cornel Ungureanu, București, 1995, *Inel celest*, București, 2000; Adam Puslojić, *Nu-mi amintesc prea bine, bunul meu prieten*, Pančevo, 1986, *Apă de băut*, pref. Mircea Tomuș, București, 1986 (în colaborare cu Nichita Stănescu); Predrag Bogdanović, *Biblioteca rătăcitoare*, Oradea, 2000 (în colaborare cu Răzvan Voncu); Dragoslav Mistici, *Starea sârbească*, București, 2001.

Repere bibliografice: Cristea, *Faptul*, 196-197; Tartler, *Melopoetica*, 152-156; Constantin Pricop, *Spiritul veacului*, CRC, 1989, 31; Srba Ignjatović, *Prefață la Memoria asasină*, Novi Sad, 1989; Ungureanu, *Imediata*, II, 353-359; Alex. Ștefănescu, *Ioan Flora*, RL, 1994, 21; Valentin F. Mihăescu, „Cititorule, iată poetul tău!”, CNP, 1995, martie; Cornel Ungureanu, *Ioan Flora și bestiarele sale*, O, 1996, 3; Răzvan Voncu, *O aventură lirică surprinzătoare*, L, 1997, 3-4; *Dicț. scriit. rom.*, II, 281-283; Cornel Regman, *Ioan Flora, barocul și witzul*, JL, 1999, 11; Gabriela Țepeș, *Gâlceava bufniței cu lumea*, RL, 1999, 18; Cistelean, *Top ten*, 52-54, 111-113; Simona-Grazia Dima, *Istoria, himera, concretul*, O, 2000, 5; Mircea Bărsilă, „Istoriile” lui Ioan Flora, „Calende”, 2001, 1-4; Pop, *Viață*, 245-250; Popa, *Ist. lit.*, II, 1205-1206; Mihaela Ursa, *Din noii clasici*, ST, 2002, 1; Gheorghe Grigurcu, *Poetul ex-centric*, RL, 2002, 5; Răzvan Voncu, *Vasko Popa în românește*, CC, 2002, 8-10; Ioan Moldovan, *Luptele poetului*, F, 2003, 1; *Dicț. analitic*, IV, 669-671. V.F.M.

FLORANS, Rajmund (27.IX.1922, Vilnius, Lituania), traducător polonez. Stabilizat în Polonia din 1928, vine în 1939 în România, unde își termină liceul și se înscrie la Facultatea de Construcții a Politehnicii din București. Fără a-și lua examenul de diplomă, se repatriază în Polonia în 1947. În anii 1948-1949 lucrează ca redactor la Radio, iar din 1949, la secția de presă a Ambasadei Române din Varșovia. Traduce din literatura română începând din 1950, stăruind îndeosebi asupra prozei contemporane și interbelice.

Traduceri: Mihail Sadoveanu, *Mitrea Cocor*, Varșovia, 1951, *Wyspa Kwiatów* [*Nada Florilor*], Varșovia, 1955, *Zaginiony* [*Baltagul*], Varșovia, 1960; Vladimir Colin, *Mladen, syn miedźwiedzia* [*Mladen, fiul ursului*], Varșovia, 1957; Cezar Petrescu, *Mrok* [*Întunecare*], Varșovia, 1957; Liviu Rebreanu, *Bunt* [*Răscoală*], Varșovia, 1959; Camil Petrescu, *Ostatnia noc miłości, pierwsza noc wojny* [*Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*], Varșovia, 1963; *Śmierć Ipu. Opowiadania rumuńskie* [*Moartea lui Ipu. Povestiri românești*], Varșovia, 1971 (în colaborare); Marin Preda, *Intruz* [*Intrusul*], Varșovia, 1972 (în colaborare); Mircea Eliade, *Wesele w niebie* [*Nuntă în cer*], Varșovia, 1977. St.V.

FLOREA, Rodica (11.I.1931, Cluj), istoric literar. Este fiica Elenei (n. Dincă) și a lui Dumitru Chiper, medic psihiatru. Urmează Facultatea de Filologie a Universității din București (1948-1952). Fiind remarcată de G. Călinescu, după absolvire este repartizată la Institutul de Istorie Literară și Folclor din București, unde a funcționat, în calitate de cercetător științific, până în momentul pensionării. În 1979 a obținut titlul de doctor în filologie cu teza „*Convorbiri literare*”. *Perioada maioreșciană a revistei: 1867-1895*. A debutat cu un studiu monografic despre Al. Sahia, apărut în „*Studii și cercetări de istorie literară și folclor*” (1957), iar editorial, în volumul colectiv *Studii de istorie a literaturii române. De la C.A. Rosetti la G. Călinescu* (1968). În afară de „*Revista de istorie și teorie literară*”, unde a avut o colaborare permanentă, **F.** a publicat frecvent în „*Viața românească*”, „*România literară*”, „*Limbă și literatură*”, „*Transilvania*”, „*Tribuna*”, „*Steaua*” și „*Convorbiri literare*”.

A elaborat, mai cu seamă în colaborare, ca participantă la proiecte colective, studii referitoare la secolul al XIX-lea românesc (*Reviste literare românești din secolul al XIX-lea*, 1970, I.L. Caragiale în conștiința contemporanilor săi, 1990), la perioada interbelică (*Reviste progresiste românești interbelice*, 1972, *Atitudini și polemici în presa literară interbelică*, 1984) și la literatura contemporană (*Literatura română contemporană*, volumul I: *Poezia*, 1980, *Literatur Rumâniens. 1944 bis 1980*, 1983).

SCRIERI: *Studii de istorie a literaturii române. De la C.A. Rosetti la G. Călinescu* (în colaborare), îngr. Ovidiu Papadima, București, 1968; *Reviste literare românești din secolul al XIX-lea* (în colaborare), îngr. și pref. Paul Cornea, București, 1970; *Reviste progresiste românești interbelice* (în colaborare), București, 1972; *Muzeul Național* (în colaborare), București, 1978; *Literatura română contemporană*, coordonator Marin Bucur, vol. I: *Poezia* (în colaborare), București, 1980; *Literatur Rumâniens. 1944 bis 1980* (în colaborare), București, 1980; *Atitudini și polemici în presa literară interbelică* (în colaborare), București, 1984; I.L. Caragiale în conștiința contemporanilor săi (în colaborare), îngr. și pref. Stancu Ilin, București, 1990. **Antologii:** *Pui de lei - 1877. Antologie din literatura independenței naționale*, pref. edit., București, 1977; I.L. Caragiale în conștiința contemporanilor săi, pref. edit., București, 1990 (în colaborare cu Stancu Ilin).

Repere bibliografice: Lucian Raicu, *Spiritul autentic*, RL, 1977, 18; Grigore Arbore, *Cărțile independenței*, VST, 1977, 22. D.Gr.

FLOREA, Virgiliu (15.II.1941, Pogăceaua, j. Mureș) folclorist și istoric literar. Este fiul Victoriei (n. Bumbac) și al lui Vasile Florea, învățător. Face liceul la Târgu Mureș (1953-1959) și studii de filologie la Universitatea din Cluj (1959-1964), după care este asistent la Facultatea de Filologie a Institutului Pedagogic din Cluj (1964-1972), cercetător științific în cadrul filialei clujene a Academiei Române (1972-1992), lector de limbă și civilizație românească la Universitatea din Rochester, SUA (1978-1980) și lector de limba și literatura română la Londra și Cambridge (1980-1982), lector (din 1992), apoi conferențiar la Catedra de literatură română, comparată și teorie literară a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca. A făcut studii de documentare la universitățile din Praga și Bratislava (1974) și la Universitatea „La Sapienza” din Roma (1993). Și-a luat doctoratul în științe filologice cu teza *Folcloristul Enea Hodoș* (1974).

La îndemnul lui Ion Mușlea, care l-a călăuzit cu discreție și generozitate, F. și-a dedicat ani întregi istoriei folcloristicii transilvănene. Unele dintre aceste studii le-a strâns în volumul *Folcloriști ardeleni. Colecții inedite de folclor* (1994). A doua carte, *Folcloristul Enea Hodoș* (1995), evidențiază calități de cercetător autentic: perseverența investigării, minuția (pe care i-o remarcase și Ovidiu Bârlea), capacitatea de a stăpâni o bogată informație, darul de a contura portretul unuia dintre cei mai merituoși cercetători ai culturii populare românești. Cu obiectivitate, adică fără a se lăsa dominat de entuziasm, de supradimensionarea meritelor lui Hodoș, despre care scrie de altfel cu atașament, F. are în vedere că este vorba despre un folclorist care, asemenea lui Ioan Micu Moldovanu, profesor al lui Hodoș la Blaj, a cules creații populare cu ajutorul elevilor,

dar evidențiază pertinent că Enea Hodoș a respectat totuși o serie de exigențe metodologice moderne. În timpul cât s-a aflat la Londra și Cambridge, F. a cercetat, cu acribia care îl caracterizează, zecile de mii de scrisori, trimise și primite de M. Gaster, din care avea să publice, în periodice, mai multe seturi, scriind numeroase articole, o parte din ele adunate și în volume. *M. Gaster în corespondență* (1985) cuprinde schimbul epistolar cu N. Cartoian, Lazăr Șăineanu și Nicolae Titulescu, iar *Prieteni români ai lui M. Gaster* (1997), carte cu un amplu aparat de note, aduce prețioase mărturii privind relațiile marelui învățat cu scriitorii pe care i-a cunoscut la seratele bucureștene ale Junimii: Titu Maiorescu, Iacob Negruzzi, Vasile Alecsandri, Ion Creangă, I.L. Caragiale, Ioan Slavici.

SCRIERI: *Folcloriști ardeleni. Colecții inedite de folclor*, Cluj-Napoca, 1994; *Folcloristul Enea Hodoș*, Cluj-Napoca, 1995; *Prieteni români ai lui M. Gaster*, Cluj-Napoca, 1997; *Din trecutul folcloristicii românești*, Cluj-Napoca, 2001; *M. Gaster & Agnes Murgoji - avocați în Marea Britanie ai culturii populare românești - Advocates in Great Britain of Romanian Culture*, Cluj-Napoca, 2003. **Ediții:** *M. Gaster în corespondență*, pref. edit., București, 1985; Romulus Felea, *Avram Iancu în tradiția orală a moșilor*, pref. Ștefan Pascu, Cluj-Napoca, 1992 (în colaborare cu Ioan Felea); *Poezii populare din Câmpie*, pref. Oliv Mircea, introd. edit., Bistrița, 1993.

Repere bibliografice: Bârlea, *Ist. folc.*, 576; Z. Ornea, *M. Gaster epistolier*, RL, 1985, 23; Al. Dușu, *Revelații epistolare*, LCF, 1985, 35; Mircea Angheliescu, *Corespondența Gaster*, T, 1985, 8; Adrian Marino, *Idei și istorie literară*, TR, 1985, 42; Al. Graur, *Corespondența lui M. Gaster*, RL, 1985, 45; Ion Cuceu, „M. Gaster în corespondență”, AAF, 1987, 505-507; V. Adăscăliței, „M. Gaster în corespondență”, ALIL, seria B, t. XXX-XXXI, 1985-1987; Gh. Pavelescu, „Folcloristul Enea Hodoș”, „Tribuna” (Sibiu), 1996, 1700; Paul Schweiger, „Prieteni români ai lui M. Gaster”, „Facla magazin” (Tel Aviv), 1998, 2189; Jordan Datcu,

„Prietenii români ai lui M. Gaster”, RL, 1998, 46; Iordan Datcu, *Dicț. etnolog.*, I, 268–270; Anca Noje, *Moses Gaster și prietenii săi români*, ST, 1999, 1; Călin Teuțișan, „Prietenii români ai lui M. Gaster”, „Folclor literar”, 1999, 335–337. I.D.

FLOREA-RARIȘTE, Dumitru (21.V.1914, Ilișești, j. Suceava – 14.III.1989, Iași), poet și publicist. Fiu al unei familii de țărani, **F.-R.** a absolvit Liceul „Ștefan cel Mare” din Suceava, apoi Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Iași, iar din 1938 a urmat și Școala Normală Superioară din același oraș. Până la război a fost profesor la Liceul Național din Iași, iar după conflacția și-a continuat activitatea didactică în câteva localități transilvănene, cu excepția perioadei 1953–1962, când a lucrat în redacția revistei „Steaua” (Cluj). A debutat în 1931 cu versuri, concomitent într-o revistă locală, „Țara Fagilor” (Soloneț), și într-una bucureșteană, „Crisantema”. A continuat să colaboreze frecvent cu poezii și cu articole la „Crainicul cetății” (Burdujeni – Suceava), „Glasul studențimii”, „Chemarea”, „Cărma vremii” (de a cărei apariție se îngrijea), „Cuget moldovenesc”, „Arhiva”, „Prutul”, „Cetatea Moldovei” ș.a. În perioada transilvăneană a publicat susținut în „Lupta Sibiului”, „Steaua”, „Făclia”, „Tribuna”, iar după revenirea în Moldova, la „Zori noi”, „Iașul literar”, „Convorbiri literare”, „Ateneu”, „Cronica”.

De-a lungul a mai bine de patru decenii, **F.-R.** a fost prezent în viața culturală a Iașului, Clujului și Sucevei nu numai cu poezii, dintre care multe ocazionale, ci și cu modestele, dar bine intenționatele sale articole, apărute adesea la rubricile „Cronica literară”, „Recenzii”, „Note de lector”. Adept al modului didactic de a comenta literatura, considerând drept repere indiscutabile regulile retoricii, ale bunului-simț, respectarea principiilor morale impuse de practica socială, el a urmărit conformitatea operelor discutate cu ceea ce credea sincer că e adevărat, bine și frumos. Înclinat spre analize formale, e iritat de orice consideră că ar fi abatere de la prozodie, de la convențiile estetice și etice, constatând, de pildă, după o amplă investigație, „lipsa de conștiință artistică la Tudor Arghezi”, cu toate că în general aprecierile sale sunt în concordanță cu cele „oficializate”. Un interesant studiu, *Poezia ochilor la Eminescu* (1939), încearcă să explicitizeze simbolistica și conotațiile metaforice ale ochiului în diferite contexte eminesciene, precum și modalitățile de creare a imaginilor axate pe ochi/privire. Prima plachetă de versuri a lui **F.-R.**, *Maria Magdalena*, tipărită în 1937, este, în principal, o manifestare de fervoare religioasă, centrată pe ideea jertfei pentru mântuire, dar conceptele și preceptele creștine sunt nebuloase, improprietățile de limbaj și incoerența compromițând mesajul și expresivitatea textelor. În volumul de sonete *Valuri împietrite* (1941) predomină tema identității eului liric, nedumerit de propria existență, dezorientat, aflat pe o traiectorie descendentă, pășind, împovărat de dureri și neîmpliniri, pe „cărări pierdute-n adâncuri afunde”. Suferința, golul interior, sterilitatea poetică, eșecul îl fac pe poet să caute un remediu în „spuma de Cotnar”, pe care o cântă într-un ciclu de

inimă albastră. O călătorie onirică în compania iubitei, spre „lumi cu alte înțelesuri”, „lipsite de durere și de moarte”, este relatată în cele o sută de catrene ale poemului *Rătăcire prin vis* (1941). Alcătuit din elemente livrești și de basm, „visul” e o perindare de imagini și situații neobișnuite, până se ajunge în ținutul „nesfârșitei primăveri”, unde cei doi îndrăgostiți pot pluti „ca-ntr-o poveste albă”, „veșnicii de-a rândul”, cuprinși de o „fericire grea”. Lipsit de inventivitate, poemul rezistă întrucâtva doar printr-o versificație atent echilibrată, textualizare fluentă a unei dorințe confuze de evadare și salvare. *Bobâlna* (1950) și *Doja* (1952) sunt lungi versificări conformiste, în care este prea evidentă teza înfierării celor bogăți și a sanctificării celor săraci, în înșurui de afirmații nefirești și scene convenționale. Multe dintre colaborările lui **F.-R.** la periodice constau în traduceri din Ovidiu, Heine, Hugo, Baudelaire, mai numeroase fiind cele din literatura rusă – Pușkin, Nekrasov, Maiakovski – și din poeți sovietici sau aparținând altor țări socialiste.

SCRIERI: *Maria Magdalena*, Iași, 1937; *Conștiința artistică la Tudor Arghezi*, Iași, 1939; *Din limbajul școlărilor*, Iași, 1939; *Poezia ochilor la Eminescu*, Iași, 1939; *Valuri împietrite*, Iași, 1941; *Rătăcire prin vis*, Iași, 1941; *Bobâlna*, Sibiu, 1950; *Doja*, Cluj, 1952. **Traduceri:** N.A. Nekrasov, *Troica*, Suceava, 1947 (în colaborare).

Repere bibliografice: Aurel Ivănescu, „Conștiința artistică la Tudor Arghezi” „Chemarea” (Iași), 1939, 449; C. Vârtej, „Din limbajul școlărilor”, CGM, 1939, 5–7; Gh. Mărgărit, „Valuri împietrite”, „Prutul”, 1941, 410; S.Varzaru, „Valuri împietrite”, CGM, 1941, 1–3; C. Vârtej, *Popas cu Florea-Rariște*, „Cetatea Moldovei”, 1941, 7; C. Vârtej, „Valuri împietrite”, „Cetatea Moldovei”, 1941, 9; Octavian Nestor, *Dumitru Florea-Rariște*, CL, 1985, 2; Gavril Istrate, *Răsfoind cu grijă comorile de carte*, CRC, 1989, 9; Busuioc, *Scritori ieșeni* (1997), 172–173. C.T.

FLORESCU, Alexandru G. (1867 – 22.IX.1925, București), autor dramatic. Descendent al unei vechi și bogate familii din Muntenia, **F.** era fiul Zoei (n. Brăiloiu) și al generalului George Florescu. Intrat de tânăr în diplomație, în 1890 ajunge atașat la Legația Română din Paris, pentru ca între 1893 și 1895 să fie șef de cabinet în guvernul conservator. Din 1899 până în 1901 activează ca secretar general la Ministerul de Externe. Continuându-și cariera, în 1911 ajunge ministru plenipotențiar la Atena, îndeplinind apoi același mandat la Varșovia. Elegant și distins, cu abilități de sportsman și cu o ținută de aristocrat, **F.** făcea o agreabilă figură în societate, risipind vorbe de duh și etalându-și verva de cozeur. Ochiul lui de fin observator rămânea însă la pândă, surprinzând chipuri și „măști”, întâmplări cu semnificație morală, pe care va căuta să le speculeze în lucrările dramatice. Fără să persevereze, și-a încercat până și în gazetărie, colaborând cu reportaje parlamentare și cu articole politice, incisive și spirituale, la „Constituționalul”, „Epoca”, unde în 1902–1903 figurează ca director, „Liberté roumaine”, „La Roumanie”, „L'Indépendance roumaine”, la care în 1903 a lucrat ca redactor. În 1898, împreună cu frații Alexandru și George Em. Lahovary, întemeiază ziarul „La Roumanie”. A mai semnat cu pseudonimul Fioflo. Intelligent și instruit,

impresia pe care **F.** o lasă și în publicistică, și în literatură, este aceea de diletant.

Ca autor dramatic, s-a bucurat la un moment dat de o mică faimă, aceea de creator al celei dintâi (sau al uneia dintre primele) piese de salon românești. Succesul reprezentațiilor cu *Sanda* (publicată prima dată în „Convorbiri literare”, apărută în volum în 1908, cu premiera la 22 februarie, în același an, la Teatrul Național din București) a înrăurit reacția comentatorilor care, cu rare excepții, au crezut că identifică în această scriere de influență franțuzească elemente de modernitate absente în dramaturgia de până atunci. Bun cunoscător al high-life-ului bucureștean, **F.** privește critic, cu o tentă satirică, un asemenea mediu pervertit, de „vecinică desfătare”, în care inși cu ifose, nepăsători și ușurateci, se țin de intrigi, bârfe și amantlăcuri. Cu sufletul ei curat, tânăra Sanda, crescută într-un institut catolic din Franța, pare aici o rătăcită, mai ales că-i lipsește, ca dintotdeauna, afecțiunea maternă. Elena Rodan, mama austerei și sfioasei făpturi, este o mondenă, frivolitatea-i de femeie dedată plăcerii simțurilor atingând cote de cinism. Îl seduce pe Mihai Lavin, îndrăgît de Sanda încă din copilărie, și nu pare zguduită atunci când nefericitul, răvășit de capriciile și de intenția ei de a-l părăsi, se sinucide. Cu inima pustiită, fata se rupe definitiv de casa care i-a provocat atâtea frustrări, hotărâtă să se statornicească la mănăstirea de maici unde își trăise anii de copilărie și adolescență, nădăjduind că-și va găsi acolo împăcarea, dacă nu și fericirea. Convertirea la catolicism — opțiune a Sandei — se pare că era, pe atunci, o temă care agita întrucâtva spiritele, autorul găsind de cuviință să combată expansiunea credinței papistașe prin tirade artificioase, articulate sonor, în numele legii strămoșești. De altfel, în piesă se vorbește cam mult, ceea ce diluează efectele dramatice, pe care se mizează în exces (lamentări cu turnură livrescă, plâns în hohote ș.a.). Personajele, lipsite de consistență, au oarecare viabilitate și ceea ce înviorează textul este simțul replicii, cu o notă de umor. Chiar cronicarii care i-au negat lui **F.** nervul dramatic și capacitatea de a construi i-au apreciat fluenta și accentul scenic al exprimării. O piesă cu teză, abordând o problemă psihologică, este *Chinul* (1910; publicată în „Convorbiri literare”, a avut premiera la Teatrul Național din București în februarie, același an). Conflictul nu mai e, ca în *Sanda*, între două mentalități și două feluri de a fi, ci se produce în cugetul personajului principal, medicul Dinu Mureș. Specializat în boli nervoase, el se comportă ca un profesionist desăvârșit, refuzând compromisurile și practicând, în relațiile cu pacienții, un stil de rece probitate. Echilibrul lui se năruie pe măsură ce îl acaparează obsesia că ar putea moșteni „stigmatul” nebuniei, de care suferiseră tatăl și bunicul lui. Omul de știință atât de stăpân pe sine se dovedește o ființă vulnerabilă care, pradă frământării ce îl chinuie, e cât pe ce să-și pună capăt zilelor. Surprinzându-l, îngrozită, în pragul gestului fatal, mama lui, ca să-l elibereze de povara gândurilor negre, îi mărturisește că, de fapt, el este fiul medicului ce îi îngrijise soțul suferind. Trecând ușor peste infracțiunea conjugală, Dinu Mureș trăiește o imensă clipă de euforie, care își are câtimea ei de indecentă. Cu toate pretențiile

ei, piesa *Chinul*, în care se percep reminiscențe ibseniene, nu e decât o melodramă, cu întorsături ce se vor de senzație, înduioșări înlăcrimate, câte un tipăt sfâșietor. Acuratețe are dialogul, care prin aplombul panseurilor morale adeverește reputația lui **F.**, aceea de om de spirit.

SCRIERI: *Sanda*, București, 1908; *Chinul*, București, 1910.

Repere bibliografice: Chendi, *Pagini*, 574-575; Rebreanu, *Opere*, XII, 6-9, 104-106, 366, XIV, 109-110, 168; Paul I. Prodan, *Alexandru G. Florescu*, „Viitorul”, 1925, 5270; Paul I. Prodan, *Teatrul românesc contemporan*, București, 1927, 87-88; B. Lăzăreanu, *Al. G. Florescu*, ALA, 1925, 252; Lovinescu, *Scrieri*, VI, 312; Predescu, *Encicl.*, 327; Călinescu, *Ist. lit.* (1982), 722; Corneliu Moldovanu, *Autori și actori*, București, 1944, 190-192; V. Mîndra, *Istoria literaturii române. Evoluția genului dramatic*, București, 1977, 185, 188; Brădățeanu, *Istoria*, II, 64-65; Modola, *Dramaturgia*, 255, 256; Al. G. Florescu, DRI, II, 226-227. **F.F.**

FLORESCU, Bonifaciu (14.V.1848, Budapesta - 18.XII.1899, București), publicist și traducător. Era fiul nelegitim al lui N. Bălcescu și al Alexandrinei (Luxița) Florescu, fiica marelui logofăt Iordache Florescu. Asupra legăturii fiicei lor, pe care o considerau o mezalianță, Floreștii ascund adevărul, în timp ce Bălceștii recunosc paternitatea copilului. Luxița Florescu și-a adoptat în 1858 propriul fiu și s-a îngrijit de educația lui. Elev la Liceul „Louis-Le-Grand” din Paris, urmează Facultatea de Litere la Academia din Rennes, obținând, în 1872, licența. Vine în țară în 1873. Prin concurs, este numit profesor „provizor” la Catedra de istorie universală critică de la Facultatea de Litere din Iași. Titu Maiorescu îl destituie în 1874. Este profesor de istorie și de limba și literatura franceză la Liceul „Sf. Sava” din București. A mai predat franceza la Gimnaziul „Mihai Viteazul”, la Liceul Militar și la Seminarul Nifon din capitală.

Autor de manuale, al unui dicționar (1894) și al unei antologii (*La Poésie lyrique française du X-ème au XX-ème siècle*, 1895), editor și comentator al lui Buffon (*Discours sur le style*, 1884), istoric al literaturii franceze (*Histoire de la littérature française jusqu'à Malherbe*, 1892), **F.** a desfășurat și o insistentă activitate jurnalistică. Membru al Partidului Liberal, prieten cu Pantazi Ghica și colaborator la gazetele acestuia, s-a numărat între cei care au făcut o opoziție categorică Junimii și lui Titu Maiorescu: figurează în aproape toate foile antijunimiste („Românul”, „Tranzacțiuni literare și științifice”, „Revista contemporană”, „Stindardul”) și, împreună cu Al. Macedonski, inițiază editarea „Literaturului”. A fondat „Portofoliul român” și „Duminica” (alături de I.C. Săvescu); a condus „Țara literară”, a întemeiat „Revista albastră” și „Biblioteca omului de gust”. A colaborat la „Revista orientală”, „România literară”, „Nuvelistul”, „Revista literară”, „Vestea”, „Peșul”, „Analele literare” ș.a. În 1894 a scos săptămânalul „Dacia viitoare”. Publicistul se arată preocupat de istoria și literatura popoarelor. Scrie despre Revoluția franceză, îl interesează *Istoria în cântecele poporare*, susține rubrica ca „Revista politică” și „Revista științelor”. Dă un *Curs facultativ de istorie modernă critică* (1875) și un *Memento de istorie universală sau Istoria în tablouri* (1883). În „Literaturul” i-a apărut o suită de *Studii*

literare, reproduse în două volume (1892-1893). Didactice, greoaie, dar dovedind o bună cunoaștere a culturii antice, studiile judecă literatura vremii în raport cu idealul clasic al criticului: naturalismul e acuzat că anulează prin întâmplător caracterul de generalitate al artei (*Frumos, grațios, sublim*), parnasianismul este respins, întrucât excesul formal ar anula mișcarea ideii și „simțământul” (*Despre poezia descriptivă*). **F.** utilizează noțiuni și definiții din Buffon, teoretizează asupra apropierii dintre pictură și poezie, dar și asupra armoniei imitative. Mereu limitat în aprecieri de dogma sa clasicistă (poeziile lui Nerval sunt „bizareriile minții sale bolnave”, Baudelaire nu este niciodată citat), emite uneori și observații interesante, cum ar fi cea despre importanța decorului în romantism, parnasianism, simbolism. Când iese din chingile metodei pentru a analiza o operă (Gr. Alexandrescu, Al. Vlahuță ș.a.), comentatorul nu trece dincolo de examenul versificației. Prețuiește, în literatura română, numai scriitorii pe care cercul „Literaturului” și-i recunoștea ca înaintași: I. Heliade-Rădulescu, Gr. Alexandrescu, D. Bolintineanu, în timp ce M. Eminescu și I. Slavici sunt ironizați, fără inteligență. Eminescu, care a crezut că sub pseudonimul Rienzi se ascundea **F.**, a răspuns atacurilor din „Literaturul” cu o *Epistolă deschisă către homunculus Bonifaciu* (rămasă în manuscris în timpul vieții poetului, ea conține germele *Scrisorii II*). Unui examen negator sunt supuse scrierile lui Maiorescu în două articole, intitulate *Despre stil*; este proclamată tendențios lipsa, la noi, a unei critici literare. **F.** a scris versuri în română (*Ritmuri și rime*, 1892) și în franceză (*Quelques vers. Au profit des blessés*, 1877); căznite jocuri prozodice, ele au contribuit totuși la împământenirea unor forme fixe. Poemul în proză, cultivat la „Literaturul”, este încercat, după model francez, în *Aquarele și poezii în proză* (1894) și în câteva *Sanguine românești*, anexate *Sanguinelor* traduse din Catulle Mendès (1889). **F.** a fost un conștiințios popularizator al literaturii franceze, iar prin intermediul francezei a asigurat rubrica de tâlmăciri din „Portofoliul român”, „Povestitorul”, „Duminică”, „Literaturul”, „Biblioteca familiei” cu texte din Alexander Pope, Ronsard, Voltaire, Molière, Alfred de Musset, H. Murger, W. Scott, J.L. Runeberg, J.-M. de Hérédia, Théodore de Banville, E.A. Poe, Longfellow, Petőfi, din folclorul rus, chinez, albanez, indian, italian. Printre primii la noi, a dat în românește o versiune în proză la *Nevrozele* lui Maurice Rollinat.

SCRIERI: *Etiam contra omnes*, București, 1875; *Curs facultativ de istorie modernă critică*, București, 1875; *O sută de adevăruri*, București, 1875; *Quelques vers. Au profit des blessés*, București, 1877; *Memento de istorie universală sau Istoria în tablouri*, București, 1883; *Ritmuri și rime*, București, 1892; *Studii literare*, I-II, București, 1892-1893; *Aquarele și poezii în proză*, București, 1894. **TRADUCERI:** *Catulle Mendès, Sanguine*, București, 1889.

Repere bibliografice: Augustin Z. N. Pop, *Eminescu și Bonifaciu Florescu*, București, 1938; Călinescu, *Studii*, 184-199; Bucur, *Istoriografia*, 88-89; *Dict. lit.* 1900, 359-361; Piru, *Ist. lit.*, 255-256; Mihai Zamfir, *Poemul românesc în proză*, București, 1981, 236-239, 268-270; Florentin Popescu, *O istorie anecdotică a literaturii române*, București, 1995, 31-33; *Dict. scriit. rom.*, II, 283-284.

S.C.

FLORESCU, Florentina (10.IV.1943, Cernăuți), poetă și prozatoare. Este fiica Olgăi Florescu (n. Meissner), profesoară, și a lui Gheorghe Florescu, avocat; primește la naștere prenumele Florentina Valentina. Face școala elementară la Turnu Severin și Sibiu, unde urmează și liceul, intrând apoi la Facultatea de Istorie-Geografie a Universității din București (1963-1968). În 1972 se specializează în informatică - limbaje de programare. Stabilită la Cluj-Napoca, lucrează la Intreprinderea Cinematografică, la Centrul Teritorial de Calcul și la Oficiul de Calcul al Întreprinderii de Alimentație Publică. Debutează ca reporter în ziarul „Drum nou”.

Elemente autobiografice transpar în romanele *Grădina internatului de fete* (1995) și *Ultimul refugiu* (1996), în general evocând suferințele unor oameni care în regimul totalitar comunist au militat pentru afirmarea unor idei naționale și democratice (tatăl scriitoarei a fost deținut politic, condamnat la moarte; i se preschimbă pedeapsa în douăzeci și cinci de ani de temniță, din care execută doisprezece). Romanele dezvăluie atitudini și destine morale, politice și sunt scrise cu încărcătură emoțională evidentă, poate chiar prea pătimăș. În poezia din volumul de debut, *Colind târziu* (1990), se face simțită o orientare pronunțat religioasă, imagistica fiind încărcată artificial și strident cu simboluri din textele biblice.

SCRIERI: *Colind târziu*, Cluj-Napoca, 1990; *Grădina internatului de fete*, Cluj-Napoca, 1995; *Ultimul refugiu*, Cluj-Napoca, 1996.

Repere bibliografice: Emil Mladin, *Anotimpul Medeei*, RL, 1994, 30; Adrian Țion, *Patima revendicării adevărului*, TR, 1995, 37-38; Poantă, *Dict. poezi*, 87-88. Ct.C.

FLORESCU, Nicolae (12.X.1942, București), critic și istoric literar. Este fiul Virginiei (n. Găvănescu) și al lui Nicolae Florescu, profesor. Absolvent al Facultății de Filologie din cadrul Universității „Al. I. Cuza” din Iași (1966), debutează publicistic încă din vremea studenției, la „Iașul literar” (1962). Funcționează ca redactor la Radiodifuziunea Română (1966-1970), secretar de redacție și redactor-șef adjunct la revista „Manuscriptum” (1971-1980), apoi ca redactor-șef la „Revista de istorie și teorie literară” (1983-1991), iar din 1990 la „Jurnalul literar”. Începând din 1983 este cercetător științific la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”. A colaborat mai intens la „Iașul literar”, „Astra”, „Manuscriptum”, „Revista de istorie și teorie literară”, „Jurnalul literar”.

Prima carte a lui **F.**, *Biografii posibile*, apărută în 1973, a fost realizată în colaborare cu Ileana Corbea, fiind urmată de alte două volume din aceeași serie (1976-1983). Interviuurile adunate aici tind să realizeze o istorie subiectivă a literaturii române contemporane, un tablou critic în devenire al fenomenului literar al momentului, conținând atât perspectiva scriitorilor intervievați, cât și, mijlocit, aprecierea celor care pun întrebările. Următoarele contribuții au întemeieri teoretice mai precise. Eseurile din *Profitabila condiție* (1983) sunt centrate pe relația biografie-operă (subtitlul volumului este *Romanul aventurilor secrete*), autorul degajând elemente de confesiune biografică din reliefulurile operei (Mihail Sadoveanu, Hortensia

Papadat-Bengescu, Anton Holban, Pavel Dan, Mircea Eliade ș.a.). Contrar afirmației lovinesciene potrivit căreia literatura română ar fi lipsită de memorialiști, comentatorul demonstrează convingător că opera literară reflectă, mai mult decât în alte arii culturale, conștiința prezenței în timp. *Itinerarii mirabile* (1992) investighează aspecte ale creației-proiecție imaginară, considerate din unghiul unui parcurs inițiativ. Este confirmată astfel teza călinesciană a dialogului contemplativ, pe verticalitate, în detrimentul amplitudinii spațiale în sensul călătoriei odiseice (V. Voiculescu, Mihail Sadoveanu, Dan Botta). Se conturează ideea că fără a fi înlănțuit de metafizică, dar nici respingând-o, creatorul român își asigură durată în planul valorilor spirituale. Pentru ca, în *Istoriografia literaturii române vechi* (I, 1996), cercetătorul să reia problematica tezei sale de doctorat (*Metode de cercetare a literaturii române vechi*), ilustrând, de asemenea, un concept călinescian: opoziția dintre istoria literaturii de tip cultural (N. Iorga, Sextil Pușcariu, Ștefan Ciobanu) și cea cu finalități comparativ-estetice (N. Cartoian, G. Călinescu). Unele idei vor spori în consistență în monografia *Nicolae Cartoian regăsind calea spre Padova* (2001). Întemeiată, în buna tradiție universitar-pozitivistă, pe ample investigații documentare, cercetarea punctează contribuțiile profesorului, editorului și ale istoricului literar în studierea literaturii române vechi și a deschiderilor ei spre orizonturile occidentale. Se argumentează că, ținând cumpăna dreaptă între cultural și lingvistic, literar și istoric, alături de dimensiunea folclorică, „eminentul savant”, un adevărat „spirit enciclopedic”, constituie un model în mediavistica românească. În alte cărți, *Întoarcerea proscrisilor* (1998) și *Noi, cei din pădure* (2000), considerând că nu se poate vorbi de o imagine globală a literaturii române din ultima jumătate a secolului al XX-lea fără a avea în vedere scriitorii din exil, **F.** întreprinde un demers recuperator. În acest sens, o panoramă a fenomenului literar contemporan din România, elaborată din perspectiva „conștiinței estetice”, impune o situație a valorii în relație cu etica receptării ei. Cele două cărți propun atitudini față de o realitate politică trăită înăuntrul sau în afara țării de „răzvrățiți, emigranți sau de simpli exilați”. Criteriul receptivității estetice se interferează esențial cu cel moral, oferind cheia pentru înțelegerea și structurarea operelor. În *Întoarcerea proscrisilor* sunt înfățișate, din aceste perspective convergente, scrierile și personalitatea lui Lucian Blaga, Eugen Ionescu, Pamfil Șeicaru, Mircea Eliade, Emil Cioran, Vintilă Horia, Paul Costin Deleanu și se face analiza unor confesiuni cu valoare de document istoric și moral (Monica Lovinescu, Theodor Cazaban, Constantin Amărieuței, Adrian Marino ș.a.). În *Noi, cei din pădure*, sumarul se constituie pe aceleași fundamente, îndeosebi prin comentarea unor contribuții publicistice, legate de evenimente de răsunet, ale unor prozatori și dramaturgi (Tudor Arghezi, G. M. Cantacuzino, Vintilă Horia) și poeți (C. Tonegaru, Al. Ciorănescu, Nicu Caranica ș.a.), asupra unora insistându-se cu predilecție (Mircea Eliade). Nu puține din aceste recuperări îmbogățesc semnificativ relieful literaturii scrise mai întâi în țară, instituindu-se și ca un act de restituție morală. Cărțile lui **F.** se sprijină documentar pe informații

adunate cu multă stăruință în biblioteci și în întâlniri cu scriitorii din emigrație. Acest tip de cercetare este promovat și în *Resemnarea Cavalerilor* (2002), realizată în colaborare cu Ileana Corbea. Cele zece interviuri, cu Constantin Amărieuței, Theodor Cazaban, Adriana Georgescu, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, L. M. Arcade, Nicu Caranica, Al. Ciorănescu, Dan Petrașincu și Emil Turdeanu, toate reevaluări critice și memorialistice ale literaturii exilului, tind să configureze o umanitate aparte, care în opinia autorului „ne-a salvat spiritual și moral de comunism”. De profil și cu finalitate similare, *Convorbiri prin timp* (2003, în colaborare cu Ileana Corbea) întregeste seria „biografiilor posibile”. Structurat pe tiparul interviului, privind opinii, atitudini, opere și scriitori din țară sau din emigrație, în viață (Pavel Chihaia, Barbu Brezianu, Adrian Marino, Paul Goma, Gheorghe Grigurcu, Al. Paleologu, Octavian Paler, N. Stroescu-Stănișoară ș.a.) ori dispăruți (Adolf Armbruster, Vasile Băncilă, Ion Caraion, Ștefan Aug. Doinaș, Anton Dumitriu, Radu Tudoran, Mircea Zăciu, I. Negoitescu ș.a.), volumul reface indirect un portret al fiecăruia. În preocupările istorico-literare ale lui **F.**, un teritoriu frecventat preferențial l-au oferit viața și opera lui Anton Holban. Minimalizând întrucâtva în titlul *Divagațiuni cu Anton Holban* (2001) rosturile și caracterul demersului, exegetul realizează în fond un studiu de cuprindere monografică, unde criteriile clasice se întretes în comentarii nu lipsite de originalitate. Pornind de la evenimentele biografice și contextul epocii, expunerea zăbovește mai îndelung, într-un capitol esențial, *Recitind o operă*, la ceea ce ar fi depistarea și interpretarea înțelesurilor operei. Selectând argumente ilustrative din mai multe registre, analizând obsesiile autorului (boala, chinul neliniștii, gelozia și moartea), este definit modul răsfrângerii lor în prozele care l-au impus pe Holban. Activitatea istoricului literar **F.** este întregită de ediții de scrieri, de multe ori inedite (Anton Holban, Pavel Dan, N. D. Cocea, Octav Șuluțiu, Eugen Ionescu, Emil Cioran, Mircea Eliade, V. Voiculescu ș.a.) și de intervențiile publicistice, nu o dată acide, polemice.

SCRIERI: *Biografii posibile*, I-III (în colaborare cu Ileana Corbea), București, 1973-1983; *Profitabila condiție. Romanul aventurilor secrete*, București, 1983; *Itinerarii mirabile*, București, 1992; *Istoriografia literaturii române vechi*, I, București, 1996; *Întoarcerea proscrisilor*, București, 1998; *Noi, cei din pădure*, București, 2000; *Divagațiuni cu Anton Holban*, București, 2001; *Nicolae Cartoian regăsind calea spre Padova*, București, 2001; *Resemnarea Cavalerilor* (în colaborare cu Ileana Corbea), București, 2002; *Convorbiri prin timp* (în colaborare cu Ileana Corbea), București, 2003. **Ediții:** Octav Șuluțiu, *Scriitori și cărți*, pref. edit., București, 1974, *Jurnal*, pref. edit., București, 1975; Anton Holban, *Jocurile Danieli*, București, 1971, *Pseudo-jurnal*, pref. edit., București, 1978 (în colaborare cu Ileana Corbea), *Romane*, I-II, București, 1982 (în colaborare cu Elena Beram și Mihai Dascal); Octavian Vuia, *Întâlnire cu oameni și idei*, București, 1995, *Regăsirea în Pascal și alte „analize” heideggeriene*, București, 1997, *Aducerea aminte*, București, 2002; Mircea Eliade, *Maddalena*, București, 1996 (în colaborare cu Mircea Handoca); Pamfil Șeicaru, *Rechizitorii*, București, 1996; Vintilă Horia, *Introducere în istoria filosofiei românești moderne*, București, 1997, *A murit un sfânt*,

București, 2000; Mircea Popescu, *Istoria literaturii române. Compendiu*, București, 2001.

Repere bibliografice: Șerban Cioculescu, *Anton Holban*, „Pseudo-jurnal”, RL, 1978, 17; Șerban, *Ispita*, 268; Mircea Iorgulescu, *Biografie și operă*, RMB, 1983, 12 029; Dan C. Mihăilescu, „Profitabila condiție”, T, 1983, 8; Mircea Muthu, *Literatură și viziune memorială*, ST, 1983, 12; Nicolae Manolescu, *Anii de ucenicie*, RL, 1985, 18; Ion Vlad, *Interviul, dialogul, confesiunea*, TR, 1985, 19, 20; Dan Stanca, *Supralicitarea fanteziei*, RL, 1991, 38; Gheorghe Grigurcu, *Idealismul istoriei literare*, F, 1992, 2; Dan Petrașincu, *În preajma unor „itinerarii mirabile”*, RL, 1993, 3; Pavel Chihaia, *Receptarea textelor medievale*, RL, 1996, 26; Gheorghe Grigurcu, *Despre literatura veche*, RL, 1998, 21; *Dicț. scriit. rom.*, II, 284–285; Titu Popescu, *Două interpretări ale literaturii exilului*, „Curierul românesc”, 1999, 6; Dan C. Mihăilescu, *Despre exil, cu furie și acribie*, „22”, 1999, 12; Al. Săndulescu, *O carte recuperatoare*, ALA, 2001, 568, 569; Alexandru Niculescu, *Un savant, o epocă*, RL, 2002, 5; Barbu Cioculescu, *Anton Holban retrăit*, RL, 2002, 34; Al. Săndulescu, „Resemnarea Cavalerilor”, RL, 2003, 7.

St.V.

FLORESCU, Vasile (4.IV.1915, Manga, j. Dâmbovița – 14.I.1982, București), teoretician literar. Este fiul Irinei și al lui Ion Florescu, țărani. După studiile secundare făcute la Liceul „Ienăchiță Văcărescu” din Târgoviște, urmează Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București (1936–1940), consacrand încă doi ani Școlii Normale Superioare. A absolvit și Institutul Francez de Înalte Studii. Și-a început cariera de profesor de limba franceză în 1943. A predat întâi la Târgoviște, apoi la București, la Ploiești și din nou, din 1964, la București (între timp – din 1948 – predase limba franceză în diverse școli mărginașe din București). A scris în „Amicul tinerimii” (1933), în revista „Comentar” și în „Cadran”. Semnătura sa a mai apărut în „Universul literar”, „Gazeta literară”, „Viața românească”, „Luceafărul”, „România literară”, „Revista de filosofie”, „Vatra”, „Tribuna”. Membru al Academiei de Științe Sociale din Bologna, al Societății Internaționale de Istoria Retoricii, corespondent al Societății Americane de Retorică, F. a fost invitat să colaboreze la lucrări apărute în străinătate (a redactat capitolul *Ascension et décadence* într-o monografie inițiată de Grupul din Liège), să țină conferințe (Universitatea din Bruxelles ș.a.) și lecții în instituții academice (la Catedra Rhetoric and Speech a Universității din Pennsylvania) și să publice în reviste prestigioase. Prima carte, *Conceptul de literatură veche*, i-a apărut în 1968. Au urmat *Retorica și reabilitarea ei în filosofia contemporană* (1969), *La Retorica nel suo sviluppo storico* (1971), *Retorica și neoretica. Geneză. Evoluție. Perspective* (1973). Cartea despre reabilitarea retoricii fusese tradusă, în 1970, în limbile italiană și engleză. Tălmăciri în limbi străine a cunoscut și volumul *Retorica și neoretica* – în franceză (1982) și în japoneză (1979).

Un susținător al retoricii a fost F. chiar de la început, în *Conceptul de literatură veche* întreaga demonstrație, plină de știință, a autorului având în vedere prezența, în cărțile vechi, a acelei *ars bene et pulchre dicendi*. Conceptul de literatură, pe care F. îl urmărește în Antichitatea greacă și latină, în Evul Mediu și în epoca modernă, nu oferea, în vechime, spațiu

pentru distincții obișnuite astăzi. Literatura nu era limpede despărțită de alte întreprinderi culturale, iar „scrișul frumos”, „literatura artistică” stăteau alături de alte tipuri de discurs (filosofic, juridic, teologic, istoriografic, „științific” chiar), cu condiția ca acelea să fie marcate de *eloquentia*, să fie scrise „frumos”. Prin urmare, conceptul de „literatură veche” trebuie circumscris prin raportare la ideea de literatură, așa cum a fost ea înțeleasă din Antichitate până în Renaștere. Retorica – în această „literatură” – își arată drepturile (și ele erau întinse, căci orice fel de texte se compuneau în funcție de dispozițiile ei), iar efortul retoric, pus în acord cu mentalitatea și cu sensibilitatea literară a unei anumite epoci, cu principiile codului cultural al aceluși timp, era cel ce depunea o mărturie credibilă despre intenționalitatea (sau nonintenționalitatea) izbânzii artistice. F. – pentru care definițiile (și finalitățile) retoricii trebuie neapărat să-și culeagă elementele din spații supravegheate mai ales de filosofie (în cartea *Retorica și neoretica* și în altele) – propune nu doar reabilitarea acestei „științe a discursului”, ci și cercetarea textului, identificarea structurilor, a valorilor și funcțiilor acestora, adică degajarea unor modele retorice în permanentă corelare cu datele fundamentale ale climatului cultural și „ideologic” dintr-o epocă dată.

SCRIERI: *Conceptul de literatură veche*, București, 1968; *Retorica și reabilitarea ei în filosofia contemporană*, București, 1969; *La Retorica nel suo sviluppo storico*, pref. Renato Barilli, Bologna, 1971; *Retorica și neoretica. Geneză. Evoluție. Perspective*, București, 1973; ed. (*La Rhétorique et la néorhétorique. Genèse. Évolution. Perspectives*), tr. Melania Munteanu, București–Paris, 1982.

Repere bibliografice: Silvian Iosifescu, „Conceptul de literatură veche”, „Scânteia”, 1969, 7978; L. Volovici, „Conceptul de literatură veche”, ALIL, t. XX, 1969; Partenie Murariu, „Conceptul de literatură veche”, O, 1970, 6; Aurel Sasu, „Retorica și neoretica. Geneză. Evoluție. Perspective”, CREL, 1974, 3; Henri Wald, „La Rhétorique et la néorhétorique”, CREL, 1987, 1; *Dicț. esențial*, 315–316; Popa, *Ist. lit.*, II, 1166.

D.H.M.

FLORI DE CRÂNG, publicație apărută la Oradea, bilunar, din martie până în octombrie 1933. Redactori sunt Eugen Ceantea și Șt. Stănescu-Buzău. Articolul-program, *Drept început*, afirmă că revista dorește „sădirea în masa poporului a culturii și a vorbirei românești care au fost stingherite de subjugări”. Câțiva dintre colaboratori vor ajunge nume cunoscute în plan literar și cultural – Ion Șugariu, Vasile Bucur în poezie, Vasile Netea în istorie, Ion Frunzetti (prezent aici ca debutant în literatură) în critica de artă, iar Lascăr Tuduciuc, în calitate de redactor al revistei „Piatra de hotar”. Interesante eseuuri pot fi citite sub semnătura lui Coriolan Cheșie și Valeriu Butură, ultimul afirmat ulterior ca etnograf. Printre colaboratori pot fi întâlnite numele lui Nikita Macedonski și al lui Neagu Rădulescu. În paginile revistei se mai pot citi articole despre Eminescu sau despre sărbătorirea lui Nichifor Crainic la Oradea. Nu lipsesc nici referirile la proza sadoveniană (cronică la *Locul unde nu s-a întâmplat nimic*). M.Pp.

FLORILE DALBE, publicație apărută la Bârlad, bilunar, de la 1 ianuarie la 15 decembrie 1919. Comitetul de redacție este alcătuit din G. Tutoveanu, V. Voiculescu, Tudor Pamfile și M. Lungianu. Proaspăt înființată după război, **F.d.** continuă oarecum tradiția sămănătoristă a revistei „Făt-Frumos”, din al cărei comitet de redacție făcuse parte G. Tutoveanu. Puternic marcată de experiența războiului, literatura prezentă aici tematizează traumele necicatrizate încă ale acestuia. Publică poezie V. Voiculescu (*Îngerul nădejzii*), G. Tutoveanu, V.I. Popa, I.U. Soricu, I. Ojog, Zoe G. Frasin (Zoe G. Tutoveanu). Războiul este subiectul predilect și în proză, ilustrat prin schițele lui Tudor Pamfile (*Căprarul Grigoruț, Zădarnica teamă, Vinovatul*). Alți prozatori sunt G.M. Vlădescu, M. Lungianu, D. Iov. Printre textele inedite din paginile revistei se numără o scrisoare a lui I.L. Caragiale către Lupu Kostache, privind punerea în scenă, în 1912, a *Scrisorii pierdute*, o alta, a lui Anton Naum, precum și *Poeme în proză* de Șt. Petică. Alți colaboratori: I. Valerian, Șt. Bălcești, G. Voevidca, Nadejda Știrbei, I. Vicol, Liviu Marian, Gr. Tăbăcaru.

N.S.

FLORU, Igena (3.VI.1892, București - 23.V.1926, București), autoare dramatică, prozatoare și traducătoare. Dintr-o familie ce se înrudea cu Densușenii, este fiica profesorului de istorie Ion S. Floru, din cercul „Convorbirilor literare”, și a Alexandrinei Floru, care își susținuse licența cu A. I. Odobescu. Viitorul filosof Constantin Floru este fratele său. A crescut într-o atmosferă de emulație culturală. Scria încă din cursul secundar. Studentă a Facultății de Litere și Filosofie din București (a absolvit în 1915 secția de limbi moderne), va frecventa Institutul de Literatură al lui Mihail Dragomirescu, debutând în volumul omagial dedicat acestuia, în 1919, cu nuvela *Pe linie*. Publică rar — proză în „Viața românească”, „Sburătorul”, „Revista română”, note de călătorie, cronică artistică, traduceri, schița dramatică *Sub lespezi* în „Adevărul literar și artistic” (1925-1926), povestiri pentru copii în „Dimineața copiilor” —, dar obține un succes de scenă în 1920, când Teatrul Național din București îi joacă o piesă în trei acte, *Fără reazem*, imprimată în 1922. În colecția de literatură universală de la Editura Cultura Națională, îngrijită de V. Pârvan (de a cărui prețuire se bucură), i se publică în 1923 traducerea la *Prințul fericit* de Oscar Wilde, în același an **F.** încredințând tiparului și culegerea *Basme englezești*. La una dintre ședințele cenaclului Sburătorul din 1926, citise primul act al tragediei *La o curte domnească*, inclus postum în „Revista scriitoarelor și scriitorilor români” (1932). **F.** moare fulgerător, din cauza unei peritonite. După câteva luni i se tipărește volumul *Nuvela* (1926). „Convorbiri literare” face cunoscute fragmente din jurnalul său (1934), iar revista „Catedra” din Galați reproduce basmul dramatic *În Țara Piticilor* (1936).

Drama *Fără reazem* și nuvelele scrise de **F.** au în centru iubirea ca forță oarbă și fatalitate. Piesa pune în discuție, foarte interiorizat, dar în acord cu ideile vehiculate de „secolul feminismului”, destinul femeii moderne, prin dezastrul unei eroine care, datorită educației, mediului și idealismului

structural, nu imaginează alte moduri ale împlinirii de sine în afara dragostei. Înselat de bărbat, rob al plăcerii imediate, înțelege că nu-i rămâne decât să se sinucidă. Între personajele nuvelor, sufletelor „însetate” și „arse” de iubire li se alătură cei ce se retrag din fața ei — pustnici, bătrâni închiși într-o tihnă prevestitoare a sfârșitului (*La schitul din munte, Conu Costică*). Remarcabile sunt, în *Fără reazem*, linia ferm trasată a caracterelor, justetea analizei psihologice, înțelegerea potențialului dramatic conținut de banal (mijloacele rămân însă inadecvate: clasicismul rostirii distruge emoția, replica e fără forță), iar în nuvele tulburător este acordul dintre patimă și misterul nepătruns al naturii. Poezia lucrurilor vechi, a vieților umile îi așază nuvelele în descendență tematică a sămănătorismului, pe care autoarea îl depășește prin rafinamentul percepției și grația pură a scriiturii.

SCRIERI: *Fără reazem*, București, 1922; *Nuvela*, București, 1926.

Traduceri: Oscar Wilde, *Prințul fericit*, București, 1923; *Basme englezești*, București, 1923.

Repere bibliografice: Pompiliu Constantinescu, „Nuvele”, VL, 1927, 34; G. Bogdan-Duică, *Scrisul femeilor*, „Națiunea”, 1927, 47; Perpessicius, *Opere*, II, 335-339; Izabela Sadoveanu, *Igena Floru*, ADV, 1937, 16 353; Lovinescu, *Scrieri*, VI, 342-343; Mihail Iorgulescu, *Marginalia*, București, 1943, 37-39; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 848, 925-926, *Ist. lit.* (1982), 933-934; Massoff, *Teatr. rom.*, V, 215-216; Leon Baconsky, *Igena Floru*, ST, 1971, 15; *Dicț. scriit. rom.*, II, 286-287.

S.C.

FLUX, revistă apărută la Covasna, în septembrie 1934 (număr unic, în formatul „Biletelor de papagal”). Este o publicație de orientare avangardistă, îngrijită de Ioan Ștefan. Locul programului îl ține poezia lui Mircea Streinul *Comă sau Elogiu pentru oamenei aproximativi*. Colaborează cu versuri Mircea Streinul, Teofil Lianu, Maria Oprea, Ghedeon Coca, Ioan Ștefan, Mia Moga. Restul paginilor este destinat unui fragment din cartea *Mozaic* a lui Ioan Ștefan, caracterizată ca „o carte a sincerității absurde”. Într-un text intitulat *Gânduri*, Dragoș Sihastru (desigur, e vorba de un pseudonim) deschide, în numele noilor idealuri, lupta împotriva generației consacrate: „Gândiți-vă numai la descrierile picturale din romanele moarte ale fecundului d. Sadoveanu, la comerțul practicat în stil broșural de d. Petrescu, la cenușa ce-a rămas din *Jar-ul d. Rebreanu* și veți accepta din tot cugetul avalanșa cărților expuse în vitrini de tineri dezinteresați; veți surâde cu îngăduință eforturilor depuse de tânăra generație, care luptă [...] să distrugă rigidele reguli ale tradiției și să fondeze alta, de factură modernistă.”

M.Pp.

FOAIA DE DUMINECĂ, supliment social și literar al ziarului „Dreptatea” din Timișoara, apărut săptămânal între 25 decembrie 1893 și 29 decembrie 1896. De redactarea acestui supliment literar, de fapt o publicație periodică aproape autonomă, s-au îngrijit, pe rând, Valeriu Braniște, George Candrea, Adrian P. Deseanu, Aureliu Trif și D. Voniga. Schimbările relativ numeroase ale redactorilor trebuie puse pe seama împrejurărilor politice, **F.de d.** având, împreună cu

„Dreptatea”, șaisprezece procese de presă numai în cursul anului 1894. Săptămânalul se adresa locuitorilor din mediul sătesc, cu intenția de a contribui la educația lor politică, culturală și economică. Organizat pentru a răspunde acestui scop, periodicul are rubrici variate, scrise adecvat țelurilor, cu un conținut atractiv, ca și forma în care era prezentat. Cele mai interesante rubrici sunt „Întâmplări de peste săptămână”, o trecere succintă în revistă, uneori chiar o analiză a evenimentelor politice interne, „Cronica”, un panoramic al știrilor din întreaga lume, „Despre sănătate și boale”, „Economia” și „Din societăți”, unde se discută activitatea diverselor societăți culturale românești din Banat. O caracteristică a articolelor, notelor și comentariilor este prezența discretă, din cauza rigorosilor cenzurii, a elementului național. În **F.de d.** o atenție deosebită e acordată folclorului. Articolul *Literatura populară* (1894) poate fi considerat semnificativ pentru poziția redacției. Cunoșcându-și folclorul, românii își pot cunoaște mai bine limba, datinile, obiceiurile, întreaga fizionomie spirituală. Acesta poate deveni astfel un instrument de acțiune politică, slujind la realizarea unității naționale. Literatura populară trebuie culeasă așa cum circulă în popor, pentru a i se conserva originalitatea. Sub titlul general *Poezii populare din Ardeal* se tipăresc cântece de cătănie, balade, doine, colinde, ghicitori, anecdote versificate, basme și povești culese de I. Pop-Reteganul, George Catană, Laurențiu Ciorbea, C. Giurgescu, Iulian Puteciu, Iuliu Tuducescu, I. Roșu al lui Marcu, N. Demenescu, Elena Georgescu. Cei mai mulți dintre acești culegători erau învățători în satele din Banat și din sudul Ardealului. Beletristica publicată reflectă ideea potrivit căreia era necesară o literatură accesibilă, cu un caracter moralizator. Ca urmare, versurile și proza sunt, de cele mai multe ori, de un nivel artistic modest: anecdotele lui Petre Dulfu și I. Pop-Reteganul, versuri ale poezilor locali Al. Muntean al lui Vasile, Petru Baba, N. Țanțaru, Viora Magdu. Pe gustul redacției erau poeziile patriotice ale lui I. S. Nenișescu, dar se inserează și versuri de D. Bolintineanu și G. Coșbuc. Prozatorii care colaborează sau cărora li se republică diverse scrieri sunt Coriolan Brediceanu și Emilia Lungu, V. A. Urechia, I. Popovici-Bănățeanul, V. Crăsescu. Foiletonul cuprinde un număr de tălmăciri din literaturile engleză, franceză, germană și rusă. Se traduce din proza istorică a lui Lewis Wallace, sunt transpuse foarte multe nuvele de L.N. Tolstoi, de asemenea din D. N. Mamin-Sibireak, V. G. Korolenko, din C. Flammariion, Fr. Coppée, É. Zola, dar și din scriitorii francezi de mai mică însemnătate, din sârbul K. Popovici, precum și folclor.sârbesc.

R.Z.

FOAIA DIECESANĂ, revistă apărută la Caransebeș, săptămânal, între 1886 și 1939, ca organ al Eparhiei Greco-Ortodoxe Române a Caransebeșului; s-a aflat sub tutela episcopului Ioan Popasu până la moartea acestuia, în 1889. Publicația, de format carte, se adresează preoților, învățătorilor, studenților și altor intelectuali, militând pentru propășirea culturii naționale sub semnul Bisericii. Articolele de fond dezbate probleme ale istoriei românilor și ale istoriei Bisericii Ortodoxe, precum și

situația învățământului românesc și a culturii naționale, mai ales în Transilvania și în Banat. Adresându-se preoților și studenților teologi, **F.d.** publică numeroase studii de dogmatică, escatologie, morală, filosofie, psihologie. Ciclul *Predici alese*, asigurat de profesori ai Seminarului Ortodox din Caransebeș, vrea să ofere modele de retorică omiletică și de cultivare a stilului înalt. Tot în scopul cultivării cititorilor, se publică sau se reproduc texte de larg interes, remarcabile prin ținuta lor, semnate de George Coșbuc (*Puterea limbei române*, 1902), Carmen Sylva (*Înalta noblete a femeii*, 1902), Simeon Manguia (*Colinda. Originea și însemnătatea ei*, 1902), Elena Voronca (*Să nu stricăm datinile și obiceiurile poporului nostru*, 1892), Enea Hodoș (*Cântece populare din Banat*, 1892). Revista acordă spații mari literaturii populare, însoțind-o de comentarii și analize, precum și descrierii de datini și de obiceiuri. Lui Ion Pop-Reteganul i se publică un ciclu de povestiri din viața țăranilor, în timp ce lui T. T. Burada îi apare, în serial, *O călătorie în satele românești din Istria* (1891). Tot în serial sunt incluse pagini din A. I. Odobescu (1888), B. P. Hasdeu (*Bănat, din Etymologicum Magnum Romaniae*, 1896), Enea Hodoș (*Schițe de istoria literaturii române*, 1893). Literatura originală este mai puțin reprezentată, cu versuri imnice sau religioase (semnate de Iosif I. Ardeleanu, Sava Șoimescu ș.a.). Lui Al. Vlahuță îi aparține poezia *Cristos a înviat* (1897). Versuri de factură folclorică semnează G. Cătană, Maria Ciobanu, Ion Drincescu, iar proza este ilustrată de Carmen Sylva și Ion Pop-Reteganul. Sunt preluate, din presa de dincolo de Carpați, cuvântările funebre și necrologurile la moartea lui V. Alecsandri, I. Creangă, M. Kogălniceanu, G. Sion. Rubrica „Bibliografie” recenzează scrieri românești recente apărute, culegeri de folclor, toate cărțile din „Biblioteca copiilor”, cât și principalele reviste literare și de cultură din întreaga arie românească. Rubrica „Varietăți” dă știrile cele mai de seamă din Banat și din Transilvania, precum și o sumă de sfaturi practice, medicale, economice sau juridice.

M.F.

FOAIA DUMINECII, revistă culturală apărută săptămânal la Brașov, între 2 ianuarie și 25 decembrie 1837. *Arătarea de subscriere...*, difuzată de I. Barac la 1 decembrie 1836, anunța apariția unui periodic destinat „spre înmulțirea cei de obște folositoare cunoștințe” și în care urmau să se publice nuvele, romane, istorii și „scurte conțepături” traduse din principalele limbi europene. **F.d.**, editată de J. Gött, a fost susținută material de Rudolf Orghidan, negustor din Brașov, care va participa financiar și la editarea altor periodice brașovene. Revista are caracter de magazin duminical, după modelul unor periodice germane din Transilvania, și cuprinde articole și informații de istorie, geografie, tehnică, botanică, precum și numeroase articole de cultură generală. Aici s-a publicat literatură puțină și neinteresantă, mai ales nuvele traduse din limba germană și versuri greoaie, compuse de I. Barac. Un articol se ocupă de idilă, făcând istoricul speciei și încercând o definiție. La sfârșitul anului, Rudolf Orghidan își retrage subvenția (prin care va susține în 1838 „Foaie literară” a lui G. Barițiu), iar foaia

lui I. Barac e nevoită să-și întrerupă apariția. **F.d.** a constituit o experiență care a permis să se pregătească editarea, în Transilvania, a altor reviste corespunzătoare necesităților epocii. Periodicul a contribuit, în același timp, la cultivarea cititorilor și la trezirea interesului pentru lectură. **R.Z.**

FOAIA FAMILIEI, revistă literară apărută la Iași, bilunar, în 1875 (nouă numere), și la București, seria a doua, trimestrial, de la 1 iulie 1905 până în martie 1906. Din lista abonaților, inserată în paginile periodicului, reiese că **F.f.** avea o răspândire apreciabilă în Bucovina și Transilvania. Cu toate acestea, revista, pe care o redacta ciudatul scriitor, publicist și profesor I. Pop-Florantin, promovează un material literar precar, difuzarea bazându-se, poate, pe renumele redactorului, care la seria nouă devine și director-proprietar. Sunt incluse nuvele de I. Pop-Florantin, o prelucrare după Shakespeare (*Lady Macbeth*, „scenă dramatică”), poezie populară, curiozități științifice (I. Pop-Florantin era inventator), precum și articole despre muzică. În anii 1905 și 1906 mai multe articole conțin violente atacuri îndreptate de I. Pop-Florantin contra lui Titu Maiorescu și a junimistilor. **R.Z.**

FOAIA ILUSTRATĂ, revistă literară care a apărut, săptămânal, la Sibiu între 6 ianuarie și 15 decembrie 1891. **F.i.** este una dintre publicațiile (calendare, periodice, cărți) editate la Sibiu în urma inițiativelor și strădaniilor materiale depuse de cercul din jurul ziarului „Tribuna”, în al cărui Institut Tipografic se și imprimau. Redactor responsabil a fost D. Popovici-Barcianu. Bună parte din articolele politice sau culturale, precum și din scrierile literare se retipăreau și în „Tribuna”. Conținutul este mult mai divers decât cel al unei foi literare obișnuite, **F.i.** urmărind, la fel ca atâtea alte periodice transilvănene, realizarea unei eficiente propagande politice și culturale și, totodată, îmbinarea acestei acțiuni cu aceea de educare și de îndrumare în chestiuni de gospodărie sau de agricultură. Rubricile principale sunt intitulate „Literatură și știință”, „Teatru, muzică și arte peste tot”, „De toate și de pretutindeni”, „Călătorii, descoperiri, invenții”, „Economie”, „Igienă” ș.a. Prima dintre aceste rubrici, cea mai importantă, insera, în afară de literatură propriu-zisă, știri literare, notițe bibliografice, comentarii dedicate vieții intelectuale din România. O atenție deosebită se acordă revistelor și gazetelor din Iași și București, cărora li se consacră un spațiu întins. În **F.i.** a apărut, pentru prima dată, poezia *Plugul blăstemat* a lui V. Alecsandri. Cu versuri colaborează Lucreția Suci-Rudow, I. Popovici-Bănățeanul (care semna și Ioan Popovici), I. T. Mera, T. Daul, George Murnu. Nuvele publică Virgil Onițiu, I. Pop-Reteganul și I. T. Mera, subiectele fiind alese din realitatea satului ardelean, iar poeta Maria Cunțan amintiri din viața de elevă. Se colectează, de asemenea, literatură populară de pe întregul teritoriu al Transilvaniei (doine, povești, anecdote ș.a.), trimisă de N. Sinulescu, Antoniu Papp, F. Roșca, D. Micu, T. Daul și R. Vraciu. Revista are o bună orientare și în materie de traduceri. Din primul număr chiar se

subliniașe preocuparea pentru dezvoltarea armonioasă a culturii naționale, prin îmbinarea dintre elementele autohtone tradiționale și cele ale altor culturi. În concordanță cu aceste idei se traduce literatură de bună calitate, transpunerile în limba română aparținând unor tâlmăcitori cu experiență. Silvia P. Barcianu transpune din Washington Irving (fragmente din *Rip van Winkle*) și Catulle Mendès, Enea Hodoș din Turgheniev (nuvela *Bătăușul*), folosind o versiune germană, și din Jean Richepin, iar I. Pop-Reteganul tâlmăcește povestiri populare germane. **R.Z.**

FOAIA INTERESANTĂ, revistă literară săptămânală apărută la București de la 12 ianuarie până la 2 noiembrie 1897. Din **F.i.** au ieșit 43 de numere, la 23 dintre ele fiind redactor G. Coșbuc (de la 1 iunie 1897, odată cu numărul 21, când se produce și fuziunea cu „Povestea vorbeii”). Programul nu este spectaculos: se subliniază necesitatea de a se oferi poporului o literatură adecvată, precum și o informație culturală potrivită cu puterea lui de înțelegere. Totodată, revista își propune să adune cât mai multă literatură populară. Există o legătură între **F.i.** și „Vatra”, care apăruse din ianuarie 1894 până în august 1896, sub redacția lui I. L. Caragiale, I. Slavici și G. Coșbuc. Modestul program al noii reviste reia, nu cu aceleași ambiții, desigur, ceea ce își propuseseră și redactorii de la „Vatra”, iar cei mai mulți colaboratori de la „Vatra”, inclusiv I. L. Caragiale și G. Coșbuc, continuă să fie prezenți și în **F.i.** Caragiale și-a tipărit aici o bună parte din producția literară a anilor 1896-1897 și a republicat unele dintre versurile apărute mai întâi în „Moftul român” din 1893. Chiar în primul număr, la rubrica „Idile bucureștene”, apare *Gazometru* (reprodusă apoi în „Moftul român” din aprilie 1901, cu semnătura Iodoforn), iar în numărul următor, la aceeași rubrică, anecdota *Planeta* care, dezvoltată, a intrat, cu titlul *La Moși*, în „Universul” din anul 1900. Șirul colaborărilor lui Caragiale continuă și a noava populară *Fără noroc*, cu *Articol de reportaj*, *Amiază maură*, *Ion prostul*, *Eros*, *Bonbon*. G. Coșbuc își începe colaborarea cu *Lordul John* și continuă, între altele, cu parodia *Sonet (cu contraziceri și cu tendințe)*, cu un articol despre *Tradiții și legende din popor*. *Murășul și Oltul* și cu o notă intitulată *Streășina casei*. Dintre autorii de versuri trebuie amintiți D. Teleor, Gheorghe din Moldova, A. Toma, Cincinat Pavelescu, Florian I. Becescu, Sofronie Ivanovici, P. Vulcan, V. Cozmin, D. Naum, D. Karnabatt, I. Minulescu (semna cu pseudonimul I. Minu) și N. D. Cocea

(semna cu pseudonimul Nelly). Acestuia din urmă i se dădea, de altfel, la „Poșta redacției”, indemnul de a mai trimite literatură, fiindu-i tipărite în continuare versuri și proză. Tot proză (schite, nuvele) dau Gh. Becescu-Silvan și Ioan Adam. Câteva cronici de artă plastică, aparținând lui Iuliu Pop, semnaleză, între altele, condițiile precare de lucru ale artistului român. O rubrică deosebit de dinamică, „Săptămâna”, urmărea principalele evenimente artistice și literare. Se consemnează astfel valoarea scăzută a repertoriului teatral, mai ales a celui original, se critică moravurile mediului intelectual și, într-un lung șir de articole, se discută lipsurile ziaristicii române. Toate aceste preocupări ale redacției, la care se adaugă strădania de a avea mereu o rubrică de bibliografie și informații literare, fac din **F.i.** o revistă vie. Se publică folclorul cules de N. Mateescu-Dabija, A. Sandu (C. Sandu-Aldea), Petru Vulcan, M. Păsculescu, G. Coșbuc, și foarte multe traduceri din literatura universală. Din Byron transpune, probabil, Coșbuc și tot el din Platen, Lermontov, Longfellow. Constantin Vaschide oferă o variantă românească a unei nuvele de Mark Twain, V. Cozmin tâlmăcește din É. Zola, T. Adam din Guy de Maupassant, Alphonse Daudet, Pierre Louÿs. Se mai traduce din Jean Richepin, L. Ganghofer, Schopenhauer, V. G. Korolenko, Marcel Prévost, H. Sudermann, A. Scholl. Romanul *Întâia iubire* al lui Turgheniev e dat în foileton. Panait Cerna colaborează cu adaptarea unei poezii a lui Lenau.

R.Z.

FOAIA INTERESANTĂ, publicație apărută la Orăștie, săptămânal, între 18 noiembrie 1905 și 1 octombrie 1915, la București între 8 octombrie 1915 și 11 august 1916, iar după ocuparea Bucureștilor de către trupele germane, la Cleveland, Ohio, în SUA, între 2 august și 6 septembrie 1917, și din nou la București, de la 1 februarie 1919 până la 11 noiembrie 1933. Având subtitlul „Pentru petrecere și învățătură. Adaos ilustrat la «Libertatea»”, **F.i.** își propune propagarea unor informații de cultură și popularizarea biografiilor unor personalități. Literatura promovată este rareori originală, cea mai mare parte a textelor fiind, de fapt, reproduse din alte periodice. Se întâlnesc în paginile **F.i.** poezii de George Coșbuc, Natalia Negru, Maria Cunțan, Ion Minulescu, Panait Cerna, Mihail Sorbul, St. O. Iosif, Cincinat Pavelescu, Zaharia Bârsan, Alice Călugăru, Ecaterina Pitiș. Proză publică Elena Sevastos, I. A. Bassarabescu, Sofia Nădejde ș.a. Mai semnează Tudor Pamfile, S. Fl. Marian, Vasile Militaru, G. Rotică ș.a. N.S.

FOAIA PENTRU TOȚI, revistă literară scoasă la București, o dată pe săptămână, între 25 decembrie 1896 și 28 martie 1899. Publicația este proprietatea unui comitet din care au făcut parte D. I. Slăniceanu, D. Stăncescu, directorul periodicului, și I. S. Spartali, secretar de redacție. Conducătorul efectiv al revistei, D. Stăncescu, a izbutit să realizeze o publicație populară, care să atragă un număr cât mai mare de colaboratori și, mai ales, de abonați. Cititorilor li se ofereau, săptămânal, un roman străin, francez cel mai adesea, publicat

în foileton, poezii, însemnări de călătorie și amintiri, povești, basme, legende (culte sau populare), snoave, fabule, parabole. O rubrică de „Convorbiri săptămânale” (mici articole plecând de la un caz particular pentru a ajunge la semnificații generale, de obicei cu caracter moralizator), articole educative și de pedagogie, jocuri distractive, o pagină deschisă debutanților și o atentă „Poșta a redacției” completează sumarul. D. Stăncescu știa nu numai să facă o revistă atrăgătoare, dar și să o păstreze, calitativ, la un nivel bun. Sub titlul general *Pagini uitate*, se republică versuri și proză de I. Heliade-Rădulescu, V. Alecsandri, I. Ghica, Alecu Russo, D. Bolintineanu, N. Nicoleanu, A. I. Odobescu, M. Eminescu, I. Creangă, Tr. Demetrescu ș.a. Dintre scriitorii în viață sunt prezenți D. C. Ollănescu-Ascanio, Al. Vlahuță, D. Zamfirescu, G. Coșbuc, D. Teleor, Radu D. Rosetti, Cincinat Pavelescu, Th. M. Stoenescu, Cornelia din Moldova, Gheorghe din Moldova, Mircea Demetriade, H. G. Lecca, I. C. Săvescu, Fl. I. Becescu, Al. I. Șonțu, G. Gr. Caîr, S. Ivanovici, N. Țincu, G. Demetrescu-Mugur, Iuliu Dragomirescu, A. Vojen, G. T. Buzdugan, Eugeniu Ștefănescu-Est, Panait Cerna și I. Minulescu. În mai multe numere G. Coșbuc comentează la zicale și datini populare și alte scrieri în proză. Se tipăresc și scrieri de B. Delavrancea, T. V. Ștefanelli, Al. Macedonski, I. Adam (sub pseudonimul Blanc), Em. Grigorovitză, G. Dem. Teodorescu, I. Paul, G. I. Ionnesco-Gion, A. Domșa ș.a. Se traduce, în mod obișnuit de D. Stăncescu sau I. S. Spartali, din J.-J. Rousseau, B. Franklin, Novalis, Lenau, Lamartine, Andersen, Hugo, Musset, Schopenhauer, Fr. Sarcey, Turgheniev, René Ghil, Pierre Loti, Anatole France, Jules Lemaitre, Conan Doyle, Gabriele D'Annunzio ș.a. O inovație e ancheta întreprinsă printre scriitorii români asupra modului de lucru al fiecăruia. Răspund, între alții, G. Coșbuc, Al. Vlahuță, D. Teleor, C. Mille și Al. Macedonski. „Poșta redacției”, redactată cu o grijă deosebită de D. Stăncescu, se adresează lui Mihail Sadoveanu (care semna scrierile de început S., Mi-Sado, Misado, pentru a iscăli apoi cu numele întreg), lui I. Minulescu (semna Nirvan, I. M. Nirvan), lui Panait Cerna (S. Panait), lui N. D. Cocea (Nelly) și lui T. Arghezi (Ion Teodorescu). Revista era bogat ilustrată, publicând mai ales portrete de scriitori români (Gr. Alexandrescu, A. I. Odobescu, I. Creangă ș.a.), dar și străini (Baudelaire). Datorită creșterii simțitoare a numărului de cititori, se conta pe o situație financiară excelentă, lucru rar în epocă. Revista își întrerupe însă apariția la puțin timp după intrarea în al treilea an de existență, din cauza îmbolnăvirii lui D. Stăncescu.

R.Z.

FOAIA POPULARĂ, revistă literară apărută la București și apoi la Iași, săptămânal, între 18 ianuarie 1898 și 15 iunie 1903. Directorii au fost Ilie Ighel-Deleanu și, de la 12 septembrie 1899 până la 20 octombrie 1900, C. C. Cârlova. Cu versuri au colaborat G. Coșbuc, Elisabeta M. Z. Ionescu, I. Roșescu, D. Karnabatt, Gabriel Donna, E. Ștefănescu-Est, Lucian Mandrea, M. Juvara, N. Burlănescu-Alin, Iuliu C. Săvescu, V. Podeanu. În numărul din 1 februarie 1898, o traducere din Lenau, *Trecut*, e semnată

cu inițialele P. C. După două săptămâni, la 22 februarie, numele colaboratorului iese la iveală: Panait Cerna, sub două traduceri din Victor Hugo. La „Poșta redacției” i se răspunde încurajator lui M. Sadoveanu, dar scriitorul nu va trimite nimic la **F.p.** Schițe umoristice, nuvele, amintiri publică V. A. Urechia, G. Coșbuc, D. Karnabatt, I. C. Georgescu, I. Ighel-Deleanu, Th. Cornel. În 1901, sub semnătura lui I. L. Caragiale, apar *Triumful talentului*, *Grand Hôtel*, „*Victoria Română*”, *Amatorul și artistul*, toate fiind republicări. Între scriitorii traduși se numără Lenau, Uhland, Goethe, Heine, J.-J. Rousseau, Chateaubriand, Hugo, Al. Dumas, Baudelaire, Zola, J.-H. Rosny, D'Annunzio, Longfellow, Turgheniev și Dostoievski (prin intermediar francez), Sienkiewicz, Petőfi și Vörösmarty Mihály. **R.Z.**

FOAIA ROMÂNIEI, periodic literar care a apărut la București în anii 1882, 1883 și 1884. În ultimul an, denumirea se modifică în „Foaia României literare”. Va exista o continuitate între această revistă și celelalte publicații literare ale lui Ed. M. Adamski, redactorul ei: „România literară” (1886), „Generația viitoare” (1889) și „Generația nouă” (1890-1904). În cei trei ani de apariție, deși **F.R.** se anunța drept „săptămânal”, nu au ieșit de sub tipar mai mult de douăzeci de numere, la mari intervale de timp. Revista nu are o direcție literară sau politică, redactorul oscilând între romantismul exaltat, chiar anarhic, și simpatia pentru narodnicismul rus și pentru mișcarea de eliberare națională din imperiul țarist. Diatribele îndreptate împotriva asupririi naționale alternează cu versuri de dragoste sau basme populare. Se republică *Pohod na Sybir* de V. Alecsandri și versuri de M. Zamfirescu. Se tipăresc, de asemenea, versurile și proza redactorului, semnate cu pseudonimul Erwin, versuri de D. Stăncescu și traduceri aceluiași din literatura foiletonistică occidentală. Din W. Hauff transpune un M. I. Ipcar, iar din Herder, Ed. M. Adamski. D. Stăncescu e și autorul unor cronici literare în care combate mania traducerilor fără valoare și cere sprijinirea scriitorilor români. Câteva biografii literare, *Camoëns*, *Mihail Zamfirescu*, *Alexandru Sihleanu* ș.a., completează sumarul. **R.Z.**

FOAIA SĂTEANULUI, supliment literar, cu caracter independent, al periodicului „Gazeta Bucovinei”, apărut la Cernăuți de la 5 mai până la 29 decembrie 1891. **F.s.**, din care s-au tipărit opt numere, la diferite intervale de timp, e redactată, ca și „Gazeta Bucovinei”, de Pompiliu Pipos, în calitate de director, și de Vasile Marco, în calitate de redactor responsabil. Scrisă într-un limbaj simplu, publicația atinge o problematică diversă. În acest scop sunt susținute rubrici ca „Povește economice”, „Calendar”, „Mărunțișuri”, „Ghicatori” și, totodată, în sumar intră literatură cultă și populară, selectată din periodicele transilvănene sau din cele apărute la Iași și București. Autorii întâlniți cel mai des sunt I. Creangă, N. Gane, I. Slavici, G. Coșbuc, I. Pop-Reteganul, Th. D. Speranția, D. Stăncescu, alături de care colaborau bucovineanul C. Morariu, cu traduceri din literatura germană, și Elena Sevastos, care publică aici mai multe basme și cântece populare. **R.Z.**

FOAIA SOCIETĂȚII „RENAȘTEREA”, revistă literară și științifică apărută la București, bilunar, între 1 ianuarie și 15 august 1874. Rezultat al strădaniilor și ambițiilor unui grup de tineri literați bucureșteni, foaia era salutată cu entuziasm de Al. Macedonski, acesta văzând în apariția revistei un bun prilej de a cere oficialității sprijinirea „tinerei generații”, din care, bineînțeles, făcea parte și el. Scopul publicației, declarat într-un prospect care cuprinde și țelurile Societății „Renașterea”, este acela de a contribui la „înauțirea” literaturii române. Foaia își propune să se adreseze nu „somităților”, ci poporului, alegând o literatură ușoară, într-un stil și o limbă accesibile. De asemenea, urmau să se tipărească studii privitoare la istoria națională, biografii și comentarii ale evenimentelor politice importante. Au trimis versuri un număr de tineri, rămași, cei mai mulți, necunoscuți; se desprind Dimitrie D. Păun, Vasile D. Păun și G. Muțescu. Tot Muțescu traduce din Schiller, iar Gr. G. Tocilescu scrie articole documentate și bine argumentate despre economia politică, despre importanța documentelor istorice ș.a. Limbajul folosit de colaboratori este însă bombastic, iar ortografia cu numeroase reduplicări de consoane face lectura dificilă. **R.Z.**

FOAIA SOCIETĂȚII „ROMÂNISMUL”, revistă literară apărută la București, lunar, din aprilie 1870 până în august 1871. Organ al Societății „Românismul”, periodicul este, de fapt, o creație a spiritului întreprinzător și pe teren publicistic al lui B. P. Hasdeu. Din comitetul de redacție făceau parte, alături de inițiator, G. Dem. Teodorescu, N. V. Scurtescu, Gr. G. Tocilescu, T. P. Rădulescu, C. D. Vucici; mai târziu s-au alăturat M. Zamfirescu, G. Missail, N. Ath. Popovici. Programul corespunde țelurilor societății. Se prevede reproducerea disertațiilor și a discursurilor din ședințe. Literatura populară, documentele istorice, literatura originală și traduceri intră, de asemenea, în obiectivele redacției. Revista își propune să fie „pur literară” și să cultive o literatură aptă de a sprijini progresul culturii naționale. Două erau căile prin care se putea realiza acest program. Prima — cunoașterea aprofundată a trecutului istoric, cea de a doua — studiul poeziei populare. B. P. Hasdeu este prezent cu articole de istorie, documente istorice și versuri. Tot versuri publică D. C. Ollănescu-Ascanio (care debutează aici), V. D. Păun, N. V. Scurtescu, Elena C. Eleuterescu, G. Dem. Teodorescu, C. D. Vucici, Gr. G. Tocilescu și M. Zamfirescu. N. V. Scurtescu este și autorul unei drame, *Mireasa la mormânt*. Gr. G. Tocilescu contribuie cu un studiu consacrat poeziei populare. Articole de etnografie semnează I. C. Tacit, iar A. P. Alexi, T. P. Rădulescu și S. Fl. Marian vin cu literatură populară culeasă din toate zonele locuite de români. Într-un studiu istoric, G. Dem. Teodorescu se ocupă de idilă, cu referințe și la literatura română, și, într-un articol de critică, de poezia lui Al. Depărățeanu. Revista își întrerupe apariția pentru că interesul lui B. P. Hasdeu se concentrase asupra editării unui alt periodic, „Columna lui Traian”, care în linii mari va avea aceiași program. **R.Z.**

FOAIA SOCIETĂȚII PENTRU LITERATURA ȘI CULTURA ROMÂNĂ ÎN BUCOVINA, revistă lunară de cultură, literatură și folclor apărută la Cernăuți din ianuarie 1865 până în decembrie 1869, având ca redactor responsabil și editor pe Ambrosiu Dimitroviță, iar din iulie 1866, după moartea acestuia, pe profesorul I. G. Sbiera. Articolul-program, semnat de Gh. Hurmuzachi, președintele Societății, indică o orientare ce continuă, în parte, aspirațiile pașoptiștilor. Revista își propunea să cultive interesul pentru literatura națională și pentru limba vie, să promoveze talente autentice, să practice o critică folositoare și nepărtinitoare și să desfășoare o amplă acțiune de culturalizare. În afară de cronici și articole despre teatru sau învățământ, se publicau conferințe, dări de seamă, dar și studii de lingvistică, de istorie și istorie literară, cele mai multe purtând semnătura principalilor colaboratori: I. G. Sbiera, Al. și Gh. Hurmuzachi, D. Petrino, V. Mitrofanoviță, V. Burlă, P. Paicu ș. a. Cel mai larg spațiu însă era destinat problemelor de literatură și folclor. În coloanele acestei reviste V. Alecsandri e prezent cu mai multe poezii, un fragment din jurnalul de

călătorie în Africa, vodeviluri, „cânticele comice” ș.a. Lui V. Alecsandri îi revine meritul de a fi tipărit, în aceeași revistă, manuscrise rămase de la prietenii săi dispăruți: Al. Russo, C. Negruzzi și C. Negri. Lucrările lui Al. Russo și C. Negruzzi sunt însoțite de prețioase note biografice întocmite de poet. Se mai găsesc aici versuri de Miron Pompiliu, Maria Rosetti, Gh. Tăutu, Șt. G. Vârgolici, V. Gr. Pop și I. S. Bădescu, doine în stil popular semnate de V. Ranta-Buticescu și câteva din fabulele lui G. Sion. Iacob Negruzzi a publicat „proverbul dramatic” *Împăcarea*. Din „Albina Pindului” au fost reproduse patru poezii patriotice ale lui D. Bolintineanu. Revista a adăpostit cele mai bune poeme ale lui D. Petrino, precum și epopeea *Descălcareea lui Dragoș în Moldova* de V. Bumbac, care folosea și pseudonimul A. Costânceanu. Folclorul este reprezentat nu numai prin culegeri de texte — doine, cântece epice, ghicitori, tradiții și legende —, ci și prin lucrări cu caracter teoretic aparținând lui F. Canțiu, T. V. Ștefanelli și I. G. Sbiera. La rândul său, Gh. Hurmuzachi dă la iveală fragmente din colecția de folclor inedită a lui Ion B., însoțind-o de comentarii privitoare la valoarea poeziei populare. Câteva traduceri din germană (Goethe) și italiană (G. Fillangieri) sunt realizate de Al. Hurmuzachi, T. V. Ștefanelli ș.a. În ultimele numere, sub semnătura lui Șt. Nosievici și a lui I. Vorobchievici, se tipăresc partiturile muzicale pe care se cântau unele dintre poeziile lui Alecsandri, cel mai statornic și fecund colaborator. Câtă vreme a stat sub înrăurirea fraților Hurmuzachi, „foaia” era scrisă într-o frumoasă limbă românească și se bucura de o largă răspândire în toate provinciile românești. Mai târziu, încercările abuzive ale lui I. G. Sbiera de a impune sistemul fonetic preconizat de Aron Pumnul aveau să grăbească sfârșitul revistei.

I.H.C.

FOAIE DE STORIE ROMÂNĂ, revistă apărută la Iași în primele luni ale anului 1859. Doar patru numere, nenumerate și nedatate, au ieșit din această publicație redactată de B. P. Hasdeu. Alături de studii istorice sunt incluse și două lucrări de interes istorico-literar: *Poezia năciunară* și *Pomelnicul domnilor Moldovei de mitropolitul Dosoftei*. În cea de-a doua, Hasdeu subliniază importanța poeziei populare pentru dezvoltarea poeziei românești culte și afirmă, totodată, necesitatea studierii literaturii române în raporturile ei cu literaturile străine.

R.Z.

FOAIE DIECEZANĂ, periodic care apare la Caransebeș începând din 1995, conținând programul și profilul publicației „Foaia diecesană”, scoasă între 1886 și 1939. Cuprinde articole și studii de teologie și dogmatică, de morală creștină, de istorie a Bisericii Ortodoxe și a învățământului religios. O atenție specială este dată obiceiurilor religioase și semnificației lor etno-culturale în folclorul bănățean (Nelișcu Boldea și Pavel Ciobanu, *Riturile de la „Lăsatul secului”*, 2/1995) sau în literatură (Petru Călin, *Paștile în literatura română*, 2/1995). Este promovată poezia de inspirație religioasă, ilustrată de câțiva poeți din zonă: Ion Chichere, Olga Neagu, Octavian Doclin.

Foaia Societății

pe'ntru

literatura și cultura română

in Bucovina.

ANUL I.

1865.

Redactor răspundător și editor:

Dr. Ambrosiu Dimitroviță.

Cernăuți, 1865.

Cu tiparul lui Rudolf Ehardt.

Mai apar scurte consemnări și recenzii ale noutăților editoriale din domeniul teologiei.

M.F.

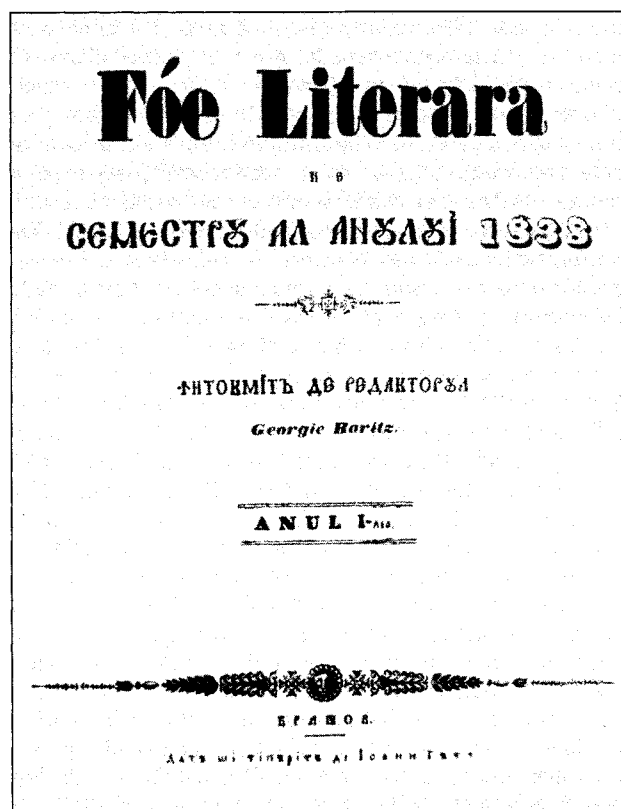
FOAIE LITERARĂ, revistă săptămânală apărută la Brașov de la 1 ianuarie până la 25 iunie 1838. La 9 decembrie 1837, G. Barițiu, în calitate de redactor, și J. Gött, în calitate de administrator și tipograf, difuzau o *Înștiințare literară*, prin care făceau cunoscută apropiata editare a unui nou periodic. Este, de fapt, programul revistei, care înlocuia „Foia duminicii” a lui I. Barac. Redactorul își propune o îmbunătățire considerabilă a conținutului, pentru a contribui astfel la dezvoltarea literaturii române. Cuprinsul celor 26 de numere tipărite corespunde programului anunțat. În articolul *Traducere* din primul număr, Barițiu subliniază foloasele unor tălmăciri de valoare din operele scriitorilor clasici și își exprimă încrederea în capacitatea expresivă a limbii române. De altfel, în **F.I.** s-a acordat un spațiu destul de mare discuțiilor despre limbă și ortografie, fiind reluate și părerile scriitorilor munteni sau moldoveni (I. Heliade-Rădulescu, C. Negruzzi). Atitudinea revistei este moderată. Se critică excesele latinizante și puriste și, de asemenea, fanteziile ortografice. Redacția urmărea să țină la curent cititorii cu evenimentele politice și cu mișcarea culturală și literară de pe întregul teritoriu locuit de români. În acest scop se publică și versuri de Iancu Văcărescu, trimise redacției de Timotei Cipariu, care, la rândul-i, colaborează cu versuri proprii și cu o traducere din Goethe. Tot el transpune în

limba română studii literare despre Th. Moore, Byron, W. Scott ș.a. și transmite revistei versurile preotului maramureșean Hojdu. Articolele dedică limbii române I. Maiorescu și V. Popp, care semnează și versuri. **F.I.** își suspendă apariția, lăsând locul unei noi publicații, cu un program mai complet, „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, supliment literar al „Gazetei de Transilvania”, cum, de altfel, trebuie considerat și acest periodic.

R.Z.

FOAIE LITERARĂ, revistă apărută la Oradea, săptămânal, între 6 aprilie și 26 octombrie 1897. De tipărirea foii s-a ocupat W. Rudow, editor și proprietar, căruia îi aparține și inițiativa apariției. Lucreția Suci-Rudow figurează ca redactor responsabil. **F.I.** ar fi trebuit să devină o publicație care să strângă în jurul ei scriitorii cei mai cunoscuți din Transilvania și din întreaga Românie. Aici s-a scris mult despre menirea presei literare (Enea Hodoș, Petru Corna, Septimiu Sever Secula). Colaboratorii obișnuiți sunt Ilarie Chendi (semna I. Ch.), care consacră articole unor chestiuni generale, cum ar fi întrebuințarea citatului în studiile literare, W. Rudow, care redactează notele bibliografice, rubricile „La vatră”, „Cronica săptămânii” și „Poșta redacției”, Lucian Bolcaș, autorul unor portrete satirice inspirate din viața mediilor românești orădene, scrise cu umor, cu spirit de observație și mărturisind înclinarea spre fantazare. Cu încercări literare se înscriu Septimiu Sever Secula, Lucreția Suci-Rudow, Ioan Bota, Maria Cunțan, I. Scurtu și mai puțin cunoscuții Petru Corna, V. Moldovan, Gavril Bodnariu, I. Stanca. Aici G. Coșbuc oferă poezii și transpunerea în românește a unui fragment din *Eneida* de Vergiliu. Alte traduceri sunt făcute de G. Bogdan-Duică, W. Rudow și I. Pop-Reteganul. Tălmăcirea unei nuvele a scriitorului american Washington Irving nu este semnată, iar o adaptare a unei fabule de Esop e iscălită cu pseudonimul Ermit. Literatură populară culeasă din Ardeal publică I. Pop-Reteganul, Vasile Sala și V. Chiș-Micu.

R.Z.

FOAIE PENTRU MINTE, INIMĂ ȘI LITERATURĂ, revistă socială și literară apărută săptămânal, ca supliment al „Gazetei de Transilvania”, la Brașov între 2 iulie 1838 și 24 februarie 1865. Din ianuarie 1837, I. Barac, ajutat de tipograful și editorul brașovean J. Gött, scoate „Foia duminicii”, periodic în care se publică literatură moralizatoare și articole de popularizare din domeniul istoriei, pedagogiei, tehnicii etc. Revista încheindu-și bilanțul primului an nu numai cu un serios deficit bănesc, dar și fără efectul scontat în rândurile cititorilor, editorul renunță la înțelegerea cu Barac și, de la începutul anului următor, îl va sprijini financiar pe G. Barițiu, în încercarea acestuia de a înlocui „Foia duminicii” cu o publicație mai apropiată de cerințele culturale și literare ale românilor transilvăneni. Barițiu redactează, în primul semestru al anului 1838, „Foaie literară”. Întreprinderea lui are mai mult un caracter experimental sau de prospecțiune și, pe baza concluziilor obținute, după ce la 25 iunie suspendă apariția „Foi literare”, o săptămână mai târziu face să apară primul număr din **F. pentru m.**

i. și I., cu o structură sensibil transformată, renunțând la unele studii și articole erudite în favoarea scrierilor literare propriu-zise și a publicisticii cu caracter informativ sau umoristic. Redactorul încerca astfel, cedând într-o proporție oarecare dorințelor publicului, să cucerească un teritoriu dominat până atunci, în absența unor periodice românești, de foile germane și ungurești. De altfel, noua revistă, așa cum o mărturisește și denumirea, avea, în bună măsură, ca model, publicația germană „Blätter für Geist, Gemüth und Vaterlandskunde”, care se tipărea atunci la Brașov, în editura aceluiași J. Gött. Dar principala sursă de inspirație a redactorului, atât în ceea ce privește caracterul gazetei politice pe care o conducea („Gazeta de Transilvania”), cât și în privința celei literare erau periodicele din Muntenia („Curierul românesc”) și Moldova („Albina românească”), din care Barițiu a reproduș adesea, cu acordul lui I. Heliade-Rădulescu și al lui Gh. Asachi, articole și scrieri beletristice. La redactarea revistei din Brașov, alături de inițiatorul ei, au participat Andrei Mureșanu (1838-13 februarie 1850) și Iacob Mureșianu. Cel de-al doilea va fi, începând cu 9 septembrie 1850, singurul redactor al **F. pentru m., i. și I.** și al „Gazetei de Transilvania”, deoarece autoritățile vor impune schimbarea lui Barițiu din funcția de redactor, ca o sancțiune pentru atitudinea lui în timpul evenimentelor din anii 1848-1849. Între 7 martie și 5 decembrie 1849, **F. pentru m., i. și I.** a fost obligată să-și întrerupă apariția; o altă întrerupere a urmat în 1850 (13 februarie - 9 septembrie), când revista, ca și „Gazeta de Transilvania”, a fost suspendată de autoritățile habsburgice. În anii 1856 și 1857, din cauza greutăților materiale, se scot numere duble, la intervale neregulate de

timp sau chiar se oprește tipărirea (14 august 1856 - 6 martie 1857). După o perioadă de relativă stabilitate, alte greutăți se ivesc și, din această cauză, în urma altor doi ani de apariție intermitentă (douăzeci și nouă de numere în 1863 și doar cinci în 1864), I. Mureșianu renunță, din februarie 1865, să mai scoată periodicul, care intra atunci în al douăzeci și șaptelea an de existență.

În foile volante care premerg editării acestei publicații sau însoțesc unele numere, în articolele-program, dintre care multe, comune, sunt tipărite în „Gazeta de Transilvania”, și în scrisorile către cititori, Barițiu discută mereu, cu largimea de informație și profunzimea ce-i caracterizează întreaga activitate, menirea celor două foi ale sale și, mai ales, rostul celei literare în cadrul situației generale din Transilvania și în raport cu nevoile sociale și culturale ale românilor. În esență, el își formulase programul încă din *Înștiințarea* de la sfârșitul anului 1837, când făcea cunoscută hotărârea de a scoate, în anul următor, o „Foaie literară”. De fiecare dată când revine asupra chestiunii, registrul nuanțelor se îmbogățește, caracterul programului său publicistic devenind, pe măsură ce experiența de redactor și autor sporește, tot mai cuprinzător și mai variat. Inițial, Barițiu, sfătuit și de Gött, se gândea la o gazetă cu materiale pentru „inima și mintea” cititorului transilvănean, după modelul revistelor germane. Se adaugă, apoi, acestei direcții de divertisment și informare, care nu va fi nicicând părăsită, ideea prețioasă că foaia trebuie să sprijine activitatea literară a românilor prin publicarea literaturii originale, dar și a traducerilor. Anunțând schimbarea denumirii, în mai 1838, redactorul își exprimă și intenția de a modifica structural noul periodic. Accentul, pentru viitor, se va pune, arată Barițiu, pe publicarea literaturii, a unor scrieri „folositoare și plăcute”, renunțându-se la articolele prea încărcate de date. O nouă lămurire, din 1843, se adresează celor care pretindeau ca foaia să se abandoneze preocupărilor literare. Revista le va continua, răspunzând astfel interesului general, dar va spori și atenția pentru istoria națională. Raportul, subliniază acum redactorul, va fi în favoarea preocupărilor serioase, de știință și istorie, dar se va tipări și multă beletristică, apoi materiale distractive, umor ș.a. Cu timpul, Barițiu se vede obligat să îi anunțe pe cei care îi trimiteau versuri că, din cauza numărului limitat de pagini, nu poate să includă decât o singură poezie într-un număr. S-a făcut loc însă și literaturilor străine, din care se traduce mult. Uneori, articole de atitudine socială trec din paginile „Gazetei de Transilvania” în acelea ale suplimentului său literar. **F. pentru m., i. și I.** completează astfel acțiunea politică și socială a „Gazetei de Transilvania”. Ideile politice capătă putere de circulație mai ales în rândurile burgheziei românești din Transilvania, pentru care erau scrise, în primul rând, foile lui Barițiu. Revista a susținut necesitatea ridicării culturale a poporului, ca un prim pas spre realizarea unității culturale a tuturor românilor. Ideile Școlii Ardelene se fac încă simțite, dar reflexele iluministe coexistă cu ecourile romantismului; predomină spiritul patriotic și moderat politicește al lui Barițiu. Până la apariția „Familiei” sau a „Albinei Carpaților” și, mai târziu, a „Tribunei”, **F. pentru m., i. și I.** va fi cel mai important periodic literar

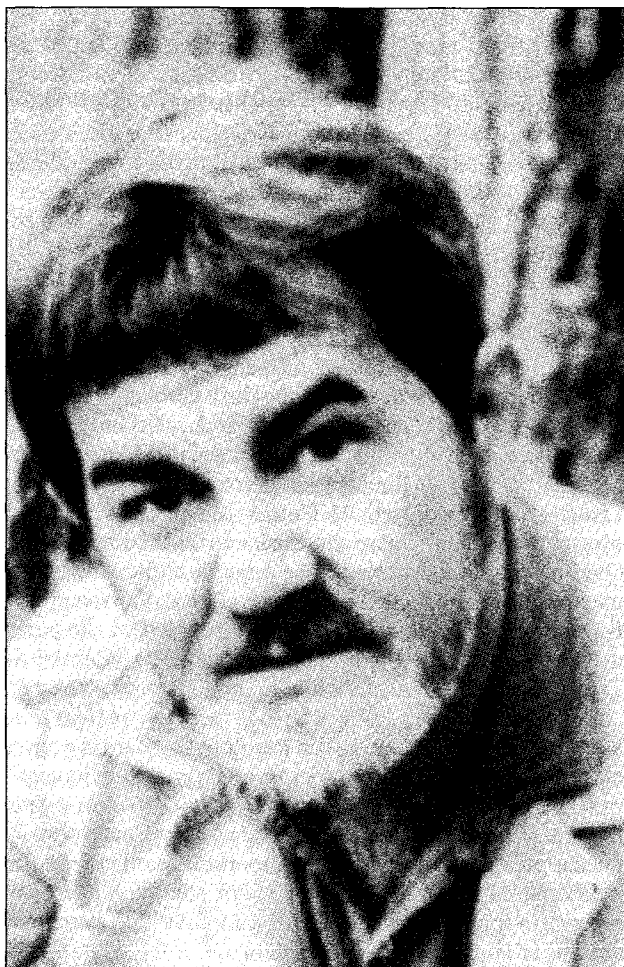

al românilor din Imperiul Austriac. Contribuția ei se manifestă, cu prioritate, în două direcții. Una este aceea a dirijării interesului cititorilor către literatură, și mai ales către literatura națională. În acest scop, Barițiu se va îngriji să publice sau să republice producțiile scriitorilor din Principate (Gh. Asachi, I. Heliade-Rădulescu, C. Negruzzi, V. Alecsandri, Gr. Alexandrescu, D. Bolintineanu ș.a.) și din Transilvania (I. Barac, A. Mureșanu, I. Rusu); are în vedere însă și încercări ale tinerilor cu preocupări literare sau jurnalistice. Scrierilor originale li s-au adăugat, mai ales în perioada de până la 1850, numeroase traduceri. Dar mai însemnat este efortul lui Barițiu, în consonanță cu cel al confrăților lui din Principate, de a folosi publicistica și literatura ca pe un mijloc de acțiune în vederea realizării unității spirituale a românilor. G. Barițiu și, după 1850, I. Mureșanu au făcut din **F. pentru m., i. și l.** o tribună de afirmare a ideii naționale. De aceea, în primii ani, până prin 1842, exigența critică a redactorului a fost redusă față de colaboratorii transilvăneni. Totodată, operele unor scriitori moldoveni și munteni erau oferite ca modele pentru începători, dar și drept dovezi ale capacității creatoare a poporului român. În același mod poate fi privit și interesul arătat poeziei și artei populare. Foaia lui Barițiu este prima publicație periodică românească din Transilvania care a tipărit folclor. S-au reluat fragmente din textele culese de V. Alecsandri, versuri și proză provenind de la A. Mureșanu, I. Măiorescu, At. M. Marienescu ș.a., precum și studii dedicate poeziei, muzicii și dansului popular, etnografiei etc. În anii 1858 și 1859 I. G. Sbiera, M. V. Stănescu-Arădanul și At. M. Marienescu și-au făcut publice, prin intermediul revistei, apelurile către intelectualii din satele transilvănene și din Bucovina, prin care aceștia erau îndemnați să culegă și să trimită balade, povești, basme, datini, proverbe, anecdote. Vor fi tipărite contribuții privind istoria românilor și a popoarelor vecine, studii, dar și articole, pe înțelesul tuturor, de filologie, pedagogie, economie, filosofie, geografie ș.a. Rubricile de informații și știri în legătură cu viața politică și socială din Transilvania, din Principate și din alte teritorii locuite de români nu au lipsit din nici un număr, ca și notele bibliografice, recenziile și chiar articolele ample dedicate cărților care se editau la Brașov, Iași și București. Acestei oglinzi a vieții intelectuale naționale i se adaugă comentarii atente privind ceea ce se publică în alte gazete și reviste sau rubrici în care se discută viața teatrală și artistică, învățământul etc. În acest fel, **F. pentru m., i. și l.** a atras (la fel cu celelalte mari periodice din prima jumătate a secolului al XIX-lea) contribuțiile celor mai importanți scriitori, oameni de știință și cultură, gazetari politici, fiind, totodată, o școală pentru numeroși tineri care și-au început activitatea scriitoricească în paginile ei. Din Transilvania au colaborat, alături de G. Barițiu, Andrei Mureșanu, Iacob Mureșianu, și P. Vasici, T. Cipariu, I. Rusu, V. Popp, Iosif I. Mani, Aaron Florian, G. Munteanu, A. T. Laurian, S. Bărnăușiu, precum și I. Barac, N. Bălășescu, Vincențiu Babeș, Aron Pumnul. Li se alătură bănățeanul N. Tincu-Velia, M. Sora Noac și mai tinerii At. M. Marienescu, A. Papiu-Ilarian, Iosif Vulcan, I. Codru-Drăgușanu, J. Popfui, I. V. Rusu, bucovineanul V. Bumbac ș.a. La fel de bogată a fost participarea autorilor din Muntenia și

Moldova. Scrierilor lui I. Heliade-Rădulescu și N. Bălcescu li s-au adăugat altele, aparținând lui Iancu Văcărescu, C. Negruzzi, A. Pann, Gr. Alexandrescu, D. Bolintineanu, Cezar Bolliac, I. Ghica, V. Alecsandri, N. Istrati, D. Ralet, I. Ionescu de la Brad, C. A. Rosetti. Numărul celor care intră în coloanele **F. pentru m., i. și l.** este însă mult mai mare, dacă se ține seama de scriitorii din care se reproduce frecvent (Gh. Asachi, M. Kogălniceanu ș.a.) și, mai ales, de colaboratorii mai puțin sau deloc cunoscuți. De mare însemnătate este rolul revistei în facilitarea contactului cu literaturile străine. Se traduce, în primul rând, din scriitorii de limbă germană (Lessing, Herder, Goethe, Schiller, S. Gessner, Chr. M. Wieland, Uhland și Heine), apoi din cei englezi (Shakespeare, Milton, Young, Byron) și americani (B. Franklin), italieni (V. Alfieri și G. Casanova), ruși (Pușkin), polonezi (A. Mickiewicz). Nu lipsesc nici tălmăcirile din literatura franceză (Montesquieu, Molière, Voltaire, J.-J. Rousseau, Diderot, Lamartine, Béranger, Lamennais, Balzac, Hugo, Al. Dumas, Musset ș.a.), precum și transpunerile fragmentare din clasicii greci și latini (Homer, Ovidiu, Vergiliu, Cicero ș.a.). Se adaugă multe aforisme și maxime din Cicero, Voltaire, Chamfort, Pascal, Vauvenargues, Fénelon, Axel Oxenstiern, J. G. Fichte. Completând, din punct de vedere cultural și literar, acțiunea politică a „Gazetei de Transilvania”, **F. pentru m., i. și l.** a militat, concomitent cu „Dacia literară” sau „Propășirea”, pentru crearea unei literaturi originale, inspirată din tradițiile populare și istorice ale românilor. Totodată, a susținut consecvent ideea luminării prin cultură, a trezit interesul pentru lectură și pentru creația literară, a pus în circulație producția literară autohtonă și poezia populară. Nu mai puțin importante sunt contribuția publicației la răspândirea cunoștințelor științifice și la combaterea, în spirit iluminist, a concepțiilor învechite, precum și aportul ei la clarificarea chestiunilor de limbă, literatură și ortografie, la respingerea unor afirmații eronate și tendințioase, emise de diferiți istorici și publiciști străini în legătură cu originea limbii și a poporului român sau în legătură cu istoria noastră națională. R.Z.

FOARTĂ, Șerban (8.VII.1942, Turnu Severin), poet, eseist și traducător. Este fiul Yvonnei (n. Bürger), profesoară, și al lui Nicolae Foartă, medic. A absolvit Facultatea de Filologie a Universității din Timișoara (1965). Și-a luat doctoratul în filologie în 1976. În 1990 devine profesor la Facultatea de Jurnalistică a Universității din Timișoara. Pentru o scurtă perioadă de timp (1990-1991) a fost și directorul Teatrului Național din Timișoara. A colaborat la „Scrisul bănățean” („Orizont”), „Echinox”, „Viața românească”, „România literară”, „Caiete critice” ș.a. Sporadic, la începutul activității publicistice, a semnat cu numele Dan Cornavin.

Editorial, debutul său îl constituie aparatul critic la *Povestea vorbii* de Anton Pann, ediție apărută în 1967. Continuă cu traduceri din Paul Valéry și Francis Carco. Fidel muncii de traducător, propune o versiune complex elaborată a poemelor lui Stéphane Mallarmé. Mai mult decât o simplă tălmăcire, *Album de versuri* (1988), cu secțiunile ei artistic asamblate, este

o poveste despre Mallarmé și opera sa. *Limeriks* (1992), antologie a „stihurilor fără noimă” întocmite de Edward Lear & Comp., pentru prima dată transpuse în românește, se întemeiază pe vervă lingvistică, inventivitate asociativă și umor. Primul volum de versuri al lui F., scris în colaborare, *Texte pentru Phoenix* (1976), arată disponibilitatea față de resursele mitice și magice ale cântecului vechi, ludicul și fantezia lingvistică lucrând în sensul folclorului magic, cu infiltrații cărturărești: „Vouă,/ celor din zodii, pecetii și herburii,/ fiarelor nepăsătoare de ierburi,/ nepăsătoare de carne de fiară,/ neumbrite de nour,/ nearse de soare:/ Pajură, Bour,/ cu schiptru și tiară, — / mă rog/ să vă iviți!” (*Invocație*). Poeziile par a fi incantații; omofonia, cultivată cu predilecție în multe dintre versurile de mai târziu, intervine de pe acum, mobilizând nenumărate resurse combinatorii. *Simplezoze* (1978) atrage atenția asupra unui poet pentru care liricul este funcție ludică, practica jocului și truda asupra cuvântului fiind însăși esența poeziei. „Ipostaza aproape unică a eului — atât cât acesta mai este încă prezent — e aceea a *funambulului* și *saltimbancului*, evoluând spectaculos spre o temporalitate ideală” (Ion Pop). Și în cărțile următoare jocul rămâne

mecanismul de producere a enunțului poetic atât la nivelul tematic, cât și la cel al practicii discursive. *Șalul, eșarpele Isadorei* (1978; Premiul Asociației Scriitorilor din Timișoara) ilustrează un cameleonism al tautofoniilor, poemele fiind construite suprealist. Cuvintele sunt amestecate, divizate, reasezate în pagină, astfel că limbajul poetic renaște mereu din propria-i cenușă: „Aeve-i șarpele-neșarpe,/ mult prea învoalatul? (Pinii verzi,/ mult prea în voal.) Tulpinii verzi/a Evei, șarpele,-n eșarpe/schimbându-se, îi dă ocol/în lente panglici möbiusiene...” (*Șase-spre Șapte-holorime...*). Copyright (1979) dezvăluie un autor preocupat de capacitatea textelor de a produce Text, ilustrând o fază sentimental-trubadurescă și ironic-livrescă a poeziei sale: „Ah, după-masa ceea,-n care obosisem tu și eu, să/transformăm o farfurioară, albă cu dungă conabie, — ntr-o scrumieră;/ căci aveam oaspeți, peste noapte; o prietenă și-un flirt al ei, — și cătaseam prin vecini, care-ncotro, o/ somieră” (*Despre nimic*). Retorica amoroasă se oglindește în parafraze, parfumul cuvintelor fiind mereu altul, tot mai nebănuț. *Areal* (1983) duce cu gândul la Mateiu I. Caragiale, la lumea levantină: „Ci hai cu mine-n cărțile de joc/să stăm alături doamna mea de ghindă/o pasăre veghindă-priveghindă/istorii ne va spune-n graiul oc” (*Șapte unisonete*). Poezia lui F. s-ar putea defini prin intertextualitate, prin glisarea între model și figura lui interpretată. Forma devine substanță, proces la care contribuie informația, luciditatea, emoția, dramatismul jocului. Aparent, se propune o lume încheată exclusiv din cuvinte. Spectacolul liric, fie că e travestit în măști ironico-parodice, fie că e saturat de performanța tautologiilor, nu estompează accentele de elegie, nici viziunea asupra universului. În *Holorime* (1986), considerat volumul cel mai omogen, poetul, folosind aceleași foneme, construiește enunțuri cu sensuri diferite: „În ce rumori, printre flaminge,/ pe apă, soarele naval!/ Pe apă, soarele-n aval;/ în cer, umori; printre flaminge,/ același freamăt, însă, — rut/pe fața apelor (ard, oare?);/ pe fața apelor, ardoare./ Același freamăt, în sărut?” (*VIII*). Sunt căutate efecte eufonice rare, livrescul este deliberat, iar poemele au un caracter programat polemic. *Caragialeta* (1998; Premiul ASPRO pentru experiment) este un dialog peste timp cu opera marelui dramaturg, un fel de traducere într-o limbă poetică din momentele, schițele și teatrul acestuia, o parodiare făcută din dragoste, o reinterpretare din alte parfumuri lexical-gramaticale, o jonglerie stilistică: „Să treci de pe-un trotuar pe altul/ ca dintr-un veac în celălalt/ să ți se pară lesne saltul/ iar caldarâmul — un asfalt” (1901, a.m.). *Un castel în Spania pentru Annia* (1999) redescoperă melancolia, închizând un alt univers fascinant, un dialog cu opere și capodopere din alt veac: „Vincent avea un frate/ de suflet,-însă Paul/ pe căi cu greu aflate,/ plecă spre un alt pol,/ în țara Noa-Noa/ ascunsă și adâncă,/ lăsând în urmă-i, gol,/ un jilt pe care roua/ paletei vangoghiene,/ ca lacrima,-ntre gene,/ nu se uscăse încă” (*Vincent avea un frate...*). Volumul *Erau ziare, evenimente* (2000) aduce o privire ironică asupra prezentului, dar și asupra lumii care îi dă naștere. În eseistica lui F. se observă aceeași vocație disociativă, același spirit nonconformist, afirmat în deplină libertate, deși i s-a imputat faptul că realizează o critică infidelă, care înlocuiește opera cu

interpretarea. În *Eseu asupra poeziei lui Ion Barbu* (1980; Premiul Uniunii Scriitorilor), bunăoară, spiritul polemic domină afinitățile electiv/selective. Întotdeauna critica a subliniat inteligența lingvistică a lui F., manierismul ca mod de a fi și de a se exprima.

SCRIERI: *Texte pentru Phoenix* (în colaborare cu Andrei Ujică), București, 1976; *Simpleroze*, Timișoara, 1978; *Șalul, eșarpele Isadorei*, București, 1978; *Copyright*, București, 1979; *Eseu asupra poeziei lui Ion Barbu*, Timișoara, 1980; *Afinități (selective)*, București, 1980; *Areal*, București, 1983; *Holorime*, București, 1986; *Afinități efective*, București, 1990; *Dublul regim diurn/nocturn al presei*, Timișoara, 1997; *Caragialeta*, Timișoara, 1998; ed. 2, Timișoara, 2002; *Un castel în Spania pentru Annia*, Timișoara, 1999; *Erau ziare, evenimente*, Timișoara, 2000; *Opera somnia*, Iași, 2000; *Caragialeta bis*, Timișoara, 2002; *Spectacol cu Dimov*, București, 2002; *Clepsiăra cu zăpadă*, Iași, 2003. **Traduceri:** Paul Valéry, *Degas, dans, desen*, București, 1968, *Introducere în metoda lui Leonardo da Vinci*, București, 1968; Francis Carco, *Prietenul pictorilor*, București, 1970; Stéphane Mallarmé, *Album de versuri*, București, 1988; Edward Lear & Comp, *Limeriks*, Timișoara, 1992; Serge Gainsbourg, *Evgheii Sokolov*, Paris – București, 1996; Guillaume Apollinaire, *Cântecul celui neubuit*, Timișoara, 2000.

Repere bibliografice: Ulici, *Prima verba*, II, 14–15; Grigurcu, *Poeți*, 472–476; Ciobanu, *Însemne*, II, 224–227; Zăciu, *Cu cărțile*, 211–218; Iorgulescu, *Critică*, 85–86; Regman, *Noi explorări*, 47–49; Gheorghiu, *Reflexe*, 197–200; Grigurcu, *Între critici*, 337–340; Ciocârlie, *Eseuri*, 87–94; Steinhardt, *Critică*, 198–200; Tartler, *Melopoetica*, 105–109; Pop, *Jocul*, 397–412; Călinescu, *Biblioteci*, 144–148; Mincu, *Eseu*, II, 150–154; Grigurcu, *Existența*, 407–416; Munteanu, *Jurnal*, IV, 198–203; Simion, *Scriitori*, IV, 404–413; Vasile Popovici, *Poezie și eseu*, O, 1990, 14; Alex. Ștefănescu, *Spectacol*, RL, 1990, 17; Monica Spiridon, *Genul „mai-mult-ca-scurt”*, R, 1990, 6; Alexandru Șerban, *Literatura după (bine amestecat de) Șerban Foarță*, CC, 1990, 2; Florin Faiifer, *Un alchimist în Oglindezia*, CRC, 1990, 39; Regman, *Nu numai*, 258–261; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, 187–191; Negoșescu, *Scriitori contemporani*, 178–180; *Dicț. analitic*, I, 52–54, IV, 629–631; Alex. Ștefănescu, *I.L. Caragiale și Șerban Foarță*, RL, 1999, 6; Eugen Bunaru, *Jocul poeziei ca risc asumat*, O, 1999, 4; Laurențiu Ulici, *Caragialeta după Carășerban*, „Curentul”, 1999, 33; Cărtărescu, *Postmodernismul*, 137, *passim*; Gheorghe Grigurcu, *Poezia lui Șerban Foarță*, RL, 2000, 9; Bucur, *Poeți optzeciști*, 80–82; *Dicț. esențial*, 316–317; Cristina Chevereșan, *Colecționarii de vise*, O, 2001, 3; Gabriela Glăvan, „Suspecte umbre de cabaret”, O, 2001, 3; Marius Chivu, *Foarță și ziazele*, RL, 2001, 10; Manolescu, *Lista*, I, 275–278; Popa, *Ist. lit.*, II, 552–554; Tudorel Urian, *Vă place Foarță?*, RL, 2003, 22; Gheorghe Grigurcu, *Duet Foarță–Dimov*, RL, 2003, 26; Ion Bogdan Letter, *5 poeți*, București, 2003, 123–137.

A.C.

FOCHI, Adrian (26.X.1920, Cernăuți – 5.X.1985, București), folclorist. Este fiul Olimpiiei și al lui Silvestru Fochi, funcționar public. Urmează cursurile Liceului „Dr. C. Angelescu” și ale Seminarului Pedagogic Universitar din Cernăuți (1930–1938). Face studii de filologie romanică la Universitatea din Cernăuți (1938–1940) și ulterior de filologie modernă la Universitatea din București (1940–1946), aici audiind, timp de două semestre, un curs al lui D. Caracostea. Funcționează ca asistent la Catedra de limba italiană a Facultății de Litere din București (1946–1947), profesor de limba franceză la Râșnov (1947–1948), de limba română la Conțești-Răcari (1948–1950) și, în București, la Școala Profesională de Pielărie a Ministerului Industriei

Ușoare, în paralel și la școli de meșteri și de calificare din cadrul aceleiași minister (până în 1953). Tot în București, devine documentarist la Institutul de Folclor (1957–1964), cercetător științific la Institutul de Studii Sud-Est Europene (1964–1975) și la Institutul de Etnografie și Folclor (1975–1982). Și-a luat doctoratul în filologie la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”, cu teza *G. Coșbuc și cultura populară* (1970).

F., un „eminent folclorist” (cum l-a caracterizat Petru Caraman), și-a ales ca subiect al primei sale cărți cea mai importantă plasmuire a eposului românesc tradițional: *Miorița* (1964). Este lucrarea care l-a consacrat și i-a adus Premiul „B.P. Hasdeu” al Academiei Române. Studiul introductiv, cu cele patru mari secțiuni ale sale (*Introducere, Tipologie, Circulație, Geneză*), este o adâncită dezbatere asupra vastei problematice a subiectului: morfologia tematică, formulele de expresie, tematica motivelor de contaminare, versificație și probleme de compoziție, tipologia subiectului, raportul dintre tradiție și inovație, versiunea baladă, versiunea colind, variantele externe. Așa cum a remarcat Mircea Eliade, „tot ce privește tehnica și problematica folclorică a fost tratat amănunțit”. Etnograful F. își face simțită prezența în toate secțiunile studiului, dar mai cu seamă în subcapitolul *Baza etnografică a imaginii nupțiale din Miorița*, care – aprecia Ion Mușlea – „a surprins în mod deosebit pe mulți”. Cea de-a cincea secțiune, corpusul de texte, a fost o revelație chiar pentru specialiști, care au avut pentru prima dată în față cele 930 de variante ale capodoperei. Nici o altă piesă a epicii versificate nu se bucurase până atunci de o

monografie atât de amplă, și nici o alta de aceleași dimensiuni, privind alte subiecte epice, n-a apărut după ea. Ovidiu Bărlea socotește că *Miorița* lui **F.** este o „lucrare de bază impresionantă atât prin dimensiuni, cât și prin minuțiozitatea analizei”. Al.I. Amzulescu scria că este „adevărat monument de tenacitate și erudiție științifică, întru totul vrednic de valoarea și renumele *Mioriței*”. Mircea Eliade afirma că monografia a adus contribuții „decisive” la exegeza mioritică, iar H.H. Stahl crede că lucrarea este „foarte erudită și de o deosebită seriozitate”. **F.** a alcătuit și o serie de micromonografii închinat altor subiecte: *Doicin Bolnavu, Uncheșei, Jerfa zidirii, Sora otrăvitoare, Nevasta vândută, Fata rău măritată, Iovan Iorgovan, Cântecul lui Brâncoveanu, Cântecul lui Oroveanu, Arborii îmbrățișați*, reunite postum în *Valori ale culturii populare românești* (I-II, 1987-1988). Un compartiment însemnat al operei lui **F.** îl constituie studiile de folclor comparat, aplicate, în cea mai mare parte, tot la eposul tradițional versificat și cântat. Cercetătorul opinează că fragmentarismului trebuie să-i fie opus studiul monografic, apelului la traduceri să-i fie preferat recursul decis la documentele în limbile respective, examenului univoc să-i ia locul considerarea faptelor pe un câmp larg, parțialismul să cedeze locul inventarului de subiecte, iar teoriei împrumutului se cade să-i fie opusă teoria fondului comun, ceea ce nu ar duce la negarea provenienței sud-dunărene a unor subiecte. Ca modele de urmat, **F.** și-a ales dintre comparațiști pe B.P. Hasdeu, Lazăr Șăineanu, D. Caracostea, M. Gaster și Tache Papahagi. Și-a însușit câteva limbi slave, ca să aibă astfel acces la izvoare de mână întâi, să identifice, pe cât posibil, toate paralelisme la subiectele ce l-au interesat. În *Coordonate sud-est europene ale baladei populare românești* (1975) afirmă că din 401 de subiecte, câte însumează cântecul epic românesc, doar 41 de subiecte pot fi considerate ca fiind comune cu ale bulgarilor, 29 sunt în comun cu sârbii, unul cu istoromâni, 12 cu macedoromâni, 13 cu neogrecii și 13 cu albanezii. În *Paralele folclorice. Coordonatele culturii carpatice* (1984) identifică 26 de subiecte comune pentru români și maghiari, 22 cu ucrainenii, 17 cu slovacii, 12 cu lituanienii, 11 cu rușii și bielorușii, 10 cu polonezii, 8 cu cehii și moravii și 3 cu sașii-germanii. Cercetarea cântecului epic tradițional l-a condus pe **F.** spre studierea gramaticii și stilului acestuia. Creație cu limbaj propriu, scrie folcloristul în *Estetica oralității* (1980), cu mijloace artistice specifice, cu un stil tradițional bine consolidat, folclorul trebuie studiat nu cu uneltele retoricii clasice, ci cu acelea ale limbajului propriu. Sprijinindu-se pe ideile unor exegeți români ca B.P. Hasdeu, B. Delavrancea, N. Iorga, C. Brăiloiu, Th. D. Speranția, Al.I. Amzulescu, ca și pe acelea ale unor specialiști străini ca Milman Parry, Albert Bates Lord, C.M. Bowra, Paul Mazon, Franz H. Bäuml, Donald J. Ward, Lorenzo Renzi ș.a., **F.** își adaugă contribuția la ceea ce el numește varianta românească a teoriei oralității. Aportul cel mai însemnat al cărții este repertoriul analitic al formulelor călătoare din cântecul epic muntenesc și oltenesc, care însumează 127 de poziții. Alte câteva componente particularizează opera lui **F.**: aceea de bibliograf, responsabil al colectivului care a realizat *Bibliografia generală a etnografiei și folclorului românesc* (I-II, 1968-2002), în fine, aceea de editor.

SCRIERI: *Miorița. Tipologie, circulație, geneză, texte*, pref. Pavel Apostol, București, 1964; *G. Coșbuc și creația populară*, București, 1971; *Recherches comparées de folklore sud-est européen*, București, 1972; *Coordonate sud-est europene ale baladei populare românești*, București, 1975; *Datini și eresuri populare de la sfârșitul secolului al XIX-lea. Răspunsurile la chestionarele lui Nicolae Densușianu*, București, 1976; *Estetica oralității*, București, 1980; *Femeia lui Putiphar (K 2111). Cercetare comparată de folclor și literatură*, București, 1982; *Paralele folclorice. Coordonatele culturii carpatice*, București, 1984; *Cântecul epic tradițional al românilor*, București, 1985; *Valori ale culturii populare românești*, I-II, îngr. Rodica Fochi, introd. Iordan Datcu, București, 1987-1988.

Repere bibliografice: Traian Herseni, *Problema „Mioriței”*. Pe marginea lucrării lui Adrian Fochi, CNT, 1965, 26; Ion Mușlea, *Cercetări etnografice și de folclor*, II, București, 1972, 34; Bărlea, *Ist. folc.*, 556; Mircea Eliade, *De la Zalmoxis la Genghis-Han*, tr. Maria și Cezar Ivănescu, București, 1980, 229; H.H. Stahl, *Eseuri critice*, București, 1983, 166; Petru Caraman, *Pământ și apă*, Iași, 1984, 323; Al.I. Amzulescu, *Cântecul nostru bătrânesc*, București, 1984, 49; Iordan Datcu, *Adrian Fochi (1920-1985)*, REF, 1986, 1; Rodica Fochi, *Bibliografia lucrărilor științifice ale lui Adrian Fochi (1956-1985)*, REF, 1986, 1; *Dicț. scriit. rom.*, II, 289-291; Datcu, *Dicț. etnolog.*, I, 270-274. I.D.

FOCȘENEANU, Ion (25.VIII.1903, Brașov — ?), poet. Este absolvent al Liceului „Andrei Șaguna” din Brașov și al Facultății de Litere și Filosofie a Universității din București. Întors la Brașov, participă la înființarea și redactarea revistei „Ritmuri” (1929-1930) și face parte din cercul „Brașovul literar și artistic”, care va edita publicația cu același nume, unde este redactor (1931-1933). Până în 1935, când i se pierde urma, mai colaborează la „Cronicularul”, „Carpații”, „Munca literară”, „Omul liber”, „Societatea de mâine”, „Familia”, „Propilee literare”, „Provincia literară”, „Curentul”, „Gazeta Transilvaniei”, „Țara Bârsei” ș.a. În presă, va semna articole, note și însemnări, recenzii și versuri, traduceri din Jean Richepin și Charles Baudelaire. În 1934 îi apare volumul de poezii *În sus*.

Lirica lui **F.**, cu reminiscențe bine filtrate din Tudor Arghezi, V. Voiculescu și Nichifor Crainic, are ca motiv central eterna sete de ideal, transpusă într-un bogat registru imagistic. Poetul se răsfăță într-un univers mirific, sideral, în care stelele, soarele, tăcerile, visurile și amintirile comunică obsesiv aspirația vibrantă spre înalțimi, frântă dramatic de limita condiției umane (*Pământ și soare, Stele, Vis ultim, Liniști*). Subtile acorduri lăuntrice transferă ambianței o melancolie difuză. Sentimentul apăsător al scurgerii timpului (*Ornic ascuns*), câteva aluzii erotice discrete (*Intim, Eva*), precum și nostalgia prezentă în câteva picturi naturiste, realizate într-o amplă paletă cromatică (*Noapte brumată, Poveste din câmp*), transpar de asemenea în poeme. În pofida unor imperfecțiuni formale, versurile cuceresc prin delicatețe și armonie. Autorul este un reflexiv a cărui sensibilitate pendulează între clasic și modern. Un ciclu de traduceri din Baudelaire din finalul volumului vădește strădania lui **F.** de a se apropia cât mai mult de spiritul poetului francez.

SCRIERI: *În sus*, Brașov, 1934.

Repere bibliografice: A. Negură, „*În sus*”, „Hotarul” (Arad), 1934, 1; Dan Smântânescu, „*În sus*”, ȚA, 1934, 721; Octav Șuluțiu, „*În sus*”, F,

1934, 7; Predescu, *Encicl.*, 330; *Scrisoare de la Dimitrie Danciu*, 1980, ADLTR, D-12.

FOC TÂNĂR, revistă apărută la Roman în iulie 1934 (un număr), redactată de Ion Manolescu și Silviu Roda. Colaborează cu poezie Ștefan Baciu (*Dans, Absență muzicală*), George Demetru Pan, Ioan Georgescu și redactorii revistei. Proza este semnată de Nicolae Cantonieru (*Chinezii la Giurgiu*) și Mihail Șerban (fragment din romanul *Idolii de lut*). Notățiile impresioniste ale lui Vasile Chirițescu (*Pe marginea actualității*) și cronică acestuia la volumul lui Paul Zarifopol *Pentru arta literară* („o adevărată delectare intelectuală”) întregesc sumarul revistei.

M.S.

FODOR Sándor (7.XII.1927, Șumuleu-Ciuc, j. Harghita), traducător. Face studii secundare la Liceul Romano-Catolic din Miercurea Ciuc. Dându-și bacalaureatul în 1946, urmează, până în 1950, Facultatea de Filologie, secția română-germană, la Universitatea din Cluj. După un an petrecut ca profesor la Sănnicolau Mare, lucrează, între anii 1951 și 1956, în redacția clujeană a Editurii pentru Literatură, apoi devine colaboratorul intern al revistei pentru copii „Napsugár” din Cluj. Din 1990 este redactorul responsabil al revistei romano-catolice „Keresztény Szó”. Preocupările de prozator ale lui F. sunt secondate de o prodigioasă muncă de traducător din proza română și germană. Din literatura română transpune predilect autori contemporani, îndeosebi din proza și dramaturgia lui Dumitru Radu Popescu. A realizat, de asemenea, versiuni în limba maghiară din proza lui Fănuș Neagu, Alecu Ivan Ghilia, a tălmăcit romanele *Șoseaua Nordului* de Eugen Barbu și *Bărăgan* de V. Em. Galan. A dat transpuneri în maghiară și din literatura română clasică: teatrul lui I. L. Caragiale (*Năpasta*), proza lui G. Topîrceanu și Ion Agârbiceanu.

Traduceri: Alecu Ivan Ghilia, *A döntés* [Cuscii], Târgu Mureș, 1959, *Derenegés* [Ieșirea din Apocalips], București, 1961, *Rekviem az élkért* [Rekviem pentru vii], București, 1974; I. L. Caragiale, *Megtorlás* [Năpasta], în *Válogatt művei* [Opere alese], București, 1960, 293-333; Ion Agârbiceanu, *Gyermekvilág* [File din cartea naturii], București, 1963; G. Topîrceanu, *Vidám, és szomorú balladák* [Balade vesele și triste], București, 1963 (în colaborare cu Bajor Andor); D. R. Popescu, *Oltyánok nyara* [Vara oltenilor], București, 1965, *Ők ketten vagy akik csak az erdőt látták* [Cei doi din dreptul Tebei sau Cu fața la pădure], Cluj-Napoca, 1974, *Királyi vadászat* [Vânătoare regală], București, 1975, *Felhők császára* [Împăratul norilor], București, 1979; V. Em. Galan, *Baragán* [Bărăgan], București, 1965; Eugen Barbu, *Északi műút* [Șoseaua Nordului], I-II, București, 1969; Fănuș Neagu, *Fülledt nyár* [Vară buimacă], București, 1969, *És kiáltott az angyal* [Îngerul a strigat], București, 1972; Remus Luca, *Ma este a gyilkos lebukik* [Astă-seară îl areștam pe asasin], București, 1970.

Repere bibliografice: Nagy Pál, *Új regény a mai faluról*, IGZ, 1960, 1; Dávid Gyula, *A magára találó ember*, IGZ, 1966, 4; Bölöni Sándor, *Regény az emberi bizalomról*, EL, 1966, 5746; Kovács János, *A cselekvés kora*, EL, 1966, 5928; Baróti Pál, *Tagadások könyve*, UTK, 1969, 26; Marosi Péter, *Elcsérelt angyalok*, UTK, 1970, 7; Beke, *Fără interpret*, 465-472; Kántor Lajos, *Történelmi nyomozások*, UTK, 1975, 43; D.R. Popescu, *A halhatatlan vámkönyve*, IGZ, 1978, 2; *Rom. magy. ir. lex.*, I, 600-602; Fodor

Sándor, *Emlékezés és morfondírozás. A fordító vallomása*, UTK, 1984, 18; Kisgyörgy Réka, *Királyi vadászat*, UTK, 1989, 5. O.K.

FOILETONUL ZIMBRULUI, supliment literar al ziarului „Zimbrul”, apărut la Iași, săptămânal, între 23 ianuarie 1855 și 16 iulie 1856. Teodor Codrescu și Dimitrie Gusti sunt redactorii revistei; de la 17 mai 1856 primul devine și „redactor răspunzător”. Secretar de redacție este posibil să fi fost V. A. Urechia. Din 2 iulie 1856 nu se mai indică numele vreunui redactor. **F.Z.** apare în strânsă dependență de gazeta „Zimbrul”, unele articole politice continuând dintr-un periodic în celălalt. Textele politice considerate importante pentru sprijinirea revendicărilor naționale sunt publicate simultan în limbile română și franceză. În cel de-al doilea an de apariție periodicul duce o susținută campanie prounionistă. Numărul din 29 aprilie 1856 este dedicat în întregime poezilor care sprijineau ideea Unirii: Gh. Sion, Gh. Tăutu, A. N. Scriban, N. Voinov. În jurul revistei s-a concentrat acea parte a intelectualilor pentru care ideea de progres social rămânea încă o noțiune vagă și plină de riscuri. De aceea, există totuși aici, în raport cu restul presei politice și literare unioniste, o ușoară nuanță de conservatorism în planul atitudinii sociale, dar și în acela literar. Nu este vorba de un conservatorism asimilabil celui junimist, de mai târziu, ci de o oarecare inerție în acceptarea ideilor noi, de un regret nemărturisit, dar vizibil, pentru starea veche a lucrurilor, pentru lumea care dispărea. Chiar și aspectul grafic mărturisește această atitudine. **F.Z.** publică în primul rând literatură. Puțin numeroasele articole politice sau de istorie și drept, scrise de T. Codrescu, Gh. Sion, G.-R. Melidon, sunt relevabile datorită simțămintelor patriotice care le animă. Gh. Sion susține părerea, caracteristică pentru grupul politic din care face parte, că în vremurile de intensă activitate politică literatura nu se mai dezvoltă. Sion vede în epoca premergătoare anului 1848 o perioadă de înflorire a literaturii române, în timp ce, afirmă el, în deceniul 1850-1860 gustul pentru lectură dispărea, iar autorii, nefiind stimulați, nu mai produc scrieri de calitate. Se publică traduceri bine alese din scriitori cunoscuți, francezi, germani și englezi. Din Byron și Lamartine traduce Gh. Sion, din Schiller și A. Poissonnier, G.-R. Melidon, iar Al. Fotino transpune romanul *Maistrul Adam Calabrezul* de Al. Dumas. Colaboratorii cel mai des întâlniți sunt D. Gusti, cu versuri și proză, V. A. Urechia, autor de poezie patriotică și erotică, precum și al „romanului național” *Coliba Măriucăii*, și G.-R. Melidon, tot atât de neinteresant în ipostaza de versificator ca și în aceea de autor al însemnărilor de călătorie în Moldova de Sus și la Cetatea Neamțului. Cu însemnări de călătorie, scrise cu emoție discretă și cu darul de a însuflă ardele amănunte istorice, este prezent Gh. Sion, iar un G. Hâncu este autorul unei serii de scrieri în proză intitulată pretențios *Serile romane sau Cinci nuvele religioase*. Printre autorii de versuri, cei mai mulți demni de amintit pentru intențiile patriotice, se numără C. D. Aricescu, G. Crețeanu, D. Dăscălescu, Gh. Tăutu, Șt. Sihleanu, N. Voinov, A. N. Scriban, D. S. Miculescu, I. Gheorghiu. Se mai tipăresc versuri satirice scrise de C. Stamati, fabule de I. Sârbu, precum și poezii de V. Alecsandri și D. Bolintineanu, inedite sau reproduse din alte publicații. R.Z.

FOIȘOARA PENTRU RĂSPÂNDIREA CUNOȘTINTELOR FOLOSITOARE ȘI A IUBIREI DE CARTE, publicație

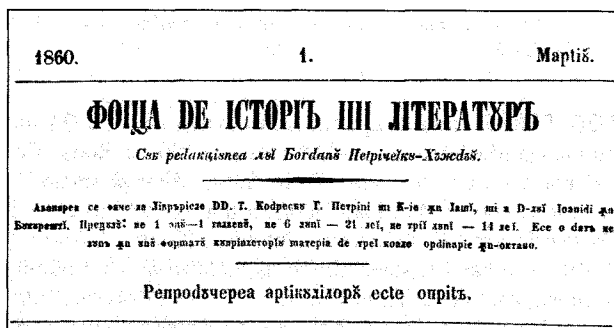
periodică literară și culturală apărută la Sibiu, bilunar, între 1 ianuarie și 15 iunie 1886. Este redactată de Grigore Sima al lui Ion (redactor responsabil) și de I. Pop-Reteganul (prim-colaborator). Ei își propun, în afară de ceea ce rezultă din titlul care sintetizează un adevărat program, să publice cât mai multă literatură populară și cultă, aceasta inspirată din folclor. În intenția redactorilor revista trebuia să devină și o publicație de informare bibliografică, dar inițiativa, ca și altele, nu se va realiza. Într-o cronică dedicată volumului *Novele din popor* al lui I. Slavici, se dezvoltă un program literar ambițios, bazat pe refuzul importului de literatură străină. Scriitorul român, se spune în același loc, trebuie să plece de la realitățile autohtone, iar rostul literaturii naționale este acela de a da „hrană sufletească” poporului. Scrierile literare apărute în revistă sunt modeste. Colaboratorii, cu excepția lui I. Pop-Reteganul, nu s-au făcut cunoscuți în viața literară a epocii. Doar Grigore Sima al lui Ion, autor de nuvele, de versuri și de articole în care discută tradițiile populare, poate fi menționat pentru claritatea ideilor.

R.Z.

FOIȘOARA TELEGRAFULUI ROMÂN, supliment cultural

editat de „Telegraful român”, apărut la Sibiu, bilunar, între 1 ianuarie 1876 și 25 decembrie 1877. Cu rubrici numeroase, dar cu o tematică neunitară, acest periodic este totuși redactat în raport cu un program politic și cultural limpede, fiind organul publicistic al unui grup de tineri intelectuali sibieni cu simpatii junimiste, dintre care se detașează I. Bechnitz și D. Comșa, prietenul lui Mihai Eminescu, Aurel Brote și Eugen Brote. Gazeta adoptă ortografia fonetică a „Convorbirilor literare”. Se face simțit și ecoul teoriei formelor fără fond, mai ales în articolele politice ale lui D. Comșa. Ideile junimiste sunt însă adaptate la realitățile din Transilvania, dându-se prioritate chestiunii naționale și, în continuare, realizării unei culturi accesibile, care să-și întemeieze originalitatea pe literatura și tradițiile populare. De aici o diferență de vederi față de junimiștii ieșeni, în ceea ce privește aprecierea literaturii, care va fi judecată în funcție de conținutul de idei, neapărat „sănătoase”, adică naționale, criteriul estetic fiind considerat mai puțin important. At. M. Marienescu reia seria de povești populare publicate până atunci în „Albina”. Pentru fiecare text se indică informatorul, data și locul culegerii și se fac relații cu mitologia altor popoare. În mai multe numere, E. Brote publică un articol dedicat activității Astei, articol pe care Eminescu îl va retipări în „Curierul de Iași” din același an (1876). Mai figurează câteva traduceri desemnate din H. Heine și altele din J. J. Engel (făcute de D. Popovici-Barcianu). Rubrici de critică a traducerilor, note bibliografice și știri literare completează sumarele periodicului. La sfârșitul anului 1877 se anunță contopirea cu „Telegraful român”, subliniindu-se că schimbarea de formă editorială nu va modifica programul cultural.

R.Z.

FOIȘA DE ISTORIE ȘI LITERATURĂ, revistă lunară apărută la Iași din martie până în iulie 1860. Continuă „Foie de storiă română” a lui B. P. Hasdeu, scoasă cu un an înainte tot la Iași. Noua revistă este scrisă aproape în întregime de redactor. În afară de două articole cu caracter programatic, privind mai ales activitatea de viitor a istoricului, intitulate *Istoria și Literatura*, Hasdeu publică studii de istorie, altele de literatură, versuri și notițe critice. Mai colaborează Gh. Tăutu cu o dramă istorică în versuri și G.-R. Melidon cu poezii. Din Gogol, A. D. Holban traduce *Scrisorile unui nebun*, prima versiune românească din opera scriitorului rus. După cum se specifică pe coperta revistei, toate articolele desemnate îi aparțin lui Hasdeu.

R.Z.

FOND ȘI FORMĂ, publicație apărută la Cernăuți în 1938 și la Râmnicu Vâlcea în 1944, cu subtitlul „Critică generală și specială. Specificul și pitorescul limbii”. La numărul din 1944 se operează câteva modificări: pe lângă directorul Leca Morariu e desemnată ca secretar Octavia Lupu-Morariu. Articolul *Pornim la drum* afirmă: „Luxurianta eflorescență a mistificărilor se cere totuși stăvilită! Stăvilită și cu această publicație care-și ia sarcina de a înfrunța... superficialul și hatârșugul.” Rubricile obișnuite sunt „Mulțe și mărunte”, „Cronică”, „Răboj”, „Bucovina bibliografică”. Majoritatea articolelor sunt semnate de Leca Morariu (*Legenda „Spațiului mioritic”, Din caracteristica și pitorescul limbii românești, Creangă în italianește*). Petru Iroaie scrie despre *Alecsandristmul lui Odobescu*. În numărul din 1944 Leca Morariu publică trei scrisori inedite ale lui Ciprian Porumbescu către părinții săi.

D.B.

FONEA, George (22.II.1912, Gogoșu, j. Dolj — 29.X.1957, București), poet și traducător. Orfan de tată (căzut în luptele din Ungaria), F. urmează, la Craiova, gimnaziul și apoi, neavând alte posibilități, liceul militar. Este ofițer în garnizoana din Craiova până în 1934, când intră în Școala Specială de Infanterie din Sibiu, după a cărei absolvire e repartizat la Cernăuți. Acolo își va lua, în 1938, și licența în drept. Combatant pe frontul de Est, e rănit și cade prizonier, probabil în 1944. Se înapoiază în țară, se pare în 1955, și o vreme activează în Asociația Nevăzătorilor. Încă elev, F. debutează în 1929 cu versuri, în revista craioveană „Vatra”. După ce devine ofițer, colaborează destul de asiduu cu poezii, traduceri și

articole la periodice din orașele în care își face serviciul, dar și din București: „Linia nouă”, „Ramuri”, „Meridian”, „Adevărul literar și artistic”, „Poezia”, „Provincia literară”, „Gând românesc”, „Jurnalul”, „Bilete de papagal”, „Junimea literară”, „Sfarmă-Piatră”, „Jurnalul literar”, „Universul literar”, „Curentul literar”, „Convorbiri literare”, „Revista Bucovinei” ș.a. De sub tipar i-au ieșit placheta *Întoarcere în vreme* (1935) și traducerea *Poeme* de Rainer Maria Rilke (1938). În anii 1938 și 1939 anunța volumele *Iarbă mare* și *Drumul robilor*, care însă n-au mai apărut.

Debutul editorial al lui **F.** se relevă a fi prematur. Câteva texte, în registru elegiac, năzuiesc să prindă, pe urmele lui Radu Gyr și ale altora, și ceva din specificul oltenesc, însă lexicul e sărac, iar sintaxa uneori greoaie, la eșec contribuind și câteva „inovații” în notă modernistă. Mai târziu, experiența acumulată, inclusiv prin tălmăcirii din Rilke, Paul Claudel, Apollinaire, îl ajută să dea trăirilor proprii o expresie mai potrivită, ce rămâne totuși insuficient individualizată.

SCRIERI: *Întoarcere în vreme*, Sibiu, 1935. **Traduceri:** Rainer Maria Rilke, *Poeme*, Cernăuți, 1938.

Repere bibliografice: G. Mac. [George Macoveșcu], „*Întoarcere în vreme*”, *ADV*, 1935, 15 839; Dan C. Pantazescu, „*Întoarcere în vreme*”, *ȚA*, XV, 1935, 1034; Metzulescu, *Literile*, II, 55-57; Predescu, *Encicl.*, 331; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 858, *Ist. lit.* (1982), 944; *Scrisoare de la Ion Ioja*, 1980, ADLTR, 1-13. **V.D.**

FORME, revistă apărută la București, lunar, din decembrie 1938 până în decembrie 1940, director fiind Eugen Herovanu și secretar de redacție M.G. Constantinescu. Publicația, purtând subtitlul „Drept, artă, științe sociale”, își propune să urmărească „fenomenul formă în toate domeniile vieții sociale”. Rubricile se intitulază „Cărți și tribunale”, „Forme și reforme”, „Plastică”. Deși despre literatură se vorbește mai puțin, este de reținut totuși articolul semnat de Tudor Vianu, *Forma juridică și forma artistică* (1939). Eugen Herovanu semnaleză coincidențe între versuri din poezia *Étoiles éteintes* a lui Auguste Dorchain și *La Steaua* lui Mihai Eminescu. Alți colaboratori: Mircea Djuvara, Eugen Crăciun, N. Burileanu. **D.B.**

FORNA, Petru (4.X.1944, Sighetu Marmăției), traducător și eseist. Este fiul Piei-Letiția (n. Hondog), bibliotecară, și al lui Emil Fornă, medic. Va absolvi Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj, secția germană-română, cu o teză de licență privind conjugarea slabă în saxona veche. Cadru didactic universitar, își susține teza de doctorat cu tema *Semantica prepoziției în germană și română*. Debutează în revista „Steaua” (1966) cu o traducere din Franz Kafka, *O solie imperială*. Continuă să publice în reviste traduceri din Heinrich Böll, Christoph Hein, W. Koppen, Wolfgang Borchert, Erwin Heimann, Rolf Hochhuth, Hölderlin, R.M. Rilke, Walter von der Vogelweide, dar și studii, articole și eseuri despre Friedrich Dürrenmatt, H. Gogelmann, Roman Jakobson, Ernst Jünger,

Herbert Meier, Gerda Zeltner. Colaborează frecvent la „Steaua”, „Tribuna”, „Secolul 20”, „România literară”, „Echinox”, „Vatra” ș.a. Publică, de asemenea, studii și articole privind limba germană, cu precădere germana veche (*Althochdeutsch*, 1985), semnând și un *Curs practic de limba germană* etc. După 1989 se angajează în activitatea politică, din ianuarie 1994 devenind ambasador al României la Viena.

F. elaborează numeroase studii de analiză a fenomenelor lingvistice, apelând la metoda comparatistă. Pe de altă parte, literatura medievală germană îl provoacă să dea o versiune în românește a poeziei lui Walter von der Vogelweide, text dificil, ale cărui probleme traducătorul le rezolvă cu ingeniozitate și rigoare lexicală. **F.** transpune în română și romane moderne, între acestea *Opiniile unui clovn* (1975), *Destinul unei cești fără toartă* (1986) și *Fotografie de grup cu doamnă* (1988) de Heinrich Böll, autor pretențios prin oralitatea stilului și sarcasmul vehement al discursului.

SCRIERI: *Studien zur deutschen Literatur* [Studii de literatură germană], I, Cluj-Napoca, 1987. **Traduceri:** Heinrich Böll, *Opiniile unui clovn*, Cluj-Napoca, 1975, *Destinul unei cești fără toartă*, București, 1986, *Fotografie de grup cu doamnă*, Cluj-Napoca, 1988; Christoph Hein, *Prietenul străin. Sfârșitul lui Horn*, București, 1988; Friedrich Dürrenmatt, *Dramaturgie și critice*, București, 2001. **Ct.C.**

FORTUNESCU, Madelaine (7.VI.1927, Craiova – 7.VII.2002, București), traducătoare. Este fiica avocatului craiovean Nicolae Fortunescu. Clasele primare și secundare le face la Școala „Ecatrina Urziceanu” din Craiova, pe care o va absolvi în 1946. Urmează, în paralel, Facultatea de Științe Economice și Facultatea de Drept din București (1946-1950). Este redactor la Editura Științifică (1951-1958), apoi la revista „Secolul 20” (începând din 1960). A debutat în „Scânteia tineretului” (1957), cu poezia *Țara mea*, și editorial în 1958, cu traducerea studiului *Van-Ciun, materialist și iluminist al Chinei antice* de A. A. Petrov. Colaborează la „Contemporanul”, „Ramuri”, „Tribuna”, „Luceafărul”, „Ateneu”, „Steaua”, „Orizont”, „Astra”, „Gazeta literară”, „Viața românească”, „Secolul 20”, „Le Journal des poètes”, dar nu ajunge să-și editeze un volum propriu. În schimb, excelează prin traduceri, în special din literatura rusă și sovietică (Anna Ahmatova, K. Paustovski, Esenin, Evtușenko, Cehov), precum și din literatura franceză (Paul Valéry, Apollinaire) sau engleză (Shakespeare, Daphné Du Maurier).

Traduceri: A.A. Petrov, *Van-Ciun, materialist și iluminist al Chinei antice*, București, 1958 (în colaborare cu Aurelian Tache); E.M. Suziumov, *Spre Antarctica*, București, 1960; *Ruguri pe zăpadă. Antologie din proza sovietică contemporană*, București, 1965; Anna Ahmatova, *Poezii*, pref. Mihai Beniuc, București, 1968; Daphné Du Maurier, *Păsările*, București, 1970, *Golful francezului*, București, 1975; Vladimir Piskunov, *Andrei Belâi*, București, 1975 (în colaborare cu Tatiana Nicolescu și Leonid Dimov).

Repere bibliografice: Mihai Beniuc, *Prefață* la Anna Ahmatova, *Versuri*, București, 1968, 5-7; Firan, *Macedonski-Arghezi*, 208-209; Firan, *Profiluri*, I, 346-348.

T.N.

FORUM, publicație apărută la București în 1947, într-un singur număr, cu subtitlul „Buletinul Uniunii Sindicatelor de Artiști, Scriitori, Ziaristi din România”. Redactor responsabil este Tudor Mihail. Într-un *Cuvânt înainte* se spune că, urmând modelul forumului antic, unde se desfășura întreaga viață culturală, acest buletin are drept scop „să oglindească activitatea făuritorilor de artă din toate domeniile”. Rubricile revistei sunt „Școala de cadre”, „Știri”, „Informațiuni”. Se publică versuri de Sașa Pană (*Bilet de identitate*) și Mihai Dragomir. În calitatea sa de ministru al Artelor, Ion Pas scrie despre *Arta și cultura în slujba poporului*, Nicky Atanasiu se ocupă, în spiritul impus în epocă, de *Încadrarea actorului în opera de culturalizare a maselor*, legătura artistului cu poporul fiind absolut necesară pentru ca „manechinul [...] maleabil și servil, fără personalitate, fără idealuri constructive” să dispară. Ștefan Tita se exersează în noul mod de a scrie în litera ideologiei oficiale, croind un „portret” al „ziaristului zilelor noastre”, M. Vescan urmărește *Drumul artiștilor instrumentiști*. Singurul articol mai echilibrat, *Creator și operă*, eliberat de puzderia poncifelor ideologice, îi aparține lui Ion Biberi.

D.B.

FORUM, publicație care apare la București, lunar, din 1969, cu subtitlul „Revista învățământului superior”. Redactor-șef este Mihai Mazaneț, iar secretar general de redacție, Traian Coșcodan. Editată de Ministerul Învățământului, revista are un colegiu redacțional foarte numeros, format din cadre universitare și academicieni. Din 1991 se adaugă subtitlul „Revista universitarilor din România”. Redactor-șef devine Aurel Joltea, secretar de redacție principal, Ion Deaconescu, publicist comentator este Mariana Filimon, iar șef de secție, Constantin Grosu. Cea mai mare parte a publicației e axată pe chestiuni referitoare la specificul muncii universitare (cursuri, seminarii, cercetare științifică, optimizarea și eficientizarea programelor de învățământ etc.), rubricile „Tribuna gândirii științifice”, „Opinii” și „Cronică” găzduind articole de substanță, cu un conținut tematic foarte variat — istorie, filosofie, psihologie, pedagogie, lingvistică etc. Alte rubrici se numesc „Interviul nostru”, „File de istorie”, „Critică și bibliografie”, „Vitrina”, „Fișier”, „Meridiane”, „Retrospective”, „Puncte de vedere”. Publicația are un solid compartiment publicistic, vizând și chestiuni literare, concentrate în studii, cronici, recenzii. Din rândul primei categorii de texte, aflate îndeosebi la rubrica „Sinteze”, se rețin: George Nițu, *Stilul polemic la cronicarii munteni*, Tudor Argezi și *spiritul prometeic*, Ștefan Pascu, *Cinci decenii de învățământ universitar în limba română la Cluj*, Romul Munteanu, *Afirmarea spiritului universitar în critica și istoria literară*, Corneliu Albu, *Momente din lupta intelectualilor patrioți pentru înființarea unei universități românești în Transilvania*. Tiberiu Truțer scrie despre relațiile „inedite” ale lui Dimitrie Cantemir cu Academia din Berlin, de marele

umanist român ocupându-se și Gheorghe Bulgăr. În 1978 Alexandru Surdu va prezenta primul curs de logică al lui Titu Maiorescu, iar în anul următor, la rubrica „Permanențe”, G.C. Constandache va analiza viziunea lui Lucian Blaga asupra conștiinței filosofice și perspectivei istorice. În ultimele două numere ale anului 1982, Anton Dumitriu publică eseu *Definiție și existență*, pentru a continua în anul următor cu alte două încercări: *Hazard și știință și Antinomia minciinosului*. La rubrica „Cronica ideilor”, A. Joltea sondează ideile filosofiei antice grecești în cosmogonia modernă (1987). Rubrica „Eseuri” găzduiește materiale incitante. Astfel, Caius Traian Dragomir scrie despre *Lucian Blaga sau Eul între două epoci, Identitatea și identificarea în orizontul culturii, Miorița – fatalism românesc?*, *Resortul tematic*. Floria Bratu inventariază câteva ipostaze ale lecturii operei lui Proust, iar Gh. Vlăduțescu își intitulează un prim articol al anului 1993 *Marea ruptură (Filosofia în zorii creștinismului)*, pentru ca mai apoi să analizeze *Filosofia augustiniană a spiritului*. Aceeași rubrică va acorda un spațiu larg tricentenarului nașterii lui Voltaire. Rubricile „Critică și bibliografie” și „Cărți și idei” își rezervă spațiul cronicilor și recenziilor. Semnează George Fotino, Cezar Apreotesei, Cezar Radu, D. Ciachir, Doina Papp, Ion Orghidan, Florin Felecan, Dan Zamfirescu, George Muntean, Corneliu Albu ș.a. Sub titlul *O imagine falsă a poporului român (2/1972)*, Ioan și Septimiu Chelcea întreprind critica unei sinteze etnologice publicate la Köln de profesorul Hugo A. Bernatzik. Traian Lungu prezintă un Titu Maiorescu inedit, Gh.I. Ioniță evocă figura lui Gheorghe Pop de Băsești, iar Gh. Șora pe a dascălului transilvănean Nicolae Horga-Popovici. Valeriu Rus urmărește poziția lui P.P. Negulescu față de orientarea psihologică în filosofia culturii. În 1972, la rubrica „Tribuna universitară”, se poate urmări o dezbatere pe tema impasului literaturii comparate. Un publicist extrem de prolific este Alexandru Boboc, care produce un număr considerabil de articole cu tematică filosofică. Dintre numele vehiculate pot fi amintite Wittgenstein, Hegel, Benedetto Croce, Pascal, Heidegger, Kant, Schopenhauer, Leibniz, Eminescu. Corneliu Albu oferă un material inedit referitor la I. Micu-Klein (11/1973). Cu prilejul centenarului Pierre Larousse, este inclus un articol al lui André Rétif. Într-un medalion, prinde contur personalitatea lui Șerban Cioculescu. La fel procedează V. Vetișanu cu Spiru Haret și Mariana Filimon cu D.D. Roșca. Rubrica „Retrospective” cuprinde în 1976 trei articole despre filosoful N. Bagdasar; Ecaterina Ganea Neagu se oprește asupra lui Tache Papahagi, revista consemnând și un interviu cu Alexandru Piru. E rândul lui Alexandru Surdu să propună un „inedit” Ștefan Odobleja (3/1982), în anul următor I.Gh. Stanciu oprindu-se, în cadrul aniversărilor UNESCO, la profesorul Onisifor Ghibu, iar Corneliu Albu urmărind protectoratul acordat de Nicolaus Olahus umanistului flamand Levinus Panagathus (10/1983). Numărul din ianuarie 1985 are în vedere, la rubrica „Miscelane”, șantierea editorială a operei eminesciene. Un alt text inedit îl vizează pe C. Rădulescu-Motru, așa cum l-a cunoscut Nicolae Bagdasar, cu un document inedit despre Kant și „pacea eternă” dintre popoare

(4/1986). George Șt. Andronic evocă figura profesorului Dan Barbilian, iar Dan Smântânescu își amintește de profesorul N. Iorga. Petre D. Anghel extrage documente din fondul de corespondență G. Călinescu – Al. Rosetti (10/1987), Adina M. Arsenescu caută elemente de iluminism timpuriu în hrisoavele domnești ale veacului al XVIII-lea, iar Victor Isac și Dumitru Popovici scriu despre viața și opera lui Mircea Florian, cu prilejul centenarului nașterii acestuia (4/1988). George C. Moisiu analizează semnificația manuscriselor redactate de Eminescu în intervalul 1880–1881, intitulate *Fiziografie I și II* (6/1989). Din anii 1991 și 1992 se rețin articolul lui Simion Ghiță despre *T. Maiorescu și cultura ca formă de viață* (3/1991), cel al lui Petre Bărbulescu despre *Dimitrie Gusti și școala sociologică monografică din România* (9–10/1991), precum și un eseu al lui Vasile Preda, *Eugeniu Speranția și universul valorilor* (1–2/1992). Alți colaboratori: Al. Graur, Iorgu Iordan, Edmond Nicolau.

D.B.

FORUM STUDENȚESC, publicație care apare la Timișoara, lunar, din 1972, ca revistă a studenților de la Universitatea timișoreană. Inițial, redactor-șef este Liviu Crișan, iar secretar general de redacție, Constantin Vintilescu. Din 1990 redactor-șef devine Dan Rațiu, iar secretari generali de redacție, Dan Popovici și Olimpiu Porumb. În 1991–1992 își încetează apariția, pentru a fi reluată în 1993, ca serie nouă. Acum director este Antonie Vlad, ca referent cultural figurează Dana Anghel, iar ca secretar de redacție Laura Gheorghiu. Rubrici: „Confesiuni”, „Viață de asociație”, „Sensuri”, „Reportaj”, „Cenacluri literare”, „Confruntări”, „Cronică de carte”, „Sport”, „Magazin” etc. Dincolo de sloganurile impuse în epocă, încă din primii ani de apariție revista reușește să afirme în paginile ei talentul câtorva serii de tineri, deveniți ulterior nume consacrate. Astfel, semnează versuri Elena Ștefoi, William Totok, Ioan Morar, Dușan Petrovici, Petru M. Haș, Marta Petreu, Ovidiu Pecican, Petre Ghelmez, Vasile Dan, Mircea Ivănescu ș.a., cu proză sunt prezenți I. Romoșan, I.I. Popa, Sorin Titel, Daniel Vighi, Ion Topoloveanu, Lucian Petrescu, Gheorghe Schwartz, Gheorghe Crăciun ș.a. Din bogatul compartiment publicistic se rețin, de asemenea, câteva articole. Octavian Gruită și Viorel Marineasa se ocupă de Ioan Ciucurel (1897–1955), „primul și, se pare, unicul dintre tărani-scriitori de la noi care a dus la bun sfârșit lucrul la un roman” (2/1976). Otto Willek (sub acest pseudonim se află William Totok) se ocupă de raportul literatură-conștiință (8/1976), pentru ca mai apoi să abordeze chestiunea „noii sensibilități” poetice (1, 4/1978); tot el scrie cu prilejul împlinirii a optzeci de ani de la nașterea lui Bertolt Brecht și publică o biografie intelectuală a lui Herbert Marcuse. Daniel Vighi abordează subiecte incitante: *Hamlet sau Despre suferința cunoașterii* (3–4/1978), *Paradigme stilistice în mitul mării treceri* (3/1979), *Valențe ale simbolismului cultural* (2/1981). Livius Ciocârlie semnează articolul *Considerații despre statutul simbolului în romanul francez modern* (1–2/1979), se oprește asupra lecturii (8/1979) sau analizează critic valențele

„spiritului creator” (6/1983). Alți publiciști prezenți aici sunt Viorel Boldurean, Partenie Murariu, Petru Ilieșu, Radu Matei Todoran (scrie despre poezia orașului), Emilia Ciobotaru (*Sorescu – deocamdată!*), Carmen Pădure (*Boris Vian și umanismul creației*, 7/1977), Gh. Secheșan, Vasile Crețu, Nicolae Ciobanu (*Slavici și eposul realist-critic*, 1–2/1979), Mircea Mihăieș, Marcel Pop-Corniș (*Shakespeare și poezia romanului american modern*, 1/1980), Mircea Pora, Victor Neumann, I. Cornea, Ileana Oancea (*Sensul erudiției la D. Caracostea*, 7/1983), Șerban Foartă, Cornel Ungureanu și Traian Ștef (în 1983, primul scriind despre Urmuz, al doilea despre Kafka, iar cel din urmă despre eseu). În fine, Rodica Borșa și Sever Avram stăruie asupra celor trei „B”: Bacovia, Blaga, Baconsky. Teatru semnează Daniel Vighi, Lucian Petrescu, Ioan Morar, Constantin Mărăscu și Ioan Șerban. Mihaela Bugariu tălmăcește din Jacques Prévert, Tudor Dragomir din Céline, Marcel Pop-Corniș din W. Peterson, Valeriu Drumuș din Reverdy, Andreea Gheorghiu din C.G. Jung, Radu Ciobotea din Karl Jaspers etc. Sectorul criticii literare este acoperit de Dorina Rotar, Livius Ciocârlie (*Realism și devenire poetică*, 7/1975), Constantin Vintilescu (despre *Delirul, Moromeții și Viața ca o pradă*), Radu G. Țeposu, Valentin Vișan, Șerban Foartă ș.a. Dintre interviuri se remarcă acelea ale lui Daniel Vighi și Ioan Morar cu profesorul Eugen Todoran (3/1979), un dialog al lui Valentin Vișan cu Petre Ghelmez, un altul cu prozatorul Mihai Sin (2/1982) și, în fine, un nou dialog cu Eugen Todoran, despre expresionismul lui Lucian Blaga (1–2/1988). Anul 1982 se încheie cu două numere ale unui supliment literar de șaisprezece pagini, în care se regăsesc semnăturile lui Sorin Antohi, Bogdan Ghiu, Livius Ciocârlie, Mircea Mihăieș, Mircea Pora și Cornel Ungureanu. Și în 1983 în suplimentul literar sunt oferite pagini din jurnalul lui Mircea Pora, iar la rubrica „Profiluri XX” Mircea Cărtărescu întreprinde *O lectură arhetipală a nuvelei „Moartea la Veneția”*. Anii 1984 și 1985 nu prezintă interes din punct de vedere literar. Abia din 1986 reappare preocuparea pentru susținerea scrisului unor tineri poeți, prozatori și critici. Semnificativă este rubrica „Atelier literar”. În 1989 Eva Behring abordează *Avangardismul românesc*, sunt incluse trei articole despre actualitatea clasicului I.L. Caragiale, iar Gabriel Marineasa se înfățișează în ipostaza de prozator. De reținut și faptul că la începuturile publicației este consemnată activitatea cenaclului „Pavel Dan”. În timp, la **F.S.** mai scriu Adriana Babeți, Gh. Pruncuț, Val Antim, Eugen Dorcescu ș.a.

D.B.

FOTEA, Mircea (1.X.1939, Voinești, j. Iași), folclorist. Este fiul Ecaterinei (n. Panu) și al lui Constantin Fotea, meseriaș. După studii universitare la Facultatea de Filologie a Universității din Iași (1958–1963), devine asistent la Institutul Pedagogic (1963–1969), trecând ca asistent la Facultatea de Filologie din Iași, unde în 1990 va fi conferențiar. Este doctor în filologie al Universității din Cluj-Napoca (1978). Colaborează la „Analele științifice ale Universității „Al. I. Cuza »”, „Anuar de lingvistică și istorie literară”, „Anuarul Muzeului Etnografic al

Moldovei", „Ateneu", „Cronica", „Folclor literar", „Mitropolia Moldovei și Sucevei", „Muzeul Etnografic al Bucovinei – Studii și comunicări", „Salonul literar".

După o serie de contribuții pregătitoare, **F.** realizează în 1987 monografia *Simeon Florea Marian, folclorist și etnograf*, în care lărgeste și aprofundează cercetarea asupra vieții și operei etnologului bucovinean, de la căutarea până la activitatea de culegător și la căutarea unui drum propriu, insistând asupra etapei marilor lucrări de sinteză, în fine oprindu-se la textele rămase în manuscris. În această carte, **F.** aduce – apreciază unul dintre referenții tezei de doctorat, profesorul G. Ivănescu – „numeroase contribuții de amănunt, dar și o viziune de ansamblu măreață asupra folclorului și etnografului român". **F.** participă, individual sau împreună cu studenții filologi, la îmbogățirea Arhivei de Folclor a Facultății din Iași cu materiale din județele Moldovei.

SCRIERI: *Simeon Florea Marian, folclorist și etnograf*, București, 1987; *Sapientia ars vitae est. Mic dicționar de cuvinte, locuțiuni, cugetări și citate străine*, Iași, 2002.

Repere bibliografice: Marin Florea, „*Simeon Florea Marian, folclorist și etnograf*", CRC, 1987, 28; Brândușa Steiciuc, „*Simeon Florea Marian, folclorist și etnograf*", „Magazin", 1987, 33; Nicolae Cărlan, „*Simeon Florea Marian, folclorist și etnograf*", „Pagini bucovinene", 1987, 9; Ana Berengea, „*Simeon Florea Marian, folclorist și etnograf*", TR, 1988, 10; Z. Cărlugea, Modelul „*Hasdeu*". Mircea Fotea, „*Simeon Florea Marian, folclorist și etnograf*", LCF, 1988, 11; Ion Popescu-Sireteanu, „*Simeon Florea Marian, folclorist și etnograf*", CL, 1988, 10; Traian Cantemir, *Monografie consacrată lui Simeon Florea Marian*, „Forum", 1988, 10; Virgiliu Florea, „*Simeon Florea Marian, folclorist și etnograf*", AAF, 1991, 336–338; Datcu, *Dicț. etnol.*, I, 275–276. I.D.

FOTI, Ion (11.X.1887, Vlahoclisura, Grecia – 1946), poet, prozator, publicist și traducător. Este fiul unui comerciant aromân. A urmat liceul la Bitolia (Macedonia), apoi Facultatea de Filosofie și Litere din București. Debutează editorial cu un volum scris în dialectul aromân, *Cântițe și-ndoauă isturii aleapte*, apărut în 1912. Este corespondent al ziarului atenian „Elephtheron Vima", redactor la „Viitorul" din București și director împreună cu Romulus P. Voinescu, la „Propilee literare" (1926–1929). Colaborează la „Sămănătorul", „Luceafărul", „Literaturul", „Convorbiri critice", „Flacăra", „Universul" ș.a. Pentru volumul *Spre necunoscut* (1924) este distins cu Premiul pentru poezie al Societății Scriitorilor Români.

Temele versurilor lui **F.** sunt istorice și mitologice (Orientul, lumea creștină), în prelungirea poemului monumental romantic și parnasian, cu descripții fastuoase și comentarii filosofice pe suport narativ. Cosmologia, destinul omului raportat la universul infinit și la divinitatea atotputernică, marea și servituțiile speței umane – toate acestea glosate în ample compuneri structurate secvențial (*Adonis, Satan și Hari, Nemuritoarea iubită*). Autorul adoptă o poză prezumțioasă, afișată în prefețe explicative lipsite de tact, pe care E. Lovinescu le va denunța crunt în *Istoria literaturii române contemporane*, definindu-le ca „modestă indicațiune a inepției

poetice grandioase". Versurile sunt, în genere, prozaice și lipsite de sevă, totuși câteva fragmente atrag atenția: tablourile arcadice-pastorale, ultima parte din poemul *Adonis* (alcătuit din patru secțiuni, scrise în endecasilabi), unde se evocă atmosfera hibernal-funebră, meditațiile privind virtutea artei de a învinge timpul (în poemul *Tagi-Mahal*) nu sunt lipsite de fior liric. Ca prozator, **F.** e interesat de fresca de moravuri. Bun cunoscător al istoriei și al lumii turce, el urmărește în romanul *Vis și realitate* (1927), pe fundalul ultimelor decenii ale Imperiului Otoman, destinul unui tânăr intelectual de extracție modestă, care ajunge lider al mișcării de modernizare a Turciei. În *remake-ul Daphnis și Chloe ai vremii noastre* (1928), protagonist e un intelectual aromân, stabilit în cele din urmă în regatul român și visând la unirea tuturor conaționalilor. Scrieri cu teză, „romanele" sunt mai mult niște disertații istorico-patriotice cu caracter eseistic și moralizator. De aceeași factură sunt nuvelele și povestirile *O rătăcire în infinit* și *Povestea lui Rustem cel înțelept*, apărute în „Propilee literare". Publicistul, care se manifestă cu rezultate notabile ca șef de revistă, este preocupat de tradiția literară, într-o suită de foiletoane pledând pentru conservarea unor valori sau pentru restituirea dreaptă a altora (ca în cazul lui Al. Macedonski). Nivelul comentariilor nu depășește însă vulgarizarea informației esențiale, clasice, de istorie literară, reprodusă întotdeauna cu exactitate.

SCRIERI: *Cântițe și-ndoauă isturii aleapte*, București, 1912; *Poeme păgâne*, București, 1919; *Spre necunoscut*, București, 1924; *Vis și realitate*, București, 1927; *Daphnis și Chloe ai vremii noastre*, București, 1928; *Amurguri de toamnă*, București, 1939. **Traduceri:** Gjaffer Zifha Nader-Eldin, *Divanul iubirii*, București, 1923; Eschil, *Prometeu și perșii*, București, 1924.

Repere bibliografice: B. [Emanoil Bucuța], „*Spre necunoscut*", BUC, 1924, 11; [M. Jakotă], „*Prometeu și perșii*" lui Eschil, VR, 1925, 2; Lovinescu, *Scrieri*, VI, 165–168; I.U. Soricu, „*Amurguri de toamnă*", „Dimandarea", 1939, 3; Predescu, *Encicl.*, 331; [Ion Foti], „Calendarul românului macedonean", 1943, 265–266; Ion Foti, UVP, 343–344; *Dicț. scriit. rom.*, II, 291–292. N.M.

FRANCK VON FRANCKENSTEIN, Valentin (20.X.1643 – 27.IX.1697), poet și traducător. Născut probabil la Sibiu, într-o familie de nobili sași, învață până în 1663 la Liceul Reformat din oraș, unde se împrietenește cu Mihail Halici. Urmează dreptul la Universitatea din Altdorf, de lângă Nürnberg (pe când studia acolo și Leibniz), susținându-și doctoratul în 1666, cu teza *De Aequitate*. Întors în țară, se dedică unei lungi cariere politice și administrative, fiind din 1679 pârălab la Turnu Roșu, în 1681 notar, apoi consilier al principelui Mihai Apafi, judecător regal la Sibiu; în 1686 primește titlul de comite al sașilor.

Poet talentat, poliglot, istoric al sașilor și reprezentant al umanismului din Transilvania, **F.** scrie versuri (epitafuri, panegirice) în limbile pe care le cunoștea. Cea mai importantă operă a sa, în versuri plurilingve (în latină, germană, saxonă, maghiară și română), este *Hecatombes Sententiarum Ovidianarum Germanice imitatarum*, tipărită la Sibiu în 1679. Este o transpunere liberă,

urmând moda antologiilor sapiențiale, a unor „sentințe” culese din opera lui Ovidiu – cele mai multe din *Ex Ponto* –, poet cultivat de umanismul occidental și românesc (îndeosebi de Miron Costin). Parafrazele, tratate diferit în fiecare limbă, conferă sensuri modificate și îmbogățite maximelor ovidiene. Textul se revendică, prin motive tematice, alegorii (existența, moartea) și procedee de virtuozitate tehnică, din recuzita barocului. Alteori, „sentințele” devin mai fluente și comprehensibile sub influența liricii populare: „Ce-i făgăduială/ Fără dăruială?/ Trecătoare brumă,/ Fum, vânt, prah sau spumă.” Versurile românești, cele mai numeroase (optzeci), din *Hecatombe Sententiarum...* sunt o demonstrație a latinității limbii și a posibilităților ei complexe de versificație (traducerea este făcută în hexasilabi). Este inclusă aici și versiunea românească, mai ștearsă stilistic, a unei poezii de Simon Dach. Celelalte lucrări, scrise în latină și germană, au caracter istoric, filosofic și științific. Mai importantă – citată și de Leibniz – este opera în latină despre originea sașilor din Transilvania, în care autorul, corectând pe L. Toppeltin, susține vechimea și latinitatea românilor. **F.** rămâne un important umanist sas pus în slujba culturii române din Transilvania.

SCRIERI: [*Versuri românești*], în *Hecatombe Sententiarum Ovidianarum Germanice imitatarum*, Sibiu, 1679, reed. fragm. în LRM, 695–697.

Repere bibliografice: N. Docan, *Încercări de versificație românească publicate de un sas în veacul al XVII-lea*, „Arhiva”, 1901, 5, 6; N. Drăganu, *Mihail Halici. Contribuție la istoria culturală românească din sec. XVII*, DR, 1924–1926; *Ist.lit.*, I, 440–441; Gáldi, *Introducere*, 95–96; Horst Fassel, *Valentin Franck v. Franckenstein și barocul românesc*, ST, 1977, 1; *Dicț. lit.* 1900, 373–374; Gh. Ceașescu, *Valentin Franck von Franckenstein*, în *Crestomație de literatură română veche*, II, coordonatori I.C. Chișimia și Stela Toma, Cluj-Napoca, 1989, 191–193; Tepelea, *Rememorări*, 45–47; Mazilu, *Recitind*, II, 26–27; Cărtărescu, *Postmodernismul*, 232–233. A.Sm.

FRANKEN, August (13.XII.1845, Mülheim an der Ruhr, Germania – 1925, Gdańsk, Polonia), traducător german. După terminarea cursurilor liceale la Essen, studiază filologia la Bonn și Berlin, unde obține titlul *pro facultate docendi*. În 1871 este numit profesor consultant la Liceul „Sf. Petru și Pavel” din Gdańsk. Face temeinice studii de romanistică la Paris și Geneva, apoi în Anglia și Scoția. Interesul deosebit pentru limbile romanice îl aduce de trei ori în România, **F.** întreținând în acest timp și o corespondență literară cu Mite Kremnitz. Apariția colecției *Poezii populare. Balade (Cântice bătrânești)*, publicată de V. Alecsandri, este considerată de **F.** un moment hotărâtor pentru preocupările de culegere și valorificare a literaturii populare. Contactul cu limba și literatura română îl determină să traducă lirică populară românească pentru a o face cunoscută cititorilor din spațiul de cultură german. Materialul adunat cu prilejul fiecărei călătorii este selectat și tradus în volumul *Rumänische Volkslieder und Balladen, im Versmasse der Originaldichtungen übersetzt und erläutert* [*Cântece și balade românești, traduse în metru original și explicate*], tipărit în 1899. Baladele *Miorita (Das Schäfchen)* și *Mănăstirea Argeșului (Negru Vodă und Manoli)* sunt modele de referință în privința

strădaniei de a respecta prozodia populară românească. Traducătorul a avut la dispoziție și colecția lui Alecsandri din 1866, apreciată drept tezaur al poporului român. Transpune în germană doine și hore și, alături de balade ca *Soarele și luna* (pe care o compară cu versiunea tălmăcită de Fr. W. Schuster), *Inelul și năframa*, *Bogatul și săracul*, *Leacul adevărat*, *Voinicul rănit*. Tălmăcirile se detașează de cele oferite de Wilhelm von Kotzebue (*Rumänische Volkspoesie*, 1857), apropiindu-se de ținuta versiunilor realizate de Ludwig Vinzenz Fischer. Alte opt texte, doine selectate din antologia Jarnik-Bârseanu, apar, în traducere liberă, în „*Rumänische Revue*”, publicația lui C. Diaconovici: *Rumänische Volkslieder in freien Übertragungen. Nach Jarnik und Bârseanu*, „*Doine din Ardeal*” (6/1890). Referitor la talentul lui **F.**, L. V. Fischer scria: „Acesta a rezolvat cu multă pricepere problema de a rămâne fidel originalului în versificație și de a reda în același timp conținutul versurilor, ceea ce este deosebit de greu la tălmăcirea cântecelor populare, mai ales a celor românești. Tuturor aceluia care doresc să cunoască cântecul popular românesc în deplina sa frumusețe, le putem recomanda cu căldură opera lui Franken.”

Traduceri: *Rumänische Volkslieder und Balladen, im Versmasse der Originaldichtungen übersetzt und erläutert* [*Cântece și balade românești, traduse în metru original și explicate*], Gdańsk, 1899.

Repere bibliografice: Walter Engel, „*Rumänische Revue*”. *Studiu monografic și istoric*, Timișoara, 1978, 42–43. A.Gf.

FRANYÓ Zoltán (30.VII.1887, Marghita, Serbia – 29.XII.1978, Timișoara), traducător. După studii liceale la Arad, Timișoara și apoi la Sopron (Ungaria), termină în 1907 Academia Militară din Budapesta. După înfrângerea revoluției maghiare din 1919, se refugiază la Viena. A condus publicațiile „*Vörös Lobogó*” (Budapesta), „*Front*” (Viena), „*Kultúra*”, „*Jövő*”, „*Genius*”, „*Új Genius*”, „*Esti Lloyd*”, „*5 Órai Újság*”, „*Aradi Friss Újság*”, „*Aradi Újság*”, „*Banat-i Friss Újság*”, „*Esti Újság*” (Arad). A colaborat la „*Függetlenség*” (Arad), „*Szabadság*”, „*Nagyvárad Napló*” (Oradea), „*Alkotmány*”, „*Egyenlőség*”, „*Élet*”, „*Huszadik Század*”, „*Magyar Hírlap*”, „*Nyugat*”, „*Népszava*”, „*Pester Lloyd*”, „*Pesti Napló*”, „*Új Idők*”, „*Világ*”, „*Az Est*” (Budapesta), „*Neues Wiener Tageblatt*”, „*Tüz*”, „*Bécsi Magyar Újság*”, „*Arbeiter Zeitung*”, „*Die Stunde*” (Viena), „*A Hét*”, „*A Szezon*”, „*Reggel*”, „*Aradi Reggel*” (Arad), „*Ellenzék*”, „*Utunk*”, „*Korunk*”, „*Művelődés*” (Cluj), „*Tíz Perc*” (Timișoara), „*Igaz Szó*”, „*Új Élet*”, „*Vörös Zászló*” (Târgu Mureș), „*Romániai Magyar Szó*” (București). A publicat și cu pseudonimul Lajtha Géza, Walter Fabius.

Scritor cu o formație enciclopedică, **F.** a adus o contribuție remarcabilă atât la cunoașterea prin traduceri în limba maghiară a literaturii române, cât și la popularizarea literaturii române în spațiul de limbă germană. Primele sale transpuneri din poezia lui Mihai Eminescu și a lui Lucian Blaga apar între 1921 și 1924, în revistele „*Tüz*”, „*Jövő*”, „*Kultúra*” și „*Genius*”. Din poezia lui Eminescu va tălmăci în germană și maghiară mai multe volume: *Der Abendstern* (1943) *Luceafărul* – *Az esticsillag* – *Der Abendstern* (1972). Reeditate, aceste volume nu

reproduc prima versiune, ci sunt sensibil revăzute, din dorința traducătorului de a se apropia cât mai mult de individualitatea paginii pe care o transpune. S-a aplecat deopotrivă asupra poeziei românești clasice, în volumul *Rumänische Lyrik* (1969), cât și asupra poeziei contemporane, în *Földi üzenet* (1979). Cu toate că **F.** este prin excelență traducător de poezie, realizează versiuni în limba germană pentru *Desculț* de Zaharia Stancu (1951) și în limba maghiară pentru piesa *Bălcescu* de Camil Petrescu (1953). Acoperind zone mari din lirica românească și universală, traduceriile lui **F.** excelează prin redarea fidelă a sistemului metaforic și metric al textelor originale. El a fost, după cum apreciază Nicolae Balotă, „om-punte exemplar, tălmăcind, constituind poduri de legătură între literaturile română, maghiară și germană și chiar dincolo de acestea”.

Traduceri: *Eine Herbstsymphonie rumänischer Lyrik* [O simfonie de toamnă a liricii românești], Arad, 1926; *Rumänische Dichter. Eine Anthologie zeitgenössischer Lyrik* [Poezii române. O antologie de lirică contemporană], Timișoara, 1928; Mihai Eminescu, *Der Abendstern* [Lucașfărul], Timișoara, 1943; *Poezii – Kőlteményei*, București, 1961, *Lucașfărul – Az esticsillag*, București, 1964, *Kőlteményei* [Poezii], București, 1966 (în colaborare), *Válogatott művei* [Opere alese], Budapesta, 1967 (în colaborare), *Legszébb versei* [Cele mai frumoase poezii], București, 1968, *Lucașfărul – Az esticsillag – Der Abendstern*, Timișoara, 1972, *Versek* [Poezii], București, 1973; Zaharia Stancu, *Barfuss* [Desculț], Berlin, 1951; Camil Petrescu, *Bălcescu*, București, 1953; Eugen Jebeleanu, *Hirosima mosolya* [Surâsul Hiroșimei], București, 1961, *Ének a halál ellen* [Cântec împotriva morții], București, 1967; Tudor Arghezi, *Legszébb versei* [Cele mai frumoase poezii], București, 1962 (în colaborare); Marcel Breslașu, *Ének a csudafáról. Válogatott versek* [Cântec despre ciudatul pom. Versuri alese], București, 1963 (în colaborare); Demostene Botez, *Legszébb versei* [Cele mai frumoase poezii], București, 1964 (în colaborare); *Barangolás* [Drumeție], București, 1965; Lucian Blaga, *Mágikus virradat. Válogatott versek* [Răsărit magic. Versuri alese], Budapesta, 1965 (în colaborare), *Legszébb versei* [Cele mai frumoase poezii], București, 1970; George Coșbuc, *Legszébb versei* [Cele mai frumoase poezii], București, 1966 (în colaborare); Octavian Goga, *Messziről. Versek* [Din larg. Poezii], București, 1968 (în colaborare); *Rumänische Lyrik* [Lirica românească], Viena, 1969; *Vârsta de aur – Aranykor*, București, 1975; *A köben a tanúság* [Mărturie în piatră], Timișoara, 1977; *Földi üzenet* [Solie terestră], București, 1979; *Mich reut es nicht... Nachdichtungen aus der rumänischen und Weltliteratur* [Nu-mi pare rău... Tălmăcirii din literatura română și universală], București, 1987.

Repere bibliografice: Nicolae Mărgineanu, *Zoltán Franyó la 70 de ani*, TR, 1957, 22; Petre Pascu, *Franyó Zoltán la 70 de ani*, GL, 1957, 31; Jánosházy György, *Szépségek és botlások*, KOR, 1959, 1; Jánosházy György, *Egy fordító életműve*, UTK, 1960, 5; Lucian Valea, *Franyó Zoltán*, IL, 1962, 10; Bihari László, *Mihai Eminescu, „Lucașfărul – Az esticsillag”*, IGZ, 1964, 10; *Franyó Zoltán, „Barangolás”*, UTK, 1965, 49; Jánosházy György, *„Barangolás” – egy antológiában*, UTK, 1966, 3; Pavel Bellu, *Octogenarul Franyó Zoltán*, TR, 1967, 35; Szekernyés János, *Elfogult portré Franyó Zoltánról*, KOR, 1967, 7; Huszár Sándor, *Az író asztalánál*, București, 1969, 95–102; Anghel Dumbrăveanu, *Minden Korok és égtájak lírikusa*, HT, 1970, 1; Popa, *Dicț. lit.* (1971), 249–250; Beke, *Fără interpret*, 19–28; Balotă, *Scriitori maghiari*, 64–77; *Rom. magy. ir. lex.*, I, 629–634; Ungureanu, *Imediata*, II, 175–184. O.K.

FRĂȚILĂ, Augustin (25.XI.1953, Aiud), poet. Este fiul Ioanei (n. Tomescu) și al lui Ovidiu Frățilă, medic. A absolvit liceul în Petroșani (1972) și Școala Tehnică de Arhitectură din București (1975). Urmează un an cursurile Institutului Politehnic din București. Lucrează ca decorator, iar după 1991 ca ziarist, fiind pentru o scurtă perioadă redactor la „Lucașfărul” și „Contemporanul – Ideea europeană”. Este director al Editurii Allfa. A frecventat Cenaclul din Tei condus de George Țăra, și Cenaclul de Luni, dirijat de Nicolae Manolescu. A fost foarte apropiat de Nichita Stănescu și unul dintre membrii stabili ai boemei gravitând în jurul acestuia. A colaborat la „Lucașfărul”, „România literară”, „Contemporanul”, „Viața românească”, „Literatorul”, „Tribuna”, „Convorbiri literare”, „Cuvântul”, semnând și cu pseudonimul D. Gustibus. A debutat la „Lucașfărul” în 1978, poemele publicate fiind însoțite de o prezentare făcută de Nichita Stănescu și Nicolae Breban. Debutul editorial îl constituie volumul *Gramatica morții* (1995), distins cu Premiul pentru poezie al Uniunii Scriitorilor. A tradus din engleză câteva legende și povești.

Gramatica morții se află sub auspiciile poeziei moderniste a anilor '60: un lirism patetic, metafizic-vizionar, al suferinței sub semnul Poeziei (cu majusculă) și al Morții. Poemele lui **F.** au o violență a confesiunii, o forță a imaginii, un metaforism tăios, oximoronic, care trimite la definițiile paradoxale din poezia lui Nichita Stănescu: „Mă rezem în iubire/ ca-ntr-un pumnal; lunec/ până la prăsele, fac/ cu pământul un unghi.// Luminat de aura/ trupului căzut, sunt/ arătătorul acestui ceas al durerii.// Iau liniștea drept truc al urlatului; // te văd,/ înveșmântată în cărnuri scumpe/ cum treci, smucită de/ animalul frumos/ de la celălalt capăt al nervilor” (*Doamna cu cățelul*). Alte poeme (numite balade), muzicale, melancolice, merg pe linia eposului baladesc: „Eu sunt o mahala/ cu gloduri și cu țate, cu babe/ atârinate de-o andrea,/ cu țigănice și/ veșnice borțoase, sunt/ singura tristețe cu cișmea” (*Mahala*). Volumul este eclectic din punct de vedere valoric, dar și ca tonalitate. Abia în cea de-a doua carte, *El-Roi* (1997), lirismul se epurează de sonori false, iar filonul vizionar-oniric se adâncește. **F.** uzează de un aparent neorealism, de sugestia sau de implozia unui metaforism agresiv, într-un discurs care mimează poezia cotidianului. Temele fundamentale rămân moartea și memoria. Poetul, „arheolog înrăit”, caută în morminte viața celor dispăruți și dă de propriul trup (*Poșeta veche*); evocarea se amestecă ambiguu cu retrăirea traumelor (pierderea părinților, a prietenilor), jocul devine realitate, călătoria în timp o nouă înmormântare, iar „povestea” capătă accente tragice, sfâșietoare (*Cinematografele copilăriei*, *Peisaj cu lupi*, *Dia-bolein*, *Vita* etc.). Multe dintre poemele care proiectează drama morților din familie (un fel de sacrificiu simbolic al părinților pentru nașterea și viața fiului) par generate de sugestiile prezente în *Datoria*, care deschidea volumul de debut. Poemele sunt scenarii alegorice despre moarte, despre copilărie și trecere, hrănite în profunzime de acea violență care transpare încă din prima carte și care aici erupe nestăvilite, purtând amprenta unui expresionism întunecat.

SCRIERI: *Gramatica morții*, București, 1995; *El-Roi*, București, 1997.

Traduceri: Helen și William McAlpine, *Povești și legende japoneze*, București, 1998; Barbara Léonie Picard, *Legende, povestiri și basme franțuzești*, București, 1999; Robert van de Weyer, *Islamul și Occidentul*, București, 2001; Geraldine Macaughrean, *O mie și una de cărți arabe*, București, 2002.

Repere bibliografice: Marian Drăghici, *Un poem matein*, TMS, 1996, 3; Delia Cursaru, *Tristețea „on line”*, O, 2000, 6; Cistelean, *Top ten*, 55-57. R.D.

FRÂNCULESCU, Mircea (12.III.1944, Buzău), istoric literar și editor. Este fiul Argentinei (n. Robe) și al lui Ovidiu Frânculescu, profesori. A absolvit în 1966 Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București. A debutat în 1973 la „Limbă și literatură”, cu studiul *Considerații cu privire la notarea vorbirii personajelor în opera lui Neculce*. În 1989 a obținut titlul de doctor în filologie cu teza *Cărți și elemente de retorică în literatura română din secolul al XIX-lea*. Secretar general de redacție al revistei „Limbă și literatură” și membru în Biroul Consiliului Societății de Științe Filologice. Colaborează la „Revista de istorie și teorie literară”, „Literaturul”, „Kurier der Bochumer Gesellschaft für Rumänische Sprache und Literatur”.

Situându-se între puținii specialiști în istoria retoricii românești, F. realizează trei antologii ale acestui tip de lucrări. De la prima, *Retorică românească* (1980), urmată de ediția Dimitrie Gusti, *Retorică pentru tinerimea studiosă. 1875* (1984), până la culegerea *Cărți românești de artă oratorică* (1990), demonstrează nu doar o profundă cunoaștere a bibliografiei de referință, ci mai ales calități de istoric literar apt să ofere motivațiile legate de apariția și utilitatea unei cărți de retorică, circumstanțele și ecourile ei în epocă.

Ediții: *Retorică românească*, pref. edit., București, 1980; Dimitrie Gusti, *Retorică pentru tinerimea studiosă. 1875*, introd. edit., București, 1984; *Cărți românești de artă oratorică*, pref. edit., București, 1990.

Repere bibliografice: Marian Vasile, *Antologia retoricilor românești*, LCF, 1981, 1; Mircea Anghelescu, *Retorica și cunoașterea epocii*, T, 1984, 10; Roxana Sorescu, „*Ritorica*” lui Dimitrie Gusti, LCF, 1985, 11; Corneliu Nistor, *Tradiții ale retoricii*, O, 1991, 45; Cornea, *Semnele*, 56-60. D.Gr.

FREAMĂTUL, revistă literară apărută la Craiova, bilunar, între 5 februarie și 20 mai 1895, apoi la 20 februarie și la 3 martie 1898. Este redactată, așa cum se specifică în primul număr, de un grup alcătuit din tineri fără experiență literară. Din proza sau din poeziile publicate nu lipsesc semnele talentului. Notabile sunt stihurile lui Jean Boniface Hétrat. O vagă atmosferă eminesciană și un sentimentalism discret caracterizează versurile lui Const. D. Popescu, în timp ce fugarele notații ale lui Victor A. (actorul Victor Antonescu), cuprinzând schițarea unei situații dramatice sau descrierea unor caractere, dovedesc spirit de observație și înclinație către analiza comportărilor umane. Tot el este autorul unor cronici dramatice ale spectacolelor teatrului craiovean; într-una din ele semnalează

sursa franceză (piesa *Un fil à la patte*) a comediei *Nunta lui Lică* de N. G. Rădulescu-Niger. Un articol informat discută activitatea literară a scriitorului francez J.-K. Huysmans, cu dese referiri la ideile critice ale lui C. Dobrogeanu-Gherea. F. mai publică traduceri din Prosper Mérimée, Lev Tolstoi, I.S. Turgheniev și Alphonse Daudet. R.Z.

FREAMĂTUL, revistă literară apărută la Tecuci, bilunar, între 1 ianuarie și 1 decembrie 1911, apoi la Bârlad, lunar, între ianuarie și decembrie 1912. Inițial, director este Constantin Doboș, din 15 martie i se alătură D. Sbârnea, din ianuarie 1912 directori sunt G. Tutoveanu și D. Sbârnea, iar din aprilie 1912 director rămâne G. Tutoveanu și ca secretar de redacție figurează Tudor Pamfile. Semnează versuri Andrei Naum, Volbură Poiană, Zoe G. Frasin (Zoe G. Tutoveanu), G. Tutoveanu, Maria Baiculescu, iar proză A. Mândru, I. Ciocârlan, D. Iov, Zoe G. Tutoveanu, Tudor Pamfile. Publicația polemizează cu „Noua revistă română”. Numărul 1-3 din 1912 este dedicat lui Ștefan Petică. Alți colaboratori: St. O. Iosif, Ion Minulescu, N. Davidescu, Al. T. Stamatiad. D.B.

FREAMĂTUL, revistă apărută la Piatra Neamț, lunar, între ianuarie și mai 1925 (cinci numere), apoi la Focșani în ianuarie-februarie 1927 (un număr dublu). Director: Gabriel Drăgan. În *Cuvânt înainte* se spune că nu sunt agreeate literatura și arta „îngâmfate cu «ismuri» șubrede”, ci trăirile autentice, „un prinos al sufletelor ce se încheagă”. Rubrici: „Cronica revistelor”, „Cărți”, „Cronica literară”, „Prin reviste”. Semnează versuri Gabriel Drăgan, Constantin Goran, M. Bantaș, iar proză scrie Ionel Todericiu. Se publică traduceri făcute de Pimen Constantinescu, C. Panait Drăgan. Cu numărul 1-2 din 1927, spațiul acordat criticii literare se lărgeste: Perpessicius (*Repertoriul critic*), C. Radu, C. Caliga ș.a. Din revista franceză „Candide” e transcris în rezumat un articol al lui Matei Roussou, *Littérature roumaine contemporaine*. Din revista „Nouvelles littéraires” se traduce articolul *Istrati interzis în România*. Din „Revue des deux mondes” e comentat un articol al lui Noël Roger, intitulat *La Nouvelle Roumanie*. Paul Constant semnează necrologul *Ion I. Ciorănescu*, iar C. Radu articolul *Alecsandri e de origine italiană?* Însemnările de călătorie aparțin lui A. Semaca. Gabriel Drăgan adună, sub genericul *Sâmburi*, câteva maxime. *Cugetările* lui Lucian Blaga sunt republicări. D.B.

FREAMĂTUL LITERAR, revistă apărută la Bârlad, lunar, între martie și august 1923, sub conducerea unui comitet. Revista are o orientare tradiționalistă, în articolul *Revistele de provincie* Grigore Veja subliniind faptul că dacă revistele de „centru” au fost mai ușor influențate de „manierele literare străine”, „provincia e mai aproape de mireasma gliei”. Se publică versuri de Enric Furtună, G. Ranetti, A. Mândru, G. Obreja, C. Crișan, proză de Cornelia Buzdugan și Petru V. Gâdei. Cronica literară este ținută de G. Ranetti. Alți

colaboratori: Gh. Bujoreanu, M. Candrea, Virgil M. Duiculescu. D.B.

FREAMĂTUL LITERAR, revistă apărută la Siret-Rădăuți, lunar, între octombrie 1933 și ianuarie-iulie 1939. Director: A. Frunză. Redactori: Aurel Fortuna, I. St. Bănescu, Octavian Olinici. Secretar de redacție: I. Freamăt. Intenția revistei e de a aborda chestiuni social-cultural-artistice, în speranța „reînvierii vechii capitale moldovenești din vremurile apuse”. Rubrici: „Verzi și uscate”, „Propuneri și dorințe”, „Cronică”, „Ziaristice”, „Redacționale-administrative”, „Cronică literară și teatrală”. Semnează versuri D. Pânzaru, Aurel Cerna, Ion Covrig, Sorel Avramescu, E. Ar. Zaharia, N. Tăutu, Aurelian Tudor (Aurel Fediuc), iar publicistică, D. Pânzaru, Nicolai Roșca, Leca Morariu, Traian Chelariu, Octavian Olinici ș.a. Traian Suhan propune medalionul *Carmen Sylva*, V. Blănaru se îngrijește de publicarea unor maxime și cugetări, iar A. Frunză, D. Crăescu și Elena Cosma scriu cimilituri și epigrame. D.B.

FREAMĂTUL ȘCOLII, revistă apărută la Cluj, lunar, din noiembrie 1935 până în mai-iunie 1938, purtând subtitlul „Revistă de pedagogie și cultură generală a învățătorilor din județul Cluj”. Director este Vasile Chintoanu, redactor responsabil, Nicolae Găgescu, administrator, Damian Popescu. Comitetul de redacție: Nicolae Găgescu, Vasile Patriciu, Augustin Dordai, Dumitru Tăuțan, Vasile F. Călugăru. Revista își propune să antreneze energiile corpului învățătoresc în acțiunea de culturalizare. Rubrici: „Cronici”, „Cărți”, „Reviste”, „Teatru”, „Informații”, „Fapte”. Semnează versuri V. Copiluc-Cheatră, Gabriel Tepelea (*Lunei*), Victor Ilieșiu, Radu Stanca (*Invitație la dans, Olimpică*). Proză publică V. Copiluc-Cheatră (*Mămăligari*), Nicolae Albu, Leontin Brudașcu, Alexandru Popescu, iar publicistică, Ion Agârbiceanu (*Școala românească și muncitorii ei*), Tudor Arcan, Vasile F. Călugăru, Barbu Zevedei, I. Moga, Al. Tohăneanu ș.a. Rubrica recenziilor găzduiește multe semnături, dar cel mai laborios se dovedește Ion Moldoveanu, care scrie despre Lucian Blaga, Constantin Noica, Perpessicius, Dan Botta, André Gide. G. Todoran traduce din Selma Lagerlöf, I. Ch. Severeanu din Omar Khayyam, iar Vasile Negrea din literatura bulgară. Alți colaboratori: Iosif E. Naghiu, Nistor I. Petre, I. T. Mihoc. D.B.

FREAMĂTUL VREMII, revistă apărută la București, lunar, în martie și în aprilie 1932. Orientarea publicației este manifest antitraditionalistă, de la început pledându-se pentru racordarea scrisului la ritmul vremii: „Noi suntem atât pentru gând — scrie Stanciu Stoian în articolul-program —, cât și pentru viață în fața unui obiect. Cei care din motive «intelectuale» sau «antiromantice» nu vor să-l gândească sau să-l trăiască, vor rămâne pe dinafara vieții actuale.” Rubrici: „Cărți și reviste”, „Note mărunte”, „Note și polemici”. Semnează versuri Ștefan Stănescu, Al. Robot, S. M. Enculescu, Eugen Jebeleanu (*En castel, Îngerii*). Răzvan Chivăran publică un fragment de

roman sub titlul *Părintele Sofronie*. Secțiunea publicistică găzduiește semnăturile lui Arșavir Acterian, Mircea Palodă, Stanciu Stoian. La „Cronica plastică”, „subtilul și finul tânăr critic” Eugen Ionescu scrie despre *Aspecte ale plasticii și ale culturii*. După ce neagă existența organică a unui bizantinism „cu rădăcini înfipte în solul românesc”, Eugen Ionescu pune sub semnul întrebării „spiritul de finețe” al intelectualilor noștri din întâia generație, ca și prezența în arta lor a unui stil, concluzionând că „salvarea” nu o reprezintă nici sămănătorismul, nici bizantinismul, nici modernismul sincron, ci „o răbdare scurtă de două sute de ani”. „Cronica politică” e ținută de analistul Mihail Polihroniade. D.B.

FRENKIAN, Aram M. (19.III.1898, Constanța — 10.XI.1964, București), clasicist, orientalist și traducător. Urmează cursurile Liceului „Gh. Lazăr” din București și ale Universității din Cernăuți (1923–1926). Studiază la Paris, sub îndrumarea lui Émile Bréhier, filosofia și limbile clasice și orientale (1926–1928). În 1931 își ia doctoratul în țară, cu teza *Cosmologia lui Heraclit din Efes*. Predă cursuri de limba greacă la Universitatea din București, mai întâi în calitate de asistent (1937), conferențiar (1945) și apoi profesor (1957). Deține funcția de șef de sector la Institutul de Logică al Academiei Române (1964). Este vicepreședinte al Societății de Studii Clasice și membru al Societății de Științe Istorice și Filologice, secția studii orientale. Colaborează la „Codrul Cosminului”, „Făt-Frumos”, „Revista de filosofie”, „Revue des études indo-européennes”, „Studii clasice”, „Studii de literatură universală” ș.a.

În primele sale lucrări — eseu nepublicat *L'Art et la connaissance* (1922), studiul comparativ *Mimesis și muzica. O contribuție la estetica lui Platon și Aristotel* (1932) —, F. se interesează de probleme estetice și mai ales de raportul artei cu teoria cunoașterii. Odată cu *Études de philosophie présocratique* (I–II, 1933–1937), se dedică exegezei filosofiei antice, obiectul principal al scrierilor sale. F. pornește de la cercetarea aplicată asupra unor probleme controversate: în studiul *Héraclite d'Ephèse* (1933), de pildă, reconstituie formula inițială a cărții acestuia, analizează stilul obscur al filosofului sau ideile lui despre cauzalitate. Comentatorul depășește însă fragmentarismul analizelor de detaliu și formulează concluzii de interes general. În această primă lucrare notabilă, important este mai ales raportul pe care autorul îl stabilește între limba și filosofia oricărui popor, premisă a încercărilor lui ulterioare de filosofie comparată. După F., limba nu e o copie a realității, ci o interpretare a acesteia, o atitudine specifică față de ea. Deosebirea dintre limbi ar oglindi diferențele de mentalitate: toți aceia care gândesc într-o anumită limbă își modelează gândirea în conformitate cu structurile limbii respective, contactul lor cu lumea fiind mediat de o primă interpretare a realității prin limbă. Cazul elinei este elocvent: fraza greacă, cu valori sintactice exprimate prin desinențe, are drept nucleu subiectul flancat de atribute, ceea ce a putut determina gândirea greacă să caute substanța unică din care emană însușirile lucrurilor. Se supralicitează uneori factorul limbă, de pildă atunci când sunt

diferențiate tipul european și cel oriental de filosofie sau când este socotită străină de spiritul elinei o filosofie depărtată de modelul clasic, precum stoicismul, care urmărește raportul dintre fenomene, iar nu pe acela dintre subiect și predicat. În general, autorul evită însă absolutizările, refuză determinismul simplist și declară tranșant că limba nu conține în mod virtual sisteme de gândire dezvoltate: înțelegerea filosofiei se lasă completată de înțelegerea limbii, dar nu poate fi redusă la aceasta. Interesat de originile gândirii grecești, **F.** studiază în amănunt universul poemelor homerice – *Le Monde homérique*, 1934, *Le Problème homérique*, 1935 –, pentru a degaja conceptul esențial de protofilosofie. Este vorba de etapa premergătoare cristalizării filosofiei ca știință, când anticii, căutând să-și explice fenomenele naturale, au formulat o imagine nesistematizată, lipsită de deschidere metafizică, despre lume. Cercetarea primelor poeme epice ca sursă de înțelegere contribuie la o mai bună înțelegere a evoluției filosofiei grecești. Limbajul filosofic s-a format prin conferirea unor noi sensuri termenilor deja utilizați de Homer, cum ar fi *aér, áither, kósmos, nómos, psyché, kyklos* etc. Analiza conceptuală filosofică își trage sursele din vechea reflecție despre lume a protofilosofiei. În cazul poemelor hesiodice se observă, spre exemplu, că deslușirea mitică a genezei din *Teogonia* anticipează efortul milesienilor de a identifica elementul primordial, iar ideea istoriei omenirii ca succesiune a vârstelor din *Munci și zile* anunță explicația sociogonică a lui Platon. Cercetarea protofilosofiei, legitimă în sine, servește la precizarea momentului nașterii filosofiei și la reliefația prin contrast a trăsăturilor ei definitorii. Problema genezei filosofiei grecești, deseori explicată de specialiști prin influența orientală, nu-l lasă indiferent pe comparatist: el îi dedică numeroase articole, precum și două cărți importante, *L'Orient et les origines de l'idéalisme subjectif dans la pensée européenne* (1946) și *Scepticismul grec și filosofia indiană* (1957), iar în ultima sa lucrare, neterminată, studiază temele plotiniene de origine orientală (teoria creației prin contemplație, provenind de la egipteni, și aceea, de sorginte indiană, a identității dintre sufletul uman și absolutul divin). Deși nu crede într-o influență reală a gândirii orientale asupra celei eline înainte de epoca alexandrină, **F.** susține că grecii au intrat încă din perioada preclasică în contact cu egiptenii, persanii sau indienii, de la care au preluat cunoștințe practice de detaliu. Mai mult, el observă numeroase analogii, cum ar fi cele dintre epopeea lui Ghilgameș și poemele homerice, dintre un imn orfic și doctrina hindusă despre identificarea părților universului cu membrele făpturii divine, dintre scepticismul grec și filosofia indiană. Comparatistul cercetează în ce măsură sunt asimilate ideile aparent extrase dintr-un sistem de gândire diferit, pentru a înțelege dacă elementele comune se explică prin împrumut sau prin unitatea spirituală a oamenilor care trăiesc pretutindeni experiențe similare. Motive și cunoștințe izolate pot fi preluate dintr-o cultură străină pentru a fi apoi reinterpretate în sinteze proprii fiecărui popor. **F.** caută să identifice împrumuturile certe și să demonteze mecanismul transmiterii, dar fără să explice o cultură printr-o alta. El reconstituie evoluția gândirii grecești și din operele literare

antice și face numeroase precizări interesante în acest sens atât în cursul său de istoria literaturii grecești (1962), tributar însă limitărilor ideologice ale epocii, cât mai ales în lucrarea *Înțelesul suferinței umane la Eschil, Sofocle și Euripide* (1969). Sunt studiate la cei trei tragici greci modul de a gândi raporturile dintre om și divinitate, socotite sursa principală a suferinței omenești, precum și implicațiile acestei viziuni asupra artei lor dramatice. La Eschil, suferințele omenești își dezvăluie sensul doar când sunt proiectate pe planul divin: eroii păcătuiesc prin aroganță și violență, iar zeii care cârmuiesc lumea le dau o dreaptă pedeapsă. La Sofocle, acțiunea umană își pierde în parte dependența de lumea divină, iar eroii buni și generoși îndură nevinovați nenorocirea, ceea ce nu pune însă în cauză justiția divină, ci evidențiază doar nimicnicia oamenilor față de sublimitatea zeilor. La Euripide, scriitor influențat de religia tradițională, dar și de filosofia sofistilor, concepția despre divinitate și rolul ei în destinul omenesc este mai complexă: tragediile lui, în care coexistă pandemonismul ancestral, antropomorfismul homeric, scepticismul, negația, divinizarea unui element cosmic și teodiceea explicativă, mărturisesc oscilația permanentă între indoiala cu privire la justiția zeilor și încrederea în săvârșirea, chiar tardivă, a acesteia. Mai multe

traduceri, studii de istoria matematicii sau a medicinei, de epigrafie miceniană sau de critică de text, de interpretare a muzicii sau a filosofiei moderne dovedesc deschiderea spirituală și varietatea preocupărilor lui F. și completează o operă încheiată premonitoriu cu un „dialog socratic” în greacă despre refuzul îmbătrânirii, văzută ca pierdere a capacității de comuniune cu ceilalți, ca destrămarea a personalității.

SCRIERI: *Mimesis și muzica. O contribuție la estetica lui Platon și Aristotel*, Cernăuți, 1932; *Héraclite d'Ephèse*, Cernăuți, 1933; *Études de philosophie présocratique*, I-II, Cernăuți-Paris, 1933-1937; *Le Monde homérique. Essai de protophilosophie grecque*, Paris, 1934; *Le Problème homérique. Considérations sur l'origine des épopées homériques*, Paris-Cernăuți, 1935; *Le Réalisme grec*, Cernăuți, 1939; *La Méthode hippocratique dans la „Phèdre” de Platon. Suivie d'une note sur le sens primordial du mot „katholou”*, București, 1941; *Gelozia zeilor la vechii greci*, București, 1945; *L'Orient et les origines de l'idéalisme subjectif dans la pensée européenne*, Paris, 1946; *Scepticismul grec și filosofia indiană*, București, 1957; *Curs de istoria literaturii grecești. Epoca clasică*, București, 1962; *Înțelesul suferinței umane la Eschil, Sofocle și Euripide*, București, 1969; *Apollodoros sau Despre bătrânețe. Dialog socratic*, tr. și introd. Mihai Nasta, pref. Cicerone Poghirc, București, 1978; *Scriseri filosofice*, I, îngr. și tr. Gh. Vlăduțescu și Dinu Grama, introd. Gh. Vlăduțescu, București, 1988. **Traduceri:** *Primii materialişti greci*, București, introd. I. Banu, 1950; Aristotel, *Fragmente din operele filosofice*, introd. trad., București, 1951; Sextus Empiricus, *Opere filosofice*, I-II, introd. trad., București, 1965.

Repere bibliografice: D. Pippidi, *Aram Frenkian*, SC, 1964, 6; Constantin Noica, *En souvenir d'Aram Frenkian*, REVR, 1969, 2; Ov. S. Crohmălniceanu, *„Înțelesul suferinței umane la Eschil, Sofocle și Euripide”*, RL, 1969, 40; Ion Bălu, *Fascinația Antichității*, VR, 1970, 1; Dan Slușanschi, *Aram Frenkian*, TBR, 1974, 28; N.I. Barbu, *Profesorul Aram Frenkian*, „Forum”, 1974, 6; Constanța Călinescu, Ion Fațter, *Dimensiunile unor vocații*, Constanța, 1979, 41-45; *Dicționarul operelor filosofice românești*, București, 1997, 58-60; *Centenar Aram Frenkian*, ALA, 1998, 409; *Dicț. scriit. rom.*, II, 292-294. A.C.

FRIDMAN, Mihail (1.V.1922, Drăgușeni Noi, j. Lăpușna), prozator și traducător. Este fiul Sarei (n. Grossman) și al lui Vladimir Fridman, comerciant. După ce a fost elev la Liceul Casei Corpului Didactic din București (1933-1939) și la Liceul „Alecu Russo” din Chișinău (1939-1940), a urmat Institutul Pedagogic din Chișinău (1940-1941). Mobilizat în Armata Roșie, face parte dintr-o formație de geniu. În 1945, la vestea că familia i-a fost exterminată în Basarabia, pleacă la o rudă din Moscova. Aici este student la Institutul Pedagogic, absolvind Facultatea de Limba și Literatura Rusă și devenind profesor de limba rusă la o școală medie din Moscova (1948-1953), apoi profesor de limba și literatura română la Catedra de limbi străine a Academiei de Științe a URSS (1953-1971). Din 1972 este cercetător științific la Institutul de Slavistică și Balcanistică din cadrul Academiei de Științe a URSS, unde se specializează în istoria culturii și literaturii române. În 1953 îi este respinsă disertația despre Mihail Sadoveanu pentru că nu examinase și proza realist-socialistă a acestuia. Lucrarea (în forma ei inițială) îi este aprobată în 1959, an în care primește titlul de candidat în științe filologice. Peste două decenii devine doctor în științe

filologice cu o teză în limba rusă despre curente estetice în literatura română din secolele al XIX-lea și al XX-lea, tipărită în 1989. Încercat de teroarea istoriei, F. optează pentru ceea ce el numește „calea dreaptă, demnă de a fi trăită”, și anume să contribuie la o apropiere a culturilor română și rusă. Între anii 1950 și 1957 este interpretul lui Mihail Sadoveanu în timpul vizitelor acestuia în Uniunea Sovietică, făcând o mare pasiune pentru proza scriitorului român și traducând *Nicoară Potcoavă* (1955), *Viața lui Ștefan cel Mare* (1957), *Frații Jderi* (1971), *Neamul Șoimăreștilor* (1977), *Aventurile șahului* (1983). A publicat și literatură originală, îndeosebi romane, unul în limba română *Întoarcerea la viitor* (1967), altele în limba rusă. În *Cartea lui Iosif* (1993), redactată în rusește, F. își evocă anii de liceu la București, în deceniul al patrulea al secolului trecut. A colaborat la dicționare ruso-române și româno-ruse și a alcătuit manuale de limba rusă pentru învățământul mediu.

SCRIERI: *Întoarcerea la viitor*, Chișinău, 1967; *Ideino-esteticeskie teceniia v rumânskoj literature XIX-XX* [Curente estetice și ideologice în literatura română din secolele XIX-XX], Moscova, 1989; *Kniga Iosifa* [Cartea lui Iosif], Moscova, 1993; *Dari bezdni* [Darurile beznei], Moscova, 1997; *Vtoraiia kniga Iosifa* [A doua carte a lui Iosif], Moscova, 2002. **Traduceri:** Mihail Sadoveanu, *Nicoară Podkova* [Nicoară Potcoavă], Moscova, 1955, *Jizn' Ștefana Velikogo* [Viața lui Ștefan cel Mare], Moscova, 1957, *Bratia Jderi* [Frații Jderi], Moscova, 1971, *Plemia Șoimaru* [Neamul Șoimăreștilor], Moscova, 1977, *Prikluceniia șahmat* [Aventurile șahului], București, 1983; Cezar Petrescu, *Apostol*, București, 1958; Al. Dima, *Prințipi sravnitel'nogo literaturovedeniia* [Principii de literatură comparată], Moscova, 1977; Daniela Crăsnaru, *Zabavi-stiški dlea vsei mališki* [Jocuri și poezii pentru copii], București, 1989.

Repere bibliografice: Mihail Fridman, *Cultura – un imperiu al binelui* (interviu de Ilie Rad), RL, 2000, 47. I.D.

FRIDUȘ, Al. I. (pseudonim al lui Alfred Iacobitz; 20. X. 1926, Iași), poet prozator și publicist. Este fiul Eugeniei (n. Botez) și al lui Johannes Iacobitz. Urmează cursurile Facultății de Filologie a Universității „Al.I. Cuza” din Iași, absolvind-o în 1955. Își începe activitatea publicistică încă din studenție, ca redactor responsabil la almanahul „Iașul nou” (1952), fiind apoi redactor și șef de secție la „Cronica”, organizator de spectacole și secretar literar la Teatrul de Păpuși din Iași, iar mai târziu, director al Editurii Cariative din același oraș. Colaborează frecvent la „Gazeta literară”, „Flacăra Iașului”, „Luceafărul”, „Contemporanul”, „România literară”, „Convorbiri literare” ș.a. Din 1956 este membru al Asociației Scriitorilor din Iași, dar debutează editorial abia în 1981, cu volumul de publicistică *Intersecții spirituale*.

În volumul de versuri *Pe o rază de soare* (1983) există un exces de cromatism, prilejuit de o prea insistentă evocare a anotimpurilor, iar avântul imaginativ este frânat de stângăcii evidente. *Sunete și culori* (1984), mixaj de sorescianism, stănescianism și suprarealism, este cea mai bine realizată dintre cărțile de poezie ale lui F. Punând în valoare sinestezii de tip modern, eul liric devine, o dată în plus, o înfățișare metonimică a universului, plină de sunete nuanțate cromatic și de culori încărcate de note muzicale. Cu versurile pentru copii (și nu

numai) din *Laleaua și cei trei pitici* (1989), poetul își proiectează cititorii în lumea inocenței, vădind totodată o preocupare pentru valența educativă a textelor. Susținute de o informație densă, dialogurile din volumul *Intersecții spirituale* evidențiază în **F.** un interlocutor seducător, care știe să dirijeze cursul interviurilor după câteva repere filosofice și estetice esențiale, urmărind valorizarea culturii românești într-un context larg. Partizan al stilului elaborat, el cultivă un anume liberalism estetic în culegerea *Cum să prinzi o pasăre măiastră* (1987), respingând ceea ce este fals ori mediocru. În considerații cu tendință teoretică, uneori destul de confuze, definește, printre altele, creația ca un plus adăugat realității și accentuează rolul dinamismului în operele dramatice, dat fiind specificul receptării lor. **F.** își manifestă oarecare aptitudini de romancier în *Jocul de-a himerele* (1997), o proză hibridă, la limita dintre jurnal și memorialistică, prezentul și trecutul combinându-se în așa fel încât rezultă o portretistică deseori pregnanță.

SCRIERI: *Intersecții spirituale*, Iași, 1981; *Pe o rază de soare*, București, 1983; *Sunete și culori*, Iași, 1984; *Cum să prinzi o pasăre măiastră*, București, 1987; *Laleaua și cei trei pitici*, București, 1989; *Jocul de-a himerele*, Iași, 1997.

Repere bibliografice: Voicu Bugariu, *Cartea de debut. Meseria de interlocutor*, LCF, 1981, 24; Valeriu Stancu, „Pe o rază de soare”, CRC, 1984, 22; C. Isac, „Sunete și culori”, CRC, 1984, 43; Al. Tănase, *Filosofia ca poesis sau Dialogul artelor*, București, 1985, 146-149; Lucian Dumbrovă, *Ei, care au scris...*, Iași, 2000, 79; Nicolae Turtureanu, *Mătrăguna dulce*, Iași, 2001, 155-159; Busuioc, *Scriptori ieșeni* (2002), 233-234. A.V.

FRIEDWAGNER, Mathias (3.III.1861, Gallsbach, Austria — 5.IV.1940, Vornwald, Austria), etnolog austriac. A făcut studii universitare de filologie romanică la Viena, cu Adolf Mussafia, și la Paris, cu Gaston Paris, obținând titlul de doctor în filologie al Universității din Viena. Profesor de filologie romanică și de istorie literară, rector al Universității germane din Cernăuți, **F.** s-a arătat interesat de folclorul românesc, întreprinzând, între anii 1905 și 1914, din însărcinarea Ministerului Învățământului din Viena, cu ajutorul intelectualilor de la sate și al țăranilor, culegerea de folclor bucovinean. A publicat doar un volum, *Rumänische Volkslieder aus der Bucovina. Liebeslieder [Cântece populare românești din Bucovina. Cântece de dragoste]* (1940). Din cele 943 de texte, 380 au și notația muzicală, efectuată de Al. Voevidca. Reproducerea bilingvă (română și germană) a textelor, notele biografice și comentariile conferă lucrării calități științifice reale. Restul culegerii (care însumează 10 000 de poezii și 2250 de melodii) a rămas în manuscris, cu excepția unei selecții din melodiile notate de Al. Voevidca, apărută în anul 1990 la Editura Muzicală din București.

Culegeri: *Rumänische Volkslieder aus der Bucovina. Liebeslieder [Cântece populare românești din Bucovina. Cântece de dragoste]*, I, Würzburg, 1940.

Repere bibliografice: C. Rădulescu-Motru, *Prof. dr. Mathias Friedwagner*, CL, 1940, 4; Sextil Pușcariu, *Mathias Friedwagner*, DR, 1941, 225-227; Simion Florea Marian și corespondenții săi, îngr. Eugen

Dimitriu și Petru Froicu, pref. Iordan Datcu, București, 1991, 138-143; Datcu, *Dict. etnol.*, I, 277. I.D.

FRIZE, revistă apărută la Brașov, lunar, între martie 1934 și iunie-iulie 1935. Este condusă de Nicolae Cantonieru, redactor responsabil și proprietar al publicației, Mihail Chirnoagă și Aurel Marin; după primele trei numere Aurel Marin se retrage, în ultima perioadă fiind cooptat în redacție Vasile Spiridonică. **F.** este o publicație eclectică; în articolul-program, N. Cantonieru afirmă intenția de a păstra echidistanța atât față de modernism, cât și față de tradiționalism, dar materialele inserate indică mai accentuate tendințe moderniste. În paginile revistei se publică versuri, proză, eseuri, cronici literare, traduceri. Rubricile obișnuite se intitulează „Cronică”, „Revista revistelor”, „Note”. Semnează Geo Bogza, M. Blecher, Al. Călinescu, Traian Chelariu, N. Cantonieru, Mircea Streinul, Vasile Spiridonică, Ion Sofia Manolescu, Ovid Caledoni, Emil Giurgiuca, Mihail Chirnoagă, Sașa Pană, N. Ladmiss-Andrescu, Ștefan Baciu, Aurel Marin, B. Jordan, Coca Fargo ș.a. Cronicile literare aparțin, în cea mai mare parte, redactorilor revistei. Traduceri din lirica modernă franceză și engleză publică Șt. Stănescu și M. Blecher. Un aspect interesant are rubrica „Note”, cu știri și comentarii din viața literară românească și străină, scrise cu nerv, uneori chiar cu tăis polemic. I.D.

FRODA, Scarlat (12.II.1899 — 1964), publicist, dramaturg și traducător. Părinții, anticari și editori de literatură populară, îi oferă voluntarului și ambițiosului copil condiții care îi permit însușirea unor cunoștințe cu mult peste nivelul obișnuit al școlii primare și liceului. Coleg, la Facultatea de Filosofie din București, cu Nae Ionescu și Dem. Theodorescu, se numără printre studenții eminenți ai lui C. Rădulescu-Motru. **F.**, al cărui nume era Solomon Weitzendorf, pseudonimul ales devenind ulterior și nume oficial, debutează în presă de timpuriu, cu scurte eseuri filosofice și cu încercări de critică literară („Noua revistă română”, „Flacăra”). Până spre sfârșitul deceniului al șaselea a făcut parte din conducerea unor redacții și a colaborat la un număr important de publicații, între care „Scenă”, „Rampa” (seria 1921-1943, când a ocupat mult timp funcția de director), „Flacăra”, „Adevărul literar și artistic”, „Spectatorul”, „Flacăra românească”, „Studii și cercetări de istoria artei”, semnând mai cu seamă articole și comentarii privitoare la viața teatrală. A mai folosit pseudonimele Ion Dacu (împreună cu Vintilă Russu-Șirianu și Horia Furtună), Lazăr Cosma ș.a. Va ocupa posturi dintre cele mai diferite, cum sunt cele de dramaturg al Companiei Elvira Popescu-Iancovescu-Mihalescu și profesor de literatură dramatică în cadrul aceleiași companii (1922), administrator (1932), apoi director al Teatrului Ventura (1933) și al Teatrului Victoria (1945-1946), profesor de limba română și de științe naturale la câteva școli bucureștene. După propria-i mărturie, ar fi funcționat și ca avocat definitiv în Baroul de Ilfov, informație discutabilă, de vreme ce **F.** n-a frecventat cursurile

unei facultăți cu profil juridic. A fost membru în Comitetul de lectură al Teatrului Național din București (1929), în comitetul Asociației Generale a Presei Române (1930), în comitetul Asociației Criticilor Dramatici și Muzicali (1931). Prieten cu Adrian Maniu încă din anii liceului, stabilește alte legături durabile în perioada „Rampeii”, asigurând publicației extrem de numeroși colaboratori, din aceeași generație cu el sau chiar mai tineri, între ei aflându-se D. Karnabatt, Tudor Mușatescu, Nicușor Constantinescu, Romulus Dianu, Sergiu Dan, Petru Comarnescu, Ionel Jianu, Eugen Jebeleanu, Mihail Sebastian ș.a., cu ajutorul cărora redă ziarului caracterul preponderent cultural, dar atrage asupra-i și adversitatea altora, care îl acuză de autoritarism și de influență nefastă asupra instituțiilor teatrale. În pofida unor asemenea reproșuri, lectura numeroaselor cronici dramatice ale lui F., unde vocația pamfletară nu afectează urbanitatea tonului sau eleganța stilului, comunică o imagine ghidată de obiectivitate și de buna cunoaștere a realității scenice.

În materie de creație literară, F. va confirma în foarte mică măsură așteptările. Comitetul de lectură al Teatrului Național din București reține, pentru o eventuală montare, piesa eroică în versuri în patru acte *Vulturul*, scrisă împreună cu N. Porsenna în 1915, deci la vârsta de șaisprezece ani. Fragmente din această lucrare vor apărea, în același an, în „Noua revistă română” și anul următor în „Ghilotina”. Succesul cel mai important îi este adus de piesa în versuri *Fata din dafin*, realizată în colaborare cu Adrian Maniu. Premiera absolută are loc pe scena Teatrului Comoedia din București în martie 1918, în interpretarea actorilor Societății Dramatice Române. Piesa va fi tradusă și publicată și în limba germană. Comedie lirică, preluând și prelucrând un motiv folcloric cunoscut, lucrarea este bine primită de spectatori și de critica specializată, care o consideră o „reabilitare a literaturii dramatice românești”. Este adoptată formula „teatrului în teatru”, primul și ultimul act fiind doar ample secțiuni cu rol de prolog și de epilog pentru actul al doilea. Având a interpreta, într-un „teatru de societate”, rolul feminin central dintr-un basm dramatic scris de un necunoscut, fiica unui senator, logodită cu un personaj politic important, se îndrăgostește de enigmaticul autor. Acesta se dovedește a fi chiar bufonul aristocrației bucureștene, poreclit Michiduță, care dincolo de bravada ostentativă și de învelișul înșelător al frondei cotidiene ascunde un suflet sensibil și romantic. Repudiată de logodnic și amenințată de tatăl său cu trimiterea la mănăstire, Domnița trăiește drama izolării impusă de condiția socială și de conveniențele acestei condiții. Tentativă dramatică cu inflexiuni poetice delicate, frumos scrisă, *Fata din dafin* apelează mai puțin la regulile clasice ale construcției teatrale, principalul ei merit constând în readucerea, cu rezultate notabile, a poeziei în teatru. Unii comentatori au considerat contribuția lui F. la scrierea acestei piese ca fiind mai mult declarată decât reală. Lectura ei relevă însă două stiluri diferite de rezolvare poetică a acțiunii, Adrian Maniu fiind lesne detectabil în secvențele care apelează cu deosebire la plastica imaginilor și la adaosul de poeticitate concretizat în construcții lirice luminoase, definite prin

elegantă și discreție. A doua componentă a piesei, de atribuit lui F., se distinge printr-o redactare spirituală, fluidă, în care cuvintele se adună în ritmuri de cadru galant, mai mult sugerând stările și trăirile decât numindu-le. Lucrarea poate fi inclusă în fondul util al dramaturgiei naționale, chiar dacă paralelismele evidente cu *Cyrano de Bergerac* de Edmond Rostand incomodează uneori. Peste un sfert de secol, o altă piesă, scrisă de această dată în colaborare cu Nicușor Constantinescu, *Gloria*, îl menține pe F. între dramaturgii citabili. Reținută de Comitetul de lectură al Teatrului Național din București în stagiunea 1941-1942 și reprezentată în octombrie 1943, piesa preia motivul dezvoltat de G. B. Shaw în *Pygmalion*. Este povestea unei vânzătoare de cafea care, sub supravegherea atentă a unui regizor, ajunge actriță cu faimă. Dragostea înfiripată între cei doi evoluează către un sfârșit fericit. Pe afișul premierei din 1943 nu apare numele lui F., legile momentului interzicând colaborarea cu „nearienii”. În stagiunea 1945-1946 corectează el însuși nedreptatea, incluzând lucrarea în repertoriul Teatrului Victoria, pe care îl conducea. Neimportante sub raportul valorii literar-dramatice sunt *Păcală* (scenariu, 1925), *Minciuna* (1926), *Fata cu părul de aur* (1943). F. afirmă că ar mai fi scris și alte piese: *Pentru o femeie*, *Un băiat și jumătate*, *Vitamina M*, inexistente însă în listele de repertorii sau în arhivele teatrelor. Ar fi publicat și un roman, *Eloira*, de negăsit în marile biblioteci. Piesa *Nyu* de Osip Dymov, tradusă și adaptată de F., figurează în repertoriul Teatrului Mic din București în 1922.

SCRIERI: *Fata din dafin* (în colaborare cu Adrian Maniu), București, 1918; *Odobescu și teatrul*, București, 1957. **Traduceri:** Pierre Benoit, *Fântâna lui Iacob*, București, 1925; N. Ostrovski, *Așa s-a călit oțelul*, ed. 6, București, 1952; *Gorki în amintirile contemporanilor*, București, 1957.

Repere bibliografice: Ciorănescu, *Teatr. rom.*, 1943, 196-198; Mihail Iordache, *Adrian Maniu*, Iași, 1979, 192-193; Ioan Massoff, *Între viață și teatru*, București, 1985, 389-394. C.P.

FROLLO, H.[ildebrand] (28.XI.1878, București – 29.I.1923, București), poet și traducător. Este fiul profesorului Giovanni Luigi Frollo, titular al Catedrei de istorie a literaturilor neolatine de la Universitatea din București, autor al primei gramatici a limbii italiene în românește. Vrând să devină preot, F. studiază între 1889 și 1899 la seminarele catolice din București și din Iași. Apoi, schimbându-și gândul, pleacă la Roma, unde se inițiază în filosofie și în dreptul canonic. Revenit în țară, dă curs unei mai vechi pasiuni, aceea pentru filologia clasică, și în 1904 își va lua licența la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București. Student și la Facultatea de Drept, va fi dublu licențiat. S-a ilustrat ca magistrul cu virtuți captatorii la gimnaziul din Câmpulung Moldovenesc (1905), Liceul „Petru Rareș” din Piatra Neamț (1906), Școala Comercială Superioară (1906), Seminarul Pedagogic (1907), liceele „Matei Basarab” (1908) și „Gh. Lazăr” (1912) din București, precum și la câteva institute particulare, unde și-a împărtășit cunoștințele de latină și italiană. Pentru elevi, a întocmit împreună cu Anghel Marinescu și I.S. Petrescu

o *Antologie latină* și, în același an (1916), împreună cu I. Grama și Cezar Papacostea, un manual de limba latină. Cu o sănătate șubredă, s-a frânt în amiaza vieții, din pricina unei boli care nu i-a dat nici o șansă. Punând mult suflet în tot ce întreprinde, **F.**, pe care cei din jur îl știu ca pe un om blând și plin de sficiuni, în luările de atitudine politică – de postură naționalistă – se dovedește un temperamental. Nici însemnările literare (de pildă, studiul *Antonio Fogazzaro*, tras în broșură în 1912) nu sunt lipsite de nerv polemic. Cu versuri, articole, traduceri a colaborat la „Convorbiri literare”, „Lucașul”, „Observatorul”, „Sămănătorul”, „Vieța nouă”, unde folosește și pseudonimul Otto Wilder, „Floarea darurilor”, „Convorbiri critice”, „Voința națională”, „Neamul românesc literar”, „Flacăra”, unde recurge și la semnătura Atta Troll, „Noi pagini literare” ș.a. În 1912, a fost cooptat în Societatea Scriitorilor Români.

Iscațe nu dintr-o „toană de artist”, ci dintr-o decepție amoroasă, naivele versuri estudiantine ale lui **F.** sunt când plângătoare, când imprecatorii (*Inimă de student*, 1904). Exercițiile lui lirice rămân monocorde, chiar dacă tema suspinătoare a „iluziunilor pierdute” e tratată pe alocuri cu mici variațiuni de tehnică a stihuirii. Printre propriile confesiuni sentimentale sunt intercalate tălmăcirii din Horațiu, Catul, Heine, F.W. Weber. În reviste, a mai publicat traduceri din Eschil (*Prometeu înlănțuit*), J.-J. Rousseau, Carducci, D'Annunzio. În afara unor scrieri ale lui Catul (*Către Lesbo* ș.a.), **F.**, eminent latinist, a mai transpus în românește din Cicero (*Pledoaria pentru Titus Annius Milo*, 1914) și Vergiliu (*Eneida*, 1920; versiune revizuită trei ani mai târziu de E. Lovinescu). S-a apropiat și de dramaturgie, piesa *Doamna Inger la Ostrot*, după Ibsen, figurând în stagiunea 1909–1910 în repertoriul primei scene a țării.

SCRIERI: *Inimă de student*, București, 1904; *Antonio Fogazzaro*, București, 1912. **Traduceri:** Cicero, *Pledoaria pentru Titus Annius Milo*, pref. trad., București, 1914.

Repere bibliografice: Mihail Dragomirescu, *De la misticism la naționalism*, București, 1924, 264–267, 375–376; Lovinescu, *Scrieri*, IV, 520–521; Tudor Vianu, *Hildebrand Frollo*, în *Monografia Liceului „Gh. Lazăr”*, București, 1935, 373–375; Ciopraga, *Lit. rom.*, 289–290; Florin Faifer, *Latinistul*, CL, 1999, 4.

FROLLO, Mia (1885, București – 1962, București), poetă, prozatoare, publicistă și traducătoare. Este fiica Marianei (n. Măldărescu) și a lui G.T. Buzoianu, profesor de geografie, autor de manuale și lucrări de specialitate. Sub numele Maria Buzoianu, ea debutează în 1905, cu versuri, în revista „Analele literare, politice și științifice”, condusă de tatăl ei. În 1906 îi apare o poezie în „Vieța nouă”, unde va colabora asiduu, între 1912 și 1924, cu versuri și proză scurtă, articole și studii, cronici plastice și traduceri, iscălite cu numele luat prin căsătoria cu profesorul Iosif Frollo ori cu pseudonimele Mia Vlad, Adhemar (folosit, se pare, împreună cu Ovid Densusianu) și Cery. Sporadic mai publică în „Actualitatea”, „Noi pagini literare”, „Revista catolică”, „Flacăra”, „Poesia”, „Lumina nouă” ș.a. Relativ târziu, în 1914, se înscrie la

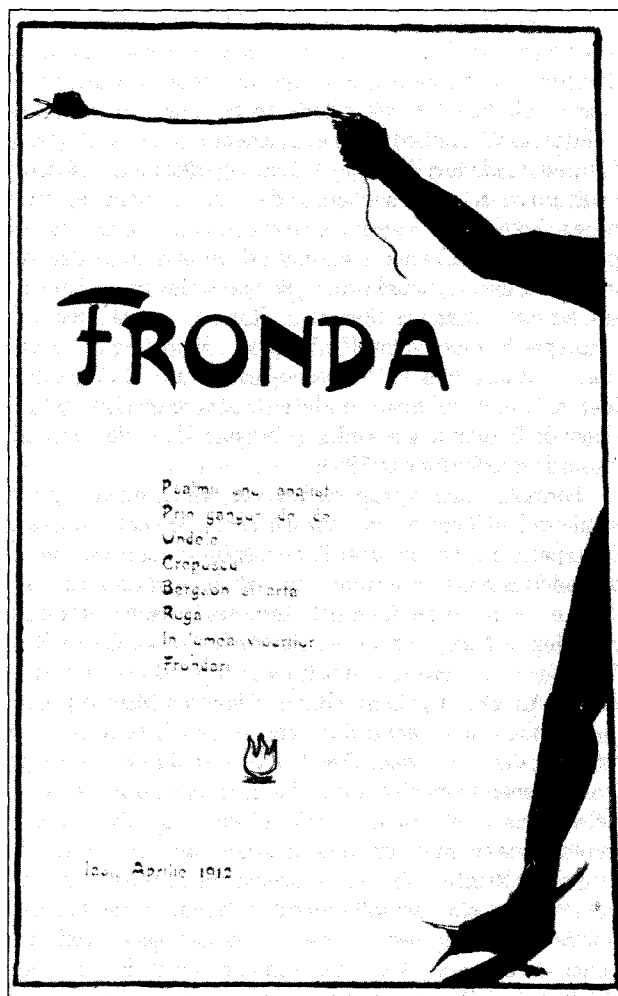
Facultatea de Litere și Filosofie din București, pe care o va absolvi în 1919. Ulterior, predă limba română și franceza la diverse școli, vreme mai îndelungată deținând o catedră la Liceul „Iulia Hasdeu”. Mare parte din poeziile date la iveală în „Vieța nouă” sunt adunate în placheta *Flori de flăcări* (1923; Premiul Academiei Române). După dispariția revistei, **F.** frecventează cenaclul Iovinescian, unde va citi frecvent versuri și proză (romanele *Prietenie*, *Oameni*, *Colțuri*). Continuă să publice, semnând uneori și Amy ori Miriam, în „Adevărul literar și artistic”, „Sburătorul”, „Revista scriitoarei”, „Universul literar”, „Cetatea literară”, „Roma”, „Viața literară”, „Îndreptar”, „Observatorul”, „Vremea”, „Flori de crin”, „Farul nou”, „Munca literară”, „Preocupări literare”, „Convorbiri literare” ș.a. A mai tipărit traduceri *Sângele* de Ugo Ojetti și *Cuore* de Edmondo De Amicis și broșura *Un scriitor original: Mariu Theodorian Carada* (1940).

Formată inițial în gruparea revistei „Vieța nouă”, apoi la seminarul lui Ramiro Ortiz, dar și în cercurile catolice din care făcea parte familia soțului ei, **F.** e o partizană a simbolismului, a modernismului în genere. Imediat după război, ea scrie despre „noua poezie fantezistă franceză” (semnalându-i pe Apollinaire, Max Jacob, Jules Supervielle, Francis Carco, Paul Valéry ș.a.), despre romanul francez (oprindu-se la Marcel Proust, André Gide, Maurice Barrès și François Mauriac). Bună cunoscătoare și a literaturii italiene, se va ocupa de Dante și Petrarca, dar și de Grazia Deledda, Giovanni Pascoli și Diego Valeri, „poetul Venetiei”, ori de Luigi Pirandello. **F.** a semnat, de asemenea, interesante cronici plastice, agrementate mai întotdeauna cu interviuri luate artiștilor, precum și un studiu asupra lui Richard Wagner. În poezia ei însă orientarea simbolistă se reflectă mai mult prin câteva reminiscențe. Agoniile florale, „înfloririle negre”, avatarurile, peisajele acuzând o boală secretă acoperă un lirism minor, nutrit de o pasiune refulată în sifală și în prematură resemnare. Oprirea la câteva figuri simbolice (Ofelia, Sulamita, Don Juan) nu aduce note inedite, în schimb evocarea Luizei de la Vallière și a Sfântului Francisc din Assisi dezvăluie un fior de autentică pietate. Poeziile de după 1923 dovedesc o mai sigură stăpânire a mijloacelor de expresie și un lirism în aceeași gamă, dar cu un plus de substanță. Lirice sunt și prozele scurte scrise de **F.** Când nu alunecă în alegorie factice, ele au ceva din delicatetea porțelanului. Dar autoarea mânuiește bine și dialogul și poate reconstitui o atmosferă, precum se vede în ampla scriere autobiografică intitulată *Colțuri*, rămasă neterminată în paginile revistei „Observatorul”.

SCRIERI: *Flori de flăcări*, București, 1923; *Un scriitor original: Mariu Theodorian Carada*, București, 1940; *Însemnări despre moseniorul Ghika*, București, 1999. **Traduceri:** Edmondo De Amicis, *Cuore*, București, 1936; Ugo Ojetti, *Sângele*, București, f.a.

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, XII, 523–524; O.D. [Ovid Densusianu], „*Flori de flăcări*”, VAN, 1924, 11–12; G. Murnu, „*Flori de flăcări*” de Mia Frollo, AAR, partea administrativă și dezbaterile, t. XLIV, 1923–1924; Lovinescu, *Scrieri*, V, 571; Agatha Grigorescu-Bacovia, *Mia Frollo*, RVS, 1938, 12; Ciopraga, *Lit. rom.*, 129–130; *Scrieri* – *Densusianu*, I, 62–64; *Dict. scriit. rom.*, II, 294.

V.D.

FRONDA, revistă apărută la Iași, lunar, între aprilie și iunie 1912. Este o publicație de orientare postsimbolistă, anticipând anvergandismul interbelic, în câte șaisprezece pagini mici, sub semnul celui mai riguros anonim: nici o indicație despre numele redactorilor sau al colaboratorilor. Adevărați „cavaleri ai Misterului”, cum îi numește, intrigat, cronicarul revistei „Versuri și proză”, editată tot la Iași, aceștia par să provină din rândul liceenilor dispuși să-și sacrifice virtuțile gloriole juvenile pentru a se manifesta în deplină libertate și a-și pregăti terenul în vederea unor eventuale evoluții ulterioare. Cercetări târzii au izbutit totuși să deconspire numele câtorva dintre ctitorii publicației: Eugen D. Siegler (viitorul Eugen Relgis), Albert Schreiber (alias A. Iecarim, cum va semna peste doi ani în „Versuri și proză”) și Carol Steinberg (M. Almorey, prezent în aceeași revistă). „Programul” preconizat de aceștia transpare din cele două texte ale rubricii „Prin ganguri de idei” din primul număr: *Arhitectura mentis* și *Qualis artifex pereo!* „Sacerdoșii somnolentului echilibru mental”, „apologeți ai liniei drepte”, sunt acuzați că n-au perceput „uraganarea dorului de primenire” și au trecut cu vederea „realitatea

abisurilor, aureola melodiindă a fulgerelor”, mulțumindu-se să „architectonizeze” sărăcia, „în forma banalului *același*”. În ce privește „eternul scâncet pentru ceea ce a fost”, neputința autodepășirii, asimilată neronianului *qualis artifex pereo!*, soluțiile converg: „Simfoniști de-ai lui Barrès, țintuiți *ceea ce-a fost* în cavoul impasibilității; turnați mirodenia vieții peste veninul efemer al îngropării; așterneți pânza fluturândă a imaculatelor avânturi peste cenușa inactualului; trâmbițați imnuri triumfale, sărbătoriți grandoarea eternei primeniri.” Această retorică juvenil-teribilistă reflectă, în felul ei, acel climat de depășire a simbolismului programatic înspre iconoclastia avangardei. Majoritatea versurilor anonime adăpostite de revistă atestă însă confuzia „talentelor” care își exhibă precaritatea artistică. Ecouri argheziene, minulesciene, baco-viene etc. se întâlnesc în mod obișnuit; poezia cu care se deschide primul număr se intitulează *Psalmii unui analist*, alta e o „rugă”, iar sub titlul *Pagini nouă* și cu un semnificativ moto din poemul *Stihuri* este înșeilată o seamă de „note” ce constituie una dintre primele prezentări integral elogioase referitoare la universul poetic arghezian, așa cum se contura el după 1910. Tonul uneori ditirambic poate șoca, dar intuițiile pe care le reflectă acest patetic „cult” arghezian, într-un moment de confuzie a criteriilor de evaluare estetică, nu pot fi trecute cu vederea. Unele reflecții de la rubricile „Prin ganguri de idei” și „Fronđări” sau din alte texte cu asemenea implicații sunt emfatic și redundantate (*Moartea filosofului*, *Timpul, ce e timpul?*, *Emoții sintetice*, *Afirmații* ș.a.), rămânând totuși interesante în ce privește paleta relativ largă a lecturilor ce rețineau atenția tinerilor literatori de la F.: Arghezi, firește, Ștefan Petică, Ovid Densusianu, Ion Minulescu, I. M. Rașcu, Emil Isac, Mihail Cruceanu ș.a., dar și Bergson, Guyau, Remy de Gourmont, Moréas, Rimbaud. În ultimul număr, sub titlul *Sacra* — dar și, indirect, printr-un *Trauermarsch* —, este consemnată poematic dispariția lui I. L. Caragiale.

L.B.

FRONT LITERAR, revistă care a apărut la Brașov, lunar, între martie 1936 și martie 1939, având subtitlul „Critic și cronic”; din iunie 1938 începe seria a doua a publicației, cu subtitlul „Revista scriitorilor tineri”. Redactor este Vasile Spiridonică, iar Dimitrie Danciu, secretar de redacție. F.L. nu și-a fixat un program, locul acestuia ținându-l un *Cuvânt de drum* din primul număr, unde inițiatorii sunt lăudați că așază la Brașov, oraș cu vechi tradiții culturale românești, „o vatră de spiritualitate” și este exprimată speranța că „vor ști să se încadreze unei mișcări organice atât de necesare clipei, pentru strângerea laolaltă a tuturor energiilor tinere și însuflețite de pecetea creației spirituale”. Apărută din inițiativa unui grup de tineri scriitori în frunte cu V. Spiridonică, revista este tipărită cu banii entuziastului ei redactor, având de la început menirea să ofere o posibilitate de exprimare literaților din generația tânără. Se încadrează între publicațiile cu deschidere spre avangardă, exprimând „o mișcare spirituală care răspundea unei necesități a acelor timpuri de mari frământări sociale” (Ion Th. Ilea). Revista are un caracter strict literar, spațiul cel mare fiind

rezervat poeziei, mai ales celei moderniste. Astfel, semnează versuri Ștefan Baciu, V. Spiridonică, Dimitrie Danciu, George Popa, Sașa Pană, Al. Călinescu, Traian Chelariu, Vintilă Horia, Victor Eftimiu, Maria Banuș, Virgil Carianopol, Mihai Beniuc, Ion Th. Ilea, Coca Farago, Ovid Caledoni, Victor Măgură, George Vaida, Const. Virgil Gheorghiu, Ion Sofia Manolescu, E. Ar. Zaharia, Silviu Roda ș.a. Publică proză V. Spiridonică (nuvela *Obsesia* și fragmente din romanul *Feroviarii*), Mihail Chirnoagă (proză lirică și un fragment din romanul *Logodna*), Octav Șuluțiu (fragmente din monografia *Brașov*), Mihail Spiridonică, Vintilă Horia, Victor Eftimiu, Ortansa Ciudin, Theodor Constantin ș.a. Recenzii și articole de critică literară — cele mai multe la rubrica intitulată mai întâi „Cartea”, apoi „Cronică” sau „Cronică literară” — semnează Mihail Chirnoagă, V. Spiridonică, Vintilă Horia, Octav Șuluțiu, Al. Piru, Ion Șteflea ș.a. Sunt recenzate sau prezentate cititorilor lucrări de Lucia Demetrius, Mircea Eliade, Hortensia Papadat-Bengescu, Emil Botta, Traian Chelariu, Virgil Carianopol, Ștefan Baciu, Sașa Pană, Vintilă Horia, Al. Călinescu, E. Ar. Zaharia, Ion Sofia Manolescu ș.a. În multe articole revine cu insistență ideea recunoașterii valorii provinciei, ba chiar a primatului, în peisajul literar contemporan, a literaturii așa-zis provinciale, considerată capabilă să revigoreze și să consolideze cultura română. O altă rubrică permanentă, intitulată „Note”, cuprinde informații privind apariții de cărți și reviste, activitatea unor edituri, scurte prezentări critice, știri din viața literară, „bârfe de cafeana” etc. Interesul față de literatura străină este scăzut: câteva traduceri din Charles Baudelaire și Rainer Maria Rilke, din lirica bulgară contemporană și, în transpunerea lui Sașa Pană, aforisme aparținând unor scriitori francezi. L.D.

FRONTUL DE VEST, publicație apărută la Arad, săptămânal, între august 1937 și mai 1942. Redactor: Aurel Chiriciu. Cu numărul 29 din 1938, director și administrator delegat este Vasile I. Ostoia, iar de la numărul 73 din 1939 revista este condusă de un comitet; de la numărul 15 din 1939 poartă subtitlul „Organ de afirmare românească”. Deși se declara fără program, periodicul are drept obiectiv „lupta pentru promovarea intereselor naționale românești la această frontieră a țării”. Rubrici: „Buletinul nostru”, „Sport”, „Pagina străjerului”, „Recenzii”. Semnează versuri Nicolae Velin, Stelian Segarcea, Ieremie Cluceru, Alex. S. Jebeleanu, Lucian Costin, N. I. Herescu, Petru Homoceanul ș.a. Coriolan Bărbat este autorul unui fragment de proză, iar Eug. Dublea al unor însemnări de călătorie. Publicistică scriu Ion Micu, Gala Galaction (*Regele și biserică*), Ion Ungureanu, Jean Boutière ș.a. Cu numărul 112 din 1940 se deschide un „Colț literar”, iar cu numărul 133 din 1941 revista acordă literaturii, periodic, o pagină întreagă. Alți colaboratori: Vasile Dumbravă, Petre A. Butucea, Traian Mihăilescu. D.B.

FRONTUL EVENIMENTELOR CULTURALE ȘI SOCIALE, publicație apărută la București, săptămânal, între decembrie 1932 și martie 1933. Redactor: J. Leonard. Revista este de

orientare antifascistă și deține rubricile „Mapamond”, „Curier literar”, „Corabia lui Noe”, „Pentru copii”. Semnează versuri Virgil Carianopol, Ilarie Fulea ș.a., iar publicistică I. Nistor, O. Gruia, N. Andrieșu, D. Cârstea, C. Ifrim. Sunt inserate, în versiune românească, numeroase texte din Jaroslav Hašek, Isaac Babel, Ilya Ehrenburg, Egon Erwin Kisch. Alți colaboratori: C. Oprea, P. Costin, P. Dragu, V. Aslan. D.B.

FRONTUL ROMÂNESC, cotidian apărut la Satu Mare între ianuarie și noiembrie 1935, sub conducerea unui comitet, cu subtitlul „Informativ și antirevizionist”; cu numărul 232 din 1935 subtitlul este modificat în „Ziar pentru afirmare românească”. „Misiunea noastră — se spune în articolul-program — a fost, este și va fi una dreaptă și sfântă, apostolat la granița de vest și de nord a Țării Românești”. Rubrici: „Sportive”, „Economice-financiare”, „Probleme minoritare”, „Culturale”, „Publicistice”, „Știri și fapte”, „Documentare antirevizionistă”. Colaborează cu versuri Valeriu Cărdu, Alex. Nicorescu, Victor Petreanu, T. I. Țurcanovici. Sectorul publicisticii e mai bogat, aici semnând Nicolae V. Ilieșiu, Augustin Ștrempel, Octavian Ruleanu, P. Dobricanu. La rubrica „Lada comorilor” se publică folclor. Din când în când apar și rubricile „Vitrina cărților” (Octavian Ruleanu) și „Slova, cultura și arta” (C. Ardeleanu). În foileton este tradus un roman al lui John Mac Orly, *Clandestin prin viață*. Alți colaboratori: Eugen Seleş, V. Rotărescu, E. Pandrea, Ileana Scurtu. D.B.

FROSIN, Constantin (12.X.1952, Herăstrău, j. Vrancea), poet, eseist și traducător. Este fiul Elenei (n. Raiu) și al lui Constantin Frosin. După studiile medii, începute la Liceul Teoretic din Bicaz (1967-1971) și absolvite la Adjud (1972), se înscrie la secția franceză-rusă a Universității „Al. I. Cuza” din Iași, dar după primul an se mută la Universitatea din București, secția franceză-italiană (1973-1976). Între 1976 și 1980 și între 1986 și 1990 este profesor de franceză la Adjud, din 1995 lector la Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați, iar din 2000, conferențiar la Universitatea „Danubius” din aceeași localitate. Debutează cu o traducere în „Revista V” (1990), cel dintâi volum al său fiind *L'ivre de peau hési(te)*, apărut în 1992. Își ia doctoratul în filologie în 2000, cu teza *Schimbarea limbii — schimbarea scriiturii?*. Editează o revistă în limba franceză, „Le Courier francophone”. Colaborează permanent la reviste de expresie franceză. Primește numeroase premii și medalii, conferite mai cu seamă în Franța.

Poezia lui F., publicată integral în franțuzește, poartă pecetea unui conflict dramatic, revelând dezorientarea individului când Dumnezeu își întoarce fața de la el. Tonul este mereu ambiguu, jocurile de cuvinte încearcă să abată atenția de la atmosfera sumbră, disperată. Ca un menestrel pe post de clown, autorul oscilează dureros, îndrăzneț, sensibil, acut, între angoasă și plenitudine. În *Schimbarea limbii nu înseamnă Schimbarea la față!* (2000), abordează o problemă extrem de subtilă: apartenența sau nonapartenența la cultura română a scriitorilor care scriu în altă limbă. Lucrarea discută două

aspecte: modul în care un scriitor se situează între limba română și limba de adopție (Emil Cioran, Mircea Eliade, Eugen Ionescu sunt autorii în jurul cărora se încearcă demonstrația) și în ce măsură și cum o anumită scriitură este capabilă să conserve simptomele apartenenței unui scriitor la un anume grup etnic. **F.** pare să adopte teza lui G. Ibrăileanu privind componenta inalienabilă a specificului național. El împărtășește ideea că ceea ce este valabil pentru începuturile literaturii noastre trebuie acceptat și pentru vârsta ei de azi. Dacă se admite că există o literatură română în limba slavonă, greacă ori latină, ar trebui admisă existența unei literaturi române în franceză, engleză, spaniolă etc. **F.** a tradus în franceză din numeroși scriitori români, de la clasici la contemporani. În reviste precum „L'Encrier”, „Florilège”, „Visage du XX-ième siècle”, „Rimbaud Revue”, „Inédit” ș.a., au apărut cronici care au apreciat măiestria cu care **F.** stăpânește limba franceză și efortul lui de a face cunoscută cultura română în Occident.

SCRIERI: *L'Ţore de peau hési(t)e*, f.l., 1992; *Ikebana en miettes*, Galați, 1994; *Mots de passe*, Strasbourg, 1995; *Poèmes*, Beauville, 1995; *Pour de bon*, Galați, 1996; *Carnet*, f.l., 1997; *Hymne à larmes honnies*, Ploiești, 1997; *Cahier de poésie Europoésie*, f.l., 1997; *Tout en vous aimant*, Avignon, 1998; *Schimbarea limbii nu înseamnă Schimbarea la față!*, București, 2000.
Traduceri: *Poètes roumains du XX-ème siècle*, f.l., 1994; Marin Sorescu, *Poèmes*, Strasbourg, 1995; *Les Enfants du Danube*, Luxemburg, 1995; Ion Barbu, *Poèmes*, București, 1995; Leonida Lari, *Aldebaran*, Galați, 1996; *Florilège danubien*, Galați, 1996; Leo Butnaru, *Poèmes*, Chișinău, 1996; *Les Poèmes du Danube*, Galați, 1998; Matei Vișniec, *Le Pays à Gouff*, Galați, 1998.

Repere bibliografice: Daniel Cristea-Enache, *Imaginile României*, CNT, 1998, 8. P.C.

FRUNTELATĂ, Nicolae Dan (10.X.1946, Bălăcița, j. Mehedintți), poet și publicist. Provine dintr-o familie de învățători. După ce urmează școala primară în comuna natală, este, între 1960 și 1964, elev al Liceului „Traian” din Drobeta-Turnu Severin. Din 1964 urmează cursurile Facultății de Filologie a Universității din București, pe care le va absolvi în 1969. În 1966 debutează în revista „Ramuri” cu un grupaj de versuri însoțit de o prezentare a lui Miron Radu Paraschivescu. Frecventează cenaclul Junimea al facultății, condus de George Ivașcu. Lucrează ca redactor, secretar general de redacție și redactor-șef la „Viața studentească” până în 1974, când redacția se contopește cu a revistei „Amfiteatru”, **F.** conducând apoi ambele publicații. În perioada 1976-1980 îndeplinește și funcția de redactor-șef la „Scânteia tineretului”. Debutează editorial în 1977, cu volumul de versuri *Puterea sunetului*. Numirea lui în conducerea revistei „Luceafărul”, în 1980, declanșează un scandal în lumea literară, motivul fiind acela că **F.** nu era membru al Uniunii Scriitorilor. După 1989 este redactor-șef al săptămânalului „Românul” (1990-1994), secretar de stat (1994-1996) și conduce revista „Examene”.

Poezia lui **F.** e a unui sentimental temperat prin (auto)ironie, melancolic cu disponibilități pentru sarcasm, mișcându-se în jurul unor referințe personale, livrești, folclorice, politice, geografice, istorice etc., cărora le exploatează, uneori nu fără

emfază retorică, substratul simbolic. Invocarea elementelor-sursă devine în fond un pretext pentru constituirea unei „mitologii” curățate de coaja realului. Din aceasta fac parte spațiul unui Sud miraculos și plin de lumină, satul copilăriei rememorat cu nostalgie, câte un peisaj de toamnă, personaje ale ficțiunii autobiografice sau ale celei propriu-zise, cartiere periferice și pitorești ale Bucureștiului, ipostaze ale iubitei etc. **F.** este un fals tradiționalist; el preia unele motive din zona tradiționalismului (cum ar fi acelea ținând de filonul supra-semnificării pe o notă melancolică a universului rural oltenesc — „Mica Valahie”), reinterpretează-le pe un portativ modernist ca pentru a le verifica rezistența, cu o anumită distanțare sceptic-amuzată față de procedeu. Sunt relevabile colocvialitatea fățișă sau ceremonioasă, metaforizarea neostențativă, preluarea și pastişarea prefăcut naivă a unor șabloane și locuri comune ale limbajului curent, utilizarea cu distorsiuni ironice sau afectuoase a unor rezonanțe intertextuale trimițând la surse culte sau populare, confesarea directă sau prin interpuși, jovialitatea înțonației, care uneori ascunde o rană: „Aflați despre mine că o duc foarte singur/ ca un tren fără cale ferată și gări/ că o duc în beție de toamnă-mpușcată/ cu arome de struguri putrezind lângă nări/ ceea ce vă doresc câteodată și vouă...” În unele poezii apar ecouri ale cântecului de lume sau ale tonului de o tristețe expansivă întâlnit în romane: „Vara de toamnă, toamna de vară/ cățeaua de viață lătrând în noi/ tu, Constandino, aprinde lampa/ e rost de lacrimi și de noroi/ e rost de neamuri și de bătaie/ se face noapte în carteriu/ nu e tramvaie, nu e nici lege/ a sosit ceasul bărbat să fiu/ să tai cu stânga drum prin bodegă/ să tai cu dreapta drum până la mal/ să-mi aduci toale, vin și lovele/ dacă mai știi, fură-mi și-un cal/ vreau să mă pierz către Brăila/ spre primăvară o să mai viu/ ori o să-mi vină numele numa’/ să-l cânte suții prin carteriu.” Unele poeme sunt marcate de o predispoziție pentru ludicul lingvistic, manifestat prin amestecul de registre discursive, prin traduceri fanteziste (de pildă, fostul raion Vânu Mare devine „Grand Vanjou”), prin specularea efectelor de burlesc, date de introducerea unor expresii și cuvinte străine în contexte insolite („La Grand Vanjou e vara pe trecute/ cu presimțiri prelungi de cabernet/ o, mon ami, mon frere, o, vere dragă/ să coborâm spre Corlățel încet/ sau să urcăm spre Rogova ensemble/ si vous voulez, dacă și ție-ți vine/ Gasconia aceasta cade-n toamnă/ hai s-o oprim, te rog, cousin Marine/ și hai s-o ducem într-o întâmplare/ cum nu mai fu și nu se petrecu/ într-o iubire de la Vânu Mare/ ori într-un amor fou de Grand Vanjou/ cu o contesă ce răpita fuse/ volée adică, luată în voley/ într-o căruță de la Bălăcița/ iar calul cel de hăisa eram eu”). Uneori, poetul se angajează în demonstrația parabolică, având punctul de plecare fie în contextele imediate ale social-politicului, fie în cele abstracte. **F.** a mai publicat literatură pentru copii (*Tiptil, în lumea copilăriei*, 1983). *Expulzat din Trinidad-Tobago* (1999) e o carte despre călătorii reale sau imaginare în cele două Americi, Italia, Spania, Orient etc., relatate cu verva și plasticitatea poetului. În *Glonțul de calibrul 53* (1999), parțial, și în *Turnesol 89* (2002), sunt introduse fragmente de jurnal sau schițe de

memorialistică. *Noul zid al Berlinului* strânge articole publicate între 1990 și 1994, desfășurate pe o paletă tematică diversă: societate, politică, sport.

SCRIERI: *Puterea sunetului*, Craiova, 1977; *Noaptea grăului nou*, București, 1978; *Vara din noi, vara*, București, 1979; *Inventarul speranței*, București, 1981; *Viața în limba română*, I-II, București, 1982-1988; *La bătrânețe, lupii tineri*, București, 1983; *Lumea, ziua și noaptea*, București, 1983; *Tiptil, în lumea copilăriei*, București, 1983; *Sud, până la capăt*, București, 1985; *Războiul mondial de catifea*, București, 1995; *Noul zid al Berlinului*, București, f.a.; *Expulzat din Trinidad-Tobago*, București, 1999; *Glonțul de calibrul 53*, București, 1999; *Mica Valahie*, Drobeta-Turnu Severin, 2002; *Turnesol 89*, București, 2002.

Repere bibliografice: Andrei Corbea, „*Puterea sunetului*”, CRC, 1978, 3; Nicolae Oprea, „*Puterea sunetului*”, VR, 1978, 3; Nicolae Stoian, *Certitudinile celei de-a doua cărți*, RMB, 1978, 10617; Doru Mielcescu, *Un poet veritabil*, LCF, 1979, 4; Ion Dodu Bălan, *Viața mitică a satului*, CNT, 1979, 14; Viorel Sâmpetean, *Puterea sunetului clar*, SPM, 1979, 435; Liliانا Țigănescu, *Tineri poeți și premisele evoluției lor*, AFT, 1979, 7; M.N. Rusu, „*Vara din noi, vara*”, VST, 1979, 41; Hristu Căndroveanu, *O poezie a împlinirilor*, RL, 1980, 17; H. Zalis, „*Inventarul speranței*”, „*Scânteia tineretului*”, 1983, 6; Artur Silvestri, „*Viața în limba română*”, FLC, 1983, 7; Valentin F. Mihăescu, „*La bătrânețe, lupii tineri*”, LCF, 1983, 51; Mariana Ionescu, *Sud, până la capăt*, ATN, 1985, 7; Alexandru Horia, „*Sud, până la capăt*”, ARG, 1987, 1; Teodor Vărgolici, *Tradiționalism și modernitate*, RL, 1989, 15; Popa, *Ist. lit.*, II, 469-470. M.I.

FRUNZĂ, Eugen (21. VIII.1917, Mährisch Schönberg, Austria, azi Šumperk, Cehia), poet, publicist și traducător. Este fiul Susanei (n. Rosenkranz) și al lui Alexandru Frunză, învățător din Bucovina, plecat în Austria în timpul primului război mondial. Urmează liceul la Cernăuți, absolvindu-l în 1936, și tot aici cursurile Facultății de Drept, fără a-și lua licența. În 1940 era corector la ziarul bucovinean „*Ordinea*” și ceva mai târziu colabora la „*Bucovina*” din Cernăuți (1941-1944). Imediat după august 1944 intră în viața politică ca activist și e numit prefect în județul Rădăuți. În 1946 fondează la Suceava, împreună cu alții, ziarul „*Lupta poporului*”. Între 1947 și 1950 e redactor la „*Scânteia*”, răspunzând de secția agrară și editând „*Scânteia satelor*”. Ulterior va fi redactor-șef adjunct la „*Albina*”, „*Flacăra*” și la „*Contemporanul*”. Face parte (1955-1957) din comitetul de redacție al revistei „*Tânărul scriitor*”. A fost, de asemenea, secretar al Uniunii Scriitorilor și director al Editurii Tineretului. A colaborat la multe dintre revistele și ziarele din primele decenii postbelice: „*Gazeta literară*”, „*Iașul literar*”, „*Luceafărul*”, „*Munca*”, „*Orizont*”, „*Presa noastră*”, „*Scânteia tineretului*”, „*Urzica*”, „*Viața militară*”, „*Viața românească*” ș.a.

Debutează în 1940 la „*Convorbiri literare*”, cu tălmăciri din poezia germană, în același an apărându-i placheta de versuri *Din inimă*, consemnare discretă a impulsurilor erotice și a stărilor de tristețe. Linia aceasta e abandonată după 1944, când F. adoptă, în numeroasele-i volume (începând cu *Sub steagul vieții*, 1950), postura scriitorului angajat, la modul discursiv, agitatoric, patetic festivist, autopastîșându-se manierist. Sunt pagini care, dincolo de unele elemente de meșteșug

ținând de versificație, prin caracterul lor simplist, exterior (chiar și atunci când evocă momente sau personalități din trecutul național), prin grosiera și vinovata deformare a realului social-politic s-au hărăzit de la sine uitării, putând fi luate în atenție numai ca mostre ale realismului socialist. Doar lirica erotică din *Cupa cu garoafe* (1960) sau din *Cântece albe* (1967), inflexiunile elegiace din *Arbore neîmpăcat* (1973) sau sonetele din *Târziu* (1980) izbutesc să contureze, în parte, o altă imagine poetului. Culegerile sale de articole, reportaje, note de călătorie, în care adesea e prezentă o acută tensiune pamfletară (caracteristică, de altfel, și unei mari părți din versurile autorului), aparțin, de asemenea, sferei angajării propagandistice a condeierului. Ca traducător, F. a dat versiuni din Karl May, din câțiva scriitori sovietici, dar și (în colecția „*Cele mai frumoase poezii*” a Editurii Albatros) din poezia lui Joseph von Eichendorff și Gottfried Keller.

SCRIERI: *Din inimă*, București, 1940; *Două vorbe și un singur tălc*, București, 1949; *Sub steagul vieții*, București, 1950; *Basmă să fie?*, București, 1951; *Zile slăvite*, București, 1951; *Față-n față*, București, 1954; *600 de milioane de oameni liberi*, București, 1954; *Oamenii înving*, București, 1955; *Vă chem!*, București, 1955; *Versuri alese*, București, 1955; *Liberi și stăpâni*, București, 1956; *Tară minunată*, București, 1956; *Cântece de veghe*, București, 1959; *Oameni și căști*, București, 1959; *Cupa cu garoafe*, București, 1960; *Atenție – sens unic!*, București, 1961; *Și ziua ard stelele*, București, 1961; *Un om și un frate*, București, 1961; *Fântâna soarelui*, pref. Radu Popescu, București, 1963; *Poezii*, București, 1963; *Ce e tata?*, București, 1964; *Întoarcerea tinereții furate*, București, 1964; *Chipul fără noapte*, București, 1965; *Sărutul pământului*, București, 1966; *Cântece albe*, București, 1967; *Versuri*, București, 1968; *Iarba de aur*, București, 1969; *Câte două cuvinte de finut minte*, București, 1970; *Partea mea de lume*, București, 1970; *Sângele nostru de apoi*, București, 1970; *Iubire am scris*, București, 1972; *Arbore neîmpăcat*, București, 1973; *La un pichet de salcâmi*, București, 1974; *Numele tău*, București, 1974; *Dintr-un post de observație*, București, 1975; *Cred în lumina voastră*, București, 1976; *Acolo pașii mei vor arde*, București, 1977; *Vitrina cu gablonzuri*, București, 1978; *Târziu*, București, 1980; *Șoim, șoimuleț*, București, 1980; *Vorbe... fără multă vorbă*, București, 1980; *Infinitul din preajmă*, București, 1983; *Vin șoimii*, București, 1985; *Călător în prag*, București, 1988. **Traduceri:** Duzsa Czara-Stec, *Zori de zi*, București, 1940; Karl May, *Winnetou*, I-III, București, 1967; *Testamentul incașului*, București, 1971; Ludwig Bechstein, *Căciula piticului*, București, 1969; Horst Beseler, *Râpa huhurezului*, București, 1970; R. Münchgesang, *Rübezahl, duhul munților*, București, 1970; Joseph von Eichendorff, *Poezii*, București, 1972; Friedrich Wolf, *Basmă pentru copii mari și mici*, București, 1973; Evgheni Evtuşenko, *Poezii*, București, 1974 (în colaborare cu Ioan Covaci); Gottfried Keller, *Poezii*, București, 1975; *Zâna Onda. Basmă clasice germane*, București, 1975; Benno Pludra, *Lüt Matten și scoica albă*, București, 1977; Theodor Storm, *Poezii*, București, 1979.

Repere bibliografice: Ov. Răureanu, „*600 de milioane de oameni liberi*”, VR, 1955, 2; Leonard Gavrilu, *În căutarea emoției estetice*, O, 1957, 3; Alec Chelaru, *Ceva despre poezia de dragoste*, LCF, 1961, 4; Demostene Botez, „*Și ziua ard stelele*”, LCF, 1961, 11; H. Zalis, „*Cupa cu garoafe*”, VR, 1961, 3; Gh. Achiței, *Realitate și transfigurare poetică*, GL, 1961, 29; D. Petrescu, „*Și ziua ard stelele*”, VR, 1961, 8; Al. Săndulescu, „*Atenție – sens unic!*”, VR, 1961, 11; Gabriel Dimisianu, „*Fântâna soarelui*”, GL, 1963, 19; Ion I. Barbu, „*Fântâna soarelui*”, TR, 1963, 27; Camil Baltazar, „*Fântâna soarelui*”, IL, 1963, 7; George Muntean, „*Întoarcerea tinereții furate*”, CNT, 1965, 3; Camil Baltazar, „*Chipul fără*

noapte", RMB, 1965, 6537; Dumitru Micu, „Cântece albe”, GL, 1968, 15; Zaharia Sângeorzan, „Cântece albe”, CRC, 1968, 19; Dumitru Micu, „Versuri”, GL, 1968, 29; Haralambie Țugui, „Iarba de aur”, CRC, 1970, 11; George Muntean, „Dintr-un post de observație”, RL, 1976, 6; Lit. rom. cont., I, 227-230; Rotaru, O ist., III, 93-95; George Muntean, *Experiența formelor fixe*, RL, 1989, 28; Rachieru, *Poeți Bucovina, 188-189*; *Dicț. scriit. rom.*, II, 295-297; Popa, *Ist. lit.*, I, 589-591, *passim*. E.O.

FRUNZĂ, Victor (8.VI.1935, Dumitrești, j. Vrancea), poet, prozator, dramaturg, traducător și editor. Este fiul Rădiței și al lui Gheorghe Frunză, grefier. Învață în satul natal, apoi la Râmnicu Sărat. Va fi licențiat al Facultății de Ziaristică din cadrul Universității „M.V. Lomonosov” din Moscova. După terminarea studiilor va fi redactor, realizator de emisiuni culturale la Radiodifuziunea Română, apoi la Televiziunea Română (1958-1971), cadru didactic la Facultatea de Ziaristică a Academiei „Ștefan Gheorghiu” din București (1971-1978). În 1980 este silit să se expatrieze, ca urmare a unei scrisori adresate secretarului general al Partidului Comunist Român, difuzată în septembrie 1978 de agenția de presă Reuter și publicată în „Frankfurter Allgemeine Zeitung”, în care critica regimul comunist din România. Primește azil politic în Danemarca și se stabilește la Aarhus. La invitația lui Noël Bernard colaborează la Radio Europa Liberă. În 1982 întemeiază Editura Nord cu sediul la Aarhus, devenită în 1989 Editura Victor Frunză. În afara cărților proprii, în editura sa publică și cărți semnate de Dorin Tudoran, Al. Lungu, Svetlana Paleologu-Matta, Valentin Lustig ș.a. Între 1982 și 1989 colaborează la ziarul „Curentul” (München) cu eseuri și comentarii politice. În 1985 înființează o revistă pentru studierea fenomenului comunist, „Alergătorul de la Marathon”, în care sunt prezenți Ion Caraion, Virgil Tănase, I. Negoitescu, George Astaloș, Al. Lungu, Dorin Tudoran, Doina Tuțescu ș.a. După 1989 revine în țară.

Debutează în 1968 cu volumul de versuri *Globul din stânga*, alcătuit dintr-o serie de poezii denumite „songuri”, scrise într-un limbaj modern, dar a căror substanță rămâne fundamental tradițională. Continuă cu povestiri pentru copii (*Se caută un balaur*, 1970), proză scurtă (*Privegheați lângă privighetori*, 1971), reportaje și eseuri (*Muzeu sentimental*, 1972). I se joacă la Oradea, în stagiunea 1975-1976, piesa *Marea gară nouă*, scoasă însă de pe afiș după primele spectacole. Mult mai interesantă devine activitatea literară a lui F. după stabilirea în Danemarca, când scrierile sale vor căpăta un acut caracter social-politic: *Pentru drepturile omului în România* (1982), *Liturghia la nai. Romanul unei crime* (1983), *Istoria Partidului Comunist Român* (I-II, 1984), eseu *Mai tari decât terorismul de stat* (1986), *Istoria stalinismului în România* (1990) ș.a. Autorul demonstrează, prin tot ceea ce face, credința sa în victoria „cuvântului liber asupra pumnului în gură, a ideii de libertate asupra totalitarismului care vrea să-i întoarcă pe oameni înapoi la starea de turmă”. *Turma. Romanul unei vizite de lucru* (1992), ce poate fi considerat romanul-parabolă al unei epoci în care manifestațiile publice se făceau la comandă, într-un singur „crez”, întrunește virtuți ale genului, umorul și ironia, întâlnite încă din primele schițe adunate în volumul *Privegheați*

lângă privighetori, devenind aici necruțătoare. Un episod precum acela în care frizerii și coafezele sunt aduși cu mașinile la o stână pentru a face din bietele animale exemplare-model, pentru a fi omologate la o inspecție, poate părea de-a dreptul suprarealist. Actul editării, ca și actul scrisului, e, în viziunea lui F., unul justițiar, iar ca o ilustrare a acestei concepții se poate invoca demersul său de a edita volumul *Destinul unui condamnat la moarte. Pamfil Șeicaru* (2001), o carte-document despre „cel dintâi publicist și istoric, și scriitor politic condamnat la moarte pentru că și-a apărât patria cât a trăit, cu arma de foc și cu arma de cerneală.”

SCRIERI: *Globul din stânga*, București, 1968; *Se caută un balaur*, București, 1970; *Privegheați lângă privighetori*, București, 1971; *Muzeu sentimental*, București, 1972; *Marea gară nouă*, București, 1974; *Pentru drepturile omului în România*, Aarhus, 1982; ed. 2, București, 1990; *Liturghia la nai. Romanul unei crime*, Aarhus, 1983; *Istoria Partidului Comunist Român*, I-II, Aarhus, 1984; ed. 2 (*Istoria stalinismului în România*), București, 1990; ed. 3 (*Istoria comunismului în România*), București, 1999; *Mai tari decât terorismul de stat*, Aarhus, 1986; *Cât mai poate trăi un cadavru politic? Texte de exil*, București, 1990; *Turma. Romanul unei vizite de lucru*, București, 1992; *Revoluția împușcată sau PCR după 22 decembrie 1989*, București, 1994; *Lehamitea*, București, 1998; *Destinul unui condamnat la moarte. Pamfil Șeicaru*, București, 2001. **Ediții:** Pamfil Șeicaru, *Scrieri*, I-II, București, 2001-2002.

Repere bibliografice: Dumitru Micu, „*Globul din stânga*”, GL, 1968, 22; George Ross, *Survival in Romania*, „The New York Review of Books”, 1992, 10; *Dicț. scriit. rom.*, II, 297-298; Al. Mihălcea, *Genocidul de la Canal*, „Agenda canadiană”, 2000, 16; Popa, *Ist. lit.*, II, 1006-1007; Manolescu, *Enciclopedia*, 321. Mr.F.

FRUNZETTI, Ion (20.I.1918, Bacău – 11.IX.1985, București), poet, eseist și traducător. Este fiul Anei (n. Pandele) și al lui Constantin Frunzetti, ofițer de carieră. Face școala primară la Târgu Ocna (1924-1927), timp în care ia lecții de desen de la pictorul Stavru Tarasov, iar ceva mai târziu de la N. N. Tonitza; urmează liceul în diverse orașe, în funcție de mutările de garnizoană ale tatălui: Galați (unde îi este profesor de franceză Anton Holban), Oradea (timp în care, în 1933, publică epigrame în revista locală „Flori de crâng” și apoi un sonet, în „Adevărul literar și artistic”), Timișoara, Focșani. Colaborează la revista de avangardă „13” din acest din urmă oraș; sonetul *Nevroză* e distins cu premiul întâi la concursul inițiat de redacția revistei (1934). Ultimele două clase de liceu le urmează la Timișoara (baccalaureatul în 1936), publicând poezii și în câteva reviste de aici, „Crai nou”, „Colț de țară”, „Fruncea”. Se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, făcând, în paralel, un an (1936-1937) și la Facultatea de Drept. Își ia teza de licență în estetică în 1940, sub conducerea lui Tudor Vianu (*Problema tragicului în artele plastice*, distinsă cu *magna cum laude*). Încă din 1938, la recomandarea lui Tudor Vianu, este numit asistent onorific la Catedra de istoria artei, condusă de G. Oprescu. Francisc Șirato îl recomandă să-l urmeze ca titular al cronicii plastice a revistei „Vremea” (1936-1937); concomitent, colaborează la revista „Semne”, cu eseuri, cronici plastice și recenzii, semnate adesea

cu pseudonimele Mircea Vuian, Valeriu Morjan. Încă din studenție, începuse colaborarea la cele mai importante periodice culturale ale vremii: „Viața românească”, unde o vreme, la invitația lui Mihail Ralea, a făcut parte din redacție, „Revista Fundațiilor Regale” și, imediat după aceea, „Universul literar”, în care era prezent uneori cu câte patru-cinci articole în același număr, fie sub propriul nume, fie sub pseudonimele F. Ion, Ion F., I. Fr. Lafcadio, Socrates, Menip, Menipos, Menale, Philolaos din Crotona. Pregnant este ciclul de eseuri dedicat operei lui Lucian Blaga, din toamna lui 1942. Începuse să-și pregătească teza de doctorat, *Tipologia ornamenticii populare românești*, sub îndrumarea profesorilor G. Oprescu și I. D. Ștefănescu, teză pe care nu o va încheia însă niciodată (o formă incompletă, dar care conținea principalele elemente ale construcției teoretice, a apărut în „Viața românească” din septembrie 1940). Între 1944 și 1946 e asistent al lui Tudor Vianu la Catedra de estetică a Facultății de Litere de la Universitatea din București; în 1945 Editura Forum îi publică volumul de poezii *Maree*, premiat la concursul editurii de un juriu prezidat de Al. A. Philippide. E perioada în care susține cronica plastică a ziarului „Victoria” condus de N. D. Cocea și George Ivașcu, scrie la „Rampa” și la „Veac nou”. În 1946 și 1947, în calitate de consilier cultural, îl însoțește pe Tudor Vianu, numit ambasador la Belgrad. În 1948 F. se întoarce în învățământul universitar, ca asistent al lui Tudor Vianu la nou-creata Catedră de istoria literaturii universale; va fi destituit în 1951 din motive politice și i se va interzice un timp dreptul de semnătură în presă. E numit de G. Oprescu cercetător la Institutul de Istoria Artei din București (unde, din 1955 până în 1967, va fi șeful sectorului de artă românească modernă și contemporană). În 1954, cu sprijinul lui Al. Ciucurencu, își va putea relua activitatea de critic de artă, semnând numeroase cronici și articole de sinteză, prefețe de catalog (inclusiv ale Pavilionului Românesc la mai multe bienale de la Veneția), va participa la emisiuni radiofonice și, ceva mai târziu, de televiziune. O activitate intensă, întreprinsă cu un simț precis al valorii și cu o specială vervă polemică. În 1956 e numit asistent (apoi lector și conferențiar cu delegație) la Institutul de Arte Plastice „N. Grigorescu” din București (în 1975 va deveni șeful Catedrei de istoria și teoria artei). În 1971 și 1972 a fost director al Editurii Meridiane, iar între 1972 și 1975, director al Institutului de Istoria Artei al Academiei. În 1977, apoi în 1981 este ales vicepreședinte al Uniunii Artiștilor Plastici.

Poezia lui F. — din volumele *Risipă avară* (1941), *Greul pământului* (1943) și *Maree* (1945) — se află sub înrăurirea lui Rimbaud, poetul ale cărui *Iluminări* le-a tradus în 1945 și despre care anunța că pregătea un eseu. Și pentru F. poezia înseamnă, ca și pentru modelul său francez, o tulburare a tuturor simțurilor care să-l conducă, mai presus de conștiința individuală, la unitatea cu cosmosul: „Apui, luceafăr de seară./ Zilele-mi scapără, lin/ Către sorocul senin,/ Către marele Crepuscul de pară/ [...] Tu apui, luceafăr de seară./ Tu luceafăr răsai, matutin./ Odinioară... odinioară!.../ Azi rănilile cui mi le închin?” (*Incantație*). Poetul trăiește o copleșitoare senzație de însingurare într-o lume adversă, înconjurat de

spini și de râpe adânci: „Urcam pe coastă, urcam/ Într-o coastă prinzând cu mâna spinii/ De care să m-agăț, să mă urc și urcam/ Într-o coastă, spre sulița vârfului muntelui/ Care împunsese coasta divină a luminii” (*Coasta*). Sentimentul singurătății nu-l părăsește nici în etapa următoare (de altfel, titlul volumului din 1957 e, semnificativ, *Ostrovul meu*), dar tonalitatea se schimbă, poemele au adesea o rezonanță imnică, solemnă, de factură rilkeană, speculând însă efectele sonore ale lexicului de la începutul secolului al XIX-lea: „Măi ticălosule, ce șild i-ai zugrăvit/ Jupânului de zice că i s-a șters de ploaie?/ Ori pui vopsele bune și ești năcaș cinstit,/ Ori simți pe loc zapciul cum oasele-ți înmoaie” (*Vorbește omul stăpânirii cu un pictor*). Aproape un întreg ciclu, *Plimbare prin muzeu*, e conceput ca o formă proprie de exprimare, în care atmosfera operei plastice e tradusă în text verbal, respectându-se atmosfera specifică a viziunii fiecărui pictor evocat; prin intermediul acestor memorări, F. străbate o întreagă perioadă a artei românești, de la „zugravul de subțire” și „portretarul neamț” al începuturilor picturii de șevalet până la *Carul cu boi* și *Ciobănașul* lui Nicolae Grigorescu. Surprinzătoare e înclinația spre idilism de aici, mai ales dacă e pusă în comparație cu tonul aspru al poemelor autobiografice: „Am iubit în viață! Și-am urât!/ Am urât cu patimă urâtul!/ Porcilor ce n-au alt gând decât/ Să-și îndoape rânza până-n gât,/ Și-ngropat de-o fi sunt hotărât/ Să le umplu cu țărână râtul” (*Ostrovul meu*). În

ultimul volum de versuri antum, *Tărmurile clipei* (1983), poetul atinge coardele unei lirici elegiace a amintirilor, dominată însă obsedant de aceeași viziune a neîmplinirii, de aceeași dorință de a se bucura de lumină, de soare, de liniște: „Precum, de treci prin inima acestei vaste bruse,/ Dai de păduri de pini cât vezi în zări,/ Se-ntinde peste viața-mi, ca hula negrei mări,/ Cu spume tulburi, cu furtuni abstruze,/ O-nvolburare de precipitări“ (*Vii tu*). E încheierea unei evoluții poetice care s-a desfășurat sub semnul unei mari tristeți. Într-un concis comentariu consacrat eseurilor de istorie a artei din *Pegas între Meduza și Perseu* (I-II, 1985), Ștefan Borbély observa că această antologie devine „un jurnal indirect“, reflectând „devenirea de sine a unui încarcerat în angoase, care-și disciplinează neliniștea, obiectivând-o în corpul amăgitor al artei“. Observație exactă în ceea ce privește selecția conținută în volumele din 1985; dar o concluzie mai cuprinzătoare va putea fi formulată după încheierea seriei proiectate de autor. Eseurile rămase deocamdată în paginile diverselor periodice configurează un univers larg al ideilor, o arhitectură sistematică a unei imense informații, mereu sporită și trecută prin filtrul interpretării personale. **F.** mărturisea că a fost atras spre Facultatea de Litere și Filosofie mai ales de posibilitatea de a-și desăvârși studiile de filosofie. Exegezele sale de istoria culturii sau de teoria artei urmează o orientare consecventă, determinată de realizarea unei sinteze ale cărei elemente componente par a fi Husserl și Croce, cărora li se asociază câteodată ecouri din Spengler. Adunarea laolaltă a textelor risipite în reviste și a celor rămase în manuscris ar dovedi fără echivoc superficialitatea caracterizării pe care, în virtutea inerției, o mai fac unii lui **F.** — aceea de „spirit oral“, evitând efortul scrisului. O susținută activitate de traducător din limbile franceză, spaniolă, italiană, germană și engleză dă sens concret unei mari disponibilități intelectuale: de la Cervantes și Shakespeare până la Thackeray și Rimbaud, tălmăcirile lui păstrează ritmul și nuanțele originalului, cu o admirabilă constanță. Studiile sale — mai ales cele referitoare la Renaștere, la baroc și la arta primei jumătăți a secolului al XX-lea — sunt, în descendența celor ale lui Tudor Vianu, unele dintre cele mai importante în literatura românească de specialitate.

SCRIERI: *Risipă avară*, cu un portret de G. Tomaziu, București, 1941; *Greul pământului*, cu o viniță de A. Diaconescu, București, 1943; *Maree*, cu un portret de G. Tomaziu, București, 1945; *Ostrovul meu*, București, 1957; *Dragostele aceleiași inimi*, București, 1967; *Tărmurile clipei*, București, 1983; *Pegas între Meduza și Perseu*, I-II, București, 1985; *Scrieri*, I-II, îngr. Florica Cruceru, pref. Amelia Pavel, Constanța, 1997; *În căutarea tradiției*, îngr. Florica Cruceru, pref. Dan Grigorescu, București, 1998; *Disparate*, îngr. Florica Cruceru, pref. Ruxandra Demetrescu, București, 2002. **TRADUCERI:** Franz Jakobsen, *Barbara*, București, 1942 (în colaborare cu C. Frunzetti); Arthur Rimbaud, *Iluminările*, precedate de poeme din *Primele versuri*, București, 1945; Louis Golding, *Porți ferecate*, București, 1946; Cervantes, *Iscusitul hidalgo Don Quijote de la Mancha* (prelucrare de José Gonzales), București, 1949 (în colaborare cu Savin Bratu); ed. București, 1957 (în colaborare cu Edgar Papu); Boris Gorbatov, *Generația mea*, București, 1949 (în colaborare cu E. Hariton); L. N. Tolstoi, *Război și pace*, I-IV, București, 1949-1955 (în colaborare cu N. Parocescu), *Povestiri din*

Sevastopol, București, 1955 (în colaborare cu E. Antonescu); F. M. Reșetrnikov, *Oameni din Podlipnaia*, București, 1954 (în colaborare cu Maria Bistrițeanu); Heinrich Mann, *Supusul*, București, 1954 (în colaborare cu Ioan D. Gherea); Victor Hugo, *Oamenii mării*, București, 1955 (în colaborare cu M. Ariel); ed. 2, București, 1968 (în colaborare cu Fanny Milton Lehrer); *Proză satirică spaniolă*, București, 1955; Shakespeare, *Comedia erorilor*, în Shakespeare, *Opere*, I, București, 1955 (în colaborare cu Dan Duțescu), *Zadarnicele chinuri ale dragostei*, în *Opere*, III, București, 1956 (în colaborare cu Dan Grigorescu), *Totu-i bine când sfârșește bine*, în *Opere*, VIII, București, 1960, *Sonete*, pref. trad., București, 1964; W. M. Thackeray, *Bălcii deșertăciunilor*, I-II, București, 1956 (în colaborare cu Constanța Tudor); Tirso de Molina, *Don Gil de Ciorap-Verde*, București, 1957 (în colaborare cu Eugen Schileru); Feodor Gladkov, *Cimentul*, București, 1960 (în colaborare cu E. Antonescu); *Isprăvile unor vântură-lume. Proză picarescă spaniolă*, București, 1961; Ezekiel Mphahlele, *Pe Second Avenue*, București, 1967.

Repere bibliografice: Constantinescu, *Scrieri*, III, 7-21; Petru Comarnescu, „*Risipă avară*“, RFR, 1941, 7; Pericle Martinescu, „*Greul pământului*“, „*Dacia rediviva*“, 1943, 5; Perpessicius, *Opere*, XII, 113-116; Negoțescu, *Scriitorii*, 427-430; Constantin Cubleșan, „*Dragostele aceleiași inimi*“, TR, 1967, 52; M.N. Rusu, *Ion Frunzetti*, CRC, 1968, 37; Piru, *Panorama*, 147-150; *Lit. rom. cont.*, I, 457-459; Grigore V. Coban, *Ion Frunzetti*, ATN, 1985, 9; Florica Cruceru, *Ion Frunzetti — dimensiunile unei vocații*, TMS, 1998, 9; Ștefan Borbély, *Ion Frunzetti*, în *Dict. scriit. rom.*, II, 298-301; Roxana Racaru, *Stabilitatea axiomei*, RL, 2002, 44. D.G.

FUGARIU, Florea I. (8.VI.1928, Malu Mare, j. Dolj), editor. Licențiat, în 1953, al Facultății de Filologie din București, secția de limbi clasice, va fi, începând din anul 1964, cadru didactic la Catedra de limbi clasice a Facultății de Limbi Romane și Clasice a Universității din București, unde și-a dat și doctoratul în literatura elină (1970). Colaborează la „*Limba română*“, „*Studii clasice*“, „*Revista de istorie și teorie literară*“, „*Gazeta literară*“, „*Analele Universității București*“, „*Lucafărul*“ ș.a.

Editor cu o solidă pregătire filologică, **F.** s-a dedicat, începând cu anii '60, studierii și apoi editării operei corifeilor Școlii Ardelene, dovedind că este perfect orientat în dificilele probleme textologice. „Editorul este ținut să știe mai bine limba epocii sau momentului respectiv decât însuși scriitorul“ avut în vedere, scria **F.** în 1980. Astfel, a editat, în seria *Opere* ale lui Gh. Șincai (I-IV, 1967-1973), *Cronica românilor*, pentru prima dată în lectura manuscrisului autograf integral. Pentru volumul al patrulea, *Chronicon daco-romanorum sive valachorum et plurium aliarum nationum*, din *Opere* de Gh. Șincai și pentru I. Budai-Deleanu, *Țiganiada* (1973) a fost distins cu Premiul Perpessicius al revistei „*Manuscriptum*“. Editând varianta B a *Țiganiadei*, **F.** abordează o multitudine de probleme privind stabilirea textului de bază (ortografia, geminarea, iotacizarea, punctuația, apostroful, spiritele, accentele, cratima, metrul poemelor, *Cântecul lui Arghir*, *Cântecul bahic*, epitalamuri ș.a.). El nu se rezumă la cercetarea limbii poemului, ci studiază și restul operei lui Budai-Deleanu, manuscrisele filologice, *Lexiconul* cu ciornele sale, *Gramatica* în latină și română, graiul natal al autorului, textele de literatură română veche care au intrat în atenția scriitorului. **F.** a pornit și aici de la lectura

directă a manuscrisului, ceea ce nu se mai făcuse cu rigoare de la ediția lui Gh. Cardaș (1925), ale cărei greșeli au fost preluate, unele chiar de ediția lui J. Byck (1953). Un amplu capitol de note dă măsura priceperii, a informației și efortului investit. O altă lucrare, care reia o întreprindere din 1970, este impunătoarea antologie *Școala Ardeleană* (I-II, 1983). Aceasta a cerut din partea editorului parcurgerea unui număr mare de texte, aparținând unor autori din arii geografice diverse, cu multe particularități de grai local și niveluri diferite de cultură. **F.** face parte dintre editorii care, din cauza unor mari obstacole, nu și-au dus până la capăt proiectele: nu a reușit să tipărească *Lexiconul* lui I. Budai-Deleanu, nu a mai putut să continue, cu un al treilea volum, antologia *Școlii Ardelene*, din Gh. Șincai nu a tipărit *Povățuire către economia de câmp*, *Catehismul cel mare*, *Istoria naturii sau a firei*, *Învățătură firească spre surparea superstiției norodului*, în fine comentariul său de cinci sute de pagini la *Țiganiada* i-a fost restrâns de editură la un sfert. În 1969 a publicat un roman, *Făt-Frumos desculț*.

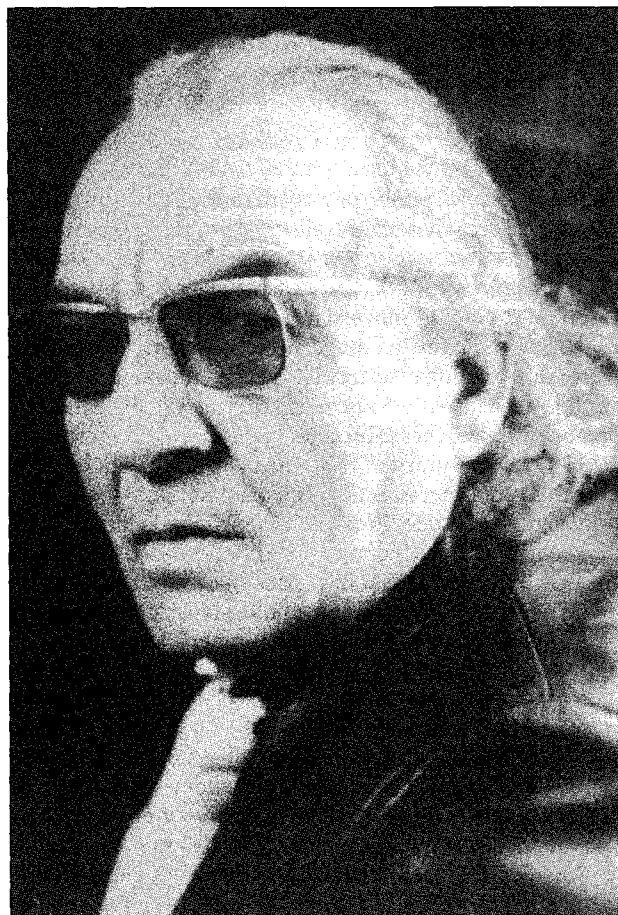
SCRIERI: *Făt-Frumos desculț*, București, 1969. **Ediții:** Gh. Șincai, *Opere*, I-IV, introd. edit., pref. Manole Neagoe, București, 1967-1973, *Cronica românilor*, I-III, pref. Manole Neagoe, București, 1978 (în colaborare cu Manole Neagoe); *Școala Ardeleană*, I-III, introd. Romul Munteanu, București, 1970; ed., I-II, introd. D. Ghișe și Pompiliu Teodor, București, 1983; Petru Maior, *Istoria pentru începutul românilor în Dachia*, I-II, introd. Manole Neagoe, București, 1970, *Scieri*, I-II, pref. Maria Protase, București, 1976; I. Budai-Deleanu, *Țiganiada*, I-II, introd. Romul Munteanu, București, 1969; ed. București, 1973, *Opere*, I-II, introd. Al. Piru, București, 1974-1975.

Repere bibliografice: Ornea, *Actualitatea*, 15-21. I.D.

FULGA, Laurențiu (pseudonim al lui Laurențiu Ionescu; 2.XI.1916, Fulga de Jos, j. Prahova – 16.XI.1984, București), prozator. Este fiul Ecaterinei (n. Curculescu) și al lui Tudor Ionescu, țărani. Urmează Liceul Militar din Chișinău, apoi Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, absolvită în 1941. Participă la al doilea război mondial, pe frontul de Răsărit. Rănit la Odessa, este luat prizonier, apoi ia parte la războiul antifascist. După război lucrează ca redactor la mai multe reviste de cultură ale armatei (1945-1961). Din 1968 până la sfârșitul vieții a fost vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor. Debutează în „Bilete de papagal” (1937). A colaborat la „Universul literar”, „Viața literară”, „Mesterul Manole”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Contemporanul”, „Gazeta literară”, „Luceafărul”, „Viața militară”, „Cronica”, „România literară”, „Tribuna”, „Viața românească” ș.a.

Romanele și povestirile lui **F.** sunt caracterizate printr-o remarcabilă continuitate a ideilor și preocupărilor. De la volumul de debut, *Straniul paradis* (1942), ale cărui povestiri se desfășoară la granița dintre vis, halucinație și realitate, conturând situații stranii și destine de excepție, și până la ultimul roman, *E noapte și e frig, seniori* (1983), poem în proză al toamnei și senectuții, temele centrale ale discursului auctorial, dragostea și moartea, străbat ca un fir al Ariadnei labirintul metamorfozelor unei proze a cărei evoluție se desfășoară pe

durata a mai bine de patruzeci de ani. Personajele lui **F.**, fie că este vorba de „strania domnișoară” Ruth, al cărei iubit moare în ziua nunții, sau de adolescenta Magdalena, victimă a unui blestem ancestral, din *Straniul paradis*, fie de bătrânul sculptor Heronim din *Salvați sufletele noastre* (1980), sunt prizonierele unor situații-limită, în care eterna înfruntare dintre iubire și moarte dezvoltă procese psihologice complexe, explorate de autor cu meticulozitate și subtilitate. Situația caracteristică, revenind obsesiv de la o carte la alta, este războiul, interval de criză existențială, când personalitatea oamenilor, puși cu brutalitate în fața morții, se dezvăluie într-o lumină netă, eliberată de orice ipocrizie sau ispită de autoînșelare. Ciclul *Eroica*, din care au apărut două volume, *Oameni fără glorie* (1956) și *Steaua Bunei Speranțe* (1963), conceput atât ca flux de idei, cât și ca întindere în linia propagandistică a romanelor de război sovietice din anii '50, are în centru întâmplări și situații legate de încercuirea armatei române la Cotul Donului, urmată de experiența prizonieratului într-un lagăr rusesc. În conformitate cu comandamentele ideologice ale epocii, soldații români de pe frontul de Răsărit sunt „oameni fără glorie”, aceasta urmând a le fi acordată doar comuniștilor Marin Vlaicu și Toma Moldoveanu, care, abia eliberați din închisorile românești, sunt mandatați de ruși să facă propagandă în

Al. A. Philippide, Zaharia Stancu, Laurențiu Fulga, Domokos Géza și Ana Blandiana

lagărul Berezovka, printre prizonierii români. Tenta propagandistică, conformă normelor realismului socialist, persistă și în *Concertul pentru două viori* (1964), unde personajul central este Nora Varlam, ucisă de Siguranță pentru vina de a fi participat la acțiuni comuniste subversive, săvârșite în memoria tatălui ei, participant la revolta muncitorilor de la Grivița din 1933. „Infernul” ideologic se încheie pentru prozator odată cu apariția romanului *Alexandra și infernul* (1966), narațiune parabolică ce marchează începutul celei mai importante etape în evoluția scrisului lui F. Roman de război, încărcat de evocarea unor experiențe traumatizante și a unor crize psihologice profunde, *Alexandra și infernul* este alcătuit prin punerea cap la cap a unor povestiri independente, legate între ele prin reluarea obsedantă a aceluiași conflict, ai cărui protagoniști sunt „infernul” războiului și Alexandra, întruchipare a iubirii și feminității. Ridicate la rangul de arhetipuri, de funcții simbolice, în jurul lor gravitează întreaga punere sub semnul întrebării a rosturilor pământești ale omului. Cartea se constituie într-un protest vehement împotriva războiului, mergând până la a afirma inutilitatea absolută a eroismului și sacrificiului. Pagini de descripție crudă alternează cu altele, de lirism rafinat, realitatea violentă fiind contrabalansată de întâmplări visate ori imaginate într-o stare de euforie sau halucinație. Tehnica folosită este pe măsura complexității subiectului: relatarea, realizată fie la persoana întâi de un

narator participant direct la evenimente, fie la persoana a treia, se întretese cu monologul interior, monolog ce tinde către subtilitatea joyceană a tehnicii fluxului conștiinței. Interesul pentru universurile imaginare, desfășurate în paralel cu realitatea concretă și de cele mai multe ori în pofida ei, își găsește cea mai bună ilustrare în romanul *Moartea lui Orfeu* (1970). Lunga noapte de priveghi pe care un sculptor o petrece la căpătâiul iubitei lui moarte se transformă în prilej de trăire imaginată a unor întâmplări fabuloase, întrerupte de *flashback*-urile memoriei, care reîncheagă pas cu pas povestea unei iubiri desăvârșite. Ultimele două romane ale lui F. sunt meditații neliniștite despre moarte, poeme în proză în care actul artistic născut din iubire, este ridicat la condiția de credință și opus, ca atare, distrugerii și neantului. Atât sculptorul Heronim din *Salvați sufletele noastre*, cât și scriitorul din *E noapte și e frig, seniori* trăiesc având convingerea că arta și iubirea reprezintă singurele șanse de mântuire pentru omul modern. Ajunși în amurgul vieții, ei își susțin idealurile în fața unor personaje inchișitoriale, în fapt expresii artistice imaginare ale propriilor temeri și anxietăți. În *E noapte...*, roman reflexiv cu trimiteri autobiografice, se regăsesc atât temele centrale ale scrisului lui F., cât și formulele narative elaborate și perfecționate de autor de-a lungul timpului, dominate aici de întrepătrunderea subtilă dintre formula realistă și cea fantastică. Moartea femeii iubite, răpusă de o boală necruțătoare, și singurătatea care îi

urmează devin prilej de autoanaliză lucidă și reflecție febrilă asupra condiției umane, ca și a rosturilor adânci ale vieții în confruntarea permanentă cu neantul. Oamenii trăiesc atâtea vreme cât imaginea lor durează în memoria celorlalți, sugerează naratorul care, asaltat de o misterioasă doamnă W., simbol transparent al pasiunii oarbe a sângelui, luptă cu încrâncenare pentru a păstra, prin retrăire și rememorare, amintirea Dânsei, o nouă Euridice, salvată din infernul uitării de veghea neliniștită a artistului. Romanul se încheagă în jurul câtorva nuclee epice semnificative: experiența prizonieratului, căsătoria, boala, constituite în tot atâtea pretexte pentru reluarea obsedantă a marilor întrebări existențiale: „Ori nu suntem decât, fiecare în parte, câte un cerc închis, nici măcar tangent cu vreunul aparținând confrerii de peste timp, și-n consecință durerea mea să fie la fel de absurdă...?” Ispitit în momentele de cumpănă de gândul sinuciderii și confruntat, în fața foii albe, cu sentimentul dureros al inutilității oricărei filosofii, naratorul elaborează, sub semnul figurii tutelare a lui André Malraux, un adevărat decalog împotriva neantului: „Să te așezi temeinic într-o perfectă ordine interioară. Să-ți păstrezi cugetul neclintit, ca pe o armură de săbii cu vârful în sus. Să te refuzi tuturor superstițiilor care cultivă monștri. Să nu accepți să-ți intre în celula existențială nici una din spaimele de milenii ale omului. Să crezi neșovăit că viața și opera ta au trebuit și vor trebui cuiva. Să răspunzi la întrebările Sfinxului mai înainte ca acesta să le fi gândit. Să respingi fără cruțare orice formă de îngenunchere a condiției umane. Să visezi până la ultima suflare că dincolo de orice sfârșit începe mereu altceva. Să iubești fără să te aștepți că ți se va întoarce vreodată iubirea. Să învești să arzi numai pentru acele idei care au darul să deschidă orice porți interzise până la tine. Iată un prim decalog de reguli fundamentale cu ajutorul cărora, dacă le voi respecta cu sfințenie, nu voi îngădui neantului să mă înghită de tot...” Cea mai rezistentă pavază împotriva neantului este actul cutezător și perfect lucid al creației, la temelia căreia nu trebuie însă sacrificată, afirmă scriitorul într-o reinterpretare polemică a legendei Meșterului Manole, o altă ființă umană, ci artistul însuși, condamnat de la bun început să fie zidit în propria operă.

Proza lui Laurențiu Fulga e directă, febrilă, fără podoabe; incisivă, „furioasă”, ea atacă mereu teme mari și întrebări fundamentale. Nu o dată impresia e că, întors din infern, autorul vrea să dea memorialul acestei căderi.

CORNEL UNGUREANU

SCRIERI: *Straniul paradis*, București, 1942; *Eroica*, vol. I: *Oameni fără glorie*, București, 1956, vol. II: *Steaua Bunei Speranțe*, București, 1963; *Concertul pentru două vioi*, București, 1964; *Alexandra și infernul*, București, 1966; *Doamna străină*, București, 1968; *Moartea lui Orfeu*, București, 1970; *Sinteza*, București, 1971; *Fascinația*, București, 1977; *Salvați sufletele noastre*, București, 1980; *E noapte și e frig, seniori*, București, 1983. **Traduceri:** N. Vișnevschi, *Neuitatul an 1919*, București, 1950 (în colaborare cu Ada Chirilă); Salva Dadiani, *Din scânteie*, București, 1951 (în colaborare cu Ada Steinberg); T. Juravliov, *Soldatul Antipov*, București, 1951 (în colaborare cu Nina Melincenco);

Vsevolod Ivanov, *Parhomeno*, București, 1951; A.S. Serafimovici, *Torentul de fter*, București, 1957 (în colaborare cu Ada Steinberg); D. Davurin, *Trenul regimentar*, București, 1959 (în colaborare cu Galia Faresova); Vsevolod Kocetov, *Frații Erșov*, București, 1960 (în colaborare cu Mihail Cardaș); Galina Nikolaeva, *Bătălie în marș*, I-II, București, 1960 (în colaborare cu Nicolae Stoescu); Vilis Lațis, *După furtună*, București, 1965 (în colaborare cu Iuri Ionescu); Albert Camus, *Caligula*, în Albert Camus, *Teatru*, București, 1970.

Repere bibliografice: Savin Bratu, *Cronici*, II, București, 1957, 107-120; Georgescu, *Încercări*, II, 68-79; Dimisianu, *Prozatori*, 138-139; Ardeleanu, „A urî”, 70-78; Ciobanu, *Panoramic*, 181-185; Raicu, *Structuri*, 233-235; Andriescu, *Disocieri*, 234-237; Martin, *Metonimii*, 315-326; Ilea, *Mărturisirile*, 184-201; Iorgulescu, *Rondul*, 121-127; Martin, *Pro Patria*, 147-150; Dimisianu, *Valori*, 59-62; Negoșescu, *Analize*, 284-287; Titel, *Pasiunea*, 53-55; Ionescu, *Artă*, 156-182; Martin, *Acolade*, 127-137; Tudor-Anton, *Ipostaze*, 45-50; Vlad, *Lectura*, 249-256; Ungureanu, *Proză*, 109-123; Zăciu, *Alte lecturi*, 14-24; Ardeleanu, *Mențiuni*, 6-13; Raicu, *Practica scrisului*, 235-237; Braga, *Destinul*, 97-101; Ștefănescu, *Jurnal*, 60; Cristea, *Faptul*, 199-203; Sângeorzan, *Conversații*, 175-188; Băileșteanu, *Refracții*, 128-136; Martin, *Paranteze*, 124-132; Zăciu, *Cu cărțile*, 120-129; Tomuș, *Mișcarea*, 192-195; Dobrescu, *Foiletoane*, II, 86-93; Marcea, *Varietăți*, 238-241; Steinhardt, *Critică*, 129-132; Moraru, *Textul*, 150-154; Odangiu, *Romanul*, 144-147; Ungureanu, *Proza rom.*, I, 178-196; Iorgulescu, *Prezent*, 196-202; Cosma, *Romanul*, I, 281-285; Tuchilă, *Privirea*, 43-51; Băileșteanu, *Aorist*, 128-133; Simion, *Scriitori*, IV, 61-74; Cornel Munteanu, *Nivele ale fantasticului în proza lui Laurențiu Fulga*, F, 1990, 10; Negoșescu, *Ist. lit.*, I, 243; Lovinescu, *Unde scurte*, IV, 158-162; Glodeanu, *Dimensiuni*, 91-97; *Dict. analitic*, II, 46-49; *Dict. esențial*, 317-319; Cornel Munteanu, *Laurențiu Fulga*, Cluj-Napoca, 2001; Popa, *Ist. lit.*, II, 861-863. L.H.

FULGERUL, săptămânal literar și teatral apărut la Iași în anii 1863 și 1864. Nu s-au mai păstrat în colecțiile bibliotecilor decât numerele dintre 18 ianuarie și 16 aprilie 1864 ale acestui periodic redactat de L. Ademolo în limbile română și italiană. C. Liciu, Șt. Vellescu, viitorul actor, și Șt. G. Vârgolici dau versuri, unele dintre ele ocazionale, toate modeste ca valoare. T. Boian își publică tabloul câmpenesc într-un act *Vornicu*, jucat în aceeași stagiune la Teatrul Național din Iași. O cronică dramatică intitulată *Teatrul Național* urmărește săptămânal spectacolele de pe scena ieșeană, ocupându-se în primul rând de textul dramatic, de calitatea traducerilor și, apoi, de jocul actorilor. Cu argumente pertinente se discută meritele comediei *Piatra din casă* a lui V. Alecsandri. Rubrica intitulată „Cronica ieșeană” înregistrează activitatea de conferențiar a lui Titu Maiorescu, iar „Notițe din Bucarest”, noutăți culturale și literare din capitala țării. R.Z.

FUNDAȚIA CULTURALĂ ROMÂNĂ, instituție de cultură înființată în 1983, cu sediul la Madrid. Este fondată din inițiativa lui Vintilă Horia, Aureliu Răuță, Alexandru Gregorian, Alexandru Mircea și Radu Enescu. Din 1987, după moartea lui Alexandru Gregorian, în conducerea Fundației a intrat Alexandru Ciorănescu. După cum reiese din actul semnat la constituire de fondatori, document redactat în limba latină, evenimentul a avut loc într-un loc simbolic: „Cui autem documento subscribendo locum delegimus Italicam, Caesaris

Traiani, nostrae conditoris Patriae, natale solum... Hac die ex nostra voluntate orta institutio fiat perpetuus et illuminans dux, ut nos omnes longe a Patria degentes linguae, culturae, animo spirituique Dacoromano firmiter et constanter serviamus." Scopul **F.C.R.** este „să contribuie, prin activități culturale și educative dinamice, la studiul, în cel mai larg sens, al problemelor culturale române în general". În program sunt înscrise mai multe obiective: organizarea de simpozioane, seminarii, congrese, conferințe, editarea de cărți în limba română sau în alte limbi, sprijinirea, prin burse, a studenților români la universitățile din Spania sau din alte țări europene, burse pentru românii din Occident în scopul difuzării culturii române, a creației originale în diferite domenii, organizarea unei biblioteci românești, colaborarea cu instituții similare din străinătate ș.a. Fundația a patronat mai multe întruniri cu caracter cultural: *Românii între Apus și Răsărit* (octombrie 1983), la care au participat intelectuali români din exil (Radu Enescu, M.F. Enescu, L.M. Arcade, Vintilă Horia, Aureliu Răuță, Ciceronea Poghiric), o comemorare a împăratului Traian, cu participarea, alături de români, și a unor intelectuali din Spania, colocviul *Ortodoxia și Apusul* (München, 1984) și, pe aceeași temă, o reuniune la Paris (1986), unde s-a ținut și un simpozion literar prilejuit de comemorarea centenarului morții lui Mihai Eminescu, în iunie 1989, din comitetul de coordonare făcând parte Aureliu Răuță (președinte), Ioana Brătianu, Paul Barbăneagră și George Ciorănescu ș.a. La acest din urmă eveniment au fost prezente și alte societăți și asociații culturale românești din exil: Academia Româno-Americană, Apoziția (München), Asociația Culturală Română (Hamilton, Canada), Centre Roumain de Recherches (Paris), Biblioteca Română din Freiburg, Comunitatea Românilor din Franța (Paris), Hyperion și La Maison Roumaine (Paris), precum și scriitorii din țară. S-a conferențiat despre opera poetică, filosofică și istorică a marelui poet. Cu acest prilej a fost dezvelit monumentul dedicat lui Eminescu la Paris, operă a sculptorului Ion Vlad. Lucrările conferințelor, colocviilor și comemorărilor au fost publicate în volumele *Întâlnirea de la Paris*, *Masa rotundă de la München*, *Un centenaire: Mihai Eminescu*. **F.C.R.** a subvenționat apariția mai multor lucrări: *Cântarea Psalmilor*, traducere de Eugenia Adams-Mureșanu (1986), C. Gane, *Trecute vieți de doamne și domnițe* (1987), Pavel Chihaia, *Immortalité et décomposition dans l'art du Moyen Âge* (1988), Matei Cazacu, *Istoria românilor* (1990), Mihai Eminescu, *Poesie*, traducere în italiană de Rosa del Conte, Mihai Eminescu, *Gedichte*, traducere în germană de Wolf von Aichelburg, ș.a. M.P.-C.

FUNDAȚIA CULTURALĂ ROMÂNĂ, instituție de cultură care a luat ființă în aprilie 1990 la București. Și-a constituit filiale la Cluj-Napoca (Centrul de Studii Transilvane) și la Iași (Centrul de Studii Românești). Este condusă de un consiliu director, alcătuit din douăzeci și patru de personalități, director fiind Augustin Buzura. **F.C.R.**, instituție neguvernamentală și apolitică, difuzează cultura română în lume și, concomitent, alte culturi în spațiul românesc, organizează schimburi culturale cu românii din alte țări. Este finanțată prin alocații

bugetare anuale aprobate de Parlamentul României, prin venituri proprii, prin vânzarea cărților și a revistelor pe care le editează, prin sponsorizări provenite de la persoane fizice și juridice. Din 1995 este membru cu drepturi depline al Centrului European al Fundațiilor (Bruxelles). Editura Fundației Culturale Române se autofinanțează. **F.C.R.** editează mai multe reviste, care apar la București, Cernăuți și Chișinău: „Curierul românesc”, „Lettre internationale” - versiunea românească - (laureată a Premiului „Stendhal” pentru cea mai bună publicație europeană, 1993), „Creanga de aur”, „Transylvanian Review”, „Destin românesc”, „Glasul Bucovinei”, „Contrafort”, „Revista de istorie socială”, „International Journal of Romanian Studies”. A susținut financiar o serie de publicații ale românilor din afara granițelor: „Limba română”, „Sud-Est”, „Semn”, „Alfa și omega”, „Cugetul”, „Luminătorul”, „Curcubeul timocean”. Organizează congrese și reuniuni culturale și științifice internaționale: Forumul românilor și originarilor din România (Neptun), Congresul internațional de studii românești (Iași, 1993), România și românii în știința contemporană (1994, 1997), Contribuția politicii culturale la înțelegerea fenomenului istoric contemporan și la remodelarea mentalităților (septembrie 1994), Seminarul internațional de sculptură „Masa Tăcerii” (București - Târgu Jiu, octombrie 1995), Festivalul Performing Arts of Romania (New York, noiembrie 1995-martie 1996), Cultura română în universitățile lumii (Sibiu, iunie 1996), Simpozionul „James Joyce în România”, Frontiere traversate, frontiere suprimate. De la Zidul Berlinului la noile ziduri (1998), Dialog Est - Est (Sibiu, septembrie 1997), Ars amandi (1992, 1997), Cultura română în lumea contemporană (Brașov, 1998), La latinité. L'Avenir d'un passé (Cluj-Napoca, octombrie 1998). Organizează în 1999, la Washington, participarea României la Festivalul de Tradiții Populare, susținut de Institutul Smithsonian. **F.C.R.** decernează anual premii unor personalități culturale și științifice care au contribuit prin activitatea lor la impunerea valorilor românești în lume. În 2003 instituția se restructurează și devine Institutul Cultural Român. I.D.

FUNDAȚIA REGALĂ UNIVERSITARĂ „CAROL I”, instituție constituită la Paris în 9 august 1951, când autoritățile franceze aprobă funcționarea în exil, pe teritoriul Franței, a Fundației Universitare ctitorite de regele Carol I în 1891, la București. Consiliul director era format inițial din douăzeci și patru de membri; ca președinte a fost desemnat profesorul Petre Sergescu, iar în primul comitet de conducere au intrat profesorii Basil Munteanu, C. Marinescu și V. Veniamin. Secretar (1951-1953), apoi secretar general (1955-1958) și consilier (după 1958) a fost numit George Ciorănescu. Fundația își încetează activitatea în 1978. Reîntemeiată cu intenția de a-și desfășura activitatea sub egida regelui Mihai I, Fundația era menită să sprijine material și să încurajeze producția artistică, literară și științifică românească din exil. S-au acordat astfel numeroase burse de studii tinerilor români aflați în Europa occidentală și au fost susținute, prin tipărirea de cărți sau prin

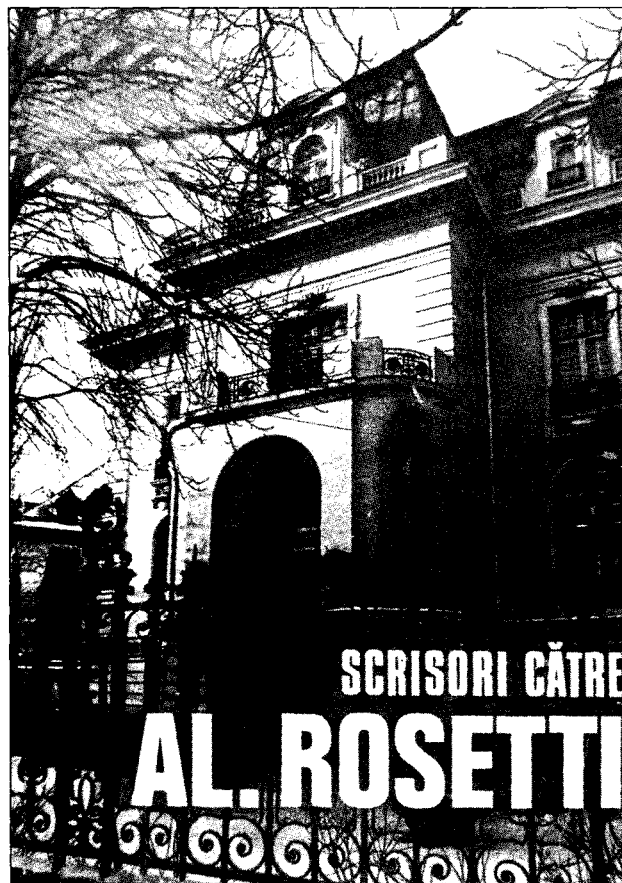
organizarea de expoziții și concerte, manifestări reprezentative pentru viața culturală a exilului. Dintre cărțile editate sunt de menționat: Dimitrie Nimigeanu, *Însemnările unui țaran deportat din Bucovina*, Vintilă Horia, *Jurnalul de copilărie*, Mihai Niculescu, *Povestea vorbelor*, Alexandru Busuioceanu, *Fructul de a trăi* (versuri), Alexandru Ciorănescu, *Don Carlos de Viana* (dramă), antologia de versuri și proză *Omul și pământul românesc*, întocmită de Mihai Niculescu după un plan redactat de Basil Munteanu, C. Brăiloiu, *La Vie musicale d'un village (Drăguș)*, volumul omagial *Mario Roques et les études roumaines* ș.a. Fundația a subvenționat și câteva publicații periodice de prestigiu. Emil Turdeanu și Victor Buescu au condus, între 1953 și 1975, „Revue des études roumaines”; tot Emil Turdeanu, împreună cu Mircea Eliade, Vintilă Horia și Virgil Ierunca, a coordonat și redactat, între 1963 și 1968, cele șapte numere ale revistei „Ființa românească”. Între 1952 și 1958 a apărut și „Bulletin scientifique roumain”. Relevante sunt și simpoziioanele științifice organizate de Fundație. Dintre acestea, cel din 24 aprilie 1953, consacrat comemorării profesorului Mario Roques, manifestare inițiată și coordonată de Sever Pop și Edmond Faral, și cel din 24–26 ianuarie 1959, dedicat centenarului Unirii Principatelor, la care, printre alții, au participat din partea Academiei Franceze François Mauriac, Georges Duhamel, Jacques Chastenet de Castaing, precum și Gabriel Marcel și Henri Grégoire.

N.FI.

FUNDAȚIILE REGALE. Preocuparea monarhiei române de a ctitori instituții culturale debutează cu înființarea la București, în 1891, a Fundației Universitare „Regele Carol I”, moment ales de suveran ca să celebreze cei 60 de ani de viață ai săi și 25 de ani de domnie. Așezământul, al cărui loc a fost găsit în fața palatului regal, era definit astfel de Carol I într-o scrisoare către sfetnicul său, Lascăr Catargiu: „Un așezământ spre binele tinerimei universitare de la toate facultățile din țară, al cărui scop va fi de a procura studenților un loc de întâlnire, înzestrat cu o bibliotecă totdeauna deschisă, unde vor putea satisface iubirea lor de studiu, a veni în ajutorul aceloră dintre dânsii cari întreprind lucrări speciale sub direcțiunea profesorilor lor sau pentru tipărirea tezelor, cum și de a da subvențiuni aceloră cari, din lipsă de mijloace, ar fi siliți să întrerupă studiile lor în dauna culturai generale a Țării.” Suveranul dăruiește locul de construcție și 200 000 de lei. Fundațiunea „Regele Ferdinand I”, așezământ cu scop cultural, civil și militar, se înființează la Iași în 1926, când suveranul împlinește șase decenii de viață, „ca semn de dragoste și recunoștință față de înfăptuitorul unității naționale a românilor”. S-a ales orașul Iași, preciza suveranul într-o scrisoare, fiindcă acolo, „după prima unire a Principatelor, prin mari jertfe s-a făcut Marea Unire cu celelalte țări surori de sub stăpânirea străină”. Modelul declarat al fundației de la Iași a fost Fundația Universitară „Regele Carol I” din București. Mai înainte, în 1922, pe baza statutului și a legii redactate de principele Carol, ia ființă la București fundația care îi poartă numele, pentru ajutorarea, susținerea și stimularea faptelor de cultură. Înființând fundația, principele Carol a fost condus de „considerațiuni multiple, de ordin

sentimental și de ordin rațional – politic și social”. Tipografia Fundației „Principele Carol” a avut sediul în strada Latină, librăria în strada Paris, director general al Fundației fiind Dimitrie Gusti, iar director al Direcției căminelor culturale, Apostol D. Culea. Fundația tipărește cărți din diverse domenii (literatură, artă, știință, educație și cultură), publicații periodice ca „Lamura” (revistă de cultură generală pentru învățători), „Albina” (revistă pentru popor), colecții enciclopedice precum „Cartea vremii”, coordonată de Nichifor Crainic. Fundația asigură participarea României la Expoziția Internațională a Cărtii de la Florența și Veneția, participarea la expoziția de la Londra, trimite obiecte de artă românească la expozițiile de la Paris și Geneva, organizează în țară expoziții retrospective, iar prin Institutul de Studii Artistice și cu Filarmonica Fundației au loc concerte susținute de George Enescu, Cella Delavrancea ș.a. Alte inițiative duc la înființarea, la Cluj, în 1923, a Muzeului Etnografic, o comisie alcătuită din Sextil Pușcariu, Al. Lapedatu, G. Vâlsan, E. Panaiteșcu, G. Oprescu și R. Vuia dându-și girul cu privire la importanța acestei inițiative. Un mare rol literar, științific, cultural îl joacă înființarea, în urma promulgării de către suveran a legii din 13 aprilie 1933, a Editurii Fundațiilor Regale sub numele Fundația de Literatură și Artă Regele

Pe copertă, clădirea Editurii Fundațiilor Regale

„Carol II”, al cărei sediu s-a aflat în Bulevardul Lascăr Catargiu. Structura tematică a cărților editate aici a fost diversă, acestea fiind incluse în colecțiile „Biblioteca Energia”, „Biblioteca informativă”, „Biblioteca artistică”, „Biblioteca critică”, „Biblioteca «Orașe»”, „Biblioteca teatrală”, „Biblioteca documentară”, „Biblioteca enciclopedică”, „Mica enciclopedie”, „Bibliothèque d'histoire contemporaine”, „Scriitorii români contemporani” (cu subsecțiunile „Romane”, „Eseuri – critică”, „Versuri”), „Ediții definitive”, „Scriitori străini”, „Biblioteca de filosofie românească”. Au rămas până astăzi ca modele edițiile critice Mihai Eminescu, *Opere* (I-III), îngrijită de Perpessicius, I.L. Caragiale, *Opere* (IV-VII), îngrijită de Șerban Cioculescu, și Ion Creangă, *Opere*, îngrijită de G. T. Kirileanu. Altele, cum au fost cele din opera lui B. P. Hasdeu (ediție realizată de Mircea Eliade), A. I. Odobescu, Al. Macedonski, I. Heliade-Rădulescu, N. Bălcescu, Anghel Demetriescu și Șt. Petică, au fost tot ediții critice, însă nu complete. Importante sunt edițiile definitive alcătuite de autorii înșiși: Tudor Arghezi, Elena Farago, Adrian Maniu, Ion Minulescu, Mihai Codreanu, Lucian Blaga, Al. T. Stamatiad, V. Voiculescu, G. Bacovia, Ion Pillat, Camil Petrescu. Editura a promovat literatura tânără, fiind premiați Vladimir Cavarnali, Eugen Jebeleanu, Horia Stamatu, Dragoș Vrânceanu, Emil Cioran, Constantin Noica, Ștefan Baciu, Virgil Gheorghiu, Simion Stolnicu, Ion Biberi, Al. Dima, Emil Botta, Ștefan Stănescu, Bucur Țincu, Aurel Chiurescu, Constantin Virgil Gheorghiu, Pavel Chihai, Eusebiu Camilar, Magda Isanos, Constant Tonegaru ș.a. Secțiunea de critică și istorie literară a editurii este remarcabilă, apariția de excepție în acest domeniu fiind *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* (1941) de G. Călinescu. Editura a tipărit „Revista Fundațiilor Regale” (1934-1947) și „Caiet de poezie” (1946-1947). Pentru gesturile lui culturale Carol II a fost apreciat ca un rege al culturii, despre care Tudor Arghezi scria: „Regele, a căruia activitate literară, liberă de contingente și superstiții, diversă și multiplă, a înzestrat literatura cu o Epocă. El a dat bibliografiei românești, cu belșug fără precedent în nici o țară și sub nici un pontificat, chiar de foarte veche cultură, o masă de scrieri care pot sluji intelectul și talentul românesc cu o experiență a marginilor, a măsurii și a impalpabilelor, integrală.” Regelui Carol II i-a succedat ca patron regele Mihai I, „înaltul protector și îndrumător al Fundațiilor Regale”.

Repere bibliografice: Fundația Culturală „Principele Carol”, *Statutul și legea*, București, [1925]; *Fundația Culturală „Principele Carol”. 1922-1925*, București, 1926; *Fundațiunea „Regele Ferdinand I”, 1. Regulamentul general. 2. Regulamentul pentru acordarea de ajutoare culturale familiilor militarilor. 3. Regulamentul Secțiunii pentru încurajarea cercetărilor științifice consacrate cunoașterii României*, București, 1929; *Fundația Culturală Regală „Principele Carol”, Statutul pentru funcționarea căminelor culturale*, București, 1935; *Fundațiunea „Regele Ferdinand I”, Legi, regulamente, statute*, București, 1938; *Fundația Culturală Regală „Principele Carol”, Îndrumări pentru aplicarea programului de activitate culturală*, București, f.a.; Iordan Datcu, *Sub semnul Minervei*, București, 2000, 204-220. I.D.

FUNDESCU, I.[on] C. (1836, Pitești – 22.I.1904, București), autor de versuri, prozator, publicist și culegător de folclor. Este fiul

Raliței și al lui Constantin Fundescu, proprietar din Câmpulung și, probabil, polcovnic de plai. Învăță în orașul natal și la Colegiul „Sf. Sava” din București, însușindu-și apoi singur limbile germană și italiană, pe care le va stăpâni destul de bine. La vârsta de douăzeci și unu de ani debutează în poezie, cele dintâi scrieri fiindu-i găzduite de ziarele „Dâmbovița” și „Naționalul”. Primul volum de versuri, *Vocea Argeșului*, îi apare în 1859. Într-o epocă în care presa satirică ia amploare, colaborează o vreme, sub pseudonimul Se-Ma-Ki, alături de N. Nicolescu și Șt. Vellescu, la „Satyrul” lui B.P. Hasdeu, apoi scoate singur foile umoristice „Pepelea” (1860) și „Tombatera” (1861). În 1864 încredințează tiparului cel de-al doilea volum de versuri, pe care îl va intitula *Flori de câmp*. Anul 1867 marchează un moment important în activitatea sa: culegerea de folclor *Basmе, orații, păcălituri și ghicitori*, prefată de studiul lui B.P. Hasdeu *Literatura populară*. Publică apoi „Calendarul Dracului pe 1867”, iar în anul următor dă la iveală alt volum de versuri, în trei părți, *Poezii noi*, și se remarcă printr-o asiduă colaborare la „Ghimpele” și „Amvonul”.

Fire ambițioasă, F. a abordat variate genuri, a scris mult, dar nu a reușit să se impună decât într-o foarte mică măsură. Versurile sale (ode, elegii, epistole, satire), naive și sentimentale, sunt inconsistente ca realizare artistică și au fost primite cu rezervă chiar de contemporani. Romanul *Scarlat* (1875) se reține doar prin câteva pasaje de reușită analiză psihologică. A tradus din Victor Hugo și Alfred de Musset. Remarcabilă cu adevărat este activitatea sa pe tărâm folcloristic. În revista „Traian” a publicat narațiunile *Sfânta Vineri* și

Balaurul cu douăsprezece capete, acestea fiind primele basme care au apărut în publicațiile lui Hasdeu. În „Foaia populară”, „Noul veac”, „Almanahul Milcovului” ș.a. a tipărit snoave și satire populare. Culegerea de folclor *Basme, orații, păcălituri și ghicitori*, în care a inclus și patru basme culese de Nicolae Filimon și Petre Ispirescu, fără încuviințarea acestora, a fost bine primită în epocă și continuă să se bucure de prețuirea specialiștilor. Este prima colecție de basme românești, anterioară fiind numai cea, în limba germană, a fraților Albert și Arthur Schott. Alături de basme, provenite, se pare, din Muntenia, orațiile de nuntă, proverbele, ghicitorile suscită, de asemenea, interes prin valoarea lor artistică.

SCRIERI: *Vocea Argeșului*, București, 1859; *Flori de câmp*, București, 1864; *Poezii noi*, București, 1868; *Scarlat*, București, 1875; *Hitrowo și Kolzebue*, București, 1890. **Culegeri:** *Basme, orații, păcălituri și ghicitori*, introd. B.P. Hasdeu, București, 1867; ed. 2, București, 1870.

Repere bibliografice: B.P. Hasdeu, *Literatura populară*, în I.C. Fundescu, *Basme, orații, păcălituri și ghicitori*, București, 1867; Pop, *Conspect*, I, 159-160; Iorga, *Ist. preseii*, 143-144; Chendi, *Foiletoane*, 39-45; George Baiculescu, *Activitatea folcloristică a lui Nicolae Filimon*, București, 1941, 12-21; Șerban Cioculescu, *Alte izvoare lirice eminesciene*, RL, 1971, 16; *Ist. lit.*, III, 23-26; Bârlea, *Ist. folc.*, 165-166; *Dicț. lit.* 1900, 374-375; *Dicț. scriit. rom.*, II, 304-306; Datcu, *Dicț. etnolog.*, I, 278. I.H.C.

FUNDOIANU, B.[enjamin] (pseudonim al lui Benjamin Wechsler sau Wexler; 14.XI.1898, Iași — 2.X.1944, Auschwitz), poet și eseist. S-a afirmat în literatura franceză sub numele Benjamin Fondane. Tatăl său, Isaac Wechsler, era meseriaș și agent de asigurări, iar mama sa, Adela, era fiica scriitorului și folcloristului Moses Schwarzfeld, colaborator al revistei „Contemporanul”. Frumoasa bibliotecă a bunicului după mamă îi va reveni lui **F.**, trezind în el „nevoia unei lumi mai frumos trăite”. „Am moștenit-o ca s-o continui”, va declara el cu mândrie juvenilă în 1921 într-un articol publicat în „Sburătorul”, subliniind în repetate rânduri importanța pe care bogatele-i lecturi o vor avea în alchimia propriei creații literare. Bunicul după tată fusese arendaș al moșiei Fundoia (ținutul Herța, fostul județ Dorohoi), de la numele căreia scriitorul își va crea mai târziu pseudonimul. Peisajele Moldovei și amintirile copilăriei petrecute acolo vor deveni materia lirică pe care poetul, în prima sa tinerețe, o va filigrana inconfundabil. Astfel, cele două rădăcini familiale se vor dovedi egal de fecunde în conturarea personalității sale. La Iași, unde familia se va stabili la un moment dat, **F.** va urma cursurile Școlii de Băieți „Trei Ierarhi” (în particular, până în 1909), apoi cursul gimnazial la Liceul „Alexandru cel Bun”, continuând la Liceul Național. Vreme de doi ani este student al Facultății de Drept din același oraș, părăsind studiile fără a-și lua licența, sedus de mirajul vieții literare din capitală și de primele succese literare. Începe să scrie versuri de pe băncile școlii și debutează ca poet încă din liceu, în 1914, în efemera revistă simbolistă „Valuri” din Iași, cu poezia *Dorm florile*, semnată B. Fundoianu. Va publica versuri în „Revista noastră”, „Vieța nouă”, „Opinia”. În 1918 îi apare volumul de proză poetică *Tăgăduința lui Petru*, cuprinzând și o percutantă

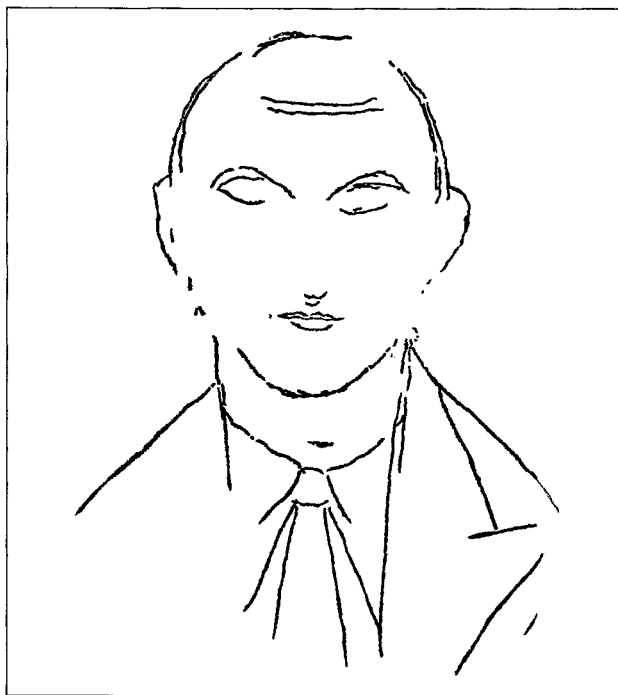

prefață despre simbolism, carte remarcabilă poate mai puțin prin viziunea filosofico-religioasă, cât prin gamele de limbă vorbită, în care tânărul scriitor excelează. Mutându-se în 1919 la București, continuă colaborarea la presa literară a vremii sub pseudonimul Alex. Villara (sub care scrie o poezie înfocată de exaltare a tradiției istorice medievale, precum poemul *Moșii*, datând din 1915), apoi ca B. Fundoianu, cu poeme și foiletoane în „Vieța nouă”, „Rampa”, „Adevărul literar și artistic”, „Sburătorul literar”, „Contemporanul”, „Integral” ș.a.). Frecventează, de altfel, cenaclul Sburătorul, condus de E. Lovinescu. Traduce din poezi francezi și germani pentru revistele „Floare albastră” și „Adevărul literar și artistic”. Sub pseudonime ebraice (Ofir, Ha-shir sau Benjamin) tălmăcește din poezi de limbă idiș și redactează articole pe teme iudaice și sioniste în „Hatikvah”, „Hasmonaea”, „Bar Kochba”, „Lumea evreei”, „Mântuirea”.

Rod dintâi al entuziasmului pentru literatura franceză, dar și al unei viziuni vitriolante, de polemist, volumul *Imagini și cărți din Franța* reunește, în 1922, o parte din eseurile lui **F.** Prefața, unde se afirmă violent aservirea literaturii române față de cea franceză, va trezi reacția lui E. Lovinescu, care se va disocia ferm de exagerările fostului său discipol. De altfel, autorul poate fi bănuit mai curând că ar fi exagerat cu bună-știință, din varii rațiuni, decât că ar fi nutrit o reală desconsiderare a culturii române, definită drept „colonie a culturii franceze” și „provincie din geografia sa”, cu atât mai mult, cu cât în carte se anunța apariția „în curând” a unui volum intitulat *Imagini și*

cărți românești, care ar fi trebuit să reunească texte despre Arghezi, Minulescu, Bacovia, Maniu, Galaction, Anton Pann, Creangă și Gherea, selecția dovedindu-se a fi rodul afinităților electivă ale autorului. Din păcate, această carte nu avea să se mai nască, fiind tipărite în presa vremii doar foiletoanele pe teme literare românești, care ar fi constituit, desigur, un punct de plecare; parte din ele vor fi publicate în *Imagini și cărți* abia în 1980. Împreună cu cumnatul său, regizorul Armand Pascal, F. se dedică, în 1922, creării primului teatru de avangardă românesc, Insula, în linia experimentelor novatoare ale regizorului francez Jacques Copeau sau, în Spania, ale lui Federico García Lorca. Din motive financiare, teatrul este închis în 1923, reușind totuși să pună în scenă feeria *Legenda funișilor* de St. O Iosif și D. Anghel. În același an F. emigrează în Franța, țară închisă prin perdeaua de iluzii a literaturii și culturii sale, pe care o va și numi „tărâmul viselor și al poeziei”. În acest exil voluntar va fi însoțit de sora sa Lina și de soțul acesteia, Armand Pascal, cealaltă soră, Rodica, măritată cu scriitorul Paul Daniel, rămânând în țară și contribuind astfel la menținerea unor punți permanente de legătură între cel expatriat și cultura română. La Paris, după o scurtă perioadă mai puțin plăcută petrecută la Imprimeriile Gourmont, este angajat, prin 1924, ca funcționar la o companie de asigurări, L'Abeille, grație lui Ilarie Voronca. Acum o va cunoaște pe Geneviève Tissier, cu care se va căsători în 1931. Începând din 1927 se pasionează de arta cinematografică, primul rezultat fiind, în 1928, *Trois scénarios: ciné-poèmes*. Grație interesului pe care ideile sale îl vor trezi unei literate argentinienne, Victoria

Desen de Constantin Brâncuși

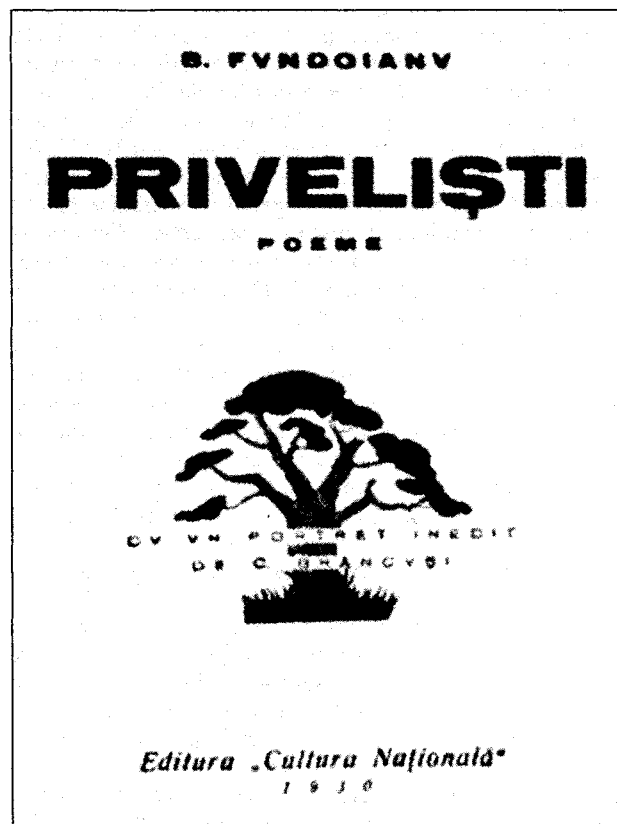

Ocampo, întâlnită la Paris în casa filosofului Lev Șestov, efectuează două călătorii în Argentina, în scopul împlinirii unora din proiectele sale cinematografice. Rod al călătoriilor vor fi două volume de poeme, *Ulysse* (1933) și *Titanic* (1937), editate la Bruxelles. În 1930 este angajat ca scenarist la studiourile Paramount, însă abia postum, în 1984, scrierile despre cinematografie îi vor fi adunate în volum, sub titlul *Écrits pour le cinéma*. Preocupările dramatice se vor reflecta și în câteva piese, poeme dramatice, drame metafizice, între care *Philoctète* (*Filoctet*), redactat în mai multe versiuni, în română și franceză, în 1922-1923, publicat doar fragmentar, și *Le Festin de Balthazar* (*Ospățul lui Baltazar*), inclus fragmentar în revista „Mântuirea” (1929) și care nu va fi tipărit integral decât postum (1985). Are o prezență permanentă la „Cahiers du Sud”, „Discontinuité”, „Messages”, „Bifur”, „Commerce”, „Europe”, „Revue philosophique”, „Les Nouvelles littéraires” ș.a. În 1930, grație prietenilor din țară, între care Ion Minulescu, îi apare la București volumul *Priveliști*, reunind poeziile scrise în românește începând din 1917. În Franța, renunțând la visurile de a da „o justificare estetică Universului”, urmărește totuși îndeaproape experimentele literare ale anilor '20. Se apropie de dadaști, apoi de suprarealiști, continuând totodată să ofere texte revistelor de avangardă românești „unu”, „Chemarea”, „Integral”. Dezamăgit de André Breton și de suprarealiști, le reproșează încercarea de a „explora în mod rațional subconștientul”, ca și azeziunea unora dintre ei la comunism. Urme ale polemicii cu Breton se regăsesc în lucrări precum *Rimbaud le voyou* (1933), în care F. refuză imaginea devenită dogmă a poetului-vizionar, sau în *Faux traité d'esthétique* (1938), unde sunt prezentate critic experimentele suprarealiste. Întâlnirea cu filosoful existentialist Lev Șestov îl va marca profund. „Jurnalul” conversațiilor dintre ei, *Rencontres avec Léon Chestov*, tipărit postum, în 1982, constituie totodată un document revelator pentru viața intelectuală pariziană din anii '30, F. având relații strânse cu mari spirite ale epocii: Bachelard, Croce, Ștefan Lupașcu, Maritain, Wahl, Artaud, Emil Cioran, Tzara, Paulhan ș.a. Decisiv pentru direcția pe care o vor lua preocupările sale literare și filosofice, contactul cu Șestov îl conduce spre convingerea că, între Atena și Ierusalim, între rațiune și credință, nu există compromis posibil. Devine discipolul lui Șestov, căruia îi face cunoscută atitudinea cititorului francez printr-o serie de articole plasate mai ales în „Cahiers du Sud”, ca și în „Revue philosophique”, „Les Nouvelles littéraires” ș.a. Va reuni câteva dintre contribuțiile asupra filosofilor contemporani în *La Conscience malheureuse* (1936). Locul în peisajul francez al epocii, cucerit prin succesul cărții *Rimbaud le voyou*, se consolidează prin apariția *Falsului tratat de estetică*, iar după moartea sa, a volumului *Baudelaire et l'expérience du gouffre* (1947), la care lucrase, fără a-l putea termina, în iarna lui 1942. Începe să redacteze eseuul *L'Être et la connaissance*, dedicat filosofiei lui Lévy-Bruhl, Șestov și Ștefan Lupașcu, și încheie *Le Lundi existentiel et le Dimanche de l'histoire*, testamentul său filosofic, publicat postum, în 1945, în revista „Existence”, în care își expune viziunea asupra victoriei libertății, a posibilului, asupra istoriei văzute ca necesitate. În timpul războiului, sub pseudonimul Isaac Laquedem, a trimis la „Cahiers du Sud” eseuul *L'Honneur des*

poetes. Participă la publicațiile și la activitatea culturală a Rezistenței. Naturalizat francez în 1939, mobilizat în 1940, cade prizonier. Reușește să evadeze, dar este prins. Eliberat din cauza sănătății sale șubrede, se întoarce clandestin la Paris, nedeclarându-se autorităților ca evreu, și continuă să lucreze: își remaniază poemele cu scopul de a le reuni sub titlul *Le Mal des fantômes*, așa cum vor apărea în 1980, dar și eseurile filosofice. În pofida avertismentelor soției și ale prietenilor, F. refuză să se ascundă după ocuparea Parisului. Denunțat ca evreu, este arestat de Gestapo în 1944 și internat, împreună cu sora sa Lina, în lagărul de la Drancy. Grație, după unele mărturii, atât intervențiilor lui Paulhan și Cioran pe lângă autorități, cât și unui plan organizat de prieteni, are posibilitatea de a se salva, părăsind Franța, dar cum sora sa urma să rămână în lagăr, preferă să-și împartă destinul cu ea. Deportat la Auschwitz, va fi ucis prin gazare. Corpul îi va fi incinerat, conform registrelor, în crematoriul lagărului. Ultimele sale zile vor fi evocate de un alt prizonier, André Montagne, în „Les Lettres françaises” (1946). În 1934, cu mai bine de zece ani înainte, poetul scria, premonitoriu și cumplit, în „Viața studențească”, revista studenților români la Paris: „Măine, în taberele de concentrare, va fi prea târziu... Înainte de toate, ofensiva fascistă trebuie împiedicată... se știe rolul ei nimicitor... Vârsta cavernelor nu e departe... Astăzi, libertatea de gândire, posibilitatea însăși a operei de artă sunt supuse la carantină; cum s-ar putea scriitorul dezinteresat de rezultatele unei lupte în care pielea lui este în joc?” Iar în 1948, în revista „Flacăra”, Ion Călugăru, unul dintre prietenii lui, publica o cutremurătoare evocare, *Tactica groazei*, cu subtitlul *Cea din urmă povestire a poetului ars de viu*: „Era în privirea lui ceva ce însemna că-și ia rămas-bun de la mine. Privirea aceasta hotărâtă, bărbătească, era testamentul lui, îmi dădea a înțelege că nu moare tremurând, ca un fricos suit în camionul-dric, ci ca un bărbat care a știut a urî pe tâlharii care au cultivat ura de oameni.”

Dacă întreaga creație a lui F., fie ea de expresie română, fie scrisă în franceză, aparține, într-o măsură mai mică sau mai mare, dar cu bună dreptate, culturii franceze, scriitorul rămâne ancorat istoriei literare a țării în care s-a născut și s-a format atât prin operele sale publicate aici, cât și prin ecoul pe care ele l-au avut de-a lungul timpului. În primul rând poetul, nu doar cel al versurilor de tinerețe risipite în presa vremii, ci cel matur, plecat din țară, care se hotărăște să-și strângă într-un volum creația lirică a anilor 1917-1923. „Realitatea e deocamdată singura poezie îngăduită”, nota el prin 1918. Poezia, mai cu seamă cea pe care o consideră, prin oceanel întors al celor aproape șapte ani, ca meritând mai mult decât uitarea paginilor risipite prin reviste, impresionează printr-un descriptivism aparent fotografic, de reporter delicat, cu simțuri treze la forme, nuanțe și mirosuri. Dar această senzație este amendată încă din primele rânduri ce deschid volumul *Priveliști*. În *Câteva cuvinte pădurețe*, primele două gânduri așază între poezie și realitate două văluri ale Mayei. Mai întâi, versurile nu-i mai aparțin, ele sunt „creația unui poet mort, în vârstă de 24 de ani, prin 1923... Mort? Nu, asasinat după toate regulile artei... Nu-i încă momentul să hotărâsc dacă eu sunt mortul sau eu asasinul.” Prins între „voința de a săvârși” și „voința de a fi”,

alege exilul și se crede eliberat din mrejele frumosului. Dar, după patru ani de tăcere, se pregătește ieșirea din crisalidă a lui B. Fondane. Acestei metamorfoze i se datorează înțelegerea și îngăduința cu care poetul matur și francofon îl regăsește pe cel care scria, abia ieșit din copilărie, în 1917, „într-o Moldovă mică cât o nucă”, când „nimic din ce constituia acest lirism nu mai exista în realitate”, când poetul „privea curgând pe după geamuri armatele cenușii și tobele bătând moartea”. Și despre peisajul „bucolic” în care își compune *Priveliștile*: „Scuza poeziei lui descriptive stă înainte de toate în faptul că descripția lui nu avea un model real, ci se naște din negura minții.” Acest „paradis pierdut” pe care-l caută i-l redă numai amintirea. Dincolo de modelul „lumii rurale a lui Francis Jammes” sau de estetica urâtului de sorginte baudelairiană, afinități confesate de autorul însuși, dincolo de umbra lui Arghezi, pe care poetul îl descoperă spre a se găsi pe sine, după cum demonstrează Mircea Martin, Moldova copilăriei lui F. se recompune mozaicat din amintirea târgurilor patriarhale ale Herței, unde „miroase a ploaie, a toamnă și a fân”, iar în case „oameni simpli vorbesc pe ovreiește” (*Herța, I*), așteptând „în toată seara aceeași diligență/ care debarcă aceiași ovrei ce se întorc” (*Herța, IV*) și rugându-se „între flăcări de sfeșnic”: „Să-mi cadă dreapta, limba să se usuce-n mine/ de te-oi lua vreodată-n desert, Ierusalime” (*Herța, VI*). Peisajul nu este însă bucolic, dimpotrivă: peste apa amintirii, prezentul rescrie urâtul. Simbolul seminței timpului prezent este concret, închipuit

plastic prin volume mari, în mișcare lentă: „Trec porcii, cei cu suflet de baltă, spre noroi/ trec porci urâți, să doarmă stupid într-o băltoacă –/ ca haosul din lume din nou să se desfacă” (Herța, V), ca într-o apocaliptică prevestire a rinocerizării viitoare. Pastelurile sunt rareori senine, iar când nu contabilizează realul, apăsarea se naște, grea, din desenarea vremurilor care vor veni: „Vino; să stăm de vorbă cât ne mai ține vrerea; / ca mâne, peste inimi, va izbuti tăcerea” (Lui Taliarh). Exegeza acestor scrieri de tinerețe va privilegia concretețea poeziei „roadelor”, a „voluptății contactului cu forțele naturii” (G. Călinescu), va observa „peisajul de o rară prospețime” (Perpessicius), neîntârziind însă a pune în evidență, dincolo de aparența calmului agrest, semnele expresioniste, „întronarea de anarhie elementară în univers” (Ov. S. Crohmălniceanu). Expresionismul lui F. se exprimă însă deopotrivă prin „ideea de a opune mecanicii distructive a războiului energiile năvalnice ale firii” (Mircea Martin).

Poezia în limbă franceză a lui F. dă seamă deopotrivă de maturizarea „conștiinței nefericite” a poetului și de asimilarea experimentelor operate de suprarealism și dadaism în planul expresiei. Forma se mulează cu o mai mare libertate pe trăire în poemele din anii '30, împlinind astfel mai vechiul deziderat al sincerității de adâncime ca garant esențial al respectării stării de poezie, expresie a adevărului și modificare profundă a realului. Volumul *Ulysse* – primul publicat după apariția *Priveliștilor* – este rezultatul acestei simbioze fertile între o nouă expresie lingvistică, o nouă formă de exprimare poetică și o adâncire a stării de angoasă existențială de-abia conturată, ca mărturie a unei adecvări parțiale la real, în poezia de tinerețe. Alegerea miticului Ulise ca simbol al peregrinului răspunde dorinței de a conferi dimensiuni colosale, homerice, unei neliniști adânci, resimțită atât în esența ființei sale, cât și a neamului său condamnat la multimilenară rătăcire. Odiseea înscrisă în cele treizeci și cinci de poeme ale acestui ciclu se conturează în umbre ale căror profunzimi tragice rezultă tocmai din oglindirea în unda epopeii antice. Cel care se descrie pe sine „juif naturellement et cependant Ulysse” („evreu de bună seamă și totuși Ulise”) știe că nici o zeitate nu-i asigură protecție de-a lungul peregrinărilor: „tu avais une déesse à ton côté, Ulysse” („aveai o zeiță de partea ta, Ulise”); iar Itaca lui are doar rusticitatea modelului, nicidecum valoarea sa simbolică: „je viens d'une petite ville blanche où pissaient les vaches” („vin dintr-un târgușor alb unde se pișau vaci”) (V). Poetul devine vocea unei omeniri în căutare de casă, a acelora al căror „hohot de plâns face înconjurul lumii” (VIII), în așteptarea cântecului ucigător al sirenelor, semn al sfârșitului (XXXV). Călătorul nu mai este privilegiatul care-și consumă surplusul de energie prin cunoaștere (precum la Dante), ci martorul neputincios al dezastrului dezrădăcinării unui neam. Acest vast tablou simbolic se adumbrește în structura complexă a ciclului de poeme *Titanic*, în care combină original și straniu imaginea marelui vas scufundat în 1912, devenit aproape firesc semn al unei civilizații îndreptându-se inconștientă spre neantul disoluției valorilor sale, cu cea a lui Robinson, supraviețuitorul, nimerit însă nu în paradisul insular, ci în infernul orașelor. Expresia poetică se desface în imagini nude, directe, care transmit „radiografiile”

unei lumi despuiate de iluzii, într-o călătorie închipuită până dincolo de marginile nopții. Redactat între aceste două cicluri, poemul *L'Exode. Super Flumina Babylonis* va fi recompus după manuscrise de un alt prieten al poetului, Claude Sernet (Mihail Cosma), și va ieși în volum abia în 1965. Un fragment a fost tipărit totuși în revista „Poésie 1945”, iar în traducerea Dorei Litman, în revista „Răspântia” și reprodus ulterior în volumul *Poezii* (1978). Aici versul se desprinde de orice convenție lirică, emoția crește progresiv, pe măsură ce simplitatea câștigă în adâncime, devenind o formidabilă armă într-un război fără egal: cel al umanității cu dezumanizarea. Poetul îmbracă halucinant veșmântul profetului pentru a lăsa viitorului cel mai percutant rechizitoriu din câte se pot imagina la adresa urii de rasă: „Un jour viendra, c'est sûr, de la soif apaisée/ nous serons au-delà du souvenir, la mort/ aura parachevé les travaux de la haine/ je serais un bouquet d'orties sous vos pieds, // – alors, eh bien, sachez que j'avais un visage/ comme vous. Une bouche qui priaît, comme vous” („Veni-va o zi, aceasta e sigur, când cu setea potolită, / noi vom fi dincolo de amintire, moartea / va fi desăvârșit opera urii, / iar eu voi fi un mănunchi de urzici sub picioarele voastre. // Ei bine, atunci să știți că aveam și eu un obraz / ca al vostru. O gură care se ruga, ca și voi”). Scriitor de vast anvergură, filosof, „poet al absurdului și unul din rarii poeți existențialiști, evadând din frontierele mentale printr-un lirism liber în care apare lumea modernă sub semnul contradicțiilor ei” (Robert Sabatier), cu destinul frânt de deportarea nazistă, F. e de recuperat atât în cultura română, cât și în cultura franceză contemporană, restituire departe de a se fi încheiat, așteptându-se încă o ediție definitivă a operei sale, cât și publicarea manuscriselor, multe rămase necercetate.

Fundoianu [...] a fost printre primii promotori ai poeziei pure. („Poemul, ... conceput ca un univers autonom, cu legile lui arbitrare, cu hazardul lui prevăzut. Un fel de alfabet Morse.”). Dar fiindcă în poezia lui se vorbea de vaci, de priveliști provinciale, a fost catalogat ca poet tradiționalist, în afara modernismului. În realitate, tradiționalismul reprezintă o formă de modernism.

G. CĂLINESCU

În Priveliști (1930) – titlu polemic și ironic față de o întreagă tradiție contemplativă – scenele agreste, familiaritatea cu ritualurile câmpenești nu trebuie să ne inducă în eroare. Bucolismul acesta e fals, Fundoianu nu este nici un poet sentimental, nici unul descriptiv. El nu se supune la obiect în chip parnasian, nu exultă în maniera lui Fr. Jammes, nici nu evocă nostalgic, precum Ion Pillat. Contemplația nu-i provoacă adeziune, euforie, ci, mai degrabă, neliniște și tristețe. Fundoianu e un neliniștit care nu caută alinare în peisaj – ca un romantic sau ca un citadin –, dar care aleargă în natură spre a-și exacerba suferința, pentru ca pe un fundal impasibil zbuciumul să capete o mai mare acuitate. Natura e un amplificator, în sensul că freamătul interior se izbește de indiferența și de tăria ei. Aceasta e semnificația tăcerii în poemele sale, și din această cauză în reprezentarea lui codrul sau muntele apare ca o entitate mută.

MIRCEA MARTIN

SCRIERI: *Tăgăduința lui Petru*, Iași, 1918; *Imagini și cărți din Franța*, București, 1922; ed. (*Images et livres de France*), tr. Odile Serre, Paris, 2002; *Trois scénarios: ciné-poèmes*, Bruxelles, 1928; *Priveliști*, cu un portret de C. Brâncuși, București, 1930; ed. bilingvă (*Paysages – Priveliști*), tr. Odile Serre, Pitești, 1999; *Martin Heidegger sur les routes de Dostoievski*, Marsilia, 1932; *Ulysse*, Bruxelles, 1933; *Rimbaud le voyou*, Paris, 1933; *La Conscience malheureuse*, Paris, 1936; ed. (*Conștiința nefericită*), tr. Andreea Vlădescu, București, 1993; *Titanic*, Bruxelles, 1937; *Faux traité d'esthétique*, Paris, 1938; *Baudelaire et l'expérience du gouffre*, Paris, 1947; *L'Exode. Super Flumina Babylonis*, îngr. Claude Sernet și Gaston Puet, pref. Claude Sernet, Paris, 1965; *Poezii*, îngr. și tr. Virgil Teodorescu, pref. D. Petrescu, București, 1965; *Priveliști și inedite*, îngr. și introd. Paul Daniel, București, 1974; *Poezii*, îngr. Paul Daniel și George Zarfă, tr. Virgil Teodorescu și Dora Litman, introd. Mircea Martin, postfață Paul Daniel, București, 1978; *Imagini și cărți. Rimbaud golanul și Fals tratat de estetică*, îngr. Virgil Teodorescu, tr. Sorin Mărculescu, introd. Mircea Martin, București, 1980; *Le Mal des fantômes*, Paris, 1980; *Rencontres avec Léon Chestov*, Paris, 1982; *Poezii*, I-II, îngr. Paul Daniel și George Zarfă, pref. D. Micu, București, 1983; *Écrits pour le cinéma*, Paris, 1984; *Le Festin de Balthazar*, îngr. Eric A. Freedman, Saint-Nazaire, 1985; *Le Lundi existentiel et le Dimanche de l'histoire*, Monaco, 1989; *La Philosophie vivante*, 1990; *Rimbaud le voyou et l'expérience poétique*, îngr. Michel Carassou, Bruxelles, 1990; *Ora de vizită*, îngr. Leo Butnaru, Chișinău, 1993; *Constantin Brancusi*, Saint-Clément-De-Rivière, 1995; *Le Voyageur n'a pas fini de voyager*, îngr. Patrice Beray și Michel Carassou, Paris, 1996; *Fondane-Maritain. Correspondance de Benjamin et Genèviève Fondane avec Jacques et Raïssa Maritain*, îngr. Michel Carassou și René Mougel, Paris, 1997; *L'Écrivain devant la révolution*, Paris, 1997; *L'Être et la connaissance. Essai sur Lupasco*, Paris, 1998; ed. (*Ființa și cunoașterea. Încercare asupra lui Lupașcu*), îngr. Vasile Sporic, pref. Michael Finkenthal, Iași, 2000; *Strigăt întru eternitate*, îngr. Geo Șerban, București, 1998; *Benjamin Fondane et les „Cahiers du Sud“*. *Correspondance*, îngr. Monique Jutrin, Gheorghe Has și Ion Pop, pref. Monique Jutrin, București, 1998; *Judaism și elenism*, îngr. și pref. Leon Volovici și Remus Zăstroiu, București, 1999.

Repere bibliografice: Aderca, *Contribuții*, I, 461–468, II, 200–211, 342–345, 419–421, 462–463; Constantinescu, *Scrieri*, III, 22–26; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 780–782, *Ist. lit.* (1982), 864–866; Negoiescu, *Scritori*, 186–198; Oarcăsu, *Oglinzi*, 204–211; Tomuș, *15 poeți*, 210–229; Crohmălniceanu, *Lit. rom. expr.*, 117–124; Crohmălniceanu, *Literatura*, II, 394–405; Barbu, *O ist.*, I, 30–32; Pop, *Transcrieri*, 87–124; Martin, *Identificări*, 178–184; Martin, *Dicțiunea*, 20–57; Zăciu, *Cu cărțile*, 229–237; Bucur, *Poezie*, 96–121; Regman, *Noi explorări*, 50–52; Grigurcu, *Între critici*, 79–86; Mircea Martin, *Introducere în opera lui B. Fundoianu*, București, 1984; Marin Bucur, *B. Fundoianu (Benjamin Fondane)*. *Priveliștile poeziei*, București, 1985; Craia, *Orizontul*, 174–180; Micu, *Modernismul*, 141–147; Moraru, *Ceremonia*, 35–65; Manolescu, *Teme*, VI, 156–166; Scarlat, *Ist. poeziei*, III, 52–54, 67–80; Grigurcu, *Eminescu – Labiș*, 200–211; Crohmălniceanu, *Al doilea suflu*, 272–315; Monique Jutrin, *Benjamin Fondane ou Le Périple d'Ulysse*, Paris, 1989; Petre Răileanu, Michel Carassou, *Fundoianu/ Fondane et l'avant-garde*, București-Paris, 1989; Negoiescu, *Ist. lit.*, I, 297–300; Nicolae Manolescu, *Conștiința bipolară*, RL, 1993, 10; Claudiu Constantinescu, *Ghinionistul*, RL, 1993, 10; Ov. S. Crohmălniceanu, *Benjamin Fondane și B. Fundoianu*, RL, 1994, 9; *Simpozionul B. Fundoianu – Benjamin Fondane*, ALIL, seria B, t. XXXIV, 1994–1995; Marin Sorescu, *B. Fundoianu sau Făgăduința ca afirmare*, L, 1995, 40; Dosar *B. Fundoianu*, APF, 1995, 11; Caraion, *Tristete*, 107–111; Pop, *Recapitulări*, 134–141; Mirodan, *Dicționar*, II, 299–323; Z. Ornea, *La centenarul Fundoianu*, RL, 1998, 49; Mănuță, *Perspective*, 26–41; Z. Ornea, *Judaismul în estetica lui*

Fundoianu, RL, 1999, 48; Hrimiuc-Toporaș, *Atelier*, 109–125; *Dicț. esențial*, 320–322; Gina Sebastian Alcalay, *Fundoianu, eseist, filosof și profet*, RL, 2001, 20; Ovid S. Crohmălniceanu, *Evreei în mișcarea de avangardă românească*, îngr. și pref. Geo Șerban, București, 2001, 55–87, 182–186; *Dicț. analitic*, III, 419–422; Catherine Grün, *Fondane et la philosophie*, Timișoara, 2001; Dan Mănuță, *Opinii literare*, București, 2001, 98–108; Const. Ciopraga, *B. Fundoianu – între două literaturi*, CL, 2002, 7; *Rencontres autour de Benjamin Fondane, poète et philosophe*, îngr. Monique Jutrin, Paris, 2002; Irina Marin, *Poetul a murit, trăiască poetul!*, RL, 2003, 43; Ion Pop, *Collaboration à „Integral“*. *L'intégralisme de Benjamin Fondane*, „Cahiers Benjamin Fondane“, 2003, 6; Remus Zăstroiu, *Les Cahiers d'un „inactuel“*: *B. Fundoianu journaliste*, „Cahiers Benjamin Fondane“, 2003, 6; *Dossier Fondane-Cioran*, „Cahiers Benjamin Fondane“, 2003, 6; Gabriella Farina, *Benjamin Fondane et le gouffre*, Roma, 2003; Eugène van Itterbeck, *Le Baudelaire de Benjamin Fondane*, Louvain, 2003; Radu Petrescu, *Privirea Meduzei*. *Poezia lui B. Fundoianu / Benjamin Fondane*, Iași, 2003. II.M.

FUNERIU, Ionel (4.IV.1946, Pâncota), stilistician. Este fiul Martei (n. Ilisie) și al lui Petru Funeriu. A urmat liceul în localitatea natală și a absolvit Facultatea de Filologie, secția limba și literatura română, a Universității din Timișoara (1969). Lucrează ca profesor la Birchiș, în județul Arad, cercetător științific la Filiala din Timișoara a Academiei Române și lector de limba română la Strasbourg (Franța), în fine ca profesor la Universitatea „Tibiscus“ din Timișoara. Și-a luat doctoratul în filologie în 1979, cu o teză despre structurile prozodice românești. Debutează în 1972 în „Limbă și literatură“, cu un articol despre rimă, primul lui volum fiind *Versificația românească. Perspectivă lingvistică* (1980), în care, pe baza unui material excerptat din scrierile a numeroși poeți, de la Dosoftei până la Mircea Ciobanu, sunt identificate „legile“ care ordonează elementele fundamentale ale versului: ritmul, rima, măsura, cezura. Cercetătorul descoperă în prozodie structuri și moduri de organizare care îi permit să respingă teorii eronate despre un presupus vers românesc cu componente heteroclitice în ce privește ritmul și măsura și să anuleze comentarii fanteziste izvorâte din necunoașterea corectă a prozodiei. Cel mai mare câștig al teoriei lui F. despre versul românesc este fructificat în volumul *Al. Macedonski. Hermeneutica editării* (1995), lucrare fundamentală pentru actul de editare a poeziei, inițial multigrafată (1992). Pornind de la erorile de editare a poeziei macedonskiene (unele perpetuate din comoditate), autorul realizează adevărate exerciții de virtuozitate în actul de restabilire a variantei corecte a versurilor lui Macedonski, autor cunoscut pentru scrupulozitatea cu care a respectat corectitudinea formală. Considerând actul editorial un veritabil fapt de cultură, F. a alcătuit și un prețios ghid privind tehnoredactarea computerizată, care îmbină mai multe perspective: lingvistică, estetică și tehnică. Ca eseist, se ocupă de stilul și originalitatea unor editorialiști români (Mircea Dinescu, Octavian Paler, Ion Cristoiu ș.a.), precum și de aventura cuvântului în epoca totalitarismului, de compromiterea limbajului și a oamenilor prin limbaj.

SCRIERI: *Versificația românească. Perspectivă lingvistică*, Timișoara, 1980; *Hermeneutica editării*, Timișoara, 1992; ed. (*Al. Macedonski*,

Hermeneutica editării), Timișoara, 1995; *Editorialiști români*, Timișoara, 1996; *Eseuri lingvistice antitotalitare*, Timișoara, 1998; *Principii și norme de tehnoredactare computerizată*, Timișoara, 1998; *Mihai Eminescu. Lecturi infidele*, București, 2001.

Repere bibliografice: Olimpia Berca, „Versificația românească”, *O*, 1980, 14; Doina Uricariu, „Versificația românească”, *LCF*, 1980, 15; Al. Graur, *Poetică lingvistică*, *RL*, 1980, 16; Florica Dimitrescu, *Exegeze universitare de poetică*, „Forum”, 1981, 7-8; Adrian Voica, „Hermeneutica editării”, *RITL*, 1993, 3-4; Tania Radu, „Al. Macedonski. Hermeneutica editării”, *LAI*, 1996, 2; Nicolae Savin, *Metodă și demonstrație*, *VTRA*, 1996, 1; Dan Silviu Boerescu, „Al. Macedonski. Hermeneutica editării”, *LCF*, 1996, 5; Sorin Tomuța, *Dincolo de litera cursului*, *O*, 1996, 10. L.P.B.

FURDUI, Galina (21.VI.1946, Vărăncău, j. Soroca), poetă. A absolvit Facultatea de Litere a Universității de Stat din Chișinău (1969). A fost redactor la Radio, la Editura Literatura Artistică și la revista „Basarabia”.

Editorial debutează târziu, în 1987, cu placheta de versuri *Omul către om*. Următoarea carte, *Crucifix* (1993), este marcată de o viziune interiorizată, de efuziuni lirice și un discurs metaforic fluent. Volumul de rondeluri *Ne caută o veste* (1995) are o formulă lirică ce îmbină meditația sentențioasă gravă cu simbolurile și alegoriile ce țin de ontic. Rondelurile, având unele afinități cu cele ale lui Al. Macedonski, se caracterizează prin formule gnomice, prin rigoarea, sobrietatea și exactitatea expresiei lirice, prin bogate referințe la arii largi de cultură sau la religie. Același lucru se poate afirma despre cea mai bună carte a poetei, *Întoarcere în Marele Volum* (1998). **F.** mai semnează versuri pentru copii și este autoarea mai multor texte pentru piese de muzică ușoară.

SCRIERI: *Omul către om*, pref. Andrei Lupan, Chișinău, 1987; *Crucifix*, Chișinău, 1993; *Ne caută o veste*, Chișinău, 1995; *Plus o floare*, Chișinău, 1997; *Întoarcere în Marele Volum*, Chișinău, 1998.

Repere bibliografice: Mihail Dolgan, *O revărsare lirică a sufletului*, „Nistru”, 1987, 12; Ion Ciocanu, *Însemnele evoluției*, *LA*, 1994, 10 noiembrie; Tudor Palladi, *Dezlegarea de sine sau Culoarea supratimpului rondelic*, *LA*, 1996, 25; Mihai Cimpoi, *O formulă artistică bine încheagată*, *LA*, 1996, 26; Eliza Botezatu, „Ne caută o veste”, „Moldova literară”, 1997, 5 februarie; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 236; Ovidiu Moceanu, *Experiența lecturii*, Brașov, 1997, 55-56. M.Dg.

FURPA, Sera (pseudonim al lui Alexandru D. Rădulescu; 8.IX.1886, Focșani – 11.IV.1979, București), prozator. Absolvent al Facultății de Medicină din București, a participat ca medic la războiul din 1916-1918, apoi a fost numit conferențiar la Facultatea de Medicină din Cluj. Între 1920 și 1940 a fost director al Spitalului de Chirurgie Infantilă din acest oraș. Transferat la București după Dictatul de la Viena, a continuat să practice chirurgia, fiind și profesor la Facultatea de Medicină și Farmacie. Considerat un mare chirurg ortoped al vremii, practician și teoretician (este autor a numeroase lucrări de specialitate), novator în tehnica operatorie, a fost ales membru al Academiei Române și al unor academii sau societăți de chirurgie din străinătate și distins cu numeroase titluri

și medalii. Frecventarea mediului literar clujean (participa la întruniri cu I. Agârbiceanu, Victor Papillian, I. Chinezu, I. Breazu ș.a.) l-a incitat să scrie, astfel că între 1930 și 1940 a publicat trei volume de proză și un roman, câteva schițe în „Azi”, „Gând românesc”, „Familia”, iar la Teatrul Național din Cluj i-a fost reprezentată, în 1937, piesa *Cărăbușul de lumină*. Din 1946 a semnat cu numele adevărat.

Volumul *De altădată* (1965) cuprinde aproape toată proza scurtă publicată înainte de cel de-al doilea război mondial în două cărți: *Surprinși în intimitate* (1930) și *Prima aventură* (1934). Umorul cu tentă satirică este principala atitudine a autorului, preocupat să realizeze mici portrete ale unor tipuri din diverse medii sociale, surprinse în momente semnificative. În general sunt urmărite aspecte comice, care capătă o ușoară tentă caricaturală, **F.** devenind sarcastic doar când intenționează să demistifice impostura din lumea medicală. El sesizează exact ridicolul, are haz și se situează la nivelul observatorului inteligent, incisiv, care vrea să-i amuze și pe alții cu constatările și impresiile sale. Are ochi și memorie de artist, secvențele derulate păstrând animația senzorială a scenelor reale. Acuitatea privirii, vioiciunea spiritului, dialogul sprinten, expresia degajată, firească sunt calități care dau valoare prozei sale. *Sandru Ronea* (1968) este a treia versiune a unui roman autobiografic apărut mai întâi în 1932 (*Bătea un vânt de nebulie*), apoi în 1946 (*Trebuie să înving*). Este reconstituită perioada de formare a eroului, cea mai dură și mai plină de evenimente, cuprinzând anii de studenție și de participare la campaniile din 1913 și din 1916-1917. Firpiriu, sărac, suferind accidente și îmbolnăviri grave, tânărul reușește să supraviețuiască grație unei tenacități demne de principiul central al existenței sale – a trăi pentru a face bine celorlalți. Animat de spiritul datoriei și al dreptății, altruist, studentul și apoi medicul Sandru Ronea are de înfruntat ostilitatea celor din jur și a unor întâmplări potrivnice. Romanul e, în cele din urmă, o pledoarie credibilă în favoarea tezei că valoarea umană se impune în pofida piedicilor, ca o afirmare a vieții. Un aspect important este descrierea cu accente critice a mediului profesional, selecția faptelor venind să susțină ideea cărții. Expunerea, axată pe comunicare, este exactă, clară, înviorată permanent de predispoziția spre umor și satiră, de dialogurile spirituale cu miez, din toate conturându-se cu naturalețe un personaj viabil.

SCRIERI: *Surprinși în intimitate*, Cluj, 1930; *Bătea un vânt de nebulie*, Cluj, 1932; ed. 2 (*Trebuie să înving*), București, 1946; ed. 3 (*Sandru Ronea*), București, 1968; *Prima aventură*, București, 1934; *Cărăbușul de lumină*, Cluj, 1938; *De altădată*, București, 1965.

Repere bibliografice: G. Călinescu, „Bătea un vânt de nebulie”, *ALA*, 1932, 580; I.B. [Ion Breazu], „Prima aventură”, *GR*, 1935, 9; Dan Petrașincu, „Prima aventură”, *DMN*, 1935, 10 082; Octav Șuluțiu, „Prima aventură”, *F*, 1935, 1; *Sărbătorirea acad. Al. Rădulescu*, București, 1961; Boris Buzilă, *Interviu cu Al. Rădulescu*, *RRI*, III, partea I, 15-17. C.T.

FURTUNA, publicație apărută la București, lunar, între ianuarie și mai 1923. Purtând subtitlul „Revistă literară, artistică, socială”, **F.** este organul Societății culturale „Vrancea”.

Director: Vintilă Petrică-Vrancea, prim-redactor: P. Stavăr, administrator: V. Doncescu. Revista își propune întărirea unității culturale naționale. Rubrici: „Însemnări”, „Ecouri”, „Revistele”, „Cronica dramatică”, „Cronica plastică”. Sunt publicate versuri de Șerban Coculescu, P. Stavăr, I. T. Dumitrescu, H. Dimitriu, Gh. Iacobescu, Al. Bilciurescu, C. Barcaroiu și Iulia Hasdeu (*Înșirați-vă!*), proza aparținând lui G. Mihăilescu, I. Georgescu, I. Popescu-Băjenaru, I. A. Bassarabescu (*Crin*), iar teatrul lui B. Luca. Publicistică semnează Horia Igiroșanu, D. H. Rădulescu (*Umanitarismul și evreii*) ș.a. Maria Mihăilescu traduce din Oscar Wilde. Cronica plastică este ținută de Horia Igiroșanu, iar cea dramatică de Sergiu Milorian. Alți colaboratori: E. C. Decusară, Al. Nițulescu ș.a. D.B.

FURTUNĂ, Dumitru (26.II.1890, Tocileni, j. Botoșani – 15.I.1965, Dorohoi), folclorist. Urmează liceul la Iași (1902–1910) și face studii de teologie la București (1910–1914), când audiază și cursuri ale profesorilor Ovid Densusianu, N. Iorga și Simion Mehedinți. Devine preot și profesor la Dorohoi (1915–1940), rămânând la catedră și între anii 1940 și 1950. Editează, între 1923 și 1928, la Dorohoi, revista de limbă, literatură și artă populară „Tudor Pamfile”. Colaborează la „Adevărul literar și artistic”, „Albina”, „Calendarul gospodariilor”, „Cuget clar”, „Cultura poporului”, „Deșteptarea”, „Drapelul”, „Duminica poporului”, „Făt-Frumos”, „Fulgerul”, „Gazeta Dorohoiului”, „Informatorul Dorohoiului”, „Izvoarașul”, „Junimea literară”, „Lumea”, „Neamul românesc”, „Neamul românesc pentru popor”, „Păstorul Tutovei”, „Poporul românesc”, „Primăvara”, „Ramuri”, „Revista Societății «Tinerimea Română»”, „Solia Moldovei”, „Suceava”, „Vestitorul satelor”, „Zorile”.

Ca și Artur Gorovei, Tudor Pamfile și N. I. Dumitrașcu, F. este unul dintre cei mai harnici culegători de folclor, afirmându-se, alături de S. Fl. Marian, ca un bun cunoscător și colecționar de tradiții populare din nordul Moldovei, preocupat deopotrivă de folclorul literar și muzical, de dans și costumul popular. Arhiva adunată i-a permis să alcătuiască o substanțială monografie folclorică a nordului Moldovei, din care nu a reușit să editeze decât patru volume, restul materialelor pierzându-se în timpul celui de-al doilea război mondial. *Izvodiri din bătrâni* (1912; ediția a doua, din 1939, primește Premiul Academiei Române) conține unsprezece basme fantastice, tipuri rare fiind *Hărălul și mândruța lui* și *Erghicel Verde-Voinic*, toate din localitățile botoșanene Sârbi, Vlăsinești, Petricani, Bojieni și Mănăstireni. Basmele au fost culese de multe ori direct de la informatori, dar F., el însuși un bun povestitor, amplifică schemele inițiale, făcând loc pastişelor stilistice după Ion Creangă și altor influențe cărturărești. În celelalte culegeri de proză populară – *Vremuri înțelepte* (1913), *Cuvinte scumpe* (1914), *Firicele de iarbă* (1914) – domină snoavele, intervenția culegătorului fiind mai marcată acum, pentru a le da o tentă moralizatoare, didactică. *Cântece bătrânești din părțile Prutului* (1927) conține 67 de balade, îndeosebi haiducești, adunate în jurul anului 1920, când genul începuse să decadă, ceea ce-l îndeamnă pe F. să propună editarea unui corpus al cântecelor bătrânești „cu tot ce privește

viața și melodia lor”. Culegere unitară, realizată în 1915 și axată pe un singur gen, *Plugușorul la români*, apărută postum în volumul *Izvodiri din bătrâni* (1973), cuprinde 62 de piese reprezentând atât tipul arhaic, foarte amplu (400 de versuri), cât și formele moderne, abreviate (30 de versuri). F. a militat pentru organizarea breslei folcloriștilor și pentru înființarea unor catedre de folclor în școlile normale. „Prin exemplul său și prin îndemnul cultivat cu asiduitate printre elevii săi de la Seminarul din Dorohoi, Furtună a realizat cea mai de seamă operă folclorică dintre toți preoții moldoveni, fiind depășit numai de bucovineanul Marian. Datorită lui, Moldova de Sus, îndeosebi Dorohoiul, a intrat în patrimoniul folcloric național cu repertoriul său epic” (Ovidiu Bârlea).

SCRIERI: *Chesarie, episcopul Buzăului. Viața și meritele sale*, București, 1913; *Două catehisme ale monahului Neofit*, București, 1914; *Cuvinte și mărturii despre Ion Creangă*, București, 1915; ed. îngr. și pref. Gheorghe Macarie și Manuela Macarie, Iași, 1990; *Preoțimea românească în secolul al XVIII-lea*, București, 1915; *Pentru ridicarea culturală a unei biserici*, Dorohoi, 1918. **Culegeri:** *Izvodiri din bătrâni. Povești din poporul satelor*, Vălenii de Munte, 1912; ed. 2, București, 1939; *Vremuri înțelepte. Povestiri și legende românești*, București, 1913; *Cuvinte scumpe. Taclale, povestiri și legende românești*, București, 1914; *Firicele de iarbă. Povestiri și legende românești*, București, 1914; *Cântece bătrânești din părțile Prutului*, introd. edit., București, 1927; *Izvodiri din bătrâni*, îngr. și pref. Gheorghe Macarie, București, 1973.

Repere bibliografice: Artur Gorovei, *Un povestitor iscusit: D. Furtună*, „Cuget clar”, 1940, 31; Eugen D. Neculau, *Dumitru Furtună*, „Zori noi”, 1967, 5937; Eugen D. Neculau, *Folcloristul Dumitru Furtună*, REF, 1968, 3; Gheorghe Macarie, *Basmele lui D. Furtună*, ATN, 1970, 7; Bârlea, *Ist. folc.*, 410–412; *L-au cunoscut pe Dumitru Furtună*, îngr. Gheorghe Macarie, Filaret Furtună, Ionel Bejenaru și Filaret Aprotoșoie, pref. Gheorghe Macarie, Botoșani, 1996; Datcu, *Dict. etnol.*, I, 279–280. I.D.

FURTUNĂ, Enric (pseudonim al lui Henric Peckelman; 31.V.1881, Botoșani – 30.VI.1965, São Paulo, Brazilia), poet și autor dramatic. De-a lungul întregii sale existențe, F. pare că nu-și află liniștea și rădăcinile. Plecat la șaisprezece ani din orașul natal, el se va atașa o perioadă de capitala Moldovei, completându-și studiile la Liceul Național (1897–1900), unde leagă o prețioasă prietenie cu Mihail Sadoveanu. Urmează tradiția familiei (tatăl său era dentist), înscriindu-se la Facultatea de Medicină din Iași și susținându-și, în final, doctoratul în chirurgie (1907). Peregrinările lui F. încep cu plecarea la București și continuă cu emigrarea, în 1944, în Israel. Probabil că nici acolo nu se simte „acasă”, pentru că se întoarce în România după numai doi ani. Urmând mereu linia orizontului, ca pe o altă fata morgana, părăsește definitiv România în 1958, stabilindu-se în Brazilia, la São Paulo. Primele versuri îi sunt găzduite, în 1904, de „Sămănătorul”, după ce își exercisese condeii în revista liceului (1897–1898). Poezii, traduceri, memorii de călătorie îi apar în „Opinia”, „Pagini libere”, „Lumea”, „Floare albastră”, „Versuri și proză”, „Hatikvah”, „Absolutio”, „Însemnări ieșene”, „Umanitatea”, „Hasmonaea”, „Facla literară”, „Mântuirea”, „Adam”, „Israelitul”, „Almanahul ziarului «Tribuna evreiască»” ș.a.

F. este, mai întâi de toate, poet, chiar dacă activitatea sa include un roman, scrieri dramatice și traduceri. Culegerea de poezii *De pe stâncă*, apărută în 1922, s-a constituit prin „selecția rodului poetic a două decenii”, ceea ce dă întregului un aspect compozit. Lângă elegiile care eminescianizează (*Plânsul codrului*, *Basm de toamnă*, *Dacă din apusul vis...*) stau poeme care reiau povestea „evreului rătăcitor” (*Cântecul pribeagului*, *Răvașul pribeagului*, *Voinicul*) sau versuri de inspirație citadină și religioasă (*Revolta lui Iov*, *Apocalipsă*). În alte poezii, **F.** încearcă să găsească un răspuns cu privire la locul creatorului de artă într-o lume ostilă (*Visătorul*, *Nou Prometeu*), luptându-se, prearghezian, cu „credința” și „tăgăda”, oscilând între creștinism și iudaism. Cartea relevă un autor sigur pe mijloacele prozodice, dar „stăpânit” de influența înaintașilor romantici ori clasici. *Poemele resemnării* (1940) aduc unele semne ale maturizării poetice, chiar dacă **F.** nu reușește să-și individualizeze întru totul profilul liric. Lumea e privită ca deșertăciune, iar conștientizarea propriei valori nu face decât să-l arunce pe poet în nesfârșite trăiri generatoare de angoase, structurate, din păcate, în jurul acelorași imagini convenționale, întotdeauna antitetice: apele luminoase ale oglinzii Vieții stând față în față cu reversul ei opac, Moartea. Inspirat din istoria și destinul poporului lui Israel, ciclul *Ahasver*, litanie și meditație cu sumbre deschideri vizionare, atestă capacitatea abordării discursului poetic la un nivel artistic superior, detașat de clișee. *Poemele dramatice Pustnicul și Sorin Bătrânul*, tipărite în 1914, sunt încercări marcate de ezitățile începutului, cu o evoluție previzibilă a personajelor. *Pustnicul* apare de niciunde spre a salva viața unei demimondene cu destule păcate, dar sihăstria va fi înfrântă de feminitate. În *Sorin Bătrânul*, conflictul dintre generații, pretextul construcției piesei, nu-și află rezolvarea. Tatăl, ajuns la apusul existenței, nu mai are șansa de a-și îmbunătăți performanțele, dar, în loc să se bucure pentru succesele fiului, se compară în permanență cu el, ceea ce îl confundă definitiv în amărăciune. Cele două personaje transpun în spațiul dramatic neliniștile și deprimările autorului: stând față în față cu sine însuși, nu e mulțumit de propria imagine. *Alexe Tudor* este o dramă într-un act, a cărei acțiune se petrece tot într-un orașel de provincie, în care avocatul Alexe Tudor nu poate depăși dilema creată de conjunctura politică: să plece la război, așa cum îi dictează conștiința, sau să respecte promisiunea făcută anterior logodnicei, Tudora Brat, de a nu o părăsi. Soluția o găsește în glonte ce-i curmă viața, gest schizoid, nepregătit din punct de vedere dramatic. Mai cunoscută decât cele anterioare, piesa *Rechiziția*, al cărei subiect evocă perioada refugiuului cu toate avaturile lui, se joacă pe scena Teatrului Național din Iași în 1921, dar este scoasă de pe afiș după trei reprezentații, deși autorul fusese aclamat; la fel, *Între șanțuri* (sau *Între tranșee*) (1923) va fi oprită chiar de la repetiții. Ultima încercare dramatică, *Abisaș*, de inspirație biblică, este publicată în 1963 la Tel Aviv. Soarta se arată la fel de vitregă și cu singurul roman al lui **F.**, *Meletie jidovul*, care intrase la tipar, dar nu va ajunge la o formă finală, autorul depunându-l, în manuscris, la Biblioteca Universității din Ierusalim. Glisarea lui Meleh Rabinovici între creștinism (primise numele de botez Meletie

Popescu) și iudaism (la care revine după episodul creștin) constituie subiectul cărții. E de mirare cum un călător ca **F.** nu a scris decât un inconsistent volum intitulat *Priveliști și impresii din fuga trenului* (1926). Publicate în toamna anului 1925, în ziarul „Lumea”, memoriile de călătorie nu trec de un prim nivel descriptiv, banal. Cunoscător de idiș, ebraică, germană, poetul încearcă să intre în spațiul dificil al traducerilor încă de pe băncile liceului, când se ostenea cu Uhland și Goethe. În atenția sa au stat, de asemenea, Heine, Adelbert von Chamisso, R.M. Rilke, Bialik, Uriel Birnbaum și îndeosebi Jacop Gropper, mai toate tălmăcirile rămânând însă risipite în presa vremii.

SCRIERI: *Pustnicul*. Sorin Bătrânul, Iași, 1914; *Alexe Tudor*, Iași, 1914; *De pe stâncă*, Iași, [1922]; *Priveliști și impresii din fuga trenului*, Iași, 1926; *Poemele resemnării*, București, 1940.

Repere bibliografice: Carol Drimer, *Studii critice*, II, Iași, 1926, 152; Eugen Relgis, „Meletie jidovul” sau *Vesnica reîntoarcere*, „Hasmonaea”, 1937, 8–9; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 468–470; [Enric Furtună], „Almanahul ziarului «Tribuna evreiască»”, 1939, 81–87, 200; I. Pascal, „Poemele resemnării”, „Opinia”, 1940, 9958; L. Leoneanu, „Poemele resemnării”, „Jurnalul”, 1940, 163; S. Iosipescu, *Medici poeți în literatură*, U, 1948, 7; Mihail Sadoveanu, *Corespondența debutului. 1894–1904*, îngr. și introd. Savin Bratu și Constantin Mitru, București, 1977, 3–79; Marcea, *Concordanțe*, 86, 91; H. Zalis, *Poezie în spiritul vremii*, L, 1992, 42; *Calendar*, „Minimum” (Tel Aviv), 1994, 86, 2003, 195; Mirodan, *Dicționar*, II, 324–328; *Dicț. scriit. rom.*, II, 309–310. N.Bc.

FURTUNĂ, Horia (21.VI.1888, Focșani — 8.III.1952, București), poet, autor dramatic și prozator. Tatăl său, Ioan Stephănescu, medic veterinar, care, în 1883, își adăugase numelui pe cel de Furtună, era fiul Meitanei Cristescu, înrudită cu familiile Văcărescu și Orăscu, iar mama, Plautina Speranța (n. Vasiliu), era o descendentă a familiei Boerescu. **F.** și-a petrecut copilăria la Constanța, unde a învățat grecește și turcește, dar părintele său fiind mutat la București, școala o face aici. Debutează cu poezia *Prietenii*, în 1902, în revista „Carmen”, apoi, în 1903, publică versuri și proză în „Adevărul”, iar în 1904, o poemă „eroi-comică” în suplimentul pentru copii al aceluiași ziar, proză în „Comoara tinereții” (1905), o parodie și o baladă, în 1906, în revista „Din liceu”. Bacalaureat, în 1906, al Liceului „Matei Basarab”, la secția modernă (în același an, pregătindu-se în particular, își dă diferențele și este și absolvent al secției clasice a liceului din Brăila), **F.** va urma, la Paris, Facultatea de Drept și Filosofie. Pentru lecturi, se familiarizează cu limbile engleză și germană și urmărește cu un viu interes viața culturală din Franța. La „Adevărul”, în *Scrisori din Paris*, prezenta ideile lui Henri Bergson expuse în cursurile ținute de filosof (care l-a și remarcat) la Collège de France, comenta conferințele lui Paul Hervieu și concertele lui G. Enescu. Era fascinat de Edmond Rostand, îi admira pe Laforgue și pe D’Annunzio. La Paris i-a cunoscut pe Al. Macedonski, E. Lovinescu, Em. Ciomac și Victor Eftimiu; a fost coleg cu Mircea Djuvara și a legat o prietenie durabilă cu Ion Pillat. Cu *magna cum laude*, în 1909 obține licența în drept, ce-i este echivalată, în 1915, la Facultatea de Drept din Iași, cu diploma de doctor în drept. În 1912, împreună cu Pillat, face să apară colecția „Cărțile albe”, și în cadrul ei scoate volumul *Flori sacre*

al lui Al. Macedonski, într-un moment în care poetul era marginalizat. Participă la seratele literare din casa maestrului alături de Eugeniu Speranția, Oreste, Panait Mușoiu. Macedonski îi dedică *Rondelurile rozelor* și ultimul capitol din romanul *Thalassa*. În „Flacăra”, între 1914 și 1916 (era și în comitetul de redacție al revistei, cu Ion Pillat și Adrian Maniu), a tipărit câteva din cele mai bune poeme ale sale (*Balada lunii*, *Menhirii*, *Sărmanul Yorick*), precum și fragmente din romanul *Henri Loria* (publicat sub titlul *Iubita din Paris*). Combatant în primul război mondial, F. s-a aflat, în urma luptelor de la Nad Patac, printre ofițerii captivi duși în lagărul de la Stralsund, pe insula Dänholm, în Marea Baltică. Aici dă lecții de franceză, învață rusa, scrie; ciclul ce evocă prizonieratul în Germania, *În sârmele ghimpe*, va fi publicat în „Cugetul românesc”. După război, înscris în Baroul de Ilfov, avocatul F., liberal, secretar benevol al lui Ionel Brătianu, mason, ajunge prefect și deputat de Ilfov (1919, 1922 și 1927), iar în 1931 și 1932 e prefect al județului Buzău. A condus foaia economică „Democrația” (1920); alături de Ion Pillat și Tudor Arghezi a participat la înființarea revistei „Cugetul românesc” (1922-1924); în 1930 a fost director al cotidianului liberal „Mișcarea”. Versuri, cronică literară, însemnări teatrale, proză și încercări dramatice semnează în „Adevărul literar și artistic”, „Catedra” (Galați), „Carnet literar” (Buzău), „Cele trei Crișuri”, „Curentul”, „Dâmbovița”, „Excelsior”, „Gorjanul”, „Gândirea”, „Humorul”, „Liberalul”, „Lupta”, „Lucefărul”, „Noi pagini literare”, „Ordinea”, „Propilee literare”, „Radio”, „Radio România”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Rampa”, „România nouă”, „Universul”, „Universul literar”, „Viața literară”, „Vremea” ș.a. *Bon viveur*, risipitor, vestit în lumea literară pentru ingeniozitate și pentru ușurința cu care își compunea stihurile, F. nu are nici un volum de poezie. În 1924 și în 1927 i-au apărut două piese de teatru în versuri, *Făt-Frumos și Păcală*, și, în 1934, romanul *Iubita din Paris* (distins cu Premiul Societății Scriitorilor Români). Din feeria *Atlantis*, pe care o socotea o realizare deosebită, s-au păstrat fragmente, iar piesele *Nicolae Bălcescu*, *O seară la teatru* și *Băieți buni* au rămas în manuscris. Postum, în 1967, antologia intitulată *Balada lunii* îi va aduna poemele. Din noiembrie 1928, când s-a inaugurat postul de radio național, timp de un sfert de veac (renunțase în 1934 la avocatură), F. a lucrat în cadrul Radiodifuziunii. Colaborator și redactor un timp, apoi consilier pentru probleme literare (1934) și coordonator al sectorului teatral (1937), a ținut conferințe, a făcut traduceri (adaptând uneori piese pentru microfon) din Molière (*Burghezul gentilom*, *Violențele lui Scapin*), Racine (*Andromaca*), Tristan Bernard, Aimé Maillart, a dat versiunea românească a unor librete de operă (Weber, Monteverdi, Mozart) și a lucrat la *Simfonia pastorală*, o colecție de peste două mii de lieduri tâlmăcite din alte limbi (între care *Șapte lieduri pe versuri de Clément Marot* de G. Enescu, lieduri de Zeno Vancea pe versuri de Rilke ș.a.). A mai transpus din Corneille (*Iluzia comică*, rămasă în manuscris), din Goethe, Heine, Trakl ș.a. Era, din 1920, membru al Societății Scriitorilor Români și, din 1926, al Societății Autorilor Dramatici, fiind desemnat un timp vicepreședinte al acesteia. A semnat și Horia Făget, Mercator,

Ariel, Aghiută și, în colaborare, Cronicarul Dâmboviței, Ion Dracu, Mefistofel, Const. Paul.

Neșansa lui F. în poezie (pentru care avea drum deschis prin intuiție, vibrație, lecturi și o mare plăcere în mânăuirea cuvântului) se trage nu atât de la lipsa unui nucleu organizator și esențial al lirismului, cât din risipirea lui în demonstrații epuizante (au fost numite chiar „jonglerii de vorbe”) asupra formelor în care poate evolua un motiv. Susținută și de admirația pentru modelul Macedonski, tema sa obsedantă este chinul crescut din alcătuirea duală („o față înspre soare și alta spre tulpină”) a omului. Și, în contrapondere, încercările „robului” de a-și depăși condiția și de a recăștiga, ca „ajutor himeric” — prin anamneză, în vis, în poezie (unde patima pământescă e înfrântă de învierea „în forma divină”) — armonia originară: „Nu-mi pasă: am ecou pitagorician / Argintul amintirii și aurul nădejzii” (*În uragan*). Cum F. se apropie de centrul de mister al omenescului în cadrul unei retorici conceptuale („Dramatice-ntrebări neluminate.../Îți cer o viață clară”), poemele se construiesc ca alegorii. *Ariel* și *Caliban* ilustrează înfruntarea dintre suflet și trup; *Sta, viator* pune față în față pe învingătorul în viață cu dublul său de umbră și spaime; răceala eternității („Și limpede va crește în nopțile încete/ Canopus, steaua tristă cu flăcări violete...”) este mascată de farmecul amăgitor al „clipei de față”; *Sărmanul Yorick* e încă o reprezentare-avertisment a lui *memento mori*. Iar „nemișcarea supremă”, zehiască, surprinsă în *Plimbare prin parcul iluzoriu*, ține de un spațiu definit tot alegoric: Poezia. Și însăși „ființa” poeziei cu „jocul orbitor al Fanteziei” este evocată de *Balada lunii*, cea mai cunoscută scriere a sa (inclusă de Ion Pillat și Perpessicius în *Antologia poezilor de azi* din 1925). În cascada de imagini a celor o sută patru strofe (fiecare cu o structură proprie) și peste rapeluri, citate, reminiscențe (din Musset, Rostand, Baudelaire, Eminescu), dominant pare a fi decorativul „multicolor” (G. Călinescu) al atributelor cu care „luna” a fost împodobită de imaginația popoarelor și a poezilor („măr de rai.../ pârghuit în Hesperide”, „pleoapă albă de meduză”, curcubeu, crin, mreană, crizantemă, „îndoit corn de taur”, „perla veșnică”, „unghie de coralină”, „cap de mort”, „clown”, „condur de foc”, „Nirvană de fildeș”, „suveică fermecată”, „Soare Alb de miazănoapte”). Totuși, este posibilă lectura acestor lunatiche icoane ca trepte ale unei incantații cvasimagice, întrucât astrul stăpân pe tainele devenirii („floare a Tăcerii și a Morții”) și pe ireal („De ce chemi în van spre tine/ Rana noastră călătoare,/ O, Cyteră fără spume, fără valuri, fără mare?”) adeverește că aspirația spre dezmarginire și reînnoirea omului se sprijină pe o metaforă: „O, cum se-nalță toate și cum se limpezesc/ Sub paza îngerească și blândă a Miresii.../ Și simți cum pretutindeni spre lumea neînceptută,/ Se pârguiesc și sufăr de dorul dezmiardării/ Dorința fiecărui...”. Dacă suitei fanteziste din *Balada lunii* îi lipsește puterea, concentrată, a halucinației, supusă fiind, ca toate poemele lui F., improvizăției, ea conține însă și momente de lirism adevărat. Citată în atmosfera simbolismului, *Balada lunii* rămâne în afara spiritului lui, cu toate că accente simboliste există, așa cum există și procedee parnasiene; esența trăirilor și antiteza permanentă real-ireal sunt, de fapt, romantice.

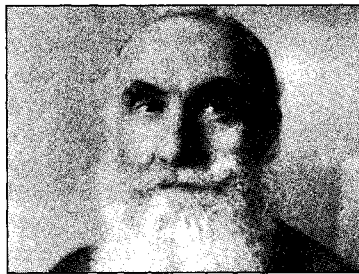
Romantic este și entuziasmul care unește sufletul cu ritmurile naturii („Ce largă este clipa aceasta uimitoare./ Mă simt în tot, în toate: Un fluture buimac/ Prin care trece clipa de față ca un ac”). Poetul obține reale reușite în pastel, unde elanul panic, însuflețitor, și mișcarea luminii fac să dispară granița dintre lume și feerie. Copilăria ține de același spațiu, „șiruitor, șerpuitor, amețitor”, al mirajului paradisiac (*Serafimul*, *Vacanța de Crăciun*). În prelungirea lui se situează teatrul — povestea lirică *Făt-Frumos* și snoava *Păcală* (parte, împreună cu *Tândală* și *Aghiută*, dintr-o proiectată trilogie) — ca spațiu al poveștii. Dar chiar basmul este trădat când în irealitatea tărâmului său se introduce pledoaria patriotică și națională, precum și idei ale actualității politice. Făt-Frumos apare drept un „răstignit” între două drumuri: el trebuie să salveze, în Ileana, „icoana din vis”, binele, plinătatea ființei sale, dar, dator să ridice sabia în apărarea „sărmanului norod” împotriva păgânilor cotropitori, va pierde iubirea mântuitoare. Piesa, care nu e străină de influența lui Rostand și a lui Victor Eftimiu, conține pagini de puternică sugestie, cum sunt tablourile goanei lui Făt-Frumos printre zodii sau cele ale metamorfozelor în care Aghiută își arată uneltirile ori cele cuprinzând descântecul de invocare a forțelor suprafirești. Cadența de baladă este în acord cu o atmosferă ce trebuia să susțină jocul destinului atotputernic. Forțată este actualizarea manierei lui D. Bolintineanu prin alăturarea legendei cu tirada. *Păcală* îi oferea autorului prilejul, atât de drag lui, de a face „joc din viață”, reinterpretând cea parte din depozitul înțelepciunii populare care celebrează bucuria de a trăi. Sceneta, prea lăsată la voia improvizăției ca să mai fie purtătoarea unui înțeles simbolic, se prezintă doar ca o colecție de vorbe de duh. De aceeași povară a excesului verbal suferă și romanul-jurnal *Iubita din Paris*, încercare a autorului, prin alter egoul lui, Henri Loria, de a se apropia, odată cu analiza nefericirii și a geloziei, de misterul feminității. Istoria iubirii din studenția pariziană pentru P'tit Chon (Blanche) este povestea tipică a primei iubiri. Adolescentă crudă și prea lipsită de complicații sufletești pentru a justifica recitativul disperării (în fond masochistă) a lui Loria, Blanche devine centrul unei proiecții idealizate („simplă, armonioasă și inexplicabilă ca o sferă de fildeș”, așa o vede îndrăgostitul pe fată), pe măsura vârstei și romantismului unui erou cu suflet de „căutător de aur”. Dacă din creația lui F., nume des citat în epocă,

rezistă ceva, acestea — atât în poezie, cât și în teatru sau roman — sunt fragmente răzlețe; scriitorului nu i-a lipsit substanța, dar prin absența unei cenzuri lăuntrice, pradă locvacității, el a pierdut mereu drumul către întregul dătător de sens.

SCRIERI: *Făt-Frumos*, București, 1924; *Păcală*, București, 1927; *Contesa de Noailles*, București, 1933; *Iubita din Paris*, București, 1934; *Balada lunii*, îngr. și introd. D. Micu, postfață Eugeniu Sperantia, București, 1967.

Repere bibliografice: Duiliu Zamfirescu, *Opere*, VI, partea I, îngr. Ioan și Georgeta Adam, București, 1987, 193–201, 364–368; N. I. Herescu, *Însemnări literare*, Arad, 1926, 69; Perpessicius, *Opere*, II, 395–396, VII, 26–27, XII, 544–545; Lovinescu, *Scrieri*, IV, 430–431, VI, 311–342; Camil Petrescu, „*Păcală*” de Horia Furtună, „*Argus*”, 1927, 4175; Pamfil Șeicaru, *Teatrul Național: „Păcală”*, CU, 1927, 715; Argehezi, *Scrieri*, XXVIII, 321–323; I. Valerian, *Cu scriitorii prin veac*, București, 1967, 97–101; Paul I. Prodan, *Teatrul românesc contemporan*, București, 1927, 96–98; Ioan Masoff, *Iubita domnului Furtună*, RP, 1934, 4910; Sărmanul Klopstock, *Horia Furtună*, RP, 1934, 4918; Șerban Cioculescu, „*Iubita din Paris*”, RFR, 1935, 1; *În vizită la Horia Furtună*, RP, 1935, 5155; Jack Berariu, *Între politică și literatură*, RP, 1935, 5197; Ion Minulescu, „*Iubita din Paris*”, RP, 1935, 5266; G.M. Zamfirescu, *Mărturii în contemporaneitate*, București, 1938, 199–200; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 645–646, *Ist. lit.* (1982), 727; Ciorănescu, *Teatr. rom.*, 215–219; Ion Pillat, *Mărturii despre om și poet*, București, 1946, 14–28; Eugeniu Sperantia, *Amintiri din lumea literară*, București, 1967, 161–178; Cubleşan, *Miniaturi*, 91–95; Viorel Cosma, *Muzicieni români*, București, 1970, 36; I. M. Sadoveanu, *Scrieri*, V, îngr. I. Opreșan, București, 1978, 344–346, 516–517; Gabriel Cocora, *Peneluri și condee*, București, 1978, 84–85; Micu, *Scritori*, 195–218; Crăciun, *Confesiuni*, 145–152; Masoff, *Teatr. rom.*, VIII, 117, 373, 378; Piru, *Ist. lit.*, 272–273; Maria Furtună, [*Horia Furtună*], în Vasile Rebreanu și Miron Scorobete, *Cu microfonul dincoace și dincolo de Styx*, II, Cluj-Napoca, 1981, 154–159; Tudor Mușatescu, *Scrieri*, VIII, București, 1984, 177–178, 191–192; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, 115–116; *Horia Furtună*, RRI, I, partea II, 922–926; Liviu Rebreanu, *Opere*, XIV, îngr. Nicolae Gheran, 1989, 112–114; Tudor Opreș, *500 debuturi literare*, Galați, 1991, 30; Horia Nestorescu Bălcești, *Ordinul masonic român*, București, 1993, 330; Lovinescu, *Sburătorul*, II, *passim*; *Horia Furtună*, DRI, II, 228–233; Radu Gyr, *Calendarul meu*, îngr. și pref. I. Popișteanu, Constanța, 1996, 162; *Dicț. scriit. rom.*, II, 310–312; Constantin Ciopraga, *Amintirea unui poet: Horia Furtună*, CL, 2003, 2. S.C.

G

Galaction, Gala

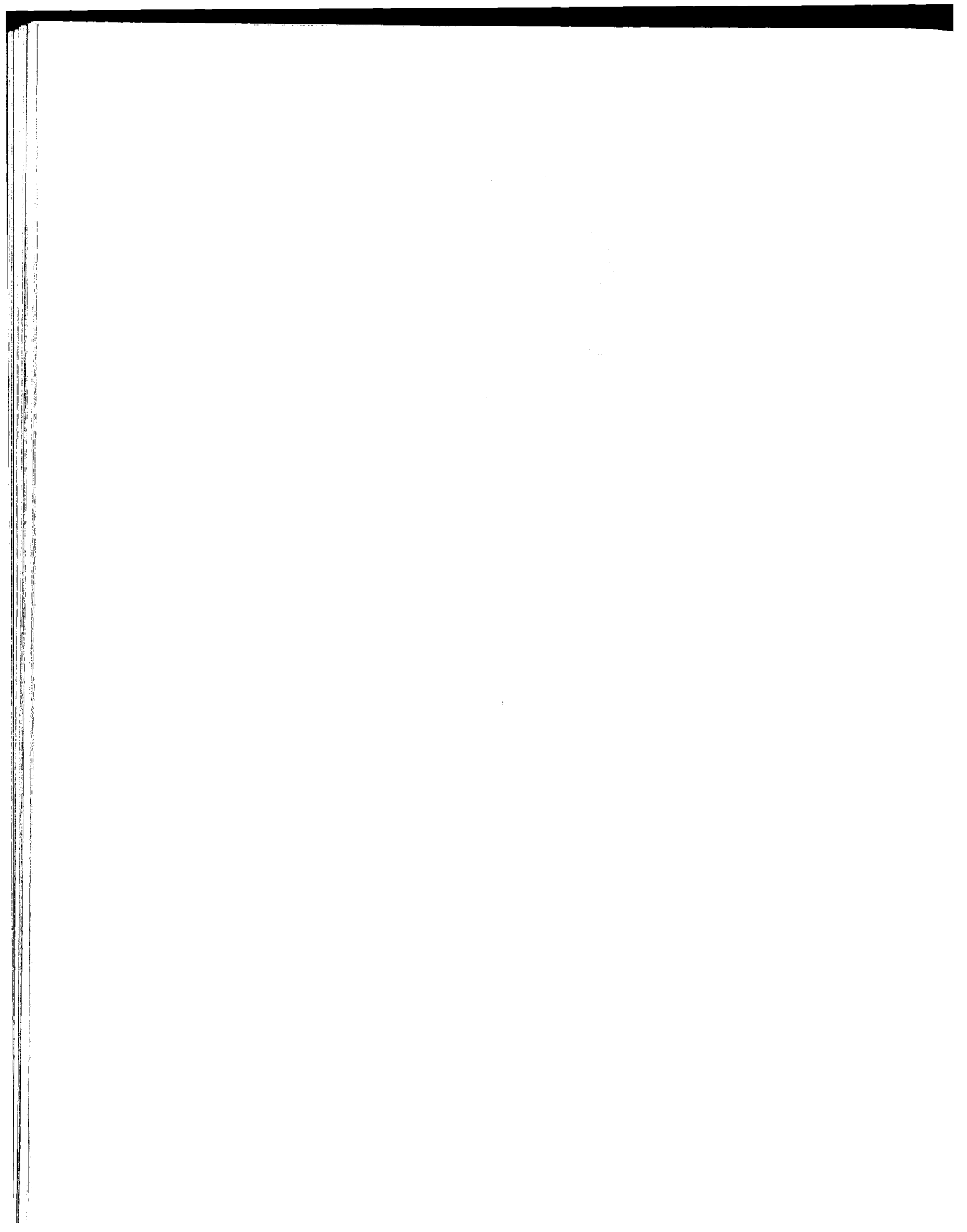
Ghica, Ion

Goga, Octavian

Golescu, Dinicu

GABREA, Florin (18.IV.1943, București), prozator. Este fiul Mariei (n. Lehrman), profesoară, și al lui Iosif Gabrea, profesor de psihologie și pedagogie la Universitatea din București. După absolvirea Liceului „Spiru Haret” (1959–1961) și a Facultății de Arhitectură din București (1961–1967), lucrează ca scenograf la Televiziunea Română (1972–1975) și la Teatrul de Proză din Pitești (1975–1976). În 1981 emigrează în Germania, unde face scenariu de film. Este distins cu Premiul pentru proză al revistei „Lucașfărul” pe anul 1967.

Primul său volum, *Hanimore* (1969), se înscrie între coordonatele mișcării onirice, aspirând să sondeze lumea din perspectiva irealului și a fantasticului. Astfel, în *Catedrala*, lumina determină angoasa mistică, populând trăirea cu mii de suferințe ale omnirii, experimentate în același timp și în vis. *Să nu uitați vinul de Condado* este descrierea și analiza visului unui deținut care își imaginează lumea din afară, iar *b Mare, B mic* prezintă războiul prin prismă onirică, intervenind aici și elementul ludic, desfășurat ca o serie de obsesii ale înfruntării. *Hanimore*, povestirea ce dă titlul volumului, aduce în prim-plan iubirea inefabilă, asociată în mod simbolic purității munților. Personajul central, Hanimore (Else), este o *donna angelicata* înconjurată de curteni. Atingerea mâinilor ei are o senzualitate extremă, căldura lor sugerând plenitudinea într-o lume din care dispar toți cei aflați în afara cuplului. *Trei izvoare* este un vis aproape orgiastic, pus sub semnul prozei lui Mateiu I. Caragiale încă din moto: „Asemenea nopți sunt mai de temut decât beția.” *Mai întâi, aleasa inimii și Lecția* expun, tot pe un fond oniric, oscilația dintre puritate și abjecție. Pendularea între spiritual și material va fi un element de construcție și în cel de-al doilea volum al său, *Frumos e numai adevărul* (1979). Ceea ce se evidențiază aici este o umanitate în criză, aflată în căutarea certitudinilor, a principiului ordonator al existenței. Variate ca sorginte socială, toate personajele, de la militarii dezertori din *Iedule, am căzut în lapte!* până la nuntașii din *Frumos e numai adevărul* sau la tovarășii întâmplători de ascensiune din *Călăuza rătăciților*, trăiesc intens dezechilibrul lăuntric ce își caută rezolvări în exterior. Construite ca niște confesiuni la persoana întâi (face excepție doar *Frumos e numai adevărul*), nuvelele prezintă o tramă epică similară; miezul conflictului se dezvoltă relativ târziu, reordonând retroactiv materia narativă, alcătuită din momente dispartate, ca în tehnica colajului. Nuvela ce dă și titlul volumului, *Frumos e numai adevărul*, este, la dimensiuni reduse, o adevărată frescă socială: pretextul nunții așază în prim-plan o societate balcanică pestriță, care se cufundă în lăncezirea trupului și a minții, abandonându-se în voluptate și senzualitate. Plasat în decorul unei margini de pădure, tabloul trimite sugestiv la bașcațele romane. Notele expresioniste, prezente mai pretutindeni, asigură coeziunea volumului; în *Iedule, am căzut în lapte!*, soldații dezertori mănâncă melcii vii care invadează casa, secvența având evidente similitudini cu imagistica filmelor expresioniste ale lui Buñuel. Aluzia livrescă este o altă constantă a stilului lui G. Se fac trimiteri la Poe sau la Melville, iar *Călăuza rătăciților* (având tulburătoare analogii cu filmul lui Tarkovski, *Călăuza*, realizat în același an, 1979), propune o

parodiare și o reinterpretare a celebrei scrieri a lui Maimonide, un detaliu interesant prin semnificația sa desacralizatoare fiind momentul în care personajele profanează mâinile bătrânei călăuze. G. este un prozator rafinat, ale cărui personaje își pun întrebări existențiale semnificative, fără ca între materia epică și trăirea psihică să se instaleze vreo falie. Lipsește însă o anume cristalizare a stilului, sesizabil fiind un inventar funcțional limitat pentru construirea situațiilor și a tipurilor, ceea ce dă adesea impresia de redundanță.

SCRIERI: *Hanimore*, București, 1969; *Frumos e numai adevărul*, București, 1979.

Repere bibliografice: Gabriel Dimisianu, „*Hanimore*”, RL, 1969, 37; Nicolae Baltag, „*Hanimore*”, „Scânteia tineretului”, 1969, 6340; D. Țepeneag, „*Hanimore*”, RL, 1970, 7; Alex. Ștefănescu, *Întâmplări cu și fără sens*, „Scânteia tineretului”, 1980, 9604; Negoieșcu, *Lampa*, 251–254; Negoieșcu, *Alte însemnări*, 199–202; Regman, *Noi explorări*, 113–118; Ioan Holban, *Călăuza adevărului*, CRC, 1990, 18; Negoieșcu, *Scriitori contemporani*, 180–183; Popa, *Ist. lit.*, II, 903. M.Dr.

GABRIELESU, Alice (30.IX.1893, Bârlad – ?), prozatoare și traducătoare. După școala primară făcută la Bârlad, urmează cursul inferior al Institutului „C. Mironescu” din Focșani; în 1909 se mută cu familia la București și se înscrie la Institutul „Moteanu”. În 1920 participă la concursul Editurii Cartea Românească, unde obține premiul întâi pentru volumul *Povestiri pentru copii*. În 1921 îi apare prima nuvelă în „Adevărul literar și artistic”, autoarea colaborând apoi susținut cu sute de articole (îndeobște la rubricile pentru femei), recenzii, traduceri, schițe și nuvele (multe destinate copiilor) la reviste și ziare precum „Adevărul”, „Dimineața”, „Dimineața copiilor”, „Universul”, „Adevărul literar”, „Drum nou”, „Cele trei Crișuri”, „Vremea”, „Revista scriitorilor și scriitorilor români”, „România literară”, „Viața literară”, „Flacăra” ș.a. În timpul celui de-al doilea război mondial a refuzat să colaboreze la publicațiile vremii, cu excepția revistelor „Mariana” și „Femeia și căminul”, iar după 1950 nu mai publică altceva decât traduceri.

În cărțile pentru copii, compuse cu o ritmicitate ce pare a neglija calitatea artistică, scrisul prozatoarei nu se remarcă prin însușiri literare deosebite. Totuși, cu astfel de volume obține premiul întâi la concursul Editurii Cartea Românească (în 1924 pentru *Isprava lui Ursu* și în 1927 pentru *Uimitoarele întâmplări dintr-o vacanță*). Caracterul educativ prevalează și în scrierile similare din anii următori: *Povești cu haz și cu tâlc* (1929), *O zi din viața unui copil* (1931), *Copiii curajoși* (1939), *Oameni mari când au fost mici* (1945). Între timp, G. încearcă să se exerseze în nuvele care mizează pe o problematică mai profundă. În pofida unei expresivități stilistice aparte, lipsa de profunzime, stereotipia personajelor și accentul moralizator scad adesea valoarea acestor scrieri. În volumele de nuvele *Necunoscuta* (1928) și *Casa cu gratii* (1944), nu îndeajuns de omogene, notațiile de atmosferă consună cu gesturile tipice ale unor personaje feminine puternice. Această lume a misterului nedeslușit, colorată de farmecul inocenței, pretinde ca investigația să se servească de mijloacele introspecției sau de

viziunea unui martor. Ceva mai reușită, dar subminată de melodramatism, *Casa cu gratii* împletește legenda cu evenimentul actual, conferind un plus de semnificație unor valori morale ce tind să se relativizeze. Și în roman **G.** creează personaje feminine înzestrate cu o neobișnuită forță a caracterului. *Marșul femeilor* (1933), *Lumina care nu se stinge* (1937; premiul întâi la concursul literar al Editurii Cugetarea-Delafras) și *Secretul profesional* (1943) nu depășesc nivelul nuvelor, fiind mai degrabă o dilatare a acestora pe o structură neschimbată și folosind aceleași mijloace de construcție. **G.** scrie și o piesă de teatru într-un act pentru copii, *Bujorele în împărăția păsărilor*, pusă în scenă în 1925 de Victor Ion Popa. Ca traducătoare, are o activitate prodigioasă, semnând transpunerea a zeci de romane, precum și nenumărate adaptări și stilizări de texte literare (unele prin intermediul limbii franceze).

SCRIERI: *Povestiri pentru copii*, București, 1920; *Isprava lui Ursu*, București, 1924; *Uimitoarele întâmplări dintr-o vacanță*, București, 1927; *Necunoscuta*, București, 1928; ed. 2 (*Intimitate*), București, 1934; *Povești cu haz și cu tâlc*, București, 1929; *O zi din viața unui copil*, București, 1931; *Marșul femeilor*, București, 1933; *Lumina care nu se stinge*, București, 1937; *Copiii curajoși*, București, 1939; *Secretul profesional*, București, 1943; *Casa cu gratii*, București, 1944; *Oameni mari când au fost mici*, București, 1945. **Traduceri:** Honoré de Balzac, *Adio!*, București, f.a., *Talismanul miraculos*, București, 1927; Z. Voronkova, *Nînge*, București, 1952 (în colaborare cu P. Dragnea); Doris Lessing, *Bătrânul șef de trib. Alfred Coppard. Cincizeci de lire. Contribuții la cauza comună*, București, 1954 (în colaborare cu Elena Celac); Alexei Musatov, *Casa de pe deal*, București, 1954 (în colaborare cu Izabela Dumbravă); A.S. Serafimovici, *În cartierul Presnia*, București, 1954 (în colaborare cu I. Gorunescu); Ja Taic, *Prieteni păcii*, București, 1954 (în colaborare cu E. Gheorghită); Henry Lawson, *Cum s-a îndrăgostit Joe Wilson*, București, 1955 (în colaborare cu Ada Steinberg și Hagi Tudorache); Božena Němcová, *Bunicuța*, București, 1955 (în colaborare cu Jean Grosu); Boris Zitkov, *Ce-am văzut*, București, 1955 (în colaborare cu R. Narti); E. Vilde, *Insula lacrimilor*, București, 1955 (în colaborare cu Nina Gafița); Asztalos István, *De ce mărul e rotund*, București, 1956 (în colaborare cu Petre Dragoș); V. Durov, *Animalele mele*, București, 1956 (în colaborare cu I. Derevencu); Hans Kirk, *Klitgaard și fiii*, București, 1956 (în colaborare cu Maria Bistriceanu); Konstantin Paustovski, *Din goana vremii*, București, 1956 (în colaborare cu Octav Panaitescu), *Povestea unei vieți*, București, 1958 (în colaborare cu Igor Lefter), *Memorii*, I-II, București, 1971 (în colaborare cu Igor Lefter); Abatele Prévost, *Manon Lescaut*, București, 1956; *Floare ruptă și alte povestiri din literatura cehă*, București, 1957 (în colaborare cu Ihor Lemnij); Marie Pujmanová, *Triumful vieții*, București, 1957 (în colaborare cu Mihai Pop); Lao She, *Rișca și alte povestiri*, București, 1958 (în colaborare cu Lucian Renert și Tatiana Nicolescu); Baren Bassu, *Recrutul*, București, 1959 (în colaborare cu Ada Chiriță); Zdeněk Pluhař, *De mă vei părăsi*, București, 1961 (în colaborare cu Alexandra Toader); Olga Berggolt, *Stele în plină zi*, pref. Mihai Gafița, București, 1962 (în colaborare cu Eleonora Mircea); Dimităr Talev, *Sfeșnicul de fier*, pref. Mihai Gafița, București, 1962 (în colaborare cu Gheorghe Dinu); Mao Dun, *Nuvela*, București, 1964 (în colaborare cu Demostene Botez, Ecaterina Vârzar ș.a.); Jesús Lara, *Yawarnínchij*, București, 1964 (în colaborare cu Petre Mihăileanu); A. Vinogradov, *Consulul negru*, București, 1964 (în colaborare cu Eleonora Mircea); Go Mo Jo, *Ospățul lui Confucius*, pref. Al. Oprea, București, 1965 (în colaborare cu Vlaicu Bârna, Anda Boldur și Nina Gafița); D.N. Mamin-Sibiriak, *Aur*, București, 1965 (în

colaborare cu Eugen Sârbu); Lidija Obuhova, *Ghimpele*, București, 1965 (în colaborare cu Irina Andreescu); *Nuvela polonă contemporană*, București, 1965 (în colaborare cu Mihai Mitu); J. Smuul, *Marea Japoniei*, București, 1965 (în colaborare cu Grigore Tatus); Zofia Posmysz, *Pasagera*, București, 1967 (în colaborare cu Mihai Mitu); V.V. Veresaev, *Fără drum*, București, 1968 (în colaborare cu Igor Block); F.M. Dostoievski, *Cine-i vinovat?*, București, f.a.; A. P. Cehov, *Logodnica și alte povestiri*, îngr. Sorina Bălănescu, Iași, 2000 (în colaborare cu Anda Boldur și Otilia Cazimir).

Repere bibliografice: Matei Alexandrescu, „*Marșul femeilor*”, FCL, 1934, 885; G. Călinescu, „*Marșul femeilor*”, ALA, 1934, 685; Izabela Sadoveanu, „*Lumina care nu se stinge*”, ALA, 1937, 888; Horia Liman, „*Lumina care nu se stinge*”, „*Lumea românească*”, 1937, 195; Perpersicius, *Opere*, XII, 419; Alice Gabrielescu, RRI, II, 5-7; *Dict. scriit. rom.*, II, 313-314. V.P.S.

GAFIȚA, Gabriel (4.III.1952, București), prozator și traducător. Este fiul Ioanei (n. Roșca) și al lui Mihai Gafița, critic și istoric literar. După absolvirea Liceului „N. Bălcescu” și a Facultății de Limbi Străine a Universității din București (în 1975), va lucra în învățământ ca profesor de limba engleză (1976-1977), apoi (din 1977), ca redactor la Editura Kriterion și la Editura Litera. Din septembrie 1990 devine expert guvernamental,

diplomat în Ministerul Afacerilor Externe, consilier cultural la Ambasada României din Londra (1991-1995), secretar de stat (din 1995), ambasador al României în Canada, apoi în Malaysia. Debutază cu proză în revista „Amfiteatru” în 1968, iar editorial în 1971, cu volumul de nuvele *Moartea măștilor*. Colaborează la „Secolul 20”, „Steaua”, „România literară”, „Luceafărul”, „Tribuna” ș.a. De asemenea, traduce numeroase volume de versuri, proză, teatru și istoria artei din limbile engleză, franceză, germană și rusă. A publicat prefețe și postfețe și a îngrijit ediții din scrierile lui Mihai Gafița și Sergiu Dan.

Nuvelele fantastice din volumul de debut se înscriu cu o remarcabilă siguranță a tușei narative în paradigma literaturii oniric-parabolice cultivate la noi în deceniul al optulea al secolului trecut. Borgesiene (*Răzbunarea lui Yarmín*), kafkiene (*Scara principală*), onirice în linia autohtonă a lui D. Țepeș (Mitomantologie), când nu de-a dreptul poematice (*Porțile Sfântului Petru*), aceste texte prefigurează contururile unui univers al vulnerabilității captivate, pe care îl vor dezvolta și îl vor explicita romanele realiste publicate în anii următori. Deși modest ca reușită estetică, romanul *Lumină pentru cei singuri* (1975; Premiul Comitetului Central al UTC) se instalează într-o perspectivă critică bine determinată: personajul principal este un tânăr activist la Centrul Universitar, victimă a inadecvării sale existențiale și, în cele din urmă, sociale. Eroul romanului respinge lumea în care trăiește, realitatea cotidiană devenind pentru el din ce în ce mai apăsătoare, până la a ajunge să-i distrugă eul. Analiza psihologică se centrează pe disecarea acestui psihism zdruncinat, aflat în cădere liberă și din punct de vedere moral, și din acela al desăvârșirii ca individualitate în lume. Nerealizat profesional, personajul intră în politică, căutând o compensație, dar este permanent măcinat de scrupule și îndoieli. În fundal apar diverse „măști” care trimit la vârful puterii, iar în multe portrete pot fi recunoscute figuri ale mediului politic și social al epocii; din acest motiv romanul lui G. a fost considerat un „roman cu cheie”. *Iarna e o altă țară* (1980) este un roman robust, cu o tăietură modernă și o construcție suplă, cu ușurință de alăturat, prin caracteristici și construcție tehnică, prozei optzeciste. Se întrețes aici temele și motivele predilecte ale acestei promoții de scriitori: repartiția la țară, odiseea contactelor cu mediul redacțional, restricțiile de diverse tipuri, presiunea cenzurii, absurdul și burlescul anumitor situații, privity cu ironie și adesea cu umor negru — toate sugerate, evident, cu discreție, dar mai ales sesizabile în subtext. Deși în prim-plan autorul plasează o tristă și aparent banală poveste de dragoste, aceasta va deveni în fapt metafora vie a destinului tânărului intelectual al epocii, sacrificat de sistemul social. Critica socială se deghizează abil într-un psihologism de bună calitate. Ultimele două romane ale lui G. sunt *Martiriu parțial* (1991) și *Schiță de portret pentru un cap de familie* (1995). Ele au în centru personaje tratate în aceeași manieră influențată de *mainstream*-ul optzecist. Liviu, din *Martiriu parțial*, beneficiază de o carieră politică (și, implicit, profesională) fulminantă, dar, dominat de nehotărâre și rigiditate, pierde această poziție, fiind retrogradat ca responsabil al „compartimentului sociologie de

la un institut de cercetare. Într-o lume anormală, Liviu — incapabil să aprofundeze lecțiile predate de mentorul său, versatilul și experimentatul Cociuba, înotător abil în apele tulburi ale anilor '40-'50 —, va cunoaște și eșecul familial. Apăsător de mentalitatea în care a fost format, el va alege (spre deosebire de soția sa, Aurelia) să se întoarcă în țară dintr-o excursie care-i dusesese pe amândoi — în chiar momentul deschiderii granițelor spre Occident provocată la Viena. *Schiță de portret pentru un cap de familie* este o radiografie amănunțită a poveștii unui cuplu — Alin și Felicia —, urmărit din epoca studenției până la dizolvarea lui într-un cadru familial sufocat de incomunicare. Autorul nu face din personajele sale existențe exemplare — în numele noii autenticități, polemizând cu senzaționalul cultivat de literatura epocilor trecute —, aceștia rămânând oameni obișnuiți, striviți de mediul în care trăiesc. Dotat cu ureche fină, romancierul înregistrează fidel limbaje diverse, cărțile sale cuprinzând nenumărate portrete vii, memorabile.

SCRIERI: *Moartea măștilor*, București, 1971; *Lumină pentru cei singuri*, București, 1975; *Iarna e o altă țară*, Cluj-Napoca, 1980; *Martiriu parțial*, București, 1991; *Schiță de portret pentru un cap de familie*, București, 1995.

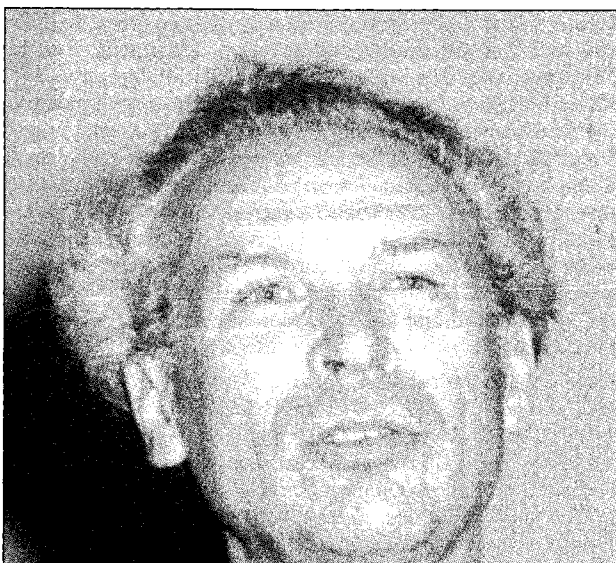
EDIȚII: Mihai Gafița, *Studii de istorie literară*, pref. Aurelia Batali, București, 1979; Sergiu Dan, *Serviciul de noapte*, pref. edit., București, 1980. **TRADUCERI:** Yves Berger, *Călătoria în Virginia*, București, 1972; Honour Hugh, *Neoclasicismul*, București, 1976; John Rewald, *Postimpresionismul. De la Van Gogh la Gauguin*, I-II, București, 1978; Klaus Ribberg, *Anna*, pref. trad., București, 1979; George Henderson, *Goticul*, București, 1980; Jacob Rosenberg, *Criteriul calității în artă*, București, 1980; J. Lippert, *Biografie. Un model*, București, 1983; Joseph Conrad, *Agentul secret: o istorie simplă*, București, 1984; I. Dinesen, *Șapte povești gotice. Anecdote ale destinului*, pref. trad., București, 1985; Klaus Konjetzky, *La celălalt capăt la zilei*, București, 1986; Karen Blixen, *Din inima Africii*, postfața trad., București, 1988; Bernt Engelmann, *În cadență, marș, până ce totul fâdări va fi. Cum am trăit în epoca nazistă (1933-1945)*, București, 1990; Malcolm Bradbury, *Un om al istoriei*, București, 1991.

Repere bibliografice: Felea, *Secțiuni*, 381-386; Valeriu Cristea, *Un tânăr romancier*, RL, 1975, 23; Lucian Hanu, *Un moralist discret*, LCF, 1975, 27; Val Condurache, „Lumină pentru cei singuri”, CL, 1975, 7; Victor Atanasiu, *Realismul în proza tinerilor*, LCF, 1976, 44; Iorgulescu, *Scriitori*, 204-205; Dana Dumitriu, *Un tânăr al zilelor noastre*, RL, 1980, 17; Valentin F. Mihăescu, „Iarna e o altă țară”, LCF, 1980, 19; Ioan Holban, „Lumină pentru cei singuri”, CRC, 1980, 25; Popa, *Clasici*, 89-92; Cosma, *Romanul*, I, 218-219; Radu, *Pagini*, 75-77; Lucian Chișu, *O amprentă de stil*, L, 1991, 12; Radu Aldulescu, *Prozatorii și martiriul general*, RL, 1992, 12; Ioana Bot, *Portret ambiguu*, TR, 1992, 15; *Dicț. scriit. rom.*, II, 314-315; Popa, *Ist. lit.*, II, 934-935. T.R.

GAFIȚA, Mihai (31.X.1923, Baia, j. Suceava — 4.III.1977, București), poet, critic și istoric literar, editor. Este fiul Anei (n. Tărănița) și al lui Vasile Gafița, notar, și frate cu Viniciu Gafița și tatăl lui Gabriel Gafița. A făcut liceul la Fălciuceni și Botoșani (1933-1941) și a urmat doi ani la Institutul Politehnic din București, înscriindu-se apoi la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din același oraș, pe care o va absolvi în 1946. Remarcat de N. Bănzaru, directorul revistei „Universul

copiilor", unde debutase în 1937, **G.** intră din 1942 în redacție și i se încredințează pagina de jocuri și cuvinte încrucișate a publicației. În 1945, după îndepărtarea lui N. Batzaria, este numit redactor-responsabil al revistei, funcție pe care o păstrează până în 1948. În 1947-1948 a fost președinte al Uniunii Naționale a Studenților din România. Profesor de limba română la diverse școli din București, a deținut o catedră la Școala de Literatură „M. Eminescu” (1950-1955) și a funcționat ca lector universitar de estetică și teoria literaturii. A fost redactor la „Viața românească”, „Gazeta literară”, secretar al Uniunii Scriitorilor (1956-1960), redactor-șef la Editura de Stat pentru Literatură și Artă (devenită Editura pentru Literatură), iar din 1970 până la sfârșitul vieții (survenit la cutremurul din 1977), redactor-șef la Editura Cartea Românească. A colaborat la „Academia”, „Studentul român”, „Viața românească”, „Gazeta literară”, „România literară”, „Steaua” ș.a. A semnat și cu pseudonimele Aura Grui, Mihai Moldovan, Mihail Băișeanu, Dorina Grădinaru, Manuela Opriș, Gabriela Mocanu, Saadi Firuz, Dan A. Șoimu, Dana Șoimu, S. Tih., N. T. Sava.

Editorial, **G.** debutează ca poet, cu basmul în versuri *Norocel și Zmeul Zmeilor* (1946), urmat de *Titilică, spaima zmeilor* (1947), după care nu mai publică nici un volum de poezie.

Prima lui lucrare de istorie literară este monografia *Cezar Petrescu* (1963), adânc minată de spiritul simplificator și deformant al sociologismului vulgar, cum fuseseră, de altfel, și articolele scrise de el în anii '50. **G.** ajunge să realizeze cea mai bună carte a sa odată cu monografia *Duiliu Zamfirescu* (1969), studiu amplu, de aproape o mie de pagini. Remarcabilă se dovedește informația bogată, obținută prin despuierea aproape exhaustivă a presei timpului și a arhivelor. Biografia lui Duiliu Zamfirescu este reconstituită minuțios nu numai pe baza documentelor (în primul rând corespondența), dar și printr-o permanentă confruntare cu opera. Autorul alcătuiește astfel rămurosul arbore genealogic al familiei, apoi compune portretul scriitorului la diferite vârste: elev, student, tânăr magistrat și gazetar, poet debutând la „Literatorul”, colaborator la „Convorbiri literare” ca discipol și prieten al lui Titu Maiorescu, în sfârșit, diplomat, academician și om politic. Exegetul întreprinde largi incursiuni socio-politice, cu scopul de a reconstitui atmosfera epocii, descrie pas cu pas redacțiile, cenaclurile, hotelurile, orașele și țările pe unde a trecut sau a trăit „eroul” său. Cartea conține o abundență de fapte greu rezumabile. Din păcate, biografia se intersectează mereu cu prezentarea operei, ceea ce face ca firul „epic”, fragmentat, să fie dificil de urmărit. Poeziile, nuvelele, romanele, teatrul, publicistica literară și politică, memorialistica și corespondența lui Duiliu Zamfirescu sunt analizate ca într-o ediție critică (ceea ce monografia și este într-o oarecare măsură), făcându-se mereu apel la izvoare, la variantele din presă și din manuscrise. Descrierea rămâne excesiv de meticuloasă, egală pentru toate scrierile, conducând uneori la nivelarea judecății de valoare, ba uneori chiar la falsificarea ei. **G.** supralicitează, de exemplu, teatrul lui Duiliu Zamfirescu sau acordă o importanță prea mare unor scrieri de debut, ca romanul *În fața vieții* ș.a. Dar spiritul critic îl determină să observe modernitatea poeziei scriitorului, să-i remarce receptivitatea față de simbolism și ideile novatoare despre roman (obiectivitatea, citadinismul, documentul autentic), să-i sublinieze înzestrarea de epistolier și memorialist. **G.** este, de altfel, și autorul unei excelente ediții critice a operei lui Duiliu Zamfirescu, din care a îngrijit și comentat primele patru volume (1970-1974). În *Fața ascunsă a lunii* (1974), istoricul literar își propune să descopere „înfățișarea ascunsă, necunoscută a personalității scriitorilor, a vieții literare, a cărților” din epoca 1870-1900. Metoda lui este,

moment, cu deosebire analiza aproape analitică a scrierilor lui Titu Maiorescu. Hazardată apare însă interpretarea fizionomiei spirituale a lui Mihai Eminescu, considerat un optimist și un spirit practic, pe baza gazetăriei politice și prin minimalizarea postumelor. În comediiile lui I.L. Caragiale se evidențiază în mod exagerat filonul tragic, iar valoarea lui Duiliu Zamfirescu e supraapreciată. **G.** împinge aici, ca și cu alte prilejuri, sociologia literaturii spre sociologism, tendință careia nu reușește să i se sustragă. Volumul *Flautul lui Marsias* (1977) continuă spiritul și metoda din *Fața ascunsă a lunii*, conținând

minuțioase analize literare (*Mănăstirea Argeșului*), reflecții substanțiale, foarte personale, despre debutanți, critici și redactori. Un mare chef de vorbă, mai bine spus, lungimile, repetițiile, întâlnite încă în temeinica monografie consacrată lui Duiliu Zamfirescu, estompează totuși, prin diluare, ideile originale ale textului. **G.** a semnat manuale de limba română pentru liceu împreună cu D. Micu, Al. Piru, G. G. Ursu, Const. Ciopraga și Savin Bratu și a fost un prolific prefațator, scriind despre V. Alecsandri, B. Delavrancea, I. Al. Brătescu-Voinești, M. Sadoveanu, Ion Minulescu, Cezar Petrescu, I. C. Vissarion, Anton Holban, Claudia Millian, Ion Petrovici, Barbu Solacolu, Sașa Pană, Mircea Ștefănescu, Cicerone Theodorescu, Eusebiu Camilar, Méliusz József, V. Em. Galan, Marin Preda, Paul Everac.

SCRIERI: *Norocel și Zmeul Zmeilor*, București, 1946; *Titilică, spaima zmeilor*, București, 1947; *Cezar Petrescu*, București, 1963; *Scriitori români contemporani* (în colaborare cu T. Bănulescu), București, 1964; *Duiliu Zamfirescu*, București, 1969; *Fața ascunsă a lunii*, București, 1974; *Flautul lui Marsias*, București, 1977; *Studii de istorie literară*, îngr. Gabriel Gafița, pref. Aurelia Batali, București, 1979. **Ediții:** Cezar Petrescu, *Romanul lui Eminescu*, I-III, postfața edit., București, 1968, *Baletul mecanic*, pref. edit., București, 1975; Duiliu Zamfirescu, *Opere*, I-IV, pref. edit., București, 1970-1974, V, București, 1982 (în colaborare cu Ioan Adam); Claudia Millian, *Cartea mea de aduceri aminte*, pref. edit., București, 1973.

Repere bibliografice: Const. Ciopraga, *Cezar Petrescu, subiect de monografie*, IL, 1963, 10; Al. Săndulescu, *Monografii literare*, GL, 1963, 33; Paul Georgescu, *Epocă, biografie, operă*, GL, 1963, 47; Baconsky, *Marginalii*, 204-209; Mihail Petroveanu, „*Duiliu Zamfirescu*”, VR, 1970, 3; Gabriel Dimisianu, „*Duiliu Zamfirescu*”, FLC, 1970, 24; Nițescu, *Repere*, 64-68; Nicolae Manolescu, „*Fața ascunsă a lunii*”, RL, 1975, 9; Iorgulescu, *Al doilea rond*, 85-93; Șerban Cioculescu, „*Flautul lui Marsias*”. *O amintire*, VR, 1977, 7; 9 *pentru eternitate*, îngr. Mircea Micu și Gh. Tomozei, București, 1977, 185-218; Ștefănescu, *Preludiu*, 244-247; Ungheanu, *Lecturi*, 222-227; George, *Sfârșitul*, II, 322-324; Șerban, *Ispita*, 279-280; Dobrescu, *Foiletoane*, II, 233-238; Grigurcu, *Critici*, 97-105; Felea, *Prezența*, 119-122; Grigurcu, *Între critici*, 162-165; Tihan, *Apropierea*, 123-128; *Dict. scriit. rom.*, II, 315-317; Popa, *Ist. lit.*, II, 1101. Al.S.

GAFIȚA, Viniciu (1.III.1926, Baia, j. Suceava), prozator. Este fiul Anei (n. Tărănița) și al lui Vasile Gafița, notar, și frate cu Mihai Gafița. Urmează la Fălticeni școala primară (1933-1937) și Liceul „Nicu Gane” (1937-1945). În 1950 va absolvi Facultatea de Filologie a Universității din București. Își face debutul încă din 1945, când începe să publice în „Universul copiilor” basme, poezii, schițe, romane, multe semnate cu pseudonime. Din 1950 lucrează ca redactor, șef de secție și șef de redacție la Editura de Stat, Direcția Generală a Editurilor și Presei, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, iar din 1960 se va ocupa exclusiv de literatura pentru copii în cadrul Editurii Tineretului, apoi la Editura Ion Creangă, unde va ajunge redactor-șef și director. Colaborează sporadic la publicații precum „Cutezătorii”, „Luminița”, „Albina”, „Contemporanul”, „Foia noastră” (Gyula, Ungaria), „Detskaia literatura” (Moscova). A mai semnat cu pseudonimele Ana Romana, Bunelu, George Garo, G. Viniciu. Primul lui

volum este *Grădina cu meri*, apărut în 1955. Piesa de teatru *Ileana Sânziana*, scrisă în colaborare cu Alecu Popovici, a fost premiată la concursul teatrelor de păpuși desfășurat la Belgrad în 1968.

Scrierile lui **G.** se situează consecvent într-un minorat literar pe toate nivelurile, începând cu cel axiologic și sfârșind cu cel al finalității didactice, moralizatoare. Ele asociază o mobilitate exterioară (probată de varietatea genurilor și speciilor frecventate, cu o predilecție evidentă pentru literatura adresată copiilor) unei uniformități fără fisură a mesajului. Dacă se poate vorbi de o evoluție a lucrărilor, atunci ea se limitează la slăbirea presiunii clișeele ideologice din textele publicate în anii '50-'60, acestea fiind redirecționate către valori etice mai generale. Pentru **G.**, orice desfășurare anecdotică, fie ea cât de mărunță, se realizează în ideea prelevării — de obicei prin înscenarea unei antiteze — a unor norme, sfaturi, învățături de ordin moral. Sursele subiectelor sunt aflate fie în realitatea mărunță, cotidiană (extrasă din medii rurale, cooperativiste, partinice, pionierești), fie în istoria îndepărtată (Ștefan cel Mare, Avram Iancu) sau recentă (ilegaliști comuniști în timpul celui de-al doilea război mondial). Dată fiind funcția esențială didactică a acestei literaturi, publicul predilect al lui **G.** e alcătuit din copii, chiar și atunci când autorul nu li se adresează explicit. Lucrarea *Bibliografie literatură română pentru copii* (1978) recuperează autori și titluri ce vin să ilustreze o tradiție în domeniu.

SCRIERI: *Grădina cu meri*, București, 1955; *Tașca de piele*, București, 1957; *Oameni și oameni*, București, 1959; *Soaptele pământului*, București, 1960; *A venit primăvara*, București, 1961; *Armonica*, București, 1962; *Întâmplările Mariane*, București, 1962; *Ca mărgelile pe apă*, București, 1965; *Dimineața de cenușă*, București, 1968; *Trei întâmplări la Suceava*, București, 1968; *Cu barbă și fără barbă*, București, 1970; *Comuna din Paris*, București, 1971; *Leu Paraleu*, București, 1971; *Curcubeul poveștilor*, București, 1972; *Aventurile lui Grivei*, București, 1972; *Munții necunoscuți*, București, 1973; *Patria, cel mai frumos cuvânt*, București, 1974; *Alfabetul năzdrăvan*, București, 1975; *Noi, cei care visăm*, București, 1975; *Țara de Sus*, București, 1976; *Bibliografie de literatură română pentru copii*, București, 1978; *Cărticica celor harnici*, București, 1979; *Pe cărări de munte* (în colaborare cu Petre Nedel), București, 1980; *Ghiociei pentru mama și alte povestiri*, București, 1982; *Sunteți oaspeții mei*, București, 1984; *Ningea peste rododendroni*, București, 1986; *În căutarea lui Avram Iancu*, Timișoara, 1989; *Năzdrăvăniile iepurașului Zdup*, București, 1992; *Povestiri de ascultat și de colorat*, București, 1999. **Traduceri:** Maxim Gorki, *Opere XXVIII*, București, 1964 (în colaborare cu Xenia Stroie).

Repere bibliografice: Sergiu Teodorovici, „*Armonica*”, IL, 1962, 8; Virginia Burduja, „*Ghiociei pentru mama*”, CRC, 1983, 9; Hristu Căndroveanu, „*Sunteți oaspeții mei*”, CNT, 1984, 23; Filip Moroșan, „*Sunteți oaspeții mei*”, CRC, 1985, 2; H. Zalis, „*Bibliografie de literatură română pentru copii*”, RL, 1985, 33; *Dict. scriit. rom.*, II, 317-318. M.I.

GAFTON, Marcel (27.VII.1925, Pechea, j. Galați — 21.XII.1987, București), poet și traducător. Este fiul Antoniei (n. Sârbu) și al lui Nicolae Gh. Gafton, învățător. A absolvit Liceul „N. Bălcescu” din Brăila (1945), după care a făcut studii de drept, nefinalizate însă, la Universitatea din București (1946-1949). A debutat cu versuri în „Revista Fundațiilor Regale” (1945) și a

colaborat la „Viața românească”, „Dunărea” (Brăila), „Fapta”, „Națiunea”, „Popas literar” (Craiova), „România literară”, „Luceafărul” ș.a. Traduce mult, mai ales din literaturile franceză și rusă, uneori în colaborare.

Volumul de debut, *Non possumus*, apărut în 1972, în condiții grafice de excepție, vedește un poet cu o sensibilitate delicată, având pasiunea metaforei șlefuite, îndelung căutate, și ale cărui trăiri tind să confere evenimentului, indiferent dacă acesta este unul important sau banal, o aură de ceremonie, de sărbătoare a spiritului. Astfel, prezența iubitei transformă camera într-un „sipet purpuriu”, poetul devenind adoratorul mut al misterelor sacre ale iubirii: „Eram utrenia ta, tu mi-erai umbra/ și-mi arătai statornic dincotro ară și adapă lumina.../ Un sipet purpuriu – odaia,/ o inimă a mea mărturisită/ în care te mișcai foșnind mistere/ O, cum cântau cămările de jaruri/ sub fermecate armele clepsidrei!” Preocuparea pentru sonoritatea cuvintelor, uneori fără urmărirea unui sens precis, generează efuziuni lirice a căror muzicalitate este aceea a cântecelor de leagăn și a descântecelor: „mamă mamă/ iubita mea veche/ cercel de scamă/ te port la ureche/ răsfăț cuprins/ și fără dare/ cu dinadins/ hoată de soare/ încă și iar/ adună cheamă/ sâmbur de jar/ zborul din vamă.” Volumul *Miraria* (1977) aduce în lirica lui G. o maturizare de ordin stilistic, poemele dobândind o pregnanță a imaginii care încântă

spiritul prin noutate și putere sugestivă; acest efect este obținut în principal prin inovație verbală, prin „siluirea” cuvintelor și a sintaxei, proces la capătul căruia se ivesc sonorități stranie, neașteptate. Iată, de pildă, „culoarea” spaimei care băntuie spiritul poetului ajuns la amiaza vieții: „O spaimă surpare dă iama,/ odăile zărilor ei/ mafoamele spaimei le umple/ zdupăială dilată și-n gânduri;/ / și neiertarea întrebării spală/ ca un căutător de aur/ făgăduieli de minereuri,/ mi-e dusă jumătate ziua/ și mă tot umblă, umblă spaima.” În același timp, poemul pare a se construi din ce în ce mai greu, iar „așteptarea” sa – revelând nimicul, golul existențial – se constituie într-una dintre cele mai semnificative teme de meditație. Ciclul „Spital”, închegat în jurul unei imagini-cheie – culoarea alb –, dovedește asimilarea experienței literare și spirituale bacoviene: „Prin ferestre albe, văd alb –/ ochii în aținire albă/ pașii despărțitori de moarte menuet alb/ hemoptizia lucrurilor amintiri albe/ candoarea lor navigații albe.” Culegerea de poeme *Adică* (1982) este situată sub semnul „excesului” de tip manierist: preocupat aproape exclusiv de sonoritățile combinațiilor și „potrivirilor” de cuvinte, G. este creatorul unui limbaj poetic aproape criptic, în care înțelesul, atunci când există, se lasă abia întrezărit. Spre deosebire de cartea de debut, în care imaginea iubitei era închisă într-un „sipet purpuriu”, acum întregul poem devine un sipet – unul a cărui cheie a fost pierdută: „ea în alboare-mi zidărea obrazul,/ ochii mei sporea fără nici un adaos./ a uimirii la fel, balană suflare spăla străveziu/ schimbarea la față, învelimea de violoncel înăuntru,/ ca pe o cetate uitată mă dezgropa din gorganul până-n tavan,/ oseminte de lacrimi podideau în ivire –/ singur sigiliul tău – singură Inmem.”

SCRIERI: *Non possumus*, București, 1972; *Miraria*, București, 1977; *Adică*, București, 1982; *Săizeci poeme*, București, 1986. **TRADUCERI:** Serghei Mihalkov, *Ilia Golovin*, București, 1950; I. S. Turgheniev, *Rudin*, București, 1950 (în colaborare cu Violeta Jianu); B. Gorbato, *Doi tovarăși*, București, 1951; L. Kosmodemianskaia, *Povestiri despre Zoia și Șura*, București, 1951; E. Vorobiov, *O dimineață cu vânt*, București, 1951 (în colaborare cu Nina Melicenko); Leon Kruczkowski, *Kordian și țărânul*, București, 1952 (în colaborare cu Teodor Holban); Turek Svatopluk, *Fără patron*, București, 1955 (în colaborare cu Jean Grosu și V. Bănățeanu); V. Kaverin, *Doi căpitani*, București, 1956 (în colaborare cu Lidia Zamfirescu); A. Verșinin, *Cei ce merg împotriva curentului*, București, 1956 (în colaborare cu E. Antonescu); Aleksandr Fadeev, *Înfrângere*, București, 1957 (în colaborare cu Maria Roth), *Tânăra gardă*, București, 1959 (în colaborare cu Natalia Stroe); Lessa Origines, *Dona Beralda își caută fiica*, București, 1957 (în colaborare cu N. Filipovici); Marie Pujmanová, *Oameni la răscruce*, București, 1957 (în colaborare cu Lucia Mantu și Mihai Pop); Mihail Șolohov, *Soarta unui om*, București, 1957 (în colaborare cu Lucian Renert); A. S. Novikov-Priboi, *Căpitan de rangul I*, București, 1958 (în colaborare cu Paul Ionescu și Galic Buruiană); Tveatko Kaftangiev, *Legea prieteniei*, București, 1959 (în colaborare cu N. Stoian); Anatoli Răbakov, *Stiletul*, București, 1959 (în colaborare cu Petre Bucșa); Iliia Vergasov, *În munții Tauridei*, București, 1959 (în colaborare cu Gh. Masleanca); Menelaos Ludemis, *Cerul se înnoarează*, pref. Demostene Botez, București, 1960 (în colaborare cu Ion Helianis); Jules Renard, *Morcoveață*, București, 1960 (în colaborare cu Modest Morariu); *Scrieri alese*, București, 1967 (în colaborare cu Demostene Botez și Modest

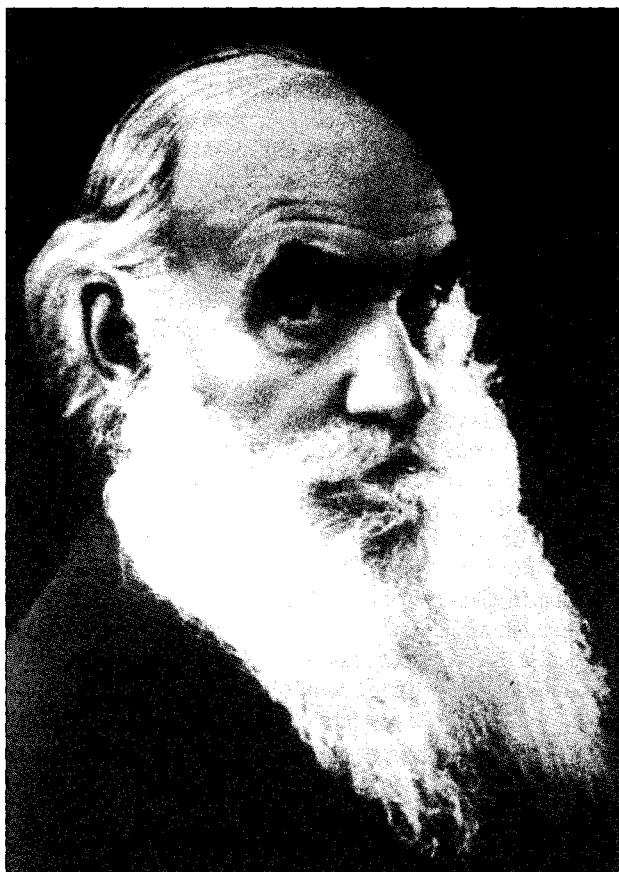
Morariu); Al. Dumas, *După douăzeci de ani*, I-II, București, 1961; Maxim Gorki, *Viața lui Klim Samghin*, în *Opere*, XIX-XXII, București, 1961 (în colaborare), *Viața lui Matvei Kojemeakin*, București, 1968 (în colaborare cu Vasile Radu), *Copilăria*, București, 1972 (în colaborare cu Xenia Stroe), *La stăpân*, București, 1972 (în colaborare cu Maria Roth), *Universitățile mele*, București, 1972 (în colaborare cu Suzi Recevschi); M.T. Reid, *Călărețul fără cap*, București, 1961 (în colaborare cu Ecaterina Șișmanian); Astrid Lindgren, *Aventurile lui Kalle Blomkvist*, București, 1962 (în colaborare cu Constantin Gâdei); Rómulo Gallegos, *Doña Bárbara*, pref. Ion Vitner, București, 1963 (în colaborare cu Liviu Tomuța); Stratis Mirivilis, *Viață în mormânt*, pref. Ion Vitner, București, 1963 (în colaborare cu Amalia Zambeti); Judah Waten, *Părtași la crimă*, București, 1964 (în colaborare cu Valeria Coja); Eduard Bass, *Cercul Humberto*, București, 1966 (în colaborare cu Lia Toader); Anatole France, *Thaïs*, București, 1966; E. Gorbov, *Casa cu plopi*, București, 1966 (în colaborare cu Andrei Ivanovschi); I. K. Oleșa, *Invidie*, pref. Mihai Novicov, București, 1966 (în colaborare cu M. Cardas); Filipou G. Pieridis, *Vremuri grele*, București, 1966 (în colaborare cu Anțița Augustopol-Jucan); Mihailo Lalić, *Nunta*, București, 1967 (în colaborare cu Voislava Stoianovici); Artiom Vesiolăi, *Rusia scaldată în sânge*, I-II, București, 1967 (în colaborare cu Mihail Chițiș); Vitali Siomin, *Șapte într-o casă*, București, 1968 (în colaborare cu Maria Roth); Viktor Konecki, *Focuri pe stâncile de gheață*, București, 1969 (în colaborare cu Igor Block și Radu Polizu-Micșunești); Boris Pilniak, *Anul gol*, pref. Al. Sever, București, 1969 (în colaborare cu Igor Block); Jean Giono, *Să-mi rămână bucuria*, București, 1971 (în colaborare cu Șerban Bascovici); N. Ognev, *Jurnalul lui Kosteia Riabtev*, I-II, București, 1972 (în colaborare cu Mihail Chițiș); Leonid Juhovički, *Mai stai și te uită în urmă*, București, 1973 (în colaborare cu Dan Lăzărescu); Leopold Lahola, *Înmormântarea lui Dávid Krakower*, București, 1974 (în colaborare cu Anca-Irina Dragomir); D. Petrov, *Fântâni*, București, 1974; I. Trifonov, *Un lung bun rămas*, pref. Tatiana Nicolescu, București, 1980 (în colaborare cu Igor Letter); Honoré de Balzac, *Femeia părăsită*, îngr. și pref. Angela Ion Iași, 2002 (în colaborare).

Repere bibliografice: Barbu, *O ist.*, 352-354; Caraion, *Pălărierul*, 121-127; Cornel Moraru, „*Miraria*”, FLC, 1977, 26; Eugen Simion, „*Miraria*”, LCF, 1977, 26; Manu, *Eseu*, 129-132; Regman, *Explorări*, 295-302; Grigurcu, *Poeți*, 415-417; Raicu, *Contemporani*, 96-99; Doinaș, *Lectura*, 171-174; Simion, *Scriitori*, III, 121-128; Grigurcu, *Existența*, 72-79; Liviu Papadima, „*Șaizeci poeme*”, TBR, 1986, 319; Munteanu, *Jurnal*, IV, 151-154; Grigurcu, *Eminescu - Labiș*, 447-451; Lucian Alexiu, *Sunetul poeziei*, O, 1990, 16; Negoșescu, *Scriitori contemporani*, 183-186; Ierunca, *Semnul*, 183-187; *Dict. scriit. rom.*, II, 318-320; Popa, *Ist. lit.*, 387-388. L.H.

GALACTION, Gala (pseudonim al lui Grigore Pișculescu; 16.IV.1879, Didești, j. Teleorman - 8.III.1961, București), prozator, memorialist și traducător. Este fiul Chiriachiei (n. Ostreanu) și al lui Nicolae Pișculescu, administrator al moșiei Didești. Tatăl, mama și vizitiul familiei erau renumiți prin darul povestirii; multe dintre narațiunile scriitorului își au sursa în istorisirile lor. După cursul elementar urmat în satul natal și la Roșiori de Vede (1886-1890), învață la Liceul „Sf. Sava” din București, unde îi are colegi pe Ion Theodorescu (Tudor Argezei), N.D. Cocea și I.G. Duca. Avid de lectură, citește enorm, mai ales din literaturile română și franceză, fiind cucerit de precursorii simbolistilor și de proza artistă și mistică. Scoate, împreună cu alți colegi de liceu, revista poligrafiată

„Zig-Zag”. Frecventează cenaclul lui Al. Macedonski. Debutază în 1896, cu schița *Pe terasă*, publicată în „Adevărul ilustrat”, colaborând și la „Liga ortodoxă”, iar cu versuri la „Aurora” din Roșiori de Vede. În 1898 devine student al Facultății de Filosofie și Litere, dar în anul următor trece la Facultatea de Teologie. Începute în capitală, studiile teologice vor fi continuate la Cernăuți și încununat cu un doctorat (1909). În acești ani G. publică intermitent proză scurtă în „Revista modernă”, „Literatură și artă română”, „Revista idealistă”, „Viitorul”, scoate, împreună cu Tudor Argezei și V. Demetrius, revista „Linia dreaptă” (15 aprilie 1904), în care semnează pentru prima dată cu pseudonimul Gala Galaction. Nunit inspector bisericesc (defensor ecleziastic), scriitorul cunoaște, în satele străbătute, lumea pe care o va transpune mai târziu în nuvelele și povestirile sale. Semnează frecvent proză în „Viața socială”, „Viața nouă”, „Viața românească”, „Flacăra”, scrie și în alte periodice. În 1914 îi apare cea dintâi culegere de nuvele, *Bisericiuța din Răzoare*. Obține Premiul pentru literatură „I. Heliade-Rădulescu” al Academiei Române. În 1915-1916 îl secondează pe Argezei la conducerea săptămânalului „Cronica”. În timpul primului război mondial publică la „Scena”, „Renașterea”, „Cronicarul”, „Lumina”, „Biblioteca copiilor și a tinerimii”, iar în anii imediat următori devine unul dintre cei mai activi colaboratori la presa socialistă

(„Chemarea”, „Socialismul”, „Lumea nouă”), la cea de orientare democratică („Cuvântul liber”, „Viața românească”, „Adevărul literar și artistic”, „Dimineața” ș.a.), precum și la publicații ca „Mântuirea”, „Lumea evree”, „Luptătorul”. Între 1920 și 1940 semnătura îi apare în „Flacăra”, „Facla”, „Lumea”, „Universul literar”, „Adam”, „România”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Ecoul” ș.a. În 1929 scoate revista „Hanul samaritanului” (două numere). Biografia sa e punctată de hirotonirea ca preot, în 1922, și de numirea ca profesor mai întâi la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Chișinău, în 1926. Îi apar mai multe cărți: culegerile de scrieri cu caracter publicistic și memorialistic *O lume nouă* (1919), *Răboji pe bradul verde* (1920), *Toamne de odinioară* (1924), *Scrisori către Simforoza*. În *Pământul Făgăduinței* (1930), romanele *Roxana* (1930), *Papucii lui Mahmud* (1932), *Doctorul Taifun* (1933), *La răspântie de veacuri* (I-II, 1935), piesa de teatru *Rița Crăița* (1942) ș.a. Un moment de însemnătate majoră pentru cultura românească este apariția, în 1938, a traducerii integrale a *Bibliei*, realizată în colaborare cu Vasile Radu. După august 1944, e prezent în „Jurnalul de dimineață”, „Drapelul”, „Ultima oră”, „Victoria”, „Adevărul”, „Contemporanul”, „Albina”. Devine unul dintre militanții cei mai înflăcărați pentru „democrație populară”, pentru socialism. În 1947 e ales membru al Academiei Române, în 1948 devine deputat în Marea Adunare Națională, iar în 1954 primește Ordinul Muncii clasa I.

Fire contemplativă și acut sensibilă, chiar „bolnăvicioasă” potrivit unei autocaracterizări, atras în copilărie, „ca fetele”, de „culori și lucruri gingașe”, „rătăcit în visuri, în poezia câmpiei și a codrului și în labirintul cărților”, **G.** a găsit în adolescență cel mai propice climat pentru valorificarea artistică a predispozițiilor sale în cenaclul macedonskian de la „Literatorul”. Aici promovarea spiritului novator, a unor valori literare încă neomologate la noi, superficial cunoscute, respinse, cultivarea insolitului, a tot ce contraria simțul comun, a bizarului și fantasticului nu puteau decât să-i stimuleze înclinația spre visare și introspecție, interesul pentru problematica morală și religioasă, să-i accentueze gustul pentru straniu, pentru fabulos, să-i sporească atracția către arta rafinată și către frumos în genere. O sensibilitate ca a lui, generoasă prin definiție, includea și deschiderea spre lumea dezmoșteniților, receptivitatea față de suferințele semenilor. Preocuparea pentru condiția socială a celor mulți, a sărmanilor și năpăstuiților îl orientează spre socialism. Asemenea prietenilor săi Tudor Arghezi, N.D. Cocea, V. Demetrius, frecventează, ca licean, clubul socialist. În „Adevărul ilustrat”, publicație de orientare convergentă cu cea a periodicelor socialiste, îi apar două schițe, *Pe terasă* și *Harpistul Dionisos*, pătrunse de spiritul umanitar, în „Liga ortodoxă” poemul *Tablou uitat*, ce învederează, asemenea unor versuri din aceeași perioadă (*Aurora mistică*), influența poeziei simboliste și a celei parnasiene, practicate programatic în cenaclul lui Macedonski. **G.** considera că „toată simțirea și toată literatura lui” e rezumată simbolic în evocarea unui moment școlar, *Trandafirii*. „Am voit — zice scriitorul — să aduc la altarul Domnului tot ce-am putut să culeg din grădina mea, chiar dacă n-am nimerit totdeauna florile cele mai cuviincioase.” Într-adevăr, întreaga sa operă e traversată de spirit religios creștin. Dar nu neapărat în expresie canonică. Din punct de vedere teologic, literatura lui **G.** e tot atât de heterodoxă pe cât este din punct de vedere literar de eteroclită. Proza scurtă însumează narațiuni și articole, însă granițele dintre specii sunt, la autorul *Bisericiuței din Răzoare*, cu totul fluide. Scrierile clasabile sub genericul „articole” includ, dacă nu sunt (integral sau în bună parte), evocări lirice, reverii, note de călătorie, amintiri, portrete, confesiuni; povestirile, nuvelele și romanele conțin poezie, reflecție, comentariu, adesea cu iz de predică. Epicul e inundat, nu rareori, de lirism, istorisirea integrează frecvent descripții, în special tablouri de natură, uneori cu valoare aproape autonomă. În primele două volume, alături de scrierile cu osatură epică, majoritare, apar poeme în proză (*Trandafirii*, *Crizantemele*, *Bujorii*, *Narcișii*, *Crinii* ș.a.), orații lirice (*Bisericiuța din Răzoare*, *Clopoțele din Mănăstirea Neamțu*), reportaje cu caracter poetic (*Cimitirul de pe deal*, *La Sihla*, *pe Jijina*). Tot astfel, în *Caligrafia Terțiu* (1929). Celelalte culegeri conțin texte aparținătoare, mai toate, prozei poetice și publicisticii realizate la nivel de text literar. Nota comună e credința religioasă, exprimată stilistic într-o tonalitate de elocință sacrală, cu ecouri biblice, cu inflexiuni de retorică sacerdotală. În cuprinsul novelisticii lui **G.** se disting, în funcție de natura subiectelor și de sursele tematice, trei direcții principale. Una e ilustrată de povestirile edificante, extrase din *Noul Testament*

sau propunând legende hagiografice. Piesa titulară a volumului *Caligraful Terțiu* portretizează moral un ucenic și secretar al Apostolului Pavel. În *Grădina lui Iosef din Arimateia* este evocat cunoscutul personaj evanghelic, cel care a pus corpul neînsuflețit al lui Iisus în mormânt. *Mustafa Efendi* ajunge *Macarie Monahul* narează convertirea la creștinism, sub impactul unei minuni, a unui demnitar mahomedan. *Dionis grecoțelul* e povestea unui copil sărman, obligat să tragă sacua împreună cu un asin și care va ajunge arhiepiscop al Constantinopolului. *Andrei Hoțul* narează pocăirea unui tâlhar de drumul mare. O categorie aparte o compun nuvele precum *Maica Rahila și sora Veronica*, „*Calipso greaca, fecioara*”, *Maica Frăsina*, cu personaje feminine din ambianța monahală. Eminamente valide literar sunt însă prozele de inspirație profană, în special unele dintre ele, ca *Moara lui Călițar*, *De la noi*, *la Cladova*, *Gloria Constantini*, *Lângă apa Vodislavei*, *La Vultur!* Înșurșirile definitorii ale acestora sunt forța epică, veridicitatea psihologică, unitatea de compoziție, expresivitatea savuroasă a limbii. Dominanta celor mai multe dintre ele este pregnanța viziunii realiste, iar a altora — un fantastic de sursă folclorică. În narațiunile de concepție realistă, mobilurile acțiunilor și ale mișcărilor sufletești sunt setea de avuție și pasionalitatea erotică. Uneori, acestea se între-

pătrund. În funcție de ponderea manifestării uneia sau alteia, cele două patimi decid caracterul preeminent al nuvelor: social sau psihologic. Exemplificând efemeritatea bunurilor materiale, a bogățiilor pământești, în lumina învățaturii cristice, nuvela *Gloria Constantini* învederează mijloace care o situează în linia epicii lui Ioan Slavici și a lui Ion Agârbiceanu. Teza e devorată, sublimată de creație. Fiu al țaranului Tudor Fierăscu și al unei turcoaice, Constantin e, spre deosebire de potolitul Badea, fratele său după tată, un impetuos, o natură focoasă, vădit meridională, dificilă, având ca sigiliu o permanentă stare de nemulțumire. Neiubitor de muncă, avid de „comori pe pământ”, muncit de dorința îmbogățirii rapide pe orice cale, Constantin caută banul cu frenezie, îmbrățișând, în acest scop, felurite îndeletniciri, de la cea de fochist pe un vas până la aceea de actor, pentru ca, în cele din urmă, să se apuce de scormonirea ruinelor Ghighiului și Celeiului, sub care presupune că s-ar găsi monede antice. Lăcomia îi este sporită demențial de pasiunea stărnită de viitoarea cumnată, pe care o vrea pentru el. Ambele năzuințe par a se împlini simultan. Săpând într-un bordei din curte, Constantin găsește o comoară din care țâșnesc flăcări. Acestea se aprind într-un dans fantastic, infernal: scenă antologică. Cumnata, vrăjită și ea de priveliștea aurului pâlpaitor, îi cade în brațe. Finalul nuvelei e

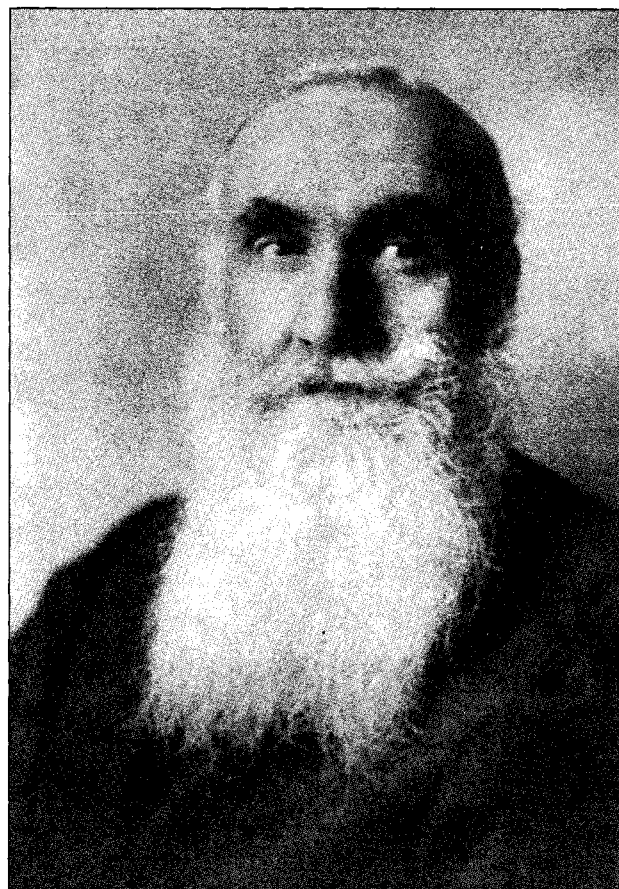
Gala Galaction, Al. Rosetti, Camil Petrescu și Krikor Zambaccian

de tragedie shakespeariană: Constantin își ucide fratele apărut în fața ușii bordeiului; el și Frusina încearcă să treacă, peste Dunăre, în Bulgaria, dar sunt împușcați de grăniceri. Sensul moral încifrat în narație e simbolizat ironic de inscripția de pe o monedă romană lipită de fruntea însângerată a lui Badea Fierăscu: „Gloria Constantini”. Note accentuate sociale individualizează nuvelele de evocare istorică. Însăpăimântată de năvălirea turcilor în sat, o țărancă se refugiază la stâna din munți a tatălui ei, urcând cu un copil în cârcă, unul în poală, altul de mână, pe cărarea cea mai scurtă, dar și cea mai primejdioasă. Când, frântă de osteneală, simte că începe să-și piardă controlul de sine, îl ascunde pe cel mai mic într-o căpiță de fân și își continuă suiful, cu ceilalți doi. Copilul lăsat pe drum va fi mâncat de vulturi (*La Vulturi!*). Acțiunea din *Lângă apa Vodislavei* fixează scene teribile, reflectând antagonisme de clasă. Retras în codru, tot de frica turcilor, un negustor hapsân snopește în bătaie și înjugă la căruță un cioban ai cărui câini îi sfâșiaseră pantalonii. Ciobanul se răzună, denunțându-l pe bătăuș unui turc înarmat și cerându-i capul. Turcul încearcă să tempereze mânia ciobanului. Nereușind, îi împlinește cererea: „Iataganul pe care turcul îl ținea încremenit în soare căzu cu suier pe gâtul lui Iordache și, cu căpățâna lui cu tot, răsună de pământ.” Pofta de înavuțire generează și conflictul povestirii fantastice *Moara lui Călifar*. Spre a se „procopsi”, un flăcău se duce (în vis) la moara unui vrăjitor aflată pe alt tărâm: o „moară cu noroc” infernală. Scăldându-se, la îndemnul morarului, în lacul de alături, țăranul devine, prin căsătorie, boier, stăpân al unor moșii întinse. Dar numai în vis. Sluga Necuratului nu putea să-i procure decât iluzia opulenței și fericirii. Valorificând o variantă folclorică a motivului „pactul cu diavolul”, povestea poate fi considerată paradigma întregii literaturi a lui G. pe tema goanei după avere. Bogățiile și plăcerile lumesti nu sunt, în viziunea scriitorului, decât, cum spun textele sfinte, „umbră și vis”. Un fantastic desfășurat cu o intenție pilduitoare mai estompată include povestirea *În pădurea Cotoșmanei*. Dintre nuvelele cu eroi stăpâniți de eros, cea mai izbită e *De la noi, la Cladova*. Abordând tema din perspectiva creștină, scrierea înfățișează o biruință a principiului moral asupra ispitei vinovate. Preotul Tonia e iubit nebunește de tânăra sârboaică Borivoje, de care se simte, la rândul său, irezistibil atras. Asemenea sfinților, el își reprimă pornirea spre păcat și respinge, cu o putere aproape neomească, chemările adoratei. Preotul își asumă virtutea cu prețul de a o vedea pe Borivoje dându-și sufletul chiar în timpul spovedaniei. Implicându-se în trăirile personajelor, naratorul atribuie situației o măreție apoteotică („Ceea ce Borivoje dorise până la moarte, fără ca să se împlinească, se împlini sub condiția atotdivină și atotcurățitoare a religiei lui Iisus Cristos”), însă analiza (fie și la modul discursiv) a zbuciumului lor interior aduce în prim-plan, irepresibil, omenescul. Cu toate că sunt diferite prin lumea pe care o investighează, istorisirile *În drumul spre păcat*, *Pădurarul Ion Bentu*, „*Mi-e dragă Nonora!*”, *Gheorghe Cătălina* intrupează aceeași obsesie a erosului vinovat. Aici câteva personaje masculine se aruncă în iad, terorizate, fără a i se împotrivi hotărât, de demonul cărnii. Acolo ajung și Mură, și Oleana, tinerii din

romantica poveste de dragoste, cu subiect sadovenian, *Copca Rădoanului*: ea, fiică de boier, el, țigan lăutar rob. În *Soleima*, eroina titulară, o cadână, este împușcată de soțul ei pentru o presupusă infidelitate, fie și numai visată.

Dintre romanele lui G., două dezvoltă problematica din nuvele, în special pe cea erotică. Scris la persoana întâi, *Roxana* e confesiunea unui tânăr preot celibatar, pus de viață într-o situație similară celei din nuvela *De la noi, la Cladova*. Paroh al unui cartier muncitoresc, recent hirotonit, Abel Pavel, animat de idealism creștin, năzuiește să întemeieze o mănăstire și să construiască o „catedrală a săracilor”. În demersurile pentru colectarea de fonduri el obține sprijinul nesperat a două tinere femei, Roxana, soția unui mare comerciant, și Debora, fiica unui bancher. Ambele se îndrăgostesc de el, disputându-și-l. O a treia femeie, guvernanta protestantă Helen Humpel, îl muștră fiindcă recurge, în folosul săracilor, la mărnimia celor bogați. „Poate Ioan Botezătorul — îl întreabă ea retoric — să fie oaspetele tetrarhului Irod?” Prin neputința de a lua o decizie, preotul se găsește într-un greu impas mai cu seamă moral. Pricipând că nu se poate consacra ridicării „aproapelui sărac și osândit” fără a se subordona celor avuți, el își vede amenințată și virtutea fecioriei. Exasperat, măcinat de nehotărâre, se destăinuie epistolar duhovnicului său de departe, căruia îi mărturisește „groznica văpaie”, chinul lui. În romanul *Doctorul*

Taifun, un conclave improvisat de bărbați judecă, în prezența ei, o tânără Magdalenă de care unii dintre ei beneficiaseră. Ideea structurantă a scrierii e cuprinsă în pledoaria în spirit evanghelic pentru înțelegere și iertare. De cu totul alt tip e *Papucii lui Mahmud*, o povestire vrednică, de fapt, de *Viețile sfinților*. Participant, ca soldat, la Războiul pentru Independență, pantofarul Savu ucide, fără motiv, un turc. Chinuit după aceea de remuscări, nu-și găsește liniștea până nu se spovedește unui pustnic. Acesta îi dă drept canon să încalțe gratuit o mie de desculți. Ca urmare, Savu cutreieră tot sudul țării și întreaga Peninsulă Balcanică, cu sentimentul de a fi un nou Cain, care își ispășește crima săvârșind fapte bune, ca fratele său Abel. Viața lui sfârșește în drum spre Istanbul, pe un vapor, unde, având în sac o pereche de iminei împărătești, i se pare că îl vede pe Mahmud, turcul pe care îl omorâse, în chip de sultan, însă cu mâinile și picioarele străpunse de piroane. Astfel, în vreme ce turcul își doarme somnul de veci în cimitirul creștin, Savu trece în „raiul lui Mahomed”. Tâlcul istorisirii îl dă parabola, spusă de cineva, a celor trei inele din piesa lui Lessing *Nathan înțeleptul*: toate religiile sunt egal îndreptățite și adepții tuturor credințelor sunt semenii fiecăruia dintre noi. Pseudoroman, *La răspântie de veacuri* e o amplă scriere cu caracter memorialistic, care reconstituie subiectiv ambianța școlară, universitară, literară și jurnalistică de la întretăierea secolelor XIX-XX. Sub nume inventate (Badea Jiu, Boruzescu, Bujoreanu) sunt creionați amici din adolescență ai scriitorului, între care V. Demetrius, N.D. Cocea. Apare și viitorul Tudor Argezei, botezat Lara Theobald, la vârsta când semna Ion Theo. Lui însuși, autorul își dă numele de Doru Filipache. Publicată mai târziu, „fantezia dramatică” *Rița Crăița* expune scenic o poveste de iubire pe cât de fermecător romantică, pe atât de neverosimilă. O „crăiță” gitană, idolatrizată de un intelectual, ajunge artistă de faimă europeană, dar ca soție a unui tot atât de celebru conațional. Piesa reține atenția prin pitorescul de mediu și crâmpie de folclor țigănesc. Marcante însușiri literare (frazare alertă, formulări sugestive, plastice, combinații neașteptate, fericite, de neologisme și neoașisme, citate seducătoare, referiri percutante de natură teologică, biblică, istorică, inserții de amintiri și anecdote, descrieri de natură, tonalitate sacerdotală) dezvăluie publicistica și memorialistica scriitorului. Acestea caracterizează și stilul jurnalului lăsat de G., publicat postum (1973-1980), deosebit de interesant și valoros din punct de vedere documentar.

Elementele esențiale ale literaturii [lui Gala Galaction] sunt deci: epical popular, romantic, și basmul fantastic plin de eresul creștin. Inspirația lui religioasă se manifestă și sub alte forme; prin nimic nu se vădește însă mai viu și mai organic decât sub forma eresului.

Oricare ar fi dimensiunile cărților sale, scriitorul nu e romancier, ci povestitor. Poet înainte de toate, ca toți sămănătoriiștii epocii, scriitorul are și stilul potrivit viziunii sale poetice; sunt pagini în Moara lui Călifar, în Copca rădvanului, în De la noi, la Cladova de o mare vigoare stilistică și într-o pură limbă română.

E. LOVINESCU

SCRIERI: *Minunea din drumul Damascului*, București, 1903; *Apologia unei legi și mai presus de ea a unui principiu*, București, 1909; *Lângă apa Vodislavei*, București, 1911; *Bisericița din Răzoare*, Iași, 1914; *M. Eminescu*, București, 1914; ed. 2 (*Viața lui Eminescu*), București, 1924; ed. 3 (*Mihai Eminescu*), îngr. și pref. Gh. Cunesco, Iași, 1987; *Clopotele din Mănăstirea Neamțu*, București, 1916; *La țărnul mării*, București, 1916; *O lume nouă*, București, 1919; *Sionismul la prieteni*, pref. A.L. Zissu, București, 1919; *Răboji pe bradul verde*, Iași, 1920; *Mustafa Efendi ajunge Macarie Monahul*, Iași, 1920; *Toamne de odinioară*, București, 1924; *De la noi, la Cladova*, București, 1924; *Două întâmplări minunate*, București, 1924; *Piatra din capul unghiului. Scrisori teologice*, București, 1926; *Cartea creștinului ortodox*, București, 1926; *Meditare la Rugăciunea Domnească, adică la „Tatăl nostru”*, Arad, 1927; *Răbdare și nădejde*, Chișinău, 1928; *Caligraful Terțiu*, București, 1929; *Roxana*, București, 1930; *Scrisori către Simforoza. În Pământul Făgăduinței*, București, 1930; *Papucii lui Mahmud*, București, 1932; *Doctorul Taifun*, București, 1933; *Nuvele și schițe*, București, 1934; *La răspântie de veacuri*, I-II, București, 1935; *Elemente* (în colaborare cu Vasile Radu), București, 1935; *În grădinile Sf. Antonie*, București, 1942; *Rița Crăița*, București, 1942; *Vlahuța*, București, 1944; *Din legăturile bisericești româno-ruse altădată și azi*, București, 1946; *Mangalia*, București, 1947; *Opere*, I, București, 1949; *Nuvele*, pref. C. Theodorescu, București, 1954; *Oameni și gânduri din veacul meu*, pref. Teodor Vărgolici, București, 1955; *Opere alese*, I-II, pref. Teodor Vărgolici, București, 1956-1958; *Ziua Domnului*, București, 1958; *Opere alese*, I-IV, îngr. Teodor Vărgolici, introd. D. Micu, București, 1959-1965; *Lângă apa Vodislavei*, pref. D. Micu, București, 1961; *La Vulturii!*, pref. Teodor Vărgolici, București, 1962; *Chipuri și popasuri*, îngr. și pref. Teodor Vărgolici, București, 1969; *O lume nouă*, îngr. și pref. Gh. Cunesco, București, 1970; *Moara lui Călifar*, postată S. Damian, București, 1973; *Jurnal*, I-III, îngr. Maria Galaction Țuculescu și Teodor Vărgolici, pref. Teodor Vărgolici, București, 1973-1980; ed. I-V, îngr. Teodor Vărgolici, București, 1996-2003; *Prin țară*, îngr. și pref. Gh. Cunesco, București, 1975; *Opinii literare*, îngr. și pref. Gh. Cunesco, București, 1979; *Roxana. Papucii lui Mahmud. Doctorul Taifun*, postfață Adrian Anghelescu, București, 1983; *Zile basarabene*, îngr. și introd. Gh. Cunesco, Chișinău, 1993; *Opere*, I-VII, îngr. și pref. Teodor Vărgolici, București, 1994-2002.

Traduceri: Anatole France, *Paița Maicii Domnului*, Iași, 1920; *Noul Testament*, București, 1927; *Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului și a Noului Testament*, București, 1938 (în colaborare cu Vasile Radu); Shakespeare, *Neguțătorul din Veneția*, în Shakespeare, *Opere*, II, București, 1955.

Repere bibliografice: Argezei, *Scrieri*, XXVII, 129-141; Trivale, *Cronici*, 95-101; B. Delavrancea, „*Bisericița din Răzoare*”, AAR, partea administrativă și dezbaterile, t. XXXVII, 1914-1915; Ibrăileanu, *Opere*, II, 373-378; Aderca, *Contribuții*, I, 62-69, 586-589, II, 334-336; D. Caracostea, *Galaction și sinteza de mâine*, ALA, 1927, 326; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, IV, 84-92; Sebastian, *Jurnal*, 315-326; Constantinescu, *Scrieri*, III, 27-47; G. Călinescu, „*Papucii lui Mahmud*”, ALA, 1932, 579; Al. A. Philippide, *Gala Galaction*, ALA, 1932, 581; G. Călinescu, „*Doctorul Taifun*”, ALA, 1933, 676; Perpessicius, *Opere*, III, 290-295, IV, 206-210, 311-314, V, 234-239, VII, 196-199; Iorga, *Ist. lit. cont.*, II (1986), 254-257; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 229-232; Biberi, *Études*, 36-38; Vianu, *Arta*, II, 88-95; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 601-603, *Ist. lit.* (1982), 678-681; Papadima, *Creatorii*, 272-276; Zăciu, *Masca*, 170-176; Teodor Vărgolici, *Gala Galaction*, București, 1967; Philippide, *Considerații*, I, 211-221; Ciopraga, *Lit. rom.*, 465-484; Micu, *Început*, 329-351; Gheoghe Bulgăr, *Studii de stilistică și limbă literară*, București, 1971, 101-112; Adriana Niculiu, *Gala Galaction. Omul și scriitorul prin el însuși*, București, 1971; Al. Cerna-Rădulescu, *Arbori din Țara Promisă*,

București, 1972, 245-316; Vlad, *Povestirea*, 84-85; Piru, *Varia*, II, 258-261; Dan, *Proza*, 141-148; Muthu, *Lit. rom.*, 209-216; *Gala Galaction interpretat de ...*, îngr. și pref. Teodor Vărgolici, București, 1978; Pillat, *Itinerarii*, 154-166; Piru, *Ist. lit.*, 238-239; Gh. Cunescu, *Pe urmele lui Gala Galaction*, București, 1982; Zoe Dumitrescu-Buşulenga, *Itinerarii prin cultură*, București, 1982, 114-121; Săndulescu, *Portrete*, 237-243; Simuț, *Diferența*, 36-39; Valeriu Anania, *Rotonda plopilor aprinși*, București, 1983, 83-92; Cioculescu, *Itinerar*, IV, 233-238; Angheliescu, *Vedere*, 216-244; Manolescu, *Teme*, VI, 151-155; *Gala Galaction*, RRI, II, partea I, 8-50; Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Iosif Sava, *Muzica și literatura*, II, București, 1987, 261-274; Nicolae Manolescu, *Nuvelistica lui Galaction*, RL, 1989, 17; Gh. Cunescu, *Gala Galaction*, Galați, 1989; Holban, *Literatura*, I, 83-97; Negoșescu, *Ist. lit.*, I, 203; Z. Ornea, *La inaugurarea ediției Galaction*, RL, 1994, 23; Eugen Simion, *Jurnalul lui Gala Galaction și „mania Goncourt”*, CC, 1997, 1-2; Roxana Sorescu, *Ambiguitatea jurnalului*, LCF, 1998, 23; Ioan Holban, *Gala Galaction*, CL, 1998, 9; *Dict. analitic*, I, 276-279, II, 249-250, 296-300, 351-352, III, 74-77; Perian, *Pagini*, 87-96; Z. Ornea, *Romanele lui Galaction*, RL, 1999, 15; *Dict. esențial*, 323-327; Micu, *Ist. lit.*, 181; Cornelia Ștefănescu, *Substanța umană*, RL, 2003, 3; Al. Săndulescu, *Publicistica lui Gala Galaction*, ALA, 2003, 660; Săndulescu, *Memorialiști*, 107-118. D.Mc.

GALACTION, Luki [Lucreția] (30.IV.1906, București-2000), prozatoare. Este una dintre fiicele lui Gala Galaction, care, căsătorită Passarelli, s-a stabilit în Italia. Într-o cronică plastică, publicată în „Curentul” din 21 martie 1932, N. Tonitza afirmă că G. a moștenit „duhul născocirii și al perfecționării” de la tatăl ei, „eleganțul și profundul prozator al neamului nostru”. Expoziția personală de pictură deschisă la Ateneul Român, în decembrie 1969, s-a bucurat de un binemeritat succes.

G. s-a afirmat ca prozatoare după ce s-a stabilit în Italia, publicându-și acolo scrierile redactate în limba maternă și destinate diasporei românești. Primul volum de nuvele, *Sevastia Dumbravă* (1949), cuprinde patru ample narațiuni cu subiecte și personaje ce evocă spațiul Deltei dunărene. Romanul *Sultana* (1954) urmărește destinul zbuciumat al unei tinere de condiție modestă, aruncată într-un mediu viciat, multe pagini conturând cu luciditate o seamă de caracteristici ale societății românești dintre cele două războaie mondiale. Un alt roman, scris în limba italiană, *Tempo degli angeli* (1957), este axat pe învățăturile biblice și vrea să transmită un mesaj etic. Scrierile ulterioare sunt publicate în România. Prin varietatea temelor, a modalităților de expresie și a procedeelelor compoziționale, schițele și nuvelele din volumul *Calafuria* (1971) ilustrează disponibilitățile artistice ale autoarei, într-un stil cu multiple valori expresive. G. îmbină procedee tradiționale și moderne, armonizându-le într-un aliaj epic de autentică substanță. Povestirea ce dă titlul volumului se remarcă prin alternarea sugestivă a planului real cu cel fantastic. Notele de irealitate sunt discret introduse în narațiune, precum în episoadele ce narează dragostea tânărului pescar Benedict pentru o sirenă. Planul real îl constituie secvențele care înfățișează dragostea dramatică și deznădăjduită a Elfridei pentru Benedict. În nuvela *Patima*, tensiunea se păstrează, dar elementul fantastic e absent. Conflictul face să se confrunte trei puternice personaje din ciudata Deltă a Dunării. Trăind cu Ghioala, femeie cu un trecut aventuros, proprietară a unei

mori, pescarul Vladimir nutrește o patimă ascunsă pentru fiica acesteia, Păstruga. Abrutizată de alcool, femeia înșelată se răzbuună cumplit. *Aurul șarpelui* (1979), roman de dragoste, exploatează, într-o ambianță orientală fastuoasă, elemente de miraculos și magie. De o cu totul altă factură este *Fapt divers între paralele* (1981), roman polițist, a cărui acțiune se desfășoară la începutul secolului al XX-lea, la Galați și Tunis.

SCRIERI: *Sevastia Dumbravă*, Roma, 1949; *Sultana*, Roma, 1954; *Tempo degli angeli*, Roma, 1957; *Calafuria*, pref. Eugen Jebeleanu, postfață Teodor Vărgolici, București, 1971; *Aurul șarpelui*, București, 1979; *Fapt divers între paralele*, București, 1981.

Repere bibliografice: Artur Silvestri, *Romanul exotic și fabulos*, LCF, 1979, 51; Zaharia Sângerzan, *Teritoriile imaginărilor*, CRC, 1980, 31; Zaharia Sângerzan, *Convorbiri cu Luki Galaction*, MS, 1981, 4; Radu, *Pagini*, 68-70; Cosma, *Romanul*, II, 222-223. T.V.

GALAIU, Vasile (19.V.1939, Unchitești, j. Soroca), poet și prozator. A absolvit Universitatea Pedagogică „Alecu Russo” din Bălți (1963). Este tatăl lui Emilian Galaicu-Păun.

G. a debutat cu versuri pentru copii, în care a abordat o tematică de conjunctură. Poeziile din volumele *Oglinda fermecată* (1971) și *Țară de poveste* (1973) sunt concepute în stilul conformist ale epocii, desfășurând subiecte lirico-epice cu excrescențe narative și formule convenționale. În culegerile de proză *Cantata credinței* (1979), *La porțile albastre ale cerului* (1979) și *Muchia sorții* (1980), autorul încearcă să pătrundă în psihologia unor personaje cu un destin dramatic și o viață neobișnuită, marcată de un romantism pitoresc.

SCRIERI: *Oglinda fermecată*, Chișinău, 1971; *Țară de poveste*, Chișinău, 1973; *A fost o zi...*, Chișinău, 1974; *Duminica din mijlocul săptămânii*, Chișinău, 1976; *Clopoșelul dorului*, Chișinău, 1978; *Cantata credinței*, Chișinău, 1979; *La porțile albastre ale cerului*, Chișinău, 1979; *Muchia sorții*, Chișinău, 1980; *Șapte ani de acasă*, Chișinău, 1982; *Casa și inima noastră*, Chișinău, 1984; *Evanghelie de la Mihai*, Chișinău, 1989.

Repere bibliografice: Arcadie Donos, *Ancorat în actualitate*, LA, 1980, 20 martie; Ion Ciocanu, *Continua căutare a individualității*, „Tinerimea română”, 1983, 25 martie. A.B.

GALAIU-PĂUN, Emilian (22.VI.1964, Unchitești, j. Soroca), poet, prozator și critic literar. Este fiul Eleonorei (n. Păun) și al lui Vasile Galaicu, scriitor. A studiat la Universitatea de Stat din Chișinău, iar doctorantura a urmat-o la Institutul de Literatură „Maxim Gorki” din Moscova. A lucrat ca redactor la „Literatura și arta”, „Sfatul Țării”, „Basarabia”.

Formulele poetice din primele lui cărți (*Lumina proprie*, 1986, *Abece-Dor*, 1989), marcate de tradiționalism, dar și de o tentă expresionistă, se radicalizează în *Levițiații deasupra hăului* (1991) și în *Cel bătut îl duce pe Cel nebătut* (1994; Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova și Premiul special al Uniunii Scriitorilor din România), impunând un program estetic consonant cu cel al optzeciștilor. Gesturile sunt largi, teatrale, poetul trece cu pletele răsfricate prin aerul pe care îl incendiază cu flăcările senzualității și îl răcește cu „angoasa” sa de sorginte livrescă. Levițiația, zborul, desprinderea gesturilor

de trup, motive frecvente de la Nichita Stănescu încoace, realizează un scenariu al căderii în hăuri și al azvârlirii mitice în jos a lui Hristos (aluziile la crucificarea Basarabiei sunt evidente). Romanul *Gesturi* (1996) este un poem existențial cu substanță epică vagă, structurat sub formă de silogism cioranian despre moarte, nimic și neliniștile ființei.

SCRIERI: *Lumina proprie*, Chișinău, 1986; *Abece-Dor*, Chișinău, 1989; *Levițiații deasupra hăului*, Chișinău, 1991; *Cel bătut îl duce pe Cel nebătut*, Cluj-Napoca, 1994; *Gesturi*, Chișinău, 1996; *Poezia de după poezie. Ultimul deceniu*, Chișinău, 1999; *Yin Time*, București, 1999; *Gestuar*, Botoșani, 2002. **Ediții:** Georg Trakl, *Antume*, tr. Mihail Nemeș, București—Chișinău, 2001, *Postume*, tr. Mihail Nemeș, București—Chișinău, 2001. **Traduceri:** Jean-Michel Gaillard, Anthony Rowley, *Istoria continentului european*, Chișinău, 2001; Robert Muchembled, *O istorie a diavolului*, Chișinău, 2002; Maria Turchetti, *Tirană și tiranicidul*, Chișinău, 2003.

Repere bibliografice: Adrian Popescu, *Un expresionist postcomunist*, ST, 1991, 10; V. Grosu, *O poezie a interferențelor*, „Columna”, 1992, 8-9; Mariana Codruț, „Nevoia de strigăt a limbii”, RL, 1992, 13; Nicolae Bârna, *Levițiații izbutită*, L, 1992, 36; Al. Cistelean, *Înălțări și căderi*, LCF, 1992, 44; Aurel Pantea, *Ucenic la sacru*, VTRA, 1992, 10; Virgil Mihaiu, *Între real și surreal*, ST, 1995, 1-2; Alex. Ștefănescu, *Ediție revizuită și adăugită a vieții de fiecare zi*, RL, 1995, 8; Dan Silviu Boerescu, *Emilian Galaicu-Păun*, „Cel bătut îl duce pe Cel nebătut”, LCF, 1995, 26; Aurel Pantea, *Viziuni și sarcasme*, APF, 1996, 4; Roxana Sorescu, *Nimicuri și nu prea*, LCF, 1996, 41; Ana Bantos, *Epifanie și grotesc în poezia lui Emilian Galaicu-Păun*, „Limba română”, 1997, 3-4; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 246-247; Constantin Dram, *Lumi narrative*, Iași, 1998, 14-19; N. Leahu, *Literatura română postbelică...*, Chișinău, 1998, 571-577; *Emilian Galaicu-Păun*, PRA, I, 135-148; Daniel Corbu, *Tânăr, neliniștit și experimentalist*, CL, 1999, 7; Cărtărescu, *Postmodernismul*, 472; Mihaela Ursa, *Cine mai crede în poezie*, ST, 2000, 7-8; Bucur, *Poeți optzeciști*, 85-89; Cistelean, *Top ten*, 12-14, 185-188; Pop, *Viață*, 296-301; Marius Chivu, *Panica rătăcirii și căutării*, RL, 2003, 10. M.C.

GALAN, V.[aleriu] Em.[il] (15.II.1921, Săveni, j. Botoșani — 3.I.1995, București), prozator și dramaturg. Provine dintr-o familie de țărani. Urmează cursuri la Politehnică în Iași, Cernăuți și Timișoara, fără a-și finaliza studiile (1939-1943). Lucrează în redacțiile publicațiilor bucureștene „Gluma” (1943-1944), unde și debutează, „Victoria” (1945-1946), „Cotidianul” (1946), „Scânteia” (1946-1965), recurgând într-o primă perioadă la pseudonimul V. Langa. Debutul editorial îl reprezintă volumul de proză *Cărămidarii* (1948), G. semnând în continuare numeroase scrieri pe linia propagandei de partid, ceea ce îi aduce recunoașterea oficială; cu romanul *Zorii robilor* (1950) câștigă Premiul de Stat, la fel și cu primul volum din *Bărăgan* (1954), una dintre cărțile simptomatice pentru imperativele partinice ale realismului socialist din deceniul șase. Odată cu relativa liberalizare din deceniul șapte, scriitorul începe să intre în conul de umbră al uitării, deși publică lucrări de valoare și se distanțează tacit de compromisurile făcute anterior. Dintre publicațiile la care a colaborat mai pot fi amintite „Contemporanul”, „Gazeta literară”, „Viața românească”.

G. ilustrează cazul scriitorului de real talent care își trădează vocația, abandonându-și scrisul unor interese dogmatice, extraliterare. Dincolo de ușurința cu care a răspuns comandamentelor perioadei, apropiindu-se totuși într-o mai mare măsură decât alți scribi ai epocii de zona esteticului și alternând registrul satirei „usturătoare” cu acela al construcției „grave”, monumentale în intenție, înclinația lui autentică, neexploată suficient, este aceea de a experimenta în sensul ficțiunilor arborescente, al complicațiilor narative, al spiritului ludic, parodic și autoironic. De asemenea, sunt evidente calitățile prozatorului de a construi — în special pe o tematică rurală — în spațiul realismului canonic, de a da verosimilitate unor atitudini, scene, psihologii, personaje, fire epice. Pastișând subțire stilul cronicăresc ceremonios și afectat, nuvela *Potop* (1948) e o fantezie narativă care pretinde, cu haz cvasidetektivistic, a reconstitui după unele hrisoave condițiile în care un papă din secolul al XV-lea ar fi fost tras pe sfoară de cardinalul Marcianus Lombardus; toată afacerea are ca efect o psihoză colectivă declanșată de ideea, la modă atunci, a iminentei Apocalipse. Deși datează din aceeași perioadă, *Calul lui Moș Eftimie* (1950) și *Memoriile agentului electoral Teică Pasăre* (1950) nu ies din schema pedagogiei explicit comuniste. Romanul *Zorii robilor* transformă în proză cu pretenții de frescă imperativul comuniunii dintre muncitori și țărani, aflându-și pretextul epic în răscoala din 1907. În *Bărăgan* (I-II, 1954-1959) este ilustrat șablonul activistului care coboară de la centru într-o zonă de periferie marcată de nereguli și dezordine, minată de sabotaje, pentru a-i îndruma pe cei aflați acolo să distingă termenul pozitiv al relației dialectice, altfel clare, dintre bine și rău. Romanul, care s-a menținut în deceniul șase și în anii imediat următori în topul criticii, s-a transformat printr-o ironie a sorții în definiție metonimică a identității scriitorului G. *Prima însemnare a inginerului Sie Fan-Si* (1954), *Mesajul lui U Iuan-Tuo* (1955), *Vecinii* (1955) au ca sursă directă o vizită a autorului în China Nouă, deducerea similitudinilor dintre cele două sisteme comuniste realizându-se astfel în cunoștință de cauză. De un cu totul alt nivel sunt câteva proze ale volumului *De la potop încoace* (1958). Farsa...ca scaiul! este o agreabilă înscenare după lecția schițelor lui I.L. Caragiale; maestrul este citat, parodiat, iar cititorului i se face cu ochiul, pentru a nu rămâne neavertizat. Deși concepută „pe linie”, povestirea titulară din culegerea *A cincea roată la căruță* (1962) își depășește condiția prin abilitatea de a contura câteva personaje cât se poate de vii. De dimensiuni mai mari, *La Răzeși* se mișcă oarecum greoi, nu și fără eficiență literară, pe solul psihologiei rurale, cu observația că țărani sunt împărțiți în „buni” și „răi”. Cu *Zodia înstrăinării* (1966) — roman care face parte, împreună cu *Accidentul era inevitabil* (1967), *A treia Romă* (1968) și *Hramul Sfântului Nu* (1969), dintr-un ciclu narativ având în comun identitatea doctorului Ana Brebu, receptor pentru o serie de confesiuni ale unor pacienți —, nivelul angajării în proiectul propagandistic este depășit. Cartea începe într-o notă înșelătoare, mimând adecvarea la literaturizarea luptei de clasă: relația antitetice ar părea să fie stabilită între, pe de o parte, tatăl naratorului feminin, cultivator

de zarzavaturi, dar și cămătar, negustor etc., care-și exploatează fără scrupule rudele, și, de cealaltă parte, Mihai Bud, un palmas cu viziuni marxiste, de care fata exploatazătorului se îndrăgostește. Sensul acesta preliminar este ulterior deturnat către datele unei ficțiuni care pune în scenă o isterie colectivă cu punct de plecare în sfera religiosului: Mihai Bud se transformă, prin mijloace banditești, într-un mesager al unei așa-zise reveniri a Mântuitorului, exploatazând financiar feroarea acestei noi credințe care ia proporții de masă. Romanul are meritul suplimentar de a fi una dintre puținele cărți ale literaturii române care încearcă să construiască o ficțiune pornind de la un astfel de caz. *A treia Romă*, care-și stabilește impulsul epic la nivelul conștiinței schizofrenice a pacientului unei clinici, complică firele, cronologiile, palierele narrative, profitând de jocul binomului verosimil – neverosimil, pe care îl aplică faptelor expuse. Impresia este de „flecăreală epică uluitoare” (Valeriu Cristea), de abandon în favoarea derivei digresive, constatare care se poate face și în legătură cu romanul parodic *Șahul dublu de la Armor* (1970).

SCRIERI: *Cărămidarii*, București, 1948; *Potop*, București, 1948; *Calul lui Moș Eftimie*, București, 1950; *Memoriile agentului electoral Teică Pasăre*, București, 1950; *Zorii robilor*, București, 1950; ed. I-II, pref. Mihai Gafița, București, 1961; *Bărăgan*, I-II, București, 1954–1959; *Prima însemnare a inginerului Sie Fan-Si*, București, 1954; *Mesajul lui U Iuan-Tuo*, București, 1955; *Vecinii*, București, 1955; *Micul Kan*, București, 1956; *De la potop încoace*, București, 1958; *A cincea roată la căruță*, îngr. și pref. Ion Mihăileanu, București, 1962; *Prietena mea Pix*, București, 1963; *Cărțile Horodiței*, București, 1965; *Zodia înstrăinării (Contravizitele doctorului B.A.)*, București, 1966; *Accidentul era inevitabil (Contravizitele doctorului B.A.)*, București, 1967; *Zodia înstrăinării. A cincea roată la căruță*, București, 1967; *A treia Romă (Contravizitele doctorului B.A.)*, București, 1968; *Hramul Sfântului Nu (Scrisori din iulie pentru dr. B.A.)*, București, 1969; *Șahul dublu de la Armor*, București, 1970; *A cincea roată la căruță*, îngr. și pref. Alex. Ștefănescu, București, 1989. **Traduceri:** F.M. Dostoievski, *Omul din subterană*, București, 1983 (în colaborare cu Igor Block).

Repere bibliografice: Silvan Iosifescu, „*Zorii robilor*”, FLC, 1951, 4; Eugen Luca, *Însemnări despre construcția romanelor*, CNT, 1953, 41; Mihai Gafița, „*Bărăgan*”, GL, 1954, 16, 17; Ion Mihăileanu, *Arta tipizării în romanul „Bărăgan”*, „*Lupta de clasă*”, 1954, 12; Savin Bratu, *Imaginea glorioșilor noștri contemporani*, VR, 1955, 7; Geo Șerban, *Un contemporan*, GL, 1955, 49; Savin Bratu, „*Vecinii*”, GL, 1956, 14; Vera Călin, *Pornind de la clasici*, București, 1957, 54–74; Crohmălniceanu, *Cronici*, 231–244; Eugen Luca, „*La Răzeși*”, CNT, 1958, 46; Lucian Raicu, *V. Em. Galan*, GL, 1959, 39; Georgeta Horodincă, *Ceoa despre arta lui V. Em. Galan*, GL, 1959, 47; D. Micu, *Romanul românesc contemporan (1944–1959)*, București, 1959, 202–214; Ion Vitner, *Prozatori contemporani*, I, București, 1961, 65–119; Damian, *Direcții*, 242–243; Valeriu Cristea, „*Cărțile Horodiței*”, GL, 1966, 2; D. Solomon, „*Zodia înstrăinării*”, GL, 1966, 26; D. Țepeneag, „*Zodia înstrăinării*”, LCF, 1966, 31; Valeriu Cristea, „*A treia Romă*”, GL, 1968, 13; Magdalena Popescu, „*Hramul Sfântului Nu*”, RL, 1969, 22; Popa, *Dicț. lit.* (1971), 255–257; Rotaru, *O ist.*, III, 589–590; Ștefănescu, *Prim-plan*, 95–102; Alex. Ștefănescu, *Recitind un mai vechi roman despre viața satului*, RL, 1989, 9; Nicolae Manolescu, *O reconsiderare necesară*, RL, 1990, 1; Popa, *Ist. lit.*, I, 1027–1029; Negrici, *Lit.rom.*, 107–108. M.I.

GALAXIA ROMÂNEASCĂ, periodic apărut la București, lunar, între ianuarie 1990 și aprilie 1991, cu subtitlul „Magazin ilustrat de cultură, informație și reportaj”. Director este Radu Theodoru, redactor-șef, Olimpijan Ungherea, secretar general de redacție, Anton Bălan. Publicația își propune să slujească „spiritul culturii românești în structurile care au definit-o dintotdeauna”. Rubrici: „Vitrina cu spectacole”, „România, încotro?”, „Arhivele neamului românesc”, „Religie și societate”, „România văzută prin gaura cheii”, „Planeta cu picanterii istorice”, „Perle de presă”, „Din dosarele închise ale revoluției”, „Misterele Bucureștilor”, „Geografia ca o lacrimă”, „Policier”. Semnează versuri Ștefan Aug. Doinaș (*Există*), Ion Pantazi, Nicolae Rotaru, Cornel Balaban ș.a., proză – Tudor Negoită, I. Vianu, publicistică – Ion Dorin Brădeanu, H. Lera, Vasile Băran, Ion Dodu Bălan, Arcadie Donos, Elis Râpeanu, Dumitru Bălăeț, Narcis Zărnescu, Ovidiu Trăsnea ș.a. George Chirilă publică reportaje. Alți colaboratori: Claudiu Iordache, V. Auerbach, Tr. Rus, Remus Botar. D.B.

GÁLDI László [Ladislau] (20.V.1910, Miskolc, Ungaria – 5.II.1974, Budapesta), comparatist, poetician și traducător. Numele de familie la naștere era Göbl. Începe să facă studii medii la Dej și le continuă la Liceul Romano-Catolic din Arad, luându-și bacalaureatul la Liceul „Moise Nicoară” din același oraș. A absolvit Facultatea de Litere a Universității din Budapesta, secția maghiară-română-franceză (avându-i profesori pe Carlo Tagliavini și A. Sauvageot), pentru ca apoi să meargă la Paris, ca bursier (1932–1935), perioadă în care a fost lector la École des Langues Orientales Vivantes. S-a specializat în romanistică sub îndrumarea profesorilor Paul Hazard și Mario Roques. În 1938 este abilitat docent la Universitatea din Budapesta, unde a lucrat în continuare în calitate de conferențiar delegat. Între anii 1942 și 1944 a predat romanistica la Universitatea din Cluj. După 1945, stabilit la Budapesta, a condus Secția de lexicografie și lexicologie a Academiei de Științe, al cărei membru corespondent era din 1942, și a predat la Universitatea „Eötvös Loránd”, ca profesor onorific, atât cursuri de filologie romanică, cât și de limbă și literatură română.

Publicând încă de foarte tânăr (primele lucrări științifice îi apar în 1932, sub numele Göbl), G. a lăsat în urma lui o operă ce numără lucrări de valoare, caracterizate prin „rigoare științifică, o impresionantă informație, o rară forță de disociere și numeroase soluții originale” (Florica Dimitrescu). Și-a redactat articolele și studiile nu numai în limba maghiară, ci și în română, franceză, italiană, germană și rusă. A colaborat la „*Annales Universitatis Scientiarum Budapestiensis*”, „*Magyar Nyelvőr*”, „*Acta Linguistica Hungarica*”, „*Beiträge zur romanischen Philologie*”, „*Studia Slavica Academiae Scientiarum Hungaricae*”, „*Nyelvtudományi Közlemények*”, „*Egyetemes Philologiai Közlöny*”, „*Limba română*”, „*Convorbiri literare*”, „*Buletinul «Mihai Eminescu»*”, „*Limbă și literatură*”, „*Philologiai Közlöny*”, „*Vasárnap*”, „*Apolló*”, „*Valóság*”, „*Láthatár*”, „*Orbis Litterarum*”, „*România liberă*” (Paris), „*Helicon*”, „*Lingua Nostra*”, „*Cahiers de l'Association*

Internationale des Études Françaises" și la actele congreselor internaționale de lingvistică și filologie romanică. În lucrările sale, G. pledează, dintr-o perspectivă interdisciplinară, pentru apropierea dintre cercetările de limbă, literatură și muzică, sub semnul culturii. Pentru el studiul limbii nu poate fi separat de literatură, de artă în general. De aici au rezultat contribuții fundamentale în domeniul stilisticii: după o serie de studii și articole, publică trei opere de sinteză, consacrate stilisticii franceze, italiene și române (*Précis de stylistique française*, 1967, *Introduzione alla stilistica italiana*, 1971, *Introducere în stilistica literară a limbii române*, 1976). Comparatist, G. a cercetat influențele culturale și contactele literare care determină circulația formelor metrice. În acest sens, este inițiatorul unei metode comparative în cercetarea versificației, metodă evidențiată într-o serie de lucrări, ca *Le origini italo-greche della versificazione rumena* (1939) și *Esquisse d'une histoire de la versification roumaine* (1964). A manifestat interes atât pentru prozodia limbilor romanice, cât și pentru metrica limbilor fino-ugrice sau pentru versificația rusă. Dar cea mai mare parte a energiei sale a pus-o în slujba culturii române, contribuind la cunoașterea unor etape importante din istoria limbii române și a limbii literare române. Este semnificativ că se ocupă, în teza pentru docență, de relațiile româno-grecești, *Les Mots d'origine néo-grecque en roumain à l'époque des phanariotes* (1939) fiind o lucrare ce aruncă o lumină nouă asupra limbii române din secolul al XVIII-lea. Continuă să fie preocupat de acest domeniu, lărgind totodată aria cercetărilor asupra influențelor exercitate de alte limbi asupra lexicului românesc. Anii 1943-1944 sunt marcați prin două contribuții substanțiale: un amplu studiu despre neologismele din Transilvania și despre activitatea lui Paul Iorgovici (*Az erdélyi román nyelvújítás [Înnoirea limbii române din Ardeal]*, 1943) și un studiu introductiv la *Dictionarium valachico-latinum* al lui Samuil Micu (1944). Cărturarul manifestă un viu interes și pentru legăturile româno-maghiare din epoca Luminilor: într-o lucrare amplă tratează relațiile Școlii Ardelene cu „latinismul” maghiar (*XVIII. századi humanizmusunk és a románság [Umanismul maghiar din secolul al XVIII-lea și românii]*, 1940) și consacră mai multe studii interferențelor culturale româno-maghiare din epoca romantismului timpuriu. Atenția lui G. s-a concentrat cu predilecție asupra limbii poetice românești, domeniu în care a lăsat cercetări temeinice, care merg de la începuturi și până în epoca actuală. A studiat astfel începuturile prozei ritmice, metrica *Ţiganiadei* lui I. Budai-Deleanu, fonosimbolismul rimelor bacoviene, valoarea expresivă a neologismelor în limba poetică. Preferințele lui s-au îndreptat către Mihai Eminescu și Lucian Blaga. După ce tipărește numeroase articole despre diferite aspecte ale liricii eminesciene (comentarii cu privire la geneza unor poezii, analize stilistice) și despre proza poetului, publică *Stilul poetic al lui Eminescu* (1964), sinteza a treizeci de ani de cercetări asidue, cea mai bogată exegeză de până atunci a limbii și stilului eminescian. Punând la contribuție mijloacele criticii stilistice, G. a supus creația eminesciană unei analize minuțioase, în care contextul larg al literaturii europene servește drept fundal. Lucian Blaga

LADISLAU GÁLDI

INTRODUCERE ÎN STILISTICA LITERARĂ A LIMBII ROMÂNE

· U N I V E R S I T A S ·

E D I T U R A M I N E R V A

este celălalt mare poet român căruia îi închină o monografie, și aceasta precedată de câteva studii semnificative. *Contributions à l'histoire de la versification roumaine. La prosodie de Lucian Blaga* (1972) plasează versul lui Blaga într-o perspectivă istorică, ceea ce îi dă cercetătorului posibilitatea de a extrage o serie de particularități ale prozodiei avute în atenție: originalitatea, factura elaborată, armonia. După o serie de studii privind originea italo-greacă a versificației românești, problemele generale ale prozodiei din zona dunăreană, periodizarea istoriei versului românesc, G. își sintetizează cercetările într-o amplă *Introducere în istoria versului românesc* (1971). Potrivit unei concepții proprii, autorul examinează versificația românească în contextul culturii europene, stăruind asupra realizării unei istorii comparate a versificației. Lucrarea debutează cu un capitol despre poezia populară și se încheie cu un capitol despre Lucian Blaga. G. a tradus în limba maghiară din poezia lui Mihai Eminescu, Al. Vlahuță, G. Coșbuc, Al.T. Stamatiad și din proza lui Liviu Rebreanu și a lui Ionel Teodoreanu.

SRIERI: *Problemi di geografia linguistica nel rumeno del Settecento*, Roma, 1938; *Le origini italo-greche della versificazione rumena*, Roma, 1939; *Les Mots d'origine néo-grecque en roumain à l'époque des phanariotes*, Budapesta, 1939; *XVIII. századi humanizmusunk és a románság [Umanismul maghiar din secolul al XVIII-lea și românii]*, Budapesta, 1940; *Magyar-román szellemi kapcsolatok [Legături spirituale maghiaro-române]*, Budapesta, 1942; *Az erdélyi román nyelvújítás [Înnoirea limbii române din*

Ardeal], Budapesta, 1943; *A Dunatáj nyelvi alkata. A Dunatáj irodalmi fejlődése* [Structura lingvistică și dezvoltarea literară a peisajului dunărean], Budapesta, 1947; *Ismerjük meg a versformákat* [Să cunoaștem formele de versificație], Budapesta, 1961; *Esquisse d'une histoire de la versification roumaine*, Budapesta, 1964; *Stilul poetic al lui Eminescu*, București, 1964; *Précis de stylistique française*, Budapesta, 1967; *Elementi di stilistica italiana*, Budapesta, 1968; *Introducere în istoria versului românesc*, București, 1971; *Introduzione alla stilistica italiana*, Bologna, 1971; *Introducere în stilistica literară a limbii române*, postfață Florica Dimitrescu, București, 1976; *Contributions à l'histoire de la versification roumaine. La prosodie de Lucian Blaga*, Budapesta, 1972. **Traduceri:** *Műfordítások*, Arad, 1928; Liviu Rebreanu, *Lázadás* [Răscoala], Budapesta, 1945; Ionel Teodoreanu, *Ködös határ* [Hotarul nestatornic], Budapesta, 1966, *Utak* [Drumuri], Budapesta, 1968, *Szélvészben* [În vâltoare], Budapesta, 1970; Mihai Eminescu, *Válogatott művei* [Opere alese], Budapesta, 1967.

Repere bibliografice: Dsida Jenő, Göbl László, „Műfordítások”, „Pásztortűz”, 1928, 14; Perpessicius, *Contribuții maghiare în literatura română*, LCF, 1960, 3; *Un cercetător al operei eminesciene* (interviu cu Gáldi László), GL, 1964, 11; George Munteanu, *Adevărata stilistică*, CNT, 1965, 3; Sanda Golopenția-Eretescu, „Esquisse d'une histoire de la versification roumaine”, REF, 1965, 4; Flora Șuteu, „Stilul poetic al lui Eminescu”, LR, 1966, 2; Ștefan Munteanu, *Între lexicografie, limbă literară și stilistică*, SCL, 1970, 1; Valentin Tașcu, „Introducere în istoria versului românesc”, NYRK, 1972, 2; Beke, *Fără interpret*, 229–235; Piru, *Varia*, II, 305–308; Barta János, Gáldi László, „Irodalomtörténeti közlemények”, 1974, 2; Szabó Zoltán, *Gáldi László életműve*, UTK, 1974, 11; Balotă, *Scriitori maghiari*, 463–470; *Rom magy. ir. lex.*, II, 36–37; Florica Dimitrescu, *Un savant devotat culturii române – Ladislav Gáldi*, JL, 1995, 29–32.

O.K.

GALERIA, periodic apărut la București, săptămânal, de la 15 octombrie 1941 până la 22 februarie 1942, sub conducerea unui comitet. Director este Vlaicu Bârna, secretar de redacție — Iordache Răducu. Publicația fiind orientată spre problemele lumii teatrului, literatura va fi slab reprezentată. Rubrici: „De vorbă cu...”, „Senzația zilei”, „Cronica cinematografică”, „Poșta redacției”, „Interpreții despre roluri”, „Actrițele noastre”, „Compozitorul zilei”, „Vestii-povești”, „Creația zilei”. Deși predominante sunt informațiile teatrale, pot fi întâlnite și versuri de N. Davidescu, H. Nicolaide, Emil Botta (*Spectacol*) sau Ion Pillat (*Metamorfoză*). Tudor Argezei scrie un comentariu intitulat *Părintescul plagiat*, iar E. Lovinescu semnează *Ce fel de școală e teatrul*. Cronica dramatică este susținută de Vlaicu Bârna. Apar și câteva epigrame aparținând lui Jean Moscopol. Revista găzduiește numeroase interviuri și medalioane și este bogat ilustrată. Alți colaboratori: Ionel Teodoreanu, Victor Eftimiu, Dragoș Protopopescu, Virgil Balint, Petru Manoliu, Dinu Nicodin, Coca Ardeleanu, Silvia Grecu, Cosma Damian, Petrașcu Ion Sârbul, Mircea Ionescu Sultzer, Irina Lepa, George Șoimu.

D.B.

GALERIA FLAMUREI, revistă de artă apărută la Craiova, lunar, între ianuarie 1927 și decembrie 1930, sub conducerea unui comitet, director fiind Tudor N. Paulian. Cu numărul al doilea, titlul e schimbat în „Galeria artei”, iar în numărul 3 din

1930 se adaugă subtitlul „Plastică-muzică-literatură-teatru”, redacția și administrația mutându-se la București. Articolul-program, semnat de George Murnu, declară că publicația se vrea o „trâmbiță a îndrumării sănatoase spre culmile expansiunii artistice”. Rubrici: „Creionări”, „Cronica plastică”, „Cronica muzicală”, „Recenzii”, „Ilustrații”, „Oameni de cultură”. Versuri semnează Radu Gyr și George Dumitrescu, iar Valeriu Grecu, proză. Printre cei prezenți în paginile revistei se numără Mihail Dragomirescu, cu articolul *Arta noastră plastică* (3/1930). Alți colaboratori: N. Mihăescu, S. Tudorian.

D.B.

GALERIU, Constantin (23.XI.1918, Răcătău-Răzeși, j. Bacău — 10.VIII.2003, București), scriitor bisericesc. Provine dintr-o familie țărănească, fiind fiul Elisabetei și al lui Neculai Galieriu. Își începe studiile în localitatea natală și le continuă, între 1930 și 1938, la Seminarul Teologic „Sf. Gheorghe” din Roman. Ulterior se înscrie la Facultatea de Teologie din București, pe care o va absolvi în 1942, având ca temă a lucrării de licență, scrisă sub îndrumarea lui Nichifor Crainic, *Îndumnezeirea omului*. În anul următor este hirotonit preot, oficiind până în 1947 în parohia satului Podu Văleni (județul Prahova), apoi la biserica Sf. Vasile din Ploiești. În 1973 obține titlul de doctor în teologie, cu teza *Jertfă și răscumpărare*. În 1952 și 1953, deținut politic, va fi încarcerat în câteva penitenciare și trimis la muncă silnică, la Canal.

Hărăzit cu vocație de îndrumător spiritual, la care se adaugă erudiție, acuitate interpretativă a fenomenului religios, privit ca un concept viu, deschis către toate domeniile cunoașterii, nu doar definit prin austeritatea dogmelor, G. nu-și limitează misiunea la predici și slujbe curente, ci organizează întâlniri culturale, invitând, de-a lungul vremii, personalități precum N. Steinhardt, Edgar Papu, Dinu Pillat, Ștefan Nenițescu, Ioan Alexandru. Deși după 1973 practica de pastorație este completată cu activitatea didactică de la Institutul Teologic Universitar din București, unde, numit inițial părinte spiritual (1973–1974), devine lector (1974–1977), profesor (1977–1992), profesor-consultant, conducător de doctorate (1993–2003), numele său rămâne asociat cu biserica Sf. Silvestru din capitală, căreia, începând cu anul 1975, de când primește parohia, îi conferă prestigiul unui important lăcaș cultural-religios. Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștiului (din 1990), se implică în sprijinirea unor proiecte culturale și umanitare, îndeplinind funcțiile de președinte de onoare al Ligii Culturale a Românilor de Pretutindeni, membru în Comisia Națională UNESCO, membru fondator și președinte de onoare al Asociației medical-creștine „Christiana”, președinte al Asociației „Sf. Stelian — copiii străzii”, al Fundației „Elena Doamna”, președinte al Editurii Harisma, membru de onoare al Fundației „Memoria”, președinte executiv al Frăției Ortodoxe Române. Secretar de redacție, în perioada interbelică, al revistei săptămânale „Ortodoxia”, colaborator al revistelor „Glasul Bisericii” și „Studii teologice”, participant la numeroase congrese și conferințe din străinătate, i s-au decernat Premiul Senatului Universității din București

(1942), Premiul revistei „Flacăra” (1990), titlul de *doctor honoris causa* al Universității Ecologice din București (1992), Diploma de Onoare a Societății Academice „Titu Maiorescu” (1993), Premiul Academiei Române (2002). Din păcate, partea semnificativă a contribuțiilor teologice și culturale aduse de autor nu a fost reunită într-un volum, rămânând risipită prin paginile periodicelor. Restrânsă la teza de doctorat (*Jertfă și răscumpărare*), la un îndreptar conținând norme de predare a religiei (*Îndrumări metodologice și didactice pentru predarea religiei în școală*, 1990) și la o decriptare simbolică a rugăciunii *Tatăl Nostru* (*Rugăciunea „Tatăl Nostru”*, 2002), opera lui G. își așteaptă formula sub care să fie inclusă în tradiția scrierilor aparținând duhovnicilor ortodoxiei românești.

SCRIERI: *Jertfă și răscumpărare*, București, 1973; *Îndrumări metodologice și didactice pentru predarea religiei în școală*, București, 1990; *Rugăciunea „Tatăl Nostru”*, București, 2002.

Repere bibliografice: Radu Herjeu, *Printre rânduri*, București, 2001, 119–133; Dorin Popa, *Cu Părintele Galeriu între Geneză și Apocalipsă*, București, 2002. C.M.B.

GALL, Matei (8.I.1920, Deva), prozator și memorialist. Este fiul Anei și al lui Adalbert Gal, comerciant de sticlărie și porțelan. A absolvit Liceul Comercial din Timișoara în 1938 și a lucrat până în 1940 ca muncitor într-o fabrică de produse textile din Lugoj. Intrând în mișcarea comunistă aflată în ilegalitate, în 1940 încearcă să organizeze o grevă pentru revendicări economice. Întors la Deva, activează împotriva Dictatului de la Viena și este arestat în decembrie 1940, fiind condamnat în 1941 de Tribunalul Militar din Timișoara la patru ani de închisoare corecțională pentru activitate politică ilegală. În septembrie 1942 este deportat, ca evreu, în Transnistria, în lagărul de la Vapniarka. În 1943 e transferat în închisoarea de la Râbnița, unde supraviețuiește masacrării deținuților, survenită în noaptea de 18/19 martie 1944. Reușește să se întoarcă în țară pe jos, fără acte și fără resurse materiale, ajutat de omenia unor militari din armata română aflată în retragere. Ajuns la București, trăiește în clandestinitate până în august 1944. Din septembrie lucrează la ziarul „Zori noi” din Deva, în 1945–1949 se află la Cluj, unde are diferite funcții în conducerea județeană de partid, ulterior la prefectura județului. În 1949 devine cursant la Institutul de Relații Internaționale din București, iar din toamna aceleiași an până în 1955 este funcționar în Ministerul Afacerilor Străine. Între 1955 și 1965 activează la Agenția Agerpres, în redacția pentru străinătate (corespondent în Ungaria, 1956–1957 etc.). Colaborează la ziarul „Neuer Weg” (unde scrie comentarii de politică internațională, sub pseudonimul M. Gabler), la „Flacăra”, „Lumea” ș.a. Debutul ca scriitor are loc în 1956, cu romanul *Masacrul*. Demisionează în 1965 de la Agerpres și depune cerere de emigrare, care i se aprobă după patru ani. Din 1969 trăiește succesiv în Italia, Israel, iar din 1973, în R. F. Germania, asigurându-și traiul prin slujbe modeste. Volumul *Eclipsa* (1997) a apărut și în limba germană (1999).

Subiectul cărților lui G. îl constituie experiența proprie, dominată de cutremurătorul episod al supraviețuirii după masacrul de la închisoarea din Râbnița, organizat de autoritățile militare germane (și săvârșit efectiv de membrii unei „miliții” calmăce pronaziste) în condițiile retragerii în fața înaintării trupelor sovietice. Deținuții — localnici și evrei comuniști din România —, siliți să îngenuncheze în celule, au fost omorâți prin împușcare cu revolverul, noaptea, în grabă, la lumina săracă a unui felinar de vânt. Câțiva dintre ei — printre care și G. — au scăpat cu viață: doar răniți ori teferi, dar șocați, s-au prăbușit printre cadavrele celorlalți și au fost crezuți morți; ceva mai târziu au reușit să fugă din închisoarea care avea să fie incendiată. În *Masacrul*, materia autobiografică este transpusă în ficțiune (prin modificări de nume și situații) și literaturizată (cu vădite concesii făcute comandamentelor propagandistice ale epocii), prin narare obiectivă, la persoana a treia, sub aspectul unui roman „de acțiune” realist-socialist. *Eclipsa* este o scriere-mărturie, o autobiografie propriu-zisă, construită pe mai multe registre: cel al rememorării anecdotice și al confesiunii, cel al reconstituirii documentare și cel al comentariului de natură istorică și morală. Dacă în *Masacrul* G. cedase unor constrângeri care alterau parțial filonul mărturiei cu valoare documentară, în *Eclipsa* el evită, deliberat și consecvent, orice „cosmetizare” a faptelor și orice omisiuni ori deformări determinate de vreun partizanat ideologic, aspirând la un maximum de obiectivitate. Copilăria la Deva, oraș evocat cu dragoste și nostalgie, apoi configurarea propriei traiectorii ideologice, îndepărtarea de modul de viață mic-burghez al familiei și ralierea la activitatea comunistă ilegală, arestarea și, în fine, experiența carcerală și concentraționară sunt relatate în episoadele lor esențiale cu un grad de detaliere variabil și, uneori, cu accente de umor stoic. În închisoarea din Caransebeș naratorul e coleg de detenție cu lideri comuniști precum Gheorghe Gheorghiu-Dej, Chivu Stoica, Emil Bodnăraș (dar și cu, pe atunci, încă subalternul Nicolae Ceaușescu) și tot acolo ia notă pentru prima oară de stratificarea internă a partidului comunist, de privilegiile arogate de conducători, de practicile nedemocratice din partid, de carierismul unora. Un mănunchi de microportrete, de „studii de caz”, construite ca proze scurte semiindependente, dau seama expresiv de dramele individuale ale unor deportați, zdrobiți ca ființe umane de condiția concentraționară. Autenticitatea mărturiei e dublată de autoanaliza minuțioasă, iar concluzia asociază o mizantropie temperată cu un optimism moderat. Comunist dezamăgit, dar rămas credincios idealului care l-a făcut să îmbrățișeze în tinerețe o ideologie cu efecte dezastruoase, G. e un memorialist incomod pentru cei dispuși să cosmetizeze unilateral (indiferent în ce direcție) istoria contemporană.

SCRIERI: *Masacrul*, București, 1956; *Eclipsa*, București, 1997.

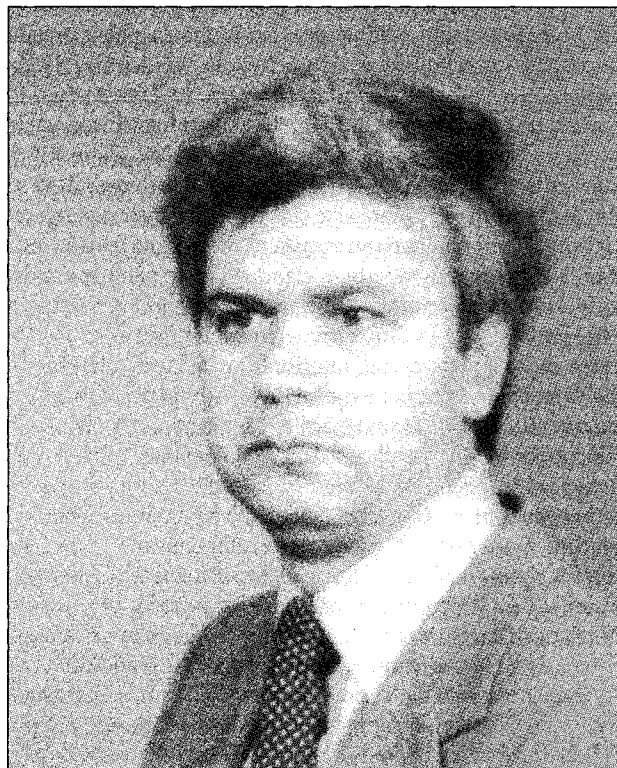
Repere bibliografice: Savin Bratu, *Un document de care-ți aduci aminte*, GL, 1957, 12; I. Peltz, „*Masacrul*”, „*Steagul roșu*”, 1957, 4 aprilie; Carol Isac, *Fanatism și utopie*, „*Orient-Expres*” (Israel), 1997, 129; Geo Vasile, *Cartea dezamăgirii de comunism*, LCF, 1997, 42; Matthias

Messmer, *Braune und rote Diktatur in Rumänien*, „Neue Zürcher Zeitung”, 1999, 24 noiembrie; Ute Grossmann, *Zeuge des Terrors in braunem und rotem Gewand*, „Frankfurter Rundschau”, 1999, 12 decembrie; William Totok, [Matei Găll], „Halbjahresschrift für südosteuropäische Geschichte”, 1999, 2; Sabine Fröhlich, *Der Marathonläufer war schon tot, als er ankam*, „Frankfurter Allgemeine Zeitung”, 2000, 9 mai; Gina Sebastian-Alcalay, „Eclipsa”, RL, 2001, 5. N.Br.

GANĂ, George (13.I.1935, Măldăieni, j. Teleorman), critic și istoric literar, editor. Este fiul Marinei (n. Nedelcu) și al lui Ștefan Gană, țărani. După absolvirea școlii primare în satul natal, devine elev al unei școli profesionale de mecanici-utilaj (1949–1952), ulterior student al Facultății Muncitorești la Iași și București (1952–1954); în 1954 și 1955 este profesor suplinitor la Măldăieni, în 1955 se înscrie la Facultatea de Filologie a Universității din București. După absolvire (1960) funcționează ca asistent în cadrul aceleiași facultăți. Urcă, prin concurs, toate treptele carierei didactice, până la gradul de profesor universitar și șef al Catedrei de literatură română. În 1974 obține titlul de doctor în filologie, cu teza *Opera literară a lui Lucian Blaga*, publicată în 1976. Între 1963 și 1965 a fost lector la Universitatea „Humboldt” din Berlin, iar între 1975 și 1978, la Universitatea din Graz (Austria). Debutează încă din studenție la „Gazeta literară” (1960), cu un articol despre teatrul lui Horia Lovinescu. Colaborează la „Contemporanul”, „Teatrul”, „Caiete critice”, „Revista de istorie și teorie literară”, „Manuscriptum”, „Viața românească”, „Analele Universității București” ș.a. În 1969 publică primul volum, studiul *Anton Pann*. După un lung interval în care s-a dedicat activității de editor, revine cu o lucrare intitulată *Tudor Vianu și lumea culturii* (1998) și cu o importantă exegeză a poeziei eminesciene, *Melancolia lui Eminescu* (2002). A scris prefețe la o serie de volume de Vasile Alecsandri, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, Mihail Sadoveanu, Georgeta Mircea Cancicov, G. Ciprian, Lucian Blaga. Adevărata vocație, de editor, a probat-o în ediția *Opere de Tudor Vianu* (șapte volume între anii 1978 și 1987, dintre care cinci în colaborare cu Gelu Ionescu) și în ediția critică *Opere de Lucian Blaga* (șase volume între anii 1982 și 1997). Amplele studii introductive, notele și comentariile substanțiale îl recomandă pe G. drept unul dintre importanții exegeți ai celor două personalități ale culturii române. Pentru activitatea sa de critic literar și de editor a primit Premiul „Timotei Cipariu” al Academiei Române (1990) și Premiul Festivalului Internațional „Lucian Blaga” de la Cluj-Napoca (1991).

Titlul monografiei din 1976, *Opera literară a lui Lucian Blaga*, este semnificativ pentru modalitatea modernă de abordare a unui scriitor. Nu mai sunt studiate aici, în două părți distincte, viața și opera, după modelul clasic lansonian, ci anumite fapte biografice sunt corelate cu analiza operei, care trece pe primul plan. De altfel, implicațiile complexe ale acestui tip de relaționare sunt urmărite metodic într-un capitol special, intitulat *Operă și biografie*. G. face distincție între „biografia poetului” și „biografia omului”, numai prima interesându-l pe critic. Determinantele operei s-ar afla în ființa scriitorului, în întâlnirea unor predispoziții native „cu anumite împrejurări

biografice, istorice și cu un anume univers cultural”. Investigând fundamentele operei, criticul se oprește inițial la „sentimentul misterului cosmic”, pe care îl evidențiază în toate componentele operei lui Blaga, inclusiv în filosofia sa. Gândirea magică și gândirea mitică – consideră exegetul – își au sorginea în copilărie și în orizontul satului, văzut mai apoi ca sat-idee sau sat-suflet, cu reverberații multiple în lirica blagiană. Întoarcerea poetului, suprasaturat de cultura filosofică europeană, în acest univers are semnificația unui gest ritualic de cufundare în lumea fabuloasă a poveștii și a mitologiei biblice, în „centrul lumii”, singurul loc în care omul se află în intimitate naturală cu întregul; aici misterul cosmic se convertește „în sentiment al absolutului și al valorii ontologice a lumii”. Creația dramaturgică, integrată liricului, este abordată de critic fără restricții ideologice și astfel se impun de la sine concluzii noi, cum ar fi aceea a antagonismului Crist-Pan din *Drumul sfântului*. E aici o idee mai veche a lui Blaga privind cultul naturii, sugestivă pentru relațiile sale cu gândirismul tradiționalist sau cu expresionismul german. Dacă în cazul lui Lucian Blaga G. publică întâi o carte și abia apoi trece la editarea operei scriitorului, în cazul lui Tudor Vianu începe editarea operei, pentru a da, ulterior, sinteza: *Tudor Vianu și lumea culturii*. G. investighează aici toate laturile activității lui Vianu, poetul, filosoful culturii și al valorilor, esteticianul, criticul, comparatistul, călătorul, surprinzând totodată metamorfozele personalității profesorului. E. Lovinescu scria, cu amărăciune, în *Istoria literaturii române contemporane*, că „sburătoristul” Tudor Vianu părăsise critica literară pentru

catedra universitară: „necesitatea unei cariere mediocre a asasinat în d. Vianu un critic literar.” **G.** oferă acum o posibilă explicație: „vocația lui nu era într-adevăr aceea a unui critic de direcție sau a unui cronicar, ci a unui critic care, chiar când e atent la detalii, privește fenomenul literar în perspectiva mai largă a esteticianului și a istoricului culturii.” Exegețul tinde să contureze portretul complet al proteicului om de cultură. Cercetându-i poezia, el descoperă „fenomenul original” al personalității acestuia, și anume dualismul: „Nu există autor român care să gândească atât de consecvent în termeni polari.” Prin *Melancolia lui Eminescu*, **G.** finalizează, într-un studiu semnificativ pentru profilul său de critic literar, cercetări minuțioase de ani de zile. Cartea îmbină cronologia cu abordarea tematică a subiectului, fiecare capitol având drept titlu un vers eminescian: „*Natura este singurul absolut*”, „*Și te-ai dus, dulce minune...*”, „*Gândirea mea în versuri trecute-noată*”, „*Lume ce gândea în basme*” ș.a. Înșiruirea este oarecum didactică; de altfel, volumul are la bază un curs universitar. Autorul încearcă, mai întâi, o definiție a melancoliei, reținând formula poetului însuși: „Melancolia — cântecul sufletului și-al gândurilor.” Schițează o istorie a noțiunii, devenită o adevărată categorie culturală, începând de la Aristotel, trecând prin Renaștere până la filosofia lui Schopenhauer și afirmând că punctul culminant al melancoliei este de găsit în romantism, datorită slăbirii credinței. „Eminescu împinge orizontul ontologic al melancoliei până la ultima limită, aceea unde se află creatorul însuși: «De plânge Demiurgos, doar el aude plânsu-și.»” Istoricul literar este interesat și de receptarea lui Eminescu în funcție de conceptele melancolie și pesimism, urmărind imaginea poetului în opera lui G. Ibrăileanu, N. Iorga, G. Călinescu și Tudor Vianu.

SCRIERI: Anton Pann, București, 1969; *Opera literară a lui Lucian Blaga*, București, 1976; Tudor Vianu și lumea culturii, București, 1998; *Melancolia lui Eminescu*, București, 2002. **EDIȚII:** Lucian Blaga, *Poezii. Teatru. Proză autobiografică*, I-II, pref. edit., București, 1972, *Elanul insulei*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1977 (în colaborare cu Dorli Blaga), *Opere*, I-VI, introd. edit., 1982-1997, *Teatru*, I-II, pref. edit., București, 1987, *Poezii*, pref. edit., București, 1992, *Opera poetică*, cuvânt înainte Eugen Simion, pref. edit., București, 1995, *Opere*, I, pref. edit., Chișinău, 1995, *Hronicul și cântecul vârstelor*, pref. edit., București, 1995; Vasile Alecsandri, *Poezii*, pref. edit., București, 1973; Tudor Vianu, *Opere*, VII-XIII, postfața edit., București, 1978-1987 (VII-XI, în colaborare cu Gelu Ionescu), *Studii de filosofie a culturii*, pref. edit., București, 1982 (în colaborare cu Gelu Ionescu); Mihai Eminescu, *Poezii*, pref. edit., București, 1995, *Sărmanul Dionis și alte proze*, București, 1997.

Repere bibliografice: Ștefan Borbély, *O nouă lucrare despre Lucian Blaga*, VTRA, 1976, 6; Ion Dodu Bălan, „*Opera literară a lui Lucian Blaga*”, RL, 1976, 34; Doina Uricariu, *Fișorul analizei*, LCF, 1976, 41; Ioan Buduca, *Noi exegeze blagiene*, AFT, 1976, 11; Dumitru Micu, *Blaga într-un studiu monografic*, CNT, 1976, 46; Mircea Zăciu, *Lucian Blaga într-o nouă exegeză*, ST, 1976, 12; Al. Piru, *Lucian Blaga, poet și dramaturg*, LCF, 1977, 20; Zăciu, *Alte lecturi*, 161-166; Cornea, *Semnele*, 193-197; Constantin Cubleşan, *Eminescu în perspectivă critică*, Oradea, 1997, 167-171; Dicț. scriit. rom., II, 326-328; Cristea-Enache, *Concert*, 547-556; Mircea Angheliescu, „*Melancolia lui Eminescu*”, ALA, 2003, 670. S.I.

GANE, Constantin (27.III.1885, Botoșani — 12.IV.1962, Aiud), prozator și memorialist. Trăgându-se din vechea familie a Găneștilor, **G.** a absolvit, în 1903, Liceul „A.T.Laurian” din orașul natal și a făcut studii de drept în Germania, unde își ia și doctoratul, la Rostock, în 1910. Întors în țară, este, vreo cincisprezece ani, avocat la Botoșani și București. Participă în 1913, ca voluntar, la campania militară din Bulgaria, iar mai târziu la războiul din 1916-1918. Va consemna aceste experiențe în volumele *Amințirile unui fost holerici* (1914; Premiul Academiei Române) și *Prin viroage și coclauri* (1922). În 1940 și 1941 funcționează ca ambasador la Atena, preocupându-se, printre altele, de drepturile românilor macedoneni. A făcut parte din mișcarea legionară și, condamnat de regimul comunist în 1949, își sfârșește zilele în închisoare. Pasionat de cunoașterea trecutului, **G.** întreprinde călătorii în țară și în străinătate, răscolește arhive și biblioteci, vizitează muzee și monumente de artă, cercetează tradiția orală. A publicat proză (îndeosebi cu subiect istoric), articole, note și cronici, corespondență, însemnări de călătorie, piese de teatru, fragmente de roman, în „*Epoca*”, „*Politica*”, „*Universul literar*”, „*Curentul*”, „*Cele trei Crișuri*”, „*Convorbiri literare*”, „*Revista Fundațiilor Regale*”, „*Lucefărul*”, „*Flacăra*” ș.a. În 1937 înființează și conduce revista „*Sânzana*” (București). A ținut conferințe și a avut, între 1929 și 1937, o serie de intervenții radiofonice pe teme istorice, culturale sau literare (*Primul proces al lui Kogălniceanu*, *Dimitrie Cantemir*, *Romanul lui Stefan Zweig*, ciclul *Domnițele române* ș.a.). În 1934 a devenit membru al Societății Scriitorilor Români.

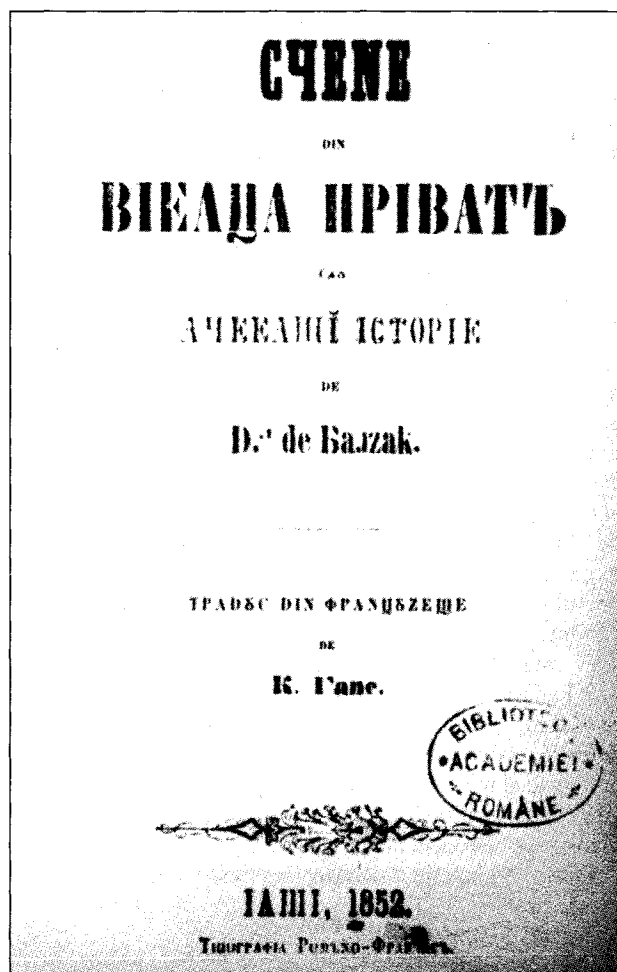
Ca memorialist de război, **G.** se remarcă prin sinceritatea notațiilor și accentul patriotic. Prima lui carte câștigă în interes grație descrierii detaliate pe care „fostul holerici” o dedică tuturor etapelor bolii contractate pe câmpiile bulgare. Cu o pană mai nuanțată sunt consemnate impresiile de călătorie din *Întâmplarea cea mare* (1927), unde scriitorul se abandonează, nu o dată, reveriei provocate de însemnele istoriei românești sau a altor meleaguri. Egiptul și mai ales Grecia incită, prin vestigiile lor, la incursiuni livrești sau popasuri mitologice, precum și la reflecții nu lipsite de miez. Prezentul se impune, de asemenea, atenției călătorului, care surprinde, uneori cu tentă umoristică, specificul realităților întâlnite. În proza de reconstituire a trecutului românesc, istoricul și literatul vor conlucra fructuos, dând adevărate fresce social-politice ale timpului evocat. Scriitorul traversează cu dezinvoltură secolele, coborând, ca în *Pe aripa vremii* (1923), până la descălecat, spre a descifra arborele genealogic al familiei sale, sau, mai aproape, precum în *Acum o sută de ani* (I-II, 1935), pentru a susține cronica principalelor evenimente petrecute între 1834 și 1835 în Țările Române. Privirea scrutează mai întotdeauna relieful uman, ca în *Dincolo de zbuciumul veacului* (1939), unde autorul selectează din învolburatul Ev Mediu românesc destine grandioase și tragice, așa cum îl reinviase și pe cel al lui Despot (*Farmece*, 1933). Se oprește de preferință asupra personalităților feminine, cărora le acordă un spațiu larg, îndeosebi în *Trecute vieți de doamne și domnițe* (I-III,

1932-1939), *Domnița Alexandrina Ghica și contele D'Antraigues* (1937) și *Amărăte și vesele vieți de jupânese și cucoane* (1943). Dacă incursiunile istorice ale lui **G.** vădesc, nu o dată, carențe (genealogii fastidioase, exces documentar, intervenții polemice, pasaje confuze sau incoerente), piesa de rezistență rămâne lucrarea *Trecute vieți de doamne și domnițe* (volumul I a fost premiat de Academia Română). Subiectele, pe cât de inedite pe atât de captivante, se derulează în povestiri pline de nerv și de culoare, susținute de un limbaj cu sevă arhaică. O vastă galerie de doamne și domnițe, urmărite de la primii voievozi până la Unirea Principatelor, se perindă pe fundalul unei istorii zbuciumate. Memorabile rămân, de pildă, figura Chiajnei sau a Elisabetei Movilă ori sfârșitul cumplit al domniței Ruxanda, frumoasa fiică a lui Vasile Lupu. Povești de dragoste, răpiri și răscumpărări, execuții spectaculoase (ca aceea a familiei Brâncoveanu), înălțări și căderi se succed în imagini ritmate alert, capabile să restituie atmosfera specifică epocii. **G.** a lăsat și un roman istoric, *Rădăcini* (1947), fără prea mult ecou (Perpessicius îi consacră, totuși, o recenzie favorabilă), și o piesă de teatru, *Phrynea*, rămasă în manuscris. Mai merită menționată amplă și substanțială lucrare istoriografică P.P. Carp și locul său în istoria politică a țării (I-II, 1936), cu unele capitole, cum ar fi cel dedicat Junimii, de interes documentar.

SCRIERI: *Amintirile unui fost holerici*, București, 1914; *Prin viroage și coclauri*, București, 1922; *Pe aripa vremii*, București, 1923; *Întâmplarea cea mare*, București, 1927; *Trecute vieți de doamne și domnițe*, I-III, București, [1932] - [1939]; ed. I-II, București, 1999; *Farmece*, București, 1933; *Acum o sută de ani*, I-II, București, 1935; P.P. Carp și locul său în istoria politică a țării, I-II, București, 1936; *Domnița Alexandrina Ghica și contele D'Antraigues*, București, 1937; *Dincolo de zbuciumul veacului*, București, 1939; *Amărăte și vesele vieți de jupânese și cucoane*, București, [1943]; *Rădăcini*, București, [1947].

Repere bibliografice: Camil Petrescu, „*Prin viroage și coclauri*” de Const. Gane, RVVR, 1923, 1; Perpessicius, *Opere*, XII, 200-202, 495; Pompiliu Constantinescu, „*Întâmplarea cea mare*”, SBR, 1927, 9; Octav Șuluțiu, „*Farmece*”, „*Axa*”, 1933, 15; N. Iorga, „*Trecute vieți de doamne și domnițe*”, *Raport*], AAR, partea administrativă și dezbaterile, 1932-1933; Octav Șuluțiu, „*Trecute vieți de doamne și domnițe*”, vol. II, F, 1935, 4; Predescu, *Encicl.*, 340; Crăciun, *Confesiuni*, 199-200; *Dicționarul botoșănenilor*, ATN, 1984, 9; B. Ionel, *Constantin Gane*, ATN, 1985, 4; Elena Sfrangeu, *Constantin Gane și rolul Găneștilor în istoria și cultura română*, CL, 1989, 9.

GANE, Costachi (1800 – 22.III.1865, Iași), traducător. Fiu al banului Ioniță Gane, era frate cu Ienache (Enacachi) și cu spătarul Dimitrie (Dumitrachi) Gane. Comisul **G.** a fost redactor responsabil la „*Nepărtinitorul*”, jurnal politic, literar și comercial scos la Iași, în 1856, în Tipografia Gane. Din noiembrie 1858 până în octombrie 1859, face să apară foaia politică și literară „*Patria*”. În 1843, traduce, în trei volume, romanul Karolinei Pichler, *Agatocles sau Răvașe scrise din Roma și din Grecia*. În „*procurvântare*”, el afirmă că, mai mult decât „imitarea” textului original, s-a străduit să facă o transpunere în „stilul modern” – prima atestare la noi, în plan literar, a conceptului de modern. Traducerea e însă greoaie. O con-

tribuție la constituirea terminologiei științifice românești este tâlmăcirea din franceză, în 1846-1847, a cărții *Prințipii filosofice, politice și morale* de colonelul François-Rodolphe de Weiss. În 1851 comisul transpune după Al. Dumas romanul „istoric, religios și politic” *Akté sau Moartea lui Neron, împărat a Romei*, iar în anul următor, *Scene din viața privată sau Aceeași istorie* de Balzac. Cuprinzând „povătuiri” și date de astronomie, *Pashalion nou* (1858) este o lucrare de popularizare. În „*Calendar pe anul 1853*”, ca și în cel pe 1854, sub semnătura C.G. apar versuri, precum și traduceri din J.-J. Ampère, J.-J. Barthélemy, Bernardin de Saint-Pierre, Chateaubriand, Victor Hugo, Jules Janin, Joseph de Maistre, Jean-Baptiste Massillon, J. Michaud.

SCRIERI: *Pashalion nou*, Iași, 1858. **Traduceri:** Karoline Pichler, *Agatocles sau Răvașe scrise din Roma și din Grecia*, I-III, pref. trad., Iași, 1843; François-Rodolphe de Weiss, *Prințipii filosofice, politice și morale*, I-II, pref. trad., Iași, 1846-1847; Al. Dumas, *Akté sau Moartea lui Neron, împărat a Romei*, I-II, Iași, 1851; Balzac, *Scene din viața privată sau Aceeași istorie*, Iași, 1852.

Repere bibliografice: Piru, *Ist. lit.*, II, 296; Paul Cornea, *Negruzzi, colonelul de Weiss și Millevoeye*, LL, 1966; Adrian Marino, *Modern, modernism, modernitate*, București, 1969, 39; *Dict. lit.* 1900, 376. F.F.

GANE, Horia (pseudonim al lui Herman Roșu-Gutman; 10.IV.1936, Scăieni, azi Boldești-Scăeni, j. Prahova-6.VII.2004, București), poet și prozator. Părinții, Samoil și Fani Gutman, muncitori, au fost deportați între 1941 și 1945 în lagărele din Transnistria. **G.** începe cu întârziere școala primară, absolvind în cele din urmă Școala Profesională Textilă. Lucrează doi ani ca muncitor calificat la Fabrica de Postav din Buhuși. Urmează apoi Facultatea Muncitorească din București (1954-1958) și tot aici, Facultatea de Filologie a Universității „C. I. Parhon”, făcând parte din primul cenaclu studențesc înființat după război. Funcționează ca bibliotecar la Șantierul Naval din Oltenița, director al Bibliotecii Raionale din Urziceni și ca activist cultural la Bacău, unde este și corector la revista „Ateneu”. În 1976 se mută la București, unde e funcționar al Federației Comunităților Evreiești, ieșind la pensie de boală în 1981. Colaborează la „Lucefărul”, „Ateneu”, „Steaua”, „Tribuna”, „Contemporanul”, „România literară” ș.a.

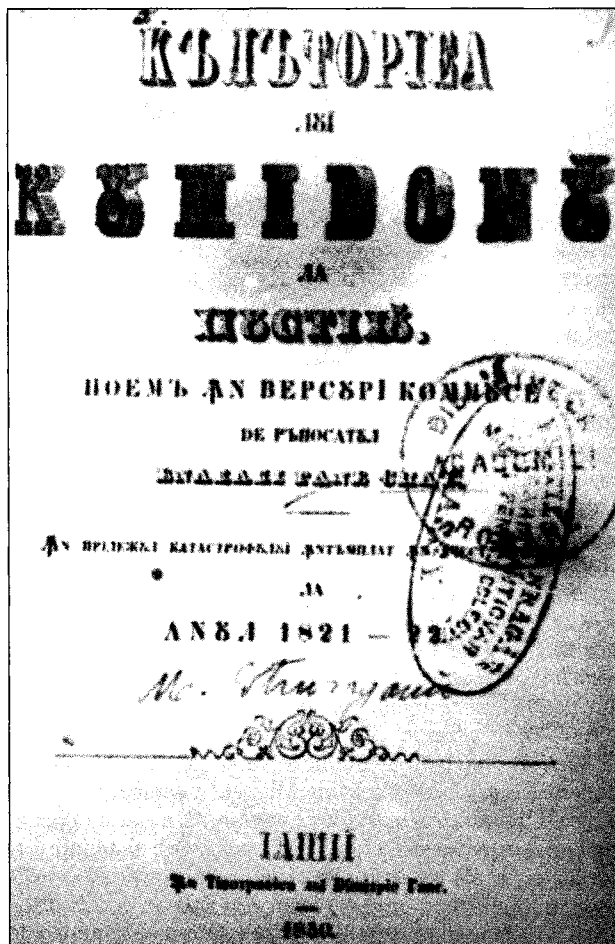
Debutează în 1956 cu o poezie în „Scrisul bănățean”, apoi în volum, cu *Lumină întârziată* (1967). Cartea stă sub semnul amintirilor tulburătoare ale vieții de lagăr, etapă care i-a marcat copilăria, acest ciclu fiind rescris ulterior sub titlul *Ierburii amare* și publicat în culegerea *Toleranța* (1995). Încântărilor juvenile în fața naturii și a iubirii, notate în versuri inegale sub raportul valorii, le ia locul, treptat, o poezie de meditație cu accente nostalgice, din care nu lipsește o fină autoironie. Începând cu *Melior* (1981), se observă o distilare mai accentuată a lirismului, în versuri a căror expresivitate capătă tonuri sentențioase. E o poezie de autocunoaștere, în care sentimentul morții și al deznădejdiei va fi caligrafiat cu o discreție străbătută de melancoliei provinciale. Ea dobândește intensități neașteptate în *Puntea de hârtie* (1986), considerată cartea sa cea mai reușită, prin concentrare dramatică și definirea unui univers interior utopic, care este ființa însăși a poeziei. *Dimineața noului venit* (I, 1974), gândit ca volum inaugural al unui ciclu, este un roman în roman ce apelează la tehnicile moderne ale colajului și la interferențele de perspective narrative, la jocul dintre real și imaginar.

SCRIERI: *Lumină întârziată*, București, 1967; *Dimineața noului venit*, I, București, 1974; *Plante gânditoare*, București, 1977; *Melior*, București, 1981; *Puntea de hârtie*, București, 1986; *Frațeda fire*, București, 1990; *Convorbiri cu idealuri*, București, 1995; *Sânii la vremea cailor*, București, 1995; *Toleranța*, București, 1995; *Civilizația iubirii*, București, 1996; *O șansă la un milion (O întâmplare a omeniei)*, București, 1996; *Calm, pus deoparte*, pref. Nicolae Manolescu, București, 2002.

Repere bibliografice: Sergiu Negură, „*Lumină întârziată*”, CRC, 1967, 18; Vlad Sorianu, „*Lumină întârziată*”, ATN, 1967, 5; Adriana Mătescu, „*Lumină întârziată*”, GL, 1967, 28; Florin Mugur, „*Lumină întârziată*”, VR, 1967, 9; Voicu Bugariu, *Visul abstract al unui roman*, LCF, 1975, 13; Constantin Staru, „*Dimineața noului venit*”, RL, 1975, 20; Ion Alex. Anghelș, „*Plante gânditoare*”, CL, 1978, 4; George Alboiu, „*Melior*”, ATN, 1984, 10; Emil Nicolae, *Gruparea literară „Ateneu”*. Horia Gane, ATN, 1985, 6; Nicolae Manolescu, *Un poet remarcabil, fin și inventiv*, RL, 1987, 25; Ioan Neacsu, „*Puntea de hârtie*”, ATN, 1988, 3; Constantin Crișan, *Horia Gane - L'algebre de la nostalgie*, „Jalon” (Chambourg-sur-Indre), 1990, 38; Ulici, *Lit. rom.*, I, 268-269. S.V.

GANE, Ienache [Enacachi] (30.XI.1737, Ciumulești, j. Suceava - 16.II.1842, Botoșani), poet. Este cel dintâi născut al banului Ioniță Gane. În existența lui, destul de obscură, spătarul **G.** a îndeplinit funcțiile de slujbaş la Vistierie (1805-1814), ispravnic al ținutului Roman (1821-1827), asesor la Judecătoria Sucevei, iar între 1837 și 1838, președinte al Judecătoriei din Botoșani. Prin mamă, Ecaterina, era rudă cu traducătorul Iancu Buznea. Cumnat cu poetul Constantin Stamati, se încuscrește și cu Costache Negruzzi, care o luase de nevastă pe fiica unuia dintre frații lui **G.**, spătarul Dimitrie (Dumitrachi). Dintre ceilalți frați, postelnicul Matei este părintele scriitorului Nicolae Gane, iar Costachi s-a îndeletnicit și el cu scrisul, ca traducător.

Împărțit în șapte cânturi, poemul *Călătoria lui Cupidon la pustiu* (1850), probabil o prelucrare, narează, cu imperturbabilă monotonie, peripețiile lui Cupidon, proscris de zei și sortit să rătăcească prin pustietate. Iertat prin intervenția zeiței Venus, este lăsat iarăși slobod, dar orb, printre oameni. Este o alegorie, adăpostind în subsidiar o temă îndrăgită în secolul al XVIII-lea, mai ales de literatura franceză - renunțarea la voluptățile vinovate și la toate deșertăciunile lumesti și regresivitatea în mijlocul naturii, într-un mediu pastoral, simplu și neprihănit.

Descrierile de natură sunt făcute în manieră sentimentală sau preromantică. Fiind judecător la Fălticeni, **G.** e trimis în 1833, „cu a slujbii datorie“, pe valea Suhăi, a Sabasei și a Bistriței, până la Broșteni. El își așterne impresiile într-un jurnal de călătorie în versuri, intitulat *Călătoria me la munte*. Dar numai exclamațiile lui de călător terifiat (sau, câteodată, în extaz), cu naive porniri meditative, nu fac un poet din acest modest stihuitor.

SCRIERI: *Călătoria lui Cupidon la pustiu*, Iași, 1850; *Călătoria la munte din 1833 a spatarului Gane*, îngr. Gh. T. Kirileanu, București, 1909.

Repere bibliografice: N.A. Ursu, *Poetul moldovean Ienache Gane*, II, 1961, 3; Piru, *Ist. lit.*, II, 296-298; *Ist. lit.*, II, 224-226; Cornea, *Originile*, 397-400; *Dict. lit.* 1900, 376-377; Satco-Pânzar, *Dicționar*, 81. F.F.

GANE, Ion M. (21.X.1902, Târgu Ocna – 28.IX.1979, Brăila), poet și traducător. Tatăl, Mihai Ganea, diriginte al Oficiului Poștal din Târgu Ocna și Râmnicu Sărat, se trăgea din familia cărturarilor Costachi și Nicolae Gane. Mama era fiică de preot. **G.** urmează școala primară în orașul natal. Termină în 1921 secția modernă a liceului din Râmnicu Sărat. Elev, colaborează cu versuri și traduceri din lirica franceză la o revistă locală, „Zori de zi“ (1920), și la „Ora“ din București (1921). Student la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București (licențiat, *magna cum laude*, în 1927), scotea „Analele Râmnicului“ (1923), scria în „Tribuna“, „Machina“ și „Râmnicul Sărat“, era animatorul cercului „Alexandru Sihleanu“, apărea, cu poezii și cronică literară, în publicațiile capitalei: „Revista Carol I“, „Universul literar“, „Adevărul literar și artistic“, „Flacăra“, „Ritmul vremii“, „Convorbiri literare“, dar și în „Ramuri“ și „Cele trei Crișuri“.

Cu o plachetă de versuri, *Zări de altădată* (1924), **G.** concurează în 1926, la Premiul Academiei. Alte poezii intră în *Brățara de argint* (1930). Din 1924 până în 1928 este funcționar al Bibliotecii Academiei și asistent, între 1927 și 1929, la Institutul de Literatură condus de Mihail Dragomirescu. Obține premiul acestui institut în 1925, pentru traduceri în versuri (strânse ulterior în volumul *Ritmuri franceze*, 1937), și în 1926, pentru critică literară. Susținându-și examenul de capacitate, este numit profesor în învățământul secundar la Brăila (unde va funcționa până la pensionare, în 1963). Continuă să publice, preocupat mai ales de traduceri și de istoria literară, în „Milcovia“, „Foaia învățătorului“, „Tribuna“, „Gazeta cărților“, „Extemporal“, „Universul“, „Orizonturi“, „Încercări literare“, „Lucașfăruș literar“, „Unirea“. Unele contribuții, *Romanul popular „Filerot și Antusa“ în redacțiunea lui Radu S. Cămpiniu, cu date nouă biografice despre Cămpiniu, C. Sandu-Aldea. Viața și opera lui*, sunt trase în broșuri (1936 și 1941), la fel o conferință din 1925, *„Liră de argint, Sihleanu“*, și *Bibliografia operelor lui Mihail Dragomirescu*, din 1928 (redactată împreună cu D. Mazilu). În 1938 a publicat versiunea românească a comediei *Louison* de Alfred de Musset. A semnat și Ion M. Ganea, I. Râmniceanu și Mihai Longhin. **G.** a fost un poet al năzuinței către liniștea spirituală (*Luminișuri*), al amintirii și nostalgiei copilăriei, în formula de „cântec senin și curat“, inaugurată de St. O. Iosif (*Doinește Făt-Frumos, Dimineața pe câmp*). În *Ritmuri franceze* (1937) alcătuiește aproape o antologie

a poeziei franceze, traducând pe un fir istoric, de la Charles d'Orléans până la Mallarmé și Paul Valéry, cu o preferință marcată pentru Albert Samain.

SCRIERI: *Zări de altădată*, Râmnicu Sărat, 1924; „*Liră de argint, Sihleanu*“, București, 1925; *Bibliografia operelor lui Mihail Dragomirescu* (în colaborare cu D. Mazilu), București, 1928; *Brățara de argint*, București, 1930; *Romanul popular „Filerot și Antusa“ în redacțiunea lui Radu S. Cămpiniu, cu date nouă biografice despre Cămpiniu*, Brăila, 1936; *C. Sandu-Aldea. Viața și opera lui*, București, [1941]. **Traduceri:** *Ritmuri franceze*, Brăila, 1937; Alfred de Musset, *Louison*, Brăila, 1938.

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, XII, 524-525; Ionescu, *Război*, I, 129-131. S.C.

GANE, Nicolae (1.II.1838, Fălticeni – 16.IV.1916, Iași), prozator și poet. Coborând dintr-o veche familie boierească, **G.** era fiul Ruxandrei (n. Văsescu) și al postelnicului Matei Gane, om cu oarecare cultură. Tatăl mai avea trei frați: Ienache, poet, Costachi, traducător, și Dimitrie (Dumitrachi), socrul lui C. Negruzzi. **G.** învață mai întâi în Fălticeni, la școala primară nou înființată; tot acum ia și lecții de germană. E înscris apoi la pensionul francez din Iași al lui Louis Jourdan. În 1857 obține postul de secretar-translationar al directorului general al închisorilor din Moldova; după doar o zi, își dă demisia. Deși nu avea studii, face o frumoasă carieră în magistratură. Judecător la Tribunalul din Suceava (1857), de unde va fi destituit pentru manifestări prounioniste, după întronarea lui Al. I. Cuza se vede numit președinte la același tribunal (1860), iar după un an, la Iași, membru al Curții de Întărituri. Prefect de Suceava (1863), apoi de Dorohoi, în 1864 trece la Curtea de Apel din Focșani, de unde se transferă, în 1865, la instituția similară din Iași. Este epoca în care **G.** intră în societatea Junimea, unde va fi desemnat, în șagă, președintele „celor nouă care nu înțeleg niciodată nimic“. În 1867 e președinte de secție la Curtea de Apel din Focșani; în urma unui incident demisionează și se stabilește în fosta capitală a Moldovei, avocat fără procese, cum avea să glumească mai târziu. În 1868 îndeplinește funcția de procuror general pe lângă Curtea de Apel. Abandonând magistratura, intră în administrație. Prefect de Iași la 1870 (ulterior, și în 1901), între 1872 și 1911 a fost, de cinci ori, primar al Iașilor, un primar foarte destoinic. Sunt anii în care se introduc în acest oraș pavajul drumurilor, iluminatul cu gaz și se inaugurează noua sală a Teatrului Național (1896). Treptat, la Junimea și după aderarea la Partidul Național Liberal al lui I.C. Brătianu (1883), **G.** se lasă prins în vârtejul politicii. Vreo trei săptămâni, în 1888, e ministru al Domeniilor. A fost deputat în toate legislaturile sub guvernările liberale. În timpul guvernării junimiste, la 1898, va fi ales președinte al Senatului. Membru corespondent, din 1882, al Academiei Române, devine membru plin în 1908, cu un discurs de recepție închinat lui B.P. Hasdeu. În 1912 era președinte al secției literare a Academiei, iar în 1912-1913, vicepreședinte al înaltului for.

A debutat în 1867, sub auspiciile Junimii, la revista „Convorbiri literare“, unde până la 1886 publică versuri, schițe și nuvele. Își reia colaborările, din 1906, la „Viața românească“. Articole, traduceri, discursuri i-au mai apărut (sau au fost

reproduse) în „Revista idealistă”, „Făt-Frumos”, „Flacăra”, „Gazeta Transilvaniei”, „Timpul”, „Vocea adevărului” ș.a. Ecouri din lirica Văcăreștilor și a lui Costache Conachi se răsfrâng în stihurile lui G. (un volum intitulat *Poezii* apare în 1873 la Iași, în același an cu nuvela istorică *Domnița Ruxandra* și cu o culegere de nuvele și poezii, *Încercări literare*), înrâurit însă mai evident de V. Alecsandri. E o poezie în ritmuri săltărețe, cu un tonus, în fond, optimist, robust, care cochetează uneori cu poza romantică, poetul deplângându-și îndelung dezamăgirile amoroase. Alteori, suspinătorul practică și o lirică a desfățărilor, evocând scene de vânătoare în mijlocul unei naturi pe care o adoră. Alegoria, legenda, epistola în versuri, balada figurează în repertoriul cărții de *Poezii* (1886). O scenetă dramatică, după Henri Murger, e găzduită de „Curierul de Iași” (1872), iar o imitație și o traducere din Victor Hugo, în „Convorbiri literare” (1880). În 1906 se tipărește ceea ce G. socotea a fi lucrarea lui de căpetenie, talmăcirea *Infernului* lui Dante. Efortul său a fost de a nu trăda înțelesurile poemului, de aceea versificația originală suportă, în versiunea pe care o încearcă, o tratare mai lejeră, în care terținele dantești nu sunt păstrate. Vocația lui G. este însă aceea de povestitor. Natură sentimentală, el se înfățișează în primele sale nuvele ca un romanțios, stăpânit de reflexe livrești. Amoruri răvășitoare, nefericite se petrec într-o ambianță nefirească, în care (precum în *Piatra lui Osman* sau *Comoara de pe Rarău* și, mai târziu, în *Ștejarul din Borzești*, *Aliuță*, *Poveste de Crăciun*) pastorala se întretaie cu legenda, iar basmul cu melodrama. Preluând, până la pastişă, subiecte de la Gh. Asachi, autorul brodează niște lamentuoase povești de dragoste, supralicitând, până aproape de grotesc, tot ceea ce ține de afecte, într-o desuetă orchestrație de procedee (mister, răpiri, travestiri, antiteze ș.a.). Ca și nuvela istorică, nuvela sentimentală (*Șanta*, *Ura din copilărie*) ține de partea caducă a operei lui G. O melodramă derizorie, *Privighitoarea Socolei*, amintind de *Dama cu camelii* a lui Al. Dumas-fiul, are afinități și cu nuvela *Zoe* de C. Negruzzi. *Șanta* este o sanguinolentă istorie cu haiduci, în maniera prozelor foileton. *Ura din copilărie* e o naivă încercare de manevrare a unor obscure resorturi ale subconștientului într-o expunere când sinistă, când frivolă. O poveste cu haiduci, la fel ca *Șanta*, este *Aliuță*, un vârful creației prozatorului. Evocarea, de astă dată sobră, se încarcă de tensiune, cu un minimum de mijloace obținându-se o remarcabilă eficiență narativă. Peseist blajin și melancolic, G. tinde să idealizeze traiul patriarhal al boierilor din Moldova de odinioară: bărboșii își petrec ziua întreagă răsturnați în jilțuri, cu nelipsitul ciubuc și sorbind alene din cafele. Când autorul se amuză pe seama lor, ironia e relaxată, îngăduitoare, ca în *Ciubucul logofătului Manole Buhus*. Bătrânul logofăt, ruginit în deprinderile lui de o viață, rămâne perplex în fața civilizației occidentale. Comicul e unul de contraste. Asemenea anacronice figuri, cu fixațiile și traiul lor automatic, moșieri înconjurați de slugi de toată nădejdea, vor popula, în literatura noastră, și alte scrieri. G. întemeiază cu nuvelistica lui o tradiție. Se poate spune că îi premerge lui Mihail Sadoveanu. Țăranul, cu mentalitatea și obiceiurile, cu superstițiile și credința lui, purtător al înțelepciunii și al virtuților strămoșești, pătrunde acum — într-o lumină idilică — în proza românească (*Astronomul și doftorul*, *Petrea Dascălul*). O vână a

talentului lui G. se vedește în istorisirile de vânătoare. Ca peste ani la Sadoveanu, personajele, oameni istoviți de alergătură, se dedau, pe la popasuri, unor ospete îmbelșugate, unde domnește voia bună, se încrucișează vorbe de duh, se iscă o adevărată întrecere de ingenioase minciuni vânătoarești (*Vânătoarea*, *Catrințaș*, *Boală cu leac*, *Milordachi*). Voluptuos al povestirii, naratorul își pregătește cu grijă auditoriul, recurând la strategii și trucuri anume, și totul dobândește un aer ceremonios, de ritual. G. are și gustul anecdotei (*Cânele călcat pe coadă*, *Dac-a vrea Dumnezeu*), al snoavei (*Jalbă la Dumnezeu*) de sorginte folclorică (*Două nebunii* — adevărată scenă de *Decameron* autohton). Sub aspectul oralității, apar unele potriviri cu Ion Creangă. Cu o memorie vie a întâmplărilor de altcândva, naratorul revine, din când în când, în acel spațiu al candorii: *Cânele Bălan*, nuvelă de analiză psihologică, în care se insistă asupra sentimentului de frică, *În vacanțe*, unde scena dimineții la iaz, cu freamătul revenirii la viață, îl prevestește iarăși pe Sadoveanu. G. se îmbată de „poezia munților”, contemplă în extaz priveliștile Moldovei, fiind, ca și Calistrat Hogaș, îndrăgostit de aceste plaiuri. E însă lipsit de capacitate descriptivă. A colindat și alte țări, făcând ascensiuni, de pildă, în munții Elveției (*Impresiuni de călătorie*). O penetrație a fantasticului se produce în câteva nuvele (*Cânele Balan*, *Sfântul Andrei*, *Andrei Florea Curcanul*). Efecte insolite se percep în *Hatmanul Baltag*, „imitațiune după Dickens”, în colocviul eroului cu sinistra năluca a disperării și a sinuciderii. Textul a fost prelucrat, într-un libret, de I.L. Caragiale și Iacob Negruzzi. Scriitorul încearcă și o literatură de fiziologii în *Agatocle Leuștean*, *Chip din lume* și în *Două zile la Slănic*, unde înrăurirea lui Caragiale este evidentă, îndeosebi în zugrăvirea lui Nae Peruzescu, fante de mahala, arhivar și publicist, fanfaron și incult, folosindu-se de o frazeologie ce trimite la Rică Venturiano. Cu istorisirile sale, uneori naive, alteori înțelepte, mereu atrăgătoare, G. poate fi socotit unul dintre maestrul nuvelei românești. În afara volumelor de *Novele* (I-II, 1880), bibliografia scrierilor lui în proză mai cuprinde *Pagini răzlețe* (1901), *Pacate mărturisite* (1904), *Spice* (1909). Sunt adunate aici articole, discursuri și, bineînțeles, suveniruri. O meditație, *Mângâiere* (din volumul *Spice*), cotropită de melancolia senectuții și de presentimentul sfârșitului apropiat, respiră în cele din urmă o liniște aproape filosofică, decurgând din împăcarea cu rosturile eterne ale firii. Această seninătate, această cumpătare sunt și ale operei lui G. Unele pagini sunt de evocare pur și simplu, fără intenție literară (*Amintiri din timpurile „Unirei”*, *Din Junimea*, *Cum am început a scrie*, *O baie în Marea de Nord*, *O serbare școlară*). *Zile trăite* (1903) este cartea unui memorialist predestinat.

SCRIERI: *Domnița Ruxandra*, Iași, 1873; *Încercări literare*, Iași, 1873; *Poezii*, Iași, 1873; *Novele*, I-II, Iași, 1880; ed. 2, I-III, București, 1886; ed. 3, I-III, București, 1899; ed. 4, I-III, București, 1907-1908; *Poezii*, Iași, 1886; *Domnița Ruxandra. Fluierul lui Ștefan. Piatra lui Osman...*, Iași, [1893]; *Poezii*, Iași, 1893; *Pagini răzlețe*, Iași, 1901; *Zile trăite*, Iași, 1903; *Pacate mărturisite*, Iași, 1904; *Bogdan Petriceicu Hasdeu*, București, 1909; *Spice*, București, 1909; *Aliuță. Șanta*, București, [1916]; *Petrea Dascălul*, București, [1916]; *Amintiri (1848-1891)*, îngr. și introd. I. Șiadbei, Craiova, [1942]; *Nuvele*, îngr. Teodor Vărgolici, pref. Șt. Cazimir, București, 1959; *Comoara de pe Rarău*, îngr. și pref. Ilie Dan, București, 1971; *Scrieri*,

îngr. Ilie Dan, pref. Șt. Cazimir, București, 1979; *Privighetoarea Socolei*, Iași, 1990; *Stejarul din Borzești*, București, 1993. **Traduceri:** Dante Alighieri, *Divina Comedie*. *Înfernul*, pref. trad., Iași, 1906.

Repere bibliografice: Iorga, *Pagini*, I, 223-227; Chendi, *Fragmente*, 178-185; Ibrăileanu, *Opere*, II, 280-282; Lovinescu, *Critice*, VI, 139-141; Dafin, *Figuri*, I, 22-24; Artur Gorovei, *Alte vremuri. Amintiri literare*, Fălțiceni, 1930, 118-128; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1986), II, 131-132, 205, 246, 262-263, 340; Leca Morariu, *Bucovineanul N. Gane*, Cernăuți, 1938; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 374-377, *Ist. lit.* (1982), 431-434; Cioculescu-Streinu-Vianu, *Ist. lit.*, 201-203; Rotaru, *Ist. lit.*, I, 302-305; Vărgolici, *Comentarii*, 202-222; Vlad, *Povestirea*, 63-64; *Ist. lit.*, III, 49-53, 329-331; Dan, *Proza*, 181-183; *Dict. lit.* 1900, 377-379; Satco-Pânzar, *Dicționar*, 82-83; *Dict. scriit. rom.*, II, 329-331. F.F.

GANE, Tamara (19.VIII.1909, Bolgrad – 5.I.1992, București), critic literar și traducătoare. După ce termină Facultatea de Litere și Filosofie, secția franceză, este profesoară în învățământul secundar, funcționară la Ambasada României de la Moscova, apoi profesoară la Catedra de istoria literaturii ruse și sovietice de la Facultatea de Limbi Slave a Universității din București, până la ieșirea la pensie (1969).

Singurul volum de critică publicat de **G.**, *Lermontov* (1963), se remarcă prin bogăția informației și reușita încercării de a reconstitui, în paralel cu biografia scriitorului, atmosfera societății rusești de la începutul secolului al XIX-lea. Din păcate, demersul critic propriu-zis este prea des întrerupt de citate din scrierile lui Lenin și de judecăți marxiste asupra istoriei, conform cărora „într-o lume sănătoasă [Lermontov] ar fi fost doar un om demn și un prieten al oamenilor, în putreda societate aristocratică din capitala imperiului rus era cu neputință să nu devină, pentru o vreme, «un erou al timpului nostru»”. **G.** este, de asemenea, autoarea a numeroase studii critice și prefețe, toate dedicate scriitorilor ruși, de la Gogol, Dostoievski și Tolstoi la Maiakovski și Maxim Gorki. De asemenea, a elaborat un studiu comparativ despre „romantismul rus și romantismul românesc” și a participat la redactarea, în limba rusă, a unui manual de istoria literaturii ruse (1968). A tradus din Pușkin, Dostoievski, Tolstoi Maiakovski ș.a.

SCRIERI: *Lermontov*, București, 1963. **Traduceri:** D. I. Pisarev, *Studii filosofice și politico-sociale*, București, 1950 (în colaborare cu Camil Petrescu); L. I. Timofeev, *Literatura sovietică rusă*, București, 1951; D. I. Fonvizin, *Neisprăvitul*, București, 1953, *Teatru*, București, 1953; L. N. Tolstoi, *Teatru*, București, 1953 (în colaborare cu Ada Petrari și Al. Kirîțescu), *Incursiunea*, București, 1960; Dyson Carter, *Viitorul e cu noi*, pref. Horia Liman, București, 1954 (în colaborare cu Pericle Martinescu); A. I. Herzen, *Cine-i de vină?*, București, 1954 (în colaborare cu Al. A. Philippide); A. A. Zercianinov, D. I. Raiho, V. I. Strajev, *Literatura rusă. De la Belinski la Cehov inclusiv*, București, 1954; F. M. Dostoievski, *Crocodilul. O nemaipomenită întâmplare sau Pătania din pasaj*, București, 1956, *Idiotul*, București, 1962 (în colaborare cu Nicolae Gane); A. I. Jeleabujski, *Umiliți și obidiți*, dramatizare după F. M. Dostoievski, București, 1957; *Istoria literaturii ruse*, I, București, 1963 (în colaborare cu Tatiana Nicolescu); S. N. Sergheev-Jenski, *Să căutăm, să căutăm mereu*, București, 1963; Kornei Ciukovski, *Contemporanii*, București, 1966; Vladimir Maiakovski, *Ploșnița*, București, 1970.

Repere bibliografice: Al. A. Philippide, „Lermontov”, VR, 1964, 2; Popa, *Dict. lit.* (1971), 257-258. L.H.

GARAZ, Mihail (13.IX.1930, Susleni, j. Orhei – 1.VIII.1991, Trebujeni, j. Orhei), poet, prozator și publicist. A absolvit Institutul Pedagogic „Taras Șevcenko” din Tiraspol (1957), fiind apoi profesor de biologie la școala din satul natal, redactor literar la Televiziune. A murit asasinat și este înmormântat la Chișinău.

G. debutează cu placheta de versuri *Cântec în septembrie* (1966). Au urmat *Salcie albă* (1972), *Adevărul și inima* (1977), *Meșter și zburător* (1981). Versurile sale cultivă o formulă tradiționalistă, plătind tribut clișeeilor tematice ale epocii. Pentru *Povestirile corăbierului* (1993) a fost distins postum cu Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova. În proză, adresată preponderent tinerilor (*Biografia copacilor*, 1967, *Din valea Răutului*, 1973), **G.** pune accentul mai ales pe dezbateră etică și pe latura documentară. În publicistică a abordat cu o implicare puțin obișnuită tematica ecologistă, atrăgând atenția asupra distrugerii codrilor străbuni, fapt pentru care a plătit cu viața.

SCRIERI: *Cântec în septembrie*, Chișinău, 1966; *Biografia copacilor*, Chișinău, 1967; *Cirli-lai*, Chișinău, 1968; *Apa. Descrieri și aspecte fizico-chimice*, Chișinău, 1969; *Ceașca de porțelan*, Chișinău, 1971; *Salcie albă*, Chișinău, 1972; *Din valea Răutului*, Chișinău, 1973; *Perseverență*, Chișinău, 1975; *Enigma „FP”*, Chișinău, 1976; *Adevărul și inima*, Chișinău, 1977; *Orașul de mărgean*, Chișinău, 1977; *Meșter și zburător*, Chișinău, 1981; *Semnele șarpelui*, Chișinău, 1982; *Clasa noastră*, Chișinău, 1985; *Sărbătoarea memoriei*, Chișinău, 1986; *Comandantul*, Chișinău, 1987; *Relație diagonală*, Chișinău, 1988; *Destin*, Chișinău, 1991; *Povestirile corăbierului*, Chișinău, 1993.

Repere bibliografice: Eliza Botezatu, „Meșter și zburător” de M. Garaz, LA, 1981, 1 octombrie; Ion Pop, *Mihail Garaz – un poet martir basarabean*, TR, 1991, 34; T. Roșca, *Fiorul revelației în proza adolescentină*, „Columna”, 1992, 3; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 216; Z. Vârlan, *O viață sub semnul diagonalei: Mihail Garaz. Biobibliografie*, Chișinău, 1998. A.B.

GARRIGÓS, Joaquín (9.VII.1942, Orihuela, Spania), traducător spaniol. Licențiat în drept și filologie hispanică al Universității din Murcia, **G.** activează în calitate de consilier în cadrul primăriei din Alicante, anterior îndeplinind funcții similare la primăriile din Valencia și Santa Cruz de Tenerife. A studiat limba română începând din 1981, an în care a participat la cursurile de vară organizate de Universitatea din București, revenind aici aproape an de an, în scopul documentării.

După opinia criticii spaniole, **G.** este unicul traducător care transpune direct din românește, cu extremă precizie și preocupare pentru sesizarea celor mai fine nuanțe ale lexicului și stilului scriitorilor abordați. Traducerile i-au fost elogiate atât de presa spaniolă, cât și de cea românească; recursul la textul original, la care se adaugă, în măsura posibilităților, confruntarea cu traduceri efectuate în alte limbi de circulație, asigură versiuni în care eleganța stilului și exactitatea echivalării sensurilor contribuie la integrarea remarcabilă a unor creații românești de vârf în peisajul cultural al Spaniei de azi. Perioada asupra căreia **G.** s-a aplecat cu precădere este cea interbelică. Dacă debutul său editorial l-a constituit traducerea romanului *Ciuleandra* al lui Liviu Rebreanu, tipărită la București sub auspiciile Fundației Culturale Române (1992),

toate celelalte volume i-au apărut în Spania, bucurându-se de călduroase prezentări în presa de specialitate. Cei doi scriitori cărora le-a consacrat întreaga atenție sunt Mircea Eliade, necunoscut până la el Spaniei în ipostaza de prozator, și Emil Cioran, a cărui operă de început, redactată în românește, era de asemeni necunoscută. Traducerile sunt însoțite de scurte, dar competente și incitante prezentări ale autorilor și ale operelor respective, iar volumul *Diario íntimo de la India* (1997) beneficiază de note și comentarii informativ. Eseuri și articole de Mircea Eliade și Emil Cioran, în special cele dedicate fenomenului cultural spaniol, a publicat în revista „Claves” din Madrid, în 1996. A fost distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor din România pentru traducerea literaturii române în străinătate (1998), volumul premiat fiind Mircea Eliade, *La noche de San Juan*.

Traduceri: Liviu Rebreanu, *Ciuleandra*, postfață Petre Răileanu, București, 1992; Mircea Eliade, *La señorita Cristina* [Domnișoara Christina], Barcelona, 1994, *Boda en el cielo* [Nuntă în cer], Barcelona, 1995, *India*, Barcelona, 1997, *Diario íntimo de la India* [Santier], Valencia, 1997, *La noche de San Juan* [Noaptea de Sânziene], Barcelona, 1998, *Los jóvenes bárbaros* [Huliganii], Valencia, 1998, *El tiempo de un centenario. Dayan* [Tinerete fără tinerețe. Dayan], Barcelona, 1999, *Diecinueve rosas* [Nouăsprezece trandafiri], Barcelona, 1999, *Relatos fantásticos* [Povestiri fantastice], Barcelona, 1999, *Maitreyi*, Barcelona, 2000, *Diario portugués* [Jurnal portughez], Barcelona, 2001; Emil Cioran, *El caso de pensamiento* [Amurgul gândurilor], Barcelona, 1995, *El libro de las quimeras* [Cartea amăgitorilor], Barcelona, 1996, *Breviario de los vencidos* [Îndreptar pătimas], Barcelona, 1998; Norman Manea, *El sobre negro* [Plicul negru], Madrid, 2000; Camil Petrescu, *El lecho de Procasto* [Patul lui Procast], Madrid, 2002.

Repere bibliografice: Ileana Mihăilă, „Româna este cea mai interesantă dintre toate limbile romanice” (interviu cu Joaquín Garrigós), „Curierul românesc”, 1992, octombrie; Vicente Araguos, *Un mago de la novela*, „Diario 16”, 1995, 30 iunie. II.M.

GASTER, Moses (17.IX.1856, București – 5.III.1939, Appleton, Marea Britanie), filolog, istoric literar, folclorist și memorialist. Este fiul cavalerului Abraham Emanuel Gaster, secretar, consul și însărcinat cu afaceri al Olandei la București, și al Finei Judith (n. Rubinstein), originară din Berdicev. Mama sa aparținea familiei care îl va da pe marele pianist Arthur Rubinstein. A învățat la o școală primară evreiască, la Gimnaziul „Gh. Lazăr” (1867–1871) și la Liceul „Matei Basarab” din București, luându-și bacalaureatul în 1873. Pasionat al vechilor manuscrise românești, G. devine de tânăr și rămâne, prin intermediul corespondenței, clientul preferat al anticarilor evrei din Calea Victoriei și de pe cheiurile Dâmboviței. Și-a constituit astfel cea mai bogată colecție particulară de asemenea manuscrise, pe care o va ceda, în 1936, Bibliotecii Academiei Române. Beneficiind de îndestulătoare mijloace materiale, studiază, din 1873, în Germania, la Seminarul Teologic Evreiesc din Breslau (azi Wrocław, Polonia), din dorința expresă de a se familiariza cu istoria poporului evreu, dar urmează, la Universitatea din Leipzig, și cursuri de lingvistică și filologie, fiind unul dintre studenții preferați ai romanistului Gustav Gröber; cu acesta va trece, în 1877, un strălucit doctorat, pe o temă de lingvistică românească, *Zur*

rumänischen Lautgeschichte, I. *Die Gutturale Tenuis*, publicată la Halle, în 1878. În 1881 își ia și diploma de rabin și predicator. Pendulând încă din studenție între cele două mari spirite ale timpului, Titu Maiorescu și B.P. Hasdeu (de partea căruia se va situa, în secret, cel puțin o vreme), G. debutează în revista „Columna lui Traian”, condusă de Hasdeu, cu articolul *Câteva rectificări la etimologiile grece, turce și maghiare ale lui Rössler* (1876). Începe acum o febrilă activitate științifică și literară, risipită cu generozitate prin zeci de publicații periodice de pretutindeni. Revenit în țară în 1880, ține la Universitatea din București prelegeri de literatură română și mitologie comparată (1881–1885), la care asistau celebrități ale timpului, Titu Maiorescu și B.P. Hasdeu între alții. Savant în toată puterea cuvântului, este acceptat ca membru al Junimii bucureștene, în cadrul căreia prezintă părți din lucrarea *Literatura populară română* (1883). De față se aflau, alături de amfitrion, Mihai Eminescu, Ion Creangă, Ioan Slavici, Petre Ispirescu, B.P. Hasdeu, prieteni ai lui G., despre care acesta va lăsa, la bătrânețe, prețioase amintiri. Frecventează de asemenea curcurile literare ale lui Take Ionescu, I. Haimann și I. I. Roșca și are propriul său cerc literar, la ședințele căruia participă Petre Ispirescu, Gr. Tocilescu, Lazăr Șăineanu, M. Brociner. Patronează, alături de Hasdeu, începuturile științifice ale lui Șăineanu și oferă îndrumări lui Ispirescu. Talentul oratoric îl aduce și la tribuna Ateneului Român, al cărui membru va deveni (1885). Ține aici două faimoase conferințe, *Apocrifele în literatura română* (1884), audiată, între alții, de Mihai Eminescu, și *Originea alfabetului și ortografia română* (1885). Conferențiază, în prezența regelui, la Societatea Geografică Română, unde a rostit conferința *Nomenclatura utopică a județului Vâlcea* (1885), șocantă prin noutatea unor puncte de vedere, astăzi pe deplin acceptate. A intrat astfel în polemică cu latinistul D.A. Sturdza, unul dintre puternicii zilei și prieten până atunci, care propusese etimologii fanteziste pentru toponimele Caracal și Turnu Severin. Aceasta a constituit, poate, unul dintre motivele imediate ale expulzării lui G. (16 octombrie 1885), pe lângă activitatea desfășurată pentru emanciparea coreligionarilor săi. Se stabilește la Londra, cu dorința de a se întoarce în țară. Dar decretul de expulzare va fi revocat, cu ajutorul conservatorilor, al lui Titu Maiorescu în special, abia în 1888, când G. își găsisse la Londra alte rosturi. Este numit rabin-șef al comunității evreiești de rit spaniol (1898), ține prelegeri la Universitatea din Oxford, este președinte, apoi vicepreședinte perpetuu la The Folklore Society din Londra, membru în The Royal Society of Literature. Vine în țară pentru a ține conferințe, apără interesele naționale ale României în presa britanică, este ales în 1929 membru de onoare al Academiei Române și este decorat cu Ordinul Coroana României și cu medalia Bene Merenti pentru merite literare.

Pe măsură ce s-a adâncit în studiile ebraice, G. a abandonat teoria Fraților Grimm despre originea mitologică a basmelor populare și a preluat teoria indianistă a lui Theodor Benfey, căreia îi adaugă câteva note personale, evidente în lucrarea *Literatura populară română*, apreciată de mari învățați ai timpului (Gustav Meyer, Kristoffer Nyrop, Émile Picot,

W. Rudow ș.a.), care au recenzat-o elogios, considerând că e o operă unică în felul ei. Animat de mobilul patriotic „de a arăta că poporul nostru stă pe aceeași înălțime a culturii pe care stau celelalte popoare ale Occidentului”, **G.** trece aici în revistă literatura populară românească, adică 61 de manuscrise aparținând literaturii estetice, etice și religioase, cărora le stabilește proveniența, filiațiile (de unde și caracterul comparativ al lucrării) și părțile constitutive. Acum își formulează teoria despre originea recentă (nu mai veche de secolele al IX-lea-al X-lea) a poveștilor populare, înscriindu-se printre cei mai fervenți susținători ai teoriei migraționiste a lui Benfey (cu care era în corespondență). Potrivit acestei ipoteze, basmele europene ar fi de origine indiană ori, în general, orientală; adaosul original al cercetătorului român constă în ideea că „o mare parte din basmele actuale, dacă nu cea mai mare parte, s-au dezvoltat din nuvele și povestiri, pe care poporul, cu încetul, le-a schimbat în basme, înzestrându-i pe eroii acelor povești cu trăsături fantastice și cu facultăți supranaturale, luate sau din credințele vechi, sau din cercurile literaturii apocrife și romantice”. Credincios acestei optici (nu într-un totuș neverosimilă, de vreme ce a fost susținută și de alte mari spirite ale vremii, precum Reinhold Köhler, Emmanuel Cosquin, N. Iorga ș.a.), **G.** o împărtășește și englezilor, mai ales prin prelegerile sale la Universitatea din Oxford, apărute sub titlul *Ilchester Lectures on Grecko-Slavonic Literature and Its Relations to*

the Folklore of Europe During the Middle Ages (1887), prin conferințe și articole publicate în revista „Folklore”, ulterior și în ampla introducere la prima sa antologie de povești românești, *Rumanian Bird and Beast Stories* (1915), o primă și masivă intrare a legendelor și poveștilor românești în circuit european. Tot în scopul promovării literaturii și folclorului românesc colaborează la *Encyclopaedia Britannica* (ediția 11, 1910-1911; ediția 14, 1929-1932), publică, de asemenea, în proprie traducere, un alt volum de povești românești, *Children's Stories from Rumanian Legends and Fairy Tales* (1922), ține numeroase conferințe despre România și participă la expoziții românești, oferind, spre a fi expuse, piese din valoroasa sa colecție de artă populară, acordă asistență celor interesați de felurite aspecte ale culturii noastre. „Dr. Gaster a fost de asemenea un ambasador al României în această țară — spunea D. N. Ciotori, consilier special al Legației României la Londra, delegat al Academiei Române la sărbătorirea a optzeci de ani ai marelui savant (1936) —, deoarece el a făcut cunoscute Angliei viața și literatura românească, folclorul și legendele timp de mai bine de o jumătate de secol.” Parte din sutele sale de articole și studii pe teme lingvistice, filologice, folclorice și literare au fost adunate într-o cuprinzătoare ediție de autor, *Studies and Texts in Folklore, Magic, Medieval Romance, Hebrew Apocrypha and Samaritan Archaeology* (I-III, 1925-1928). Deși concepută încă din tinerețe, **G.** publică abia după stabilirea în Anglia *Chrestomația română* (I-II, 1891), opera sa de căpetenie, care cuprinde „extracte din 100 de manuscrise și aproape tot atâtea cărți tipărite”, precum și — veritabilă premieră la noi — texte dialectale și folclorice inedite, însoțite de un meticolos aparat științific în română și franceză, pentru a o face cât mai accesibilă învățaților străini. Aceștia o salută prin vocile lui Th. Gartner, Wilhelm Meyer-Lübke, Richard Otto, Émile Picot, Jan Urban Jarník, Gustav Weigand. Academia Română o respinge însă de la premiere din cauza contribuției personale „redușe” a autorului. Tot din dorința popularizării în străinătate a literaturii române, **G.** publică *Geschichte der rumanischen Literatur* (1900), pe care o considera „prima încercare de a utiliza peste 500 de manuscrise, fie necunoscute, fie complet ignorate” și care a fost folosită „ca bază și model de către mari învățați din Peninsula Balcanică în descrierea propriilor lor literaturi naționale”. Parțial realizate au rămas alte scrieri ale lui **G.** Astfel, *Tetraevanghelul lui Radu de la Mănăești, din 1574*, manuscris păstrat la British Museum, cercetat și pregătit pentru tipar cu sprijinul financiar al lui Take Ionescu (pentru care a întocmit, în 1893, raportul *Instrucțiunea în Englitera*), a fost publicat în 1929 cu un titlu greșit, *Tetraevanghelul diaconului Coresi din 1561*, de către librarul bucureștean Pavel Suru, fără să fi primit încuviințarea lui **G.**, care nu încheiase lucrarea. O situație mai fericită va avea ediția din 1936, *Povestea vorbii* de Anton Pann, „scriitorul popular” care l-a preocupat întreaga viață, întocmită la solicitarea lui N. Cartojan, continuatorul lui **G.** pe tărâmul studierii cântărilor populare. Din această ediție, cea mai bună la acea dată, pe care învățatul o considera o „încheiere nimerită” a activității sale literare, nu a apărut, din păcate, și un alt volum, care urma să

cuprindă *O șezătoare la țară*, *Nastratin Hogeia*, *Hristoitia*, *Archirie și Anadan*. Structurate în două părți, *Things That Were* și *Things That Are*, memoriile lui **G.**, apărute la Londra, în 1990, cuprind în capitolele *Autobiography*, *Reminiscences* și *The Gaster Saga*, nu numai elemente cu privire la viața și la biografia sa intelectuală, ci prezintă și unele evenimente istorice (mișcările de la 1821 și 1848, Unirea Principatelor, Războiul de Independență ș.a., cunoscute din familie sau trăite nemijlocit), câteva personalități marcante ale vieții politice românești (Al.I. Cuza, M. Kogălniceanu, I.C. Brătianu, C.A. Rosetti, Th. Rosetti, D.A. Sturdza, Take Ionescu ș.a.), precum și detalii referitoare la modul de viață al românilor din secolul al XIX-lea (obiceiuri, locuințe, încălzit, iluminat, aprovizionare cu apă, alimentație, port, ocupații, mijloace de comunicație și transport). Se fac referiri la școlile din trecut, cu evocarea câtorva profesori celebri (Raoul de Pontbriant, Șt. C. Mihăilescu, I. Circa, E.I. Francudi), la ziare și reviste de odinioară, la mișcarea științifică și mai ales la cea literară a timpului, cu prezentarea întrunirilor literare de la T. Maiorescu, Take Ionescu, I. Haimann, precum și a numeroșilor scriitori și oameni de cultură pe care **G.** i-a cunoscut: V. Alecsandri, I. Bianu, I.L. Caragiale, B. Delavrancea, C. Dobrogeanu-Gherea, M. Eminescu, B.P. Hasdeu, Al. Macedonski, I. Nădejde, A.I. Odobescu, Al. Vlahuță, în fine, sunt aduse informații despre rolul său de îndrumător al lui Petre Ispirescu, D. Stăncescu, G. G. Tocilescu, P.V. Năsturel, Lazăr Șăineanu ș.a., pe care i-a îndemnat și ajutat la realizarea unor importante lucrări de folcloristică, filologie și istorie literară.

SCRIERI: *Basme și istorii talmudice*, București, 1879; *Lilith și cei trei îngeri*, București, 1881; *Legende talmudice și legende românești*, București, 1882; *Beiträge zur vergleichenden Sagen und Märchenkunde*, București, 1883; *Literatura populară română*, București, 1883; ed. îngr. Mircea Angheliescu, București, 1983; *Apocrifele în literatura română*, București, 1883-1884; *Originea alfabetului și ortografia română*, București, 1885; *Ilchester Lectures on Greco-Slavonic Literature and its Relations to the Folk-Lore of Europe during the Middle Ages*, Londra, 1887; *Instrucțiunea în Englitera*, București, 1893; *Geschichte der rumänischen Literatur*, în *Grundriss der romanischen Philologie*, II, Strasbourg, 1901; *Studies and Texts in Folklore, Magic, Medieval Romance, Hebrew Apocrypha and Samaritan Archaeology*, I-III, Londra, 1925-1928; *Conjurations and the Ancient Mysteries*, Londra, 1932; *Rumanian Ballads and Slavonic Epic Poetry*, Londra, 1933; *Die Geschichte des Kaisers Skinder, ein rumänisch-byzantinischer Roman*, Atena, 1937; *M. Gaster in corespondență*, îngr. și pref. Virgiliu Florea, București, 1985; *Memoirs*, Londra, 1990; *Judaica & Hungarica*, Budapesta, 1993; *Memorii (fragmente)*. *Correspondență*, îngr. Victor Eskenasy, București, 1998; *Studii de folclor comparat*, îngr. și pref. Petre Florea, București, 2003. **Ediții:** *Chrestomație română*, I-II, Leipzig – București, 1891; *Rumanian Bird and Beast Stories*, tr. și introd. edit., Londra, 1915; *Children's Stories from Rumanian Legends and Fairy Tales*, tr. și introd. edit., Londra, 1922; *Tetraevanghelul diaconului Coresi din 1561* [Tetraevanghelul lui Radu de la Mănăcești, din 1574], București, 1929; Anton Pann, *Povestea vorbii*, introd. edit., Craiova, 1936.

Repere bibliografice: Lazăr Șăineanu, *Istoria filologiei române*, București, 1892, 359-360; Rosetti, *Dict. cont.*, 82; *Gaster Anniversary Volume*, Londra, 1936; Iorga, *Oameni*, IV, 303-305; Elisabeta Mănescu, *Dr. M. Gaster. Viața și opera sa*, București, 1940; Artur Gorovei,

Literatura populară, I, îngr. și introd. Iordan Datcu, București, 1976, 219-232; Ștefan Pașca, *Activitatea lui Moses Gaster în domeniul lingvisticii și al filologiei române*, CLG, 1956, 1-4; Macrea, *Lingviști*, 137-152; Chițimia, *Folcloriști*, 273-326; Richard M. Dorson, *The British Folklorists*, București, 1968, 273-276; Vrabie, *Folcloristica*, 236-237; Ion Mușlea, *Cercetări etnografice și de folclor*, I, îngr. și introd. Ion Talos, București, 1971, 201-213; Bucur, *Istoriografia*, 104-113; *Ist. lit.*, III, 862-874; Bârlea, *Ist. folc.*, 260-264; Venetia Newall, *The English Folklore Society under the Presidency of Haham Dr. Moses Gaster*, „Studies in the Cultural Life of the Jews in England”, 1975, 197-225; Trude Levi, *The Gaster Papers. A Collection of the Letters, Documents, etc. of the Late Haham Dr. Moses Gaster. 1856-1939*, Londra, 1976; Balaciu-Chiriacescu, *Dictionar*, 124-126; *Dict. lit.* 1900, 379-380; Angheliescu, *Textul*, 149-165; Virgiliu Florea, *Dr. M. Gaster: „I Am a Bit of a Romanian Scholar”*, „Studia Judaica”, 1991, 1; Virgiliu Florea, *Prietenii români ai lui M. Gaster*, Cluj-Napoca, 1997; Datcu, *Dict. etnolog.*, I, 284-285; *Dict. scriit. rom.*, II, 331-335; Z. Ornea, *Personalitatea lui Moses Gaster*, RL, 1998, 33; Virgiliu Florea, *M. Gaster & Agnes Murgoci - avocați în Marea Britanie ai culturii populare românești - Advocates in Great Britain of Romanian Culture*, Cluj-Napoca, 2003. V.F.

GAȘPAR, Mihail (12.I.1881, Gătaia, j. Timiș – 27.XI.1929, Timișoara), prozator și publicist. Este fiul Elenei (n. Bolocan) și al lui Gheorghe Gașpar, preot. Urmează liceul la Timișoara (1892-1897), Becicherecul Mare (1897-1898) și la Beiuș (1898-1900), apoi cursurile Institutului Teologic din Caransebeș (1900-1903). După absolvire, se căsătorește cu Livia Blajovan și este hirotonit diacon la Lugoj, iar în anul 1911 devine protopop al Bocșei. Este condamnat de autoritățile austro-ungare la zece luni de închisoare pentru „delicte de presă” (1907). Face parte din redacția ziarului „Drapelul” din Lugoj, în 1919 și în 1920, când publicația e suprimată de cenzură. Între 1923 și 1929 editează la Bocșa ziarul „Drum nou”. Debutează în „Drapelul” (1902), sub pseudonimul Sorin, cu legenda *Stălpilor lui Alexandru Basarab*, colaborând apoi la „Neamul românesc literar”, „Viața românească”, „Pagini literare”, „Banatul”, „Cosinzeana” ș.a. A mai semnat Socol Banc, I.T. Mugur, Radu Roman. Debutul editorial îl reprezintă volumul *Japonia* (1905).

G. este cel mai important prozator bănățean din prima jumătate a secolului al XX-lea. Admirator și adept al lui N. Iorga (frecventează ani în șir cursurile de vară de la Vălenii de Munte), el se plasează în perimetrul tematic, dar câteodată și stilistic al sămănătorismului. Direcțiile principale ale scrișului său, anunțate chiar de prima culegere de povestiri, *În vraja trecutului* (1908), sunt istoria națională și universul rural, a căror evocare este, în general, lipsită de exaltări și deformări idilice. Scrierile dedicate satului bănățean dezvoltă conflicte politice (*Români din Potlogi*), naționale (*Părintele Vichentie*) sau între generații (*Casa cu obloane verzi*) și sunt străbătute de un evident moralism. Nuvelele istorice (*Rada*, *La Podul Înalt*, *Pace*, *Moartea hotnogului* ș.a.) și îndeosebi romanele cu această tematică, *Din vremuri de mărire* (1910), *Fata vornicului Oană* (1929; Premiul Societății Scriitorilor), evocă exclusiv Moldova sub Ștefan cel Mare, predilecție profund semnificativă pentru un scriitor român dintr-o provincie aflată sub jurisdicție

străină. Se poate afirma că **G.** este unul dintre cei care au contribuit la formarea unei tradiții a romanului istoric românesc. Vădind o documentare bogată și exactă, romanele lui acordă mai puțină atenție substanței epice, privilegiind în schimb tipologia personajelor, dintre care se detașează Nicolae Brateș și Călin Bourean, întru chipări ale patriotului loial, capabil de sacrificiu, viteaz și inteligent. Diferite ca factură sunt câteva romane apărute în foileton, *Altare dărâmate* („Drapelul”, 1909-1910), scriere didacticistă despre dragoste și prejudecăți sociale în lumea unui sat bănățean, *Carnetul lui Radu Roman* („Cosinzeana”, 1923-1924), încercare eșuată de analiză psihopatologică ș.a. Accidental, **G.** abordează și genul dramatic (*O noapte la Oituz*). În scrisul lui se observă efortul, remarcabil, de a abandona regionalismul tematic și lingvistic într-un moment în care acesta era încurajat și prețuit.

SCRIERI: *Japonia*, Lugoj, 1905; *În vraja trecutului*, Lugoj, 1908; *Din vremuri de mărire*, I, Vălenii de Munte, 1910; *Blăstăm de mamă. Domnișoara Marta*, Arad, 1916; ed. 2, București, 1942; *De-ale vieții...*, Lugoj, 1919; *Fata vornicului Oană*, București, 1929; ed. îngr. Doina Bogdan-Dascălu, introd. George C. Bogdan, Timișoara, 1974; *Din vremuri de mărire*, îngr. și introd. George C. Bogdan și Doina Bogdan-Dascălu, Timișoara, 1982. **Traduceri:** Maxim Gorki, *Malva*, Lugoj, 1906; I. S. Turgheniev, *Poezii în proză*, Lugoj, 1908.

Repere bibliografice: N. Iorga, *Cărți*, NRL, 1908, 126; O.C.T. [Octavian C. Tăslăoanu], *Dări de seamă: Mihail Gașpar, „În vraja trecutului”*, LU, 1909, 2; Lucian Costin, *Scriitorul bănățean Mihail Gașpar*, Craiova, 1930; Ion Breazu, *Povestitori ardeleni și bănățeni până la Unire*, Cluj, 1937, 178-190; Suci, *Lit. băn.*, 241-262; Cezar Petrescu, *Un scriitor uitat: bănățeanul Mihail Gașpar*, GL, 1956, 3; Virgil Vintilescu, *Un iubitor pasionat al meleagurilor bănățene: Mihail Gașpar, „Analele Societății de limbă română”, 1973, 3-4; Ovidiu Papadima, O viziune sentimentală a istoriei noastre: Mihail Gașpar, „Fata vornicului Oană”, „Semenicul”, 1979, 9; D. M. [Dan Mănuță], „Din vremuri de mărire”, CRC, 1983, 46; Vintilescu, *Secvențe*, 193-214; *Dict. scr. rom.*, II, 335-336. **D.B.-D.***

GAȚAC, Victor (2.VI.1933, Lipcani, j. Edinet), folclorist. Este fiul Olgăi și al lui Mihail Gațac. A absolvit Facultatea de Litere a Universității de Stat din Chișinău (1955) și a făcut aspirantura la Institutul de Literatură Universală al Academiei Ruse. A fost colaborator științific la secția de folclor al Institutului de Limbă și Literatură al Academiei de Științe din Moldova (1959), iar din 1962, colaborator la Institutul de Literatură Universală „Maxim Gorki” din Moscova, conducător al sectorului de folclor (din 1969), președinte al Consiliului de folclor al Academiei Ruse (1980), iar din 1993 membru al asociației Folklore Fellows International (Helsinki). Este doctor onorific în filologie (1976).

G. a cercetat cântecele epice eroice românești, a delimitat baladele, cântecele istorice, eposul eroic ca specii aparte, a studiat istoria folcloricității din România, Basarabia, Transnistria, textologia „complexă” și poetica istorică a folclorului epic, relațiile interetnice și interferențele în folclor, în monografia *Vostocinoromanskii gheroiceskii epos* (1967), urmată de *Folklor i moldavsko-russko-ukrainskie istoriceskie sviazi* (1975), *Ustnaia epiceskaia tradiția vo vremeni* (1989) ș.a. A luat în dezbatere poetica comparată a creațiilor epice orale est-europene și

siberiene, cântecele eroice din colecția lui V. Alecsandri și problema textului lor de bază, publicând numeroase documente folclorice și analizând filonul folcloric în romanul contemporan. A efectuat cercetări de teren în Bulgaria, România, Republica Moldova, Karelia, Altai, China ș.a. A preconizat unele metode noi ale „folcloricității experimentale”, bunăoară în descifrarea datei și textului baladei *Ilincuța*, determinând că a fost culeasă la 25 februarie 1791, cum demonstrează în studiul *Samaia ranniaia zapisi vostocinoromanskoi epiceskoi pesni* din volumul colectiv *Folclor. Poetica i tradiția* (1982). Lucrarea i-a prilejuit lui Adrian Fochi o cercetare specială a *Dinamicii tradiției în cântecul epic popular românesc*. În colaborare cu A.P. Dereveanko și A.B. Soktoev, conduce seria academică „Monumente folclorice ale popoarelor din Siberia și Orientul Îndepărtat”, proiectată în șazeeci de volume bilingve, cu suplimente muzicale (până în prezent au apărut paisprezece volume).

SCRIERI: *Schițe de folclor moldovenesc* (în colaborare), Chișinău, 1965; *Vostocinoromanskii gheroiceskii epos*, Moscova, 1967; *Folklor i moldavsko-russko-ukrainskie istoriceskie sviazi*, Moscova, 1975; *Ustnaia epiceskaia tradiția vo vremeni*, Moscova, 1989.

Repere bibliografice: Grigore Botezatu, *Eposul eroic al popoarelor romanice orientale*, „Nistru”, 1968, 6; Grigore Botezatu, *Un pasionat cercetător al folclorului*, RLSL, 1983, 3; Cimpoi, *Ist. lit.*, Basarabia, 290. **Gr.B.**

GAUDEAMUS, periodic de cultură apărut la Bacău, lunar, între 1969 și 1973, cu subtitlul „Revista Asociației Studenților din Institutul Pedagogic Bacău”. Colectivul redacțional e format din Valerian Ciubotaru, Octav Eduard Lungu (redactor-șef), Valentin Tudose (redactor-șef adjunct), Ghiță Procopie (secretar de redacție) și George Dumitrescu (redactor). Rubrici: „Cercetări studentești”, „Cărți și autori”, „Proză”, „Cercetări”, „România pitorească”, „Interviuri”, „Magazin”, „Verba magistri”, „Poesis” ș.a. Semnează versuri Valentin Tudose, Mariana Oancea, Mihai Tatulici ș.a. În domeniul comentariului critic, N. Nicolescu scrie despre Ovidiu Genaru, Ion Grințescu recenzează volumul *Centaure îndrăgostit* al lui Radu Cârneli și dialoghează cu Matei Călinescu pe marginea cărții acestuia, *Viața și opiniile lui Zacharias Lichter*, Valentin Tudose scrie *Despre gust în critica formală* și analizează volumul lui Marin Sorescu *Teoria sferelor de influență*. Hölderlin și tragismul existenței este titlul unui articol semnat de Victor Croitoru; C. Șandru se oprește asupra romanului *Calea regală* al lui Malraux, iar Mariana David oferă un portret Dan Barbilian. Doina Nica evocă figura lui Nicolaus Copernic, iar medalionul dedicat lui Dimitrie Onciul poartă semnătura lui Bohumil Nemeč. În materie de traduceri, revista găzduiește versiuni românești din poeți belgieni, din Evtușenko și Louis Aragon, semnate de Grig. V. Coban, D. Alistar ș.a. **D.B.**

GAUDEAMUS, publicație editată de Institutul Pedagogic din Oradea, apărând lunar din 1969 până în 1973, cu subtitlul „Revistă studentescă de cultură”. Redactor-șef este Sever

Dumitrașcu, secretar general de redacție – Ion Ghiur, redactori-șefi adjuncți – Florin Druță și Ioan Dersidan. Rubrici: „Pagini din istoria patriei”, „O pagină de filosofie”, „Poezie și proză”, „Cronica arheologică”, „Minutul studentesc”, „Reportaj”, „Omicron”, „Flux și reflux în Alma Mater”, „Cronica științifică”, „Cronica dramatică”, „Sport”, „Revista revistelor” ș.a. Se publică poezie de Gh. Moldovan, Tudor Crișan, Gheorghe Grigurcu, Dinu Flămând și Agatha Grigorescu-Bacovia. Semnează proză Ion Iustin Purza, Eugen Petrescu, Dimitrie Bălan, Constantin Călinescu, Viorel Cosma Tigan, iar încercări dramatice Pavel Bellu și Marin Chelu. Publicistica e ilustrată de Sever Dumitrașcu, Sanda Someșan, Gh. Bulgăr, Ileana Șuta, Mihai Mihăilescu, Florin Druță, Constantin Antohi. Comentariile *Camus și natura umană* și *Charles Baudelaire – realist* sunt scrise de Aurel Popeangă. Ion Apostol se ocupă de Brâncuși, T. Blajovici de Titu Maiorescu la Theresianum, Octavian Chisăliță de câteva prezențe critice la „Viața literară”. Mai interesant este compartimentul rezervat interviurilor – cu Nicolae Balotă, D. Micu, Gheorghe Grigurcu, Dinu Flămând, Eugen Uricaru, Ion Pop, Ana Blandiana ș.a. Gelu Prențu, Ion Iustin Purza, Dumitru Mălin, George Roșca și Constantin Ghiciulescu țin cronica literară, Al. Covaci susține cronica dramatică, Eugen Stanciu pe aceea științifică, iar cronica filmului îi revine lui B. Dan.

D.B.

GAVRA, Alexandru, (18.XII.1797, Oradea–23.X.1884, Arad), editor și autor dramatic. După studii liceale și de drept la Oradea, **G.** este asesor judecătoresc la cancelaria județului Bihor, apoi, în urma unui examen susținut în fața unei comisii, va fi numit profesor. În 1821 obține Catedra de aritmetică și geografie la Școala Normală (Preparandia) din Arad. În 1848 este ales deputat în Consiliul orășenesc revoluționar. Până în 1876, când se pensionează, vreme de cincizeci și cinci de ani **G.** a fost profesor la Preparandie, iar din 1865 a fost director al școlii. A predat aritmetica, pedagogia, metodică, geografia, economia, istoria, limbile română și maghiară. A fost și inspector pentru școlile primare în protopopiatul Arad. Din 1830, **G.** a început să colecționeze manuscrise românești (istorice, beletristice, didactice, teologice) cu intenția de a le publica. Ajungând în posesia unor foarte prețioase manuscrise (între care cronica lui Gheorghe Șincai, scrieri de Ioan Barac, Samuil Micu, Constantin Diaconovici-Loga ș.a.), redactează un *Plan după care se vor tipări nește cărți românești*, pe care îl înaintează spre aprobare, în primăvara anului 1833, Curții de la Viena. Preconiza tipărirea organizată a cărților românești, asigurată de o societate editorială, „bibliograficească” (Ateneul cunoștințelor, Cabinetul muzelor române), formată din intelectuali și patrioți români. În inițiativa sa, el pornește de la ideile corifeilor Școlii Ardelene, al căror popularizator a fost. Pledoaria patetică pentru învățatură ca temei al afirmării națiunii, încrederea în puterea științei de a risipi fanatismul religios și superstițiile îl situează pe poziții iluministe. Explicând, în *Plan...*, înapoierea culturală prin dezbinare și oprinare socială, ca și prin nepăsarea unor intelectuali ai vremii față de destinul scrierilor românești, **G.** vedea ca unică

soluție răspândirea învățaturii în popor, prin carte și școală. Autoritățile ecleziastice și civile sârbe și austriece și-au amânat aprobările până în 1842, când *Planul...* a fost considerat „inactual”. Autorul lui îl făcuse deja cunoscut în Banat, Transilvania, Muntenia și Moldova, găsisse sprijinitori printre oamenii de cultură din toate provinciile românești (Costache Stamati, Damaschin T. Bojincă, Al. Sterca-Șuluțiu, Gheorghe Rațiu, Vasile Moga) și hotărâse editarea unei reviste a societății „bibliograficești”, intitulată „Atheneul român”. În manuscris a rămas primul număr al acestei publicații, care urma să apară la 1 ianuarie 1835. În prefața (*Precognitele Atheneului*), pe care o întocmește, expune idei ale Școlii Ardelene asupra originii românilor, a limbii și culturii române. Deși nu a primit autorizația de publicare, „Atheneul român” atestă continuitatea eforturilor și preocupărilor lui Ioan Piuaru-Molnar, Paul Iorgovici, Ion Budai-Deleanu, Zaharia Carcalechi și persistența ideilor iluministe ale Școlii Ardelene. Dintre manuscrisele care i-au fost încredințate, **G.** a reușit să publice doar primul volum al cronicii lui Gheorghe Șincai, în 1844. O prea lungă perioadă de demersuri, reclama gălăgioasă, nepunctualitatea, precum și unele speculații bănești ale editorului i-au îndepărtat pe abonați, iar încercarea din 1853 de a relua tipărirea cronicii rămâne fără ecou. **G.** însoțește cronica lui Șincai de un lung *Preambul hronico-istoricesc* și de o „mare” dramă, „mitho-literară”, *Monumentul Șincai-Klainian*. Curioasa piesă, concepută ca o satiră a moravurilor contemporane și o apoteoză a lui Gheorghe Șincai și Samuil Micu, este doar o proiecție scenică a ideilor lor culturale: personajele sunt fie entuziaști militanți pentru cultura românească, fie zei care afirmă originea romană a neamului, vorbesc despre gazeta „Albina românească”, despre scriitorul Costache Stamati sau dau informații despre geografia Transilvaniei. Sunt luate în discuție problema alfabetului latin, cea a necesității înființării unor biblioteci subvenționate de stat și se fac incursiuni în mitologie. Acțiunea derutează prin dispersare. Ea se petrece în Transilvania, Moldova, Muntenia, dar și în „Elizeu” ori pe „tărâmul morților”. Apoteoza celor doi cărturari ardeleni, celebrată de zei și de populația română din toate provinciile, devine un tablou alegoric convențional, scăldat din belșug în „focuri bengalice”. Piesa este cu totul nereușită din cauza lipsei simțului istoric, a neglijării proporțiilor și a limbajului bombastic. **G.** este autorul unui *Lexicon de conversație storicesc religionariu*, din care a publicat primul tom (literele A-B) în 1847 și care se situează între cele dintâi încercări naționale de dicționar enciclopedic. Compilat după izvoare străine, importanța lui stă în metodă, căci fiecare articol este însoțit de o bibliografie bogată, cu trimiteri exacte la text. În manuscris a rămas o încercare de istorie a literaturii române, cu ample referiri și la istoria limbii.

SCRIERI: *Monumentul Șincai-Klainian a bărbaților celor ce pentru lauda nației române toată viața și-o jertfiră*, Buda, 1844; *Lexicon de conversație storicesc religionariu*, I, Buda, 1847. **EDIȚII:** Gh. Șincai, *Hronica rumânilor și a mai multor neamuri*, I, Buda, 1844.

Repere bibliografice: I. Lupaș, *Cea mai veche revistă literară românească*, AIN, 1921–1922; Teodor Botiș, *Istoria Școlii Normale*

(Preparandiei) și a Institutului Teologic Ortodox Român din Arad, Arad, 1922, 391–393; G. I. Verbină [I. Pervain], *De la Șincal la Gavra*, SL, 1948; Anca Costa-Foru, *Două piese de teatru originale din prima jumătate a secolului al XIX-lea*, SCIA, 1960, 2; Massoff, *Teatr. rom.*, I, 338–340; Seche, *Schiță*, I, 79–80; *Ideologia 1848*, 121–127; Carol Göllner, *Alexandru Gavras Versuch im Jahr 1833 eine „Rumänische Bibliothek“ zu gründen*, „Revue roumaine d'histoire“, 1971, 1; Pervain, *Studii*, 86–108, 237–272; Mircea Borcilă, Virgil Bulat, *Al. Gavra lexicograf*, LR, 1971, 5; Bucur, *Istoriografia*, 13–14; Gh. Șora, *Patriotismul lui Alexandru Gavra*, „Lucrări științifice“ (Oradea), literatură, 1963, 51–55; Mircea Popa, *Două istorii ale literaturii române în manuscris*, RITL, 1975, 3; Balaciu-Chiriacescu, *Dicționar*, 126–127; *Dicț. lit.* 1900, 381; Mircea Popa, *Pagini bihorene*, Oradea, 2003, 66–105. S.C.

GAVRIL, Matei (3.X.1943, Săliștea Nouă, j. Cluj), poet și prozator. După absolvirea liceului la Cluj (1962), urmează Facultatea de Filologie a Universității din București. Debutează cu versuri în „Tribuna“ (1962) și, editorial, cu volumul de poezii *Un copil lovește cerul* (1968). A colaborat la „Tribuna“, „Lucafeărul“, „Astra“, „România literară“. A folosit și pseudonimele Matei Albastru și Matei Gavril Albastru.

Cele trei cicluri ale cărții de debut (*Scalda*, *Un copil lovește cerul* și *Singur în lume*) refac traiectoria unui destin: de la ultimul contact („scalda“) cu copilăria la căutarea sinelui și apoi la exteriorizarea lui. Simbolul ochiului pare a fi elementul-cheie al vârștelor cunoașterii: „Dac-aș vedea cu stelele încoace. / Dar eu sunt orb în mine și văd numai prin ochi. / De ce acești doi ochi nu mi se pot desface? / Și numai ei sunt singurii mei ochi.“ Evoluția lirică a lui G. depășește nota autobiografică în volumele următoare, *Glorie* (1969), *Pur* (1971) ș.a. Sunt dominante acum simbolurile coloristice, în special albastrul și albul, în care pare a se concentra un univers cu coordonate bine delimitate, purtătoare ale unor atitudini reflexive în fața întrebărilor vieții. Gândul morții, zădărnicia unor gesturi, existența însăși, simțită ca mister, provoacă reacții dintre cele mai diverse, de la elanul vitalist la supunerea față de pulsațiile vieții, la asumarea rolului de martor neutru al „mării treceri“. Nu departe de lirism, într-un anume sens, se situează și romanele lui G., construite după formule asemănătoare: apelul la jurnal ca punct de plecare în investigarea unor destine. *Împărăția* (1972) este relatarea de tip autobiografic a unui tânăr care, la dorința tatălui său, se decide să-și scrie „romanul vieții“. Evocarea genealogică savuroasă din prima parte e urmată de scene derutante și puțin verosimile (la moartea tatălui, eroul izbucnește în răs când o revede pe femeia care îl inițiasse sexual, în cimitir se desfășoară orgii). Stilul afectat și artificial dă o notă de prețiozitate textului. Se recurge la o formulă asemănătoare și în alt roman, *Noaptea definitivă* (1978), însă cu rezultate diferite estetic. Convenția de la care se pornește – un jurnal trimis la redacție de o femeie bolnavă psihic, care apoi se sinucide – generează tot o carte alcătuită binar: „istoria“ femeii, Maria Popescu, e relatată, prin reconstituire, de narator; această parte depășește stadiul de „reportaj“, având toate atributele literaturii: invențiune romanescă, selecție de fapte, transformarea unei biografii mizere într-un portret moral susținut cu elementele artei

scrisului. Personajul e credibil, dar contradictoriu: Maria Popescu are vocația sacrificiului, e exponenta unei etici inflexibile, atitudine care o îndepărtează de semenii, dar nu aplică aceleași principii când se judecă pe sine, fiind dispusă la autojustificări degradante și la improvizații în propria existență. Grotescul unor scene e salvat de finețea descrierii și a portretizării. Scrierea jurnalului (publicat în a doua parte a romanului) trebuia să însemne o revanșă pentru nereușita în viață a eroinei. Ea distruge, astfel, mental și virtual, toate structurile relaționale (inclusiv cu propria familie) pe care le credea vinovate de eșecurile sale. Narațiunea corectă, coerentă, conferă credibilitate romanului.

SCRIERI: *Un copil lovește cerul*, București, 1968; *Glorie*, București, 1969; *Pur*, București, 1971; *Împărăția*, București, 1972; *Între floare și fruct*, București, 1974; *Noaptea definitivă*, București, 1978; *Patria libertății*, București, 1979; *Steaua nebunului*, București, 1982; *Povești auzite de la bunicul meu*, București, 1983; *Un spațiu mai curat*, Cluj-Napoca, 1991; *Pur și alte poezii & alte referințe critice*, București, 2001; *Omnia 60 – Inedit I*, București, 2003. **Traduceri:** *Antologia lirică a Uniunii Scriitorilor din Carinthia*, București, 1993; Zarko-Petan, *Minunata viață a lui Iosip B. Tito*, București, 1993; Lev Deleta, Wolfgang Mayer-König, *Oglinda în care ne privim*, București, 1996; Frank Geerk, *Trandafirii dictatorului*, București, 1999 (în colaborare cu Nora Iuga); Lev Deleta, *Dincolo de Feuerwald*, București, 2000; Kurt Marti, *Necrologuri*, București, 2001; Beat Brechtbühl, *Despre rețezarea munților*, București, 2002.

Repere bibliografice: Elena Guga, *Cronică de librărie*, LCF, 1968, 38; Valeriu Cristea, *Accente într-o discuție necesară*, RL, 1970, 27; Mircea Iorgulescu, „*Împărăția*“ de Matei Gavril, LCF, 1972, 37; Valentin Tașcu, „*Împărăția*“, F, 1972, 9; Dan Culcer, „*Împărăția*“, VTRA, 1972, 11; Poantă, *Modalități*, 119–120; Cristea, *Un an*, 211–213; Barbu, *O ist.*, 423; Piru, *Poezia*, I, 359, II, 427–431; Iorgulescu, *Al doilea rând*, 296–299; Dana Dumitriu, *Confesiunea ca revanșă*, RL, 1979, 2; Valentin Tașcu, „*Noaptea definitivă*“, F, 1979, 2; Mircea Popa, *Cazuistica anormalității*, TR, 1979, 18; Paul Dugneanu, *Substanță lirică și expresie*, LCF, 1979, 36; Alboiu, *Un poet*, 57–59; Cristea, *Faptul*, 283–287; *Lit. rom. cont.*, I, 709–710; Cosma, *Romanul*, I, 247; Popa, *Ist. lit.*, II, 484. L.P.B.

GAVRIL, Mihai (pseudonim al lui Gavril Mihai Bâr; 8.XI.1922, Gherla), poet și traducător. Este fiul Teresiei (n. Dițu) și al lui Irimie Bâr, țărani. Urmează liceul la Gherla și Aiud, apoi o școală de subingineri la Cluj. Refugiat la Mediaș după Dictatul de la Viena, recrutat în armată, pleacă la București, unde își continuă specializarea tehnică, dar e trimis pe front (1942–1945). După război, publică versuri în ziare și reviste (scrie în „Scânteia“ din 1945), reportaje, librete de balet, mici scenarii de film. Lucrează la Jurnalul de actualități cinematografic al Oficiului Național de Turism, apoi la Ministerul Artelor, Direcția Așezămintelor Culturale. Urmează Școala de Literatură „M. Eminescu“ (1949–1950), la absolvire fiind repartizat redactor la „Scânteia“, de unde se va transfera la „Viața nouă“ din Galați. Chemat la București, e numit funcționar la Uniunea Scriitorilor și însărcinat cu organizarea marilor manifestări aniversare și comemorative (1955–1975). Debutează editorial în 1949, cu placheta *Dimineața pe schele*. După volumul *Rădăcina și cer* (1969; Premiul Uniunii Scriitorilor), publică tot mai puțin versuri originale, dedicându-se, cu

stăruință, minuție și implicare afectivă, tălmăcirii poemului *Zlatna* al umanistului Martin Opitz, poem care reprezintă „una din cele mai frumoase icoane ale sufletului românesc” (Adolf Armbruster).

În primele cărți ale lui **G.** predomină versificările unor teme „obligatorii” în epocă, tratate însă în compuneri armonioase, fără ridicolul sau stridențele care marcau, de regulă, ilustrarea unei tematici impuse. Cultivând tradiția coșbuciană, autorul recurge uneori la tonul baladesc, popular, fiind influențat totodată și de maniera energetică, maiakovskiană, a momentului postbelic. Volumul de maturitate *Rădăcină și cer*, în care subiectele conjunctural-agitatorice sunt abandonate, vădește și depășirea unor stângăcii juvenile. Universul cinegetic și pescăresc, refugiul în împărăția apelor și a pădurilor, patriotismul nedeclamator, autentificat de simțire, caracterizează poeme în care sclipirea apei, foșnetul frunzișului, pasul ciutei, somnul iezilor și, mai ales, viziunea, cu tentă cvasifabuloasă, a peștilor sclipind în undă configurează un peisaj liric distinct, schițat în tonuri blânde și luminoase. Poemul *Zlatna oder von Ruhe des Gemüthes* de Martin Opitz, autor important în literatura Renașterii și a barocului – un „Malherbe german” care „a făcut pentru poezie ceea ce Luther făcuse pentru proză” (A. Bossert) –, este o valoroasă mărturie despre identitatea etnică a românilor și, în bună parte, un imn înălțat sufletului românesc. Deși a fost tălmăcit și publicat de G. Coșbuc în „Tribuna” (1885), el rămăsese aproape necunoscut publicului de limbă română. De aceea, **G.** l-a „răsădit în românește” cu adevărată devoțiune: operațiunea comporta, dincolo de interesul pur literar, o înaltă semnificație patriotică. Transpunerea este – prin metrică, ton și ritm – adaptată spiritului limbii române și aduce sonorități coșbuciene și, uneori, blagiene, urmărind să reproducă mai ales atmosfera de intimitate și exultanță liniștită a originalului. Traducătorul a îmbogățit versiunea românească a poemului cu substanțiale și erudite note explicative, redactate în spiritul celor ce îi aparțin lui Opitz (citate din clasici, referiri livrești) și, prin conținutul lor, edificatoare în problema etnogenezei și a identității românilor.

SCRIERI: *Dimineța pe schele*, București, 1949; *Argeș*, București, 1951; *Pitești – o regiune în plină înnoire*, București, 1953; *Conștiința lumii*, București, 1956; *Prânz profan*, București, 1968; *Rădăcină și cer*, București, 1969; *Lucașfârul din Apuseni*, București, 2003. **Traduceri:** Martin Opitz, *Zlatna sau Despre cumpăna dorului*, pref. Vasile Netea, postfață Al. Tănase, București, 1981; ed. cu un *Argumentum* de Vasile Netea și *Preliminarii* de Dumitru Micu, București, 1993.

Repere bibliografice: MRP [Miron Radu Paraschivescu], *Suflet popular*, „Scântea”, 1946, 30; C. Dornescu [Leon Baconsky], „Conștiința lumii”, ST, 1956, 4; Zaharia Sângeorzan, „Rădăcină și cer”, CRC, 1969, 43; Dumitru Micu, „Rădăcină și cer”, RL, 1969, 45; Ovidiu Papadima, *Coordonate ale poeziei patriotice contemporane*, „Glasul patriei”, 1972, 8; *Lit. rom. cont.*, I, 250; Fănuș Băileșteanu, *Un monument liric-filologic*, L, 1994, 48; Micu, *Scurtă ist.*, II, 359; Nicolae Mățaș, *E dulce cum e mierea și-mi place s-o ascult*, „Limba română” (Chișinău), 1995, 6; Lucia Purica, *Să ne aurărăm cu aurul iubirii*, LA, 1996, 19; *Dict. scriit. rom.*, II, 336-337.

N.Br.

GAVRILOV, Anatol (23.II.1943, Ciobruciu – Transnistria), critic și istoric literar. Este fiul Liubei și al lui Pavel Gavrilov. A absolvit Facultatea de Filologie a Universității de Stat din Chișinău (1965). A fost director adjunct (1988-1991) al Institutului de Limbă și Literatură al Academiei de Științe a Republicii Moldova, director al Institutului de Istorie și Teorie Literară (1991-1993), apoi șeful secției de teorie literară și literatură comparată a aceluiași institut. Și-a luat doctoratul în filologie în 1975.

G. a debutat publicistic în 1965. În studiul *Structura artistică a caracterului în roman* (1976) criticul abordează probleme privind corelația dintre caracterul literar și caracterul uman, dintre caracter și concepția de viață a omului, noțiunea de caracter și noțiunea de erou, etapele principale în statornicirea caracterului ca formă a cunoașterii artistice a omului, principalele componente structurale ale caracterului în roman, integritatea caracterului. În culegerea de studii *Reflecții asupra romanului* (1984) examinează romanul din deceniul '60-'70 al secolului al XX-lea din Republica Moldova, reprezentat de Ion Druță, Valentin Beșleagă, Vasile Vasilache, Aureliu Busuioc, Adriana Șalari, Elena Damian. **G.** a participat la pregătirea volumului al treilea (partea I) al *Istoriei literaturii moldovenesti* (1989) și a mai multor culegeri de studii referitoare la fenomenul literar actual, la metodologia criticii literare sau la tipologia eroului, a prefațat ediții de opere ale scriitorilor basarabeni, a scris despre Balzac, Shakespeare, Corneille, Maupassant, Hugo, Lev Tolstoi ș.a., vădind o bună cunoaștere a literaturii universale.

SCRIERI: *Structura artistică a caracterului în roman*, Chișinău, 1976; *Reflecții asupra romanului*, Chișinău, 1984.

Repere bibliografice: Lazăr Ciobanu, „Structura artistică a caracterului în roman”, RLSL, 1977, 1; Maria Lungu, *Opinii despre romanul moldovenesc*, „Nistru”, 1985, 6; Alexandru Burlacu, „Reflecții asupra romanului”, 1986, 4; Ion Spac, *Referințe bibliografice: Anatol Gavrilov*, „Știința”, 1993, 2; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 272-273. V.C.

GAZETA ARDEALULUI, cotidian apărut la Cluj din 2 martie 1921 până în 20 aprilie 1922. Publicație care promovează politica guvernamentală, **G.A.** nu ignoră literatura, chiar dacă multe texte sunt reproduse. Ziarul conține un foileton semnat, între alții, de Gib I. Mihăescu. Sunt inserate versuri de Cincinat Pavelescu, Mihai Codreanu, O. Carp, Alice Călugăru, proza fiind ilustrată de I. A. Bassarabescu, Lia Hârsu, Ioan Adam. Sunt republicate texte de M. Kogălniceanu, G. Coșbuc, Al. Vlahuță, M. Eminescu, A. I. Odobescu, I. Bârseanu, I. L. Caragiale, Panait Cerna, St. O. Iosif, Em. Gârleanu. „Cronica literară” este semnată de Gib I. Mihăescu (bunăoară, la *Pașii profetului* de Lucian Blaga). Apar traduceri din Goethe, Lev Tolstoi, Alphonse Daudet, Ada Negri, Guy de Maupassant, Anatole France, Aldous Huxley, W. M. Thackeray, articole despre Ernest Renan, Henri Barbusse, Louis Blanc, Émile Faguet. Sunt recenzate revistele „Viața românească” și „Convorbiri literare”. Alți colaboratori: Ion Gorun, G. Oprescu, O. Goga. I.H.

GAZETA ARTELOR, periodic de literatură și artă apărut la București, săptămânal, între 27 octombrie 1902 și 15 mai 1904, în două serii (prima până la numărul 15). Directorul publicației este Juarez Movilă. Conform articolului-program, *Artele la noi*, semnat de director, revista a ieșit din nevoia de a declanșa o orientare favorabilă artelor în general, aceasta lipsind din societatea românească. Revista publică articole și studii privitoare la personalități artistice, românești și străine, din lumea muzicii, picturii, literaturii: Tolstoi, Beethoven, Wagner, Puccini, Bach, Verdi, Rubens, Berlioz, Th. Aman, Ciprian Porumbescu, Gheorghe Tattarescu, Carmen Sylva. Revista găzduiește și medalioane dedicate unor oameni de teatru: Agatha Bârsescu și Petre Liciu, Vasile Toneanu și Dimitrie Theodorescu, Gh. Bengescu-Dabija, Al. Vlădicescu, Aristizza Romanescu, Grigore Manolescu. Împlinirea a cincizeci de ani de la întemeierea Teatrului Național din București este un prilej pentru Juarez Movilă de a discuta modul de funcționare a instituției (*Jubileul Teatrului*). Sub diverse pseudonime (Dick, Eridan, Tamburini) apar cronici la spectacolele cu piesele *Sappho* de Grillparzer, *Medeea* de E. Legouvé, *Ebrea* de L. Halévy, jucate de Naționalul bucureștean. Alte articole se ocupă de viața administrativă a aceluiași teatru. Începând cu primul număr, se publică în foileton romanul lui Henri Murger *Scene din viața de boem*, într-o traducere nesemnăată. Uneori textele sunt însoțite de fotografii. Colaboratori: I.C. Popescu-Polyclet, D. Florescu, Eduard Caudella, Const. Nutzescu.

I.I.

GAZETA BUCOVINEI, periodic politic și literar apărut la Cernăuți, bisăptămânal, de la 2 mai 1891 până la 6 aprilie 1897 și între 2 aprilie și 1 octombrie 1906. Pentru a organiza și a conduce această gazetă, care înlocuia „Revista politică” de la Suceava, membrii societății bucovinene „Concordia” l-au chemat din Transilvania pe publicistul Pompiliu Pipos, fost în trei rânduri redactor responsabil la „Tribuna” din Sibiu. După moartea acestuia, direcția periodicului va fi luată de G. Bogdan-Duică (9 mai 1893 – 24 iulie 1894), ajutat, mai ales în chestiunile politice, ca și antecesorul său, de redactorul responsabil Vasile Marco. După plecarea lui G. Bogdan-Duică, vor fi redactori ai gazetei Eusebiu Stefanelli, Dionisie Voronca, Mihai Teliman ș.a. **G.B.** milita pentru menținerea autonomiei Bucovinei în cadrul Imperiului și pentru o soluție „multumitoare” a chestiunilor naționale. Dacă din punct de vedere politic gazeta se păstrează în limitele legalității, în problemele culturale și literare redactorii sunt mai îndrăzneți, deși editorialul publicat în primul număr și intitulat *Către publicul român din Bucovina* nu anunță, în afara obișnuitelor acțiuni de culturalizare inițiate și de periodicele transilvănene, decât intenția de a ține pasul cu „direcția literară urmată de toți românii”. **G.B.** a făcut, prin literatura publicată și prin articolele de critică literară scrise de G. Bogdan-Duică, o meritorie propagandă națională în rândurile românilor din

Anul VI		Cernăuți, Joi 4/16 Ianuarie 1896		Nr. 1	
Gazeta Bucovinei					
Apare Joi și Duminică					
<p>Abonamentele se plătesc în avans. Pentru abonarea anuală: 10 lei. Pentru abonarea semestrală: 5 lei. Pentru abonarea trimestrială: 2 lei. Anunțurile se plătesc în avans.</p>		<p>REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA Strada Flăcăilor Nr. 11 Cernăuți. Expediția săptămânală se adresează la redacție. Expediția săptămânală se adresează la redacție. Anunțurile se plătesc în avans.</p>		<p>În cazul în care nu s-a primit din timp pentru publicare, stăruiește în redacție până la termenul de 15 zile. Prezentarea se face în original și în două copii. Redacția nu este responsabilă pentru pierderea sau deteriorarea articolelor. Un număr nou este în vânzare.</p>	
<p>Un amestec nechemat. Trebuie săbi concordanță dăi Smal. Sloci și partizanilor săi politici, că au admirații talent, de a 8 meserii noștr. turali, în numeroase abstracții lor și a</p>					

Bucovina. Paginile literare și foiletonul gazetei se adresau, în primul rând, cititorilor de la orașe și intelectualilor. Pentru țărani se editează un supliment intitulat „Foaia sateanului”, așa cum se proceda și la Sibiu sau la Timișoara. În jurul gazetei s-a format cu timpul un cerc de colaboratori, care cuprindea prozatori, poeți, culegători de folclor. Versuri publică Vasile Bumbac, C. Morariu, C. Berariu (acesta semnând și C. Verdi), I. Popovici, Elena Niculiță-Voronca, T. Robeanu, I.G. Sbierea ș.a. Cu nuvele, însemnări de călătorie, memorii colaborează I.V. Pașcan, Elena Sevastos, Elena Niculiță-Voronca, Mihai Teliman, Dimitrie Dan, I. Popovici și C. Stamati-Ciurea. Literatura de aici are, judecată în ansamblu, o valoare modestă, condiționată și de cercul limitat, provincial, al preocupărilor. Dintre aceste nume trebuie desprins cel al lui C. Stamati-Ciurea, ale cărui nuvele sunt scrise într-un stil viguros și expresiv. Preoții Dimitrie Dan și S.F. Marian sunt autorii unor culegeri de folclor bucovinene și din nordul Moldovei, dar literatură populară și articole de folclor trimit, de asemenea, Elena Niculiță-Voronca și Elena Sevastos. O implicată atitudine națională trebuie observată în preocuparea redacției de a tipări și retipări, număr de număr, literatura unor scriitori români reprezentativi: I. Budai-Deleanu, V. Alecsandri, M. Kogălniceanu, M. Eminescu. Se tipăresc și versuri de G. Coșbuc, Al. Vlahuță, D. Petrino, D. Nanu, G. Murnu, Tr. Demetrescu, A. Densușianu, A.C. Cuza, Gheorghe din Moldova, J. B. Hétrat, A. Steuerman. Gazeta a făcut cunoscută în Bucovina proza lui N. Gane, V.A. Urechia, Șt. Basarabeanu (V. Crăsescu), B. Delavrancea, G.I. Ionescu-Gion, Sofia Nădejde, N.A. Bogdan. Traduceri – din Schiller (C. Morariu), Jules Verne, Mark Twain, din Anacreon (G. Murnu), Heine (G. Coșbuc și G. Murnu), Sappho (G. Murnu), B. Björnson – se întâlnesc relativ rar. **G.B.** suscită atenția și datorită prezenței cu articole politice și literare, în anii 1893 și 1894, a lui G. Bogdan-Duică, semnificativ fiind mai ales ciclul de cronici literare intitulat *Literatură română*. Pe toată durata apariției, gazeta a dedicat un spațiu relativ întins criticii teatrale, notelor bibliografice, știrilor literare care veneau din România. R.Z.

GAZETA BUCUREȘTILOR, cotidian apărut la București de la 12 decembrie 1916 până la 18 iunie 1918, în succesiunea ziarului „Adevărul”, având subtitlul „Ediție de război sub

ocupațiunea germană". Redactor-șef este un anume sublocotenent K. Dammert. Importanța **G.B.**, publicație politică, în evoluția literaturii române a fost mult exagerată. Gazeta poate totuși constitui o sursă de informare de prim ordin pentru istorici, prozatori, politologi. Aici se reproduc textele cuprinzând condițiile păcii de la Buftea, se consemnează evenimentele din Rusia, culminând cu instaurarea bolșevismului. Nu în ultimul rând, lectura articolelor de fond, semnate de colaboraționiști, poate stârni interesul pentru o mai bună înțelegere a modului lor de raportare la evenimente ori ca posibilitate de a estima polarizarea apărută în cadrul societății românești sub presiunea evenimentelor. Primul număr se deschide cu un *Ordin de zi* din 7 decembrie 1916, semnat de generalul Mackensen, în care se anunță cucerirea capitalei României, precum și cu un apel al împăratului Wilhelm I al Germaniei către trupele de ocupație. De altfel, publicația este însoțită permanent de versiunea în limba germană, „Bukarester Tageblatt”. Menită să exprime, sub aspect politic, optica Puterilor Centrale asupra războiului, **G.B.** nu are preocupări literare. Sunt tipărite totuși articole de propagandă, semnate de colaboraționiști ori de autori germani, dintre care unii erau, probabil, ofițeri ai armatei de ocupație, pe tema interferențelor culturale (Hermann Kienzl, *Poeta germană a României Mite Kremnitz*, Emanuel Kremnitz, *Cu prilejul aniversării morții Carmen Sylvei*), recenzii la unele plachete de poezii (cum este cea semnată E.C. la volumul *Crini albi și roșii* de D. Karnabatt), necrologuri (D. Karnabatt, *Oreste*). Importante rămân știrile curente, între care se strecoară și unele cu caracter cultural. Apar și traduceri propriu-zise (cum ar fi *Ispita* de Clara Chrobok-Richter, semnată de A. Codreanu), ca și recenzii la cărți străine (surprinzătoare este aceea la *Focul* de H. Barbuse). De reținut, o evocare a lui Victor Anestin referitoare la intrarea trupelor germane în București (*Ceasuri de groază. În așteptare*). Pe tot parcursul apariției publicației, un comentator de teatru consecvent se dovedește T.A., adică Tudor Arghezi, care are și câteva intervenții teoretice (*Note de teatru, Dramă sau comedie, Artistul dramatic, Decadență*). De la numărul 86 din 1917, la **G.B.** începe să scrie și Ioan Slavici, în calitate de comentator politic, activitate care îl va aduce după gratii în perioada postbelică. Alt susținător fervent al cauzei Puterilor Centrale, în condițiile războiului și ocupației străine, a fost D. Karnabatt, condamnat la închisoare ca și Tudor Arghezi și alții, în urma procesului intentat celor douăzeci și patru de ziaristi acuzați de colaboraționism. ll.

GAZETA CĂRȚILOR, periodic apărut la Ploiești, între 15 februarie 1921 și 10 februarie 1925, apoi între 25 mai 1934 și 28 februarie 1944, lunar, apoi bilunar sau cu o periodicitate neprecizată, ca „Supliment bibliografic al revistei „România viitoare”. Director este D. Munteanu-Râmnic. După ce „România viitoare”, săptămânal ploieștean condus de același D. Munteanu-Râmnic, își încetează apariția simultan cu încheierea primei serii a **G. c.**, subtitul seriei a doua va fi „Publicație de bibliografie, literatură și cultură generală”. De la numărul 11-14/1941 redacția și administrația se mută la București.

Articolul-program este semnat de D. Munteanu-Râmnic. Prima serie reproduce poeme de Al. Mateevici (*Limba noastră*), N. Iorga (*Năvălitorii*), Al. Macedonski (*Noapte de mai*) și inserează versuri de George Baiculescu, Sergiu N. Duiculescu, Emil Bărbulescu ș.a. G. Zagoriș scrie articolul *Poetul Barbu Paris Mumuleanu - bard al anului 1821* (2/1921), același număr conținând și poemul *La țară* al Adei Negri, tradus de Al. Vlahuță. Se semnaleză plachete de versuri semnate de Emil Bărbulescu, L. Leoneanu, Lucian Costin, Ion Buzdugan. Emil Bărbulescu recenzează romanul lui N. Batzaria *Sărmana Lăila* și volumul de schițe și nuvele *Chipuri de ceară* de Ion Agârbiceanu. Este prezentată și o carte a lui Al. Popescu-Telega, *Prozatori spanioli contemporani*. Istoria literară este bine reprezentată. Se retipărește *Introducția* lui M. Kogălniceanu la „Dacia literară” din 1840 (1/1921), Tr. I. Tănăsescu scrie despre volumul *La gura sobei* al lui Al. Vlahuță. Din *Istoria românilor prin călători* de N. Iorga se reproduce un fragment. Articole teoretice semnează D. Munteanu-Râmnic (*Împotriva literaturii și publicisticii de tarabă*), N. A. Constantinescu (*Un tricentenar al literaturii române*), Petre Sergescu (*Din aspectele literaturii de după război*). Seria a doua a publicației este prefațată de un articol-program semnat de D. Munteanu-Râmnic. Dacă în primii ani revista tipărea recenzii și note de lectură, republicând texte critice cu ecou deosebit și traduceri din literatura universală, acum profilul se diversifică prin introducerea rubricilor „Vitrina noastră”, „Povestirea”, „Cartea juridică și social-economică”, „Vechea literatură religioasă și istorică”, „Bibliotecă”, „Istoria literaturii moderne”, „Oficiul de documentare și orientare bibliografică”, „Cărți și reviste”, „Cronica științifică”, „Școală, educație, pedagogie”. Colaborează cu versuri Al. T. Stamatiad, N. Iorga, Ion Buzdugan, Horia Petra-Petrescu, I. Constantinescu-Delabaia, Alice Soare, V. Popa-Măceșanu, Ion Sân-Georgiu, George Dumitrescu, G. Breazu-Ulmu, George Vâlsan, G. Tutoveanu. Sunt reluate, pentru frumusețea și forța expresiei, poeme tipărite anterior de I. Pillat (*Poetul*), V. Voiculescu (*Cântec alb*), Gr. Periețeanu (*Psalmul valurilor*), chiar și *Steluța* lui V. Alecsandri fiind reprodusă într-o versiune în limba franceză. De opera poetică a lui V. Alecsandri se ocupă Aurel G. Stino (*Iarna în poezia lui V. Alecsandri*) și D. Munteanu-Râmnic (*Iarăși Vasile Alecsandri și poezia populară*). I. E. Torouțiu tipărește *Din scrisorile poetului Dimitrie Nanu*, iar D. Mazilu se oprește asupra liricii eminesciene (*Expresia lingvistică a „Lucașfărului”, Fondul și expresia „Lucașfărului”*). Alți comentatori ai fenomenului liric autohton sunt N. Gheorghiu (*Grigore Alexandrescu*), Ion Climer (*Pentru d-ra Elena Văcărescu*), Aurel G. Stino (*Un dușman al lui George Coșbuc: Gr. Lazu*), T.T. Socolescu (*Amintiri despre Octavian Goga*). Pe lângă aceștia, în **G.c.** se manifestă un pluton compact de recenzenti, producția lirică interbelică fiind comentată de D. V. Păun, N. Chiriac-Dimancea, I. Constantinescu-Delabaia, Perpersicius, N. Crăciun, Al. T. Stamatiad. Literatura străină, cu precădere lirica, intră în preocupările revistei atât prin traduceri directe, cât și prin prezentarea generală a operei unora dintre marii poeți ai lumii. Cezar Titus Stoika scrie despre Lermontov, Al. Mihailov despre transpunerile în românește din opera lui

numărul 216/1929 își schimbă titlul în „Duminica — Magazin (Gazeta de duminică)”. Are caracterul unei publicații literare eclectică, menită să popularizeze marile nume ale literaturii române și universale și să educe gustul public prin texte reprezentative. Rubricile, în mare parte nesemnate, au încă de la început un caracter specializat, păstrându-se aproape neschimbate pe toată durata de existență a periodicului. Astfel, „Buletinul literar” conține informații despre cărți noi, românești și străine. „Reflectoare din lumea artelor”, cu foiletoane semnate permanent de Em. Cerbu, tratează despre spectacolele de la Teatrul Național din București, o cronică separată având drept obiect spectacolele teatrale de la Paris și Viena. „Ecranul animat”, devenit, din 1929, „Culisele ecranului”, se ocupă de premierele cinematografice. „Pagini uitate din scriitorii vechi” încearcă repunerea în circulație a unor texte semnate de N. Xenopol, Petre Ispirescu și V. Alecsandri. Dar rubricile literare cu adevărat importante sunt „Nuvele de acțiune” și „Pagini din marea literatură contemporană”, în care sunt convocate, în traduceri de obicei nesemnate, aproape toate literaturile mari ale lumii, cel mai bine reprezentat fiind perimetrul anglo-saxon. Astfel, sunt traduse texte din Arthur Conan Doyle, H.G. Wells, Jack London, John Galsworthy, Rudyard Kipling, Jerome K. Jerome, Francis Scott Fitzgerald, Theodore Dreiser, Sherwood Anderson, Ernest Hemingway. Prezentă frecvent este literatura italiană, ilustrată prin fragmente din Giovanni Papini, Luigi Pirandello, Grazia Deledda, Massimo Bontempelli. Tot atât de bine reprezentată este și literatura contemporană franceză, cu traduceri din Henri Barbusse, Georges Duhamel, André Maurois, Anatole France, Émile Zola, Paul Bourget, Maurice Leblanc. La fel stau lucrurile cu literatura de expresie germană, prin texte din Stefan Zweig, Rainer Maria Rilke, Heinrich Mann și Thomas Mann. După cum nu absentează nici literaturile din spațiul iberic, prin Miguel de Unamuno, Ramón Gómez de la Serna, Vicente Blasco Ibáñez. În fine, sunt transpuse fragmente din W. Reymont, A.P. Cehov, Maxim Gorki, Leonid Andreev, Rabindranath Tagore, Knut Hamsun, Selma Lagerlöf. //.

GAZETA DE IAȘI, publicație periodică literară și politică apărută la Iași, bisăptămânal, de la 5 martie până la 10 decembrie 1867. **G. de I.** iese la câteva zile după întâiul număr al „Convorbirilor literare”, ca o complinire jurnalistică, mai activă politic și mai mobilă, a revistei junimiste. Deși nu se dau informații legate de componența redacției, se poate presupune că munca redacțională și administrativă îi revine, ca și la „Convorbiri literare”, lui Iacob Negruzzi, de vreme ce el rezolva corespondența gazetei și încurcăturile cu abonații. De altfel, **G. de I.** nu este prima publicație cu caracter mixt, politic și literar, scoasă de junimiști între 1863 și 1875. Însă la fel cu cele de până la „Timpul”, nici aceasta nu a izbutit să-și asigure numărul de cititori care să-i permită o apariție mai îndelungată. Pe plan politic, tonul este revendicativ, țelurile urmărite fiind imediate. Se cere înființarea sau mutarea la Iași a unor importante instituții juridice și culturale, în scopul reactivării orașului ca metropolă politică și culturală. Gazeta

poate fi socotită și un oficios al aripii tinere a Partidului Conservator, deoarece acceptă prevederile Constituției de la 1866 și militează pentru recunoașterea drepturilor și libertăților publice. Multe din articolele politice sunt scrise de Titu Maiorescu și iscălite cu inițială. Altele, mai ales cele care privesc politica locală, este posibil să-i aparțină lui Iacob Negruzzi. Din punct de vedere literar, gazeta este relativ activă, având un foileton și rubrici variate, ca proză literară, versuri și articole critice. Sunt prezenți în paginile ei M.D. Cornea, N. Nicolescu, N. Gane, Leon Negruzzi, V. Pogor și, bineînțeles, Iacob Negruzzi și Titu Maiorescu. **G. de I.** participă la polemica provocată de tipărirea în „Convorbiri literare” a articolului *Contra școlii Barnuțiu*, scris de Maiorescu. Junimiștii încercau astfel să răspundă cu promptitudine atacurilor presei adverse, ceea ce nu ar fi fost posibil în revista „Convorbiri literare”, care apărea lunar. R.Z.

GAZETA DE LA TURDA PENTRU TINERET, publicație literară apărută la Turda, bilunar, ca supliment al „Gazetei de la Turda”, între 1 aprilie 1941 și aprilie-mai 1943. Director este Vasile Iluțiu; redactori, succesiv, Ion Cârja-Făgădaru, Anton Crișan, C. Fileanu și I. Crângureanu. Inițiată de Ion Cârja-Făgădaru, elev în clasa a VII-a a Liceului „Regele Ferdinand” din Turda, revista este scrisă aproape în întregime de colegii săi de clasă, Victor Felea, Virgil Petrișin, V. Sima, Iorgu Moldovan ș.a., care debutează aici cu poezii, recenzii, proză scurtă, note, însemnări și reportaje. Articolul-program, *Cuvântul nostru* (1/1941), enunță „rostul acestei publicații tinerești”: „De când cu noul curent al «literaturii excitare», ce bine știți e propovăduit printr-un număr exagerat de «ziare-fotografii», zise și humoristice — tineretul a căzut, precum era și normal, în brațele acestei literaturi nefaste. [...] Ca tineretul să aibă o călăuză sănătoasă și preocupări ce-l interesează, îi deschidem azi paginile acestei mici reviste.” Publicația are câteva rubrici remarcabil susținute: „Prezentări literare” (cu intervențiile critice ale lui Victor Felea, care scrie despre M. Eminescu, Tudor Arghezi, O. Goga, V. Voiculescu, Mihai Beniuc, Emil Giurgica, Teodor Murășanu, Nicu Caranica, V. Copilu-Cheatră), „Livada cu visuri” (pagină de poezie, ilustrată de același Victor Felea, sub pseudonim și cu

numele propriu, ca și de Virgil Petrișin, Vasile Racovițan, Iorgu Moldovan, I. Crângureanu ș.a.). Proză semnează I. Cârja-Făgădaru, Virgil Petrișin, I. Crângureanu ș.a. Cu timpul, revista își câștigă noi colaboratori, precum Ilie Dăianu, Ovidiu Caledoniu, N. Crevedia, Coca Farago, V. Copilu-Cheatră, Ionel Pop, Letiția Papu, Petre Paulescu, Ionel Teodoreanu, Horia Nițulescu, Petre Bucșa. La numărul 6 din 1942, prima echipă redacțională își încheie misiunea odată cu bacalaureatul, iar directorul gazetei, Vasile Iluțiu, semnează editorialul *Prima despărțire*, în care caracterizează virtuțile echipei care a inițiat revista. De reținut opinia despre Victor Felea: „Victor Felea (Paul Lucian), liniștit ca o apă adâncă, așa cum îi este și gândirea și talentul, era al treilea redactor, dar cel dintâi de părerea căruija țineam seamă cu toții.” C.H.

GAZETA DE MOLDAVIA, publicație periodică politică și literară apărută la Iași, bisăptămânal, de la 9 ianuarie 1850 până la 24 noiembrie 1858. **G. de M.** continuă „Albina românească”, dar schimbarea de titlu semnaleză și o schimbare de atitudine politică, Gh. Asachi, redactorul ei, rămânând străin de noile cerințe sociale și culturale ale epocii. Caracterul de publicație pentru toți românii, specific „Albinei românești”, este, de asemenea, abandonat. Noua gazetă va avea „un color mai localnic”, preocupându-se de chestiunile care puteau interesa îndeosebi pe locuitorii din stânga Milcovului. Acest regionalism, într-o vreme când ideea Unirii începuse să nu mai pară o utopie, este el însuși o mărturie a modificărilor pe care le suferise orientarea de ansamblu a lui Gh. Asachi în problemele vieții politice și chiar în ceea ce privește cultura și literatura. Gazeta apare „sub redacția unei societăți”, iar redactorii sunt „persoane onorabile”, însă răspunderea alcătuirii sumarului și orientarea aparțin în întregime bătrânului scriitor moldovean. Se tipăresc anunțurile oficiale ale regimului, articole politice, știri, note bibliografice, informații comerciale, un foileton intitulat „Albina românească”, poate monoton, totuși interesant prin calitatea literaturii. Aici s-au publicat scrieri de M. Kogălniceanu (*Tainele inimii*), C. Negruzzi, care transpune din rusește poezia *La războiul de acum*, Al. Russo, I. Ianov, Philarette Chasles. Din când în când se traduce și câte un roman francez. R.Z.

GAZETA DE TRANSILVANIA, publicație periodică politică și culturală apărută la Brașov, săptămânal, de la 12 martie 1838; începând cu 4 ianuarie 1843 este bisăptămânală, din nou săptămânală între 2 iulie 1858 și 7 ianuarie 1862, apoi iar bisăptămânală din 1862; de la începutul anului 1881 iese de trei ori pe săptămână, iar din 16 aprilie 1884 devine cotidian. S-a tipărit, cu alte schimbări de periodicitate și intreruperi, până în ianuarie 1945. De la 3 ianuarie 1849 s-a intitulat „Gazeta transilvană”, iar de la 1 decembrie 1849, „Gazeta Transilvaniei”. Sub redacția lui G. Barițiu, în iulie 1837 s-a editat la Brașov „Foia de săptămână”, periodic destinat a fi complementul politic al săptămânalului „Foia duminicii”. Deoarece nu se obține aprobarea administrației imperiale,

gazeta este suspendată după două numere. La începutul anului următor se publică în locul ei, și cu toate aprobările necesare, **G. de T.**, avându-i pe Barițiu ca redactor și pe J. Gött ca editor. Din 9 septembrie 1850 redactor va fi Iacob Mureșianu, Barițiu fiind obligat de împrejurări să renunțe la conducerea gazetei. Spre sfârșitul anului 1876 I. Mureșianu îmbolnăvindându-se, gazeta este din nou redactată de Barițiu, în colaborare cu Aurel Mureșianu, fiul redactorului. Oferindu-i-se în 1877 prilejul de a scoate la Sibiu „Observatorul”, Barițiu nu mai colaborează la publicația brașoveană și, de la 1 ianuarie 1878, A. Mureșianu rămâne singurul ei conducător. În redacție au mai lucrat Andrei Mureșianu (1838-1849), Simion C. Mărgineanu (în 1875), Ștefan Bobancu (1884-1889), Traian H. Pop (din 1890), Grigore Maior (1890-1900), precum și Ion Pop-Retegănuș, Teofil Frâncu și G. Bogdan-Duică. Programul politic a fost, de la primul număr, susținerea consecventă a idealurilor naționale ale românilor. Din această cauză gazeta a suferit în mai multe rânduri suspendări, iar redactorilor li s-au intentat numeroase procese de presă. Prima

suspendare a survenit ca urmare a evenimentelor revoluționare din 1848, între 17 martie și 1 decembrie 1849. În 1850 Barițiu scrie o serie de articole referitoare la revoluție și la rolul lui Avram Iancu. Cenzura imperială cere să se întrerupă publicarea lor și, Barițiu refuzând, **G. de T.** este din nou suspendată de la 13 februarie. La 9 septembrie gazeta re apare, dar redactorului nu i se permite să-și reia activitatea; Iacob Mureșianu, care îi ia locul, va fi obligat să publice ordonanțele și decretele administrației și să tipărească pe frontispiciul ziarului pajura bicefală. Mureșianu se vede silit, de altfel, să modereze și tonul articolelor politice, ceea ce va provoca o polemică, în 1855, cu M. Kogălniceanu, care, în paginile „României literare”, se arătase nemulțumit, între altele, de lipsa de combativitate a periodicului brașovean. Lunga perioadă de apariție, șazeci și doi de ani numai în secolul al XIX-lea, explică, în bună parte, oscilațiile de atitudine și unele inconsecvențe. De la liberalismul moderat și reformist, cu ecouri iluministe, al lui G. Barițiu, la democratismul burghez, cu justificate revendicări naționale, dar fără un program de acțiune socială, al Partidului Național Român (pe care, după 1881, gazeta l-a reprezentat o vreme), calea **G. de T.** a fost jalonată de evenimentele din 1848-1849, de epoca de relativă libertate care a premers dualismului, apoi de anii, caracterizați prin nedreptăți naționale și sociale, ai dualismului austro-ungar. Dar în ansamblul său, linia politică urmată în timpul secolului al XIX-lea a corespuns pe deplin intereselor naționale ale românilor din Transilvania. Până la 1848, gazeta lui Barițiu a constituit principalul mijloc de afirmare publicistică a drepturilor politice și culturale românești în Imperiul habsburgic și, totodată, alături de „Curierul românesc” și „Albina românească”, s-a impus ca un important difuzor de informație pentru românii de pretutindeni. De altfel, Barițiu a și conceput gazeta ca pe o tipăritură pentru toți românii, scop în care și-a asigurat corespondența în Principate (de pildă, pe I. Maiorescu) și a obținut colaborarea celor mai cunoscuți scriitori din Moldova și Muntenia: I. Heliade-Rădulescu, C. Negruzzi, Gr. Alexandrescu, D. Bolintineanu, V. Alecsandri. În același scop, al circulației pe întreg teritoriul românesc, Barițiu s-a arătat întotdeauna interesat de problemele lingvistice și publicația a făcut loc în coloanele ei discuțiilor legate de sistemul ortografic. De la începutul anului 1852, gazeta se va tipări cu litere latine, ortografia adoptată fiind aceea a lui T. Cipariu. Cu timpul însă, mai ales după ce T. Maiorescu va critica și **G. de T.** în articolul său *Limba română în jurnalele din Austria* (1868), se va renunța la greoaia ortografie cipariană, iar limba în care se redactau articolele se va curăța și de germanisme, regionalisme etc. În anii revoluției de la 1848, în anii premergători Unirii și în vremea Războiului pentru Independență, gazeta a susținut revendicările și cauza dreaptă a românilor din Principate și a informat obiectiv și prompt asupra mersului evenimentelor, publicând până la 1859 articole și informații pe care foile din Iași și București nu le puteau tipări din cauza cenzurii. Un alt obiectiv permanent era acela de a ține la curent cititorul din Transilvania cu variate aspecte ale vieții de peste munți (activitatea principalelor instituții sociale și politice, viața literară și artistică, dezvoltarea industriei și comerțului). În acest fel, s-a adus o importantă contribuție la consolidarea

conștiinței naționale, la impunerea ideii de realizare a unității culturale și naționale. Pentru Barițiu și pentru ceilalți redactori, cultura și literatura au fost socotite, în primul rând, mijloace de înfăptuire a țelurilor politice. „Foaie literară” și „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, suplimentele literare ale ziarului, au fost editate în acest scop. Și tot de aceea, **G. de T.** a promovat, în mod obișnuit, literatură puțină și nu întotdeauna de bună calitate. Criteriul estetic a fost sacrificat uneori în favoarea celui politic. În schimb, s-au dat multe articole, scrise mai ales de G. Barițiu, Andrei Mureșianu, Iacob și Aurel Mureșianu, dedicate istoriei poporului român și altele relative la cele mai importante probleme culturale, pedagogice, economice. Printre colaboratorii pentru partea politică și culturală s-au numărat și I. Heliade-Rădulescu, M. Kogălniceanu, Vasile Popp, I. Rusu, P. Vasici, T. Cipariu, Damaschin T. Bojincă, Vincentiu Babeș, Andrei Mocioni, I. Rațiu, Vasile L. Pop, Al. Papiu-Ilarian, V. Boerescu, I. Maiorescu. La rubricile literare figurează scrieri de V. Alecsandri, Gr. Alexandrescu, D. Bolintineanu, Gh. Sion, D. Gusti, N. Nicolescu, N. Tincu-Velia, Al. Gavra, M. Sora Noac, I. Maiorescu, Florian Aaron, T. Cipariu, A.T. Laurian, Nifon Bălășescu. În perioada de după 1880 s-au adăugat și I. Slavici, I. Pop-Reteganul, I.C. Panțu, Andrei Bârseanu. Cu articole de critică literară și cu traduceri a debutat aici G. Bogdan-Duică, semnatar a treisprezece cronici literare plasate la rubrica „Revista literară” în anul 1888. În urma unui conflict cu redactorul publicației, care nu i-a permis să mai scrie despre G. Coșbuc, G. Bogdan-Duică renunță, în același an, la rubrica sa și începe să colaboreze la „Tribuna” din Sibiu. **G. de T.** a găzduit și traduceri din literatura universală (Lev Tolstoi, H. C. Andersen), folclorul cules de I. Pop-Reteganul, I.C. Panțu ș.a., cronici artistice și dramatice (mai ales despre teatrul de amatori din Ardeal), recenzii, note critice și de bibliografie. În perioada de până la 1865, foiletoanele literare din „Foaie pentru minte, inimă și literatură” continuau, de multe ori, aici. **G. de T.** a fost principalul element activ al vieții intelectuale din Transilvania, susținând ideea unei culturi naționale și populare, cu rădăcini în realitatea autohtonă. S-a apropiat astfel de curentul de la „Dacia literară”, dar s-a și deosebit de acesta prin persistența ideilor iluministe, prin interesul pentru cultura germană și prin respingerea culturii franceze, considerată revoluționară. Într-o a doua etapă, după 1870, alături de alte publicații periodice („Telegraful român”, „Albina Carpaților”, „Observatorul”, „Tribuna”), a sprijinit, mai ales prin intervențiile publicistice ale lui G. Barițiu, I. Mureșianu și, mai târziu, ale lui G. Bogdan-Duică, orientarea spre realismul popular, specifică literaturii din Transilvania. După 1900, **G. de T.** devine un ziar în care informația, îndeosebi aceea locală, și articolul de atitudine politică predomină. Moartea lui Aurel Mureșianu face ca din 1911 o societate în comandită, condusă de N. Vecerdea și Voicu Nițescu, să obțină proprietatea periodicului, care va fi redactat de Ioan Brotea și Victor Branște. La rubricile literare și culturale se întâlnesc semnăturile lui Silvestru Moldovan, Onisifor Ghibu, Aron Cotruș, Emil Isac, Ioan Lupăș, Virgil Onițiu ș.a. În anii primului război mondial autoritățile austro-ungare confiscă gazeta, îi impun redactori străini și îi imprimă caracterul unui oficios al comandamentului

militar (octombrie 1916–noiembrie 1918). Pentru un timp, patrimoniul publicației trece în posesia profesorului Arsenie Vlaicu, care o și redactează împreună cu N.N. Sulică, ambii fiind adversari ai unirii cu România. În aceste condiții, din noiembrie 1918, Sfatul Național Român din Țara Bârsei scoate cotidianul „Glasul Ardealului” (noiembrie–decembrie 1918), iar Voicu Nițescu și Victor Braniște editează o serie nouă a **G. de T.** în orașul Celeabinsk din Rusia (de la 13 august 1918). La 1 ianuarie 1919 ziarul reapare la Brașov, reprezentând Partidul Național Român și Consiliul Dirigent, și este redactat de un comitet din care face parte, între alții, profesorul Ilie Cristea. Printre cei ce scriu la partea culturală sunt Axente Banciu, Zaharia Bârsan, Ioan Al. Bran-Lemeny, Maria Baiulescu, I. Clopoșel, I.C. Panțu, N. Bagdasar sau N. Iorga. În anii ce urmează, gazeta se transformă tot mai mult într-un organ politic al Partidului Național Tărănesc, iar din 1933 intră sub influența lui Al. Vaida-Voevod și sub direcția lui Voicu Nițescu. Între aprilie 1941 și ianuarie 1945 trece în proprietatea Astrei și este redactat de Ion Colan. Între semnatori se numără acum Valeria Căliman Braniște, Mardare Mateescu, Gheorghe Tulbure, Ilie Gherghel, Lucian Valea, Teodor Mureșanu, Ion Breazu, Vasile Netea. R.Z.

GAZETA DE VEST, periodic politic și cultural apărut la Oradea, zilnic, între 15 iulie 1929 și 31 iulie 1940, sub direcția lui George A. Petre, de la numărul 563/1931, redactor responsabil fiind A. Barna. De la numărul 564/1931, publicația are subtitlul „Organ de afirmare națională”, la care, de la numărul 1414/1935, se adaugă mențiunea „Apare sub conducerea Casei Naționale”. De la 1 aprilie 1936 își schimbă titlul, devenind „Noua gazetă de Vest”. Articolul-program, *Pășim cu încredere!*, mărturisește intenția editorilor de a face din **G. de V.** o tribună de afirmare a românismului la granița de Apus a țării. Direcția culturală se manifestă cu precădere în interiorul rubricilor specializate, care se diversifică treptat, de la „Gazeta de Vest culturală” la „Cronicar”, unde apar cronici plastice, și de aici la „Curier literar” și la „Cronica teatrală”, unde sunt comentate spectacolele montate la Teatrul de Vest din Oradea, până la „Săptămâna cărții”, „Figuri românești”, „Figuri mondiale”, „Cultură, artă, teatru”, „Cultură, artă, literatură”. Printre poeții gazetei se numără directorul ei, George A. Petre, care semnează cu asiduitate versuri ocazionale. Alături de el, în paginile ziarului își fac loc Emil Isac, Bazil Gruia ș.a. Adevăratul poet al anilor '30 este, în **G. de V.**, Aron Cotruș. Poezie mai semnează Dem. Bassarabeanu, Eugeniu Sperantia, Ion Bătrâna-Voivodeni, Petre Damaschin. Cu vremea, încep să scrie aici și Victor Eftimiu, Al. T. Stamatiad, Ion Th. Ilea,

I. Valerian, Petre Pascu, Vasilache Nanu. În mod surprinzător, aici pășește cea mai nouă, pe atunci, generație de poeți: Zaharia Stancu, Eugen Jebeleanu, Cicerone Theodorescu, Radu Boureanu. Câteva articole și note dedicate lui Eminescu aparțin lui I. Georgescu, T. Albani, Const. Pavel, altele, dedicate lui Octavian Goga, au ca autori pe Victor Cordoș, Ion Isaiu și Iosif Naghiu. Se traduce din lirica lui Ady Endre (*Cumătrul lui Toma Ese, Căii morții*, în versiunea lui George A. Petre, M. G. Samarineanu tipărind, sub pseudonimul M. San-Marino, și articolul-semnal, *Ady Endre în românește*) sau din creația poetică a lui Baudelaire (*Omul și marea*, în varianta lui Al. T. Stamatiad). V. Grădinaru intervine cu un surprinzător articol despre futurism: *Apelul lui Marinetti* (1544/1935). Nuvelistica promovată nu depășește un nivel eclectic, evidențiat și de numele celor care o produc: Al. T. Stamatiad, M.G. Samarineanu, E. Cetină, dar și Victor Eftimiu, Gh. Brăescu, Gh. Tulbure. Sunt recenzate romane de Liviu Rebreanu, tot despre Rebreanu scriu Ion Isaiu și Lascăr Tuduciuc, după cum este consemnată, într-o notă, conferința ținută de autor, la Oradea, despre geneza *Pădurii spânzuraților* (477/1931). Sunt comentate cărți de Ionel Teodoreanu, Mihail Sadoveanu, Cezar Petrescu, Camil Petrescu, C. Stere, Carol Ardeleanu, Mircea Damian, I. Valerian. În comentariul *Oradea în roman* (798/1932), este abordat romanul lui M.G. Samarineanu *Romanță fără note*, tratând un subiect local. Nici literaturile străine nu sunt uitate. M. San-Marino (M.G. Samarineanu) semnează articolul *Cetind pe Erich Maria Remarque*, în care prezintă romanul *Pe frontul de vest, nimic nou*. Se traduce din Cehov (povestirea *Un domn cunoscut*, în românește de George A. Petre); se publică interviuri cu scriitori în vogă (*Cum se poate lua un interviu. Sfaturile lui Maurice Dekobra*), este tălmăcit un fragment din amintirile Alexandrei Lvovna Tolstoi, *Cum a lucrat Tolstoi*. Gavril Blaga se ocupă de Panait Istrati, I. Bradu recenzează traducerea lui Radu Cioculescu a romanului *Viața lui Stanley* de Jakob Wassermann. Cronica dramatică, ținută în genere de Șt. Mărcuș, semnează premierele de la Teatrul de Vest. Se face loc unei scenete a lui Victor Eftimiu, *Plugul de foc* (152/1930). Nichifor Crainic, colaborator ocazional, scrie articolele *Sensul culturii* (936/1933) și *Matei Basarab* (1106/1933). La rubrica „Cultură, artă, literatură” este prezent Carol Drimer (*O polemică istorică – polemica lui Xenopol cu Rössler*). Importantă rămâne, în peisajul literar interbelic, seria de interviuri, din 1938, pe tema *Provincia în cadrul culturii române*, la întrebări răspunzând Camil Petrescu, Mircea Streinul ș.a. Ca articole de direcție, caracteristice rămân cele ale lui Gh. Tulbure, *De la Iosif Vulcan până azi*, Nichifor Crainic, *Moștenitorii victoriei. Cuvinte către tineretul intelectual*, Gh. Bulgăr, *Perspective în scrisul actual*. Alți colaboratori: Emin Asan, Sever Stoica, A. Crăciun, Augustin Cosma, Șt. Munteanu; în genere, autorii preferau, în cazul articolelor de mai mică întindere, folosirea pseudonimului. După evenimentele din decembrie 1989, mai multe publicații și-au revendicat, fie și în sens polemic, atât tradiția, cât și programul sau numele **G. de V.**, fără a avea însă o legătură reală cu publicația interbelică. I.I.

Oradea, Anul I — No. 5 4 pagini 5 Lei Sâmbătă, 20 Iulie 1929

Gazeta de Vest

Halucinații cari germinază Federația Statelor Europene

Un fapt se va putea de îndată să se vorbească și să se scrie despre el. Este vorba de un fapt care va avea o mare importanță în viața noastră. Este vorba de un fapt care va avea o mare importanță în viața noastră. Este vorba de un fapt care va avea o mare importanță în viața noastră.

GAZETA FAMILIEI, revistă apărută la București, săptămânal, între 22 septembrie 1946 și 1 ianuarie 1948. Redactor responsabil este N. Firoiu. De la numărul 57/1947 își schimbă titlul în „Mondial Magazin”, având subtitlul „Singura revistă de reportaj din România”. Publicație caracteristică pentru perioada de bolșevizare a societății românești, **G.f.** ilustrează cum rezistența intelectualilor poate lua forme paradoxale, constând chiar în atacarea unor subiecte considerate subversive sau în comentarea unor autori socotiți indezirabili. Multe dintre numele celor care semnează aici se vor regăsi în publicațiile exilului românesc sau vor dispărea din viața publică, cel puțin pentru o vreme. Încă de la început se instituie obiceiul evocării, de către mari scriitori și ziariști, a unor orașe și zone ale țării. Astfel sunt reproduse texte de Tudor Teodorescu-Braniște (despre Pitești), Tudor Mușatescu (Câmpulung), Gala Galaction (Turnu Măgurele), N. Carandino (Brăila), I.A. Bassarabescu (Ploiești), Cella Delavrancea (Râmnicu Vâlcea), Șerban Cioculescu (Turnu Severin). Proză publică V.A. Munteanu (*Reîntoarcerea la Platon*), Alexandru Baci (Sfârșit de vacanță), Dan Athanasiu (*Ispita*). Recenzii semnează Sorana Gurian (la *Pânza de păianjen* de Cella Serghi, *Soarele negru* de Ticu Archip, *Cuceritorul* de Elsa Triolet), Camil Baltazar (la Sorana Gurian, *Întâmplări între amurg și noapte*), Ion Caraion (la Liviu Bratoloveanu, *Oameni la pândă*, Ion Marin Sadoveanu, *Sfârșit de veac în București*). Viorica Răileanu scrie despre Duiliu Zamfirescu, iar Lascăr Sebastian face, aproape număr de număr, cronică dramatică la spectacolele de la Naționalul bucureștean, de la teatrele Studio, Victoria, Savoy, Colorado, Modern, Alhambra, Teatrul Mic și de la Teatrul Muncitoresc „I.C. Frimu”. Sunt reproduse fragmente dintr-un roman de Emil Ludwig, mai apar nuvela lui Edgar Wallace, *Omul din noapte*, schițe ale scriitorilor Myrna Lowell și Tom Bailey. Se mai traduc fragmente din jurnalul contelui Ciano, din memoriile de război ale lui Émile Pyle și din cele ale generalului francez Henri Giraud, o evocare a lui John Hersey despre bombardamentul atomic de la Hiroshima. În revistă sunt găzduite și recenzii la cărți străine. *l.l.*

GAZETA FEMEII, revistă de literatură apărută la București, săptămânal, de la 21 noiembrie 1932 până la 10 iulie 1939. Militând pentru afirmarea literaturii scrise de femei, publicația susține manifestarea acestora ca purtătoare ale unei sensibilități specifice, capabilă de performanță. Fondatoarea revistei este Caterina B. Müller. Se oferă cititorilor o discretă pagină literară, care însă nu reușește să impună, de-a lungul timpului, și o literatură „feministă” propriu-zisă. Publică poeme Claudia Millian, căreia i se iau și interviuri. Sarina Cassvan, figură proeminentă a mișcării de emancipare a femeii, scrie despre Elena Văcărescu sau despre contesa de Noailles, alte poete prezente aici fiind Maica Smara, Dahlia Nour, Maria Baiulescu, Maria Bart-Săvescu. Poetul neîncoronat al revistei este Ion Minulescu (*Rânduri pentru păsările călătoare, Rânduri în cinstea celei care a plecat, Rânduri pentru plopii-n ploaie*). Sunt incluse și versuri de Florin Chiru-Nanov, Horia Petra-Petrescu, I.Gr. Periețeanu, H. Bonciu, Traian Teleanu. Ioan Jivi-Bănățeanu îl

prezintă pe tânărul poet Pavel Bellu. Proza feminină e publicată frecvent sub pseudonim. Emilia Tailler, în ciuda numelui occidental, este autoarea romanului cu subiect românesc *Văduva de război*, tipărit în foileton, aceeași autoare semnând și schița cu personaje autohtone *Cum s-au întâlnit*. Reta Laby semnează nuvela *Divorțată*, în vreme ce Thérèse Bally, în povestirea *O stranie întâmplare*, aduce în prim-plan viața unui foarte neaș Matei Ionescu. Henriette Yvonne Stahl e prezentă cu *La bătaia de la Port Arthur (Depozit de coloniale și băuturi spirtoase)*, fragment din volumul de nuvele *Mătușa Matilda*, distins cu Premiul Femina pe anul 1932. Maria Borșanu traduce un fragment din nuvela *Bate la ușă* de Carmen Sylva. Fragmente de roman au ca autori pe Ovid Brădescu-Râmnic și Florin Chiru-Nanov. Dintre comentatorii prozei, fie aceasta românească sau străină, Mihai A. Blajeni se oprește asupra lui D.H. Lawrence cu *Amantul doamnei Chatterley*, Luminița Barbu se ocupă de romane de Vicki Baum ori de Simonne Ratel, Teodor Scarlat recenzează romanul lui Stoian Gh. Tudor, *Hotel Maidan*, și ia un interviu lui I. Valerian, I. Bunescu semnalează traducerea lui Eugen Relgis din Stefan Zweig, *Marie Antoinette*, Emilia Delasupra scrie despre George Sand, iar Olga J. Atș analizează volumul *Hotarul* din ciclul *În preajma revoluției* de C. Stere. Numărul 23-24/1936 este dedicat personalității lui Nicolae Titulescu. *l.l.*

GAZETA GAZETARILOR, periodic social și cultural apărut la Cluj, săptămânal, între 8 decembrie 1927 și 13 februarie 1928, având subtitlul „Organul Sindicatului Presei Române din Ardeal”. Revista conține rubricile „Mișcarea culturală și artistică”, „Discuții libere și anchete obiective”, „Viața orașelor din Ardeal și Banat”, „Probleme de politică internă”, „Știri și fapte de peste hotare”, „Viața economică și financiară”, „Diferite noutăți și informații”. În foileton publică Al. Hodoș (*Orașele de frontieră*), Val. Pușcariu („Astra” la răsărit), Septimiu Popa (*Portarul fericirii*), Ion Munteanu (*Pigmalion*). Sunt prezenți cu poezii Iustin Ilieșiu, Aron Cotruș. Mai semnează Ion Agârbiceanu (*Creștinismul și presa*), N. Georgescu-Tistu, I. Paleologu, Ion Clopoțel, Elie Dăianu, Vladimir Nicoară, C.I. Codarcea, Leonard Paukerow. *M.Pp.*

GAZETA ILUSTRATĂ, revistă culturală și literară apărută la Viena, bilunar, între octombrie 1882 și aprilie 1884. Mai mult un magazin cultural cu anecdote, știri culturale și jocuri distractive decât o revistă literară propriu-zisă, **G.i.**, care era redactată de Nicolae Enescu, publică totuși și „romane, nuvele, narațiuni”, traduse, probabil, din periodice similare care apăreau la Viena și în Germania. Nici programul formulat nu anunță altceva decât dorința redacției de a edita o gazetă care să contribuie la educarea și informarea cititorului, dar și la amuzamentul lui. Pe măsură ce **G.i.** câștigă atenția iubitorilor de lectură, conținutul se îmbogățește și, în 1884, se publică și literatură originală. De menționat sunt nuvelele lui N. Enescu, scrise într-o limbă curată, fără exagerările încă obișnuite atunci, proză inspirată din realitățile satului ardelean sau făcând apel la legende istorice. *R.Z.*

GAZETA ILUSTRATĂ, publicație apărută la București, săptămânal, în două serii, între 17 decembrie 1911 și 13 august 1916 și între 12 aprilie și 15 iulie 1922, sub conducerea unui comitet. Delegatul comitetului este M.E. Papamihalopol. **G.i.** face parte din genul de periodice apărute la începutul secolului al XX-lea, care, menite popularizării evenimentelor politice de strictă actualitate, constituie una dintre puținele surse de informare directă, atunci când este vorba de fapte interesând istoria națională. Articolul de deschidere, intitulat *Câteva cuvinte*, afirmă cu franchețe: „Nu avem program, căci de obicei programele nu se realizează. Vom săvârși însă fapte și publicul va aprecia.” Una dintre intențiile ce se vor materializa cu consecvență este aceea de a da, „în fiecare săptămână”, „în ilustrațiuni, tot ce se întâmplă mai senzațional și mai important atât la noi, cât și în străinătate”. Ca urmare, încă din primul an, revista publică un șir de ample reportaje, cum este cel despre scufundarea vasului Titanic, însoțit de o iconografie bogată, ori cel ocazionat de înmormântarea, la București, a lui Ion Luca Caragiale. Aici, pe lângă fotografiile cu valoare istorică, se reproduc fragmente din discursurile lui Mihail Sadoveanu, Take Ionescu, Mihail Dragomirescu, Barbu Delavrancea. Un moment semnificativ, surprins în două numere succesive ale anului 1913, este moartea lui Aurel Vlaicu, moment ilustrat, de asemenea, cu o bogată iconografie. Alte subiecte importante, tratate în același spirit jurnalistic, dar și prin ilustrații cu caracter literar și istoric, sunt *Retragerea lui Spiru Haret din învătământ*, *Jubileul „Adevărului”*, *Victoria pompierilor din Dealul Spierei*, *Statuia lui Al.I. Cuza din Iași*, *Punerea pietrei fundamentale a Muzeului Național din București*. După „Miroir”, se transpune, în 1912, reportajul *Crăciunul Balcanilor*, urmat, în 1913, de o serie de reportaje traduse, toate despre războiul balcanic, adesea însoțite de fotografii. De o promptă tratare are parte și declanșarea primului război mondial. Literatura originală, deși mai puțin prezentă în raport cu reportajul, este ilustrată prin poeme de St.O. Iosif și de I.Gr. Periețeanu, care este și autorul unor traduceri din Leconte de Lisle și Victor Hugo. Proză publică Maria Th. Ionescu și Lia Hârsu. La rubrica „Academicienii noștri” se găsesc note biografice despre A. Philippide, Ion Bogdan, Ion Bianu, D.A. Sturza și Iacob Negruzzi. În cuprinsul revistei se acordă spațiu și unor medalioane dedicate altor personalități din cultura română (cum este cel intitulat *Un stâlp al neamului: Titu Maiorescu*) sau din cultura universală (Verdi, Richard Wagner). Alți colaboratori: C. Caliga, D. Karnabatt. l.l.

GAZETA ILUSTRATĂ, periodic de cultură, apărut la Cluj, lunar, între octombrie 1932 și aprilie 1940, și la Sibiu în iulie-august 1941. Editor și director era Petru Bortేశ. Publicație eclectică, **G.i.** servea animării vieții culturale din capitala Transilvaniei, în condițiile presiunilor antiromânești din epocă. Articolul-program, intitulat *Către cititori!*, semnat cu numele revistei, dezvăluie intenția de a fi prezentate „în nenumărate imagini bogăția de port, de obiceiuri și datini ale poporului român, evenimente și actualități din țară și

străinătate”, făcându-se loc în coloanele publicației „tuturor celor care doresc a munci spre binele și mărirea neamului românesc”. Articolele de fond ale primelor numere, semnate de Ion Agârbiceanu, pun în discuție idei legate de specificul național, de tradițiile culturale românești (*Necesitatea unei credințe*, *Cultul adevărului*). În ce privește poezia, în 1933 Aron Cotruș semnează *Copil de moț*, *De-ai ieși din mormânt...* și *Horia*. Sunt publicate versuri de C.S. Anderco, Ion V. Todea, Pavel Berariu, Ioan I. Olteanu, Emil E. Chiffa, Andrei Bârseanu, Ștefan Grecu, Octavian Șireagu, I. Negură. Sporadic, sunt tipărite și poeme de O. Goga (*Aceeași poveste*) și Ion Pillat (*Biserica lui Horia*). De remarcat sunt câteva povestiri ale lui Ion Agârbiceanu, *Întâia noapte*, *Convenire colegială*, *Înfruntare*, alături de traduceri, realizate de George Sbrăcea, din navelistica lui Luigi Pirandello (*Răposatul*, *Ținta*). Dramaturgia nu este prezentă în revistă, spectacolele Teatrului Național din Cluj fiind însă analizate prompt, întâi prin anunțuri și cronichete nesemnate, apoi prin texte specializate, aparținând lui Corneliu Albu, cum ar fi comentariul la spectacolele cu piesele *Avram Iancu* de Lucian Blaga, *Constantin Brâncoveanu* de N. Iorga și *Suflete tari* de Camil Petrescu. Începând cu numărul 1-2 din 1936, Ion Gherghel inițiază publicarea unei lungi dări de seamă despre activitatea Operei Române din Cluj. Un material interesant, *Laboratorul unui dicționar*, semnează Ion Breazu, evocând activitatea de la Muzeul Limbii

Anul II. No. 9. Septembrie 1933.

Gazeta Ilustrată

DIRECTOR:
PETRU BORTES

Mănăstirea Argeșului. (Foto P. Bortేశ Cluj)

PREȚUL: 10 LEL

Române, și tot el scrie despre personalitatea lui Ion Agârbiceanu și despre moartea tragică a lui St.O. Iosif. Olimpiu Boitoș este autorul unui articol amplu intitulat *Periodicele ardelene în răstimp de o sută de ani*. Este prezentată colecția „George Sion” a Bibliotecii Universitare din Cluj, e caracterizată personalitatea profesorilor G. Bogdan-Duică și Sextil Pușcariu; V. Vlaicu argumentează romanitatea orașelor din Ardeal și Banat, etnograful Emil Precup evocă un sat grănițeresc. Alți colaboratori: Șt. Meteș, Al. Borza, V. Copilu-Cheatră, Șt. Bezdechi, Ion Crăciun. *l.l.*

GAZETA LITERARĂ, periodic apărut la București, săptămânal, la 31 ianuarie și 12 februarie 1929 (două numere), sub direcția lui Liviu Rebreanu, redactor fiind Mircea Damian. În scurta ei existență, **G.I.** s-a consacrat cu precădere literaturii autohtone și școlii, beneficiind de colaboratori de marcă. În articolul-program Liviu Rebreanu afirmă: „Operele de artă și realizările culturale cer timp și talente. Când preocuparea pentru cultură e continuă, se pregătește în mod firesc terenul potrivit pentru valorificarea elementului cultural. «Gazeta literară» din aceste considerente s-a născut. Nu dorim să fim o publicație mai mult peste cele existente. Nu vrem să reprezentăm nici vreo școală literară, nici biserițe de artă. Ne mulțumim să înregistrăm conștiincios și cât mai obiectiv posibil fenomenul artistic și cultural, să întretinem interesul pentru artă și cultură.” Poezie oferă Cicerone Theodorescu (*Toamnă totdeauna, Adolescență*, din suita lirică *Ciclu închis*). În ce privește proza, un fragment din *Romanul lui Mirel* de Anton Holban e prezentat de E. Lovinescu: „Ceea ce-l caracterizează [pe autor] sunt supravegherea de sine împinsă până la sterilitate, observația acidă, rea, lipsa de lirism și avânt.” Tot aici apare novela *Decor Grand-Guignol* de Ticu Archip, despre care face notații F. Aderca: „Un stil a cărui perfecție de expresie, după o îndelungată elaborare, poate alcătui azi o adevărată lecție de severitate artistică și o concepție al cărei complex nu poate fi istovit în întregime decât după o lectură atentă, încordată.” Tot F. Aderca o prezintă și pe Sanda Movilă, cu povestirea *Imagini de seară...*, în vreme ce Lucreția Petrescu realizează un serial, *Domnițe și jupânițe (Fata lui Vasile Lupu la Paris, Domnița Maria Voichița, fata lui Rađu cel Frumos)*. Mircea Damian îi interviewează pe Ion Minulescu și pe Perpessicius. Cronica literară este susținută de Pompiliu Constantinescu, care recenzează *Necazurile părintelui Ghedeon* de Damian Stănoiu și *Hronicul măscăriciului Vălătuc* de Al.O. Teodoreanu, semnând și două articole despre Ion Creangă. George Mihail Zamfirescu face cronică dramatică la spectacolele de la Naționalul bucureștean, de la Teatrul Mic și Teatrul „Regina Maria”, oprindu-se asupra montării de la Național cu piesa lui Alexandru Kirițescu *Marcel et Marcel*. Sub diverse pseudonime, se publică însemnări despre literaturile străine (*Un conflict între Tolstoi și Turgheniev, Luigi Pirandello, Paul Valéry și miturile*), despre Goethe scrie un eseu Emanoil Bucuța (*Pe sub teii de la Weimar*). În fine, pe lângă o anchetă având ca subiect oportunitatea introducerii în

programele școlare a unor opere contemporane, cu exemplificări din Tudor Arghezi, Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu, revista se arată preocupată și de chestiuni de estetică generală; Mircea Damian inițiază astfel o amplă anchetă, *Moralitatea în artă*, la care răspund E. Lovinescu, Mihail Dragomirescu, Perpessicius, N. Davidescu, Cezar Petrescu, Pamfil Șeicaru, Ion Barbu, V. Voiculescu, Camil Petrescu, Ion Minulescu. Alți colaboratori: Al. Băbeanu, Alfred Moșoiu. *l.l.*

GAZETA LITERARĂ, publicație apărută la București, săptămânal, între 18 martie 1954 și 3 septembrie 1968, ca organ al Uniunii Scriitorilor. Revista a ieșit la inițiativa și sub controlul regimului comunist, în intenția de a îndruma literatura pe calea realismului socialist, doctrină oficială impusă, la cererea sovieticilor, și scriitorilor români. Într-o prezentare, semnată de Mihail Sadoveanu și intitulată „Gazeta literară”, se afirmă explicit: „Gazeta de față a scriitorilor de creație și a criticilor apare cu îndemnul și sprijinul larg al Partidului Muncitoresc Român, spre a strânge și mai mult raporturile cu cititorii și pentru a lega activitatea scriitorilor tineri cu aceea a celor vârstnici.” Militând, în continuare, pentru scrisul scurt și concis, ilustrat de „schițe și nuvelete”, marele prozator încearcă să mascheze comanda de partid sub vălul unor imperative profesionale, vâl pe care îl destramă cel de-al doilea editorial, nesemnat, intitulat *Gazeta noastră literară*: „Gazeta noastră literară se vrea în linia întâi de luptă pentru o literatură menită să ridice conștiința socialistă a celor ce muncesc pe ogoare și în uzine, în marile gospodării colective și pe marile șantiere, în munca de producție manuală sau activitatea de creație intelectuală.” Primul și cel mai lung directorat al revistei îi aparține lui Zaharia Stancu, care conduce publicația până la numărul 9/1962, ulterior, pentru o bună perioadă, colegiul editorial nemaifiind menționat. Colegiul anunțat în primul număr din 1954 ilustra direcția proletcultistă și era alcătuit din cei doi redactori-șefi adjuncți (George Macovescu și Veronica Porumbacu) și din Mihai Beniuc, Marcel Breslașu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu, Alexandru Jar, Eugen Jebeleanu, Cicerone Theodorescu, Ion Vitner. După un timp, redactor-șef adjunct va fi Paul Georgescu; Veronica Porumbacu și George Macovescu, apoi și Ion Mihăileanu părăsesc pe rând funcțiile de conducere. De la numărul 51/1956, pe lângă Paul Georgescu, apar ca adjuncți Vicu Mîndra și Mihail Petroveanu, ultimul fiind înlocuit, de la numărul 34/1961, cu Ștefan Gheorghiu. Un al doilea directorat, corespunzând unei noi orientări ideologice și unei evidente primeniri grafice a revistei, este asigurat, de la numărul 20/1963, de Tiberiu Utan, ajutat, în calitate de redactori-șefi adjuncți, de Ștefan Gheorghiu și de Ov. S. Crohmălniceanu (în locul acestuia funcționând ulterior Ion Brad iar, de la numărul 49/1965, Ion Lăncrănjan). Și alți scriitori vor fi cooptați în conducerea săptămânalului până la numărul 9/1967, când se renunță din nou la menționarea colegiului de redacție, din care făceau parte Alexandru Oprea (redactor-șef adjunct) și Mihail Stoian (secretar de redacție, în locul lui Haralamb Zîncă). Starea de obediență față de modelul cultural sovietic o ilustrează primii

ani de existență a publicației. Apar lungi poeme politice, cum sunt *Despre pământ* (3/1954) și *Ție-ți vorbesc, Americă!* (39/1954) de Maria Banuș, *Bădița Ion* de Nicolae Labiș (8/1954). G.I. include un fragment din epica lui Petru Dumitriu, *Cronica de la câmpie*, intitulat *Vântul de noapte* (7/1955), fragmente din ediția a doua a romanului *Pasărea furtunii* de același autor (28/1955), dar și părți din *Morometii* de Marin Preda (6/1955), al cărui prim volum beneficiază, la apariție, de o cronică în mai multe numere, semnată de Saviu Bratu. Devierile de la linia trasată de partid sunt prompt „demascate” și sancționate. Astfel, S. Damian, în *Poezia indirectă și atemporală* (11/1954), critică aspru poezii de la „Almanahul literar” din Cluj pentru caracterul antipartinic al liricii lor. N. Doreanu, în *Scrisoare deschisă către bietul Ioanide* (4/1954), îl acuză violent pe G. Călinescu de deviaționism ideologic. De ochiul vigilent al criticilor înregistrați nu pare să scape aproape nimeni, baza

ideologică fiind ilustrată adesea cu texte din „Pravda” ori prin lungi exemplificări de derapaj doctrinar. Tot S. Damian critică, în numărul 20/1954, „schita” *Cordovanii*, publicată de Ion Lăncrănjan în „Tânărul scriitor”, pe care o consideră trivial-naturalistă. Texte asemănătoare semnează Vera Călin, Ion Mihăileanu, Radu Popescu, întreținând o atmosferă intransigentă și înghețată, bântuită de ipocrizie și delațiune. Tehnica de supraveghere a manifestărilor literare prin critici aliniați, având menirea de a sancționa prompt „deviaționismul”, oricare ar fi fost natura acestuia, este complinită prin organizarea de „discuții”, „mese rotunde”, „dezbateri” pe teme de aparentă actualitate, cum ar fi plenele diverselor secții ale Uniunii Scriitorilor (în 1954 are ecou una a dramaturgiei) ori congresele unionale ale scriitorilor sovietici (1955). Astfel, în cadrul unei discuții despre poezie, Mihai Beniuc dă lămuriri despre geneza poeziei sale *Melița* (10/1955), tonul

Tudor Arghezi în redacția Gazetei literare.

Printre redactori: Eugen Simion, Tita Chiper, Mioara Cremene, Matei Călinescu, Gabriel Dimisianu, Aurel Mihale, H. Zincă, D. Solomon

general al dezbaterilor suferind de un dogmatism rigid. În numărul 16/1956, Savin Bratu comentează recent apărutul volum al lui Tudor Arghezi, 1907, punct de la care debutează o nouă relație a hebdomadărului cu marele scriitor și se manifestă o nouă atitudine oficială față de opera sa. Tot acum încep atât publicarea unor tablete argheziene în **G.I.**, cât și campania de atragere a poetului în structurile de conducere ale Uniunii Scriitorilor, care își pregătea primul congres. Disfuncționalitățile politice care apar în preajma acestuia au fost reflectate fidel de revistă. Astfel, în numărul 21/1956 sunt găzduite dezbaterile cu activul de partid din raionul bucureștean I.V. Stalin, prilejuite de divulgarea documentelor congresului al XX-lea al Partidului Comunist din Uniunea Sovietică și a faimosului discurs secret al lui Nichita Hrușciiov, după care, în numărul următor, se comunică oficial sancționarea disciplinară a lui Ion Vitner și a lui Mihail Davidoglu și excluderea din partid a lui Alexandru Jar, din motive de deviaționism ideologic. Congresul, care începe la 18 iunie 1956, se desfășoară în această atmosferă încordată, cu deznodământ așteptat. În fruntea breslei scriitorilor este ales Mihail Sadoveanu, „păzit” de prim-secretarul Mihai Beniuc. Evenimentele din Ungaria, din toamna aceluiași an, provoacă în **G.I.** intervențiile indignate ale lui Eusebiu Camilar ori Zaharia Stancu. În paralel, se scrie tot mai frecvent despre Liviu Rebreanu și George Coșbuc, iar Mihai Beniuc îl readuce în actualitate pe *Octavian Goga, poetul* (9/1957). Eugen Jebeleanu discută romanul *Glusul* al lui Iulian Vesper, din care se preia fragmentul *Tinerețea Aspaziei*, recenzat ulterior de Mihail Petroveanu. Din numărul 5/1958, când este publicat fragmentul *Dulce*, se inițiază tipărirea în foileton a romanului *Rădăcinile sunt amare* de Zaharia Stancu. În numărul 14/1958 apare poemul *Surâsul Hiroshimei* de Eugen Jebeleanu, care se va studia imediat în școli. Pe de altă parte, Ion Roman continuă linia supravegherii partinice, pentru a menține „puritatea” ideologică a criticii literare (*Critica literară la „Steaua”*, 18/1958). O stare de confuzie se înstăpânește astfel, relativizând inițiativele care vizau, fie și colateral, punerea în discuție a conceptului de realism socialist și a compatibilității sale cu dezvoltarea literaturii române. Acestea se izbesc de Rezoluția Plenarei Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român din 9-13 iunie 1958, care impune revenirea în forță la vechiul concept. Urmează expunerea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej dintr-o altă plenară a Comitetului Central (26-28 noiembrie 1958), care determină o plenară lărgită a Comitetului Uniunii Scriitorilor. Aici Mihai Beniuc își va însuși criticile făcute pe linie de partid, iar în referatul apărut în **G.I.**, *Literatura de actualitate și partinitatea în literatură* (6/1959), conducerea asociației profesionale a scriitorilor români își însușește la rândul ei criticile, reinstaurând „puritatea” ideologică. Victimele noii campanii sunt Ana Novac, Doina Sălăjan, gruparea de la „Steaua” și A. E. Baconsky. În numărul 21/1959 sunt prezentate pe larg dezbaterile din 18 și 19 mai ale celui de al III-lea Congres al Scriitorilor Sovietici, în numărul 22/1959 reproducându-se și cuvântarea lui Nichita Hrușciiov. Numai că, în ciuda înghețului ideologic instalat și a atmosferei de delațiune declanșate prin publicarea fragmentelor din

romanul *Pe muchie de cuțit* de Mihai Beniuc, cu precădere a capitolului *Marele anonim* (29/1959), în care este ponegrit Lucian Blaga, viața literară refuză să se osifice complet, mai ales datorită activității unor critici tineri, care înțeleg să navigheze pe itinerarii proprii printre noile aisberguri. Este vorba de Matei Călinescu, Dumitru Micu, mai apoi Eugen Simion, Nicolae Manolescu. Noile dezbateri pe tema realismului socialist nu mai beneficiază astfel nici de unanimitatea și nici de temperatura necesară pentru a fi eficiente, în ciuda modului principal în care Ion Oarcăsu abordează, de pildă, în cadrul dezbaterilor din ședința Comisiei de critică a Uniunii Scriitorilor, apărute în numărul 49/1959, poezia lui A.E. Baconsky. În plus, Academia, în colaborare cu Comisia Națională pentru UNESCO, inițiază între 18 și 25 ianuarie 1960 o dezbateri, aparent inocentă, intitulată *Umanismul și epoca noastră*, la care participă Athanase Joja, Emil Condurachi, Al. Graur, Iorgu Iordan, Ștefan Milcu, Andrei Oțetea, Mihai Ralea, Tudor Vianu, ale căror intervenții sunt tipărite începând cu numărul 5/1960. Adevărat cal troian introdus în tabăra adeptilor jdanovismului, dezbateri se va solda cu o ultimă masă rotundă purtând titlul *Umanismul și epoca noastră. Umanismul socialist – cea mai înaltă treaptă a umanismului* (8/1960), prin care conceptul de umanism intră în concurență ideologică directă cu bazele dogmatic-internaționaliste ale realismului proletar. În ciuda dărilor de seamă kilometrice care continuă să apară și după plenara din aprilie 1960 a Comitetului Uniunii Scriitorilor ori a numerelor tematice ocazionate de pregătirea celui de al III-lea Congres al Partidului Muncitoresc Român, Eugen Simion glosează în mai multe numere (începând cu 46/1960) *Despre tipologia „Scriinului negru”*; la rubrica „Tineri poeți” Matei Călinescu îl prezintă pe Nichita Stănescu, despre care afirmă că este „unul dintre cei mai talentați tineri poeți” (39/1960), iar Paul Gărgescu face o cronică elogioasă la placheta aceluiași Nichita Stănescu, *Sensul iubirii* (3/1961) etc. Mihail Petroveanu constată imediat pericolul întâlnirii dintre cele două concepte puse în discuție, fără să bănuiască însă imposibilitatea concilierii lor. Ion Ianoși, în *Socialismul și valorile estetice* (21/1961), se ocupă de tragic, Vera Călin scrie articolul *Despre și pentru comic, satiră, umor* (10/1962), Matei Călinescu este autorul unui amplu comentariu intitulat *Critica literară și actualitatea. Problemele literaturii în lumina Congresului al III-lea al PMR* (14/1961), în care se poate citi, printre rânduri, o delimitare de jdanovismul dogmatic, profesat în continuare, cu sânguință, de S. Damian ori de Mihail Novicov. La sfârșitul anului 1961 începe o lungă dezbateri pe tema *Critica despre critică*, la care participă Al. Dima, Al. Căprariu, Eugenia Tudor, Ion Oarcăsu, Tudor Vianu, Savin Bratu, Perpessiciu, Dinu Săraru, Horia Bratu ș.a. Literaturii nu i se mai poate impune o încorsetare, în ciuda apelului la ordine lansat de Gheorghe Gheorghiu-Dej la Conferința pe țară a scriitorilor din 22-24 ianuarie 1962 (4/1962) și a angajamentului lansat de Uniunea Scriitorilor, în care se scrie: „Partidul ne-a deschis drumul larg spre cunoașterea vieții poporului, spre adevărul și frumusețea celei mai înaintate și înnoitoare arte – arta realismului socialist” (6/1962). Bascularea conceptelor, întrezărită la un moment dat,

devine din nou imposibilă, diferențierea între „amici” și „inamici” fiind greu de făcut, deoarece „frontul” luptei duse cu dogmatismul, pentru care **G.I.** continuă să fie arena principală, trece adesea prin diferitele paliere ale aceluiași text, ca mod implicit de a nuanța teoretizând ori de a nega, în ciuda unei aparente adeziuni de principiu. Tudor Arghezi, care preia, în 1962, conducerea breslei, va fi secondat de același Mihai Beniuc; după ședința lărgită a Comitetului de conducere a Uniunii Scriitorilor din 25 aprilie 1962, calea indicată pentru dezvoltarea literaturii române rămâne tot aceea a realismului socialist. Totuși, în numărul 26/1962 are loc debutul lui Nicolae Breban, cu povestirea *Cocoșul de zahăr* (urmată, în același an, de *Inelul în formă de inimă și Adolescență târzie*). Acum debutează și Adrian Păunescu, cu poemul *Zile de mare emoție* (46/1962), iar anul 1963 este marcat de apariția, în numărul 3, a studiului lui Matei Călinescu, *Universul poetic și varietatea stilurilor*, care, în ciuda unei aparente aserviri ideologice în terminologie, lansează o idee care va face carieră: polivalența necesară a mijloacelor de expresie, capacitatea lor de a servi „cauza” indiferent de zona culturală din care provin. Și Al. Piru semnează un „suspect” articol despre *Umanismul cronicarilor* (14/1963), în care ecoul discuției mai vechi pe tema umanismului capătă, pentru prima oară, caracterul unui exercițiu pe temă dată, prevestind amurgul pretenției, proprie realismului socialist, de „a privi prezentul din perspectiva viitorului”. Semnificativ este și faptul că între numerele 10/1962 și 19/1963 **G.I.** nu mai are un colegiu editorial, echipa condusă de Tiberiu Utan venind la cârma revistei ulterior. Ceea ce nu înseamnă că realismul socialist va dispărea spontan de pe firmamentul literaturii. Două plene largite ale Comitetului de conducere a Uniunii Scriitorilor, din iunie și din noiembrie 1963, reiau problema în baza unor referate alcătuite ad-hoc, iar către sfârșitul anului o serie de articole vestejesc deschis vechiul concept jdanovist. Autorii sunt Virgil Ardeleanu (*Intenție și modalitate*), Lucian Raicu (*Romanul și viziunea epică*), Al. Piru (*Direcții în romanul românesc contemporan*), în ciuda vigilenței unui vechi stalinist cum era Mihai Novicov (*Din nou despre roman, Critica și romanul*). În 1964 Ștefan Bănulescu e prezent cu două dintre capodoperele sale, *Mistreții erau blânzi și Dropia*, alt prozator descoperit de revistă este Ion Băieșu, cu nuvela *Sufereau împreună*, în vreme ce lui Fănuș Neagu i se tipărește *Vară buimacă*. Tinerii critici Eugen Simion și Matei Călinescu comentează apariția unor volume de Marin Sorescu, Nichita Stănescu ori Ștefan Aug. Doinaș, care debutează editorial cu volumul *Cartea marelor*, cuprinzând poeme scrise majoritatea, în urmă cu cel puțin două decenii. Între 26 și 28 martie 1964 are loc o nouă plenară a Comitetului de conducere al Uniunii Scriitorilor, pe tema raporturilor literaturii române cu literaturile occidentale, la care iau cuvântul Tudor Vianu, Paul Georgescu, Vera Călin, Romulus Vulpescu, Romul Munteanu, A.E. Baconsky și Mihai Beniuc, președintele în exercițiu al Uniunii. Acesta este obligat să afirme în cuvântul de închidere al întrunirii: „Clarificarea problemei realismului ne va îngădui să participăm mai eficient la desfășurarea dialogului fără mijlocirea căruia nu putem transmite mesajul nostru, convingerile noastre despre menirea

literaturii în epoca noastră.” În numărul 26/1964 Dumitru Micu și Nicolae Manolescu semnează articolul *Tipuri de romane în literatura noastră*, în care abandonarea *de plano* a realismului socialist se răsfrânge în recuplarea curajoasă a literaturii contemporane la tradiția interbelică. În *Poezia și realismul* (47/1964) Nicolae Manolescu procedează la o altă temerară demolare a „idolilor”, încercând punerea în legătură a conceptului de lirism obiectiv cu marile experiențe poetice universale. Lupta dată de literatura română cu „îngerul” său roșu, în stare să mânuiască secera și ciocanul ca pe niște arme apocaliptice, se dovedește un fenomen complex; adesea scriitorii de primă mână pot fi surprinși în posturi cel puțin stânjenitoare, care au fost sau vor fi folosite împotriva lor în timpurile care vor veni. Agenții răului pur au fost însă puțin numeroși, iar presiunile asupra creatorilor au luat în numeroase rânduri forma unor demersuri administrative, după cum, alteori, un mic pas înainte presupunea acceptarea, în aparență, a doctrinei oficiale. Modul abuziv de a conduce și supraveghea literatura prin plene și prin agenți de ordine, prin acte oficiale și luări de cuvânt, care vor ocupa numere întregi ale revistelor literare, va fi tot mai puțin folosit în anii ce vor urma. Dezghețul ideologic este evident și în cazul polemicii din 1965 în problema realismului. De partea noului se situează acum și Georgeta Horodincă, ale cărei gesticulații dogmatice făcuseră să cadă în trecut multe capete (*Un criteriu fundamental în problema realismului*, 7/1965). Matei Călinescu, despre care aparatul de partid putea să creadă la un moment dat că apăra linia oficială, refuză să ia în considerare noțiunea de realism socialist (*Sensurile realismului*, 12/1965), acreditând-o în schimb pe aceea de realism obiectiv. De aceeași parte a baricadei se așază Ion Pascadi, în *Realismul și idealul social*, în vreme ce Horia Bratu (*Realismul și varietatea experiențelor artistice contemporane*) apare cu disperare vechiul concept, pe linia aripilor critice conservatoare. Aceasta va încerca să îl impună chiar și în cadrul lucrărilor celei de-a treia conferințe pe țară a Uniunii Scriitorilor, din 22-23 februarie 1965, la care a fost eliberat din funcție Mihail Beniuc. Eugen Simion scrie despre E. Lovinescu și Marin Sorescu, Lucian Raicu despre *Francisca*, primul roman al lui Nicolae Breban. În scopul recuperării literaturii ostracizate timp de decenii, numere întregi sunt închinat memoriei ori operei unor creatori precum G. Călinescu, Tudor Arghezi, Mihail Sadoveanu, Al. Macedonski, Liviu Rebreanu. Tot acum Ov.S. Crohmălniceanu recenzează *Titanul și geniul în poezia lui Eminescu*, o carte încheiată de autorul ei, Matei Călinescu, încă de pe vremea în care era silit să producă articole elogioase despre comilonii literari ai lui Mihai Beniuc. Din 1965 la **G.I.** își fac loc Adrian Marino (*În critica și istoria literară*) și Ben Corlaci, al cărui roman, *Baritina*, beneficiază de o cronică a lui Valeriu Cristea. Anii 1966, 1967 și până la 1968, când între 14 și 16 noiembrie se țin lucrările Adunării Generale a Uniunii Scriitorilor și când **G.I.** se transformă în „România literară”, reprezintă o perioadă de maximă efervescență. Este vorba de afirmarea unei literaturi ce se simțea din nou stăpână pe mijloacele sale, căutând să se impună cu o grabă justificată de îndelungata tăcere care îi fusese impusă. Eugen Simion

recenzează laudativ cartea *Viața deocamdată* a tânărului poet Ion Alexandru (1/1966), Paul Georgescu îl descoperă pe Adrian Păunescu (2/1966), Ion Negoieșcu scrie despre *Plecarea Vlașimilor*, romanul Ioanei Postelnicu, Matei Călinescu încearcă să definească „originalitatea literaturii române contemporane” (19/1966). Eugen Barbu, D.R. Popescu, Ion Lăncrănjan, Constantin Țoiu, George Bălăiță sunt prezenți cu povestiri și fragmente de roman. Ștefan Aug. Doinaș publică *Cinci balade vechi* (24/1966), dintre care *Sf. Gheorghe cel fals* va fi, la scurtă vreme, pusă pe muzică de Tudor Gheorghe. D.R. Popescu semnează nuvela *Duios Anastasia trecea* (28-29/1966), Adrian Păunescu poemul *Fântâna somnambulă* (19/1966), placheta sa de debut, *Mieii primi*, fiind prezentată de Valeriu Cristea (51/1966). Din 1967 încep să colaboreze Gabriela Melinescu și Ana Blandiana, volumele lor, *Ființele abstracte*, respectiv, *Călcăiul vulnerabil*, fiind analizate de Lucian Raicu (11/1967) și Cornel Regman (4/1967). Din romanul lui Ben Corlaci, *Moartea lângă cer*, publicat în 1946, se preia fragmentul *Călătorie prin fantastic* (15/1967). Volumul *Elegie pentru floarea secerată* al lui Eugen Jebeleanu, din care apăruseră în **G.I.** numeroase poeme, este recenzat de Lucian Raicu (23/1967). Ca „fragment de jurnal”, în numărul 27/1967 apar câteva pagini din *Luntrea lui Caron*, romanul postum al lui Lucian Blaga, tipărit abia în 1990. Sunt recenzate 11 *elegii* de Nichita Stănescu (Lucian Raicu, 21/1967), *Vestibul*, romanul lui Al. Ivăsiuc (Valeriu Cristea, 32/1967), *Echinoxul nebulilor* de A.E. Baconsky (Eugen Simion, 36/1967) ș.a. Se dau fragmente din romanele în curs de apariție ale lui Nicolae Breban, Eugen Barbu, Al. Ivăsiuc. În 1968 printre colaboratori se numără și D. Țepeneag (al cărui volum, *Frig*, este comentat de Valeriu Cristea), Paul Goma, Petru Popescu, unii autori beneficiind și înainte de o publicitate nu tocmai sporadică. În fine, o formă caracteristică de restructurare este, în ultimii ani de apariție, existența unor rubrici permanente. „Cronica fantezistă” este susținută de Marin Sorescu, „Cronica elementară” de Ștefan Bănuțescu, Al. Dima scrie la „Critica criticii”, Perpessicius la „Lecturi intermitente”, Ștefan Aug. Doinaș la „Lampa lui Diogene”, D. Micu ține rubrica „Jurnal”, transformată în „Periplu”, apoi în „Cronica poeziei”. Din 1966 Nichita Stănescu și Cezar Baltag inițiază o serie de „Convorbiri literare”. Un rol important în dinamica revistei a avut remarcabila echipă de critici tineri — Eugen Simion, Lucian Raicu, Valeriu Cristea, Gabriel Dimisianu — care, solidari și perseverenți, au contribuit la recuperarea criteriului estetic în judecata de valoare, la modificarea limbajului critic și la impunerea generației de scriitori a anilor '60. Printre criticii afirmați în ultima perioadă de apariție a publicației se numără și Magdalena Popescu.

D.Mc.

GAZETA NAȚIONALĂ, publicație politică, economică și literară care a apărut la Iași, bisăptămânal, între 2 noiembrie 1871 și 25 februarie 1872. Este un periodic junimist, în care partea politică este predominantă, cu lungi articole, cu dări de seamă de la ședințele Camerei, cu o revistă a evenimentelor interne și externe și cu știri politice din întreaga lume. Se

adaugă însă foiletoane în care se analizează, la un nivel elevat, rolul social al teatrului sau problemele repertoriului, trecându-se de fiecare dată de la chestiuni specifice literaturii dramatice la cele de interes general ale literaturii; se subliniază și faptul că **G.n.** încearcă să completeze acțiunea revistei „Convorbiri literare”. Se critică piesele jucate la teatrul din Iași atunci când sunt mediocre, fie ele scrise de I. Ianov, junimist declarat, sau chiar de V. Alecsandri. În concepția cronicarului dramatic de aici, teatrul nu trebuie să fie o instituție pasivă, ci să acționeze în sensul selectării unui repertoriu de valoare. Câteva foiletoane literare, nesemnate, atacă diverse tare sociale, într-un stil vioi, cu o bună mânuire a ironiei. Unele dintre ele ar putea să-i aparțină lui Iacob Negruzzi (*Fiziologia fracționistului*). Tot în foileton se publică traducerea unei lungi nuvele germane, fără să se indice autorul, și din Goethe, o altă nuvelă, al cărei titlu românesc, dat de traducător, este *O poveste*.

R.Z.

GAZETA NOASTRĂ ILUSTRATĂ, publicație apărută la București, bisăptămânal, din 1928 până în decembrie 1931, apoi bilunar, din 15 ianuarie până în 15 iunie 1932, scoasă sub egida Editurii Librăriei Ig. Hertz; primul număr se tipărește cu titlul „Gazeta noastră”. Continuă „Lumea ilustrată” (1923). Director este Victor Eftimiu, care intenționa să aducă la cunoștința publicului larg „operele marilor scriitori ai lumii, imaginile pictorilor celebri”, să popularizeze autorii contemporani. Promovarea culturii, trezirea interesului pentru cuvântul scris și pentru „chipul zugrăvit” serveau scopului publicației. Traducerile, multe realizate de Ion Gorun și Victor Eftimiu, ocupă spațiul cel mai întins, nu întotdeauna fiind selectate după criterii valorice, cu excepția textelor din Guy de Maupassant și Edgar A. Poe. Liviu Rebreanu semnează schița *Picnic*, Mihail Sadoveanu, *Întâmplarea ciudată a domnului Anastasie Rîțu*. Se publică proză de N. Pora, Ion Gorun, C. Răuleț, D. D. Pătrășcanu, Gh. Brăescu, Lia Hârsu, Horia Furtună, Eugen Boureanu, iar versurile sunt ilustrate de Victor Eftimiu, Mihail Cruceanu, Horia Furtună. Gazeta cuprinde și cronici medicale, sportive, curiozități, știri diverse. Alți colaboratori: Virgil Carianopol, Emil D. Fagure, Al. T. Stamatiad, Lucreția Karnabatt.

I.H.

GAZETA POPORULUI, periodic social și literar apărut la Timișoara, săptămânal, între 22 decembrie 1885 și 13 decembrie 1892. **G.p.** continuă, fără deosebiri de program, de conținut sau de componență redacțională, gazeta „Timișana”, condusă tot de Teodor V. Păcățian, editor, director și redactor responsabil. Este o publicație care se adresează în primul rând intelectualilor de la sate, învățători și preoți, evitând o angajare fermă în luptele politice, fapt care i-a atras reproșurile redactorilor de la „Tribuna” din Sibiu. Din anul 1888 și până în 1890 gazeta a fost redactată de Nicolae Coșariu, iar din 1891 de George Ardelean. **G.p.** are rubrici dedicate vieții sociale bănățene, literaturii, evenimentelor politice, sunt oferite informații privind viața ecleziastică, comentarii juridice și de

legislație, articole de istorie, bibliografii și foarte mult folclor. Ținuta grafică este modernă, cu gravuri bine făcute, unele, publicate pe prima pagină, reprezentând mai ales portrete ale personalităților culturale și politice românești. Gazeta a cultivat și a întreținut în rândurile cititorilor săi interesul pentru folclor. În acest scop, Ion Pop-Reteganul publică în 1886 un articol dedicat importanței și semnificațiilor literaturii folclorice, articol urmat, în anul 1887, de o *Programă pentru adunarea materialului literaturii populare*, care conține un chestionar cu 55 de întrebări. Pentru I. Pop-Reteganul literatura populară, pe lângă menirea de a fi o expresie a geniului național, constituie „un atestat de noblete spirituală” și „un izvor din care trebuie să se adape literatura înaltă, cu deosebire poezia”. În afară de I. Pop-Reteganul, au mai colaborat, cu texte populare culese din Banat și din zone ale Transilvaniei, V. Sala, F. Băiașu, I.P. Lazăr, Iuliu Bugnariu, Florian Danciu, G. Cătană, N. Ioviță, T. Dane și, cu folclor din Moldova, Bucovina și Muntenia, D. Stăncescu, P. Ispirescu, S.Fl. Marian. **G.p.** tipărește, de asemenea, din versurile și proza autorilor locali: I. Pop-Reteganul, T.V. Păcățian, I. Matei, Eutimie Vuia, D. Jurjovanul, V. Sala, Traian H. Pop ș.a. Din scrierile literaților români de prestigiu sunt alese opere care corespund programului gazetei: poveștile lui I. Creangă, versurile lui V. Alecsandri, anecdote de A. Pann, versuri de M. Eminescu și Al. Vlahuță. Câteva traduceri semnate P., din Sacher-Masoch și Lev Tolstoi, dă T.V. Păcățian; D. Jurjovanul tălmăcește din H. Zschokke, iar I. Lazăr din E. Legouvé. Alte traduceri, ale basmelor lui Wilhem Hauff și H.C. Andersen, nu sunt iscălite. În *Corespondențe* din București, semnate Mercurius, se face o alertă trecere în revistă a evenimentelor culturale și politice. R.Z.

GAZETA POPORULUI, cotidian politic liberal apărut la București între 1 februarie 1895 și 16 ianuarie 1896. Printre semnatarii articolului-program se numără B. Delavrancea, Vasile M. Kogălniceanu, N.D. Xenopol și I. Bianu, dar gazeta va fi condusă de G.D. Palade. Nu este exclusă participarea și în continuare a lui Delavrancea, în calitate de publicist și purtător de cuvânt al partidului politic din care făcea parte, la redactarea ziarului. Este sigură, în schimb, prezența lui I.L. Caragiale, angajat ca redactor și însărcinat, probabil, cu o parte din treburile redacției, așa cum fusese altădată la „*Timpul*”. Printre colaboratori se întâlnesc H. G. Lecca și Cincinat Pavelescu,

aflați la începutul carierei literare. Primul articol al lui Caragiale apare la 7 noiembrie 1895. Este vorba de *Grămățici și măscărici*, în care autorul discută cu luciditate, ironie și subînțeleasă amărăciune condiția socială a gazetarului mercenar, aflat în slujba unor patroni politici. Articolul a provocat un răspuns al lui Anton Bacalbașa, prim-redactor atunci la oficiosul conservator „*Epoca*”. Dramaturgul își începuse însă colaborarea la **G.p.** mai înainte, scriind note, știri și anunțuri repartizate la cele mai diverse rubrici. Unele dintre ele au fost identificate, altele rămân pierdute în coloanele gazetei. Caragiale își continuă activitatea de redactor până la sfârșitul anului 1895, când, la 31 decembrie, publică *O ședință la „Junimea” în ajunul Anului Nou*, proză pe cât de spirituală, pe atât de răutăcioasă, pe care o semnează Ion. Nu se poate afirma cu siguranță dacă I.L. Caragiale a mai scris după această dată în gazeta liberală care, de altfel, nici nu a supraviețuit mult. R.Z.

GAZETA SĂTEANULUI, revistă științifică și literară condusă și editată de C.C. Datculescu și apărută lunar (în unii ani, bilunar), între 5 februarie 1884 și 20 ianuarie 1904, la Râmnicu Sărat (1884-1897, 1898) și București (1897-1898, 1898-1904). În primii ani de apariție s-a bucurat de sprijinul moral și material al lui M. Kogălniceanu, iar în perioadele când Spiru Haret era ministru a primit subvenții din partea Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice. Gazeta se adresa mai ales sătenilor știutori de carte, pentru care difuza articole de agronomie, informații în legătură cu tehnica agricolă, sfaturi practice în variate chestiuni gospodărești ș.a. În afară de C.C. Datculescu, a avut ca redactori pentru partea științifică și literară pe Ioan Nădejde și, în 1897-1898, pe Al. Vlahuță. După dispariția revistei „*Vatra*”, **G.s.** rămâne, alături de „*Literatură și artă română*”, o publicație periodică dintre cele mai bune, care asigură, în același timp, continuitatea preocupărilor de la „*Vatra*” și, înainte de apariția „*Sămănătorului*”, pregătește opinia publică pentru receptarea ideilor noului curent literar și social. Un program literar constituit ca atare și urmat stăruitor revista nu a avut. De aceea, inițiativele nu au fost unitare, colaboratorii fiind recrutați din cercurile literare cele mai diverse, și ca orientare, și ca valoare. Versuri au publicat G. Coșbuc, St. O. Iosif, Al. Vlahuță, N. Beldiceanu, Matilda Cugler-Poni, Ana Ciupagea, Smara, Gheorghe din Moldova, Carol Scrob, Raul Stavri, Th. D. Speranția, I.N. Roman, Radu D. Rosetti, Corneliu Botez, N. Burlănescu-Alin, N.A. Bogdan ș.a. În primii ani N.A. Bogdan este prezent și cu nuvele inspirate din viața satului moldovenesc, cu încercări dramatice și însemnări de călătorie. Deosebit de interesantă prin informații, reconstituirea atmosferei și autenticitatea evocării este *Povestea vieții mele*, scriere în proză a boiernașului moldovean Teodor Vârnav, descoperită și publicată de Artur Gorovei, și el colaborator al revistei. Sofia Nădejde a tipărit aici mai multe nuvele, precum și numeroase articole privitoare la învățământ, situația femeii etc. O bogată activitate publicistică a susținut I. Nădejde, care discută un variat registru de probleme sociale și științifice. Mai colaborau Ioan Adam, titularul rubricii „*Poznășii țărănești*”, și, rar, V. Pop sau

ANUL LV - 263 128		5 BANI DE TRĂIA ȚARA BANI 5		MARTI 1 (15) OCTOMBRIE 1895	
GAZETA POPORULUI					
ZIAR NAȚIONAL-LIBERAL					
ABONAMENTUL		EDIȚIA A TREIA		ANUNCIURI	
Redacția și administrația		No. 6 - STRADA NOULĂ No. 6		Piața de la	
No. 6 - STRADA NOULĂ No. 6				No. 6 - STRADA NOULĂ No. 6	
Partea partidului liberal		Instituțiile care au dreptul să aboneze		NUMIRI SCANDALOASE	
Partea partidului liberal		Instituțiile care au dreptul să aboneze		NUMIRI SCANDALOASE	

I. Al. Brătescu-Voinești. Articole dedicate unor scriitori importanți (V. Alecsandri, B.P. Hasdeu, C. Dobrogeanu-Gherea, M. Eminescu) publică M. Canianu și A. Gorovei, iar G. Dem. Teodorescu încearcă să atragă atenția asupra necesității de a se culege și studia folclorul literar. N.A. Bogdan, Elena Sevastos, S. Teodorescu-Kirileanu, G. Dem. Teodorescu și, din Transilvania, V.M. Lazăr ș.a. strâng material folcloric. Redacția se adresa, mai ales prin conținutul articolelor cu caracter general (politice sau culturale), și românilor din Transilvania, motiv pentru care autoritățile austro-ungare interzic din anul 1888 difuzarea periodicului. La **G.s.** au scris câțiva dintre autorii reprezentativi ai epocii. Dintre ei se detașează I.L. Caragiale. El își începe activitatea la revista lui C.C. Datculescu în iarna anului 1897, trimițând directorului o scrisoare prin care își anunță viitoarele colaborări. Caragiale va da aici cu regularitate material literar până în 1902, începând chiar cu numărul din decembrie 1897, în care apare nuvela *Cănuță om sucit*. Vor urma *La hanul lui Mânjoală*, *Două bilete pierdute*, *În vreme de război*, *La conac*, precum și note, recenzii, articole. Tot în numărul din decembrie 1897 se tipărește și prima parte a studiului *Țăranul în literatură* de C. Dobrogeanu-Gherea, studiu care se încheie în numărul următor. Ceva mai devreme, prin 1893-1894, își începe colaborarea G. Coșbuc, prezent și în continuare cu versuri și epigrame. În 1894 și 1895 se manifestă St.O. Iosif, iar Al. Vlahuță scrie aici între 1897 și 1901, anul apariției „Sămănătorului”. S-a inițiat și o anchetă în rândurile cititorilor, în legătură cu sensul unor cuvinte și expresii din limba română. Listele de întrebări în care se foloseau aceste cuvinte și expresii erau redactate de Al. Vlahuță, iar răspunsurile primite erau triate și interpretate de o comisie alcătuită din H. Tiktin, I. Găvănescul și Al. Vlahuță. Cu toată puținătatea mijloacelor materiale, **G.s.** a fost redactată cu o îngrijire deosebită și în condiții grafice excelente. R.Z.

GAZETA TEATRULUI NAȚIONAL, revistă literară apărută la București din noiembrie 1835 până în decembrie 1836 (cu întreruperi în ianuarie, februarie și martie 1836), condusă de I. Heliade-Rădulescu. Au apărut treisprezece numere, după care a fost înlocuită de „Curier de ambe sexe”. Tipărirea a fost inițiată de membrii Societății Filarmonice pentru a sprijini teatrul și literatura dramatică în limba română. Revista urma să cuprindă dări de seamă asupra lucrărilor comitetului de conducere al societății, piesele originale sau traduse ce urmau să fie reprezentate, cronici dramatice și articole despre teatru. Din repertoriul teatral (prezentat și comentat la rubrica „Teatrul Bucureștilor”) au apărut fragmente din *Saul* de Vittorio Alfieri, în traducerea lui C. Aristia, elogiată de C. Negruzzi într-o scrisoare către redactor. Partea de beletristică mai cuprinde traduceri semnate de Heliade (*Ultimele zile ale Pompeii* de E. Bulwer-Lytton) și de C. Filipescu (*Ahasverus* de C. F. D. Schubart). Câteva poezii a publicat C. Negruzzi, dintre care una e o prelucrare după Hugo (*Urișul Daciei*). Fără a îmbogăți efectiv, după cum anunțase în primul număr, repertoriul dramatic național, revista are meritul de a

ДЕКЕМБРИЕ 1 N° 2 1835

Авѣсть фоз'есе
оданъ на днѣхъ
Продѣла есте на ку
он о жумьтате дѣ
гладенъ.

Противърація
са-фача аз D.
Еаіа аз Типо-
графія Привла-
днѣтъ.

GAZETA
TEATRULUI NAȚIONAL

ЖУРНАЛ
N° 7

Астѣи аз 25 Іуліе днѣхъ нѣрѣ Комитетаві Филармонік, вѣдѣландс азп-са касі днѣхъ прічина даторіаор че а-ре се на авѣсть вѣсь, сѣи глѣсѣ ку каа чѣа трыѣторѣ:

1° Сѣ се-вѣрѣсѣи днѣхъ нѣрѣ Комитетаві каа охлѣтѣс каѣре DD.

содіи че ку аѣ рѣфѣит а Даор даторіе ші не де вѣта сѣ днѣхъ нѣрѣ Комитетаві дака маі воіск а се-маі сокоті днѣхъ нѣрѣ содіаор жумьтаті.

2° Спрѣ а се-нѣрѣ днѣхъ нѣрѣ клѣтѣаіае чѣа неспѣрѣте каа сѣ вор-стерѣнѣ даторіаіае сѣ глѣсѣ ку каа а се-орѣдѣві тѣ касіор каѣрае ка аѣѣ о аѣфѣ де жѣе глѣсѣні не авѣн ку днѣхъ нѣрѣ даторіаіае трыѣторѣ:

fi impus, prin câteva studii despre teatru și prin exigență în judecarea pieselor reprezentate, unele criterii estetice și etice de apreciere a operei dramatice. Articolele lui Barbu Catargiu (*Teatru național*), I. Voinescu II (*Cugetări asupra teatrului*) și însemnările *Despre influența teatrului asupra năraurilor unei nații* pornesc de la credința comună în misiunea socială, militantă a teatrului ca „școală de morală”. În numele unor idealuri sociale și naționale se pledează pentru un repertoriu „clasic” (drame, tragedii) și împotriva vodevilurilor și melodramelor. Articolele și cronicile dramatice de aici constituie primele manifestări importante ale criticii teatrale românești. La rubrica de critică, Heliade plasează un amplu comentariu („*Serafimul și Heruvimul*” și „*Visul*”) la două din poeziile sale. Fiecare număr este întregit de scurte note ale redactorului și de corespondențe despre teatrul din Moldova. L.V.

GĂBRIAN, Ștefan M. (pseudonim al lui Ștefan Mathe; 3.I.1936, Sibiu – 27.X.1997, Sibiu), prozator. Este fiul Anei (n. Cioran) și al lui Mathe Imre. Urmează Liceul Militar „Dimitrie Cantemir” din Predeal, unde închegase, împreună cu Valeriu Gheorghiu, Marin Sorescu, Victor Grecu, Eduard Neagu, Victor Iancu ș.a., o grupare cu caracter protestatar, de emulație spirituală, de dezbateri filosofice și asimilare a culturii și artei prin varii forme și surse, multe prohibite în acei ani, precum și un cenaclu cu o individualitate viguroasă. După îndepărtarea din liceu, în pragul bacalaureatului, a tuturor membrilor grupării,

G. termină Liceul „Gheorghe Lazăr” din Sibiu. În urma retragerii, din lipsă de mijloace materiale, de la Facultatea de Filologie a Universității din Cluj, unde fusese admis, va absolvi Școala Tehnică Sanitară din Sibiu. De o verticalitate și o demnitate exemplare, de o independență și o principialitate împinse până la obsesie, în neîmpăcat conflict cu puternicii zilei, **G.** a lucrat mai mulți ani ca felcer, apoi ca muncitor necalificat. Luptă cu mari lipsuri, îndurate cu stoicism, fără concesiile și compromisiurile, până la pensionarea medicală, consacrându-se ulterior scrisului. Debutează în revista „Vatra” (1973), cu nuvela *Jocul frumos al nălucii*. În același an obține unul dintre premiile pentru debut la concursul Editurii Eminescu, cu manuscrisul intitulat *Colivia*, care anunță „ivirea unui scriitor de cursă lungă, intrarea în marea călătorie a literaturii” (Mircea Iorgulescu). Are o activitate publicistică fecundă, colaborând mai ales cu proză scurtă, articole, note la „România literară”, „Vatra”, „Tribuna”, „Urzica”, „Ramuri”, „Luceafărul”, „Literatură”, „Astra”, „Transilvania”, „Euphorion”, „Opinii culturale” (Deva), „Tribuna Sibiului”. Prima lui carte este culegerea de nuvele *Gări cardinale*, apărută în 1974 și elogiată unanim de critica literară. Au urmat volumul întâi al romanului *Om în mers* (1979) (celelalte două volume au rămas în manuscris), precum și alte cinci culegeri de povestiri. Numeroase proze scurte i-au fost incluse în diverse antologii.

Pentru **G.**, prozator realist aproape în sens clasic, proza nu reprezintă o invenție decât în măsura în care transpunerea realului o implică sau o pretinde. Ficțiunea se ivește din observația trăită, din faptul concret care devine literatură. Sondând cu predilecție fenomenul negativ, detectat cu subtilitate și rafinement, proza aceasta austeră este dublată de o intenție satirică. De factură confesivă, nota ei esențială este dată de neputința iluzionării. O luciditate inchiuzitorială controlează totul, deoarece atitudinea se naște dintr-o adevărată „vocație” a neîmpăcării. Personajul preferat al prozatorului este un ins care stârnește automat reacții colerice la cei din jur, „condiția lui fiind, așadar, de a se hăitui sau de a fi hăituit” (Mircea Iorgulescu). Stăpânind stilul narativ modern, tensionat, nervos, **G.** impune prin impresia de viață autentică, trăită pătimaș, cu frenezia vitalistă proprie prozei americane. Fundamental realiste, trecând însă dincolo de limitele înregistrării imediatului, într-o zonă de zbucium sufletesc neobișnuit de intens, nuvelele, povestirile și romanul lui conțin relatarea tribulațiilor unui erou însuflețit de idealuri generoase, de năzuința purității, pe care societatea nu îl poate accepta. E un destin ce depășește particularul, aspirând să exprime condiția ființei umane.

SCRIERI: *Gări cardinale*, București, 1974; *Om în mers*, I, București, 1979; *Fereastră la stradă*, București, 1982; *Fotolii și birouașe*, București, 1983; *Garduri și leopardzi*, București, 1985; *Iubiri*, București, 1986; *Pe jos și pe viu*, București, 1986.

Repere bibliografice: Mircea Braga, *Premiul Editurii Eminescu*, „Tribuna Sibiului”, 1973, 1815; Nicolae Stoe, *Mathe*, AST, 1974, 2; Ulici, *Prima verba*, I, 179-181; Iorgulescu, *Scriitori*, 205; Mircea Tomuș, „*Om în mers*”, T, 1979, 9; Ilie Guțan, *Dincolo de aparențe*, VR, 1980, 6-7; Gheorghe Perian, „*Om în mers*”, R, 1980, 9; Culcer, *Serii*, 210-217;

Moraru, *Semnele*, 149-151; Ion Simuț, „*Fereastră la stradă*”, F, 1983, 2; G. Nistor, „*Fotolii și birouașe*”, VR, 1984, 9; Moraru, *Textul*, 197-200; Florin Berindeanu, „*Garduri și leopardzi*”, AFT, 1985, 10; Vasile Chifor, „*Garduri și leopardzi*”, VR, 1986, 6; Laurențiu Ulici, *Ardeleii*, RL, 1987, 19; Cosma, *Romanul*, I, 272-273; Anton Cosma, *Pateticul bine temperat*, I, 1989, 5; Simuț, *Incursiuni*, 302-305; *Dicț. scriit. rom.*, II, 337-339; Popa, *Ist. lit.*, II, 1005-1006. V.V.G.

GĂLĂȚANU, Mihail (11.IX.1963, Galați), poet. Este fiul Ioanei și al lui Gheorghe Gălățanu. A urmat școala generală în Galați și a absolvit în 1981 Liceul „Mihail Kogălniceanu” din același oraș, după ce trecuse prin liceele militare din Câmpulung Moldovenesc și Craiova. A lucrat în Galați, ca lăcătuș mecanic la Fabrica de Plase și Unelte de Pescuit sau pe Șantierul Naval și ca profesor de gimnaziu. În 1988 a absolvit Facultatea de Fizică-Mecanică a Universității din Galați, iar în 1989 vine în București, unde se angajează ca inginer la Întreprinderea de Aparate și Utilaje pentru Cercetare a Institutului Politehnic. După 1990 lucrează în presă, la diferite ziare și reviste bucureștene: „Flacăra”, „Expres”, „Flagrant”, „Capital”, „Playboy”. A frecventat în orașul natal cenaclul „Noduri și semne”, iar în București, cenaclul Universitas, Clubul de lectură al Muzeului Literaturii Române și cenaclul „Litere” al Facultății de Litere. Debutează în 1980 la „Luceafărul” și editorial, în 1987, cu volumul *Știri despre mine*. Colaborează la „România literară”, „Luceafărul”, „Noduri și semne”, „Convorbiri literare”, „Revue roumaine”, „Art-Panorama”, „Dialog”, „Flacăra”, „Poesis”.

Cartea de debut este inegală, arborând poze, tonalități și limbaje diverse: de la baladescul cu modulații folclorice sau argotice la poezia conceptuală, metafizică, de la poza ludică la cea livrescă, artificială, de la poezia cotidianului la poezia vizionară, intens metaforică și alegorică. Surprinde frecvența termenului neologic, din sfera limbajului tehnic și științific: „sunt filament de wolfram într-un tub de sticlă vidat/ mâinile mele sunt mercurice/trupul meu se electrocutează continuu” (*Fi-lamentație*). Poemul *Știri despre mine* anunță linia antimito-poetică, autoironică a viitoarelor volume, amestecul de serios și glumă, tragic și comic, dedublarea lui *homo poesis* în sfânt și „javră fiziologică”. *Scrâșnind în pumni, cu grație* (1993) nu se remarcă printr-o stilistică specifică, dar este o carte mai compactă ca tonalitate și tematică: poeme de dragoste (amorurile din orașul de provincie) scrise într-un limbaj aluziv, sugestiv, încărcat de o melancolie blândă, livrescă. Limbajul este stilizat, colocvial sau ceremonios ironic, cu un aer retro, pe alocuri învolburat de revolte sau sugestii mai întunecate. Poezia rămâne însă la suprafață, grațioasă, rafinată, de limbaj. Abia prin *Bunicul Kennedy* (1996) pariul lui Alex. Ștefănescu, cel care l-a lansat furtunos pe **G.** în viața literară a anilor '80, se confirmă întru totul. Volumul, poate cel mai valoros al autorului, este o extraordinară aventură a limbajului poetic, o savuroasă *commedia* a cuvintelor. Temele predilecte — religioasă, erotică, a poeziei/poetului și cea socială — se împletesc într-un adevărat festin de ambiguități simbolice și lingvistice. Se „sare” de la registrul popular, argotic, colocvial la registrul religios, poetic, de la limbajul aparent cotidian la cel metaforic

și simbolic, configurându-se astfel un univers poetic unic, amestec de tragic și comic, de realitate și viziune. Bunicul Kennedy este eul poetic văzut de nepoții virtuali din viitor (trăitori în holospațiu), care vizionează filmul vieții bunicului. Perspectiva aparține când nepoților virtuali („noi”), când prezentului bunicului – un eu incert, identificat cu autorul: „Viața mea se întâmplă cel mai mult pe video: mă înregistrez în fiecare zi, de la 7:30 până seara. [...] Nepoții mei vor privi la mine ca la discursul lui Kennedy, de asta îmi vor și spune, după ce au uitat cum mă cheamă, bunicul kennedy. [...] Din păcate, va spune o altă fracțiune a nepoților mei, bunicul kennedy a fost un idiot senil. Nu s-a distins prin vitejie, s-avem și noi un erou în familie: ar fi putut muri în Revoluție – și atunci noi am fi mândri c-avem un bunic erou. [...] La sărbători în familie vor pune caseta mea pentru invitați și vor zice: acesta este bunicul nostru, așezat la masa de scris. [...] Când ești tânăr, nu ți-e frică de păcat. Și bunicul nostru a păcătuit cu multe femei. Cele mai multe erau femei ușoare, femei ale textului; [...] Tot ce putea să i se întâmple i s-a întâmplat, bunicul nostru a fost un martir al textului. [...] Plină de fapte uimitoare a fost viața bunicului nostru, că el a văzut cu ochii lui Revoluția în pielea goală [...] așa-i felul meu de-a mă ruga, cu pixul în mână. [...] Mulți îngeri vin cu aripile rupte și io tre' să-i oblojesc. Îngerii căzuți au privirea mai tristă, ochii mai strălucitori, aura ca o cometă care moare. Să nu dea Dumnezeu să fii înger căzut. [...] După ce s-a îndrăgostit de bunica mea, Poemul a început să-i facă unele cadouri... Idila bunicii cu poemul n-a ținut mult timp. Poemul s-a apucat de băut...” Un fragment remarcabil, probabil una dintre cele mai frumoase cântări de dragoste din poezia actuală, îl constituie „nunta” bunicului („Nunta am tras-o pe video, a fost un chef pe cinste”), rescriere a *Cântării Cântărilor*, un fel de film oniric despre moartea-nuntă, care îmbină religiozitatea cea mai profundă cu parodia, lirismul cel mai autentic, sfâșietor (sunând a bocet ori descântec), cu umorul, absurdul și fantasticul de tip folcloric. *Evanghelia lui Barabas* (1996) continuă aceeași linie neorealist-onirică, aici de un lirism mai atenuat, cu propensiune către alegorie și parabolă. Modelul limbajului biblic este și acum urmat și parodiat simultan. Barabas este un hagiu dintr-un Isarlâk de cartier bucureștean, un Iisus la mâna a doua, ratat, un profet bețiv al timpurilor noastre, acel tâlhar arghezian, dar nu revoltat, ci nouăzecist, abulic, un profet indiferent și iresponsabil – totuși nu mai puțin profet. Demitizarea temeii religioase (mai degrabă în sensul unei coborâri în mundan, în cotidian) este paralelă cu mitizarea propriului limbaj. **G.** încearcă să atingă, în această înlănțuire de scurte proze poetice, simplitatea plină de ambiguitate și claritatea plurisemantică a limbajului din *Biblie*, acea concretețe subțiată până la simbol pe care doar spusele profesilor (poetilor) o pot avea. *Mesterii de clopote* (1999), roman inițiativ, poetic și alegoric, merge pe aceeași conjuncție dintre tema religioasă (cristică) și tema poetului, mizând pe amestecul de lirism, poezie, „poveste” și parodie, (auto)ironie, umor savuros, livresc. Romanul încheie o anumită etapă, legată de obsedanta temă a morții (ca viață), a dublului și a interiorului (un complex, asumat, al lui Iona). Cele trei volume

de proză poetică sunt oarecum pandantul, în materie de sensibilitate și tipologie poetică, al poeziei lui Ioan Es. Pop. De altfel, **G.** este considerat unul dintre cei mai importanți poeți nouăzeciști, alături de Ioan Es. Pop și Daniel Bănuțescu. În cărțile următoare, net inferioare estetic, facile, cu tușe de vulgaritate gratuită, autorul adoptă poza unui scandalos poet socio-erotic, care are ambiția de a scrie un „memorial” al plăcerilor limbii române. Erotica sa este fundamentală una livrescă, parodică, autoironică, amuzat-ceremonioasă; iubita este chiar limba, textul, poemul, iar des-frânarea este una lingvistică. Poetul se dedă unui spectacol de limbaj livresc-licențios, argotic, vulgar (o estetică a urâtului), de mahala de început de secol sau de cartier bucureștean postdecembrist.

SCRIERI: *Stiri despre mine*, București, 1987; *Scrâșnind în pumni, cu grație*, Galați, 1993; *Bunicul Kennedy*, Galați, 1996; *Evanghelia lui Barabas*, București, 1996; *Mireasa tuturor*, Piatra Neamț, 1997; *Poetus Captivus*, Galați, 1999; *Mesterii de clopote*, București, 1999; *Memorialul plăcerii*, București, 2000; *Strada Plantelor*, București, 2001; *O noapte cu Patria*, pref. Luca Pițu, București, 2001; *România cu prostii*, postfață Gheorghe Grigurcu, București, 2001; *Diapazonul plictisit*, Galați, 2002; *Mormântul meu se sapă singur*, București, 2003.

Repere bibliografice: Alex. Ștefănescu, „Stiri despre mine”, RL, 1987, 29; Gheorghe Grigurcu, *Un gheizer liric*, RL, 1988, 52; Valentin F. Mihăescu, *Nonpoezia deconstrucției*, „Azi”, 1997, 19 mai; Horea Poenar, „Evanghelia lui Barabas”, ST, 1997, 8; Marin Mincu, „Evanghelia” *Poetului*, LCF, 1998, 39; Alex. Ștefănescu, *Experimente poetice riscante*, RL, 1999, 15; Florin Lazăr, „Poetus Captivus”, ST, 1999, 5-6; Nicolae Manolescu, *Poezia și codul penal*, RL, 2000, 35; Nicolae Manolescu, *Greața ideologică*, RL, 2000, 39; Bucur, *Poeți optzeciști*, 90-96; Luca Pițu, *Temele deochete ale timpului nostru*, București, 2002, 110-121; Alex. Ștefănescu, *La o nouă lectură*, RL, 2003, 50. R.D.

GĂVĂNESCU, Ion (10.XI.1859, Buzău – 1951, București), dramaturg, publicist și memorialist. A urmat școala primară la Buzău și Liceul „Matei Basarab” din București, pe care îl termină în anul 1878. După ce își trece licența în litere și filosofie la Universitatea din același oraș (1883), frecventează, până în 1887, cursurile Facultății de Filosofie a Universității din Berlin, având între profesori pe W. Dilthey și Fr. Paulsen. A obținut titlul de doctor cu o teză dedicată ideilor pedagogice ale lui John Locke (1887). Este numit din decembrie 1888, printr-un ordin al ministrului Titu Maiorescu, profesor de pedagogie, psihologie și estetică la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Iași. Din 1899 și până la pensionare (1933) conduce, cu întreruperi nesemnificative, Seminarul Pedagogic Universitar, iar în mai multe rânduri este și director al Școlii Normale Superioare. Contribuția lui **G.** la organizarea și dezvoltarea învățământului pedagogic este esențială. A scris și a publicat numeroase lucrări în domeniu, de la manuale de liceu până la studii încărcate de erudiție, fiind preocupat totodată de estetică, psihologie, logică, sociologie, istorie literară etc. Contribuțiile sale în psihologie și etică, dar în primul rând acelea în pedagogie își au locul lor în evoluția disciplinelor respective. Ani în șir a editat buletinul științific al Seminarului Pedagogic și, între 1903 și 1911, revista „Cultura română”. În timpul primului război mondial face parte din

Comitetul Național Român din Franța, fiind ales în 1919 președinte al coloniei românești de la Paris. În această dublă calitate, va fi unul dintre cei mai activi susținători ai cauzei noastre în fața Puterilor Aliate. Președinte, din 1933, al Ligii Antirevizioniste, a organizat și condus, de asemenea, la debutul ei, mișcarea cercetașilor. În deceniul al patrulea, mai ales după 1935, se alătură mișcărilor de extremă dreaptă, iar în 1940 este ales în Senatul legionar.

La începutul activității, interesul lui **G.** se îndreaptă și spre istoria literaturii. Studiul *Meditațiile lui Gr. Alexandrescu* (1896) își păstrează în parte interesul prin adâncimea unor observații. Analiza critică era, atunci, modernă, fiind realizată în consens cu orientările criticii literare europene. Comparația dintre scepticismul temperat al lui Gr. Alexandrescu și pesimismul eminescian oferă prilejul unor comentarii adecvate. Nu lipsite de interes sunt și articolele din presă, cum este cel dedicat teatrului lui Henrik Ibsen. Dar aceste preocupări sunt abandonate în jurul anului 1900, în favoarea celor de strictă specialitate. Împreună cu A. Lupu-Antonescu, **G.** alcătuiește manuale de limba și literatura română, destinate școlilor normale. Articolele politice și culturale, ca și fabulele, puține, semnate G.V. Nescul, stau mărturie pentru disponibilitățile lui de analist al actualității și de polemist, ipostază în care adesea întrece măsura. A colaborat la „Adevărul”, „Adevărul de joi”, „Literatură și știință”, „Viața”, „Evenimentul”, „Românul literar și politic”, „La Roumanie”, „Convorbiri literare”, „Sfarmă-Piatră” ș.a. În preocupările lui un loc însemnat l-a avut, între 1898, când își tipărește prima încercare dramatică, și 1915, an când este compusă ultima, teatrul. *O rază de iubire* (publicată sub titlul *O carte de vizită*, 1898) sau *Gura lumii* (1909) sunt comedii de salon, schițate în registrul ușor, cu o replică vioaie, însă lipsite de sensuri mai profunde. Drama *Neamul* (1915, în manuscris), reprezentată la Teatrul Național din Iași, ascunde, în schimb, multe ambiții, deși rămâne doar la nivelul intențiilor. Autorul intenționa să dea prin piesa lui o replică dramei *Manasse* a lui Ronetti-Roman. Tezismul sufocă, din păcate, puținele intuiții și soluții acceptabile, iar personajele, lipsite de viață, rămân simple elemente ale unei demonstrații nereușite. Interesant este **G.** în amintirile sale, cele mai multe date la lumină după 1940 și strânse în cartea *Amintiri. Momente și siluete* (1944). Unele se referă la viața politică și, lăsând la o parte câteva accente xenofobe, evaluările de situație, judecarea evenimentelor, precum și caracterizările făcute unor personalități cunoscute îndeaproape au relevanță. Când se referă la mediile literare, memorialistul se arată și mai inspirat. Evocând anii debutului, nu pierde prilejul de a face un remarcabil portret lui B.P. Hasdeu. Relațiile, uneori tensionate, dintre Maiorescu și Eminescu sau personalitatea controversată a lui Macedonski sunt, de asemenea, tratate nuanțat, în termenii cei mai potriviți. Octogenarul lasă în urmă frământările omenești și izbucnirile pătimașe, scrisul său desfășurându-se calm, adesea luminat de înțelepciunea vârstei.

SCRIERI: *Meditațiile lui Gr. Alexandrescu*, București, 1896; *O carte de vizită*, Iași, 1898; *Gura lumii*, Iași, 1909; *Ursita*, Iași, 1911; *Din caietul de*

note și reflexii, I-III, Iași, 1929-1932; *Prin munții și văile Moldovei*, București, 1943; *Amintiri. Momente și siluete*, București, 1944.

Repere bibliografice: Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), II, 5, 51; *Profesorul Ion Găvănescul la 85 de ani*, U, 1944, 41; S. Dumitrașcu, *Ion Găvănescul, în Universitatea din Iași. 1860-1985*, Iași, 1986, 139-141. R.Z.

GĂZDARU, Dumitru (18.I.1897, Grivița, j. Ialomița – 1991, Buenos Aires), filolog, istoric literar și comparatist. A absolvit școala primară la Galați în 1912, urmând apoi Seminarul Teologic și Școala Pedagogică din același oraș, pentru a-și trece bacalaureatul la Liceul Internat din Iași. Din 1919 este student la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității ieșene, absolvind în 1922. În perioada studiilor universitare editează cursurile lui A. Philippide și Ilie Bărbulescu, G. Ibrăileanu și G. Pascu. În 1924 devine asistent al profesorului A. Philippide, în 1928 își susține doctoratul, funcționând apoi ca asistent al romanistului Leo Spitzer, la Marburg, unde a predat un curs de introducere în limba și cultura română. Efectuează stagii de studii la Roma, Trieste, Veneția, Zürich, Berlin, Giessen, Heidelberg, Frankfurt am Main, Leipzig, Paris, Viena. Devine apropiatul unor somități filologice ca Matteo Bartoli, Karl Jaberg ș.a. În 1931 este numit conferențiar la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Iași, iar în 1934 câștigă, prin concurs, titlul de profesor titular la Catedra de limbi și literaturi neolatine a aceleiași facultăți. Trece, tot prin concurs, în 1940, profesor de filologie romanică la Universitatea din București, la catedra devenită vacantă prin moartea lui Ovid Densusianu. În același an e director la Accademia di Romania din Roma. Predă (grație prieteniei cu Giulio Bertoni) un curs de istoria limbii române la Institutul de Filologie Romanică al Universității din Roma (1942-1946). După război se stabilește în străinătate. În 1949 este chemat la Universitatea „El Salvador” din Buenos Aires, unde înființează Catedra de filologie romanică (prima din Argentina) și Institutul de Filologie și Lingvistică, aflându-se printre fondatorii revistei „Cuget românesc” (1951-1958). În 1962 e profesor titular la Universitatea din La Plata, unde predă filologie hispanică și lingvistică. Numit concomitent șeful Departamentului de filologie, din 1965 va fi director al Institutului de Filologie Romanică, sub auspiciile căruia editează revista „Románica” (1968-1973). A colaborat la numeroase reviste din România și din străinătate: „Revista critică”, „Arhiva”, „Cercetări istorice”, „Diplomatariu italicum” (Roma), „Studii italiene”, „Însemnări ieșene”, „Tempo” (Milano), „Suflet românesc” (Roma), „Cuget românesc” (Buenos Aires), „Buletinul Bibliotecii Române” (Freiburg im Breisgau), „Filología” (Buenos Aires), „Logos” (Buenos Aires), „Revue des études roumaines” (Paris), „Humanidades” (La Plata), „Orbis” (Louvain), „Románica” (Buenos Aires) ș.a.

Personalitate de formație enciclopedică, cu preocupări în mai toate domeniile umanisticii, autoritate internațională indiscutabilă în aria filologiei romanice, **G.** a simțit o continuă atracție față de sferile literaturii, relațiilor interculturale, comparatismului literar și folcloric, izvoarelor istorice și

istorico-literare. Beneficiind de extraordinara sa pregătire filologică și de posibilitatea de a avea acces la marile biblioteci europene, inclusiv la Biblioteca Vaticanului, **G.** descoperă, transcrie și editează numeroase și importante documente medievale privitoare la istoria națională, încercând să dovedească „vechile noastre legături culturale cu Occidentul”. El dă la lumină texte necunoscute ale unor misionari catolici în Țările Române și relatări (descoperite în scrieri inedite, îndeosebi italiene) despre români și evenimentele istorice de la gurile Dunării. Publicate sub formă de articole, cea mai mare parte a acestor texte au fost reunite în volumul *Omagiu profesorului D. Găzdaru. Miscellanea din studiile sale inedite sau rare. I. Studii istorico-filologice* (1974). Pe aceeași linie relevă, într-o serie de articole din „Cuget românesc” (1952-1954), *Contribuția românilor la progresul cultural al slavilor*, evidențiind rolul de factor cultural catalizator al „latinilor orientali”. Preocupat în mod deosebit de marile personalități enciclopedice congenere (Cantemir, Odobescu, Hasdeu), are norocul să descopere vasta corespondență a lui B. P. Hasdeu cu filologul austriac Hugo Schuchardt, pe care o publică inițial în revista „Románica” (1969-1970), apoi într-un volum de sine stătător, *Cartas de B. P. Hasdeu a Hugo Schuchardt* (1971). Numeroase articole ale sale dedicate figurilor importante ale culturii și literaturii române, de la mitropolitul Dosoftei până la Eminescu sau de la I. L. Caragiale la Mircea Eliade, se regăsesc în revistele și ziarele din țară sau ale exilului (după 1945). O importantă contribuție la istoria literaturii române și universale a adus **G.** prin cercetările comparatiste privitoare la circulația motivelor literare. Clasică în acest sens e lucrarea *Originea și răspândirea motivului „amărâtă turturea” în literaturile romanice* (1935), urmată de *Întregiri la studiul despre „amărâtă turturea” în literaturile romanice* (1936), în care abordează dintr-o perspectivă nouă un motiv de circulație internațională, ce a stat și în atenția lui Al. Hăjdeu, B. P. Hasdeu, Moses Gaster, D. Russo, N. Cartoian, iar dintre savanții străini i-a preocupat, între alții, pe Vittorio Imbriani, Alessandro Luzio, Gaetano Amalfi, Silvio Venezian, Alighiero Caselli, Vittorio Cian ș.a. Cercetătorul demonstrează originea orientală a motivului, urmărește penetrarea lui, prin Egipt și Grecia, în literaturile culte europene, analizează factorii care au favorizat răspândirea motivului (bestiarele medievale, literatura patristică, legendele hagiografice, predicatorii, enciclopediile medievale, școala, literatura profană) și evidențiază specificul receptării motivului de la o literatură la alta. În literatura română sunt semnalate optsprezece variante populare, între care două texte inedite. Interesantă e demonstrația privitoare la pătrunderea motivului din literatura cultă în folclor și nu invers, cum se crezuse mai înainte. Analiza motivului este completată de cercetarea altora secundare: ramura uscată, apa tulbure, vânătorul și privighetoarea trădătoare. Acest ultim motiv, cuprins în tema „*Fontefrida*”, avea să fie reluat și dezvoltat într-o amplă succesiune de studii rămase în reviste (*Antecedentes latinos del tema literario „Fontefrida”*, 1958, *La suerte en Provenza y Cataluña del tema literario de „Fontefrida”*, 1961, *Itinerario europeo e hispano-americano del tema literario de*

„Fontefrida”, 1961, *Factores orientales, griegos y egipcios en la elaboración del tema literario de „Fontefrida”*, 1961, *Itinerario ibero-americano del tema literario de „Fontefrida”*, 1962). O oarecare atracție a exercitat asupra lui **G.** și tema jertfei zidirii, cercetată comparatist în studiul *Legenda Meșterului Manole*, publicat în „Arhiva” (1932), capitolele fiind intitulate *O mențiune în Spania despre legenda românească, O variantă rumeliotă publicată în Italia, Valoarea documentară a legendei românești*. Chiar și studiile lui filologico-lingvistice sunt interesante pentru istoric, literat și folclorist prin dezbaterile asupra limbii ca izvor istoric și tezaur de metafore și forme poetice. De aceea, până la un anumit punct, ca și în cazul lui B. P. Hasdeu, articolele și studiile lui **G.** sunt dificil de încadrat net într-o anumite categorii.

SCRIERI: *Contribuții privitoare la originea, limba și influența mitropolitului Dosoftei*, Iași, 1927; *Originea și răspândirea motivului „amărâtă turturea” în literaturile romanice*, Iași, 1935; *Întregiri la studiul despre „amărâtă turturea” în literaturile romanice*, Iași, 1936; *Cartas de B. P. Hasdeu a Hugo Schuchardt*, La Plata, 1971; *Omagiu profesorului D. Găzdaru. Miscellanea din studiile sale inedite sau rare. I. Studii istorico-filologice*, Freiburg im Breisgau, 1974.

Repere bibliografice: Nydia G. B. de Fernández Pereiro, *Dimitrie Găzdaru. Portraits*, „Orbis” (Louvain), 1962, 1; Nydia G.B. de Fernández Pereiro, *Vida y obra de un maestro: Dimitrio Găzdaru y bibliografía de sus publicaciones*, Buenos Aires, 1972; *Români*, 155-156; *Dict. scriit. rom.*, II, 339-344; Fănuș Băileșteanu, *Personalități culturale românești din străinătate*, București, 1999, 80-81; Manolescu, *Enciclopedia*, 328-329. I.O.

GÂDEA, Anghel (21.IV.1935, Săceni, j. Teleorman), poet și prozator. Este fiul Petrei și al lui Gheorghe Gâdea. După ce urmează școala primară în comuna natală, face liceul la Roșiori de Vede. Va absolvi Facultatea de Filologie a Universității din București (1959), lucrând apoi ca profesor la Săceni (1959-1964) și la Roșiori de Vede (din 1964). Debutează în revista „Lucașărul” încă din timpul studenției (1958), bucurându-se de aprecierea poetului Miron Radu Paraschivescu. Cea dintâi carte, *Mai jos cu o noapte*, care include versuri, îi apare în 1993. Colaborează cu versuri, proză și articole de critică la revistele „Tânărul scriitor”, „Lucașărul”, „România literară”, „Familia”, „Tribuna”, „Ramuri”, „Argeș”, „Calende” ș.a. În 1982 este distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor în cadrul primei ediții a Concursului de proză scurtă „Marin Preda”.

Ca prozator, **G.** a publicat inițial în volume colective: *Reliefuri – Debut '88* (1989) și *Preludii epice* (1990), o carte personală de proză apărându-i abia în 2003: *Toamna unui învățător*. La prima culegere colectivă colaborează cu două nuvele inspirate din lumea satului. În *Drum către azi*, una din ele, deși încearcă să se orienteze spre sondajul psihologic, alegând ca temă destinul unei femei pe care moartea stupidă a bărbatului ei o constrânge la izolare, autorul introduce o intrigă paralelă, forțată, care înglobează într-o manieră apăsător clișeistică realitățile colectiviste ale satului românesc. În următorul volum colectiv, **G.** semnează câteva nuvele care le continuă tematic pe cele dinainte, fiind legate tot de lumea satului:

Cântec de război, Un diagnostic ratat, Semnul echinoxului și O pasiune inexplicabilă. Eroul din *Cântec de război*, un individ traumatizat, ajunge să confunde planul trecutului cu prezentul, spațiul imaginar cu cel real. Confuzia este transpusă alegoric în încheierea, de-a dreptul expresionistă, a nuvelei: personajul sapă o groapă care să îl ferească de inamic, act elementar și, prin aceasta, pur simbolic. *Semnul echinoxului* reprezintă o ruptură față de proza anterioară, prin folosirea persoanei întâi și prin alegerea unui final care pune totul sub semnul incertitudinii. Cu poeziile din *Mai jos cu o noapte*, **G.** va contura un eu liric neadaptat la real, care încearcă să se refugieze în somn, în moarte sau în iubire. Versurile, de factură tradițională, folosind sistemul prozodic clasic, maschează uneori neliniști și involburări stranii. Tematica rurală, mult frecventată de poet, nu dă lirismului un ton mai luminos, cadrul natural accentuând adesea atmosfera de melancolie și regret. *Frigul dragostei* (1994) aduce în prim-plan o imagine ironică a cotidianului, dominată de prezența demitizată a iubitei. Transpunând tematica din nuvele, poetul va exprima încă o dată, în *Supunerea pe arbori* (1995), trăirea ca inocență a vieții rurale, a naturii (*Rădăcini, Umbra și Semnul din sâmburi*). Erotica recurge adesea la tonalități duioase ironice, cu trimiteri nostalgice-parodice la vechi modele. Volumul din 1999, *Posibilă glorie*, nu se abate de la stilistica personală pe care și-a alcătuit-o autorul. Același filon nostalgic-tradiționalist se îmbină cu unul amar-ironic și chiar parodic, fapt vizibil în *Turbanul*, ecou al poeziei nouăzeciste. Câteodată, unele accente pamfletare diminuează efectul poetic, așa cum se întâmplă în *Rime* sau în *Oda (în metru pătrat)*.

SCRIERI: *Mai jos cu o noapte*, București, 1993; *Frigul dragostei*, Pitești, 1994; *Supunerea pe arbori*, București, 1995; *Posibilă glorie*, București, 1999; *Căinele din vis*, București, 2001; *Toamna unui învățător*, București, 2003.

Repere bibliografice: Ion Cristoiu, *Prezumția de talent*, în *Preludii epice*, București, 1990; Lucian Chișu, *Ethos și lirism*, L, 1993, 33; Aurel Martin, *O aventură existențială*, LCF, 1993, 28; Mircea Bărsilă, „*Mai jos cu o noapte*”, *Calende*, 1994, 6-7; Cristea, *Teleorman*, 289; Geo Vasile, *Măhnire ecologică*, LCF, 1997, 6; Nicolae Prelipceanu, „*Posibilă glorie*”, RMB, 1999, 27 iulie; Simion Bărbulescu, *Lecturi*, LCF, 2000, 15. D.Mr.

GÂND, revistă apărută la București, lunar, din 15 octombrie 1934 până în aprilie 1935 și în decembrie 1935 (șapte numere). Ultimul număr are format de ziar, spre deosebire de cele anterioare, scoase sub formă de pliant. Editată cu mijloace modeste și lipsită de colaborări importante, revista este mai curând expresia pasiunii literare a redactorului ei, Ion Aurel Manolescu, care își publică aici propriile poeme în versuri și proză. Mai apar, de asemenea, versuri sentimentale de Constantin Pârlea și Coca Farago, iar în numărul 7/1935 se tipărește o poezie de Ștefan Baciuc (*Tristețea cosmică*), în același număr fiind reprodusă poezia *Din vremuri* a lui G. Bacovia. Dacă proza este irelevant ilustrată de câteva scurte povestiri și fragmente de roman aparținând Cocăi Farago și lui Ion Aurel Manolescu, mai substanțiale sunt întrucâtva textele de critică

ale lui Mihai Muscelanu: două articole polemice îndreptate împotriva lui Petru Comarnescu și a revistei „Fapt” și un lung comentariu despre proza lui Mircea Eliade, intitulat *Lirica unui gânditor*. La acestea se adaugă câteva recenzii ale lui I. Voiculescu și un articol omagial dedicat de Alex. Talex lui Liviu Rebreanu la împlinirea a cincizeci de ani. Alți colaboratori: C. Miu-Lerca, Dan Mănoiu, Barbu Dumitrescu, George Danubia (George Dan), Ovidiu Ioanid, Irinel Grozdea. I.M.

GÂNDIREA, revistă de cultură, apărută la Cluj și București de la 1 mai 1921 până în iulie 1944. Perioada clujeană (în care, până la 1 iunie 1922, publicația poartă subtitlul „Literară, artistică, socială”) se încheie la 5 decembrie 1922. În București, **G.** și-a întrerupt apariția din iunie 1933 până în octombrie 1934. Bilunară în primii patru ani, revista a apărut după aceea lunar. Redactorii ei sunt, la Cluj, Cezar Petrescu și D.I. Cucu. Primul, aflat temporar în capitala Transilvaniei ca ziarist, împreună (potrivit mărturiei sale ulterioare) cu alți „juni cărturari din toate ungherele vechiului Regat”, printre care Adrian Maniu, Gib I. Mihăescu, Radu Dragnea, gira conținutul revistei; al doilea, redactor și el la cotidianul local „Voința”, se străduia să asigure condițiile materiale de apariție. După mutarea la București, Cezar Petrescu rămâne singurul redactor nominalizat, menționându-se, începând cu numărul 1-2/1923, și un comitet alcătuit din Lucian Blaga, Demostene Botez, Al. Busuioceanu, Nichifor Crainic, Adrian Maniu, Gib I. Mihăescu, Ion Marin Sadoveanu, Al. O. Teodoreanu, Pamfil Șeicaru. De la numărul 5 din decembrie 1923, acestora li se adaugă N. M. Condiescu, Liviu Rebreanu, Emanoil Bucuța. Din februarie 1926 Nichifor Crainic devine redactor alături de Cezar Petrescu. În ultimul număr din același an figurează și un al treilea redactor, Tudor Vianu. În 1928 Nichifor Crainic preia, de la primul număr, întreaga conducere. Comitetul redacțional își schimbase între timp și avea să-și mai schimbe în repetate rânduri componența, prin retragerea unora și integrarea altora. Denumit, începând cu numărul 1/1927, Gruparea revistei, el va include – pentru perioade mai lungi sau mai scurte – pe Lucian Blaga, Vasile Băncilă, Emanoil Bucuța, Al. Busuioceanu, Oscar Walter Cisek, N. M. Condiescu, A. Demian, O. Han, Nae Ionescu, G. M. Ivanov, Adrian Maniu, Alexandru Marcu, Gib I. Mihăescu, Ion Pillat, Ion Marin Sadoveanu, Pamfil Șeicaru, Francisc Șirato, Tudor Vianu, V. Voiculescu. De la numărul 12/1928 se adaugă G. Breazul, G. Călinescu, V. Ciocâlțeu, Radu Dragnea, Mircea Eliade, Petre Marcu-Balș (Petre Pandrea), Sorin Pavel, Dragoș Protopopescu, Zaharia Stancu și Sandu Tudor. Alții, tot mai mulți, vor apărea, succesiv, în anii următori, printre ei aflându-se D. Caracostea, Aron Cotruș, N. Crevedia, Radu Gyr, N. I. Herescu, Basil Munteanu, Ovidiu Papadima, Victor Papilian, Ion Petrovici, D. Stăniloae, Gh. Vrabie. În schimb, unii redactori se retrag: în 1930, G. Călinescu, apoi în cursul deceniului al patrulea, Nae Ionescu, Adrian Maniu, Emanoil Bucuța, Zaharia Stancu, Mircea Eliade, O. W. Cisek ș.a., iar în 1943, Tudor Vianu și Lucian Blaga. Editată sub formă de

GÂNDIREA

LITERARĂ ARTISTICĂ SOCIALĂ
ANUL I. No. 18. 15 IANUARIE 1922

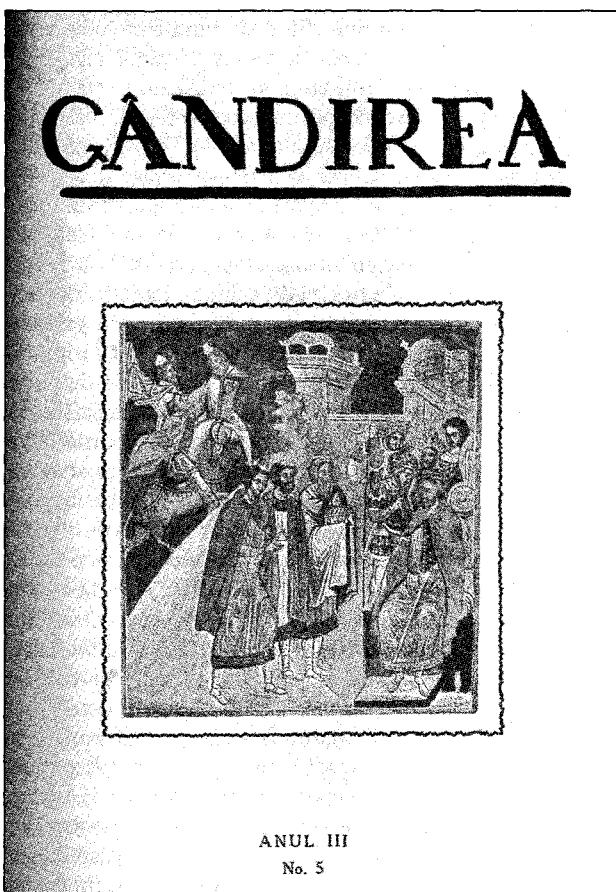
DEMIAN PRIMĂVARA

CUPRINSUL:

Povestile blestemată Jerian Maniu Mesca adăvăratul C. C. Dintre cei răpășiși (Veraine, Făln- sicuam, Corgocescu) A. I. I. I. Frig C. I. I. I. Un culegător de poezie populară G. I. I. I. Interiorul G. I. I. I. Hărta tipărită și editată de literatură Fenilă Șolova Căp și reviste. — Cronica marșala. — Lesențe de Demian Ștefan Popescu, M. H. Georgescu și Victor Ion Popa.	În scurtele săptămânii Andrei C. Kicicuz «Distorii în țara poeziei» Ramiro Ortiz Iamni I. V. I. Pe drumul literar Gh. I. Mihăescu Cu pușcași noștri lui Korotenko Gh. Ștefan Revista literară (ZAMCENE) Ion Dăne Cronica domăniei G. M.	
---	---	--

broșură, în patruzeci de pagini, de mărimea unei coli ministeriale (format pe care îl menține până la sfârșit), semicartonată începând din 1923 și mai voluminoasă după adoptarea periodicității lunare, un timp (1923–1932) având pe copertă reproducere după opere de artă sau portrete, **G.** s-a vrut inițial o revistă eclectică și a apărut — avea să specifice Blaga — „aproape ostentativ fără de program”. E ceea ce, de altfel, se anunță explicit chiar în editorialul primului număr, *Cuvinte pentru drum*: „Nu ne-am strâns laolaltă să fim tari ca turmă. Pe drumul «Gândirii» fatal fiecare e răzleț și izolat. Drumul e deschis — altul pentru fiecare.” Dorind (potrivit afirmațiilor de mai târziu ale lui Cezar Petrescu) să devină continuatoarea „foilor cumiști” din Transilvania, scrise „pentru un popor sănătos și nepervertit”, noul periodic își propunea să reia îndeosebi acțiunea de dinainte de război a „Luceafărului”. Țara întregită, opinează autorii nesemnăți ai primului editorial (Cezar Petrescu și Adrian Maniu, după cum va spune cel dintâi), „are nevoie de lumina «Gândirii» cum a avut odinioară nevoie de gândul consolator al «Luceafărului». Întocmai ca „Luceafărul” în precedentele două decenii, **G.** se voia o nouă „Dacia literară”, cu sediul în

Ardeal, o agora a scriitorilor din toate ținuturile românești, indiferent de orientare și formație artistică. Unicul criteriu de selecție a manuscriselor oferite spre publicare urma să fie calitatea. Redactorii nu concepeau să scoată o revistă mai puțin interesantă decât cele apărute anterior în Transilvania: „În România cea nouă e o datorie să încercăm a face să apară o revistă cel puțin tot atât de bună cât a putut să apară în timpuri de aspirare străină.” Prin asumarea continuității față de periodicul budapestan, apoi sibian, și față de revistele ardelenene în general, **G.** se situa principial pe linia orientării literare tradiționale. Acest sens orientativ se declară — în primele numere mai ales — fără echivoc în grafica revistei. Pe copertă, sub caligrafia delicată a titlului, e înfățișat un chip de tânăr îngândurat, cu frunte și plete eminesciene: un „Luceafăr”. În interior, desenele, vignetele perpetuează motive patriarhale: peisaje cu copaci, o față așezată la o margine de lac, o cruce înălțată peste semănături, o casă de țară cu cerdac, un drumeț cu toiaș, un ciobănaș cu turma, doi câini de vânătoare, felurite motive decorative vegetale. O notă patriarhală și provincială — pe alocuri de pronunțată nuanță sămănătoristă — dau publicației și unele titluri de texte (*Despărțire, Cântec trist, S-a rupt în sufletu-mi ceava, Tezaurul Domniței, Moara lui Iliuf*) sau rubrici („Turbinca lui Ivan”), iar proasta calitate a hârtiei și a tiparului nu fac decât să sporească impresia de cenușiu și desuet. În conținut însă, literatura de aici nu e decât parțial de factură sămănătoristă și tradiționalistă. La primul număr colaborează (în ordinea paginației) poezii și prozatorii Adrian Maniu, Cezar Petrescu, Nichifor Crainic, Ion Agârbiceanu, Ecaterina Pitiș, George Voevidca, Aron Cotruș, Lucian Blaga, D. Karnabatt. Dintre aceștia, doar Ecaterina Pitiș și (în parte) George Voevidca sunt sămănătorști *stricto sensu*. Figurează, în schimb, patru reprezentanți ai „poeziei noi”: simbolistul Karnabatt, simbolist-expressionistul Cotruș, avangardistul (autohtonizant) Adrian Maniu, expressionistul Blaga. Cezar Petrescu și Crainic sunt neosămănătorști, Agârbiceanu suportă mai curând încadrarea în poporanism. Articole și cronici semnează Dan Rădulescu, Radu Dragnea, D. I. Cucu și Victor Ion Popa. Eclectismul învederat de sumarul primului număr se menține ani în șir, cu limitări tot mai pronunțate după transferarea periodicului la București. Alături de majoritatea colaboratorilor inițiali, mai scriu, între alții, Demostene Botez, Emanoil Bucuța, Ion Pillat, Al. O. Teodoreanu, Al. Busuioceanu, Al. Davila, Gib I. Mihăescu, Ionel Teodoreanu, Mihail Sadoveanu, G. Bogdan-Duică. Poposec în paginile revistei și Ion Vinea, Al. A. Philippide, Perpessicius. Alți scriitori precum Tudor Arghezi, G. Bacovia, Camil Petrescu trec pe aici doar meteoric. Oricum, eclecticismul e principiul călăuzitor al redacției și, la rubrica „Cronica mărunță” din al doilea număr, el e reformulat în termeni categorici. Precizând că **G.** nu voia să reprezinte „un curent sau o tendință”, autorul anonim al notei anunță: „Vom deschide larg coloanele tuturor scriitorilor” și încheie explicit: „În anemica noastră mișcare literară nu este încă loc astăzi decât pentru publicații eclecticice.” Din momentul în care Nichifor Crainic începe să publice și articole (1923), revista capătă o tot mai accentuată orientare

tradiționalistă, în spirit religios creștin, de expresie ortodoxă. Din 1926, când Crainic devine redactor alături de Cezar Petrescu, dar mai cu seamă după ce el rămâne singurul conducător al periodicului, **G.** se transformă declarat dintr-o publicație eclectică într-una de direcție. Revista își asumă — și va exercita viguros — rolul de principal organ al mișcării literare tradiționale, căreia îi dă un nou sens, militant autohtonist și ortodoxist (*Sensul tradiției*, 1-3/1929). „Gândirismul” ajunge în curând să constituie varianta majoră, focalizatoare, a tradiționalismului. Literatura de imaginație și, în covârșitoare parte, chiar eseistica și filosofia cuprinse în revistă nu se identifică, totuși, cu ideologia acesteia. În ciuda orientării principale foarte precise, **G.** a rămas deschisă creației literare viabile, indiferent de consonanța cu principiile doctrinare și chiar dacă se abătea vădit de la unele dintre ele. Prin spiritul tolerant a izbutit să mențină în jurul ei, până la sfârșitul deceniului al patrulea, pe mulți dintre scriitorii cei mai talentați ai timpului, pe unii (Pillat, Voiculescu, Papilian) chiar până la încetarea apariției, și, în consecință, să fie recunoscută în epocă și să figureze în istoria literaturii naționale, în chip legitim, drept una dintre cele mai valoroase publicații de cultură din perioada interbelică.

Cel mai fecund și fidel colaborator al **G.**, dintre scriitorii de întâia mărime, este Lucian Blaga. Cofondator al revistei, va fi

prezent în sumarele ei de la primul număr până în 1943, când, intrând în conflict cu Nichifor Crainic, o părăsește și scoate, la Sibiu, „Saeculum”; semnătura sa apare sub multe din operele cele mai reprezentative pe care le-a scris. Dacă în numărul inaugural semnează doar o traducere din Alfred Mombert, începând din al doilea, publică îndeosebi poezii originale, unele neincluse ulterior în volume, altele reproduse (cu modificări, inclusiv de titluri) în viitoare culegeri și intrate în patrimoniul lirismului românesc: *Noi, cântăreții leproși*, *Semne*, *Taina inițiatului*, *De mână cu Marele Orb*, *Tăgăduiri*, *Ioan se sfășie în pustie*, *Vraja și blestem*, *Rune*, *La curțile dorului*, *Ani, pribegie și somn*, *Iezerul* și multe altele. Din teatrul său, Blaga a încredințat revistei fragmente din *Zamolxe*, *Ivanca* și *Avram Iancu*. Din opera filosofică, în afară de aforisme și articole, i-au apărut fragmente masive din studiile ce compun *Trilogia cunoașterii* și *Trilogia culturii*, precum și din *Artă și valoare*, studiu cuprins în *Trilogia valorilor*. Susținut colaborează în primii doi ani (după aceea intermitent, până în 1933) Adrian Maniu (versuri, inclusiv ciclul *Războiul*, semnat cu astronim și editat abia în 1965, sub titlul *Cartea păcii*, tălmăciri din Ibsen ș.a.), și mai frecvent, Ion Pillat, Aron Cotruș (din primul până în ultimul an), Radu Gyr și D. Ciurezu (1926-1944), V. Voiculescu (1927-1944). Prezent în fiecare număr cu eseuri, articole și note, Nichifor Crainic tipărește sporadic și poezii. Versuri mai semnează, între alții, D. Gherghinescu-Vania, Virgil Carianopol, N. Crevedia, Zaharia Stancu, Sandu Tudor, Paul Sterian, George Gregorian, George Dumitrescu, Ștefan Nenișescu, Marcel Romanescu, Donar Munteanu, Dragoș Protopopescu, Ștefan Baciu, Aurel Marin, Traian Chelariu, Vlaicu Bârna. Proza aparține, în cea mai mare parte, unor autori de frunte: Cezar Petrescu (sub pseudonimul C. Robul), cu texte din *Scrisorile unui răzeș*, *Drumul cu plopi*, *Omul din vis*, cu fragmente din romanele *Simfonia fantastică*, *Calea Victoriei*, *Baletul mecanic*, 1907, Gib I. Mihăescu (*Semnele lui Dănuț*, *Vedenia*, *Tabloul*, *Urâtul*, *Frigul*, *Rusoaica* ș.a.), Mateiu I. Caragiale (*Craii de Curtea-Vechi*), Emanoil Bucuța (*Maica Domnului de la mare*, fragmente din romanele *Fuga lui Șefki*, *Capra neagră*, nuvele, studii, articole), Victor Ion Popa (*Schimnicul din Turla Neagră*, *Scrisoarea unui mort*, *Disparația lui Max Edelstein*, *Cuviosul Patapie Desăgărețul*), Victor Papilian (*Coincidența*, *Îndoiala*, *Ură*, *Râsul*, *Iată marfa*, *stăpâne...*, *Obsesie*, *Neîngropat*, *Creierul poetului*, *Gelozie?*, *Pedeapsa*, *Nebunia*, *Lacrima*, *În credința celor șapte sfeșnice* ș.a.). Alți prozatori: N. M. Condiescu, Damian Stănoiu, Sandu Tudor. E inclusă și o nuvelă de Pavel Dan, *Priveghiul*. Se afirmă, în ultimii ani, tinerii scriitori Vintilă Horia și Olga Caba. Teatrul își face loc rareori în revistă: fragmente ale unor piese de Blaga, V. I. Popa (*Ciuta*), traduceri și adaptări de tot felul. Alături de Blaga, iscălește eseuri (cu caracter filosofic, estetic, literar), din primii ani, Tudor Vianu (viitoare pagini din *Fragmente moderne*, *Poezia lui Eminescu*, *Studii și portrete literare*, *Arta și frumosul*, *Filosofie și poezie*). În anii 1927-1931 cele mai tumultuoase prezențe sunt Radu Dragnea, G. Călinescu, Petre Marcu-Balș (Petre Pandrea), Mircea Eliade. În al patrulea deceniu și la începutul celui următor, printre numele cele mai des întâlnite

figurează Ion Petrovici, Dan Botta, Vasile Băncilă. În aceeași perioadă se publică eseistică filosofică de Mircea Vulcănescu, Constantin Noica, Emil Cioran, Petru P. Ionescu (acesta aprovizionează, de altfel, toate rubricile), eseistică teologică de D. Stăniloae, studii de arheologie creștină și de filosofie a culturii de Ioan Coman, studii de istorie literară de Gheorghe Vrabie, Vladimir Dogaru, Pan M. Vizirescu (autor și de proză scurtă). Răzbește însă tot mai multă publicistică literară și politică de ținută intelectuală joasă, de expresie trivială (Toma Vlădescu, Nicolae Roșu ș.a.). O permanentă preocupare a revistei a fost aceea de reflectare critică a fenomenului literar și artistic din epocă. Preocupare realizată doar parțial. Până la preluarea cronicii literare, în 1926, de către Tudor Vianu, cărțile noi sunt menționate la întâmplare și superficial, în rubrici improvizate. Dar în același an Vianu renunță la critica literară, iar succesorul său, A. Bădăuță, nu reușește să mențină la un nivel comparabil oficiul asumat și în 1928 îl cedează lui Const. D. Ionescu, înlocuit, la rândul său, în 1932, de Ovidiu Papadima. Din acest moment rubrica prinde consistență, dar în 1938 e părăsită și de noul titular, temporar fiind susținută de Octav Șuluțiu (1940-1941). Prin ultimul deținător, Nicolae Roșu, cronica literară devine o rubrică de scandal. Cronica dramatică e asigurată, timp de aproape opt ani (decembrie 1922-mai 1930), de Ion Marin Sadoveanu, devenind astfel o adevărată instituție de educație artistică. Preluată provizoriu de Paul Sterian și de G. M. Zamfirescu, rubrica se deteriorează, până la suburbanitate, prin Toma Vlădescu (1932-1936), iar prin Dragoș Protopopescu adoptă un ton și un mod de abordare umoristic. O ținută intelectuală înaltă caracterizează cronica plastică, datorită competenței lui Oscar Walter Cisek, semnatar al rubricii în anii 1923-1929, și profesionalismului succesorilor săi, Aurel D. Broșteanu și V. Beneș. Mișcarea muzicală a fost urmărită în revistă doar intermitent, însă de un specialist de întâia mărime, G. Breazul. D.Mc.

GÂNDIRE ȘI ARTĂ, revistă tipărită la Detroit, în Statele Unite ale Americii, între octombrie 1979 și octombrie 1986, cu apariție anunțată „de mai multe ori pe an”, în fapt anuală, sub redacția arhimandritului D. Felix. Înscriind pe frontispiciu, drept moto, „Credință, dragoste, speranță”, publicația — editată în condiții grafice deosebite — se adresează „cetitorilor români de pretutindeni și prietenilor care iubesc poporul român și țara noastră, România”. Destinată apărării credinței „creștine ortodoxe, în care s-a născut și a crezut neamul nostru românesc”, revista se implică în apărarea românilor de pretutindeni, adoptând o atitudine obiectivă și nepărtinitoare. Pentru atingerea țelurilor se apelează din plin la mijloacele artei. Sunt reproduse texte patriotice (îndeosebi versuri) din clasici (V. Alecsandri, D. Bolintineanu, G. Sion, M. Eminescu, Al. Vlahuță, G. Coșbuc, St. O. Iosif, O. Goga, Nichifor Crainic, N. Iorga), precum și alte creații din opera unor mari poeți români (Lucian Blaga, Tudor Arghezi, V. Voiculescu, Aron Cotrus) sau a poezilor cu priză la public (Vasile Militaru, Radu Gyr, Artur Enășescu ș.a.). O parte din texte sunt însoțite de

note muzicale. Problemele importante ale istoriei (mai cu seamă chestiunea reîntregirii țării în hotarele ei legitime) și aniversările ocupă un loc important, alături de problemele ecumenice și catihetice. Revista este bogat ilustrată cu portrete ale marilor voievozi și scriitori, reproduceri după picturile lui N. Grigorescu și sculpturile lui Constantin Brâncuși, cu motive artistice populare românești, cu imagini ale unor monumente arhitectonice, bisericesti și laice. Contribuția esențială o constituie însă tipărirea, de cele mai multe ori pentru prima dată, a unui număr însemnat de poeme din creația românilor din SUA și Canada. Ultimele numere sunt adevărate antologii ale poeziei române din exil. Se remarcă îndeosebi numărul 5 din 1982, cu grupajul *Poeți români în America de Nord*, în cadrul căruia apar nouăzeci de poeme semnate de peste douăzeci de poeți (George Alexe, Radu Budișteanu, Anton Ciuntu, Dumitru Ichim, Eglantina Dașchievici, Mitică Benciu, Aron Cotrus, Ștefan Baciuc, Vasile Posteuca, Nicolae Novac, Eugen Enea Caraghiaur, Mircea Andrieșanu, Nicolae Beldean, Florica Bațu, Helen de Silaghi ș.a.). Acestea sunt dispuse în compartimentele *Poezii religioase*, *Poezii morale*, *Poezii patriotice*, *Poezii doritoare de pace în lume*, *Poezii cu referire la integritatea României*, *Poezii de dor pentru patria străbună*, *Poezii cu dor de acasă*, *Poezii cu iubire de natură*, *Poezii nostalgice*, versurile fiind uneori prefațate de arhimandritul D. Felix. Foarte rar se recenzează în **G. și a.** cărți. În schimb, la aniversări sunt creionate profiluri de scriitori (Dimitrie Cantemir, Mihai Eminescu). Un loc aparte îl ocupă încercarea de prezentare a filosofiei române, realizată de Felix Dubneac (D. Felix). Multe dintre poeziile, articolele și eseurile importante (sau considerate de redacție importante) sunt traduse în engleză, întrucât prin intermediul revistei se încearcă o promovare a valorilor artistice naționale. Alți colaboratori: Valeriu Anania, Vasile Căndea, D. Micu, Ana Blandiana, Costin Dacus Florescu, Constanța A. Iliescu, Ion On. Conciu, Mihai B. Dumitrescu, monahia Olga Gologan, Doris Plantus, Ioan Sylvia Păcurari, Liliانا Najeran, Cella Delavrancea, Lidia Stăniloae, Vasile Voinițchi, Olgața Caia, Ioasaf Popa. Alte domenii decât cele literare sunt ilustrate de Antonie Plămădeală, Anna Hilton, Monica Cheryl Trepanier, Paulin Popescu, Sofian Boghiu, arhiepiscopul Adrian Hrițcu, Boris Pușcașu, ieromonahul Petroniu Tănase Emilian, Al. Tonceanu, Al. Stănculescu-Bârda, Ovidiu Corneliu Almășan, Irineu Pop, Dumitru Popa. **G. și a.** este una dintre cele mai importante reviste cu caracter literar-artistice ale exilului, oferind cercetătorului un bogat material, din perspectiva căruia să poată fi judecată linia de continuitate peste meridiane a tradițiilor și aspirațiilor românești. I.O.

GÂNDIRISM, curent ideologico-literar format în jurul revistei „Gândirea”. Apărută la Cluj, la 1 mai 1921, transferată spre sfârșitul lunii decembrie 1922 la București, această publicație a avut, în primii ani, un caracter prin excelență eclectic. În etapa clujeană, paginile ei reunesc autori din toată România, între timp întregită, din toate generațiile și de orice formație. În

sumarele ei, ardelenii Lucian Blaga, Ion Agârbiceanu, Aron Cotruș, Emil Isac figurează alături de muntenii și oltenii Ion Pillat, Adrian Maniu, Nichifor Crainic, Gib I. Mihăescu, de moldovenii Mihail Sadoveanu, G. Topîrceanu, Demostene Botez, Al. O. Teodoreanu, Al. A. Philippide; sămănătoristi ca Ecaterina Pitiș, George Voevidca și Ion Buzdugan semnează în aceleași pagini cu simbolisti și moderniști precum D. Karnabatt, Tudor Arghezi, G. Bacovia, Ion Vinea. O direcție încearcă să traseze, de îndată ce începe să publice și articole, Nichifor Crainic. Eseul *Iisus în țara mea* (11-12/1923) prefigurează întreaga ideologie literară gândiristă. Paralel cu închegarea unei doctrine, cuprinsul literar al revistei devine mai puțin eteroclit, tinde spre omogenitate. „Gândirea” promovează un tradiționalism evoluat, înnoit prin contacte cu modernitatea. Respinge avangardismul, fără să abilitizeze sămănătorismul desuet. Colaboratorii ei principali sunt, de prin 1925 până către sfârșitul deceniului al patrulea, unii chiar până în 1944, când publicația își încetează apariția, Lucian Blaga (poezie, teatru, filosofie, eseu), Adrian Maniu, Ion Pillat, V. Voiculescu, Aron Cotruș, Radu Gyr, D. Ciurezu, Donar Munteanu, George Gregorian, George Dumitrescu, N. Crevedia, Virgil Carianopol, Ștefan Baciu, Zaharia Stancu, Sandu Tudor, Vlaicu Bârna ș.a. (poezie), Mateiu I. Caragiale, Cezar Petrescu, Gib I. Mihăescu, Emanoil Bucuța, Victor Ion Popa, N. M. Condiescu, Victor Papilian, Damian Stănoiu, Vintilă Horia, Olga Caba ș.a. (proză), Radu Dragnea, Vasile Băncilă, Emanoil Bucuța, Ion Petrovici, Tudor Vianu, Dan Botta, Emil Cioran (eseistică), Petru P. Ionescu (filosofie). Activ colaborează, cu eseuri și critică literară, în ultimii ani ai deceniului al treilea, G. Călinescu și Mircea Eliade. Cronică scriu Ion Marin Sadoveanu (dramatică), G. Breazul (muzicală), Oscar Walter Cisek, Aurel D. Broșteanu, V. Beneș (plastică), Tudor Vianu, A. Bădăuț, Const. D. Ionescu, Ovidiu Papadima, Octav Suluțiu (literară) ș.a.

În vocabularul lui Nichifor Crainic, director al revistei, și în acela al adeptilor săi, tot ce s-a publicat în „Gândirea” suportă încadrarea în **g**. Unul dintre colaboratorii periodicului, Gheorghe Vrabie, și-a intitulat monografia consacrată revistei, în 1940, *Gândirismul*. După cum a specificat însă Lucian Blaga, publicația a fost, de la început până după 1930, „un buchet de tendințe centrifuge” (*Începuturile și cadrul unei prietenii*, „Gândirea”, 4/1940). Articolele de atitudine ale primului director, Cezar Petrescu, au o tentă poporanistă. Pamfil Șeicaru introduce în „Gândirea” un spirit neosămănătorist. În opoziție declarată cu el, Tudor Vianu cultivă universalismul. Blaga exaltă „fondul nostru nelatin”, iar G. M. Ivanov vântură idei slavofile. De la primele articole, Nichifor Crainic caută să traseze culturii române, prin „Gândirea”, o orientare etnico-religioasă, arborând praporii ortodoxiei. Cu timpul — scrie Blaga — în paginile revistei s-au precizat două poziții polarizate: de dreapta și de stânga. Prima, afirmată de Crainic, cu sprijinul doctrinar al lui Radu Dragnea la început, apoi și al lui Petre Marcu-Balș (viitorul Petre Pandrea) în al patrulea deceniu, al lui Vasile Băncilă (parțial), Petru P. Ionescu, Pan M. Vizirescu, D. Stăniloae (în materie de teologie) ș.a., „propunea

certitudini pentru cititorii cu suflet mai receptacular”. A doua, teoretizată de Blaga și validată prin creația literară a celor mai talentați colaboratori, „problematiza aceste certitudini și căuta noi și iarăși noi perspective pentru sufletele cu mai puține aderențe dogmatice”. În timp ce dreapta, mai precizează autorul *Spațiului mioritic*, „s-a menținut cu strictete în ogașele dogmatice ale ortodoxiei creștine”, stânga și-a permis, „sub privirea unor muștrătoare a directorului, o anume libertate creatoare față de motivele creștine, convertindu-le în mituri și viziuni inedite”. Cele două direcții coexistă în tot cursul perioadei interbelice, uneori întretându-se, pentru ca în timpul războiului să se disocieze tranșant. Din 1943 Blaga nu mai colaborează la „Gândirea” și, timp de un an și câteva luni, scoate la Sibiu o revistă proprie, antigândiristă, „Saeculum”. Corespondența lui Lucian Blaga cu Nichifor Crainic, editată postum, relevă că și în deceniile precedente existaseră momente de tensiune între stânga și dreapta. Indiferent însă de raporturile explicite, cele două orientări nu compun un același curent ideologic sau, în orice caz, reprezintă nuanțe distincte, chiar antinomice ale **g**. Filosofia lui Blaga a și fost, de altminteri, categoric respinsă de D. Stăniloae (*Poziția domnului Lucian Blaga față de creștinism și ortodoxie*, 1942) și Crainic s-a raliat punctului de vedere al acestuia. În paginile revistei, ponderea valorică o deține, indiscutabil, literatura scrisă în spiritul propagat de Blaga, însă ideologia gândiristă au elaborat-o Nichifor Crainic și secundanții săi. Și cum creația artistică din „Gândirea” nu se diferențiază sensibil de cea apărută în alte periodice de orientare tradițională („Familia”, „Gând românesc” ș.a.), în timp ce doctrina posedă accente individualizante puternice, caracterele **g**. se cer stabilite îndeosebi în temeiul ideologiei publicației prin care s-a propagat. Asemenea altor reviste de directivă („Propășirea”, „Convorbiri literare”, „Sămănătorul”, „Viața românească”), „Gândirea” s-a străduit să exercite un rol orientativ nu doar în literatură, ci în toate sferele culturii, să îndrume întreaga spiritualitate românească, să influențeze chiar și politica de stat. În eseuri și articole ca *Parsifal*, *Titanii ateismului*, *Roma universală*, *Rasă și religioane*, *Ortodoxie și clasicism*, *Providența în istorie*, *Sensul tradiției*, Nichifor Crainic, pornind de la gânditori ca Oswald Spengler, Nikolai Berdeaev, Hermann Keyserling, consideră cultura și civilizația realități nu numai deosebite, dar și antagonice, afirmă că ele se ivesc nu simultan, ci succesiv, că „civilizația e bătrânețea unei culturi”, ba chiar „moartea” culturii; anatemizează Occidentul și simbolul acestuia, „orașul mondial”, care ar fi un tărâm al degradării umane, al totalei dezumanizări, prin „materialismul desfrânat și toate «ismele» eticii și esteticii, până la internaționalismul incolor”, „un nou Turn al lui Babel”; deplânge „europenizarea” Rusiei de către Petru cel Mare (precursor prin aceasta al lui Lenin) și a Principatelor Române prin acțiunea luministă a lui Dinicu Golescu, dar mai ales prin aceea a revoluționarilor din secolul al XIX-lea, datorită căreia „raportul nostru față de Europa” a ajuns a fi analog relației „Daciei cucerite față de Roma celei din urmă străluciri a cezarilor”. În temeiul concepțiilor organiciste și în deplină consonanță cu vederile lui C. Rădulescu-Motru

din *Cultura română și politicianismul* (1904), directorul „Gândirii” susține (exacerbând aceste concepții și vederi) că prin sincronizare cu structurile europene occidentale lumea românească a fost smulsă din propriul climat, deposedată de ceea ce avea specific, desfigurată prin implantarea de instituții inadecvate. Totul era fals, după el, în societatea românească modernă: de la școală („zadarnică și absurdă”) la regimul politic. Atât Crainic însuși cât și, mai ales, secundanții săi (cu deosebită vehemență, P. Marcu-Bals) opuneau cultura, înțeleasă ca acumulare de cunoștințe, deci în alt sens decât cel spenglerian și cel din cartea lui Motru, creației. „Menirea pe lumea aceasta a unui popor – afirmă Crainic – nu e aceea de a ști, ci aceea de a crea.” Și cum nu se poate crea viabil decât în spirit autohton, în baza tradiției, e normal să fie luați drept model acei înaintași prin care s-a exprimat plener originalitatea națională. Reconsiderând istoria spiritualității românești din perspectivă etnicistă și ortodoxă, gândirii clasează personalitățile reprezentative moderne dihotomic: Kogălniceanu, Eminescu, Hasdeu, Iorga, Pârvan, Goga, de o parte, Maiorescu, I.L. Caragiale, Lovinescu, Zarifopol, Ralea, de alta. Cei dintâi reprezintă, în viziunea lor, spiritul constructiv, elanul creației pornit din zonele cele mai adânci ale ființei, elanului, ceilalți – spiritul critic, sceptic, steril, dizolvant, adus din Occidentul intrat în faza muribundă a civilizației, înșelătoare întocmai ca „strălucirea de putregai a Romei în amurgul Antichității”. Întrucât spiritul critic proliferază în societățile cu regimuri liberale, democratice, gândirii duc împotriva democrației și a democratismului o luptă pe viață și pe moarte. Ar dori să le stărpească în înseși rădăcinile lor. Preluând viziunea lui Berdeaev din *Un Nouveau Moyen Âge*, Crainic prezintă Renașterea ca ruptură în istoria umanității, ca deviere a evoluției istorice de la cursul firesc. Prin Renaștere și orientările derivate din ea, spiritul religios a fost înlocuit cu cel laic, credința a fost marginalizată de raționalism, spiritualismul creștin i s-a substituit materialismul ateu. Creștinismul e subminat chiar din interior: prin punerea în discuție de către protestantism a dogmelor, principiile evanghelice sunt „dezduznezeite”. Spiritul Renașterii a deschis și calea mutațiilor social-istorice. În el își are sursa Revoluția Franceză, din care, în secolul al XIX-lea, s-a aprins revoluția bolșevică. Bolșevismul, în înțelegerea neomedievaliștilor, este satanism. Duhul satanic poate fi, după ei, exorcizat doar prin înapoierea la „adevărată” renaștere, care ar fi apărut chiar în Evul Mediu, fără a-l curma. După Berdeaev, aceasta s-a materializat în arta primitivilor italieni, în pictura lui Giotto, în operele lui Dante, ale Sfântului Dominic, Sfântului Francesco d'Assisi, ale lui Toma d'Aquino și Gioachino da Fiore. Crainic atribuie caracter de renaștere culturii (în special artei) bizantine. În concordanță cu H. Keyserling (căruia, probabil, când filosoful a trecut prin București, i-a și inspirat aserțiunea în acest sens), el imaginează posibilitatea unei resuscitări a spiritualității bizantine prin creația culturală românească, îndrumată de „Gândirea”. De vreme ce, în tot cursul istoriei, raționează el, Țările Române au contribuit materialicește substanțial, prin danii generoase, la

perpetuarea creștinismului în Imperiul Otoman, la înflorirea vieții spirituale ortodoxe la muntele Athos, capitala României putea deveni un nou Bizanț. Așa cum, după căderea Constantinopolului (cea de-a doua Romă) sub stăpânire păgână, Bizanțul s-a mutat în scaunele de domnie ale Țării Românești și Moldovei, succesiunea celei de-a treia Rome, ajunsă în timp metropola diavoliei, revenea, în ordinea spirituală, Bucureștilor. Cu speranța de a vedea realizată cândva o asemenea utopie, doctrinarul „Gândirii” aprobă cu entuziasm, începând din ultimii ani ai deceniului al treilea, politica regimurilor totalitare de dreapta, ajungând principalul apologet român al fascismului mussolinian, mai târziu și al hitlerismului. După 1930 Crainic a sprijinit mișcarea legionară și mai cu seamă cuzismul, deținând temporar și o înaltă poziție în ierarhia Partidului Național Creștin. A dirijat periodicele ultranaționaliste „Calendarul” (1932-1933) și „Sfarmă-Piatră” (1935-1942). Sub regimul antonescian a condus, un timp, Ministerul Propagandei.

Orientarea literară a „Gândirii” a fost formulată de Nichifor Crainic, programatic, în amplul articol cu caracter de manifest *Sensul tradiției*, din numărul 1-3/1929. Anterior, în eseu *Iisus în țara mea*, poetul, încă nu director al revistei, propunea aceeași orientare indirect, în termeni de gândire teologală mitică. Imaginea din folclorul românesc, mai ales din colinde, a Fiului lui Dumnezeu – zicea el – e una agricolă: „Nu Iisus de pe Golgota, ci Iisus din staulul vitelor, nu Iisus din Grădina Ghetsimani, ci Iisus din Cana Galileii, nu Iisus din pustia ispititoare, ci Iisus din parabola sămănătorului.” Sensul acestor speculații este că literatura română, înrădăcinată în propria tradiție, în creația autohtonă anonimă, trebuie să reflecte existența într-un spirit creștin, adaptat cadrului existențial și spiritualității specific naționale. În *Sensul tradiției* această idee e dezvoltată amplu și explicit. Definind tradiționalismul promovat de „Gândirea” drept un curent care „voiește o cultură creatoare de valori autohtone”, Crainic afirmă că o asemenea acțiune implică „orientarea [...] spre Orient, adică spre noi înșine”. Dat fiind că „moștenim un pământ răsăritean și părinți creștini” de rit oriental, argumentează el, „soarta noastră se cuprinde în aceste date geo-antropologice”. Redecărându-și poziția antioccidentalizantă, doctrinarul ortodoxist susține că „occidentalizarea”, „nihilismul occidentalizant” ar însemna „negarea posibilităților noastre creatoare”, „negarea principială a unei culturi românești” și, implicit, „acceptarea unui destin de popor născut mort”. Prin adoptarea autohtonismului drept principiu de temelie, tradiționalismul „Gândirii” – precizează Crainic – continuă sămănătorismul, dar îl redimensionează. „Sămănătorul” a cultivat ideea istorică și ideea folclorică, nu însă și ideea religioasă, componentă tot atât de inalienabilă a caracterului național. Rezumativ caracterizat: „Țăranul sămănătorist e [...] un erou de baladă [...]. El bea cât zece, face dragoste cât zece, tâlhărește ca haiducii și are a face cu cai de furat și crășmărițe durdulii.” Veridică, o asemenea reprezentare a umanității românești e parțială, insuficientă: „S-a aprofundat caracterul etnic al acestui popor, dar s-a ignorat

caracterul lui religios”; „«Sămănătorul» a avut viziunea magnifică a pământului românesc, dar n-a văzut cerul spiritualității românești.” Pentru întregirea viziunii, „Gândirea” își propune, prin directorul ei, să stimuleze orientarea creației artistice spre transcendent, să încerce depășirea istoricului prin deschideri, în spirit creștin ortodox, spre veșnicie: „Peste pământul pe care am învățat să-l iubim din «Sămănătorul» noi vedem arcuindu-se coviltirul de azur al Bisericii Ortodoxe.” Acestei situații ideologice îi corespunde, natural, o estetică teologică, elaborată de Crainic în *Nostalgia paradisului* (1940), la origine curs universitar. Întemeiat pe scrieri patristice (Dionisie Areopagitul, în special), nutrit și de idei din teologia rusă (Pavel Florenski, N. Bulgakov), eseu pivotează în jurul aserțiunii că „Dumnezeu e frumusețea perfectă și absolută”, care „se revelează lumii din proprie inițiativă” prin *sophia*. Revelația sofianică e compensația dăruită omului de către divinitate pentru pierderea prin păcatul originar a fericirii paradisiace. Teologic interpretată, creația artistică exprimă „nostalgia paradisului”. Încercând să determine apariția unui curent ortodoxist în literatură și în toate artele, Nichifor Crainic a reușit doar să atragă în paginile revistei sale scriitorii de orientare autohtonistă, notorii gânditori preocupați de sufletul național, inclusiv de manifestările specifice românești ale religiozității. Literatura tipărită în „Gândirea” este ortodoxistă doar în realizări de grad secund, precum poeziile lui Sandu Tudor sau unele narațiuni ale lui Victor Papilian, nu cele mai izbutite. Paul Sterian cultivă ortodoxismul la modul grațios parodic, infantilizant. Aspecte de spiritualism creștin în notă răsăriteană, adesea adânc penetrat de păgânism și de „duhul eresului”, se regăsesc în poezia și teatrul lui Blaga, în versurile lui Voiculescu, Pillat, Maniu, în proza lui Papilian. O religiozitate creștină în variantă precis ortodoxă e cea din poeziile lui Nichifor Crainic. Pictural, orientarea estetică propusă de „Gândirea” a fost realizată — în latura etnologică, cu doar vagi implicații religioase — de Francisc Șirato, Ioan Theodorescu-Sion, Rodica Maniu. Eminamente ortodoxistă e grafica lui Anastasie Demian. De o muzică gândiristă și ortodoxistă nu se poate vorbi, dar G. Breazul pledează pentru valorificarea modernă a melosului ritual, cultic. În concluzie, **g.** poate fi caracterizat ca fiind, în expresia lui ideologică, autohtonism, etnicism și tradiționalism în spirit creștin ortodox, iar în literatura de imaginație, o componentă esențială, dar diferențiată, a mișcării tradiționaliste interbelice, căreia îi dă o nuanță spiritualizată, cu accent religios.

Repere bibliografice: Lovinescu, *Ist. civ. rom.*, I, 7-23; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, I (1926), 201-210; Mihai Ralea, *Scrieri*, VII, 99-112, 118-149, 182-194; Lovinescu, *Critice*, VII, 17-19, 31-33; Mihai Ralea, *Iarăși ortodoxismul*, VR, 1929, 7-8; F. Aderca, *Mic tratat de estetică*, București, 1929, 203-221; Al. Dima, *Aspecte și atitudini ideologice*, Turnu Severin, 1933, 45-71; Iorga, *Ist. lit. cont.*, II, 316; Nichifor Crainic, *Puncte cardinale în haos*, București, 1936; C. Rădulescu-Motru, *Românismul. Catehismul unei noi spiritualități*, București, 1992, 85, 93-96; Miron Radu Paraschivescu, *Falimentul unei culturi*, CLI, 1936, 27; Nichifor Crainic, *Ortodoxie și etnocrație*, București, 1938; Nichifor Crainic, *Nostalgia paradisului*, București, 1940; Gh. Vrabie, *Gândirismul*.

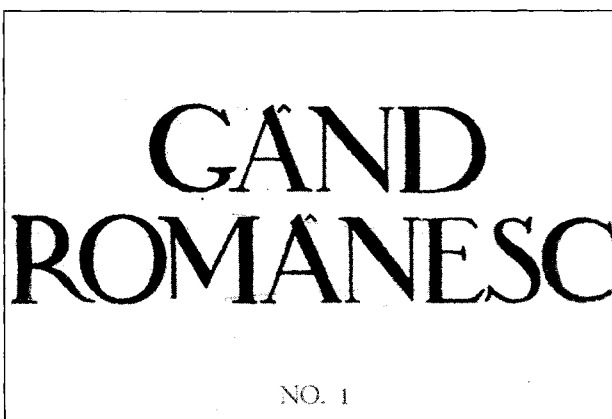
Istoric, doctrină, realizări, București, 1940; Constantinescu, *Scrieri*, VI, 429-454, 465-467; Crohmălniceanu, *Literatura*, I, 78-109; Călinescu, *Gâlceava*, I, 74-85; Dumitru Micu, „Gândirea” și gândirismul, București, 1975; Nichifor Crainic, *Memorii*, I-II, îngr. Nedic Lemnaru și Alexandru Condeescu, pref. Alexandru Cojan, București, 1991-1996, *passim*; Micu, *Scurtă ist.*, II, 20-48. **D.Mc.**

GÂND NOU, revistă apărută la Buzău, de la 15 octombrie 1933 până în mai 1934, sub direcția lui N. Niculescu și Const. Lupescu (patru numere). Încă din primul număr N. Niculescu pledează, în articolul *Empirism critic*, pentru „o critică productivă”. După ce se ocupă într-un articol de editarea lui Eminescu (2/1933), el încearcă o prezentare de sinteză a noii concepții estetice promovate de Benedetto Croce (4/1934). Ca poeți și prozatori sunt prezenți Ioan Georgescu (socotit „un poet al tinerei generații”), Ion Tadeu, Dem. Iliescu, Octav Sargețiu. În numărul 3 din ianuarie 1934, Mircea Streinul publică poezia *Fetei cu ochii cenușii*. Rubrici speciale se ocupă de prezentarea noilor apariții de reviste literare și volume, între care se disting cronicile la Damian Stănoiu, *Ucenicii sfântului Antonie* și la Panait Istrati, *Casa Thüringer*. Lui Paul Zarifopol i se închină, la moarte, un scurt medalion. **M.Ș.**

GÂND NOU, publicație de cultură apărută la Odorhei, lunar, între aprilie și octombrie 1935, din inițiativa unui comitet. Redactori sunt Radu Chirovici și George Trandafirescu. „Sinceră și dezinteresată”, revista are drept deviză „Credința, Tronul, Națiunea”. Rubrici: „Reviste, cărți, ziare”, „Litere de tipar”, „Frânturi din scara gândirii”. Semnează versuri Radu Chirovici, Elena Marian, Vasile Culică, Sorel Avramescu, George Danubia (George Dan), proză scriu Cezar Măgură, R. Turneanu, Eugenia Iliescu, iar lui Panait Istrati i se republică *Tăvălușii Bărăganului*. Publicistica este ilustrată de Sebastian Rusan, Nicolae Iliescu, Vasile Culică (*Alexandru Vlahuță*), Z. Crivăț (*Panait Istrati*), Haralamb Croitoru ș.a. **D.B.**

GÂND PRAHOVEAN, revistă apărută la Ploiești, lunar, între octombrie 1943 și februarie 1944 (cinci numere), purtând subtitlul „Pentru cunoaștere și acțiune în cadrul națiunii”. Prim-redactor este Leonida Secrețeanu, iar ca redactor responsabil figurează Mircea Ionescu-Quintus. Publică versuri Leonida Secrețeanu, Mircea Ionescu-Quintus, F. Voican, Petre Paulescu, proză, în special însemnări de pe front — Mircea Ionescu-Quintus, Leonida Secrețeanu, Ștefan Alexiu. La rubrica „Cronica literară”, Mircea Ionescu-Quintus scrie despre volumul lui Al. Gregorian *Poeme de cruciat*, iar Stelorian Paleologu comentează *Poeme de război* de Radu Gyr, *Între două lumi* de Mihai Ralea, *Lume de ieri* de I. A. Bassarabescu și *Bohema de altădată* de D. Karnabatt. Alte rubrici: „Cronica științifică”, „Cronica mărunță”, „Note”. **G.p.** conține statutele și rapoartele de activitate ale Căminului Cultural, instituție locală din rețeaua Fundației Culturale Regale „Regele Mihai”. **C.H.**

GÂND ROMÂNESC, revistă de cultură apărută la Cluj, lunar, între mai 1933 și aprilie 1940, editată de Astra. Redactor — Ion Chinezu, secretar de redacție — Olimpiu Boitoș. După „Gândirea”, **G.r.** este cea mai importantă publicație culturală a Transilvaniei din perioada interbelică atât prin valoarea colaboratorilor, cât și prin calitatea materialelor publicate, revista ilustrând nivelul atins de scrisul transilvănean al noii generații: Lucian Blaga în poezie, Pavel Dan, Ion Vlasiu și Victor Papilian în proză, Ion Chinezu, Ion Breazu și D.D. Roșca în planul criticii, istoriei literare, eseisticii și filosofiei. În *Cuvânt înainte* Ion Chinezu încearcă o racordare a vechiului realism poporan tribunist la stadiul de evoluție al societății românești contemporane, preconizând înscrierea „localismului creator” în ritmul spiritual al întregii țări: „Rostul acestei reviste este tocmai să mobilizeze toate energiile bune ale Ardealului, să ție mereu la suprafață complexul de probleme ale acestei părți de țară”, spre a realiza „cercetarea vieții ardelenene în toate încheieturile ei”. Prin accentul pus pe promovarea literaturii originale, **G.r.** urma să apere „însăși substanța culturii românești de mâine”, „o corespunzătoare patrie a spiritului suprapusă realităților pământene”. Programul se clarifică pe parcurs prin intervențiile cu sens doctrinar ale lui Ion Chinezu (*Ideea care a prezidat la întemeierea revistei noastre...*, *Idealul clasic al omului*, *Douăzeci de ani de viață literară românească în Ardeal*), ca și prin notele și luările de poziție ale redacției. Peste tot se încearcă „o schimbare de atitudine față de valorile trecutului și promovarea unui spirit de sinteză și acțiune creatoare” (V. Fanache). În același timp, revista caută să fie și un buletin informativ al Astei, prin rubrici speciale consacrate problemelor acesteia: adunările Astei, programul despărțimintelor, activitatea secțiilor literar-științifice, istoricul asociației; multe dintre ele sunt trecute în revistă la rubricile de cronică „literară”, „științifică”, „a ideilor”, „plastică”, „culturală”, „demografică”, „sociologică”, „istorică”, „teatrală” și la „Buletin, însemnări, revista revistelor, note”. În plan literar, publicația s-a orientat cu precădere spre promovarea talentelor transilvănene tinere din poezie, proză, teatru, eseu, gruparea de aici fiind reprezentativă pentru această nouă infuzie de valori. În poezie, pe lângă vocile lirice impuse (Lucian Blaga, Aron Cotruș, Teodor Murășanu), se va da prioritate tinerilor George Boldea, Radu Brateș, Emil Giurgiuca, Mihai Beniuc, Olga Caba, Yvonne Rossignon, Gherghinescu-Vania, Teofil Lianu, Aurel Marin, Ion Moldoveanu, George Popa, Radu Stanca. În proză, marea descoperire a lui Ion Chinezu va fi Pavel Dan, cu unele din cele mai bune povestiri ale sale (*Zborul de la cuib*, *Poveste țărănească*, *Copil schimbat*, *Înmormântarea lui Urcan Bătrânul*), urmat de Victor Papilian (cu nuvelele *Trădare*, *Victorie*, *Maternitate* și fragmente din romanele *Fără limite* și *În credința celor șapte sfeșnice*), Ion Vlasiu (*Tinerete*, *Vreau să trăiesc*), V. Beneș (cu câteva nuvele fantastice, *Hanul roșu*, *Biserica din Fraustadt*), Sera Furpa, Ionel Neamtzu, Al. Ceușianu. Dintre scriitorii afirmați, publică Ion Agârbiceanu (schițe, fragmente din romanul *Sectarii*), Emanoil Bucuța, G. M. Vlădescu ș.a. Cât privește dramaturgia, e prezent Lucian Blaga cu fragmente din piesa *Avram Iancu*. Revista are meritul de a fi beneficiat de o echipă

redutabilă de esești, între care se numără Vasile Băncilă, Zevedei Barbu, Lucian Blaga, D.D. Roșca, Eugeniu Sperantia, H. Jacquier, Mircea Vulcănescu, Constantin Noica, Victor Iancu, Ovidiu Papadima, care au contribuit la impunerea unui climat spiritual de mare distincție. Blaga își publică aici câteva eseuri (*Fenomenul stilului și metodologia*, *Cultură minoră și cultură majoră*, *Despre plenitudinea istorică*), la fel, Emil Cioran (*Sub semnul ireparabilului*), Constantin Noica (*Pentru reabilitarea individului*), Vasile Băncilă (*Profetismul și timpul nostru*). În special acesta din urmă are o contribuție remarcabilă la surprinderea notelor definiții ale specificului ardelenesc (*Semnificația Ardealului*, *Ardealul adolescenței noastre*) și la relevarea marilor însușiri filosofice ale lucrărilor lui Lucian Blaga, prin studiul de mare ecou în epocă, *Lucian Blaga, energie românească*, ce se tipărește și în volum, în colecția „Gând românesc” (1938). Revista se caracterizează și prin locul important pe care îl acordă relațiilor culturale și literare cu minoritățile etnice (revistele „Klingsor”, „Erdélyi Helikon” ș.a.), orientare imprimată probabil de Ion Chinezu, care este și autorul lucrării *Aspecte din literatura maghiară ardelenă. 1919-1929* (1930); în afară de el, se pronunță specialiști în chestiune, precum Corneliu Codarcea, Coriolan Petranu, Ion Costea, Virgil Vătășanu, Peter Neagoe, H. Jacquier. Din literatura europeană, **G.r.** e preocupată să-și familiarizeze cititorii cu scrierile lui Giovanni Pascoli, Rilke, Machado, Emilio Cecchi, uneori chiar prin traducători care transpun în română din limba lor maternă, cum se întâmplă cu Giuseppe Cifarelli sau cu Guerrina Borsatti. În etnografie și folclor se remarcă tinerii specialiști Ion Chelcea, Traian Herseni, Gh. Pavelescu, Ion Mușlea, Anton Balotă, Al. Dima, Ovidiu Papadima; în lingvistică, eseistică și istorie literară se afirmă D. Popovici, Tudor Vianu, Edgar Papu, Victor Iancu, Bucur Țincu, Eugeniu Sperantia, Sextil Pușcariu, Th. Capidan, D. Macrea, Stefan Pașca, Emil Petrovici, în istorie — David Prodan, Ion Moga, Ion Lupaș, Aurel Decei, C. Daicoviciu, în medicină — Leon Daniello, în artele plastice — V. Beneș, V. Vătășanu, Coriolan Petranu, iar în muzică și cronică dramatică — Ion Breazu și Olimpiu Boitoș. Cu asemenea colaboratori, revista s-a putut înscrie în circuitul național de valori, în disputele și luările de poziție ale momentului.

GÂNDUL, revistă apărută la Craiova din aprilie până în iunie 1907, „îngrijită” de Demetru Marcu. Sumarul este alcătuit cu precădere din poezii lirice, alături de versuri semnate cu pseudonime, aflându-se poezii de Alice Călugăru și Demetru Marcu. Se întâlnesc traduceri din Shakespeare și Vergiliu, precum și rubrica de cugetări și sentințe „Flăcări gânditoare”. Poeziile, marcate de manierisme formale, decorative, sună de cele mai multe ori declamativ. Interesantă pentru istoria literaturii este prezența în paginile revistei a versurilor lui Shakespeare. Ilustrând gustul vremii pentru maxime și cugetări, citatele din *Hamlet* de Shakespeare și *Faust* de Goethe (aici scoase din context și prezentate exclusiv pentru valoarea aforistică), au probabil ca sursă una din numeroasele compilații de maxime aflate în largă circulație încă de pe la 1880. Publicarea în serial a poemului epic *Venus și Adonis* constituie probabil prima traducere în limba română a poemului de tinerețe al lui Shakespeare, transpus cu fidelitate relativă, fără păstrarea pentametrelui iambic din versul original. *ll.C.*

GÂNDUL NEAMULUI, publicație periodică apărută la Chișinău din 1920 până în aprilie 1928; este fondată de Alexandru Lazăr, Olimpiu Constantinescu, Teodor Nicolaescu și Xifta George. Subtitlul inițial, „Revistă literaro-științifică, socială – bilunară, de propagandă culturală națională a Cercului studențimii române creștine din Chișinău”, se modifică în câteva rânduri, în 1929 ajungând „Revista Societății studenților naționaliști «Vasile Conta»”. Comitetul de conducere este alcătuit din Olimpiu Constantinescu, George Uță, Teodor Nicolaescu. De la numărul 1/1928 publicația consemnează președinția de onoare a lui Ștefan Berechet, profesor universitar. **G.n.** își propune „să arunce sămânța de cultură și educație națională în ogrorul neamului nostru”. Rubrici: „Cronica”, „Redacționale”, „Presa românească”, „Cugetătorii noștri”, „Recenzii”, „Cronica teatrală”, „Însemnări”, „Bibliografii”, „Tribuna scriitorilor noștri”. Sunt găzduite versuri de Ludovic Daus, Nuși Tulliu, George Murnu, I. Găvănescu, Octavian Goga (*Vorbeau azi-noapte două ape*), Cincinat Pavelescu (*Cântă greierul*), Cezar T. Stoika, Sandu Tudor. Semnează proză N. Dunăreanu, Ion Dragu, Alexandru Bogdăneț, iar Olimpiu Constantinescu publică drama în versuri *Adevărul învinge*. Sectorul publicisticii este mai bine ilustrat. Se remarcă numele lui Theodor D. Speranția, Cezar Petrescu (*Cărți pentru Basarabia*), D. Caracostea (*Ce spune Hasdeu despre „Miorița”*), Radu Rosetti, Ștefan Berechet, Laura Scriban ș.a. Cezar T. Stoika tâlmăcește din Lucrețiu. Revista inserează și câteva aforisme maioresciene, o poezie hazlie a lui Ion Creangă (*Oltenii în Iași*), *Chestiunea evreiască*, o traducere din însemnările lui Dostoievski ș.a. Se convoacă texte vechi și noi, aici figurând I. Simionescu, I. M. Rașcu, Ștefan Bulat, Vintilă Petrescu-Vrancea ș.a. *D.B.*

GÂNDUL NOSTRU, revistă de artă și literatură apărută la Iași, bilunar, de la 1 decembrie 1921 până la 20 februarie 1923, apoi lunar, din iunie 1923 până în mai 1928, sub îngrijirea lui Șt. Braborescu, Sandu Teleajen și Emil Serghie. Ca redactori

figurează Sandu Teleajen, Al. Zirra (1923–1926), iar director este Sandu Teleajen (1927–1928). **G.n.** are un profil larg: de la literatură originală, versuri și proză, până la rubrici de informații, cum sunt „Teatrul nostru”, „Muzică”, „Economie”, „Revista revistelor”, „Expoziții”, „Viața artistică-culturală ieșeană”. Rubrica „Clișee” este semnată de Adrian Pascu, „Pagina rimată” e scrisă de Aurelian Păunescu, iar „Cronica teatrală” e susținută de Șt. Braborescu, Adrian Pascu și Emil Serghie. Colaborează cu versuri Emil Serghie, Sandu Teleajen, G. Tutoveanu, Enric Furtună, G. Ranetti, G. Voevidca, I. Buzdugan, Virgil Gheorghiu, Mihai Moșandrei, Al. T. Stamatiad, Al. Iacobescu, Al. A. Philippide, Tudor Măinescu, Al. Terziman, V. Corbasca, D. Nanu, Vintilă Russu-Șirianu, Elena Farago, B. Negruzzi, Eugen Constant, Radu Gyr, Radu Bardeș, Gr. Veja, Camil Baltazar. Cu proză vin Ionel Teodoreanu, G. M. Vlădescu, Ion Dongorozi, N. N. Beldiceanu, D. Iov, Adrian Pascu și Al. Lascarov-Moldovanu, iar cu teatru, G. M. Zamfirescu (un fragment din *Domnișoara Nastasia*, 9–10/1927). Studii și eseuri semnează O. Tafrali, N. Batzaria, Șt. Braborescu, Sandu Teleajen (*Poezia nouă și veche*, 16/1922), G. M. Zamfirescu (*Între scenă și artă dramatică*, 9–10/1927). În numărul 18/1922 se publică poezia *Din adâncuri* de George Lesnea, însoțită de o notă: „Tânăr tipograf; elementul social din poezii se îmbină cu muzicalitatea versului curat.” Alți colaboratori: Paul I. Papadopol, Mircea Mancaș, Leca Morariu, Al. Leontescu, A. Pop Marțian, M. Cosma, Titus Hotnog, Ioan I. Ciorănescu. *I.H.*

GÂNDUL NOSTRU, revistă apărută la București, lunar, între decembrie 1941 și mai 1942. Redactori sunt Gh. Bumbesti, Paul Dumitriu și Florin Papazu, iar redactor-responsabil este Constantin Suter. Publicația își propune „să desprindă conturul general, dominantele și permanențele lumii astăzi în plămădire”, oferind un punct de vedere realist. Rubrici: „Însemnări”, „Cronica revistelor”, „Cronica cărților”, „Cronica dramatică”. Semnează articole Florin Papazu, I. V. Săndulescu (*De la bibliotecă la realitate*), Radu Câmpeanu (*Limite*), Mihai Ralea (*Date pentru o renaștere a culturii europene*), Victor Papacostea (*Peninsula Balcanică și studiile comparate*), Tudor Vianu (*Filogeneza idealului*), Stanciu Stoian, Ion Șugariu ș.a. La rubrica „Însemnări”, Monica Urechia prezintă cartea lui L. F. Céline *Voyage au bout de la nuit*, iar N. Stoica, romanul lui A. Huxley *Contrapunct*. Alți colaboratori: Romulus Anastasescu, Ștefan Popescu, Al. Mironescu, V. V. Moș și Dan Lăzărescu. *D.B.*

GÂNDUL VREMII, publicație apărută la Iași, lunar, între ianuarie 1933 și martie 1937, cu subtitlul „Revistă de ideologie”, având ca redactor și administrator pe Mihai Uță, apoi la București, între aprilie 1937 și iunie 1939, când redacția și administrația aparțin lui P. P. Stănescu, iar redactori sunt Octav Halunga, Vasile Maciu, Tiberiu Mărgineanu. Revista își asumă în mod declarat absența unui program. Rubrici: „Bibliografie”, „Cărți și reviste”, „Interpretări”. Cu numărul 6/1936 apare intermitent și o rubrică „Cronică literară”, iar cu

ANUL II No. 3 15 MARTIE 1934

GANDUL VREMII

Revistă de ideologie. □ □ □ Apare lunar.

Sumarul :

Libertatea Cugetării TUDOR VIANU
Pericolul Neisprăviților GR. T. POPA
Politica franco-italiană în Europă centrală AL. CLAUDIAN
Tineri fără tinerețe P. P. STĂNESCU
Iuliu Maniu ST. DIAMANDI
Franța: Fenomene de politică externă MIHAI UȚĂ

■

INTERPRETĂRI

Julien Benda: Discours à la nation, européenne-zoe claudian. Standardul de viață-v. maciu. Pentru democrația nu convine unor popoare ?-g. v. Fuziunea național-jărăniștilor cu lupiștii-al. cl. Tudor Vianu: influența lui Hegel în cultura română-c. nicuță. Pacifism german-a. emanuel. Dimitroff și Van der Lubbe-c. a. Nou succes laburist-al. cl. Democrația d-lui Emil Folea-a. b. liada și Odiseia în lumina actualității-a. b. Bibliografia.

I A Ș I

PREȚUL 10 LEI

numărul 8-10/1938, „Recenzii”. Semnează articole și eseuri Mihai Uță, Gr. T. Popa, C. Aldea, Ernest Stere, Tudor Vianu (*Libertatea cugetării*), Mircea Mancaș (*Arta și colectivismul social*), Ion Petrovici (*Filosofia franceză în România*), D. Popovici (*Români în presa saint-simoniană, „Santa Cetate”*), Octav Botez, D. Papadopol (*Elitele în democrația selectivă*), George Ivașcu (*Gherea și actualitatea*), C. Titel Petrescu, E. Kalos (*Contribuții la psihologia raselor și popoarelor*), Ion Pas (*Oameni și animale*), Ștefan Bărsănescu (*Reflexiuni de psihologie criminală*). În numărul 5/1936 se publică amintirile lui Ion Petrovici despre Titu Maiorescu, prilejuate de aniversarea Junimii. Rubrica „Interpretări” găzduiește un medalion Octavian Goga, poetul și omul politic, precum și fragmente din *Teze și antiteze* de Camil Petrescu. C. Rădulescu-Motru adresează un apel pentru donații în slujba cercetării psihologice. Alți colaboratori: Al. Claudian, Const. I. Andreescu, Lothar Rădăceanu, Andrei Rizescu, Sterie Diamandi, C. G. Macarovici. D.B.

GÂNDURI BUNE, revistă culturală apărută la Huși între 15 aprilie 1914 și iunie 1916. Ritmicitatea anunțată, bilunară, a revistei nu este respectată, în cei doi ani de existență

înregistrându-se multe numere duble. Inițial, publicația este scoasă de N. N. Tiron, directorul Prefecturii de Fălciu, dar, începând cu numărul 8-9/1914, atribuțiile sunt împărțite: N. N. Tiron rămâne secretar de redacție, iar I. Dragomirescu, revizor școlar, devine administrator și casier. La retragerea lui Tiron, în august 1915, locul acestuia este preluat de Const. Al. Holban, directorul Gimnaziului „Anastase Panu” din localitate. În primul număr este lansată invitația la colaborare, totodată menționându-se explicit că „revista nu are caracter politic militant”. Alături de poezii, schițe și povestiri, figurează materiale de informație, grupate în câteva rubrici permanente: „Cronica economică”, „Cronica politică”, „Cronica veselă”, „Cronica muzicală” (de la explicații despre sonată, la cronica unui concert susținut de George Enescu la Huși), „Cugetări” (cuprinzând aforisme din Chamfort, Fontenelle, Lev Tolstoi, Maupassant, Hugo). În structura publicației se observă un echilibru între dorința de conservare a tradițiilor și evidenta preocupare pentru transformarea mentalităților și racordarea lor la modernitatea timpului. Astfel, economistul stavrofor V. Ursăcescu semnează articole despre diverse sărbători creștine, despre trecerea unor obiceiuri și credințe din religiile păgâne în creștinism, despre originea unor proverbe și etimologia unor expresii sau oferă date istorice referitoare la Biserica și episcopia Hușilor. La rubrica „Documente sociale”, doctorul R. Chernbach scrie numeroase texte despre instruire și educație. Curând după lansare, odată cu numărul 5/1914, revista trece sub direcția Cercului „Gânduri bune”, anunțându-i programul și tipărend unele materiale prezentate acolo. Șezătorile cercului sunt inaugurate de conferința lui Octavian Goga, intitulată *Calvarul nostru*. Versurile publicate – sonete, pasteluri, poezii de dragoste ori descriptive – amintesc adesea de poezii cunoscute, semnături fiind Const. Gh. Damaschin, V. Băltenoiu, C. Sulcină, P. Telean, I. Neculau, Const. Asiminei, Virgil Anghelovici ș.a. Proza – schițe, povestiri, scrisori – este în mare parte de inspirație rurală și aparține lui I. Dragomirescu, I. Neculau, Eugen Petit. G. Toma scrie despre simbolism, „cel mai nou curent și de aceea nu îndeajuns de cunoscut” (16/1915), despre critica impresionistă (17-18/1915), despre raportul dintre filosofie și literatură, afirmând că „intelectualizarea literaturii și înfrumusețarea filosofiei” sunt „două cerințe capitale ale vremii de azi”. Lui Ion Creangă i se consacră un articol comemorativ, iar din volumul lui Gh. Panu „Amintiri de la Junimea” se reproduce fragmentul despre intrarea lui Creangă la Junimea. Articole omagiale mai sunt dedicate lui Vasile Alecsandri și lui Nicu Gane. La capitolul traduceri, cel mai frecvent apare numele lui Albert Samain, făcându-se transpuneri și din Maupassant, Alphonse Allais, Pascal, Elena Văcărescu, Lev Tolstoi, Turgheniev, Vladimir Korolenko. Numărul din august 1915 conține articolul *Citind pe Nietzsche*, scris, după cum mărturisește autorul (T.), pe marginea cărții lui Émile Faguet, *En lisant Nietzsche*. Dar principala preocupare a revistei o constituie susținerea proiectului de unire națională și, în cadrul lui, mai cu seamă atenția acordată problemei Basarabiei: „Dacă eocul plânsetelor ce ne vin din Transilvania e mai viu, nu înseamnă că sufletul curat, senin al

basarabeianului nu sângerează" (10-11 /1915). Totodată, sunt incluse în sumar numeroase articole ce explică apariția națiunii, rolul sentimentului patriotic în formarea spiritului național și în manifestarea conștiinței naționale. „Cronica evenimentelor” prezintă permanent evoluția frontului, știri despre „războiul” diplomatic, informează despre comunicările susținute la Academia Română de Duiliu Zamfirescu și N. Iorga, intitulate *Sufletul războaielor și Imperialismul austriac și cel rus în dezvoltare paralelă*. Sunt prezentate fragmente din publicații străine referitoare la situația din Balcani sau despre cum va arăta Europa „eliberată de militarismul german”. Pornind de la amintirile lui Lev Tolstoi privind asediul Sevastopolului, Eugen Petit face unele considerații pe marginea noțiunilor de erou și eroism. *II.C.*

GÂNDURI DE LA MARE, revistă apărută la Constanța, lunar, între ianuarie 1937 și mai 1942, condusă de Titus Cergău. Rubrici: „Cărți noi”, „Însemnări”, „Reviste”, „La redacție”, „Artiști dobrogeni”. Numărul versificatorilor este mare: Gr. Sălceanu, I. Dumitrescu-Frasin, Titus Cergău, Ada Val, Em. Papazisu. Proză semnează M. Pricopie, Al. Gherghel ș.a. publicistică — Ioan Micu (*Panait Cerna*), Roman Secăreanu (*Poezia princiară a lui Radu Gyr*), I. Simionescu (*Dobrogea românească*), N. Iorga (*Istoria Dobrogei*). Apar traduceri din poezia lui Al. Blok, Baudelaire, Petőfi și din scrierile lui Ovidiu, căruia i se dedică numărul 9-10/1939. Se publică și folclor dobrogean. Alți colaboratori: Ion Vlad, Gh. Enăchescu, Ion Neicu. *D.B.*

GÂNDURI LIBERE, revistă literară și culturală apărută la Paris din ianuarie 1951 până în 1952. Inițiată de Șerban Voinea și multiplicată prin săpirografiere, publicația are o pronunțată atitudine social-democrată, definindu-se ca „organ de apărare a culturii naționale”. Primul număr nu indică nici direcția, nici colegiul redacțional. Un *Cuvânt înainte* stipulează însă destul de clar misionarismul revistei: „Într-o perioadă ca aceea prin care trecem, în care ocupantul străin — ajutat de uneltele din țară — încearcă să înăbușe elementul național din cultura românească, vom stăruia asupra dreptului imprescriptibil al culturii noastre de a fi românească.” Și, mai departe, observând „o sovietizare culturală” și remarcând incapacitatea firească a emigrației, ce „nu poate crea valori culturale care să înlocuiască lenta elaborare a culturii naționale a unui popor”, se precizează sarcinile ce îi revin revistei, menite „să contribuie la păstrarea valorilor existente și la pregătirea celor de mâine”. Cele patru numere din 1951 fixează o periodicitate trimestrială, dar celelalte două numere, din 1952, nu indică nici o dată de apariție. Pe de altă parte, ținând seama de cercul restrâns al colaboratorilor, care semnează cu numele lor sau cu pseudonim, se poate bănuși rolul important pe care l-au avut în structurarea **G.I.** Constantin Amărieuței, Virgil Ierunca și Monica Lovinescu (semnează și Ina Cristu), redactori ai revistei „Caete de dor”, editată concomitent la Paris. De altfel, unele materiale continuă dintr-un spațiu publicistic în celălalt, precum studiul

Păcălă sau Absurdul românesc de Constantin Amărieuței și, de asemenea, unele articole sau poziții publicistice se completează prin altele, ca în cazul comentariului la spectacolul cu piesa *Scaunele* de Eugen Ionescu, prezentat în numărul 6/1952. Sub pseudonimul Alexandru Andronic, Virgil Ierunca recenzează cu severitate critică romanul *Mitrea Cocor* de Mihail Sadoveanu (2/1951). O prezență constantă este, bineînțeles, Șerban Voinea, însă concepția revistei nu îi aparține. *N.F.I.*

GÂNDURI NOI, publicație apărută la Craiova, lunar, între februarie-mai 1927 și mai-iulie 1928, cu subtitlul „Revistă social-literară”. Redactor este Ion Popescu-Puțuri. În cele patru pagini ale publicației, alături de Ion Popescu-Puțuri, care semnează articole, schițe, poezii, recenzii, apar frecvent semnăturile lui Traian Mateescu, Ion Pas, Ilie Păsculescu, Eugen Relgis, Dem. Bassarabeanu, Mihail Cruceanu și, sporadic, ale lui C. Pajură, Costin Dănoiu, Cezar Marcovici, Mihail Ciobanu, Mircea St. Iliescu. În prima pagină se dezbate, cu precădere, probleme sociale precum: monopolizarea învățământului de către burghezie, dependența artistului de clasele stăpânitoare, individualitatea și opera de artă. Poziția pe care se situează opiniile exprimate în articole, ca și textele literare, recenziile sau revista presei, este cea socialistă. Propaganda proletară ia avânt în poeziile date număr de număr de Ion Popescu-Puțuri, Traian Mateescu, Dem. Bassarabeanu, Eugen Relgis. Sunt inserate și fragmente de roman, scurte tablouri sau schițe cu același pronunțat caracter critic, pe care revista îl cultivă, căutându-l și în alte publicații din țară, într-un fel de revistă a revistelor intitulată „Viața culturală și literară”, unde sunt recenzate cărți și reviste românești sau străine, mai ales franceze („Les Annales”, „Les Nouvelles littéraires”). În recenziile din primele numere, Traian Mateescu se dovedește un adversar al modernismului și estetismului teoretizate de E. Lovinescu și cenaclul Sburătorul, repudiind, în consecință, romanele „ciudate”, pline de „germenii superficialității” ale Hortensiei Papadat-Bengescu și apreciind, parțial (ca surogate ale literaturii sociale), romane de Cezar Petrescu sau Al. Popescu-Telega. Dacă în primul an de apariție accentele comuniste sunt rare și mai temperate, ulterior ele devin frecvente și acute, acaparând ideologic revista. De altfel acum încep să apară și traduceri din literatura sovietică (Zoșcenko, Maxim Gorki), numărul 2/1928 fiind dedicat în întregime „marelui scriitor rus” Maxim Gorki, salutată ca „scriitor al poporului”, în articole ample, semnate de Mihail Ciobanu, Mihail Cruceanu, Ion Popescu-Puțuri, Mircea St. Iliescu ș.a. Aceleași elogii îi revin și lui Ilia Ehrenburg (3/1928), paralel cu luări de poziții în cazul Panait Istrati, „hulit în propria-i țară”, ori în articole despre „literatura rusă după război”, prin ai cărei reprezentanți — Esenin, Blok, Leonov —, se pun „bazele literaturii societății viitoare”. *C.Br.*

GÂNDURI ȘI RÂNDURI, revistă apărută la Ploiești, lunar, între noiembrie 1937 și august 1938, editată de gruparea omonimă alcătuită din G. Andreescu, Dan Bobei, Mihail Crăciunescu,

Mircea Ionescu-Quintus, St. C. Juravle, Nicolae Manolescu, Costin Monea, Toma Negulescu, T. Provian, Sp. Sp. Ștefănescu, A. Vasilescu. Publicația se află sub direcția lui Toma Negulescu. În articolul-program membrii grupării își fixează obiectivul: **G. și r.** va fi revista intelectualilor adevărați, „nu a intelectualilor, posesori de diplome universitare, lesne sacrificatori de timp, materie cenușie și monetă pe altarul unor idoli ce nu pot sta alături de intelect”. În numărul 4 redacția oferă o *Lămurire necesară*: „Nu avem șef de școală, nici nu suntem o școală. Ceea ce voim noi a face se poate face și cu această diversitate de idei despre artă, pentru că noi dorim cu toții — punct ce ne leagă — o viață culturală a orașului nostru.” Rubricile principale sunt „Semnalizări”, „Cronica spectacolelor”, „Însemnări mărunte”. Intermitent, apar rubricile „Cronica plastică”, „Cronica politică” și „Revista revistelor”. Se tipăresc, cu precădere, scrierile membrilor grupării, uneori sub pseudonime. Versuri publică Mircea Ionescu-Quintus, Ion Tobor, Ioan Nicoară (traduceri din Charles Baudelaire, Henri de Régnier), Leonida Secrețeanu, Costin Monea, Nicolae Paul ș.a. Proza, ilustrată îndeosebi de schițe scrise ingenios și spiritual, este semnată de Nicolae Manolescu, Mircea Ionescu-Quintus, Sp.Sp. Ștefănescu. Eseurile și cronicile aparțin lui Mircea Ionescu-Quintus, Costin Monea, Mihail Crăciunescu, Octavian S. Mărculescu, Ion Tobor, Gheorghe Axente. La „Cronica literară”, Nicolae Manolescu analizează, cu gust și discernământ critic, aparițiile editoriale curente, autorii comentajii fiind Cezar Petrescu, V. Voiculescu (*Urcuș*), Dan Petrașincu (*Monstrul*), Ionel Teodoreanu, Virgil Carianopol, Mircea Gesticone, Haig Acterian (*Shakespeare*), Al. O. Teodoreanu, G. Tutoveanu, G. Banea, Aron Cotruș, Damian Stănoiu, B. Jordan, Gaby Michăilescu. Revista cultivă duelul epigramistic (Mircea Ionescu-Quintus, Leonida Secrețeanu, Costin Monea) și instituie un concurs de poezie, premiat cu editarea cărții câștigătoare. Este marcată împlinirea a cincizeci de ani de la moartea lui Petre Ispirescu (1938) și a o sută de ani de la apariția „Gazetei de Transilvania” (1938). C.H.

GÂRBEA, George O. [doleanu] (16.IV.1850, Cerneți, j. Mehedintzi — 3.VI.1918, București), poet. A făcut liceul la Craiova și Facultatea de Litere la București. A funcționat ca profesor de limba română la Gimnaziul „Ienăchiță Văcărescu” din Târgoviște și, din 1875 până la pensionare, a fost profesor de limba și literatura română și de latină la Gimnaziul „Cantemir Vodă” din capitală. Se căsătorise cu Smaranda Andronescu (viitoarea Maica Smara); în casa lor se întâlneau, în cadrul unui salon literar, I.L. Caragiale, Al. Vlahuță, B. Delavrancea, Petre Ispirescu, Dimitrie Stănescu, Bonifaciu Florescu, Iuliu I. Roșca, Th. M. Stoenescu și chiar M. Eminescu. La „Cantemir Vodă” i-a fost elev Ion N. Theodorescu (Tudor Arghezi), căruia i-ar fi împrumutat cărți din bogata sa bibliotecă. **G.** a fost unul dintre publiciștii mărunți ai epocii. În „Binele public” îi apăreau, în 1879, un studiu istoric, *Familia Văcărescu*, și cugetări moralizatoare — într-un limbaj cam învechit — asupra teatrului („oglină pentru apucăturile firii”) și a menirii lui de „școală a societății” (*Teatrul și menirea lui*). A publicat versuri în „Revista

societății «Tinerimea română»”, „Album macedo-român”, „Cronica”, „Zorile” și în almanahul „Aurora”, scos de el în 1881. Un volum, *Poezii. Florile primăverii* (1879), cu elegii, fabule, epigrame, este semnat George Garbinu. A mai semnat G. Odoleanu. Cugetările superficiale și plângătoare (*Eternul de ce?, Toate trec*), tenta moralizatoare dominantă (*Geniul și sărăcia, Lampa și fluturele*), imaginile șterse nu pot conferi cărții o notă care să o individualizeze. De aceea, aproape surprind bogăția și frumusețea limbii din poemul dramatic *Iov* (1885), preluare a *Cărții lui Iov din Biblie*. **G.** a lucrat la această scriere timp îndelungat și a reușit, respectând totuși textul biblic, să înfățișeze un Iov modern, în zbatere tragică între credință și chinul pe care i-l provoacă aparenta ascundere („Dar cin’ să scoată lucru curat din tină? — Nimeni!”) și înverșunare a Creatorului împotriva lui („Ce sunt eu, Doamne: fiară ori mare-ntăritată,/ De-ai pus tu împrejur-mi atâtea îngărădiri?”). Capacitatea de a transpune un conflict interior în simboluri și imagini sugestive („De-a rănilor dogoare și bulgării de piatră,/ Pe care-mi culc durerea, sub mine se topec”) și de a exprima liric o filosofie străveche, precum și armonia versurilor au făcut ca, în epocă, *Iov* să fie considerată una dintre cele mai bune scrieri românești de inspirație biblică. **G.** a lăsat și o prezentare analitică a poemei sale (*Tâlcul lui Iov*, 1898). A tradus din franceză *Amintirile și impresiile unui proscris* ale lui I. Heliade-Rădulescu.

OPERA: *Poezii. Florile primăverii*, București, 1879; *Iov*, București, 1885; ed. București, 1898; *Tâlcu’ lui Iov*, București, 1898; *Ortografia limbii românești. Ioviana*, București, 1903. **Traduceri:** I. Heliade-Rădulescu, *Amintirile și impresiile unui proscris*, București, [1917].

Repere bibliografice: Mihail Demetrescu, „*Iov*”, „*Revista literară*”, 1898, 35; A.D. Xenopol, G. O. Gârbea, „*Iov*”, AAR, partea administrativă, t. XXI, 1898-1899, fasc. 1; Gr. Tocilescu, G. O. Gârbea, „*Iov*”, AAR, partea administrativă, t. XXI, 1898-1899, fasc. 1; N. Quintescu, G.O. Gârbea, L, 1918, 1; Petre Gheorghe Bârlea, *O româncă spre Polul Nord. Pe urmele Smarandei Gheorghiu*, București, 1988, 42-47, 174; *Dicț. lit.* 1900, 388. S.C.

GÂRBEA, Horia (10.VIII.1962, București) poet, prozator, dramaturg și eseist. Este fiul Constanței (n. Răducan), inginer agronom, și al lui Dan Alexandru Gârbea, inginer de căi ferate. Învață la Liceul „Mihai Viteazul” din București, fiind apoi absolvent al Facultății de Îmbunătățiri Funciare din cadrul Institutului Politehnic din București (1986). Este doctor în inginerie (1999) și, din 1987, cadru didactic la facultatea la care a studiat. Din 1999 este consilier artistic al Teatrului „Toma Caragiu” din Ploiești. A debutat în revista „Amfiteatru” (1982) cu versuri. În 1987 a fost distins cu Premiul pentru poezie al Universității din Bilbao (Spania). Piese sale de teatru au fost reprezentate în țară, în Marea Britanie și în Franța. Prima lui carte, *Doamna Bovary sunt ceilalți*, a apărut în 1993.

Remarcându-se ca unul dintre cei mai prolifici și polimorfi scriitori nouăzeciști, **G.** interesează mai ales prin proza și teatrul său. Proza scoate efecte umoristice fie din cultivarea dilemelor fantasticului, fie din scrieri deghizate sub forma

romanului cu cheie. În *Misterele Bucureștilor* (1997) și în *Enigme în orașul nostru* (2001), autorul echivalează fantasticalul cu paradoxalul. Sunt revizitați cei doi Caragiale, Mircea Eliade, chiar Ion Creangă. În unele proze, inexplicabilul este găsit în paradoxurile științei (inclusiv cibernetica) și transpus într-o formulă narativă care să îl potențeze prin suspans. În altele, legile paranormalului par a ghida psihologia oamenilor. Scriitorul reușește atunci când cazul spectaculos, dar obscur se ridică la rangul parabolei „viciate”, obișnuită în scriitura postmodernilor. Romanul cu cheie *Căderea Bastiliei* (1998) este dezvoltarea prozei cu același titlu din primul său volum de povestiri, *Proba cu martori* (1996). Comedie inteligentă a moravurilor scriitoricești, roman satiric, scrierea excelează nu o dată în cultivarea umorului negru și în pitorescul de limbaj. Un tânăr scriitor pornit pe drumul consacării este criticat mult prea sever de o „cronicăreasă” literară, iar furiosul nedreptățit alege ca armă de răzbunare seducția, împletind astfel romanul satiric cu acela de alcov. Începutul și finalul încadrează sarabanda orgoliilor și a răzbunărilor în rama insolitului transpus în cheie ludică. Autorul nu renunță nici acum la intertextualitate (este citat până și Kafka), scoțând efecte umoristice din folosirea livrescului în contexte ilare. Piesele de teatru, esențialmente livrești, reunite în volumul *Cine l-a ucis pe Marx?* (2001), impun numele scriitorului în special prin *Pescărușul în livada cu vișini*, *Doamna Bovary sunt ceilalți* și

Stăpânul tăcerii. Originalitatea lui G. constă în amalgamarea unor personaje, conflicte, scene și replici din operele marilor dramaturgi (Caragiale, Shakespeare, Ibsen, Cehov), obținându-se astfel efecte comice și unghiuri noi de perspectivă. Eroii lui Ibsen și Cehov se întâlnesc în tipare de vorbire și de comportament caragialiene, situații shakespeareiene colorează straniu drame flaubertiene, comedii caragialiene sunt recompuse pe alte trame conflictuale. Insistența cade pe ceea ce s-ar putea numi grotescul intertextualității: Nora lui Ibsen devine nepoata unchiului Vania al lui Cehov și conversează cu Zoe a lui Caragiale. Uneori cadrul temporal este răvășit prin aducerea acțiunii în contemporaneitate. De fapt, piesele lui G. sunt niște parabole „răvășite”. Ele se pot citi și ca ilustrări subtile ale motivului puterii. În *Doamna Bovary sunt ceilalți*, eroina se apără de plictisul vieții în doi prin uciderea virtuală și ritualică a soțului ei, intrând în dansuri macabre cu diavolul și aruncând vina asupra celorlalți. „Stăpânul tăcerii” este machiavelic-caragialianul Thot, un geniu al complotului. În *Cafeaua domnului Ministru*, înaltul personaj folosește o licoare otrăvită, menită să închidă gura unei patroane de bordel prea informate. *Pescărușul în livada cu vișini*, reușita autorului, vorbește despre compromis și așteptare ca strategii ale iubirii, aici Vania și Nora alcătuind un cuplu. G. a tradus și a adaptat pentru scenă numeroase texte din autori precum Corneille, Molière, A. P. Cehov, S. I. Witkiewicz, Fernando Arrabal, Jacques Copi.

SCRIERI: *Doamna Bovary sunt ceilalți*, București, 1993; *Mephisto*, București, 1993; *Copilăria secretă*, București, 1996; *Proba cu martori*, București, 1996; *Text biografic*, Piatra Neamț, 1996; *Misterele Bucureștilor*, București, 1997; *Căderea Bastiliei*, postfață Dan Silviu Boerescu, București, 1998; *Decembrie, în direct*, București, 1999; *Cine l-a ucis pe Marx?*, București, 2001; *Enigme în orașul nostru*, București, 2001; *Răță cu portocale*, București, 2002; *Vacanță în infern*, I-II, București, 2003; *Creșterea iguanelor de casă*, București, 2003.

Repere bibliografice: Dan Silviu Boerescu, *Poezia gulagului universitar – Horia Gârbea și Cristian Popescu*, PSS, 1993, 9; Sebastian Vlad Popa, *Charles Bovary sunt eu*, TTR, 1995, 3-4; Călin Căliman, *Texte, pretexte, subtexte, contexte, Alceste, Aneste...*, CC, 1995, 1-2; Dan Silviu Boerescu, *Horia Gârbea, personaj și autor*, CNT, 1996, 28; Dan Silviu Boerescu, *Horia Gârbea sau Intelctualizarea ironică a emoției*, LCF, 1997, 7; Ioan Stanomir, *Marele teatru al literaturii*, LCF, 1997, 28; Florin Lazăr, „Căderea Bastiliei”, ST, 1998, 7-8; Radu Aldulescu, *Mila, scârba și încă ceva*, „Art-Panorama”, 1998, 8; Ruxandra Cesereanu, „Căderea Bastiliei”, ST, 1998, 10; Glodeanu, *Dimensiuni*, 236-238; Dan Perșa, *Grațiile literaturii*, VTRA, 1999, 11; Al. Ioanide, „Decembrie, în direct”, RL, 2000, 10; Dimisianu, *Lumea*, 493-497; Ghițulescu, *Istoria*, 390-392; Răzvan Voncu, *Fragmente critice*, I, București, 2000, 128-131. O.S.

GÂRLEANU, Emil (5.I.1878, Iași – 2.VII.1914, Câmpulung), prozator. Este fiul Pulcheriei (n. Antipa), de la care viitorul scriitor moștenește o structură psihică delicată, și al colonelului Emanoil Gârleanu. Urmează liceul în orașul natal, la Școala fiilor de militari, unde îl cunoaște pe Eugeniu P. Botez, cel ce va deveni Jean Bart. Renunță la ideea de a face carieră ca ofițer de marină, necorespunzând exigențelor la matematici. La Școala

Militară de Infanterie este coleg cu Gh. Brăescu. În 1898, ofițer, este repartizat la Iași, la Regimentul 13 „Ștefan cel Mare”. În 1900, înscris la Facultatea de Litere a Universității ieșene, debuta cu versuri în „Arhiva” lui A.D. Xenopol, semnând Emilgar, pseudonim întâlnit anul următor în ziarul „Evenimentul”. Schițele, notele literare și plastice îi atrag însă, din partea unui comandant obtuz, mutarea disciplinară la Bârlad (1902), unde, impenitent, înființa, împreună cu G. Tutoveanu și D. Nanu, revista „Făt-Frumos” (1904–1906, 1909). Din textele apărute aici și în „Sămănătorul” va fi alcătuit volumul *Bătrânii. Schițe din viața boierilor moldoveni* (1905), de factură idilic-sămănătoristă. Demisionat din armată, fiindcă nu i se aprobase căsătoria cu Marilena Voinescu (care nu dispunea de dota impusă de regulamentele militare), se instala în februarie 1906 în București (sprijinit de N. Iorga), devenind secretar de redacție la „Neamul românesc”. Atras de Mihail Dragomirescu, începând din anul următor va colabora la „Convorbiri critice” și mai târziu la „Falanga”, unde este redactor. Publică, de asemenea, la „Luceafărul”, „Viața literară”, „Tribuna” ș.a. Din acești ani datează volumele *Cea dintâi durere* (1907), *Odată!* (1907), *Într-o noapte de mai* (1908), *1877. Schițe din război* (1908), *Nucul lui Odobac* (1910), *Din lumea celor cari nu cuvântă* (1910), *Amintiri și schițe* (1910). În 1911 este ales președinte al Societății Scriitorilor Români, la a cărei întemeiere contribuise. Din octombrie, același an, ca director al Teatrului Național din Craiova, îl sprijinea discret pe Liviu Rebreanu, numindu-l secretar literar al instituției. În 1913 era redactor la revista „Ramuri”, iar în februarie 1914 edita la Craiova o publicație proprie, „Proza”, „revistă bilunară scrisă de Emil Gârleanu” (trei numere). Imobilizat de o afecțiune renală, se stinge prematur. Postum îi mai apar câteva volume, printre care *Visul lui Pilat* (1915), *O lacrimă pe-o geană* (1915) și *Priveliști din țară* (1915).

La apariția primei cărți al lui G., *Bătrânii. Schițe din viața boierilor moldoveni*, N. Iorga semnala interesul pentru tipuri „casnice, miloase, nemărginit de bune, ai căreia urmași pier astăzi ca factori de vederi largi”; în optica criticului, texte ca *Franț și Bunicul* erau printre cele mai bune din „povestirea românească”. Mihail Dragomirescu saluta ulterior „stilul descriptiv, puterea de caracterizare și puritatea inspirațiunii”. Însă clișeul sămănătorist obsedează. Figuri de album decolorate, bătrânii săi, mici boieri scăpătați, nostalgici, iremediabil dominați de pasivitate, trăiesc din amintiri, învârtindu-se în jurul propriului ax; notele repetitive, ticurile, micile manii, tabieturile sunt semnele sclerozării plurale. Proza din volumele următoare marchează un reviriment. Acum, viața în orizont rural e văzută sub specia durității morale, a împietririi sufletești. S-a vorbit chiar de pesimismul lui G., legat poate de influențe naturaliste prin intermediul lui Maupassant, din care și traduce. Câteva narațiuni, de un realism crud, *Punga*, *Înecatul*, *Nucul lui Odobac*, *Ochiul lui Turculeț*, au drept protagoniști rurali aspri, în genere lipsiți de emotivitate. Nuvela *Punga*, reprezentativă prin poetică, alternând între ironie tăioasă și observație glacială, nu departe de mizantropie, este o compoziție remarcabilă. O altă nuvelă, cu solid suport

dramatic, e *Nucul lui Odobac*; frapează aici personaje dârze, de o energie aproape neverosimilă la delicatul G. Ilarie Chendi vorbea de „trăsături de bronz”, văzând în vânjoasă și înfocată Ruja „un soi de amazoană de la țară”. În optica bătrânului Toader Odobac, centenar, un nuc enorm de pe pământul său simbolizează ordinea moștenită. Natură posesivă, Ruja lui Cazacu, măritată cu Mitru Odobac, nepotul bătrânului, exprimă vederile ultimei generații, refractară rânduielilor date. În conflict ireconciliabil, părțile nu acceptă nici un compromis; întocmai ca țărani normanzi ai lui Maupassant, eroii lui G. rămân neclintii pe pozițiile lor. Înalt, taciturn, „uscat ca un schivnic”, bătrânul Odobac scapără priviri de stăpân necontrazis. La Ruja, fiica unui hoț de cai, feminității i se substituie o voință crâncenă. Neînduplecată, ea vrea să taie nucul, iar pe terenul liberat să planteze vie. Fixată în această decizie, își asociază sprijinul tinerilor din jur, incredințați că nucul provoacă molime și sugerează „tot sucul satului”. Cum coaliția partidei tinere nu poate fi înfrântă, Odobac se spânzură în vârful nucului. „Tu tot tare rămâi până la sfârșit”, conchide el, murind. Posteritatea a arătat interes mai cu seamă volumului de schițe *Din lumea celor cari nu cuvântă*, literatură de scurt metraj, fabule în fond, alcătuit un mic *bestiarium*. Diferite ca timbru narativ de scenariile animaliere semnate de N. Gane, I. Al. Brătescu-Voinești și M. Sadoveanu, miniaturile de aici se despart, de asemenea, de formula lui Jules Renard,

moralistul amar din *Histoires naturelles*. **G.** nu excelează prin plasticitate, prin cromatică, nici prin calități de observator al comportamentelor, dând mai degrabă curs liber fanteziei. D. Anghel îl declara superior, prin farmec și concizie, unui Louis Pergaud, animalier notoriu, laureat al Premiului Goncourt. Grațios poet al necuvântătoarelor, tandru, comprehensiv, în subtext moralist, **G.** introduce descripția doar ca un pretext de microscenete gingașe. Pictura sau fotografia în sine nu-l preocupă. Reține însă două-trei ipostaze semnificative, se distanțează sau se apropie de obiect, amplifică sau reduce dimensiunile, pentru ca pe marginea unei trăsături definitorii să comenteze nestingherit, de cele mai multe ori patetic. Când autorul nu are în vedere drame mute, intervin discret scene de un umor bonom. Parcul lui de vietăți (între care o ciocârlie, un vultur, o lebădă, cărăbuși, furnici, o căprioară) face pereche grădinii cu flori a lui D. Anghel, nota care-i apropie fiind fantezia. Deși narate cu voce mică, surdinizată, întâmplările cu necuvântătoare au negreșit vivacitate, chiar dacă nu ating poezia sadoveniană. Din 1877. *Schițe din război*, de reținut e realismul. Basmele (*De pe când luceferi*, *Culegătoare de rouă*, *Fericirea*) și însemnările de drumetie (*Priveliști din țară*) au fost compuse printre picături.

SCRIERI: *Bătrânii. Schițe din viața boierilor moldoveni*, București, 1905; ed. 2, București, 1909; *Cea dintâi durere*, București, 1907; ed. 2, București, 1909; *Odată!*, București, 1907; *Într-o noapte de mai*, cu ilustrații de A. Satmary, București, 1908; 1877. *Schițe din război*, pref. M.D. [Mihail Dragomirescu], București, 1908; ed. îngr. și introd. Ileana Manole, București, 1979; *Punga*, pref. Mihail Dragomirescu, București, 1909; *Unirea. 24 ianuarie 1859*, București, 1909; *Amintiri și schițe*, București, 1910; *Din lumea celor cari nu cuvântă*, București, 1910; ed. îngr. și pref. Teodor Vărgolici, București, 1992; ed. îngr. și pref. Serafim Duicu, Craiova, 1994; *Nucul lui Odobac*, București, 1910; *Trei vedenii*, București, 1910; ed. 2, București, 1912; *Culegătoare de rouă. O lacrimă pe-o geană. Fericirea. Cioplitorul*, București, 1911; *Visul lui Pilat*, București, 1915; *O lacrimă pe-o geană*, București, 1915; *Priveliști din țară*, București, 1915; *Fetița mamei*, București, [1916]; *Ochiul lui Turculeț*, București, [1916]; *Gâza. Icoane cu tâlc*, București, 1921; *Nuvele*, București, 1925; *Bucăți alese*, îngr. Gh. Vrabie, Craiova, 1941; *Opere alese*, îngr. și introd. Ion Negoescu, București, 1955; *Pagini alese*, îngr. Virgiliu Ene, București, 1956; *Scrieri alese*, I-II, îngr. și introd. Teodor Vărgolici, București, 1963; *Nuvele, schițe, însemnări*, îngr. și pref. Teodor Vărgolici, București, 1974; *Nucul lui Odobac*, postfață Constantin Cubleşan, București, 1982; *Când stăpânul nu-i acasă*, Craiova, 1992; *Meșterul de oglinzi*, Iași, 1994; *Înecatul. Darul lui Dumnezeu*, București, f.a.; *Suflet de femeie. Întâmplarea. Conu Iordache Iovu*, București, f.a. **Traduceri:** Alphonse Daudet, *Nevestele artiștilor*, București, 1908, *Sapho*, București, 1908; Guy de Maupassant, *O viață*, București, 1908; Eugène Brieux, *Brândușa (Blanchette)*, București, 1911; Lucien Descaves și Maurice Donnay, *Paseri călătore*, București, f.a.

Repere bibliografice: N. Iorga, *Boierimea de țară se duce...*, „Sămănătorul”, 1905, 47; M. Dragomirescu, *O carte de schițe*, „Epoca”, 1906, 78, 79; Chendi, *Schițe*, 63-68; M. Dragomirescu, „Cea dintâi durere”, CVC, 1908, 9; Sadoveanu, *Cărți*, I, 71-73; M. Dragomirescu, „Nucul lui Odobac”, CVC, 1910, 3; D. Anghel, *Pe un volum de E. Gârleanu*, R, 1911, 13-14; N. Iorga, *Emil Gârleanu*, „Neamul românesc”, 1914, 26; Corneliu Moldovanu, *Emil Gârleanu, omul și scriitorul*, FLR, 1914, 40; Mihail Sorbul, *Emil Gârleanu*, RP, 1916, 299;

Perpessicius, *Opere*, II, 58-67, 292-295, XII, 318-319; Mihail Sebastian, *Emil Gârleanu*, UVR, 1928, 28; Mihail Dragomirescu, *Sămănătorism*, 154, *passim*; G. Ursu, *Activitatea literară a lui Emil Gârleanu la Bârlad*, RVM, 1936, 11-12; Gh. Vrabie, *Bârladul cultural*, București, 1937, 223-227; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 562-564, *Ist. lit.* (1982), 631-634, 1011; Vianu, *Opere*, V, 178-184; Gh. Vrabie, *Emil Gârleanu*, Craiova, 1941; Gala Galaction, *Oameni și gânduri din veacul meu*, pref. Teodor Vărgolici, București, 1955, 130-133; Tudor Arghezi, *Tablete de cronicar*, București, 1960, 60-62; Teodor Vărgolici, *Doi nuveliști. Emil Gârleanu, I. A. Bassarabescu*, București, 1965; Domnica Filimon-Stoicescu, *Emil Gârleanu*, București, 1968; Ciopraga, *Lit. rom.*, 501-508; Micu, *Început*, 380-383; *Emil Gârleanu și contemporanii săi*, îngr. Georgeța Stoia-Mănescu, București, 1988; *Dict. analitic*, I, 302-303, III, 160; *Dict. esențial*, 327-329. C.C.

GÂRNEȚ, Vasile (3.II.1958, Hănăsenii Noi, j. Lăpușna), poet, prozator și eseist. Este fiul Anei și al lui Nicolae Gârneț. După terminarea studiilor la Facultatea de Ziaristică a Universității de Stat din Chișinău (1978-1983), va fi redactor, apoi, din 1994, redactor-șef la Editura Hyperion din Chișinău, concomitent funcționând ca director al revistei „Contrafort”.

Romanul *Martorul* (1988), cu care debutează, se arată vădit influențat de formula realismului magic latino-american, fiind populat de țărani aprigi, cu reflexe „nesupuse controlului”, măcinați de o ură și o frică atavice și trăind ca „la marginea unei prăpăstii adânci”. O demonie pune stăpânire pe aceste personaje bântuite la limita de sentimentul înstrăinării. Satul descris de **G.** este împărțit în centru, margini și casele de pe dealuri, de unde țărani înverșunați își trimit blestemul ancestral asupra celor din inima localității. Prozatorul întreprinde o retrospectivă spre „rădăcinile” genetice, spre adâncurile inconștientului. Volumele de poezii *Peisaje bolnave* (1990) și *Personaj în grădina uitată* (1992; Premiul Uniunii Scriitorilor din România) cultivă o atmosferă generală de morbidețe, de spleen baudelairian întârziat. **G.** promovează programatic poetica optzecismului și, în genere, a postmodernismului, cu accent pe fragmentarism, pe discursul autoreferențial manierist-baroc. Adoptă postura de înstrăinat, de „bolnav” ce face exerciții de singurătate și pictează „peisaje bolnave”. Colocvialitatea, ironia și aluzia inteligentă la cotidian sunt „mărcile optzeciste”, care se aliază cu narativitatea neolirică, cu dezinvoltura realismului și a scepticismului ca „semne nouăzeciste” (Laurențiu Ulici). A publicat mai multe cronici la volume ale scriitorilor români și articole polemice.

SCRIERI: *Martorul*, Chișinău, 1988; *Peisaje bolnave*, Chișinău, 1990; *Personaj în grădina uitată*, Chișinău, 1992; *Câmpia Borges*, București, 2002.

Repere bibliografice: Alex. Ștefănescu, *Valoarea fragmentului*, RL, 1990, 34; N. Georgescu, *A scalpa structurile lumii*, L, 1992, 26-27; Traian T. Coșovei, *Tineri poeți basarabeni*, CNT, 1992, 28; Traian T. Coșovei, „Când au vrut să mă învețe să compromit cuvintele”, CNT, 1993, 19; Laurențiu Ulici, *Un basarabean*, RMB, 1993, 15 mai; Andrei Țurcanu, *Bunul simț*, Chișinău, 1996, 84-95; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 242-243; Cărtărescu, *Postmodernismul*, 472; Mircea A. Diaconu, *Vasile Gârneț sau... Omul de la frontieră*, CL, 2002, 12; Marius Chivu, *Poemele tragice istorii*, RL, 2003, 10. M.C.

GEAMBAȘU, Constantin (26.VIII.1948, Cobia, j. Dâmbovița), comparatist și traducător. Este fiul Elenei (n. Pandulescu) și al lui Marcu Geambașu, meseriași. Va urma Liceul Teoretic din Găești (1962–1966) și Facultatea de Limbi Slave, secția polonă-română, la Universitatea din București (1966–1968), ca și Facultatea de Limbă Polonă a Universității din Varșovia (1968–1971), unde i-a avut între profesori pe I. C. Chițimia și pe J. Kulczycka-Saloni. Debutează în 1977 în revista „Steaua”, iar editorial, în 1996 cu monografia *Maria Dąbrowska. Proza interbelică*, susținută, în 1990, ca teză de doctorat sub coordonarea lui I. C. Chițimia. Își începe cariera didactică la Universitatea din București, la Catedra de limbi și literaturi slave, promovând până la treapta de profesor; între 1982 și 1989 funcționează ca lector la Universitatea din Sofia, iar din 1999 la Universitatea Jagellonă din Cracovia. Este, din 1998, vicepreședinte al Asociației Slavistilor din România și membru în Comisia de istoria slavisticii din cadrul Comitetului Internațional al Slavistilor. A colaborat la periodice din țară („Steaua”, „Revista de istorie și teorie literară”, „Romano-slavica”) și din străinătate („Balgarski ezik i literatura”, „Sovremennik”) ș.a.

Lucrarea de debut despre prozatoarea poloneză Maria Dąbrowska îmbină metodologia tradițională cu cea modernă, a doua folosită îndeosebi în realizarea propriu-zisă a demersului istorico-literar. Plecând de la o bogată bibliografie, **G.** trece în revistă mai întâi modelele și ideile care i-au inculcat scriitoarei „funcțiile cognitive și educative ale actului creator”. Tranziția de la poetica realistă, „dorică”, prezentă în nuvelistica timpurie și în roman și construită așadar pe „principiile autenticității, verosimilității și finalității”, va avansa în direcția modelului „corintic”. Comentariile sunt convingătoare și, în unele laturi, conțin și un netăgăduit aport de originalitate. În acest sens, trebuie amintite inserțiile comparatiste, cu toate că al doilea termen adus în discuție, literatura lui G. Călinescu, pare oarecum neașteptat, având în vedere deosebirile frapante dintre temperamentele și stilurile celor doi scriitori. Volumul *Ipostaze lirice și narrative* (1999) se află sub semnul declarat al opiniilor exprimate de Nicolae Manolescu în *Arca lui Noe*. Dacă unele studii, precum cele despre polonezii Czesław Miłosz și Wisława Szymborska ori despre bulgarii A. Konstantinov și E. Stanev, completează tabloul răspândirii literaturilor slave în spațiul românesc, cele mai multe comentarii pun în lumină caracterile „corintice” ale lucrărilor unor scriitori polonezi și bulgari, raportați adesea la cei români. Sub acest raport, se subliniază, mai întâi, rolul viziunii mitologice în edificarea structurilor narrative (B. Schulz, Ștefan Bănuțescu și I. Radicikov), precum și rolul mitului în reconstituirea sistemului axiologic, apoi este pusă în lumină literatura ca reconstrucție alegorică a unor lumi depărtate (A. Kuśniewicz). La acestea se adaugă evidențierea câtorva trăsături ale balcanismului literar: cultivarea derizoriului cu funcție dezintegratoare și finalitate peiorativă și dimensiunea spirituală, contemplativ-estetică, în amândouă găsindu-și sursele mai multe însușiri ale corinticului (mitizare-demitizare, ironia, grotescul, ludicul, alegoria,

parabola și creația conștientă de sine). Cu unele similitudini în problematică și alcătuire, cartea *Scriitori polonezi (secolul XX)*, apărută în 2002, mărește numărul creatorilor contemporani polonezi cunoscuți în România. Contrar așteptărilor, **G.** își oprește atenția asupra câte unei proze reprezentative pentru opera autorilor abordați, străduindu-se să surprindă caracterele distinctive, pe care le situează în ansamblul înnoirilor din literatura polonă a ultimelor decenii. Scriind despre Maria Dąbrowska, Czesław Miłosz, A. Kuśniewicz, Stanisław Lem, A. Szczępiński și O. Tokarczuk, el încearcă să desprindă câteva trăsături identitare poloneze, pe care apoi le proiectează prin sugestii comparatiste pe fundal european. În partea a doua, așezată integral sub semnul comparatismului, după ce conturează un portret al lui *homo polonicus*, comentatorul stăruie asupra dificultăților de traducere a prozei și poeziei polone în românește, demers pe care îl încheie cu un tablou al transpușnerilor din ultimul deceniu. De altfel, în activitatea lui **G.** intră un capitol important dedicat traducerilor din limba polonă.

SCRIERI: *Maria Dąbrowska. Proza interbelică*, București, 1996; *Ipostaze lirice și narrative*, București, 1999; *Scriitori polonezi (secolul XX)*, București, 2002. **TRADUCERI:** Henryk Markiewicz, *Conceptele științelor literaturii*, București, 1988; Jakub Karpiński, *A.B.C.-ul democrației*, București, 1993; Michalina Wisłocka, *Arta iubirii*, București, 1994; Piotr Wierzbicki, *Structura minciunii*, București, 1996; Stanisław Lem, *Întoarcerea din stele. Golem XIV*, pref. Cristian Tudor Popescu, București, 1997 (în colaborare cu Mihai Dan Pavelescu și Cristian Tudor Popescu), *Eden*, București, 1999; Czesław Miłosz, *Gândirea captivă*, București, 1999, *Europa natală*, București, 1999, *Ținutul Ulro*, București, 2002; Wisława Szymborska, *Sub o singură stea*, București, 1999 (în colaborare cu Passionaria Stoicescu), *În râul lui Heraclit*, București, 2003 (în colaborare cu Passionaria Stoicescu), *Clipa. Chwila*, București, 2003; K. Wojtyła, *Iubire și responsabilitate*, București, 1999; A. Szczępiński, *Frumoasa doamnă Seidenman*, Iași, 2001; O. Tokarczuk, *Călătoria oamenilor Cărții*, Iași, 2001; *Cracovia. Pagini de cultură europeană*, București, 2002; Leszek Kołakowski, *Conferințe mici pe teme mari*, pref. trad., București, 2003; Iuri Andruhovăci, Andrzej Stasiuk, *Europa mea*, pref. Cornel Ungureanu, Iași, 2003.

Repere bibliografice: Cristina Sârbu, „M. Dąbrowska. Proza interbelică”, RSL, 1997; Mihai Mitu, *Literatura Polska*, II, Varșovia, 2000, 581; Sabra Daici, „Ipostaze lirice și narrative”, RSL, 2001; Stan Velea, *Literatura polonă în România*, București, 2001, 343–344, 361, 363, 373; Stan Velea, *Maximum de sensuri în minimum de cuvinte*, OC, 2003, 173; Stan Velea, *Cracovia – iradiieri europene*, „Dilema”, 2003, 531; Nicolae Mares, *Metropole culturale europene și relațiile lor cu România*. Cracovia, „Ecart”, 2003, 230; Stan Velea, *Revitalizarea eseului*, „Lamura”, 2003, 21–23. St. V.

GEANOGLU-LESVIODAX, Alexandru (1793 – 31.I.1869, București), traducător. Boier muntean cu rang de paharnic, **G.-L.** a tălmăcit din rusește *Povestiri din spaimile vrăjitoarești* (1839), o culegere din surse diferite (rusești, franceze ș.a.) de narațiuni cu subiecte fantastice sau mistice. Pentru a atenua caracterul terifiant al povestirilor, traducătorul adaugă la sfârșit mai multe anecdote, relatate cu haz, într-un limbaj arhaizant. A mai transpus *Noaptea și ziua Rossiei sau Mitologia slavonilor* (1836), o carte intitulată *Tălcuirea viselor* (1836) și una,

din grecește, pentru uzul bisericii (*Istoria bisericească*, 1845). Sub semnătura Al. Lesviodanu, a tipărit două epigrame în „Foaie pentru minte, inimă și literatură” (1840).

SCRIERI: *Antichități despre Crucea Domnului Nostru Iisus Hristos*, București, 1857. **Traduceri:** *Noaptea și ziua Rossiei sau Mitologia slavonilor*, București, 1836; *Tălcuirea viselor*, București, 1836; *Povestiri din spațiile vrăjitorești*, pref. trad., București, 1839; *Istoria bisericească*, București, 1845.

Repere bibliografice: Barbu Lăzăreanu, *Cu privire la...*, București, 1971, 263-267; G. Bezviconi, *Necropola Capitalei*, București, 1972, 136; *Dict. lit.* 1900, 388. L.V.

GENARU, Ovidiu (pseudonim al lui Ovidiu Bibire; 10.XI.1934, Bacău), poet și prozator. Fiu al Mariei (n. Vasile) și al lui Constantin Bibire, **G.** a urmat liceul la Bacău și a absolvit, în 1957, Institutul de Cultură Fizică și Sport din București, fiind repartizat ca profesor la Școala Sportivă din orașul natal (1957-1966). Redactor la revista „Ateneu” (1966-1974), reintră în învățământ ca profesor la Institutul Pedagogic din Bacău (1974-1980), apoi este muzeograf la Casa Memorială „G. Bacovia” (1980-1898). În legislatura 1992-1996 a fost membru al Parlamentului României. A debutat în 1959 într-o plachetă editată de Casa de Creație din Bacău.

Poezia lui **G.** este dominată de întrepătrunderea dintre rafinamentul universului livresc și savoarea delicată a gesturilor și senzațiilor simple. Regăsirea simplității dă naștere unei euforii lirice cu atât mai intense cu cât îndepărtarea de o candoare resimțită ca „originară” este mai mare. Reîntoarcerea la paradisul sentimentului frust se face însă dintr-o perspectivă intelectualizată, în care situațiile cotidiene sunt transfigurate printr-un joc metaforic savant, împins uneori până la supraabundență. Prima carte, *Un șir de zile* (1966), ilustrează nostalgia umbroasă a originilor (*Amurg la Agapia Veche, Mășteri în ploaie*), laolaltă cu bucuria reamintirii, în versuri ludice, a jocurilor copilăriei (*Săritură-ntr-un picior*) și cu elogiul vieții simple, în acord cu ritmurile naturale (*Țăpınarii*). De cealaltă parte, influența livrescului apare, în finalul culegerii, în versuri care celebrează craii lui Mateiu I. Caragiale (*Epilog la Curtea-Veche*) sau universul operei lui Ion Creangă (*Humulești, Ozana, Durată*). *Nuduri* (1967), volum mai încheșat și mai unitar, este expresia exploziei unui erotism intens, în care întregul univers apare transfigurat sexual: se vorbește despre „sânii materiei”, „fecioria căilor” și „pupila frigidă a morții”, iar poetul se înfățișează ca „defloratorul” unei lumi încă virgine: „Nedeflorată e lumea în calea poetului / ori prea bătrână, și ziua de ieri / e o lumină cu gâtul răsucit.” Odată cu *Patimile după Bacovia* (1972), **G.** renunță la limbajul fastuos în favoarea unui lirism discursiv, în care enumerarea, lipsa punctuației și fracturarea sintaxei iau locul metaforismului intens de până acum. De asemenea, se observă și o ușoară deplasare de perspectivă: nostalgia începe să se amestece cu ironia și autoironia în poeme în care imaginea poetului provincial, patronată de „preafericitul Bacovia”, este creionată fără încrâncenare sau resentiment, în tonuri jovial-negative:

„vino în provincie mi-au zis vino / profesore la căsuța ta albă în micul orașel / vei umbla ca Iisus peste ape vei fi / întâmpinat cu ave doctorii avocații vor / da un dîneu în cinstea noului lor / prizonier ... / [...] vino profesore la căsuța ta albă / cu moartea în ferești.” Nu lipsește protestul împotriva societății de consum, cea care îngroapă fiorul liric sub munți de gunoaie: „Acești munți de ambalaje menajere / și reclamele consumați surogate / [...] prin care hămesit de foame scormonește / cobaiul alb și înfricoșat al poeziei.” În versurile din *Am mai vorbit despre asta* (1986), glosând pe marginea repetării monotone a aceluiași gânduri și gesturi odată cu înaintarea în vârstă, poetul este pătruns de un sentiment al târziului, al crepusculului, un univers al tristeții și al regretului „iubirilor mici” se străvede aici filtrat prin amurgul vieții, pândit de „moartea cu chip de aur” a toamnei. Aflată pe o treaptă inferioară poeziei, proza lui **G.** merită luată în discuție în special pentru conturarea destul de convingătoare a unor psihologii de excepție (romanele *Sperietoarea*, 1992, *Proces-verbal al unei crime*, 1998) și pentru analiza minuțioasă a altora (*Iluzia cea mare*, 1979). Pe scriitor îl interesează, mai mult decât construcția epică solidă, sondarea imponderabilelor sufletești sau desenarea medalionului psihic. Romanul de debut, *Week-end în oraș* (1969), prezintă tribulațiile sentimentale ale

unui tânăr meteorolog, care alege de bușeul erotic ca modalitate de refacere a nervilor săi oboșiți. Figura Murei sau a lui Miriam nu se rețin. Evaziunea în erotic o încearcă și alte personaje ale romanului. Construcția epică este labilă, nucleul va fi găsit după o nereușită încercare de acces în atmosfera stației meteorologice, personajele par vag conturate, iar finalul, prea optimist, rămâne neconvincător. Mai reușit este romanul *Iluzia cea mare*, care încearcă să împlătească sondarea mediului social ca analiza lentă, subtil tergiversată, accidentată pe alocuri prin forțarea imprevizibilului caracterial, a stării personajelor. În centrul scrierii se află cuplul matrimonial Edmonda-Titus Oniga; ea e o femeie mondenă, diplomată și ambițioasă, el un soț ascultător, cu un excesiv sentiment al datoriei, care urcă încetul cu încetul treptele succesului profesional. Disoluția lentă, amânată a cuplului este urmărită prin ochiul personajului-reflector Alec, fratele Edmondei, un actor ratat, cabotin, dar intuitiv. Personajele își leapădă treptat măștile: Edmonda își dorește o carieră artistică, iar Titus se străduiește să-și domine dragostea incipientă pentru secretara sa, Luiza. Deși situația pare ținută sub control, lucrurile explodează în final: întins pe bancheta psihologului, Titus deplânge schema ruginită a relației lor; soția sa nu se mai întorsese din excursia făcută în Occident. Tematica se schimbă în *Sperietoarea*, unde, sub pretextul analizei unui caz clinic și a prezentării unui ospiciu, se construiește parabola regimului totalitar. În urma unui accident, Cristian Filiti își pierde memoria, este dus într-un ospiciu, unde doctorul Voch, în care autorul proiectează un dictator în miniatură, încearcă să-l facă să-și găsească identitatea. În prezentarea cazului Filiti, G. alternează flash-back-uri din existența anterioară a eroului cu descrierea mediului ospiciului. Viața îi fusese plină de întâmplări capitale: copil, asistase la ororile războiului, trecuse și pe la Canal, frecventase medii diverse; era, în plus, scriitor. Evenimentele sunt puse însă sub semnul provizoriului și ambiguității, personajul fiind și histrionic. În încercarea de a afla identitatea pacientului său, doctorul recurge la o stratagemă: îi publică fotografia într-o revistă; romanul va anexa scrisorile primite de la cei care pretindeau că-l cunosc pe Filiti. Trei scrisori-martor schimbă cu totul portretul personajului Filiti, făcând din el protagonistul unor relații amoroase bizare. În afară de prea abisalele motive care-l determinaseră să-și părăsească nevasta (deși nu avea nici o intenție în acest sens), fusese agresorul și amantul unei nepoate (vitrege), devenită actriță. Astfel, romanul, care încearcă să prindă toate intențiile scriitorului, se lasă înăbușit de neverosimil. Povestea dragostei ascunse dintre unchi și nepoată, care-și păstrează statutul profesional, precum și toate amănuntele relației schițate în romanul anterior se reiau în *Diverse cereri în căsătorie* (1994). Autorul își propune să scrie un roman-*vérité*; va folosi, în acest sens, ca material documentar, confesiunile făcute de actriță unei prietene pe niște benzi de magnetofon, scrisori, amintiri din trecutul comun al celor două femei etc. *Proces-verbal al unei crime* este tot un roman-*vérité*, urmărind reconstituirea unei crime și prezentarea detaliată a procesului de judecată, documentele (declarațiile prietenilor

victimei, ale ucigașului, pledoariile avocaților) fiind anexate acum mai firesc. Și aici se mizează pe scoaterea în prim-plan a tipurilor maladiv-excepționale. Romanul folosește cu dibăcie suspansul, reconstituind amalgamat trecutul personajelor și începutul relației lor și strecurând cu abilitate aluzii privitoare la patologia eroului. Ștefan (strungar) suferă de o formă accentuată a maniei persecuției și, într-un acces de gelozie, o ucide pe viitoarea lui soție, Anișoara. Nereușind să se sinucidă după omor, eroul alege oprobriul public, rușinea trecerii printr-un proces. Finalul este declamator: deși își dorește cu ardoare pedeapsa capitală, eroul așteaptă să joace, după detenție, rolul de pustnic dramatic. G. are și un volum de proză scurtă, *Cafeneaua subiectelor* (1980), unde unele schițe epice sunt reușite prin absurdul situațiilor prezentate sau prin surprinderea (fără comentarii) a imponderabilelor psihologice. Câteva piese de teatru (*La margine de Paradis*, *Viața particulară* ș.a.) nu individualizează un dramaturg.

SCRIERI: *Un șir de zile*, București, 1966; *Nuduri*, București, 1967; *Tara lui Ț*, București, 1969; *Week-end în oraș*, București, 1969; *Patimile după Bacovia*, București, 1972; *Bucolice*, Iași, 1973; *Elegii*, București, 1974; *Goana după fericire*, București, 1974; *Fidelitate*, Iași, 1977; *Madona cu lacrimi*, Cluj-Napoca, 1977; *Iluzia cea mare*, București, 1979; *Cafeneaua subiectelor*, Iași, 1980; *Poeme rapide*, Iași, 1983; *Flori de câmp*, București, 1984; *Am mai vorbit despre asta*, Iași, 1986; *Sperietoarea*, București, 1992; *Diverse cereri în căsătorie*, București, 1994; *Proces-verbal al unei crime*, București, 1998; *Orient, pardon!*, București, 1999. **TRADUCERI:** Vladimir Holan, *Noaptea cu Hamlet*, București, 1974 (în colaborare cu Dragoș Șesan).

Repere bibliografice: Dana Dumitriu, „Week-end în oraș”, RL, 1970, 11; Constantin, *Despre poeți*, 146-150; Poantă, *Modalități*, 241-243; Căndroveanu, *Alfabet*, 80-83; Petroveanu, *Traictorii*, 276-278; Ciobanu, *Incursiuni*, 106-110; Barbu, *O ist.*, 245-246; Pîru, *Poezia*, II, 257-266; Laurențiu, *Eseuri*, 107-113; Raicu, *Critica*, 359-362; Felea, *Aspecte*, I, 134-139; Grigurcu, *Poeți*, 469-471; Daniel Dimitriu, „Iluzia cea mare”, CL, 1979, 11; Alboiu, *Un poet*, 197-198; Iorgulescu, *Firescul*, 219-223; Cristea, *Faptul*, 154-156; Livescu, *Scene*, 107-115; Vlad, *Lectura rom.*, 160-165; Dumitru Radu Popa, „Flori de câmp”, TBR, 1985, 288; Dinu Flămând, „Flori de câmp”, AFT, 1985, 3; Cristian Livescu, „Flori de câmp”, ATN, 1985, 6; Ioan Holban, *Proza lui Ovidiu Genaru*, CL, 1985, 7; Al. Călinescu, „Flori de câmp”, CRC, 1985, 47; Nicolae Manolescu, „Patimile după Bacovia”, RL, 1986, 15; Grigurcu, *Existența*, 250-255; Cistelean, *Poezie*, 60-64; Cosma, *Romanul*, I, 151-153; Simion, *Scriitori*, IV, 189-196; Vasile Spiridon, „Sperietoarea”, ATN, 1992, 10; Constantin, *Complicitatea*, 122-124; Alex. Ștefănescu, *În sfârșit un roman*, RL, 1994, 48; *Dicț. scriit. rom.*, II, 344-347; Vlad Sorianu, *Două generații de poezie modernă*, ATN, 1999, 12; Ovidiu Genaru, PRA, II, 984-990; *Dicț. analitic*, III, 287-290; Popa, *Ist. lit.*, II, 481-483; Alex. Ștefănescu, *Ovidiu Genaru la o nouă lectură*, RL, 2002, 30, 31. L.H.

GENERAȚIA DE MÂINE, revistă literară apărută la Oravița, lunar, între 1936 și 1938, redactată de elevii Liceului „General Dragalina”, sub îndrumarea profesorului I.C. Stoica. Publicația era condusă de un comitet de redacție alcătuit din Sabin Belu, Aurel Bugariu, Gheorghe Milovan, Ion Mioc, Simion Simu, Horea Ședicu. Poezie publică aproape toți redactorii, dar și alți elevi ai liceului: Mihai Novac, Pavel Butan, Petre Sfetcă ș.a.

Dintre poeți se remarcă Pavel Bellu, cu *Romanța unui muzicant*, din ciclul *Candelabre albastre*, de fapt volumul său de debut tipărit în 1936. Aurel Bugariu recenzează mai multe plachete de versuri, în genere la rubrica „Carnet literar”: *Candelabre albastre* de Pavel Bellu, *An din patru primăveri* de Mihai Novac, *Jad* de Sergiu Cristian. Pavel Bellu recenzează, la rândul său, placheta *Cuiburi de lumini* de Valeriu Cărdu. Atenția specială acordată de revistă marilor nume ale poeziei române este vizibilă prin publicarea unor aforisme de Lucian Blaga, a unor texte critice despre Aron Cotruș (Aurel Bugariu, *Câteva clipe alături de Aron Cotruș*), G. Topîrceanu (Pavel Bellu, *George Topîrceanu. 1890-1937. Observațiuni, analize și reflecții cu ocazia morții*). În mai multe numere succesive, Ion Mioc publică epigrame. Cât privește proza, revista conține un fragment din nuvela *Orașul omorător de suflete* de Aurel Bugariu. *II.*

GENERAȚIA MEA, periodic apărut la București, lunar, între 1 iunie și 1 septembrie 1930, cu subtitlul „Foaie literară”, fără menționarea comitetului de redacție. Publică versuri Dem. Bassarabeanu, C. Teodorescu, Dumitru Cosma. George Acsinteanu semnează un fragment din romanul *Piatra neagră*, intitulat *Cărbune cu șapte colțuri*, Al. Al. Leontescu recenzează, sub titlul *Roman simbolic*, cartea *Am ucis pe Dumnezeu* a lui Carol Ardeleanu. Proză mai publică Paul Daniel, Sm. Vizirescu, iar aforisme, Eugen Relgis. Alți colaboratori: C. Cristobald, M. Teodorescu. *II.*

GENERAȚIA VIITOARE, revistă apărută la București, lunar și bilunar, din octombrie 1889 până în mai 1904. Director și fondator a fost Eduard M. Adamski. Între februarie 1891 și martie 1892 publicația trece sub direcția unui comitet, înlocuit ulterior de I.I. Livescu, I.S. Spartali și Julieta E. Adamski. În februarie 1890, **G.v.** își schimbă titlul în „Generația nouă” și, considerându-se o continuare a „Foii României” (care apăruse în 1882), se află, în martie 1890, la seria a doua și la anul al X-lea de apariție. Din ianuarie 1904 devine „România”, apoi „Revista România”. Dacă la apariție se subintitula „Revistă științifico-literară”, mai târziu devine „enciclopedică”. Redactorii responsabili până la 1890 au fost C.N. Chabudeanu pentru partea științifică, și Corneliu Botez pentru partea literară, D. Teleor, G. Russe-Admirescu, I.I. Florescu, Scarlat Orăscu, Al.I. Șonțu, I.A. Bassarabescu, Gr. Mărunțeanu, G. Bașturescu, Aristid I. Gârleanu fiind redactori. **G.v.** era organul unei societăți literare studențești sub președinția doctorului C.N. Chabudeanu și se voia „promotoriu ideilor noi”. Proclama pe Eminescu „artistul desăvârșit”, „idolul” și „împărtașania noastră”, fruntașul unei „adevărâte direcțiuni”. În fapt însă, revista a publicat o literatură eclectică. Alături de G. Orleanu, D. Karr (D. Karnabatt), Al. Obedenaru, Mircea Demetriade, atrași – cel puțin programatic – de orientările mai noi din poezie, de I. Catina și Șt. Cruceanu, poeți „proletari”, de idilicul Dem. Moldovanu și de D. Teleor, ironic în *Idilele sale* față de locurile comune ale genului, mai apăreau A.C. Cuza, Carol Scrob, N. Țincu, Smara, autori de elegii,

romanțe, alegorii morale în manieră tradițională. Corneliu Botez, Sc. Orăscu ilustrează influența eminesciană. Rareori, semnează I.L. Caragiale, G. Coșbuc, Al. Macedonski. Se retipăresc poezii de V. Alecsandri și M. Eminescu, o nuvelă postumă a lui Al. Hâjdeu, câteva din scrierile lui I. Ghica. Proza, satirică (D. Teleor), lirică (G. Nicolescu), de „documente omeneste” (G. Russe-Admirescu) și „copii după natură” (I.S. Spartali), este de nivel minor. Excepție fac schițele lui I.A. Bassarabescu (care semnează I.A.B. sau Barion), aflat la începuturile carierei literare. Traducerile, datorate lui I.S. Spartali, Ed. M. Adamski, B. Florescu, sunt la fel de eteroclitice ca și literatura revistei. Căpitanul Matei Eminescu, fratele poetului, este prezent cu o tălmăcire în proză și un articol de istorie. Portretele unor scriitori români (A.I. Odobescu, I.S. Spartali, Veronica Micle) și străini (Vittorio Alfieri, Émile Zola, Octave Feuillet, Lev Tolstoi), câteva recenzii semnate de Dem. Moldovanu și articolele lui I.I. Livescu (*Artele și literatura*) reprezintă tot ceea ce **G.v.** a făcut să apară în materie de critică literară. Interesul redacției fiind captat și de alte domenii decât literatura – economie, medicină (de evidențiat colaborarea lui Victor Babeș), finanțe, comerț –, în ultimii ani acestora li se va acorda un loc tot mai larg în revistă. *S.C.*

GENILIE, Ioan (Iosif) (sec. XIX), publicist. Originar din Săliște, **G.** a fost, din 1832, primul profesor de geografie și istorie („hronologie”) la Colegiul „Sf. Sava” din București și autor de manuale de geografie foarte răspândite. Bun bibliograf, el a alcătuit un amplu catalog, publicat în două volume, al bibliotecii Colegiului (1846-1847). Era un om instruit, cunoștea limbile greacă, latină și franceză, avea bogate informații în diverse domenii. În cele două reviste pe care le-a editat, „Universu” (1845-1848) și „Mondul” (1847), ca și mai înainte, în „Cantor de avis și comers”, **G.** a publicat (deseori fără semnătură) articole, unele adevărate reportaje, pe teme sociale și culturale, biografii ale oamenilor celebri, compilate uneori din revistele apusene. O atenție constantă a acordat-o problemelor limbii române literare. Era adeptul introducerii alfabetului latin, pleda pentru o limbă „populară”, ferită de barbarisme și excese latinizante. Referirile pe care le face la literatură dovedesc lecturi bogate și discernământ. Preocupat de literatura națională, publică din manuscrisele poetului Alecu Văcărescu, prezentat ca un „Petarca românesc”. Analizând o poezie a lui Gr. Alexandrescu și alta a lui I. Catina (în articolul *Poezie*), **G.** remarcă „figuri frumoase” și „idei delicate” în tratarea, originală, a unei teme comune. În spirit clasicist, el vedea în copierea naturii izvorul tuturor operelor artistice. Sporadic, a compus poezii patriotice ocazionale și meditații alegorico-filosofice.

Repere bibliografice: *Encicl. rom.*, II, 523; Gh. Adamescu, *Scrierile lui Iosif Genilie*, „Buletinul Societății Geografice Române”, 1901; Ilie Popescu-Teiușan, Vasile Netea, *August Treboniu Laurian*, București, 1970, 16, 78-79; Theodorescu, *Ist. bibl.*, 33-36; *Dicț. lit.* 1900, 389. *L.V.*

GENOIU, George (31.VIII.1933, Armășești, j. Ialomița), dramaturg și critic de teatru. Este fiul Constanței (n. Mincu) și al lui Alexandru Genoiu, funcționar. În 1953 a absolvit Liceul „I.L. Caragiale” din Ploiești, după care, în 1962, își va lua licența la Facultatea de Teatologie a Institutului de Artă Teatrală și Cinematografică „I.L. Caragiale” din București. Debutează în dramaturgie la „Ateneu”, cu piesa *Umbrelă pentru singurătate* (1968), după ce debutase ca poet în „Tânărul scriitor” (1955), iar în postura de comentator literar în „Tribuna” (1963). Metodist și director al Casei Regionale a Creației Populare din Galați (1961-1964), inspector pe probleme artistice în Galați (1966-1967), din 1967 face parte din redacție, iar din 1982 până în 1990 conduce revista „Ateneu”. Din 1990 înființează și conduce, la București, Editura Rampa și Ecranul. I s-au acordat Premiul criticii teatrale (1979), Premiul Uniunii Scriitorilor pentru dramaturgie (1983), Premiul Asociației Scriitorilor din București (1996).

Nume înseriabil generației lui Dumitru Radu Popescu, Tudor Popescu, Iosif Naghiu ș.a., G. practică deopotrivă genul dramatic, cronică de spectacol cu tendințe accentuate moralizante și mai puțin estetizante, articolul pe teme de actualitate ș.a.m.d. Fără să atingă cota de popularitate a congenerilor și confrăților amintiți, și-a văzut puse în scenă unele piese la teatre din Bacău, Botoșani, Bârlad, Târgu Mureș, Giurgiu. Câteva au figurat în repertoriul teatrului radiofonic,

acolo unde, în fapt, își găsec cel mai bine locul (ca și la televiziune, de altfel). La început, adică în piesele *Seara în fața cerului* (1973), *Drumul încrederii* (1978) și *Frate mai mare* (1980), autorul se dovedește un didactic-moralizant, creator de replici în tipare conflictuale schematice (relații inter și intrafamiliale, examenul retrospectiv al conștiinței civice exemplare ș.a.), în texte parcă prematur îmbătrânite, deși înzestrate cu un soi de ingenuitate acidă. Cu timpul, depășind sfera teatrului în maniera lui Mihail Davidoglu în favoarea subtilităților maziene și afiliindu-se la linia Horia Lovinescu sau Ecaterina Oproiu, G. începe să dilueze grandilocvența în favoarea tristeților lirice și să aducă la rampă problematica inerentă cuplului aflat la răscruce, vanitatea ultragiată a activistului, singurătatea ratării profesionale, nostalgia tinereții revoluționare ș.a.m.d. Volumul *Teatru* (1997), ediție de autor, reprezentativă pentru cei treizeci de ani de activitate teatrală, cuprinde *Trilogia captivă: Cantonul de vânătoare, Rătăciți în amurg, Împăcare târzie*, apoi zece piese grupate sub titlul *Conversații provinciale*, trei sub „efigia” *Acasă, vieți destrămate*, articole, cronici, eseuri pe teme teatrale, precum și un substanțial dosar de opinii critice și mărturii afective despre autor. În general, motivul cuplului situat într-un nucleu conflictual (*Logodnicii mincinoși, Doi pentru un tangou*), drama morală a unui tată, conflictul dintre generații și opțiuni politice (*Conversație în oglindă*), satira socială (*Comedie provincială*), feminitatea social-exemplară (*Drumul spre Everest*) sunt câteva dintre subiectele tratate (nu vor lipsi cele din mediul rural, din viața funcționării și a activiștilor de partid), de neocolit de către eventualul istoric al formelor teatrale în ceașism. Din această perspectivă, este obligatoriu de semnalat evoluția autorului către panoramarea socio-satirizantă a României anilor 2000: *Titircă, Inimă-Bună (palavre și adulter la domeniile Marvila)* este un „pamflet antioligarhic” (2002), pe tiparele proiectatei piese caragialiene *Titircă, Sotirescu & Co.*, și care plasează în contemporaneitate tema ciocoilor vechi și noi, pe N. Filimon, I.L. Caragiale și Teodor Mazilu, într-o șarjă cu zece episoade tocmai nimerite pentru un spumos serial de televiziune. *Titircă, Inimă-Bună...* continuă *Trivial tangou* și plachează pe tiparul caragialian personaje din *O scrisoare pierdută, O noapte furtunoasă, D-ale carnavalului*. Astfel, Zița a devenit intelectuală grupului, scrie haikuuri și pleacă în Japonia să studieze arta gheiselor, Spiridon este gay, fiindcă „homosexualii sunt viitorul globalizării” ș.a.m.d.

SCRIERI: *Seara în fața cerului*, București, 1973; *Drumul încrederii*, București, 1978; *Frate mai mare*, București, 1980; *Teatrul de toate zilele*, Iași, 1980; *Însoțitorul nevăzut*, București, 1983; *Trecere prin verandă*, Iași, 1984; *Doi pentru un tangou*, pref. Ileana Berlogea, București, 1986; *Subiecte teatrale. Motive. Procedee*, București, 1987; *Conversație în oglindă*, București, 1989; *O lume captivă*, București, 1996; *Teatru*, București, 1997; *Dramele decăderii*, București, 2000; *Titircă, Inimă-Bună (palavre și adulter la domeniile Marvila)*, București, 2002; *Teatru. Domeniile Marvila*, București, 2003.

Repere bibliografice: Costin Tuchilă, „Însoțitorul nevăzut”, LCF, 1983, 27; Nicolae Turtureanu, *Poeme rapide*, CRC, 1983, 47; Zaharia Sângeorzan, „Însoțitorul nevăzut”, CRC, 1983, 47; Eugen Simion,

„Însoțitorul nevăzut”, RL, 1983, 47; Ghițulescu, *O panoramă*, 279–282; Cristian Livescu, „Însoțitorul nevăzut”, ST, 1984, 1; Val Condurache, „Însoțitorul nevăzut”, CL, 1984, 5; Virgil Cuțitaru, „Doi pentru un tango”, CRC, 1987, 8; Florin Faifer, *Măștile și oglinda*, CRC, 1989, 40; *Dict. scriit. rom.*, II, 347; Ghițulescu, *Istoria*, 352–356; Florin Faifer, *Ispitele parabolei*, „Drama”, 2002, 2–3.

D.C.M.

GEORGE, Alexandru (pseudonim al lui George-Alexandru Georgescu; 6.IV.1930, București), prozator, eseist, critic și istoric literar, traducător. Este fiul Elizei (n. Constantinescu) și al lui George Georgescu (care moare când viitorul scriitor avea șase ani), funcționari la Banca Națională a României și descendenți ai unor familii de negustori și antreprenori. Copilăria și-a petrecut-o în București (în zona Calea Moșilor–Olari–Popa Petre–Zece Mese, cartier evocat în eseuri memorialistice, dar și în opere de ficțiune), scriitorul fiind nu numai prin localitatea de domiciliu, ci și prin mentalitatea și identitatea afectivă pe care și le asumă, un bucureștean „get-beget”. Urmează Școala Primară nr. 7 „Sfântul Silvestru” (1937–1941) și Liceul „Mihai Viteazul” (1941–1949), cu o întrerupere în 1946–1947, când, instalat, din motive de sănătate, la o rudă din apropierea Târgoviștei, se pregătește în particular; sejurul târgoviștean i-a oferit material de inspirație pentru romanul *Caiet pentru...* (1984). Student al Facultății de Litere a Universității din București (1949–1950), **G.** se vede obligat să o părăsească, punându-i-se în vedere că i se pregătea excluderea (fără îndoială pentru „origine socială nesănătoasă”). Din 1950 tânărul începe să muncească pentru a-și asigura existența (averea familiei fusese confiscată) ca salahor pe un șantier, ca desenator, slujbaș modest la un institut de cercetări în domeniul construcțiilor. Între 1955 și 1959, demisionând de la institut, își asigură existența prin colaborări regulate (activități redacționale, traduceri) cu o asociație a inginerilor și tehnicienilor. Lucrează, între 1959 și 1972, la Biblioteca Academiei Române. Debutează în presa literară în 1969, la „Luceafărul” (atunci sub conducerea lui Ștefan Bănuțescu), cu povestirea *Nocturnă*. Editorial, va fi prezent din 1970, când îi apar cvasisimultan volumul de povestiri *Simple întâmplări cu sensul la urmă* și eseu despre Tudor Arghezi, *Marele Alpha*. Se poate remarca existența unui dublu „anacronism”: **G.** debutează odată cu scriitorii de regulă cu zece-cincisprezece ani mai tineri decât el și, pe de altă parte, se autosituează ca un continuator, dacă nu chiar ca un reprezentant întârziat al „generației războiului”, simțindu-se „mai atașat de Geo Dumitrescu, Constant Tonegaru, Ion Caraion, Mircea Popovici, Mihail Crama, Alexandru Lungu, dar și de Dinu Pillat, Emil Ivănescu, Pavel Chihaia” ș.a., deci de scriitorii cu circa zece ani mai vârstnici „decât cei din leatul [lui] strict, precum Titus Popovici și I. Dodu Bălan, N. Tertulian și Georgeta Horodincă, Petre Sălcudeanu și Z. Ornea sau Marcel Petrișor și Paul Goma”. După 1970 a publicat peste douăzeci de volume proprii, traduceri — unele însoțite de prefețe sau studii introductive —, a întocmit antologii, a îngrijit ediții critice. Colaborează frecvent, uneori regulat, la diferite publicații literare sau culturale, „România literară”,

„Contemporanul” și, în special „Viața românească”, unde, la începutul anilor '80, e titularul cronicii literare pentru cartea de critică și eseu; în anii '90, după o prezență activă în mai multe reviste, mai multe certuri și ruperi de relații cu redacțiile se soldează cu o restrângere a gamei de publicații la care să colaboreze, scriitorul fixându-se în special la „Adevărul literar și artistic” și „Luceafărul”. A făcut, de-a lungul anilor, în diferite împrejurări (trimis al Uniunii Scriitorilor, bursier al Asociației de Întraajutorare Intelectuală Europeană, turist), călătorii în Cehoslovacia, Rusia, Letonia, Estonia, Franța, Italia, Germania. Cărților sale li s-a recunoscut valoarea și prin numeroasele premii literare dobândite: Premiul Uniunii Scriitorilor (*Semne și repere*, 1971), Premiul Asociației Scriitorilor din București (*La sfârșitul lecturii*, III, 1980), Premiul Uniunii Scriitorilor (*Simple întâmplări în gând și spații*, 1982, *Caragiale*, 1996), Premiul Fundației „Cuvântul”, Premiul revistei „Convorbiri literare”, Marele Premiu Soros pentru roman (toate pentru *Oameni și umbre, glasuri și tăceri*, 1996), Premiul Național „Tudor Arghezi” — Târgu Jiu, Cărbunești, 1998 ș.a.

Ca prozator, **G.** poate fi plasat între scriitorii livrești, erudiți, fanteziști și ludici, alături de alți autori pe care el însuși, în postură de critic, îi așază în „categoria debutanților tardivi și bine socotiți” (Leonid Dimov, Mircea Ivănescu, Mircea Horia Simionescu, Radu Petrescu, Tudor Țopa, Barbu Cioculescu).

Erudiția, meșteșugul de stilist, dispoziția ironică și parodică sunt mobilizate într-un demers ce poate fi calificat drept metaliterar: scriitorul sintetizează teme și motive, parodiază polemic clișee literare, simulează maniere (adică recurge cu virtuozitate la pastişă, construiește impecabile „exerciții de stil” cu referire la stiluri consacrate, identificabile istoric), cultivă fragmentarul și bizazeria, servit fiind de o deosebită iscusință tehnică — toate acestea cu o strălucire care l-a determinat pe un exeget să conchidă, încă de la primul său volum de povestiri, printr-o afirmație corectă în esență, că „avem, deci, un Borges al nostru” (Marian Popa). Verva ludică și virtuozitatea stilistică nu sunt exploatate gratuit ori tehnicist, ci sunt dotate cu o perceptibilă gravitate de fond: prozatorul are o „atitudine de est et fundamentată moral, întrucât traduce o acută ultragiurie spirituală” (Mircea Iorgulescu), nu este un „formalist”, ci un moralist și un umanist lucid, dublându-și performanțele de virtuozitate cu un mesaj uman, sobru, dar consistent, epurat de sentimentalism. Romanul *Oameni și umbre, glasuri și tăceri*, redactat într-o primă formă în anii '50, reprezintă centrul literaturii lui G. Pentru iubitorii de etichete, cartea oferă prilejul recunoașterii unor atribute ale romanului de idei, social, de dragoste, de mister, de război ș.a.m.d. Ceea ce nu este tocmai fals, ci mai curând nespecific și parțial în privința unei creații care atinge, s-ar putea spune, caracterul totalizant și neetichetabil al vieții. Sentimentul de cuprindere nu vine neapărat din explorarea pe o largă suprafață a decorurilor, mediilor și experiențelor care intră în vederea romancierului (Bucureștiul văzut în diverse secvențe și contexte temporale, interioarele, Constanța de dinaintea intrării României în primul război mondial, Germania tulburată a anilor '20, casa părinților, mediile politice, aristocrate, burgheze, familiale, studențești, adolescentine, perioada de ocupație a nemților, cele câteva tulburări erotice ale naratorului), cât din intensitatea surprinderii lor pe pelicula unui ieri real și veridic. Cartea reconstituie, în formatul mimat al unor amintiri desfășurate după o cronologie foarte personală (compusă, prin derogarea de la logica sensului unic al timpului, dintr-o curgere inversă a evenimentelor, dinspre prezent către trecut, din fragmente și lungi expuneri, din elipse, anticipări și reveniri, din accente falsificate și direcții înșelătoare, din evenimente și personaje abandonate sau reluate cu o răbdare aproape didactică), perioada deceniilor al doilea și al treilea ale secolului al XX-lea. Accentul însă nu cade pe această reconstituire, ci pe lumea românească pe care o susține. Caracterul de pretext, de ramă pentru ficțiune, al amintirilor este adesea mărturisit în paginile lor. În critică, G. se situează în descendența lui E. Lovinescu și Șerban Cioculescu, în general a criticii interbelice, al cărei continuator el se consideră — în chip explicit — a fi. S-a ocupat de autori dintre cei mai diferiți, cu precădere din secolul al XX-lea, mai ales interbelici ori propriu-zis contemporani. Tudor Arghezi, E. Lovinescu, Mateiu I. Caragiale și I. L. Caragiale au făcut obiectul unor monografii, contribuții solide, de neignorat. În *Marele Alpha*, criticul a întreprins o examinare a receptării operei lui Arghezi, procedând la reconsiderarea polemică a exegezei argheziene. În *jurul lui E. Lovinescu* (1975) oferă o nouă

lectură a operei unui autor față de care comentatorul vedește o afinitate certă; analiza e lipsită de preconcepții și supusă la obiect, fără obnubilări hagiografice ale spiritului critic: pe adevăratul Lovinescu, după părerea exegetului, „îl descoperim în aplicațiile lui practice, în confruntarea cu operele, nu în declarațiile teoretice”. Pe Mateiu I. Caragiale criticul îl abordează în volumul din 1981 cu evidentă simpatie, însă fără gesticulația idolatriei „mateine”, în maniera sa raționalist-analitică obișnuită. Cartea este un eseu critic și, în același timp, o biografie comentată; G. îl „apără”, argumentat, pe Mateiu I. Caragiale de detractori sau de cei care l-au minimalizat (Șerban Cioculescu în special, combătut cordial) și examinează pertinent felul în care se cade să fie stabilite și interpretate legăturile dintre biografie și operă. *Caragiale* (1996) — cu subtitlul *Glose, analize* — nu e o monografie unitară, ci o grupare de texte (scrise de-a lungul a două decenii, 1975–1995) care, după părerea autorului, „deși e atât de succintă, depășește simpla încercuire monografică”: unghiul analizei e amplificat astfel încât să cuprindă, pe lângă literar, socialul și culturalul, demersul vizând chestiuni de mentalitate obștească și de istorie a civilizației. În activitatea critică „la zi” — în textele adunate în seria *La sfârșitul lecturii* (I–IV, 1973–1993) și în alte scrieri asemănătoare —, G. glosează nuanțat asupra fenomenului literar și a înfrunțărilor sale, risipește confuzii, îndreaptă erori, interpretează judicios detalii anterior neglijate, contrazice locuri comune, deschide perspective neevidente, dar legitime și persuasiv argumentate. Spirit funciarmente polemic, scriitorul își teoretizează înclinația, afirmând caracterul intrinsec polemic al criticii literare. Bătăios, criticul polemizează cu cavalerism, „contrazice, de regulă pe ton dărz și caustic, judecăți curente și false adevăruri consacrate prin uz, folosind impecabil o viguroasă retorică demonstrativă” (Mircea Iorgulescu). Libertatea de exprimare din anii '90 a făcut posibile revelarea și manifestarea abundentă, cvasiplotică, a potențialului lui G. în domeniul publicisticii pe teme socio-politico-culturale. Această ipostază, prin forța lucrurilor nouă, nu a fost de natură să surprindă. Venea, firește, în continuarea — ori în completarea — celei de critic literar, fiindcă, după cum remarcă însuși scriitorul, el se afirmase și până atunci „ca un critic de idei (în sens să zicem gourmontian), preocupat de chestiuni controversabile, de probleme de aspect ideologic, dar și politic și social”. Spirit raționalist și democrat, atașat ideilor liberale, „proburghez” și „prooccidental”, partizan al modernității și al urbanului, G. s-a impus ca un comentator avizat al fenomenelor observate, ca un teoretician al mișcării liberale, ca un susținător inflexibil al modernizării, iritat de persistența unor realități premoderne și de demersurile ideologice paseiste ori conservatoare. Participând, prin intervenții marcate nu de pedanterie academică, ci, pe fondul erudiției sale, de rigoarea pasionată a ideilor și a opiniilor limpede exprimate (chiar dacă, uneori, cu ciudate „derapaje”, contraziceri interne ori rătăcirii), la dezbateri duse în paginile publicațiilor, pe teme ale actualității ori ale istoriei noastre politico-culturale, și-a câștigat statutul de interlocutor cu autoritate al unor specialiști ai istoriei ideologiilor și mentalităților (istorici, sociologi ș.a.), consolidându-și reputația de

polemist incorigibil și pluridirecțional. A publicat – sub titlul *O altă scrisoare pierdută* (2002) – o piesă de teatru, într-un fel „continuarea” capodoperei lui I.L. Caragiale (de unde sunt preluate personaje, locul acțiunii etc.), situația imaginată fiind una în care, după moartea deputatului ales, Agamemnon Dandanache, urmează să aibă loc noi alegeri.

SCRIERI: *Simple întâmplări cu sensul la urmă*, București, 1970; *Marele Alpha*, București, 1970; *Clepsiđra cu venin*, București, 1971; *Semne și repere*, București, 1971; *La sfârșitul lecturii*, I-IV, București, 1973-1993; *În jurul lui E. Lovinescu*, București, 1975; *Mateiu I. Caragiale*, București, 1981; *Simple întâmplări în gând și spațiu*, București, 1982; *Caiet pentru...*, București, 1984; *Petreceri cu gândul și inducții sentimentale*, București, 1985; *Dimineața devreme*, București, 1986; *Seara târziu*, București, 1987; ed. București, 1998; *Într-o dimineață de toamnă. Cinci sau chiar șase personaje în jurul unui autor*, București, 1989; *Capricii și treceri cu gândul prin spațiu*, București, 1994; *Caragiale*, București, 1996; *Oameni și umbre, glasuri și tăceri*, București, 1996; ed. 2, postfață Matei Călinescu, Iași, 2003; *Sapte povestiri fără una*, București, 1997; *Întâlniri*, București, 1997; *În istorie, în politică, în literatură*, București, 1997; *Reveniri, restituiri, revizuriri*, București, 1999; *Pro libertate*, București, 1999; *Confesiuni împotriva*, București, 2000; *Alte întâlniri*, București, 2000; *În treacăt, văzând, reflectând*, Târgoviște, 2001; *O altă scrisoare pierdută*, București, 2002; *Consemnări în curs și la fine*, Târgoviște, 2002; *Tot pentru libertate*, București, 2003. **Ediții:** V. A. Urechia, *Scrisori literare*, pref. edit., București, 1976; Pompiliu Eliade, *Ce este literatura?*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1978; E. Lovinescu, *Opere*, I-IX, introd. edit., București, 1982-1992 (în colaborare cu Maria Simionescu), *Sburătorul. Agende literare*, I-VI, București, 1993-2002 (în colaborare cu Monica Lovinescu, Gabriela Omăt și Margareta Feraru); Ion Ghica, *Scrisori către V. Alecsandri*, pref. edit., București, 1997; Mateiu I. Caragiale, *Sub pecetea tainei*, text întregit și încheiat de edit., București, 1999. **Antologii:** *Masca (Antologie de proză fantastică românească)*, pref. edit., București, 1982; *Proza umoristică românească*, pref. edit., București, 1985. **Traduceri:** Philippe van Tieghem, *Marile doctrine literare în Franța*, București, 1972; Villiers de l'Isle-Adam, *Povestiri crude și insolite*, pref. trad., București, 1973; Jean Starobinski, *Relația critică*, pref. Romul Munteanu, București, 1974; Remy de Gourmont, *Eseuri*, pref. trad., București, 1975; Salvatore Battaglia, *Mitografia personajului*, București, 1976; Émile Zola, *Saloanele mele*, pref. trad., București, 1976; Anatole France, *Viața literară*, pref. trad., București, 1978; Edmond și Jules de Goncourt, *Arta franceză a secolului al XVIII-lea*, pref. trad., București, 1979; Jean-Pierre Richard, *Literatură și senzație*, București, 1980; Louis Hautecoeur, *Literatură și pictură în secolele XVII-XX*, București, 1982; Voltaire, *Secolul lui Ludovic al XIV-lea*, pref. trad., București, 1983; Pierre-Joseph Proudhon, *Principiul artei și destinația ei socială*, introd. trad., București, 1987; Jean-Paul Sartre, *Greața*, pref. Irina Mavrodin, București, 1990.

Repere bibliografice: Marian Popa, „*Clepsiđra cu venin*”, SPM, 1971, 40; Călinescu, *Fragmentarium*, 144-146; Constantin, *Prozatori-critici*, 130-135; Grigurcu, *Critici*, 472-486; Nicolae Manolescu, *Fără început și fără sfârșit*, RL, 1984, 52; Ioan Holban, *Text și intertext*, CRC, 1985, 6; Iorgulescu, *Prezent*, 215-218; Adrian Marino, *Despre livresc*, TR, 1988, 37; Barbu Cioculescu, *Amiaza cumpănită a unui literatur*, VR, 1988, 12; Negoiescu, *Scrisorii contemporani*, 186-191; Radu Bogdan, *Nonconformismul fertil*, RL, 1995, 16; Mihai Dragolea, „*Sunt un om al revenirilor*” (interviu cu Alexandru George), VTRA, 1995, 11-12; Micu, *Scurtă ist.*, IV, 106-108; Barbu Cioculescu, *Un roman între romane*, CNP, 1997, 1; Doru Burlacu, *La sfârșitul lecturii e... Caragiale*, ST, 1997, 4-6; Cornel Regman, *Întâlnire cu Alexandru George*, JL, 1997, 27-30; Z. Ornela, *Eseurile d-lui Alexandru George*, RL, 1998, 11; Daniel Cristea-Enache, „*Pe chețuială proprie*”, ALA, 1998, 447; Barbu Cioculescu, *Alexandru*

George sau un Concert de muzică de cameră, VR, 1998, 7-8; Ioan Stanomir, „*Clepsiđra cu venin*”, LCF, 1998, 45; Cornel Ungureanu, *Alexandru George și vremea jurnalelor*, O, 1998, 12; Constantin Dram, *Lumi narative*, Iași, 1998, 101-108; Glodeanu, *Dimensiuni*, 177-180; Gabriela Omăt, *Alexandru George recitat pe îndelete*, RL, 1999, 25; Mircea Popa, *Alexandru George sau Elogiul spiritului insurgent*, ST, 2000, 4; Florin Mihăileanu, *Destin de scriitor*, ST, 2000, 7-8; Dan Mănuță, *Eseiștii de ieri și de azi*, CL, 2000, 10; Dimisianu, *Lumea*, 269-274; *Dict. esențial*, 329-332; Manolescu, *Lista*, III, 198-209; Popa, *Ist. lit.*, II, 1156-1157; Matei Călinescu, *O capodoperă de tinerețe*, RL, 2003, 7; Raluca Dună, *Un roman „istoric” și european*, LCF, 2003, 18; Mihai Iovănel, *Cartea scrisului și a memoriei*, ALA, 2003, 668; Bogdan Alexandru Stănescu, *Fața nevăzută*, ALA, 2003, 668; *Dict. analitic*, IV, 119-121, 616-618. N.Br.

GEORGE, Tudor (pseudonim al lui Tudor Georgescu; 3.II.1926, Ulmeni, j. Călărași – 10.I.1992, București), poet și traducător. Este fiul Dobrei (n. Cicu) și al lui Marin Georgescu, impieगत la căile ferate. Își petrece copilăria în cartierul bucureștean Pleșoianu-Grivița, unde frecventează școala primară și Liceul „Marele Voievod Mihai”, apoi urmează Facultatea de Drept a Universității din București, pe care o va absolvi în 1949. În paralel cu cursurile juridice (între profesori, Istrate Micescu, de pildă), le frecventează pe cele de la Litere, ținute de Tudor Vianu și G. Călinescu, pe cele de la Medicină (lecțiile de fiziologie ale profesorului Proca), Filosofie (Mircea Florian), Matematică (Dan Barbilian). Înclinația pentru literatură se manifestă de timpuriu și, elev în ultima clasă primară, G. începe să publice în „Universul copiilor”, al cărui redactor era în 1936 N. Batzaria. Compunerile trimise sunt însoțite adesea de desene – o altă pasiune, de se va materializa mai târziu în ilustrațiile propriilor cărți de versuri. Continuă să publice în „Licăriri” (publicația liceului), „Epigrama”, „Gluma”, „Bufonul” ș.a., concomitent cu creația originală interesându-l traducerile din poeți latini, francezi sau germani. În revista „Fapta” a lui Mircea Damian, e titularul cronicii plastice, iar în „Sportul” – al celei sportive, îndeosebi de rugby, joc pe care îl practică și în domeniul căruia ajunge și antrenor. Frecventează cenaclul Sburătorul după moartea lui E. Lovinescu și, potrivit propriei mărturisiri, colaborează cu versuri „la mai toate revistele literare”. Nici acum, nici mai târziu nu se poate spune că profesează propriu-zis o îndeletnicire stabilă, și anii în care a fost metodist la Casa Centrală a Creației Populare (1966-1968) nu fac decât să sublinieze acest lucru, accentuat și de statutul său de pensionar al Uniunii Scriitorilor.

G. a refuzat orice înregimentare și subordonare, și nu numai din motive de boemă artistică sau juvenil spirit de frondă. Opțiunea sa pentru o existență liberă reprezintă un act de protest față de regimul totalitar, tot așa cum opera lui poetică – îndeosebi cea din primii zece-cincisprezece ani de după război –, în bună măsură „autobiografică”, se constituie în replică nonconcesivă la vicisitudinile vremurilor. Figura pitorească a lui Ahoe – apelativ de fabricație proprie, cu care era întâmpinat în cercurile amicilor întru slava lui Bacchus – nu poate fi rezumată la pura condiție de artist boem și teribilist. Tot astfel, opera lui se sustrage frivolității și inegalității presupuse de existența boemă, prin masivitate și prin cultura

Autoportret

și spiritul de rigoare artistică și filologică ce-i stau la bază. Poetul a debutat editorial târziu, în 1957, cu *Legenda cerbului*. Acest amplu poem nu constituia decât o foarte mică parte din creația lui de până atunci. Era însă reprezentativ pentru ceea ce scrisese, ca și pentru ceea ce avea să mai scrie poetul, care, începând cu *Balade* (1967), își inserează în volume textele anilor de tăcere (auto)impusă. Cu *Legenda cerbului*, el apărea ca poet format, animat de idealuri și exigențe cu totul altele decât cele impuse de realismul socialist și ca posesor al unei dicțiuni personale. „Legenda” vorbea de un copac izolat în câmpia aridă, „singur voievod” în „sufletul acelor bărăgani” (originalele modulații lexicale apar de pe acum), „mușcat” de esențiale întrebări: „De unde vin? Ce vreau? Și cine sunt?” și bântuit de himera seducătoare a unor „păduri sălhoase”. Ca urmare a ardentului său vis, arborele devine umblător, dar „vâlfele eterne”, scaieții și pietrele îl blestemă să rămână veșnic fugar. Ajuns în codru, unde e primit regește, arborele devenit cerb se privește în „ochiul apei” și, uimit de sine, „stă visător, smerit, ca un copac”. Interpretabil în paradigma *Lucașfărarului* eminescian, poemul dădea indicii despre fantasmalele ce-l vizitau pe necunoscutul autor și de preferința lui pentru modul baladei — cu totul altul decât baladescul pedestru al versificatorilor epocii. Volumul *Balade* documenta îndeajuns apartenența poetului la generația lirică a războiului, „generația pierdută”, pornită în căutarea unei poezii și poetici menite să scoată lirismul românesc din criza ermetizantă și

anemiantă postbarbiană și a „poeziei pure”. Fără a face parte din grupul poezilor de la Cercul Literar din Sibiu, G. i se alia, adăugând baladescului practicat de Radu Stanca, Ștefan Aug. Doinaș și Ioanichie Olteanu o notă de libertate, rebeliune și autoironie (post)romantică, prin care „povestea”, epicul pur își activează sensurile împotriva realității imediate și în contingenta marilor întrebări și aspirații ale spiritului. Ca și halucinatul copac, umilul pelican din Cișmigiu reiterează exilul terestru al albatrosului baudelairian. Întors în sine, cu capul sub aripă, „În visul lui, un stol gigant/ Coboară-n Cișmigiu să-l fure,/ Zburând spre polul celălalt/ Sfruntând oceanele azure”. Similar, într-o altă legendă, piatra se metamorfozează în broască țestoasă, iar aceasta „Prin bolți de-azur/ Face-nconjur...// Stele de mare, aștri marini/ Îi trec prin preajmă fluizi, felini...” În alt poem, povestea despre „Michelangelo și meduza” rezumă sensul „zberii sisife” a titanului renascentist cu „găvana lui [a ochiului] secată de forme” și pe care eroul năzuiește s-o umple „c-un freamăt nou, / [...] imens, inform ca marea”. Însetatul de purități „azure” și de infinitul oceanului se îmbogățește cu noi ipostaze în *Baladele singaporene* (1970), o altă carte-cheie. Scrise, majoritar, în anii '50, baladele, zise „singaporene” după supranumele „conspirativ” dat de boema artistică bucu-reșteană a vremii unei crâșme cu formă de corabie din centrul capitalei, se constituie în documentul unui radical protest față de regim, față de convențiile literare impuse și urmate de barzi subordonați *pro paecunia*. Poezie de circumstanță, aparent, infuzată de efluvii etilice și de argoul boemei sau al mahalalei, „singaporenele” sunt, în realitatea lor adâncă, toare din destinul unei întregi generații literare condamnate la tăcere și la mizerie. Caracterul trubaduresc, goliardic, înrudirea evidentă (și exprimată de autor) cu spiritul lui Villon, Rimbaud și al celorlalți „poetii blestemați”, dar și cu, în genere, marii obsedați ai transcendenței translucide („timpul extatic” barbian, „șistul acvatic” valéryan din *Cimitirul marin*), întregul intertext al acestor balade configurează o lume reală și o lume livrescă, confluențe cu visul trăit de poet ca hotar și stavilă opusă unui timp filistin, decăzut. „Eroii” lor sunt congenerii poetului, „generația singaporeană” în primul rând, definită în poemul liminar al volumului ca străjuitoare a valorilor ocultate sau întinate oficial: „Eram convivia celui naufragiu/ În așteptarea nu știu cărui ceas,/ Când — dincolo de-al anilor ravagiu — / Să mai salvăm splendori câte-au rămas. / [...] A fost un timp baudelairian, pesemne, / Și-un timp rimbaldian cu varii sori, / Prin care noi — adepți plăcerii demne / Vocalizam și-ngurgitam culori”; un timp când „bahica lozincă” este contrapusă lozincilor oficiale mincinoase. Reprezentativă în grad suprem pentru această atitudine contestatară este figura lui Spartacus (evocată și într-un poem independent), model și stindard al „singaporenilor”: „cavalerul” G. Mărgărit, Ernest Mathe („umanistul Matty”, apostol al dreptății absolute), „Mitea” (Dumitru Stelaru), Leonid Dimov, Mircea Ivănescu, precum și ilustrații congeneri defuncți: Const. Tonegaru cel sedus de himere, „Poet și Visător de rasă”, „seraficul Princip” Radu Stanca, robustul, neconvenționalul Robert Burns, Villon — cel „rătăcit într-o lume de smârc” — ș.a., iar printre

toți aceștia, pitoreștii Stan Palanca („bardul de crâșmă”) și „curiosul bard Pâcă/ al de-și căta cu bătaușii răcă”. Pura enunțare a acestor nume creează haloul sublim al unei generații tragice, care clamează, odată cu Spartacus murind, „Lăsați-ne himera!” sau subscrie declarația celor „cu inima în palmă”: „E timpul-aceilor care INIMI au/ și OCHI și CREIER — să le dea vederii! / Spre spaima sumbră-a Marelui-Bau-Bau / Gonit de-aripa Razei din imperii!// De-acei ce se vor teme de lumini, /De flacăra, de foc, n-avem nevoie!/ Rămâie-n umbra lor de filistini!/ Noi inima în palmă-o avem! Ahoel!...” Volumul *Țara migrenelor* (1970) cuprinde lungi poeme cu viziuni cosmaresti amintind de „visul rău” al lui Al. A. Philippide, dar și de baladescul cerchiștilor sibieni (un text e dedicat lui Ioanichie Olteanu). Apare acum, definitoriu, și tema erotică, glorificând sentimentul devastator, într-un ciclu de sonete intitulat *Confesional*. **G.** se autodefineste ca descendent al lui Villon oarecum prin efectul de tabel mendeleevian al elementelor: „Prea-i villonescă viața asta, dar/ Nu-s eu de vină dacă-i villonescă! / Probabil că era un loc în frescă/ Lipsea un bard ca mine din bazar!” Prin acest ciclu poetul face trecerea la o altă carte reprezentativă, „trilogia sonetelor”, alcătuită din *Sonetele aeriene* (1972), *Armura de sudoare* (1972) și *Bazarul cu măști* (1973). Trilogia e urmată, ca de o sinteză, de „eseul liric” *Catehismul iubirii* (1977), ce cuprinde sonete încadrate de considerațiile poetului despre dificila specie (le va continua și aiurea). O liminară *Ars sonetica* enunță preferința pentru Shakespeare: „Shakespearean, sonetu-i mult mai ager/ Decât în strânsa chingă-a lui Petrarca”, dar și pentru Eminescu și V. Voiculescu. **G.** se înseriază eonului baroc, pe care îl și teoretizează sub-generis ca expresie a unei „mari disperări”, dar și a unei „mari poftă de a trăi”. Influențați ori nu de opiniile poetului, criticii Al. Piru și Mihai Ungheanu îl definesc ca barochist/manierist (în sensul lui G.-R. Hocke), afiliere contestată de Eugen Simion, care-l consideră un „poet de atelier”. Oricum ar fi, fapt este că el glorifică arta barocă (de exemplu catedrala abstrusă a lui Gaudí, La Sagrada Familia) și-i exaltă viziunea și tehnica. Maestru al sonetului, el propune „sonetul magistral”, a cărui „coroană” o ilustrează printr-un ciclu de șaisprezece piese ce pornesc (și se întorc) de la un „sonet-glosă”. Barochist ori nu, **G.** mizează pe „truda” formei, dar și a elaborării de noi variante ori modulații lexicale (ce stau alături de zburdalnicele, mustoasele forme argotice: „șolticari”, „ștoarfă”, „l-am bunghit”, „trebunal”, „oceane azure”, „să exhumul”, „insecții”, „liclind”, „coadă zbrulă”, „acuprinde”, „viscol selenit”, „mirifele grădini”, „amirez-mătoarea izmă”, „inima ingenuină”, „resplendind”, „cristoși conturși”, „contură” (=contur), „flăcărât” (=inflăcărât), „îngeluit”, „arbor morn”, „ne-despărțire-ar”, „putear-aș”. Sau cultivă rima rară: „burnus” — „taciturnu-s”, „s-a scurs” — „Burns”, „mahorcă” — „or că”, „hășiș” — „pașii-și”. Sub nivelul cărților de mai înainte sunt sonetele din *Patriarhale și exotice* (1988), ca și cele imnice, din seria *Sport și liră*, dedicate pindaric sportivilor: *Immuri olimpice* (1975), *Sub semnul lui Hercule* (1976). O altă serie, *Dacica* (1984), versifică războaiele daco-romane, originea dublă a românilor și pe cei care au exaltat-o, totul concurând la o „epopee națională în sonete”, relativ marcată de clișeele

tracomaniei renăscute în anii '70 și '80. *Cartea sonetului* (1987) — o masivă istorie a genului, o suită de bune cărți în versuri pentru copii (*Vevețița de foc*, 1967, *Scarabeul sacru*, 1979, *Dicționar de omonime și de familii de cuvinte, ușor de învățat, pe rime, la care să luați aminte*, 1980) ș.a., precum și traduceri de poezie (îndeosebi din italiană) întregesc o operă diversă și masivă, cu inegalități explicabile, dar cu un sunet inconfundabil în lirica românească de după al doilea război mondial.

SCRIERI: *Legenda cerbului*, București, 1957; *Bob auriu*, București, 1959; *Balade*, București, 1967; *Vevețița de foc*, București, 1967; ed. București, 1973; *Copacul descătușat. Poem simfonic*, București, 1968; *Balade*, București, 1969; *Baladele singaporene*, București, 1970; ed. București, 2001; *Țara migrenelor*, București, 1970; *Sonetele aeriene. Cartea întâia din trilogia sonetelor*, București, 1972; *Armura de sudoare. Cartea a doua din trilogia sonetelor*, București, 1972; *Bazarul cu măști. Cartea a treia din trilogia sonetelor*, București, 1973; *Immuri olimpice. Sport și liră. Cartea I*, pref. Romulus Vulpescu, București, 1975; *Parfumul timpului*, București, 1975; *Sub semnul lui Hercule. Sport și liră*, București, 1976; *Catehismul iubirii. Eseu liric*, cu o planetă de Edgar Papu, *Argument pentru eseul liric de... și o epistolă regăsită de F. Aderca*, București, 1977; *Imaculatul panegiric*, București, 1977; *Cupola Bărăganului*, București, 1979; *Scarabeul sacru*, pref. Romulus Vulpescu, București, 1979; *Dicționar de omonime și de familii de cuvinte, ușor de învățat, pe rime, la care să luați aminte*, București, 1980; *Ierbarul amorului. Blazoane, immuri, elegii, sonete*, Iași, 1981; *Inventar celest sau Taraba marelui talcioc cu hârburi strânse la un loc sau Turnanta frescă picarescă*, București, 1982; *Dacica*, pref. Alexandru Balaci, București, 1984; *Cetatea de sidef*, București, 1985; *Olympia* (în colaborare cu Virgil Ludu), București, 1985; *Turmele soarelui*, pref. Mihai Ungheanu, București, 1985; *Cartea sonetului*, București, 1987; *Patriarhale și exotice*, București, 1988; *Jurnal singaporean*, București, 2003. **Traduceri:** Kiss Jenő, *Versuri alese*, București, 1963 (în colaborare cu Teodor Pâcă); Giosuè Carducci, *Scrisori alese*, introd. Nina Façon, București, 1964 (în colaborare cu Barbu Solacolu și Nina Façon); M. Gallai, *Peste bariere nevăzute*, București, 1965 (în colaborare cu G. Bucunescu); Ady Endre, *Poezii*, București, 1965; Aldo Palazzeschi, *Surorile Materassi*, pref. Nina Façon, București, 1969 (în colaborare cu Marilena Munteanu); Philip Sidney, *Astrophel și Stella*, pref. trad., București, 1980; Cecco Angiolieri, *Canțonierul*, pref. trad., București, 1982; *Poeți letoni contemporani*, pref. Ioan Covaci, București, 1987 (în colaborare cu Ioan Covaci); Domenico di Giovannini, *Rime*, București, 1991.

Repere bibliografice: Ciobanu, *Panoramic*, 84–87; Cristea, *Un an*, 112–115; Piru, *Poezia*, II, 69–86; Felea, *Aspecte*, I, 122–126; Ștefănescu, *Preludiu*, 57–62; Baltag, *Polemos*, 194–199; Manu, *Eseu*, 156–163; Alexandru Condeescu, „*Imaculatul panegiric*”, LCF, 1978, 42; Poantă, *Radiografii*, I, 182–184; Grigurcu, *Poeți*, 134–137; Raicu, *Contemporani*, 100–106; Raicu, *Fragmente*, 227–232; Grigurcu, *Existența*, 163–168; Cistelean, *Poezie*, 212–215; Munteanu, *Jurnal*, IV, 155–159; Simion, *Scritori*, IV, 49–60; George Astalos, *Requiem pentru Ahoel*, RL, 1992, 2; *Dicț. scriit. rom.*, II, 351–353; *Dicț. analitic*, III, 294–297; Popa, *Ist. lit.*, II, 381–384. N.M.

GEORGESCU, Constantin (27.V.1933, Snagov, j. Ilfov — 17.II.2000, Snagov, j. Ilfov), prozator. Este fiul Sofiei (n. Preda) și al lui Ioan Georgescu, preot. A absolvit Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică „I. L. Caragiale”, promoția 1956, clasa Ion Fintesteanu. Până în 1964 a jucat pe scena Teatrului Național din Craiova. Între 1964 și 1966 a funcționat ca

profesor de limba română la școala din Grindu (județul Ialomița). Debutul publicistic a avut loc în 1964 la revista „Luceafărul”, care, în același an, i-a decernat și un premiu. În 1965 i se acordă Premiul Uniunii Scriitorilor pentru cartea de debut, *Geamul dinspre drum*.

Volumul de nuvele *Geamul dinspre drum*, ca și cele care i-au urmat, *Amintiri simple* (1966) și *Hora de duminică* (1972), indicau un scriitor preocupat de universul uman circumscris mediului rural contemporan, atent nu atât la fapte, evenimente, cât mai ales la ecoul stârnit de acestea în structuri psihice aparent rudimentare. Dacă în nuvele se dovedise interesat mai ales de detaliul psihologic, în cele dintâi romane, *Singurătatea lucrurilor* (1968) și *Dincolo de aproape* (1971), autorul mizează doar pe spectaculosul faptelor narate, pe coincidențele neverosimile. Ambele romane sunt structurate în jurul câte unei obsesii ajunse blestem: dorința de înavuțire sau obstinația unei femei de a se împlini în plan erotic. Și într-un caz, și în altul, personajele par simple marionete mânuite de autor, care leagă și dezleagă destinele după capriciosul său impuls de moment. În schimb, romanele ce s-au succedat la scurt timp, *Partea din care bate vântul* (1970) și *Al doilea motiv* (1972), potențează virtuțile narrative evidențiate în nuvele. Folosind ca pretext biografia unei familii (Manafu) sau a unui copil (Dumitru), G. întreprinde o analiză a realităților românești de după cel de-al doilea război mondial. *Reîntoarcerea învinsului* (1980), ca și *Tren de noapte* (1981) pun sub semnul întrebării capacitatea minimă a autorului de a construi. La nivel de pagină (sau chiar de pagini), există coerență, cursivitate; la nivel de întreg, totul apare însă dispersat, impresia de aglutinare rămânând pregnantă. În fond deghizate, și aceste ultime două romane nu sunt altceva decât povestiri și, la urma urmei, așa pot să fie citite, chiar dacă autorul le-a subintitulat „romane”.

SCRIERI: *Geamul dinspre drum*, pref. Marin Bucur, București, 1965; *Amintiri simple*, București, 1966; *Singurătatea lucrurilor*, București, 1968; *Partea din care bate vântul*, București, 1970; *Dincolo de aproape*, București, 1971; *Al doilea motiv*, București, 1972; *Hora de duminică*, București, 1972; *Taina pergamentului*, Iași, 1974; *Reîntoarcerea învinsului*, București, 1980; *Tren de noapte*, București, 1981. **Traduceri:** Helmut Kohl, *Am vrut unitatea Germaniei*, Iași, 1999.

Repere bibliografice: Adrian Angheliescu, „*Geamul dinspre drum*”, „Scânțea”, 1965, 6712; Toma Pavel, „*Geamul dinspre drum*”, LCF, 1965, 15; Nicolae Manolescu, *Doi tineri debutanți*, CNT, 1965, 18; Cornel Ungureanu, *Căutări creatoare și inerție în epica scurtă*, O, 1967, 4; Magdalena Popescu, „*Singurătatea lucrurilor*”, GL, 1968, 29; Alex. Ștefănescu, „*Dincolo de aproape*”, LCF, 1971, 24; Fănuș Neagu, *A doua carte cu prieteni*, București, 1985, 131-135; Mircea Micu, *Costică ot Snagov*, LCF, 1993, 21. D.Gr.

GEORGESCU, Gabriel (4.IX.1911, Craiova – 19.VI.1973, Satu Mare), poet, publicist și traducător. Este fiul Elisabetei-Atena (n. Nicolau) și al lui Petru Georgescu, copist la Tribunalul din Craiova. După absolvirea liceului în orașul natal, urmează Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București (1930-1935) și face studii de slavistică la Sofia (1932-1933). În 1935 este funcționar la Arhivele Statului din București, iar între 1936 și 1946, profesor la licee din Năsăud, Oradea, Arad, Oravița, Orăștie, Ismail, Craiova, Petroșani. În perioada

1946-1963 predă limba și literatura română la Liceul „M. Eminescu” din Satu Mare. Ultimii ani de viață îi petrece la Satu Mare și la Baia Mare, ca lector la Institutul Pedagogic (1963-1972). Debutează la revista „Vremea”, în 1934, cu poezia *Epicritica bucuriei*, semnată G. Mavrogheni. Colaborează la „Floarea de foc”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Luceafărul” (Sibiu), „Pământul” (Călărași), „Pagini literare” (Turda), „Familia”, „Steaua”, „Tribuna” ș.a. La Satu Mare a scris frecvent la publicațiile locale „Cronica sătmăreană” și „Afirmarea”. Este unul dintre animatorii cenaclului literar Afirmarea. Traduce integral *Bestiarul sau Cortegiul lui Orfeu* de Apollinaire în „Pagini maramureșene”.

Poemul fără flăcări, volum publicat de G. în 1934, conține metafora-cheie a poeziei lui: cenușa, neantul fără mistere, timpul care s-a oprit. Poetul percepe vibrația nimicului metafizic, a orelor golite de sens existențial, dar în această percepție nu răsună nicăieri lamentația, disperarea romantică emfatică, nici nu se străvede atmosfera nevrotică bacoviană. Dispersat în acest nimic, poetul se simte identic cu el, eliberat prin recunoașterea vălului iluziei: „Cântecul nimicului îmi umplea sufletul / [...] Cântecul nimicului era infinitul – / Infinitul libertății fără obiect. / Nu mai eram decât memoria vidului. / Cântecul nimicului era totul” (*Ascendam*). În acest joc nu sunt învingători, doar înțelegerea regulilor lui poate aduce calmul salvator. Au pierit pasiunile, s-au risipit sentimentele, durează doar transmutarea în ființa cosmică a începuturilor: „Nimicul îmi zise: Binefăcătorule, / ți-am însușit toate gesturile, / îți voi cânta minunate plângeri; / e tot ce-am izbutit să fac pentru tine” (*Cronica auriculară*). Aceeași atmosferă domină și ciclul *Copilul floare*, scris în perioada 1944-1970 și publicat în volumul postum *Versuri* (1996). Nimicul capătă aici o tonalitate blagiană, dar fără vreo urmă de împăcare. Poetul este un biograf al singurătății ca stare de a fi, ca modalitate de a privi spre metamorfozele din jur: „Așa gândeam privind oglinda dublă, / ciudat cristal de straniu anabase, / când, răsucind-o, îmi rămase-n față / un brusc pătrat, îngrozitor, de beznă, / în care dispărui fără de urmă” (*Oglinda dublă*). Această conștiință tragică înțelege moartea ca pe o experiență care îmbogățește, ca pe o sursă de energie: „Un adevăr primejdios / îmi stă în față neclintit; / o beznă-n soarele sticlos, / în noapte, fulger înțețit... // [...] Primejdiosul adevăr / îmi dă suprema lui vigoare” (*Un adevăr primejdios*). Comparând traduceriile lui G. din lirica verlainiană cu cele făcute de D. Anghel și St. O. Iosif ori de Elena Farago, Perpessicius remarcă „distanța între diletantismul, oricât de prestigios” al celor dintâi și „opera de inițiere și asimilare, metodic urmărită, în universul liric al lui Paul Verlaine”, pe care o realizează poetul sătmărean.

SCRIERI: *Poemul fără flăcări*, București, 1934; *Poemul fără flăcări*, București, 1969; *Versuri*, pref. Gheorghe Grigurcu, Satu Mare, 1996. **Traduceri:** Ady Endre, *Scăpărătorul focului*, Cluj, 1948 (în colaborare cu V. Herman), *Spre mâine*, Cluj, 1970; Paul Verlaine, *Versuri*, București, 1967; Charles Baudelaire, *Mici poeme în proză*, București, 1971.

Repere bibliografice: Perpessicius, *Lecturi*, 229-232; Nae Antonescu, *Gabriel Georgescu*, „Afirmarea” (Satu Mare), 1978, 361-364; Grigurcu, *Poeți*, 247-250; Ion Ghiur, *Un poet al existenței discrete*, „Pagini literare”,

1985, 5; Gheorghe Grigurcu, *Un valoros poet uitat*, RL, 1993, 10; Vasile Știrbu, „*Poemul fără flăcări*”, „*Astra maramureșeană*”, 1997, 1; Ion Ghiur, G. Georgescu, *uitarea și puterea*, „*Echipa*”, 1998, 2; *Dicț. scriit. rom.*, II, 353–354; Laura Temian, Otilia Marinescu, Ana-Maria Brezovschi, *Autori maramureșeni*, Baia Mare, 2000, 203–206. P.C.

GEORGESCU, Ioan (16.III.1889, Scoreiu, j. Sibiu — 4.III.1968, București), publicist, folclorist și traducător. Este fiul Anei (n. Cârstea) și al lui Ioan Georgescu, dascăl. A urmat școala primară din Scoreiu, apoi cursurile Seminarului Greco-Catolic din Blaj, completându-și studiile teologice la Budapesta (1908–1911, 1914–1916) și la Institutul Teologic Superior „Sfântul Augustin” din Viena (1911–1913). În anul 1918 și-a susținut la Budapesta examenul pentru titlul de profesor secundar de limba română, filosofie și istorie. Studiile îl ajută să-și structureze o concepție temeinică asupra destinului istoric, cultural și spiritual al poporului român. Înzestrat cu o memorie remarcabilă și cu un dar deosebit în însușirea limbilor străine — cunoștea latina, maghiara, germana, franceza, italiana și rusa —, G. manifestă de timpuriu înclinație spre munca de cercetare. Din 1920 până în 1922 ocupă postul de secretar literar al Astrei, stimulând activitatea publicațiilor Asociațiunii. Perioada este rodnică și în colaborări proprii la revista „*Transilvania*”. Ulterior, între anii 1922 și 1933, a fost profesor la Constanța și București.

Istoria literaturii române îl reține pentru traducerea — sub titlul *Despre Coran* (1927) — a lucrării lui Dimitrie Cantemir despre religia mahomedană, *Cartea sistemii* (1722). Studiul introductiv trece în revistă toate încercările de talmăcire ale înaintașilor și oferă informații documentate despre religia islamică. Importanța acordată de G. culturii populare tradiționale îl determină să se ocupe de ea în articole de folcloristică și în culegeri de folclor rămase în pagini de revistă. A scris numeroase cărți, legate frecvent de momente aniversare ori comemorative, despre fruntași ai istoriei și culturii transilvănene.

SCRIERI: *Ce este și ce vrea să facă Asociațiunea*, Sibiu, 1921; *Istoria bisericii creștine universale cu deosebiri privind istoria bisericii românești unite cu Roma*, Blaj, 1921; *Istoria lui Tudor Vladimirescu. Ce trebuie să știe poporul despre el?*, Sibiu, 1921; *Satul meu: un sat din Ardeal*, Sibiu, 1921; *Avram Iancu. Crâmpoie din viața și din vremea lui*, Sibiu, 1922; *Prin România. Ardealul*, Sibiu, 1922; *Gheorghe Lazăr*, Sibiu, 1923; *Ștrengarul satului*, Arad, 1925; *Un martir al datoriei către țară: Episcopul Demetriu Radu*, Cernăuți, 1925; *Coloniile germane din Dobrogea*, Cernăuți, 1926; *Episcopul Mihail Pavel. Viața și faptele lui (1827–1902)*, Oradea, 1927; *Dr. Ioan Rațiu (1828–1902). 50 de ani de la luptele naționale ale românilor ardeleni*, Sibiu, 1928; *Momente din viața bisericii unite în ultimii zece ani (1918–1928)*, București, 1929; *George Pop de Băsești. 60 de ani din luptele naționale ale românilor transilvăneni*, Oradea, 1935; *Eugeniu Carada*, Oradea, 1936; *La Presse périodique en Roumanie*, Oradea, 1936; *Aurel Mureșianu*, Cluj, 1938; *Iosif Vulcan*, Oradea, 1942; *Mitropolitul Ioan Vancea*, Oradea, 1942; *Istoria literaturii eline*, București, f. a. **Antologii:** *Poezii în rugăciune*, Oradea, 1943. **Traduceri:** Dimitrie Cantemir, *Despre Coran*, introd. trad., Cernăuți, 1927.

Repere bibliografice: Ioan Georgescu, „*Albina*”, 1923, 45; N. Iorga, *Calendare. Rolul lui I. Georgescu în editarea calendarelor Asociațiunii*, GT,

1920, 6; Ion Pillat, *Români din Ungaria. Ioan Georgescu*, U, 1932, 5 martie; Anca Goția, *Ioan Georgescu și dimensiunea elementului tradițional românesc*, REF, 1991, 1–2; Datcu, *Dicț. etnolog.*, I, 287. A.G.

GEORGESCU, Liviu (7.05.1958, București), poet. A absolvit Liceul de Muzică din București (1977) și Facultatea de Medicină din București (1984). Profesează ca medic până în 1989. În 1990 se stabilește în Statele Unite ale Americii ca azilant politic. Până în 1995 e internist la Montefiore Medical Center, Albert Einstein College of Medicine din New York. Se specializează în boli autoimune și reumatologie și face cercetări în domeniul bolilor autoimune, a biologiei celulare, moleculare și genetice. Din 1997 practică medicina internă și reumatologia la New York. Este membru al mai multor societăți medicale din America, al Orchestrei Medicilor din New York și membru în New York Academy of Poets și în Flushing Art League. Organizează și obține premii la câteva expoziții personale de pictură. A participat, ca student, la Cenaclul de Luni condus de Nicolae Manolescu, dar nu a publicat în timpul regimului comunist. Debutează cu poeme în 1998, la revista de cultură și spiritualitate românească „*Lumină lină*” — „*Gracious Light*” din New York. Prima lui carte este culegerea de versuri *Călăuza*, apărută în 2000, pentru care primește Premiul Național pentru debut „*Mihai Eminescu*”. În România, după 1990, scrie la „*România literară*”, „*Viața românească*”, „*Lucefărul*”, „*Poesis*”, „*Poezia*”, „*Tribuna*”, „*Dacia literară*” ș.a. De asemenea, colaborează cu poezie la reviste culturale americane și este prezent în mai multe antologii editate în SUA.

„*Optzecist atipic*”, cum l-a numit Nicolae Manolescu, G. este un poet vizionar și metafizic ce elaborează vaste structuri de tip baroc, palimpsestice, proiecte care dovedesc ambiții cosmologice și epistemologice. Fastul ceremonios al descrierii, simbolismul plurivalent și obscur, tonul oracular constituie ingredientele de bază ale unei retorici a apocalipticului, care susține arhitectura poemelor. De asemenea în răspăr față de estetica optzecismului, amplul poem *Solaris* (2002) are ambiția de a deconstrui cosmosul și haosul, generând o „*cosmogonie*” a sfârșitului universului și al limbajului, o epopee care să cuprindă și să reordoneze, într-o mitologie poetică personală, întreaga memorie a universului istoric, fizic, uman (inclusiv universul anatomiei umane), universul atomic și subatomic: „după ce tot timpul s-a scurs amintirile mele sunt ale tuturor oamenilor” (*palimpsest. net*). Dacă impulsul generativ este unul prometeic, modernist, prin tematică *Solaris* aparține „*canonului*” postmodern, narațiunea apocaliptică (*the apocalypse narrative*, ilustrată de nume precum A. Burgess, R. Hoban, K. Vonnegut, D. Lessing) fiind una dintre speciile la modă ale romanului contemporan. Sensibilitate orfică, dar în regimul negativului, al deconstrucției și al disoluției, poetul imaginează o apocalipsă universală care coincide cu apocalipsa interioară. Violența imaginii (imaginea recurentă a ferăstrăului, emblematică pentru spiritul modernist, în opinia lui Hugo Friedrich), tehnici ce amintesc de dicteul automat și de colajul avangardist, ilogical asociierilor verbale, lipsa de coerență, paroxismul îl apropie pe G. de Lautréamont, de expresioniști și de suprarealiști. Scenariile sale grav-onirice,

încărcate de materialitate, de forță vizuală eruptivă par întrupări verbale ale unor tablouri suprarealiste de Dalí. Sensul lor se pierde însă într-un labirint de simboluri ambigue, cu trimiteri evidente la *Apocalipsa Sfântului Ioan*. Vidarea ori ocultarea semnificației sunt „metodele” proprii scrierii (și receptării) discursului poetic apocaliptic, care pare să-și revendice retorica profețiilor biblice: „ca o suliță privirea mea/ străpunge versete de spini// simt lumina și huruital mecanismelor/ apocalipsul mășăluiește în pustiu.”

SCRIERI: *Călăuza*, pref. Nicolae Manolescu, Botoșani, 2000; *Solaris*, București, 2002; *Hidden death, hidden escape*, New York, 2003; *Ochiul miriapod*, București, 2003.

Repere bibliografice: Gellu Dorian, *Liviu Gergescu*, CL, 2000, 5; Ana Maria Popescu, „Călăuza”, OC, 2000, 32; Mircea A. Diaconu, „Călăuza”, PSS, 2001, 3-4; Sasu, *Dicț. scriit. SUA*, 137-139; Raluca Dună, „Solaris”, LCF, 2002, 33; Gheorghe Grigurcu, *Un optzecist întârziat*, RL, 2002, 36; Mircea A. Diaconu, *Liviu Gergescu*, CL, 2002, 10; Victoria Milescu, *Dezintegrare și re-facere*, VR, 2003, 1-2.

R.D.

GEORGESCU, Mihai (3.III.1924, Zăbriceni, j. Bălți—1995, București), dramaturg și prozator. Pe numele întreg Mihai Ioan Georgescu Zinca, **G.** a absolvit Facultatea de Filologie a Universității din București, a lucrat din 1952 în diferite instituții culturale (Comitetul de Stat pentru Așezămintele Culturale, Editura Didactică și Pedagogică, Biblioteca Centrală de Stat, Centrul de Valorificare a Creației Populare, Institutul de Cercetări Etnologice și Dialectologice). Se poate spune că debutul lui ca dramaturg a avut loc în 1961; anul în care i se reprezintă, la Teatrul Țăndărică din București, piesa *Răzvrățiții* și totodată anul în care încep să-i fie editate (sub formă de buletine multigrafiate, de „uz intern”, scoase de organisme culturale ale epocii și destinate teatrelor profesioniste ori de amatori) diferite texte dramatice (*Răzvrățiții*, 1961, *Spic de grâu povestește*, 1964, *Capul Brâncovenilor*, 1967, *O zi și o noapte*, 1970, ș.a.). Câteva au apărut ulterior în volume colective. Debutază în volum cu *Elegii pentru Cetatea Soarelui* (1973). I-au fost jucate diferite piese, de-a lungul anilor, la mai multe teatre din țară. Cel mai comentat a fost spectacolul cu piesa *Să nu vorbim de Bibi* (1968), pusă în scenă la Teatrul Nottara, în cadrul așa-numitului Atelier '68 (într-un spectacol *coupé*, împreună cu alte două lucrări, aparținând lui Iosif Naghiu și Leonida Teodorescu). Piesa a stârnit un mic „scandal”, fiind interpretată drept criptocontestatară la adresa societății și rânduielilor din epocă, ceea ce i-a creat autorului dificultăți în reprezentarea ulterioară a altor texte. După acest episod **G.** s-a „cumințit”, orientându-se mai ales spre dramaturgia istorică, desigur cu mesaj patriotic. A compus și scenarii de teatru radiofonic, unele fiind montate și difuzate. După 1980 a publicat și proză (romane, povestiri istorico-patriotice pentru adolescenți).

În activitatea de dramaturg a lui **G.** se pot distinge două maniere: una este cea a deriziunii crude, a construcțiilor metaforice și alegorice, îndatorate „teatrului absurdului” (dar mai mult ca procedee și „trucuri”, fără profunzimea și tragismul creațiilor marilor reprezentanți ai curentului), cu ambiții filosofice și morale, însă cu redusă consistență ideatică

și relativ modestă ținută artistică, notabile mai mult prin vioiciunea construcției, prin percutanța replicilor, printr-o anumită abilitate de a mânui lirismul și bufoneria; cealaltă este materializată în piesele cu subiect istoric și sens patriotic și moral, în care faptele trecutului sunt privite prin grila prezentului. Textele din prima categorie formează partea cea mai interesantă a operei de dramaturg a lui **G.** Principalul lor atu este dialogul viu și inteligent, susținut de o anumită vervă a ideilor și de umorul (uneori) absurd („à la Gayk”, după cum s-a remarcat), punctul lor slab fiind fragilitatea conflictului. Piesele care „alegorizează în manieră modernă — cu urme vizibile din Arrabal și Ionescu” (Laurențiu Ulici), cum ar fi, de pildă, *Punctul*, *Trenul de seară* sau *Noapte bună, domnule S., Anteros sau Nostalgia perfecțiunii, Cel care intră pe ușă ș.a.*, ilustrează un teatru demonstrativ, cu ambiții de eseu filosofico-moral-politic, care, dacă nu atinge convingător miezul marilor chestiuni existențiale, dezvoltă o satiră, plauzibilă scenic, la adresa răului moral, a josiției, a marasmului și dezumanizării. Piesele de reconstituire istorică — *Elegie pentru capul prinților*, *Elegie pentru Cetatea Soarelui* (republicată ulterior, cu modificări, sub titlul *Biruința înfrângerii*), *Elegie pentru Voievodul cu stea în frunte* — ilustrează corect, dar modest estetic, genul în care se încadrează; dotate cu mesaj moral și patriotic, evocatoare fără exces de „culoare”, construite cu oarecare inteligență, ele apar, chiar în contextul epocii în care au fost scrise, ca desuete, semănând mai degrabă cu *Apus de soare* de B. Delavrancea decât cu, bunăoară, *Răceala* lui Marin Sorescu. Ca prozator, **G.** nu a dovedit o vocație deosebită. Epica sa e plată, convențională, greu lizibilă, chiar dacă, intermitent, animată de o anume vervă și asezonată cu ingrediente și procedee proprii romanului popular, de consum. În mod special fragilizează textul obedița (discretă, dar net perceptibilă) față de comandamentele ideologice ale regimului și perpetuarea, penibilă, a unor clișee ale realismului socialist. În *Inspectorul de teren* (1980) este vorba de viața unui activist administrativ-economic al regimului comunist, de șantier și industrializare, dar — pentru înviorarea acțiunii — și de inundații dezastruoase, precum și de un violator și asasin în serie, à la Râmăru, personaj „dubios” și ideologicește, ostil eticii socialiste și idealului „omului nou”. *Lumea de la fereastră* (1983), roman educativ-picaresc, cu inserții de erotism și de aventură, este de fapt o carte de propagandă: cititorului i se înfățișează degingolada morală, neverosimil grotescă, a unui grup de români care, plecați în turneu în Italia, ca membri ai unei formații de dansuri folclorice, după ce s-au arătat o vreme foarte „vigilenți” față de eventuale tentații de a rămâne în Occident, comit în cele din urmă „greșeala”, dezertează din societatea socialistă și ajung niște epave morale, care se îndeletnicesc cu prostituția, comerțul de producții pornografice, traficul de carne vie, banditismul, terorismul, unii dintre ei găsindu-și moartea în condiții sordide, departe de țară. În 1991 scriitorul a publicat un volum de povestiri istorico-cinematice, *Neagoe, căpitan de vânători* (personajul central este viitorul domnitor Neagoe Basarab, în tinerețe vâtaf de vânători domnești). Povestirile, scrise (foarte probabil cu

câțiva ani înaintea publicării) într-o limbă convențional-arhizantă, furnizează detalii interesante despre obiceiurile sălbăticiunilor, despre vechile tehnici și secrete vânătoarești, conțin momente de acțiune, de suspans ori aventură, dar și legende onomastice și se înscriu în genul literaturii educative de aventuri, cu mesaj patriotic (în termenii proprii anilor '70-'80, prozatorul idilizând, de pildă, organizarea domnească feudală), destinată adolescenților.

SCRIERI: *Elegii pentru Cetatea Soarelui*, București, 1973; *Punctul*, pref. Horia Lovinescu, București, 1973; *Inspectorul de teren*, București, 1980; *Lumea de la fereastră*, București, 1983; *Comediograme*, București, 1985; *Neagoe, căpitan de vânători*, București, 1991.

Repere bibliografice: Dinu Săraru, *Un spectacol experimental*, LCF, 1968, 12; Radu Popescu, *Atelier '68 și ciclul doi de dramaturgie originală*, RMB, 1968, 23 mai; Valentin Silvestru, *Dramaturgi originali la Atelier '68*, CNT, 1968, 26; Dan Cristea, *Noi formule de teatru. Într-o confirmare și infirmare*, TTR, 1968, 7; Ovidiu Constantinescu, *Noi căutări în dramaturgia românească*, VR, 1968, 8; Paul Everac, *O dorință numită cenaclu*, CNT, 1970, 27; C. Isac, „Punctul”, ATN, 1973, 4; Laurențiu Ulici, *Fetișul replicii*, RL, 1973, 29; Ulici, *Prima verba*, I, 212-214; Vicu Mîndra, *Jocul situațiilor dramatice*, București, 1978, 94, 97-100; Viorel Știrbu, *Indiferența jovială*, LCF, 1980, 48; Viorel Știrbu, *Lumea pe îndelete*, LCF, 1984, 24; Ghițulescu, *O panoramă*, 306-308. N.Br.

GEORGESCU, N.[icolae] (6.IX.1950, Jupânești, j. Argeș), critic și istoric literar. Este al cincilea copil al Filofteii și al lui Cicerone Georgescu, învățători. După ce a absolvit Facultatea de Limbi Clasice a Universității din București, a fost profesor la țară, bibliotecar în București, la Biblioteca Academiei, redactor la revista „Lucașfărul”. Debutează în „Lucașfărul” (1980) și colaborează cu studii de istorie literară la „Caietele Mihai Eminescu” și „Limba română”, iar critică literară scrie mai ales în „Lucașfărul”, dar și la „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»”, „Săptămâna”, „Flacăra” ș.a. Debutează editorial cu volumul *A doua viață a lui Eminescu* (1994), urmat de *Cercul strămt. Arta de a trăi pe vremea lui Eminescu* (1995). A susținut doctoratul în 1997, cu o teză care, amplificată sub titlul *Eminescu și editorii săi (I-II)*, va apărea în anul 2000. La începutul anilor '90 a rămas șomer un timp, apoi a intrat ca redactor la „Viața Capitalei”. În 1990 este printre cei care editează revista „Academica”. În prezent este cadru didactic la Universitatea „Hyperion”, colaborează cu articole de critică și istorie literară la „Noua revistă română”, „Literaturul”, „Națiunea”.

În ambele cărți dedicate vieții și operei lui Eminescu, G. pornește de la imperativul exhaustivității bibliografice. Acest tip de abordare îi permite să izoleze, să analizeze și să comenteze informații despre Eminescu, evitate ori ignorate de cercetătorii de până la el, și, în unele cazuri, să stabilească și să argumenteze paternitatea eminesciană a unor articole neincluse în edițiile Eminescu. Aceeași minuțioasă cercetare îl conduce la descoperirea ori deducerea unor episoade biografice inedite. Cărțile despre Eminescu, construite, în bună măsură, pe o tramă detectivistică, configurează tentativa autorului de a reintegra *opera omnia* eminesciană în epoca sa,

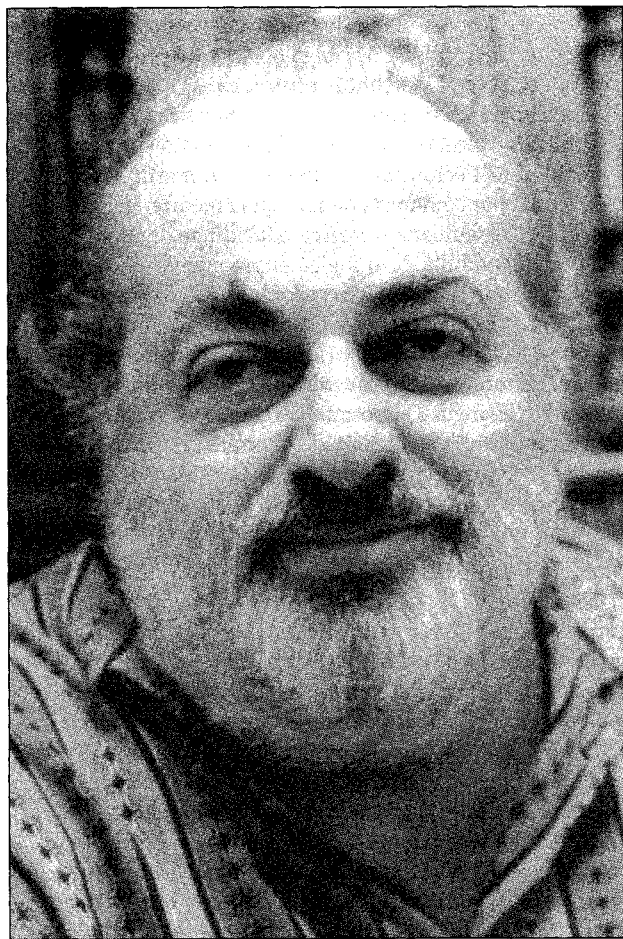
pentru ca, astfel, trăsăturile definitorii și diferențiatore ale acestora să se detașeze cu mai mare concretețe. Atunci când sunt argumentate numai pe cale deductivă, ipotezele lansate de G. în domeniul biografiei eminesciene rămân riscante. Așa este, de pildă, demonstrația dezvoltată în *A doua viață a lui Eminescu*, potrivit căreia poetul a fost marginalizat, stigmatizat pe nedrept cu pecetea nebuniei și chiar eliminat fizic printr-o acțiune concertată a liberalilor, exasperați de vehemența și precizia atacurilor gazetarului impunit de la „Timpul”. Alcătuirea unui asemenea scenariu este o operațiune ingenioasă și tentantă, dar oricând atacabilă, în absența documentelor probatorii ori a mărturiilor clare.

SCRIERI: *A doua viață a lui Eminescu*, București, 1994; *Cercul strămt. Arta de a trăi pe vremea lui Eminescu*, București, 1995; *Eminescu și editorii săi*, I-II, București, 2000. **Ediții:** Mircea Eliade, *România în eternitate*, București, 1991; Mihai Eminescu, *Lucașfărul*, București, 1999, *Opere*, vol. XVII: *Bibliografie. Viața-Opera*, București, 1999 (în colaborare), *Poezii*, vol. I: *Satire*, București, 2002; I. E. Torouțiu, *Exegeza eminesciană*, București, 2002 (în colaborare cu Doina Rizea).

Repere bibliografice: Z. Ornea, *Din nou despre senzaționalul în istoria literară*, RL, 1994, 27; Ioana Bot, *Eminescologia de scenarii și mistere*, ST, 1994, 9; Constantin Cubleşan, *Eminescu în perspectivă critică*, Oradea, 1997, 20-25; Gh. Bulgăr, „Lucașfărul” lui Eminescu. O nouă ediție comentată, L, 1999, 34; „Mă topesc în flăcări.” Dialoguri cu eminescologi din lume realizate de Mihai Cimpoi, VIII, Chișinău, 1999, 110-118; Constantin Stan, *Eminescu și editorii săi*, „Ziarul de duminică”, 2000, 24 noiembrie; Z. Ornea, *Edițiile Eminescu*, RL, 2001, 12; Interim, *Eminescu este „nuiaua noastră”*, ALA, 2001, 561; Iulian Neacșu, *Cartea adevărilor simple*, „Ecart”, 2001, 12-13 ianuarie; Aureliu Goci, *Editarea operei eminesciene*, „Tribuna învățământului”, 2001, 15-21 ianuarie; [Răzvan Voncu], *Un pasionant „roman” al edițiilor eminesciene*, „Cronica română”, 2001, 9 mai; Constantin Cubleşan, *Eminescu în oglinzile criticii*, Cluj-Napoca, 2001, 183-189; Geo Vasile, *Pluralul românesc. Cartea, cu prețul vieții*, București, 2001, 106-111; Nicolae Manolescu, *Spre o nouă ediție Eminescu*, RL, 2002, 7; Gavril Istrate, *Ediții și editori*, CL, 2003, 1; Marin Mincu, *Accente*, „Cotidianul”, 2003, 19 ianuarie; *Studii eminescologice*, coordonatori Viorica S. Constantinescu și Cornelia Viziteu, Cluj-Napoca, 2003, 165-186. V.F.M.

GEORGESCU, Paul (7.XI.1923, Țândărei, j. Ialomița – 24.IX.1989, București), critic literar și prozator. Este fiul Mariei (n. Ștefanovici) și al lui Dumitru Georgescu, medic. După absolvirea Liceului „Matei Basarab” din București, își ia licența în litere și filosofie tot în capitală (1945). A fost redactor la „România liberă” (1944, ca membru de partid din ilegalitate), la Radiodifuziune (1945-1947), la „Viața românească” (1948-1952, redactor-șef în 1958-1961, redactor-șef adjunct în 1961-1972), redactor-șef al „Gazetei literare” (1956-1958), conferențiar la Universitatea bucureșteană (1948-1956), în paralel cu diferite funcții politice importante în aparatul de partid, al cenzurii și ideologiei oficiale.

De la primele sale „încercări critice” G. a reușit să-și exercite funcția asumată, cea de comentator al fenomenului literar curent, într-o manieră proprie. În perioada celui mai intolerant dogmatism stalinist, când individualitatea criticului nu se putea declara nesupravegheată nici măcar în stil, el a găsit forme de evitare a șablonizării discursului, a

uniformizării expresiei, de introducere în limbaj a unui palpit personal, a unei prospețimi verbale, a unei note de spontaneitate. Posibilitatea de a proceda astfel și-a asigurat-o prin adoptarea unui stil colocvial, perfect adaptat ideologic orientării canonice, dar care permitea anumite oralități savuroase, jocuri amuzante de cuvinte, pigmentări ironice. Pentru a marca asumarea strict individuală a unui asemenea model locutoriu, pentru a sublinia cât mai explicit că astfel nu angaja forurile de îndrumare a creației și, cu atât mai puțin, politica promovată de forța conducătoare a societății, criticul nu publica, pe cât posibil, sub semnătură articole orientative și de sinteză, prefera cronica și, la cărțile importante, cronica parțială, pe aspecte, mod de a spune că tonul degajat nu exprima lipsă de respect pentru temele majore obligatorii, pentru „ideile înaintate”, ci viza doar fapte particulare de ordin strict literar. Această precauție, evitarea de a generaliza se reflectă și în titlurile unor culegeri de articole: *Încercări critice* (I-II, 1957-1958), *Părerii literare* (1964), *Printre cărți* (1973), *Volume* (1978). Pe măsura detensionării ideologice, G. a. început să scrie nu numai despre opere izolate sau aspecte ale acestora, ci și despre întreaga creație a unor scriitori, abordând probleme generale. Când a devenit posibilă reconsiderarea lui Titu Maiorescu, el și-a asumat sarcina de a redacta unul dintre

primele articole în care, de pe poziții marxist-leniniste, se recunosc întemeietorului criticii literare românești merite importante. La promovarea valorilor autentice ale literaturii postbelice a contribuit decisiv, mai cu seamă tacit, în calitate de redactor-șef al „Gazetei literare” și de redactor-șef adjunct al „Vieții românești”. Lui își datorează, în bună măsură, debutul Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Nicolae Vealea, Ilie Constantin, majoritatea șaizeciștilor. Tinerii, în special aducătorii de noi tonalități, căutătorii de noi mijloace expresive s-au bucurat din partea sa, tot timpul, de sprijin și încurajare. Cărțile lui de critică abundă în propoziții entuziaste despre Nicolae Labiș, D.R. Popescu, Petre Stoica, Nichita Stănescu, Ilie Constantin, Cezar Baltag, Constanța Buzea, Teodor Mazilu, Fănuș Neagu, Nicolae Vealea, Vasile Rebreanu, Florin Mugur, Al. Ivăsiuc, Radu Petrescu, Virgil Duda, Petru Popescu, Emil Brumar, Norman Manea, George Bălăiță, Sorin Titel, Mircea Ciobanu, Dana Dumitriu. Aplicat și onest sunt apreciați și scriitorii contemporani inovatori mai în vârstă, unii „cu probleme”, de la Marin Preda la Virgil Teodorescu și Ion Caraion, ca și autori din perioada interbelică (Anton Holban, Camil Petrescu) sau mai vechi, cele mai vibrante caracterizări privind creația lui Mihail Sadoveanu. Recuperarea scriitorilor excomunicați ca „decadenți”, în frunte cu Tudor Arghezi, a fost susținută perseverent de critic prin toate mijloacele. Permanent și energetic, el a participat la toate demersurile ce urmăreau deschiderea spre lumea modernă, lărgirea orizonturilor în toate direcțiile, răpunerea dogmatismului, promovarea spiritului liber, îndrăzneț. Nu fără situarea, în probleme de orientare, pe unele poziții rigide, cu manifestări de opacitate și intoleranță față de anumite valori, față de structuri artistice tradiționale îndeosebi, dar și față de unele moderne (Nina Cassian).

După 1970, consacându-se creației beletristice, G. a. abandonat în cele din urmă critica. Proza sa narativă e de aparență autenticistă, dar, spre deosebire de autenticismul așa-zis clasic, nu respinge „literatura” sau o respinge doar declarativ și nu în permanență. Nu numai că nu o repudiază, dar și-o asumă chiar ostentativ. Prozatorul, care debutează cu volumul *Vârstele tinereții* (1967), nu încredințează, de regulă, funcția narativă unor personaje, asemenea lui Camil Petrescu, și nu consideră, ca acesta, perimată ideea de caracter. Nu refuză convențiile, în orice caz nu pe toate. De unele se debarasează, dar pe altele (dintre cele primordial determinative) le aplică sistematic. Ori de câte ori preia mărturisit funcția de narator, el recunoaște că scrie, face literatură, implicit, că se supune unor constrângeri. Meditativă și interogativă, problematizantă, „eseistică”, proza lui se definește în primul rând prin aceea că scriitorul își asumă — sau se preface a-și asuma — calitatea de narator omniscient. El nu relatează din perspectiva absolutului. Narează și descrie, asemenea lui Gide, Proust, Sartre sau Camil Petrescu, din perspectiva unui personaj, fără a-i atribui însă explicit acestuia funcția de „ambasador”. Autorul nu se lasă acoperit de narator. Narează el însuși, dar nu spune mai mult decât ar putea să spună personajul delegat. E o relativizare inversă. O altă particularitate este aceea că narațiunea include jocul —

comic de cele mai multe ori — și, întrucât instrumentul expresiei este cuvântul, apariția în discurs a unei comedii a limbajului se produce de la sine. De aici singularitatea stilistică. **G.** nu formulează niciodată neutru, impersonal, nu mânuiește stilul de grad zero. Având o vocație a umorului (a celui cu dinți îndeosebi), a ironiei, a maliției, a grotescului și posedând o imaginație asociativă fenomenală, o inventivitate verbală inepuizabilă, el întrebuițează cuvinte din toate sferile limbii, de la neologisme rare la neoașisme și arhaisme stridente, de la noțiuni abstracte la termeni de argou și vulgari, manipulează morfeme și combină părți de vorbire, ca Arghezi (dar într-un fel al său), în cele mai insolite moduri, pune lucrurile și cuvintele în relații imprevizibile, amuzante și deconcertante, sucește fraza în fel și chip, uneori o rupe, o schilodește, frecvent o artificializează ilar prin hiperbat. La nivel lexical, prozatorul schimonosește vocabulele, creând adeseori pe această cale altele, lansează calambururi, inventează porecle, aplică epitete și calificative bufte. Amestecând reprezentările și limbajele, în spirit demitizant, el orientează scripticul, literaturizează oralitatea, înjosește sublimul, proiectează prozaicul în metafizic, reduce, când vrea, toate câte există, văzute și nevăzute, la un numitor comun, derizoriu. În ordinea conținutului, o caracteristică generală a prozei lui **G.** e aceea de a nu zugrăvi un mediu doar în sine și pentru sine, ci de a sesiza, în existența acestuia, implicațiile unor evenimente și procese de semnificație continentală și planetară. În mărginirea lor, personajele pot fi simple păpuși automate; mecanismele funcționale sunt însă activate de mersul istoriei. Spațiul imaginarului din cele mai multe romane e un ținut agricol din Bărăgan, având drept centru orașul Plătărești, replică valahă la Yoknapatawpha. Modul existențial e o patriarhalitate idiotizată, zguduită intermitent de convulsii ale timpului istoric. Apar tot mai frecvent semne că economia agrară nu se mai poate menține în vechile structuri, prinsă fiind, cu tentacule vizibile și invizibile, în sistemul relațiilor capitaliste. Principalul instrument al acestei capturări e societatea internațională Ceres, cu filiale în lumea întreagă. Menționată în majoritatea romanelor, această societate domină nedeclarat întreaga viață publică, ținând înfășurate în rețelele ei, ca un păianjen negru, organizații, autorități, instituții, controlând totul, chiar și gândurile nerostite, curmând prompt, prin exterminare fizică, orice tentativă de insubordonare. Reflectarea procesului de integrare a economiei capitaliste românești în cea mondială se realizează, în ordinea cronologică a desfășurării lui, în romanele *Solstițiu tulburat* (1982), *Mai mult ca perfectul* (1984), *Siesta* (1983), *Revelionul* (1977), *Vara baroc* (1980), primul marcând începutul de veac, următoarele — anul 1905, momentul imediat de după întâiul război mondial și anii 1925–1926. Ciclul continuă, ignorat de critică, cu *Natura lucrurilor* (1986), *Pontice* (1987), *Geamlâc* (1988), *Între timp* (1990). Doi intelectuali exemplari din punctul de vedere ideologic al scriitorului sunt zugrăviți în *Doctorul Poenaru* (1977) și *Înainte de tăcere* (1975). Primul e un medic erou, un Albert Schweitzer de Bărăgan, nou Popa Tanda în același timp, angajat, când evoluția istorică o impune, și în acțiunea

antifascistă. Roman-biografie, construit cu mijloace atât de parodiare a literarului, cât și de înlocuire a lui printr-o relatare pretins neelaborată, autentică, într-un „caiet”, *Doctorul Poenaru* devine implicit și roman-portret. Reușita autorului în portretizarea unui om autentic, viu e atestată și de faptul că romanul a fost ecranizat. Al doilea erou, martir al credinței sale, e un tânăr comunist condamnat la moarte. În așteptarea execuției, el se autoanalizează cu o luciditate de clinician și își motivează conduita cu o logică supraomenească de fanatic revoluționar. În spiritul eticii eroilor lui Malraux și ai lui Sartre, condamnatul își spune că, de vreme ce nimeni nu-i poate lua putința de alegere între a muri demn sau nedemn, adică între a rămâne om sau a deveni zdreanță, opțiunea pentru demnitate e singura suportabilă. Puterea de a și-o asuma îi procură un sentiment fericit, de libertate interioară. Scrierea există și într-o versiune dramatică, reprezentată sub titlul *Cu fața la zid*.

Încă de la primele sale volume de articole, intitulate Încercări critice și publicate în 1957 și 1958, el demonstrează o concepție de multe ori emancipată de rețetele rigide ale vremii, deși, se înțelege, nu fără anumite limite inevitabile și nu fără a fi plătit și el un anumit tribut exagerărilor dogmatice și sociologice [...]. Dincolo de un oarecare festivism care-și împarte ponderea cu un militantism adesea cam frazeologic, sunt de notat în scrisul criticului calități care-l înalță mult peste nivelul general al publicisticii acelor ani. Lucidității analitice, acuității și inteligenței lui Ov. S. Crohmălniceanu, Paul Georgescu îi răspunde printr-o eseistică subtilă, sugestivă, colorată, cu nu puține procedee de retorică supravegheată, atent mereu la clipe de ecluziune a talentelor, ca și la depistarea autenticei valori, cu predilecții disociative, cu verovă nu o dată pamfletară, cu fantezie și cu ideate de autentică originalitate.

FLORIN MIHĂILESCU

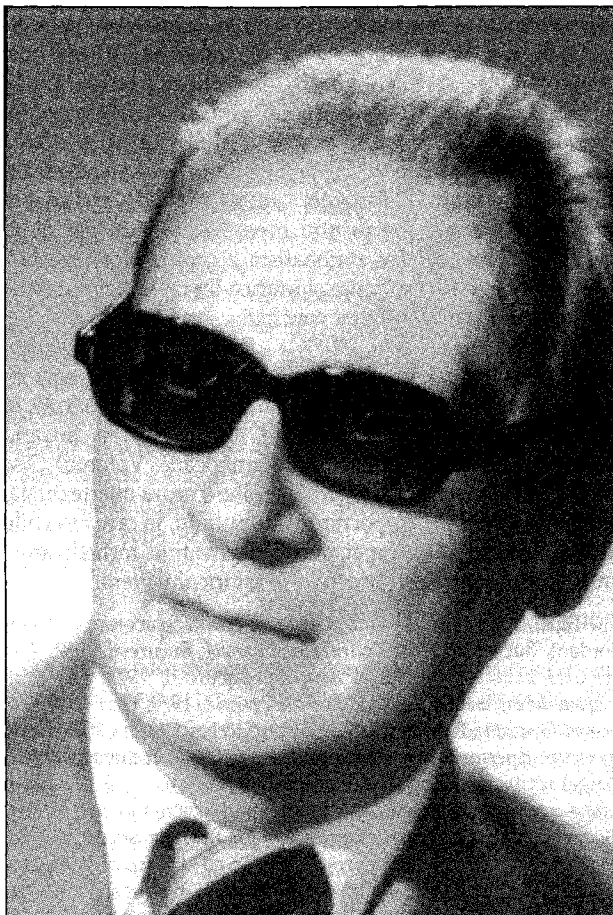
SCRIERI: *Încercări critice*, I-II, București, 1957–1958; *Părerii literare*, București, 1964; *Polivalența necesară*, București, 1967; *Vârstele tinereții*, București, 1967; *Coborând*, București, 1968; *Titu Maiorescu, critic literar*, București, 1968; *3 nuvele*, București, 1973; *Printre cărți*, București, 1973; *Înainte de tăcere*, București, 1975; *Doctorul Poenaru*, București, 1977; *Revelionul*, București, 1977; *Volume*, București, 1978; *Vara baroc*, București, 1980; *Solstițiu tulburat*, București, 1982; *Siesta*, București, 1983; *Mai mult ca perfectul*, București, 1984; *Natura lucrurilor*, București, 1986; *Pontice*, București, 1987; *Geamlâc*, București, 1988; *Între timp*, București, 1990; *Învățăturile unui venerabil prozator bucureștean către un tânăr critic din provincie (Correspondență către Ion Simuț)*, Cluj-Napoca, 1999.

Repere bibliografice: Felea, *Reflexii*, 154–159; Cesereanu, *Ipostaze*, 136–143; Dimisianu, *Prozatori*, 111–116; Ardeleanu, „A urî”, 79–88; Sorianu, *Contrapunct*, 155–161; Stănescu, *Cronici*, 99–106; Andriescu, *Disocieri*, 237–241; Grigurcu, *Ideii*, 159–163; Raicu, *Structuri*, 217–222; Dimisianu, *Valori*, 43–47; Nițescu, *Repere*, 91–97; Iorgulescu, *Al doilea rând*, 49–54; Ștefănescu, *Preludiu*, 248–259; Tudor-Anton, *Ipostaze*, 62–70; Raicu, *Practica scrisului*, 238–245; Simion, *Scriitori*, I, 533–542; Dobrescu, *Foiletoane*, I, 68–77; Mihăilescu, *Conceptul*, II, 126–132; Florin Mugur, *Profesiunea de scriitor*, București, 1979, 70–92; Băileșteanu, *Refracții*, 198–205; Crohmălniceanu, *Pâinea noastră*,

156-172; Iorgulescu, *Critică*, 104-108, 220-222; Iorgulescu, *Ceara*, 214-221; Manolescu, *Arca*, III, 223-233; Vlad, *Lectura rom.*, 165-171, 179-181; Dana Dumitriu, *Le Roman de l'année 1984*, CREL, 1984, 4; Ghițulescu, *O panoramă*, 276-279; Manea, *Contur*, 36-40; Condurache, *Portret*, 41-44; Raicu, *Fragmente*, 335-339; Iorgulescu, *Prezent*, 121-129; Holban, *Profiluri*, 184-203; Regman, *De la imperfect*, 83-91; Simuț, *Incursiuni*, 147-156; Nițescu, *Proletcultismul*, 260-265; Cosma, *Romanul*, II, 290-293; Alex. Ștefănescu, *Paul Georgescu*, RL, 1999, 46; *Dict. esențial*, 332-335; Manolescu, *Lista*, II, 64-74; Popa, *Ist. lit.*, I, *passim*, II, 758-759; *Dict. analitic*, IV, 142-144. D.Mc.

GEORGESCU, Paul Alexandru (11.II.1914, Craiova), comparatist și traducător. După ce urmează studiile medii la Liceul „Frații Buzești” din urbea natală (1925-1932), se înscrie la Universitatea din București, absolvind în 1936 secția de sociologie a Facultății de Litere și Filosofie, sub îndrumarea lui D. Gusti; în același an obține și licența în drept. După susținerea, în 1939, a tezei de doctorat *Conceptul și ideea dreptului la Rudolf Stammler*, este numit asistent la Catedra de filosofia dreptului, unde lucrează până în 1944, când este detașat pentru doi ani ca lector de limba și literatura română la Universitatea din Madrid. Revine în țară în 1947, după încă un an petrecut în Elveția, tot ca lector de română. Lucrează apoi ca redactor la Editura Științifică, iar în 1962 devine lector la Catedra de spaniolă a Facultății de Filologie din București. Titlul de doctor în filologie îl obține, în 1970, cu teza *Arta narativă a lui Miguel Ángel Asturias*, în 1971 fiind promovat conferențiar, post în care va funcționa până la pensionare (1979). Vicepreședinte al Asociației de Prietenie Româno-Venezuelene și membru corespondent al Academiei Naționale din Columbia (din 1979), a fost distins cu Ordinul cultural venezuelean „Andrés Bello” (1977) și cu Medalia pentru merite științifice a Universității „San Marcos” din Perú (1978).

Restrânsă la spațiul iberic, prima carte a lui G., *Teatrul clasic spaniol* (1967), reprezintă o sinteză istorico-literară concepută în manieră tradițională. Autorul își ordonează materia pe criterii istorist-pozitiviste, timp obiectiv și personalități, urmărind dezvoltarea dramaturgiei spaniole de la teatrul liturgic, mistere, moralități și farse profane din Evul Mediu până la marile realizări clasice din vremea Renașterii și a „secolului de aur”. Momentele biografice, atrăgător relatate, se întretes armonios în comentariu, participând la susținerea aprecierilor de valoare. Mai consistente și mai împlinite în cazul creatorilor de prestigiu, Lope de Vega, Calderón de la Barca, Cervantes, Tirso de Molina, spre exemplu, acestea precedă tablourile analitice, contribuind la închegarea unor studii micromonografice care afirmă aportul de înnoire și valoare în evoluția teatrului clasic spaniol și universal. Extinderea ariei de cercetare asupra literaturii Americii Latine are ca rezultat lucrarea *Arta narativă a lui Miguel Ángel Asturias* (1971). Mijloacele abordării tradiționale vor fi împinse aici într-un registru secund de posibilitățile criticii moderne, îndeosebi structuraliste. Întemeiate pe câștigurile investigației pozitivist-sociologice, capitolele introductive adună date socio- și psihobiografice care vor trimite ecouri diferențiate în viziunea

filosofică și estetică a prozatorului guatemalez. Circumstanțierea istorică, geografică și socială intermediază analiza aspectelor care transpar în violența trăirilor și a reprezentării, în receptivitatea la tentațiile visului și ale mitului, convertite critic în formula realismului magic, care îmbină adevărul crud cu suflul poeziei. Folclorul indigen favorizează la Asturias aplecarea spre mitologicul local de origine maya, prozatorul preluând și de la suprarealiști imaginea dislocată, feroarea metaforică și irumperea în subconștient și oniric, iar de la Dostoievski priza la suferință și descrierea situațiilor-limită. Mai pronunțat înnoitoare sunt intențiile volumului *Literatura hispano-americană în lumină sistemică* (1979), care are o dublă finalitate: cuprinderea întregii arii a literaturilor din America Latină și investigarea lor dintr-un unghi metodologic nou, sistemic. Având izvoare în disciplinele exacte, teoria sistemică gândește fenomenul de creație literară asemenea unui sistem semiotic, cu sens și valoare estetică, statornicind o corelație între un ansamblu de situații solicitatoare și un corpus de răspunsuri ce modelează universul comun. Situația-solicitare și răspunsul-model se leagă prin factorii mediatizanți, determinante fiind sentimentul existențial și tipul uman exemplar. Intrarea în sistem realizează legătura cu istoria contingentă, iar ieșirea vizează evoluția valorilor. În critica și

istoria literară, concepția sistemică distruge modelele-răspuns și elaborează originale scheme operaționale și structuri compoziționale, înlesnind noi viziuni interpretative. Odată stabilite aceste componente și principii de funcționare, G. încearcă să demonstreze practic viabilitatea și utilitatea demersului sistemic în studierea romanului hispano-american. Concluziile sunt relevante, recomandând includerea investigației sistemice printre modalitățile care pot ajuta efectiv la prospectarea raționalistă a „misterelor” creației. Contribuțiile teoretice, critice și istorico-literare, indiscutabile, ale autorului vor fi redate concludiv, în *Valori hispanice în perspectivă românească* (1986). Portretul hispanistului comparatist își va spori complexitatea prin monografia în limba spaniolă, închinată lui Rómulo Gallegos, apărută la Caracas în 1984, și prin traduceri, cele din urmă din aria literaturii, eseului și criticii latino-americane. Volumul *Casa Weber sau Ieșirea din noapte* (1982) conține o proză intertextuală, modernă, epurată de poticnirile începutului, în care inserțiile autobiografice se întrepătrund cu inovațiile formalizante, înrudite cu lecturile și preocupările istoricului literar.

SCRIERI: *Los estudios hispánicos en Rumania* (în colaborare cu Iorgu Iordan), București, 1964; *Teatrul clasic spaniol*, București, 1967; *Artă narativă a lui Miguel Ángel Asturias*, București, 1971; *Literatura hispano-americană în lumină sistemică*, Craiova, 1979; *Casa Weber sau Ieșirea din noapte*, București, 1982; *Rómulo Gallegos*, Caracas, 1984; *Valori hispanice în perspectivă românească*, București, 1986. **Traduceri:** Miguel Ángel Asturias, *Domnul Președinte*, București, 1957, *Romanul latino-american*, București, 1964; Maria Teresa León, *Cu cărțile pe față*, București, 1962; Germán Arciniegas, *Popas în România*, București, 1974, *Biografia Caraibelor*, I-II, București, 1978 (în colaborare cu Ruxandra Maria Georgescu), *Cavalerul din El Dorado*, București, 1987 (în colaborare cu Ruxandra Maria Georgescu); *Antologia eseului hispano-american*, postfața trad., București, 1976; *Antologia criticii literare hispano-americane*, București, 1986 (în colaborare cu Ruxandra Maria Georgescu).

Repere bibliografice: Dinu Flămând, „*Antologia eseului hispano-american*”, LCF, 1976, 24; D. Radulian, *Invenție, construcție, integrare*, ST, 1980, 3; Doru Vianu, „*Casa Weber sau Ieșirea din noapte*”, CL, 1983, 3; Mircea Muthu, *Nivelele fantasticului*, ST, 1983, 4; Victor Ivanovici, „*Casa Weber sau Ieșirea din noapte*”, ST, 1984, 2; Firan, *Profiluri*, 357-359; Velea, *Universaliști*, 89-99; *Dict. scriit. rom.*, II, 360-361. St. V.

GEROTA, Constantin V. (1.I.1888, Georocu Mare, j. Dolj – 1976, București), critic literar și traducător. Fiu de preot, G. a absolvit Liceul „Carol I” din Craiova (1909) și Facultatea de Litere a Universității din București (1913), dându-și examenul de capacitate în 1919, când funcționa deja ca profesor și director al Liceului „Independența” din Calafat. Profesor titular definitiv de limbile română și latină, va preda aceste discipline la Liceul Comercial „N. Bălcescu” și la Liceul „Aurel Vlaicu”, ambele din București. Între 1938 și 1944 este inspector general al învățământului secundar în ministerul de resort și vicepreședinte al Asociației Profesorilor Secundari. În toamna anului 1944 este destituit din toate funcțiile, fiind acuzat de carierism, cameleonism și politicianism, ca membru succesiv al partidelor averescan, gogist, cuzist, legionar și ca susținător

fervent al politicii lui Ion Antonescu. Debutază cu un comentariu literar în „Universul” (1913), ziar al cărui colaborator va rămâne o lungă perioadă. Semnează numeroase articole, cronici literare și dramatice, memorialistică în „Convorbiri literare”, „Universul literar”, „Sburătorul”, „Cuvântul”, „Țara noastră”, „Preocupări literare”, „Tribuna școlii” și altele. Inițiază apariția revistei „Ecoul Dunării” (Calafat, 1929) și este redactor al revistei „Lanuri” (București, 1934). A fost un cunoscut și apreciat conferențiar al Societății Române de Radiodifuziune. Împreună cu V.V. Haneș și C. Fierăscu redactează și publică manuale de limbă română pentru clasele „secundare, gimnazii de băieți și fete” (1938, 1942).

Autor al unor studii care nu pot fi trecute cu vederea în bibliografia temelor în discuție, G. se relevă ca un cercetător informat, cu opinii de cele mai multe ori argumentat dezvoltate. Începutul îl face cu *Poezia lui A. Vlahuță. Cercetare critică literară* (1916), o primă încercare de privire analitică asupra operei scriitorului. Un segment din această lucrare va fi inclus, cu unele completări, în volumul *Însemnări critice* (1928), împărțit în patru capitole: *Delavrancea – Teatrul: „Apus de soare”*, apoi „*Vlaicu Vodă*”, *Al. Vlahuță ca poet social*” și *Carmen Sylva ca literată*. Lucrarea *Aspecte din civilizația clasică* (1943), bine primită de critică, cuprinde, în treizeci de capitole, considerații asupra culturii, artei și relațiilor sociale în Antichitate, într-un stil limpede și cursiv, afectat doar de unele construcții sintactice vădit influențate de limba franceză (ceea ce poate trimite la o sursă nemărturisită de autor). Stau alături întâmplări semnificative, scene mitologice, citate și comentarii, portrete ale unor personalități din lumea greacă și romană; sunt înfățișate aspecte ale vieții și preocupărilor curente ale acelei lumi, informații asupra concursurilor de poezie, construcțiilor, obiceiurilor și tradițiilor, noutăților tehnice care modificau realități revoluate. După propria mărturie, în această lucrare G. a intenționat „să popularizeze clasicismul”. Nu lipsite de interes se arată studiul *Critica lui G. Ibrăileanu*, inclus în volumul colectiv *Omagiu lui Constantin Kirițescu* (1937), ca și câteva prefețe unde formulează aprecieri pertinente referitoare la materialul literar pe care îl editează, autorii aleși fiind Petre Ispirescu și Mihai Eminescu. Lucrarea cu caracter memorialistic *Impresiuni și aprecieri din timpul acțiunii militare din Bulgaria, 22 iunie-20 august 1913* prezintă oarecare interes documentar, cel literar fiind destul de palid.

SCRIERI: *Poezia lui A. Vlahuță. Cercetare critică literară*, București, 1916; *Însemnări critice*, Craiova, 1928; *Aspecte din civilizația clasică*, București, 1943; *Impresiuni și aprecieri din timpul acțiunii militare din Bulgaria, 22 iunie-20 august 1913*, București, f.a. **Ediții:** Petre Ispirescu, *Legende sau Basmele românilor. Adunate din gura poporului*, pref. edit., București, 1933; Mihai Eminescu, *Povești*, pref. edit., București, 1934, *Nuvele*, pref. edit., București, 1935. **Traduceri:** C. Suetonius Tranquillus, *Viețile celor doisprezece cezari*, București, 1958 (în colaborare cu David Popescu); Quintus Curtius Rufus, *Viața și faptele lui Alexandru cel Mare, regele Macedoniei*, I-II, București, 1970.

Repere bibliografice: [Constantin V. Gerota], „Năzuința românească”, 1922, 1; M. D.[Mihail Dragomirescu], *Bibliografii critice*, „Ordinea”, 1931, 916; S. Gruia, *Conferințele „Convorbiri literare”*. Gerota despre Caragiale, RP, 1934, 4818. C.P.

GESTICONE, Mircea (3.V.1902, București — 5.VIII.1961, București), prozator. Este al cincilea copil al Zamfirei (n. Ursachi) și al lui Filip Gesticone, avocat. Tatăl, figură remarcabilă a mișcării socialiste de la sfârșitul veacului al XIX-lea, având o soție ce îi împărțea convingerile, prietenă cu Sofia Nădejde, a scris la ziarul „Munca”, unde a făcut publicistică politică, dar și pe chestiuni cultural-artistice. Un frate al lui G. a fost Ion Gesticone, pictor și grafician. G. și-a făcut instrucția în capitală, succesiv la liceele „Mihai Viteazul” și „Gheorghe Lazăr” (terminat în 1921). Bun violonist, a urmat o vreme Conservatorul. În 1922 a absolvit și Școala de Ofițeri de Rezervă din Timișoara. Respectând tradiția familiei, face studii la Facultatea de Drept din București (1922-1926) și este apoi funcționar la Banca Românească până în anii '50, în serviciul de relații cu străinătatea (cunoștea limbile germană, engleză, franceză și italiană și frecventase cursurile Institutului de Cultură Italian). În 1943 își susține un doctorat în specialitatea finanțe. Căsătorit cu Elena Cantuniari, G. îi dedică versurile de tinerețe, unele ocazionale, inspirate de călătoriile în Turcia, Grecia și Cehoslovacia. Cu aceste poezii, scrise în franceză, debutase în 1929 în paginile revistei „La Roumanie nouvelle”. Cunoaște consacrarea literară cu primul său roman, *Războiul micului Tristan* (1937; Premiul Societății Scriitorilor Români). Publică puțin, solicitat de prieteni, în „Revista Fundațiilor Regale” și în „Viața românească”, unde apar în 1938-1939 fragmente din romanul *Vest*, editat postum, în 1983. Moartea soției într-un accident (1948) și munca de o viață la bancă îl împing într-un anonim steril pentru literat.

Războiul micului Tristan, bine primit de critica vremii, aducea o nouate tematică, tribulațiile adolescentului în Bucureștiul ocupat, în timpul primului război mondial, înscriindu-se într-o tendință a literaturii moderne (André Gide, Alain-Fournier) de explorare a unei vârste incerte, tranzitorii, marcată de accentul experimental al trăirilor. Tragismul evenimentelor este dat de psihologia protagonistului, Vlad Robescu (Relu, „micul Tristan”), predispus la reverii romantice și disponibil pentru aventuri senzaționale și mistere de roman polițist. Întâmplări reale și multe fabulații, întreținute de mirajul cinematografic și de lecturi, compun un eșafodaj plin de elemente surpriză, în care se recunosc vechi trucuri literare. Relu și Olly von Stein, alias Olenka Orłowski (cu o genealogie artificial complicată), actriță germană și spioană pentru cauza Poloniei de partea Antantei, sunt un Tristan și o Isoldă moderni, iar ofițerul german Otto von Stein, sacrificat în final, e un alt rege Mark. Romanul rezistă mai bine în latura sa documentară, de reconstituire a „micului Paris” balcanic: serate dansante, mondenități cosmopolite, întreceri hipice, spectacole de operă sau concerte, susținute de frații Robescu. G. scrie în romanele sale pagini remarcabile de analiză muzicală, în genul lui Anton Holban sau Mihail Sebastian. Ocupația germană, cu tot cortegiul ei de mizerii groțeste și mutilante, este surprinsă din perspectiva descrierii aproape topografice a capitalei sub stare de asediu și prin notații de finețe despre psihologia bucureștenilor, victime ale încartiruirilor forțate, conștienți însă de imperativul național al reîntregirii. O radiografie a opiniilor, de la neutralitate la

filogermanism și la pactizarea servilă cu propaganda ocupantului, se realizează prin incursiunea în varii medii sociale. Scriitor cultivat, pe alocuri livresc, cu propensiuni pentru erudiția istorică (heraldica și genealogia, exploatate într-o etalare cvasiștiințifică, dar dezlănătată în plan epic), G. resuscită în *Vest*, un roman al Timișoarei, o legendă tenebroasă despre contesa Elisabetha Báthory, presupusă favorită a lui Mihai Viteazul. Romanul se desfășoară pe mai multe planuri, insuficient asamblate, într-o construcție epică nu prea riguroasă, într-o „cavalcadă narativă” amețitoare și oarecum prolixă. În centru se află frământările sentimentale și detectivistice ale tânărului cadet Constantin (Dinu) Dragu, fascinat de identitatea multiplă și misterioasă a Minolei Bodony, descendenta „contesei sângeroase”. În *Vest* autorul face încă o dată dovada rafinamentului în descriția de medii și epoci și a capacității de a jongla cu suspansul. Cele câteva poezii românești rămase de la el — *Portretul străbuniceii, Cobalt, Sonet* — și un grupaj scris în franceză între 1929 și 1932 sunt notații intimiste, sentimental-contemplative, pe un traseu biografic. O anume grație și virtuozitate formală, în linie parnasiană, a versurilor se regăsesc și în sceneta *Le Labyrinthe d'Éros* (1930).

SCRIERI: *Războiul micului Tristan*, București, 1937; *Războiul micului Tristan. Vest*, îngr. și pref. Aurel Sasu și Sabin Vlad, București, 1983.

Repere bibliografice: C. Fântâneru, „*Războiul micului Tristan*”, roman de Mircea Gesticone, U, 1937, 343; Lucian Boz, *Ocupația văzută de un adolescent. Mircea Gesticone, „Războiul micului Tristan”*, ADV, 1937, 16-531; Pompiliu Constantinescu, „*Războiul micului Tristan*”, VRA, 1938, 521; Mihail Sebastian, *Debuturi în „Revista Fundațiilor Regale”*, RFR, 1938, 5; Șerban Cioculescu, „*Războiul micului Tristan*”, RFR, 1938, 8; Călinescu, *Ist. lit.* (1982), 965; Leon Baconsky, *Mircea Gesticone*, ST, 1971, 16; Crohmălniceanu, *Literatura*, I, 355-356; *Dict. scriit. rom.*, II, 361-362. A.Sm.

GHELMEZ, Petre (2.III.1932, Gogoșari, j. Giurgiu — 12.III.2001, București), poet. Este fiul Paraschivei și al lui Anghel Ghelmez, țărani. După terminarea liceului la Giurgiu, vine să studieze la București, mai întâi medicină veterinară, trecând apoi la Institutul Pedagogic, iar din 1954 fiind elev al Școlii de Literatură „M. Eminescu”. De aici va ajunge la secția de critică literară a Facultății de Filologie a Universității din București, pe care o va absolvi în 1959. Este redactor la „Scântea tineretului” între 1959 și 1964, iar între 1964 și 1967, redactor-șef adjunct la publicațiile pentru copii „Luminița” și „Arici Pogonici” și colaborator la „Cravata roșie”. În 1967 înființează „Cutezătorii”, revistă pentru tineret, de mare impact în epocă, unde va fi redactor-șef-adjunct până în 1970. Director al Editurii Albatros între 1970 și 1974, inițiază aici colecția „Lyceum”, seriile „Sinteze” și „Texte comentate”, precum și „Dicționarele Albatros”. Preia ulterior postul de redactor-șef al revistei pentru românii din emigrație „Tribuna României” (1974-1989). Între 1993 și 1995 este director al revistei pentru copii „Ariel”. Colaborează la revistele „România literară”, „Lucefărul”, „Steaua”, „Familia”, „Viața românească”, „Tomis”, „Argeș” ș.a.

Debutază cu poezii în 1955, la revista „Tânărul scriitor”, iar prima lui carte, *Germinații*, apare în 1967. Pământul, seva, semințele, tablourile idealizate bucolice preamăresc aici un comunism imaginat după o rețetă încă în uz. Depășind aceste imagini conformiste, de vagă orientare tradiționalistă, dar și neoromantică, declamativă, **G.** se arată în *Altare de iarbă* (1969) un autentic poet htonic, încercând totuși să justifice în lirica sa, sub pretextul „miraculos” al vieții trăite în mijlocul naturii-mamă, o vârstă a „împlinirilor sociale”. Poetul devine prin *Lynxul* (1972) mai reflexiv și mai înclinat spre simbolic. În 1974, adoptând forma fixă, publică *Sonetele*, volum de versuri dedicate iubirii, considerat de critică „moment de răscruce, dar și de sinteză” (Premiul Uniunii Scriitorilor, ex-aequo cu *Pasteluri* de Constanța Buzea; Premiul Academiei Române). Cartea următoare, *Evenimente* (1976), face oarecum un pas înapoi, spre tehnica primelor versuri. Revenind la mediul rural, văzut ca spațiu sacru, opus profanului univers urban, poemele se umplu de „avertismente” la adresa Realiei, a civilizației citadine, cu mijloacele ei moderne: automobilul, telefonul, televizorul, radioul, ziarul etc. Metafore ale înstrăinării, ale ruperii omului de primordialitate, ele subliniază opoziția sat-oras, ieri-azi, bătrâni-tineri. Este descifrabil aici mesajul unui om însetat de absolut, dar care are parte numai de aparențe. În *Conversația* (1981), poetul desenează și mai apăsător stările sugerate în *Evenimente* – pesimismul, frustrarea, deprimarea, urâtul, spleen-ul elegiac, stârnite de simulacrul de confort. Contemporan cu începuturile optzecismului, poemul *Cifru* este cel mai reprezentativ pentru acest volum ce adună chintesențele poeziei lui **G.** În 1998 publică noi poeme, sub semnul „timpului uitat”, ce vor fi adunate după moartea lui în revista „Pluralitas” (6/2002), cu titlul *Caligrafia poetului*. Spre sfârșitul vieții, se axează pe poezia scurtă ce vizează metafora concentrată, un fel de haiku, în fapt o revenire, poeme de acest tip, precum *Nufăr*, apărând încă de la începuturi, în *Germinații*: „Din propria-i ființă l-a închegat lumina / Cu steaua deopotrivă, la fel ca ea de rece. / Cleștarul apei pure îi strânge rădăcina / Ca nu cumva pe boltă, în seri târzii să plece.” **G.** este și un bun scriitor pentru copii, personajul său cel mai reușit fiind Puf-Pufos, un iepure simpatic, cu ajutorul căruia autorul vrea să armonizeze „cândoarea, jocul și cunoașterea”.

SCRIERI: *Germinații*, București, 1967; *Joacă-te, gândule*, București, 1968; *Altare de iarbă*, București, 1969; *Puf-Pufos, aventurile unui iepuraș curajos*, București, 1971; *Lynxul*, București, 1972; *Sonetele*, București, 1974; *Cine ești, pasăre?*, București, 1974; *Evenimente*, București, 1976; *Mânzul de vânt*, București, 1979; *Conversația*, București, 1981; *Măgărușul*, București, 1984; *Băiatul și pădurea*, București, 1986; *Coborârea în cuvânt*, pref. Liviu Papadima, București, 1987; *Paradisul atomic*, București, 1989; *Alfabetul vesel*, București, 1991; *Cvartet, patru anotimpuri argeziene*, București, 1997; *Biblia și oameni de plastic*, București, 2002; *Marele calendar*, București, 2002; *Umbră cocorului*, București, 2003. **Traduceri:** Avetik Isahakian, *Abu-Lala Mahari*, pref. Ion Dodu Bălan, București, 1982 (în colaborare cu Madeleine Karacașian); Nina Notheaux, *Cântece de dragoste – Chants d'amour*, București, 1983.

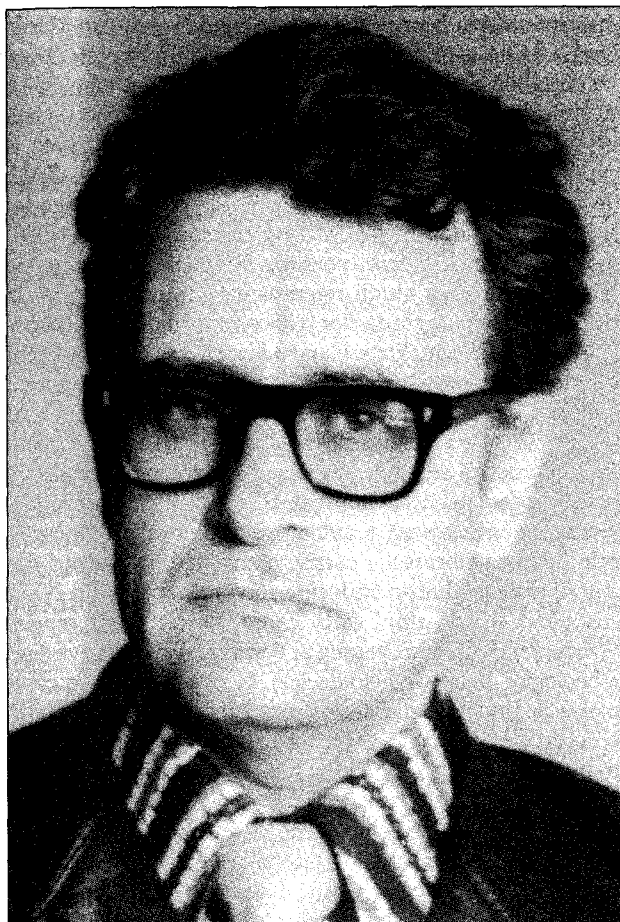
Repere bibliografice: M. N. Rusu, „*Germinații*”, LCF, 1967, 15; Nicolae Manolescu, „*Germinații*”, CNT, 1967, 16; Voicu Bugariu, „*Lynxul*”, AST, 1972, 12; Constantin, *A doua carte, 194–197*; Ciobanu, *Critica*, 78–81; Dorin Tudoran, *De dragoste*, LCF, 1974, 49; Căndroveanu, *Alfabet*, 84–89; Barbu, *O ist.*, 190–192; Piru, *Poezia*, II, 288–291; Raicu, *Critica*, 390–392; Dana Dumitriu, *Evenimentele unui poet*, RL, 1977, 4; V. Nistor, *O nouă ipostază lirică*, ST, 1977, 2; Dumitru Micu, *Volume de poezii*, CNT, 1977, 10; Mihai Ungheanu, „*Evenimente*”, LCF, 1977, 16; Tia Șerbănescu, „*Evenimente*”, RMB, 1977, 10 109; Grigurcu, *Poeți*, 219–221; Ruja, *Valori*, 92–95; Căndroveanu, *Poeți*, 91–93; Martin, *Paranteze*, 105–107; Piru, *Ist. lit.*, 497; Dumitru Radu Popa, *De la „Germinații” la „Veacul de uraniu”*, LCF, 1985, 11; Rotaru, *O ist.*, III, 400–403; Daniel Nicolescu, *Echilibrul plastic pe o margine de nor*, RL, 1988, 14; Gabriel Rusu, „*Paradisul atomic*”, SLAST, 1989, 50; *Diç. scriit. rom.*, II, 362–363; Popa, *Ist. lit.*, II, 446–447. A.MI.

GHEORGACHI, logofătul (c. 1719 – ?), autor al unei scrieri de ceremonial. Era un boier cărturar, cunoscător al culturii bizantine, logofăt al doilea la Curtea domnitorului Grigore C. Callimachi, care îi comandă scrierea regulilor protocolare. În 1779 semnează o copie a primei părți a traducerii *Cugetărilor* lui Oxenstiern, menționându-și rangul (vel clucer) și vârsta (60 de ani). *Condica ce are întru sine obiceiuri vechi și nouă a prea înălțaților domni* (1762) se păstrează într-un manuscris publicat de M. Kogălniceanu în 1846. Lucrarea este împărțită în capitole conținând orânduiala noii domnii, a boierilor, a mucarerului, ceremoniile de Crăciun, de Anul Nou (noile și vechile obiceiuri), de Paști, de Sf. Gheorghe, protocolul primirilor la domn sau al numirilor în dregătoriile importante. Secțiunea referitoare la instalarea și domnia lui Grigore Callimachi și la vizita făcută de Hamza pașa la Iași constituie o cronică amănunțită, scrisă cu talent narativ și descriptiv. Se dau multe amănunte pitorești, totul într-un stil precis, sistematic. Limba e corectă, meșteșugit folosită. Deși *Condica...* are modele bizantine (Constantin Porfirogenetul, Pseudo-Codinos), localizarea protocolului, numeroasele informații din epocă, datele etnografice și folclorice, utilizarea tradiției autohtone, inserarea unor fapte trăite conferă scrierii lui **G.** o anumită originalitate.

SCRIERI: *Condica ce are întru sine obiceiuri vechi și nouă a prea înălțaților domni*, în *Cronicele României sau Letopisețele Moldovei și Valahiei*, III, publ. M. Kogălniceanu, București, 1874, 297–333; *Condica lui Gheorgachi*. 1762, în Dan Simonescu, *Literatura românească de ceremonial*, București, 1939, 262–312.

Repere bibliografice: Iorga, *Ist. lit. XVIII*, I, 407–409; Dan Simonescu, *Literatura românească de ceremonial*, București, 1939; *Ist. lit.*, I, 634–636; Negrici, *Expresivitatea*, 66–78; *Diç. lit.* 1900, 392; Mazilu, *Recitind*, II, 420–422. C.T.

GHEORGHE, Ion (16.VIII.1935, Florica, j. Buzău), poet. Este fiul Filofteiei (n. Marin) și al lui Anton Gheorghe, țărani. A absolvit în 1952 Școala Pedagogică din Buzău. Preocupările literare timpurii îi sunt stimulate de Cercul literar „Al. Sahia” din oraș și sunt răsplătite cu premiul revistei „Tânărul scriitor”. Între 1952 și 1954 urmează cursurile Școlii de

Literatură „M. Eminescu” din București, avându-i colegi pe Nicolae Labiș, Lucian Raicu, Gheorghe Tomozei ș.a. După desființarea școlii se înscrie la Facultatea de Filologie a Universității din București, pe care o va absolvi mai târziu. Lucrează în redacțiile revistelor „Albina” și „Drumul belșugului”. Din 1963 este corector, apoi redactor la revista „Luceafărul”. Funcționar, din 1992, în Ministerul Culturii, între 1994 și 1996 a fost atașat cultural la Ambasada României din Beijing.

Poetul reprezintă un adevărat „caz” al literaturii române postbelice, fiind lăudat și negat cu înrâncenare egală; eventualul adevăr trebuie căutat, ca întotdeauna, la mijloc. **G.** ilustrează tipul bardului care își asumă misiunea revelării unor lucruri profunde și grave, de genul acelor care definesc simbolic un grup uman, o etnie sau o națiune. Discursul va fi modulat după acele caracteristici expresive și structurale ale spațiului simbolic de care poetul se crede reprezentat: folclorul, arhetipul țaranului, substratul traco-dacic. **G.** a debutat editorial în 1957, cu volumul *Pâine și sare*, un „roman în versuri”, după cum precizează subtitlul, având ca model epicul versificat extins, specific poeziei militante a epocii. Înfățișând în tablouri ample viața satului tulburată de procesul colectivizării, scrierea, marcată de imperativele ideologice ale perioadei, anticipează câteva dintre constantele unui portret al

autorului: predilecția pentru epos, evocarea și elogierea civilizației sătești, un limbaj poetic aspru, reconstituind stadiile arhaice ale acestei civilizații, evidențiindu-i capacitatea de a construi și reconstrui în imaginar realități originare. *Căile pământului* (1960) evocă spațiul Bărăganului, copilăria petrecută la țară, strămoșii, tradițiile ce vin dintr-un timp imemorial, dar și vremurile noi în care activistul de partid schimbă viața la sate. Cu o trufie disimulată, **G.** se vede ca bard provenit dintr-o colectivitate anonimă, așa cum este și rapsodul popular. Baladele din *Cariatida* (1964) atestă încercări de desprindere de modelul literar al epocii. Temele satului, șantierului, muncii refăceau, de fapt, motivul întemeierii, al construcției realizate de giganții mitici. Ciclul *Balada țaranului tânăr* actualizează și motivul sacrificiului, al identificării ființei umane cu natura, deschizând eposului calea de acces spre miticul autohton, care va fi o referință stabilă a poemelor lui **G.** Din locuitor al satului țaranul se transformă în simbol, în mesager al unei comunități străvechi, erou de legendă care, prin sacrificiul său, face o civilizație să nu piară. În *Noapți cu lună pe Oceanul Atlantic*. *Scrisori esențiale* (1966; Premiul Uniunii Scriitorilor) e transcrisă, într-un discurs liric întins, călătoria pe care a făcut-o poetul în 1965 în Cuba, evocare precedată de prezentarea capitalei Danemaricii. *Zoosophia* (1967) întreprinde o incursiune în istorie și cultură pentru a reconstitui procesul de formare și cristalizare a unor mentalități și tradiții care s-au păstrat în memoria colectivă prin legende, ritualuri, patronime și toponime. Evocarea unor personalități, interpretarea simbolisticii animaliere autohtone, reconstituirea motivelor biblice, invențiile lingvistice oferă un spectacol miraculos-fantastic ce stă sub semnul unei naivități simulate: „Una, / due, / trema / pana / trage un poștalion / la mănăstirea Tismana. // Talion / fecior de domn./ cu ochii cârpiți de somn,/ cu tichie/ de frânghie/ face semn la dorobanț – / oprica/ poprica – / boc – / țangăr/ mangăr/ clanț – / dă poarta la loc!// În căruța domnului/ de la apa somnului – / Gheorghe Șincai, tatăl/ și fiul/ răposatul/ și viul...// La râul Vavilonului/ au pe ce tărâm/ doisprezece fiii omului/ plânsem/ și-acolo-l văzum.// Departe de țeară/ la râul ce cure/ plânsem de apa noastră chiară/ și cu trei gure:/ Câte-or fi toamne/ de când am purces/ și ne-am dat pre mâna ta, Doamne,/ cu mult înțăles?” *Vine iarba* (1968) aduce în prim-plan satul matrice, evitând din nou orice reprezentare pitoresc-idilică. Vitalitatea naturii, lumea țărănească în care s-au născut reprezentările mitice (spații ce conservă armonia dintre ființă și cosmos) și valorile tradiționale unice sunt amenințate acum de expansiunea civilizației citadine. Poetul blamează exodul silit al țăranilor la oraș și consecințele dezastruoase ale „civilizației”, care agresează și distruge natura și, implicit, echilibrul ființă-cosmos. Un moment important al carierei poetului îl reprezintă apariția volumului *Cavalerul trac* (1969). Regresiunea spre lumile dintâi, spre o Dacie mitică se asociază evocării „hegemonului tânăr”, „cavalerul întemeietor” Manimazos. Acesta este, bineînțeles, eroul civilizator care se confundă cu identitatea primordială a neamului său și cu aceea a poetului dintâi, a întemeietorului de limbă: „Ceea ce

stăpâna el era o răscruce;/ sulița sa era o răscruce a sulițelor/ purtate de străbunii săi/ și-o răscruce a sulițelor purtate/ de nepoții și strănepoții săi;/ câinele său era o răscruce a tuturor/ animalelor credincioase,/ calul era o răscruce a tuturor blânderelor animale slujitoare de om.// Manimazos își amintea lucruri pe care/ nu le-avusese;/ își amintea fapte ce nu le-nfăptuise;/ plângea pentru morți ce nu-i văzuse/ și se bucura pentru cei ce-aveau să se / nască/ la mii de ani după sine." *Mai mult ca plânsul. Icoane pe sticlă* (1970) înseamnă o nouă incursiune în lumea mitică și a civilizației străvechi. Adam și Eva, Mântuitorul, Sfântul Gheorghe, Tracia lui Manimazos, dar și Bizanțul creștin sunt repere-subiect ale unor invocații sau alegorii. Epicul decorativ și jocul lingvistic baroc-naiv justifică asocierea textului cu „icoana pe sticlă”, modelul fiind doar pretext pentru etalarea unei măiestrii ce trimite la abilitatea și inventivitatea meșterului popular. În *Megalitice* (1972), o altă carte reper în opera lui G., se remarcă din nou joncțiunea dintre universul rural și cel mitic. Țăranul e văzut ca discipol „al unor preoți ce-au pierit demult”, ca făuritor și păstrător de cultură. Poemul *La căpătâiul gigantului* reprezintă portretul-hiperbolă al țăranului doborât, sacrificat de civilizație: „Zvârlit cu fața-n iarbă, ca o gânganie blândă și mare,/ împilat de moarte, doarme țărănește și zace,/ de departe i se văd degetele de la picioare,/ cum stă trântit în plasa lumii, de insectă rapace;/ cu gura-n pământ, parcă ucis în bătai,/ prin orbite-i putrezesc pietrele ochilor frați;/ pe sfecla feței, lividă, spălată să fie dată la oi,/ se coc tumorile vânătailor, ca mugurii degerați.” Apare mitul Magnei Mater, sunt invocate Muma-Zeiță, Maica-Mumă, Sfântul Gineceu. Poate fi admirat și chipul poetului, socotit a fi Marele Mut, preot „al unui oracol vorbind în dodii”, „zeu arlechin”, „preot hilar”, „bolnav de cât avea închis în minte.” *Avatara* (1972; Premiul Academiei Române), un poem amplu, în treizeci și patru de părți, relevă starea de spirit provocată de descoperirea unor spații noi, urmare a călătoriilor în Cuba și în Republica Democrată Vietnam. Dorul de țara de baștină capătă uneori accente patetice, care nu sunt specifice lirismului „gros” al lui G. *Noimele* (1976) este o călătorie în timp, pare-se impulsivă de statuetele date la iveală de șantierul arheologic de la Istrița. Glorificată din nou pentru că păstrează lumea primordială este civilizația țărănească, singura depozitară a ritualurilor specifice în *illo tempore*; țăranii, semne trimise de zei, titani constructori și totodată purtători de hieroglifă sfinte, „făptuiesc ceea ce pune la cale soarele”. Ca și în *Megalitice*, este contestată, în mod abil, expansiunea civilizației industriale distrugătoare a ceea ce a întemeiat satul în matca și leagănul său care este natura. „Poemul didactic” *Dacia Feniks* (1978), proiect masiv și ambițios, se dovedește un text criptic ce își propune să reconstituie ceea ce poetul își imaginează a fi fost vorbirea „logo-astrală”. Aceasta ar fi conservat cuvântul primordial, fărâmițat ulterior în limbi, iar reconstituirea ei stimulează fantezia asociativă și cea etimologică, ingeniozitatea verbală speculând disponibilitățile combinatorii ale sunetelor. „Căderea Pietrelor e Dezlegare. Pregătește-te, eu vin să te locuiesc./ Acum când toate le-a

răsturnat Mama burzuluiindu-se./ S-au dat peste cap Marile Forme./ Citește prima Expresie logo-astrală. Interpretează-o!/ Inepuizabile, de necuprins c-o viață de om sunt Numele — / Aceluia din care purced și pe care-l întrușipez./ Nici o viață de om nu-i poate cuprinde Cuvintele-n care să poată fi exprimat./ Cercetăm și întreprindem de la AU până la ZAU; de la Alfa până la Omega.” *Dacia Feniks* este o fabulă (alegorie) și o fabulație despre logosul întemeietor. *Cenușile* (1980) încearcă o interpretare poetică, stimulată din nou de imaginație, a unor studii referitoare la cultura carpică, la ritualurile funerare ale dacilor și daco-romanilor. *Elegii politice* (1980) revine în actualitate, blamând iarăși efectele urbanizării și industrializarea, „bărbatul din cetate” fiind văzut ca un fiu ce-și ucide tatăl. *Zicere la zicere* (1982) se vrea un dialog textual și totodată un text dialogat cu Lao-Zi și cu Dao De Zin, din care sunt reproduse secvențe poetice. Atunci când șase dintre poezii au fost publicate în presă, G. a fost acuzat de plagiat. Acuzația a fost respinsă de autor, dar în volum el a recunoscut, prin tipărirea cu caracter cursiv, preluarea unor versuri din autorii chinezi (dintr-o traducere anonimă, apărută în 1924), susținând și prin titlul cărții că textele sale sunt replici. *Scripturile* (1983), ca și *Cenușile*, ar fi interpretarea unor vestigii arheologice (monede geto-dacice). Notele explicative completează, printr-un discurs amplu, evocarea „Daciei hiperboreene”. *Joaca jocului* (1984) și *Și mai joaca jocului* (1985) transcriu obiceiuri, ritualuri străvechi asociate ludicului folcloric. *Condica în versuri* (1987) evocă personalități istorice și locuri ce păstrează obiceiuri vechi. Versurile lui G. încearcă să reactiveze o mentalitate tradițională marcată de existența unor forțe misterioase, trecutul nu reprezintă paradisul pierdut, ci obârșia, începutul absolut, în care spațiu și timp, cosmos și logos se dovedesc indisociabile, iar această lume supraviețuiește în vatra satului. Motivul regresivității nu se confundă cu un paseism melancolic și languros, lirica fiind marcată de tensiuni dionisiace convertite într-un expresionism violent și defulate într-un discurs amplu. Poetul a publicat și o carte de versuri pentru copii, *Țara rândunecelor* (1963), precum și un volum de eseuri, *Cultul Zburătorului. Opiniile autorului despre lumea miturilor autohtone* (1974), în care sunt examinate și prezentate statuetele din betoane arhaice descoperite la Istrița, în vecinătatea necropolei de la Monteoru (județul Prahova). Eseistul vede în aceste obiecte niște reprezentări ale mitologiei românești, opere de artă magică și, în același timp, „hieroglifă de piatră” a căror simbolistică e corelată cu motive din basme și descântece din folclorul literar autohton. Ca și în interpretările versificate ale monedelor geto-dacice din *Scripturile*, fascinația provocată de vârstele primordiale încinge imaginația artistului, care, la rândul ei, provoacă speculația eseistului, atractivă prin ea însăși.

Bine organizat, pe cicluri ce se dovedesc etape gândite ca și cum evoluția sa însăși i-ar sta la îndemână în acest scop, lirismul lui Ion Gheorghe e programatic. Năzuința lui formativă are drept subiect mai întâi o mitologie personală, rezolvată în măsura în care poetul își echivalează trăirile cu o stare mitică perpetuă, și drept obiect, mai

apoi, ca dobânzi ale acestei perpetuități, o mitologie românească, realizată în măsura în care, aplicat pe diferite planuri, programul se menține în limitele poeticului, rămânând numai expresie lirică.

I. NEGOIȚESCU

SCRIERI: *Pâine și sare*, București, 1957; *Căile pământului*, București, 1960; *Țara rândunelor*, București, 1963; *Cariatida*, București, 1964; *Nopti cu lună pe Oceanul Atlantic*. *Scrisori esențiale*, București, 1966; *Zoosophia*, București, 1967; *Vine iarba*, București, 1968; *Cavalerul trac*, București, 1969; *Mai mult ca plânsul. Icoane pe sticlă*, București, 1970; *Megalitice*, București, 1972; *Avatara*, București, 1972; *Poeme*, pref. Marin Mincu, București, 1972; *Cultul Zburătorului. Opiniile autorului despre lumea miturilor autohtone*, București, 1974; *Noimele*, București, 1976; *Dacia Feniks*, București, 1978; *Proba logosului*, pref. C. Stănescu, București, 1979; *Cenușile*, București, 1980; *Elegii politice*, București, 1980; *Zicere la zicere*, București, 1982; *Scripturile*, București, 1983; *Joaca jocului*, București, 1984; *Și mai joaca jocului*, București, 1985; *Condica în versuri*, București, 1987; *Zalmoksiile*, București, 1988; *Elegii politice*, București, 2002.

Repere bibliografice: Simion, *Orientări*, 183–189; Dimisianu, *Schițe*, 174–180; Martin, *Poeți*, I, 195–198, II, 172–180; Rusu, *Utopica*, 153–158; Bugariu, *Incursiuni*, 61–66; Stănescu, *Poeți*, 75–80; Poantă, *Modalități*, 120–125; Pop, *Poezia*, 157–187; Raicu, *Structuri*, 307–316; Andriescu, *Relief*, 11–23; Cândroveanu, *Alfabet*, 90–97; Ciobanu, *Critică*, 95–107; Dimisianu, *Valori*, 77–82; Martin, *Pro Patria*, 130–132; Barbu, *O ist.*, 294–312; Mincu, *Poezie*, 93–105; Piru, *Poezia*, II, 96–103; Ungheanu, *Arhipelag*, 77–86; Zalis, *Tensiuni*, 153–163; Negoitescu, *Analize*, 305–311; Steinhardt, *Între viață*, 117–119; Alexiu, *Ideografii*, 33–40; Ștefănescu, *Preludiu*, 81–88; Dorcescu, *Embleme*, 95–98; Nițescu, *Poeți*, 103–119; Poantă, *Radiografii*, I, 222–227; Regman, *Explorări*, 169–181; Simion, *Scritori*, I, 216–225; Stănescu, *Jurnal*, I, 198–203, II, 8–36, III, 44–47; Alboiu, *Un poet*, 129–131; Grigurcu, *Poeți*, 188–197; Ruja, *Valori*, 133–140; Cristea, *Faptul*, 112–115; Dimitriu, *Singurătatea*, 124–135; Ștefănescu, *Jurnal*, 199–200; Crohmăniceanu, *Pâinea noastră*, 82–89; Dobrescu, *Foiletoane*, II, 53–61; Martin, *Paranteze*, 90–92; Moraru, *Semnele*, 88–101; Ciobanu, *Opera*, 142–151; Popa, *Competență*, 285–295; Simuț, *Diferența*, 174–176; Nițescu, *Atitudini*, 138–144; Marin Voiculescu, *Replici*, București, 1983, 136–145; Condurache, *Portret*, 135–138; Pop, *Jocul*, 330–345; Grigurcu, *Existența*, 205–217; Regman, *De la imperfect*, 162–172; Ștefănescu, *Prim-plan*, 227–233; Tuchilă, *Privirea*, 138–142; Val Condurache, *De la Ion Gheorghe la Ioanid Romanescu*, CL, 1989, 3; Constantin Miu, *Arhaic și modern*, RL, 1989, 19; Gheorghe Grigurcu, *Poetul și Partidul*, F, 1992, 7–8; Ion Lazu, *„Megalitice” sau „Ludus naturae” (o polemică îndelung amânată)*, RL, 1994, 11; Lovinescu, *Unde scurte*, III, 281–286; *Dict. esențial*, 335–337; *Dict. analitic*, III, 14–16, IV, 401–403; Manolescu, *Lista*, I, 153–161; Popa, *Ist. lit.*, II, 303–310; Alex. Ștefănescu, *La o nouă lectură*, RL, 2002, 27. D.D., M.I.

GHEORGHE DIN MOLDOVA (pseudonim al lui George Kernbach; 10.I.1863, Botoșani – 20.IX.1909, Iași), poet. Învață mai întâi în orașul natal, luându-și licența în drept la Universitatea din București, în 1884. Face și studii statistice la Roma. Va fi magistrat, prim-redactor al ziarului „Liberalul” din Iași, prefect al județelor Botoșani și Iași. Începuse să

publice în revista „Albina” („Albina Botoșanilor”), încă din 1881, colaborând apoi la „Emanciparea”, „Contemporanul”, „Revista nouă” ș.a. Versurile lui au avut o circulație deosebită și sunt reproduse în multe publicații ale epocii. Ultima revistă care i-a fost apropiată este „Viața românească”, printre ai cărei proprietari se afla. Soția lui G. era Ana Conta-Kernbach, poetă și ea, soră a filosofului Vasile Conta, iar Cornelia din Moldova este sora sa mai mică.

Descinzând din lirica eminesciană, versul lui G., definit în unicul volum antum, *Poezii*, apărut în 1894, revine frecvent la stări caracteristice: melancolie, resemnare, oboseală, speranță în liniștea de dincolo de viață. Pulașia emotivă este însă transpusă într-un registru poetic minor, cu tonalități de romanță, duioase, fluide, muzicale, ceea ce face ca unele stihuri să fie puse și pe note. Poetul era, în fond, ca și prietenii săi I. Păun-Pincio și D. Anghel, un sentimental meditativ, atras când și când de detașarea ironică a lui Alfred de Musset ori de badinieria lui Heine, din a cărui operă a și tradus. Avea, de asemenea, afinități cu Arvers, al cărui *Sonet* îl tâlmăcește în „Lumea ilustrată” (1891). Meșteșugar al versului simplu, laconic, muzical, poetul își conturează sentimentele în piruete verbale grațioase, ca mai târziu G. Topîrceanu. Și cugetările, fără profunzime, dar agreabile, se concentrează în versuri gnomice, ușor detașabile, ca niște refrene. Dar G. a ilustrat, până la manierism, îndeosebi ipostaza poetului galant care, stilizând modelul popular, articula noi „cântece de lume”. Este un fel de pornire mai degrabă neoanacreontică, și pentru că rareori se întrezărește aici un joc rafinat de-a naivitatea. Așadar, suferința e dulce, fericirea amară, iubirea e înlocuită de amorul care stârnește tânguirea celui ce se usucă, se îmbolnăvește, moare de dorul nurilor femeii iubite. Epoca l-a consacrat, de altfel, ca poet plăcut, muzical, al iubirii senzuale. În metru popular mai scrisese și câteva poezii publicate în reviste socialiste și democratice, însuflețite de a doua muză a tinereții lui, răzvrătirea socială, revolta împotriva nedreptății, a tiraniei. Semnând Ignotus și Victor C. Rareș, a mai publicat în „Viața românească” însemnări sarcastice referitoare la contemporaneitate.

SCRIERI: *Poezii*, București, 1894; *Versuri și proză*, îngr. G. Ibrăileanu, Iași, 1912; *Scânteii*, pref. B.P. Hasdeu, București, 1930.

Repere bibliografice: Iorga, *Pagini*, I, 241–248; Dafin, *Figuri*, II, 86–90; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 524; Sevastos, *Amintiri*, 125–129; *Dict. lit.* 1900, 392–393; *Dict. scriit. rom.*, II, 363–364. G.D.

GHEORGHITĂ, Ion (2.IV.1939, Larga, j. Edineț – 28.XI.1991, Chișinău), poet. Este fiul Dariei și al lui Teodosie Gheorghită. A studiat la secția de limbă și literatură română a Universității de Stat din Cernăuți și a fost redactor la revista „Moldova”, redactor-șef al Colegiului pentru traduceri al Uniunii Scriitorilor din Moldova. A murit asasinat.

În volumele de versuri *Mărul discordiei* (1969) și *La marginea câmpiei* (1972), G. se inspiră din universul satului, tărâm al idealității, primordialității, frumuseții și purității paradisiace. Tărâni sunt văzuți ca niște oameni arhaici, arhetipali, contopiți

panteistic cu natura. Universul acesta, aproape protoistoric, este descris cu mijloacele pastorale și ale eglogei. Simplitatea, candoarea, „primitivitatea”, iar în expresie — naturaletă sunt cultivate programatic, în contrapondere cu neliniștile secolului și cu caracterul lui „contrafăcut”. **G.** a tipărit numeroase cărți pentru copii, care indică o bună cunoaștere a universului celor mici, excelând în poetica basmului, a ghicitorii (*Brad de munte*, 1970, *De-a baba oarba*, 1971). A compus și drame cu caracter poetic despre destinul lui Dimitrie Cantemir (*Zodia Inorogului*, 1983) sau despre realitățile satului moldovenesc postbelic (*Viața în continuare*, 1991). A tradus în special din literatura ucraineană (Taras Șevcenko ș.a.).

SCRIERI: *Mărul discordiei*, Chișinău, 1969; *Neliniști matinale*, Ujgorod, 1969; *Brad de munte*, Chișinău, 1970; *De-a baba oarba*, Chișinău, 1971; *La marginea câmpiei*, Chișinău, 1972; *Freamăt verde*, Chișinău, 1974; *Să vezi și să crezi*, Chișinău, 1977; *Ochi de stea*, Chișinău, 1979; *Înălțimi constante*, Chișinău, 1979; *Simplu*, Chișinău, 1981; *Vorbe năzdrăvane*, Chișinău, 1982; *Ecoul de a doua zi*, Chișinău, 1983; *Zodia Inorogului*, Chișinău, 1983; *Mure din pădure*, Chișinău, 1985; *Din pragul casei*, Chișinău, 1986; *De cu zori până la iarnă*, Chișinău, 1987; *Oaspeți proaspeți*, Chișinău, 1989; *Dans de piatră*, Chișinău, 1991; *Viața în continuare*, Chișinău, 1991; *Elefantul trece prin urechea acului*, Chișinău, 1996.

Repere bibliografice: Ana Bantoș, *Creație și atitudine*, Chișinău, 1986, 128-135; Ion Ciocanu, *Cuvânt de îmbărbătare*, LA, 1989, 30 martie; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 204-205. M.C.

GHEORGHIU, Constantin (6.XII.1925, Galați — 1988, București), prozator. A absolvit în 1952 Facultatea de Filologie a Universității din București. Până în 1970 a funcționat ca șef al secției de proză de la Editura Tineretului, transferându-se apoi la Editura Litera. A debutat publicistic în revista „Tribuna”.

Dacă în cartea de debut, *O viață pe o coajă de pepene* (1966), era debitor lui D.R. Popescu și lui Nicolae Velea, în *Nu uita pasărea ucisă* (1972) se dovedește tribut ardeleanului lui William Faulkner, *Nechemat în țărână*. Nuvelele cuprinse în primul volum, eclectice prin tematică și formulă narativă, impun totuși un tip de personaj: nedecis, șovăitor, difuz. Excepție face Păsărel, eroul schiței ce dă titlul cărții, însă frivol, superficial, iubindu-se până la narcisism, sustrăgându-se deliberat tuturor îndatoririlor, aparent iresponsabil, dar, în fond, interesat și calculat. Deși nociv pentru mediul social înconjurător, el este nu numai tolerat, dar chiar căutat, cultivat de cei din jur, mai toți fiind seduși de veselia facilă a jonglerii sale verbale. Consecințele unei astfel de atitudini se arată însă catastrofale, ajungând până la distrugerea vieții unor creduli. În *Pământ și păianjeni* (1969), care reia și nuvela *Pădurea*, publicată în 1967, **G.** folosește o altă optică asupra întâmplărilor narate. Materialul epic este minim, în schimb implicațiile faptelor relate constituie preocuparea principală. S-a vorbit chiar de o manieră narativă „dislocantă”, care ignoră aproape cu totul desfășurarea obiectivă a evenimentelor, oprindu-se asupra unui gest sau cuvânt ce ar comporta, în viziunea autorului, adânci semnificații psihologice. În *Nu uita pasărea ucisă*, coincidențele cu romanul lui Faulkner sunt depistabile nu numai în planul epicului, ci și în acela al

tipurilor de personaje, al mobilurilor faptelor comise. Schema narativă este aceeași în ambele romane: un om de condiție inferioară (argatul Ion Hristu aici, negrul Lucas Beaucamp la Faulkner) este acuzat de crimă. Adevărul e bineînțeles altul, însă n-ar fi putut ieși la iveală dacă tânărul Paul (Chick Malkison la Faulkner) n-ar fi intervenit, furnizând argumentele nevinovăției. Mobilul acțiunii, și într-un caz și în altul, îl constituie datoria morală pe care ei o au față de inculpat. Nu se poate vorbi în cazul romanului lui **G.**, despre o viziune personală, ci despre o inteligentă adaptare a unor întâmplări străine pe meleaguri autohtone.

SCRIERI: *O viață pe o coajă de pepene*, București, 1966; *Pădurea*, București, 1967; *Pământ și păianjeni*, București, 1969; *Nu uita pasărea ucisă*, București, 1972; *Himera*, București, 1982; *Apoteoza*, București, 1984.

Repere bibliografice: H. Grănescu, „O viață pe o coajă de pepene”, LCF, 1966, 14; Ion Micu, „O viață pe o coajă de pepene”, ST, 1966, 4; Mircea Muthu, „Pădurea”, ST, 1968, 6; Dana Dumitriu, „Pământ și păianjeni”, RL, 1970, 12; Petru Poantă, „Pământ și păianjeni”, TR, 1970, 14; Mircea Iorgulescu, „Nu uita pasărea ucisă”, LCF, 1973, 15; Val Condurache, „Nu uita pasărea ucisă”, CL, 1973, 19; Popa, *Dict. lit.* (1977), 245; Nicolae Ciobanu, *Un romancier*, RL, 1985, 26; Valentin F. Mihăescu, „Apoteoza”, LCF, 1985, 46; Glodeanu, *Dimensiuni*, 268-273. D.G.

GHEORGHIU, Constantin Virgil (15.IX.1916, Războieni, j. Neamț — 22.VI.1992, Paris), poet și prozator. Este fiul Mariei (n. Scobay) și al lui Constantin Gheorghiu, preot. Copilăria și primii ani de școală, petrecuți la Petricani, în județul Neamț, vor avea ecouri puternice în operă. Pentru că, din motive materiale, nu poate face seminarul teologic, urmează cursurile Liceului Militar „Regele Ferdinand I” din Cernăuți. În 1936, la București, se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie (pe care o va absolvi în 1940) și concomitent este secretar literar la „Timpul”. Debutează în 1937 cu versuri în „Bilete de papagal” și, în același an, un grupaj de poezii îi este inclus în volumul *13 poeți - 13 poezii de dragoste*, îngrijit de Ovid Caledoniu. În 1937 îi apare prima carte, *Viața de toate zilele a poetului*, deschisă cu o *Scrisoare adresată tatei*, cuprinzând versuri marcate de sentimentul dureros al despărțirii de familie și de locurile copilăriei (*Jurnalul poetului de șapte ani* din acest ciclu anticipează vizibil *Moartea căprioarei* de Nicolae Labiș). Preocupările poetice rodnice din anii următori (publică versuri în „Revista Fundațiilor Regale”, colaborează la „Discobolul” și îi dedică un poem lui Armand Călinescu) se manifestă concomitent cu activitatea gazetărească. În 1940 volumul *Caligrafie pe zăpadă*, mai diversificat tematic, obține Premiul pentru scriitorii tineri al Fundațiilor Regale. Versurile relevă o sensibilitate acută, înclinată spre comunicarea cu transcendentul, uneori cu accente arheziene (*Rugăciune*). În plan biografic, căsătoria, în 1939, cu avocata Ecaterina Burbea este urmată de mobilizarea în 1940 pe frontul de Răsărit. Întors la București, publică în 1941 *Ard malurile Nistrului*. *Mare reportaj de război din teritoriile dezrobite*. Cartea, prefăcută de Tudor Arghezi și retipărită în patru ediții până în 1942, a fost urmată de alte două culegeri de reportaje, *Am luptat în Crimeea și Cu*

submarinul la asediul Sevastopolului (1942), multe dintre texte fiind apărute inițial în „Informația zilei”. Imaginile frontului se regăsesc, întreținând „filonul poetic”, și în poemele din *Ceasul de rugăciune* (1942). Nutrită de o compasiune creștinească autentică, de trăirile consumate în suferința generală, vibrația lirică se convertește de cele mai multe ori în rugăciune. Premonitorie pentru cel care avea să moară departe de țară este *Rugăciune pentru aviatorii căzuți*, poezie republicată de mai multe ori în revistele exilului românesc. Un roman, *Ultima oră* (1943) — fără ecouri în critică, prevestind însă prin titlu cea mai importantă carte a autorului, *La Vingt-cinquième heure*, iar prin dinamica situațiilor-limită și a numeroaselor experiențe ale eroului principal, Nicolae Funogea, direcția în care va evolua epica lui G. —, încheie activitatea desfășurată în țară. Ultimul an de război îl surprinde pe scriitor la Zagreb, unde în 1942 obținuse un post de atașat de presă. Închiderea granițelor românești, receptată dureros, așa cum o relevă *Memoriile*, l-a determinat, ca și pe alții, să ia calea exilului („România este captivă. Granițele sunt sovietic închise. Nimeni nu mai poate fugi. Tata și toți ai mei sunt captivi. Stau de veghe la moartea patriei mele. România nu mai există. Sunt fără țară. Exilat.”) Din Iugoslavia, împreună cu soția, pleacă spre Apus, traversând Europa Centrală, și timp de doi ani face experiența lagărelor postbelice. În 1947 se află la Heidelberg, unde se înscrie la o facultate teologică, apoi, după mai multe încercări

Desen de R. Rybiczka

de trecere clandestină a graniței franceze, ajunge la Paris (1948), unde, pentru moment, se integrează emigrației românești și activității desfășurate de intelectualii români aflați aici. Slujește ca preot la biserica românească. Prima revistă literară românească de la Paris, „Luceafărul”, îi republică, în primul ei număr, din noiembrie 1948, *Rugăciune pentru aviatorii căzuți*, iar în numărul următor apar câteva „poeme din exil”: *Presimțirea morții*, *Dorul de țară*, *Primăvara în surghiun*. În 1949 apare *La Vingt-cinquième heure*, cartea care, cu cele 600 000 de exemplare vândute în câteva săptămâni, i-a adus celebritatea și a făcut din G. unul dintre cei mai cunoscuți scriitori români în Occident.

Redactată în limba română probabil cu un an mai înainte, *La Vingt-cinquième heure* a fost publicată în colecția „Feux croisés” a editurii Plon, însoțită de o prefață a lui Gabriel Marcel și într-o traducere remarcabilă prin „eleganța și rara conștiințiozitate de condei”, ca și prin „simțul neobișnuit al limbii franceze pentru un străin” (I. G. Dimitriu) — semnată cu pseudonimul Monique Saint-Côme de Monica Lovinescu. Prefața lui Gabriel Marcel, scrisă la recomandarea lui Mircea Eliade, a jucat, se pare, un rol important în lansarea autorului. Era prima dată când filosoful francez recomanda, în termeni elogioși, o carte din colecția respectivă. Roman de actualitate, a cărui acțiune se consumă în timpul războiului și în anii imediat următori, menționând unele evenimente înregistrate simultan cu desfășurarea lor, *Ora 25* este realizat prin procedeul modern al „punerii în abis”, în care în structura unui roman — cel al lui Johann Moritz — se înscrie un al doilea, cel al naratorului, Traian Koruga, a cărui viață se intersectează în multe momente esențiale cu aceea a personajului principal. Țăran sărac din Fântâna — sat românesc locuit de ortodocși, protestanți și catolici —, Johann Moritz, al cărui ideal de viață este dobândirea unei bucăți de pământ, munca la câmp și un trai liniștit cu fata pe care o iubește, trece printr-un lung șir de întâmplări extraordinare, declanșate de gestul absurd și necugetat al șefului de jandarmi care, vrând să-i ia nevasta, îl predă — denunțându-l mincinos drept evreu — autorităților. Era la începutul războiului și ambiguitățile sonorității numelui declanșează suspiciuni în jurul lui Johann Moritz, care ajunge astfel într-un lagăr de muncă de la frontiera răsăriteană; de acolo evadează în Ungaria cu un grup de evrei bogați și, abandonat de aceștia, este arestat ca spion român. Deportat în Germania, este primit într-o unitate de elită ca specimen exemplar al rasei germane, înlesnește evadarea unor prizonieri francezi și ajunge, la sfârșitul războiului, în lagărele americane unde e suspectat a fi criminal nazist. Încheiat aici, *Ora 25* ar fi rămas un roman picaresc, lipsit de orice semnificație. Întâlnirea cu „eliberatorii”, deloc încurajatoare (în noile condiții, cinismul ia locul cruzimii și atrocităților războiului), produce însă o schimbare radicală în mentalitatea eroului. După treisprezece ani de pribegie și mai bine de o sută de lagăre de prizonieri, Johann Moritz, țăranul inocent care a trecut cu seninătate prin cele mai ciudate situații socotind simplu că totul se va rezolva, ajunge, reflexiv precum Traian Koruga, să se întrebe dacă, „născut în emisfera de răsărit”, va mai fi vreodată liber. Pierderea libertății în plan general, dar mai ales în plan

individual constituie și drama personajului-narator, care „știa încă de când începuse să scrie *Ora 25* că va veni ceasul în care legile îi vor interzice omului să-și trăiască viața lui omenească. Simțise că aceste legi se aplică deja, încă de când fusese arestat. [...] Oameni care n-au greșit cu nimic puteau fi deci în mod legal arestați, schingiuiți, înfometăți, jefuiți și exterminați.” Traian Koruga este astfel purtătorul de cuvânt al celor care după război realizează printre primii tragedia epocii – transformarea individului în simplu număr dintr-un mecanism urias, în care viața fiecăruia în parte nu interesează pe nimeni. „Marele merit” al cărții, relevant prompt de Mircea Eliade într-un articol din „Uniunea română”, este acela de a fi „prima operă literară în care se oglindește teroarea istoriei contemporane”. Odată cu evidențierea meritelor, în presa românească din exil au fost semnalate și limitele, nu puține, ale cărții (concesiile făcute gustului public într-un moment când acest lucru putea fi trecut cu vederea, lipsa specificului național și, nu în ultimul rând, asemănările supărătoare – numele personajului principal, gestul simbolic al îngenuncherii și sărutării pământului, simetria construcției – cu romanul *Ion* al lui Liviu Rebreanu). Cea mai aspră critică i-a fost adusă în chiar anii răsunătorului succes de I. G. Dimitriu, care consideră cartea „un bun roman senzațional, excelent scenariu pentru un film de propagandă antifascist și anticomunist, dar... deloc artă contemplativă”. Etichetată de critic drept „operă ONU-istă, aparținând noului stat ONU, care n-are granițe”, dintr-o altă perspectivă, *Ora 25* este acuzată de „tezism”, pentru că în roman toți eroii negativi sunt evrei (E. E. Math). Curând presa franceză a denunțat un detaliu biografic necunoscut – participarea lui G. la război pe frontul de Est și comportamentul său „huliganic” față de evrei, în dezacord cu umanitarismul promovat în carte, precum și existența în bibliografia autorului a reportajelor de război, incriminate pentru caracterul antisovietic și antisemit. Gabriel Marcel însuși și-a exprimat regretul de a fi contribuit, în necunoștință de cauză, la gloria romancierului. „Scandalul” declanșat în jurul scriitorului a fost pe măsura succesului. Totuși, cartea a fost republicată în Franța în mai multe ediții, tradusă pe toate meridianele și, în cele din urmă, adaptată cinematografic (1962). Un al doilea roman, *La Seconde chance* (1952), având ca temă instaurarea regimului comunist în România, este, după G. Uscătescu, „o slabă, deși complicată canava de aventuri”. Și următoarele romane, vehiculând – multe dintre ele – subiecte și personaje românești (*La Cravache*, 1960, *La Maison de Petrodava*, 1961, *Les Immortels d'Agapia*, 1964 ș. a., apărute inițial la editurile Plon și Du Rocher din Paris), au fost denunțate în revistele exilului ca lipsite de valoare artistică. La 23 mai 1963 G. îmbracă sutana de preot, ceea ce dorise dintotdeauna, dar și după această dată continuă să scrie și să publice, creația sa înregistrând aproximativ patruzeci de titluri (tematică românească, religioasă etc.). În 1991 apare la Editura Omegapres din București, în colaborare cu Editura Du Rocher din Paris, pentru prima dată în țară, *Ora 25*, ediție îngrijită de Mihai Vornicu, după manuscrisul românesc al romanului, confruntat cu prima ediție franceză. La reconstituirea în forma

inițială a celei mai bune lucrări a lui G., după mai bine de patru decenii de la apariție și după multe reacții critice în jurul cărții și al autorului care, implicat în diferite scandaluri și dispute, a stârnit dezaprobarea celor mai prestigioși scriitori ai exilului, Paul Miclău, prefațatorul ediției românești, o recomandă cititorilor ca pe un produs marcat de „sacra demnitate a celui surghiunit, care apără prin creație spiritualitatea românească”.

SCRIERI: *Viața de toate zilele a poetului*, București, 1937; *Armand Călinescu*, București, 1940; *Caligrafie pe zăpadă*, București, 1940; *Ară malurile Nistrului. Mare reportaj de război din teritoriile dezrobite*, pref. Tudor Argezi, București, 1941; ed. București, 1993; *Am luptat în Crimeea*, București, 1942; *Ceasul de rugăciune*, București, 1942; *Cu submarinul la asediul Sevastopolului*, București, 1942; *Ultima oră*, București, 1943; *La Vingt-cinquième heure*, tr. Monique Saint-Côme [Monica Lovinescu], pref. Gabriel Marcel, Paris, 1949; ed. (*Ora 25*), îngr. Mihai Vornicu, pref. Paul Miclău, București, 1991; *La Seconde chance*, Paris, 1952; *L'Homme qui voyagea seul*, Paris, 1954; *Le Peuple des immortels*, Paris, 1955; *Saint Jean Bouche d'Or*, Paris, 1957; *Les Sacrifiés du Danube*, Paris, 1957; *La Cravache*, Paris, 1960; *La Maison de Petrodava*, Paris, 1961; *Perahim*, Paris, 1961; *La Vie de Mahomed*, Paris, 1962; *Les Immortels d'Agapia*, Paris, 1964; ed. (*Nemuritorii de la Agapia*), tr. Ileana Vulpescu, pref. Fănuș Băileșteanu, București, 1998; *De la vingt-cinquième heure à l'heure éternelle*, Paris, 1965; *La Jeunesse du docteur Luther*, Paris, 1965; *Le Meurtre de Kyrlessa*, Paris, 1966; *La Condottiera*, Paris, 1967; *Pourquoi m'a-t-on appelé Virgil?*, Paris, 1968; *La Vie du Patriarche Athénagoras*, Paris, 1969; *L'Espionne*, Paris, 1971; *L'Oeil américain*, Paris, 1972; *Dieu ne reçoit que le dimanche*, Paris, 1975; *Les Inconnues de Heidelberg*, Paris, 1977; *Le Grand exterminateur*, Paris, 1978; *Les Amazones du Danube*, Paris, 1978; *Les Mendiants des miracles*, Paris, 1978; *Christ au Liban*, Paris, 1979; *Dieu à Paris*, Paris, 1980; *Mémoires, Le témoin de la vingt-cinquième heure*, Paris, 1986; *L'Épreuve de la liberté*, Monaco, 1995; ed. (*Memorii*), I-II, tr. Sanda Mihăescu-Cârsteanu, București, 1999–2002; *La Corée. La Belle inconnue de l'Extrême-Orient à l'heure des Jeux Olympiques*, Paris, 1987.

Repere bibliografice: Octav Sargețiu, „Ultima oră”, VBA, 1943, 6; Mircea Eliade, „Ora douăzeci și cinci”, „Uniunea română”, 1949, 7; E. E. Math, *Un portret pe săptămână. Constantin Virgil Gheorghiu și „La Vingt-cinquième heure”*, „Buletin de informații al românilor din exil”, 1949, 34; „Ora douăzeci și cinci”, „America”, 1950, 72; Valentin Toma, „Ora 25” a d-lui C. V. Gheorghiu, „Gânduri libere”, 1951, 1; I. G. Dimitriu, „La Vingt-cinquième heure”, „Înșir' te mărgărite”, 1951, 1; George Uscătescu, „Ora douăzeci și cinci”, „Destin”, 1951, 1; Théo René, „Cazul Constantin Virgil Gheorghiu”, „Buletin de informații al românilor din exil”, 1951, 14–15; *Dedesubturile campaniei de ponegrire a scriitorului Constantin Virgil Gheorghiu*, „Buletin de informații al românilor din exil”, 1953, 150; George Uscătescu, „La Seconde chance”, „Destin”, 1953, 6–7; N. S. Govora, *Critică și critici „Carpații”*, 1955, 6–7; Ov. S. Crohmălniceanu, *O greșală de calcul*, „Glasul patriei”, 1957, 25; Demostene Nacu, *Nu! Poezia și poezii nu vor dispărea*, „Vatra”, 1960, 81; St. Georgescu Olenin, *Un român renegat, arivist feroce*, „Almanahul pribegilor români”, 1961; *Cazul Constantin Virgil Gheorghiu*, „Courrier roumain”, 1963, 244–245; Adriana Kiseleff, *Completări la un autoportret. Nici profet, nici om cinstit*, „Glasul patriei”, 1963, 6; *Un protest al Asociației Foștilor Combatanți Români refugiați în Franța*, „Stindardul”, 1963, 72–73; Petre Vălimăreanu, *Luarea în deșert a Domnului*, „Vatra”, 1963, 91; Nichifor Crainic, *Un maniac al reclamei: Constantin Virgil Gheorghiu*, „Glasul patriei”, 1964, 3; *Premiera filmului „Ora 25”*, „America”, 1967, 8; [Eugen Lozovan], *Politique – fiction roumaine. Virgil Gheorghiu*, „L'Espionne”, „Stindardul”, 1971, 114–115; Alexandru

S. Moraru, „L'Espionne”, „America”, 1972, 16; *Asprul rechizitoriu al scriitorului Virgil Gheorghiu la Televiziunea Franceză contra regimului din țară*, „Buletin de informații al românilor din exil”, 1976, 630; *Judecata lui Solomon*, „Buletin de informații al românilor din exil”, 1982, 754; Lucian Grigorovici, „Mémoires. Le Témoin de la vingt-cinquième heure”, „Contrapunct”, 1986, 3-4; Irina Petras, *Istorie și destin*, ST, 1990, 5; Paul Miclău, *Prefață la Constantin Virgil Gheorghiu, Ora 25*, București, 1991; Eliade, *Împotriva*, 37-39; Victor Cubleșan, „Ard malurile Nistrului”, ST, 1994, 3; Pericle Martinescu, *Cei doi Virgil Gheorghiu*, RL, 1995, 1; Barufu T. Arghezi, „A 25-a oră”, ST, 1995, 1-2; Cosma, *Romanul*, II, 385-411; Popa, *Reîntoarcerea*, 187-199; Barbu Cioculescu, *Tinerețile romancierului*, RL, 2000, 7; *Dicț. esențial*, 338-339; Ungureanu, *La vest*, II, 10-28; Popa, *Ist. lit.*, I, 713-722; Manolescu, *Enciclopedia*, 336-345. M.P.-C.

GHEORGHIU, Gheorghe (30.III.1922, Vulcănești, Ucraina), prozator. Este fiul Zinaidei și al lui Constantin Gheorghiu. A absolvit Universitatea Pedagogică „Ion Creangă” din Chișinău (1956). **G.** a debutat în revista „Bugeacul” (1939). A publicat versuri și proză în revistele „Moldavia” (Bolgrad), „Prepoem” (București) ș.a. Editorial a debutat cu volumul de povestiri *Început de primăvară* (1955), ulterior semnând peste douăzeci de cărți pentru copii, adolescenți și adulți, publicate la Chișinău. Este autorul a trei romane: *Căldura pământului* (1965), *Ninsori în primăvară* (1974), *Întoarcerea la dragoste* (1984), toate deficitare sub raport artistic. A scris eseuri despre unii poeți și prozatori din Bugeac.

SCRIERI: *Început de primăvară*, Chișinău, 1955; *Drumuri și poteci*, Chișinău, 1958; *Cântec de leagăn*, Chișinău, 1958; *Hai cu noi, prietene*, Chișinău, 1959; *În pas cu viața*, Chișinău, 1959; *Bate primăvara-n geam*, Chișinău, 1960; *Pe drumurile Bugeacului* (în colaborare), Chișinău, 1960; *În rând cu oamenii*, Chișinău, 1960; *Bună dimineața*, Chișinău, 1961; *Pasărea albă*, Chișinău, 1962; *Povestea unui băiețel de aur*, Chișinău, 1962; *Ștregărița*, Chișinău, 1963; *Căpitania „Fulgerului”*, Chișinău, 1964; *Căldura pământului*, Chișinău, 1965; *Poartă spre lume*, Chișinău, 1966; *Poiana Ciutei*, Chișinău, 1966; *Bună ziua... Multumesc... La revedere*, Chișinău, 1968; *Ursa mare*, Chișinău, 1969; *Ninsori în primăvară*, Chișinău, 1974; *Trandafurul albastru*, Chișinău, 1980; *Comoara frățiorului*, Chișinău, 1982; *Scrieri alese*, I-II, Chișinău, 1982; *Întoarcerea la dragoste*, Chișinău, 1984; *Veveștița din pinul bătrân*, Chișinău, 1985; *Livezi în floare*, Chișinău, 1986.

Repere bibliografice: G. Chira, V. Badiu, *Inspirat din actualitate*, „Nistru”, 1972, 3; Ion Spac, *Profiluri literare*, Chișinău, 1972, 137-139; Anatol Gavrilov, *Reflecții asupra romanului*, Chișinău, 1984, 119-131. S.P.

GHEORGHIU, Mihai Dinu (8.XII.1953, Iași), eseist. Este fiul Anei (n. Oancă), educatoare, și al lui Dumitru Gheorghiu, inginer agronom. Urmează, la Iași, Liceul „C. Negruzzi” (1968-1972) și Facultatea de Istorie-Filosofie, secția sociologie-psihologie, a Universității „Al. I. Cuza” (1972-1976), mai târziu specializându-se prin doctorat la École des Hautes Études en Science Sociales din Paris (1991-1993). Funcționează ca profesor la Centrul Logopedic din Iași (1976-1980) și ca cercetător la Centrul de Științe Sociale al Universității „Al. I.

Cuza” până în 1989, când se stabilește în capitala Franței. A debutat în revista școlară „Corolar” și a colaborat la diferite publicații, precum „Alma Mater” („Dialog”), din al cărei colegiu de redacție a făcut parte, „Convorbiri literare”, „Cronica”, „Viața românească”, „Caiete critice”, „Opinia studentescă”, „Amfiteatru” ș.a. De asemenea, în străinătate, la „Actes de la Recherche en Sciences Sociales”, „Liber”, „Esprit”, precum și la Radio Europa Liberă (1989-1991) și Radio France Internationale (1990). Debutează editorial în 1981. Pe lângă volumele publicate în România, este autorul a numeroase studii și comunicări prezentate atât în țară, cât și în străinătate. De menționat mai ales ampla teză de doctorat, în două volume, *Les Métamorphoses de l'agit-prop. Les institutions de contrôle des intellectuels par les partis communistes et leurs transformations après 1989: le cas des écoles de parti* (1998), elaborată sub conducerea lui Pierre Bourdieu.

În prima sa carte, *Ibrăileanu. Romanul criticului* (1981; Premiul Uniunii Scriitorilor), pe lângă textele reproduse din opera autorului avut în vedere, conform cu exigențele colecției în care a apărut volumul, **G.** își organizează comentariile pe marginea lor pornind de la o sugestie din Roland Barthes și concepând relația criticului cu opera literară ca pe o relație amoroasă, analoagă în fond cu aceea dintre Emil Codrescu și Adela din romanul lui G. Ibrăileanu. Remarcabile în acest exercițiu critic de ucenicie sunt deocamdată aplicațiile personale ale unei vizibile înrăuriri din partea „noii critici” franceze și, pe de altă parte, o reală capacitate a adecvării la texte a interpretării. Dacă influența conduce inevitabil la o anumită îngustare a unghiului de recepție și a comentariului analitic, calitatea adecvării deschide perspectiva unei tot atât de pertinente opere de cronicar literar. O parte din recolta diligenței de a „citi” cărțile la zi se regăsește în *Reflexe condiționate* (1983), unde interesul pentru critică se accentuează, jumătate din carte fiindu-i consacrată. Însă autorul scrie cu egală aplicație și despre proză, și despre poezie, calitatea fidelității față de obiect ieșind acum cu și mai multă hotărâre în evidență. O elegantă descriptivitate caracterizează maniera de a recenza a lui **G.**, conferindu-i meritul unei atitudini obiective. Scrișul său este de un intelectualism rafinat, ironic și emancipat, înclinat cu intermitențe, dar fără exces, și către corelări mai generale, cu vagi ecouri lirice și uneori chiar metafizice. Foarte semnificativă pentru preferințele criticului este și selecția numelor care îl interesează. El se îndreaptă mai ales către scriitorii intelectualisti și problematici, iar în privința criticilor, deși diversitatea și numărul lor sunt mai mari, arată predilecție celor care îi provoacă reacții mai vii și mai semnificative pentru propria viziune teoretică, acordând o atenție la fel de susținută și spiritelor constructive, și celor analitice. A treia carte, *Scena literaturii* (1987), cu subtitlul *Elemente pentru o sociologie a culturii românești*, deconspiră o aspirație ce se putea deja distinge din exercițiul aplicat al cronicarului. Autorul își mărturisise anterior aderența teoretică la orientarea sociologului francez Pierre Bourdieu, printr-o importantă antologie de scrieri ale acestuia, traduse sub titlul *Economia bunurilor simbolice* (1986), completată în 1988

și în 1991 prin două culegeri de studii transpuse în românește, *Cercetări contemporane de sociologia culturii și Sociologia percepției artistice*, unde contribuția privilegiată a lui Bourdieu e însoțită oportun de aceea a altor remarcabili exegeți ai domeniului. *Scena literaturii* se impune prin nota de modernitate nu numai a informației, dar și a stilului de abordare a problemelor, emancipată de orice dogmatism, mai ales de cel oficial, aducând un aer proaspăt într-un domeniu până atunci ocolit, prohibit sau desconsiderat. Bogată în ipoteze și perspective de studiu, proiectând liniile unui vast șantier, cartea stă, totuși, încă prea mult sub presiunea propriilor ei izvoare și dă aspectul unei încărcături oarecum baroce, uneori eteroclitice.

SCRIERI: *Ibrăileanu. Romanul criticului*, București, 1981; *Reflexe condiționate*, București, 1983; *Scena literaturii. Elemente pentru o sociologie a culturii românești*, București, 1987; *Les Métamorphoses de l'agit-prop. Les institutions de contrôle des intellectuels par les partis communistes et leurs transformations après 1989: le cas des écoles de parti*, I-II, Lille, 1998.

Traduceri: Paul Bourdieu, *Economia bunurilor simbolice*, București, 1986; *Cercetări contemporane de sociologia culturii*, București, 1988; *Sociologia percepției artistice*, București, 1991.

Repere bibliografice: Călinescu, *Biblioteci*, 175-178; Florin Faifer, „Ibrăileanu. Romanul criticului”, TBR, 1983, 241; Nicolae Manolescu, „Reflexe condiționate”, RL, 1983, 37; Gh. Grigurcu, „Reflexe condiționate”, F, 1984, 1; Vasile Chifor, „Reflexe condiționate”, VR, 1985, 12; Piru, *Critici*, 120-123; Teșosu, *Istoria*, 180-182; *Dict. scriit. rom.*, II, 370-371; Petraș, *Panorama*, 302-303; Manolescu, *Enciclopedia*, 345. F.M.

GHEORGHIU, Mihnea (5.V.1919, București), eseist, traducător, poet, dramaturg și prozator. Este fiul Alexandrinei (n. Moldoveanu), învățătoare, și al lui Dumitru Gheorghiu, anticar. Urmează Liceul „Frații Buzești” din Craiova și Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București. În timpul războiului, după absolvirea Școlii de Ofițeri de Artilerie din Craiova, este trimis pe front. În 1944 este redactor-șef al „Scânteii tineretului”. După susținerea, în 1947, a tezei de doctorat, *Modalitatea conformistă a dramei*, funcționează ca profesor de limba și literatura engleză și ca șef de catedră la Universitatea din București, iar din 1963 este șeful Catedrei de teatrologie și filmologie la Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică „I. L. Caragiale”. Îndeplinește, în același timp, importante funcții în domeniul culturii – președinte al Consiliului Cinematografiei (1963-1965), vicepreședinte al Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă (1965-1968), prim-vicepreședinte al Institutului Român pentru Relațiile cu Străinătatea, președinte al Academiei de Științe Sociale și Politice ș. a. Este membru corespondent al Academiei Române din 1974 și membru titular din 1996. Participă la conducerea revistelor „Secolul 20” (redactor-șef, 1961-1963), „Viitorul social”, „Synthesis”, „Veac nou”, „Cahiers roumains d'études littéraires”, este președinte al Uniunii Cineaștilor din România etc. A primit distincții românești (Steaua României, Ordinul „Tudor Vladimirescu”, Ordinul Muncii, Ordinul 23 August ș. a.) și străine (Ordinul de Merit al Republicii Italiene, Ordinul Artelor și Literelor Franceze ș. a.).

După placheta de versuri *Anna-Mad* (1942), primul excurs istorico-literar al lui G., *Modalitatea conformistă a dramei* (1948), indică un spirit lucid, care refuză adevărul axiomatic, bătătorit, în favoarea propriilor opinii și experiențe. Antrenat în dezbaterile asupra conformismului și nonconformismului, autorul își limitează câmpul referențial la două tendințe fundamentale ale teatrului, pe care le denumește, după criterii personale, irlandeză și continentală, exemplificându-le prin creația a șase dramaturgi importanți. Retrospectiva istorică surprinde mai întâi modalitatea conformistă a teatrului. Alta decât cea înstăpânită, accepția noțiunii de conformism definește aici corespondența dintre realitatea literară și existența socială de fond, atribut distinctiv al artei perene. Prin opoziție, convenționalismul, interferat până la identificare cu nonconformismul, vizează potrivirea operei pe formele înșelătoare ale unei realități născute artificios în afara determinărilor istorice ale culturii. Chiar dacă generalizările nu sunt decât premise care au rostul să incite la meditație, G. pledează convingător pentru continuitatea ascendentă a dramei pe direcțiile curentului irlandez și continental. Predilecția pentru dramaturgie este evidentă și în *Orientări în literatura străină* (1958), deși aici sfera de interes depășește substanțial problemele teatrului, care continuă să ocupe totuși primul loc. Expunerea densă, cu incursiuni istorico-literare, probează, pe baza argumentelor biografice și artistice, încadrarea scriitorilor

în epoca modernă. Dintre aceștia, Shakespeare se va instala definitiv în preocupările exegetului. Capodoperele „divinului brit” sunt considerate din perspectiva gândirii de tip renescentist; orizontul lor vast și polimorf este sondat prin tipologie, intrigă, varietatea de epoci, popoare, medii sociale, fantezie, forța pasiunilor, concentrarea caracterelor, dinamica acțiunii, armonia construcțiilor dramatice și prezentarea realistă. G. B. Shaw, definit prin câteva ipoteze comparatiste, interfațază universalitatea și amărăciunea lui Swift, paradoxul lui Sterne, sentimentalismul lui Goldsmith, hazul lui Sheridan, haoticul lui Joyce și îndârjirea lui O’Casey. Personalitățile teatrului occidental european, ca și ale celui american sunt cercetate din unghiul raportării lor filosofice față de problemele existențiale. În compartimentul prozei, se disting studiile despre Dickens, Twain și Dreiser, elaborate istoric tradițional, comparatist și, într-o măsură, eseistic. Vocația întregului a rodit și în două monografii. În *Walt Whitman* (1955), treptele biografiei intelectuale a poetului conduc de la sine spre *Fire de iarbă*, marele poem al erei americane moderne, construit arborescent, sub semnul identificării cu cei din jur la scara democrației cosmice. Edificatoare este însă cartea *Scene din viața lui Shakespeare* (1958), care îl plasează pe G. printre exegeții importanți ai marelui dramaturg. În ciuda stilului ușor accesibil, cu tente de romanțare și abordări reportericești, contribuțiile interpretative sunt indubitabile. Ordonată în trei secvențe dispuse cronologic, materia reface drumul vieții și al operei într-un context istoric, social și cultural amplu. Analiza poeziilor și a pieselor are în vedere aspecte multiple – idee și semnificații, personaje și structură, câștiguri formale și corespondențe istorice sau contemporane, teatru și actori ș.a. – și prilejuiește numeroase opinii originale: preluările din Giordano Bruno, bunăoară, demonstrează plusul de nouitate în concepție și în expresia dramatică, înfăptuit de geniul shakespearian în Anglia elisabethană. În *Dionysos. Eseuri lirice* (1969), G. abordează din nou spațiul literaturilor străine, continuând investigarea direcțiilor artelor în epoca modernă, acum cu proiecție spre istoria culturii. Mutații se săvârșesc și în sfera metodologiei critice, preeminența eseului cu implicații filosofice fiind enunțată încă din subtitlu. Prin asocierea evocatoare a marilor personalități (Corneille, Goldoni, Tolstoi, Cehov, Gorki, Milton, Defoe, Stendhal, Durrell, Faulkner ș.a.), se explorează dimensiuni de universalitate ale culturilor naționale, e pusă în evidență continuitatea formelor de cultură, a ideilor și a valorilor majore, în universuri diferite temporal și geografic dovedindu-se continuitatea spiritului creator al umanității. Un exemplu grăitor ar fi originea tracă a tragediei. Mai pregnant implicate în contingentul intelectual și artistic sunt volumele *Scrisori din imediată apropiere* (1971), *Scene din viața publică* (1972), *Flori de tutun* (1984). Istoricul literar, comparatistul și eseistul G. este precedat și apoi dublat de un scriitor polyvalent. Inițiată prin placheta *Anna-Mad*, scrisă sub imbold avangardist, creația în versuri va continua printr-o serie de volume, marcând, în pofida unor gesturi de obediență față de imperativele ideologice ale epocii, dorința de evaziune

dintr-un mediu constrângător, aspirația spre durabilitate, luciditatea trăirii, așteptarea și speranța, ca în *Ultimul peisaj al Orașului Cenușiu* (1946), *Primăvară în Valea Jiului* (1949), *Întâmplări din Marea Răscoală* (1953), *Balade* (1956) și *Ultimul peisaj* (1974). Mai frecventă în preocupările din anii '70, dramaturgia, spre care își îndreaptă interesul încă din 1957 cu *Tudor din Vladimiri*, va stărui, în *Zodia Taurului* (1972), *Teatru* (1975), *Istoriei dramatice* (1977), *Pathetica '77* (1977), îndeosebi pe momente și personalități istorice, pe care autorul va încerca să le evoce într-o formulă dramatică modernă. Proza, în schimb, sporește în consistență în ultima perioadă, *A venit un om din Răsărit* (1969) fiind urmat peste decenii de alte două romane: *Enigma din Strada Presei* (1988) și *Muschetarul lui Cantemir* (1993), precum și de un volum de povestiri – *Cele două roze. Povestiri după W. Shakespeare* (1994). Continuă și situată de fiecare dată între izbânzile domeniului, activitatea de traducător a lui G. vizează cu deosebire opera lui Shakespeare, a cărei editare completă în românește o coordonează, precum și alte scrieri din literatura engleză și din cea americană.

SCRIERI: *Anna-Mad*, București, 1942; *Ultimul peisaj al Orașului Cenușiu*, București, 1946; *Modalitatea conformistă a dramei*, București, 1948; *Primăvară în Valea Jiului*, București, 1949; *Întâmplări din Marea Răscoală*, București, 1953; *Tudor din Vladimiri*, București, 1955; *Ucenicia cărturarului*, București, 1955; *Walt Whitman*, București, 1955; *Balade*, București, 1956; *Două ambasade*, București, 1958; *Orientări în literatura străină*, București, 1958; *Scene din viața lui Shakespeare*, pref. Tudor Vianu, postfață O. Trilling, București, 1958; *A venit un om din Răsărit*, București, 1969; *Dionysos. Eseuri lirice*, București, 1969; *Scrisori din imediată apropiere*, București, 1971; *Scene din viața publică*, Craiova, 1972; *Zodia Taurului*, București, 1972; *Ultimul peisaj*, Craiova, 1974; *Teatru*, București, 1975; *Istoriei dramatice*, București, 1977; *Pathetica '77*, București, 1977; *5 lumi ca spectacol*, București, 1980; *Flori de tutun*, București, 1984; *Enigma din Strada Presei*, București, 1988; *Muschetarul lui Cantemir*, București, 1993; *Cele două roze. Povestiri după W. Shakespeare*, București, 1994. **Traduceri:** Stefan Heym, *Cruciații*, București, 1949; Laura Z. Hobson, *Pe cuvânt de onoare*, București, 1949; Walt Whitman, *Fire de iarbă*, București, 1950, *Opere alese*, pref. trad., București, 1956, *Poeme*, pref. trad., București, 1960, *Cântec despre mine*, pref. trad., București, 1973; *Despre patriotismul sovietic*, București, 1951 (în colaborare cu V. Block); V. Poltoratki, *Dincolo de hotare și acasă*, București, 1951 (în colaborare cu Igor Gherlacov); *Literatura americană contemporană*, București, 1952 (în colaborare cu S. Recevski); Charles Dickens, *Note din America*, pref. trad., București, 1953, *Martin Chuzzlewit*, I-II, București, 1955; M. Isakovski, *Măiestria poetică*, București, 1953 (în colaborare cu I. Vasilescu); A. I. Kuprin, *Pudela alb*, pref. Viorica Huber, București, 1953; T. Pecernikova, *Povestire despre un prieten mai mare*, București, 1953 (în colaborare cu Ecaterina Antonescu); Harriet Beecher-Stowe, *Coliba unchiului Tom*, București, 1954; S. Mukanov, *Școala vieții*, București, 1954; Samuel Johnson, *Volpone sau Vulpea*, pref. Ana Cartianu, București, 1955; Katharine Susannah Prichard, *Țara aurului*, pref. Horia Bratu, București, 1955; Fenimore Cooper, *Ultimul mohican*, pref. trad., București, 1956; Arthur Miller, *Vrăjitoarele din Salem*, București, 1956 (în colaborare cu Alf Adania); Robert Burns, *Poezii*, București, 1959; William Shakespeare, *Opere*, București, 1962 (în colaborare cu Tudor Vianu și Tașcu Gheorghiu), *Regele Ioan*, București, 1963, *Regele Lear*, București, 1963, *Richard II*, București, 1963, *Comedii*, București, 1981, *Opere complete*, VII, București, 1988; Rudyard Kipling, *Cartea junglei*, I-II, pref. Zoe

Dumitrescu-Buşulenga, Bucureşti, 1966; ed. 2, I-II, Bucureşti, 1969 (în colaborare cu Dan Grigorescu); Gabriel García Márquez, *Un veac de singurătate*, pref. trad., Bucureşti, 1971; Barrie Stavis, *Joe Hipp*, Bucureşti, 1971; *Teatru american. 300 de ani în 3 piese de teatru*, Cluj, 1973; Tennessee Williams, *Teatru*, Bucureşti, 1978 (în colaborare cu Anda Boldur și Dana Crivăț).

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, IX, 302-303; Piru, *Panorama*, 150-151; Barbu, *O ist.*, 349-351; Firan, *Macedonski-Arghezi*, 213-223; Dorin Tudoran, *Biografia debuturilor*, Iași, 1978, 169-181; Constantin Cubleşan, „Istoriile dramatice”, TR, 1978, 10; Alexandru Balaci, *Studii și note literare*, Bucureşti, 1979, 215-221; Ion Toboşaru, *Istoria românilor în opera lui Mihnea Gheorghiu*, F, 1983, 1; Diaconescu, *Dramaturgi*, 234-239; Faifer, *Dramaturgia*, 57-64; Dan Grigorescu, *Umanism militant*, RL, 1984, 30; Florian Potra, „Flori de tutun”, VR, 1984, 9; Velea, *Universalisti*, 119-130; Dicț. scriit.rom., II, 371-374; Ghițulescu, *Istoria*, 428-430; Popa, *Ist. lit.*, II, 1077-1078; Oana Soare, *De vorbă cu Mihnea Gheorghiu*, CC, 2002, 1-2. St. V.

GHEORGHIU, Taşcu (29.IX.1910, Constanța – 17.X.1981, Bucureşti), traducător, poet și publicist. Este fiul Iuliei și al lui Nicolae Gheorghiu. Părinții, aromâni, erau originari din Grecia. După ce urmează Liceul „Mircea cel Bătrân” la Constanța, se înscrie la Universitatea din Bucureşti, unde își va lua licența în filosofie. Împreună cu Virgil Teodorescu și Mircea Pavelescu, editează la Constanța, în 1932, revista „Liceu”, în paginile căreia se cultivă literatura de avangardă și unde G. publică, sub pseudonimul Şuly, texte de factură urmuziană. În anii '30 semnează articole și reportaje în săptămânalul bucureştean de stânga „Reporter”. În deceniile următoare colaborează cu recenzii la noua serie a revistei „Viața românească”, la „Secolul 20” și la „Contemporanul”. Se face cunoscut datorită remarcabilelor traduceri din lirica franceză apărute în „Iașul literar”, „Orizont”, „Secolul 20”, „Viața românească”, în mare parte incluse într-o amplă antologie din 1966. A mai semnat versiuni în românește, rămase în reviste, din Proust, Sartre, Robbe-Grillet. De excepțională acuratețe și expresivitate sunt și tălmăcirile din literatura italiană (Emilio Cecchi, Pirandello ș.a.), traducerea romanului *Ghepardul* al lui Lampedusa fiind distinsă cu un premiu al Uniunii Scriitorilor (1964). Un alt premiu al Uniunii Scriitorilor i s-a decernat în 1977, pentru transpunerea în limba română a poemelor lui Lautréamont, *Cânturile din Maldoror*, de un deosebit rafinament în echivalările lexicale și în frazare.

SCRIERI: [Versuri], în *Avangarda literară românească*, îngr. și introd. Marin Mincu, Bucureşti, 1983, 357-363. **Traduceri:** James Aldridge, *Pagini alese*, Bucureşti, 1953 (în colaborare); Louis Aragon, *Poeme*, pref. Valentin Lipatti, Bucureşti, 1958; Tölgyesi László, *Am o casă cu comori*, Bucureşti, 1959; Julia A. Tollas, *Cartea peștriță*, Bucureşti, 1959; Th. Pieridis, *Simfonia cipriotă*, Bucureşti, 1959, *Un poet străin se plimbă prin Bucureşti*, Bucureşti, 1961; *Poezii nordici*, Bucureşti, 1962 (în colaborare cu Veronica Porumbacu); William Shakespeare, *Opere*, Bucureşti, 1962 (în colaborare cu Mihnea Gheorghiu și Tudor Vianu); *Antologia poeziei chineze clasice*, îngr. Romulus Vulpescu, Bucureşti, 1963 (în colaborare); Giuseppe Tomasi di Lampedusa, *Ghepardul*, Bucureşti, 1964; François Billeldoux, *Trebuie să treci prin nori. Epopee burgheză în cinci mișcări*, Bucureşti, 1967; Luigi Pirandello, *Răposatul*

Mattia Pascal, pref. Edgar Papu, Bucureşti, 1968; *Poezie nordică modernă*, I-II, Bucureşti, 1968 (în colaborare cu Vasile Nicolescu, Veronica Porumbacu, Petre Stoica); Robert Desnos, *Noaptea nopților fără iubire*, Bucureşti, 1969 (în colaborare cu Vasile Nicolescu); Guillaume Apollinaire, *Scrieri alese*, îngr. Virgil Teodorescu, pref. Vasile Nicolescu, Bucureşti, 1971 (în colaborare); Robert Sabatier, *Prințul*, pref. trad., Bucureşti, 1974; Lautréamont, *Cânturile lui Maldoror. Poezii. Scrisori*, Bucureşti, 1976; Arthur Rimbaud, *Un anotimp în infern. Iluminările*, Bucureşti, 1979.

Repere bibliografice: Grigore Hagiu, *Taşcu Gheorghiu*, LCF, 1972, 35; Constanța Călinescu, Ion Faiter, *Dimensiunile unor vocații*, Constanța, 1979, 321-343; Geo Bogza, *Taşcu*, RL, 1981, 43; Vladimir Colin, *Şuli*, RL, 1981, 43; Gheorghe Tomozei, *Un cavaler al nopților bucureştene*, FLC, 1981, 45; Gelu Ionescu, *Orizontul traducerii*, Bucureşti, 1981, 209-213; Pop, *Avangarda*, 212; Dicț. scriit. rom., II, 374-375. C.Pp.

GHEORGHIU, Val[erian] (25.I.1934, Dorohoi), prozator și eseist. Este fiul Elisabetei (n. Răileanu) și al lui Mihai Gheorghiu, funcționar de tribunal. Urmează clasele primare (1942-1945), gimnaziul și liceul (1945-1952) în orașul natal. Chiar dacă de pe acum pictura prinde să exercite asupra-i un irezistibil apel, sub presiunea unei anumite conjuncturi tânărul se orientează către filologie, devenind student al facultății de profil a Universității ieșene (1953-1957). După absolvire este încadrat ca desenator la „Flacăra Iașului” (1957-1967), de unde se transferă la revista „Cronica” (1967-1976) și apoi, tot în funcția de redactor, la Editura Junimea (1976-1985). Înainte de a-și face debutul literar, G. se manifestă în spațiul cultural ieșean ca pictor, în 1961 el trăind emoțiile primei expoziții personale. Vor urma multe altele, personale sau de grup, în țară și în străinătate. În anul 2000 avea să primească Marele Premiu pentru pictură, atribuit de filiala ieșeană a Uniunii Artiștilor Plastici; era, oficial, membru al breslei din 1968. Pictor de elită, G. figurează, cu succinte caracterizări, în *Dicționarul artiștilor plastici contemporani* (1976) al lui Octavian Barbosa și în *Dicționar de artă modernă și contemporană* (2002) de Constantin Prut. În 1985 criticul Virgil Mocanu i-a consacrat un album monografic, ilustrat cu grăitoare reproduceri. În 1990 G. a scos un promițător „periodic de artă plastică”, „Mona Lisa”, care s-a oprit din păcate la primul număr, iar în 2002 și-a văzut editat și un album, *Uși celebre. Uși umile*, cu o substanțială prefață de Alexandru Zub, ilustrând o expoziție din 1995 care a stârnit multe ecouri. Crochiurile, desenele, tablourile sale filtrează materia concretă, percepută cu acuități senzoriale, în stilizări ce mizează, în tropismul lor către un conceptual bătând spre metafizic, pe rigoarea severă a formelor și simbolismul cromatic.

Ca scriitor, G. își face apariția, cu proză și însemnări despre artă, în presa ieșeană. Din 1960 numele lui poate fi întâlnit în „Iașul literar”, „Cronica”, „Convorbiri literare” (unde susține rubrica „Brize”), dar și în „Arta”, „România literară” ș.a., din afara urbei. Textele lui, omogene, cu o marcă stilistică distinctă, se cereau strânse între tartajele unei cărți, ceea ce se și întâmplă începând cu *Arlechin în iarbă* (1972), după care vor urma *Viața în teleferic* (1979), *Viețile după Vasari* (1980), suită de reflecții percutante despre mănuitorii de penel, *Madona cu gâtul lung*

(1987), *Mă-ntorc în Bermude* (1999), *Pretențiile barcagiului Caron* (2000). Citadin de speță boemă, cu voluptatea deambulărilor vespérale, **G.**, acest „crai” de urbe veche, e un matein care se regăsește pe sine în proza de atmosferă. În faptul serii, sub pulverulența razelor de lună, solitarul hoinărește nostalgic prin Iașii care mai păstrează ceva din pitorescul și poezia de altădată, săvârșind un ceremonial pândit, mereu, de neprevăzut. Îl așteaptă, ciudat privilegiu, o întâlnire cu fantasmale. Ca în *Mircea Eliade*, ulițele cu denumiri evocatoare (*Zlataust*, *Vovidenie*, *Patruzeci de Sfinți* – murmurul unui discurs îndrăgostit) duc spre o zonă de bizare interferări, unde diurnul glisează, ca împins de o mână nevăzută, în fantastic. Printr-o fantă secretă, printr-o „falie neagră” (albăstrie, alburie), ba se insinuează, ba năvălește incredibilul. O ușoară mișcare de baghetă și se declanșează „surpriza”. Într-un „balans” produs printr-o tehnică, ușor manieristă, a ambiguității, firescul, în insolitele „scene, sceneuțe” ce se înfiripă, se răstoarnă, neliniștitor sau în tumb arlechinești, în neverosimil. Tărâm învăluit în „pâclă”, „fumuriu”, „cețos”, cu irizări de enigmatic, de supra-real, în care printre indescifrabile rumori purtând înțelesuri ascunse dănuiește funambulescul, se scâlâmbăie caricaturalul, se ițește, sub același cearcăn al reverberărilor, plâmuirea extravagantă. Dând brânci banalului și scoțându-l din cadru, fantasmagoricul nu este doar un capriciu ațâțător, ci, în climatul difuz al incertitudinii, provoacă inexplicabile înfiorări. Hălăduielile în lucoarea incertă a asfințitului – o elocvență mută are, în descrieri, magia ca și impresionistă a luminii – tind să fie ori să apară ca o inițiere în necunoscut. De veghe, luciditatea propune în aceeași, continuă, pendulare soluția „deriziunii”. Melancolia, efect al reveriei, se împărtășește printr-un, nu rareori malițios, surâs. Cu senzualitatea lui calificată pentru tot ce-i catifelat, diafan, mlădios, autorul nu pierde din ochi, prețaluind-o când cu tandrețe virilă, când cu subțire ironie, femeia. Dar portretistica acestor proze tincturate de livresc (Proust nu-i doar o reminiscență de lectură, ci, ca și Mateiu I. Caragiale, se propagă în undulațiile rostirii) și ispitite de ludic (aici ar intra micile cochetării textualiste) prinde un relief expresiv în regimul grotescului. Un grotesc dându-și mâna cu ciudățenia. Zurlii, haiși, trăsniți și alte soiuri de ipochimeni apar și dispar ca într-o părere. Ici plutind în grațioase volute peste acoperișuri, ca în onirismele lui Chagall, colo dansând vaporos, precum în reveriile lui Matisse, dincolo țopăind macabru cu un schelet, ca într-o binecunoscută suită de Saint-Saëns. Cu „măști” închipuite parcă de Munch, Ensor, Nolde. Totul, în haloul propriu acestor scrieri ce tânjesc după crepuscul. Pictor de rafinate viziuni, aspirând spre esențe, **G.** este, potrivit lui Gheorghe Grigurcu, și „un scriitor din stirpea pe cale de dispariție a orfevrilor verbului”. Șartul narațiunilor sale, în care Iașii respiră prin toți porii, vine și din fina lor modulație. Condusă cu eleganță și bun gust, ritmată în subtile lentori, fraza nici nu are nevoie de semnătură ca să-și releve grifa.

SCRIERI: *Arlechin în iarbă*, Iași, 1972; *Viața în teleferic*, Iași, 1979; *Viețile după Vasari*, Iași, 1980; *Madona cu gâtul lung*, București, 1987; *Mă-ntorc în Bermude*, Iași, 1999; *Pretențiile barcagiului Caron*, Iași, 2000.

Repere bibliografice: Virgil Mocanu, *Val Gheorghiu*, București, 1985; Al. Călinescu, *Arta fragmentului*, CRC, 1987, 49; Liviu Antonesi, *Proză artistă*, „Opinia studentească”, 1988, 1-2; Val Condurache, *Arlechinul, gimnasta și orașul*, RL, 1988, 37; *Dicț. scriit. rom.*, II, 375-377; Ioan Holban, *Secretul lui Val Gheorghiu*, RL, 1999, 20; Florin Faifer, *Un ceremonial al neprevăzutului*, LCF, 1999, 28; Codrin Liviu Cuțitaru, *Nu pot vorbi onest decât la persoana întâi*, OC, 2000, 14; C. Rogozanu, *Proze haiku*, RL, 2000, 12; Gheorghe Grigurcu, *O existență artistică: Val Gheorghiu*, RL, 2000, 19. F.F.

GHEORGHIU, Virgil (22.III.1903, Roman – 7.III.1977, București), poet și prozator. Este fiul lui Miltiade Gheorghiu, ofițer. Își începe studiile în orașul natal și le continuă la liceele „N. Filipescu” de la Mănăstirea Dealu și „Gh. Lazăr” din București, unde în 1922 și-a dat bacalaureatul. După terminarea liceului, ia lecții de pian, în particular, cu Emilia Saegiu (1923-1925), iar în 1925 și 1926 frecventează cursurile Conservatorului din București, avându-i profesori pe D.G. Kiriac și pe Alfonso Castaldi. Debutează cu un volum de versuri lipsite de originalitate, *Cântările răsăritului* (1925), ulterior renegat, în pofida unei prefețe încurajatoare, semnată de Demostene Botez. Între 1926 și 1929 participă la mișcarea de avangardă, contribuind la editarea revistelor de orientare suprarrealistă „Prospect” și „XX. Literatură contemporană”. În paralel cu activitatea literară își continuă studiile muzicale la

Viena (1928–1930) și la Schola Cantorum din Paris (1930–1932). Revine în țară, unde frecventează un timp cenaclul Sburătorului, condus de E. Lovinescu. Colaborează la diverse reviste și ziare, precum „unu”, „Zodiac”, „Bilete de papagal”, „România literară”, „Adevărul”, „Discobolul” ș.a.

În 1933 îi apare volumul de versuri *Febre*, văzut de critică și de poetul însuși ca un nou debut, deoarece se dovedea diferit și superior stilistic și imagistic celui anterior, chiar dacă influența bacoviană este evidentă, mai ales la nivel metaforic („Ce frig li-i morților în noaptea-ntâi;/ Și ploaia-n dolii gri și monoton/ Nu suna oare pe sicrie surpate/ Ca-n preludiul poetului polon?” – *Toamna*; „Tu adu-mi tăcută, atât cât știi să porți/ În răsăritul de oftică și abecedare,/ Petale în îngândurare,/ Pentru anii fără tine morți” – *Toamnă cu cântec*). În plus, în poeme ca *Febre*, *Elegie profană*, *Chopin*, *Oraș complet*, *Peisaj* se regăesc elemente stilistice fie ale clasicismului de tip parnasian, fie ale simbolismului, în cadre vizuale eterogene, derivând din experiența avangardistă. Aceeași formulă artistică este folosită și în cărțile ulterioare, apărute până în 1944, ce i-au adus autorului Premiul Societății Scriitorilor Români pentru sonet (1932, 1935) și poezie (1942) și Premiul Fundațiilor Regale (1935). *Marea vânătoare* (1935) accentuează latura simbolist decadentă a poemelor, marcate pe de o parte de un „lirism dezinvolt și spontan” (Ov. S. Crohmăniceanu), iar pe de alta, de sintaxe imagistice insolite: „Columna unui arbore-n crepuscul/ Împrăstie-n fereastră balsamul evocării./ Odihne rubinii în piscină/ Pe luna șoldului Salomeei,/ Și tolăniri pe tigri jupuiți,/ O roabă siriană/ Să-i treacă pântecul regesc/ La rindeaua dulce a uleiului de migdale” (*Poem*). În volumul *Tărâmul celălalt* (1938), lirica sinestezică a lui G. își găsește deplina forță de expresie, ceea ce se petrece, paradoxal, la nivelul structurilor fixe de sonet. Întreaga materie poetică, apropiată tematic de registrul simbolist (reveria agonică, respingerea și în același timp atracția față de citadinul maladiv, amurgul în acorduri de clavier sau de marș funebru), se convertește în secvențe ce țin de imaginarul suprarealist: „Să mă sculptez într-un ghețar de vers/ Cu creștet înclinat spre Nadir,/ Ori în genuni deschise de clavier/ Să mă cobor cu foc din Univers” (*Sonet*). *Pădure adormită* (1941) marchează un regres în privința laturii imagistice, suitele metaforice simplificându-se, diminuându-se numeric și cedând locul unui lirism din ce în ce mai discursiv (*Augustin Meaulnes*, *Amintirea fără seamăn*, *Andersen*), centrat pe o tematică sentimentalist-romantică, a regretului după copilăria pierdută și după iubirea neîmplinită. Însă cea care pune cel mai bine în valoare talentul, modalitățile de expresie și afinitățile culturale ale autorului este poezia faunescă din volumele *Cântece de faun* (1940), *Trezirea faunului* (1973) și *Cântece finale de faun* (1977). În mod surprinzător, autorul nu urmează linia modernist-simbolistă din egloga lui Mallarmé și din preludiul lui Debussy, ci preferă să se apropie de poezia bucolică a Antichității eline, interesat, în primul rând, de cântarea naturii înconjurătoare și de ritmarea succesiunii anotimpurilor cu vârstele ființei. Faunul ce așteaptă, în atmosfera somnolentă a amurgului, întoarcerea cetelor de bacante sperioase devine un alter ego al

autorului, care se autotematizează în perioade diferite ale vieții, la maturitate (*Cântece de faun*), la instalarea și conștientizarea primelor semne ale bătrâneții, concomitent cu amortirea naturii sub fulgii de zăpadă ai primei ninsori (*Trezirea faunului*), și în imediata apropiere a morții (*Cântece finale de faun*). În ultimii ani ai războiului activitatea artistică a lui G. se desfășoară mai ales în plan muzical. După ce între 1932 și 1939 fusese pianist în formația Trio Bonis, începe, odată cu lucrarea *Din muzica și viața compozitorilor* (1942), prefațată de Ionel Teodoreanu, o îndelungată carieră de muzicolog și de popularizator al muzicii culte. Îi vor apărea, în continuare, studiul monografic despre creația enesciană *Un muzician genial: George Enescu* (1944), manualul *Inițiere muzicală* (1946), precum și numeroase cronică muzicale în publicațiile „Credința”, „Lumea românească”, „România”, „Azi”, „Cu-vântul liber”, „Muzică și poezie”, „Contemporanul”. O altă lucrare de muzicologie, referitoare la perioada romantică, *Trei romantici: Chopin, Schumann, Liszt*, a rămas în manuscris, ca și romanul *Taraful de noapte*. În anii de după război, activitatea de scriitor a lui G. se estompează, autorul limitându-se la cariera de pianist în cadrul Filarmonicii din București (1948–1967). Revine nesemnificativ, în 1966, cu o antologie de proză fantastică și de anticipație, intitulată *Acul de cravată*, și cu *Poeme*, volum eclectic, ce cuprinde mai ales elegii, pasteluri și „peisaje”, ancorate prozaic, din ce în ce mai mult, în realitatea timpului, prin care autorul își contrazice frecvent convingerile exprimate în *Ars poetica* („Năvod aruncă-ți viața și inima să prindă/ Din crișuri de imagini, poeme, pești de aur!”). În cărțile următoare (*Curent continuu*, 1968, *Ținută de seară*, 1970, *Sonete*, 1975) se încearcă o recuperare a formulei poetice definitorii pentru operele de tinerețe, capabilă să pună în funcțiune dinamica formelor fixe, de unde și predilecția pentru sonet și rondel. Însă distanța în timp, schimbarea tonului și a atitudinii auctoriale, de la ironia tinereții față de provocările vieții la tristețea bătrâneții copleșitoare, duc la pierderea inefabilului poetic, a exuberanței jocului metaforic și, în același timp, la tentația de a simula contemplația. Cu doar câteva zile înaintea morții, după cum își amintește criticul Valeriu Răpeanu în prefața antologiei *Poezii. 1928–1977* (1986), autorul predase Editurii Eminescu manuscrisul *Cartea rondelurilor*, ce venea să îplinească o „operă alcătuită cu o discreție exemplară”, în care limbajul rafinat al poeziei și al muzicii interferează, atingând adesea armonia sferelor înalte. Cartea nu a mai apărut, doar câteva poezii fiind incluse în volumul antologic din 1986.

SCRIERI: *Cântările răsăritului*, pref. Demostene Botez, Iași, 1925; *Febre*, București, 1933; *Marea vânătoare*, București, 1935; *Tărâmul celălalt*, București, 1938; *Cântece de faun*, București, 1940; *Pădure adormită*, București, 1941; *Din muzica și viața compozitorilor*, pref. Ionel Teodoreanu, București, 1942; *Un muzician genial: George Enescu*, București, 1944; *Inițiere muzicală*, București, 1946; *Poeme*, București, 1966; *Acul de cravată*, București, 1966; *Poezii*, pref. Camil Baltazar, București, 1968; *Curent continuu*, București, 1968; *Ținută de seară*, București, 1970; *Trezirea faunului*, pref. Șerban Cioculescu, București, 1973; *Sonete*, București, 1975; *Cântece finale de faun*, pref. Șerban

Cioculescu, București, 1977; *Poezii. 1928-1977*, îngr. Elis Bușneag, pref. Valeriu Râpeanu, București, 1986. **Traduceri:** B. Champigneulle, *Istoria muzicii*, București, 1942.

Repere bibliografice: Constantinescu, *Scrieri*, III, 48-65; Cicerone Theodorescu, „Cântările răsăritului”, „România literară”, 1932, 21; Eugen Jebeleanu, *Virgil Gheorghiu*, „România literară”, 1932, 32, 39; Perpessicius, *Opere*, VII, 153-154, X, 209-213; Boz, *Cartea*, 209-213; Cioculescu, *Aspecte*, 178-181; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 174-175; Streinu, *Pagini*, I, 86-87; G. Călinescu, „Tărâmul celălalt”, ALA, 1938, 907; E. Lovinescu, *Aquaforte*, București, 1941, 331-334; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 819; Negoiescu, *Scriitori*, 380-383; Camil Baltazar, „Poeme”, VR, 1967, 3; Ion Biberi, *Poezia lui Virgil Gheorghiu*, R, 1967, 3; Manolescu, *Metamorfozele*, 108-109, 120; Constantin Cubleşan, „Poezii” și „Curent continuu”, TR, 1968, 47; Piru, *Panorama*, 92-93; Ion Pop, „Ținută de seară”, TR, 1970, 37; Rotaru, *Ist. lit.*, II, 576-577; Florin Mihăilescu, „Trezirea faunului”, LCF, 1973, 44; Dana Dumitriu, *Cântecele târziu ale faunului*, RL, 1974, 2; Al. Piru, *Virgil Gheorghiu*, RL, 1974, 7; Crohmălniceanu, *Literatura*, II, 562-570; Eugen Barbu, *Prospectare XI*, LCF, 1976, 15; Nicolae Manolescu, *Pe o pagină de istorie literară*, RL, 1977, 11; N. Carandino, *Virgil Gheorghiu*, TR, 1978, 12; Marian Papahagi, „...într-un ghețar de vers”, RL, 1986, 44; Negoiescu, *Ist. lit.*, I, 329-330; *Dicț. esențial*, 339-342; Micu, *Ist. lit.*, 233; *Dicț. analitic*, III, 36-38; Opreț, *Anticipația*, 422-423. C.M.B.

GHEORGHIU, Xenophon C. (14.X.1850, Iași — 2.I.1928, Iași), istoric literar. A fost trimis de timpuriu în străinătate, urmând studiile gimnaziale la Liceul „Louis le Grand” din Paris, după a cărui absolvire frecventează literale și dreptul în capitala Franței și la Bruxelles. În 1879 își ia licența în drept. Întors în țară în toamna aceluiași an, obține un post de profesor de limba latină la Liceul Național din Iași, unde a predat aproape patru decenii. Între 1884 și 1905 a fost profesor și la Institutele Unite din același oraș. Timp de zece ani a ținut lecții de literatură latină la Universitatea ieșeană. A devenit membru al Junimii în 1880. Rezultate ale activității sale profesionale pot fi considerate *Antologia latină sau Modele de bucăți alese din prozatorii și poeții latini* (1893), precum și o ediție a textului latin al *Bucolicelor* (1909) lui Vergiliu. Cu atenție deosebită, s-a aplecat apoi asupra corespondenței lui Cicero și a tratatului său *Despre datorii*, oferind două studii serioase și bine concepute. Un adevărat specialist se arată G. atunci când cercetează *Artă dramatică și împărțirile teatrului vechi la romani* (1908). Cu acest prilej, el prezintă date precise, înșiruite cu rigurozitate, despre categoriile de actori, tehnica actoricească, pantomimă, organizarea sălii de spectacol ș.a.m.d.

În viața literară, G. s-a făcut remarcat însă printr-o serie de studii despre literatura franceză, având ca obiect scriitori din secolul al XVII-lea. Lucrările sale dedicate lui La Fontaine, Molière, Boileau, Corneille, Racine, J.-Fr. Regnard și Cyrano de Bergerac, fără a pune în circulație idei originale, se remarcă totuși prin consecvența atitudinii. În ansamblu, concepția lui despre literatură este clasicistă, fapt ce iese în evidență atât din manualul de retorică *Praecepta insigniora litteraria* (1904), cât și dintr-un studiu despre Boileau, autor ale cărui principii le adoptă în bună măsură. G. a acordat o însemnătate deosebită caracterului moral al scriitorilor avuți în vedere, prin a cărui

prismă a încercat să le judece opera. Influențat de pozitivismul francez, a afirmat, în paginile „Convorbirilor literare”, importanța cunoașterii mediului social în care o operă a apărut, a condițiilor particulare care au generat-o. Oscilant în alte opinii teoretice, a combătut naturalismul de pe pozițiile clasicismului. Adversar hotărât, pe plan teoretic și practic, al curentelor literare novatoare, și-a făcut din clasicismul francez un ideal, pe care l-a păstrat cu statornicie.

SCRIERI: *Încercări critice de literatură franceză, precedate de un studiu de estetică*, Iași, 1898; *Starea societății și a republicii romane pe vremea lui Cicerone și a lui Cesar*, Iași, 1901; *Studii după corespondența lui Cicerone*, Iași, 1901; *Praecepta insigniora litteraria*, Iași, 1904; *Studiu critic asupra tractatului lui Cicerone intitulat „De Officiis”*, Iași, 1907; *Artă dramatică și împărțirile teatrului vechi la romani*, Iași, 1908. **Antologii:** *Antologie latină*, Iași, 1893.

Repere bibliografice: Dafin, *Figuri*, I, 53-55; Sadoveanu, *Opere*, XVI, 448-452; *Dicț. lit.* 1900, 393-394. D.M.

GHERAN, Nicolae (14.X.1929, București), istoric literar și editor. Este fiul Profirei (n. Budișteanu) și al lui Gheorghe Gheran, cerealist. A absolvit Facultatea de Limbă și Literatură Română a Universității din București (1959). Între anii 1950 și 1990 desfășoară o bogată activitate editorială, parcurgând toate treptele ierarhiei: secretar, apoi consilier al Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă (1964-1968), redactor (din 1970) și șef de secție la Editura Științifică și Enciclopedică, director cu delegație la Editura Meridiane. A fost decorat cu Ordinul Meritul Cultural (1967) și i s-au acordat Premiul Uniunii Scriitorilor (1980) și Premiul „Perpessicius” (1981). Debutează în presa literară cu o schiță umoristică în revista „Tânărul scriitor” (1955). Colaborează la „Contemporanul”, „Viața românească”, „Manuscriptum”, „Ramuri”, „Tribuna”, „Steaua”, „Polemici” (New York), „Adevărul literar și artistic” ș.a.

Debutul editorial este reprezentat de monografia *Gh. Brăescu* (1963), scriitor căruia G. îi îngrijește și câteva ediții din operă. Este un prim exercițiu al editorului și mai ales al istoricului literar. În bună tradiție clasică, sunt înfățișate viața și opera, urmărindu-se meandrele adesea aventuroase ale biografiei și etapele creației, care evidențiază valoric, scoțând în prim-plan, pe autorul de schițe, situat în descendența lui I. L. Caragiale și înrudit cu I. A. Bassarabescu și D.D. Pătrășcanu. Scrisă în epoca dogmatismului, cartea se resimte pe alocuri de presiunea acestuia în interpretarea sociologistă a unor scrieri. Din anii '60 G. începe cercetarea operei lui Liviu Rebreanu, în vederea realizării unei ediții critice. La primele trei volume a colaborat cu Nicolae Liu. Aparatul critic, notele și comentariile ample, variantele reconstituite geneza operei, editorul identificând modelele, raporturile dintre tipuri și prototipuri, împrejurări biografice, nume de locuri și personaje, forma primară a unor capitole, receptarea critică. Opera lui Liviu Rebreanu se înfățișează astfel cu toate ramificațiile și substructurile ei, scoțându-se la iveală vastul șantier de lucru al scriitorului. *Tânărul Rebreanu* (1986) și *Rebreanu. Amiaza unei vieți* (1989) sunt primele două părți ale unei trilogii critice

proiectate să se încheie cu volumul *Glorie și amurg*. Folosind și îmbogățind amplul material documentar comunicat în aparatul critic al ediției, istoricul literar își propune să distingă ceea ce este mit și adevăr în viața lui Rebreanu, să clarifice probleme confuze, nedezlegate de vechea exegeză, să elimine ipoteze false și să vină cu precizări. **G.** a mai publicat, singur sau în colaborare, numeroase ediții din scrierile lui Liviu Rebreanu, printre care *Caiete* (I, 1974), *Jurnal* (I-II, 1984), *La lumina lămpii* (1981), ultimele două realizate împreună cu Puia Florica Rebreanu. După anul 2000 este prezent în „Adevărul literar și artistic” cu interesante fragmente memorialistice.

SCRIERI: Gh. Brăescu, București, 1963; *Tânărul Rebreanu*, București, 1986; *Rebreanu. Amiaza unei vieți*, București, 1989. **Ediții:** Gh. Brăescu, *Opere alese*, I-II, introd. edit., București, 1962, *La clubul decavașilor*, I-II, pref. edit., București, 1965, *Unde dai și unde crapă*, postfață G. Dimisianu, București, 1971; Liviu Rebreanu, *Opere*, I-III, introd. Al. Piru, București, 1968 (în colaborare cu Nicolae Liu), IV-XXII, București, 1970-2003, *Caiete*, I, București, 1974, *La lumina lămpii*, București, 1981 (în colaborare cu Puia Florica Rebreanu), *Jurnal*, I-II, București, 1984 (în colaborare cu Puia Florica Rebreanu); N. Iorga, *Istoria armatei românești*, București, 1970 (în colaborare).

Repere bibliografice: Al. Piru, *Gh. Brăescu într-o ediție nouă*, CNT, 1963, 12; Al. Săndulescu, „*Gh. Brăescu*”, GL, 1964, 3; V. Fanache, „*Gh. Brăescu*”, ST, 1964, 1; Mircea Zăciu, *Surprizele unui „dosar”*, MS, 1973, 2; Al. Săndulescu, *Liviu Rebreanu, „Opere”*, I-VI, RITL, 1975, 1; Șerban Cioculescu, „*Tânărul Rebreanu*”, RL, 1986, 14; Al. Dobrescu, „*Tânărul Rebreanu*”, CL, 1986, 4; Constantin Ciopraga, „*Tânărul Rebreanu*”, CRC, 1987, 2; Mihai Ungheanu, „*Tânărul Rebreanu*”, LCF, 1987, 10; Nicolae Manolescu, *Bi(blio)grafie*, RL, 1989, 26; Florin Faifer, *Amiaza creației*, CRC, 1989, 29; Constantin Ciopraga, „*Amiaza*” lui Liviu Rebreanu, CL, 1989, 9; Constantin Crișan, *Istoria literară ca roman*, ST, 1990, 11-12; Teodor Tanco, *Niculae Gheran – editor al operei lui Liviu Rebreanu*, TR, 1992, 49; *Dict. scr. rom.*, II, 380-381. **Al.S.**

GHERASIM, Vasile (26.XI.1893, Marginea, j. Suceava – 10.II.1933, Cernăuți), poet, prozator, eseist, istoric și critic literar. Este primul dintre cei unsprezece copii ai Domnicăi (n. Pomohaci) și ai lui Gheorghe Gherasim, cântăreț bisericesc. Întâii ani de școală îi face la Marginea, de la vârsta de nouă ani tatăl său trimițându-l să continue studiile la Suceava. Și-a luat bacalaureatul în 1914, dar din cauza războiului nu s-a putut înscrie la universitate până spre sfârșitul anului următor, când pleacă, în acest scop, la Viena. Remarcându-se ca un student foarte bun, primește cea mai mare bursă a Universității. În 1915 debutează cu versuri în ziarul sucevean „*Viața nouă*”, iar la Viena continuă să-și exerseze condeiul, scriind multe dintre poeziile pe care le va publica la întoarcerea în țară. Student la filosofie, este coleg în anii vienezi cu Lucian Blaga și D.D. Roșca. Spre sfârșitul războiului, în 1918, se întoarce acasă, din cauza privațiunilor, și se înscrie în anul al IV-lea la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Cernăuți, pe care o va absolvi în 1919. În același an se căsătorește cu Hedwiga Herzog și se stabilește în Cernăuți. Numele întâi bibliotecar-asistent la Universitate, devine asistent de limba română la Facultatea de Litere și Filosofie,

funcționând, în același timp, ca profesor de filosofie la Liceul „Aron Pumnul” și ca suplinitor la Școala Normală de băieți; din 1922 este numit titular la Liceul de Stat nr. 4. Între timp, în 1921, își dăduse doctoratul cu teza *Principiile eticii lui Fr. Jodl, pe baza istoriei sale asupra eticii*, sub îndrumarea profesorului Carl Siegel. Șase ani mai târziu este chemat suplinitor la Catedra de istoria filosofiei. Chiar dacă nu se poate vorbi de un sistem propriu, concepția filosofică a lui **G.** are o arhitectură personală. Nuanța dominantă, energetist-vitalistă, purtând pecetea etnicității, se dezvoltă în studiile *Etnicul în filosofie. Spre o filosofie românească și Sistemul energilor conștiente*, apărute în 1928, la Cernăuți. Lista lucrărilor filosofice este destul de întinsă și relevă adesea interesul autorului pentru întreprinderea câmpurilor de cercetare. Prețuit de cercurile filosofice din străinătate, **G.** a fost ales membru al unor societăți de prestigiu, Kantgesellschaft și Societas Spinozana. De prin 1923 a colaborat cu Eugen Herzog (socru lui) la întocmirea unei lucrări filologice meticuloase, *Glosarul dialectului mărginean*, care a rămas neterminată. În ultimii nouă ani ai vieții, omului de cultură bucovinean i s-a încredințat președinția secției locale a Ligii Culturale. Îmbinând bunul gust cu inițiativa, organizează o serie de conferințe, spectacole, concerte, șezători ș.a. Cea mai însemnată biruință a lui ca președinte al Ligii rămâne amplasarea, în decembrie 1930, a bustului lui Eminescu în parcul Arboroasa din fața catedralei cernăuțene.

G. desfășoară de timpuriu o activitate publicistică susținută. Articole de critică, istorie literară, literatură comparată, poezii, nuvele, traduceri, studii filosofice și din domeniul pedagogic sunt răspândite cu generozitate în numeroase publicații din Bucovina și din alte părți ale țării. Cu oarecare regularitate scrie pentru „*Glasul Bucovinei*”, „*Poporul*”, „*Junimea literară*”, „*Gazeta poporului*”, „*Codrul Cosminului*” (toate din Cernăuți), dar semnează și în „*Adevărul literar și artistic*”, „*Convorbiri literare*”, „*Cultura poporului*”, „*Revista Moldovei*”, „*Transilvania*” ș.a. Poeziile sale de început nu sunt cu totul desprinse de influențe, însă cultura poetică întinsă și condeiul dibace se completează. Poetul îi cere muzei „glas de clopot” pentru cuvânt, iar micile frământări ale eului, concertate, susțin dorința de mântuire a lumii de tot ce are rău. În cântecul despre natură, iubire, suferință, viață, expresia traduce o sensibilitate modernistă. Adesea **G.** se află sub tutela lirică a lui Eminescu, dar intuieste adierea unui „cântec nou”. Versuri în curgere impetuoasă încearcă să dea sugestia puterii implacabile a destinului (*Mare!...*), dominant fiind însă lirismul solar (*Devenire, Al vieții mele soare... ș.a.*). Poetul scrie, de asemenea, balade fantastice, dintre care una mai reușită (*Acvina*), și alte stihuri modelate după specii folclorice. Cele mai multe dintre poeme sunt adunate în volumul *Poezii* (1934), apărut postum. Scriind și proză, **G.** își ilustrează în parte concepția filosofică. Eroii nuvelor sale, romantici cerebrali, cu model în Dionis, își plâsmuiesc o lume a lor, de oameni singuratici, cu pasiune pentru artă și crezând profund în Dumnezeu. În *Emaus*, filosoful se străduiește zadarnic să înțeleagă pe cale rațională legile vieții. Asemenea lui, protagoniștii din *Orfanul*,

Înspre soare...și Turnul din Soroceni încearcă să pătrundă intuitiv adevărul care nu se dezvăluie rațiunii și, luminați de suferință, înțeleg că moartea nu este sfârșitul vieții, ci o altă formă a ei. Procedeele narative mai puțin obișnuite motivează, în parte, excesele de artificialitate în limbaj. Epicii nu-i lipsește totuși vigoarea nici atunci când există multă aplicație psihologică (*Ultimul proces al primului-procuror Eugeniu Arbore*). Năzuința către realizări cu sigiliu artistic pare să explice, în cazul lui **G.**, gustul în distingerea valorilor estetice. A scris, cu simț al proporțiilor, despre Eminescu, Caragiale, Blaga, Sadoveanu, Rebreanu, Slavici, Alecsandri, Vlahuță ș.a. Contribuția lui la istoria literaturii române se leagă însă de numele lui Eminescu. Încă din 1922, în mai multe articole, stabilește datele cele mai sigure despre originea românească și despre unele momente din activitatea poetului, iar în comentarea operei susține, oarecum paradoxal, teza unui optimism funciar, cu rădăcini în iubirea profundă (*Eminescu ca optimist*). Pesimismul schopenhauerian s-ar fi manifestat numai în episoade trecătoare (*Influența lui Schopenhauer asupra lui Eminescu*). Puține studii de istorie și critică literară îi apar în volum sau în extras: *Caragiale idealist* (1923), *Alexandru Vlahuță, poetul onestității* (1928), *Moderne rumänische Erzähler* (1928), *Modernismul în literatura română* (1928) ș.a. Fascinat din primii ani ai studenției de nume mari ale culturii universale, scrie, la maturitate, destul de mult despre Dostoievski, Strindberg, Cehov, Ibsen, Goethe ș.a. Ajuns la un bilingvism desăvârșit, dă o serie de traduceri și imitații reușite după Nietzsche, Schiller, Hebbel, precum și unele transpuneri din Lenau, Schopenhauer și Franz Werfel. De asemenea, în „Czernowitzer Allgemeine Zeitung” publică versiunea germană a unor poezii ale lui Lucian Blaga și Aron Cotruș.

SCRIERI: *Caragiale idealist*, f.l., 1923; *Ipotezii lui Eminescu*, Cernăuți, 1924; *Din problemele istoriei filosofiei*, Cernăuți, 1927; *Filosofia istoriei lui A.D. Xenopol*, Cernăuți, 1927; *Filosofia lui Carl Siegel*, Cernăuți, 1927; *Piatra Neamț* (în colaborare cu Ionel Manu), Cernăuți, 1927; *August Strindberg als Künstler und Philosoph*, Cernăuți, 1927; *Activismul lui Spinoza*, Cernăuți, 1928; *Alexandru Vlahuță, poetul onestității*, Cernăuți, 1928; *Etnicul în filosofie. Spre o filosofie românească*, Cernăuți, 1928; *Modernismul în literatura română*, Cernăuți, 1928; *Moderne rumänische Erzähler*, Cernăuți, 1928; *Sistemul energiilor conștiente*, Cernăuți, 1928; *Spre o nouă orientare în filosofie. Filosofia vieții*, Cernăuți, 1928; *Filosofia dinamismului vital a lui Vasile Pârvoan*, Cernăuți, 1929; *Înspre soare*, Cernăuți, 1929; *Concepția istorică a lui Nicolae Iorga*, Cernăuți, 1931; *Concepția vieții în poeziile lui Alecsandri*, Cernăuți, 1931; *Eurasia spirituală*, Cernăuți, 1931; *Poezii*, îngr. Constantin Loghin, Cernăuți, 1934; *Ultimul proces al primului-procuror Eugeniu Arbore*, Cernăuți, 1934; *Eminescu și Bucovina* (în colaborare cu Teodor V. Ștefanelli), Cernăuți, 1943; *În satul Eminovicenilor*, București, 1943; *Mihai Eminescu*, îngr. și pref. George Muntean, Iași, 1977.

Repere bibliografice: Constantin Loghin, *Antologia scrisului bucovinean până la Unire*, I, Cernăuți, 1938, 210 – 218; Șerban Cioculescu, *Cine a fost Vasile Gherasim*, RL, 1977, 43; Satco-Pânzar, *Dicționar*, 84–86.

V.P.S.

GHEREA, Ioan D. (1895, Ploiești – 5.XI.1978, București), eseist și prozator. Este cel de-al treilea copil al Sofiei (n. Parcevska) și al lui Constantin Dobrogeanu-Gherea. A învățat mai întâi acasă și apoi la Liceul „Sfinții Petru și Pavel” din Ploiești, absolvind secția reală. Împreună cu sora lui mai mare, Ștefania, și cu soțul ei, criticul literar Paul Zarifopol, locuiește o vreme în Germania, mai ales la Leipzig, și în Italia, de unde se întoarce la începutul primului război mondial. În casele din Ploiești și Sinaia ale tatălui său, dar și în Germania, **G.** a avut prilejul de a-i cunoaște pe I.L. Caragiale, cu al cărui fiu mai mic, Luca, a fost prieten, pe B. Delavrancea, Al. Vlahuță, G. Coșbuc, Panait Cerna, Sextil Pușcariu ș.a. Despre I.L. Caragiale, Mateiu I. Caragiale sau despre George Enescu a scris amintiri în care portretul trasat cu linii sigure stă alături de anecdota revelatoare. Prin 1927 sau 1928 l-a acompaniat, ca pianist, pe Enescu într-un șir de concerte prin țară. O amplă încercare de filosofie a eului, *Le Moi et le monde. Essai d'une cosmogonie anthropomorphique*, apărută în 1933 la Paris, inițial în „Revue de métaphisique et de morale”, apoi separat, a fost reluată, în 1938, la Paris și la București; o ediție în limba română, *Eul și lumea*, va fi realizată abia în 1984. Eseurile dedicate literaturii și

alte contribuții filosofice i s-au tipărit în „Revue philosophique” (Paris), „Viața românească”, „Adevărul literar și artistic”, „Kalende”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Revista de filosofie”, „Manuscriptum” ș.a. A mai semnat versiuni românești din scrierile lui Francis Jammes, Thomas de Quincey, Heinrich Mann și a tradus în limba franceză *Sfârșit de veac în București* de Ion Marin Sadoveanu.

Romanul *Nevinovățiile viclene*, pe care revista „Viața românească” l-a publicat în 1920, rod al colaborării cu Luca I. Caragiale, este o tentativă, în linii mari reușită, de analiză a psihologiei adolescenților. Efortul de depersonalizare a stilului face greu detectabile contribuțiile proprii ale celor doi autori. Textul depășește însă un probabil stadiu inițial de exercițiu sau de simplu joc, prin elementele moderne atunci ale scriiturii, prin finețea și adecvarea cu care sunt urmărite reacțiile personajelor, în primul rând cele ale copiilor și adolescenților, prin prospețimea și umorul dialogurilor. Un intelectual de sorginte pascaliană, pentru care ironia este, de asemenea, un mijloc firesc de expresie, se arată G. în publicistica răspândită în reviste și strânsă în volumul *Eseuri* din 1971, prefațat de Șerban Cioculescu. Sunt glose, aparent fără pretenții, dar pline de miez, rezultat al reflecțiilor unui cititor profund, exersat, al literaturii lui Tolstoi, Dostoievski și, deopotrivă, al aceleia a lui Proust, Valéry, Francis Jammes sau Knut Hamsun. Rigoarea unor demonstrații, relativizată de un zâmbet complice, plăcerea de a ridica obstacole și de a le escalada, ascunzând cu discreție dificultățile, interesul pentru controversa lipsită de accente inferior polemice sunt trăsături distinctive ale scrisului său. Se adaugă cutezanța — justificată de preocupările filosofice — de a se avânta în speculații dintre cele mai abstracte, ceea ce îl apropie oarecum de Paul Zarifopol, mentor al propriei adolescențe. G. este însă, spre deosebire de criticul de la „Revista Fundațiilor Regale”, un comentator care se lasă adesea sedus de farmecul notației impresioniste, iar ochiul său trece nu rareori cu înțelegere, cu o bonomie deprinsă de la Anatole France, unul dintre scriitorii săi preferați, mereu citit, peste discrepanțele și limitele textelor discutate.

SCRIERI: *Le Moi et le monde. Essai d'une cosmogonie anthropomorphique*, I-II, Paris, 1938; ed. București, 1938; ed. (*Eul și lumea*), tr. Mariana Noica, îngr. Gh. Vlăduțescu, București, 1984; *Amintiri*, București, 1968; *Nevinovățiile viclene* (în colaborare cu Luca Ion Caragiale), București, 1968; *Despre câteva absurdități folositoare*, București, 1971; *Eseuri*, pref. Șerban Cioculescu, București, 1971. **TRADUCERI:** Thomas de Quincey, *Spovedania unui mănăcător de opiu*, București, 1946; Francis Jammes, *Romanul unei fete pătimase*, București, f.a.; Heinrich Mann, *Supusul*, București, 1954 (în colaborare cu Ion Frunzetti); Ion Marin Sadoveanu, *Fin de siècle à Bucarest*, București, 1958.

Repere bibliografice: Pușcariu, *Călare*, 119; Ileana Corbea, *Convorbire cu Ioan D. Gherea*, MS, 1975, 4; Barbu Cioculescu, Luca I. Caragiale, MS, 1978, 2; Piru, *Ist. lit.*, 275; Gh. Vlăduțescu, *Notă bibliografică*, în Ioan D. Gherea, *Eul și lumea*, București, 1984, 289–292; *Dicț. scriit. rom.*, II, 381–383. R.Z.

GHERGHEI, Grișa (pseudonim al lui Herș Segal; 30.XI.1936, Galați), poet. Este fiul Suricăi (n. Moise), funcționară, și al lui Leon Segal, muncitor tipograf. A urmat școala elementară și

Liceul „Vasile Alecsandri” în Galați (absolvit în 1955), frecventând apoi, tot în orașul natal, timp de trei ani Facultatea de Chimie Alimentară; în 1965 a absolvit aici Facultatea de Filologie, funcționând, în continuare, ca bibliotecar la Biblioteca „V.A. Urechia” din Galați. Debutează la revista „Pagini dunărene”, în 1959. Colaborează la „Iașul literar”, „Luceafărul”, „România literară”, „Contemporanul”, „Ateneu” ș.a.

Volumul de debut al lui G., *Nici o tangentă la inimă!* (1968), prezintă un poet fără o pecete stilistică specifică, evoluând pe traiectoria unui neomodernism cuminte, vizibil marcat de modelele anilor '60, Nichita Stănescu și Nicolae Labiș. O lirică a sentimentului, neelaborată, fără nimic șocant ori agresiv, melodioasă, cantabilă (uneori pe tipar folcloric), spontană până la facilitate. O constantă în scrisul său e lapidaritatea versului: poeme și versuri scurte, cu o tăietură rapidă, precisă. Cărțile următoare nu demonstrează încă o vocație autentică, multe poeme, unele cu rimă sau cu ritm care șchioapătă, mimând un sentiment ori o semnificație obscură. De cele mai multe ori tensiunea, emoția pe care poetul încearcă să le imprime versurilor, prin intermediul sugestiei sau al confesiunii directe, sunt artificiale. Tendința de a urma modelul stănescian, al poeziei abstracte, conceptuale, conduce la construcții artificioase, lipsite de originalitate. Nu întâmplător, leitmotivele sunt cuvinte-metaforă, precum numele, semnele, urmele, sângele, timpul, piatra, sufletul, focul ș.a., relativ uzitate de mai toți poeții șaptezecști. Cealaltă tonalitate exersată este una vitalistă, senină, în poeme „concrete”, simple, care cântă, în modul cel mai spontan, misterul lumii și al vieții. Un exemplu paradigmatic ar fi *Din senin*, care deschide volumul *Pragul de sus* (1979), aici fericirea existențială asociindu-se cu aceea de a rosti cuvântul poetic: „e un cuvânt în aer / care trebuie rostit din senin.” G. încearcă, mai ales odată cu *Armuri* (1971), să aplice o estetică a vagului. Unele poeme cu aer de parabolă îi reușesc — bunăoară *Aș vrea*, în care tema dublului, a străinului răbufnește cu o violență mai puțin obișnuită: „mi-aș desface armura / și trecându-mi sângele / pe un drum ascuns / voi striga / ho ho ucideti-l / e fratele meu măcelarul / și a vrut să vă ducă de nas / apoi / uite cum mor / mor aici în spatele scutului / abia acum / și pentru moartea ta / învingătorule.” În ultimele lui cărți apar asociații metaforice neașteptate, definiții lirice paradoxale, limbajul poetic este mai rafinat, mai sigur, atât în versurile ludice și colocviale, cu aer optzecist, cât și în poemele grave, cu miză metafizică, în linie stănesciană.

SCRIERI: *Nici o tangentă la inimă!*, București, 1968; *Înmulțirea cu unu*, București, 1969; *Armuri*, București, 1971; *Pragul de sus*, București, 1979; *Urma*, București, 1982; *Șirul indian*, București, 1991; *O cafea sub un cearcăn*, pref. Dan Cristea, București, 1997; *Culisele raiului*, București, 2000; *Boemi sub dictatură*, București, 2002.

Repere bibliografice: D. Micu, „Nici o tangentă la inimă!”, GL, 1968, 31; Dinu Flămând, „Armuri”, LCF, 1971, 13; Dan Cristea, „Armuri”, RL, 1971, 15; Laurențiu Ulici, „Armuri”, CNT, 1971, 23; George Chirilă, „Pragul de sus”, CNT, 1980, 24; Cristian Livescu, *Viața poeziei*, ATN, 1983, 9; *Dicț. scriit. rom.*, II, 383; Roxana Răcaru, *Culise și ironii*, RL, 2000, 46. R.D.

GHERGHEL, Alexandru (27.IV.1879, Câmpulung – 20.XII.1951, Constanța), poet. Provenit dintr-o familie de intelectuali, **G.** a făcut liceul la „Sf. Sava” din București și la Pitești, iar din 1904, studii superioare de drept și litere în capitală, unde i-a avut colegi pe Vasile Pârvan, Panait Cerna, I. Petrovici, I. Dragoslav, Oreste Georgescu. A urmat, în 1908, o scurtă specializare în drept la Berlin, după care, întors în țară, a ocupat un timp funcții administrative în Tecuci și Focșani, pentru a se stabili, în 1911, la Constanța. Aici a fost la început profesor, apoi a practicat cu succes avocatura, ajungând în posturi înalte: prefect de Caliacra, iar în final, decan al baroului constănțean. Încă elev la Pitești, **G.** a scos împreună cu colegul și prietenul său Ion Minulescu o foaie literară, „Lucașul”, suspendată după o lună de directorul liceului. Viitorul poet se va apropia de cenaclul macedonskian, colaborând la „Literaturul”, apoi de gruparea simbolistă a revistei „Vieța nouă”, la care va publica numeroase versuri între 1905 și 1918. Numele său mai apare și în „Lucașul” (Sibiu), „Convorbiri literare”, „Farul”, „Epoca”, „Pagini literare”, „Palada literară”, „Cuvântul”, „Dobrogea jună”, „Dobrogea literară”, „Analele Dobrogei”, „România de la Mare”, „Cronicarul” ș.a.

Cântece în amurg, carte apărută în 1906, pare să dea expresie unui temperament romantic, bântuit de nostalgia amintirilor erotice, retrăite monocord și obsesiv, într-un cadru și o atmosferă impregnate, pe alocuri, de accente eminesciene. Treptat, sub influența cenaclului macedonskian și a celui de la „Vieța nouă”, poetul se apropie de simbolism, care va da tonalitatea dominantă a volumelor *Insula uitării* (1924), *Raze și umbre* (1933), *Solitare* (1935). El cultivă acum poezia parcurilor desfrunzite, a decorului autumnal, fiorul exotic, aspirația spre orizonturi necuprinse. Simbolismul său, apropiat de cel minulescian, înregistrează totuși o notă mai discretă, mai interiorizată. Peisajul marin, sugestiv prin imensitate și profunzime, va deveni o sursă preferată de inspirație (*Pe fărâmul mării*, 1941). Se mai remarcă reminiscențe parnasiene (ciclul de sonete din volumul *Cristale*, 1936) și clasice (în poemele ce evocă vestigiile ale Antichității sau în pastelul dobrogean). Deși cade uneori în manierism, neștiind să evite clișeele sau o anume monotonie, **G.** rămâne un poet ce se distinge prin puritatea și delicatețea sentimentelor, ca și prin armonia versificației. Un volum de memorialistică, publicat în 1934 (*Schițe. Din noianul amintirilor*), are o valoare mai degrabă documentară.

SCRIERI: *Cântece în amurg*, București, 1906; *Insula uitării*, Constanța, 1924; *Raze și umbre*, Constanța, 1933; *Schițe. Din noianul amintirilor*, Constanța, 1934; *Solitare*, Constanța, 1935; *Cristale*, Constanța, 1936; *Pe fărâmul mării*, Constanța, 1941.

Repere bibliografice: A. Naum, „*Cântece în amurg*”, AAR, partea administrativă și dezbaterile, t. XXIX, 1906–1907; *Număr închinat poetului Alexandru Gherghel*, „Marea noastră”, 1933, 1; Enache Puiu, *Un simbolist dobrogean*: Al. Gherghel, LL, 1970; Ciopraga, *Lit. rom.*, 424–426; Victor Corcheș, Gavril Voșloban, *Lirica dobrogeană*, Constanța, 1972, 247–259; Ovidiu Dunăreanu, Victor Corcheș, *Corabia de fildes*, Constanța, 2000, 11–15.

C.Bz.

GHERGHINESCU-VANIA, Domnița (1909, București – 8.IX.1969, Brașov), traducătoare. Datele despre **G.-V.** sunt puțin cunoscute. Se știe că se numea Domnica Moraru, că era originară din Oltenia și că a urmat Facultatea de Litere și Filosofie (secția limbii moderne) a Universității din București. Din cauza sănătății precare, nu a profesat niciodată. Luminoasă prezență în viața culturală a Brașovului, **G.-V.**, devenită soția poetului D. Gherghienescu-Vania, a fost și ea o subtilă scriitoare, revelată postum prin fragmente de jurnal și decupaje din corespondență, ce intră în *Cartea pierdută* (1973) și în epistolarul (scrisori către Lucian Blaga, din anii 1941–1948) intitulat, după cuvintele lui Blaga, *Domnița nebănuitelor trepte* (1995). Dintr-o exigență extremă (dar și pentru că forțele i-au fost măcinate toată viața de tuberculoza de care suferea), **G.-V.** a ales să nu se dezvăluie printr-o operă. A făcut-o totuși prin simbioza cu alte creații, prin traduceri, prin intermediul epistolei și ca prietenă, sfătuitoare, critic, uneori din umbră, de care au ținut seama importanți creatori, filosofi, artiști: Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Nae Ionescu, George Enescu, Corneliu Baba, Ion Vlasiu, Virgil Gheorghiu, M.R. Paraschivescu, Demostene Botez, Ionel Teodoreanu. Gustul ales, pasiunea pentru poezie, dăruirea ei pentru viață au transformat locuința din Brașov a Gherghienescilor într-un viu salon al artelor: Arghezi și Blaga i-au arătat prețuire și iubire. Lui Blaga i-a inspirat poemele din volumul *Nebănuitele trepte*. Tălmăcirile sale (*Cărarea pierdută*, după *Le Grand Meaulnes* de Alain-Fournier, apărută în 1942, *Prințisorul*, după *Le Petit prince* de Antoine de Saint-Exupéry, publicată în 1946, în „Femeia”, apoi în „Lucașul de ziua” din 1956–1957, *Fermina Marquez* de Valery Larbaud, din 1969), rafinate, expresive, muzicale, sunt totdeauna re-creații, plasându-se la înălțimea originalului. Stilului grațios și exact al scrisorilor, observațiilor penetrante, ironia calin-bufonă le adaugă o notă de vivacitate particulară, în acord cu personalitatea originală a autoarei lor. Șerban Cioculescu menționa în 1945 și o traducere realizată de **G.-V.**, dar netipărită, din *Le Roman de Tristan et Iseut*, în versiunea dată de Joseph Bédier legendei bretone.

SCRIERI: *Cartea pierdută*, îngr. D. Gherghienescu-Vania, postfețe Zaharia Stancu, Șerban Cioculescu, D. Gherghienescu-Vania, Mihai Gafița, București, 1971; *Domnița nebănuitelor trepte. Epistolar Lucian Blaga – Domnița Gherghienescu-Vania*, îngr. și pref. Simona Cioculescu, București, 1995. **Traduceri:** Alain-Fournier, *Cărarea pierdută*, pref. Petru Comarnescu, București, 1942; ed. pref. N.I. Popa, București, 1965, ed. București, 1991; Valery Larbaud, *Fermina Marquez*, București, 1969.

Repere bibliografice: Vasile Gionea, *Alain-Fournier în românește*, LU, 1942, 12; Octavian Șuluțiu, *Cuvinte despre o traducere*, UVR, 1942, 44; Ion Biberi, *Mărturia unei vieți triumfătoare*, AST, 1969, 10; Constantin Cubleșan, „*Cartea pierdută*”, TR, 1973, 43; Titel, *Pasiunea*, 112–114; M. N. Rusu, *Dicționarul scriitorilor brașoveni*, AST, 1982, 1; Ion Vlasiu, *Monolog asimetric*, București, 1988, 105–106; Z. Ornea, *O prietenie amoroasă*, RL, 1995, 46; Gheorghe Grigurcu, *Poetul și Muza*, RL, 1996, 34; [*Scrisori de la Șerban Cioculescu*], ALA, 2003, 657. S.C.

GHERGHINESCU-VANIA, D.[umitru] (12.XI.1900, Cărceni, j. Mehedinți – 5.X.1971, Brașov), poet. Este fiul Elenei și al lui Constantin Gherghinescu, învățător. A urmat Liceul „Traian” din Turnu Severin. După studii de drept în București (licența în 1925), este magistrat la Sighișoara, judecător la Târgu Mureș, Agnita, Arad. În Brașov, unde se stabilește, va fi consilier juridic, procuror, șef al notariatului și mai ales un neobosit animator al vieții culturale. A debutat ca poet în 1920, în „Datina” din Turnu Severin, sub pseudonimul Il. D. Rim. Tot aici va semna, în 1925, cu un nume inspirat de Cehov, I. Vania, și Gherghinescu-Vania. A colaborat la „Tribuna nouă” (Arad), „Ramuri”, „Bilete de papagal”, „Gândirea”, „Calendarul” (București), „Brașovul literar și artistic”, „Progres și cultură” (Cluj), „Glasul Mureșului” (Târgu Mureș), „Pagini literare” (Turda), „Gând românesc” (Cluj), „Familia”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Sfarmă-Piatră”, „Porunca vremii”, „Înnoirea” (Arad), „Universul literar”, „Tribuna” (Brașov), „Luceafărul” (Sibiu), „Drum nou” (Brașov), „Gazeta literară”, „Contemporanul”, „Argeș”, „Tribuna” ș.a. A condus revistele brașovene de poezie „Claviaturi” (1941-1943) și „Luceafărul de ziua” (1957), a făcut parte, între 1966 și 1971, din redacția „Astrei”. Și-a strâns versurile în volumele *Drum lung* (1928), *Amvonul de azur* (1933), *Privighetoarea oarbă* (1940; Premiul Academiei Române), *Timp sonor* (1968), *Acolo sus, steaua* (1971) și într-o antologie, *Privighetoarea oarbă. Versuri. 1928-1969* (1971).

Cu un registru imagistic comun, poezia a fost pentru **G.-V.**, de tânăr suferind de tuberculoză, un mod de a sublima brutalitatea vieții. Avântul spre vis, profuzia de stele, amintirea ca purificare a trăirii arată un romantic. „Cântăreț bolnav” de singurătate și de toamnă, de gândul morții, **G.-V.** face din „pământ” o figură dominantă, pătrunsă uneori de febre dionisiace, ce mărturisesc înrăurirea blagiană. *Privighetoarea oarbă* aduce o notă muzical-funambulescă (*Audiție din Saint-Saëns*) în această lirică de o rostire mereu clară, plată adesea, în ciuda spaimelor care au alimentat-o. Poetul nu se va despărți de tradiționalismul în formula promovată la „Gândirea”. Pictura de gen din *Troița și Hora* continuă în *Timp sonor*, odată cu regăsirea satului natal și a icoanelor copilăriei. Versurile din *Acolo sus, steaua* celebrează elegiac iubirea dintotdeauna pentru Domnița, soția sa, lângă care a trăit patruzeci de ani. **G.-V.** a tradus din Carducci (*Boul*) și D’Annunzio (*Secerișul*), dar și din Baudelaire, Verlaine, Valéry.

SCRIERI: *Drum lung*, Craiova, 1928; *Amvonul de azur*, București, 1933; *Privighetoarea oarbă*, București, 1940; *Timp sonor*, București, 1968; *Acolo sus, steaua*, București, 1971; *Privighetoarea oarbă. Versuri. 1928-1969*, București, 1971.

Repere bibliografice: Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 858, *Ist. lit.* (1982), 944; Virgil Gheorghiu, „*Timp sonor*”, VR, 1968, 6; Gherghinescu-Vania, „*Calendar literar*” (Brașov), 1970, 31-32; Șt. A. Banaru, *Motive lirice în poezia lui Gherghinescu-Vania*, ATN, 1972, 7; Micu, „*Gândirea*”, 594-598; Cioculescu, *Amintiri*, 426-428; Ciopraga, *Amfiteatru*, 394-398; *Dicț. scriit.rom.*, II, 383-385. S.C.

GHERMAN, Tudor (22.VIII.1939, Slatina-Nera, j. Caraș-Severin – 22.VII.1998, București), prozator. Este fiul Mariei și al lui Velcu Gherman, țărani. Între 1967 și 1969 urmează școala elementară la Sasca Montană, apoi liceul la Oravița (absolvit în 1958) și Facultatea de Filosofie a Universității din București (1958-1963), obținând ulterior titlul de doctor în filosofie. Urmează un curs postuniversitar de relații internaționale. Lucrează ca redactor la Radioteleviziune, ulterior la Camera de Comerț, iar din 1970 la Ministerul de Externe (funcționar superior, activitate în diplomatie). Scrie literatură începând cu anii de liceu. Este prezent în presa culturală, cu proză și poeme, încă din anii '70 (a colaborat la „Luceafărul”, „Astra”, „Orizont”). Debutul editorial are loc în 1984, cu volumul de versuri *Mărturisiri la margine de râu*. După povestirile din *Câteva considerații asupra originii bronzului* (1985), publică, în anii '90, o serie de romane a căror originalitate a fost imediat remarcată. Dispare pretimpuriu, pe când se afla angajat în realizarea unor noi proiecte literare; i-au rămas în manuscris câteva romane, unele dintre ele definitivitate (*Bărbierul*, *Șobolanii*).

Scriitor cu debut și afirmare relativ târziu, **G.** dovedește forță în tematică, stil și mesajul moral. A fost, fără îndoială, un „moralist”, dar nu unul convențional, plicticos, rebarbativ. A pledat, prin cărțile lui, pentru valori ca binele, dreptatea, autenticitatea și frumusețea existenței umane, dar nu a făcut-o la modul discursiv și explicit, ci implicit, înfățișând pregnant opusul lor: ticăloșia, absurdul, suferința îndurată pe nedrept, duplicitatea și disimularea, josnicia. De aceea, deseori, în

scrierile lui anecdotică e cruntă, dar mesajul e luminos. Abjecția umană, în diferitele-i manifestări, este fără îndoială condamnată, dar nu înainte de a fi studiată în amănunțime, cu o remarcabilă intuiție psihologică și totodată cu o anumită compasiune față de cei care o înfrunchează, ei înșiși niște nefericiți. Astfel, scriitorul ajunge, în unele cărți (*Piticii își puneau țărână-n cap*, 1995) să compună, după cum declara într-un interviu, „...o odă închinată ticăloșiei”, dat fiind că „ticăloșia are extraordinare potențe de frumusețe, de sublim chiar [...]. E o nebunie să încerci să desființezi ticăloșia.” Constant, obsesiv aproape, e cultivată însă și ideea sacrificiului total pentru împlinirea sentimentelor „pozitive”. Problema centrală investigată ar fi aceea a libertății umane, a (im)posibilității atingerii fericirii. Evident încadrabilă în estetica modernismului, comună generației căreia îi aparține autorul, proza lui **G.** reprezintă o sinteză între estetica realistă, tradițională, cuminte și cea poetică, metaforică, parabolică, fantastică sau fantastă, sinteză cumpănită și eficace estetică (cu, desigur, unele stângăcii). Caracteristică e metafora prozastică în care termenul comparat, având un înțeles abstract, e substituit de un comparant concret (de pildă, alcătuirii ori fenomene naturale, geologice, tectonice, meteorologice sunt utilizate pentru a semnifica metaforic sentimente sau trăiri intense); procedeul comportă riscul grandilocvenței nepotrivite, risc asumat și evitat cu iscusință. Ar mai trebui remarcate însușirile de cântăreț inspirat al combustiiilor erotice, umorul discret și amar, de calitate, recurgera, convingător susținută artistic, în cadrele modernității, la patrimoniul mitico-folcloric al zonei geografice de obârșie, Banatul de munte (termeni de analogie pot fi Sorin Titel, Florin Bănescu ori, din altă perspectivă, chiar Ștefan Bănuțescu). Tematic, opera lui **G.** e diversă, în condițiile unității de scriitură și de viziune. *Funeraliile regelui Gheorghe* (roman de sertar, scris în 1967-1968, dar apărut în 1995) reconstituie, realist și simbolic totodată, ziua funeraliilor lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, construind o vastă alegorie (mulțimile imense care se tălăzuiesc haotic, convocate la ceremonia funerară, simbolizează întreg corpul social) a dezastrului moral al epocilor totalitare. *Piticii își puneau țărână-n cap* e, ca și *Funeraliile...*, un roman-parabolă, cu situare anecdotică în anii '90, dar cu sensuri perene, investigând resursele infinite ale abjecției, în contextul fascinației puterii: personajul principal e șeful unui serviciu de informații care își umilește cu rafinement pervers subordonații, impunându-le ritualuri grotești. *Moartea și rusoaica* (1997) evocă deportarea „chiaburilor” din Banat la începutul anilor '50, iar *Viscolul* (1998) – colectivizarea forțată din aceeași epocă, amintind de a doua parte a romanului *Moromeții* de Marin Preda nu numai prin omologia tematică, ci și prin tratarea deschisă și neconvențională a psihologilor, prin surprinderea grotescului, absurdului și a ticăloșiilor prilejuite de eveniment. Povestirile din *Câteva considerații asupra originii bronzului* atestă disponibilitatea prozatorului pentru tematica variată („...proze scurte, scrise impecabil, cultivând cu umor și lirism atât parabola în gust modern, cât și povestirea istorică tradițională, registrul realist ironic, ca și jocul cu fantasticul sau doar cel cu puterile imaginative

nelimitate ale textului...” – Alexandru Condeescu) și anunță motive și procedee reluate ulterior în romane.

SCRIERI: *Mărturisiri la margine de râu*, București, 1984; *Câteva considerații asupra originii bronzului*, București, 1985; *Funeraliile regelui Gheorghe*, București, 1995; *Piticii își puneau țărână-n cap*, București, 1995; *Moartea și rusoaica*, Timișoara, 1997; *Viscolul*, Reșița, 1998.

Repere bibliografice: Ion Arieșanu, *Vă prezentăm un tânăr scriitor: Tudor Gherman*, O, 1979, 38; Alexandru Condeescu, *Parabole și povestiri*, LCF, 1987, 22; Daniel Botgros, „Am vrut să relev absurdul românesc” (dialog cu Tudor Gherman), „Timpul” (Reșița), 1995, 23 iunie; Elena Beram, *Un roman filmic*, JL, 1995, 21-24; Dan Silviu Boerescu, „Piticii își puneau țărână-n cap”, LCF, 1995, 29; Cornelia Maria Savu, *Proză cu parabole*, „Curierul național”, 1995, 11 august; Ionel Bota, *Proza, între epic și oniric. Două cărți de Tudor Gherman*, „Semenicul”, 1996, 2; Horea Poenar, „Funeraliile regelui Gheorghe”, „Piticii își puneau țărână-n cap”, ST, 1997, 4-6; Bărna, *Comentarii*, 157-164; Cristea-Enache, *Concert*, 229-233. N.B.R.

GHEȚIE, Ion (21.XI.1930, Șimleu Silvaniei – 11.V.2004, București), prozator. Este fiul Elenei-Viorica (n. Hulea) și al lui Victor Gheție, director de bancă. A urmat liceul la Arad și la Cluj, între 1941 și 1949. După terminarea Facultății de Filologie a Universității „Victor Babeș” din Cluj (1953), lucrează în calitate de cercetător științific în cadrul Institutului de Lingvistică din București, îndeplinind și funcția de șef de sector. Din 1967 este doctor în filologie, în urma susținerii tezei *Opera lingvistică a lui Ion Budai-Deleanu*, impunându-se ulterior prin numeroase contribuții de mare valoare în domeniile filologiei și lingvisticii. Ca scriitor, a debutat în 1980, la „Luceafărul”, cu proza *Nașterea pruncului*, iar prima lui scriere literară apărută în volum este romanul *Drumul* (1983).

Drumul a impus mai ales prin stil: sobru, laconic, deloc patetic, deși subiectul s-ar fi pretat la o stilistică zgomotoasă: refugiul a trei bărbați în timpul bombardamentelor din 1944. Se mai remarcă o calitate ce va deveni nota comună a cărților lui **G.**: aceea de portretist. Orice personaj, chiar episodic, prinde contur, fiind individualizat prin atitudine, gest sau limbaj. *Alfa și Omega* (1986) cuprinde povestiri fantastice (în maniera celor ale lui Mircea Eliade), unde planul imaginar se întrepătrunde cu cel real, lumea „aceasta” și „cealaltă” coexistând până într-atât încât protagoniștii nici măcar nu sesizează că au făcut „saltul dincolo” (*Pelerinaj*). După romanul *Popul vieții* (1987), al cărui tipic este, după cum s-a remarcat, cel al polițier-ului, urmează *Skepsis* (1991), ce se putea intitula și *Carla*, fiindcă eroina cu acest nume polarizează atât personajele, cât și întâmplările. Deloc schematic, dimpotrivă, aproape imprevizibile, unele surprind prin reacții total neașteptate, iar celelalte prin ineditul situațiilor, romanul căpătând uneori o acuzată tentă detectivistică. S.O.S. (1991) este alcătuit, de fapt, din două microromane, unul dintre ele refăcând atmosfera de teroare a anilor '53-'54 din România. În cea mai autentică manieră tradiționalistă este scris romanul în două volume *O lume pentru fiecare* (1992). Forța de a reconstitui un univers uman divers, capacitatea de a da viață unor personaje nu doar distincte, ci de-a dreptul antagonice, demonstrează că **G.**, mai mult decât în scrierile anterioare, are

calități de constructor și, în egală măsură, de analist. Protagonistul, tânărul prinț Dimitrie Balș, ins de o remarcabilă (aproape maladivă) sensibilitate – bogat, generos, dar și extrem de naiv –, devine victima unei soții versatile, avidă de avere, lipsită de scrupule, care, în final, reușește să-l anihileze, determinându-l la autoexilare. Este, de fapt, o meditație asupra modului în care uneori răul învinge binele, iar meschinăria anulează altruismul. În *Agonia* (1997) talentul de portretist este predominant. Plasând acțiunea romanului spre sfârșitul ultimului război mondial, autorul își alege ca eroi opt soldați, trimiși în munți la un punct de observație strategic și încartiruiți într-un fost hotel de lux. La început totul pare miraculos, de unde și starea lor de euforie, apoi, treptat, se insinuează starea de vagă teamă, și în final, de adevărată teroare. Fiindcă cei opt nu sunt nici pe departe favorizații sortii, ci, dimpotrivă, condamnați la moarte, dar nu prin trimiterea în prima linie, ci, mult mai perfid, prin plasarea lor într-o zonă „de liniște”. Aparținând unor categorii sociale diferite, având opțiuni politice antagonice, credințe religioase opuse, destinul lor e totuși același: moartea, fiecare păstrându-și însă identitatea unică și inconfundabilă. Romanul *Încotro?* (1999) urmărește, de-a lungul a treizeci și cinci de ani, destinul unui tânăr numit Dimitrie Cantemir (evident, Secundus, cum, ironic, îl numeau colegii de liceu), personaj aparținând aceleiași familii spirituale cu a prințului Dimitrie Balș din romanul *O lume pentru fiecare*. Adică, frustrare pe toate planurile – copil, lipsit de afecțiunea părinților (morți, la scurt timp, unul după altul), cu o exacerbată sensibilitate și de o labilitate psihică ce-l duce inevitabil la internarea într-un ospiciu. Cartea nu este doar biografia unui ins aparent dezaxat, ci și radiografia epocii de dinaintea celui de-al doilea război mondial, cu toate ororile comise atât în Germania anilor de după 1933, cât și în România ceva mai târziu, când legionarii împânziseră până și lumea universitară.

SCRIERI: *Drumul*, București, 1983; *Alfa și Omega*, București, 1986; *Pomul vieții*, Cluj-Napoca, 1987; *Skepsis*, Timișoara, 1991; *S.O.S.*, Cluj-Napoca, 1991; *O lume pentru fiecare*, I-II, București, 1992; *Agonia*, Galați, 1997; *Încotro?*, Iași, 1999; *Taina cea mare*, Timișoara, 2002; *Biruitorii*, I-II, București-Chișinău, 2002.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, „*Drumul*”, RL, 1983, 40; Radu Călin Cristea, *Cartea de debut*, F, 1983, 12; Mariana Codruț, „*Drumul*”, CL, 1984, 1; Olimpia Berca, *Iluzia maturității*, O, 1984, 12; Radu Călin Cristea, *Numărătoarea inversă*, RL, 1988, 2; Olimpia Berca, *Epic și alegoric*, O, 1988, 5; Ioana Bot, *O soluție imperfectă*, TR, 1992, 23; Claudiu Constantinescu, *Fascinația eleganței*, RL, 1992, 38; Ioana Bot, *Revenirea la normal*, TR, 1993, 21; Victor Cubleşan, „*Agonia*”, ST, 1998, 4-5; Călin Teuțișan, *Fetele discursului*, APF, 1998, 5; Liviu Grăsoiu, *Un roman remarcabil*, LCF, 1998, 26; *Dict. scriit. rom.*, II, 385 – 386; Popa, *Ist. lit.*, II, 882 – 886. D.Gr.

GHEUCA, Leon (c.1735 – 1789, Iași), cărturar. Puține sunt datele biografice despre prima perioadă a vieții sale. Ucenicia monahală și-o făcuse pe lângă mitropolitul Gavril Callimachi la Mitropolia din Iași, al cărei protosinghel va fi o perioadă. Este ales la 2 februarie 1769 episcop de Roman, preluând un timp (noiembrie 1769 – iulie 1770), când episcopul Ioanichie

de Huși se afla cu o delegație la împărăteasa Ecaterina a II-a la Petersburg, și sarcinile acestei eparhii. **G.** se impune în primul rând prin marea sa cultură (avea una din cele mai cunoscute biblioteci din Moldova, din care, se pare, nu lipsea *Enciclopedia franceză*), fiind și un spirit filosofic. Cunoștea franceza, limbă în care citea ziarele și literatură iluministă. El îmbină totodată preocupările cărturărești cu acțiunile politice dictate de sentimentele sale patriotice. Interesat de învățământ – prin 1770 încerca, fără izbândă, să diminueze, în favoarea limbii române, importanța limbii grecești în școli –, el sprijină o serie de tineri, trimițându-i la studii. În 1784 prietenul episcopului, cărturarul sârb Dositei Obradovici, aflat un timp în Moldova ca profesor particular, îi supraveghea și însoțea la Leipzig pe Alexandru Gheuca și pe diaconul Gherasim Clipa, trimiși la învățătură. **G.** l-a protejat și stimulat pe Veniamin Costache, care în 1788 devine, și datorită lui, ieromonah la Mitropolia din Iași. Alegerea lui **G.** ca mitropolit la 20 februarie 1786 a dobândit o semnificație mai largă de ordin național-politic, prin conflictul declanșat între Biserică și boierimea autohtonă, sprijinitoare ale episcopului român, pe de o parte, și domnitorul fanariot Alexandru Moruzi și patriarhul Procopie din Constantinopol, favorabili candidaturii arhimandritului grec Iacob de la mănăstirea Barnovschi, pe de altă parte. Ca mitropolit, **G.** ia parte activă la viața politică a Moldovei. În 1786, prin acțiunea sa autoritară se pune capăt răzvrătirii ienicerilor turci care, nemaiputând fi stăpâniți de comandanți, atacaseră Iașii și împrejurimile. Prin intervenții diplomatice pe lângă domnitorii fanarioți și prin scrisori la Constantinopol, el a căutat să stăvilească orice spor de impozite asupra țării, evitând o înrăutățire a situației sociale în Moldova. Prudent și conciliant, știe să împace pe domnitorul Manole Ruset, impus de Poartă, cu boierii refugiați și ostili acestuia. Cele mai importante sunt acțiunile lui **G.** în politica externă a țării, legătura, secretă, susținută cu puterile vecine (Imperiul habsburgic și Rusia) în vederea unui sprijin antiotoman. Prin Dosoftei Herescu, episcopul de Rădăuți, mitropolitul se asigură de bune raporturi între Moldova și austrieci. O corespondență continuă, purtată uneori și prin intermediul tipografului Mihail Strilbițki, a existat între mitropolit și generalii împărătesei Ecaterina a II-a, în special cu P. A. Rumeanțev, între 1787 și 1788. Moartea lui **G.**, în aceeași perioadă, rămâne o chestiune nelămurită.

G. este o personalitate importantă a mișcării iluministe din Moldova. Preocupările sale culturale, orientate spre tipărirea și încurajarea traducerilor, făcute în special din literatura moral-filosofică iluministă, sunt transmise unor emuli din preajma sa: traducătorii Toma Dimitriu (care tălmăcește din elinește, la „osârduitoarea dorință” a lui **G.**, romanul *Etiopica*) și arhimandritul Gherasim (a cărui traducere din Gabriel Pérau, *Taina francmasonilor*, nu este străină de interesul lui **G.**, el însuși fiind membru al societății francmasonice). Atras de literatura apoftegmatică și de scrierile de genul *Fürstenspiegel* („oglinza principelui”), care conțineau precepte pentru o bună guvernare, **G.** introducea într-un *Octoih mic* (tipărit în 1786, prin grija lui Mihail Strilbițki care, la îndemnul și

preocuparea episcopului pentru educarea celor mulți, scotea și *Cuvântul contra nicotini* de N. Mavrocordat) o serie de sentințe din *Pildele filosofesti*, tipărite de Antim Ivireanul în 1700. Pe linia aceluiași preocupări se înscriu și proiectele de a tipări *Cugetările* lui Oxenstiern, *Aventurile lui Telemah* de Fénelon în 1783 și scrierea *Teatrul politic* a lui Ambrosius Marlianus. Lui G. i se atribuie traducerea unei culegeri de texte iluministe cu titlul *Despre știința stihilor* (1780), deși nu este exclus ca ea să-i aparțină lui Gherasim Clipa. Manuscrisul pune alături de meditații din iluministul J.-B. Massillon, fragmente din Fénelon (*Traité de l'existence et des attributs de Dieu și Dialogues des morts*) și citate din scrieri antice: din Cicero, un discurs al lui Seneca în fața lui Nero, fragmente din opera lui Platon (*Apologia lui Socrate și dialogul Criton*) și din Epictet. Prin conținutul de idei antologia continua vechea literatură bizantină de tipul „oglină principelui”, punând-o în acord cu conceptele veacului Luminilor. Meditațiile incluse aici formulează idei noi despre limitele puterii despotice; se avertizează că „păcatul celor mari” va fi judecat de instanțe supreme, aflate pe pământ: legea și istoria. Spiritul enciclopedic al timpului se răsfrânge și în textele din antologie care se ocupă de elementele naturii, „stihile” (autorul urmând îndeaproape tratatul filosofic al lui Fénelon), de pământ, agricultură și economie sau de corpul omenesc. Textele tălmăcite care au la bază *Pensées sur différents sujets* (1751) de Massillon, toate aducând idei de rezonanță socială, au fost singurele fragmente tipărite din manuscrisul *Despre știința stihilor*. Ele au apărut însă într-un volum, fără autor, tipărit cu titlul *Hrisun Engolpion* (1816). Pe plan lingvistic, traducerea probează o etapă de tranziție în lexic, unde apar, alături de cuvinte turcești și grecești, neologisme neolatine.

SCRIERI: *Despre știința stihilor*, în *Hrisun Engolpion*, Iași, 1816, reed. fragm. în Dușu, *Coordonate*, 261-275.

Reper bibliografice: Iorga, *Ist. Bis.*, 190-193; N. Iorga, *Francmasoni și conspiratori în Moldova secolului al XVIII-lea*, AAR, memoriile secțiunii istorice, t. VIII, 1927-1928; Al. I. Ciurea, *Leon Gheucă*, Chișinău, 1942; Dușu, *Coordonate*, 215-258; *Dicț. lit.* 1900, 394-395; Scarlat Porcescu, *Episcopia Romanului*, București, 1984, 185-186; Adriana Mîtu, *Din vechile cărți de înțelepciune la români. Cugetările lui Oxenstiern* (sec. XVIII), București, 1996, 82-93. A.Sm.

Ghibu, Onisifor (31.V.1883, Săliște, j. Sibiu — 31.X.1972, Sibiu), publicist și memorialist. Cel de-al optulea copil al Anei (n. Șteflea) și al lui Ilie Ghibu, agricultor și cojocar, învață mai întâi la școala primară din Săliște, apoi la Liceul Maghiar din Sibiu, de unde, în penultima clasă, urmându-l pe mai vârstnicul său coleg O. Goga, pleacă la Liceul Românesc din Brașov, pe care-l va absolvi în 1902. Înscriș la Seminarul Teologic sibian (1902-1905), G. debutează în 1903 la „Telegraful român”, cu un articol referitor la școală. Seminaristul colaborează la „Tribuna”, „Foiaia poporului”, „Biserica și școala” și tipărește broșura *Limba nouălor cărți bisericești* (1905), care atrage atenția lui N. Iorga. Cu ajutorul acestuia urmează un an cursurile Facultății de Litere și Filosofie din București, pe care o

părăsește, având sprijinul financiar al Consistoriului sibian, pentru cea din Budapesta (1906-1907), unde este totodată redactor al gazetei „Lupta”. O bursă acordată de Liga Culturală îi permite să-și continue studiile la universitățile din Strasbourg și Jena. La ultima își dă în 1909 doctoratul cu teza *Der moderne Ultraquismus oder Die Zweisprachigkeit in der Volksschule*. Din străinătate trimitea „Revistei generale a învățământului” detaliate însemnări de călătorie. Întors acasă, devine profesor la Seminarul Teologic sibian, inspector al învățământului primar ortodox și vicepreședinte al secției școlare a Astrei, implicându-se energic în lupta contra maghiarizării școlii românești din Transilvania. Iscăind și cu pseudonime precum O. Sima, G. Sima, N. Foișor, O. Preașma, Tiberiu Mureșan, Dr. G. Oprean, Un prieten al școlii ș.a., publică studii, articole și note în „Tribuna poporului”, „Românul”, „Transilvania”, „Viața românească” și tipărește volume printre care se numără *Despre educație* (1911), *Cercetări privitoare la situația învățământului nostru primar și la educația populară* (1911), *Anuar pedagogic* (1913). La izbucnirea războiului mondial, pentru a nu fi mobilizat, G. trece Carpații și, stabilit la București, militează, îndeosebi în „Tribuna”, pe care o scoate cu alți ardeleni, ori în „Gazeta ostașilor”, pentru ieșirea României din neutralitate. Același scop era servit și de

lucrările *Școala românească din Transilvania și Ungaria* (1915) și *Viața și organizația bisericească și școlară în Transilvania și Ungaria* (1915), la care se adaugă studiul *Din istoria literaturii didactice românești* (I-III, 1916). Refugiat în Moldova la începutul anului 1917, plănuiește cu Octavian Goga să plece în Apus prin Rusia, dar, sesizând mersul evenimentelor, rămâne la Chișinău, unde, prin ziarele pe care le înființează — „Școala moldovenească” și „Ardealul”, intitulat apoi „România nouă” —, contribuie substanțial la formarea și consolidarea curentului unionist ce va triumfa în Sfatul Țării la 27 martie 1918. După Unirea Transilvaniei cu România face parte din Consiliul Dirigent ca secretar general la Resortul de Instrucție, având un rol important în organizarea învățământului și în ctitorea Universității din Cluj, unde devine profesor de pedagogie. Preocupările în această direcție se concretizează în lucrări precum *Portrete pedagogice* (1927), *Prolegomena la o educație românească* (1940), *Dictatură și anarhie* (1944) ș.a. Munca la catedră nu-l va absorbi însă complet. Membru corespondent al Academiei Române din 1919, el prezintă pe larg experiența sa din anii 1917-1918 în documentarele *Cu gândul la Basarabia* (I, 1926), *De la Basarabia rusească la Basarabia românească* (1926), *Trei ani pe frontul basarabean* (1927), *Ardealul în Basarabia* (1928). Ales senator de Orhei, scoate în 1926 ziarul „Cuvânt moldovenesc” și o a doua serie a ziarului „România nouă” și inițiază înființarea filialei basarabene a Astrei. Se implică, de asemenea, cu grupul de la „Societatea de mâine”, în medierea divergențelor dintre oamenii politici ardeleni, în combaterea „statusului romano-catolic”, în care distinge acțiunea revizionismului maghiar, precum și în lupta pentru unitatea religioasă a românilor. Intransigent în privința principiilor, respingând orice clientelism, G. a provocat animozități care duc în 1945 la epurarea sa de la Universitate și la internarea în lagărul de la Caracal. Eliberat, i se va interzice să mai publice. Va continua să scrie, „chemând” pe preaputernicii epocii, din țară, dar și din lume, la „judecata istoriei” sau rememorându-și viața. După moartea sa, și îndeosebi în preajma centenarului nașterii, i se reeditează câteva dintre scrierile pedagogice — *Din istoria literaturii didactice românești* (1975), *Pentru o pedagogie românească* (1977) și *Nu din partea aceea* (1985) — și i se tipăresc volumele memorialistice *Amintiri despre oameni pe care i-am cunoscut* (1974) și primul volum, *Anii mei de învățătură, din Pe baricadele vieții* (1981). „Revalorificarea” va fi desăvârșită abia după 1989, când îi apar, pe lângă alte reeditări, *Chemare la judecata istoriei* (I-II, 1992-1993), volumul al doilea, *În Basarabia revoluționară. 1917-1918, din Pe baricadele vieții* (1992), *Ziar de lagăr. Caracal, 1945* (1991) ș.a.

Hărăzit, prin firea moștenită de la înaintași, unei existențe mereu „pe baricade”, G. se îndreaptă de la început spre domeniul pedagogiei, în care va căuta în primul rând arme pentru apărarea identității culturale a conaționalilor săi. Teza de doctorat, asupra consecințelor nefaste ale bilingvismului, ca și precizările în legătură cu principiile pedagogice constituie fundamentul unei intense campanii publicistice întreprinse între 1910 și 1916 în favoarea învățământului în limba română, grav periclitat în Transilvania de legislația școlară maghiară

din 1907. Această campanie este susținută și de meticuloase cercetări asupra istoriei bisericilor și școlilor românești din Transilvania. Remarcabilă este *Din istoria literaturii didactice românești*, care, lucrată cu acribie, se arată utilă și astăzi. Răscolirea bibliotecilor și a arhivelor a condus, de altfel, și la descoperirea unor prețioase manuscrise și tipărituri interesând folcloristica ori istoria culturii românești în genere. Experiența acumulată acum i-a servit mai cu seamă în anii 1917-1918, când își aduce contribuția la reorganizarea sistemului școlar și la formarea opiniei publice din Basarabia. O bună parte din articolele apărute în „Ardealul”-„România nouă” se constituie, în fapt, într-un veritabil curs sintetic de istoria literaturii, a culturii românești, o pondere deosebită având-o evocarea caldă a personalităților trecutului, dar și ale momentului. Procedul va fi utilizat și mai târziu în activitatea didactică, un exemplu elocvent fiind volumașul *Portrete pedagogice*. Adaptată nivelului celor cărora le este destinat, rememorarea corespundea și predispozițiilor lui G., care, mult înainte de a fi ajuns la vârsta retrospecțiilor, începe să evoce personalitățile cunoscute direct, trecute în lumea umbrelor, precum G. Coșbuc, I. L. Caragiale, St. O. Iosif, Vasile Stroescu. În timp, acestora li se adaugă cei în viață, precum Zaharia și Olimpia Bârsan, Ioan Lupaș, Pan Halippa, G. Enescu, O. Goga, N. Titulescu ș.a. Paginile străne în volumele postume *Amintiri despre oameni pe care i-am cunoscut* și *Oameni între oameni* (1990) relevă un memorialist care, potrivit declarațiilor sale, renunță la amănunțele anecdotice, susceptibile să dea savoare povestirii, dar nesemnificative, și reține doar amintirile revelatoare, confirmate de documente. Precauția era necesară, căci G. rămâne un moralist ce nu trece peste greșelile și defectele oamenilor mari, mai ales când ele au avut asupra lui oarece repercusiuni. Uscăciunea, instalată în consecință pe alocuri, aglomerarea argumentelor și a dovezilor, polemismul excesiv și evidentul *pro domo* diminuează întrucâtva valoarea literară, cât și pe cea documentară a acestor amintiri. În aceiași parametri se înscriu și lucrările *De la Basarabia rusească la Basarabia românească*, *Trei ani pe frontul basarabean* și *Ardealul în Basarabia*. Totodată, împreună cu însemnările de călătorie, rămase în periodice, ori cu acelea relative la înființarea Universității clujene, precum și cu „ziarul” detenției din lagărul de la Caracal, ele au pregătit vasta autobiografie, în patru volume, *Pe baricadele vieții*. Cel dintâi panou, *Anii mei de învățătură*, se concentrează asupra formării sale intelectuale și morale. Ca urmare, evocarea melegurilor săliștene, în aspectele lor etnografice, a familiei și a petrecerilor copilului și adolescentului este redusă, lăsând loc zugrăvirii mediului școlar și universitar, și acesta doar în măsura în care este cadrul succesivelor opțiuni prin care se cristalizează personalitatea autorului. Din când în când, rup monotonia expunerii câteva relatări alerte, peisaje diverse sau portrete, în care tușa moralistului predomină. Cel de-al doilea panou, *În Basarabia revoluționară. 1917-1918*, are ca tramă o suită rapidă de evenimente ce ar fi asigurat o spectaculoasă desfășurare epică. Caracterul extraordinar și complexitatea faptelor, precum și existența unor tentative de a le denatura

I-au determinat însă pe autor să dea întâietate laturii probatorii a depoziției sale, mai mult, să evite tot ce l-ar fi putut acuza de subiectivism ori „literaturizare”. Cedând adeseori pasul documentarului, indispensabil pentru istoricul epocii, cartea rămâne în spațiul memorialisticii printr-un patos al adevărului și al patriotismului profund.

SCRIERI: *Limba nouălor cărți bisericești*, Sibiu, 1905; *Der moderne Utraquismus oder Die Zweisprachigkeit in der Volksschule*, Langensalza, 1910; *Despre educație*, Sibiu, 1911; *Cercetări privitoare la situația învățământului nostru primar și la educația populară*, Sibiu, 1911; *Anuar pedagogic*, Sibiu, 1913; *Viața și organizația bisericească și școlară în Transilvania și Ungaria*, București, 1915; *Din istoria literaturii didactice românești*, I–III, București, 1916; ed. îngr. Octav Păun și Vasile Popeangă, introd. Vasile Popeangă, București, 1975; *Catolicismul unguresc în Transilvania și politica religioasă a statului român*, Cluj, 1924; *Astra. Evoluția istorică a secțiunilor literare și științifice ale Astreii*, Sibiu, 1925; *Cu gândul la Basarabia*, Arad, 1926; *De la Basarabia rusească la Basarabia românească*, I, Vălenii de Munte, 1926; ed. București, 1997; *Portrete pedagogice*, București, 1927; *Trei ani pe frontul basarabean*, Chișinău, 1927; ed. îngr. Marian Radu, București, 1996; *Ardealul în Basarabia*, Cluj, 1928; *Universitatea Daciei Superioare*, București, 1929; ed. Cluj-Napoca, 2001; *Contribuții la istoria poeziei noastre populare și culte*, București, 1934; *Acțiunea catolicismului și a Sfântului Scaun în România întregită*, Cluj, 1934; *La o răscruce a vieții mele. Un bilanț și o mărturisire*, București, 1938; *Prolegomena la o educație românească*, București, 1940; *Politica religioasă și minoritară a României*, Cluj, 1940; *Puncte cardinale pentru o concepție românească a educației*, Sibiu, 1944; *Dictatură și anarhie*, Sibiu, 1944; *Din istoria literaturii didactice românești*, București, 1973; *Amintiri despre oameni pe care i-am cunoscut*, îngr. și pref. Crișan Mircioiu și Șerban Polverejan, pref. Crișan Mircioiu, Cluj-Napoca, 1974; *Pentru o pedagogie românească*, îngr. Octavian O. Ghibu, pref. Ioan Gh. Stanciu, București, 1977; *Pe baricadele vieții*, vol. I: *Anii mei de învățătură*, îngr. și pref. Nadia Nicolescu, postfață Mircea Zăciu, Cluj-Napoca, 1981, vol. II: *În Basarabia revoluționară. 1917–1918*, îngr. și pref. Octavian O. Ghibu, cuvânt înainte Iurie Colesnic, Chișinău, 1992; *Nu din partea aceea*, îngr. și pref. Vasile Popeangă, postfață Nadia Nicolescu, București, 1985; *Oameni între oameni*, îngr. și pref. Octavian O. Ghibu, Ioan Bulei și Șerban Polverejan, București, 1990; *Ziar de lagăr. Caracal, 1945*, îngr. Romeo Dăscălescu și Octavian O. Ghibu, pref. Romeo Dăscălescu, București, 1991; *Chemare la judecata istoriei*, I–II, îngr. Octavian O. Ghibu, pref. Viorica Moisuc, București, 1992–1993; *În vâltoarea revoluției rusești*, îngr. și introd. Octavian O. Ghibu, București, 1993; *Pagini de jurnal*, I–III, îngr. Romeo Dăscălescu și Octavian Ghibu, introd. Romeo Dăscălescu, București, 1996–2000; *Onisifor Ghibu în corespondență*, I–II, îngr. și pref. Mihai O. Ghibu, București, 1998; *Pedagogia militans*, îngr. și introd. Pațița Silvestru, București, 1998.

Repere bibliografice: Iorga, *O luptă*, II (1916), 424, 436; Predescu, *Encicl.*, 357; I. Crăciun, *Biobibliografia profesorului Onisifor Ghibu*, București, 1941; I. Hașeganu, *Figuri din Mărginime*, II, Brașov, 1976, 123–127; Zăciu, *Lecturi*, 147–153; Valentin Tașcu, *Onisifor Ghibu și oamenii pe care i-a cunoscut*, ST, 1975, 2; Bucur Țincu, „Amintiri despre oamenii pe care i-am cunoscut”, F, 1975, 3; Grigore Popa, *Amintirile lui Onisifor Ghibu*, VR, 1975, 6; Mircea Popa, *O istorie a literaturii didactice românești*, ST, 1976, 3; Serafim Duicu, *Memorialistică*, VTRA, 1977, 3; Micu, *Lecturi*, 156–157; Blaga Mihoc, *Dimensiunea unei personalități*, F, 1981, 5; Bucur Țincu, *Confesiunile unui luptător*, VTRA, 1981, 11; Zaharia Sângeorzan, *Amintirile unui pedagog militant*, VR, 1982, 2; Horia Stanca, *O ucenicie de luptă pe baricade*, T, 1982, 3; Al. Zub, *Onisifor Ghibu. Baricadele unei vieți*, CRC, 1983, 21; Fănuș Băileșteanu, *Între pedagogie și literatură*, ST, 1983, 5; Nadia Nicolescu, *Centenar Onisifor*

Ghibu. Omul și opera, T, 1983, 6; [Centenarul Onisifor Ghibu], „Romanian Review”, 1983, 10; Traian Vedinaș, *Onisifor Ghibu*, Cluj-Napoca, 1983; Bărsănescu, *Medalioane*, 107–111; Țepelea, *Opțiuni*, 47–54; Alex. Ștefănescu, *Scene din viața scriitorilor*, RL, 1991, 20; Mircea Popa, *Onisifor Ghibu – memorialistul*, ST, 1991, 5–7; Al. Cistelean, *Oameni și fapte*, VTRA, 1991, 8; Radu Voinescu, *Exemplul dascălului*, RL, 1992, 31; Valeriu Râpeanu, *Onisifor Ghibu memorialistul*, L, 1992, 41; Zoe Dumitrescu-Bușulenga, *Un mare român: Onisifor Ghibu*, CC, 1992, 10–12; Z. Ornea, *Basarabia în 1917*, RL, 1993, 51–52; Vistian Goia, *Magiștri și discipoli ai Universității clujene*, ST, 1994, 7–8; Constantin Cubleşan, *Jurnale, jurnale, jurnale... O literatură în „asalt”*, ST, 1995, 7–8; Onisifor Ghibu, *unitatea românească și chestiunea Basarabiei*, îngr. Dumitru Preda, București, 1995; Mircea Zăciu, *Ca o imensă scenă, Transilvania...*, București, 1996, 452–458; *Dict. scriit. rom.*, II, 386–388. V.D.

GHICA, Dimitrie Ion (1848, București – 28. IX. 1914, București), traducător. Este fiul cel mai mare al Alexandrinei (n. Mavros) și al scriitorului Ion Ghica. Face studii în Anglia. În 1872, licențiat al Facultății de Științe Morale și Politice a Universității din Cambridge, se întoarce în țară și candidează pentru postul de profesor la Catedra de filosofie a Universității din Iași. Respins la concurs, lucrează un timp ca secretar general al unei societăți engleze din București. În 1883 a fost numit secretar de ambasadă la Berlin, apoi atașat și consilier de legăție (1894, 1896) și funcționar superior (secretar al Ministerului de Externe). În 1913 ținea lectii la Institutul pentru Studiul Europei Sud-Orientale.

În 1880 **G.** era distins cu Premiul Academiei Române pentru tălmăcirea cărții a IV-a din *Istoriile lui Herodot*, publicată însă în 1902. Va da în transpunere românească alte trei volume ale *Istoriilor*, tipărite la Berlin (1894) și București (1912, 1915). Traducerea din Herodot e făcută după original și însoțită de savante adnotări, de comentarii geografice, etnografice, filologice, precum și de hărți, lucrute, toate, pe baza unui material bibliografic impresionant. La sugestia lui Ion Ghica, pe atunci director al Teatrului Național din București, **G.** traduce în românește tragediile shakespeariene *Romeo și Julieta* (publicată în 1882) și *Hamlet* (rămasă în manuscris). Versiunile lui **G.** sunt superioare altora din epocă prin exactitate. El a consultat dicționare speciale ale limbii lui Shakespeare, ediții critice, dar stilul său greoi nu poate reda poezia originalului. La Ateneul Român, în 1872, a ținut un ciclu de conferințe despre dramaturgul englez.

SCRIERI: *Calendarul la popoarele Antichității*, București, 1894. **Traduceri:** Shakespeare, *Romeo și Julieta*, București, 1882; Herodot, *Istoriile lui...*, I, Berlin, 1894, II–III, București, 1912–1915, IV, București, 1902.

Repere bibliografice: Mihail Dragomirescu, *Critica dramatică*, îngr. și introd. Constantin Măciucă, București, 1996, 232; Iorga, *Oameni*, IV, 32; Duțu, *Explorări*, 258; *Dict. lit.* 1900, 395. S.C.

GHICA, Ion (12.VIII.1816, București – 22.IV.1897, Ghergani, j. Dâmbovița), prozator. Era primul dintre copiii, nu toți rămași în viață, ai Mariei, sora lui Ion Cămpineanu, și ai marelui logofăt Dimitrie (Tache) Ghica. Învață la început carte

grecească, după care deprinde scrisul și cititul în românește cu ajutorul unui secretar al tatălui său, Petre Nănescu. De la Ion Heliade-Rădulescu, viitorul mare adversar, ia lecții de gramatică românească. Prin 1830 urma cursurile de limbă franceză ale lui J. A. Vaillant. La Colegiul „Sf. Sava” (1831-1834) se apropie de Nicolae Bălcescu. Plecat la Paris, își susține, cu slabe rezultate, bacalaureatul în litere la Sorbona (1836), apoi frecventează Școala Centrală de Arte și Manufacturi. În august 1838 își ia bacalaureatul în științe matematice la Facultatea de Științe a Universității din Paris. Vreme de doi ani, din toamna lui 1838, e un student sânguinos al Școlii de Mine, absolvită în 1840. Deși se complace uneori în boemă, are curiozitatea să audieze cursuri de economie politică la Collège de France și, din 1839, la Conservatorul de Arte și Meserii. Folosind ca sursă documentară scrisorile lui I. Câmpineanu și ale altora, **G.** face să apară în ziarul „Le National”, de la 19 octombrie 1839 la 18 martie 1840, o suită de articole, sub titlul *Correspondance de Bucarest*. În 1841 se află în țară, proaspăt inginer, plin de elan și de idei. Nu reușește să obțină o catedră la „Sf. Sava”, în schimb, la Iași, i se oferă o catedră de profesor la Academia Mihăileană (1842-1843), unde predă geometria descriptivă, geologia și mineralogia. Profesor la clasele înalte de economie politică, îndeplinește și funcția de inspector. În această calitate concepe un proiect detaliat (publicat parțial în „Propășirea”, în 1844, și continuat după trei ani în „Foaie pentru minte, inimă și literatură”), în care insistă asupra organizării învățământului la sate, școala urmând să fie obligatorie și gratuită. El preconizează folosirea aceleiași metode de învățatură și de

scriere în amândouă Principatele. Ia parte la înființarea societății „Frăția”, contribuind alături de V. Alecsandri, M. Kogălniceanu și Panait Bals, și la înființarea, în 1844, a revistei „Propășirea”. Articolul său, *Unirea vâmlor între Moldova și Valahia*, în care subzistă ideea Unirii, e interzis de cenzură. Se implică, de asemenea, în activitatea Asociației Literare a României. La Paris, în 1845, este ales președinte al Societății Studenților Români. În 1847 apare din inițiativa lui, în cadrul programului Asociației Literare, publicația „Album științific și literar”. În 1848 se află printre fruntașii mișcării, fiind cooptat într-o comisie supremă executivă, împreună cu Nicolae Bălcescu și Al. G. Golescu (Negru). Agent, la Constantinopol, al Guvernului Provizoriu, se comportă ca un diplomat desăvârșit, susținând cu tact și persuasiune cauza revoluției valahe. Corespondența purtată în răstimpul petrecut la Constantinopol cu exilații români va fi înmănunchată, în 1889, în cartea *Amintiri din pribegia după 1848*. De prin 1849 fostul căuzaș adoptă o poziție mai degrabă moderată, cu fixații conservatoare și chiar manifestări retrograde. El vorbește acum ca un aristocrat, cu o anume morgă, despre cei ce pun la cale rebeliuni. Colaborează, iscăbind Ion, cu articole despre căile de comunicație, la „Journal de Constantinople”. Cu prestigiul de care se bucură, **G.**, dintr-o familie domnească, se consideră îndreptățit să se gândească la urcarea pe tron. Mare ambițios, el nu ajunge totuși în fruntea ierarhiei. Vanitatea lui încerca, probabil, să se mângâie cu semnele a numeroase onoruri și recunoașteri publice și oficiale. Deocamdată gustă din deliciale puterii ca guvernator al insulei Samos. Pentru bunele servicii e răsplătit cu decorații și distins cu titlul de prinț (sau bei) de Samos (1854). În țară însă, unde se întoarce în noiembrie 1858, devenise impopular. I se contestă dreptul de a alege și a fi ales și, ca să-și redobândească drepturile politice, susține, cu argumente juridice, o pledoarie, scoasă și în broșură. Criticele împotriva lui se întetesc, mai ales după ce Al. I. Cuza îl desemnează prim-ministru al guvernului Moldovei (martie-aprilie 1859). După un timp, în octombrie 1859, **G.** formează, tot pentru scurtă vreme, un alt cabinet, el fiind prim-ministru și ministru de Interne în Țara Românească până în mai 1860. Între 1860 și 1864, combate ca deputat în Adunarea Legislativă, al cărei vicepreședinte va fi de mai multe ori. E director în Departamentul Lucrărilor Publice (1861), membru în Consiliul Superior al Instrucțiunii Publice (1862), membru al Comisiei pentru Înființarea de Bănci (1863) ș.a. Din cauza ostilității multora, **G.** trece printr-o perioadă de depresie. În 1864-1865 participă, cu un rol de frunte, la coaliția care va provoca detronarea lui Cuza. Optase, în orice caz, pentru un principe străin. După complot redevine prim-ministru și ministru de Externe, iar din decembrie 1870 – președinte al Consiliului de Miniștri și ministru de Interne. Din martie 1871 nu mai îndeplinește înalte funcții ministeriale. Va ocupa însă fotoliile de deputat, senator, vicepreședinte al Senatului. Membru al Societății Academice Române (secția științe naturale) din august 1874, își ține discursul de recepție (despre Ion Câmpineanu) în martie 1880. Își mai spune o dată cuvântul într-o chestiune politică, pronunțându-se pentru

neutralitate, în broșura, nesemnată, *O cugetare politică*, redactată cu prilejul războiului ruso-turc din 1877-1878. A fost și director general al teatrelor (1877). Între 1881 și 1891 și-a îndeplinit misiunea de ambasador la Londra. Câțiva ani la rând, începând din 1876, este președinte al Academiei Române. În ultimii ani ai vieții, slăbit și bolnav, ținuit de o paralizie parțială, duce o viață retrasă, la moșia Ghergani.

Concepția politică a lui G. asimilează ideile lui Ion Câmpineanu, fapt evident încă din suita de articole publicate în *Correspondance de Bucarest*. Turcofil convins, el se lasă cucerit de perspectiva unificării Principatelor sub suzeranitate turcească, dezavuând totodată (în broșuri redactate în franțuzește) ingerințele țarismului în Țările Române. În 1835, la Paris, servindu-se de niște note ale unchiului său I. Câmpineanu, publică, sub inițialele M de L***, o cârtică, *Coup d'oeil sur l'état actuel de la Valachie et de la conduite de la Russie relativement à cette province*. Tot în franțuzește și tot ascuns îndărătul unor inițiale fanteziste (M de MO***), elaborează, în 1838, cu ajutorul profesorului francez Satur (pentru partea stilistică), lucrarea *Poids de la Moldo-Valachie dans la question d'Orient*. În 1853 îi este tipărită, la Paris, sub pseudonimul-anagramă G. Chainoi, scrierea *Dernière occupation des Principautés Danubiennes par la Russie*, un fel de memoriu adresat marilor puteri apusene. Unul dintre capitole referă despre literatură și tendințele sale (*De la littérature et de ses tendances*). După înfăptuirea Unirii și înapoierea în țară, G. continuă să aibă intervenții pe teme politice, economice, sociale în „Independința” – publicație care era sub îndrumarea lui, ca și „Opiniunea constituțională” – în „Pressa”, „Țeranul român”, „Revista Dunării”. În 1856 îi apăruse în „Steaua Dunării” schița *Idei greșite*, semnată K...Ion***, în care erau reluate idei privitoare la existența așa-numitei „stări a treia” în Țările Române dintr-o broșură mai veche, *Ce sunt meseriașii?* G. nu e un exaltat, un frenetic, precum atâția din generația lui, ci un liberal moderat, înclinat spre reforme menite să consolideze o democrație burgheză. Cu o informație de-a dreptul enciclopedică, nutrește o mare încredere în știință, sub înrăurirea pozitivismului lui Auguste Comte, dar împărtășește și convingeri deiste. În articolul *Ochire asupra științelor*, clasifică teologia ca fiind prima între științe. Recunoaște, totuși, în universul material, existența unor legi obiective, ca și în viața socială, guvernată de legi morale. A început să publice însemnări cu conținut științific încă din 1844, în „Propășirea”. În 1861 pleda *Pentru științe, litere și arte*. Lucrări de compilație sunt *Omul fizic și intelectual* (1866) și *Pământul și omul* (1884). A scos și manuale practice pentru ingineri, comercianți și agricultori. S-a îndeletnicit, un timp, cu arheologia, trimițând în 1861, la „Revista română”, studiul *Dacia veche*, clădit pe ideea, cu atâta rezonanță printre contemporani, a unității patriei străbune. A redactat, în franceză, o istorie a românilor, cu lacune, dusă până la finele secolului al XVIII-lea. În manuscris a rămas o traducere a cărții a VI-a a *Istoriilor* lui Herodot. Scrierile sale științifice, de popularizare, sunt alcătuite într-o formă accesibilă, cu un stil simplu și atrăgător. Este printre cei dintâi care tratează, în românește, chestiuni economice (în „Propășirea”,

„Independința”, „Țeranul român”, „Revista română”). Din 1865 începe să apară seria *Convorbiri economice*, în care teoriile unor John Stuart Mill, Adam Smith, David Ricardo sunt aplicate la realitățile autohtone. Pentru a se face mai lesne înțeles, autorul se folosește de un procedeu literar, înscenând o conversație agreabilă și instructivă, în care dezvoltă și explică noțiuni precum creditul, producția, consumația, schimbul, proprietatea. G. se dovedește un adept al economiei burgheze liberale și un adversar al protecționismului, neprecupețindu-și argumentele în sprijinul ideii de circulație liberă, neîngrădită a muncii cu capitalul, ca și în concordia dintre clase. *Convorbirile economice* sunt un prilej de meditație politică (*Trei ani în România sau Corespondența onorabilului Bob Dowley*), dar, în același timp, ele reînvie imagini ale Bucureștilor de odinioară, cu edificiile, cu oamenii și obiceiurile lor pitorești. Figura stranie a Radovancei, apucăturile sinistre ale tiranului Mavrogheni, istoria lui Stoica și a fiului său se deslușesc din negură de vreme. Dinaintea ruinelor Târgoviștei, povestitorul se tulbură dintr-odată, gesticulând cu o ușoară exaltare, de preromantic, oarecum surprinzătoare într-o operă atât de senină și echilibrată. Peste toate aceste priveliști din trecut se arcuiește, discret, un nimb de poezie. Pe alocuri evocarea alunecă în zona ironiei. G. își mai numește încă eroii potrivit profesiunii sau defectelor (Paraponisescu, Măslescu, Fluturescu), în maniera Alecsandri, dar modul în care ia în răs adunarea pestriță din saloanele târgoviștene sau întrunirile gălăgioase din Cișmigiu, unde se înfiripă miticismul bucureștean, îl apropie de I. L. Caragiale.

Scrisorile a început să le redacteze târziu, în 1879, la îndemnul prietenului său V. Alecsandri. Dar el se mai încercase în literatură. În 1835 i se publica *Precioasele*, o traducere din Molière. Intenționa să scrie o comedie satirică, împreună cu D. C. Ollănescu-Ascanio. A realizat doar câteva scene, ce denotă o anumită înzestrare pentru gen. I se datorează una dintre primele încercări de roman românesc, propriu-zis o localizare a unor fragmente din cartea lui Louis Reybaud, *Jerôme Paturot à la recherche d'une position sociale*. Cel dintâi fragment, *Istoria lui Alecu*, compus prin 1845-1848, istorisește tribulațiile unui personaj care, părăsind iluziile romantice ale tinereții, sfârșește prin a se adapta mediului pervertit. El face cronica petrecerilor mondene într-un stil care îl anunță pe Edgar Bostandaki din schița *High-life* a lui Caragiale. Cel de-al doilea fragment, *Istoria lui Alecu Șoricescu*, nu este decât o introducere a romanului pe care îl proiectase. I s-a atribuit, fără argumente peremptorii, paternitatea romanului *Don Juanii din București*, apărut fără semnătură în „Independința” (1861-1862). Autorul s-ar putea să fie Pantazi Ghica. A mai tradus, fără a le tipări, piesele *Daniel Rochat* de Victorien Sardou și *Hernani* de Victor Hugo. În afară de pamfletul *Epistola studenților din facultatea Creierului din planeta Jupiter*, scrie o satiră la adresa politicianismului vremii, intitulată *O ședință administrativă la Piei Roșii cu leafă*. Propunând spre premierie Academiei două piese de Gh. Sion, nu se dovedește și un bun critic de literatură. Prin structură,

G. este un memorialist. Încă la 1858 îi trimitea lui V. Alecsandri o scrisoare în care relatează cu farmec un voiaj în Marea Egee și pe țărmul Asiei Mici. Intuind vocația amicului său, Alecsandri, și el un memorialist încântător, îl îndeamnă să se aștearnă pe scris. Cei doi își propun să facă un schimb de astfel de texte, care să fie destinate publicării. Mirceșteanul va răspunde cu totul sporadic incitațiilor lui **G.**, dar va încuraja și întreține mereu interesul acestuia pentru o corespondență ce avea să devină faimoasă. Cea mai mare parte din scrisorile către V. Alecsandri intră, începând din 1879, în „Convorbiri literare”, alte câteva epistole în „Revista nouă” (1889-1892), una în „Voința națională” (1890). Unele au, de fapt, structura unor articole (sau eseuri) politice și economice (*Liberalii de altădată, Libertatea, Egalitatea ș.a.*). Imaginea autorului, așa cum se desprinde de aici, este aceea a unui înțelept care își contemplă veacul cu gravitate și cu un îngăduitor surâs, iar câteodată cu o potolită melancolie. Sub pana lui, vremurile de altcândva reînvie cu o uluitoare prospețime, veridice și înconjurată, totodată, de o aură de fabulos. Memoria sa, aliată uneori cu fantezia, apare ca prodigioasă și infidelă. Oricât nu e un sentimental, o undă de poezie șerpuieste printre generoasele souveniruri. Voluptatea amintirii se împletește cu

plăcerea de a povesti, stimulată de toată paleta pitorescului balcanic. Sunt evocate, cu o luxuriantă plasticitate a descrierilor și cu fascinație, o călătorie de la București la Iași, epoca domniei lui Caragea, cu Bucureștii pustiiți de ciumă, mișcarea pandurilor lui Tudor și a eteriștilor, secvențe din pregătirea revoluției de la 1848. **G.** pare că se lasă în voia amintirilor, urmărindu-le meandrele după cursul capricios al memoriei, de unde și numeroasele digresiuni. Istorisirile, mai întotdeauna adevărate, suferă o transfigurare, chiar dacă memorialistul nu face parte dintre imaginațivi. Nu mai puțin expresive decât tablourile de epocă, portretele, cu un accent pus, fără pedanterie, pe înfățișarea vestimentară, sunt interesante în latura morală. Scriitorul e captivat de existențele aventuroase, în care se strecoară și puțin mister: Teodoros, care ar fi ajuns, dintr-o stare sărmană, negus al Abisinie, sau căpitanul Laurent, cu peripețiile lui picarești. Zugrăvit cu un realism minuțios, cămătarul Băltărețu pare luat dintr-un roman balzacian. Alteori, în portretistică intervine tușa satirică, fiind luați în vizor politicianul corupt și demagog sau vreo prețioasă ridicolă, dintre cele ce vor popula și schițele lui I. L. Caragiale. Amintirile despre Nicolae Filimon, Nicolae Bălcescu, Grigore Alexandrescu și atâția alții au, pe lângă meritul literar, un mare preț documentar. **G.** vorbește și despre sine, convins că rolul său în crearea României moderne nu a fost dintre cele mai puțin însemnate. Însă tonul rămâne în genere obiectiv, iar imaginea adversarilor de odinioară nu-i întunecată de resentimente. Farmecul epistolelor vine din rostirea calmă, învăluitoare, cu arome ușor arhaice, ce susține un registru narativ de o fină, rafinată intelectualitate. Scrisorile lui **G.** sunt o capodoperă a literaturii noastre memorialistice.

Opera lui Ion Ghica este muzeul Carnavalet al nostru, organizat de un bun artist.

G. CĂLINESCU

Scrisorile lui Ion Ghica, de o încântătoare varietate, trecând în revistă un secol de viață românească, din umbrele vremii ale lui Mavrogheni până în pragul istoriei contemporane, reușesc să afirme triumful scrisului spontan, al spiritului digresiv și al euforiei anecdotice.

ȘERBAN CIOCULESCU

SCRIERI: *Convorbiri economice*, broșura 1-3, 5-6, București, 1865-1875; *Ion Câmpineanu*, București, 1880; *Scrisori ale lui Ion Ghica către V. Alecsandri*, București, 1884; *Scrisori către V. Alecsandri*, București, 1887; ed. I-IV, București, 1905; *Amintiri din pribegia după 1848*, București, 1889; *Scrisori inedite de la N. Bălcescu și Ion Ghica*, publ. N. Cartoian, București, 1913; *Opere complete*, I-IV, îngr. și pref. Petre V. Haneș, București, 1914-1915; *Scrieri economice*, I-III, îngr. Ion Veverca, introd. Victor Slăvescu, București, 1937; *Ion Ghica către N. Bălcescu*, publ. și introd. G. Zane, București, 1943; *Opere*, I-II, îngr. și introd. Ion Roman, București, 1956; *Documente literare inedite*, îngr. și pref. D. Păcurariu, București, 1959; *Opere*, I-VI, îngr. și introd. Ion Roman, București, 1967-1988; *Scrisori către V. Alecsandri*, îngr. și pref. Alexandru George, București, 1997; ed. îngr. Constantin Mohanu, București, 2001. **Traduceri:** Molière, *Precioasele*, București, 1835.

Repere bibliografice: Gh. Adamescu, *Notiță despre viața și activitatea politică și literară a lui Ion Ghica*, București, 1897; Petrașcu, *Scriitori*, 47-73; Constantin I. Istrati, *Activitatea științifică a lui Ion Ghica*, București, 1902; Iorga, *Ist. lit.* XIX, II, 99-103, 106-108; Haneș, *Studii*, 105-128; N. Georgescu-Tistu, *Ion Ghica scriitorul*, București, 1935; Mircea Eliade, *Ion Ghica scriitorul*, RFR, 1936, 3; Victor Slăvescu, *Opera economică a lui Ion Ghica*, AAR, memoriile secțiunii istorice, t. XIX, 1937; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 332-337, *Ist. lit.* (1982), 381-388; Vianu, *Opere*, V, 52-57; Victor Slăvescu, *Corespondența între Ion Ionescu de la Brad și Ion Ghica*, București, 1943; Victor Slăvescu, *Corespondența lui Ion Ghica cu Dimitrie Sturdza*, AAR, memoriile secțiunii istorice, t. XXV, 1943; D. Păcurariu, *Scrieri necunoscute ale lui Ion Ghica*, ST, 1955, 11; Perpessicius, *Mențiuni ist.*, 292-302; Nicolae Liu, *Catalogul corespondenței lui Ion Ghica*, București, 1962; D. Păcurariu, *Ion Ghica*, București, 1965; Șerban Cioculescu, *Ion Ghica, scriitorul*, AAR, t. XVI, 1966; Călinescu, *Studii*, 127-146; Leonid Dimov, *Ion Ghica. Un analist nețărâmurit*, LCF, 1969, 19; Ivașcu, *Ist. lit.*, I, 191-193; Ion Roman, *Viața lui Ion Ghica*, București, 1970; Rotaru, *Ist. lit.*, I, 253-261; Mircea Muthu, *Ion Ghica și farmecul evocării*, ST, 1972, 8; *Ist. lit.*, III, 419-448; Gafița, *Fața lunii*, 351-371; Dan Cristea, *Ion Ghica sau plăcerea amintirii*, LCF, 1976, 24, 25; Muthu, *Lit. rom.*, 162-171; *Dicț. lit.* 1900, 395-399; Piru, *Ist. lit.*, 102-106; Dan Bogdan, *Pe urmele lui Ion Ghica*, București, 1987; Manolescu, *Istoria*, I, 232-244; Negoieșcu, *Ist. lit.*, I, 54-60; Faifer, *Semnele*, 219-220, 259; Anastasie Iordache, *Ion Ghica, diplomatul și omul politic*, București, 1995; *Dicț. esențial*, 342-345; Dan Bogdan, *Ion Ghica*, București, 2000; *Dicț. analitic*, IV, 112-115; Săndulescu, *Memorialiști*, 13-26.

F.F.

GHICA, Marius (pseudonim al lui Marius Viorel-Jan Ghiță; 26.X.1954, Băilești, j. Dolj), eseist și traducător. Este fiul Teodorei (n. Duțulescu) și al lui Ion Ghiță, economist. A absolvit Liceul „Nicolae Bălcescu” din Craiova și Facultatea de Filologie-Istorie a Universității din același oraș (1978), secția franceză-română. Și-a susținut doctoratul cu teza *Paul Valéry și geneza poemului*. Funcționează ca profesor de limba franceză la Calafat (1978-1985), redactor la revista „Ramuri” (din 1985), al cărei redactor-șef adjunct devine din 1990, director al Bibliotecii Franzeze Omnia din Craiova, cadru didactic la Catedra de limbi romanice a Facultății de Litere și Istorie a Universității din Craiova. Debutează în „Ramuri” (1981), iar în volum cu *Facerea poemului. Încercare de poietică în marginea textelor lui Paul Valéry*, cu o prefață de Ștefan Aug. Doinaș (1985). Îi urmează *Omul poietic pe tărâmul limbajului. Eseu despre lumea lui Thot* (1989). A tradus sistematic din opera lui Paul Valéry – pentru integrala operelor în versiune românească, proiectată de Editura Univers – și din Jacques Derrida, sub îndrumarea căruia a lucrat la Paris, în 1991. A îngrijit ediții din opera postumă a lui I. D. Sârbu.

În primele sale cărți – aflate într-un vădit raport de convergență – **G.** autorul pornește de la limbaj, înțelege ca proces (în speță, de la scrierea ca o ipostază a lui *poiein*), pentru a reconstitui unitatea originară pierdută a ființei și a logosului. Esența umanului – susține autorul – este partea noastră de ființă creatoare și plămuitoare de simboluri, singura care nu e amenințată a se stinge sau a se întoarce vreodată împotriva omului. Omul poietic – cum îl numește generic criticul – este urmărit pe firul timpului, până în epoca posttehnologică de

azi, când el își caută febril un punct de sprijin și o rațiune de a fi. Considerațiile asupra limbajului-proces, ca obsesie izvorând din vechime și aflată în prezent în actualitate acută, trebuie înțelese într-un anumit context. Mai precis, din perspectiva unui moment de prag: cel postmodern, când la sfârșit de veac și de mileniu modelele creației culturale se înnoiesc, iar discursul intelectual suferă o schimbare de semn. Proiectul teoretic al lui **G.** are cel puțin două merite demne de toată atenția. Mai întâi, el atacă frontal o problematică fierbinte și labilă, aventurându-se pe un teren aflat în plină frământare tectonică. Dovedind vocație pentru sinteză, autorul schițează o panoramă elocventă a pluralismului contemporan, care depășește reductionismele intolerante ale modernității. Nu e surprinzător că epistema postmodernă e așezată sub semnul unei figuri tutelare, recuperată din trecut: chipul emblematic al zeului Thot, simbol al armoniei primordiale între științe, tehnici, litere și arte. Și după aceea, autorul privește pluralismul contemporan din perspectiva ordonatoare a limbajului, reușind să convingă de dimensiunea lui ontologică. Întregul mers al demonstrațiilor și al interpretării de texte pregătește această concluzie: că felul de a fi al omului în lume este indisolubil legat de limbaj. Între limbaj și om, și chiar între limbaj și lume nu este loc pentru nici o fisură.

SCRIERI: *Facerea poemului. Încercare de poietică în marginea textelor lui Paul Valéry*, pref. Ștefan Aug. Doinaș, Craiova, 1985; *Omul poietic pe tărâmul limbajului. Eseu despre lumea lui Thot*, Craiova, 1989; *Pașii lui Hermes*, Craiova, 1999; *Derrida sau A gândi altfel*, Craiova, 2000. **Ediții:** I. D. Sârbu, *Jurnalul unui jurnalist fără jurnal*, I-II, Craiova, 1991-1993, *Traversarea cortinei*, Timișoara, 1994 (în colaborare cu Virgil Nemoianu). **Traduceri:** Paul Valéry, *Poezii. Dialoguri. Poetică și estetică*, pref. Ștefan Aug. Doinaș, București, 1989 (în colaborare cu Ștefan Aug. Doinaș și Alina Ledeanu), *Eseuri aproape politice*, Craiova, 1999; Jacques Derrida, *Celălalt corp urmat de Democrația amânată*, Craiova, 1993, *Khôra*, postfața trad., Craiova, 1998; Alain Bosquet, *Meseria de ostatic*, Craiova, 1993 (în colaborare cu Doina Marinescu); Georges Sebbag, *Suprarealismul*, București, 1999.

Repere bibliografice: Marian Papahagi, „*Facerea poemului*”, TR, 1985, 40; Irina Mavrodin, *Omul poietic*, RL, 1989, 32; Dan Silviu Boerescu, *Ființă și limbaj*, VR, 1990, 2; Constantin Cubleşan, *Meditație asupra problematicei limbajului*, T, 1990, 3; Țeposu, *Istoria*, 185-186; *Dicț. scriit.rom.*, II, 394-395; C. Rogozanu, *Sub oblăduirea lui Hermes*, RL, 2000, 18; Constantin M. Popa, *Sub semnul lui Hermes*, R, 2000, 5-6; Petraș, *Panorama*, 305-309; Popa, *Ist. lit.*, II, 1167. M.S.

GHICA, Pantazi (15.III.1831, București – 17.VII.1882, București), gazetar, prozator și autor dramatic. Era unul dintre copiii Mariei (n. Câmpineanu) și ai marelui logofăt Dimitrie (Tache) Ghica. Învață, ca și fratele său mai mare, Ion Ghica, la Colegiul „Sf. Sava”, fiind apoi (1846) aventuri la Paris. Boem, iubitor de petreceri și mare amator de vremuri galante, **G.** își neglijează studiile. De la Nicolae Bălcescu, al cărui secretar particular devine, prinde însă gust pentru studiul istoriei și, în 1847, se angajează secretar al „Magazinului istoric pentru Dacia”. În 1848, în zilele revoluției, se agită în calitate de comisar pentru propagandă în județele Prahova și Buzău.

Arestat, după punerea în libertate ia drumul Parisului, apoi voiajează la Constantinopol, unde se afla Ion Ghica, reîntorcându-se după aceea în capitala Franței. Intenționa să-și ia licența juridică, dar se răzgândește și în 1853 revine în țară. Va lua parte la războiul din Crimeea ca locotenent într-un corp din garda imperială franceză, fiind avansat căpitan și decorat. **G.**, care pregătea un dicționar general de drept, are și o bună înzestrare pentru barou. E numit procuror supleant la Tribunalul de Dâmbovița, iar în 1856 prezident. Avocatura și politica – ajunge deputat liberal – îl absorb și gazetarul face o mare risipă de elocință, preocupându-se, în nenumărate articole, de tot felul de aspecte. Cere solemn respectarea legilor și drepturilor, perorează contra absolutismului, in justiției, corupției, vorbește cu căldură despre unire, exaltă progresul social. Cariera sa juridică, între timp, continuă. În 1859 ajunsese asesor pe lângă Ministerul Justiției; a mai funcționat ca „șef de divizie” în Ministerul de Externe. Inspector al monumentelor istorice în 1861, în anul următor e întărit avocat al Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice, iar în 1866 devine prefect de Buzău. Cel care fusese, după expresia lui Al. Macedonski, „regele boemei române”, își pierde treptat, spre bătrânețe, voioșia și nepăsarea, lăsându-se adesea pradă melancoliei și suvenirurilor lui bogate. Este ceva ingrat în existența trepidantă a lui **G.** Vestita-i cocoasă a fost subiect de bațjocură, nu numai în ziarele umoristice ale vremii, dar până și sub pana lui M. Eminescu, I.L. Caragiale, A.I. Odobescu. Se manifesta, poate, iritant, avea agresivități, provoca, scandaliza. Era însă un om fin, cu o considerabilă cultură. A scris enorm: articole politice, studii juridice, cronici

literare, teatrale, muzicale, cronici mondene, susținea un spiritual și incisiv *Curier al Bucureștilor* (în „Românul”, „Telegraful”), discuta cu aceeași dezinvoltură despre libertatea presei, învățământul public, dreptul public ori cu privire la chestiunile ortografice controversate. A semnat și Tapazin, Ghaki, G. Paisiu, Paisiu Gâscă. A lucrat ca redactor la „Independința română” (1863), „Scrânciobul” (1868-1869), „Opiniunea constituțională” (1869-1870). A scos ziare și reviste: „Păcală” (1860), „Actualitatea” (1865), „Cugetarea” (1865), „Stindardul” (1876), redactat împreună cu Al. Macedonski Bonifaciu, Florescu și G. Fălcoianu, „Nuvelistul” (1877), oferind colaborări și altor publicații, cum ar fi „Naționalul”, „Românul”, „La Voix de la Roumanie”, „Pressa”, „Dezbaterile”, „Terra”, „Alegătorul liber”, „Revista contemporană”, „Literatorul”. În 1859, cu D. Bolintineanu și Al. Zanne, editează un „Calendar istoric și literar”.

Cu vederi proprii în teoria și critica literară, **G.** se manifestă, cu suplețe, ca un adept al școlii realiste (*Critica și școala realistă*). Dacă respinge, mai mult din resentiment, critica lui T. Maiorescu, în schimb discută pe larg teoria macedonskiană a absurdului sublim. După **G.**, absurdul nu are sublim și sublimul absurdului e un paradox ce nu se poate susține (*Sublimul logicei prin imagini poetice în proză*). Orice imagine este permisă, în proză sau în versuri, cu condiția să cuprindă o semnificație. Obiectul artei, în argumentația lui uneori prolixă, plastică foarte adesea, este realitatea care există, dar și aceea care ar putea să existe. În ce privește critica, socotește că ea trebuie să fie luminătoare, un demers întreprins cu multă comprehensiune. Juisor în viață, el etalează în artă riguroase principii etice. Selectează, în special, acele scrieri cu o tendință morală evidentă, în care frumosul iradiază ca un reflex al binelui, logica nu se lasă uzurpată, iar stilul se împletește armonios cu gândul. Teatrul, la rândul-i, cată să fie „o școală de morală și moravuri”. O replică vioaie animă piesele lui **G.**, comediiile îndeosebi (numai *Iadeș* și *Sterian Pățitul* apar în volum, în 1866), lipsite, altfel, de orice consistență și dând să se piardă într-un verbiaj obositor. Morala nu e absentă niciodată. Debitor literaturii franțuzești, comediograful preia de acolo subiecte, motive, uneori maniera. A mai însălat piese istorice (*Mircea cel Bătrân*), cu monoloage emfactice, o ambiantă lugubră și multe anacronisme, cuplete, pe care le interpreta amicul său I.D. Ionescu, „cânticele comice”, o revistă slabă, *Ai cuvântul!*, și o alta, de umor politic, *Aripile furtunoase*. S-a încercat și în dramatizări, ca de pildă aceea după romanul *Kârđjali* de Mihail Czajkowski. Ca prozator, el se arată copleșitor prin abundență și dezolant prin facilitate. A produs, de la cea dintâi încercare, *Amazoanele române*, publicată în „Naționalul” (1858), un lung șir de nuvele, schițe, basme și legende (în volum s-au tipărit, în 1858, *Cămătarul* și *O lacrimă a poetului Cărlova*). Luându-și-l ca model pe D. Bolintineanu (de pildă, în *Marele vistier Căndescu*), cultivă în evocarea istorică o atmosferă sumbră, în care se înfruntă eroi infernali și eroi angelici, personaje de melodramă cu gesticulație exaltată și grai bombastic. Stridențele de limbă, franțuzismele neadecvate i-au atras execuția drastică a lui Titu Maiorescu, în articolul *Beția de cuvinte*. Scriitorul se regăsește cu înzestrarea lui firească

în digresiunile spirituale, genul care îi convine cel mai mult fiind acela al cozeriei, cochetă, malițioasă sau plină de galanterii. Are aplecare, de asemenea, pentru crearea de fiziologii (*Schițe din societatea română*). Ținea să alcătuiască „după natură” o colecție de portrete contemporane. Ca romancier, **G.** nu este de ignorat. Din lecturi (*Scènes de la vie de bohème* de Henri Murger) și din amintirile pariziene s-a iscat încercarea de roman *Un boem român* (1860). Precaritatea epicului nu stânjenește privirea critică, uneori cu ascuțimi satirice, aplicată societății românești a vremii. Un capitol pur teoretic efectuează o scurtă excursiune în literatura română, pornind de la folclor. Ar fi una din primele schițe de istoria literaturii la noi. Probabil lui **G.**, și nu fratelui său Ion Ghica, îi aparține romanul neterminat *Don Juanii din București*, apărut fără semnătură în „*Independința*” (1861–1862). O altă ipoteză îl propune ca autor pe Radu Ionescu. După o lungă digresiune asupra tipului universal al personajului, sunt configurate câteva exemplare întristătoare ale Don Juanului bucureștean, junele cosmopolit, lipsit de idealuri, dedat plăcerilor ușoare. Tabloul de moravuri denotă un ascuțit spirit de observație, vădit în detalierea înfățișării vestimentare și în descrierea cadrului acțiunii. Mai interesantă decât romanul este însă scrisoarea ce îl precedă și care atestă un spirit avizat în ce privește fenomenul literar și estetic. Romanul este socotit aici un gen proteic, specific epocii moderne, reflectând formele tot mai complexe ale vieții sociale, precum și maturizarea literaturii unei țări. Deosebind mai multe tipuri — istoric, psihologic și de moravuri —, autorul optează pentru acesta din urmă.

SCRIERI: *Cămătarul*, București, 1858; *O lacrimă a poetului Cârlova*, București, 1858; *Un boem român*, București, 1860, reed. fragm. în PRR, 171–189; *Don Juanii din București*, reed. fragm. în PRR, 191–202, reed. în Radu Ionescu, *Scieri alese*, îngr. și pref. Dumitru Bălăeț, București, 1974, 316–381; *Iadeș*, București, 1866; *Sterian Pățitul*, București, 1866.

Repere bibliografice: Maiorescu, *Critice*, I, 242–244; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1986), I, 19–20; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 337–338, *Ist. lit.* (1982), 386–391; *Ist. lit.*, II, 747–753; *Dicț. lit.* 1900, 399–401; Viorica Diaconescu, *Pantazi Ghica*, București, 1987; Manolescu, *Istoria*, I, 325–327; Faifer, *Semnele*, 141–142; *Dicț. scriit. rom.*, II, 395–397. **F.F.**

GHICA, Scarlat Ion (26.III.1856, Vathy, Grecia — 11.VI.1948, București), traducător. Este fiul Alexandrinei (n. Mavros) și al lui Ion Ghica și frate cu Dimitrie Ion Ghica. A fost trimis la învățătură în Anglia (va absolvi Wellington College din Londra) și la Paris. În 1878 se întorcea în țară licențiat în drept la Paris. A funcționat în magistratură (judecător supleant la Râmnicu Vâlcea, procuror la Curtea de Apel din București) și a fost, din august 1899, director general al teatrelor.

G. e cunoscut ca traducător al repertoriului shakespearean: a publicat *Viața și moartea regelui Richard III* (1884), *Neguțătorul din Veneția* (1885), *Regele Ioan* (1892), *Antoniou și Cleopatra* (1893), *Iulius Cesar* (1896). În 1884 citea la Junimea actul al doilea din *Neguțătorul din Veneția*. Tălmăcirile sale, făcute în versuri albe și nu în pentametru iambic, sunt corecte; lucrate pe baza textelor comentate și a dicționarelor limbii lui Shakespeare, ele respectă sensul originalului. Mănuirea mai

puțin suplă a limbii române de către traducător nu micșorează contribuția lor la cunoașterea, în spațiul românesc, a lui Shakespeare. Versiunile lui au intrat în repertoriul Teatrului Național din București.

Traduceri: Shakespeare, *Viața și moartea regelui Richard III*, București, 1884, *Neguțătorul din Veneția*, București, 1885, *Regele Ioan. Regele Richard III. Neguțătorul din Veneția*, București, 1892, *Antoniou și Cleopatra*, București, 1893, *Iulius Cesar*, București, 1896.

Repere bibliografice: P. Grimm, *Traduceri și imitațiuni românești după literatura engleză*, DR, 1922–1923; Alexandru Dușu, *Shakespeare în România*, București, 1964, 27–28; Massoff, *Teatr. rom.*, III, *passim*, IV, 12; *Dicț. lit.* 1900, 401. **S.C.**

GHICITOARE, specie a liricii populare gnomice, care denumeste, în chip figurat, obiecte, ființe sau fenomene, cerând identificarea lor pe baza câtorva trăsături caracteristice. Apărută din cele mai vechi timpuri, prima dată în Orient, cu scopul de a verifica iscusința, puterea de inventivitate și fantezia tinerilor — o consemnează astfel și unele basme populare românești —, **g.** a căpătat, cu vremea, funcții predominant distractive. În Grecia antică, la mesele filosofilor, era folosită frecvent ca mijloc de întrecere. Latiniilor au cultivat-o mai puțin decât grecii. Între **g.** românească și cele întâlnite mai ales la popoarele din Peninsula Balcanică există mari asemănări. Nu rezultă de aici că trebuie căutate neapărat anume canale de influențe, pentru că **g.**, ca și alte specii folclorice, a putut apărea independent la mai multe popoare. În nordul Moldovei și în câteva localități din nordul Transilvaniei și din Banat, denumirea a fost concurată de sinonimul *cimilitură*, astăzi pe cale de dispariție. Alături de **g.** propriu-zisă, cea descriptivă, stau **g.** numerică, **g.**-păcăleală, jocurile de cuvinte și așa-numitele întrebări și răspunsuri, cele mai multe de factură religioasă. În general, **g.** este alcătuită din două până la cinci versuri, cel mai adesea rimate. Mai puțin răspândite, cele în proză (**g.** asupra relațiilor de familie, **g.**-anecdote, **g.**-povestire) cunosc dezvoltări ample. În acest caz, **g.** cuprinde scheme poetice similare cu cele din basm, din cântecul bătrânesc sau din descântec. Alteori, prin diverse transformări, poate ajunge recitativ în jocurile de copii sau frământătură de limbă. Procedul cel mai uzitat în exprimarea enigmei este metafora. „Căciula mutului / în fundul pământului” sugerează plastic ciutura fântâniei. Limbajul este adaptat tendinței acestei specii de a ridica dificultăți în dezlegare. **O g.** bună trebuie să cuprindă elemente puține, dar semnificative, și să nu presupună mai multe soluții. Poli-semantismul cuvintelor folosite duce la asociații și disociații complexe, iar utilizarea imaginilor metaforice subliniază valoarea cognitivă a expresiei. Întrebuințarea unor tropi și figuri de stil (metonimia, sinecdoca, personificarea ș.a.) favorizează o formulare poetică cifrată. Forța de invenție se bizuie nu numai pe folosirea posibilităților existente în limba vorbită, ci și pe crearea unor cuvinte noi. Câteodată, obiectele și fenomenele propuse spre a fi ghicite sunt indicate prin întru-chipări onomatopice sau printr-un singur cuvânt-semnal (un

verb sau o interjecție cu valoare onomatopeică). Formulele inițiale și finale alcătuiesc cadrul tabloului poetic al **g**. Universul tematic al **g**. românești este covârșitor rural. Sesizând deosebirile dintre lucruri și fenomene, dar și unitatea lor intrinsecă, **g**. are o surprinzătoare capacitate de a contribui la cunoașterea lumii.

Surse: Anton Pann, *O șezătoare la țară sau Povestea lui Moș Albu*, I, București, 1851, *O șezătoare la țară sau Călătoria lui Moș Albu*, II, București, 1852; Teodor Stamati, *Pepelea sau Trădiciuni năciunare românești*, Iași, 1851; Artur Gorovei, *Cimiliturile românilor*, București, 1898; ed. pref. Iordan Datcu, București, 1972; Gh. Popescu-Ciocănel, *Basmе, snoave, ghicitori etc.*, Ploiești, 1898; Tudor Pamfile, *Cimilituri românești*, București, 1908; Gh.I. Neagu, *Ghicitori din Ialomița și Teleorman*, Roșiori de Vede, 1939; Ilie I. Mirea, *Colecție de ghicitori (cimilituri) pentru șezători*, București, 1940; *Ghicitori și proverbe*, I-II, îngr. Monica Rahmil, București, 1957; *Cinel-cinel*, îngr. C. Mohanu, pref. I.C. Chișimia, București, 1964; *Bulgăre de aur în piele de taur*. *Ghicitori*, îngr. și pref. Radu Niculescu, București, 1975; Sergiu G. Moraru, *Ghicitori*, Chișinău, 1980.

Repere bibliografice: Gaster, *Lit. pop.*, 224-250; G. Pascu, *Despre cimilituri*, I, Iași, 1909, II, București, 1911; Lucian Costin, *Studii asupra folclorului bănățean*, vol. III: *Ghicitorile bănățene*, Craiova, 1941, 1-65; *Ist. lit.*, I, 190-193; Monica Brătulescu, *Ghicitorea, elemente de structură stilistică*, REF, 1965, 5; Gh. Vrabie, *Din limbajul poetic al cimiliturii*, RITL, 1966, 2; Ovidiu Papadima, *Literatura populară română*, București, 1968, 231-344; Gh. Vrabie, *Folclorul*, București, 1970, 285-297; I. C. Chișimia, *Folclorul românesc în perspectivă comparată*, București, 1971, 267-283; Adrian Rogoz, *Cimiliturile și rădăcinile invariantelor grafematice*, în *Semiotica folclorului*, îngr. Solomon Marcus, București, 1975, 181-232; Mihai Pop, Pavel Ruxândoiu, *Folclor literar românesc*, București, 1976, 44-248; Ovidiu Bârlea, *Folclorul românesc*, II, București, 1983, 345-382; Sergiu G. Moraru, *Introducere la Ghicitori*, Chișinău, 1980, 5-31; Ion Talos, *Corpusul folclorului românesc. Cimilitura*, București, 1980, 49-65. I.H.C.

GHIDIRMIC, Ovidiu (n. 27.VIII.1942, Grecești, j. Dolj), critic și istoric literar. Este fiul Ioanei (n. Melușel) și al lui Ion Ghidirmic, funcționar. Urmează Liceul „Nicolae Bălcescu” din Craiova, absolvit în 1960, și cursurile Facultății de Limba și Literatura Română a Universității din București, încheiate în 1965. Activează ca profesor la Calafat (1965-1966), referent literar la Teatrul Național din Craiova (1966-1967), redactor la revista „Ramuri” (1967-1974) și la Editura Scrisul Românesc (1974-1975), bibliograf la Biblioteca Județeană Dolj (1975-1980), cercetător științific la Institutul de Cercetări Socio-Umane din Craiova (din 1980), cadru didactic la Universitatea din Craiova. Debutează în 1966 la „Ramuri”. Debutul editorial se produce în 1975, cu lucrarea *Camil Petrescu sau Patosul lucidității*. Pe lângă publicistica din paginile cotidianului județean „Înainte”, a mai colaborat la „România literară”, „Luceafărul”, „Familia”, „Tomis”, Convorbiri literare”, „Cronica”, „Flacăra”, „Scrisul românesc”, „Lamura”, la care este și director din 2002. A îngrijit ediții din Fănuș Neagu, Al. Macedonski, Titu Maiorescu ș.a. A editat, în calitate de coordonator științific, compendiul *Capodopere ale literaturii române* (1997).

Zaharia Stancu sau Interogația nesfârșită (1977) este în intenția lui **G.** un eseu monografic focalizat pe o reconstrucție a „biografiei interioare a operei”, a cărui miză ar fi nu atât exhaustivitatea, cât identificarea unor „semnificații majore”. Diversele aspecte ale scrierilor lui Zaharia Stancu (proză, poezie, publicistică) sunt urmărite pe rând, cu deferență ceremonială și prolixă, din perspectiva unei duble finalități: analiza și contextualizarea (în plan local și universal). Accentul cade pe ciclul romanesc avându-l ca erou pe Darie, în care criticul identifică un „picaro pasionat de aventura cunoașterii”. De altfel, o tendință principală a interpretării stă în minimalizarea scrierilor lui Zaharia Stancu prin calificarea lor ca „pitorești”, fiind subliniată în schimb apartenența lor la o „literatură a cunoașterii”. Sensul biografic al operei ar fi, până la urmă, convertirea biografiei în biografie artistică — truism oricum adecvat oricărei scrieri din zona autoficțiunii. Pe lângă naivitățile sau formulările în cheia unei ideologizări bombastice (de genul „virtuțile traco-getice ale neamului nostru — coborând în adânc ancestralitate”), frecvente în monografie, se mai remarcă preferința pentru asocieri hazardate, în virtutea căreia autorul ciclului *Desculț* este apropiat de André Malraux sau de Ernest Hemingway. Ipoteza metodologică pe baza căreia este construit volumul *Poeți neoromantici* (1985; Premiul Asociației Scriitorilor din Craiova) nu se revendică de la o teorie a influențelor, întrucât cartea evită situarea într-un plan diacronic. Obiectul fiind „romantismul după romantism” în poezia românească din secolul al XX-lea, **G.** se limitează la o accepțiune tipologică, anistorică a conceptului de romantism, văzută ca „arhetip spiritual și ca eon stilistic”. Lucrarea conține studii despre Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Al. A. Philippide, G. Călinescu, Eugen Jebeleanu, Emil Botta, Radu Stanca, Nicolae Labiș, Nichita Stănescu și Adrian Păunescu. Un prim capitol de repere teoretice inventariază câteva titluri din bibliografia curentului (de la Schiller la Edgar Papu). Tema reală din *Proza românească și vocația originalității* (1988) este proza fantastică românească, tipologizată ad-hoc: „fantasticul mitologic” (V. Voiculescu, Fănuș Neagu, Ștefan Bănuțescu), „fantasticul filosofic” (Eminescu, Mircea Eliade, Laurențiu Fulga) și „fantasticul enigmatic și absurd: realismul fantastic” (Mateiu I. Caragiale, Ion Vinea, Al. A. Philippide, A. E. Baconsky, D. R. Popescu). Un ultim capitol stabilește câteva diferențe și similitudini între fantastic și science-fiction, realizând și un excurs sumar în literatura românească a genului. În studiul care deschide volumul (*Conceptul de literatură fantastică reexaminat*), **G.** ambiționează a da o teorie nouă a categoriei, prin care să îi corecteze pe Tzvetan Todorov, Roger Caillois ș.a. Dincolo de conștiințozitatea rezumatelor, rezultatul este confuz în partea sa originală. O parte a acestei cărți este preluată, prin citare, dezvoltare sau simplificare, de *Moștenirea prozei eminesciene* (1996; Premiul Asociației Scriitorilor din Craiova). Autorul dublează cercetarea prozei lui Mihai Eminescu cu stabilirea influențelor exercitate asupra prozei românești. Din cele două direcții distinse, schematizate pe urmele lui G. Călinescu („realistă” și „fantastică”), cu adevărat fertilă este considerată a fi cea de-a doua, prin înrăurirea produsă de Eminescu în cadrul unei serii care se deschide cu

Gala Galaction, Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu și continuă prin Cezar Petrescu, Mircea Eliade, V. Voiculescu până la Ștefan Bănulescu sau Laurențiu Fulga. Latura „realistă” a prozei eminesciene, cu texte de „observație socială” precum *La curtea cuconului Vasile Creangă*, ar duce pe de altă parte la proza sămănătoristă.

SCRIERI: *Camil Petrescu sau Patosul lucidității*, Craiova, 1975; *Zaharia Stancu sau Interogația nesfârșită*, Craiova, 1977; *Poezii neoromantici*, Craiova, 1985; *Proza românească și vocația originalității*, Craiova, 1988; *Hermeneutica literară românească*, Craiova, 1994; *Moștenirea prozei eminesciene*, Craiova, 1996; *Studii de literatură română modernă și contemporană*, Craiova, 2002. **Ediții:** Fănuș Neagu, *Fântâna*, pref. edit., Craiova, 1974; Al. Macedonski, *Rondeluri. Psalmi. Noptile*, postfața edit., Craiova, 1975; Florin Dumitrana, *Întăile viori*, pref. edit., Craiova, 1979; Titu Maiorescu, *Critice*, introd. edit., Craiova, 1995.

Repere bibliografice: Mircea Iorgulescu, *Comentarii despre Camil Petrescu*, RL, 1975, 22; Alexandru George, *Exclamativ și sumar*, VR, 1975, 9; Mihai Dinu Gheorghiu, *Între intenție și realizare*, CL, 1975, 9; Firan, *Macedonski-Arghezi*, 225-226; Eugen Negrici, *Două cărți de critică*, R, 1977, 12; Constantin M. Popa, *Între cercurile hermeneutice*, R, 1995, 7-8; *Dicț. scriit. rom.*, II, 397-398. M.I.

GHIDRIGAN, George (18.IV.1943), prozator. Primul său volum, *Mișcare browniană* (1972), cuprinde schițe și nuvele având ca temă întâmplări mai puțin obișnuite, prin intermediul cărora autorul încearcă să configureze câteva categorii de personaje: omul nemulțumit de viață, umilul sau omul cu personalitate, care se definește pur și simplu prin bizarerie. Subiectul povestirilor, concentrat, pornește de la un motiv inițial pe care autorul îl amplifică și îl îmbogățește pe parcurs: în *Friguri*, de exemplu, o femeie cu o intuiție deosebită presimte un pericol și îi interzice iubitului ei să meargă la o întrunire, salvându-i astfel viața. Intriga este adesea aproape inexistentă, un singur element fiind suficient pentru a coagula „miezul” povestirii: pe un condamnat la moarte călăul nu are curajul să-l împuște (*Vertical*), un furt de mere se transformă în furtul unor cărți de la bibliotecă (*Mere căzând*). Autorul întreține uneori o stare de incertitudine, de neliniște, cititorului nefiindu-i îngăduit să „vadă” decât parțial acțiunea revelată dintr-un singur unghi: nu se poate ști, de exemplu, dacă într-un apartament întunecos se află un cadavru sau un om care doarme (*Atențiune! Atențiune!*). În scrierile următoare, accentul va fi pus pe definirea caracterelor și pe nuanțarea acestora. Preocupate de literatură (sau, mai exact, de succesul literar), personajele din romanul *Evadare din pustiu* (1975) aduc în prim-plan problematica existenței dificile a scriitorului debutant. Tânărul ziarist Bogdan Dima, fericit la început că i-a fost publicată o schiță, are parte de câteva deziluzii „literare”. Prietenii lui, toți cu veleități artistice, aparținând categoriei celor „făcuți să ajungă mari în câmpul literaturii”, duc o viață boemă. Interesant construit, romanul conține trei intervenții ale autorului, care „reevaluează cu privire critică” traiectoria personajelor de-a lungul întregii narațiuni, vrând de fapt să surprindă „ispitele” apărute în calea unui scriitor în formare, tentațiile care vor să-l abată de la adevărata sa menire. Mai reflexiv, romanul *Dragoste la lumina zilei* (1989) este un pretext

de a studia atât relațiile complexe dintre oameni, cât și unele evenimente istorice. Subiectul pornește de la dorința de „reamintire”, de întoarcere în trecut pentru a cataloga și analiza fapte, senzații sau gânduri. Toate capitolele încep cu „îi era dor”, nostalgice și imbold care îl împing pe Ștefan, un tânăr aflat la specializare în străinătate, să-și amintească de oamenii și de lucrurile dragi. Evenimentele sunt diverse și surprinzătoare, începând cu bombardarea orașului și descrierea cutremurului și ajungând la relația complicată dintre mamă și fiu sau la istoria unui bătrân care și-a petrecut tinerețea în închisoare.

SCRIERI: *Mișcare browniană*, București, 1972; *Evadare din pustiu*, București, 1975; *Dragoste la lumina zilei*, București, 1989.

Repere bibliografice: Dumitru Constantin, *„Evadare din pustiu”*, R, 1976, 10; Valentin F. Mihăescu, *„Evadare din pustiu”*, *Promisiuni neonorate*, LCF, 1976, 45; Iorgulescu, *Scriitori*, 205-206; Alex. Ștefănescu, *În lumea romanului*, RL, 1989, 51. L.Cr.

GHIJȚCHI, Adrian (14.IX.1925, Sărata-Galbenă, j. Lăpușna), critic și istoric literar. Obține licența în litere și filosofie la Universitatea din Cluj în 1950, devenind doctor în filologie (1973) și conferențiar universitar (1974) la aceeași Universitate. Între 1957 și 1963 este redactor al revistei „Tribuna”, unde și debutează (1957), colaborând apoi la „Steaua”, „Romano-slavica”, „Studia Universitatis «Babeș-Bolyai»”, „Russkaia literatura”.

Râleev (1966), cea dintâi carte a lui **G.**, este o monografie dedicată poetului rus. Contrazicând un stil emoțional și participativ frecvent în astfel de lucrări, autorul pune accentul pe descrierea amănunțită a mișcării decembriste (și a rolului pe care l-au jucat în acest context scriitorii ruși), lăsând în plan secund analiza operei. Rămânând în aceeași arie de interes, va realiza în contribuția sa din culegerea colectivă *Studii despre Pușkin* (1974) o analiză detaliată a poemelor scrise în Basarabia de romanticul rus, considerate a marca „momente decisive în evoluția lui Pușkin”. În *Romantismul rus (Poezia)* (1975), cel mai important studiu critic al său, **G.** va încerca să cuprindă „într-o viziune sintetică”, întreaga mișcare romantică rusă, scoțând în evidență rolul definitoriu pe care poezia l-a avut în stabilirea caracteristicilor de bază ale curentului. Sunt comentate concepțiile estetice și versurile primilor preromantici, N.M. Karamzin și M.N. Muraviov, criticul încercând să evidențieze și rolul literaturii occidentale, care i-a influențat pe romanticii timpurii V.A. Jukovski (bun cunoscător și traducător din literatura romantică germană și engleză) și K.N. Batiușkin (orientat cu precădere spre literatura franceză și italiană). Grupările literare sunt studiate în capitolele *Primii romantici ruși* și *Eflorescența poeziei romantice ruse*, istoricul literar subliniind marea importanță literară și socială a mișcării decembristilor (Raevski, Râleev, Bestujev-Marlinski), care au îndeplinit „o funcție agitatorică declarată”. **G.** se va ocupa aici și de momentul constituirii „școlii iubitorilor înțelepciunii” (Odoevski, Venevitinov, Pogodin), dar și de Pușkin, scriitor singular, care reprezintă un „apogeu al mișcării romantice ruse”. Ultima parte a monografiei, *Declinul romantismului*,

fixează caracteristicile generației lui Herzen, Belinski și Lermontov, marcând momentul de după surghiunirea decembristilor, când „poezia rusă traversează una dintre cele mai grele perioade”. Criticul aduce în prim-plan figura lui Lermontov, cel mai important poet „postdecembrist” și, în același timp, ultimul mare romantic al liricii ruse.

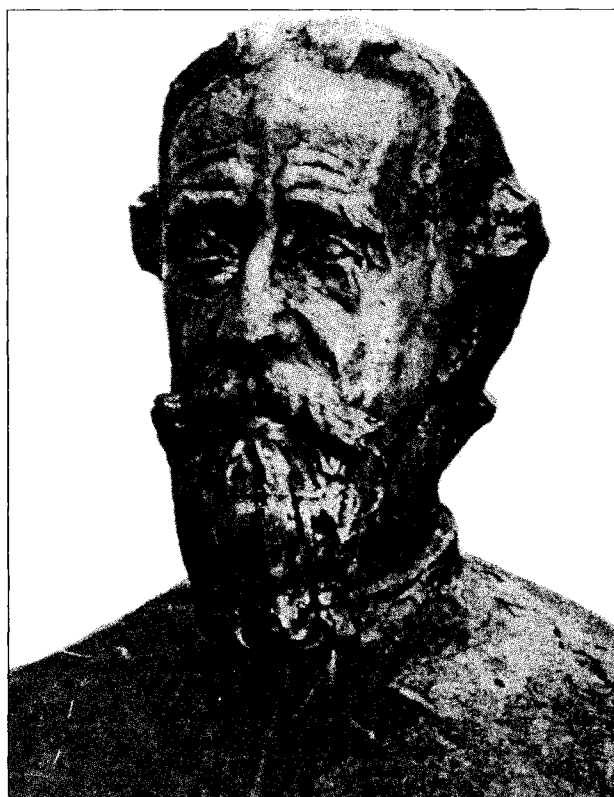
SCRIERI: *Râleev*, București, 1966; *Studii despre Pușkin* (în colaborare cu Tatiana Nicolescu, Mihai Novicov și Leonida Teodorescu), București, 1974; *Romantismul rus (Poezia)*, Cluj-Napoca, 1975; *Istoria literaturii ruse (Prima jumătate a secolului al XIX-lea)*, Cluj-Napoca, 1977.

Repere bibliografice: Ramona Boca Bordei, „*Romantismul rus*”, O, 1975, 45; Horia Pop, „*Romantismul rus*”, ECH, 1976, 5-6. L.Cr.

GHIKA, Vladimir (25.XII.1873, Constantinopol — 19.V.1954, Jilava, j. Ilfov), scriitor bisericesc și dramaturg. Tatăl său este generalul Ion Ghika, diplomat, aparținând familiei voievodale a Ghiculeștilor, iar mama, Alexandrina (n. von Blarenberg), era descendenta a lui Henric al IV-lea al Franței. **G.** face studii secundare la Toulouse, iar în 1893 se înscrie la Școala de Științe Politice din Paris. După ce își ia licența în drept, rămâne încă doi ani, alături de fratele său, Dêmètre, care era atașat la Legația României din Paris. Întors în țară, participă la activitățile Junimii și se consacră cercetării documentelor de istorie din Biblioteca Academiei Române. În 1898 își însoțește fratele, numit secretar de legație, la Roma. Aici ia parte la liturgiile catolice și, în 1902, cardinalul Mathieu, arhiepiscop de Toulouse, îi primește profesiunea de credință. **G.** nu considera „asumarea catolicismului ca pe o rupere de origini”: „Nu sunt ceea ce se numește un convertit. Nu m-am convertit. Catolic cu spiritul și cu inima, a trebuit să aștept ca să-mi fie dată ocazia să intru oficial pe poarta cea mare. Asta e tot.” Mai târziu, va mărturisi: „Mi-am biruit îndoielile și am înțeles că, devenind catolic, voi fi un bun ortodox.” Se înscrie la Institutul Dominican Santa Maria Sopra Minerva din Roma, obținând licența în filosofie și doctoratul în teologie. Continuă cercetările de istorie românească și „va pune pe hârtie trei mii de pagini de scris mărunț despre alianțele dintre prinții catolici și cei din Moldova și Valahia, despre relațiile dintre Biserica Română și Principatele Române” (Silviu Leca). În 1904 se afla la Salonic, însoțindu-l pe Dêmètre, numit acolo consul general și desfășurând o intensă activitate spirituală în rândul aromânilor din Macedonia. În anul următor proiectează la București a unui spital al congregației Saint-Vincent-de-Paul și, datorită stăruințelor sale și sprijinului dat de profesorul N. Paulescu, ia ființă, pentru început, un dispensar gratuit cu numai trei surori, deschis bolnavilor săraci, indiferent de confesiune. În decembrie 1906, tot grație insistențelor sale, se întemeiază Asociația Doamnelor Carității. În 1907 aderă la Junimea și publică mai multe articole de istorie politică și religioasă românească în „Convorbiri literare”, iar în 1912 devine colaborator al recent înființatei „Reviste catolice”; organizează ambulante „pentru victimele răscoalei din 1907” (Suzanne-Marie Durand). În timpul războiului balcanic din 1912-1913, lucrează într-un lazaret de campanie, îngrijindu-i

pe soldații bolnavi de holeră. După războiul din 1914-1918, pleacă în Franța, unde Dêmètre fusese numit ambasador. Frecventează cercurile intelectuale de aici, împrietenindu-se cu Jacques Maritain și cu alte personalități ale vieții culturale, conferențiază pe diverse subiecte de religie, artă și politică. Colaborează la numeroase publicații cu articole în care se împotrivesc atât „imperialismului materialist”, cât și „naționalismului idealist”; pentru el, patria este „admirabilul trup comun căruia Dumnezeu îi dă un rol de-a lungul secolelor, pe care îl conduce și pe care îl protejează printr-o voință specială”, opunând această viziune internaționalismului. **G.** a fondat Societatea Auxiliară a Misiunilor (1924), care „nu era nici ordin, nici congregație, nici confrerie propriu-zisă, ci un fel de convergență armonioasă a bunelor voințe, căutând să se adapteze, prin suplețea formelor și atribuțiilor, tuturor situațiilor și tuturor trebuințelor” (Silviu Leca). În vara lui 1926 a inaugurat centrul monahal de la Auberive, de unde pleca adesea la Paris, fiind implicat în pastorația imigranților, iar la Villejuif, un cartier al săracilor din marele oraș, acordând asistență spirituală locuitorilor. De la Paris se întorcea aducând persoane fără adăpost, în special imigranți ruși; pentru ei celebra liturgia după ritual ortodox, citind textele sacre în franceză, română și rusă. În 1928 participă la Congresul Euharistic de la Sydney (în al cărui comitet de organizare a fost membru); va fi prezent și la cele de la Cartagena (1930), Dublin

Sculptură de Gheorghe Anghel

(1932), Buenos Aires (1934), Manila (1936), Budapesta (1938). Ca recunoaștere pentru operele sale de caritate, Papa Pius al XI-lea îi conferă înaltul titlu de protonotar apostolic. În vara lui 1939 se întoarce în România, cu gândul să răspundă rugămintii Asociației Doamnelor Ortodoxe Române de a se îngriji de leproșii aproape abandonăți în lazaretul de la Isaccea. În anii războiului rămâne în țară. În 1945, în plină agitație politică stârnită de comuniști, ține conferințe despre unitatea Bisericii. În timpul foametei din 1947 duce ajutoare mănăstirilor ortodoxe din Moldova, în special la Văratci și Agapia. Ținea conferințe la adunările studențești, celebra liturghia în spitale și în cămine de bătrâni, le vizita săptămânal pe deținutele din închisoarea Văcărești. În 1947, când fratele său însoteste în exil familia regală, la intervenția cancelariilor apusene ministrul român de Interne părea dispus să-i permită și lui să plece, dar G. nu dă curs acestui proiect: „Dumnezeu m-a așezat aici, rămân aici.” Se retrage într-o odăiță din Sanatoriul Saint-Vincent-de-Paul de pe Șoseaua Jianu, la înființarea căruia participase cândva direct. Monseniorul e strict supravegheat, dar primește neașteptate dovezi de respect; e posibil ca profesorul C.I. Parhon însuși „să-l fi acoperit printr-o protecție ocultă” (Michel de Galzain). La 19 noiembrie 1952 e ridicat de pe stradă: mergea să vadă un infirm. E întemnițat la Jilava și supus unor îngrozitoare torturi. E judecat la 24 octombrie 1953, sub acuzația că a corespondat cu Vaticanul și cu fratele său, aflat în Elveția. Refuză serviciile unui avocat din oficiu. Condamnat la trei ani de închisoare, nu acceptă să semneze o cerere de recurs, spunând: „E rușinos pentru un guvern să instituie un asemenea proces. Nu am nici o încredere în tribunalul vostru și nu semnez.” Odată cu el va dispărea una dintre cele mai luminoase figuri pe care le-a avut vreodată lumea românească.

În 1923 publică o primă serie de meditații sub titlul *Pensées pour la suite des jours*, în prefața volumului, Francis Jammes definindu-l pe G. drept „prințul făcut păstor de o mână și mai puternică decât aceea care l-a înălțat pe psalmist la demnitatea supremă”. Alte grupaje de reflecții vor fi publicate în 1928 și 1930, toate fiind adunate într-o carte apărută în 1936. Pentru autor, punctul de sosire în viața spirituală e copilăria, „sufletele simple” ale copiilor fiind întotdeauna „mai aproape decât ale tuturor celorlalți de cele mai înalte adevăruri ale vieții spirituale [...]. Simplificarea supremă a vieții în Dumnezeu, având ca ajutor viața însăși a lui Dumnezeu, iată adevărata viață spirituală” (*Gânduri pentru zilele ce vin*). Limbajul unei asemenea spiritualități e accesibil tuturor: „Nimic nu este mai ușor în sine, nimic nu poate fi spus în mai puține cuvinte, și în cuvinte la îndemâna tuturor.” În lumea modernă se produce o transformare ce se reflectă și în religie: bunăstarea materială deschide un drum spre cultivarea și împlinirea vocației spirituale. Intenția lui G. ar fi fost „să realizeze un fel de eseu de cultură spirituală a maselor” (Silviu Leca). Interesul enorm pentru starea spirituală a unui suflet îl făcea să nu țină seama de depărtarea fizică de acesta și nici de marile dificultăți ale drumului până acolo. O dată, pe când era la Paris, i s-a vorbit despre cineva aflat în dificultate la Copenhaga. Monseniorul a răspuns: „Trebuie să merg la Varșovia, voi face un mic ocol

prin Copenhaga” (Elisabeth de Miribel). Credința, care lucrează în sensul unei teologii a nevoii de celebrare a liturghiei aproapelui, se sprijină pe ajutorul dat de rațiune. Dintre instrumentele rațiunii, filosofia tomistă e considerată de G. instrumentul pregătitor adecvat pentru acceptarea adevărilor relevate. În 1931 publică singura lui piesă de teatru, *La femme adultère* (reluată în limba română la Săbăoani în 1938), despre care scria: „Căința unei femei păcătoase poate deveni mai curată decât sfânta ignoranță a unei fecioare” (*Ultimele mărturii*). Înțelegea arta ca vocație: „Arta nu caută să dovedească. Opera de artă nu trebuie să-și dovedească decât frumusețea” (*Appels de Dieu*). Ceea ce nu l-a împiedicat să dea propriei arte un sens practic: aflat la Roma, în timpul primului război mondial, împodobește „cu pensula și creionul” mici obiecte pentru a fi vândute în folosul prizonierilor români din armata austro-ungară, iar mai târziu, la orfelinatul de la Cioplea, „desena motive de broderie pe care noaptea târziu copiii le lucrau pentru bazarurile de caritate” (Michel de Galzain).

SCRIERI: *Conférences tenues à l' Association des Dames de Charité de Bucarest*, seria I: *La Visite des pauvres. L'Esprit de la maison*, București, 1909; *Pensées pour la suite des jours*, pref. Francis Jammes, Paris, 1923; *L'Heure sainte*, Paris, 1928; *La Femme adultère*, Paris, 1931; ed. (*Femeia adultă*), Săbăoani, 1938; *La Liturgie du prochain*, Paris, 1932; *La Présence de Dieu*, Paris, 1932; *La Souffrance*, Paris, 1932; *Spicuri istorice*, Iași, 1936; *Entretiens spirituels*, Paris, 1961; *Gânduri pentru zilele ce vin. Convorbiri spirituale*, tr. Doina Cornea, Gheorghe Lascu și Viorica Lascu, Cluj-Napoca, 1995; *Ultimele mărturii*, tr. Doina Cornea, pref. Yvonne Estienne, Cluj-Napoca, 1997.

Repere bibliografice: Pierre Gherman, *Du Palais à l'autel. Prince Vladimir Ghika*, Bruxelles, 1954; Michel de Galzain, *Un Âme de feu. Monseigneur Ghika*, Paris, 1961; Suzanne-Marie Durand, *Vladimir Ghika, prince et berger. Souvenirs vécus: Roumanie-Auberive*, Paris, 1962; Jean Daujat, *L'Apôtre du XXe siècle. Monseigneur Ghika*, Paris, 1962; Yvonne Estienne, *Une Flamme dans le vitrail. Souvenirs sur Mgr. Ghika*, Lyon, 1963; Cicerone Ionițoiu, *Le Martyre de l'église en Roumanie*, Résiac, 1986; Elisabeth de Miribel, *La Mémoire des silences. Vladimir Ghika. 1873-1954*, Paris, 1987; Nicolae Ștefan, *Monseniorul Ghika, apostol și martir*, București, 1991; Hélène Danubia, *Prince et martyr. L'Apôtre du Danube. Monseigneur Vladimir Ghika*, Paris, 1993; Horia Cosmovici, *Monseniorul. Amintiri din viața lui Vladimir Ghika (perioada 1939-1954)*, București, 1996; Mia Frollo, *Însemnări despre monseniorul Ghika*, București, 1999; *Subteranele memoriei. Pagini din rezistența culturii. 1944-1954*, îngr. Vasile Igna, București, 2001, 340-351; Silviu Leca, *Monseniorul Vladimir Ghika. Etapele unei vocații*, București, 2002; Petre Pandrea, *Crugul mandarinului. Jurnal intim (1952-1958)*, București, 2002, *passim*. D.G.

GHILIA, Alecu Ivan (pseudonim al lui Alexandru Ivan; 1.III.1930, Stracova-Ghilia, j. Botoșani), prozator și poet. Este fiul Savetei (n. Airinei) și al lui Vasile Ivan, țărani. După absolvirea Școlii Normale din Șendriceni, urmează Academia de Belle Arte din Iași (1948-1950) și Institutul de Arte Plastice din București (1950-1953). Curând va abandona pictura, devenind teoretician și istoric al artei. Ulterior este redactor la „Contemporanul” și „Gazeta literară” și redactor-șef la „Luminița”. Debutază în 1948 cu versuri în ziarele „Opinca”

și „Lupta Moldovei”, iar cea dintâi carte, *Drumuri, drumuri*, îi apare în anul 1954. I se acordă Premiul Academiei RPR pentru romanul *Cuscii* (1958), Premiul Asociației Scriitorilor din București pentru romanele *Recviem pentru cei vii* (1972) și *Lumina din adâncuri* (1988).

Primul roman al scriitorului, *Cuscii* (1958), se leagă, după mărturisirile lui G., de propria sa biografie. Acțiunea este plasată în anul 1952, în satul moldovenesc Hârtoapele, unde se înființa o gospodărie agricolă colectivă. Folosind tehnica realismului „obiectiv” specific perioadei, autorul se încadrează în tipul de proză proletcultistă, ghidată de comandamentele epocii, pe care le servește „exemplar”, într-o scriitură rudimentară, maniheistă, îngroșat ideologizată. În *Un Oscar pentru Ana* (1982) este anunțată încă de la început formula narativă dominantă, vizând obiectivitatea și distanțarea naratorului. Acțiunea este subsumată analizei psihologice, având în centru confruntarea tensionată dintre partenerii unui cuplu distrus din cauza înțelegerii greșite a dorințelor și reacțiilor celuilalt. Interesantă este sondarea psihologiei personajului feminin, cu fluctuațiile ei, descrise minuțios, și reflectate în nemulțumirea și disprețul bărbatului, care le interpretează în paginile jurnalului său. Întrepătrunderea stilurilor și a tipurilor de discurs (pagini de jurnal, monologuri autobiografice, înregistrări pe bandă, versuri) va reprezenta o constantă a narațiunii la G., prezentă și în *Întoarcerea bărbaților* (1991). Aici acțiunea se concentrează în jurul Doamnei, a cărei imagine devine extrem de pregnantă prin modul în care este receptată de cei din jur. Este evident că scriitorul, ieșit de sub influența lui Mihail Sadoveanu și a lui Liviu Rebreanu, perceptibilă în primele romane, adoptă tehnica de construcție romanescă a lui Camil Petrescu. Ca și în *Patul lui Procust*, Doamna din *Întoarcerea bărbaților* focalizează atenția tuturor personajelor masculine, rezultatul fiind un portret mozaicat. Romanul surprinde atmosfera de o irepresibilă deusolare, caracteristică perioadei postbelice, când noua ordine nu e altceva decât sursa unor continue mistificări. Romanul *Lumina din adâncuri* (1988) certifică talentul de povestitor al lui G., care construiește secvențe narative prin îmbinarea descrierilor ample cu stilul colocvial, asamblate printr-o temă recurentă în proza sa – legătura strânsă dintre vii și morți. Autorul încheagă o pseudofilosofie întemeiată pe ideea că cei vii sunt prelungiri ale celor dispăruți, iar atrofierea acestei relații este sursa vidului existențial al umanității. *Piramida* (I-II, 1995) focalizează narațiunea în zona mitului creației. Fundamentat pe o teză soteriologică utopică și pe ideea permanentei metamorfoze, G. scrie o parabolă despre distrugerea apocaliptică a întregii umanități, în urma căreia rămâne un singur supraviețuitor, noul Adam. Acesta întemeiază o nouă civilizație care funcționează prin anihilarea durerii și atotputernicia binelui. Versurile din volumul *Ploi de lumină* (1976) se concentrează pe relația om-natură, văzută în variate ipostaze, ca integrare a individului sau ca respingere a lui: „Mă latră pietrele și / Mă adulmecă din urmă. / Ploile mă scurmă și / Mă albesc / De visul meu palid, ceresc.” Obsesia ploii, devenită leitmotiv al cărții, este vizualizată ca o revărsare

fluidă care eliberează materia și dă viață corpului, binecuvântându-l; asociată în mod evident unei forțe vitalizante, ea ține de miracolul naturii și de harul reîntoarcerii la poveste. *De veghe la moartea mea* (1998) este un jurnal-eseu centrat pe analiza perioadei comuniste. Autorul își mărturisește adeziunea la comunism, sedus fiind de aparența generoasă a țelurilor pe care le propunea, și afirmă că și-a dat seama târziu de efectele lui dezastruoase. Fantasma utopiei narcotizante a „celui mai bune dintre lumile posibile” și a „omului nou”, sovietizat, a constituit un prim stadiu al îndochinării. Impactul cenzurii, deturnarea rolului scriitorului și a artei sale, statutul acestuia de așa-zis privilegiat devin punctele nodale ale unei reflecții tardive despre un regim distructiv.

SCRIERI: *Drumuri, drumuri*, București, 1954; *Frații Huțulea*, București, 1955; *Cuscii*, I, București, 1958; *Scrisori din Bărăgan*, București, 1959; *Ieșirea din Apocalips*, București, 1960; *Asaltul timpului*, București, 1961; *Insula speranței*, București, 1963; *Povestiri*, București, 1964; *Îngeri biciuiți*, București, 1967; ed. (*Noaptea Negostinei*), București, 1976; *Un joc nevinovat*, București, 1967; *Cântece de drumeție*, București, 1968; *Asediul*, București, 1969; *Secol nervos*, București, 1969; *Appassionata*, București, 1971; *Nouă povestiri contemporane*, București, 1971; *Recviem pentru cei vii*, București, 1972; *Iubirea mea dintâi*, București, 1973; *Întoarcerea*, București, 1974; *Vremea demonilor*, București, 1974; *Ploi de lumină*, București, 1976; *Dragostea câinelui de pază*, București, 1978; *Poeme de regăsire*, București, 1980; *Un Oscar pentru Ana*, București, 1982; *Lumina din adâncuri*, București, 1988; *Întoarcerea bărbaților*, București, 1991; *Piramida*, I-II, postfață Romul Munteanu, București, 1995; *De veghe la moartea mea*, București, 1998; *Poeme crepusculare*, îngr. Gellu Dorian, Botoșani, 2002.

Repere bibliografice: Ion Vițner, *Prozatori contemporani*, II, București, 1962, 78–105; Damian, *Direcții*, 139–157; Dimisianu, *Schițe*, 56–61; Ardeleanu, *Însemnări*, 182–186; Oprea, *Mișcarea*, 85–93; Virgil Ardeleanu, „Îngeri biciuiți”, ST, 1968, 3; Cornel Regman, „Îngeri biciuiți” sau *Suprarealism fără voie*, TMS, 1968, 4; Mircea Iorgulescu, „Secol nervos”, „Albina”, 1969, 42; Mara Dănilescu, „Secol nervos”, AFT, 1969, 11; Magdalena Popescu, „Secol nervos”, RL, 1969, 48; Cristea, *Interpretări*, 148–153; Regman, *Cronicari*, 56–65; Ardeleanu, „A urî”, 89–94; Ciobanu, *Critica*, 135–141; Dan C. Mihăilescu, *Filtrele istoriei*, LCF, 1979, 17; Adriana Iliescu, *Tradiție și istorie*, RL, 1989, 12; Mihaela Ursa, *Între obsesie și sens*, TR, 1991, 20; Alexandru Vrâncănu, *În umbra lui Ulise*, RL, 1991, 22; Munteanu, *Jurnal*, VI, 196–208; Cosma, *Romanul*, II, 136–137; *Dicț. scr. rom.*, II, 399–400; Micu, *Ist. lit.*, 483–484; Popa, *Ist. lit.*, II, 1025–1026. M.Mh.

GHLIMESCU, Ștefan Ion (16.III.1947, Costeștii din Vale, j. Dâmbovița), critic literar și poet. Este fiul Mariei (n. Dumitru) și al lui Ion Constantin Verusi, muncitor. Urmează școala primară la Tomșani (1954–1958), școala generală la Costeștii din Vale (1958–1961), Liceul „Nicolae Grigorescu” la Titu (1961–1965) și Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București (1968–1973). A fost consilier al Direcției pentru Cultură Dâmbovița. A debutat cu poezii în antologia colectivă *Anotimpul întrebărilor* (Baia Mare, 1967). Eseurile și cronicile literare și le-a publicat, începând cu 1987, în „Viața românească”, „Contemporanul”, „Luceafărul”, „Ramuri”, „Calende” ș.a.

Titlul volumului *Figuri ale romanului* (1997) este sugestiv, pentru că, așa cum afirmă într-un preambul, **G.** nu este adeptul existenței unei modalități românești exclusive, ci înregistrează în egală măsură variatele structuri compoziționale, de la cele tradiționale la cele „cu totul libere ale prozei mai noi, pe un front instabil cu dese și surprinzătoare schimbări de poziții”. Disponibilitatea de a adapta demersul analitic la specificul fiecărei opere este atestată de șirul de comentarii la romanele atât de diferite semnate de Mircea Horia Simionescu, Nicolae Prelipceanu, Constantin Țoiu, Radu Cosașu, Adriana Bittel, Vintilă Horia, Paul Goma, Răzvan Petrescu, Livius Ciocârlie, Costache Olăreanu, Marius Tupan ș.a. În analiză criticul recurge și la modalitatea tradițională a rezumării acțiunii, dar are abilitatea de a o filtra prin prisma viziunii moderne a structurilor epice. În cronicile și eseurile din volumul *Figuri ale imaginarului poetic* (1999) el operează cu un discurs hermeneutic aplicat operei lirice, relevând „miezul sublim al poeziei, plusul de nimb al existenței ființei în plusul de uimire a cuvintelor”. Remarcabile sunt interpretările date liricii lui Marin Sorescu, interesantă aceea dedicată lui Ioanid Romanescu. Sunt discutați și câțiva poeți care și-au definit profilul în ultima perioadă, precum Gheorghe Izbășescu, Gabriela Crețan, Iulian Boldea, Mircea Drăgănescu, Lucian Vasilescu ș.a. *Proximitatea lui Eminescu* (2000) oferă o imagine caleidoscopică a receptării poetului de către critica și istoria literară actuală, autorul înscriindu-și aici și contribuțiile personale. De pildă, în eseu *Eminescu, Shakespeare și modernitatea tradiției*, **G.** emite opinia că poetul român nu este doar un romantic atașat legilor clasice ale armoniei și firescului, ci „este sincron în adâncime ideilor modernismului european”. Poeziile din volumele *Lola, Lolita, Bonita* (2000) și *Grădina lui Athis* (2002) sunt niște meditații în care eul liric filtrează lumea prin metafore și simboluri mitologice, imaginând un tărâm al seninătății și plenitudinii.

SCRIERI: *Figuri ale romanului*, Târgoviște, 1997; *Figuri ale imaginarului poetic*, Târgoviște, 1999; *Dinastia de cărturari a Ciorăneștilor* (în colaborare cu Mihai Gabriel Popescu), Târgoviște, 2000; *Lola, Lolita, Bonita*, București, 2000; *Proximitatea lui Eminescu*, Târgoviște, 2000; *I. C. Vissarion între uitare și dăinuire* (în colaborare cu Victor Petrescu), Târgoviște, 2001; *Grădina lui Athis*, Pitești, 2002. **EDIȚII:** Marin Bucur, *I. L. Caragiale. Lumea operei*, Pitești, 2001; Costache Olăreanu, *Fals tratat de petrecere a călătoriei*, Târgoviște, 2003.

Repere bibliografice: Ionel Necula, *Ștefan Ion Ghilimescu și plăcerile lecturii*, CNT, 1997, 52; Nicolae Oprea, *Parafraza criticului*, „Calende”, 1997, 9–12; Teodor Vârgolici, „Figuri ale romanului”, ALA, 1997, 373; Teodor Vârgolici, „Figuri ale imaginarului poetic”, ALA, 1999, 465; Simion Bărbulescu, *Starea de vis a limbajului*, LCF, 1999, 36; Teodor Vârgolici, *Comentarii eminesciene*, ALA, 2000, 547; Tudor Cristea, *Figurile criticii*, CNP, 2000, 12; Petraș, *Panorama*, 309–312; Simion Bărbulescu, *Ul horticultura poesis*, LCF, 2003, 26; Ionel Necula, *Poetul în grădina lui Athis*, CNT, 2003, 30.

T.V.

GHIMPELE, revistă umoristică apărută la București, săptămânal, între 29 mai 1866 și mai 1879. Deși la **G.** numerotarea anilor de apariție o continuă pe aceea de la „Nichipercea”,

totuși nu este vorba de o simplă schimbare de titlu. După ultima suprimare a revistei lui N.T. Orășanu, la 22 mai 1864, acesta nu mai izbuteste să scoată singur periodicul și, cu vremea, tineri colaboratori, cu mentalități noi și cu alte gusturi literare, îl înlocuiesc, poate chiar îl elimină de la conducerea unei reviste care se modificase substanțial și în ceea ce privește mijloacele literare și satirice întrebuițate. Redactori la **G.**, printre alții, sunt I.C. Fundescu (1867), G. Dem. Teodorescu (1871), Toma I. Stoenescu (1877). Între 1872 și 1877, după cum rezultă din diversele anunțuri inserate în revistă, **G.** este redactată de un comitet. I.L. Caragiale a făcut parte din acest comitet din decembrie 1874 până în 1876. Este foarte probabil ca după 1876 conducătorul de fapt al periodicului să fi fost G. Dem. Teodorescu. În tot acest timp **G.** afișează o orientare politică anticonservatoare și manifestă o continuă ostilitate față de dinastia străină. Totodată, are o conduită literară bine precizată, combătând impostura și falsa modernitate, spiritul de imitație, lipsa de originalitate și aspectele negative ale vieții literare autohtone. Cei mai mulți colaboratori se ascund sub pseudonime, unele încă neidentificate. Dintre ei, constanți în atitudinea publicistică și în calitatea mijloacelor satirice întrebuițate au fost G. Dem. Teodorescu (Ghedem), C. Cristescu (a semnat Cocris, Sir Kock, Zaplan), Demetru Constantinescu-Teleor, Constantin Gh. Hristodorescu și, bineînțeles, Caragiale, a cărui colaborare începe în decembrie 1873, cu un sonet dedicat baritonului italian Agostino Mazzoli. Caragiale continuă să scrie în anii următori cronici umoristice și literare, versuri, epigrame, știri și anunțuri; multe texte, nesemnate, nu-i pot fi atribuite cu toată siguranța, scriitorul aflându-se într-o perioadă de formare, de clarificare stilistică. Ultimul text semnat de el (cu pseudonimul Palicari) apare la 15 august 1876. După această dată este greu de spus dacă a mai tipărit ceva aici. Celelalte semnături ale sale întrebuițate în timpul colaborării la **G.** sunt I.L.C., Car, C... și Rac. Un an mai târziu, în aprilie 1877, aici debuta, cu poezia *Domnișoarei Niculescu Aman. Dedicăție*, Duiliu Zamfirescu. În revistă se publică multe cronici și articole, în care chestiunile politice sunt tratate într-o manieră aparent frivolă, parodii în versuri și proză, anecdote culte și populare, glume, știri fanteziste etc. Uneori ironia e greoaie, alteori zeflemelele și umorul depășesc măsura, însă aceste exagerări nu sunt caracteristice. R.Z.

GHIMPELE, publicație apărută la Brașov, săptămânal, între 11 august și 17 noiembrie 1919, apoi la Oradea, bilunar, între 10 noiembrie 1922 și 10 ianuarie 1924, având subtitlul „Revistă de umor și satiră. Suferințe și dureri, cronici vesele, cuvinte de duh, calambururi”. Se mai menționează că director e opinia publică, iar redactor responsabil, Moș Sfadă (G.M. Samarineanu), care în seria a doua a publicației preia direcția. Din 1922 subtitlul se modifică în „Pentru toți și pentru toate. Revistă bilunară satirico-umoristică.” Având pe frontispiciu ca moto adagiul „Râsul descrețește frunțile celor necăjiți și biciuiește năravurile rele ale societății”, publicația se deschide cu o poezie-program intitulată *Ghimpele*, în care se afirmă intenția ca răsând să fie

biciuită prostia, demascată fățarnicia, cei obraznici să fie pedepsiți, iar cei indiferenți, împinși la acțiune. Scris cu vervă și haz, dar și cu o ironie adeseori mușcătoare, **G.** își îndreaptă atenția asupra vieții politice, cu precădere asupra situației, evenimentelor și personalităților locale. Există câteva rubrici mai mult sau mai puțin permanente: cea intitulată „La tarabă”, scrisă în versuri, este o cronică satirică a societății românești contemporane, după cum rubrica „Cronică rimată” cuprinde, printre altele, sub titlul *Miorlăituri din Brașov*, relatări hazlii ale unor întâmplări și moravuri locale. Aceeași tematică o au majoritatea anecdotelor adunate sub titlul generic *Brașoave*, tot anecdote și snoave cuprinzând rubricile „Sacul cu ghimpi” și „Din snoavele lumii”. Materialele sunt iscălite în cea mai mare parte cu pseudonime adecvate; astfel, sub semnături ca Moș Sfadă și Ghidale Nuhâm (G.M. Samarineanu), Ghiță Ardeleanu (George Bota), Surcel (T. Moga), Mărăcine, Sărântoc, Nam Habar, Titus ș.a., sunt publicate versuri, majoritatea satirice, iar sub semnături ca Dr. V.R. Carpatake, Ghiță Nebunul, Kix, Cridim (Christea N. Dimitrescu), B. Riciu apar numeroase epigrame cu adresă precisă la situații și persoane ale timpului. Tot în versuri, sunt de remarcat câteva descrieri citadine ce par să aibă ca model *Rapsodiile* lui G. Topîrceanu (Ghidale Nuhâm, *La noi*, Nam Habar, *Ninge*). Proza ocupă un spațiu însemnat, fiind ilustrată prin schițe, portrete satirice, interviuri, snoave, anecdote ș.a., ai căror autori semnează Moș Sfadă, Ghidale Nuhâm, Rița Potârniche (Florica M. Samarineanu), Cărcotaș, Ion Virgulă, Turcă, Val. Maximilian ș.a.; printre acestea și un nume recunoscut în domeniu — Gh. Brăescu (*Eseuri*). Din galeria de portrete, se distinge cel realizat cu tandră ironie poetului Lucian Blaga (Portretist, *Un izolat: poetul Lucian Blaga*). Traducerile se rezumă la câteva schițe umoristice ale scriitorului maghiar Molnár Ferenc, transpuse în românește de Porumbița și L.P. Martinescu. Revista este, începând de la copertă, bogat ilustrată, cu desene și mai ales caricaturi, unele reprezentând personalități ale vieții politice și culturale românești și străine (Iuliu Maniu, Ioan I.C. Brătianu, Al. Vaida-Voevod, N. Iorga, A.C. Cuza, Șt. Cicio Pop, O. Goga, Lucian Blaga, Thomas Woodrow Wilson — președintele SUA, Georges Clemenceau, contele Albert Apponyi ș.a.). Ilustrațiile aparțin lui V. Maximilian, H. Major, Földes, Váradi ș.a. L.D.

GHINOIU, Ion (7.IX.1941, Fundulea), etnograf și folclorist. Este fiul Mariei (n. Căprioareanu) și al lui Dumitru Ghinoiu. Urmează Școala Pedagogică (1956-1959) la București și face apoi tot aici studii universitare de geografie (1962-1967). Învățător în comuna Independența (1959-1960) și în Fundulea (1960-1962), devine cercetător științific la Institutul de Etnografie și Folclor din București (din 1967), unde ajunge șeful sectorului de etnografie (1986-1991) și membru în colegiul „Revistei de etnografie și folclor”. Între 1990 și 1992 a fost secretar științific la Institutul de Tracologie din București.

În studiile sale **G.** este preocupat de riturile, credințele și miturile românești. *Vârstele timpului* (1988) reprezintă o abordare genetică, antropologică și comparativă a calendarului rural, „instrument de mediere între om și natură”, cu toate variantele lui: calendarul agrar, pastoral, pomi-viticol, apicol, calendarul culegerii plantelor de leac, al celor trei feluri de orologii — cosmic, biologic și social. Abia versiunea organizată ca dicționar și intitulată *Obiceiuri populare de peste an* (1997) va avea structura intenționată de la început de autor, prima ediție fiind amputată de cenzura epocii. Ideea fundamentală a lucrării este aceea că poporul român are un panteon constituit din ființe mitice al căror rol principal este măsurarea timpului: divinități populare masculine (Crăciun, Sânvăsâi, Sântoader, Sângeorz, Sântilie, Sâmedru, Moș Andrei, Moș Nicolae), divinități feminine (Dochia, Sânzienele, Drăgaicele, Lăzărițele, Ielele, Fata Pădurii), zeite-mame (Maica Precista, Mama Pădurii), zeite bătrâne (Sfânta Vineri, Sfânta Varvara, Baba Dochia). Dacă unele întrupări mitice au luat numele unor sfinți creștini, altele nu au nici o relație cu creștinismul (Călușul, Caloianul, Păparuda, Ropotinul Testelor, Dragobete, Drăgaica, Sânziana, Joimărița, Martinii, Berbecarii, Circovii, Ziua Lupului), fiind sau moștenite din substratul autohton, sau asimilate de la cultele greco-romane și orientale, sau reprezentând creații autohtone. Cele 950 de articole ale dicționarului definesc succint fenomenele, le precizează repartizarea geografică, iar prin trimiteri încrucișate facilitează perceperea relațiilor dintre obiceiuri.

SCRIERI: *Popasuri etnografice*, București, 1981; *Demografie și etnografie* (în colaborare cu Vladimir Trebici), București, 1986; *Vârstele timpului*, București, 1988; ed. 3 (*Obiceiuri populare de peste an*), București, 1997; *Lumea de aici, lumea de dincolo. Ipostaze românești ale nemuririi*, București, 1999; *Zile și mituri. Calendarul țăranului român 2000*, București, 1999; *Panteonul românesc. Dicționar*, București, 2001; *Sărbători și obiceiuri românești*, București, 2002.

Repere bibliografice: Gheorghită Geană, *Mărturia drumurilor*, LCF, 1981, 35; George Muntean, *Demografie, etnografie și literatură*, RL, 1987, 18; Mihai Coman, *Timp și temporalitate*, RL, 1989, 20; Ovidiu Pecican, „*Demografie și etnografie*”, AAF, 1991; Iordan Datcu, *Dicționarul obiceiurilor*, RL, 1997, 30. I.D.

GHIOCEI, revistă apărută la Chișinău din aprilie 1934 până în martie 1935. Este editată de Societatea Culturală „Iulia Hasdeu” de pe lângă Liceul Eparhial de fete, instituție de învățământ al cărei început datează din anul 1864. Comitetul

redacțional este format la numărul 2/1934 din Magda Isanos, redactor, V. Teleuța, secretar de redacție; de la numărul 3 redactor e Z. Poclitaru, secretar de redacție E. Ghinculov, iar în 1935 președinte va fi Tamara Panțăru și vicepreședinte, Z. Poclitaru. După tipicul publicațiilor școlare ale epocii, **G.** conține un corp de texte (poezii, impresii de cercetășie, scurte articole, omagii profesoarelor, dar și câte o prezentare a unui sat sau strigături culese din diverse zone), o pagină de recenzii, o pagină distractivă (epigrame, anecdote etc.), o poștă a redacției și o pagină mondenă, ce cuprinde cronică serbărilor din localitate. Deși foarte tineri, autoarele și autorii — odată cu al doilea an de apariție, revista primește și colaboratorii din afara liceului — compun versuri încărcate de melancolie, evocând iubiri pierdute, cimitire, despărțiri, însingurări. Articolele (spre exemplu, *Basmul în dezvoltarea spirituală a copilului*) păcătuiesc prin schematism (delimitarea funcțiilor, expunerea foloaselor etc). Articolul *Început bun* (2/1934) ridică problema Basarabiei și a reînvățării limbii române după „schingiuirea ei”, timp de un veac, de „cnutul rusesc”. Scopul Societății și al revistei sale devine astfel unul patriotic: „Cu ajutorul acestei societăți, membrii ei nu numai că învață limba corectă românească, dar ea mai are menirea să dea o direcție penițelor care sunt încă în mugur. De unde știm noi că peste câțiva ani nu ne vom alege cu unele talente recrutate din această mică societate?” Cuvinte confirmate, întrucât revista reține atenția istoricilor literari în primul rând pentru cele câteva texte semnate de Magda Isanos în 1934, când, în ultima clasă de liceu, deținea funcția de președintă a Societății Culturale „Iulia Hasdeu”. În această calitate, ea susține conferința *Femeia în literatura noastră* (menționată într-o notă). În numărul 2/1934 semnează *Creionări* — o povestire ce descrie o oră de sfârșit de trimestru, cu plictiseala ultimelor „ascultări” și cu dorul de casă ce face gândurile elevelor să zboare departe și să contemple marea sau „vârful de tuș negru al copacilor”. În același număr, o recenzie semnată cu inițialele M.I. recomandă, cu mult discernământ, ce merită sau nu să fie citit. În numărul 3/1934 (număr omagial, înclinat Școlii Eparhiale la împlinirea a șaptezeci de ani de existență), Magda Isanos este prezentă cu poezia *Macii* și cu *Inseparabilele*, o schiță de portret a două colege de clasă. C.Br.

GHIRVU-CĂLIN, Elena (16.I.1944, Bahna, j. Neamț), prozatoare. Este fiica Margaretei (n. Dobrovici) și a lui Ioan Ghirvu, mic proprietar, iar după 1948, muncitor și tehnician. Licențiată a Facultății de Filosofie, secția psihologie-pedagogie, a Universității din București (1967), a lucrat ca profesoară, apoi ca redactor la revista „Cutezătorii”. Debutază cu un grupaj de povestiri în „Luceafărul” (1966), colaborând ulterior și la „România literară”, „Viața românească” ș.a.

Volumul *Liliacul cânta în surdină. Ars amandi* (1968), care cuprinde două microromane, adoptă formula confesivă pentru a trata superficial, dar dezinvolt și cu proșpețime, teme ca iubirea sau moartea, invidia sau generozitatea. Nuvelele din *Aldebaran* (1970), mai puțin reușite la nivelul epic decât la cel al

notației unor procese sufletești tulburi, urmăresc destinul unor femei singure și nefericite, marcate de sentimentul ratării. În proza scrisă de **G.-C.** mai toți eroii, de care autoarea se detașează uneori ironic, trăiesc o stare de neîmplinire: căsniciile eșuează (*Fluturi pentru iarnă*, 1977, *Haina vântului*, 1981) sau sunt salvate în extremis de intervenția unui personaj providențial, puțin credibil (*La urma urmei*, 1986), carierele artistice sau științifice nesuținute de vocație autentică se dovedesc simple tentative veleitare (*Cum trece timpul*, 1983). Scriind mai multe romane psihologice cu accent pe problematica iubirii, dar și pe opțiunile etice fundamentale, prozatoarea își modifică formula narativă; dacă în *Aniversarea* (1980) destinul personajelor e reconstituit printr-o succesiune de monologuri interioare, rechizitorii sau justificări, în *Din aproape în aproape* (1989), cronică de familie, frescă a anilor '40-'50 și totodată roman de moravuri, primează epicul debordant, cu accente senzaționale. **G.-C.** semnează și un volum de publicistică, *Reverberații* (1971), în colaborare cu Alexandru Guțan, precum și romanele pentru copii *Alte culori, alte anotimpuri* (1973) și *Caruselul primăverii* (1986).

SCRIERI: *Liliacul cânta în surdină. Ars amandi*, București, 1968; *Aldebaran*, București, 1970; *Reverberații* (în colaborare cu Alexandru Guțan), București, 1971; *Alte culori, alte anotimpuri*, București, 1973; *Fluturi pentru iarnă*, București, 1977; *Aniversarea*, București, 1980; *Haina vântului*, București, 1981; *Cum trece timpul*, București, 1983; *Caruselul primăverii*, București, 1986; *La urma urmei*, București, 1986; *Din aproape în aproape*, București, 1989.

Repere bibliografice: Mircea Iorgulescu, „*Liliacul cânta în surdină. Ars amandi*”, R, 1969, 3; Lucian Raicu, „*Liliacul cânta în surdină. Ars amandi*”, RL, 1969, 19; Mircea Iorgulescu, „*Aldebaran*”, RL, 1970, 46; Paul Dugneanu, *Farmecul desuetudinii*, LCF, 1977, 49; Margareta Nicolau, „*Aniversarea*”, CNT, 1981, 7; Elena Tacciu, *Răsfrângerea în tipologii*, RL, 1982, 22; Elena Tacciu, *Distanța ironică*, RL, 1984, 8; Mariana Ionescu, *Viața, în primul rând*, CNT, 1987, 37; Horia Gârbea, *Nevoia de roman*, VR, 1987, 12; Valeriu Cristea, *Fetele destinului*, RL, 1989, 44; Cornel Munteanu, „*Din aproape în aproape*”, ST, 1990, 4. A.C.

GHÎȚĂ, Florea (28.IV.1931, Tătăreștii de Jos, j. Teleorman), istoric literar. Este fiul Radei și al lui Petre Ghîță, țărani. A absolvit Facultatea de Filologie din cadrul Universității din București (1953), unde și-a luat și doctoratul în filologie în 1972 cu o teză despre Gib I. Mihăescu. După absolvire, devine cadru didactic la aceeași Universitate, fiind în paralele și activist al Comitetului Central PCR. Este profesor, după 1990, la Universitatea „Spiru Haret” din București.

Monografia *Gib I. Mihăescu* (1984; Premiul „B.P. Hasdeu” al Academiei Române) este structurată după un tipar clasic, cuprinzând biografia autorului și o descriere a operei de la nuvele până la romane, lucrarea încheindu-se cu un comentariu asupra dramaturgiei și activității de gazetar a sciitorului. O mare parte a studiului este consacrată analizei nuvelor, clasificate în trei mari categorii: nuvele și povestiri din război și viața de campanie, nuvele satirice și de atitudine socială și nuvele de investigație analitică, monografiile ale unor obsesii erotice și traume sufletești. Aici **G.** rezumă de obicei

subiectul, definește tematica, descrie universul obsesional și metodele de investigare psihologică, insistând mai puțin asupra tehnicilor narative și asupra rolului lor în modernizarea prozei interbelice. Romanele sunt catalogate în funcție de momentul apariției și de importanță, de la cele de început, *Femeia de ciocolată* și *Brațul Andromedei*, mai puțin apreciate, până la cele două „vârfuri”, *Rusoaica* și *Donna Alba*, un scurt capitol fiindu-le rezervat și celor neterminate. Majoritatea scrierilor lui Gib. I. Mihăescu au evoluat între problematica erotică și cea socială, preponderentă fiind cea dintâi. Originalitatea scriitorului rezidă, afirmă G., în cultivarea romanului de analiză psihologică, scris la persoana întâi, axat pe un univers obsesional bine surprins, de sursă dostoevskiană, și pe prezentarea mediilor sociale într-o manieră tipic caragialiană. Alte lucrări, consacrate literaturii române din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, au destinație didactică, prezentând cronologic orientări și autori.

SCRIERI: *Gib I. Mihăescu*, București, 1984; *Evoluția liricii lui Lucian Blaga*, București, 1995; *Corola de minuni a lumii. Lucian Blaga, universul liric*, București, 2001; *Literatura română în a doua jumătate a secolului al XIX-lea* (în colaborare cu Simona Iacob), București, 2002; *Epoca marilor clasici: Titu Maiorescu, Mihai Eminescu, Ion Creangă, I. L. Caragiale, Ioan Slavici*, București, 2002.

Repere bibliografice: Ioan Holban, *O monografie Gib I. Mihăescu*, CRC, 1984, 36; Al. Dobrescu, *Debuturi*, CL, 1985, 2; Dorel Filip, „Gib I. Mihăescu”, LCF, 1985, 29; Aureliu Goci, *O monografie Gib I. Mihăescu*, RL, 1985, 50; Gheorghe Buluță, „Gib I. Mihăescu”, TBR, 1985, 288; Cristea, *Teleorman*, 302–303. D.Mr.

GHÎȚĂ BERBECU, revistă satirică apărută la București, săptămânal, între 8 noiembrie 1887 și 26 iunie 1888, apoi din ianuarie până la 19 februarie 1889. **G.B.** nu a ieșit cu periodicitatea anunțată, fie pentru că redactorilor le lipseau mijloacele materiale necesare, fie pentru că era suspendată, deși nu există dovezi documentare în această privință. Redactor este Constantin C. Bacalbașa, care semna Bacon, Țandără sau Radu Țandără. Satira practică de colaboratorii revistei este bazată pe atacuri personale, aluzii obscene și umor gros. Abundă calambururile ieftine, schimonosirea numelor celor vizați etc. Printre cei persiflați se găsesc V. Alecsandri, T. Maiorescu, Al. Vlahuță ș.a.; criticile surprind și combat uneori realități ale vieții literare și sociale. R.Z.

GHÎȚESCU, Ludmila (1.XII.1918, Volintiri, j. Cetatea Albă – 2.I.1991, Pitești), poetă și prozatoare. Este fiica Marfei și a lui Ivan Podust, notar. Urmează Școala Normală la București, apoi Institutul „Maxim Gorki” (1954–1956), pe care nu-l termină. Funcționează ca profesoară la Piatra Neamț și Pitești (aici este o vreme inspector școlar), activând și pe linie politică. Debutează în 1938 în „Cuget clar”, iar editorial în 1941, cu volumul *A căzut o stea*. Colaborează cu versuri la revistele „Argeș” (de la care primește un premiu în 1984), „Cronica”, „Luceafărul”, „România literară” ș.a. În 1947 a înființat la Pitești cenaclul literar „Liviu Rebreanu”.

Cartea de debut, ca și cea din 1945 (*Așteptare*), anunță o poetă a gingășiei și a stărilor de confesiune, dar și a temelor momentului (drama războiului). Volumele care au urmat, după o lungă tăcere editorială, începând cu *Fântâni* (1969), confirmă acest tip de sensibilitate, îmbogățită pe parcurs cu notația naturistă și, în genere, cu consemnarea, de regulă eliptică și sincopată, a unor fragmente de real, împinse însă spre sensuri ce-l transcend. Maniera frecventă este aceea prezentă în *Efemeridă* (din *Stampe fragile*, 1970), unde notației îi urmează, în finalul poemului, transferul în irealitatea senzorială: „O mână plâpândă / adună gândurile / la colț de stradă.” Temperament solar, G. cultivă abundent simbolistica focului, cartea sa cea mai reprezentativă în acest sens fiind *Arșița stelelor* (1983), unde apar frecvent imagini ca fulger, soare, văpaie, auroră, foc, asociate unor figuri ale imaculării: zăpada, azurul, gerul, ploaia, ochii. Lebăda e „beată de azur”, „cerul sparge singurătatea” dăruindu-se, blagian, apelor de jos, soarele este invocat să alunece în inimile oamenilor și în natura terestră, care devine astfel „cuib de soare” (ca în volumul cu titlu emblematic *Soare în muguri*, 1985). Starea definitorie a poetei este macedonskiana perihelie. Paralel, evocări învăluite de nostalgie dovedesc că registrul elegiac nu îi este străin. În momentele sale bune G. comunică, în cuvinte simple, sugestia inefabilului și indeterminatului ca în acest poem ungarettian: „Garoafe, / petalele cad ca niște silabe, / pe masă mai tremură / versul neterminat.” Adesea alunece însă în aglomerări metaforice care sufocă sensul și barează calea emoției către cititor sau izbesc prin tiparul lor desuet: „pana azurului”, „nicovala adevărului”, „glia gândurilor”, „ironia clipelor”, „zăpada desăvârșirii”. În *Ram de lumină* (1990), una dintre cele mai bune cărți pe care le-a scris, alături de *Arșița stelelor*, expresia își păstrează constant simplitatea, întărind și chiar semnele aspirației spre clasicitatea prozodică (alexandrinul, catrenul). Infuzate de sentimentul amurgului și de evocarea melancolică a copilăriei, a părinților și locurilor natale, aceste ultime versuri conservă totuși ceva din tonusul propriu poetei: o vitalitate desuet-exuberantă, diafană și suavă. Romanul *Enigma unui ametist* (1984) derulează istoria a două femei, Livia și fiica sa, Raluca, pe fundalul existenței cotidiene citadine din epocă, zugrăvită însă în tonuri idilice. Se reține povestea dramatică a Liviei care, născând un copil ilegitim, nerecunoscut de tată, își refuză apoi, din devotament matern, împlinirea socială și profesională: lucruri pe care cititorul le află dintr-un jurnal găsit de fiică după moartea prematură a Liviei. Finalul, expedit și dulceag, o arată pe fiică descoperindu-și tatăl. De un relativ interes este aici sondarea psihologiei adolescenților.

SCRIERI: *A căzut o stea*, București, 1941; *Așteptare*, București, 1945; *Fântâni*, București, 1969; *Stampe fragile*, București, 1970; *Câmpii interioare*, București, 1975; *Miez de anotimp*, București, 1977; *Vifor albastru*, București, 1979; *Între două dimineți*, București, 1981; *Arșița stelelor*, București, 1983; *Enigma unui ametist*, București, 1984; *Soare în muguri*, București, 1985; *Ram de lumină*, București, 1990.

Repere bibliografice: Florin Manolescu, „Fântâni”, RL, 1969, 51; George Muntean, *Profil*, ARG, 1975, 4; Mihail Diaconescu, *Poezii argeșeni*, ARG, 1977, 4; Dumitru Anghel, „Enigma unui ametist”, ARG, 1984, 12; *Dict. scriit. rom.*, II, 400–401. N.M.

GHÎȚESCU, Micaela (18.VII.1931, București), traducătoare. Este fiica Mariei Eliza (n. Papacostea), licențiată în litere, și a lui Constantin Ghițescu, medic chirurg. Între 1937 și 1949 a urmat la București Școala Evanghelică de Fete, liceele „Carmen Sylva” și „Gh. Lazăr”, apoi, între 1949 și 1957, cursurile Facultății de Filologie, secția limba și literatura franceză. În timpul studenției este arestată și închisă, din 1952 până în 1955, pentru relații cu Franța. Deși obține diploma de licență, nu se poate angaja nicăieri până în 1959, când este primită ca muncitor calificat la Institutul pentru Controlul de Stat al Medicamentului și Cercetării Farmaceutice. Va rămâne aici până în 1970, devenind traducător tehnic, apoi documentarist. Din 1971 și până în 1987, când se va pensiona, va lucra ca redactor principal la Biblioteca Centrală Pedagogică din București. După 1990, ca membră fondatoare a Fundației Culturale Memoria, face parte din colegiul de redacție al publicației „Memoria. Revista gândirii arestate”, iar din 2003 este redactor-șef al acesteia.

Se afirmă prin traduceri din limbile spaniolă, portugheză (pe care le învață singură), franceză și engleză, contribuind mai cu seamă la cunoașterea literaturii și a limbii portugheze în România. A transpus în limba română peste șazeci de volume din literatura portugheză, începând cu romanul lui Eça de Queirós *Crima părintelui Amaro*, 1968. Acest important autor de la finele veacului al XIX-lea s-a bucurat de altfel de atenția ei statornică, parte dintre cele mai importante scrieri ale sale transpuse de **G.** fiind însoțite și de ample prefețe sau postfețe. Traducătoarea va urmări în genere un program bine articulat de familiarizare a cititorului român cu marile nume ale literaturii de expresie portugheză (lusitane, braziliene și chiar galiciene). Între autorii selectați se numără, printre alții, Fernão Mendes Pinto (secolul al XVI-lea), romanticii Alexandre Herculano și Almeida Garrett, contemporanii Fernando Pessoa, Fernando Namora, Dinis Machado, Ruben A., Urbano Tavares Rodrigues, José Augusto Seabra (din literatura portugheză), Érico Veríssimo, Antonio Olinto, José Sarney și Paulo Coelho (dintre brazilieni). S-a oprit și asupra literaturii române, realizând versiuni în portugheză din creația poetică a lui Lucian Blaga și a lui George Bacovia, două apărute în țară, alta (Lucian Blaga, *Nas Cortes da Saudade* [La curțile dorului]) fiind publicată la Coimbra, în 1999. A colaborat statornic cu articole și traduceri la „România literară”, „Luceafărul”, „Secolul 20”, precum și la reviste din străinătate: „Jornal de Letras”, „Artes & Ideias”, „Letras & Artes” (Portugalia), „Translittérature” (Franța) ș.a. A realizat, de asemenea, importante lucrări destinate limbilor portugheză și spaniolă, excelente instrumente de lucru pentru traducătorii români, gramatici și dicționare, care s-au bucurat de mult succes, unele fiind reeditate, iar altele publicate în Portugalia. După 1990 a participat la diverse programe culturale în străinătate, invitată cu burse în Franța și în Portugalia sau cu comunicări la diverse congrese de lusitanistică (Portugalia, Franța, Germania, Marea Britanie, Brazilia, SUA). Activitatea sa a fost recunoscută și prin acordarea unor distincții în țară și în străinătate: premii ale Asociației Scriitorilor din București

(1984, 1994, 2000), medalia Premiul de Traducere a Societății de Limbă Portugheză din Lisabona (1986), Ordinul Național Serviciul Credincios în grad de Cavaler (2000), ordinele braziliene Rio Branco (1999) și Cruzeiro de Sul (2002) în grad de Ofițer, Diploma de merit a Institutului Camões din Portugalia (2000).

Traduceri: Miguel Ángel Asturias, *Week-end în Guatemala*, București, 1964 (în colaborare cu Paul Teodorescu); Stephen Leacock, *Povestiri umoristice*, București, 1965 (în colaborare cu Tudor Măinescu); Henry Fielding, *Joseph Andrews*, București, 1966; P.-D. Gaisseau, *Shangrila, vale pierdută în preistorie*, București, 1966; Eça de Queirós, *Crima părintelui Amaro*, București, 1968, *Relicva*, București, 1972, *Familia Maya*, București, 1978, *Vărul Bazílio*, București, 1983; Fernando Namora, *Casa vagabonzilor. Minele din San Francisco*, București, 1970; Fernão Mendes Pinto, *Peregrinare*, București, 1974; Érico Veríssimo, *Incident la Antares*, București, 1975, *Domnul ambasador*, București, 1981, *Anna Terra*, București, 1993, *Un anume căpitan Rodrigo*, București, 1993, *Teiniaguá. Frumoasa Luiza*, București, 1994, *Războiul*, București, 1994, *Roza vânturilor*, București, 2000; Alexandre Herculano, *Măscăriciul*, București, 1976; Almeida Garrett, *Călătorie prin țara mea*, București, 1979; Lucian Blaga, *A milagrosa semente – Mirabila sămânță*, ed. bilingvă, București, 1981, *Nas Cortes da Saudade*, Coimbra, 1999; Dinis Machado, *Ce spune Molero*, București, 1981; G. Bacovia, *Plumb – Chumbo*, ed. bilingvă, București, 1983; Ruben A., *Turnul familiei Barbela*, București, 1984, *Singurătate în patru*, București, 1990; José Sarney, *Apele de miazănoapte*, București, 1986, *Stăpânul mării*, București, 1997; Urbano Tavares Rodrigues, *Nesupușii. Sfârșit de exil*, București, 1987, *Filipa în ziua aceea*, București, 1991, *Valul de căldură*, București, 1997; A. Guerreiro de Sousa, *Compoziție la viitor. Cronos*, București, 1988; J.-N. Schifano, *Dansând ei ard în văpaie*, București, 1990 (în colaborare cu Florin Murgescu); Julien Gracq, *Un balcon în pădure*, București, 1991, *Frumosul tenebros*, București, 1994; Camilo Castelo Branco, *Unde este fericirea*, București, 1991, *Un om de onoare*, București, 1991; Adriana Georgescu, *La început a fost sfârșitul*, București, 1992; *Corăbii portugheze în căutarea lumii noi. Jurnale de călătorie*, București, 1992; Bernardo G. De Brito, *Istoria tragico-maritimă*, I-II, pref. trad., postfață Al. Dușu, București, 1993; Antonio Olinto, *Copaçabana*, București, 1993, *Mobilele dansatoarei*, Rio de Janeiro, 1994, *Timpul paiatelor*, București, 1994, *Scurtă istorie a literaturii braziliene*, București, 1997; André Barbault, *Zodiacul*, București, 1995; Paulo Coelho, *Alchimistul*, București, 1995; Fernando Pessoa, *Bancherul anarhist*, București, 1995, *Terapia eliberării*, București, 2000; A. H. de Oliveira Marques, *Istoria Portugaliei*, București, 1996; Neida Lúcia Moraes, *Mucegaiul de pe pâine*, București, 1998; Ursula Heinze, *Vinovată de asasinat*, București, 1998; Luciano Maia, *Jaquaribe – Memoria apelor*, Porto Alegre, 1999; José Augusto Seabra, *Conspirația zăpezii*, București, 1999, *Omul fântânilor și alte povestiri portugheze*, București, 1999; A. Lobo Antunes, *Manualul inchișitorilor*, București, 2000, *Întoarcerea caravelor*, București, 2003; Adolfo Casais Monteiro, *Europa*, București, 2000; H. Donato, *Scurtă istorie a Braziliei*, București, 2000.

Repere bibliografice: F. V. Peixoto da Fonseca, [Micaela Ghițescu], „A Bem da Língua Portuguesa”, (Lisabona), 1969, 8-9, 1973, 19, 1979, 3, 1980, 1-2; *Dicț. scriit. rom.*, II, 401-403; Darie Novăceanu, *Efectul oglinzii*, București, 1983, 350-356; Victoria Luță, *Despre pasionalul „spirit lusitan”*, RL, 2000, 3; Geo Vasile, *Lumea în 80 de cărți*, București, 2003, 185-192; .

GHITULESCU, Mircea (14.VIII.1945, Cuca, j. Argeș), prozator și teatrolog. Este fiul Constanței (n. Ionescu) și al lui Titu Ghițulescu, învățător. A absolvit Liceul „N. Bălcescu” din Râmnicu Vâlcea (1956–1963) și Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj (1969), fiind, pe rând, profesor de limba română la Întorsura Buzăului (1969–1970), la liceul din Iara, județul Cluj (1970–1972), instructor la Comitetul de Cultură și Educație Socialistă al județului Cluj (1972–1978), director al Teatrului de Păpuși din Cluj-Napoca (1978–1980), redactor la revista „Steaua” (1985–1989), director al Direcției Teatrelor din Ministerul Culturii (1990–1992), director artistic la Teatrul Național din Cluj-Napoca (1992–1993), consilier la Televiziunea Română (1993–2000), secretar al Uniunii Scriitorilor (din 2000). A primit Premiul ATM (1980), Premiul Uniunii Scriitorilor (1982, 2001, 2003) și Premiul Asociației Scriitorilor din București (2001).

Cu toate că a publicat patru cărți de proză (*Orașul fără somn*, 1978, *Omul de nisip*, 1982, *Oglinda lui Narcis*, 1986, *Wiener Walzer*, 1999), numele lui **G.** este asociat îndeosebi cu domeniul exegezei teatrale, ca reprezentând — alături de Ion Cocora, Ion Vartic, Doina Modola ș.a. — Clujul în ce privește analiza vieții scenice românești. Cine va fi tentat să caute în prozele sale oarecare însemne ale dramaticității o va face zadarnic: în ciuda apetitului pentru scenic, pentru alternanța monologal-dialogal, **G.** scrie o proză de notație intimă, dominată de vocea

interioară a bărbatului singur, analist comportamental și în permanentă căutare de iubire, înțelegere, comuniune, dar eșuând mereu. Un individ parcă prematur condamnat la incomunicare, o psihologie suctă, pe cât de retractilă în fapt, pe atât de agresivă în fond. A fost remarcat interesul prozatorului pentru „efectele formative, cu sens pozitiv sau negativ, ale impactului istoriei sociale asupra unor ființe cu marcate dispoziții spre exces în receptarea complicată a împrejurărilor vieții personale” (Laurențiu Ulici). Pe de altă parte, prozele de început au fost interpretate ca „niște ecuații intelectuale atent cizelate, bazate pe degradarea conștiință și transpunerea voită în plan minor, cotidian, a unor mituri îndeobște cunoscute” (Ștefan Borbély). Nu trebuie omis faptul că modelul prozei lui D. R. Popescu sau a lui Mihai Sin funcționează cât se poate de stimulat. Romanul *Omul de nisip* a fost raportat și la *Bunavestire* de Nicolae Breban. Început în 1987 și publicat în 1999, *Wiener Walzer* cuprinde mai multe nuclee romanesti, corelate de pitorescul cruzimilor și energia răului ce populează fantasmale personajului axial. Părăsind maniera epicului baroc și psihologiile bizare în favoarea prizei directe la epicul cotidian, **G.** va înlocui, poate, cândva primatul teatrologului prin talentul prozatorului. Ca teatrolog, nu atât istoria, cât actualitatea genului dramatic îl interesează. Totuși, *Aleksandri și dublul său* (1980) este o coerentă, necesară și stimulatorie relectură a subiectului. *O panoramă a literaturii dramatice române contemporane* (1984), dar mai cu seamă *Istoria dramaturgiei române contemporane* (2000) dau măsura unei îndelungate activități gazetărești, de cronicar de spectacol. Lucrarea nu precedează la structurări tematice, pe direcții stilistice definitorii, care să îmbine sociologia cu estetica și tematismul cu evoluția formelor spectacologice, astfel încât să se vadă liniile de forță, mutațiile și demarcațiile genului, dar înscrierea medalioanelor, de la Lucian Blaga și Dan Botta la Valentin Nicolau, Alina Mungiu și Horia Gârbea, de la Aurel Baranga și Alexandru Mirodan la D. R. Popescu, Romulus Guga și Matei Vișniec oferă o panoramă impresionantă.

SCRIERI: *Orașul fără somn*, Cluj-Napoca, 1978; *Aleksandri și dublul său*, București, 1980; *Omul de nisip*, Cluj-Napoca, 1982; ed. 2, postfață Irina Petraș, București, 2002; *O panoramă a literaturii dramatice române contemporane*, Cluj-Napoca, 1984; *Oglinda lui Narcis*, Cluj-Napoca, 1986; *Wiener Walzer*, București, 1999; *Istoria dramaturgiei române contemporane*, București, 2000; *Cartea cu păpuși a Teatrului Gulliver* (1952–2002), Galați, 2002.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, *Starea frazei*, RL, 1978, 25; Nicolae Oprea, *Între proză și teatru*, VR, 1978, 6; Valentin Tașcu, *Romanul unui spectacol*, ST, 1982, 11; Ștefan Borbély, „*Omul de nisip*”, AST, 1983, 2; Petru Poantă, „*O panoramă a literaturii dramatice române contemporane*”, TR, 1984, 31; Moraru, *Textul*, 210–213; Mircea Popa, „*Oglinda lui Narcis*”, LCF, 1987, 9; Marian Papahagi, *Maestrul și discipolul*, TR, 1987, 22; Ulici, *Lit. rom.*, I, 400–402; Cosma, *Romanul*, II, 300–301; *Dict. scriit. rom.*, II, 403–405; Dan C. Mihăilescu, *Singurătăți cu fantasma*, „22”, 1999, 20; Vlad Sorianu, *Un roman al amiezilor*, CL, 1999, 10; Florin Faifer, *O carte fundamentală*, CRC, 2001, 10; *Dict. analitic*, III, 217–219; Doina Modola, *Un incitant roman al dramaturgiei*, APF, 2002, 3.

D.C.M.

GHIȚULESCU, Zeno (3.VII.1929, Band, j. Mureș), poet. După studii liceale la Făgăraș și Târgu Mureș, absolvite în 1947, urmează Facultatea de Medicină la Cluj, luându-și licența în 1953. Până în 1991 profesează ca medic radiolog la Târgu Mureș, unde a condus cenaclul „Liviu Rebreanu” (1955–1965). Debutează cu poezie în „Steaua roșie” (1957). Colaborează la „Steaua”, „Tribuna”, „Vatra”, „Viața românească”, „România literară”, „Luceafărul”, „Igaz Szó”, „Poesis”, „Cátó” ș.a. Din 1990 este membru în colegiul de redacție al revistei „Orfeu” din Târgu Mureș, iar din 1994, redactor al revistei „Târnava” din același oraș. Este distins cu Premiul Asociației Scriitorilor din Târgu Mureș pentru volumele *Periplu* (1993) și *Pod peste abis* (2000).

Versurile din cartea de debut, *Dincolo de umbre* (1968), propun imaginea unei umanități în armonie cu micile miracole ale prieteniei și iubirii. Cosmosul își acordează sonurile ascultând de impulsul sufleteșc al acestui optimist retractil în delicatetea lui. „Aninat între cer și pământ”, poetul, „prietin cu întregul univers”, înalță imnuri unui „nou umanism” („oameni / care vă dăruieți vieții total”), transfigurând fără efort lucrurile întâlnite în jur și celebrând chiar „profeția” planurilor muncitorești. *Discul* (1972) depășește mimetismul entuziasmelor facile și aduce cristalizarea unor teme precum frenezia expresionistă, muzica izvorâtă din materie, omul care trece prin „porți” („într-o noapte să rup rețelele, toate, / să scap spre păduri / în sânge cu viperi de rouă” – *Taină*). Expresia ezită între Lucian Blaga și Ion Barbu („Cineva zadarnic ne întreabă, am uitat limba zeilor”), insul parcurge egal o lume care „freamătă” sub pașii săi. Mai apropiate de expresionismul blagian sunt versurile din *Bucuria cuvântului* (1974), cu imagini picturale, proaspete, „de in”. Poetul, purtat peste destinul absurd în avânt muzical, „galactic”, mărturisește credința în logos, căruia îi atribuie valoare magică („Bucuria cuvântului / descântă măslinii”), ca și încrederea în puterea iluziei de a genera realitate (*Ulmul albastru*). Impresia de ermetism se risipește pe alocuri nu numai prin infuzia de concret, ci și prin instantanee ale revelației luminoase, clarificatoare. În *Între pământ și cer* (1977) așază poezia lui G. sub zodia Săgetătorului (stăpân al muzelor și al inspirației), care ordonează existența în cercuri de coerență luminoasă (*Sub jocuri de lumină*). Lirismul este acum o stare a memoriei care, în extazele luminii reci, redescoperă lumi uitate („scurmai în gând târâmul crezut / pe veci răpit în marile tăceri” – *Copleșit de munți*). Versurile din *Foc nestins* (1980) abundă în imagini ale materiei eterate, sub frenezia elanului poetic. Dimpotrivă, o lumină rece, cerebrală scaldă poezia din *Aripa din piatră* (1986), o celebrare a omului iluminat, care-și făurește o lume suficientă sieși, întocmai visului. Invenția e modernă, dar imaginile provin dintr-un romantism aproape auroral (*Ești la vârstă, Viața în asalt*). Asocieri insolite, reprezentări livrești ale unei cosmogonii inundate de lumini spirituale domină lungul poem *Spirala iederii*. Mai vechea tentativă de a institui un neoromantism revoluționar este, în volumul *Prima zăpadă* (1990), potențată printr-un patos susținut, probabil, și de evenimentele din decembrie '89. Prima secțiune a plachetei

conține o bună poezie patriotică, chiar dacă surprinde pe alocuri exaltarea unor fapte nu rareori infirmate în istorie. Ciclurile naturii, altădată proiectate în orizontul cosmic, au căpătat acum o notă de cuminenție convențională. Structurat în patru părți, *Periplu* (1993) reia demersul favorit al poetului – o neconținută reînnoire în sine sub semnul magiei orifice a corespondențelor. Conștiința scindată se proiectează însă într-o lume căreia îi lipsește exuberanța din primele poeme.

SCRIERI: *Dincolo de umbre*, București, 1968; *Discul*, București, 1972; *Bucuria cuvântului*, Cluj-Napoca, 1974; *Între pământ și cer*, București, 1977; *Foc nestins*, Cluj-Napoca, 1980; *Aripa din piatră*, Cluj-Napoca, 1986; *Prima zăpadă*, București, 1990; *Periplu*, Târgu Mureș, 1993; *Veșnicul început*, pref. Al. Cistelean, Târgu Mureș, 1996; *Izbăvitoarea povară*, București, 1998; *Pod peste abis*, București, 2000; *Provocarea labirintului*, București, 2002.

Repere bibliografice: Dan Culcer, „*Discul*”, VTRA, 1972, 10; Adrian Popescu, „*Bucuria cuvântului*”, ST, 1974, 3; Ion Cristofor, „*Foc nestins*”, ST, 1981, 1; Dumitru Mureșan, „*Foc nestins*”, VTRA, 1981, 2; Ion Arieșanu, „*Foc nestins*”, O, 1981, 8; Laurențiu Ulici, *Ardelene*, RL, 1987, 17; Cornel Moraru, *Statura morală a poetului*, VTRA, 1992, 7; Iulian Boldea, *Fascinația eului*, „*Târnava*”, 1994, 4; Cornel Moraru, *Un parcurs constant al poeziei*, VTRA, 1994, 5; Al. Cistelean, *Elegii și epigrame*, LCF, 1994, 25; Horea Poenar, „*Periplu*”, ST, 1994, 9; Gheorghe Grigurcu, *Un contemplativ*, CNT, 1994, 43; Iulian Boldea, *Un alt început*, VTRA, 1997, 5; Al. Cistelean, *Povara de cuvinte*, VTRA, 1999, 8; Iulian Boldea, *Literatura română târgmureșană postbelică*, „*Târnava*”, 2000, 1–3; Ioan Arieșanu, *Miniaturi critice*, O, 2000, 4; Ana Cosma, *Scriitori români mureșeni*, Târgu Mureș, 2000, 60–61. E.M.

GHIU, Bogdan (5.VII.1958, București), poet, traducător și publicist. Este fiul Adrianei (n. Ghiu), biochimistă, și al lui Nicolae Groza, avocat. Urmează cursurile Facultății de Filologie a Universității din București, secția română-franceză (1978–1982). În 1992 susține la Paris o teză de doctorat sub îndrumarea lui Jacques Derrida. Până în 1989 a fost, cu intermitențe, profesor, preferând însă condiția de liber profesionist. După 1989 lucrează ca redactor la Editura Humanitas, la revistele „*Contrapunct*” și „*22*”, înființează și conduce publicația „*Cartea*” a Editurii Nemira (1995–1996), este comentator de televiziune la „*Epoca*”, „*22*” și „*Dilema*”, în care publică regulat cronici pe această temă, reunite ulterior în volumul *Ochiul de sticlă* (1997). Debutează la „*Cronica*” în 1974, colaborând ulterior la „*Amfiteatru*”, „*Dialog*”, „*Echinox*”, „*Opinia studentească*”, „*România literară*”, „*Viața românească*” ș.a. A tradus scrieri de Jacques Derrida, Michel Foucault, Georges Bataille, Gilles Deleuze.

Alături de Romulus Bucur, Ion Bogdan Lefter, Mariana Marin și Alexandru Mușina, G. debutează în volumul colectiv *Cinci* (1982), cu ciclul *Fragmente din Manual*, prin care toarnă în tipare cel mai adesea aforistice textualismul lucid al colegilor de generație din Cenaclul de Luni. Texte autoreferențiale, vorbind despre cum se face poemul, se întâlnesc și în cele *46 de caligrame ajutătoare* din antologia *Nouă poeți* (1984). Deși se înscriu legitim în tentativa optzeciștilor de a destructura limbajul poetic tradițional, versurile lui G. își păstrează timbrul

propriu, căci, fără să se lase furat de diversitatea cotidianului și fără să recurgă la arma, atât de des utilizată în epocă, a ironiei, poetul contemplă cu nealterată gravitate o lume de hârtie. Acceptarea biografismului în programul liric poate constitui chiar un jalon al traiectoriei lui literare, diferit apreciată de exegeți: dacă Eugen Simion consideră refuzul realului drept o constantă a unei poezii exclusiv autoreferențiale, Nicolae Manolescu descoperă în *Manualul autorului* (1989) un intimism caligrafic și reflexiv, unele concesii făcute biograficului fiind interpretate ca un semn de oboseală a textualismului. Poezie a poeziei, deschisă deopotrivă spre lume și spre ființa poetului care se automărturisese prin scrisul său, se află și în *Poemul cu latura de un metru* (1993), carte axată, în opinia lui Gheorghe Grigurcu, pe relevarea și totodată pe recuperarea prin textul poetic a golului existențial. În *Arta consumului* (1996; Premiul Uniunii Scriitorilor), G. experimentează ludic posibilitățile combinatorii ale cuvintelor și ale variantelor de limbaj, pentru a verifica limitele poeticului și a surprinde stereotipiile și banalitatea cotidianului. Fascinat mereu de forța, dar și de precaritatea cuvintelor, poetul explorează, de asemenea, capacitatea acestora de a exprima dimensiunea esențială a existenței și în versurile din *Arhipelagos* (1997) și din *Pantaloni și cămașă* (2000), consacrate condiției dramatice și totodată derizorii a scrisului ca intermediar și substituit al trăirii.

SCRIERI: *Cinci* (în colaborare), pref. Nicolae Manolescu, București, 1982; *Nouă poeți* (volum colectiv), București, 1984; *Manualul autorului*, București, 1989; *Poemul cu latura de un metru*, București, 1993; *Arta consumului*, București, 1996; *Arhipelagos*, Botoșani, 1997; *Ochiul de sticlă*, București, 1997; *Pantaloni și cămașă*, Constanța, 2000; *Evol Media sau Omul terminal*, Cluj-Napoca, 2002. **Traduceri:** Michel Albert, *Capitalism contra capitalism*, București, 1994; Georges Bataille, *Partea blestemată*, Iași, 1994; Paul Veyne, *Au crezut grecii în miturile lor?*, pref. Zoe Petre, București, 1996; Michel Foucault, *Cuvintele și lucrurile*, pref. Mircea Martin, București, 1996 (în colaborare cu Mircea Vasilescu), *A supraveghea și a pedepsi*, București, 1997; *Arheologia cunoașterii*, București, 1999, „Trebuie să apărăm societatea”, pref. trad., București, 2000, *Theatrum philosophicum*, îngr. Ciprian Mihali, Cluj-Napoca, 2001 (în colaborare), *Hermeneutica subiectului*, Iași, 2003; Jacques Derrida, *Scriitura și diferența*, București, 1998 (în colaborare cu D. Țepeneag), *Spectrele lui Marx*, Iași, 1999 (în colaborare cu Mihaela Cosma), *Ulise Gramofon. Două cuvinte pentru Joyce*, București, 2000; Pierre Bourdieu, *Despre televiziune. Dominația jurnalismului*, București, 1998, *Regulile artei. Geneza și structura câmpului literar*, București, 1998 (în colaborare cu Toader Saulea), *Meditații pascalienne*, București, 2001 (în colaborare cu Mădălina Ghiu), *Dominația masculină*, pref. trad., București, 2003; Gilles Deleuze, *Nietzsche*, București, 1999; Charles Baudelaire, *Inima mea dezoăluită*, postfața trad., București, 2002; Henri Bergson, *Energia spirituală*, postfața trad., București, 2002; Marguerite Duras, *Durerea*, pref. trad., București, 2002; Jacques Derrida, Elisabeth Roudinesco, *Întrebări despre ziua de mâine*, București, 2003.

Repere bibliografice: Mircea Mihăies, *De luni până luni*, O, 1982, 40; Eugen Simion, *Sfidarea retoricii, retorica sfidării*, RL, 1982, 42; Radu Călin Cristea, „Nouă poeți”, F, 1985, 1; Radu G. Țeposu, *După douăzeci de ani*, VR, 1985, 7; Grigurcu, *Existența*, 486–491; Mincu, *Eseu*, 118–120; Eugen Simion, „Scrietorul” și poetul, RL, 1989, 27; Marian Papahagi, *Despre cuvinte*, TR, 1989, 32; Gheorghe Grigurcu, *Luciditatea poetului*, ST, 1989, 9; Manolescu, *Lista*, II, 411–412; Ioan Holban, *În peștera literci*,

CRC, 1990, 6; Gheorghe Grigurcu, *Dialectica golului*, RL, 1996, 42; Munteanu, *Jurnal*, V, 190–192; Romul Munteanu, *Bogdan Ghiu și poezia gramaticii*, L, 1997, 12; Horia Gârbea, *Bârfe și calomnii*, CRC, 1998, 4; *Dict. scriit. rom.*, II, 405–406; Cistelean, *Top ten*, 64–66; Iulia Alexa, *Singura revelație – limbajul*, RL, 2001, 14. A.C.

GHYKA, Matila C. (13.IX.1881, Iași – 14.VII.1965, Londra), estetician și prozator. **G.**, al cărui nume la naștere este Matila Costiescu, este strănepotul lui Grigore Alexandru Ghica, ultimul domnitor al Moldovei până la Unirea Principatelor. A făcut studii, de la vârsta de zece ani, în Franța, mai întâi la École „Sainte Anne” din Paris, apoi la o școală navală din Jersey, pe care o va absolvi în 1900. În această perioadă este înfiat de unchiul său Grigore Ghyka și se convertește la catolicism. Întors în țară, se înrolează în Marina Română; pleacă din nou în Franța și își reia studiile la École Supérieure d'Électricité (1905); numit profesor la Școala Navală din Constanța în toamna anului 1905, renunță la cariera militară. În 1909 devine doctor în drept la Bruxelles și intră în diplomație, mai întâi ca atașat la Berlin, din 1911 la Londra, unde este avansat secretar de legație. Obține un concediu și pleacă într-o călătorie în jurul lumii. Cariera diplomatică a lui **G.** va continua până în 1940, când demisionează. Atașat militar, atașat de presă, consilier de

legație, apoi ministru plenipotențiar, va trece prin consulatele și ambasadatele române din Statele Unite ale Americii, Austria, Franța, Italia, Suedia, Marea Britanie, Polonia. La Viena funcționează ca membru al Comisiei Europene a Dunării. După 1940 va fi vicepreședinte al Comitetului Național Român, organizat la Londra, care nu recunoaște legitimitatea dictaturii antonesciene. Din 1945 este *visiting professor* și predă cursuri de estetică la universitățile nord-americe și din Londra. Și-a semnat multe articole politice cu pseudonimul Jacques de Carency.

Întreaga operă a gânditorului **G.** relevă năzuința unei întregi tradiții — de la Pitagora și Platon până la Leonardo da Vinci și Valéry — de a afla și scoate la lumină „numărul pur”, formula unificatoare și concordantă care ordonează „totul” și determină, cu un obscur impuls germinativ, forme, ritmuri și proporții. Omniprezența raportului „secțiunii de aur”, din studiile pitagoreice, este relevată ca „test al transcendenței vieții”. Preliminariile volumului *Esthétique des proportions dans la nature et dans les arts* (1927) lămuresc motoul „Beauty is fitness expressed”. Pornind de la postulatul armonizării a două elemente printr-un al treilea enunțat de Platon, autorul observă că simpla trecere de la unitate la dualitate duce în fața „proporției” și, după prezentarea unor ecuații în relație cu diverse doctrine teologice, ajunge la discutarea „proporției divine” (Luca Pacioli), numită și *sectio divina* (Johannes Kepler — cu aplicare la creșterea vegetalului), *sectio aurea* (Leonardo da Vinci) sau „numărul de aur”. Este o invariantă „remarcabilă”, o „personalitate” printre numerele algebrice incomensurabile, prezentă în legea proporțiilor, cu aplicare la proporțiile trupului omenesc, ale speciilor animale ce se deosebesc prin eleganța formelor, în unele temple grecești, în botanică și chiar în muzică (sunt evocate studiile lui Dürer și Leonardo, care au ajuns la canoane concordante cu cele ale statuilor din epoca lui Fidias, dar și o serie de teorii matematice și speculații aritmetice). Aritmosofia pitagoreică, geometria sacră platoniciană, filosofiiile mediteraneene ale Numărului și Formei asigură punctele de convergență ale relevării tradiției semiscrete sau uitate ale euritmilor în cele mai desăvârșite expresii ale creației artistice transcendente, văzute de **G.** ca perpetuări ale unui ideal „al rasei sau al epocii”. Urmare a acestei teorii matematice a formei, lucrarea *Le Nombre d'or. Rites et rythmes pythagoriciens dans le développement de la civilisation occidentale* (I-II, 1931) adâncește studiul corespondențelor de formă și ritm între viață și materie (cu detalii despre ritmul proporțiilor din trupul omenesc), teoria traseelor arhitectonice (egiptene, grecești, gotice), cu implicații în ritmul gotic și în relațiile dintre ritmuri, rituri și magie; de asemenea, este urmărită geometria pitagoreică, în difuzarea ei printr-un „lanț de aur” (Platon, Vitruviu, Pacioli, Leonardo, Kepler, Descartes, Russel, Einstein). Concluzia: „Lucrurile nu sunt decât aparențe ale Numărului.” Cartea este prefăcută de o scrisoare a lui Paul Valéry, cel ce visase o operă bazată pe respectarea strictă a relațiilor dintre limbă și spirit și care nădăjduia în influența demersului lui **G.** asupra spiritului modernității, când echilibrul între „știință, simțire și putere este rupt”. Romanul *Pluie d'étoiles* (1933) are o tramă istorică și detectivistică,

vădind o specială atenție în descripție. În cadrul acțiunii, plasată la Viena, în 1927, cu un intermezzo praghez, au loc mai multe întâlniri între Danthérieu, baronul Mallen-Louis, personaj bizar având deviza alchimică *animula, vagula, blandula*, și Thea, fiica lui Balosch-Feldvar, din aristocrația cehă. Aceasta intră în viața lui Mallen-Louis într-o zi cu ninsoare, când baronul tocmai se gândea la Crăiasa Zăpezii (diverse simboluri vor extinde meditația, mai apoi, asupra „glaciilor” Thea, care — ca într-un roman cavaleresc — îi spune că, la timpul potrivit, ea îi va cere ceva, orice, iar el îi va îndeplini dorința). În scenă intră, împreună cu soția sa, și un Radu Saseanu, un balcanic socotit de societatea vieneză drept bizantin. Sub numele Dorothy Dux (numele arată cine conduce, cine trage ițele), Thea — după ce o vreme trece drept stenografă — primește atențiile baronului, dar se apropie de Deگو, cu care petrece clipe magice. La moartea contelui de Wallenstein, bunicul Theei, Mallen-Louis primește o scrisoare prin care i se cere să-și țină promisiunea — aceasta în prezența lui Deگو. *Invita invidia* este blazonul familiei Wallenstein, descoperit de Deگو, deși multă vreme nu înțelesese ceea ce Thea îi șoptise cândva, și care e chiar conținutul scrisorii primite de baron (cele două cuvinte, intersectate în cruce). Iar la începutul serviciilor funerare, majordomul anunță — chiar la apariția Theei — prezența prințului de Wallenstein, duce de Friedland. A doua zi, Danthérieu citește în ziare că numărul funcționar de la Comisia Internațională a Dunării, Maximilian Deگو, este — conform unui act din 1628 păstrat de bătrânul prinț — descendent direct și legitim al Marilor Wallenstein și că venise la Praga fără a ști ceva despre aceasta; apoi află că Mallen-Louis fusese numit ministru al Austriei la Court of St. James (de unde zâmbetul liniștit și misterios la funeralii). De la Danthérieu, Mallen-Louis află de dragostea distantă dintre cei doi veri, Thea și Deگو, care n-ar fi permis ceea ce nu s-a întâmplat în trei secole (amestecul sângelui) și simte că afecțiunea sa specială pentru Thea și suferința „ultimilor săi ani s-au transformat în geme și stele”.

SCRIERI: *Esthétique des proportions dans la nature et dans les arts*, Paris, 1927; *Le Nombre d'or. Rites et rythmes pythagoriciens dans le développement de la civilisation occidentale*, I-II, pref. Paul Valéry, Paris, 1931; *Pluie d'étoiles*, Paris, 1933; *Essai sur le rythme*, Paris, 1938; *The Geometry of Art and Life*, New York, 1946; *Tour d'horizon philosophique*, Paris, 1946; *Sortilèges du verbe*, pref. Léon-Paul Fargue, Paris, 1947; *Philosophie et mystique du nombre*, Paris, 1952; ed. (Filosofia și mistica numărului), tr. Dumitru Purnichescu, pref. Cornel Mihai Ionescu, București, 1998; *Couleur du monde*, I-II, Paris, 1955-1956; ed. (*The World Mine Oyster*, Londra, 1961), ed. (*Curcubeie*), I-II, tr. Georgeta Filitti, pref. Patrick Leigh Fermor, București, 2003; *Estetica și teoria artei*, îngr. și postfață Ion Iliescu, tr. Traian Drăgoi, București, 1981.

Repere bibliografice: E. C. Grigoraș, „Le Nombre d'or”, CL, 1931, 7-8; Sandu Tzigara-Samurcaș, „Pluie d'étoiles”, CL, 1933, 10-11; [Matila C. Ghyka], U, 1934, 61; Mihail Sebastian, „Pluie d'étoiles”, CU, 1934, 1; Paul Morand, *Despre Matila C. Ghyka*, GR, 1938, 1-2; Ana Maria Tudury, *Matila C. Ghyka*, „Le Moment”, 1940, 1490; Mircea Eliade, *La moartea lui Matila Ghyka*, „Ființa românească”, 1966, 4; Fănuș Băileșteanu, *Matila C. Ghyka și sensul clasicismului*, ST, 1982, 7; Anca Dumitrescu, *Matila Ghyka sau Poezia numărului*, „Cuvântul românesc”, 1983, 89; *Matila C.*

Ghyka, în *Dictionnaire des oeuvres*, IV, Paris, 1984, 748; Ion Ghika, *Matila Ghyka. Douăzeci de ani de la moartea sa*, „Limite”, 1985, 46–47; Arșavir Aterian, *Jurnalul unui pseudofilosof*, București, 1992, 146, 161, 195–196; Mircea Eliade, *Jurnal*, I, îngr. Mircea Handoca, București, 1993, 448–449; Constantin M. Popa, Florea Firan, *Literatura diasporei*, Craiova, 1994, 424–425; Manolescu, *Enciclopedia*, 346–349; Alexandru Călinescu, *Senzaționalul bine temperat*, „Dilema”, 2003, 528; Cristian Măgură, *Lumea, scoica lui Matila Ghyka*, RL, 2003, 32. E.M.

GIBESCU, George (24.X.1940, Burluși, j. Argeș), critic și istoric literar. După absolvirea Facultății de Filosofie a Universității din București, a fost profesor, muzeograf, redactor la Editura Eminescu, apoi, intermitent, profesor și bibliotecar. Din 1990 este redactor la „Viața românească”. Colaborează la „Ateneu”, „Contemporanul”, „Lucefărul”, „Orizont”, „Ramuri”, „Revista de istorie și teorie literară”, „Tomis” ș.a.

G. s-a dedicat pentru început studiului literaturii interbelice și în special operei lui Ion Barbu și Al. A. Philippide. Noutățile propuse în interpretarea operei celui dintâi provin din considerarea unitară și organică a poeziei, diferită de abordarea tradițională pe etape. Principalele teme și simboluri sunt astfel văzute în devenirea lor și urmând îndeaproape poetica explicită a lui Ion Barbu. Lui Al. A. Philippide îi consacră în 1985 o micromonografie. Cartea identifică și interpretează temele și imaginile-cheie ce definesc un poet al absolutului și al „căutării nocturne”, al „visului ca modalitate de cunoaștere și categorice morală”, al „căutărilor interioare”. La prozator se remarcă un „realism al fantasticului”, iar eseistului i se relevă susținuta preocupare pentru expresia poetică. Critica lui G. cuprinde și alte teritorii, rezultatul fiind o serie de antologii, prefețe și postfețe la scrieri de Ștefana Velisar-Teodoreanu, Bogdan Amaru, Ion Vinea și editarea pentru întâia oară a *Filosofiei religiei* de Nae Ionescu (în „Viața românească”, 1990–1991). Începând cu 1990, publică în „Viața românească” fragmente dintr-o *Istorie a literaturii române*. G. e un spirit sistematic, iar stilul său critic se definește prin sobrietate și claritate.

SCRIERI: *Alexandru Philippide*, București, 1985. **Antologii:** *Al. Philippide interpretat de...*, București, 1972; *Ion Barbu interpretat de...*, pref. edit., București, 1976. **Ediții:** Al. A. Philippide, *Poezii*, postfața edit., București, 1973; Ion Barbu, *Poezii*, pref. edit., București, 1976; Ion Vinea, *Ora fântânilor*, postfața edit., București, 1979.

Repere bibliografice: Mircea Iorgulescu, „Al. A. Philippide interpretat de...”, LCF, 1973, 7; Mihai Dascal, „Al. Philippide interpretat de...”, RL, 1973, 9; Const. Ciopraga, *Al. Philippide în interpretări critice*, CRC, 1973, 12; Dragoș Vrâncănu, *Al. Philippide*, „Poezii”, CNT, 1973, 16; Gheorghe Grigurcu, *Al. Philippide*, „Poezii”, F, 1973, 10; Mircea Popa, *Arcade*, TR, 1974, 4; Ion Papuc, „Ion Barbu interpretat de...”, CNT, 1977, 17; Paul Dugneanu, *Alexandru Philippide*, LCF, 1985, 42; Piru, *Critici*, 190–193. N.M.

GIGEA, Petre (31.III.1930, Goicea, j. Dolj), poet și memorialist. Este fiul Ecaterinei (n. Chiurtu) și al lui Ioan Gigea, notar. Urmează Liceul Comercial „Gh. Chițu” din Craiova (1941–1949) și Facultatea de Finanțe și Credit a Academiei de Științe Economice din București (1949–1953). A fost inspector

la Secția Financiară a regiunii Oltenia, primar al Craiovei (1964–1968), prim-vicepreședinte al Consiliului Popular al județului Dolj (1968–1977), ministru al Finanțelor (1981–1986), guvernator al României la Fondul Monetar Internațional și Banca Mondială (1981–1986), ambasador al României la Paris și la UNESCO (1986–1989). A debutat la revista „Contemporanul” în 1955 și editorial, cu volumul *Pentru dreptate se aprinse focul*, apărut în 1977. A mai folosit pseudonimul Petre Gigea-Gorun. A colaborat la „Ramuri”, „Contemporanul”, „Convorbiri literare”, „Flacăra”, „Săptămâna”, „Rațiunea”, „Historica” (Dolj), „Mozaicul” ș.a.

G. actualizează sonetul în volumele *Pentru dreptate se aprinse focul*, *Căldura vieții* (1979), *Amintiri de acasă* (1981), *La poarta vremii* (1981), *Sonete sentimentale* (2002) și rondelul într-o plachetă intitulată ca atare (2001). Autorul se definește ca poet al tradiției, al universului pierdut al unei vârste romantice, un nostalgic al copilăriei edenice și al satului românesc. Ca memorialist, în volumele *Oameni și evenimente craiovene* (2001), *Despre Craiova cu dragoste* (2001), *Din însemnările unui ambasador român la Paris* (2002) ș.a., recurge la îmbinarea însemnărilor zilnice despre momentul evocat cu documentul de epocă.

SCRIERI: *Pentru dreptate se aprinse focul*, pref. Al. Piru, Craiova, 1977; *Căldura vieții*, București, 1979; *Amintiri de acasă*, București, 1981; *La poarta vremii*, Craiova, 1981; *Adolescenți de altădată*, Craiova, 1988; *Oameni și evenimente craiovene*, Craiova, 2001; *Despre Craiova cu dragoste*, Craiova, 2001; *Rondeluri*, Craiova, 2001; *Din însemnările unui ambasador român la Paris*, Craiova, 2002; *Sonete sentimentale*, Craiova, 2002; *Întâlniri cu scriitori și alți oameni de cultură*, pref. Tudor Nedelcea, Craiova, 2003; *Lumini de amurg – Dusk Fires*, ed. bilingvă, tr. Axel H. Lenn, Craiova, 2003.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, *Evocare și notație*, RL, 1978, 11; Mihai Duțescu, *Poezii evocatoare*, R, 1978, 15; Fănuș Băileșteanu, „Căldura vieții”, RL, 1979, 17; Firan, *Profiluri*, I, 378–380; Marian Barbu, *Permanența sonetului*, LCF, 2002, 19. T.N.

GIGU, G. N. (pseudonim al lui Gheorghe Niculescu; 1895–6.IX.1917), poet. O fire de boem a fost G., tânăr poet sortit unei dispariții pretimpurii. În scurta lui viață a scris destul de mult, se pare că a și tradus (din Petrarca, Heine, Musset), însă nu a apucat să publice decât trei plachete – *Cântece*, *Sonete*, *Versuri* –, toate în același an, 1915. După trei zile de la apariția lor în librării, anxiosul autor și le-a retras. Gestul presupune un scrupul care, din păcate, nu e susținut de o înzestrare pe măsură. Rareori destins și surâzător, poetul este, în stihurile lui de simțire romantică, un sceptic, părăsit de iluzii și invadat de melancolie. Trist, el caută mângâiere, așa cum, amăgit în iubire, exaltă „plăcerile durerii”. În sonete, care s-ar fi cerut încă șlefuite, se resimt înrăuriri baudelairiene. Într-un comentariu din „Literatorul” (1918), Tudor Vianu detecta, în încercările lirice ale lui G., „formațiunea unui talent bizar”.

SCRIERI: *Cântece*, București, 1915; *Sonete*, București, 1915; *Versuri*, București, 1915.

Repere bibliografice: V. M. [Vasile Militaru], „Cântece”, „Versuri”, „Sonete”, „Tribuna poporului”, 1915, 6; T.V. [Tudor Vianu], G. N. Gigu,

L., 1918, 11; Andrei Brăniște, G. N. Gigu, „Elena”, 1918, 245; Andrei Brăniște, „Sonete”, „Scena”, 1918, 260; Adriana Iliescu, „Literatorul”, București, 1968, 114; *Bibliografia românească modernă*, II, pref. Gabriel Ștrempel, București, 1986, 477. F.F.

GIONEA, Vasile (21.II.1914, Gârbovățu de Jos, j. Mehedintzi – 9.IX.1999, București), prozator. După studii liceale la Cluj și Brașov, urmează Facultatea de Drept a Universității din Cluj, unde obține doctoratul în drept și științe economice (1942), devenind lector (din 1948, profesor) la Catedra de politică și legislație socială. Ocupă funcții de consilier în mai multe ministere, iar din 1966 este profesor de dreptul muncii și drept economic în Ministerul de Construcții. După 1989 este ales deputat (1990–1992) și numit președinte al Curții Constituționale (1992–1995). Publică numeroase lucrări, studii și articole de drept civil în reviste de specialitate, mai ales în „Recherches sur l'histoire des institutions et du droit”. Este membru al unor importante organisme științifice: Asociația Oamenilor de Știință din Roma, Accademia Tiberina din Roma și membru de onoare al Academiei Române (din 1993).

Lucrare cu caracter ocazional, *Doi mari creatori. Luchian și Brâncuși* (1981), însoțită de o bibliografie selectivă, tratează în două secțiuni elementele biografice esențiale și caracteristicile muncii de laborator la cei doi artiști, nedepășind ca interpretare un catalog de sală de expoziție. Următoarea contribuție a lui G. este romanul *Dragostea lui Tristan și a Izoldei* (1990), unde se repovestește legenda din poemul prelucrat de Joseph Bédier „care păstrează credințele pline de eresuri și simbolurile din cântecele vechilor trubaduri”, acțiunea petrecându-se „acum nouă sute de ani”, de unde și o serie de anacronisme supărătoare. Deși în bună măsură autorul nu face altceva decât să transcrie textul original, el obține un efect de delectare lingvistică și surprinde semnificația adevăratei iubiri dintre Tristan și Izolda, înlocuind „lămuririle” bardice prin supranatural și accidental. Alcătuit din trei părți (*Marii înaintași, Universitarii, Cei aleși dintre cei mulți*), volumul *Oameni pentru care mi-a bătut inima. Portrete și amintiri* (1990) evocă figuri ale trecutului mai îndepărtat sau mai apropiat, precum Miron Costin, Gheorghe Lazăr, George Enescu, prin scurte biografii encomiastice, în care nu transpar nici emoția, nici posibila influență avută asupra autorului. Universitarii Nicolae Titulescu, Tudor Vianu, George Vâlsan și alții, cunoscuți sau audiați de autor, nu au parte de alt tratament. Portretistica lui G. suferă de o anume tonalitate monocordă specifică „bunelor sentimente”. *Întâmplări din alte vremuri* (1991) cuprinde scurte proze, didactice-evocatoare, adresate mai ales copiilor, despre Constantin Brâncoveanu, Dimitrie Cantemir, Constantin Cantacuzino, Doamna Chiajna, Ion Cantacuzino, Ieremia Movilă sau Vasile Lupu. Romanul *Pași în deșert* (I–II, 1991) prezintă lumea avocaților din Brașov în preajma celui de-al doilea război mondial, pe fundalul căruia tânărul personaj principal – și narator – pledează în diverse procese și are parte de numeroase tribulații erotice. Descrierea seacă (Brașovul există doar cu numele), poveștile uneori deocheate

care îl privesc pe narator și care nu sunt altceva decât snoave fără poantă din lumea avocătească, o călătorie în Italia relatată în stilul pliantelor turistice ceva mai consistente colorează atmosfera, altfel banală, a celor două volume.

SCRIERI: *Doi mari creatori. Luchian și Brâncuși*, 1981; *Dragostea lui Tristan și a Izoldei*, Ploiești, 1990; *Oameni pentru care mi-a bătut inima. Portrete și amintiri*, Ploiești, 1990; *Întâmplări din alte vremuri*, București, 1991; *Pași în deșert*, I–II, București, 1991.

Repere bibliografice: Nae Antonescu, „*Pași în deșert*”, ST, 1991, 11; Rusu, *Membrii Academiei*, 216. E.M.

GIOSU, Dan (24.III.1960, București), poet și prozator. A absolvit Liceul de Arte și Meserii „Gh. Asachi” din Iași în 1980, an în care debutează cu poezii în revista „Convorbiri literare”. O perioadă este redactor la revista „Timpul”, colaborând apoi la „România literară”, „Cronica”, „Dialog”, „Opinia studentească”, „Convorbiri literare” ș.a. Publică volumele *Întoarcerea cuvintelor* (1983), *Liber ca pasărea* (1989), *Scândura lui Afansol* (1991), *Patru plus îngerul* (1994), *Pătratul umbrei* (1995). Obține Premiul Asociației Scriitorilor din Iași (1993), Premiul revistei „Cronica” (1994) și Marele Premiu al Festivalului de Poezie de la Petroșani (1995).

Poet al generației '80, G. cultivă mai multe tipuri de discurs, oscilând între construcția amplă, bine întemeiată pe anumite structuri metaforice, și schema poetică simplă. De asemenea, își organizează textele fie în serii de catrene și distihuri, fie în formule libere, care nu impun nici o constrângere formală. Este adeptul combinațiilor lexicale inedite, deși nu are o opțiune decisă în sensul forțării limbajului poetic: „Sângele meu îngheață/ iarna în formă de pasăre,/ se ridică cu roșii aripi/ deasupra orașului nostru/ desenat pe nisip.” Există numeroase ecouri, anumite zone intertextuale, nesemnificate, care vin în sprijinul propriului discurs. G. nu se ferește de repetiții, dar cuvintele apar de fiecare dată altfel, se diferențiază semantic, mai ales atunci când fac parte din același poem. Este remarcabil faptul că poetul își construiește cărțile în jurul câte unei metafore, de aceea unele texte se resemantizează atunci când sunt recitate din perspectiva întregului, fapt vizibil mai ales în volumele *Liber ca pasărea* și *Patru plus îngerul*. Un loc aparte printre scrierile lui G. îl ocupă volumul *Scândura lui Afansol*. Cartea reprezintă o culegere de texte parodice scrise într-un limbaj concis. Imaginile sunt de cele mai multe ori abstracte, iar cititorul asistă la luarea în răspăr a tuturor mijloacelor clasicizate de expresie narativă (*Memoria, Povestea lui Inel Pirinel, Mortul, Situația lui Amurad Turcul*). După ce și-a însușit experiența avangardismului, scriitorul pare că vrea să se detașeze de ea, singura metodă fiind aceea de a ridiculiza însăși „lumea pe dos” a unor scriitori precum Urmuz sau Daniil Harms.

SCRIERI: *Întoarcerea cuvintelor*, Iași, 1983; *Liber ca pasărea*, Iași, 1989; *Scândura lui Afansol*, Iași, 1991; *Patru plus îngerul*, Iași, 1994; *Pătratul umbrei*, Iași, 1995.

Repere bibliografice: George Arion, Victor Niță, *Trei debuturi la Junimea*, FLC, 1984, 22; Constantin Priscop, *Trei autori*, CL, 1984, 5; Laurențiu Ulici, *Trei plus doi*, RL, 1984, 36; Constanța Buzea, „*Întoarcerea cuvintelor*”, AFT, 1984, 11; Teposu, *Istoria*, 110; Ioan Holban, *Apocalipsă într-o lume de hârtie*, CRC, 1994, 1; Nicolae Turtureanu, *Sub zodia suspiciunii*, CRC, 1994, 6; Sebastian Drăgulănescu, *Lumea ca nelume*, „*Timpul*”, 1994, 12; Ioan Holban, „*Am adăpostit întristarea și teama*”, CRC, 1995, 4 (interviu cu Dan Giosu); Lefter, *Scrit. rom. '80-'90*, II, 31; Busuioc, *Scritori ieșeni* (2002), 199. Ș.A.

GIUGARIU, Mihai (25.IX.1929, Chișinău), prozator și eseist. Este fiul Valeriei (n. Chirițescu) și al lui Petre Giugariu, profesor de muzică (ofițer, șef de orchestră). Urmează Liceul „N. Filipescu” de la Mănăstirea Dealu (1939–1946), apoi Facultatea de Drept a Universității din București, absolvită în 1950. Lucrează o vreme ca desenator, funcționar de poștă etc. Din 1955 intră în magistratură (angajat, succesiv, ca judecător la diferite tribunale din provincie, consultant juridic la Tribunalul Suprem, judecător la Curtea Superioară de Control Financiar), ulterior profesând avocatura. Este diplomat al Facultății pentru Studierea Dreptului Comparat din Strasbourg (1974). Între 1992 și 1996 este vicepreședinte al Fundației Culturale Române și din nou magistrat, la Curtea Supremă de Justiție. Debutează cu o povestire (*Săptămâna are șase zile*), în „*Luceafărul*” (1966), iar în volum cu *Fata și bătrânul* (1968). Remarcat și elogiât de critică, se impune ca un prozator relativ prolific: publică volume de proză și eseuri în perioada

1970–1990. A colaborat la reviste literare („*România literară*”, „*Luceafărul*”, „*Contrapunct*” ș.a.) și la alte periodice (contribuții publicistice la cotidianul „*România liberă*”). A semnat traduceri din limba franceză, a scris scenarii de filme documentare. Este autor al unor studii, analize și comentarii juridice, apărute în publicații de specialitate, multe dintre ele în străinătate. A întocmit — alegând și adnotând textele, îngrijind editarea etc. — două culegeri de documente juridice, care interesează și istoria literară, *Prigoana și Principiul bumerangului* (1996), prima privind procesul Constantin Noica, Dinu Pillat ș.a., cealaltă — procesul Lucrețiu Pătrășcanu. A fost distins cu Premiul pentru proză al Academiei Române (1991).

Volumul de debut, *Fata și bătrânul*, a fost bine primit de critică. Într-un moment de cotitură a evoluției structurilor literare, marcat de diversificare tematică și de ispita experimentului formal, G. venea cu remarcabile proze inspirate din realitatea cotidiană, cu precădere din zona ei „intimistă”. Construite convingător, hrănite din observarea atentă a „banalului”, povestirile și nuvelele vădeau capacitate de notație inteligentă, instituind impresia concretului, familiarului și autenticității; prin procedări comportamentiste, ele năzuiau să surprindă coordonatele unor psihologii. Piesa eponimă a cărții (un mic roman, de fapt) include două jurnale intime — al unei fete și al unui bătrân — independente, cu o foarte vagă legătură între ele, care trezesc însă interesul prin justetea și minuția observației realiste, prin conturarea nuanțată a personajelor și a mediului acestora, prin expresivitatea și eleganța stilului. Primul roman al scriitorului, *Condotierul* (1970), e o cronică, în maniera acreditată de nuvele, a relațiilor din mediile intelectuale, cu focalizare asupra aventurii, ratate, de a se „realiza” a personajului central. Se manifestă aici un demers care avea să fie reluat în romanele *Magdalena* (1975) și *O vacanță atât de lungă...* (1978): „analiza relațiilor dintre individ și lumea în care trăiește sau, mai bine, [...] a gradului de libertate îngăduit de societate individului” (Nicolae Manolescu). Tema, desigur îndrăzneță și delicată în contextul istoric al apariției romanului, e tratată cu relevanță. Persistă aplecarea spre intimism, dar apare un spor de comentarii analitice auctoriale pe tărâmul psihologismului, frizând uneori fastidiosul și vădind obsesia interpretării micilor gesturi uzuale ca elemente ale codului nescris al unui joc al disimulării. Romanului *Magdalena* avea să i se reproșeze afilierea forțată la o anumită formulă de modernitate, concepută programatic sub specia complexității extreme și a crispării, a complicației căutate, manifestată în obstacole sistematic ridicate de autor în fața propriului mesaj. Cam aceleași reproșuri, pe fondul recunoașterii unor certe însușiri, au putut fi făcute și la adresa volumului *Iubiri rele* (1973), care, alături de reeditarea unor proze din perioada de început, include și piese noi. O variațiune pe tema din *Condotierul* este *O vacanță atât de lungă...*, romanul unei „crize de afirmare”, care investighează un caz de „rebeliune” existențială, de refuz al soluțiilor social-profesionale pasive și convenționale, în numele urmării unei vocații artistice. „Rebelul” care respinge calea unei cariere banale și conformiste și a unei existențe terne

constată că aspirația către independența deplină față de societate este irealizabilă, iar „evadarea” sa eșuează. Aici descriția amănunțită a cotidianului e dublată de o morală existențialistă, contrabalansată, pe de altă parte, de o propensiune spre cultivarea unui „exotism” social (peripeții prin mediile plastico-expoziționale, amori pasagere, salahorie ocazională în piața de legume, chefuri ostentativ boeme, situații laborios pitorești, stranii și „semnificative”). Autenticitatea artistică cedează astfel teren în fața unor accente de kitsch românesc. Preocuparea pentru complexitatea tehnicii narative e vădită din plin în *Mesagerul* (1983), roman „cinematografic”, ținând de „școala privirii”. Lecția Noului Roman francez e aplicată sărguincios, cu aerul de pastişă involuntară chiar, nu însă fără talent. Se pot presupune și influențe masive dinspre Alain Robbe-Grillet și, mai ales, dinspre Claude Simon. Primează impresia de experiment: patrimoniul propriu-zis narativ, diluat, captează anevoie interesul cititorului, iar patetismul implicit nu convinge îndeajuns. Romanul manifestă preocuparea pentru reconsiderarea injustițiilor istoriei (este vorba despre un proces regizat, intentat unui așa-zis „sabotor”, în atmosfera zilelor de după reforma monetară din 1947). O tematică asemănătoare — sunt evocate lagărele penitenciare din anii '50 — e tratată și în *Destine* (1990), carte cu structură la fel de alambicată (o misterioasă urmărire servește drept cadru pentru rememorări, *flash-back*-uri etc.). Prin texte legate de teme și subiecte diverse (chestiuni literare, instantanee din viața cotidiană, mituri clasice în întruchipări actuale, observații din sfera comportamentelor sociale cu tentă culturală, analize ale „laboratorului de creație” scriitoricesc, probleme cetățenești, observații de morală și estetică a vieții zilnice, însemnări de călătorie, microcronici de artă, schițe de sociologie empirică ș.a.), **G.** a ilustrat și genul eseistic. Scrierile, adunate în volumele *Mărul lui Paris* (1980) și *Nepoții lui Anton Pann* (1986), sunt în general de mică dimensiune — uneori, ca în *Nepoții...*, aproape „tablete” sau note —, reprezentând schițe de solilocvii ideatice sau, mai frecvent, literaturizări, prin comentariu inteligent și stabilire de conexiuni revelatoare, ale unor crâmpoșe de viață reală.

SCRIERI: *Fata și bătrânul*, București, 1968; *Condotierul*, București, 1970; *Iubiri rele*, București, 1973; *Magdalena*, București, 1975; *O vacanță atât de lungă...*, București, 1978; *Mărul lui Paris*, București, 1980; *Mesagerul*, București, 1983; *Nepoții lui Anton Pann*, București, 1986; *Cină cu langustine*, București, 1987; *Destine*, București, 1990; ed. București, 2003. **Antologii:** *Prigoana. Documente ale procesului C. Noica, D. Pillat, N. Steinhardt, Al. Paleologu, A. Acterian, S. Al-George, Al. O. Teodoreanu ș.a.*, București, 1996; *Principiul bumerangului. Documente ale procesului Lucrețiu Pătrășcanu*, București, 1996. **Traduceri:** Edgar Wallace, *Asasinul de la capătul lumii*, București, 1992; *Misterul vrăjitoarei africane*, București, 1992; *Cei trei fii ai dreptății*, București, 1993; Jean Giraudoux, *Bella*, București-Iași, 1998; Vladimir Grigorieff, *Religiile lumii*, București, 1999.

Repere bibliografice: G. Dimisianu, „*Fata și bătrânul*”, GL, 1968, 16; Mircea Iorgulescu, „*Condotierul*”, RL, 1970, 35; Lucian Raicu, „*Condotierul*”, RL, 1970, 40; G. Dimisianu, *Romane simbolice și vizionare. Mihai Giugariu*, „*Condotierul*”, LCF, 1973, 2; Mircea Iorgulescu, *Mihai Giugariu*, CL, 1973, 2; Mirela Roznoveanu, „*Iubiri rele*”, TMS, 1973, 3;

Valeriu Cristea, „*Iubiri rele*”, RL, 1973, 29; Ion Marcoș, „*Iubiri rele*”, TR, 1973, 30; Nicolae Ciobanu, „*Iubiri rele*”, LCF, 1973, 33; Liviu Leonte, *Două cărți de proză*, CRC, 1973, 39; George Pruteanu, „*Iubiri rele*”, CL, 1973, 16; Dana Dumitriu, „*Iubiri rele*”, ARG, 1973, 9; Iorgulescu, *Rondul*, 226–229; Mircea Muthu, *Singurătatea condotierului*, TR, 1974, 28; Cristea, *Domeniul*, 273–278; Voicu Bugariu, *Realism și atemporalitate*, LCF, 1975, 9; Cornel Ungureanu, *Romane de dragoste*, O, 1975, 13; Liviu Leonte, *Tradițional și modern în proză*, CRC, 1975, 14; Valeriu Cristea, *Romanul unui destin*, RL, 1975, 16; Ion Vlad, *Proza lucidă*, TR, 1975, 16; Val Condurache, *Banalitate și profunzime. Mihai Giugariu*, „*Magdalena*”, CL, 1975, 5; Raicu, *Critica*, 160–193; Nicolae Manolescu, *Realism și românesc*, RL, 1978, 21; Ion Olteanu, „*O vacanță atât de lungă...*”, ST, 1978, 10; Iorgulescu, *Firescul*, 213–216; Elena Tacciu, *Dialectica scrisului*, RL, 1980, 30; Moraru, *Semnele*, 234–238; Mircea Iorgulescu, *Ieșirea din cadru*, RL, 1984, 10; Dana Dumitriu, *Între reportaj și jurnal*, RL, 1986, 27; Ion Bogdan Lefter, *Palimpseste și melancolie*, RL, 1988, 36; Cosma, *Romanul*, I, 241–244; Alex. Stănescu, *Artă și tehnică*, RL, 1990, 11; Irina Petraș, *Viața ca un labirint*, ST, 1990, 6; *Dicț. scriit. rom.*, II, 406–408. N.Br.

GIUGLEA, George (11.II.1884, Satulung, j. Brașov — 7.IV.1967, București), etnolog. După absolvirea școlii primare în comuna Roseți, din actualul județ Călărași (1891–1895), urmează cursurile gimnaziale și liceul la Brașov (1895–1903).

Între 1904 și 1908 este student la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București (licențiat în 1909) și își va susține doctoratul în litere la Universitatea din Cluj (1920). Funcționează între timp ca profesor suplinitor de limba și literatura română la Târgoviște (1910-1913). Își continuă studiile în Franța, la Sorbona, fiind concomitent lector de limba română la Catedra profesorului Mario Roques. Revenit în țară, este numit profesor la Liceul „N. Filipescu” de la Mănăstirea Dealu. Participă ca voluntar în războiul din 1916-1918, funcționează, scurt timp după aceea, ca profesor suplinitor la Galați (1918), apoi este profesor de filologie romanică (1919-1947) la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Cluj, unde, în 1929 și 1930, a fost și decan, iar în 1931 și 1932, prodecan. În 1936 este ales membru corespondent al Academiei Române. Colaborează la „Dacoromania”, „Revista filologică” (Cernăuți), „Transilvania”, „Analele Universității din Timișoara”, „Anuarul Arhivei de Folclor” (Cluj), „Graiul nostru”, „Grai și suflet”, „Revista pentru istorie”, „Arheologie și filologie, fonetică și diactologie”, „Cercetări lingvistice” ș.a.

Discipol al lui Ovid Densusianu (pe care avea să îl evoce într-un patetic necrolog), **G.** se dedică încă din studenție, cu stăruință și deosebită chemare, evidențierii straturilor celor mai vechi ale limbii române, prilej pentru a face ample incursiuni în istorie, istoria culturii, folcloristică, literatura română veche, romanistică, filologie comparată. Luminarea etimologiei unor toponime sau expresii, a unor structuri sau forme de limbă antrenează în cercetările sale ample reconstituiri de datini, obiceiuri și fapte de viață, pe fundalul cărora proiectează elementele analizate, spre a le surprinde adevărata semnificație. Nu întâmplător, unul dintre cele mai importante studii îl va intitula *Cuvinte și lucruri* (1922). Lucrările sale docte l-au împus ca pe unul dintre cei mai importanți filologi români, criticat, totuși, pentru încercarea forțată de evidențiere a influenței limbii germane vechi asupra limbii române. În domeniul folcloristicii, a alcătuit (în colaborare cu G. Vâlsan), la începutul carierei sale științifice, o carte exemplară: *De la românii din Serbia* (1913), o culegere de literatură populară, selecție „dintr-un material mai vast”, adunat în cursul a două călătorii întreprinse de cei doi în anii 1910 și 1911, în vederea unor „studii lingvistice și etnografice”. Deși în prefață culegătorii subestimează importanța materialului, relevând că din punct de vedere estetic literatura populară a românilor din Serbia „nu prezintă decât rareori interes deosebit”, textele adunate de la o populație trăind izolat, în ritmuri arhaice, au o valoare de excepție. Impresionante sunt îndeosebi secțiunile de balade „voinicesti” (haiducești), „cântări bătrâne” și „cu cuprins mitologic”, ce conțin variante ale unor tipuri rare sau extrem de rare, precum *Stănislav Voinicu*, *Cântecul lui Isirim Bogatu*, *Mizilca Rădoiță*, *Neacșu Haiducu*, *Vidu Țăranu*, *Ghiol Dumitru*, *Chiliodor*, *Voichița*, *Ioana Sânziana* ș.a. Valoarea pieselor folclorice e sporită de acribia notării filologice și mai ales de metoda culegerii „în timp ce lăutarii cântau”. „Se știe — observă autorii — că atunci textul e redat în mod absolut real, fiindcă îl menține muzica în formele lui mai arhaice și mai puțin alterate în unele privințe.”

Interesante sunt, de asemenea, informațiile despre performeri (locul nașterii, persoana de la care știe cântecul, precum și repertoriul mai larg pe care îl deține). Prin rigori autoimpuse, **G.** și Vâlsan au anticipat metodologia științifică a ultimelor decenii, conferind lucrării o valoare de referință. Din păcate, după această primă tentativă de abordare a folclorului românesc **G.** nu a mai publicat decât o culegere precară (și ca dimensiuni, și ca interes), *Din literatura populară de astăzi a Basarabiei*, realizată „în vara anului 1918”, în județele Chișinău, Tighina și Akerman. Volumul cuprinde cântece lirice, haiducești, colinde, orații de nuntă, bocete, pilde. Pasiunea începuturilor se mai întrevește în anii maturității în decantarea sensurilor și a etimologiei unor expresii populare sau în formularea punctuală a unor ipoteze asupra originii și vechimii diverselor balade istorice. Independent însă de aceste abordări accidentale ale domeniului etnologiei, **G.** rămâne important prin culegerea din 1913.

SCRIERI: *Cuvinte și lucruri*, Cluj, 1922; *Note și fapte de folclor și filologie*, Cluj, 1928; *Uralte Schichten und Entwicklungsstufen in der Struktur der dako-rumänischen Sprache*, Sibiu, 1944. **Culegeri:** *De la românii din Serbia*, București 1913 (în colaborare cu G. Vâlsan); *Din literatura populară de astăzi a Basarabiei*, București, [1919].

Repere bibliografice: Balacciu-Chiriacescu, *Dictionar*, 129-130; Rusu, *Membrii Academiei*, 142; Datcu, *Dict. etnolog.*, II, 293-294. I.O.

GIULESCU, Constantin A. (1876, București — c. 1924), poet și prozator. A avut o existență ștearsă, de funcționar la Casa de Depuneri din București, unde a fost casier general. Dacă semnătura Cangiuil îi aparține, **G.** debutează, ca foarte tânăr poet, în 1894, la „Dreptatea” din Turnu Severin. A colaborat cu versuri, proză și, câteodată, cu articole la „România ilustrată”, „Sămănătorul”, „Viața literară și artistică”, „Neamul românesc literar”, „Ramuri”, „Convorbiri literare”, „Foaia interesantă”, „Țara noastră”, „Tribuna” („Tribuna poporului”), „Falanga literară și artistică”, „Seara”, „Minerva literară ilustrată”, „Voința națională”, „Conservatorul”, „Românul” (Arad), „Flacăra”, „Dimineața”, „Rampa nouă ilustrată”, „Literaturul”, „Gloria României” ș.a. A mai semnat cu inițialele H.C., C.A.G. sau C. Giulescu Vâlcea. A scris și teatru. A tradus, în „Tribuna” (Arad), din Geneviève Denis și Gilbert. În 1912 Societatea Scriitorilor Români îl admite în rândurile ei.

Versurile ușurele ale lui **G.** (printre care și sonete, pasteluri, cântece „în formă populară”), din periodice și din volumul *Flori de câmp* (1909), sunt de o nedezmănită sărăcie a inspirației. Fără noroc în iubire, melancolicul, care eminescianizează impudic, se înseninează rareori. Amarul îl apasă și, cu „visurile spulberate”, e mereu gata să izbucnească în plâns. Și proza, chiar atunci când evocă întâmplări crunte și nenorocite răsuciri de destin (ca, de pildă, în nuvelele din *Mărin ocnașul*, 1923), e molesită într-un sentimentalism fără speranță. Emotiv ca un adolescent întârziat, „trubadurul”, invadat de amintiri duioase și atașat de „nimicuri dragi”, are — ca și în stihuirile lui — „ochii scăldați în lacrimi”. Așa, în schițele și în însemnările pretins epistolare din *Privelști și amintiri* (1912), *Floarea iubirei* (1914) și *Dragostea unui trubadur* (1916). Printre înduioșări,

înfrigurări, deprimări, o „inimă tristă” bate și un peisaj, la rândul-i, plângător intră numaidecât în rezonanță. Câteva vagi fizionomii și un umor silit nu destramă monotonia acestor debile narațiuni suspinătoare.

SCRIERI: *Flori de câmp*, Vălenii de Munte, 1909; *Privești și amintiri*, București, 1912; *Floarea iubirei*, București, 1914; *Dragostea unui trubadur*, București, 1916; *Flori de pădure*, București, f.a.; *Mărin ocașul*, București, [1923].

Repere bibliografice: Trivale, *Cronici*, 329-330; F., „Privești și amintiri”, VR, 1913, 3; Mihail Sorbul, „Privești și amintiri” de Const. A. Giulescu, „Minerva”, 1914, 1830; Andrei Braniște, *Const. A. Giulescu*, RP, 1916, 214. F.F.

GIURGEA, Jul. [Iuliu] (2.XII.1887, Brad – 26.III.1948, București), prozator și traducător. După absolvirea, în 1903, a gimnaziului din orașul natal, **G.** urmează liceul la Brașov. Ar fi obținut mai târziu și licența Academiei Comerciale din Leipzig. Din 1907 este redactor responsabil al „Tribunei” arădene, calitate în care autoritățile maghiare îi întentează numeroase procese de presă, din cauza cărora va trebui să se refugieze, în 1912, peste Carpați. O vreme este corespondentul la București al unor ziare germane. Până la intrarea României în război, tipărește „romanul” *Oameni din Ardeal* (1915, reeditat în 1919 cu titlul *Pribegie*) și este administrator la revista „Solia”, în care îi apar, sub semnătura Iuliu Giurgea-Bradul, articole și nuvele, acestea din urmă urmând a fi strănse, în 1917 (sau în 1918), în volumul *Povestea primăverii*, care, „suprimat” de cenzura germană, va fi retipărit în 1920. Internat într-un lagăr de prizonieri, probabil în Bulgaria, a scris poemul în proză *Domnița Fărănume*, dat la lumină după încheierea păcii, în 1920. O altă carte apărută tot atunci, *Iedera* (1921), cuprinde nuvele. Ulterior colaborază sporadic, cu proză, articole și traduceri, la „România nouă”, „Banatul”, „Universul literar”, „Îndreptar”, „Munca literară”, „Țara noastră”, „Familia” ș.a. Specializându-se în continuare ca traducător din limba engleză, a transpus în românește, în aproape un sfert de veac, peste șaiszeci de cărți, îndeosebi romane aparținând unor scriitori englezi și americani de mare succes, printre care Bret Harte, Upton Sinclair, John Galsworthy, A.J. Cronin, Joseph Conrad, W.S. Maugham, Rudyard Kipling, Aldous Huxley, Lloyd C. Douglas, Mazo de la Roche, James Hilton, Peter Neagoe ș.a.

Fără experiență și fără larg suflu epic, **G.** alipește în „romanul” *Oameni din Ardeal* câteva nuvele, ele însele nerotunjite. *Povestea de iubire* dintre doi tineri de etnii diferite este abandonată pe parcurs, iar aceea a intelectualului ardelean ce-și asumă o datorie față de conaționalii asupriți este abia schițată. Mai încheșată este înfățișarea unui episod electoral, cu scene de un real dramatism, cu un personaj colectiv bine prins și câteva individualități notabile (preotul Mezdreanu, Mihoală). Unele dintre prozele adunate în *Povestea primăverii* se resimt de influența sadoveniană, în prezentarea cu discreție a unor „dureri înăbușite” ori a unor pasiuni puternice, sfârșite tragic. Nuvelele din *Iedera* sunt inspirate, în schimb, de scriitori străini, ele aducând personaje insolite (un dandy, un dresor de

circ) și un mediu cosmopolit, descris cu precizie și cu un aplomb rar la noi în epocă. Notă aparte între scrierile lui **G.** face *Domnița Fărănume* prin stilul său înflorit, bogat în pasaje plastice ori muzicale. Însă intriga, plecând de la motive de basm, se constituie artificial, numai pentru a exprima jalea și tristețea robiei și a înstrăinării. Buna cunoaștere a limbii engleze, unele calități înnăscute și experiența acumulată au făcut ca, într-o primă fază, traducerea lui **G.** să fie suficient de fidele originalului, într-o limbă nu o dată frumoasă. Apreciate aproape unanim au fost și versiunile sale din *Cărțile junglei* ale lui Kipling, din mai multe romane ale lui W. S. Maugham ori din *Drumuri cu popas*, aparținând scriitorului american de origine română Peter Neagoe. Cu timpul însă traducătorul a făcut din înzestrarea sa o adevărată industrie. Chiar dacă nu și-a însușit munca altora, cum a fost acuzat, graba cu care erau transpuse mii de pagini s-a repercutat asupra calității. S-a adăugat și alegerea unor cărți de mare succes la public, dar fără o valoare artistică deosebită, ceea ce a coborât întrucâtva gustul public. Edițiile repetate și tirajele foarte mari au dus, după opinia lui G. Călinescu, la o „criză” a cărții românești în anii de dinainte și de după cel de-al doilea război mondial. În ansamblu activitatea de traducător a lui **G.** este meritorie, ea contribuind la procesul de sincronizare a literaturii noastre cu cea occidentală.

SCRIERI: *Oameni din Ardeal*, București, 1915; ed. (*Pribegie*), București, 1919; *Povestea primăverii*, București, [1917]; ed. 2, București, 1920; *Domnița Fărănume*, București, [1920]; ed. 2, București, 1944; *Iedera*, București, [1921]. **Traduceri:** Franck Adams, *Taina înecatei*, București, [1934], *Jur s-o ucid*, București, f.a.; Pearl S. Buck, *Casa de lut*, I-III, ed. 4, București, [1935], *Vânt de la Răsărit, vânt de la Apus*, București, [1939], *Patriotul*, București, [1940], *Chip cioplit*, I-II, București, [1943], *Mândrie*, București, [1943], *Dinții balaurului*, București, [1944], *Exilata*, București, [1946]; [Florence L.] Barclay, *Mătăniile*, București, [1936]; Earl Derr Biggers, *În dosul perdelei*, București, [1936]; Maurice Baring, *Daphne Adeane*, București, [1937], *Leagănil pisicii*, I-II, București, 1939; Rudyard Kipling, *Kim*, București, [1937], *Cărțile junglei*, I-II, București, f.a.; W.S. Maugham, *Luna și doi bani jumate*, București, [1937], *Saltimbancii*, București, [1937], *Un petec de pământ*, București, [1937], *Casuarina*, București, [1938], *Robii*, I-II, București, [1938], *Vacanța de Crăciun*, București, [1939], *A tremurat o frunză*, București, [1941], *Miniaturi*, București, [1941], *Chemarea dragostei*, București, [1943], *Doamna Craddock*, București, [1943], *Odinioară ca și azi*, București, [1946], *Spre ziuă*, București, [1946], *Tăis de brici*, București, [1946], *La persoana întâia*, [București], f.a.; Robert Elliot Burns, *Sunt un evadat*, București, [1938]; Joseph Conrad, *Hanul lui Almayer*, București, [1938]; John Galsworthy, *Tenebre*, I-II, București, [1938]; Aldous Huxley, *Punct. Contrapunct*, I-II, București, [1938], *Două sau trei grații*, București, f.a.; Sinclair Lewis, *Dodsworth*, București, [1938], *Strada Mare (Povestea doamnei Card Kennicott)*, I-II, București, [1940], *Babbitt*, I-II, [București], f.a.; Peter Neagoe, *Drumuri cu popas*, București, [1938]; Johann Boyer, *Emigranții*, I-II, București, [1939], *Ultimul viking*, București, [1940]; A. J. Cronin, *Gran Canaria*, București, [1939], *Citadela*, I-II, București, [1939], *Sub stele*, I-II, București, [1940], *Castelul pălărierului*, I-II, București, [1941], *Trei dragoste*, București, [1941], *Cheile împărăției*, București, [1947], *Copil străin*, Timișoara, 1993; James Hilton, *Orizont pierdut*, București, [1939], *Umbre*, București, [1943], *Adio, domnule Chips*, București, 1992; Bernhard Kellermann, *Tunelul*,

București, [1942]; Lloyd C. Douglas, *Obstacole*, București, [1943], *Parada*, București, [1945], *Cămașa lui Christos*, București, [1946], *Obsesia*, București, [1946]; Edna Ferber, *Vandalii*, I-II, București, [1944]; Mazo de la Roche, *Cronica familiei Whiteoak*, I-VI, București, [1945-1946]; Gustav Meyrink, *Golem*, București, f.a. (în colaborare cu I.U. Soricu și V. Munteanu); T. S. Stribling, *Electorii*, [București], f.a.; Daphne Du Maurier, *Golful Francezului*, Craiova, 1992.

Repere bibliografice: L. I. [Leontin Iliescu], „*Oameni din Ardeal*”, UVR, 1915, 11; Andrei Braniste, „*Pribegie*”, CLI, 1920, 24; Al. Bogdan, *Prozatori grăbiți*, LUT, 1922, 33; Scarlat Struțeanu, „*Jedera*”, „*Viitorul*”, 1922, 4162; Predescu, *Encicl.*, 363; G. Călinescu, *Prostologicon*, JL, 1939, 42; Liviu Bratoloveanu, *Cazul Jul. Giurgea*, „*Spectator*”, 1944, 25. V.D.

GIURGIU, Felicia (12.II.1942, Timișoara), stilisticiană și eseistă. Este fiica Aureliei și a lui Virgil Giurgiu. Urmează liceul în orașul natal, apoi cursurile Facultății de Filologie a Universității din Timișoara, secția română-germană. După absolvire, își inaugurează cariera didactică la Catedra de limba română a aceleiași facultăți, unde ajunge conferențiar. Colaborează la „*Revista de istorie și teorie literară*”, „*Familia*”, „*Limbă și literatură*”, „*Analele Universității din Timișoara*” ș.a.

A debutat cu articole în „*Orizont*” (1965) și editorial cu volumul *Motive și structuri poetice* (1980), prin care aclimatizează la noi, într-o manieră personală și atrăgătoare, stilistica motivelor (cu referire explicită la Mihai Eminescu, Lucian Blaga, V. Voiculescu, Al.A. Philippide, Al. Macedonski, Ion Pillat ș.a.). **G.** se vădește interesată de dimensiunea lingvistică a textului poetic și de efectele estetice ale dialogului neîntrerupt dintre motiv și structură. Următoarea carte, *În eminescianul univers* (1988), dă expresie preocupării autoarei pentru investigarea cu mijloace inedite a operei eminesciene, căreia izbuteste să-i lumineze unele aspecte mai puțin cercetate până acum; este vorba despre o adevărată reconstrucție a universului poeziei lui Eminescu pornind de la modelul, integral asumat, cum se dovedește la tot pasul, al labirintului, spre centrul căruia se tinde ca spre o autentică sursă a esenței creatoare. Obsesia constantelor tematice, ca elemente ordonatoare și căi de acces, se regăsește în *Spirala destinului* (1993), unde metoda este consolidată prin apelul profitabil la interdisciplinaritate și prin extinderea ei la autori străini, convocați, alături de cei români, la o conversație spirituală.

SCRIERI: *Motive și structuri poetice*, Timișoara, 1980; *În eminescianul univers*, Timișoara, 1988; *Spirala destinului*, Timișoara, 1993; *Adagio în si minor*, Timișoara, 1999; *Probleme de lingvistică a textului*, Timișoara, 1999. **Ediții:** Mihai Eminescu, *Poezii*, Timișoara, 1991, *Sonete*, postfața edit., Drobeta-Turnu Severin, 1994.

Repere bibliografice: Doina Bogdan-Dascălu, „*Motive și structuri poetice*”, AUT, t. XX, 1982; Paula Diaconescu, *Labirintul eminescian*, R, 1989, 6; Al. Piru, *Eminescu, azi*, București, 1993, 174-177. D.B.-D.

GIURGIUCA, Emil (27.XII.1906, Diviciorii Mari, j. Cluj – 3.III.1992, București), poet și traducător. Este fiul Pelaghiei (n. Băieșu) și al lui Ioan Giurgiuca, preot. Face liceul la Gherla (1918-1923), apoi urmează Facultatea de Litere și Filosofie din

București (1925-1929). Chiar din anul terminării studiilor intră în învățământ și funcționează ca profesor de limba română la diverse licee din Transilvania: Colegiul Bethlen din Aiud (1929-1931), Gimnaziul Mixt din Uioara (1931-1932, 1933-1934), Liceul „Avram Iancu” din Brad (1932-1933), Liceul „Gh. Barițiu” din Cluj (1934-1936), Liceul de Băieți din Sighișoara (1936-1939), Liceul de Aplicații al Universității din Cluj (1939-1940). În perioada 1940-1944 este detașat mai întâi la Arhiva de Folclor din Ministerul Instrucțiunii, apoi la revista „Școala românească”. Desfășoară o bogată activitate literară, colaborând la revistele „*Datina*”, „*Universul literar*”, „*Azi*”, „*Pagini literare*”, „*Revista Fundațiilor Regale*”, „*Convorbiri literare*”, „*Viața românească*” ș.a. Debutează cu versuri în revista „*Datina*” (1925) și editorial, cu volumul *Anotimpuri* (1938). Afirmându-și intenția de a stimula creația literară din Transilvania, înființează împreună cu poetul George Boldea, la Brad, în 1933, revista „*Abecedar*”, la redactarea căreia vor participa scriitorii precum Mihai Beniuc și Pavel Dan. Mai târziu, în primăvara anului 1941, împreună cu Dan Botta și Octavian C. Tăslăoanu, editează revista „*Dacia*”. După război este încadrat ca profesor la Liceul de Aplicație al Seminarului Pedagogic (1944-1950) și la Școala Medie nr. 11, actualul Colegiu Național „*Cantemir Vodă*” (1950-1965), ambele din capitală. În 1962 este distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor pentru traducerea volumului de poezii *Cât cuprind cu ochii* de Méliusz

József, iar în 1984 i se decernează, din partea Uniunii Scriitorilor, un premiu special pentru întreaga activitate literară.

De orientare tradiționalistă, adevărată matcă stilistică a poeziei transilvănene, dar delimitându-se la nivelul registrului tematic de „dezrădăcinarea strict sămănătoristă, de opoziția sat-oraș, din lirica unui Goga sau Iosif” (Pompiliu Constantinescu), **G.** își concepe universul poetic axându-se pe două coordonate: una spațială, reprezentată de natura țării, cu o evidentă și explicabilă preferință pentru meleagurile Ardealului natal, și alta temporală, determinată de alegerea, ca fundal al majorității poemelor, a anotimpurilor saturate de lumină (vara și primăvara). Într-un asemenea decor marcat fie de prospețimea primăverii, fie de aura solară a verii, eul liric aspiră să redevină, prin integrarea în natură, parte a materiei în care se manifestă harul divin. *Anotimpuri*, volumul de debut, se remarcă printr-o multitudine de „peisaje”, transpuse liric cu ajutorul unui vast repertoriu de epitete coloristice și de comparații, într-o îmbinare fericită a clasicului cu modernul, a bucolicului cu symbolismul, idealizând imaginea rusticului transilvan, pe care o transformă într-o ipostaziere terestră a Raiului: „Răd toporășii vineți ca ochiuri de izvoare./ E-o dimineată albastră și clară ca un clopot/ [...] Când alb răsare-n slavă Ierusalimu-n flori/ Și laudă de ramuri spre cerul cald irupe” – *Întâmpinare*; „Atâta cer a curs pe câmp azi noapte/ Că peste ramuri atârna în zori/ Argint din matca drumului de lapte/ Și stele izvorau pe câmp din flori” – *Dimineată de primăvară*. Scopul demersului poetic îl constituie perpetua căutare a unor fărâme de miracol, oriunde și în fiecare dintre momentele zilei. Umbra răcoroasă a copacilor pădurii, ce îmbeie în arșița verii la odihnă, răsăritul și apusul soarelui, unduirea lanului de grâu, cerul unei dimineți de vară, câmpul somnolent, cuprins de toropeala amiezii reprezintă obiectivări care ascund clipe binecuvântate, când sufletul ființei umane se identifică, extaziat, cu lumea care primește har: „Simt dumnezeirea-n fagul crud,/ O aud pe ape, o aud. / [...] Dibuitoare mâna s-atingă pe aproape/ Pe Dumnezeu, mireasmă plutind pe flori, pe ape...” – *Dorință*. Pentru eul liric, vara este o copilă, iar sosirea toamnei echivalează cu iubirea pierdută. Deși la nivelul acestor versuri de început nu se poate vorbi de o temă a iubirii deplin conturată, aceasta fiind subordonată peisajului, se observă totuși câteva încercări izolate de autonomizare, ce se vor configura târziu, în *Poemele verii*, din 1964: „Și gândul, ca să adorm, nu mi-l strămut/ Pe holde care curg în lin dezmiere, / Ci strâng, brătară, dimineata ce-a căzut/ Desprinsă de la mâna ta, să nu te pierd” – *Convalescență*. O nouă direcție în poezia lui **G.** se dezvoltă în grupajul liric din 1943, *Dincolo de pădure*, al cărui titlu traduce etimonul „Transilvania”. Mai puțin omogen tematic față de *Anotimpuri* și marcând o clară schimbare de tonalitate, de la optimismul radios al comuniunii cu natura, la disperarea și plângerea prin vers a pierderii ținutului natal, cartea include, în descendența lui O. Goga sau a lui Aron Cotruș, fie poeme în care cuvântul se metamorfozează în imprecății și lacrimi amare („O vale de lacrimi și doruri mi-e țara” – *Septembrie*; „Seminția lui Horia se stinge;/ Vai, vai, și lancu rătăcește prin

pădure/ Și armele nu are cin' le-ncinge” – *La capătul vremii*; „Lacul e măhnit, iar codrii-n somn/ Prind a se urni cu încruntare” – *An rău*), fie prelucrări ale unor doine de înstrăinare („Satule bătrân, la ce te uiți,/ Mai ții minte țara noastră mare? / [...] Au rămas acolo toți ai mei/ Pod de-argint întinde-aș pân' la ei” – *Cântec de dor*). Pământul aflat „dincolo de pădure”, casa părintească, satul străjuit de „ulmul cel bătrân” alcătuiesc reperele unui spațiu închis și interzis, păstrând în latență „visul românesc”. După o întrerupere de peste două decenii, perioadă în care s-a limitat doar la traduceri din autori maghiari, **G.** revine cu trei cărți de versuri noi (*Poemele verii*, *Cântece de țară*, 1967, *Semne pe scut*, 1972) și cu o selecție din poeziile scrise anterior (*Poezii*, 1968). Alături de „peisaje” lirice și de stihuri dedicate țării, caracterizate printr-o dragoste vibrantă față de plaiurile românești, se strecoară accente nostalgice, în acord cu o predilecție bine marcată atât tematic, cât și stilistic, spre confesiune. În *Cântece de țară*, răcit printre clădirile orașului, poetul are revelația disoluției în citadin a atmosferei satului de acasă: „Orașu-i îmbracă culoarea diurn,/ Din ziduri respiră stejari,/ Ploile fug pe străzi cu pași mari, / Găleata soarelui se ciocnește de turn” – *Câmpul*. În *Semne pe scut* vara devine, prin imaginea razei transformate în pulbere, „un anotimp pierdut”, asemenea anilor tinereții. Odată cu instalarea sentimentului de singurătate, apar accente elegiace și modificări perceptibile la nivelul structurilor vizuale, încă destul de luminoase și de văratice un timp, dar marcate acum de tristețe, reflectând apropierea de apusul existenței: „Doar o statuie-n ceață a măhnirii, / Nimic alt nu va rămâne-n urmă” – *Elegie*. O altă latură a activității lui **G.** este aceea de autor de antologii. Alcătuite în timpul războiului, după criteriul apartenenței teritoriale (*Poeți tineri ardeleni*, 1940) sau după cel tematic (*Transilvania în poezia românească*, 1943), acestea au avut rolul de a menține, în pofida situației generate de Dictatul de la Viena, legăturile culturale dintre Transilvania și restul țării, de a permite scriitorilor transilvăneni să devină cunoscuți și să fie prezenți în lumea literară de peste munți.

SCRIERI: *Anotimpuri*, București, 1938; *Dincolo de pădure*, București, 1943; *Poemele verii*, București, 1964; *Cântece de țară*, București, 1967; *Poezii*, București, 1968; *Semne pe scut*, București, 1972; *Poeme*, pref. Ion Dodu Bălan, București, 1989. **Antologii:** *Poeți tineri ardeleni*, cu optsprezece măști de lut de Ion Vlasiu, București, 1940; *Transilvania în poezia românească*, București, 1943. **Traduceri:** *Culegere din lirica maghiară*, București, 1947; Nagy István, *Toate drepturile rezervoate*, București, 1948; Illés Béla, *Cânt omul și luptele lui*, pref. László Földes, București, 1950, *Rapsodia Carpaților*, I-III, pref. Gáll Ernő, București, 1950-1951; Vas Zoltán, *16 ani de închisoare*, București, 1951; József Jolan, *La periferia orașului*, București, 1952; Örkény István, *Soții*, București, 1953; Mikszáth Kálmán, *Schițe*, București, 1954; Móríc Zsigmond, *Cel din urmă haiduc*, București, 1955, *Fii bun până la moarte*, pref. Fodor Sándor, București, 1956, *Chef boieresc*, București, 1961; Illyés Gyula, *Poporul pustelilor*, București, 1956; Gárdonyi Géza, *Stelele din Eger*, pref. Szász János, București, 1957; Szabó Béla Gy., *Schițe de călătorie din China*, București, 1959; Méliusz József, *Cât cuprind cu ochii. Poeme (1931-1960)*, pref. Mihai Gafița, București, 1962 (în colaborare cu Radu Boureanu); Darvas József, *Istoria unei familii de țărani*, pref. Kovács György,

București, 1963; Bartalis János, *Poezii*, București, 1968; Dsida Jenő, *Peisaj cu nori*, pref. Ștefan Aug. Doinaș, București, 1974.

Repere bibliografice: Constantinescu, *Scrieri*, III, 66-72; Chinezu, *Pagini*, 53-60; Perpessicius, *Opere*, VII, 336-341, IX, 23-27, X, 114-119, 184-189, 191-193, XII, 183-186; Călinescu, *Ist. lit.* (1982), 942; D. Micu, „*Poezile verii*”, CNT, 1964, 31; Manolescu, *Metamorfozele*, 115-116; Magdalena Popescu, „*Poezii*”, RL, 1969, 5; Aureliu Goci, „*Semne pe scut*”, RL, 1973, 3; Traian Stoica, „*Semne pe scut*”, VR, 1973, 2; Victor Felea, „*Semne pe scut*”, TR, 1973, 24; Al. Piru, *Un poet auster: Emil Giurgiua*, RL, 1974, 6; Crohmălniceanu, *Literatura*, II, 178-180; Fanache, *Întâlniri*, 155-160; Valentin Tașcu, *Două antologii în fața timpului*, T, 1978, 2; Septimiu Bucur, *Banchetul lui Lucullus*, îngr. și pref. Serafim Duicu, Cluj-Napoca, 1978, 282-284; Leon Baconsky, *Emil Giurgiua*, ST, 1981, 12; Vlaicu Bârna, *Emil Giurgiua. Dăruit poeziei*, RL, 1986, 51; Vasile Netea, *Un rapsod transilvănean*, LCF, 1986, 51; Bălan, *Repere*, 121-138; Doina Uricaru, *Contemplare și consimțire*, RL, 1989, 38; Simion, *Scriitori*, IV, 75-78; Gheorghe Grigurcu, *Lungul drum al poetului*, ST, 1990, 1; Aurel Rău, *Emil Giurgiua*, ST, 1992, 4; Nicu Caranica, *Un Esculap al sufletului românesc*, București, 1997, 190-198; *Dicț. scriit. rom.*, II, 408-409; Micu, *Ist. lit.*, 219-220; Popa, *Ist. lit.*, II, 390-391. **C.M.B.**

GLAS TÂNĂR, revistă apărută la Râmnicu Sărat, lunar (din 1937, trimestrial), din 23 februarie 1932 până în mai 1939. Este redactată de elevii N. Protopopescu, Ovidiu Constantinescu, Emil Furnică, A. Roșescu, sub conducerea lui Stelian Cucu, directorul Liceului „Regele Ferdinand”. În afara redactorilor, ssemnează versuri Alexandru Baiculescu, Bucur Stănculescu-Tecuci, Gr. I. Gavrilu, Ion Roșescu, Costache D. Jercan, Nicu C. Comănci, G. V. Zaharia ș.a. Se publică, de asemenea, proze scurte de Otilia Georgescu, Costică Șt. Alexandrescu, Benedict Teodorescu, Ovidiu Maxim, T. Iliescu, T. Oroveanu, D. Teodor ș.a. Un loc important în cuprinsul publicației îl ocupă critica literară. Stelian Cucu colaborează cu studii ample despre N. Iorga, Ion Creangă și B.P. Hasdeu, iar elevii N. Protopopescu, Dumitru C. Mihăilescu, Emil Furnică ș.a. își exersează receptivitatea comentând creația lui Tudor Arghezi, Al. Macedonski, Nichifor Crainic, Camil Petrescu, Mircea Eliade și recenzând cărți de G. Călinescu, Liviu Rebreanu, Constantin Stere, Perpessicius, Gala Galaction, Panait Istrati, Camil Petrescu ș.a. Se cuvin menționate versiunea românească a câtorva poezii de Goethe (traducere de O. Tomis) și a unui fragment din *Eneida* lui Vergiliu (tălmăcit de profesorul D. Crăciun), ca și un scurt interviu cu Mihail Dragomirescu. **I.M.**

GLASUL ARDEALULUI, publicație apărută la Cluj între 16 ianuarie 1927 și 2 mai 1937, având subtitlul „Foae săptămânală pentru popor”. Până la numărul 12/1930 nu se precizează componența redacției, apoi redactor este Octavian Buzea, iar de la numărul 3 din 1930 periodic apare sub conducerea unui comitet. În caseta redacțională din numărul 5/1936 se menționează că **G.A.** este „ediția pentru popor a ziarului «Națiunea română»”. De la numărul 51/1933 subtitlul devine „Organ al Partidului Național Liberal”. Revista se adresează unui public larg, îndeosebi celui de la sate. Se publică informații, reportaje, articole pe diverse teme de interes obștesc,

precum și versuri populare sau în stil popular, snoave și povestiri, traduceri și adaptări. Principalele rubrici culturale sunt „Predici și îndemnuri pentru creștini”, „Din comoara lui Moș Toader”, „Foița «Glasul Ardealului»”, rubrică în care se reproduc și schițe sau povestiri de Petre Ispirescu, I. Al. Brătescu-Voinești, Barbu Delavrancea, I.L. Caragiale, Al. Vlahuță, George Coșbuc, Mihail Sadoveanu ș.a. Din 1932 gazeta capătă un caracter social-politic tot mai pronunțat, preocupările culturale dispărând aproape complet. **I.M.**

GLASUL BUCOVINEI, revistă trimestrială de istorie și cultură, apărând din 1994 la București și Cernăuți, ca publicație a Fundației Culturale Române. Redactor-șef este Alexandrina Cernov. Rubrica „Teorie, critică și istorie literară” conține mai cu seamă articole și studii despre scriitorii bucovineni din secolul al XX-lea. Colaborează Mircea A. Diaconu (*Iulian Vesper. Destin și poetică*, *Mircea Streinul și literatura bucovineană*, *Poezia iconaristă*, *Destinul poetic al lui George Drumur*), Ștefan Hostiuc (*Poezia română postbelică din nordul Bucovinei: generații și paradigme*), Adrian Dinu Rachieru (*Traian Chelariu sau Rafinamentul clasicist*), Mihai Cimpoi (*Refuzul frontierei. Portret Ion Vatamanu*) ș.a. Mai puține la număr sunt lucrările de sinteză consacrate istoriei literare din epocile precedente, cum sunt cele semnate de D. Vatamaniuc (*Eminescu și Bucovina*), Lora Bostan și Brândușa Grigorco (*Proza bucovineană din secolul XIX – începutul secolului XX*), Dan Horia Mazilu (*Petru Movilă sau Adevărata europenizare a Estului*) ș.a. Diverse aspecte ale vieții cultural-literare din Bucovina sunt ilustrate și în alte rubrici: „Personalități istorice și culturale bucovinene” (în special, suita de articole despre ierarhii Bucovinei, semnată de Mircea Lutic), „Arhiva Bucovinei”, „Restituiri”, „Aniversări bucovinene”, „Dialoguri cu bucovinenii”. **G.B.** publică ample grupaje de versuri (Arcadie Suceveanu, Grigore Bostan, Dumitru Grinciuc, Ilie Motrescu, Ștefan Hostiuc, Vasile Levițchi, Vasile Tărățeanu, Dumitru Mintencu, Lucia Nenați-Olaru, Marcel Mureșanu ș.a.). Rubrica „Artă, folclor, etnografie” cuprinde studii ale lui Grigore Bostan (*Teatrul popular în spațiul carpato-nistean. Substrat autohton și elemente suprapuse*, *Tradițiile populare românești în nordul Bucovinei*), I. Popescu-Sireteanu (*Doina*), precum și texte din colecțiile folclorice ale lui V. Zmoșu, Dr. Tochiță, Ion Bejenaru. Cu studii mai colaborează Cornelia Bodea, Nicolae Cărlan, Anatol Neamțu, Mircea Grigoroviță, Pavel Țugui, Ștefan Munteanu, George Muntean, Dragoș Olaru ș.a. **G.B.**

GLASUL LIBERTĂȚII, periodic politic și cultural apărut la Cluj, săptămânal, între 20 aprilie 1919 și 27 septembrie 1923, cu subtitlul „Foae pentru popor. Organ al Partidului Național Român”. Redactori sunt Valentin Drăgan (până la 31 iulie 1923) și Carol I. Schotel, redactor responsabil este Iustin Ilieșiu, prim-redactor – Vasile Al. Geo (în 1920), iar directori – Emil Hațieganu (1919) și I. Sima (din 1920). Scopul publicației este acela de a fi „izvor de cultură românească neotrăvită”. Pe lângă partea politică, precumpănitoare, ziarul oferă și o parte

literară, reprezentată prin poezii de Iustin Ilieșiu, Petru Silvășan, I. Someșanu, proză semnată de Septimiu Popa și Gh. Stoica, culegeri de folclor, traduceri din Lev Tolstoi (*Lacrima*) și memorialistică de Vasile Al-George (*Amintiri din războiul nostru*). Foița literară mai beneficiază de reluări din G. Coșbuc, V. Alecsandri, Mihai Eminescu, St. O. Iosif, Th. D. Speranția, Petre Dulfu, Nichifor Crainic, Al. Lascarov-Moldovanu, Al. Cazaban.

M.Pp.

GLASUL MOȘILOR, periodic social-economic-cultural apărut la Abrud, săptămânal, de la 1 decembrie 1927 până la 9 septembrie 1928, sub direcția lui Ioan Micu. Articolul-program semnat de Ioan Micu, vorbește de nevoile obștilor țărănești din moșime. Apare și un apel *Către cărturarii din Munții Apuseni*, îndemnându-i să ia parte la dezbaterile gravelor probleme ale Țării Moșilor. Încă din numărul inaugural se acordă spațiu monografiei *Abrudul* de Gh. N. Alexandrescu, apoi unor articole despre Roșia Montană și Detunata, despre bogățiile naturale ale Munților Apuseni și despre originea moșilor (Ion Russu Abrudeanu), despre problemele lor culturale. Se publică versuri de Ioan Al. Oveja, Ovidiu Hulea, Aug. Scriban, Gh. Mihail, Victor de la Arieș, Aron Cotruș, Mircea Rădulescu ș.a. Sunt prezente articole de popularizare și culegeri de folclor. Mai apar numele lui N. Gavra, I. Ciocârlan, A. Stoianovici, Emil Dandea, Petru Suciș ș.a.

M.Pp.

GLASUL SINGURĂȚĂII, publicație apărută la Dorohoi, lunar, din mai 1931 până în 20 aprilie 1936 și din 1 octombrie 1942 până în ianuarie 1944, cu subtitlul „Revistă de artă și literatură”, sub direcția lui I. Broscăuceanu. De la numărul 2 își schimbă titlul în „Fulgerul”, iar de la numărul 13 titlul devine „Însemnări”, iar subtitlul este „Revistă de critică și literatură”. Subtitlul a mai cunoscut câteva modificări („Literare-critice”, de la numărul 21/1936, „Publicație bilunară literară și socială”, de la numărul 2/1942, „Revistă lunară de literatură”, de la numărul 1/1943). De la numărul 20/1936 redacția și administrația au fost asigurate de George D. Râncu, același fiind menționat ca redactor responsabil de la numărul 1/1943. Scoasă în condiții grafice extrem de modeste (primele unsprezece numere erau șapirografiate), revista nu depășește nivelul unui diletantism bine intenționat, deși, treptat, și-a atras câteva colaborări notabile. Astfel, aici pot fi citite versuri de Mircea Streinul, Const. Barcaroiu, Haralambie Țugui, D. Florea-Rariște, un articol memorialistic al lui Artur Gorovei, un interviu cu Liviu Rebreanu (20/1936). Dacă proza publicată este puțină și de slabă calitate (povestiri de I. T. Atanasiu și D. Fierescu), în schimb critica literară se remarcă printr-o anumită constanță și promptitudine, cum o arată nu numai recenziile lui George D. Râncu, ci și polemica dusă în jurul romanului *Adela* al lui Ibrăileanu de Max Croitoru și C. Negru (articolele „*Adela*” *dlui Ibrăileanu*, *Dl Ibrăileanu romancier*, *O critică și un critic*). Publicația a avut rubrici ca „Bazar”, „Notițe critice”, „Poșta redacției”, „Reviste-ziare”. Alți colaboratori: Ion Ojog, S. Pan, N. C. Enescu, N. N. Munteanu, D. Furtună, N. Istrate.

I.M.

GLASUL STUDENȚIMII, revistă social-culturală apărută la Iași, neregulat, între 18 martie 1934 și mai 1938, cu subtitlul „Organ al Asociației studenților creștini—centrul Iași”. Condusă de un comitet, publicația îl are ca redactor responsabil pe Alecu Tomescu Bălțești. Într-un scurt articol-program din numărul 2/1934, intitulat *Ce vrem?*, revista se autodefineste ca purtătoare a unui mesaj moral înnoitor pentru tânără generație. Deși declară că nu „vrea” politică, G.S. manifestă o puternică orientare antidemocratică și naționalistă, cu unele accente antisemite, comune și altor publicații de dreapta din epocă. Preponderent socială și politică, revista dă totodată atenție culturii și literaturii, care, deși nu sunt ideologizate excesiv, poartă totuși semnele unui evident tradiționalism. În „Pagina literară”, devenită pagina de „Literatură-artă-comentarii”, apar versuri, proze, texte critice și traduceri aparținând, în genere, unor tineri autori mai puțin cunoscuți. Aproape număr de număr se publică poezii de D. Florea-Rariște, A. G. Delafântănele și Eusebiu Camilar, ultimul, cel mai important, semnând poemele *Bucurie*, *Sonet*, *Cântec de întristare*, *Rămas bun*. Dintre prozatori se detașează, prin frecvența colaborării, Neagu C. (cu povestirile *Colindă*, *Cândva*, *Icoană*, *Fragment*), alături de care se pot reține numele lui D. Florea-Rariște, cu un fragment din romanul *Conjugarea perifrastică*, Dimitrie Gherasim, cu fragmente din nuvela *Miron Costin*, I. Gherasim, cu nuvela *Urcuș spre lumină*, Vasile I. Cataramă, cu două schițe: *Un cadou* și *Șeful de cabinet*. De notat colaborarea, tot cu proză, a viitorului istoric literar Al. Piru (*Nopti și zile*). Mai puțin abundentă și consistentă este publicistica literară, aceasta reducându-se la câteva recenzii, la însemnările cuprinse în rubrica intitulată „Cărți și reviste”, la câteva articole omagiale sau comemorative (despre Liviu Rebreanu și B. P. Hasdeu) și la un text foarte critic la adresa lui Mihail Sadoveanu, scriitor pe care C. Varteniuc îl consideră în declin, acuzându-l că nu mai este „simpatiful povestitor al trecutului” și că s-a îndepărtat de „graiul lui Neculce și Creangă”. Rare sunt traduceri: povestirea *Più presto!* de Giovanni Papini, un poem de Charles Baudelaire și schița *Vremuri trăite* de Anton Cehov. Alți colaboratori: Ghedeon Coca, Em. Crainicu, V. Cohan, Toma Mugurel, Boris Baidan, Grigore I. Gavriliu, Coralia Racovitză, G. Marinescu-Fulga.

I.M.

GLASUL ȚĂRANULUI, gazetă politică săptămânală apărută la București în două serii, prima de la 11 septembrie 1888 până la 2 aprilie 1889, iar a doua între 22 ianuarie și 19 martie 1895. Scoasă în urma răscoadelor țărănești din primăvara anului 1888, publicația poartă subtitlul „Organul claselor muncitoare” și este redactată de N. Armășescu. Se tipăresc în fiecare număr versuri cu caracter militant și protestatar și articole critice îndreptate împotriva celor socotiți vinovați de situația țărănimii. Este reprodusă *Odă la boieri* de B.P. Hasdeu. Colaborează Al. Macedonski, cu o variantă a poeziei *Odă la condeii mei*, apărută pentru prima dată la „Oltul” (în 1874), Carol Scrob, Panaite Zosân, I. Păun-Pincio, N.G. Rădulescu-Niger.

R.Z.

GLOBUL, revistă culturală și literară apărută la București, săptămânal, între 1 august 1877 și 7 iunie 1878. Dintre numeroasele periodice ivite în anii Războiului pentru Independență, **G.** este o publicație care se adresează unui cerc larg de cititori. Programul e în întregime literar, urmând să se publice, în primul rând, beletristică „populară”, adică accesibilă, și „morală”, aptă de a dezvolta sentimente cum sunt iubirea de familie sau patriotismul. Partea publicistică, reprezentată de o „Cronică săptămânală”, discută evenimentele politice din țară și din străinătate; o serie de articole cu caracter biografic sunt dedicate unor personalități politice, culturale, artistice. Literatura selectată e în consonanță cu evenimentele importante pe care le trăia țara: versurile lui V. Alecsandri, apărute pentru prima dată aici sau reluate din alte periodice („Vocea Covurluiului”, „Pressa”), *Isprăvile și viața lui Mihail Viteazul* de Petre Ispirescu, doine maramureșene dintr-o colecție alcătuită de I.S. Bădescu. Mai colaborează Matilda Cugler-Poni cu versuri, N.D. Popescu, într-o ipostază mai puțin obișnuită, aceea de autor de însemnări de călătorie, și Ioan Nădejde, cu articole de popularizare științifică. Traducerile (din Goethe, Sacher-Masoch, H. Zschokke, Jules Verne ș.a.) sunt, probabil, făcute de B.V. Vermont, care era și administratorul revistei.

R.Z.

GLOBUL, cotidian politic apărut la București între 1 noiembrie 1891 și 5 aprilie 1892, sub conducerea lui M.E. Papamihalopol. Oficios al Partidului Conservator, ziarul a publicat sporadic literatură, în fiecare număr există însă rubrici dedicate actualității culturale sau artistice, un foileton cu o traducere din literatura franceză și cronici dramatice. I.S. Spartali traduce din Th. de Banville, Villiers de l'Isle-Adam, Jean Moréas. *Norocul culegătorului* de I.L. Caragiale pare să fi apărut mai întâi aici, la 4 martie 1892, și apoi în volumul *Note și schițe* din același an. Textul din **G.** prezintă, de altfel, unele deosebiri față de cel inclus în volum.

R.Z.

GLODEANU, Gheorghe (9.XII.1957, Carei), critic și istoric literar. Este fiul Olgăi (n. Filip), funcționară, și al lui Gheorghe Glodeanu, mecanic de locomotivă. A urmat cursurile liceale în orașul natal (1972-1976) și Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, secția română-franceză (1977-1981). A funcționat ca profesor în învățământul liceal, la Satu Mare (1981-1990), apoi ca inspector de specialitate în județul Satu Mare (1991-1992), iar din 1992 este cadru didactic la Facultatea de Litere a Universității de Nord din Baia Mare. A obținut titlul de doctor în filologie al Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca în 1996, cu teza *Poetica romanului românesc interbelic*. A debutat în „Tribuna” cu un eseu despre romanul *Noaptea de Sânziene* de Mircea Eliade (1981). Colaborează cu cronici literare, articole, studii și eseuri critice la revistele „Steaua”, „Familia”, „Vatra”, „România literară”, „Contemporanul”, „Luceafărul”, „Caiete critice”, „Poesis”, „Jurnalul literar”, „Pleiade”, „Nord literar” (al cărei director este) ș.a. A fost distins cu o serie de premii locale sau ale unor saloane naționale de carte.

Critic al cărui exercițiu predilect are în vedere proza românească, **G.** debutează editorial cu o monografie, *Fantasticul în proza lui Mircea Eliade* (1993). După ce rezumă diferite teorii ale fantasticului datorate lui Roger Caillois, Marcel Brion, René de Solier, Tzvetan Todorov, H. P. Lovecraft, Ion Biberi și Adrian Marino, autorul pune în relație fapte de biografie eliadescă (perioada de ucenicie, în special) cu beletristica sa, detectând semnificații care se bazează pe teoria „camuflării sacralului în profan”. O a doua parte a studiului, *Mircea Eliade. Poetica fantasticului și morfologia romanului existențial* (1997), ca și *Coordonate ale imaginarului în opera lui Mircea Eliade* (2001) vor relua aproape integral problematica fantasticului, extinzând-o la romanele „existențialiste”, expresii ale unui „pact biografic” al conlucrării dintre autor, narator și personaj. Autenticitatea ca formă de antiliteratură, justificată, după **G.**, printr-o scriitură subiectivă de tipul jurnal, memorii, autobiografie, generează o narațiune indirectă, care prefigurează o direcție fertilă a prozei românești de mai târziu, metaromanul. În *Poetica romanului românesc interbelic* (1998), „o posibilă tipologie” distinge două modele epice coexistente: „modelul narativ obiectivat” și „modelul narativ experimental”, care, spre deosebire de literatura europeană și în raport cu proza antebelică românească, sunt embleme ale modernității. Primul tip e ilustrat de romanul tentat de totalitate, prin Rebreanu, etichetat ca „spirit teluric”, a cărui poetică ar rămâne cantonată în relația autobiografică (asupra „discusului epic” al lui Rebreanu criticul va reveni într-o monografie din 2001) și prin proza lui Cezar Petrescu, autor „fascinat de romanul cronică”. Hortensia Papadat-Bengescu s-ar afla la „interferența a două poetici”, dar evoluția ei o abandonează treptat pe una dintre ele spre a se îndrepta către cealaltă. Al doilea tip, „modelul narativ experimental”, este ilustrat de Camil Petrescu, Mircea Eliade, Anton Holban, Mihail Sebastian, M. Blecher, Mihail Sadoveanu, Mateiu I. Caragiale și Urmuz, primii cinci fiind exponenți ai autenticității (un scurt excurs printre definițiile termenului marchează capitolul). Lucrarea *Poetica misterului în opera lui Mateiu I. Caragiale* (2003) investighează nu numai poetica prozei, ci și aspecte adesea ignorate privind poezia, memorialistica și corespondența. Textele adunate în volumul *Dimensiuni ale romanului contemporan* (1998) reiau ca atare „prolegomenele” la tipologia romanului modern. Un prim studiu se ocupă de funcția „soteriologică” a romanului postum al lui Lucian Blaga, *Luntrea lui Caron*, reacție compensatoare la impunerea noii mitologii fără zei a comunismului. Pentru grija benefică arătată de Catrina Moromete mezinului Niculae, studiul dedicat romanului *Moromeții* al lui Marin Preda este intitulat, fără alte explicații în text, *Un complex al lui Oedip răsturnat*. În succesiunea lui Rebreanu, D.R. Popescu ar fi tentat și el de „romanul total”. Introducerea la *Incursiuni în literatura diasporei și a disidenței* (1999) se dorește o fenomenologie a exilului, dar, în afara câtorva recenzii la cărți privind această problemă, autorul nu oferă și principiul unificator, astfel încât volumul, care ar fi trebuit să încheie „panorama” critică a literaturii române moderne, rămâne un survol pe deasupra fenomenului.

SCRIERI: *Fantasticul în proza lui Mircea Eliade*, Baia Mare, 1993; *Eseuri*, Baia Mare, 1996; *Mircea Eliade. Poetica fantasticului și morfologia*

romanului existențial, București, 1997; *Dimensiuni ale romanului contemporan*, Baia Mare, 1998; *Poetica romanului românesc interbelic*, București, 1998; *Incursiuni în literatura diasporei și a disidenței*, București, 1999; *Avaturile prozei lui Mihai Eminescu*, București, 2000; *Coordonate ale imaginarului în opera lui Mircea Eliade*, Cluj-Napoca, 2001; *Liviu Rebreanu. Ipostaze ale discursului epic*, Cluj-Napoca, 2001; „Noaptea de Sânziene” de Mircea Eliade, Cluj-Napoca, 2002; *Poetica misterului în opera lui Mateiu I. Caragiale*, Cluj-Napoca, 2003. **Ediții:** Urmuz, *Pagini bizare*, Piatra Neamț, 1996.

Repere bibliografice: Constantin Cubleşan, *Fantasticul la Mircea Eliade*, ALA, 1993, 5; Adriana Iliescu, „*Fantasticul în proza lui Mircea Eliade*”, *Zburătorul*, 1993, 4-6; Luminița Urs, *Paradigmele fantasticului*, TR, 1993, 26; Cornel Munteanu, *Proba criticului*, ST, 1993, 8-9; Adriana Iliescu, „*Eseuri*”, TR, 1997, 41-42; Ion Bălu, *Proza fantastică a lui Mircea Eliade*, APF, 1999, 3; Mircea Popa, *Un analist al romanului: Gh. Glodeanu*, ST, 1999, 3-4; Al. Pintescu, *Gh. Glodeanu între eseu și sinteză*, „Unu”, 1999, 8-12; Radu Voinescu, *Un studiu despre romanul românesc interbelic*, LCF, 2000, 10; Simion Bărbulescu, *O poetică a romanului românesc interbelic*, CL, 2000, 4; Vulturescu, *Cultură*, 101-105; Petras, *Panorama*, 316-320. **E.M.**

GLORIA ROMÂNIEI, publicație literar-culturală apărută la București, lunar, între aprilie 1921 și septembrie 1927, director proprietar fiind I. Marinescu. Redactată într-un stil atrăgător și beneficiind de o bogată ilustrație, revista se remarcă, de asemenea, prin câteva colaborări notabile. În primul an în paginile ei au apărut texte de Ioan Slavici și Al. Macedonski (două rondeluri, 9/1921), iar în anii următori în sumar pot fi întâlnite și alte nume foarte cunoscute: N. Iorga, cu mai multe articole despre călători străini în Țările Române și cu câteva poezii (*Un îndemn*, *Eternitate*, *Înapoiere*), Ion Pillat, cu o serie de rafinate poeme în proză reunite sub titlul *Oglinda magică* (2/1924), Al. O. Teodoreanu, cu povestirea *Spovedania Ianului*. **G.R.** publică și versuri, în general de factură tradițională, printre colaboratorii destul de constanți numărându-se George Gregorian, I. Brătianu-Vaslui, Nestor Ionescu, Nicolae Țimiraș, N. T. Cristescu, Constantin Muche, D. Karnabatt, Const. A. I. Ghica. Mult mai bine ilustrată este proza, a cărei abundență constituie chiar una dintre trăsăturile distinctive ale revistei. Apar aici schițe, nuvele și povestiri de o mare diversitate tematică, aparținând unor autori ca Mihail Lungianu, N. Davidescu, I. Peltz, Al. Cazaban, N. Batzaria, I. C. Vissarion, I. Dragoslav, Nic. I. Butucescu-Constanța, N. Pora, Petru I. Dobrescu, N. Porsenna, Ion Todericiu. Dacă este firesc ca dramaturgia să nu fie inserată decât parcimonios (drama în versuri *Două neamuri* de Pătrașcu-Ștefăști, publicată fragmentar în mai multe numere succesive), surprinde, în schimb, precaritatea criticii practicate în revistă. Se pot reține numai câteva articole cu caracter teoretic ale lui Ion Sân-Georgiu (*Tradiționalism și modernism*, *Cuvinte despre dramă*, *Un reformator al liricii* – Arno Holz) și o recenzie a lui I. Peltz la romanul *Purgatoriul* de Corneliu Moldovanu. Numeroase sunt însă traduceri. Se dau în versiune românească poezii de Paul Verlaine, José Maria de Hérédia, Albert Samain, Heine (lungul poem *Atta Troll*, într-o bună transpunere a lui Ion Negrea), dar preferați sunt, și de astă dată, prozatorii: Guy de Maupassant,

Al. Dumas, Émile Zola, Alphonse Daudet, H. C. Andersen, Octave Mirbeau, François Coppée. Alți colaboratori: Dem. Theodorescu, Ion L. Catina, I. F. Buricescu, V. Russu-Șirianu, Ștefan Frunză, Mihail Munteanu, G. Tutoveanu, D. Cuclin, D. Iov, Ioan I. Ciorănescu, Sergiu Manolescu, C. Demetrescu. **I.M.**

GLUMA, publicație apărută la București, săptămânal, între 13 mai 1940 și 20 august 1944, cu subtitlul „Revistă săptămânală de humor”, sub redacția lui Ion Anestin. De la numărul 104 își schimbă subtitlul în „Revistă ilustrată de humor” care, după o scurtă revenire la cel inițial (numerele 165-178), este adoptat definitiv. Prin ilustrația atractivă, alcătuită din nenumăratele desene și caricaturi semnate de Anestin, ca și prin varietatea și calitatea textelor, **G.**, probabil cea mai valoroasă publicație umoristică a anilor '40, reușește să confirme o definiție dată de Al. O. Teodoreanu umorului. Într-un *Cuvânt înainte* acesta scrie: „Și, la urma urmei, ce e gluma și zeflemeaua și ironia, cu toate ale lor, ce sunt? Nimic alt, iubiților, decât limbajul cifrat cu care cei isteți se înțeleg între ei sub nasul proștilor.” Revista a adunat în jurul ei o seamă de „specialiști” ai genului, care au colaborat permanent cu versuri satirice, schițe, scenete, parodii, fabule, panseuri, epigrame, anecdotă. Multe texte sunt semnate cu pseudonime. Printre cei care au publicat aici poezii satirice se numără Al. O. Teodoreanu, Mihail Munteanu, B. Mihail ș.a. Cu proză scurtă figurează, între alții, Gh. Brăescu, Gh. Costăchescu, Th. Cazaban, Al. Negrea, Sărmanul Klopstock. Deși sporadic, pot fi întâlnite scenete de Tudor Mușatescu. Deloc rare și destul de felurite sunt, în schimb, traduceri din autori străini, selecția vădind pricepere și gust. Se publică proză de A.P. Cehov, E. A. Poe, Mark Twain, Georges Courteline, Massimo Bontempelli, Jerome K. Jerome, Arcadii Avercenko, Alphonse Daudet, Maurice Montegut, Adalbert Alexander Zimm, Fritz Gunten, Alphonse Allais, Ralph Urban, Sacha Guitry, Will Scott, Knut Herrikson, P.G. Wodehouse ș.a. În ultimul an de apariție, la rubrica „Hazuri și necazuri actoricești”, poetul Ștefan Baciu istorisește amintiri și anecdotă din lumea scenei. **I.M.**

GOANȚĂ, Ștefan (11.III.1933, Nuntași, j. Constanța), prozator și dramaturg. Este fiul Elenei și al lui Dumitru Goanță, învățători. Urmează, între 1951 și 1960, studii de filologie la București, pe care le întrerupe pentru a se angaja ca muncitor necalificat pe șantier, bibliotecar, muncitor zootehnist, actor ocazional, în Sibiu, Ploiești, Suceava. Din 1955 este profesor la Școala Generală din Cizer (județul Sălaj). Între 1965 și 1968 urmează Institutul Pedagogic din Cluj, secția limba și literatura română, după absolvire funcționând ca director al Casei Creației Populare din județul Sălaj, apoi ca director al Casei de Cultură a Sindicatelor din Zalău. După 1989 lucrează în redacția ziarului „Graiul Sălajului” din Zalău. Debutează cu o proză (*25 de bani*) în revista „Universitatea” a Universității din București (1956) și colaborează în continuare la „Luceafărul”, „Viața românească”, „Albina”, „Îndrumătorul cultural”,

„Cronica”, „Tribuna”, „Steaua”, „Rostirea românească” ș.a. Editorial debutează abia în 1993, cu un roman, *Altarul de nisip*.

În primul roman al lui **G.** figura personajului central, Tovionescu, un fel de „Păcală tragic” (Constantin Zărnescu), devine emblematică pentru categoria arivistului din perioada comunistă, prozatorul alcătuind o panoramă satirică, grotescă a unei societăți deformatoare. *Patul de zăpadă* (1995), construcție romanească alegorică, urmărește o comunitate umană ce se divide, la un moment dat, în cei care suie spre înălțimi („cei de sus”) și cei rămași în vatra veche a localității („cei de jos”), „roboții roșii” multilateral dezvoltăți. Ansamblul are un pronunțat accent de critică socială și politică. Un volum de nuvele, *Vinul de piatră* (1997), consolidează profilul scriitorului, venind dinspre tradiția prozei realiste, dar abordând subiectele și cu instrumentele epicii metaforice. Investigația socială este complinită de proiecții baladeste, prezentând o lume de deasupra realității, iluminată de irizări fantastice.

SCRIERI: *Altarul de nisip*, Cluj-Napoca, 1993; *Patul de zăpadă*, Cluj-Napoca, 1995; *Vinul de piatră*, Cluj-Napoca, 1997; *Zodia Tărului*, București, 1998; *Popescu E. Napoleon*, Cluj-Napoca, 1999; *Teatru*, Cluj-Napoca, 2002.

Repere bibliografice: Constantin Stănescu, *Înapoi spre „limba de lemn”*, ALA, 1994, 13; Horea Poenar, „*Altarul de nisip*”, ST, 1994, 10-11; D. Micu, *Timpul și tipul robotului*, L, 1995, 23-25; Constantin Zărnescu, „*Altarul de nisip*” – un roman de excepție, R, 1996, 30; Constantin Cubleşan, „*Vinul de piatră*”, „*Curierul Primăriei*” (Cluj-Napoca), 1997, 125. Ct.C.

GOCI, Aureliu (5.VI.1948), critic literar. Licențiat al Facultății de Litere din București, **G.** a fost profesor de literatură, cercetător la Muzeul Literaturii Române, redactor la „*Manuscriptum*”, „*Albina*”, „*Seara*”, „*România viitoare*”, „*Dimineța*”, Editura Pro. Debutează publicistic la „*Viața românească*” și colaborează la „*România literară*”, „*Lucașfărușul*”, „*Ramuri*”, „*Convorbiri literare*” ș.a.

Cartea de debut a lui **G.**, *Trilogia Moldovei și devenirile arhetipului* (1996), este o aplicație eseistică, în genul criticii arhetipale, la trilogia dramatică alui Barbu Delavrancea. În *Eminescu la infinit* (1997) discursul critic se întemeiază pe acceptarea premisei care identifică în poet un „formator de programe (poetice, sociologice, ideologice) și un constructor de embleme identitare”, eseu având ca finalitate ideală reconstituirea unui portret esențializat, cvasimetafizic, din mulțimea de contextualizări critice succesive pe care opera eminesciană le-a provocat. Intențiile sunt într-o bună măsură subminate de tonul oracular, care cultivă vagul neargumentabil, ori de prețiozitățile ideatice și stilistice. Respingând ideea de istorie literară, *Geneza și structura poeziei românești în secolul XX* (2001) este o panoramă a modernismului poetic românesc organizată în cheie tematistă, prin asimilarea unor ecouri ale criticii de tip arhetipal. Tabloul (în intenție, „un tabel periodic de tip Mendeleev”) este dinamizat prin relevarea liniilor de influență care determină sau subordonează diversele orientări ale perioadei înscrise, în mare, în intervalul 1890-1990. Ca subcategorii ale direcției principale a modernismului sunt identificate eminescianismul, simbolismul, avangardismul,

proletcultismul, postmodernismul, textualismul. În centrul panoramei stau, exceptându-l pe Eminescu, poeții Tudor Arghezi, G. Bacovia, Lucian Blaga, Ion Barbu și Nichita Stănescu, echivalați simbolic cu elementele fundamentale (Pământul, Apa, Focul, Aerul, Cuvântul). Din acest nucleu sunt derivate „seriile tipologice”, structurate dincolo de tabloul diacroniei.

SCRIERI: *Trilogia Moldovei și devenirile arhetipului*, București, 1996; *Eminescu la infinit*, București, 1997; *Arghezi între infinituri. Eseu despre religiozitatea omului necredincios*, 1997; *Romane și romancierii în secolul XX*, București, 2000; *Geneza și structura poeziei românești în secolul XX*, București, 2001; *Mileniul al III-lea și „direcția nouă” în cultura românească*, București, 2001; „*Fenomenulele Caragiale*” și reîncarnările virtuale, București, 2002; *Minciunile Adevărului și (anti)istoria unui (pseudo)plagiat*, București, 2002.

Repere bibliografice: Camelia Filip, „*Geneza și structura poeziei românești în secolul XX*”, „*Sud*”, 2002, 2; Mihai Dinu, „*Mileniul al III-lea și «direcția nouă» în cultura românească*”, „*Renașterea civilizației rurale românești*”, 2002, 1-2. M.I.

GOGA, Eugen (11.XII.1888, Rășinari, j. Sibiu – 4.VI.1935, București), prozator și gazetar. Născut în familia preotului Iosif Goga, ai cărei membri aveau predispoziții poetice sau chiar erau poeți, Eugen pare să se fi supus și el unei predestinări. Este fratele mai mic al lui Octavian Goga. Și-a făcut studiile la câteva licee (Sibiu, Blaj, Brașov) și universități (Budapesta, București, Zürich, Paris), între 1908 și 1914 urmând cursuri de drept, sociologie și economie politică. În această perioadă își începe și activitatea de gazetar (la „*Tribuna*” și „*Românul*” din Arad, la „*Lucașfărușul*”, „*Cosinzeana*” ș.a.), implicându-se deschis și energic în lupta românilor ardeleni. Chemat de la Paris în 1914 pentru a redacta ziarul „*Românul*”, **G.** e surprins de începutul războiului în Transilvania și mobilizat în armata austro-ungară. Trimis să lupte pe frontul rusesc, este rănit, făcut prizonier și dus în Siberia, de unde scapă prin intervenții la cel mai înalt nivel. Ajuns la București, militează cu ardoare

Octavian Goga și Eugen Goga

pentru eliberarea Ardealului. În 1916 pleacă din nou pe front, ca soldat în armata română. Rănit iarăși se reface cu greu la Iași, unde va continua lupta în paginile ziarului „România”. După război se dedică gazetăriei și politicii (mereu alături de O. Goga), fiind director la „Renașterea română” odată cu mutarea redacției de la Sibiu la București (1919–1920), apoi în conducerea ziarului „Țara noastră”, deputat. A militat pentru realizarea deplină a unificării românilor, iar mai spre sfârșitul vieții, pentru susținerea principiilor politice naționaliste ale fratelui său.

Debutul literar datează din 1910, când G. publică o schiță în „Ramuri”. În 1916 îi apare la București volumul *Două Siberii*, o proză ce relatează în stil literar experiența participării forțate la luptele împotriva rușilor, alături de austro-ungari, și a prizonieratului. Scopul principal al scrierii este de a-i convinge pe românii din Regat de necesitatea intervenției în Transilvania, de a-i familiariza cu ideea alianței cu Rusia. Cartea conține un bogat și interesant material faptic, extras din împrejurări excepționale, prin care G. fixează, cu aplicație de scriitor, momente de război și tipuri revelate de condițiile prizonieratului. Romanul *Cartea facerii* (I–II, 1928–1931) ilustrează viziunea autorului în legătură cu efectele războiului asupra conștiinței și realității românești. Sunt urmărite mutații importante – ruperea unor obișnuințe nefaste, solidarizarea, intensificarea sentimentului național –, care pot constitui premisele unei posibile regenerări, ale unui nou început. Pe acest fond are loc evoluția personajului principal, un tânăr ofițer crescut în Franța, de la disperarea de a fi condamnat să trăiască în „viziuna românească” la satisfacția de a se simți organic legat de solul natal. Momentul de răscruce al acestei metamorfoze este cel al rănirii în luptă, când sângele scurs în pământul țării îi dă senzația concretă a înrădăcinării. Suferința, efectul subconștient al identității etnice îi schimbă conștiința alienată și aduce eul la matca naturală, la dorința de a se integra și a se dăruia compatrioților. Deși personaj principal, Andrei Retezeanu este prezent în roman doar prin câteva introspecții și monologuri. Pasiv, el se supune împrejurărilor și nu reușește să reprezinte decât propria biografie, chiar și pe aceea insuficient. Faptele (foarte puține), opiniile și intențiile sale nu îi conferă o valoare de simbol sau de promotor al unei renașteri naționale, reală sau visată. Lumea care apare în carte este o imagine superficială și limitată a societății și problematicei românești din epocă. *Cartea facerii* a fost judecată prin prisma personalității și biografiei autorului, a intențiilor sale declarate, fiindu-i atribuite semnificații pe care analiza textului nu le confirmă. Talentul de povestitor, exprimarea fluentă, o anumită febrilitate a stilului, relativul interes pe care îl prezintă unele personaje și situații asigură o lectură plăcută. Mai puțin reușite sunt descrierile poetice, secvențele de analiză psihologică și alocațiunile personajelor, prea lungi, nefirești, așa cum lipsite de semnificație apar unele episoade narative care cu greu s-ar putea alinia ideii de „facere” a unei lumi noi.

SCRIERI: *Două Siberii*, București, 1916; ed. îngr. și pref. Ion Dodu Bălan, București, 1997; *Cartea facerii*, I–II, București, 1928–1931; ed. îngr. și pref. Ion Dodu Bălan, București, 1984.

Repere bibliografice: Constantin Noica, Al. Sahia, [Interviuri cu Eugen Goga], RRI, II, partea I, 74–83; Perpessicius, *Opere*, IV, 341–344, V, 61–66, XII, 378–388; Constantinescu, *Scrieri*, III, 73–76; Al.A. Philippide, „*Cartea facerii*”, ALA, 1931, 543; N. Constantinescu, *Cu d. Eugen Goga despre el și despre alții*, RP, 1931, 3995; Șerban Cioculescu, „*Cartea facerii*”, ADV, 1931, 14570; Const. D. Ionescu, „*Cartea facerii*”, G, 1931, 9; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 833, *Ist. lit.* (1982), 917; Antonescu, *Scriitori*, 46–55; Gheorghe Suciu, *O revelație românească*, LCF, 1984, 18; Mircea Popa, *Cărțile Unirii*, LCF, 1988, 46; *Dicț. scriit. rom.*, II, 413–414. C.T.

GOGA, Mircea (23.IV.1948, Bistrița), poet și traducător. Este fiul Emiliei (n. Ilie-Covaciu) și al ziaristului și scriitorului Ioan Goga (nepot al poetului Octavian Goga). A urmat Facultatea de Filologie, secția limba și literatura română – limba și literatura franceză, a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj, unde funcționează apoi în calitate de cadru didactic. Își ia doctoratul în filologie (1981) cu o teză pe care o va publica în 1989, cu titlul *Lexicul și structura stilului în poezia lui Octavian Goga*. Debută în 1969 la revista „Echinoc”, iar în volum în 1977, cu placheta *Alb pelerin*. Colaborează la „Echinoc”, „Steaua”, „*Studia Universitatis «Babeș-Bolyai»*”, „*Tribuna*” ș.a.

Paralel cu activitatea didactică și științifică (autor de studii și articole de lingvistică publicate în reviste din țară și străinătate, de manuale de limba română pentru studenții străini, de dicționare și gramatici ale limbii române), G. continuă să scrie versuri. Poet al discreției sufletești, sobru și elegant în expresie, autorul se află într-o continuă căutare a purității și a liniștii spirituale. În *Alb pelerin*, „poetul timid al lirei tandre” cântă în manieră vag simbolistă trecerea domoală a vieții. Cel de-al doilea volum, *Efebul din lumină* (1979), cuprinde o lirică meditativă, elegiacă, organizată după un principiu muzical, poetul încercând să devină un fel de glas firesc „precum pământul / care rostește frunzei”. Cu *Limuzina de ceață* (1982) se intră într-o altă etapă de creație: o poezie discursivă, nu totdeauna convingătoare, își face obiect din contradicțiile vieții de toate zilele, din latura perisabilă a existenței. Tonul crispat imprimă comunicării o gravitate sumbră. *Soțul de umbră* (1986) conturează un profil liric classicizant, ale cărui caracteristici sunt discreția, melancolia, eleganța, pudoarea, voința de claritate.

SCRIERI: *Alb pelerin*, București, 1977; *Efebul din lumină*, Cluj-Napoca, 1979; *Limuzina de ceață*, Cluj-Napoca, 1982; *Urgea de a trăi*, Iași, 1985; *Soțul de umbră*, Cluj-Napoca, 1986; *Poeme*, București, 1987; *Lexicul și structura stilului în poezia lui Octavian Goga*, București, 1989; *Poezii*, Cluj-Napoca, 1992; *La Vie malgré tout (Concerto pour violon et solitude)*, tr. Albert Py, Bruxelles, 2001; *Octavian Goga. Geografie intimă*, Cluj-Napoca, 2001. **Antologii:** *Visători prin Orașul Surâsului (Șase poezi români)*, Cluj-Napoca, 2000. **Traduceri:** Jean Rouaud, *Câmpurile de onoare*, Cluj-Napoca, 1993 (în colaborare cu Yvonne Goga), *Oameni iluștri*, Cluj-Napoca, 1995 (în colaborare cu Yvonne Goga); Georges Perec, *O colecție de amator. Povestea unui tablou*, Cluj-Napoca, 1996 (în colaborare cu Yvonne Goga).

Repere bibliografice: Tașcu, *Poezia*, 121-125; Adrian Popescu, „*Alb pelerin*”, ST, 1978, 1; Aurel Sasu, „*Efebul din lumină*”, „*Făclia*”, 1980, 10314; Horia Bădescu, *Accesul la expresivitate*, TR, 1983, 20; Adrian Marino, *Intertextualitatea*, TR, 1986, 27; Lector, „*Soțul de umbră*”, RL, 1986, 47; Adrian Popescu, *Elegii bine temperate*, „*Tribuna Ardealului*”, 1992, 48; Poantă, *Dicț. poeți*, 91-92; Tanco, *Dicț. lit. Bistrița*, 173-174. M.Pp.

GOGA, Octavian (20.III.1881, Rășinari, j. Sibiu — 6.V.1938, Ciucea, j. Cluj), poet, dramaturg și gazetar. Este fiul Aureliei (n. Bratu), provenind dintr-o familie ce dăduse numeroase generații de preoți și ale cărei rădăcini se pot urmări până în secolul al XV-lea, și al lui Iosif Goga, mai întâi învățător, apoi preot în Rășinari (strămoșii paterni, de origine macedoneană, se stabiliseră în secolul al XVIII-lea în Crăciunel de Sus). Mama poetului era nepoata preotului Ion Bratu, la care trăsesse adolescentul Eminescu în periplul său ardelean. Ambii părinți aveau unele înzestrări literare, mama semnând chiar versuri în revista „Familia”. **G.** urmează școala primară la Rășinari și liceul unguresc la Sibiu (1890-1899), ultima clasă făcând-o la liceul românesc din Brașov, unde a fost nevoit să se mute din cauza unui conflict pe care îl avusese cu profesorul de istorie. După ce-și trece examenul de bacalaureat, se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Budapesta. La absolvire, în 1904, primește din partea societății Astra o bursă de studii la Berlin, unde audiază cursurile profesorului de arheologie U. Wilamowitz Möllendorf, ginerele lui Theodor Mommsen. Murindu-i tatăl, este nevoit să-și întrerupă studiile și se întoarce la Sibiu, unde va fi secretar la Astra. Debutase cu poezii în revista „Tribuna” în 1897, colaborând apoi la „Tribuna literară”, „Familia”, „Revista ilustrată” și devine colaborator permanent și redactor, iar mai târziu director la „Luceafărul”, care apăruse în 1902 la Budapesta, revista fiind mutată în 1906 la Sibiu. Scribe, de asemenea, la „Țara noastră” (1907), pe care o și conduce un timp, și la „Viața românească”. A mai semnat cu pseudonimele Octavian, Tavi, Sfinx, Othmav, Agog, Nicu, Nic. Otavă, Lia, Ion Codru, Sanherib, Ion Bratu, Sisifus, Tantalus, Silex, Aeigratus, O.G. Yosik, Styx, Pygmalion ș.a. Prima carte, *Poezii*, îi apare în 1905. Volumul a avut un mare ecou în epocă și a fost încununat cu Premiul „Năsturel-Herescu” al Academiei Române, în urma raportului foarte elogios al lui Titu Maiorescu. A continuat cu volumele de versuri *Ne cheamă pământul* (1909), *Din umbra zidurilor* (1913), *Cântece fără țară* (1916), ultimul, *Din larg* (1939), fiind publicat postum. A semnat și piesele de teatru *Domnul notar* (1914) și *Meșterul Manole* (1928). **G.** se angajează de timpuriu și foarte dinamic în lupta pentru drepturile naționale și sociale ale românilor din Transilvania. După câteva procese de presă în anii 1907-1909, în 1911 i se intenționează un alt proces, fiind condamnat și deținut în închisoarea din Seghedin (1912), unde îl vizitează I. L. Caragiale. După eliberare trece în Regat și este cooptat în comitetul Ligii Culturale. Între 1914 și 1916 ține numeroase conferințe și cuvântări, pledând pentru intrarea României în război alături de Antantă, în vederea dezrobirii Transilvaniei. Când țara noastră intră în război, se înrolează voluntar, ceea ce va face mai târziu și fratele său mai

mic, Eugen Goga. La solicitarea generalului Prezan vine în Moldova, la Cartierul General, și are o contribuție importantă la redactarea ziarului „România” (1917-1918). După semnarea Păcii de la București-Buftenă, pleacă la Paris și Londra, ca membru al Consiliului Național Român, care lupta pentru realizarea Unirii. Când aceasta se înfăptuiește prin Marea Adunare de la Alba Iulia, e numit membru al Consiliului Dirigent. Angajat din ce în ce mai mult în politică, în 1919-1920 va fi ministru al Instrucțiunii și Cultelor, portofoliu pe care îl va deține și în alt guvern, în 1920-1921. Scriitorul, a cărui activitate se diminuează treptat, e ales membru activ al Academiei Române în 1919 și distins cu Premiul Național de poezie în 1924. De aici încolo se afirmă aproape exclusiv ca om politic, fiind vicepreședinte (1928), ulterior membru exclus din Partidul Poporului al generalului Alexandru Averescu și întemeind în 1932 Partidul Național Agrar. Acesta fuzionează în 1935 cu partidul lui A. C. Cuza, Liga Apărării Național-Creștine, sub denumirea Partidul Național Creștin, de orientare ultranaționalistă. În urma alegerilor din 1937, deși partidul Goga-Cuza nu obținuse decât 9,5 la sută din sufragii, **G.** e chemat să formeze guvernul. Va fi prim-ministru pentru câteva luni, la 10 februarie 1938 regele cerându-i demisia. Era actul final al unei activități politice care începuse sub semnul unui ardent patriotism, dar degenerase într-o formulă nefastă, înrudită cu diversele totalitarisme de extremă dreaptă ale epocii. **G.** se va stinge din viață curând, la numai 57 de ani. Militantul neobosit pentru unirea Transilvaniei cu țara publicase încă înainte de război o serie de volume conținând

articole politice: *O seamă de cuvinte* (1908), *Însemnările unui trecător. Crâmpie din zbuciumările de la noi* (1911), *Strigăte în pustiu. Cuvinte din Ardeal într-o țară neutrală* (1915). Următoarele, *Mustul care fierbe* (1927), *Precursori* (1930) și *Discursuri*, publicat postum (1942), vor reflecta curba descendentă a orientării sale ideologice din ultimii ani de viață. Comentând acest aspect, G. Călinescu îl caracterizează pe G. astfel: „foarte bun orator de mase, știind să stârnească toate instinctele populare, fără a deveni comun, un adevărat demagog academic.“ Și: „Ideile lui sunt naționaliste, tradiționaliste, în general foarte juste. Antisemit moderat.“

G. este cel mai popular poet român de la începutul secolului al XX-lea, individualizându-se printr-un mesianism de *poeta vates*. Poemul *Rugăciune*, „unic în literatura noastră prin caracterul lui religios-profetic, prin fermitatea-i învăluitoare“ (Ion Negoitescu), îi rezumă crezul estetic: „În pieptul zbuciumat de doruri / Eu simt ispitele cum sapă, / Cum vor să-mi tulbure izvorul / Din care sufletul s-adapă. // Din valul lumii lor mă smulge / Și cu povața ta-nțeleaptă, / În veci spre cei rămași în urmă, / Tu, Doamne, văzul meu îndreaptă.“ Născut în mijlocul plugarilor, al clăcașilor, poetul s-a afirmat dintru început ca un inspirat cântăreț al lor, al satului ardelean, supus robiei naționale și sociale. Prin cel mai bun volum al său, acela de debut, asimilând influențe ale înaintașilor (G. Coșbuc, St. O. Iosif), dar mai ales înrăurirea lui Eminescu, G. e în substanță un romantic, ce nu va rămâne indiferent, mai târziu, nici față de valul contemporan simbolist. Incomparabil rapsod, el își sprijină „cântarea pătimirii noastre“ pe structuri dintre cele mai originale și mai profunde. Lirica sa se cristalizează în jurul câtorva nuclee bipolare, legate printr-un foarte fin sistem de vase comunicante. O permanentă alternanță între umbră și lumină, dragoste și ură, dor și nemângâiere tensionează rețeaua poetică. O alternanță de câmpuri semantice opuse, evidențiind o dată mai mult alcătuirea internă a acestei poezii. Ca și Coșbuc, G. a intenționat să scrie o monografie a satului. Așezare străveche, către care se simte mereu atras, *satul* constituie la nivelul expresiei un prim termen-pivot, semnificativ atât din punct de vedere tipologic, cât și din perspectiva arhitecturii structurilor lirice. Satul „de sub munte“ e înconjurat de livezi și grădini, de poiene cu otavă, de lanuri, holde și miriști. Matricea lui este „milostiva glie“, din care cresc „spicele grele“, „spicele de aur“. Oamenii satului sunt plugari și cosași, moșnegi „cu genele tremurătoare“, dar și feciori ce „strâng prăseaua cuțitului din cingătoare“. Ei au cultul străbunilor și al legii, adică al religiei și al tradiției („cinstita și curata noastră lege“), joacă hora, merg la cârciumă, unde cântă Laie chiorul, dar mai cu seamă zic doina de jale: „Din casa voastră, unde-n umbră / Plâng doinele și râde hora.“ Sensul și formula artistică a poeziei apar și mai limpede, insistând asupra altui cuvânt recurent înrudit cu primul: *casă*, termen ce comunică de fapt sentimentul dezrădăcinării, al trecerii timpului dizolvant, generator de nostalgie, în pofida presupuzițiilor comune de siguranță, stabilitate, permanență. Privind în jur, poetul vede cum cade pradă ruinării gospodăria patriarhală. Familia semantică a cuvântului *sat* e mult mai

Octavian Goga, prim-ministru,
împreună cu patriarhul Miron Cristea (1938)

bogată, conținând, în afara vecinătăților imediate, tipurile umane reprezentative („apostolul“, dascălul, dascălița), rudele (cuscri și cumetri), obiceiurile, anotimpurile, lucrările câmpului, numite cu vocabule puternic marcate de folclor și textele liturgice. Satul se opune ca entitate orașului, ceea ce dă măsura viziunii antitetice care structurează lirismul lui G. Dar opozițiile sunt de căutat și dincolo de antagonismul supralicitat rural-urban. Semnul major sub care evoluează poezia celui ce a scris *Noi* este al jalei și al nădejzii, ipostaze fundamentale ce reflectă, pe de o parte, o calitate obiectivă a satului, a „plugarilor“ și „clăcașilor“ aflați în robie străină și visând la scuturarea jugului milenar și, pe de alta, una subiectivă, a poetului, care a vorbit cel mai adesea în numele alor săi, la persoana întâi plural. Tribun al unei comunități etno-sociale, s-a confundat cu ea, a devenit exponentul ei. *Jalea* lui e a unei „lumi“, a unui „neam“, a unei „pătimiri“, a unei suferințe străvechi, ce nu se măsoară decât cu măsura istoriei: „Vreme lungă câtă jale / Scrisă-n sufletele noastre“ (*La groapa lui Laie*). Sentimentul este atât de adânc, încât poetul simte nevoia unui parangon de natură specială, reluând nu același cuvânt cu altă formă flexionară, ci aceeași idee printr-o sintagmă foarte apropiată, ca în invocația: „Ci jalea unei lumi, părinte, / Să plângă-n lacrimile mele“ (*Rugăciune*). Termenul

VIAȚA

- 1881** **martie 20** Se naște la Rășinari Octavian Goga, primul dintre cei cinci copii ai Aureliei (n. Bratu) și al lui Iosif Goga, preot.
- 1890–1900** După ce învățase primele cinci clase în Rășinari, urmează liceul la Sibiu și la Brașov.
- 1897**
- 1897–1904**
- 1900–1904** Face studii la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Budapesta.
- 1904–1906** Beneficiază de o bursă oferită de Astra din Sibiu și își continuă studiile la Berlin.
- 1905** Este ales secretar II al Astei.
decembrie 24 Moare tatăl său.
- 1906** Este numit secretar literar al Astei, în locul lui Corneliu Diaconovici (funcție din care va demisiona în 1914).
Se căsătorește cu Hortensia Cosma.
- 1907**
- 1908**
- 1909** **decembrie** Este arestat și închis opt zile sub acuzația că ar fi încercat să plece din țară, cu toate că avea mai multe procese de presă.
- 1911**
- 1911–1912** Autoritățile austro-ungare îi intentează un proces de presă din cauza atitudinii sale militante în favoarea românilor din Imperiul habsburgic și este închis la Seghedin, unde îl vizitează I.L. Caragiale.
- 1913** Face parte din delegația Partidului Național Român, care duce tratative cu guvernul ungar cu privire la drepturile românilor din Transilvania.
- 1914** **mai 29** Este ales membru corespondent al Academiei Române.
Trece munții în România, rămânând la București în perioada de neutralitate a țării.
- 1914–1916** Este membru în comitetul Ligii Culturale, condusă de N. Iorga, și desfășoară o activitate intensă pentru intrarea României în război alături de Antantă.
Se înrolează voluntar.
- 1915**
- 1916**
- 1917** În refugiu la Iași, participă la formarea unui Comitet Național al românilor emigrați din Austro-Ungaria.
Este mobilizat de generalul Prezan la Biroul de Propagandă al Armatei și are un rol important în redacția ziarului „România”.
- 1918** După încheierea războiului și semnarea Păcii de la București-Buțtea, ca membru al Consiliului Național Român, activează la Paris și Londra în favoarea intereselor României și pentru unirea Transilvaniei cu patria-mamă.

OPERA

decembrie Debutează cu poezia *Atunci și acum* în revista „Tribuna” din Sibiu.

Colaborează cu poezii la „Tribuna”, „Tribuna literară”, „Familia”, „Revista ilustrată”, „Luceafărul” (la care e și redactor, iar mai târziu director până în 1909, cu o scurtă revenire în 1912).

Apare la Budapesta, în editura revistei „Luceafărul”, volumul *Poezii*; pe copertă este imprimat anul 1906.

Volumul este încununat cu Premiul „Năsturel–Herescu” al Academiei Române, în urma raportului elogios semnat de Titu Maiorescu.

Apare la Sibiu revista „Țara noastră”, pe care o conduce un timp. Scrie la „Viața românească”.

Publică volumul *O seamă de cuvinte*, o selecție din publicistica susținută în revista „Țara noastră”.

lese de sub tipar volumul de poezii *Ne cheamă pământul*.

Apare volumul *Însemnările unui trecător. Crâmpoie din zbuciumările de la noi*, „un mănuchi” din articolele publicate în special în „Țara noastră” și în „Tribuna”.

Publică *Din umbra zidurilor*, o nouă carte de poezii.

Are loc premiera dramei *Domnul notar* pe scena Teatrului Național din București, piesa fiind editată și în volum.

octombrie Scoate ziarul „Ardealul”.

Se editează *Strigăte în pustiu. Cuvinte din Ardeal într-o țară neutrală*.

Apare volumul de versuri *Cântece fără țară*.

- decembrie 2** Este numit membru în Consiliul Dirigent constituit după Marea Adunare de la Alba Iulia.
- 1919** **iunie 4** Este ales membru al Academiei Române.
- 1919–1921** Deține portofoliul Instrucțiunii și Cultelor în guvernul Alexandru Vaida-Voevod (decembrie 1919–martie 1920).
Abandonează Partidul Național Român și devine ministru de stat în guvernul Alexandru Averescu (martie–iunie 1920).
I se încredințează Ministerul Cultelor și Artelor în același guvern Averescu (iunie 1920–decembrie 1921).
Divorțează de Hortensia Goga; se va căsători cu Veturia Triteanu.
- 1923** **mai 30** Rostește un admirabil discurs de recepție la Academia Română, dedicat predecesorului său, G. Coșbuc.
- 1924**
- 1926–1927** Deține portofoliul Ministerului de Interne în guvernul Averescu (martie 1926–iunie 1927).
- 1927**
- 1928** Este ales vicepreședinte al Partidului Poporului.
- 1929–1932** Este ales vicepreședinte al Academiei Române.
- 1930**
- 1931** Cu prilejul împlinirii vârstei de cincizeci de ani este sărbătorit de instituțiile culturale și politice ale țării.
- 1932** **februarie 16** Universitatea din Cluj îi decernează titlul de *doctor honoris causa*, iar municipalitatea clujeană îl declară cetățean de onoare.
aprilie Exclus din Partidul Poporului, își întemeiază propria formațiune politică, Partidul Național Agrar.
- 1934**
- 1934–1937** Este deputat în Cameră.
- 1935** **iulie** Partidul Național Agrar fuzionează cu Liga Apărării Național-Creștine, sub conducerea O. Goga–A. C. Cuza. Noua formațiune se va numi Partidul Național Creștin și va fi situat la extrema dreaptă a eșichierului politic.
- 1937** **decembrie 28** Regele Carol II îl însărcinează cu formarea noului cabinet.
- 1938** **februarie 10** Demisionează din funcția de prim-ministru.
Petrece o scurtă perioadă la Viena pentru refacerea sănătății.
mai 6 Octavian Goga moare la reședința sa de la Ciucea, în urma unei congestii cerebrale.
Este înhumat cu funeralii naționale la cimitirul Bellu din București și — după câteva luni — reînhumat în cripta castelului de la Ciucea.
- 1939**

La Editura Cultura Națională din București îi apare volumul *Poezii*, o antologie reunind versurile din cărțile anterioare. Este distins cu Premiul Național pentru poezie.

La Teatrul Național din București este reprezentată piesa *Meșterul Manole* (va fi publicată în anul următor).
Mustul care fierbe reunește un nou ciclu de 67 articole apărute în „Țara noastră”.

lese de sub tipar cartea de evocări intitulată *Precursori*.

Îi apare traducerea în versuri a poemului dramatic *Tragedia omului de Madăch Imre*, din care începuse să publice încă din anul 1903 în „Luceafărul”.

La Fundația Regală pentru Literatură și Artă se editează volumul *Din larg*.

Desen de Marcel Iancu

inițial își formează o adevărată constelație de echivalenți, uneori sinonimici, alteleori foarte înrudiți ca sens. *Jalea* se traduce atunci cu „amarul” sau cu „necazul”, ea este provocată de durere, de pătimiri, de trudă, de povară, de chin și obidă; clăcașii, numiți adesea prin perifraze, „oștenii fără nume”, „cei osândiți să plângă și să tacă”, „mucenicii nerăsplătiți ai pâinii”, cu trupuri istovite și zâmbete neputincioase, sunt învăluți în umbră, negură și întuneric, semn al tragediei ce le-a fost sortită. Clăcașii au umeri gârboviți de poveri, dar parcă și mai sugestive sunt mâinile lor, „cinstite mâini de soare arse”, ei au „palme aspre de plugari” pe care stă „rezemată lumea toată”. Poezia mâinilor, a „mâinilor nerăsplătite”, surprinde un detaliu dintre cele mai elocvente și sintetizatoare. Sporind expresivitatea portretului, ca în studiile marilor maestri, ele capătă valoare de simbol al muncii, al caznei, al jertfei. Cu alte cuvinte, al jalei, care, la rândul ei, stârnește geamătul, și, firește, lacrimile, vocabulă de o mare frecvență, încât **G.** poate fi numit nu numai un „poet al mâinilor”, dar și „poet al lacrimii”. Se observă totodată că poezia lacrimii e poezia lacrimii tremurate, căci plânsoarea, genele sunt la autorul *Clăcașilor* de obicei tremurătoare, cum sunt cuvintele gătuite de emoție. Mișcarea aceasta sacadată, pâlăpăitoare, caracteristică și naturii („În oftat se-ndoaie fagii / Tremură în crâng alunii”; „Primăvară, primăvară, / Tremură luna bălașe...”), recurge la o veritabilă tehnică impresionistă. Pățimirea seculară adâncește în sufletele iubirea de glie, de trecut, de libertate, dar și ura contra opresorului. „Sunt rodul dragostei și-al urii” — spune poetul, întorcându-se la sursa reacțiilor care, fără să excludă sentimentul de jale, îl depășesc cel puțin printr-o nuanță. Plânsul se împletește cu blestemul, chinul nu mai poate fi răbdut, vrea să se facă știut,

rostind „cuvântul strigărilor noastre”, adică al tânguirilor și al protestelor. Amarul, jalea se prefac în mânie, în răzbunare, în răzvrătire, văzută când ca o forță demonică, ivită din cețuri și întuneric („Simt duhul răzvrătirii negre”), când ca o năprasnică prăvălire de ape, ca în poezia *Oltul*: „Tu, frate plânsetelor noastre / Și răzvrătirii noastre frate, / Urlați tăriiilor amarul / Mâniei tale-nfricoșate.” Răzvrătirea își trimite ramificații către sinonime ca „flacăra”, „văpaie”, „furtună” și mai ales „vifor”, termenul care colorează cel mai bine expresia în construcții perifrastice, capabile să substituie mai plastic și sugestiv cuvântul de bază, totuși abstract și uzat: „Ci-n pacea obidirii noastre, / Ca-ntr-un întins de mare, / Trăiește-nfricoșatul vifor / Al vremilor răzbuunătoare” (*Plugarii*). Dacă din suferință se naște ura și din ea revolta, aceasta din urmă se leagă de un alt sentiment fundamental (pe care uneori îl și generează), nădejdea, noțiune constituind al doilea nucleu al bipolarității amintite. „O nădejde luminează fețele nemângăiate”, robii continuă un „drum al nădejilor” și în suflet cresc „mugurii nădejii”. Profetismul devine explicit: „Din geana zorilor albastre / Eu văd cum tremură și-nvie / Nădejdea visurilor noastre” (*În codru*). Idealul ca obiect al nădejii ar fi dor, noroc, sărbătoare sau, în clipa (ipotetică) a realizării, stea: „Ni s-ar stinge-atunci necazul / Ce de mult ne petrecea; / Între stelele de pază / Am avea și noi o stea” (*La grupa lui Laie*). Un simbol al speranței îl întruchiează dimineața („Tu, suflete întunecat de gânduri, / Tu simți prelung fiorul dimineții”), altă dată, zorii, ca vestitori ai libertății îndelung așteptate. Poetul e doar un sol, un drumeț, un călător, un cântăreț, nu o dată pribeag, termeni ce introduc într-o altă constelație, încât, dacă ar fi reprezentați grafic, s-ar obține un adevărat arbore al structurilor lirice. Începând cu volumul *Din umbra zidurilor*, se vor resimți în poezia lui tot mai accentuat influențe simboliste, cu motivele specifice curentului: toamnele, parcurile, culorile, drumurile, trenurile, spleenul, starea maladivă, ca în *Apus*, *În noapte*, *Citind pe Baudelaire*, *Trenurile* ș.a. Ca dramaturg, autorul nu a vădit o mare vocație. *Domnul notar* înfățișează luptele electorale din vechiul Ardeal, iar în *Meșterul Manole*, eroul, un sculptor, se vindecă de pasiune prin creație. O mențiune specială merită volumul *Precursori* (1930), unde poetul apare în postură de evocator liric și uneori patetic al unor mari figuri ale trecutului românesc, precum Avram Iancu, Iosif Vulcan, V. Alecsandri, I.L. Caragiale, G. Coșbuc, Aurel Vlaicu. **G.** a publicat prin reviste traduceri din Petőfi Sándor și Ady Endre, din Schiller, Lenau ș.a., tipărind în volum (1934) numai tălmăcirea poemului dramatic *Tragedia omului* de Madách Imre.

Patriotismul este în inimile sincere, în afară de orice tendință politică, un simțământ adevărat și adânc, și întrucât este astfel, poate fi, în certe împrejurări, născător de poezie. Și în asemenea împrejurări excepționale ne pare a se afla autorul nostru, când într-o parte a poeziilor sale reprezintă și rezumă iubirea sa și ura, durerile și speranțele unui neam amenințat în existența sa.

Țara pe care o înfățișează această poezie are un vădit aer hermetic. E un Purgatoriu în care se petrec evenimente procesionale, în care lumea jlește misterios împinsă de o putere nerelevabilă, cu sentimentul unei catastrofe universale. [...] Mișcarea poeziei este dantescă și jalea a rămas pură, desfăcută de conținutul politic [...] După Eminescu și Macedonski, Goga e întâiul poet mare din epoca modernă, sortit prin simplitatea aparentă a liricii lui să pătrundă tot mai adânc în sufletul mulțimii, poet național totdeodată și pur ca și Eminescu.

G. CĂLINESCU

SCRIERI: *Poezii*, Budapesta, 1905; ed. București, 1907; ed. Sibiu, 1910; ed. București, 1916; *O seamă de cuvinte*, Sibiu, 1908; *Ne cheamă pământul*, București, 1909; *Însemnările unui trecător. Crâmpie din zbuciumările de la noi*, Arad, 1911; *Din umbra zidurilor*, București, 1913; *Domnul notar*, București, 1914; *Strigăte în pustiu. Cuvinte din Ardeal într-o țară neutrală*, București, 1915; *Poezii alese*, București, 1915; *Cântece fără țară*, București, 1916; *Două morminte*, București, 1916; *Poezii*, București, 1924; *Mustul care fierbe*, București, 1927; ed. îngr. și pref. Teodor Vârgolici, București, 1992; *Meșterul Manole*, București, 1928; *Precursori*, cu un portret de Camil Ressu, București, 1930; ed. îngr. și introd. I. D. Bălan, București, 1989; *Din larg*, București, 1939; *Poezii*, București, 1941; *Discursuri*, București, 1942; *Versuri*, introd. Mihai Beniuc, 1957; *Poezii*, îngr. și pref. I. D. Bălan, București, 1963; *Opere*, I-III, îngr. și introd. I. D. Bălan, București, 1967-1972; *Poezii inedite*, îngr. Dan Smântănescu, București, 1973; *O. Goga în corespondență*, I, îngr. Daniela Poenaru, pref. Vasile Netea, București, 1975, II, îngr. Mihai Bordeianu și Ștefan Lemny, București, 1983; *Poezii - Poesie*, ed. bilingvă, tr. Paolo Soldati, pref. Mircea Zăciu, București, 1978; *Pagini publicistice*, îngr. și pref. Silvia Urdea, Cluj-Napoca, 1981; *Poezii - Poems*, ed. bilingvă, tr. Leon Levițchi, pref. I. D. Bălan, București, 1982; *Mausoleul iubirii*, îngr. și pref. Gh.I. Bodea, București, 1997; *Opere*, I-II, îngr. Ion Dodu Bălan, introd. Eugen Simion, București, 2001. **Traduceri:** Madách Imre, *Tragedia omului*, pref. trad., București, 1934; ed. pref. Ion Ianoși, 1978.

Repere bibliografice: Iorga, *O luptă* (1979), I, 243-246; Maiorescu, *Critice*, III, 297-310; Chendi, *Impresii*, 193-205; Trivale, *Cronici*, 117-123; G. Ibrăileanu, *Note și impresii*, Iași, 1920, 85-100; Constantinescu, *Scrieri*, III, 77-88; Lovinescu, *Critice*, I, 109-161, III, 37-69, IV, 280-293, V, 141-199, VI, 75-85; Aderca, *Contribuții*, I, 70-81; Vianu, *Opere*, III, 136-143, 504-508, V, 252-254; Munteanu, *Panorama*, 130-133; Cioculescu, *Aspecte*, 104-112; Iancu Constantinescu, *Octavian Goga*, București, 1939; O. C. Tăslăoanu, *Octavian Goga. Amintiri și contribuții la istoria revistei „Luceafărul”*, București, 1939; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 535-542, *Ist. lit.* (1982), 605-612; C. Doicescu, *Viața lui Oct. Goga*, București, 1942; Ovidiu Papadima, *Neam, sat, oraș în poezia lui Oct. Goga*, București, 1942; Oarcăsu, *Oglinzi*, 49-53; Martin, *Poeți*, I, 1-11; Tomuş, *15 poeți*, 90-97; Baconsky, *Marginalii*, 229-295; Felea, *Reflexii*, 14-22; Călinescu, *Ulyse*, 214-218; Ciopraga, *Lit. rom.*, 218-233; Micu, *Început*, 249-274; Zăciu, *Glose*, 71-76; Vârgolici, *Retrospective*, 236-255; Streinu, *Pagini*, IV, 19-29; I.D. Bălan, *Octavian Goga*, București, 1971; Piru, *Varia*, I, 244-248, II, 214-217; Zăciu, *Ordinea*, 40-50; Valeriu Râpeanu, *Pe drumurile tradiției*, București, 1973, 111-118; O. Goga interpretat de..., îngr. și pref. I.D. Bălan, București, 1974; Zăciu, *Lecturi*, 147-153; Fanache, *Întâlniri*, 97-115; Zăciu, *Alte lecturi*, 70-79, 80-93; Cioculescu, *Itinerar*, III, 188-192; Brădăteanu, *Istoria*, II, 85-88; Râpeanu, *Cultură*, I, 165-172; Păcurariu, *Scriitori*, I, 153-157; Mircea Popa, O. Goga între colectivitate și solitudine, Cluj-Napoca, 1981; Manu, *Sensuri*, 15-59; Iorgulescu, *Ceara*, 72-78; Fănuș Băileșteanu, *Eseuri*, București, 1982, 162-178; Săndulescu, *Portrete*, 187-197; Simuț, *Diferența*, 19-26; Șerban Cioculescu, *Poeți*

români, București, 1982, 205-235; Munteanu, *Jurnal*, III, 55-66; Trandafir, *Dinamica*, 30-47; Pop, *Lecturi*, 6-12; Zăciu, *Viaticum*, 208-233; Cubleşan, *Civic-etic*, 108-112; Scarlat, *Ist. poeziei*, II, 32-34, 158-160, 173-181, 188-190; Marcea, *Atitudini*, 129-133; Drăgan, *Clasici*, 233-236; Ilie Guțan, *Octavian Goga. Argumentul operei*, I, București, 1987; Elena Indrieș, *Dimensiuni ale poeziei române moderne*, București, 1989, 70-136; Grigurcu, *Eminescu - Labiș*, 211-218; Raicu, *Descoperirea*, 114-134; Mircea Goga, *Lexicul și structura stilului în poezia lui Octavian Goga*, București, 1989; Fanache, *Vârstele poeziei*, 46-62; Negoiteșcu, *Ist. lit.*, I, 141-143; Tepelea, *Rememorări*, 162-167; Pop, *Recapitulări*, 6-11; Popa, *Convergențe*, 101-110; Popa, *Estuar*, 59-64; Nicolae Manolescu, *Actualitatea lui Goga*, RL, 1996, 12; Petrescu, *Studii transilvane*, 227-236; *Locatarii de la Ciucea. Album Veturia și Octavian Goga*, Cluj-Napoca, 1998; *Dict. esențial*, 345-350; Ghițulescu, *Istoria*, 151-152; *Dict. analitic*, III, 380-381, IV, 60-61; Eugen Simion, *Introducere la Octavian Goga, Opere*, I, îngr. Ion Dodu Bălan, București, 2001; Mircea Goga, *Octavian Goga. Geografie intimă*, Cluj-Napoca, 2001; Ilie Guțan, *Octavian Goga. Răsfrângerii în evantai*, Sibiu, 2002. A.I.S.

GOGEA, Vasile (7.VIII.1953, Sighetu Marmației), prozator, poet și eseist. Este fiul Elenei (n. Caraman) și al lui Gavril Gogea, mecanic auto. Frecventează școala generală la Făgăraș (1960-1968), timp de doi ani este elev al Liceului Militar „Dimitrie Cantemir” din Breaza, apoi al Liceului „Radu Negru” din Făgăraș, pe care îl va absolvi în 1972. Student al Facultății de Filosofie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj (1974-1979), participă la cenaclurile literare „Echinoc” și „Napoca universitară”. Înainte și după licență practică diverse meserii, iar după ce se stabilește în Brașov, este dispecer de producție la Nivea, referent literar la Teatrul Dramatic, redactor la revista „Astra”, instructor cultural-sportiv. Frecventează Cercul literar 19 din Brașov (alături de Gheorghe Crăciun, Alexandru Mușina, Al. Țion, Ovidiu Moceanu, Paul Grigore ș.a.). Martor al revoltei anticomuniste a muncitorilor brașoveni de la 15 noiembrie 1987, le vorbește ziaristilor francezi Michel Labro și Alexandra Lavastine despre mișcare. Reportajul apare în „L'Événement de jeudi” (ianuarie 1988). Între 1990 și 1993 este redactor-șef al revistei „Astra”, apoi referent la Biblioteca Județeană „Gh. Barițiu”, redactor la posturi de radio brașovene, profesor-asociat la Universitatea „Transilvania” din Brașov. În aceeași perioadă călătorește în Franța (1990) ca bursier al Fundației pentru Intrajutorare Intelctuală Europeană și participă la conferințe internaționale în Elveția, Ungaria, Cehia, Ucraina, Republica Moldova, SUA. Din 1997 trăiește la Cluj-Napoca, lucrând ca redactor-șef la Editura Ginta. În presă începe să scrie în 1976, aproape simultan, la „Vatra”, „Echinoc” și „Napoca universitară”. Colaborează la „Astra”, „Tribuna”, „Vatra”, „Amfiteatrul”, „Opinia studentescă”, „Contrapunct”, „22”, „Convorbiri literare”, „Poesis”, „Euphorion”, „Calende” ș.a. În 1988 este prezent în antologia *Disprezece prozatori*, cuprinzând debuturi în proza scurtă, iar primul volum individual este *Scene din viața lui Anselmus* (1990; Premiul Asociației Scriitorilor din Brașov).

Debutând editorial în formula impusă în anii '80, G. a fost obligat, asemenea altor colegi de generație, la proba constrângătoare a „debutului colectiv”. Volumul său *Nu vă aplecați în afară*, pregătit încă din 1984 s-a pierdut în periplul dintre

editurile Dacia și Albatros. Ulterior, **G.** recuperează o parte a prozelor, incluzându-le, alături de jurnalele anilor 1975–1989 și de secvențe eseistice și publicistice, în cartea intitulată *Fragmente salvate (1975–1989)* (1996). După o lungă așteptare, culegerea inițială este (aproape) integral reconstituită în *Logodnica mecanicului Gavrilov* (2002; Premiul Filialei Cluj-Napoca a Uniunii Scriitorilor). De obicei concise, concepute riguros și auster până la rigiditate, narațiunile „lucrează cu imagini «anamorfosate»” (Ioan Holban). Autorul, observator atent al cotidianului, mizează pe sugestiile simbolice ale unor întâmplări mărunte dezvoltate fie în cheie lirică, poetică, fie în manieră ironic-fantezistă. Protagonistul povestirilor este, în mod obișnuit, un tânăr, un adolescent (fără nume ori cu numele Trică sau Anselmus), tip de singuratic vagant, inadapdat, uneori pradă reveriilor, alteleori în conflict cu lumea (cu banalitatea urâtului, cu răul), mai mult, hipersensibil, nevrotic decât un revoltat furios. Prozatorul construiește parabole delicate care traduc stările (acțiunile) personajului, ca în *Fluturile alb*, sau înscenează „comediile” inocente (care sfârșesc adesea rău) ale acestuia, ca în *Mera Maria, Oameni de iarnă*, *Logodnica mecanicului Gavrilov*. Tema singurătății, a inadapării și a universului compensator este reluată în microromanul *Scene din viața lui Anselmus*, compoziție migăloasă, în trepte, executată cu finețe. Narațiunea, mai mult o suită de scene, înfățișează o lume stranie, reprezentată prin personaje care par a nu mai avea nimic uman, un fel de marionete, simboluri, ipostaze caricaturale ale alienării și degradării omenescului. Eroii se conturează prin prisma observației lui Anselmus, care se autodefineste ca „un ciudat spion al destinului”, „hermeneut pedestru al fragmentelor, al segmentelor de destine individuale”. Locatari ai aceluiași bloc de garsoniere, administratorul Mangolewski, ciungul Sabaca, orbul Gomila, piticul Eugen Monks, colonelul în retragere Coco Epaminonda, „scriitorul” Adriano Zapis, colecționarul de ape marine și oceanice Cabidan, toți aceștia sunt, fiecare în felul său, niște „naufrațiați” ai omenescului, oferind meditației lui Anselmus „cazuri de singurătate”. „Peripatetician vertical”, lui Anselmus îndeosebi ideile despre ecuația om-singurătate i se cristalizează în timp ce urcă scările blocului până la ultimul etaj, unde se află încăperea sa („acceleratorul de idei”, „reactorul”), „gândurile”, observațiile pe marginea existenței cotidiene fiind „depuse” în caiete speciale. Perspectiva înscenării epice, întemeiată pe o stilizare ludică, este vădit (auto)ironică și parodică, fără a părăsi însă tonalitatea gravă, a unei disperări comprimate. Jurnalul și documentele recuperate în *Fragmente salvate (1975–1989)*, eseurile în formulă epigramatică din aceeași carte, din *(Re-)citindu-l pe Eminescu. În umbra Timpului* (2000) și din *OftalMOFTologia sau Ochelarii lui Nenea Iancu* (2002), poemele din *Propoieziții* (1998) desemnează în **G.**, după expresia lui Gheorghe Crăciun, „un personaj camilpetrescian”.

SCRIERI: *Doisprezece prozatori* (volum colectiv), Cluj-Napoca, 1988; *Scene din viața lui Anselmus*, București, 1990; *Fragmente salvate (1975–1989)*, pref. Vladimir Tismăneanu, Iași, 1996; *Propoieziții*, Satu Mare, 1998; *Exerciții de tragere cu pușca de soc*, Pitești, 1998; *(Re-)citindu-l pe Eminescu. În umbra Timpului*, Bistrița, 2000; *OftalMOFTologia sau Ochelarii lui Nenea Iancu*, postfață Mircea Muthu, Cluj-Napoca, 2002;

Logodnica mecanicului Gavrilov, Cluj-Napoca, 2002. **Antologii:** *Șase basme minunate toate într-o singură carte...*, [Brașov], 1989; *Repere ale gândirii românești*, pref. Alexandru Surdu, Cluj-Napoca, 2003 (în colaborare).

Repere bibliografice: Alexandru Mușina, *Brașov. „Cercul literar 19”*, TR, 1982, 28; Liviu Petrescu, *Debuturi în proza scurtă*, ST, 1988, 8; Dan Grădinaru, „Doisprezece prozatori”, RL, 1988, 38; Ioan Holban, *O privire către cei care vin*, CRC, 1988, 42; Gheorghe Crăciun, *Alibi pentru un prieten*, ECH, 1989, 1; Val Condurache, *Privind orașul furnicar*, RL, 1991, 14; Cornel Ungureanu, *Dumnezeu s-a născut în provincie*, O, 1991, 16; Mihaela Ursa, „Scene din viața lui Anselmus”, ST, 1991, 4; Mihai Dragolea, *Colecționarul din blocul pensionarilor*, VTRA, 1991, 7; Sanda Cordos, *Despre singurătate*, TR, 1991, 36; [Al. Th. Ionescu], *Scurte note subiective la cartea unui însingurat prieten*, „Calende”, 1996, 4; A.I. Brumar, *Competiția sinelui cu eul*, AST, 1996, 4–6; Gheorghe Grigurcu, *La umbra libertăților în floare*, RL, 1997, 10; Virgil Podoabă, *Fragmente pentru un fragmentar*, VTRA, 1998, 1; Poantă, *Dict. poeți*, 92–93; Em. Galaicu-Păun, *Asceza scrisului*, VTRA, 1999, 1; Arina Petrovici, *Libertatea conștiinței și alte neajunsuri*, „Paralela 45”, 1999, 1–2; Lefter, *Scrit. rom. '80–'90*, II, 35–37; Constantin Cubleșan, „În umbra timpului”, ST, 2002, 1; Iulia Alexa, *Prozele vechi și noi*, RL, 2002, 48. C.H.

GOIA, Vistian (15.IX.1935, Roșia de Secaș, j. Alba), istoric literar. Este fiul Mariei (n. Bicher) și al lui Dumitru Goia, țărani. A absolvit Facultatea de Filologie, secția română-istorie, a Universității din Cluj. Va fi cadru didactic, parcurgând toate treptele didactice până la aceea de profesor titular al cursurilor de metodică limbii și literaturii române, la Facultatea de Litere, și de literatură pentru copii la Facultatea de Psihologie și Științele Educației. Colaborează la „Steaua”, „Tribuna”, „Limbă și literatură”, „Revista de pedagogie”, „Studia Universitatis «Babeș-Bolyai»”, „Perspective” ș.a.

V. A. Urechia (1979) reprezintă prima monografie despre contestatul cărturar moldovean, atacat de Titu Maiorescu în pamfletele *Observări polemice și Beția de cuvinte*. Cu bune capitole despre animatorul culturii și învățământului, despre gazetar și polemist, despre rolul său de tribun, cartea are meritul de a sublinia că paginile usturătoare ale lui Maiorescu au însemnat o adevărată trezire pentru V.A. Urechia, care va deveni mai riguros în lucrările ulterioare. Cealaltă carte a lui **G.**, *B.P. Hasdeu și discipolii săi* (1987), conturează profilul unei familii de spirite, și anume gruparea din jurul lui B. P. Hasdeu, alcătuită din G. I. Ionescu-Gion, Lazăr Șăineanu, Gr. G. Tocilescu, Anghel Demetrescu, N. I. Apostolescu, N. Scurtescu, G. Dem. Teodorescu, Ilie Bărbulescu, M. Gaster, S. Fl. Marian ș.a., pivotul întregii grupări fiind Societatea Românișmul și foaia pe care aceasta o scotea. După ce, în 1985, a tipărit antologia de texte *Oratori și elocință românească*, cu multe pagini mutilate de cenzura epocii, **G.** a revenit asupra acestui gen de literatură în *Elocință și parlamentarism* (1997).

SCRIERI: V. A. Urechia, București, 1979; B. P. Hasdeu și discipolii săi, București, 1987; **Antologii:** *Oratori și elocință românească*, pref. edit., București, 1985; *Elocință și parlamentarism*, Cluj-Napoca, 1997; *Ipostazele învățării*, Cluj-Napoca, 1999; *Literatura pentru copii și tineret*, Cluj-Napoca, 2003. **Ediții:** G. I. Ionescu-Gion, *Portrete și evocări istorice*, pref. edit., București, 1986.

Repere bibliografice: Alexandru George, *V. A. Urechia în monografie*, VR, 1979, 7; Ion Buzăși, *Monografia V. A. Urechia*, T, 1979, 9; Doina Uricariu, *Redeschiderea unui dosar*, LCF, 1979, 39; Mihai Ungheanu, „B. P. Hasdeu și discipolii săi”, LCF, 1987, 27; Iuliu Pârvu, „B. P. Hasdeu și discipolii săi”, TR, 1987, 44; Georgeta Munteanu, *Elocința – artă a cuvântului*, TR, 1998, 16–18. I.D.

GOLESCU, Dinicu [Constantin] (7.II.1777, Golești, j. Argeș – 5.X.1830, București), memorialist. Vlăstar al unei vechi familii boieresti, fiu al Zoitei, fiică a clucerului Constantin Florescu, și al banului Radu Golescu, **G.** a primit, împreună cu fratele său, Iordache, o educație îngrijită, acasă și la Academia Domnească din București. Destinat prin obârșie înaltelor demnități publice, a fost, pe rând, ispravnic, vel agă, hatman, iar din 1821, mare logofăt al Țării de Jos. Cei patru fii pe care i-a avut, Ștefan, Nicolae, Alexandru și Radu, vor deveni personaje cu un rol important în viața politică a epocii. În zilele tulburi ale mișcării din 1821 se refugiază, ca mulți alți boieri munteni, la Brașov, unde rămâne un timp, aflându-se printre inițiatorii unei societăți al cărei program viza, de fapt, o reformă mai largă, politică și culturală. **G.**, care se pare că mai călătorise înainte de 1821 și la Paris, ca observator al unei misiuni pe lângă Napoleon Bonaparte, pleacă în 1823 cu o ambasadă politică în Rusia. În anii următori face alte trei voiajuri, în Europa Centrală și de Apus, vizitând Transilvania, Banatul, apoi Ungaria, Austria, nordul Italiei, precum și provincii din Germania și Elveția. De aceste drumuri se leagă *Însemnare a călătoriei mele*, *Constantin Radovici din Golești, făcută în anul 1824, 1825, 1826*, lucrare apărută la Buda, în 1826. La întoarcerea în Țara Românească, metamorfozat sau poate doar întărit în convingerile lui reformatoare, **G.** va fi, într-un răgaz de numai patru ani, un neobosit propovăduitor al luminării culturale. Întemeiază la moșia din Golești o școală-internat cu două cursuri, „ghimnasticesc” și „filosoficesc”, chemându-i ca profesori (și directori) pe Aaron Florian și pe I. Heliade-Rădulescu. El însuși alcătuiește un manual de etică, *Adunare de pilde bisericesti și filosofesti, de întâmplări vrednice de mirare, de bune gândiri și bune neravuri, de fapte istoricesti și anecdote* (1826). Tot din rațiuni didactice traduce din grecește o lucrare a lui Neofit Vamva, *Elementuri de filosofie morală* (1827). Fondează, la București, Societatea Literară (1827), unde împreună cu Heliade a inițiat multe din înfăptuirile culturale din epocă (învățământ, presă, teatru). A sprijinit și a subvenționat apariția primei gazete în limba română, „Fama Lipschii pentru Dația” (1827), a impulsionează efortul lui Heliade și a obținut autorizația pentru „Curierul românesc” (1829), cea dintâi publicație periodică românească apărută în țară. O *Adunare de tractaturile ce s-au urmat între prea puternica împărăție a Rusiilor și Nalta Poartă* era tipărită în 1826, iar „Curierul românesc” îi anunța în 1830 o lucrare statistică și o hartă a Țării Românești. I s-a atribuit și o transpunere, din 1826, după o versiune franceză, a unui capitol despre Țările Românești din *The Present State of Turkey*, cartea istoricului Thomas Thornton.

Călătoriile prin Europa au devenit un hotar în viața boierului-cărturar, iar jurnalul care le „însemnează” constituie

o patetică mărturie, morală în primul rând: în prezența unor forme de viață normale, o conștiință își descoperă treptat vinovăția față de starea de înapoiere a propriei țări. Deși în *Însemnare a călătoriei mele...* există mai multe planuri, toate sunt convergente într-o unică intenție, aceea de a dezvălui, prin comparație, răul, inerta, „scârboasa diplomatică”, atotstăpânitoare în țară. Aspirația perseverentă, de natură luministă, de a trezi elanul regenerativ, este implicită („cum puteam, ochi având, să nu văz, văzând, să nu iau aminte, luând aminte, să nu aseamăn, asemănând, să nu judec binele și răul și să nu pohtesc a-l face arătat compatrioților mei?”). Călătoria ajunge astfel un mod esențial de revelare a identității în dublu sens: țara și propriul eu. În greoaiele lui veșminte orientale, hotărât să vadă tot ce ar fi demn de văzut, mereu avid de înțelegere și învățatură, **G.** caută și găsește pretutindeni exemple, modele. Asemenea unui edil, observă iscoditor, spre luare aminte, parcurile, străzile, casele, mijloacele de transport, spitalele, școlile, teatrele, muzele, ca elemente ale organizării vieții comunitare. Nu neglijează nici felul cum se cultivă pământul sau cum își duc viața țărani. Îl interesează mereu oamenii, relațiile din interiorul unei comunități, apreciază energia, cultivarea demnității și a grijii față de semenii. Și arta o consideră doar o formă de confort social. De aceea, poate, interesul pentru diferite opere de artă, pentru peisaj se înscrie în fraze fără relief, strict informative, dar și în naive și entuziaste exclamații. Călător prin Europa începutului

de secol XIX, **G.** relatează, se uimește, dă seamă, este „împuns de cuget”, se lamentează, socotește, se spovedește. Descoperă lumea mirat, dar se mișcă fără stinghereală, fără multe spaime și nedumeriri, ceea ce ar putea trimite la sentimentul apartenenței la un spațiu comun, european. Întoarcerea spre stările din țară este însă obsedantă. El spune lucrurilor pe nume, cu bun simț și măhnire, neocolind vina lui și a altora. Critica, acumulată treptat, vizează întreaga întocmire socială, de la domn, boier sau negustor până la țăran. Nimeni până la **G.** nu înfățișase cu atâta luciditate și amărăciune traiul subuman al țăranelor române. Când dă la iveală umilitoarea înapoiere a țării, tonalității blânde și cumpătate îi ia locul vibrația patetică, transmisă într-o frazare intens afectivă, aflată sub grifa durerii. Invectiva alternează cu ruga pioasă, duritatea cu exhortația creștinească sau cu apelul energic, mobilizator. Se schițează, de altfel, și un program de reformă morală, după paradigma luministă, în numele căreia **G.** și-a croit activitatea. *Insemnare a călătoriei mele...*, important document social, ideologic, etic și psihologic al fazei de trecere spre modernitate, rămâne, în literatura română, cel dintâi jurnal de călătorie tipărit. Autorul, genuin, încă nu avea gustul pentru o informație cât mai precisă, vizibil mai târziu la N. Filimon, și nici degajarea, mobilitatea lui I. Codru-Drăgușanu. Schițată mai întâi în limba greacă, scrierea are în haina ei românească o stilistică a cărei frumusețe provine mai cu seamă din curăția și claritatea gândului. Autorului îi sunt străine artificiile, iar pitorescul lexical ține de vârsta limbii literare. Ilustrând o etapă de tranziție, fraza cu aer de vechime a memorialistului include firesc neologismul, îndeobște glosat, uneori asimilat cu bună intuiție.

Golescu nu descoperă Europa, de care, ca membru instruit al protipendadei și cititor de carte grecească, nu fusese niciodată străin, ci își descoperă propria-i vocație de luminător. Europa trebuia să fie așa cum și-o închipuise, așa cum trăia, ca experiență livrescă și mit, în gândul tuturor oamenilor culți din Principate; nou cu adevărat pentru Golescu va fi fost ricoșeul, proiecția celor văzute pe ecranul lăuntric, aprecierea pe care de-aici înainte avea să și-o dea sieși și țării.

PAUL CORNEA

SCRIERI: *Insemnare a călătoriei mele*, Constandin Radovici din Golești, făcută în anul 1824, 1825, 1826, Buda, 1826; ed. îngr. și introd. Nerva Hodoș, București, 1910; ed. îngr. și pref. P.V. Haneș, București, 1915; ed. îngr. P. Panaitescu-Perpessicius, București, 1952; ed. îngr. și pref. G. Pienescu, București, 1963; ed. îngr. și pref. Gh. Popp, București, 1964; ed. îngr. G. Pienescu, postfață Mircea Iorgulescu, București, 1977; *Scieri*, îngr. și introd. Mircea Angheliescu, București, 1990. **TRADUCERI:** *Adunare de pilde bisericesti și filosofesti, de întâmplări vrednice de mirare, de bune gândiri și bune neravuri, de fapte istoricești și anecdote*, Buda, 1826; Neofit Vamva, *Elementuri de filosofie morală*, București, 1827.

Repere bibliografice: Pompiliu Eliade, *Histoire de l'esprit public en Roumanie au dix-neuvième siècle*, ed. 2, Paris, 1905, 172-219, 360-368; Iorga, *Ist. lit.* XIX, I, 87-100; Iorga, *Oameni*, I, 401-404; C. Stere, *Scieri*, îngr. și introd. Z. Ornea, București, 1979, 39-56; Georges Bengesco, *Une famille de boyards lettrés roumains au dix-neuvième siècle: Les Golescu*, Paris, [1922], 103-150; Perpessicius, *Opere*, II, 68-76, IV, 278-282; Claudio Isopescu, *Il viaggiatore Dinicu Golescu in Italia*, Roma, 1938;

Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 85-88, *Ist. lit.* (1982), 79-83; Constantinescu, *Scieri*, III, 89-94; Popovici, *Studii*, I, 349-364; Perpessicius, *Mentiuni ist.*, 167-198; Piru, *Ist. lit.*, II, 238-242; Gh. Popp, *Dinicu Golescu*, București, 1968; Zăciu, *Colaje*, 11-16; Cornea, *Originile*, 220-224; Duțu, *Cărțile*, 47-57; Zălis, *Scieri*, 37-59; Iorgulescu, *Firescul*, 19-56; *Dict. lit.* 1900, 403-405; Manolescu, *Istoria*, I, 157-158; Negoșescu, *Ist. lit.*, I, 28-29; Faifer, *Semnele*, 561-567; Mircea Angheliescu, *Clasicii noștri*, București, 1996, 13-52; *Dict. analitic*, II, 245-247; *Dict. esențial*, 350-352; Simion, *Ficțiunea*, III, 36-42, *passim*. G.D.

GOLESCU, Iordache (c. 1776, București – 1848, Orșova), lexicograf, autor dramatic, culegător de folclor și traducător. Vlăstar dintr-o veche și ilustră familie boierească, Iordache – hipocoristic de la Gheorghe –, este al doilea copil al banului Radu Golescu. Carte învață cu dascăli reputați ai vremii, precum Lambru Fotiade, Șt. Comita, Constantin Vardalah. Urmând cursurile Academiei Domnești din București, își formează o solidă cultură clasică. O sumedenie de îndeletniciri aveau să-l absoarbă, după absolvire. E mare vornic, după ce deținuse pe rând dregătoriile de mare stolnic și mare logofăt. În 1829 intră în Divanul Săvârșitor al Regulamentului Organic, iar după doi ani face parte din Obșteasca Extraordinară Adunare pentru revizuirea Regulamentului Organic. Cam tot de pe atunci este mare logofăt al Dreptății. În 1838 devine președinte al Sfatului Consultativ, în 1844 – membru al înaltului Divan. Destituit de domnitorul Gheorghe Bibescu,

injustiția avea să se repare în 1847, când va fi numit membru la Înalta Curte de Justiție. Ca efor, participă la întocmirea regulamentului școlilor și se îngrijește de trimiterea în străinătate a primilor bursieri români. Refugiat la Brașov — ca și fratele lui, Dinicu Golescu — după declanșarea mișcării lui Tudor Vladimirescu, el judecă lucid evenimentele în cronică dialogată *Prescurtă însemnare dă turburarea Țării Rumânești*. Bătrân și cu sănătatea subrezită, în timpul revoluției de la 1848 — la care fiul său, Al. G. Golescu, participă cu ferveoare — se retrage înspre Mehadia și se stinge pe drum, la Orșova, poate de holeră.

G. își elaborează primele scrieri în grecește (mai cunoștea latina, franceza și italiana). În 1817 avea pregătit, pentru a fi publicat, un volum cu traduceri, în această limbă, din literatura franceză. Preferințele lui se îndreaptă spre Montesquieu și Bernardin de Saint-Pierre, din care dă prima transpunere din literatura neogrecă a cărții *Paul et Virginie*. Tălmăcirile din grecește, *Icoana lui Chevit* și *Iliada*, rămân neterminate. **G.** este primul traducător în românește al epopeii lui Homer (e drept că numai primele două sute de versuri). Interesant apare cărturarul în ipostaza de moralist. Spirit raționalist, înrăurit de filosofia luministă, el probează reale aptitudini speculative atunci când ia în discuție unele chestiuni de etică. În comentariile dialogate din *Cărticică coprinzătoare dă cuvintele ce am auzit dă la însuș cugetul meu* (definitivă înainte de 1820), se străduiește să lămurească relativitatea unor concepte, sugerând totodată o politică de guvernare întemeiată pe rațiune. Urmărit de ideea unificării lingvistice, întocmește o gramatică, *Băgări de samă asupra canoanelor gramăticești* (tipărită la 1840; un capitol de prozodie conține și o definiție a metaforei, după Quintilian), precum și un „dicșioner”, *Condica limbii românești* (încheiat în 1832). Este o lucrare de proporții monumentale, cu un caracter enciclopedic. Uriașul material adunat aici e folosit pentru alcătuirea altor masive dicționare, eleno-român și româno-elen. **G.** este și în folclorică un precursor, prin culegerea *Pilde, povățuiri i cuvinte adăvărâte și povești* (terminată prin 1845), apreciată și de M. Eminescu. Moralistu, cu gustul observației tipologice, și amatorul de subtilități ale limbajului, savurând înțelepciunea și umorul dintr-o vorbă de duh, se regăsesc aici. Temperament vindicativ, încercat poate și de un sentiment de vinovăție de clasă pentru starea de lucruri din țară, **G.** abordează pamfletul politic, în veșmântul străveziu al satirei. Marele vornic era un pătimaș, cu un surplus de umoare neagră. Titlul general al scrierilor sale dramatice este *Istoria Țării Rumânești. Starea Țării Rumânești pă vremea streinilor și a pământenilor*. Comedia *Starea Țării Rumânești* (scrisă prin 1831) are două compuneri anexe: *Povestea huzmetarilor* și *Obșteasca anafora a boierilor pentru prăvilele Măriei Sale*. În jurul anului 1828, **G.** izvodește cea mai încheată și mai dură dintre piesele lui, *Barbul Văcărescul, vânzătorul țării*. Tânguirea și blestemul norodului, din final, emană o forță întunecată, amenințătoare. Prin 1845 așterne pe hârtie, în proză și versuri (unele, de factură folclorică), *Mavrodinada sau Divanul nevinovat și defăimat sau Copiii sărmani nevârștnici și năpăstuiți*, recurgând la personaje alegorice. Interesul acestor scrieri, cu o structură improprie, cam

rudimentară, rămâne preponderent documentar. Despre alte vodeviluri și comedii ale lui **G.** știri sigure nu sunt. O scenetă satirică, *Tarafurile cele ce așază domnia* (1821) — publicată de B.P. Hasdeu în 1872, în „Columna lui Traian” — dispune de o rezolvare de o uimitoare similitudine cu aceea din finalul piesei *O scrisoare pierdută* de I.L. Caragiale.

SCRIERI: *Băgări de samă asupra canoanelor gramăticești*, București, 1840; *Tarafurile cele ce așază domnia*, în V.A. Urechia, *Istoria românilor*, VII, București, 1894, 360–365; *Povățuiri i cuvinte adăvărâte* (fragm.), în Iuliu A. Zanne, *Proverbele românilor*, VIII, București, 1900; *Asemănări*, în Iuliu A. Zanne, *Proverbele românilor*, IX, București, 1901, 7–211; *Bucăți alese din ineditele sale*, în N. Bănescu, *Viața și scrierile marelui vornic Iordache Golescu*, Valenii de Munte, 1910, 109–286; *Comedia ce să numește Barbul Văcărescul, vânzătorul țării*, PND, 11–46; *Proverbe comentate*, îngr. și pref. Gh. Paschia, București, 1973; *Povățuiri pentru buna-cuvință*, îngr. Gh. Paschia, pref. Marin Bucur, București, 1975; *Scrieri alese*, îngr. Mihai Moraru, pref. Al. Rosetti, București, 1990. **TRADUCERI:** Homer, *Iliada* (cântul I), în N. Bănescu, *Viața și scrierile marelui vornic Iordache Golescu*, Valenii de Munte, 1910, 287–301.

Repere bibliografice: Lazăr Șăineanu, *Istoria filologiei române*, ed. 2, București, 1895, 104–116; N. Bănescu, *Viața și scrierile marelui vornic Iordache Golescu*, Valenii de Munte, 1910; Georges Bengesco, *Une famille de boyards lettrés roumains aux dix-neuvième siècle: Les Golescu*, Paris, [1922], 53–102; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 83–85, *Ist. lit.* (1982), 83–85; Perpessicius, *Mențiuni ist.*, 199–269; Cornea-Păcurariu, *Ist. lit.*, 95–100; Piru, *Ist. lit.*, II, 224–233; Brădățeanu, *Drama*, 21–26; Brădățeanu, *Comedia*, 36–39; *Dicț. lit.* 1900, 405–407; Mîndra, *Ist. lit. dram.*, I, 87–91; Manolescu, *Istoria*, I, 158–161; Datcu, *Dicț. etnolog.*, I, 298; *Dicț. scriit. rom.*, II, 423–425. **F.F.**

GOLOPENȚIA-ERETESCU, Sanda (2.III.1940, București), eseistă. Este fiica Ștefaniei Cristescu-Golopenția, etnolog, și a lui Anton Golopenția, sociolog. După terminarea Liceului „Gheorghe Lazăr” (1953–1956), va absolvi Facultatea de

Filologie a Universității din București (1961), devenind bibliotecară și documentaristă la Institutul de Folclor (1962–1963), apoi documentaristă (1963), cercetător științific (din 1969), cercetător științific principal (1971) la Institutul de Cercetări Fonetice și Dialectale al Academiei Române, lector asociat la Facultatea de Limba și Literatura Română (1967–1972). Este doctor în filologie la Universitatea din București, cu teza *Semantica formațională a limbii române* (1968). În 1980 emigrează împreună cu soțul său, scriitorul Constantin Eretescu, în SUA și se stabilește în Providence (Rhode Island), unde este asistent (1982–1987), profesor asociat (din 1987) și profesor titular (din 1990) la Catedra de studii franceze a Universității Brown. Editează împreună cu Constantin Eretescu, între anii 1983 și 1992, versiunea revistei „Lupta” — „The Fight” pentru SUA și Canada. În România a colaborat la „Revista de folclor”, „Revista de etnografie și folclor”, „Studii și cercetări lingvistice” ș.a.

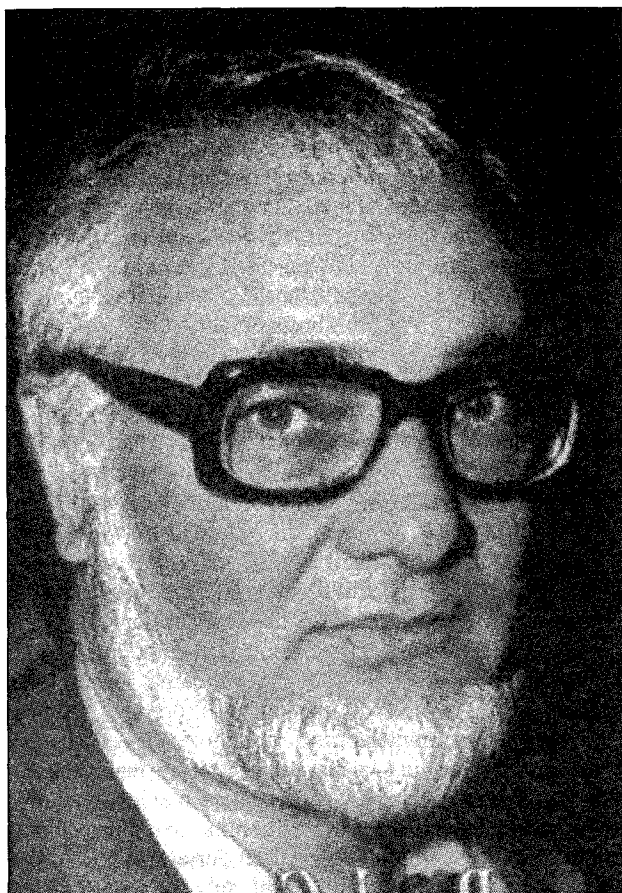
Autoare a numeroase studii de stilistică și poetică (în anii studenției s-a remarcat în cadrul Cercului de stilistică și poetică de sub conducerea profesorului Al. Rosetti), de stilistică structurală, de gramatică formațională și semiotică, de eseuri literare. **G.** are meritul de a fi contribuit la afirmarea cercetării semiotice a folclorului românesc. După 1980 se manifestă îndeosebi ca publicistă și eseistă, articolele și eseurile sale fiind cuprinse în cărți precum *Mitul pagubei* (1986), *Cartea plecării* (1995) și *America, America* (1996). Sunt cărți despre anii petrecuți în România, reflecții pe teme sociale și politice, portrete, însemnări despre realitățile exilului. *Mitul pagubei* și *Cartea plecării* evocă exilul de acasă, când „măncarea n-avea gust, lumina era fără bucurie, somnul nederiferit, singurătatea fără nădejde”, întâlnirile dureroase cu o istorie nemiloasă, apoi ruptura dramatică de România. Preocuparea, din România, pentru folclor nu va fi uitată când se stabilește la Providence, o carte ca *Vămile grave* (1999) conținând, spre exemplu, interesante relatări despre sărbătoarea Crăciunului în lume și tulburătoare pagini despreuciderea de către bolșevici a etnologului basarabean Petre Ștefănuță. Antologia *Desire Machines. A Romanian Love Charms Database* (1998) excelează deopotrivă prin studii care o precedă, conținând observații de finețe despre descântecul popular românesc, ca și prin versiunile în engleză ale unor descântece, care i-au impus traducătoarei un îndelungat travaliu, merit a transpune formule și mituri greu traducibile. Cartea cercetează și „interesul pe care analiza farmecelor de dragoste l-ar putea prezenta pentru studiile feministe”. „Create de femei — adaugă **G.** — farmecele românești de dragoste reflectă un univers semantic feminin centrat în jurul identității ocupațiilor, valorilor și acțiunilor feminine.” Antologia de texte și studiul introductiv nu pun accent pe latura magică a acestor creații, ci pe poezia lor, asupra căreia atrăsese atenția încă N. Iorga, care spuse că un descântec se poate citi și admira ca și o doină. Cu devotament filial și cu rigoare de cercetător, **G.** îngrijește și publică scrierile părinților săi, Ștefania Cristescu-Golopenția și Anton Golopenția.

SCRIERI: *Le Singe à la porte. Vers une théorie de la parodie*, New York–Berna, 1983; *Mitul pagubei*, Providence (SUA), 1986; *Les Voies de*

la pragmatique (în colaborare), Stanford (SUA), 1988; *Cartea plecării*, București, 1995; *America, America*, București, 1996; *Vămile grave*, București, 1999; *Intermemoria. Studii de pragmatică și antropologie*, Cluj-Napoca, 2001; *Chemarea mâinilor negative*, București, 2002. **Ediții, antologii:** Ștefania Cristescu-Golopenția, *Descântece din Cornova-Basarabia*, pref. edit., Providence (SUA), 1984; ed. 2 (*Descântatul în Cornova-Basarabia*), București, 2003; *Gospodăria în credințele și riturile magice ale femeilor din Drăguș (Făgăraș)*, pref. edit., București, 2002; *Desire Machines. A Romanian Love Charms Database*, București, 1998; Anton Golopenția, *Ultima carte*, pref. edit., București, 2001, *Opere complete*, I, pref. Ștefan Costea, București, 2002.

Repere bibliografice: Lovinescu, *Unde scurte*, IV, 318–323; Doru Pop, „America (și iar America)”, ST, 1997, 7; Mihaela Mudure, *O carte a exilului*, TR, 1997, 43–44; *Dict. scriit. rom.*, II, 425–427; Datcu, *Dict. etnolog.*, III, 74; Cornelia Ștefănescu, *Sanda Golopenția*, JL, 2001, 17–20; Raluca Alexandrescu, *Fiecare întoarcere este tonică*, OC, 2001, 48; Sasu, *Dict. scriit. SUA*, 145–148; Manolescu, *Enciclopedia*, 356–357. I.D.

GOMA, Paul (2.X.1935, Mana–Orhei), prozator. Este fiul Mariei (n. Popescu) și al lui Eufimie Goma, învățători. Începe școala primară în satul natal (1942), într-o perioadă în care, după cedarea Basarabiei, tatăl său este arestat și deportat în Siberia (1941–1943). În 1944 întreaga familie se refugiază în România, reușind, în cele din urmă, să scape de repatrierea forțată în Basarabia. În 1946 **G.** intră în clasa I a Școlii Normale „Andrei Șaguna” din Sibiu, după care, între 1949 și 1953, urmează cursurile Liceului „Gheorghe Lazăr” din același oraș. Este arestat în mai 1952, pentru un jurnal intim „codificat”. În 1954 intră la Școala de Literatură „M. Eminescu” din București, dar în noiembrie 1956, după revoluția din Ungaria, este arestat și condamnat la doi ani de închisoare, urmați de alți cinci ani de domiciliu obligatoriu în Bărăgan, pentru agitație anticomunistă. După trei ani de la eliberare, timp în care lucrează ca zilier, își continuă studiile la Facultatea de Filologie a Universității din București. A debutat cu proză scurtă în „Luceafărul” (1966). În 1968, entuziasmat de neparticiparea României la invazia Cehoslovaciei de către trupele Tratatului de la Varșovia, se înscrie în rândurile Partidului Comunist. Tot acum devine redactor al revistei „România literară”. Înregimentarea sa politică durează însă prea puțin: în 1970, ca urmare a criticilor repetate aduse regimului, i se interzice să mai publice. Drept răspuns, autorul trimite manuscrisul romanului *Ostinato* în Occident, unde acesta apare în traducere germană în 1971, la Târgul Internațional de Carte de la Frankfurt, ceea ce a prilejuit retragerea delegației oficiale a României socialiste; se naște „cazul Goma”. În 1977 **G.** redactează o scrisoare adresată secretarului general al Partidului Comunist, Nicolae Ceaușescu, în care inventariază tarele sistemului și cere o reformare a politicilor sociale și culturale. Documentul nu va obține semnăturile colegilor de breaslă, cu excepția lui Ion Vianu și Ion Negoieșcu. Este arestat, apoi obligat să se expatrieze, în toamna anului 1977, când ajunge în Franța. După această dată desfășoară o intensă activitate anticomunistă, prin nenumărate interviuri, articole și scrisori deschise publicate în presa străină sau difuzate la

Radio Europa Liberă. Tot la Europa Liberă sunt difuzate, în lectura autorului, fragmente ample din romanele *Ușa...* și *Gherla*. În 1978 devine membru fondator al Comitetului Intelectualilor pentru Europa Libertăților (CIEL), membru fondator al revistei „L'Alternative” și membru în colegiul de onoare al revistei „Kontinent”. Din 1980 este director al colecției „Est-Ouest” de la Editura Hachette și apoi de la Albin Michel. Între 1980 și 1990 participă la diverse conferințe și colocvii anticomuniste, fiind, printre altele, membru fondator al Internaționalei Rezistenței, cu sediul la Paris; pentru toate acestea, este de mai multe ori ținta unor atentate puse la cale de agenți ai Securității de la București. În 1986 i se conferă, de către ministrul Culturii al Franței, titlul de Chevalier de l'Ordre des Arts et des Lettres.

Spirit justițiar și incisiv, susținător fervent și adeseori inflexibil al resortului etic al oricărui act creator, G. își construiește romanele ca reperi mnemotehnice pe drumul unei istorii existențiale aflate sub semnul refugiului și al exilului. A fi scriitor înseamnă, pentru G., nu doar a practica o simplă profesie — o activitate meșteșugărească —, ci, în acord cu mesianismul de sorginte romantică, a fi investit cu o misiune, al cărei fundament este conștiința morală. „A fi liber, pentru scriitor, înseamnă a spune și a scrie adevărul (atunci când scrie și vorbește despre realitatea-așa-cum-este-ea) și a

accepta adevărul spus, scris de altul, chiar dacă nu-i este cu totul favorabil acel adevăr. A fi scriitor înseamnă a nu minți.” Prin atitudinea sa, ca și prin luciditatea necruțătoare cu care a denunțat ipocrizia colegilor de breaslă, profitori sau victime mute ale unui regim dictatorial menținut la putere prin crimă și delațiune, G. a devenit un „personaj” incomod pentru toată lumea, un autoexilat căruia, după revoluția din 1989, nu i-a rămas decât să constate cu amărăciune imposibilitatea întoarcerii într-o patrie care, spune el, nu mai este a lui, ci a „omului nou”, modelat de deceniile de teroare comunistă. Jurnalele lui (*Jurnal pe sărite*, *Jurnal de căldură mare*, *Jurnal de noapte lungă*, toate din 1997, *Alte jurnale*, 1998, *Jurnalul unui jurnal*, 1998, *Jurnal de apocrif*, 1999) se constituie într-un rechizitoriu lung și lipsit de orice menajamente, îndreptat împotriva a ceea ce, în viziunea sa, este spiritul exagerat de conservare și micimea sufletească a scriitorului român, resemnat cu anticipație și incapabil de revoltă civică: „Ce fel de oameni suntem noi, românii? Niște ființe lipsite de coloană vertebrală, incapabili să facem ceva prin noi înșine, mereu privind, trăgând cu coada ochiului la Stăpânul cel Mare, ca să aflăm dacă avem voie sau nu să-l înjurăm pe Stăpânul cel Mic... Și, ca pe vremea fanarioșilor, numai cu binecântarea Porții...” Degetul acuzator al autorului nu iartă pe nimeni, de la figurile de prim rang ale vieții literare postbelice (Marin Preda, Nichita Stănescu, Nicolae Manolescu, Al. Ivasiuc, Augustin Buzura), până la scriitorii și criticii mai puțin importanți, dar la fel de vinovați, în opinia sa, pentru dezastrul moral al României postbelice. Proza lui G. devine astfel o satiră înversunată, intens-acidă și nu de puține ori răutăcioasă, în care umorul negru și violența expresiei se împletesc cu talentul caricatural al autorului pentru a converti situațiile reale în „scene” și gesturile semnificative în „tablouri”.

Scriitorul a debutat editorial în 1968 cu un volum neconvingător de proză scurtă, intitulat *Camera de alături*, singurul care avea să-i apară în țară înainte de 1989. Scriesese însă, încă din 1966, romanul *Ostinato*, care va fi, în versiunea lui în limba germană, rampă de lansare a numelui lui G. în Occident. *Ostinato* abordează un subiect-tabu pentru ideologia oficială a vremii, care avea să-i aducă autorului faima unui „Soljenițan român”: lumea întunecată a închisorii comuniste. Personajul central al romanului, studentul la filologie Ilarie Langa, condamnat la șapte ani de închisoare pentru vina de a-și fi ucis mama bolnavă de cancer — procedeu primitiv de eutanasiere —, devine, prin zelul anchetatorilor Securității, din deținut de drept comun — deținut politic. Nu e însă vorba de o confuzie absurdă, care să confere cărții dimensiuni kafkiene, pentru că scopul lui G., așa cum se va vădi odată cu *Gherla* (apărut la Paris în 1976), este tocmai abordarea literară a universului concentraționar. „Alunecarea” către dimensiunea politică a problematicei închisorii este una atent studiată și ea corespunde atitudinii inițial precaute a prozatorului, care intenționa, în momentul scrierii operei, să o publice în țară. Adevărata miză a romanului este însă suficient de limpede conturată prin trimiteri indirecte, „oblice”, de la figura pitorească a țiganului Nicu Guliman, închis pentru un banc

politic spus în Oborul bucureștean, până la agitația grotescă provocată de vestea morții lui Stalin și teroarea valului de arestări printre studenți în urma înăbușirii în sânge a revoluției ungare din 1956. Dimensiunea ultimă a acestor referințe — miezul infernal, de nenumit, al sistemului penitenciar — este Piteștiul, locul celui mai sinistru experiment de „reeducare” a deținuților politici, care va constitui tema uneia dintre scrierile exemplare ale lui G., *Patimile după Pitești* (publicată inițial în limba franceză, în 1981): „Taci! Nimeni n-are voie să rostească numele blestemat... — Tu i-ai binecuvântat blestemul. — Nu! N-a fost cum crezi. N-ai fost acolo, deci nu știi. Numai cei care au trecut prin ce-au trecut pot să vorbească, iar ei nu pot să vorbească, au uitat, tac. Despre Pitești se tace.” *Ostinato* încearcă încă să respecte „regulile jocului” cenzurii oficiale, ilustrând, în același timp, căutările artistice ale scriitorului aflat la început de drum. Astfel, G. pune la încercare întreaga recuzită de procedee tehnice ale romanului modernist, de la amestecul dialogului cu monologul interior și excursul eseistic la savantul montaj între realitate și ficțiune, experimentul caligrafic și chiar îndemnul adresat cititorului de a colabora la scrierea operei prin lăsarea în suspensie a anumitor pasaje. Chiar titlul romanului trimite la un experiment literar modernist — analogia dintre ritmurile fluxului epic și desfășurarea partiturilor muzicale: cuvântul „ostinato” provine din *basso ostinato*, termen tehnic muzical care se referă la tema de bază, repetată continuu, pe fundalul căreia se construiesc temele minore și variațiunile; pentru G., el reprezintă gesturile, exasperant aceleași, precum și atitudinile comportamentale stereotipe ale vieții de deținut. În *Gherla* autocenzura — constantă psihologică a scriitorului român postbelic, mai activă și mai perfidă decât cenzura oficială — cedează definitiv locul relatării deschise, autobiografice și aproape documentaristice a experienței închisorii politice, pe fondul căreia societatea comunistă se conturează în tonuri alb-negre, ca o radiografie a ororii. Autorul se dovedește un „exceptional poet al cruzimii” (I. Negoieșcu), un martor a cărui privire intensă și rece nu ocolește nimic din ceea ce oamenii obișnuiți și chiar foștii prizonieri preferă să nu spună, insistând cu „obstinație” asupra bestialității gardienilor, supliciilor izolării în zarcă, bătăilor sălbatice și urletelor înfiorătoare ale deținuților, amplificate de zidurile din beton, dar și radiografiind degradarea morală absolută a „turnătorului” și strania relație de complicitate și chiar de solidaritate creată între victimă și călău. Petre Goiciu, comandantul penitenciarului Gherla, un semianalfabet pentru care „dușmanii boborului” devin dușmanii lui personali, este un esthet al sadismului, care, asemenea estetului din *Renașterea* lui Walter Pater, „trăia din plin, cu toată ființa, misia lui de «reeducator», se dăruia total, ardea cu flacăra înaltă pe altarul închisorii Gherla.” Exemplară în acest sens este bătaia din finalul romanului, povestită pe câteva zeci de pagini, cu o aplicație și o știință a detaliului demne de cel mai pasionat autor naturalist: descrierea călușului folosit de anchetatori, îmbibat cu saliva tuturor deținuților care trecuseră prin același supliciu, este un detaliu care poate impresiona chiar și pe cel mai insensibil lector al

Gherlei. Este de la sine înțeles că poetica cruzimii exclude, de la bun început, tehnica literară savantă și figura de stil: limbajul narațiunii este unul direct, sacadat, în care tensiunea provocată de nerăbdarea „spunerii” a ceea ce nimeni nu îndrăznește să denunțe răbufnește parcă furios în înjurătura neaoșă și în expresiile obscene ale gardienilor și comandanților — semne răsturnate ale unei lumi infernale. Întors viu din această lume, naratorul are datoria sacră de a scrie: văzut ca o garanție împotriva ștergerii, prin uitare, a unei istorii violente, actul amemorării în scris și, prin extensie, opera literară sunt, în același timp, o probă de conștiință morală și un act cathartic: „Și m-am hotărât să nu-i uit în vecii vecilor / nu să mă răzbum, ci să nu-i uit / și mai ales, mai ales / să NU-I TAC.” Adâncind și extinzând viziunea asupra închisorii ca paradigmă a întregului sistem utopic de extracție marxist-leninistă, *Patimile după Pitești* renunță la experiența personală în favoarea celei documentare, situând în centrul operei un „observator”, un deținut infirm (Vasile Pop) care, din patul său, asistă fără voce la desfășurarea spectacolului bestialității și cruzimii tortionarului Turcanu. Perspectiva literară astfel modificată revine, de data aceasta cu o matură stăpânire a mijloacelor artistice, la tehnici de creație ce amintesc de *Ostinato*: monologul interior, amestecul realității cu ficțiunea, schimbarea perspectivei naratoriale în funcție de personaje. Procedul specific modernist al interferențelor dintre arta muzicală — o pasiune constantă a scriitorului — și literatură își găsește realizarea cea mai de seamă în *Arta refugii* (carte apărută mai întâi în limba franceză, în 1990), unde „mutarea” continuă a familiei Goma, urmărită de amenințarea repatrierii forțate în Basarabia ocupată de ruși, devine leitmotivul muzical al exilului în propria țară și, în același timp, nucleul unei proiectate arte poetice: „Dar și mai artă e să re-fugi, ca noi, basarabeni. Nu chiar pe muzică — e-he, de-am avea un compozitor de-al nostru, basarabean, să compună el *Arta refugii*...” Acest compozitor va fi G. însuși, care, ajuns la maturitate, re trăiește prin ochii copilului sentimentul traumatizant de a fi „în-plus” în mijlocul celor de același neam. Finalul cărții, în care copilul, devenit adolescent, își vizitează la Sighișoara părinții închiși de proaspăt înființata Securitate comunistă pentru simplul fapt de a fi români refugiați din Basarabia, proiectează opera la dimensiunile unui bildungsroman: romanul unei formări intense și zbuciumate, în care istoria nefericirii unei familii se confundă cu istoria nefericirii unei țări. Limanul imaginar al tuturor acestor vicisitudini, locul amniotic-izbăvitor, ferit de tirania și anxietățile istoriei-tăvălug, este „calidorul”, veranda sau prispa casei părințești din Mana, satul copilăriei scriitorului. Roman liric, în care amintirile copilului se ancorază în istorie prin apelul la memoria adulților, *Din calidor* (cu o primă versiune publicată în limba franceză, în 1987) aduce în spațiul scriiturii imaginea unei Basarabii idilice, atemporale, la care autorul va reveni fără încetare, re-construind-o metodic, ca utopie socială și economică, în pagini răzlețe de jurnal. Acest ținut paradisiac, dominat de imaginile prepeleacurilor strălucind în soare și ale copiilor alergând goi prin vie este asediat însă de valurile unei istorii a

cărei concretețe nu aduce cu sine decât dezolare și moarte: ocuparea Basarabiei de către ruși în 1940, urmată de o prea scurtă revenire a autorităților românești și de plecarea în exil a familiei îi prilejuște naratorului, prin vocea învățătorului Goma, excursuri istorico-eseistice ce amintesc de plânsul cronicarului, pe fundalul cărora ultimul Crăciun basarabean, cu colindele, bradul înalt cât școala și miremele de sobă încinsă și tămâie, apare ca o ultimă lumină pe o hartă înghițită treptat de întunericul istoriei.

Meritul artistic deosebit al lui Goma constă în capacitatea sa de a surprinde momentele cele mai acute și intense ale criminalității sociale promovate de orânduirile marxist-utopice, spre a le reda cu o minuție și o exactitate proprii individualității. El este un excepțional poet al cruzimii, întrucât există o coresponzătoare poezie, iar atitudinea sa față de cruzimea considerată în autonomia, în fenomenologia ei, garantează modernitatea operei sale, în măsura în care modernitatea în sine poate alcătui o valoare.

I. NEGOIȚESCU

SCRIERI: *Camera de alături*, București, 1968; *Ostinato*, tr. Marie-Thérèse Kerschbaumer, Frankfurt, 1971; ed. (*La Cellule des libérables*), tr. și pref. Alain Paruit, Paris, 1971; ed. (*Ostinado*) București, 1992; *Die Tür*, tr. Marie-Thérèse Kerschbaumer, Frankfurt, 1972; ed. (*Elles étaient quatre...*), tr. Alain Paruit, Paris, 1974; ed. (*Ușa noastră cea de toate zilele*), București, 1992; *Gherla*, tr. Șerban Cristovici, pref. Virgil Ierunca, Paris, 1976; ed. București, 1990; *Dans le Cercle*, tr. Yvonne Krall, Paris, 1977; ed. (*În cerc*), București, 1994; *Garde inverse*, tr. Șerban Cristovici, Paris, 1979; ed. (*Gardă inversă*), București, 1997; *Le Tremblement des hommes*, Paris, 1979; ed. (*Colorile curcubeului '77. Cutremurul oamenilor*), București, 1990; *Les Chiens de mort. La Passion selon Pitești*, tr. Alain Paruit, postfață Virgil Ierunca, Paris, 1981; ed. (*Patimile după Pitești*), București, 1990; *Chassé-croisé*, tr. Alain Paruit, Paris, 1983; ed. (*Soldatul câinelui*), București, 1991; *Bonifacia*, tr. Alain Paruit, Paris, 1986; ed. București, 1991; *Le Calidor*, tr. Alain Paruit, Paris, 1987; ed. (*Din calidor. O copilărie basarabeană*), București, 1990; *L'Art de la fugue*, tr. Alain Paruit, Paris, 1990; ed. (*Arta refugii. O copilărie transilvănească*), pref. Marta Petreu, Cluj-Napoca, 1991; *Sabina*, Cluj-Napoca, 1991; *Astra*, tr. Alain Paruit, Paris, 1992; ed. Cluj-Napoca, 1992; *Amnezia la români*, I-II, București, 1993-1995; *Amadeva*, Iași, 1995; *Justa*, București, 1995; *Scrisori întredeschise. Singur împotriva lor*, Oradea, 1995; *Jurnal*, pref. Laszlo Alexandru, vol. I: *Jurnal pe sărite*, vol. II: *Jurnal de căldură mare*, vol. III: *Jurnal de noapte lungă*, București, 1997; *Alte jurnale (Jurnal de ziua scurtă, Jurnal de așteptare, Jurnal de expulzat, Jurnal de casă nouă)*, Cluj-Napoca, 1998; *Jurnalul unui jurnal*, Cluj-Napoca, 1998; *Altina - grădina scufundată*, Chișinău, 1998; *Jurnal de apocrif*, Cluj-Napoca, 1999; *Roman intim*, pref. Dan Silviu Boerescu, București, 1999; *Scrisori. 1972-1998*, București, 1999; *Profil bas*, tr. Hélène Lenz, Paris, 2001; *Infarctus*, Paris, 2002; *Basarabia*, București, 2002.

Repere bibliografice: *Le Dossier Paul Goma. L'écrivain face au socialisme du silence*, îngr. Virgil Tănase, Paris, 1977; Ion Vartic, *Un „poet” al închisorii*, APF, 1990, 3-4; Mihai Dragolea, *Memoria și umbrelește*, APF, 1990, 3-4; Marta Petreu, *Istoria în eprubetă*, APF, 1990, 3-4; Lucian Raicu, *Violența răului la Paul Goma*, „22”, 1990, 32; Ion Nedelcu, *Martor vs. martir*, R, 1990, 11; Ovidiu Pecican, *Securitate și gomplot*, ST, 1990, 11-12; Traian Ștef, *Grațiile, țigara și salata*, F, 1990, 12; Florin Ardelean, *Timpul mărturisirii*, F, 1990, 12; I. Negoitescu, *În cunoștință de cauză*,

Cluj-Napoca, 1990, 13-19; Marta Petreu, *Paul Goma între depozitie și fantasmare*, RL, 1991, 3; Gabriel Dimisianu, *Cărți despre gulagul românesc*, CC, 1991, 1; Valeriu Cristea, *Marele cutremur al românilor*, CC, 1991, 1; Eugen Simion, *Proza autobiografică*, RL, 1991, 9; Florin Ardelean, *Jocul cu briliante. „Din calidor” de Paul Goma*, F, 1991, 3; Nicolae Oprea, *Cărțile memoriei*, VR, 1991, 3; Ioan Holban, *Patimile după Basarabia*, CRC, 1991, 11; Fevronia Novac, *Literatura ca document*, RL, 1991, 23; Florin Ardelean, *Antropogonia - recurs*, F, 1991, 6; Eugen Simion, *Romanul autobiografic*, CC, 1991, 6-7; Marian Victor Buciu, *Un chiriș al istoriei*, R, 1991, 7-8; Maria Cornelia Ocas, *Literatură și libertate*, APF, 1991, 9; Nicolae Baltă, „*Omul politic” și eul profund*, VR, 1991, 10; Romanița Constantinescu, *Fatalitatea prezenței celui alt*, RL, 1992, 12; Monica Lovinescu, *Paul Goma și datorita memoriei*, „22”, 1992, 13; Maria Cornelia Ocas, *În spatele ușii închise*, RL, 1992, 27; Șerban Cristovici, „*Ușa...*” - roman de Paul Goma, F, 1992, 9; Monica Lovinescu, „*Gardă inversă*”, „22”, 1992, 45; Ierunca, *Subiect*, 272-274; Lovinescu, *Unde scurte*, II, 147-149, 189-190, 197-199, III, 70-73, VI, 219-224; Catherine Durandin, *Parisul lui Paul Goma*, LAI, 1993, 28; Tania Radu, „*Amnezia la români*”, LAI, 1993, 40; I. Negoitescu, *Scritori contemporani*, 231-236; Simuț, *Incursiuni*, 333-352; Caraion, *Tristețe*, 57-59; Ioan Holban, *Salonul refuzaților*, Iași, 1995, 33-39; Ungureanu, *La vest de Eden*, I, 220-242; Gheorghe Grigurcu, „*Complexul Goma” și supărarea poetei*, JL, 1996, 1-4; Andrei Grigor, „*Justa*”, L, 1996, 27; Cosma, *Romanul*, II, 411-415; Valentin Protopopescu, *Nudismul după Goma*, JL, 1999, 3-4; Faifer, *Faldurile*, 131-138; *Dict. analitic*, I, 300-302, III, 254-257; Glodeanu, *Dimensiuni*, 285-288; *Dict. esențial*, 352-355; Behring, *Scrit. rom. exil*, 143-163, *passim*; Popa, *Ist. lit.*, II, 726-731; Alex. Ștefănescu, *Paul Goma*, RL, 2002, 19, 21; Simion, *Genurile*, 122-127; Manolescu, *Enciclopedia*, 357-363. L.H.

GONG, periodic apărut la București, între 1980 și 1990, ca almanah al revistei „Teatrul”. La rubrica „Mică antologie de poezie”, în primii ani, semnează versuri Dinu Ianculescu, Constantin Popa, Ioana Crăciunescu, Ștefan Radoff, iar proză Ștefan Berciu și Mihai Berechet; în publicistică sunt de menționat semnăturile lui Ionuț Niculescu (*Mic tratat de istoria teatrului în România*), Șerban Cioculescu (*Aforismele lui Victor Eftimiu*), Laurențiu Ulici (*Cititorul de teatru*), I.D. Sârbu, cu impresii din experiența sa de secretar literar în teatrul de provincie. În anii următori Florica Ichim comentează „autografele” lui Camil Petrescu, Ștefan Cazimir scrie *Cu eroii lui Caragiale prin București*, V. Moglescu realizează o scurtă biografie a lui Beaumarchais, iar Valentin Silvestru vorbește despre *Actorul în memoria cronicarului*. În fine, în 1989, Magdalena Boiangiu analizează *Fenomenul Văsoțki*. Texte dramatice semnează Teodor Mazilu - *Mobilă și durere* (1980), Alexandru Sever - *farsa pseudoistorică Visul impostorului* (1981), Iosif Naghiu, Dumitru Solomon, Tudor Popescu, Anda Boldur, Ion Băieșu, Matei Vișniec - *schia dramatică în două secvențe Omul care vorbește singur*, Sorana Coroamă-Stanca, Eugenia Busuioceanu, Magdalena Boiangiu și Bedros Horasangian - *Unde dai și unde crapă...* La rubrica de evocări și interviuri, Dan Deșliu rememorează trei întâlniri cu Lucia Sturdza Bulandra (1980), Dinu Kivu discută cu Marin Sorescu, în timp ce, cu prilejul centenarului nașterii lui Constantin Tănase, Elly Roman este intervievat de C. Paraschivescu (1981). În 1984 Ionuț Niculescu va sta de vorbă cu Kitty

Mușatescu despre soțul acesteia, Tudor Mușatescu, iar I.D. Sârbu va publica *O ultimă convorbire cu George Ciprian*. Marian Popescu realizează un *remember* Romulus Guga (1985). În 1988 un material semnat de Victor Durnea readuce în atenția cititorilor numele unui foarte activ om de cultură din perioada interbelică – Ion Anestin. Tot un interviu, cu Edward Bond, oferă în 1986 Andrei Bantaș. Compartimentul rezervat traducerilor este foarte dens. De reținut câteva nume: Ioana și Tudor Savu (din Sławomir Mrożek), Mihai Rădulescu (din Harold Pinter), Angela Ion (din Aldo Nicolaj), Sanda Diaconescu (din Michel de Ghelderode, comedia dramatică într-un act *Trei actori, o dramă...*, iar din poetul și dramaturgul francez Jean Tardieu, comedia *Într-o noapte la castel...*). Ioana Crăciun stăruie asupra dramaturgului Sean O'Casey și a lui Friedrich Dürrenmatt, a cărui piesă radiofonică, *Ceas de seară într-o toamnă târzie* o transpune (1983). În același an Alexandru Martin se arată interesat de William Saroyan, Eugen B. Marian de Tennessee Williams, în 1984 Aneta Dobre traduce relatarea întâlnirii Lili Palmer – Bernard Shaw, iar Angela Ion un interviu cu Dürrenmatt. În 1988 se remarcă semnătura Mașei Dinescu, care propune fragmente din *Romanul teatral* al lui Mihail Bulgakov, iar Alexandru Martin talmăcește ultima piesă de teatru scrisă de G.B. Shaw, la 93 de ani, comedia *Ea de ce n-ar consimți?* Anul 1990 reține atenția prin traducerea lui Alexandru Baci din Jean Cocteau – *Vocea umană*. Alte materiale: Valentin Silvestru, *Jurnal de critic*, Paul Everac, tableta *Idila convertită sau cele două linii ale amorului*. La rubrica „Documentar”, Ionuț Niculescu prezintă *Reviste de teatru românești*. Interesant de consultat este și grupajul intitulat *Actorul văzut de regizor. 7 regizori despre 77 de actori*. Mihai Berechet publică *Jurnal tardiv la „Comedia de modă veche”*. D.B.

GORAN, Constantin (8.XI.1902, Năeni, j. Buzău – 3.XII.1976, București), poet. Viața și traiectoria literară ale lui **G.** încep într-un sat pe care îl va părăsi după terminarea școlii primare, pentru a frecventa cursurile Liceului „B. P. Hasdeu” din Buzău. Drumul său continuă către capitală, unde, credea el, își va găsi consacrarea. Distanța dintre familia modestă de țărani din care provenea și mediul literar și jurnalistic din care ar fi vrut să facă parte reprezenta un handicap pe care nu-l va putea depăși. Dacă debutul și-l face în revista liceului, colaborările ulterioare își vor găsi loc în „Răsăritul” (Chișinău), „Convorbiri literare”, „Fântâna darurilor”, „Năzuința”, „Graiul nostru” ș.a. Se pare însă că înclinația către literatură nu-i putea asigura traiul zilnic, așa încât este nevoit să ocupe funcții modeste, fiind, la un moment dat, secretar în cancelaria uneia dintre școlile comerciale din București. Confruntat cu neajunsurile unei existențe mizere, **G.** iese din viața literară la fel de discret precum a trăit.

Cărțile sale de poezii reflectă o relație de tip special cu divinitatea. *Candela veacului* (1932), *Lacrimi sub soare* (1935), *Veniți la Isus* (1935), *Cântece în lumină* (1937) cuprind versuri delicate, cu imagini de inspirație biblică, umbrite uneori de clișee. Își încearcă puterile și în lirica de orizont laic, ca în versurile adunate în volumul *Poezii*, publicat în 1939. *Strigătul*

lui Iov (1942) nu aduce nimic nou, ci doar aceeași imagine a unui versificator talentat al subiectelor de inspirație religioasă.

SCRIERI: *Candela veacului*, București, 1932; *Lacrimi sub soare*, București, 1935; *Veniți la Isus*, București, 1935; *Cântece în lumină*, București, 1937; *Poezii*, București, 1939; *Strigătul lui Iov*, Sibiu, 1942.
Traduceri: Victor Hugo, *La Villequier*, Constanța, 1947.

Repere bibliografice: Șerban Cioculescu, *Curs de istoria literaturii române moderne*, Iași, 1947, 801; Zaharia Stancu, *Viață, poezie, proză*, București, 1975, 44-54. N.Bc.

GORCEA, Petru Mihai (28.I.1942, Timișoara – 6.I.2005, București), critic și istoric literar. Este fiul Margaretei (n. Fodor) și al lui Mihai Gorcea, tâmplar. Absolvent al Liceului „Sf. Sava” (1959) și al Facultății de Filologie a Universității din București (1964), și-a luat doctoratul în filologie în 1973, cu teza *Problematica genurilor în proza secolului 20*. Între 1975 și 1978 a fost lector de limba română în Finlanda, la universitățile din Turku și Helsinki. A debutat în 1963, la „Gazeta literară”. Colaborează sporadic la „Argeș”, „Contemporanul”, „Lucașfărul”, „România literară”, „Viața românească”, iar după 1989 la „Calende” și „Dreptatea”. În 1992 fondează, împreună cu un grup de profesori de liceu, editura și revista „Cuget, simțire și credință”, destinată prioritar școlii. După 1990 devine cadru didactic la Universitatea din Pitești și funcționar superior în Ministerul Educației și Învățământului.

Nesomnul capodoperelor (1977), titlul cărții de debut, e o sintagmă semnificativă pentru critica lui **G.**, aplicată marilor creații spre a le descoperi identitatea ascunsă. Astfel, sub poșghița textuală de realism tip secolul al XIX-lea, se relevă la Mihail Sadoveanu mijloacele narației arhaice, mitice, capodoperele lui Liviu Rebreanu (în rândul cărora criticul ține să înscrie și *Ciuleandra*) sunt abordate psihanalitic, în opera lui Tudor Arghezi se distinge complementaritatea „tensionatului” și a „mântuitului”, văzuți – discutabil – nu sincron, ci ca două vârste succesive. Folosind eseistic strategii naratologice moderne și îndeosebi schema tipologică a lui Northrop Frye, adaptată, **G.** încearcă în *Structură și mit în proza contemporană. Eseu despre destinul literar al „generației șaizeci”* (1982) o sinteză, preocuparea lui cea mai insistentă rămânând aceea de a identifica miturile drapate în varii tipuri de scriitură modernă. Northrop Frye și C.G. Jung sunt aplicați și în interpretarea *Lucașfărului* eminescian, din volumul *Steaua din oglinda visului* (1983), cel mai amplu comentariu consacrat până acum poemului (300 de pagini). Cu sugestii importante din Marin Mincu („Lucașfărul”, 1978), care l-a și acuzat public de plagiat pe **G.**, Lucașfărul/Hyperion e înțeles ca figură-proiecție, prin oglindă și vis, a inconștientului Cătălinei și a celui colectiv, ca *daimon* (în sens platonician) al fetei, pe care însă aceasta nu-l poate asuma. Eminescu ar ilustra astfel tentativa (eșuată) a veacului pozitivist de a (re)cuceri „mitul interiorității”. Capodopera eminesciană e radiografiată în sine și în contextul întregii opere, ca depozit de mituri și de simboluri culturale, dar și într-o rețea de analogii, uneori neașteptate (de exemplu, cu *Madame Bovary* de Flaubert). Cartea a fost controversată,

comentariile pendulând între elogiul (N. Steinhart) și desființare (George Munteanu). O interpretare inedită încearcă G. și în cazul prozei lui Mateiu I. Caragiale, comentată ca organic „triptic de proze fantastice” (Mateiu I. Caragiale, 1995). În personajele din *Craii de Curtea-Veche* eseistul vede „fantasmele unui suflet grav rănit”, aflat „în exil”. Ulterior, autorul se întoarce la Eminescu, proiectând o vastă lucrare, în patru volume, proclamată cam prezumțios „cel mai amplu efort interpretativ de la G. Călinescu încoace” și intenționând să dea „un nou Eminescu”. Din ambițiosul proiect au apărut doar primele două volume, cuprinzând eșafodajul teoretic și o parte din descrierea operei. Instrumentarul terminologic cu care operează G. aici este de inspirație heideggeriană și jungiană, cu unele adaosuri personale: conceptul de proiect (scris „pro-iect” = „aruncarea de sine înainte”) este complinit de epiect („epi-iect” = „aruncare deasupra”) prin care s-ar defini imaginea eminesciană despre trecut, „transfigurat” până la „invenție”. Demersul interpretativ, deși nelipsit de intuiții fertile, este pe alocuri fastidios.

SCRIERI: *Nesomnul capodoperelor*, București, 1977; *Structură și mit în proza contemporană. Eseu despre destinul literar al „generației saizeci”*, București, 1982; *Steaua din oglinda visului*, București, 1983; *Mateiu I. Caragiale*, București, 1995; *Eminescu*, București, 1998; *Mihai Eminescu (texte literare comentate)*, București, 1998; *Eminescu, I-II*, Pitești-Brașov, 2001-2002.

Repere bibliografice: Culcer, *Serii*, 91-93; Nicolae Oprea, „*Structură și mit în proza contemporană*”, ARG, 1982, 5; Ioan Holban, *Alceva despre „Luceafărul”*, CRC, 1984, 2; Valeriu Cristea, *O nouă călătorie a „Luceafărului”*, RL, 1984, 16; Marin Mincu, *Puțină eminescologie (Un plagiat: P. M. Gorcea)*, LCF, 1984, 16-17; N. Steinhart, *O nouă interpretare a „Luceafărului”*, AST, 1984, 6; Piru, *Critici*, 58-61; George Munteanu, *Eminescu și eminescianismul*, București, 1987, 10, 17-21, 29-33; Ulici, *Lit. rom.*, I, 532; *Dicț. scriit. rom.*, II, 430-431. N.M.

GORE, Paul [Pavel] (27.VII.1875, Chișinău – 8.XII.1927, Chișinău), prozator și publicist. A făcut studii liceale clasice în orașul Nikolaev-Herson (1895) și a absolvit Facultatea de Drept a Universității din Sankt Petersburg (1901). S-a manifestat activ pe tărâm social-cultural, fiind membru al Comitetului Zemstvei guberniale, președinte al Societății Culturale a Românilor din Basarabia și al Comisiei Arhivelor Statului, director general al Crucii Roșii pentru Basarabia. În 1919 devine membru de onoare al Academiei Române.

Autor al lucrărilor *Plebiscitul în Basarabia* (1919), *Populația Basarabiei pe naționalități după izvoarele oficiale rusești* (în colaborare cu P. Cazacu) (1920), *Autoadministrația și Zemstoa* (1920), *Basarabia* (1926) ș.a., G. își încearcă puterile și în literatură, cu câteva traduceri în limba rusă din navelistica lui Al. Vlahuță (*Valetul, Pierdut, Inconsolabilii*) și Carmen Sylva (*Călugăria, Robii*), publicate în cotidianul „Bassarabeț” din Chișinău (1898). Aflându-se pe fronturile primului război mondial din partea Crucii Roșii, scrie amintirile *Flămânzii, Fragment, Abisul, Rătăcirii (Episod de război: Rușii la Grozești), Moș Vrânceanu, Subt impresia focului*. Un alt ciclu de povestiri (datând, probabil, din aceiași ani) se organizează narativ în

jurul personajului Ionel Năzuință: *Dibuiri sentimentale, Amintiri din sat, Amintiri din oraș, Năiță Vânturescu* ș.a. Proza lui G. a fost scoasă la lumină postum, în revista „Însemnări ieșene”, între anii 1936 și 1938.

SCRIERI: *Crizantema de la frontieră*, în *Proză interbelică din Basarabia*, îngr. și pref. Veronica Bătcă, București, 1996, 63-72.

Repere bibliografice: Sever Zotta, *Paul Gore*, Chișinău, 1928; Veronica Bătcă, *Paul Gore – ultimul cavaler al Basarabiei, „Știința”* (Chișinău), 1992, 2; Gh. Bezviconi, *Fapte trecute și basarabeni uitați*, Chișinău, 1992, 161-166; Colesnic, *Basarabia*, I, 104-111; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 93-94. S.P.

GORJANU, Ioan Gherasim (31.VII.1800, Bengești, j. Gorj – 26.X.1857), traducător. Elev al lui Gh. Lazăr și al lui I. Heliade-Rădulescu (a urmat cursurile școlii de la „Sf. Sava” din București, din 1818 până în 1825), G. a fost și un inimos discipol al lor în activitatea didactică și culturală. În 1832, odată cu înființarea școlii din Vălenii de Munte, el devine aici cel dintâi profesor, rămânând până în 1837, când este mutat la școala din Călărași. Pentru merite didactice, în 1838 primește rangul de pitar, iar din 1842 este numit la conducerea școlii din Ploiești. Deși prefețele manualelor sau cuvântările sale la serbările școlare dezvăluie un apărător al tradițiilor și o fire evlavioasă și blajină, se află, totuși, printre participanții la revoluția din 1848, în Muntenia, ceea ce i-a adus și o întemnițare de opt luni la Buzău. După ce a mai funcționat, pentru scurt timp, ca președinte al Tribunalului din Ploiești, G., bolnav și sărac, se retrage din activitățile publice și se dedică îndeletnicirilor sale cărturărești. Ca semn al prestigiului de care se bucura, a fost ales deputat în Divanul Ad-hoc în 1857, dar a renunțat din cauza agravării unei boli de piept.

G. a scos, începând din 1825, mai multe calendare, dintre care îndeosebi ultimele, din 1850 și 1855, cuprind sfaturi practice, istorioare morale sau patriotice, ca și cunoștințe de astronomie, pasiunea constantă a cărturarului. Tot cu intenții moralizatoare și pedagogice, a alcătuit manuale, în spiritul celor tipărite de Heliade și Gr. Pleșoianu. Ele au în vedere educația religioasă (*Manual creștinesc*, 1836) sau morală (*Școlaru sătean sau Cărticică coprinzătoare de învățături folositoare*, 1840, *Deprinderi asupra cetitului*, 1840). G. a editat și unul dintre primele manuale de limba franceză (*Dascăl pentru limba franțuzească*, 1832), a cărei învățare o recomanda pentru că este „rudă foarte de aproape cu limba noastră cea de obște”. Prin intermediul limbii franceze a tradus și *Halima sau Povestiri mitologicești arabești* (I-IV, 1835-1838), dând o versiune care a fost mult citită în vremea lui. Ca în tot ce a scris, limba lui G. e neaoșă, firească, lipsită de franțuzisme stridente. Interesante sunt și notele, comentariile marginale, unde, ca și într-o cuvântare funebră anexată tălmăcirii, G. face elogiul vieții patriarhale de familie, îndeamnă la cumpătare și la iubire de patrie, ajungând chiar să asemene vitejiile unor eroi din povestirile orientale cu faptele, la fel de minunate și vrednice de admirat, ale lui Mircea cel Bătrân în luptele cu sultanul Baiazid. Nu se cunosc alte traduceri ale cărturarului, care

sustinea totuși, prin 1832, că ar mai avea în manuscris, printre altele, tălmăciri din *Biblie*, pagini din Lucian din Samosata, o antologie din poezii greci antici, precum și *Numa Pompilie* de Florian. Probabil că tot lui îi aparține și traducerea fragmentului intitulat *Desfătările*, după Fénelon, apărută în „Foaițe pentru minte, inimă și literatură” (1846) și semnată Gherasim.

SCRIERI: *Școlaru sătean sau Cărticică coprinzătoare de învățături foloșitoare*, București, 1840. **Traduceri:** *Halima sau Povestiri mitologicești arabești*, I-IV, București, 1835-1838; ed. București, 1857; ed. Cluj, 1899.

Repere bibliografice: Iorga, *Ist. lit.* XIX, I, 143-144; Adamescu, *Ist. lit.*, 71-72, 346; Bogdan-Duică, *Ist. lit.*, 223-225; C.M. Boncu, *Școala prahoveană*, București, 1976, 160-166; *Dicț. lit.* 1900, 407; Firan, *Profiluri*, 376-377. L.V.

GOROVEI, Artur (19.II.1864, Fălticeni – 19.III.1951, București), folclorist și prozator. Este fiul Mariei (n. Borș) și al lui Petru Gorovei, avocat. După școala primară făcută la Rădăuți și Fălticeni, urmează cursurile gimnaziale la Fălticeni și pe cele liceale la Iași, apoi studii universitare de drept la București (1886-1887) și Iași (1887-1889). Este, succesiv, profesor secundar la Bârlad, ajutor de judecător și judecător la Pașcani și Broșteni, în județul Suceava, avocat la Fălticeni, procuror la Râmnicu Sărat, prefect al județului Suceava (1905), inspector agricol (1909-1911). Debutează semnificativ în 1884, cu cimiturii publicate în „*Revista populară*”, iar editorial, cu volumul *Cimiturile românilor* (1898). A fost membru corespondent (1915) și membru de onoare (1940) al Academiei Române. Conduce revistele „*Șezătoarea*” (1892-1929), „*Răvașul*

poporului” (1907-1909, împreună cu Mihail Sadoveanu) și „*Revista populară*” (apărută în patru numere la Paris). Mai colaborează la „*Adevărul de joi*”, „*Adevărul literar și artistic*”, „*Analele Academiei Române*”, „*Anuarul Arhivei de Folclor*”, „*Arhivele Olteniei*”, „*Arhiva românească*”, „*Buletinul «Mihai Eminescu»*”, „*Convorbiri critice*”, „*Convorbiri literare*”, „*Făt-Frumos*”, „*Flacăra*”, „*Gazeta săteanului*”, „*Graiul nostru*”, „*Izvoarașul*”, „*Insemnări literare*”, „*Junimea literară*”, „*Literatură și artă română*”, „*Lumea*”, „*Lupta literară*”, „*Noua revistă română*”, „*Opinia*”, „*Pagini literare*”, „*Păstorul Tutovei*”, „*Revista Fundațiilor Regale*”, „*Revista idealistă*”, „*Revista literară*”, „*Românul*”, „*Steaua Dunării*”, „*Viața românească*” ș.a.

Prin „*Șezătoarea*” și prin corpusurile pe care le-a întocmit (cimiturii, descântece), prin declanșarea unei veritabile mișcări de strângere a tradițiilor populare, la care s-au raliat numeroși aderenți, G. s-a impus ca un nume de seamă în istoria etnologiei românești. A debutat colecționând și publicând cimiturii, influențat de lectura unui studiu al lui Moses Gaster, *Literatura populară română*, și ulterior, vreme de paisprezece ani, a adunat, cu multă trudă și cheltuială, din publicații vechi și contemporane, unele greu accesibile, prin anchete personale și cu concursul folcloriștilor I. A. Zanne, G. Popescu, S. Fl. Marian, V. Sala, Pericle Papahagi, M. T. Adameșteanu, N. Mateescu, I. T. Popovici, Mihail Lupescu, Al. Vasiliu, S. T. Kirileanu, P. Danilescu, P. Herescu și S. Mihăilescu, un bogat fond de ghicitori, pe baza cărui publică *Cimiturile românilor*, cel dintâi corpus de texte al acestei specii. Volumul cuprinde, clasificate în ordinea alfabetică a obiectelor „cimiturii”, 1960 de tipuri de ghicitori românești, însoțite de 756 de variante, precum și de un mare număr (352) de variante europene, culese îndeosebi din aria culturală și lingvistică romanică: aromâne, italiene, languociene, valone, bretone, bearneze, catalane, dar și alsaciene, flamande, rusești, morave, maghiare, engleze, scoțiene, olandeze și norvegiene. Textele sunt adnotate, autorul indicând uneori valorile polisemantice ale ghicitorilor. Deși evaluări critice mai recente i-au obiectat lui G. amestecarea textelor autentice cu „cele întocmite de unii scriitori”, cum sunt ghicitorile din culegerile lui Anton Pann, de exemplu, precum și „omiteri de ghicitori, schimbarea subiectului și intervenții în forma originalului” (Ovidiu Bârlea), colecția *Cimiturile românilor* rămâne una dintre lucrările fundamentale, ale folcloristicii românești. De o valoare asemănătoare este și corpusul *Descântecele românilor* (1931), alcătuit prin consultarea a numeroase culegeri publicate în reviste și în volume și prin despuieria unor manuscrise datând din secolele al XVIII-lea și al XIX-lea. Colecția cuprinde 203 tipuri de descântece și 220 de variante, clasificate după criteriul funcțional, în ordinea alfabetică a 203 boli, de la „*albeață*” la „*zmeoaică*”, deși autorul preconizase o sistematizare mai interesantă, după criterii literare. Studiul introductiv, de dimensiuni egale cu corpusul de texte, reprezintă o minuțioasă cercetare monografică, diacronică și comparativă, a speciei. Folcloristul întreprinde în prima parte un studiu al demonologiei populare, iar în partea a doua propune o interesantă tipologizare a incantațiilor populare

Sezătoare la Fălticeni. Sus: V. Tempeanu, Andronescu, I.M. Sadoveanu, Al.O. Teodoreanu, Ionel Teodoreanu, Ovid Brădescu, Sorin Gorovei. Jos: Cezar Petrescu, Jenică Tatos, Artur Gorovei, Mihail Sadoveanu, George Stino, Vasile Ciurea

„după forma în care sunt îmbrăcate, după modul în care se practică”. Potrivit acestui criteriu literar de clasificare, descântecul are următoarele tipuri: rugămintă, poruncă indirectă, blestem, comparație, enumerație, gradație, dialog, povestire. Alături de aceste două corpusuri de texte, merită a fi reținută dintre numeroasele broșuri și volume publicate de G., monografia etnografică *Ouăle de Paști* (1937), prima lucrare, nu numai la noi, asupra încondeierii ouălor, interesantă și azi prin observațiile privitoare la cromatica și motivele picturii populare. De asemenea, demnă de tot interesul este lucrarea *Noțiuni de folclor* (1933), în care G. își expune concepția asupra domeniului, aduce numeroase informații (calitate esențială a studiului) și emite idei notabile: folclorul ca emanație a creatorilor populari de excepție, tendința acestora de a ieși din sfera generală a stilisticii supraindividuale, necesitatea metodologică de a studia folclorul în permanenta sa mutație, iar nu în „palida imagine” muzeală. Revista pe care a condus-o este atât de bogată în materiale prețioase, încât, scria Gheorghe Vrăbie, „nu se poate face nici o cercetare” a vreunei probleme de etnografie fără consultarea ei. G. a publicat și literatură memorialistică și documentară, o literatură a faptului trăit, precum însemnările din lucrarea intitulată *Cruzimi* (1921), ce conține pagini tulburătoare despre represiunea răscoalei țărănești de la 1907. Cartea a fost apreciată de Mihail Sadoveanu ca una „durerăoasă”, „stăpânită de durerile și năcazurile oamenilor”. O serie de amintiri literare, apărute prin reviste

(unele, solicitate de G. Ibrăileanu, în „Viața românească”), au fost strânse în volumul *Alte vremuri* (1930), în care sunt evocați Nicolae Gane, George Diamandy, Ștefan Șoldănescu, Constantin Mille, Teodor Șerbănescu, Constantin Stamatii, Titu Maiorescu, Teodor V. Ștefanelli, Neculai Istrati ș.a. G. i-a cunoscut fugitiv pe V. Alecsandri și M. Eminescu, a fost prieten cu Ion Creangă, Nicolae Gane și M. Sadoveanu. Amintirile sale inedite (rămase în manuscris) și jurnalul, ținut până în preziua morții, reprezintă documente prețioase asupra vieții culturale și politice a vremii.

SCRIERI: *Cimiliturile românilor*, București, 1898; ed. pref. Iordan Datcu, București, 1972; *După dragoste*, București, 1901; *Instrucțiuni și chestionar pentru culegerea materialului de folclor*, București, 1904; *Datinile noastre la naștere*, București, 1909; *Zmei și zâne*, București, 1909; *Datinile noastre la nuntă*, București, 1910; *Credinți și superstiții ale poporului român*, București, 1915; ed. introd. Iordan Datcu, București, 1995; *Botanica poporului român* (în colaborare cu Mihail Lupescu), Fălticeni, 1915; *Cruzimi*, Iași, 1921; *Monografia orașului Botoșani*, Fălticeni, 1926; *Alte vremuri*, Fălticeni, 1930; *Descântecul românilor*, București, 1931; *Indicele analitic și alfabetic al celor 25 volume din revista „Sezătoarea”*, Fălticeni, 1931; *Noțiuni de folclor*, București, 1933; *Ouăle de Paști*, București, 1937; ed. îngr. Antoaneta Olteanu, București, 2001; *Fălticeni. Cercetări istorice asupra orașului*, Fălticeni, 1938; *Zbuciumul unui suflet nou. Jurnalul unei femei*, București, 1938; *Învățători folcloriști*, București, 1940; *Meșteșugul văpsitului cu buruieni*, București, 1943; *Literatură populară*, I-II, îngr. și introd. Iordan Datcu, București, 1977-1985. **Ediții:** Teodor Vârnav, *Istoria vieții mele (Autobiografie din*

1845), pref. edit., Râmnicu Sărat, 1893; Nicolae Gane, *Novele*, pref. edit., București, 1938.

Repere bibliografice: Angelo de Gubernatis, *Dictionnaire international du monde latin*, Roma, 1905, 752; Tudor Pamfile, *Artur Gorovei*, „Șezătoarea”, „Ion Creangă” (Bârlad), 1912, 3; M. Lupescu, *Artur Gorovei*, „Calendarul revistei «Ion Creangă»”, 1913, 49-51; Mihail Sadoveanu, *Folticeni*, VR, 1921, 1; I. Simionescu, *Folticeni*, „Viitorul”, 1921, 3867; Mihail Sadoveanu, „Cruzimi”, VR, 1922, 2; Izabela Sadoveanu, *Artur Gorovei*, ALA, 1930, 498; Mario Ruffini, „Descântecul românilor”, „Lares” (Florența), 1932, 1; N. Iorga, „Noțiuni de folclor”, RI, 1933, 10-12; Aurel G. Stino, „Șezătoarea” de la Fălticeni, „Din trecutul nostru”, 1937, 40-45; Arnold van Gennep, „Noțiuni de folclor”, „Mercure de France”, 1937, septembrie; G. Ursu, *Folticeni literari*, „Înmuguriri” (Fălticeni), 1940, 5-6; Leca Morariu, *Artur Gorovei*, FF, 1941, 3; Augustin Z. N. Pop, *La aniversarea revistei „Șezătoarea”*, REF, 1958, 1; I. Mușlea, *La centenarul nașterii lui Artur Gorovei*, AAF, 1961-1964; G. Călinescu, *Estetica basmului*, București, 1965, 388-389; Ștefan S. Gorovei, *75 de ani de la apariția „Șezătorii”*, CRC, 1967, 11; Mihail Șerban, *Amintiri literare*, București, 1968, 139-181; *Scrisori către Artur Gorovei*, îngr. și introd. Maria Luiza Ungureanu, București, 1970; Iordan Dăcu, *Artur Gorovei în lumina amintirilor sale*, REF, 1972, 1; Petru Ursache, „Șezătoarea” în contextul folcloristicii, București, 1972; Bârlea, *Ist. folcl.*, 327-332; G. T. Kirileanu, *Correspondență*, îngr. și pref. Mircea Handoca, București, 1977, 459-484; Ion Chelcea, *Artur Gorovei (1864-1951). Cu privire la activitatea sa entografică și folclorică*, „Suceava. Anuarul Muzeului Județean”, 1981, 493-508; Lucia Berdan, *Artur Gorovei și Academia Română*, AC, 1991, 11; Gheorghe Vrabie, *Artur Gorovei la Cercul de studii folclorice în 1948*, REF, 1995, 4; Dăcu, *Dict. etnolog.* I, 300-302; *Dict. scriit. rom.*, II, 431-435; Dăcu, *Repere*, 60-103. I.D.

GORUN, Ion (pseudonim al lui Alexandru I. Hodoș; 30.XII.1863, Roșia Montană, j. Alba — 30.III.1929, București), prozator, gazetar și traducător. Este fiul Anei Balint, fiica protopopului și prefectului revoluționar Simion Balint, și al academicianului și omului politic ardelean Iosif Hodoș. Enea Hodoș și Nerva Hodoș sunt frații săi. Face primii ani de școală în satul natal și își continuă studiile la Baia de Criș. Al. Papiu-Ilarian, unchiul său, îl aduce apoi la Pensionul „Schewitz” din București, unde urmează două clase de liceu. Din 1874 este înscris la liceu în Brașov. Peste alți doi ani, familia Hodoș se stabilește la Sibiu, iar viitorul scriitor devine aici elev la Liceul Maghiar-German; din 1877 se transferă la Liceul Român Ortodox din Brașov. În iunie 1880 ia bacalaureatul, nu fără a se fi făcut remarcat pentru preocupările sale literare. Din toamna aceluiași an se află în București, unde, timp de doi ani, urmează cursurile Facultății de Medicină. Le abandonează și se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie, obținând licența în 1888. În 1890 se căsătorește cu scriitoarea Constanța Talos, fosta soție a lui Ioan Russu-Șirianu. Devine în 1891 membru al Ligii pentru Unitatea Culturală a Tuturor Românilor, contribuția sa în plan cultural fiind răsplătită în 1902 cu decorația Bene Merenti clasa I. Din 1911 devine membru activ al Societății Scriitorilor Români, iar după trei ani este ales vicepreședinte. După război funcționează o vreme ca referendar la Casa Școalelor și i se acordă, în 1926, titlul de membru de onoare al Sindicatului Presei Românești din Ardeal și Banat. Neputând să opteze pentru o carieră didactică

din motive de sănătate, G. se îndreaptă încă din studenție spre îndeletnicirea de jurnalist. Poate că și contactul intens al adolescentului cu periodicele românești ale vremii, care nu lipseau din casa părintească, l-a convins să-și dedice mai bine de patru decenii din viață colaborării la diferite publicații, dar mai cu seamă activității de editare a lor. Își face ucenicia ca reporter la ziarul „Poporul” (1881), apoi la „Națiunea” (1882) și continuă să publice, din 1884, la „Unitatea națională”, „Voința națională” și „Tribuna”. Mărturisea însă că „debutul temeinic” și l-a făcut în 1889 la „Convorbiri literare”, unde și-a semnat versurile cu pseudonimul I.A. Castor. La sfârșitul anului 1888 înființase împreună cu Ulpui și Nerva Hodoș, frații săi, dar și cu alții, revista „Fântâna Blanduziei”, ca un omagiu adus lui Mihai Eminescu. Prezența tânărului ardelean în viața publicistică a capitalei devine mai intensă din 1894, când câștigă, prin votul cititorilor, concursul pentru postul de secretar de redacție la revista „Vieța” și este din ce în ce mai solicitat în calitate de secretar de redacție la „Vieța nouă”, iar în 1899-1900 — ca redactor, împreună cu Artur Stavri, la hebdomadular „Pagini literare”. Din martie 1905, timp de doi ani, lucrează alături de soția sa, Constanța Hodoș, care întemeiasse publicația bilunară „Revista nouă”. În 1906 devine, împreună cu G. Coșbuc, director al revistei „Vieța literară”, de care amândoi se despart un an mai târziu. Între 1914 și 1916 redactează în întregime revista „Războiul popoarelor”, iar în 1915 întemeiază, în colaborare, publicația satirică „Mojicul”. În aceeași perioadă i se oferă conducerea revistei-magazin „Astra”, la care va scrie câțiva ani. De asemenea, se va afla la direcția ziarelor sibiene „Dacia traiană” (1920-1921) și „Înălțarea” (1922). Colaborările sale nu se limitează la revistele și ziarele proprii; versuri, schițe, portrete literare, studii, recenzii ori traduceri îi apar și în „Lumina”, „România jună”, „Sămănătorul”, „Viitorul”, „Luceafărul”, „Flacăra”, „Universul”, „Românul”, „Rampa”, „Renașterea”, „Renașterea română”, „Calendarul «Lumea ilustrată»”, „Minerva”, „Cosinzeana”, „Adevărul literar și artistic”, „Societatea de mâine”, „Transilvania”, „Sburătorul”, „Țara noastră” ș.a. A semnat uneori Alih, Cr., I. Gn., Gr., Nurog, Stroe.

Placheta *Câteva versuri* (1901) nu a putut convinge decât prin calitățile limbii și ale versificației. Predomină tonul elegiac și se întrevăd germeii unei elementare filosofii a zădărniceii, compensată doar de tonalitățile revoltei și de nota de mesianism. În proză G. are însă momente de virtuozitate. Sunt schițe în volumul *Alb și negru* (1902) în șirurile cărora fiecare cuvânt se așază ca într-un mecanism detonator, în registrul de pamflet, acuzând, în linie sămănătoristă, degradarea societății (*Altă doină*) și nedreptățile (*Vaiet și tăcere*, *Midas*, *Arhivarul*, *Frații* ș.a.). Doar povestirea *Mâna moartei*, prezentând ordinea logică prin ochiul deformant al patologicului, găsește cheia unui fantastic înrudit cu cel din proza lui I.L. Caragiale, subminat însă de perpetua deslușire realistă. Gradația psihologică subtilă și meșteșugul stilistic constituie elemente de esență pentru romanul — ce se vrea doar o simplă povestire — *Robinson în țara românească* (1904). Utopie sămănătoristă

în felul ei, scrierea, apropiată ca subiect de drama *Năpasta* a lui I.L. Caragiale, combină datele mitului justițiar cu acțiunea eroului civilizator. Romanul nu este lipsit de farmec, dar declamația și nota melodramatică destramă uneori epicul. În schițele din *Taina a șasea* (1905) domină fondul înnegurat al vieții de familie asupra căreia s-a abătut păcatul greu (*Grăuntele, Afișul*) sau în care mezalianța duce la o conviețuire insuportabilă (*La jug*). Odată cu *Lume necăjită* (1911), povestirile se concentrează asupra mediului funcționăresc și a periferiei orașului, unde personajele își irosesc viața clădind vise zadarnice. Nedreptățiții soartei sunt priviți cu simpatie și se întâmplă să apară și tonuri luminoase atunci când accentul cade pe sentimentul pur, pe bucuriile inocenței (*Ravica, La doi pași, În căile firii*). Mai adâncite psihologic, nuvelele de aici încearcă să instituie din nou fantasticul, pe căi diferite: fie că, odată construit, este invalidat prin explicație logică (*Două lumi*), fie că — izvorât din mintea tulburată a unui personaj — este echivalat cu o metaforă a morții (*Ursul*). Memorabilă este povestirea *Salcâmul*. Sugestia morții, ideea unui destin neiertător căruia personajul i se opune cu tărie dau fragmentului închegarea cuvenită. În broșura *Fata cea frumoasă* (1916), cele câteva povestiri cu intenție didactică sunt marcate de reflexivitatea și de programul persuasiv al jurnalistului. Și în satirele din *Obraze și măști* (1922; Premiul Academiei Române) se recunoaște școala clasicilor, îndeosebi elemente din proza lui I.L. Caragiale. Povestitorul privește necruțător actualitatea, portretizează sarcastic și, aproape cu o tehnică de avangardă, lasă adesea actul narativ să se întoarcă asupra-și. Personajele (Nae Bumbuleț, Pripășeanu, Ibriceanu, Tase Clipici) sunt cele câteva fețe ale unui Mitică funcționar. Gustul pentru calambur și colajul de anecdote potentează sarcasmul, lăsând loc chiar absurdului (*Cizmarul și criticul său*). Un personaj din *Obraze și măști*, Tase Clipici, revine în „schițele glumețe” din volumul *Nu te supăra* (1922), iar Premiul Național pentru proză, primit în 1926, a venit ca o recunoaștere a valorii scrierilor sale. Unele povestiri au fost traduse și au apărut în diverse publicații din Praga, Viena, Roma ș.a. Preocupările scriitorului cu privire la critica literară se ilustrează în evocarea monografică *A. Vlahuță, omul și opera. O reprivire* (1928), singura lucrare încheiată dintr-un proiect literar mai amplu, ce ar fi cuprins monografia despre I.L. Caragiale, B. Delavrancea și G. Coșbuc. **G.** a publicat și o broșură cu observații asupra limbii literare, *Știi românește?* (1911). Ca traducător, s-a dovedit foarte iscusit și nu mai puțin activ, tălmăcirea capodoperei goetheene *Faust*, apărută în 1906, reeditată în 1914 și în 1930, fiind cea mai bună versiune în românește înainte de traducerea lui Lucian Blaga. Pentru Teatrul Național din București a transpus în 1911 piesa *Stălpii societății* de H. Ibsen. A mai tradus *Spre pacea eternă* de Immanuel Kant în 1918, *Contele de Monte Cristo* de Al. Dumas-père în 1922, *Frânturi din viața omenirii* de August Strindberg în 1924. În același an publică, în colaborare cu A. Toma, compilația *Winetu, omul preriilor* de Karl May, iar postum, în 1931, îi apare tălmăcirea scrierii lui Lewis Wallace, *Ben Hur*. În reviste au rămas numeroase texte traduse din

H. Heine, Petőfi, Jókai Mór, Prosper Mérimée, Blasco-Ibáñez, Carmen Sylva, Bram Stoker, Hugo Bettauer, A. Bayer, Oscar Jäger ș.a.

SCRIERI: *Câteva versuri*, București, 1901; *Alb și negru*, București, 1902; *Robinson în țara românească*, București, 1904; *Taina a șasea*, București, 1905; *Lume necăjită*, București, 1911; *Știi românește?*, București, 1911; *Fata cea frumoasă*, București, 1916; *Nu te supăra*, București, 1922; *Obraze și măști*, București, 1922; *Sub pământ*, București, 1922; *A. Vlahuță, omul și opera. O reprivire*, București, 1928; *Lacrimi pentru Octavian Goga*, Cluj, 1938; *Scrieri alese*, îngr. Lidia Munteanu și Vasile Netea, pref. Vasile Netea, București, 1983. **Traduceri:** Oscar Jäger, *Istoria romanilor*, București, 1885; Goethe, *Faust*, București, 1906; H. Ibsen, *Stălpii societății*, [București], 1911; Immanuel Kant, *Spre pacea eternă*, introd. trad., București, 1918; Al. Dumas-père, *Contele de Monte Cristo*, București, 1922; August Strindberg, *Frânturi din viața omenirii*, București, 1924; Karl May, *Opere complete*, vol. I: *Winetu, omul preriilor*, București, 1924 (în colaborare cu A. Toma); Ivo Voinovici, *Sirena*, București, 1925; Lewis Wallace, *Ben Hur*, București, 1931.

Repere bibliografice: Chendi, *Pagini*, 128–134, 328–330; Iorga, *O luptă* (1979), I, 177–177; Constantin Botez, *Faust în românește*, VR, 1907, 4; N. Quintescu, *Raport despre „Faust”*, AAR, partea administrativă și dezbaterile, t. XXIX, 1906–1907; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 525, *Ist. lit.* (1982), 592; Ciopraga, *Lit. rom.*, 544–545; Ornea, *Sămănătorismul, passim*; *Dicț. scriit. rom.*, II, 435–436. V.P.S.

GORUNESCU, Valeriu (12.II.1922, Siliștră), poet și prozator. Descendent al unei familii de țărani din Giurgeni–Ialomița, **G.** a absolvit, târziu, Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică „I.L. Caragiale” din București. A editat revista de literatură „Izvoare” (1947), iar între 1947 și 1949 a fost redactor la publicația „Lupta Ardealului” din Cluj. După 1950 a funcționat ca redactor la cotidianul „Viața nouă” din Galați (1950–1968) și a fost director al Casei Centrale de Creație Populară (1968–1970).

După debutul în ziarul „Ancheta” din Brăila, cu un articol despre dramaturgul expresionist german Ernst Toller (1939), **G.** este prezent cu un grupaj de poeme în caietul *Azur* (Brăila, 1940). Volumele pe care le va publica începând din 1960, când îi apar versurile din placheta *De-o vârstă cu țara*, evocă liric, în tonalitate convențională, grandilocventă și cu risipă de metafore, cu prețiozități naive chiar, de vreme ce se vor ermetice, ogorul, șantierul, munca etc., experiențe sufletești, erotice și încearcă un fel de panoramare a timpului în univers ori, mai cuminte, a trecerii istorice. *Păcatul fluviului* (I, 1975) este un roman autobiografic cu ecouri din Panait Istrati și Maxim Gorki. Personajul principal, Tiberiu Posadu, bastard sensibil și melancolic, evoluează în atmosfera socială a mahalalei brăilene. Inteligența nativă și cultura în formare, dar îndeosebi trăirile sentimentale îl îndreaptă treptat spre asumarea unui destin de intelectual, dar drumul lui include aderarea la mișcarea comunistă, închisoare etc. *Țărul fugăr* (1982), care urmează același tipar ideologic, ar fi putut fi un bun roman al mediilor sociale din satele și orașele de la Dunărea de Jos, iar *Drumul spre zori* (1988) nu este diferit ca abordare.

SCRIERI: *De-o vârstă cu țara*, București, 1960; *Inima și timpul*, București, 1962; *Umbre de copil*, București, 1963; *Chipuri în soare*, București,

1965; *Orfeu trece punțile*, București, 1966; *Apoca[ta]stază*, București, 1968; *Rădăvanele copilăriei*, București, 1969; *Metope*, București, 1972; *Întoarcerea la Circe*, București, 1974; *Plaiuri*, București, 1974; *Sarea nesomnului*, București, 1975; *Păcatul fluviului*, I, București, 1975; *Rosturile străjii*, București, 1976; *Mugurii vederii*, București, 1977; *Rânduirea porților*, București, 1978; *Osiile cuprinderii*, București, 1980; *Bobuleț mereu drumet*, București, 1981; *Tărmlu fugar*, București, 1982; *Tentația cheilor*, București, 1985; *Drumul spre zori*, București, 1988; *Beatificarea viesparelor*, București, 1995; *Psalmi învierii noastre*, București, 1999.

Repere bibliografice: Teodor Vărgolici, „*De-o vârstă cu țara*”, VR, 1961, 3; Eugen Agrișoroiu, „*Inima și timpul*”, IL, 1963, 3; Laurențiu Bourceanu, *Un volum de versuri*, GL, 1963, 25; Haralambie Țugui, „*Inima și timpul*”, O, 1963, 8; Laurențiu Bourceanu, „*Orfeu trece punțile*”, IL, 1968, 2; Dumitru Micu, „*Apoca[ta]stază*”, GL, 1968, 40; C. Trandafir, *Autobiografie și ficțiune*, VR, 1975, 9; Piru, *Poezia*, I, 280–282; *Lit. rom. cont.*, I, 268–270; Buculei, *Prezențe*, 97; *Dict. scriit. rom.*, II, 436–437; Popa, *Ist. lit.*, II, 593. M.Df.

GOT, Petre (20.IX.1937, Desești, j. Maramureș), poet. Este fiul Ioanei (n. Sacalâș) și al lui Gheorghe Got, țărani. Urmează școala elementară la Desești, Școala Pedagogică Mixtă Română la Sighet (1952–1956), apoi Facultatea de Filologie a Universității din Cluj (1957–1962). Funcționează ca profesor de română la Borșa și la Satu Mare (1956–1967), metodist cultural la Satu Mare, Baia Mare și București, iar din 1972, ca redactor la Editura Eminescu. Din 1974 este redactor la revista „*Viața românească*”. Debutează în 1966, cu versuri, la „*Familia*”, iar editorial în 1969, cu volumul *Cer înfrunzit*. Colaborează la „*Familia*”, „*Steaua*”, „*Contemporanul*”, „*Lucașul*”, „*România literară*”, „*Tribuna*”, „*Viața românească*”, „*Literatura și arta*” (Chișinău) ș.a.

Volumul *Cer înfrunzit* evocă, într-o dicțiune simplă, stilizată, rădăcinile maramureșene ale lui G., anunțând un poet al tradiției ancestrale. „*Trist și fericit deodată*”, el retrăiește universul paradisiac al copilăriei, recuperează vestigiile trecutului unor locuri și motivele mitice și artistice care le-au făcut faimoase (soarele din cioplitura porților, coloritul luminescent al țesăturilor, orațiile etc.), fără însă a cădea în idilism. Acest univers e amenințat de stihia vremurilor: „*Au întărcat oile de frig, / Ger subțire a coborât în grâu, / Copacii regretă mugurii tăgâniți / Și în mame tresar prunii.*” Astfel, *Cer înfrunzit* fixează două dintre liniile axiale ale poeziei lui G.: celebrarea unei lumi mirifice și sentimentul elegiac, adesea sumbru, al timpului devastator. *Glas de ceară* (1972) continuă evocarea cu prohodirea tatălui dispărut (prezență tutelară și în alte cărți), a mamei, a tuturor „*rădăcinilor*”, într-un perpetuu balans între viața mirabilă, în armonie cu cosmosul, și amenințarea morții. În *Masa de mire* (1975) predomină starea de comuniune cu universul: „*A fi prieten cu un arbore, / Mirele unei flori. / A avea întâlniri secrete cu sorii.*” Poetul se „*aburește*” de lună, umblă „*meditabund*” și, îndrăgostit liliac, visează să fie cununat de astre. *Ochii florilor* (1976) exaltă „*spațiul pur*” care e ochiul florilor, așa cum roua e „*sudoarea astrilor*”, elogiază „*aerul-lumină*”. Declarând „*Eu nici un vis n-am ucis, / N-am lăsat repent nici un râu*”, autorul

anticipează o temă ce va fi dezvoltată în toate celelalte volume: aceea a degradării cosmosului în lumea modernă, lume de care el ține să se departajeze, nu o dată, în chip polemic. *Dimineața cuvântului* (1980) privilegiază valorile candorii, ale prospețimii și purității, într-o cromatică mereu maramureșeană, cu trimiteri etnofolclorice, dar și cu metaforizări moderne: „*Cerga toamnei*” tănuiește „*incendii de rodire*”, „*Fata care trece pe drum / E prelungirea razei de soare.*” Paralel, apare denunțarea „*negrului de fum*” (la propriu și la figurat) care amenință planeta. Herald al luminii și al albului (simboluri centrale), poetul încearcă totodată să restituie Cuvântul, glorificând harurile salvatoare ale poeziei. *Paranteza Lunii* (1985) continuă și mai patetic această revoltă împotriva agresiunii răului și absurdului, uneori cu primejdia discursivității și a tezismului, și tot astfel *Stelele strigă* (1988), unde logica naturii e instituită ca model: „*Pildă să-ți fie zorii / Care nu absentează nicicând, / Firul de iarbă / Cu legile lui.*” Ambivalența acestui univers e potențată în *Timp răstignit* (1991), unde lira, „*bolnavă pe veci de azur*”, este contrapusă „*păsării cu ochi drăcesc*” sau sensurilor cărora „*li s-a strivit miezul*”: reiterată pendularea între „*timpul răstignit*” și timpul necorupt. Cu acest volum, în poezia lui G. pătrunde o nouă tematică: cea religioasă. Dacă, așa cum se spune în *Inima lui septembrie* (1996), existența este o vale a plângerii, Cuvântul încă se mai aude din cer, cutare peisaj original încă mai amintește de Eminescu, Învierea încă mai e posibilă: „*Luminii ce o port în mine / Și se căznește drumul să-și slujească / I-ar trebui încă un trup / S-ajungă-n albia cerească. // I-ar trebui încă un crug, / Hăuri și mlaștini să învingă; / Glasuri mă strigă din adânc, / Tânjește ora-ntr-o ferigă / [...] Bulbii așteaptă sub zăpadă, / Aripa în vânt își frâng puterea — / Ajută, Doamne, să se vadă / Cum se repetă Învierea*”, spune poetul în textul semnificativ intitulat *Calvaria*. Nu este vorba, la G., propriu-zis de un dialog cu divinitatea (ceea ce nu vrea să afirme că autorul denunță argehian tăcerea acesteia), ci exclusiv de o poezie psalmică întru slăvirea dumnezeirii și de cutremurare în fața puterilor și harurilor sale mântuitoare. Asemenea teme reapar în *Clipa dintre hotare* (2001) și în *Vocale celeste* (2001), acesta din urmă situându-se simetric față de volumul de debut, dar strângând în el experiența din interval. Ultimele comentarii despre poet îl definesc ca pe un „*neoclasic*” (Octavian Soviany), rostind nesofisticat „*cosmosul mirific*” (Ștefan Aug. Doinaș, Nicolae Balotă), într-un echilibru al tradiției și modernității.

SCRIERI: *Cer înfrunzit*, București, 1969; *Glas de ceară*, București, 1972; *Masa de mire*, București, 1975; *Ochii florilor*, București, 1976; *Dimineața cuvântului*, București, 1980; *Paranteza Lunii*, București, 1985; *Stelele strigă*, București, 1988; *Timp răstignit*, București, 1991; *Inima lui septembrie*, București, 1996; *Poeme*, pref. Nicolae Balotă, București, 1997; *Plâns de heruim*, postfață Ștefan Aug. Doinaș, București, 1999; *Clipa dintre hotare*, București, 2001; *Vocale celeste*, Cluj-Napoca, 2001.

Repere bibliografice: Florin Manolescu, „*Cer înfrunzit*”, RL, 1970, 13; Victor Felea, „*Cer înfrunzit*”, TR, 1970, 17; Daniel Dimitriu, „*Glas de ceară*”, CL, 1972, 17; Zaharia Sângeorzan, „*Glas de ceară*”, CRC, 1972, 44; Piru, *Poezia*, II, 335; Aurel Sasu, „*Masa de mire*”, ST, 1976, 2; Gheorghe Grigurcu, *Între orgoliu și inocență*, VR, 1976, 3; Daniel

Dimitriu, „Masa de mire”. *Candoare și rafinement*, CL, 1976, 4; Zaharia Sângeorzan, *Dimineața poeziei*, RMB, 1980, 14 noiembrie; Vasile Chifor, *Un poet al luminii*, VR, 1981, 2; Mircea Popa, *Timpul suferinței și al revoltei*, TR, 1992, 15; Octavian Soviany, *Bobul celest*, CNT, 1997, 34; Alexandru Ruja, *Jurnal de cărți*, O, 1998, 2; Al. Husar, „Mirele unei flori”, VR, 1998, 1-2; *Dicț. scriit. rom.*, II, 437-438; Adrian Popescu, *De la jubilație la elegie*, ST, 2000, 1; Mihai Cimpoi, *Poezia unui nou început*, CNT, 2000, 12; Octavian Soviany, *Seceta și rodirea*, LCF, 2000, 33; Nicolae Oprea, *Un poet din Țara Maramureșului*, ALA, 2000, 516; Tatiana Rădulescu, *Însemnele clarității*, PSS, 2000, 122-123; Ion Bălu, *Mirajul vocalelor celeste*, CL, 2001, 6; Florin Mihăilescu, *Două feluri de a fi modern*, ST, 2001, 5-6. **N.M.**

GOVORA, N. S. (pseudonim al lui Nicolae Ștefănescu; 3.I.1912, Gohor, j. Galați – 1999), poet și prozator. A absolvit Liceul Militar din Iași și Școala Militară de Infanterie din București, făcând apoi carieră ca ofițer, mai întâi la Iași, unde va urma și cursurile Facultății de Drept. Colaborează la „Curier ieșean”, „Însemnări ieșene”, „Cetatea Moldovei” și la „Jurnalul literar” al lui G. Călinescu. Debutază editorial în 1936, cu un volum de versuri, *Licurici*, urmat în 1939 de un altul, *Cântece din Maramureș*, și de o culegere de nuvele, *Cocorii de atunci* (1943). În calitate de căpitan, a făcut războiul pe frontul din est, ca și pe cel din Vest, alături de armata germană. Imediat după terminarea războiului, rămâne în Occident. În exil desfășoară o susținută activitate publicistică și literară. În 1949 fondează la Paris revista „Chemarea”. În 1952 se stabilește la Madrid și este, din 1954, alături de Traian Popescu, redactor la revista „Carpații” a lui Aron Cotruș. Colaborează cu versuri și proză la mai multe reviste ale exilului, mai ales la „Înșir’te mărgărite”, „Carpații” și „Almanahul pribegilor români”, fiind inclus într-o *Mică antologie a poeziei românești în exil* (1959). În „Carpații” publică, de asemenea, numeroase comentarii critice la rubrica „Ecouri. Reviste” și ia atitudine împotriva criticii practicate și în Occident din perspectivă extraliterară, amendând opiniile ce stau sub semnul „prieteniilor și urilor de clan politic” (*Critică și critici*).

Prima carte publicată în Occident este un roman în limba franceză, *Quelque part sur le Dniester* (1949). Traduce apoi și publică, în colecția „Carpații”, volumele I-IV din *Istoria românilor din Dacia Traiană* de A. D. Xenopol, operație încheiată în 1954. Tot în editura revistei „Carpații” îi apare culegerea de poeme *Acolo șezum și plânsem*, inclusă, alături de *Icoane de dor* de Vasile Postecă și *Catapetesme* de Nicolae Novac, în volumul *Poeme fără țară* (1954). „Poezia lui Ștefănescu-Govora ne aduce aproape țara, cu toate suferințele și virtuțile ei”, remarca Aron Cotruș în prefață. Versurile, de factură clasică, se distilează din durerea înstrăinării și sunt încărcate de nostalgia celui lipsit de speranța întoarcerii. Stau astfel alături un poem închinat mamei, altul fetei blonde „de departe” (*Fata blondă*), o *Scrisoare tatălui*, un *Cântec pribeg*, poezii despre dezrădăcinare și deznădejde: „Viața curge pe lângă noi ca o apă,/ Anii își cern anotimpurile. [...] Speranțele nu deschid către noi nici o fereastră/ Trăim doar cu trecutul și cu amintirile./ Străine ni-s toate aici, străine strălucirile/ stelelor, cerul și marea albastră” (*Deznădejde*). În 1957 Editura Carpații din Madrid publică și un

volum colectiv de nuvele, *Povestiri fără țară*, reunind texte de Faust Brădescu, Nicolae Novac și **G.**, ale cărui contribuții stau sub titlul generic *Scrisorile unui exilat*. Este o proză autenticistă, înregistrând cu precădere episoade din viața de front și din primii ani ai exilului. Relatarea faptelor e realizată în registru contrastant. Povestirea *Soldatul Mihai Cimbirică*, evocând luptele de pe malul Prutului, de la începutul războiului, debutează cu întâmplări cazone, nu lipsite de haz, dar se încheie dramatic. Toți participanții la război – sergentul Bumbara, cel hotărât să strângă bani, locotenentul Corciu, cel îndrăgostit de doctoriță, soldatul țigan Cimbirică, inapt de orice, încercând să se strecoare cu naivitate printre ostilități –, devin veritabili luptători și chiar eroi. Este o proză emoționantă, plină de vibrație, fără urmă de patetism. Ascunsă sub evenimentele cotidiene, esența tragică a momentului este prezentă și în povestirea *Lastovicika*. Eroul narator trăiește ultimul an de război în munții Slovaciei, unde învățătoarea Milada și „partizanca” Nijnanska îi înșeninează un anotimp dușmănos. Alături se consumă însă drama Lastovicikăi, tânăra de șaisprezece ani îndrăgostită de sergentul voluntar Iuliu Florea Cvetina, unul dintre ultimii români căzuți în lupta contra „bolșevicilor” și pe al cărui mormânt de la Pystyany, ca un omagiu, apare „din când în când... un buchet de flori primăvăratice”. *Corrida la București* este o savuroasă proză umoristică. Ideea diplomatului spaniol Don Luis González de Vergara de a aduce corida la București, cu sprijinul marelui actor Constantin Tănase, este pretextul în jurul căruia **G.** creează situații și personaje de un comic admirabil. În 1979 a mai publicat o carte despre Transilvania și o culegere de epigrame. Scriitorul anunța în 1954 existența în manuscris a încă două lucrări literare: *Prăbușirea. Jurnalul unui ofițer de infanterie* și romanul *Tamara Cornaiev*.

SCRIERI: *Licurici*, Sighet, 1936; *Cântece din Maramureș*, Iași, 1939; *Cocorii de atunci*, Iași, 1943; *Quelque part sur le Dniester*, Paris, 1949; *Acolo șezum și plânsem*, în *Poeme fără țară*, pref. Aron Cotruș, cu desene de Eugen Drăguțescu, Madrid, 1954; *Scrisorile unui exilat*, în *Povestiri fără țară*, Madrid, 1957; *Transilvania românească*, Madrid, 1979; *Relații româno-ruse*, I-III, Madrid, 1979-1986; *81 epigrame*, Madrid, 1979.

Repere bibliografice: Manolescu, *Enciclopedia*, 363-365. **M.P.-C.**

GRAI BUN, publicație apărută la București, lunar, între 1 aprilie 1906 și 1 decembrie 1907. Director este N. Batzaria, care figurează sub pseudonimul N. Macedoneanul, iar redactor Marcu Beza. Revista este consacrată în întregime aducerii în atenția publică a vieții comunităților aromânești din sudul Dunării, atât ca obiceiuri, cât și ca istoric, limbă, mod de existență, așa cum reiese și din articolul-program *Câteva cuvinte*. Se insistă pe scoaterea la lumină a unor aspecte culturale autentice, vizând legăturile durabile cu românii de la nordul Dunării. În jurul revistei s-a constituit un grup devotat de colaboratori: Nuși Tulliu și Marcu Beza în poezie, N. Batzaria în proză, Pericle Papahagi și Theodor Capidan în domeniul studiilor de limbă, istorie, tradiții etnografice și folclorice. În 1909 revista editează și un „Calendar aromănescu”. **M.Pp.**

GRAI MOLDOVENESC, publicație literar-culturală apărută la Iași, lunar și bilunar, între mai 1932 și ianuarie 1937, sub direcția lui A.G. Delafântânele, căruia, din 1936, i se alătură, în anumite intervale, Vasile G. Mândru. Lipsită de un program literar explicit, dar manifestând, prin ceea ce publică, o anumită tendință tradiționalistă, revista are o audiență mai mult regională. De bun nivel general, ea se remarcă prin varietatea conținutului, prin câteva colaborări de excepție și chiar printr-o anumită eleganță grafică. În afara numeroaselor articole social-culturale pe teme de actualitate, în paginile ei apar versuri, proze, reportaje literare, comentarii și note critice, unele texte fiind semnate de autori importanți. Astfel, dintre poeți, se distinge prezența lui Victor Eftimiu, Radu Gyr (*Cântec de grădinar*, *Colindă tristă*, *Doliu alb*), Zaharia Stancu (*Rugă de vară*), George Lesnea (*Zăpezi*). De asemenea, sunt reluate din alte publicații poeme ca *Nocturnă* de G. Bacovia (sub titlul *Versuri*) și *Înălțarea* de Ion Pillat, iar directorul revistei, A.G. Delafântânele, își plasează aici o bună parte din propria creație lirică. Deși mai puțin numeroase, la fel de notabile sunt contribuțiile prozatorilor: în primul rând acelea ale lui Mihail Sadoveanu, căruia îi apar în **G.m.** povestirea istorică *Dobrotici-Domn*, povestirea de război *Jertfele* și însemnările de călătorie intitulate *Ecrené*, apoi schițele lui Al. Cazaban (*Orele suplimentare ale unei funcționare* și *Pentru mântuirea sufletului*). La acestea se adaugă notele de drum ale lui Nichifor Crainic (*Pe Nistru*) și prozele unor autori mai puțin cunoscuți, precum V. Cărăușu, V.C. Rareș, Liviu Negură și Vasile Taban, care semnează și Savile Natba (cu fragmente din romanul *Epitrafir*). Cu toate că își fac loc, sporadic, în rubrici ca „Pe marginea cărților”, „Revista revistelor” și „Cărți, reviste, ziare”, textele de critică literară sunt destul de rare și se situează sub valoarea poeziei și prozei. Demnă de semnalat este inserarea unor meritorii încercări de transpunere în germană a unor poeme eminesciene (*Luna codrii îi pătrunde*, *Pe un album*, *Stau în cerdacul tău*, *Sonet*), traducătorul fiind Ioan Longhin Nicolau, și a două interviuri cu scriitorii I.A. Bassarabescu și Cezar Petrescu.

I.M.

GRAI ȘI SUFLET, periodic apărut la București, anual, între 1923 și 1934, apoi în 1937, sub direcția lui Ovid Densusianu, cu subtitlul „Revista Institutului de Filologie și Folklor”. Având un caracter academic și un nivel științific cu adevărat remarcabil, revista publică rezultatele unor cercetări din diverse ramuri ale filologiei și ale folclorului: istoria limbii, romanistică, dialectologie, lingvistică comparată, semantică, etnografie, literatură populară. Sunt prezenți în mod constant, cu studii ample și temeinice, specialiști de renume din aceste domenii: Ovid Densusianu (*Orientări nouă în cercetările filologice, Irano-romănice, Semantism anterior despărțirii dialectelor, Cuvinte latine cu semantism păstoresc, Limba descântecelor*), Tache Papahagi (*O problemă de romanitate sud-ilirică, Din epoca de formațiune a limbii române, Cercetări în Munții Apuseni, Creațiunea poetică populară*), I.-A. Candrea (*Viața păstorească la megleniți, Constatări în domeniul dialectologiei, Texte meglenite*),

GRAI ȘI SUFLET

REVISTA „INSTITUTULUI DE FILOLOGIE ȘI FOLKLOR”

PUBLICATĂ

de

OVID DENUSIANU

VI

BUCUREȘTI
Atelierele SOCEC & Co., S. A.
1933-1934

Al. Rosetti (*Catehismul Marțian, „Filioque” din Psaltirea Scheiană, Cercetări asupra graiului românilor din Albania*), Constantin Brăiloiu (*Bocete din Oaș*). La rubrica „Însemnări și rectificări” se dezbate chestiuni controversate privind îndeosebi etimologia și semantismul unor cuvinte românești, iar rubricile intitulate „Dări de seamă” și „Indicații bibliografice” fac dovada autenticei deschideri europene a publicației, în ele fiind recenzate sau cel puțin consemnate lucrările recent apărute ale unor savanți străini de prestigiu (Carlo Tagliavini, Arnold van Gennep, Antoine Meillet, Leo Spitzer, Georges Dumézil, Alf Lombard ș.a.). Alți colaboratori: I. Gh. Brătianu, M. Gregorian, Vasile Bogrea, Sextil Pușcariu, I.I. Stoian, G.G. Alexici, Alexandrina Istrătescu, P. S. Coculesco (Pius Servien), Ion Diaconu, Elena Moroianu, Al. Graur, Al. Vasiliu, F. Brânzeu, Luca Preda.

I.M.

GRAIUL, publicație social-culturală apărută la București, neregulat, între 1 februarie 1932 și 21 ianuarie 1933, cu subtitlul „Organ al Societății Studenților Macedo-Români”, sub conducerea unui comitet. Redactor responsabil: I. Caranica. De la numărul 2/1932 redactor responsabil devine I. Ghița, iar de la numărul 7/1932, Manoil Stamate. Așa cum se arată, pe un ton ferm, în articolul-program, principala dorință a revistei este de a atrage atenția asupra situației dificile a românilor sud-dunăreni, a căror identitate etnică și culturală era în

pericol. În acest scop, **G.** publică numeroase articole pe teme de actualitate, însemnări, informații, extrase din conferințele unor politicieni importanți (Iuliu Maniu, Al. Vaida-Voevod), dar și texte despre istoria, tradițiile, limba și literatura aromânilor: George Murnu, *Românii din Peninsula Balcanică*, Theodor Capidan, *Românii nomazi și Coborârea oilor la șes*, I. Goschin, *Din spiritul graiului aromânesc*. Ultimul recenzează, de asemenea, volumul *Bair de cântiți aromânești* al lui George Murnu și comentează anecdotele lui N. Batzaria, iar Dumitru Pariza publică însemnările intitulate *Poezii Z. Araia și T. Caciona*, cu ocazia apariției unei antologii alcătuite de Tache Papahagi. În revistă mai sunt incluse periodic versuri în dialect aromân semnate de George Murnu, Ion Foti, Nuși Tulliu, Cușan D. Araia ș.a. sau în română (este reprodus un fragment din poemul *Iisus* al lui Panait Cerna), ca și proză scurtă (N. Batzaria, *Că a venit un om acasă*). În numărul 8/1932 pot fi citite în traducere două fragmente din proza religioasă a lui Giovanni Papini. Alți colaboratori: Vasile Hristu, C. I. Papanace. *I.M.*

GRAIUL DE DUMINICĂ, periodic cultural apărut la Baia Mare, săptămânal sau bilunar, între 18 februarie și 9 septembrie 1990, ca „ediție specială a ziarului «Graiul Maramureșului»”. Redactor-șef este Augustin Cozmuța, iar coordonatori – V.R. Ghenceanu, Gheorghe Pârja, Alec Portase. Intenționând să ofere o imagine cât mai cuprinzătoare a vieții culturale maramureșene, publicația abundă în note și comentarii teatrale, muzicale, plastice, dar nu neglijează nici literatura. În paginile ei apar grupaje de versuri, însoțite de bune prezentări, ale unor poeți ca Gheorghe Chivu, Ion Iuga, Ioan Dragoș, Ion Băiaș, Ion Burnar, Ioana Dinulescu, parodii de Gheorghe Roman, proze scurte de Ștefan Jurcă, Nicolae Goja ș.a., cronici literare de Augustin Cozmuța, traduceri din Andrei Platonov și Gérard Bayo. Ocazional, cu articole pe teme social-politice sau morale, au colaborat câțiva scriitori cunoscuți, între care Ioan Groșan, Nicolae Prelipceanu, Ion Pop, Teohar Mihadaș. *I.M.*

GRAIUL MARAMUREȘULUI, revistă social-literară apărută la Sighet, săptămânal, între 1 martie 1932 și 28 aprilie 1940, sub conducerea unui comitet. De la numărul 12 până la numărul 25/1933 se precizează că **G.M.** e organ al Asociației Presei din Maramureș, director fiind Tănase Pușcă, iar secretar de redacție, Mihail Bologa, cărora le-au urmat I.Gr. Marin-Slujeru ca secretar de redacție și V. Rusu ca redactor responsabil. Publicația are în primul rând un caracter social, dar nu lipsesc nici rubrici literare precum „Colțul vesel”, „Biblioteca noastră” și „Vitrina cărților”, unde apar versuri satirice (de Toma Murgoi-Jiboteanu, N. Lebedi, C.S. Anderco) și diverse recenzii (de M. Iosifaș și Ion Berinde). Totuși, de remarcat sunt mai degrabă câteva texte republicate în afara acestor rubrici, și anume două poezii de Aron Cotruș (*Maramureșul, Transilvania*), ca și o serie de poeme în proză ale lui Pavel Al. Macedonski. De reținut e, de asemenea, spațiul larg acordat creației unor poeți-tărani. *I.M.*

GRAIUL NOSTRU, periodic apărut la Bârlad, lunar, între aprilie 1925 și decembrie 1927, purtând subtitlul „Revistă de literatură”. De la numărul 7-8 iese sub conducerea unui comitet. De la numărul al doilea, subtitlul devine „Literatură-cultură”, pentru ca din iulie 1926 să se revină la subtitlul inițial. Articolul cu care se deschide primul număr este de fapt un elogiu adus limbii și literaturii române de poetul George Tutoveanu, care declară totodată orientarea tradiționalistă a publicației. Fără a depăși nivelul mediu al unei reviste de provincie, **G.n.** se remarcă totuși prin varietatea textelor, prin rubrici destul de diverse și, de asemenea, prin colaborări notabile. Astfel, dintre poeți se distinge prezența lui G. Bacovia (*Toamnă*), Aron Cotruș (*Copilărie, alb pridvor părăsit...*), Victor Ion Popa (*M-a cunoscut*), Al. T. Stamatiad (*Spre alte înălțimi*). De menționat și două postume, *Cântec* și *Prorocie* de Al. Vlahuță. Tot cu versuri sunt prezenți G. Tutoveanu, Agatha Grigorescu, Cincinat Pavelescu și o seamă de alți autori mai puțin cunoscuți: Sylvia Pan, Virgil Duiculescu, Zoe G. Frasin (Zoe G. Tutoveanu), Const. Goran ș.a. Deși abundentă, proza publicată în **G.n.** este inferioară poeziei. Se pot semnala câteva povestiri de Artur Gorovei (*Viața, un vis, Talentul* ș.a.), un fragment din romanul *Vipera* de G. M. Vlădescu și câteva texte de Tudor Pamfile, Mihail Lungianu și Maria Grigorescu. Critica literară, fără a fi un punct forte, e ilustrată de câteva contribuții meritorii: un comentariu mai vechi, din 1916, al lui Pamfil Șeicaru despre poezia lui G. Tutoveanu, o serie de însemnări comemorative despre Jókai Mór, scrise de Carol Szöcs, editorialele lui Paul I. Papadopol, în care se stăruie asupra ideii de valoare și necesității unei critici obiective, ca și numeroasele recenzii semnate G. Rosetti, M. S. Negură, Const. R. Crișan, Liana Luncă, D. Valentin. De menționat că aici sunt inserate și amintirile despre Titu Maiorescu ale lui D. Nanu, precum și două articole aparținând unor autori importanți: Nichifor Crainic (*În slujba păcii evanghelice*) și Gala Galaction (*Care ar trebui să fie lectura noastră zilnică*). Traducerile intră rar în sumarul revistei. Apar versiuni românești ale unor scrieri de Giovanni Papini (*Iisus pe cruce*), Charles Baudelaire (*Cugetări și paradoxes*), Heinrich Heine (*De pe stâncă*). Alți colaboratori: George Nedelea, Ciprian Doicescu, Radu Miu, A. Mândru, George Ursu, Ion Sân-Georgiu, G. Dem. Mihăilescu, Leca Morariu, G. Pallady, Petru T. Gădei. *I.M.*

GRAIUL ROMÂNESC, publicație apărută la București, lunar, între ianuarie 1927 și decembrie 1934, ca organ al societății omonime, cu specificarea: „Iese lunar pentru cercetarea problemei românilor din afară de hotare și a românilor minoritari.” Scopul revistei, care este condusă de un comitet, va fi precizat și într-o notă intitulată *Ce urmărește „Graiul românesc”?*: „Toate crâmpiele de români din străinătate vor apărea cu nevoile și speranțele lor, precum și toate acele regiuni unde românii au suferit pierderi de pe urma apăsărilor politice ale trecutului.” Se subliniază însă că materialele ce urmează a fi publicate „vor fi scrise cu toată nepărtinirea” și, într-adevăr, **G.r.** reușește să evite accentele naționaliste și

partizanatul neîntemeiat pe fapte. Cu un caracter în primul rând științific și documentar, revista cuprinde studii, statistici, reportaje, recenzii, însemnări pe teme istorice, lingvistice, etnografico-folclorice, demografice, culturale, încercând să dea o imagine pe cât posibil exactă a situației diferitelor comunități românești din afara țării sau din unele regiuni unde românii erau minoritari. Textele sunt însoțite adesea de ilustrații și hărți și sunt rezumate în limbile franceză, italiană, germană, engleză. Printre semnatari se numără Sextil Pușcariu (*Românii din Istria, Romanitatea limbii române*), Theodor Capidan (*Românii din Macedonia*), Ioan Nistor, Ioan Lupas, P.P. Panaitescu, D. Caracostea ș.a. Principalul recenzent al publicației a fost mult timp Emanoil Bucuța. Alți colaboratori: N. Batzaria, Grigore Nandriș, Vasile N. Christu, Ștefan Ciobanu, Leca Morariu, Ion Ordeanu, Victor Papacostea, Simion C. Măndrescu, G. Vâlsan, Valeriu Papahagi, Nicolae Petrescu. I.M.

GRAIUL SATULUI, periodic apărut la București, lunar, din noiembrie 1931 până în 15 aprilie 1932, cu subtitlul „Revistă de cultură și îndrumare pentru popor”, sub îngrijirea unui comitet condus de V. Dobrescu și I. Niculescu-Vătășoiu. Așa cum se precizează în *Cuvinte pentru cititori*, revista se adresează în primul rând sătenilor, propunându-și să acorde atenție trecutului „bogat în atâtea obiceiuri, datini și credințe”, să contribuie la „păstrarea prin scris a graiului românesc curat” și la „răspândirea culturii și îndrumarea pe calea cea bună, dreaptă și sănătoasă a poporului”. Urmându-și programul, **G.s.** publică versuri, proză, articole privind lumea satului, scrise într-un stil adecvat, accesibil. În ce privește poezia, în afara reproducerii unui text de Ion Pillat (*Ilie Baci*), nu se pot înregistra alți autori însemnați. Dacă proza este, de asemenea, slab reprezentată prin tipărirea (sau reluarea) unor schițe și povestiri ale lui Al. Cazaban, Ion Micuț și G.D. Grigorescu, publicistica este în schimb mai abundentă și mai diversă. Apar mici portrete ale unor scriitori apropiați de tradițiile populare (Ion Creangă, O. Goga, Al. Vlahuță), articole despre anumite obiceiuri și datini (la rubrica „Din viața satelor”) și articole cu subiect religios (la rubrica „Cuvinte creștinești”), iar editorialele, foarte combative, dezbat stăruitor problemele satului românesc. Mai colaborează G. Nicolescu, N. Dimitriu Fotin, S. Irimescu, Marin C.A. Tudoran ș.a. I.M.

GRAMA, Alexandru (8.I.1850, Blaj – 12.VI.1896, Blaj), scriitor religios și publicist. După ce studiază teologia la Blaj și filosofia la Viena, e hirotonit preot (1873). În 1877 obține titlul de doctor în teologie la Viena, fiind apoi numit profesor de istoria Bisericii și drept canonic la Seminarul Teologic din Blaj. Publică articole de specialitate în „Foaia bisericească”, precum și volumele *Istoria universală a Bisericii de la începutul ei până în zilele noastre* (1881), *Explicarea mecanică modernă a naturii și credința în Dumnezeu* (1881), *Istoria Bisericii Românești unite cu Roma, de la începutul creștinismului până în zilele noastre* (1884) ș.a. Folosindu-se de anumite împrejurări concrete, **G.**, spirit pozitivist și limitat, moralist înverșunat și lipsit de simț estetic, se ridică violent împotriva lui M. Eminescu, a poeziei sale și a

curentului eminescian. După ce în ziarul „Unirea” semnează o serie de articole în care constată indignat excesele „pesimismului” în rândurile versificatorilor și își propune să demonstreze lipsa de valoare filosofică, morală și artistică a lui Eminescu, el publică în 1891 „studiul critic” *Mihail Eminescu*. Folosindu-se de la o afirmație a lui Titu Maiorescu (despre blazarea și genialitatea lui Eminescu), autorul susține că poetul era un bolnav inapt pentru o viață socială normală, un versificator cu o influență dăunătoare prin imaginile ilogice, triviale de poezia sa. Condiții speciale (viața, boala, moartea), interese de grup (ale Junimii) ar fi dus la decretarea ca geniu a unui „biet comediant”, „nice geniu, nice barem poet”, simplu propagator al ideilor funeste ale lui Schopenhauer. Critica lui **G.** păcătuiește prin lipsa totală de înțelegere, printr-o rea-voință vecină cu ura violentă, printr-un subiectivism care merge până la negarea oarbă a evidențelor.

SCRIERI: *Elemente de istorie bisericească universală și particulară a românilor*, Blaj, 1879; *Istoria universală a Bisericii de la începutul ei până în zilele noastre*, Blaj, 1881; *Explicarea mecanică modernă a naturii și credința în Dumnezeu*, Blaj, 1881; *Istoria Bisericii Românești unite cu Roma, de la începutul creștinismului până în zilele noastre*, Blaj, 1884; *Mihail Eminescu. Studiu critic*, Blaj, 1891, republ. în *Detractorii lui Eminescu*, îngr. și pref. Al. Dobrescu, Iași, 2002, 36–188; *Instituțiunile calvinești în Biserica Românească din Ardeal, fazele lor în trecut și valoarea în prezent*, Blaj, 1895.

Repere bibliografice: Al. Vlahuță, *Scrieri*, II, îngr. și introd. Valeriu Râpeanu, București, 1963, 383–397; Al. Ciura, *Geneza unei critici*, LU, 1909, 13; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 480, *Ist. lit.* (1982), 543; Lucian Blaga, *Ceasornicul de nisip*, îngr. și pref. Mircea Popa, Cluj, 1973, 268–272; *Dicț. lit.* 1900, 407–408. C.T.

GRAMATOPOL, Mihai (14.II.1937, Sibiu – 31.III.1998, Brașov), eseist și traducător. Este fiul Ioanei (n. Maican) și al lui Panait Gramatopol. A urmat liceul la București, absolvind în 1954. Licențiat al Facultății de Limbi Clasice a Universității bucureștene (1959), se specializează în domeniul istoriei lumii greco-romane, remarcându-se de-a lungul anilor printr-o activitate susținută în studierea civilizației clasice, în particular în ceea ce privește cultura și artele. A devenit doctor în științe istorice, în 1977, cu teza *Pietrele gravate din colecția Cabinetului Numismatic al Academiei R.S. România*. Urmează o carieră în domeniul muzeistic și al cercetării vestigiilor arheologice: șef de secție la Muzeul de Arheologie din Constanța în 1961–1962, ulterior cercetător științific la Institutul de Istoria Artei „G. Oprescu”, iar din 1975 cercetător în cadrul Direcției Patrimoniului Cultural Național, până la desființarea acesteia, în 1977. Cu dârzenia și tenacitatea ce îl caracterizau, continuă să scrie și să traducă. Din 1990 lucrează din nou în calitate de cercetător la Institutul de Istoria Artei. Contribuțiile lui vizează uneori discipline hiperspecializate – numismatică, epigrafie, glicptică ș.a. –, dar au o perspectivă amplă, culturală, antropologică și filosofică. Dintre scrierile sale, două interesează studiul literaturii: cartea de debut, *Moiră, mythos, drama* (1969), un remarcabil eseu critic de factură academică, și, tangențial, *Civilizația elenistică* (1974). Volumul postum de eseuri *Antichitate și modernitate* (2000) reunește texte cu tematică diversă, din care nu puține au în atenție literatura și gândirea

umanistă. **G.** a tradus și prefațat romanul *Memoriile lui Hadrian* de Marguerite Yourcenar (1983; Premiul Uniunii Scriitorilor).

Moiră, mythos, drama, sinteză complexă despre tragedia antică greacă, e o carte de erudiție și interpretare, bine scrisă și rezistentă în timp, care îl acreditează pe **G.** ca pe un intelectual de ținută, din școala unui Aram Frenkian ori, sub alte raporturi, a unui Edgar Papu. Eseiștul acordă atenție tuturor aspectelor temei alese, tragedia (text, motive, reprezentarea ca spectacol, mesaj, fundamente filosofice), dar orizontul în care își realizează proiectul fac ca studiul să fie nu (doar) o monografie despre tragedia antică, ci un eseu asupra tragicului, concept urmărit în toate epocile. Conformă exigențelor elaborării științifice (astfel, de pildă, în capitolul *Originea tragediei și exegeza modernă* chestiunea abordată e examinată cu infinite precauții de precizie științifică și istorico-literară), îndrăznește pentru epoca în care a apărut (de pildă, în același capitol sunt prezentate concepția lui Friedrich Nietzsche despre tragedia greacă și ecurile teoriei nietzschene la diferiți exegeți), lucrarea lui **G.** e cu deosebire interesantă și prin ultimele capitole, unde se face referire la contemporaneitate și la teatrul modern, într-o viziune cu largă deschidere filosofică și antropologică. Eseiștul schițează o paralelă între condiția omului în Antichitatea greacă și condiția omului modern, susținându-și demonstrația prin referiri detaliate la actualitatea reprezentărilor teatrale din România epocii în care apare cartea (moment de eferescență creatoare în materie de înnoire a artei spectacolului), dar și la dramaturgia universală din secolul al XX-lea, care a reluat motivele tragediilor antice (Cocteau, Gide, Anouilh, Giraudoux, Sartre ș.a.) sau a abordat modern problematica tragicului, mai bine zis a echivalentului acestuia în modernitate. Capitolul *Valențele moderne ale tragediei grecești* este, de fapt, un excelent eseu de prezentare a „teatrului absurdului”, aflat pe atunci în plin proces de „descoperire” de către cititorii și spectatorii de teatru din România. Volumul de eseuri *Antichitate și modernitate* cuprinde texte din care câteva privesc direct literatura (de pildă, *Romanul istoric și farsa lui Umberto Eco*), iar majoritatea comportă semnificații importante pentru întreaga sferă a culturii, nefiind limitate la domeniile specializate ale cercetării istorice și de istoria artei, care fac obiectul altor cărți ale autorului. De fapt, erudiția, deschiderea către filosofie, istoria ideilor, teoria civilizațiilor, culturologie sunt însușiri prezente pretutindeni la **G.**, chiar și în scrierile așa-zis de specialitate, care oferă o lectură agreabilă și utilă și „nespecialiștilor” cultivați.

SCRIERI: *Moiră, mythos, drama*, București, 1969; *Civilizația elenistică*, București, 1974; *Dacia antiqva. Perspective de istoria artei și teoria culturii*, București, 1982; *Artă și arheologie dacică și romană*, București, 1982; *Enciclopedia civilizației romane* (în colaborare), București, 1982; *Arta imperială a epocii lui Traian*, București, 1984; *Portretul roman în România*, București, 1985; *Antichitate și modernitate*, Brașov, 2000; *Arta romană în România*, București, 2000. **TRADUCERI:** Robert Flacelière, *Istoria literară a Greciei antice*, București, 1970; Richard Brilliant, *Arta romană de la Republică la Constantin*, pref. trad., București, 1979; Clark Kenneth, *Revolta romantică. Arta romantică în opoziție cu cea clasică*, pref. trad., București, 1981; Marguerite Yourcenar, *Memoriile lui Hadrian*, pref. trad., București, 1983; François Chamoux, *Civilizația greacă în epocile*

arhaică și clasică, I-II, pref. trad., București, 1985; Albert Thibaudet, *Acropole*, pref. trad., București, 1986; Niels Hannestad, *Monumentele publice ale artei romane. Program iconografic și mesaj*, I-II, postfața trad., București, 1989; A. M. Snodgrass, *Grecia epocii întunecate*, pref. trad., București, 1994; Jean-Pierre Vernant, *Mit și religie în Grecia antică*, pref. trad., București, 1994; Michael Crawford, *Roma republicană*, pref. trad., București, 1997.

Repere bibliografice: Ov. S. Crohmălniceanu, „*Moiră, mythos, drama*”, RL, 1969, 40; Ion Bălu, *Fascinația Antichității*, VR, 1970, 1; Vasile Constantinescu, „*Moiră, mythos, drama*”, IL, 1970, 1; Viorica I. Constantinescu, *Două studii despre tragedia antică*, ATN, 1970, 12; Adelina Piatkovski, „*Moiră, mythos, drama*”, SC, 1972; Mircea Iorgulescu, *Profil. Mihai Gramatopol*, LCF, 1975, 15; Ion Maxim, „*Civilizația elenistică*”, VR, 1976, 8; Iorgulescu, *Scriitori*, 299-302; Nicolae Manolescu, *Cum să privim un tablou*, RMB, 1980, 11 038; Vlad Russo, *Diptic istoric*, VR, 1981, 11; Nicolae Manolescu, *Educarea ochiului*, RMB, 1981, 11 380; Dan Grigorescu, *Revolta romantică*, CNT, 1981, 37; Dinu C. Giurescu, *Artă și arheologie*, RL, 1982, 49; Zaharia Sângeorzan, „*Memoriile lui Hadrian*”, CRC, 1984, 6; Ov. S. Crohmălniceanu, *Literatură și istorie*, CNT, 1984, 9; Ilieș Câmpeanu, „*Arta imperială a epocii lui Traian*”, RL, 1984, 25; Grigore Arbore, *Centrul și periferia*, AFT, 1985, 1; Mircea Scariat, *O carte la care revii*, AFT, 1987, 7; *Dicț. scriit. rom.*, II, 438-440. N.Br.

GRANDEA, Grigore H.[aralamb] (26.X.1843, Țândărei, j. Ialomița — 8.XI.1897, Bacău), poet, prozator, traducător și gazetar. Dintr-o familie de negustori (bunicul, un macedonean, venise în țară din Costopolis), **G.** era fiul Mariei (n. Baldovin) și al lui Haralamb Grandea. Învăță la Școala Națională de Medicină și Farmacie a doctorului Carol Davila, terminând, în cele din urmă, și liceul. Subchirurg, medic de batalion, profesor de științe naturale, secretar al Comisiei Documentale, trece, după o perioadă de studii la Facultatea de Filologie și Litere din Liège, prin tot felul de slujbe, mai toate provizorii; fără atestate (nu-și luase licența), este funcționar, profesor la școala

macedo-română din București, redactor la „Monitorul oficial”, bibliotecar la Biblioteca Centrală din Iași, revizor școlar în Mehedinți și Gorj, în sfârșit, profesor suplinitor la Craiova și Bacău. Debută cu versuri în 1859, la „Dâmbovița”, încurajat și elogiat de D. Bolintineanu. Continuă să publice în foarte multe periodice („Foae pentru minte, inimă și literatură”, „Concordia”, „Amicul poporului”, „Buciumul”, „Familia”, „Reforma”, „Trompeta Carpaților”, „Românul”, „Columna lui Traian”, „Tranzacțiuni literare și științifice”, „Voința națională”, „Universul literar”, „Revista literară”), lucrează în redacția altora („Amicul familiei”, „Amicul științei”, „Dâmbovița”, „Pressa”, „Curierul Bucureștilor”, „Timpul”, „Resboiul”). Jurnalist mânat de ambiții, editează el însuși o serie de gazete: „Albina Pindului” (1868-1871, 1875-1876), „Liceul român” (1870), „Steaua Daciei” (1871), „Tribuna” (1873), „Bucegiu” (1879), „Noua bibliotecă populară” (1889-1891). Scoate în 1884 mai multe foi, toate efemere („Ciocoiul”, „Ciomagul”, „Conservatorul”, „Grivița”, „Ișlicarul”, „Opincarul”, „Opiniunea țarei”, „Stindardul”, „Topuzul” și „Toroipanul”), iar în 1887 — „Sentinelă”. Cu o cultură cuprinzătoare, pasionat de varii domenii, eclectic, tumultuos, crezând cu ingenuitate că poate aduce lumini epocii, publicistul compilează spornic și popularizează, util, cunoștințe filosofice, istorice, estetice, literare. Îndeosebi la „Albina Pindului”, revistă cu profil literar, scrie zelos și entuziast, reușind totodată să adune aici mulți colaboratori și să organizeze, împreună cu I.S. Bădescu, societatea literară „Orientul”, patronată de D. Bolintineanu și din care a făcut parte la un moment dat Mihai Eminescu.

Ca poet, G. este un romantic postpașoptist care, în absența unei vocații viguroase, încă primește, ca și alții, înrăuriri venind dinspre mai vechii I. Heliade-Rădulescu, V. Alecsandri și D. Bolintineanu. Afizează o pasiune aparte pentru Byron și poezia lui, afinitate pe care și-o motivează printr-o legătură de sânge, înrudire fantezistă, ridiculizată de contemporani. Volumele *Preludele* (1862), *Miosotis* (1865), *Poezii noue* (I, 1873), *Nostalgia* (1885) relevă un autor inegal, cu pălpări de poezie bună, departe însă de ceea ce prevestiseră la debut D. Bolintineanu, Gh. Sion și G. Crețeanu. G. scrie versuri patriotice emfatic, prolix, compune lungi balade istorice ori fantastice, legende de factură populară. Era, de altfel, un neistovit culegător de folclor. Cu toate că adesea poezia lui are aspectul unei narațiuni dezlănate, unde lirismul se revarsă necenzurat, în imagini grandilocvente, există și câteva semne de trecere spre o altă etapă, diferită de romantismul pașoptist ca „fenomen de generație”, cum îl definea Pompiliu Constantinescu. G. își plânge singurătatea, tristețea, amorurile neîmplinite, cugetă la trecerea vremii, cultivă motive noi, ce țin de exotism, demonism ori macabru (*Emirii*, *Danțul morții* ș.a.). El a fost cu siguranță un bun traducător, dornic să transpună în românește, ca altădată Heliade, din marii poeți ai lumii (Anacreon, Horațiu, Ovidiu, Dante, Hafiz, Shakespeare, Bürger, Klopstock, Schiller, Goethe, Byron, Uhland, Lamartine, Pușkin, Mickiewicz). Pe lângă poezie, scrie și multă proză, însă doar două romane au fost tipărite: *Fulga* (1872, intitulat apoi *Fulga sau Ideal și real* și circulând în numeroase ediții) și *Vlășia*

sau *Ciocoi noi* (1887). În *Fulga*, pare-se inspirat după un roman al lui Alphonse Karr, se încropește o poveste de dragoste, cu personaje fantomatice, convenționale, frizând ridicolul prin patetismul lor, pe când în *Vlășia sau Ciocoi noi* autorul încearcă, pe urmele lui N. Filimon, o frescă satirică în care țara este imaginată ca o „vlășie” aflată la discreția profitorilor politici. Deoarece procedeele de compoziție se amestecă, iar personajele mai interesante sunt abandonate pe rând, epicul se dispersează și romanul cedează manierei foiletonistice, urmărind încurcăturile unui aprins june revoluționar, îndrăgostit deznădăjduit de fiica unui boier. Al treilea roman, *Misterele românilor* (publicat în foileton la „Bucegiu”, în 1879, varianta ultimă găsindu-se, sub titlul *Din altă lume. Amintiri din războiul turco-român*, în „Universul literar”, 1889), ia ca model *Misterele poporului* de Eugène Sue, unde înscenarea este axată pe metempsihoză. În jurul eroului, vlăstar al unei vechi familii țărănești din Munții Bucegi, se țese o mișcare epică încâlcită, cu multe elemente fantastice, onirice, ducând până la începuturile daco-romane. Ceva din viziunea eminesciană a etnogenezei ori din atmosfera sadoveniană prezentă în *Creanga de aur* pare, totuși, prefigurată în acest roman. Note de drum în munții Moldovei, alte narațiuni fantastice, care urmau să alcătuiască volumele *Legende și povești sau Carpații și Balcanii*, se află în periodice, ca și prelucrările după romane aparținând lui Émile Zola și Jules Verne. De la G., scriitor fecund, cu suficientă imaginație, dar cu exigență minimă în definitivarea paginii scrise, au rămas și încercări de dramă istorică (*Fanariozii, Fiii lui Alexandru cel Bun*), iar în manuscris, o dramă despre Horea și o epopă intitulată *Daciada*.

SCRIERI: *Preludele*, pref. Gh. Sion, București, 1862; *Miosotis*, pref. Gh. Sion, București, 1865; *Fulga*, Turnu Severin, 1872; ed. (*Fulga sau Ideal și real*, București, 1885); *Eroii Pindului*, București, 1872; *Poezii noue*, I, București, 1873; *Nostalgia*, București, 1885; *Vlășia sau Ciocoi noi*, București, 1887; *Danțul morții*, București, 1918; *Scieri*, îngr. și pref. Pavel Țugui, București, 1975.

Repere bibliografice: Pop, *Conspect*, I, 164-167; Alexandru I. Șonțu, *Grigore H. Grădina*, București, 1902; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), I, 13, 79-80; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 316-320, *Ist. lit.* (1982), 364-370; Cornea, *Alecsandrescu-Eminescu*, 288-324, 389-390; Pavel Țugui, *Grigore H. Grădina*, Craiova, 1977; *Dicț. lit.* 1900, 408-409; Marian Barbu, *Romanul de mistere în literatura română*, Craiova, 1981, 168-170, 179-181; Scarlat, *Ist. poeziei*, I, 398-399; *Dicț. scriit. rom.*, II, 440-442. G.D.

GRĂDINA HESPERIDELOR, publicație literară apărută la București în 4 aprilie 1912, cu mențiunea „Manuscrisele se trimit d-lui Al.T. Stamatiad”. Din cuprinsul numărului unic al revistei fac parte o serie de poeme de factură postsymbolistă sau postparnasiană, aparținând unor autori ca Al.T. Stamatiad, Șerban Bascovici, I.M. Rașcu, Iuliu Cezar Săvescu, Mihail Cruceanu, Ștefan Petică (*Serenade demonice*, inedite), câteva proze lirice ale lui Dimitrie Anghel, Mihail Eliescu, Alfred I. Solacolu și două recenzii elogioase scrise de Ovid Densușianu și de Ilarie Chendi la volumul de versuri *Din trâmbițe de aur* al lui Al. T. Stamatiad. I.M.

GRĂDINARU, Dan (18.07.1951, Pucioasa, j. Dâmbovița), prozator și istoric literar. Este fiul Varvarei (n. Cioromela) și al lui Vasile Grădinaru, funcționar. A urmat școala primară și gimnazială la București și a absolvit tot aici Liceul „Aurel Vlaicu” în 1970. Este absolvent al Facultății de Filologie din București (1976) și al Facultății de Drept din Cluj-Napoca (1987). Și-a luat, în 1999, doctoratul la Universitatea din București. A funcționat ca profesor de limba română și franceză la Baia Mare (1976-1985) și apoi la București. A debutat cu un articol despre Ion Creangă în „Steaua” (1982), editorial fiind prezent în volumul *Patru povestiri* (1984), pe care îl împarte, potrivit practicii editoriale pentru debutanți în epocă, cu un prozator de o cu totul altă factură, Vasile Caia.

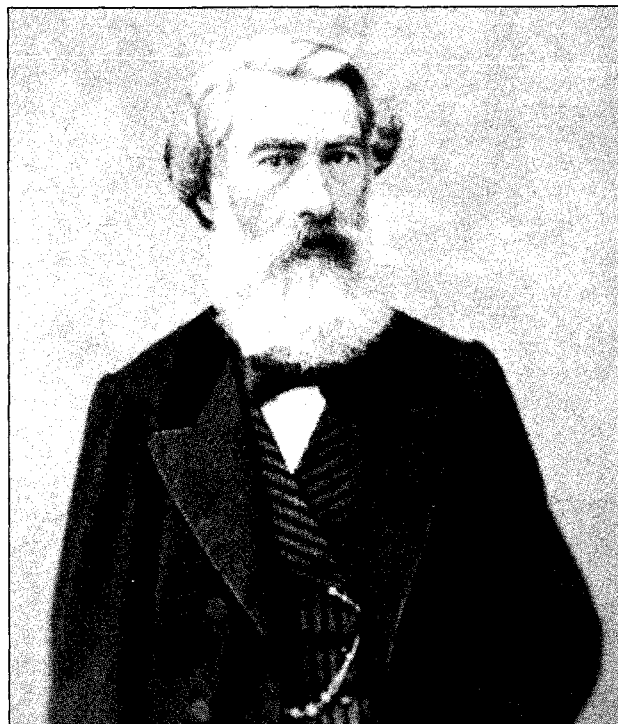
În povestirile din 1984, „un debut remarcabil” (Valeriu Cristea), și în cele care i-au urmat, *Povestiri cu oameni și sălbăticiuni* (1991), **G.** propune formula unei proze fantastice și parabolice necomplicate, scrisă alert, cu dezinvoltură, într-un stil colocvial, apropiat uneori de atmosfera basmului cult sau popular. Narațiunile sunt construite, în general, pe tehnica mozaicului, a asamblării de fragmente eteroclite, ceea ce conduce la un joc și la o metamorfoză continue ale „lumilor” ficționale. Cartea de debut conține povestiri parabolice (prima, *Voltaire și Ignatius de Loyola*, va fi reluată ulterior) care fixează deja profilul prozatorului: ritm narativ precipitat, personaje și dialoguri vii, ironie (cu multe conotații livresce), umor spumos în *Întâmplări odesene*, narațiune dublă cu final neșteptat în *Moartea lui Molière*, povestire cinematografică și basm horror în *Antoku*. Al doilea volum se deschide cu *Divertisment cu Hamilkar Gabler* — narațiune istoriografică fantastică, articulată pe tema diavolului și a „istoriei”, de unde o sumă de revelații-evenimente contrafăcute. *Voltaire și Ignatius de Loyola* e o nuvelă de salon franțuzesc despre conflictul dintre scep-ticismul raționalist și militantismul greoi al doctrinei salvării, conflict tratat burlesc și rezolvat în aceeași manieră a ambiguității de semnificație. Într-o povestire pe o faimoasă temă iudaică, *Golem*, care reia motivul clasic în cheie parodică, dar și cu puseuri de poezie, într-o atmosferă de magie marqueziană, se reinterpretează legenda biblică a Facerii. Celelalte texte se apropie, stilistic și tematic, într-un registru compozit (de parodie livrescă binevoitoare), de feeria shakespeariană (*Kagemusha*, împărăteasa fluturilor repovestește în stilul unui basm optzecist *Furtuna*), de parabola orwelliană sau de cea cantemirescă în *Imago. Imaginea Egiptului nostru* (poveste alegorică despre idila unui profesor de liceu cu o elevă) și în *Templul poeziei* (poveste-parabolă despre lumea scriitorilor). Alteori „stilul” se apropie, cu umor livresc, de cel al narațiunii picarești, în *Întâmplări pe drumul mătăsi*, basm despre o călătorie inițiată pe exotical drum al mătăsi. Farmecul povestirilor fantastice ale lui **G.** rezidă, de cele mai multe ori, în ambiguitatea semnificației, în umorul și ironia, savuroase, ale dialogurilor și în prospețimea (re)interpretărilor și (re)combinărilor tematice și stilistice. Un roman postmodernist, totodată situat în descendența Școlii de la Târgoviște, este *Spiriduș sau August 1999 sau Sfârșitul lumii* (2001), burlesc și ingenios construit, care exploatează ludic tema „milenaristă”,

oarecum la modă în proza momentului. Monografia *Ion Creangă* (2002) are calitățile unei cărți cu o documentație serioasă, în care intră și informații și trimiteri comparatiste. **G.** propune un discurs critic dezinhăbit, de o imaginație epică savuroasă, cu atât mai mult cu cât cititorul este implicat direct prin diverse artificii oratorice în acest discurs. Autorul reușește astfel să readucă la viață un gen critic și să reîmprospăteze lectura unui mare clasic.

SCRIERI: *Patru povestiri* (în colaborare cu Vasile Caia), Cluj-Napoca, 1984; *Povestiri cu oameni și sălbăticiuni*, București, 1991; *Spiriduș sau August 1999 sau Sfârșitul lumii*, f.l., 2001; *Ion Creangă*, București, 2002.

Repere bibliografice: Daniel Cristea-Enache, *Marca lui Creangă*, ALA, 2002, 628-630, 631, Lucian Gruia, „*Patru povestiri*”, ST, 1985, 1; Ștefan Ion Ghilimescu, *Minunatele „povestiri” ale lui Dan Grădinaru*, LCF, 1992, 22; Mariana Codruț, *Povestiri din sertar*, CNT, 1992, 13; Cristea, A scrie, 222-226; Diana Adamek, *Provocarea realului*, TR, 1992, 39; Daniel Cristea-Enache, *Masca lui Creangă*, ALA, 2002, 628, 630, 631. R.D.

GRĂDIȘTEANU, Grigore (14.IX.1816, București — 28.II.1893, București), traducător. Fost elev al Colegiului „Sf. Sava”, devenit, în 1835, inginer topograf, apoi „cap de masă” la Cancelaria Domnească (după 1840), **G.** era unul dintre tinerii intelectuali care, grupați în jurul lui I. Heliade-Rădulescu, au participat la inițiativele culturale ale acestuia. Pentru crearea repertoriului trupei românești de teatru, înființată de Societatea Filarmonică, a tradus și tipărit în 1836 *Domnul Pursoniac* de Molière. Din același autor, tot în tălmăcirea lui, s-au reprezentat *George Dandin sau Bărbatul cornat în părere* și *Bolnavul imaginat*. Ultima comedie era anunțată ca aflându-se sub

tipar în tipografia lui Heliade (1836). Aflat printre protagoniștii revoluției de la 1848 din Muntenia, **G.** este numit de Guvernul Provizoriu director al Ministerului din Năuntru. În timpul exilului s-a stabilit la Paris, unde a rămas până în 1858. După întoarcere, mai ia parte la viața politică (a fost un militant pentru Unirea Principatelor) până în 1863, când se retrage definitiv. I-au fost atribuite câteva însemnări interesante din zilele revoluției, apărute în 1880, în „Amicul familiei”, sub titlul *România în anul 1848. Amintiri și episoade de călătorie*.

Traduceri: Molière, *Domnul Pursoniac*, București, 1836.

Repere bibliografice: Gr. Zossima, *Biografii politice ale oamenilor mișcării naționale din Muntenia la 1848*, ed. 2, București, 1884; Iorga, *Ist. lit.* XIX, I, 101, 137; Massoff, *Teatr. rom.*, I, 172; Emil Manu, *Un scriitor pașoptist necunoscut*, RL, 1973, 25; *Dict. lit.* 1900, 409-410. L. V.

GRĂDIȘTEANU, Petru (24.II.1839 – 28.IX.1921, București), publicist și autor dramatic. Licențiat în drept la Paris, **G.** a fost, la întoarcerea în țară, procuror la Tribunalul de Ilfov, apoi, timp de mai mulți ani, avocat și, în 1889, decan al corpului avocaților. Activ ca om politic, conservator mai întâi, ulterior liberal, l-a susținut pe Al. I. Cuza și a colaborat cu C.A. Rosetti. Deputat și senator, având reputația de bun orator, autor al unor broșuri politice, el a inițiat câteva proiecte de legi, printre care și legea privind organizarea și administrarea teatrelor,

votată în 1877. Pentru merite mai mult culturale și politice decât literare, a fost ales membru onorific al Academiei Române (1883) și președinte al Ligii Culturale. În publicistică s-a făcut cunoscut odată cu apariția „Revistei contemporane” (1873), din al cărei comitet de conducere făcea parte, dar preocupările sale literare sunt anterioare. Încă în 1857 publicase *O noapte pe ruinele Târgoviștei sau Umbra lui Mihai Viteazul*, „tablou” într-un act, un fel de alegorie, neizbutită, pe tema Unirii Principatelor. Succesul în teatru l-a obținut cu *Revizorul general* (1874), localizare a piesei lui Gogol, după versiunea franceză a lui Prosper Mérimée. Este prima transpunere în românește, iar reprezentarea ei, cu deosebit succes, la Iași și la București, cu un ecou favorabil în presa vremii (Cezar Bolliac, Mihai Eminescu), a constituit un eveniment de seamă în istoria teatrului românesc. **G.** a autohtonizat personajele, dându-le și nume românești, a introdus numeroase elemente de critică socială care vizau realitățile politice românești din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Pentru teatru, de care s-a simțit foarte atras, a realizat, în colaborare cu M. Zamfirescu, Ciru Oeconomu, N. Țincu ș.a., spectacolul de revistă *Cer cuvântul* (1874), primul de acest gen în dramaturgia românească. În publicistica literară **G.** s-a făcut cunoscut prin polemica purtată cu Titu Maiorescu și cu societatea Junimea. La *Beția de cuvinte* (1873), articol în care Maiorescu ridiculiza stilul bombastic al colaboratorilor „Revistei contemporane”, va răspunde cu o lungă pledoarie, în care încearcă zadarnic să-i reabiliteze pe cei vizați în studiul maiorescian. Răspunsul cuprinde o violentă contestare a poeziei lui Eminescu, ca și a întregii mișcări junimiste, acuzată de cosmopolitism și „admirațiune mutuală”. În „Revista contemporană” a publicat și un studiu (*O cronică inedită*) despre cronică versificată a lui Zilot Românul.

SCRIERI: *O noapte pe ruinele Târgoviștei sau Umbra lui Mihai Viteazul*, București, 1857; „*Convoorbiri literare*” și „*Revista contemporană*”, [București], [1873]. **Traduceri:** N.V. Gogol, *Revizorul general*, București, 1874.

Repere bibliografice: Maiorescu, *Critice*, I, 179-180, 278-292; Mihai Eminescu, *Despre cultură și artă*, îngr. D. Irimia, Iași, 1970, 165-170; Rosetti, *Dict. cont.*, 91; Panu, *Junimea* (1943), II, 31, 39-46; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1986), I, 29, 62, 123, 207, 213, 243, 290, 407, 420; Tatiana Nicolescu, *Opera lui Gogol în România*, București, 1959, 29-39; G. Călinescu, *Material documentar*, RITL, 1961, 2; Massoff, *Teatr. rom.*, II, 311-313; Paleologu, *Spiritul*, 18; Mândra, *Clasicism*, 186-187; *Dict. lit.* 1900, 410. L. V.

GRĂMADĂ, Ion (3.I.1886, Zaharești, j. Suceava – 27.VIII.1917, Cireșoaia, j. Bacău), prozator. Este fiul lui Costan al lui Nițurcă Grămadă, țaran. Va absolvi liceul la Suceava, urmând, între 1906 și 1910, cursurile Universității din Cernăuți, secția istorie-geografie. În 1908 are prilejul să cuture Italia, consemnându-și impresiile în câteva pagini de literatură. Schița *Grota din Adelsberg* aparține acestei perioade. La îndemnul lui N. Iorga își completează studiile la Viena (1910-1912), unde desfășoară o entuziastă activitate în cadrul Societății România Jună. Ales președinte al secției literare a societății, alcătuieste monografia *Societatea Academică Socială Literară „România Jună” din Viena* (1912), lucrare importantă

prin caracterul ei istoric și istorico-literar. Doi ani mai târziu, în baza unor minuțioase cercetări, scrie un studiu despre M. Eminescu în perioada lui vieneză (*Mihail Eminescu*, 1914). Luându-și doctoratul în litere în 1913, G. va funcționa ca profesor la un liceu din Cernăuți. În august 1914, după declanșarea primului război mondial, trece în Regat, unde se află în tabăra militanților pentru intrarea României în război de partea Antantei. Ca profesor, predă germana la Liceul Militar de la Mânăstirea Dealu, dar solicită plecarea pe front, unde va cădea eroic la numai 31 de ani.

Atras de timpuriu de literatură, G. debutează în 1904 cu proză la „Junimea literară” din Cernăuți, semnând cu pseudonimul Nicu Nalbă. Își continuă activitatea publicistică în perioada studenției, lucrând ca redactor la revistele cernăuțene „Deșteptarea” și „Viața nouă”, precum și la „Românul” din Arad. Mai colaborează în paralel și la alte periodice („Tribuna”, „Viața românească”, „Convorbiri literare”, „Glasul Bucovinei”, „Neamul românesc”) cu articole, versuri și proză. Sfârșitul prematur l-a împiedicat să-și adune scrierile în volum, acestea fiind editate postum, în 1924, de Constantin Loghin. În timpul vieții i-a apărut broșura *Din Bucovina de altădată* (1911), cuprinzând câteva schițe și povestiri. G. a compus narațiuni istorice fluente, cu parfum arhaic (*Nunta domniței Maria cu Ianuș Radziwill*, *Nunta domniței Ruxanda*), precum și altele, cu tentă sămănătoristă, avându-și punctul de plecare în viața satului bucovinean (*În ajunul despărțirii*, *Reîntoarcerea*, *Serafim Cărășel*). Scriitor în formare, autorului nu-i lipsesc vioiciunea spiritului, sensibilitatea (vizibilă îndeosebi în descrierea naturii), un anume umor antrenant și, mai ales, pricepera de a valorifica resursele graiului popular. Lucrarea despre Eminescu, subintitulată *Contribuții la studiul vieții și operei sale*, umple câteva lacune, îmbogățind substanțial bibliografia cercetărilor în domeniu. G. a tradus proză de Henryk Sienkiewicz, Paul Heyse, Peter Rosegger, Bjornstjerne Björnson, Laza Lazarevic, Vladimir Korolenko.

SCRIERI: *Din Bucovina de altădată*, București, 1911; *Societatea Academică Socială Literară „România Jună” din Viena*, Arad, 1912; *Mihail Eminescu*, Heidelberg, 1914; *Die Rumänen bei der Belagerung Wiens im Jahre 1683*, București, 1915; *Scrieri literare*, îngr. și pref. Constantin Loghin, Cernăuți, 1924; *Cartea sângelui*, Suceava, 2002.

Repere bibliografice: Loghin, *Ist. lit. Bucov.*, 245–253; Perpessicius, *Opere*, VIII, 154, XII, 495–496; Aderca, *Contribuții*, II, 401–402; Ciopraga, *Lit. rom.*, 589; Bucur, *Istoriografia*, 204–205; L. Kalustian, *Facsimile*, București, 1975, 81–89; Satco-Pânzar, *Dicționar*, 88–89. C.Bz.

GRĂNESCU, H.[aralambie] (18.I.1926, Plenița, j. Dolj – 2003), poet și traducător. Este fiul Elisabetei (n. Odinescu) și al lui Ionel Grănescu, țărani. Frecventează Facultatea de Medicină la Cluj (1945–1949), Școala de Literatură „M. Eminescu” la București (1950–1952) și Facultatea de Filologie a Universității bucureștene (1964–1965). Între 1950 și 1972 este, pe rând, referent la Uniunea Scriitorilor, redactor la Editura de Stat pentru Literatură și Artă, „Gazeta literară” și „Luceafărul”, lector la Editura Minerva. Debutează încă din 1949 în ziarul „Lupta Ardealului”, dar prima carte îi apare abia în 1969, în *Elegii și egloge* afirmându-se ca un poet matur în expresie și viziune.

G. urmează o linie neoclasică și parnasiană în formă, dar s-ar spune că e mai degrabă atras de experiența simbolistă prin apetența pentru inefabil și esențe. Multe poeme sunt concepute ca parodii și se intitulează *Bacovia*, *Baudelaire*, *Rilke*, *Goethe*, *Apollinaire*, *Emil Botta*, *Nichita Stănescu*. Sugerând tonalitatea specifică unui poet sau altuia, nu se uită pe sine, timbrul, spiritul personal al autorului rămânând în fiecare dintre texte. Parodia e doar un simulacru, în realitate numele de poezi sunt ipostazii – e drept, nu altfel decât le păstrează orice cititor – ale Poetului care tinde spre ideal, dar resimte dureros incapacitatea de a evada din propria individualitate. În *Don Quijote* se regăsește aceeași imagine a spiritului lansat într-un efort spre absolut, care se trezește într-o postură ilară, luptând cu morile de vânt. În *Goethe* apare motivul romantic al geniului dezrădăcinat, care, asemeni lui Faust, își vinde sufletul lui Mefisto, dar nu pentru a-și potoli setea de cunoaștere, ci în schimbul unui sărut. Ipostaza, până la un punct, este a lui Hyperion din *Luceafărul*. Multe poezii sunt peisaje și pasteluri în manieră pillatiană, altele sunt dedicate erosului, totdeauna tragic, neîmplinit. *Norul lui Magellan* (1972) face pereche cu piesele din primul volum, în tehnica versului, ca și în formula poetică, tipic intelectualistă, la care adesea se adaugă ironia, o ironie tristă, provocată de imperfecțiunile speței umane. A tradus din Balzac și, îndeosebi, din literatura maghiară.

SCRIERI: *Elegii și egloge*, București, 1969; *Norul lui Magellan*, București, 1972; *Prin vântul toamnei*, București, 1987; *Pactul cu diavolul*, Plenița, 1994; *Adaptarea la mediu*, Craiova, 1997; *Năzdrăvăniile lui Făt-Frumos*, Craiova, 1997; *Palatul fermecat*, Craiova, 1997. **Traduceri:** Pavel Antokolski, *Versuri alese*, București, 1955; Erik Majtényi, *Versuri alese*, București, 1956 (în colaborare cu N. Teică); Arany János, *Versuri alese*, introd. trad., București, 1957, *Mustața*, București, 1966; *Balade populare maghiare din R.P.R.*, pref. Mihai Pop, București, 1960; V. Bill-Belotțerkovski, *O cursă înverșunată*, București, 1960 (în colaborare cu I. Dumbravă și G. Voropanov); K. Simonov, *Fumul patriei*, București, 1960 (în colaborare cu E. Silaghi); Valeri Briusov, *Eu am crescut în vremea surdă*, introd. Victor Kernbach, București, 1961; Salamon Ernő, *Cântec pentru urmași*, pref. Szász János, București, 1965 (în colaborare cu Virgil Teodorescu și Veronica Porumbacu); H. Ibsen, *Pretenții la coroană*, București, 1966 (în colaborare cu Maria-Alice Botez); *Brand*, în H. Ibsen, *Teatru*, I, București, 1966, *Rața sălbatică*, în H. Ibsen, *Teatru*, III, București, 1966 (în colaborare cu N. Filipovici); Maria Teresa Léon, *Când trecutul se numește ea*, București, 1967 (în colaborare cu Dan Nicolescu); Mikszáth Kálmán, *Umbrela sfântului Petru*, pref. N. Balotă, București, 1968 (în colaborare cu Lucia Nasta); Honoré de Balzac, *Istoria celor treisprezece*. 1. Ferragus. 2. Ducesa de Langeais. 3. Fata cu ochii de aur, București, 1969, *Șuanii (Scene din viața militară)*, București, 1971, *Femeia de treizeci de ani*, pref. Al. Paleologu, București, 1971, *Beatrice (Scene din viața particulară)*, București, 1972, *Beatrice. Eugénie Grandet*, București, 1981 (în colaborare cu Cezar Petrescu), *Ducesa de Langeais*, Craiova, 1992, *Femeia de treizeci de ani. Istoria mării și decăderii lui César Birotteau*, Chișinău, 1993 (în colaborare cu Theodosia Ioachimescu); Kányádi Sándor, *Cai verticali*, pref. A.E. Baconsky, București, 1969; *Întrecerea florilor. Poezii din folclorul naționalităților conlocuitoare*, pref. Ovidiu Papadima, București, 1971; Székely János, *Turnul tăcerii*, pref. Mihai Beniuc, București, 1973; Tompa László, *Lampa lui Diogene*, pref. trad., București, 1975; *Cartea celor o mie și una de nopți*, I–III, București, 1978–1982; *Antologie de poezie armeană clasică și contemporană*, București, 1981 (în colaborare cu Dumitru M. Ion și Carolina Ilica); *Cele*

șapte călătorii ale lui Sinbad marinarul, București, 1977; *Antologie de poezie bulgară de la începuturi până azi*, pref. Simeon Hadjikosev, București, 1977 (în colaborare cu Victor Tulbure); *Aladin și lampa fermecată*, București, 1991; *Sclava ursitei. Poeți din 1001 de nopți*, București, 1991.

Repere bibliografice: Dumitru Micu, „Elegii și egloge”, RL, 1969, 18; Horia Bădescu, „Elegii și egloge”, ST, 1969, 6; Constantin Crișan, *Poeți fără zgomot*, ATN, 1971, 6; Aureliu Goci, „Norul lui Magellan”, RL, 1972, 30; Mircea Iorgulescu, „Norul lui Magellan”, LCF, 1972, 36; Dan Culcer, „Norul lui Magellan”, VTRA, 1973, 1; Petre Got, „Norul lui Magellan”, VR, 1973, 1; Firan, *Macedonski-Arghezi*, 227-228; *Lit. rom. cont.*, I, 518; Firan, *Profiluri*, 382-384; *Dict. scriit. rom.*, II, 442-443. M.Vs.

GRĂMESCU, Mihail (16.II.1951, București), prozator, poet și eseist. Este fiul scriitorului H. Grămescu. Debutază cu poezie în „Luceafărul”, în 1967. Debutul editorial se produce în 1981, cu volumul de proză SF *Aporisticon*. Colaborează la majoritatea publicațiilor culturale din țară – specializate sau nu în *science-fiction* – cu povestiri, articole de critică literară, eseuri, poezii. Figurează în numeroase antologii și volume colective apărute în România sau în străinătate.

G. a devenit în deceniul '80-'90 una din referințele curente invocate de critică în privința „noului val” autohton de prozatori SF. Spre deosebire de majoritatea congenerilor săi, lipsa formației științifice nu îi permite să se adecveze rigorilor presupuse de codul caracteristic genului. Interesul autorului înclină către strategiile de expunere a unei lumi ficționale și nu către construcția narativă în interiorul acelei lumi. Se remarcă frenezia poetică a discursului, preferința pentru frazările ample, pentru improvizațiile lexicale, gustul accentuat pentru vag, neprecizat, obscur sau abscons. Invenția epică este cel mai adesea minimă, iar ideile se reduc în bună parte la jocuri de limbaj cu efect discutabil. Reușitele certe, destul de rare, apar în paginile de factură poetică în care capacitatea reală de sugestie, de proiectare a ficțiunii pe o pânză neclară nu întâlnește limbajul tehnico-științific strident și prețios, folosit frecvent de **G.** cu efecte de ilaritate involuntare. *Aporisticon*, prezentul *Glosar de civilizații imaginare*, este compus din texte scurte care, sub pretextul unor povești vagi sau absente, execută adevărate exerciții compoziționale. Se remarcă *Fenotipul de ceață și picăturile de nimic*, narațiune despre o jucărie de serie mare, capabilă să capteze imaginea miniaturală a unei persoane și care se hrănește cu sufletul acesteia, putându-i provoca, prin exces de utilizare, moartea. Deși publicat în 1994, *Săritorii în gol* e alcătuit din texte scrise anterior, publicate de-a lungul timpului în reviste, culegeri și antologii de gen. Volumul conține piesa cea mai cunoscută a lui **G.**, *Cântecul libelungilor*, fantezie poetizant-melanolică pe tema invaziei unor ființe ce par să aibă atributele unor divinități mitologice necanonice. Povestirile din această culegere fixează și detaliază mai coerent premisele unor trame narrative, ordonate de regulă modular, în cheia impreciziei intenționate. *Phreeria* (1991) dovedește că prozatorul nu este pregătit pentru construcția amplă presupusă de un roman. Ticurile sale cele mai supărătoare (derivate lingvistice și semantice, nesiguranță și incoerență epică, poetizări necontrolate), asociate cu o lipsă marcată de

originalitate, capătă amploare (măcar cantitativ) și duc la ratarea aproape totală a cărții. Literatura ulterioară a lui **G.** – romane, povestiri, poezie – este neconvingătoare. Rolul autorului se limitează la contextul mișcării SF din anii '80.

SCRIERI: *Aporisticon*, București, 1981; *Moara de apă*, București, 1989; *Phreeria*, Galați, 1991; *Săritorii în gol*, București, 1994; *Plenița memoriei noastre*, Craiova, 1997; *Cioburi de inger*, București, 1999; *Ildikó*, București, 2001; *Răzbunarea Yvonei*, București, 2001.

Repere bibliografice: Mihai Coman, *Întâlnire de gradul III cu literatura SF*, SLAST, 1984, 10; Voicu Bugariu, *Tineri prozatori*, SLAST, 1986, 11; Cornel Robu, *Timpul este umbra noastră*, Cluj-Napoca, 1991, 308-310; Dan Perșa, *Vitrina cărții SF*, TMS, 1993, 8-9; *Dicționar SF*, coordonator Mihai-Dan Pavelescu, București, 1999, 116-117; Cosma, *Romanul*, II, 234-235; Opreț, *Anticipația*, 288-294. M.I.

GRĂNESCU, Adrian (4.II.1949, Cluj), prozator și poet. Este fiul Elenei (n. Șufană), profesoară, și al lui Mircea Adrian Grănescu, medic. A frecventat școala generală și liceul la Cluj. După bacalaureat a urmat Facultatea de Filologie, secția română-italiană, din cadrul Universității „Babeș-Bolyai”. Participă la activitățile cenaclului revistei „Echinoc” încă de la înființarea acestuia, iar în anii 1971 și 1972 este și redactor al publicației. Din 1972, când obține licența, lucrează în Cluj ca metodist la Centrul de Îndrumare a Creației Populare, documentarist, redactor la Editura Dacia până în 1992, când se transferă la Biblioteca Județeană „Octavian Goga”. A debutat cu o proză (*Distinsule Domn X*) în revista „Tribuna” (1969). A mai colaborat, cu proză și publicistică la „Echinoc”, „Viața studentescă”, „Amfiteatrul”, „Tribuna”, „Steaua”, „Vatra”, „Apostrof”, „Discobolul” ș.a. Prima lui carte este romanul *O dragoste ca oricare alta* (1988), premiat la concursul pentru debut al Editurii Dacia.

O dragoste ca oricare alta are modelul mărturisit în *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*, romanul lui Camil Petrescu, din care autorul valorifică sugestii privind îndeosebi tehnica de construcție. **G.** compune într-o formulă lirico-epică, dar cu tentă reflexivă, povestea pierderii și recăstigiării iubirii, desfășurată ca un proces al regăsirii de sine: părăsit inexplicabil de Marina, Andrei încearcă să înțeleagă misteriosul ei gest și să-și explice eșecul romanticei lor iubiri. Rememorând, cu ajutorul jurnalului intim și al caietelor speciale dedicate fetei, secvențele poveștii de dragoste, Andrei constată că trecutul se transformă continuu, pe măsură ce se îndepărtează. Astfel se produce o a doua despărțire, locul Marinei este luat, treptat, în sufletul lui Andrei de o altă iubire, romanul devenind astfel povestea unei visate descătușări. În subtext, aici este și un roman al formației. A doua carte, *Un altfel de sfârșit* (1998), conține patru nuvele, care pot fi și capitolele unui roman organizat contrapunctic. Personajul lor comun, Andrei, face legătura cu romanul precedent și accentuează latura autobiografică a prozei lui **G.** Remarcabilă este nuvela titulară, un veritabil poem în proză: într-un moment de criză, Andrei se întoarce în casa bunicilor și descoperă într-o ladă costumele de miri ale acestora;

îmbrăcând hainele mirelui de odinioară, tânărul crede că o are alături pe Marina, care îmbracă și ea rochia miresei, și amândoi se înalță într-un zbor chagallian spre munții din zare. Trecerea în ficțiune simbolică, provocată de reverie și de rememorare, este chiar axul narațiunii. Substanța ei este apropiată de a poemelor din volumele *Lecturile mele particulare* (2000) și *Însemnare a lecturilor mele particulare* (2002), în care înzestrarea lirică a lui **G.** își manifestă originalitatea într-o fină orchestrație tematică și stilistică.

SCRIERI: *O dragoste ca oricare alta*, Cluj-Napoca, 1988; *Un altfel de sfârșit*, pref. Mircea Popa, Târgu Mureș, 1998; *Lecturile mele particulare*, pref. Mircea Petean, Cluj-Napoca, 2000; *Însemnare a lecturilor mele particulare*, pref. Gheorghe Perian, Cluj-Napoca, 2002.

Repere bibliografice: Mircea Popa, *Dragoste studențească*, LCF, 1988, 47; G. Nistor, *Personajele memoriei și memoria ca personaj*, TR, 1988, 49; Matei Gavril, *Condiția debutului*, LCF, 1989, 7; Irina Petraș, *Un debut românesc*, T, 1989, 3; Ion Lungu, *Un roman de debut*, RL, 1989, 32; Corina Găman, *Adrian Grănescu*, ECH, 1994, 1-3; Viorel Chirilă, *Quartet nuvelistic*, F, 1999, 11-12; Anca Noje, „*Un altfel de sfârșit*”, ST, 2000, 1; Nicoleta Sălcudeanu, *Vestibul*, „*Discobolul*”, 2000, 26-27; Vasile Sav, *Estetul*, „*Monitorul de Cluj*”, 2000, 105; Lucia Grogoncea, *Lectura mea particulară*, VTRA, 2002, 5-6; Anamaria Dinu, *Fișele memoriei*, VTRA, 2002, 5-6; Irina Șipețean, *Scritura de sine*, VTRA, 2002, 5-6; Mircea Petean, *Dinspre epic înspre poetic*, VTRA, 2002, 5-6; Petru Poantă, *Efectul „Echinoc” sau Despre echilibru*, Cluj-Napoca, 2003, 148; Nicolae Oprea, *Literatura „Echinocului”*, I, Cluj-Napoca, 2003, 102-106. C.H.

GRĂSOIU, Dorina (15.X.1945, București), istoric literar. Este fiica Mariei (n. Furculescu), soră medicală, și a lui Titus Colțea, funcționar. E căsătorită cu Liviu Grăsoiu, critic și istoric literar. Urmează Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București (1963-1968), după absolvire fiind repartizată la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu” al Academiei Române. Și-a luat doctoratul în filologie în 1980, cu o teză despre Tudor Arghezi. A debutat în „*România literară*” (1968) și a colaborat la „*Revista de istorie și teorie literară*”, „*Limba și literatură română*” ș.a.

Cercetările întreprinse de **G.** au vizat în special literatura română interbelică, fără a exclude „străpungeri” către scriitori importanți ai secolului al XIX-lea sau către literatura postbelică și nici abordările de sociologie literară. „*Bătălia Arghezi* (1984), cartea sa de debut, la origine teză de doctorat, urmărește riguros și documentat receptarea unui autor situat „veșnic împotriva curentului”. Analiza depășește „cazul” Arghezi, indicând o bună cunoaștere a întregii opere și luând în calcul factori diverși, uneori imponderabili, care au dus la fenomenul atât de spectaculos-contradictoriu al receptării scriitorului: spiritul lui nonconformist, violent rebel, impactul negativ al biografiei asupra (lecturii) operei, activitatea pamfletarului, debutul editorial tardiv al poetului, discrepanțele dintre receptarea de către poeți și receptarea de către critici, relația cerere-ofertă, evoluția gustului/modei literare, conflictul dintre generații. *Mihail Sebastian sau Ironia unui destin* (1986) este, deopotrivă, o carte despre un autor, despre o operă și despre o generație, îmbinând perspectiva monografică și aceea

asupra ideologiilor. „Ironia” destinului lui Sebastian vine dintr-o suită de neconcordanțe: între aspirație și realizare, vocație și succes, spirit genuin raționalist și lirism al creației. Cercetarea aplicată, bazată pe despuieri de periodice și documentări în arhive, își găsește o nouă ilustrare în volumul *Caragiale în presa vremii* (2002), contribuție documentară și exegetică pe care carageologia nu o va puteaocoli. **G.** studiază atent „*Telegraful român*”, „*Evenimentul*” din Iași, „*Conservatorul*” și „*Dimineața*” din București, „*Vocea Prahovei*”, materialul identificat aici corectând și nuanțând sensibil teme supuse multă vreme controversei sau încă aflate pe rol. Astfel, autoarea demonstrează că teza lovinesciană a inactualității comediilor era larg răspândită în epocă, analizează impactul „trădărilor” politice ale scriitorului asupra receptării operei, luminează relațiile lui constant bune cu Iașul (mai ales cu ziarul liberal „*Evenimentul*”), aduce clarificări ale obscurului interval 1904-1908 (atenția cu care „*Dimineața*” lui C. Mille urmărește noile creații ale scriitorului), (re)discută legende precum „*lenea*” lui Caragiale ș.a.m.d. Comentariul dens, exact, echilibrat este decupat de citate bogate din aceste gazete, cele mai importante fiind, desigur, cele extrase din scrisorile lui Caragiale, nu puține, neincluse încă în edițiile existente (ca și traducerea studiului lui E. Rod despre Giosuè Carducci, din „*Constituționalul*”, și pe care **G.** o atribuie scriitorului). Contribuțiile la *Dicționar cronologic. Literatura română* (1979), *Literatura română contemporană*, volumul I: *Poezia* (1980), *Literatură Rumâniens. 1944 bis 1980* (1983), *Atitudini și polemici în presa literară interbelică* (1984), *Bibliografia I.L. Caragiale în periodice. 1852-1912* (I-II, 1997) și articolele micromonografice despre scriitori interbelici și ai generației '60 din *Dicționarul general al literaturii române* întregesc portretul unui istoric literar care refuză să se limiteze la o epocă anume.

SCRIERI: „*Bătălia Arghezi*, Cluj-Napoca, 1984; *Mihail Sebastian sau Ironia unui destin*, București, 1986; *Caragiale în presa vremii*, București, 2002.

Repere bibliografice: Alexandru George, „*Bătălia Arghezi*”, RL, 1984, 32; Al. Piru, *Receptarea lui Tudor Arghezi*, FLC, 1984, 35; Traian Ungureanu, *Victoria de la Arghezi*, AFT, 1984, 12; Nae Antonescu, *O luptă de durată*. „*Bătălia Arghezi*”, VR, 1985, 1; Pavel Țugui, „*Bătălia Arghezi*”, VR, 1985, 1; D. Micu, „*Bătălia Arghezi*”, LL, 1985, 1; Traian Ungureanu, *Sebastian, oximoronicul*, AFT, 1986, 12; Dan C. Mihăilescu, *O monografie Mihail Sebastian*, ST, 1987, 1; Valeriu Râpeanu, *Ironia unui destin*, FLC, 1987, 17; Nae Antonescu, „*Mihail Sebastian*”, T, 1987, 6; Emil Manu, „*Mihail Sebastian sau Ironia unui destin*”, CNT, 1987, 31; Constantin Teodorovici, „*Bătălia Arghezi*”, ALIL, 1985-1987, 244-247; Grigurcu, *Peisaj*, II, 293-300; *Dict. scriit. rom.*, II, 443-444; Al. Săndulescu, „*Caragiale în presa vremii*”, ALA, 2003, 653; Raluca Dună, „*Caragiale în presa vremii*”, LCF, 2003, 4; Cornelia Ștefănescu, *Citirea periodicelor vechi*, RL, 2003, 10; Sergiu Ailenei, *Caragiale în oglinda presei*, CL, 2003, 5. N.M.

GRĂSOIU, Liviu (26.V.1943, București), critic și istoric literar. Este fiul Graziellei (n. Gheorghiu), medic, și al lui Nicolae Grăsoiu, ofițer. Este căsătorit cu Dorina Grăsoiu, istoric literar. Urmează studiile liceale la București, apoi, tot aici, Facultatea de Limba și Literatura Română (licențiat în 1968). Lucrează ca

redactor de emisiuni literare la Televiziune (1968-1985) și ulterior la Radiodifuziunea Română, unde între 1990 și 1996 este redactor-șef al departamentului Literatură, iar din 1996, redactor-șef adjunct. Începe să semneze pagini de critică în „Ateneu” (1970), colaborează la „Convorbiri literare”, „Luceafărul”, „Orizont”, „Steaua”, „Tomis”, „Tribuna”, „Viața românească” ș.a. Editorial debutează în 1977, cu volumul *Poezia lui Vasile Voiculescu*.

Cartea dedicată lui V. Voiculescu dezvoltă o pledoarie pasională și polemică pentru cunoașterea și mai dreapta prețuire a liricii voiculesciene, „citită” atât în tabloul liricii românești moderne, cât și în interiorul creației scriitorului. Fervoarea justițiară, uneori patetică, a autorului vizează (re)considerarea reliefulurilor oculte de comentatorii anteriori. Demersul critic, îmbinând abordarea cronologică și analiza temelor, cercetarea și evaluarea internă (a poeziei în cadrul operei) cu raportarea la ceilalți mari poeți români interbelici, urmărește să identifice constantele tematice ale întregului liricii lui Voiculescu (uneori relevate încă în primele ei manifestări) și evoluția expresiei către forme progresiv concentrate, esențializate. Pledoaria lui G. continuă în studiile introductive la edițiile *Poezii* (I-II, 1983) și *Poezii alese* (1996), îndeosebi aceasta din urmă recuperând o parte notabilă din lirica religioasă scrisă de V. Voiculescu după 1944. *St. O. Iosif. Doinirea ca vocație și destin* (1985) revizuieste, într-o tonalitate polemică proprie criticului, opinii tradiționale și mai ales poncife provenite din definirea poetului „prin ceea ce nu are el și au ceilalți”. Miezul demonstrației stă în interpretarea doinei ca *pattern* al întregii creații și în decelarea deschiderilor către modernitate induse de reinterpretarea, ca tematică și muzicalitate, a modelului folcloric de către un poet considerat de exeget mult mai modern decât s-a crezut. Recitirea altui poet de început de veac, în cartea inspirat intitulată *G. Topîrceanu sau Chiriașul grăbit al literaturii române* (1999), are în vedere „partea de perenitate” a unei opere pentru mulți desuetă și rediscutarea ei din perspectiva anului 2000. Trăsătura dominantă a liricii lui Topîrceanu e găsită în „imposibilitatea de a se fixa”, așadar de a persevera acolo unde se află înzestrarea lui reală, adică în umor, de unde peregrinarea soldată, după opinia criticului, cu un greu tribut plătit facilității, versurilor ușoare, gustate de publicul larg. Analiza apasă, îndreptățit, pe valoarea parodiilor și a prozei. Critica lui G. este una a revizuirilor, fără a face caz de vreun program în acest sens, și a recuperărilor. Recuperatorie pe termen lung este și rubrica sa radiofonică „Scriitorii la microfon”, pe care o susține de aproape două decenii.

SCRIERI: *Poezia lui Vasile Voiculescu*, Cluj-Napoca, 1977; *St. O. Iosif. Doinirea ca vocație și destin*, București, 1985; *G. Topîrceanu sau Chiriașul grăbit al literaturii române*, București, 1999. **Ediții:** V. Voiculescu, *Poezii*, I-II, introd. edit., București, 1983, *Poezii alese*, introd. edit., București, 1996.

Repere bibliografice: Emil Manu, „*Poezia lui Vasile Voiculescu*”, SPM, 1977, 363; Al. Piru, *Critică și exaltare*, LCF, 1977, 40; Constantin Călin, „*Poezia lui Vasile Voiculescu*”, ATN, 1978, 2; George Muntean, *Doina ca ideal estetic*, CNT, 1986, 27; Rodica Florea, *Un act de restituire*, RL, 1986,

51; Roxana Sorescu, *Un unghi de vedere*, LCF, 1996, 30; *Diç. scriit. rom.*, II, 444-445; Roxana Sorescu, *Un alt Topîrceanu*, LCF, 2000, 10; Ioana Diaconescu, *Cazul Topîrceanu*, RL, 2000, 12; Nicolae Mecu, *G. Topîrceanu reevaluat critic*, VR, 2000, 5-6; Constantin Cubleşan, „*Chiriașul grăbit al literaturii române*”, „*Curierul*”, 2000, 261. N.M.

GRECEA, Florian (11.IV.1924, Turnu Severin), prozator. Este fiul Ecaterinei (n. Șandru) și al lui Iulian Grecea, sudor, și frate geamăn cu scriitorul Ion Grecea. Face studii gimnaziale (1931-1934) și liceale (1935-1943) în localitatea natală, luându-și bacalaureatul la Craiova. În 1955 a absolvit Școala de Literatură „M. Eminescu”, iar în 1959 Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București. Funcționează ca ofițer, ajungând la gradul de colonel, fiind, concomitent, prim-redactor la revista „Pentru patrie”, redactor-șef la revista „La Coopération en Roumanie” (1960-1963) și apoi redactor la Studioul Cinematografic al Armatei (1969-1981). Debutează cu o schiță în „*Caietul literar*” (1951), obținând în 1952 și un premiu al revistei „*Tânărul scriitor*”, după care va colabora la „*Apărarea patriei*”, „*Viața militară*”, „*Albina*”, „*Urzica*”.

Scrierile lui G. dintr-o primă etapă se mulează perfect pe șablonul literaturii de spionaj și aventuri, combinat cu acela al „ogîndirii” moralist-pedagogice a trecutului și a prezentului armatei. Cartea de început, *Candidat la însurătoare* (1958), include schițe și se vrea o satiră modernă a „păcatelor” sociale, ironizând, mai mult sau mai puțin iscusit, probleme conjugale, birocrăția la toate nivelurile, lăudăroșenia, egoismul, oportunismul, parvenitismul etc. Cea mai izbutită dintre proze este *Dosarul Urecheatu*, în care autorul manevrează un reușit umor de limbaj și de situație, pe modelul caragialesc al „telegramelor”. Tot în 1958 îi apare volumul *Noaptea albă*, urmat de *Născut a doua oară* (1960), unde autorul, schimbând registrul și trecând la mediul ostășesc, se simte mai în voie. Va încerca ulterior varianta comercială a romanului polițist, în această formulă vandabilă fiind compuse *Enigma de la frontieră* (1968), *Profesorul de dans* (1974) și *Dans la Colorado* (1991). A mai publicat *Santinela din schimbul doi* (1962), o culegere de schițe și povestiri, și modestul roman *Însemnările unui adolescent* (1967), la care se adaugă câteva scenarii de film de scurtmetraj pentru Studioul Armatei, și un lungmetraj, destul de izbutit, în colaborare cu Elefterie Voiculescu (*Fata morgana*, 1981). Atunci când uită să fie obedient față de comandamentele ideologice, G. dovedește că are talent, pe care știe să-l pună la lucru în romane alerte, de divertisment, *Profesorul de dans* fiind, între acestea, cel mai reușit.

SCRIERI: *Candidat la însurătoare*, București, 1958; *Noaptea albă*, București, 1958; *Născut a doua oară*, București, 1960; *Santinela din schimbul doi*, București, 1962; *Însemnările unui adolescent*, București, 1967; *Enigma de la frontieră*, București, 1968; *Profesorul de dans*, București, 1974; *Dans la Colorado*, Galați, 1991.

Repere bibliografice: Valeriu Răpeanu, „*Născut a doua oară*”, LCF, 1960, 15; Valeriu Răpeanu, *Două volume de proză în „Cartea ostașului”*, „*Viața militară*”, 1963, 4; Grigore Zanc, „*Însemnările unui adolescent*”, TR, 1967, 50; Al. Chiriacescu, „*Enigma de la frontieră*”, „*Femeia*”, 1968, 6; Nicolae Pop, *Perimetru sentimental*, București, 1980, 167-170; Firan, *Profiluri*, 384-386; Micu, *Scurtă ist.*, III, 109; Popa, *Ist. lit.*, I, 1038. A.MI.

GRECEA, Ion (11.IV.1924, Turnu Severin – 6.IV.1999, București), prozator. Este fiul Ecaterinei (n. Șandru) și al lui Iulian Grecea, sudor, și frate geamăn cu scriitorul Florian Grecea. Face studii gimnaziale (1931–1934) și liceale (1935–1943) în Turnu Severin, luându-și bacalaureatul la Craiova, apoi este student al Școlii de Literatură „M. Eminescu” din București, până în 1955. Va absolvi în 1959 Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București, frecventând și Facultatea de Istorie. La Editura Militară din București este redactor-șef între 1956 și 1981, urmând concomitent și o carieră de ofițer (ajunge la gradul de colonel), calitate în care inițiază și conduce Pro Patria, cenaclul literar al scriitorilor militari. Debutează în 1956 la „Gazeta literară”, unde publică o serie de schițe și povestiri sub îndrumarea lui Eusebiu Camilar, iar editorial în același an, cu romanul *Răzbumarea*. Colaborează la „Viața militară”, „Pentru patrie”, „Gazeta literară”, „Luceafărul” ș.a.

Romanul *Bogăția unui sărac* (1961) reprezintă un fel de panoramă (a deșertăciunilor) societății românești, asamblată prin prisma clișeelelor din controversații ani ai dogmatismului ideologic. Protagonistul este un „altfel” de Nicolae Moromete. Fiu de țăran, el vrea să devină medic, dar este mai puțin conturat și personalizat decât tatăl său, Vasile Burcuș, sătean din Sărăcime. Rămâne de aceea doar un martor nesemnificativ, o copie palidă a timpului pe care îl traversează, autorul prezentându-l schematic și fals, ca pe „omul nou, crescut sub soarele socialist”. Și volumul de schițe *Întoarcerea la viață* (1962) pierde din consistență datorită pedalariei pe considerente educative prea apăsate. Evocând un moment din al doilea război mondial, romanul *La porțile Severinului* (1964) relatează aspecte ale „insurecției naționale antifasciste și antiimperialiste” și se vrea cea mai importantă scriere de până atunci a lui G. Actul de la 23 august 1944 este, evident, atribuit în exclusivitate comunistilor și uteciștilor, reprezentanții partidelor istorice și ai monarhiei fiind minimalizați și caricaturizați, potrivit rețetarului epocii. Ulterior, autorul trece relativ fără sincope la narațiuni decente, abil conduse, precum *Talida* (1976), cea mai bună carte a sa, construită pe schema romanului polițist. Începând de la *Moartea lebedei* (1969), romancierul se exersează într-o literatură „ușoară”, de aventuri și spionaj, de divertisment și consum, pentru copii și tineret. Evidente devin buna structurare a unor personaje, dramatismul atent dozat al acțiunii, plasticitatea tridimensională a unor scene de masă și conturarea adecvată a psihologiei colective.

SCRIERI: *Răzbumarea*, București, 1956; *Dom' majur în alegeri*, București, 1957; *Bogăția unui sărac*, București, 1961; *Întoarcerea la viață*, București, 1962; *Scrisoarea*, București, 1962; *La cumpăna nopții*, București, 1964; *La porțile Severinului*, București, 1964; *Moartea lebedei*, București, 1969; *Necunoscuta*, București, 1971; *Fata morgana*, București, 1973; *Prizonier la nouă ani*, București, 1973; *Viața nu iartă*, Craiova, 1974; *Ei doi și Pipa*, București, 1975; *Șoferi în uniformă*, București, 1976; *Talida*, București, 1976; *Într-o singură oră*, București, 1978.

Repere bibliografice: H. Zalis, *Debutul unui prozator*, GL, 1956, 29; Valeriu Răpeanu, „*Bogăția unui sărac*”, LCF, 1961, 18; D. Micu, *Un*

roman „*cronică*”, GL, 1964, 41; Mircea Iorgulescu, „*La porțile Severinului*”, LCF, 1972, 34; Mircea Iorgulescu, „*Fata morgana*”, LCF, 1974, 7; Martin, *Pro Patria*, 175–178; George Mirea, „*Viața nu iartă*”, R, 1975, 5; Dan Mutașcu, „*Talida*”, „*Pentru patrie*”, 1977, 2; Alex. Ștefănescu, *Duiosii periculoase*, FLC, 1977, 32; Nicolae Pop, *Perimetru sentimental*, București, 1980, 171–178; Firan, *Profiluri*, 386–389; Popa, *Ist. lit.*, I, 1038; Florea Firan, *Prozatorii Florian și Ion Grecea. Evocări*, „*Caligraf*”, 2003, 24. A.M.

GRECEANU, Radu (c.1655 – c.1725), cronicar, poet și traducător. Este un cărturar care vine „de jos” (părinții lui erau proprietari de pământ în satul Greci, pe atunci în ținutul Vlașca), dar pătrunde în aristocrația munteană a spiritului, fiind unul dintre cărturarii ce au transformat deceniile brâncovenești într-o mare „monarhie culturală”, și în rândul boierimii, prin căsătoria, în 1691, cu Catrina, fiica marelui boier Ivașco Băleanu. Învață – ca și fratele său Șerban – multă carte: stăpâna la fel de bine elina și neogreaca și avea un bagaj bogat de informații culturale. Tradiția spune că nu i-ar fi plăcut prim-planul agitat, rămânând toată viața un „smerit” logofăt în cancelaria domnească, dar o pictură din anul 1689 îl arată a fi fost vel logofăt.

PIAȘA VEL LOGOFĂȚUL GRECEANU. 1689.

Când Constantin Brâncoveanu l-a ales prin 1693 să-i fie istoric oficial, **G.** avea o avere literară impresionantă. Luase parte, împreună cu fratele său Șerban, la realizarea primei ediții integrale în românește a *Bibliei*, imprimată la București în 1688. În 1691 Antim Ivireanul tipărește la București *Mărgăritarele* lui Ioan Chrisostom (cu titlul *Mărgăritare adevărate Cuvinte de multe feliiuri a celui întru sfinți Părintelui nostru Ioan Arhiepiscopul Tarigradului a lui Zlatoust*), colecție de omilii tălmăcite din greacă de frații Greceanu. Cei doi adaugă cărții două predoslovii și versuri heraldice. Tot în 1691, la Buzău, se va da la lumină *Pravoslavnică mărturisire* a lui Petru Movilă în traducerea lui **G.**, cârturarul român tălmăcind textul aprobat la Sinodul de la Iași din 1642 și confirmat apoi de cei patru patriarhi ai Răsăritului, text în care Meletie Syrigos introdusese câteva modificări și care fusese apoi imprimat, în 1667, în grecește — tălmăcire datorată tot lui Syrigos — în Olanda. Deschizând șirul de tomuri ce cuprind mineiele traduse de **G.** și imprimate la Buzău în 1698-1699, mitropolitul Theodosie Veștemeanu îl roagă pe cititor să ierte greșelile, tipograful vorbește despre cadența tensionată a muncii, despre lucrul noaptea, despre corecturi făcute în pripă („graba citirii la probe”) etc. Iertare își cere și traducătorul **G.**: „De ar și cunoaște niscare greșală, să nu defaime, că cu greu iaste a tălmăci neștine singur, ales despre limba elinească spre cea rumânească”, mai cu seamă că există „cuvinte elinești și vorbe despre locuri carele unele nici la lexicoane nu se află, altele, de să și află și să înțeleg, iară pentru îngustarea limbii rumânești nu pot veni la tălmăcit. Iară eu am iscodit și în tot chipul m-am nevoit a nu lăsa nici un cuvânt ca să nu dea întru înțelegerea limbii noastre cei rumânești. „Nevoința” pusă de acest scriitor de bună ținută s-a materializat în texte fluente. *Viețile și istoriile tuturor sfinților* traduse, cum spune el însuși, de **G.**, reprezintă secvența cea mai consistentă a colecției (în românește mai sunt transpuse doar indicațiile de tipic, restul fiind păstrat în slavonă). Contactul traducătorului, cârturar rafinat, știutor de elinie și de carte grecească, cu sinaxarele lui Maximos Margunios este neîndoielnic. La fel de adevărat este că istoricul de curte al lui Constantin Brâncoveanu a transpus după versiunea lui Margunios doar atunci când în *Viața și petrecerea svinților* a lui Dosoftei (care i-a stat sub ochi neîncetat) nu dădea peste „vieți” în redacție completă. În cele mai multe cazuri, cel care a făcut ca proloagele de la Iași „să intre” din nou în mineie l-a „îndireptat” doar pe Dosoftei. Deceniile brâncovenesti ale literaturii române au avut în **G.** și un productiv autor de versuri. A scris „stihuri heraldice”, „versuri la stemă” pretinse de protocolul baroc al cărților în a căror apariție a fost implicat. Primul grupaj — *Stihuri 8 asupra stemei prealuminatului și înălțatului domn Ioan Șerban C[antacuzino] B[asarab] voevod* — a fost tipărit în *Biblia de la 1688* și convoacă, encomiastic, toate „modelele” importante ale emblemei („soarele, luna, gripsorul și corbul împreună, / încă și spata cu buzduganul”), dând elogiului oarecare pretenție și ajutându-l să evite, fericit, fâgașul devenit — de la Udriște Năsturel încoace — tradițional. Stirpea basarabească a voievodului aflat în deplină legitimitate la tron („În scaunul strămoșilor în care acuma

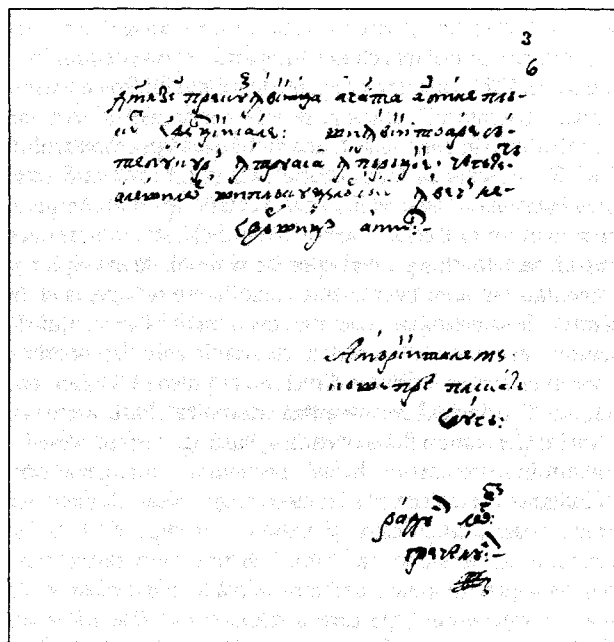
domnești, / Al celor ce-s în laudă vechilor Băsărăbești”) — elogiată în *Mărgăritarele* lui Ioan Chrisostom — va fi subliniată cu nedisimulată mândrie pentru trecutul plin de glorie al țării și în stihurile din *Pravoslavnică mărturisire* și în cele din *Mineiele* buzoiene. **G.** se arată a fi poet de cursă lungă în tălmăcirea, din grecește, a primei povestiri în versuri (o lamentație, în fapt) din literatura română — *Poveste de jale și pre scurt asupra nedreptei morți a preacinstului Constandin Cantacuzino, marelui postelnic al Țării Rumânești*, scrisă de un necunoscut, ins instruit, în stare să se vaite pe tonuri înalte și să acuze violent, poate un român care știa să versifice și în grecește —, tipărită la Veneția. Tălmăcirea e dedicată Stancăi Cantacuzino, fiică a postelnicului ucis și mamă a lui Constantin Brâncoveanu, ceea ce înseamnă că traducerea e făcută până în 1699, căci în februarie 1699 Stanca răposa. „Pedepsit” în carte elinească, **G.** găsește nu fără oarecare opinteli o haină românească stihului lung, iambic, grecesc și ritmului elegiac, știind să păstreze numărul de silabe (14-16) și să așeze bine cezurile. Și-a imprimat și el textul cândva, între 1696 și 1699, poate la Snagov — o spune Dumitru Logofătul sin Anastase Șufariul: „Însă scoasă după tipar și scrisă cu mâna de”, care o copia în 1735 —, dar tipăritura s-a pierdut, iar copiei îi lipsește sfârșitul. Postelnicul Constantin Cantacuzino, uns la Snagov din porunca lui Grigore I Ghica, „obiect” al panegiricului, bun, generos, prudent, pios, priceput în ale politicii și furnizor al unor sfaturi pline de înțelepciune, „pedepsit” în științe și preferând zbcuciumului de la curte liniștea conacului său, unde medita și „scriia”, este deformat într-o „efigie” pilduitoare ce trebuie impusă viitorimii. Oamenii, regnul vegetal și cel mineral, slujitorii lui Dumnezeu, țara sunt îndemnați să deplângă dispariția acestui mare bărbat: „Zic, dară, și voi pietrilor și liamnelor, să plângeți, / Și tuturor săracilor, de jale să vă stingeți! / Și toată ticăloasa Țară aciasta Rumânească, / Cu toate mănăstirile împreună, să jelească / Pre Constantin postelnicul, pre Cantacuzinescul, / Pre marele acela omu, și prea înțeleptul!”

În legătură cu personalitatea lui **G.** și cu scrierea sa cea mai cunoscută, *Începătura istoriei vieții luminatului și preacrestinului domnului Țării Rumânești, Io Costandin Brâncoveanu Basarab voievod, dă când Dumnezeu cu domnia l-au încoveanau, pentru vremile și întâmplările ce în pământul acesta, în zilele Măriei sale, s-au întâmplat*, există afirmații contradictorii. Una dintre ele caută să convingă că toate atitudinile, opiniile și luările de poziție pe care **G.** le inserează în text aparțin de fapt lui Constantin Brâncoveanu, voievodul — personaj, patron, inspirator și cenzor, prezent mereu în preajma scribului însărcinat cu redactarea „jurnalului de curte”. Mai mult, a fost evocată și participarea directă a stolnicului Constantin Cantacuzino, în dubla ipostază de revizor al concepției generale și de stilizator al formulării. O altă constatare a fixat imaginea unui text amalgamat, eteroclit, producție a unui „inscriptor” a cărui supremă preocupare ar fi fost aceea de a nu omite cumva din înregistrarea sa docilă vreo „preumblare”, „nuntă” sau „târnosanie” ce implicau pe voievod sau pe altcineva din preajma sa. Formulările sunt mult prea drastice. Personalitatea autorului, însumabilă din „portretul

scriitorului" și din „portretul cronicarului”, poate fi deslușită în textul pe care el îl redactează, începând, se pare, de prin 1693 și până în 1714 (când știrile despre logofătul lui Brâncoveanu dispar). „Scriitorul” domină, se află permanent în avantaj, infuzându-se în zone ce ar fi aparținut de drept cronicarului. Căci **G.** nu scrie de fapt „istorie”. Ca și cel care va fi scris *Anonimul brâncovenesc*, el filmează o „viață” (primul compune un roman, autorul celălalt scrie o biografie), este cronicar doar într-un sens foarte apropiat epocilor mai noi, de inscriptor și comentator al unor evenimente. „Istoria” se retrage, la el, în sămburele său esențial, redevine „eveniment”, iar înlănțuirile acestor „evenimente”, cercetate cu atenție spre descoperirea unor înțelesuri ce îl privesc direct sau ar putea să îl intereseze pe „eroul” principal, nu înseamnă „devenire”. Parte a istoriei, viața lui Constantin Brâncoveanu se sustrage de fapt acesteia, constituindu-se într-o „lume” particulară, omogenă prin stabilitatea caracteristicilor fundamentale. Este „lumea” lui Brâncoveanu, cu prieteni și inamici, cu clipe de tihnă și momente de tensiune, cu „zidiri” și traversări rătăcitoare, vegheată de o divinitate justițiară, aflată mereu în postura de aliată a voievodului, pe care îl scapă și de niște adversari săcâitori și neobosiți. **G.** este un spirit pe care lecturile l-au rafinat cu prisosință. Demonstrația întreprinsă în predoslovia scrisă pe la 1699 (când ajunsese cu „istoria” „până la al zecilea an den domnie” și voievodul a socotit că cele patruzeci și trei de capitole isprăvite pot fi date la lumină) este extrem de convingătoare. Encomionul consacrat lui Brâncoveanu propune cititorilor (și viitorimii) un model voievodal, un construct atent elaborat, atins de aripa perfecțiunii. Faptele selectate – tipăriturile, școala, lăcașul de cult – aparțin ctitoriei spirituale și se supun prestației spre „folosul de obște”. Calitățile incluse în obligatoriul portret („Căci Măria-ta ești cu daruri vrednice împodobit și ai îngrijit de această țară cu o așa adâncă pricepere și înaltă priveghere, în atâta blândețe și răbdare, pornită din sufletească dragoste ce li porți, încă eu poci să dau chezășie că poliția luminată și plină de bunătate a înălțimei-tale este în adevărată asemănare cu înțelepciunea lui Democrite, care în învățăturile sale zice: «stăpânii noroadelor și povățuitorii lor trebuie să aibă în toți timpii îngrijirea către vrăjmașii țarei, iar către supușii lor, iubitori și blânzi»”) se adună covârșitor, mereu fortificate de temeuriile furnizate de înțelepții Antichității, întru definirea virtuții, ce are ca formă de concretizare – în disertația aristotelică susținută de **G.** – fapta cea bună. Apoftegmatica îi este familiară. Pentru definirea patriotismului și a loialității i se par potrivite concluziile unui „istoric grecesc”, pe care îl citează în original și în tălmăcire. Lamentațiile sale sunt patetice, cuvintele gradând o ascensiune dibace a „tensiunii”, bunăoară când vorbește despre turci, împotriva cărora cărtește neconținut, dacă nu protestează chiar vehement. Sfichiuirea alternează cu sarcasmul ucigător, celebrând devenind descrierea manierei osmanlâilor de a face politică pe picior mare. Curtean desăvârșit, **G.** agreează și descrie ceremoniile, vădind un ochi atent și o pană capabilă să rețină și să transmită sugestii vizuale. Nu mereu și nu în toate cazurile. Dacă descrierea

unora dintre ctitoriile brâncovenesti nu îi reclamă decât întrebuițarea unor calificative globale („lucru foarte iscusit”, „foarte ciudat”), secvențele luptelor – și în cronică nu sunt deloc puține (refăcute, cel mai adesea, după relatările unor martori, căci logofătul a fost, probabil, prin apropierea voievodului doar în războiul de la Zărnești) – acordă cititorului doritele compensații. Dezastrul rușilor în lupta de la Stănilești (tablou amplu, contemplat parcă de pe o înălțime) este comprimat într-o frază care adună toate erorile comise pentru a le transforma într-o imagine cu trăsături de prăbușire apocaliptică: „În cea mai după urmă însă, văzând moscalii mulțimea turcilor și strămtătoarea locului unde ei erau tăbărâți și flămânzia, atât a cailor, cât și a lor, dă vreme ce caii ajunsese dă-și mânca coadele și coamele și rodea polocoșurile după la cară, și într-o parte le murea caii, într-altă parte slujitorimea, unde să făcuse și putoare foarte groaznică și nesuferită de mortăciuni, care aceste nevoi toate moscalii văzând și pierzarea lor înaintea ochilor având-o, o minune! dânetemerea ceia ce mai înainte dă turci avea, la groaznică înfricoșare ticăloșii au venit.” **G.** nu pare înclinat să ia în considerare semnele supranaturale, cărora predecesorii le acordaseră virtuți premonitorii. Un trăsnet lovește „clopotnița cea domnească den București” și o distruge pentru că fusese transformată în pulberărie „den nesocotință”. „La ghenarie 26 dni leat 7217 la 10 ceasuri den zi”, prin părțile Buzăului au căzut niște resturi meteoritice. Intuind parcă nesățioasa curiozitate a urmașilor, **G.** datează exact evenimentul, senzational și înfricoșător totodată („cât oamenii și dobitoacele au căzut la pământ”), încearcă să îl descrie – „Pietri mari bucăți și negre ca zgura care nu au căzut peste tot locul, ci numai în două locuri, și puține, nu multe” – și se abține de la orice predicțiuni, adăugând doar o propoziție neutră. Cronicarul se arată priceput și în a descifra rosturile raporturilor diplomatice, fiind un ager observator al împrejurărilor politice în necurmată schimbare. Sigur că, în unele cazuri, concluziile lui reprezintă rezultatul analizelor întreprinse în cancelaria voievodală, dar cel care se rostește, în text, este neîndoielnic autorul, insistent și ironic, partizan și vehement, urmărind persuasiunea în tot ce scrie, un autor al cărui portret se recompose cu relativă ușurință și pentru care sintagma „supt umbra Mării-tale”, scrisă undeva în predoslovia cronicii, rămâne doar o reușită a penei, nefiind nicidecum sublimarea – fie și retorică – a unui destin. Coeziunea discursului la acest autor, învinuit adesea de a fi așternut pe hârtie (la fel ca patronul său, care ținea un registru de venituri și cheltuieli) o înșiruire plictisitoare de fapte nesemnificative, trebuie definită în termenii specifici acestui text, care este o compoziție memorialistică, în prima sa treime, și notație de jurnal în rest, chiar dacă pentru intervalul 1699–1707 **G.** va scrie și o a doua redacție, revizuită, a unui șir întreg de capitole, numită de unii – fără temeii – „istorie secretă”, poruncită de un Brâncoveanu care se certase cu unchiul său Cantacuzini. Pe fondul unei epicități generale, ce izvorăște din înseși faptele povestite, în cronică pot fi individualizate povestiri autonome și secvențele interludiu,

vide sub raportul epicității, formalizate prin reluări și transformate în intervale de repaus. Scriind sub presiunea sarcinii sale, ce impunea „zidirea” laudei, **G.** nu poate alege, spre săvârșirea țelului, decât o structură dihotomică, ai cărei termeni sunt construcția (elogiul avându-l mereu ca obiect pe Brâncoveanu) și discreditarea (în pagini care – literar – salvează scrierea). Cronicarul luptă plin de osârdie cu adversarii periculoși (pretendentul Constantin Bălăceanu, Ceachi Laslo, austriacul Donat Heissler), cu dușmanii potențiali (Cantemireștii – Constantin, Antioh, Dimitrie), cu profesionistii uneltirii (Staicu paharnicul și ceata lui sau Dumitrașcu Corbeanu) și cu marii ingrați (ungurul Emerich Thököly, Toma Cantacuzino, Ghinea ceașul, brașoveanul Teodor Corbea, mitropolitul Antim Ivireanul). Tipologic, inepeizabilii inamici ai Brâncoveanului manifestă și unele „calități”. **G.** nu ostenește totuși a-i vesteji, lasă obișnuita sa parcimonie de-o parte și denunță virulent, anticipează pedepse, moralizează și comentează în duh „învățător” abaterile. Cu totul izbutită se înfățișează „nuvela” ce descrie „visul de mărire” al lui Constantin Bălăceanu, fantastul hrănitor de „vânturi” și „nebunii”. „Clipa” ce se scurge între ascensiune și prăbușire este disecată cu incontestabil meșteșug. Autorul scrie cu pasiune, investighează circumstanțe, coboară în suflete, analizează porniri și atitudini, operează deschideri în spațiile politice apropiate, schițează portrete, rosteste discursuri, comentează, face – în fine – aproape tot ce este necesar pentru reconstruirea unei lumi dominate de neliniște. Bunăoară, acei „mestecători” care, ca paharnicul Staicu, împovărați de o extracție socială modestă, sunt proiectați și în categoria parvențiilor. Mecanismul acestui tip de „denunțare” funcționează fără greș. Doi dintre complicii lui Toma Cantacuzino – cel care fuge la ruși, amenințând fatal echilibrul cu greu menținut de Brâncoveanu –, niște „marghioli blestemați și de minte striini, cu carii viața lui își petrecea”, Ghinea ceașul și Toderășcu, „brat David ceașul”, sunt, primul – „marghiol, curvariu, becisnic, dă neam moic și foarte om spurcat”, iar cel de-al doilea – „neam foarte ciociu, șcheau, varvar și plin de răutate”. Absența „blagorodniciei” – și ca atare lipsa de acces către gândul și fapta nobile – este deconspirată (cu plăceri ascunse) într-o formulare memorabilă menită să îl discrediteze pe bătrânul Constantin Cantemir. Ajuns voievod al Moldovei printr-o mare îngăduință („parahorisis”) divină – „poate fi pentru păcatele creștinilor aceluia pământ”, se rosteste „candid” **G.** –, dușmanul lui Constantin Brâncoveanu fusese întâi „herghelegiu”, „apoi lefeciu, apoi și ceaș la steagul spătărescu aici în țară”. Demersurile acestor inepeizabili agenți ai răului sfârșesc lamentabil în eșecuri pilduitoare. Ținta lor, voievodul, descris și proiectat fără șovăire în spațiul de lumină emanând de la preceptul ordonator al întregii „istorii”, îi aruncă ireversibil într-un con de umbră. Iar Brâncoveanu are, la sfârșitul lecturii, o biografie. Domnitorul, departe de a fi o întrupare monotonă și obositoare a seriilor de virtuți ce îi sunt adjuocate în predoslovie, „trăiește” în ipostaze succesive care nu sunt ferite de momente de indecizie, asprime, insatisfacție, durere

Radu Greceanu, Începătura istoriei..., B.A.R., ms. 1350

ori abdicare de la normele de conduită proclamate de cronicar drept exemplare. Din atât de criticatul „vălmășag” de fapte al cronicii lui **G.** cresc chipul unui mare voievod și, firește, imaginea unei domnii ce cu greu își poate găsi egalul în istoria veche a țării. Cunoscută, măcar parțial în epocă (în compilația poruncită de Ștefan Cantacuzino vor fi transcrise doar primele patruzeci și opt de capitole, în care nu erau aprecieri negative la adresa Cantacuzinilor) și mai târziu (aceleși capitole vor intra și în corpusul alcătuit la porunca lui Nicolae Mavrocordat), păstrată cu grijă de descendenții voievodului ucis de turci, ca și de cei ai cronicarului, copiată în numeroase rânduri (s-au conservat douăzeci și două de manuscrise ale *Începăturii istoriei...*), tradusă (Johann Filtsch din Brașov va tălmăci în nemțește optzeci de capitole, pe care le va utiliza târziu istoricul Johann Christian Engel), cronică lui **G.** va fi tipărită „pe părți”. În 1846 N. Bălcescu a editat patruzeci și opt de capitole în „Magazin istoric pentru Dacia”. Versiunea în optzeci de capitole a fost tipărită de Ștefan D. Greceanu în 1906. Versiunea integrală a cronicii (restituită, se zice, de acel manuscris copiat prin 1730-1740 de serdarul Grigore Greceanu) va fi imprimată în 1961 de Mihail Gregorian, în ediția *Cronicari munteni*.

SCRIERI: *Istoria Țării Românești de la 1689-1700* (publ. N. Bălcescu), „Magazin istoric pentru Dacia”, II, 1846, 129-176, 193-228, 321-354, reed. în *Cronicarii Țării Românești*, II, București, 1847, 1-116, în *Istoria Moldo-României*, II, București, 1859, 166-278; *Viața lui Constantin vodă Brâncoveanu*, îngr. Ștefan D. Greceanu, București, 1906; *Începătura istoriilor vieții luminatului și preacreștinului domnului Țării Românești, Io Constandin Brâncoveanu Basarab voievod, dă când Dumnezeu cu domnia l-au încoronat, pentru vremile și întâmplările ce în pământul acesta, în zilele Măriei-sale s-au întâmplat*, în *Cronicari munteni*, II, îngr. Mihail

Gregorian, introd. Eugen Stănescu, București, 1961, 5–272, în *Cronici brâncovenești*, îngr. și postfață Dan Horia Mazilu, București, 1988, 5–237; *Istoria domniei lui Constantin Basarab Brâncoveanu voievod (1688–1714)*, îngr. și introd. Aurora Ilieș, București, 1970; *Stihuri 8 asupra stemei prealuminatului și înălțatului Domn Ioan Șarban C.B. Voievod*, în *Biblia*, București, 1688, reed. în BRV, I, 283; *Versuri politice 8 asupra stemelor prea luminatului și înălțatului Domn Io Constantin Băsărab Voievod*, *Prea luminatului, înălțatului și slăvitului Io Costandin Basarabă Voievod, den mila lui Dumnezeu Domn și oblăduitori a toată Țara Rumânească și Cătră de bine voituri cititori* (în colaborare cu Șerban Greceanu), în *Mărgăritare adecă Cuvinte de multe feliuri a celui întru sfinți Părintelui nostru Ioan Arhiepiscopul Țarigradului a lui Zlatoust*, București, 1691, reed. în BRV, I, 316–321; *Versuri politice 8 asupra stemei prea luminatului și înălțatului Domn Io Costandin Băsărab Voievod, Prea luminatului, prea înălțatului și prea slăvitului, den mila lui Dumnezeu Domn și oblăduitori toatei Țării Rumânești Ioan Costandin B. Basarab Voievod și Cătră cititorii pravoslavic, în Petru Movilă, Pravoslavnică mărturisire a săbörnicesții și apostoleștii beserecii Răsăritului*, Buzău, 1691, reed. în BRV, I, 322–324; *Stihuri politice 10 asupra stemei prea luminatului, slăvitului și blagocestivului Io Constantin B. Basarabă Voievoda*, în [Mineie], Buzău, 1698–1699, reed. în BRV, I, 366.

Traduceri: *Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură*, București, 1688 (în colaborare); *Mărgăritare adecă Cuvinte de multe feliuri a celui întru sfinți Părintelui nostru Ioan Arhiepiscopul Țarigradului a lui Zlatoust*, București, 1691 (în colaborare cu Șerban Greceanu); ed. 2, București, 1746, reed. fragm. în *Crestomatia seu Analecte literarie*, îngr. Timotei Cipariu, Blaj, 1858, 195–203, în CHRM, I, 290–294; [Mineie], Buzău, 1698–1699; *Poveste de jale și pre scurt asupra nedreptei morfi a preacinstiului Constantin Cantacuzino, marelui postelnic al Țării Rumânești*, în Emil Vărtosu, *O povestire înedită în versuri despre sfârșitul postelnicului Constantin Cantacuzino*, București, 1940, reed. în CPV, 37–48.

Repere bibliografice: N. Iorga, *Cronicele muntene*, AAR, memoriile secțiunii istorice, t. XXI, 1898–1899; Iorga, *Ist. lit. XVIII*, I, 31, 60, II, 505–513; Pușcariu, *Ist. lit.*, 117–118; Const. Solomon, *Biblia de la București (1688)*, Tecuci, 1932; Ioan C. Filitti, *Cine erau frații cărturari Radu și Șerban Greceanu*, RIR, 1934, 65–70; Cartoian, *Cărțile pop.*, II, 132; N. Iorga, *La „Biblia lui Șerban Vodă”*, RI, 1938, 7–9; Cartoian, *Ist. lit.*, III (1945), 214–219, 232–233, 250–254; Ciobanu, *Ist. lit.* (1947), 306–310; Piru, *Ist. lit.*, I, 212–216, 248, 282–286; Eugen Stănescu, *Valoarea istorică și literară a cronicelor muntene*, în *Cronicari munteni*, I, îngr. Mihail Gregorian, București, 1961, V-CXXVI; Lucian Predescu, *O controversă literară religioasă. Contribuția fraților Radu și Șerban Greceanu la cultura religioasă și laică*, „Glasul Bisericii”, 1962, 5–6; Virgil Căndea, *Nicolae Milescu și începutul traducerilor umaniste în limba română*, LL, 1963; Virgil Căndea, *Semnificația politică a unui act de cultură feudală*, STD, 1963, 3; Virgil Căndea, *O epigramă grecească tradusă de N. Milescu*, LR, 1963, 3; Virgil Căndea, *Nicolae Milescu și începuturile traducerilor umaniste în limba română*, LL, 1963; Lăudat, *Ist. lit.*, II, 44–57; *Ist. lit.*, I, 418–423, 524–530; Dan Simonescu, *Poveste de jale asupra uciderii postelnicului Constantin Cantacuzino (20 decembrie 1663)*, CPV, 35–37; Ivașcu, *Ist. lit.*, I, 221–222, 224, 233–235; Aurora Ilieș, *Studiu introductiv la Radu logofătul Greceanu, Istoria domniei lui Constantin Basarab Brâncoveanu voievod (1688–1714)*, București, 1970; Paul Cernovodeanu, *Radu logofătul Greceanu*, „Istoria domniei lui Constantin Basarab Brâncoveanu voievod (1688–1714)”, STD, 1970, 5; Eugen Negrici, *O variantă a cronicii lui Radu Greceanu*, R, 1971, 7; Alexandru Dușu, *Umanistii români și cultura europeană*, București, 1974, 83, 96–100, 112, 122, 185; Cătălina Velculescu, *Un manuscris cu fragmente din cronica lui Radu Greceanu*, RITL, 1974, 4; Dan Horia Mazilu, *Barocul în literatura română din secolul al XVII-lea*, București, 1976, 139, 147–150; Dan Horia

Mazilu, *Cronicarii munteni*, București, 1978, 147–228; Negrici, *Figura*, 165–182; *Dicț. lit.* 1900, 410–414; Mazilu, *Proza*, 117–121; Velculescu, *Scriere*, 66–75; *Dicț. scriit. rom.*, II, 445–448. D.H.M.

GRECEANU, Șerban (? – c. 1710), cărturar, traducător și autor de versuri. Este de fel – ca și fratele său, cronicarul Radu Greceanu – din satul Greci, aparținând ținutului Vlașca. I se mai zicea și Dragomirescu, după numele satului dâmbovițean unde a citorit o biserică. Ilinca, prima lui nevastă, era fiica marelui vistier Papa Greceanu și se trăgea dintr-un sat ilfovean ce se numea tot Greci. Tatăl soției a fost socotit de unii cercetători drept părinte al cărturarului. Este vorba doar de o coincidență de nume, căci părintele Grecenilor era, se pare, un obscur proprietar de pământ. Un om „de jos” care și-a dat băieții la carte (ca și fratele său, **G.** știa grecește și se descurca în limbile clasice) și le-a insuflat dorința de ascensiune. **G.** a avut chiar vocația prim-planului politic, căci și-a însurat un fiu – îl chema tot Șerban – cu o fată a voievodului Constantin Brâncoveanu și a făcut el însuși o carieră dregătorească deosebită: logofăt în 1678, sub Șerban Cantacuzino, i-a fost sol lui Brâncoveanu, în 1689, la austrieci, tot Brâncoveanu l-a făcut mare vistier (rang pe care l-a deținut din 1694 până în 1703), i-a încredințat în două rânduri (în 1695 și în 1700) isprăvnicia scaunului Bucureștilor, înălțându-l, în fine, în 1704, în funcția de mare logofăt. După 1710 nu mai apare în documente.

G. a fost unul dintre acei mari boieri cărturari care, împreună cu oameni ai Bisericii, au zidit faima culturală a deceniilor brâncovenești. Ei „făceau” cultură dintr-o superioară plăcere, fiind în același timp conșinși de utilitatea demersurilor lor pentru propensiunea spirituală a lumii românești. Lucrând adesea în tandem cu Radu Greceanu, fratele său, **G.** s-a aflat printre cărturarii care au participat la apariția *Bibliei* în 1688. Editorii acestei cărți fundamentale s-au aplecat, în privința *Vechiului Testament*, pe un text tâlmăcit de Nicolae Milescu, text ce suferise cel puțin o îndreptare însemnată. Vor supune acest „text revizuit” propriei lor „revizii”, confruntându-l iarăși cu originalul grecesc și, poate, cu versiunea păstrată în manuscrisul 4389 de la Biblioteca Academiei Române, renunțând, în bună parte, la impresionantul aparat critic al manuscrisului 45 de la Biblioteca Filialei Cluj a Academiei Române, ce venea mai ales dintr-o ediție („sixină”) pornită din spiritul catolic. Revizorii și editorii bucureșteni (frații Greceanu, bănuitul lor „consilier” Constantin Cantacuzino stolnicul, Ghermanul Nyssis, Mitrofan, fostul episcop de Huși, alți „dascăli”) s-au „repliat” lângă *Septuaginta* de la Frankfurt și – lăsând deoparte unele rigori filologice – au produs o reducere de o remarcabilă fluentă. *Biblia de la București*, o carte zămisliată în bună măsură de cărturari laici, a putut da expresie schimbărilor petrecute în spiritualitatea românească și a fost capabilă să adune în jurul ei forțe intelectuale din toate marile secvențe de cugetare ale lumii românești și ale Sud-Estului european. Semnăturile celor doi frați se află și pe tâlmăcirea, din grecește, a unei culegeri de omilii ale lui Ioan Chrisostom, dascălul de retorică practică al

tuturor oratorilor ortodoxiei (între ei și al autorilor români de predici), cel care a prezidat „banchetul” elocinței de amvon în literatura română veche. Pentru *Mărgăritare adecă Cuvinte de multe feliuri a celui întru sfinți Părintelui nostru Ioan Arhiepiscopul Țarigradului a lui Zlatoust*, carte apărută la București în 1691, frații Greceanu au compus și predosloviile: *Prea luminatului, înălțatului și slăvitului Io Constandin Basarab Voievod, de mila lui Dumnezeu Domn și oblăduitori a toată Țara Rumânească*, „o prefață-dedicație” către domnul protector, și una, *Cătră de bine voitoriul cititori*, text în care satisfacțiile lumii pământești — între ele și întocmirile politice — sunt asemuite unor „mirodii” care „numai ceriului gurii dau pre scurt gust și plăcere”, ele ascunzând însă, vremelnic și înșelător, o desertăciune funciară. Doar cele spirituale sunt veșnice — după cum destinate tinereii minte se înfățișează și inițiativele menite „folosului de obște”, concept drag umaniștilor epocii brâncovenești —, celelalte „ca umbra și fumul trec”, marcate de neîntreruptă schimbare căreia îi este supusă și existența omenească, precară, fatal și ineluctabil datată. Pentru *Evanghelia greco-română* imprimată de Antim Ivireanul la București în 1693, G. scrie și o „epigramă” (sub stema Basarabilor), nelipsită de militantism, și o prefață, în care lauda adusă voievodului Brâncoveanu nu e absentă, cum nu lipsesc nici alte referiri, familiare cărturarilor acelor decenii, privind valoarea cărții sau trimiterile purtătoare de noblete la întruchipările puse în circulație de scriitorii cei vechi greci și latini. Cu un an înainte, în 1692, G. scrisese în grecește prefața la *Slujbele Sfintei Paraschiva celei Nouă și a Sfântului Grigorie Decapolitul*.

SCRIERI: *Prea luminatului, înălțatului și slăvitului Io Constandin Basarab Voievod, den mila lui Dumnezeu Domn și oblăduitori a toată Țara Rumânească și Cătră de bine voitoriul cititori* (în colaborare cu Radu Greceanu), în *Mărgăritare adecă Cuvinte de multe feliuri a celui întru sfinți Părintelui nostru Ioan Arhiepiscopul Țarigradului a lui Zlatoust*, București, 1691, reed. în BRV, I, 316–321; *Stihuri politicești 8, asupra stemii a prea luminatului și blagocistivului domn Ioan Constantin B. B. voievod și Tuturor celor ce s-or întâmpla a ceti, pravoslavniceilor și ai noștri frați întru Domnul, bucurie*, în *Evanghelia greco-română*, București, 1693, reed. în BRV, I, 331–335. **Traduceri:** *Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură*, București, 1688 (în colaborare); *Mărgăritare adecă Cuvinte de multe feliuri a celui întru sfinți Părintelui nostru Ioan Arhiepiscopul Țarigradului a lui Zlatoust*, București, 1691 (în colaborare cu Radu Greceanu); ed. 2, București, 1746, reed. fragm. în *Crestomatia seau Analecte literarie*, îngr. Timotei Cipariu, Blaj, 1858, 195–203, în CHRМ, I, 290–294.

Repere bibliografice: Iorga, *Ist. lit.* XVIII, I, 31, 60; Const. Solomon, *Biblia de la București (1688)*, Tecuci, 1932; Ioan C. Filitti, *Cine erau frații cărturari Radu și Șerban Greceanu*, RIR, 1934, 65–70; N. Iorga, *Scrisori de familie ale vechilor Brâncoveni*, AAR, memoriile secțiunii istorice, t. XVI, 1934–1935; Cartoian, *Ist. lit.*, III (1945), 214–219; Ciobanu, *Ist. lit.* (1947), 299–310; Piru, *Ist. lit.*, I, 212–216; Lucian Predescu, *O controversă literară religioasă. Contribuția fraților Radu și Șerban Greceanu la cultura bisericăscă și laică*, „Glasul Bisericii”, 1962, 5–6; Virgil Căndea, *Semnificația politică a unui act de cultură feudală*, STD, 1963, 3; *Ist. lit.*, I, 418–423, 525; Ivașcu, *Ist. lit.*, I, 221–222, 224; Haneș, *Studii ist. lit.*, 74–131; *Dict. lit.* 1900, 414. D.H.M.

GRECESCU, Constant (17.X.1900, Grecești, j. Dolj — 6.VI.1959, București), editor și istoric literar. Urmează cursurile Facultății de Istorie a Universității din București, pe care o va absolvi în 1927 și își susține doctoratul în istorie în anul 1945. Lucrează la Arhivele Statului din București (1926–1928), apoi este cadru didactic la Facultatea de Istorie a Universității bucureștene (1928–1943) și la Școala Superioară de Arhivistică (1943–1949). În această perioadă ține prelegeri de istoria literaturii române vechi la Facultatea de Litere și Filosofie. Își continuă activitatea la Institutul de Istorie al Academiei (1949–1959). Întreaga viață și-o consacră identificării, ordonării și clasificării numeroaselor manuscrise ale celor mai controversate și dificile cronici din Țara Românească. Edițiile pe care le întocmește G., singur sau în colaborare, sunt foarte importante pentru înțelegerea și cercetarea istoriografiei românești anterioare secolului al XIX-lea.

Ediții: *Istoria Țării Românești de la octombrie 1688 până la martie 1717*, introd. edit., pref. Dan Simonescu, București, 1959; *Istoria Țării Românești. 1290–1690. Letopiseșul cantacuzinesc*, introd. edit., București, 1960 (în colaborare cu Dan Simonescu); Radu Popescu, *Istoriile domnilor Țării Românești*, introd. edit. și Eugen Stănescu, București, 1963. S.Mr.

GREGORI, Iliana (28.VI.1943, Galați), critic și istoric literar, eseist. Este fiica Guerrinei (n. Borsatti), profesoară, și a lui Gheorghe Clondescu, inginer. Absolventă a Liceului „I.L. Caragiale” (1961) și a Facultății de Limba și Literatura Română a Universității din București (1966), G. a fost redactor la „Scânteia tineretului” (1966–1968) și la „Lucaefărul” (1968–1970). S-a stabilit în 1970 în Germania, unde și-a continuat studiile. Între 1970 și 1976 a urmat la Universitatea Tehnică din Aachen studii de filosofie (specializare în fenomenologie), romanistică și comparatistică. Din 1976 este lector și cercetător la Universitatea Liberă din Berlin, în cadrul Institutului de Filologie Romanică, unde predă limba și literatura română și literatură comparată. În 1977 și-a susținut doctoratul la Heidelberg, sub îndrumarea lui Walter Biemel, cu teza *Merleau-Pontys Phänomenologie der Sprache*. Principalele preocupări se îndreaptă spre cercetarea fantasticului, a avangardei și a suprarealismului, a legăturii dintre naratologie și interpretarea literară a autobiograficului, iar în domeniul istoriei literaturii române — spre eminescologie. Contribuie cu prezentări ale scriitorilor români la *Brockhaus Enzyklopädie* și la *Kindlers Neues Literaturlexikon*, este prezentă în reviste academice și în volume de sinteză apărute în Germania, Olanda, Franța cu o serie de studii și eseuri despre Mihai Eminescu, I. L. Caragiale (cu o interesantă încercare de analiză psihocritică a piesei *O noapte furtunoasă*), Mateiu I. Caragiale, Lucian Blaga, Emil Cioran, Eugen Ionescu, Gherasim Luca, iar dintre scriitorii contemporani, despre Ștefan Bănuțescu, Dumitru Țepeneag, Ana Blandiana, Radu Petrescu, Mircea Cărtărescu.

Caracteristica studiilor publicate de G. este perfectă stăpânire a metodelor moderne de cercetare aplicate unui text literar, care își revelează astfel posibilități semantice nebanuie.

Sinteza dintre erudiție și originalitate, scriitura de o finețe intelectuală și stilistică deosebită au făcut din fiecare lucrare a ei un eveniment intelectual, lucru observat chiar și de critica românească, mai ales după apariția studiilor consacrate lui Eminescu. Cartea „*Singura literatură esențială. Povestirea fantastică*” (1996) propune o redefinire a dualității tipice fantasticului, considerat în lumina discuțiilor de genealogie moderne. Subminarea discursului realist prin intruziunea „straniului neliniștitor”, raporturile dintre fantastic și poezie, alegorie, miraculos, straniu, necesitatea recitirii (a „metalecturii”) textului dublu canonizat (o „istorie miraculoasă” povestită realist), rolul fantasticului, al inconștientului în procesul de textualizare și de deconstruire a semnificațiilor sunt analizate pe rând și aplicate în foarte subtile analize comparative ale unor povestiri de Balzac, Villiers de l'Île-Adam, Pieyre de Mandiargues, discuțiile incluzând și fantasticul postmodern. Preocupările de „fantasticologie” se prelungesc în cartea următoare, *Studii literare* (2002), în analiza operei literare și științifice a lui Mircea Eliade. **G.**, care a tradus, în colaborare, din limba franceză în limba germană *Amintirile* lui Mircea Eliade (apărute la Frankfurt, în 1987), aplică psihanaliza în decodarea semnificațiilor romanului *Domnișoara Christina* și ale *Jurnalului*, demonstrând profunda legătură dintre simbolismul visului și metaforica exilului. O revelație pentru eminescologia contemporană a constituit-o studiul *Eminescu la Berlin*, inclus în același volum. Autoarea a verificat întreaga informație literară cunoscută, i-a demonstrat precaritatea, a refăcut traseele și lecturile poetului în perioada berlineză și a oferit un nou portret interior, deosebit de cele obișnuite, al tânărului în formare, ale cărui trăiri sunt proiectate pe o minuțioasă reconstituire istorică a vieții sociale și intelectuale berlineze din anii 1870–1880. Studiul de sinteză, în care se îmbină o cantitate impresionantă de informație istorico-literară inedită cu o capacitate deosebită de corelare a biografismului și a deconstruirii semnificațiilor textuale, acesta pune accentul pe influența lui Schopenhauer asupra configurării psihicului eminescian, recitind texte ale filosofului neluate în discuție până astăzi, dar binecunoscute lui Eminescu. Universul oniric și fantastic descris în raport cu întemeierea principiilor realist-politice oferă o bază de interpretare întregii opere a scriitorului. Studiul a fost considerat de critica românească deschizător de drum în eminescologia modernă.

SCRIERI: Merleau-Pontys *Phänomenologie der Sprache*, Heidelberg, 1977; „*Singura literatură esențială. Povestirea fantastică*”, București, 1996; *Studii literare*, pref. Mircea Martin, București, 2002.

Repere bibliografice: C. Rogozanu, *Despre Eminescu, așa cum trebuie*, RL, 2002, 33; Mircea Iorgulescu, *Moment revoluționar în eminescologie*, „22”, 2002, 33–34; Doina Curticăpeanu, *Apropierea de Eminescu*, F, 2002, 9, 10; Irina Petraș, *Eminescu la Berlin*, CNT, 2002, 48–52; Manolescu, *Enciclopedia*, 365–366. R.S.

GREGORIAN, Alexandru (5.III.1909, Bârla, j. Argeș – 9.VII.1987, Jaca, Spania), poet, eseist și jurnalist. Licențiat și doctor în litere și în drept al Universității din București, **G.** a

lucrat ca redactor la ziarele „*Mișcarea*” (1930–1932) și „*Calendarul*” (1932–1933) și a înființat împreună cu Nichifor Crainic, în 1935, revista „*Sfarmă-Piatră*”, al cărei director va fi până în 1939. Între 1937 și 1940 funcționează ca prim-redactor al ziarului „*Universul*”. Colaborează de asemenea la „*Gândirea*”, cu eseuri precum *Ce este Europa?* sau *Germania lui Tacit* (1943). Este numit în 1940 consilier cultural și de presă la Legația României din Roma. Tipărește în 1942 volumul *Țara Demiurgului*, conținând articole pe care le publicase în „*Sfarmă-Piatră*” în intervalul 1938–1942. În 1943 îi apare placheta *Poeme pentru cruciați*, rezultat al experienței de pe frontul românesc din Crimeea, poetul luând parte la luptele de la Sevastopol. Cel care visase europeanizarea Asiei văzuse cu ochii lui cum „vin cu Uralii în spinare: Asiile!” După evenimentele din august 1944, **G.**, deși rechemat în țară, alege exilul și rămâne în Italia. Lucrează ca jurnalist la „*Il Giornale d'Italia*”, „*L'Osservatore romano*”, „*Il Quotidiano*” ș.a., devenind și colaborator permanent, din 1945 și până în 1950, al secției române a postului Radio Roma. În aprilie 1949 face să apară publicația lunară în limba română „*Țara*”, „tribună a românilor liberi”, cu un profund caracter anticomunist, ceea ce a contat, probabil, în mare măsură, la numirea sa ca director al secției române a postului de radio Europa Liberă, chiar de la înființarea acestuia, în 1950, la München. În „*Țara*” au apărut documente revelatorii privind procesele intentate de comuniști, în 1949, luptătorilor din munți, cu un deosebit impact asupra receptării acestor realități în Occidentul european al momentului. În 1953 **G.** își publică la München cea de-a doua carte de poezii, *Poeme pentru frații mei*. Versurile vibrează de sentimentul înstrăinării și al rătăcirii într-un alt spațiu decât cel părăsit acasă, mereu actualizat. Activitatea culturală a lui **G.** cunoaște după 1957, anul când devine secretar general al Societății Academice Române de la Roma, o efervescentă deosebită. În aceeași perioadă colaborează la Radio Vatican, secția română. De asemenea, este prezent cu oarecare regularitate în paginile „*Stindardului*” münchenez. În 1959 emigrează în SUA, stabilindu-se la Philadelphia, unde înființează și conduce câțiva ani săptămânalul „*The Italian-American Herald*”. Concomitent colaborează la „*Evening Bulletin*” din Philadelphia sau la „*The Catholic News*” din New York. Între 1965 și 1972 funcționează ca profesor de limba și istoria civilizației franceze la Colegiul Saint Francis of Assisi din Loretto, Pennsylvania, fiind totodată comentator de politică internațională al postului de radio al colegiului. Revine în Europa în 1980, stabilindu-se în Spania, la Málaga, unde își trăiește ultimii ani. Acum îi apar la Editura Asociației Culturale Hispano-Române din Salamanca, coordonată de Aureliu Răuță, trei noi volume de versuri în limba română: *Pete de lumină* (1980), *Coasta soarelui* (1982), *În creștetul luminii* (1984), și o carte de poeme în limba spaniolă, *El Encanto Andaluz* (1985).

Poetul cultivă în *Pete de lumină* revolta neputinței în fața ravagiilor istoriei, complinită de tema reconstituirii nostalgice a universului românesc tradițional. „Un pumn de bărağan din țară” îl determină să exclame: „Ne regăsim – la câtă

depărtare — / De rădăcina sfântă, de izvoare!”, căci invocând „Pământul străbun din țarine umile” el cheamă imaginea trudnică a celui care „Te-a-ntors în brazde și în moine”, chiar dacă „Poate a murit de mult cu răstignite doine” (*Regăsire*). *Coasta soarelui* prelungește ecourile și motivația lirică din *Pete de lumină*. În *Cuvânt înainte*, autorul specifică: „Închin aceste noi stanțe însoțite memoriei maestrului meu Nichifor Crainic și celorlalți scriitori din gruparea revistelor «Gândirea» și «Sfarmă-Piatră», care au fost uciși de un regim barbar la marginile civilizației europene.” În cuprinsul cărții, pe lângă dedicațiile pentru Aron Cotruș, Alexandru Busuioceanu, Vintilă Horia, D. C. Amzăr, **G.** face o serie de trimiteri și la I. V. Emilian, Aureliu Răuță, Eugen Lozovan, Remus Radina și la „românii din exil”, ceea ce configurează un univers românesc alcătuit în spațiul andaluz, oarecum mulat pe dimensiunile psihologice și trăirile existențiale ale celui care știe că nu se va mai întoarce niciodată în tărâmul obârșiiilor: „Când o să văsllesc în lumină, pe ape / Sihastre, albastre, / Să-mi pui pădurile tale sub pleoape, / Să le răsfrâng undeva-n curcubeu, / Umbrar la coverga lui Dumnezeu. // Și târziu, barem în somn pe sub lună / Să le mai aud foșnirea, doinirea / În «limba» română...” (*România*). Recursul la latinitate, izvorând dinspre Geția spre Italia, reface drumul spre originile împăratului Traian și tranșează la nivelul cuvintelor cele mai adânci semnificații ale trăirilor românești; poetul remarcă în *da*-ul slavon și *nu*-ul latin deosebirile fundamentale de atitudine istorică: „Tu, deci, să știi că — acest slavon *da*, moale / L-am fost rostit plecați umili din șale. / În el e un trecut zăcut ca o lingoare, / Și rădăcina lui încă mă doare. // Dar tot mai fulgeră — Parâng — iarăși să știi / — Destin cu creștet sus ne-nfrânt de vitregii — / Străbunul *nu*, prin oarbele potrivnicii. / Cu el, drum vă croiți spre aspre culmi, spre soare.” Versurile din volumul *În creștetul luminii* adâncesc treptat nota elegiacă, ca și referința simbolică la un univers tradițional de mult părăsit, în vremuri de crâncenă istorie, și regăsit la vremea amurgului, într-o solaritate patetică, de dincolo de lume. Aici încercătura biblică a poeziei atinge notele ei cele mai profunde: „Totul va fi o mistică nuntire, / și-n naos de cleștar, la mănăstire, / vom veșnici în geamăna tulpină, / de-a pururea-n stihare de lumină. // Și când și când ne-om apleca-mpreună / cătând încolo, dincolo de lună. / Și poate-așa afla-vom că în Țară / S-a-ntors Cristos, și-ai noștri-n padini ară.” Cartea se încheie cu unul dintre poemele cele mai semnificative, *Dor*, al cărui mesaj, ultim cuvânt, se impune premonitoriu: „Sunt singur și dibui orbește. / Doamne, / și România — pe unde mai este?” Evoluția poeziei lui **G.** conturează un itinerar metafizic care, ca și la Tudor Arghezi sau la V. Voiculescu, devine esențial la vremea senectuții.

SCRIERI: *Țara Demiurgului*, București, 1942; *Poeme pentru cruciați*, București, 1943; *Poeme pentru frații mei*, München, 1953; *Pete de lumină*, Salamanca, 1980; *Coasta soarelui*, Salamanca, 1982; *În creștetul luminii*, Salamanca, 1984; *El Encanto Andaluz*, Madrid, 1985.

Repere critice: Nichifor Crainic, *Al. Gregorian, poet al războiului*, G, 1943, 4; Eugen Lozovan, *Poezia lui Alexandru Gregorian*, „Stindardul” (München), 1980, 143; Vintilă Horia, „*Pete de lumină*”, „Revista scriitorilor

români” (München), 1981, 18; Ioan I. Mirea, *Despre poezie cu Alexandru Gregorian*, „Revista scriitorilor români” (München), 1983, 20; Dumitru Ichim, „*În creștetul luminii*”, „Cuvântul românesc” (Hamilton, Canada), 1985, septembrie; *Românii*, 173–174; Popa, *Ist.lit.*, I, 637–638; Nicolae Florescu, *Menirea pribegilor*, București, 2003, 182–192; Manolescu, *Enciclopedia*, 366–368. N.Fl.

GREGORIAN, George (pseudonim al lui George Ionescu Bruciu; 23.III.1886, Sinaia — 24.XI.1962, București), poet. Fiu al lui Grigore Negrea Bruciu, profesor, **G.** face parțial studiile liceale la Brăila și își va da foarte târziu bacalaureatul. S-a înscris la Facultatea de Litere a Universității bucureștene, dar nu a absolvit-o. În 1910 a debutat cu versuri la „Convorbiri critice”. A colaborat tot cu versuri și, sporadic, cu articole diverse la „Flacăra”, „Rampa”, „Contemporanul”, „Mișcarea literară”, „Calendarul”, „Porunca vremii”, „Universul” ș.a. O vreme a fost director la „Gazeta refugiaților” (1940–1942) și la „Rampa teatrală și cinematografică” (1941–1944). A mai folosit pseudonimele George Anonimu, Ionescu-Brăila, Ionescu-Filaret. Debutul editorial și-l face în 1921 cu volumul *Poezii*, urmat de *Țării mele* (1925), *La poarta din urmă* (1934), *Săracă țară bogată* (1936), *Lumini de seară* (1936), *Două fete dintr-un neam* (1941). A obținut câteva premii pentru poezie patriotică, precum și Premiul Societății Scriitorilor Români pentru volumele *Poezii* și *Săracă țară bogată*. Va fi exclus din Societatea Scriitorilor Români în 1944, din motive politice.

Debutul în „Convorbiri critice” îi atrage elogiul lui Mihail Dragomirescu. Poemele care au reținut atenția criticului, *Pe Golgota*, *În Sahara*, *Omul*, sunt de ample dimensiuni (amintind, întrucâtva, de construcțiile romantice). Cu un pronunțat caracter didacticist, versurile dezvoltă tema relației dintre om și Creatorul Suprem ori narează, în stil macedonskian, o călătorie inițiată spre moarte. **G.** revine mereu la ideea sfârșitului, adevărat laitmotiv al liricii sale: „Și grei deasupra-mi stropii bat/Cu degete din infinit/Lovind ca-ntr-un coșciug uitat/În care mortul s-a trezit/Să moară cu adevărat” (*Noapte de toamnă*). O altă ipostază lirică e nutrită de sarcasmul provocat de prozaismul vieții cotidiene, de banalitatea existenței, de absența idealurilor. Poezia se caracterizează de fapt printr-o mare diversitate de teme și modalități artistice, autorul trecând cu ușurință de la meditația asupra vieții și a morții la lirismul sensibil al evocării viețuitoarelor mărunte (*Șopârta*, *Balada broaștei*, *Vrabia*). Cultivă și pamfletul în versuri, cu adresă bine precizată, poezia sa socială fiind de cele mai multe ori una a invectivei, dar cuvintele triviale sunt adesea, ca și la Tudor Arghezi, înobilate artistic. Dacă prima carte conținea *in nuce* toate posibilitățile lirice ale lui **G.**, poemele din *La poarta din urmă* atestă o maturitate remarcată de multe voci ale criticii literare a vremii. Fiorul metafizic predomină aici, puterea implacabilă a autorității divine este deopotrivă contestată și acceptată, atracția și opoziția contrariilor există atât la nivelul umanului, cât și în celesta entitate definită generic cu numele divinității: „Sunt doi, cei doi/Din visul și bătrânul meu gunoi/Din anii mei ce desfrunziră toamne/Ca și cei doi, din tine, Doamne” (*Cei doi*). Trecerea ineluctabilă a timpului,

succesiunea vârstelor omului, a anotimpurilor și a ciclurilor istoriei constituie tot atâtea motive de meditație, de regret, dar și de împăcare, de acceptare a fatalității morții (*Peste un veac sau zece*). Versurile din volumele *Țării mele*, *Săracă țară bogată* și *Două fete dintr-un neam* sunt compuse pe o canava patriotică. Se dă glas, cu un retorism viguros, protestului social, dar apar și incitări naționaliste, șovine, fiorul liric se pierde, făcând loc unor adevărate pagini-manifest, aglomerate de imprecății lipsite de suport estetic.

SCRIERI: *Poezii*, București, 1921; *Țării mele*, București, 1925; *La poarta din urmă*, București, 1934; *Săracă țară bogată*, București, 1936; *Lumini de seară*, București, 1936; *Două fete dintr-un neam*, București, 1941.

Repere bibliografice: Dragomirescu, *Scrieri*, 263; Constantinescu, *Scrieri*, III, 95-104; Octav Șuluțiu, „*La poarta din urmă*”, F, 1934, 4; Cioculescu, *Aspecte*, 144-146; Papadima, *Creatorii*, 411-423; Camil Baltazar, *Destinul poeziei lui George Gregorian*, F, 1936, 7-8; Streinu, *Pagini*, I, 71-74; Lovinescu, *Scrieri*, VI, 105-106; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 580-581, *Ist. lit.* (1982), 657-658; *Dict. scriit. rom.*, II, 448-449. O.I.

GRIGOR, Andrei (pseudonim al lui Nicolae Ioana; 24.V.1953, Moreni), critic literar și prozator. Este fiul Ilenei și al lui Vasile Ioana, muncitori. Urmează școala elementară și liceul în orașul natal, absolvind în 1972, apoi Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București, absolvită în 1978. Este doctor în filologie din 1995, cu o teză despre Marin Preda. Lucrează ca profesor în diferite școli din județul Dâmbovița (1978-1990), ca redactor la „*Caiete critice*” (1990-1997) și în paralel, de la înființarea noii serii a revistei, la „*Literatorul*”, unde timp de doi ani îndeplinește și funcția de secretar general de redacție. Din 1998 este conferențiar la Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați. A debutat cu proză scurtă în „*Vatra*” (1983), iar editorial, în volumul colectiv *Debut '86*. Prima carte personală de proză este *Cazarma cu ficțiuni*, apărută în 1993. Colaborează la revistele „*Vatra*”, „*Interval*”, „*Adevărul literar și artistic*”, „*Caiete critice*”, „*Contrapunct*”, „*Literatorul*”, „*Fetele culturii*” (supliment literar-artistic al ziarului „*Azi*”), „*Antares*”, „*Porto-Franco*”. Se remarcă atât ca un comentator avizat al actualității literare, cât și ca un polemist de talent, pledând cu vigoare — dar într-un limbaj de o perfectă urbanitate — împotriva revizuirilor abuzive, pe temeuri politice, ale tabloului de valori al literaturii din anii totalitarismului.

Ca prozator, G. este, în pofida apariției târzii a cărții sale de debut, un optzecist tipic, asemănător, de pildă, cu Mircea Nedelciu ori cu Gheorghe Crăciun. Scriitura lui este dotată totuși cu o dicție și o „tactică” proprii, care o individualizează. Pătrunsă de un discret umor sec, autoreflexiv, caracteristic distanțării ironice, prozei îi lipsesc atât frenezia carnavalescă ori ludică, cât și grandilocvența ori exploziile sumbre. G. cultivă un anumit patos auster, implicit, aproape criptat: cel al cotidianului prozaic, observat cu autenticitate, într-o viziune predominant „rece”, ușor înflorită de o undă de romantism și sentimentalism. Textualismul practicat rezidă în deconspirarea

intermitentă a iluziei referențiale, în autocomentariu, în desfacerea la vedere a mașinăriei textuale, operată cu grație și precizie, ingeniozitate, iscusință. Textul nu e însă ludic-autodestructiv și ar putea fi afiliat mai degrabă extremului modernism decât postmodernismului. Narațiunea și scriitura amintesc de Noul Roman francez, de „școala privirii”. Naratorul practică o „observare” neomniscientă, fragmentată și dispersată, orchestrând secvențe epice sau descriptive răzlete, face salturi în timp și în spațiu, citează texte preexistente, neliterare (bunăoară, un ghid turistic al Munților Retezat) și comentează „tehnicist” chiar enunțarea textului aflat sub ochii cititorului. Considerațiile asupra raportului ficțiune-realitate sunt cât se poate de „serioase” și se poate spune că ele sunt principalul factor de unitate a ansamblului, că susțin întreaga carte. Jargonul tehnic al naratologiei e utilizat cu umor, cu ostentație ghidușă — dar fără exagerare —, pentru a dezvălui articulațiile textului, configurarea viziunii și a scriiturii. Sub raport tematic, textele din *Cazarma cu ficțiuni* (în aparență o culegere de proze scurte, acestea alcătuind însă, de fapt, o unică operă, aproape un mic roman lax) vehiculează motivele curente în proza optzeciștilor, aparținătoare biografismului minimalist, cotidianului prozaic (viața particulară a tânărului profesor din mediul rural, stagiul militar, erotismul juvenil, practica studentească, excursia la munte, tema părinților și, în legătură cu aceasta, ecouri din problematica „obsedantului deceniu” ș.a.). Nu anecdotică e importantă, ci tratarea ei. Poziția auctorială e flegmatică, aparent

expurgată de afectivitate, „obiectivistă”. De sub cenușul nespectaculosului răzbat totuși, semnificate implicit, zbateri sufletești și combustii intelectuale pentru care scriitura „măiestrită” se dovedește a fi un revelator eficace. *Marin Preda – incomodul* (1996) e o monografie neconvențională și lipsită de pedanterie, o carte de critică hermeneutică, cu materia organizată tematic, dar fără rigiditate, și cu excursuri substanțiale în biografia intelectuală a scriitorului examinat. Formația intelectuală și culturală a lui Marin Preda, profilul moral al prozatorului, natura raporturilor sale cu experiența nemijlocită a existenței și cu literatura, cultura universală, în fine, configurarea conștiinței de scriitor sunt investigate în tușe rapide, aerate, fără detalieri fastidioase, dar cu observații revelatoare și convingătoare. Interesante sunt glosările despre „complexul insignifianței”, esențial pentru o întreagă familie de personaje ale lui Preda, dar, în general, subestimat ori ignorat de comentatori. Un întreg capitol detaliază chestiunea feminității și a relațiilor erotice în opera scriitorului, un altul (intitulat *În numele Tatălui*) dezbate relația naratorului/personajului auctorial cu Tatăl, în termenii complexului oedipian. **G.** combate cu energie acuzațiile de „colaboraționism” (cu regimul comunist) care au fost formulate la adresa lui Marin Preda începând din 1990. Acuzațiile sunt demontate metodic, analiza și comentariul vizând succesiv teme, motive și pasaje „incriminate” din opera prozatorului. Studiul mai cuprinde pertinente investigații critice cu privire la tema „dispariției fărănimii” și la romanul *Cel mai iubit dintre pământeni* (cu focalizarea comentariului asupra protagonistului acestuia, Victor Petrini), interpretat ca fiind nu doar un „roman despre obsedantul deceniu”, ci o operă cu o tematică ontologică, cognitivă și morală care transcende prin semnificațiile sale momentul social-istoric vizat în primă instanță, un roman existențial, cu dimensiune metafizică, cu trimitere la chestiuni dintre cele mai neliniștitoare pentru condiția umană. Volumele *Fănuș Neagu și Eugen Simion* – ambele editate în 2001 – sunt consistente micromonografii critice cu destinație didactică, întocmite conform uzanțelor impuse editorial. În *Căruța lui Moromete* (2001) sunt adunate texte critice (cronici, articole) apărute în presa literară.

SCRIERI: *Cazarma cu ficțiuni*, București, 1993; *Marin Preda – incomodul*, Galați, 1996; *Fănuș Neagu*, Brașov, 2001; *Eugen Simion*, Brașov, 2001; *Căruța lui Moromete*, București, 2001.

Repere bibliografice: Cristina Necula, *Ficțiunea, o variantă dictatorială a visului privirii*, CC, 1994, 4-5; Simion, *Fragmente*, I, 150-155; Marian Barbu, *Trăind printre cărți*, I, Petroșani, 2001, 204-206; Eugen Simion, *Oamenii mei*, CC, 2002, 11-12. N.Br.

GRIGORE, Alexandru (1.IX.1940, Fălfani, j. Argeș – 30.VI.1981, București), poet. Este fiul Constanței (n. Vasilescu) și al lui Ioan Grigore. După studii liceale la Pitești, terminate în 1957, urmează Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București, absolvită în 1965. A debutat cu versuri în „Luceafărul” (1968) și editorial, cu volumul *Tăgade*, apărut în 1970. A colaborat la „Viața românească”, „Luceafărul”,

„România literară” ș.a. A tradus în periodice din Ana Ahmatova, Aleksandr Blok, Valeri Briusov, Evgheni Evtuşenko.

În versurile din prima sa carte, poetul, bântuit de angoase, proiectează un univers morbid, un univers în descompunere, unde, „de-atâta ploaie și ploaie, îți pot crește gheare și ruginește iarba în gura morților”. Ca laitmotive apar ploaia, zăpada, gerul, cu aceeași semnificație: izolarea totală. Pe bună dreptate, Mircea Scarlat l-a numit pe **G.** „avatarul lui Bacovia” și nu simplu urmaș, fiindcă apropierea ce se pot face dovedesc „nu o tradițională influență literară, ci exploatarea independentă a aceluiași filon liric”. Cuvintele care revin obsesiv – cenușă, cranii, tămaie, morminte, lacrimi – nu fac decât să sugereze un sentiment de teamă în fața necunoscutului, a imensului gol existențial, dar nu o teamă paralizantă, ci mai degrabă una resemnată. În *Ceremoniile* (1978), ultima carte antumă, presentimentul morții este atât de pregnant, încât totul pare un legat. De data aceasta, frecvența unor sintagme precum somnul, singurătatea, prea multa noapte, alăturate de nesomn, neodihnă, dincolo de o posibilă apropiere de Lucian Blaga sau Nichita Stănescu, nu semnifică atât o influență livrescă, cât o trăire trecută în cuvânt, în ultimele cuvinte înainte de „ceremonia ceremoniilor”: „să mori / așa cum numai vulturii / își îngroapă singurătatea în aripi.” *Antologia La marginea împărăției* (1983) cuprinde, pe lângă poeziile din cele două volume anterioare, și câteva postume, definitivitate pentru tipar de autor, texte care surprind prin grija pentru formă, rima și ritmul, ignorate până acum, fiind riguros respectate. Fără să piardă nimic din profunzime, din încărcătura ideatică, poezia devine astfel o incantație plină de dramatism.

SCRIERI: *Tăgade*, București, 1970; *Ceremoniile*, București, 1978; *La marginea împărăției*, postfață Mircea Scarlat, București, 1983.

Repere bibliografice: Ilie Constantin, „*Tăgade*”, RL, 1970, 43; Nicolae Baltag, „*Tăgade*”, „Scânteia tineretului”, 1970, 6671; Dan Laurențiu, „*Tăgade*”, LCF, 1971, 8; Adrian Popescu, „*Tăgade*”, TR, 1971, 8; Horia Bădescu, „*Tăgade*”, ST, 1971, 2; Florența Albu, *Ceremonie pentru cuvinte*, VR, 1979, 10; Eugenia Tudor-Anton, *Cavalerul blândelor amiezi*, RL, 1983, 15; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, 191-197; *Dicț. scriit. rom.*, II, 449-450; Popa, *Ist. lit.*, II, 535-536. D.Gr.

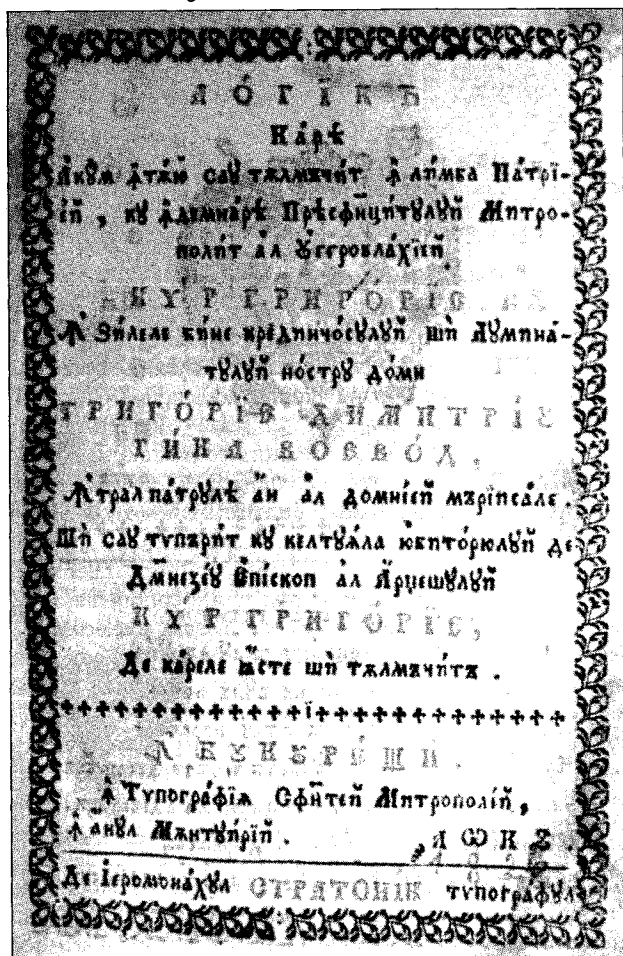
GRIGORE RÂMNICEANU (c. 1763-1828), cărturar și traducător.

G. a îmbinat viața monahală cu preocupările culturale proprii centrului de la Râmnic. Știa limba greacă, avea cunoștințe de astronomie și matematică, de istorie și geografie și era interesat de *Enciclopedia franceză*. Ierodiacon la Episcopia Râmnicului de la șaptesprezece ani, este ieromonah din 1787 și, adus de mitropolitul Filaret la București, în 1793 devine arhimandrit. A fost în același timp conducătorul școlii de gramatici de pe lângă Mitropolie, iar mai târziu dascăl la „Sf. Sava”. Egumen al mănăstirii Vieroși de lângă Pitești, în 1822 este numit episcop de Argeș cu sprijinul domnitorului Grigore D. Ghica.

Activitatea lui **G.** unește deopotrivă munca de diortositor (corector) și copist, de traducător și autor al unor importante prefețe. În primii ani de viață monahală el transcrie o serie de manuscrise. Au rămas, din 1780, două miscelane teologice și

o copie după tipăritura lui Antim Ivireanul, *Floarea darurilor*, două copii, din 1781 și 1784, după *Varlaam și Ioasaf* și alte două, din 1783 și 1784, după *Oginda bogosloviei*, traducere a *Dioptrei* lui Filip Solitarul. Lui **G.** i-au aparținut și două manuscrise de uz didactic, o aritmetică și o trigonometrie. Ca diortositor, el contribuie la tipărirea a numeroase cărți de cult (aproape douăzeci), atât la Râmnic, cât și la București. Corectează în 1783 un volum de *Pilde filosofesti*, în care introduce maxime originale compuse de el. Din cele șase prefete ale lui **G.**, cele de mai mică importanță însoțesc un *Catavasier* (1784) – unde autorul aduce elogii marilor dascăli ai creștinătății –, apoi ediția de *Cazanii* din 1792 și *Pravoslavnica învățătură* (1794). Interesante prin ideile culturale și de filosofia istoriei, de inspirație iluministă, rămân textele ce prefătează un *Antologhion* (1786), un *Triodion* (1798) și o *Loghica* (1826). Prefața la *Antologhion* conține un scurt istoric, în stil hagiografic, al cărturarilor luminați – Damaschin, Chesarie, Filaret – din centrul cultural-teologal de la Râmnic. Prefața la *Triodion* dezvăluie idei legate de specificul culturii românești: în descendența culturii „romane” de Răsărit, aceasta evoluează pe un traiect distinct în

Ioan Damaschinul, *Loghica*,
tr. Grigore Râmniceanu, București, 1826

cadru civilizației europene. Progresul însuși este pentru clericul **G.** nu atât produsul rațiunii, cât darul providenței pentru oameni. Sunt evidente reacția antiturcească și încercarea de a-i îngloba pe români între neamurile luminate ale Europei. Tendința cărturarului este de a îmbina concepțiile desprinse din tradiția poporului român cu ideile vehiculate de iluminism. „Patria” și obștea sunt concepte ce își fac loc în gândirea lui **G.** Cunoscător al trecutului, el citează în sprijinul ideilor sale documente istorice și letopisețe românești. Prefața la *Loghica* aduce, de altfel, o caracterizare a poporului român, blând și înțelept prin experiența dobândită în timp din „cartea” vieții. Stilul prefetelor este sentențios și colorat, modelând trecerea de la retorismul teologal-bizantin la suplețea și patosul național al epocii moderne. Traducând din limba greacă *Loghica* lui Ioan Damaschinul, **G.** își aduce contribuția la crearea terminologiei filosofice în limba română. Tot din limba greacă traduce în 1793 *Cămara dreptei credințe* a lui Teofil, episcopul Campaniei, scriere tipărită la Veneția în 1780. Monah învățat și episcop filosof, **G.** leagă preocupările iluministe ale cărturarilor de la Râmnic de renașterea națională propovăduită de Gh. Lazăr.

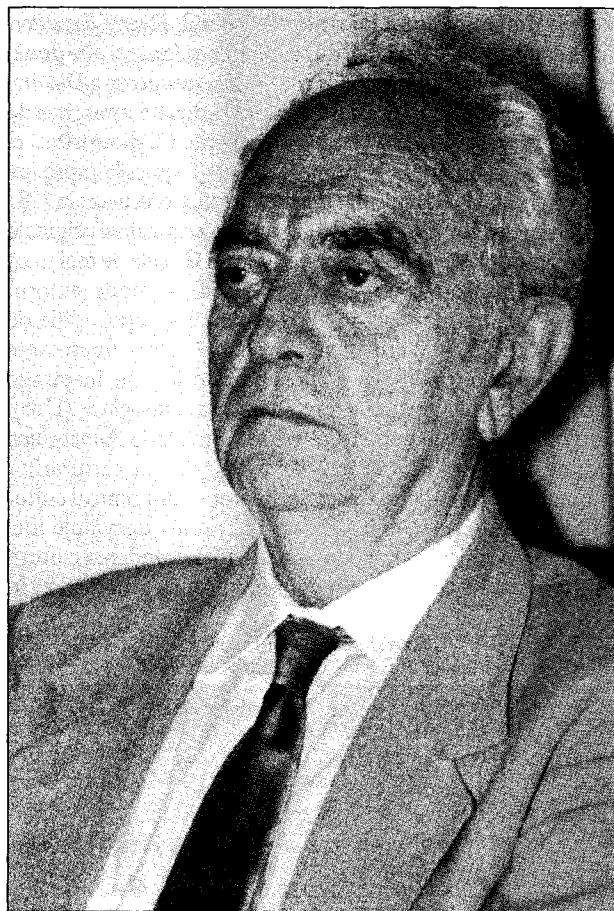
SCRIERI: [Prefață] la *Antologhion*, București, 1786; [Prefață] la *Cazanii*, Râmnic, 1792; [Prefață] la *Pravoslavnica învățătură*, București, 1794; [Prefață] la *Triodion*, București, 1798; [Prefață] la Ioan Damaschinul, *Loghica*, București, 1826; **Traduceri:** Teofil, *Cămara dreptei credințe*, București, 1793; Ioan Damaschinul, *Loghica*, București, 1826.

Repere bibliografice: Gh.I. Moiescu, *Viața și activitatea episcopului de Argeș Grigore Râmniceanu (1822–1828)*, București, 1930; Iorga, *Ist. lit. XVIII*, II, 303–304; D. Alexandru, *O figură luminoasă de monah cărturar: Grigore Râmniceanu*, MO, 1957, 9–10; Duțu, *Coordonate*, 155–164; *Dict. lit.* 1900, 415–416. A.Sm.

GRIGORESCU, Dan (13.V.1931, București), critic și istoric literar, comparatist și traducător. Este fiul Ecaterinei (n. Tomescu) și al lui Vasile Grigorescu, funcționar. Urmează Colegiul „Sf. Sava” din București (1942–1950), apoi secția de filologie germanică a Facultății de Filologie din cadrul Universității din București, obținând diploma în limba și literatura engleză în 1954. Lucrează ca redactor la Editura de Stat pentru Literatură și Artă (1954–1958), muzeograf la Muzeul de Artă al R. S. România (1960–1963) și ca redactor-șef la Editura Meridiane (1963–1968). În 1968 este numit director al Direcției Artelor în Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă. În paralel, încă din anul 1961, predă la Catedra de literatură universală și comparată a Facultății de Filologie din București, unde va fi titularizat profesor în 1990, fiind și șef de catedră între anii 1980 și 1984 și după 1990. În acest răstimp, în 1969, își susține doctoratul cu teza *Shakespeare în cultura română modernă*. În 1970–1971 este detașat ca lector în SUA, unde ține cursuri de istoria și cultura României și de literatură comparată la universitățile din Seattle, Portland și Los Angeles, iar între 1971 și 1974 este director al Bibliotecii Române din New York. Însemnările din acești ani, meditații asupra tradițiilor culturale, moravurilor și mentalităților contemporane americane,

vor fi reunite în *Marile canoane* (1977). Este membru al Asociației Internaționale a Criticilor de Artă din 1965, vicepreședinte al Asociației Internaționale de Istoria Culturii din 1974 și membru corespondent al Academiei Române din 1990. I s-au conferit distincțiile Ordinul Muncii (clasa a II-a, 1964, clasa a II-a, 1966), Meritul Cultural (clasa a III-a, 1968), Premiul pentru critică al Uniunii Artiștilor Plastici din România (1969), Premiul Emerson, acordat de Asociația Americană de Istoria Culturii (1973), Premiul „B.P. Hasdeu” al Academiei Române (1980) și Ordinul Național „Pentru Merit” în grad de Cavaler (2002).

Împărțindu-și eforturile interpretative între fenomenul literar și artele plastice, **G.** debutează ca istoric al literaturii engleze, prima sa carte, monografia *Shelley*, apărută în 1962, prefigurând coordonate ale lucrărilor viitoare – aspirația spre cuprinderile închegate, orizontul vast al documentării și rigorile analizei. Posibilitățile criticii socio- și psihobiografice relevă în viața și opera poetului avut în vedere un nonconformism constant, un romantism militant și o concepție raționalistă, înrăuită de gândirea lui Rousseau, Montesquieu, William Godwin și mai puțin de socialiștii utopici. Senturile moral-filosofice, încifrate în legendele prelucrate de Shelley – englezești, italiene, grecești și orientale – ori în poemele fantastice, sunt degajate constant, fără a fi neglijate, firește, izbutirile estetice. În spațiul relațiilor și interferențelor literaturii engleze cu alte literaturi se plasează și lucrarea *Shakespeare în cultura română modernă* (1971). Urmărind istoric efectele catalitice ale capodoperelor „divinului brit” în România – de la primele mențiuni, recenzii, articole și reprezentări până la studii, traduceri și inserții tematice în scrierile literaților noștri –, autorul subliniază mai ales specificitatea contactelor, pentru a pune în lumină modul irepetabil în care cultura română s-a integrat celei europene, Shakespeare fiind unul dintre marile spirite care au pregătit comuniunea culturală. Concomitent, preocupările anglistului se împlinesc în zonele literaturii americane: *13 scriitori americani* (1968), spre exemplu, selectează vârfuri ale literaturii moderne din Lumea Nouă. Ordonate cronologic, cele treisprezece portrete sugerează procesualitatea fenomenului literar american din epoca modernă, pe care **G.** a înfățișat-o și în *Dicționar cronologic. Literatura americană* (1977). Vrând să deslușească trasee, orientări și să puncteze generativ momentele cheie, specialistul semnalează o mulțime de date, deliberat nu toate importante, referitoare la opere, scriitori și curente, de istorie și de sociologie a literaturii, pe care le completează cu informații despre celelalte arte și discipline pozitive, pentru a încheia în final un impresionant tablou al culturii americane. Înșușirile distincte – militantismul polemic, dinamismul și pragmatismul – se detașează încă din perioada de constituire a acestei culturi. Ele s-au menținut și au înflorit îndeosebi după 1837, când filosoful R.W. Emerson formulează o adevărată declarație de independență intelectuală. Aspirația spre sinteză a lui **G.** este certificată și de lucrarea *Romanul realist în secolul al XIX-lea* (1971), scrisă în colaborare cu Sorin Alexandrescu, acesta semnând secvența despre realismul critic. Sistematizat cu rigoare, studiul acoperă devenirea prozei românești în

secolul al XIX-lea, direcționându-și expunerea asupra unuia dintre constituenții tradiționali ai structurii epice – personajul. Căutătorul de adevăr, arivistul, scleratul, avarul și inocentul – iată câteva tipuri care, exemplificate cu nume din romane celebre, aparținând literaturilor engleză, franceză, rusă, germană, română ș.a., schițează câteva orientări concludente. Cercetările de literatură comparată se largesc considerabil în *Direcții în poezia secolului XX* (1975). Dificultățile întâmpinate – complexitatea și numărul mare al grupărilor și al tendințelor poetice, fie ele statornice, în curs de a se defini sau cu totul efemere, imposibilitatea „înrmării” talentelor, aria de relaționare acoperind mai multe continente – și soluțiile pentru care optează indică măsura intelectuală a istoricului literar și a comparatistului. Nepropunându-și să elaboreze o istorie a poeziei, **G.** se oprește mai mult asupra acelor creații care ies în afara poeticilor declarate, impulsivând căutările spre alte orizonturi. Autorul reface astfel circuitul ideilor care hotărăsc constanțele liricii din secolul al XX-lea și, implicit, legăturile ei cu sfera realității. Investigațiile comparatiste aplicate vor fi fundamentate teoretic de *Introducere în literatura comparată*, lucrare deschisă de volumul *Teoria* (1991). Deziderat conceptual și metodologic evident și în *Direcții în poezia secolului XX*, stabilirea corespondențelor active între formele de exprimare artistică

impune studierea comparată și sistematică a verigilor care alcătuiesc fenomenul de cultură. Finalitatea epistemologică explică și preocupările de istoria artei în activitatea lui G. Și de această dată este limpede preferința pentru viziunile globale, de amploare. Alături de alți specialiști, va contribui la întocmirea unei istorii a picturii românești (*Pictura românească*, 1977). Va investi eforturi considerabile în elaborarea lucrării de sinteză *Arta americană* (1973), în care prezintă istoric și critic evoluția picturii, a sculpturii și a arhitecturii din Lumea Nouă, de la începuturi până în vremea noastră. Expunerea mișcărilor artistice învederează convertirea expresiei de sorginte europeană în forme originale care să reflecte particularitățile și aspirațiile americane autohtone. La fel va proceda eseistul și mai târziu, în *Arta engleză* (1989). Barierele naționale vor fi depășite și în cărțile consacrate unor curente de largă audiență în artele plastice din secolul al XX-lea, istoricul de artă, asemenea celui literar, preferând în comentariu imaginea amplă, proiecția deschisă. Mai totdeauna el își alege personalități și direcții cu substanțial aport înnoitor în epoci de dramatică efervescență culturală. *Expresionismul în literatură și artă* (1969), *Cubismul* (1972), *Pop Art* (1975), *Istoria unei generații pierdute: expresioniștii* (1980) ș.a. sunt exegeze ale unor manifestări de șoc, ce violentează vechile estetici, afirmând poetici noi, născute din atitudini negatoare față de realitate, aria preocupându-l și în *Dicționarul avangardelor* (2003). O demonstrație aplicată, cu suporturi teoretice pertinente, va conține *Constelația gemenilor* (1977). Expresii distinct originale ale unei realități existențiale unitare, pictura și literatura sunt convocate, alături de celelalte fațete ale frumosului creat de sensibilitatea umană, într-un „sistem al artelor” cu sferă bine delimitată în istoria culturii. Din acest unghi este întreprinsă analiza comparată a celor două arte, G. ambiționând descoperirea unor stiluri comune și deosebirea categorialului peren de istoricitatea imediată. Revelatoare pe fundalul artei universale, rezultatele cercetării îndreptătesc intenția completării tabloului comparativ înăuntrul artelor românești. Ideea unui sistem al artelor moderne reverberând în spațiul filosofiei culturii relevă coerența și orizontul unui proiect pe care G. îl susține prin cuprinzătoare, temerare itinerarii. Formulările, mai totdeauna prudente și sobre, evită tonul apodictic. Strădania îndreptată spre acuratețe și eleganță definește și traducerea anglistului.

Cu o biografie culturală impecabilă – a fost redactor și apoi director de prestigioase edituri, muzeograf într-un important lăcaș al artelor, diriguitor al unei Biblioteci Române de peste Ocean, dascăl la Universitatea bucuresteană și la universități din Statele Unite –, profesorul Dan Grigorescu a editat mari predecesori – de la Alice Voinescu la Petru Comarnescu – și, mai ales, a scris despre subiecte pe cât de variate, pe atât de profesionist studiate interdisciplinar: opera lui Byron și cea a lui Shelley, creația pictorilor români pașoptiști, curente ale veacului al XX-lea precum expresionismul și cubismul, istoria artei engleze și a celei americane – sunt doar câteva dintre piscurile unui parcurs de o jumătate de veac, care se cuvine omagiat și recomandat generațiilor mai tinere.

RĂZVAN THEODORESCU

SCRIERI: *Shelley*, București, 1962; *Trei pictori români de la 1848*, București, 1968; *13 scriitori americani*, București, 1968; *Expresionismul în literatură și artă*, București, 1969; *Romanul realist în secolul al XIX-lea* (în colaborare cu Sorin Alexandrescu), București, 1971; *Shakespeare în cultura română modernă*, București, 1971; *Cubismul*, București, 1972; *Arta americană*, București, 1973; *Direcții în poezia secolului XX*, București, 1974; *Pop Art*, București, 1975; *Pictura lui Ion Pacea*, București, 1976; *Literatura americană. Dicționar cronologic*, București, 1977; *Marile canioane*, București, 1977; *Michaela Eleutheriade*, București, 1978; *Pictura lui Ion Gheorghiu*, București, 1979; *Constelația gemenilor*, București, 1979; *Istoria unei generații pierdute: expresioniștii*, București, 1980; *Brâncuși*, București, 1981; *Ion Sălișteanu*, București, 1981; *Vasile Celmare*, București, 1982; *Aventura imaginii*, București, 1982; *Eugen Popa*, București, 1983; *Grafica lui William Blake*, București, 1983; *Brăduț Covaliu*, București, 1984; *Gh. Șaru*, București, 1984; *Realitate, mit, simbol: un portret al lui James Joyce*, București, 1984; *La nord de Rio Grande*, București, 1985; *Înainte și după Columb*, București, 1986; *Cumințenia pământului*, București, 1987; *Vasile Kazar*, București, 1988; *Arta engleză*, București, 1989; *A History of Romanian Art* (în colaborare cu Vasile Drăguț), București, 1990; *Introducere în literatura comparată*, vol. I: *Teoria*, București, 1992; *Neliniștile istoriei culturii*, București, 1992; *Între cucută și coca-cola*, București, 1993; *Călătoriile domnului Rubens*, București, 1994; *Columb și insulele zburătoare*, București, 1994; *Necunoscutul de la Ambasada Franței. Un episod al biografiei lui Giordano Bruno*, București, 1995; *Dicționar alfabetic al literaturii americane*, București, 1996; *Pietrele de la Stonehenge tac*, București, 1997; *Brâncuși și arta secolului XX*, București, 1998; *Romanul american al secolului XX*, București, 1999; *Jocul cu oglinzile*, București, 2000; *Civilizații enigmatice din Nordul Americii*, București, 2001; *Povestea artelor surori. Introducere în ekphrastică*, București, 2001; *Brâncuși și arta modernă*, București, 2001; *Istoria literaturii americane în date*, București, 2002; *Dicționarul avangardelor*, București, 2003. **Ediții:** Alice Voinescu, *Întâlniri cu eroi din literatură și teatru*, București, 1983; Petru Comarnescu, *Kalokagathon*, introd. edit., București, 1985 (în colaborare cu Florin Toma); Byron, *Opere*, I–IV, introd. edit., București, 1985–1990 (în colaborare cu Lia-Maria Pop); Dragoș Protopopescu, *Fenomenul englez*, I–III, introd. edit., București, 1996–2003 (în colaborare cu Horia Florian Popescu). **Traduceri:** Bernard Shaw, *Teatru*, IV, București, 1956; W. Shakespeare, *Zadarnicele chinuri ale dragostei*, în W. Shakespeare, *Opere*, III, București, 1956 (în colaborare cu Ion Frunzetti); *Henric al VIII-lea*, în W. Shakespeare, *Opere*, XI, București, 1963; *Visul unei nopți de vară*, în W. Shakespeare, *Teatru*, București, 1964; *Poeme*, București, 1975; *Poveste de iarnă*, în W. Shakespeare, *Opere complete*, VIII, București, 1990; Rudyard Kipling, *Cartea junglei*, ed. 2, I–II, București, 1969 (în colaborare cu Mihnea Gheorghiu); *Cântecul bizonului. Din literatura pieilor roșii*, introd. trad., București, 1978; *Casa cu multe ferestre. Critici marxști americani*, pref. trad., București, 1981; *Puiul de ren. Basme eschimoase*, București, 1996.

Repere bibliografice: Vlad, *Convergențe*, 45–46; George, *Sfârșitul*, I, 56–60; Cornel Moraru, „Direcții în poezia secolului XX”, FLC, 1976, 8; Artur Silvestri, „Direcții în poezia secolului XX”, LCF, 1976, 22; Grigurcu, *Între critici*, 168–171; Nicolescu, *Starea*, II, 175–179; Marcea, *Atitudini*, 220–223; Velea, *Universalisti*, 224–234; *Dicț. scriit. rom.*, II, 450–452; Manolescu, *Lista*, III, 215–217; *Omagiu. Profesorul Dan Grigorescu la 70 de ani*, Constanța, 2002.

St. V.

GRIGORESCU, Dinu (4.VI.1938, Ploiești), dramaturg și poet. Este fiul Ioanei și al lui Paul Grigorescu, avocat. După ce face cursurile elementare și gimnaziale la Sinaia (1944-1952), urmează la București Liceul de Băieți nr. 1, iar în 1954 se înscrie la studii fără frecvență la Facultatea de Științe Juridice, obținând diploma de jurist (1959). Lucrează, pe rând, ca muncitor pe șantieri, funcționar, șef de birou și șef de serviciu la secretariatul Primăriei Capitalei, șef al sectorului administrație locală, secretar general al Primăriei Municipiului București, consilier al primului ministru, subprefect de București, după 1990 devenind consilier guvernamental. Este fondator, împreună cu regizorul Tudor Mărăscu, al Societății culturale și al publicației „Scorpionul”, director al primului teatru privat postdecembrist cu același nume. Desfășoară o susținută activitate publicistică la „Informația Bucureștiului”, „Contemporanul”, „Teatru”, „Ateneu”. I se acordă Premiul Asociației Scriitorilor din București pentru dramaturgie (1994) și Ordinul „Francisco Miranda”, conferit de președintele Republicii Venezuela, pentru merite culturale și relații de colaborare cu țările Americii Latine. Piesele i-au fost jucate, chiar înainte de publicarea lor, la Teatrul de Comedie sau la Teatrul Evreiesc de Stat din București și la teatrele din Brașov, Piatra Neamț, Bârlad, Reșița.

Cartea de debut în dramaturgie a lui **G.**, *Ciripit de păsărele. Fluturi de noapte* (1988), se deschide cu o justificare amplă a autorului asupra materiei „domestice” a pieselor, prelucrată într-o cheie metaforică — a privirii — izvorâtă din obsesiile picturale ale lui Ion Țuculescu. Personajele din prima piesă, cu onomastică transparentă, ajung să se constituie într-un parlament al păsărilor domestice care pun în scenă toate aberațiile de limbaj, însoțind astfel uzura inevitabilă a unei căsnicii. Primele cronici ale spectacolului cu această comedie subliniau influența lui Teodor Mazilu. Cealaltă comedie, *Fluturi de noapte*, continuă să pastșeze poncifile, satirizând abuzurile și corupția din sistemul construcțiilor de locuințe, printr-un joc ambiguu între realitatea absurdă și fantezia caricaturală. Satira *Balul lebedelor* (1994), subintitulată „comedie satanică în patru infernuri”, demontează mecanismele monstruoase ale realității de ultimă oră: un primar de târg cu suita sa grotescă (escroci, demnitari dubioși, vampe, dezmoșteniți ai soartei), caricaturizați în forfota dezvelirii unui monument închinat libertății recent dobândite — care devine justificarea viciilor fiecăruia. Comedia *Regele broaștelor* (1995) fixează stilul fantastic și halucinator al dramaturgului, care alegorizează cu instrumentele unui bestiar modern spectacolul lingvistic al deformării și aberației din realitatea contemporană (în lumea îmbogățită din anii '90, stăpân la Snagov este Regele broaștelor, Gino, care face afaceri prin Mormoloc Bank). Pe lângă *Ciripit de păsărele* și *Fluturi de noapte*, comedii care l-au consacrat pe **G.**, volumul *Iadul vesel* (1997) cuprinde piesa omonimă („comedie onirică”), montată în 1996, parabolă a puterii care depersonalizează prin fascinație și descompune moral indivizii dependenți de ea până la a-i transforma în fanteze, *Miss... Tranziția* (comedie a unei lumi ușurate, fără sens și motivație), *Jaguar Party* („comedie stranie” a unor destine de fapt tragic în absurdul lor) și *Valsul lebedelor*. Cinci

comedii inedite alcătuiesc culegerea *Estul sălbatic* (1997): *Demolarea Sfântului Duh*, „apocalipsă comică”, pune în scenă personaje ale sacralității creștine, prinse în jocul absurd al răsturnării demonice și al demolării valorilor sub comunism (biserici, cartiere, valori morale); *Ruleta americană*, cu același substrat tragic, este o comedie macabră a setei infernale de bani; *Șarpele boa* incriminează industria erotică ilicită, încercând să evite vulgaritatea de circumstanță prin alerte dialogurilor; *Bunica la Istanbul*, satiră nostalgică, descrie indiferența în care se dispersează ultimele resturi de conștiință, iar *Estul sălbatic*, poate cea mai realizată dintre piese, cel puțin la nivelul jocurilor de cuvinte, își bizuie conflictul pe mașinațiile sinistre puse la cale într-un cimitir (parabolă morbidă a tranzacțiilor și a traficului de influență). Cinci noi comedii sunt cuprinse în volumul *Teatru. Schimbare de sex* (2001). Sunt satire și farse burlești ale prăbușirii societății românești, o lume ce continuă să se dezagrege și după ieșirea din totalitarism. Promiscuitatea sinistă a „tranzitiei” întregeste panorama alegorică pe care autorul o construiește, travestind realitatea în fantezie și reușind să-i anuleze spectatorului (cititorului) orice iluzie legată de aceste forme degradate. *Teatru. Comedii la microfon* (2001) reia trei piese mai vechi, difuzate între timp radiofonic. Adunând în placheta *Acvariul cu rechini* (1992) fantezii și mirări genuine, ironice și autoironice, poetul **G.** își dramatizează cu vădită plăcere rimele alerte, așa cum în piesele sale frenezia logoreică a personajelor îi trădează temperamentul de poet care, cu ușurință și luciditate ludică, gesticulează retoric în mijlocul jocului de cuvinte. Mici evenimente ale cotidianului, dar și întâmplări onirice, impresii de călătorie (geografie sentimentală), reverii și melancolii autoironice, vag moralizatoare — sunt câteva din temele acestei lirici. Cu *Poeme scrise pe un geamantan* (1995) se definește mai pronunțat un stil: „O atmosferă ireală — / De bal, / Un carnaval / Senzațional! / Al măștilor, / Cuvintelor — / Și-un claun adus / Cu mari eforturi din Apus. / Cuvinte fără dop — / Limbajul pop.” Prozodia alertă, adecvată, care nu ocolește zonele „pop” ale vieții, face ca această poezie să pară o șaradă copilărească, cu un scenariu sentimental și ironic.

SCRIERI: *Ciripit de păsărele. Fluturi de noapte*, București, 1988; *Acvariul cu rechini*, București, 1992; *Balul lebedelor*, București, 1994; *Ciripit de păsărele*, București, 1995; *Regele broaștelor*, București, 1995; *Valsul lebedelor*, București, 1995; *Poeme scrise pe un geamantan*, București, 1995; *Iadul vesel*, pref. Valeriu Râpeanu, postfață Mircea Ghițulescu, București, 1997; *Estul sălbatic*, București, 1997; *Teatru. Schimbare de sex*, pref. Mircea Ghițulescu, postfață Ileana Berlogea, București, 2001; *Teatru. Comedii la microfon*, București, 2001.

Repere bibliografice: Valentin Silvestru, *Comedia inteligentă*, RL, 1983, 24; Ion Cocora, *Realitate și simbol*, TR, 1986, 3; Valentin Silvestru, *Plimbare cu telescaunul*, RL, 1987, 2; Florin Faifer, *Între domestic și fantastic*, CRC, 1989, 33; Ion Cocora, „Jaguar Party”, „Rampa și ecranul”, 1993, 5; Jana Morărescu, *Comedia mizeriei sociale*, „Azi”, 1994, 9; Ileana Berlogea, *O premieră absolută*, „Rampa și ecranul”, 1997, 5-6; Margareta Bărbuță, *Sunetul actualității*, TTR, 1997, 11; Mircea Ghițulescu, *Valsul sau Ciuleandra*, „Azi”, 1997, 56; Ion Toboșaru, *Arta teatrului contemporan*, București, 1999, 156; Ghițulescu, *Istoria*, 362-364. E. M.

GRIGORESCU, Ioan (20.X.1930, Ploiești), prozator și publicist. Este fiul Victoriei (n. Popișteriu) și al lui Ion Grigorescu, petrolist. Învăță la Liceul „Spiru Haret” din Ploiești, absolvit în 1948. Va urma cursurile Institutului de Literatură „Maxim Gorki” din Moscova (1950–1955), avându-l ca dascăl pe prozatorul Konstantin Paustovski. Face o specializare la Institutul Internațional de Jurnalistică de la Strasbourg (1959–1960) și o alta în Statele Unite ale Americii (1984). Își începe cariera ca reporter la „România liberă” (1950–1956), va fi corespondent Agerpres în Polonia (1956–1958), redactor-șef al redacției de scenarii din Studioul Cinematografic București (1960–1962), redactor-șef al revistelor „Cinema” (1963) și „Contemporanul” (1964–1966). Ocupă funcția de vicepreședinte al Radioteleviziunii Române (1966–1970), este corespondent special în Franța (1970–1971), reporter la „Almanahul «Scânteia»” (1970–1980), vicepreședinte al Asociației Cineaștilor (1974–1990), ambasador extraordinar și plenipotențiar al României la Varșovia (1993–1999). Debutază la „Flamura Prahovei” (1948), cu un grupaj de schițe și povestiri, iar editorial, cu volumul de reportaje *Scrisoare din Moscova* (1954). Este distins cu Premiul Asociației Scriitorilor din București (1973), cu Premiul Uniunii Scriitorilor (1981, 1983). I se acordă Premiul „Italia” (1968), Premiul de Excelență al Asociației Profesioniștilor din Teatru și Radioteleviziune (2000), Premiul

Academiei Române (2001). A fost numit Cavaler al Meritului Republicii Italiene (1978) și Comandor al Meritului Republicii Polone (1999).

Nuvelistica și reportajul literar reprezintă în scrierile lui **G.** două direcții relativ distincte, cu toate că o serie de caracteristici le sunt comune (caracterologia convențională, plantată pe corpul unei anecdote colorate sumar, perspectivarea etică în funcție de dezideratele ideologice ale momentului). Oricum, cert e că notorietatea autorului derivă din reportaje. Reporterul a cutreierat planeta și pe baza acestei ocupații de observator activ și mobil a produs nenumărate relatări concretizate în volume structurate monografic sau caleidoscopic, ca „spectacol al lumii”. Dincolo de inerența unor informații de ghid turistic ori a popasurilor în zona unui exotism atractiv pentru cititor, se observă capacitatea autorului de a stăpâni jurnalistic materialul furnizat de observația directă, care devine pe unele porțiuni cvasiomologabil fictional. Rutina călătorului reușește să se disimuleze și să creeze sentimentul de inedit în desfășurare, fie și prin tranzitivitatea declarației emoționale, care invită cititorul la coparticipare. Montajele pe marginea realităților întâlnite au o dublă motivație: pe de o parte, livrarea de informații noi, antrenante și utile, pe de altă parte, valorizarea acestora în funcție de canoanele unei etici conotate ideologic. Referința constantă de-a lungul diverselor pripluri rămâne acel „acasă”-centru, printre ale cărui calități s-ar număra, nu în ultimul rând, valorile socialist-comuniste, pe care reporterul le împărtășește patetic. O profesiune de credință, relevantă în primul rând stilistic, poate fi citită într-unul din volumele care compun *Spectacolul lumii*: „De la firava potecă a primilor pași într-o natură virgină la scobiturile adânci săpate în blocurile de piatră ale drumurilor Histriei și ale Pompeiului de către roțile carelor antice; de la scara pisicii cățărută pe Pamir – Acoperișul lumii – și prin văile de gheață ale Himalaiei la străvechiul și enigmaticul drum al mătășii presărat cu basme orientale și fire de borangic; de la calea de piatră care lega Ulpia Traiana de Porolissum, prin Apulum, Potaissa și Napoca, la autostrăzile de azi puse să străbată de-a lungul și de-a latul continentele Terrei – fiecare drum este o legendă, o mână întinsă între oameni, un simbol. Sunt în lume milioane de kilometri de drumuri și când ne gândim că atât de puține putem străbate ni se pare că săvârșim, fără să vrem, o trădare a naturii umane. Căci drumuri care duc nicăieri, nu există. Planeta pare cuprinsă în pânza unui păianjen constructor care țese în piatră și în asfalt, iar drumurile, drepte sau întortocheate, nu duc omenirea decât către ea însăși.” Nuvelistica lui **G.**, mai restrânsă cantitativ, nu este inferioară cărților de reportaje. Anecdotică e de cele mai multe ori un simplu pretext pentru concluzia de ordin moral. Personajele se reduc adesea la platitudini identitare, fiind fantoze ale unor dezbateri cu final dinainte știut. *Cinema Madagascar* (1957) și *Unde vântul miroase a petrol* (1961) sunt nuvele în care intruziunea ideologicului este cel mai acut vizibilă. Autorul exploatează, sub aparența caleidoscopică a inspirației, clișeele prozei din epocă, începând cu tensiunea dintre exploatați și exploatați și terminând cu detaliile dramatizate care dau un

colorit caracteristic lumii reprezentate aici. Totuși, *Cinema Madagascar* este unul dintre textele cele mai bune ale lui G., prin maniera în care sunt evocate un vechi cinematograf din Pantelimon și jocurile pe care copiii din cartier le leagă în jurul filmelor cu indieni și cow-boys. Mai pot fi amintite *Comoara lui Montezuma* (variantă a temei „unchiul din America”) sau *Mastodontul* (1975), poveste tragicomică inspirată din lumea petrolului. Narațiunile din *Obsesia* (1960) ar fi un exemplu de ficționalizare pe marginea unor surse documentare, lagărul de la Auschwitz reprezentând planul de coagulare al textelor. În nuvela *Obsesia*, un pictor polonez, fost deținut, își consumă steril trauma, încercând să capteze fantasma unei victime pe pânza care se încăpățânează să rămână albă. *Jurnalul nescris al Annei Frank* reconstituie, la limita dintre document și ficțiune, paginile incomplete ale manuscrisului real. *Evrika!* imaginează istoria sinistă a descoperirii gazului Cyklon „B” ca instrument eficient pentru „soluția finală”. În *Ringul* (text care va fi rescris complet în ediția din 1968) un deținut își reîntâlnește torționarul, după terminarea războiului, sub chipul adversarului din cadrul unei gale de box: o antiteză explicită. Preferința pentru nuvela-fabulă nu se pierde în *Lupta cu somnul* (1968), dimpotrivă, se acutizează: în *Vulturul pleșuv* morala este că o pasăre ținută prea mult în colivie uită să zboare, în *Acvariul*, că perioada postbelică pune societatea pe baze noi, unanim dezirabile, iar *Orgoliu* duce cu sine ideea că originile nu trebuie uitate, cu atât mai mult atunci când sunt rurale. În fine, *Bine ați venit în infern!* (1995) reconstituie, sub forma unui *docufiction*, bombardamentele americane asupra orașului Ploiești, din timpul celui de-al doilea război mondial.

SCRIERI: *Scrisoare din Moscova*, București, 1954; *Învinsul Terek*, București, 1956; *Cinema Madagascar*, București, 1957; *Obsesia*, București, 1960; ed. 2, București, 1965; *Pasărea Fenix*, București, 1961; *Unde vântul miroase a petrol*, București, 1961; *Cocteil-Babilon*, București, 1963; *Zigzag pe mapamond*, București, 1964; *Lupta cu somnul*, București, 1969; *Fenix inflamabil*, București, 1970; *Cealaltă moarte*, București, 1970; *Spectacolul lumii*, vol. I, București, 1973, vol. II: *Dilema americană*, București, 1981, vol. III: *Al cincilea punct cardinal*, București, 1983; *Paradisul murdar*, București, 1974; *Afirm!*, București, 1974; *Ucideți petrolul*, I, București, 1993; *Bine ați venit în infern!*, București, 1995. **Traduceri:** Pierre Leprehon, *Charles Chaplin*, București, 1967 (în colaborare cu Maria Herberescu).

Repere critice: Radu Popescu, „*Obsesia*”, CNT, 1960, 48; Sorin Alexandrescu, „*Unde vântul miroase a petrol*”, LCF, 1961, 24; Valeriu Râpeanu, „*Unde vântul miroase a petrol*”, LCF, 1962, 5; Ciobanu, *Nuvela*, 227-234; Magdalena Popescu, „*Fenix inflamabil*”, CNT, 1971, 7; Mircea Iorgulescu, „*Spectacolul lumii*”, LCF, 1973, 32; Ardeleanu, *Opinii*, 57-61; Laurențiu Ulici, *Dilema călătorului: Ioan Grigorescu*, „*Dilema americană*”, CNT, 1981, 48; *Dict. scriit. rom.*, II, 452-453. M.I.

GRIGORESCU-BACOVIA, Agatha (8.III.1895, Mizil — 12.X.1981, București), poetă și memorialistă. Este al cincilea și ultimul copil al Mariei (n. Atanasiu) și al lui Șerban Grigorescu, comerciant. După absolvirea școlii primare în orașul natal, își continuă studiile la Institutul de Educație Integrală din București, pe care îl părăsește în 1915, pentru a se angaja

funcționară la Societatea de Asigurare „Agricola”, apoi la Creditul Funciar Urban și la Casa de Export-Import. În 1923 se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, specialitatea limba română, unde în 1926 își susține examenul de licență, primind mențiunea *magna cum laude*. Debutază în revista „Scena” (1918), sub semnătura Agatha Gr., cu poemul în proză *Când n-oi mai fi*, și editorial, cu volumul de versuri *Armonii crepusculare* (1923). Desfășoară o îndelungată carieră didactică (1927-1950), printre instituțiile de învățământ la care a predat numărându-se Școala Normală „Elena Doamna”, liceele „Carmen Sylva”, „Regina Maria”, „Gheorghe Șincai”, toate din București. Colaborează la revistele „Cultura poporului” (Cluj), „Ateneul cultural” (Bacău), „Răsăritul”, „Viața nouă”, „Steaua”, „România literară” ș.a. În 1926 se află printre scriitoarele care o susțin pe Adela Xenopol, sora istoricului A.D. Xenopol, să editeze „Revista scriitoarelor”. În 1928 se căsătorește cu poetul George Bacovia, iar după moartea acestuia, în 1957, va conduce Cenaclul „George Bacovia” de la Bacău și Muzeul Memorial „George Bacovia” din București.

Numeroasele cărți de poezie publicate de G.-B. — *Armonii crepusculare* (1923), *Muguri cenușii* (1926), *Pe culmi de gând* (1934), *Lumină* (1965), *Cu tine, noaptea* (1969), *Efluvii* (1977), *Șoaptele iubirii* (1979) — exprimă o personalitate lirică definită de un simbolism delicat, eteric și temperat, aflat la confluența poeziei meditative cu cea de tip intimist. Consecventă formulei lirice alese, autoarea, pentru care interioritatea ritmează întregul curs al timpului obiectiv, se străduiește să depășească

monotonia, creând variații la nivelul temelor: primele poezii privilegiază proiecțiile simboliste în peisaj, *Pe culmi de gând* consemnează „ceasurile chinuite” ale interogațiilor ce îi invadează existența, iar versurile din celelalte cărți refac traseul iubirii și al unei biografii zbuciumate. **G.-B.** reușește uneori să se desprindă de influența bacoviană, iar voluptatea imagistică, tropii proliferând amețitor capătă un caracter definitiv: „Slove de azur, în spații, / Scriu arpegiul primăverii, / Simfonii înmănunchiate / Peste apele durerii, / Cântec cu nădejdi furate / Din azur...”; „Iubirea, / Mistuită / În cuibul de sânge / Al inimii, / Nu mai poate fi / URĂ. // Sângele anilor, / Sângele / Iubirii, / Sângele urii // Pulsății / Ascunse / În cenușa / Umană...” Aceeași pasiune pentru stil se regăsește în descrierile din *Terase albe* (1938), relatare a unei vacanțe petrecute la Balcic în compania sculptoriței Cecilia Storck. Într-o atmosferă crepuscular-orientală oarecum clișeizată, „tablourile” de aici dobândesc valoarea unor poeme în proză tocmai prin ornamentația retorică. Dedicată în întregime memoriei soțului ei, autoarea alcătuiește, sub titlul *Poezie sau destin*, un notabil ciclu memorialistic: *Bacovia. Viața poetului* (1962), *Viața poetei* (1971), *George Bacovia. Ultimii săi ani* (1981), conținând date importante referitoare la viața literară din perioada interbelică și din anii imediat următori încheierii celui de-al doilea război mondial.

SCRIERI: *Armonii crepusculare*, București, 1923; *Muguri cenușii*, București, 1926; *Pe culmi de gând*, București, 1934; *Terase albe*, București, 1938; *Bacovia. Viața poetului*, București, 1962; ed. 2 (*Bacovia. Poezie sau destin*), București, 1972; *Lumină*, București, 1965; *Poezie și proză*, pref. Mihail Petroveanu, București, 1967; *Cu tine, noaptea*, București, 1969; *Versuri*, București, 1970; *Poezie sau destin. Viața poetei*, București, 1971; *Eftuvii*, București, 1977; *Șoaptele iubirii*, București, 1979; *Poezie sau destin. George Bacovia. Ultimii săi ani*, București, 1981.

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, XII, 281-286, 526; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, II, 309, 313; Al. Botez, „*Bacovia. Viața poetului*”, *ST*, 1963, 1; Camil Baltazar, „*Bacovia. Viața poetului*”, *VR*, 1963, 1; Ion Apetroaie, „*Bacovia. Viața poetului*”, *IL*, 1963, 5; Ion R. Victor, „*Lumină*”, *CNT*, 1965, 18; Teodor Vărgolici, „*Lumină*”, *GL*, 1965, 20; Eugeniu Sperantia, *Buchetul pasiunii*, TR, 1965, 52; Al. Buliga, „*Poezie și proză*”, *VR*, 1968, 2; Radu Cârnelci, „*Poezie și proză*”, *ATN*, 1968, 4; Baconsky, *Marginalii*, 179-183; Ciopraga, *Lit. rom.*, 130, 385-386; Micu, *Început*, 450; Nicolae Balotă, „*Poezie sau destin. Viața poetului*”, *RL*, 1971, 37; Radu Voinea, „*Șoaptele iubirii*”, *O*, 1980, 17; *Dicț. scriit. rom.*, II, 454-455. C.M.B.

GRIGORIE, Toma (5.V.1940, Golenți, j. Dolj), poet și istoric literar. Este fiul Elenei (n. Pârvu) și al lui Nicolae Grigorie, muncitor ceferist. Studiile universitare de filologie le-a început la Timișoara și le-a încheiat la București în 1966. A fost profesor la Ciuperceeni Vechi și Calafat, iar din 1974 este profesor la Facultatea de Litere a Universității din Craiova. Și-a susținut doctoratul în 1983, la Universitatea din București. A predat la Institutul de Filologie Romanică al Universității „Adam Mickiewicz” din Poznań, Polonia (1996-1997). În 1997 devine secretar științific al Cursurilor de vară „Constantin Brâncuși” ale Universității din Craiova.

Încă din cartea de debut, *Visele cuvintelor* (1981), se conturează profilul unui liric elegiac, reflexiv, de o seninătate

apolinică, cu o scriitură de factură blagiană, recurgând frecvent la metafore revelatorii. Discursul poetic apare tot mai interiorizat în *Trăiri* (1987), în care se remarcă o mai mare siguranță a experienței lirice și unde este valorificat, încă din titlu, conceptul diltheyan *Erlebnis*. În viziunea autorului poezia este, înainte de toate, „trăire”, cea mai sigură garanție a autenticității. În *Seva lucrurilor* (1990), ancorarea în concretul fenomenologic este mai apăsată. Un adevărat ritual al tăcerii, în stil blagian, desfășoară poetul în versurile din cartea cu titlul oximoronic *Dezlănțuind tăcerea* (1994), pentru ca în placheta *Calea de întoarcere* (1998) să se mențină ca o dominantă lirismul senin, echilibrat, de împăcare cu sine și de armonie cu lumea înconjurătoare. *Incursiuni în literatura română* (1995) conține eseuri și considerații despre autori clasici și contemporani, scrise, în cea mai mare parte, în maniera didactică tradițională, dar și cu deschidere spre limbajul criticii moderne. O altă carte, *Eseuri subsidiare la „Adio, Europa!” de Ion D. Sârbu* (1999), se compune din cinci secțiuni — *Transparențe autobiografice, Radiografii social-politice, Apetitul pentru digresiunea eseistică, Sub semnul filosofiei, Cu biciul stilului rafinat* — și se încheie cu o sinteză: *Ion D. Sârbu — un scriitor român din exilul intern*. Autorul își intitulează volumul *Eseuri subsidiare...*, deoarece nu-și propune să-și domine neapărat obiectul, ci să gloseze cu măsură în umbra lui, înscriindu-se în campania de reabilitare postumă a unui scriitor ignorat multă vreme, supralicitat, poate, azi.

SCRIERI: *Visele cuvintelor*, Craiova, 1981; *Trăiri*, București, 1987; *Seva lucrurilor*, București, 1990; *Dezlănțuind tăcerea*, Craiova, 1994; *Incursiuni în literatura română*, Craiova, 1995; „*Înstrăinarea*” limbii române, Craiova, 1997; *Calea de întoarcere*, București, 1998; *Eseuri subsidiare la „Adio, Europa!” de Ion D. Sârbu*, București, 1999; *Catedrala de sub stern*, Craiova, 2002.

Repere bibliografice: Ovidiu Ghidirmic, *Corespondență „Ramuri”*, R, 1968, 9; Ovidiu Ghidirmic, *Cenaclul literar din Calafat*, R, 1969, 5; Laurențiu Ulici, *Prima verba*, RL, 1981, 40; Voicu Bugariu, *Două cărți de la Scrisul Românesc*, LCF, 1982, 10; Dan Lupescu, *Limpezind zarea unei fântâni*, R, 1982, 3; Firan, *Profiluri*, 390; Ion Bogdan Lefter, *Vitrina*, RL, 1987, 10; Horia Gârbea, *Cărțile săptămânii*, LCF, 1990, 23; Alex. Ștefănescu, *Cartea de poezie*, RL, 1990, 26; Bucur Demetrian, *Personalitatea discursului poetic*, R, 1994, 6-8; Dan Ionescu, *Un punct de vedere*, R, 1999, 4; Ștefan Cucu, *Mierea cuvintelor*, TMS, 1999, 5. O.G.

GRIGORIU, Paul (6.III.1945, Bacău), prozator. Este fiul Aureliei (n. Dima) și al lui Ioan Grigoriu, profesor. A urmat cursurile primare, gimnaziale și liceale la Bacău, absolvind în 1963 Liceul „George Bacovia”. Începe studiile superioare tehnice la Institutul Politehnic din Brașov, însă renunță după un an și devine, din toamna anului 1964, student al Universității din București, la Facultatea de Limbi Romanice, Clasice și Orientale, terminată în 1969 (specialitatea franceză — spaniolă). Este angajat la Radiodifuziunea Română, unde a îndeplinit, succesiv, diferite funcții, în anii '70-'80 a lucrat în cadrul redacției emisiunilor pentru străinătate, legându-și numele — în calitate de francofon — și de funcționarea postului sezonier Radio-Vacanța, iar după decembrie 1989, în condițiile libertății de exprimare în presă, s-a afirmat în cadrul emisiunilor în limba

română ale postului național Radio România-Actualități, devenind unul dintre cei mai buni gazetari radiofonici ai țării; o vreme, a fost director general adjunct al Societății Române de Radiodifuziune. A debutat cu poezie în revista „Amfiteatru”, în 1967. Prima sa carte e *Anatomia unei străzi*, apărută în 1992.

Proza din volumul de debut al lui G. aparține, în sens larg, genului memorialistic, deși se poate observa că nu e vorba de memorialistică propriu-zisă, ci, mai degrabă, de o autoficțiune relativ obiectivată, enunțată cu oarecare detașare și cu grijă preponderent pentru aspectul estetic. Termenii de comparație — dintre operele „clasice” ale genului — ar fi *Amintiri din copilărie* de Ion Creangă și *Cântecul și hronicul vârstelor* de Lucian Blaga, scriitorul procedând, efectiv, la depănarea unor „amintiri din copilărie”. Vatra natală e, la prima vedere, banală și nespectaculoasă: e vorba de Bacăul de la jumătatea secolului al XX-lea, orașul încă patriarhal și nemodernizat, mai mult târg mare decât cetate. Totuși urbea comportă un pitoresc și o bogăție de figuri și situații inteligent exploatare de memorialist. Humuleștii personali nu coincid, de fapt, cu întreg Bacăul, ci se reduc la strada copilăriei, Strada Armenească (rebotezată, în epoca evocată, „I. V. Stalin”), a cărei „anatomie” autorul și-a propus s-o reconstituie. Portretele „riveranilor” sunt fixate cu umor, uneori cu blândă maliție, dar și cu o caldă compasiune, aparent din fuga condeiului, de fapt cu percutantă pregnanță. Galeria de personaje e pestriță și pitorească (inclusiv onomastic: Mardirosian, avocatul Zadic, generalul Macoviță, inginerul Riksakievici, domnul Goilav și doamna Repsimé, cizmarul de lux Botezatu, sârmanul Naftuli Blecher, lucrător la fabrica Filderman ș.a.). „Semnele epocii” nu lipsesc din micul univers al străzii provinciale, iar unele dintre ele sunt grave, zguduitoare chiar pentru percepția copilului, cu toate că, în principiu, aceasta e oarecum ocrotită de impactul prea dur al realului printr-un dublu filtru, al inocenței vârstei și al osteneții adulților. Farmecul prozelor memorialistice ale lui G. provine dintr-un anumit mod de a tăia, cu grație, firul în patru, dintr-un exces analitic aparent gratuit și dintr-o calofilie cu pecete personală. Atuurile prozatorului, îndemânatic exploatare, sunt adresarea plină de amenitate, recursul la tonul blând și sfătos, opțiunea pentru registru stilistic al colocvialității îngrăite. nropru conversatiei

clădită prin „vorba măiestrită”, de o calofilie neconvențională și deloc găunoasă, fiind ținută cu idei relevante și imagini unele memorabile. O „urmare” — sau o întregire — a acestor pagini, cu aceeași recuzită și în parte cam cu aceleași personaje, este *Moștenirea tinichigiului* (2000), unde sunt incluse povestiri în care încărcătura epică este mai consistentă și mai diversă, iar figura personajului-narator (în ipostaza lui de copil și adolescent) mai reliefată. Aceeași scriitură — de data aceasta îmbogățită cu instrumentarul publicistului de idei, dar și cu un indubitabil caracter beletristic, evoluând pe tărâmul memorialului eseistic sau al reportajului literar de calitate — se întâlnește în *Vara franceză* (1999), culegere de texte scrise cu prilejul prezenței lui G. în Franța, în vederea „acoperirii” jurnalistică a campionatului mondial de fotbal din 1998, dar care nu vizează, de fapt, evenimentul sportiv amintit, ci consenuează observații,

meditații și considerații demne de interes. *Radio grafii. 1969–1989* (2000) este un volum de memorialistică referitor la cele pe care le-a putut trăi și observa autorul de la începuturile activității lui în Radio până în anul schimbării de regim politic.

SCRIERI: *Anatomia unei străzi*, București, 1992; *Vara franceză*, București, 1999; *Radio grafii. 1969–1989*, București, 2000; *Moștenirea tinichigiului*, pref. Valeriu Râpeanu, București, 2000.

Repere bibliografice: Nicolae Bârna, „*Anatomia unei străzi*”, CC, 1993, 7-9; Simion, *Fragmente*, I, 289–291; Valeriu Râpeanu, *Prefață* la Paul Grigoriu, *Moștenirea tinichigiului*, București, 2000. N.Br.

GRIGORIU, Petru V. (1.V.1855, Iași — 29.XI.1903, Iași), poet și traducător. Fiu al lui Vasile Grigoriu, slujbaş la Curtea domnească din Iași, G. se înrudea, prin mamă, cu Gh. Asachi. A fost trimis la Paris, unde a urmat Liceul „Louis-le-Grand”, bucurându-se de protecția lui Edgar Quinet, ginere al lui Gh. Asachi. După terminarea liceului, a urmat un timp cursurile Facultății de Drept de la Sorbona. În 1875 s-a stabilit la Iași, unde a trăit până la sfârșitul vieții. Pentru meritele sale în dezvoltarea relațiilor româno-franceze a fost distins cu Legiunea de Onoare. A debutat în 1875 cu un articol despre literatură în ziarul „Pressa”, publicând apoi un timp în „Trompeta Carpaților”. Vreme de un deceniu a colaborat la „Familia” lui Iosif Vulcan, unde i-a apărut *Wagnerismul* (1879), unul dintre primele articole de popularizare a muzicii lui Wagner în România. Din 1877 a intrat la Junimea, tipărind numeroase traduceri în „Convorbiri literare”. A fost unul dintre statornicii prieteni și mai ales convivi ai lui Mihai Eminescu, legând strânse prietenii și cu V. Conta și C. Scheletti, compozitorul care i-a pus pe muzică una dintre poezii. L-a urmat pe G. Panu în diverse redacții, ducând o existență boemă. A condus, împreună cu N.A. Bogdan, publicația „Bomba”, iar în ultimii ani ai vieții a colaborat la revista „Arhiva”.

A început să scrie poezii fiind încă elev, dar versurile sunt reci și convenționale. S-a remarcat mai ales în speca imnului eroic. G. poate fi considerat, în epocă, unul dintre cei mai buni traducători. Autorii către care și-a îndreptat atenția au fost Victor Hugo și Alfred de Musset, din care a tălmăcit numeroase versuri. Din opera celui dintâi a selectat poeziile și

precum *Rolla*, *Noaptea din octombrie* și *Noaptea din mai*. Toate s-au bucurat de aprecieri favorabile, cunoscând o mare răspândire. Ceea ce distinge tălmăcirile sale este cursivitatea deosebită, rezultată nu numai din fraza echilibrată, ci și din utilizarea curentă a ingambamentului. Fără a respecta întotdeauna fidel originalul, traducerile sale sunt făcute într-o limbă îngrijită, lăsând impresia spontaneității. Nu cu aceeași îndemânare, G. a mai transpus din André Chénier, Lamartine, Béranger, H. Moreau, Victorien Sardou ș.a.

SCRIERI: *Vox clamantis in deserto*, [f.l., f.a.]; *Lui Ștefan cel Mare*, pref. I. Grigoriu-Havas, Iași, 1904. **Traduceri:** Alfred de Musset, *Rolla*, Iași, 1879; *Poezii*. *Traduse după cei mai celebri autori*, pref. I. Raul, Piatra Neamț, 1905.

Repere bibliografice: Dafin, *Figuri*, I, 47–49; Panu, *Junimea* (1943), I, 334–342; Ciorănescu, *Teatr. rom.*, 199–212; *Dicț. lit.* 1900, 416–417. D.M.

GRIGOROVITZA, Emanuil (15.II.1857, Rădăuți — 6.XII.1915, București), prozator. Este fiul Alexandrei (n. Pintilie) și al lui Vasile Grigorovici, învățător, „scriitor“ la primărie, „tâlmaci“ la judecătoria și cântăreț bisericesc. Urmează clasele primare la Storojinet, iar din 1866 devine elev al Gimnaziului Superior din Cernăuți. Tot aici va absolvi și Pedagogiul Statului. Este numit profesor la școala civilă din Hotzemplatz, în Silezia austriacă. Între 1877 și 1879 audiază cursurile Facultății de Filosofie a Universității din Cernăuți. Trece în România, la Pașcani, fiind profesor la școala Companiei de Cale Ferată Lemberg-Cernăuți-Iași, apoi șef al biroului de traduceri din Iași al Companiei. În acești ani frecventează ca audient Facultatea de Litere a Universității ieșene, bucurându-se de aprecierea lui A.D. Xenopol. Tot acum îl cunoaște și se împrietenește cu Mihai Eminescu. Din 1888 este profesor la diferite școli (Școala Fiilor de Militari, Liceul Național), iar în iulie 1889 se transferă la Școala Normală de Învățători din București. În 1891, la Berna, obține bacalaureatul și, cu dispensă de stagiu, titlul de doctor în filosofie, având drept specializare slavistica și limbile germană și franceză. Își continuă cariera didactică în București, la Liceul „Sf. Sava“, apoi, ca titular, la Liceul „Matei Basarab“, la Seminarul „Nifon“ și la Școala de Război. Obținând un concediu de studii, urmează, din 1897, timp de șase semestre, cursuri de filosofie și filologie germană la Universitatea din Berlin. În 1901 este „promovat“ doctor în filosofie cu teza *Die Quellen von Cl. Brentanos „Gründung der Stadt Prag“*, cercetare temeinică a surselor literare cehe utilizate de poetul german. O încercare de a deveni profesor la Catedra de limba și literatura germană de la Universitatea din București este sortită eșecului. În 1907, ca o compensație, va fi numit conferențiar la Universitatea din Iași, dar refuză postul și rămâne profesor de liceu. Nemulțumiri profunde, legate de nereușitele sale profesionale și literare, la care se vor adăuga unele neplăceri financiare, îl împing la sinucidere.

Contribuțiile științifice ale lui **G.**, începând cu *Beiträge zum Studium der Frage des Beieinanderwirkens von Mythos und Geschichte in der Volkspoesie* (1892), dedicată rolului miturilor și al tradiției istorice în poezia populară, se înscriu în sfera germanisticii. A colaborat cu studii și articole, alături de schițe, povestiri și traduceri în limba germană, cele mai multe din poeziile lui M. Eminescu, dar și cu altele în românește din nuvelele lui N.V. Gogol și H. Sienkiewicz la „Romänisch Revue“, „Vatra“, „Familia“, „Literatură și artă română“, „Patria“, „Conservatorul“, „Rumänischer Lloyd“, „Junimea literară“, „Die Karpathen“, „Luceafărul“, „Flacăra“ ș.a. Prima carte de proză, *Chipuri și graiuri din vesela grădină...*, tipărită la Berlin în 1900, va fi reluată, cu modificări nesemnificative, sub titlurile *Chipuri și graiuri din Bucovina* (1905) sau *Cucoana Raluca* (1924). Îi vor urma alte șapte cărți, toate culegeri care strâng scrieri apărute, mare parte, și în reviste. *Schitul Cerebucului* (1908) și *Piatra muierii* (1911), subintitulate romane, sunt mai curând nuvele estinse, în care nucleul epic, bazat pe evenimente din istoria Moldovei, este artificial amplificat prin adaosul de întâmplări nerelevante și împovărat de banalitate, de lipsa de substanță a relatării. Prozatorul se află mult mai aproape de reușită atunci când își propune, influențat vizibil

de *Amintirile...* lui Ion Creangă, să refacă atmosfera locurilor unde a copilărit, să readucă din ceața timpului chipuri și peripecii care, într-un fel sau altul, i-au marcat existența. În schițele *Cum era să mă fac catolic*, *Jupânul Toiba*, *Badea Huștiuluc* ș.a. sau în volumul *Cum a fost odată* (1911), el încearcă reconstrucții narative ale unui spațiu multietnic, acela al Bucovinei de Nord. Sunt evocate vechi sate răzeșești (Horodnic), târguri pitorești (Rădăuți, Storojinet) sau orașul Cernăuți, toate localități însuflețite de amestecul populațiilor, în care românii majoritari și, împreună cu ei, șvabi, polonezi, ruteni, evrei, veniți după 1775, trăiau în bună înțelegere. Din șirul oamenilor întâlniți în peregrinările lui sau despre care a auzit povestindu-se, locuitori ai unui tărâm ce adesea se confundă cu acela al basmului, se desprind „chipuri“ insolite, precum harabagiul Cărășel, Ivan Muscalul, Șmil Meremurate, cel urmărit de un destin tragicomic, jupânul Toiba sau Caleb Șoil. Li se alătură, într-o rememorare plină de căldură, de sensibilitate, cu atenție pentru ceea ce au particular, personaje ale unui involuntar bildungsroman, părinții lui **G.**, profesorii și colegii de la școlile din Cernăuți sau prietenii întâlniți la Viena (Constantin Flondor, Ilarion Munteanu) și la Iași (Mihai Eminescu). Izbucită este și conturarea, cu o peniță ascuțită, a mediului răzeșilor bucovineni, mai ales a „cucoanelor“ care viețuiesc înrobite tabieturilor și prefirându-și amintirile, uitate de vreme, în conacele lor (*Duduia Pulheria*, *Cucoana Raluca*), sau reconstituirea plină de compasiune a unor existențe de oameni necăjiți, peste care tăvălugul istoriei a trecut fără milă (*Căprarul Bicu*, *Dezertorul*). Confruntarea mentalităților, văzute cu ochii

învățăturii obișnuit să compare și să evalueze metodic, descrierea adesea aplicată, exactă, irigată însă de emoție, a obiceiurilor și a locurilor, creionarea sigură a unor portrete, susținută de adevărul observației, de înțelegere, se constituie în calități ale unei proze care își păstrează, în parte, interesul.

SCRIERI: *Beiträge zum Studium der Frage des Beieinanderwirkens von Mythos und Geschichte in der Volkspoesie*, București–Leipzig, 1892; *Beiträge zum Studium deutscher Handschriften. Das Erdmannsdörfersche Manuscript zur Kleists Drama „Prinz von Homburg“ und Baracks Handschrift zur altdeutschen Sequenz „Memento mori“*, Berlin, 1900; *Chipuri și graiuri din vesela grădină...*, Berlin, 1900; ed. 2 (*Chipuri și graiuri din Bucovina*), București, 1905; ed. 3 (*Cucoana Raluca. Chipuri și graiuri din Bucovina*), București, 1924; *Die Quellen von Cl. Brentanos „Gründung der Stadt Prag“*, Berlin, 1901; *Kritik und Quellenuntersuchung zu Clemens Brentanos Drama „Die Gründung der Stadt Prag“*, Berlin, 1901; *Libussa in der deutschen Litteratur*, București, Berlin, 1901; *România în monumentele literare germane medievale*, București, 1901; *Grave Fritz von Zolre, der Oettinger als Heldengestalt in mittelalterlichen Chroniken und Liedern*, București–Leipzig, 1901; *Faust. Studii la geneza, dezvoltarea și analiza critică a operei lui Goethe*, București, 1903; *„Suferințele tânărului Werther“. Reflexiuni la romanul lui Goethe*, București, 1903; *Curentele principale la Schiller*, București, 1905; *Studii germaniste*, București, 1905; *De la hotare*, București, 1905; *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București, 1908; *Povești răzlețe*, București, 1908; *Schitul Cerebucului*, București, 1908; *Negru Vodă*, București, [1910]; *Cum a fost odată*, București, 1911; *Piatra muierei*, Arad, 1911; *Din cartea vitejilor*, București, 1911; *Amintiri... schite*, București, 1912; *Vers l’Egypte, en traversant la Roumanie*, București, [1913]; *Povești din Bucovina*, București, 1914; *Duduia Pulheria*, București, 1922. **Traduceri:** *Deutsche Uebertragungen aus den auserleseneren Dichtungen des verstorbenen rumänischen Poeten Michail Eminescu*, București, 1892; ed., Berlin, 1901; N.V. Gogol, *Oameni vechi*, București, [1908].

Repere bibliografice: *Eminescu în limba germană*, TR, 1892, 167; Simion C. Mândrescu, *Dare de seamă critică asupra lucrării d-lui dr. Em. Grigoroviță „România în monumentele literare medievale germane“*, București, 1902; Loghin, *Ist. lit. Bucov.*, 199–204; Iorga, *Ist. lit. cont. I*, 361, II, 119; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), –, *Ist. lit.* (1982), 640; Leca Morariu, *De-ale lui Emanuil Grigorovița*, GT, 1944, 36; Erich Beck, *Der grosse Erzähler Emanuil Grigorovița*, „Der Südostdeutsche“, 1963, 20; Traian Cantemir, *Semnificația prozei lui Em. Grigorovița*, „Suceava. Anuarul Muzeului Județean“, 1979–1980, 197–198; Mircea Grigoroviță, *Un bucovinean de altădată: Emanuil Grigorovița*, „Suceava. Anuarul Muzeului Județean“, 1983, 769–778; Dumitru Teodorescu, *Em. Grigorovița. Viața. Opera*, Rădăuți, 1995; *Dicț. scriit. rom.*, II, 455–456. R.Z.

GRIGURCU, Gheorghe (16.IV.1936, Soroca), critic literar și poet. Este fiul Alexandrei (n. Glogovschi) și al lui Valentin Grigurcu, inginer agronom și profesor. Urmează Liceul „Emanoil Gojdu“ din Oradea, între 1950 și 1954. Este, timp de un an, cursant al Școlii de Literatură „M. Eminescu“ din București, de unde este exmatriculat fiindcă a făcut vizite lui Tudor Argezi și la fostul sediu al cenaclului Sburătorul. Își continuă studiile la Facultatea de Filologie a Universității din Cluj. Îndeplinește, după absolvirea facultății în 1958, funcția de secretar al Societății de Științe Istorice și Filologice din Oradea, apoi, între 1959 și 1965, profesează în învățământul preuniversitar, la școli de diferite grade din același oraș. Între

anii 1965 și 1974 este redactor la revista „Familia“. Și-a luat doctoratul în 1975 la Universitatea din București. Debutează ca elev, în 1952, la ziarul „Crișana“, revenind în presă după mai bine de un deceniu, la „Familia“. Mai colaborează cu versuri, dar îndeosebi cu articole și cronici literare la „Steaua“, „Vatra“, „Tribuna“, „Viața românească“ (aici fiind o vreme, după 1990, redactor), „Contemporanul – Ideea europeană“, „România literară“, „Jurnalul literar“, „Calende“ ș.a.

Sedus de ideea existenței unei „a cincea generații postmaioresciene“, G. se autoinclude aici alături de Nicolae Manolescu, Mircea Martin, Valeriu Cristea, Gabriel Dimisianu, Sorin Alexandrescu, Liviu Petrescu, Liviu Ciocârlie, nume importante ale criticii românești actuale, pe care le citează adesea, omițând voluntar altele, cel puțin tot atât de importante. În propria sa definire, clasa spirituală din care face parte s-ar caracteriza prin „ținuta stilistică, meditația pe marginea statutului teoretic al disciplinei, disponibilitatea polemică și [...] demnitatea posturii morale“. Trăsăturile astfel identificate reprezintă tot atâtea aspirații, în sensul cărora, cu destule și deloc nesemnificative inconsecvențe, G. încearcă a-și orienta demersul critic și a-și constitui identitatea. Calofil, în declarată descendență lovinesciană și călinesciană, el își exprimă în numeroase rânduri „devoțiunea față de arta expresivă a criticului“ și numește modelele tutelare care i-au „dezvoltat satisfacția stilistică“: Gaston Bachelard, Albert Thibaudet,

Perpessicius și Vladimir Streinu, cărora le apreciază „verbul somptuos”. Ca rezultat, fraza sa critică se află mereu în căutarea unor cadențe ale eleganței și ale amplitudinii, voluptuos permeabilă la metaforizări, sintagme de efect și cuvinte rare. Se simte uneori artificiu care ia locul spontaneității, aspirația stilistică putând fi înșelată de excese și prețiozități. Bombasticismul liric caracterizează, în astfel de cazuri, unele enunțuri: „Critica se îmbată de robustețea mirosurilor florale, de coloritul fascinant al poeziei, care corespunde sevelor telurice pulsând în ospitaliera geometrie vegetală.” Alteori, ostentația erudiției lexicale conduce la stridențe: „nucleu uberos”, „vânt vernal”, „verb domptat”, „sicitate ironică”, „luciditate elansată”, „sublim flamboaiant” etc. Pregnanța discursului critic scade considerabil în atare circumstanțe, sufocată fie de umbra densă a călinescianismului, fie de o irepresibilă ispită narcisistă. „Meditația pe marginea statutului teoretic al disciplinei” nu se constituie la G. într-un sistem solid edificat, luând, dimpotrivă, forme publicistice fulgurante. Principii teoretice justificative sunt cuprinse deseori în cronicile sale literare, ca modalitate de susținere a opțiunilor și a judecăților. Alteori sunt dezvoltări eseistice sau precizări ocazionate de interviuri. Scoase de sub povara opulențelor stilistice în care sunt învăluite, reperele teoretice ale criticului se arată a fi simple și clare. Ele vin dinspre Jean-Pierre Richard, Jean Starobinski, Benedetto Croce, Georges Poulet sau Gaëtan Picon și se pot rezuma în câteva enunțuri sumare. Critica este parte constitutivă a literaturii și „devine mai opulentă și ramificată rodind din sevele extrase din literatură.” Oficiul critic este deschis „impregnării poetice”, căci „expansiunea duhului intelectual este echilibrată de infuzia lirică”. G. pledează, pe urmele lui E. Lovinescu, pentru critica „spontană”, întemeiată pe intuiție și spirit simpatetic. Fără a le respinge cu totul, criticul nu agreează excesul de pozitivism al metodelor critice mai noi, care amenință să atragă actul exegetic în capcana sterilității, îndepărtându-l de obiectul său, și care pun între paranteze identitatea criticului, supunând-o unui proces de depersonalizare: „Coeficientul personal al aplicării metodelor [...] rămâne însă mai important decât folosirea unor prefabricate de gândire, a unor iluzorii aparate de stabilit valoarea și de captat emoția.” Critica structuralistă (care se îndepărtează de creație în dauna esteticului), tematică, existențialistă, sociologică, psihocritica nu sunt respinse în principiu, dacă se grefează pe și sunt acceptate de corpul operei, fără a o văduvi de calitatea estetică. Alarmat de riscul dezumanizării, conținut în metodele „formalizante” dirijate spre aspectele transindividuale ale creației, G. optează pentru eficacitatea unei „critici imanente”, apărându-i virtuțile impresioniste de desconsiderările la care o supun metodele pozitivistice. Opera, ca produs al individualității, solicită criticului identificarea cu creatorul ei, aptitudinea deplină a sinelui de a se vida pentru a se lăsa „ocupat de o conștiință străină”. Pe de altă parte, se ia distanță față de proiectul utopic al „criticii totale” și este acuzată inexistența unei critici de direcție în fenomenul literar românesc actual. Disponibilitatea polemică reprezintă, poate, trăsătura sa cea mai intens și mai voluptuos valorificată. Criticul se propune de multe ori ca un necruțător floretist care îi provoacă pe marii

Gheorghe Grigurcu și Nicolae Breban

campioni la „meciul secolului”, preocupat regizoral de numărul spectatorilor care îi ar putea să-i aclame bravura. Când ei sunt puțini sau reacționează contrar așteptărilor, criticul se simte bine în ipostaza persecutatului. Ceea ce îl irită în primul rând este statura marilor scriitori, pe care se străduiește să îi doboare de pe soclurile pe care i-a așezat tradiția critică. Idealul său, declarat orgolios prin interviuri, este o carte cu titlul *Inactualitatea lor*, adică a lui Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Ion Barbu ș.a. Nonconformismul pătimaș și încrâncenat ajunge să îi descalifice atitudinile critice care vizează, de pildă, „mediocritatea” lui Nichita Stănescu, dar se constituie laudativ la adresa unor poeți cu operă nesemnificativă. În primul caz, demonstrația se construiește în jurul unor exemple culese de la periferia valorică a poeziei analizate, în cel de-al doilea, rarele izbânzi sunt căutate cu sârguință și supuse unui comentariu de multe ori supralicitant. Poetul G., aflat într-o relație concurențială cu confrății întru poezie, îl subminează astfel pe criticul G., punându-i sub semnul îndoielii probitatea și gustul estetic. După 1989, gestul critic nonconformist se transformă în campanie susținută împotriva unor scriitori pe care îi pune sub acuzație cu judecăți aflate în afara literaturii și trădând mai degrabă complexe individuale decât intenții clarificatoare. Marin Preda, D. R. Popescu, Eugen Simion și din nou Nichita Stănescu sunt țintele sale preferate. Esteticul este situat într-o inadecvată relație de dependență față de etic și de politic, criteriile amestecându-se până la anulare. Argumentele sunt precare, demonstrațiile fragile. Criticul se lasă acum complet pradă visului de a-și confecționa o imagine eroică, justițiară și dramatic persecutată, considerând că e democratic a acuza, dar complet nedemocratic a i se replica. În cazul din urmă, uită de regulile polemicii și ale dreptului la opinie și își expediază „adversarii” cu calificativele inversate ale anilor '50. Maioreșcianismul și lovinescianismul, trăsături care îi caracterizează în bună măsură prestațiile critice anterioare, se estompează până spre dispariție în acești ani, când criticul devine procuror moral-politic, aducând în boxa acuzaților biografii și lăsând în

completă uitare literatura. De altfel, se pare că neputința de a se detașa de antipatiile, declarate sau subînțelese, față de anumiți scriitori l-a împiedicat pe G. să-și organizeze rezultatele observației critice în sinteze. Volumele sale juxtapun cronici publicate în periodicele literare. În varii ocazii teoretizează justificativ asupra criticii foiletonistice, considerând cronică literară „una dintre cele mai importante întrupări ale spiritului critic, dornic de a se legitima legitimând [...]”. O formulă memorabilă, o metaforă pot fi desăvârșite sinteze critice. „Dezideratul nu primește prea des concretizări pe măsură, metafora dovedindu-se mai slabă decât clișeele. O carte dedicată lui Mateiu I. Caragiale este, de pildă, „una dintre cele mai valoroase ofrande din câte i s-au adus până acum”. Un critic se agită „pentru a epuiza toate punctele înscrise în agenda sa încărcată”. Cutare poet „denotă un condei extrem de avizat” ș.a.m.d. Faptul nu eclipsează însă dramatic demonstrațiile acestui critic care suplinește intuiția cu ambițiile stilistice circumscrise de multe ori unor judecăți pertinente. Câteva dintre comentariile cuprinse în volumul *De la Mihai Eminescu la Nicolae Labiș* (1989) vădesc o lectură aplicată și o observație pătrunzătoare, chiar dacă nu toate numele cărora li se dedică analize sunt reprezentative valoric pentru un interval de timp atât de dens al poeziei românești.

Poetul-critic nu este atât de paradoxal pe cât se arată criticul-poet. Și e greu de spus dacă își alcătuieste producția lirică grijiului față de propria grilă de pretenții. Referirile la propria-i creație sunt puține și, chiar dacă se îmbracă în haina modestiei, vădesc orgoliul unicității. G. a început cu compoziții conformate docil și poate sincer la tematica proletcultistă. Lenin și „glorioasele tancuri sovietice” sunt motive dezvoltate în imagini de o emoționalitate artificial-convențională. Judecat în circumstanța anilor '50, faptul nu e incriminant, chiar dacă, detectat la alți scriitori, îl mână pe criticul de azi la ample tirade demascatoare. Depășindu-și (și uitându-și) începuturile, poetul își caută identitatea într-o lirică puternic cerebralizată, fără a ajunge la o superioară intelectualizare a emoției. Deși în multe versuri vorbește despre poezie, poet, cuvânt, o „artă poetică” e greu de reconstituit din expozerurile lirice reduse deseori la ipostaza decorativității. Poetul e „atent la ultima scânteie a pasiunii pe-o perdea neagră” și țintește „cuvântul primordial”, trăind insatisfacția de a fi nevoit să se folosească de „cuvinte adânci cuvinte reci ca o suprafață calmă / cuvinte care se suprimă pe tăcute / cuvinte entuziaste ca insectele / cuvinte albe ca varul așezate pe catafalc / cuvinte fotogenice de cum se crapă de ziuă / cuvinte înțepătoare ca urzicile”. O poetică a discursivității simplu-enumeraive împiedică parca insatisfacția să ia proporțiile unei autentice drame a creației. Se pare că o atare eventualitate nici nu îl ispitește pe autor, care e mult mai atent să-și caute și să-și confecționeze un sistem imagistic personal reliefat decât să transfigureze o gravă problematică a ființei. E adevărat că mijloacele expresive sunt astfel mobilizate, încât par a sugera un mesaj adânc afundat în faldurile criptice ale limbajului. Impresia este însă că acestea au venit în poezie executând disciplinele un ordin de concentrare, și nu urmând o autentică și impetuoasă chemare lăuntrică. Efortul deciptării, solicitat intens pentru a depăși dificultățile unui discurs exagerat eliptic, nu este decât rareori compensat

de o satisfacție estetică pe măsură. Mai des senzația este de limbaj scăpat de sub control și în căutarea nu foarte abilă a unui înțeles: „Labirint desfăcut / întins ca sfoara dintr-un ghem // truc / de purtat în servietă”; „Pământul uitat într-un astru / coboară coboară coboară / prin lentilele cele mai groase / prin ochii de ceară.” Undeva, poetul încearcă a-și pune versul sub semnul tentativei de a izola, dincolo de fenomenal, sensul pur, adevărul ultim al lucrurilor: „Prin parametrii severi ai lucrurilor / iată sensul lucios / intimul sens ca o zăpadă / sensul pur și deplin / flecărind.” Tentativa e amânată însă de multe ori de fascinația formulărilor surprinzătoare, care întorc poemul din drumul către semnificații, pentru a-l antura pur și simplu decorativ. Chiar și atunci când poezia ia forma concentrată a unor panseuri asupra existenței, intenția reflexivă este deseori uzurpată de aceeași ispită a imaginii rare. Pare că o anume incapacitate de relativizare a conștiinței de sine îngreunează accesul lui G. la o critică relevantă și la o poezie substanțială.

SCRIERI: *Un trandafir învață matematica*, București, 1968; *Trei nori*, București, 1969; *Miron Pompiliu și Junimea*, Oradea, 1969; *Râul incinerat*, Cluj, 1971; *Salută viața*, București, 1972; *Teritoriul liric*, București, 1972; *Înflorirea lucrurilor*, Timișoara, 1973; *Idei și forme critice*, București, 1973; *Bacovia, un antisentimental*, București, 1974; *Apologii*, Cluj-Napoca, 1975; *Rigoarea văzduhului*, Cluj-Napoca, 1978; *Poeți români de azi*, București, 1979; *Critici români de azi*, București, 1981; *Între critici*, Cluj-Napoca, 1983; *Contemplații*, București, 1984; *Cotidiene*, București, 1986; *Existența poeziei*, București, 1986; *De la Mihai Eminescu la Nicolae Labiș*, București, 1989; *Oglinda și vidul*, Pitești, 1993; *Peisaj critic*, I-III, București, 1993-1999; *Un izvor bolborosind înăuntrul termometrului*, Oradea 1996; *A doua viață*, București, 1997; *Cum am devenit stalinist*, Iași, 1997; *E. Lovinescu între continuatori și uzurpatori*, postfață Monica Lovinescu, București, 1997; *Nimic n-ar trebui să cadă*, Iași, 1997; *Amarul târg*, București, 1998; *Imposibila neutralitate*, pref. Gabriel Dimisianu, Iași, 1998; *Amurgul idolilor*, București, 1999; *Dealul purtat de scripeți*, Botoșani, 1999; *Dialoguri crude și insolite realizate de Grigore Scarlat*, Iași, 1999; *Poezie română contemporană*, I-II, Iași, 2000; *Spațiul dintre corole*, București, 2000; *În răspăr*, Cluj-Napoca, 2001; *Acul și steaua*, Bistrița, 2001; *De unde până unde*, Botoșani, 2002; *În jurul libertății*, Iași, 2002; *În pădurea de metafore*, Pitești, 2003; *Jocul literaturii și al sortii*, Cluj-Napoca, 2003; *Natură moartă și vie*, Cluj-Napoca, 2003; *Post-texte*, Iași, 2003.

Repere bibliografice: Doinaș, *Diogene*, 144-145; Bugariu, *Incursiuni*, 74-77; Negoitescu, *Lampa*, 235-238; Caraion, *Duelul*, 56-58; Poantă, *Modalități*, 165-166; Cristea, *Un an*, 256-258; Barbu, *O ist.*, 220-221; Ungureanu, *La umbra cărților*, 58-60; Iorgulescu, *Al doilea rond*, 154-163; Culcer, *Citind*, 41-48; Raicu, *Practica scrisului*, 364-369; Iorgulescu, *Scriitori*, 302-304; Ruja, *Valori*, 109-111; Alboiu, *Un poet*, 160-161; Mihăilescu, *Conceptul*, II, 143-146; Cristea, *Faptul*, 338-343; Negoitescu, *Alte însemnări*, 142-145; Felea, *Aspecte*, II, 90-93; Iorgulescu, *Critică*, 228-232; Gheorghiu, *Reflexe*, 110-113; Dobrescu, *Foiletoane*, III, 173-181; Sorescu, *Ușor cu pianul*, 131-142; Iorgulescu, *Prezent*, 287-290; Martin, *Singura critică*, 201-215; Ștefănescu, *Prim-plan*, 254-261; Radu, *Pagini*, 86-88; Piru, *Critici*, 268-271; Dan C. Mihăilescu, *Critica și ludicul sensibil*, VR, 1990, 2; Lucian Alexiu, *Fizica și metafizica poeziei*, O, 1990, 20; Ion Simuț, „De la Mihai Eminescu la Nicolae Labiș”, F, 1990, 6; Regman, *Nu numai*, 160-173, 328-338; Ierunca, *Subiect*, 197-200; Ioan Moldovan, „Oglinda și vidul”, F, 1994, 2; Adrian Popescu, *Poezia maturității artistice*, ST, 1994, 7-8; Simuț, *Incursiuni*, 206-214; Negoitescu, *Scriitori contemporani*, 196-201; Alex. Ștefănescu, *Gheorghe Grigurcu*, RL, 1996, 14; Barbu Cioculescu, *Predominanța contemplației*, JL, 1997, 5-12; Paul Goma, „Blasfemiile” grigurciene, JL, 1997, 5-12; Pop, *Pagini*, 107-115;

Dicț. analitic, I, 222-223; Călin Teuțișan, *Revizuitorul*, ST, 1999, 2; Grigore Scarlat, *Zodia reculului moral*, CL, 1999, 8; Dimisianu, *Lumea*, 326-333; Dicț. esențial, 355-357; Regman, *Ultime explorări*, 44-49; Manolescu, *Lista*, III, 266-278; Petras, *Panorama*, 324-327; Popa, *Ist. lit.*, II, 1117-1118. A.G.

GRIMM, Petre (10.II.1881, București – 3.XII.1944, Sibiu), istoric literar și traducător. Născut dintr-un tată german, Frederick Grimm, originar din Alsacia, și o mamă franțuzoaică, Leontina (n. Leclerc), **G.** și-a făcut studiile în orașul natal, unde a absolvit Universitatea în 1904. Se va specializa în germanistică și anglistică în Marea Britanie, Franța, Germania și Austria. Întors în țară, este profesor la Târgu Jiu, Turmu Severin și Târgoviște, de aici detașat în 1919 la Universitatea din Cluj, unde conduce Catedra de limba engleză, fiind titularizat profesor în 1925. Stimulat de mediul familial, a început să se apropie timpuriu de literatură și este posibil să fi debutat ca traducător în 1894, cu o tălmăcire din Th. Hales, apărută în „Biblioteca familiei”. Va colabora apoi la „Timișoara”, „Convorbiri literare”, „Lumea universitară” (Cluj), „Transilvania”, „Dacoromania”, „Gândirea”, „Națiunea” (Cluj), „Junimea literară”, „Datina”, „Societatea de mâine”, „Conștiința românească” (Cluj), „Patria” (Cluj), „Hyperion” (Cluj), „Făt-Frumos” ș.a.

În special după numirea la Cluj, **G.** a fost unul dintre cei mai diligenți traducători ai literaturii engleze. Din Shakespeare, scriitor preferat, a tălmăcit, pe lângă un sonet (1937), piesa *Cum vă place* (1942) și a revăzut (într-o ediție ce a apărut postum) versiunea lui St. O. Iosif după *Romeo și Julieta* (1945); de asemenea, a tradus, în 1924, *Povești după Shakespeare* de Charles și Mary Lamb. Tot în volum a dat versiuni corecte, adesea inspirate, după versurile lui Robert Burns, după *Cain* de Byron (1925) și după *Dora* de Alfred Tennyson. S-a încumetat să traducă din Chaucer (1922), poposind apoi asupra unor scriitori din secolul al XVII-lea, ca Robert Herrick, al XVIII-lea, precum Oliver Goldsmith, J. Gary, Jonathan Swift, și din secolul al XIX-lea, precum Walter Scott, James Thomson, Elisabeth Barrett-Browning, Thomas Percy, William Wordsworth și Samuel Taylor Coleridge, Algernon Charles Swinburne, John Keats (1921, în colaborare cu Teodor A. Naum). A tălmăcit și din John Milton. Din literatura americană, s-a aplecat asupra lui Benjamin Franklin și Henry Longfellow. Volumul *Poems* (1938), selecție din lirica lui Mihai Eminescu, a fost bine primit în epocă. Oprindu-se asupra literaturii germane, **G.** a dat o versiune, din Eduard Mörike. Traducerile l-au ajutat să aprofundeze specificul literaturii engleze, despre care a conferențiat în câteva rânduri. A fost printre cei dintâi care au studiat modul în care literatura engleză a fost receptată în România prin traduceri. De asemenea, într-un studiu de literatură comparată din 1924 a analizat cele dintâi „traduceri și imitațiuni” poetice românești după literatura engleză.

SCRIERI: *Traduceri și imitațiuni românești după literatura engleză*, Cluj, 1924; Robert Burns, *poetul țărănimei*, Cluj, 1925; *Comemorarea centenarului introducerii limbei franceze în învățământul public românesc*, Cluj, 1931; *Glosarul lui Creangă*, Sibiu, 1943. **TRADUCERI:** Alfred Tennyson, *Dora*, Brăila, 1923; Charles și Mary Lamb, *Povești după Shakespeare*,

București, 1924; William Cowper, *John Gilpin*, Brăila, 1924; Robert Burns, *Poezii*, Cluj, 1925; Byron, *Cain*, București, 1925; Mihai Eminescu, *Poems*, Cluj, 1938; Shakespeare, *Cum vă place*, București, 1942.

Repere bibliografice: Dragoș Protopopescu, „*Traduceri și imitațiuni românești după literatura engleză*”, „Junimea literară”, 1925, 1-3; D. Popovici, *Petre Grimm*, DR, 1948; George Hanganu, *Petre Grimm – traducător în engleză*, ST, 1983, 1; Dicț. scriit.rom., II, 459. D.M.

GRINDEA, Miron (pseudonim al lui Moritz Mandy Grünberg; 31.I.1909, Târgu Ocna – 18.XI.1995, Londra), publicist și traducător. Aflat încă pe băncile liceului, **G.** iscălește în 1924 câteva cronici dramatice în gazeta ieșeană „Comedia” și în „Rampa”, iar ulterior trimite revistei bucureștene „Comedia ilustrată” o suită de corespondențe referitoare la spectacolele Teatrului Național din Iași. Acum mai colaborează cu note, recenzii, cronici literare și muzicale și cu numeroase tălmăciri (din Jean Cocteau, Walt Whitman, Maxim Gorki, Guillaume Apollinaire, André Gide, Oscar Wilde, Friedrich Nietzsche, Peter Altenberg, Romain Rolland ș.a.) la „Politica”, „Universul literar”, „Adevărul literar și artistic”, „Dimineța”, „Viața literară”, „Orizontul”, „Bilete de papagal” ș.a. După terminarea liceului vine în București. Își adună o parte dintre texte în volumul *Notații critice* (1928), apărut la „editura” lui Tudor Arghezi. Cu acest modest bagaj este admis, de probă, în redacțiile ziarelor „Cuvântul” și „Dreptatea”, fiind angajat în cele din urmă la cotidianul „Lupta”, unde rămâne până în 1932. Aici scrie articole pe diverse teme social-politice (semnalând, de pildă, primejdia hitlerismului) și îndeosebi culturale, reportaje, interviuri și anchete, însemnări de călătorie. Între 1933 și 1937 este redactor la „Adevărul” și „Dimineța”, semnând totodată (G. Miron ori cu inițiale) în alte periodice, precum „Cronicarul”, „Zodiac”, „Umanitatea”, „Săptămâna literară”, „Cuvântul liber”. La sfârșitul anului 1936, împreună cu I. Cohn, preia de la I. Ludo revista „Adam”, al cărei „director-proprietar” devine în 1939. Peste un an, nemaioținând autorizația de a o tipări, emigrează în Marea Britanie, unde o editează, din 1941, într-o formulă nouă, de magazin literar scris în engleză și în franceză, sub titlul „Adam International Review”, câteva din cele cinci sute de numere apărute până în 1991 fiind consacrate unor personalități ale culturii române. A realizat în 1952, în colaborare cu soția sa, Carola Grindea, un album referitor la dansurile românești și a editat scrierile lui Urmuz. Bogata sa arhivă se păstrează la King's College din Londra.

Textele strânse în *Notații critice* au, așa cum mărturisea autorul într-un cuvânt înainte, o „impetuoasă tinerească”, apelând masiv la ironie și sarcasm. Cum însă ținta lor – de exemplu, prezumțiozitatea unor diletanți – este facilă, comentariile constituie mai degrabă un exercițiu de virtuozitate. Ulterior **G.** renunță la critică, mulțumindu-se să prezinte onest cărți de valoare recunoscută, adeseori din literatura universală. Pasionat cu adevărat de muzică, ajunge cu timpul să scrie cronici de o remarcabilă competență. Dar adevărata lui vocație este o sociabilitate extraordinară, căreia i se datorează un număr mare de interviuri luate unor personalități din țară și de peste hotare (N. N. Tonitza, George Enescu, Valeriu Marcu, Serghei

Prokofiev, Werner Sombart, Georges Duhamel, Sigmund Freud, Eduard Beneš, Thomas Mann, Bruno Walter, Schalom Asch, Stefan Zweig ș.a.). Tot așa se explică faptul că „spiridușul de la Brighton”, cum a fost numit, a obținut pentru noua serie a magazinului „Adam” colaborarea unora dintre somitățile culturale din epoca postbelică.

SCRIERI: *Notații critice*, București, 1928. **Ediții:** Urmuz, *Complete Works*, Londra, 1967.

Repere bibliografice: Perpessicus, „Notații critice” de Miron Grindea, CU, 1928, 1304; I. Plug [Ion Pas], *Pe marginea cărților*, „Lupta”, 1928, 2135; În vizită la redacție. Publicistul Miron Grindea, TBR, 1974, 49; Distincție pentru „Adam”, RCM, 1977, 382; Radu Lupan, *Miron Grindea-70*, RL, 1979, 20; Maia Cristea, *Miron Grindea sau Spiridușul de la Brighton*, R, 1981, 6; Felicia Antip, *Miron Grindea la 75 de ani*, TBR, 1984, 261; Petre Solomon, *Miron Grindea și revista „Adam”*, RL, 1984, 6; Florin Popa-Micșan, *Un român la Londra*, „Dimineața”, 1990, 205; *Miron Grindea-80*, RCM, 1992, 745; Vanessa L. Davies, „Adam International Review” (1941-1991). *A Short Publishing History*, Londra, 1992; Mircea Popa, *George Enescu în memoriile Maruca Cantacuzino*, LCF, 1998, 12; Viorel Cosma, *Muzicieni din România*, III, București, 2000, 255-256; Manolescu, *Enciclopedia*, 368. V.D.

GROMOV, Alexandru (22.IV.1925, Ismail), prozator. Este fiul lui Iacob Gromov. A învățat la Liceul „Sf. Andrei” din București, terminând aici doar cursul inferior. După război, în 1953, a absolvit Institutul Pedagogic „Ion Creangă” din Chișinău. A lucrat ca șef de redacție la Editura Cartea Moldovenească, la revista „Moldova”, apoi ca redactor-șef la bilunarul de cultură și arte „Lanterna magică”, din 1995 fiind redactor-șef la revista „Intellectus”.

G. debutează în 1957 (în colaborare cu T. Malinovski) cu povestirea fantastică *Taina Luceafărului*. În aceeași cheie au fost scrise și povestirile *Expediția „Penelopa”* (1964), *Avanpostul așteptărilor* (1983) ș.a. Tot tinerilor cititori le sunt adresate scrierile de „știință romanțată” *Povestea celor șapte voinici* (1960), *Călătorii în necunoscut* (1968), *Continental enigmelor* (1980), care au în centru figuri de savanți și inventatori basarabeni. Mutațiile psihologice traversate de copiii strămutați din sat în mediul urban sunt explorate în povestirile *Lăstarii răzbat primăvara* (1959), *Ștefan de pe linia 22* (1965), *Culorile începutului* (1985). Perioadei 1940-1941 și primelor crime săvârșite de ocupații sovietici în Basarabia, la care un adolescent este martor, îi este consacrat ciclul de proze *Anul bezmetic*, publicat în reviste.

SCRIERI: *Taina Luceafărului* (în colaborare cu T. Malinovski), Chișinău, 1957; *Aventurile lui Șurubaș cel poznaș* (în colaborare cu A. Cunună), Chișinău, 1959; *Era sputnicului*, Chișinău, 1959; *Lăstarii răzbat primăvara*, Chișinău, 1959; *Povestea celor șapte voinici*, Chișinău, 1960; *Cheița fermecată*, Chișinău, 1962; *O vacanță în cosmos*, Chișinău, 1962; ... *Și unul pentru toți*, Chișinău, 1963; *În ospete la vrăjitori*, Chișinău, 1963; *Expediția „Penelopa”*, Chișinău, 1964; *Ștefan de pe linia 22*, Chișinău, 1965; *Ascensiune*, Chișinău, 1967; *Noi trei și atotvăzătorul*, Chișinău, 1967; *Călătorii în necunoscut*, Chișinău, 1968; *Sâmburii adevărului*, Chișinău 1969; *Itinerare*, Chișinău, 1971; *Prietenii lui meșter Micron*, Chișinău, 1972; *Naufragiu pe Teogra*, Chișinău, 1974; *Copii dinainte de război*, Chișinău, 1975; *Secolul vitezei*, Chișinău, 1976; *Noi, nerăbdătorii...*, Chișinău, 1977; *Continental enigmelor*, Chișinău, 1980;

Alba, culoarea înțelepciunii, Chișinău, 1983; *Avanpostul așteptărilor*, Chișinău, 1983; *Culorile începutului*, Chișinău, 1985.

Repere bibliografice: Ion Șpac, *Profiluri literare*, Chișinău, 1972, 142-147; Dumitru Coval, *În numele triumfului rațiunii*, LA, 1983, 13 octombrie; Ioan Mânăscuț, *Un spirit în neodihnă*, LA, 1995, 27 aprilie. S.P.

GRONOV-MARINESCU, Elena (28.II.1944, București), poetă, prozatoare și eseistă. Este fiica Elenei (n. Bratovici), marochineră, și a lui Gheorghe Gronov, electrician. În 1961 termină Liceul „Mihail Sadoveanu”, iar în 1966 – Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București. Din 1966 lucrează ca redactor la Editura Militară. Debutează în „Luceafărul” (1967) cu versuri, iar în volum, cu monografia *Mihail Săulescu* (1970), urmată de o ediție din opera literară a acestuia (*Versuri. Proză. Teatru*, 1974). O primă perioadă poetică va fi abandonată în favoarea unei abundente producții românești.

Versurile sale cântă în stanțe corecte patria, pământul românesc, pacea, devotamentul femeilor-ostași sau, atunci când e vorba de o tematică mai personalizată, mama care apără/veghează somnul copilului, îndrăgostita care își descoperă vârsta. Romanele semnate de **G.-M.** impun în primul rând prin darul povestirii, firească, adesea captivantă. Scriitoarea imaginează situații foarte aproape de realitate, creează realist-mimetic un fundal al cotidianului lesne recognoscibil, pe care proiectează mici drame sentimentale care mobilizează atenția unui cititor nepretențios, obosit ori mai degrabă indiferent față de prea numeroasele complicații moderne ale narativității. Condiția femeii, în toate ipostazele – adolescentă, matură, prea matură, îndrăgostită, înșelată, dezamăgită, resemnată, în curs de reconstruire a speranței, mamă, mătușă, soție mai mult sau mai puțin adaptată situației –, reprezintă, firesc, motivul obsedant, la care se adaugă situații-tip, recurente: întâlnirea iubitorilor / soților despărțiți „apăs vineț ans”, confruntarea cu o limită, nu absolută, de obicei boala, bărbatul de sprijin fiind cel mai des medic, dacă se poate chiar fost iubit, pentru accentuarea tensiunii (narative), cadrilul cuplurilor. Întrebarea care structurează din profunzime textele este: cum își construiește / descoperă / manifestă o femeie personalitatea autentică într-o lume necruțătoare. *Regăsire* (1975), romanul de debut, se ocupă de o femeie care se regăsește pe sine după ce se încadrează într-o școală de ofițeri, părăsind facultatea și fugind dintr-o căsnicie eșuată. Atență la psihologia femeii care se vede înșelată, autoarea află soluția în educarea tăriei morale prin disciplina, asprimită, dar și frumusețea vieții militare. *Interviul* (1998) povestește viața cotidiană a Suzanei, de patruzeci de ani, asistentă de farmacie, care are o legătură cu un bărbat înșurat, deloc dispus să-și schimbe statutul. Femeia cunoaște la mare un Flaviu înțelegător, dar e abandonată pe loc când în zonă apare o tânără și tentantă Iulie, amanta doctorului Spiru, căsătorit cu prietena Suzanei, Daria. Cele două femei trebuie să facă față coliziunii cu descoperirea înșelăciunii și, în fond, a singurătății lor iremediabile. Ideea (creștină) a speranței este soluția romanului

Dincolo de adevăr (1993), centrat pe figura unui chirurg care operează cazuri extreme. În intervalul dintre primul și ultimul roman, în perioada de mare productivitate a scriitoarei se situează variațiuni narative pe motivul „a trăi înseamnă a înțelege” (prima treaptă spre „a spera”) și pe motivul confruntării cu amenințarea morții. Capacitatea de a povesti fluent întâmplări curente, de a sugera psihologia personajului printr-o replică, de a da senzația autenticității fac din aceste narațiuni care proiectează problemele sentimentale pe fond social lecturi agreabile pentru un public numeros.

SCRIERI: Mihail Săulescu, București, 1970; *Iubire de țară*, București, 1974; *Regăsire*, București, 1975; *La porțile lumii*, București, 1977; *La Porolissum*, București, 1978; *Prețul nemărturisit al zilelor*, București, 1978; *La țărnul visului*, București, 1979; *Așteptare*, București, 1980; *Somnul freziilor*, București, 1981; *Recurs pentru memorie*, București, 1982; *Oglinzi*, București, 1983; *Toamna târziu*, București, 1984; *Orele târzii ale speranței*, București, 1987; *Cerul a coborât pe pământ*, București, 1988; *Strigătul mării*, București, 1992; *Între viață și moarte*, București, 1992; *Dincolo de adevăr*, București, 1993; *Prețul lucidității*, București, 1996; *Interviul*, București, 1998. **Ediții:** Mihail Săulescu, *Versuri. Proză. Teatru*, București, 1974.

Repere bibliografice: Radu Șt. Mihail, „Regăsire”, CRC, 1975, 38; Dan Mutașcu, *O carte de notație*, SPM, 1975, 234; Emil Manu, „La porțile luminii”, „Viața militară”, 1977, 1; Dan Mutașcu, *De țară*, SPM, 1977, 351; Emil Manu, *Romanul unor biografii contemporane*, „Viața militară”, 1981, 12; Grigore Smeu, „Somnul freziilor”, RL, 1982, 14; Emil Vasilescu, *Un roman-dezbateră morală*, „Apărarea patriei”, 1982, 14 aprilie; Emil Manu, *Sinceritatea dialogului*, RL, 1984, 29; Mircea Iorgulescu, *Cărți și autori*, RL, 1986, 9; Emil Manu, *Pasiunea zborului*, RL, 1989, 19; Constantin Ciopraga, *Un roman-simpozion*, „Interviul”, VR, 1998, 7-8. R.S.

GROSSU, Sergiu (14.XI.1920, Cubolta, j. Bălți), poet și gazetar. Este fiul Mariei și al lui Ion Grosu, descendenți ai unei familii de răzeși înstăriți. Urmează clasele primare și liceul la Bălți, unde este coleg de clasă cu Eugen Coșeriu, viitorul lingvist. Începe activitatea publicistică în 1938, când scoate, într-un singur număr, revista „Flori de stepă”. În 1940 I. E. Torouțiu îi tipărește la Editura Bucovina volumul de epigrame *Muștar*. Între 1941 și 1943, ca redactor la Direcția Presei din Ministerul Propagandei, se ocupă de periodicele „Basarabia” și „Transnistria”. Concomitent publică versuri în revistele „Iconar”, „Convorbiri literare”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Chemarea vremii”, „Familia”, „Dacia rediviva”, „Gazeta cărților”, „Viața Basarabiei”, „Basarabia literară”, „Roza”, „Gândirea”, în al cărei ultim număr, din iulie 1944, G. încheie, cu *Balada omului însingurat*, prima etapă a creației sale literare. În perioada preelectorală din 1946 semnează în „Dreptatea”, cu pseudonimul Zadig, poezii satirice. Licențiat în filosofie și filologie modernă al Universității din București (1948), urmează, o vreme, cursurile Institutului Teologic din capitală și activează în organizația ortodoxă Oastea Domnului, care urmărea, în condițiile noului regim, să mențină spiritul religios al românilor. Organizația fiind desființată oficial în 1949, G. este, ca și ceilalți membri, hărțuit de Securitate. În 1959 este arestat, anchetat și condamnat la doisprezece ani de temniță

greă pentru activitate religioasă interzisă și subversiune anticomunistă. După Malmaison și Jilava, internat în lagărul Strâmba din Deltă, face muncă forțată la stuf, în bălțile Dunării. În 1962, beneficiind de amnistie, este eliberat și vreme de șapte ani lucrează pe diverse șantiere și în fabrică. În 1969 obține un pașaport turistic și împreună cu soția sa (autoare, mai târziu, a unui roman memorialistic, *Bénie sois-tu, prison*, semnat Nicole-Valéry Grossu), pleacă și rămâne în Franța ca exilat politic. Curând își începe activitatea publicistică cu editarea revistei „Catacombes” (1971-1992), consacrată cauzei creștinilor din lumea comunistă, indiferent de confesiune sau etnie. Prin intermediul acestui „mesager” al speranței, prin cărțile publicate în Franța, prin conferințe și emisiuni radiofonice, duce o lungă și neobosită campanie de unire a energiilor în lupta anticomunistă. Evenimentele din 1989 nu pun capăt stării de lucruri care marcase două decenii din viața scriitorului. În 1992, după încetarea apariției revistei „Catacombes”, înființează la Paris (împreună cu Nicoleta Valeria Grossu și la sugestia acesteia) asociația „Le Devoir de souvenir” și editează, din 1996, o publicație trimestrială cu același titlu, al cărei prim editorial, *Amintirea indispensabilă*, este o pledoarie pentru păstrarea în memorie a ceea ce s-a întâmplat și se întâmplă încă în țările fostului lagăr comunist. În exil, preocupările literare ale lui G. se manifestă în continuare în limba română: publică poeme religioase în „Buna Vestire” din Roma, „Revista

scriitorilor români" (München) ș.a., apoi, sub pseudonimul Simon Cubolta, tipărește în RF Germania volumul *Pietre de aducere aminte* (1971).

Frumoase în simplitatea expresiei și cutremurătoare prin metafora vizionară, poemele lui G. se înscriu în cea mai bună tradiție a poeziei românești de inspirație religioasă. Versurile relevă dintru început sensul demersului liric al autorului: „Dă-mi putere, Doamne, să mă dărui / prăbușitelor, din noi, altare. / De obida vieții te îndură. // Sufletul mi-l arde și mi-l spală. / Umple-mi darnic, cu furtuni, etacul / meu de dor și de singurătate. / Vreau în luptă să mă mistui. Poate / voi găsi, pe treapta triumfală, / zborul vast, minunile și leacul.” Lirica sa dă expresie întoarcerii spre sine a ființei ce renaște. Urmând calea chistică, poetul redescoperă „valențele de lumină lină ale cuvântului” (Vasile Postecă): „Cu obraji de ceară, / tot privind în sus, / am intrat spre seară / caldă la lăisus. // Izbăvit de vină, / n-ai dori să fii, / suflete, lumină, steag de bucurii, / ciutură, să-ncapă / un crâmpoi de cer?...” (*Ucenicie*). În 1994 revenit în România, scriitorul publică două cărți de versuri – una, *Univers simfonic*, cuprinzând exclusiv poezii din detenție „dictate de Cineva”, poeme orale, scrise din memorie după eliberare. „Aceste poeme – spune autorul într-un *Cuvânt explicativ* – poartă amprenta propriei mele însângerări, a dragostei de libertate, a idealului creștin de luptă întru făurirea unei lumi izbăvite pentru totdeauna de tiranie și de lupta de clasă, prin triumful Luminii asupra puterii Întunericului.” Cel de-al doilea volum, *Inscripții pe un vas de lut*, antologhează în patru secvențe scrieri din mai multe etape. Întoarcerea la „cumințenia poeziei, la rostul ei inițial de transfigurare, de primenire a văgăunilor din noi și a beznelor lumii în care trăim” este intenția declarată și realizată a autorului. În 1998, la București, G. înființează Editura Duh și Adevăr și, doi ani mai târziu, revista „Areopagul luminii”, la București și Chișinău întemeind și câteva fundații.

SCRIERI: *Muștar*, București, 1940; *Pietre de aducere aminte*, f.l., 1971; ed., Sibiu, 2002; *La Chaîne*, Paris, 1971; *Un Rayon de soleil*, Paris, 1971; *Nous attendons une Nouvelle Terre*, Paris, 1971; ed. (*În așteptarea unui nou pământ*), București, 1998; *Derrière le rideau de bambou (de Mao Tsé-Toung à Fidel Castro)*, Paris, 1975; *The Church in Today's Catacombs*, USA, 1975; *Au fond de l'abîme*, Paris, 1976; *Vania Moïsséïeff (Le Jeune martyr de Volontirovka)*, Paris, 1976; ed. *Vania Moiseev (Tânărul martir din Volintiri)*, Chișinău, 2000; *Les Enfants du goulag (Chronique de l'enfance opprimée en URSS)*, Paris, 1979; ed. (*Copiii Gulagului*), tr. Mioara Izverna, București, 2000; *Le Calvaire de la Roumanie chrétienne*, Paris, 1987; ed. (*Calvarul României creștine*), Iași, 1992; *Maîtresse, Dieu existe*, Paris, 1988; *Univers simfonic*, București, 1994; *Inscripții pe un vas de lut*, pref. Dan Zamfirescu, București, 1994; *În sfichiul ironiei*, București, 1996; *L'Homme intérieur*, Paris, 1997; ed. (*Chipul omului dinlăuntru*), București, 1999; *Apocalipsiada*, București, 1999; *Peripețiile lui Tumpi*, Chișinău, 2000; *Fiul cel pierdut*, București, 2000; *Banul*, București, 2000; *Îmi bate înima la Bug*, Chișinău, 2000; *Roadă anilor tineri*, Chișinău, 2000; *Evanghelia exilului*, București, 2001; *Mai tare ca moartea*, București, 2002; *L'Église persécutée*, Lausanne, 2002; *Apărând adevărul*, București, 2002.

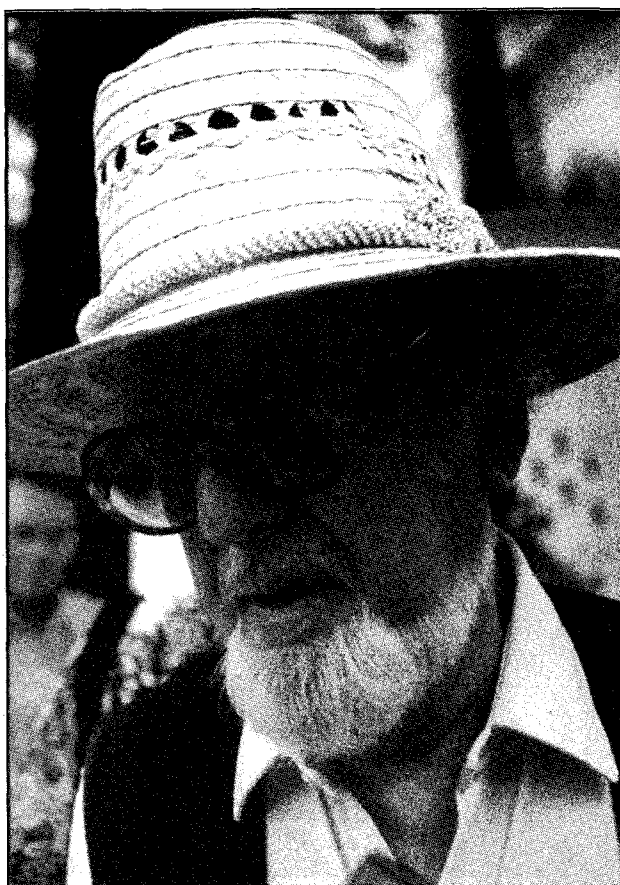
Repere bibliografice: Vasile Postecă, „*Pietre de aducere aminte*”, „*America*”, 1971, 22 august; Iurie Colesnic, *Un poet român: Sergiu Grossu*, „*Basarabia*”, 1995, 2-3; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 314; Popa, *Ist. lit.*, II, 323; Manolescu, *Enciclopedia*, 368-370. M.P.-C.

GROSU, Gurie [Gheorghe] (1.I.1877, Nimoreni, j. Chișinău – 14.XI.1943, București), cărturar. Născut în familia unui cântăreț bisericesc, G. învață la mănăstirea Curchi, urmând apoi Școala Spirituală și Seminarul Teologic din Chișinău, pe care îl continuă la Academia Teologică din Kiev (1898-1902). Se călugărește în 1902 la mănăstirea Noul Neamț din județul Tighina, sub numele monahal Gurie. Ca misionar eparhial, activează în mișcarea pentru punerea în drepturile sale a limbii române în Basarabia. Este unul dintre redactorii revistei bisericești „*Luminătorul*”, care apare la Chișinău din 1908, alcătuieste și editează pe banii săi manuale de limba și literatura română. Îndepărtat de autoritățile țariste și exilat în regiunea Smolensk, apoi în ținutul Hersonului, revine în Basarabia în toial evenimentelor revoluționare din anul 1917 și se încadrează în activitatea de naționalizare a învățământului public. La 4 iulie 1918 arhimandritul a fost hirotonit vicar al Mitropoliei Moldovei, cu atribuții de membru al Sfântului Sinod Român. Din 1918 vremelnic, iar din 1919 permanent, conduce Eparhia Chișinăului și Hotinului (ales titular în acest post de Congresul General al Eparhiei Basarabiei în februarie 1920). G. a jucat un rol de frunte în realizarea unirii Basarabiei cu România, la fondarea în 1926 la Chișinău a Facultății de Teologie în cadrul Universității din Iași, la restaurarea în 1928 a Mitropoliei Basarabiei, fiind ales primul ei mitropolit. Anii săi de arhipăstorie au constituit o etapă importantă de integrare a vieții bisericești de pe ambele maluri ale Prutului. În 1936 G. a fost înlăturat din scaunul mitropolitan în urma unui conflict, expus cu lux de amănunte în cartea *Procesul și apărarea mea. Denușțarea complotului apocaliptic* (1937). Ultimii ani de viață i-a trăit la mănăstirea Cernica, unde și este înmormântat.

SCRIERI: *Carte de învățătură despre legea lui Dumnezeu*, Chișinău, 1908; *Bucoavna moldovenească*, Chișinău, 1909; *Carte de cetire cu științe din gramatica moldovenească*, Chișinău, 1910; *Istoria Novo Neamțului svecatovoznenskogo monastăria [Istoria mănăstirii Noul Neamț cu hramul Sfintei Înălțări]*, Chișinău, 1911; *Despre post. Taina nunței sau a cununiei*, Chișinău, 1923; *Istoria sfântă a Vechiului și Noului Testament*, ed. 4, Chișinău, 1925; *Procesul și apărarea mea. Denușțarea complotului apocaliptic*, București, 1937.

Repere bibliografice: Gh. Cunesco, *Mitropolitul Gurie al Basarabiei – iubitor al cărții românești*, „*Telegraful român*”, 1992, 45-48; Păcurariu, *Dict. teolog.*, 193-194; Chișinău. *Enciclopedie*, Chișinău, 1997, 236. V.C.

GROSU, Jean (31.XII.1919, Botoșani), traducător. Urmează școala primară și Liceul „A. T. Laurian” din Botoșani. Între anii 1946 și 1948 a fost student la Facultatea de Drept a Universității din București. Cunosător din familie al limbilor franceză și germană, învață și limba cehă în urma unui concurs organizat de o fabrică din Zlín (Cehoslovacia), care dorea să deschidă o întreprindere chimică în România. Frecventează astfel, vreme de șase luni, un curs intensiv de limba cehă și apoi studiază chimia industrială la școala „T. G. Masaryk” din Zlín. În timpul petrecut în Cehoslovacia a citit romanul lui Jaroslav Hašek, *Peripețiile bravului soldat Švejk în războiul mondial* și a început să

se familiarizeze cu literatura cehă. A fost secretar de redacție la „Contemporanul” (1946–1953), apoi ca redactor la „Gazeta literară”, „Lucafașul”, „Viața românească”, între 1953 și 1963 a lucrat la secția culturală a Ambasadei Cehoslovaciei la București. Debutază publicistic în „Contemporanul” și colaborează la „Tânărul scriitor”, „Teatrul”, „Gazeta literară”, „Secolul 20”, „Tribuna”, „Magazin”, „Urzica”, „Almanahul literar”, „Viața românească”, „Magazin istoric”. A fost distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor pentru traduceri (de patru ori), Premiul Uniunii Scriitorilor din Cehoslovacia (1968), Premiul Ministerului Culturii (Praga, 1976), Medalia „Karel Čapek” a Uniunii Scriitorilor Cehi (1990), Medalia de aur a Societății pentru Relațiile cu Străinătatea (1991), Premiul de Excelență „Fidelitas” al Editurii Univers (1999), Marele Premiu Bohemica (2000).

G. are o contribuție fundamentală la traducerea literaturii cehe și slovace în limba română. Dacă înaintea demersului său erau cunoscuți în versiuni românești doar Karel Čapek (romanul *Mama*) și František Langer (*Cămila prin urechile acului*), iar romanul *Peripețiile bravului soldat Švejk în războiul mondial* de Jaroslav Hašek apăruse într-o ediție abreviată, de doar o sută de pagini și cu titlul *Pătăniile unui tâmpit*, **G.** avea să traducă în mod sistematic, urmând un adevărat program, din opera scriitorilor cehi și slovaci Václav Havel, Bohumil Hrabal, Peter Karvaš, Milan Kundera, Jiří Marek, Ladislav Mňačko, Jan

Otčenášek, Ladislav Ťažký, Nataša Tanská. El face parte dintre acei traducători pentru care transpunerea unei pagini literare într-o altă limbă înseamnă totodată interpretare. Romanul lui Hašek, carte care i-a schimbat destinul, a cunoscut, prin **G.**, care a colaborat la traducerea din 1956 cu Al. O. Teodoreanu, o tălmăcire atât de reușită încât — observă Sorin Titel, „vorbele lui Švejk sună atât de viu în traducere, încât putem spune fără să greșim că bravul soldat Švejk a învățat, de fapt, să vorbească românește”. Unele scrieri i-au pus probleme deosebite de transpunere, ca literatura lui Hrabal, al cărei stil, scrie traducătorul, este feroce pentru cine se încumetă să o abordeze: „frază de câte două-trei pagini sau povestiri într-o singură frază!” Pentru că unii scriitori, din a căror operă a tradus, precum Václav Havel, Milan Kundera și Bohumil Hrabal, erau atunci interziși în țara lor, însuși traducătorul a devenit acolo *persona non grata*.

Traduceri: Jan Drda, *Baricada mută*, București, 1949, *Nuvele*, București, 1951; Marie Majerová, *Sirena*, București, 1950, *Balada minerilor*, București, 1965; Jiří Marek, *Vorbește mama*, București, 1953, *Țara de sub ecuator*, București, 1960, *Panoptic de vechi întâmplări criminalistice*, București, 1973, *Panoptic de oameni păcătoși*, București, 1977, *Unchiul meu Ulise*, București, 1978, *Panoptic praghez*, București, 1983, *Tristan sau Reflecții despre iubire*, București, 1987; Alena Bernášková, *Drum deschis*, București, 1954; Božena Němcová, *Bunicuța*, București, 1955 (în colaborare cu Alice Gabrielescu); Turek Svatopluk, *Fără patron*, București, 1955 (în colaborare cu V. Bănățeanu și Marcel Gafton); Jaroslav Hašek, *Peripețiile bravului soldat Švejk în războiul mondial*, I-II, București, 1956 (în colaborare cu Al. O. Teodoreanu), *Abecedarul umorului*, București, 1963, *Să râdem cu Jaroslav Hašek*, București, 1973, *Supliment vesel duminical*, București, 1984; Jan Otčenášek, *Copiii noștri*, București, 1958, *Romeo, Julieta și întunericul*, București, 1961, *Pe când în rai ploua*, București, 1974; Peter Karvaš, *Diplomații*, București, 1959, *Jumbo, elefantul alb*, București, 1959, *Liturghia de la miezul nopții*, București, 1960, *Antigona și ceilalți*, București, 1962, *Peruca cea mare*, București, 1965, *De ochii noștri frumoși*, București, 1968; L. Aškenazy, *Oaspetele*, București, 1961; B. Březovský, *Vârsta primejdiosă*, București, 1961; B. Blazer, *Prea mult pentru o seară*, București, 1962; Ladislav Mňačko, *Moartea se numește Engelchen*, București, 1962; Pavel Kohout, *A treia soră*, București, 1963; Václav Havel, *Garden Party*, București, 1965, *Ispita*, București, 1991, *Viața în adevăr*, București, 1997, *Opera calcilor (Caruselul)*, București, 2000; Alena Vastrá, *Cine sapă groapa altuia*, București, 1965; Karel Čapek, *Krakatit*, București, 1967, *Fabrica de absolut*, București, 1969, *Echipa întâi*, București, 1974; L. Smocek, *Labirintul*, București, 1967; Josef Toman, *După noi, potopul!*, București, 1968, *Don Juan. Viața și moartea lui Don Miguel de Mañara*, București, 1970, *Socrate: în căutarea beatitudinii* (în colaborare cu Miroslava Tomanová), București, 1980; I. Klíma, *Castelul*, București, 1970; Ladislav Ťažký, *Amenmaria. Soldați unul și unul*, București, 1970; Jan Burian, Bohumila Mouchová, *Misterioși etrusci*, pref. Radu Florescu, București, 1973; Klára Jarunková, *Singură la părinți*, București, 1973; Jarmila Loukotková, *Sânge pentru ce?*, București, 1974; Miroslav Stingl, *Aventura marilor căpetenii indiene*, București, 1974 (în colaborare cu Margareta Grosu); Jan Kozak, *Mariana*, București, 1976 (în colaborare cu Margareta Grosu), *Vânător în taiga*, București, 1983 (în colaborare cu Sanda Apostolescu), *Adam și Eva*, București, 1985, *Samurul negru. Ursul cafeniu*, București, 1985; J. Voskovec, J. Werich, *Nord contra Sud*, București, 1976; Donát Šajner, *Amintirile unui ștrengar*, București, 1976 (în colaborare cu Margareta Grosu); Johanna Spiry, *Heidi, fetița*

munților, București, 1978; J. Solovič, *Aventura păgubașilor*, București, 1979; Franz Cașpar, *Fridolin*, București, 1980; *Proză scurtă elvețiană*, București, 1981; Jan Šmid, *Bucuriile curate ale vieții mele*, București, 1981; J. K. Beneš, *Viață furată*, București, 1982; Nataša Tanská, *Duelul*, București, 1984, *Scrisoarea*, București, 1984, *Scrisori cu postscriptum*, București, 1989; Jacob Streit, *Martin și albinele*, București, 1984; *Antologie lirică elvețiană*, București, 1985; Bohumil Hrabal, *O minune în fiecare zi*, București, 1986, *L-am servit pe regele Angliei*, București, 2000; Odette Renaud Vernet, *Xannt*, București, 1987; Roman Ráz, *Vânzătorul de umor*, București, 1991; Milan Kundera, *Ridicole iubiri*, București, 1991, *Gluma*, București, 1992, *Viața e în altă parte*, București, 1995, *Valsul de adio*, București, 1996, *Cartea răsului și a uitării*, București, 1998, *Insuportabila ușurătate a ființei*, București, 1999, *Nemurirea*, București, 2002.

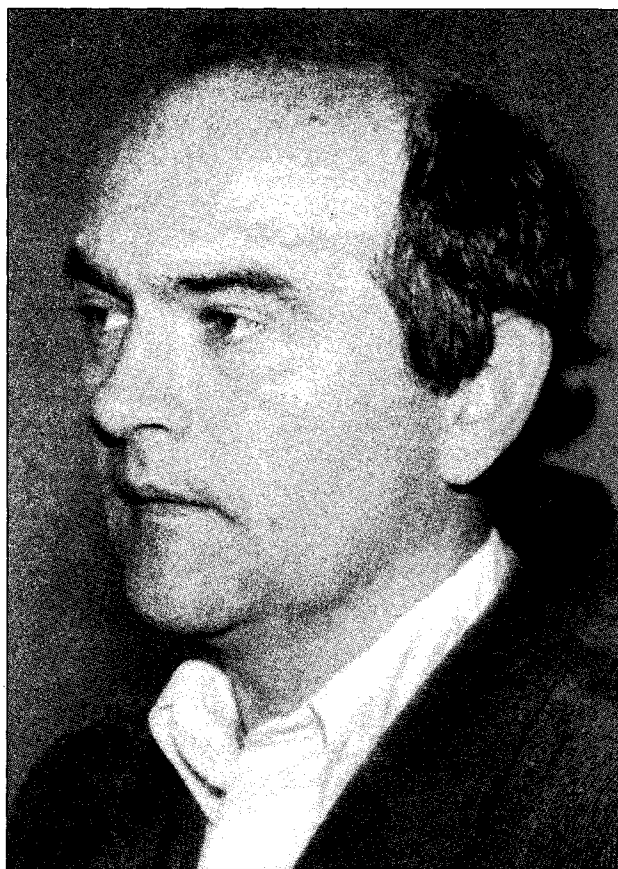
Repere bibliografice: Cornel Ungureanu, *Prefață la Jaroslav Hašek, Peripețiile bravului soldat Švejk în războiul mondial*, ed. 7, București, 1997; *Dicț. scriit. rom.*, II, 459-461; Elisabeta Lăsconi, *Jean Grosu, „Am tradus scriitorii interziși în țara lor”*, ALA, 2003, 688. I.D.

GROSU, Valeria (Valentina) (22.VI.1950, Sofia, j. Sorooca), poetă. Este fiica Zinoviei și a lui Ion Grosu. A studiat, între 1968 și 1971, la Facultatea de Ziaristică a Universității de Stat din Chișinău și, între 1974 și 1979, la Institutul de Literatură Universală „Maxim Gorki” din Moscova. A fost redactor la „Tinerimea Moldovei”, „Columna”, „Sud-Est”, iar în 1994 și 1995, coordonator de programe la Fundația Soros. A debutat în culegerea colectivă *Dintre sute de catarge* (1975). **G.** cultivă o formulă lirică de jurnal reflexiv-interogativ, încercând să transfigureze timpul în curgerea lui lentă. Este un timp al sufletului călător „dintr-o ființă în altă ființă”, materializat metaforic în toposul ninsorilor domoale și al ninsorilor cu privighetori (*Chip și suflet*, 1979, *Ninsori și privighetori*, 1988). Versurile din volumul *Schimbarea la față* (1990) propun o viziune spiritualizată, care se traduce — arghezian — în rugă, epifanie, imn și psalm.

SCRIERI: *Chip și suflet*, Chișinău, 1979; *Căsuța de miere*, Chișinău, 1982; *Ninsori și privighetori*, Chișinău, 1988; *Schimbarea la față*, Chișinău, 1990; *Kapkanî pameati* [Capcanele memoriei], Moscova, 1991; *Miere eretică*, Chișinău, 2002.

Repere bibliografice: Adriana Iliescu, *O retorică a sufletului*, „Columna”, 1992, 6-7; Andrei Țurcanu, *Bunul simț*, Chișinău, 1996, 119-126; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 227-228. M.C.

GROȘAN, Ioan (3.X.1954, Satulung, j. Maramureș), prozator, eseist și dramaturg. Este fiul Adelinei (n. Lupean), învățătoare, și al lui Gheorghe Groșan, funcționar. A absolvit în 1973 Liceul „Gh. Șincai” din Baia Mare, iar în 1978, Facultatea de Filologie a Universității din Cluj-Napoca, cu o lucrare de licență având un titlu premonitory pentru viitoarea sa formulă de proză: *Filmul și literatura română*. A făcut parte din grupul de scriitori tineri școliți de revista „Echinoc” (al cărei secretar de redacție a fost între 1974 și 1978) și s-a recomandat constant drept echinoxist, deși a mai trecut și prin Cenaclul de Luni sau prin cel al revistei bucureștene „Amfiteatru”. A fost, de asemenea, membru al grupului literar experimental Ars Amatoria. Începând din 1978 a funcționat ca profesor de limba și

literatura română în București și ca referent la Uniunea Artiștilor Plastici. După 1989 a lucrat ca redactor-șef adjunct la revista „Contrapunct”, redactor la „Academia Cașavencu”, referent la Studioul Cinematografic al Ministerului Culturii, jurnalist în redacția ziarului „Ziua” etc. Debutează în presa literară în timpul studenției (1974, colaborând sistematic la „Echinoc”), în special cu articole de critică. În 1985 tipărește volumul de povestiri *Caravana cinematografică*, fiind distins cu Premiul pentru debut al Uniunii Scriitorilor. **G.** nu este un autor prolific și a doua carte, tot de proză scurtă, *Trenul de noapte*, urmează abia în 1989. După 1990 se afirmă în genul dramatic, publică romanul *O sută de ani de zile la porțile Orientului* (1992) și devine un eseist de presă productiv, incisiv și temut.

Deși a compus piese de teatru, a scris roman, a semnat o suită substanțială de eseuri și o serie de texte greu clasabile generic, **G.** este, prin excelență autorul de proză scurtă al generației '80. O opțiune dictată în primul rând de vocație, cum demonstrează volumul de debut — o proză echilibrată și matură, înzestrată cu o neobișnuită energie de fixație. Pe de o parte, ea enunță supratema întregii creații — raportul de forțe dintre literatură și viață (indiferent în ce parte înclină temporar balanța). Pe de alta, deconspiră și ilustrează fibra cinematografică a înzestrării imaginative, ca și a tehnicii lui **G.** El s-a bucurat de o primire excelentă încă din start, deși a rămas multă vreme — printre colegii mult mai prolifici de

generație —, autorul unei singure cărți. O carte de care etichetele critice (ca de pildă, textualismul) s-au lipit grăbit și, uneori, ireversibil. Prozele din *Caravana cinematografică* demarează, de regulă, dintr-un fel de răscruce, de unde autorul își propulsează personajele, silindu-le să facă naveta între text și viață, să etaloneze distanțe și să traseze perimetre. Dincolo de orice nuanțe, este ceea ce se petrece în istorisirii precum *Marea amărăciune*, *O dimineață minunată pentru proza scurtă* sau *Caravana cinematografică*, bucata eponimă a volumului. O poziție privilegiată ocupă povestirea *Insula*, al cărei narator acoperă funcțional întreaga zonă a conștiinței auctoriale. De aceea, tocmai lui i se rezervă misiunea strategică de a formula alternativa fondatoare a literaturii, ca ipostază a scrisului. Conform lui G., la unul dintre poli „stăm pe o carte”, pe când la celălalt, facem excavații metodice și răbdătoare în viață, „căutând lucruri remarcabile, din care să se poată scoate oricând câteva pagini corecte, curgătoare”. În *Trenul de noapte* (1989) balanța înclină vizibil către viață. Trei dintre cele patru povestiri, de dimensiuni variabile, cantonează în satul ardelenesc postbelic. O lume care păstrează aderențe intertextuale vizibile, coborând în timp până la Ioan Slavici. De mai mari proporții — aproape o nuvelă —, *Spovedania* are în centru un destin epic de tip romanesc. În acest text autorul dovedește că a trecut pe la școala de proză ardelenescă a schițelor lui Liviu Rebreanu și a nuvelor lui Ion Agârbiceanu. Dar și că este un autor familiarizat în egală măsură cu tăietura frazei și cu articulațiile gândirii narative din romanele lui William Faulkner (unul dintre prozatorii lui preferați). Nimic din romanul social festivist nu există în proza densă, economic croită și minuțios șlefuită. *Spovedania*, *Adolescent* sau *OZN* au ca decor lumea mărunță, periferică, ternă a celorlalți optzeciști, unde totul fierbe la foc mocnit, cu flacăra mică. Este lumea mizeră, sordidă, lipsită de orizont, adeseori abrutizată a satului transilvan postbelic, unde se macină destine de intelectuali blazați. O deviere notabilă în raport cu norma epică de acum este bucata care dă și titlul volumului, *Trenul de noapte*, apropiindu-l pe G. de aceia dintre comilitonii săi care (în special în ultimii ani ai decadei) au trecut în tabăra „fabulaților”. Căzând în sfera insolitului, povestirea se depărtează radical de rețeta transmisiilor reportericești în direct — de tip Mircea Nedelciu —, virând în direcția contrară. Într-o gară de provincie uitată de lume evoluează două personaje anonime — un acar și un șef de stație bovaric. Harul narativ al prozatorului îi surprinde pe ambii în succesiunea bine ritmată a câtorva scene, derulate cinematografic. Metronomul existenței lor se mișcă leș, aproape imperceptibil, în ritmul celor două trenuri (un personal și un marfar) care trec zilnic prin stație. Într-un asemenea calm plat, cu orizontul obturat din toate direcțiile, unica notă de culoare o procură amintirea trenului misterios care — la ora trei și șapte minute în fiecare noapte — trecea ca o nălcă prin gara (cu o oarecare importanță) de unde șeful a fost cândva exilat. Tot eșafodajul de normalitate cotidiană a personajelor se sfărâmă în țândări în momentul în care trenul-fantomă își face intempestiv apariția la acest capăt de lume, ademenind pe unul dintre cei doi protagoniști (acarul) în lumea „de dincolo”.

La fel ca în prozele lui Mircea Eliade, insolitul se camuflează în chiar inima realului, ale cărui norme — întruchipate solemn pentru șeful de gară de mersul trenurilor și de regulamentul de funcționare al căilor ferate — trenul-fantomă le sfidează și le încalcă suveran. Prin echilibrul instaurat între contrarii, ca și prin economia de mijloace, G. dă una dintre cele mai izbutite scrieri ale sale. Dacă tehnica narativă a majorității optzeciștilor rămâne predominant acustică (transmisia directă, înregistrarea pe bandă ș.a.m.d.) el este un autor la care vizualitatea triumfă. În *Caravana cinematografică* și în *Trenul de noapte* mijloacele predilecte sunt prim-planul și, respectiv, stop-cadru, decupate expert și prelucrate cu minuție. O artă remarcabilă a montajului reține în schimb atenția în *O sută de ani de zile la porțile Orientului* — în mod neașteptat, un roman. O supratemă a memoriei epice adună și împletește abil firele — la alți autori disperate — ale fabulației, metaliteraturii, istoriografiei, actualității politice și livrescului în textura uneia dintre puținele cărți optzeciste care validează cotitura postmodernistă târzie și mai curând anemică a literaturii române. Două lucruri sunt cu adevărat notabile în acest roman, imposibil de povestit sau de rezumat. Mai întâi regia repertoriului cultural exploatat și tehnica impecabilă a punerii sale în scenă. (O artă similară a montajului — de data aceasta poetic — este folosită și în *Levantul* lui Mircea Cărtărescu.) Iar după aceea, priza la real — și mai ales la realitatea politică — a artificului livresc. Autorul inventează o formulă proprie de sudură, grație căreia aventura unei povestiri (căci asta este romanul în punctul său de pornire) se transformă, pe nesimțite, în povestirea unei aventuri captivante. Nu întâmplător, autorul decide să exploateze resursele consacrate ale eposului de călătorie și ale taifasului de popas, care — în istoria literaturilor europene, cu precădere în secolul al XVIII-ea — oferiseră pretexte generoase fraternizării dintre proza de observație și metaliteratură.

Groșan este printre puținii creatori de școală nouă care n-au devenit prizonierii unei singure formule epice, asimilând, cu o complicitate matură, atât experiența intertextualității, cât și stilul perifrastic faulknerian ori minuția cehoviană în descrierea platitudinii existențiale. Convergența aceasta nu e câtuși de puțin stridentă, fiindcă nu eclectismul definește prozele acestui autor, ci predispoziția, savant întreținută, de a amesteca în pasta perfidă a ironiei cele mai diverse maniere.

RADU G. ȚEPOSU

SCRIERI: *Caravana cinematografică*, București, 1985; *Trenul de noapte*, București, 1989; *Școala ludică*, București, 1990; *Planeta mediocrilor*, București, 1991; ed. (*Planeta mediocrilor precedată de Epopeea spațială 2084*), Brașov, 2002; *O sută de ani de zile la porțile Orientului*, București, 1992; ed. 2, Brașov, 2002; *Jurnal de bordel*, București, 1995; *Nutzi, spaima Constituției (Jurnal de Cotroceni)*, Craiova, 1998; *Povestiri alese*, București, 1999; *Județul Vaslui în NATO*, Brașov, 2002.

Repere bibliografice: Gabriel Dimisianu, *Stăm pe o carte*, RL, 1985, 50; Dan Grădinaru, *Actualitate și istorii la noii prozatori*, RL, 1986, 26; Monica Spiridon, *Viața, da!*, RL, 1987, 8; N. Băciut, „Un prozator se și face în timp, nu numai se naște” (interviu cu Ioan Groșan), VTRA, 1987, 8; Alexandru Condeescu, *Setea de autentic*, LCF, 1987, 11; Ion Mureșan, *Ispita scriitorului*, TR, 1987, 30; Ioan Simuț, *O nouă școală a lui Caragiale*,

F, 1989, 7; Simion, *Scritori*, IV, 653-657; Mircea Mihăieș, *Formula unu*, O, 1990, 4; Ioan Holban, *Personajul ca hermeneut*, CRC, 1990, 5; Dan C. Mihăilescu, *Contul Groșan*, T, 1990, 3; Papahagi, *Cumpănă*, 358-361; Ovidiu Pecican, *Foiletoanele neatârării*, ST, 1992, 10; Monica Spiridon, *Trece caravana povestitorului*, RL, 1993, 17; Teposu, *Istoria*, 23-24; Lovinescu, *Unde scurte*, IV, 198-202; Petraș, *Lit. rom.*, 157-159; Borbély, *Xenograme*, 84-87; *Dict. scriit. rom.*, II, 461-463; Cărtărescu, *Postmodernismul*, 427-429, 431-433; Anca Noje, *O retrospectivă Ioan Groșan*, ST, 2000, 5-6; Dimisianu, *Lumea*, 428-435; Nicoleta Cliveț, *Ioan Groșan*, Brașov, 2001; Manolescu, *Lista*, II, 291-295; Cristea-Enache, *Concert*, 212-222; Popa, *Ist. lit.*, II, 920-921.

M.S.

GROZDAN, Dorian [Rusalin] (2.XI.1912, Ghertenis, j. Caraș-Severin – 19.I.1991, Timișoara), poet și publicist. Este fiul Mariei și al lui Iulius Grozdan, țărani. Urmează școala elementară în satul natal (1919-1926) și Seminarul Pedagogic din Arad (1926-1933). Din 1933 a fost profesor și apoi inspector școlar (1947-1949) în Timișoara. Face parte din Comitetul de conducere al asociației literare Altarul cărții, devenită ulterior Asociația Scriitorilor din Banat. Este secretar de redacție la revista „Lucafărul” din Timișoara (1935-1942), fiind apoi prezent în redacția publicațiilor „Dacia” (1942-1944), „Viața bănățeană” (1944-1945), „Românul” (1945-1948). Între 1935 și 1937 scoate împreună cu Marius Bucătură revista pentru copii „Prichindelul”. Este membru al Grupării Învățătorilor Scriitori din România. Colaborează la „Adevărul literar și artistic”, „Aradul”, „Colț de țară” (Timișoara), „Gazeta învățătorilor” (Arad), „Fruncea”, „Lucafărul”, „Reșița”, „Societatea de mâine”, „Vestul”, „Scrisul bănățean” („Orizont”) ș.a. În 1942 a obținut un premiu oferit de Gruparea Învățătorilor Scriitori din România. A debutat cu elegia *Cad frunzele* la „Adevărul literar și artistic”, în 1930. Continuă ca dramaturg, publicând în anii '30 mai multe piese de teatru, moralizatoare, didactice, bazate mai mult pe anecdotă. Primul volum de versuri, *Brazde păgâne* (1935), este întâmpinat favorabil de critica vremii.

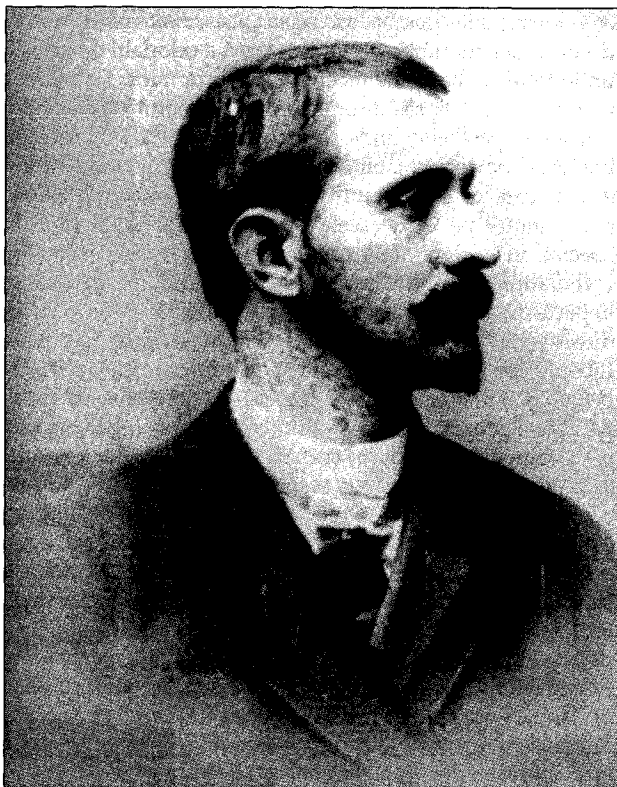
Stihurile „bolovănoase” ale lui G., cu accente de duioasă melancolie și susținute de un angrenaj imagistic bogat, au fost alăturate direcțiilor moderniste, mai ales datorită stilului. Lirismul sentimental, tonul elegiac și motivele, între care domină nostalgia locurilor natale, îl plasează printre tradiționaliștii moderați, postsămănătoriști: „Luna-și despletește peste zări argintul / inima mi-e-n noaptea asta iască / cerul somnoros o geană-și / unde a-nceput să crape, greu, pământul” (*Luna, peste zări*). Publicarea cvasiintegrală a poeziilor în volumul retrospectiv *Umbre de cleștar* (1974), cu o prezentare de Eugen Todoran, pune în evidență capacitatea autorului de a asimila, fără ostentație, principalele orientări ale liricii românești din prima jumătate a veacului al XX-lea. În placheta *Anotimpuri aprinse* (1982) apare mai pregnantă apartenența sa la tipologia poezilor „meridionali”, dornici de soare, angajați afectiv: „Urcă seva din pământuri, clocot verde, crud, / plesnesc la soare mugurii-n băgrini și-n dud. / Ce păienjenisuri toarce cerul peste vii, / destrămăre lentă, fulgi de păpădii ?” (*Clopotul din mine cântă*). Comparat adesea cu Aron Cotruș, G. este un poet important în devenirea literară a Banatului. În *Romul Ladea și lumea lui cuprinzătoare* (1979) autorul reconstituie obiectiv, cu numeroase date și mărturii,

personalitatea sculptorului, precum și atmosfera de efervescentă cultural-artistică a cenaclului încheșat în jurul acestuia, în localul binecunoscutului restaurant „Spieluhr” din Timișoara. Efortul, mai mult decât meritoriu, îi va fi răsplătit cu Premiul Asociației Scriitorilor din Timișoara.

SCRIERI: *Trei nopți de răs*, Cluj, 1930; *Cucoana din tren*, Cluj, 1930; *Omul și beția*, Cluj, 1930; *Când găina cântă*, Cluj, f.a.; *Mă bate nevasta*, Cluj, 1932; *Două scrisori*, Cluj, 1932; *Surd și chior*, Cluj, 1932; *Brazde păgâne*, Timișoara, 1935; *Cioplituri în lemn*, Timișoara, 1936; *Porți închise*, București, 1942; *Umbre de cleștar*, pref. Eugen Todoran, Timișoara, 1974; *Romul Ladea și lumea lui cuprinzătoare*, Timișoara, 1979; *Anotimpuri aprinse*, pref. Cornel Ungureanu, Timișoara, 1982.

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, IX, 465; Aurel Cosma, *Poetul Dorian Grozdan la 60 de ani*, O, 1972, 27; Lucian Alexiu, „Umbre de cleștar”, O, 1974, 22; G. Nistor, „Umbre de cleștar”, T, 1974, 7; Țirioi, *Premise*, 79-80; Mircea Șerbănescu, *Prezențe literare: Dorian Grozdan*, O, 1979, 14; Dan Mutașcu, *O lume cuprinzătoare*, SPM, 1980, 519; Ion Țătaru, „Romul Ladea și lumea lui cuprinzătoare”, CNT, 1980, 38; Ungureanu, *Imediata*, I, 176-181; Brândușa Armanca, *Dorian Grozdan față cu lumea lui Romul Ladea*, O, 1981, 2; Vasile Radu, „Romul Ladea și lumea lui cuprinzătoare”, ST, 1981, 3; Ion Arieșanu, *Un car cu fân înmiresmat*, O, 1982, 43; Dan Mutașcu, *Portret al poetului la 70 de ani*, SPM, 1982, 616; Al. Jebeleanu, *Toamnele poetului Dorian Grozdan*, O, 1985, 49; Ruja, *Parte*, I, 39-44; Mihnea Șerbănescu, *Dorian Grozdan – primăvara și toamna*, „Reflex” (Reșița), 2002, 10-12. O.B.

GRUBER, Eduard (2.IV.1861, Iași – 28.III.1896, București), critic literar și estetician. Este fiul arhitectului german Josef

Gruber. Urmează liceul la Iași, înscriindu-se, tot acolo, la Facultatea de Litere, pe care o termină în 1884. În 1886 pleacă la Paris, unde timp de un an urmează cursuri de filologie la École des Hautes Études, la École des Chartres, la Collège de France și la École des Langues Orientales. Inteligență vie, dar nedisciplinată, G. este preocupat pe rând de limbile romanice, de limbile slave și de filologie, concurând chiar pentru un post la Catedra de filosofie a Universității ieșene. Se oprește, în cele din urmă, la studierea psihologiei. Cu sprijinul efectiv al lui Titu Maiorescu, în anul 1889 obține o bursă de studii în străinătate. La Leipzig lucrează timp de doi ani în laboratorul de psihologie experimentală a lui Wilhelm Wundt și participă la congresele internaționale de psihologie de la Paris (1889) și Londra (1892), unde lucrările sale despre fenomenul „audiției colorate” sunt bine primite. Se căsătorește cu Virginia, fiica Veronicăi Micle. În 1893 își ia doctoratul în psihologie experimentală la Leipzig și în anul următor se întoarce în țară, unde i se oferă un post la Catedra de psihologie a Universității din Iași. Inaugurează aici un curs de psihologie experimentală, înființează și un laborator de psihologie experimentală — primul din România —, ține conferințe pe această temă, participă la un congres de specialitate la Roma (1894). Frecvența atât ședințele secției literare a Societății științifice și literare din Iași, cât și pe acelea ale cercurilor de orientare socialistă. Bolnav de nervi, moare încă tânăr.

Pasionat de rezultatele obținute de psihologia contemporană, influențat de cercetările întreprinse în Franța de Frédéric Paulhan, G. publică studiul *Stil și gândire* (1888). În intenția sa, critica literară urma să devină „o psihologie literară” care să cerceteze „anatomia și fiziologia intelectuală a scriitorilor”. Opera literară juca rolul de simplu document psihologic, pierzându-și caracterul specific, pe care autorul studiului îl lăsa pe seama aprecierilor subiective și a gustului artistic al celui ce o cerceta. Urmând, în linii generale, „tipologia psihologică” a lui Jean Charcot, el cercetează stilul câtorva scriitori români, între care, în primul rând, stilul lui Mihai Eminescu, căruia îi analizează imaginile vizuale, auditive etc. G. se numără printre primii cercetători ai prozei eminesciene.

SCRIERI: *Stil și gândire (Încercare de psihologie literară)*, Iași, 1888; ed. Iași, 1894.

Repere bibliografice: D. A. Teodoru, *Psihologia literară și dl. Ed. Gruber*, „Contemporanul”, 1889-1890, 5-7; Artur Gorovei, *Alte vremuri*, Fălticeni, 1930, 103-117; *Dicț. lit.* 1900, 418. D.M.

GRUIA, Bazil [Vasile] (5.I.1909, Cisteiu de Mureș, j. Alba — 7.X.1995, Cluj-Napoca), poet. Este fiul Alțiței (n. Timar) și al lui Vasile Gruia, preot. Face liceul la Turda (1919-1922) și Aiud (1922-1927), apoi urmează Facultatea de Drept a Universității din Cluj (1927-1932). Profesează avocatura la Ocna Mureșului, Huedin și Cluj. Debutează cu versuri în revista liceului din Aiud, „Ghionoaia”, și editorial cu volumul *În țara toamnei* (1929). A colaborat la „Fire de tort” (Turda), „Unirea” (Blaj), „Patria” (Cluj), „Tribuna”, „Reacțiunea literară” (București).

Debutul lui G., remarcat și de G. Călinescu în „Viața literară”, a însemnat doar un exercițiu de digitație pentru cel care, peste aproape patru decenii, își va schimba și stilul, și maniera, dar mai ales tonul. După o pauză autoimpusă, poetul revine cu volumul *Arderea etapeilor* (1968), succedat la intervale scurte de alte noi cărți de versuri. Nimic (sau aproape) nu mai amintește de romanticul întârziat de odinioară, poetul dovedind odată cu înaintarea în vârstă nu doar o vitalitate (uneori exacerbată), dar și capacitatea de adaptare la noile formule poetice, ceea ce i-a determinat pe comentatori să îl considere fie un „neoromantic orientat spre expresionism” (D. Micu), fie un exponent al „neobarocului, cu similitudini în poezia marelui Góngora” (Ion Lungu). Relațiile apropiate cu Lucian Blaga (căruia, de altfel, i-a și dedicat câteva culegeri de documente biobibliografice) ar fi presupus și o influență a acestuia. Dar nu poate fi depistat în lirica lui G. (nici în cea erotică, nici în cea de meditație) fiorul metafizic specific creației bliagene. Câteva sunt coordonatele poeziei sale, adevărate laitmotive depistabile în mai toate cărțile: credința numai în viața de acum (adică în timp, nu în eternitate), încrederea în harul său, de unde și totala dependență de poezie („Stiu, fără poezie aș păli”). Insidios, gândul morții îl face să implore patetic amânarea sentinței definitive: „Aș plăti Eternității tribut pentru cât îmi mai îngăduie / din timpul de dincolo să mai rămân aici” (*Fast cronologic*). Dacă în volumul *Efigiile riscului* (1978), mai mult decât în cele anterioare,

Desen de A. Demian

„puseurile“ patriotice, fără valoare estetică, își găesc locul într-un fel de proză mai mult sau mai puțin rimată (*Baba Novac, Cap de răscoală, Vlad, Coșbuc și 1907*), în schimb, în *Copacul ascuns* (1994), pe lângă pregnantul presentiment al morții (*Capăt de drum*), este invocată „Unica Bobi, Alfa și Omega iubirii mele“, trecută în lumea umbrelor, dar prezentă dureros de viu în amintirea poetului. Sunt versuri delicate, care întregesc profilul unui artist sensibil, grav, încercător în steaua sa, dar și temător în fața necunoscutului. Volumele de documente referitoare la viața și opera lui Lucian Blaga (scrisori, mărturii, amintiri ale unor apropiați ai poetului) constituie un util instrument de lucru pentru specialiști și un interesant dosar de existență pentru publicul larg.

SCRIERI: În țara toamnei, Cluj, 1929; *Arderea etapelor*, București, 1968; *Obsesia verii*, Cluj, 1972; *Lucian Blaga inedit. Amintiri și documente*, Cluj-Napoca, 1974; *Patima albă*, pref. Șerban Cioculescu, Cluj-Napoca, 1976; *Efigiile riscului*, Cluj-Napoca, 1978; *Blaga inedit. Efigii documentare*, I-II, Cluj-Napoca, 1981; *Inscripții pe tăblițe de aer*, Cluj-Napoca, 1983; *Miraculoșii Alter Ego*, Cluj-Napoca, 1985; *Infinitul de ficcare zi*, Cluj-Napoca, 1987; *A patra dimensiune*, pref. Petru Poantă, Cluj-Napoca, 1989; *Pelerin la Curtea Miracolelor*, Cluj-Napoca, 1991; *Copacul ascuns*, Cluj-Napoca, 1994; *Mixaje în timp*, București, 1995; *Receivem pentru o iluzie*, Cluj-Napoca, 1995.

Repere bibliografice: Dumitru Micu, „*Arderea etapelor*“, GL, 1968, 24; Șerban Cioculescu, *Poezia de dragoste*, RL, 1972, 27; Nicolae Manolescu, *Versuri*, RL, 1972, 26; Teodor Tihan, „*Obsesia verii*“, ST, 1972, 8; Iosif Pervain, *O nouă carte despre Lucian Blaga*, TR, 1975, 7; Șerban Cioculescu, *Lucian Blaga inedit*, RL, 1975, 14; Dumitru Micu, *Lucian Blaga în amintiri și documente*, LCF, 1975, 16; Dan Mutașcu, *Lebăda vorbitoare*, SPM, 1975, 218; Valentin Tașcu, „*Lucian Blaga inedit*“, F, 1975, 6; D. Vatamaniuc, „*Lucian Blaga inedit*“, RITL, 1975, 3; Serafim Duicu, „*Lucian Blaga inedit. Amintiri și documente*“, VTRA, 1976, 5; Constantin Cubleşan, „*Patima albă*“, TR, 1976, 28; Dan Laurențiu, *Modul opitaio*, LCF, 1976, 31; Dumitru Micu, „*Aur în floare de suflet*“, CNT, 1976, 37; Radu G. Țeposu, *Renașterea poetului*, ECH, 1976, 9-10; Poantă, *Radiografii*, I, 214-216, II, 181-184; Dumitru Micu, *Sfidarea ruginii*, RL, 1979, 3; Aurel Sasu, *Bazil Gruia sau Poezia riscului*, LUCID, O, 1979, 5; Lit. rom. cont., I, 132-133; Mircea Vaida, *O sută de poeme*, TR, 1983, 20; Irina Petraș, „*Inscripții pe tăblițe de aer*“, T, 1983, 12; Tașcu, *Poezia*, 126-132; Petru Poantă, „*Miraculoșii Alter Ego*“, ST, 1986, 1; Mircea Popa, *Poezia lui Bazil Gruia*, TR, 1991, 27; Poantă, *Dict. poeți*, 95-97; *Dict. scriit. rom.*, II, 463-464. D.Gr.

GRUIA, Călin (pseudonim al lui Chiril Gurduz; 21.III.1915, Trifești, j. Orhei - 9.VII.1989, București), prozator și poet. Este fiul Alexandrei (n. Galbură) și al lui Vartolomeu Gurduz, țărani. Urmează școala primară în satul natal și termină apoi Școala Normală din Orhei (1936). Un timp lucrează ca învățător în Tvardița, din județul Tighina, și la Umbrărești. Concentrat ca ofițer în rezervă, este trimis pe frontul de Răsărit (1941-1944) și cade prizonier, rămânând în lagăr până în 1948. Din 1951 devine redactor al emisiunilor literare pentru copii din cadrul Radiodifuziunii Române. Debutează cu versuri în 1938, la revista „Speranța“ (Orhei), iar prima carte, placheta *Litanii de seară*, îi apare în 1942. A colaborat la reviste din Chișinău, „Basarabia literară“, „Roza“, și la cele pentru copii din București: „Luminița“, „Arici Pogonici“, „Cutezătorii“ ș.a.

Cu toate că începuturile literare ale lui G. se leagă de poezie, când revine în viața literară se va dedica scrisului pentru copii, prima lui culegere de povești fiind *Nucul lui Toderiță*, tipărită în 1952. Harul basmelor, odată descoperit, se va revărsa neconținut într-o mulțime de snoave, povești, basme, legende, poeme versificate, toate alcătuiind o lume fermecată, care atrage – dacă nu acaparează – publicul mai tânăr sau mai vârstnic, prin amestecul reușit de pitoresc, umor și fantezie. Fie că e vorba de prelucrări ale unor vechi motive populare de basm (*Ciuboțelele ogarului, Nuielușa de alun, Izvorul fermecat, Domnița de rouă* ș.a.), fie că e vorba de întâmplări rememorate din propria copilărie (*Pânzele mamei*) sau din primul și al doilea război mondial (*Onică, De-a visele...*), G. se dovedește un neobosit povestitor, sfătos și fantezist, care a cultivat în scrierile sale frumosul și plasticul, oricare din poveștile sale, „clasice“ de-acum, putând fi calificată drept poem în proză. De altfel, către sfârșitul vieții, în 1988, a revenit la preocuparea pentru propria poezie și a publicat un volum de versuri, *Călătorii*, cuprinzând poeme scrise între 1940 și 1970. Autorul și-a încercat mâna și în scenariul de film (*Măriuca*) sau de teatru, fără să exceleze, așa cum a făcut-o în literatura pentru copii.

SCRIERI: *Litanii de seară*, București, 1942; *Nucul lui Toderiță*, București, 1952; *Ciuboțelele ogarului*, București, 1954; *Nuielușa de alun*, București, 1954; *Poveste mică pentru cei mici*, București, 1954; *Povestea lăcrămioarelor*, București, 1955; *Profesorul cel nou*, București, 1955; *Izvorul fermecat*, București, 1956; *Minunata-mpărăție cu palate de hârtie*, București, 1957; *La „Drumurile lumii”*, București, 1959; *Poiana lunii*, București, 1960; *Onică*, București, 1962; *Vineri la amiază...*, București, 1962; *Drumul spune povești*, București, 1963; *Di-Di-Ri*, București, 1964; *Ograda*, București, 1965; *De-a visele...*, București, 1965; *Ospățul*, București, 1966; *Povești*, București, 1967; *Jucăușul*, București, 1967; *Domnița-de-Rouă*, București, 1969; *Măriuca*, București, 1970; *Vântură-lume*, București, 1971; *Cu ochii ca iarba...*, București, 1972; *Acolo, colinele ard*, București, 1974; *Ramura de măr înflorit*, București, 1974; *Peretele de lut*, București, 1975; *Scrisori pentru fluturi și pietre*, București, 1976; *Prințul de hârtie*, București, 1977; *Moara lui Elisei*, Iași, 1979; *Prietena mea Cateluța*, București, 1979; *În norii ce vin și se duc...*, București, 1980; *La „Valsul dimineții”*, București, 1981; *Poiana de argint*, București, 1982; *Pânzele mamei*, București, 1984; *Nălucile nopții*, București, 1985; *Pădurea Mărgăritei*, București, 1987; *Călătorii*, București, 1988.

Repere bibliografice: Popa, *Dict. lit.* (1971), 280-281; Grigore Mureșan, „*Moara lui Elisei*“, CNT, 1980, 22; Radu G. Țeposu, „*În norii ce vin și se duc...*“, RL, 1981, 16; Haralambie Țugui, „*Pânzele mamei*“, CRC, 1985, 2; Căndroveanu, *Lit. rom.*, 142-145; *Dict. scriit. rom.*, II, 464-465. C.Br.

GRUIA, Stelian (pseudonim al lui Stelian Iațentiu; 16.IV.1933, Arbore, j. Suceava - 16.X.1996, București), prozator și poet. G., care se trage dintr-o familie de țărani, a absolvit Liceul Comercial din Suceava (1952), iar după trei ani urmași la Facultatea de Filologie a Universității din București (1952-1955) a făcut, ca bursier, studii de slavistică (1955-1959) la Universitatea „Taras Șevcenko“ din Kiev. Lector la Catedra de literatură ucraineană a Facultății de Limbi Slave a Universității bucureștene, este autorul unui curs de istoria literaturii ucrainene (1975) și traducător al dumelor în limba română. A

transpus, de asemenea, în ucraineană poezii de Mihai Eminescu, Mihai Beniuc, Geo Dumitrescu și proză de Ion Creangă, Geo Bogza, popularizând, prin traduceri și studii publicate în revistele literare din Ucraina, literatura română. Scrie la șaptesprezece ani în ziarul „Zori noi” din Suceava, dar adevăratul său debut are loc mai târziu, în 1963, când publică în revista „Lucefărul” povestirea *Roata*. Cea dintâi carte, culegerea de povestiri *Sâmbăta morților*, îi apare în 1968.

Predilecția autorului pentru proza scurtă se relevă de la început, păstrându-se în *Roata* (1968), *Ciobanul și ciresul sălbatic* (1973) și chiar în construcția romanelor ce vor urma, compuse din fragmente ce pot exista și independent. Lumea satului bucovinean, întâmplări din timpul războiului și din anii imediat următori, ritualuri vechi și obiceiuri mai noi alcătuiesc universul scrierilor lui G. Multe texte, mai ales în volumul de debut, au un caracter memorialistic evident. Astfel, se poate înțelege, din evocările prilejuite de moartea tatălui (*Pâinea, Sfat de seară, Plata*), că numele real al scriitorului se trage de la strămoșii săi huțuli: „Eu, trăgându-mă din ei și cunoscându-i bine, îi socot moșii Moldovei.” *Calul negru*, care a dat titlul unui roman apărut în 1983, propune un simbol al morții pe care personajele o simt în preajmă și, uneori, reușesc să o evite. Este cazul tânărului profesor Ion Ulma, mutat disciplinar ca învățător la Valea Seacă, când urmările războiului, tifosul și seceta făceau ravagii în Moldova. Acțiunea romanului începe în primăvara lui 1946, an în care avea să se abată asupra „răzeșimii” și noua ordine socială, căreia îi va cădea victimă Ilarion Ulma, tatăl profesorului. Perspectiva diferită a celor doi, tatăl și fiul, asupra evoluției societății românești le marchează destinul. Tânărul, cu vederi comuniste, susținut moral de figura exemplară a lui Onofrei Holbură, mit local care îl bântuie în momentele cruciale, evoluează în lumea „prefacerilor”, populată de reprezentanții a două tabere. El adoptă poziția celor buni: Mihai Ostran, Ilie Vasilisa, Gheghe fierarul, Gheorghe Buliga, „rotarul”, „tâmplarul”, „grăjdarii”, tineri și mai vârstnici combatanți reveniți de pe front, foști membri ai celulelor de partid, acum secretari de județeană, voluntari la Salva-Vișeu, ingineri, directori ș.a.m.d. Personajele negative, schematice, sunt Lela vechilul, colonelul moșier Vindieru, Alfred Schlechter, neamțul odios azvârlit fără milă în prăpastie de Gheorghe Buliga, Domițian Cojoc, fost ofițer de jandarmi ajuns pontator, dar și Șoricu, activist de partid provenit dintr-un țăran sărăcit din propria-i nechibzuință și bucuros acum, la reforma agrară, să facă rău semenilor săi. „Cum poate un om să urască până-ntr-atâta lumea din care a ieșit?”, se întreabă Ilarion Ulma, „răzeșul” care presimte sfârșitul clasei sale: „Cine știe ce-i rău și ce-i bine? Om trăi și-om vedea. Destul că ce-a fost pierde.” Răzeșul moare și el, fără răspuns, întrebându-și necontenit fiul: „Cu noi cum rămâne, Ioane?” Ca și în romanul următor, *Un an, o viață* (1986), autorul reconstituie, în jurul evenimentelor contemporane, spațiul arhaic al Bucovinei din ritualuri străvechi, tradiții și datini care îi sunt familiare și pe care le reînvie cu autentic talent. Versurile din volumul *Baladele Arborei* (1977) și *Nord* (1979), de manieră tradițională, își extrag substanța din același spațiu predilect, la care G. revine mereu cu nostalgie.

SCRIERI: *Eminescu în versuri ucrainene*, București, 1958; *Roata*, București, 1968; *Sâmbăta morților*, București, 1968; *Ciobanul și ciresul*

sălbatic, București, 1973; *Curs de istoria literaturii ucrainene*, partea I: *A doua jumătate a secolului XIX*, București, 1975; *Baladele Arborei*, București, 1977; *Nord*, București, 1979; *Calul negru*, București, 1983; *Un an, o viață*, București, 1986; *Măgărușul năzdrăvan*, București, 1991; *Poet pe Golgota Basarabiei (Grigore Vieru)*, București, 1995; *Prințul Constantin*, București, 1995. **Traduceri:** *Dume*, București, 1974; *Balada locului. Poezie ucraineană din România*, București, 1975; *Nebănuitul vers din umbra lunii. Poezii din Belarus, Estonia, Gruzia, Letonia, Lituania, Ucraina*, București, 1993.

Repere bibliografice: Magdalena Popescu, „*Sâmbăta morților*”, GL, 1968, 40; Stanca Fotino, „*Sâmbăta morților*”, AFT, 1968, 32; Vlad Sorianu, *Balade arborene*, ATN, 1978, 1; Paul Dugneanu, „*Baladele Arborei*”, CNT, 1978, 14; Augustin Pop, „*Baladele Arborei*”, RL, 1978, 35; Mircea Iorgulescu, *Un poet vitalist*, LCF, 1980, 5; Pompiliu Marcea, *Poetul Stelian Gruia*, SPM, 1980, 584; Gheorghe Pituț, *Flori de miazănoapte*, LCF, 1980, 24; Marian Popa, „*Nord*”, CNT, 1980, 26; Mihai Ungheanu, „*Calul negru*”, LCF, 1983, 28; Mihail Iordache, „*Calul negru*”, CL, 1983, 9; Laurențiu Ulici, *Moldovenii (XXIV)*, RL, 1986, 18; Paul Dugneanu, *Un poet vitalist*, LCF, 1987, 5; Mihai Ungheanu, „*Un an, o viață*”, LCF, 1987, 15; Satco-Pânzar, *Dictionar*, 92; Rachieru, *Poeți Bucovina, 195-200*; *Dicț. scriit. rom.*, II, 465-466; Popa, *Ist. lit.*, II, 292. M.P.-C.

GRUPAREA CRITICILOR LITERARI ROMÂNI (GCLR)

asociație înființată la București în octombrie 1936. Este gândită ca o formă de solidaritate a breslei într-o perioadă când se înmulțiseră atacurile și acuzele de pornografie la adresa unor scriitori. Geo Bogza și H. Bonciu erau vizati în primul rând, dar și E. Lovinescu fusese mutat de N. Iorga pentru că în romanul *Bălăuca* descrisese într-o manieră licențioasă întâlnirea dintre Mihai Eminescu și Veronica Micle. Un campion al acestei campanii de „asanare” a literaturii era I. Al. Brătescu-Voinești, de-a dreptul înverșunat împotriva lui E. Lovinescu. Cu un verb infierbântat, N. Iorga susține în „Cuget clar” o adevărată ofensivă prin care anatemizează literatura „nesănătoasă” și în genere „groaznică dezordine intelectuală în morala de astăzi”. Ca o reacție la această stare de lucruri, se naște o grupare a criticilor tineri aflați în slujba principiilor estetice în aprecierea literaturii. Asociația era sub președinția lui Perpessicius și avea ca membri pe Mihail Sebastian, Vladimir Streinu, Șerban Cioculescu, Ion Biberi și Octav Șuluțiu, iar ca secretar, pe Pompiliu Constantinescu. Gruparea urmărea — scrie Șuluțiu în articolul *Libertatea literaturii* din „*Adevărul*” (31 ianuarie 1937) — „solidaritatea criticii tinere pe o poziție spirituală și estetică și împărtășirea unor credințe în libertatea și în demnitatea scrisului”. În pofida bunelor intenții, gruparea nu a funcționat: „Din păcate — remarca Șerban Cioculescu — , afară de activitatea individuală a fiecăruia din cei șapte critici, ei nu și-au putut organiza o acțiune de grup, nici să redacteze o revistă, cu tot sprijinul oferit de Al. Rosetti.” Revista „*Critica*” nu a putut să apară „din cauza interdicției oficiale”. Gruparea a fost primită cu iritare atât de N. Iorga, cât și de E. Lovinescu, care dezaproba însă numai caracterul ei limitat.

Repere bibliografice: Șerban Cioculescu, *Amintiri*, București, 1975, 226-228; E. Lovinescu, *Memorii. Aqua forte*, îngr. Gabriela Omăt, București, 1998, 658-662. I.D.

GUGA, Romulus (2.VI.1939, Oradea – 17.X.1983, Târgu Mureș), poet, prozator, dramaturg, publicist și traducător. Este fiul Șarlotei (n. Ercsey) și al lui Ioan Guga, medic. A început școala la Oradea în 1946, fiind elev al Liceului „Emanoil Gojdu”. Rămas orfan de mamă, își urmează tatăl la Cluj, unde frecventează, timp de doi ani (1951–1953), Liceul „Gh. Barițiu”, continuând învățătura la liceul din Gherla (1953–1955). Angajat ca funcționar la Gherla, trece, în clasa a X-a, la secția fără frecvență a liceului din Dej. În toamna anului 1957 devine student la Facultatea de Filologie a Universității din Cluj. Începe să scrie și să publice poezii. Cunoaște personalități ale vieții universitare și literare din oraș (Iosif Pervain, A.E. Baconsky, Leon Baconsky, D. R. Popescu ș.a.) De asemenea, îi întâlnește pe Ion Agârbiceanu și pe Lucian Blaga. Debutează în revista „Tribuna” (1958), cu o poezie. Se formează literar în ambianța revistei „Steaua”. După licență (1962) lucrează ca profesor de limba și literatura română la Școala Generală din Măcișu (judetul Cluj) și ca organizator cultural la Casa Universitarilor din Cluj (1963–1967). În 1967 este angajat secretar literar la Teatrul de Stat din Târgu Mureș, unde, un an mai târziu, realizează (scenariul și regia) un spectacol Blaga. Tot în 1968 îi apare volumul de poeme *Bârci părăsite*. La începutul anului 1971 este numit redactor-șef al revistei „Vatra”, reînființată la Târgu Mureș, noua serie fiind condusă de **G.** timp de treisprezece ani, până în octombrie 1983. Inițiativele sale publicistice individualizează revista în cadrul presei literare românești. Astfel, înființează, în 1972, pe lângă „Vatra”, un cerc de traducători, a cărui activitate se concretizează în tălmăcirile tipărite într-o secțiune specială a revistei și în câteva cărți apărute la editurile Dacia din Cluj-Napoca și Kriterion din București. El însuși a tradus, publicând mai întâi fragmente în reviste, din Sütő András, Jurek Becker, Günter Grass, Willi Meinck. Colaborează la „Steaua”, „Tribuna”, „Echinoc”, „Teatrul”, „Lucefărul”, „Orizont”, „România literară”, „Familia”, „Steaua roșie” (Târgu Mureș), „Flacăra” ș.a. După ce îi este editat primul roman, *Nebunul și floarea* (1970; Premiul Uniunii Scriitorilor), debutează ca dramaturg cu piesa *Speranța nu moare în zori*, a cărei premieră a avut loc la Teatrul de Stat din Târgu Mureș, secția română, în 1973. Din 1976 a făcut parte din Consiliul de conducere al Uniunii Scriitorilor din România. A fost distins cu ordine și medalii, între care Ordinul Meritul Cultural (1981). Romanele și unele dintre piesele sale de teatru au fost traduse în limba maghiară, iar un grupaj de poezii i-a apărut, la propunerea Rosei Del Conte, în „Il Giornale dei poeti” (1960).

Ordinea apariției cărților lui **G.** reproduce parțial și ordinea în care scriitorul a abordat genurile literare fundamentale. Față de momentul debutului în genul liric, la nouăsprezece ani, atracția pentru scrisul în genul dramatic se manifestă, de asemenea, destul de timpuriu: laboratorul scriitorului înregistrează astfel de încercări încă din anul 1960, una dintre ele (*Moartea domnului Platfus*), rămasă inedită, fiind inclusă, parțial, în romanul *Adio, Arizona* (1974), iar alta (*Elefanții*), fragmentar, în alt roman, *Nebunul și floarea*. În aceeași perioadă, și îndeosebi după 1966, **G.** scrie și publică, în ziare și reviste clujene, cronici dramatice, organizează spectacole de poezie, încearcă o dramatizare după Dostoievski și

citește intens studii de teatrologie, apoi lucrează în teatrul din Târgu Mureș. Receptarea scrisului său face vizibilă o situație ușor explicabilă: imaginea poetului („un poet împlinit”, cum va afirma Ștefan Aug. Doinaș), după două volume, va fi întrucâtva estompată de aceea a romancierului (îndeosebi prin *Nebunul și floarea*), iar aceasta, la rândul ei, de afirmarea dramaturgului, confirmată prin succesul spectacolelor și premiile obținute. Cele două culegeri de versuri, *Bârci părăsite* și *Totem* (1970), nu cuprind întreaga creație a lui **G.**, după cum se poate constata din ediția postumă de *Poezii* (1986). În aceeași situație se află creația romancierului: pe lângă scrierile publicate, arhiva sa păstrează, în diferite stadii de elaborare, alte trei romane, *Autopsie sentimentală*, *Străbunicul din cămară* și *Printul incinerat*. Dramaturgia, editată postum în volumul *Evul Mediu întâmplător* (1984), cuprinde și două piese nepuse în scenă, pe lângă cele care i-au creat reputația, fiind jucate de numeroase teatre din țară. Viziunea operei sale este fundamental poetică, în sensul în care liricul, epicul și dramaticul își împrumută firesc atributele și mijloacele de configurare a reprezentării literare pentru a comunica intuiții, stări, idei, sensuri spirituale majore, unificatoare. Poetul liric din *Bârci părăsite* și *Totem* nu dramatizează stări, situații lirice, perspectiva sa este însă implicit dramatică prin coexistența și fuziunea contrariilor ireductibile ale condiției umane. Poetul

percepe „singurătatea lumii-n care piere”, dar intuiește și un spațiu mitic regenerativ. În același sens, în epica sa, îndeosebi în romanul *Nebunul și floarea*, ca și în dramaturgie, autorul rămâne „un transfigurator liric al suferinței morale și al regenerării sufletești” (Mircea Iorgulescu). Dimensiunea poetică și alegorică se asociază unor modalități de dislocare a epicului prin componente marcate liric și dramatic. Scriitorul experimentează în fiecare carte o „nouă formulă narativă” (D. Micu), dar întreg traseul creației sale este marcat de predilecția pentru reprezentarea unor situații-limită existențiale, eroii romanelor și ai dramelor fiind plasați în locuri care figurează spațiul închis, ospiciul (în *Nebunul și floarea*), azilul (în *Paradisul pentru o mie de ani*, 1974), cafeneaua (*Adio, Arizona*), în fond imagini-simbol ale unei lumi răsturnate, aflate în criză. Acestea servesc de „model probant” (Dan Culcer) al parabolei configurate în romane sau în drame. Acțiunea, istoria în accepția consacrată lipsesc, dinamica evenimentelor include falii, dislocări și discontinuități. Romanele și dramele sunt astfel mai degrabă meditații, confesiuni, dezbateri despre viață și moarte, demnitate, singurătate, puritate morală. Deseori „eroii nu mai au nume”, devin funcții, roluri, ca în cea mai bună dintre scrierile lui G., *Nebunul și floarea*, un „generos text-matcă” (Const. Ciopraga) pentru majoritatea celorlalte.

Romulus Guga nu este, în literatura dramatică de astăzi, un manufacturier, ci un autor de unicate. Niște unicate dificile, sibilimice uneori, pentru că autorul a preferat totdeauna realismului neted parabola inteligentă și eliptică. Opera lui dramatică restrânsă, dar densă, va fi reținută fără îndoială ca o viziune originală asupra unui autentic teatru politic contemporan.

MIRCEA GHIȚULESCU

SCRIERI: *Bârci părăsite*, București, 1968; *Totem*, București, 1970; *Nebunul și floarea*, Cluj, 1970; ed. 2, Târgu Mureș, 1991; *Viața post-mortem*, București, 1972; *Sărbători fericite*, București, 1973; *Adio, Arizona* (*Spoedania unui naiv făcută în fața unui autor din provincie*), Cluj-Napoca, 1974; *Paradisul pentru o mie de ani*, București, 1974; *Evolul Mediu întâmplător*, îngr. Voica Foișoreanu-Guga, București, 1984; *Poezii*, îngr. Romulus Vulpescu, introd. Ștefan Aug. Doinaș, Cluj-Napoca, 1986. **Traduceri:** Sütő András, *Un leagăn pe cer. Pagini de jurnal*, pref. Titus Popovici, București, 1972; Jurek Becker, *Iacob minciinosul*, Cluj-Napoca, 1974 (în colaborare cu Iva Paraschiv); Willi Meinck, *Uluitoarele aventuri ale lui Marco Polo, I-II*, Cluj-Napoca, 1986 (în colaborare cu Ileana Foișoreanu).

Repere bibliografice: Constantin, *Despre poeți*, 211-213; Ciobanu, *Panoramic*, 203-205; Felea, *Secțiuni*, 208-210, 376-381; Iorgulescu, *Rondul*, 143-147; Cristea, *Domeniul*, 336-340; Ungheanu, *Arhipelag*, 162-166; Culcer, *Citind*, 162-165, 193-195; Regman, *Colocvial*, 51-60; Tudor-Anton, *Ipostaze*, 35-37, 83-89; Iorgulescu, *Scriitori*, 206-209; Romulus Diaconescu, *Spații teatrale*, Craiova, 1979, 283-286; Băileșteanu, *Refracții*, 221-230; *Lit. rom. cont.*, I, 476-477; Sângerzan, *Conversații*, 244-255; Nicolae Băciut, „*Pentru Clujul anilor tinereții mele ar fi trebuit să se nască din nou Bacovia*” (interviu cu Romulus Guga), *ECH*, 1981, 4-5; Moraru, *Semnele*, 190-192; Gorcea, *Structură*, 119-123, 161-164; Ileana Berlogea, *Un dramaturg de mare originalitate*, CNT, 1983, 43; Paul Dugneanu, *Polivalența creatorului*, CNT, 1983, 43; Diaconescu, *Dramaturgi*, 224-227; Valentin Silvestru, *Ora 19:30*, București, 1983, 227-232, 442-446; Felea, *Aspecte*, III, 74-78; Ghițulescu, *O panoramă*, 244-249; Const. Ciopraga, *Simfonie neterminată*, VR, 1986, 12; Grigurcu,

Existența, 317-323; Măciucă, *Motive*, 166-202; Rotaru, *O ist.*, III, 925-927; Holban, *Profiluri*, 259-264; Cosma, *Romanul*, I, 261-266; Lucian Alexiu, *Întoarcerea poetului*, O, 1990, 41; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, 163-167; Micu, *Scurtă ist.*, III, 384-385; *Dicț. scriit. rom.*, II, 466-469; Ghițulescu, *Istoria*, 318-322; *Dicț. analitic*, III, 118-122; Popa, *Ist. lit.*, II, 854-855. C.H.

GUILLERMOU, Alain (10.I.1913, Toulon, Franța - 24.I.1998, Paris), romanist și traducător francez. Și-a făcut studiile la Aix-en-Provence și la Paris, unde a intrat, în 1933, la École Normale Supérieure. Vizitează România cu un grup de studenți, intenționând să cunoască monumentul de la Adamclisi în vederea unei lucrări asupra trofeelor romane. Se decide apoi să se consacre studierii limbii și literaturii române cu romanistul Mario Roques, care îl recomandă pentru o bursă la Institutul Francez din București. Aici a lucrat câțiva ani la redactarea tezei *Influența franceză asupra nuvelei românești în a doua jumătate a secolului al XIX-lea*, adunând și material pentru întocmirea unei gramatici a limbii române. Obține prin concurs, în 1937, titlul de agregat universitar. Va fi profesor la Nisa, unde în 1943, împreună cu Elena Văcărescu și Eugen Ionescu, pune bazele unei Catedre Eminescu. După război, la Paris, a funcționat ca asistent, apoi ca urmaș al lui Jean Boutière la École Nationale des Langues Orientales și profesor de română la Sorbona, unde i s-a asociat Emil Turdeanu. Ani la rând și-a pregătit teza de doctorat *La Genèse intérieure des poésies d'Eminescu*, publicată în 1963, la Paris. Paralel cu munca didactică și științifică, G. a făcut traduceri din literatura română modernă: *Răscoala* lui Rebreanu, *Maitreyi și Noaptea de Sânziene* de Mircea Eliade. A organizat simpozioane cu teme românești, cel mai important fiind cel organizat în 1975, *Eminescu după Eminescu*. A inițiat și condus, trei decenii, Bienalele Limbii Franceze, la care a mobilizat o importantă participare românească, el însuși abordând frecvent teme de folclor, literatură și limbă română, a condus revistele „*Vie et langage*” și „*Foi et langage*”, la care au colaborat și cercetători români. În seria „*Guides bleus*” a Editurii Hachette a îngrijit volumul *Roumanie* (1981), prefațat cu o sinteză asupra spiritualității românești. Vădind un interes aparte pentru individualitatea unei limbi, a folclorului, a literaturii vechi și clasice, propune colaboratorilor săi tineri cercetări precum *Spiritul popoarelor oglindit în vorbele lor de spirit*. A publicat și o antologie de texte românești comentate pentru a înlesni cunoașterea specificului romanic al limbii noastre. A fost membru de onoare al Academiei Române.

La Genèse intérieure des poésies d'Eminescu este un studiu care conține repere noi pentru înțelegerea procesului creației eminesciene, punând pe primul plan personalitatea puternică a lui Eminescu, cu adâncimea meditației sale lirice și forța expresivă a talentului artistic. Exegețul consideră influențele străine, despre care s-a vorbit adesea, ca fiind marginale. G. își prezintă explicit preocuparea: „să descoperim, scrutând manuscrisele lui Eminescu, cum, prin ce efort de creație și coacere internă s-au născut poeziile sale”; „vom înțelege mai bine — odată circumscris domeniul aportului străin — prin ce Eminescu însuși aduce o nouă bogăție originală la fondul comun al literaturii europene.” Fiecare poem e analizat, după ediția

Perpessicius, într-o micromonografie, investigația mergând de la primele nuclee lirice până la forma definitivă și ilustrând astfel evoluția viziunii și a expresiei în etapele succesive consemnate în variante. Analizele de detaliu, cu citarea în traducere franceză a fragmentelor lirice constitutive, sunt relevante pentru exigența și capacitatea lui Eminescu de a-și modela arta la nivelul capodoperelor lirice universale. Cercetarea atentă a poeziilor configurează o imagine a procesului creator, marcând și evoluția în timp a tematicii și a artei expresive eminesciene.

SCRIERI: *La Genèse intérieure des poésies d'Eminescu*, Paris, 1963; ed. (*Geneza interioară a poeziilor lui Eminescu*), tr. Gh. Bulgăr și Gabriel Părvan, pref. Gh. Bulgăr, Iași, 1977. **Traduceri:** Mircea Eliade, *La Nuit bengali* [*Maitreyi*], Paris, 1950; *La Forêt interdite* [*Noaptea de Sânziene*], Paris, 1955; Liviu Rebreanu, *L'Insurrection* [*Răscoala*], Paris, 1966. Gh.B.

GUJEL, Anatol (6.IV.1922, Iași), poet și publicist. A absolvit Universitatea Pedagogică „Ion Creangă” din Chișinău (1945). A început să publice poezii în revista „Licurici” (1940). Din 1950 lucrează în redacția gazetei „Tinerimea Moldovei” din Chișinău, iar între 1966 și 1983 funcționează ca redactor-șef adjunct al revistei „Moldova”, devenind și animator-ul cenaclului literare. Primul volum, *Generația mea*, apărut în 1951, a fost urmat de numeroase alte culegeri de versuri. G. cultivă o poezie lirică prin excelență, surprinzând stări emotive aflate la frontiera dintre vis și realitate. Versurile, încărcate de o imagistică barocă, poartă amprenta unui spirit rafinat, exprimându-se într-un lirism de natură intimistă. Atât poemele, cât și glosele și rondelurile atestă o tensiune înaltă a trăirilor sufletești și o reflecție gravă asupra vieții. A scris numeroase cărți de versuri pentru copii. A publicat, de asemenea, proză, publicistică și eseuri, care cuprind creionări de portrete, evocări, note de călătorie.

SCRIERI: *Generația mea*, Chișinău, 1951; *Schimbul nostru*, Chișinău, 1952; *Povestea gorunului*, Chișinău, 1954; *Fereastra cu trei mușcate*, Chișinău, 1956; *Nistrule, pe malul tău...*, Chișinău, 1956; *Poezii și poeme*, Chișinău, 1959; *Vânt de april*, Chișinău, 1959; *Pe-un picior de plai...*, Chișinău, 1960; *Eu, Anicuța și Radu*, Chișinău, 1962; *Ostroave verzi*, Chișinău, 1962; *Visătorii*, Chișinău, 1963; *Când liniștea cuvântă*, Chișinău, 1964; *Flota mea*, Chișinău, 1964; *Sonata lunii*, Chișinău, 1965; *Versuri*, Chișinău, 1967; *Cutia de rezonanță*, Chișinău, 1968; *Scoica sarmatică*, Chișinău, 1969; *Versuri*, Chișinău, 1970; *Bradul și steaua*, Chișinău, 1972; *Lumi de cleștar*, Chișinău, 1972; *Caietul cu scoarțe de chihlimbar*, Chișinău, 1975; *Drumetie. Oameni și lucruri*, Chișinău, 1975; *Lanterna magică*, Chișinău, 1978; *Adio, Cioco!*, Chișinău, 1979; *Însiră-te, mărgărite*, Chișinău, 1979; *Crug*, Chișinău, 1982; *Har*, Chișinău, 1982; *Știubeiul cu povești*, Chișinău, 1982; *Cartea plaiului*, Chișinău, 1986; *Preapitorescul „La Castel”*, Chișinău, 1986; *Fântâna soarelui*, Chișinău, 1987; *Numărătoarea inversă*, Chișinău, 1988; *Cântecul lebedei*, Chișinău, 1993; *Post-scriptum*, Chișinău, 1998.

Repere bibliografice: H. Corbu, *Individualitate poetică și varietate artistică*, „Nistru”, 1960, 1; Vitalie Tulnic, *Bucuria întâlnirilor*, Chișinău, 1967, 52-57; Alexandru Cosmescu, *Maiștri și învățăcei*, Chișinău, 1979, 91-92; Valeriu Senic, *Imagini și catarsis*, LA, 1982, 29 aprilie; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 187. A.B.

GULI, Costa (21.II.1916, Livezi, Grecia — 9.VII.1985, București), poet. Învață carte în limba română, la școala primară din sat. În 1926 familia sa imigrează în România, stabilindu-se la Siliștra, în Cadrilaterul dobrogean. Viitorul poet își face studiile medii la Liceul „Mircea cel Bătrân” din Constanța, unde îl are profesor pe Pericle Papahagi. La București studiază literele, filosofia și dreptul.

În timpul vieții G. publică foarte puțin în reviste culturale-literare, fiind cuprins și în unele antologii (*Un veac de poezie aromână*, 1985, *Ecou de cântec aromânesc*, 1985). Postum, îi apare în SUA volumul intitulat *Sonete* (1990). Scrie o poezie hieratică, în forma fixă a sonetului, vădind o limpede aspirație spre clasicitate. Versul este strict din punct de vedere prozodic, nu apelează excesiv la metaforă, poetul cultivând programat armonia, eufonia, cadențele ritmice perfecte și rime pe cât posibil fără cusur. Dar își încarcă stilul, adesea împovărându-l cu fonetisme regionale, la care se adaugă și o pronunțată ruralizare a graiului, deoarece pare a socoti reprezentativ doar idiomul din localitatea natală. Talentul învinge însă aceste tendințe de provincializare, mai cu seamă în sonete, G. fiind unul dintre sonetiștii remarcabili din scrisul aromân, alături de Nida Boga și Atanasie Nasta. Lirica lui, mai totdeauna în dublă expresie (în aromână, dar și în limba română comună, unde reușita e mai mare), exprimă aspirația continuă spre împlinire — împlinirea însemnând la el și perseverența șlefuire a stilului, închinat de obicei iubitei sau iubirii. Socotind iubirea un sentiment divin, el este probabil cel mai profund poet erotic în grai aromân. A îngrijit și expresive transpuneri în aromână din Mihai Eminescu, Ion Barbu și Lucian Blaga.

SCRIERI: *Sonete*, Syracuse (SUA), 1990.

Repere bibliografice: Costa Guli, UVPA, 412-413; Atanasie Nasta, *Ecou de cântec aromânesc*, București, 1985, 112; Căndroveanu, *Aromânii*, 131-133. Hr.C.

GULIAN, Emil (15.V.1907, Giurgiu — 20.XI.1942), poet, publicist și traducător. Părinții, Elena și Iulian Ionescu-Gulian, erau intelectuali, profesând în învățământ și, respectiv, în magistratură; fratele mai mic, Constantin-Henri, va fi profesor de filosofie și academician. În perioada când a urmat cursurile Liceului „I. Maiorescu” din orașul natal, G. a făcut parte din societatea culturală a elevilor, în a cărei revistă, „Sufletul nostru”, a dat la iveală în 1924 poezii și recenzii. Tot atunci se va fi apropiat și de concitadinul său Ion Barbu. După trecerea bacalaureatului în 1926, se va înscrie la Facultatea de Drept din București, pe care o va absolvi în 1932. Anul următor obține și licența în filosofie, dar va opta pentru cariera de avocat. Chiar în anul sosirii în capitală vizitează cenaclul Sburătorul, pentru ca apoi să se atașeze de gruparea condusă de Camil Petrescu, care îi publică, în 1927 și 1928, poezii, traduceri și note critice în „Universul literar”. Anterior, iscălise câteva articole în ziarul „Dreptatea”. Mai colaborează la „Sinteza”, „Vitrina literară”, „Contemporanul”, „Tiparnița literară”, „Radical”, „Excelsior”, „Cuvântul”, „Clopotul”, „România literară” (la care e, timp de un an, cronicar literar), „Azi”, „Reporter”, „Herald”,

„Progresul social”, „Vremea”, „Convorbiri literare”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Studio”, „Lumea românească”, „Viața românească”, „Universul literar”, „Pământul românesc”, „Revista scriitoarelor și scriitorilor români” ș.a. Relativ târziu își adună poeziile și traduceri în placheta *Duh de basm* (1934), distinsă de Societatea Scriitorilor Români cu Premiul pentru debut editorial. Ulterior s-a ocupat mai mult de tălmăciri. A tipărit volumul *Poemele lui Edgar A. Poe* (1938), premiat și acesta, și a dat la lumină, în „Revista Fundațiilor Regale”, versiunea românească a tragediei *Mitridate* de Jean Racine. Sporadic a mai publicat câteva poezii. Mobilizat la începutul războiului, a dispărut pe front, în campania din Răsărit.

În 1935 G. mărturisea că scrie „din inaptitudinea de a trăi”, aceasta însemnând, de fapt, prezența „sentimentului tragic al vieții”, trăirea lucidă, introspecția neconținută, înfruntarea continuă a morții și a neantului. Cu o asemenea structură sufletească, la maturitate criticul respinge atât „hermetismul muzicalo-cristalin”, în care include și „poezia pură”, cât și direcția care abuzează de stil și vulgarități a unui N. Crevedia, în favoarea unei poezii „de substanță sufletească”, aptă să ajungă la „totul organic”. Aceasta ar fi reprezentată de Mihail Celarianu, Andrei Tudor, C.I. Șiclovanu, citați ca exemple ad-hoc, dar și de poezii apreciate de el în cronicile literare: Camil Petrescu, Perpessicius, Camil Baltazar, Eugen Ionescu, Zaharia Stancu, Emil Botta ș.a. „Substanță sufletească” este cerută și prozei, condiția fiind satisfăcută, dintre străini, de André Gide, Marcel Proust, François Mauriac, iar dintre

români, de Mircea Eliade, Camil Petrescu, G.M. Zamfirescu, Mihail Sebastian. Orientarea către „viața interioară adevărată” este evidentă în *Duh de basm*. Autorul a subliniat în repetate rânduri că poemele și traduceri cuprinse aici datează din anii 1925-1929, iar la sfârșitul plachetei dă ordinea lor cronologică, sugerând astfel o evoluție, deci momente depășite. Unul dintre ele este influența barbiană, negată cu obstinație, evidentă însă în câteva expresii și în maxima concizie. O adevărată oroare față de retoric și decorativ face ca peisajele să ia aspectul unor stampe din Extremul Orient. La fel, în portretul iubitei sunt reținute numai detalii – ochii „vechi” și „părul lipit de urechi” (*Sbor nesigur*) – ori alura – „Madonă tristă printre lumini de bal” (*Bal*) –, dar acestea au ceva din forța obsesiei. Concretul devine predominant și în latura lui repulsiv-fiziologică doar într-un poem ca *Vlad Tepeș* și în expresia angoasei în fața morții (*Declin*). În ciclul *Basme*, inspirația pare să se autohtonizeze, însă motivele, reduse la chintesență, sunt simple pretexte pentru exprimarea aceluiași obsesii interioare. Conținând versuri notabile, placheta nu constituie totuși, cum s-a afirmat, un eveniment în lirica vremii. G. a mai publicat unele poeme dispartate și, în 1939, un grupaj ce relevă o tentativă de înnoire, năzuind să se instaleze în zona de confluență a visului și realității. Tălmăcirile străne în *Duh de basm*, din Paul Claudel, Jules Supervielle, François Mauriac, Georges Duhamel și Léon-Paul Fargue, precum și cele rămase în periodice, din Philippe Soupault, Valery Larbaud, Maurice Maeterlinck, Guillaume Apollinaire, marchează afinitățile cu unele voci din poezia contemporană. Firesc, traducătorul le va căuta și în secolul al XIX-lea, poposind mai îndelung la poemele lui E.A. Poe, din care va transpune, aspirând să păstreze nu doar sensul, ci și ritmul și construcția originale. Versiunea editată în volum e prefațată de un studiu asupra liricii romanticelele american, care poate fi văzut și ca un eseu asupra actului traducerii (o „postfață” va apărea ulterior, în „Revista Fundațiilor Regale”). Neașteptată este abordarea tragediei raciniene, atât de depărtată de lirica modernă. Împlinirea promisiunilor suscitade de poezia și critica lui G. la începutul deceniului al patrulea al secolului trecut a fost mai întâi întârziată, apoi a devenit imposibilă din pricina sfârșitului său prematur.

SCRIERI: *Duh de basm*, București, 1934. **Traduceri:** *Poemele lui Edgar Poe*, introd. trad., București, 1938.

Repere bibliografice: Mihail Sebastian, *Despre numai trei poeți*, CU, 1932, 2591; Mircea Eliade, *Glose pentru scriitori tineri*, CU, 1932, 2592; C. I. Șiclovanu, „*Duh de basm*”, ADV, 1934, 15 448; Perpessicius, *Opere*, VII, 18-21; Al. Robot, *Poezia nouă: „Duh de basm”*, RP, 1934, 4917; Pompiliu Constantinescu, „*Duh de basm*”, VRA, 1934, 341; Octav Șuluțiu, „*Duh de basm*”, „Reporter”, 1934, 27; Mihail Sebastian, „*Duh de basm*”, „Azi”, 1934, 4; Boz, *Cartea*, 141-144; Streinu, *Pagini*, I, 351-367; Ionescu, *Război*, I, 317-319; Călinescu, *Ulyse*, 373-378; C. Fântâneru, „*Poemele lui Edgar Poe*”, UVR, 1938, 5; Predescu, *Encicl.*, 382; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 821, *Ist. lit.* (1982), 906; Manolescu, *Metamorfozele*, 109-110; Ciopraga, *Amfiteatru*, 461-464; Acterian, *Privilegiați*, 89-90; *Dict. scriit. rom.*, II, 469-470. V.D.

GURA SATULUI, revistă satirică săptămânală scoasă la Pesta de la 5 ianuarie 1867, de Iosif Vulcan. Este, de fapt, numele sub care își continuă apariția revista „Umoristul”. După mai bine de patru ani, la 7 martie 1871 — odată cu retragerea lui Iosif Vulcan de la conducere —, își mută sediul la Arad, unde trece sub direcția lui M.V. Stănescu-Arădanul. Opt ani mai târziu, în octombrie 1879, revista a reapărut la Gherla unde, după trei ani, la 10 martie 1881, avea să și dispară. O serie nouă apare între 1901 și 1903. Păstrând întru totul orientarea programatică a „Umoristului”, mai ales în perioada când apărea la Pesta, **G.s.** publică scrieri în proză, poezii și piese de teatru cu caracter satiric, cele mai multe nesemnate ori semnate cu pseudonime sub care se ghicește adesea numele lui Iosif Vulcan. În genere, literatura apărută în coloanele ei, purtând uneori semnătura unor B. Petricu, I. Tripa, S. Ștefănescu și chiar I. Pop-Regeganul sau Gh. Tăutu, este de un nivel artistic scăzut. A încercat unele schimbări, dar fără izbândă, Ioan Slavici, aflat o vreme printre redactori. Se acordă un spațiu larg creațiilor folclorice, fapt datorat, în bună măsură, colaborării constante a lui I. Pop-Regeganul. Au apărut aici doine și hore din Transilvania și Banat, strigături satirice, cimilituri, snoave, legende și povești. Începând cu anul 1901, revista reappare la Arad, sub îngrijirea lui I. Russu-Șirianu și I. Suci. Comparată cu „Umoristul”, de la care preia nu numai programul, ci și modul de prezentare, **G.s.**, deși a apărut o perioadă îndelungată, rămâne o publicație de mai mică însemnătate. *I.H.C.*

GURĂU, Apostol (27.XI.1941, Independența, j. Galați), prozator și eseist. **G.** (al cărui prenume la naștere era Apostu) este fiul Ioanei (n. Soare) și al lui Dumitrache Gurău, țărani. A absolvit Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București, după care a funcționat ca profesor în Galați. Debutează cu povestirea *Ispita mării verzi* în „Lucaefărul” (1969), semnând Constantin Ucuta. Debutul editorial, recomandat de Marin Preda, îl reprezintă volumul de povestiri *Începutul verii astronomice* (1978). Colaborează cu proză scurtă și fragmente de roman în „Lucaefărul”, „Ateneu”, „Pagini dunărene”, „Porto Franco” ș.a. Între 22 și 25 decembrie 1989 este președintele primului comitet revoluționar din Galați.

Alternând cărțile de proză scurtă (schife, povestiri) cu romanul, **G.** și-a amplificat aria tematică, dar a rămas fidel normelor interioare ale exercițiului literar pe care îl practică. Atât în prozele concentrate, cât și în desfășurările epice largi, ritmul narativ este energic, iar desenul psihologilor se dezvoltă surprinzător. Observația penetrantă, plină de nerv, incisivă trece firesc în evocarea tabloului de epocă, prin racursiuri ironice, sau în fantastic și poetic. Personajele malefice, demonice, groteschi, și întâmplările lor, plasate într-un „loc” fabulos (un oraș-port la Dunăre, nenumit însă, sau imaginarele Defonia, Para de Loess), simbolic dimensionat, atestă o lume proprie și o viziune specifică scriitorului. Romanul *Defonia* (1981; Premiul Comitetului Central al UTC) e o „saga fărănească a anilor '50” (Marian Papahagi), o cronică a dispariției dramatice a lumii vechi, lumea fărănească, ilustrată prin povestea familiei Orza. Colectivitatea apare, în viziunea romancierului, ca o formă devastatoare de agresiune a istoriei

asupra individului. Prin proiectarea în fabulos, tema scapă șabloanelor. Un alt roman, *Sâmbure înflorit* (1990), continuă căutările din *Defonia*, asociindu-și dimensiuni ale unui poem geologic, iar nuvelele din *Agent TFP: Omul nopții* (1997) complinesc tematic și ca tehnică epică („arta învierii”) univesul din *Ispita mării verzi* (1986). **G.** se vedește în *Celălalt* (2000) și *Brofft-Moft* (2003) un eseist pătrunzător.

SCRIERI: *Începutul verii astronomice*, București, 1978; *Defonia*, București, 1981; *Ispita mării verzi*, București, 1986; *Sâmbure înflorit*, București, 1990; *Agent TFP: Omul nopții*, Galați, 1997; *Celălalt*, Galați, 2000; *Brofft-Moft*, Galați, 2003.

Repere bibliografice: Piru, *Debuturi*, 128-130; Valentin F. Mihăescu, „Defonia”, LCF, 1981, 23; Dan Alexandru Condeescu, *Farmecul unei lumi*, LCF, 1981, 26, 28; Constantin Trandafir, *Cota superioară a realismului fabulos*, ST, 1982, 11; Lucian Chișu, *Lumea „Defoniei”*, LCF, 1985, 38; Mihai Ungheanu, „Ispita mării verzi”, LCF, 1986, 50; Mircea Mihăieș, *În așteptare*, O, 1987, 6; Diana Adamek, *Miracolul înfloririi*, TR, 1990, 35; Regman, *Nu numai*, 222-229; Ulici, *Prima verba*, III, 183-184; Papahagi, *Interpretări*, 167-170; Cosma, *Romanul*, II, 106; Popa, *Istoria*, II, 832. *C.H.*

GURGHIANU, Aurel (11.V.1924, Iclânzul, j. Mureș — 28.IX.1987, Cluj-Napoca), poet. Este fiul Rozaliei (n. Oltean) și al lui George Gurghianu, țărani. Absolvent, în anul 1945, al Școlii Normale din Blaj, lucrează trei ani ca învățător în satul natal, iar între 1948 și 1952 urmează cursurile Facultății de Filologie a Universității din Cluj. Din 1959 până la moartea sa, este redactor-șef adjunct la revista „Steaua”, unde, mai ales în deceniul șapte, alături de A.E. Baconsky, Victor Felea și Aurel Rău, duce o semnificativă bătălie pentru recuperarea criteriului estetic în evaluarea literaturii, precum și pentru reabilitarea lirismului în poezie. Debutează cu versuri în suplimentul literar al ziarului clujean „Lupta Ardealului” (1949), iar editorial, cu volumul *Drumuri*, apărut în 1954.

În istoria poeziei ardelenesti de după al doilea război mondial, **G.** reprezintă explicit fenomenul desprinderii de tradiția sămănătoristă a ruralismului și orientarea spre modernismul de esență citadină. În intervalul unui deceniu, metamorfoza poetului e spectaculoasă, atât în modul de înțelegere a poeticului, cât și la nivelul constituirii imaginarii. Primele două plachete, *Drumuri* și *Zilele care cântă* (1957), conțin aproape integral versificări modeste, cu motive și ecouri ritmice din V. Alecsandri, G. Coșbuc sau I. Pillat, compuneri tematice specifice proletcultului, în care prevalează reportajul „liric” și satira. Referentul dominant rămâne natura tratată de regulă în manieră convențional bucolică și, totuși, apar câteodată imagini de-a dreptul gongorice, de rafinate prețiozități: „Zăpada e roșie de sânge / Amurgului / Ca o brazdă, cosită, de maci.” Treptat, discursul accede la o solemnitate studiată a rostirii, lirismul prinde consistență în reveriile peisagistice și erotice, în evocările melancolice ale obârșiiilor, în sentimentul de panică al timpului trecător. Predomină confesiunea, în varianta biografismului chiar, într-o retorică îndeosebi solemnă, maiestuos-melodică. Schimbarea de profunzime se produce începând cu *Poarta cu săgeți* și *Temperatura cuvintelor*, volume publicate în 1972 și distinse cu Premiul Asociației Scriitorilor din Cluj. Descoperirea orașului nu a provocat sentimentul dezrădăcinării, atât

de acut în lirica ardelenescă, de la O. Goga până la Lucian Blaga. Mai mult, are loc o răsturnare dramatică a perspectivei asupra rusticului și a naturii în genere. Gheorghe Grigurcu a înțeles corect acest fenomen, identificând în lirica lui **G.** de după 1972 semnele unei dezrădăcinări inverse, „tradusă într-o alienare față de toposul rural”. Peisajele se obiectivează acum, devin reprezentări ale unui eu aflat în dizarmonie cu ele. Natura nu se mai oferă drept un spațiu paradiziac și ocrotitor. Dimpotrivă, este neliniștitoare, în sens expresionist, criptic-fantomatic uneori, adversă în solitudinea ei rece, primordială. Pe scurt, e o natură de o vitalitate depresivă, surprinsă în imagini de o expresivitate abruptă, sticloasă. Ostilității acestei lumi, poetul îi substituie spațiul citadin, în al cărui confort își regăsește intimitatea pierdută. Orașul nu constituie însă „conținutul” ca atare al poeziei, ci un mediu difuz, parcă hipnotic, care afirmă disponibilitatea autorului pentru straniu, pentru absurdul grațios sau fantasticul cotidian. Este o aparență fantomatică, abstrasă în spațiul cvasionic al poemelor. Imaginarul, preponderent nocturn, își apropiază de-a valma „personaje” ale străzii, fragmente de realitate banală, obiecte domestice, supunându-le de regulă unei alchimii după logica bizarului sau unor proiecții în registrul ludic. Scriitura e adeseori „albă”, prozaică și sincopată, iar altădată înțesată de imagini expresive, de o

prețiozitate enigmatică ori de subtile referințe livrești. Citadinismul de substanță al lui **G.** se relevă tocmai în dezinvoltura jovial-umită cu care este asimilat, ca sensibilitate, un univers ciudat, dar nu agresiv. Lexicul însuși se civilizează, neologismul, expansiv, se încorporează firesc într-un limbaj desprins definitiv de stereotipiile tradiționalismului. Există, apoi, o încăntare ironică în descoperirea celeilalte sensibilități, precum în această ingenioasă reificare a idealității, o poezie simptomatică atât pentru înclinația spre ludic a autorului, cât și pentru modelul de percepere dereglată a realului: „Umbrela mare și neagră, umbrela mică și roză / umblară un timp suprapuse / Apoi umbrela roză rămase locului / urmând a urca niște trepte, / în timp ce umbrela neagră / trecu de cealaltă parte a orașului / Era aproape de ziuă / Se descărcau la poartă butelii de lapte / Umbrela neagră se duse în bucătărie / și deschise-o sticlă de whisky” (*Nocturnă*). La extrema cealaltă se manifestă o imaginație terifiantă, halucinații ale realului, reprezentări grotesce ale degradării organicului, stări de delir provocat („scrisul meu e mâncat de o fabuloasă gânganie / cu elite de albastru alcool”; „fereastra mârâie obnubilată”; „Mie însumi mi s-a părut / în momentele acelea de spaimă / că sunt un fluture / cap de mort / venit la termele lui Caracalla”; „femurul mi-e spart / și din șira spinării mi-au apărut / cocoloașe / pe care felinele blonde le-au lins / miorlăind”). Lumea reală, pe care aparent o transcrie lirica lui **G.**, este în fond fisurată, și de aceea ea încetează să mai fie reală. Prin cărțile sale de rezistență din anii '70-'80 poetul aparține modernismului târziu, ca, de altfel, toți colegii săi din prima promoție a revistei „Steaua”.

SCRIERI: *Drumuri*, București, 1954; *Zilele care cântă*, București, 1957; *Liniștea creației*, București, 1962; *Biografii sentimentale*, București, 1965; *Strada vântului*, București, 1968; *Ascult strada*, București, 1969; *Poarta cu săgeți*, București, 1972; *Temperatura cuvintelor*, Cluj, 1972; *Curenții de seară*, Cluj-Napoca, 1976; *Terasa și alte confesii*, Cluj-Napoca, 1978; *Orele și umbra*, București, 1980; *Carnet. Însemnări, crochiuri, mărturisiri*, Cluj-Napoca, 1981; *Numărați caii amurgului*, București, 1982; *Diagnosticul străzii*, Cluj-Napoca, 1985; *Anotimpurile cetății*, Cluj-Napoca, 1988; *Călărețul din somn*, pref. Petru Poantă, postfață Gheorghe Grigurcu, București, 1991; *Strofe prin timp*, Cluj-Napoca, 1991; *Mistuitoarele ruguri*, îngr. Cornelia Gurghianu, Cluj-Napoca, 2000.

Traduceri: Kostas Varnalis, *Versuri*, București, 1969.

Repere bibliografice: Georgescu, *Încercări*, II, 143-149; Petroveanu, *Pagini*, 47-51; Felea, *Dialoguri*, 146-163; Martin, *Poeți*, I, 154-160; Baconsky, *Marginalii*, 114-125; Felea, *Reflexii*, 80-83; Felea, *Poezie*, 77-82; Poantă, *Modalități*, 56-62; Tomuș, *Istorie*, 194-198; Petroveanu, *Traietorii*, 186-193; Piru, *Poezia*, I, 374-378; Caraion, *Pălărierul*, 161-167; Felea, *Aspecte*, I, 113-117, III, 39-43; Poantă, *Radiografii*, I, 138-141, II, 69-76; Dimisianu, *Opinii*, 84-88; Grigurcu, *Poeți*, 173-176; Ruja, *Valori*, 87-90; Raicu, *Contemporani*, 107-110; Simion, *Scriitori*, III, 169-178; Tașcu, *Poezia*, 133-140; Grigurcu, *Existența*, 312-316; Micu, *Limbaje*, 235-248; Grigurcu, *Eminescu-Labis*, 433-436; Bedros Horasangian, *Dl. Aurel Gurghianu*, ST, 1994, 4-5; Valentin Tașcu, *A plecat să nu audă*, ST, 1994, 4-5; Simuț, *Incursiuni*, 81-85; Negoită Irimie, *Sufletul locului*, ST, 1995, 4-5; Mircea Popa, *Aurel Gurghianu în posteritate*, TR, 1996, 25; *Dicț. scriit. rom.*, II, 470-472; Poantă, *Dicț. poeți*, 97-100; Anca Noje, *Recuperări lirici*, ST, 2001, 5-6; Popa, *Ist. lit.*, I, 929-930.

GURIAN, Sorana (pseudonim al Sarei Gurfinkel; 18.XI.1913, Comrat, j. Tighina - 10.VI.1956, Paris), prozatoare, traducătoare și publicistă. Părinții, Ghitlea și Isac Gurfinkel, erau destul de înstăriți, astfel încât **G.**, cea mai mare dintre cele trei fiice ale lor, se pregătește acasă cu guvernante străine și își începe învățătura în particular, intrând direct în clasa a III-a a ciclului secundar la Liceul „Principesa Ileana” din Tighina, unde își ia bacalaureatul în 1931. Se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie din Cernăuți, se mută la Iași, dar nu izbuteste să-și finalizeze studiile. Debutează cu o tabletă în 1937, la ziarul ieșean „Lumea”, unde i se încredințează și o rubrică. La sfârșitul aceluiași an îi prezintă lui E. Lovinescu un roman (*Fuga după soare*) și câteva nuvele. Devenind o frecventatoare asiduă a cenaclului Sburătorul, **G.**, „ovreicuță de la Iași, cu picioarele rupte” — cum o caracterizează E. Lovinescu la prima lor întâlnire — stârnește entuziasmul criticului, care mizează în termeni superlativi pe talentul ei epic. Colaborează cu proză, articole literare, recenzii și note diverse la „Adevărul literar și artistic”, „Rampa”, „Revista Fundațiilor Regale”. Din iunie 1938 se află în Franța, unde își îngrijește sănătatea, luând totodată contact cu viața literară pariziană. Acum îi cunoaște pe André Gide, Jean Cocteau, Max Jacob, Anaïs Nin ș.a. Scrie și la revista „Charpentier”, căreia îi încredințează un eseu despre doină, ce naște o neașteptată polemică între „Însemnări ieșene” (prin N. I. Popa) și E. Lovinescu, care se simte dator să ia apărarea autoarei, pe nedrept minimalizată. Merge la Berck-sur-Mer, pentru un tratament anticefalgic. Din camera de sanatoriu a lui M. Blecher îi scrie lui E. Lovinescu o epistolă impresionantă, în care îi spune cât de gravă e boala care o macină. De altfel, într-un interviu acordat mai târziu, în anii '50, Jeanninei Delphech, pentru presa franceză, **G.** mărturisește că încă din adolescență fusese „condamnată la trei ani de imobilitate la Berck”, unde începuse să scrie: „Am fost marcată de timpul petrecut într-un mediu în care ființele robuste, valide, păreau anormale, aproape monstruoase.” Revenită în țară după aproximativ un an, răstimp în care, prin intermediul lui Dan Petrașincu, trimisese la „Sburătorul” majoritatea nuvelor ce aveau să alcătuiască volumul *Întâmplări dintre amurg și noapte* (1946), **G.** încearcă să se specializeze în regia tehnică și în montajul de film, dar contactul cu cinematografia, ca și preocupările dramaturgice sunt de scurtă durată și fără urmări.

Proza de început semnată de **G.** pare direct influențată de modelul epic al Hortensiei Papadat-Bengescu (Vladimir Streinu), dar psihologia eroinelor din *Episod*, *Medalionul* sau *Caișii în floare*, dezvăluind un mecanism al senzualității nesatisfăcute, al neîmplinirilor devastatoare și al defulărilor nezagăzuite, depășește orice limită a conveniențelor. În *Vila Myosotis*, imaginarul acaparează realitatea și o transfigurează, dincolo de prezența bolii, într-o poveste de dragoste cu accente dramatice exploatare a stării morbidă constantă, o perspectivă a tragicului permanent conștientizat. În această perioadă, **G.**, sub directă influență a moseniorului Vladimir Ghika, se convertește la creștinism. Intră, totodată, în legătură cu cercurile comuniste și cu opoziția democratică românească din timpul războiului, ceea ce — conform declarațiilor ei de mai

târziu —, determină, prin 1942, Gestapoul „să se intereseze” de ea, bănuind-o a fi „spioană sovietică”. Trăind vreme de doi ani în clandestinitate, cu sprijinul Legației Franței la București, **G.** iese la lumină după august 1944, când colaborează la „Democrația”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Adevărul”, „Lumea”, „Bis”, „Realitatea ilustrată”, „Femeia și căminul”, „Universul” (pe care îl și conduce un timp, după arestarea lui I. Lugoșanu, fiind numită de Comisia Aliată de Control, pe lângă care funcționase ca translator de limba rusă imediat ce armata sovietică a ocupat Bucureștiul), și la alte ziare și reviste ale epocii, precum și la Radiodifuziunea Română, unde semnează adaptări după numeroase piese de teatru traduse din limba rusă sau din franceză. Dându-și seama de aservirea totală a României față de Rusia sovietică, **G.**, suspectată acum că ar fi lucrat pentru serviciile secrete franceze și britanice (ceea ce nu este exclus), reușește în 1949 să treacă în Occident contractând o căsătorie de conveniență cu un cetățean italian. Divorțează și, după câteva luni petrecute în Palestina, unde își câștigă existența ca funcționară umilă („corectând texte pentru tipar”), se refugiază la Paris. Aici intră în legătură cu exilul românesc anticomunist, colaborează la unele reviste și publicații, precum la „Buletin de informații al românilor din exil”, dar și la presa franceză de dreapta, denunțând regimul de teroare instaurat în România. În țară publicase traduceri din literatura rusă (A. E. Griboedov, Seghei Esenin), unele în colaborare cu Zaharia Stancu, și largi comentarii despre literatura sovietică atât în volume separate, cât și în paginile „Revistei Fundațiilor Regale”. Prin intermediul limbii franceze, tradusesese din J. B. Priestley și din Hans Prager. În 1945 îi apărea la Editura Forum romanul *Zilele nu se întorc niciodată*. Cartea se bizaia pe o largă proiecție autobiografică, dar tocmai natura confesivă a narațiunii îndepărtează mult fresca epică de punctul ei de pornire. Undeva, într-un oraș de provincie din Europa, Șeful — medic și director al unui sanatoriu — își trăiește aventurile erotice și experiențele matrimoniale, oscilând între iubirea „narcotică” pentru Vivian (personaj care, prin origine, cum remarca sarcastic Al. Piru, împletește aporturile mai multor naționalități, de la cea franceză și spaniolă până la cea anglo-norvegiană și italo-creolă) și atracția carnală pentru „nevrotica”, planturoasa Olga Slugariu. Cuplările sexuale domină spațiul epic. Dacă în prima relație insatisfacția din planul fizic face din iubire, prin compensație, o perfectă comuniune de spirit, în cea de-a doua împlinirea erotică este mereu anulată de diferențele de temperament și nesincronizările psihologice. Șeful moare, ros de cancer și de maladiile sale lăuntrice, Vivian, deși aparent stabilizată într-o căsnicie, destul de echivocă, lângă îngăduitorul Edy, după ce consumase și alte iubiri „vinovate”, se sinucide, în vreme ce Olga își satisface rosturile feminității dezlănțuite născând un copil pe care nu-l poate iubi. În fine, adolescenta Ann, fiica Șefului, personajul-martor al romanului, ce are multe trăsături în comun cu autoarea, suferă un accident de călărie și, internată într-o clinică de coxalgici, asistă la moartea unui prieten, semn că moartea îi este și ei predestinată într-un viitor apropiat. Romanul indică încă din titlu banalitatea stranie a unor vieți debusolate, trăită doar la

nivelul senzațiilor, epidermic; o continuă obsesie a ratării domină cadrul apăsător erotic al intrigii. *Zilele nu se întorc niciodată* s-a bucurat de un considerabil succes de public și de aprecieri măgulitoare din partea criticii. Vladimir Streinu vedea aici un reflex târziu al romanului englez modern, dar erotismul intens și mai ales miza pe absurdul existențial și pe relația eros–thanatos în actul gratuit conduce mai degrabă spre o filieră franceză (experiența gidiană interbelică). În 1950, la Editura Calmann-Lévy, G. publică volumul *Les Mailles du filet* definindu-l „jurnalul meu din România”, ținut în perioada decembrie 1947 – mai 1949. Cartea trece aproape neobservată în presa franceză, dominată în acea etapă de tendințele stângii politice și de propaganda cominternistă, întrucât autoarea își relatează experiența de viață în plină comunizare a României, descriind cruzimea, absurditatea regimului instaurat. Într-o largă însumare de destine și fragmente existențiale, jurnalul surprinde momentele de cumpănă ale suprimării libertăților într-o societate debusolată, dezarmată și terorizată până la a travesti monstrozitatea gulagului pe cale de instaurare în deziderat politic național. În spiritul autenticist al vremii, prozatoarea tratează materia epică, surprinsă pe viu, după regulile narațiunii romanești, investind notația personală cu semnificații estetice. Mai mult decât proza, jurnalul face dovada unei excepționale vocații scriitoricești. *Les Mailles du filet* este, ca și *Au Commencement était la fin*, cartea Adrianei Georgescu-Cosmovici, printre cele mai substanțiale imagini ale instaurării comunismului în România. În 1952, la Editura Julliard, apare versiunea franceză a romanului *Zilele nu se întorc niciodată*. Un an mai târziu, aceeași editură publică romanul *Les Amours impitoyables*, volumul al doilea din ciclul narativ *Zilele nu se întorc niciodată*, trilogie pe care autoarea o anunțase de la apariția primului volum. Cartea descrie o altă vârstă a eroinei-martor, Ann, înfățișând experiențele erotice ale studentei pierdute într-un mare oraș, probabil Bucureștiul, de dinaintea celui de-al doilea război mondial, proiectat însă printr-o localizare incertă într-un burg al Guvernatorului, „ființă misterioasă și atotputernică”. Alunecarea spre parabolic este de această dată mult mai evidentă decât în primul roman. Din păcate, *Les Amours impitoyables* recurge la o complicare polițistă a intrigii, sporind senzaționalul. Totuși, prozatoarea știe să recreeze atmosfera încărcată de suspans și de mister a vechilor palate, a interioarelor somptuoase dintr-un burg ce pare filtrat prin luminile unui amurg prelungit. G. și-a câștigat repede un statut aparte în viața intelectuală a exilului românesc. Colaborează săptămânal, o bună perioadă, la postul de radio Europa Liberă – și încearcă să organizeze viața culturală românească la Paris. În locuința sa ființează un cenanclu literar, frecventat de majoritatea scriitorilor români refugiați la Paris, de la Mircea Eliade și Emil Cioran la Virgil Ierunca, Monica Lovinescu și Constantin Amărieuței. Figura cu totul remarcabilă a acestui cerc literar va fi Paul Celan, invitat să adopte pentru prima dată o atitudine anticomunistă și tot pentru prima dată intrat, prin intermediul amfitrioanei, în contact cu cei mai de seamă reprezentanți intelectuali ai exilului românesc din Franța. Tot din inițiativa scriitoarei, careia i s-au alăturat Mircea Eliade, Emil Cioran și Jeanne

Niculesco, s-a realizat în 1952 un număr special (supliment) al revistei „Preuves”, „publicație a congreselor pentru libertatea culturii”, intitulat „Terre roumaine”. G. a semnat aici un articol despre „trădarea” lui Mihail Sadoveanu, căruia tocmai i se decernase Premiul Stalin pentru literatură. Construit ca un comentariu-mărturisire, articolul, consacrat cărții Adrianei Georgescu-Cosmovici, *Au Commencement était la fin*, reprezintă în același timp o adevărată *mea culpa* a prozatoarei pentru anii petrecuți de ea în serviciul propagandei comuniste din România. Din 1952 starea sănătății i se deteriorează considerabil, iar medicii o suspectează de un cancer osos cu evoluție galopantă. În clinica experimentală a Institutului Curie din Paris, G. începe să-și redacteze ultima carte, *Récit d'un combat*, exploatarea literară, prin intermediul unui personaj imaginar, observarea lucidă a propriei boli. *Récit d'un combat*, publicată chiar în anul morții scriitoarei, este până la urmă o radiografie a agoniei, o frescă a unei lumi condamnate, alcătuită mozaicat din însemnări succinte și note cu caracter de jurnal, în care esențială rămâne încercarea de a desăfura un dialog cu sine însăși, cu neliniștea și întrebările fundamentale. Atotstăpânitoare aici se dovedește iubirea de viață, asumată integral, *Récit d'un combat* transformându-se dintr-un itinerar al morții, într-un omagiu adus vieții.

SCRIERI: *Zilele nu se întorc niciodată*, București, 1945; ed. (*Les Jours ne reviennent jamais*), Paris, 1952; *Întâmplări dintre amurg și noapte*, București, 1946; *Les Mailles du filet*, Paris, 1950; ed. (*Ochiurile rețelei*), tr. Cornelia Ștefănescu, pref. Nicolae Florescu, București, 2002; *Les Amours impitoyables*, Paris, 1953; *Récit d'un combat*, Paris, 1956.

Traduceri: A.S. Griboedov, *Prea multă minte strică*, București, 1945 (în colaborare cu Zaharia Stancu); J.B. Priestley, *Lumina dragostei*, București, 1946; Hans Prager, *L'Hôpital des mers froides*, Paris, 1954; F.L. Neher, *Mars aller-retour*; pref. Werner von Braun, Paris, 1955.

Repere bibliografice: Lovinescu, *Scrieri*, III, 226–270; N.I. Popa, „*Daina*”, IIS, 1938, 10; N.I.P. [N.I. Popa], *O scrisoare a d-lui E. Lovinescu*, IIS, 1938, 12; Sanda Movilă, *Două scriitoare*, TIL, 1938, 559; Dan Petrașincu, *Femeile în literatura română*, RML, 1939, 8; O. *năpârca primejdieasă: Sorana Gurian*, „*Luptătorul*”, 1944, 9; N. Papatanasiu, „*Zilele nu se întorc niciodată*”, „*Drapelul*”, 1946, 318; G.D.P. [George Demetru Pan], „*Zilele nu se întorc niciodată*”, „*Spectator*”, 1946, 20; O.C. [Ovidiu Constantinescu], „*Zilele nu se întorc niciodată*”, RFR, 1946, 2; Perpessiciu, *Opere*, XI, 274–291; Streinu, *Pagini*, II, 230–234; Ovid S. Crohmălniceanu, „*Întâmplări dintre amurg și noapte* și *noapte*”, CNT, 1947, 22; Aderca, *Contribuții*, II, 536–539; Al. A. Philippide, „*Întâmplări dintre amurg și noapte*”, „*Semnalul*”, 1947, 1481; Jeannine Delpech, *Instantané Soriana Gurian*, „*Les Nouvelles Littéraires*”, 1953, 3 septembrie; Pîru, *Panorama*, 396–399; Cella Serghi, *Pe firul de paianjen al memoriei*, București, 1977, 280–295; Leon, *Umbre*, IV, 108–111; Negoiescu, *Ist. lit.*, I, 261–262; *Dict. scr. rom.*, II, 472–473; Monica Lovinescu, *La apa Vavilonului*, București, 1999, *passim*; Virgil Ierunca, *Trecut-au anii...*, București, 2000, *passim*; Lovinescu, *Sburătorul*, V–VI, *passim*; Nicolae Florescu, *Un necesar, chiar obligatoriu punct pe i*, JL, 2001, 17–20; Nicolae Florescu, *Regăsirea Soranei Gurian*, JL, 2002, 5–10; Gabriel Dimisianu, *Momentul literar 1945–1948. Sorana Gurian*, RL, 2002, 34; Manolescu, *Enciclopedia*, 370–371; Victor Durnea, *Misterioasa viață a Soranei Gurian*, RL, 2003, 20, 21; Teodor Vărgolici, *Sorana Gurian – o enigmă?*, ALA, 2003, 686.

GUSTI, Dimitrie (24.X.1818, Iași — 26.III.1887, Iași), cronicar dramatic, poet, prozator și publicist. Este fiul lui Ștefan Constantin Gusti, comerciant. Își face studiile în orașul natal, la Academia Mihăileană, absolvind, în 1837, clasa de filosofie a lui Eftimie Murgu. În același an este numit profesor pentru clasele începătoare. În 1845 i se încredințează Catedra de filosofie de la Academia Mihăileană, urmând să mai predea filologia română, retorică, poezia și mitologia. Partizan al reformelor moderate, nu participă la mișcarea revoluționară de la 1848. **G.**, care a fost, din 1849, cel dintâi bibliotecar al Academiei Mihăileană, a mai îndeplinit funcțiile de inspector, director al Departamentului I al școlilor din Ministerul Cultelor, iar în 1867-1868, pe aceea de ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice. De mai multe ori primar al Iașilor, deputat și senator în câteva legislaturi, vicepreședinte al Camerei și al Senatului, **G.** a mai fost desemnat președinte de onoare al Societății pentru Abolirea Sclaviei Negrilor (Paris). Emul al lui Gh. Asachi, scrie asiduă la „Albina românească”, semnătura lui fiind întâlnită și în calendare și almanahuri („Almanah pentru români”, „Almanah de învățătură și petrecere”). Proprietar de tipografie, devine el însuși întemeietor de gazete. Astfel, împreună cu Al. Fotino și Teodor Codrescu scoate ziarul „Zimbrul” și suplimentul acestuia, „Foiletonul Zimbrului” (1855-1856), iar în 1856 contribuie la apariția revistei „L'Étoile du Danube”; a redactat, de asemenea, gazeta „Ștafeta”. Mai publică în „Curierul de Iași”, în „Buciumul român”, dar cea mai intensă colaborare rămâne aceea susținută la „Albina românească”. Aici este prezent, uneori numere de-a rândul, cu poezii, proză, traduceri, cronici teatrale.

G. poate fi socotit un pionier al cronicii dramatice naționale. Postul actor diletant de pe vremea Conservatorului Filarmónico-dramatic din Iași este o critică avizată, al cărui demers e strunit de un obstinat rigorism etic. În analizele lui amănunțite el caută să desprindă ideea morală dintr-o piesă sau alta, dezavuând totodată îndepărtarea de la dreapta măsură. S-a ocupat și de scenografie, contribuind prin observații și sugestii la dezvoltarea ei. Lipsit de nerv polemic, pierde disputa pe care o are cu Alecu Russo în jurul piesei acestuia (nepăstrată), *Băcălia ambițioasă*. Atribuit multă vreme lui M. Eminescu, poemul *Închinare lui Ștefan Vodă* (*Poemul Putnei*, cum i s-a mai spus) reprezintă vârful creației lui **G.** Dacă nu va fi intervenit în text Eminescu însuși, care l-a citit cu prilejul serbării de la Putna (1871), înseamnă că **G.** a fost beneficiarul unei stări de grație cu care nu s-a mai întâlnit. Căci, altfel, nu este decât un poet tern, un versificator ocazional, uneori îndemânat, cel mai adesea convențional și festiv (în 1855 alcătuiește culegerea *Buchetul poetic*, dedicată domnitorului Grigore Al. Ghica „la onomastica sa din 25 ianuarie”). Banalitatea și monotonia domnesc peste stihuri, fie că e vorba de poezii erotice, elegii sau sonete, imnuri și balade, fie de versificări în formă populară. Înclinația spre filosofare nu face mai profundă această poezie. O temă importantă este cea patriotică. **G.**, care nu rezistă tentației de a da lecții în critică, dar și prin intermediul literaturii, găsește în fabulă un teren prielnic. În proză nu a perseverat, deși o înzestrare, firavă, nu

i-a lipsit. A scris povestiri, schițe cu caracter de meditație, schițe satirice. Reportajele și articolele lui rămân, până la urmă, simple compilații. Religia, morala, istoria fac obiectul preocupărilor sale gazetărești. A publicat în „Albina românească” și „Spicuitorul moldo-român” traduceri din Lamartine, Jan Olof Wallin, Adèle Hommaire de Hell, precum și din Ponson du Terrail (*Pelerinajul de lainici*, 1851). Pentru teatru, transpune piesa *Marie de Beaumarchais* de R. Bauhberg și O. Cardiez. Din necesități didactice, elaborează, singur sau în tovarășie cu Teodor Codrescu, manuale școlare, abecedare, cărți de religie, de istoria românilor, de geografie și algebră. O lucrare utilă și în felul ei ambițioasă este *Ritorică română pentru tinerime* (1852), retipărită — cu corectări și adăugiri — în 1875 (*Ritorică pentru tinerimea studioasă*). E o compilație, probabil din franceză, cu exemplificări copioase din scriitori și oratori greci, români, francezi, dar și din literatura română. Examinând procedeele poetice, figurile de stil, autorul întreprinde implicit și o critică a poeziei românești: opțiunile, însă, nu sunt totdeauna inspirate. Despre romanul istoric se spune aici că ar fi o alcătuire bastardă, de istorie și ficțiune. Privit printr-o grilă morală, romanul, în genere, e socotit a fi „un mijloc țintitoriu la învățătura spiritelor și la îndreptarea moravurilor”. Istoriei literare i se cere ca, în urma unui studiu judicios și nepărtinitor, să caute a stabili timbrul particular, calitatea dominantă a fiecărui autor. Aportul cultural al lui **G.** precumpănește evident asupra celui beletristic.

SCRIERI: *Ritorică română pentru tinerime*, Iași, 1852; ed. 2 (*Ritorică pentru tinerimea studioasă*), Iași, 1875; ed. îngr. și introd. Mircea Frânculescu, București, 1984; *Buchetul poetic pentru principile domnitoriu Grigorie A. Ghica V.V.*, Iași, 1855. **Traduceri:** Ponson du Terrail, *Pelerinajul de lainici*, Iași, 1851.

Repere bibliografice: Pop, *Conspect*, I, 199-202; Perpessiciu, *Alte mențiuni*, I, 122-123; *Ist. lit.*, II, 587-589; Trifu, *Cronica*, 204, *passim*; Sasu, *Retorica*, 164-173; *Dicț. lit.* 1900, 419-420. **F.F.**

GUSTI, Paul (4.III.1859, București — 16.X.1944, Făgăraș), traducător. Este fiul Anei Engelbrecht și al lui Gustav Schindzielasz. A învățat la București, la Școala Bărăției, apoi la Școala Evanghelică și la „Sf. Sava”. Atras de teatru, se angajează copist de roluri și, la nevoie, actor în trupa lui Mihailescu Pascaly. La Teatrul Național din București va fi pe rând copist (1882), suflator (1883-1884), ajutor de regizor pe lângă A. Găteanu, prim-regizor (1885), director de scenă (1895). În 1907 Al. Davila îl desemnează director de scenă definitiv. Numit, în 1908, subdirector al Teatrului Național, girează, pentru foarte scurtă vreme, direcția generală a teatrelor, după care își reia vechea funcție de director de scenă.

Titular al școlii românești de regie, primul nostru regizor profesionist, **G.** a fost un meșteșugar destoinic, metodic și riguros. Bun pedagog, atent la rostirea scenică, s-a străduit să dezbrace jocul actorului român de retorism și teatralitate, îndemnându-l spre o interpretare realistă. A publicat prin ziare evocări despre Grigore Manolescu, Matei Millo, Ștefan Iulian, Mihail Pascaly. Inspirat de practica și teoriile unor regizori

nemți (cum ar fi Max Reinhardt, Otto Brahm), avea să adere, pe de altă parte, și la principiile lui K.S. Stanislavski. Ca traducător, face apel la repertoriul german și la acela francez. A transpus în românește drame și comedii (de Victor Hugo, Al. Dumas-fiul, Otto Ernst, H. Sudermann, Karl Gutzkow, Molnár Ferenc, Alexandre Bisson, Menyhért Lengyel, Bernard Shaw, Ad. L'Arrouge, Alfred Capus, Fr. Förster, Ludwig Fulda, E. Grenet-Dancourt, Eugène Labiche, Gustave Lemoine, Paul Lindau, Bernard Lopez ș.a.), librete de operă și operetă (semnate de Henri Chivot, Henri-Alfred Duru, Henri Meilhac, A. Millaud ș.a.), a localizat numeroase piese (după Alexandre Bisson, Fr. Schönthan, O. Blumenthal, G. Kadelburg, G. Moser). Împreună cu I.L. Caragiale localizează piesa *La ofițerul stării civile*. În teatrul românesc, **G.** a însemnat o întreagă epocă.

Traduceri: Ferenc Molnár, *Diavolul*, București, 1909.

Repere bibliografice: Victor Bumbesti, *Paul Gusty*, București, 1964; Massoff, *Teatr. rom.*, III, *passim*, IV, *passim*; *Ist. teatr. Rom.*, II, 396-402, 515-520, *passim*; *Dicț. lit.* 1900, 420. F.F.

GUTINUL, publicație periodică, socială și literară care a apărut la Baia Mare, săptămânal, de la 5 martie 1889 până la 14 martie 1890. La 5 martie 1889 se publică un număr de probă. Gavril Szabó este redactor răspunzător al acestui periodic, pe care îl editează Mihai Molnar. Ambii se străduiesc să concentreze intelectualii români din nordul Transilvaniei, pentru a scoate o revistă care să oglindească mișcarea socială și culturală națională din această regiune. **G.** nu a putut adopta o atitudine politică limpede, din cauza aspririi cenzurii austro-ungare. Totuși, se poate desprinde o linie politică implicită, și anume protestul împotriva încercărilor repetate ale autorităților de a înăbuși orice element de cultură națională, de a împiedica dezvoltarea învățământului în limba maternă. Periodicul se adresa, în primul rând, țăranilor și intelectualilor maramureșeni, dar, prin literatura publicată, prin calitatea traducerilor și prin problemele discutate de colaboratori, interesa întreaga populație românească din Transilvania. O atenție deosebită se acordă folclorului. Aici a colaborat un grup de culegători de literatură populară din Maramureș, din Banat și din alte părți ale Transilvaniei. Dintre ei se desprind Ion Pop-Reteganul și Petre Dulfu, amândoi autori de texte în care îndemneau învățătorii și preoții să culeagă și să publice folclor literar. S-au publicat articole privind neologismele („străinismele”), descrierea graiului din Sălaj (studiu însoțit de un glosar) ș.a. Contribuțiile literare nu aparțin unor scriitori consacrați, redacția urmărind în primul rând stimularea talentelor locale. Proză publică I. Pop-Reteganul, D. Bran, P. Petrișor. Versurile aparțin lui P. Dulfu, N. Nilvan, N. Țincu, E. Bran, I.P. Coman, Traian H. Pop, A. Băliban, A. Papp și Iosif Vulcan. S-a tradus din Pușkin (*Dama de pică*, *Viscolul*, transpuneri de I.P. Coman), Turgheniev (A. Băliban și V. Pop), J.-J. Rousseau (A. Cosma), Alphonse Daudet (Tit Bud), Herder ș.a. **G.** a constituit un moment de vie activitate patriotică și culturală într-o zonă a Transilvaniei în care, până la apariția acestei reviste, nu se tipărise nici un periodic în limba română. R.Z.

GUȚAN, Ilie (20.VII.1939, Benești, j. Dolj), critic și istoric literar. Este fiul Ioanei (n. Dobre) și al lui Dumitru Guțan, țărani. Urmează școala primară în comuna natală (1946-1953), liceul la Balș (1953-1956), iar cursurile universitare la București, în cadrul Facultății de Limba și Literatura Română (1958-1963). În 1979 devine doctor în filologie, cu teza *Simbolurile operei lui Tudor Arghezi*. Funcționează ca profesor de limba și literatura română la liceul din Tâlmaci (1963-1968) și la Liceul „Octavian Goga” din Sibiu (1968-1971). Ulterior este asistent universitar și lector la Facultatea de Filologie din Sibiu (1971-1987), iar după desființarea acesteia funcționează ca profesor de gimnaziu. După 1990 este conferențiar și profesor (din 1995) la Facultatea de Litere și Arte a Universității „Lucian Blaga” din Sibiu (între 1994 și 1996, șef de catedră, iar din 1996, secretar științific al Facultății). Debutează cu un articol despre Mihail Sadoveanu în „Gazeta literară” (1965). Colaborează la „Transilvania”, „Viața românească”, „România literară”, „Luceafărul”, „Steaua”, „Contemporanul”, „Limbă și literatură”, „Arcade”, „Euphorion”, „Saeculum”, „Rostirea românească”, „Sibiul universitar”, „Tribuna” (Sibiu), „Rondul de Sibiu”, „Tribuna învățământului”, „Colocvii” ș.a.

Studiul din volumul de debut, *Tudor Arghezi. Imaginarul erotic* (1980), construcție critică pe cât de solidă, pe atât de suplă, face perceptibilă — într-o contradicție totală cu opiniile anterioare — prezența permanentă și complexă a erosului în opera argheziană, ca ferment și simbol iradiant, dar și ca factor structurant arhetipal. Distingând în creația poetului trei ipostaze ale iubitei, sugerate prin metafora miresei (virtuală, reală și metafizică), **G.** le urmărește prezența de-a lungul întregii opere, cu necesare raportări la elementele biografice, judecându-le însă în principal ca întruchipări ale imaginarului. Autorul receptează erosul arghezian ca „un spațiu imaginar, având o configurație complexă și, firește, contradictorie, guvernat de o dialectică imprevizibilă, precum și, totodată, ca o invitație la explorarea unui teritoriu afectiv și spiritual a cărui contribuție la deslușirea creatorului său se va dovedi a fi printre cele hotărâtoare”. Nutrit de asimilarea profundă a direcțiilor criticii europene de ultimă oră, studiul se constituie într-o cercetare deschizătoare de drumuri. Interesantă se relevă și tentativa de abordare „din interior” a operei lui Octavian Goga, în volumele *Octavian Goga. Argumentul operei* (I, 1987) și *Octavian Goga. Răsfrângerii în evantai* (2002, formă restructurată a părții a doua a lucrării, anunțată încă din 1987). Demonstrând complexitatea creației (prima parte) și a trăirilor sufletești (partea a doua), studiul evidențiază drama poetului și a „omului politic, „balansând” între „afirmarea de sine și jertfirea de sine”, între „introvertire și extravertire, între sine și ceilalți, între reverie și acțiune”. Alături de versurile mobilizatoare, pline de optimism, tulburător patriotice, exegetul descoperă filonul reflexiv al creației lui Goga, propunând o înțelegere echilibrată a întregului și rejudecarea ansamblului, atât din perspectiva poeziei, cât și din aceea a publicisticii, considerată de comentator cel puțin egală valoric producției artistice propriu-zise. Legat de Sibiu, **G.** își dedică o parte a demersurilor Cercului Literar din anii '40 și activității

„cerchiștilor” de prestigiu. *Cercul Literar de la Sibiu. Semnificație și destin* (1995) înmănușează o suită de comunicări și cronici scrise și, în cea mai mare parte, publicate în presă între 1973 și 1995. Alte cronici și recenzii dedicate unor cărți de critică și istorie literară sunt reunite în volumele *Critica și actul lecturii* (1999; Premiul Filialei Sibiu a Uniunii Scriitorilor) și *Caleidoscop* (2003).

SCRIERI: Tudor Arghezi, *Imaginarul erotic*, București, 1980; Octavian Goga, *Argumentul operei*, I, București, 1987; *Cercul Literar de la Sibiu. Semnificație și destin*, Sibiu, 1995; *Critica și actul lecturii*, Sibiu, 1999; Octavian Goga, *Răsfărângerii în evantai*, Sibiu, 2002; *Caleidoscop*, Sibiu, 2003. **Ediții:** Tudor Arghezi, *Ars poetica*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1974, *Poeme în proză*, postfața edit., București, 1985; Octavian Goga, *În împărăția firii*, pref. edit., București, 2000.

Repere bibliografice: Cioculescu, *Itinerar*, II, 361-365; Ion Dur, *Biruința criticului*, „Saeculum”, 1995, 3-4; Mircea Tomuș, *Ilie Guțan*, „Rostirea românească”, 1997, 1-3; Ioan Mariș, „*Critica și actul lecturii*”, „Rostirea românească”, 1997, 1-3; Daniel Deleanu, *La judecata criticilor*, „Rostirea românească”, 1997, 1-3; Ramona Samson, „*Critica și actul lecturii*”, „Rostirea românească”, 1997, 1-3; *Dict. scriit. rom.*, II, 473-474; Daniel Deleanu, *Intransigența criticii asupra criticii*, VR, 2000, 1-2; Petras, *Panorama*, 327-328. I.O.

GUȚIA, Ioan (11.II.1917, Sebeș — 1.I.1998, Roma), eseist. Este fiul Rafilei și al lui Iosif Guția. Licențiat al Universității din Cluj (1940), **G.** se specializează în filologie modernă în Italia, la Universitatea din Cagliari (1941) și la Roma (1942-1945). Este membru al Școlii Române din Roma și profesor de limba română la Facultatea de Științe Politice a Universității „La Sapienza” din Roma (1958-1987). A condus colecția de limbi moderne a Editurii Goliardica din capitala italiană, în cadrul căreia a îngrijit volumul colectiv *Contacti lingvistici e mass-media* (1981). A fost decorat de președintele Republicii Italiene cu Medalia de Aur pentru merite în domeniul școlii, culturii și artei.

Romanist, fondator al învățământului limbii române la Universitatea „La Sapienza”, **G.** se remarcă prin studiile sale despre Eminescu, printr-o sinteză asupra literaturii române și prin cercetări de lingvistică. În *Introduzione alla letteratura romana* (1971), la origine curs universitar, încearcă să clarifice și să fixeze coordonatele epocilor mai însemnate ale literaturii române, tendințele ei esențiale, raportate la factorii politici, economici și sociali care le-au condiționat. După capitolele introductive despre formarea poporului român și a limbii (romanizarea Daciei și romanitatea limbii române), urmează capitolele despre literatură, de la origini până la iluminism, care marchează pragul vârstei moderne, apoi sunt tratate sămănătorismul, poporanismul și simbolismul, poezia și proza din perioada interbelică, tradiționalismul, existențialismul, un scurt capitol ocupându-se de literatura de după 1944 până la scriitorii ca Nichita Stănescu, Marin Sorescu și Ioan Alexandru. Cartea cuprinde și un bogat capitol de texte din Aleksandri, Eminescu, I.L. Caragiale, Macedonski, Slavici, Goga, Sadoveanu, Arghezi, Rebreanu, Ion Barbu, Hortensia Papadat-Bengescu, Camil Petrescu, Blaga, Nichita Stănescu, Marin Sorescu și Ioan Alexandru. **G.** contribuie, alături de romaniști și eminescologi italieni cum au fost Carlo Tagliavini, Ramiro

Ortiz, Giulio Bertoni, Umberto Cianciolo, Gino Lupi, Rosa Del Conte și Mario Ruffini, la cunoașterea operei lui Eminescu în Italia. În studiul *Sentimentul timpului în poezia lui Eminescu* (1957), autorul pornește de la ideea că Eminescu „are un sentiment al timpului foarte adânc — mai rari poeți pentru care timpul să fie atât de perceptibil minții și asimilabil gândirii —, sentiment care face ca viziunea sa să fie organică”. Această percepere specială a timpului dobândește înfățișări particulare în *O, rămâi*, expresie a unui timp paradisiac, în *Afară-i toamnă* („timpul încărcat de tristețe și fatalitate”), în vreme ce în *Epigonii* sentimentul dominant este al disoluției lucrurilor, al unui timp trecând inexorabil. Progresiv, poetul „a răsturnat perspectiva timpului, întorcând ochii (de la viitor) spre trecut, unde a stabilit plenitudinea lucrurilor cari în prezent trec, se duc, se destramă și mor”. **G.** a tradus o selecție din poezia lui Ion Caraion, apărută sub titlul *Lacrime perpendicolari* (1994). A publicat remarcabile studii despre poeți italieni: *Linguaggio di Ungaretti* (1959), *La mess'in scena in Montale* (1959) și *Il tempo mitico di Quasimodo*, studiu pe care cel comentat aici l-a considerat contribuția „cea mai inteligentă și profundă dintre cele încercate asupra dependenței timp-spațiu în poezia mea”.

SCRIERI: *Sentimentul timpului în poezia lui Eminescu*, Roma, 1957; *Linguaggio di Ungaretti*, Florența, 1959; *La mess'in scena in Montale*, Roma, 1959; *Il tempo mitico di Quasimodo*, Roma; *Introduzione alla letteratura romana*, Roma, 1971; *Storia del nome Dracula e di altre parole d'oggi*, Roma, 1976; *Significato della Madonna di Raffaello nella poesia di Eminescu*, Roma, 1982; *Le traduzioni d'opere letterarie romene in italiano. 1900-1989* (în colaborare cu Ion Chiriță), Roma, 1990; *Studi di lingua e letteratura romana*, Roma, 1992. **Traduceri:** Ion Caraion, *Lacrime perpendicolari*, Roma, 1994.

Repere bibliografice: George Muntean, „*Storia del nome Dracula e di altre parole d'oggi*”, RITL, 1976, 4; Gheorghe Carageani, *Testamentul unui romanist*, RL, 1998, 9; Manolescu, *Enciclopedia*, 371-372. I.D.

GUȚU, Gheorghe (15.IV.1906, Galați — 15.XII.1994, București), istoric literar și traducător. Obține licența magna cum laude la Facultatea de Filologie a Universității din București în 1928 și predă apoi limba latină la licee din Târgoviște, Cluj și București. Conferențiar la Seminarul Pedagogic Universitar „Titu Maiorescu” din capitală, desfășoară aici o activitate didactică meritorie, pentru care în 1966 este distins cu Medalia Meritul Științific.

În monografia *Lucius Annaeus Seneca. Viața, timpul și opera morală* (1944), **G.** așază biografia și creația filosofului latin sub semnul aceluiași conflict tragic: cugetul sesizează contradicțiile din existența predicatorului virtuții, ajuns consilier al tiranului Nero, dar și aparentele inconsecvențe din tratatele de morală, în care idei riguroase și chiar rigide ale doctrinei stoice se atenuază și capătă accente de umană înțelegere. Erudiție și totodată reală capacitate de empatie cu autorul studiat dovedește clasicistul și în *Publius Vergilius Maro* (1970), cea dintâi monografie românească consacrată poetului antic, lucrare pe cât de precisă, pe atât de vie, menită să îl apropie pe cititorul actual de o figură emblematică a clasicismului latin. Autorul se arată interesat cu deosebire de coerența internă a

variatei opere vergiliene, pe care o decodează ca încercare progresivă de restabilire a echilibrului în epoca tulbură de trecere convulsivă de la Republică la Principat: refugierea în armoniosul univers arcadic (*Bucolice*) este urmată în chip firesc de reconcilierea cu natura prin travaliul asiduu (*Georgice*) și, mai târziu, de împăcarea cu istoria prin regăsirea originii latinilor și descoperirea sensului destinului civilizator al Romei (*Eneida*). În bogata sa activitate de traducător, **G.** se distinge prin rigoare și acribie filologică, dar și prin simț al nuanțelor, intuiție lingvistică și capacitate de a transpune adecvat spiritul originalului într-o limbă română suplă și firească, oferind astfel versiuni convingătoare din scrierile unor autori atât de diferiți cum sunt Seneca, Tacit, Iuvenal sau Dimitrie Cantemir. Clasicistul mai alcătuiește manuale școlare și culegeri de texte latine, îngrijește cele trei volume ale ediției *Opere alese* din scrierile lui Cicero (1973) și elaborează cel mai amplu *Dicționar latin-român* publicat în România (1983), lucrare lexicografică de referință, care înglobează materialul din edițiile anterioare mai restrânse (1966, 1969 și 1973).

SCRIERI: *Lucius Annaeus Seneca. Viața, timpul și opera morală*, București, 1944; *Publius Vergilius Maro*, București, 1970. **Ediții:** Marcus Tullius Cicero, *Opere alese*, I-III, pref. edit., București, 1973. **Traduceri:** Lucius Annaeus Seneca, *Scrisori către Lucilius*, introd. Isac Davidsohn, București, 1967; *Arte poetice. Antichitatea*, îngr. D.M. Pippidi, București, 1970 (în colaborare); Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei*, introd. Maria Holban, comentariu istoric Nicolae Stoicescu, București, 1973; Iuvenal, *Satire*, pref. trad., București, 1986; Cornelius Tacitus, *Anale*, introd. trad., București, 1995.

Referințe critice: Edgar Papu, *O monografie Vergilius*, RL, 1970, 33; Dragoș Vrâncănu, *Dimitrie Cantemir, „Descrierea Moldovei“*, CNT, 1973, 44. A.C.

GYR, Radu (pseudonim al lui Radu Șt. Demetrescu; 15.III.1905, Câmpulung – 29.IV.1975, București), poet și publicist. Tatăl lui **G.**, Ștefan Demetrescu, era fiul unei ardelence din Șcheii Brașovului și al unui aromân, pe nume Dumitru Mușica. Actor de profesie, acesta cutreieră un timp prin țară cu diverse trupe și, curând după căsătoria cu Eugenia Gherghel (soră a poetului Alexandru Gherghel), Coco Demetrescu (noul prenume i l-a adus primul său rol) se stabilește la Craiova, devenind societar al Teatrului Național din localitate. În casă ori la teatru, fiul său cunoaște de la o vârstă fragedă numeroși literați și oameni ai scenei, precum Emil Gârleanu, Liviu Rebreanu, D. Anghel, A. de Herz ș.a., unii dintre aceștia încurajându-i întâile încercări poetice. Trecerea în ciclul secundar, la Liceul „Carol I”, coincide cu intrarea României în războiul mondial. Deși nu împlinise doisprezece ani, **G.**, fiind cercetaș, este afectat unui spital și, însoțind o ambulanță pe câmpul de luptă, e surprins de un bombardament din care scapă doar cu o fractură a brațului. Rana, ușoară, îi împiedică totuși familia să se refugieze în Moldova. Primăvara următoare, elevul își reia studiile. Preocuparea sa pentru literatură se intensifică treptat, astfel încât, chiar înainte de retragerea ocupanților, compune un poem dramatic intitulat *În munți*, ce va fi pus în scenă de colegii săi în iunie 1919. Tot atunci, revista

„Tinerimea școlară” îi publică versuri. Adevăratul debut are loc în 1922, când îi apare în „Rampa” o cronică rimată, semnată Radu Gyr. Pseudonimul era anagrama toponimului muscelan Grui, folosit și acesta anterior, pentru a nu contraveni regulamentelor școlare. Gazeta bucureșteană îi găzduiește în continuare poezii, note și o suită de „icoane craiovene”, iar în 1923 „Adevărul literar și artistic” (aflat sub conducerea lui A. de Herz) îi deschide și el coloanele. Cu prestigiul acestor începuturi, liceanul se impune și în cercurile literare craiovene, îndeosebi în aceia al Elenei Farago. Scrie astfel la „Năzuința” și la „Suflet românesc”, ce fuzionează nu peste multă vreme în „Năzuința românească”, și la „Flamura”, unde, după trecerea baccalaureatului, este cooptat în redacție. Poezii ale sale mai apar în „Gândul nostru” de la Iași, „Miorița” de la Galați și „Cele trei Crișuri” de la Oradea, ai căror redactori aveau strânse legături cu cercurile oltene. Fără multă zăbavă, **G.** își strânge versurile în placheta *Liniști de schituri* (1924). Înscrierea la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București nu întrerupe colaborarea la revistele craiovene. Concomitent, iscălește folosind și pseudonimul Ioachim Pușcașul, în „Clipa” (al cărei secretar de redacție este timp de câteva luni), „Universul literar”, „Ritmul vremii”, „Viața literară” (o serie de șapte cronici rimate fiind semnate Tartacot) și „Falanga”, aceasta condusă de Mihail Dragomirescu, profesorul de care studentul se atașează cel mai mult. Peste tot, poeziile sunt

însoțite de recenzii, note, însemnări și articole, uneori cu puternice accente polemice. Un premiu pentru sonet, ce i se acordă în 1926, precum și apariția altor două plachete — *Plânge Strâmbă-Lemne* (1927) și *Cerbul de lumină* (1928; Premiul Societății Scriitorilor Români) — îi consolidează reputația poetică. Mai scrisese între timp, împreună cu N. Milcu, poemele dramatice *Floarea lui Sânzien* și *Căciulița roșie*, acesta din urmă reprezentat de Teatrul Național din Craiova în 1925, apoi și pe alte scene, și tradusese piesa *George Dandin* de Molière. După absolvirea facultății, G. este profesor și subdirector la Liceul „M. Eminescu” din București, apoi e numit asistent la Catedra fostului său magistru, M. Dragomirescu. În anii următori activitatea sa publicistică este la fel de intensă și variată. Colaborează mai mult sau mai puțin asiduu la „Pleiada”, „Universul”, „Grai moldovenesc”, „Gând românesc”, „Gândirea” (o poezie îi apăruse aici încă în 1926), „Secolul”, „Linia nouă”, „Generația nouă”, „Abecedar”, „Herald”, „Vremea”, „Familia”, „Literă”, „Lucașfăruș literar și critic”, „Revista scriitoarelor și scriitorilor români”, „Convorbiri literare”, „Pământul”, „Presă”, „Revista Fundațiilor Regale” ș.a. Opțiunile sale politice, în speță angajarea (timpurie) în mișcarea legionară, ceea ce îi aduce arestarea în iarna anului 1933 și internarea într-un lagăr, l-au împiedicat un timp să-și editeze noile creații, excepție făcând doar placheta *Stele pentru leagăn*, tipărită în 1936. În 1937-1938 colaborarea la periodicele de extrema dreaptă — „Curentul”, „Porunca vremii”, „Buna-Vestire”, „Rânduiala”, „Iconar”, „Idea liberă” ș.a., substanțială, și calitatea de poet oarecum „oficial” al mișcării legionare îi aduc condamnarea la domiciliu forțat, apoi din nou internarea în lagăre (Vaslui, Miercurea Ciuc, Râmnicu Sărat). Izbutea totuși, acum, să dea la iveală volumele *Cununi uscate* (1938; Premiul Academiei Române) și *Corabia cu tufănici* (1939). În septembrie 1940, când partidul din care face parte ajunge la putere, G., ieșit din închisoare, e numit la Direcția Generală a Teatrelor. Anunța acum tipărirea unui volum de „poeme interzise”, ce ar fi cuprins, pe lângă *Sfântă tinerețe legionară*, *Imnul de slavă al eroilor Moța-Marin*, *Mormântul Căpitanului*, *Rugă din temniță pentru Arhanghel*, și „poeme scrise în lagăr”, mai toate republicate frecvent în periodice de mare tiraj. În timpul rebeliunii legionare din ianuarie 1941 ține un discurs, îndemnând la luptă, în piața Teatrului Național din București, fapt pentru care va fi arestat și condamnat, împreună cu alți 85 de camarazi, la doisprezece ani de închisoare. Pedeapsa îi va fi modificată peste câteva luni, fiind trimis pe front, unde în 1942 este rănit grav. Anterior i se permisesese să-și reia activitatea publicistică, la „Gazeta refugiaților” și la alte periodice pentru soldați. După întoarcerea în țară, colaborează la „Viața”, „Capitala”, „Dacia redivivă”, „Săptămâna CFR” ș.a. Tipărește, de asemenea, povestea în versuri *Mușu Cotoșmanu* și alte cârticele pentru copii, precum și volumele *Poeme de război* (1942) și *Balade* (1943). Imediat după 23 august 1944, este epurat din presă și din învățământ, arestat și judecat câteva luni mai târziu, în cadrul celui de-al doilea „lot de criminali de război”. Condamnat la doisprezece ani de detenție severă, va fi eliberat

în decembrie 1955. În 1958 este din nou arestat și condamnat la moarte pentru instigare contra regimului pentru poezia *Ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane*. Sentința va fi comutată după un an în detenție pe viață. Grațiat în 1963, i se impune să publice în „Glasul patriei”, organ de propagandă destinat românilor aflați în afara țării. Scriitorul nu izbutește să pătrundă și în alte reviste literare, iar o antologie alcătuită de Nicolae Manolescu în care sunt cuprinse și câteva dintre poeziile sale antebelice este retrasă, în 1968, din librării. Abia după decembrie 1989, se editează *Poezii* (I-III, 1992-1994), *Anotimpul umbrelor* (1993), *Ultimele poeme* (1994), *Calendarul meu* (1996), conținând pagini memorialistice, ș.a.

Mediul familial a făcut ca G. să-și descopere și să-și cultive vocația lirică de la o vârstă fragedă, încât, înainte de a fi împlinit douăzeci de ani, el își vede reprezentat un poem dramatic și tipărită o plachetă. În munți dădea glas avânturilor patriotice induse adolescentului de circumstanțele în care trăia, într-o formă mult îndatorată literaturii acestei perioade. *Liniști de schituri*, care apare peste cinci ani, relevă o modificare esențială, ca urmare a frecventării cercului Elenei Farago. Aceasta l-a îndrumat spre Maurice Maeterlinck, Fernand Gregh, Paul Verlaine, Francis Jammes (din ultimii doi G. traduce acum câteva bucăți) și spre unii dintre poeții români mai noi. Nerăbdător, tânărul și-a publicat prima carte înainte de a fi pătruns esența poeziei de care se apropiase. Ca la majoritatea poezilor ce i-au fost recomandați, climatul sufletec e dominat de o tristețe adâncă, metafizică, întreruptă din când în când de elanuri vitaliste. Dar expresia e stângace: în loc de simboluri, există echivalențe a căror aglomerare mecanică sfârșește adesea în simplă alegorie. Și peisajele, preponderent autumnale, conțin multe clișee: parcuri și grădini publice sub ploaie, ulițe de oraș provincial, cu flașnetari și cortegii funebre. Se poate distinge și maniera minulesciană (*Disertație despre mine*), agrementată cu elemente din panoplia poezilor „blestemai”. Ulterior, autorul și-a repudiat volumul de debut, reținând doar câteva poezii — *Melodie simplă*, *Siloiectorul*, *Heidelbergul de altădată*, *Domnișoara Lisetta*. Mai mult decât *Liniști de schituri*, întru găsirea propriului drum un rol l-a avut înrăurirea grupului craiovean de la „Năzuința” și „Flamura”, care, de la început, promovează un neotraditionalism opus în egală măsură sămănătorismului, cultivat de „Ramuri”, și curentelor moderniste. Sâmburele acestuia ar fi „regionalismul cultural”, propus de S. Mehedinți chiar în primul număr al „Năzuinței”. În această direcție merge și G. după 1924, primul rezultat fiind volumul *Plânge Strâmbă-Lemne*. Acesta se deschide cu ciclul *Poetul*, de sine stătător, dar având și rol de prefață care ilustra ideea unei veșnice reîntoarceri a cântărețului în epoci succesive. Celelalte piese sunt discursuri ale unor eroi de basm, precum *Strâmbă-Lemne*, *Sfarmă-Piatră*, *Zmeul*, *Cosânzeana*, *Statu-Palmă-Barbă-Cot*, *Păcală*, la care se adaugă și *Sfântul Petre*. Se întrevăd aici precursori de seamă, precum V. Alecsandri ori autorii unor poeme dramatice (*Zaharia Bârsan*, *Victor Eftimiu*), dar, dacă procedul nu e nou, rezultatul se sustrage epigonismului. Autorul lui *Plânge Strâmbă-Lemne* se proiectează perfect în eroul său, pe care îl

recrează, îi dă viață. Trecerea de la „chiot” la „geamăt” de urias, apoi la „scâncet” de pitic, la lamentoul de Cosânzeană sau la discursul rațional-vindicativ al Zmeului vădește o largă comprehensiune, posibilități de schimbare a registrului și o știință a versificării ce dă uneori texte de adevărată poezie pură. Toate aceste însușiri se regăsesc și în *Cerbul de lumină*. Scrisă în mare parte concomitent cu *Plânge Strâmbă-Lemne*, noua carte reunește patru cicluri — *Chilimuri*, *Povestea vrejului*, *Șarpele din scurbură* și *Robinson Crusoe*. Variate ca modalități și registru, ele au drept numitor comun o expresie mai directă a trăirilor eului liric. Într-un fel, *Chilimuri* constituie transpunerea artistică a programului grupului din care face parte **G.**, program pe care poetul îl va reformula în eseu *Sufletul oltenesc în artă* (1936). Există o similitudine între *Chilimuri* și *Pastelurile* lui Alecsandri și *Pe Argeș în sus* al lui Ion Pillat, locul Mirceștilor sau al Floricăi fiind luat de un spațiu delimitat de Amaradia și Olt, văzut și acesta sub rotirea anotimpurilor. Pitorescul este însă mai acuzat, coloritul mai intens, mai crud. Strângând, parțial, creațiile unui deceniu (1928-1938), volumul *Cununi uscate* nu putea pretinde a fi unitar. Cel dintâi ciclu, intitulat *Grădini*, și parțial următoarele două relevă o nouă ipostază, prefigurată întrucâtva în versurile din cartea precedentă, aceea de poet al florilor. El se prezintă astfel drept „Radu, cneazul gândacilor crăiești, / Gyr, prințul trist și lenes domnind prin busuioc, / Măria Sa Voivodul albastrelor răzoare”. Grădina nu e însă aici spațiul efuziunilor olfactive ori coloristice, precum la D. Anghel. Generoasă, ea îi oferă mai degrabă un material lexical susceptibil a fi prelucrat în arabescuri metaforice și melodii suave. Intenția ludică persistă și în al doilea ciclu, ce dă titlul volumului. Ajuns „la o margine de tinerțe” sau într-un „amurg de zeu”, poetul contemplă trecutul conservat în „cununi uscate”, dar și viitorul, sumbru, indicat de hârca găsită în lut (*Taină*) sau de o agonie individuală (*Murea un om*) ori colectivă (*Molimă*). O lirică erotică de mare discreție conține ciclul *Bal*, în timp ce *Creion* adună descriții veriste ale unui spațiu citadin, nu fără trimiteri și la estetica urâtului. Experimentarea unor modalități lirice noi, de la maniera minulesciană la factura suprarealistă, expurgată însă de excese, precum și abordarea unor motive exotice caracterizează ciclul *Program cotidian*. Tot aici intră *Celula de decembrie* — expresie a experienței dure a înțemnițării, precum și noi încercări de a circumscrie propria artă poetică și propria personalitate (*Poetul*, *Biografie*). Reluarea lor în ultimul ciclu — *Cioplitorul de azur* — aduce o abundență de imagini strălucitoare și de versuri de o muzicalitate desăvârșită, peste care planează când și când umbra manierismului. Același lucru se întâmplă în poemul dramatic *Corabia cu tufănici*, „comedie vegetală” de o calofilie ce sfârșește prin a provoca efecte contrare. Conștient de pericolul ce îl amenință, **G.** caută soluții concomitent în mai multe direcții. Cea mai importantă dintre tentative, mergând spre baladă, nu și-a găsit totuși loc în culegerea *Cununi uscate*. Aceasta va continua, în fond, o alta mai veche, pe aceea din *Strâmbă-Lemne*, acum fiind însă explorat nu fabulosul folcloric, ci eposul eroic. În 1934 **G.** publica în periodice primele sale balade. Preocuparea e vădită și de studierea eposului iugoslav sau a celui albanez. Mai

târziu, ideile sunt dezvoltate în eseurile *Baladă și eroism* (1938) și *Balada și sufletul național* (1942). În timp, numărul creațiilor proprii în acest gen îi îngăduie să anunțe în 1937 apariția lor în volum, dar intenția nu se va concretiza, din cauza împrejurărilor, decât în 1943. Intitulat *Balade*, acesta conține și piese lirice. În fapt, primul ciclu, *Fuga lupului*, cuprinde două poeme epice și câteva „inscripții”, în nota aceluia din *Cerbul de lumină* și din *Cununi uscate*. Cel de-al doilea ciclu, *Tară*, adună cincisprezece „cântece”, scrise în tipar folcloric, rafinat la extrem și îmbogățit de nota personală, ceea ce conduce la o reajizare artistică deosebită. Și ciclul următor se distinge astfel, deși autorul reia ideea mai veche, pusă în aplicare și de St.O. Iosif ori de Mateiu I. Caragiale, de a alcătui o galerie de figuri reprezentative, chintesență a istoriei poporului român. În stil propriu, sunt zugrăvite câteva tipuri („dacul”, „descăleătorul”, „ctitorul de mânăstiri”, „tipăritorul de bucoavne”, „moțul”) și câteva personalități (Ștefan Vodă, Petru Rares, Ioan Vodă cel Cumplit, Ion Neculce, Gheorghe Șincai ș.a.). Ultimele două cicluri sunt constituite în majoritatea din balade. Pe temelia sigură a folclorului, care furnizează matricea speciei și o seamă de subiecte, baladele relevă o organizare savantă, ce alternează epicul pur cu tabloul de epocă, într-o sugestivă culoare locală, ori cu fragmentul liric, când într-o notă discretă și suavă, când involburat și patetic. Volumul în totalitate, dar mai ales ciclurile de cântece și balade constituie capodopera lui **G.** Dar evitarea alunecării în manierism și în pură caligrafie nu se produce numai premeditat, în același sens acționând firesc și experiențele-limită, și anume închisoarea și apoi războiul. *Celula de decembrie*, cuprinsă în *Cununi uscate*, și „poemele scrise în lagăr”, rămase în periodice, relevă dincolo de suprafața cizelată cu meșteșug profunzimea unei trăiri autentice. Aceasta e încă mai puternică în *Poeme de război*, fapt ce conferă cărții un loc proeminent în literatura pe această temă. Fruntaș recunoscut al generației sale, cu numeroși emuli încă de la începutul anilor '40, **G.** ajunge prin ceea ce scrie și publică în 1942-1943 la o maturitate artistică aptă de a da și alte creații de maximă valoare. Circumstanțele istorice i-au fost însă potrivnice. Poetul a continuat să scrie în cei douăzeci de ani de detenție dură și, îndeosebi, după eliberarea sa, încât după 1989 i s-au putut tipări mai multe volume, structurate în ample cicluri. *Sângele temniței* este o dezvoltare a celor șapte „poeme scrise în lagăr” datând din 1940. Expresia suferințelor îndurate în bolgiile penitenciare este mai simplă și mai directă. Prezentarea lor recurge inevitabil și la cuvântul „nepoetic”, trivial ori aparținând argoului, amintind astfel și arghezienele „flori de mucigai”. Documentul uman, zguduitor, prevalează totuși, iar înălțarea în plan metafizic este în genere rară. Ea se produce mai des în ciclul *Stigmat*, scris probabil după ieșirea din temniță, dar nu într-o deplină libertate de creație. „Stigmatul” personal, efect al vinei, devine echivalent al condiției umane, câștigând astfel în altitudine, nu fără a-și pierde din specificitate. Recursul la metaforă este încă mare, cu toate că, în raport cu profuziunea de dinainte de 1940, se poate vorbi de o „dezbrăcare a veșmintelor”. Expresia tinde spre esențializare, însă datorită unor reluări (poate inițial simple variante), ciclul suferă de o anume diluție. Întrucâtva și cele

șapte balade noi prezintă lungimi, totuși virtuozitatea poetului atinge aici cota cea mai înaltă. Utilizarea versului scurt, de cinci-șapte silabe, determină o economie a mijloacelor artistice, iar muzicalitatea, potențată de leitmotive bine plasate, este impresionantă. Și în planul subiectelor se înregistrează un progres, poetul brodând dezvoltări semnificative pe canavaua din Miorița (*Balada unui plai de munte*) ori din legenda Meșterului Manole (*Balada iconarului de lângă rai*) și a lui Iancu Jianu (*Balada codrului fără haiduc*). Poeziile din culegerea *Anotimpul umbrelor* arată un meșteșug desăvârșit în utilizarea formelor fixe (rondel, sonet), dar și o anumită rețineră, o auto-cenzură, o evitare a ceea ce ar contraveni ideologiei la putere. Mai liber se dovedește autorul în cele trei cicluri (*Vioara din pod*, *Cuprindere* și *Pragul de piatră*) ce vor intra în volumul, de asemenea postum, *Ultimele poeme*. Creațiile lui G. de după 1945 nu relevă o fizionomie lirică nouă, diferită de cea precedentă, și nici nu-i schimbă poziția în constelația valorilor literare românești. Subintitulată *Prietenii, momente și atitudini literare*, cartea de memorii *Calendarul meu* aduce mărturisiri interesante, care, din păcate, sunt curmate în pragul deceniului al cincilea și, atât cât sunt, trec multe lucruri sub tăcere.

Ceea ce-l situează pe poetul Liniștilor de schituri în tradiție e atât peisagiul local, în specie oltean, cât și relativa lui interiorizare în monotone cantilene elegiace, pline de ploaie, de tristeți și de aspectele umile ale orașelului provincial, în care surprindem mai rar influența bacoviană, dar mai consistentă înrăurirea lui Francis Jammes. [...] Dintre tinerii regionalisti olteni, d. Gyr e singurul care, expunându-și în versuri programatice crezul artistic, a reușit să-l și exprime, uneori, cu mijloace demne de a fi luate în considerație.

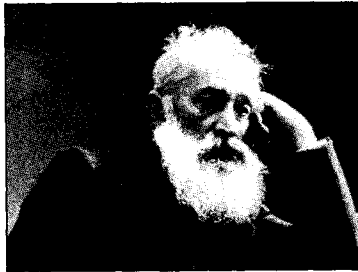
POMPILIU CONSTANTINESCU

SCRIERI: *Liniști de schituri*, Craiova, 1924; *Căciulița roșie*, București, 1926 (în colaborare cu N. Milcu); ed. București, 1937; *Floarea lui Sânzien*, București, 1927 (în colaborare cu N. Milcu); *„Învieră” de Tolstoi*, București, 1927; *Plânge Strâmbă-Lemne*, Craiova, 1927; *Cerbul de lumină*, București, 1928; *Eposul popular iugoslav* (în colaborare cu Anton Balotă), București, 1935; *Stele pentru leagăn*, Râmnicu Vâlcea, 1936; *Cununi uscate*, București, 1938; *Corabia cu tufânci*, București, 1939; *Mușu Cotoșmanu*, București, 1942; *Poeme de război*, București, 1942; *Balade*, București, 1943; *Poezii*, I-III, îngr. Simona Popa, Timișoara, 1992-1994; *Anotimpul umbrelor*, îngr. și postfață Barbu Cioculescu, București, 1993; *Ultimele poeme*, îngr. și postfață Barbu Cioculescu, București, 1994; ed. (*Pragul de piatră*), îngr. și postfață Barbu

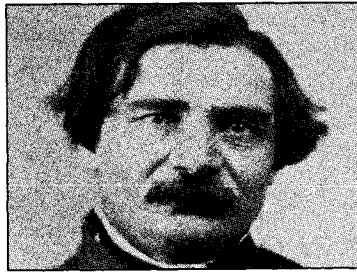
Cioculescu, București, 1998; *Calendarul meu*, îngr. și pref. Ion Popișteanu, Constanța, 1996; *Crucea din stepă*, îngr. Ion Popișteanu, pref. Barbu Cioculescu, Constanța, 1998; *Balade*, îngr. Ion Popișteanu, postfață Adrian Popescu, Constanța, 1999; *Sângele temniței. Stigmat*, București, 2003. **Traduceri:** Joseph Kessel, *Păpușa*, București, f.a.; Jack London, *Când și-adoce omul aminte...*, București, f.a.

Repere bibliografice: Gr. Veja, *O nădejde: Radu Gyr*, „Clipa”, 1924, 79; Radu Boureanu, „Plânge Strâmbă-Lemne”, „Comedia”, 1927, 39; A. Bădăuță, *Doi poeți tradiționaliști: Zaharia Stancu și Radu Gyr*, G, 1927, 12; Constantinescu, *Scrieri*, III, 105-115; Raul Teodorescu, „Plânge Strâmbă-Lemne”, „Falanga”, 1928, 32; C. I. Șiclovanu, „Cerbul de lumină”, UVR, 1928, 44; Raul Teodorescu, *Poetul Radu Gyr*, în *Omagiul lui Mihail Dragomirescu*, București, 1928, 553-559; A. Bădăuță, „Cerbul de lumină” de Radu Gyr, „Săptămâna literară”, 1929, 1; G. Murnu, *Poetul Radu Gyr*, „Ritmul vremii”, 1929, 6-7; Lovinescu, *Scrieri*, VI, 95-96; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1986), III, 317-319, *passim*; Boz, *Cartea*, 185-189; Metzulescu, *Literile*, I, 68-72; Octav Șuluțiu, „Stele pentru leagăn”, F, 1936, 2; N. Crevedia, „Stele pentru leagăn”, „Pagini basarabene”, 1936, 2; Augustin Pop, *Radu Gyr*, CL, 1936, 1-3; Constantin Stelian, „Stele pentru leagăn”, CL, 1936, 1-3; I. Chinezu, „Stele pentru leagăn”, GR, 1936, 5; Papadima, *Creatorii*, 483-492; Gabriel Bălănescu, *Domnul din rouă*, „Buna Vestire”, 1937, 107; Dragoș Vrânceanu, „Corabia cu tufânci”, CML, 1940, 47; Șerban Cioculescu, *Aspecte lirice contemporane*, București, 1942, 251-253; Constantin Fântăneru, *Cruciada umbrelor*, îngr. și pref. Aurel Sasu, Pitești, 2001, 22-25; Predescu, *Encicl.*, 384; Alexandru C. Ionescu, *Poezia lirică română contemporană*, București, 1941, 57-72; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 784, *Ist. lit.* (1982), 868; Mihail Chirnoagă, „Poeme de război”, VAA, 1942, 804; Pompiliu Constantinescu, *Radu Gyr*, „Poeme de război”, VRA, 1943, 705; Traian Chelariu, „Poeme de război”, UVR, 1943, 17; Pericle Martinescu, „Poeme de război”, „Dacia rediviva”, 1943, 6; Ion Șugariu, *Viața poeziei*, Timișoara, 1999, 156-157, 221-228; Lucian Valea, „Balade”, GT, 1943, 977; Traian Chelariu, „Balade”, UVR, 1944, 4; Pericle Martinescu, „Balade”, „Dacia rediviva”, 1944, 1; Manolescu, *Metamorfozele*, 33-34; Micu, „Gândirea”, 570-579; Ornea, *Tradiționalism, passim*; Virgil Ierunca, *Sașa Pană*, F, 1990, 8; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, 59-63; Paul Dugneanu, *Redescoperirea unui poet*, „Universul cărții”, 1993, 11; Ion Buzăși, *Radu Gyr la prima reeditare*, TR, 1993, 19; Gheorghe Grigurcu, *Poezia târzie a lui Radu Gyr*, VR, 1994, 2; Valeriu Anania, *Cățiva poeți ai curentului ortodoxist*, TR, 1994, 21-24; Adrian Popescu, *Lancea frântă. Lirica lui Radu Gyr*, București, 1995; Ioan Pop, *Poetul citind poezia*, VTRA, 1997, 5; Ioan Opris, *Radu Gyr între vină și pătimire*, DL, 1998, 30; M. S. Rădulescu, *Radu Gyr*, ALA, 1999, 487; Munteanu, *Jurnal*, V, 85-89; Rotaru, *O ist.*, IV, 139-141; Ovidiu Papadima, *Evocări*, postfață Pan M. Vizirescu, Iași, 1997, 73-75; *Dicț. esențial*, 357-358; Popa, *Ist. lit.*, I, 955-956. V.D.

H

Hasdeu, Bogdan Petriceicu

Heliade-Rădulescu, Ion

Hogaș, Calistrat

Holban, Anton

1875

1876

1877

HADÂRCĂ, Ion (7.VIII.1949, Sângerei Vechi, j. Bălți), poet și eseist. Este fiul Ninei și al lui Dumitru Hadârcă. Studiază la Institutul Pedagogic „Ion Creangă” din Chișinău (1970-1974), devenind apoi aspirant la Academia de Științe a Moldovei. A fost redactor la Editura Literatura Artistică, consultant și secretar al organizației de partid a Uniunii Scriitorilor din Moldova. Din 1989 este deputat al poporului din URSS, iar din 1991, prim-vicepreședinte al Parlamentului Moldovei. Din 1994 reprezintă Blocul Intelectualilor și Tăranilor din Moldova.

Poezia de început a lui **H.** poartă pecetea ocazionalului (*Zilele*, 1977), dar și a unei tendințe înverdate spre reflecție filosofică pe marginea condiției umane și a timpului, transpusă în forme fixe clasice, predominant fiind sonetul. **H.** adoptă postura de poet-copil care privește la lume nu atât prin copilăria maturului, cât prin maturitatea copilului încercat deja de asprimită timpului și ale secolului. De aceea, hamletizează în sens modern. Formula fixează implicarea, participarea și risipa, consumul uman. În *Lut ars* (1984) și *Darul vorbirii* (1985), perdeaua tainei se așază peste lucruri, făcându-l pe poet să „se petreacă” în ele, să lungească în neantul lor cu chip amăgitor: „Mă tot petrec în lucruri mai nou și mai departe”. Se fac

evidente semnele textualizării moderne. Participant activ la renașterea basarabeană, a îmbrățișat și formula mesianică, a scris și poezii sociologizante pe teme zilei, dar în *Ambasadorul Atlantidei* (1996), unde domină umoarea neagră, sarcastică, lirica sa adoptă o turnură existențialistă, valorificând strategiile mitopoetice postmoderniste.

SCRIERI: *Zilele*, pref. Mihai Cimpoi, Chișinău, 1977; *Baciul mieilor chirilici*, Chișinău, 1981; *Lut ars*, Chișinău, 1984; *Darul vorbirii*, Chișinău, 1985; *Noițele*, Chișinău, 1985; *Ambasadorul Atlantidei*, Iași, 1996; *Două imperii*, Chișinău, 1998; *Helenice*, Chișinău, 1998; *Cetățile Albe*, București, 1998; *A fi în timp*, Timișoara, 1999; *Arena cu iluzii*, Chișinău, 1999; *Duminica Mare*, Timișoara, 1999; *Povestea cerbului divin*, Chișinău, 2000; *Bunicuța zburătoare*, Chișinău, 2002; *De ce-i mare soarele?*, Chișinău, 2002.

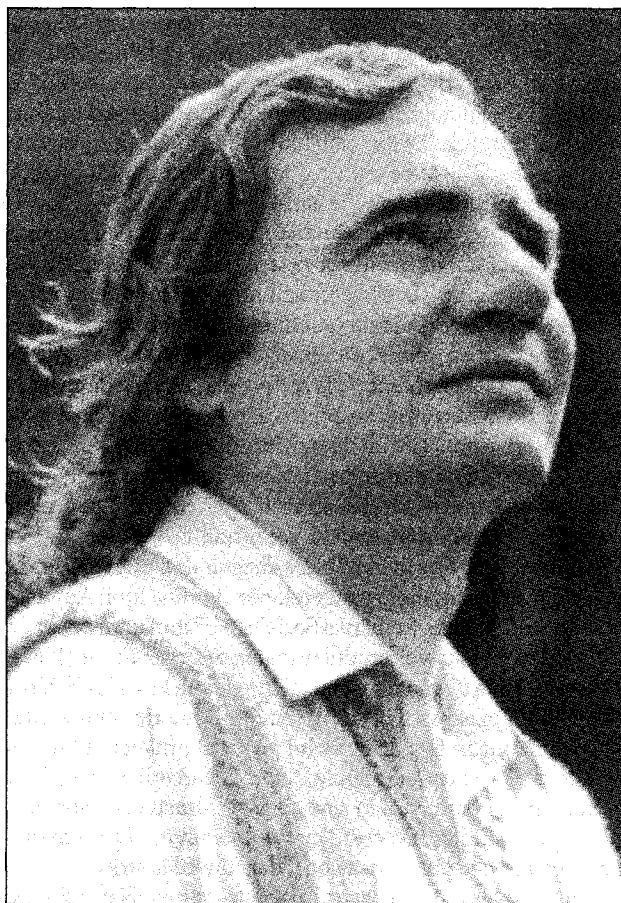
Repere bibliografice: Liviu Damian, *Despre poezia tânără*, LA, 1978, 5 ianuarie; Ion Vatamanu, *Viața cvoântului*, Chișinău, 1980, 176-178; Ion Ciocanu, *Refuzul pastîșei*, „Nistru”, 1982, 4; Andrei Țurcanu, *Martor ocular*, Chișinău, 1983, 196-204; Mihail Dolgan, *Poezia: adevăr artistic și angajare socială*, Chișinău, 1988, 288-293; Ioan Holban, „Ambasadorul Atlantidei”, CL, 1997, 1; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 232; Mircea A. Diaconu, *Ion Hadârcă. Poezia mesianică*, CL, 2000, 12; Popa, *Ist. lit.*, II, 1191-1192; Const. Ciopraga, *Sonetele lui Ion Hadârcă*, CL, 2002, 12. M.C.

HAGIU, Grigore (27.IX.1933, Târgu Bujor — 13.II.1985, București), poet. Fiu de țărani, termină liceul în localitatea natală. În 1952 intră la Institutul de Teatru din București, de unde este exmatriculat după un an, urmând apoi cursurile Facultății de Filologie. După absolvire lucrează mai întâi în redacția ziarului „Drum nou” din Galați. În fine, devine redactor la „Gazeta literară” și la „Luceafărul”. Ca poet, a debutat în 1950, în revista „Tânărul scriitor”.

Prima carte, *Autoportret în august*, apărută în 1962, anunță o coordonată stabilă în creația sa, așa-numita lirică militantă, nutrită de ceea ce Matei Călinescu numește în prefața volumului „adeziunea la ideile sublime ale comunismului”. Se regăsește aici un motiv din poezia lui N. Labiș, copilăria agresată de război (*Amintiri din război*), dar, dincolo de clișee și în opoziție cu acestea, se remarcă puternica expresivitate imagistică, susținută de un discurs liric dinamic. În *Continentele ascunse* (1965), confesiunea patetică este dublată de un egotism liric insistent, uneori excesiv. În erotică, impregnată de același patetism, spiritul romantic se confundă cu cel romanțios. Lirismul civic revine în forță în *De dragoste de țară* (1967), unde steaguri fâlăie deasupra șantierelor în „lumina lunii August” și se aude „Cântarea României Socialiste”. Titlul unui poem de aici va deveni titlul volumului următor, *Sfera gânditoare* (1967), care reprezintă un moment crucial în evoluția liricii lui **H.** Unei sensibilități expansive ce se risipea într-o retorică entuziastă, obedientă uneori față de modelul poetic al proletcultului, i se opune acum spiritul reflexiv „al reîntoarcerii în sine”, al retragerii, „al prăbușirii în sine însuși”. Atracția lumilor subterane, a „spațiului absorbit”, motivul seminței, al germinăției structurează o viziune lirică nouă; tensiunile lăuntrice ale unui imaginar bulversat sunt transferate într-un imagism extins pe

spații ample, dar, în același timp, controlat cu discreție. Acest lirism pulsatoriu, pendulând între lăuntric și exterioritate, pornește de la dezvăluirea unei relații indisolubile între spirit și trup. În viziunea lui H. trupul este doar aparență schimbătoare și pieritoare, iar spiritul, neschimbat și etern. Ca și la Nichita Stănescu, sfera și oul sunt asociate perfecțiunii și, respectiv, genezei. Balansul între un lirism interiorizat, uneori remarcabil de profund, și unul exterior, ostentativ, este prezent la nivelul întregii creații și prin alternanța între confesiunea tensionată și patetismul diluat în convenții, alternanță ce se regăsește în prima lui antologie, *Poezii* (1968). Prin *Spațiile somnului* (1969), poetul revine la răvășitele lumi interioare, la introspecție, dar și la prospectare, la ceea ce el numește „adâncul obscur”, „izvoarele somnului”, visul „haotic și nemărginit”. Reapar motivul germinației secrete, „sfera născătoare”, metaforă care atestă faptul că de astă dată geneza și perfecțiunea se confundă. Cu mai multă insistență, realitatea interioară este proiectată pe ecranul reprezentărilor onirice, reprezentări activate la început cu discreție, apoi cu ostentație chiar. Astfel, în *Nostalgica triadă* (1970; Premiul Uniunii Scriitorilor) continuă incursiunile în „spațiile somnului”, viselor, care și-au făcut „biserică în carnea trupului”. Căile de

acces sunt fântânile, iar „oglinzile întunecate” captează ceva din aceste lumi tainice, amplificându-le misterele și tensiunile. Exteriorizarea brutală a forțelor obscure ar trimite la un expresionism care mizează puternic pe efect. Prin *Cântece de stemă* (1971) se revine la superficialitatea lucrurilor, la lirismul civic, însă acum mai discret, mai bine controlat, o confirmare în acest sens fiind turnarea materialului liric în matrița sonetului. Intervine o nouă pendulare, între spontaneitate și virtuozitate. Aceleași lumi onirice captate într-un imagism puternic se regăsc în *Miazănoaptea miremelor* (1973), lumi deschise însă spre alte spații, simetrice, ale cosmosului. Volumele *Zenit de anotimpuri* (1974) și *Sărbătorile anului* (1975) reiau alternanța introspecție – expansiune, ceea ce confirmă, într-un fel, că pendularea a devenit manieră. Un lirism mai sobru, sever chiar, se distinge în *Descântece de gravitație* (1977), care evită ceea ce anterior fusese verbiu nebulos, uneori chiar balast strălucitor. Accentele expresioniste nu lipsesc, dar experiența poetului face ca stridențele să fie evitate. Cele două cicluri ale volumului – *Orfice și Starea de dor* – semnalează chiar prin titlu domeniile explorate: logosul și erosul. În *Sonete* (1978; Premiul Asociației Scriitorilor din București), meditația lirică, depășind restricțiile formale, refuză din nou contemplația, fiind înviorată de evocarea unei naturi în expansiune, în care gravitația apare ca un impuls generator. Revin cele două spații complementare: exteriorul hiperbolizat și interiorul care absoarbe ceea ce se pierde în afară. Ordonate pe cele patru cicluri calendaristice, aceste sonete nu evită incursiunea în timpul „profan”, într-o istorie evocată uneori în spirit naiv-paşoptist. *Fantastica pădure* (1980), printr-un tipar strofic unic, de douăsprezece versuri, dar nu numai prin acesta, atestă un manierism auster. Se confirmă astfel existența unei alternanțe între exprimarea nesupravegheată și cenzurarea riguroasă. În *Alte sonete* (1983), H. apelează din nou la forma fixă, încălcând însă regula la nivelul versului, diversificând metrica, oscilând între dodecasilab și monosilab. În *Zilele, vârstele, anii. Mărturii despre mine însumi* (1985) revine motivul somnului, poetul re trăiește acel „dor de spații închise”, dar și fascinația lumilor celeste, evocând cu o naivitate bine simulată lumea copilăriei. Antologia *Poeme* (1986) e tipărită postum. Într-un ciclu de inedite, meditația asupra timpului necruțător se înfățișează ca o premoniție a trecerii în neființă. Ciclul *1907 – epopeea țărănească* nu se înscrie, cum pare a anunța titlul, în lirica evenimentului, în prim-plan situându-se evocarea paseistă a civilizației rurale a copilăriei. În 1991 apare *Cristal de primăvară*, volum de poeme inedite (cu o prefață de Gina Hagiu, sora poetului). Cele două cicluri – *Constelație ciudată și Răzvrătire în alb* – refac în bună măsură un traseu liric sinuoz, din care nu lipsește nici „ulița copilăriei”, regăsită cândva într-o carte pentru copii, *Desemne pe sticlă* (1983). Spirit boem, H. a fost mai bine de trei decenii o figură pitorească în viața artistică a Bucureștiului. A iubit muzica, teatrul, artele frumoase, acest din urmă domeniu fiind, de altfel, abordat cu indiscutabilă competență de eseistul și cronicarul plastic.

N. Stoian, Gh. Pituț, Grigore Hagiu, Matei Gavril, Valentin F. Mihăescu, Iulian Neacșu

Textele, tipărite inițial în presă, au fost adunate în volumul *Bucureștiul artistic* (1984). Eseul *Visul ca vis – visul în literatură* (Jurnal 1959–1974) și *Memoriale* s-au publicat postum, în „*Luceafărul*” (1995).

O lume bine întemeiată, bine fixată în rădăcinile ei, ce-i garantează stabilitatea atât de plăcută lui Grigore Hagiu, dar cutreierată în răstimpuri de mișcări ilogice, alarmante; o lume care, scăpând o clipă din frâiele gravitației, se cutremură, își iese din solidele articulații, iată motivul cel mai neliniștitor pentru același poet, resimțit cu intensitate capabilă să stabilească legături surprinzătoare și totuși verosimile între lucruri greu de conceput împreună, în consecuția lor, deodată posibilă.

LUCIAN RAICU

SCRIERI: *Autoportret în august*, pref. Matei Călinescu, București, 1962; *Continentele ascunse*, București, 1965; *De dragoste de țară*, București, 1967; *Sfera gânditoare*, București, 1967; *Poezii*, București, 1968; *Spațiile somnului*, București, 1969; *Noblete de stirpe*, București, 1969; *Nostalgica triadă*, București, 1970; *Cântece de stemă*, București, 1971; *Poezii*,

București, 1973; *Miazănoaptea miresmelor*, București, 1973; *Zenit de anotimpuri*, București, 1974; *Sărbătorile anului*, București, 1975; *Descânțece de gravitație*, București, 1977; *Sonete*, București, 1978; *Fantastica pădure*, București, 1980; *Alte sonete*, București, 1983; *Desemne pe sticlă*, cu ilustrații de Gina Hagiu, București, 1983; *Bucureștiul artistic*, București, 1984; *Zilele, vârstele, anii. Mărturii despre mine însumi*, pref. Cezar Baltag, București, 1985; *Poeme*, pref. Fănuș Neagu, București, 1986; *Cristal de primăvară*, pref. Gina Hagiu, Galați, 1991; *Liniștea versului*, pref. Cezar Baltag, București, 1997.

Repere bibliografice: Bălan, *Condiția*, 94–99; Martin, *Generație*, 31–35; Cristea, *Interpretări*, 108–112; Regman, *Cronicari*, 110–123; Martin, *Poeți*, II, 196–203; Poantă, *Modalități*, 168–173; Căndroveanu, *Alfabet*, 98–101; Martin, *Pro Patria*, 118–122; Mincu, *Poezie*, 41–48; Piru, *Poezia*, II, 158–161; Laurențiu, *Eseuri*, 114–124; Raicu, *Critica*, 263–268; Raicu, *Practica scrisului*, 326–329; Grigurcu, *Poeți*, 316–319; Raicu, *Contemporani*, 119–121; Cristea, *Faptul*, 100–111; Dimitriu, *Singurătatea*, 135–151; *Lit. rom. cont.*, I, 566–568; Ciobanu, *Opera*, 161–165; Felea, *Aspecte*, III, 71–74; Simion, *Scritori*, IV, 181–188; Grigurcu, *Eminescu-Labiș*, 456–458; Negoșescu, *Scritori contemporani*, 204–207; *Dict. scriit. rom.*, II, 477–479; Popa, *Ist. lit.*, II, 431–436.

D.D.

HAIKU, publicație care apare la București din 1990 de trei ori pe an, apoi din 1991 anual, cu subtitlul „Revistă de interferențe culturale româno-japoneze”. Redactor-șef este Florin Vasiliu, secretar responsabil de redacție — Gabriel Stănescu, redactori — Angela Hondru, Mioara Gheorghe și Silvia Mărgineanu. Din redacție au făcut parte ulterior Lucia Vasiliu, Rodica Ștefănescu și Vasile Moldovan. Revista are inițial un colegiu de redacție alcătuit din Ion Acsan, Mihail Diaconescu, Ștefan Aug. Doinaș, Aurel Rău, Marin Sorescu, cărora, de la al doilea număr, li se alătură Vasile Smărăndescu și Nina Stănculescu. **H.** își propune să popularizeze haikuul, specie de poezie tradițională japoneză care cunoaște o mare vogă în toată lumea și a cărei răspândire, se consideră, poate mijloci o autentică întâlnire între spiritualitatea românească și aceea din Țara Soarelui Răsare. Într-un *Cuvânt de început* se arată că țelul principal este acela de a contribui la crearea unui „veritabil haiku românesc”. În puținele numere ale **H.** au apărut traduceri din creația unor haijini niponi clasici, cum sunt Issa, Shado, Yaka, Yosa Buson, Baishitsu, Taigi, Mokudô, Obsuy, Takahama, Sokan și Matsuo Bashô. Ultimului, care este și marele maestru al genului, i se acordă un spațiu privilegiat și i se consacră un număr omagial (9-10/1994), unde, între altele, poate fi citit un amplu și documentat eseu al lui René Étiemble, interpretul său francez. Se publică, de asemenea, micropoeme ale unor importanți poeți contemporani: Giuseppe Ungaretti, Gheorghios Seferis, Octavio Paz, Don Eulert și se rezervă un loc aparte autorilor români, ale căror grupaje de haikuuri sunt însoțite de scurte prezentări și de versiuni în limbile engleză și franceză: Al. T. Stamatiaș, Ștefan Baciș și Aurel Rău, Marin Sorescu și Adrian Rogoz (1990), Toma George Maiorescu și Romulus Bucur (1991), Titus Andronic (1992). Din sumarul revistei nu lipsește nici proza: fragmente din romanul *Admirabilul nebun* de Shusaku Endo, capitole din *Călătorie spre miazănoapte* de Matsuo Bashô, basmele japoneze *Farsa lui Matazei și Fântâna tinereții*, ca și notele de drum ale lui Corneliu Filip, intitulate *Pe meleaguri nipone*. Demne de menționat sunt eseurile lui Florin Vasiliu (*Matsuo Bashô — „sfântul haikuului”*, *Poemul pillatian într-un vers și haikuul japonez și extrasele din volumul Japonia în 111 ideograme*), cele câteva recenzii semnate de Virgil Bulat, Vasile Igna, Al. Chiriac, articolele lui Ștefan Doncea despre artele marțiale și ale lui Mircea Luca despre shintoism și buddhism, succintul curs de introducere în gramatica japoneză al Angelei Hondru. Un fapt notabil este că în jurul revistei au luat naștere cenacluri în mai multe orașe din țară. La **H.** au mai colaborat cu micropoeme Nicolae Alexandru-Vest, Gheorghe Grigurcu, Petre Stoica, Vasile Igna, Mircea Petean, Constantin Cubleşan, George Vulturescu, Marian Arsene, Ștefan Doncea, Mioara Gheorghe, Alexandru Pintescu, Thea Tat, Duțu Nițu, Clelia Ifrim ș.a. I.M.

HALEPLIU, Constantin (1816, Brăila — 29.XI.1873, București), autor dramatic. Învață mai întâi în orașul natal, apoi la București. Luncer timp de câțiva ani, va ocupa în continuare diferite funcții, în 1864 fiind numit, prin concurs, profesor. Vrăjmaș al revoluției, a cărei izbucnire o socotea funestă, avea

să rămână, după mișcarea de la 1848, cu trista faimă de delator. Actor nici rău, nici foarte bun, puțin cabotin, **H.**, neobosit în inițiative de tot felul, a fost un meritos animator teatral. După ce, la Iași, joacă în trupa lui Matei Millo, pleacă la București, unde, împreună cu alți actori moldoveni, înjghebează o „trupă națională extraordinară”. Reprezentațiile vor dura două luni, bucurându-se de o entuziastă primire din partea publicului. Personaj vanitos, dacă nu grandoman, brăileanul își va face un titlu de onoare din a fi adus aici pe scenă, pentru prima oară, vodevilul național. În 1850 și 1851 face parte din trupa lui Costache Caragiali. La Pitești, în stagiunea 1852-1853, se ocupă de regia unor spectacole. Institutator la Ploiești timp de mai mulți ani, din 1869 dă și aici un impuls teatrului de amatori.

Piesele lui, originale și prelucrări, sunt compuneri limbute, cu un verbiu adesea nesuferit, păcătuiind prin afectare. Sunt evidente totuși încercările de diferențiere prin limbaj a personajelor, împărțite neapărat în bune și rele. Temele care îl urmăresc pe **H.** sunt două. *Cumplitul amăgit sau Izvorul demoralizării* (1847) e o farsă în care zgârcenia își primește până la urmă pedeapsa. În *Săracul cinstit* (1851), cu reminiscențe din *Baba Hârca* a lui Matei Millo, titlul vorbește de la sine. Dincolo de sentințele morale, comedia conține note de critică socială. Începutul comediei-vodevil *Ucenicul șarlatanului* (1851), unde sunt puși față în față un june franțuzit, abia întors din străinătate, cu ifose cosmopolite, și bătrânul său părinte, păzitor al vechilor și bunelor obiceiuri, aminteste de *Iorgu de la Sadagura* a lui V. Alecsandri. **H.** este un antibonjurist convins, suspicios și ricanator în fața unor semne de înnoire. Un fel de cântecel comic ar fi *Serdarul Iliușu. Tombatera câne roșu* (1871), unde, la fel ca la Alecsandri, sunt luate în răspăr falsul patriotism, demagogia, parlamentarismul. În teatrul istoric, rezultatele sunt deplorabile. În afară de anacronisme și de absența unei atmosfere de epocă, limbajul e mereu inadecvat, înecat în discursivism. Și în *Moartea lui Mihai Viteazu la Torda* (1854), și în *Don Sanji II, regele Portugaliei* (1857), ca și în *Pustnicul sălbatecului munte* (1853), unde abundă efectele de melodramă, se perorează despre patriotism, despre virtute și fidelitate. Aceeași retorică umflată în „pastorală” închinată domnitorului Al. I. Cuza, *Serbare națională sau Visul fericirii* (1859), în care se exaltă actul Unirii, folosindu-se mijloace naive de impresionare, din care nu lipsește focul bengal.

SCRIERI: *Cumplitul amăgit sau Izvorul demoralizării*, București, 1847; *Fragment de operetă a lui Ștefan Vodă*, Iași, 1850; *Săracul cinstit*, București, 1851; *Ucenicul șarlatanului*, București, 1851; *Pustnicul sălbatecului munte*, București, 1853; *Moartea lui Mihai Viteazu la Torda*, București, 1854; *Don Sanji II, regele Portugaliei*, București, 1857; *Serbare națională sau Visul fericirii*, București, 1859; *Serdarul Iliușu. Tombatera câne roșu*, București, 1871.

Repere bibliografice: Pop, *Conspect*, II, 292-293; Ion Horia Rădulescu, *Contribuțiuni la istoria teatrului din Muntenia (1833-1853)*, București, 1935, 74-82; Brădăteanu, *Drama*, 56-58; *Dicț. lit.* 1900, 422. F.F.

HALICI, Mihail (19.X. 1643, Caransebeș — c. 1712), cărturar. Era fiul Anei (n. Magiar) și al lui Mihail Halici, descendent al

unor români calvinizați. Teolog cu preocupări literare — traduce pe la 1640 câțiva psalmi în românește —, tatăl lui H. era jurat în senatul Caransebeșului și rector al școlii calvine din oraș, unde fiul învață din 1651. H. urmează liceul reformat din Sibiu (1661-1664), împrietenindu-se aici cu Valentin Franck von Franckenstein, viitorul poet. Din toamna lui 1664 se află la Colegiul academic reformat din Aiud. Pregătirea dobândită îl recomandă pentru un rol important în învățământul protestant din Ardeal. Între 1667 și 1669 va fi rector al Colegiului din Orăștie. Reîntors la Aiud, cultivă prietenia cu Francisc Páriz Pápai, mai târziu lexicograf și doctor în medicină la Basel. H. se simte atras, în acea perioadă, de puritanismul englez și este printre primii ardeleni care învață limba engleză. Participă la disputele ideologice din cadrul colegiului aiudean, adoptând înnoirile raționaliste, carteziene. Poziția afirmată nu rămâne fără consecințe, căci în 1674 este nevoit să se refugieze la Sibiu, unde avea legături cu sașii luterani. La 31 de ani H. face gestul definitiv al redactării testamentului, în limba română, cu gândul de a părăsi Transilvania. Va fi apoi student în Țările de Jos, urmând dreptul la Leiden, din 1679. Mai târziu, în 1694, este descoperit de emigranți ardeleni (și de Mihail Bethlen, fiul cancelarului Transilvaniei) la Londra, unde activa în cadrul Foreign Office-ului pentru chestiuni orientale. Ultima oară, scrisul lui H. apare în 1712, pe un *Tatăl nostru* în latinește și ungurește, păstrat într-un manuscris la British Museum. La acea dată i se deschidea în țară testamentul, prin care lăsa prietenilor și colegiului din Orăștie o substanțială bibliotecă, mărturie a preocupărilor sale clasiciste, scolastico-teologice, umaniste și chiar științifice.

Primele încercări ale lui H. sunt 85 de poezii, în latină și maghiară, exerciții de versificație pe teme date; un grupaj semnificativ rămâne *In Transilvaniam*, despre durerile patriei, alături de prelucrări de maxime, epigrame, ode. H. scrie și poezii ocazionale. În 1664 îi dedică prietenului său Franckenstein un *Carmen*, inspirat de o *Cantio de amore*, retălmăcit în *Codicele Petrovay* (1672). De la 1 iunie 1674 datează *Oda* lui H., moment de referință pentru istoria prozodiei românești. Este scrisă în românește, într-un limbaj dialectal, contorsionat fonetic, sintactic și mai ales ortografic de influențe maghiare și săsești. Versificația savantă, în metru cantitativ, preia hexametru și pentametru antic, voind a demonstra, comparativ, virtuțile prozodice ale limbii române. *Oda*, împreună cu alte poezii gratulatorii în limbi străine, este tipărită în 1674 la Basel, într-un volum omagial, *Vota solennia*, dedicat lui Francisc Páriz Pápai. Lăudându-și prietenul, H. afirmă și latinitatea neamului său, conștiința originii nobile, romane. Pentru semnificația ei documentar-lingvistică, oda a fost reprodușă de numeroși istorici, filologi și literați, de la Aron Pumnul la G. Călinescu. Lui H. pare să-i aparțină o primă lucrare lexicografică, de pe la 1700, care alătură limbile română și latină într-un *Dictionarium valachico-latinum*, descoperit de B.P. Hasdeu la Budapesta, în 1871. Lucrarea se aseamăna cu un glosar latin-maghiar al lui Francisc Páriz Pápai. Fără a respecta riguros principiile lexicografice — în ce privește ordinea strict alfabetică a vocabulelor, selectate nu din texte, ci din viu grai, păstrând coloritul dialectal bănățean —, dictionarul este important prin numărul

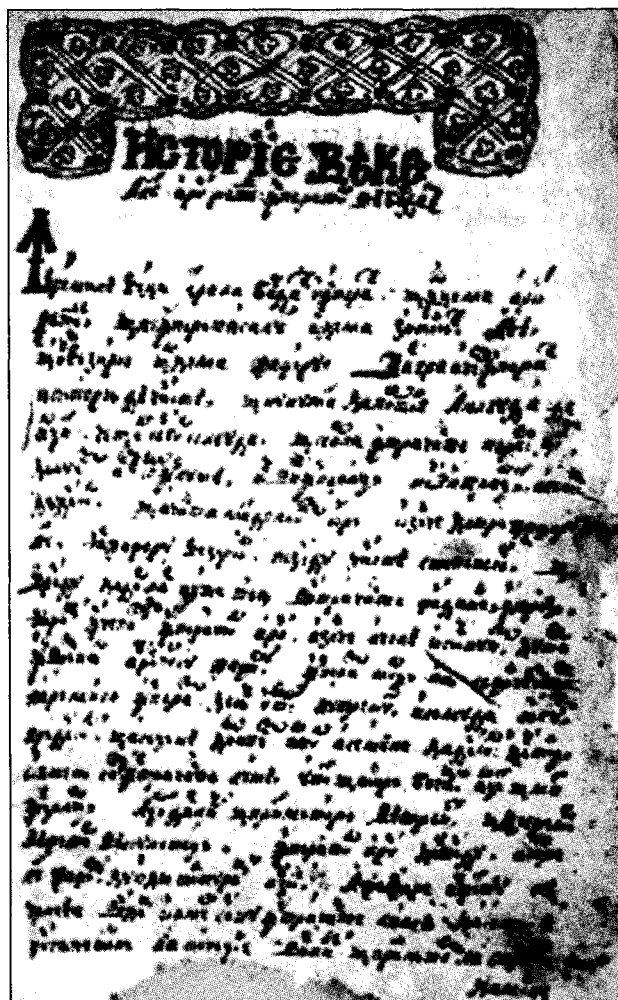
relativ mare al termenilor (5000), care includ, pe lângă nume comune, denumiri topografice și o incipientă nomenclatură botanică și medicală.

SCRIERI: *Oda*, CHRM, I, 216, LRM, 671-672.

Repere bibliografice: N. Drăganu, *Mihail Halici. Contribuție la istoria culturală românească din sec. XVII*, DR, 1924-1926; Pușcariu, *Ist. lit.*, 107-110; Cartoian, *Ist. lit.*, II, 106-107; Musnai Lászlo, Dani János, Engel Károly, *Date noi privitoare la Mihail Halici*, Cluj, 1964; Streinu, *Versificația*, 123; *Ist. lit.*, I, 438-440; Ivașcu, *Ist. lit.*, I, 238-239; Paul Cernovodeanu, *Contactele umanistului Mihail Halici cu literatura engleză*, O, 1969, 12; Gáldi, *Introducere*, 93-94; *Dict. lit.* 1900, 422-423; *Dict. scriit. rom.*, II, 479; Cărtărescu, *Postmodernismul*, 233. A.Sm.

HALIMA, carte populară. Sub acest titlu s-a răspândit în cultura românească traducerea din greacă a culegerii de basme orientale *Aravicon Mithologhicon* [*Povești arabe*], din 1757, o prelucrare și o unificare a două cicluri epice de origine indiană

Foaie de titlu, Biblioteca Centrală Universitară din Iași, ms. V-15

și arabă, realizate în limba franceză între 1704 și 1712. Este prima tălmăcire românească păstrată integral (în manuscrisul 2587 de la Biblioteca Academiei Române), datează din 1783 și a fost atribuită monahului Rafail de la mănăstirea Hurezi. Revizuită după originalul grec și prelucrată stilistic, această versiune a fost publicată la București, în patru volume (1835-1838), de I. Gherasim Gorjanu, sub titlul *Halima sau Povestiri mitologhicești arabești*. Într-o povestire-ramă sunt incluse, înlănțuindu-se și determinându-se, numeroase basme, narațiuni și anecdote. Înșelat de soția sa, împăratul Aidin hotărăște să se răzbune pe femei, ucigându-le după prima noapte petrecută împreună. Fiica unui vizir, Halima, izbutește să-și amâne execuția povestind nopți la rând diferite „istorii”, pe care le întrerupe într-un moment de suspans maxim. Cucerit de înțelepciunea și talentul povestitoare, Aidin renunță la sângeroasa răzbunare. Istorisirile sunt de o mare frumusețe și bogăție epică, cu întâmplări extraordinare și eroi supranaturali. Spiritul și morala sunt cele ale tuturor basmelor — biruința calităților umane fundamentale. *Halima* încorporează și istoria filosofului Sindipa, într-o formă modificată. În cultura românească au circulat numeroase copii fragmentare concomitent cu variante orale, ceea ce a dus la o contaminare reciprocă. Unele motive au fost asimilate de folclor, dar și povestirile din *Halima* au suferit o influență autohtonă. Aceste interferențe au fost probate de numeroase texte din culegeri sau prelucrări folclorice aparținând, printre alții, lui Petre Ispirescu, Anton Pann, Petre Dulfu, Ovid Densusianu. În afară de manuscrisele și reeditările integrale sau parțiale ale culegerii grecești, s-au făcut numeroase traduceri și după alte versiuni europene. Pe lângă mulți anonimi, de transpunerea sau prelucrarea povestirilor arabe s-au ocupat și Scarlat Barbu TâmpEANU, Ioan BARAC, Emil Gârleanu, Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Eusebiu Camilar ș.a. O traducere după o versiune franceză completă a fost începută de Petre Hossu și continuată de D. Murărașu și de H. Grămescu în *Cartea celor o mie și una de nopți*.

Ediții: *Halima sau Povestiri mitologhicești arabești*, I-IV, tr. I. Gherasim Gorjanu, București, 1835-1838; ed. 2, București, 1857; *Aravicon Mithologhicon (Halima)* (fragm.), CPL, I, 409-449, republ. în *Halima și alte cărți populare*, îngr. I.C. Chițimia și Dan Simonescu, București, 1963, 291-342.

Repere bibliografice: Gaster, *Lit. pop.*, 92-103; Cartoian, *Cărțile pop.*, II, 298-320; Piru, *Ist. lit.*, I, 448-452; Lăudat, *Ist. lit.*, II, 245-256; *Ist. lit.*, I, 669-672; Mircea Anghelescu, *Literatura română și Orientul (secolele XVII-XIX)*, București, 1975, 52-61; Moraru-Velculescu, *Bibliografia*, I, partea II, 307-334; *Dict. lit.* 1900, 423-424. C. T.

HALIPPA, Pan[teimon] (1.VIII. 1883, Cubolta, j. Soroca — 30.IV.1979, București), poet, memorialist și gazetar. Fiu al dascălului bisericesc Nicolae Halipa, **H.** urmează Seminarul Teologic de la Chișinău, apoi, contaminat și de febra revoluționară a anilor 1905-1906, se dedică unei activități de militant social-național. Organizează Uniunea Țăranilor și se implică în apariția primului periodic românesc tipărit dincolo de Prut, „Basarabia” (1906-1907), unde publică, semnând P. Basarabeanu (P.B.) și Pintilie Cubolteanu (P.C.), articole în care

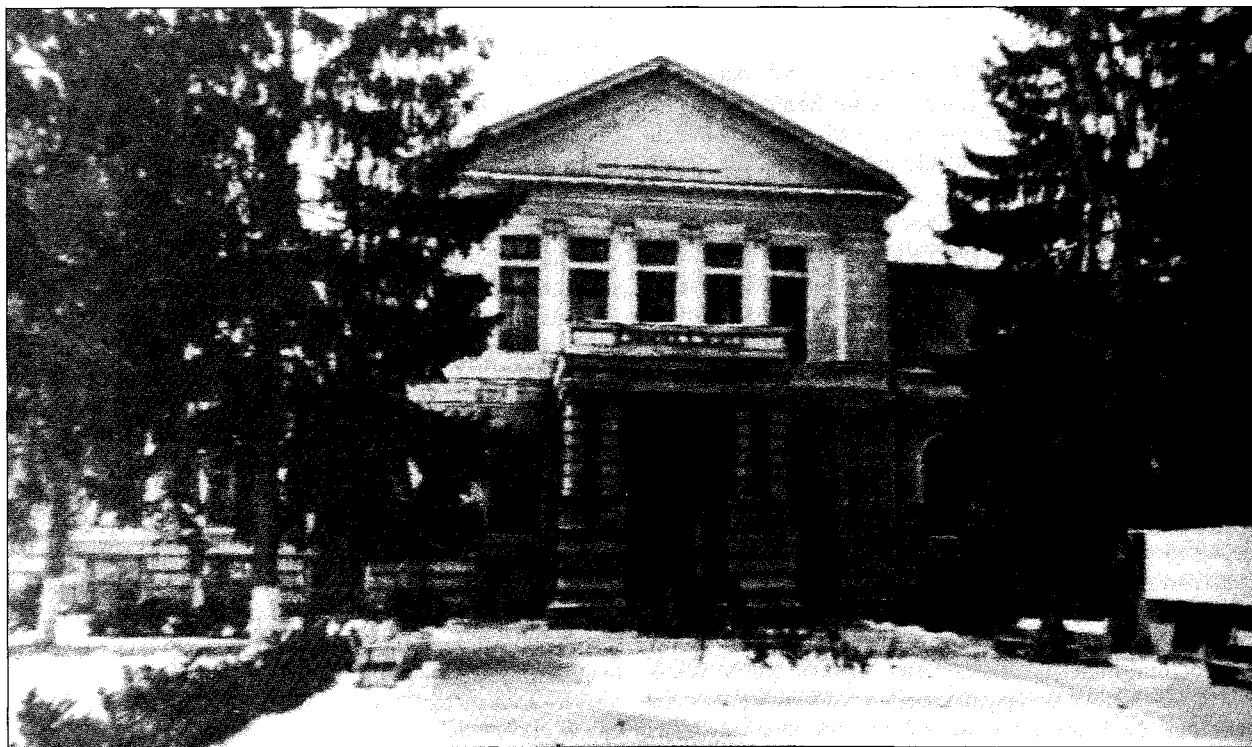
afirmă dreptul țăranilor români de a avea învățământ, religie și cultură în limba națională. Atitudinea critică față de stăpânirea rusească i-a adus o scurtă detenție într-o închisoare din Moscova, după care **H.** va trece la Iași pentru a urma cursurile Facultății de Litere și Filosofie (1908-1912). În această perioadă participă la ședințele de redacție ale „Vieții românești”, la care colaborează cu mai multe *Scrisori din Basarabia*. Ia parte la întocmirea unor calendare populare pentru folosul conașionilor și debutează cu versuri în „Arhiva” (1912). Revenit la Chișinău, se află în fruntea mai multor inițiative social-culturale: organizarea primei școli românești, a mișcării cooperative, a unor manifestări artistice și mai ales, fondarea editurii, revistei și a ziarului „Cuvânt moldovenesc” (1913). Programele periodice al căror redactor era prevedeau ridicarea gradului de civilizație și de cultură, reactivarea conștiinței naționale, stimularea și promovarea scriitorilor locali și a unei literaturi adecvate momentului și locului. **H.** publică aici numeroase versuri și articole în care critică stările existente, îndeamnă la acțiune și se pronunță răspicat pentru dreptul românilor de peste Prut de a avea școli, biserici, teatre în limba maternă, subliniind și necesitatea păstrării tradițiilor proprii. După evenimentele din 1917 devine unul dintre liderii politici ai românilor basarabeni. Ales vicepreședinte al Sfatului Țării de la Chișinău, contribuie decisiv la Unirea cu România, ca act concret, juridic și istoric. Întemeietor al Partidului Țărănesc, apoi șef al organizației locale a Partidului Național Țărănesc, e în mai multe rânduri deputat, senator, ministru, militând mereu pentru drepturile basarabenilor, serios nesocotite și de

noua administrație, fapt care a determinat noi acțiuni punitive împotriva sa. Între 1919 și 1940 deține și postul de profesor de geografie și limba română la Școala Normală din Chișinău. După 1932 **H.** s-a arătat a fi mai puțin activ politic, dedicându-se acțiunilor culturale, înființând revista „Viața Basarabiei” (1932–1944), cel mai important periodic interbelic din această parte a țării, dublat din 1933 de ziarul cu același titlu. El a încercat aici să dea un exemplu de activitate multiplă, publicând versuri, proză și articole în care îndemna la solidaritate națională, la acțiuni și atitudini utile, făcea evaluări de ansamblu asupra Basarabiei de după Unire, comenta evenimentele importante sau prezenta personalitățile basarabene în simple evocări ocazionale sau în adevărate studii de istorie literară (*Alexie Mateevici, C. Stere, Bogdan Petriceicu Hasdeu, Prinosul Basarabiei în literatura românească* ș.a.). A fost redactor la revista literară „Itinerar” (Chișinău, 1938+–1940) și a colaborat la numeroase alte periodice. Nevoit în 1940 să se stabilească la București, nu a încetat să activeze în favoarea Basarabiei, cu excepția perioadei 1950–1957, când a fost deținut în închisori și lagăre din țară și din Siberia. A continuat să scrie, versificând proverbe, esențializându-și experiența în maxime și cugetări, rememorându-și în lungi spovedanii viața și principalele evenimente la care a participat.

Volumul *Flori de pârlăoagă* (1921) include doar o parte din versurile apărute în periodice de-a lungul a peste trei decenii. Metafora titlului se referă atât la „solul necultivat” al poeziei

basarabene, cât și la caracterul rustic, puțin elaborat al stihurilor, care, stilistic, amintesc uneori de epoca preeminesciană. Aflăte sub semnul „datoriei” (*Poezie-datorie*) față de poporul ce trăia într-o „ceață de dureri nemăsurate”, al necesității de a-l lumina și mobiliza, al dorinței de a-i cânta virtuțile și aspirațiile, cele mai multe dintre versificări (din volum și din periodice) au mai mult valoarea unui document despre om și vremea sa. Atunci când reușește să se sustragă imperativelor sociale, **H.** reiterează modest teme și atitudini comune ale liricii – natura ca mediu al regenerării și tonificării sufletești, năzuința spre săvârșirea binelui, spre lumină și spre înălțimi etc. Cu timpul, poetul devine mai puțin optimist, are sentimentul zădărnicii luptei sale, al imposibilității de a salva „gloata bolnavă, bezmetică și oarbă”, își percepe propria viață ca fiind „crudă și pustie, rătăcită în deșisuri de mulțime”, se simte tot mai blazat, mai descurajat. În versuri a realizat și câteva traduceri din literatura rusă – Pușkin, Lermontov, A.A. Fet ș.a. Proza lui **H.** a apărut în periodicele pe care le-a condus și este, în genere, de natură memorialistică. Amintirile din copilărie, alerte, sentimentale urmăresc în special să pună în lumină diferite aspecte ale vieții rurale, în conformitate cu direcția culturală a publicațiilor sale. Mai importante documentar sunt numeroasele evocări ale momentelor istorice în care s-a implicat, ale personalităților care au avut un rol deosebit în evenimentele unei perioade istorice de mari schimbări. Cea mai mare parte a memoriilor este scrisă după

Clădirea Statului Țării din Chișinău

1957, multe texte cuprinzând și relatări despre suferințele sale ca deținut. Unele s-au tipărit postum, după 1990, fie ca secvențe memorialistice propriu-zise (*Pan Halippa despre întâlnirea cu Lenin, pentru Basarabia*, „Totuși iubirea”, 1992, *Jurnal*. 13 aprilie 1958 – 17 oct. 1960, „Manuscriptum”, 1992), fie sub forma unor interviuri („Tineretul liber”, 1992, „Manuscriptum”, 1992). Câteva studii despre Basarabia s-au editat la Iași (1912), Chișinău (1914) și București (1941), iar o istorie amănunțită a evenimentelor din Basarabia anilor 1917–1918 este cuprinsă în *Testament pentru urmași* (în colaborare cu A. Moraru), publicată la München în 1967, republicată parțial la Chișinău, în 1991. O culegere de *Pilde și povește* (1908), cu extrase din Lev Tolstoi, I. Heliade-Rădulescu, Al. Donici, C. Negruzzi, I. Creangă, Pântilie Cubolteanu (alias H.), câteva broșuri conținând cuvântări sau proiecte literare, învățături agrotehnice întregesc o activitate susținută, diversă. Este o operă care constă nu atât în texte (modeste sub raport literar), cât în fapte, remarcabilă în ansamblu, exemplară ca semnificație social-culturală.

SCRIERI: *Flori de pârloagă*, pref. Mihail Sadoveanu, Iași, 1921; *Bogdan Petriceicu Hasdeu*, Chișinău, 1939; *Cântare pământului*, Chișinău, 1940; *Testament pentru urmași* (în colaborare cu A. Moraru), München, 1967; ed. Chișinău, 1991; *Publicistică*, îngr. Iuri Colesnic, Chișinău, 2001.

Repere bibliografice: Onisifor Ghibu, *De la Basarabia rusească la Basarabia românească*, I, Cluj, 1926, *passim*; Iorga, *Ist. lit. cont.*, I, 157; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 856, *Ist. lit.* (1982), 941; Gh. Cunescu, *Pan Halippa și al său pohoț na Sibir*, L, 1992, 26–27; Vasile Badiu, *Pantelimon Halippa scriitorul*, LA, 1993, 2; Colesnic, *Basarabia*, I, 66–77; Iurie Colesnic, *Dosarul nr. 6253*, LA, 1993, 8–34; Iurie Colesnic, *Pan Halippa (110 ani de la naștere)*, LA, 1993, 36; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 117–118; *Dict. scriit. rom.*, II, 479–481; Popa, *Ist. lit.*, II, 282, 1045. C. T.

HAN, Raymonde (13.XI.1892, Focșani – 1962, București), poetă. Este fiica Zeliei (n. Tulea) și a lui Edmond Hanard, inginer de origine belgiană. Apariția unui volum de poezii, *Cartea dimineții* (1939), aparținând muziciei H., soția sculptorului O. Han, cu teme înalte studii de pian la Berlin (unde a și trăit multă vreme), a surprins, dacă nu a constituit de-a dreptul o revelație. Înainte de a fi incluse într-o carte proprie, câteva dintre poeme sunt publicate de Zaharia Stancu în *Antologia poezilor tineri* (1934). Autoarea este prezentă în paginile unor periodice ca „Viața românească”, „Azi”, „Viața literară”, susținând și cronică muzicală la „Curentul”. Formată în spiritul revistei „Gândirea”, care îi găzduiește de altfel debutul poetic, H. publică acest unic op, *Cartea dimineții*, după care părăsește spațiul literar în favoarea muzicii.

Lirica sa este o reacție antisămănătoristă. Citadină prin excelență, poeta are un alt fel de receptare a universului rural, după care tânjește, ca și după copilăria pierdută. Satul reprezentă pentru H., la fel ca pentru feți-frumoșii din basme, un adevărat izvor de apă vie, de redobândire a purității și prosperității. Cultura fortifică, dă un alt înțeles legăturii cu natura, peisajul fiind animat de apariția „fetei de primăvară”, netulburată încă de Sburător, „și-n gând nevinovată de tot”. Personajul masculin, și el foarte tânăr, care echilibrează, în aceeași cheie

aurorală, universul bucolic, este conturat într-un poem admirativ (*Pentru un băietan*), cu versuri apropiate parcă de *Cântarea Cântărilor*. Totul pare a fi la începuturi: anotimpurile, fenomenele naturii, viața însăși; totul este suav și limpede, ceea ce nu înseamnă că nu sunt intuite misterele adolescenței amenințate de iminenta pierdere a ingenuității. Deși a publicat puțin, H. se impune ca o poetă matură, versurile ei făcând să transpară ecurile unei experiențe unice, consistente în plan literar.

SCRIERI: *Cartea dimineții*, București, 1939.

Repere bibliografice: Zaharia Stancu, *Antologia poezilor tineri*, București, 1934, 109–114; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 847–848, *Ist. lit.* (1982), 933; Nicolae Manolescu, *Poezia română modernă de la George Bacovia la Emil Botta*, I, București, 1968, 199–202; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, 74–76; Ion Bălu, *Metamorfozele poeziei moderne*, APF, 1996, 9; *Dict. scriit. rom.*, II, 481–482; Viorel Cosma, *Muzicienii din România*, București, 2001, 22. N.B.C.

HAN DOCA, Mircea (12.IV.1929, Botoșani), istoric literar și editor. Este fiul Marthei-Hélène (n. Labin) și al lui Constantin Handoca, farmacisti. După ce urmează Liceul Național din Iași (1939–1944) și Liceul „Al. Ghica” din Alexandria (1944–1947), face studii la Facultatea de Filologie a Universității din București (1947–1951), devenind profesor la Bucșani, județul Dâmbovița (1951–1955), Târgoviște (1955–1959), Pâclișa, județul Hunedoara (1959–1960) și la Liceul „D. Bolintineanu” din București (1960–1990). Debutează cu un articol în „Studii și cercetări de istorie literară și folclor” (1962). Colaborează la „Adevărul literar și artistic”, „Albina”, „Arca”, „Argeș”, „Ateneu”, „Cahiers roumains d'études littéraires”, „Convorbiri literare”, „Criterion”, „Cronica”, „Curierul românesc”, „Excelsior”, „Familia”, „Jurnalul literar”, „Limbă și literatură”, „Litere, arte, idei”, „Manuscriptum”, „Orizont”, „Poesis”, „Revista de istorie și teorie literară”, „România literară”, „Steaua”, „Teatrul”, „Transilvania”, „Tribuna”, „Vatra”, „Viața românească” ș.a, precum și la câteva publicații din străinătate.

De mai bine de un sfert de secol H. editează opera lui Mircea Eliade, romanele și nuvelele, eseurile, studiile, memoriile, jurnalul, tratatele de istorie a religiilor, corespondența, ca și textele referitoare la receptarea critică a operei, adunate sub titlul generic *Dosarul Eliade* (I–VIII, 1998–2003). Ca exeget a publicat cărți precum *Mircea Eliade. Câteva ipostaze ale unei personalități proteice* (1992), *Pe urmele lui Mircea Eliade* (1996), *Pro Mircea Eliade* (2000), *Viața lui Mircea Eliade* (2000), *Eliade și Noica* (2002). Rezultatul cunoașterii aprofundate a vieții, operei și receptării scrierilor lui Mircea Eliade în întreaga lume este și o amplă biobibliografie (I–III, 1997–1999). Recunoscându-i-se meritele pentru acest vast demers, critica literară a remarcat că H. „s-a lăsat treptat, irevocabil și complet acaparat de pasiunea lui eliadescă, ajungând la ora de față să fie aproape omologat drept cel mai complet cunoscător al vieții maestrului său și cel mai solicitat editor al operei acestuia, adeseori rămasă doar în manuscris, mai ales că are privilegiul de a dispune de arhiva din țară a savantului” (Florin Mihăilescu). Împrejurarea că l-a cunoscut personal pe Mircea Eliade, când l-a vizitat la Paris în

1985, și că acesta i-a trimis peste șazeci de scrisori, a contribuit la un mai profund atașament față de autorul lui *Maitreyi*.

SCRIERI: *Excursia literară*, București, 1971; Al. O. Teodoreanu (*Păstorel*), București, 1975; *Mircea Eliade. Contribuții bibliografice*, București, 1980; *Pe urmele lui G. Topîrceanu*, București, 1983; *Pe urmele lui Al. O. Teodoreanu (Păstorel)*, București, 1988; *Mircea Eliade. Câteva ipostaze ale unei personalități proteice*, București, 1992; *Mircea Eliade comentat de...*, București, 1993; *Pe urmele doctorului Sârbu și ale actriței Tantzi Cocea*, București, 1996; *Pe urmele lui Mircea Eliade*, Târgu Mureș, 1996; *Mircea Eliade. Biobibliografie, I-III*, București, 1997-1999; *Convorbiri cu și despre Mircea Eliade*, București, 1998; *Viața lui Mircea Eliade*, Cluj-Napoca, 2000; *Pro Mircea Eliade*, Cluj-Napoca, 2000; *Eliade și Noica*, Cluj-Napoca, 2002. **Ediții:** *Bucura Dumbravă, Cartea munților*, pref. edit., București, 1970; Bogdan Amaru, *Goana după fluturi*, pref. George Gibescu, București, 1973; G. T. Kirileanu, *Correspondență*, pref. edit., București, 1977; Nestor Urechia, *Vraja Bucegiilor*, pref. edit., București, 1979; *Mircea Eliade, Despre Eminescu și Hasdeu*, pref. edit., Iași, 1987, *Romanul adolescentului miop*, pref. edit., București, 1988, *Memorii, I-II*, pref. edit., București, 1991, *Noaptea de Sânziene, I-II*, pref. edit., București, 1991, *Nuove inedite*, pref. edit., București, 1991, *India*, pref. edit., București, 1991, *Taina Indiei*, postfață Horia Nicolescu, București, 1991, *Biblioteca Maharajahului*, pref. Victor Crăciun, București, 1991, *Nouăsprezece trandafiri*, București, 1991, *Huliganii*, pref. edit., București, 1991, *Șantier*, pref. edit., București, 1991, *Împotriva deznădejții. Publicistica exilului*, pref. Monica Spiridon, București, 1992, *Întoarcerea din rai*, București, 1992, *Jurnal, I-II*, pref. edit., București, 1993, *Morfologia religiilor. Prolegomene*, pref. edit., București, 1993, *Mircea Eliade și corespondenții săi, I-III*, pref. edit., București, 1993-2003, *Isabel și apele diavolului*, București, 1993, *Maitreyi. La șașinci*, pref. Eugen Simion, București, 1994, *Erotica mistică în Bengal*, pref. edit., cuvânt înainte Mircea Vulcănescu, București, 1994, *Opere, I-II*, pref. Ion Bălu, București, 1994-1997 (în colaborare cu Mihai Dascal), *Jurnal de vacanță*, București, 1995, *Maddalena*, postfață Nicolae Florescu, București, 1996 (în colaborare cu Nicolae Florescu), *Coloana nesfârșită. Teatru*, pref. edit., București, 1996, *Cum am găsit piatra filosofală. Scrieri de tinerețe. 1921-1925*, pref. Constantin Noica, București, 1996, *Misterele și inițierea orientală. Scrieri de tinerețe*, București, 1998, *Viața nouă*, pref. edit., București, 1999, *Europa, Asia, America... Corespondență, I*, pref. edit., București, 1999, *Dubla existență a lui Spiridon V. Vădăstra*, pref. edit., postfață Nicolae Florescu, București, 2000, *Aristocrația solilocvială a dialogului*, pref. edit., București, 2000, *Textele „legionare” și despre „românism”*, pref. edit., Cluj-Napoca, 2001, *A vedea lumea ca în ziua dintâi a creației. Pagini despre Brâncuși*, pref. edit., București, 2001; Constantin Noica, *Istoricitate și eternitate*, pref. edit., București, 1988, *Texte comentate*, pref. edit., București, 1994; *Dosarul Eliade, I-VIII*, pref. edit., București, 1998-2003; Ionel Jianu, *Brâncuși*, pref. edit., Cluj-Napoca, 2001.

Repere bibliografice: Jordan Dăcu, *Corespondența Kirileanu*, RITL, 1977, 4; Adrian Fochi, *Amintirea unui distins cărturar*, ST, 1978, 2; Cristian Livescu, *Corespondența ultimului junimist*, CRC, 1978, 16; Dumitru Micu, G. T. Kirileanu, „Corespondență”, CNT, 1978, 22; Șerban Cioculescu, *Literatura turistică*, RL, 1979, 8; Emil Manu, *Bibliografia lui Mircea Eliade*, SPM, 1980, 484; Gh. Bulgăr, *O bibliografie românească a lui Mircea Eliade*, ST, 1980, 9; Al. Zub, „Mircea Eliade. Contribuții bibliografice”, AIX, t. XVIII, 1981; Vasile Netea, *Din legăturile lui G. T. Kirileanu cu ardelenii și maramureșenii*, ST, 1982, 6; Șerban Cioculescu, *Vă place Topîrceanu?*, R, 1984, 6; Gh. Bulgăr, „Pe urmele lui G. Topîrceanu”, F, 1984, 12; Nicolae Manolescu, *Clasicii noștri*, RL, 1987, 22; Liviu Petrescu, *Primul Eliade*, ST, 1988, 3; Cornel Ungureanu, *Eminescu, Hasdeu, Eliade, O*, 1988, 39; Cornel Ungureanu, *Două romane, O*, 1989, 19;

Gh. Glodeanu, *O reconstituire necesară*, TR, 1989, 26; Irina Petraș, *Pe urmele lui Păstorel*, ST, 1989, 9; Horia Roman Patapievi, *Mircea Eliade ca zeu*, RL, 1992, 24; Constantin Cubleşan, *Mircea Eliade*, ST, 1992, 5-6; Gh. Glodeanu, *Ipostazele unei personalități proteice*, TR, 1992, 44-45; Mac Linscott Ricketts, *Câteva ipostaze*, „The Society for Romanian Studies Newsletter”, 1992, 2; Z. Ornea, *Publicistica din exil a lui Eliade*, RL, 1993, 17; Z. Ornea, *Corespondența lui Mircea Eliade*, RL, 1993, 23; Cristian Bădiliță, *Jurnalul unui „om împlinit”*, RL, 1993, 39-40; Mac Linscott Ricketts, *Pentru Mircea Eliade din devoțiune*, JL, 1993, 45-48; Gh. Bulgăr, *Mircea Handoca, „Mircea Eliade. Câteva ipostaze ale unei activități profesice”*, LL, 1993; Al. Andriescu, *Mircea Eliade, „Jurnalul”*, CL, 1994, 7-8; G. Gibescu, *Ipostazele personalității lui Mircea Eliade*, VR, 1994, 11-12; Mircea Muthu, *Tânărul Mircea Eliade*, TR, 1995, 13; Teodor Vărgolici, *Pe urmele lui Mircea Eliade*, ALA, 1997, 354; C. Stănescu, „Utopia” lui Mircea Handoca, ALA, 1997, 358; Teodor Vărgolici, *Bibliografia operei lui Mircea Eliade*, ALA, 1998, 405; Gheorghe Grigurcu, *Ediția critică Mircea Eliade*, JL, 1998, 1-2; Dan C. Mihăilescu, *Dinspre Nobel spre soldății de plumb, „22”*, 1998, 43; Z. Ornea, *India lui Eliade*, RL, 1999, 8; Dan C. Mihăilescu, *Doi autori de Curtea-Veche, „22”*, 1999, 42; Nicolae Prelipceanu, *Mircea Eliade, „Europa, Asia, America”*, RL, 1999, 29; Teodor Vărgolici, *Corespondența Mircea Eliade*, ALA, 2000, 504; Z. Ornea, *Din epistolarul Mircea Eliade*, RL, 2000, 6; Cornel Moraru, *Repere biobibliografice*, VTRA, 2000, 6-7; Valeriu Răpeanu, *Patru din cele (probabil) 25 de „dosare” Mircea Eliade*, „Curierul național”, 2001, 359; Florin Mihăilescu, *Fructele devoțiunii*, VR, 2002, 7; Al. Săndulescu, „Eliade și Noica”, ALA, 2003, 635. I.D.

HANEȘ, Petre V. (7.XI.1879, Călărași – 17.IV.1966, București), istoric literar și editor. Este fiul Mariei (n. Leca) și al lui Vasile Haneș. Se înscrie, după absolvirea în 1899 a Liceului „Matei Basarab” din București, la Facultatea de Litere și Filosofie. Pasionat, cu vocație de cercetător, studentul publică în „Revista universitară” și în extras lucrarea „Cântarea României” (1900), urmată de încercarea monografică *Alexandru Russo. O pagină ignorată din literatura română* (1901), prefațată de Ovid Densusianu. O altă lucrare, *Dezvoltarea limbii literare române în prima jumătate a secolului al XIX-lea* (1904), primește Premiul „Hillel” al Universității din București. Articole, note și comentarii îi apar și în „Noua revistă română”, „Convorbiri literare”, „Epoca”, „Literatură și artă română”. După obținerea licenței în 1903, H. activează ca profesor secundar la Calafat, de unde se transferă curând la Liceul „Mihai Viteazul” din București. Colaborează în continuare la câteva dintre periodicele amintite, la care se adaugă „Conservatorul”, „Revista idealistă”, „Vieța nouă”, „Săptămâna”, „Buletinul Seminarului Pedagogic” ș.a. Scoate volumul *Studii de literatură română* (1910), precum și numeroase ediții din operele scriitorilor pașoptiști și o suită de manuale școlare. În 1911 este numit inspector pentru învățământul secundar și decorat cu ordinul Coroana României. Se pare că în 1918 a fost profesor la Universitatea din Chișinău, pentru ca în 1919-1920 să țină la Universitatea din București un curs liber, tipărit sub titlul *Scriitorii basarabeni* (1920). Tot atunci își lua și doctoratul în litere, cu teza *Un călător englez despre români* (1920). În anul următor era secretar general la Ministerul Culturii Naționale și Cultelor. Reîntors la catedra sa de la Liceul „Mihai Viteazul”,

H. dă la tipar *Istoria literaturii românești* (1924), apărută și în traducere franceză la Paris, cu o prefață de Mario Roques (1934), *Studii literare* (1925), *Studii și cercetări* (1928), *Genuri literare* (1933) și *Tinerete...* (1941). Inițiator, în 1926, al Societății „Prietenii istoriei literare”, publică frecvent în revista cu același nume (1931–1934), al cărei director este, și în „Preocupări literare”, pe care o conduce nu numai în intervalul 1936–1938, când figurează în caseta redacțională ca director. Mai colaborează la „Dreptatea”, „Țărănismul”, „Deșteptarea”, „Adevărul”, „Adevărul literar și artistic”, „Dimineața”, „Jurnalul” (la acesta și între anii 1944 și 1947). Ulterior, i se publică foarte rar articole și studii în „Limbă și literatură”, „Glasul Bisericii” și „Biserica Ortodoxă Română”. În anii 1964 și 1965 își pregătește pentru tipar un volum ce selectează o parte din lucrările mai vechi, la care se adaugă noile contribuții, dar acesta va fi editat postum: *Studii de istorie literară* (1970).

Lucrările elaborate în anii studenției relevă o temeinică pregătire științifică, dar și ezitarea între filologie și istorie literară; ulterior, **H.** optează pentru cea din urmă. Într-un articol din 1906 asupra unei cărți a lui Gh. Alexici, el punctează just problemele istoriei literaturii române, amintind în trecut și discuțiile privitoare la principiile și metodele disciplinei. Mai târziu, exprimă elogii pentru Gustave Lanson, luat, se pare, ca model. Antrenat însă în activități numeroase și variate, între

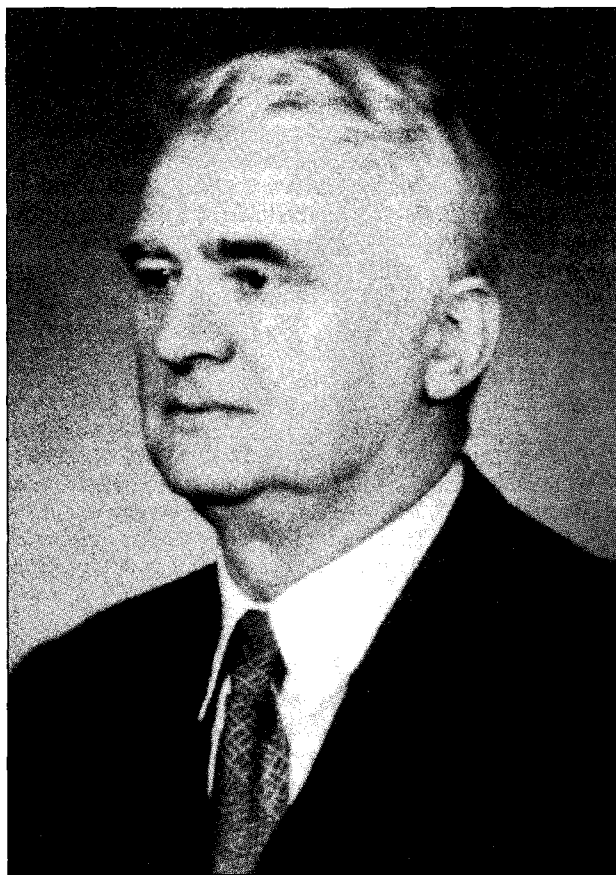
care a prevalat întotdeauna cea didactică, **H.** nu s-a realizat decât parțial ca istoric literar. Preocupat mereu de personalitatea lui Alecu Russo, el nu a izbutit să dea o ediție definitivă, augmentată, a monografiei din 1901. La fel, deși s-a oprit în repetate rânduri la unii dintre scriitorii pașoptiști, cu toate că a editat operele multora dintre aceștia, nu a finalizat studii monografice asupra lor. Pe de altă parte, *Istoria literaturii românești* reprezintă în fapt un compendiu, util mai cu seamă pregătirii bacalaureatului. O istorie a literaturii române din Basarabia este, în schimb, *Scriitorii basarabeni*, deficitară însă în ce privește informația; faptul a fost parțial remediat în edițiile următoare, restructurate ca un dicționar de autori. Meritele principale ale lui **H.** constau în readucerea la lumină a lui Alecu Russo, în repunerea în circulație a unor scrieri și documente și în intensificarea interesului pentru istoria literară, prin societatea „prietenilor” acesteia și prin revista „Preocupări literare”.

SCRIERI: „Cântarea României”, București, 1900; Alexandru Russo. *O pagină ignorată din literatura română*, pref. Ovid Densusianu, București, 1901; *Dezvoltarea limbii literare române în prima jumătate a secolului al XIX-lea*, București, 1904; *Literatura română modernă. Curs de limba română pentru învățământul secundar*, București, 1904; *Studii de literatură română*, București, 1910; *Scriitorii basarabeni*, București, 1920; ed. 2, București, 1942; *Un călător englez despre români*, București, 1920; *Istoria literaturii românești*, București, 1924; ed. (*Histoire de la littérature roumaine*), pref. Mario Roques, Paris, 1934; *Studii literare*, București, 1925; *Studii și cercetări*, București, 1928; *Genuri literare*, București, 1933; *Istoria literară în călătorii*, București, 1933; *Tinerete...*, București, [1941]; *Studii de istorie literară*, pref. Mihai Gafița, București, 1970. **EDIȚII:** Nicolae Bălcescu, *Manualul bunului român*, introd. edit., București, 1903, *Mișcarea românilor din Ardeal la 1848 și Puterea armată și arta militară la români*, pref. edit., București, 1920; V. Alecsandri, *Despot Vodă*, București, 1908, *Scrisori către Ion Ghica*, București, 1911; Mihail Kogălniceanu, *Acte, scrieri din tinerete*, București, 1908, *Autobiografie*, București, 1908, *Scrisori (1834–1849)*, pref. edit., București, 1913; C. Negruzzi, *Poezii*, București, 1908, *Nuvele*, București, 1918; Alecu Russo, *Scrieri*, pref. edit., București, 1908, *Piatra Corbului. Soveja*, tr. V. Alecsandri și A. I. Odobescu, pref. edit., București, 1908, *Cântarea României*, București, 1909, *Aduceri aminte*, București, 1911, *Scrieri*, introd. edit., Craiova, 1937, *Scrieri postume*, Craiova, 1940; A. I. Odobescu, *Câteva ore la Snagov*, București, 1909, *Doamna Chiajna*, București, 1916; Ion Ghica, *Opere complete*, I–IV, pref. edit., București, 1914–1915; Antim Ivireanul, *Predici*, pref. edit., București, 1915; Gh. Asachi, *Nuvele istorice*, introd. edit., București, 1915; D. Bolintineanu, *Călătorii*, I–II, pref. edit., București, 1915, *Proză (Manoil. Elena)*, pref. edit., București, 1915; Cezar Bolliac, *Meditații și poezii*, pref. edit., București, 1915; Const. Goleșcu, *Însemnare a călătoriei mele*, pref. edit., București, 1915, *Călătorii*, București, 1934; G. Sion, *Poezii*, pref. edit., București, 1915, *Suvenir contimpurane*, pref. edit., București, 1915; I. Heliade-Rădulescu, *Echilibrul între antiteze*, I–II, pref. edit., București, 1916; Anton Pann, *Din „Povestea vorbii”*, Iași, 1918; Al. Hăjdeu, *Vechea slavă a Moldovei*, București, 1919; B.P. Hasdeu, *Răzvan și Vidra*, București, 1919, *Cărțile poporane*, pref. edit., București, 1936; Petre Ispirescu, *Mihai Viteazul*, București, 1924; Ioan Barac, *Arghir și Elena*, București, 1925; Grigore Alexandrescu, *Fabule*, pref. edit., București, 1933, *Meditații, epistole, satire*, București, 1943; Vasile Cârlova, *Poezii*, pref. edit., București, 1936; G. I. Ionescu-Gion, *Cum vorbim*, introd. edit., București, 1936. **Traduceri:** Emil Ludwig, *Germanii. Dubla istorie a unei națiuni*, București, 1946 (în colaborare cu Grigore Olimp Ioan).

Repere bibliografice: Iorga, *O luptă*, II, 158–159, 172–173; G. Bogdan-Duică, „Alexandru Russo. O pagină ignorată din istoria literaturii române”, CL, 1901, 7; Ovid Densușianu, „Literatura română modernă”, „Revista bibliografică”, 1904, 3–4; Sextil Pușcariu, „Scriitorii basarabeni”, DR, 1920–1921, 428–434; Petre Grimm, „Un călător englez despre români”, DR, 1920–1921, 502–505; G. Baiculescu, „Istoria literaturii românești”, ALA, 1924, 210; G. Baiculescu, „Studii literare”, ALA, 1925, 237; G. Baiculescu, „Studii și cercetări”, ALA, 1928, 414; Predescu, *Encicl.*, 388; Emil Manu, *Petre V. Haneș*, TR, 1966, 29; M.I. Dragomirescu-Ulmeanu, *Petre V. Haneș*, VR, 1966, 9; Flora Șuteu, *Petre V. Haneș*, SCL, 1967, 5; Piru, *Varia*, I, 309–311; Al. Dușu, „Studii de istorie literară”, VR, 1971, 1; Mircea Braga, „Studii de istorie literară”, TR, 1971, 4; Constantin Marinescu, *Interferențe*, III, București, 1973, 229–335; Bucur, *Istoriografie*, 208–210; Balaciu-Chiriacescu, *Dicționar*, 137–138; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 269, *passim*; *Dicț. scriit. rom.*, II, 482–483. V.D.

HANGIU, Ion (16.II.1924, Horezu, j. Vâlcea), istoric literar. Este fiul Ioanei (n. Comănescu) și al lui Dumitru Hangiu, țărani. Absolvind școala primară la Horezu și școala profesională la Drăgășani (1937–1940), învață la Liceul „Al. Lahovari” din Râmnicu Vâlcea (primele două clase), completat la Sibiu (Liceul „Gh. Lazăr”, 1942–1946), iar la București urmează cursurile Facultății de Litere (1946–1949) și ale Facultății de Drept (întrerupte în 1948). Funcționează un an (1949–1950) la Horezu ca profesor de limba și literatura română, apoi ca redactor la Editura Politică (și profesor la licee bucureștene), redactor la Editura Didactică și Pedagogică (1958–1966), expert și secretar al Comisiei de Științe Sociale și Umane la Centrul Național al Cercetării Științifice (din 1966). Între 1971 și 1996 a fost secretar general al Societății de Științe Filologice din România. Înființează, sub patronajul Societății, revista „Limbă și literatură română pentru elevi”, pe care o conduce până în 1996, fiind în același timp și redactor-șef al publicațiilor „Limbă și literatură” și „Buletinul Societății de Științe Filologice”. În 1968 își ia doctoratul în filologie cu teza *Sămănătorismul (Geneză, ideologie, reprezentanți)*. Colaborează, în afara publicațiilor pe care le conduce, la „Ateneu”, „Argeș”, „Convorbiri literare”, „Limba română”, „România literară”, „Tribuna învățământului” ș.a. Debutează cu volumul *De la tiparnița lui Macarie la Combinatul Poligrafic* (1959), un scurt istoric al tipografiilor din România.

După o serie de studii dedicate clasicilor literaturii române, figurilor reprezentative ale culturii naționale și curentelor importante de idei, H. începe să cerceteze, aproape în exclusivitate, istoria presei literare românești. Vastei antologii în două volume *Presa literară românească. 1789–1948* (1968), în care sunt selectate articolele-program ale principalelor periodice literare, de la „Curierul românesc” la „Viața românească”, seria de până la 1948, însoțite de succinte prezentări de ansamblu ale publicațiilor și de amplii indici, îi urmează, peste zece ani, lucrarea *Reviste și curente în evoluția literaturii române* (1978), expunere sub formă de micromonografie a celor mai însemnate curente și periodice literare din secolele al XIX-lea și al XX-lea. Contribuția fundamentală avea s-o dea H. în 1987, prin *Dicționar al presei literare românești. 1790–1982*, revizuit,

actualizat și intitulat la a doua ediție *Dicționarul presei literare românești. 1790–1990* (1996; Premiul „B.P. Hasdeu” al Academiei Române). Lucrare de informare indispensabilă, riguros alcătuită, *Dicționarul...* reține în corpul propriu-zis și în addenda referințe la peste două mii două sute de publicații, fie integral literare, fie conținând pagini sau rubrici literare și care, toate, au înrăurit într-un fel sau altul viața culturală românească. Articolele sunt alcătuite ca niște micromonografii, cuprinzând date succinte despre istoricul periodicului, lista colaboratorilor principali și a textelor esențiale, aprecieri asupra orientării și valorii publicației în epocă și în perspectiva timpului, precum și, uneori, o bibliografie de referință. O atenție deosebită este acordată debuturilor, astfel încât se punctează sistematic intrarea pe scena literară a multor scriitori. Întrucâtva înrudite ca sferă de preocupări cu istoricul presei române sunt și lucrările *Societăți și asociații în știința românească* (1981) și *Centenarul concursurilor școlare. De la „Tinerimea Română” la Concursul „M. Eminescu”. 1885–1985* (1985).

SCRIERI: *De la tiparnița lui Macarie la Combinatul Poligrafic*, București, 1959; *Presa literară românească. Articole-program de ziare și reviste. 1789–1948*, I–II, introd. D. Micu, București, 1968; *Reviste și curente în evoluția literaturii române*, București, 1978; *Societăți și asociații în știința românească*, București, 1981; *Centenarul concursurilor școlare. De la „Tinerimea Română” la Concursul „M. Eminescu”. 1885–1985*, București,

1985; *Dicționar al presei literare românești. 1790-1982*, pref. Ion Dodu Bălan, București, 1987; ed. 2 (*Dicționarul presei literare românești. 1790-1990*), București, 1996.

Repere bibliografice: Mihai Ungheanu, „*Presa literară românească*”, LCF, 1969, 16; Ov. S. Crohmălniceanu, „*Presa literară românească*”, RL, 1969, 18; Titus Moraru, „*Presa literară românească*”, TR, 1969, 19; Ion M. Negreanu, „*Presa literară românească*”, R, 1969, 7; Nae Antonescu, *Observații la o carte*, ST, 1969, 9; Iosif Pervain, *Carențele unei culegeri*, TR, 1969, 51; Șerban Cioculescu, *O carte utilă*, LCF, 1979, 8; Dumitru Micu, *Elogiu dicționarului*, RL, 1987, 14; Șerban Cioculescu, „*Dicționar al presei literare românești*”, RL, 1987, 20; Șerban Cioculescu, *Caragialeștii în „Dicționar al presei românești”*, RL, 1987, 21; M. N. Rusu, „*Dicționar al presei literare românești*”, SPM, 1987, 23-26; Dumitru Micu, *Un dicționar al presei românești*, RL, 1987, 28; Neagu Udroui, *Clipe dense de viață*, FLC, 1987, 51; Teodor Vărgolici, *Cărți, oameni, fapte*, VR, 1987, 12; *O carte în dezbatere: „Dicționar al presei literare românești”*, RITL, 1988, 3-4; Mircea Angheliescu, *Dictionare...*, LCF, 1996, 42; Al. Săndulescu, „*Dicționarul presei literare românești*”, RL, 1997, 3; Sălcuț Horvat, *Presa literară românească*, TR, 1997, 22; Gh. Bulgăr, *Presa literară în istoria modernă a românilor*, LCF, 1997, 25, 26; Iordan Datcu, *Ion Hangiu și presa literară*, RL, 1999, 8; Constantin Parfene, *Un manager abil al presei literar-științifice*, CL, 1999, 7.

I.O.

HANȚĂ, Alec (16.IV.1931, Soveja, j. Vrancea), critic și istoric literar. Este fiul Marinei (n. Oprea) și al lui Nicolae Hantă, țărani. După absolvirea Facultății de Filologie a Universității din București (1955), devine preparator la Catedra de istoria literaturii române, promovând toate treptele didactice până la gradul de profesor universitar. În anul 1963 a efectuat un stagiu de specializare în domeniul literaturilor medievale la Universitatea din Rennes (Franța), sub îndrumarea profesorului Charles Foulon. A funcționat ca lector de limba, literatura, istoria și civilizația poporului român în Franța, la Toulouse (1964-1966) și la Montpellier (1968-1969). În 1970 obține titlul de doctor în filologie, cu teza *Idei și forme literare la români (până la Titu Maiorescu)*. A fost decan al Facultății de Limba și Literatura Română de la Universitatea din București. A debutat în revista „*Tânărul scriitor*” (1956), colaborând, în continuare, la „*Amfiteatru*”, „*Analele Universității București*”, „*Contemporanul*”, „*Gazeta literară*”, „*Limbă și literatură*”, „*Lucașul*”, „*Ramuri*”, „*Revista de istorie și teorie literară*”, „*România literară*”, „*Tomis*”, „*Viața studentească*” ș.a.

Prima sa carte, apărută în 1976, este *Ideea de patrie în literatura română*, reprezentând întâia cercetare monografică, cu accentuat caracter didactic, a evoluției unei teme fundamentale pentru scrisul românesc. Amplul studiu „*Contemporanul (1881-1891). O revistă așa cum a fost*” (1983; Premiul „*B.P. Hasdeu*” al Academiei Române) încearcă să stabilească locul și rolul acestei publicații în mișcarea literară românească a veacului al XIX-lea, respingând atât exagerările, cât și minimalizările nefondate. Cartea care îl consacră pe **H.** în domeniul istoriei literare este însă *Idei și forme literare (până la Titu Maiorescu)* (1985), versiune revizuită a tezei de doctorat. Autorul investighează direct sursele, urmărind nașterea și evoluția gândirii literare românești de la începuturi până la mijlocul secolului al XIX-lea. **H.** a colaborat la mai multe volume

colective, a îngrijit și a prefațat numeroase ediții din operele unor scriitori români.

SCRIERI: *Ideea de patrie în literatura română*, București, 1976; „*Contemporanul*” (1881-1891). *O revistă așa cum a fost*, București, 1983; *Idei și forme literare (până la Titu Maiorescu)*, București, 1985. **Antologii:** *Mare farsor, mari gogomani. Literatură antimonarhică*, pref. edit., București, 1962; *Modele de analize literare și stilistice*, pref. edit., București, 1971; *Auri sacra fames. Antologie de literatură română antimonarhică*, pref. edit., București, 1972. **Ediții:** Panait Istrati, *Ciulinii Bărăganului. Moș Anghel*, pref. edit., București, 1972; Anton Pann, *Povestea vorbii*, pref. edit., București, 1973; Calistrat Hogaș, *Pe drumuri de munte*, pref. edit., București, 1976; V. Alecsandri, *Doine. Lăcrămioare. Suvenir. Mărgăritărele*, postfața edit., București, 1984; Mihail Sadoveanu, *Nicoară Potcoavă*, postfața edit., București, 1986; Tudor Vianu, *Arta prozatorilor români*, postfața edit., București, 1988; Ion Ghica, *Din vremea lui Caragea. Scrisori către Vasile Alecsandri*, postfața edit., București, 1992.

Repere bibliografice: Șerban Cioculescu, „*Ideea de patrie în literatura română*”, RL, 1976, 19; Mircea Popa, *Permanența patriei*, TR, 1976, 19; Liviu Leonte, „*Ideea de patrie în literatura română*”, CRC, 1977, 3; Piru, *Ist. lit.*, 548; Mihai Ungheanu, „*Contemporanul (1881-1891). O revistă așa cum a fost*”, LCF, 1984, 15; Al. Piru, *Discursul critic*, București, 1987, 93-97; Stănescu, *Jurnal*, III, 174-177; Piru, *Critici*, 16-21; *Dict. scriit. rom.*, II, 484-485. S.I.

HARASIMOWICZ, Irena (12.VIII.1933, Grudziadz, Polonia), traducătoare poloneză. Născută într-o familie de juriști, **H.** urmează Facultatea de Filologie la Universitatea „*C. I. Parhon*” din București, ca bursieră a statului polon, trecându-și examenul de diplomă în 1956, cu o lucrare de istorie a literaturii române. Angajată ca traducătoare-corespondentă la Agerpres, se înscrie la aspirantură, susținând în 1963 teza de doctorat *Literatura română din perioada interbelică*. Din 1965 până în 1967 lucrează ca redactor și consilier la Academia Polonă de Științe, funcționând apoi, tot la Varșovia, în redacția Literatura țărilor de democrație populară, ca specialist în literatura română, până în 1989 oficial, dar în fapt până în 1987, când pleacă în Canada.

Ca traducătoare din literatura română, **H.** debutează în 1969, într-un volum de proză tălmăcit în colaborare, *Noce bez snu. Powieść. Opowiadania [Nopti fără somn. Roman. Povestiri]*, urmat, la intervale nu prea mari, de *Śmierć Ipu. Opowiadania rumuńskie [Moartea lui Ipu. Povestiri românești]* (1971, în colaborare), de Matei Călinescu, *Życie i opinie Zachariasza Lichtera [Viața și opiniile lui Zachariasz Lichter]* (1972) și Dana Dumitriu, *Biesiada lichwiarza [Masa zarafului]* (1975). Deosebit de utile sunt transunerile din poezia românească, preferințele traducătoareii îndreptându-se spre perioada contemporană. Primul volum, *Punkt widzenia [Unghe]* (1970), o culegere din poezia lui Marin Sorescu, este însoțit de o prefață succintă dar densă, vădind familiarizarea îndelungată și de profunzime cu opera autorului. Singurele carențe pot fi considerate modificările prozodice, nu totdeauna inevitabile, și înlocuirea ambiguității polisemice printr-o limpezime logică prea netă. Vrednică de subliniat este și contribuția sa fundamentală la alcătuirea unei masive antologii a poeziei românești, apărută în 1989.

Temeinic susținută documentar, prefața la secțiunea de poezie contemporană expune cu pertinentă fazele și diversele orientări care au marcat dezvoltarea creației poetice românești de după cel de-al doilea război mondial. Tabloul de ansamblu, alcătuit din șaizeci și cinci de poeți, avansează o propunere viabilă, sugestivă. Toate generațiile și direcțiile poetice sunt ilustrate în versiunile polone realizate de **H.**, la strădania meritorie a selecției adăugându-se aceea a translației.

Traduceri: *Noce bez snu. Powieść. Opowiadania* [Nopti fără somn. Roman. Povestiri], Varșovia, 1969; Marin Sorescu, *Punkt widzenia* [Unghi], pref. trad., Varșovia, 1970; *Śmierć Ipu. Opowiadania rumuńskie* [Moartea lui Ipu. Povestiri românești], Varșovia, 1971; Matei Călinescu, *Życie i opinie Zacharjarza Lichtera* [Viața și opiniile lui Zacharias Lichter], Varșovia, 1972; Dana Dumitriu, *Biesiada lichwiarza* [Masa zarafului], Varșovia, 1975.

Repere bibliografice: Velea, *Interferențe*, 69–71; Velea, *Plămăda*, 100–102. St.V.

HAREA, Vasile (13.VII.1895, Susleni, j. Orhei — 30.I.1987, Iași), istoric literar și memorialist. A absolvit școala elementară și Seminarul Teologic din Chișinău. Din 1916 colaborează la ziarul „Cuvânt moldovenesc”, devenind mai târziu prim-redactor; publică aici prima variantă a poeziei *Limba noastră* a lui Al. Mateevici. Ulterior este redactor la „România nouă”, ziar condus de Onisifor Ghibu. În toamna lui 1918 este ales deputat în Sfatul Țării. După Unire studiază filosofia, pedagogia și sociologia la universitățile din Iași și București, obținând licența în 1926. Fiind numit asistent de filosofie la Universitatea din Iași, i se acordă o bursă de studii la Paris, care îi permite să se perfecționeze la Sorbona și la École Normale Supérieure (1930–1932). În 1933 își reia activitatea la Universitatea din Iași, la Catedra de sociologie, condusă de Petre Andrei. Va fi profesor și la Școala Normală „Vasile Lupu” (din 1933, director). Publică numeroase studii de istorie literară, filosofie și pedagogie în revistele „Lamura”, „Minerva”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Viața Basarabiei” ș.a., colaborează cu articole și traduceri și la „Viața românească”. În 1936 se transferă la Chișinău (șef de catedră la Liceul „Alecă Donici”, director la Liceul „B.P. Hasdeu”, din 1939), iar în 1940 se refugiază la București, unde este profesor la Liceul „Gh. Lazăr”. În 1942 devine doctor (*magna cum laude*) în filosofie și litere al Universității din București, susținând teza *Filosofia lui Tolstoi*, tipărită în 1944. Din 1947 e reîncadrat ca șef de lucrări, iar din 1949 șef al Catedrei de slavistică la Universitatea din Iași. Va fi înlăturat din învățământ în 1952, sub acuzația de „naționalism șovin”, „reacționarism” etc. În 1958 este rechemat la Universitate, unde predă istoria literaturii ruse. Este autorul unor studii despre Al. Mateevici, Antioh Cantemir, N. Dobroliubov, N. Cernășevski, Lev Tolstoi, Alexei Tolstoi, Al. Pușkin, M. Șolohov, K. Fedin ș.a. A tradus din scrierile lui Vl. Korolenko, Lev Tolstoi, N. Dobroliubov, Kuprin ș.a. Memoriile lui **H.**, intitulate *Basarabia pe drumul Unirii*, au apărut postum, în 1995. Participă la evenimente, autorul scrie pagini în care informația, detaliul sunt concurate și complinite de semnele unei implicări febrile.

SCRIERI: *Mesianismul rusesc din sec. XV–XVI*, Iași, 1927; *Românii de peste Nistru*, București, 1943; *Filosofia lui Tolstoi*, București, 1944; *Basarabia pe drumul Unirii. Amintiri și comentarii*, îngr. și pref. Vlad Bejan, Iași, 1995; *Amintiri din primăvara reîntregirii (Din istoria amănunțită a Unirii Basarabiei)*, îngr. și pref. Mihail Harea, Iași, 1998; *Dimitrie Cantemir și fiul său Antioh*, îngr. Sorina Bălănescu, Iași, 1999.

Traduceri: Vl. Korolenko, *Note de călătorie în România*, Iași, 1921; Lev Tolstoi, *Povestiri pentru popor*, București, 1927; N. Dobroliubov, *Texte pedagogice alese*, introd. trad., București, 1962.

Repere bibliografice: Const. Bobeică, *Un exilat din istorie: Vasile Harea, „Nistru”*, 1990, 6; Mihai Lozbă, *Vasile Harea*, ALIL, seria B, t. XXXII, 1988–1991; Titus Raveica, *Memoria amfiteatrelor*, I, București, 1994, 149–153; Sorina Bălănescu, *Centenar Vasile Harea*, CRC, 1995, 6; Andrei Stratulat, „*Basarabia pe drumul Unirii*”. Document despre noblețea martorului, RR, 1995, 2; Vlad Chiriac, *Să nu părăsim făclia și scutul care ne-au mai rămas: neamul, „Magazin bibliologic”*, 1995, 1–2; Busuioac, *Scriitori ieșeni* (1997), 187–189; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 153. Vl.C.

HARUIYA, Sumiya (5.II.1931, prefectura Gunma, Japonia), traducător japonez. După ce în anul 1953 a obținut licența în litere (literatură franceză) la Universitatea din Tokio, a fost, succesiv, redactor-șef la Gakken Shinseiki Encyclopedic Lexicon (1964–1968), lector de limba japoneză la Universitatea din București (1987–1990) și lector de limba română la The Foreign Studies Institute al Ministerului Afacerilor Externe din Japonia (1992–1996). Din anul 1975 vine de mai multe ori în România, iar din 1993 este director al Asociației de Prietenie Japonia-România. Intrigat că în Japonia puțini se interesează de limba și literatura română, **H.** a învățat singur românește, folosindu-se inițial de un volum cu traduceri în limbi străine ale baladei *Miorița*, volum însoțit și de un disc cu două interpretări în limba română ale baladei, care l-a impresionat prin imaginea cosmică a morții, comparată cu o nuntă. Prima carte de traduceri, realizată împreună cu profesorul și prietenul său Naono, care a lucrat, de asemenea, la Universitatea din București, cuprinde basme românești și se intitulează *Rumania no minwa* (1978). În Japonia, unde Mircea Eliade este mai cunoscut și tradus ca istoric al religiilor, **H.** s-a devotat tălmăcirii prozei literare a acestuia, dând la tipar, rând pe rând, *Honigberger hakushi no himitsu* [*Secretul doctorului Honigberger*] (1982), *Jukyuhon no bara* [*Nouăsprezece trandafiri*] (1993), *Reijo Christina* [*Domnișoara Christina*] (1993), *Yoseitachi tachi no yoru* [*Noaptea de Sânziene*] (1996) și *Maitreyi* (1999). L-a atras cu deosebire proza lui Mircea Eliade, pentru că, în opinia traducătorului, ea „se naște la punctul de convergență dintre Est și Vest, dintre Orient și Occident”. A transpus și din proza lui Liviu Rebreanu: *Daichi a no inori* [*Ion*] (1985), versiune premiată de Asociația Traducătorilor din Japonia pentru „cea mai bună tălmăcire dintr-o limbă străină apărută în 1985 în Japonia”, și *Shokei no mori* [*Pădurea spânzuraților*] (1998). În *Ion* l-a impresionat nu drama protagonistului, ci a învățătorului Herdelea, exclus din învățământ pentru că își apăra limba strămoșească. În diverse periodice și antologii a publicat traduceri din scrierile lui D. R. Popescu, Gib I. Mihăescu,

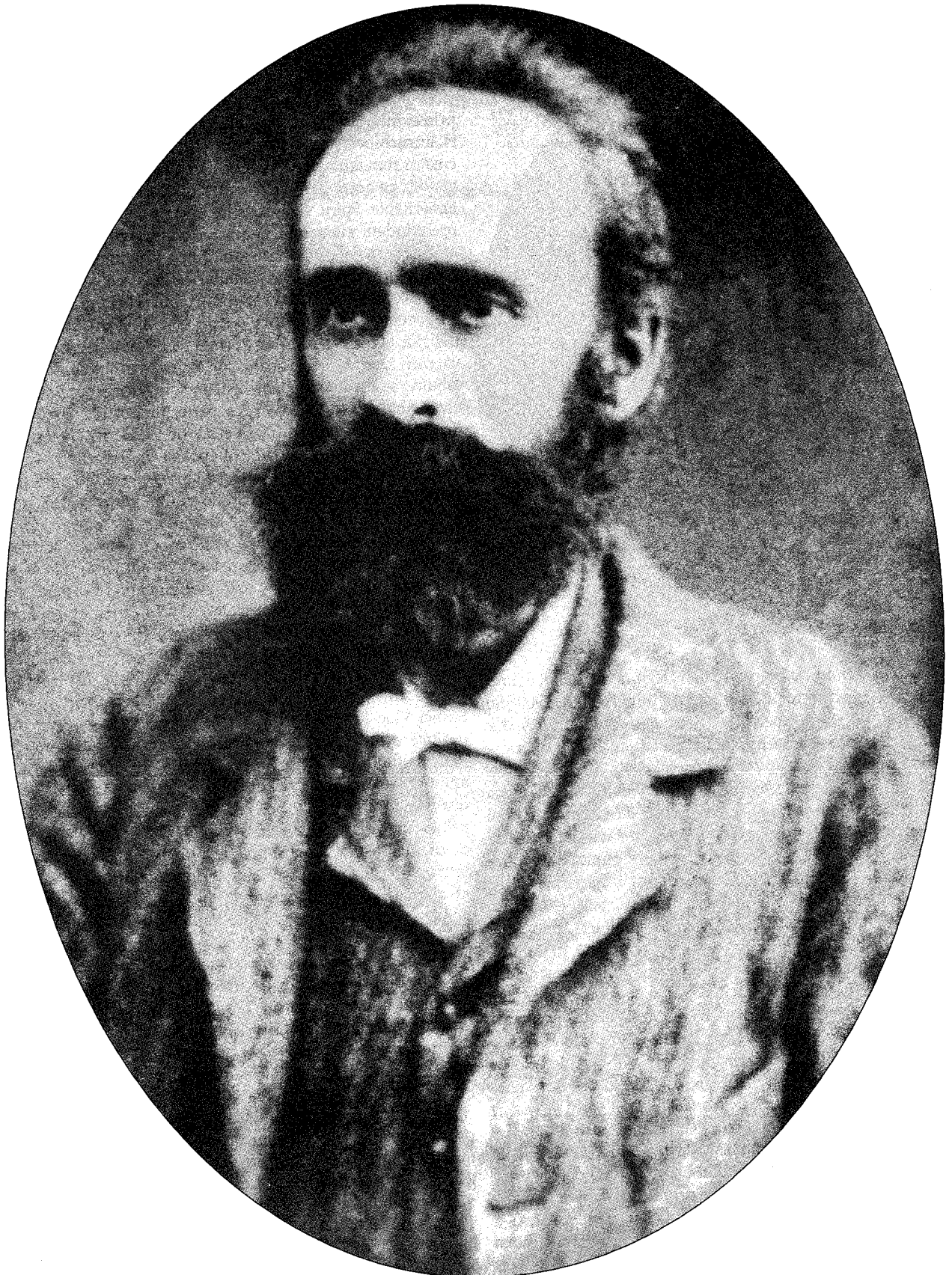
Urmuz, Ruxandra Niculescu, Adrian Rogoz, Horia Aramă, Vladimir Colin, Gheorghe Săsărman.

Traduceri: *Rumania no minwa* [Antologie de basme românești], Tokio, 1978; Mircea Eliade, *Honigberger hakushi no himitsu* [Secretul doctorului Honigberger], Kyoto, 1982, *Jukuhon no bara* [Nouăsprezece trandafiri], Tokio, 1993, *Reijo Christina* [Domnișoara Christina], Tokio, 1995, *Yoseitachi tachi no yoru* [Noaptea de Sânziene], Tokio, 1996, *Maitreyi*, Tokio, 1999; Liviu Rebreanu, *Daichi a no inori* [Ion], Tokio, 1985, *Shokei no mori* [Pădurea spânzuraților], Tokio, 1998; Zaharia Stancu, *Jipusi no horobasha* [Șatra], Tokio, 1998.

Repere bibliografice: Ioan Adam, „În Japonia, Mircea Eliade este cel mai cunoscut autor din România” (interviu cu Sumiya Haruiya), ALA, 2001, 554; George Muntean, *Sumiya Haruiya – 25 de ani de activitate*, RL, 2003, 30. I.D.

HASDEU, Bogdan Petriceicu (26.II.1838, Cristinești-Hotin – 25.VIII.1907, Câmpina), poet, prozator, dramaturg, jurnalist, folclorist și filolog. Descendent al unei familii de boieri a cărei origine pare să se situeze dincolo de secolul al XVI-lea, **H.** este nepot al lui Tadeu Hâjdeu (cărturar, poet de limbă polonă) și fiu al Elisabetei (n. Dauksza) și al lui Alexandru Hâjdeu. Tadeu, numele de botez, a fost schimbat mai târziu în Bogdan, iar adaosul Petriceicu voia să indice înrudirea cu Ștefan Petriceicu, domn al Moldovei în veacul al XVII-lea. Face școala mai întâi la Camenița, Vinița și Rovno, liceul la Chișinău, iar între 1855 și 1857 urmează studii de drept, audiind, probabil, și cursuri de filologie și de istorie la Universitatea din Harkov, fără a obține însă vreo diplomă. Intrat în armata rusă, traversează o perioadă trăită intens, consemnată într-un jurnal intim unde tânărul își etalează spiritul aventuros, teribilist, emfatic, dar și marea febrilitate și dezinvoltură intelectuală. Îndrumat de tatăl său care, în cultul nobleții cărturărești a familiei, îi propune lecturi dificile și lucrul neîntrerupt la masa de scris, citește enorm și proiectează îndrăzneț lucrări despre mitologia dacică, despre limba și literatura populară română, culege folclor. I se înrădăcește, de pe acum, sentimentul că e purtătorul unei zestre spirituale unice, ca reprezentant al unei dinastii de cărturari și literați ce trebuia, prin strălucire intelectuală, să-și ia revanșa asupra „ursitei” ingrâte ce făcuse din Hâjdei niște pribegi. Cu o siguranță explicabilă în primul rând prin continuitatea de preocupări de la o generație la alta, sunt prefigurate sferile de interes din anii maturității: istoria, filologia, folcloristica, literatura. Între cele dintâi scrieri literare (unele în limba rusă), îndeobște cu subiecte istorice, se află un fragment de roman și o schiță dramatică intitulată *Arbore*, fragmentul de dramă *Domnița Rosanda*, poemul *Domnița Voichița*, poeziile *Sunt dac!*, *Sunt român!* ș.a. **H.** părăsește armata, trece Prutul și sosește la începutul anului 1857 în Iași. Judecător în 1858 la Cahul, destituit în scurtă vreme pentru inaderență la politica anti-unionistă a caimacamului Vogoride, revine la Iași. Scoate o serie de reviste cu un profil predominant istorico-filologic: „România” (1858-1859), „Foaie de storiă română” (1859), „Foița de istorie și literatură” (1860), „Din Moldova”, intitulată

apoi „Lumina” (1862-1863). Publică în „Zimbrul și vulturul”, „Ateneul român”, „Trecutul”, „Tribuna română”, „Dacia”. Numit în 1859 custode al Bibliotecii Școalelor (căreia îi donează patru mii de volume) și la începutul anului 1860 profesor de istorie, geografie și statistică, este revocat în mai puțin de un an din cauza inimițiilor pe care începuse deja să le stârneasca. Înființează un „institut privat de educațiune” la care renunță în 1862, când își reia postul de bibliotecar și pe cel de profesor (la Gimnaziul Central), fiind însă destituit în 1863, în urma unui proces de presă provocat de apariția nuvelei *Duduca Mamuca*. Acuzat de imoralitate, **H.** se apără magistral și obține achitarea. Nu-i uită pe cei care l-au atacat, printre ei fiind Titu Maiorescu și V.A. Urechia. Polemica neîntreruptă de mai târziu, susținută cu un caustic spirit partizan, prin atacuri sarcastice, farse, hârtuieli, campanii de presă, își are sursa în întâmplările petrecute la Iași. În urma diligențelor lui V. Alecsandri, este numit membru în Comisia moșiilor mănăstirești și, în vara lui 1863, se mută la București. Dacă perioada ieșeană dăltuiește trăsăturile mari ale unui cărturar lipsit de inhibiții, hotărât să rupă cu inerția din jur, acum spectacolul personalității lui capătă anvergură, declanșând o receptare contradictorie, care merge de la adulație până la contestarea opacă. **H.** editează mai multe periodice: „Aghiuță” (1863-1864), „Satyrul” (1866), „Traian” (1869-1870), „Columna lui Traian” (1870-1877, 1882-1883). Este director la „Foaia societății «Românismul»” (1870-1871) și la „Revista literară și științifică” (1876), colaborează la alte gazete ale vremii („Buciumul”, „Familia”, „Sentinela română”, „Românul”, „Perseverența”, „Ghimpele” ș.a.). Chiar dacă treptat revistele lui **H.** vor fi orientate spre istorie, filologie, folcloristică, ele relevă un gazetar de o forță puțin obișnuită, conștient de nevoia depășirii diletantismului în publicistică și capabil să facă acest pas pe cont propriu. Spirit independent, își exprimă clar atitudinea democratică, ideile despre destinul românilor în etapa de după Unire. Continua astfel gândirea pașoptistă, anticipând, în câteva rânduri, idei politice de întâlnit la Mihai Eminescu. Chiar dacă poziția lui a fost schimbătoare – antidinastic (închis în 1870 la Văcărești), apoi monarhist –, explicația ține mai curând de temperament, de mobilitatea, versatilitatea omului și mai puțin de conjunctură și interes politic conjunctural. Asemenea lui Heliade, pe care l-a văzut întotdeauna ca pe un predecesor, **H.** crede că are un cuvânt de spus în mai toate chestiunile: politică, viață socială, cultură, știință. Ca și antecesorul său, mănuieste un condei satiric de temut, are o vervă eruptivă, scripitoare, o replică promptă și întotdeauna originală, cărora puținii îndrăzneau să le riposteze. Dar, mai presus de orice, a avut conștiința unicității sale, acel complex genialoid care, bine întreținut de confrăți români și străini, nu-l va părăsi până în clipa din urmă. Incomod, iritant și sfidător, a obținut mai greu recunoașterea oficială, forțând-o prin ceea ce devenise de domeniul evidenței – valoarea operei științifice. În 1864 i se încredințează conducerea revistei „Arhiva istorică a României”, în 1865 își tipărește monografia *Ion Vodă cel Cumplit*, iar în 1873-1875, *Istoria critică a românilor*. Din anul 1874 ține un curs de filologie comparată la Universitatea din București (*Principie de filologie*

comparativă ario-europea, publicat în 1875), apoi, din 1876 funcționează și ca director al Arhivelor Statului (până în 1900), iar în anul 1877 este ales membru al Societății Academice Române (după ce în 1869 îi fusese respinsă candidatura). Își editează principalele opere filologice: *Cuvente den bătrâni* (I-III, 1878-1881) și *Etymologicum Magnum Romaniae* (I-IV, 1886-1898). Activitatea savantului („omul care știa mai mult decât toți românii laolaltă” – B. Delavrancea) justifică notorietatea în medii academice europene. Lăsase mult în urmă preocupările și aspirațiile literare. În 1867 se reprezentase drama *Răzvan-Vodă*, în 1871-1872, comedia *Orthonerozia*, iar în 1873 apăruse volumul *Poezie*. Editată între 1887 și 1895, „*Revista nouă*”, publicație prestigioasă a timpului, ar fi trebuit să pună în lumină conjuncția fericită a darurilor lui H. Dar zguduit de moartea, în 1888, a fiicei sale, Iulia, va trăi din ce în ce mai departe de lume, în credința comuniunii spiritiste cu ființa dispărută. Încercarea de filosofie *Sic cogito* (1892), cu o pecete fantezistă indelebilă, multe din poeziile cuprinse în volumul *Sarcasm și ideal* (1897) sunt mărturii ale unei dramatice măcinări lăuntrice. Se retrage la Câmpina, unde construise un castel bizar, al cărui proiect ar fi fost transmis de Iulia prin efluvii de natură mistică.

Dintre destinele Hăjdeilor, solidari în voința și mândria de a crea, doar cel al lui H. s-a aflat sub o zodie norocoasă, în primul rând pentru că moștenirea primită a fost fructificată în interiorul culturii române, unde personalitatea lui proteică s-a manifestat complet, în plină lumină. Vocația universalității, ca sete de cunoaștere și de creație, îi este caracteristică. O imensă

nerăbdare și o indicibilă voluptate a cuprinderii întregului nasc proiecte grandioase, gesturi intelectuale îndrăznețe, primejdive însă de imposibilitatea estimării lucide a puterilor. H. întruchipează, prin participare firească, genetică, un tip de creator romantic care încearcă mereu să ridice un „edificiu”, gândit „pe o scară colosală”, cum îi plăcea să-și autodefinească temeritățile. Spirit vizionar și om de studiu aplicat, el caută pretutindeni elementul generator al lucrurilor, acel punct originar capabil să iradieze multiplu. Ca istoric, face posibilă coexistența factorului providențial (H. Spencer, A.R. Wallace) cu explorarea pozitivistă (Aug. Comte, H. Buckle) sau cu interpretarea evoluționistă de tip Charles Darwin. Erudit, poliglot, el pune în pagină o documentație uluitoare, exhaustivă, care, modelată prin analiză ori lăsată să prolifereze haotic, fabulos, se așază ca fundament al unei construcții ce tinde spre contururi imense, visată a fi de o perfecțiune sferică. Astfel, va deschide, la noi, calea disciplinei istorice moderne, chiar dacă, din moment ce se hazarda în ipoteze ingenioase și țesea imaginativ acolo unde informația lipsea, unul sau altul din rezultate a putut să fie infirmat de studii ulterioare. În *Istoria critică a românilor*, demersul ambiționa să refacă istoria spiritualității românești. După o prezentare a formării statelor medievale românești, cercetarea se concentrează, dar se și oprește la vârstele dintâi ale neamului, circumscriind perioada dacică. La dimensiunile proiectate, lucrarea, din care au apărut numai două volume, nu putea fi terminată cu puterile unui singur om. Însă înzestrarea lui H., „uvrier” și „artist”, se armonizează aici, ca și în alte scrieri istorice, biografii ori studii în care sunt evocați Ion Vodă cel Cumplit, Petru Rareș, Luca Stroici, Vlad Tepeș, Nicolae Milescu, Negru Vodă ș.a. Stilistica exaltată a lui N. Bălcescu e de regăsit în aceste pagini, în discuție fiind nu atât înrăurirea, modelul, cât mai cu seamă afinitatea temperamentală. Cu o viziune care trimite întotdeauna la romantism, H. consideră că istoria, filologia, etnopsihologia, folcloristica sunt discipline congenere. Influențat de Giambattista Vico, crede, ca și N. Iorga și G. Călinescu mai târziu, că toate aparțin unui singur domeniu, istoria generală, identificată ca studiu multidisciplinar al vieții unui popor. Pentru că, în opinia lui, grifa spiritualității etnice are pregnanță în primul rând în limbă, filologia este înțeleasă în sensul cel mai larg, de *humanitas*. Pornind de la studiul istoriei limbii române, de la editarea de documente, de texte vechi slave și românești, ca instrumente în cercetarea istorică, H. va proceda la individualizarea filologiei și a lingvisticii ca științe, fiind din nou deschizător de drumuri și creator de școală. Când încearcă să restabilească în articulațiile ei adevărate configurația istorică a limbii, el situează limba română în context indoeuropean și în relații cu limbile popoarelor învecinate. De un studiu comparativ au parte toate compartimentele limbii, de la lexica la fonetică, morfologie și sintaxă. Filologul aduce contribuții în istoria limbii, îndeosebi în luminarea unei zone puțin cunoscută, privind elementele autohtone, dacice, de „substrat”, sesizate încă de D. Cantemir și care intră în atenția a numeroși lingviști străini (J.B. Kopitar, P.J. Šafařík, Fr. Miklosich, H. Schuchardt ș.a.). Deoptrivă romanist, slavist, orientalist,

VIAȚA

- 1838** **februarie 26** Se naște la Cristinești, în ținutul Hotin, Tadeu, fiul Elisabetei (n. Dauksza) și al lui Alexandru Hâjdeu; mai târziu își va schimba numele de botez în Bogdan.
- 1848** **ianuarie 14** Îi moare mama.
toamna Își începe învățătura la Cămenița; va învăța ulterior la Vinița și Rovno.
- 1850**
- 1851** **septembrie** Se transferă la Chișinău.
- 1852**
- 1853** **decembrie** Abandonează școala.
- 1855** Se înscrie ca student audient la Facultatea de Drept a Universității din Harkov.
Participă ca iuncher la războiul Crimeii.
- 1856**
- 1857** **martie** Renunță la cursurile de la Universitatea din Harkov.
Trece Prutul și ajunge la Iași; se angajează ca intendent al moșiiilor prințului C. D. Moruzi.
- 1858** **martie** E numit judecător la Cahul.
- 1859** Moare în închisorile Petrogradului fratele lui, Nicolae Hâjdeu.
Revenit la Iași, donează Bibliotecii Școalelor un mare număr de cărți și manuscrise care aparținuseră tatălui său.
E numit custode al Bibliotecii Școalelor.
- 1860** **ianuarie** E titularizat profesor de istorie, geografie și statistică la Școala Centrală din Iași.
- 1862**
- 1863** **mai** Este destituit din învățământ în urma acțiunilor unei grupări conduse de V. A. Urechia, Titu Maiorescu ș.a.; i se întentează un proces de presă, capul de acuzare fiind imoralitatea unor pasaje din nuvela *Duduca Mamuca*.
iunie Se apără magistral și obține achitarea.
Se mută la București, unde, cu sprijinul lui V. Alecsandri, fusese numit membru în Comisia moșiiilor mănăstirești.

OPERA

ianuarie 11 Debutează cu o corespondență în ziarul „Odeskii vestnik”.

august Elaborează poema *Cântec popular moldovenesc*.

Culege tradiții folclorice românești și începe să scrie mai multe studii despre mitologia folclorică (rămase în manuscris).

octombrie 20 Publică poemul *Constantin Stamati* în revista „Severnaia pcela” din Sankt Petersburg.

Elaborează studiul de folclor *Inelul și năframa*.

noiembrie 18 Scoate la Iași revista „România” (va apărea până la 26 ianuarie 1859).

Editează la Iași „Foaie de istorie română”

martie-iulie Apare „Foița de istorie și literatură”, revistă pe care o scrie aproape în întregime.

Scoate revista „Din Moldova” (devenită „Lumina” de la numărul 10 din 1863). Aici editează texte vechi, publică studii, poezii, nuvela *Duduca Mamuca*, drama *Răposatul postelnic* și articolul *Mișcarea literelor în Iași*.

noiembrie 3 Editează la București revista umoristică „Aghiuță” (suprimată în mai 1864).

- 1864
- 1865 **ianie** Se căsătorește cu Iulia Faliciu, originară din Roșia Montană.
iulie-august Întreprinde o călătorie de documentare în Transilvania.
- 1866
- 1867
- 1868 **ianuarie** Parlamentul validează alegerea sa ca deputat de Bolgrad.
iulie-august Face o călătorie de studii în Serbia, Ungaria, Austria, Boemia, Bavaria și Franța.
- 1869 **noiembrie 2** Se naște la București Iulia, unicul său copil.
Este ales președinte al societății „Românismul”.
- 1870 **august** Din cauza atitudinii sale antidinastice, e înțemnițat opt zile la Văcărești.
- 1871 Devine membru al Academiei Regale Sârbe.
- 1872 **noiembrie 9** Moare tatăl său, Alexandru Hâjdeu.
- 1873
- 1874 **septembrie** Este invitat de Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice să țină un curs de filologie comparată la Universitatea din București.
- 1875 **ianie** Ministrul Titu Maiorescu îi suspendă cursul.
- 1876 **mai** Este numit director al Arhivelor Statului.
Gheorghe Chițu, noul ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice, îl solicită să-și reia cursul la Universitate.
august-septembrie Face o călătorie de documentare în Polonia.
- 1877 **septembrie 13** Devine membru al Societății Academice Române.
- 1878
- iulie-august** În foiletonul gazetei „Buciumul” publică fragmentul *Copilăriele lui Iancu Moțoc*, prima parte a romanului *Vieața unui boier*.
I se încredințează conducerea revistei „Arhiva istorică a României”.
Apar studiile *Luca Stroici, părintele filologiei iatino-române și Filosofia portretului lui Tepeș, precum și nuvela Micuța*.
Publică monografia *Ion Vodă cel Cumplit*.
- februarie 6** Iese primul număr al revistei „Satyrul”, pe care o conduce (apare până la 5 iunie).
- ianuarie** Are loc premiera piesei *Domnița Ruxandra*.
februarie Este pusă în scenă drama *Răzvan-Vodă*, care iese de sub tipar tot acum; de la ediția a treia, din 1869, se va numi *Răzvan și Vidra*.
- aprilie 16** Sub redacția sa, apare la București gazeta „Traian” (ultimul număr va ieși la 14 februarie 1870).
- martie 2** Editează revista „Columna lui Traian” (apare până în decembrie 1883).
- aprilie** La inițiativa sa, este editată „Foaia societății «Românismul»”.
- Iese de sub tipar volumul *Poezie*.
Apare primul volum din *Istoria critică a românilor* (volumul al doilea este editat în 1875).
- februarie 15** Iese „Revista literară și științifică”, unde figurează ca director al părții literare.
- Se tipărește primul tom al lucrării *Cuvente den bătrâni*.
Apare studiul *Obiceiurile juridice ale poporului român*.

1879 **vara** Studiază manuscrise și cărți românești la British Museum din Londra.

1881

1882 **februarie** Devine membru al Societății de Lingvistică din Paris.
martie Este desemnat, pentru o perioadă de trei ani, decan al Facultății de Litere și Filosofie din București.

1883 **februarie** E ales președinte al Societății Presei Române.

1884 **ianuarie** Devine membru corespondent al Academiei Imperiale de Științe din Sankt Petersburg.
noiembrie Intră în Parlament ca deputat de Craiova.

1885 **martie** Este ales vicepreședinte al Academiei Române.

1886

1887 **martie** Este pus în stăpânirea moșiei de la Cristinești, lăsată prin testament de unchiul său, Boleslav Hâjdeu.
E ales prim-vicepreședinte al Academiei Române.

1888 **septembrie 17** Se stinge din viață la București fiica sa, Iulia Hasdeu.

1889–1890

1889–1893

1891 **septembrie** Începe să țină un curs de etnopsihologie la Universitatea din București.

1892

1895 Devine membru de onoare al Academiei de Științe din New York.

1897 Plenul Academiei Române sistază lucrările la *Etymologicum Magnum Romaniae*.

1898

1900 **aprilie** Este înlăturat de la conducerea Arhivelor Statului.
La propunerea lui Grigore Tocilescu, Senatul îi acordă o pensie viageră.
Își întrerupe cursul ținut la Universitate.

1902 **iunie 19** Se stinge din viață la Cămpina Iulia Hasdeu, soția sa.

1907 **august 25** Moare la Cămpina Bogdan Petriceicu Hasdeu.
Va fi înmormântat la cimitirul Bellu din București în cavoul pe care îl construise pentru fiica sa.

ianuarie La Teatrul Național din București are loc premiera piesei *Trei crai de la răsărit*, editată și în volum.

Este publicat tomul al doilea din *Cuvente den bătrâni*, pentru care va fi distins cu Premiul „I. Heliade-Rădulescu” al Academiei Române.

Pentru studiul *Principie de lingvistică*, i se acordă din nou Premiul „I. Heliade-Rădulescu”.

leşe tomul al treilea din *Cuvente den bătrâni*.

Academia Română îi încredințează elaborarea unui mare dicționar etimologic al limbii române.

Apare primul tom din *Etymologicum Magnum Romaniae*.

decembrie 15 leșe primul număr din „Revista nouă”, publicație literară pe care o va conduce (apare până în septembrie 1895).

Editează scrierile fiicei sale, Iulia Hasdeu (*Oeuvres posthumes*, I–III).

Se publică tomurile II și III din *Etymologicum Magnum Romaniae*.

Apare încercarea filosofico-spiritistă *Sic cogito*.

Apare volumul *Sarcasm și ideal*.

Este publicat ultimul tom din *Etymologicum Magnum Romaniae*.

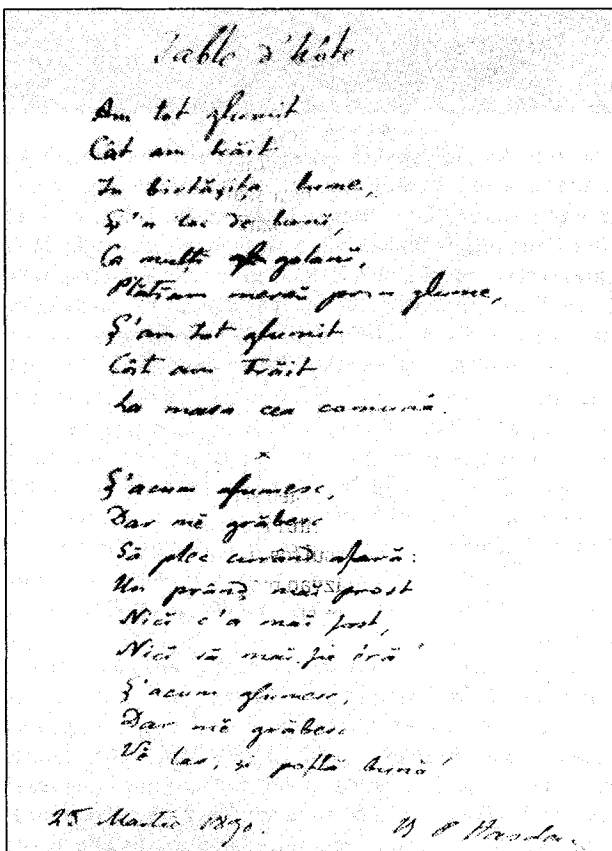
indoeuropeanist, cunoscut și în medii științifice din Europa, **H.** deține atuuri indispensabile unor construcții teoretice de amploare. El realizează în *Principie de lingvistică* (1881) cea dintâi sinteză românească a disciplinei. Aceasta era și corolarul unei lucrări importante, *Cuvente den bătrâni*, fiind inclusă în tomul al treilea, intitulat *Istoria limbei române*. Venind în descendența eforturilor lui T. Cipariu, editează în *Cuvente den bătrâni* texte din secolul al XVI-lea redactate în românește, ale căror caracteristici sunt semnalate și studiate analitic, spre a servi la definirea diacronică a structurii lexico-gramaticale a limbii. Dacă în primul tom (*Limba română vorbită între 1550-1600*) publică și comentează mai ales texte neliterare (zapise oficiale și acte private), în cel de-al doilea, *Cărțile poporane ale românilor în secolul XVI în legătură cu literatura poporană cea nescrisă*, sunt editate sistematic, pentru prima oară la noi, mai multe cărți populare. Într-o cercetare comparativă care își păstrează și astăzi interesul, sunt avute în vedere prototipuri, se stabilesc filiații, variante, paralelisme, este marcată înrâurirea cărților populare asupra literaturii populare și a celei culte. Atât aici, cât și în studiile despre baladă și doină, folclorului i se confirmă valoarea de document istoric și lingvistic, fără să fie ignorată analiza din perspectivă literară. Ca de obicei, mobilizându-și competențele multidisciplinare, **H.** dă cercetării propriu-zise deschidere teoretică. După el, cercetarea literaturii populare, parte a etnopsihologiei, intră ca o componentă care ar putea fi numită

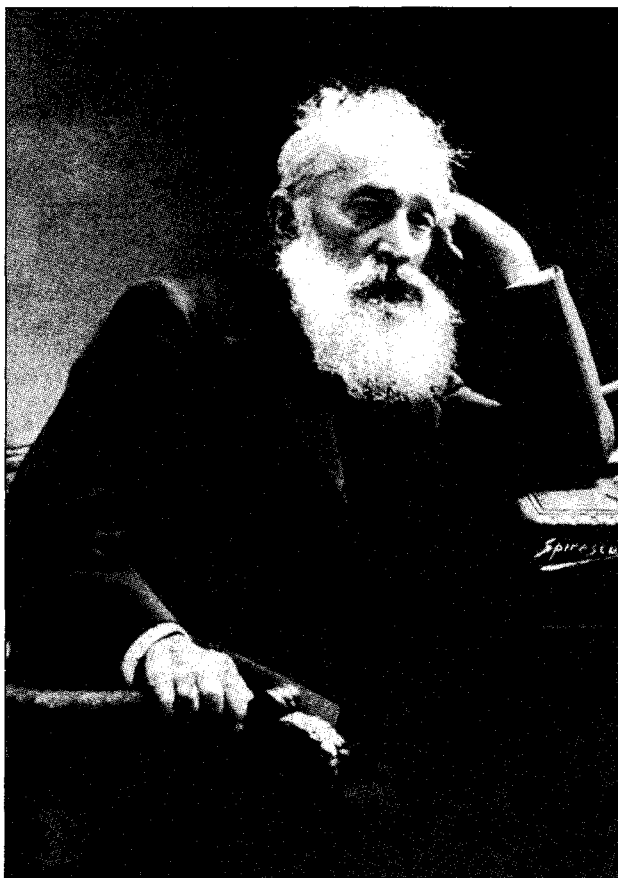
„filologie poporană” în filologia comparată. Folclorul (pare-se că **H.** este printre primii care folosesc termenul la noi) este definit ca totalitate a culturii populare, ceea ce determină și delimitarea disciplinei care îl studiază în relație cu etnografia. În felul acesta, este depășită, ca și la A.I. Odobescu, faza admirației exclamative față de creația populară. Folclorist modern, **H.** formează o școală de prestigiu, din care fac parte G. Dem. Teodorescu, Lazăr Șăineanu, S.Fl. Marian ș.a.; între elevi se află și culegători de folclor, iar în revistele pe care le conducea, apar unele dintre cele mai semnificative texte publicate în epocă. Totodată, el inițiază metoda chestionarului indirect, reușind să colecteze, prin răspunsurile la ancheta privind „obiceiele juridice” și la chestionarul „limbistico-mitologic”, un prețios fond de informații, utilizabil și în studiul istoriei și al limbii. Căci, având inițial o țință precisă, mai toate cercetările lui se extind în mai multe direcții deodată. Este și cazul lucrării *Etymologicum Magnum Romaniae*, care abandonează proiectul academic și tiparul lui îngust. Cu o arhitectură impresionantă, gândită grandios, ca un tezaur de cunoștințe, „o enciclopedie a traiului” poporului român, lucrarea nu putea fi terminată în câțiva ani. Sunt duse la capăt numai trei volume (până la cuvântul *bărbat*) și introducerea la al patrulea volum. Printre teoriile expuse în introduceri se află câteva care s-au impus: teoria circulației cuvintelor, teoria stratului și substratului. *Etymologicum...*, scriere irepetabilă într-o cultură, fascinează prin acumularea de erudiție, prin excursurile făcute în biografia și semantica unui cuvânt, prin întinsa rețea de citate din literatura populară și cultă. Cuvântul *basma*, de pildă, devine un studiu monografic de mare densitate (origini — cu opțiunea pentru izvorul oniric al basmului —, clasificare tipologică, analiză comparativă a stilului etc.).

Pentru **H.** scrisul este o modalitate de exprimare totală. Depotrivă de înzestrat, creatorul de literatură, aflat într-un dialog lipsit de complexe cu modelele românești și universale, este preocupat de ideea modernizării. Scrie poezie, proză, teatru, operele lui căpătând statutul de puncte de referință în evoluția speciilor pe care le ilustrează. Foarte buna cunoaștere, prețuirea înaintașilor, de la începuturi până în epoca pașoptistă, nu rămân la nivel declarativ, ci se transformă în studiu, în exegeză. Privindu-și contemporanii, încearcă lucid, fără iluzii, dar nu întotdeauna obiectiv, să detecteze carențe, să disocieze și să definească valoarea și nonvaloarea. Bunăoară, articolul *Mișcarea literelor în Ieși* (1863) înglobează, normativ, un mic tratat de estetică a poeziei, analiza producțiilor din epocă fiind făcută cu referire la principii *sine qua non*. Și ca strategie a demersului, **H.** prefigurează aici spiritul critic maioreșcian. În repetate rânduri el comentează piesele de teatru istoric, reacționează sarcastic la submediocritatea unei dramaturgii încremenite în literaturizări rudimentare. Cu o conștiință estetică evoluată, se crede dator să avertizeze asupra asfixiei provocate de o mentalitate perimată, provincială, fără orizont. Romantic incorrigibil, stăpânit de un individualism exacerbat, **H.** e însă nu o dată nedrept și excesiv. Nesocotește rolul lui Maiorescu, importanța lui Eminescu și a lui Caragiale, dar gratulează literați mărunți, din preajma revistelor pe care

le conducea. Rar i se întâmplă să revină cu judecăți mai echilibrate, elogiul poeziei eminesciene, rostit în 1889, fiind o astfel de excepție. Poet el însuși, profesează o artă a durtății, susținută de vâna satirică, pamfletară a temperamentului. Preferința pentru „o poezie neagră”, „de granit”, „mișcată de teroare și palpitând de ură” (*Viersul*), aplecarea spre viziunea grotescă și invectiva nestăpânită, fulminantă (*Complotul bubei*, *Odă la ciocoi*) îl plasează într-o familie căreia îi aparțin Heliade, Al. Macedonski, Tudor Arghezi ș.a. Târziu, vitalității fruste, deseori prolixă și necenzurată, inflamată retoric, îi iau locul palpării tainice, o undă de melancolie dureroasă, crepusculară, orchestrată discret, fără gesticulația abundentă de odinioară. În *Așteptând*, *Gaudeamus*, *Table d'hôte*, *Dumnezeu*, care captează starea de răvășire de după moartea Iuliei, registrul emotiv impune și un efort de cizelare, de echilibrare a versului. În proză, scriitorul are realizări mai durabile. Nuvela *Duduca Mamuca*, reluată cu unele modificări în *Micuța* (subintitulată *Trei zile și trei nopți din viața unui studinte*, 1864), dar și romanul istoric *Ursita* („Revista literară și științifică”, 1876), editat inițial cu titlul *Copilăriele lui Iancu Moțoc* („Buciumul”, 1864), sunt scrieri care depășesc nivelul literar al epocii. Ele implică și o atitudine polemică, uneori pusă în pagină aproape sfidător. **H.** vrea să se despartă de romantismul naiv, schematic, edulcorat, în care bună parte din proza românească întârzie încă. Și, fragmentar, chiar reușește. În nuvelă, lucrare caracterizată printr-o compoziție inedită, un autor-narator pornit să demitizeze, să arunce în aer regulile îmbinării ingenios tiparele romantice și parodia lor într-un joc ironic, polisemantic, care trimite la procedee ale intertextualității din narațiunea modernă. Eroul, un personaj byronian, apropiat ca structură și de câteva personaje ale lui Pușkin și Lermontov, practică fără scrupule, cu o voluptate cinică nedisimulată, un fel de experiment erotic menit să demonstreze nesăbuiința, nerozia iluziilor sentimentale. Asemenea unui damnat mefistofelic, libertinul seducător se simte superior mediului filistin în care trăiește, convențiile sociale nu-i spun nimic, iar mărimile vremii (sub numele cărora contemporanii lui **H.** au recunoscut personaje reale, de vreme ce nuvela este, întru totul, o autoficțiune) îi declanșează resortul sarcastic. De o cu totul altă factură, romanul *Ursita* evocă în caloric aprinse, bine susținute documentar, o secvență din istoria Moldovei în secolul al XVI-lea. Aici credința în ursită — articulație interioară esențială în cazul lui **H.**, identificabilă pretutindeni — dă temei drumului „ursit” al unui personaj malefic, Iancu Moțoc, pe care naratorul îl descifrează fie și numai din întâmplările copilăriei. Deși neterminat, *Ursita* este unul din primele romane istorice românești izbutite, datorită maturității narrative mai cu seamă. Vocația dramaturgică deține un rol covârșitor în scrisul lui **H.**, impunându-și somptuos ubicuitatea. Ca autor de teatru propriu-zis, autorul tinde către performanțele marii arte și citează modele celebre (Sofocle, Shakespeare). El vrea să dea personajelor și conflictelor o semnificație simbolică, general umană, dincolo de determinarea primară, istorică. Într-un șir de drame istorice — de menționat *Răposatul postelnic* (1862) și *Domnița Ruxandra* (1867) —, numai *Răzvan și Vidra*

este considerată o capodoperă. Totodată, în evoluția dramei istorice românești, lucrarea se înscrie drept cea dintâi operă de valoare. Prezentată pe scenă și publicată în 1867 cu titlul *Răzvan-Vodă*, iar din 1869 intitulată *Răzvan și Vidra* și redefinită ca „poemă dramatică”, piesa explorează același secol al XVI-lea în Moldova, atât de frecventat în literatura română. Pe un fundal social larg, care integrează, în manieră pașoptistă, contradicțiile unei epoci dominate de nedreptate și cruzime, se conturează destinul neobișnuit al unui rob țigan eliberat, ajuns, în pofida ascendenței umile, domn al țării. Răzvan, „un paria îmbrăcat în hainele efemere ale puterii” (G. Călinescu), își înfăptuiește visul de mărire, trăiește exaltarea înălțării și amărăciunea prăbușirii. Drum care s-ar motiva nu atât prin caracterul eroului, „om de voință și de putere” (G. Călinescu), hotărât să iasă din limita la care îl constrângea condiția inițială și înfrânt ulterior dintr-un lapsus al lucidității, cât printr-o decizie mai înaltă, de dincolo de individ, prin soarta „care țese nevăzută toate lucrurile-n lume”, cum spune chiar Răzvan. Ceea ce ar însemna că „piesa trebuie citită ca o tragedie a predestinării” (Nicolae Manolescu). Ca și Ruy Blas al lui Victor Hugo, eroul este înzestrat cu însușiri care îi atestă o noblețe mai presus decât aceea a sângelui. Revoltat împotriva oprimării de orice fel, cu vorbă semeață, demnă, Răzvan, care va fi amenințat cu moartea și din nou cu robia, alege calea codrului. Îi este dat să cunoască acum pe Vidra, nepoată a

boierului Moțoc, născută sub zodia teribilelor ambiții ale strămoșilor ei. Vidra deslușește în Răzvan, omul de care se îndrăgostește pe loc, o energie fără seamăn. Tot ea va fi cea dintâi care uită de prejudecăți și așază în fața lui o oglindă de care acesta avea de pretutindeni nevoie. Răzvan se vede astfel confirmat în credința-i secretă și, depășind la rândul lui prejudecăți, descoperă în Vidra imboldul care să-i sprijine ascensiunea. Pentru că între ei există mai degrabă o asemănare de structură, amândoi vor să trăiască în plină lumină, în glorie. Mistuit de patima puterii, Răzvan trece când și când prin momente de șovăială, depășite cu ajutorul Vidrei, care îi reamintește, inteligent și tenace, țelul. Până la un punct de răscruce, când, surprinzător, Vidra ezită, are îndoieli și produce avertismente. Numai Răzvan crede că momentul îi e prielnic, răstoarnă pe Aron-Vodă și îi ia sceptrul. Visul fostului rob se spulberă însă repede: ca proaspăt domn, Răzvan moare apărându-și tronul. Acuzele se pot îndrepta acum spre Vidra, văzută de cei din preajma lui Răzvan ca o femeie aprigă, vinovată de câte se întâmplaseră. În dramă, H. configurează, mai întâi, o frescă istorică și socială cuprinzătoare. Boieri, țărani, târgoveți, haiduci, oșteni întrețin în jurul celor doi eroi un comentariu bine individualizat. Scrisă în versuri, drama alternează spectaculos impetuoșitatea, retorismul tumultuos cu tonurile grave ori lirice, cu tentele comice, de sorginte populară. Există

însă în urzeala piesei o meditație tulburătoare asupra nestatorniciei sortii, asupra zădărnicii atotstăpânitoare în răgazul pământesc. E un spor de profunzime reflexivă pe care drama istorică românească îl va recâștiga mult mai târziu. Ca urmași mai apropiați, V. Alecsandri, Al. Davila și B. Delavrancea nu și-au întrecut, din această perspectivă, modelul. În fine, H. încearcă și genul comic, scriind *Orthonerozia* (1871-1872), intitulată apoi *Trei crai de la răsărit* (1879). Piesa, îndreptată împotriva snobilor și a stricătorilor de limbă, se dezvoltă ca o reușită comedie de moravuri, cu mijloace superioare celor din vodevilurile lui V. Alecsandri, anunțând trăsături care vor consacra excelența lui I.L. Caragiale.

Geniu de o înspăimântătoare vastitate, Hasdeu și-a cheltuit puterile sale creatoare cu o nepăsare pe care numai un prinț, un romantic și un erou ca el și-o putea îngădui. Din tot ce ar fi putut crea, au rămas multe șantiere, și foarte puține monumente. Dar planurile acestor șantiere sunt suficiente să acorde semnificație istorică unei întregi epoci.

MIRCEA ELIADÉ

SCRIERI: Luca Stroici, *părintele filologiei latino-române*, București, 1864; *Filosofia portretului lui Tepeș*, București, 1864; *Micuța*, București, 1864; *Trei overi: jupânul Shylock al lui Shakespeare, domnul Gobseck al lui Balzac și jupânul Moise al lui Alecsandri*, București, 1865; *Ion Vodă cel Cumplit*, București, 1865; ed. 2, București, 1894; ed. îngr. și pref. I.C. Chițimia, Craiova, 1942; *Răzvan-Vodă*, ed. 2, București, 1867; ed. 3 (*Răzvan și Vidra*), București, 1869; ed. 4, București, 1895; *Odă la boieri*, București, 1869; *Poezie*, București, 1873; *Istoria critică a românilor*, I-II, București, 1873-1875; ed. îngr. și introd. Grigore Brâncuș, București, 1999; *Cuvenete den bătrâni*, t. I-III și supl. la t. I, București, 1878-1881; ed. fragm. îngr. și pref. J. Byck, București, 1937; ed. I-III, îngr. și introd. G. Mihăilă, București, 1983-1984; *Obiceile juridice ale poporului român*, *Magnam Romaniae*, t. I-IV, București, 1886-1898; ed. I-II, îngr. Andrei Rusu, pref. Paul Cornea, București, 1970; ed. I-III, îngr. și introd. Grigore Brâncuș, București, 1972-1976; ed. îngr. și introd. Grigore Brâncuș, București, 1998; *Sic cogito*, București, 1892; ed. și postfață Mihai Neagu Basarab, București, 1990; ed. îngr. și pref. Stancu Ilin, Dragomirescu, 2000; *Sarcasm și ideal*, București, 1897; *Ursita*, pref. Iuliu Dragomirescu, București, 1910; *Scieri literare, morale și politice*, I-II, îngr. și introd. Mircea Eliade, București, 1937; *Scieri literare*, I-II, îngr. Andrei Rusu, pref. George Munteanu, București, 1960; *Articole și studii literare*, îngr. și pref. C. Măciucă, București, 1961; *Scieri alese*, I, îngr. J. Byck, pref. George Munteanu, București, 1968; *Răzvan și Vidra. Trei crai de la răsărit*, pref. Mihai Drăgan, București, 1973; *Duduca Mamuca*, îngr. și pref. Ion Șeuleanu, Cluj, 1973; *Sarcasm și ideal*, îngr. și postfață Mircea Zăciu, București, 1975; *Correspondența B.P. Hasdeu - Iulia Hasdeu*, publ. Paul Cornea, Elena Piru, Roxana Sorescu, introd. Paul Cornea, DML, III; *Studii de folclor*, îngr. Nicolae Bot, pref. Ovidiu Bârlea, Cluj-Napoca, 1979; *Teatru*, pref. Constantin Culeșan, Cluj-Napoca, 1982; *Scieri filosofice*, îngr. și introd. Vasile Vetișanu, București, 1985; *Opere*, I, îngr. Stancu Ilin, introd. George Munteanu, București, 1986, II-IV, îngr. Stancu Ilin și I. Opișan, București, 1996-2003; *Studii de lingvistică și filologie*, I-II, îngr. și introd. Grigore Brâncuș, București, 1988; *Scieri literare*, postfață Paul Cornea, București, 1989; *Istoria toleranței religioase în România*, îngr. și pref. Stancu Ilin, Chișinău, 1992; *Scieri*, I-II, îngr. și introd. Stancu Ilin, Chișinău-București, 1993-1997; *Ursita*, îngr. și pref. C. Mohanu,

București, 1994; *Poezie, proză, dramaturgie*, Chișinău, 1997; *Răzvan și Vidra*, îngr. și postfață C. Mohanu, București, 1998; *Scrieri alese*, pref. Mihai Zamfir, București, 1999; *Protocolalele ședințelor de spiritism*, tr. Jenica Tabacu, îngr. și pref. Mircea Coloșenco, București, 2000; *Publicistica politică. 1869-1902*, I-II, îngr. și introd. I. Opreșan, București, 2001; *Publicistica politică. 1859-1868*, îngr. și pref. Stancu Ilin, București, 2002; *Studii și articole de economie politică*, I-II, îngr. și pref. I. Opreșan, București, 2002; *Soarele și Luna. Folclor tradițional în versuri (Răspunsuri la chestionar)*, I-II, îngr. și pref. I. Opreșan, București, 2002; *Arhiva spiritistă*, I-III, tr. Jenica Tabacu, București, 2002-2003; *Folcloristica*, I-II, îngr. și introd. I. Opreșan, București, 2003; *Studii literare, filosofice și culturale*, îngr. Stancu Ilin, București, 2003.

Repere bibliografice: Vulcan, *Panteonul*, 137-142; Maiorescu, *Critice*, I, 177, III, 33-34, 38-41; *Genealogia și biografia d-lui B.P. Hasdeu*, Craiova, 1884; B. Delavrancea, *Opere*, V, îngr. și introd. Emilia St. Milicescu, București, 1969, 244-248; Petrașcu, *Scriitori*, 1-46; I.L. Caragiale, *Opere*, III, îngr. Paul Zarifopol, București, 1932, 166-178; Iorga, *Oameni*, I, 211-214, IV, 149-150; D. Teleor, *B.P. Hasdeu*, București, 1908; Nicolae Gane, *Bogdan Petriceicu-Hasdeu*, București, 1909; Apostolescu, *Infl. romant.*, 336-358; Iorga, *Ist. lit.* XIX, III, 296-300, 316-317; Iuliu Dragomirescu, *Idile și faptele lui Bogdan Petriceicu Hasdeu*, I, București, 1913; Panu, *Junimea* (1943), I, 344-370, II, 290-344; N. Iorga, *B.P. Hasdeu*, Vălenii de Munte, 1927; Liviu Marian, *Bogdan Petriceicu Hasdeu*, București, 1928; Sextil Pușcariu, *B.P. Hasdeu ca lingvist*, București, 1932; Constantinescu, *Scrieri*, III, 116-156; E. Dvoicenco, *Începuturile literare ale lui B.P. Hasdeu*, București, 1936; Th. Capidan, *Bogdan Petriceicu Hasdeu ca lingvist europeanist și filolog*, București, 1937; Barbu Lăzăreanu, *Cu privire la...*, București, 1971, 127-192, 271-274; Mircea Eliade, *Despre Eminescu și Hasdeu*, îngr. și pref. Mircea Handoca, Iași, 1987, 59-110; Vianu, *Arta*, I, 191-195; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 320-332, *Ist. lit.* (1982), 370-381; Haneș, *Scriitorii*, 123-241; Cioculescu-Vianu-Streinu, *Ist. lit.*, 124-132; Chițimia, *Folcloriști*, 37-42; Macrea, *Linguști*, 81-104; Perpessicius, *Mențiuni ist.*, 525-553; N. Romanenko, *Bogdan Petriceicu Hasdeu*, Chișinău, 1957; Dima, *Studii*, 31-60; George Munteanu, *B.P. Hasdeu*, București, 1963; Mîndra, *Incursiuni*, 55-62; Brădăteanu, *Drama*, 77-112; *Studii și materiale despre B.P. Hasdeu*, Chișinău, 1966; E.M. Dvoicenco-Markova, *Russko-rumânskie literaturnâe soizai v pervoi polovine XIX veka*, Moscova, 1966, 134-156; Brădăteanu, *Istoria*, I, 275-297; Cornea, *Oamenii*, 202-248; Vrabie, *Folcloristica*, 183-199; Cicerone Poghir, *B.P. Hasdeu lingvist și filolog*, București, 1968; Seche, *Schiță*, II, 9-34; Ion Mușlea, Ovidiu Bârlea, *Tipologia folclorului din răspunsurile la chestionarele lui B.P. Hasdeu*, București, 1970; Mihai Drăgan, *B.P. Hasdeu*, Iași, 1972; *B.P. Hasdeu interpretat de...*, îngr. Grigore Brâncuș, București, 1972; Vasile Sandu, *Publicistica lui Hasdeu*, București, 1974; Bârlea, *Ist. folc.*, 171-195; *Dict. lit.* 1900, 424-430; Zăciu, *Viaticum*, 94-120; Tacciu, *Romant. rom.*, I, 151-162; Cioculescu, *Itinerar*, V, 224-229; Piru, *Ist. lit.*, 112-117; *B.P. Hasdeu și contemporanii săi români și străini*, I-III, coordonator, introd. și postfață Al. Săndulescu, București, 1982-1984; Săndulescu, *Portrete*, 53-90; *Studii și materiale despre Alexandru și Boleslav Hăjdeu*, Chișinău, 1984, *passim*; Cornea, *Itinerar*, 151-195; Mîndra, *Ist. lit. dram.*, I, 170-183, *passim*; Anton F. Komerzan, *Bogdan Petriceicu Hasdeu*, Chișinău, 1986; Vistian Goia, *B.P. Hasdeu și discipolii săi*, București, 1987; Anghelescu, *Textul*, 166-173; Vasile Sandu, *Viața lui B.P. Hasdeu*, București, 1989; Cornea, *Aproapele*, 264-299; Manolescu, *Istoria*, I, 294-311; I. Opreșan, *Romanul vieții lui Bogdan Petriceicu Hasdeu*, București, 1990; ed. (*B.P. Hasdeu sau Setea de absolut*), București, 2001; Negoitescu, *Ist. lit.*, I, 95-98; *B.P. Hasdeu. Mărturii*, îngr. Lidia Brânceanu, București, 1993; Micu, *Secură ist.*, I, 208-216; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 62-67; *Dict. analitic*, I, 334-336, IV, 23-25; *Dict. esențial*, 359-364; Gherasim Rusu-Togan,

B.P. Hasdeu și universul culturii populare, București, 2001; Vărgolici, *Portrete*, 101-106; Zamfirescu, *Istorie*, I, 67-108; Săndulescu, *Memoarialiști*, 33-40; Ovidiu Pecican, *Hașdeenii*, Cluj-Napoca, 2003. G.D.

HASDEU, Iulia (2.XI.1869, București — 17.IX.1888, București), poetă și prozatoare. Unicul văstar al Iuliei (n. Faliciu) și al lui B.P. Hasdeu, copil excepțional dotat, a parcurs neobișnuit de repede treptele școlarității. La opt ani termina clasele primare, la unsprezece, cursul secundar al Liceului „Sf. Sava” din București, iar la șaptesprezece, după ce urmas cursurile Colegiului Sévigné din Paris, își lua bacalaureatul în litere la Sorbona, înscriindu-se apoi la facultate și frecventând, concomitent, École des Hautes Études. Studia limbile clasice, literatura clasică și modernă, istoria, filosofia. Lua lecții de desen, pictură, muzică (făcuse armonie și canto și la Conservatorul din București). Scria mult, de obicei în limba franceză, proiectele literare, conservate cu sfințenie spre a fi desăvârșite și date tiparului, impresionând prin precocitate, orizont, amploare și varietate. Pe când își pregătea teza de licență (despre filosofia nescrisă a poporului român), ftizia, ale cărei semne apăruseră cu un an înainte, o obligă să-și întrerupă studiile. Dusă pentru îngrijiri medicale în Elveția și ulterior în țară, nu poate învinge boala și se stinge înainte de a împlini nouăsprezece ani.

Opera literară îi este editată postum, sub îngrijirea lui B.P. Hasdeu, devenit un fel de preot în templul fiicei sale. În

timpul vieții îi fuseseră publicate numai patru poezii (*Les Contes bleus, Larmes d'enfance, Dédain, Le Souhait d'une vilaine*, în „L'Étoile roumaine”, 1887). Își alesese titlul *Bourgeois d'avril* pentru prima culegere de versuri, precum și pseudonimul Camille Armand. Scriind în franceză, tâlmăcește rar în românește versiunea originală. Doar nuvela *Sanda* și poezia *România* au fost, probabil, compuse direct în limba română, spre a fi tipărite în „Revista nouă”. Apărute în postum (1889), textele, de factură romantică, sunt destul de convenționale și fragile ca valoare. În nuvelă (mai curând o povestire) se simte modelul stilisticii din *Sultănica* lui B. Delavrancea, iar versurile, retorice, encomiastice, trimit la câteva tonalități din V. Alecsandri. *Oeuvres posthumes* (1889–1890), ediție structurată în trei volume cu titluri semnificative — *Bourgeois d'avril. Fantaisies et rêves; Chevalerie. Confidences et canoas; Théâtre. Legendes et contes* —, includ poezie, proză, teatru, eseuri, traduceri și numeroase cugetări, dar și pagini care o elogiază pe autoare, aparținând lui Angelo de Gubernatis, Émile Boutroux și Louis Léger. Ca legatară a unei coplesitoare moșteniri culturale de familie, **H.** își cultivă conștiința de sine, stimulată, desigur, și de îndemnul tatălui său, mentor nu o dată excesiv și până în cele din urmă nefericit. Chiar neterminate, fragmentare sau simple crochiuri, scrierile trasează în primul rând un itinerar intelectual ieșit din comun și o efervescență creatoare tulburătoare tocmai prin referința la viața atât de scurtă a autoarei lor, ceea ce va declanșa și va întreține mitul unei genialități cu aripile frânte tragic. Destinul pe care l-a avut **H.** a acaparat și a substituit adesea scrisul ei, receptat sporadic de contemporani și de posteritate. Un prim strat al acestor pagini ar fi dat de reîntoarcerea nostalgică la un timp auroral, copilăria încântată de basme și legende, petrecută într-un peisaj fermecat. În versuri se ivesc deseori, prelucrate, stilizate, motive din poveștile, miturile, doinele și cântecele de leagăn românești, după cum intervine, temperat, și inspirația istorică. Aflată la anii lecturilor devoratoare, poeta conservă mai cu seamă ecourile livrăști: Dante, Petrarca, Tasso, Ariosto, trubadurii, poezii Pleiadei, Shakespeare, iar mai aproape, Lamartine, Hugo, Sully Prudhomme. Sedusă de câte un model, absoarbe și apoi dezvoltă, ca într-un foarte personal jurnal de lectură, substanța unui vers celebru, a unui aforism. Versurile ei, desen liniștit, limpede, aproape caligrafic, închid însă mărturisiri, reflecții și glose care vin dintr-o zonă a căutării continue, neliniștite. Înstrăinat, refractar și disprețuitor față de banalitatea și prozaim, eul se regăsește pe sine într-un Ev Mediu idealizat. În multe reverii sentimentale este contemplată dragostea, trăire gravă, unică, însoțită de gesturi solemne sau eroice. Atunci când presentimentul morții se intensifică, din voluptatea renunțării, a jertfei în numele iubirii închinată lui Dumnezeu, se naște o beatitudine contemplativă specială. Versurile înscrisu astfel și un jurnal, document psihologic a cărui relevanță este concurată numai de scrisorile bogate, dense, trimise de **H.** în special ilustrului său tată („un bildungsroman epistolar”, cum le numește Paul Cornea). S-au păstrat, de asemenea, peste cincizeci de proiecte dramatice, planuri și fragmente de comedii, de drame cu subiecte antice ori plecând de la istoria și

mitologia românească (*L'Ami de Trajan, Les Hériduques*). Câteva eseuri și însemnări vorbesc, cu o fină aplicație analitică, despre personaje din teatrul lui Shakespeare, Molière, Racine și Corneille. În afara acestora, de la **H.**, care se gândise să compună și câteva romane, au rămas două scrieri pentru copii, duioase, evanescente, fermecătoare și astăzi: *La Princesse Papillon* („cont de bleu”) și *Mademoiselle Maussade*, un roman miniatural, amintind de literatura lui Edmondo De Amicis.

SCRIERI: *Oeuvres posthumes*, I-III, pref. B.P. Hasdeu, Paris-București, 1889–1890; *Mademoiselle Maussade – Domnișoara Ursuză*, tr. B.P. Hasdeu, îngr. Crina Decusară, București, 1970; *Printesa Fluture*, îngr. Crina Decusară, București, 1972; *Correspondența B.P. Hasdeu – Iulia Hasdeu*, publ. Paul Cornea, Elena Piru, Roxana Sorescu, introd. Paul Cornea, DML, III; *Versuri. Proză. Correspondență*, îngr. și pref. Crina Decusară-Bocșan, București, 1976; *Scrieri alese*, îngr. și pref. Crina Decusară-Bocșan, București, 1988; *Destăinuiri*, îngr. Crina Decusară-Bocșan, București, 1992; *Năzdrăvăniile Denisei*, îngr. Crina Decusară-Bocșan, București, 1997; *Fluierașul de os*, îngr. Crina Decusară-Bocșan, București, 1998; *Muguri de aprilie*, îngr. Crina Decusară-Bocșan, București, 1999; *Basme și legende*, îngr. Crina Decusară-Bocșan, București, 2000; *Bourgeois d'avril*, ed. bilingvă, îngr. Crina Decusară-Bocșan, București, 2000; *19 file de jurnal*, îngr. și pref. Crina Decusară-Bocșan, București, 2000; *Eseuri literare și reflecții*, îngr. și pref. Crina Decusară-Bocșan, București, 2003.

Repere bibliografice: A.I. Odobescu, *Poeziile domnișoarei Iulia B.P. Hasdeu*, CL, 1889, 1; G. I. Ionescu-Gion, *Portrete istorice*, București, 1894, 159–189; Delavrancea, *Opere*, V, 343–345; Apostolescu, *Infl. romant.*, 359–397; Iorga, *Oameni*, IV, 257–276; Constantin Manolache, *Scănteietoarea viață a Iuliei Hasdeu*, București, 1939; Ion Aurel Manolescu, *Iulia Hasdeu*, București, 1939; I. Hașeganu, *La France dans l'oeuvre des écrivains roumains contemporains de langue française*, Paris, 1940, 16–42; Ciprian Doicescu, *Iulia Hasdeu*, București, 1941; Crina Decusară-Bocșan, *Camille Armand – pseudonimul Iuliei Hasdeu*, București, 1974; *Dict. lit.* 1900, 431–432; Crina Decusară-Bocșan, *Iubirile Iuliei Hasdeu*, București, 1992; Popa, *Convergențe*, 12–18; *Dict. scriit. rom.*, II, 493; Faifer, *Pluta*, 124–127. G.D.

HASNAȘ, Spiru (21. VIII. 1873, Dumbrăvița, j. Suceava — 25.V. 1958, Galați), poet și autor dramatic. A absolvit literale și dreptul la București (1898). Funcționează apoi ca magistrat în diferite localități (Roman, Iași, Bacău, Brăila), stabilindu-se în 1936 la Galați, ca procuror la Curtea de Apel. Debutază în „Revista Alexandri” (1891) și colaborează cu versuri la „Acțiunea”, „Arhiva”, „Vatra”, „Noua revistă română”, „Sămănătorul”, „Adevărul literar și artistic”, „Revista vremii”, „Revista literară”, „Pământul”, „Pagini dunărene” ș.a. Publică un volum de poezii intitulat *Din chinuri* (1933) și câteva volume de teatru: *Floarea păcatului* (1935), *Teatru* (1936) și *Decebal* (1938). Nu există indicii că piesele lui **H.** s-ar fi jucat. De altfel, nici nu erau potrivite pentru a fi puse în scenă. Le lipsește intriga, subiectele abordate sunt banale, personajele neviabile și, mai ales, au mari carențe de tehnică dramatică. Totuși, o anume vioiciune a dialogului, savoarea limbajului, precum și unele tente umoristice reușite (vizibile în drama *Din bezna satelor* sau în comedia *Taina culiselor*) atestă că autorul nu era lipsit de înzestrare. Lirica lui **H.**, îndeosebi cea erotică, cultivată cu predilecție, aparține unui pesimist romantic în

descendență eminesciană. Suferințele iubirii, iluziile spulberate sunt reluate obsesiv în acorduri destul de convenționale. Câteva inflexiuni ies totuși din tipar, făcându-se simțite atunci când poetul își împropătează sursele de inspirație. Poeme ca *Vânătoarea*, *Entuziasm*, *Răzvrătire* se remarcă, astfel, prin dinamism și vibrație emotivă, după cum o configurație proprie au și unele pasteluri (*Marea*, *Toamna*).

SCRIERI: *Din chimuri*, Brăila, 1933; *Floarea păcatului*, Brăila, 1935; *Teatru*, Brăila, 1936; *Decebal*, Brăila, 1938.

Repere bibliografice: Iorga, *Ist. lit. cont.*, II, 39; [Spiru Hasnaș], RP, 1934, 4905; Predescu, *Encicl.*, 391; Teodor Iordache, *Spiru Hasnaș*, VRA, 1942, 634; *Spiru Hasnaș*, „Almanahul «Convorbiri literare»”, 1982, 77. C.Bz.

HAUSER, Otto (22.VIII.1876, Dijaneš, Croația – 26.V.1944, Blindendorf, Austria), istoric literar și traducător austriac. **H.**, descendent al unor germani din Ungaria stabiliți în Croația, a frecventat școala la Zagreb, Modra și Maribor, studiind apoi (fără a urmări obținerea vreunei diplome) la Universitatea din Viena; frecventează mai ales cursurile de teologie protestantă și de limbi orientale (îndeosebi persana și araba). În timpul primului război mondial este mobilizat, fiind detașat o vreme în redacția periodicului „Belgrader Nachrichten”. Activează, din 1900, ca scriitor liber profesionist în capitala Austriei, temporar și la Weimar, publicând cărți de versuri, povestiri și romane. Traducerile sale din literatura universală uimesc prin aria lor lingvistică (peste treizeci de limbi, „prea multe limbi”, obiectează istoricul literar Josef Nadler în *Geschichte der deutschen Literatur*, 1951) și prin vasta extensie geografică (literatură beletristică din Europa și din alte continente). Textele traduse și, de regulă, comentate de **H.** sunt oferite publicului cititor în numeroase volume de sine stătătoare sau alcătuiind cicluri, precum și într-o colecție pe care o inițiază la Editura Alexander Duncker din Weimar, „Aus fremden Gärten”, peste o sută de numere. Ca istoric literar este de asemenea productiv, realizând, pe lângă alte lucrări, o ambițioasă istorie universală a literaturii (*Weltgeschichte der Literatur*, I-II, Leipzig-Viena, 1910).

Autor poliglot, capabil să citească textele abordate în original, **H.** se consideră competent să judece fenomenele culturale cele mai variate, cunoscute publicului larg sau doar specialiștilor. Nu ocolește aspectele exotice, se simte, datorită acestor premise, mereu tentat de a accentua, în comentariile sale despre limba și literatura unui popor, legăturile, influențele primite atât din vecinătate, cât și din zone mai îndepărtate. În privința românilor, a limbii, a facturii sufletești și a literaturii lor, scoate în relief mai ales componenta slavă. Tratatând, în al doilea volum al istoriei universale a literaturii, scrierile românești, **H.** le plasează în cadrul literaturilor slave, situare pe care o justifică prin aportul considerabil al elementelor slave în limbă, prin influența exercitată de slavona cultului religios. Privirea panoramică rămâne, în ciuda informației bogate (e drept, nu întotdeauna și riguroasă), la suprafața problematicii; orizontul interpretării este marcat de sursele

recomandate: *Geschichte der rumänischen Literatur* a lui Gheorghe Alexici (Leipzig, 1906) și o antologie a poeziei românești (*Rumänische Dichtungen*), publicată de Carmen Sylva (Leipzig, 1883). Și în cartea *Die Lyrik des Auslands seit 1800* (Leipzig, 1915), paragraful despre poezia română este încadrat în capitolul despre lirica slavă. **H.** este însă mai aproape de caracteristicile și sensurile literaturii române atunci când se ocupă de opera unui scriitor anume (de pildă, *Pastelurile* lui V. Alecsandri) sau de creațiile anonime în proză (basme) și în versuri (balade), tinzând spre o mai mare autenticitate a judecății în comentariul critic și spre exactitate în alcătuirea versiunii germane. Ca exemple de reușită pot fi considerate traducerile baladelor *Mănăstirea Argeșului*, *Erculean*, *Păunașul Codrilor* sau *Bujor*, preluate din culegerea de poezii populare publicată de Vasile Alecsandri.

SCRIERI: *Weltgeschichte der Literatur*, I-II, Leipzig-Viena, 1910; *Die Lyrik des Auslands seit 1800*, Leipzig, 1915. **Traduceri:** *Rumänische Märchen* [Basme românești], introd. trad., Weimar, 1918; *Rumänische Dichter* [Poezi români], introd. trad., Weimar, 1918; *Rumänische Balladen* [Balade românești], introd. trad., Weimar, 1921.

Repere bibliografice: Otto Hauser, *Zwei Worte über mich selbst*, „Von der Heide”, 1912, 5; *Der Große Brockhaus*, VIII, Leipzig, 1931, 241; J.W. Nagl, J. Zeidler, E. Castle, *Deutsch-österreichische Literaturgeschichte*, IV, Viena, 1937, 2222-2224; Georg Stadtmüller, *Deutsche Übertragungen rumänischer Dichtung*, în Basil Munteanu, *Geschichte der neueren rumänischen Literatur*, Viena, 1943, 281; Hans Giebisch, Gustav Gugitz, *Bio-Bibliographisches Literaturlexikon Österreichs*, Viena, 1964, 143; *Deutsches Literaturlexikon*, Berna-München, VII, 1979, 545-546; Heiner Schmidt, *Quellenlexikon der Interpretationen und Textanalysen*, III, Duisburg, 1985, 276. J.W.

HAZUL, supliment umoristic al revistei „Vatra”, apărut la București, bilunar, în perioada ianuarie-aprilie 1895. Din această publicație satirică, de un bun nivel literar, au ieșit doar cinci numere, scrise aproape în întregime de Anton Bacalbașa. Colaborau D. Teleor, Th.D. Speranția și este probabilă și prezența unor scriitori de la „Vatra”, greu însă de stabilit, din cauza pseudonimelor și a inițialelor sub care se ascund autorii. Anton Bacalbașa a încercat să facă din **H.** o revistă deosebită de alte periodice satirice și umoristice apărute în epocă, dând atenție elementului literar, excluzând vulgaritățile și atacurile personale. **H.** își propune să publice producția umoristică a scriitorilor autohtoni cunoscuți și să popularizeze scriitorii de același gen, străini, prin traduceri și localizări. În cronici umoristice, A. Bacalbașa, cu verva specifică scrisului său, discută aspecte ale vieții intelectuale și literare: „modele” literare, mania imitațiilor, neînțelegerile dintre diversele grupuri etc. R.Z.

HĂULICĂ, Dan (7.II.1932, Iași), eseist. Este fiul Lucreției (n. Pascalide) și al lui Nicolae Hăulică, funcționar. După absolvirea Facultății de Filologie a Universității din Iași, a făcut studii de istoria artei la București, devenind cadru universitar la Institutul de Arte Plastice „N. Grigorescu” din București.

Din 1971 este redactor-șef al revistei „Secolul 20”. În 1981 a fost ales președinte al Asociației Internaționale a Criticilor de Artă, iar între 1992 și 2002 a fost ambasador al României la UNESCO. Din 1993 este membru corespondent al Academiei Române.

Afirmarea lui H. în peisajul intelectual contemporan, după debutul din „Iașul literar” (1953), se face odată cu volumul de studii și eseuri *Critică și cultură*, apărut în 1967. Subliniind cu fervoare apartenența criticii la tradiția umanistă a culturii europene, autorul își propune să răstoarne prejudecata conform căreia critica este „ruda săracă” a culturii; dimpotrivă, susține el, folosind o sintagmă a lui André Malraux care va deveni laitmotivul întregii sale opere, critica este un fir al Ariadnei, ghidul indispensabil care călăuzește pașii prin coridoarele și sălile „muzeului imaginar” al artei universale. Dignitatea actului critic vine din puterea sa coagulantă, din capacitatea de a ordona trecutul într-un întreg coerent, făcând astfel accesibil ceea ce altminteri s-ar pierde în infinite decupaje analitice; departe de fi un simplu sincretism, un inventar epigonic, sinteza critică este înțelegerea „ființei adânci a unei epoci”, așadar un act creator în adevăratul înțeles al cuvântului. Fără o atitudine de frondă ostentativă și fără veleitate

contestatară, volumul pune în lumină un spirit emina-mente clasic, H. situându-se în descendența spirituală a lui G. Călinescu. De altfel, ideile maestrului, prezente la tot pasul, se constituie în pietre de temelie ale celor mai importante eseuri, cele dedicate lui Brâncuși și istoriei picturii românești. Clasicismul esențial al sculpturilor lui Brâncuși — spune autorul —, provenit din straturile adânci ale spiritualității noastre, este acela al Greciei antice, cu care ne înrudim într-un fel mai profund decât toate celelalte popoare europene. Măsura acestui echilibru organic este ilustrată de ornamentica sever-geometrică a folclorului, aflată într-un contrast izbitor cu descriptivismul care domină folclorul popoarelor învecinate. De asemenea, esel despre pictura românească este un prilej de reluare, după decenii de cenzură oficială, a preocupărilor interbelice de identificare și definire a notelor caracteristice spiritualității românești. Scrisă în deceniul șapte, cartea lui H. poartă, pe de altă parte, amprenta aceluși timp, amestecând, în secțiuni precum *Ofensiva frumosului*, subtilele teorii despre artă ale lui Baudelaire și Valéry cu citate din Marx și ideile lui Malraux cu ideologia partidului unic. Volumul *Geografii spirituale* (1973) consacră pe deplin ideea de „muzeu imaginar” și deschide, pentru prima oară în critica noastră, ample perspective asupra a ceea ce avea să poarte denumirea de postmodernism. Construite cu intenția de realizare a unor conexiuni integratoare între cele mai variate perioade, stiluri și epoci ale culturii universale, mergând de la diversele expresii ale goticului european până la compoziția peisajului în grădini- nile japoneze, eseurile sunt o pledoarie pentru un nou mod de lectură, care, multiplicând nucleele de interes, evită monotonia și linearitatea demersului critic tradițional. „Semnul epocii noastre, scrie autorul, este o capacitate nouă, fără precedent, de a resuscita întregul acumulărilor umanității”; eliberat de obsesia originalității și a frondei care a bătuit avangarda artistică până în anii '60, postmodernismul îmbrățișează, fără deosebire, toate epocile culturale. Impresia generală este, în termenii eseistului, aceea de „proteism” și „paradoxal eclecticism”, iar artiștii emblematici sunt Borges, T. S. Eliot și Picasso. Spirit clasic, H. reduce paradoxul la o simplă sinteză și proteismul la o privire integratoare: „dezarticularea” post-modernă a elementelor nu conduce la diseminare, la o proliferare infinită, ci la „o nouă sinteză”, iar eclecticismul nu este semnul unei „gândiri slabe”, în sensul consacrat mai târziu de Vattimo, ci al unei „puteri noi”, al unei „alianțe vaste cu istoria”. Dincolo de structura sa teoretică, cartea apare ca un complex memorial de călătorie, în care peisajul, de la albastrul intens al apelor Mediteranei la statuile Romei și palatele Parisului, este prilej de savuroase și nu rareori savante călătorii spirituale prin cultura europeană și universală, punând în valoare o admirabilă inteligență asociativă. *Nostalgia sintezei* (1984) șlefuieste cu migală și rafinament viziunea din volumele anterioare: titluri precum *Grecia, un prezent perpetuu*, *Între Septentrion și Hellada* sau *Roma, implacabilă și eternă* vorbesc de la sine. Aflat în fața ruinelor grecești, estetul trăiește cu maximă intensitate plăcerea privirii care alunecă peste „calcarul marin căruia Pausanias îi spunea *poros*”, asumându-și statuile,

templele și gândirea Antichității ca pe propriul trecut, într-un efort anamnetic de regăsire a sinelui. Limbajul descriptiv devine inevitabil unul intens metaforic, a cărui strălucire este dată de îmbinarea dintre concizia expresiei și deschiderea teoretică pe care o provoacă neologismul savant; iată, de pildă, coloana de la Erehteion, care, „sfruntat sustrasă de pe Acropole de Lordul Elgin”, „izbucnește, descumpănind ca o muștrare, în gelidul, aseptical spațiu de la British Museum”. Măreția artei grecești, conchide cu satisfacție nedisimulată neoclasicul **H.**, nu poate fi umbră nici de iconoclastele avangardisme ale lui Dalí și Man Ray, nici de publicitatea modernă care le folosește în scopuri comerciale. O mențiune specială merită eseul *Corpul uman – „Défense et illustration”*, care, în spiritul umanismului tradițional, trasează istoria imaginii corpului de-a lungul epocilor și civilizațiilor lumii: „Imaginea omului nu poate fi separată de întregul aspirațiilor care definesc, istoric, o structură socială.” Călătoria imaginărilor deschisă de această observație, în care se trece de la Tucidide la Michelangelo și de la Leonardo la Dalí și Marcel Duchamp, culminează, firesc, cu scenele spectacolelor contemporane de balet ale lui Maurice Béjart. Spiritul clasic are însă, ca întotdeauna, ultimul cuvânt: „Trupul ca receptacol de înțelesuri filosofice își găsește, poate, culminația cea mai amplă în marmorele Parthenonului.”

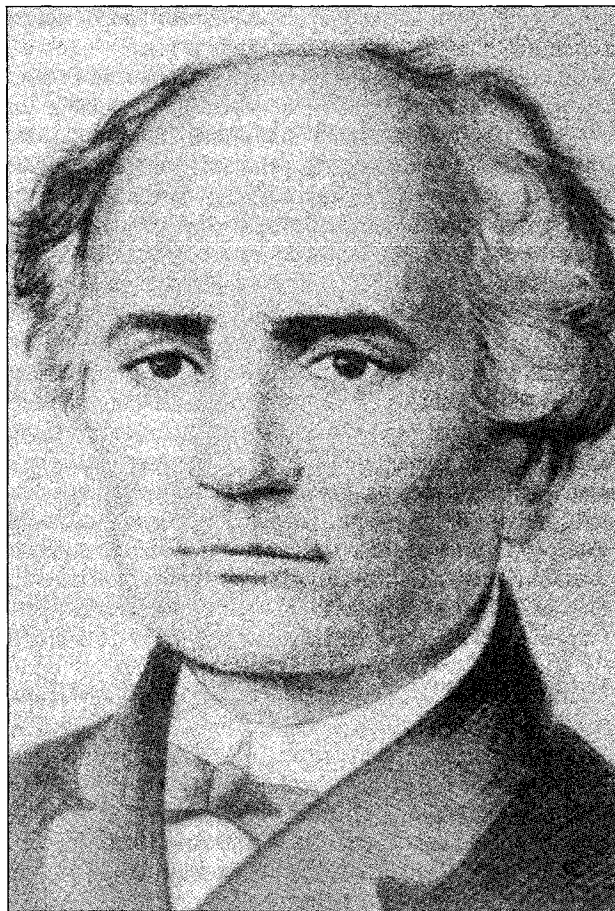
SCRIERI: *Peintres roumains*, I-II, Paris, 1965; *Critică și cultură*, București, 1967; *Brâncuși ou l'Anonymat du génie*, București, 1967; *Geografii spirituale*, București, 1973; *Nostalgia sintezei*, București, 1984; *Dimensiuni ale artei moderne*, București, 1992.

Repere bibliografice: Al. Andrișoiu, *O carte frumoasă despre frumos*, RMB, 1968, 7270; Râpeanu, *Interferențe*, 209–216; Valeriu Râpeanu, *Interpretări și înțelesuri*, Iași, 1975, 196–200; Streinu, *Pagini*, IV, 270–272; Mihăilescu, *Conceptul*, II, 50–51, 247–248; Lovinescu, *Unde scurte*, IV, 181–183; *Dicț. scriit. rom.*, II, 493–495; Popa, *Ist. lit.*, II, 1066. L.H.

HÂJDEU, Alexandru (30.XI.1811, Mișurineț-Kremenet – 9.XI. 1872, Hotin), cărturar, poet și prozator. Cel mai mare dintre cei trei copii ai lui Tadeu Hâjdeu, dintr-o a doua căsătorie, cu o evreică, Valeria, învață mai întâi la pensionul fiilor de nobili de pe lângă Seminarul Teologic din Chișinău. Urmează Facultatea de Științe Juridice la Harkov (1829–1832), făcând, în același timp, și studii de științe ale naturii și de litere. **H.** afirmă că ar fi audiat și cursuri universitare la München și Heidelberg. Oricum, în 1833 era funcționar la Chișinău și tot atunci încerca să obțină o slujbă la Iași. Până în 1840 practică avocatura, fiind și efor al școlilor din ținutul Hotin. Din căsătoria cu Elisabeta Dauksza, fiica unui nobil lituanian și a unei descendente din familia Morțun, i se nasc doi fii: Tadeu – viitorul savant și scriitor Bogdan Petriceicu Hasdeu, și Nicolae, care moare tânăr, probabil din cauza unei întemnițări politice. După ce un deceniu predă la liceele din Vinița, Rovno și Camenița, în 1850 revine în Basarabia, ca avocat la Chișinău și apoi la Hotin. Vanitos și sfidător, **H.** era privit ca un personaj iritant, turbulent, periculos chiar, de unde numeroase conflicte cu autoritățile, precum și instabilitatea în slujbe. Nu îi putea fi trecută cu vederea nici mândria cu care își afirma obârșia

nobilă, tradiția cărturărească a familiei și propriile merite ori titluri. Între intelectuali însă avea faima unui om cu preocupări enciclopedice, poliglot (cunoștea douăsprezece limbi), erudit în istoria românilor, deținător al unei biblioteci de mare valoare. Cunoscut și în țară, este chemat să intre, în 1866, în Societatea Literară Română. Dar oficialitățile ruse îl împiedică să vină la București. Se vede obligat să renunțe la calitatea de membru activ al forului, care îl alege, în 1870, membru onorific. Descurajat și chinuit de însingurare, își trece ultimii ani cufundat în misticism, așa cum se va întâmpla și cu B. P. Hasdeu.

H. poate fi considerat un cărturar în bună parte nerealizat, de vreme ce a publicat extrem de puțin și răzleț. Dar activitatea lui, în care se întrevăd posibilități ieșite din comun, reprezintă, și în sensul cel mai propriu, un vast șantier, unde B.P. Hasdeu și-a făcut ucenicia. Mii de file conținând poezii, proză, studii pregătite pentru tipar sau doar eboșe, schițe pentru tot felul de dicționare și mai cu seamă conspecte, însemnări, excerpte sunt aduse de fiul său în țară, păstrate cu pioșenie și nu o dată folosite. Moștenind și transmițând spiritul iscoditor, înflăcărat și bizar, frenezia și orgoliul creației, obsesia celebrității, aplecarea spre exagerare și mistificare, **H.** este un cărturar care explorează domenii variate – botanică, drept, filosofie, istorie,

filologie, folclorică, literatură —, fără a reuși să-și ducă la capăt proiectele. Majoritatea lucrărilor sunt scrise în limba rusă, dar izvorăsc din conștiința apartenenței și contribuției la cultura românească. Cea mai statornică preocupare este lectura, din diferite unghiuri, a istoriei și a mitologiei istorice a românilor. Publică mai întâi zece poezii populare prelucrate în revistele „Vestnik Evropi” (1830), „Teleskop” (1833) și „Molva” (1835). Dintr-o devoțiune romantică față de spiritualitatea populară, tinde să amplifice valoarea textelor, punând la contribuție improvizatia și fantezia mistificatoare. Interesul pentru individualitatea spirituală a unui popor este prezent și în comentariile asupra ideilor filosofului ucrainean G.S. Skovoroda. Influența lui Skovoroda, definit ca un geniu socratic, este sesizabilă în mai multe studii publicate în presa rusă, H. preluând de la acesta ideea genezei divine a poeziei. Istoric prin vocație, el se angajează într-un fel de luare în posesie a trecutului și a urmelor lui. Câțeva discursuri ținute la sfârșit de an școlar, conturând vibrația lirică și intelectuală a acestui pelerin mesianic în istoria românească, au circulat și dincoace de Prut: *Cuvânt către elevii școlii ținut. Hotinului, ruși și moldoveni*, rostit în 1837, rămas în manuscris, editat numai în traducerea românească a lui C. Stamati („Foaie pentru minte, inimă și literatură”, 1838) și *Suvenire de cele trecute, idee de cele de față și arătare de cele viitoare a Moldovei*, expus în 1840 și publicat fragmentar de M. Kogălniceanu în „Dacia literară”, în versiunea aceluiași C. Stamati. Animată de încrederea în unire ca act de continuitate firească în desfășurarea istoriei naționale, *Epistola către români*, apărută în 1859, în revista „România” a lui B.P. Hasdeu, sub pseudonimul Alexandru Hotineanu, confirmă solidaritatea cu idealurile generației pașoptiste. Meditația statornică asupra istoriei și a legității ei face din H. unul dintre primii cugetători români care își pun probleme de filosofie a istoriei. Înțelegând istoria ca „motor al dezvoltării spiritului uman”, el formulează în *Problema timpului nostru*, expunere publică din 1842, tipărită postum în românește (1938), câteva întrebări fundamentale pentru cunoașterea istorică. Înfrâurit de kantianism și cu precădere de hegelianism, de lecturile din Herder, Fichte, Schelling și Görres, autorul delimitează componentele evoluției istorice, face disocieri nuanțate privitoare la viața istorică, la comunitatea umană, se oprește la însemnătatea spiritului național în existența statală, în cultură și în limbă, vorbește despre relația personalitate-comunitate. Enunță chiar ipoteza unei „legi a polarizăției” în istorie și încearcă o temerară periodizare. Există mult eclectism în gândirea lui, dar, consacrându-se filosofiei istoriei, H. face pionierat în domeniu, prefigurând și aici opera lui B.P. Hasdeu. Tot de la istorie pleacă în încercările literare, care complinesc, ca la toți reprezentanții familiei, cercetările în știință. I-au fost atribuite multă vreme câteva scrieri în proză care îi aparțin lui Boleslav Hâjdeu, fratele său. H. a publicat, în rusește, o singură narațiune, *Duca* („Vestnik Evropi”, 1830), păstrată și în manuscris. Târziu, în „Columna lui Traian” (1871), apoi în volum (1872), a fost publicată sub numele său nouela *Domnia Arnăutului*, după un text aflat de B.P. Hasdeu între manuscrisele de familie, tradus în limba română și stilizat într-o manieră caracteristică de cel

care voia să-și omagieze astfel părintele. Narațiunea, compusă din materia a trei povestiri — *Dabija* și *Hâncul*, tipărite de Boleslav Hâjdeu („Sân otecestva”, 1838), și *Duca*, publicată anterior de H. —, își are sursa în fondul de tradiții istorice și populare ale familiei, teaurizat și folosit în deplină libertate de toți literații ei, începând cu Tadeu Hâjdeu, fără ca ideea paternității exclusive să-i fi preocupat vreodată. Un destin ingrat a avut segmentul literar care aparține cert lui H., și anume versurile lui, editate doar postum, după mai bine de un secol. Mai multe manuscrise în limba rusă, dintre care cel mai important poartă titlul *Minuți odohnovenia molodosti Aleksandra Ghijdeu* și este datat 1829-1843, au fost încredințate lui B.P. Hasdeu la venirea acestuia în Iași, desigur cu speranța că vor fi tipărite. Cu rare excepții, „clipele de inspirație ale tinereții” lui H., în general apropiate de factura poeziei populare românești, au ca motiv fundamental iubirea față de Moldova și istoria ei. Un ciclu de sonete evocă în ritmuri ample, vibrant romantice, locuri și nume, fapte glorioase (*Suceava, Mănăstirea Neamț, Valea Albă, Ștefan cel Mare* ș.a.). Despre Moldova vorbește autorul și într-un credo patetic, cu rezonanțe incantatorii. Câțeva parafraze ale unor motive întâlnite la Gh. Asachi, Ienăchiță Văcărescu și C. Conachi întăresc ideea afinității cu poezi și cu o poezie în interiorul căreia H. aspira, de fapt, să-i fie recunoscută prestația.

SCRIERI: *Cuvânt către elevii școlii ținut. Hotinului, ruși și moldoveni*, tr. C. Stamati, Iași, 1855; ed. (*Vechea slavă a Moldovei*), îngr. P.V. Haneș, București, 1919; *Domnia Arnăutului*, pref. Iosif Vulcan, București, 1872; ed. îngr. și pref. Liviu Marian, Chișinău, 1930; [*Scrieri*], în Julie B.P. Hasdeu, *Oevres posthumes*, II, Paris — București, 1890, 262-280, în B.P. Hasdeu, *Opere*, I, îngr. Stancu Ilin, introd. George Munteanu, București, 1986, 335-342; *Un filosof mistic*, tr. M. Majewski, pref. Em. C. Grigoraș, București, 1930; *Neizdannâia stihotvoreniia*, Chișinău, 1930; *Problema timpului nostru*, tr. N. Covali, pref. Em. C. Grigoraș, București, 1938; *Izbrannoe*, pref. I.S. Vasilenko, Chișinău, 1956; *Izbrannoe*, îngr. N.N. Romanenko, pref. P.T. Balmuș, Chișinău, 1986; *Domnia Arnăutului. Proză, poezie, publicistică*, Chișinău, 1987.

Repere bibliografice: Vulcan, *Panteonul*, 133-136; Pop, *Conspect*, II, 242-247; Iorga, *Ist. lit.* XIX, II, 41-42; P.V. Haneș, *Scriitorii basarabeni*, București, 1920, 159-191; Liviu Marian, *Alexandru Hasdeu și Academia Română*, București, 1932; E. Dvoicenco, *Alexandru Hasdeu și literatura română populară*, Vălenii de Munte, 1936; Nicolae Bagdasar, *Istoria filosofiei românești*, ed. 2, București, 1941, 319-323; Tr. Ionescu-Nișcov, *Alexandru Hasdeu*, București, 1941; Bezvicconi, *Profiluri*, 208-213; E. M. Dvoicenco-Markova, *Russko-rumânskie literaturnâie sviazi v pervoi polovine XIX veka*, Moscova, 1966, 99-133; Cornea, *Oamenii*, 318-320; *Dict. lit.* 1900, 438-440; *Studii și materiale despre Alexandru și Boleslav Hâjdeu*, Chișinău, 1984; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 279-280; I. Oprișan, *B.P. Hasdeu sau Setea de absolut*, București, 2001, 51-80. G.D.

HÂNCU, Agenor Bogdan (24.VI.1956, București — 8.VIII.1991, Mangalia), clasicist. Este fiul Monicăi Hâncu (n. Bîlțiu-Dâncu), bibliotecară, și al lui Radu Hâncu, clasicist. Licențiat în limbi clasice al Universității din București, H. a fost profesor de limba latină în comuna Ianca (județul Brăila), apoi la București, în învățământul preuniversitar. După 1990 va preda limba latină la Facultatea de Drept Ecologic. A debutat cu

articolul *Sofocle: „Antigona”* în „Limbă și literatură română pentru elevi” (1985), colaborând cu articole la revistele „Limbă și literatură”, „Limbile moderne în școală” și „Studii clasice”.

Și-a dedicat opt ani din viață studierii, transcrierii, traducerii și editării manuscrisului inedit al florilegiului de poezie latină *Illustrium poetarum flores*, realizat de Ioan Inocențiu Micu-Klein în timpul exilului la Roma. Cu câteva luni înainte de a muri, H. a descoperit sursa-model a cărțurii române, lucrarea omonimă a umanistului italian Ottavio Fioravanti (secolul al XVI-lea), descoperire pe care a făcut-o publică în mai 1991, printr-o comunicare la Societatea de Studii Clasice. Lucrarea a fost publicată ulterior în revista „Studii clasice” și valorificată în notele ediției pe care o pregătea și pentru care a fost distins post-mortem, în 1994, cu Premiul „Bogdan Petriceicu Hasdeu” al Academiei Române.

Ediții: Ioan Inocențiu Micu-Klein, *Carte de înțelepciune latină. Illustrium poetarum flores – Florile poezilor iluștri*, ed. bilingvă, tr. edit., introd. Florea Firan, București, 1992.

Repere bibliografice: Ileana Mihăilă, *În căutarea surselor antologice „Illustrium poetarum flores” de Ioan Inocențiu Micu-Klein*, AC, 1992, 11; Ileana Mihăilă-Hâncu, *File din istoria unui manuscris: „Illustrium poetarum flores”*, CC, 1993, 4; Radu Mârza, *Ioan Inocențiu Micu-Klein, „Carte de înțelepciune latină. Illustrium poetarum flores – Florile poezilor iluștri”*, „Caietele David Prodan”, 1994, 1; [I. Fischer], *Nota redacției la Bogdan Hâncu, Preluare și prelucrare în antologia poetică a lui Ioan Inocențiu Micu-Klein*, SC, 1997. II.M.

HÂNCU, Andrei (3.VII.1929, Mateuți, j. Orhei), folclorist. Este fiul Olimpiadei și al lui Simion Hâncu. A absolvit Facultatea de Filologie a Universității de Stat din Moldova (1957) și a obținut doctoratul în filologie (1962) cu teza *Balada populară „Miorița”*. Din 1962 devine colaborator științific în secția de folcloristică a Institutului de Etnografie și Folclor al Academiei de Științe a Republicii Moldova. Publică la „Limbă și literatură moldovenească”, „Revista de etnologie” ș.a. A făcut parte din colectivul care a realizat lucrarea *Cât îi Maramureșul* (1993; Premiul „Simion Florea Marian” al Academiei Române). A înregistrat materiale etnografice și folclorice în majoritatea localităților din Republica Moldova și în cele românești din regiunile Cernăuți, Odessa și Nikolaev, din nordul Maramureșului (Ucraina). Participă la editarea corpusului *Creația populară moldovenească* (șaisprezece volume; îi aparțin două volume: *Balada și Folclorul obiceiurilor de iarnă*, în colaborare cu V. Zelenciuc), a colecțiilor de folclor pe zone (șapte volume), *Mărgăritare* (cincisprezece culegeri; îi aparțin două cărți). Are preocupări privind geneza speciilor și genurilor folclorice, istoria baladelor, evoluția obiceiurilor și a poeziei de familie, istoria folcloristicii ș.a. A scris monografiile *Balada populară „Miorița”* (1967), *Eposul baladic la moldoveni* (1977), *Probleme de geneză a creației poetice populare moldovenești* (1991). Publică studii și articole despre S. Fl. Marian, B.P. Hasdeu, T.T. Burada, P.V. Ștefănuță ș.a. Este autorul mai multor capitole în cursuri teoretice și crestomații pentru instituțiile de învățământ universitar: *Schițe de folclor moldovenesc* (1965), *Folclor moldovenesc*.

Crestomație (1966), *Creația populară. Curs teoretic de folclor românesc din Basarabia, Transnistria și Bucovina* (1991).

SCRIERI: *Balada populară „Miorița”*, Chișinău, 1967; *Eposul baladic la moldoveni*, Chișinău, 1977; *Probleme de geneză a creației poetice populare moldovenești*, Chișinău, 1991.

Repere bibliografice: Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 290; Datcu, *Dicț. etnolog.*, I, 314–316; *Calendarul bibliotecarului*, Chișinău, 1998, 163–166; Popa, *Ist. lit.*, II, 1198. N.B.

HÂNCU, Dumitru (5.V.1922, Botoșani), publicist, eseist și traducător. Este fiul Perlei și al lui Avram Hâncu, negustor. Urmează liceul la Botoșani, apoi cursurile Facultății de Istorie la Universitatea din București. A lucrat la Agerpres, „Contemporanul”, „Veac nou”, în redacția publicațiilor pentru străinătate și la Editura de Stat pentru Literatură și Artă, ca șef al redacției de literatură universală. Debutază în presă cu un articol despre *Actualitatea lui Dickens*, în revista „Apărarea” (1946), și editorial, cu volumul *Heinrich Heine, vestitor al timpurilor noi* (1956). A colaborat cu eseuri, studii și articole la „Contemporanul”, „Gazeta literară”, „România literară”, „Viața românească”, „Arc” ș.a.

Heinrich Heine, vestitor al timpurilor noi și *Kogălniceanu* (1960) sunt biografii care acordă o atenție particulară, cu recurs la citate din opere și la documente, evoluției intelectuale a celor două personalități. *Conexiuni cu „Vrăjitorul”* (1995), studiu erudit, dar totodată accesibil, despre receptarea operei lui Thomas Mann în România și despre raporturile dintre scriitorul german și spațiul românesc, este „un eseu de structură jurnalistică, pentru că știe să utilizeze, inteligent, elemente din senzaționalul gazetăresc, sporind interesul lucrării” (Z. Ornea). Cartea „*Noi și germanii „noștri”. 1800–1914* (1998) este un studiu de imagologie, domeniu care l-a interesat pe H. și atunci când a tradus una din lucrările lui Klaus Heitmann. A mai realizat câteva transpuneri din H. Heine, Thomas Mann ș.a., a redactat numeroase prefețe sau studii introductive referitoare nu numai la scrieri traduse (sau antologate) de el însuși. A întocmit o antologie de articole și pamflete de Ion Vinea (1984).

SCRIERI: *Heinrich Heine, vestitor al timpurilor noi*, București, 1956; *Kogălniceanu*, București, 1960; *Conexiuni cu „Vrăjitorul”* (Thomas Mann în România), București, 1995; *Un licăr în beznă*, București, 1997; „*Noi și germanii „noștri”. 1800–1904*, București, 1998; *Excurs în timp*, București, 2003. **Antologii:** Ion Vinea, *Săgeata și arabescul*, introd. edit., București, 1984; *Mărturii: „Chestiunea evreiască”*, introd. edit., București, 1996. **Traduceri:** *Heinrich Heine, Opere alese*, II, IV, București, 1971, 1975; *Heinrich Mann, Țara huzurului*, București, 1971; *Alfred Andersch, Winterspelt*, București, 1980; *Arthur Schnitzler, Întoarcerea lui Casanova*, introd. trad., București, 1982; *Nuvele*, introd. trad., București, 1984; *Klaus Heitmann, Imaginea românilor în spațiul lingvistic german. 1775–1918. Un studiu imagologic*, introd. trad., București, 1995; *Martha Bibescu, Jurnal berlinez* 38, îngr. trad., București, 2001; *Werner Lutz, Pe urmele marelui fluviu*, București, 2002 (în colaborare cu Franz Hodjak).

Repere bibliografice: Geo Șerban, *O „viață” a lui Kogălniceanu*, TR, 1960, 22; Cornelia Maria Savu, *Thomas Mann în România*, „Curierul

național", 1995, 1229; Ioana Pârvulescu, *De la Mann la Manolescu*, RL, 1995, 16; Z. Ornea, *Thomas Mann și România*, RL, 1995, 33; Z. Ornea, *În spațiul germanic*, RL, 1996, 1; Mariana Lăzărescu, *Das Rumänienbild im deutschen Sprachraum*, „Allgemeine deutsche Zeitung für Rumänien", 1996, 23 martie; I. Stanomir, „Germanii noștri", LCF, 1999, 3; Z. Ornea, *Un studiu imagologic*, RL, 1999, 3. N.Br.

HÂNCU, Radu (1.V.1926, București – 5.IX.1993, București), clasicist și traducător. Este fiul Elenei (n. Vasile) și al lui Dumitru-Titu Hâncu, magistrat. Este tatăl lui Agenor Bogdan Hâncu. **H.**, primul născut dintre patru copii, a beneficiat de o educație îngrijită (în perioada liceului își plătește lecții particulare de latină și elină din banii de buzunar). Va absolvi Liceul „Dimitrie Cantemir” din București în 1944 și va urma în paralel dreptul și literele, luându-și licența în ambele domenii în 1948 (cu mențiunea *magna cum laude* pentru filologie clasică). Angajat în învățământul universitar, din pricina originii sociale ca și a atitudinii sale politice este dat afară din facultate în 1952, rămânând o vreme șomer. Spre sfârșitul anilor '50 va fi cercetător la Institutul de Arheologie din București, dar în urma unui denunț cu privire la opiniile sale anticomuniste, în 1961 se vede implicat într-un proces politic, sub acuzația de „încercare de lovitură de stat”; împreună cu prietenul său Edgar Papu va fi condamnat la închisoare pe viață. Eliberat din detenție în 1964, ulterior reabilitat, rămâne permanent în atenția Securității. Angajat spre sfârșitul anilor '60 la Institutul de Istorie din București, se va muta la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”, unde va colabora la lucrarea colectivă *Dicționar de termeni literari* (1976). În 1975, fiind trecut printre cei care urmau să fie scoși din institut din motive de dosar, deși i se propune transferarea la Institutul de Lingvistică, preferă să se pensioneze.

Traducător neobosit din latină și greacă, **H.** debutează în 1945 la „Revista Fundațiilor Regale”, cu o traducere în metru original a *Elegiei I. Pentru pace* a lui Tibul. De-a lungul anilor '50-'60 se va face cunoscut prin contribuțiile la *Izvoare privind istoria României* (I-II, 1964-1970) și la *Crestomație de texte privitoare la istoria antică* (1961), pentru care realizează traduceri din Aristotel, Cornelius Nepos, Eusebiu din Caesarea, Diogene Laerțiu, Herodot, Hesiod, Diodor din Sicilia, Dioscoride, Dio Cassius, Demostene, Polibiu, Pindar, Tucidide, Pausanias, Strabo, Xenofon ș.a. Va mai participa la traducerea lucrării *Istoria Romei. Războaiele civile* de Appian și va realiza în nume propriu sau în colaborare alte câteva volume de traduceri: Lucian din Samosata, *Scrieri alese* (1959), Homer, *Iliada*, traducere în proză (1981; Premiul Uniunii Scriitorilor), Diodor din Sicilia, *Biblioteca istorică*, împreună cu Vladimir Iliescu (1981).

Traduceri: Lucian din Samosata, *Scrieri alese*, pref. Petru Creția, București, 1959; ed. pref. Sanda Diamandescu, București, 1983; Homer, *Iliada*, I-II, București, 1981 (în colaborare cu Sanda Diamandescu); ed. pref. Ion Acsan, București, 1999; Diodor din Sicilia, *Biblioteca istorică*, București, 1981 (în colaborare cu Vladimir Iliescu).

Repere bibliografice: Lascu, *Clasicii, passim*.

II.M.

HÂRLAV, Constantin (14.V.1950, Bilbor, j. Harghita), critic și istoric literar, editor. Este fiul Elenei (n. Tofan) și al lui Gheorghe Hârlav, țărani. După Liceul „Andrei Șaguna” din Brașov (1965-1969), va absolvi Facultatea de Filologie, secția română-italiană, din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj (1973). Este redactor la „Muguri”, revista elevilor din Liceul „Andrei Șaguna”, redactor și secretar general de redacție la revista „Echinox” (1971-1973), redactor-șef (1975-1977) și secretar general de redacție la „Napoca universitară”. Devine, succesiv, metodist la Casa de Cultură a Studenților din același oraș (până în 1980), redactor la „Flamura Prahovei” (1980-1982), metodist la Centrul de Îndrumare a Creației Populare Prahova (1984-1989), la Comitetul de Cultură al județului Prahova și la Casa Municipală de Cultură Ploiești (1989-1990), redactor la „Interval” (1990-1993), profesor (din 1992) la liceele „I. L. Caragiale” și „Spiru Haret” din Ploiești, cercetător, din 1994, la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu” al Academiei Române. Debutează în „Astra” (1969) și colaborează la „Viața studentească”, „Amfiteatrul”, „Steaua”, „Tribuna”, „România literară”, „Orizont”, „Caiete critice”, „Interval”, „Azi literar”, „Buletinul Filialei Ploiești a Societății de Științe Filologice”, „Anuarul Muzeului de Istorie al județului Prahova”, „Revista de istorie și teorie literară”, „Accent”, „Adevărul literar și artistic”, „Axioma”, „Școala noastră”.

Într-un interviu dat în urmă cu trei decenii, Mircea Zăciu conturează, „fără ierarhii și prejudecăți”, tabloul noii școli clujene de critică și istorie literară, alcătuit din „autori mai tineri ori mai vârstnici, afirmați prin lucrări serioase”, între care figura și **H.**, care scria cronică literară la „Echinox”, în alternanță cu Ion Marcoș și Nicolae Oprea, primind, în 1974, premiul pentru critică literară al revistei „Tribuna”. Și-a asumat dificultățile acestei forme de critică, afirmațiile riscante intrând și ele în regula jocului, și a înțeles că acesta e „semnul de noblețe, dar și dramatismul condiției cronicarului”. În anul 1976 își descoperea însă vocația de editor și dădea la iveală jurnalul de călătorie din 1878 al lui Ioan Droc, *Expozițiunea de la Paris*, apărut în seria „Restituiri” a Editurii Dacia. Au urmat alte ediții, toate din opera lui I. L. Caragiale: *Teatru* (1980), *Cele mai frumoase scrisori* (2000), *Triptic pentru Eminescu* (2000) și, în fine, *Opere* (I-IV, 2000-2002), în colaborare cu Stancu Ilin și Nicolae Bârna. Editorul nu l-a trecut în umbră pe criticul și istoricul literar **H.**; dimpotrivă, în comentariul la jurnalul de călătorie al lui Ioan Droc a vădit, cum s-a observat, „nu doar spirit critic, ci și capacitate de a retrăi o biografie, în felul ei ciudată, pe coordonatele istoriei literare” (Nicolae Oprea), iar în însemnările referitoare la teatrul lui I. L. Caragiale intitulat *Fragmente pentru o „mitologie” caragialeană*, a emis opinii pertinente privind dubla ipostază, „tragică și parodică”, a conului Leonida sau individualitatea personajelor din *Năpasta*. Întreaga măsură a demersului de editor și-o dă **H.** în realizarea seriei *Opere* de I. L. Caragiale, care a cerut îndelungi și riguroase investigații și confruntări cu sursele (manuscrise, ziare, reviste, volume). Reordonarea textelor ține seama de modelul propus de Paul Zarifopol, compartimentarea în mai puține secțiuni fiind explicabilă prin faptul că în cazul lui Caragiale granițele

dintre proză și publicistică nu sunt ușor de stabilit. Ediția recuperează un număr mare de texte jurnalistice și îmbogățește cu aproape două sute de epistole noi capitoul corespondenței. Notele și comentariile sugerează un nou orizont de lectură al operei caragialiene. Se stăruie prioritar asupra circulației textelor, asupra transferurilor de teme și motive, asupra laboratorului de creație al scriitorului.

Ediții: Ioan Droc, *Expozițiunea de la Paris*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1976; I. L. Caragiale, *Teatru*, pref. edit., București, 1980, *Cele mai frumoase scrisori*, pref. edit., Ploiești, 2000, *Triptic pentru Eminescu. În Nirvana, Ironie, Două note*, Ploiești, 2000, (în colaborare cu Nicolae Boaru), *Opere*, I-IV, pref. Eugen Simion, București, 2000-2002 (în colaborare cu Stancu Ilin și Nicolae Bârna).

Repere bibliografice: Radu Mares, *Constantin Hârlav*, TR, 1975, 4; Ion Marcoș, *Ioan Droc, „Expozițiunea de la Paris“*, TR, 1977, 4; Teodor Tihan, *Ioan Droc, „Expozițiunea de la Paris“*, ST, 1977, 12; Eugen Duca, *Ioan Droc, „Expozițiunea de la Paris“*, ECH, 1978, 2-3; Zăciu, *Lancea*, 299; Tudor Dumitru Savu, *Rânduri la o postfață*, TR, 1981, 5; Virgil Leon, *Pentru o mitologie caragialeană*, TR, 1985, 35; Marius Pop, *Caragiale într-o nouă interpretare critică, „Flamura Prahovei“*, 1985, 21 septembrie; Catagraf, *Fragmente despre Caragiale*, LCF, 1985, 27; Nicolae Oprea, *I. L. Caragiale, „Teatru“*, ARG, 1985, 5; Anghelescu, *Lectura*, 77-79; Liviu Grăsoiu, *Caragiale... mereu Caragiale*, LCF, 2000, 26; Al. Săndulescu, *Epistolierul Caragiale*, ALA, 2000, 531; Z. Ornea, *Ediția academică Caragiale*, RL, 2002, 1; Calinic Argatu, *Frumusețea lumii văzute*, Cluj-Napoca, 2002, 5-9; Lefter, *Scrit. rom. '80-'90*, II, 53-54; Ioan Lăcătușu, *Vasile Lechința, Viorica Pătrușel, Românii din Covasna și Harghita*, Miercurea Ciuc, 2003, 470; Nicolae Oprea, *Literatura „Echinoxului“*, Cluj-Napoca, 2003, 118-121. I.D.

HÂRSU, Lia (29.XII.1875, Băneasa, j. Teleorman – 8.II.1964, București), prozatoare, autoare de piese de teatru și traducătoare. Soție a medicului și publicistului Melchior Hârsu, Rozalia Măgură va semna Lia Măgură, Lia Măgură Hârsu, Lizzi Hârsu și Lia Hârsu. A funcționat, din 1911, ca institutoare de limba română în învățământul primar. Debutază cu proză în ultimii ani ai secolului al XIX-lea la „Familia” lui Iosif Vulcan, continuând să trimită colaborări și la „Dimineața”, „Dimineața copiilor”, „Helios”, „Adevărul”, „Literaturul”, „Noi pagini literare”, „Viața literară”, „Revista copiilor și a tinerimii”, „Noua revistă română”, „Universul literar” ș.a. În 1921 intră în Societatea Scriitorilor Români. **H.** a scris nuvele și schițe, dar mai ales basme și teatru școlar, a făcut numeroase traduceri și localizări. Proza scurtă va forma substanța volumelor *Schițe* (1909), *Un vis* (1911), *Fără noroc și alte nuvele* (1914), *Suflete zbuciumate* (1921) și *Scene banale* (1927), iar *A fost odată ca niciodată...* (1922) și *Împărăția de zăpadă* (1924) vor include povești. Tot povești cuprinde și volumul antologic *Flăcăul cel isteț*, apărut în 1956. De asemenea, la Editura Casa Școalelor, în 1925 și 1927, au fost publicate în colecția „Teatru școlar” mai multe feerii pentru uzul serbărilor școlare (*Prinosul îngerilor*, *Slujnica Maicii Domnului*, *Steluțele de aur*) și basme sumar dramatizate (*Domnița adormită din palatul fermecat*, *Volbură-Vodă*, *Meșterul Papuc*, *Doftorul Știe-Tot*, *Urciorul fermecat*),

toate jucate cu succes în fața micilor spectatori. Volumul *Teatru școlar* (1936) va relua câteva dintre ele.

Schițele și nuvelele semnate de **H.** dezvăluie o sensibilitate aparte, vibrând în fața existențelor mărunte. Sunt cu adevărat „scene banale”, dar semnificative și încărcate de autenticitate. Căsnicii ratate, pierderea agonisiei de-o viață, lupta cu bolile, suferințele materne sau deziluziile sentimentale ar fi numai câteva aspecte alături de multe altele, reconstituite cu spirit de observație, într-o relatare concisă și plină de naturalețe. Nu lipsesc unele căderi în patetic, tușele moralizatoare, repetițiile, dar în general nota de firesc rămâne dominantă. În basme, **H.** respectă, când și când, linia tradițională a poveștii populare, derulată în limbajul său specific, dar nu de puține ori o modifică printr-o prelucrare liberă, unde apar și excesive stilizări metaforice. Se simt influențe din literatura unor autori străini, din care scriitoarea a tălmăcit (Frații Grimm ș.a.). Plusul de poezie sau pitoresc nu le face însă mai atractive pentru vârsta destinatarilor. Palmaresul traducerilor din limbile rusă, engleză, franceză, germană este deosebit de bogat și cuprinde nume ca Alphonse Daudet, Maxim Gorki, Arkadi Avercenko, Edgar Wallace, Z. Grey, H.H. Evers, Charles de Richter, Henry Warren, Karl May ș.a.

SCRIERI: *Schite*, București, 1909; *Un vis*, București, 1911; *Fără noroc și alte nuvele*, București, [1914]; *Suflete zbuciumate*, București, [1921]; *A fost odată ca niciodată...*, București, 1922; *Împărăția de zăpadă*, București, 1924; *Domnița adormită din palatul fermecat*, București, 1925; *Prinosul îngerilor*, București, 1925; *Slujnica Maicii Domnului*, București, 1925; *Steluțele de aur*, București, 1925; *Volbură-Vodă*, București, 1925; *Doftorul Știe-Tot*, București, 1927; *Meșterul Papuc*, București, 1927; *Urciorul fermecat*, București, 1927; *Scene banale*, București, [1927]; *Teatru școlar*, București, 1936; *Flăcăul cel isteț*, București, 1956. **Traduceri:** Alphonse Daudet, *Aventurile lui Tartarin din Tarascon*, București, 1908; Maxim Gorki, *Nuvele*, București, [1908]; Frații Grimm, *Povești*, București, 1909, *Alte povești*, București, [1915], *Povești pentru copii*, București, 1931; Carmen Sylva, *Prințul Coдрului*, București, [1912], *Poveștile unei regine*, București, [1914]; H.H. Evers, *Andrea Woyland*, București, 1931; Z. Grey, *Printre bandiți*, București, 1932; S. Rohmer, *Regele opiului*, București, 1932; Edgar Wallace, *Ușa cu șapte broaște*, București, 1932; Karl May, *Pământul misterelor*, București, 1934, *De pe tron la eșafod*, București, f.a.; Henry Warren, *Aventurile submarinului Dox*, fasc. 1-170, București, 1934-1936; José Moselli, *Regele boxeurilor*, I-II, București, f.a.; Charles de Richter, *Balaurul din Monte Carlo*, București, f.a.

Repere bibliografice: M.D. [Mihail Dragomirescu], „Povești” adunate de Frații Grimm, traduse de Lia Hârsu, CVC, 1909, 9; D.C. Z. [D. C. Zavalide], „Un vis” de d-na Lia Hârsu, „Revista idealistă”, 1911, 5; N.I. Russu, „A fost odată ca niciodată...”, „Buletinul Institutului de Literatură”, 1923, 33; Perp.[Perpessicus], „Teatru școlar”, „Răsăritul”, 1925, 1; Constanța Hodoș, „Scene banale” de Lia Hârsu, RVS, 1928, 3; Cristea, *Teleorman*, 315-316. C.Bz.

HEDEȘAN, Otilia (20.VII.1962, Pecica, j. Arad), etnolog. Este fiica Vioarei (n. Dragoș) și a lui Ioan Hedeșan, profesor. După studii liceale la Arad (1976-1980), face Facultatea de Filologie, secția română-latină, la Timișoara (1980-1984), devenind profesoară de limba și literatura română la Sănnicolau Mare (1984-1989) și apoi cadru didactic la Catedra de literatură

română și comparată a Facultății de Filologie din cadrul Universității de Vest de la Timișoara, unde își susține și doctoratul cu teza *Fenomenul povestitului astăzi* (1996). Coordonează, de la volumul al optulea (1998), împreună cu Ioan Viorel Boldureanu, publicația academică „Folclor literar”, devenită, din anul 2001, „Revista de etnologie”.

În cărțile pe care **H.** le-a publicat se simte suflul înnoitor adus de formația și lecturile noului val de etnologi români. Deloc intimidată de perspectiva senzationalistă, care a exploatat în Occident mitul vampirului și al strigoiului, în *Sapte eseuri despre strigoi* (1998) autoarea procedează metodic, lucid, la alcătuirea unui dosar al credințelor despre strigoi și la comentarea lui. După ce examinează terminologia complexului mitologic românesc al strigoiului („strigă”, „strigoaie”, „moro”, „moroaie”, „moroiniță”, „priculici”, „vampir”, acesta din urmă substituindu-i pe ceilalți), evocă atestările despre vampiri datorate fie unor medici trimiși de Curtea veneză, fie clerului ortodox român, care condamna credința ca fiind deșartă. Urmează examinarea răspunsurilor la chestionarele lui B.P. Hasdeu, a studiilor lui S. Fl. Marian și Tudor Pamfile. **H.** tratează chestiunea de pe poziția etnologului interesat de reprezentările mitologice ale strigoilor vii și ale celor morți (acestei dihotomii îi alătură o alta, propusă de Marianne Mesnil: „strigoiul predestinat” și „strigoiul din întâmplare”), de sistemele rituale tradiționale, de riturile prefunerare, de complexul mitologic al strigoiului ca „parte integrantă a epicii fantastice tradiționale”, dând o clasificare a principalelor subiecte narative (cele mai multe găsite în *Mitologie românească* de Tudor Pamfile). În *Pentru o mitologie difuză* (2000), autoarea afirmă că reconstituirea mitologiei românești, alcătuită „din mici fragmente, adesea divergente și, la prima vedere, desemantizate”, nu este o operațiune facilă. În aceste numeroase fragmente, **H.** caută ceea ce este convergent despre subiecte precum Fata Pădurii, Sfânta Vineri, Caii lui Sântoader, Vâlva Lupilor. Mitologul trebuie să procedeze la o operațiune de sudare a fragmentelor și la o interpretare pertinentă a lor, să afle dominantele, spațiile oculte și să descopere „pe unde se ghidează dintr-un topos în altul”. Problema mai veche a necesității scoaterii la lumină a importanțelor documente depozitate în arhivele de etnografie și folclor primește un răspuns original și o rezolvare practică în cartea *Folclorul. Ce facem cu el?* (2001), în care nevoia de ordine și clasificare a documentelor de arhivă este exemplificată sugestiv prin publicarea unui amplu interviu luat de Vasile Tudor Crețu unei povestitoare din Banat. Textul prezintă o „experiență trăită”, relevantă pentru „felul în care omul comunității tradiționale se raportează la propria sa comunitate culturală”. Cercetare de caz, studiul este totodată și o încercare de abordare diferită a folclorului, de redefinire a lui, între altele prin cuprinderea în raza de cercetare a relatărilor făcute de cei intervievați despre viața cotidiană. Pentru a afla alte opinii despre informatoarea care face obiectul dezbaterii și despre noul mod de abordare a folclorului, **H.** i-a invitat să-și exprime punctul de vedere pe folcloriștii Mihai Pop, Nicolae Bot și Ioan Viorel Boldureanu, pe semioticiană Pia Brânzeu, pe hermeneutul Ilie Gyurcsik și

pe lingvista Luminița Frențiu, ale căror texte sunt incluse în carte.

SCRIERI: *Sapte eseuri despre strigoi*, Timișoara, 1998; *Curs de folclor. Lecții despre calendar*, Timișoara, 1998; *Pentru o mitologie difuză*, Timișoara, 2000; *Folclorul. Ce facem cu el?*, Timișoara, 2001.

Repere bibliografice: Györfy-Deák György, *Adevărul despre Drăculea*, „Limes” (Zalău), 1998, 4; Simona Constantinovici, *Incursiuni în sacru și profan*, O, 1998, 7; Ion Șeuleanu, „Sapte eseuri despre strigoi”, „Folclor literar”, 1998-1999, 338-341; Nicolae Constantinescu, *Tineri etnologi*, ALA, 1999, 466; Claudiu Gaiu, *Un etnolog pe urmele lui Bram Stoker*, „Zestrea” (Bistrița-Năsăud), 2000, 2; Nicolae Constantinescu, *Vești din Vest*, ALA, 2001, 567; Nicolae Constantinescu, *Consistența mitologiei difuze*, ALA, 2001, 577; Petru Ursache, *O carte adevărată despre întâmplări adevărate*, CL, 2001, 11; Dăcu, *Dicț. etnolog.*, III, 83-85; Nicolae Constantinescu, „Folclorul. Ce facem cu el?”, ALA, 2002, 610. I.D.

HEFTER, A[lfred] (1.XII.1892, Iași – 17.XI.1957, Roma), publicist și dramaturg. Este fiul Evei și al lui Alexandru Hefter, supus străin, venit din Galiția, om de afaceri și fruntaș al comunității evreiești din Iași. După ce a urmat cursurile Liceului Național, s-a înscris la Facultatea de Litere și Filosofie și la aceea de Drept ale Universității ieșene, încheindu-și însă doar studiile de filosofie, în 1916, cu o teză de licență despre Spinoza. În a doua jumătate a anului 1911 **H.** se alătură grupului modernist de la revista „Versuri”, devenită „Versuri și proză”. Contribuie bănește la editarea ei și, după un timp, îl va înlocui pe poetul I.M. Rașcu, cel care o inițiasse, la conducerea publicației. Suita de schițe lirice pe care le publică în „Versuri și proză” în anii 1911 și 1912 este reluată într-o plachetă, sub titlul *Din umbră* (1913). În *Cuvinte despre oameni* (1916) strânge mai multe portrete ale unor scriitori și oameni politici, cu scopul de a realiza o „imagine” culturală a Iașilor. Printre cei portretizați se numără G. Ibrăileanu, ale cărui cursuri de literatură le frecventase, M. Sadoveanu, profesorul de drept Matei Cantacuzino, Al. A. Bădărău. *Ariana și Miros de iarbă*, două scrieri dramatice, au fost de asemenea publicate în volum, ambele în același an, 1915. Ar mai fi tipărit, prin 1910, împreună cu fratele său, ziaristul Jean (Iacob) Hefter, două broșuri, *Pamflete sociale și Filosofia marxistă*. Din martie 1918 conduce la Iași gazeta „Arena”, suspendată de cenzură, și, din octombrie, cotidianul „Lumea”. În 1926 și 1927 este directorul unui alt ziar, „Politica”, apărut în capitală. În 1933, la Geneva, scoate, sprijinit și inspirat politiceste de N. Titulescu, „Le Moment”, în scopul susținerii intereselor românești; ziarul continuă să se tipărească, din 1935 până în 1940, la București. **H.** a mai colaborat cu versuri, proză, articole dedicate vieții literare, mai ales mișcării simboliste, articole despre teatru, altele cu tematică socială sau politică la „Simbolul”, „Grădina Hesperidelor”, „Seara”, „Gândul nostru”, „Egalitatea”, „Spectatorul”, „Lupta”, „Ziua”, „Tribuna parlamentară” ș.a. A semnat frecvent cu pseudonimul Hidalgo, dar și Ben Amura, Ciric, Vondra sau cu inițiale. Părerile politice, mai ales pacifismul său, bazat pe idei care pot fi regăsite, între alții, și la Stefan Zweig, i-au adus în anii primului război mondial, dar și mai târziu, nesfârșite necazuri. Acuzația că „Arena”, „Lumea”,

gazete conduse de el, au fost finanțate de Puterile Centrale este urmată, în 1918, de un proces și de o condamnare la mai mulți ani de reclusiune. Regele Ferdinand îl va grația însă în 1920, odată cu alți ziariști și scriitori. El scapă astfel de amenințarea executării pedepsei, dar nu și de povara unei severe sentințe morale. După 1940 a emigrat în Palestina, iar de acolo a plecat, probabil, în Italia.

Piesele lui **H.**, scrise poate și ca o ilustrare a teoriilor despre teatru susținute de el și de I.M. Rașcu și dezbătute în cercul de la „Versuri și proză”, nu sunt lipsite de interes. „Tragedia legendară” *Ariana*, cu subiect din Antichitatea greacă, este o parabolă având drept punct de plecare raporturile dintre putere (Ilion, regele Naxosului) și învățații care o slujesc (vraciul și filosoful Numidias). Drama *Miros de iarbă* îi oferă prilejul unei prefete, adevărat manifest de teatru modern, inovator, în care susține specificitatea textului dramatic, insistând asupra capacității acestuia de „sugestiune și de spontaneitate”. **H.** glosează, de asemenea, în jurul menirii regizorului, imaginat ca un „citiitor inteligent”, care „întregește” ceea ce este doar schițat în text. Dar piesa nu depășește nivelul unei demonstrații, cu personaje sacrificate tezei, lipsite de o evoluție firească. Dialogul prețios, pe alocuri nesustținut de idee, artificialitatea construcției covârșesc puținile scene izbutite.

SCRIERI: *Din umbră*, Iași, 1913; *Ariana*, Iași, 1915; *Miros de iarbă*, Iași, 1915; *Cuvinte despre oameni*, Iași, 1916.

Repere bibliografice: Al.T. Stamatiad, „*Din umbră*”, *proză de Hidalgo*, „Viitorul”, 1913, 1800; Lovinescu, *Scieri*, IV, 104–105; Jean Hefter, *Condamnatul*, „Lumea”, 1919, 302–305; Theodor Rășcanu, „*Promotia 1907*”. Alfred Hefter, „*Epoca*”, 1935, 2011–2012; Bote, *Symbolismul*, 98–99, *passim*; Rașcu, *Amintiri*, 125–127; Elena Zaharia, *Ion Vinea*, București, 1972, 47.

HEITMANN, Klaus (5.VII.1930, Mülheim an der Ruhr, Germania), românist german. După studii universitare, urmate, între anii 1950 și 1955, la Köln, Freiburg și Pisa, și axate pe limbi romanice, filologie clasică și istorie, **H.**, discipol al romanistului Hugo Friedrich, și-a susținut în anul 1955, la Freiburg, teza de doctorat despre un tratat al lui Francesco Petrarca, *De remediis utriusque fortunae* (disertația a apărut sub titlul *Fortuna und Virtus. Eine Studie zu Petrarca's Lebensweisheit*, 1958). Își începe cariera didactică la Universitatea din Marburg (1956–1963). După un intermezzo la Universitatea Tehnică din Berlin (1964), revine la Marburg ca profesor de filologie romanică, stabilindu-se apoi la Heidelberg (1971). În decursul anilor de activitate la universitățile din Marburg și Heidelberg (până la pensionare, 1998), **H.** aprofundează câteva teme preferate din literatura franceză veche (de exemplu, teatrul secolilor al XVI-lea și al XVII-lea; publică astfel în 1970 volumul *Das französische Theater des 16. und 17. Jahrhunderts*) și mai nouă (proza din secolele al XIX-lea și al XX-lea, de consemnat fiind mai ales cartea *Der französische Realismus von Stendhal bis Flaubert*, tipărită în 1979, apărută și în versiune română: *Realismul francez de la Stendhal la Flaubert*, 1983). Acordă totodată mare atenție demersurilor de adâncire și propagare a cunoștințelor

de limbă și literatură română. Eforturile susținute în cadrul Seminarului de romanistică la Universitatea din Heidelberg au fost răsplătite: i s-a acordat Marele Premiu al Academiei Franceze (1991), a obținut titlul de *doctor honoris causa* al Universității din București, a fost ales membru de onoare al Uniunii Scriitorilor din România (1991) și al Institutului de Istorie „A. D. Xenopol” din Iași, a devenit membru de onoare al Academiei Române (2000). **H.** începe să arate interes față de cultura română la mijlocul anilor '50 ai secolului al XX-lea, în timp ce studia la Universitatea din Freiburg, când, așa cum avea să spună în discursul de recepție la Academia Română, România devenise „o țară de dincolo de negură, un fel de *terra incognita*, care dispăruse până și din orizontul romanistilor” din universitățile germane. **H.** a luat pe cont propriu problema repunerii în drepturi a românei la Universitatea din Freiburg, a învățat limba română după manualul lui Ernst Erwin Lange Kowal, a citit multă literatură (nuvelele lui I.L. Caragiale, romanul *Rusoaica* de Gib I. Mihăescu, scrierile lui Mihai Eminescu, Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Mircea Eliade) și s-a străduit să contribuie la lărgirea în spațiul germanofon a cunoștințelor despre români și cultura română. A scris, printre altele, studii despre chestiuni care erau tabu în România înainte de 1989. Se numără printre acei romaniști care au denunțat, încă din anii '60, falsul așa-zisei limbi moldovenești,

opinie pentru care autoritățile politice de la Chișinău l-au taxat drept „trubadur al antisovietismului”, „înversunat antisovietist”.

O mare parte a scrierilor lui **H.** sunt dedicate interferențelor culturale româno-germane. Astfel, s-a simțit îndemnat să supună analizei critice variatele relatări în limba germană despre români, luați ca indivizi – fizionomie, trăsături de caracter, comportament –, dar și ca membri ai unui grup etnic. Acest vast material documentar este filtrat în *Imaginea românilor în spațiul lingvistic german. 1775–1918. Un studiu imagologic* (apărut în germană în 1985 și în versiune română în 1995), „primul studiu despre imaginea românilor așa cum a fost ea receptată, în cuprinsul unui lung interval de timp, într-o vastă arie lingvistică europeană”, rezultatul unui efort „răbdător și minuțios de a descoperi, în fiecare caz în parte și punct cu punct, determinările politice, ideologice, religioase sau de altă natură ale imaginilor despre români și România create în arealul lingvistic german”, o „construcție finită”, dând impresia unui „lucru definitiv, căruia cu greu i s-ar mai putea adăuga fie și un detaliu” (Dumitru Hâncu). Acestei analize, tematizând aprecierea omului de rând și caracteristicile populației în general, i se alătură numeroase studii destinate unor personalități, selectate mai ales dintre cele receptive la confluentele culturale româno-germane. Prin comentariul lui **H.** ies în evidență anumite aspecte din viața și activitatea lui Sextil Pușcariu, C. Rădulescu-Motru, Tudor Vianu ș.a. Astfel de portrete au fost publicate în 1996, în culegerea de studii *Oglinzi paralele* (titlul sugerează identitatea acestei cărți cu volumul *Spiegelungen*, apărut concomitent, în 1996, sumarul însă diferă, *Spiegelungen* conținând nu numai referiri la relațiile româno-germane, ci și la cele dintre Franța, Italia și Germania). Studii despre Mihai Eminescu (ca gânditor politic), despre Liviu Rebreanu, Eugen Ionescu și alți scriitori, lucrări despre soarta politică, limba și literatura basarabenilor (articole grupate în volumul *Limbă și politică în Republica Moldova*, 1998), contribuții lexicografice și nenumărate recenzii completează lista de publicații ale românistului **H.** În cartea *Cercul Literar de la Sibiu. Influența catalitică a culturii germane* (2000), scrisă în colaborare cu Ov. S. Crohmălniceanu, demonstrează, între altele, înrăurirea baladei germane (Goethe, Schiller ș.a.) asupra tipului nordic, cavaleresc de baladă cultivat de cerchiști. Apropierea unora dintre sibieni de unii poeți germani este și de altă natură, Radu Stanca având – scriu autorii cărții – și o „soartă similară în foarte multe privințe cu cea a lui Christoph Heinrich Hölty”, mort și el foarte tânăr și răpus tot de tuberculoză. Interesantă este și observația că până și baladele lui Ioanichie Olteanu, care au o notă aparte față de cele ale lui Radu Stanca ori ale lui Ștefan Aug. Doinaș, pot fi raportate la balada modernă germană (Wedekind, Brecht, Wolf Biermann). Consecvent cu angajamentul său de intermediar, **H.** a fost inițiatorul unui simpozion vizând sfera relațiilor spirituale, ținut la București în 1983, și este totodată redactorul volumului de comunicări rezultat din colocviu, *Rumänisch-deutsche Interferenzen* (1986).

SCRIERI: *Das Rumänienbild im deutschen Sprachraum. 1775–1918. Eine imagologische Studie*, Köln-Viena, 1985; ed. (*Imaginea românilor în spațiul lingvistic german. 1775–1918. Un studiu imagologic*), tr. și introd. Dumitru Hâncu, București, 1995; *Spiegelungen. Romanistische Beiträge zur Imagologie*, Heidelberg, 1996; *Oglinzi paralele. Studii de imagologie româno-germană*, tr. și postfață Florin Manolescu, București, 1996; *Limbă și politică în Republica Moldova*, Chișinău, 1998; *Cercul Literar de la Sibiu. Influența catalitică a culturii germane* (în colaborare cu Ov. S. Crohmălniceanu), București, 2000.

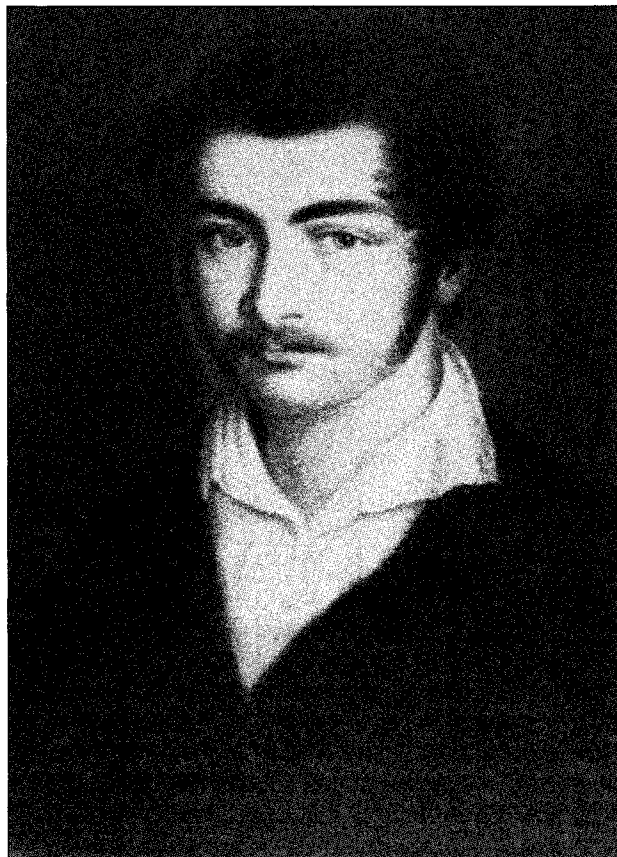
Repere bibliografice: Marcea, *Varietăți*, 340–342; Dan Milcu, *Un eminent romanist și românist*, L, 1991, 13; Victor Durnea, *Profesorul Klaus Heitmann și Basarabia*, CRC, 1992, 4; Paul Cornea, *Un mare romanist, un remarcabil „românist”*, RL, 1992, 6; Iordan Datcu, *Un temeinic studiu despre Richard Kunisch*, REF, 1992, 6; Grete Tartler, „Românii, popor de viitor”, RL, 1995, 41; Alexandru George, *Între două popoare*, LCF, 1996, 139; Ștefan Cristea-Enache, *O monografie „nemțească”*, ALA, 2000, 589; Ștefan Aug. Doinaș, *Laudatio cu prilejul conferinței titlului de membru de onoare al Academiei Române d-lui Klaus Heitmann*, AC, 2000, 12. J.W., I.D.

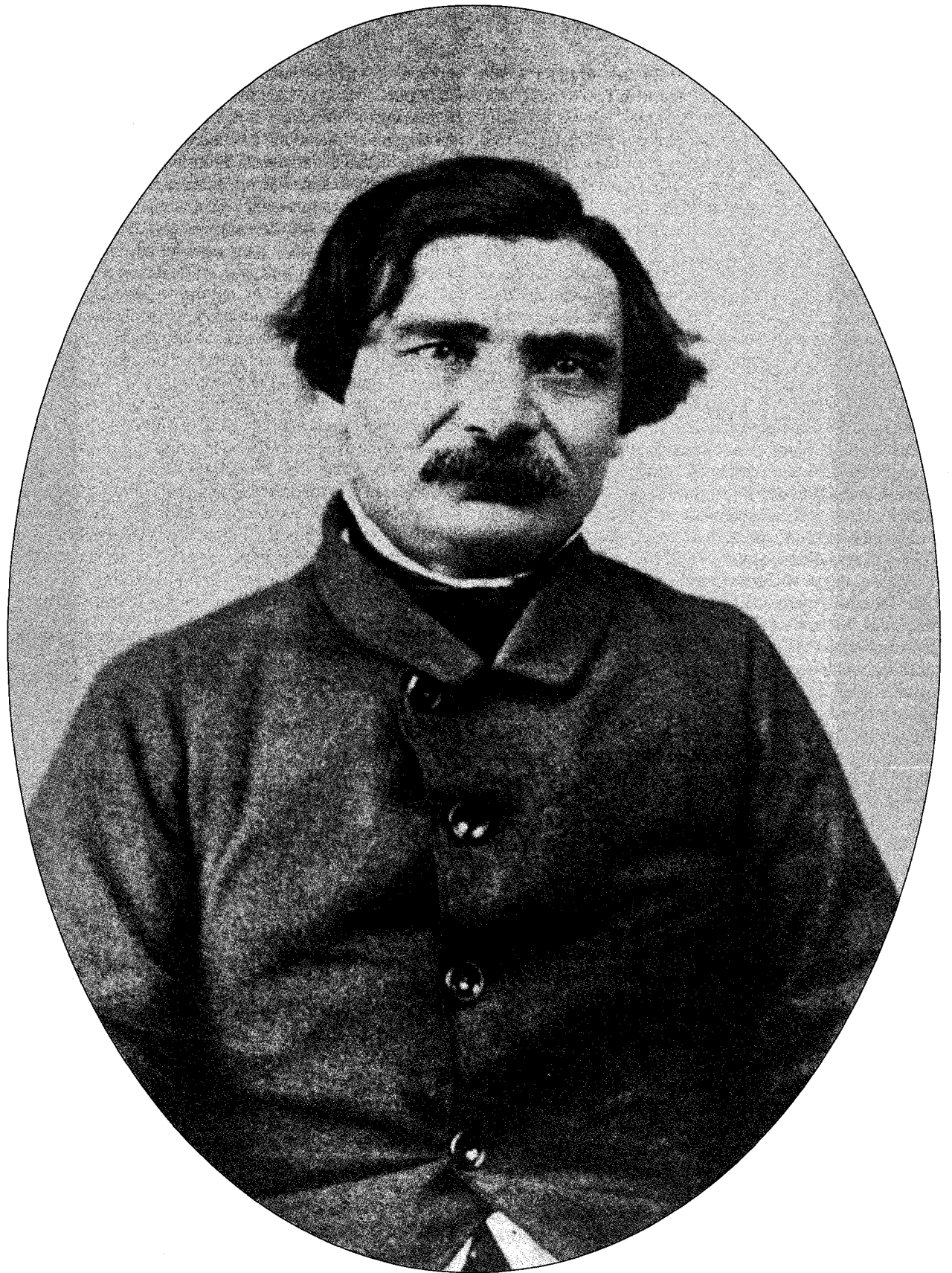
HELIADE-RĂDULESCU, Ion (6.I.1802, Târgoviște – 27.IV.1872, București), poet, prozator, traducător, filolog și îndrumător literar. Tatăl, Ilie Rădulescu, a fost căpitan de poteră, apoi a slujit o vreme ca polcovnic în armata rusească, dobândind și o oarecare avere: o moșie în județul Ialomița și o casă în București. Mama, Eufrosina (n. Danielopol), era dintr-o familie de negustori greci sau aromâni stabiliți în București. **H.-R.** și-a început instrucția în grecește, cu un dascăl Alexe, și abia la zece ani învață să citească românește pe o carte cu slove chirilice. La moșie citește *Alexandria*, numeroase legende religioase și populara carte a lui I. Barac, *Istorie despre Arghir cel frumos și Elena cea frumoasă și pustiită crăiasă*. Studiile grecești și le-a continuat la București cu călugărul Naum (preoteș Râmniceanu), apoi, din 1814, la Academia Domnească de la Schitu Măgureanu. Aici, prin dascălul grec Constantin Vardalah, **H.-R.** capătă primele noțiuni de filosofie iluministă și cunoaște scrierile lui Voltaire, Rousseau, Montesquieu, Condillac, Destutt de Tracy. Retorica și poetica le învață după Boileau, La Harpe, Marmontel, Hugh Blair. Din școala grecească i-a rămas și numele Eliad sau Eliade (după prenumele grecizat al tatălui), cu care a semnat multă vreme. În 1818 se mută la școala românească de la „Sf. Sava”, de curând înființată de Gh. Lazăr. La numai optsprezece ani, predă, alături de Lazăr, aritmetica și geometria, iar după retragerea acestuia devine conducătorul școlii, având printre elevi pe Stanciu Căpățineanu, Grigore Pleșoianu, N. Ruset, mai târziu și pe viitorii săi adversari: Cezar Bolliac și Ion Ghica. A predat timp de șase ani lecții de matematică, de gramatică românească, cunoștințe de filosofie și retorică. Chemat de Dinicu Golescu, participă, alături de Stanciu Căpățineanu, la întemeierea Societății Literare (1827), ale cărei statute, redactate de el, cuprindeau, ca principale obiective, transformarea școlii de la „Sf. Sava” în colegiu, crearea de școli primare sătești, editarea unor ziare în limba română, încurajarea traducerilor din literatura universală, fondarea unui teatru național, reforme sociale anti-feudale. La 1828 tipărește la Sibiu *Gramatica românească*,

prelucrată după un model francez; în anul următor scoate „Curierul românesc”, primul ziar apărut în Țara Românească. Odată cu achiziționarea unei tipografii, începe o bogată activitate editorială, în care traduceri au înțâietate. Cu rare excepții, scriitorii afirmați în această perioadă au debutat sau și-au publicat principalele opere în „Tipografia lui Eliad”. Printre ei se află Grigore Alexandrescu (rudă cu soția lui **H.-R.**, Maria Alexandrescu), prieten apropiat până la izbucnirea unui conflict care i-a despărțit pentru totdeauna. În 1833, împreună cu I. Câmpineanu și Costache Aristia, fondează Societatea Filarmonică și în curând preia conducerea Școlii de literatură, declamațiune și muzică vocală, contribuind efectiv la unele reprezentații teatrale în limba română. În sprijinul teatrului românesc a editat și „Gazeta Teatrului Național” (1835-1836). Divergențele politice și personale, polemice în jurul limbii literare au dezbinat conducerea societății, au grăbit destrămarea ei și au accentuat adversitatea dintre **H.-R.** și ceilalți reprezentanți ai mișcării naționale de înnoire politică și culturală. În aceeași perioadă își continuă activitatea de editor și traducător. Îi apare primul volum de versuri originale: *Culegere din scrierile lui I. Eliad de proze și de poezie* (1836). În publicațiile sale, „Curierul românesc”, „Muzeu național” (1836), „Curier de ambe sexe” (1837), „Almanah literar pe anul 1839”, semnează versuri originale și traduceri, articole de teorie și critică literară, numeroase intervenții în dezbaterile privitoare la limba română. După modelul lui Aimé Martin, lansează proiectul unei „Biblioteci universale” prin care urmărea traducerea și editarea sistematică a principalelor opere filosofice, literare și istorice din Antichitate până în epoca modernă. Între 1843 și 1848 este director al Arhivei Țării Românești. În preajma evenimentelor de la 1848 se alătură comitetului revoluționar, participă direct la toate acțiunile (Proclamația de la Izlaz este, în cea mai mare parte, redactată de el), e ales ministru în Guvernul Provizoriu, apoi membru al Locotenenței Domnești împreună cu Nicolae Golescu și Christian Tell. Adept al acțiunilor moderate, în opoziție cu aripa radicală a revoluționarilor, s-a pronunțat împotriva improprietății clăcașilor, pentru o înțelegere cu Turcia și pentru o desprindere totală de sub protectoratul Rusiei. După înfrângerea revoluției pleacă în exil la Paris, apoi se stabilește în insula Chios, împreună cu familia, și, în ultimii ani, din nou la Paris. În anii exilului (1848-1858) publică intens articole și broșuri politice în română și în franceză, prezentând opiniei publice din străinătate, dintr-o perspectivă subiectivă, deseori deformatoare, evenimentele de la 1848, dar atrăgând totodată atenția puterilor europene asupra Țărilor Române. Iritarea împotriva unor tovarăși de exil (Ion Ghica, C.A. Rosetti, Cezar Bolliac), manifestările de grandomanie sunt agravate de treptata lui izolare și de pierderea influenței politice. Întors definitiv în țară, în 1859, după o călătorie la Londra și Paris, încearcă să reintre în viața politică. Scoate din nou, pentru scurt timp, „Curierul românesc” (acum „Curierul român”, 1859), urmat de un jurnal politic și literar, „Proprietarul român” (1860), este chiar ales deputat de Muscel în 1864, dar politicește devenise o figură anacronică, depășit de evoluția evenimentelor, uitat de

aproape toți foștii susținători sau discipoli. Nici bogata activitate publicistică (în 1868 începe și reeditarea întregii sale opere poetice — *Curs întreg de poezie generală*, în patru volume), nici alegerea ca președinte de onoare al Societății Academice Române în 1867 (de unde a și demisionat, de altfel, în urma respingerii proiectelor sale ortografice) nu i-au putut reface vechea înrăurire asupra contemporanilor.

H.-R. este, prin structură și preocupări, un spirit enciclopedic, obsedat de proiecte grandioase. În toate inițiativele, ca și în opera sa, el își dezvăluie, cu o intensitate și o consecvență neîntâlnite până atunci în cultura românească, vocația universalității. În filosofia iluministă și în scrierile cărturarilor Școlii Ardelene a aflat de la început impulsurile de care avea nevoie pentru a-și descoperi menirea și principala direcție de acțiune: „luminarea” culturală a românilor, văzută ca singura cale pentru constituirea unei națiuni civilizate și independente. Sub influența directă a lui Gh. Lazăr și a lui Dinicu Golescu, el și-a dat seama că înnoirea și modernizarea culturii, așezarea ei pe temelii naționale trebuie realizate simultan, urmărindu-se emanciparea prin unificarea limbii, prin cultură și literatură. La baza procesului de renaștere națională așeza tradiția istorică, religioasă, politică. Înnoirile cu efect civilizator, de orice natură, nu puteau porni decât de la această tradiție, printr-o adaptare firească. Dar pentru că rămânerea în urmă era alarmantă, acțiunea de culturalizare a fost inițiată cu

frenezie, într-un ritm care, pentru început, nu îngăduia o asimilare temeinică a formelor de cultură străine. Toate măsurile inițiate de **H.-R.** sau la care el s-a alăturat numai dovedesc existența unui program complex, sistematic, pus în aplicare, în măsura posibilităților, punct cu punct. De aceea, el s-a impus printre contemporani în primul rând ca îndrumător și deschizător de drumuri în cultură și este, până în preajma revoluției de la 1848, cel mai însemnat ctitor în cultura românească. Izbânda întregului program cultural depindea în primul rând de crearea limbii literare. Prefața *Gramaticii românești*, studiul *Repede aruncătură de ochi asupra limbii și începutului românilor* (1832), scrisorile către C. Negruzzi (1836) reiau, cu argumente diferite, aceleași idei: poporul român, pentru a deveni o națiune, are nevoie de o limbă unitară; aceasta trebuie să aibă ca bază limba populară și pe cea a textelor bisericești, să se cultive și să se mlădieze prin traduceri, să se îmbogățească prin explorarea tuturor graiurilor vorbite de români și prin cuvinte noi, împrumutate din latină sau din celelalte limbi romanice „surori”, adaptate la formele morfologice ale limbii române. Ortografia, pe care o reduce la 28 de semne, era alcătuită, cu puține excepții, după principiul fonetic. Ideile lingvistice și reformele propuse de **H.-R.** în spiritul evoluției firești a limbii române, susținute de o amplă campanie prin presă, școală, traduceri (campanie la care au participat principalele forțe culturale din Țara Românească și Moldova), au avut un rol hotărâtor în procesul de formare și de consolidare a limbii române literare. După 1840 unele tendințe puriste din concepția sa lingvistică iau amploare, **H.-R.** devenind, de fapt, adversarul propriilor principii de la 1828 (*Paralelism între limba română și italiană*, 1840, *Vocabular de vorbe streine în limba română, adică slavone, ungurești, turcești, nemțești, grecești etc.*, 1847). Limba română literară — considerată acum operă a specialiștilor sau a unui geniu reformator — urma să fie „purificată” de toate cuvintele neromanice, care ar fi trebuit înlocuite cu altele, de origine latină și mai ales italiană. Bună parte din scrierile lui **H.-R.** se vor resimți grav de inovațiile și fanteziile puriste și italianizante. Rătăcirile lingvistice, greșelile politice, izolarea ostentativă a omului dornic numai să conducă, nu să și colaboreze cu alții, întunecă treptat imaginea mentorului cultural. În exil, sub influența socialiștilor utopici, preocupările sale sunt îndeosebi de natură filosofică și religioasă. Ideile care îl preocupă acum (expuse în *Biblicele sau Notițe istorice, filosofice, religioase și politice asupra Bibliei*, 1858, și în *Echilibru între antitezi sau Spiritul și materia*, 1869) vădesc, în ciuda unor speculații confuze, aceeași înclinare spre o explicare unitară, dialectică a lumii. Esența vieții se reduce la coexistența elementelor perechi — imul activ și altul pasiv —, nu opuse, ca în dialectica hegeliană, ci complementare, elemente care se unesc într-o sinteză, alcătuiind o „triadă” ce asigură armonia universului. Din această filosofie eclectică au ieșit liniile esențiale ale gândirii lui **H.-R.** — cultul rațiunii care domină „materia” și haosul, aspirația spre absolut și spiritualitate —, cu efecte considerabile mai ales în poezia sa. Sinteza fenomenelor complementare, din natură și din viața socială, în care a crezut de la început, a generat și convingerea

în necesitatea îmbinării permanente a tradiției și a inovației și, de asemenea, adoptarea unui „conservatorism progresist”, în numele căruia, spre sfârșitul vieții, va ataca deseori demagogia și formele străine neasimilate. Pe măsură ce se înstrăinează de ceilalți revoluționari români exilați, cufundat în lectura *Bibliei* (pe care o traduce, parțial, și o comentează), se consideră profetul neînțeles și nerecunoscut de poporul pe care el l-a „mântuit”. Îndrumătorul a devenit un proroc îndurerat și vindicativ, de o neobișnuită vehemență pamfletară la adresa prea numeroșilor săi dușmani. Firea sa egolatră și dominatoare nu i-a îngăduit asocierea de lungă durată cu oamenii de valoare ai epocii, cu care a avut, nu o dată, idealuri comune.

Poezia lui **H.-R.**, scrisă de-a lungul unei jumătăți de secol, exprimă în gradul cel mai înalt structura complexă a unui creator foarte inegal, cu aspirații și ambiții care-i depășesc posibilitățile, cu o bogăție tematică fără pereche în lirica românească de până la Mihai Eminescu. Poetul a încercat toate speciile genului din dorința de a oferi „modele” și de a stimula și îndruma tinerele talente, dar și pentru că se credea la fel de dotat pentru toate formele poetice. Prelucrările versificate ale lui I. Barac și stihurile lui Athanasios Christopoulos au însemnat pentru el cea dintâi întâlnire cu poezia, dar adevăratul debut se produce sub puternica influență a lui Lamartine. Primele poezii sunt elegii, sonete și ode care pornesc de la motive romantice comune și celorlalți poeți munteni: curgerea timpului, deșertăciunea vieții, ruinele ca simbol al trecutului, destinul poetului. Interesul acestor scrieri — versificații reușite ale unui bun meșteșugar, lipsite însă de vibrație lirică autentică — stă mai mult în câteva note inedite, care îl detașează de poezia epocii. În lirica erotică, autorul, deloc sentimental sau tânguitor, trece repede peste clișeele elegiace și idilele lui de dragoste devin imnuri închinare căsniciei. Singular în poezia românească din prima jumătate a secolului al XIX-lea este **H.-R.** prin simbolizarea pornirilor interioare contradictorii (*Serafimul și heruvimul, Visul*). Odată cu primele înrăuriri ale creației lui Victor Hugo, cu care avea puternice afinități, poetul român evoluează spre o gesticulație romantică, declamatorie, de tip mesianic, plină de grandilocvență, de simboluri și de alegorii. Poemele capătă treptat o coloratură socială și poetuioasă mai evidentă. Destinul omenirii și îndeosebi locul poetului-profet în univers constituie acum teme dominante. Încă de la 1836 se observă intenția lui **H.-R.**, acaparat de planuri vaste, de a-și gândi opera ca „un tot”, un unic și uriaș poem, *Umanitatea*, compus din mai multe cicluri, realizate fragmentar în *Căderea dracilor, Anatolida sau Omul și forțele și Sânta Cetate*. Poemul *Anatolida* (care include și *Căderea dracilor* într-o versiune revizuită), scris la mari intervale de timp și neterminat, ambiționa să fie o operă cu semnificație transcendentă, care urma să expună în versuri istoria omenirii, de la crearea și „căderea” omului până la imaginea unei societăți viitoare, utopica „Sânta Cetate”, în care vor domni armonia, rațiunea, „spiritul”, simbolizând „victoria omului asupra zeului Forța”. Este o încercare temerară, neizbutită, în care reminiscentele din *Biblie*, din *Paradisul pierdut* al lui Milton, din *Infernul* și *Paradisul* lui Dante, din *Legenda secolelor* a lui Victor Hugo și din utopiile

PERIODUL II N° 24

CURIER

DE

AMBE SEXE

JURNAL LITERAR

Acesta foaie este de doi ori pe luna. Prețmergiu sa face in Bucuresti la Redakție, pe la județe la 44. Oțărmasiri sas la DD. Profesorii. Prețul pe an este un galben.

DOMNUL SARSAILĂ

AUTORUL

Domnului Sarsailă în intrat în cap și și face numele nemeritor, acum am zice și șoa-re la nemerire. Cei mai tre-bue acum de ast și se ne-mească astor, și apoi și se face privilegioare: domnealsi așa zice, dar chronika skanda-loasa vorbește altele. — Sta acum, și se gândește, se gândește și iar se mai gândește. Apoi zice: "Ka și ma fak astor, trebe și dau kargi la lumina, și fiind kē astor, și e lite-vine, și dars tre-bue și și doșobit din vai-laiși pe kari în sigi timp!

"daskali mei îi nșoia hider,
"dar konfrăgii mei de astori
"ii nșmesk vislgeri. (*)
"Așa mai antia de toate tre-
"bue și și fa far kura kupa-
"tișif ka și zira kē sunt slo-
"bod: în kasa kare vor kasi
"trebe și am kute-va kargi kit
"se va pstea în limbi mai strei-
"ge: în kamara mea, și kit va fi
"mai nemisrat, ka atita o și
"das și ton kē prea pagin
"și gîndesk la iskrurile a-
"vestea trektoare se n'as a
"fate și nemerirea; daka am
"mștagi, trebe și le raz.
"daka și am, trebe și le
"las și kreaska din presaz
"kubarbioars. Kand es afart,
"ka și ma konoaskē de de par-
"te, trebe și mi psiz okolari la

(*) Toși Sarsailă au țargosul gallicu.

lui Jules Michelet și Pierre Leroux nu se contopesc într-o creație unitară. Artificial și discursiv, scris într-o limbă neologică bizară, poemul impune, totuși, prin amploarea viziunilor cosmice și prin tendința de a reînvia mituri străvechi. Fără de lipsite de culoare în descrierea tărâmurilor cerești populate de îngeri și heruvimi, versurile capătă energie și pregnanță în sugerarea marilor tulburări cosmice, provocate de căderea forțelor infernale. H.-R. este în literatura română primul poet care aspiră să realizeze o panoramă romantică și fără îndoială că unul din izvoarele poeziei heliadești. Din aceeași viziune religioasă, romantică, aplicată de astă dată la istoria românilor, s-a născut și „fragmentul epic” dintr-o proiectată epopee națională, *Michaida*. Hiperbolizat în erou romantic, exponent al divinității, Mihai Viteazul (ca și Mureșanu din poemul lui Eminescu) nu este decât o întruchipare a unui ideal creștin și social abstract. Încercarea de epopee, retorică și cețoasă, este

salvată parțial de episoade realiste (sfatul boierilor, descriția codrului, dialogurile), în care poetul se simțea mai stăpân pe mijloacele sale. Filonul romantic al elanurilor vizionare coexistă în poezia lui cu cel autohton, al mitologiei populare. Din acesta din urmă au izvorât câteva reușite poetice depline, dintre care se detașează capodopera sa, *Zburătorul* (1843). Nelinistea erotică a fetei, realizată într-o confesiune de mare autenticitate și bogăție a senzațiilor, este plasată într-un spațiu patriarhal, unde ritmurile firii și ale lumii au dintotdeauna aceeași cadență și același mister. Se sugerează astfel, cu mijloace lirice remarcabile, atmosfera de vrajă și supranatural care însoțește ivirea sentimentului de dragoste. H.-R. s-a dovedit foarte înzestrat pentru poezia satirică și fabulă, în care își putea desfășura în voie temperamentul polemic, verva pamphletară, jovialitatea, limbajul viguros și colorat. Poemele comice compuse în sprijinul unor campanii politice (*O festă în comemorația zilei de 23 sept. 1845 sau Cobza lui Marinică, Păcăli și Tândală sau Cavalerul și scutierul*) și multe dintre fabulele sale (*Măcișul și florile, Un muierei și o femeie, Muștele și albinele*) dezvăluie o mare slăbiciune pentru bufonerii lexicale, jocuri de cuvinte și înșirări de vocabule fără sens, parodiind descântecul. Duritatea invectivelor este atenuată de impresia finală de grație și joc, de farmecul, spontaneitatea și umorul dialogurilor. În alte satire (*Ingratul, îndeosebi*) înverșunarea polemică ia forma pamphletului și a blestemelor clocotind de ură.

H.-R. a fost un prozator de mare talent, dar nici una din scrieri nu este pe măsura înzestrării sale. Fără să persevereze în vreo direcție anume, el s-a dovedit la fel de dăruit pentru proza poetică (*Imn către holeră*), ca și pentru cea satirică sau pentru memorialistică. Verva polemisticului și a povestitorului s-a exersat mai întâi în prefețele volumelor originale sau traduse. Prefața la *Gramatica românească* cuprinde pagini antologice. Aici, scriitorul, în postura de pedagog al contemporanilor săi, folosește cu naturalețe un ton sfătos, familiar, închipuindu-și un auditoriu complice, care face haz de adversarii imaginari. Spirit satiric, observator de moravuri și tipuri umane, autorul era un mare amator de „caractere” și „fiziologii” de factură clasică. Cele câteva portrete realizate în *Bată-te Dumnezeu! (Coconița Drăgana), Coconul Drăgan, Domnul Sarsailă autorul* și numeroase altele răspândite prin scrierile politice sau memorialistice pun în valoare mijloace remarcabile: caricatura rapidă, umorul popular, bogăția vocabularului, spontaneitatea replicii. „Fiziologul” are un fel de jubilație răutăcioasă în contemplarea tipului social care, odată individualizat, este pus să susțină un adevărat recital pentru a-și dezvălui ridicolul. Scriitorul adoptă întotdeauna poziția omului de rând, plin de bun-simț, care persiflează cu umor aerele superioare ale parvenitului, obtuzitatea unor demnitari, impostura autorilor „neînțeleși”. În scrierile politice și filozofice (*Mémoires sur l'histoire de la régénération roumaine ou sur les événements de 1848 accomplis en Valachie, 1851, Biblicele sau Notițe istorice, filosofice, religioase și politice asupra Bibliei, Echilibru între antitezi sau Spiritul și materia ș.a.*), ca și în scrisori, el vădește, de asemenea, mari însușiri de prozator. Se întâlnește aici, într-o alternare deseori surprinzătoare, oratorul solemn,

VIAȚA

- 1802** **ianuarie 6** Se naște la Târgoviște Ion Rădulescu, fiul Eufrosinei (n. Danielopol) și al lui Ilie Rădulescu, fost căpitan de poteră.
- 1812** Învăță carte grecească acasă, cu dascălul Alexe.
Începe să citească și românește.
- 1814** Intră la Academia Domnească din București.
Moare mama sa.
- 1818** Se înscrie la școala românească de la „Sf. Sava”, înființată de Gh. Lazăr; mai târziu va preda aici lecții de matematică, gramatică, filosofie și retorică, devenind, după retragerea lui Gh. Lazăr, și conducător al școlii.
- 1827** Chemat de Dinicu Golescu, va participa, alături de Stanciu Căpățineanu, la întemeierea Societății Literare.
- 1828**
- 1829**
- 1830** Cumpără, în asociație cu unchiul său N. Rădulescu, tipografia lui C. Caracaș.
Moare tatăl său.
- 1833** Inițiază, împreună cu Ion Câmpineanu și Costache Aristia, Societatea Filarmonică.
- 1834** **ianuarie** Se deschide Școala de literatură, declamație și muzică vocală, pe care o va conduce și unde va ține cursuri de literatură și estetică.
- 1835**
- 1836**
- 1837**
- 1839**
- 1840**
- 1843–1848** Este director al Arhivei Țării Românești.
- 1844**
- 1846** **octombrie–decembrie** Călătorește la Viena, Praga și Lipsca.
- 1847**

OPERA

În ședințele Societății Literare își citește primele încercări literare, traduceri din Lamartine și Boileau.

Este tipărită la Sibiu *Gramatica românească*.

aprilie 8 Apare la București, sub conducerea sa, „Curierul românesc” (suspendat în aprilie 1848).

Editează „Adaos literar”, supliment al gazetei „Curierul românesc”.

Publică volumul *Meditații poetice dintr-ale lui A. de Lamartin...*

Actorii pe care îi pregătea joacă piesa *Fanatismul* de Voltaire, tradusă de el însuși.

noiembrie 1 lese primul număr din „Gazeta Teatrului Național” (ultimul număr apare în decembrie 1836).

februarie 5 Apare „Muzeu național”, un nou supliment al „Curierului românesc” (până în martie 1838).

Este editat volumul *Culegere din scrierile lui I. Eliad de proze și de poezie*.

lese de sub tipar „Curier de ambe sexe”, care înlocuiește „Gazeta Teatrului Național” (își va înceta apariția în 1874).

Scoate „Almanah literar pe anul 1839”.

Apare prima parte din *Paralelism între limba română și italiană*.

Balada *Zburătorul* este publicată în „Curierul românesc”.

Lansează proiectul „Bibliotecă universală”.

Este publicată în „Curier de ambe sexe” poema *Mihaida* (cântul I).

- 1848** **iunie 9/21** Prezintă în adunarea de la Izlaz programul revoluției (cunoscut ulterior sub numele *Proclamația de la Izlaz*).
iunie 14/26 Face parte din Guvernul Provizoriu, ca ministru al Cultelor.
iulie 28/august 9 Este ales, împreună cu Christian Tell și Nicolae Golescu, în Locotenența Domnească a Țării Românești.
septembrie Invazia ruso-turcă pune capăt revoluției.
Se află printre cei douăzeci și doi de fruntași revoluționari exilați prin decret.
- 1849** Ajunge la Paris, după ce străbătuse Europa.
Încearcă să organizeze emigrația română și să obțină sprijin pentru împlinirea dezideratelor revoluției.
- 1850** la parte la constituirea Societății Liga Popoarelor.
Scrie în „Le Temps”, „La Voix du peuple”, „Revue de la Ligue des Peuples” ș.a
Neînțelegerile cu ceilalți emigranți români sunt din ce în ce mai mari.
- 1851** Pleacă în insula Chios, unde se găsea familia sa.
- 1854** Se întoarce la București, fiind scurtă vreme secretar al lui Omer Pașa.
- 1856** Este editată broșura *Descrierea Europei după tractatul din Paris*, în care este publicată și poema *Sânta cetate*.
- 1857** Revine la Paris.
Călătorește la Londra.
- 1858** Spre sfârșitul anului se reîntoarce definitiv în țară.
Apare, în traducerea sa, *Biblia sacră ce coprinde Vechiul și Noul Testament*.
Iese de sub tipar volumul *Biblicele sau Notițe istorice, filosofice, religioase și politice asupra Bibliei*.
- 1859** **ianuarie** la parte la acțiunile unioniste.
Apare „Curierul român” (suspendat după trei numere).
- 1860** **noiembrie** Face o călătorie la Paris, probabil pentru a-și rezolva chestiunile financiare legate de tipărirea cărților sale.
Iese de sub tipar mai multe scrieri sub titlul generic *Diverse*.
decembrie 23 Scoate gazeta politică și literară „Proprietarul român” (apare până la 19 aprilie 1862).
- 1861** Publică *Prescurtare de istoria românilor sau Dacia și România*.
- 1863** În Cameră se votează o pensie de merit, care i se acordă pentru activitatea culturală.
- 1864** E ales deputat de Muscel.
- 1866** Devine președinte al Ateneului Român.
aprilie 10 Fondează „Legalitatea”, „foaie politică, religioasă, literară și științifică”.
- 1867** **iunie** Este desemnat membru al Societății Literare Române.
august Este ales președinte al forului academic român (va fi reales și în 1868).

1868

1869 **decembrie** Își dă demisia din Academie și din funcțiile publice.

1870 Îi moare soția.
Manifestările bolii de nervi devin din ce în ce mai frecvente.

1872 **aprilie 27** Ion Heliade-Rădulescu se stinge din viață la București; i se face o înmormântare oficială.

Începe să-și publice scrierile în seria *Curs întreg de poezie generală* (ultima fasciculă apare în 1880).

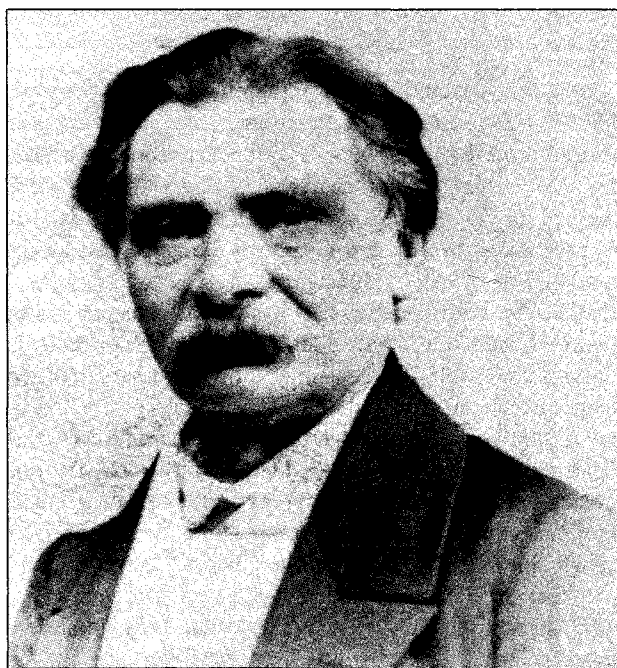
Publică *Echilibrul între antitezi sau Spiritul și materia*.

Apare volumul de poezii *Serafita și Oda românilor*.

stăpân pe mijloacele retoricii, poetul profet, copleșit de măreția atribuțiilor sale divine, pamfletarul veninos și sarcastic, povestitorul și memorialistul plin de nerv, bârfitor și familiar, iubitor de snoave și pilde populare. De altfel, tonul biblic, de venerație divină și elevată aspirație spre sublim și frumuseți abstracte, alături de invective și blesteme, cu violențe de expresie rar întâlnite, sunt caracteristice întregii sale opere. Numai la B.P. Hasdeu, Al. Macedonski și Tudor Arghezi, cărora le este în multe privințe precursor și model, îmbinarea unor asemenea atitudini extreme va mai fi atât de accentuată.

Format în spiritul esteticii clasiciste, **H.-R.** a fost totuși foarte receptiv la marile curente literare contemporane, iar crezul estetic, expus teoretic sau implicat în creația proprie, departe de a fi unitar, cuprinde tendințe diferite, uneori opuse, într-o alăturare caracteristică spiritului său, dar și perioadei de tranziție în care se afla literatura română în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Din *Arta poetică* a lui Boileau și din *La Harpe* a luat cultul perfecțiunii formale („clasic” la **H.-R.** înseamnă „perfect”), ideea necesității regulilor artistice și preferința pentru oglindirea în artă a sentimentelor general umane. Din Marmontel (ale cărui *Elemente de literatură* le-a tradus și folosit în cursurile de poetică și stilistică) a preluat credința în misiunea moralizatoare a artei și îndoiala asupra imuabilității valorilor. Multe dintre trăsăturile temperamentului său artistic, ca și influența lui Hugo l-au îndreptat însă hotărâtor spre estetica romantică. Îl atrăgeau mai ales rolul excepțional acordat poeziei și poetului în viața socială, contestarea modelelor absolute și cultivarea originalității, dorința de a reinvia epopeea, viziunile grandioase, poetico-religioase asupra universului. Cultul *Bibliei*, văzută ca operă artistică desăvârșită, și mesianismul socialiștilor utopici n-au făcut decât să-i întărească latura romantică. Spre romantism era atras și prin obiectivele naționale și sociale ale întregii sale activități. De aceea, „obiceiurile veacului” și „culoarea locală” pentru care pleda Hugo au fost imediat încorporate de scriitorul român în teoretizările asupra artei și literaturii. În viziunea lui romantică și utopică, poezia însemna încununarea tuturor virtuților creatoare ale omului, mijlocul prin care acesta se poate asemui cu creația — și ea poetică — a divinității. La înaltele țeluri morale ale poeziei, în concepția sa s-a adăugat mesianismul lui Hugo, sporind și aureolând imaginea poeziei ca nobilă armă de luptă pentru civilizare, emancipare națională și cultură. Poetul devenea un geniu profetic ce

pășește înaintea popoarelor „cu lira în mână”, creator de limbă, de legi și de religii. Mereu preocupat de îndrumarea vieții artistice și de educarea publicului, **H.-R.** a scris numeroase articole, prefețe, prelegeri care cuprind expuneri de principii estetice sau de teorie literară, reguli de stil, de prozodie și retorică. El are, în această perioadă, cea mai importantă contribuție la constituirea teoriei literare românești. Însoțind de multe ori teoretizările cu exemplificări din propria creație, ia în discuție varietățile stilului, unele chestiuni de versificație și de metrică, genurile și speciile literare, definite după normele clasiciste, dar exemplificate, de cele mai multe ori, cu opere romantice. Creația literară se confundă cu poezia și, ca orice artă sau „meșteșug”, își are „limba ei” — idee estetică modernă, pe care o enunța în 1831 în prefața la *Regulile sau gramatica poeziei*, tradusă după Lévizac și Moysant. **H.-R.** a acordat criticii literare o atenție redusă, deși are și în acest domeniu merite de precursor. A înțeles prin critică mai mult o analiză a poeziilor sub aspect stilistic și prozodic, cum a și făcut, pe un ton zeflemitor, în cazul versurilor lui Gr. Alexandrescu (*Critica literară*). Lui G. Barițiu îi propunea, în 1838, o rubrică de

„analysis” a poeziilor în „Foae pentru minte, inimă și literatură”, în care critica să fie „frățescă, iar nu amară”, în genere însă, ținând seama de starea precară a literaturii naționale în curs de formare, a negat oportunitatea criticii. Fiind o judecată care se întemeiază pe „pravili”, critica trebuia să fie precedată de apariția unui mare număr de opere, din care să se aleagă modelele de urmat, în numele cărora viitorii critici „judecători” vor avea îndreptățirea să aprecieze valoarea unei lucrări (*Asupra traducției lui Omer*). Mai apropiată vederilor sale din tinerețe era o atitudine pedagogică, de îndrumare înțelegătoare a talentelor, de stimulare a unei activități constructive. A încurajat în egală măsură scrierile originale și traduceri, ceea ce i-a adus critica justificată a lui M. Kogălniceanu. Abia după întoarcerea din exil a adoptat o netă atitudine critică față de literatura contemporană (este printre primii care semnalează „boala autorlăcului”), dar intervențiile sale negatoare sunt provocate în bună parte de adversități personale sau politice (Gr. Alexandrescu, C. Bolliac, C.A. Rosetti, D. Bolintineanu, uneori chiar V. Alecsandri). Cuvântul său își pierduse mult din

autoritate, căci atitudinea estetică și culturală pe care o reprezenta începea să fie depășită.

Ca traducător, **H.-R.** a manifestat de la început preferința pentru poezie și epopee. În tinerețe a tradus fragmente, nepublicate, din poemele lui Hesiod (*Operele și zilele și Theogonia*) și din lirica poetei Sappho. El are meritul de a fi introdus la noi, prin culegeri cuprinzătoare, poezia lui Lamartine și Byron, deși nu avea afinități cu lirismul delicat al primilor poeți romantici. Din literatura clasică franceză și din cea a Luminilor a ales opere reprezentative: *Amfitrion* de Molière, *Arta poetică* a lui Boileau (tradusă parțial), tragediile lui Voltaire *Fanatismul sau Mahomet prorocul* și *Brutu*, precum și *Iulia sau Nuoă Eloise* de J.-J. Rousseau sau povestirile morale ale lui Marmontel. Din marile poeme pe care și le-a luat ca model pentru creațiile proprii a încercat câteva transpuneri, rămase neîncheiate: *Gerusalemme liberata* (cântul VII) de Torquato Tasso, *Orland furiosul* de Ariosto, *Infernul* de Dante, *Fingal* de Ossian. A tradus și prelucrat numeroase fabule de La Fontaine, P. Lachambeaudie, J.-P. Viennet. După o versiune franceză a lui Florian a dat prima tălmăcire românească din Cervantes (*Don Chișot de la Mancha*, 1840). Dintre romancierii contemporani a ales pe Al. Dumas (*Din Corricolo*, *Speronare*) și pe E. Sue (*Crucea de argint*). În „Curierul românesc” și „Curier de ambe sexe” sunt răspândite articole, fragmente tălmăcite din numeroși autori: Herodot (în manuscris au rămas și primele două cărți din *Istorie*), Xenofon, Vergiliu, Horațiu, Goethe (*Cântecul Margaretei din „Faust”* și pasaje din convorbirile cu Eckermann), La Bruyère, La Rochefoucauld, La Harpe, A. Karr, Saint Marc-Girardin, J. Joubert, George Sand, Chateaubriand, M-me de Genlis, Balzac, E. Legouvé, E. Texier, E. Young, E. Bulwer-Lytton, W. Scott, Caroline Norton, Fr. Marryat, G.B. Zappi. Traducerile, utile și cu ecou considerabil în epocă, întreprinse cu scopul mărturisit de a contribui la mlădierea limbii române și de a o face aptă pentru exprimarea ideilor și sentimentelor „înalte și pline de patimă”, nu sunt totuși ale unui tălmăcitor de vocație, atent la redarea fidelă a originalului. A argumentat (*Asupra traducției lui Omer*) necesitatea „identificării” cu originalul, dar destul de des s-a abătut el însuși de la acest principiu, îngăduindu-și modificări și adăugiri masive. **H.-R.** are meritul de a fi pus în circulație în cultura noastră un număr impresionant de autori și opere din literatura universală. Orientările mai importante din poezia pașoptistă își au rădăcinile și în bogata sa activitate de traducător. Îndeosebi până la 1848 el a contribuit într-o măsură hotărâtoare prin inițiativele editoriale și publicistice, prin ideile estetice și de teorie literară răspândite, prin exemplul propriei creații la constituirea literaturii române moderne și la încheierea unei tradiții culturale.

După D. Cantemir, a doua mare personalitate a literaturii române este fără îndoială I. Eliade Rădulescu, scriitor cu suflet ardent, creator pretutindeni, desfășurat deopotrivă în viață și în artă.

Pentru Ion Heliade-Rădulescu a scrie înseamnă, în sensul cel mai plin, a crea, a face. Noțiunea de gratuitate (plăcere) nu intră în limbajul său. Nici aceea de angosă, răspândită printre spiritele întemeietoare. Lîmpede, hotărât este la Heliade sentimentul datoriei. Literatura este o datorie, o politică („iată dar că adevărata literatură a unei națiuni este adevărata ei politică”) și competența ei se întinde de la gramatică la ideea de divinitate. A scrie este, în aceste condiții, un act politic fundamental: înainte de a fi o manifestare a eului, de a exprima un mod de a fi, poezia este conștiința unei nații și rolul ei este să formeze o limbă și să creeze o mitologie națională.

EUGEN SIMION

SCRIERI: Gramatica românească, Sibiu, 1828; ed. îngr. și introd. Valeria Gufu Romalo, București, 1980; Culegere din scrierile lui I. Eliad de proze și de poezie, București, 1836; ed. București, 1836; Hristianismu la începutul său, București, 1836; Asupra traducției lui Omer, București, 1837; Căderea dracilor, București, 1840; Mic curs de morală, București, 1840; Paralelism între limba română și italiană, partea I, București, 1840; Paralelism între dialectele român și italian sau Forma ori gramatica acestor două dialecte, București, 1841; Michaiu, București, 1848; Souvenirs et impressions d'un proscrit, Paris, 1850; Mémoires sur l'histoire de la régénération roumaine ou sur les événements de 1848 accomplis en Valachie, Paris, 1851; Epistole și acte ale oamenilor mișcării române din 1848, Paris, 1851; Ciclopele tristei figure. Tantalida sau Tândală și Păcală, Paris, 1854; ed. 2, București, 1860; Descrierea Europei după tratatul din Paris, Paris, 1856; Biblicele sau Notițe istorice, filosofice, religioase și politice asupra Bibliiei, Paris, 1858; Literatura. Critica, I, București, 1860; Diverse. Colecție de brebenei și vioarele, București, 1860; Diverse, II, București, 1860; Diverse. Poezii inedite, București, 1860; Proces general între două ordii și nație sau Spoiții cu roșu și spoiții cu alb, București, 1861; Prescurtare de istoria românilor sau Dacia și România, București, 1861; ed. 2 (Elemente de istoria românilor sau Dacia și România), București, 1869; La înmormântarea repositului Ioan Văcărescu, București, 1863; Curs întreg de poezie generală, I-IV, București, 1868-1880; Echilibrul între antitezi sau Spiritul și materia, București, 1869; ed. I-II, îngr. și pref. Petre V. Haneș, București, 1916; Imnul creațiunii, București, 1869; Serafita și Oda românilor, București, 1872; Curs de poezie generală. Satirele și fabulele, Craiova, 1883; Scrisori din exil, publ. N.B. Locusteianu, București, 1891; Istoria critică universală, I-II, București, 1892-1893; Amintiri asupra istoriei regenerării române sau Evenimentele de la 1848, București, 1893; Amintirile și impresiile unui proscris, tr. G.O. Gârbea, București, [1916]; ed. (Suvenire și impresii ale unui proscris), îngr. și pref. Maria Protase, Cluj-Napoca, 1975; Acte și scrisori, publ. Emil Vărtosu, București, 1928; Scrieri literare, îngr. și pref. George Baiculescu, Craiova, 1939; Scrieri politice, sociale și lingvistice, îngr. G. Baiculescu, Craiova, 1942; Opere, I-II, îngr. și introd. D. Popovici, București, 1939-1943; Opere, I, III, îngr. Vladimir Drimba, introd. Al. Piru, București, 1967, 1975; Scrieri alese, îngr. Vladimir Drimba, pref. C. Măciucă, București, 1969; Versuri și proză, îngr. Vladimir Drimba, pref. Mircea Angheliescu, București, 1972; Scrisori și acte, îngr. George Potra, Nicolae Simache și George G. Potra, pref. Șerban Cioculescu, București, 1972; Scrieri lingvistice, îngr. I. Popescu-Sireteanu, București, 1973; Poezii. Proză, îngr. Marin Mincu, București, 1977; Critica literară, îngr. și pref. Aurel Sasu, București, 1979; Corespondență inedită, îngr. Mircea Angheliescu, București, 1992; Opere, I-II, îngr. și introd. Mircea Angheliescu, București, 2002. **Traduceri:** Lamartine, Meditații poetice dintr-ale lui..., București, 1830; Voltaire, Fanatismul sau Mahomet prorocul, București, 1831, Brutu, în Curs de poezie generală. Dramaticile, București, 1878; Marmontel, Bărbatul bun, București, 1832, Femeia bună, București, 1832; Byron, Din

scrierile lui..., I-III, București, 1834, Corsarul și Lara, București, 1837, Din operele lui..., I-III, București, 1839, Don Juan, București, 1847; Molière, Amfitrion, București, 1835; J.-J. Rousseau, Iulia sau Nuoa Eloise ori Scrisori a doi amanți locuitori într-o mică cetate la poalele Alpiilor, I, pref. trad., București, 1837; Cervantes, Don Chișot de la Mancha, I-II, București, 1840; Felice Romani, Norma, București, 1843; Al. Dumas, Din Corricolo, I-II, București, 1846-1847, Speronare, I-III, București, 1847-1848; Biblia sacră ce coprinde Vechiul și Noul Testament, Paris, 1858; Eugène Sue, Crucea de argint, București, 1858; Victor Hugo, Hernani, București, 1863; [Dante, Ariosto, Tasso], în Curs de poezie generală, III, partea II, București, 1870, IV, București, 1880; [Traduceri], în Opere, II, IV, îngr. Vladimir Drimba, introd. Al. Piru, București, 1968, 1985.

Repere bibliografice: Lazăr Șăineanu, Ioan Eliad Rădulescu ca gramatic și filolog, București, 1892; Iorga, Ist. lit. XIX, I, 65-78, 113-119, 157-161, 256-268, II, 155-168, 201-211, III, 86-92; Apostolescu, Infl. romant., 65-92; G.D. Scraba, Ioan Heliade-Rădulescu. Începuturile filosofiei și sociologiei române, București, 1921; Densusianu, Lit. rom., II, 131-211; Bogdan-Duică, Ist. lit., 39-229; D. Popovici, Santa Cetate. Între utopie și poezie, București, 1935; D. Popovici, Ideologia literară a lui I. Heliade Rădulescu, București, 1935; Zarifopol, Pentru arta lit., II, 78-88; Gh. Cornescu, Viața lui Ion Heliade-Rădulescu, București, 1939; I. Crețu, Viața lui Eliade, București, 1939; Vianu, Arta, I, 23-30; Călinescu, Ist. lit. (1941), 128-146, Ist. lit. (1982), 131-149; Popovici, Cercetări, 1-64; Cioculescu-Streinu-Vianu, Ist. lit., 26-34; Popovici, Romant. rom., 170-219; N.A. Ursu, Modelul francez al gramaticii lui I. Eliade-Rădulescu, LR, 1961, 2; Massoff, Teatr. rom., I, 149-166; Cornea, Studii, 153-218; G. Călinescu, I. Eliade Rădulescu și școala sa, București, 1966; Munteanu, Atitudini, 90-212; Streinu, Versificația, 115-174; Nicolae Manolescu, Heliade precursorul, AFT, 1967, 23; Al. Rosetti, Ion Gheție, Limba și stilul lui Ion Heliade-Rădulescu, SILL, II, 7-37; Ivașcu, Ist. lit., I, 397-406; Negoșescu, Însemnări, 31-40; Dimitrie Macrea, Studii de lingvistică română, București, 1970, 133-153; Radu Tomoiagă, Ion Heliade-Rădulescu. Ideologia social-politică și filosofică, București, 1971; Zamfir, Proza poetică, 110-112, 126-129; Găldi, Introducere, 150-167; Păcurariu, Clas. rom., 81-90; Al. Piru, Introducere în opera lui I. Eliade Rădulescu, București, 1971; Ovidiu Papadima, Eliade văzut de Eminescu, RITL, 1972, 3; Bucur Țincu, Heliade în conștiința Transilvaniei, RITL, 1972, 3; Marin Bucur, Poezia conceptelor la I. Heliade-Rădulescu, RITL, 1972, 3; Al. Bistrițeanu, Preocupare și inspirație folclorică la I. Heliade Rădulescu, LL, 1972, 2; Șerban Cioculescu, „Poeta vates” vizionarul, RL, 1972, 17; Cornea, Originile, 442-443, 547-550, 556-558, 561-563, 576-579; Săndulescu, Lit. epistolară, 77-85, 211-216; Titus Moraru, Fiziologia literară, Cluj, 1972, 113-118, 159-161; Mircea Angheliescu, I. Heliade Rădulescu: un clasic în haine romantice?, în I. Heliade-Rădulescu, Versuri și proză, îngr. Vladimir Drimba, București, 1972; Mircea Zăciu, Viaticum, VTRA, 1972, 5-6; Țepelea-Bulgăr, Momente, 152-158; Cornea, Oamenii, 84-98; Zăciu, Bivouac, 87-92; [I. Heliade-Rădulescu], STRS, passim; Mircea Zăciu, Heliade la drumul jumătate, MS, 1976, 2; Săndulescu, Continuități, 192-197; Radu Tomoiagă, Personalități și tendințe în perioada pașoptistă, îngr. și postfață Vasile Vetișanu, București, 1976, 5-174; L. Volovici, Apariția scriitorului în cultura românească, Iași, 1976, passim; Al. Bistrițeanu, Teorie și inspirație folclorică la predecesorii lui V. Alecsandri, București, 1977, 154-193; Dict. lit. 1900, 432-437; I. Rotaru, Forme ale clasicismului în poezia românească până la Vasile Alecsandri, București, 1979, 196-213, 275-278, 414-420; I. Heliade-Rădulescu interpretat de..., îngr. și introd. Paul Cornea, București, 1980; Simion, Dimineața, 62-109; Petrescu, Configurații, 112-131; Piru, Ist. lit., 53-59; Antoaneta Macovei, Meditația lirică românească. 1800-1850, Iași, 1982, 28-30, 65-68, 104-107, 115-129, 139-143, 209-211, 219-223; Scarlat, Ist. poeziei, I, 289-306; Elvira Sorohan, Ipostaze ale revoltei la Heliade-Rădulescu și

Eminescu, București, 1982; Grigore Țugui, *Ion Heliade-Rădulescu. Îndrumătorul cultural și scriitorul*, București, 1984; Mircea Angheliescu, *Ion Heliade-Rădulescu. O biografie a omului și a operei*, București, 1986; ed. (Echilibrul între antiteze. *Heliade – o biografie*), București, 2001; Ioana Em. Petrescu, *Eminescu și mutațiile poeziei românești*, Cluj-Napoca, 1989, 31–37; Sorin Antohi, *La originile utopismului românesc*, în *Cultură și societate*, îngr. Al. Zub, Iași, 1991, 210–220; Negoșescu, *Ist. lit.*, I, 60–64; Faifer, *Semnele*, 174–179; Cornea, *Semnele*, 84–90; Paul Dugneanu, *I. Heliade-Rădulescu, un Atlas al poeziei*, București, 1995; Florin Faifer, *Cordonul de argint*, Iași, 1997, 43–54; *Dict. analitic*, I, 38–40, 87–88, III, 222–223; Manolescu, *Poeți*, 31–75; *Dict. esențial*, 364–370; Al. Andriescu, *Ion Heliade-Rădulescu. Pentru o poetică a psalmilor*, DL, 2001, 43; D. Micu, *Ion Heliade-Rădulescu*, L, 2003, 3.

L. V.

HELIOS, revistă apărută la București, lunar, apoi bilunar, între 1 septembrie 1915 și 1 mai 1916, sub redacția lui Em. Cerbu. Deși pe primul loc în această publicație-magazin se află chestiuni de astronomie, literatura nu lipsește. Cu poezii colaborează Ion Pribeagu, Al.T. Stamatiad, H. G. Lecca, D. Karnabatt, Oreste, iar proza e semnată de V. Demetrius, I. Chiru-Nanov, Andrei Popovici, N. Pora, Ion Dragu, A. Mândru, Lia Hârșu. Revista mai tipărește comedia în versuri *Bal mascat* de Oreste și traduceri din H. Sudermann, Ivan Vazov, Mark Twain, Victor Hugo ș.a.

M.Pp.

HERALD, revistă de literatură apărută la București, lunar, în noiembrie și decembrie 1933 și în martie 1934 (trei numere), sub redacția lui Neagu Rădulescu și Miron Suru. Într-o notă plasată discret în ultima pagină a primului număr și intitulată *În loc de cuvânt înainte*, se spune: „Așa cum apare, «Herald» nu vrea să fie decât un bazar de literatură tânără la ferestrele căruia să dea «bună ziua» talentul”. Această intenție se va realiza din plin. În scurta ei perioadă de apariție, H. a reușit să atragă printre colaboratori câțiva tineri scriitori talentați, dintre aceștia unii devenind nume de referință ale culturii române. Dintre poeți se remarcă Horia Stamatu (*Amintiri*), Radu Gyr (*Program cotidian, Bordel*), Ilarie Voronca (*Pregătiri de plecare*), Radu Boureanu (*Domnița din lut*), la care se adaugă și alții, mai puțin importanți: N. Crevedia, Andrei Tudor, Dumitru Cosma, G. Șt. Cazacu, Ilariu Dobridor, Constantin Nisipeanu, Cicerone Theodorescu, Petre Vișineanu. Numeroase și substanțiale sunt paginile de proză. Mircea Eliade publică aici povestirea *Negru*, Anton Holban colaborează cu un fragment din romanul *Ioana* și tot un fragment de roman, *Băiatul popii*, semnează Tudor Teodorescu-Braniște. Se mai rețin proze scurte de Ion Călugăru (*Din jurnalul unei femei*), Emil Gulian (*Tinere fete*), Neagu Rădulescu (*Înmormântare la nr. 55, Republica femeilor*) și fragmente de roman de Sergiu Dan, George Acsinteanu, Ștefan Anton Cosma, Traian Mateescu. Destul de bogată este și rubrica de critică literară a revistei. În cadrul ei, Octav Șuluțiu, Vlaicu Bârna, C. Panaitescu, I. Stancu scriu percutante articole polemice sau comentează cărți nou apărute (între altele, volume de Tudor Arghezi, E. Lovinescu, Gala Galaction, Mihail Sadoveanu, Geo Bogza). Un loc aparte îl ocupă trei tineri autori, care vor ajunge personalități de prim

rang: Vasile Lovinescu, viitorul gânditor gnostic, publică articolul *Socialism și teorie*, Constantin Noica este prezent cu eseul *Curiozitățile d-lui Teste*, iar Eugen Ionescu e semnatarul unui text intitulat *Ex-critic*. În H. apar puține traduceri, notabile fiind doar acelea ale lui Eugen Jebeleanu (poeziile *Îngerii și E un castel* de Rilke și *Balada despre preotul sas Stephan Ludwig Roth* de Adolf Menschendorf). Alți colaboratori: Ștefan Stănescu, Iulian Vesper, George Drumur, Mihai Novac, Vasile Damaschin, Paul Daniel, Constantin Micu, Mircea Pavelescu. I.M.

HERESCU, N.[icolae] I. (6.XII.1903, Turnu Severin – 19.VIII.1961, Zürich), poet, prozator, traducător și eseist. Este fiul Caterinei și al lui Ion Herescu, ofițer de carieră ajuns la gradul de general, care descindea din familia lui Udriște Năsturel. A absolvit Liceul „Carol I” din Craiova și secția de limbi clasice a Facultății de Litere și Filosofie de la Universitatea bucureșteană (1927). După studii de specializare la Paris (1927–1929), își ia doctoratul în litere la București (1929), începându-și tot aici cariera de profesor la Liceul „Gh. Lazăr” (1929–1931), apoi trecând ca asistent la Facultatea de Litere și

N. I. HERESCU

CAETE CLASICE

CUGETAREA – GEORGESCU DELAFRAS

Filosofie. Între 1935 și 1945 este profesor universitar de istorie a literaturii latine, fondator și director al Institutului Român de Studii Latine (1937), președinte al Societății Scriitorilor Români (1939-1944), director al Fundațiilor Culturale Regale (1940-1944). Încă din vremea studenției, în 1925, împreună cu C.S. Nicolăescu-Plopșor și T. Păunescu-Ulmu lansează publicația „Sufletul românesc”. În 1926 întemeiază la Craiova revista „Favonius”, pe care în 1929, prin contopire cu „Orpheus”, o transformă în „Revista clasică”, mutând-o la București. După ce scosese împreună cu T. Păunescu-Ulmu „Pleiada” (1927-1928), colaborează cu Ion Pillat și V. Voiculescu la editarea unei noi serii a revistei, în 1934. Debutează ca poet în 1922 la revista craioveană „Năzuința”, prezența sa în presa vremii, unde publică versuri, eseuri și traduceri din literaturile clasice, mai ales din cea latină (Tibul, Vergiliu, Plaut, Horațiu), fiind importantă („Adevărul literar și artistic”, „Flamura”, „Năzuința”, „Cele trei Crișuri”, „Clipa”, „Familia”, „Gândirea”, „Universul literar”, „Pleiada”, „România literară”, „Ramuri”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Scrisul românesc”, „Universul literar”, „Viata” ș.a.). Aflat în Portugalia în timp ce în țară se desfășurau evenimentele din august 1944, H. hotărăște să rămână în exil. Destituit *in absentia* din învățământul românesc în 1945, funcționează ca profesor de latină la Universitatea din Lisabona (1947-1948), stabilindu-se în cele din urmă în Franța. Participă la editarea revistelor „Lucefărul” (1948-1949) și „Uniunea română” (1948-1950).

Poetul H., autor a două volume de versuri — *Basmul celor patru zodii* (1926) și *Cartea cu lumină* (1926) —, cultivă o poezie bucolică apropiată de viziunea ruralismului gândirist, de cea a lui Ion Pillat îndeosebi, cum au observat criticii chiar la debut, deși nota caracteristică a bucolismului său are o substanțială dimensiune de extracție clasică, mai ales latină. Împreună cu Ion Pillat a tradus *Poezii alese* din Francis Jammes (1927), dar filonul esențial al inspirației sale se revendică adesea din idila horatiană și din motivul fecundității telurice, pe care îl exacerbează vital lirica latină. În exil, poezia lui H., deși parcimonios răspândită prin reviste românești de pe diverse meridiane („Lucefărul”, „Cuget românesc”, „Vers”, „Destin” ș.a.), dobândește și un aer nostalgic, încârcat de dramatismul deștărârii și al pierderii în timp. Lirica sa devine acum nu doar una a amintirilor dureroase, dar și un inedit calendar al sărbătorilor tradiționale și al conștiinței românești oclutate de comunismul instaurat în țară: „Încă o dată, încă o dată, / Suferă țară nevinovată // Pleacă streinul, vine streinul, / Altul e gădele, unul e chinul // [...] Foameta seceră, molima băntuie / Nimeni nu spune vorba ce mântuie // Greu e și lanțul pe trupul căzând / Mult mai greu este lanțul pe gât // Fuge prin codru pasărea-albastră, / Inima, Doamne, inima noastră. // Țipă rănită sub negura zării / Inima, Doamne, inima Țării. // Arta poetică se simplifică acum considerabil, versurile fiind mai puțin solicitate de încercăturile prozodice savante cultivate anterior, care lasă locul, nu de puține ori, unei ritmicități populare, cu atenție sporită acordată semnificațiilor cuvântului. Publicistica politică a lui H. a izvorât în exil din confruntarea cu anomalii instaurate de comunism. În fiecare caz

politic semnalat, publicistul caută sensurile, aspectele dominante, iar glosele sale au mereu rigoarea detașării emoționale, propunând o reinterpretare a faptelor într-o lumină etică, dar și dintr-o perspectivă națională ce are în vedere însăși istoria latinității europene. Rezultatul imediat este unul stenic, căci moralistul rezumă întregul conglomerat al evenimentelor trăite la raporturile directe dintre civilizație și barbarie, alertând încă o dată spiritul în fața nimicitorului asediu al înfometatului la porțile unei „Cetăți a Soarelui”. Experiența gazetarului a fructificat și în cea mai importantă carte pe care H. a tipărit-o în exil, romanul *L'Agonie sans mort*, publicat în 1960 sub pseudonimul Ch. Séverin. Expresie a unei tulburătoare confesiuni, cu accentele puse pe vibrația interioară, pe notația amară, de jurnal, narațiunea atestă refuzul de a transfigura sau de a edulcora realitatea surprinsă pe viu. Abil construită, trama epică se dezvoltă întretinând continuu două planuri: primul este cel social-politic, în care destinul exilatului se risipește în vorbe, în promisiuni de sprijin niciodată acordat, condiția predominantă fiind trăirea improvizată, ce prelungește o agonie secătuitoare; al doilea este cel al vieții intime, epuizată în legături erotice lipsite de șansa adevăratei iubiri, într-un univers sufocant, apăsător de nesiguranță, brutalitate, incomunicare și absurd. Radiografia socială este extrem de dură. Vidul sufletesc, absența idealității, pierderea contactului cu metafizicul, închistarea în interese meschine desfigurează personajele până la monstruos și incită spiritul incriminatoriu al romancierului. Romanul „agoniei fără moarte” este o carte românească, chiar dacă a fost compusă și publicată inițial în franceză. El înfățișează una dintre cele mai crude perspective asupra exilului românesc din a doua jumătate a veacului al XX-lea. Ultimele decenii ale vieții lui H. reprezintă, de altfel, o dramatică experiență de exilat. După ce câțiva ani a fost angajat alături de generalul Nicolae Rădescu în activitatea de la Liga Românilor Liberi sau a funcționat ca redactor în cadrul departamentului românesc, condus de Marcel Fontaine, la Radio Paris, posibilitățile de subzistență i s-au diminuat considerabil, iar sfârșitul a venit ca o eliberare dintr-o precară situație materială și o profundă deziluzie morală.

H. a fost un eminent specialist în Antichitatea greco-latină, întreaga lui activitate în acest domeniu constituindu-se într-o pledoarie pentru clasicism, desfășurată atât în țară, cât și în străinătate, în perioada exilului. În calitate de autor al studiilor *Catullo* (1943) sau *La Poésie latine. Étude des structures phonétiques* (1960), ca și al valoroaselor instrumente de lucru *Bibliografia clasică în România (1928-1939)* (1943, în colaborare) și *Bibliographie de la littérature latine* (1943), el se adresează mai cu seamă specialiștilor, cunoscătorilor Antichității. În schimb, în calitate de director al publicațiilor „Favonius” și „Revista clasică” sau de fondator al Institutului Român de Studii Latine, ca autor de manuale, traducător din lirica și teatrul latin sau ca autor al volumelor de eseuri *Milliarium* (I-II, 1936-1941), *Pentru clasicism. Fapte. Idei. Oameni. 1926-1936* (1937) și *Caete clasice* (1941), el are în vedere și un public mai larg, pe care caută să-l deprindă cu frumusețile unei lumi vechi, dar nu apuse. Convinși că disciplina clasică nu se reduce la dimensiunea ei

științifică, ci implică în egală măsură valențe estetice, etice și formative, fiind esențială pentru alcătuirea unui spirit armonios, **H.** încearcă să remedieze ceea ce consideră a fi una dintre carențele culturii române și anume îndepărtarea ei de origini, de sursa de frumusețe și valori a latinității, importantă pentru afirmarea specificității naționale într-o zonă preponderent slavă. Interesat cu precădere de valorile actuale ale clasicismului, de ecourile acestuia în conștiințele moderne, eruditul sesizează în chip firesc legăturile dintre autorii latini și cei de mai târziu, evidențiind în studii comparatiste sursele antice ale unor scriitori români (Miron Costin, I. Budai-Deleanu, I. Heliade-Rădulescu, V. Alecsandri, M. Eminescu) sau străini (Goethe, Carducci, Francis Jammes). Unul dintre principalele instrumente la care recurge în impunerea valorilor clasice în lumea românească îl reprezintă traducerea, adecvate sensibilității și limbii timpului său. Într-o bogată activitate de traducător, prin care oferă unele dintre cele mai reușite transpuneri în română ale unor opere reprezentative, mai cu seamă din lirica latină (*Lirica lui Horațiu*, *Lirica latină*, Plaut, *Militarul îngâmfat*, Horațiu, *Arta poetică*), **H.** aplică idei formulate explicit, uneori în texte polemice, cum ar fi acelea care îl vizează pe E. Lovinescu. Respingând talmăcirile în proză care redau doar ideile, nu și „sufletul” vechilor poeți și refuzând totodată versiunile românești în ritm antic ale lui Ștefan Bezdechi, traducătorul propune echivalări apte să transmită muzicalitatea originalului prin mijlocirea metrului modern.

SCRIERI: *Basmul celor patru zodii*, [Craiova], 1926; *Cartea cu lumină*, Craiova, 1926; *Însemnări literare (1924–1926)*, Arad, 1926; *Milliarium*, I-II, București, 1936–1941; *Pentru clasicism. Fapte. Idei. Oameni*, 1926–1936, Craiova, 1937; *Destinul împărătesc al poetului*, București, 1939; *Caete clasice*, București, 1941; *Catullo*, Roma, 1943; *Punti di vista sulla lingua di Tito-Livio*, Roma, 1943; *Bibliographie de la littérature latine*, Paris, 1943; *Bibliografia clasică în România (1928–1939)* (în colaborare cu Maria Marinescu-Himu și C. E. Stoenescu), București, 1943; *Ovidiana. Recherches sur Ovide* (în colaborare cu Dinu Adameșteanu, V. Cristea și Eugen Lozovan), Paris, 1958; *La Poésie latine. Étude des structures phonétiques*, Paris, 1960; *L'Agonie sans mort*, Paris, 1960; ed. (*Agonie fără moarte*), I-II, tr. Cornelia Ștefănescu, postfață Nicolae Florescu, București, 1998–1999; *Entretiens avec J. Marouzeau*, Catania, 1962; *Style et hasard*, München, 1963. **Traduceri:** Francis Jammes, *Poezii alese*, București, 1927 (în colaborare cu Ion Pillat); *Lirica lui Horațiu*, introd. trad., Craiova, 1929; Plaut, *Militarul îngâmfat*, București, 1941; Horațiu, *Arta poetică*, Iași, 1943; *Lirica latină*, I, introd. trad., București, [1937].

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, IX, 259–264, 295–300, XII, 292–293; Tr. Mateescu, *Note pe marginea actualei poezii*, „Gânduri noi”, 1927, 1; Mihai Ralea, „*Cartea cu lumină*”, VR, 1927, 6–7; N. Ladmiss-Andrescu, *N.I. Herescu*, „Lanuri”, 1937, 5–6; Nicolae Roșu, *N.I. Herescu*, CRE, 1937, 3395; Dragoș Vrâncianu, *Literatura română și poezia lui Horațiu*, CRE, 1937, 3429; Nichifor Crainic, *Orthodoxism și clasicism*, G, 1937, 8; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 103; Radu Gyr, *Traducerile lui N.I. Herescu*, „Buna Vestire”, 1938, 271; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 483, *Ist. lit.* (1982), 946; George Sbârcea, *Plaut în românește*, VAA, 1942, 460; *Un interviu cu poetul Lovinescu*, VAA, 1943, 619; [N.I. Herescu], „Tribuna poporului”, 1944, 9, 56, 59; Marcel Fontaine, *N. I. Herescu le proscrit. Misères et grandeurs de l'exil*, „Românul”, 1961, 2–3; Mircea Eliade, *In memoriam...*, „Românul”, 1961, 2–3; Virgil Ierunca, *N. I. Herescu*, „Românul”, 1961, 2–3; Mircea Popescu, *N. I. Herescu, un umanist de*

omenie, „Destin”, 1962, 12; Eugen Lozovan, *N.I. Herescu*, „Acta Philologica”, t. III, 1964; Eugen Lozovan, *N. I. Herescu – un deceniu de la moarte*, „Stindardul”, 1971, 115–116; *N.I. Herescu*, DCL, I, 315–316; Bucur, *Istoriografia*, 307–308; Ornea, *Tradiționalism*, 114–115, 441–442; Emil Dumitrașcu, *N. I. Herescu*, Craiova, 1984; *Dicț. scriit. rom.*, II, 503–505; Nicolae Florescu, *O lecție de viață*, JL, 1999, 1–2; Popa, *Ist. lit.*, I, 638–639; Manolescu, *Enciclopedia*, 372–377. N.Fl., A.C.

HERMES, publicație apărută la București, lunar, între mai și iulie 1903, secretar de redacție fiind Alexandru Petroff. **H.** este o revistă de orientare modernistă de tipul celor scoase de discipoli sau grupări promacedonskiene, numele poetului *Noptilor* fiind menționat în articolul-program, iar succesorii lui numiți „talente de valoare, condeie serioase, genii”. În *Introduțiune*, Al. Petroff pledează pentru o „poezie, idiomă necunoscută”. Sunt prezenți cu versuri Mircea Demetriade (*Ditirambi*), D. Karnabatt (*Parfum damnat*), Al. Petroff (*Salut Boeții, Neron, Către L.*), iar cu articole, Al. Macedonski (*Spre oculism*), Zoe Fialski, Nicolae Gregorian. Apare și semnătura lui Gabriel Donna (*Alte simboluri*), ce se războiește cu cei de la „Sămănătorul”, iar Victor Anestin scrie despre romanul spaniol modern. Mai publică poezie Ion Petrovici (*În toamnă*), Ștefan Petică (*Vara depărtată*) ș.a. M.Pp.

HEROVANU, Eugen (31.VIII.1874, Piatra Neamț – 31.XII.1956, București), gazetar, prozator și memorialist. Este fiul Mariei (n. Champalbert), profesoară, originară din Nîmes (Franța), și al lui Nicolae Herovanu, funcționar și publicist. Urmează școala primară la Piatra Neamț și Roman. În 1885 intră la Liceul Național din Iași, unde va fi coleg cu Eugeniu P. Botez (Jean Bart), Mihai Carp și Alexandru Cazaban. Motive de natură familială îl obligă să se retragă și să urmeze clasa a IV-a la gimnaziul din Roman, apoi, cu examene susținute în particular, la Liceul „Codreanu” din Bârlad și din nou la Liceul Național din Iași, unde își ia bacalaureatul. Se înscrie în 1896 la Facultatea de Drept a Universității ieșene, obținând licența în iunie 1900. În toamna aceluiași an pleacă la Bruxelles; aici, în 1903, își susține la Universitatea Liberă examenele de doctorat. Întors în țară profesează ca avocat, dar va opta, din 1905, când începe să suplinească, la Facultatea de Drept din Iași, cursul de procedură civilă, pentru o carieră universitară. Nu renunță însă nici la avocatură, profesiune în care se impune, ajungând unul dintre fruntașii baroului ieșean, al cărui decan va fi între anii 1918 și 1928. Încearcă totodată și un contact cu viața politică. În 1912 este ales în Camera Deputaților, în 1923 e, pentru puțin timp, primar al Iașului. Titular, din 1 noiembrie 1923, al Catedrei de procedură civilă, spre sfârșitul anului 1929 se transferă la Facultatea de Drept a Universității din București, de unde, profesor unanim apreciat și avocat mereu solicitat ca specialist în spețe dintre cele mai dificile, se pensionează în anul 1939. Primele încercări literare și publicistice ale lui **H.** sunt adăpostite în paginile unor reviste centigrafiate pe care, împreună cu B. Brânișteanu, colegul său de la gimnaziul din Roman, le scoate prin anii 1891–1892. Simpatia pentru ideile

profesate de socialiștii vremii îl face să-și înceapă adevărata activitate publicistică și literară cu note și versuri pe care le va tipări încă din perioada liceului, sub pseudonim, în gazetele „Adevărul” (1893), „Munca” și „Lumea nouă”. Din 1894 încep să-i fie găzduite articole culturale sau politice și versuri, semnate de asemenea cu pseudonim, în cotidianul „Jurnal” din Iași. Student fiind, publică în „Seara” (1896), gazetă pe care o conduce alături de G.V. Botez-Gordon și la care obține colaborarea lui I.L. Caragiale. Împreună cu Mihai Codreanu, coleg de facultate, cu Virgiliu N. Cișman și G.V. Botez-Gordon editează cotidianul „Noutatea” (22 iunie 1897 – 1 ianuarie 1898). Gazetelor pe care le-a scos ori la care a fost redactor le va adăuga, după 1936, reiterând o experiență a lui G. Panu (revista „Săptămâna”), o serie de „Caiete săptămânale” (1936-1937), care trimit prin modalitatea publicistică aleasă și la un model francez, „Les Cahiers de la quinzaine”, alcătuite de Charles Péguy, pe care le citise în tinerete. La București va edita o revistă dedicată studiului procedurii juridice, „Forma” (1938), precum și o alta, culturală, „Falanga” (1941). A mai colaborat la „Adam”, „Adevărul”, „Adevărul ilustrat”, „Adevărul literar și artistic”, „Arta”, „Dimineața”, „Egalitatea”, „Evenimentul literar”, „Gazeta”, „Îndrumarea”, „Însemnări ieșene”, „Lumea”, „Lumea nouă literară și științifică”, „Liberalul”, „Lupta” (1922), „Mișcarea”, „Momentul”, „Renașterea română”, „Timpul” (1945), „Tribuna literară”, „Universul”, „Vremea”. Preocupările publicistice variate, laborioase, adesea de un nivel remarcabil, îl obligă să întrebuițeze o serie de pseudonime: Aladin, Faust, Parsifal, Riga, Rigoletto, Frollo, Romeo, Solitar ș.a. „Poemul dramatic” *Dragoste și răzbumare*, evocare a Moldovei secolului al XVI-lea, tipărit în 1896, va fi pus în scenă la Teatrul Național din Iași în stagiunea 1899-1900, cu Aglae Pruteanu și State Dragomir în rolurile principale. O altă încercare teatrală, revista *Irozii*, compusă împreună cu Spiru Prasin și semnată Mor-Dax, nu se va reprezenta.

Într-o plachetă intitulată *Schițe și epigrame* (1897), H. strânge încercări pe care, la data apariției în volum, le considera aparținând unei etape depășite. În schimb, *Răni vechi* (1901) e o carte rămasă pe nedrept fără ecou, conținând nuvele tipărite inițial în gazete și reviste. Unele pot fi apropiate, prin temele abordate, prin atmosferă și elemente ale scriiturii, de poporanism. Altele au drept punct de plecare drame mărunte, consumate în diverse medii orășenești – acelea ale cartierelor mărginașe sau ale micii burghezii – și îmbină, adesea fericit, umorul, nostalgia evocării și o benignă critică de moravuri. O încercare ambițioasă, poate peste mijloacele de prozator ale autorului ei, o constituie romanul *Paria* (1905). Tânărul Albert Samuelli, medic evreu cu oarecare renume (modelul personajului este doctorul Avram Steuerman, prieten apropiat al scriitorului), oscilează între simpatia accentuată pentru Elena Movilă, soția marelui proprietar Matei Movilă – pornire care îl face să fie ispitit de gândul convertirii la creștinism –, și obligațiile pe care se simte dator să și le asume în raport cu propria identitate etnică. Rămâne din aceste pagini, pe care vremea nu le-a cruțat, tabloul, reușit mai ales în detalii, al

societății ieșene de la 1900: descumpănirea ultimilor mari boieri, care se simt amenințați de evoluția inevitabilă spre capitalism, confruntările dintre grupările politice, antisemitismul unor tineri intelectuali, atmosfera din redacțiile gazetelor, viața trudnică a celor săraci, exotismul înecat în suferință și lipsuri al cartierelor evreiești. Linia epică este însă deturnată de numeroase digresiuni teziste și de o neinspirată aglomerare de argumente împrumutate de la autori precum Max Nordau. *Orașul anintirilor* (1936) pare a fi o carte mai puțin obișnuită; filonul autobiografic și evocarea Iașului adolescenței nu sunt decât un pretext pentru alcătuirea unui „jurnal” al propriilor stări sufletești și, totodată, a unui variat „inventar” de lecturi, unde se întâlnesc, după o logică îndreptățită de structura însemnărilor, numele lui Ludwig Büchner, V.G. Korolenko, Alfred de Musset, Paul Verlaine, Jacques de Lacretelle, Charles Maurras și, înainte de toate, sensibile pagini dedicate lui Alphonse Daudet. Acestora li se alătură, în chip firesc, aduse de fluxul memoriei, figurile unor personalități ieșene: profesorii de la Liceul Național – V. Burlă, A. Philippide, A. Brandia, A. Weitzcker ș.a., apoi Petre V. Missir, Petre P. Carp, A.C. Cuza, colegul și prietenul Mihai Codreanu, Spiru Prasin, G. Ibrăileanu și mulți alții. Pornind de la fapte aparent lipsite de însemnătate, sunt desenate cu aplicație și cu o netăgăduită pricepere de a defini un caracter, de a lumina și explica un comportament, ba chiar o existență, portretele lui Spiru Haret, G. Coșbuc, St.O. Iosif, C. Stere, I.L. Caragiale. Însemnările din *Pe marginea epopeei* (1919) adună tot ceea ce H. a publicat în zilele războiului, între februarie 1917 și martie 1918, în cotidianul „România”, scos la Iași de Mihail Sadoveanu. Sunt gândurile unui intelectual modern, căruia evenimentele tragice nu-i întunecă dreapta judecată. Note disparate, așternute sub imperiul actualității, se transformă pe neștiute într-un eseu dedicat conflagrației mondiale, coerent, scris cu eleganță și înălțime a perspectivei, cu multe observații profunde. Dintr-o eventuală istorie a eselui nu vor putea lipsi nici *Călătorul romantic* (1938) sau *Cartea prieteniei* (1939). Glosele din primul volum încearcă să desprindă semnificațiile, mai ales de natură intelectuală, ale călătoriei. Ideile proprii sunt însoțite de altele, aflate în texte de Charles Maurras, Maurice Barrès, Paul Morand, François Mauriac, și de comentariile pertinente prilejuite de însemnările de călătorie ale lui Nicolae Milescu, de proza lui A.I. Odobescu ori de aceea a lui Panait Istrati, Stefan Zweig, Roland Dorgelès, Julien Benda ș.a. Într-o a doua secțiune sunt strânse *Note de drum* din Bruxelles, oraș revăzut la un interval de treizeci de ani, din Istanbul, Bagdad, Veneția, Bruges etc. *Cartea prieteniei* așază în centrul unei discuții de o incontestabilă elevație conceptul de amicitie, perceput în ireductibilă opoziție cu aspectele întunecate ale politicii din anii premergători celui de-al doilea război mondial. Însemnările din *Castele în Spania* (1946) revin la metoda încercată cu succes în *Pe marginea epopeei*, punând laolaltă într-un text doar aparent fragmentat reminiscențe, pagini de jurnal, încercări dramatice în cheie pirandelliană, consemnări diverse, izvorâte din contemplarea actualității, adnotări pe marginea cărților, articole ș.a. H. se dovedește și aici, ca și în culegerea de

aforisme intitulată *Confidențe* (1940), un analist lucid și obiectiv al epocii sale și al oamenilor pe care i-a cunoscut, un moralist familiarizat cu eseurile lui Montaigne și clasicismul francez.

SCRIERI: *Dragoste și răzbunare*, Iași, 1896; *Schițe și epigrame*, Iași, 1897; *Spre anarhie*, Iași, 1899; *Râni vechi*, Iași, 1901; *Irozii* (în colaborare cu Spiru Prasin), Iași, 1902; *Paria*, Iași, 1905; ed. București, 1927; *Zile de zbucium*, Iași, 1916; *Pe marginea epopeei*, Iași, 1919; *Încotro ne duce destinul?*, Iași, 1926; *Orașul amintirilor*, București, 1936; ed. îng. și introd. I. Ardeleanu, București, 1975; *Călătorul romantic*, București, 1938; *Cartea prieteniei*, București, 1939; *Confidențe*, București, 1940; *Despre arta de a citi și alte câteva lucruri în legătură cu această temă*, București, 1940; *Castele în Spania*, București, 1946.

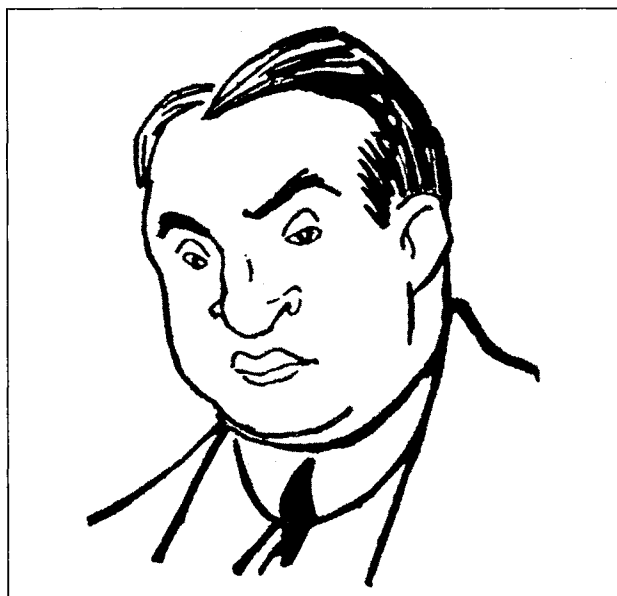
Repere bibliografice: St. Bujor [Al. Brandia], „*Dragoste și răzbunare*”, „*Carmen-Sylva*”, 1902, 2; A. Steuerman, „*Râni vechi*”, „*Evenimentul*”, 1902, 62; N. Iorga, *Cronica*, „*Sămănătorul*”, 1904, 51; P. Octavian, „*Paria*”, „*Arhiva*”, 1904, 12; Spartacus [C. Dobrogeanu-Gherea], „*Paria*”, ADV, 1905, 5548; A. Steuerman, „*Paria*”, „*Egalitatea*”, 1905, 24; A.H. [Alfred Hefter], „*Pe marginea epopeei*”, „*Lumea*”, 1919, 84; Dafin, *Iașul*, I, 44–46, 184–185, 218, II, 103, III, 17; Ralea, *Scrieri*, VII, 270; Sadoveanu, *Opere*, XIX, 395–396; J. Flavius, *Iași în robă*, Iași, 1931, 38–39; Fr. Stanetti, *Fresca justiției contemporane române*, București, f.a., 305–309; Iorga, *Ist. lit. cont.*, II, 143; I. Clopoțel, „*Orașul amintirilor*”, SDM, 1936, 4; A. Bugariu, „*Orașul amintirilor*”, LU, 1936, 9; Stelian Metzulescu, „*Orașul amintirilor*”, „*Curierul Olteniei*”, 1936, 1857; P.I.P. [Paul I. Papadopol], „*Orașul amintirilor*”, PL, 1936, 4; Pompiliu Constantinescu, *Eugen Herovanu*, „*Orașul amintirilor*”, VRA, 1936, 447; C. Leon, *Figuri din baroul ieșean*, Iași, 1938, 57–65; Ion I. Pogana, *Eugen Herovanu*, „*Călătorul romantic*”, T, 1938, 31; Petru Manoliu, „*Fortunati Ambo!...*”, TIL, 1940, 976; Ernest Stere, „*Cartea prieteniei*”, „*Athenaeum*”, 1940, 1–2; R. Mareș, „*Castele în Spania*”, „*Era nouă*”, 1946, 591; Ionel Teodorescu, *Masa umbrelor. Întoarcerea în timp*, București, 1957, 38; Perpessiciu, *Opere*, XI, 415–419; S. Albu, *Eugen Herovanu*, GL, 1957, 2; Ion Vițner, *Literatura în publicațiile socialiste și muncitorești (1880–1900)*, București, 1966, 208–209; Barbu, *Momente*, 110; Maftei, *Personalități*, II, 130–131; A.P. Samson, *Memoriile unui gazetar*, București, 1979, 90–91; Massoff, *Teatr. rom.*, VII, 500, 588, 600; Leon, *Umbre*, III, 197–200; Teodor Vărgolici, *Scritorii români și unitatea națională*, București, 1988, 231; Horia Nestoresco-Bălcești, *Ordinul masonic român*, București, 1993, 279, 399; Dan Amedeo Lăzărescu, *Românii în francmasoneria universală*, București, 1997, 167; Busuioc, *Scritorii ieșeni (1997)*, 190–191; *Dict. scriit. rom.*, II, 505–507; *Eugen Herovanu*, DCS, 203–204. R.Z.

HERZ, A.[dolf] de (16.XII.1887, București — 9.III.1936, București), dramaturg și publicist. Fiu al Mariei (n. Ghica) și al lui Edgar von Herz, funcționar bancar superior (provenit dintr-o familie austriacă înnobilită), H., al cărui prenume la naștere era Adolf Edmund George, a avut o copilărie privilegiată, petrecută în intimitatea Curții regale, de a cărei protecție s-a bucurat mult timp. Studiile liceale (întrerupte doi ani de frecventarea Școlii Militare din Iași) le-a terminat la Liceul „Gh. Lazăr” din București în 1907, urmând apoi cursurile Facultății de Litere și Filosofie. S-a afirmat ca student, atrăgându-și prețuirea și sprijinul unor profesori (Titu Maiorescu, Mihail Dragomirescu, Pompiliu Eliade). A fost o vreme secretar literar la Teatrul Național, participând ca membru fondator la înființarea Societății Scriitorilor Români. „Împământarea” i-a fost acordată de Parlament în 1910. În 1911 era

șef de cabinet în Ministerul Industriei și Comerțului, dar se va dedica exclusiv scrisului și, cu intermitențe, actoriei. Debutul lui H., în 1906, cu versuri în „*Sămănătorul*”, unde publică și în anii următori cu pseudonimul Dinu Ramură, a fost deosebit de norocos, aducându-i o notorietate rapidă, dar și de durată, textul, pus pe muzică, devenind o cunoscută romanță (*De ziua nunții tale-ți scriu*). În același an începe să se afirme și ca autor dramatic, colegii de liceu interpretându-i pe scena Teatrului Național din București „icoana istorică” în versuri *Iliaș-Vodă*, iar un an mai târziu, drama istorică în versuri *Domnița Ruxandra*, apărută tot acum și în volum (1907). Colaborează cu poezii și piese la „*Viața românească*”, „*Luceafărul*”, „*Convorbiri critice*”, „*Junimea literară*”, „*Convorbiri literare*”, „*Flacăra*”, „*Epoca*”, în 1912 este cooptat în conducerea revistei „*Ilustrațiunea națională*” (până în 1916), iar în 1914 și 1915 face parte din redacția ziarului „*Steagul*”, în care publică proză, numeroase cronici dramatice și articole diverse. Ca director al cotidianului „*Scena*” (1917–1918), dă publicației (și prin propriile texte) o orientare filogermană, fapt care îi aduce în 1919 arestarea (alături de Ioan Slavici, Tudor Arghezi ș.a.) și judecarea pentru colaboraționism. Este achitat, dar eticheta de „trădător” îi va fi aplicată mult timp, în momente delicate. Între 1921 și 1925 conduce „*Adevărul literar și artistic*”, fiind totodată și redactor la „*Dimineața*” și „*Adevărul*” (1921–1928). A mai scris la „*Rampa*”, „*Revista ilustrată*” ș.a. H. face o gazetărie fără excese, luând atitudini firești, de bun-simț față de evenimentele sociale, politice, culturale ale timpului. În perioada 1909–1928 a publicat sute de cronici și comentarii referitoare la fenomenul teatral românesc și străin. În această ipostază el abordează problemele literaturii și ale reprezentății dramatice cu toată seriozitatea, demonstrând o bună cunoaștere a istoriei genului, a mișcărilor moderne și practicând o critică teatrală profesionistă, responsabilă: prezintă autori, explică opere, comentează toate aspectele importante ale unui spectacol. Debutul propriu-zis în teatru are loc în 1909, când i se joacă la Teatrul Național din București drama *Noaptea Învierii*, iar consacrarea ca autor dramatic vine în 1913, când, pe aceeași scenă, este reprezentată comedia *Păianjenul*, cu un mare și îndelungat succes. Până în 1944 a fost una dintre cele mai jucate piese românești atât în București, cât și în cele mai importante orașe din țară (în 1921 era sărbătorită a o sută reprezentație). Urmează punerea în scenă a altor texte, uneori cu H. în rolul principal, și intrarea, tot ca autor și actor, în lumea spectacolelor de revistă. A scris (singur sau în colaborare) textele a cel puțin cincisprezece reviste, în perioada 1915–1928. În plus, în 1916 a condus trupa de operetă de la Teatrul Regina Maria și a alcătuit câteva librete. La notorietatea sa au contribuit, mai târziu, și participările la realizarea emisiunii radiofonice „*Ora veselă*”. După ce înregistrează un eșec cu propria instituție teatrală, Compania A. de Herz (1929), este numit director al Teatrului Național din Craiova (1930–1935). A fost, în egală măsură, perioada de apogeu a carierei de om de teatru, dar și cea mai nefastă, activitatea sa provocând atacuri furibunde în presa locală, boicotul actorilor,

anchetarea sa de către justiție, acest scandal fiind una din cauzele desființării teatrului craiovean.

Pornit la drum cu intenții „serioase” — poezii melancolice, piese istorice, proză tristă, drame, chiar cu accente tragice la început (*Floare de nalbă*, 1908, mult apreciată de M. Dragomirescu și de E. Lovinescu, *Noaptea Învierii*, 1909, *Biruința*, „Convorbiri literare”, 1911, *Când ochii plâng. A fost odată*, 1911, *Sorana*, 1916, în colaborare cu I. Al. Brătescu-Voinești) —, H. a evoluat repede spre comedie (ultima încercare de dramă istorică în versuri, *Aripi frânte*, 1925, fiind nereușită) și spre farsă, mult mai conforme cu temperamentul și cu viziunea sa asupra teatrului („Scriu să mă amuz și să amuz pe alții”, declara el în 1935). *Păianjenul* a fost prima piesă românească jucată la Teatrul Național din București după o perioadă de respingere a dramaturgiei originale noi, iar succesul ei a renăscut încrederea în autorii români. Viața mondenă, comportamentul, preocupările și modul de a vorbi al unui important segment social erau aduse pe scenă de cei mai buni actori ai epocii, în montări fastuoase și spectacole care entuziasmau. Rămas pe hârtie, textul își pierde strălucirea, iar, în timp, și importanța, odată cu intrarea în desuetudine a mediului social adus la rampă și a comicului de limbaj folosit. Doar intriga amoroasă, în esență dramatică, desfășurată oarecum tensionat între cei doi protagoniști, dominați de neîncredere reciprocă, și rezolvată printr-o mică lovitură de teatru — presupusa vampă („păianjenul” nesățios) era o neprihănită fecioară —, abia mai poate suscita interesul cititorului. De multe aplauze și de o îndelungată carieră scenică s-a bucurat și *Mărgeluș* (1921), probabil piesa cea mai matură, mai echilibrată și mai meritorie atât ca text literar, cât și ca mod de a produce comicul sau ca mesaj. Într-o ambianță mondenă, percepută drept falsă și ridicolă, o tânără dactilografă, mamă a unui copil din flori, reușește să se impună grație calităților ei sufletești și să convingă familia iubitului ei să o accepte. Dialogurile sunt ceva mai substanțiale, cu replici istețe și acide, menite să satirizeze ignoranța, viețuirea superficială, ipocrizia vieții familiale, fumurile de castă, politicianismul. Poantele sunt decent amuzante, unele spirituale, iar scriitura, mai îngrijită și urmărind mai strâns intriga, asigură o lectură antrenantă. Atent construită, cu mult umor, cu o exprimare mai puțin caducă este și piesa *Omul de zăpadă* (1927), spectaculoasă prin răsturnările de situație care aduc biruința iubirii adevărate asupra aventurilor galante. Mai lipsite de substanță și de calitate sunt comediiile în trei acte, *Bunicul* (1913), *Cuceritorul* (1914), și cele într-un act, *Mătușă-mea* (1914), *Boier Buflea* (1916), *Rândunica* (1917), *Vălul de pe ochi* (1918), *Femeia și telefonul* (1929). Un reviriment cunoaște autorul cu farsa *Încurcă-lume* (1929), jucată mulți ani în București și în marile orașe din țară și preluată de teatre din Viena, Zagreb, Atena, Varșovia. Succesul comediei bufe *Unchiul lui Noață* (1936, cu Grigore Vasiliu-Birlic în rolul principal) îi alină zilele din urmă și îl convinge încă o dată că a ales calea potrivită. Mulți comentatori au subliniat calitățile scenice ale teatrului lui H., capacitatea de a dinamiza banalul cotidian structurându-l în jurul unor nuclee dramatice, cozzeria inteligentă, dialogurile alerte și spirituale, presărate cu jocuri de

Desen de Victor Ion Popa

cuvinte, umorul, comicul unor situații, ingeniozitatea de a inventa întâmplări spectaculoase, atmosfera destinsă, încărcată de ilaritate, care se țese din mai toate elementele. La lectură apar și aspecte mai de substanță, ca afirmarea implicită a unor valori consacrate (iubirea, altruismul, generozitatea, cinstea, nevoia de puritate, încrederea și certitudinea) sau sugerarea unor idei ușor de recunoscut și de acceptat (aparențele înșală, căsătoriile din interes au urmări nefaste, gura lumii e o forță nocivă, viața mondenă e inconsistentă și adesea derizorie). Trei opusculi de proză scurtă — *Șeful gării* (1924), *Noapte bună...* (1928), *Om discret și alte povestiri vesele* (1931) — extind viziunea comică și asupra altor fațete ale vieții citadine, dar precaritatea și lipsa de originalitate stilistică, banalitatea subiectelor sau agasanta preocupare pentru manifestările erotice nu fac decât să evidențieze și mai mult limitele talentului și ale unei perspective artistice. Cu un rol șters în istoria literaturii, H. are un loc mai important în istoria dramaturgiei românești, în perioada interbelică el fiind considerat cel mai talentat și mai autentic comediograf. De altfel, aproape toate comentariile, foarte numeroase, unele extrem de favorabile, se referă doar la spectacolele cu piesele sale, și nu la textele tipărite. Autorul are contribuția sa la procesul de modernizare a dramaturgiei autohtone prin adaptarea modelului comediei de salon și al teatrului boulevardier francez și prin abordarea unor realități imediate ale timpului. La această activitate se adaugă și numeroasele traduceri, localizări și adaptări după piese ori scrieri literare celebre sau doar la modă, aproape toate servind, în epocă, la puneri în scenă: *Lysistrata* după Aristofan, *Mult zgomot pentru nimic* de Shakespeare, *George Dandin* de Molière, *Phedra* de Racine, *Bărbierul din Sevilla* de Beaumarchais, *Crimă și pedeapsă* după Dostoievski, *Monna Vanna* de Maeterlinck,

precum și versiuni ale unor piese mai pe gustul său de Eugène Labiche, Victorien Sardou, Sacha Guitry, Henri Murger, Robert de Flers ș.a.

La cabotinismul genial al lui Herz se adăugau o limbuție spirituală de cea mai variată și mai pregnantă valoare, continuu frământată de o ilaritate jumătate comică și jumătate tristă, și o imaginație instantanee miraculoasă. [...] Niciodată n-am dat [...] de o personalitate mai complexă, mai universală și mai sintetică în admirabilul și ticălosul meșteșug al scenei ca baronul Adolphe de Herz.

TUDOR ARGHEZI

SCRIERI: *Domnița Ruxandra*, București, 1907; *Floare de nalbă*, București, 1908; *Noaptea Învierii*, București, 1909; *Când ochii plâng. A fost odată*, Craiova, 1911; *Păianjenul*, București, 1913; *Bunicul*, București, 1913; *Cuceritorul*, București, 1914; *Sorana* (în colaborare cu I. Al. Brătescu-Voinești), București, 1916; *Caricatura sub ocupație*, București, 1918; *Vățul de pe ochi*, București, 1918; *Mărgeluș*, București, 1921; *Șeful gării*, București, 1924; *Seară pierdută*, București, 1925; *Aripi frânte*, București, 1925; *Omul de zăpadă*, București, 1927; *Noapte bună...*, București, [1928]; *Încurcă-lume*, București, 1929; *Om discret și alte povestiri vesele*, București, 1931. **Traduceri:** Romain Rolland, *Viața lui Beethoven*, București, 1918; H.S. Chamberlain, *Viața lui Richard Wagner*, București, 1924.

Repere bibliografice: Ibrăileanu, *Opere*, IV, 167-168; T. Maiorescu, *Herz (Dinu Ramură)*, „*Domnița Ruxandra*”, CL, 1908, 4; E. Lovinescu, *Herz*, CVC, 1908, 13; Rebreanu, *Opere*, XII, 31-34, 103-104, 163-171, 366-369, 488, 601-602, XIII, 40-42, 62-65, 99-101, 257-259, XIV, 16-17; Arghezi, *Scieri*, XXIV, 175-178, XXVII, 392-394, XXVIII, 86-89, 173-179, 217-222; Lovinescu, *Scieri*, VI, 324-326; Paul I. Prodan, *Teatrul românesc contemporan*, București, 1927, 31-32, 109-118; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 640-641, *Ist. lit.* (1982), 721; Corneliu Moldovanu, *Autori și actori*, București, 1944, 159-162; Brădățeanu, *Comedia*, 241-246; Ciopraga, *Lit. rom.*, 643-644; *Ist. teatr. Rom.*, II, 214, III, 198; Massoff, *Teatr. rom.*, V, 8-11, 32-33, VI, 27-28, 306-307, 402-405, *passim*, VII, 59-61, 112-114, 164-165, 212-216, *passim*, VIII, 91, 157; Ionuț Niculescu, *A. de Herz*, TTR, 1976, 3; *Istoria Teatrului Național din Craiova*, Craiova, 1978, 228-233; Brădățeanu, *Istoria*, II, 92-95; Modola, *Dramaturgia*, 298, 318-325; Octav Păun, *Un om de teatru*, RL, 1986, 12; A. de Herz, DRI, II, 303-336; *Dict. scriit. rom.*, II, 507-508; A. de Herz, DCS, 160-162; Ghițulescu, *Istoria*, 155-157.

C.T.

HIENA, revistă apărută la București, săptămânal, între ianuarie și martie 1919, apoi la Cernăuți între aprilie 1919 și 5 ianuarie 1921, 15 octombrie 1922 și 8 aprilie 1923, 28 noiembrie 1923 și februarie 1924, sub redacția lui Pamfil Șeicaru și Cezar Petrescu. De la numărul 4/1919 subtitlul este „Revistă de polemică politico-literară”, iar din 1922, „Revistă politico-socială”. Tot din 1922 director este Pamfil Șeicaru. Fără a avea, la început, un program explicit, publicația își precizează pe parcurs poziția ideologică și morală. Într-un articol intitulat *Pro domo* (15/1923), care va declanșa reacțiile unor gazetari (N.D. Cocea și M. Mircea în „*Facla*”, Tudor Teodorescu-Brașiște în **H.**), Pamfil Șeicaru arată că revista „rezumă spiritul unei generații”, al generației celor întorși din război, care, dezamăgiți de starea țării, nu mai cred în democrație:

„Democrația», impudica metresă a finanței, nu poate să ne seducă oricâte farduri de retorică proastă și-ar așterne pe față.” Singura soluție întrezărită este regenerarea morală prin naționalism, prin „încadrarea perfectă în spiritul rasei noastre”, autorul exclamând în încheiere: „Vreți un «Program»? Nu avem! Vreți o energie morală? Avem.” Atitudinea radical antiliberală a revistei e demonstrată de nenumăratele note și articole antigovernamentale, ca și de polemicele susținute cu mult zel la rubrici ca „În capcană”, „Per pedes apostolorum”, „Oameni și fanteze”. O țintă preferată o reprezintă E. Lovinescu și gruparea din jurul său. Atacat cu înverșunare, Lovinescu este înfățișat drept un „servitor al modei”, „o giruetă supusă vânturilor”, fiind acuzat chiar că „a fugit de armată” și că scrie despre război „cu o imaginație hodinită de impresionist sedentar” (11/1919). De caracterizări acide au parte și alte personalități politice sau literare: Al. Constantinescu, Take Ionescu, Ioan Slavici, Victor Eftimiu, N.N. Beldiceanu, Al. Macedonski. Dar, dincolo de latura ei polemică și pamfletară, publicația are meritul de a fi promovat nu o dată literatură de valoare. În paginile ei pot fi întâlnite nume ce vor deveni dintre cele mai însemnate ale poeziei românești: Tudor Arghezi (*Schițe*, *Mortii*, *Dimineața*, *Ion Ion*), Lucian Blaga (*Amurg de toamnă*), Ion Minulescu (*Strofe pentru ploaie*), Ion Barbu (*Driada*), Al. A. Philippide (*Melodie*), G. Topîrceanu (*București*), Adrian Maniu (*Vedenii de toamnă*), Nichifor Crainic (*Un stol*). Cu proză au colaborat Cezar Petrescu (*Sângele*, *Scrisorile unui răzes*), Gib I. Mihăescu (*Povești din țara omului*), Ionel Teodoreanu, Gala Galaction, C. Sandu-Aldea. Mult mai

puțin prezentă este, în schimb, publicistica literară. Revista nu are o rubrică permanentă de cronici și recenzii, articolele apărute în cuprinsul ei vădind cel mai adesea un caracter ocazional. Totuși, se pot reține unele colaborări importante: Tudor Arghezi publică aici un articol împotriva lui Ion Barbu (2/1920), Nichifor Crainic semnează eseuri despre relația dintre politică și literatură și despre scriitorul indian Rabindranath Tagore, Ioan Slavici scrie despre „un uitat”, Aurel Popovici, iar V.I. Popa face cronică artistico-teatrală. De reținut că multe dintre texte sunt semnate cu pseudonime și că unele sunt tipărite trunchiat, cu specificația „cenzurat”. Alți colaboratori: Ion Sân-Georgiu, Al. O. Teodoreanu, Zaharia Bârsan, Radu Miroslov, Al. Busuioceanu, Al. Davila, Const. Graur. I.M.

HINOVEANU, Ilarie (27.IX.1934, Vânjuleț, j. Mehedinți), poet și publicist. Este fiul Anicăi (n. Buzatu) și al lui Constantin Hinoveanu, țărani. A urmat școala primară și gimnaziul la Vânjuleț (1941-1948), Liceul „Traian” din Turnu Severin (1948-1952), Facultatea de Mecanică a Institutului Politehnic din București (1952-1957). Funcționează la Direcția Generală a Presei și Tipăriților din București (1957-1962), Centrul de Metrologie din Craiova (1959-1962), Uzina Constructoare de Mașini Agricole din Craiova (1962-1964). Intră în presa literară ca secretar general de redacție (1964-1968), apoi ca redactor-șef adjunct (1968-1972) al revistei „Ramuri”. Este numit, în 1972, director al Editurii Scrisul Românesc, unde funcționează până la pensionare (1990). În 1965 devine membru al Uniunii Scriitorilor din România și secretar al Asociației Scriitorilor din Craiova. După 1990 este membru fondator al Ligii Culturale Oltene, care editează revista „Meridian”, și al Fundației „Scrisul Românesc”. Debutează cu ciclul de versuri *Oltenia* în revista „Lucefărul” (1959), la rubrica „Steaua fără nume”, girată de Mihai Dragomir. Prima carte este placheta de versuri *Cântec tânăr*, apărută în 1960. A colaborat la „Lucefărul”, „Scrisul bănațean”, „Gazeta literară”, „Ramuri”, „România literară”, „Flacăra”, „Convorbiri literare”, „Contemporanul”, „Săptămâna”, „Familia”, „Ateneu”, „Astra”, „Argeș”, „Tribuna” ș.a.

Demonstrând reale disponibilități poetice încă de la primul volum de versuri, **H.** cultivă în manieră clasică nostalgia copilăriei și a locurilor natale, patriotismul în marginile unei „mitologii” a zilei, optimismul neînfrănat, poate sincer, dar turnat într-un vers convențional. Următoarele cărți oferă un vers mai tehnic, cantabil și metaforic în accepție modernă: „Versurile sale sunt sever elaborate, conceptuale sau controlat sentimentale, cu un timbru ușor recognoscibil” (Al. Piru). Așa cum s-a spus, **H.** este „un temperament dionisiac care pendulează între extaz și prăbușiri interioare” (Ovidiu Ghidirmic). Volumele *Vânt de vis* (1977) și *Călăreț stingher* (1984) au fost distinse cu Premiul Asociației Scriitorilor din Craiova. În 1974 scoate volumul *Convorbiri cu...*, în care sunt prezenți Ștefan Aug. Doinas, Tudor Gheorghe, Mihnea Gheorghiu, Ion Grecea, Elena Iordache-Streinu, Ion Sofia Manolescu, Romul Munteanu, V. G. Paleolog, Adrian Păunescu, Amza Pellea, Ilie Purcaru, D. R. Popescu, Marin Sorescu, Zaharia Stancu, Virgil

Teodorescu, iar în 2001 îngrijește, în ciclul „Memorialul Brâncuși”, o antologie de documente și scrisori referitoare la Constantin Brâncuși, intitulată *Pași pe nisipul eternității sau Cazna legământului cu demiurgul*.

SCRIERI: *Cântec tânăr*, Craiova, 1960; *Cocorul din unghi*, București, 1967; *Convorbiri cu...*, Craiova, 1974; *Vânt de vis*, Craiova, 1977; *Călăreț stingher*, București, 1984; *Constelații de lut*, București, 1987; *Bolta cuvintelor*, Craiova, 1994; *Versuri rebele*, Craiova, 1999; *Comoara de la Ostroveni și „brâncușii” Craiovei*, Craiova, 2002; *Terori sfidate*, pref. Const. M. Popa, Craiova, 2003; *Din lumea umbrelor*, pref. D.R. Popescu, Craiova, 2003; *Odobleja*, pref. Al. Surdu, Craiova, 2003. **Antologii:** *Pași pe nisipul eternității sau Cazna legământului cu demiurgul*, Craiova, 2001.

Repere bibliografice: Șerban Cioculescu, *Poeții cântă patria*, GL, 1968, 34; Doinas, *Diogene*, 172; Firan, *Macedonski – Arghezi*, 235-237; Piru, *Poezia*, II, 146-147; Popa, *Dicț. lit.* (1977), 261; Marin Beșteliu, *O nouă vârstă lirică*, R, 1978, 2; Ilie Purcaru, *Limpede dar nu comun*, VR, 1978, 6-7; *Lit. rom. cont.*, I, 301-302; Marcea, *Varietăți*, 201-203; Marian Barbu, „Călăreț stingher”, R, 1985, 4; Firan, *Profiluri*, I, 395-399; Ovidiu Ghidirmic, *Profiluri lirice*, LCF, 1988, 8; *Dicț. scriit. rom.*, II, 508-509. T.N.

HINȚESCU, I. C. (3.IX.1828, Sebeș – 1900, Budapesta), folclorist. Librar, editor și tipograf la Brașov și Sibiu, **H.**, pe numele său adevărat Josef Carl Hintz, publică, probabil în 1875, *Întâmplările lui Păcală. O istorioară veselă în 25 de capuri*, o culegere de povești și snoave, unele traduse din colecția fraților Albert și Arthur Schott, *Walachische Märchen*, altele de proveniență neidentificată. Textele din *Cântece de irozi la nașterea Domnului, împreunate cu câteva cântări naționale* (1876) sunt străne, după mărturia autorului, de la românii din Șcheii Brașovului. În 1877, pe lângă *Cincizeci de istorioare morale pentru băieți și băiete*, îi apare culegerea cea mai importantă, *Proverbele românilor*, care îl și face cunoscut. În prefață, **H.** enunță câteva observații despre vechimea și legătura speciei cu modul de viață al unui popor. Remarcând rolul rimei în memorarea proverbelor, le versifică el însuși, uneori îndepărtându-se de spiritul popular. Subliniază rolul lui Anton Pann în culegerea proverbelor și citează alți precursori ale căror lucrări i-au servit, de asemenea, la alcătuirea volumului (Aron Pumnul, Timotei Cipariu, Petre Ispirescu, G. Baronzi, Zaharia Boiu ș.a.). **H.** are meritul de a fi alcătuit un corpus al proverbelor românești, chiar dacă nu a respectat totdeauna forma lor autentică, nu a indicat izvoarele, nu a însoțit textele de un glosar și de un indice. Clasificarea alfabetică după litera de început a celui mai important cuvânt este, de asemenea, arbitrară. Apariția colecției a stimulat formularea, de către G. Dem. Teodorescu, a principiilor de culegere și publicare a proverbelor. Se pare că broșurile *Orații ținute la nunțile țărănești* (1878) și *Basme[le] românilor* (1879) îi aparțin tot lui **H.** Intenționa să publice, în limba germană, un corpus al basmelor românești (a tradus unele texte din Petre Ispirescu și I.G. Sbiera) și un catalog al narațiunilor populare, publicat parțial în „Transilvania” (1878). Alte texte rămase în manuscris (cântece, colinde, anecdote, orații) sunt extrase din publicații, și nu culese de el. Tot lui **H.** i se mai atribuie și o traducere din limba germană: *Pătăniile multcercatei Griselde* (1876).

Culegeri: *Întâmplările lui Păcală. O istorioară veselă în 25 de capuri*, Brașov, f.a.; *Cântece de irozi la nașterea Domnului, împreunate cu câteva cântări naționale*, ed. 2, Brașov, 1876; *Cincizeci de istorioare morale pentru băieți și băiete*, Sibiu, 1877; *Proverbele românilor*, Sibiu, 1877; ed. îngr. Constantin Negreanu și Ion Bratu, pref. I. C. Chițimia, Timișoara, 1985. **Traduceri:** [Autor neidentificat], *Pățaniile multcercatei Griselde*, Brașov, 1876.

Repere bibliografice: G. Dem. Teodorescu, *Cercetări asupra proverbelor române*, București, 1877, *passim*; Ion Mușlea, *Un sas brașovean – folclorist român*: I. C. Hintz-Hințescu. *Contribuțiuni bio-bibliografice*, în *Omagiu fraților Alexandru și Ion I. Lăpădatu*, București, 1936, 561–573; *Cercetări etnografice și de folclor*, îngr. și introd. Ion Taloș, București, 1971, I, 155–168; *Dicț. lit.* 1900, 438; I. C. Chițimia, *Cuvânt înainte*, în I. C. Hințescu, *Proverbele românilor*, Timișoara, 1985, 5–12; Constantin Negreanu, Ion Bratu, *Cel dintâi corpus de proverbe românești*, în I. C. Hințescu, *Proverbele românilor*, Timișoara, 1985, 13–28; Dacu, *Dicț. etnolog.*, I, 314. L.Cș.

HOBANA, Ion (25.I.1931, Sânnicolau Mare), prozator, eseist, poet, traducător și editor. Este fiul Antoniei (n. Patrichi), profesoară, și al lui Ion Mantaroșie, magistrat. A făcut școala primară la Alba Iulia și Bârlad, liceul la Bârlad, Tighina, Râmnicu Vâlcea și din nou la Bârlad, unde a absolvit Liceul

„Gheorghe Roșca Codreanu” în 1949. Și-a luat licența la Facultatea de Filologie a Universității din București în 1955, cu prima lucrare de diplomă consacrată în România literaturii științifico-fantastice. Între 1950 și 1952 a fost redactor la „Scânteia tineretului”, apoi șef al secției literare la „Luminița”, șef al secției de literatură pentru copii și al secției SF la Editura Tineretului (1955–1968), șef al secției de știință la „Scânteia” (1968–1972), secretar (1972–1990), apoi consilier al Uniunii Scriitorilor. Între 1977 și 1991 a fost coordonatorul Societății Europene de Science Fiction, membru al mai multor societăți (World SF, H. G. Wells Society, Asociația Internațională pentru Studii asupra Utopiei ș.a.). A colaborat la *Survey of Science Fiction Literature* (Salem Press, 1979), *Grande Enciclopedia della Fantascienza* (1980), *Science fiction et fiction spéculative* (Bruxelles, 1985), *Anatomy of Wonder* (New York–Londra, 1987), *Utopia e modernità* (Roma, 1989). Debutază în 1948 cu versuri și recenzii în ziarul „Părerii tutovene”, iar primul volum, placheta de versuri pentru copii *Centru înaintaș*, îi apare în 1954. Are o bogată activitate în presă cu privire la literatura SF, știință contemporană, OZN, istorie literară SF română și străină, scrierile sale fiind traduse în peste douăzeci de țări. A fost coscenarist la primul film polițist românesc, *Portretul unui necunoscut* (1961), și autor al unei dramatizări după romanul *Omul invizibil* al lui H. G. Wells (1974). A tradus mai ales opere cu specific fantastic de Jules Verne, Cyrano de Bergerac, J. H. Rosny-Ainé, Maurice Renard, André Maurois ș.a., a alcătuit antologii de gen: *Fantascienza* (în colaborare cu Gianfranco de Turris, 1972), *O falie în timp* (1975) ș.a., a prefațat ediții din Mark Twain, Villiers de l’Isle Adam, R.L. Stevenson, H. G. Wells, Stanislaw Lem, Vladimir Colin ș.a. Pentru întreaga activitate pe tărâmul promovării SF, i s-au decernat Premiul Special „Europa SF” (Triest, 1972), Marele Premiu al Ministerului Culturii și Artei din Polonia (1973), Premiul Harrison, conferit de World SF (Brighton, 1984) ș.a.

Debutând ca poet și păstrând un lirism discret și captivant în tot ce a scris, proză realistă sau științifico-fantastică, istorie literară, studii de știință popularizată etc., H. este, în fond, un eseist modern, cumpătat în polemica de idei, preocupat de exactitatea informațiilor și de claritatea stilului, erudit până aproape de pedanterie, dar urmărind mereu să instruiască și să educe. Primele sale scrieri se adresau cu precădere școlărilor fie în sensul tradițional educativ („balada eroică” *Horea*, 1974), fie oferindu-le un model al formării și maturizării în vârtejul evenimentelor istorice (romanul *Sfârșitul vacanței*, 1960), totul realizat cu un spirit larg-imaginativ și cu un cert talent de povestitor modern, precipitat și esențial. Dar destul de repede interesul său atât ca scriitor, cât și ca teoretician și istoric literar s-a deplasat spre literatura științifico-fantastică. Unele dintre povestirile sale SF s-au bucurat chiar de aprecieri internaționale – precum *Emisiune nocturnă* (Premiul Conferinței Europene de Science Fiction, Faenza, 1985) –, pentru că autorul folosește în narațiuni cunoștințe științifice unanim acceptate și ipoteze exclusiv raționale, prezumând totdeauna limite fanteziei și puterii omului actual. Literatura sa constituie în fond o dezbateră de idei privind relativitatea timpului,

posibilitatea invizibilității, consecințele unui război nuclear, imaginea probabilă a extraterestrului, transformarea personalității omului în viitor. Însă **H.**, care a studiat și teoretizat specificitatea literaturii de anticipație, nu uită nici un moment că există anumite convenții proprii artei literare și, mai ales, că în substanța oricărei scrieri „singura preponderență acceptabilă este aceea a problematicii umane”, iar țelul esențial al genului SF rămâne tot „cunoașterea artistică a lumii”. Interesul teoretic deosebit arătat domeniului SF l-a condus la cunoașterea aproape integrală a bibliografiei de specialitate românești și internaționale, el recuperând, prin propriile cercetări de istorie literară, pentru literatura noastră fantastică nume precum Costache Conachi, Enacachi Gane, V. Rugină, Ion Ghica, I. Heliade-Rădulescu, Al. Macedonski, Victor Anestin ș.a. **H.** a alcătuit antologii ale genului SF din literatura română și străină, a redactat studii, prefețe, prezentări, eseuri, a susținut la radio și televiziune emisiuni care, prin nivelul de competență și stilul captivant, au provocat o emulație a genului și o înțelegere adecvată, superioară, ducând la o recunoaștere internațională a contribuției românești în domeniul imaginarului științifico-fantastic.

SCRIERI: *Centru înaintaș*, București, 1954; *Petrică și ceasul vrăjit*, București, 1957; *Ultimul vâl*, București, 1957; *Caleidoscop*, București, 1958; *Sfârșitul vacanței*, București, 1960; *Orar de vacanță*, București, 1962; *Oameni și stele*, București, 1963; *Imaginile imposibilului. Istoria tematică a filmului SF*, București, 1968; *OZN, o sfidare pentru rațiunea umană* (în colaborare cu Julien Weverberg), București, 1971; *Horea*, București, 1974; *20 000 de pagini în căutarea lui Jules Verne*, București, 1979; *Science fiction. Autori, cărți, idei*, București, 1983; *Un fel de spațiu*, București, 1988; *Călătorie întreruptă*, București, 1989; *Triumful vizitorilor* (în colaborare cu Julien Weverberg), București, 1991; *Jules Verne în România?*, București, 1992; *Enigme pe cerul istoriei*, București, 1992; *Misterul Roswell după cincizeci de ani*, București, 1997. **Antologii:** *Viitorul a început ieri. Retrospectiva anticipației franceze*, București, 1966; *Viitorul? Atenție!*, București, 1969; *Vârsta de aur a anticipației românești*, București, 1969; *Fantascienza* (în colaborare cu Gianfranco De Turris), pref. trad., București, 1972; *Odiseea marțiană. Maeștrii anticipației clasice*, București, 1975; *O falie în timp. Pagini de anticipație românească*, București, 1976; *Povestiri științifico-fantastice*, București, 1976; *Fugă în spațiu-timp*, București, 1981. **Traduceri:** Erik Majtényi, *Iepurașii călători*, București, 1955; Serghei Mihalkov, *Ursul a găsit o pipă*, București, 1956; *Unchiul Steopa milițian*, București, 1957; Jules Verne, *Insula cu elice*, I-V, pref. trad., București, 1959; *În secolul XXIX. O zi din viața unui ziarist american în anul 2889*, pref. trad., București, 1961; *Cele cinci sute de milioane ale Begumei*, pref. trad., București, 1968; *Sârpele de mare*, București, 1969; *Steaua Sudului. Țara diamantelor*, București, 1973; *Descoperirea Americii. Cristofor Columb (1436-1506)*, București, 1992; J. H. Rosny-Aîné, *Xipehuzii*, București, 1965; *Navigatorii infinitului*, postfața trad., București, 1974; Lino Aldani, 37°, pref. trad., București, 1972; A. S. Pușkin, *Poveste cu un pescar și un peștișor*, București, 1975; J. Allen Hynek, *Experiența OZN*, Cluj-Napoca, 1978 (în colaborare cu Petre Grigore Năstase); Cyrano de Bergerac, *Statele Lumii. Statele Soarelui*, pref. trad., București, 1980; Maurice Renard, *Omul trucat și alte trei „istorii ciudate”*, București, 1991; Roberto Bonadimani, *Stăpânii viselor*, București, 1994.

Repere bibliografice: Pierre Versins, *Encyclopédie de l'utopie, des voyages extraordinaires et de la science fiction*, Lausanne, 1972, 430, 779;

Jacques van Herp, *Panorama de la science fiction*, 1973, 308; Dana Dumitriu, *Anticipația românească*, RL, 1976, 45; Manolescu, *Literatura SF*, 263-265; Cornel Ungureanu, *Ion Hobana - 50*, O, 1981, 7; Ov. S. Crohmălniceanu, *Ion Hobana*, SXX, 1985; Adrian Marino, *Valoarea specializării*, TR, 1987, 23; *Dict. scriit. rom.*, II, 509-512; Popa, *Ist. lit.*, II, 1015; Oprea, *Anticipația*, 146-149, 495-502, *passim*. M.Df.

HODJAK, Franz (27.IX.1944, Sibiu), traducător. Fiu al unui învățător, **H.** a frecventat liceul german din orașul natal și a urmat cursurile Facultății de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj, secția germană-română. După terminarea studiilor a fost redactor la Editura Dacia din același oraș. În 1992 se stabilește în Germania, unde trăiește ca scriitor liber profesionist. Numeroasele sale cărți de versuri, proză și literatură pentru copii, scrise în limba germană, au trezit interesul publicului cititor în țară și în străinătate, fapt confirmat de premiile și bursele primite (Premiul Uniunii Scriitorilor din România, 1976 și 1984, Premiul landului Carintia, Austria, la concursul literar „Ingeborg Bachmann”, 1990, Premiul „Georg Maurer”, Germania, 1990).

În domeniul traducerii, preferențele lui **H.** s-au îndreptat spre autori moderni, cum ar fi Ion Barbu, Eugen Jebeleanu, Alexandru Căprariu, Ana Blandiana, Adrian Popescu ș.a. Versiunile în germană din poezia lui Ion Barbu au apărut în 1975 în două antologii (la Cluj-Napoca și la Tübingen), intrând apoi în cuprinsul volumului *Das dogmatische Ei* (1981), ediție îngrijită împreună cu Hedi Hauser. Peter Motzan consideră talmăcirile lui **H.** „de o exactitate cuceritoare și de o pregnanță adecvată originalului”. A transpus în limba germană și numeroase texte de proză românească, apărute în diferite antologii, la Cluj-Napoca și la Berlin.

Traduceri: Aurel Rău, *Auf diese Weise schlaf ich eigentlich weniger* [În felul acesta dorm mai puțin], București, 1980; Ion Barbu, *Das dogmatische Ei* [Oul dogmatic], București, 1981 (în colaborare cu Hedi Hauser); Eugen Jebeleanu, *Dem Leben geborgt* [Împrumutat vieții], București, 1983; Adrian Popescu, *Die Amseln sind im allgemeinen ungefährlich* [Mierlele în general sunt inofensive], București, 1985; Alexandru Căprariu, *Die allgegenwärtigen Augen* [Ochii de pretutindeni], Cluj-Napoca, 1987; Ana Blandiana, *Engel ernte* [La cules îngeri], București-Zürich, 1994; *Balanța cu un singur talger - Die Waage mit einer einzigen Schale - La Balance à un seul plateau - The Balance Scal with a Single Pan*, ed. plurilingvă, București, 1997 (în colaborare); Werner Lutz, *Pe urmele marelui fluviu*, București, 2002 (în colaborare cu Dumitru Hâncu).

Repere bibliografice: *Reflexe*, I-II, redactor Emmerich Reichrath, București, 1977-1984, *passim*; Peter Motzan, *Lesezeichen. Aufsätze und Buchkritiken*, Cluj-Napoca, 1986, 82; *Lexikon deutschsprachiger Schriftsteller. Von den Anfängen bis zur Gegenwart*, II, 20. Jahrhundert, redactor Kurt Böttcher, Hildesheim-Zürich-New York, 1993; *Lexikon der Siebenbürger Sachsen*, redactor Walter Myss, Innsbruck, 1993. J.W.

HODOȘ, Constanța (12.X.1860, Zimbru, j. Arad - 19.IV.1934, București), prozatoare, autoare dramatică și publicistă. Fiică a Amaliei și a lui Constantin Talos, învățător, apoi notar sătesc, **H.** a urmat doar școala primară din Hălmagiu. A fost o autodidactă, care s-a format prin lecturi asidue. După două

căsnicii ratate, în 1890 va deveni soția lui Alexandru Hodoș (Ion Gorun). A debutat sub pseudonimul Th. Costan, în „Familia” (1888), cu o schiță. Continuă să publice, până în anul morții, în „Viața”, „Pagini literare”, „Lumea ilustrată”, „Universul ilustrat”, „Tribuna” (Sibiu), „Luceafărul” (Budapesta, Sibiu), „Voința națională”, „Epoca”, „Evenimentul” (Iași), „Sămănătorul”, „Voința literară”, „Neamul românesc literar”, „Minerva”, „Universul literar”, „Cosinzeana”, „Tribuna” (Arad), „Lupta” (Budapesta), „Viața literară și artistică”, „Universul copiilor”, „Țara noastră” (Sibiu), „Biruința” (Cluj), „Dacia Traiană” (Sibiu), „Adevărul literar și artistic”, „Revista scriitorilor români” ș.a. „Revista noastră”, întemeiată de H. în martie 1905 și condusă de ea până în aprilie 1907 (seria a doua, iunie 1914 – iunie 1916), a fost concepută ca un organ de propagandă feministă. Publicația a devenit cu timpul una sămănătoristă, aici colaborând G. Coșbuc, Zaharia Bârsan, Tudor Pamfile, I. Dragoslav, dar și o bună parte a condeielor feminine notabile în epocă: Sofia Nădejde, Elena Sevastos, Maria Baiulescu, Maria Cunțan, Ana Conta-Kernbach, Ecaterina Arbore ș.a.

Ca prozatoare, H. a fost atrasă de analiza psihologiei feminine sau infantile, dar și de atmosfera confruntărilor etnice din Transilvania. Cele mai multe dintre scrierile ei sunt schițe și nuvele, reunite în volume precum *Aur!...* (1893, semnat Th. Costan), *Spre fericire* (1897), *Frumos!* (1905), *Departate de lume* (1909), *Aici, pe pământ* (1914). Subiectele vizează, în general, intimitatea casnică și familială, cu accent pe relațiile dintre mamă și copii. Fără să aibă o profunzime deosebită, unele încearcă analiza dramelor feminine, ca în *Mireasă*: o tânără, care află chiar în ziua nunții că mirele a fugit cu prietena ei cea mai bună, își potolește „sângele aprins” călugărindu-se. Reușitele prozatoarei sunt mai ales pe linia intimismului de salon, a melodramei educative (*Departate de lume*, *Aci, pe pământ*), și a documentului evocator (*Maialul*). Un roman, *Martirii* (1908), evocă drama românilor transilvăneni, tentativele de a rezista deznaționalizării și de a nu-și pierde omenia. Piesele scrise de H. sunt moralizatoare în exces, chiar dacă, pe alocuri, ca în drama *Aur!...* (1903), sunt creionate cu oarece îndemănare personaje ambigue. Alte drame au rămas în paginile unor reviste: *Caterina Varga* (1914), *Adevărul* (1914). Literatura pentru copii nu depășește pragul intențiilor educative.

SCRIERI: *Aur!...*, București-Sibiu, 1893; *Spre fericire*, București, 1897; *Frumos!*, București, 1905; *Martirii*, București, 1908; ed. pref. Ion Gorun, București, 1928; *Departate de lume*, cu o copertă de Șirato, București, 1909; *Aici, pe pământ*, București, 1914; *Teatru de copii*, pref. D. Anghel, București, 1914; *Ultimul prietin*, București, 1916; *Mântuirea*, Sibiu, 1920; *Lilica iubeste*, Sibiu, 1921; *Rodica. În vârtejul războiului*, București, 1921; *Judecătorul*, Sibiu, 1922; *Teatru de copii*, București, 1925; *Povestiri din viața copiilor*, Sibiu, 1928.

Repere bibliografice: N. Iorga, „*Martirii*”, „*Neamul românesc*”, 1908, 18; Ilarie Chendi, „*Martirii*”, VLT, 1908, 8; Const. Șăineanu, „*Martirii*”, ADV, 1928, 13 650; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), II, 99; *Constanța Hodoș*, U, 1934, 22 aprilie; Sextil Pușcariu, *Constanța Hodoș. 1860-1934*, DR, 1934-1935; Traian Mager, *Scriitoarea Constanța Hodoș*, „*Hotarul*” (Arad), 1938, 12, 1939, 1-2; Predescu, *Encicl.*, 397; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 525, *Ist. lit.*

(1982), 592; Ciopraga, *Lit. rom.*, 49-50, 546; Micu, *Început*, 66-67; Ornea, *Sămănătorismul*, 58-59; Elena Dunăreanu, *Personalități feminine*, Sibiu, 1975, 25-32; *Dict. scriit. rom.*, II, 512-513. D.M.

HODOȘ, Enea (31.XII.1858, Roșia Montană, j. Alba – 25.VII.1945, Sibiu), prozator, istoric literar și folclorist. Component al unei „dinastii de cărturari ardeleni de rasă” (I. Breazu), din care mai făceau parte Nerva Hodoș și Alexandru Hodoș (Ion Gorun), frații săi, H. provenea dintr-o familie cu vechi tradiții patriotice și cărturărești; tatăl, Iosif Hodoș, membru fondator al Societății Academice Române, fusese unul dintre colaboratorii apropiați ai lui Avram Iancu și un om de întinsă cultură. Pe linie maternă, H., fiul Anei (n. Balint), era nepotul protopopului Simeon Balint, și el una dintre figurele marcante, ca prefect de legiune, ale revoluției transilvănene de la 1848. Își începe învățătura în localitatea natală, pentru a se perinda apoi pe la școlile din Baia de Criș, Brad, Brașov și Blaj, afirmându-se ca un elev strălucit. Va frecventa universitățile de la Viena și Budapesta, studiind patru ani medicina, pentru a urma, din cauza unor „împrejurări familiale neprielnice” (probabil moartea, în același an, 1880, a tatălui și a bunicului său), cursurile Facultății de Filosofie și Litere. Ca membru al Societății „România jună” din Viena și al Societății de lectură „Petru Maior” a studenților români de la Universitatea din Budapesta, este câștigat de ideile junimiste. Acum scrie lucrarea *Elemente maghiare în limba română*, distinsă cu un premiu

acordat studenților, și publică, în revista „Aurora română” din Cernăuți, nuvela *Anna* (1882). Întors acasă, se dedică învățământului vreme de aproape două decenii, fiind apreciat ca „unul din cei mai străluciți profesori ai Ardealului de dinainte de Unire” (I. Breazu). La Sibiu (1886-1888) devine membru al cercului de la „Tribuna”, ziar în paginile căruia va și debuta, în 1888, ca folclorist, cu trei snoave populare auzite de la George Coșbuc și Ioan Paul. Mai târziu, profesor de limba și literatura română la Institutul Teologic-Pedagogic din Caransebeș, **H.** devine un fel de reprezentant al intereselor tribunestice în localitate și în zonă, obținând chiar subvenții pentru ziar, care trecea prin dificultăți financiare. În 1905 este nevoit să renunțe la cariera profesorală de la Caransebeș din cauza conflictului cu „unii consistorialnici de la cârma eparhiei”. Revenit la Sibiu, intră în redacția „Telegrafului român”, pe care nu o va părăsi până la moarte. A fost membru corespondent al Academiei Române (1904). Colaborează la „Almanahul învățătorilor”, „Amicul poporului. Calendar pe anul 1921”, „Anuarul Arhivei de Folclor”, „Anuarul Institutului de Istorie Națională”, „Calendarul poporului”, „Convorbiri literare”, „Dacia Traiană”, „Drapelul”, „Familia”, „Foaia diecezană” (Caransebeș), „Foaia ilustrată”, „Învățătorul bănățean”, „Lucefărul”, „Răsăritul” (Palanca-Bacău), „Sfatul” (Sighet), „Telegraful român”, „Transilvania”, „Tribuna”, „Tribuna poporului”, „Țara noastră”, precum și la multe calendare sibiene. Ca profesor, a publicat câteva manuale, cel mai cunoscut fiind *Manual de istoria literaturii române* (1893). Apărute în numeroase ediții, manualele au cunoscut o largă răspândire în Banat, Ardeal și Bucovina, făcând importante servicii învățământului românesc. **H.** a militat pentru impunerea principiului fonetic în scrierea românească; a realizat „o bună explicație” a subdialectului bănățean, apreciată de B.P. Hasdeu și de Ilarie Chendi; a întocmit, „pentru școale și particulari”, un *Mic dicționar* (1929), de asemenea apreciat, cuprinzând „peste cincisprezece mii de neologisme, cuvinte străine, unele provincialisme, arhaisme ș.a. Ca istoric, a înfățișat „viața și lucrarea” unor cunoscuți militanți pentru cauza națională în volumele *Simeon Balint* (1913), *Scrisori* (1940), *O viață de luptă, suferință și nădejde* (despre Iosif Hodoș) (1941), *Din corespondența lui Simeon Bărnuțiu și a contemporanilor săi* (1944), *Cercetări. Cu privire la trecutul școlilor confesionale ortodoxe române din Ardeal* (1944) ș.a. A înființat și a condus în calitate de director colecția „Biblioteca noastră”, din care au ieșit aproape o sută de numere cu o bună și variată selecție literară (Gr. Alexandrescu, V. Alecsandri, A. I. Odobescu, I. Creangă, I. Slavici, G. Coșbuc, B. Delavrancea, Al. Vlahuță ș.a.), istorică, pedagogică etc., volumul consacrat lui Eminescu, *Câteva poezii* (1901), fiind considerat „singura culegere de versuri eminesciene apărute în Transilvania înainte de Unire” (Elena Stan).

Mai importantă este însă activitatea de scriitor și de folclorist a lui **H.** Format la școala realismului european (Turgheniev, Zola, Dostoievski) și împărtășind idei junimiste, compune, în volumul *Schițe umoristice* (1897), câteva „copii de pe natură”, inspirate din viața micii burghezii provinciale. Cartea i-a atras ostilitatea unor prelați bănățeni (de unde și

plecarea scriitorului din Caransebeș), care s-au regăsit în prozele de aici sub măștile unor personaje profitoare și corupte (*Fragmente vechi, Obiceiul pământului, Un contrar*). Pe urmele lui I.L. Caragiale, prozatorul satirizează gazetari demagogi, lipsiți de convingeri și idealuri majore (*Bobocii națiunii*) sau eternul vis al românului de a se vedea la pensie (*La masă*). Cea mai realizată rămâne schița *Bătrâna*, care creionează mediul meseriașilor bănățeni. Preocuparea dominantă a lui **H.** este însă folclorul, „căruia i-a adus servicii atât de prețioase” (I. Breazu). S-a format ca folclorist sub îndrumarea acțiunilor întreprinse de I. Al. Lapedatu și I. Micu Moldovanu, profesorii săi de la Brașov și Blaj, care întocmiseră împreună cu elevii lor importante culegeri folcloristice. Stabilizat în Caransebeș, apelează și el la ajutorul elevilor săi, 103 la număr, ajungând în scurtă vreme la o „mulțime considerabilă de cântece populare”, „mai mult de două mii de cântece lirice și epice”, adunate din peste optzeci de localități din Caraș-Severin, Timiș, Mehedinți, ca și din câteva comune ale Banatului sârbesc. A publicat, în urma unei riguroase selecții, un număr de 988 de texte, grupate în nouă colecții, azi adevărate rarități bibliografice: *Poezii populare din Bănat* (I-III, 1892-1912), *Cântece cătânești* (1898), *Literatură populară aleasă din diferite colecțiuni* (1901), *Frumoasa din nor și alte povești* (1914), *Frunzulițe din război* (I-II, 1918) ș.a. Dintre acestea, prima colecție reprezintă „cea mai de seamă culegere lirică bănățeană, care întrupește deopotrivă valoarea estetică a materialului cu exigența științifică a alcătuirii ei” (Ovidiu Bârlea), aprecieri ce pot fi extinse, în bună măsură, și asupra celorlalte. **H.** a lucrat ca un folclorist riguros, indicând principalele detalii tehnice ale culegerii: culegătorii și profesia acestora, localitățile cercetate, ba chiar și informatorii, vârsta, profesia și sursele lor, deși în ceea ce-i privește pe aceștia folcloristul n-a fost atât de consecvent. Remarcabilă și cu totul nouă în epocă este notarea, în cazul câtorva descântece, a gesticii informatoarei. Pentru volumul de povești **H.** se indică pe sine drept culegător. Nu este însă mai puțin adevărat că unele titluri, *Lupul cu cap de fier și băiatul Irimie, Gincu Frunză, Fratele și sora, Serilă, Mezilă și Zorilă*, „re-dau cu fidelitate schema epică întâlnită și în alte variante” (Ovidiu Bârlea), fiind, cu alte cuvinte, operă autentic folclorică. **H.** a avut și unele preocupări teoretice, privitoare la originea, circulația, trăsăturile și destinul folclorului românesc, ca și despre relațiile acestuia cu literatura cultă. Li se alătură importante indicații de ordin metodologic, de îndrumare și comentare a mișcării folcloristice a timpului, câteva încercări de definire și clasificare a principalelor categorii ale folclorului românesc, cu referiri speciale la literatura populară bănățeană. Parte dintre ele (*Ceva despre descântece, Balade bănățene, Cătânești*) au fost strânse în volumul *Literatura zilei* (1941).

SCRIERI: *Manual de istoria literaturii române*, Caransebeș, 1893; *Schițe umoristice*, Caransebeș, 1897; *Convorbiri pedagogice alese și prelucrate*, Caransebeș, 1898; *Simeon Balint. Viața și luptele lui în Munții Apuseni ai Ardealului la 1848-49*, publ. Nerva Hodoș, București, 1913; *Scrisori*, Sibiu, 1940; *O viață de luptă, suferință și nădejde*, Sibiu, 1941; *Literatura zilei*, Sibiu, 1941; *Din corespondența lui Simeon Bărnuțiu și a contemporanilor săi*, Sibiu, 1944; *Cercetări. Cu privire la trecutul școlilor*

confesionale ortodoxe române din Ardeal, Sibiu, 1944. **Culegeri:** *Poezii populare din Bănat*, vol. I, Caransebeș, 1892, vol. II: *Balade*, Sibiu, 1906, vol. III: *Descântece*, Sibiu, 1912; *Cântece bănățene*, Caransebeș, 1898; *Cântece cătănești*, Caransebeș, 1898; *Literatură populară aleasă din diferite colecțiuni*, Caransebeș, 1901; *Frumoasa din nor și alte povești*, Sibiu, 1914; *Frunzulițe din război*, I-II, Sibiu, 1918. **Ediții:** Mihai Eminescu, *Câteva poezii*, Caransebeș, 1901. **Traduceri:** I. S. Turgheniev, *Clara Milici*, Sibiu, 1890, *Ceasul*, Sibiu, 1909.

Repere bibliografice: Ilarie Chendi, *Zece ani de mișcare literară în Transilvania (1890-1900)*, Oradea Mare, 1901, 1-3, 6-8; Ilarie Chendi, *Doi membri corespondenți ai Academiei, Enea Hodoș și Dimitrie Dan*, „Sămănătorul”, 1904, 14; Andrei Ghidiu, Iosif Bălan, *Monografia orașului Caransebeș*, Caransebeș, 1909, 241-242; Onisifor Ghibu, *Chestiunea manualelor în școlile noastre secundare*, T, 1913, 3; Ion Breazu, *Literatura Tribunei (1884-1895)*, DR, 1934-1935, 86-88; Ion Breazu, *Iosif Hodoș*, T, 1941, 7-8; Enea Hodoș, *Din activitatea mea de folclorist*, AAF, 1945, 7; Ion Breazu, *Turgheniev la românii din Ardeal*, SL, 1948; Marin Bucur, *Din folcloristica bănățeană*, O, 1957, 2; George C. Bogdan, *Amintirea unuia dintre primii editori ai lui G. Coșbuc*, O, 1959, 2; George C. Bogdan, *Primii traducători bănățeni din clasicii ruși*, O, 1959, 4; Vrabie, *Folcloristica*, 285; Elena Stan, *Poezia lui Eminescu în Transilvania*, Cluj, 1969, 33; Bârlea, *Ist. folc.*, 303-306; *Dict. lit.* 1900, 440-441; Virgiliu Florea, *Folcloristul Enea Hodoș*, Cluj-Napoca, 1995; Datcu, *Dict. etnolog.*, I, 317-318; *Dict. scr. rom.*, II, 513-514; Nicolae Manolescu, *O istorie a literaturii române*, RL, 2002, 1.

V.F.

HODOȘ, Nerva (20.XI.1869, Baia de Criș, j. Hunedoara – 13.XI.1913, Sibiu), bibliograf și editor. Este fiul Anei (n. Balint) și al lui Iosif Hodoș și frate cu Enea Hodoș și cu Alexandru Hodoș (Ion Gorun). A absolvit Facultatea de Litere și Filosofie din București și a fost doi ani profesor de română la Școala de Război. Încadrat încă din 1891 la Biblioteca Academiei Române ca „scrietor”, apoi ca bibliotecar-ajutor, **H.** a avut câteva colaborări în periodicele vremii – „Liga română” (1896-1900, unde a fost și redactor, semnând și Nerva Codru), „Convorbiri literare”, „Voința națională”, „L'Indépendance roumaine”, „Revista noastră”, „Noua revistă română” ș.a. – cu note bibliografice, articole literare și teatrale. În 1903 și 1904 a editat „Revista bibliografică”, în a cărei *Introducere* prezenta situația bibliografiilor în Europa și în România, demonstrând necesitatea unei asemenea publicații. Pe lângă descriere, unele cărți mai importante beneficiau de prezentări semnate de Il. Chendi, N. Iorga, Ov. Densusianu, V. Pârvan. Dar principala sa activitate a fost cea din cadrul Bibliotecii Academiei, unde s-a ocupat de reorganizarea colecțiilor și de elaborarea marilor bibliografii, **H.** fiind principalul colaborator la proiectele lui Ioan Bianu. Pentru întocmirea repertoriului de cărți tipărite pe teritoriul românesc, el a cercetat și depozitele de cărți vechi din Iași, de la mânăstirea Neamț, din Cluj, Blaj, Sibiu, Oradea, Budapesta și Belgrad. A lucrat cu pasiune la studiul acestora, fiind mândru de munca de pionierat pe care o făcea. În 1913 a participat ca locotenent la campania din Bulgaria, dar postura de războinic s-a dovedit nefastă, mintea i s-a tulburat și a fost internat la spitalul de boli nervoase din Sibiu, unde a și murit.

Opera vieții lui **H.** este *Bibliografia românească veche. 1508-1830*, în două volume (1903-1910), la al treilea volum,

apărut postum (1936), el având o importantă contribuție. Dacă rolul lui I. Bianu a fost mai ales de inițiator și organizator, întocmirea efectivă a bibliografiei i-a revenit în cea mai mare parte lui **H.**, care avea calități deosebite pentru această muncă. Aplicației documentare i se adăugau informația vastă în domeniu, pricepera filologică, acuratețea transcrierilor, selecția pasajelor reprezentative. Calitatea în sine a lucrării a fost mult sporită de condițiile grafice excepționale, de generozitatea spațiilor rezervate reproducerilor din tipărituri. Valoarea *Bibliografiei românești vechi*, considerată un monument al culturii naționale, îi asigură lui **H.** un loc distinct în acest domeniu. A doua mare realizare a fost lucrarea *Publicațiunile periodice românești* (I, 1913), în colaborare cu Al. Sadi Ionescu, un „catalog alfabetic 1820-1906”, cuprinzând descrierea bibliografică a fiecărui periodic, cu diferite mențiuni și informații, uneori reproducând și articole-program mai importante. Preocupat de valorificarea manuscriselor eminesciene, **H.** a editat o primă culegere de *Poezii postume* (1902) și a început pregătirea pentru tipar, împreună cu Ilarie Chendi, a unui ciclu de *Opere complete*, din care s-a tipărit numai primul volum, *Literatura populară* (1902). Remarcabilă a fost și prima reeditare (pe cont propriu) a scrierii lui Dinicu Golescu, *Însemnare a călătoriei mele* (1910), însoțită de o substanțială introducere, cuprinzând un istoric al familiei Goleștilor, o biografie a autorului și prezentarea lucrării. O întreprindere deosebit de dificilă a fost continuarea editării extraselor din colecția Hurmuzaki, lui **H.** datorându-i-se apariția volumelor XVI-XVIII din *Documente privitoare la istoria românilor* (1912-1916). Din aceleași preocupări provine și publicarea a două documente (francez și spaniol) referitoare la *Vitejiile lui Mihai-Vodă apreciate în Apus. 1595-1599* (1913). Sub îngrijirea sa au mai apărut *Le Voyage en Moldavie* (1903), scrierea din 1809 a contelui de Moriollles, și *Simeon Balint. Viața și luptele lui în Munții Apuseni ai Ardealului la 1848-49* (1913), lucrare a fratelui său Enea Hodoș, care, stabilit în Sibiu aflat în Imperiul Austro-Ungar, nu putea să o tipărească sub nume propriu.

SCRIERI: *Bibliografia românească veche. 1508-1830* (în colaborare cu Ioan Bianu și Dan Simonescu), I-III, București, 1903-1936; *Publicațiunile periodice românești* (în colaborare cu Al. Sadi Ionescu), I, introd. Ioan Bianu, București, 1913. **Ediții:** Mihai Eminescu, *Poezii postume*, pref. edit., București, 1902, *Opere complete*, vol. I: *Literatura populară*, pref. Ilarie Chendi, București, 1902; *Contele de Moriollles, Le Voyage en Moldavie*, introd. edit., București, 1903; Dinicu Golescu, *Însemnare a călătoriei mele*, introd. edit., București, 1910; Enea Hodoș, *Simeon Balint. Viața și luptele lui în Munții Apuseni ai Ardealului la 1848-49*, București, 1913; *Vitejiile lui Mihai-Vodă apreciate în Apus. 1595-1599*, pref. N. Iorga, București, 1913.

Repere bibliografice: Iorga, *Oameni*, I, 329-331, II, 324-325; Arghezi, *Scrieri*, XXIII, 269-272; Al. Sadi Ionescu, *Nerva Hodoș*, IB, 269-271; Ileana Băncilă, *Nerva Hodoș și Biblioteca Academiei*, SCD, 1967, 2-3; Theodorrescu, *Ist. bibl.*, 99-102; Kalustian, *Simple note*, II, 265-271. C.T.

HOGAȘ, Calistrat (19.IV.1847, Tecuci – 28.VIII.1917, Roman), prozator. Era fiul Marioarei (n. Stanciu) și al lui Gheorghe Dimitriu, preot. Numele i-a fost schimbat în școală cu porecla

unui bunic, pentru a fi deosebit de alți elevi omonimi. A făcut liceul la Iași, la fosta Academie Mihăileană (devenită Liceul Național), unde i-a avut colegi de clasă pe A. D. Xenopol, Al. Lambrior, V. Conta, G. Panu, C. Dimitrescu-Iași, iar printre profesori pe Titu Maiorescu. În 1867, „finind cursul învățăturilor” liceale, solicită înscrierea în rândul „studentilor regulați” ai Universității ieșene. După doi ani e numit profesor și director al gimnaziului atunci înființat la Piatra Neamț; fără voie mutat la Tecuci (1878-1880) și Iași (1880-1881), revine la Piatra Neamț, unde îl vizita I. L. Caragiale, revizor școlar pentru județul Neamț în 1881-1882. După un debut nesemnificativ cu poezia *Legenda lăcrămioarei* în gazeta locală „Corespondența provincială” (5/1874), primele proze, *Amintiri din o călătorie*, îi sunt găzduite în șapte numere ale revistei nemțene „Asachi”, publicație „științifică și literară” apărută între 1881 și 1885, unde va semna versuri și articole de critică literară. Este transferat la Alexandria (1886-1891), apoi la Roman (1891-1899), de unde trimite spre retipărire în „Arhiva” lui A. D. Xenopol (1893-1894) vechile *Amintiri din o călătorie*. Cu sprijinul lui Xenopol, H., „amantul nestrămutat al naturii”, ajunge la Iași, profesor de română și latină (un timp director) la Liceul Internat (1899-1912). Stimulat de G. Ibrăileanu („delicatul meu amic” — un „estet literar de mâna-ntâi”), reia scrisul; prestigioasa revistă „Viața românească” îi tipărea, între 1907 și 1912, acum remaniate și împărțite în capitole, amintirile de drumeție, cărora li se adaugă nuvele și povestiri: *Florica, Părintele Ghermănuță, Singur, La Tazlău, La Pângărați* și altele. Împrejurări nefaste împiedică răspândirea operei, volumul *Pe drumuri de munte*, imprimat în 1912, fiind retras din cauza numeroaselor greșeli de tipar, iar ediția următoare, din 1914, căzând pradă, aproape integral, unui incendiu în depozitul „Vieții românești”. Recunoașterea critică are loc postum, când, sub genericul *Pe drumuri de munte*, sunt editate, în 1921, volumele *Amintiri dintr-o călătorie și În munții Neamțului*, al doilea cu o prefață de Mihail Sadoveanu.

Despre călător, toți câți l-au cunoscut vorbesc la unison: omul planturos, expansiv, un fel de tarasconez din munții Neamțului, se manifesta în natură ca un contemplativ, un romantic deschis clipei de sublim. Cum veselia lui era zgomotoasă, iar râsul izbucnea în hohote homerice, latura gravă a personalității i-a fost mai puțin observată. Mai e de reținut și un alt aspect: scriitorul a vrut să urmeze lecția de simplitate a naturii, ceea ce a determinat în comportamentul lui o reacție categorică față de conveniențe și convenții. Pledoaria pentru natură se face totuși într-un registru intelectual, astfel încât cărturarul debordând de citate latinești apare uneori mai reliefat decât omul muntelui. H. este un poet al spațiului liber, dar și un om de bibliotecă, un profesor, care, ieșit din atmosfera orașului, abandonează ținuta de catedră, preferându-i expresia brută. Sinteză de vitalism frenetic și intelectualism moderat, creatorul *Părintelui Ghermănuță* face dreaptă măsură bucuriei simțurilor și reveriei intelectuale. În prima perioadă (*Amintiri dintr-o călătorie*), mai evidentă e latura vitalistă, juvenilitatea călătorului izbucnind în apostrofe, interjecții și exclamații. Metafore și comparații în serie traduc expansiv o neobișnuită

acuitate senzorială. Fiorii singurătății „îți răcesc inima”; la Agapia, „natura îți pune sub ochi o salbă de mărgăritare pe o tavă de smaragd”; de pe Hălăuca se revarsă o „cascadă de aer subțire și rece”; la o stână „mirosul caracteristic de oaie, amestecat cu cel de brânză, străbate până-n creieri”; în alt loc tăcerea „țiuia în urechi”. Asemenea senzații, cromatice, olfactive, acustice, în asociații felurite, transcriu contactul direct cu materia. Mai multă atenție dobândește ulterior (*În munții Neamțului*) omul, mai exact omul încadrat în peisaj, dar pendularea între real și fabulos se păstrează, tot așa cum se păstrează și raportarea continuă la mitologie. Trecerea de la divinizarea naturii la viziunea comică asupra omului devine sistematică. Stărilor sufletești profunde le urmează scene teatrale, de un retorism accentuat. La fel, reminiscențe mitologice și comparații dezvoltate de tip clasic stau alături de pitorescul folcloric. Eteronomia aceasta dă naștere unui stil foarte personal, în care neologismul, apariție surprinzătoare la un apologet al tradiției, pigmentează fraza, dându-i vibrație. Aspirațiile călătorului pot fi aflate din propria-i mărturisire, făcută pe tonul unui Creangă mai patetic: „Nu știu cum vor fi alții, cât despre mine, știu atâta, că pierd măsura timpului de îndată ce rămân pe voia slobodă a pornirilor mele de sălbatic, când adică, biruit de dragostea neînfrântă a singurătății, îmi șterg urma dintre oameni și mă mistui, sub imboldurile ei, în necunoscutul larg al naturii, ca o frunză mănătă de nestatornicia vânturilor” (*Spre Nichit*). Fiindcă vechile pagini de

C. HOGAȘ

PE DRUMURI DE MUNTE

ÎN MUNȚII NEAMȚULUI

„VIATA ROMĂNEASCĂ”

Prețul 15 lei

călătorie, cu aerul lor „didactic și aproape geografic”, nu-l satisfăceau, prozatorul își ia libertatea de a privi peisajul în mod „subiectiv”, aspirând să introducă „o notă nouă în literatura românească”. Descrierea devine o sinteză de realism, aventură și poezie. Sentimentul de plenitudine se traduce în mari fraze retorice, în plăcerea de a comunica, nu cu măsură, nu sistematizând la rece, ci capricios, schimbător de la o clipă la alta. Grandiosul, suavul, grotescul infuzează jurnalul drumetului, ce se desfășoară sinuos, între poza eroică și figurația comică. Călătorul evocă întâlniri cu gazdele de prin sate ori popasuri pe la mănăstiri, vrea să eternizeze tablouri unice: răsărituri și apusuri de soare, perspective panoramice, codrii deși, abia străbătuți de întortocheate cărări. Dacă în realitatea cea aieva nu există nici imense bariere naturale, nici fauni și nimfe, nici ciobani „tăiați în linii de uriași”, este evident că lui H. i-a plăcut să exagereze, să hiperbolizeze. Conturați pe un fundal aproape mitologic, falnicii păstori, dioscuroși în țări și opinci, sunt consubstanțiali cu zona înaltă a pietrei și mușchiului spre care evocatorul privește cu admirație. Vorbirea grandilocventă, elanul liric, supradimensionarea sunt simple

convenții, amendate adesea ironic. Călugării întâlnești sunt niște țărani în anieru, pe care dogma nu-i inhibă aproape deloc, de aceea nici nu se simt stingheriți de canoanele bisericesti. Cu „lunecarea-i de șopârlă”, călugărul Ghermănuță pare o „jivină” ageră a pădurii. Grațioasa matroană Floricica (fiică a protopopului N. Conta, care avea proprietăți la Dumbrava Roșie) prezintă profilul unui portret de Domenico Veneziano, idealizarea fiind un mod de a focaliza privirile asupra modelului: „O singură dată în viața mea am simțit părerea de rău că nu sunt pictor!...” Când Floricica se ivește, decorativ, în cerdacul casei de țară, „în haină albă de dimineață și cu capul slobod învăluit într-o girimea tot albă și cu țurțuri de mărgele roșii pe margine”, clasicistul reflectează: „o mai frumoasă și mai desăvârșită cariatidă nu se putea închipui...” Câteva pagini mai departe, „cariatida antică” se transformă însă într-o „Veneră împletind la colțun”. H. nu suportă „să ducă prea multă vreme, în spate, povara ucigătoare a sublimului” (*Singur*). Umorul răstoarnă comparația mitologică spre actualizarea familiară.

Prin plăcerea de a povesti, H. se integrează seriei de prozatori moldoveni care, de la Negruzzi până la Sadoveanu, excelează ca naratori, în timp ce muntenii, mai degrabă descriptivi, atenți la detalii, par preocupati de reconstituirea exactă. Definit într-o formulă succintă, el e un pictor-vestitor. Linia Odobescu-Hogaș-Geo Bogza are în vedere asemănări în privința vizualității, însă notele deosebitoare predomină. Prin abundența referințelor la cei vechi (parțial cenzurate de G. Ibrăileanu), literatura lui H. a stârnit discuții; unii l-au considerat clasicizant sau „homerizant” (E. Lovinescu, Vladimir Streinu), ba chiar „clasicist baroc” (Șerban Cioculescu). Alții au remarcat exuberanța, frenezia acestei proze, expresie a unui temperament vitalist (G. Călinescu). „Opera lui Hogaș, afirma E. Lovinescu, nu e nici contemporană și nici măcar specific națională, ci plutește peste rasă și peste timp... Ea datează de cel puțin trei mii de ani, din epoca poemelor homerice și, prin violența lirică cu care sunt adorate forțele naturii, de mai demult, din epoca marilor epopei indiene.” Aspectul clasicist l-a impresionat, la rândul-i, pe Tudor Vianu: „Calistrat Hogaș este un clasicist, un academizant”, dar, în același timp, se exprimă observația că scriitorul trage „din știința sa clasică o semnificație de amor propriu pe care avem dreptul s-o declarăm prefăcută”. Aliajul dintre arhaic și modern, colorând și lexicul, conferă textelor un caracter mozaical. Termeni regionali („jăchilă”, „brusnat”, „chisnovat” etc.) stau alături de neologisme, în asocieri neobișnuite („fripturi anahoretice”, „covrig fosil”, „miros heteroclit”, „apologia jirului” etc.). Procedeele vechilor poetici — fraza amplă, comparația hiperbolică, epitetele plasticizante, digresiunea — li se însuflă o nouă energie. Umorul are alte trăsături decât cel al lui Creangă, cu care H. a fost comparat.

Homerismul delirant al lui Hogaș nu e de esență clasică, ci e homerismul romantic al lui Victor Hugo, cu aceleași enormități, realisme fantastice și monstruoșități. Jurnalul scriitorului român e și

el o „legendă a secolelor”, însă proiectată în spațiu, în care se caută antediluvianul, biblicul, barbaria jovială, mirificul și grotescul.

G. CĂLINESCU

Hogaș este un Creangă trecut prin cultură. Întreaga tehnică artistică a lui Calistrat Hogaș se desface din unghiul acestei atitudini.

TUDOR VIANU

SCRIERI: *Pe drumuri de munte*, Iași, 1914; *Cucoana Marieta*, note critice Octav Botez, București, 1916; ed. 2, București, 1922; *Florica*, București, 1916; *Părintele Ghermănuță*, București, 1916; *Pe drumuri de munte*. Amintiri dintr-o călătorie, Iași, 1921; *Pe drumuri de munte*. În munții Neamțului, pref. Mihail Sadoveanu, Iași, 1921; *Pe drumuri de munte*, I-II, introd. Vladimir Streinu, București, 1944-1947; *Pe drumuri de munte*, pref. Gala Galaction, București, 1952; *Opere*, îngr. și introd. Constantin Ciopraga, București, 1956; *Pe drumuri de munte*, îngr. și pref. Al. Hantă, 1976; *În munții Neamțului*, postfață Al. Călinescu, București, 1978; *Opere*, I, îngr. Daciana Vlădoiu, introd. Al. Săndulescu, București, 1984; *Pe drumuri de munte*. Integrala poeziei, îngr. și pref. Cristian Livescu, Piatra Neamț, 2003.

Repere bibliografice: G. Topîrceanu, *Pe drumuri de munte*, VR, 1914, 10-12; Octav Botez, C. Hogaș, VR, 1915, 10-12; I. Caragiani, „*Pe drumuri de munte*”, AAR, partea administrativă, t. XXXVII, 1914-1915; G. Ibrăileanu, *Cei morți*, VR, 1920, 1; D. Karnabatt, „*În munții Neamțului*”, „*Lumea*”, 1921, 920, 921; N. Davidescu, „*Pe drumuri de munte*”, FCL, 1922, 26; Liviu Rebreanu, *Raport de premiere*, în *Însemnări și dări de seamă privind activitatea Societății Scriitorilor Români*, București, 1922; Aderca, *Contribuții*, I, 450-452; F. Aderca, *Calistrat Hogaș*, „*Straja*”, 1923, 255; Anton Holban, *Calistrat Hogaș*, „*Mișcarea literară*”, 1925, 30; Constantinescu, *Mișcarea*, 40-43; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, IV, 108-124; Adrian Maniu, *Scriitorul fără noroc*, U, 1933, 301; Ionescu, *Război*, I, 211-213; Ovidiu Papadima, „*În munții Neamțului*”, G, 1935, 1; Dimitrie L. Stăhiescu, *Calistrat Hogaș. Viața și opera lui*, București, 1935; Mircea Eliade, *Calistrat Hogaș*, VRA, 1936, 424; G. M. Zamfirescu, *Calistrat Hogaș a învins...*, ADV, 1937, 16 437; Ovidiu Papadima, *Calistrat Hogaș și lumea lui*, F, 1937, 10; C. Fântâneru, „*Cuconul Ioniță Hrisanti*”, UVR, 1938, 29; Ada Calzavaro, *La vita e l'opera di Calistrat Hogaș*, Roma, 1938; Sidonia C. Hogaș, *Tataia - Amintiri din viața lui Calistrat Hogaș*, Piatra Neamț, 1940; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 593-596, *Ist. lit.* (1982), 666-673; Constantinescu, *Scrieri*, III, 157-161; Vianu, *Arta*, II, 117-124; Constantin Ciopraga, *Calistrat Hogaș*, București, 1960; Cioculescu, *Varietăți*, 276-294; Negoitescu, *Scriitori*, 92-98; Vladimir Streinu, *Calistrat Hogaș*, București, 1968; Ciopraga, *Lit. rom.*, 451-464; Micu, *Început*, 301-315; *Calistrat Hogaș interpretat de...*, îngr. și introd. Jana Balacciu, București, 1976; Valentin Ciucă, *Pe urmele lui Calistrat Hogaș*, București, 1981; Piru, *Ist. lit.*, 235-238; Ornea, *Actualitatea*, 108-112; Angheliescu, *Lectura*, 130-135; Călinescu, *Bibliotecă*, 83-98; Negoitescu, *Ist. lit.*, I, 127-129; Faifer, *Semnele*, 212-215, 273-274; *Dicț. analitic*, II, 243-245, III, 318-322; *Dicț. esențial*, 370-372; Nicolae Manolescu, *Un scriitor aproape uitat*, RL, 2003, 21. C.C.

HOLBAN, Anton (10.II.1902, Huși - 15.I.1937, București), prozator. Este fiul Antoanetei (n. Lovinescu), sora lui E. Lovinescu, și al lui Gheorghe Holban, ofițer. Între 1918 și 1921 urmează liceul la Focșani și București. După absolvire se înscrie la Facultatea de Filosofie și Litere a Universității din București, unde în 1925 obține licența în filologie modernă. Pentru redactarea tezei de doctorat despre Barbey d'Aureville,

studiază la Sorbona din 1926 până în 1928. Fără a reuși să-și realizeze proiectul, revine în țară și intră în sistemul de învățământ preuniversitar, ca profesor de limba franceză la Galați (1928-1932) și București (din 1932). Debutează în 1924 în revista „*Mișcarea literară*”, apoi colaborează frecvent la „*Sburătorul*”, „*Viața literară*”, „*Rampa*”, „*Azi*”, „*Vremea*”, „*Critica*”, „*România literară*”. În 1926 este ales printre membrii comitetului de redacție al revistei „*Sburătorul*”. Debutează editorial în 1929 cu *Romanul lui Mirel*, volum din care, în „*Gazeta literară*”, apăruseră anterior câteva fragmente prezentate de E. Lovinescu. În 1934 este laureat al Premiului Societății Scriitorilor Români.

Crezul literar al lui H. merge în sensul prozei de analiză lucidă a experienței filtrate prin conștiință. El realizează o operă structurată compozițional după principiul de natură muzicală al „*variațiunilor la temă*”. Incluzând patru romane antume, *Romanul lui Mirel*, *O moarte care nu dovedește nimic* (1931), *Parada dascălilor* (1932) și *Ioana* (1934), cărora li se adaugă un altul, *Jocurile Daniei*, publicat postum, în 1971, diverse nuvele, reunite în volumul *Halucinații* (1938), eseuri și o piesă de teatru, *Oameni feluriți* (1929), opera sa dezvoltă, în cadre distincte, demonstrații intelectualizate asupra unor teme precum dragostea, moartea, conflictul insolubil dintre proiecția ideală a dorințelor individuale și consecințele lor reale. Excepție de la perspectiva de ansamblu face doar *Parada dascălilor*, incluzând serii de portrete de profesori ai unui liceu de provincie, tipuri caricaturale, construite prin surprinderea detaliului descriptiv caracteristic: „domnul Biju, cavalier tomnatic, pițigoi bătrân și tandru, cu nas ștregar și cu surâs pe buze, cu mustăcioară isteată, cu florica la butonieră,

matematician, specialist în astronomie, arătând domnișoarelor cu dexteritate stelele”, „domnul Frunză, cincizeci de ani, maestrul de desen, ras, impozant, dar zâmbitor, cu lavalieră fluturândă”, „maestrul de muzică, domnul Duțu, cu breton și lavalieră”, „geograful Bors, scurt, gros, tot păr negru; popa Chitic, semn de întrebare; Simionică, băiat bun, dar bolnav de epilepsie.” La fel ca în *Romanul lui Mirel*, unde natura conflictului încă tributară epicului sentimental conține totuși premisele direcției de evoluție a personajului masculin — orgolios, cinic și imoralist — din structurile narative ulterioare, consemnările din *Parada dascălilor* înscriu tentativele scriitorului de a găsi o formulă adecvată pentru a transpune sfâșietorul examen interior, propriu eului narativ în *O moarte care nu dovedește nimic*, *Ioana*, *Jocurile Daniei* și în nuvele. Luându-și modele mai ales din literatura franceză, dar și din cea engleză (Pierre Ronsard — pentru strategia de a crea multiple profiluri feminine, prin intermediul cărora să se argumenteze formal valoarea subiectivă a oricărei percepții directe a obiectului pasiunii; Racine — pentru jocurile sufletești

transpuse textual, fără suport decorativ; glisările trecutului în prezent și ale prezentului în trecut, precum în fabula lui La Fontaine, *La Laitière et le pot-au-lait*; romanul proustian al secvențelor de viață recuperate și analizate prin fluxul memoriei; insinuarea observației, pe baza căreia personajele capătă profunzime, ca în scrierile lui Thomas Hardy), însă asimilând și experiența românească, adusă de proza lui Camil Petrescu și a Hortenției Papadat-Bengescu, H. concepe înscrisura substanței narative într-un sistem în care validarea autenticității trăirii este dată de acutizarea lucidității, anticalofilism și concentrare formală („Am spus: am vrut să mă prezint cât mai adevărat. Nu mai cred în artă pentru artă. [...] Am frică de imagini, căci cred că o imagine escamotează adevărul, aplică false ornamente. Dialogul mi se pare pueril [...]. În tot ce am scris se observă o colecție de fragmente, care la un loc trebuie să facă o atmosferă, dar care se pot cunoaște și separat. Căci fiecare brodează pe o altă nuanță sufletească”). În consecință, specia literară cea mai adecvată materializării mecanismelor conștiinței nu poate fi decât nuvela, care prin fragmentarismul ce-l implică limitează coordonatele spațio-temporale la un singur punct de referință căruia i se conferă profunzime („Socot nuvela drept un gen superior romanului. [...] Dar cuvântul nuvelă este greșit ales. El presupune prea multe combinații, ca pentru un sonet. [...] Aș spune: fragmente. Adică, a-ți îndrepta toate puterile tale de iscodire asupra unui singur punct, fără să fii nevoit să combini mai multe puncte împreună, ca la un roman”). Totalitatea scrierilor lui H. nu reprezintă decât o punere în practică a acestor principii. Dragostea, gelozia, moartea, singurătatea determinată de o prea mare luciditate, complacerea în nefericire sunt forme sub care se înserează nevoia obsedantă și permanentă a analizei, a cunoașterii de sine, care — fatalmente incompletă — înregistrează și eșecul cunoașterii celuilalt. Acest efort tragic de a se înțelege pe sine ca o garanție a explicării faptelor celorlalți se poate identifica drept element esențial, caracteristic întregului discurs narativ, în care materia cuprinsă în prozele scurte își găsește rezonanța la nivelul construcțiilor românești. De fapt, romanele nu sunt decât amplificări ale trăirii tragice în conștiință examinate în nuvele. Sub aceleași pretexte situaționale (moartea iubitei / soției, chinurile dragostei), același eu masculin hiperdimensionat încearcă să se autodefinească, venind prin liber consimțământ în întâmpinarea unor evenimente limită: delectarea în fața priveliștii morții, obsesia „adevărului absolut” asupra sentimentelor iubitei. *Chinuri*, *Preludiu sentimental*, *Odette*, *Conversații cu o moartă*, *Icoane la mormântul Irinei* fac să circule aceeași problematică și același tip de personaje ca în romane, de fiecare dată existând un eu masculin care încearcă să se explice, să se analizeze, expunându-și confesiv experiența și înregistrându-și trăirile. „Întotdeauna, sub orice inițiativă de a mea, cea mai spontană posibilă, surprind și instinctul de a mă analiza”, mărturisește naratorul, ce se numește, recurent, Sandu, pe parcursul majorității construcțiilor românești. „Mă recitesc”, spune el într-un pasaj din *O moarte care nu dovedește nimic*, atunci când se folosește de tehnica dedublării pentru a-și analiza jurnalul intim, deși, paradoxal, recunoaște că îi

„displac mărturisirile”. Prin acest „gidism structural” (Nicolae Manolescu), ce constă în alcătuirea romanului unui roman, scrisul, plecând de la însemnări deja organizate formal de-a lungul unui fir narativ, devine mijloc de înțelegere („Să scriu faptele ca să mă lămuresc mai bine”) și ajută la punerea sub observație a sentimentelor celor mai profunde. Cu aparentul lor sentimentalism care funcționează drept pretext pentru desfășurarea procesului de autocunoaștere, romanele, odată cu transformarea „actului intelectual în act de simțire” (Șerban Cioculescu), conduc inevitabil la constatarea eșecului înțelegerii complete a individualității celui ce se instituie ca narator. Strategiile de care acesta se folosește își dovedesc ineficiența, deoarece, asemeni monadelor, „suntem închiși fiecare în temnița structurii noastre morale și nu putem să ne eliberăm din formula noastră ca să pătrundem timbrul sufletesc al celui alt” (Șerban Cioculescu).

Chiar dacă nu formează o trilogie, *O moarte care nu dovedește nimic*, *Ioana* și *Jocurile Daniei* marchează etape diferite ale actului de analiză operat de Sandu asupra lui însuși. Alegând să se distanțeze pentru a obține o perspectivă obiectivă a evenimentelor (plecarea lui Sandu la Paris, în *O moarte care nu dovedește nimic*, și a Daniei, în numeroase ocazii, de-a lungul romanului *Jocurile Daniei*), el are surpriza de a înțelege că întregul său zbucium se autogenerază, derularea evenimentelor — avându-le ca protagoniste pe Irina sau Dania — nefiind altceva decât stimul al introspecției. În *Ioana*, singurătatea lui Sandu și pustiul său interior își găsesc un corespondent în ariditatea și dezolarea peisajului alăturat mării veșnic agitate. Intriga amoroasă se subordonează analizei acute a experienței, autenticitatea sentimentelor este greu de stabilit, fiind vorba de trăiri contradictorii, traduse în cazuri majore de conștiință: Irina reprezintă, în același timp, un obiect al disprețului, descrisă fiind ca o persoană mediocră intelectual, dar și un reper de stabilitate afectivă, fără ea Sandu simțindu-se singur, nevoit să-și încerce din nou norocul de cuceritor, rol ale cărui subtilități recunoaște că nu le deține decât teoretic; relația cu Ioana — cea dintre doi oameni care „nu pot trăi împreună, dar nici separați” — readuce în prezent, simultan, dragostea și ura, neputința înțelegerii cauzei ce a determinat trădarea, gelozia, pasiunea obsesivă; pentru Dania, afectele lui Sandu variază de la adulație la încercarea de a se desprinde, prin obiectivare iluzorie, de simțita superioritate a protagonistei: „Eram rușinat de ce neînsemnat îi apărusem.” Obişnuit să asimileze și să interpreteze realitatea în scopul aproape programatic al satisfacerii permanente a imaginii de sine, Sandu, cel din ultimele romane, confruntat cu personaje feminine ce-i egalează sau depășesc capacitățile intelectuale, se vede pus în situația de a le opune acestora modele comportamentale mai puțin complicate. Astfel, în *Ioana* și în *Jocurile Daniei*, în structura narativă își fac apariția figuri feminine de ordin secundar, Viky și Mady, voit simplificată pentru a servi drept contrast. Dominându-le, naratorul își creează falsa impresie că parțial a reușit să pătrundă mecanismele gândirii lor, de care s-ar putea folosi eficient în procesul de înțelegere și explicare a evenimentelor și, în cele din urmă, a trăirilor

Anton Holban împreună cu bunica sa

personale. Atunci când însă își conștientizează eșecul metodei, acest tip de personaj este constrâns să dispară în mod ambiguu; așa cum despre Irina nu se știe dacă a fost victima unui accident montan sau dacă s-a sinucis, și vindecarea lui Viky este incertă, iar Mady trebuie să evite lumea mondenă a concertelor, din cauza apartenenței sale la comunitatea evreiască. Procedul de multiplicare a cadrelor relaționale alături de întregul conflict amoros în sine nu generează decât descoperirea mării diversități a personalității naratorului. Finalul romanului nu aduce așteptatele explicații raționale în legătură cu situațiile investigate, de vreme ce continuarea lor rămâne deschisă imaginației libere a cititorului, ci conștiința faptului că aproximarea propriului eu se dovedește imposibilă, ea scăpând oricăror tentative de analiză. Adesea, în cazul eroului, se observă intenția bine marcată prin varii referințe textuale (tragediile lui Racine, romanul proustian) de adevecare la o paradigmă livrescă. De asemenea, ariile muzicale menționate în majoritatea romanului produc un context dramatic față de care se ridică problema adaptării substanței narative. Toate aceste preocupări de rafinament intelectual manifestate de Sandu contribuie și ele la susținerea și acutizarea lucidității

torturante a analizei, drama sufletească având posibilitatea transpunerii și în termenii personalizării (interiorizării) experiențelor culturale. Expresie a modernismului de concepție din perioada interbelică, exercitat cu o exactă conștiință a tehnicii narative asupra configurației și tematicii romanului românesc, opera lui H. se dovedește a fi rezultatul unor vaste asimilări de lectură, sintetizate de întreaga construcție epică, densă în raport cu perioada de timp restrânsă, mai puțin de un deceniu, în care a fost scrisă.

Literatura lui Anton Holban este o transcriere mai stilizată a aceluiași neliniști și îndoieli care l-au torturat ca om. Fie că pornește din observația externă, fie din cea interioară, opera lui însumează o notație acută, prolixă uneori, sterilizată a zbaterilor lui sufletești. Dincolo de o minimă condiție a ficțiunii și de la un anume grad voit al expresiei artistice, cărțile lui sunt feluritele fațete ale unei profesiuni răsucite în sine, ca o spirală, fără nici un scop și nici o soluție [...]. Un ciudat lirism rece, o neurastenie metafizică și o cazuistică istovitoare, unite cu sentimentul dezolat al provizoratului alcătuiesc structura psihologică a prozei lui.

POMPILIU CONSTANTINESCU

Anton Holban a fost un „analist”, în înțelesul cel mai propriu al cuvântului. [...] Ca și alți autori din generația sa, Mircea Eliade, Mihail Sebastian, Anton Holban teoretizează ideea literaturii nude, simplă înregistrare a trăirii unor „experiențe” sufletești. Romanul se confundă cu jurnalul intim și-și descoperă substanța nu în creația epică (talentul e considerat o prejudecată), ci în capacitatea de a fixa cât mai exact și cât mai sincer momentele decisive pe care le cunoaște viața interioară.

OVID S. CROHMĂLNICEANU

SCRIERI: *Romanul lui Mirel*, București, 1929; *O moarte care nu dovedește nimic*, București, 1931; ed. îngr. Elena Beram, București, 1974; *Parada dascălilor*, București, 1932; ed. pref. Paul Georgescu, București, 1958; *Ioana*, Brad, 1934; ed. îngr. și postfață Alexandru George, București, 1984; *Halucinații*, București, 1938; *Opere*, I-III, îngr. și introd. Elena Beram, București, 1970-1975; *Jocurile Daniei*, îngr. Nicolae Florescu, postfață Mihai Gafița, București, 1971; *Bunica se pregătește să moară*, îngr. și pref. Elena Beram, București, 1971; *Nuvele*, îngr. și postfață Al. Călinescu, București, 1976; *Pseudo-jurnal*, îngr. Ileana Corbea și Nicolae Florescu, pref. Nicolae Florescu, București, 1978; *Romane*, I-II, îngr. Elena Beram, Nicolae Florescu și Mihai Dascal, București, 1982; *Jocurile Daniei. O moarte care nu dovedește nimic. Ioana*, București, 1985; *O moarte care nu dovedește nimic. Jocurile Daniei*, postfață Mihai Măngiulea, București, 1987; *Opere*, I-II, îngr. Elena Beram, București, 1997-2000.

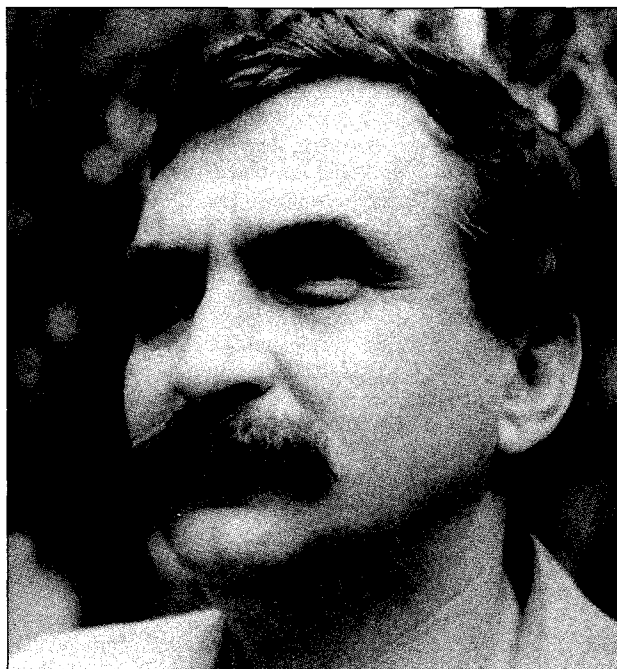
Repere bibliografice: Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, I, 288, 563, 656, II, 237, 251, 253, 254; Aderca, *Contribuții*, II, 163, 350-351; Constantinescu, *Scieri*, III, 162-177; Ionescu, *Război*, I, 156-159; Perpessicius, *Opere*, VI, 52-54, 250-253, VII, 94-97; Streinu, *Pagini*, II, 257-262, 430, 432, IV, 194, V, 287-288; Sebastian, *Jurnal*, 327-332; Călinescu, *Ulyse*, 73-74, 219-222; Sebastian, *Eseuri*, 306-310; Cioculescu, *Aspecte*, 350-353; Munteanu, *Panorama*, 252-257; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 875-876, *Ist. lit.* (1982), 961-963; Octav Șuluțiu, *Anton Holban*, VR, 1957, 1; Georgescu, *Încercări*, II, 281-296; Manolescu, *Lecturi*, 147-169; Georgescu,

Polivalența, 228-232; Aurel Dragoș Munteanu, *Motive existențiale în opera lui Anton Holban*, VR, 1968, 4; Liviu Petrescu, *Realitate și romanesc*, București, 1969, 169-229; Al. Călinescu, *Anton Holban. Complexul lucidității*, București, 1972; Crohmălniceanu, *Literatura*, I, 478-482, 484-486; I. Negoiescu, *Anton Holban*, ARG, 1972, 1; Vlad, *Convergențe*, 237-255; Rotaru, *O ist.*, II, 308-312; Const. Ciopraga, *Romanul-revelație în locul romanului-povestire*, CL, 1973, 21; Manolescu, *Teme*, II, 9-11; Protopopescu, *Romanul*, 115-174; Manolescu, *Arca*, II, 161-188; Mihai Zamfir, *Structura semi-absenței*, VR, 1982, 8; Aurel Sasu, *Anton Holban: o filosofie a refuzului*, DFC, 241-262; Al. Călinescu, *Holbaniana*, CL, 1983, 12; Anania, *Rotonda*, 84-102; Nicolae Florescu, *Profitabila condiție*, București, 1983, 132-165; Trandafir, *Dinamica*, 205-220; Silvia Urdea, *Anton Holban sau Interogația ca destin*, București, 1983; Mariana Vartic, *Anton Holban și personajul ca actor*, București, 1983; Vlad, *Lectura rom.*, 60-64; Nicolae Manolescu, *Holbaniana*, RL, 1984, 12; Dan C. Mihăilescu, *De patru ori Anton Holban*, ST, 1984, 2; Zamfir, *Cealaltă față*, 82-91; Mihai Măngiulea, *Introducere în opera lui Anton Holban*, București, 1989; Negoiescu, *Ist. lit.*, I, 256-258; *Anton Holban*, DRI, II, 337-341; Glodeanu, *Poetica*, 249-268; *Dict. analitic*, II, 178-179, 290-292, III, 209-212; *Anton Holban*, DCS, 34-35, 181; *Dict. esențial*, 373-375; Micu, *Ist. lit.*, 297-299, *passim*; Z. Ornea, *Proustianul Anton Holban*, RL, 2001, 27; Eugen Dimitriu, *Lovinesții*, Iași, 2001, *passim*; Nicolae Florescu, *Divagațiuni cu Anton Holban*, București, 2001; Mihai Zamfir, *Neverosimilul centenar*, RL, 2002, 5; Emil Vasilescu, *Anton Holban*, București, 2002; Ofelia Ichim, *Între Eros, solitudine și Brahms. Motive literare în proza lui Anton Holban*, Iași, 2003. C.M.B.

HOLBAN, Ioan (2.VII.1954, Fălticeni), critic și istoric literar. Este fiul Raisei Holban (n. Cociug) și al lui Ion Holban, profesori. După absolvirea Liceului „A. T. Laurian” din Botoșani (1973), urmează Facultatea de Filologie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași, luându-și licența în 1978. Profesor de gimnaziu la Pașcani (1978-1979) și Iași (1979-1980), filolog în cadrul Institutului de Filologie Română „A. Philippide” din Iași (1980-1990), între 1990 și 1996 este redactor-sef al revistei „Cronica” și, concomitent, secretar al Uniunii Scriitorilor din România, iar din 1996, director general al Teatrului Național „V. Alecsandri” din Iași. În 1998 a obținut titlul de doctor în filologie. A debutat publicistic la „Dialog” în 1975, iar editorial, cu volumul *Proza criticilor*, în 1983. Colaborează la „Amfiteatru”, „Anuar de lingvistică și istorie literară”, „Astra”, „Ateneu”, „Cahiers roumains d'études littéraires”, „Caiete critice”, „Contemporanul”, „Convorbiri literare”, „Cronica”, „Dialog”, „Lucașăru”, „Opinia studentească”, „România literară”, „Steaua”, „Tribuna”, „Tribuna României” ș.a. Este distins cu Premiul pentru critică literară al Colocviului Național de Literatură și Publicistică (1977), Premiul „Napoca universitară” (1978), Premiul revistei „Cronica” pentru critică literară (1982) ș.a., precum și cu Ordinul Serviciul Credincios în grad de Cavaler (2001).

Cărțile de critică și istorie literară ale lui H. sunt anticipate și acompaniate de o foarte bogată activitate foiletonistică. Abundența publicisticii a putut da, la început, impresia risipirii forțelor (Nicolae Manolescu), dar și a unei energii remarcabile, subliniată de Marian Papahagi într-un portret sintetic: „Stăpânirea unui limbaj specializat și suplu, înzestrarea pentru

analiză (și în special pentru aceea a prozei), seriozitatea și [...] o putere de muncă nu tocmai comună în tânăra generație [...] sunt atuurile sale esențiale". Spiritul analitic și aplicația la text sunt dublate de un apetit teoretic evidențiat de instrumentarul folosit (din câmpul structuralismului, psihanalizei, tematismului, semioticii și naratologiei) și de efortul personal de conceptualizare sau de nuanțare a conceptelor consacrate. Asemenea calități sunt ilustrate chiar de prima sa carte, *Proza criticilor*, care are ca obiect opera epică a lui E. Lovinescu și G. Ibrăileanu. Lucrarea a fost salutată de Al. Călinescu drept „primă cercetare serioasă consacrată romanelor” lovinesciene și o abordare cu „subtilitate interpretativă” a romanului *Adela* de Ibrăileanu. Interpretată psihanalitic, proza lui Lovinescu îi apare lui H. ca reflex al unui „complex literar” și ca analogon al aderenței criticului modernismului la freudism, vizând un model epic de natură a sincroniza romanul românesc cu cel european. Proza criticului de la „Viața românească” e citită ca o prelungire a lecturilor și tezelor psihologice ale exegetului literar, în care se prefigurează tipul romanului care va urma, al erosului, al „spațiului-femeie” ș.a.m.d. Intenția comentatorului e de a demonstra caracterul organic al operei celor doi autori și de a identifica, la nivel general, diferența specifică a „prozei criticilor”. Ion Creangă. *Spațiul memoriei* (1984), carte redactată, pare-se, înaintea celei de debut, are un discurs critic mai tehnic și o viziune interpretativă prin care autorul corectează o serie de idei clasicizate și chiar devenite locuri comune și clișee (un exemplu: „roiul de citate”, despre care vorbește G. Călinescu) și construiește imaginea unui Creangă ce, în *Amintiri...*, „pe măsură ce scrie cartea își creează propriul eu”. Rememorând/retrăind trecutul prin hipotipoză, *Amintirile...* sunt plasate în „spațiul pactului autobiografic, guvernat de efortul întru reconstituirea adevărului despre sine” al autorului, care reunește astfel cele două componente, fundamentale după H., ale personalității lui: Povestitorul și Învățătorul. Analiza ironiei (întra- și extradiegetice), a „structurilor temporale”, a procesului de generare a textului și de contemplare a trecutului prin „matricele narative” cu care încep cele patru părți ale operei, apoi identificarea modalităților de implicare a cititorului și considerațiile despre codul cultural reprezintă tot atâtea contribuții originale, novatoare, la exegeza unuia dintre cei mai dificili scriitori români. Monografia *Hortensia Papadat-Bengescu* (1985; ediția a doua, din 2002, a fost distinsă cu Premiul pentru critică al revistelor „Ateneu” și „Convorbiri literare”), apărând după o serie bogată de studii și eseuri consacrate autoarei, îi urmărește drumul de la psihologic și eseistic la epic. Fără a cădea în reducionism, H. observă cu subtilitate dozajul de subiectiv și obiectiv păstrat pe întregul parcurs al operei (cu excepția romanului *Drumul ascuns*, apreciat drept cea mai obiectivă creație a scriitoarei), ponderea psihologicului în prima sa parte și a epicului în cea de-a doua, în fine, sinteza sui-generis a celor două laturi în *Rădăcini*, text care „recuperând esența celor două etape anterioare, închide, de fapt, Opera”. În *Profiluri epice contemporane* (1987) cronicarul actualității literare propune un tablou al prozei din anii '60-'80, clasată după criteriul generațiilor, promoțiilor și școlilor.

Taxonomia e discutabilă — ca oricare alta —, ca și încadrările, ca și absența unor nume: A. E. Baconsky, Teodor Mazilu, Octavian Paler, Titus Popovici ș.a. Cartea rezistă însă printr-o seamă de „profiluri”, între care Nicolae Breban, Augustin Buzura, Paul Georgescu, D. R. Popescu, Mihai Sin, Eugen Uricaru, optzeciști, unde talentul criticului de proză își spune cuvântul. Portretele cresc, în identitatea lor dinamică, din „cartea-efigie” a fiecărui autor. Cu *Literatura subiectivă* (I, 1989), criticul se întoarce la preocuparea mai veche pentru literatura confesivă, „personală”, a „pactului autobiografic” (definit, cu unele nuanțări, după Philippe Lejeune, ca și în cartea despre Creangă). Obiectul analizei îl fac jurnalul intim (de la C. A. Rosetti la Petre Stoica) și autobiografia literară (de la Teodor Vărnăv la Valeriu Cristea). Volumul anunță o serie mai amplă și pledează cauza integrării între granițele literarității a unor scrieri ce tematizează și textualizează viața, făcând din persoana autorilor personaje, oameni „de hârtie”. *Salonul refuzaților* (1995; Premiul Uniunii Scriitorilor, Filiala Iași) este o carte recuperatorie (și reparatorie) despre scriitori disidenți (de la Paul Goma la Dorin Tudoran) și cărți interzise de cenzură, despre „cărți amânate”, toate acestea alcătuiind „camera obscură a literaturii noastre”. Conceptele operaționale care dirijează clasificarea sunt în acord cu disocierea operată de Sorin Alexandrescu între „scrib”, „scriitor” și „disident”. Criticul a mai publicat, în 1999, un jurnal intelectual al călătoriei de cincisprezece zile în China. Notația scrupuloasă e contrapunctată de reveria cărturărească și chiar poetică: la un moment dat, autorul compune un „poem”, numind, unul după altul, felurile speciale ale gastronomiei chinezești, care sunt tot atâtea metafore pentru urechea europeanului: „Cuibul rândunicii în zăpadă parfumată”, „Cuib de pasăre cu floare de

gheață", „Orez îndulcit de opt comori" și așa mai departe, până la numărul 90.

SCRIERI: *Proza criticilor*, București, 1983; *Ion Creangă. Spațiul memoriei*, Iași, 1984; *Hortensia Papadat-Bengescu*, București, 1985; ed. 2, Iași, 2002; *Profiluri epice contemporane*, București, 1987; *Literatura subiectivă*, vol. I: *Jurnalul intim. Autobiografia literară*, București, 1989; *Albumul Iași*, Iași, 1994 (în colaborare); *Cimitirul Eternitatea*, Iași, 1995 (în colaborare); *Prin Iași de odinioară*, Iași, 1995 (în colaborare); *Salonul refuzaților*, Iași, 1995; *Poarta lumii. Jurnal în China*, Iași, 1999; *Istoria literaturii române. Portrete contemporane*, I, Iași, 2003.

Repere bibliografice: Al. Călinescu, *Istorie literară*, CL, 1983, 8; Paul Georgescu, *Rațiune și analiză*, RL, 1983, 38; Al. Călinescu, *Încercări în naratologie*, CL, 1984, 4; Mircea Mihăieș, *Critica postuniversitară*, O, 1985, 5; Nicolae Manolescu, *Marea europeană în monografie*, RL, 1985, 36; Marian Papahagi, *Implacabila analiză*, TR, 1985, 37; Radu G. Țeposu, *Criticul I. Holban*, TBR, 1987, 343; Mircea Iorgulescu, *Analiza și sinteza*, RL, 1987, 43; Gheorghe Grigurcu, „*Profiluri epice contemporane*", F, 1988, 1; Petru Poantă, *Argumente pentru o sinteză*, ST, 1988, 2; Dan C. Mihăilescu, *Profilurile lui Holban*, TR, 1988, 21; Paul Georgescu, *Un sfert de veac de proză*, VR, 1988, 8; Florin Faifer, *Textul ca o pradă*, CRC, 1990, 4; Mircea Mihăieș, *Literatura la ciorap*, O, 1990, 12; Nicolae Manolescu, *Grilă critică sau grilaj?*, RL, 1990, 16; Bucur Demetrian, *Spectacolul confesiunii*, R, 1990, 5; Țeposu, *Istoria*, 171–173; *Dicț. scriit. rom.*, II, 521–523; Geo Vasile, *Paradoxul chinez*, RL, 1999, 47; Manolescu, *Lista*, III, 431–435; Tudorel Urian, *Bizare istorii literare*, RL, 2003, 45. N.M.

HOLBAN, Sorin (6. II. 1933, Iași), prozator, poet și dramaturg. Este fiul Liei și al lui David Holban. După absolvirea Facultății de Limba și Literatura Română a Universității din București, lucrează ca redactor la „Informația Bucureștiului", redactor-șef la „Jurnalul de umor și de divertisment" și director la „Jurnalul de București" (1996).

Cunoscut mai ales ca jurnalist și autor a numeroase scenariilor radiofonice și pentru televiziune, dar și al unui scenariu de film (*Liliacul înfloreste a doua oară*), H. debutează editorial în 1976, ca laureat al concursului Editurii Eminescu, cu volumul de nuvele *Te urăsc, iubita mea*, un tip de proză de factură tradițională, fără relief și puțin incitantă la lectură. Schimbând registrul și trecând de la proza la poezie, publică placheta *Cu tango înainte* (1982), o versificație patetică facilă, în mare măsură narativă, scrisă sub influența lui Eugen Jebeleanu și a lui Adrian Păunescu. Tema centrală este tragismul conștiinței umane, perceput ca un sentiment de cutremurare față de ororile lagărului de la Auschwitz. Simbolurile tradiționale („pasărea neagră"), utilizate în exces și golate de sens, precum și o paletă de figuri de stil de asemenea convențională și destul de sărăcăcioasă, abundența interogațiilor retorice încarcă și sufocă substanța poemului. *Iarna când au murit cangurii* (1984), subintitulat „microroman", se încadrează în tiparul „literatură de vacanță" — o proză marcată de gratuitate, dar salvată de un umor care face lectura agreabilă. Personajele principale alimentează o intrigă de factură erotică, bazată pe aparentul conflict între o personalitate cam rigidă și una „fără sistem", pusă pe șotii, care găsește oriunde un prilej de a face haz. Același tip de personaje necomplicate sufletește apare și în

romanul *Să nu aștepți minuni de la luna septembrie* (1991), dar aici este mai interesant modul în care evoluează acțiunea, planul auctorial intersectându-se adesea cu planul ficțiunii. Naratiunea debutează în stilul romanului sentimental al secolului al XIX-lea (plimbarea a doi tineri printr-o pădure într-o dimineață de toamnă), dar „vocea autorului" își face apariția cu scopul de a ironiza acest procedeu narativ simplist, marcând cu o stupoare simulată că era întârziat cu un secol. Acțiunea, transpusă douăzeci de ani mai târziu (tinta devine aici, în mod gratuit, proza lui Dumas), aduce în scenă relația plină de sinuozități dintre doctorul Sabin Dorobanțu și Olga, iar autorul, căruia personajele par să-i deoace planurile, se inserează în text, convocându-le pirandellian, în ultimul capitol. Acesta este un bun mijloc de autoironie și demitizare a vocii auctoriale, devenind un discurs focalizat pe ideea de a demonstra că și din ratarea unui subiect de roman poate ieși o carte. Romanul *Revolta manechinelor* (2001) nu se mai înscrie în linia umoristică a celorlalte, H. folosindu-se de un erotism fără obiect, facil, caracteristic literaturii de consum. Alternanța a două planuri, sugerând prin intersectarea lor o suprapunere între real și imaginar, încarcă textul, ducând la o confuzie narativă rezolvată stângaci în final, prin sinuciderea unuia dintre personaje. Gravitatea pe care prozatorul încearcă să o confere textului prin introducerea unei idei insolite — oameni-manechine sau manechine care prind viață — nu face decât să întărească aerul de superficialitate. Piesa *Lovește-l pe aproapele tău* (1995), subintitulată „comedie tristă", își motivează titlul prin propunerea unei așa-zise noi porunci divine, la antipodul moralei creștine, dar necesară într-o perioadă confuză (cum este cea din România de după 1989), caracterizată de sentimentul răsturnării valorilor. Cu o construcție interesantă, prima parte a textului pare să aparțină teatrului de revistă, bazându-se pe procedeele tradiționale ale comicului de nume și de situații, prin intermediul cărora sunt criticate noile realități sociale, ce se suprapun perfect, din punctul de vedere al modalităților de câștig, peste cele vechi. Piesa devine însă artificială prin trimiterea la mitul lui Pygmalion și al Galateei, aici fiind vorba despre niște falși creatori împotriva cărora se ridică așa-zisa lor creație.

SCRIERI: *Te urăsc, iubita mea*, București, 1976; *Cu tango înainte*, București, 1982; *Iarna când au murit cangurii*, București, 1984; *Să nu aștepți minuni de la luna septembrie*, București, 1991; *Lovește-l pe aproapele tău*, București, 1995; *Revolta manechinelor*, București, 2001; *Vinovăția mieilor*, București, 2002.

Repere bibliografice: Nicolae Ciobanu, „*Te urăsc, iubita mea*", LCF, 1977, 5; Laurențiu Ulici, „*Te urăsc, iubita mea*", RL, 1977, 14; Dan Mutașcu, „*Cu tango înainte*", SPM, 1983, 1; Nicolae Ciobanu, *Patetism liric*, LCF, 1983, 25; H. Zalis, „*Iarna când au murit cangurii*", RL, 1985, 41; Sultana Craia, „*Iarna când au murit cangurii*", LCF, 1985, 41; Sultana Craia, *Sentimentalism și ironie*, LCF, 1985, 49; Regman, *Nu numai*, 241–242; *Dicț. scriit. rom.*, II, 523–524; Bogdan Ghiu, *Un roman despre o actualitate posibilă*, „Jurnalul național", 2001, 17 decembrie; Mariana Ionescu, *Note de lectură*, „Jurnalul de București", 2002, 463. D.Mr.

HONDRIĂ, Vasile (29.I.1902, Lunca, j. Galați — 12.IV.1974, Galați), poet și publicist. În 1923 a absolvit Școala Normală „C. Negri” din Galați. Primele versuri le-a publicat în „Licăriri”, revista liceenilor gălațeni, editată de Cercul literar „V. Alecsandri”. Colaborează și la revista „Luminișuri”. Își începe activitatea pedagogică și culturală în localitățile transilvănene Filea, Năsăud, Târgu Mureș, unde redactează revista „Astra”, în care publică versuri, articole, folclor. În 1934 se afla la Galați, ca inspector școlar al județului Cahul. Concomitent cu munca pedagogică, a desfășurat o intensă activitate literar-publicistică în ziarul „Graiul satelor”, editat pe cont propriu, și în revista „Bugeacul” din Bolgrad.

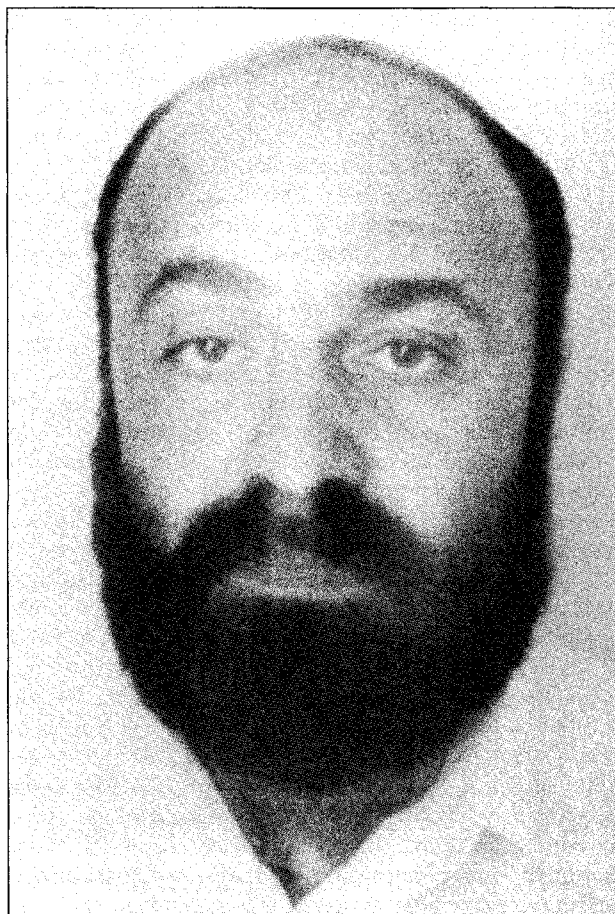
H. a debutat editorial cu placheta *Săbii și epave* (1935). Este un creator romantic de tablouri pitorești și de subiecte insolite. Ritmul rămâne domol, tradițional, imaginile având oarecare noutate și prospețime.

SCRIERI: *Săbii și epave*, Galați, 1935. **Culegeri:** *Mureșule, apa ta...* (în colaborare cu D. Boeriu și V. Bogdan), îngr. Andronie Vișan, pref. Vasile Netea, Târgu Mureș, 1971.

Repere bibliografice: B. Jordan, *Antologia învățătorilor în literatură*, București, f.a., 241; Vasile Netea, *Folclorul și folcloriștii mureșeni*, Târgu Mureș, 1983, 110; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 146; Datcu, *Dict. etnolog.*, I, 318. A.B.

HORASANGIAN, Bedros (18.XI.1945, București), prozator și eseist. Este fiul Nadiei Horasangian, contabilă, și al lui Ovanes Horasangian, inginer. La fel ca Ștefan Agopian, **H.** este unul dintre optzeciștii proveniți dintr-o zonă profesională extraliterară (a absolvit în 1970 Institutul Politehnic din București). A lucrat ca inginer proiectant, bibliotecar, cercetător științific, apoi ca secretar al Uniunii Scriitorilor, redactor la diferite reviste postdecembriste, printre care „22”, director al Departamentului Cultură, Educație, Știință, Viață Spirituală de la Televiziunea Română, atașat-cultural în Grecia și în SUA. Începe să publice proze în revistele transilvănene („Steaua”, „Vatra”, „Tribuna”), după care câștigă concursul de debut al Editurii Albatros, în 1984, cu volumul *Curcubeul de la miezul nopții*, premiat de Uniunea Scriitorilor. Imediat după debut apar, în serie compactă, volumele de proze scurte *Închiderea ediției* (1984) și *Parcul Ioanid* (1986). **H.** primește aproape din oficiu „naturalizarea” optzecistă, astfel încât în 1987 romanul *Sala de așteptare* este consemnat ca un succes al generației.

Scriitorul propovăduiește despărțirea de livresc și transgresarea literaturii, reclamându-se de la un program autenticist sui-generis. Romanul *Sala de așteptare* începe în punctele unde se sfârșește experiența prozei interbelice. Aceasta din urmă trebuie neapărat inclusă printre antecedentele cărții lui **H.** Nu întâmplător o serie de personaje din *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*, romanul lui Camil Petrescu, se amestecă printre creaturile fictive ale prozatorului, ambi-guizând demarcațiile dintre literatură și viață. Scriitorul își deconspiră genealogia în chiar momentul când își încheie conturile cu ea. Fluența scriiturii camilpetresciene este total compromisă. Pretenția naratorului de a-și recompune trecutul

ca pe un puzzle, convertind o serie de incidente într-un Destin — și, de ce nu, într-o Carte —, e sortită eșecului. Ipotezele narative ale scriitorului nu deconstruiesc doar literatura, ci și viața. Transgresarea literaturii nu procură certitudinile mult așteptate. Cea mai importantă metaforă (de fibră textualistă) a cărții — „sala de așteptare” — nu se referă doar la scris, ci și la viață. Asemeni literaturii, viața nu e depozitara unui sens pregnant, ci se află într-o perpetuă așteptare a lui. Strict tehnic vorbind, romanul este de factură leviathanică, îngurgitând o materie textuală scrisă de alții și uneori de autorul însuși. În momentul apariției, *Sala de așteptare* a semnalat foarte prompt direcțiile de mișcare ale prozei optzeciste. Cu o anume emfază, într-un roman sinopsis de proporții impresionante, se recapitulau, pe alocuri cu o anume maliție, achizițiile brevetate de proza decadelor. Romanul *În larg* (1989) este de un manierism obositor, storcând tot ce se poate din băătoritele rețete ale scriiturii intimiste (epistolarul și jurnalul). Jongleria cu mai toate convențiile ficțiunii (parodiate serios) constituie adevărata temă a cărții, populată cu personaje amice, vizibil confecționate din hârtie. Adevăratul interes al literaturii lui **H.** este de găsit în prozele scurte. Aici relația dintre literatură și real își află un echilibru convingător. Scriitorul aruncă asupra lumii o privire lucidă și implicată

(moral). Ea penetrează aparențele orgolioase, demistifică, denudează — cu o cruzime calculată, inclusă în proiect — și, mai ales, denunță cu delicii cazurile în care viața imită scandalos livrescul. Promiscuitatea relației dintre real și scris este concepută în două variante: „câtă viață, atâta literatură” sau, mult mai rar, „câtă literatură, atâta viață”. De la *Curcubeul de la miezul nopții* până la *Portocala de adio* (1989), ficțiunile autorului plasează livrescul într-o poziție care-i îngăduie a remorca existentul. Se rumează pasiuni, resentimente, ambiții livrești, se vorbește în citate, se jonglează cu titlurile și cu sintagmele aluzive. Strict tematic vorbind, prozatorul stăruie asupra marginalului, a cotidianului lipsit de orice elan spre exemplaritate. Opțiune polemică, procurând o alternativă modelelor oficiale de reprezentare a realului, axiomelor triumfaliste, dictate de sus (perifericul sau „secundarul”, în termenii lui Virgil Nemoianu, este întotdeauna subversiv în raport cu paradigmele centrale ale unui timp anume). Existența anodină a unor înși de obicei anonimi (atunci când nu răspund unor nume sforăitoare ca Epaminonda Geogiu) ocupă locul central în prozele lui H., care reabilitează o zonă semnificativă a realului: zile obișnuite, întâmplări, muncă, evenimente, mici habitudini. Un etcetera le-ar cuprinde. La fel ca Ioan Lăcustă, Ioan Groșan, Cristian Teodorescu și alții, prozatorul stă, declarat, la ușa domnului Caragiale. Îi lipsește însă neutralitatea absolută a camerei de înregistrare. În prim-planul prozelor se află o voce naratoare — vocea autorului: cel care urmează să scrie sau, eventual, o face în timp ce observă. Comportamentul degajat al prozei lui Caragiale e înlocuit de un anume didacticism, pe alocuri de un tezism mărturisit, iar implicarea (ca și explicarea) se numără printre atribuțiile ce incumbă unui personaj inconfundabil, subiect și uneori obiect al povestirilor. Numele generic pe care i-l dă autorul însuși este acela de Martor. Din calitatea de martor a protagonistului său decurg câteva dintre trăsăturile esențiale ale scrisului lui H. Lipsit de intenția de a simula transparența, naratorul se interpune decis între universul prozei și lector, preferând să-și dirijeze povestirile cu mână forte. Martorul asistă, la fel de exigent și autoritar, și la geneza propriului scris, în măsura în care acesta este doar un fapt de viață ca oricare altul. Prozele scurte din *Enciclopedia armenilor* (1994) evocă polemic convenția străinului, împreună cu tot zațul cultural acumulat în timp. Indiferent de numele pe care îl poartă, există un povestitor unic al acestor proze: i se poate spune Armeanul rătăcitor. Descendent al unui neam risipit între cele patru puncte cardinale, el este subterfugiul narativ care obligă scena epică să se lărgească. Universul povestirilor se scindează în mod curent în două planuri. De o parte, întâmplările restituite de memoria celor care le-au suferit, de cealaltă, procesul de osificare a sensurilor, de contrafacere a lor, pe măsură ce trec în istorie. A trece în istorie înseamnă a fi aspirat de un imens dispozitiv deformator, care măsluiește sensurile, le malaxează și le jintuiește în formule fixe, în stereotipii, în lozinci și clișee. Prozele demontează minuțios și apoi etalează cu emfază mecanismul. Teatrul predilect al povestirilor este lumea sfârșitului de secol XX, veac al anomaliilor istorice, în care s-au

inventat comunismul și nazismul, lagărul de exterminare și gulagul, canalul, Sighetul și Gherla, colectivizarea forțată și planurile cincinale, lupta de clasă și dictatura proletariatului. Volumul de eseuri *Bonjour, popor!* (1995) reunește publicistica din anii când, în redacția revistei „22”, H. lua săptămânal pulsul societății postcomuniste timpurii. Autorul detectează două paradigme ale mentalității românești, proprii epocilor de reazăzare și de confuzie istorică. Emblema acestor este Hyperion, a celeilalte, Mitică. Ambele funcționează ca efigii simbolice, dincolo de care se profilează un lung șir de alternative — morale, civice, politice, practice — articulate în două strategii existențiale polare, numite de eseist Utopia și, respectiv, Descurcările. Cea de-a doua paradigmă beneficiază de o atenție polemică aparte, mai întâi fiindcă în climatul prielnic al tranziției românești ea tinde să devină endemică, dar și fiindcă fenomenologia sa complexă stimulează înclinațiile de patolog și de terapeut social ale scriitorului. Alternativa Hyperion este ilustrată de cei care se răzvrătesc contra mistificării și a urâtului, trăind fremur fără a evada din cetate, punându-și fapta, nu doar verbul, în slujba reintrării în normalitate. *Integrarea europeană* (1997) este, cum ar fi spus Nichita Stănescu, „o carte de recitare”. Cuprinzând în mod preponderent versuri, ea epitomizează opțiunile fundamentale ale operei lui H., traducându-le într-un registru nou (autorul mai are câteva recidive în domeniul prozei — *Cuvântul de admirație* care deschide volumul, un *Editorial*, o *Scrisoare către prietenii din fostele țări comuniste* și epilogul intitulat *Lupta pentru integrare continuă*). Martorul, atotprezent în prozele anterioare, își revendică aici o identitate precisă (se numește Bedros, un prenume mai curând generic) și trece decis de la povestire la discurs. Atmosfera generală a cărții se situează cel mai aproape de umorul negru și câteodată trist al autorului de distopii din *Enciclopedia armenilor* și din *Bonjour, popor!*

Întrepătrunderea literaturii cu existența reală e un fapt dintre cele mai caracteristice prozei lui Bedros Horasangian. Vorba mustoasă a precupeților se ciocnește în paginile acesteia cu sintagma ultrasavantă, eseul de cea mai densă cerebralitate contrapunctează oralității de periferie [...]. Tehnica, în culegerile de proză scurtă e, încă o dată, adesea reportericească [...], dar (pseudo)reporterul e dublat în permanență de un observator al etern omenescului nespectaculos, al tragicomicului banal, al stereotipiei cotidiene absurde și, mai ales, de un eseist contemplativ și sceptic, spirit zarifopolian, cu gustul „ideilor gingașe”.

DUMITRU MICU

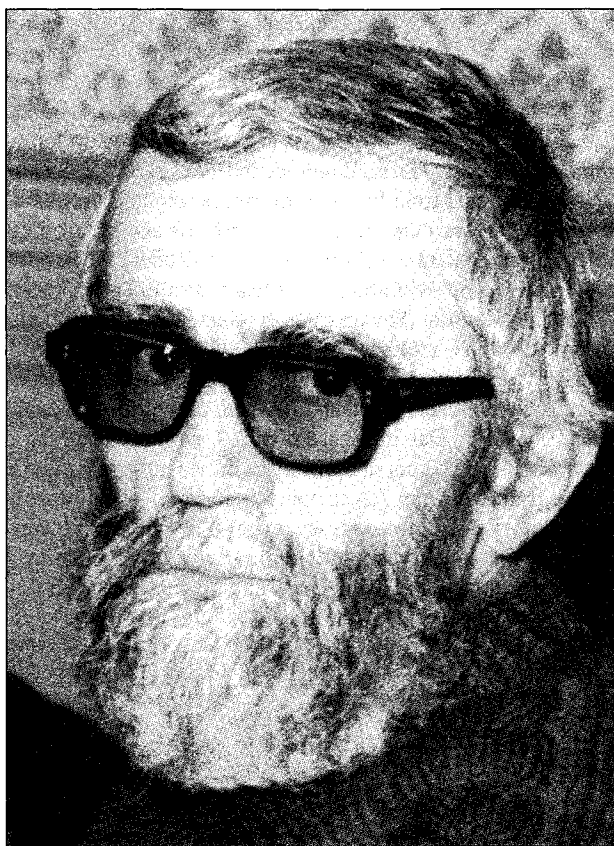
SCRIERI: *Curcubeul de la miezul nopții*, București, 1984; *Închiderea ediției*, București, 1984; *Parcul Ioanid*, București, 1986; *Sala de așteptare*, București, 1987; ed. 2, Târgu Mureș, 2002; *În larg*, București, 1989; *Portocala de adio*, Cluj-Napoca, 1989; *Misteriosul om în negru sau Ora meloromanului*, București, 1992; *Enciclopedia armenilor*, Sibiu, 1994; *Bonjour, popor!*, București, 1995; *Zăpada mieilor*, București, 1996; ed. Cluj-Napoca, 1997; *Integrarea europeană*, pref. Mircea Ivănescu, București, 1997; *Tranzit*, Pitești-București, 2001.

Repere bibliografice: Gabriel Dimisianu, *Viata ca literatură*, RL, 1985, 44; Iorgulescu, *Prezent*, 319–323; Mircea Iorgulescu, *Un martor patetic*,

RL, 1986, 50; Eugen Simion, *Babelfiction*, RL, 1988, 10; Al. Călinescu, *Romanul dintr-un roman*, CRC, 1988, 13; Romul Munteanu, *Un galimatias al romanului*, FLC, 1988, 16; Marian Papahagi, *Vocile romanului*, TR, 1988, 17; Nicolae Manolescu, *Un bărbat și o femeie sau Întoarcerea lui Ulise*, RL, 1989, 23; Mircea Mihăieș, *Chestiuni de fapt*, AFT, 1989, 10; Simion, *Scriitori*, IV, 671-685; Crohmălniceanu, *Al doilea suflu*, 153-161; Dan C. Mihăilescu, „Bărbat singur la țărnul mării”, T, 1990, 1; Eugen Simion, *Proza scurtă*, RL, 1990, 15; Mircea Iorgulescu, „În larg”, RL, 1990, 20; Vlad Sorianu, „Umiliința” prozei scurte, ATN, 1990, 5; Monica Spiridon, *O promoție „pusă la index”*, JL, 1990, 7, 13; Monica Spiridon, *Etcetera...*, R, 1990, 10; Țeposu, *Istoria*, 20-21; Ion Bogdan Lefter, *Introducere în noua poetică a prozei*, în *Competiția continuă. Generația '80 în texte teoretice*, îngr. Gheorghe Crăciun, București, 1994, 222-231; Radu Mares, *O carte-eveniment: „Enciclopedia armenilor”*, TR, 1995, 13; Lovinescu, *Unde scurte*, IV, 223-228, V, 45-50; Alex. Ștefănescu, *Seducerea și abandonarea cititorului*, RL, 1997, 10; Monica Spiridon, *Cum poți să fii armean?*, LCF, 1997, 17; Monica Spiridon, *Mitică și Hyperion în tribunalul istoriei*, LCF, 1997, 25; Regman, *Dinspre Cercul Literar*, 108-114; Monica Spiridon, *Numitorul comun al poeziei și al prozei*, R, 1999, 1; *Dicț. analitic*, II, 238-239, IV, 68-70; *Dicț. esențial*, 375-377; Manolescu, *Lista*, II, 275-278; Popa, *Ist. lit.*, II, 919-920; Ioan Holban, *Măine, repetabilul mâine*, CL, 2002, 11. M.S.

HOREA, Ion (10.V.1929, Petea, j. Mureș), poet. Este fiul Anei (n. Teban) și al lui Ion Horea, țărani. În 1936 familia se mută în satul vecin, Vaideiu. După absolvirea a patru clase primare în satul natal **H.** e admis la Liceul „Al. Papiu-Ilarian” din Târgu Mureș. În anii Dictatului de la Viena și ai războiului, învață la liceele „Titu Maiorescu” din Aiud (1940-1942) și „Regele Ferdinand” din Turda (1942-1944). Imediat după război trece prin Liceul Teoretic din Târgu Mureș (1944-1945) și Seminarul Pedagogic din Cluj (1945-1946), spre a reveni la „Al. Papiu-Ilarian”, unde în 1948 susține bacalaureatul. În continuare studiază la Institutul de Arte Plastice „N. Grigorescu” din București. Părinții fiindu-i declarați „chiaburi”, se vede constrâns să-și întrerupă studiile. Lucrează doi ani ca desinator tehnic la Uzinele Metalurgice Cugir. În 1947 debutează cu poemul în proză *Cosașul*, apărut în cotidianul „Ardealul nou” din Târgu Mureș. În 1949 începe să publice versuri în ziarul „Lupta Ardealului” și în „Almanahul literar” de la Cluj. În anii următori colaborează la revistele „Contemporanul” și „Flacăra” de la București. În 1951 este admis la Școala de Literatură „M. Eminescu”. Între 1952 și 1964 este redactor la „Viața românească”, iar între 1968 și 1990, la „România literară”, unde îndeplinește și funcția de redactor șef-adjunct. Între 1964 și 1968 a fost secretar al Uniunii Scriitorilor.

În operă, **H.** e un clasicizant. Principalele atribute ale originalității sale, perceptibile chiar în cartea de debut, *Poezii*, apărută în 1956, sunt disponibilitatea melică, darul de a adapta muzicii interioare a propriei sensibilități toate ritmurile de tip tradițional și redimensionarea în spirit modern a poeziei roadelor. Autorul *Coloanei în amiază* (1961) cântă nu numai fructele, ca Ion Pillat, cântă toate roadele pământului. Asemenea lui B. Fundoianu, Ilarie Voronca și Radu Gyr în deceniile interbelice, el celebrează fasolea, cartofii, mazărea, ceapa, sfecla, tomatele, morcovii. Poetizează, adică, alături de fructele edenice

ale solului subcarpat, precum „pere de aur ca luna în noapte”, prune cu „miezul ca fagurii dulci de albine”, și vegetale indispensabile, „prozaice”. Abordând la debut, în stil nediferențiat, obișnuitele „teme majore”, el s-a remarcat încă de atunci și printr-o insolită (și chiar suspectă în ochii unora) preferință pentru o sursă de inspirație mai puțin „centrală” și, implicit, printr-o anumită tonalitate atipică. Născut „din grâne, din fân, din cucuruz”, poetul începe a răspândi, încă din primele volume, „mireasma pământurilor sfinte” ale Câmpiei Transilvane și, odată cu ea, „behăitul turmei”, „mugetul de vite”, „cântecul de greieri”. Pământul și roadele sale, fauna domestică, munca plugarului ritmată în funcție de mișcările cosmice, sentimentul regășirii de sine în universul țărănesc sunt constanta esențială, structurantă a poeziei lui **H.** O constantă ce prin definiție implică sentimentul timpului și sentimentul iubirii de patrie. Rememorativă adesea, orația lirică reactualizează icoane apuse, reface spectacole contemperate nemijlocit la vârsta mirărilor. Principala sursă a lirismului pare a fi însă iubirea de poezie. Autor a numeroase cărți de versuri, **H.** își întreține plăcerea de a cânta prin frecventarea constantă a altor poeți, în special a celor de expresie clasică. Uneori (mai cu seamă după 1970) parafrazează nemijlocit stiluri cunoscute, face referiri la opere și la moduri lirice, la producții literare în general, numește locuri celebrate de scriitori. Bunăoară, vorbește de „netulburata urmă a bătrânilor Golești”, de „Râul Doamnei”, de un „sat

adunat pe Argeș", de Nilul care, dacă nu „mișcă valuri blonde", ca în *Egiptul eminescian*, „doarme în málul lui", de „Ai Penei Corcodușa Crai trei, de Curtea Veche"; menționează „România pitorească-n frumusețile-i vlahuțe", evocă anii cu „struguri dulci", pe „care-i gustă și îi cântă pe la vatra lor țărani", invocă, asemeni lui Eminescu în *Doină*, pe marele Ștefan: „Nu mai sta nici tu la Putna în mormânt, Ștefan Părinte." O seamă de versuri, majoritatea scurte, precum acelea care alcătuiesc piesa titulară a volumului *Umbra plopilor* (1965), aduc rezonanțe de melos simbolist. Ele reiau, de altfel, și un motiv simbolist, călătoria: „Și vom călători odată/ Pe unde n-am mai fost nicicând, / Cu umbra plopilor, ciudată, / Alunecând, alunecând..." Ultimul stih e refrenul întregii compoziții. Refrene există și în alte piese, bunăoară în *Zodii*, din volumul *Noaptea nopților* (1985): „Dar în acest țintirim / ne naștem numai o dată. / Și începem apoi să murim, / și lumea nu se mai găta. // Cartea fraților Grimm, / o, ce poveste ciudată! / Și mă-ntorc în Bizanț, aferim! / Și lumea nu se mai găta." În aceeași culegere, *Memento* e un lied, fără refren: „Acum putem să ne-ntălnim, / de nici o umbră nu ni-i teamă / de când am început să fim / cu

umbra timpului de-o seamă." Fluid nostalgice sunt și alte lieduri, precum, din *Bătaia cu aur* (1979), două secvențe ale uneia dintre „elegiile precare", a patra, sau, din *Podul de vămă* (1986), unul (*Prund*) cu suavități din speța celor existente la St. O. Iosif. De o alură mai accentuat simbolistă e *Soldatul*, prin strofa-refren: „la Oarba, la Oarba / în sus, mai în sus / soldatul și moartea / odată s-au dus." Prin definiție sunt incluse aici inflexiuni consonante cu muzicalitatea simbolistă din rondeluri. Cultivat cu discreție aproape în toată opera, rondelul monopolizează în *Măslinul lui Platon* (1977) un întreg ciclu. Ponderele notei simboliste diferă de la o piesă la alta, această notă făcându-se mai distinct auzită în versurile de tonalitate elegiacă: „S-au scuturat toți trandafirii, / Se mai aude aiurând / Povestea tristă-n care mirii / Se întâlniră la comand. // [...] S-au scuturat toți trandafirii." Dar simbolismul, cât există, nu angajează însăși simțirea poetică adâncă a lui H., care în esență e o formă de romantism, ușor modernizat în latura tehnică. A parafraza este o procedură ce amintește de clasici, de cei greci și latini, dar modernii o cultivă și ei, parodiind astfel, și totodată revitalizând implicit literatura clasică.

Ion Horea și Dinu Flămând

Operând, asemenea mai tuturor poetilor notorii din generația lui, cu mijloace prozodice — și expresive, în general — consacrate, cu material de inspirație din cele mai canonice surse, **H.** se impune ca individualitate artistică distinctă prin particularități de meșteșug, prin specificitatea rafinamentului tehnic. De la început se caracterizează printr-o anumită sobrietate a formulărilor, lipsită de rigidități, vădind un simț al cuvântului și al frazei în virtutea căruia vocabulele prea demonetizate, clișeele rudimentare pătrund în texte mai rar decât la numeroși alți producători de versuri din epocă. Adesea, poetul se dedă la mici ghidușii, la ștregării grațioase, fără nici o finalitate. Nu e vorba doar de rimele „deşuchate”, sunt și alte jocuri în versurile sale, fie ele lexicale, gramaticale sau stilistice: adjectivări amuzante („turnuri babiloane”, „dealuri împuhoiete”, „frumuseți vlahuțe”), vocative și alte forme morfologice insolite, unele suav arhaizante („gânde”, „pământ”, „liliece”, „petrecum”), vocabule inventate („tulește”, „oblime”, „împuhoiete”), regionalisme savuroase („furdulaș”, „fișcă”, „gruiețe”, „foastăne”, „firhonguri”, „holimburi”, „acăți”, „bolund”, „bolând”, „boșoalcă”, „a încelui”). Nu lipsesc acrobațiile verbale. Undeva, în *Bătăia cu aur*, poetul se amuză descompunând cuvântul „sămânță” și totodată manipulând alte vocabule: „Să, început de acțiune, / să facem ceva, să spunem, să pornim, — / mână, mănare, a mâna înainte, a amâna, / mâna dreaptă care aruncă mântuire, — / Să mână, să rămân peste noaptea făpturii mele, / să mai rămân, până vine spargerea definitivă, / ță, dimineată, strungăreață, măreață, / nu mai răbda să măie, să mână...” (*Între clopote mute*). De un subtil efect literar sunt câteva mici persiflări blânde, operate prin parafrazarea și reproducerea, surprinzătoare, a unor versuri celebre: „Apoi vom coborî-mpreună / pentru o zi ori pentr-un an / Unde cocoșii se-mpreună / Cu gănușile sub lună / Într-un instinct atât de van” (*Toate*). Un mod de a ironiza și parodia cu tandrețe (oarecum în genul lui G. Călinescu) este versificația burlescă, în manieră mai mult sau mai puțin folclorică, uneori cu elemente de lexic ardelenesc: „Deschide muiere poata / vine vaca din ciurdă, adap-o și bag-o / eu mă duc până la Cincinata / și de-acolo mă țap la Chicago / îngrășă și porcul / pân-ce mă-ntorc de la Neviorul / ai grijă când fată oia, / dacă m-oi prăpădi pe la Ohaia” (*A venit frontul*). În latura versificației, o particularitate a poeziei lui **H.** este ocolirea rimelor banale, previzibile, căutarea unor rime elegante, rare sau măcar bogate: „Crișuri”-„pietrișuri”, „lingouri”-„nouri”, „constelații”-„pirajii”, „agere”-„noli me tangere”, „tăul”-„Ceahlăul”, „n-o vei”-„Moldovei”, „Tudor”-„nu dor”, „afla-i-or”-„Părinte Maior”, „de vițe-i”-„Hobiței”. Necăutător de originalitate pur exterioară, autorul a adoptat totuși una, în volumul *Podul de vama* (1986): eliminarea majusculilor. Indiferent de poziția lor (titluri, început de frază), cuvintele (dacă nu sunt nume proprii) încep cu literă mică. Cu sau fără devieri de vreun fel oarecare de la modul clasic, poezia lui **H.** transfigurează original peisajul și emblemele pământului natal, transmite în tonuri subtil nuanțate vibrația unui suflet mereu fascinat de icoanele copilăriei,

mereu înfiorat de înțelesurile unui destin al comunității și de rezonanțele călătoriilor în lumea culturii.

Ion Horea continuă nu pe mesianicii ardeleni (Goga – Cotruș) [...], ci lirismul elegiac al lui Iosif. El se desparte astfel de alți poeți veniți din lumea țărănească (Al. Andrișoiu, Ion Brad, Ion Gheorghe, Ioan Alexandru), se desparte și de poeții de la „Stea”, orientați după 1956 spre o poezie de notație și cei dintâi, la noi, care recuperează „prozaismul”. Horea rămâne timp de câteva decenii credincios viziunii neoclasice și, într-o vreme în care retorica este doborâtă și toate formele de seducție alungate din poem, el continuă să scrie versuri cantabile și să sporească, de la o carte la alta, numărul viziunilor agreste melancolizante.

EUGEN SIMION

SCRIERI: *Poezii*, București, 1956; *Coloană în amiază*, București, 1961; *Flori de pădăie*, București, 1962; *Umbra plopilor*, București, 1965; *Poezii*, București, 1967; *Calendar*, București, 1969; *Încă nu*, Cluj, 1972; *Versuri*, București, 1973; *Măslinul lui Platon*, Cluj-Napoca, 1977; *Bătăia cu aur*, Cluj-Napoca, 1979; *Un cântec de dragoste pentru Transilvania*, Cluj-Napoca, 1983; *Eu trebuie să fiu*, pref. Edgar Papu, București, 1984; *Guguștiucul*, București, 1985; *Noaptea nopților*, Cluj-Napoca, 1985; *Podul de vama*, București, 1986; *Viața, viața*, Cluj-Napoca, 1987; *Drumuri și fântâni*, București, 1988; *Dealuri de lut*, București, 1990; *Cumpene*, București, 1991; *Locul și ceasul*, București, 1994; *Căderea pe gânduri*, Târgu Mureș, 1996; *Bătăi în dungă*, București, 1999; *Cartea sonetelor*, Cluj-Napoca, 2001; *Mărturisiri și rugăciuni*, București, 2003. **TRADUCERI:** Kemény János, *Ursulețul jucăuș*, București, 1958; Veress Zoltan, *Deak Ferenc, Povestea pâinii*, București, 1963; Létay Layos, *Ce vrea creionul*, București, 1970; Majtényi Erik, *Mazăre-Măzărîche*, București, 1973; Franz Liebhard, *Aurul înălțimilor*, pref. Ion Maxim, București, 1974; J.R.R. Tolkien, *Stăpânul inelelor*, I-III, București, 1999-2001 (în colaborare cu Irina Horea și Gabriela Nedelea).

Repere bibliografice: Simion, *Orientări*, 119-124; Ion Dodu Bălan, „*Umbra plopilor*”, LCF, 1965, 18; Negoitescu, *Scritori*, 435-438; Martin, *Poeți*, I, 169-176; Nichita Stănescu, „*Poezii*”, GL, 1967, 47; Felea, *Reflexii*, 84-87; Felea, *Poezie*, 72-76; Călinescu, *Literatura*, 102-106; Tudor, *Pretexte*, 233-237; Poantă, *Modalități*, 66-70; Petroveanu, *Traietorii*, 220-225; Dimisianu, *Valori*, 83-86; Felea, *Secțiuni*, 173-177; Barbu, *O ist.*, 116-120; Piru, *Poezia*, II, 56-64; Raicu, *Critica*, 235-238; Felea, *Aspecte*, I, 74-78, III, 56-60; Poantă, *Radiografii*, I, 100-103, II, 50-52; Raicu, *Practica scrisului*, 311-314; Grigurcu, *Poeți*, 212-214; Doinaș, *Lectura*, 188-192; *Lit. rom. cont.*, I, 418-424; Sângeorzan, *Conversații*, 73-78; Tomuș, *Mișcarea*, 98-102; Ciobanu, *Opera*, 156-160; Căndroveanu, *Printre poeți*, 124-129; Iorgulescu, *Prezent*, 179-184; Cristea, *Fereastră*, 191-195; Cistelean, *Poezie*, 114-121; Dimisianu, *Subiecte*, 141-146; Stănescu, *Jurnal*, III, 39-43; Micu, *Limbaje*, 223-234; George Pruteanu, *Bucolicul gnomic*, CL, 1989, 1; Simion, *Scritori*, IV, 118-128; Radu Cernătescu, *Ion Horea necredinciosul*, LCF, 1995, 28; Pop, *Pagini*, 57-61; *Dicț. scriit. rom.*, II, 527-529; Milea, *Sub semnul*, 24-27; Cistelean, *Top ten*, 73-75, 193-196; Micu, *Ist. lit.*, 392-393; *Dicț. analitic*, III, 354-355; Popa, *Ist. lit.*, I, 935-936. D.Mc.

HORIA, Vintilă (18.XII.1915, Segarcea — 4.IV.1992, Villalba, Spania), prozator, poet, eseist și traducător. Era fiul Mariei și al lui Vintilă Caftangioglu, inginer agronom. A urmat, la București, Colegiul Național „Sf. Sava” (absolvit în 1933) și Facultatea de Drept; obține și licența în litere a Universității

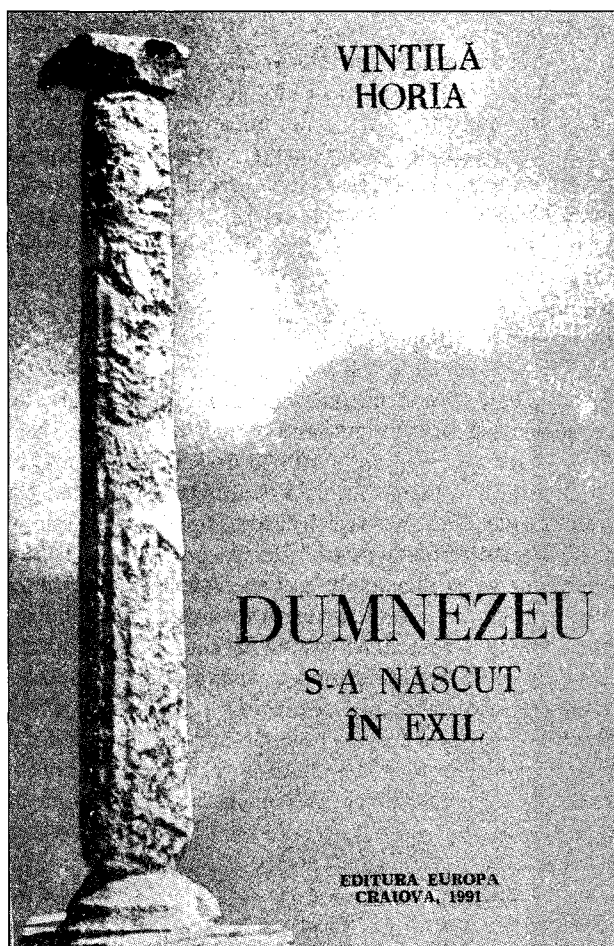
Catolice din Paris. În iunie 1940 e numit atașat de presă la Legația României din Roma, dar în octombrie, după schimbarea regimului de la București, e rechemat în țară. În 1941 i se acordă o bursă Humboldt în Austria, și în anul următor primește numirea ca atașat de presă la Consulatul român din Viena. În august 1944, considerat „cetățean al unei țări inamice”, este internat pe rând în mai multe lagăre din Germania și Austria; e evacuat de armata engleză în alt lagăr, la Bologna, de unde este eliberat la sfârșitul războiului. Refuză să se întoarcă în țară și rămâne în Italia. În 1946 un „tribunal al poporului” din București îl condamnă, sub acuzația de înaltă trădare, la muncă silnică pe viață, zece ani degradare civică și confiscarea întregii averi. Între timp, **H.** și soția sa se mută de la Roma la Assisi și de acolo, în 1947, la Florența, unde îl va întâlni pe Giovanni Papini (amintirea acestor întâlniri va forma substanța eseului *Giovanni Papini*, publicat la Paris în 1963). În 1948 emigrează în Argentina; spaniola o învață pe vapor, în cele șaptesprezece zile cât a durat traversarea Atlanticului. La Buenos Aires lucrează ca funcționar la o societate comercială și ca lector de limba și literatura română la Facultatea de Litere și Filosofie. Tot aici fondează revista „Noutăți despre Argentina și România”. În 1953 Institutul de Studii Hispanice îi acordă o bursă de studii; se întoarce în Europa, stabilindu-se la Madrid, unde se angajează ca funcționar la un hotel, apoi ca redactor la Radiodifuziunea Spaniolă și în cele din urmă va fi numit profesor la Școala Oficială de Jurnalism. Redactează, în franceză, romanul *Dumnezeu s-a născut în exil*, care va apărea în

1960, obținând un mare succes (după ce fusese respins de editurile Plon și Seuil) și fiind distins cu Premiul Goncourt. Mediile literare de extremă stânga de la Paris reacționează violent, reproșând juriului că a premiat un fost membru al unui partid fascist. Campania a luat proporții, fiind susținută și de unii scriitori reprezentativi din exil, bunăoară de Constantin Virgil Gheorghiu, care în ziarul „Paris-Presse-L'Intransigeant” (24 noiembrie 1960) l-a acuzat pe autor că e sprijinit de „supraviețuitorii Gărzii de Fier” și este „un colaborator al radioului franchist”. Atacurile au fost declanșate, de fapt, de presa de la București: în numărul din 10 august 1960, al revistei „Glasul patriei”, un pamflet semnat de G. Mărgărit lovea deopotrivă în romancier și în Virgil Ierunca, recenzentul care elogiase cartea. La rândul ei, Legația RPR din Franța s-a angajat într-o campanie denigratoare: mai multor ziare franceze li s-au trimis informații privind simpatiile pronaziste ale lui **H.**, aspect față de care, mai ales în primele decenii de după război, francezii erau extrem de sensibili. Nu e de mirare că organul Partidului Comunist, „L'Humanité”, a folosit prilejul de a-l discreditat pe scriitorul care se ilustra printr-o consecventă atitudine anticomunistă: aici au apărut (29 noiembrie 1960) facsimile ale unor articole publicate de **H.**, cu aproape un sfert de secol în urmă, în reviste de extremă dreapta, comentate în fraze pline de venin, sub semnătura unuia dintre fruntașii partidului, André Wurmser. Concluzia comentariului era că **H.** reprezenta pozițiile prohitlerismului și ale antisemitismului, a slujit „celor care au construit crematoriile” din lagărele de exterminare și, în consecință, era el însuși un criminal de război. În aceste împrejurări, printr-o scrisoare adresată la începutul lui decembrie 1960 juriului Academiei Goncourt, scriitorul renunță la premiu. Un ziar de prestigiu al lui „Le Monde” înregistrează (4-5 decembrie 1960) acest final al dramei, atrăgând atenția, într-un articol semnat de Robert Escarpit, asupra faptului că un premiu literar încununează o carte și nu are nici o legătură cu biografia autorului. În 1964 **H.** se întoarce în Spania, unde colaborează la câteva dintre cele mai repute reviste madrilene, dar și din alte orașe spaniole, precum și din alte țări. Scriitorul se integrează în viața culturală a Spaniei, primind cetățenia acestei țări abia în 1972. În anii 1969 și 1970 a întreprins lungi călătorii în Europa și în America de Nord, ca reporter al revistei „Tribuna Medica” din Madrid; călătoriile aveau ca scop realizarea unor interviuri cu importante personalități literare și științifice (interviuri ce vor fi adunate în volumul *Viaje a los centros de la tierra*, 1971). **H.** a fost unul dintre marile spirite românești și europene din cea de-a doua jumătate a secolului al XX-lea, pentru care datoria fundamentală a intelectului uman era construcția unei lumi unde libertatea interioară să fie principiul diriguitor. Idealul său constructiv se vedește și în revistele înființate sau conduse de el, în țară — „Meșterul Manole”, 1939-1941 (în colaborare cu Ovid Caledoniu, Virgil Carianopol, Miron Suru) — și după plecarea în exil: a fost redactor-șef al revistei „Dinamica Social” (Buenos Aires, 1949-1953), fondator și director al revistei de cibernetică și futurologie „Futuro Presente” (Madrid, 1971-1976), la care

au colaborat, printre alții, Arnold Toynbee, Werner Heisenberg, René Huyghe, codirector al revistei „Metapolitica” (Roma), fondator și director al colecției universitare „Punto Omega” (Madrid, 1966–1969), în care îi editează, alături de alți autori importanți, pe Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Ștefan Lupășcu, fondator, în 1983, împreună cu Alexandru Mircea, Aureliu Răuță, Alexandru Gregorian, Radu Enescu al Fundației Culturale Române, cu sediul la Madrid. Se impune, de asemenea, și ca istoric literar: e profesor de literatură universală și comparată la Universidad Complutense din Madrid, de literatură contemporană la Universitatea Catolică din Paris, apoi la Universitatea din Alcalá de Henares. În același timp, traduce în spaniolă opere ale unor scriitori italieni, francezi, germani și, foarte semnificativ, români: printre altele, scrieri ale lui Panait Istrati (*Ciulinii Bărăganului*, 1973) sau George Uscătescu (*Oameni și realități ale timpului nostru*, 1961). Alcătuieste și antologiile *Poezia românească nouă* (1956), *Antologia poezilor români în exil* (1950). A fost laureat al premiilor „Il Conciliatore” (Milano, 1961), „Bravo a los hombres que unense en la verdad” (Madrid, 1972), „Dante Alighieri” (Florența, 1981).

Cu un debut timpuriu — în revista Colegiului Național „Sf. Sava” (1932) —, H. era privit, încă înainte de a fi plecat în exil, drept unul dintre cei mai înzestrați reprezentanți ai tinerei intelectualități românești din anii '30. La început, în poezia din *Procesiuni*, volum apărut în 1936, au fost semnalate ecouri ale versului de structură neoclasică, asociate însă cu o tensiune metafizică tălmăcită în metafore a căror claritate duce cu gândul la canonul poetic al lui Francis Jammes (unii comentatori au identificat ecouri din lirica lui Ion Pillat). Mai târziu, în *Cetatea cu duhuri* (1939), H. va evoca atmosfera unui București matein, plin de culoarea unui pitoresc oriental. Încă din 1941 (*Cartea omului singur*) accentele lirice devin mai grave, confesiunea poetică transmițând o vibrație tragică, nutrită de meditația sobră, lipsită de orice fel de emfază. E poezia unui însingurat care gândește, în prelungirea viziunii bliagene, la semnificațiile unei tradiții arhaice. După plecarea în exil, lirica lui H. va revela înțelesurile unei drame existențiale profunde, versurile desenând conturul uneia dintre cele mai puternice personalități ale poeziei românești din ultima jumătate a secolului al XX-lea. De-a lungul a două decenii, el va construi o operă narativă — *Dumnezeu s-a născut în exil*, *Le Chevalier de la résignation* (1961), *Perseguid a Boecio* (1983) — în care tragedia exilului, deopotrivă a celui fizic și a celui spiritual, capătă sensuri universale. S-a vorbit, nu fără temei, despre lecturile din Dante și din René Guénon ca sursă a acestei proze dense; și nu încapă îndoială că filosofia celui care publica în 1946 *Aperçus sur l'initiation* a avut un ecou puternic în gândirea lui H. Filosoful francez opunea aspectului exoteric al marilor religii istorice o tradiție unică originară — conștiința ezoterică. Citite în această perspectivă, romanele din trilogia exilului nu acceptă comparația, uneori ispititoare, cu doctrina existențialistă: viziunea romancierului român e aceea a unui exilat prin acțiunea forțelor antiomane ale unei istorii potrivnice; el nu e, ca personajele lui Camus, de exemplu, un însingurat prin propria voință. Poate că mai curând s-ar putea

desluși aici o anume afinitate cu Papini, pentru care nutrise o imensă admirație și ale cărui interviuri le publică la Paris în 1963, adică tocmai în perioada când își gândea arhitectura din trilogia exilului. Personajele acestor romane sunt, într-o măsură semnificativă, proiecții ale unui singur portret. Trăind în epoci diferite ale istoriei — Ovidiu (*Dumnezeu s-a născut în exil*) în Tomisul augustan, Radu Negru (*Cavalerul resemnării*) în Evul Mediu valah, Toma Singuran (*Prigoniți-l pe Boețiu*) într-o contemporaneitate odioasă —, ele urmează un drum ce le poartă spre descoperirea unor adevăruri fundamentale. Imaginea tradițională a marelui poet roman surghiunit la țarmul pontic și doborât de durerea însingurării, a depărtării de strălucitoarele locuri natale (imagine atestată, de altminteri, în *Tristele sale*) e reinterpretată: în exilul chinuitor, el descoperă salvarea — Dumnezeu și, odată cu El, propria lume lăuntrică, sufletul. E un drum pe care, împreună cu scriitorul, îl parcurg aproape toate personajele cărții: substanța lor fizică se contopește cu una spirituală. Dar nu printr-o simplă contemplație, ci — așa cum se spune limpede la sfârșitul romanului *Cavalerul resemnării* — printr-o luptă dură, „de finalul căreia depinde tot ceea ce este mai omenesc încă în om”. Așa se întâmplă și în *La Septième lettre* (1964) sau cu un alt personaj-cheie al operei

lui H., *El Greco din Un sepulcro en el cielo* (1987). La drept vorbind, și marele pictor spaniol se desprinsese de rădăcinile ancestrale, și el trăia într-un exil, înconjurat de o lume care nu-l înțelegea. Pentru toți eroii, exilul înseamnă evadarea salvatoare în spiritual; din acest punct de vedere e semnificativă ipoteza privitoare la cauzele reale ale surghiunului lui Ovidiu, ipoteză la care aderă autorul lui *Dumnezeu s-a născut în exil*: poetul făcuse parte dintr-o sectă ezoterică interzisă la Roma. Rămas singur cu sine, personajul romanului își sondează propria conștiință și, odată cu ea, proiecția unei lumi originare din care s-a ivit întreaga civilizație europeană. Trilogia exilului – și, poate, încă și mai mult, *Journal d'un paysan du Danube* (1966) – confirmă puterea scriitorului de a pătrunde nu numai până în străfundurile conștiinței individului, ci și în ale celei colective, de fapt a întregii umanități ce aspiră, în viziunea sa, la înălțare spirituală. Semnificativă e, în această ordine de idei, construcția cărții despre Papini, care nu este – H. însuși atrage atenția cititorului asupra acestui detaliu definitoriu – „o monografie”, ci se dezvoltă în jurul unui moment de intens dramatism din viața marelui italian: întoarcerea lui spre credință. Marian Papahagi insistă, pe drept cuvânt, asupra admirației pasionate pe care scriitorul a nutrit-o față de opera lui Papini încă de la prima lectură a cărții *Un om sfârșit*, ce a stârnit, e drept, o tulburătoare fascinație pentru o întreagă generație de intelectuali europeni. H. a publicat traduceri în spaniolă din poezia italiană modernă, apărute în Spania sau în America Centrală, eseuri despre literatura disidentă rusă (de la Maiakovski la Soljenițan), tipărite în 1980, și o substanțială *Introducción a la literatura del siglo XX*, „eseu de epistemologie literară” (1976), în care realizează o sinteză între viziunea analitică științistă și spiritualismul creștin. A fost unul dintre intelectualii care au crezut în posibilitatea realizării unei sinteze între credință și știință. Din aceeași perspectivă integratoare a ființei umane în ideea supremă de divinitate e conceput volumul de interviuri *Encuesta detrás de lo visible* (1975), „în căutarea unei convergențe între știință, parapsihologie și literatură, în căutarea unui concept universal în stare să-l înlocuiască pe acela de «umanism» sau neumanism ce apare, în viziunea autorului, opus creștinismului” (Marian Papahagi).

De fapt, Vintilă Horia revine [cu La Septième lettre] nu numai spre o formă literară căreia unii scriitori moderni i-au redat o valoare incontestabilă, trecând peste neajunsurile unui gen oarecum hibrid – de n-ar fi să cităm decât pe Marguerite Yourcenar cu Memoriile lui Hadrian sau pe Hermann Broch cu Moartea lui Virgil –, dar și spre o ispită: aceea de a căuta oglinda propriei sale experiențe, de om al secolului al XX-lea, unul din secolele desigur cele mai pitrocite de istorie și de excesele ei, în epoci îndepărtate, dar frământate în egală măsură de marile întrebări ale sfârșiturilor de ciclu, de presimțirea că drama condiției umane își schimbă actorii și costumele, dar nu și esența. [...] Scrisoarea a șaptea nu e nici o biografie romanțată, nici o vulgarizare a gândirii platoniciene, ci o

noastră mărturie la dosarul întrebărilor majore pe care și le pune, pe care nu poate să nu și le pună omul contemporan.

MONICA LOVINESCU

Diversă ca expresie, ficțională și eseistică, redactată în patru limbi neolatine, încărcată de liresc și vertebrată în același timp de exil, ca topos fundamental, opera lui Vintilă Horia se alătură ilustrei triade a lui Mircea Eliade, Emil Cioran și Eugen Ionescu printr-o creație simptomatică pentru destinul intelectualității românești și de aiurea, supusă totalitarismului de azi și de ieri.

MIRCEA MUTHU

SCRIERI: *Procesiumi*, București, 1936; *Cetatea cu duhuri*, București, 1939; *Cartea omului singur*, București, 1941; *Acolo și stelele ard...*, București, 1942; *Rasse und Religion in der Entwicklung der rumänischen Literatur*, Buenos Aires, 1950; *A murit un sfânt*, Buenos Aires, 1951; ed. 2, îngr. Nicolae Florescu, București, 2000; *Eseu despre interpretarea ciclului a istoriei*, Madrid, 1953; *Presencia del mito*, Madrid, 1956; *Jurnal de copilărie*, Paris, 1958; *Poesía y libertad*, Madrid, 1959; *Dieu est né en exil*, pref. Daniel Rops, Paris, 1960; ed. (*Dumnezeu s-a născut în exil*), tr. Al. C. [Al. Castaing], Madrid, 1978; ed. tr. Al. Castaing, studiu Monica Nedelcu, postfață Daniel Rops, Craiova, 1991; ed. tr. Al. Castaing, Ileana și Mihai Cantuniari, pref. Monica Nedelcu, postfață Daniel Rops, București, 1999; *La rebelión de los escritores soviéticos*, Madrid, 1960; *Le Cavalier de la résignation*, Paris, 1961; ed. (*Cavalerul resemnării*), tr. Ileana Cantuniari, postfață Monica Nedelcu, Craiova, 1991; *Les Impossibles*, Paris, 1962; *Quaderno italiano*, Pisa, 1962; *Diccionario de los Papas*, Barcelona, 1963; ed. (*Dicționarul Papilor*), tr. Ana Vlădeanu, București, 1999; *Giovanni Papini*, Paris, 1963; *La Septième lettre*, Paris, 1964; *Platón, personaje de novela*, Madrid, 1964; *Journal d'un paysan du Danube*, Paris, 1966; *El despertador de la sombra*, tr. A. Iglesias Laguna, Madrid, 1967; *Une Femme pour l'Apocalypse*, Paris, 1968; *El hombre de las nieblas*, Barcelona, 1970; *España y otros mundos*, Barcelona, 1970; *Viaje a los centros de la tierra*, Barcelona, 1971; *Mester de novelista*, Madrid, 1972; *El viaje a San Marcos*, Madrid, tr. și introd. M. Arroita Jauregui, 1972; *Encuesta detrás de lo visible*, Barcelona, 1975; *Introducción a la literatura del siglo XX*, Madrid, 1976; *Viiitor petrecut*, Salamanca, 1976; ed. îngr. Ion Deaconescu, postfața autorului, Craiova, 1990; *Consideraciones sobre un mundo peor*, Barcelona, 1978; *Literatura y disidencia*, Madrid, 1980; *Los derechos humanos y la novela del siglo XX*, Madrid, 1981; *Marta o la segunda guerra*, Barcelona, 1982; *Perseguid a Boecio*, Madrid, 1983; ed. *Salvarea de ostrogoți (Prigoniți-l pe Boetiu)*, tr. Ileana Cantuniari, Craiova, 1993; *Un sepulcro en el cielo*, Barcelona, 1987; ed. (*Un mormânt în cer*), tr. Mihai Cantuniari și Tudora Șandru Olteanu, București, 1994; *Les Clefs du crépuscule*, Lausanne, 1988; *Mai bine mort decât comunist*, București, 1990; *Reconquista del Descubrimiento*, Madrid, 1992; ed. (*Recucerirea descoperirii*), tr. Mihai Cantuniari, București, 1996; *Mai sus de miazănoapte*, București, 1992; *Introducere în istoria filosofiei românești moderne*, tr. Cornelia Ștefănescu, pref. Constantin Amărieuței, București, 1999; *Moartea morții mele*, îngr. și pref. Mircea Popa, Cluj-Napoca, 1999; *Sfârșit de exil*, îngr. Mihaela Constantinescu-Podocea, pref. Nicolae Florescu, București, 2001; *Credință și creație*, îngr. și pref. Mircea Popa, Cluj-Napoca, 2003. **Antologii:** *Antologia poezilor români în exil*, Buenos Aires, 1950; *Poezia românească nouă*, Salamanca, 1956.

Repere bibliografice: Octav Suluțiu, „Acolo și stelele ard...”, RFR, 1943, 1; Ștefan Baciu, „A murit un sfânt”, „Înșir de mărgărite”, 1951, 4; Vasile Postecă, „A murit un sfânt”, „Vers”, 1952, 1; Virgil Ierunca, „Dumnezeu s-a născut în exil”, „România”, 1960, 49; G. Mărgărit, *De la Ovidiu... la V. Caftangioglu-milionarul... și la... Virgil Untaru-cronicarul,*

„Glasul patriei”, 1960, 23; Dragoș Măgureanu [Mircea Popescu], *Cazul Vintilă Horia*, „Vatra” (Roma), 1960, 81; Nicolae Novac, „Dumnezeu s-a născut în exil”, „America”, 1960, 100; Nicolae Novac, *Scritorul Vintilă Horia a renunțat la premiul*, „America”, 1961, 6; Vasile Posteuca, *Dumnezeu se naște în exil*, „America”, 1961, 6; Constantin Amărieuței, *De l'exil politique à l'exil littéraire*, „La Nation roumaine”, 1962, 211; H. St. [Horia Stamatu], „Les Impossibles”, „Cuvântul în exil”, 1962, 4; George Uscătescu, „Dieu est né en exil”, „Destin”, 1962, 12; Monica Lovinescu, *Haiducia resemnării*, „Ființa românească”, 1963, 1; Mircea Eliade, *Papini văzut de un român*, „Cuvântul în exil”, 1964, 22-24; V. I. [Virgil Ierunca], *De la Vintilă Horia la Jérôme Carcopino*, „Ființa românească”, 1964, 2; George Uscătescu, *Platon, personaj de roman*, „Destin”, 1964, 13-14; Monica Lovinescu, „La Septième lettre”, „Revista scriitorilor români”, 1965, 4; T. C. [Theodor Cazaban], „Journal d'un paysan du Danube”, „România”, 1966, 87; Constantin Amărieuței, „Journal d'un paysan du Danube”, „La Nation Roumaine”, 1966, 237; A. A. [Virgil Ierunca], „Journal d'un paysan du Danube”, „Ființa românească”, 1966, 5; Horia Stamatu, *Schimbarea poreclei în renume*, „Revista scriitorilor români”, 1966, 5; Aurora Cornu, „Une Femme pour l'Apocalypse”, „România”, 1968, 100; Radu Enescu, *Vintilă Horia sau Jurnalul unui dac*, „Destin”, 1968, 16; Radu Enescu, *Apocalips sau revelația lui Vintilă Horia*, „Destin”, 1969, 19-20; Miron Kiropol, *Întâlnire cu Vintilă Horia*, „Buna Vestire” (Roma), 1970, 3; Radu Enescu, *Pe aripile spiritului*, „Limite”, 1971, 7; Micu, „Gândirea”, 823-824; Ovidiu Vuia, „Dumnezeu s-a născut în exil”, „Cuvântul românesc”, 1978, 29; Mihai Cismărescu, *Din activitatea scriitorului Vintilă Horia*, „Revista scriitorilor români”, 1978, 15; Ovidiu Vuia, „La Septième lettre”, „Cuvântul românesc”, 1980, 47; Ovidiu Vuia, „Une Femme pour l'Apocalypse”, „Cuvântul românesc”, 1980, 48; Ovidiu Vuia, *Vintilă Horia. Artă și gândire*, „Cuvântul românesc”, 1980, 50; Horia Stamatu, „Introducción a la literatura del siglo XX”, „Limite”, 1980, 30-31; Sanda Stolojan, „Dumnezeu s-a născut în exil”, „Cuvântul românesc”, 1982, 76; Horia Stamatu, „Viitor petrecut”, „Cuvântul românesc”, 1982, 78; Alain Paruit, *Drepturile omului și romanul secolului XX*, „Limite”, 1983, 40-41; Nicolae Balotă, *Vintilă Horia: între exil și renaștere*, „Revista scriitorilor români”, 1988, 25; Horia Vintilă în dialog cu Gelu Ionescu, APF, 1990, 2; Liviu Malița, *Exilul ca destin apocrif*, APF, 1990, 5-7; Ion Vlad, „Jurnalul” poetului exilat, TR, 1990, 23; Dan Ciachăr, *Dumnezeu și marea*, JL, 1990, 35; Nicolae Manolescu, *Simptomatologia exilului*, RL, 1990, 45; Cornel Ungureanu, *Iluminare și hierofanie*, O, 1990, 46; Cicerone Poghirc, „Les Clefs du crépuscule”, „Lupta”, 1991, 157; Cornel Mihai Ionescu, *Hermeneutică și nostalgie*, VR, 1991, 2; Alex. Ștefănescu, *Transplant*, RL, 1991, 8; Ioan Holban, *Cum se poate înlocui Țara pierdută?*, CRC, 1991, 26; Florin Manolescu, *Arhetipul exilului*, LCF, 1991, 33; Ovidiu Pecican, *O alternativă tradiționalistă*, CNT, 1991, 36; Ion Vlad, *Simbolurile cunoașterii și ale existenței*, TR, 1992, 3; Cornel Ungureanu, *Vintilă Horia în imperiul libertății*, O, 1992, 9; Ovidiu Pecican, *Aurora și amurg*, ST, 1992, 2; Alex. Ștefănescu, *Gândea în limba română*, RL, 1992, 14; Cicerone Poghirc, *Vintilă Horia*, „Lupta”, 1992, 181; Andrei Ionescu, „Deznodământul fericit”. *La moartea lui Vintilă Horia*, VR, 1992, 3-4; Paul Alexandru Georgescu, *Împreună cu Vintilă Horia*, L, 1992, 14; Aurel Rău, *Întoarcere pe stele*, Nicu Caranica, *Vintilă Horia*, ST, 1992, 5-6; Constantin Ciopraga, *Un cavaler al spiritului*, JL, 1992, 23-26; Cornelia Ștefănescu, *Veșnicia actualității*, JL, 1992, 23-26; *Vintilă Horia. In memoriam: edición en homenaje al Profesor Vintilă Horia*, Madrid, 1992; *Români*, 183-185; Eliade, *Împotriva*, 222-230; Adrian Popescu, *Istoria ca paradigmă a cunoașterii*, ST, 1993, 5; Victor Cubleșan, „Salvarea de ostrogoți”, ST, 1993, 12; Ioana Părvulescu, *Un pictor de suflete*, RL, 1994, 7; Emil Manu, *Ultimul Vintilă Horia*, VR, 1994, 2; Dan Stanca, *Pământul spiritualizat*, VR, 1994, 9-10; Constantin Ciopraga, *Undeva în Callado*

Villalba: Vintilă Horia, DL, 1995, 19; Lovinescu, *Unde scurte*, V, 21-26; Ungureanu, *La Vest*, I, 113-139; Monica Spiridon, *Frumoasa lume nouă*, LCF, 1996, 34; Mircea Popa, *Din dosarele exilului românesc*, RITL, 1997, 2; Pericle Martinescu, *Amintiri despre Vintilă Horia*, RL, 1997, 17; Nicu Caranica, *Un Esculap al sufletului românesc*, București, 1997, 157-169; Cosma, *Romanul*, II, 350-362; Nicolae Florescu, *Întoarcerea proscrisilor*, București, 1998, 106-116; Glodeanu, *Dimensiuni*, 250-259; Cecilia Latis, *Arhitecturi paralele. Marguerite Yourcenar - Vintilă Horia*, Iași, 1998; Popa, *Reîntoarcerea*, 67-79; Simion, *Fragmente*, II, 56-67; Glodeanu, *Incursiuni*, 116-128; Ion Vlad, *În labirintul lecturii*, Cluj-Napoca, 1999, 166-167; Dan C. Mihăilescu, *Amestecuri de oameni și locuri*, „22”, 2000, 1; Mircea Muthu, Marian Papahagi, *Vintilă Horia*, în *Diç. esențial*, 377-384; Crenguța Gânsă, *Vintilă Horia. Al zecelea cerc*, Cluj-Napoca, 2001; Popa, *Ist. lit.*, I, 1192-1198; Cornelia Ștefănescu, „Sfârșit de exil”, RL, 2002, 15; Marilena Rotaru, *Întoarcerea lui Vintilă Horia*, București, 2002; Alex. Ștefănescu, *Vintilă Horia*, RL, 2003, 43; Manolescu, *Enciclopedia*, 377-387; *Diç. analitic*, IV, 503-505; Nicolae Florescu, *Menirea pribegilor*, București, 2003, 289-292. D.G.

HORODINCĂ, Georgeta (13.XI.1930, Căușanii Noi-Tighina), istoric și critic literar, prozatoare. Este fiica Elenei (n. Maxim) și a lui Vasile Horodincă, funcționar CFR. După studii gimnaziale și liceale la Galați, Craiova și Iași, urmează Facultatea de Filologie a Universității din Iași (1949-1950) și la București, Școala de Literatură „M. Eminescu” (1950-1951), apoi Facultatea de Filologie, absolvită în 1956. Devine redactor la „România liberă” (1951-1955), „Gazeta literară” (1955-1961), Studioul Cinematografic București, „Secolul 20” (1963-1974),

redactor-șef adjunct la „Luceafărul” (1972–1974). Debutază în „lașul literar” (1950), iar prima carte, *Duiliu Zamfirescu și contribuția lui la dezvoltarea romanului nostru realist*, îi apare în 1956. În 1982, împreună cu Nicolae Tertulian, soțul său, se stabilește în Franța.

Eseul *Jean-Paul Sartre* (1964) dovedește atenția specială pe care **H.** o acordă mișcării culturale fertilizate de gândirea existențialistă. Deși se raportează în permanență la critica marxistă, ea își va defini aici opțiunea critică dezvoltată în cărțile ulterioare: astfel, este analizat pe larg interesul lui Sartre pentru „raporturile individului cu universul”, pentru comportarea omului în situațiile ivite în desfășurarea existenței, pentru felul în care acesta este influențat de lumea în care trăiește și în care va influența el însuși lumea. Cu toate că se conformează ideologiei timpului, autoarea va reuși să se îndrepte spre critica sociologică (îndepărtându-se de sociologismul marxist) și să îmbine în analiză caracteristicile „omului” și ale „operei”. Scrierile luate în discuție în eseurile și studiile sale critice sunt interpretate în funcție de structura socială a momentului, după cum se poate observa în următorul volum, *Structuri libere* (1970). În eseuri precum *Marcel Proust sau Legenda conservării timpului*, *Patul lui Procust într-o nouă lectură*, *Camus, între mit și istorie* și *Alain Robbe-Grillet sau Obsesia labirintului* se urmărește „o lectură lipsită de prejudecăți”: opera este pusă în balanță cu personalitatea scriitorului, cele două categorii fiind socotite interdependente. Utilizând în principal instrumentele criticii psihologice și sociologice și depărtându-se astfel de critica tradițională, **H.** își fundamentează ideile prin exemplificarea directă. Mai ales în analiza operelor lui Marcel Proust, M. Blecher și Camil Petrescu, abundă citatele cu ajutorul cărora autoarea identifică și interpretează în amănunțime caracteristicile textelor. De exemplu, la Blecher accentul cade pe studierea personajelor și a psihismului acestora; nu interesează analiza situațiilor, a tramei epice, cât modul în care scriitorul își plasează propriile obsesii într-un context ficțional. Numeroasele trimiteri la literatura universală instituie un paralelism sistematic, ca instrument predilect în construcția critică (de pildă, în cazul lui Blecher se fac referiri atât la poezii simbolști, cât și la Eugen Ionescu, André Breton sau Sigmund Freud). În același scop sunt aduse în discuție opiniile celor mai importanți critici și teoreticieni ai momentului; discutând, bunăoară, despre teatrul absurdului și despre Sartre, **H.** citează amplu din Martin Esslin, Domenach, Bernard Dort și René Girard, fiind interesată de aducerea „în actualitate” atât a criticului, cât și a obiectului criticii, autorul și opera sa. Studiul *D. Anghel. Portret în evantai*, apărut în 1972, și culegerea *Studii literare* (1978) sunt lucrări care îi vor consolida maniera analitică. Cartea dedicată lui Anghel, bine construită, se remarcă mai ales prin modul în care expunerea biografiei se îmbină (și se echilibrează) cu analiza textului literar. Interesată de imaginea socială și istorică de ansamblu a perioadei în care a trăit poetul, autoarea dă numeroase citate din presa vremii sau din corespondența lui Anghel, cu argumentul că acesta „s-a orientat spre poezie din aversiune față de mercantilismul și materialismul tern al

mediului social în care a văzut lumina zilei”. Studiul, compus din *Structura biografică* și *Structura poetică*, vrea să realizeze o permanentă legătură între om și artist, ceea ce face din D. Anghel „un personaj fascinant”, de o modernitate și actualitate surprinzătoare. **H.** va reveni ca exeget cu *Ștefan Bănuțescu sau Ipotezele scrisului* (2002), o monografie de tip special, o adevărată „lectură de traducător”, după cum își caracterizează ea însăși demersul critic. Debutând cu un portret cu inserții memorialistice, volumul este organizat în patru capitole purtând titluri incitante — *Umbră cerului pe câmpie, Ce-aș putea face eu, milionarul, pentru Metopolis?*, *„Mi-a rămas setea-n izvoare” și Școala prozei românești*. Ștefan Bănuțescu, văzut ca un „apostol al imaginarului și al configurațiilor simbolice”, va fi plasat pe același plan cu autorul ficțional, eseista realizând o comparație minuțioasă între cele două „personaje”. Autorul real (scriitorul), situat sub masca Milionarului (autorul ficțional), va fi capabil să se detașeze de anumite convenții literare, fiindu-i astfel mai ușor să-și asume concepte precum „realitate” și „adevăr” în acest tip de „roman-șantier”, unde este cu neputință de ajuns la concluzii definitive asupra umanității și a lumii în general. Atunci când se hotărăște să scrie ea însăși, **H.** se îndreaptă spre proză. În volumul *Bastarzii* (1979; Premiul „Ion Creangă” al Academiei Române), reține atenția prima povestire, *Călăuza pierdută*, cea mai izbutită, atât din perspectiva construcției, cât și a „subiectului” propriu-zis. Narațiunea încearcă să pună în pagină „aventura conștiinței” tatălui, care se deschide în clipa când el „începe să caute neliniștit ceva, nu știa ce anume, ceva nedefinit, pierdut” și se sfârșește cu moartea lui. Se configurează astfel sensibila evocare a unui părinte care prețuia învățătura și se străduia să și-o însușească și care, în ultimii ani ai vieții, recitea aceeași carte, *Călăuza stuparului*, de negăsit în casă după dispariția sa. Romanul *Somnambulii soarelui* (1981) debutează cu exodul „fraților de peste Prut” și se încheie cu rebeliunea legionară. **H.** nu-și menajează personajele, afirmându-și din primele pagini viziunea de „observator”. Lumea târgului de provincie descris nu adăpostește lupte mai mărunte sau interese mai nobile decât capitala, dimpotrivă, acolo unde fiecare cunoaște pe fiecare, interesul personal meschin pândește mereu conjunctura politică favorabilă ca să declare un conflict deschis. Persecutarea evreilor, în numele purității etnice, otrăvirea sufletelor unor amăgiți de o așa-zisă revoluție națională, dorința de parvenire folosind ca pretext idealuri patriotice, toată această lume agonică a anilor '40 este văzută de observatorul-povestitor cu ochi necruțător. Romanul *La Saison morte* (1990), scris în exil, este alcătuit din secvențe cvasi-autobiografice, confesiuni deghezate ale unor personaje imaginare, care sunt, de fapt, ipostazieri ale prozatoarei. Lumea arbitrarului și a in justiției în care eroina încearcă să supraviețuiască spiritual și cultural are un corespondent în universul real al României din perioada comunistă. Dramatismul este contrabalansat de umor negru și de o ironie suculentă. Personajele principale se înscriu în categoria „victimelor”: individ dezrădăcinat, nefericit, persecutat adesea pe nedrept de compatrioți din motive obscure, alienare fizică și spirituală, condiție a

„străinului în exil”. Contradicția dintre nevoia de a se elibera și nostalgia despărțirii de lumea în care își are rădăcinile, conflictul violent dintre luciditate și sentiment, încercarea de a se lăsa asimilat de noua sa lume și dorința de a prezerva trecutul, experiența expatrierii și revelația jocului permanent între realitate și iluzie reprezintă doar câteva dintre problemele existențiale aduse în discuție în roman.

SCRIERI: *Duiliu Zamfirescu și contribuția lui la dezvoltarea romanului nostru realist*, București, 1956; *Jean-Paul Sartre*, București, 1964; *Structuri libere*, București, 1970; *D. Anghel. Portret în evantai*, București, 1972; *Studii literare*, București, 1978; *Bastarzii*, București, 1979; *Somnambulli soarelei*, București, 1981; *La Saison morte*, Paris, 1990; *Ștefan Bănulescu sau Ipotezele scrisului*, București, 2002. **Traduceri:** Pierre Gamarra, *Aventura „Șarpelui cu pene”*, București, 1965; J. Otčenášek, *Cetățeanul Brych*, București, 1966; Michel Butor, *Renunțarea*, București, 1967; Michel Zévaco, *Pardaillan și Fausta*, București, 1967; Albert Camus, *Străinul*, București, 1968; Gaëtan Picon, *Funcția lecturii*, București, 1981; M. Blecher, *La Tanière éclairée*, Paris, 1989 (în colaborare cu Hélène Fleury), *Aventures dans l'irréalité immédiate*, pref. trad., Paris, 1989 (în colaborare cu Mariana Șora); G. Ibrăileanu, *Adèle*, Nîmes, 1991; Ștefan Bănulescu, *Quand les sangliers étaient doux*, Nîmes, 1996; *Yasmina*, Nîmes, 1998; Gib I. Mihăescu, *La Femme russe*, postfața trad., Nîmes, 1997.

Repere bibliografice: Dragoș Vrâncianu, „Jean-Paul Sartre”, LCF, 1964, 15; Lucian Raicu, „Jean-Paul Sartre”, GL, 1964, 20; Lidia Bote, O „introducere” la J.-P. Sartre, TR, 1964, 35; G. Gheorghită, „Structuri libere”, ATN, 1970, 6; Liviu Petrescu, „Structuri libere”, TR, 1970, 26; Valeriu Cristea, „Structuri libere”, FLC, 1970, 35; Geo Șerban, *Rigoarea reabilitată*, LCF, 1970, 46; Georgescu, *Printre cărți*, 35–38, 224–226; George, *Sfârșitul*, I, 99–107; Ciobanu, *Critica*, 226–231; Ungureanu, *La umbra cărților*, 87–90; Cioculescu, *Itinerar*, III, 145–149; Sultana Craia, *Recursul la memorie*, LCF, 1979, 25; Ion Caraion, *Tristețea m-a chemat la telefon*, LCF, 1979, 30; Sorin Titel, *O prozatoare autentică*, RL, 1979, 43; Vasile Chifor, „Bastarzii”, ST, 1979, 10; Ștefănescu, *Jurnal*, 64–66; Crohmălniceanu, *Pâinea noastră*, 281–285; Grigurcu, *Critici*, 144–147; Dana Dumitriu, *Romanul istoric*, RL, 1982, 20; Mariana Șora, „Sezon mort”, VR, 1991, 11–12; Micu, *Ist. lit.*, 729–730; Alain Vuillemin, *L'Épreuve de l'exil*, „Asymetria”, 2000, 2; Popa, *Ist. lit.*, II, 1147; Manolescu, *Enciclopedia*, 387–388. C.Dt., Mr.F.

HORODNIC, Mihai (15.VII.1907, Bilca, j. Suceava – 4.IX.1926, Bilca, j. Suceava), poet și dramaturg. A studiat la Liceul „Eudoxiu Hurmuzachi” din Rădăuți, unde editează împreună cu alți elevi revista „Muguri” (1924–1926). Prin cele câteva poezii publicate aici **H.** se anunță ca un vestitor al noii generații poetice bucovinene a anilor '20–'30. La un deceniu după apariție, o parte din versurile sale cu vibrații adolescentine sunt înmănunchate în *File de poveste*, volum alcătuit de I. Negură și V. Postecă, iar în 1938 I.E. Torouțiu îi editează la București piesa *Haiducii*. În spațiul bucovinean numele lui **H.** poartă cu sine aura unui mit: începătorul de geniu fulgerat de o soartă năprasnică. Versurile sale, „cântecele așteptării”, cum și le-a intitulat autorul, susțin acest mit prin atmosfera lirică vibrantă, prin spontaneitatea expresiei și neliniștea modernă a poetului „cu sufletul strâns între teascuri de cramă”.

A fost considerat „întâiul poet modernist al Bucovinei” (Perpessicius).

SCRIERI: *File de poveste*, îngr. I. Negură și V. Postecă, Cernăuți, 1936; *Haiducii*, București, 1938.

Repere bibliografice: Iulian Vesper, *Lucașfărarul poeziei bucovinene: Mihai Horodnic, „Orion”* (Rădăuți), 1933, 6; E. Ar. Zaharia, *Antologie rădăuțeană*, Cernăuți, 1943, 14–19, 22, 62–64, 128; Perpessicius, *Opere*, VIII, 77, X, 257–258; Corbea-Florescu, *Biografii*, 259; *Scriitori bucovineni*, Suceava, 1992, 51–52; Grigore Bostan, Lora Bostan, *Literatura română din Bucovina*, Cernăuți, 1996, 84–85. G.B.

HOROMNEA, Dragomir (13.III.1940, Vlădeni, j. Botoșani), prozator, dramaturg și publicist. Este fiul Haretei (n. Vasiliu) și al lui Ilie Horomnea, învățători. A urmat Liceul Militar din Breaza, apoi Școala de Ofițeri la Sibiu. Fiind trecut în rezervă în 1959 din considerente politice, după trei ani de muncă necalificată va susține examenul de admitere la Facultatea de Filologie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași, pe care a absolvit-o în 1967. Este repartizat în presa centrală și lucrează, succesiv, la „Viața studentească”, „Scânteia tineretului” și „Munca de partid”. Debutase în 1952, cu versuri, în presa pentru copii. De asemenea, a scris teatru (i-au fost reprezentate *Cer cuvântul*, adaptare scenică a propriului roman cu același titlu, și *Tren fără întoarcere*), literatură științifico-fantastică și de aventuri, scenarii de film (*Dincolo de orizont*, 1979, regia St. Traian Roman). Bun gazetar, s-a afirmat jurnalistic atât înainte, cât și după 1989. Debutul editorial are loc în 1972, prin apariția volumului de povestiri științifico-fantastice *Monștrii lui Prasad*, după care urmează romanul *Cer cuvântul* (1977), având pe copertă o prezentare elogioasă semnată de Marin Preda. Primul volum al romanului *Drumul Cavalerilor* (1983) îi aduce autorului sancțiuni și persecuții din partea autorităților, acestea considerând cartea un act grav de denigrare a regimului socialist și a „epocii de aur”. Următoarele două volume ale trilogiei sunt oprite de la editare și se interzice publicarea în presă a oricăror comentarii. **H.** a fost pus sub supraveghere, i-a fost îngăduită libera circulație; a fost dat afară de la „Munca de partid” și obligat să lucreze într-o funcție obscură, la Loto-Pronosport. Ulterior este reîncadrat în presă, la „România liberă”, fără drept de semnătură vreme de patru ani. În 1987 încearcă să organizeze o rețea clandestină de luptă antitotalitară, iar în decembrie 1989 este unul dintre revoluționarii care pătrund în studiourile Televiziunii Române, vorbind în prima emisiune liberă. Se întoarce la „România liberă”, unde i se încredințează conducerea ziarului. Lucrează apoi la „Adevărul”, la „Curierul național”. Din 1992, timp de câțiva ani, este șeful secției de cultură și educație a Comandamentului Național al Grănicerilor, devenind cadru activ, cu grad de colonel, în cadrul Ministerului de Interne. Revine în presă (în 1996–1997 este editorialist la cotidianul „Jurnalul național”, între 1998 și 2000 conduce secția română a săptămânalului internațional „New Europe”), apoi, pensionar, se consacră în întregime literaturii. De-a lungul vremii, în afară de ceea ce a scris în gazetele la care lucra, **H.** a colaborat cu proză, articole,

eseuri etc. la „Viața românească”, „Luceafărul”, „Iașul literar”, „Ateneu”, „Viața militară”, „Apărarea patriei”, „Teatru”, „Zori noi”, „Clopotul”, „Flacăra”, „Flacăra Iașului”, „Urzica”, „Țara” ș. a.

Primul roman al lui H., *Cer cuvântul*, era recomandat de Marin Preda ca o „carte matură, plină de fapte și încărcată de surprize care fac lectura pasionantă”, ca un roman „smuls din miezul vieții noastre contemporane, optimist fără să fie idilic și fără să evite umbrele care apar adesea în existența noastră”. Subiectul este caracteristic epocii (o adunare de primire în partid), tematica e moral-politică, iar tratarea se arată a fi una alertă și bine condusă. Desigur, modul de a vedea lucrurile rămâne tributari ideologiei vremii, însă clișeu propagandistic e de cele mai multe ori prevenit și evitat printr-un scrupul de autenticitate și nuanțare. Scrierea cea mai importantă a lui H., trilogia *Drumul Cavalerilor* (*Țara și Pârloaga, Înalta trădare, Întoarcerea în țărână*), editată în întregime abia în 1995, aparține fără îndoială prozei realiste tradiționale. Fără să cuprindă procedee revoluționare la nivelul scriiturii ori al viziunii, romanul e solid, bine scris, bine articulat și cu o valoare de document. *Drumul Cavalerilor*, construit după formula romanului de familie, se înfățișează, în bună parte, ca o saga (câțiva dintre protagoniști aparțin unui clan numit Cavaleru). Figura cu relief cel mai pregnant e bătrânul Vasile Cavaleru, țaran, om harnic și aprig, inteligent și cinstit, uneori nedrept și extrem de violent cu propriii copii (care, deruralizați, deveniți intelectuali sau muncitori, au adoptat moduri de comportare uneori de neînțeles pentru viziunea tradițională, conservatoare a părintelui lor), obsedat de stabilitatea și armonia familiei, apăsător de condiția umiltoare a țaranului „cooperator”, crunt lovit de soartă. Narațiunea prezintă în același timp un fel de frescă, menită să cuprindă ample secvențe ale societății românești din anii '80 (lumea satului socialist, dar și mediile aparatului de partid și administrativ, Bucureștii, Delta Dunării ș. a.). O tipologie variată și plauzibilă populează paginile cărții. Există și elemente de dramatism epic, scene violente, tablouri de atmosferă (nuntă, înmormântare, ședințe diverse), dar principalul atu al acestei trilogii constă în descrierea amănunțită și nuanțată, susținută de o bogată informație și de o bună cunoaștere a realităților perioadei (cu substanțiale incursiuni în epoci anterioare și cu referire și la un context mai larg). Lucrurile sunt privite, în ultimă analiză, prin prisma social-politicului: *Drumul Cavalerilor* e, desigur, un roman rural, un roman de familie, o frescă, dar mai ales un roman politic, asemănător cu cele mai puternice dintre romanele despre „obsedantul deceniu”, el referindu-se însă de-a dreptul la perioada ceaușistă. Există, desigur, în *Drumul Cavalerilor*, ca în orice operă explicit angajată, o anumită doză de schematism, care însă nu compromite nici autenticitatea, nici credibilitatea mesajului. Renunțând la autocenzura politică, preventiv autoprotectoare, obișnuită în epocă, critica este aici radicală, neatenuată de omisiuni și eludări, astfel încât romanul ajunge să conteste practic sistemul (iar reacția autorităților din vremea apariției primului volum apare astfel ca firească: caracterul subversiv al romanului e indubitabil). Întreaga trilogie

comportă o valoare documentară reală cu privire la viața cotidiană în ultimii ani ai regimului comunist în România.

SCRIERI: *Monștrii lui Prasad*, București, 1972; *O sută de ani*, București, 1973; *Cer cuvântul*, București, 1977; *Drumul Cavalerilor*, I, București, 1983; *Drumul Cavalerilor*, I-III, București, 1995.

Repere bibliografice: Nicolae Ciobanu, *Epicul documentar*, LCF, 1977, 25; Alex. Ștefănescu, *Proza mediului muncitoresc*, RL, 1977, 28; Constantin Blănaru, „*Cer cuvântul*”, „*Zori noi*” (Suceava), 1977, 17 iulie; Cornel Ungureanu, *Prozatori tineri*, O, 1977, 30; Laurențiu Ulici, *Romanul unui reportaj*, RL, 1977, 33; Eugen Simion, *O posibilă carte de moravuri*, LCF, 1977, 51; George Genoiu, *Restituiri și premiere absolute*, CNT, 1979, 31; Constantin Paiu, *Un tânăr dramaturg: Dragomir Horomnea*, RL, 1982, 36; George Pruteanu, [Scrisoare către Dragomir Horomnea. ianuarie 1985], în Dragomir Horomnea, *Drumul Cavalerilor*, II, București, 1995; Eugen Hrușcă, *Dragomir Horomnea se destăinuie: „Drumul Cavalerilor”, de la drumul calvarului la mântuire*, „*Gazeta de Botoșani*”, 1990, 1-4 februarie; Cornel Munteanu, „*Drumul Cavalerilor*”, „*Solstițiu*” (Satu Mare), 1990, 3; *Dict. scriit. rom.*, II, 539-541; *Gândirea interzisă. Scrieri cenzurate. România. 1945-1989*, coordonator Paul Caravia, pref. Virgil Căndea, București, 2000, 244; Popa, *Ist. lit.*, II, 929-930; Oprea, *Anticipația*, 445-446. N.B.

HOSTIUC, Ștefan (28.XII.1951, Mahala-Cernăuți), poet și critic literar. Este absolvent al Facultății de Litere a Universității din Cernăuți (1976). Membru al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova, a fost crainic la radio, cadru universitar, redactor la revista „*Glasul Bucovinei*”, doctorand la Universitatea din București. Critic „cu orgolioase erupții naratoare”, „declarând că «nu poate adormi într-o tradiție:»” (Adrian Dinu Rachieru), H. a scris eseuri despre poezia bucovineană din ultimele decenii. Prezent, în 1977, în volumul colectiv *Dintre sute de catarge*, îngrijit de Mihai Cimpoi, H. va experimenta ulterior mai multe formule. Chiar dacă desprinderea de viziunea liricizantă a lumii și a poeziei este incompletă, când și când printră durități, ironii și prozaisme izbucnind pătimaș câte o metaforă („Și-n scoicile tăcerii nisipul se îmbată”, „E frig în cuvânt și în suflet cad ploii” etc.), prin placheta de versuri *Clepsidra reveriei*, apărută târziu, în 1996, autorul se înscrie în parametrii atitudinii poetice optzeciste.

SCRIERI: *Clepsidra reveriei*, Cernăuți, 1996.

Repere bibliografice: Rachieru, *Poeți Bucovina*, 208-213; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 256. G.B.

HOTARE, publicație apărută la București în 20 mai 1941 (număr unic), cu subtitlul „Săptămânal de cultură românească, organ al Asociației Culturale a Tineretului Românesc”, director delegat fiind I. Bogdan. Revista e patronată de PSS Nicodim, patriarhul României, și are în consiliu de îndrumare personalități din lumea universitară, scriitoricească și militară: Gheorghe Brătianu (președinte), Liviu Rebreanu, Nicolae Bănescu, Ștefan Ciobanu, I. Manolescu, N.A. Constantinescu, Ionel Teodoreanu, N. Porsena ș.a. Revista, de nuanță tradiționalistă, își propunea să contribuie la „marea operă de refacere spirituală a țării” și, deși a avut o existență efemeră, a

reușit să găzduiască texte de calitate, aparținând unor autori consacrați sau unor tineri în curs de afirmare. Sunt de menționat, astfel, două sonete de Ion Pillat, povestirile *Vreau să fiu cioban* de Mihail Sorbul și *Ovid* de Vintilă Horia (probabil una dintre primele ipostaze ale unui personaj ce va fi reluat în romanul *Dumnezeu s-a născut în exil*), un fragment din romanul *Babel Palace* de Vintilă Corbul și traducerea dialogului platonice *Gorgias*, făcută de Th. Simenschi (cu o amplă prezentare). Au mai colaborat Cicerone Theodorescu, Alice Basarab, George Nichita (la „Cronica plastică”), N. Porsena („Cronica literară”), Vasile Damaschin (rubrica „Răsfoind revistele”). I.M.

HOTARUL, publicație apărută la Arad, lunar, din mai 1933 până în martie 1940, cu subtitlul „Revistă literară și culturală”, sub îngrijirea unui comitet de redacție alcătuit din membri ai Ateneului Popular arădean: Barbu Pompiliu, Gh. Ciuhandu, Al. Constantinescu, Eduard Găvănescu, Octavian Lupaș, Marcel Olinescu, Al. Negură, Mihail Păun, Isaia Tolan, Tiberiu Vuia. Din 1936 comitetul de redacție îi mai include pe P. Bogdan, Al. Filipaș, Gh. Moțiu, Petre Pascu, Șt. Popovici, I. Pogana, Ascaniu Crișan, Radu Cornel; secretar de redacție este Marcel Olinescu. Revista devine organul de presă al federațiilor societăților culturale arădene Astra, Institutul Social Banat-Crișana, Concordia și Ateneul Popular. Din 1937 subtitlul este „Literar-cultural-artistic”. Născută din inițiativa unor intelectuali arădeni dornici de a reprezenta și de a dinamiza viața spirituală din zona de vest a țării, H. are un program cultural, mărturisind chiar în primul număr intenția „de a munci conștiincios” la afirmarea spiritualității românești „într-un colț de țară amenințat de vânturile revizionismului internațional”. Într-o serie de articole programatice, este susținută cu feroare ideea regionalismului cultural înțeles nu ca o formă de separare, ci ca modalitate de integrare în cultura țării. La un an de la apariție Al. Constantinescu notează cu satisfacție: „Paginile «Hotar»-ului nostru dovedesc posibilitățile de afirmare ale regiunii sub aspect cultural și literar.” Satisfacția era în bună parte justificată. Mai cu seamă în prima sa perioadă (1933-1936), când are un mai pronunțat caracter literar, H. se menține la nivelul unei excelente reviste de provincie, reușind să adune în jurul ei numeroase talente și să-și formeze un profil distinct. Deși se bizuie aproape exclusiv pe colaborarea unor autori locali, conținutul este destul de bogat, iar calitatea textelor deseori surprinzătoare. Apar aici versuri, proză, eseuri, cronici și recenzii, studii istorice și sociologice, o bună publicistică pe teme de actualitate, aforisme, traduceri. Poezia, extrem de abundentă în fiecare număr, este ilustrată de o mulțime de tineri autori cu stiluri și orientări foarte diferite: Ștefan Baciuc, Al. Negură, Barbu Pompiliu, Marcel Olinescu, Ion Th. Ilea, Nicolae Jianu, I.V. Racea, aici debutând, elev încă, Paul Everac. Se distinge, sporadic, prezența lui Aron Cotruș (cu poemele *Horia, dormi liniștit!...și Alba Iulie, de praznic îmbracă-te!...*) sau a lui Al.T. Stamatiad (reproducerea poemelor *Peisagiul sentimental și Sfârșitul poemei*). În afara poeziei lirice, se remarcă, la rubrica permanentă „Cronica rimată”, spiritualele

satire ale unui autor ce se ascunde sub pseudonimul Pan. La fel de abundentă, dar mai puțin interesantă, este proza scurtă. Pot fi citite, între altele, narațiunile de atmosferă ale lui Marcel Olinescu (*Gripă, O noapte unică, Tăcerea, Călătorul* etc.), povestirea fantastică *Cercetașul* a lui Horia Petra-Petrescu, frumoasele „legende originale” cu subiect religios ale Augustei C. Rubenescu. Îndeajuns de consistente sunt și paginile rezervate criticii literare. Pe lângă cronicile și recenziile care, în rubrica intitulată „Cărți-reviste”, oglindesc prompt și cu perseverență fenomenul literar curent, se publică evocări, articole de sinteză, comentarii tematice despre scriitorii clasici sau contemporani. O mențiune aparte merită aici Sabin Veselie, care, în numerele 2-4/1937, comentează pe larg poezia lui Lucian Blaga. Revista dedică un număr special lui Ioan Slavici (12/1935). Chiar dacă spațiul ocupat de literatură rămâne considerabil, H. acordă o mare însemnătate și altor domenii, în ultimii săi ani de apariție textele cu profil extraliterar devenind chiar predominante. Medalioanele incluse în rubrica „Figuri arădene”, consacrată unor personalități din partea locului, studiile istoriografice cu substrat antirevizionist, semnate, între alții, de Isaia Tolan, Octavian Lupaș, Gh. Ciuhandu, ca și anchetele sociologice cu tematică zonală sunt o confirmare a spiritului regionalist al publicației. La acestea se adaugă articolele și eseurile despre artele plastice scrise de Teodor T. Țiucra (*Pictori români arădeni, 6/1936, ș.a.*) și câteva contribuții etnografice și folcloristice. De menționat și aspectul grafic al revistei, ilustrată adesea cu expresive xilografuri de Marcel Olinescu. Alți colaboratori: N. Ladmiss-Andrescu, N.D. Covaciu, Ion Vornicu, Tiberiu Bornea, Traian Mager, Voichița Jalea, Dimitrie Danciu. I.M.

HOTARUL, revistă apărută la Carei, săptămânal, din 1 septembrie 1933 până în 4 aprilie 1936, având subtitlul „Organ de afirmare națională”. Adoptând lozincă „Dumnezeu, Națiunea, Regele” și susținând „ideea de consolidare temeinică și afirmarea tot mai crescândă a spiritului românesc din aceste părți”, publicația a fost o ferventă promotoare a doctrinei naționaliste, totalitarist-legionare. Această orientare ideologică e sesizabilă și în versurile ce apar sporadic aici, cele mai multe retipăriri, sub semnătura unor autori precum Ion Pribeagu, Vasile Militaru, Radu Nour, Titi Costin, dar mai ales în publicistica partizană inserată: Octavian Goga, *La început a fost Koșălniceanu și O mișcare de rededeșteptare*, Eugen Jebeleanu, *Pentru o minoritate loială și Limba românească în Ardeal*. Mai colaborează Octav Șuluțiu, Romulus Dianu, G.M. Ivanov, Ion Lăncrăjan. I.M.

HOTINCEANU, Ovidiu (4.I.1942, Suceava — 7.III.1973, București), poet. Fiu al unui avocat, H. își termină studiile liceale la Craiova, înscriindu-se apoi la Facultatea de Construcții din București, fără a o absolvi.

Începând cu volumul de debut, *Sămânța*, apărut în 1969, obsesia evidentă a poetului va fi simbolistica albului; gama metaforică este extrem de extinsă, dar conține întotdeauna acest „miez” de potențialitate a culorii: copilăria este „o răfă

albă", zidurile inaccesibile sunt și ele albe: „Dacă voi fi învins, vreau nisip alb / Pentru leșul meu” (*Trântă*). Varietatea de semnificații a albului poate cuprinde o scală întinsă de la puritate la moarte. Primul registru, cel al purității (fie ea a sentimentului erotic sau a celui religios), este cel mai amplu: femeia este o siluetă cu „două măguri albe / Între care doarme un șarpe” (*Septembrie, a doua lună*); în altă ipostază, poetul, în preajma unui lucru sfânt, se îmbracă într-un „suflet alb, într-o cămașă curată” (*Merinde de putere*). Momentele-cheie ale existenței — copilăria, dragostea, moartea — sunt însoțite de același laimotiv al albului purificator. Universul se nuanțează tocmai prin această utilizare metaforică a unei culori care nu e culoare, ci o oglindă capabilă să reflecte lumea în milioane de fațete. Vitalitatea („mi se face sângele taur”) intră într-un conflict perpetuu cu oboseala provocată de universul real în care poetul este obligat să trăiască: „peste puterile mele poezia”. Cel mai reprezentativ volum al lui **H.** poate fi socotit *Cămașa de apoi* (1973), al cărui „personaj” este „o femeie întemnițată în adolescență”, proiecție nostalgic idealizată: „Dormi, doamna mea, și nu te teme / Te voi duce spre glorie deși / Drumul trece pururi prin moarte” (*Nu mă apăr*). Dorința de abandonare a lumii reale și de regăsire a unui univers pierdut se transpune în căutarea Larosului, țară imaginară, mitică, edenică, unde ideea de puritate se va îngemăna cu simbolurile morții: „Se sinucid frunzele, tăindu-și venele / Simți? / E ca înaintea unei mari lupte” (*Toamnă*). Poemul *Fără ură* construiește un „scenariu” în care un fiu este inițiat în ostreurile drumului din armă: „Trebuie să și cobori / Ni s-a dat un toiag de lumină / nu pentru a orbi pe fratele nostru / Ci pentru a-i arăta drumul.” Un altfel de spațiu, istoric și legendar, devine emblematic în volumul *O zi de toamnă, anonimă* (1974). Țara căreia i se închină poetul e un loc cu munți și mănăstiri, populată de figuri precum cea a lui Ștefan cel Mare și a Meșterului Manole. Tonalitatea imnică este însoțită uneori de sugestii de sorginte folclorică. În scrierile postume (*Versuri*, 1975) tema erotică există, dar femeia devine senzuală și agresivă, „o lupoaică”, iar scrisul este văzut ca o stavilă în fața acestei furtuni erotice („dragostea năvalnică” din *Abia îndrăzneai*...). Filonul legendar se extinde, înglobând și figurile eposului antic grec (Homer și Ahile). Aspirația spre puritate se concretizează mai puțin metaforic și mai mult tematic, clasicismul antic fiind ridicat la rang de model. Unele rezonanțe magice (se pune accentul pe metamorfoză, oamenii se schimbă, „el, într-un stejar, ea, într-o floare”, se spune în poemul *La marginea lumii, bând izvoare*) sunt caracteristice pentru cele mai izbutite poezii din volum. Ca întotdeauna când dispariția prematură întrerupe evoluția unui poet, presimțirea și gândul morții, încercându-se cu o semnificație mai profundă, amplifică rezonanțele.

SCRIERI: *Sământa*, București, 1969; *Brusc, să deschizi fereastra*, București, 1971; *Cămașa de apoi*, București, 1973; *O zi de toamnă, anonimă*, București, 1974; *Versuri*, București, 1975.

Repere bibliografice: Florin Manolescu, „*Sământa*”, RL, 1969, 46; Nicolae Baltag, „*Sământa*”, „*Scânțea*”, 1969, 6328; Dan Ion Vlad, „*O zi de toamnă, anonimă*”, R, 1974, 4; Emil Nicolae, „*Versuri*”, CRC, 1976, 6; Ion Istrate, „*Versuri*”, ST, 1976, 3; Eugen Barbu, *Ovidiu Hotinceanu*, LCF, 1976, 18; Eugen Simion, „*Versuri*”, LCF, 1976, 18; I. Diaconescu, „*Versuri*”. *Călătoria poetului*, VR, 1977, 1; Popa, *Ist. lit.*, II, 597-598. L.Cr.

HOTNOG, Titus (14.X.1890, Covasna, j. Iași — 7.VI.1957, Iași), prozator. Este fiul Mariei (n. Gherasimatos) și al lui Costache Hotnog, învățător. Învăță la Gimnaziul „Ștefan cel Mare” și la Liceul Național din Iași. Urmează tot aici Facultatea de Litere (1909-1913), înscriindu-se în 1915 la doctorat, sub conducerea lui A. Philippide. Izbucnirea primului război mondial îl împiedică să-și termine teza. Combatant activ, cade prizonier și e deținut într-un lagăr german (1916-1918). După război a fost custode la Biblioteca Centrală din Iași, apoi profesor la Tighina, Chișinău și Iași. A ocupat mai multe funcții și în Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice. Între 1949 și 1951 execută o condamnare politică. Debutează cu o recenzie în „*Arhiva*” (1911). Colaborează cu schițe și nuvele la „*Viața românească*”, „*Însemnări ieșene*”, „*Viața Basarabiei*”, „*Pagini basarabene*”, „*Dreptatea*” (Chișinău), „*Școala Basarabiei*”, „*Cuget moldovenesc*”, „*Adevărul literar și artistic*” ș.a. A întemeiat, împreună cu Sandu Teleajen, G. M. Zamfirescu, George Lesnea și Bogdan Amaru, revista „*Cadran*” (Iași, 1934). A mai semnat cu pseudonimele T. Iuzbași, T. Sutașu ș.a. În 1919 a debutat editorial cu un „studiu istorico-filologic”, *Bezereban. Din cronica persană a lui Fazel-Ullach-Raschid*. Propunându-și un scop didactic bine precizat, a întocmit, alături de I. Negrescu, o antologie din literatura română, cu un glosar în limbile rusă și germană (Chișinău, 1921).

Singura carte de beletristică a lui **H.**, *Vrăbioiul alb... și alte păsări*, apărută în 1936, a fost reeditată, cu unele modificări, la Chișinău (1943) și la Iași (1972). Majoritatea schițelor și nuvelor din acest volum surprind într-o manieră aproape cehoviană scene grotești din viața cotidiană, a cărei banalitate este caricaturizată. Intervenția unei breșe în monotonia existenței — prin intermediul unui element ce sparge tiparul rutinei — provoacă degingoladă, răstoarnă scara așa-ziselor valori, percutează ansamblul stereotipiilor care dau suport traiului de zi cu zi. Efectul de șarjă vine și din studiul de caractere, a căror dominantă, amplificată, ridiculizată, face evident contrastul dintre aparență și esență (*Vrăbioiul alb*, *Trombonul misterios*, *Jertfa laudei* ș.a.). Socialul, politicul intră deopotrivă sub lupa scriitorului, orice amănunt, la prima vedere banal, lipsit de importanță, modificându-se și căpătând conotații satirice. Tonul ironic, savuros este prezent și în alte creșteri, inspirate fie de atmosfera orașului Iași — *Iașii (Revedere)*, *Însemnări ieșene* —, fie de medii sociale diverse — *O călătorie cu tramvaiul*, *Strada mea*. De menționat sunt și nuvelele de inspirație istorică, evocând un trecut plasat în epoca geșilor, cumanilor ori a otomanilor (*Printul Atepa*, *Jertfa laudei*, *Trecu prin râu*). **H.** a tradus din operele lui Pușkin, Cehov, Strindberg ș.a.

SCRIERI: *Bezerenban. Din cronica persană a lui Fazel-Ullach-Raschid*, Iași, 1919; *Câteva nume topice românești de origine cumană*, Iași, [1934]; *Vrăbioiul alb...și alte păsări*, Iași, 1936; ed. 2, Chișinău, 1943; ed. 3, Iași, 1972. **Antologii:** *Antologie română*, Chișinău, 1921.

Repere bibliografice: Streinu, *Pagini*, II, 349-353; Const. Ciopraga, Titus Hotnog, IL, 1957, 6; Gh. Agavriloaie, Titus Hotnog, AUI, științe sociale, t. III, 1957, fasc. 1-2; Leon, *Umbre*, I, 124-126; Leon Baconsky, Titus Hotnog, ST, 1971, 7; Ion Istrati, *Un scriitor uitat*, CL, 1971, 10; George, *Sfârșitul*, I, 239-242; Maftai, *Personalități*, II, 132-134; Ion Nuță, Titus Hotnog, CRC, 1990, 47; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (1997), 194-195; *Dicț. scriit. rom.*, II, 543-544. O.I.

HOTOȘAN, Alexandru (1937, Méhkerék, Ungaria), folclorist. Licențiat al Institutului Pedagogic din Szeged, activist cultural al Uniunii Democratice a Românilor din Ungaria (1961-1971), redactor-șef, din 1972, al săptămânalului „Foaia noastră” din Gyula, membru, din 1975, al Asociației Maghiare de Etnografie, redactor al mai multor volume ale anuarului „Din tradițiile populare ale românilor din Ungaria”, redactor al revistei de etnografie și folclor „Izvorul” din Gyula, **H.** este un veritabil animator al vieții culturale românești din județul Békés. A cules și a publicat un bogat material folcloric din acest județ, afirmându-se ca bun cunoscător în domeniu. Are o contribuție importantă în adunarea literaturii paremiologice, volumul bilingv *Proverbe și zicători din Micherechi – Méhkeréki szólások és közmondások* (1974) remarcându-se prin ambiția de a epuiza întregul repertoriu al satului în care s-a desfășurat cercetarea folclorică. Culegând peste o mie de proverbe și zicători, **H.** este preocupat totodată de basmul și povestitul popular contemporan, despre care scrie câteva studii și articole. Alcătuieste patru culegeri de basme populare din tezaurul pe care l-au deținut doi remarcabili povestitori: Mihai Purdi din Odaca-Pustă și Teodor Șimonca din Chitighiaz (Kétegyháza). Culegerea *Poveștile lui Mihai Purdi* (1977) reprezintă doar o parte din repertoriul povestitorului (13 texte), întreaga sa epică apărând în traducere maghiară în *Világ Szépe és Világ Gyönyörűje [Frumoasa Lumii și Mândra Lumii]* (1982). Volumul cuprinde 27 de povești și snoave pe care **H.** le-a cules într-un mod inedit: la îndemnul lui, povestitorul Mihai Purdi le-a așternut pe hârtie, deoarece nu reușise să se familiarizeze cu prezența și utilizarea magnetofonului. În comparație cu basmele populare românești din zonele vestice ale României, repertoriul acestuia prezintă particularități semnificative, diferențiindu-se atât tipologic, cât și în privința structurii și a stilului poveștilor. Deosebirile nu sunt explicabile printr-o posibilă influență maghiară, de vreme ce bunicul lui Mihai Purdi auzise basmele în Regatul românesc și de acolo le transferase pe cale orală la românii din Ungaria. Repertoriul lui Teodor Șimonca, înregistrat pe bandă de magnetofon între anii 1978 și 1981, apare tot în două volume. Primul, *Florian. Poveștile lui Teodor Șimonca – Simonca Tivadar meséi* (1981), conține opt povești în originalul lor românesc și în traducere maghiară, iar al doilea, *Împăratu roșu și împăratu alb. Poveștile lui Teodor Șimonca* (1982), include 17 texte din repertoriul povestitorului, ale cărui povești – după cum le caracterizează Agnes Kovács,

cea care adnotează ambele volume – nu au variante apropiate nici în tezaurul de basme populare românești, nici în cel maghiar, fiind reprezentative pentru un strat arhaic al basmului fantastic. Folcloristul are o contribuție prețioasă și la semnalarea specificului local al jocurilor populare românești din Ungaria. Nefiind coregraf și nici muzicolog, el tratează jocul din perspectiva obiceiurilor, și de aceea culege și publică strigăturile de joc din satul său natal în volumul *Floricele. Strigături din Micherechi* (1975), realizat în colaborare cu György Martin și Ioan Ruja. În *A magyarországi románok folklórjáról* (1986) prezintă cititorilor maghiari unele aspecte ale folclorului românilor din Ungaria, precum și repertoriul bibliografic al acestui folclor.

Culegeri: *Proverbe și zicători din Micherechi–Méhkeréki szólások és közmondások*, Gyula, 1974; *Floricele. Strigături din Micherechi*, Gyula, 1975 (în colaborare cu György Martin și Ioan Ruja); *Poveștile lui Mihai Purdi*, Budapesta, 1977; *Florian. Poveștile lui Teodor Șimonca – Simonca Tivadar meséi*, Békéscsaba, 1981; *Világ Szépe és Világ Gyönyörűje [Frumoasa Lumii și Mândra Lumii]*, Budapesta, 1982; *Împăratu roșu și împăratu alb. Poveștile lui Teodor Șimonca*, Budapesta, 1982; *A magyarországi románok folklórjáról*, Budapesta, 1986.

Repere bibliografice: Kovács Agnes, „Poveștile lui Mihai Purdi”, „Ethnographia” (Budapesta), 1978, 3; Domokos Sámuel, „Világ Szépe és Világ Gyönyörűje”, „Ethnographia” (Budapesta), 1883, 3; Kovács Agnes, „Florian. Poveștile lui Teodor Șimonca”, „Împăratu roșu și împăratu alb. Poveștile lui Teodor Șimonca”, „Ethnographia” (Budapesta), 1983, 3; Kovács Agnes, „Izvorul”, *revistă de etnografie și folclor*, „Ethnographia” (Budapesta), 1984, 3, 1987, 2-4; Bartha Elek, „A magyarországi románok folklórjáról”, „Ethnographia” (Budapesta), 1991, 3-4. O.K.

HRIMIUC-TOPORAȘ, Gheorghe (1.I.1947, Dorohoi – 14.III.1995, Iași), istoric literar. Este fiul Mariei (n. Ciubotaru) și al lui Vasile Hrimiuc, țărani. Clasele primare și liceul – unde l-a avut profesor și îndrumător apropiat pe poetul Lucian Valea – le-a urmat în orașul natal, luând bacalaureatul în 1964. După un an în care își câștigă existența ca profesor suplinitor la țară, devine student al Facultății de Filologie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași. Obține licența în 1970, cu lucrarea, de o surprinzătoare maturitate, *G. Ibrăileanu – critic total*. Deși Senatul Universității recomandă cooptarea lui în învățământul superior sau în cercetare, tânărul absolvent primește doar un post în învățământul gimnazial. După zece ani de profesorat (1970-1980), intră prin concurs la Institutul de Filologie Română „A. Philippide” din Iași, unde a lucrat până în 1995, când s-a stins în urma unei boli necruțătoare. A debutat încă din facultate, publicând doar din când în când, din pricina unei exigențe împinse la extrem. În „Viața studentescă”, „Cronica”, „Alma Mater”, „Anuar de lingvistică și istorie literară”, „Buletinul Universității «Al.I. Cuza»”, „Echidistanțe”, „Dacia literară”, i-au apărut recenzii și articole în care sagacitatea analistului e dublată de voința de a conferi discursului un suport de trimiteri erudite. A mai semnat S. Hrimiuc. Un destin ingrat a vrut ca acest om integru, de o înțeleaptă reflexivitate, să nu-și ducă la capăt mai nici unul dintre proiecte. Teza de doctorat, prinzând în acoladă

receptarea poeziei eminesciene în epocă, nu a apucat să o încheie. Lexiconul căruia i se consacrase cu un atașament plin de dăruire, *Dicționarul literaturii române. 1900–1950*, a rămas, în prima lui parte, în stadiul de manuscris. Bazate pe o informație exhaustivă, vădind acuitate a percepției și o profunzime lipsită de ostentație, cele câteva zeci de articole elaborate în cadrul acestui proiect sunt adevărate studii monografice despre Matei Alexandrescu, Ion Al-George, Constantin Antoniadă, Ury Benador, Ion Biberi, Dan Botta, Barbu Brezianu ș.a. Și-a văzut numele numai pe pagina de titlu a unei ediții din proza lui Păstorel Teodoreanu, *Hronicul măscăriciului Vălătuc* (1989). Îndată după tragicul lui sfârșit, a ieșit de sub tipar o selecție din opera lui Dan Botta, *Unduire și moarte* (1995). Ceva mai târziu, în 1998, s-a publicat culegerea de anchete literare din anii '30 *De ce scrieți?*, concepută și pregătită împreună cu Victor Durnea.

Inteligență fină, împletită cu o mlădioasă rigoare, H. se distinge printr-un scris elaborat, deopotrivă precis și nuanțat, cu subtilități de eseist căruia nu-i prisosește încrederea în sine. Argumentele, și de bun-simț, și de substanță, prezente în volumul postum *Atelier de istorie literară* (1999), emană o delicată autoritate, cucerind prin expresivitatea ideii. Comprehensivitatea, care este însușirea dominantă, se sprijină pe o francă disponibilitate de a admira, strunită de luciditatea circumspectă. Ispitit de escalada în teoretic, analistul își construiește strategia de întrebare a unui text făcând apel la

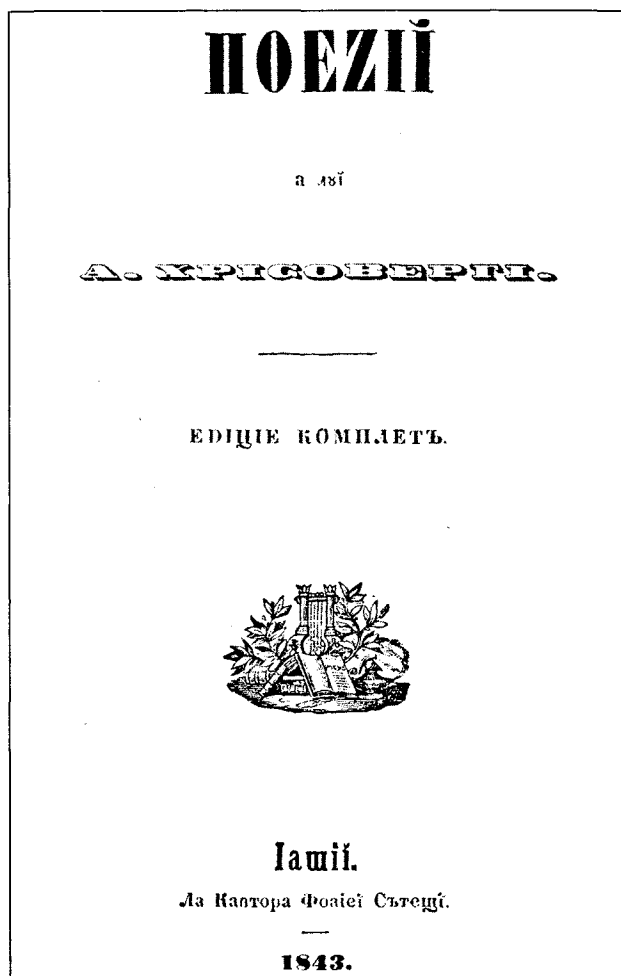

propunerile de dată mai recentă ale naratologiei, de unde preia o seamă de „concepte operaționale”. Cu sau fără ele, dar mânuind o cheie de lectură cât mai puțin uzitată, eventual nefolosită încă, criticul se angajează de predilecție în explorări cu un grad ridicat de dificultate. Ușor polemice, disociative atât cât să limpezească un context, tălcuirile lui evită abordarea de tip impresionist, se feresc de cochetarile criticii infidele. Atent la iradierile peisajului social și spiritual, lărgind câteodată excesiv câmpul de referință, cercetătorul, în febrilă vânătoare de esențe, își face, s-ar zice, un punct de onoare din a nu se opri la suprafața lucrurilor. O dominantă a investigațiilor sale, în afară de operațiunea firească de reliefare a ipostazei „definitorii” a unor scriitori, este monitorizarea, cu un sensibil măsurariu, a procesului de receptare critică a valorii, presupunând detectarea unor motivații ale cursului ei adesea capricios. Aceeași dicție cerebrală în medalioanele de autori, portretizați cu vocația formulărilor subtil-penetrante, unele sintagme având turnura caracterizărilor de referință. În G. Ibrăileanu H. îl recunoaște pe „fondatorul cercetării eminescologice”. La Al.O. Teodoreanu, descoperă „fața ascunsă” a unui „prozator artist”, făcând „literatură din literatură” în narațiunile lui pline de farmec și rafinement, care exaltă, în maniera lui Boccaccio, „viața ca sărbătoare”. Din publicistica lui B. Fundoianu deduce „setea de echilibru a acestui neliniștit”. De o consistență împinsă până la refuz, complexă în articulații, analiza creației lui Dan Botta relevă o remarcabilă înregistrare îndeosebi pentru radiografia fenomenului poetic. În fine, încercări de sinteză precum *Gruparea poetică „Iconar” și Literatura germană în paginile „Universului literar”*, încheiate în urma unor documentări laborioase și eficiente, sunt prețioase contribuții de istorie literară, în zone mai puțin umblate.

SCRIERI: *Atelier de istorie literară*, pref. Constantin Ciopraga, Iași, 1999. **Ediții:** Al.O. Teodoreanu, *Hronicul măscăriciului Vălătuc*, postfața edit., Iași, 1989; Dan Botta, *Unduire și moarte*, cu un *Fragment pentru Dan Botta* de Mircea Eliade, postfața edit., Iași, 1995; *De ce scrieți? Anchete literare din anii '30*, pref. Victor Durnea, Iași, 1998 (în colaborare cu Victor Durnea).

Repere bibliografice: Z. Ornea, *Proza lui Păstorel Teodoreanu*, RL, 1989, 18; Gheorghe Hrimiuc-Toporaș. *In memoriam*, ALIL, t. XXXIV, 1994–1995; Florin Faifer, *Sașa*, CRC, 1995, 6; Ioan Holban, *Sentimentul de pierdere: la patruzeci de ani*, CRC, 1995, 6; Victor Durnea, *Gheorghe Hrimiuc-Toporaș*, CRC, 1995, 6; V. Teșanu, *Un editor dărăbănean*, „Gazeta de Botoșani”, 1995, 1457; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (1997), 195–196; Maței, *Personalități*, VII, 134–136; Nicolae Manolescu, *De ce scrieți?*, RL, 1999, 28; Lazarovici, *Dicț. scriit. botoșăneni*, 102–103; Nicolae Turtureanu, *Mătrăguna dulce*, Iași, 2001, 206–207, 219–221. F.F.

HRISOVERGHI, Alexandru (27.II.1811, Iași – 9.III.1837, Iași), poet. Trăgându-se dintr-o familie de greci stabiliți în Moldova și menționați printre marii boieri ai țării încă din vremea lui Dimitrie Cantemir, H., al doilea fiu al vornicului Neculai Hrisoverghi, a început să învețe carte în greaca veche cu un dascăl din Chișinău, unde familia se refugiase la 1821, și și-a continuat învățătura tot în grecește, din 1824 până în 1827, la Iași, în pensionul părintelui Singhel, dobândind apoi

cunoștințe de limba și literatura franceză în pensionul lui Monton. Un vestit dascăl al timpului, Franguli, îl familiarizează cu clasicii greci. În 1830 tânărul intră în oștirea națională, dar, bolnav, părăsește armata în 1832 pentru a se îngriji (în acest scop face o călătorie la Adrianopol). Citește din romanticii francezi și începe să scrie. În 1834 publică oda *Ruinelor Cetății Neamțu*. Este singura poezie care i-a apărut în timpul vieții, dar care l-a făcut îndeajuns de cunoscut. Reintrând în armată, H. ajunge aghiotant domnesc. Boala nu-l cruță, deși se tratează la Viena și la băile din Ischia. Moare încă foarte tânăr, de tuberculoză osoasă.

În 1837 C. Negruzzi i-a publicat traducerea dramei *Antony* a lui Al. Dumas, în al cărei erou damnat, fatal, însingurat H. se regăsea. Prin grija familiei, un volum, *Poezii* (traduceri și originale), este editat în 1843, cu o prefață de M. Kogălniceanu. Mai receptiv față de spiritul timpului ca traducător, H. se orientează, printre primii în epocă, spre literatura modernă, romantică, tălmăcind — în genere exact, dar într-o limbă neșlefuită — din Schiller (*Măna, Tânărul la pârâu*), Hugo (*Dimineața*) și Lamartine (*Lacul*). André Chénier (din care a dat în românește *Elegia a XXXVIII-a*, sub titlul *Lampa*, și *Idila*

a XII-a, *Neera*) era modelul său. În schimb, „cercările” sale (erotică și elegie) sunt prozaice și comune, nedesfăcute din formele greoaie ale poeziei secolului al XVIII-lea. *Ruinelor Cetății Neamțu* are un pronunțat caracter ocazional, lipsindu-i accentul meditativ pe care îl pune în joc motivul ruinelor. H. deplânge decăderea morală a celor ce risipesc cu indiferență vestigiile unui trecut eroic.

SCRIERI: *Poezii*, pref. M. Kogălniceanu, Iași, 1843; [*Poezii*], în Mumuleanu, Hrisoverghi, Cuciureanu, *Scrieri alese*, îngr. Il. Chendi, București, 1909, 64–83. **Traduceri:** Al. Dumas, *Antony*, pref. C. Negruzzi, București, 1837; [Sappho, Chénier, Schiller, Lamartine, Hugo], în *Poezii*, Iași, 1843.

Repere bibliografice: Chendi, *Pagini*, 353–359; Apostolescu, *Inf. romant.*, V–VI; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 154–156, *Ist. lit.* (1982), 161–163; Popovici, *Romant. rom.*, 370–373; *Ist. lit.*, II, 399–401; Angheliescu, *Preromant. rom., passim*; Cornea, *Originile*, 588–589; *Dicț. lit.* 1900, 442; Scarlat, *Ist. poeziei*, I, 339–341; *Dicț. scriit. rom.*, II, 544–545; Florin Faifer, *Trubadurul*, CL, 2002, 10. S.C.

HRISTACHE, pitarul (sfârșitul sec. XVIII — începutul sec. XIX), cronicar și versificator. Mic boier bucureștean, poate aceeași persoană cu aceea cunoscută în istoria literară ca pitarul H. Ioanide, H. termina în 1817 *Istoria faptelor lui Mavroghene vodă și a răzmiriței din timpul lui, pe la 1790*, publicată abia în 1863, în revista „Buciumul”, iar în volum, de V.A. Urechia în *Istoria românilor* (1893) și separat, de Gh. Adamescu, sub titlul *Povestea mavroghenească* (1896). Ca fir epic principal, *Istoria...* urmează cursul evenimentelor, dar cu scopul de a acumula date pentru caracterizarea bizarului vodă și pentru realizarea tabloului viu al domniei sale. Cronica are două momente epice distincte prin conținutul faptic, dar și prin atitudinea diferită a autorului. Până la războiul turcilor cu nemții este urmărită cu un ochi critic și cu uimire persiflantă activitatea domnitorului, plin de ciudățenii și de cruzime, imprevizibil în hotărâri, înconjurat de apropiați și slujitori pe măsură. Modul înțelept în care Mavrogheni a știut să se pregătească de război îl face însă pe cronicar să vadă în el un conducător energic, drept și demn de laudă. Fiindcă nu urmărește o reconstituire istorică, ci caracterizarea unor întâmplări și personaje senzaționale, *Istoria...* are o existență independentă ca operă literară. Relatarea este subiectivă, fiind selectate numai faptele capabile să producă o impresie puternică. Descrieri cu tentă hiperbolizantă, aglomerări vaste de substantive și epitete creează reușite portrete și tablouri. Rima este facilă, uneori chiar forțată, dar ritmul alert e adecvat precipitării întâmplărilor. Prin lexic, printr-o anume familiaritate, prin umorul malițios și echivoc, cu un specific de mahala bucureșteană, H., cu iscusința sa de a versifica, pare să-l prefigureze pe Anton Pann.

SCRIERI: *Povestea mavroghenească*, îngr. Gh. Adamescu, București, 1896; ed. îngr. și introd. Dan Simonescu, CPV, 225–229, 258–281.

Repere bibliografice: Iorga, *Ist. lit.*, III, 117–122; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 57–59, *Ist. lit.* (1982), 51–53; Piru, *Ist. lit.*, II, 189–196; *Dicț. lit.* 1900, 442–443; Manolescu, *Istoria*, I, 23–26; N.A. Ursu, *Contribuții la istoria literaturii române*, Iași, 1997, 380–388; *Dicț. esențial*, 384. C.T.

HROPOTINSCHI, Andrei (19.VIII.1942, Dângeni, j. Edinet), critic literar și folclorist. A absolvit Facultatea de Filologie a Universității de Stat din Chișinău (1965), după care, între 1965 și 1974, a lucrat în cadrul Institutului de Limbă și Literatură al Academiei de Științe a Moldovei, unde și-a susținut doctoratul în filologie (1973) cu tema *Folclorismul nuveliştilor moldoveni*, apoi la editurile Cartea Moldovenească, Lumina și Literatura Artistică (aici în calitate de redactor-șef), în fine, la ziarul „Moldova suverană”, ca redactor-șef (1994–1997). Este autorul mai multor cărți de critică: *Evoluția prozei contemporane* (1978), *Revelația slovei artistice* (1979), *Reflecții critice* (1981), în care cultivă critica tematică cu descrieri amănunțite ale subiectului, adesea plătind tribut sociologismului dominant în epocă. A mai Vladimir Beșleagă (1981), *Problema vieții și a creației*, o analiză a operei lui Ion Druță (1988). A scris schițe și povestiri umoristice, a participat la pregătirea unor culegeri de folclor și ediții ale scriitorilor clasici, s-a manifestat ca traducător.

SCRIERI: *Brigadirul*, Chișinău, 1977; *Evoluția prozei contemporane*, Chișinău, 1978; *Revelația slovei artistice*, Chișinău, 1979; *Treptele creației – trepte ale măiestriei*, Chișinău, 1981; *Reflecții critice*, Chișinău, 1981; *Problema vieții și a creației*, Chișinău, 1988.

Repere bibliografice: Andrei Țurcanu, *Treptele creației lui V. Beșleagă*, „Nistru”, 1982, 12; Mihail Dolgan, *Responsabilitatea cuvântului critic*, Chișinău, 1987, 112–119; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 271. V.C.

HRYHOROWICZ, Zdzisław (4.XII.1952, Świebodzin, Polonia), românist polonez. Este fiul lui Leon și al Janinei Hryhorowicz. A absolvit Institutul de Filologie Romanică (1976) și Institutul de Filologie Polonă (1984) la Universitatea din Poznań.

Debutază publicistic în revista „Studia Romanica Poznaniensia”, în 1986, cu studiul *Polska formuła zolizmu [Formula polonă a zolismului]*, și editorial, cu lucrarea *Demetru Demetrescu-Urmuz. Między dadaizmem a surrealizmem [Demetru Demetrescu-Urmuz. Între dadaism și suprarealism]*, apărută în 1995. A obținut titlul de doctor în filologie în anul 1984, cu o teză privind literatura română: *Al. Macedonski în limba franceză*. Studiile publicate în revistele de specialitate din Polonia și România atestă o preocupare subliniată pentru poezia interbelică și pentru cea contemporană, în ipostazele lor inovatoare îndeosebi. Monografia consacrată lui Urmuz expune analitic relieful operii scriitorului român în context european, judecările de valoare conturând o viziune interpretativă cu destule valențe de noutate.

SCRIERI: *Demetru Demetrescu-Urmuz. Między dadaizmem a surrealizmem*, Poznań, 1984. **Traduceri:** I.C. Chițimia, *Literackie studia i szkice rumunistyczno-polonistyczne*, Varșovia, 1983 (în colaborare cu H. Misternski, J. Pleciński, J. Styczyński și C. Tokarski). St.V.

HUDICI, Vera (1.I.1917, Cotileu-Hotin – 28.I.1999, București), prozatoare și publicistă. Urmează cursurile liceale la Hotin. Până la război lucrează ca soră de caritate la Piatra Neamț și Roman, iar după aceea, ca directoare a unui orfelinat. Face

studii la Școala de Literatură „M. Eminescu” din București (1957–1960). Este redactor la „Flacăra” (1950–1951) și „Tânărul scriitor” (1952–1956). Laureată a Premiului revistei „Flacăra” în 1949, va primi în 1995 Premiul Național al Fundației „România Mare”. Debutază la începutul anilor '40 cu povestiri în ziarele „Ceahlăul” și „Apostolul” din Piatra Neamț. A folosit și pseudonimul Credința Coteleanu. **H.** este autoarea unor romane și culegeri de povestiri: *Drumul spre lumină* (1950), *Nădejdi neîmplinite* (1951), *Răspântia* (1957), *Zile de primăvară* (1961), *Traista cu umbre* (1970), *Împăcarea* (1981), *Aureola iubirii* (1988). Proza sa este dominată, mai cu seamă în anii '50, de poncifele epocii, chiar dacă uneori ideologizarea nu e compactă. Cupluri romantice puse în situații-limită, episoade de pe front și momente de scindare a conștiinței sunt aduse în pagină și ca posibile proiecții autobiografice. O bună parte a scrisului său o constituie memorialistica nedisimulată (*Din dragoste pentru Basarabia*, 1992, și *Copilul din văzduh*, 1995). Unele romane i-au fost traduse în limbile sârbă și rusă.

SCRIERI: *Ion Asaftei*, București, 1949; *Drumul spre lumină*, București, 1950; *Nădejdi neîmplinite*, București, 1951; *Răspântia*, București, 1957; *Zile de primăvară*, București, 1961; *Traista cu umbre*, București, 1970; *Împăcarea*, București, 1981; *Aureola iubirii*, București, 1988; *Din dragoste pentru Basarabia*, București, 1992; *Copilul din văzduh*, București, 1995.

Repere bibliografice: Th. Vlad, „Președinta”, GL, 1954, 8; I. Marinca, „Zile de primăvară”, VR, 1961, 7; Antoaneta Macovei, „Zile de primăvară”, IL, 1961, 8; A. Ioan, „Traista cu umbre”, „Scânteia”, 1970, 8492; Ion Cristoiu, *Restituiri la timpul trecut*, AFT, 1989, 8; D. Ioachim, „Din dragoste pentru Basarabia”, „Cuvântul românesc”, 1993, ianuarie. V.C.

HUMORUL, revistă apărută la București, săptămânal, de la 5 octombrie 1944 până la 2 mai 1948. Redactori sunt, pe rând, Ștefan Baciu, Dem. Georgescu, A. Nol și Ionel Lazaroneanu, iar directori — Dumitru Ion Lambriu și Al. Pașcanu. Editată în plin război, publicația manifestă o atitudine virulent antihitleristă, propunându-și să lupte cu arme umorului împotriva rețelilor vremii. Într-o scurtă notă inserată în primul număr se spune: „Revista aceasta nu e scoasă și scrisă de oameni nesimțitori la necazurile altora. Dar o vorbă veche spune că românul face haz de necaz. Facem la fel și noi, cu speranța că vom izbui să aducem o rază de bună dispoziție în sufletul cititorilor noștri.” Publicația reușește, într-adevăr, să-și atingă scopul, făcând să apară numeroase versuri, proze, scenete, anecdote, parodii și caricaturi de bună calitate. Foarte acide sunt, de pildă, satirele antifasciste în versuri ale lui Ștefan Baciu și ale lui Grigore Cumpănașu, ca și ale unor autori ce se ascund sub pseudonime precum Ivan Turbincă sau Don Garcia și care îl au drept țintă favorită pe baronul von Killinger. Dintre poeziile umoristice se disting parodiile după I. Minulescu semnate Vic.Tor. Notabilă este, de asemenea, colaborarea unor prozatori consacrați ca Gh. Brăescu (cu schițele *Când e să fie, Pălăria, Milionarii, Legea chirilor*) și Tudor Mușatescu (*Columb, Poveste chinezească*), aceștia fiind prezenți și cu scenete (*Cocoșul, respectiv Duplex*). La rubrica „Humor vechi românesc” sunt reproduse texte de B.P. Hasdeu, G. Topîrceanu, Dimitrie Anghel și St.O. Iosif,

iar la cea foarte bogată de „Humor străin”, se întâlnesc traduceri din A.P. Cehov, Mark Twain, Georges Courteline, Jerome K. Jerome ș.a. Merită menționate cele câteva tălmăciri ale lui Ștefan Baciu din poetul german Erich Kästner. În seria nouă a revistei (1947-1948) sunt inserate însemnări memorialistice ale lui Horia Furtună. Acum, **H.** capătă un mai pronunțat caracter de divertisment și de magazin, publicând din abundență anecdote, epigrame și chiar rebusuri și jocuri distractive. *I.M.*

HUREZEANU, Emil (26.VIII.1955, Sibiu), poet și publicist. Este fiul Paraschivei Hurezeanu (n. Ocneanu), profesoară, și al lui Ioan Hurezeanu, inginer. Urmează școala primară și liceul la Sibiu (1962-1974); va absolvi în 1979 Facultatea de Drept din Cluj-Napoca și în 1990 Facultatea de Științe Politice din Boston (SUA). Este redactor (1976-1979) și secretar general de redacție (din 1978) al revistei „Echinox”. Debutează editorial în 1979, cu volumul de versuri *Lecția de anatomie*, prezentat de Ștefan Aug. Doinaș și încununat cu Premiul Uniunii Scriitorilor pentru debut. Este jurist (1980), librar (1981) și avocat (1982) în județul Sibiu. Obținând o bursă Herder la Viena (1982-1983), recomandat de Ana Blandiana, se va stabili în Germania, unde va fi comentator politic la Radio Europa Liberă (din 1983) și apoi director al Departamentului românesc la Radio Deutsche Welle. După 1990 **H.** desfășoară o intensă activitate de jurnalist și analist politic deopotrivă în Germania și în România, volumele *Între câine și lup* (1996) și *Cutia neagră* (1997) adunând și o parte a publicisticii lui anterioare.

La douăzeci și patru de ani poetul sintetiza atmosfera, stilul, temele și poetica tinerilor de la „Echinox”, care scriau despre moarte, melancolie, artă, existența frustrantă, într-o unanimitate tulburătoare. Era modul lor tipic de a spune „nu” epocii în care erau siliți să trăiască. Față de colegii de generație (Adrian Popescu, Măța Petreu, Dinu Flămând ori Virgil Mihaiu), **H.** aduce ceva propriu: o remarcabilă concentrare, aproape de enunțul eliptic. Despre *Lecția de anatomie* se poate spune că reprezintă o apologie a livrescului, dar o apologie extrem de discretă, conjugată cu o frenezie vitalistă aproape cotropitoare, exprimată la rândul ei cu delicată voluptate. Fundalul poeziei îl constituie Sibiul natal cu tot ceea ce presupune el (spațiu germanic, interioare tipice, muzica lui Bach, marii scriitori). Undeva, mai departe, ca o legendă, ca un vis de artă, se întrevede Italia. Dar **H.** schițează propriul „tablou”: Sibiul, peisajul din jur, cotidianul se transformă în operă de artă văzută prin prisma picturii și a muzicii clasice. Nu se știe unde sfârșește realitatea și unde începe ficțiunea artistică. În această acronie și atopie rezidă sunetul celor mai bune versuri din volum. Multe poeme sunt compoziții rafinate, de o sobrietate enigmatică: „Fierbinți și totuși umede ca țigările / Fumate până la capăt. / Nu există nici o legătură între / Ochii mei tot mai mici în palme / Oho, acolo, unde mai plutesc corăbii / Fără catarg la vârsta mea de-acum / Între ochii mei, buzele mele / Și o dorință de liniște” (*Orion*). Pendularea între vitalism și agonicul reverberând din imaginile de odinioară se

relevă drept sigiliu al poeziilor lui **H.**, „construite pe o atare ambiguitate, dar cu un patos reținut, cenzurat lucid, caracteristic modernilor, fiorul thanatic tulburător fiind mascat de aparența unei priviri impasibile, de chirurg ce înregistrează clinic realitatea corporală” (Ion Pop). Mai discursiv și mai prozaic e volumul *Ultimele, primele* (1994), poate din cauza intruziunii prea vizibile a tensiunilor contemporaneității, mai ales sub semn politic. Nu mai este vorba de Sibiu, ci de Europa, într-un moment de gravă răscruce istorică. Poetul a renunțat la principala sa achiziție, remarcabila concentrare verbală, optând pentru soluția opusă. Din fericire, a dispărut și livrescul mult prea acuzat. Versul are acum desfășurarea amplă a unui discurs deseori înecat în plâns ori deviat într-un sarcasm cu tente tragice.

SCRIERI: *Lecția de anatomie*, pref. Ștefan Aug. Doinaș, Cluj-Napoca, 1979; *Ultimele, primele*, București, 1994; *Între câine și lup*, Cluj-Napoca, 1996; *Cutia neagră*, București, 1997.

Repere bibliografice: Poantă, *Radiografii*, II, 125-127; Gheorghe Grigurcu, „Anatomia” lui Emil Hurezeanu, RL, 1992, 32; Negoitescu, *Scriitori contemporani*, 210-213; Radu G. Țeposu, *Contemplarea vicioasă a durerii*, RL, 1994, 26; Aurel Pantea, *Chipurile nostalgiei*, APF, 1994,

10-12; Toma Roman, *Totalitarismul și „coada” lui*, RL, 1996, 17; Dan C. Mihăilescu, *Politica ironiei juvenile*, „22”, 1997, 586; Borbély, *Xenogramme*, 105-107; Pop, *Pagini*, 225-233; Regman, *Dinspre Cercul Literar*, 161-164; Zăciu, *Depart*, 108-112; *Dict. scriit. rom.*, II, 546-547; *Dict. analitic*, II, 355-356; Manolescu, *Lista*, I, 365-368; Popa, *Ist. lit.*, II, 629-630; Manolescu, *Enciclopedia*, 387-388.

Mr.F.

HURJUI, Ion (18.IV.1933, Ploscuțeni, j. Vrancea), poet, prozator și dramaturg. Este fiul Anei și al lui Gheorghe Hurjui, învățători. A urmat cursurile Liceului „Dimitrie Sturdza” din Tecuci, iar între 1951 și 1957 pe cele ale Facultății de Medicină Generală din Iași. A funcționat ca medic la Tutova, în județul Vaslui, și la Iași. A urcat toate treptele didactice universitare, devenind profesor universitar, specialist în gerontologie-geriatrie, șeful Clinicii a V-a Medicală din cadrul Universității de Medicină și Farmacie „Gr. T. Popa” din Iași. Debutează cu versuri la revista „Cronica”, în 1966. Colaborează la „Cronica”, „Convorbiri literare”, „Dacia literară”, „Ateneu”, „Symposion”, „Revista V” ș.a. Este membru în cenaclul „V. Voiculescu” al Universității de Medicină și Farmacie din Iași, pe care l-a inițiat și coordonat din 1964. Semnează și cu pseudonimele Iuliu Horațiu, Onih.

Prima carte de versuri a lui **H.**, *Noaptea Pandorei*, apare în 1969, fiind urmată de *Ornicul trecerii* (1971), *Poemia* (1980; Premiul Asociației Scriitorilor din Iași) și *April* (1986). Volumul *Poemia și alte poeme* (1995) este o antologie de autor, care, pe lângă piesele cele mai semnificative din cărțile anterioare, cuprinde și un număr important de inedite, reunite sub titlul *Ortopoeme*. Același caracter îl are ediția bilingvă, româno-engleză, *Recurs la Poemia* (2003), care adună poezii incluse în *Poemia și alte poeme*, *Limba Hu* (2001) și *Sunetul cheamă auzul* (2001; Premiul Asociației Scriitorilor din Iași). Receptarea poeziei lui **H.** (altfel, generoasă) a fost una dintre cele mai contradictorii; pentru unii critici lirica lui „e de o limpezime de cristal, fără încifrări insolite” (Zaharia Sângeorzan), pentru alții (Nicolae Manolescu) poetul „cultivă stările tulburi, anxioase, vagul sufletesc și și-a pus la punct un stil interogativ din care nu lipsesc aluziile livrești (Iov, Robinson, Clitemnestra, Hamlet, Pandora).” Sigur este faptul că scriitorul își cenzurează drastic orice fior emoțional, afectivitatea fiind sancționată de reflexivitate. Dacă nu e neapărat un cerebral, **H.** este în orice caz un sentimental bine temperat care, cultivând o metaforă concentrată, lasă uneori impresia de obscuritate. Comentatorii, vorbind despre temele esențiale ale liricii sale — căutarea și arderea —, remarcă gradul înalt de dificultate în transmiterea mesajului poetic, ce pretinde din partea cititorului o „lectură performantă” (Ioan Holban), care să permită receptarea corectă a eșantionului de real propus de poet și refacerea întregului din care a fost desprins. Încifrarea constituie o provocare adresată cititorului, pus în situația de a colabora cu autorul, acesta neimpunând, ci doar propunând un univers liric posibil: *Poemia*. Există însă în lirica lui **H.** și piese de o reală melodicitate incantatorie, unde investitura simbolică a cuvântului capătă valențe estetice deosebite (*Lămpi*, *Izvod*, *Colinde I*, *II*, *III*). Deși în aparență nu are de-a face cu literatura, lucrarea

Medicul familiei. Terapie cognitivă (Carte de învățatură pentru toate vârstele) (I-II, 1994-1997) poate fi citită și în registru literar. Umorul (surprinzător) își găsește aici o formă dintre cele mai nimerite. Stilul colocvial, tonul debutonat fac din aride sfaturi medicale nu doar o lectură accesibilă, ci și una foarte agreabilă. În stagiunea 1982-1983 i-a fost reprezentată pe scena Teatrului „Lucașfărul” din Iași piesa pentru copii și tineret *Comedie cu războinici*.

SCRIERI: *Noaptea Pandorei*, București, 1969; *Ornicul trecerii*, Iași, 1971; *Poemia*, Iași, 1980; *Iubirea din strada a șaptea*, Iași, 1983; *April*, Iași, 1986; *Poemia și alte poeme*, pref. Ioan Holban, Iași, 1995; *Limba Hu*, Iași, 2001; *Sunetul cheamă auzul*, Iași, 2001; *Recurs la Poemia – Appeal to Poemia*, ed. bilingvă, îngr. și tr. Laura Ioana Leon, pref. Ioan Holban, Iași, 2003.

Repere bibliografice: Dan Laurențiu, „*Noaptea Pandorei*”, LCF, 1969, 26; Dumitru Micu, „*Noaptea Pandorei*”, RL, 1969, 36; Nicolae Manolescu, „*Noaptea Pandorei*”, CNT, 1969, 43; Gh. Ionescu, „*Noaptea Pandorei*”, ATN, 1969, 10; Virgil Cuțitaru, „*Noaptea Pandorei*”, IL, 1969, 12; Dan Petrescu, „*Noaptea Pandorei*”, O, 1969, 12; Haralambie Țugui, „*Ornicul trecerii*”, O, 1972, 3; Const. Ciopraga, „*Ornicul trecerii*”, CRC, 1972, 6; Zaharia Sângeorzan, „*Ornicul trecerii*”, RL, 1972, 20; Daniel Dimitriu, „*Ornicul trecerii*”, CL, 1972, 5; *Lit. rom. cont.*, I, 530-531; Virgil Cuțitaru, *Spații*, Iași, 1981, 228-236; Liviu Leonte, „*Iubirea din strada a șaptea*”, CL, 1983, 10; Ioan Holban, „*Iubirea din strada a șaptea*”, RL, 1984, 13; Costin Tuchilă, „*Iubirea din strada a șaptea*”, LCF, 1985, 39; Tașcu, *Poezia*, 254-257; Liviu Leonte, *Drumul lui Iuliu Horațiu*, CRC, 1995, 17; Nicolae Busuioc, *Oglinzile cetății*, III, Iași, 1996, 110-122; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (1997), 196-197; Liviu Grăsoiu, *Moment biografic*, LCF, 2001, 38; Liviu Leonte, *Avatarurile limbii Hu*, CRC, 2002, 4; Ioan Holban, *Limba Hu a poeziei adevărate*, DL, 2003, 2.

D.Gr.

HURMUZ, Adrian (pseudonim al lui Ioan C. Popovici; 11.XI.1898, Fălciu, j. Vaslui — ?), prozator. A absolvit, în februarie 1924, Facultatea de Drept a Universității din București și a intrat în magistratură, ca ajutor de judecător la Silistra, abia în martie 1926. Ulterior va fi peregrinat și prin alte localități, urcând totodată treptele ierarhice. În primăvara anului 1925 tânărul licențiat citea nuvela *Împăratul* atât la Sburătorul, cât și în cenaclul condus de Mihail Dragomirescu. Apreciată de acesta din urmă, proza este publicată tot atunci în „Mișcarea literară”, care, împreună cu „Ritmul vremii”, îi dă la iveală și alte scrieri. Mihail Dragomirescu, în calitate de director al Institutului de Literatură, considerându-l pe **H.** o „nădejde literară”, îi acordă Premiul pentru proză pe anul 1925, materializat în tipărirea la Casa Școalelor a volumului de debut *Minunea* (1926). Prozatorul va mai fi prezent cu nuvele și fragmente de roman în „Clipa”, „Viața literară”, „Gazeta Băilești”, „Țara de Jos”, „Premiera ilustrată”, „Pleiada”, „Revista literară” și mai frecvent în „Adevărul literar și artistic”, „Duminica Universului” și „Gândirea”. De sub tipar îi apar volumul de nuvele *Cărarea cenușie* (1929) și romanul *Un strigăt în noapte* (1933). Un alt roman, intitulat *Bancherul cu părul de aur*, este publicat parțial în foiletonul „Calendarului” (1932-1933). Semnătura lui **H.** se mai întâlnește în 1942, sub o nuvelă, în ziarul „Bacăul” și în 1946, sub două articole politice, în „Drumul nostru” (București).

Localizate în spațiul rustic al Țării de Jos, în preajma Prutului, cele mai izbutite nuvele din *Minunea* au în centrul lor coagularea unei obsesii în jurul unui fapt real – „păcatul” unei fete ce se lasă sedusă de fiul arendașului (*Copilul buruienilor*), adulterul unui telegrafist (*Hoțul*) etc. – ori al unor credințe străvechi – locul rău (*Calul alb*), soarta (*Ceasul din zid*), blestemul (*Hoțul*), femeia fatală (*Profesoara de dragoste*), împăratul peștilor (*Împăratul*), comoara revelată de flăcări (*Comoara din cetate*) etc. –, anticipând întrucâtva *Rusoaica* lui Gib I. Mihăescu și, în același timp, proza târzie a lui V. Voiculescu. **H.** are un ascuțit spirit de observație, dovedit în plasticitatea unor detalii, puțința de a reda dialogul viu, bogat în elemente de grai local, care îl individualizează pe vorbitor, precum și darul povestirii. Nu de puține ori însă compoziția este neglijată, ca și cum autorul și-ar fi pierdut răbdarea în pregătirea deznodământului, ceea ce este mai evident în două nuvele ample din *Cărarea cenușie*. În *Dragostea doamnei Precup* ingenuitatea reprezentărilor erosului, pe care le are naratorul-autor, mai întâi copil, apoi adolescent, cucerește, în pofida prezenței (auto)ironiei maturului. Paginile acestea se leagă însă nefiresc cu o povestire melodramatic-senzațională, axată pe sinuciderea unei verișoare obligate să se mărite cu amantul mamei sale. În *Cine a fost Stroilă* focalizarea narativă ezită între doamnele și domnișoarele din protipendada târgului de provincie devenite surori de caritate, naratorul-autor prezent la spitalul de campanie în calitate de cercetaș și, în fine, Stroilă – un Don Juan rănit, care trăiește în cele din urmă o criză de conștiință, fuge din spital și se lasă ucis pe front. Când **H.** se mărginește la povestirea unei întâmplări, precum în *Fuga*, sau la prezentarea unei obsesii, ca în *Candidații*, rezultatele sunt mai bune. Același lucru se întâmplă și în prozele scurte publicate după 1929, precum *Studentii*, *Fericirea Chivei Basaraboi*, *Foca*, *Salomia*, *Coniac*. Conștient de capacitatea sa redusă de a construi epic, prozatorul se distanțează în încercările românești de modelul realist. Comentariile auctoriale, uneori ironice, alături trecând în pamflet, se înmulțesc, iar elementele neverosimile sau grotești până la absurd se aglomerează în chip provocator chiar și în ceea ce este „o copie de pe natură”. În *Bancherul cu părul de aur*, „roman de moravuri bancare”, personajele principale sunt inițial doi bancheri, proprietari ai „templului modern”, precum și un actor, locul lor fiind însă curând luat de politicienii anilor '30, „ascunși” sub nume hazoase: Ionel și Gheatăruptă Bizanț (Ionel și Vintilă Brătianu), Mihai Siberu (Constantin Stere), Ilie Cămeșan sau Cămeșoi (Ion Mihalache), Tergiversu (Iulian Maniu), Vodă Berbec (Al. Vaida-Voevod). La fel, perechea centrală din *Un strigăt în noapte*, prințul aviator Comnen și soția sa, ar putea fi la sorginte figuri reale, iar un al treilea, Anghel Imperator, este o caricatură a lui Corneliu Zelea Codreanu. Obiect al pamfletului nu este doar acesta din urmă, „insurgentul”, teroristul cu voie de la poliție, ce năzuiește la propria-i glorie, ci și celelalte personaje, satira alunecând astfel într-o neagră mizantropie.

SCRIERI: *Minunea*, București, 1926; *Cărarea cenușie*, București, 1929; *Un strigăt în noapte*, București, 1933.

Repere bibliografice: Pompiliu Constantinescu, *O nădejde literară*, „Mișcarea literară”, 1925, 31; Pompiliu Constantinescu, „*Minunea*”, SBR, 1926, 4; C. Georgiade, „*Minunea*”, CL, 1926, 6; Note, „Țara de Jos”, 1927, 4-5; George Dumitrescu, *Opinii literare*, București, 1927, 65-69; Cora Valescu, *Comentarii critice*, București, 1928, 55-61; Mihail Dragomirescu, *Critică*, II, București, 1928, 283; Constantin Șăineanu, *Nouii recenzii*, București, 1930, 181-184; Radu Bogdan, „*Un strigăt în noapte*”, „*Litere*”, 1934, 10; Lovinescu, *Scrieri*, V, 207-208; Straje, *Dicț. pseud.*, 332; Cristea, *Teleorman*, 325; Lovinescu, *Sburătorul*, I, 121, 146, 149, 280. V.D.

HURMUZACHI, Alexandru (16.VIII.1823, Cernauca-Cernăuți – 20.III.1871, Napoli), gazetar. Este fiul lui Doxachi Hurmuzachi și frate cu Gheorghe, Eudoxiu și Constantin, alcătuind cu toții un puternic grup de sprijinire a culturii și literaturii române din Bucovina. După ce a terminat școala primară, gimnaziul și liceul german la Cernăuți, **H.** s-a înscris la Facultatea de Drept din Viena, pe care a absolvit-o în 1845. De la această dată s-a dedicat cu toată energia cauzei românilor din Bucovina, militând pentru apărarea culturii, limbii și literaturii naționale. A făcut parte din redacția gazetei „*Bucovina*”, ajutându-l pe fratele său Gheorghe între octombrie 1848 și decembrie 1849, iar în 1850 conducând-o singur. A purtat aproape toată corespondența jurnalului, a cules și a paginat știrile, a stilizat articole, a redactat partea în limba germană. Pentru poziția sa politică în favoarea unității naționale a românilor a fost arestat și închis. De la înființare, în 1862, **H.** a condus Reuniunea română de leptură din Cernăuți,

propunând transformarea acesteia în Societatea pentru cultura și literatura română în Bucovina (1865). A fost membru al Societății Academice Române. Deputat în Dieta Bucovinei, apoi în Camera de la Viena, și-a continuat neobosit activitatea, până când, în plină putere, aflat în Italia, a fost doborât de boală. Adus în țară, a fost înmormântat la Dulcești (județul Neamț), la fel ca și fratele său Constantin.

Pentru **H.**, interesul față de dezvoltarea națiunilor se justifică prin evoluția civilizației, iar aceasta, la rândul ei, constituie un sprijin substanțial pentru cultură, care ar fi însuși scopul omenirii. Ca oricare cultură, și cultura poporului român trebuie să izvorască din chiar ființa lui, din particularitățile lui, și să nu fie un împrumut mecanic de la alte popoare. În consecință, susține **H.**, el este dator să-și dezvolte pe orice cale individualitatea, pentru a se putea opune cosmopolitismului dăunător cultivat în Imperiul Austriac. Pentru atingerea obiectivelor sale, a stabilit și a dezvoltat relații culturale cu românii din Moldova, Muntenia și Transilvania, gazeta „Bucovina” devenind în scurt timp un puternic focar al unității românești. Considerând teatrul ca un mijloc de manifestare a naționalității, **H.** i-a acordat o atenție deosebită, insistând în cronicile sale din „Foia Soțietății pentru literatura și cultura română în Bucovina” asupra virtuților civice ale spectacolelor dramatice.

SCRIERI: *Cuvânt de deschidere rostit la I-a adunație generală a Reuniunii române din Cernăuți*, Cernăuți, 1862.

Repere bibliografice: Pop, *Conspect*, II, 222–223; C. Loghin, *O sută de ani de la nașterea lui Alecu Hurmuzachi*, Cernăuți, 1924; Romulus Cândea, *Un luptător bucovinean: Alecu Hurmuzachi*, Sibiu, 1941; *Dicț. lit.* 1900, 443; Satco-Pânzar, *Dicționar*, 96–97. **D.M.**

HURMUZACHI, Gheorghe (17.IX.1817, Cernaucă-Cernăuți – 13.V.1882, Cernăuți), gazetar. Este fiul lui Doxachi Hurmuzachi și frate cu Alexandru, Eudoxiu și Constantin. După ce a terminat liceul la Cernăuți, a urmat cursurile Facultății de Drept din Viena. Participă la mișcarea revoluționară de la 1848 și obține permisiunea autorităților „chezaro-craiești” de a scoate un ziar în limba română. A devenit astfel redactorul responsabil al celui dintâi periodic al românilor din Bucovina, gazeta „Bucovina”, apărută de la 4 octombrie 1848 până la 20 septembrie 1850. În paginile ei a luat apărarea unor principii democratice și revoluționare, militând totodată pentru a se acorda și românilor din Imperiul Austriac drepturi politice. Este semnificativă campania condusă de el pentru înființarea unei Catedre de limba și literatura română la Universitatea din Cernăuți. Aceleași idealuri l-au călăuzit și în activitatea de deputat în Dieta Bucovinei. Când, în 1865, la propunerea lui Alexandru Hurmuzachi, Reuniunea română de leptură din Cernăuți s-a transformat în Societatea pentru cultura și literatura română în Bucovina, **H.** a fost ales cel dintâi președinte al ei, funcție pe care o va păstra până la moarte. Un timp a fost și redactor al „Foi Soțietății pentru literatura și cultura română în Bucovina”, pe care a reușit să o transforme într-o revistă răspândită printre românii de pretutindeni. A contribuit la

aceasta, în chip hotărâtor, și poziția sa în problemele limbii și ortografiei. Apărător al unității limbii române, s-a opus constant teoriilor lui Aron Pumnul.

În special în „Foia Soțietății...”, **H.** a publicat articole și recenzii în care demonstrează valoarea folclorului românesc (considerat „sufletul națiunii”), recomandând ca pe viitor să fie avut cu deosebire în vedere criteriul estetic. Era de părere că în cazul literaturii populare legate de practicile magice culegătorul va trebui să însoțească textele cu argumente capabile să combată acele practici. La poezia cultă **H.** lua în discuție cu deosebire limba, apreciind mai cu seamă versurile care tindeau să realizeze un echilibru între expresia populară și cea cultă.

Repere bibliografice: Pop, *Conspect*, II, 221–222; C. Loghin, *Gheorghe Hurmuzachi, în Șaptezeci de ani de la înființarea Societății pentru cultura și literatura română în Bucovina*, Cernăuți, 1932, 19–37; *Dicț. lit.* 1900, 443–444; Satco-Pânzar, *Dicționar*, 97–98. **D.M.**

HURUBĂ, Dumitru (26.X.1944, Călnaci, j. Harghita), poet, prozator și publicist. Este fiul Anei Hurubă. A frecventat școala primară în satul natal (1951–1955), apoi clasele gimnaziale în Subcetate (1955–1958) și liceul la Toplița (absolvit în 1963). Practică diverse profesii, iar în anii '70 se stabilește la Deva, unde o vreme este impiegat la Întreprinderea de Transporturi Auto. Frecventează, începând din 1973, cenaclul literar Ritmuri din Deva, iar între 1982 și 1985 este președintele cenaclului. După 1989 lucrează în presă, fiind secretar literar la publicația satirică „Răsu' lumii” (1990–1991), redactor la ziarul „Glasul Ardealului” (1991–1992), redactor-șef al publicației „Comerțul hunedorean” (1992–2001). Câțiva ani deține funcția de șef al Compartimentului presă-publicitate din cadrul Camerei de Comerț și Industrie a județului Hunedoara. În martie 1995 fondează publicația lunară „Opinii culturale”. Debutează cu versuri în 1967 în ziarul „Steaua roșie” (Târgu Mureș), iar un deceniu mai târziu îi apare prima proză în revista „Vatra”, cu o prezentare de Dan Culcer. Editorial, figurează mai întâi în volumul colectiv *Debut '86*, prima carte, *Iubita mea, e ora indexării*, apărându-i în 1994. Este prezent, de asemenea, în numeroase antologii de proză umoristică. Colaborează cu versuri, proză și publicistică la „Ateneu”, „Vatra”, „Luceafărul”, „Orizont”, „România literară”, „Transilvania”, „Tribuna”, „Urzica”, „Al cincilea anotimp”, „Orient latin” (Timișoara), „Moftul român”, „Cuvântul liber” (Târgu Mureș), „Adevărul Harghitei”, „Mesagerul transilvan” (Cluj-Napoca) ș.a.

Deși prozele lui **H.** nu au trecut neobservate la apariția în paginile revistelor, volumul *Iubita mea, e ora indexării* atrage atenția asupra unui alt gen de literatură, fiind o culegere de versuri parodice, satirice și umoristice în stilul consacrat de G. Topîrceanu, cultivat însă și de Ionel Fernic. Abia cu a doua carte, *Rezervația de zăpăciți (Carte de colorat mintea)* (1995), scriitorul revine la proza scurtă. Schițele și povestirile grupate aici, ca și în *Bună seara, Domnule Mann...* (1998), *Un scorpion pe contrasens* (1999), *Scuzați că ne-am cunoscut...* (2001), scrise de-a lungul a trei decenii, vădesc un instinct sigur al situațiilor comice și predilecția pentru observația morală în registru

ironic și sentimental. Sunt decupate din banalul cotidian încurcături ciudate, farse voluntare și involuntare al căror erou sau victimă generică este omul comun. Mici funcționari în birouri obscure, șoferi, lucrători forestieri, șantieriști, țărani, secretare, tineri căsătoriți, purtând nume deseori bizare, sunt implicați în situații, întâmplări, dialoguri ingenios articulate. O vizită așteptată ca un eveniment sărbătoresc se transformă într-o adevărată „ocupație străină”, mutatul într-o casă nouă devine un dezastru, iar plecarea în concediu echivalează cu o rătăcire ș.a.m.d. Prozatorul exploatează eficient potențialul comic al proiectării în negativ, răsturnând datele inițiale ale narațiunii, sau utilizează procedeul amplificării prin repetiție, aglomerare și treptată stilizare în sensul caricaturii. Relatarea, aparent impasibilă, e condusă, în general, spre un final neașteptat, contrastant ori paradoxal-sinonimic, iar dialogurile vii, percutante, aglutinează deformări uneori funambulești ale vorbirii de zi cu zi ori clișee din cea mai strictă actualitate. Câteva proze (*Accelerat 78*, *vașon 9*, *Mortonca*, *Basculanta albastră*, *Un sprit*, *Întâmplare sentimentală*) ilustrează un filon autobiografic și sentimental filtrat cu discreție.

SCRIERI: *Iubita mea, e ora indexării*, Deva, 1994; *Rezervația de zăpăciți (Carte de colorat mintea)*, Deva, 1995; *Carte de colorat mintea (Cântece de leagăn din tranziție)*, pref. Eugen Evu, Deva, 1998; *Bună seara, Domnule Mann...*, Timișoara, 1998; *Un scorpion pe contrasens*, Deva, 1999; *De vorbă cu...*, Timișoara, 1999; *Scuzați că ne-am cunoscut...*, Timișoara, 2001; *Insomniile binefăcătoare*, Deva, 2001; *Păcătoșeni...*, Deva, 2002; *Balamucul, dragostea mea...*, Deva, 2002.

Repere bibliografice: Valeriu Bârgău, *Un prozator, „Drumul socialismului”* (Deva), 1981, 7376; Radu Mares, *Prima treaptă*, TR, 1985, 52; Dan Culcer, *Prezentare*, RL, 1986, 32; Radu Ciobanu, *Blânde ironii*, TR, 1995, 48–49; Eugen Curta, *Dumitru Hurubă și „rezervația de zăpăciți”*, VTRA, 1996, 10; Doina Dobreanu, *Confesiunea ca modalitate artistică*, „Opinii culturale”, 1999, 1; Iulia Argint, *Satir dansând*, RL, 2002, 40.

HUSAR, Al.[exandru] (26.IV.1920, Ilva Mare), estetician, critic literar, poet și memorialist. S-a născut în familia cu cinci copii a Veronicăi (n. Mici) și a lui Coloman Husar, mecanic de locomotivă. Face școala primară în Ilva Mare, iar în 1931 este înscris la Liceul Grăniceresc „George Coșbuc” din Năsăud. Debutează în 1936 în anuarul liceului. Compune versuri ce-i sunt publicate în revistele „Vatra” și „Solia”, ca și în „Curierul elevilor năsăudeni”. După bacalaureat, urmează Facultatea de Filosofie și Litere a Universității din București, specialitatea filosofie (are aici, ca profesori, pe Tudor Vianu și Mihai Ralea, însă audiază și cursuri ori conferințe ținute de N. Iorga), iar în paralel, după sfatul lui Iuliu Moșil, frecventează Școala Superioară de Arhivistică și Paleografie de pe lângă Arhivele Statului. Colaborează cu eseuri, cronică literară, poezie la „Decalogul”, „Curentul literar”, „Universul literar”, „Claviaturi”, „Albatros”, „Meșterul Manole”, „Pagini literare”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Tribuna”, „Convorbiri literare”, „Răboj năsăudean” (din 1939 conduce publicația). Își ia licența în estetică și critică literară cu Tudor Vianu, în 1945. Profesor la liceul din Năsăud, lucrează apoi la Arhivele Statului din

Năsăud și Cluj (1946–1950). Din 1951 este asistent la Facultatea de Filosofie a Universității din Cluj, la Catedra lui D. D. Roșca. Contactul cu Lucian Blaga, care aprecia articolele „tânărului filosof” ce îi era doctorand din 1947, constituie o fecundă ucenicie. Odată cu desființarea, în 1952, a facultății, H. ajunge la Catedra de istorie medie a României ca asistent al profesorului David Prodan. În „Făclia” din 1953, la sărbătorirea lui Dimitrie Cantemir, H. își reia activitatea publicistică după zece ani de tăcere. Traduceri de poezie îi apar în „Scrisul bănățean” și „Lucaefărul de ziuă” (1956–1957). Din 1959 se transferă la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, unde, la Facultatea de Filologie, mai bine de un sfert de secol predă – după G. Călinescu și Al. Dima – estetica. Își susține doctoratul în filosofie la București, în 1972. În 1975 și 1976, ca profesor asociat, va preda la Universitatea „San Marcos” din Lima (Perú). Scrie la „Astra”, „Ateneu”, „Cronica”, „Iașul literar”, „Lucaefărul”, „Secolul 20”, „Viața românească”, „Steaua”, „Limbă și literatură”, „România literară”, „Manuscriptum”, „Revista română”, „Dacia literară” ș.a. Publică, după evocarea cetăților medievale din *Dincolo de ruine*, debutul său din 1959, volume de istorie și critică literară – *Întoarcerea la literatură. Printre clasici* (1970), *Miorița (De la motiv la mit)* (1999), *Întoarcerea la literatură. Aplicații* (2000), *Pro Eminescu* (2001), *Printre contemporani. Oameni și cărți* (2003), de teorie a artei – *Ars longa* (1980), *Metapoetica. Prolegomene* (1983; Premiul Academiei

Române), *Izvoarele artei. Ad fontes* (1988), *Tradiții naționale (în estetică și filosofia artei)* (2001), de literatură — *Irenikon* (1990), *Anti-Gog* (1997), *Poeme de odinioară* (2000), de memorii — *Lecțiile istoriei (O, tempora!)* (1995; Premiul Uniunii Scriitorilor) și *Periplu prin memorie (O, tempora!)* (1998), de istorie — *Ideea europeană sau Noi și Europa (Istorie, cultură, civilizație)* (1993).

Profesor, orator entuziast, captivant și singular prin idealismul său, H. susține în cărțile sale două dimensiuni fundamentale ale împlinirii omului: tradiția națională, pe de o parte, și percepția prin cultură a chintesențelor sau a generalului filosofic, pe de alta. Modele permanente sunt G. Coșbuc (a și editat, în 1966, culegerea de evocări *Coșbuc văzut de contemporani*), Tudor Vianu, Lucian Blaga, dar și Titu Maiorescu, E. Lovinescu, G. Ibrăileanu, Al. Dima, prezențe vii într-o panoramă a contribuțiilor românești în estetică. Aceasta e considerată filosofie aplicată la artă și literatură și, mergând pe urmele lui Blaga, după care arta nu poate fi gândită la nivelul ei cel mai înalt decât prin filosofie, H. abordează simultan fenomenologia artei și sistematica sau filosofia acesteia. Astfel, în *Metapoetica* reunește informație și interpretare pentru a defini principiul intern și universal al organizării artei și, totodată, pentru a susține, prin sistemul dedus, „metateoria”, adică „știința generală a artei” — o sinteză de poetică și, în același timp, o filosofie, o metafizică a creației. Prin meta-poetică, frontierele esteticii sunt depășite. Centrul artei nu mai e căutat nici în frumos, nici în categoria mai largă a esteticului. El este un principiu, numitorul comun al diverselor arte și tehnici: artisticitatea, ca aspirație integratoare manifestată în procesul prin care opera ia ființă, denumit, după vechii greci, *poiein*. Conceptul de *poiein*, astfel înțeles, pune ideea de a produce o formă, un *novum*, pe același plan cu conținutul, materia acestui *novum*, ce sunt elemente spirituale, precum și cu semnificațiile umane și axiologice pe care le degajă creația. *Poiein* definește acea mișcare proprie artei prin care elemente din afara ei devin un fapt estetic, unind astfel „o esență cu o existență”, și este intim legată de mimesis prin transfigurare, iar de simbol prin participare semnificativă. Perspectiva propusă e unitară, conceptele centrale, cu adevărat organice, indică principii operative în artă. Și când se afirmă ca scriitor, H., „umanist cu sensibilitate de poet” (Const. Ciopraga), oscilează, prins între o subiectivitate acută (manifestată indirect) și fascinația în fața ideilor generale. Memoriile sale sunt ale unui martor, autorul ferindu-se să se dezvăluie prea mult. Însă ele vorbesc despre trăirea adâncă a istoriei și a credinței, despre cultul închinat cărții și prieteniei (a avut lungi și constante prietenii, cu Const. Fântăneru, Vintilă Horia, Ion Șugariu, Const. Ciopraga), despre miracolul legendelor, într-un *Periplu prin memorie* presărat cu însuflețite tablouri. Un jurnal este și *Anti-Gog*, după cum un jurnal se voia provocatorul roman al lui Giovanni Papini, *Gog*, cărui H. îi construiește o replică viabilă. Fără să-i fi scăpat sensul întors al cinismului demolator din paradoxurile prin care eroul lui Papini îl definește pe om, autorul român (ca și dublul său din roman, închipuit drept un Anteu și un Icar laolaltă) oferă icoane ale unei viziuni melioriste asupra omului, indicând, cu fiecare dintre afinitățile

elective pe care le mărturirește (Pascal, Gandhi, Enescu, Tagore, Brâncuși, Eugen Ionescu, Robert Frost, Heisenberg, Tudor Arghezi), calea spre fericire și spre pace a umanității, susținută de muncă și creație, de conștiința datoriei etice și de iubire, de spiritul comuniunii cu ceilalți, totul culminând cu imaginea tonică a eternei învieri a lui Hristos și a omului. Dialogul,ubiacent polemic, cu Papini are o capacitate reală de a absorbi reflecția filosofică într-o structură de roman liric. Poezia (*Irenikon*, *Poeme de odinioară*) respiră într-un registru strict intim: figuri și locuri de altădată trecute în climatul de evanescentă al amintirii devin transparente jocuri de umbre, candori de contururi fluide, muzicale cantilene și „ecouri” (*Cărarea pierdută*, *Fântâna părăsită*, *Remember*). Versurile nu evită să mărturisească reminiscențe de lectură, dar, rămânând fidele naturii necontrafăcute a autorului, aleg o simplitate care le ferește de mode, ca și de livresc. H. a tradus din lirica lui Tagore, din Rimbaud, Eugenio Montale, Carlos Bousoño, Antonio Machado, García Lorca, Gabriel Celaya, J.L. Borges, Juan Ramón Jiménez ș.a. Întoarcerea la literatură, pe care două volume purtând chiar acest titlu o propun, aduce reinterpretări și valorificări ale clasicii în paralelisme ce îngăduie o lărgire a sensului („*Hanul Ancuței*” și „*Banchetul*”, *Lucașfărul și Mesteșorul Manole*, *Ultimul Decheneu*). Cultivând o conștiință activă a identității noastre etno-culturale, devotat memoriei vii a acesteia, H. repune în discuție miturile esențiale în definirea sufletului românesc.

SCRIERI: *Dincolo de ruine. Cetăți medievale*, București, 1959; ed. Iași, 2003; *Întoarcerea la literatură. Printre clasici*, Iași, 1970; *Curs de estetică*, I-II, Iași, 1978; *Ars longa*, București, 1980; *Metapoetica. Prolegomene*, București, 1983; *Izvoarele artei. Ad fontes*, București, 1988; *Irenikon*, Cluj-Napoca, 1990; *Ideea europeană sau Noi și Europa (Istorie, cultură, civilizație)*, Iași-Chișinău, 1993; *Lecțiile istoriei (O, tempora!)*, Iași, 1995; *Anti-Gog*, Iași, 1997; *Periplu prin memorie (O, tempora!)*, Iași, 1998; *Miorița (De la motiv la mit)*, Iași, 1999; *Întoarcerea la literatură. Aplicații*, Iași, 2000; *Poeme de odinioară*, Timișoara, 2000; *Pro Eminescu*, Iași, 2001; *Tradiții naționale (în estetică și filosofia artei)*, Iași, 2001; *Printre contemporani. Oameni și cărți*, Iași, 2003. **Antologii:** *Coșbuc văzut de contemporani*, București, 1966 (în colaborare cu Georgeta Dulgheru).

Repere bibliografice: D. Florea-Rariște, „*Dincolo de ruine*”, „*Făclia*”, 1959, 4069; Iordan Datcu, „*Coșbuc văzut de contemporani*”, GL, 1966, 37; *Poezia ieșeană contemporană*, îngr. I. Popescu-Sireteanu, pref. Virgil Ciuțitaru, Iași, 1968, 264–270; Zaharia Sângeorzan, *Redescoperirea clasicii*, RMB, 1979, 10748; Grigore Smeu, *Resursele unei sinteze estetice*, „*Revista de filosofie*”, 1981, 2; Liviu Leonte, *Arta și izvoarele ei*, CRC, 1989, 27; Grigore Ilisei, *Portrete în timp*, Iași, 1990, 105–113; Gheorghe Grigurcu, *Profesorul poet*, F, 1991, 9; Nicolae Busuioc, *Oglinzile cetății*, I, Iași, 1993, 53–67; Ciopraga, *Amfiteatru*, 465; *Domnița nebănuitelor trepte. Epistolar Lucian Blaga – Domnița Gherghinescu-Vania*, îngr. Simona Cioculescu, București, 1995, 80, 83, 95–96, 99; Nicolae Turtureanu, *Cuvinte încrucișate*, Iași, 1996, 96–97; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (1997), 197–199; Micu, *Scurtă ist.*, IV, 212; Sorin Pârveu, *Chipul din apă*, Iași, 1998, 69–72; Tanco, *Dicț. lit. Bistrița*, 179–180; Iordan Datcu, *Un studiu nou despre „Miorița”*, RL, 1999, 25; Petru Ursache, „*Miorița*”, CL, 1999, 7; Cassian Maria Spiridon, *Dialog cu scriitorul Alexandru Husar*, CL, 2000, 4; Adrian Voica, *Vârstele templurii*, CRC, 2000, 5; Mircea Vlădică, *Oameni de seamă ilveni*, Cluj-Napoca, 2000, 130–132;

Constantin Ciopraga, *Perspective*, Iași, 2001, 253–257; Al. Husar, *Biobibliografie*, Iași, 2002. S.C.

HUŠKOVÁ-FLAJŠANSOVÁ, Jindra (12.II.1898, Praga – 7.IX.1980, Bratislava), româniștă slovacă. **H.** a avut o contribuție remarcabilă la cunoașterea limbii și literaturii române în Slovacia. A făcut studii de filologie clasică la Universitatea din Praga, unde a învățat limba română cu Jan Urban Jarník. Urmează apoi, în anii 1919–1920, la Universitatea din București, cursurile profesorilor I.-A. Candrea și O. Densușianu. În anul 1921 își susține la Praga teza de doctorat *Terminologia religioasă românească, cu privire specială la influențele slave*. A funcționat ca lector extern (din 1922) și apoi intern (din 1953), iar din 1968 ca profesor la Universitatea din Bratislava.

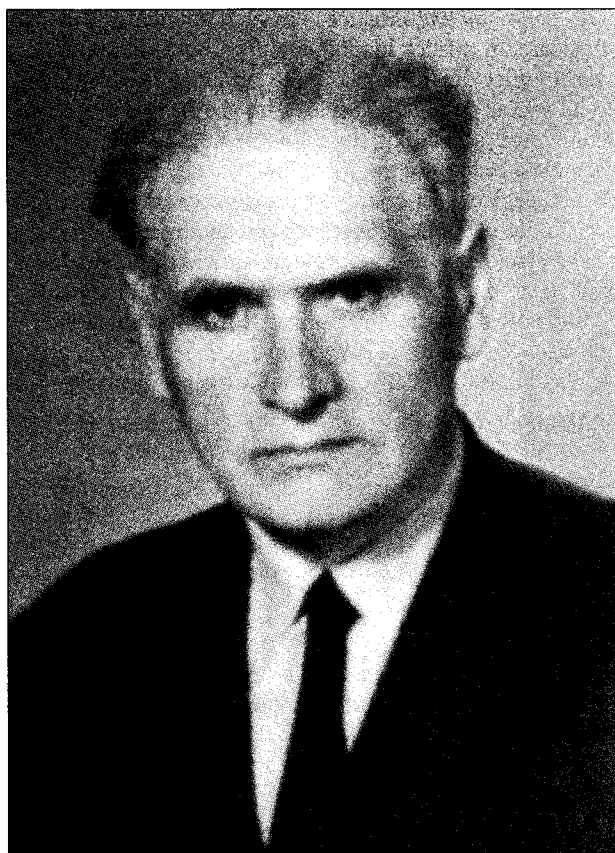
Traducerile sale din literatura română, receptate atent în mediul literar slovac, au selectat din scrierile lui I.L. Caragiale (*Momente și schițe*, *Conu Leonida față cu reacțiunea* și *O scrisoare pierdută*), Mihail Sadoveanu (*Povestiri*, *Hanu Ancuței*) și Zaharia Stancu (*Desculț*), având parte de o primire „foarte favorabilă, elogioasă” (Libuša Vajdová). În schimb, traducerea din *Amintiri din copilărie* de Ion Creangă nu a convins cititorul slovac că se află în fața unui mare scriitor, întrucât traducătoarea nu a recurs „la resursele expresivității rurale existente în fondul de bază al limbii slovace” (Libuša Vajdová).

SCRIERI: *Rumuni, jich kulturni minulost a pritomnost se zolástnie zretelem kestykum se slovany* [Români, trecutul și prezentul lor cultural cu privire specială la contactele lor cu slavii], Bratislava, 1922; *Rumunski prosaikové a rámcy vyvoje jeinotlivoyen literarnich škol* [Prozatorii români în cadrul diferitelor școli literare], Praga, 1927; *Moderná rumunská drama* [Dramaturgia românească modernă], Praga, 1934; *Slováci a Rumuni* [Slovacii și români] (în colaborare cu M. Hodza), Bratislava, 1935.

Traduceri: *Lukullova třešeň a jiné rumunské novely* [Cireșul lui Lucullus și alte nuvele], Praga, 1926; *Zaharia Stancu, Som bosý* [Desculț], Bratislava, 1949; *Kvety zeme* [Florile pământului], Bratislava, 1962; Mihail Sadoveanu, *Výber z poviedok* [Opere alese], Praga, 1953; *V znamení Raka* [Zodia Cancerului], Bratislava, 1960; Aurel Baranga, *Burina* [larba rea], Martin, 1952; Petru Dumitriu, *Cesta bez prachu* [Drum fără pulbere], Bratislava, 1952; I.L. Caragiale, *Výber z diela* [Opere], Bratislava, 1954; Ion Creangă, *Spomienky z detstva* [Amintiri din copilărie], Bratislava, 1957; Mihai Beniuc, *Moja Itaka* [Ithaca mea], Bratislava, 1961 (în colaborare cu Milan Ferko și Milota Šidlová).

Repere bibliografice: *Jindra Hušková-Flajšansová și corespondenții săi români*, tr., îngr. și introd. Libuša Vajdová, pref. Iordan Datcu, București, 1991; Libuša Vajdová, *Rumunská literatúra v slovenskej kultúre (1890–1990)*, Bratislava, 2000, 307–308, *passim*. I.D.

HUZUM, Virgil (12.XII.1905, Ianca, j. Brăila – 6.VII.1987, Focșani), poet. Este fiul Clarei (n. Androniu) și al lui Ioan Huzum, farmacist. A urmat școala primară în Darabani (județul Botoșani) și Focșani, apoi Liceul „Unirea” din Focșani (1916–1923), unde debutează, ca poet, sub oblăduirea lui I.M. Rașcu, în „Anuarul societății literare «Grigore Alexandrescu» pe 1922–1923”. Student al Universității din București (va obține în 1929 licența în farmacie, iar în 1931, cu mențiunea *magna cum laude*, licența în literatură și filosofie), publică versuri,

cronică literară și plastică în „Adevărul literar și artistic”, „Universul literar”, „Viața literară”, „Cuvântul”, „Radical”, „Vitrina literară”, „Bilete de papagal”. A frecventat cenaclul de la „Literatorul” și a făcut parte din Gruparea Generației Tinere (1929). Îi apar volumele de versuri *À la manière de...* (1926) și *Bolta bizantină* (1929). În 1930 redactează „Gândul Vrancei” și scoate, împreună cu I.M. Rașcu și alți tineri scriitori, revista „Îndreptar”. Este prezent în „Zodiac”, „Mișcarea” (Iași), „Cronicarul”, „Excelsior”. Din 1932 activează ca profesor de filosofie la Liceul „Unirea” din Focșani. Colaborează la „Școala Putnei”, „Treisprezece” (Focșani), „Pământul” (Călărași), „Sânzana”, „România literară”, „Focșanii”, „Gazeta cărților”, „Progresul”, „Revista Fundațiilor Regale”, „România eroică” (Cluj), „Curentul”, „Rampa”. Devine, în 1936, membru al Societății Scriitorilor Români. Pentru placheta *Zenit* (1935), este distins cu Premiul Societății Scriitorilor Români acordat celei mai bune cărți de versuri a anului. După o lungă perioadă de tăcere, revine, în 1973, cu *Mirajul sunetelor*.

H., care în 1929 anunța eseu *Poezia structurală*, a fost, teoretic, adeptul unei lirici desprinse de concret, construită, abstractă și generalizatoare precum matematicile, cu modele în Paul Valéry și Ion Barbu. Nu a avut însă forța de a-și pune stihurile în acord cu aceste deziderate novatoare. *À la manière de...* e o culegere de parodii și pastişe agreabile, dovedind buna cunoaștere a poeziei românești și universale. A doua

carte, *Bolta bizantină*, încearcă — în vis și legendă, senzualitate și culoare, în mistica luminii și a apei — să recompună un „vechi suflet din Răsărit”: „bolta bizantină” este metafora aceluși orizont spiritual. Dincolo de tușe ce trimit la modernism (fluidizarea senzațiilor, dominantă muzicală), tonalitatea generală a ciclului se înscrie în linia unui romantism minor, discret elegiac. Nici cele douăsprezece poeme din *Zenit*, cu lirismul lor sublimat, alunecând spre un ermetism orfic, nici echivalențele emoțiilor generate de muzică din *Mirajul sunetelor* nu conduc către experiențe esențiale ale sufletului, însă mențin poezia într-un climat rafinat. **H.** a tradus, publicându-le în revista „Pământul” din 1937, versuri din Paul Verlaine, Jean Moréas, Stuart Merrill, Paul Valéry, Georges Rodenbach.

SCRIERI: *À la manière de...*, Focșani, 1926; *Bolta bizantină*, București, 1929; *Zenit*, București, 1935; *Mirajul sunetelor*, București, 1973.

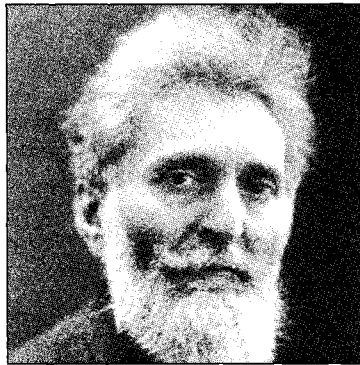
Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, III, 314-315, VIII, 228-229, XII, 306-307; Lovinescu, *Scrieri*, IV, 242, VI, 166; Fl. Dimoftache, „*Mirajul sunetelor*”, ATN, 1973, 12; Adrian Popescu, „*Mirajul sunetelor*”, ST, 1973, 18; Noica, *Semnele*, 238; *Dicț. scriit. rom.*, II, 547-548. S.C.

HYPERION, publicație apărută la Cluj, lunar, între 1 ianuarie 1932 și februarie 1935, sub directoratul lui C. Argintaru și purtând subtitlul „*Litere și arte*”; de la numărul 4 din 1932, subtitlul devine „*Revistă literară și artistică*”, iar de la numărul 7-10 din 1934, „*Revista poeziei*”. Frumos ilustrată cu reproduceri de artă și având rubrici bogate, **H.** a pornit la drum cu un program estetic minimal, exprimat discret într-un mic text intitulat *Lămuriri* și plasat în ultima pagină a primului număr. În cei trei ani de apariție această atitudine echilibrată s-a menținut, textele apărute vădind destulă varietate și aparținând unor autori cu orientări diferite. Pe lângă versurile romantic-tradiționaliste ale lui C. Argintaru, prezente aproape număr de număr, pot fi întâlnite scrieri ale unor poeți precum Coca Farago, Zaharia Bârsan, Ion Th. Ilea, Nicolae Graur, Al. Iacobescu, Florica Ciura, Marta D. Rădulescu, Marcel Olinescu. În ce privește proza, se rețin cele câteva povestiri ale aceluiași C. Argintaru (*Iren*, *Cinstita*, *Lăutarul*, *băcanul și bancherul*, *Uța*), micile compoziții lirico-psihologice ale lui Augustin Tătaru și Vucol Dorna, ca și schițele semnate de V. Reu, Marcel

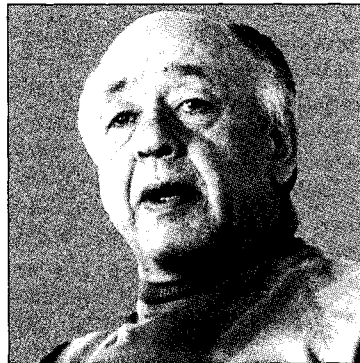
Velter, Luchian Vlasiu. Deși mai puțin prezente, critica și istoria literară nu lipsesc nici ele din revistă. Este omagiat O. Goga (într-un articol de Alexandru Hodoș, 3/1933), iar G. Bogdan-Duică semnează două „fragmente dintr-o istorie literară a Transilvaniei” (3-4/1933). De menționat sunt și recenziile lui C. Argintaru despre cărți importante ale lui Liviu Rebreanu, G. Ibrăileanu, Panait Istrati, Camil Petrescu, eseurile clasicistului Ștefan Bezdechi, în care este apărută ideea unei civilizații întemeiate pe valori autentice (*Spre barbarie...*, *Moartea lui Pan*, *Învierea*), și interviul luat lui Emil Isac de Ionel Gh. Severeanu. Numeroase și de bună calitate sunt traduceri din scriitori clasici sau contemporani. Ștefan Bezdechi tălmăcește din Tucidide, Petre Grimm din Shakespeare și Eduard Mörike, Ion Gherghel din Goethe, Al. Iacobescu din Shelley, Corneliu Albu din Petőfi, Pimen Constantinescu din Dante, Boccaccio și D'Annunzio, iar D. Stănescu — dintr-o serie de prozatori spanioli. Tot traduceri conțin în principal și câteva numere speciale ale revistei dedicate artei și literaturii poloneze sau liricii bulgare moderne. Alți colaboratori: Alex. Munteanu, Mihail Drăgănescu, V. Beneș, Claudia Millian, Emil Zegreanu, G. Retezeanu, George Popa. I.M.

HYPERION, buletin trimestrial subintitulat „*Cartea românească în Occident*”, apărut la Paris din iunie 1982. Comitetul de redacție este alcătuit din Ioana Brătianu, Matei Cazacu, Cicerone Poghir, Sanda Stolojan. Dorința promovării cărților tipărite la editurile românești din exil a generat fondarea acestui foarte interesant periodic cultural, în cuprinsul căruia lista titlurilor reprezintă doar o anexă. Câte un articol (Cicerone Poghir, *Începuturile istoriei românești: contribuții lingvistice*, Matei Cazacu, *Istoriografia românească în exil*) fixează repere ale existenței românilor în timp și consemnează stadiul cercetărilor în diverse domenii. Din volumele recent tipărite se reproduc fie texte reprezentative, în genere versuri (Al. Busuioceanu, Horia Stamatu, Ioan Cușă, Ștefan Baciu, Mira Simian, V. Țără, Nicolae Petra), dar și proză (Mircea Eliade, Emil Cioran, Grigore Cugler, I. G. Duca, Monica Lovinescu), fie scurte fragmente de evocare (Michel Meslin despre Mircea Eliade, Mircea Eliade despre Nae Ionescu, Ștefan Baciu despre Grigore Cugler, Vitalien Laurent despre Gheorghe Brătianu, Sanda Stolojan despre Vintilă Horia etc.). I.O.

I

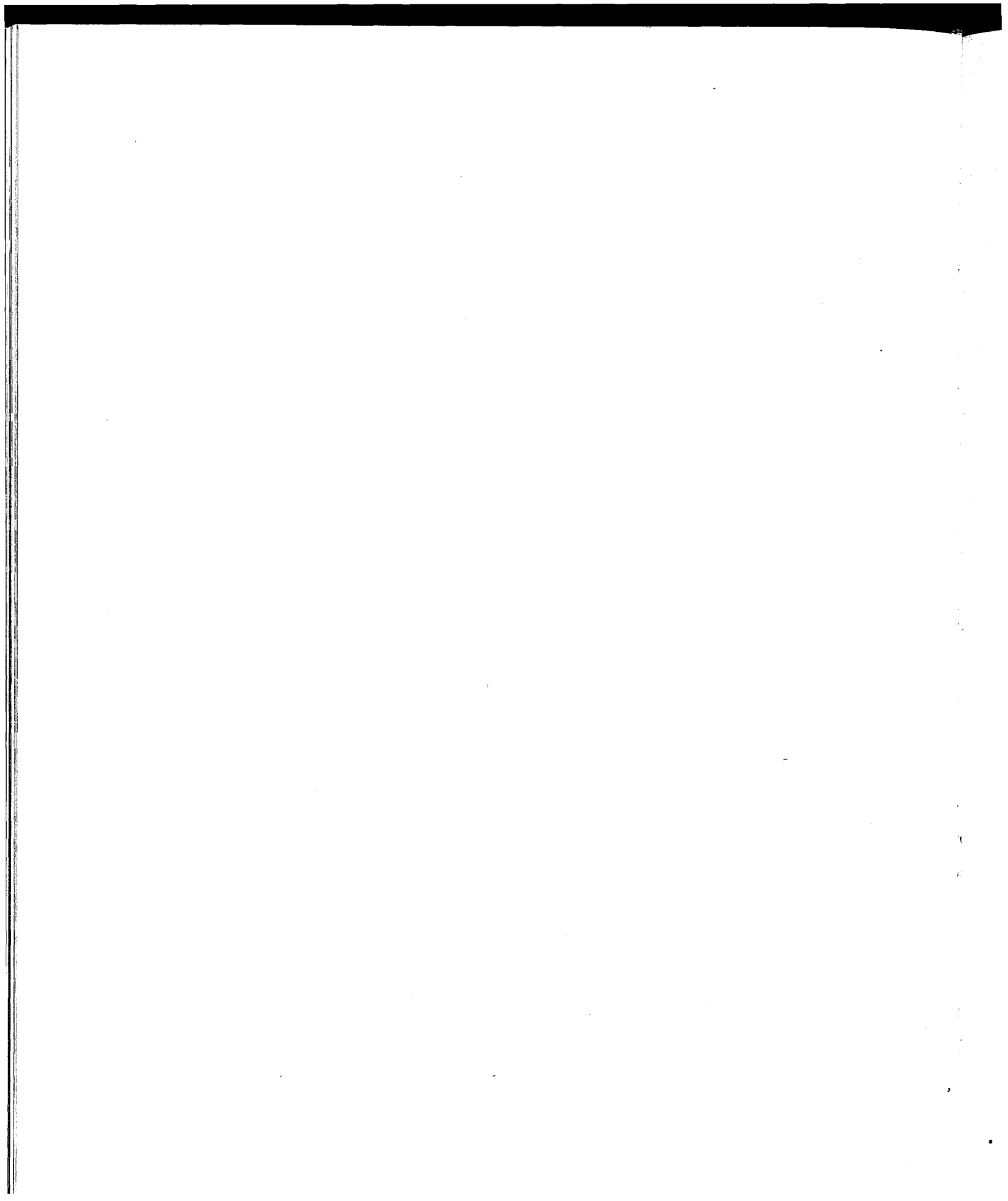
Ibrăileanu, Garabet

Ionescu, Eugen

Istrati, Panait

IACHIM, Ion (1.I.1950, Cornova, j. Ungheni), prozator. Absolvent al Facultății de Litere a Institutului Pedagogic „Ion Creangă” din Chișinău (1972), **I.** a fost, între 1975 și 1978, doctorand la Institutul de Limbă și Literatură al Academiei de Științe și apoi a funcționat ca profesor. Este laureat al Premiului de Stat al Moldovei în domeniul învățământului (1988).

Debutează în 1983, cu volumul de nuvele și povestiri *Întoarcerea la mare*, în care realul și imaginarul se îmbină firesc, precum în basme, țintind modelarea morală și stimularea imaginației micului cititor. Același aliaj este propriu și celorlalte culegeri de povestiri pentru copii: *Un dar de la Moș Dănilă* (1988) și *Amintirile pițigoii Zbanț* (1996). Cartea *Cu jăraticul pe buze sau Nastratin al Iașilor* (1994) reprezintă o reconstituire, în stilul biografiilor romanțate, a unor aspecte mai puțin cunoscute din viața lui Ion Creangă. **I.** este autorul a două culegeri de însemnări privind experiența sa de profesor: *Apostol fără nimb* (1991) și *Lăcrămioara, Iulia, Trăncănel, dragii mei elevi...* (1993).

SCRIERI: *Întoarcerea la mare*, Chișinău, 1983; *Un dar de la Moș Dănilă*, Chișinău, 1988; *Apostol fără nimb*, Chișinău, 1991; *Lăcrămioara, Iulia, Trăncănel, dragii mei elevi...*, Chișinău, 1993; *Cu jăraticul pe buze sau Nastratin al Iașilor*, Chișinău, 1994; *Amintirile pițigoii Zbanț*, Chișinău, 1996; *Compoziții literare*, Chișinău, 1997.

Repere bibliografice: I. Ciocanu, *O carte despre Ion Creangă sau Bucuria și mâhnirea unei lecturi*, LA, 1995, ianuarie; Lidia Grebencea, *Ion Iachim. Bibliografie*, Hâncești, 1995. N.B.I.

IACOBAN, Mircea Radu (19.II.1940, Iași), prozator, dramaturg și publicist. Este fiul Mariei (n. Grămadă), învățătoare, și al lui Alexandru Iacoban, judecător. În 1956 a absolvit liceul în orașul natal, iar în 1962 Facultatea de Filologie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași. A funcționat ca redactor la Studioul Radio Iași (1961-1966) și la revista „Cronica” (1966-1969), ca director al Editurii Junimea (1969-1979) și apoi al Teatrului Național (1979-1990) și al Teatrului „Luceafărul” din Iași (din 1994). A fost secretar al Asociației Scriitorilor din Moldova (1970-1989); a condus cotidianul „Realitatea” (din 1996). Debutează în 1959 la revista „Luceafărul” și colaborează ulterior la majoritatea publicațiilor din țară.

Prozator, dramaturg, publicist, reporter, crainic sportiv, **I.** a dovedit de-a lungul anilor multiple disponibilități. Volumul de povestiri *Estudiantina*, cu care debutează în 1962, lasă să se întrevadă doar câteva dintre virtualitățile relevate în cărțile ulterioare. Preocupat de viața tinerilor în mijlocul cărora trăiește, autorul încearcă să dea la iveală resorturile ce le generează comportamentul și să pătrundă dincolo de aparența întâmplărilor. Predispoziția pentru tonul anecdotic, jovialitatea și verbozitatea se manifestă însă chiar și acolo unde subiectul abordat ar fi cerut un ton grav. *Nedumerit în Atlantida* (1968) este o culegere de nuvele foarte deosebite ca scriitura de povestirile din cartea anterioară. Stilul eliptic, nervos, care sugerează fără să expliciteze, înlesnește surprinderea sincronă a mai multor stări sufletești, creând impresia de dedublare a personajului narator. Atent la gesturile mici, aparent nesemnificative, autorul le investeste cu valori simbolice: sărutul pe care femeia

il depune pe fruntea bărbatului iubit devine un sigiliu ale cărui contururi se păstrează intacte doar atâta timp cât durează iubirea (*Viață legată cu ață*). Volumul *O mască în plus* (1969), deși pare o suită de schițe ce au doar personajele în comun, este, în realitate, un roman în care firul cronologic al povestirii s-a rupt, protagoniștii apărând pe scenă nu în ordinea firească a întâmplărilor, ci parcă la voia hazardului. Povestea propriu-zisă este dintre cele mai banale, dar dispunerea narativă a secvențelor ce nu-și urmează logic una altele, ci își răspund și se completează contrapunctiv, oferă în final satisfacția refacerii întregului din elemente disparate. Romanul *Depart* (1975) naurează într-un stil alert, nu lipsit de ironie și umor, incredibilele aventuri ale unui autor de romane polițiste, devenit ad-hoc detectiv particular. Avatarurile traversate de erou sunt relatate în cea mai autentică manieră polițistă, **I.** dovedindu-se un bun cunoscător al tehnicii suspansului. Tonul degajat, atmosfera de bonomie și bună dispoziție, într-un cuvânt registrul „ușor”, sunt brusc abandonate, autorul introducând — neinspirat — o tonalitate gravă, ce distonează profund cu nota inițială. Dintr-o „joacă” de-a detectivul, protagonistul se vede transformat în martor al unei drame soldate cu o sinucidere, fapt ce dă o altă turnură întâmplărilor. Verva, dialogurile antrenante sunt înlocuite treptat printr-o atmosferă apăsătoare, sumbră, astfel încât impresia ultimă este că romanul a fost gândit ca o ilustrare a

motoului ales de autor: „Și iată, deci, distanța dintre răs și plâns.” Ca reporter și comentator sportiv, I. a semnat câteva cărți unde uneori a apelat și la „serviciile” prozatorului: *Cu microfonul în buzunar* (1969), *Lumea într-o picătură* (1971), *Altfel despre sport* (1972), *Din Azore în Antile* (1973), *Razna prin trei continente* (1977). O apariție aparte o constituie *Cronica Basarabiei. 1990-1995* (1995; Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova), carte ce apelează la toate genurile gazetărești – reportaj, eseu, comentariu, document de arhivă – pentru a contura nu doar un portret al Basarabiei contemporane, ci și dramaticul său destin istoric. De un succes aparte s-au bucurat piesele lui I., volumul *Sâmbătă la Veritas* (1973), care, pe lângă piesa eponimă, mai cuprinde *Tango la Nisa* și *Fără cascadori*, fiind distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor. Reprezentate de-a lungul multor stagioni, ele au ținut afișul inclusiv la teatre prestigioase din străinătate (de exemplu, Teatrul Național din Weimar). Opțiunea publicului pentru acest tip de teatru a fost determinată de tematica abordată și mai cu seamă de tenta de firesc imprimată întregului, de la nivelul replicilor până la construcție, performanțe ce deveneau concomitent și capcane, deoarece mesajul era marcat de ideologia epocii. Eroii sunt oameni obișnuiți, dar dramaturgul nu cultivă banalul, mediocrul, ci surprinde un moment ieșit din comun, decisiv pentru evoluția personajului. În acest moment se concentrează, de fapt, toate datele anterioare, care păreau definitorii pentru psihologia lui. O întâmplare ce anunța a nu avea o prea mare importanță (un accident de mașină, în *Fără cascadori*) declanșează o serie de reacții imprevizibile, ce răstoarnă premisele. Astfel, dacă înainte de accident eroul era un tânăr actor arătos, talentat, ovaționat, obișnuit cu lauda și admirația, ușor superficial, ajungând să nu mai prețuiască sentimentele adevărate, în orice caz „băiat simpatic”, în momentul-cheie se dovedește un ins fricos, de o lășitate dezgustătoare, gata să arunce vina pe umerii oricui, numai ca el să poată scăpa. Dialogul sprinten, replicile vioaie fac din această piesă, ca și din celelalte inspirate din contemporaneitate, agreabile lucrări dramatice cu priză la public, în pofida unei recuzite convenționale. De o cu totul altă factură, *Noaptea* (1976) și *Reduta și șoarecii* (1977; Premiul Academiei Române) încearcă reconstituirea trecutului istoric. Culoarea locală, limbajul nu pot rămâne însă la latitudinea autorului, nu pot fi inventate, iar documentarea, în astfel de cazuri, ar fi fost nu numai o fază necesară, ci absolut indispensabilă, fiindcă altfel, așa cum se întâmplă în piesele „istorice” ale lui I., problematica și personajele primesc doar un drapaj de epocă, ceea ce, la urma urmei, poate fi adecvat unui anume tip de teatru.

SCRIERI: *Estudiantina*, pref. Dumitru Mircea, București, 1962; *Nedumerit în Atlantida*, București, 1968; *Cu microfonul în buzunar*, București, 1969; *O mască în plus*, București, 1969; *Lumea într-o picătură*, București, 1971; *Altfel despre sport*, București, 1972; *Sâmbătă la Veritas*, București, 1973; *Din Azore în Antile*, Iași, 1973; *Departa*, Iași, 1975; *Noaptea*, București, 1976; *Razna prin trei continente*, București, 1977; *Reduta și șoarecii*, București, 1977; *Oastea oștilor*, I, Iași, 1980; ... și alte piese, Iași, 1985; *Noaptea*, pref. Valentin Silvestru, București, 1986; *Martor*, Iași, 1988; *Puterea îngrată la români*, Iași, 1990; *Cronica Basarabiei. 1990-1995*,

Chișinău, 1995; *Cercul*, Iași, 2000; *Uimiri*, București, 2001; *Noaptea asta nu câștigă nimeni*, Iași, 2002; *Grădina lui Dumnezeu*, Focșani, 2003.

Repere bibliografice: Zaharia Sângeorzan, „Nedumerit în Atlantida”, CRC, 1968, 26; Constantin Constantin, „Nedumerit în Atlantida”, TR, 1968, 28; Gabriel Dimisianu, „Nedumerit în Atlantida”, VR, 1968, 12; Zaharia Sângeorzan, „O mască în plus”, CRC, 1969, 46; Sasu, *Progresii*, 142-145; Virgil Cuțitaru, *Dincolo de măști*, CRC, 1973, 4; Voicu Bugariu, *Modalitate și rezolvare*, ARG, 1973, 4; Liviu Leonte, *Parodie și gravitate*, CRC, 1975, 52; Valeriu Cristea, *Consecvența umorului*, RL, 1976, 47; Valentin F. Mihăescu, *Umor și gravitate*, LCF, 1976, 50; Vlad Sorianu, *Un prozator*, ATN, 1977, 1; Valentin Tașcu, *Un exercițiu de imaginație*, ST, 1977, 2; Virgil Brădățeanu, *Viziune și univers în noua dramaturgie românească*, București, 1977, 376-378; Iorgulescu, *Scriitori*, 209-210; Cubleşan, *Teatrul*, 183-186; Măcaș, *Teatrul*, 62-63; Virgil Cuțitaru, „Călătoriile” lui Mircea Radu Iacoban, CL, 1980, 2; Ioan Holban, *Viața și petrecerea moldovenilor*, CRC, 1980, 47; Constantin Coroiu, *Dialoguri literare*, II, București, 1980, 76-90; Vlad Sorianu, *Epică și reconstituire*, ATN, 1981, 2; Ilieș Câmpeanu, *Radiografia unei epoci*, CNT, 1981, 24; Brădățeanu, *Istoria*, III, 240-243; Diaconescu, *Dramaturgi*, 202-207; Faifer, *Dramaturgia*, 65-70; Ghițulescu, *O panoramă*, 250-256; Cosma, *Romanul*, I, 212-213; Mircea Radu Iacoban, DRI, 5-13; *Dict. scriit. rom.*, II, 549-550; Ghițulescu, *Istoria*, 366-370; Micu, *Ist. lit.*, 671-672; Popa, *Ist. lit.*, II, 964. D.Gr.

IACOBESCU, AI.[exandru] (I.XII.1875, Segarcea, j. Teleorman – 1945, București), poet, prozator și traducător. Este fiul Firei și al lui Matei Iacob, țărani. Se stabilește împreună cu familia la Craiova, unde urmează, începând din 1889, cursurile Liceului „Carol I”. Imediat după absolvire preia conducerea bibliotecii Fundației „Aman”, unde funcționează până când se pensionează, în 1935. Debutează cu proză în 1912, la săptămânalul „Fulgerul Doljului”. Împreună cu Marcel Romanescu înființează la Craiova, în 1914, revista „Viața literară”, care însă nu va rezista mai mult de doi ani. Între 1920 și 1927 este secretar de redacție la „Ramuri”. Colaborează la foarte multe publicații: „Flacăra”, „Literatorul”, „Drepturile femeii”, „Capitala”, „Cosinzeana”, „România viitoare”, „Lectura”, „Convorbiri literare”, „Adevărul literar și artistic”, „Gândirea”, „Cele trei Crișuri”, „Datina”, „Năzuința”, „Clipa” ș.a. Cea mai intensă activitate o desfășoară, din 1914 până în 1943, la revista „Ramuri”, unde publică poezie, proză, numeroase articole și cronici literare. Semnează atât cu numele său, cât și cu pseudonimele Daniel Aramă, Ion Aramă, Theofil Roman și Pantagruel. În 1940 editează, împreună cu Alexandru Colorian, volumul *Poezii postume* de Mihai Eminescu, act cultural ce provoacă multe ecouri în publicistica vremii. Traduce din Victor Hugo, Charles Dickens, F.M. Dostoievski, Cervantes, Jules Lemaitre, Ivan Bunin, Walter Scott, George Sand, Ladislav Raymont, Leopardi, Fenimore Cooper, James Oliver Curwood ș.a., înlesnind popularizarea unor opere insuficient cunoscute la acea vreme de publicul larg.

Poezia lui I. ar putea fi încadrată în zona lirismului descriptiv și elegiac. În volumele de versuri *Balade* (1919), *Sub zidurile Troiei* (1920), *Umbre peste ape* (1923), *Cosânzeana* (1924), *Lauri și purpură* (1929) și *Chipurii de bronz* (1930), scriitorul abordează teme consacrate, desprinse din mitologia greco-latină sau din

istoria autohtonă. Nu există devieri semnificative de la modele, nici interpretări ale acestora dintr-o perspectivă proprie. Figurile istorice sau mitologice evocate sunt aidoma celor intrate în uzul cultural, iar limbajul este conformist, lipsit de vitalitate. De cele mai multe ori metafora se banalizează din cauza excesului de ornamente lexicale. Monotonia generală este uneori întreruptă de anumite scene dramatice, dar și atunci gestica unor personaje precum Socrate, Oedip, Agave sau Mihnea cel Rău pare ușor artificială. În proza din *Icoane și privești* (1926) și *Icoane din Bosfor* (1932) scriitorul folosește aproximativ aceleași tehnici ca în poezie. Este remarcabilă abilitatea de a crea atmosferă în povestirile de război, impresiile de călătorie rămânând marcate de același descriptivism vetust. Romanul *Moartea zimbrului* (1944), a cărui acțiune este plasată în secolul al XIV-lea, este o extindere a legendei întemeierii Moldovei. Zimbrul este personificat prin căpetenia unei hoarde de tătari care o răpește pe Branda, viitoarea soție a lui Bogdan, succesorul la tron al lui Dragoș Vodă. Activitatea lui I. este întregită prin câteva povești și scrieri în proză pentru copii: *Dracul păcălit* (1941), *Comoara de sub stâncă* (1942) și *Fântâna fermecată* (1945).

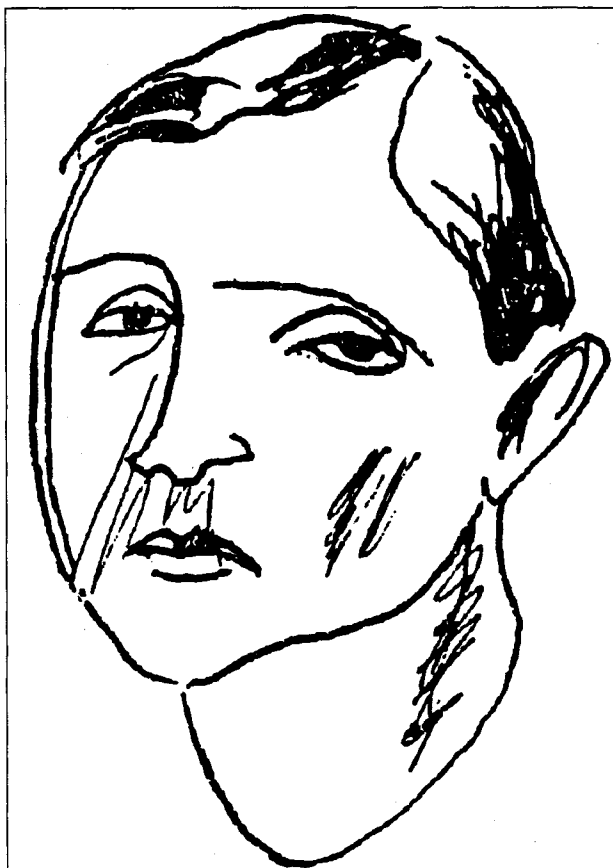
SCRIERI: *Balade*, Craiova, 1919; *Sub zidurile Troiei*, Craiova, 1920; *Umbre peste ape*, Craiova, 1923; *Cosânzeana*, Craiova, 1924; *Icoane și privești*, Arad, 1926; *Elegii și poeme*, Craiova, 1928; *Lauri și purpură*, Craiova, 1929; *Chipuri de bronz*, Craiova, 1930; *Icoane din Bosfor*, Craiova, 1932; *Pulberi înstelate*, Craiova, 1935; *Ursul cu laba-ntoarsă*, București, 1939; *Vraja*, București, 1939; *Maiestății Sale, Regelui*, București, 1940; *Dracul păcălit*, București, 1941; *Comoara de sub stâncă*, București, 1942; *Moartea zimbrului*, București, 1944; *Fântâna fermecată*, București, 1945; *Poeme*, București, f.a.; *Sonete*, București, f.a. **Ediții:** Mihai Eminescu, *Poezii postume*, București, [1940] (în colaborare cu Alexandru Colorian). **Traduceri:** Victor Hugo, *Frunze de toamnă*, București, 1916; Pierre Loti, *Spre trecutul mort*, București, 1916; Jules Lemaitre, *Sofia de Montcernay și alte nuvele*, București, 1916; Balzac, *Prăvălia „La mâta cu mingea”*, București, 1917; Giacomo Leopardi, *Poeme*, Craiova, 1918; Ladislav Raymont, *Povestiri*, București, 1918; Al. Dumas, *Othon Arcașul*, București, 1919, *După douăzeci de ani*, București, 1936, *Vicontele de Bragelonne*, București, 1942, *Laleaua neagră*, București, f.a.; Walter Scott, *Oglinda mătușei Margareta*, București, 1919, *Richard Inimă de Leu*, București, 1941, *Lucia de Lamermoor*, 1943, *Waverley*, București, 1944, *Cavalerul crucii*, București, 1945, *Talismanul*, București, 1958 (în colaborare cu Al. Ștefănescu-Medeleni); Charles Dickens, *Și lacrimile curgeau*, București, 1920, *Povestiri de Crăciun*, București, 1945; Émile Zola, *Madeleine Féral*, București, 1924, *Visul*, București, 1928, *Otrava*, I-II, București, 1929; George Sand, *El și ea*, București, 1926, *Ultima dragoste*, București, 1930, *Cora*, București, f.a.; Ivan Bunin, *Potirul vieții*, București, 1928; Joseph Kessel, *Noapți princiare*, București, 1928; F.M. Dostoievski, *Umiliți și ofensați*, București, 1930, *Casa morților*, București, 1944; Jack London, *Martin Eden*, I-II, București, 1931; Cervantes, *Don Quijote*, I-II, București, 1936; Fenimore Cooper, *Corsarul roșu*, București, 1937, *Pilotul*, București, 1938; André Maurois, *Instinctul fericirii*, București, 1938; Andreas Latzko, *Lafayette*, București, 1939; H. Sienkiewicz, *Quo Vadis*, I-II, București, 1939, *Prin foc și sabie*, București, 1940, *Potopul*, București, 1941, *Neamul Polaniecki*, București, 1942, *Pan Wolodowski*, București, 1942; Frații Grimm, *Cenușăreasa și alte povești*, București, 1940; Hervey Allen, *Antonio Adverso*, I-II, București, 1941; H.C. Andersen, *Soldatul de plumb*, București, 1941; Alessandro Manzoni, *Logodnicii*, București, 1941; Van der Meersch, *Maxence. Karelina*, București, 1942; A. D'Ennery, *Două orfeline*, pref. Tudor Arghezi, București, 1943; Henry Fielding,

Tom Jones, I-II, București, 1943; Pierre Benoit, *Deșertul Gobi*, București, [1944]; E.B. Lytton, *Văltoarea*, București, 1945; Karl May, *Valea Mortii*, București, 1947; James Oliver Curwood, *Capcana de aur*, București, f.a.; Goethe, *Stella*, București, f.a.

Repere bibliografice: Ion Gherghel, *Goethe în literatura română*, București, 1931, 47; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), II, 148; Metzulescu, *Literile*, I, 80-83; Drăgan, *Ist. lit.*, 545; Perpessicius, *Opere*, II, 155-156; Firan, *Macedonski - Arghezi*, 238-239; George Sorescu, *Poezia revistei „Ramuri”*. Unele contribuții la istoria mișcării literare în Oltenia, Craiova, 1977, 1-21; *Dicț. scriit. rom.*, II, 550-551. Ș.A.

IACOBESCU, D. (pseudonim al lui Armand Iacobson; 1893, Craiova - 9.X.1913, București), poet. Este fiul Mariei Dorothea (n. Jensen), austriacă de origine, și al lui Iacob Iacobson, medic. Orfan de tată la cinci ani, I. a urmat școala primară în orașul natal, apoi în București, unde familia se mutase, a absolvit Seminarul Pedagogic Universitar. Avea paisprezece ani când i-a apărut o poezie în „Dumineca” (1907). A scris sub diferite pseudonime în revistele umoristice „Scoica” (1909-1910) și „Nodul” (1909). Adevăratul său debut datează însă din 1911 în „Flacăra” (unde avea să publice până la sfârșitul vieții), urmat de pezența, în 1912, în revista simbolistă „Insula”. Timid,

Desen de Marcel Iancu

retras, a colaborat cu versuri, scurte proze, traduceri și la „Noua revistă română” (1912-1913), „Noi pagini literare” (1913), incidental la „Arta” (1912), „Biruința” (1912), „Ilustrațiunea națională” (1913), „Ramuri” (1913). Nu împlinise douăzeci de ani, când se stinge răpus de ftizie. „Literatorul” îl comemo-rează în 1918, „Facla” în 1922, dar abia în 1930 i se tipărește, cu prefața lui Perpessicius, un volum de poezii, *Quasi*. Titlul, împrumutat din Paul Verlaine, este cel pe care I. îl dăduse unui caiet manuscris și trimite la tristețea fluidă, insinuată ori travestită în peisajele sufletului și ale poeziei. Poetul a ales deliberat formula simbolistă și „modul minor”, căruia îi aparțin melodia fragilă, suspendată, ca și sublimarea trăirii ori disimularea ei în spatele unui lunatic joc de măști. Reminiscente, atitudini îl fac tributar lui Verlaine și lui Albert Samain mai ales, dar și lui Charles Baudelaire. Muzicalitatea stingerii este cultivată cu rafinament, în acorduri *fin de siècle*. Dar și teatralitatea animă un imaginar poetic pendulând între senzualitatea „serbărilor galante”, de sorginte verlainiană, și macabru, baudelairean, al agoniei și morții. Cu grație, I. evită pastașa, iar nota lui originală derivă din observarea incongruențelor vieții și absorbirea lor într-un dans al halucinației funambulești (*Noapte fantastică, Sonet regal, Trecutul, Sceneta, Nocturnă*). Inima aprinsă de iubire e „lampion”, „hârtie și spoyală”; „lumina nepoftită” îi stingherește pe morții din suflet: „Doar unul dintre dânșii — un mic strigoi cumintel, / un alb schelet sarcastic, un filosof bufon/ văzând că astrul tainic e doar un lampion/ zâmbește în tăcere și doarme înainte.” Cu imagini de un desen fin, noi, neașteptate, I. este un poet de vocație reală, a cărui evoluție curmată pretimpuriu a putut sugera apropieri de numele unor adolescenți geniali: Rimbaud, Lautréamont, Raymond Radiguet.

SCRIERI: *Quasi*, pref. Perpessicius, București, 1930. **Traduceri:** [Charles Baudelaire, Paul Verlaine, Stéphane Mallarmé, Albert Samain, H.W. Longfellow], în *Quasi*, București, 1930.

Repere bibliografice: I. Vinea, *Publicistica literară*, îngr. și pref. Constantina Brezu-Stoian, București, 1977, 39-43; Vianu, *Opere*, III, 233-237; Aderca, *Contribuții*, I, 373-374; Davidescu, *Aspecte*, 265-269; Perpessicius, *Opere*, II, 99-100; Ionescu, *Război*, I, 121-123; Dan Botta, „*Quasi*”, *VRA*, 1930, 107; Al. A. Philippide, „*Quasi*”, *ALA*, 1930, 479; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 631, *Ist. lit.* (1982), 709-710; Ciopraga, *Lit. rom.*, 371-374; Zina Molcuț, *Symbolismul european*, II, București, 1983, 582-583; Micu, *Modernismul*, I, 195-196; Scarlat, *Ist. poeziei*, II, 351; Papahagi, *Interpretări*, 30-32; *Dict. esențial*, 385-386; *Dict. analitic*, IV, 9-10.

S.C.

IACOV PUTNEANUL (20.I.1719 — 15.V.1778, Putna, j. Suceava), cărturar și traducător. Originar de prin părțile Bucovinei, I. s-a călugărit de tânăr la mănăstirea Putna, unde a învățat carte și unde în 1736 a fost făcut ieromonah, iar în 1744, egumen. În 1745, la numai douăzeci și șase de ani, a fost ales episcop de Rădăuți, iar după cinci ani, datorită calităților sale și activității culturale pe care o desfășurase, a fost uns mitropolit al Moldovei (1750-1760).

Din bogata sa activitate ecleziastică este de reținut hotărârea luată în sinodul din ianuarie 1753 prin care scaunul

mitropolitan să nu poată fi ocupat decât de ierarhi români. Această hotărâre avea să contribuie nu numai la apărarea și consolidarea Bisericii naționale, dar și la crearea în mănăstiri și episcopii, sub directa oblăduire a mitropolitului, a unor centre de cultură și de rezistență (unii episcopi și mitropoliți de mai târziu — de pildă Leon Gheuca — se vor afla, alături de boierii instruiți, în mișcarea masonică ce pregătea înlăturarea domnitorilor fanarioți). Pe lângă aceasta, I. a jucat în epocă un rol important în viața culturală și în dezvoltarea învățământului din Moldova. Astfel, a înființat la Putna, împreună cu arhimandritul Vartolomei Măzăreanul, „o școală duhovnicească” după modelul Academiei movilene de la Kiev, în care se predau, în afara cunoștințelor teologice, discipline proprii studiilor umaniste: gramatica, retorica, geografia și istoria. Pentru încurajarea unui număr cât mai mare de copii să meargă la învățătură, ca și pentru sprijinirea dascălilor, a întocmit și tipărit un abecedar cu titlul *Bucvar sau Începere de învățătură* (1755), în prefața căruia pledează pentru importanța învățării. În același spirit apare la Iași, în 1757, un *Sinopsis adecă Adunare de multe învățături*, lucrare alcătuită de mitropolit „din multe scripturi”. Pe lângă sfaturile destinate preoților despre felul cum trebuie oficiată liturghia, I. combate, în unele paragrafe, superstițiile populare, cărora încearcă să le dea o explicație exactă, în spirit iluminist. Argumentând necesitatea de a dobândi noi cunoștințe, el adresează, în încheiere, un nou apel părinților ca să-și dea copiii la învățătură: „Nu se poate să fie mai fericit omul, când pune tot gândul și purtarea lui de grijă, în ce chip și cu ce mijloace va putea să vadă copiii lui rânduți spre pricopseala învățării, după cum vedem nu numai în *Sfânta Scriptură*, ci și la toate istoriile fericind pre părinții aceia care pun silința lor cu neadormiți ochi pentru învățatura copiilor lor... Această învățătură dar, văzând-o noi că este adormită întru întunerecul lenevirii, ni s-au rănit inima de foamea aceasta ce se află înrădăcinată în sufletele a unor din părinți care își cresc copiii lor fără-nvățtură. Deci fieștecare om ce este învățat să cheamă om cuvântător, iar cel neînvățat este asemenea dobitoacelor.” Ierarh luminat, a sprijinit și a tipărit pe cheltuiala sa numeroase cărți: *Alfavită sufletească spre folosul de obște* (1755), *Cereasca floare și Apostolul* (1756), *Psaltirea lui David* (1757), iar în 1759 publică unele documente istorico-bisericești, adunate în lucrarea *Despre lemnul sfintei cruci, și un Liturghier*. În 1754 a întocmit primul pomelnic al mitropoliților Moldovei, după documentele Mitropoliei și informațiile pe care le-a putut culege. I. s-a străduit să creeze la Iași un centru de cultură națională, luând atitudine împotriva grecizării bisericii și școlii și tipărind numeroase cărți în limba română. Pe plan social, la îndemnul lui s-a desființat „darea vâcărului”; opunându-se la reintroducerea ei, a fost nevoit să-și dea demisia din scaunul mitropolitan și s-a retras la mănăstirea Putna.

SCRIERI: *Bucvar sau Începere de învățătură*, Iași, 1755; *Sinopsis adecă Adunare de multe învățături*, Iași, 1757.

Repere bibliografice: C. Eftimie, *Viața și activitatea mitropolitului Moldovei Iacov I Putneanul*, București, 1900; Iorga, *Ist. Bis.*, II, 88, 157, 161-163, 169-170; Dimitrie Dan, *Cronica Episcopiei de Rădăuți*, Viena,

1912, 112-114; Iorga, *Ist. lit.*, II, 593-597; N. Grigoras, *Mitropolitul Iacov I Putneanul*, MM, 1958, 9-10; Piru, *Ist. lit.*, II, 157-158; Lăudat, *Ist. lit.*, III, 99-105; Duțu, *Coordonate*, 219, 226, 250-252; *Dicț. lit.* 1900, 445; Păcurariu, *Ist. Bis.*, II, 353-359; Păcurariu, *Dicț. teolog.*, 202. A.Sm.

IANA, Aurel (sfârșitul sec. XIX — prima jumătate a sec. XX), folclorist. A fost preot în satul Maidan (azi Brădișoru de Jos, j. Caraș-Severin), unde s-a căsătorit cu fiica preotului Sofronie Liuba, pasionat culegător de folclor. În colaborare cu acesta, I. a întocmit monografia satului Maidan, incluzând date geografice, antropologice, sociale, precum și detalii despre portul popular și îndeletniciri (păstorit, morărit, rotărit etc.). Monografia mai cuprinde tradiții, legende, balade și jocuri de copii, precum și un glosar. Tot împreună cu Sofronie Liuba, I. a trimis la revista „Familia”, sub semnătura Liuba-Iana, texte lirice, jocuri de copii, culegeri de medicină populară ș.a. A mai publicat în „Familia”, „Intendentul”, „Luminătorul” (Timișoara), „Progresul” (Oravița) și „Tribuna” multe credințe și datini legate de naștere, înmormântare și sărbători, strigături, doine, balade, anecdote și povești. Descrierea amănunțită a jocului călușarilor (*Călușeniul sau Călușeriul*) este una dintre contribuțiile cele mai vechi și mai prețioase privind această manifestare folclorică românească atât de complexă. Fără a depăși nivelul mediu al comentariilor de texte, frecvente în cercetările de folclor din epocă, I. alcătuiește și un studiu de etnopsihologie, *Dragostea și dorul românului*, apărut în revista „Tribuna” (1890). A răspuns (în echipă cu Sofronie Liuba) la chestionarele primite de la N. Densușianu și de la Arhiva de Folclor din Cluj, iar lui Simion Florea Marian i-a oferit informații amănunțite despre sărbătorile din Banat.

SCRIERI: *Topografia satului și hotarului Măidan* (în colaborare cu Sofronie Liuba), cu un studiu de At. M. Marienescu, Caransebeș, 1895.

Repere bibliografice: *Dicț. lit.* 1900, 445-446; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, 5. L.Cș.

IANCU, Traian (8. V. 1923, Făget, j. Timiș — 4. V. 1997, București), poet. Este fiul Anei (n. Stănescu) și al lui Milentie Iancu, țărani. Urmează Liceul „Coriolan Brediceanu” din Lugoj (1936-1943), apoi trei ani la Facultatea de Medicină din București (1943-1946), pentru a absolvi, în 1951, Școala de Literatură „M. Eminescu”. Din anul 1953 lucrează la Uniunea Scriitorilor, al cărei director administrativ a fost vreme de un sfert de secol, făcându-și mulți prieteni și nenumărați dușmani. A fost, de asemenea, vicepreședinte și apoi director al Fondului Literar. Ca reprezentant al României în Consiliul Confederației Internaționale a Societăților de Drepturi de Autor și a Compozitorilor, a participat (între 1966 și 1976) la întruniri ale acestei organizații, ținute în Austria, Bulgaria, Franța, Germania, Polonia, Portugalia, Spania, URSS etc. A fost distins cu Premiul de poezie al Asociației Scriitorilor din București (1975) și cu Premiul Uniunii Scriitorilor (1984). Debutază cu versuri în revistele „Primăvara Banatului” și „Răsunet” din Lugoj (1940), colaborând ulterior la principalele periodice

literare din țară. A semnat și Mihai Moga. Primul volum, *Dragostele mele*, îi apare în 1969.

Comentatorii au relevat principalele teme ale lirismului lui I.: dragostea pentru patrie și pentru popor, natura (îndeosebi cea a plaiurilor natale), omenia și sentimentul prieteniei. Partea cea mai rezistentă a creației sale este poezia de inspirație folclorică sau doar influențată de aceasta, autorul cultivând cu statornică predilecție balada. Versurile, cantabile, dovedesc simplitate și firesc, iar limbajul, bogat în imagini, este, de cele mai multe ori, cel al vieții de fiecare zi. Temperament de luptător pentru mari și adesea utopice idealuri, cărora le dă glas cu un zel inutil, punându-se, astfel, la dispoziția unei ideologii de comandă, I. etalează și preocupări pentru dezvăluirea unor stări și atitudini mai puțin convenționale, de la nestăvilitul entuziasm vital până la melancolicul presentiment al sfârșitului. Este și autorul unor librete de operetă (*Plutașul de pe Bistrița*, 1956, *Carpații*, 1966, și *Târgul de fete*, 1969).

SCRIERI: *Dragostele mele*, București, 1969; *Puntea soarelui*, București, 1971; *Noi*, Cluj, 1972; *Să iubim ce-i de iubit*, București, 1975; *Bucuriile noastre*, București, 1978; *Doina*, București, 1981; *Iubire de oameni*, București, 1984; *Grădina*, București, 1986; *Cântecul iubirii*, București, 1989.

Repere bibliografice: Radu Gyr, *Traian Iancu. Un poet al marilor iubiri*, „Glasul patriei”, 1969, 20; Dumitru Micu, „*Dragostele mele*”, RL, 1969, 45; Simion Bărbulescu, „*Dragostele mele*”, ATN, 1969, 12; Viorel Știrbu, „*Dragostele mele*”, TR, 1970, 1; Perpessicius, *Lecturi*, 401-405; Dan Zamfirescu, „*Puntea soarelui*”, CNT, 1972, 3; Virgil Gheorghiu, „*Puntea soarelui*”, VR, 1972, 3; Dragoș Vrânceanu, „*Noi*”, RMB, 1974, 9295; Piru, *Poezia*, I, 387-388; Petru Poantă, *Poezie și istorie*, ST, 1976, 2; Zaharia Sângeorzan, *Poezie și istorie*, CRC, 1976, 10; Voicu Bugariu, *Patria și cuvântul poetic*, București, 1977, 123-129; Alexandru Mares, „*Doina*”, O, 1982, 9; Al. Protopopescu, „*Iubire de oameni*”, VR, 1985, 1; Simion Bărbulescu, „*Iubire de oameni*”, RL, 1985, 11; Zaharia Sângeorzan, „*Grădina*”, CRC, 1986, 34; Vlaicu Bârna, „*Grădina*”, CNT, 1986, 35; Petru Marinescu, „*Grădina*”, O, 1986, 49; *Dicț. scriit. rom.*, II, 553-554. C.D.

IANCU, Victor (26.III.1936, Agârbiciu, j. Cluj), prozator și dramaturg. După cursurile primare și gimnaziale urmate la Agârbiciu, Căpușu Mic și Sărmașu, se înscrie la Liceul „Dimitrie Cantemir” din Predeal. Absolvent al Facultății de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj, specialitatea limba și literatura română, obține titlul de doctor în filologie cu teza *Palatalizarea dentalelor în limba română*. Predă la câteva licee din Baia Mare și devine asistent la Institutul Pedagogic din același oraș, parcurgând treptele universitare până la gradul de profesor. Pentru câțiva ani, este lector de limba română la universitățile din Torino și Milano, apoi la Universitatea „Eötvös Lóránd” din Budapesta. Ocupă funcțiile de prorector al Universității din Baia Mare și de secretar al Comisiei Naționale a României pentru UNESCO. Colaborează la „*Steaua*”, „*Tribuna*”, „*Orizont*”, „*România literară*”, „*Dreptatea*”, „*22*”, „*Luceafărul*” ș.a. I s-a acordat Premiul „*Timotei Cipariu*” al Academiei Române pentru contribuția la realizarea volumului *Graiuul, etnografia și folclorul zonei Chioar* (1983).

De formație lingvist, I. scrie și proză, dar scriiturii sale îi lipsește o anume ingenuitate a viziunii estetice, ceea ce face ca tonalitatea să nu diferențieze stilistic, bunăoară, o lucrare de specialitate a sa de un roman pe care îl compune. Astfel, *Limbaj cotidian și rostire literară* (1977) este o lucrare didactică de „cultivare” a limbii, ce tratează tematic o serie de aspecte ale limbii literare ca variantă a limbii române, I. încercând, cu apel la un limbaj comun, să explice rațiunile abaterilor de la normă (origini, mobiluri, scopuri). *Italia posibilă* (1977), culegere de note de călătorie, relatează în scurte texte portretistice și mici narțiuni sau dialoguri alerte impresiile profesorului aflat într-o prelungit sejur torinez. În comparație cu dialogurile vii din aceste pagini, povestirile din volumul *Întrebări în asfințit* (1983) sunt infuzate de o ironie ascunsă (poate voluntar) în cutele limbajului greoi, impregnat de poncifele politice ale anilor '80. Romanul *Drum de piatră* (1986) debutează cu scena revederii în străinătate a doi români, prilej cu care unul, „aflat în misiune”, îi spune celuilalt, universitar în Canada, povestea satului de mocani Sucodru, în timpul celui de-al doilea război mondial. Relatarea, un soi de monografie exhaustivă, urmărește o serie de personaje, prea multe și unele chiar inutile, cu obiceiurile și munca lor, cu traiul dus sub ocupația horthistă, totul descris într-o tonalitate convenabilă politicii oficiale din anii '80. Narrațiunea este corectă, dar nu totdeauna adecvată dialogurilor „dialectale”, dovedindu-se și prea preocupată de detalii și de explicarea lor, ca și cum i-ar lipsi planul de perspectivă. În romanul *Pensiunea Barbăgia* (1992), personajul principal, un țăran pe nume Axinte Grapini, este arestat pentru că la începutul anilor '50 începuse să cânte doine despre Avram Iancu. Povestea lui autorul o află dintr-un jurnal și o re-spune, în paralel cu tribulațiile sale de profesor într-un sat de mocani. În detenție Axinte se prezintă — și începe să se comporte — ca Avram Iancu, discutând cu ceilalți ca și cum ar vorbi participanților la revoluția pașoptistă. Din nou preocupat excesiv de detalii, naratorul dă ocoluri „misterului” pe care numai „colonia penitenciară Barbăgia” ar putea să-l dezlege: a fost Axinte doar un „țăran original” sau „reîncarnarea spiritului lui Avram Iancu”? Artificii greoi și neinspirat, intenționând să sugereze că spiritul pașoptist, imanent în conștiința românilor ardeleni, poate renaște în orice perioadă marcată de vicisitudinii istorice. Reconstituire istorică, cu apel generos la documente, drama *Avram Iancu* (1995) are și o componentă lirică, dar lipsa de adâncime psihologică și un anume sentimentalism afectează grandioarea reală a câtorva scene.

SCRIERI: *Italia posibilă*, Cluj-Napoca, 1977; *Limbaj cotidian și rostire literară*, Timișoara, 1977; *Pământ-Cosmos și retur* (în colaborare cu Dumitru Mureșan), Timișoara, 1980; *Ursul câștigător la loto* (în colaborare cu Dumitru Mureșan), București, 1981; *Graiul, etnografia și folclorul zonei Chioar* (în colaborare), Baia Mare, 1983; *Întrebări în asfințit*, Cluj-Napoca, 1983; *Drum de piatră*, Cluj-Napoca, 1986; *Pământul negru*, Cluj-Napoca, 1988; *Pensiunea Barbăgia*, Cluj-Napoca, 1992; *De la revoluție la restaurație*, Cluj-Napoca, 1994; *Dicționar de ortograme* (în colaborare cu Sălcu Horvat), București, 1994; *Avram Iancu*, Cluj-Napoca, 1995; *Jurnal involuntar*, Pitești, 2000; *Blândul Dracula*, Cluj-Napoca, 2002. **Traduceri:** Ignazio Silone, *Școala dictatorilor*, Cluj-Napoca, 1992.

Repere bibliografice: Al. Graur, *Pentru cultivarea limbii*, RL, 1976, 6; Ion Igna, *Victor Iancu, un călător*, FLC, 1978, 19; Dan Rebreanu, „Pământ-Cosmos și retur”, TR, 1980, 32; Serafim Duicu, *Roman și istorie*, VTRA, 1987, 4; Corneliu Nistor, *Amintirea unui profesor*, O, 1991, 13; Gheorghe Glodeanu, *Istorie și roman*, „Graiul Maramureșului”, 1994, 6; Gheorghe Glodeanu, *Fascinația istoriei*, ST, 1995, 10-11; C. Constantin [Constantin Cubleşan], *Victor Iancu*, ST, 1996, 4-5. E.M.

IANCULESCU, Dinu (24.III.1925, București), poet. Este fiul Aureiei (n. Vlădescu) și al lui Constantin Ianculescu, inginer. Urmează Liceul „Andrei Șaguna” din Brașov, făcând ultimele trei clase la Liceul „Sf. Sava” din București, pe care îl va absolvi în 1945. În paralel se înscrie la Conservatorul de Muzică și Artă Dramatică, pe care l-a terminat în 1947. Din octombrie 1944 este angajat crainic la Radiodifuziune și actor la Teatrul Nostru (condus de Dina Cocea), apoi, după 1948, la Teatrul Național și la Teatrul Mic. Se stabilește în Germania în 1985, colaborând, din 1986, cu teatrul din Darmstadt și la posturi de radio din Frankfurt și Baden-Baden. A debutat cu versuri la „Universul literar” (1941), apoi a fost selectat în antologia lui George Togan, *Ne cheamă Ardealul* (1944), primul volum, *Argintatul pește și alte poezii*, publicându-l abia în 1970.

Înzestrat cu o voce gravă și având o frazare în care inteligența este contrapunctată de sensibilitate, actorul I., remarcabil interpret de poezie, s-a dovedit a fi și un poet de o certă sensibilitate lirică, preocupat îndeosebi de cultivarea formelor clasice. În *Argintatul pește...*, imaginile și metaforele se înșiruie încă în versuri libere, cenzurate totuși de o meditație sistematizatoare, ce conturează portretul unui poet damnat, conștient de limitele sale (*Căzut din Rai*). Poetul-actor are obsesia unui spațiu limitat, închis precum scena, răsturnat între cerul albastru și apa care îl reflectă, uneori văzut chiar ca „un măr între două ferestre”. Dar și mai obsedantă pentru el este ireversibilitatea timpului, pierduta Euridice, spre care nu poți întoarce privirea decât pedepsit de amintire: „Păstrează șuvița ta de păr, / răsplată, / pentru durerea de-a fi uitat” (*Târziu*). Tot așa cum, oscilând între scenă și realitate, se naște un ritm dureros între cotidian și etern, între superficialitatea vieții comune și nucleul rar al artei (*Fugind din aproape*). Versurile din *41 de sonete* (1975) aduc o anume rigoare a dicției în pendularea continuă a gândului sublimat poetic, tinzând spre un echilibru armonios, pentru că arta trebuie să evite și „ceea ce prisoșește, și ceea ce e puțin”. Poetul îl constrânge pe actor la discreție și la meditație neexhibată. Căci condiția poetului este una a limitei, „pe mal, la îmbinarea apelor”, încercând fără răgaz să „lege umbra de lumină”, sensibil la metamorfozele vieții omului și a naturii: „Ve pune-n sobă vreascul din pădure / care-a băut cu noi odată soare / și-n flacăra ce va zvoni ușure / vom auzi și ploile pe mare / și vântul cald care suia pe șure.” Același timbru elegiac, aceeași propensiune spre linia melodică a spunerii și spre concentrarea discursului sunt vizibile în *Rondeluri* (1980), carte care definește într-un totuși un tip de sensibilitate poetică.

SCRIERI: *Argintatul pește și alte poezii*, București, 1970; *41 de sonete*, București, 1975; *Rondeluri*, București, 1980; *Un gând, un chip știut, un vis, un timp...*, București, 2002.

Repere bibliografice: Constantin Ciopraga, „Argintatul pește și alte poezii”, CRC, 1971, 20; Gh. Bulgăr, „41 de sonete”, RL, 1976, 3; Petru M. Moș, „41 de sonete”, AST, 1976, 10; Lit. rom. cont., I, 490-492; Gheorghe Pituț, *Din liniștea rondelurilor*, LCF, 1981, 15; Dan Ciachir, *Un poet al datinei*, SPM, 1981, 526-527; Dicț. scriit. rom., II, 554-555; Popa, *Ist. lit.*, II, 467; Barbu Cioculescu, *Pe urmele lui Charles d'Orléans*, RL, 2003, 7.

M.Df.

IANOȘI, Ion (1.V.1928, Brașov), critic literar și estetician. Numindu-se la naștere Janos Maximilian, I. este fiul Anei Lató (n. Leitner), ziaristă, și al lui Iuliu Steinberger, comerciant. Este căsătorit cu Janina Ianoși. După absolvirea Liceului „Ioan Meșotă” din Brașov (1947), face studii de filologie maghiară-franceză la Cluj (1947-1949) și de filosofie la Leningrad (1949-1954), unde își dă doctoratul (1955). Intră ca ziarist la „Elöre”, apoi lucrează în activul central al Partidului Comunist Român (1956-1965). Își începe cariera didactică la Institutul de Teatru și Cinematografie (1955-1958), fiind ulterior profesor al Universității din București, la Facultatea de Filosofie, dar și la Facultatea de Limba și Literatura Română și la Facultatea de Limbi Străine, unde predă estetica și, în ultimii ani, filosofia culturii. Debutează în presă în 1956, iar editorial, în 1963, cu volumul *Romanul monumental și secolul XX* (Premiul Uniunii Scriitorilor). Autor al unei opere impresionante, I. este din 2001 membru de onoare al Academiei Române.

Preocupat de necesitatea „cernerilor” succesive, crezând în „nevoia confruntărilor de sine” și în problema dificilă a devenirii ferite de trădare, I. este o figură inedită în spațiul scrisului românesc. Cititorul are șansa — relativ rară — a asistării sale asidue de către autorul însuși, „cicerone” pedant, exigent, lucid în propriul teritoriu scriptural. Permanentul, neobositul dialog cu sine și cu ceilalți „încenează” marile teme ale culturii, le transformă în colocvii dramatice, tensionate, „dramatizate”, în provocări. Nevoia de certitudine, de sistem și echilibru a dascălului prin vocație este secundată de neastâmpărul gânditorului fascinat de nevoia de frumusețe ca nestare, de contradicția creatoare, de mișcarea ideilor mai degrabă decât de valabilitatea lor, de „identitatea neidentică”. În argumentarea pasiunii lui pentru Hegel se află semnalmamente ale propriului portret. Tot așa cum instalarea postului de observație într-o *no man's land* este favorizată, dacă nu de-a dreptul impusă, de ex-centricitatea etnică („niciodată cu adevărat înscris în centrul vreunei comunități etnice, religioase, naționale, lingvistice”). Starea de multiplu minoritar îi furnizează libertatea alegerii lucide. Alături de cartea de debut, autorul așază alte două titluri de care va fi tentat să se despartă: *Dialectică și estetică* (1971) și *Umanism: viziune și întruchipare* (1978). Meritul lucrării dintâi, *Romanul monumental și secolul XX*, este că dezvăluie interesul autorului pentru ideea de sublim, deși interpretarea este datată într-o oarecare măsură și atinsă de „optimismul istoric” și de „monumentalismul” epocii. Analizele au în vedere cărți ale unor autori de prim rang, precum Lev Tolstoi, Maxim Gorki, Heinrich Mann, John Galsworthy, Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu. Studiile din *Dialectică și estetică* iau în discuție „impuritatea” artei, temă predilectă a preocupărilor

estetice viitoare — aici doar intuiție —, în măsura în care joncțiunea esteticului cu eticul, cu filosofia îi apărea autorului ca incitantă și verificabilă prin sublim. „Monumentalistului” din cartea de debut, exuberant și oarecum agresiv, îi ia locul cercetătorul discret și subtil al sublimului, schițând și premisele alunecării de mai târziu dinspre estetică înspre etică, înspre descrierea „moralităților” umane, plurale și ele, și contradicțiilor. Cea de-a doua secțiune a cărții reunește un studiu masiv despre Tudor Vianu și altul despre Wilhelm Worringer, din perspectiva dihotomiei frumos-sublim. „Umanism: viziune și întruchipare” pune laolaltă prefețele lui I. la antologiile pe care le-a alcătuit din Marx, Engels și Lenin, tocmai asamblarea acestor texte însemnând un compromis față de cerințele vremii. Interesantă, mai ales, este atitudinea autorului în raport cu felurile oportuniste și cu situația în contemporaneitate a marxismului, așa cum apare în studiul despre Vianu din volumul omagial ce i s-a dedicat lui I., *Estetică și moralitate* (1998), și în precizările din *Ion Ianoși. O viață de cărturar* (1998). Astfel, el se va declara deschis de partea lui Tudor Vianu și a cărturarilor care nu au ales exilul intern și au acceptat compromisuri îndelung discutabile pentru a asigura continuitatea culturii române. Perfect valabilă, menită să argumenteze o opțiune, de altminteri lucidă și atent chibzuită, este distincția dintre marxizant, cel atras de filosofia lui Marx, și marxist, cel supus necondiționat marxismului ideologizat. În sensul revenirii continue, temele prefigurate în triada începutului sunt reluate în anii '80, fiecare în câte o trilogie. „Impuritatea” artei, raportul ei cu alte forme de conștiință sunt descrise și argumentate în

trilogia numită de autor „generală”: *Nearța – artă* (I-II, 1982–1985), *Literatură și filosofie* (1986). Acest din urmă volum, cu subtitlul *Interacțiuni în cultura română*, va fi reluat cu revizuirii importante și o răsturnare a perspectivei în *O istorie a filosofiei românești* (1996), cu subtitlul *În relația ei cu literatura*. În ambele versiuni, cartea își apropie „personalități duale” ale culturii române, de la Neagoe Basarab, Miron Costin, Dimitrie Cantemir, Samuil Micu, Ion Heliade-Rădulescu, Titu Maiorescu, Mihai Eminescu, Vasile Conta, C. Dobrogeanu-Gherea până la G. Ibrăileanu, Ștefan Zeletin, C. Rădulescu-Motru, Tudor Vianu, Nae Ionescu, Emil Cioran, Camil Petrescu, Lucian Blaga, Constantin Noica. Expunerea istorică, sumară și „punctiformă”, privește modul în care filosofia și filosoful s-au raportat, în cultura noastră, la activitatea literară și la identitatea de literat și măsura în care izbutesc să ajungă la o unitate contradictorie. „Înrădăcinarea teoretică” în ambele domenii a autorului însuși adaugă, din nou, plusul de dramatism și alertă, aventura dublului, „fisura, sfâșierea, rana” fiind descrise implicat și detașat deopotrivă. O altă trilogie, cea „particulară”, urmărește „destinul contradictoriu al sublimității”. *Sublimul în estetică* (1983) este treapta teoretică, axată pe devenirile conceptului de la retorică la poetică, de la clasic la romantic, de la rigoare la suplețe sau, altfel spus, sublimul estetic în Antichitatea greco-romană, în secolele XVII–XX. Următoarele două volume sunt aplicări la universal și la național — *Sublimul în artă (Un drum în cultura lumii)* (1984), *Sublimul în spiritualitatea românească. Temelii, edificări, împliniri* (1987). Cultura română, o „cultură îndelung dominată de romantisme”, a favorizat supraviețuirea sublimului și nuanțarea lui într-o epocă în care Occidentul îi simțea vlăguirea. Sublimul depășind „lăuntric” valoarea estetică strictă, frumosul și arta, înspre valoarea etică, situarea conceptului în zona „interdisciplinarității” convenea gânditorului dual, solicitat îndeobște de perechi de interese mereu coexistente (literatură–muzică, artă–filosofie, estetic–etic), dar și de un exces de patos. Germanității îi sunt dedicate două cărți: *Thomas Mann* (1965) și *Hegel și arta* (1980), amândouă construite din perspectiva unui autor „luminist prin formație, raționalist prin atașament”, dispus să rețină de la cel dintâi limpezimea tenebrelor traversate, iar de la celălalt, constructivismul „grandios, logic și istoric, teribila și terifianta măreție”. Alte patru cărți au drept obiect spațiul culturii ruse: *Dostoievski. „Tragedia subteranei”* (1968), *Romanul unui oraș. Petersburg–Petrograd–Leningrad* (1972), *Poveste cu doi necunoscuți: Dostoievski și Tolstoi* (1977) și *Romanul unei drame: Lev Tolstoi* (1991). Dostoievski și Tolstoi se înscriu, din nou, obsesiei dualului, pendulării între clasic și romantic, apolinic și dionisiac, lumină și întuneric, în cele din urmă cu întrefeseri subtile și simptomatice pentru o întregă mare cultură. Sub semnul cumpenei pot fi așezate și însemnările din *Secolul nostru cel de toate zilele* (1980), Premiul Uniunii Scriitorilor), *Opțiuni* (1989) și *Idei inoportune* (1995), un posibil îndreptar de lectură privind înțelesurile vieții și atitudinile intelectuale ale autorului. I. mărturisește a fi deprins disponibilitatea confesivă și asumata lipsă a rușinii față în față cu „ungherele tainice ale sufletului” de la marii ruși. De altfel, sufletul iudaic a dovedit în mod repetat

„impudoare” expresivă, valorizantă și capabilă să sintetizeze epoci din perspectiva unui personaj confruntat cu sine. Scrisul lui M. Blecher, al lui Mihail Sebastian, al lui Radu Cosașu reprezintă doar câteva dintre „subiectivitățile” producătoare de panorame obiective și incitante, cărora le pot fi alăturate confesiunile lui I., „fișe de caz”, cum le numește el însuși, ale unui loc și ale unui timp. Personalitatea cărturarului I. impune contemporanilor, care, omagiindu-l, recunosc în pariul său „pe idei simple, dar fundamentale” (Vasile Morar), adică pe forța rațiunii, „bun simț și indestructibilitatea substanței umane”, o autentică lecție de etică. Claritatea, însuflețirea, erudiția și patosul definesc un intelectual pentru care „ideile sunt valori în numele cărora se bucură sau suferă, pentru care îți poți risca existența, pentru care și-a pus viața drept gaj”, iar „degradarea lor pragmatică îl dezolează, îl doare” (Marta Petreu). „Martor fidel al timpului său” și „neobosit truditor” (Eugen Simion), profesorul „are tristețea energică și sănătoasă”, „generozitatea stângii luminate și cultura aristocratică a drepte inteligente” (Radu Cosașu).

Fertil în sugestii, deschis spre probleme acute și controversate, [volumul Dialectică și estetică] reprezintă o contribuție adesea personală, totdeauna sobră și judicioasă într-un domeniu deosebit de dificil, al confluenței artei cu filosofia.

PAUL GEORGESCU

SCRIERI: *Romanul monumental și secolul XX*, București, 1963; *Thomas Mann*, București, 1965; *Dostoievski. „Tragedia subteranei”*, București, 1968; *Dialectică și estetică*, București, 1971; *Romanul unui oraș. Petersburg–Petrograd–Leningrad*, București, 1972; *Teorie și metodă în științele sociale* (în colaborare), București, 1972; *Dicționar de estetică generală* (în colaborare), București, 1972; *Estetica filosofică și științele artei*, București, 1972; *Un univers într-o carte*, București, 1973; *Alegerea lui Iona*, București, 1974; *Lecții de estetică*, București, 1974; *Schiță pentru o estetică posibilă*, București, 1975; *Manual de estetică*, București, 1976; *Poveste cu doi necunoscuți: Dostoievski și Tolstoi*, București, 1978; *Estetica*, București, 1978; *Umanism: viziune și întruchipare*, București, 1978; *Secolul nostru cel de toate zilele*, București, 1980; *Hegel și arta*, București, 1980; *Nearța–artă*, I–II, București, 1982–1985; *Cariatide ale esteticii românești* (în colaborare), București, 1982; *Sublimul în estetică*, București, 1983; *Sublimul în artă (Un drum în cultura lumii)*, București, 1984; *Esteticul. Interferențe valorice* (în colaborare), București, 1985; *Cartea interferențelor* (în colaborare), București, 1985; *Literatură și filosofie. Interacțiuni în cultura română*, București, 1986; *Sublimul în spiritualitatea românească. Temelii, edificări, împliniri*, București, 1987; *Opțiuni*, București, 1989; *Romanul unei drame: Lev Tolstoi*, București, 1991; ed. (Tolstoi – romanul unei drame), București, 1998; *Izvoare biblice. Alegerea lui Iona. Moralități*, București, 1994; *Idei inoportune*, București, 1995; *O istorie a filosofiei românești. În relația ei cu literatura*, Cluj-Napoca, 1996; *Dicționarul operelor filosofice românești. 111 lucrări fundamentale* (în colaborare), București, 1997; *Constantin Noica între construcție și expresie*, București, 1998; *Vârstele omului*, București, 1998; *Dostoievski*, București, 2000; *Prejudecăți și judecăți*, București, 2002; *Thomas Mann – temă cu variațiuni*, București, 2002; eu – și el. *Însemnări subiective despre Ceausescu*, Cluj-Napoca, 2003.

Repere bibliografice: Papu, *Luminile*, 88–95; Georgescu, *Printre cărți*, 219–223; Dinu Pillat, *Dostoievski în conștiința literară românească*, București, 1977, *passim*; Popa, *Dict. lit.* (1977), 268–269; Dimisianu,

Opinii, 346–350; Micu, *Lecturi*, 205–208; Mihăilescu, *Conceptul*, II, 111–112; Romulus Diaconescu, *Spiritul unei generații*, R, 1981, 11; Al. Tănase, *Filosofia ca poezis sau Dialogul artelor*, București, 1985, 49–56; Dumitru Velea, *Banchetul*, București, 1985, 43–106; Mircea Iorgulescu, *Meandrele confesiunii*, RL, 1989, 20; Ioan Holban, *La stânga, unde-i inima*, CRC, 1989, 28; Crohmălniceanu, *Al doilea suflu*, 214–223; Ierunca, *Dimpotrivă*, 254–257; Gheorghe Grigurcu, *Dificultatea desprinderii de „Idee”*, RL, 1996, 11; Daniel Cristea-Enache, *Utopia unui cărturar*, ALA, 1997, 370; Daniel Cristea-Enache, *Un sămbure tare*, ALA, 1998, 422; *Estetică și moralitate. Omagiu profesorului Ion Ianoși la 70 de ani de viață*, îngr. și introd. Marin Diaconu, București, 1998; *Ion Ianoși. O viață de cărturar*, îngr. Vasile Morar, București, 1998; *Dicț. scriit. rom.*, II, 555–559; Dimisianu, *Lumea*, 119–127; Bărna, *Comentarii*, 208–218; Petras, *Panorama*, 336–339; Popa, *Ist. lit.*, II, 1165; Mihaela Michailov, *De vorbă cu Ion Ianoși*, CC, 2002, 1–2; Dorin Liviu Bătfoi, *Lupta eruditului cu sub-înțelesurile*, RL, 2002, 50; Al. Săndulescu, *Despre Ceașescu*, RL, 2003, 43. I.P.

IANOȘI, Janina (12.VII.1930, București), traducătoare și eseistă. Este fiica Aureliei (n. Teodorescu), licențiată în litere și filosofie, și a lui Leon Caffé, medic internist. Face clasele primare în particular (1937–1941), gimnaziul la „Sf. Iosif” (1941–1945) și liceul la Școala Centrală de Fete din București. Urmează studii de filosofie la Universitatea din București (1949–1950) și la Universitatea din Leningrad (1950–1955). Din 1955 și-a început activitatea de cadru didactic la Universitatea bucureșteană. Și-a luat doctoratul în filosofie cu teza *Optimism și pesimism istoric* (1972). Este soția lui Ion Ianoși. Foarte bună cunosătoare a limbii ruse, I. traduce un număr considerabil de scrieri de estetică și filosofia artei semnate de Herzen, Bieliniski, Cernășevski, Dobroliubov, Pisarev, Plehanov. În anii '90 a tradus cu precădere din limbile franceză și germană. Versiunile românești date de I. beneficiază de prefețe și de un aparat critic erudit, elaborate de Ion Ianoși. A fost distinsă cu Premiul revistei „Sfera politică” pentru traducerea cărții lui Jürgen Habermas *Sfera publică și transformarea ei structurală* (1998).

SCRIERI: *Optimism și pesimism istoric*, București, 1972. **Traduceri:** I. Davădov, *Arta și elita*, București, 1973; Lev Tolstoi, *Jurnal* (1847–1910), I–II, îngr. și pref. Ion Ianoși, București, 1975–1976; *Moartea lui Ivan Illici*, pref. Ion Vartic, Cluj-Napoca, 2003; G.V. Plehanov, *Studii de teoria artei*, îngr. și pref. Ion Ianoși, București, 1972; K. Paustovski, *Trandafirul de aur*, pref. Ion Ianoși, București, 1981; Marina Tvetăeva, *Proză*, pref. Ion Ianoși, București, 1986; Herzen, Bieliniski, Cernășevski, Dobroliubov, Pisarev, *Despre cultura estetică, valorile artistice, creația literară*, îngr. și introd. Ion Ianoși, București, 1987; A. Adamovici, D. Granin, *Cartea blocadei. Leningrad (septembrie 1941–ianuarie 1944)*, îngr. și pref. Ion Ianoși, București, 1987; Vasili Grossman, *Panta rhei*, îngr. și pref. Ion Ianoși, București, 1990; Andrei Platonov, *Cevengur*, pref. Ion Ianoși, București, 1990 (în colaborare cu George Bălăiță); Vladimir Soloviov, Nikolai Berdiaev, Gheorghe Fedotov, *Creștinism și antisemitism*, îngr. și pref. Ion Ianoși, București, 1992; Piotr Ceadav, *Scrisori filosofice*, București, 1993; Friedrich Nietzsche, *Despre genealogia moralei*, Cluj-Napoca, 1993 (în colaborare cu Horia Stanca); Lev Șestov, *Apoteoza lipsei de temeiuri. Eșeu de gândire adogmatică*, București, 1995; Heinrich Heine, *Contribuții la istoria religiei și a filosofiei în Germania*, București, 1996; Henry Corbin, *Paradoxul monoteismului*, Cluj-Napoca, 1997; Vladimir Jankélévitch, *Paradoxul moralei*, Cluj-Napoca, 1997,

Să iertăm?, postfață Ion Ianoși, Cluj-Napoca, 1998; Elie Wiesel, *Celebrare biblică. Portrete și legende*, București, 1998; Jürgen Habermas, *Sfera publică și transformarea ei structurală*, București, 1998; Thomas Mann, *Germania și germanii*, București, 1998, *Despre problema evreiască*, București, 1998; Léon Poliakov, *Istoria antisemitismului*, I–III, București, 1999–2000; Marek Halder, *Ce este un evreu? Iudaismul povestit tinerilor*, București, 2000; Jean Tulard, *Napoleon*, București, 2000; Raphael Delpard, *Copii evrei ascunși*, București, 2001; Götz Aly, „Soluția finală”. *Strămutarea populațiilor și asasinarea evreilor europeni*, București, 2001; Pauline Bebe, *Femeile și iudaismul. Dicționar*, București, 2002; Moses Mendelsohn, *Ierusalim sau despre puterea iudaismului*, București, 2003.

Repere bibliografice: *Dicț. scriit. rom.*, II, 559–560. I.D.

IANOV, Ioan (1834, Iași — 8.II.1903, Iași), poet și comediograf. Aparținând unei familii de boieri mărunți, I. a urmat școlile primară și secundară la Iași, fiind trimis apoi la Viena și Paris, pentru studii juridice. Alcătuiește poezii ocazionale, pe care le publică în ziarele și calendarele lui Gh. Asachi. Întors în țară, participă la lupta pentru Unire și, după înfăptuirea acesteia, este ales deputat de Ilfov, la propunerea lui Al. I. Cuza. Stabilite în Iași, a deschis un birou de avocatură, continuându-și totodată activitatea scriitoricească. Din anul 1865, ia parte la ședințele societății Junimea, al cărei membru devotat rămâne până la capăt. A avut diverse funcții în administrația orașului Iași și a fost vicepreședinte al Senatului.

Între 1854 și 1862, I. scrie poezii sentimentale sau patriotice, distingându-se prin ușurința versificației. Ulterior abandonează acest gen de poezie, dedicându-se exclusiv „cântecelor comice”, apărute mai ales în „Convorbiri literare” (1867–1879). Scrise sub formă de monolog, alternând proza cu versul, „cânteculele”, mai toate rămase în pagini de revistă, au drept model pe V. Alecsandri. Subiectele sunt extrase din viața societății românești de după 1860, ale cărei moravuri I. le ridiculează prin personaje caracteristice: micul funcționar, omul de afaceri, politicianul, țărănul. În genere, personajele au aerul că improvizează, într-atât sunt de spontane asociațiile și de cursiv monologul. Ocazionate frecvent de evenimente curente din viața politică a țării, „cânteculele” sale aveau succes, mai ales că erau interpretate de mari artiști, ca Matei Millo ori Neculai Luchian. Aspectul este de caricatură groasă, cu deosebire în cel mai cunoscut monolog — *Von Kalikenberg (Concesionaru)*.

SCRIERI: *Advocatul Cărciocărescu*, Iași, 1871; *Eclisiarhul Colivărescu*, Iași, 1871; *Von Kalikenberg (Concesionaru)*, Iași, 1871; *Stosachi*, Iași, 1873; *Nae Secătoreanu (Ministru)*, Iași, 1876; *Moș Ion Zurba*, Iași, 1879.

Repere bibliografice: Pop, *Conspect*, II, 79–80; Negruzzi, *Junimea*, 173, 176–177; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 372–373, *Ist. lit.* (1982), 430; Mănuacă, *Scriit. jun.*, 82–92; *Dicț. lit.* 1900, 446–447. D.M.

IANUȘ, Marius (24.XII.1975, Brașov), poet. Cu numele adevărat Marius-Christian Drăjan, I. adoptă ca scriitor numele de familie al mamei. Urmează Liceul Militar „Dimitrie Cantemir” din Breaza și Facultatea de Litere a Universității din București. Boem, cu o viață tumultuoasă, fiind internat într-un spital de boli nervoase, fuge de acolo ca să dea examen de admitere la

Facultatea de Filosofie, dar lucrează apoi ca brutar și vânzător de pâine. Membru al cenaclului Facultății de Litere condus de Mircea Cărtărescu, întemeiază la rândul său cenaclul și revista „Fracturi”, care marchează nașterea unei noi grupări literare, excelând mai mult prin frondă decât prin talent, singurul nume cu adevărat important de aici fiind I. Acesta poartă polemici foarte dure în revista „Vatra”, reușind să provoace scandal în taberele literare și legându-și ulterior numele de cenaclul lui Marin Mincu de la „Ziua”. Debutează în 1999 cu volumul *Hârtie igienică*, urmat de *Manifest anarhist și alte fracturi* (2000).

„Fracturismul” său vine ca o nouă formă de avangardă, pe un calapod uzitat de la Geo Bogza încoace. La fel ca Bogza, I. este acuzat de pornografie, dar el nu face altceva decât să repete în secolul al XXI-lea gesturile lui Eugen Ionescu (din *Nu*) sau ale lui Tudor Arghezi (din *Flori de mucigai*). Modelele sale sunt multiple, de la Villon, Charles Bukowski, Henry Miller, Bob Dylan, generația beat (Jack Kerouac, Allen Ginsberg) până la cele autohtone – Dimitrie Stelaru, G. Bacovia, Nichita Stănescu. Sunt amestecate în stilul său și elemente șocante din cotidian: Paraziții și BUG Mafia, viața de cartier cu limbajul ei specific, hip-hop, grafitti, cyber-punk etc. Ilustrativ este poemul *A doua plângere a lui Ianuș*: „Unde vrei să ajungi, România? Ești atât de urâtă / Ai ajuns o zdreanță, o hârtie igienică folosită... / Ești urâtă ca moartea / ...ca noaptea.” Fracturismul lui continuă optzecismul lui Cărtărescu măcar prin linia onirică („ne-om îngropa în stomacul tău cald / și am trăi într-un vis uriaș, într-o altă istorie”), dar, paradoxal, pare a se apropia de alți doi poeți, Nicolae Labiș și Cristian Popescu. Poet al tranziției, al (i)realității imediate, decadente, al transformărilor postdecembriste, revenind permanent la versuri de început, pe care le reciclează, I. devine implicit un poet al străzii, într-o subcultură a manelelor și a telenovelei, într-o țară fictionalizată, unde „necuvintele” au fost înlocuite de „subcuvinte”. Poetul urmează, involuntar, un destin macedonskian, dorind să fie „trist” și „anarhist”, „nebu” și „beat”, un poet al României violate vers de vers, propriul cobai într-o lume searbădă, a foamei, mizeriei și frigului – România e iubită drogată și prostituată –, creația sa simbolizând „boala” și „moartea” unei întregi literaturi. „Nebunia” este tema predilectă, alături de „sinucidere”, iar „primele poezii”, unele de „dragoste întoarsă”, sunt ale unui poet autentic în era internetului, un liric al Gării de Nord, erou tragic, care vede toate relele lumii filmate prin ochii lui și ai mamei sale, personaj-model. *Hârtie igienică* este un volum provocator, trimițând la universul ionescian și, în același timp, conturând o paradigmă proprie. Prin trivial poetul caută purificarea, prin „fișele” sale „clinice” înregistrează sordidul și abjecțiile lumii, rămânând însă un inocent. „Vagabondul” ucide obscenul făcând dintr-un banal centru de paniificație un fel de *axis mundi*. El este pe rând „haiduc”, sinucigaș privind „frânghia de la cer”, cerșetor așteptând în gări trenuri care nu vin, patetic neobacovian în anii '90, „babuin turmentat” în căutarea somnului pierdut ș.a.m.d. Iconoclast și duios, revanșard și sfidător, insomniac și rebel, I. este un poet reprezentativ al generației sale.

SCRIERI: *Hârtie igienică*, București, 1999; *Manifest anarhist și alte fracturi*, București, 2000; *Mamijuana – cele mai cunoscute ale lui...*, București, 2002; *Ursul din containăr – un film cu mine*, București, 2003.

Repere bibliografice: Dan Silviu Boerescu, *Postmodernismul sau Soluția finală*, „Cuvântul”, 1999, 12; Alex. Ștefănescu, *Debut șocant*, RL, 2000, 40; Mircea Cărtărescu, *O poezie adevărată*, RL, 2000, 50; Geo Vasile, *În dulcele stil scandalos*, CNT, 2002, 8; Mihai Iovănel, *Marius Ianuș lovește din nou*, ALA, 2003, 653. A.MI.

IARIN, George (pseudonim al lui Gheorghe Ionescu; 2.XII.1940, Ploiești), poet. Este fiul Vioricăi (n. Barescu) și al lui Gheorghe Ionescu, ofițer. Face școala elementară la Ploiești și Râmnicu Sărat (1947–1953), apoi liceul la Râmnicu Sărat, absolvindu-l în 1957. Din cauza dosarului (tatăl său a fost condamnat politic în 1957), va fi încorporat într-un detașament militar de muncă forțată. Nu-și încheie studiile începute la Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică din București și lucrează ca topometru (1961), profesor suplinitor (1962–1966), inspector și bibliotecar (1966–1982), statistician etc. Colaborează la „Gazeta literară”, „Lucefărul”, „Viața românească”, „Steaua”, „Tribuna”, „Flacăra” ș.a. Debutează cu poezii în „Lucefărul” (1959) și editorial cu *Elegii pentru pământ*, apărut în 1977.

Poezia lui I. este lipsită de evoluție, conservându-și pretutindeni trăsăturile cele mai caracteristice. Cel mult unele accente („șopârlele”, referirile la realitatea proximală) se acutizează sau capătă o mai mare transparentă. De altfel, o parte a poemelor au trecut cu minime modificări dintr-un volum în altul. E o poezie îndatorată spiritului bufon, disimulând sub aerul de neseriozitate și de jovialitate frivolă identitatea unui sentimental care își exteriorizează melancolia în tumbe și poze ludice. Pe scurt, neseriozitatea unui serios care ezită să se ia în serios. Formula compozițională constă în patinarea – versificată riguros, cu ritm și rimă utilizate cantabil – pe suprafața unui mare număr de obiecte, convenții, poze, amestecate într-o confuzie a regnurilor pentru a obține efect de burllesc: „Orele le anunță cocoșii electronici. / Îmi curăță armurile de praf stelar, păpușile. / Strămoșii, din tablouri, mă urmăresc ironici. / Mereu, spre alte camere, vântul deschide ușile. / De catifea e iarba în care-mi pierd monedele. / Bananieri de naylor îmi mângâie plafoanele. / Copite de argint au toate patrupezele: mesele, taburetele, fotoliile, scaunele. / Sunt regele castelului cu jucării mecanice, / cu leopardzi, fantome, roboți și scări rulante. / Din când în când, bezmetic, pornesc casetofonele / și se aude vocea subțire a lui Dante.” O atmosferă colorată de iarmaroc al livrescului umple spațiul dintre piesele de mobilier ale acestei poezii, care se refuză convenționalului actual pentru a-l reintroduce pe cel vechi, sub pretextul ironic al reabilitării. Resursele procedurii nu sunt pur parodice. Astfel, lăsând la o parte pașișele prea șarjate în direcția unor specii precum pastelul sau idila, s-ar putea spune că I. verifică prin pomelele sale resursele de farmec ale desuetului: „Ascultă! Marea se retrage din fotografiile, foșnind. / Pe stânci, seara de vară s-a spart ca o oglindă. / Târându-se, jilave, pe plaja de argint, / năvoadele stelare încearcă să ne prindă. / Să nu te temi de noapte! Pe buze

adu-mi frigul/ sângelui tău în care s-au înecat corăbii!/ Departe se aude confuz murmurul lumii/ ca horcăitul unui înghițitor de săbii."

SCRIERI: *Elegii pentru pământ*, București, 1977; *Scrisori din Andromeda*, București, 1981; *Ziar de seară*, București, 1983; *Ținuturile minții*, București, 1986; *Biblioteca pierdută*, București, 1988; *Regele valsului*, București, 1992.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, *Structuri lirice duale*, RL, 1977, 28; Florența Albu, *Un poet tânăr*, VR, 1977, 7; Al. Cistelean, *Elegii pentru pământ*", F, 1977, 7; Nicolae Preliceanu, *Contemporan cu fluturii*, TR, 1978, 7; Lucian Raicu, *Un pumn de verbe*, RL, 1981, 49; Gheorghe Suciu, *Ținuturile minții*", ST, 1987, 2; Gheorghe Grigurcu, *Lucrurile ca atare*, VR, 1987, 4; Florin Mugur, *Schițe despre fericire*, București, 1987, 281-283; Eugen Simion, *Romanțe provinciale și ironice*, RL, 1988, 41; Ion Cristofor, *Un solitar: George Iaru*, TR, 1993, 7; Ulici, *Lit. rom.*, I, 200-202; *Dicț. scriit. rom.*, II, 560-561; Popa, *Ist. lit.*, II, 470. M.I.

IARU, Florin (24.V.1954, București), poet. Este fiul Luciei (n. Iaru) și al lui Ilie Râpă, profesori. După absolvirea, în 1978, a Facultății de Limba și Literatură Română din cadrul Universității din București, funcționează ca profesor la Galați și la Bulbucata, în județul Giurgiu (1978-1982), iar din 1983 ca gestionar-magaziner la librăria Editurii Cartea Românească, alături de Mircea Nedelciu și Dan Stanciu. Debutează cu poezie la „Luminița” în 1962, apoi, în 1970, va publica primele proze în „Amfiteatrul”. Va fi unul dintre stâlpii Cenaclului de Luni, emblema generației '80 bucureștene. Împreună cu Mircea Cărtărescu, Traian T. Coșovei și Ion Stratan, va fi prezent în volumul colectiv *Aer cu diamante* (1982). După 1989 este redactor la „Cotidianul” (1991-1992), responsabil de *Public Relations* la o firmă particulară (1992-1993), redactor la Editura Cartea Românească și consilier tehnic la diferite publicații, pentru a se „fixa” în cele din urmă la „Academia Cațavencu”, specializat în *lay-out*-uri de mare rafinament și jivialitate. Între 1995 și 1997 a fost vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor. Este scenaristul filmului *Înnebunesc și-mi pare rău*, regizat de Jon Gostin și difuzat în 1992.

Poziția lui I. în cadrul generației '80 se definește încă de la cea dintâi carte, *Cântece de trecut strada*, apărută în 1981 (Premiul pentru debut al Uniunii Scriitorilor): histrionism suav, alunecări suprarealiste în prezența unei neobosite combustii afective. În versurile lui nimic nu se spune calm, „la rece”, totul este văzut ca ultimă zi, ca șansă supremă de bufonadă ludico-tragică, îmbătare de plăcerea jocului de-a viața: „Mai funcționează / șurubul / pinionul /și piulița, /mai bate / roata mașinilor de cusut, /se învâрте cilindrul cu găuri, / se aprinde motorul de la flacăra/ inimii mele/ – nu-mi pare rău.” Poetul este un ghiduș sarcastic, un ludic agitat și hipersensibil. Neliniștea subiacentă o deghizează în posturi zgomotos-candide, poetul se simte permanent sub reflectoarele aprinse, orice revelație, orice senzație se cere comunicată cu sagacitate celorlalți. Acest vacarm grațios și clownesc ocupă locul temei singurătății și disconfortului existențial, ce caracterizează versul altor optzeciști. Atitudinea cea mai frecventă este fuga spre intrarea în rol, spre travesti, spre arlechinada

provocatoare și exasperată de real. Un personaj feminin deranjează cu „chițăitul ei fezandat”, altuia „fi ghiorăia un răs prin mațe” sau „iarna își suflă mucii direct în parbriz”, „ne-am închis într-o cameră/ și am / schimbat capetele între noi”, „mi-am tras peste cap pielea de lup / creierul începe să zboare prin cameră”, gura lumii se măsoară cu lanțul de la bicicletă, liniștea huruie ca aspiratorul, inima este o păpușă mecanică, ochii se fac de sticlă, iar suflul se declară „un dicționar funerar”. Cu o „fantezie de Pierrot incorrigibil cabotin”, cum spune Nicolae Manolescu, poezia lui I. are nonșalanța dublată ferm de limpezimi caustice, un teribilism dublat de „travaliul atent asupra compoziției interne a poemelor” și un onirism erotico-avangardist bine strunit de cruzimea disecțiilor lirice. Dacă în *Cântece de trecut strada*, Radu G. Țeposu vedea Orașul „fără solemnitatea prozaică din poemele lui Carl Sandburg”, ca un „hibrid cu îndoită înfățișare, de ființă tentaculară și de monstru încremenit”, iar în *La cea mai înaltă ficțiune* (1984) sublinia felul în care „predispoziția pentru stilul colocvial, grav și jovial, malițios și bonom se păstrează intactă”, dublată însă de „radiografierea parodică a existentei”, în cartea apărută în 1990, *Înnebunesc și-mi pare rău*, Nicolae Manolescu descoperea „reversul întunecat și coșmaresc” al acestei poezii. Observația se întemeia, între altele, pe o viziune precum aceasta: „Lovitura mirositoare sparse fereastra în întregime./ Orașul i se sparse la picioare, în țândări de rime / [...] Orașul, până

departe, urca în baloane de săpun./ Lesa roșie număra tactul, domol./ Aerul rămăsese gol./ Lumea se sufocă brusc./ Guri puse pe fața lumii ca niște bătători/ scoaseră, laolaltă, vaiete, gemete, lătrături.../ Și-n gălăgia colosală care urca în casă/ între suspin și efort, ea-și îndesă batista între dinți/ să tacă odată lumea cea ieșită din minți./ Iar sângele fășni din batista vie, albă, răcoroasă."

SCRIERI: *Cântece de trecut strada*, București, 1981; *Aer cu diamante* (în colaborare cu Mircea Cărtărescu, Traian T. Coșovei și Ion Stratan), pref. Nicolae Manolescu, București, 1982; *La cea mai înaltă ficțiune*, București, 1984; *Înnebunesc și-mi pare rău*, București, 1990; *Poeme alese*, 1975-1990, Brașov, 2002.

Repere bibliografice: Grigurcu, *Existența*, 516-521; Simion, *Scriptori*, IV, 508-513; Regman, *Nu numai*, 262-265; Ioan Milea, *Cuvințe în libertate*, APF, 1990, 5-7; Coșovei, *Pornind*, 115-122; Nicolae Manolescu, *Coșmarele lui Pierrot*, RL, 1990, 46; Diana Adamek, *La marginea spectrului*, TR, 1990, 49; Steinhardt, *Monologul*, 145-149; Ioan Holban, *Zile de viol și răs*, CRC, 1991, 4; Bucur Demetrian, *Zgomotul și furia*, R, 1991, 3; Ovidiu Verdeș, *Descoperirea unui topos: nebunia*, VR, 1991, 6; Cornel Regman, *„Înnebunesc și-mi pare rău”*, JL, 1991, 9-12; Sebastian-Vlad Popa, *Est-etică*, CC, 1991, 6-7; Teposu, *Istoria*, 51-53; Negoșescu, *Scriptori contemporani*, 213-216; Regman, *Dinspre Cercul Literar*, 127-130; *Dicț. scriit. rom.*, II, 561-563; Cărtărescu, *Postmodernismul*, 376-382; *Dicț. analitic.*, II, 322-323; Bucur, *Poeți optzeciști*, 103-104, 242-243; Manolescu, *Lista*, I, 328-338; Popa, *Ist. lit.*, II, 618-619. T.R.

IAȘUL, publicație apărută la Iași, de patru ori pe săptămână, între 1931 și 1937 și între 28 martie 1938 și 27 iulie 1940. La reapariția din 1938 se anunță următorul program: „Afirmarea primatului culturii naționale moldovenesti în viața românească, determinarea unui curent care să asigure realizarea legitamelor aspirații culturale, artistice, sociale și administrative ale Moldovei; crearea unui climat spiritual academic favorabil afirmării caracterelor.” Atitudinea democratică este manifestă, reieșind dintr-o serie de articole critice referitoare la acțiunile nefaste ale Gărzii de Fier. În numărul 41/1933 se publică testamentul lui Mihai Stelescu, din care rezultă că I.G. Duca a fost asasinat din ordinul lui Corneliu Zelea Codreanu. La pagina literară semnează versuri Magda Isanos, Ion Vinea (republicări din „Viața românească”), George Lesnea, Mircea Pavelescu, Mihai Codreanu, Eusebiu Camilar, iar proză, Eusebiu Camilar. În paginile gazetei G. Călinescu prezintă romanul *Cordun* de Eusebiu Camilar (85/1938), Al. Piru scrie articolele *Poetul generației noastre: G. Lesnea* (50/1938), *Pe marginea suprarealismului* (91/1938) sau recenzează volumul de versuri *Ioana Maria* de Geo Bogza (157/1938). În 1940 cronicile „politice” și „teatrale” sunt semnate de George Ivașcu. Se reproduc fragmente din cartea *Ce-ai cu mine, vântule?* de Tudor Arghezi (936/1940). I.H.

IAȘUL LITERAR, revistă apărută la Iași, lunar, din august 1954 până în aprilie 1969, sub conducerea unui comitet de redacție. Continuă „Iașul nou”. De la numărul 8/1965, apare cu subtitlul „Revista a Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă

România”. În 1957 comitetul de redacție este alcătuit din Andi Andrieș, N. Barbu, Dimitrie Costea, Florin Mihai Petrescu, Horia Zilieru, Liviu Leonte, Dan Bădărău, redactor-șef fiind N. Barbu, care de fapt conduce publicația de la început până în 1966. I.I. „se angajează să fie o tribună adevărată”, chemând, în spiritul epocii, „pe toți scriitorii din Moldova, pe toți scriitorii de pe întreg cuprinsul patriei, legați trup și suflet de cauza poporului liber” (1/1954). Din 1960 rubricile permanente sunt „Versuri și proză”, „Medalioane”, „Cronica literară”, „Recenzii”, „Revista revistelor”. Colaborează cu versuri Ioan Alexandru, Andi Andrieș, Al. Andrițoiu, Tudor Arghezi, Camil Baltazar, Lucian Blaga (*Catrenele fetei frumoase*, 4/1961), Demostene Botez, Radu Boureanu, Radu Cârnelci, Otilia Cazimir, Const. Th. Ciobanu, Ștefan Aug. Doinaș, Mihai Dragomir, Victor Eftimiu (*Fr. Villon recită balade*, 9/1957), Ovidiu Genaru, Nicolae Labiș (*Marșul celor puternici*, 1/1954, *Dacă toate acestea fi-vor uitate*, 12/1957), George Lesnea, Mircea Micu, Mihai Negulescu, Simion Stolnicu, Corneliu Sturzu, G. Tutoveanu (*Vouă celor tineri*, 1/1956), N. Țațomir, N. Tăutu, Haralambie Țugui, Horia Zilieru. Este găzduită proză de G. Călinescu (*Scrinul negru*, fragment, 2/1958), Ion Istrati, Ion Grecea, Ion Lăncrănjan, Mihail Sadoveanu (*Nada florilor*, fragment, 10/1955), George Bălăiță, Ștefan Bănuțescu, Eugen Barbu, Eusebiu Camilar, Mircea Radu Iacoban, Aurel Mihale, Traian Coșovei, N. Țic, V. Voiculescu (*Zahei orbul*, fragment, 1/1967). Sandu Teleajen semnează fragmente din „evocarea dramatică” I.L. Caragiale (6/1962). Cu articole de critică și istorie literară sunt prezente Al. Dima (*Problema tipicului la Ibrăileanu*, 1/1955), I.D. Lăudat (*Activitatea lui Ibrăileanu la presa progresistă dintre 1890-1900*, 1/1955), Gavril Istrati (*Două variante ale Mioriței*, 4/1957), Al. Andrieșcu (*Probleme artistice ale limbii literare*, 8/1960), Tudor Vianu (*Observații asupra metaforei poetice*, 10/1961), N.A. Ursu (*Cântarea României, operă a lui N. Bălcescu*, 12/1961), Tiberiu Rebreanu (*Începuturile literare ale lui Liviu Rebreanu*, 3/1961), Agatha Grigorescu-Bacovia (*Bacovia, student la Iași*, 12/1961), Al. Oprea (*Începuturile literare ale lui Panait Istrati*, 1/1961), Adrian Marino (*Critică și semnificație*, 12/1967, *Clasic și modern*, 6/1968), Al. A. Philippide (*Însemnări despre romantism*, 3/1969), Dan Mănuță (*Maioreșcu și critica literară de până la 1867*, 7/1967). Cronicile literare, notele și recenziile sunt semnate de Gh. Agavriloaie, I. Damaschin, Constantin Ciopraga, N.I. Popa, Val Panaitescu, Liviu Leonte, Mihai Drăgan ș.a., între cărțile prezentate figurând *Tablou geografic* de Geo Bogza (2/1955), *Aventura în Lunca Dunării* de Mihail Sadoveanu (3/1955), *Primele iubiri* de Nicolae Labiș (11/1955), *Moromeții* de Marin Preda (1/1956). I.I. publică medalioanele *Bogdan Amaru* (9/1956) și G.M. Zamfirescu (10/1956), articole consacrate omagierii scriitorilor Ion Agârbiceanu (10/1962), Tudor Arghezi (5/1965), Mihai Codreanu (7/1956), Friedrich Schiller (5/1955), C. Dobrogeanu-Gherea, precum și necrologuri: *Camil Petrescu* (5/1957), *G. Tutoveanu* (9/1957), *La moartea lui M. Codreanu* (10/1957), *M. Sadoveanu* (10/1961). Apar, de asemenea, texte și scrisori inedite: Ion Pillat, *Pagini inedite de corespondență* (3/1963), *Scrisorile lui G. Topîrceanu către G. Ibrăileanu*, publicate de Grigore Botez și Mihai Bordeianu (7/1963 ș.u.).

G. Mărgărit traduce din Pablo Neruda, Cicerone Theodorescu din Vladimir Maiakovski, George Lesnea din Serghei Esenin, Tașcu Gheorghiu din Louis Aragon. Aici debutează Corneliu Sturzu, Adi Cusin, Dan Mănuță, Mihai Drăgan, Voicu Bugariu ș.a. Alți colaboratori: Florin Mihai Petrescu, Platon Pardău, Simion Stolnicu, Ioana Postelnicu, Al. Claudian, Lucian Raicu, Ov. S. Crohmalniceanu, D. Micu, Gh. Bulgăr, Maria Platon, V. Adăscăliței, Constantin Parfene, Emil Manu. I.H.

IAȘUL NOU, revistă apărută la Iași, lunar, din mai 1950 până în martie 1954, sub conducerea unui comitet de redacție, a cărui componență nu este precizată. Poartă subtitlul „Almanah literar al Uniunii Scriitorilor din RPR, Filiala Iași”. I.n. continuă almanahul „Pentru pace și cultură luptăm!” (Iași, 1949), care fusese conceput ca „un omagiu adus de scriitorii și poeții moldoveni primei conferințe pe față a scriitorilor din Republica Populară Română”. Fără un program explicit formulat, I.n. răspunde mai ales unor imperative politice, propunându-și să devină o publicație „în slujba maselor largi de cititori”. Aproape fiecare număr începe cu un grupaj de versuri, a căror tematică este racordată la directivele ideologice și politice ale momentului: lupta pentru pace, alegerile, îndeplinirea planului de stat, condamnarea imperialismului etc. Alături de poeți ieșeni consacrați (Mihai Codreanu, Otilia Cazimir, George Lesnea, Nicolae Țațomir ș.a.), apar versificări ale unor muncitori ceferiști, forestieri, țărani muncitori, studenți, învățători, funcționari, ziaristi ș.a.m.d. Mai sunt inserate poezii de Mihai Beniuc, Nicolae Labiș, care publică aici primele versuri (*Fii dârz și luptă, Nicolae*, 8/1950), Șt. Cazimir, D. Ignea, Dragoș Vicol, Dărie Magheru, Ion Gheorghe, Ion Horea. Paginile de proză (nuvele sau fragmente de romane) îi au ca autori pe Alecu Ivan Ghilia, Costache Anton, Dumitru Almaș, Ion Istrati, Mira Iosif, Gh. Ionașcu. Bine reprezentat este și sectorul de critică, susținut de Grigore Scorpan, Nicolae Barbu, Constantin Ciopraga, Dimitrie Costea, Lucian Dumbravă, Iorgu Iordan, Al. Dima. Numărul 1/1953 este consacrat morții lui Stalin, numit „geniu al omenirii progresiste”, „părinte iubit al celor ce muncesc”. Se publică un articol al lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, comunicatul guvernului sovietic, buletinele medicale privind starea sănătății lui Stalin. Panegirice semnează Sanda Faur (*Cu noi vei fi mereu*) și Ion Istrati (*Astrul care nu apune*). Traduceri se fac mai ales din literatura sovietică sau din literaturi ale țărilor „lagărului socialist”, uneori și din Schiller (Al. A. Philippide) sau Lenau (Nicolae Labiș și Nicolae Țațomir). Preluând rubrici și tehnici redacționale de la „Viața românească”, I.n. rămâne o publicație tipică pentru primul deceniu al literaturii proletculiste din România. I.R.-N.

IAȚIMIRSKI, A. [leksandr] I. [vanovici] (30.VIII.1873, Bairamea, j. Cetatea Albă – 12.II.1925, Rostov pe Don, Rusia), românist rus. Fiu al lui Ivan Grigorievici Iațimirski, învățător rus, căsătorit cu o româncă din Basarabia, I. a copilărit în satul Hâncești, unde a urmat clasele primare. După absolvirea gimnaziului din Chișinău (1893), a studiat la Facultatea de Filologie–Istorie

a Universității din Moscova, obținând diploma în 1899. A debutat în 1892 cu o serie de articole consacrate antichităților de pe malul Nistrului (în revista „Bessarabskii vestnik”) și și-a continuat activitatea publicistică în anii studenției, ulterior devenind cercetător în cadrul Academiei Ruse de Științe. La sfârșitul secolului al XIX-lea și în primii ani ai secolului următor a fost trimis să cerceteze manuscrise și documente slavone în România, Bulgaria, Serbia, Austria, Germania, Cehia și Slovenia, ceea ce i-a permis să scoată la lumină numeroase texte vechi din literatura bizantino-slavo-română. Stabilite în 1903 la Sankt Petersburg, a predat limba rusă în licee, continuând colaborarea științifică la secția de lingvistică a Academiei Ruse de Științe. În toamna anului 1906, numit privat-docent, a început să predea la Universitate. Alături de literatura polonă, ține un curs de limba română (al cărui titular fusese Polihronie Sărcu), expunându-și concepțiile în prelegerea *Znacenie rumânskoj filologhii dlia slavistiki i romanski izucenii*, ce se încheie cu următoarea concluzie: „Așa cum știința limbii române este de neconceput fără slavistică, tot astfel pentru slavistică este necesară cunoașterea filologiei române.” Din motive politice a fost însă îndepărtat din învățământ chiar în anul în care apărea această profesiune de credință, abia în 1913 reușind să ocupe postul de profesor de filologie slavă la Universitatea din Varșovia, a cărei secție rusă a fost transferată în 1915 la Moscova, iar apoi la Rostov pe Don. În 1918 contribuie la înființarea Institutului de Arheologie, al cărui rector devine în 1920, predând în același timp la Universitate și un curs de limba română pentru studenții de la secția de romanistică. A obținut titlul de doctor cu o teză despre Grigorie Țamblac. Dificultăți de tot felul i-au subrezit sănătatea, astfel că s-a stins înainte de a împlini 52 de ani.

Contribuția lui I. la studiile literare și lingvistice slavo-române îl recomandă ca o autoritate în acest domeniu în Rusia primelor decenii ale secolului al XX-lea. A realizat ample descrieri de manuscrise, exegeze și ediții de cronici slavo-române din secolele al XV-lea și al XVI-lea, a elaborat studii consacrate culturii și literaturii române în limba slavonă sau folclorului românesc, precum și articole privind raporturile lingvistice slavo-române și specificul vechilor documente românești. Până astăzi își păstrează valoarea documentară voluminosul catalog, cu largi extrase din texte, *Slavianskie i russkie rukopisi rumânskih bibliotek* (1905), în care sunt descrise peste patru sute de manuscrise slavo-române și slave din Biblioteca Academiei Române, Muzeul de Antichități, Mănăstirea Neamț și din alte colecții, precum și câteva inscripții din mănăstiri și biserici. Cronicilor slavo-române, în special celei a episcopului Macarie al Romanului și celei a călugărului Azarie, le sunt consacrate studiile *Slaviano-moldavskaia letopis monaha Azaria* („Izvestiia otdeleniia russkogo iazăka i slovesnosti”, 1908), *Romanski mitropolit Makarii i novootkrătaia ego slaviano-moldavskaia letopis 1541-1551 gg.* („Jurnal Ministerstva Narodnogo Prosveșceniiia”, 1909), *Die ältesten slavischen Chroniken moldauischen Ursprungs. Eine Untersuchung über die Redaktionen und Kritik der Texte* („Archiv für slavische Philologie”, 1909). Inspirându-se din lapidara caracterizare a lui Neagoe Basarab făcută de B.P. Hasdeu, I. a consacrat o amplă analiză *Învățăturilor lui Neagoe Basarab către fiul*

său *Theodosie*, publicate în 1904, în versiunea originală slavonă, de P.A. Lavrov. Studiul se intitulează *Valahskii Mark Avrelii i ego poucenia* („Izvestia otdeleniia russkogo iazăka i slovesnosti”, 1905) și dă o înaltă apreciere acestei opere reprezentative a culturii române în plan european: „Istoria literaturii slavone s-a îmbogățit cu o nouă operă, a cărei însemnătate nu e pe deplin apreciată. În fața noastră se află *Învățăturile* pătrunzătoare și umane ale acestui Marc Aureliu, domn-filosof urcat pe vechiul tron al Țării Românești la începutul secolului al XVI-lea, Ioan Neagoe. Excelent stilist, gânditor profund și moralist lucid, voievodul scriitor este înainte de toate un înțelept, care a reușit să lărgescă orizontul dogmei formale creștine și să dea un caracter general uman sfaturilor sale practice în domeniul «evlaviei» stereotipe.” Nu pot fi trecute cu vederea nici cărțile sale *Grigorii Ţablak. Ocerk ego jizni, administrativnoi i knižnoi deiatelnosti* (1904) și *Iz istorii slavianskoi propovedi v Moldavii* (1906), care, în ciuda unor idei preconcepționate, decurgând din identificarea nejustificată a cunoscutului cărturar bulgar, mitropolit al Kievului la începutul secolului al XV-lea, cu monahul Gavriil de la Neamț, măiestru copist de manuscrise, își păstrează într-o anume măsură valoarea documentară referitoare la circulația și copierea scrierilor bizantino-slave în Țările Române. Pe lângă articolele din tinerețe despre folclorul haiducesc basarabean (*Razboiniki Bessarabii v rasskazah o nih*), apărute în „*Etnograficeskoe obrozenie*” (1896) și alături de comentariile pe marginea unor creații și credințe populare românești, prilejuate de culegerile lui S.Fl. Marian și G. Dem. Teodorescu, I. a oferit cititorilor ruși o reprezentativă culegere de basme, într-o îngrijită tălmăcire, *Skazocinâe sokrovișcea zabătogo ugolka. Sobranie rumânskîh skazok i leghend* (1902), contribuind astfel la difuzarea și în Răsăritul Europei a bogatului fond de creații în proză ale poporului român.

SCRIERI: *Grigorii Ţablak. Ocerk ego jizni, administrativnoi i knižnoi deiatelnosti. Sankt Petersburg, 1904; Slavianskie i russkie rukopisi rumânskîh bibliotek, Sankt Petersburg, 1905; Iz istorii slavianskoi pismennosti v Moldavii i Valahii, [Sankt Petersburg], 1906; Iz istorii slavianskoi propovedi v Moldavii, [Sankt Petersburg], 1906. Traduceri:* *Skazocinâe sokrovișcea zabătogo ugolka. Sobranie rumânskîh skazok i leghend, Moscova, 1902; ed. 2, Moscova, 1908.*

Repere bibliografice: Damian P. Bogdan, *Texte slavo-române în lumina cercetărilor rusești*, București, 1957; Valeriu Ciobanu, A.I. Iațimirski și folclorul român, RITL, 1959, 3-4; Ecaterina Fodor, *Cercetările lingviștilor ruși și sovietici despre relațiile lingvistice slavo-române*, RSL, 1962, 221-233; A.S. Kidel, *Aleksandr Ivanovici Iațimirski. Biobibliografia*, Chișinău, 1967; G. Mihăilă, *Studii de lexicologie și istorie a lingvisticii românești*, București, 1973, 184-186; Alexandrina Matcovschi, *Iațimirski Aleksandr Ivanovici (Biobibliograficeskii spravocinik)*, Chișinău, 1979; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, 5-6. II.M.

IBRĂILEANU, G.[arabet] (23.V.1871, Târgu Frumos – 11.III.1936, București), critic, istoric și teoretician literar, prozator. Este fiul Mariei (n. Marcovici) și al lui Teodor Ibrăileanu, mici comercianți armeni, tatăl fiind apoi administrator de moșie și slujbaş la Roman. Pentru N. Iorga (născut în același an), viitor adversar de idei, I. era, în 1905, „unul de la Brăila,

care iscălește Ibrăileanu”. La cinci ani, orfan de mamă, băiatul se afla la Roman, unde Ibrăilenii se mutaseră încă din 1872, lângă rudele lor, spre a depăși dificultățile materiale. Primele clase le face la Bacău și Roman. După moartea tatălui său, va fi întreținut de rude. Deși la gimnaziul din Roman (1883-1887) obține rezultate excepționale, la Liceul „Codreanu” din Bârlad (1887-1890) ajunge „cu banii strănși prin subscripție”; mai târziu suferă „literalmente de foame”, fiind „multă vreme ca și vagonbond”, cum reiese dintr-o scrisoare către I.A.I. Brătescu-Voinești, din iulie 1906. Este perioada în care, împreună cu Raicu Ionescu-Rion și alți colegi de liceu, înființează societatea „Orientul” (1887). Tot acum redactează cu Panait Mușoiu și Eugen Vaian revista literară „Școala nouă”, apărută la Roman între iulie 1889 și iunie 1890. Aici publică primele versuri și, sub pseudonimul Cezar Vraja, câteva note de lectură, comentarii despre artă și traduceri din Ossian, Lessing, Byron, Zola, Max Nordau ș.a. Între 1891 și 1895 este student la Facultatea de Litere și Filosofie din Iași. Sub pseudonimele Cezar Vraja și Un sociabil colabora în 1890 la „Munca”, foaie săptămânală a mișcării muncitorești, înlocuită în 1894 de „Lumea nouă”. Nu face parte efectiv din mișcarea socialistă, dar e un propagandist entuziast, susținător al „cauzei”. În 1893 îl cunoscuse pe C. Stere, student mai vârstnic, fost deportat în Siberia ca instigator narodnic și evadat din temnițele țariste. I se alătură la „Evenimentul literar” din Iași (1893-1894), ca secretar de redacție, publicând sub pseudonime (Cezar Vraja, Un sociabil, Verax). Deși nu îi modifică radical orientarea estetică, poporanismul propagat de Stere o influențează. Ulterior el își va mărturisii legăturile cu acest curent de idei, începând de la „Evenimentul literar”. Pentru susținerea mișcării socialiste, stimulat poate de exemplul altor ieșeni, studentul se instala în toamna lui 1894 la București, activând ca redactor neremunerat la „Lumea nouă”. Un an este profesor la Bacău, iar din 1900 funcționează ca profesor la Liceul Internat din Iași, fiind titularizat în 1902. După o lungă absență din presa literară, semnătura lui reapare în 1901 în „Noua revistă română” a lui C. Rădulescu-Motru, sub două articole (*Cu prilejul foiletoanelor d-lui Caragiale și Curentul eminescian*), semnificative pentru preocupările de moment. Pe marginea „foiletoanelor” lui Caragiale apărute în „Universul” (1900), criticul emite reflecții despre relațiile temperament-idee, cuget-societate, reluate pe alt plan, sub titlul *Literatura și societatea*, în monografia *Opera literară a d-lui Vlahuță* (1912), dar și puncte de vedere ce prefigurează *Spiritul critic în cultura românească* (1909). De menționat, în același timp, dacă nu renegarea expresă, cel puțin detașarea de ideologia socialistă; acum el face apel la Schopenhauer, la pozitiviști sau îl citează pe „distinsul cugetător rus Mihailovski”, teoretician narodnic. În articolul *Poporanismul din „Curentul nou” de la Galați* (1906), renegarea marxismului devine clară. În fine, la Iași apărea la 1 martie 1906 primul număr al revistei „Viața românească”, al cărei fondator era împreună cu C. Stere și Paul Bujor. Din noiembrie 1908 I. predă ca profesor suplinitor la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Iași, confirmat însă în post abia la începutul lui 1909. Pentru că nu avea titlul de doctor, este înlocuit în 1911-1912 de E. Lovinescu,

doctor în litere la Paris, care era susținut de C.C. Arion, ministrul conservator al Instrucțiunii. Redactează atunci studiu monografic *Opera literară a d-lui Vlahuță*, scris în „două luni” și „tipărit în opt zile”, obținând, în iunie 1912, titlul de doctor în filologie modernă, cu mențiunea *magna cum laude*. Epuizat de efort, autorul vorbea de „orgia muncii”. Publicase în 1909, pe lângă *Spiritul critic în cultura românească*, și *Scriitori și curente*. Era, în același timp, cum s-a spus, veritabilul *spiritus rector* al „Vieții românești”, descoperind și îndrumând talente care altfel s-ar fi pierdut sau ar fi dat mai puțin. În linia mari, principiile criticii de tip sociologic, în spiritul căreia debutase la „Școala nouă”, l-au călăuzit până pe la 1900, când mișcarea socialistă se dizolvă. De altfel, între 1894, când încetează să apară „Evenimentul literar”, și 1906, când ia ființă „Viața românească”, I. nu mai scrie în presa culturală. Astfel că orientarea lui poporanistă coincide cu prima decadă a „Vieții românești” (1906–1916), de fapt până în 1920, când „Viața românească” re apare în a doua serie. Ultima etapă a scrisului său de până la sfârșitul vieții nu e nici prioritar estetică, nici impresionistă, ci mai degrabă eclectică.

În *Spiritul critic în cultura românească* I. invocă frecvent natura complexă a relațiilor dintre cultura română și alte culturi europene. El trece rapid peste secolele XVI–XVIII, pentru a studia în detaliu particularitățile culturii române în perioada 1840–1880. „Nu e nici un popor care să nu fi împrumutat de la altele” — iată ideea directoare. „Din chiar faptul că cultura europeană e creată de multe popoare, rezultă că fiecare datorește mult celorlalte.” Influențele sunt, prin urmare, un liant, un factor comun. Practic, influențele culturii europene „s-au simțit în toate aspectele vieții românești”. În postură de sociolog, autorul studiului insistă asupra celor mai „interesante” dintre aspecte, vizând limba, literatura, organizarea politico-socială, deoarece ele exprimă sintetic „ceea ce s-ar putea numi moravuri, felul vieții sociale etc.” Înzestrați cu un accentuat spirit pragmatic și politic, muntenii sunt mai receptivi, dovadă asimilarea influenței franceze și organizarea revoluției de la 1848. Mai pasivi, moldovenii acceptă influențele doar după un temeinic examen critic, psihologia lor vădind un ridicat coeficient de scepticism: „Poate că moldovenii sunt mai sceptici” (Vasile Alecsandri e „un sceptic rafinat”). Numai într-un mediu spiritual precum cel moldovenesc, rafinat de-a lungul multor generații, criticismul a putut opune un veto util și lucid inovațiilor care puteau sfârși în cosmopolitismul cel mai ridicol. Muntenia reprezintă „voința și sentimentul, pe când Moldova mai cu samă inteligența. Muntenia face o operă mai utilitară; ea își cheltuiește energia în lupta pentru schimbarea ordinii sociale, caută să transplanteze din Apus formele nouă. Moldova face o operă mai de lux: ea caută să adapteze cultura apuseană la suflul românesc, caută să adapteze la noi formele cugetării apusene. De aceea în Muntenia vom găsi o legiune de patruzeciști; în Moldova o legiune de spirite critice și de literatori.” Demonstrația lui I. se dezvoltă pe o idee fundamentală: prin „discernământul” lor critic, moldovenii au lucrat pentru „adevăratul progres”, făcând selecție în procesul asimilării culturii. Au greșit cei ce au imitat fără rezerve cultura apuseană, ca și cei refractari la orice inovație. Echilibrul critic

moldovenesc reprezintă o medie. Criticat de N. Iorga, contestat de alții, I. marchează, ca autor al *Spiritului critic...*, un punct de plecare într-o lungă dezbatere, un moment favorabil unor noi sinteze. Cum s-a remarcat, *Istoria civilizației române moderne* de E. Lovinescu (1924–1925), concepută ca replică la studiul lui I., relua în fapt viziunea dialectică a criticului ieșean: primul volum al *Istoriei...* avea în vedere fondul novator (*Forțele revoluționare*), al doilea — contrariul acestuia (*Forțele reacționare*), pentru ca în cel de-al treilea să fie schițate, fără o fundamentare științifică, *Legile civilizației române moderne*. I. revine de câteva ori în articole asupra ideilor sale, consolidându-le și reasamblându-le în alte contexte. *Spiritul critic* se transformă astfel într-o coordonată a originalității creatorului de artă, și tocmai de aceea referindu-se, în 1922, la *Caracterul specific național în literatură*, I. condiționează specificitatea de legătura cu „realitățile noastre”. Alecsandri, „chiar când localizează o comedie ori o farsă franceză, pune în ea atât de mult din realitățile noastre, o atitudine atât de națională și o limbă atât de românească și caracteristică personajelor, încât comediile lui localizate sunt documente indispensabile”. Factorii „specific naționali” apar mai palid la unii scriitori munteni, ca urmare a influenței „excesive” exercitate de literaturile străine. Încă o dată, moldovenii sunt citați pozitiv: Ion Creangă și Mihail Sadoveanu reprezintă, în literatură, „maximum de românism”. În esență,

VIAȚA

- 1871** **mai 23** Se naște la Târgu Frumos Garabet Ibrăileanu, fiul Mariei (n. Marcovici) și al lui Teodor Ibrăileanu, mici comercianți armeni. Tatăl va fi mai târziu administrator de moșie și slujbaş la Roman.
- 1876** Copilul rămâne orfan de mamă.
- 1878–1887** Începe învățătura la Bacău, o continuă la Roman, unde termină gimnaziul. Îi moare tatăl.
- 1887**
- 1887–1890** Frecventează Liceul „Codreanu” din Bârlad, luându-și bacalaureatul la Iași.
- 1889**
- 1891–1895** Urmează Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Iași, unde este studentul lui A.D. Xenopol, A. Philippide, Aron Densușianu, și, în paralel, Școala Normală Superioară. Este atras de ideile socialiste, îi cunoaște pe membrii cercului de militanți social-democrați ieșeni (Ioan și Sofia Nădejde, C. Stere, Mihai Carp, V.G. Morțun ș.a.).
- 1893**
- 1894** Obține diploma de absolvire a Școlii Normale Superioare.
- 1895** **aprilie** la examenul de licență la Universitatea din Iași. Se instalează la București.
- 1896** **septembrie** Se angajează ca profesor suplinitor de limba română la Gimnaziul de Băieți din Bacău.
- 1897**
- 1900** **septembrie** Este numit profesor la Liceul Internat din Iași. Predă limba română.

OPERA

Înființează împreună cu Raicu Ionescu-Rion și alți colegi de liceu societatea „Orientul”.

iulie Redactează împreună cu Panait Mușoiu și Eugen Vaian revista literară „Școala nouă”, apărută la Roman (până în iunie 1890). Sub pseudonimul Cezar Vraja, publică aici primele versuri, note de lectură și mai multe traduceri.

Începe să colaboreze la ziarul „Munca”, semnând cu același pseudonim.

decembrie 20 lese la Iași primul număr al revistei „Evenimentul literar”, la care este secretar de redacție.

Publică seria de articole *Psihologia socială* și susține o polemică acerbă cu „Vieța” lui Al. Vlahuță.

noiembrie 2 lese la București, după ce în octombrie „Evenimentul literar” își încetase apariția, „Lumea nouă”, organul de presă al social-democrației române, în a cărui redacție va lucra.

Îi apare traducerea romanului *Bel Ami* de Maupassant.

Începe colaborarea la *Dicționarul limbii române*, elaborat sub conducerea lui A. Philippide.

Le propune editorilor Șaraga din Iași o culegere de articole publicate în „Evenimentul literar”, completată de altele inedite, sub titlul *Note și impresii*.

1901 **iunie** Se căsătorește cu profesoara Elena Carp, sora profesorului Mihai Carp.
Predă și filosofia la Liceul Național din Iași.

1902 În urma examenului de capacitate, devine profesor titular.

1904 **mai-iunie** Face o călătorie prin Austria, Italia, Elveția și Germania.

1905-1906

1906

1908

1908-1911 Facultatea de Litere și Filosofie din Iași îi încredințează suplینirea Catedrei de istoria literaturii române moderne și estetică literară.

1909

1912 **iunie** Obține titlul de doctor în filologie modernă cu mențiunea *magna cum laude*.
În pofida protestelor lui E. Lovinescu, el însuși suplینitor al Catedrei de istoria literaturii moderne în anul universitar 1911-1912, G. Ibrăileanu este numit profesor titular.

1914 La recomandarea lui Mihail Sadoveanu, girează direcția Teatrului Național din Iași.

1916

1918

1919

Publică în „Noua revistă română” articolele *Cu prilejul foiletoanelor d-lui Caragiale, Curentul eminescian ș.a.*, semnând G. Ibrăileanu.

Colaborează la „Curentul nou” din Galați, revista lui H. Sanielevici, în care îi apar articolele *Câteva considerații asupra spiritului critic în istoria culturii române, Doi critici și mai mulți scriitori și Poporanismul*.

martie 1 lese la Iași primul număr al revistei „Viața românească”, pe care o întemeiază împreună cu C. Stere și Paul Bujor.
Va fi prezent în paginile publicației număr de număr, coordonând concomitent munca în redacție și fiind un veritabil *spiritus rector*.

Lucrarea *Spiritul critic în cultura românească* apare la sfârșitul anului, dar cu anul 1909 imprimat pe pagina de titlu. Proiectată încă din 1905, va stârni o avalanșă de opinii, dintre care cele ale lui N. Iorga vor declanșa între cei doi o polemică similară aceleia dintre C. Dobrogeanu-Gherea și Titu Maiorescu.

Apare volumul *Scriitori și curente*, compus din studii redactate între 1901 și 1908.

Deschide cursul *Epoca Conachi*.

Colaborează la „Viitorul”, unde, într-o serie de scrisori deschise către C. Dobrogeanu-Gherea, expune motivele care l-au determinat să părăsească mișcarea socialistă.

În editura revistei „Viața românească” i se tipărește *Opera literară a d-lui Vlahuță*, studiu scris în numai două luni.

Publică în volum studiul *Ioan Al. Brătescu-Voinești*.

iulie „Viața românească” își încetează apariția.

aprilie 4 Scoate pe cont propriu ziarul „Momentul”.

februarie 2 lese la Iași primul număr din revista „Însemnări literare”, care continuă programul „Vieții românești”.

Aici susține rubrica „Săptămâna”, publică articole literare și aforisme.

- 1920
- 1921
- 1926
- 1928 Neurastenia, boala care îl chinuia de mai bine de două decenii, se agravează, obligându-l să-și întrerupă cursurile la Universitate.
- 1930
- 1931 Restabilit, revine la catedră.
- 1933 iunie I se decernează Premiul Național de proză, din comisie făcând parte, printre alții, Dimitrie Gusti, Octavian Goga, Liviu Rebreanu, G. Topîrceanu, Ion Minulescu, Nichifor Crainic, C. Rădulescu-Motru.
- 1936 martie 11 G. Ibrăileanu se stinge din viață la București, în Sanatoriul Diaconeselor, după o lungă agonie.
Conform dorinței sale, este incinerat, urna fiind dusă la Iași, în cimitirul Eternitatea.

martie 1 Apare primul număr din seria nouă a revistei „Viața românească“.

Publică volumul *Note și impresii*.

Apare volumul *După război*, o antologie de articole cu subtitlul *Cultură și literatură*.

lese de sub tipar volumul *Scriitori români și străini*.

Revista „Viața românească“ se mută la București.

Îi apare volumul de aforisme *Privind viața*.

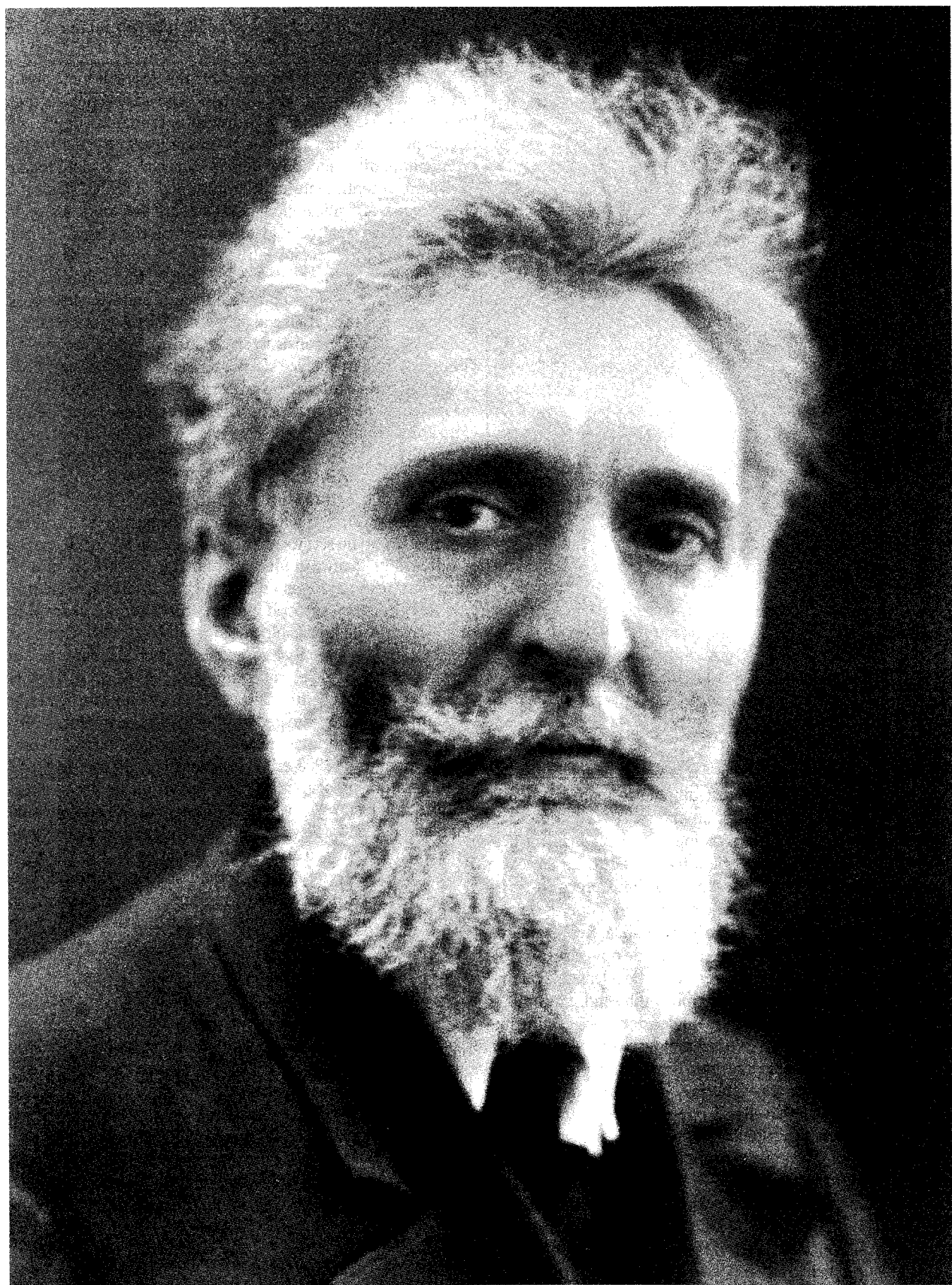
Publică ediția *Poezii* de Mihai Eminescu.

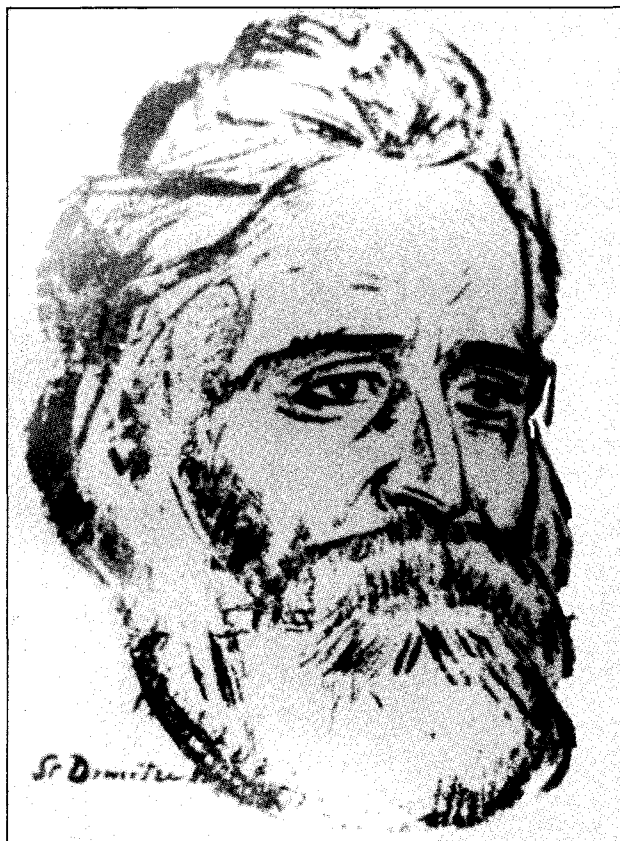
Încredințează tiparului romanul *Adela* (proiectat cu titlul *Olga*).

Primii cititori ai manuscrisului au fost frații Ionel și Al. O. Teodoreanu, Mihail Sevastos, I.I. Mironescu și G. Călinescu.

„istoria politică și socială, istoria limbii și literaturii sunt cultivate mai mult de moldoveni”, pe când în Muntenia, mai tentată de politică, se dezvoltă genul oratoric și lirica patriotică. Cum caracterele literaturii din Moldova sunt de găsit și în cea din Transilvania, concluzia e că în aceste regiuni, diferite ca evoluție istorică, sunt mai numeroși scriitorii specifici decât în Muntenia, unde proza mai veche e reprezentată „prin romanele nule ale lui Bolintineanu”, prin romanul lui Nicolae Filimon, „important ca document”, dar secundar ca artă, prin scrierile lui A.I. Odobescu, „importante ca artă”, însă lipsite de semnificație ca „documente omenești”. În ansamblu, evoluția ideii e nesigură, eseului *Spiritul critic în cultura românească* lipsindu-i forța care să-i dea o perfectă soliditate, un eșafodaj puternic, o strictă geometrie a argumentelor. Dar, dincolo de asemenea limite, lucrarea tulbură și incită la meditație prin excepționala inovație ideologică și prin finețea intelectuală. Teoretician literar cu scripitoare intuiții, I. nu elaborează un sistem propriu. Dispune însă de o concepție care, în evoluția ei, reflectă sinteza în devenire dintre social și estetic în critica românească. A vedea în mod reduționist în el un critic sociologist, în strictă dependență de C. Dobrogeanu-Gherea, e contrar realității. La Gherea, constata I., „sunt puține pagini de critică estetică, și nu cele mai interesante din opera lui”, remarcând, semnificativ, că „analiza estetică este pe ultimul plan”. Criticul de la „Viața românească” nu e un antiestetic, ci un antiestetizant, ceea ce înseamnă cu totul altceva. În practică, se detașează atât de Titu Maiorescu, care minimalizează influența mediului social asupra scriitorului, cât și de Gherea, care reduce totul la rolul

ambianței sociale: „Raportul dintre operă și mediu Gherea l-a conceput prea mult ca un raport de cauzalitate — conținutul operei ca un efect al mediului.” Ține să introducă un corectiv, și acesta e factorul individual, temperamentul, cu „predispozițiile înăscute, predispozițiile la pesimism sau optimism, la reacționarism sau revoluționarism, la egoism sau la altruism generos” (*Note și impresii*, 1920). Condiția estetică a artei i se pare de la sine înțeleasă, lucru omis, nu o dată, de adversarii lui atunci când îl contestă: „Când studiezi idealul unui scriitor, asta însemnează că prealabil ai admis valoarea estetică a operei, altminteri despre o operă care nu e artă nu se poate discuta nimic: ea nu există” (*Probleme literare*). Aspirația de a introduce în actul critic maximum de precizie e pentru I. un deziderat perpetuu. Raționalist, criticul își expune metoda cu toată circumspecția: „A face critică literară este a face anatomia, fiziologia și etiologia unei opere de artă, sau — ceea ce este același lucru — a spiritului unui scriitor. Acești termeni, împrumutați de la științele naturale, nu vor să fie decât niște metafore clarificatoare și nimic mai mult.” Vrând să abordeze o creație din perspective multiple, interferente, el ajunge la concepția, foarte modernă, de „critică completă”. Nu o metodă unică, universal valabilă, ci elasticitate și adecvare a instrumentelor de cercetare la obiect, pluriperspectivism și cumul de metode, iată dezideratul formulat în dialogul polemic cu Paul Zarifopol: „Critica literară, așa cum s-a constituit de o sută de ani încoace, este un tot. Critica estetică, critica psihologică, critica științifică etc. sunt părțile acestui tot. Critica literară, când privește opera din toate punctele de vedere, este completă” (*Greutățile criticii*

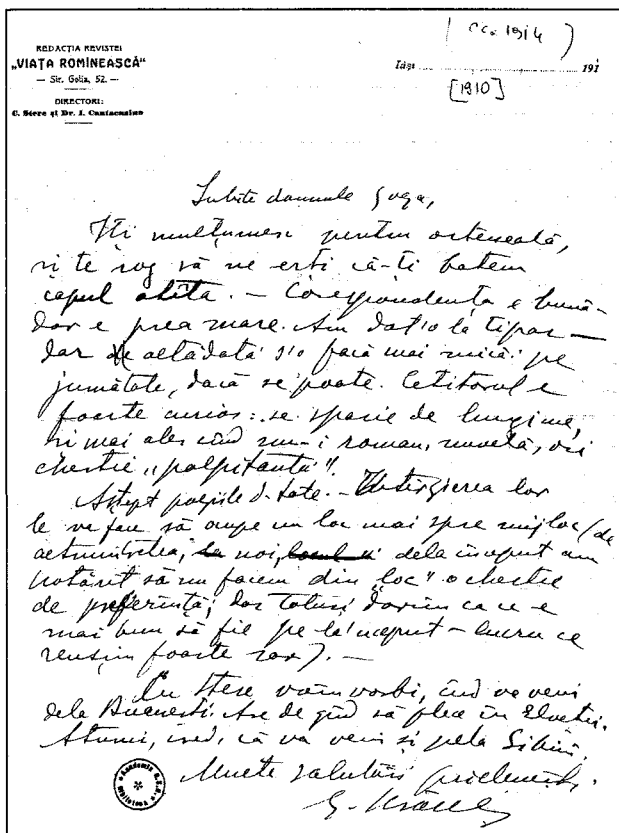

Desen de Șt. Dimitrescu

estetice). În practică, „psihologia și sociologia, și multe altele (de altfel și estetica), sunt numai instrumente de analiză, sunt mijloace și nu scop”. Altminteri, „n-ar mai fi vorba de critică literară, ci de psihologie și sociologie, pe baza literaturii...” Pentru I., „critica completă” nu a fost, desigur, un punct de plecare, ci unul de sosire, finalul unui lung proces de cristalizare a unei concepții. Teoretic, o astfel de soluție, astăzi devenită bun câștigat, are o valoare indiscutabilă. Reprezentarea în artă a specificului național (problemă de optică realistă) — iată condiția care permite unui scriitor să fie selectat de cât mai multe epoci. Specificul național implică subiectul, concepția și reprezentarea specifică. Argumentele, discutabile, sunt impregnate de poporanism: „Numai acei scriitori vor reprezenta spiritul românesc care sau fac parte din țărâtime și nu au rupt legăturile morale cu ea, sau care, dacă nu fac parte din țărâtime, și-au plecat urechea la popor, s-au botezat la izvorul curat și românesc al sufletului popular sau fac parte dintr-o clasă superioară, dar care, din cauze istorice, trăind cu poporul, departe de influențele nefaste, străine, și-au păstrat sufletul românesc.” Accentul cade discret pe viața țărâtimei, specificitatea fiind pusă în legătură cu realitățile rurale. Natura, istoria, societatea și concepția de viață a poporului român sunt elemente ale specificului. Nu e omis fondul folcloric, „opera

literară în care se oglindesc cele două mii de ani de viață obiectivă și subiectivă a poporului român”. Din această perspectivă, referindu-se la Creangă și Sadoveanu, criticul crede că „nu există nici un scriitor care să se poată compara cu ei în privința românității din punct de vedere al subiectelor, al vieții redată în operă, al sentimentului ori atitudinii și al limbii.” Cu cât o operă e mai autentic națională, cu atât are mai multe șanse de a deveni universală; cei mai talentați scriitori „coincid” de cele mai multe ori cu „cei mai naționali”.

În prefața la *Bel Ami* de Maupassant, I., traducător al scriitorului francez, sublinia aplecarea spre anumite aspecte tipice, în funcție de structura personală a unui scriitor sau a altuia: „Zola, de pildă, e constructor de societăți, de stări sociale, Bourget de stări psihice, Loti de peisaje. Maupassant e de toate [...], e artistul mare, e artistul desăvârșit.” Se dovedește că în relația creație-analiză prioritate are creația: „Artă literară fără analiză poate să existe. Fără creație, nu.” A crea înseamnă a organiza, a da semnificație unui șir incoerent de fapte, a sistematiza relevant în direcția posibilului. Un artist „nu copiaza realitatea, ci selectează din ea”, din perspectiva unei vizuini, încât aceeași temă, tratată de mai mulți autori, dă rezultate diferite. Cu cât un scriitor are o concepție mai profundă asupra „individului” (care „în ultimă instanță e obiectul creațiunii” lui), cu atât este „mai creator”. Ca urmare: „Mai bine redai individualul în complexitatea lui, adică atunci când îl concepi în toate raporturile lui sociologice” (*Creație și analiză*). Critica la obiect a lui I. se orientează spre clasici (Mihai Eminescu, Ion Creangă, I.L. Caragiale); concomitent, se fac referiri succinte la Vasile Alecsandri, Titu Maiorescu, C. Dobrogeanu-Gherea, precum și la scriitorii din generațiile mai noi, cu interes pentru operele convenind unei anumite sensibilități. Format în ambianța dinainte de 1900, criticul se mai afla după 1920 în fluxul noii literaturi, preocupat acum să aprofundeze idei și observații anterioare (*Studii literare*, 1930) sau tentat de probleme ale tehnicii poetice (*Pe lângă plopii fără soț*, Eminescu. Note asupra versului). La Eminescu el revine de mai multe ori, aspirând să-l cuprindă într-o formulă definitorie. Astfel, un portret de sinteză din 1919 crește pe ideea de monumental, iar afirmația că poetul „a căzut în sârmana noastră literatură de la 1870 ca un meteor din alte lumi” neagă tacit existența unei poezii anterioare. Într-o formulă fericită este definit Creangă: „Homer al nostru...” sau e făcută o comparație: Coșbuc „se ridică uneori până la poezia populară, Eminescu, poate, până la *Miorița*” (*Poezie populară*). Supraevaluat, I. Al. Brătescu-Voinești e o „combinație rară de realism desăvârșit și pătrunzător lirism, de adevăr și poezie”. Mihail Sadoveanu, studiat în cel puțin zece articole, are afinități mai degrabă cu Ion Neculce decât cu Creangă, el fiind pe deasupra un poet al misterului și naturii, „legat prin fibre tainice de sufletul acestui pământ”. În placheta *După război. Cultură și literatură* (1921) pe primul plan trece eseistul, de astă dată comentator de probleme contemporane: *Literatura momentului*, *Cultură pentru popor*, *Literatura și femeia*, *Problema limbii literare*. În *Scriitorii români și străini* (1926) lângă valori românești, văzute mai insistenț din perspectiva estetică, se aliniază Thomas Hardy, Max Nordau, Anatole

Scrisoare către Octavian Goga

France „suprafinul”, polonezul Wladyslaw Reymont și alții. La sugestia lui Mihai Ralea, criticul citise romanul lui Marcel Proust, de unde articolul *Procedul de creație proustian*. Criteriul realist continuă să fie dominant și aici, îndărătul personajelor comentate nu mai apar însă, ca înainte, clasele sociale în conflict. Oamenii sunt acum „probleme”, repere de psihologie și etică. Un ușor impresionism se insinuează uneori în demonstrația critică. Contribuțiile lui I. își mențin, pe anumite direcții, intactă actualitatea. Eminescologul rămâne astfel o autoritate de prim rang. Textele despre Caragiale (*Numele proprii în opera comică a lui Caragiale*), Creangă, Sadoveanu, Hortensia Papadat-Bengescu, G. Topîrceanu, Otilia Cazimir și alții, „rebarbativele” (ca stil) lui critice (cum zicea G. Călinescu), conțin „cele mai fundamentale lucruri”. „Rămâi surprins — își continuă ideea G. Călinescu — să găsești un lucru, evident abia azi, bănuț cu mult înainte.” Preocupările stricte de istorie literară fructifică în prelegerile academice (unele dintre ele litografiate) dintre 1908 și 1934. Concepția lui despre periodizarea istoriei literare e schițată în *Epocile literaturii române moderne*, din introducerea la monografia despre Vlahuță. O epocă literară, va preciza ulterior criticul (în *Cursul de estetică* din 1925-1926), e „un spațiu de timp umplut cu un anumit fel de literatură, cu o tendință și un aspect literar anumit” (*Prelegerea a V-a*). Firește,

criteriul personalităților proeminente nu e unilateral. În fapt, I. nu omite condițiile sociale determinante. În „epoca Conachi”, care coincide cu „ultimele zile ale vechiului regim”, se manifestă scriitorii din rândurile boierimii — Alecu Beldiman, Văcăreștii și alții —, poezia lor, dominant erotică, traducând psihologia clasei. Spre sfârșitul epocii, sub influența iluminismului, la unii se înregistrează tendințe de aspect cultural-patriotic. „Epoca lui Alecsandri” acoperă o jumătate de veac (1830-1880). Într-o primă etapă, de tranziție către literatura modernă, scriitorii cu profil contradictoriu susțin idealuri novatoare, purtând totuși semne ale trecutului (I. Heliade-Rădulescu, V. Cârlova, Gr. Alexandrescu, Gh. Asachi, Al. Hrisoverghi, Mihail Cuciuran). Înverdat modernă, a doua etapă lasă loc generației numite în mod obișnuit „generația de la 1840 din punct de vedere literar — și generația de la 1848 din punct de vedere politic” (Vasile Alecsandri, Mihail Kogălniceanu, Alecu Russo, D. Bolintineanu, Cezar Bolliac, Ion Ghica, C.A. Rosetti și ceilalți). „Epoca lui Eminescu” (1880-1900) diferă. Unirea Principatelor și independența statului modificând esențial soarta românilor, literatura dă acum expresie revoltei sociale și pesimismului, la unii cu trăsături sarcastice (Eminescu, Caragiale, B. Delavrancea, Al. Vlahuță și alții). Literatura dintre 1900 și primul război mondial își definește trăsăturile în raport cu „chestiunea țărănească”, extrem de acută, și cu problema românilor din Transilvania. Despre „Epoca Sadoveanu—Goga”, profesorul, bolnav și obosit, n-a mai lăsat considerații ample. În ansamblu, preocupat de răspunsurile logice, de obligațiile de a explica și nuanța, I. se comportă ca un om de știință, trecând dinspre individual spre general, principiu și tipologie. La catedră, a fost un maestru fermecător, făcând din interpretarea unui text un act de desfătare spirituală. Literatura era pentru el un mod de existență, ceea ce îl punea în polemică deschisă cu partizanii frumosului în sine, de „dincolo de bine și de rău”. Entuziasmul sincer, îndoiala profund umană, conștiința ardentă îl definesc ca pe una dintre personalitățile de prim-plan ale epocii. Pe lângă opera propriu-zisă, revista „Viața românească” e creația monumentală a criticului. „Cât a apărut «Viața românească» la Iași, Ibrăileanu a fost inima ei în înțeles anatomic. N-a apărut un rând în revistă fără să nu-l fi citit. El era regulatorul fiecărui număr, cumpănitulor polemicilor, articolelor grave, al problemelor înfricoșate...” (M. Sadoveanu).

Din exces autocritic, I. nu a încredințat tiparului decât cu mari ezitări aforismele din *Privind viața* (1930). Succintele *Amintiri din copilărie și adolescență*, prețioase ca psihologie retrospectivă, nu erau destinate publicității. O valoroasă creație literară este romanul *Adela* (1933), nu atât roman al unei tinere femei, cât analiză a crizei sentimentale a unui cvadragenar de o luciditate extremă. Câștigând dragostea unei văduve de douăzeci de ani, Emil Codrescu, naratorul, e măcinat de incertitudini persistente, suspectând și analizând orice gest al partenerii pentru a descoperi înțelesuri chiar și acolo unde ele nu sunt. Când i se pare că a sesizat un amănunt care anterior îi scăpase, solitarul încearcă un fel de satisfacție, o adevărată voluptate a durerii. Romantismul, aerul ușor desuet din *Adela* țin de unghiul de vedere al unui reflexiv. Totul este aici *fin de*

siecle, elegiac, învăluit în poezie. Pentru a nu fi trecut cumva cu vederea acest aer de vechime, subliniat romantic, o „lămurire” a „editorului” (în fapt a autorului) previne că „acțiunea romanului e situată cu mai bine de treizeci de ani în urmă”. Discontinuitățile din viața psihică, descoperire a romanului modern, fac din Emil Codrescu un personaj de excepție, motiv pentru care s-a vorbit de proustianismul scrierii. Eroul percepe totul în nuanțe infinitezimale, prisosul de sensibilitate se convertește la el în exces de interpretare. În ciuda titlului, Adela, eroina romanului, stă în dependența complicatului ei prieten, protagonistul incontestabil. Cu toate că în ipostaza de critic I. pune accentul valoric pe creație, Adela este un roman de analiză. La data apariției, Adela era pentru G. Călinescu „cel mai bun roman de analiză pe care-l avem”. Impresie puternică a făcut și stilul, remarcat nu numai de G. Călinescu, dar și de E. Lovinescu, care consideră cartea „un model de literatură psihologică, străbătută de o poezie reală”, „totul solubilizat în perfecta adaptare a ritmului sufletesc cu cel al alocațiunii”. E singurul elogiu venind din partea adversarului de o viață.

Pentru cine are gustul infinitului mic, talentul criticului este învederat, el emite valuri, valuri de considerații, de asociații și de distincții, lăsând în drum o mulțime de paranteze și întorcându-se spre a pune numeroase note, aplicând la critică, cu anticipare, metoda de evocare a lui Proust. Abia după ce opera a fost făcută bucăți pe masa de disecție, criticul, plin de sânge pe mâini, izbuteste a-i pune diagnosticul, niciodată în chip scurt, totdeauna în spiritul adevărului.

G. CĂLINESCU

Fanatic și sceptic, religios și ateu, pesimist și optimist, aristocrat și democrat, delicat și violent (și s-ar mai putea găsi încă multe dublete de acestea), iată atâtea dualisme care fac din G. Ibrăileanu una din cele mai complexe personalități pe care le-a avut cultura noastră, unul din acele esprit-carrefour prin excelență.

MIHAI RALEA

[G. Ibrăileanu] a fost un cărturar al socialului literar, îndeletnicire căreia i-a dat un relief incontestabil, o autoritate nediscutată nici chiar de cei ce nu l-au urmat și neatinsă de vreunul care cunoștea mai bine rostul criticii literare [...] Era un romantic fără îndoială. Toată cariera sa critică exprimă credința într-un domeniu social, în slujba căruia își pusese tinerețea, alături de primii noștri socialiști.

VLADIMIR STREINU

SCRIERI: *Spiritul critic în cultura românească*, Iași, 1909; ed. București, 1922; ed. București, 1943; *Scriitori și curente*, Iași, 1909; ed. București, 1930; *Istoria literaturii române moderne* (curs), I-II, îngr. Iorgu Iordan, Iași, 1910-1911; *Opera literară a d-lui Vlahuță*, Iași, 1912; *Ioan Al. Brătescu-Voinești*, București, [1916]; *Curs de istoria literaturii române moderne. Epoca Conachi*, Iași, 1920; *Note și impresii*, Iași, 1920; *După război. Cultură și literatură*, Iași, 1921; *Istoria literaturii române moderne*, îngr. Gh. Șerbănescu, Iași, 1926; *Scriitori români și străini*, Iași, 1926; *Privind viața*, cu un portret de Șt. Dimitrescu, București, 1930; ed. îngr.

și introd. Valentin Tașcu, Cluj, 1972; *Studii literare*, Iași, 1930; *Adela. Fragment din jurnalul lui Emil Codrescu* (iul.-aug. 189...), București, 1933; ed. îngr. și pref. Const. Ciopraga, București, 1959; ed. îngr. și pref. Eugenia Tudor, București, 1972; ed. pref. Al. Husar, Iași, 1983; ed. introd. Marian Papahagi, Cluj-Napoca, 1998; *Pagini alese*, I-II, îngr. și pref. Mihai Ralea, București, 1957; *Studii literare*, îngr. și pref. Savin Bratu, București, 1962; *Adela. Privind viața. Amintiri din copilărie și adolescență*, pref. Const. Ciopraga, București, 1966; *Scriitori români și străini*, I-II, îngr. Ion Crețu, pref. Al. Piru, București, 1968; *Studii literare*, îngr. și introd. Ion Bălu, București, 1968; *Opere*, I-II, îngr. și pref. Const. Ciopraga, Iași, 1970-1972; *Campanii*, îngr. și pref. Mihai Drăgan, București, 1971; *Mihai Eminescu*, îngr. și pref. Mihai Drăgan, Iași, 1974; *Opere*, I-X, îngr. Rodica Rotaru și Al. Piru, pref. Al. Piru, București, 1974-1981; *Studii literare*, I-II, București, 1979; *Spiritul critic în cultura românească. Note și impresii*, îngr. și postfață Ioan Holban, București, 1984; *Studii literare*, îngr. și introd. Lenuța Drăgan și Mihai Drăgan, Iași, 1986; *Privind viața. Adela. Amintiri*, îngr. Rodica Rotaru și Al. Piru, București, 1987; *Cugetări*, îngr. Sergiu Selian, București, 1989; *Opere*, I-II, Chișinău, 1997; *Curentul Eminescu*, îngr. Nicolae Iliescu, București, 1999. **Ediții:** Mihai Eminescu, *Poezii*, București, 1930. **Traduceri:** Guy de Maupassant, *Bel Ami*, Craiova, 1896; ed. București, 1997.

Repere bibliografice: Dragomirescu, *Scrieri*, 227-233; Botez, *Scrieri*, 193-210, 269-272, 296-302; Constantinescu, *Scrieri*, III, 178-205, VI, 216-217, 230-233, 360-361; Aderca, *Contribuții*, I, 93-99, 489-497, *passim*, II, 396-398; Lovinescu, *Scrieri*, II, 165-176, IV, 62-86, 119-121, 149-156, 206-228, V, 20-25, 421-436, VI, 27-30, 275-276, VIII, 211-216; Zarifool, *Pentru arta lit.*, II, 9-18, 23-27, 66-72; Dafin, *Figuri*, 72-75; Cioculescu, *Itinerar*, I, 138-141, II, 19-24, 167-172, 239-257, III, 150-154, IV, 213-221; Al. A. Philippide, „Privind viața”, *ADV*, 1931, 14612; Perpessiciu, *Opere*, VII, 230-231; Șuluțiu, *Scriitori*, 241-244, 362-365; J. Neuman, *Studiu psihanalitic al romanului „Adela”*, București, 1934; [G. Ibrăileanu], *VR*, 1936, 4-5 (număr special); Al. Epure, *Contribuție la cunoașterea vieții și a începuturilor literare ale marelui critic G. Ibrăileanu*, Roman, 1936; G.C. Nicolescu, *Ideologia literară poporanistă. Contribuția lui G. Ibrăileanu*, București, 1937; G. Ursu, *G. Ibrăileanu și Bărladul*, Fălticeni, 1939; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 586-591, *Ist. lit.* (1982), 662-667; Papadima, *Creatorii*, 247-254; Maria Cardinali, *Un romanziere romeno: G. Ibrăileanu, „Rassegna Italo-Romena”* (Milano), 1942, ianuarie; Al. Piru, *Viața lui G. Ibrăileanu*, București, 1946; Ralea, *Scrieri*, II, 219-228, 479-480; Savin Bratu, *Moștenirea lui Ibrăileanu*, București, 1955; Al. Dima, *Concepția despre artă și literatură a lui G. Ibrăileanu*, București, 1955; Savin Bratu, *Ibrăileanu, omul*, București, 1959; Al. Piru, *Opera lui G. Ibrăileanu*, București, 1959; I.D. Lăudat, *Concepția lui Ibrăileanu despre literatură în etapa lui socialistă (1889-1899)*, Iași, 1963; I.D. Lăudat, *Contribuții la cunoașterea activității lui G. Ibrăileanu în etapa sa socialistă (1889-1895)*, Iași, 1965; *Scrisori către G. Ibrăileanu*, I-IV, îngr. Mihai Bordeianu, Gr. Botez, Viorella Botez, I. Lăzărescu, Dan Mănuca și Al. Teodorescu, pref. Al. Dima și N.I. Popa, București, 1966-1973; Călinescu, *Eseuri*, 110-117; Al. Piru, *G. Ibrăileanu (Viața și opera)*, București, 1967; Rașcu, *Amintiri*, 105-191; Ciopraga, *Portrete*, 103-128; Streinu, *Pagini*, II, 238-244, V, 295-297; Baconsky, *Marginalii*, 138-142; Ion Crețu, *G. Ibrăileanu. Restituiri literare*, București, 1968; Ciopraga, *Lit. rom.*, 84-86, 93-100, 304-307, 676-724; Zăciu, *Glose*, 117-132; Mihai Drăgan, *G. Ibrăileanu*, București, 1971; Papadima, *Scriitorii*, 126-130; Manolescu, *Poezia*, 23-26, 109-114; Eugen Simion, *E. Lovinescu. Sceptical mântuit*, București, 1971, 36-38, 132-140, 235-237, 262-265, 288-291, 446-447, 547-548, 567-568, 628-635, 699-700; Crohmălniceanu, *Literatura*, I, 452-456; Piru, *Varia*, I, 259-270, II, 234-241; Zăciu, *Colaje*, 137-160; Bratu, *Ipooteze*, 169-173; Raicu, *Structuri*, 26-35; Ungheanu, *Pădurea*, 89-111; Tudor, *Pretexte*, 66-78; Balotă,

Ion, 118-152; Oarcăsu, *Destine*, 57-62; *Amintiri despre Ibrăileanu*, I-II, îngr. Ion Popescu-Sireteanu, pref. Demostene Botez, Iași, 1974-1976; Ungheanu, *Arhipelag*, 263-286; Oprea, *Incidențe*, 149-152; Tașcu, *Incidențe*, 146-163; Cioculescu, *Prozatori*, 317-335; Ciobanu, *Insemne*, I, 258-261; Cristea, *Arcadia*, 122-126; Drăgan, *Lecturi*, 179-285; Ciopraga, *Ulyse*, 240-255; Micu, *Lecturi*, 67-71; Protopopescu, *Romanul*, 243-256; Ungheanu, *Lecturi*, 43-56; George, *Sfârșitul*, II, 178-183; Mircea Muthu, *La marginea geometriei*, Cluj-Napoca, 1979, 123-128; Dobrescu, *Foiletoane*, I, 13-27; Papahagi, *Eros*, 28-45; Șerban, *Ispita*, 54-58; Manolescu, *Arca*, II, 131-160; Mihai Dinu Gheorghiu, *Ibrăileanu. Romanul criticului*, București, 1981; Vartic, *Modelul*, 96-132; Simuț, *Diferența*, 23-39; Lenuta Drăgan, Dorina Mercheș, *G. Ibrăileanu (1871-1936). Biobibliografie*, pref. Mihai Bordeianu, Iași, 1982; Hrimiuc-Toporaș, *Atelier*, 25-60; Țeposu, *Viața*, 74-89; Holban, *Proza*, 179-304; Manolescu, *Teme*, IV, 18-22; Sângeorzan, *Anotimpurile*, 27-33; Griguru, *Între critici*, 26-33; Trandafir, *Dinamica*, 48-61; Ciopraga, *Propile*, 34-43; Călinescu, *Biblioteci*, 75-82, 107-117; Braga, *Tradiție*, 12-13, 64-67, 115-116, 172-173, 176-177; Drăgan, *Clasici*, 180-214; Vasile, *Conceptul*, 203-218; Al. Dobrescu, *Ibrăileanu - nostalgia certitudinii*, București, 1989; Holban, *Literatura*, I, 243-257; Ion Dună, *Opera lui G. Ibrăileanu*, București, 1989; Mircea Muthu, *Alchimia milenului*, București, 1989, 64-68; Simion, *Mercuțio*, 118-121; Adrian Dinu Rachieru, *Ibrăileanu, „omul de noapte” și romantismul tardiv*, LCF, 1996, 25; *Dict. analitic*, I, 16-19; *Dict. esențial*, 386-390. C.C.

ICOANA LUMEI, publicație periodică săptămânală apărută la Iași între 29 noiembrie 1840 și 28 decembrie 1841 (prima serie) și între 1 octombrie 1845 și 25 septembrie 1846 (a doua serie). Foia este imprimată în tipografia „Institutul Albinei”, probabil sub redacția lui Gh. Asachi, dar este posibilă și participarea lui M. Kogălniceanu la stabilirea orientării culturale. Gazeta se adresa tuturor românilor și, mai ales, „poporului” și „tinerimei”. Scopul urmărit este acela de a deveni instrumentul „unei practice luminări” a cititorilor tineri, în afara școlii. Un grup de tineri literați — se arată în program — se va strădui să asigure publicației, alcătuită după modelul foilor populare din Europa apuseană, articole și informații privind morala, istoria, cosmografia, arheologia, istoria naturală, tehnologia, industria, economia și, bineînțeles, literatura. Mulți dintre cei care și-au tipărit scrierile aici au semnat cu inițiale.

C.N., autor de articole dedicate teatrului italian, baloanelor aerostatice etc., ar putea fi C. Negruzzi, un I.I. este, desigur, Ion Ionescu de la Brad, T.C. este Teodor Codrescu, iar Gr. Pl. — Gr. Platon și S.S.B. — S.S. Botezat. Descrieri geografice și articole cu informații etnografice sau de folclor publică M. Vitlesescu, în timp ce Gh. Asachi e prezent cu versuri, descrieri de călătorie, proză istorică, articole dedicate celor mai variate subiecte, toate acestea nesemnate, ca și informațiile, notele, știrile ș.a. Sunt publicate și multe traduceri din același gen de literatură informativă, istorică și de călătorii. Revista este ilustrată cu stampe din străinătate. R.Z.

ICOANA LUMEI, publicație periodică săptămânală de literatură și știință apărută la Iași între 20 mai 1865 și 4 august 1866. Redactor este Gh. Asachi, foaia fiind o ilustrare a modului anacronic în care el înțelegea după Unirea Principatelor, adică într-o perioadă de modernizare a presei periodice, menirea publicisticii. Între această revistă cu un conținut variat și omonima ei din 1840 există o clară corespondență, care rezultă și din compararea programelor redacționale, apropiate prin ton și, mai ales, propunându-și aceleași țeluri literare sau politice. I.I. trebuia să fie, în intenția grupului de „compatrioți” care iniția apariția revistei, un răspuns la dorința publicului cititor din Moldova de a fi informat în legătură cu evoluția culturală și științifică. Mijlocul ales de redacție pentru a corespunde acestui deziderat este acela de a prezenta în fiecare număr literați, savanți, artiști, oameni politici, într-un cuvânt personaje de seamă ale timpului, ori monumente istorice și de arhitectură caracteristice pentru o țară sau alta. Literatura publicată îi aparține, în bună măsură, lui Gh. Asachi: versuri, balade istorice (*Traian și Dochia*, *Ștefan cel Mare înaintea Cetății Neamț* ș.a.), fabule, unele având probabil, atunci, un înțeles moral sau politic, traduceri (un fragment din *Divina Comedie* de Dante). Cele mai multe dintre aceste scrieri sunt însă republicate aici, după ce, cu mulți ani înainte, apăruseră în alte periodice ale lui Gh. Asachi. Ioan Ianov retipărește „cânticelul comic” *Tânărul din Sărărie*, iar Ecaterina Chinezu, diverse traduceri literare. În revistă sunt și tălmăciri nesemnate, mai toate din limba franceză, anecdote istorice și politice, articole de știință popularizată (unele scrise de Dimitrie Asachi) ș.a. R.Z.

ICOANA VREMEI, revistă literară apărută la București, săptămânal, între 16 octombrie și 13 noiembrie 1894. Redactată de un comitet format din publiciști începători, I.V. a publicat literatură originală (versuri și proză), articole de critică, traduceri și note bibliografice. Principalii colaboratori și redactori sunt D.Th. Neculuță (semna cu pseudonimele D. Niculescu, D. Azur, F. Crâng, Odin și cu inițiale) și N. Timiraș (semna N. Sorin). Cei doi poeți, autori și de articole de critică literară scrise sub influența lui C. Dobrogeanu-Gherea, traduc din Goethe și Hugo. Se mai publică versuri populare luate din colecțiile lui G. Dem. Teodorescu și I.G. Bibicescu, informații relative la viața literară, recenzii. R.Z.

ICOANE MARAMUREȘENE, revistă de cultură apărută la Satu Mare, lunar, din noiembrie 1923 până în august 1924, avându-l ca redactor (director) pe George Mihail Zamfirescu. În articolul *Fulguiri...*, cu vădit caracter programatic, se afirmă: „Odată cu primul pas, gândul ne zboară spre voi, tineri intelectuali ai părților crișene și maramureșene. Trăiți și duceți pe umeri — alături de noi — povara acestor vremi neguroase. Dușmanii omului vor să ne fure sufletele, să le zvârle în flăcările gurilor de iad ce se deschid, amenințătoare, în calea noastră.” În primul număr se publică articolul *Comemorarea lui Gheorghe Lazăr*, semnat de istoricul Ștefan Metes, articol consonant cu ideile din program. Colaborările lui Ion Pas (cu fragmente de roman) și ale lui Lothar Rădăceanu, viitorul demnitar comunist, ar fi putut imprima revistei o orientare de stânga. În realitate, **I.m.**, din care au apărut zece numere, a rămas doar o revistă democratică, publicând chiar un articol precum *Revoluția bolșevică*, în care sunt condamnate revolta de la Petrograd și bolșevismul în general. Semnează versuri Elena Farago, Eugen Relgis, dar și nume mai puțin cunoscute (Otilia Ghibu, George Silviu), paginile de proză fiind susținute de G.M. Zamfirescu, A. de Herz, I. Dongorozi. George Dorul Dumitrescu traduce schița *Fricosii...* de A.P. Cehov, iar Ion Marin Sadoveanu publică un scenariu după *Moartea lui Fulger* de G. Coșbuc.

Rubricile „Revista cărților” și „Revista revistelor” comentează cele mai recente apariții de cărți și de reviste, în timp ce la „Fulguiri” sau la „Pagini de cronică” sunt găzduite articole de atitudine. I.R.-N.

ICONAR, revistă apărută la Cernăuți, lunar, din iulie 1935 până în ianuarie 1938. A fost suprimată de cenzura regală din pricina apartenenței la extrema dreaptă politică. Alături de titlul tipărit simbolic cu verde, pe fiecare număr apare motoul „Cine renunță la mormânt, renunță la înviere. Pentru că, condiția învierii stă în acceptarea prealabilă, neșovăitoare, senină, a durerilor și apăsării mormântului”. Directorii revistei — trecuți în antet începând cu cel de-al doilea an de apariție — sunt Liviu Rusu (pe a cărui adresă figurează și redacția) și Mircea Streinul. Secretari de redacție sunt din martie 1937 Ion Negură și George Drumur, care preiau ștafeta de la Mircea Streinul, plecat la București. În pofida unor aserțiuni, revista este rodul grupării omonime, și nu invers. Rădăcinile trebuie căutate în Unirea, din 1918, a Bucovinei cu patria-mamă. Generația tânără crescută, începând din acel moment, la „altă școală decât cea germană” (Mircea Streinul), ajunge la începutul anilor '30, în plină exuberanță și avânt tineresc, la o fervoare a căutării proprii identități. Adunându-se la Arboroasa în 1932, pentru a sărbători Unirea din 1918, devenită „icoană” scumpă a spiritualității bucovinene, tinerimea literară, ce își căuta deja de câțiva ani buni făgașul, nemulțumită de marginalizarea fățișă și constantă a provinciei și, de asemenea, de tipul de modernism aflat la mare căutare în epocă, coagulează în jurul energicului Mircea Streinul, care, împreună cu Ion Roșca, își propune „să afirme în literatura bucovineană noi forme de artă”. Până în 1933 lor li se adaugă George Antonovici, George Drumur, Neculai Pavel, cei cinci întemeietori ai mișcării „iconariste” fiind colaboratori, la cea dată, la revista „Junimea literară”, aflată sub directoratul lui Ion Nistor, om cu vederi și, ulterior, cu funcții liberale. Curând cei cinci vor atrage alți tineri (Iulian Vesper, Teofil Lianu, Ghedeon Coca, Liviu Rusu, Cristofor Vitencu, Mihai Cazacu, Sextil Dascăl, George Nimigean, Neculai Roșca ș.a.), majoritatea tentați să scrie versuri, o „generație spontanee” (Perpessicius), aflată pe drumul auto-definirii, o „constelație tinerească, vioaie, activă” (E. Ar. Zaharia), o „grupare a tinerilor care nu au puterea să se disocieze, altfel decât prin abundența creației, de vechea generație a războiului” (Mircea A. Diaconu, *Mișcarea „Iconar”, 1999*). Tocmai de aceea, „iconarismul” acestor ani de început, neprogramatic și naiv, trebuie înțeles ca „atmosfera entuziastă și clocotitoare, euforică”, fiind „născut dintr-o simultană descoperire a lirismului și a unei utopice misiuni” (Mircea A. Diaconu). În august 1933 Mircea Streinul și Iulian Vesper înființează colecția „Iconar”, aflată sub auspiciile Institutului de Arte Grafice Glasul Bucovinei, unde, de asemenea, publica majoritatea acestor tineri. Colecția se va transforma ulterior în editură, aflată pentru început sub aceleași auspicii, devenită mai târziu independentă. În programul pe anul 1934, elaborat la 8 ianuarie la Cernăuți și trimis tuturor revistelor spre publicare, colecția își

Anul I. No. 1. Satu-Mare Noiembrie 1923

ICOANE MARAMUREȘENE

REVISTA DE CULTURA

Gheorghe
Dascăl

LAZĂR
Nevoștili

Colaboratorii acestui număr: ȘTEFAN METES, membru coresp. al Acad. Române, ALEXANDRU MACEDONSKI, I. Constantin Perlețeanu, A. Davidescu, George Doru-Dimitrescu, Francisc Paal, George Mihail Zamfirescu, Bucur Dâmbovița.

Prețul 6 Lei.

propunea să promoveze talentele regionale, desconsiderate de marile edituri bucureștene, publicând poezie, romane, traduceri, dar și lucrări de istorie, știință, muzică etc. Anul 1934 este însă unul de cotitură. În iunie Iulian Vesper pleacă la București (ca director în Ministerul Muncii), iar în august se întoarce de la Roma Traian Chelariu, care reformează „Glasul Bucovinei” în dorința de a exclude amatorismul, „puerilitățile, reclamagismul autohton de prost gust”. Curând Mircea Streinul își începe participarea la „Junimea literară” și la „Glasul Bucovinei”, moment ce semnifică și sfârșitul grupării „iconariste” inițiale, și începe să editeze revista **I**. Având în vedere că Traian Brăileanu, profesor de sociologie și membru de seamă în partidele de dreapta, era și directorul revistei „Însemnări sociologice”, unde semnau foarte mulți dintre cei prezenți în **I**, între cele două publicații liantul îl reprezintă exclusiv opțiunile politice ale colaboratorilor. Despre programul celor de la **I**, apărut sub semnătura lui Liviu Rusu și intitulat *Drum de neliniște*, pot fi aflate informații indirecte tocmai din „Însemnări sociologice”, care o „întâmpină” pe sora sa mai mică. Scopul revistei era să întemeieze „noua spiritualitate românească”, cuvântul „Iconar” fiind ales să „devină lozincă și simbol de activitate”, însemnând „afirmarea unei concepții de artă, în care întoarcerea către icoanele sufletului se lămurește din nădejdi spirituale”. Deși preponderent literară, publicația nu s-a sfiit să atace în spirit naționalist, urmând îndemnul lui Emil Cioran — pe care îl citează — de a-i considera adversari până și pe cei indiferenți. Dar gruparea iconaristă trebuie disociată de mișcarea cu același nume din jurul revistei **I**: „Prin existența revistei, gruparea «Iconar» — în forma în care se făcuse cunoscută până acum — dispăre, majoritatea membrilor, dar nu toți, constituindu-se în mișcarea omonimă, cu un predominant caracter politic” (Mircea A. Diaconu). Exemple edificatoare sunt acelea ale lui Iulian Vesper și Traian Chelariu. Ambii, iconariști în faza de început a grupării, se vor disocia treptat de opțiunile estetice și politice ale lui Mircea Streinul, astfel încât nu se vor afla printre fondatorii revistei și nici nu vor semna vreodată în paginile ei. Cu toate acestea, dintr-o necunoaștere exactă a fenomenului, ei au purtat întreaga viață blamul dat de posteritate legionarismului din jurul publicației de la Cernăuți. Aceasta se voia o revistă de „redesteptare națională”, mai mult polemică și ideologică decât literară. Prima pagină este rezervată unui editorial, textele fiind semnate de Nae Ionescu, Traian Brăileanu, Mircea Streinul, Barbu Slușanschi, Vasile Posteuca. Paginile a doua și a treia sunt dedicate constant poeziei (e adevărat, fără vigență critică), aici fiind prezente și nume mari, dar și debutanți: Radu Gyr, Aron Cotruș, Mircea Streinul, Teofil Lianu, George Drumur, Vasile Posteuca, George Chlopina, Neculai Roșca, George Antonovici, George Nimigean ș.a. Nu toți semnatarii sunt bucovineni (Yvonne Rossignon, Silviu Roda, Octav Sargețiu). În sumar mai intră texte diverse, eseuri, luări de poziție și, uneori, anchete, precum cea despre poezie, la care răspund Sextil Pușcariu, Radu Gyr, I. Valerian, Constantin-Stelian, D.C. Amzăr. Revista a publicat foarte puțină proză (Mircea Streinul, George Antonovici), în schimb, pe câte două-trei

pagini a promovat cronică: literară, teologică, științifică, muzicală, teatrală, plastică etc., și a făcut loc însemnărilor trimise de un fizician (George Macrin), un sociolog (Leon Țopa), un pedagog (C. Narly) etc. Ultima pagină este consacrată unei reviste a revistelor, cu numeroase ieșiri polemice. În fiecare număr, din loc în loc, sunt citate versete din *Evangelii* sau pasaje din Emil Cioran, Nae Ionescu, Traian Brăileanu, Vasile Pârvan, C. Breazul ș.a., iar grafica e semnată de Rudolf Rybiczka. Cei de la **I** militează, la început mai timid, apoi din ce în ce mai înflăcărat, pentru românism (un românism care să nu însemne întoarcere la sămănătorismul antebelic), naționalism, specific național în artă (opus libertinajului), religiozitate și morală, ca arme împotriva agresiunii alogenilor, dar și ca singură modalitate de mântuire. Țara, pământul natal, ciobanul, haiducul, cât și Legiunea și Căpitanul, cântecul și poezia legionare sunt mereu aduse în discuție, fiind văzute ca unice valori ce pot mântui neamul. Mircea Streinul definea poezia de aici prin „credință, moarte, universalism” și considera că dimensiunile fundamentale ale artei și poeziei bucovinene ar fi doar două: „barocul” (reprezentat de poezia lui, a lui Ghedeon Coca și George Antonovici) și „goticul moldovenesc” (sau „unanimitismul”, reprezentat de George Drumur, Iulian Vesper și, parțial, de Ion Roșca). Întreaga poetică de la **I** e afină cu expresionismul, întrucât creația bucovineană rezidă în misticismul ei și se declară nu împotriva modernității în general, pe care a încercat să o autohtonizeze, ci împotriva modernismului lovinescian, definit ca europenizant, avangardist, psihologizant. Plecarea lui Mircea Streinul la București atrage după sine și declinul revistei, deși aceasta apare încă timp de câteva luni, datorită probabil eforturilor lui Barbu Slușanschi. C.Br.

ICONAR, revistă apărută la Rădăuți din aprilie 1995 până în 1997, ca serie nouă a publicației omonime interbelice. Apare sub patronajul Institutului Internațional Privat de Studii și Cercetări Științifice privind Bucovina și Basarabia din Rădăuți și poartă pe frontispiciu cuvintele lui Mircea Streinul: „Iconari, de ce nu luați cerul în suflet?” Directorul revistei, Mihai Pânzaru-Bucovina, va cumula, începând cu numărul 4, și funcția de redactor-șef, în colegiul redacțional mai figurând Liviu Papuc, Vichentie Nicolaiciuc, Vasile Andru, Constantin Blănaru, Mircea A. Diaconu, Dan Jumara, Vasile Schipor. Ritmicitatea anunțată, de patru numere pe an, nu va putea fi respectată, iar în ultimul număr (6/1997) redacția adresează un apel public în vederea mării numărului de abonați și pentru sprijin financiar, arătând că „orice sumă donați revistei este un ajutor dat Bucovinei”. Publicația are un marcat caracter regional, atât prin tematică, cât și prin semnăturile pe care le găzduiește. Preocuparea pentru istoria literară și viața culturală din Bucovina este dublată de interesul în depistarea „adevăratelor valori care pot continua creația artistică a «Iconarului» interbelic”. Programatic „noul «Iconar» va fi vârful de lance al generației de 30–40 de ani, generație care va lua atitudine față de pasivitatea aceleia care a pierdut România Mare” (2–3/1995). Dezideratul este promovat și prin Concursul național de eseuri

și critică „Mircea Streinul”, lansat de revistă și având ca subiecte „Bucovina, iconarii și creația iconaristică”, „Creația proletcultistă a sud-bucovinenilor și cea colaboraționistă a autorilor nord-bucovineni”. Pornind de la *Istoria literaturii române din Bucovina*, publicată la Cernăuți în 1926 de Constantin Loghin și de la antologiile de scriitori bucovineni pe care, urmând exemplul lui Aron Pumnul, acesta le-a elaborat, articolul *Bucovina – subspațiul cultural românesc. Reevaluări necesare* consideră Bucovina „unul din centrele de iradiere a ethosului românesc” și trece în revistă șirul de cercetători care, „în pofida poziției oficiale a perioadei de comunisme [...] au relansat și acreditat ideea de existență a culturii și literaturii în Bucovina”. O altă constantă a politicii editoriale de la I. o constituie informarea corectă a cititorilor despre istoria vieții culturale bucovinene. Folosind documentele vremii, este prezentată ultima adunare generală a Societății pentru cultura și literatura română din Bucovina, la 5 martie 1944, înainte de intrarea trupelor sovietice în Cernăuți. De asemenea, sunt enumerate diverse manifestări patronate de Societate în decursul timpului – expoziții, aniversări ale unor evenimente de istorie românească, editări de broșuri și cărți etc. Pornind de la faptul că prima serie a revistei I. a devenit o raritate bibliografică, colectivul redacțional lansează inițiativa retipării ei, publicând în paralel articole privind gruparea poetică iconaristă și unele materiale preluate din sumarul numerelor din perioada interbelică. Făcându-se apel la însemnările unor martori și participanți, se relatează despre apariția primului număr al revistei în 1935, despre polemicele din interiorul grupului, pentru a restitui imaginea unui climat cultural efervescent, nu lipsit de tensiuni și contradicții. Problema receptării critice a iconarilor este prezentă și la rubrica „Proces literar” unde pe parcursul mai multor numere sunt dezbătute aprecierile lui G. Călinescu și se afirmă că verdictul criticului trebuie să fie reanalizat, „dacă nu vrem să rămână stigmatizată pentru totdeauna adevărata literatură bucovineană care și-a găsit și făurit un loc în literatura unei Români întregite” (1, 2-3/1995). Revista acordă un spațiu amplu prezentării unor personalități culturale bucovinene – Mircea Grigoroviță, George Antonescu, George baron Løvendal, Mircea Streinul, Dimitrie Vatamaniuc ș.a. – uneori dedicându-le chiar numere întregi. Dintre rubricile consacrate se mai cuvin menționate „Debuturi bucovinene”, „Dialog basarabeano-bucovinean”, „Capodopere ale literaturii bucovinene”, „Arhiva «Iconar»”. ll.C.

IDEEA EUROPEANĂ, publicație apărută la București, săptămânal, între 25 iunie 1919 și 29 martie 1925, bilunar, între 21 aprilie și 15 decembrie 1925, și lunar, între 1 iunie 1926 și 1 iulie 1928. Este editată de C. Rădulescu-Motru, sub îngrijirea unui comitet alcătuit din colaboratorii „Noii reviste române”. Secretar de redacție este C. Beldie. De la numărul 56/1920 are subtitlul „Socială, critică, artistică și literară”. Ambiționând să devină „un adevărat organ al întregii noastre pătri intelectuale”, I.e. este o publicație independentă, „având de scop de a familiariza publicul românesc cu curentele de idei și

transformările sociale din Europa, interpretând totodată, cu obiectivitate, pe cele din cuprinsul românesc.” Rubrici: „Însemnări”, „Revista săptămânală (fapte și recenzii) ș.a”. Semnează versuri Emanoil Bucuța, F. Aderca, Ștefan Nenișescu, Ion Pillat (*Logodnă mistică, Înserare*), G. Bacovia (*Pal*), Mihai Codreanu, Al. A. Philippide (*Lied*), Ion Minulescu (*Spovedanie*), Perpessiciu ș.a.; proză, Bucura Dumbravă, F. Aderca (*Bestiile, Moartea unei republici roșii*), Cora Irineu ș.a. Compartimentul cel mai solid al revistei îl reprezintă publicistica. Autorii articolelor sunt nume de rezonanță, precum C. Rădulescu-Motru, ale cărui intervenții acoperă o variată paletă problematică (*Intellectualii, Între militarism și balcanism, Drepturile femeii, Democrația și partidele politice, Omul de știință și politica, Intellectalii și politica Ardealului, Criza Universității, Adevăruri pentru România Mare. Scriitori din mijlocul țăranilor, Intellectalii și țărănimea, Religia și politica la sate, Românism-europeism, De la Kant la Nietzsche, Cultura europeană, Universitatea și politica*. Numărul 202/1927 publică, sub aceeași semnătură, *Apelul la organizare către intelectualii dinăuntrul și afara partidelor*). Alte articole și studii demne de interes semnează Virgil N. Madgearu (*Intellectalii și țărănismul*), Em. Bucuța (*Întăile timpuri ale Junimii, Baudelaire, Sufletul Indiei vechi, Românii din America, Patru orașe din Ardeal*), Tudor Vianu (*Al. Vlahuță, Expresionismul, o estetică nouă, Hermann Keyserling*), Charles Drouhet, Ramiro Ortiz, Em. Bucuța, Alice Voinescu, Marcu Beza (*Poeți englezi de astăzi, Shelley*), Șt. Zeletin (*Intellectalii români și proletariatul, Despre ideal, Filosofie și filosofi, Renașterea națională și oamenii ei reprezentativi*), Octav Onicescu (*Romantismul industrial, Italia zilelor noastre*), F. Aderca (*Henri Barbusse, O eroare: C. Dobrogeanu-Gherea, Rodin: un dramaturg al marmurei*), D. Drăghicescu (*Misticismul vremurilor noi*), Mircea Florian (*Răsturnarea tuturor valorilor, Misterul și viața noastră, Educație și educatori, Lume dezzechilibrată, Maine de Biran, Cultura română și ortodoxia, Spinozism sau iubire geometrizată ș.a.*), P.P. Negulescu (*Partidele politice*), N.N. Matheescu (*Criza socialismului românesc*), I. Brucăr (*Problema evreiască astăzi*), Mihai Ralea (*Lupta de clasă*), Virgil Bărbat ș.a. Sunt de menționat în chip special articolele lui Ion Barbu *Poetica domnului Arghezi* (205/1927) și *Evoluția poeziei lirice după E. Lovinescu* (206/1927). Revista găzduiește anchete și dezbateri pe diverse teme: *Naționalism sau umanitarism?* (7/1919), *Libertățile noastre publice* (68/1921). Numărul din urmă, tipărit cu roșu și subintitulat „De carnaval”, reunește, prin fragmente din opere sau declarații de principiu, nume importante ale literaturii, culturii, vieții politice și științifice românești a vremii. Dintre literați, sunt prezenți G. Bacovia, Lucian Blaga, E. Lovinescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Nichifor Crainic, Adrian Maniu, Ion Barbu și Ion Pillat. În numărul 70/1921 Petre Grimm propune, sub titlul *Cele mai bune cărți*, un scurt îndreptar de cultură generală. Numărul 84/1922 e consacrat marilor reviste cultural-literare românești din epocă, iar numărul 170/1925 lansează un concurs literar cu premii, lista pentru desemnarea celei mai bune cărți a anului cuprinzând peste șazezici de titluri. După primul tur de scrutin, mai rămân Ion Minulescu, Ionel Teodoreanu, Liviu Rebreanu și Ion Pillat, câștigător fiind desemnat în final Ion Minulescu, cu volumul *Roșu, galben și*

Gruparea de la „Idea europeană” în 1919:

Raul Teodorescu, Nae Ionescu, Ramiro Ortiz, Emanoil Bucuța, Virgil Bărbat, D. Ioanițescu, Cora Irineu, C. Beldie

albastru, care îl înfrânge pe Liviu Rebreanu (intrat în concurs cu romanul *Pădurea spânzuraților*), raportul fiind de 503 voturi la 167. Mai sunt de menționat, pe lângă foarte interesantele *Amintiri despre Caragiale* ale lui Luca Ion Caragiale (29-30/1920), fragmente din textele unor conferințe ținute de Rabindranath Tagore (*Pentru o universitate internațională*) și de Paul Valéry (*Homo europeus*). Foarte dense și profitabile, îndeosebi pentru istoria literară, sunt rubricile „Însemnări” și „Revista săptămânii”, cu numeroase și exacte aprecieri critice privind operele unor importanți scriitori ce se afirmau în acea perioadă. Alți colaboratori: Horia Petra-Petrescu, Petre Suciuc, N. Ghiulea, I. Nissipeanu, Sever Dan, Octav G. Lecca, Maria Ștefănescu Cesianu ș.a.

M.Pp.

IDEEA LITERARĂ, revistă de „literatură, critică, informație și artă” apărută la București, lunar, din ianuarie până în mai 1933, sub conducerea lui Florin Steriade. Fără a fi introduse printr-un program, materialele publicate marchează o grijă

deosebită pentru promovarea literaturii tinere, îndeosebi a poeziei, pe linia indicată de Radu Gyr: „Dincolo de școli literare, de curente, de grupuri, urechea noastră ascultă, atentă, cântecul poetului, oriunde el se ivește autentic și sincer” (*Cânduri despre poeți și poezie*, 2/1933). În acest sens, redacția își anunță intenția de a scoate colecția „Antologia poezilor tineri” (unde vor fi prezenți aceia „care n-au avut încă prilejul să-și adune versurile într-un volum”), comitetul de lectură fiind format din George Dumitrescu, Radu Gyr și Raul Teodorescu. În afara paginilor de poezie și proză aparținând unor scriitori ca Elena Văcărescu (*Patru poeme* traduse de M.S. din volumul *Dans l'or du soir*), Cincinat Pavelescu, Radu Gyr, G. Bacovia, G. Călinescu, Virgil Huzum, I. Valerian, Tudor Teodorescu-Braniște, George Dumitrescu, Artur Enășescu ș.a., revista conține cronici literare semnate de Vasile Damaschin (la Ion Pillat, *Caietul verde* și la Radu Boureanu, *Zbor alb*), Pericle Martinescu, George N. Vrânceanu (despre Damian Stănoiu, *Camere mobilate*). Printr-o amplă cronică („*Nunta*” d-lui Călinescu. *Simple păreri despre o carte proastă*, 3-4/1933), G.M. Vlădescu

desființează romanul *Cartea nunții*, definindu-l drept „platitudine, întuneric, dezolare, snobism, bălăceală prin toate apele literare [...] Sfidare, ofensă, batjocură”. Spiritul vehement al revistei se reflectă și în critica succintă a politicii editoriale practicate de Editura și Librăria Alcalay și de Editura Cartea Românească sau în nota referitoare la F. Aderca, ale cărui cunoștințe de limbă franceză nu l-ar îndreptăți să traducă sau să comenteze texte din Paul Valéry (*Moralistul și grebla*). Literatura străină este prezentă doar printr-un fragment, într-o tălmăcire semnată M.S., din *O seară cu domnul Teste* de Paul Valéry.

A.-M.B.

IDEEA ROMÂNEASCĂ, periodic apărut la București din mai 1935 până în decembrie 1937. În primul an de existență I.R. are subtitlul „Revistă de critică, poezie și ideologie”, iar unicul redactor este Pavel Costin Deleanu. Acesta este desigur autorul articolului-program intitulat *Ideea românească*, nesemnat, în care se formulează năzuința ca revista să fie „printre altele, o concentrare a tineretului de azi în vederea propriei sale definiri și expresii”. Orientarea naționalistă, dezvăluită încă din titlu și justificată prin „falimentul «Ideii europene»”, este îndeobște moderată. În cele zece numere (dintre care unul triplu și unul cvintuplu), se publică ample studii și eseuri semnate de Pavel Costin Deleanu (*Mihail Kogălniceanu. Interpretare radical-reacționară, Reacțiune radicală și revoluție în România*), Mircea Vulcănescu (*Logos și Eros*), Horia Stamatu (*Schițe pentru o artă poetică*), Ștefan Ion George (*Istoria Europei*), Eugen Ionescu (*Victor Hugo, Mircea Eliade și „Șantierul”, Efortul Argezi*), Virgil Godeanu (*Procesul ortodoxiei*), Andrei Flor (*Ideile d-lui Iorga asupra problemelor actuale, „Pătru Lupu Maglavitu”*). Versuri semnează Ștefan Ion George (din viitorul volum premiat în manuscris *Argo*, precum și tălmăciri din Georg Trakl), Horia Stamatu (poezii originale și traduceri din Villon și din Trakl), Emil Botta (din ciclul *Marele Paianjen*, cel dintâi care atrage atenția criticii), Ciril Vărnăv și Mihail Vâlsan. Sunt plasate sub genericul „Cronica” recenzii, note și comentarii (referitoare la spectacole și expoziții) ale colaboratorilor permanenți, cărora li se adaugă Arșavir Acterian, ce iscălește și Al. Manu ori Anton Balotă. Din 1937 adeziunea la doctrina legionară este evidentă. În ton encomiastic, redactorul, dar și Traian Herseni, Ștefan Ion George, Arșavir Acterian, Alexandru Constant ș.a. scriu despre „jertfa” legionarilor ori despre generalul Gh. Cantacuzino Grănicerul. Versuri și poeme în proză, cele mai multe ocazionale, mustind de ideologie de dreapta, dau Horia Stamatu, Iordache Nicoară, Ion Vasile, Ciril Vărnăv. Mai publică articole, studii, comentarii Nicolae Roșu, arhitectul Mihai Urzică (*Așezările românești în cuprinsul lor urbanistic, Reînnoirea satelor românești prin specificul lor*), Andrei Flor (*Fenomenul istoric*), Alexandru Constant (*Saint Just*), D.C. Amzăr (*Un muzeu social*), Ion Vevercă (*Robie economică*), Yvonne Rossignon (*Mitologie occidentală*), Haig Acterian (*Dramă și înviere*), Arșavir Acterian (*O tragică aniversare. Alexandru I Karageorghievici*) ș.a.

V.D.

IENCIU, Dorina (14.VIII.1887, Bratca, j. Bihor – 2.II.1979, Huningue, Franța), poetă și prozatoare. Debutăază cu versuri publicate în revistele bănățene „Fruncea” și „Foaia diecezană”. În 1933 i se publică romanul științifico-fantastic *Cataclismul anului 2000*, unde se imaginează sosirea unor marțieni care determină o metamorfoză a civilizației de pe Terra. În 1960 I. se stabilește în Franța, de unde trimite versuri revistelor din exil. Colaborează la toate cele trei serii ale revistei „Drum” (Pittsburg), la „Apoziția” și „Revista scriitorilor români” din München, la „Vatra” din Freiburg și la „Buna Vestire” de la Roma.

Marcată de nostalgia depărtării, sensibilitatea lirică a poetei surprinde toate dorurile exilatului. Imaginația reconstituie dimensiunile spațiului originar în gesturi și atitudini altădată familiare: „Încins de focul verii / într-un ceas mic / sfârtec cămașa subțire / de borangic. / Netezesc părul / ascuns subțiori / firele una cu alta surori. / Deșir bob după bob, / e dulce savurosul rod, / crescut pe o singură tulpină / dreaptă, susținută de / aripi de lumină” (*Porumb*). Confesive, respirând sinceritate, versurile dezvăluie o permanentă căutare de sens, neocolind presiunea obsesivă a morții, primitivă ca resemnarea și liniștea înțeleptului care cunoaște rânduiala lucrurilor, ca în *Agonia timpului*: „Bătrân, / abia își trage suflarea, / opaițul pâlpâie, / se stinge lumânarea. // Sfârșitul afurisit / vine nedorit. / Toate stau la locul lor, / numai un cocor / se reazimă pe un picior. / Casa e casă / împrejmuțată / de ogor. / Pe blidarul din tindă / se uită în oglindă / rotunjitul ulcior. / Toate stau la locul lor. // Morții în pământ / gândul în cuvânt. // Strânsă într-o silabă / bocește o babă. // Țipă o cucuvaie / lae, lae, lae.” Cele trei plachete de versuri apărute în exil (două dintre ele în ultimii ani de viață) reunesc versurile unei poete pe care „căutarea permanentă o salvează de solemnitate și retorică și o ajută să-și distribuie sentimentele, emoțiile, într-o gamă largă de forme, în care își păstrează autenticitatea” (Aron Grămadă).

SCRIERI: *Cataclismul anului 2000*, București, 1933; *Aripi de lumină*, Madrid, 1963; *Versuri*, Paris, 1972; *Poezii*, Paris, 1976.

Reper bibliografice: Perpessicius, *Opere*, VI, 328-329, XII, 418; C. Gerota, „*Cataclismul anului 2000*”, CL, 1934, 5; Aron Grămadă, „*Poezii*” de Dorina Ienciu, „*Drum*” (Pittsburg), 1977, 2-4; Popa, *Ist. lit.*, I, 1205; Oprea, *Anticipația*, 53-55.

M.P.-C.

IERONIM, Ioana (pseudonim al Ioanei Moroiu; 9.I.1947, Râșnov), poetă și traducătoare. Este fiica Mariei (n. Bărbulescu) și a lui Mihai Moroiu, medic. A absolvit Liceul Central din București și în 1970 Facultatea de Filologie, secția limba și literatura engleză, a Universității bucureștene. Lucrează o perioadă la Uniunea Scriitorilor, este redactor la Editura Științifică și Enciclopedică, la revista „Secolul 20”, iar din 1992 până în 1996 funcționează ca atașat cultural la Ambasada României din SUA. Este șef de departament la revista „22” (1997-1998) și director al Programului Fulbright în România (1998-2003).

Deși a debutat, în revista „Luceafărul”, încă din 1974, I. tipărește primul volum de versuri, *Vară timpurie*, abia în 1979. Este aici o lirică grațioasă, cuminte, în descendență moderat-blagiană: „Laudă zilei/ largi preerii de singurătate/ mă

înconjoară. // În zare/ pași anonimi stârnesc/ pulberile. // Eu fluier, încet — / pe un petec de pământ gol și rotund/ blânda iubire își zornăie lanțul/ așteptând." Delicate până la destrămare, decupate caligrafic din epiderma realului, scenele (sau „panourile”, cum li se spune în carte) se hrănesc din picturalitatea sui-generis a câte unui stop cadru: „Aici, aproape, o mașinărie/ ca un dragon cenușiu întinde gâtul/ se repede fulgerător/ și mușcă din pământ/ [...] / O fată trece cu pași fragili, în coturnii la modă/ printre munții sălbatic mirositori/ răscoliți din adânc — / și râde sus din cabina rotitoare/ bărbatul cu tricoul roșu: LOVE ME/ scrie pe pieptul lui — roșul s-a întins puțin/ în literele albe.” Modic expresive, textele se sprijină pe confesiunea îndirectă, suavă, evanescentă. Aceleași elemente, modulate cu minime variații în scenete lirice, se vor întâlni în *Proiect de mitologie* (1981) și *Cortina* (1983), pentru ca *Eglogă* (1984) să înregistreze (sub un moto extras din lirica lui Lucian Blaga), în mii de versuri, povestea unei femei singure, trăind la țară, cu sonorități și cadre ce leagă — fără o conștiință explicită în text a faptului — lumea lui G. Coșbuc din *Mama* cu cea a *Moromeților* lui Marin Preda și cea din *La Liliaci* de Marin Sorescu. Sfârșitul acestui veritabil roman în versuri face prin rezumat, cvasididactic, racordul cu citatul tutelar: „A fost o văduvă săracă,/ După război./ Orășancă era/ și a plecat să-și crească fetele/ într-un sat din munți./ Cum a înțeles femeia viața străină?/ Cum au înțeles-o oamenii pe ea?// De un sfert de veac/ apa trece peste întâmplările lor./ Apa care,/ doar ea/ vede totul.” *Poeme* (1986) și *Luni dimineața* (1987) revin la notația individuală în poetizări și caligrafii corecte în marginea existentului abstract sau concret, uneori forțate conceptual prin vagi mimetisme de tip supraréalist sau prin supralicitări ale recuzitei tehnice, pentru care poeta are într-o prea mică măsură vocație.

SCRIERI: *Vară timpurie*, București, 1979; *Proiect de mitologie*, București, 1981; *Cortina*, București, 1983; *Eglogă*, București, 1984; *Poeme*, București, 1986; *Luni dimineața*, București, 1987; *Triumful Paparudei*, București, 1992; ed. bilingvă (*Triumful Paparudei — The Fools Triumph*), tr. Georgiana Gălățianu Fărnoagă și Sharon King, postafață Gheorghe Crăciun, Pitești, 2000; *Triumph of the Waterwitch*, tr. în colaborare cu Adam J. Sorkin, introd. Adam J. Sorkin, Highgreen - Northumberland (Marea Britanie), 2000; *Munci, zile, alunecări de teren*, pref. Alex. Ștefănescu, București, 2001; 41 *poeme — 41 Poems*, ed. bilingvă, tr. în colaborare cu Adam J. Sorkin, postafață Dan Cristea, București, 2003.

Traduceri: Nils Petersen, *Strada Sândărilor*, pref. trad., București, 1977; Joseph Conrad, *Țărnuțelul refugiuului*, București, 1979; Simon Vestdijk, *Călătorie în Jamaica*, București, 1980; Andrei Codrescu, *Alien Candor — Candoare străină. Poeme alese. 1970-1996*, îngr. trad., București, 1997.

Repere bibliografice: Constanța Buzea, *Meditație la un poet*, AFT, 1979, 8; Eugen Simion, *Tineri poeți*, RL, 1979, 33; Adrian Popescu, *Cărți de poezie*, ST, 1979, 10; Ion Caraion, *Pasul dinspre toamnă*, LCF, 1980, 1; Laurențiu Ulici, *Correspondențe*, RL, 1980, 14; Ciobanu, *Opera*, 215-217; Tartler, *Melopoetica*, 192-196; Grigurcu, *Existența*, 470-473; Al. Călinescu, „Luni dimineața”, CRC, 1988, 9; Coșovei, *Pornind*, 160-164; Andreea Deciu, *O cronică a optimistului*, RL, 1992, 15; Ierunca, *Subiect*, 137-140; *Dict. scriit. rom.*, II, 571-572; Bucur, *Poeți optzeciști*, 105-107; Popa, *Ist. lit.*, II, 573-574.

IERUNCA, Virgil (pseudonim al lui Virgil Untaru; 16.VIII.1920, Lădești, j. Vâlcea), critic literar, poet, eseist, jurnalist și editor. Este fiul Mariei (n. Neagoe) și al lui Dumitru Untaru, țărani. Învăță la Liceul „Alexandru Lahovari” din Râmnicu Vâlcea și își ia bacalaureatul, în 1939, la Liceul „Spiru Haret” din București. Este licențiat al Facultății de Litere și Filosofie a Universității bucureștene (1943). Debutul literar, sub pseudonimul Virgiliu Angelli, se produce în cursul superior al liceului, în 1939, la „Jurnalul literar” al lui G. Călinescu. Paralel cu studiile universitare, a făcut parte din redacția ziarelor „Timpul” (condus de Mircea Grigorescu) și „Ecoul”, iar în 1941, alături de Geo Dumitrescu, este unul dintre animatorii revistei „Albatros”. Împreună cu Ion Caraion, proiectează revista plurilingvă „Agora”, apărută în mai 1947, după autoexilarea lui I.; cel de-al doilea număr este interzis de cenzura comunistă. A mai colaborat cu cronici literare permanente sau ocazionale și cu eseuri culturale și politice la „Revista Fundațiilor Regale”, „Viața românească”, „Vremea”, „Universul literar” (sub direcția lui Alexandru Ciorănescu), „Preocupări literare”, „Pământul românesc”, „Gândul nostru”, „Kalende”, „România liberă”, „Fapta” (condusă de Mircea Damian), „Lumea” ș.a. Beneficiind de o bursă a guvernului francez, părăsește România în 1946 și se stabilește la Paris. Din 1952 lucrează ca redactor și titular al „Cronicii ideilor” la emisiunile pentru străinătate ale Radiodifuziunii Franceze. Din 1975 este cercetător științific al secției de filosofie la Centre National de la Recherche Scientifique. Este perioada când îl captivează, alături de filosofie, teologia (de la Karl Barth și Hans Urs von Balthasar până la teologii Răsăritului), poetica și chiar poietica. Paralel, este colaborator la Biroul de corespondență din Paris al postului de radio Europa Liberă. Printre emisiunile cele mai prizate ale comentatorului, alături de cronici la cărți de poezie și de critică, se numără „Povestea vorbei” și „Revista revistelor literare”. Jurnalistica rămâne preocuparea esențială a lui I. în timpul exilului. Așa cum va mărturisi ulterior, a fost una dintre modalitățile sale preferate de a se converti la România, după ce o părăsise. În mod sporadic, publicistul a scris la jurnalele politice ale exilului parizian, divizat între echipa Grigore Gafencu-Nicolae Rădescu-Mihail Fărcășanu, pe de o parte, și echipa Constantin Vișoianu, de cealaltă. Mai apropiat de prima și de ziarul acesteia, „Uniunea română”, a publicat și la „România”, gazeta celei de-a doua. A mai trimis articole de atitudine politică la „România muncitoare” (unde inaugurează rubrica „Antologia rușinii”), „La Nation roumaine”, „Românul”, „Agora”, „Meridian”, „Lupta” ș.a. Interesul său prioritar se îndreaptă însă către jurnalismul cultural. Se ocupă, ca secretar de redacție, de apariția primei reviste literare din exil, „Lucafașul” (1948-1949), finanțată de generalul Nicolae Rădescu și avându-l ca director pe Mircea Eliade, în care semnează articole cu un pseudonim de rezonanță eliadescă — Alexandru Andronic. Mai folosește pseudonimul Stepan Lighton împreună cu soția sa, Monica Lovinescu, pe coperta cărții *L'Amérique n'a pas encore parlé* (1949). „Caete de dor” (1951-1960) este o revistă de „metafizică și poezie”, pe care o redactează împreună cu Constantin Amărieuței. La rubricile „Povestea vorbei” și

„O seamă de cuvinte” I. aduce în actualitate texte interzise în țară, semnate de Mircea Vulcănescu, Lucian Blaga, Gheorghe Brătianu, Nae Ionescu, E. Lovinescu. Împreună cu Mircea Eliade, Emil Turdeanu și alții, conduce revista „Ființa românească” a Fundației Regale Universitare „Carol I” din Paris (1963–1968). În perioada așa-numitului dezgheț politic românesc, inițiază două periodice: „Limite” (1969–1986) și „Ethos” (1973–1986), concepute ca punți ale solidarității intelectuale dintre exilul intern și cel extern. Aici sunt inserate texte semnificative din seria „Antologia rușinii”, făcând o radiografie lucidă a colaboraționalismului intelectual din țară și din exil. În aprilie 1983 Nicolae Ceaușescu dispune expedierea în Vest a unui agent secret, având ca misiune asasinarea lui I. Agentul se predă poliției la Frankfurt și evenimentul ajunge în primele pagini ale ziarelor franceze („Le Monde”, „Le Matin”, „La Croix” ș.a.). Mai puțin cunoscut este I. în altă ipostază: aceea de poet. Versurile sale au fost reunite în câteva dintre antologiile exilului: *Vintilă Horia, Poezie românească nouă* (Madrid, 1956), Ștefan Baciu, *11+11 poetas rumanos contemporáneos* (1976), Nicholas Catanoy, *Modern Romanian Poetry* (1977). I. a tradus în limba franceză din poeți români (în „Nouvelle revue française”, „Esprit”, „L’Autre Europe”, „La Nouvelle alternative”). De altfel, s-a implicat sistematic în ofensiva de difuzare internațională a literaturii autohtone. Capitolele rezervate literaturii române în câteva dicționare și enciclopedii prestigioase îi aparțin (*Encyclopédie de la Pléiade*, Paris, 1957; *Histoire générale des littératures*, Paris, 1961; *Lexikon der Weltliteratur im 20 Jahrhundert*, Freiburg, 1961), ca și capitolele despre scriitorii și pictorii

români incluși în *Dictionnaire du surréalisme et de ses environs* (Freiburg, 1982). Din 1990 I. revine periodic în țară. Este membru de onoare al Uniunii Scriitorilor, care îi acordă în 1991 Marele Premiu pentru Opera Omnia. Colaborează sistematic la „România literară” (unde din 1996 susține împreună cu Monica Lovinescu rubrica „Diagonale”), „Familia”, „Vatra”, „Viața românească”, „Echinox”, „Apostrof”, „Transilvania”, „Contrapunct”, „Orizont”, „22”, „Jurnalul literar” ș.a. Editura Humanitas începe publicarea unei serii din operele sale. Ciclul este inaugurat cu două reeditări: *Fenomenul Pitești* (1990, apărut la Madrid în 1981) și *Românește* (1991, apărut la Paris în 1964). A doua dintre ele pune în valoare talentul de polemist al autorului. În paginile cărții este etalată o scară sui-generis a „supușeniei” intelectualului față de putere, de la oportunismul profesionist la umiliința sfioasă sau cinică, de la birocratismul pur la inerția revoluționară. Pe temeliiile unei asemenea „sociologii a supușeniei” (cum o numește undeva el însuși), I. clădește un veritabil „Pantheon” al imposturii intelectuale postbelice. Verbul pamfletar este dublat pe tot parcursul volumului de conștiința unei misiuni morale implacabile: „Dacă și noi tăcem, nu se va mai auzi decât glasul mercenarilor ce țin isonul stăpânirii într-o permanentă bălmăjeală a competiției.” Pe când *Românește* s-ar putea subintitula „pagini din *Antologia rușinii*”, documentarul *Fenomenul Pitești* ar constitui un capitol esențial dintr-o virtuală *Antologie a sadismului* (sintagma aparține autorului). Fenomenul analizat aici ar reprezenta un unicat românesc absolut. În termenii lui I., e vorba de „dezagregarea psihică prin schingiuirea deținuților de către alți deținuți”. Personajele unui asemenea scenariu infernal suferă o schimbare radicală de semn: „Victima e transformată metodic în călăul semenului său”. Dintre cărțile publicate în primă ediție în țară, *Dimpotrivă* (1994) continuă tematic și retoric polemicile inaugurate în volumul *Românește*, ca și subțirile categoriale exersate acolo: „O primă categorie [de colaboraționiști] se referă la casta retorilor, nu numai limbuși, dar și misionari, ideologi sub-dezvoltați, ascultători ai partidului, dar și sagaci de notorietate (sau de arginți) [...]”. A doua categorie ar putea fi mai puțin gravă și nu este. Fac parte din ea oameni de cultură și artiști care nu s-au sfiit să devină *propagandabili*.” Volumul *Subiect și predicat* (1993) împreună cu *Semnul mirării* (1995) reprezintă selecții din comentariile critice transmise vreme de aproape patruzeci de ani pe unde scurte, la postul Europa Liberă. Neînsemnate cantitativ față de masivitatea producției pe care o ilustrează, culegerile surprind și fixează câteva dintre semnalmentele definitorii ale scrisului lui I. Spre deosebire de *Românește* sau de *Fenomenul Pitești*, ele articulează o polifonie de voci. Evoluând ca eseist, jurnalist, traducător și poet, autorul trece fără crispări de la un registru al scrisului la altul. În *Subiect și predicat*, accentele cad cu precădere asupra poeziei și criticii. Ani de-a rândul, poezia românească a avut în el pe unul dintre cei mai avizați și mai sensibili comentatori. Textele trădează mai întâi pe degustătorul subțire. Într-o a doua instanță, plăcerea ingenuă a lecturii se convertește în luciditate analitică. Dincolo de diversitatea universurilor poetice cărora li se schitează anatomia — Ileana Mălăncioiu și Dan Laurențiu, Ștefan

Aug. Doinaș, A.E. Baconsky și Victoria Ana Tăușan, Liviu Ioan Stoiciu, Mihai Ursachi sau Ioana Ieronim —, analiza se desfășoară în orizonturi de referință ample. Făcând înseriери inedite, depistând afinități contrastive, sugerând simetrii, I. identifică lumile poetice, proiectându-le după aceea în spațiul literar autohton și în cel european. Familiar cu poezia, el nu este mai puțin la curent cu poeticile. Cronicile dedicate eseiselor și criticilor trădează totdeauna pe comentatorul informat, cu apetit teoretic și mai ales sensibil la epicitatea ideilor. Privită din unghi strict tehnic, secțiunea de critică a criticii are detentă speculativă și e concepută cu antren demonstrativ. Comentariile din *Semnul mirării* pun în consonanță un material încă mai eterogen. Se întâlnesc în paginile cărții autori care cultivă genuri autonome ale scrisului — de la istoricul Vlad Georgescu la poetul Petre Stoica, de la criticul și memorialistul Titu Maiorescu la dramaturgul Eugen Ionescu, oficialii ai mai tuturor artelor — pictori (Victor Brauner, Margareta Sterian), sculptori (Constantin Brâncuși, Milița Petrașcu), coregrafi (Stere Popescu) ș.a.m.d. În fine, autorul pune în dialog momente culturale diferite, de la junimiști la interbelici, de la Hölderlin la Pierre-Jean Jouve și la postmodernitate. Cartea este și o punte între mediul cultural românesc și cel european (francez, rus, german). Privite dintr-un unghi strict retoric, dincolo de echilibrul rostirii, dincolo de impersonalitatea elegantă a demonstrațiilor, în toate textele există o evidentă implicare a autorului în propriul său discurs. De aici decurge o trăsătură inconfundabilă: tensiunea între simpatie și rigoare, căldură și exactitate, patos și luciditate, angajare confesivă și obiectivitate tehnicistă. Semnificativă e revenirea obsesivă a unor termeni-cheie ca „responsabilitate”, „răscumpărare”, „adevăr”, „demnitate”. Fiecare pagină este un exercițiu în primul rând de demnitate, dobândind în tot scrisul lui I. virtuți de *ergo sum*.

SCRIERI: *L'Amérique n'a pas encore parlé* (în colaborare cu Monica Lovinescu), Paris, [1949]; *Loi, terreur et résistance en Roumanie*, Paris, 1960; *Românește*, Paris, 1964; ed. București, 1991; *Pitești*, Madrid, 1981; ed. (*Fenomenul Pitești*), București, 1990; ed. (*Pitești: laboratoare concentraționale*), tr. Alain Paruit, pref. François Furet, Paris, 1996; *Subiect și predicat*, București, 1993; *Dimpotrivă*, București, 1994; *Semnul mirării*, București, 1995; *Trecut-au anii...*, București, 2000; *Poeme de exil*, București, 2001.

Repere bibliografice: Octavian Paler, „Am trăit bolnav de absență” (interviu cu Virgil Ierunca), RL, 1990, 6; Florin Manolescu, *O utopie a diavolului*, LCF, 1990, 16; Gheorghe Grigurcu, *Virgil Ierunca despre estetismul torturii*, VR, 1990, 3; Liviu Malița, Ovidiu Pecican, „Piteștiul” a fost dincolo de iad, APF, 1990, 3–4; Mircea Mihăieș, *Arhipelagul MAI*, O, 1990, 20; Ion Simuț, Tiberiu Ciorbă, Adrian T. Sârbu, Traian Ștef, Ioan Moldovan, *Biografia unei cărți: „Fenomenul Pitești” de Virgil Ierunca*, F, 1990, 7; Ion Buzera, *Infernalul Pitești*, R, 1990, 6; Elena Ștefci în dialog cu Virgil Ierunca, CNP, 1990, 48; Gabriel Dimisianu, *Cărți despre gulașul românesc*, CC, 1991, 1; Nicolae Manolescu, *Crimă și pedeapsă*, RL, 1991, 3; Mihaela Șchiopu, *Itinerariul publicisticii românești a lui Virgil Ierunca*, JL, 1991, 15–18; Alex. Ștefănescu, *Adevărul, tot adevărul și numai adevărul*, RL, 1991, 36; Ion Buzeră, *Panteonul imposturii*, R, 1991, 9; Ovidiu Pecican, *Cu necruțătoare dragoste*, APF, 1991, 10–11; Daniel Vighi, *Aceeași minută a istoriei*, O, 1991, 49; Gheorghe Grigurcu, *Virgil Ierunca și „Sfânta Negație”*, CNT, 1992, 4; Simion, *Mercuțio*, 136–141; *Convorbire*

Gheorghe Grigurcu–Monica Lovinescu–Virgil Ierunca. *Posteritatea contemporană*, RL, 1993, 9; Bogdan Ghiu, *Monica Lovinescu et Virgil Ierunca – ou L'exile*, „Euresis” (CREL), 1993, 1–2; Andreea Deciu, *O gândire vie*, RL, 1993, 37; Monica Spiridon, *Gramatica demnității*, RL, 1993, 44; Simuț, *Incursiuni*, 321–328; Daniel Vighi, *Critica întotdeauna la zi*, O, 1994, 13; Gheorghe Grigurcu, *Profeția în prezent (Virgil Ierunca)*, VR, 1994, 3–4; *Virgil Ierunca*, VTRA, 1994, 4 (număr omagial); Tania Radu, *Ce ne mai rămâne*, LAI, 1994, 36; Al. Niculescu, *Virgil Ierunca, istoric literar*, RL, 1995, 5; Al. Cistelean, *Despre compromis, dezonoare, minciună*, VTRA, 1995, 1–2; Nicolae Manolescu, *La aniversară*, RL, 1995, 31; Nicolae Manolescu, *Istoria nu se uită, dimpotrivă*, RL, 1995, 40; Ungureanu, *La vest*, I, 173–185; Monica Spiridon, *Destinul adevărilor*, LCF, 1996, 3; Roger Fol-Droi, *La Torture sans fin*, „Le Monde”, 1996, 16; Eric Conan, *L'Enfer de Pitești*, „L'Express”, 1996, 14; Nicolae Florescu, *Întoarcerea proscișilor*, București, 1998, 67–143; Popa, *Reîntoarcerea*, 200–212; Ioana Pârvolescu, *Viață de boem*, RL, 2000, 30; *Dicț. esențial*, 390–393; N. Steinhart, *Dumnezeu în care spui că nu crezi... Scrisori către Virgil Ierunca*, îngr. Monica Manu, București, 2000; Daniel Cristea-Enache, *Marea neînțelegere*, ALA, 2001, 568; Gheorghe Grigurcu, *Pro Virgil Ierunca*, RL, 2001, 24; Behring, *Scrit. rom. exil*, 214–217, *passim*; Manolescu, *Lista*, II, 320–323; Popa, *Ist. lit.*, II, 1136–1139; *Dicț. analitic*, IV, 246–248; Manolescu, *Enciclopedia*, 389–396. M.S.

IGNA, Vasile (4.III.1944, Ardușat, j. Maramureș), poet și prozator. Este fiul Mariei (n. Rață) și al lui Vasile Igna, țărani. Urmează liceul la Șomcuta Mare, apoi la Baia Mare, unde în 1961 își ia bacalaureatul. Va absolvi în 1966 Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj, secția limba și literatura română. Este profesor într-un sat din județul Cluj, iar din 1969 va lucra ca lector, apoi ca șef al secției de literatură și din 1990 ca director la Editura Dacia din Cluj-Napoca. În 1994 intră în diplomație, fiind numit consilier al Ambasadei României la Paris. În timpul studiilor universitare, debutează cu versuri în revista „Viața studentească” (1963). Colaborează în continuare la „Echinoc”, „Familia”, „Luceafărul”, „România literară”, „Steaua”, „Transilvania”, „Tribuna”, „Vatra”, „Ateneu” ș.a. Cartea de debut, *Arme albe* (1969), este urmată de volumele de versuri *Fum și ninsoare* (1972; Premiul Asociației Scriitorilor din Cluj), *Provincia cărturarului* (1975), *Ora morilor de vânt* (1978), *Starea de urgență* (1981; Premiul Asociației Scriitorilor din Cluj-Napoca), *Grădina oarbă* (1984), *Insula verde* (1986), *Orbite* (1989), *Clepsidra cu cenușă* (1996), care îl vor impune definitiv în peisajul literar actual. Autorul publică o serie de poeme în proză de factură autobiografică, precum și povestiri fantastice, în *Ora morilor de vânt* (1978). Traduceri din lirica sa au apărut în Franța, Germania, Italia, Grecia, Ungaria, Polonia, SUA, Canada, Bulgaria, India, Macedonia.

Versurile de debut ale lui I. sunt „activistice”, în sensul expresioniștilor germani. Un „erou” liric se află mereu în acțiune, repugnându-i stagnarea, iar versul străpunge euforic, cu „arme albe”, o „realitate” atinsă de cariu: „Vom cere cuțitului sângele sfânt din cuvânt” (*Exercițiu terminat*). Poetul se vrea un „zeu solar”, predestinat a trece prin purgatoriul focului putregaiului unei întregi societăți. După asimilarea unor înrăuriri din spațiul poeziei moderne (Arthur Rimbaud, T.S. Eliot, Saint-John Perse), în poezia lui are loc o „tulburare a apelor”. Inalterate

rămân tonalitatea elegiacă, dar și autenticitatea trăirii, directă, emergentă etic la începuturi, implicită, filtrată livresc, abia sesizabilă în epoca maturității. Poetul este acum în căutarea unor arhipelaguri spirituale noi, fiind atras de culorile stinse, de lumina difuză din ochii peștilor, de zăpezile imaculate. El pendulează între „sloboda interpretare” a realității și încifrarea versului, fără a obtura complet canalele comunicării. Accesibilitatea poeziei sale, altfel constant intelectualistă, poate fi explicată prin reperele esențiale ale lirismului, prin multitudinea sentimentelor pe care le etalează, când cu discreție și rafinement, când cu deznădejde și sarcasm. În versurile din *Insula verde*, autorul pătrunde, ezitant ca un puritan, pe cărările înșelătoare ale erosului. O anume detașare ironică și extrapolarea erotismului la întreaga lume vie domină confesiunea. Ușurința de a se mișca în universuri paralele, sugerate printr-o serafică polifonie a versului, conduce la generalizarea procedeeului în volumul *Orbite*. Dedublat, autorul evoluează aici pe adevărate vulturi de virtuozi, în serii alternante de *Orbite* și *Ferestre*. După o „orbită” în vers alb, ritmat, urmează o „fereastră” în versuri clasice rimate: „Stă precum o pupilă imobilă,/ Pe pereții nopții stă, ca o insulă lucie,/ ca o cască pe creștetul unui soldat în marș” (*Orbită*). Apoi, în pagina următoare: „E ea, spre tine semnul ce-l trimit,/ e joia mistuirii astă-seară,/ degeaba casa ți-ai înțelenit/ căci îți rămâne sufletul afară” (*Fereastră*). În

genere „orbitele” ar sugera interiorizările, introspecțiile, iar „ferestrele” – deschideri spre lumea din afară. Într-o suită de versuri albe, l. se vrea un martor sever al veacului „de cretă”, schițând necruțător, printr-un cristal in „tulbure, vrednic de ars”, siluete cu „șira spinării restaurată”, impregnate de „gustul dulceag al narcozei” și vorbind „limba de lemn a turmei”, totul ca o „prelungire a mâinii inerte slăvind” nimicnicia. Criticii au semnalat ecouri argheziene într-un soi de psalmi, denumiți de autor „isterici”. Alte comentarii au recunoscut rapeluri la Al. Macedonski, V. Voiculescu și Ion Pillat. Poetul a asimilat însă toate aceste influențe, izvodind o poezie autentică și originală. Marcat de un decadentism eretic, ocult, al simțurilor, lirismul viețuiește aici într-un inextricabil amestec de sacru și profan, singurul altar la care se închină poetul fiind creația, proiectată cosmic.

SCRIERI: *Arme albe*, Cluj, 1969; *Fum și ninsoare*, Cluj, 1972; *Provincia cărturarului*, Cluj-Napoca, 1975; *Ora morilor de vânt*, Cluj-Napoca, 1978; *Starea de urgență*, București, 1981; *Grădina oarbă*, Cluj-Napoca, 1984; *Insula verde*, Cluj-Napoca, 1986; *Orbite*, București, 1989; *Clepsidra cu cenușă*, București, 1996; *Poveștile ariciului Pădărie și alte poezii pentru arici ori pentru copii mai mari*, Cluj-Napoca, 1997; *Călăuzele oarbe*, București, 1999; *Clepsidra cu cenușă*, București, 1999; *Naufragiu în bibliotecă. Carnet parizian*, București, 2001; *La Province de l'érudit*, tr. Tudor Ionescu și Emanoil Marcu, Cluj-Napoca, 2003. **Antologii:** *Subteranele memoriei. Pagini din rezistența culturii în România. 1944-1954*, introd. edit., București, 2001; *Marx contra Iisus. Repere ale confruntării dintre creștinism și comunism*, București, 2003. **Traduceri:** Manuel Puig, *Cel mai frumos tango*, București, 1981 (în colaborare); Antoine Ernest Miéty, *Cântecele soarelui*, Cluj-Napoca, 1981; Benito Pérez-Galdós, *Torquemada*, București, 1984 (în colaborare); *42 de poeți greci contemporani*, Cluj-Napoca, 1984 (în colaborare cu D. Kanellopoulos); Joseph-Maria Bochenski, *Manual de înțelepciuni pentru oameni de rând*, Cluj-Napoca, 2003.

Repere bibliografice: Poantă, *Modalități*, 188-190; Piru, *Poezia*, II, 442-446; Felea, *Aspecte*, I, 92-95; Poantă, *Radiografii*, I, 250-252, II, 153-156; Iorgulescu, *Scritori*, 71-73; Zăciu, *Lancea*, 84-88; Sângeorzan, *Conversații*, 106-108; Căndroaveanu, *Printre poeți*, 135-141; Steinhardt, *Critică*, 106-108; Tașcu, *Poezia*, 141-147; Braga, *Sensul*, 151-155; Grigurcu, *Existența*, 372-376; Simion, *Scritori*, IV, 384-393; Regman, *Nu numai*, 271-274; Emil Manu, *Eonul orbitelor*, VR, 1990, 10; Steinhardt, *Monologul*, 100-103; Paul Grigore, *Rune rubedo*, APF, 1994, 3-4; Poantă, *Scritori*, 53-55; Negoșescu, *Scritori contemporani*, 216-220; Pop, *Pagini*, 175-183; Poantă, *Dicț. poeți*, 104-106; *Dicț. scriit. rom.*, II, 576-577; Milea, *Sub semnul*, 92-97; *Dicț. analitic*, III, 428-429; Popa, *Ist. lit.*, II, 578-579. S.I.

IGNAT, Nestor (2.III.1918, Iași), poet și publicist. Este fiul Luciei (n. Filotti) și al lui Dimitrie Ignat, avocat. După terminarea Liceului „Spiru Haret” din București, face studii la Universitatea de aici, luându-și licența în filosofie (1941). A lucrat ca redactor și redactor-șef adjunct la „Scânteia” (1945-1962), ca redactor-șef adjunct la „Lupta de clasă” (1962-1981). Între 1948 și 1950 și între 1969 și 1982 a fost profesor și decan al Facultății de Ziaristică a Academiei „Ștefan Gheorghiu” din București. A colaborat la „Viața românească”, „Diplomat Club”, „Anotimpuri literare” (Timișoara) ș.a.

Publicist militant, conducător la „Scânteia” al sectorului cultural, semnatar al unora dintre cele mai dogmatice articole de directivă literară din perioada stalinistă și din cea imediat următoare, I. demasca ceea ce el numea „falsele «modele»”, fiind împotriva revenirii numelor lui Ion Barbu și Lucian Blaga, în timp ce despre *Craii de Curtea-Veche* de Mateiu I. Caragiale scria că cititorul timpului prezent ar încerca „un sentiment de rușine și dezgust”, simțindu-se „într-o atmosferă irespirabilă, îndeosebi datorită eroului liric al acestei povestiri-poem, care atinge cu nemărginită evlavie tot ce are vreo legătură cu aristocrația decadentă.” Ideologul de acum debutate în presă în 1939, cu poezii de sursă mediativă și viziune cosmică, apărute în „Jurnalul literar” al lui G. Călinescu. De același gen sunt versurile compuse în timpul războiului, din care a publicat câteva în „Vremea”. În anii de publicistică militantă, cu totul defavorabili poeziei, „muza” lui tace, însă nu chiar tot timpul; într-o „mostră” lirică din 1957, tipărită totuși după 1989, jurnalistul susținător al realismului socialist contemplant norii, apa curgătoare, zbuciumul vântului și se dorește îngropat la țară, unde „să-i cânte cucul pe troian” și „să-l spele apa-n dungă”. Invarianta producției sale poetice, de la debut până la senectute, adunată în 1996 în volumul *Poezii*, e propensiunea spre meditație: nu coborând de la idee la imagine, ci ridicând la gândire emoția contactului cu palpitul vital. Sensibilitatea individuală devine, într-o manieră emfatică, grandilocvent-retorică, o cutie de rezonanță a istoriei mondiale și a vieții cosmice. Versurile mai noi comunică anxietăți existențiale, prezente anterior doar în stare latentă, stări de teroare lăuntrică, viziuni de coșmar. Se înmulțesc referirile și aluziile de natură religioasă. Sugestii de aceeași natură conțin desenele cu care I. și-a ilustrat volumul, poetul fiind și un grafician care, potrivit observației lui Geo Bogza, inserată în *Poezii*, „înfățișează o întreagă lume, cuprinsă de delir”. Scriitorul a publicat și impresii asupra picturii, îndeosebi a celei murale.

SCRERI: *Cu privire la opera lui Mihail Eminescu*, București, 1950; *Cu privire la valorificarea moștenirii literare*, București, 1954; *Prin templele naturalismului mexican*, București, 1968; *Pictori muraliști mexicani*, București, 1972; *Din albumul unui călător*, București, 1980; *Les Traits spécifiques du message de presse*, Salonic, 1987; *Poezii*, cu desenele autorului, București, 1996. **Ediții:** Alice Voinescu, *Kant și școala de la Marburg*, București, 1999; Nae Ionescu, *Tratat de metafizică*, București, 1999.

Repere bibliografice: Popa, *Ist. lit.*, I, 739, *passim*.

D.Mc.

IGNĂTESCU, Constantin (16.V.1887, Dumbrăveni, j. Suceava – 26.VI.1968, București), poet și prozator. Sfârșind ciclul de studii secundare la Liceul „A.T. Laurian” din Botoșani în 1904, I. urmează, în capitală, cursurile Școlii Superioare de Stat. Cariera care îl așteaptă e aceea de funcționar poștal – la Suceava, Botoșani, Darabani, Cernăuți –, cu o promovare, la București, în funcția de inspector general. După debutul în foaia „Pagini sociale” (Botoșani, 1909), colaborează cu o teribilă spornicie, trimițând versuri și proză umoristică, însemnări literare, cronici dramatice, la „Revista telegrafică, telefonică și poștală”, „Arhiva CFR”, „Dreptatea” (Chișinău), unde a fost redactor,

„Dobrogea jună” (Constanța), „Dimineața”, „Rampa”, „Teatrul”, „Săptămâna CFR”, la care a lucrat ca redactor pentru partea literară, „Gorjanul” (Târgu Jiu), „Timpul”, „Ultima oră”, „Tribuna românească”, „Almanahul literar”, devenit mai apoi „Steaua”, „Viața românească” ș.a. A folosit pseudonimele Jap, C. Daltă, Toader Gătej, Micu Delasiret, Mărioara Dumbrăveanu, Salustius.

Excelent versificator, cu un condei infatigabil și alert, I. produce un șir nesfârșit de cronici vesele și triste. Un pic de umor, o boare de melancolie emit aceste stihuri care, pe alocuri, îl imită vioi pe G. Topîrceanu. Proza, cu înțepături satirice, se căznește să silueze două personaje, Gută și Cănuță, din speța comicului zevzec. Între surâs și lacrimă, poemele din *Isovoade* (1943), cartea de debut, sunt croite, în culori de pastel, pe o dimensiune retro. „Icoanele” de altădată, din satul copilăriei, își exercită apelul imperios. Prin „amintirile de fum” se întrezăresc, în tihna lor patriarhală și în ritmica eternă a anotimpurilor, casa bătrânească, grădina înrouată și plină de miresme, bisericuța senină, precum și alte înduioșătoare priveliști ale ocrotitoarei „vetre”. Lărgindu-și gama, ciupind energie struna naționalismului, paseistul se dedă unei făloase retorici, cu trâmbitări de viteji străbune și evocări de cetăți basarabene. Îi reușește însă cu totul altceva, și anume pensulația în miniatural. Surprinzătoare este consonanța poemului *Pânda* cu *Moartea căprioarei* a lui Nicolae Labiș. În alte poezii „joacă” maniera lui G. Coșbuc sau sunt de regăsit ecouri din Ion Barbu. Dacă în 1939 I. nu ajunge să publice (ori să ducă la capăt) romanul *Blestemul medieval* (din care un fragment apare în presă),

după 1950 va publica o duzină de narațiuni, cele mai multe de inspirație istorică. În *Mărgelele de plumb* (1951), *Moșia oamenilor slobozi* (1951), *Niculai Călărășul* (1953), *Mitruț al Joldii* (I-II, 1953-1954), *Vijelie-n sus pe Jii* (1954), *Zile involburate* (1954), *Marșul miresei* (1955), *Romanțe de dragoste* (1957), *Măria sa Țara*. *Din vremea lui Vlad Țepeș* (1960), *Agurida*, „povestire eroică” (1962), *Dosarul lui Ion Măruntu* (1962), *Vântoasa* (1964), el probează indiscutabile calități de povestitor. Ciuma lui Caragea, invaziile osmanlıilor, bătăliile grozave, lăsând în urmă norme de leșuri, viața năpăstuită a iobagilor din Evul Mediu românesc formează substanța unui epic bine servit de coloritul unui limbaj cu savori de vechime. Sunt „zile involburate”, în care își duc veacul țărani obișnuiți și boieri hapsâni, „străjeri” mereu la pândă și băjenari, iscoade, neguțători, meșteșugari, lotri, vătafi, zapcii, o întregă figurație romanescă fără cine știe ce consistență. Portretistica acestor romane, cu vagi excepții (Trică Ursu, Mitruț al Joldii, Ioan Vodă, Vlad Țepeș, Doja), nu e dominată de scrupolul individualizării, vizând în linii contrastante, de un violent maniheism, categoria, tagma, ceata. Schema tinde să sufocă totul, în chinga unui tezism agasant. Într-un antagonism ireductibil, două tabere se înfruntă: de o parte, cei săraci lipiți pământului, care „crâșcă și gem”, schingiuiți, batjocoriți, iar de alta, agresorii, nesătui și căinoși, cu o înfățișare neapărat caricaturală sau repugnantă. Când le ajunge cuțitul la os, urgisiții se răzvrătesc și mânia lor îi împinge la cumplite, sângeroase fapte. Obsedați de „pământ și slobozenie”, eiucid cu sete, pradă unei beții a răzbunării, dau foc, fac prăpăd pe unde trec. E multă cruzime în romanele lui I., atât în secvențele de război, când se dezlănțuie „măcelul”, cât și în scenele de răfuială și de pedepsire, unde sabia, ghioaga, ștreangul, țeapa curmă sumedenie de vieți. Urmează represaliile și o încă mai aprigă împilare, pe care firile independente nu o mai suportă, alegând aventura eroică și justițiară a haiduciei. În ceasurile de liniște, oamenii se strâng la un taifas, povestind, cu frazări de contaminație sadoveniană, întâmplări de pomină. Totul, s-ar spune, e urzit pentru a motiva sentimentul de jubilație declanșat la venirea rușilor „dezrobotori”, care ar alunga „coșmarul”. Cazacii zaporojeni, legând frăție cu moldovenii, sunt o anticipare a ostașului sovietic „mântuitor”. Mistificarea, compromițând grav niște scrieri nu lipsite de virtuți, aruncă în arenă și „partidul comuniștilor”, privit ca o binecuvântare pentru mult pătimitul norod. Așa, de pildă, în romanele *Marșul miresei*, *Romanțe de dragoste*, *Dosarul lui Ion Măruntu*, care ancorează și în alte medii decât în acela rural. Culmea falsificării se întâlnește în povestirea *Brigada mixtă* (1953), unde viața într-o gospodărie colectivă e tratată operetistic, idilismul „viziunii” rostogolindu-se în apele tulburi ale impudorii. Nu e de mirare, atâta vreme cât, traducând în 1952, împreună cu N. Cerna, romanul *Onoarea* de G. Bașirov, I. îl apreciază în prefață ca fiind „o strălucită realizare a realismului socialist”. În același an transpune în românește *Taras Bulba* de N.V. Gogol. În perioade mai vechi ale activității sale literare publicase, în „Arhiva CFR”, tălmăcirea unei nuvele de Ludovic Naudeau și a unui act dintr-o piesă a lui René Fauchois. Comediile *Alt om* de Étienne Rey și *Prin viile Domnului* de

Robert de Flers și F. de Croisset s-au jucat, în versiunea meșterită de I., la Teatrul Național din Chișinău.

SCRIERI: *Isovoade*, București, 1943; *Mărgelele de plumb*, București, 1951; *Moșia oamenilor slobozi*, București, 1951; *Brigada mixtă*, București, 1953; *Niculai Călărășul*, București, 1953; *Mitruț al Joldii*, I-II, București, 1953-1954; *Vijelie-n sus pe Jii*, București, 1954; *Zile involburate*, București, 1954; *Marșul miresei*, București, 1955; *Romanțe de dragoste*, București, 1957; *Măria sa Țara*. *Din vremea lui Vlad Țepeș*, București, 1960; *Agurida*, București, 1962; *Dosarul lui Ion Măruntu*, București, 1962; *Vântoasa*, București, 1964. **Traduceri:** N.V. Gogol, *Taras Bulba*, pref. Cezar Petrescu, București, 1952; G. Bașirov, *Onoarea*, pref. trad., București, 1952 (în colaborare cu N. Cerna).

Repere bibliografice: Arghezi, *Scrieri*, XXVII, 344-346; Silvian Iosifescu, „*Moșia oamenilor slobozi*”, CNT, 1951, 23; Al. Săndulescu, „*Mitruț al Joldii*”, CNT, 1953, 36; Al. Căprariu, „*Romanțe de dragoste*”, TR, 1957, 33; Mihail Petroveanu, „*Romanțe de dragoste*”, GL, 1957, 37; Dan Grigorescu, *Romanul istoric și actualitatea*, LCF, 1963, 17; Virgil Ardeleanu, *Un roman al micilor funcționari*, ST, 1962, 4; V. Moglescu, „*Dosarul lui Ion Măruntu*”, GL, 1962, 24; Rodica Docea, „*Vântoasa*”, GL, 1964, 22; Popa, *Dicț. lit.* (1977), 271; Satco-Pânzar, *Dicționar*, 103; Lazarovici, *Dicț. scriit. botoșăneni*, 107-108; Popa, *Ist. lit.*, I, 1036. F.F.

IGNEA, Dumitru (22.05.1919, Iași), prozator. Este fiul Ecaterinei (n. Vechiu) și al lui Gheorghe Ignea, muncitor ceferist. Urmează primele șapte clase în Iași, la Școala „Gheorghe Mărzescu”, iar din 1937, frecventează cursurile Școlii de Perfecționare în Artele Grafice din București, unde predau profesorii de la Liceul „Gheorghe Lazăr”. Cărțile au exercitat o fascinație deosebită asupra lui I., care și-a dorit să devină librar, făcând chiar o perioadă de ucenicie în Librăria Socec din Iași, când învață și meseria de tipograf. În 1941-1945 luptă pe front și este luat prizonier. Întors în țară, intră în lumea presei, pe care o va sluji timp îndelungat, ocupând funcții de redactor și redactor-șef la „Lupta Moldovei” (Iași), „Canalul Dunăre-Marea Neagră” (Constanța), „Opinia” (Iași), „Iașul literar”, „Convorbiri literare”. Mai colaborează la „Viața românească”, „Steaua”, „Contemporanul”, „Gazeta literară” ș.a. Deține funcția de secretar al Asociației din Iași a Uniunii Scriitorilor (1959-1969). Debutează cu două poeme în almanahul literar „Pentru pace și cultură noi luptăm” (1949), iar editorial, cu volumul *Povestiri*, apărut în 1955.

Narațiunile lui I. se grefează pe subiecte inspirate din mediul muncitoresc și din război. Volumul de debut însumează o serie de povestiri din viața tipografilor, care îi era familiară, scrise în maniera îngroșat ideologizantă a anilor '50. Ficțiunea joacă un rol secundar, autorul pornind de la întâmplări adevărate, în jurul cărora brodează cu ușurință. Firul evenimentelor urmărește, de regulă, maturizarea unui personaj în „focul luptei de clasă”, în pofida unor grave accidente biografice. Tipul predilect de erou, Alexandru Trandafir din povestirea *Primii pași*, va suferi mai multe „transformări” până să capete „profilul” inginerului Emil Caratașu din romanul *Sub aripa timpului* (1988). Acesta duce o luptă dublă, îndeplinirea cinci-nalului și ridicarea conștiinței muncitorilor, în timp ce în viața personală trecutul este un obstacol important în calea împlinirii afective. Însoțit de Brod Brăduț, un tânăr coleg, un fel de

variantă ameliorată a sa, Emil Caratașu începe să participe la viața culturală a orașului și astfel orizontul lui existențial i se schimbă. Personajele lui I. sunt puternic marcate de o perioadă nefericită a vieții, se refugiază adesea în amintiri, iar presiunea psihologică căreia îi cad pradă vine, invariabil, din „responsabilitățile” sociale. O încercare singulară într-o producție narativă în care pot fi întâlnite mai toate poncifurile proletcultului o constituie romanul *La Crimeea, peste mare* (2002). Un lirism cald învâluie povestea țiganului Parnică, nevoit să înfrunte grozăviile războiului alături de fetița lui de șase ani. Sunt de reținut scene de un realism crud, cinematografic: țărani care mănâncă pământ și sug tulpini de trestie pe timpul foametei, imaginea de coșmar a aruncării în aer a unui tren care transporta cai. Piesa de teatru radiofonic *Prietena mea, noaptea* (1974) se concentrează pe același caz al tipăririi unui ziar ilegal, desigur prezentat, într-o gospodărie țărănească, subiect exploatat deja în povestiri și în romanul *Condamnat la moarte* (1971).

SCRIERI: *Povestiri*, București, 1955; *Strada primăverii*, București, 1956; *Taina celor cincisprezece litere*, Iași, 1960; *Omul cu părul cărunt*, Iași, 1961; *Condamnat la moarte*, Iași, 1971; *Sub aripa timpului*, Iași, 1988; *La Crimeea, peste mare*, Iași, 2002. **Ediții:** George Lesnea, *Pe-un prag de fum*, postfață Val Condurache, Iași 1983.

Repere bibliografice: Leonard Gavrilu, „*Omul cu părul cărunt*”, *O*, 1961, 7; S. Marin, „*Omul cu părul cărunt*”, *LCF*, 1961, 13; Teodor Vărgolici, *Poeți și prozatori*, *LCF*, 1964, 15; Constantin Coroiu, *Roman și autenticitate*, *CRC*, 1971, 20; Constantin Corvin, „*Condamnat la moarte*”, *CRC*, 1971, 20; Sorianu, *Contrapunct*, 128–130; Lucian Dumbravă, *La 60 de ani – Dumitru Ignea*, *CL*, 1979, 5; N.I. Barbu, *D. Ignea la 60 de ani*, *CRC*, 1979, 22; Ioan Holban, *Azi, ieri, alaltăieri*, *CRC*, 1988, 50; Liviu Papuc, „*Sub aripa timpului*”, *CL*, 1989, 2; Alexandru Horia, *Orizont contemporan*, *LCF*, 1989, 15; *Dicț. scriit. rom.*, II, 577–579; Ioan Holban, *Vreme de război*, „*Evenimentul*” (Iași), 2003, 29 martie. *N.Bc.*

ILEA, Ion Th.[eodor] (17.VI.1908, Bistrița Bârgăului, j. Bistrița-Năsăud – 25. IX. 1983, București), poet și prozator. Copil al unor țărani săraci (Ileana și Teodor Ilea), I. a fost nevoit să-și întrerupă studiile sistematice, începând o lungă peregrinare pe la diferiți stăpâni în Cluj, apoi în București, unde locuiește o vreme la un azil de noapte, atingând probabil treapta cea mai de jos și mai dramatică într-o tinerețe subminată de morbul vagabondajului. După câteva încercări de calificare profesională, urmează cursurile Academiei de Artă Dramatică din Cluj. În 1931 îi apare aici primul volum de versuri, *Inventar rural*, și e angajat ca secretar de redacție la „Societatea de mâine”. Mai târziu va fi reporter de fapt divers la „Adevărul” și „Dimineața”, iar în 1936–1939 se află la Deva, ca redactor și ulterior director al revistei „Eu și Europa”. Până la urmă se stabilește la București, unde în 1943 devine redactor la revista „Plaiuri năsăudene”, apoi director la „Transilvania noastră”. Schimbările de după 1944 îi sunt inițial defavorabile, el fiind nevoit să muncească o vreme în mină. La periodicele la care a lucrat, ca și la „Hyperion”, „Curierul liber”, „Viața literară”, „Brașovul literar”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Convorbiri literare”, „Azi”, „Progres și cultură”, „Familia”, „Lanuri”, „Vremea”, „Gazeta literară” ș.a., colaborează cu versuri și mai rar cu

reportaje și articole sociale, culturale, literare. Boem, instabil, cu o existență umilă, cețoasă, incoerentă, paradoxală, între avânturi sublime și mizerii indescrivibile – pe care târziu, în *Mărturisirile unui anonim* (1974), o privea cu sentimente amestecate, între jenă și disimulată mândrie –, omul I. a stărnit mai degrabă compasiunea confracților (Panait Istrati și Tudor Arghezi, în special, l-au ajutat mult), în timp ce poetul I. s-a bucurat de unele aprecieri reconfortante.

Cele nouă volume și plachete de versuri apărute într-o jumătate de veac îi reflectă într-o măsură biografia spirituală, înregistrând evoluția de la percepția proaspătă a împrejurimilor natale la un fel de filosofie (morală) a senectuții. În prima carte, *Inventar rural*, poetul își circumscrie mediul generic, înregistrând secvențe ale unei viziuni animiste asupra naturii și satului, în diferite anotimpuri și ipostaze. Într-o reprezentare plastică personală, poetul schițează peisaje sau momente, notând senzații vizuale, auditive, constatări imediate cu o rostire metaforică, alegorizantă, care creează imagini insolite, dinamice, fără implicare sentimentală sau meditativă. Mai impregnate de afectivitate sunt poeziile din ciclul *Inventar sentimental*. Într-o stare de intensă așteptare, timpul se deformează, natura

pare înțesată cu semnale, tensiunea erotică devine halucinatorie, exacerbând starea personajelor lirice. În general, o modificare a raporturilor firești dintre lucruri și fenomene apare în egală măsură ca o percepție transfigurată de sensibilitate și de intensitatea trăirilor, dar și ca efect al unei rostiri intenționat nonconformiste. Plecând din sat, poetul capătă o nouă identitate, aceea de exponent al celor mulți, de înflăcărat luptător pentru „dreptate și armonie” (*Gloata*, 1934). Modul de a privi orașul, ca și mesianismul social, frenezia și gigantismul eului liric, tehnica, dicția, natura metaforei, lirismul exotic sunt tipic expresioniste și tind să sugereze o anumită realitate și așteptare, într-o exprimare contorsionată de intensitatea sentimentelor. În cartierele înecate în fumul uzinelor, cu străzi obosite, în care viața e potențată de zgomotul metalic, ritmic al muncii, se deslusec semnele răzvrătirii și ale distrugerii. Imagini ale existenței tragice a gloatei, devenită tot mai amenințătoare, se constituie în tablouri sumbre, de o „normalitate” teribilă, în care vizualul e reliefat puternic de fundalul macabru al corului morților, de crude secvențe apocaliptice. Eul poetic se auto-percepe, în aceeași viziune realist-fantastică, hipertrofiat: el este tot și în toate, este marele suflet, conștiința colectivă, este dragostea, legătura dintre oameni, este însuși soarele. Același gigantism-panteism se manifestă în *Întoarcere* (1942). Laitmotivul este aici un patriotism axat pe evocarea matricei rurale, unitatea fundamentală a existenței românești, simbol al țării, și pe exprimarea revoltei față de nedreptățile suferite de România după 1940, stare de fapt care incendiază fantezia poetului. După câteva ne semnificative încercări de poezie „angajată” (*Simfonia furtunilor*, 1946, *Pasul meu peste ani*, 1957), I. reia în *Ani vii* (1967), *Poezii* (1970; Premiul Asociației Scriitorilor din Brașov), *Eflorescență* (1972), cu alte mijloace, „pictura poetică” pe subiecte rurale, dispunând parcă pe o pânză elemente plastice concrete, ca suport senzorial, pentru a construi tablouri cu abstracțiuni personificate. Singurătatea înfășoară arborii, se scaldă în râu, toamna, ca o „tolbă înflorată”, se desfășoară pe fundalul necuprinsului, al timpului ce formează „pajiști de veșnicie”, pe care zburdă „roibii” senzațiilor și ai gândurilor. Prin această pictură, expresionist-suprarealistă, I. realizează un fel de metafizică a vederii și o vedere a „complexului metafizic”, care uneori îl conduc la adevărate intuiții *science fiction*. Zăbovind „între spații și timp”, poetul aude „pași în a patra dimensiune” și are o imagine specială a lumii, dar și al fiului unei existențe de dincolo de concret, de materie și spirit, de viață și moarte, de sens și nonsens. Hipertrofierea eului conduce la desubstanțializarea individului, identitatea finită metamorfozându-se într-o entitate dezmarginată, care cuprinde însăși lumea. Poetul conferă un vag sens cognitiv tulburatelor sale imagini, sugerând că vrea să dezlege tainele cele mai ascunse, să aprindă „miezul lucrurilor”, „cu foc ceresc”, dar rezultatul e o poezie prea personală, în care ideea de comunicare nu mai funcționează ca principiu generator al textului. De multe ori „firul” dispăre, iar sintagmele par a scăpa de sub controlul lucidității. În aceeași rostire semialeatorie, discontinuă, contorsionată, de o dificilă ambiguitate, I. emite, în *Viața mai departe* (1981), „precepte” ale unei filosofii tulburi, iscată în special de

extrapolarea propriilor neliniști și trăiri în universul obiectiv și de receptarea ecourilor modificate de viziunea sa animistă. Tensiunea lirică pare a se naște între două percepții/deziderate: eul ca centru focalizator al tuturor razelor și semnificațiilor lumii — eul desubstanțializat, dezmarginat, panteist. Senzația ființării imateriale, în „a patra dimensiune”, este și o posibilă reprezentare a morții pentru poetul pândit deja de „nori și cețuri bolnave”. Aceste cuvinte/realități devin nuclee lirice recurente, ca și alte noțiuni din sfera extincției, a suferinței — întuneric, umbră, crepuscul, eclipsă, fum, cenușă, coșmar, cădere, teamă, amar, lacrimă, târziu, taină, neant. Sub presiunea apropierei sfârșitului, meditația asupra mecanicii subtile a existenței se acutizează și, înăbușindu-și gândurile sau constatările negre, poetul își afirmă credința în valorile pozitive — omenie, prietenie, solidaritate, cunoaștere, echilibru — și continuă să brodeze pe pânză de lumină sau de eter nebuloase jocuri de imagini-idei, în același mod animist antropomorfizator. Dintre volumele de proză — *Sub cerul Heniului* (1973), *Mărturisirile unui anonim* —, doar al doilea are o oarecare importanță pentru istoria vieții literare interbelice și pentru conturarea portretului spiritual al autorului.

SCRIERI: *Inventar rural*, Cluj, 1931; *Gloata*, pref. Eugen Ionescu, București, 1934; *Întoarcere*, București, 1942; *Simfonia furtunilor*, București, 1946; *Pasul meu peste ani*, cu ilustrații de Eugen Drăguțescu, cuvânt înainte Tudor Arghezi, București, 1957; *Ani vii*, pref. Ovidiu Papadima, București, 1967; *Poezii*, cu ilustrații de Eugen Drăguțescu, pref. Tudor Arghezi, București, 1970; *Eflorescență*, București, 1972; *Sub cerul Heniului*, București, 1973; *Mărturisirile unui anonim*, postfață Mihai Gafița, București, 1974; *Viața mai departe*, Cluj-Napoca, 1981.

Repere bibliografice: V. Beneș, *Poezia lui Ion Th. Ilea*, SDM, 1932, 11-12; Ionescu, *Război*, I, 239-242; Eugen Jebeleanu, „*Gloata*”, F, 1935, 4; Streinu, *Pașini*, V, 130-132; Călinescu, *Ist. lit.* (1982), 943; Ion Șugariu, „*Întoarcere*”, RFR, 1943, 2; George Tudoran, „*Întoarcere*”, F, 1942, 11-12; Lucian Valea, „*Întoarcere*”, GT, 1943, 18; Ion Apostol Popescu, *Literatura ardeleană nouă*, București, 1944, 79-88; Arghezi, *Scrieri*, XXXIII, 374-376; Mircea Anghelescu, „*Ani vii*”, GL, 1967, 38; Piru, *Panorama*, 88-90; Cubleșan, *Miniaturi*, 96-102; Aureliu Goci, „*Eflorescență*”, RL, 1972, 52; Crohmălniceanu, *Literatura*, II, 526-528; M.N. Rusu, *Inventar biografic*, LCF, 1975, 16; Aureliu Goci, „*Viața mai departe*”, RL, 1981, 24; Dumitru Radu Popa, „*Viața mai departe*”, TBR, 1981, 218; Henri Zalis, „*Viața mai departe*”, CNT, 1982, 33; Mircea Popa, *Ion Th. Ilea*, ST, 1983, 10; Rotaru, *O ist.*, III, 137-138; Grigurcu, *Eminescu — Labiș*, 356-359; *Dict. scriit. rom.*, II, 579-581. C.T.

ILEA, Marian (25. VIII. 1959, Ieud, j. Maramureș), prozator, dramaturg și publicist. Este fiul Ioanei (n. Bizau) și al lui Grigore Ilea, țărani. A absolvit Academia de Științe Economice din București și a lucrat ca economist, după 1989 devenind om de afaceri, patron și editorialist la cotidianul „*Glasul Maramureșului*” din Baia Mare. Debută în 1986 la „*Familia*” și editorial, în 1990, cu volumul de proză *Desiștea*. Colaborează la revistele „*Luceafărul*”, „*România literară*”, „*Familia*”, „*Tribuna*”, „*Steaua*”, „*Viața românească*”, „*Archaeus*” ș.a. A obținut Premiul pentru debut al Salonului Național de Carte (Cluj-Napoca, 1991) și

Premiul pentru dramaturgie al Uniunii Scriitorilor din România (1997).

Cartea de debut, *Desiștea*, urmată, în 1996, de *Desiștea II*, cuprinde povestiri și nuvele legate simbolic, cele mai multe, de satul Desiștea, un miraculos și labirintic Macondo de Maramureș. Dacă prin amestecul de cotidian și fantastic atmosfera se apropie de modelul realismului magic marquesian, construcția narativă urmează mai degrabă un model faulknerian, prin jocul perspectivelor și al discursurilor, prin amalgamarea planurilor temporale și dramatizarea narațiunii. Pe de o parte, scriitorul continuă cu succes, în nuvele precum *Răbojul*, linia unui onirism cu tușe naturaliste, pe de altă parte însă, prin savoarea limbajului regional (narațiunea este atribuită aproape mereu personajelor, care vorbesc în grai maramureșean), el aparține familiei de scriitori savant-„populari”, înrudindu-se de aproape cu moldoveanul Ion Creangă. Doar că I. este un Creangă trecut prin școala de proză optzecistă (mai ales în *Călătoria mecanicului-șef de echipă Giorgioiu Constantin în tri țări sau în Scrisori*), având predilecție pentru un anume tip de personaj, de psihologie și discurs: omul simplu, de la țară, în primul rând orgolios, atent să nu se facă de răs, deștept (intuitiv), poate chiar viclean sau prost (neinstruit), inocent, încercând să se adapteze și să înțeleagă noua realitate (a societății urbane și „civilizate” din perioada de după 1944) prin intermediul unei percepții de ordin arhetipal. „Magicul” rezultă tocmai din această perspectivă a personajului-narator, care privește lumea cotidiană, banală, „reală”, desacralizată, cu ochii mirați și neîncredători ai unui primitiv (calitatea de excepție a prozei constă în „primitivitatea” limbii personajelor, înțelegând prin aceasta caracterul ei de limbaj „prim”, netrucat, ingenuu, viguros). Limbajul este de fapt adevărata lume creată de scriitor, extraordinară prin vitalitate și prospețime, unică, probabil, în literatura română contemporană. Piesa de teatru în trei acte *Ariel* (1997) este o încercare ambițioasă de teatru în teatru, bazat pe principiul ambiguității, al lipsei de unitate și consistență a personajului, a timpului și a spațiului dramatic. La lectură, piesa pare totuși destul de firavă ca structură dramatică, lipsindu-i autentică forță beckettiană a absurdului, spre care doar aspiră. Trei cărți ale lui I. ar putea foarte bine să aparțină oricăreia dintre literaturile central ori est-europene: *Povestiri din Medio Monte* (2000), *Casa din Piața Gorky* (2001) și *Vacek* (2002). Ele sunt legate de destinul orașelului Medio Monte, situat în Imperiul habsburgic, oraș probabil ceh (sau românesc), eteroclit etnic, locuit de cehi, unguri, români, albanezi. Poveștile alcătuiesc o mică trilogie, un fel de cronică anonimă a orașului, scrisă cu talent și cu acel al șaselea simț lingvistic atât de caracteristic autorului. Spre deosebire de povestirile „desiștene”, câteva prea încărcate, stufoase, povestirile despre Medio Monte au un fel de rigoare, o limpiditate a fantasticului. Farmecul lor special rezidă în „atitudinea” narativă a autorului, care, mimând ingenuitatea și detașarea, se prefacă că nu-și cunoaște personajele și le lasă, inclusiv atunci când vorbesc, de capul lor. De aici învăluitoarea ironie, parodia tandră din aceste povestiri. Volumul *Povestiri din Medio Monte* cuprinde nuvelele *Gravimetrul*, un mic roman de formare a

„eroului” Lutz Korodi, inventatorul unui aparat pentru măsurarea gravitației pământului, și *Memoriul lui Vasile Duminică*, o scurtă cronică subiectivă, „cărcotoasă”, a orașului (autorul memoriului se crede un veșnic persecutat). *Gravimetrul* conține două mari planuri temporale, bineînțeles ambiguu manevrate, cel al prezentului – povestea inventatorului (când realistă, când fantastică) și poveștile, colaterale, ale altor „cetățeni” din Medio Monte, și cel al trecutului, incluzând povestea întemeierii orașului de către personaje miraculoase, care revin ciclic din timpul mitic în cel istoric (Leopold I, Gerard Lissabona, Jean Rabol). *Casa din Piața Gorky* este un roman atipic, alcătuit din câteva povestiri-arce de cerc, aflate pe aceeași circumferință simbolică și „subînțese” de mai multe personaje. Temele dominante sunt raportul dintre sexualitate și moarte, dintre masculin și feminin, dintre ceea ce trece și ceea ce rămâne când e vorba de viața socială. Structura narativă se particularizează prin înglobarea, în narațiunea propriu-zisă, a unor rapoarte, cereri, procese-verbale, ordine administrative, proteste, scrisori oficiale sau particulare. Practic, aceste preținse „documente” nu se delimitează de „narațiune”, de aici și aspectul eclectic, de cronică, scrisă când de un narator impersonal, anonim („autorul”), când de personaje. Mic roman de aproximativ o sută de pagini, *Vacek* este o parabolă despre bine și rău, înțelepciune și nebulie, credință și necredință, dragoste și ură, de un farmec și o poezie discrete. Cartea se construiește concentric, pe mai multe planuri, dar urmând trama unui destin cristic, al iubirii, al jertfei și al credinței în aproape, care se opune celui alt destin, al necredinciosului, un Iuda avid de putere pentru că este slab și îi persecută pe ceilalți simțindu-se persecutat. Acțiune propriu-zisă nu există, doar mici întâmplări cotidiene peste care plutește bănuiala unei conspirații, dialoguri mărunte și pline de tâlc, amintiri din copilărie, fragmente de cugetări, rapoarte de activitate către ministrul de Interne de la Budapesta, diverse depoziții și note informative. Aceste texte, transcrise cu italice, pentru a delimita discursul auctorial de relatările unor naratori întâmplători, mimează și subminează stilul juridic-administrativ, dar și neorealismul optzecist, printr-o implozie de poezie aproape suprarealistă.

SCRIERI: *Desiștea*, București, 1990; *Desiștea II*, București, 1996; *Ariel*, București, 1997; *Povestiri din Medio Monte*, București, 2000; *Casa din Piața Gorky*, Baia Mare, 2001; *Vacek*, Cluj-Napoca, 2002; *Medio Monte*, Cluj-Napoca, 2003.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, *O nouă generație. Promoția '90*, LCF, 1990, 17; Cristian Popescu, *Marian Ilea. Promoția '90*, LCF, 1990, 29; Eugen Simion, *Un debut*, RL, 1991, 12; Sanda Cordoș, *Însemnări despre Desiștea*, TR, 1991, 20; Mihai Dragolea, *Viața densă din Desiștea*, ST, 1991, 9; Radu Aldulescu, *Un nouzecist*, ALA, 1997, 335; Glodeanu, *Dimensiuni*, 228-230.

R.D.

ILEANA, revistă artistică și literară apărută la București din iunie 1900 până în decembrie 1901. Editată de Al. Bogdan-Pitești, după modelul unor publicații de artă din Franța și Germania, revista e redactată de Ion C. Bacalbașa; de la numărul 3-4 din 1901, pe frontispiciul publicației cei doi apar împreună, în

calitate de directori-proprietari, iar subtitlul este „Revistă de artă”. Periodicitatea anunțată, lunară, nu a fost respectată, editându-se numai șase numere, dintre care două duble. Așa cum specifică într-un editorial I.C. Bacalbașa, I. trebuia să sprijine afirmarea artelor plastice românești. În acest scop era necesară schimbarea mentalității potrivit căreia produsele artistice naționale nu aveau valoare. Bacalbașa se arată circumspect în privința valorii de ansamblu a manifestărilor artistice autohtone, dar susține că o evoluție artistică trebuie pregătită și sprijinită. Mijloacele prin care s-ar putea realiza aceasta ar fi experiența acumulată în secolul al XIX-lea și mai ales bogata tradiție artistică populară. El semnalează, în aceeași ordine de idei, influența favorabilă a folclorului asupra literaturii culte. În sprijinul tezelor lui Bacalbașa scrie și C. Dimitrescu-Iași studiul *Arta națională*. Colaboratorii literari ai revistei sunt Charles-Adolphe Cantacuzène, Al. Davila, Mircea Demetriade, Gh. Marinescu, Gabriel Donna, Radu D. Rosetti și D. Karr (D. Karnabatt), toți autori de versuri, G. Ranetti, care colaborează cu proză și cu o caldă evocare a lui Anton Bacalbașa. Al. Bogdan-Pitești este autor de versuri în limba franceză, I.C. Bacalbașa scrie câteva articole în chestiunea teatrului național, iar M. Demetriade — o prezentare a vieții și activității lui Friedrich Nietzsche. I. a fost editată în condiții grafice remarcabile, cu splendide reproduceri din N. Grigorescu, I. Andreescu, N. Vermont ș.a. R.Z.

ILICA, Carolina (19.III.1951, Vidra, j. Arad), poetă și traducătoare. Este fiica Valeriei (n. Mager) și a lui Iacob Ilica, țărani. A absolvit Liceul Pedagogic din Arad (1971) și Facultatea de Filosofie a Universității din București (1975). Debutează cu versuri în 1966, în ziarul arădean „Flacăra roșie”, iar în 1969 este distinsă cu Premiul Tineretului la concursul „Nicolae Labiș”. Colaborează la „Familia”, „Tribuna”, „Scânteia tineretului”, „Amfiteatrul”, „Luceafărul”, „România literară” ș.a. Din 1994 este diplomat în Republica Macedonia. Împreună cu soțul ei poetul Dumitru M. Ion, fondează în 1997 Festivalul Internațional „Noptile de Poezie de la Curtea de Argeș” și Fundația Culturală Academia Internațională Orient-Occident.

Prima carte, *Neîmblânzită ca o stea lactee* (1974; Premiul I al concursului de debut în volum al Editurii Eminescu), propune două linii tematice. Pe de o parte, este vorba de rememorarea unei adolescențe trăite în mediul rural, ambianța ce capătă atribute legendare, de poveste: I. își relatează experiența de „pădureancă” în versuri pline de frăgezime și prospețime, într-o combinație savantă de inocență și maturitate. Extrem de atentă la versificație, autoarea își construiește poemele cu grație și cu o anume sobrietate. Cea de-a doua dimensiune, care va rămâne și tema predilectă a poetei, este „celebrarea iubirii ca stare privilegiată de comunicare (și comuniune) absolută” (Laurențiu Ullici). Poemele din *Dogoarea și flacăra* (1977), *Tirania visului* (I-III, 1982-1993), *Ephemeris* (1987), cu precădere sonete, cântă, cu un patos neobosit, dragostea, intensitatea trăirii, puritatea sentimentului, dar apar și unele sonuri, câteodată mai stinse, salvând versurile de la monotonia abordării

unei teme unice. Culoarea violet, aleasă ca titlu pentru un volum din 2001, trimite la aceeași voluptate a erosului, pe care poeta o transcrie făcând apel la modulații noi. Trăsătura definitorie a liricii este impetuoșitatea, frenezia cu care autoarea își trece în vers trăirile. Combinația de fascinație și luciditate, temperamentul, modul trăirii în iubire au făcut ca poezia ei să fie comparată cu aceea a lui Elisabeth Browning (Laurențiu Ullici), a Annei Ahmatova (Octavian Soviany) sau cu *Cântarea Cântărilor*. În antologia *Poemul scurt al lungii mele vieți* (2001), I. selectează doar treisprezece poeme, traduse în nouă limbi și precedate de câte o caracterizare prin prisma traducătorilor. Forța lirismului conținut, de o senzualitate aproape inocentă, consacră o voce contemporană, în descendența directă a Magdei Isanos sau a Anei Blandiana. I. traduce și selectează în colaborare cu Dumitru M. Ion numeroase scrieri, alcătuiind antologii, în special din literaturile de sorginte sud-slavă. De altfel, în 1986 primește, împreună cu Dumitru M. Ion, Premiul „Pana de aur” pentru traducerile din literatura macedoneană.

SCRIERI: *Neîmblânzită ca o stea lactee*, București, 1974; *Cu împrumut, mireasma tinereții*, cu gravuri de Marcel Chirnoagă, București, 1975; *Dogoarea și flacăra*, București, 1977; *Tirania visului*, I-III, București,

1982-1993; *Ephemeris*, București, 1987; *Makedonski molirvi – Rozariu macedonean*, ed. bilingvă, Skopje, 1996; *Scara la cer*, I, postfață Eugen Simion, București, 1997; *Tirania visului – The Tyranny of Dream*, ed. bilingvă, tr. George Grigore, București, 1999; *Sonete imperfecte*, pref. Dumitru Micu, București, 2003; *Violet*, pref. Octavian Soviany, Botoșani, 2001; *Poemul scurt al lungii mele vieți*, ed. plurilingvă, îngr. Dumitru M. Ion, pref. Constantin Ciopraga, București, 2001; *Din foc și din gheață*, îngr. și postfață Ovidiu Ghidirmic, București, 2003. **Traduceri:** Mateja Matevski, *lezere*, pref. Dumitru M. Ion, Timișoara, 1979; Iosif Noneșvili, *Medeea*, Iași, 1980 (în colaborare cu Dumitru M. Ion); Bojin Pavlovski, *Western Australia*, postfață Titus Văjeu, București, 1981 (în colaborare cu Dumitru M. Ion); *Ipcritul*, București, 1986 (în colaborare cu Dumitru M. Ion); Iovan Koteski, *Dragoste și moarte*, București, 1981; *Antologie de poezie armeană clasică și contemporană*, București, 1981 (în colaborare cu Dumitru M. Ion și H. Grămescu); Stevan Tontici, *Hulesc și venerez*, București, 1982 (în colaborare cu Dumitru M. Ion); Iovan Strezovski, *Cartea ursitei*, București, 1983 (în colaborare cu Dumitru M. Ion); Gane Todorovski, *Ceas de blasfemie și mângâieri*, București, 1983 (în colaborare cu Dumitru M. Ion); Petre M. Andreevski, *Deniția. Laude și plângeri*, București, 1985 (în colaborare cu Dumitru M. Ion); Taško Gheorghievski, *Sămânța neagră*, București 1986 (în colaborare cu Dumitru M. Ion); Petar Boškovski, *Așternutul de spini*, Cluj-Napoca, 1988 (în colaborare cu Dumitru M. Ion); Traian Petrovski, *Cheia vieții*, București, 1989 (în colaborare cu Dumitru M. Ion); Mile Nedelkoski, *Eretikon–Eretikon*, București, 1989 (în colaborare cu Dumitru M. Ion); *Falanga. Lirică macedoneană*, Chișinău, 1990 (în colaborare cu Dumitru M. Ion); Branko Ţvetkoski, *Adiere de molitvă*, București, 1995.

Repere bibliografice: Ștefan Aug. Doinaș, „*Neîmblânzită ca o stea lactee*”, LCF, 1975, 27; Piru, *Poezia*, II, 521; Barbu, *O ist.*, 445; Ulici, *Prima verba*, I, 22; Regman, *Colocvial*, 35-38; Iorgulescu, *Scriitori*, 73-78; Poantă, *Radiografii*, I, 307-308; Dorcescu, *Embleme*, 139-143; Ștefănescu, *Jurnal*, 149; Tartler, *Melopoetica*, 29-33; Poantă, *Scriitori*, 115-117; Ulici, *Lit. rom.*, I, 204-205; Gheorghe Grigurcu, *Paradis, Purgatoriu, Infern*, RL, 1998, 25; *Dict. scriit. rom.*, II, 581-582; Popa, *Ist. lit.*, II, 567-568; Daniel Corbu, „*Poemul scurt al lungii mele vieți*”, CL, 2002, 2; Mircea A. Diaconu, *Meridiene feminine*, CL, 2003, 3. C.Br.

ILIESCU, Adriana (31.V.1938, Craiova), istoric și critic literar, prozatoare și poetă. Este fiica Mariei (n. Cernătescu), profesoară, și a lui Aurelian Iliescu, jurist. Urmează Liceul „Frații Buzești” din Craiova și Facultatea de Filologie a Universității din București, luându-și licența în 1960. Profesoară în învățământul mediu, funcționează o vreme ca redactor la „Gazeta literară” (1960-1962). Din 1992 este conferențiar, apoi profesor și decan al Facultății de Litere de la Universitatea „Hyperion” din București. Debutează cu poezii și recenzii în „Viața studentescă” (1957), colaborând apoi la „Gazeta literară” și „România literară”, „Contemporanul”, „Viața românească”, „Steaua”, „Tribuna”, „Lucafărul”, „Secolul 20”, „Scânteia”, „România liberă”, „Scânteia tineretului”, „Informația Bucureștilui”, „Cahiers roumains d'études littéraires” ș.a.

Timp de peste un deceniu, I. a desfășurat o susținută activitate critică și publicistică îndeosebi în „Gazeta literară” și „România literară”, etapă din care nu a reținut aproape nimic pentru viitoarele volume, acestea valorificând acumulări ale unei tot atât de perseverente munci în domeniul istoriei literare. Prima sa carte e o monografie, „*Literatorul*” (1968), care,

înfățișând cuprinsul revistei macedonskiene, dezvăluie conexiunile din epocă și instruieste implicit asupra începuturilor simbolismului românesc și, în genere, asupra pătrunderii spiritului modern în literatura română. Interesul pentru simbolism al cercetătoarei rămâne productiv generând, aproape două decenii mai târziu, un nou studiu important, *Poezia simbolistă românească* (1985). Valorile create în literatura română sub impulsul curentului european sunt examinate din perspectivă modernă, predominant tematistă (Gaston Bachelard, Georges Poulet, J.-P. Richard), trecându-se în revistă elemente definitorii, precum „parfumuri”, „culori”, „sunete”, „sinestezii”, „melancolie”, „spleen”, dar și „evaziunea simbolistă”, „poezia elementelor”, a timpului și a spațiului, erotica, perspectiva ironică, viziunea spectaculară, carnavalescă, „metaforele obsedante”. Concomitent cu simbolismul, I. a studiat un alt curent, consacrandu-i două cărți: *Realismul în literatura română în secolul al XIX-lea* (1975) și *Proza realistă în secolul al XIX-lea* (1978). Primul studiu reconstituie cadrul istorico-literar al apariției și expansiunii modalităților realiste, iar al doilea analizează, în descendența concluziilor de natură teoretică deduse din materialul cercetat anterior, producția literară a unor scriitori de niveluri artistice diferite, de la Ion Creangă, I.L. Caragiale și Ioan Slavici la Al. Vlahuță, de la B.P. Hasdeu la Sofia Nădejde și C. Mille. Înaintea acestor cărți autoarea mai publicase lucrarea *Reviste literare de la sfârșitul secolului al XIX-lea* (1972), având în atenție publicații simboliste, socialiste și presăământoriste. Studiile de după 1989, de mai mică amploare, sunt grupate în volume pe câte o temă comună. Două dintre ele, *Studiul textului* (1994) și *Elemente de lingvistică. Comentarii de texte* (1998), aparțin lingvisticii și stilisticii, propunând analize de texte literare în baza metodologiilor moderne (teoria comunicării, semiotică). Un altul, *Expresionism și autenticitate în literatura română* (1999), readeuce în discuție structuri realiste din proza secolului al XIX-lea (B.P. Hasdeu, N. Filimon, Ion Creangă, I.L. Caragiale ș.a.), cărora le alătură modalități fantastice, expresioniste și autenticiste (Mihai Eminescu, Lucian Blaga, Mircea Eliade). *Simbol și comunicare în literatura interbelică* (1999) luminează tehnici ale comunicării prin simbol în dramaturgia secolului al XX-lea (Camil Petrescu, Lucian Blaga, Mihail Sebastian ș.a.). *Retică și inovație în proza contemporană* (2000) demonstrează caracterul inovator al unor „retorici” prozastice (la Mircea Eliade, Vintilă Horia, D.R. Popescu, Augustin Buzura ș.a.), iar *Vocația modernității în literatura contemporană română* (2001) dovedește existența unei „vocații a modernității” de la Mihai Eminescu și I.L. Caragiale până azi. În fine, un volum reuneste, în 2001, studii despre arta portretului în proza contemporană și un excurs, mai amplu, care privește „contemporaneitatea” lui Homer. În literatura de imaginație, I. a debutat cu proză scurtă, *Trecuta vârstă a Julietei* (1969) reunind schițe de inspirație realistă și fantastică, nu străine de anume subtilități psihologice. Ca și în următoarea culegere, *Insula* (1971), textele sunt învăluite de „stări muzicale”, proprii liricii simboliste, în asociere cu ipostaze onirice sau notații fanteziste, care creează impresia de straniu, de insolit. Situat cronologic între aceste două cărți, romanul *Domnișoara cu miozotis* (1970) e construit cu alte mijloace, clasic

realiste, și cu o detașare auctorială ironică. În cuprinsul lui, e restaurată, la modul așa-zicând „arheologic”, viața craioveană de la sfârșitul secolului al XIX-lea, în care se consumă melancoliile și obsesiile unui tânăr intelectual cu veleități artistice, asemănător întrucâtva lui Traian Demetrescu. Iarăși diferit, sub toate aspectele, este romanul *Orașul* (1978), striat de masive componente livrești, eseistice și funcționând după tehnicile parodiei și ale caricaturii. Autoarea întrebuițează procedee precum citarea și parafrizarea de versuri, evocarea unor situații din alte opere literare și, în general, din sfera culturii, face apel la pagini de jurnal, la adresarea către cititor, la pastșarea unor atitudini narative din literatura secolului al XIX-lea. Incursiunile operate în istoria literaturii și în mitologie dau scrierii o tentă odobesciană, tipologia de oraș provincial amintește nulele Hortensiei Papadat-Bengescu, iar atenția acordată „micului fapt adevărat” poate duce cu gândul la Nathalie Sarraute. Un alt roman, *Serbările mării* (2002), conceput ca jurnal de vacanță, însumează notații, însă nu (sau doar parțial) de felul celor din *Ape adânci* de Hortensia Papadat-Bengescu, cu care, tematic, pot fi puse în relație. Sunt aici felurite constatări și observații privind mediul dobrogean, individualizat și printr-un vag cromatism exotic, reflecții, considerații intelectuale, descrieri ideatice, reminiscențe de lectură. În lirică, I. s-a manifestat inițial cu poeme de fluentă simbolistă, incluse într-o scriere de tip mozaic, *Jurnal de vacanță* (1983). O culegere mult mai consistentă este *Homer avea dreptate* (2002), în care priveliști, reverii, reflecții fugare sunt adnotate subtil antifrastric, în spirit postmodernist. Între preocupările scriitoarei se află și literatura pentru copii.

SCRIERI: „*Literatorul*”, București, 1968; *Trecuta vârstă a Julietei*, București, 1969; *Domnișoara cu miozotis*, București, 1970; *Insula*, București, 1971; *Reviste literare de la sfârșitul secolului al XIX-lea*, București, 1972; *Realismul în literatura română în secolul al XIX-lea*, București, 1975; *Proza realistă în secolul al XIX-lea*, București, 1978; *Orașul*, București, 1978; *Jurnal de vacanță*, București, 1983; *Poezia simbolistă românească*, București, 1985; *Cartea cu Pichii*, București, 1987; *Nemaipomenitele întâmplări ale fraților Prepe*, București, 1990; *Studiul textului*, București, 1994; *Elemente de lingvistică. Comentarii de texte*, București, 1998; *Simbol și comunicare în literatura interbelică*, București, 1999; *Expresionism și autenticitate în literatura română*, București, 1999; *Retorică și inovație în proza contemporană*, București, 2000; *Arta portretului în proza contemporană. Homer, contemporanul nostru*, București, 2001; *Vocația modernității în literatura contemporană română*, București, 2001; *Homer avea dreptate*, București, 2002; *Serbările mării*, București, 2002.

Repere bibliografice: Mihai Ungheanu, „*Literatorul*”, GL, 1968, 14; Nae Antonescu, „*Literatorul*”, ST, 1968, 4; Valeriu Cristea, „*Trecuta vârstă a Julietei*”, RL, 1969, 33; Mircea Iorgulescu, „*Domnișoara cu miozotis*”, RL, 1970, 52; Laurențiu Ulici, „*Domnișoara cu miozotis*”, CNT, 1971, 6; Nicolae Balotă, „*Insula*”, RL, 1971, 25; Dumitru Micu, *Reviste care au fost*, CNT, 1973, 2; Mircea Angheliescu, „*Revistele literare de la sfârșitul secolului al XIX-lea*”, RL, 1973, 3; Florin Mihăilescu, „*Reviste literare de la sfârșitul secolului al XIX-lea*”, VR, 1973, 1; Veronica Porumbacu, *Un studiu de istorie literară care e un roman de epocă*, AFT, 1973, 4; Firan, *Macedonski – Argezi*, 240–241; Dumitru Micu, *Virtuțile realismului*, CNT, 1976, 11; Mircea Iorgulescu, *Problema realismului*, RL, 1976, 17; Ion Vasile Șerban, *Realismul în literatura română*, LL, 1976, 521–523; Valeriu Cristea, *Perspectiva cercetării*, RL, 1978, 46; Dumitru Micu, *Proza realistă în literatura română*, „*Scânteia*”, 1978, 15 noiembrie; Maria

Banuș, „*Orașul*”, RMB, 1979, 7 februarie; Daniel Dimitriu, „*Orașul*”, CL, 1979, 2; Sorin Titel, *Tristețe și luciditate*, RL, 1979, 5; Mircea Popa, *Un studiu asupra prozei realiste*, VR, 1979, 12; Cristian Moraru, *Un jurnal de vacanță*, RL, 1984, 35; George Popescu, *Aliajul genurilor*, R, 1984, 11; Firan, *Profiluri*, 403–406; Micu, *Scurtă ist.*, III, 392–393, IV, 172; *Dicț. scriit. rom.*, II, 582–584; Popa, *Ist. lit.*, II, 1123. D.Mc.

ILIESCU, Dem. (4.VI.1911, Buzău – 2.VIII.1988, București), poet și traducător. Este fiul Ecaterinei și al lui Dumitru Iliescu, pescar. În 1931 a absolvit Liceul „B.P. Hasdeu” din orașul natal, apoi Facultatea de Drept a Universității din București, ulterior profesând avocatura în baroul buzoian. Pentru convingerile sale de extremă dreapta, regimul comunist l-a condamnat la muncă silnică în lagărul de la Periprava, unde a fost întemnițat din 1948 până în 1960. În timpul liceului se numără printre redactorii revistei „Licăriri literare” (1929), în care publică versuri și proză, iar ca student frecventează asiduu cenaclul Sburătorul. La Buzău este redactor al revistei „Carnet literar” (1931–1934) și la publicația „Gând nou” (1933–1934). De asemenea, a colaborat la „Lucefărul”, „Universul literar”, „Viața literară”, „Curierul”, „Tomis”, „Albatros”, „Avântul”, „Acțiunea Buzăului”, „Acțiunea literară”, „Liberalul Buzăului”, „Idea națională”, „Îngerul”, „Munca literară”, „Vocea Buzăului”, „Vremea nouă”, „Ziarul nostru” ș.a. În calitate de membru al organizației buzoiene a Gărzii de Fier, a condus în anii 1940–1941 o publicație de propagandă legionară.

Este autorul a două volume de versuri, *Piatra cu liliaci* (1931) și *Cartea cu vise* (1934). În 1939 era semnalată posibila apariție a unei noi cărți de poeme, *Destin pecetluit*. A mai publicat *Siena, veche cetate a Fecioarei* (1939) și *Florile Paștilor* (dramă în trei acte și un prolog). Dincolo de unele ecouri bacoviene, poezia lui I. se depărtează de paradigma inițială prin cultivarea unei confesiuni melancolice, amplificată artistic prin detalii simbolice pregnante. Gândul la o maladie apăsătoare reclamă, în poeziile sale, o permanentă convorbire, la modul liric, cu cititorul, cu semenul aflat în suferință, într-un limbaj familiar, dar grav deopotrivă. Astfel se configurează un autentic modernist ce nu renunță definitiv la nota meditativă clasică. Folosind un instrumentar magistic similar celui din pictura impresionistilor, I. descinde într-o zonă de neliniște aproape firească, în care se întrevăd însă tensiuni mai adânci. Atras de literatura italiană și franceză, s-a aplecat ca traducător asupra operei lui Chateaubriand, preocupat fiind mai ales de latura ei educativă.

SCRIERI: *Piatra cu liliaci*, Buzău, 1931; *Cartea cu vise*, Buzău, 1934; *Siena, veche cetate a Fecioarei*, Buzău, 1939; *Florile Paștilor*, Buzău, f.a. **Traduceri:** Chateaubriand, *Martirii*, pref. Gala Galaction, Buzău, 1944 (în colaborare cu A. Radu).

Repere bibliografice: Al. Robot, *Câteva volume de poezie*, RP, 1934, 5069; Elena Vlădescu, *Câteva note despre lirica d-lui Dem. Iliescu*, „Crișul negru” (Beiuș), 1936, 1; Alex. Z. Ionescu, *Chateaubriand*, „*Martirii*”, „*Tomis*”, 1944, 10–12, 1945, 1–5; Caraion, *Pălărierul*, 183–203; Emil Niculescu, *Dem. Iliescu*, „*Amphitryon*” (Râmnicu Sărat), 1998, 8–9; Valeriu Nicolescu, *Oameni de ieri, oameni de azi*, II, partea I, București, 2001, 392–394. A.V.

ILIESCU, Ion (4.I.1929, Roman), istoric literar. Este fiul Anei (n. Popescu) și al lui Vasile Iliescu, funcționar. A urmat Liceul „Roman Vodă” din Roman și a făcut studii de filosofie la universitățile din Iași, Cluj și București. În anul 1970 a obținut doctoratul în filosofie la Facultatea de Istorie-Filosofie a Universității din Cluj, avându-l coordonator pe D.D. Roșca. A fost director al Centrului de Științe Sociale al Academiei Române, Filiala Timișoara. A predat estetică la Universitatea de Vest din Timișoara, precum și la Universitățile „Tibiscus” și „Banatul”. A debutat literar la revista „Steaua” în 1957.

Lucrările lui **I.** au avut în vedere numeroase aspecte mai puțin sau deloc cercetate ale esteticii: cursul de estetică al lui Simion Bărnuțiu, teza de doctorat a lui C. Dimitrescu-Iași, susținută în Germania, lucrările tipărite în Franța ale lui Matila C. Ghyka ș.a. În prezentarea istoriei esteticii, autorul s-a oprit asupra unor contribuții datorate unor autori precum Dimitrie Cantemir, C. Diaconovici-Loga, Samuil Micu, Ion Budai-Deleanu, apoi Mihai Eminescu, Ioan Slavici, V. Conta, G. Coșbuc, G. Dem. Teodorescu, Mihail Dragomirescu. *Începuturile gândirii estetice în gândirea românească* (1968), apoi *Geneza ideilor estetice în cultura românească (secolele XVI-XIX)* (1972) și *Pagini din istoria esteticii românești* (1998) se doresc a fi excursuri în istoria esteticii românești până la sfârșitul secolului al XIX-lea. Ca istoric literar, **I.** încearcă să descopere ineditul în activitatea și biografia scriitorilor cercetați. Într-un anume sens, el propune și un model de abordare regională a scriitorilor prin studii precum *Elemente locale în creația lui I. Budai Deleanu* (1961), *Creangă în publicațiile bănățene din trecut* (1966), *Eminescu în Banat* (1964), *Clasicii literaturii române în paginile revistei de limbă germană „Romänische Revue”* (1970) ș.a. Pe baza unor documente din biblioteca proprie, a elaborat volumele *Mihail Sorbul* (1998, în colaborare cu Doina Iliescu) și *Poetul Aron Cotruș. Întregiri pentru viață și operă* (1999). Primul reprezintă singura cercetare consacrată dramaturgului care a trăit o vreme în Banat, la Lugoj. **I.** este cunoscut și ca cercetător al folclorului, numărându-se printre primii culegători de folclor mineresc (*Căntece populare minerești*, 1969, *Legende minerești*, 1974).

SCRIERI: *Eminescu în Banat*, Timișoara, 1964; *Vasile Alecsandri. Pagini bănățene la a 75-a aniversare*, Timișoara, 1965; *Începuturile gândirii estetice în gândirea românească*, București, 1968; *Cornul de la Orăștie*, Hunedoara, 1968; *Geneza ideilor estetice în cultura românească (secolele XVI-XIX)*, Timișoara, 1972; *Cultura și cărturarii bănățeni în deceniile Independenței*, Timișoara, 1977; *Curs de estetică generală*, Timișoara, 1978; *Centenar Eminescu. 1889-1989*, București, 1989; *Mihail Sorbul* (în colaborare cu Doina Iliescu), Timișoara, 1998; *Pagini din istoria esteticii românești*, Timișoara, 1998; *Poetul Aron Cotruș. Întregiri pentru viață și operă*, Timișoara, 1999; *Portrete Mihai Eminescu*, Timișoara, 1999; *O istorie deschisă a presei românești. 1575-1925*, Timișoara, 1999. **Culegeri:** *Căntece populare minerești*, București, 1969 (în colaborare cu Ana Soit); *Ce-am în inimă și-n gând*, introd. edit., Timișoara, 1968 (în colaborare cu Ilie Birău); *Legende minerești*, Timișoara, 1974. **Ediții:** Simion Bărnuțiu, *Estetica*, pref. edit., București, 1972; Constantin Dimitrescu-Iași, *Studii de estetică*, tr. Traian Drăgoi, introd. edit., București, 1974; Matila C. Ghyka, *Estetica și teoria artei*, tr. Traian Drăgoi, postfața edit., București, 1981; Mihai Eminescu, *Lucașul - Der Abendstern*, ed. bilingvă, Timișoara, 1999; *Profil omagial prin dedicații*, Timișoara, 1999.

Repere bibliografice: Traian Liviu Birăescu, „Eminescu în Banat”, TR, 1965, 7; Nicolae Liu, „Eminescu în Banat”, „Călăuza bibliotecarului”, 1965, 3; Gheorghe Luchescu, *Din galeria personalităților timișene*, Timișoara, 1996, 145. T.Țn.

ILIESCU, Lazăr (27.XII.1887, București – 13.VI.1977, București), poet și traducător. Fiu nelegitim al tinerei Mali Lăzărescu Gaizer, **I.** a fost încredințat tămplărilor lui Joseph Iliescu, al cărui nume îl va purta. După terminarea liceului în orașul natal, **I.** ar fi urmat cursurile Facultății de Drept a Universității din Iași. Cum însă între 1908 și 1912 se află în Germania, iar în 1912 tipărește la Heidelberg o *Inaugural Dissertation*, ce se ocupă de relațiile comerciale româno-germane, e mai probabil că acolo și-a făcut studiile universitare, încheiate cu un doctorat în economie. Debutează în 1905, în ziarul „Acțiunea”, cu traduceri din Maxim Gorki și Alphonse Daudet, urmate de articole și versuri. Colaborează apoi destul de asiduu la „Sămănătorul”, „Viața literară și artistică”, „Foaia interesantă”, „Familia română”, „Avântul” (Buzău), „Neamul românesc” și „Ramuri”. A mai semnat Miron Volbură, Barbu Mihail, I. Neagu etc. În preajma primului război mondial trimitea poemul *Convoi funerar* revistei „Viața românească”, unde va fi publicat abia în 1922. Din Germania mai expedia și câteva corespondențe periodicele „Viitorul”, „Noua revistă română”, „Gazeta Bucureștilor” (acestea din urmă și în 1918). După încheierea păcii se dedică profesiei de economist, publicând sporadic articole pe teme de specialitate. Abia între 1936 și 1940 dă la iveală mai multe poezii și traduceri în „Viața românească”, „Revista Fundațiilor Regale” și „Revista română” și scoate volumul de tălmăciri Charles Baudelaire, *Les Fleurs du mal* (1939). Deși în alegerile din 1946 candidează pe listele Partidului Național Țărănesc și denunță în „Dreptatea” abuzurile noului regim, nu a cunoscut, se pare, o represiune severă din partea acestuia. La o vârstă înaintată, în 1956, el revine, mai întâi în „Viața românească” și în „Tribuna”, la activitatea de traducător, dând apoi, până în 1975, aproape douăzeci de volume de traduceri, în proză și în versuri.

Găzduite în reviste tradiționaliste, poeziile de tinerețe ale lui **I.** reiau, într-o versificare fluentă, motive ale romantismului occidental, părăsite în cele din urmă în favoarea exprimării propriei simțiri, nu fără reminiscențe din Heine, ca într-un bogat ciclu erotic. Poemul *Convoi funerar*, izbutit, indică apropierea de noile curente, însă autorul își abandonează tocmai atunci uneltele. La reluarea lor, va da o vreme simple exerciții; ultimele poezii, din 1940, transmit totuși o vibrație adâncă în fața inexorabilului sfârșit. Până la acea dată, **I.** publicase în presă tălmăciri din lirica lui V. Hugo, W. Müller, Ada Negri, N. Lenau, H. Heine, M. Guyau, Arthur Rimbaud, iar în volum, o parte din versurile lui Charles Baudelaire, acestea de o valoare comparabilă cu transpunerile în românește iscalite de Tudor Arghezi sau de Al. A. Philippide. Remarcabile sunt și versiunile târzii din poezia unor autori precum N. Lenau, Alfred de Musset, Johannes Becher, Bertolt Brecht, Elena Văcărescu și Ana de Noailles, Émile Verhaeren. Talent și

acuratețe relevă și traducerea unor scrieri în proză aparținând lui Walther Victor, Thomas Mann, Franz Storch, Johann Peter Eckermann, Oscar Walter Cisek, Hermann Hesse, Aimée Sommerfelt, Francis Carco, Friedrich Gerstäcker, Herbert Eullenberg, ca și tălmăcirea piesei *Britannicus* de Jean Racine.

Traduceri: Charles Baudelaire, *Les Fleurs du mal*, București, 1939; Herbert Eullenberg, *Heinrich Heine*, București, 1957; G. Feustel, *Șoareci, lacrimi și un colț viu*, București, 1957; N. Lenau, *Versuri alese*, București, 1957; Walther Victor, *A fost primăvară... 1848*, București, 1958; Alfred de Musset, *Poezii*, București, 1960; Corneille, Racine, *Teatru*, București, 1960; Wilhelm Busch, *Album*, București, 1960, *Plici și plum*, București, 1971; Racine, *Britannicus*, București, 1960; Thomas Mann, *Nuwele*, București, 1960 (în colaborare cu Alice Voinescu și Al. A. Philippide), *Moartea la Veneția*, București, 1965 (în colaborare cu Al. A. Philippide); Franz Storch, *Umbre încătuseate*, București, 1961; Johannes Becher, *Poezii*, București, 1962; Alfred Margul-Sperber, *Poezii*, București, 1962; Bertolt Brecht, *Versuri*, București, 1964 (în colaborare cu Demostene Botez); Oscar Walter Cisek, *Pârjolul*, București, 1964; Johann Peter Eckermann, *Convoabiri cu Goethe în ultimii ani ai vieții sale*, București, 1965; Hermann Hesse, *Nuwele*, I-II, București, 1967; Aimée Sommerfelt, *Drumul la Agra*, București, 1968; Heinrich Heine, *Opere alese*, I, București, 1970 (în colaborare); Francis Carco, *Farmecul Parisului*, București, 1970; Elena Văcărescu, Ana de Noailles, *Versuri*, pref. Zoe Dumitrescu-Busulenga, București 1971 (în colaborare cu Demostene Botez); Émile Verhaeren, *Poeme*, București, 1973; Friedrich Gerstäcker, *Pirații de pe Mississippi*, București, 1975.

Repere bibliografice: Vladimir Streinu, *Autori monodiști*, RFR, 1939, 1; Gh. C., *Lazăr Iliescu*, RL, 1977, 25; *Dicț. scriit. rom.*, II, 584-585. V.D.

ILIESCU, Leontin (18.VI.1880, București — ?), poet și publicist. Pe când învăța la liceul din Turnu Severin, I. ar fi debutat cu versuri la „Adevărul ilustrat”. Angajat tot atunci în mișcarea socialistă din portul dunărean, semnează articole și poezii în ziarul „Dreptatea” și scoate revista „Poarta de Fier” (1901). Ulterior urmează Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București. Frecvența acum cenaclul lui Al. Macedonski, publicând poezii în „Forța morală” și în „Revista literară”. Paralel, colaborează, iscăbind și Leo Iliescu-Deladâlga sau Deladâlga, la „Revista Societății «Murmurul Olteniei»”, „Carmen”, „Revista poporului”, „Apărarea națională”, „Revista noastră” ș.a. O parte din producția lirică este adunată în volumul *Majora canamus* (1904). După ce participă la apariția publicației „Tribuna română”, I. este o vreme redactor la „Adevărul”, apoi la „Viitorul” și în cele din urmă intră în redacția „Universului”, unde va rămâne până în 1947. Până la primul război mondial, sporadic îi mai apar poezii, articole, cronici plastice în „Universul literar”, „Carmen Sylva”, „Pagini literare”, „Dunărea de Jos” ș.a. În 1915 anunța placheta *Corn de luptă*, care nu mai apare. După pacea de la Buftea, scrie la „Gazeta Bucureștilor”, ceea ce face să fie judecat în „procesul ziariștilor”; achitat, își reia locul la „Universul”, fiind un timp secretar de redacție. Între cele două războaie, mai scrie la „Universul literar”, „Universul copiilor”, „Cultura poporului”, „Lucafărul”, „Lucafărul literar și critic” ș.a.

Publicist cu o experiență bogată, I. s-a ocupat frecvent de literatură și artă, de cultură în genere, fără să adâncească subiectele, dar menținând și lărgind interesul cititorilor pentru domeniile respective. A tipărit broșurile *Puterea cărții* (1927) și *Propaganda culturală* (1928, în colaborare cu Victor Bilciurescu). A mai scris și tradus câteva piese — *O crimă socială* (în colaborare cu Siniol), *Masca*, *A fost un om* (împreună cu Anton Ionescu), *Leagăn și amor și Cititorul de gânduri* (tradusă cu E. Sterian). Influențat puternic atât de lirica lui Al. Macedonski, cât și de cea eminesciană, I. răspunde ca poet și exigenței gheriste, de unde și titlul volumului său, *Majora canamus*. Versurile sunt organizate în trei cicluri: *Trecătoare* cuprinde poezii erotice, alternând atitudini romantice, de adorare a iubitei, cu misoginismul sumbru; *Sociale* prezintă alunecări în melodramă (*Rediviva*, *Doi săraci*, *Crăciunul*) și încercări în lirica „de idei” (*Cristos a înviat*, *Quando vivimus?*); *Scrisori* disimulează modelul eminescian în tablouri rurale, zugrăvite cu un abundent lexic regional, și în tonul colocvial, coborât pe alocuri la prozaic. I. a continuat să publice poezii, îndeosebi sonete de dragoste, aglomerând nume sonore exotice, ori să scrie versuri pe teme ocazionale, mai ales în preajma primului război mondial.

SCRIERI: *Majora canamus*, București, 1904. **Traduceri:** Benito Pérez-Galdós, *Mariannela*, București, [1918].

Repere bibliografice: I.C. Popescu-Polyclet, *Antologia poezilor olteni*, Craiova, 1929, 73-76; Predescu, *Encicl.*, 418. V.D.

ILIESCU, Nicolae (14.VIII.1937, Tomșani, j. Vâlcea), traducător. Este fiul Ioanei (n. Anghel) și al lui Gheorghe Iliescu, țărani. După absolvirea Facultății de Filologie a Universității din București (1960), rămâne asistent la Catedra de literatura rusă. Între 1966 și 1986 a lucrat ca redactor la Editura Tineretului, la Albatros, Univers, în fine ca lector la Centrala Editorială (1986-1990). Între 1990 și 1994 a fost atașat cultural la Ambasada României din Moscova. În 1999 i-a fost acordat de către Editura Univers Premiul „Fidelitas” pentru excelența traducerii. A tradus mult din limba rusă — texte de beletristică, folclor, poetică și stilistică, debutând cu *O pânză în depărtare* (1967) de Valentin Kataev. A dat versiuni românești la câteva romane ale scriitorului Cinghiz Aitmatov: *Vaporul alb* (1972), *Cocorii timpurii* (1977), *Cântecul stepei, cântecul munților* (1989), *Eșafodul* (1991). A transpus în românește studii importante de teorie literară și estetică (V. Jirmunski, B. Eihenbaum, B. Tomașevski, V. Vinogradov), incluse în volumul *Ce este literatura. Școala formală rusă* (1982), ca și *Probleme de literatură și estetică* (1982) de Mihail Bahtin. A făcut traduceri și din literatură pentru copii, precum și basme rusești, ucrainene, japone, tuvidjave (1985; Premiul Uniunii Scriitorilor pentru traducere). Pentru tălmăcirea unei scrieri dificile cum este *Arhipelagul Gulag* (I, 1997, III, 1998) de Aleksandr Soljenițan a fost distins cu Premiul Asociației Scriitorilor din București.

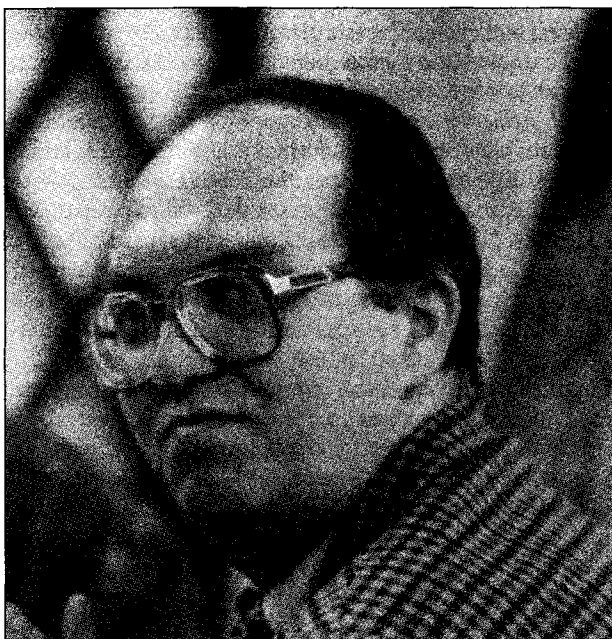
Traduceri: Valentin Kataev, *O pânză în depărtare*, București, 1967; Cinghiz Aitmatov, *Vaporul alb*, București, 1972, *Cocorii timpurii*,

București, 1977; *Cântecul stepei, cântecul munților*, București, 1989; *Eșafodul*, postfață Albert Kovács, București, 1991; *Ce este literatura. Școala formală rusă*, București, 1982; Mihail Bahtin, *Probleme de literatură și estetică*, pref. Marian Vasile, București, 1982; Bulat Okudjava, *Călătoria diletanților*, postfață Ion Vasile Șerban, București, 1985; *Întâlnire cu Bonaparte*, București, 1999; *Viața și isprăvile sultanului Az-Zahir Baibars (roman popular arab)*, București, 1987; *Dostoievski despre literatură și artă*, București, 1989 (în colaborare cu Albert Kovács); Aleksandr Soljenitîn, *Arhipelagul Gulag*, postfață Al. Paleologu, I, București, 1997, III, București, 1998; Pascal Quignard, *Sexul și spaima*, București, 2000; Arkadi și Boris Strugațki, *Orașul damnat*, București, 2002; Arkadi Avercenko, *Farsa lui Mecena*, București, 2002; N.V. Gogol, *Teatru*, București, 2002; Nadejda Mandelștam, *Fără speranță*, I, București, 2003.

Repere bibliografice: Valeriu Cristea, *Un eveniment literar. „Dostoievski despre literatură și artă”*, ALA, 1990, 7; Carmen Brăgaru, *Revizorul revizuit*, RL, 2003, 17. M. Vs.

ILIESCU, Nicolae (7.II.1956, București), prozator și publicist. Este fiul Sandei (n. Manole) și al lui Ene Iliescu, ofițer. După absolvirea Liceului „Gheorghe Lazăr” din capitală (1975) și a Facultății de Filologie a Universității bucureștene (1979), este profesor de gimnaziu la Crevedia, apoi profesor de liceu în București, funcționar al Uniunii Scriitorilor, iar după 1989, redactor-șef adjunct la revista „Literatorul”, redactor la revista „Arc” și secretar al Secției de Literatură a Academiei Române. A debutat în 1978, cu o schiță în revista „Tribuna” și cu un eseu critic în „Amfiteatru”. A fost membru în cenaclul Junimea al studenților filologi bucureșteni și a participat la „desantul” colectiv organizat în 1983 de Ov. S. Crohmăniceanu.

Întâia carte a lui I. a fost una de proze scurte, *Departee, pe jos...* (1983). Rețeta preferată este mixajul intertextual, pe claviatura căruia se operează în două registre. Pe de o parte, cel doct, manevrându-se citatul savant și aplicându-se cititorului dușuri reci, minimalizante, sistematice, pe de alta, cel ironic, în care autorul se ia peste picior pe sine însuși, subminându-și textul chiar în timp ce acesta se face. De altfel, printre comilitoni I. se remarcă prin contondența cu care metatextul străpunge și fărâmițează coerența povestirii, exact atunci când ea pare că se înfiripă. În mod simptomatic, în paginile jurnalului său autorul susține că pregătește o disertație de doctorat cu tema *Dislocarea povestirii prin descriere din interior*. Pentru cititorul acestor proze expresia „dislocare din interior” are un subtext autoreferențial evident, dând seama extrem de exact de mecanismul prin care scriitorul își deconstruiește sau chiar își torpilează meticolos textele, glisând abrupt de la un registru la altul, de la un tip de discurs la altul (de pildă, de la proză la versuri) sau optând pentru o redactare sincopată, în care fiecare pasaj este însoțit de propria rețetă „poetică”: „Theodor Orheianu, umeri largi, părul cărunt și dat pe spate, bărbia triunghiulară și buze înguste decupând un zâmbet acru. În continuare este bine să nu exasperezi cititorul cu formule de tipul «Este interesant de observat», «să nu uităm totuși că», «nereținând decât puține exemple, subliniem că» etc. «Qui ne sait se borner ne sut jamais écrire/ Ajoutez quelquefois et souvent effacez» recomandă Nicolas Boileau (1636–1711) în a sa *Art poétique*.” Autorul are o

concepție limpede despre aliajul dintre literatură și comentariul critic, pledând sistematic pentru critica în regie (fictivizată) proprie. O parte dintre cărțile sale au comentarii de escortă ample, fiind înzestrate de pildă cu numeroase subtitluri concurente. Primul roman, *Dus-întors* (1988), este subintitulat *Cuvântul pe dinlăuntru sau O străbăteau cu pași rari sau Ce naște din pisică șoareci mânăncă sau Nicolae Iliescu*. Peste mai bine de un deceniu, *Depășirea interzisă* (2001) etalează la rândul ei o veritabilă arhitectură de subtitluri concurente, *Viața, 9 (În construcție)*, *Proiect de asanare a insomniei*, în fine *Deschis pentru renovarea timpului*. Prozele lui I. se numără printre cele mai decis autoreflexive ale grupului optzecist, ele nefiind altceva decât fragmentele unui „dosar al existenței epice” (Eugen Simion), pe care prozatorul visează să îl scrie și care nu poate rămâne, prin natura lucrurilor, altfel decât incomplet. Romanul *Dus-întors* aduce în prim-plan un narator generic, numit Cel ce povestește toate lucrurile în acest roman. Rețeta este parodia până la sufocare a obiectului parodiat, adică a tipului bildungsroman: „Cel ce povestește toate lucrurile în acest roman este o adevărată viață de tânăr. Când zicem adevărată viață, ne gândim la faptul că nimic nu este inventat înainte de a fi.” Pe orizontala parodiabilului sunt juxtapuse o serie de texte ținând de coduri a căror particularizare permite reglarea discursului pe frecvențe joase, minimalizatoare față de ideea „înaltă” de literatură: jurnalul de tinerețe al naratorului, o scrisoare a părinților naratorului adresată acestuia, confesiunile soției naratorului. Însuși actul scrierii romanului este persiflat prin procedeele punerii în abis; în acest scop, cadrul asimilează personajele Irimie Ionescu, primar, și Ilarie Obrașca, doctor, ambii din Guguieni, cei care scriu la două mâini un roman similar celui care îi cuprinde. O amplă secțiune, intitulată *Versurile celui ce povestește toate lucrurile în acest roman* și având o

evidentă tentă polemică, este plasată neinspirat în partea mediană a unui volum a cărui coerență rămâne în cea mai mare parte axiomatică. *Discheta de demaraj* (1995), având subtitlul *roman/ poeme S.A.*, nu schimbă coordonatele definitorii ale prozei lui I. De această dată formula care ritmează și articulează textul o procură suita operațiunilor de bază presupuse de manipularea unui computer personal. Ca să schițeze în linii frante traseul de viață al personajului liant al cărții, Theodor Orheianu, autorul pedalează pe sensurile literale ale termenilor-cheie cu care se lucrează în domeniu — dosar, fișier, fereastră, program, document ș.a.: „Pentru executarea operațiunilor de bază este indiscutabilă pregătirea unui dosar-sistem. Conținutul acestui dosar-sistem cuprinde patru elemente opuse, două câte două. Întâi, perechea Spiru și Caliopi Orheianu, părinți, apoi perechea Theodor Orheianu (fiul, teolog, legiuitor, poet, muzician, călător și ostaș) — Olimpia Orheianu (născută Rădescu), soție.” Identitatea personajului este distorsionată prin multiplicare („personajele principale sunt în număr de două: Theodor Orheianu și Theodor Orheianu”), ceea ce duce la confuzii narative căutate. Titlul este de fapt ironic, sugerând prin antifrază traseul cărții: demarajul epic al ficțiunii nu se produce, întârzierea fiind disimulată prin preparativele care „iau fața” cititorului. Aparținând unei promoții care a prizat asiduu convențiile documentului intimist, speculându-i ambiguitățile, I. a publicat un jurnal, *Distribuția a fost următoarea* (1995). Sub protecția etichetei genului, aici se prelungeste și se amplifică operațiunea de eviscerare a ficționalului începută anterior. Din moment ce jurnalul face vizibilă, poate în chipul cel mai limpede, interfața dintre „literatură” și „realitate”, naratorul este și nu este în același timp personaj, adică entitatea convențională și fictivă („Orice text clasic trăiește prin niște personaje”) pe care proza lui o transformă explicit în marionetă. Această înscenare, de tipul paradoxului „pisicii lui Heisenberg”, reprezintă ironia secretă sugerată de autor. Pe coperta a patra, el recomandă cartea drept un text de escortă pentru cele trei volume publicate anterior, pe care le prezintă drept o trilogie. Pe de o parte, aceasta este o modalitate oblică de a-și acredita textul drept o incursiune în culisele creației (având precedente celebre). Pe de altă parte, este aici o confirmare a continuității de tehnică și de substanță a scrisului lui I., care, dincolo de toate diferențele, își asumă să rămână egal cu sine și perfect previzibil pe traseul literatură-parodie a literaturii-parodie a parodiei literaturii ș.a.m.d.

Nicolae Iliescu pune în noua poetică a autenticității mai multă ironie intelectuală decât alții și o artă de a combina tehnicile epice care spulberă completamente coerența și ritmurile narațiunii clasice. Povestirea începe prin a parodia un stil epic, să zicem stilul obiectiv, impersonal, apoi trece la metoda stenografică și, când povestirea pare a-și fi găsit ritmul și stilul, prozatorul introduce fragmente dintr-un jurnal intim sau o pagină pur eseistică despre ultima carte pe care a citit-o. Justificarea acestor procedee ar fi următoarea: cititorul să nu fie ținut în afara mecanismului de a produce textul și autorul să nu se mai ascundă în spatele textului. Literatura este un act al realului. Artificiul creației trebuie trăit în text și prin textul care nu mai poate

afecta, nesancționat, abstragerea și obiectivitatea absolută. Morala fabulei este că literatura se gândește pe sine pe măsură ce se scrie. Așadar: nu câtă literatură atâta viață (strigătul de luptă al realismului), ci deconspirarea convențiilor literaturii; câtă parodie, atâta autenticitate; câtă destructurare, atâta posibilitate de a sugera structurile realului.

EUGEN SIMION

SCRIERI: *Departee, pe jos...*, București, 1983; *Dus-întors*, București, 1988; *Dodecaedru* (în colaborare cu Gheorghe Cușnarencu), București, 1991; *Discheta de demaraj*, București, 1995; *Distribuția a fost următoarea*, București, 1995; *Cele șapte minuni ale lumii* (în colaborare cu Mihaela Iliescu), București, 1998; *Depășirea interzisă*, București 2001; *Abatorul de vise*, București, 2001; *Natură moartă cu viață*, București, 2002; *Complectarea Înșușimii Mele*, Craiova, 2003; *Parfumul orașelor* (în colaborare cu Mihaela Iliescu), București, 2003.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *Viața pe o bandă de magnetofon*, RL, 1984, 14; Dimisianu, *Subiecte*, 264–270; Holban, *Profiluri*, 410–412; Al. Călinescu, *Exerciții*, CRC, 1988, 17; Simion, *Scritori*, IV, 638–645; Țeposu, *Istoria*, 142–143; Petraș, *Lit. rom.*, 174–175; Alex. Ștefănescu, *Mitică, propagandist*, RL, 1995, 36; Eugen Simion, *Vieți în tranziție, personaje în tranziție*, L, 1995, 39; Sorin Preda, *Gramatica tranziției: Nicolae Iliescu*, „*Distribuția a fost următoarea*”, L, 1996, 6; Valeriu Cristea, „*Iată cartea care îmi place*”, CC, 1996, 3; Eugen Simion, *Despărțirea de postmodernism*, L, 1996, 19; Cărtărescu, *Postmodernismul*, 439–444; Bogdan Popescu, *A reciti Addenda*, CC, 2001, 12; Cristea-Enache, *Concert*, 196–199; Popa, *Ist. lit.*, II, 918–919; Gheorghe Cușnarencu, *Abatorul personajelor literare*, „*Magazin*”, 2002, 2 mai; D.R. Popescu, „*Depășirea interzisă*”, „*Cronica română*”, 2002, 28 mai. M.S.

ILIESCU, Tiberiu (21.XII.1906, Craiova — 12.IV.1978, București), publicist, poet și prozator. Originari dintr-un sat de pe Olteț, Maria și Tache Iliescu își deschid la Craiova o plăpumărie, ale cărei venituri le vor îngădui să-și țină copiii la învățătură. Pe urmele fratelui mai mare, ce va deveni medic militar, I. termină Liceul „Carol I” în urbea natală și se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București. După absolvirea ei, în ianuarie 1930, va preda la școli din Craiova, Calafat, Târgu Jiu, Deva și din nou Craiova, în paralel desfășurând și o destul de susținută activitate publicistică. Încă student fiind, iscălește frecvent versuri și tablete în „Bilete de papagal”, pentru ca în 1934 să scoată la Craiova, împreună cu I. Mihăiescu și Constant I. Manea, revista „Meridian”, ce va apărea cu unele întreruperi până în 1946. I. mai colaborează la „Provincia literară”, „Presa Olteniei”, „Poezia”, „Condeiful”, „Știu”, „Credință și avânt”, „Conștiința națională” ș.a. O parte dintre textele publicate este strânsă în volumul *Flori de frig* (1938), căruia îi urmează traducerea romanului lui Theodore Dreiser, *Jenny Gerhardt* (1940). Profesorul va fi mobilizat și trimis pe front în noiembrie 1942, ajungând invalid de război. Imediat după august 1944, este numit director al Teatrului Național din Craiova, post pe care îl deține timp de trei stagioni. Ulterior, până în 1963, predă la mai multe școli bucureștene. În această perioadă e ca și absent din viața literară, revenind târziu cu o nouă ediție, mult sporită, a cărții din 1938, intitulată

acum *La cocoșul spânzurat* (1968), și cu o carte de reportaje, *De la Porțile de Fier la Poarta sărutului* (1970).

Versurile și prozele scurte publicate de I. în „Bilete de pagagal” nu relevă un har autentic, dar ucenicia la școala lui Tudor Arghezi și mai târziu înrăurirea unora dintre supra-realiști nu rămâne fără urmări. Achizițiile sunt fructificate substanțial în mai multe texte critice, unde comentatorul caută să fixeze tendințele momentului, fie sintetic (*Spiritul nou*), fie analitic, prezentând capodopere semnate de R.M. Rilke, Marcel Proust, J. Wassermann, Charles Morgan, Virginia Woolf ș.a., precum și într-o serie de medalioane ale unor scriitori autohtoni, comilitoni ori adversari. În acestea se vizează îndeobște surprinderea aspectelor esențiale și exprimarea lor în formule frapante, memorabile. Multe portrete sunt deosebit de plastice, calitate la care se adaugă uneori justetea, alteori forța polemică: Al. Macedonski este „un prinț cu pelerină”, Dimitrie Anghel — „seniorul lampioanelor”, Camil Petrescu — „un mușchetar de metropolă”, N.D. Cocea — „un gladiator de ocazie”, Nae Ionescu — „cruciatul de ceață”, Nichifor Crainic — „un popă de câmp” etc. Reușitele sunt diminuate de alunecări în manierism, alteori de disproporționata izbucniri pamfletare și îndeosebi de supralicitarea talentului unor părtași de idei și a majorității confrăților olteni. Treptat, ocupându-se de ultimii, I. abandonează uneltele criticului pentru a deveni memorialist. Ipostaza aceasta se regăsește și în *De la Porțile de Fier la Poarta sărutului*, aici în alternanță cu aceea de reporter, în maniera lui Geo Bogza, însă fără arta acestuia. Contribuția cea mai importantă a lui I. rămâne totuși revista „Meridian”, temperat modernistă, în ale cărei pagini au publicat numeroși scriitori tineri ai vremii.

SCRIERI: *Flori de frig*, Craiova, [1938]; *La cocoșul spânzurat*, București, 1968; *De la Porțile de Fier la Poarta sărutului*, București, 1970. **Traduceri:** Theodore Dreiser, *Jenny Gerhardt*, Craiova, [1940]; Molière, *Dragoste cu toane*, în Molière, *Opere*, I, București, 1956.

Repere bibliografice: Predescu, *Encicl.*, 418; Boris Buzilă, *Pe meridianul unei cariere literare necunoscute: Tiberiu Iliescu despre...* „Meridian” și *despre ultimul său volum*, „Magazin”, 1968, 553; Sașa Pană, *Născut în '02*, București, 1970, *passim*; Dorin Tudoran, *Biografia debuturilor*, Iași, 1978, 196–208; Valentin F. Mihăescu, *Timp și mod*, București, 1983, 179–181; Firan, *Profiluri*, 406–408. V.D.

ILIEȘ, Aurora Elena (16.IV.1917, Tecuci), editor și istoric literar. Este fiica Valentinei (n. Pecurariu) și a lui Dimitrie Ilieș, profesor. A absolvit Facultatea de Litere a Universității din București, unde i-au fost profesori Const. C. Giurescu, P.P. Panaitescu, N. Cartoian, Dan Simonescu. Debutează în „Revista istorică română”, fiind apoi cercetător științific la Institutul de Istorie „N. Iorga” din București. Își ia doctoratul în 1971 cu teza *Radu Greceanu și „Istoria domniei lui Constantin Brâncoveanu”*. A colaborat la revistele „Anuar de lingvistică și istorie literară” (Iași), „Studii și cercetări de bibliologie”, „Studia bibliologica”, „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie” (Cluj), „Studii și materiale de istorie medie” ș.a. I s-a decernat Premiul „Perpessicus” al revistei „Manuscriptum”.

I. a depus cu abnegație o muncă susținută pentru depistarea manuscriselor de cronici românești din secolele XV–XVIII, câte se păstrau la acea dată (1956–1958), parcurgând fondurile aflate fie în bibliotecile publice din București, Cluj, Iași, Turnu Severin, Craiova, fie, mai rar, în colecții particulare. A pus astfel la îndemâna cercetătorilor materialul necesar edițiilor critice de cronici, ediții de care istoriografia română ducea lipsă. Pentru ediția critică a cronicii oficiale a logofătului Radu Greceanu închinată domniei lui Constantin Brâncoveanu, I. studiază douăzeci și trei de manuscrise (câteva în limba germană), aflate atât în colecțiile Bibliotecii Academiei Române, cât și în cele ale Bibliotecii Centrale din București, în Arhiva Bisericii Negre din Brașov sau a Muzeului Regional din Craiova. Cercetătoarea dovedește că suprimarea unei bune părți a acestei cronici s-a datorat nu lui Nicolae Mavrocordat, ci lui Ștefan Cantacuzino și altor Cantacuzini; unicul manuscris care ducea povestirea evenimentelor până aproape de mazărea lui Brâncoveanu a stat multă vreme ascuns, rămânând necunoscut. I. mai editează două cronici moldovenești, Pseudo-Enache Kogălniceanu și letopisețul întocmit de Ioan Canta, identificând în autorul textului pe arhimandritul Vartolomei Măzăreanu. De asemenea, a descoperit și a demonstrat că medelnicerul Dumitrache este autorul lucrării *Cronologia tabelară*. Pentru primul volum din tratatul de *Istoria literaturii române* (1964) redactează două capitole, *Radu Greceanu și Dumitrache medelnicerul*, remarcabile prin rigoare științifică.

SCRIERI: *Repertoriul manuscriselor de cronici interne (sec. XV–XVIII)* (în colaborare cu Ioachim Crăciun), București, 1963; *Biserica mănăstirii Colțea*, București, 1969; *Cartea veche românească în colecțiile Bibliotecii Centrale Universitare* (în colaborare), București, 1972; *Însemnări pe cartea veche românească*, București, 1973; *Ecurile descoperirii tezaurului de la Pietroasa în presa vremii din Țara Românească*, Buzău, 1983. **Ediții:** Radu Greceanu, *Istoria domniei lui Constantin Basarab Brâncoveanu voievod (1688–1714)*, introd. edit., București, 1970; Pseudo-Enache Kogălniceanu, Ioan Canta, *Letopisețul Țării Moldovii*, introd. edit., București, 1987 (în colaborare).

Repere bibliografice: Dan Simonescu, *Prezentări bibliografice*, MB, 1971, 7–9; Dumitru Velciu, *Pseudo-Enache Kogălniceanu, Ioan Canta, „Letopisețul Țării Moldovii”*, LL, 1988, 1. C.V.

ILIEȘIU, Iustin (18.III.1900, Maieru, j. Bistrița–Năsăud – 30.IX.1976, București), poet, gazetar și traducător. Este fiul Irinei (n. Rusu) și al lui Laurențiu Ilieșiu, țărani. Învață la Liceul Evanghelic Luteran din Bistrița și la Liceul Fundațional Grăniceresc din Năsăud, luându-și bacalaureatul în 1918. Urmează din 1919, la Cluj, Facultatea de Litere și Filosofie și Facultatea de Drept, devenind profesor la Liceul Reformat (1927–1940) și director al școlilor industriale din Cluj (1932–1940). În 1940, în urma Dictatului de la Viena, se refugiază la București, unde este director al Școlii Profesionale nr. 17 și profesor de limba și literatura română la alte două școli, până la pensionare (1957). La Cluj a fost între 1919 și 1925 redactor și prim-redactor al ziarului „Glasul libertății”, iar din 1921, secretar de redacție al revistei „Evoluția”, redactor la ziarul

„Voința”, din 1926 lucrând ca redactor intern la ziarul „Biruința”, apoi la „Națiunea română”, iar între anii 1941 și 1944, la București, ca redactor la ziarul „Ardealul”. A mai fost redactor pentru Cluj al revistei „Cele trei Crișuri” din Oradea și al ziarelor bucureștene „Politica” și „Curentul”.

Primul volum de versuri ale lui I., *Cetățile melancoliei* (1923), nu a adus un timbru personal, încât Perpessicius l-a întâmpinat astfel: „E atâta lipsă de simț autocritic, atâta virtuozitate în absența oricărui accent sincer, încât și cele câteva reminiscențe, influențele de cari e imprimată poezia d-lui Ilieșu, nu pot nimic pe lângă recordul lipsei d-sale de personalitate.” Abia cu două plachete târzii, *Lângă hotar* (1943) și *Sângerări ardelenne* (1944), poezia sa capătă mai multă individualitate. Ultima dintre acestea exprimă de la un capăt la altul jalea Transilvaniei de Nord, înrobătă în urma Dictatului de la Viena. Este mărturisirea unui pribeag, plângere a dorului de casă, poetul evocând fie plaiul transilvan aflat sub „stea fatală”, fie conturând portrete emblematice precum mama, dascălița, clopotarul, morarul, cioplitorul de cruci, crâsnicul. În succesiunea lui Octavian Goga, St. O. Iosif și Aron Cotruș, I. scrie mai cu seamă o poezie a afirmării valorilor transilvane, ca în această drastică imprecăție: „Vouă ce v-a dat Ardealul, / Ce vă leagă de Ardeal? / Nouă: Sarmizegetusa, / Cu viteazul Decebal, // Maramureșul pe Dragoș, / Falcnic descălecător, / Și Sălajul pe Bărnăuțiu, / Meșterul cuvântător. // Vouă ce v-a dat Ardealul? / Nouă? Pe Iosif Vulcan, / Lupta pentru libertate: / Horia, Cloșca și Crișan. // Satu Mare: vechi biserici, / Și pe Leul din Sisești — / Iar Năsăudul cu munții: / Grănicerii-mpărătești.” I. mai contribuie, alături de Demetru Boșca, Olimpiu Barna, Emil Boșca Mălin, Dariu Pop ș.a., la culegerea și cunoașterea creației populare năsăudene. În ampla colecție *Poezii și basme populare din Munții Rodnei* (1967) și în altele de mai mici dimensiuni este adept al „înfrumusețării” folclorului de către culegător.

SCRIERI: *Cetățile melancoliei*, Cluj, 1923; *Durerea neamului*, Cluj, 1924; *Grădina cu flori de toamnă*, Cluj, 1940; *Lângă hotar*, București, 1943; *Spre biruință*, București, 1943; *Țara din poveste*, București, 1943; *Sângerări ardelenne*, București, 1944; *Cerbul cu stea în frunte*, București, 1945; *Trepte de aur*, postfață Victor Eftimiu, București, 1973. **Culegeri:** *Poezii de rezbel 1914–1915 și doine populare*, Brașov, 1916 (în colaborare cu Ieronim Hangea); *Munții noștri aur poartă*, Budapesta, 1917; *Colăcărie care se zice la nunți*, Gherla, 1918; *Florile Ardealului*, Cluj, 1927; *Visuri, zodii, preziceri*, Cluj, 1929; *Colăcărie și alte versuri glumețe*, Cluj, 1930; *Florile dalbe*, Cluj, 1931; *Cheia viitorului*, Cluj, 1932; *Poezii și basme populare din Munții Rodnei*, în *Folclor din Transilvania*, III, București, 1967; *Filon cel viteaz. Basme populare ardelenesti*, București, 1968; *Ileana cea norocoasă. Basme populare ardelenesti*, București, 1968; *Isprăvile vulpei*, București, 1968; *Calul cu potcoave de aur. Basme populare ardelenesti*, București, 1969; *Doine și chiuuituri ardelenesti*, Cluj, f.a. **Traduceri:** *Laura. Traduceri din poezii moderni unguri*, Oradea Mare, 1922; [Brody S., Papp D. ș.a.], în *Antologia literaturii maghiare*, îngr. Const. Olariu, pref. Mihai Beniuc, III, București, 1968, 8–30, 85–91, 93–98, 479–496, 502–508, IV, București, 1969, 8, 96–116, 316–335.

Repere bibliografice: A. Palia, „Laura”, „Cultura poporului”, 1923, 29; Sebastian Bornemisa, *Traducerile domnului Ilieșu*, CZ, 1923, 21; Vasile Bogrea, *Cronica*, R, 1923, 23; Sebastian Bornemisa, „Cetățile melancoliei”, CZ, 1924, 1–2; Perpessicius, *Opere*, XII, 528; Sev. Voicu,

„Grădina cu flori de toamnă”, TIA, 1940, 110; Vasile Netea, *Un poet ardelen*, F, 1941, 2–3; Ion Potopin, „Spre biruință”, VAA, 1943, 770; Ion Șugariu, *Iustin Ilieșu și poezia războiului*, „Bacăul”, 1943, 2229; Ion Șeuleanu, „Folclor din Transilvania”, ST, 1967, 9; Florența Albu, „Folclor din Transilvania”, VR, 1967, 12; Beke, *Fără interpret*, 45, 51, 150, 309; Bârlea, *Ist. folc.*, 547; Todor, *Confluente*, 69–70, 367; Datcu, *Dict. etnolog.*, II, 8; Tanco, *Dict. lit. Bistrița*, 185–187; Popa, *Ist. lit.*, I, 66. I.D.

ILIEȘU, Petru (12. IX. 1951, Timișoara), poet. Este fiul Melaniei (n. Lup) și al lui Ioan Ilieșu, inginer. A absolvit Liceul „Eftimie Murgu” din Timișoara (1971) și Facultatea de Filologie a Universității din același oraș (1978). Între 1979 și 1989 lucrează ca bibliograf la Biblioteca Județeană Timiș. Este arestat pentru răspândire de manifeste în 1982 și, din nou, în 21 decembrie 1989, la București. Ulterior va fi președinte-fondator al Fundației „Timișoara '89”, președinte al Federației Organizațiilor Umanitare (Timișoara) și va înființa numeroase fundații culturale și de prietenie cu organizații similare din străinătate. Debutează ca poet în „Orizont” (1972) și editorial, în 1978, cu volumul *Pastel handicapat*. Publică versuri și proză, precum și traduceri din literatura americană (Allan Ginsberg, Diane Vakowski, Allan Tate, Karl Shapiro, Frank O'Hara) în „Steaua”, „Vatra”, „Dialog” ș.a. S-a ocupat și de teatru, ca regizor la Casa de Cultură a Studenților din Timișoara (1973–1974), montând două spectacole de autor (*Nu, războaielor și Eu, Ion*).

Din cauza limbajului subversiv și a refuzului înregimentării politice primele cărți ale lui I., *Pastel handicapat* și *Autoportret cu foxterrier* (1980), nu au putut apărea la o editură de stat, tipărirea lor fiind susținută financiar de autor. Textele, scrise în maniera story-poemului, conțin viziuni carnavalesce, de sorginte suprarealistă sau expresionistă, personaje alegorice și onirice, precum și numeroase teme, motive și simboluri la care poetul revine obsesiv: labirintul și spațiile de trecere (ușa, fereastra, coridorul, tunelul, pragul, rama), jocul de lumini și umbre, instrumentele optice de percepere și de focalizare a imaginii (luneta întoarsă spre sine, ochii telescopici, lupa, sticla, fotografia, camera obscură, acvariul, colajul, armura de sticlă, clopotul de sticlă, cărțile de joc din sticlă, arborii de sticlă, caleidoscopul), spațiile de taină (zăvoare, chei, peceți secrete), spectacolul fascinant oferit de mare, așteptarea, alibiul, ludicul ca fapt misterios, imaginile uzurii (batrânul), autoreflexivitatea (privirile în oglindă, confruntarea cu diferite euri, precum seara sau noaptea), spațiile carcerale (camera, strada, orașul, subsolul, cușca ascensorului), animale psihopompe (căinele), fascinația pentru detaliu, metalele (mercur, plumb, cositor), umbra, simbolurile cristice, inversarea, timpul și spațiul, masca, iedera, corporalitatea, Domnul Ioachim și Domnișoara Elvira ș.a. Poetul folosește un ton polemic, refuzând „colecția de alibiuri”, apanajul formelor și atitudinilor false și ironizând stările de blazare. Citatele sau trimiterile la scriitori ca Dino Buzzati, Eugen Ionescu, Thomas Wolfe, Luigi Pirandello, Adolfo Bioy Casares, Truman Capote, William Blake, J.L. Borges, Samuel Beckett, Bruno Schultz, Friedrich Nietzsche induc ideea semeață de identificare cu breasla universală din care I. ar face parte. Problema identității (a sa și a

unui întreg popor) îl frământă pe poet. În volumul *România. Post scriptum* (1998), ce conține și *Scrisoare deschisă despre fratele meu. Domnului Gorbaciov* – un poem despre revoluție, apărut în numărul din 6 ianuarie 1990 al revistei „Orizont”, text expediat clandestin postului de radio Europa Liberă încă în luna octombrie 1989, dar care a fost receptat și transmis abia în prima zi a revoluției –, I. schimbă radical obiectul și tonul discursului poetic. Tăind în carne vie, ironia devine pamflet politic, melancolia elegiacă se transformă în diatribă necruțătoare și vehementă, cu adresă socială, fapt ce a scandalizat unele mentalități pudibonde. Dezamăgirea poetului e sintetizată în versuri abrupte, fără menajamente: „Eu am visat ceva cu totul diferit”; „România, când vom înceta înțeleptul nostru canibalism? / Poți să te speli pe cap cu victoria-ți post-revoluționară. / Revoluția a fost una, iar post-revoluția / este altceva. / Post-revoluția este o cutie de conserve care zăngăne. / O cacialma cu lumpeni revoluționari și / lichele parvenite. / Un vax. / Un părț istoric al unor părțâiți istorici.” E aici mai degrabă strigătul de deznădejde al unui om ce nu mai are încredere decât în pronia cerească. Canalizarea interesului poetului spre spectacole de *performdance*, spre teatrul de stradă cu caracter experimental și spre cartea-obiect (cu mesaj scurt și intens, o sinteză între text și imaginea pe care aceasta o poate oferi) este deopotrivă un mesaj de dezamăgire și protest. Meritorie și demnă de interes este realizarea unei instituții culturale originale, Grădina Japoneză (deschisă în cadrul Federației Organizațiilor Umanitare), pe care I. o conduce și al cărei „părinte spiritual” este. Grădina este destinată lansărilor de carte, vizionărilor de filme de artă, expozițiilor, întâlnirilor boemei timișorene.

SCRIERI: *Pastel handicapat*, București, 1978; *Autoportret cu foxterrier*, București, 1980; *Camera de mercur*, București, 1982; *Întrebare despre întoarcerea acasă*, București, 1985; *O confesiune asupra Labirintului*, Timișoara, 1995; *România (O pastişă după Ginsberg) – Romania (A Ginsberg Pastiche)*, ed. bilingvă, Timișoara, 1996; *Petru*, Timișoara, 1997; *România. Post scriptum*, Timișoara, 1998; *Revoluția*, Timișoara, 2000.

Repere bibliografice: Viorel Boldureanu, „*Pastel handicapat*”, „Forum studentesc”, 1978, 2; Nicolae Ciobanu, *Petru Ilieșu*, LCF, 1978, 17; Laurențiu Ulici, *Cultura poetică*, RL, 1978, 19; Eugen Dorcescu, „*Pastel handicapat*”, CRC, 1978, 19; Virgil Nistor, „*Pastel handicapat*”, ST, 1978, 5; Livius Ciocârlie, *Petru Ilieșu*, „Forum studentesc”, 1980, 1; Ion Maxim, *Petru Ilieșu*, „Forum studentesc”, 1980, 1; Daniel Vighi, „*Autoportret cu foxterrier*”, „Forum studentesc”, 1981, 6; Marcel Corniș-Pop, „*Camera de mercur*”, O, 1982, 25; Ion Arieșanu, „*Camera de mercur*”, O, 1982, 34; Ion Bogdan Lefter, *Melancolia adolescenței pierdute*, RL, 1982, 38; Ioan Holban, *Epica poemului*, CRC, 1985, 44; Berca, *Dicț. scriit. bănățeni*, 72–74; Eugen Bunaru, *Bagheta magică a poeziei*, O, 1999, 3; Dieter Schlesak, „*Rumänien. Post scriptum*”, „Halbjahresschrift für südosteuropäische Geschichte, Literatur und Politik”, 2000, 1. F.C.P.

ILIN, Stancu (23.XI.1933, Fărcașele, j. Olt), istoric literar și editor. Este fiul Mariei (n. Voicu) și al lui Voicu Ilin, țărani. După ce a absolvit Facultatea de Filologie a Universității din București, secția limba și literatura română – limba germană (1957), a fost repartizat cercetător științific la Institutul de

Istorie Literară și Folclor din București, unde lucrează până în 1999. În 1963–1964 a îndeplinit funcția de șef al serviciului UNESCO din cadrul Ministerului de Externe.

I. debutează în revista „Studii și cercetări de istorie literară și folclor”, cu studiul *Nuvela și povestirea contemporană* (1959). Continuă să publice studii, articole, cronici literare și contribuții documentare în „Gazeta literară”, „Luceafărul”, „Contemporanul”, „Steaua”, „România literară”, „Manuscriptum”, „Caiete critice”, „Viața românească”, „Tribuna” ș.a., în atenția sa aflându-se Ion Heliade-Rădulescu, V. Alecsandri, A.I. Odobescu, Ion Creangă, Ioan Slavici, G. Coșbuc, N.D. Cocea, E. Lovinescu, Camil Petrescu, Tudor Arghezi, Mihail Sadoveanu, G. Călinescu, Tudor Vianu ș.a. La recomandarea lui G. Călinescu, s-a consacrat unei vaste și îndelungate explorări a arhivei lui Liviu Rebreanu. Un prim rezultat l-a constituit teza de doctorat *Liviu Rebreanu în lumina manuscriselor și a corespondenței sale*, susținută în 1978. În formația științifică a lui I., stagiul de specializare la Tübingen, în perioada 1969–1971, ca bursier al Fundației „Alexander von Humboldt”, s-a dovedit important. Aici a descoperit numeroase documente privitoare la relațiile cu spațiul și cultura germană ale unor scriitori români ca N. Iorga, Ioan Slavici, Al. A. Philippide, Tudor Vianu și mai ales Liviu Rebreanu. Contribuția istorico-literară de substanță a cercetătorului s-a concretizat în două exegeze, *Liviu Rebreanu în atelierul de creație* (1985; Premiul Academiei Române) și *Liviu Rebreanu în agora* (1988). În cadrul Institutului de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”, a participat la elaborarea unor lucrări colective: *Istoria literaturii române* (II, 1968), *Metodologia istoriei și criticii literare* (1969), *Reviste progresiste românești interbelice* (1972), *Reviste literare românești din secolul al XIX-lea* (1970), *Studii de literatură universală și comparată* (1971), *Reviste progresiste românești interbelice* (1972), *Reviste literare românești din ultimele decenii ale secolului al XIX-lea* (1974), *Reviste literare românești de la începutul secolului al XX-lea* (1976), *Atitudini și polemici în presa literară interbelică* (1984) ș.a. Monografiile consacrate publicațiilor „Revista română”, „Tranzacțiuni literare și științifice”, „Revista contemporană”, „Convorbiri critice”, „Falanga literară și artistică”, „Cuvântul liber” sunt instrumente de lucru utile istoricului literar. În bună parte, de aici își trag seva studiile din *Convergențe* (2003), o sinteză asupra perioadei postpașoptiste, cu interpretări și date noi despre V. Alecsandri, G. Barițiu, B.P. Hasdeu, A.I. Odobescu, Radu Ionescu, Anghel Demetriescu, Ștefan C. Michăilescu, D.A. Laurian ș.a. Totodată, a editat operele unor scriitori clasici, îngrijind astfel primul volum din ediția critică *Opere* de B.P. Hasdeu (1986), consacrat poeziei, și, în colaborare cu I. Opreșan, următoarele trei volume (1996–2003), consacrate prozei și dramaturgiei. În colaborare cu Rodica Florea, I. a alcătuit lucrarea *I.L. Caragiale în conștiința contemporanilor săi* (1990), în care au fost reunite articolele despre dramaturg apărute în presa românească între anii 1879 și 1912. O contribuție importantă a avut la realizarea unui alt proiect, *Bibliografia I.L. Caragiale* (1997), ca și la întocmirea ediției *Opere* de I.L. Caragiale, apărută sub egida Academiei Române (I–IV, 2000–2002; Premiul Academiei Române). Volumele *Publicistică* și *Correspondență* cuprind peste cincizeci de articole noi și aproape două sute de scrisori

recunoscute, iar în note și comentarii au fost introduse texte care vorbesc despre geneza operei și despre receptarea scrierilor caragialiene de-a lungul timpului. Ampla exegeză *Liviu Rebreanu în atelierul de creație* stabilește o relație de determinare între biografia marelui scriitor și opera sa. I. operează cu mijloacele de investigație ale istoricului literar, cercetând minuțios și atent întreaga arhivă a lui Liviu Rebreanu, alcătuită din manuscrise, corespondență, jurnal intim, acte, documente. El știe să selecteze datele semnificative, interpretându-le cu mijloacele criticii literare și sesizând conexiuni sau interdependențe nebănuite între ipostazele vieții și ale operei. Interesante sunt capitolele ce întreprind o paralelă între Emil Rebreanu și Apostol Bologa, reconstituie geneza și metamorfoza romanelor sau relevă raporturi între Liviu Rebreanu și cultura germană, toate aceste demersuri analitice și documentare distingându-se prin avansarea unor date și puncte de vedere noi, de certă valoare istorico-literară. Interesantă este, bunăoară, ideea unei proiecții autobiografice, oarecum paradoxală, a lui Liviu Rebreanu în Titu Herdelea. În sinteza *Liviu Rebreanu în agora*, construită predominant documentar, dar într-o manieră deloc aridă, I. reconstituie momente majore din existența lui Liviu Rebreanu, unele de intensă încordare, precum împrejurările acordării Premiului „Năsturel-Herescu” al Academiei Române pentru romanul *Ion*, în 1921, alegerea ca membru al Academiei Române în 1939, compunerea în trei variante succesive a discursului de recepție *Lauda țaranului român*, rostit la 29 mai 1940, relațiile cu Tudor Arghezi după apariția pamfletului acestuia la adresa romanului *Ion* ș.a. Bine structurat și cu informații inedite este capitolul consacrat receptării operei lui Liviu Rebreanu în străinătate. De asemenea, elucidarea pseudonimului *Ion Jalea*, cu care Liviu Rebreanu a publicat în 1919 broșurile *Basarabia. Descrierea. Istoria. Unirea și Ardealul, Banatul, Crișana, Maramureșul și Bucovina*.

SCRIERI: *Liviu Rebreanu în atelierul de creație*, București, 1985; *Liviu Rebreanu în agora*, București, 1988; *Convergențe*, București, 2003. **EDIȚII:** V. Alecsandri, *Poezii populare ale românilor*, pref. edit., București, 1985; *Poezia obiceiurilor de iarnă*, pref. edit., București, 1985; B.P. Hasdeu, *Opere*, introd. George Munteanu, I, București, 1986, II-IV, 1996-2003 (în colaborare cu I. Opreșan), *Istoria toleranței religioase în România*, pref. edit., Chișinău, 1992, *Scrieri*, I-II, introd. edit., Chișinău-București, 1993-1997, *Sic cogito*, pref. edit., București, 2000; I.L. Caragiale în conștiința contemporanilor săi, pref. edit., București, 1990 (în colaborare cu Rodica Florea); I.L. Caragiale, *Opere*, I-IV, pref. Eugen Simion, București, 2000-2002 (în colaborare cu Nicolae Bârna și Constantin Hârlav), *Teatru*, I-II, pref. Eugen Simion, București, 2003.

Repere bibliografice: Paul Dugneanu, „*Liviu Rebreanu în atelierul de creație*”, LCF, 1985, 38; Al. Piru, *Secretul marii creații*, FLC, 1985, 40; Nae Antonescu, *Din perspectiva laboratorului de creație*, ST, 1985, 10; Mircea Popa, „*Liviu Rebreanu în atelierul de creație*”, TR, 1985, 47; Tia Șerbănescu, *Două volume de critică literară, două apariții semnificative*, RMB, 1985, 12-756; Ovidiu Papadima, *Repertoriul folcloric*, LCF, 1985, 50; Dan Mănuță, „*Liviu Rebreanu în atelierul de creație*”, CL, 1985, 12; Lucian Raicu, *Atelier de creație*, RL, 1986, 3; Z. Ornea, *Hasdeu, poetul*, RL, 1986, 23; Aureliu Goci, *Eveniment: o nouă ediție Hasdeu*, SLAST, 1986, 32; Șerban Cioculescu, *Rebreniana*, RL, 1986, 33; Șerban Cioculescu, *B.P. Hasdeu și ciocoi*, RL, 1986, 39; Șerban Cioculescu, *Poezia patriotică a lui B.P. Hasdeu*, RL, 1986, 40; Mircea Angheliescu, *Hasdeu „iscoditor de*

ritmuri”, T, 1986, 10; Nicolae Georgescu, *Ediția Hasdeu*, LCF, 1986, 48; Victor Atanasiu, *Rebreniana*, SLAST, 1987, 30, 32, 33; Eugen Simion, *Anticamera operei*, RL, 1989, 8; George Pruteanu, *Comperajul documentar*, CL, 1989, 3; Florin Faifer, *Liviu Rebreanu – portret documentar*, CRC, 1989, 13; Dan Silviu Boerescu, *Redactarea unor sinteze*, SLAST, 1989, 29; Mircea Angheliescu, *Receptarea lui Caragiale*, LCF, 1990, 29; Nicolae Mecu, *Barometrul Caragiale*, VR, 1990, 11; Z. Ornea, *Caragiale și contemporanii săi*, RL, 1991, 6; Teodor Vărgolici, *Proza lui B.P. Hasdeu în ediție critică*, ALA, 1996, 341; Ion Simuț, *Rebreanu*, București, 1997, 123-125; *Dict. scriit. rom.*, II, 586-587; Teodor Vărgolici, *O nouă ediție critică a operelor lui I.L. Caragiale*, ALA, 2002, 606; Cornelia Ștefănescu, *Integrala Caragiale*, RL, 2002, 31, 32; Dan Mănuță, *Jurnalismul politic al lui Hasdeu*, CL, 2003, 5; Dan Mănuță, *Scrisorile lui Caragiale*, CL, 2003, 8. T.V.

ILISEI, Grigore (20.XI.1943, Văleni-Stânișoara, j. Suceava), prozator și publicist. Este fiul Georgetei Ilisei (n. Zăhărescu), învățătoare, și al lui Ilie Ilisei, preot. Primele clase le face la Mânăstioara, învățând apoi la Fălticeni, unde între 1957 și 1961 este elev al Liceului „Nicu Gane”. În 1966 va absolvi Facultatea de Filologie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași, secția limba și literatura română. Lucrează ca redactor la Studioul de Radio Iași (1966-1968), corespondent pentru Radio București (1968-1972), redactor-șef adjunct la Radio Iași (1972-1983), redactor la revista „Convorbiri literare” (1983-1990), director al Studioului de Radio și Televiziune Iași (1990-1994), director și realizator de emisiuni la Studioul de Televiziune Iași (1994-1997), iar din 2001 ca secretar al Asociației Scriitorilor din Iași. În 2003 intră în diplomatie. Debutează publicistic în „Zori noi” din Suceava (1961), sub pseudonimul Grigore Spiru, iar prima povestire îi apare în „Cronica” (1970). Cea dintâi carte este *Năvod pentru scrumbii albastre* (1972). Colaborează la „Cronica”, „Convorbiri literare”, „Ateneu”, „România literară”, „Tribuna”, „Contrapunct” ș.a.

Perspectiva reporterului și a călătorului, vocația de povestitor care respectă codul narativ și cultivă virtutea simbolică a cuvintelor, prezente în *Năvod pentru scrumbii albastre*, se regăsesc și în publicistica din volumul *Într-o cabină de transmisie* (1972), în reportajele din *Periplu moldav* (1973), în narațiunile din *Reîntoarcerea verii* (1975) sau în impresiile de călătorie din *Stampe europene* (1976). La I., povestirea poartă pretutindeni pecetea unui spațiu geografic și spiritual, Moldova de dincolo de Siret. Personajele fac parte din familia interiorizaților cu reacții greu descifrabile. Scriitorul cultivă elemente ale modernității, dovedind un ochi format pentru mișcările fine, adevărate „tropisme” ale unor suflete care au oroare de exhibarea trăirilor, nu la modul sadovenian, ci în chip impresionist, difuz. Procedeele secvențiale este reluat și în interviurile din volumul *Cu George Lesnea prin veac* (1977). Cu *Priveliști moldave* (1980) prozatorul revine la reportaj, sub presiunea emotivă a iubirii statornice pentru ținutul natal. În romanul *Ceasul oprit* (1980; Premiul Asociației Scriitorilor din Iași), autorul folosește experiența nuvelei și a reportajului atât în planul construcției, cât și în acela al componentelor substanței epice (profilul lui Toader Duminiță poate fi regăsit în trăsăturile altui personaj,

bătrânul Parascan). O altă scriere romanescă, *Masa de biliard* (1983), se construiește în aceeași manieră reportericească, articulând o durată epică din suma unor secvențe temporale. Firul epic adună momente din viața unui om incapabil să trăiască în prezent pentru că se dovedește neputincios în fața trecutului său. După reportajele de călătorie din *Peisaje* (1985) și publicistica din *Fotograme* (1985), romanul-colaj *Octavia* (1986) se concentrează asupra câtorva existențe mărunte, în spiritul „scenelor din viața de provincie” din literatura începutului de secol și a perioadei interbelice. Micromonografiei *Fălțiceni* (1987) — scrisă în colaborare cu Ștefan S. Gorovei — îi urmează interviurile din *Portrete în timp* (1990), reportajele de călătorie din volumul *De la Vest tot la Vest* (1992). Romanul *Pasaj de rațe sălbatice* (1996) se situează, ca formulă, în succesiunea strânsă a cărților anterioare. Înrudit cu protagoniștii din celelalte romane și proze scurte, pictorul Camil Dunea, originar dintr-un sat basarabean, e un înstrăinat, trecut prin seisme sociale care i-au zdruncinat psihicul fragil și i-au blocat orice energie creatoare. Personajul exprimă drama unei generații care trăiește sentimentul de inutilitate a jertfei făcute în numele unui ideal. Întorcându-se la publicistică, autorul scrie, în colaborare cu Paul Miron, *Fălțiceni — mon amour* (1996). Tot în 1996, împreună cu Aurel Istrati, editează albumul-catalog *Călin Alupei*. O altă apariție, *Oleacă de taifas* (1998), ar putea fi subintitulată „carte de interviuri mărturisitoare”. Nimic frivol, minor și/sau plictisitor în aceste interviuri, prezentate inițial în emisiuni de televiziune. Partenerii de dialog ai autorului sunt, fiecare în felul lui, o „figură” a domeniului în care se manifestă: Petru P. Andrei, Liviu Antonesei, Matei Călinescu, Constantin Ciopraga, Paul Miron, Cezar Ivănescu ș.a. Ideea de taifas exclude polemica, dar acceptă contrazicerea cordială. *De la apa Iordanului la fiordurile norvegiene* (1999) este un nou memorial de călătorie. Scrise între 1993 și 1996, în timpul unor călătorii în Israel, Franța, Olanda și Norvegia, aceste note se revendică în multe privințe din proza întotdeauna lirică a autorului; fraza curge molcom, sadovenian, starea de spirit specială primește o „vestimentație” bogată, cu multe ornamente stilistice, între care primează comparația și metafora. În albumul de artă *Iulia Hălăuțescu* (1999), personalitatea artistei se dezvăluie în adevărata ei dimensiune atât din lucrări figurative tradiționale, cât și din lucrări moderniste, în care comentatorul crede că se află forța de expresie a pictoriței.

SCRIERI: *Năvod pentru scrumbii albastre*, Iași, 1972; *Într-o cabină de transmisie*, Iași, 1972; *Periplu moldav*, București, 1973; *Reîntoarcerea verii*, București, 1975; *Stampe europene*, Iași, 1976; *Cu George Lesnea prin veac*, București, 1977; ed. 2, București, 1997; *Ceasul oprit*, București, 1980; *Priveliști moldave*, Iași, 1980; *Masa de biliard*, București, 1983; *Fotograme*, București, 1985; *Peisaje*, Iași, 1985; *Octavia*, Iași, 1986; *Fălțiceni* (în colaborare cu Ștefan S. Gorovei), București, 1987; *Portrete în timp*, Iași, 1990; *De la Vest tot la Vest*, Iași, 1992; *Pasaj de rațe sălbatice*, Iași, 1996; *Fălțiceni — mon amour* (în colaborare cu Paul Miron), Iași, 1996; *Călin Alupei* (în colaborare cu Aurel Istrati), Iași, 1996; *Oleacă de taifas*, Iași, 1998; *De la apa Iordanului la fiordurile norvegiene*, pref. Florin Faifer, Iași, 1999; *Iulia Hălăuțescu*, Iași, 1999; *Divanuri duminicale*, postfață Nicolae Turtureanu, Iași, 2001.

Repere bibliografice: Ulici, *Prima verba*, I, 183–184; Val Condurache, „*Ceasul oprit*”, CL, 1980, 5; Radu Mareș, *Un povestitor*, TR, 1980, 6; Al. Călinescu, *O poetică realistă: Grigore Ilieși*, CL, 1984, 4; Liviu Leonte, *Romanul micilor existențe*, CRC, 1987, 7; Valentin Tașcu, *Romanul unui personaj*, CL, 1987, 7; Holban, *Profiluri*, 337–339; Cosma, *Romanul*, I, 168; Florin Faifer, *Portrete în dialog*, CRC, 1991, 12; Liviu Leonte, *Un roman al înstrăinării*, RL, 1996, 3; George Bădărău, *Creanga de salcie*, DL, 1996, 4; Mănuță, *Perspective*, 126–129; Rodica Draghinescu, *Arta interviului*, „*Minerva*”, 1997, 2; Adrian Dinu Rachieru, *Pătimiri basarabene*, L, 1997, 6; Z. Ornea, *O evocare a Fălțiceniilor de Grigore Ilieși*, RL, 1997, 51–52; *Dict. scriit. rom.*, II, 587–588; Ioan Holban, *Voluptatea povestitorului*, RL, 1999, 42; Faifer, *Faldurile*, 77–79; Mircea A. Diaconu, *Farmecul călătoriei*, CRC, 2000, 4. R.B.D.

ILOVICI, Mihail (4.X.1910, Găești — 12.II.1983, Găești), eseist. Era al patrulea copil în familia lui Theodor Ilovici, macedonean de origine. A urmat școala primară și liceul la Găești, avându-i profesori pe Șerban Cioculescu și Vladimir Streinu. Este licențiat al Facultății de Litere și Filosofie a Universității din București (1933). Student, debuta în 1930 cu versuri în revista „*Licăriri*” și întemeia revista „*Cristalul*” (Găești, București, 1930–1932), al cărei director este. Tot acum frecventează cenaclul „*Sburătorul*”. Colaborează cu eseuri și cronici literare la „*XY. Literatură și artă*”, „*Lucafărul literar*”, „*Păianjenul*”, la „*Părerii studențești*”, la „*Democratul Basarabiei*” (Chișinău), „*bobi*”, „*Răboj*”, „*Pegas*”, „*Viața literară*”, „*România literară*”, „*Brazda literară*”, „*Graiul tineretului*” (Turnu Măgurele), „*Adevărul*”, „*Timpul nostru*”, „*Cruciada românismului*”,

„Revista scriitoarelor și scriitorilor români“, „Revista Fundațiilor Regale“, „Convorbiri literare“, „Sfarmă-Piatră“, „Munca“ (1941) ș.a. Este redactor al revistelor „Litere“ (1933-1935), „Sabarul“ (Pitești, 1935-1937) și „Lucefărul“ (Ismail, 1938). Semna și DIK-Găești, Ion Lăstun, Ion D. Ioan. Profesor de limba și literatura română – în Găești (1933-1938), apoi la Ștefănești și Colibași, în județul Argeș, Ismail (1938), Curtea de Argeș (1939-1945), din nou în Găești (1945-1955) –, profesor emerit din 1971, l. a fost și director al teatrului din Găești, instructor de teatru în colonia de petroliști Valea Caselor, bibliotecar în Ștefănești (1958-1963), îndrumător cultural. Publică volumele *Negativismul tinerei generații* (1934), *Considerații asupra actului de cultură românesc* (1936), *Claudia Millian* (1938), *Noua spiritualitate românească (Constructivismul)* (1942). Capitolele dintr-un studiu asupra lui Camil Petrescu îi apar în „Argeș“ și în volumul *Tinerețea lui Camil Petrescu* (1971).

l. a abandonat repede încercările și proiectele literare (poezie, traduceri din Baudelaire, romanele *Omul care face dragoste cu moartea*, *Sex appeal*), pentru a se dedica eseului și criticii culturale. *Negativismul tinerei generații* și urmarea lui, *Noua spiritualitate românească (Constructivismul)* (din care a finalizat doar un fragment), propun, la un mod rechizitorial și cinic, o revizuire a ierarhiei valorilor clasice ori contemporane, multe dintre ele fiind văzute ca piedici în afirmarea unei noi spiritualități. Prin prisma autenticității date de experiență (de trăire) și a vitalismului energetic, l., în numele „generației cu idoli ucși“, reține ca modele de creativitate activă, „substanțialistă“, pe Emil Cioran, Eugen Ionescu, Mircea Eliade, Camil Petrescu, Tudor Arghezi, Ion Barbu, Dan Botta și respinge pe E. Lovinescu pentru relativism estetic, pe M. Dragomirescu pentru estetism, pe G. Ibrăileanu pentru sociologism, pe N. Iorga pentru dogmatism, de asemenea, pe G. Călinescu, Pompiliu Constantinescu, Mihail Sadoveanu, Cezar Petrescu. Fanatic al distrucției așa-ziselor forme anchilozante din cultură, l. era nu numai nedrept, lipsit de acoperire și de perspectivă în afirmații, dar și de un tezism monoton, în ciuda formulei de scandal pentru care optase. A lăsat și două lucrări interesând istoria literară, *Claudia Millian* (1938) și *Tinerețea lui Camil Petrescu*, aceasta din urmă fiind o bună introducere în opera scriitorului.

SCRIERI: *Negativismul tinerei generații*, București, 1934; *Considerații asupra actului de cultură românesc*, București, 1936; *Claudia Millian*, București, 1938; *Noua spiritualitate românească (Constructivismul)*, Pitești, 1942; *Tinerețea lui Camil Petrescu*, București, 1971.

Repere bibliografice: Predescu, *Encicl.*, 418; Călinescu, *Ist. lit.* (1982), 967; George, *Sfârșitul*, I, 188-193; Nițescu, *Repere*, 194-197; Popa, *Dict. lit.* (1977), 273; Al. Raicu, *Mihail Ilovici*, RL, 1983, 7; Vlaicu Bârna, *Între Capșa și Corso*, București, 1998, 12-13; Popa, *Ist. lit.*, II, 1093. S.C.

ILUMINISM, mișcare ideologică și culturală cu caracter raționalist desfășurată în secolele XVIII-XIX în Europa și în cele două Americi. Emanat din spiritul Renașterii, i. s-a manifestat în filosofie, știința istoriei, pedagogie, învățământ, literatură, având ca iluștri promotori în Franța, de unde a pornit, pe Voltaire, Montesquieu, Rousseau, Diderot, D'Alembert,

D'Holbach. Încununarea pe plan intelectual a muncii acestora este monumentală *Enciclopedie franceză*, inaugurată în 1751. Printre reprezentanții de frunte ai curentului în alte culturi se numără Kant, Lessing, Herder, Goethe, Schiller, Metastasio, Pestalozzi, Lomonosov, Radișev, Antioh Cantemir, Benjamin Franklin. În spațiul românesc, „luminile“ s-au revărsat din două părți: direct de la surse, din Occident, și pe căile ocolite ale sud-estului și estului european. Agenți ai lor erau, în primul caz, tineri înapoiți din școli apusene, dar și felurii străini aduși din vest: secretari domnești, dascăli, refugiați politici, artiști. Focare de cultură occidentală existau însă și în Imperiul Otoman, mai cu seamă la Istanbul, unde s-a format, însușindu-și idei ale Renașterii, Dimitrie Cantemir. Epoca fanarioșilor, cu toate neajunsurile ei, a avut și meritul de a fi facilitat considerabil pătrunderea în Țările Române a culturii antice grecești și latine, integrată spiritului occidental. La infiltrarea acestui spirit au contribuit și ofițeri cultivați din armata rusă ajunși în Principate. Posibilități de a accede la sursele ideilor noi existau de altfel și aici: bibliotecile particulare

ELEMENTA
LINGUÆ
DACO-ROMANÆ,
SIVE
VALACHICÆ.
COMPOSITA
AB
SAMUELE KLEIN DE SZAD,
ORD.S. BASILII M. IN COLLEGIO GRÆCI
RITUS CATHOLICORUM VINDOBONENSI
AD S. BARBARAM EPHEMERIO:
LOCUPLETATA VERO, ET IN HUNC
ORDINEM REDACTA
A
GEORGIO GABRIELE SINKAI,
EJUSDEM ORDINIS, AA. LL. PHIL.
ET SS. TH. D.

VINDOBONÆ,
Typ. JOSEPHI NOB. DE KURZBÖCK.
M. DCC. LXXX.

ale unor domnitori și boieri și cele publice, bisericești, mănăstirești dețineau cărți și reviste din Occident, unele de apariție recentă. Mari boieri ca, într-o perioadă anterioară, stolnicul Constantin Cantacuzino, iar mai târziu, Dinicu și Iordache Golescu, ierarhi învățați precum Iacob Putneanu, Iacob Stamati, Veniamin Costache au întreprins acțiuni culturale ce preludează și susțin ofensiva iluministă. În Transilvania unirea unei bune părți a românilor ortodocși cu Biserica Romei a făcut posibilă întemeierea de școli românești și trimiterea elevilor celor mai buni la studii superioare în universități din Roma, Viena, Budapesta. Înapoiți de acolo, aceștia au devenit în secolul al XVIII-lea factori ai unei mișcări de cultură, numită de către D. Popovici „Renașterea ardeleană”, consacrată sub denumirea Școala Ardeleană. Rolul determinant în pregătirea și declanșarea acesteia l-a avut episcopul Ioan Inocențiu Micu-Klein, iar corifeii mișcării sunt Samuil Micu, Gheorghe Șincai, Petru Maior și Ion Budai-Deleanu. Stimulată de gândirea occidentală, acțiunea iluministă românească se diferențiază în contextul european prin accentuate caracterere proprii. În raport cu radicalismul i. francez, cel românesc se caracterizează prin moderație. În Transilvania el a fost modelat de ideologia absolutismului luminat, promovată de împăratul Iosif II. Mulți dintre propagatori fiind, și aici, și în Principate,

teologi, preoți, călugări, adoptarea unui anticlericalism deschis se excludea prin definiție. Altul decât în țările Apusului era suportul social al i. Neexistând o burghezie consolidată, demersurile pentru „luminare” ale unor învățați — în afară de corifei, sunt de menționat, între alții, Vasile Aaron, Ioan Barac, Ioan Molnar Piuaru, Damaschin Bojincă, Radu Tempea, în Transilvania; Gh. Lazăr, I. Heliade-Rădulescu, Gh. Asachi, Eufrosin Poteca ș.a., în Țările Române — au fost sprijinite, la sud de Carpați, de boieri — frații Golescu, Iancu Văcărescu ș.a. Proveniți din țărâtime, unii din mica nobilime rurală, iluminisții ardeleni năzuiau la ridicarea neamului exclusiv prin cultură, fără un program de transformări sociale adânci. Ei concep schimbarea în bine a soartei țărănimii și a păturilor de mijloc pe căi pașnice, legale. De aceea au dezaprobat răscoala lui Horea. Mai presus de problema socială, cărturarii ardeleni situau însă cauza națională. Ideea emancipării naționale prin „luminare”, prin întemeiere de școli, prin cultivarea limbii, prin răspândirea învățaturii la sate polarizează întreaga lor activitate. Aceasta s-a materializat în lucrări în primul rând de istorie și filologie, obiectivele esențiale fiind dovedirea originii romane a poporului român, a continuității lui în Dacia și a latinității limbii române. Pe lângă istorii, gramatici, dicționare, au fost întocmite cărți și broșuri de inițiere în filosofie, logică, etică, teologie, științe juridice, geografie, etnologie, științele naturii, precum și de îndrumare practică: pomărit, creșterea stupilor etc. Profesori, mulți dintre ei, la Blaj, sprijinitori cu toții ai școlilor românești din Transilvania, iluminisții ardeleni au creat un învățământ ce avea să devină model pentru cel din Principate, întemeiat, de altfel, de către Heliade și Asachi cu concursul unor continuatori ai Școlii Ardelene, ca Gh. Lazăr, Damaschin Bojincă, Florian Aaron, Vasile Fabian-Bob. Sub impulsul mișcării iluministe au luat naștere în Transilvania, în Moldova și în Muntenia, teatrul și presa. Întemeietorii ai primelor periodice de durată au fost Heliade, Asachi și G. Barițiu. Literatura română datorează Școlii Ardelene singura epopee încheiată, *Țiganiada* lui Ion Budai-Deleanu, scriere de o factură modernă accentuată, care include, transpuse în ficțiune sau purtate în „sertarele” textelor din subsolul poemului, și dezbateri de idei, exprimând cele mai temerare atitudini din cuprinsul i. românesc.

Repere bibliografice: Iorga, *Ist. lit.* XVIII, II, *passim*; D. Popovici, *La Littérature roumaine à l'époque des Lumières*, Sibiu, 1945; Romul Munteanu, *Contribuția Școlii Ardelene la culturalizarea maselor*, București, 1962; Al. Piru, *Literatura română premodernă*, București, 1964, 234–270; Lucian Blaga, *Gândirea românească în Transilvania în secolul al XVIII-lea*, îngr. G. Ivașcu, București, 1966; Dușu, *Coordonate*, 291–327; Rotaru, *O ist.*, I, 61–76; Ovidiu Papadima, *Ipostaze ale iluminismului românesc*, București, 1975; Ion Lungu, *Școala Ardeleană*, București, 1978; *Școala Ardeleană*, I–II, îngr. Florea Fugariu, introd. D. Ghișe și Pompiliu Teodor, București, 1983; Micu, *Scurtă ist.*, I, 90–133; Micu, *Ist. lit.*, 47–63. D. Mc.

ILUSTRĂȚIA NEAMULUI NOSTRU, revistă apărută la București, lunar, din martie până în noiembrie 1915, în aprilie 1916, din iulie 1919 până în iunie 1920 și din februarie până în mai 1921. Ca secretar de redacție, în 1921 funcționează I.C. Bibicescu. În 1919 subtitlul este „Literatură, artă, muzică”.

I.n.n. nu-și propune să facă școală, primind de preferință colaborarea scriitorilor care prezintă faptele mari ale neamului. În anii 1915-1916 semnează versuri G. Caîr, Smara, D. Teleor, Victor Eftimiu, I.U. Soricu, Al. Macedonski (*Tigani*), G. Gregorian, Șerban Bascovici, I. Gr. Periețeanu, Ion Dragoslav, I. Al. Bran-Lemeny, C. Nutzescu, Ion Al-George, Mia Vlad, Al. Iacobescu, proză – V. Demetrius, Corneliu Moldovanu, D. Iacobescu ș.a. Lui Mircea Demetriade i se publică o piesă, „ermetism într-un tablou și în versuri”, datată 25 septembrie 1896. Cezar Pruteanu traduce versuri de Charles Baudelaire, Eugen Relgis transpune din Friedrich Nietzsche. În anii 1919-1920 **I.n.n.** publică în prima parte a fiecărui număr note biografice și fotografii ale unor eroi ai primului război mondial, între care Eremia Grigorescu, Ecaterina Teodoroiu, Ion Dragalina, David Praporgescu, iar în partea a doua, versuri semnate de G. Stratulat, C.A.I. Ghica, Al. Macedonski (*Rondelul înecaților, Sonetul nestematelor, Sonetul puterii*), Cridim (Christea N. Dimitrescu), A. Mândru, V. Voiculescu (*Stema țării, Cântecul lebedei*), G. Tutoveanu, C. Răuleț, precum și proză de Al. Cazaban, Al. Macedonski, Artur Gorovei, teatru de N.G. Rădulescu-Niger, traduceri din Byron și Tolstoi. Alți colaboratori: Constanța Hodoș, Mihail Celarianu, Virgil N. Duiculescu. *I.H.*

ILUSTRĂȚIUNEA, periodic care a apărut la București, săptămânal, între 18 septembrie 1860 și 19 martie 1861. Proprietar și editor al gazetei, subintitulată „Jurnal universal”, era Carol Popp de Szathmary, iar redactor responsabil, Al. Zanne, scriitor, traducător, publicist politic și prieten devotat al lui Dimitrie Bolintineanu. **I.** trebuie socotită însă mai degrabă între periodicele lui Bolintineanu, deoarece în tot timpul apariției a susținut punctele de vedere ale acestuia în chestiunile politice și literare. Redactorii își propun, cum arată un articol-prospect, să asigure o publicitate întinsă cunoștințelor folositoare și ideilor care formează gustul artistic. **I.** publică o „Cronică” a evenimentelor politice, redactată adesea probabil chiar de D. Bolintineanu sau de Al. Zanne, diverse informații și note referitoare la știință și tehnică, foarte multe cugetări și maxime. O serie de articole se ocupă de *Cântecele populare*, de definiția poeziei după Aristotel, Bacon și Fénelon, de starea literaturii și a instrucțiunii la români. Al. Zanne este autorul, între altele, al unei compilații privind teatrul englez premergător lui Shakespeare, iar D. Bolintineanu, al unei serii de *Studii literare. Versificarea română*. V. Alecsandri publică poeziile *Emmi* și *Stelele* și tot versuri trimite Gr. H. Grandea. D. Bolintineanu dă și scrieri de inspirație istorică: *Moartea lui Miron Costin logofătul* ș.a. Dionisie Pop Marțian tipărește în **I.** relatări privitoare la o călătorie de la Cernavodă la Constanța, prin teritoriul aflat sub administrație otomană; atent la trăsăturile specific orientale, el semnalează cu entuziasm prezența elementului românesc. O ilustrație bogată, variată, cu gravuri de cea mai bună calitate se adaugă articolelor, făcând din **I.** o publicație de bun nivel publicistic și literar. *R.Z.*

ILUSTRĂȚIUNEA NAȚIONALĂ, revistă apărută la București, lunar, din septembrie 1912 până în iunie 1914, din noiembrie 1915 până în iunie 1916, din ianuarie 1922 până în martie 1928 și în ianuarie 1931. Directorul literar al publicației este C. Al. Ionescu-Caion (octombrie 1913 - februarie 1914), apoi Mihail Sorbul (martie-iunie 1914), secretar de redacție este inițial Christea N. Dimitrescu, care semnează Cridim (până în septembrie 1913), iar comitetul de redacție în anii 1921-1928 îi include pe Elena Văcărescu, Simion Mândrescu, I. Bianu, Simion Mehedinți. Din noiembrie 1915 își modifică titlul și subtitlul, numindu-se „Ilustrațiunea. Revistă lunară enciclopedică”. **I.n.** întrunește condeie de diverse orientări, de la simbolisti ca Al. Macedonski și I. Vinea până la tradiționaliștii N. Iorga și V. Voiculescu. Colaborează cu versuri Riria (Adela Xenopol), N. Mihăescu-Nigram, G. Bacovia (*Pulvis, Seară tristă, Serenadă*), Cridim, Mircea Demetriade, D. Karnabatt, Ioan I. Pavelescu, I. Gr. Periețeanu, Mihail Sorbul, cu proză – V. Demetrius, Oreste, N. Rădulescu-Niger, O. Tafrați, Al. Macedonski (*Bucureștii lălelelor și ai trandafirilor*), Zoe Verzea. Cronicile literare și dramatice sunt semnate de Caion. Rubrica „Părerii literare” aparține lui Mihail Sorbul (despre Mihai Săulescu) și lui Mihail Dragomirescu (despre Carmen Sylva). În numărul 5/1916 apare o recenzie asupra romanului *Thalassa* de Al. Macedonski, cu prilejul publicării versiunii românești. În anii 1921-1925 spațiul cel mai întins se acordă evenimentelor politice, manifestărilor științifice din țară și din străinătate (congrese, conferințe), iar în anii 1927-1931, întreprinderilor industriale, comerciale, financiare, articolele fiind însoțite de bogate și variate ilustrații alb-negru sau color. Alți colaboratori: Ion Al-George, D. Nanu, Victor Eftimiu, G. Gregorian, I.A. Bassarabescu, N. Batzaria, Eugeniu Botez (Jean Bart), I. Al. Brătescu-Voinești, Lia Hârșu, Corneliu Moldovanu, Liviu Rebreanu, Radu D. Rosetti, Const. Răuleț, Caton Theodorian. *I.H.*

ILUSTRĂȚIUNEA ROMÂNĂ, revistă literară apărută la București, săptămânal, de la 16 iunie 1891 până la 15 martie 1892. Émile Galli, ziarist cunoscut în epocă, a condus **I.r.** în calitate de proprietar și editor. Din octombrie 1891 Eugen Vaian a asigurat redactarea revistei, în ale cărei pagini publică poezii, nuvele și, sub pseudonimul S. Tal, cronici dramatice. Cu alte scrieri literare au colaborat I.C. Săvescu, Carol Scrob, I.I. Truțescu, Corneliu Basarabeanu (Corneliu Botez), Ludovic Dăuș, G. Lungu, Șt. Scurtu și W. Barca-Karbotti. În **I.r.** Ion Păun-Pincio tipărește poeziile *În crâng, Seara, Ofelia* și *Ție*. În primele trei numere Al. Macedonski este semnatarul rubricii „Convorbire săptămânală”, unde comentează diverse evenimente culturale și politice. Apar și câteva traduceri din Jules Verne, François Coppée, Flaubert, Heine, Tolstoi și V.S. Garșin. *R.Z.*

ILUSTRĂȚIUNEA ROMÂNĂ, revistă literară ilustrată apărută la București, bilunar, de la 1 ianuarie până la 15 februarie 1903. Cu toate că nu este consemnată conducerea revistei, publicația

este condusă de către Al. Antemireanu, din moment ce el semnează un lung articol-program, în care vorbește, printre altele, de o criză a literaturii: „Criza financiară a trecut, dar criza literară continuă încă.” Ieșirea din criză nu se așteaptă de la cei vechi (B.P. Hasdeu, Titu Maiorescu, I.L. Caragiale, G. Coșbuc ș.a.), ci de la cei noi: „Avem o pleiadă de tineri, poeți și prozatori, un mănunchi de forțe care ar fi fost singure în măsură să creeze o mișcare literară. Ei n-au creat însă vreo mișcare, nu au provocat un curent nou.” Se subînțelege că tocmai „provocarea” unui nou curent ar fi rostul publicației. Cele patru numere ale **I.r.** sunt bogate și destul de variate. Poezie publică H.G. Lecca, Al. Obedenaru, Radu D. Rosetti, Iuliu Săvescu, G. Ranetti, G. Tutoveanu, Spiru Hasnaș. În proză se remarcă fragmentele din romanul *Dor nebun* de Ludovic Dauș. Alte câteva proze, o traducere din N.V. Gogol de Em. Grigorovitză, câteva însemnări la rubrica „Din toată lumea”, un firav sector critic fac sumarul unei publicații care, dacă ar fi continuat, ar fi dovedit probabil ținută și calitate.

V.T.

IMAGINEA, periodic de literatură apărut la București, între 15 mai 1934 și iunie-iulie 1937, director-proprietar fiind I. Marinescu. Orientarea tradiționalistă a revistei este susținută de autori puțin reprezentativi, în poezie mai ales: N. Mihăescu-Nigrim, G. Tutoveanu, N. Țimiraș, Const. A.I. Ghika, Al. Gherghel ș.a. Proză scurtă semnează N. Batzaria, I.A. Bassarabescu, N. Porsenna, Al. Cazaban, Mihail Lungianu, D. Iov. Eseuri și note critice dau Ion Sân-Giorgiu (*Credințe și mafii literare, Misticismul lui Paul Claudel, Cuvinte despre dramă*), N. Mihăescu-Nigrim (*Poezia modernă*) și I. Marinescu (*Un mare naționalist — Octavian Goga, Marile figuri ale neamului — N. Iorga*). **I.** face loc și unor traduceri din Goethe, Nietzsche, Schopenhauer, Stendhal, Balzac, Maupassant, Émile Zola, François Mauriac, Pierre Loti, Paul Verlaine.

A.S.

IMBERIE ȘI MARGARONA, carte populară. Originalul îndepărtat al acestei cărți de dragoste și aventuri este un roman cavaleresc francez din secolul al XV-lea, *Histoire du vaillant chevalier Pierre, fils du comte de Provence, et de la belle Maguellonne, fille du roi de Naples*. Romanul, tipărit prima oară la Lyon în 1453, s-a răspândit în paisprezece literaturi, ajungând la noi printr-un intermediar grecesc. Subiectul romanului (același și în cartea populară), inspirat de legende medievale și de elemente folclorice cu o largă răspândire în epocă, îl constituie peripețiile neobișnuite care despart temporar doi îndrăgostiți. Prelucrarea versificată neogreacă, tipărită începând din 1553 în numeroase ediții venețiene, urmează în general structura epică a romanului francez, pe care îl prescurtează și căruia îi transformă parțial concepția. Se renunță la unele elemente cavaleeresce — cultul onoarei și simțul războinic — și se modifică psihologia eroilor, sentimentul de *amour courtois* fiind transpus în cadru familial. Traducerea românească, datând din secolul al XVIII-lea, este o adaptare prescurtată și conținând unele elemente locale, făcută după versiunea neogreacă. Singura copie, din 1789, păstrată într-un miscelaneu de texte religioase,

aparține logofătului Ioniță (Niculae) Șoimescu, din părțile Muscelului, care a intitulat-o *Istoria lui Imberie, fecior împăratului al Provenții*. Narațiunea se deschide în momentul în care Imberie câștigă, în urma unei întreceri cavaleeresce, mâna Margaronei, fiica regelui din Moreea. Încercând să se întoarcă în Provența, tinerii trec printr-o serie de aventuri al căror conflict (frecvent, ca motiv literar, în poeme și romane medievale și, de asemenea, într-o poveste din *O mie și una de nopți*) îl declanșează răpirea unui giuvaer de o pasăre de pradă. Plecat să găsească giuvaerul, Imberie este surprins de o furtună pe mare, prins de piraiți, vândut ca rob în Egipt, dar, îmbogățit peste câțiva ani, el se întoarce, după o călătorie cu noi peripeții, la Margaronă, alături de care va domni în Provența. În literatura română, vechea povestire cavaleerescă dobândește factura unei narațiuni de basm. O serie de particularități lingvistice, stilistice și de conținut integrează această carte în literatura populară românească. Versiunea conține expresii și mijloace stilistice de natură folclorică: „mă usuc ca florica câmpului”, „mor cu zile”, „năravul nu și-l schimbă”; Imberie este jelit de mama sa ca într-un bocet popular: „Lumina mea, ochisorii mei, sufletul meu, răzimarea bătrâneților mele vechi”. Unele elemente trimit la tradiții religioase specifice românilor: îndrăgostiții sunt căsătorii de un mitropolit; crezându-și soțul mort, „egumenița” Margaronă îi face „colivă și parastas” etc. Deși păstrat într-un singur manuscris, nu este exclus ca *Imberie și Margaronă* să fi cunoscut la noi o circulație mai mare.

Ediții: *Istoria lui Imberie, fecior împăratului al Provenții*, CPL, II, 11–25.

Repere bibliografice: Cartoian, *Cărțile pop.*, II, 333–345; Piru, *Ist. lit.*, I, 458–459; Dan Simonescu, *Introducere*, CPL, II, 9–10; Lăudat, *Ist. lit.*, II, 278–282; Moraru-Velculescu, *Bibliografia*, I, partea II, 344–346; *Dicț. lit.* 1900, 449–450. A.Sm.

INDÉPENDANCE ROUMAINE, L', publicație culturală apărută la Louvain-la-Neuve, în Belgia, între 24 ianuarie și 7 martie 1977. Este editată de scriitorul Mihail Steriade, ca organ de presă al Centrului Cultural Român de pe lângă Universitatea din Louvain-la-Neuve. Revista prelua numele unui prestigios cotidian bucureștean apărut cu un secol în urmă, la 9 mai 1877, cu prilejul proclamării independenței României. Primul număr este dedicat în întregime acestui important eveniment. Al doilea iese de sub teascurile tipografiei la 17 februarie 1977 și este închinat Elenei Văcărescu la comemorarea a treizeci de ani de la moarte. Ultimul număr apare în ediție specială, fiind consacrat României grav afectate de cutremurul din martie 1977. Deși ocazională, revista a contribuit la o mai bună cunoaștere a României în Belgia. S.I.

INDEPENDENTUL, cotidian politic și literar apărut la București între 25 august și decembrie 1889, 1 ianuarie 1892 și 29 martie 1894, 12 iunie 1899 și 27 februarie 1900. Redactor răspunzător era Al. Kiriacescu, înlocuit apoi cu Gr. C. Manno. În 1893 director politic a fost P.C. Seraphem. Între 5 ianuarie 1892 și 14 februarie 1894 ziarul a editat și un număr duminical

intitulat „Independentul literar ilustrat”, sub conducerea lui Ilie Dimitrescu-Ghiocel. I. a publicat multă literatură, nu însă de cea mai bună calitate, aici fiind prezenți de obicei autori mediocri. Domină schițele, cele mai multe de factură naturalistă, printre colaboratorii cu lucrări de acest gen numărându-se V. Alecsandrescu, Gr. Mărunțeanu, Eugen Vaian, Al. Castris, G. Russe-Admirescu, M. Leon, I. Dragomirescu-Ranu. Povestiri a dat și Traian Demetrescu. În foileton sunt găzduite romane de Gr. Mărunțeanu și Eugen Vaian. Poezii au apărut cu deosebire în suplimentul literar, sub semnăturile lui G. Russe-Admirescu, Ilie Ighel-Deleanu, Eliza Mustea, Artur Stavri, A. Naum-Ploieșteanu, Elena Sevastos, Aristide Cantilli, Th. D. Speranția, I.C. Săvescu, I.N. Roman, I. Păun-Pincio, Al. Filioreanu. S-au reproduș și versuri aparținând lui Al. Macedonski. Sunt reluate și unele poezii populare din colecția alcătuită de Aurel Iana și Sofronie Liuba. Critică literară s-a făcut puțină în I., însă articolele dovedesc o bună orientare. Cronicile dramatice iscălesc V. Alecsandrescu, Al. Lăzărescu (Laerțiu) și A. Alexandrescu-Dorna. Se ia apărarea poeziei lui M. Eminescu, asaltată de zelul imitatorilor, este ironizat Gr.N. Lazu, care îl atacase pe G. Coșbuc. Al. Macedonski recenzează, în termeni moderați, romanul *Dan* de Al. Vlahuță. Scurte prezentări sunt dedicate unor scriitori europeni reprezentativi din secolul al XIX-lea, majoritatea francezi. Rubrica de traduceri este deosebit de bogată, cuprinzând transpuneri din scrierile lui Catulle Mendès, A. Houssaye, Al. Dumas, Alfred de Musset, M. Schwob, J. Lemaitre, Maupassant, Baudelaire, Heine, Turgheniev, Dostoievski, Tolstoi ș.a. Autorii tălmăcirilor, în general conștiincioși făcute, sunt Vasile Alecsandrescu, I.S. Spartali, precum și alții, ascunși sub pseudonime.

D.M.

INDEPENDENTUL LITERAR, revistă literară săptămânală apărută la București între 14 februarie și 20 martie 1894. Primele două din cele șase numere continuau numerotarea cotidianului „Independentul”. Articolul-program, scris de G. Russe-Admirescu (*Opiniunea publică*), prea puțin susținut de conținutul revistei, militează pentru autoritatea criticii, pentru autonomia și obiectivitatea ei. Unele articole polemice indică o orientare antijunimistă (se republică fragmente din satira lui M. Zamfirescu, *Muza de la Borta-Rece*) și antisocialistă. Ținta atacurilor este îndeosebi Anton Bacalbașa, contestat de Toma Florescu și acuzat de plagiat de G. Russe-Admirescu. În sprijinul acuzației se traduce *Le Colonel Ramollet* de Charles Leroy, modelul lui Bacalbașa pentru *Moș Teacă*. Alte comentarii critice sunt semnate de Șt.I. Slăvescu (*Literatura și politica, Traducătorii noștri*). Al. Macedonski, adulat de redactori (într-o schiță biografică Russe-Admirescu îl numește „o figură gigantică”), colaborează cu articolul *De pe culmea vieții* și cu poezii (*Psalmi moderni, Apolog* ș.a.). Alte versuri, de factură minoră, aparțin lui Toma Florescu, G. Russe-Admirescu, Christescu-Podeanu, Cincinat Pavelescu. Cu proze scurte sunt prezenți C.I. Tudor, Gr. Mărunțeanu (acesta și cu un fragment de roman), Toma Florescu. Poezii populare publică I.G. Bibicescu și Șt.I. Slăvescu.

L.V.

INDRIEȘ, Alexandra (pseudonim al Gloriei Maria Barna; 13.III.1936, Oradea – 20.I.1993, Timișoara), prozatoare și eseistă. Este fiica Constanței Barna, profesoară, și a lui Augustin Barna, contabil. Urmează Liceul Teoretic din Arad (1946-1953), apoi Școala de Literatură „M. Eminescu” din București (1953-1954). În 1954 se înscrie la Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București, unde urmează cursurile timp de treisprezece luni, până în 1956, când este arestată și condamnată pentru opiniile sale politice. Căsătorită cu Andrei Lillin, se stabilește la Timișoara (1959). Își încheie în 1972 studiile la Facultatea de Filologie a Universității din București (cursurile fără frecvență). Își susține doctoratul în filologie cu o teză despre Lucian Blaga (1980). După 1989 desfășoară o intensă activitate pe tărâm politic. Un posibil portret al studentei Gloria Barna, cu eroismul și naivitatea tânărului cărturar, se află în *Justa* de Paul Goma (1985).

Debutază publicistic în „Viața capitalei” (1954) și editorial cu romanul *Saltul în gol* (1973), carte care ar fi trebuit să o sincronizeze pe I. cu generația ei literară. Amintirile din război ale Siminei, personajul central, parafrazează (rescriu) într-un limbaj modern pagini din D.R. Popescu, Nicolae Velea, Sorin Titel. Se simt influențele lui Jean-Paul Sartre, André Gide, numele subversive ale anilor '50, și se întrevăd procedeele Nouului Roman francez. Încercările Siminei de a realiza un cuplu cu Grigore, ezităările, revenirile, indecizia anunță tentația psihologiei abisale, fascinația valorilor arhetipale. Vocația teoretică brutal exprimată și voluptatea discuției privind construcția romanescă fragmentează excesiv textul. Studiul *Corola de minuni a lumii* (1975), o „interpretare stilistică a sistemului poetic al lui Lucian Blaga”, exprimă un efort conceptual demn de toată atenția. *Noosfera*, primul capitol al cărții, se sprijină pe aceste propuneri: „Câmpul semantic, concept fundamental care ne va ghida, este înțeles de noi ca totalitatea dinamică a conotațiilor unui termen într-o anumită operă poetică, prin care se deplasează sensul fundamental și ierarhia valorilor sale, ajungându-se în unele cazuri la transformarea sa din *lexem* în *estem*, deci într-un element nou, zămislit de poet și posedând valoare estetică.” În volumul *Sporind a lumii taină. Verbul în poezia lui Lucian Blaga* (1981), analizele din *Corola de minuni a lumii* sunt reluate, pornind de la statistica verbului. *Alternative bacoviene* (1984) și *Polifonia persoanei* (1986) deplasează interesul către antropologie și, nu în ultimul rând, către sociologie. În prima, literatura bacoviană e descoperită prin trei modele: expresionist, simbolist, socialist. Noutatea e a comparatismului dezinvolt al autoarei. *Polifonia persoanei reia*, dintr-un unghi nou, studii mai vechi publicate în revista „Orizont”. Atenția se îndreaptă acum către cercetările lui Eduard Pamfil, liderul cercului timișorean de bionică. *Cutia de chibrituri* (1987), „roman scris între 7 decembrie 1979 și 28 noiembrie 1982”, întâlnește altă generație literară, nu fără a repune în discuție idei care animau experimentul românesc la sfârșitul deceniului al șaptelea. Criticul are la îndemână toate mostrele pentru a face incursiuni în literatura lui D. Țepeneag, Sorin

Titel, George Bălăiță, autori care atrăgeau atenția la începutul anilor șaptezeci prin verva lor novatoare. Dar și Mircea Nedelciu, Gheorghe Crăciun, Gheorghe Cușnarencu, Gheorghe Iova, optzeciștii performanți ai prozei, o pot considera pe I. colegă de baricadă postmodernă. Prima pagină a cărții e consacrată „instanțelor narative”, care sunt A. Ochiul cu vedere fragmentară, X. Necunoscuta în timpul liber, K. Tri(ș)or la porțile hazardului, O. O voce albă etc. Nu voința de a face roman experimental i s-a reproșat autoarei, ci stilul aluziv în exces, pulverizarea personajelor. *Cutia de chibrituri* este, ca și alt roman semnat de I., *Două-trei minute* (1984), ilustrarea unei vocații intelectuale. *Un sertar întredeschis* (1995), care a fost editat postum, e mai puțin un pariu intelectual și mai mult un jurnal care devine roman. Carte testamentară, romanul încearcă să ofere imaginile esențiale ale Scriitorului – ale insului arhetipal care creează. Nimic despre viața particulară a lui Andrei Lillin, soțul pierdut devenit personaj, nimic despre viața privată a Iuliei, care ar putea să o reprezinte pe Alexandra, Autoarea, dar nimic dincolo de acest optativ, și el ținut sub supravegherea unei inteligențe intratabile. Locțiitorii, mediatorii ar merita încrederea. I. îi investește cu toată iubirea care a rămas neinvestită. Jurnalele (încă) inedite ale scriitoarei, aflate la Biblioteca Centrală a Universității de Vest din Timișoara, sunt complementare acestei cărți.

SCRIERI: *Saltul în gol*, Timișoara, 1973; *Corola de minuni a lumii. Interpretare stilistică a sistemului poetic al lui Lucian Blaga*, Timișoara, 1975; *Sporind a lumii taină. Verbul în poezia lui Lucian Blaga*, București, 1981; *Alternative bacoviene*, București, 1984; *Două-trei minute*, București, 1984; *Polifonia persoanei*, Timișoara, 1986; *Cutia de chibrituri*, București, 1987; *Un sertar întredeschis*, Timișoara, 1995.

Repere bibliografice: Șerban Foartă, „Saltul în gol”, O, 1973, 43; Laurențiu Ulici, *Viața în proză*, RL, 1973, 45; Livius Ciocărlie, „Corola de minuni a lumii”. *Alexandra Indrieș – dificultăți învinse*, T, 1976, 19; Ciobanu, *Însemne*, II, 326–329; Adrian Dinu Rachieru, „Alternative bacoviene”, O, 1984, 36; Brândușa Armanca, *Efecte geometrice*, O, 1984, 48; Șerban Foartă, „Alternative bacoviene”, O, 1986, 49; Al. Călinescu, „Polifonia persoanei”, CRC, 1987, 10; Aurel Sasu, *Literatură prin gaura cheii*, TR, 1988, 12; Gheorghe Grigurcu, *Confesiune deghizată*, RL, 1988, 16; Nicolae Manolescu, *Polifonie romanescă*, RL, 1988, 16; Ioan Holban, *Textul și ciornele*, CRC, 1988, 31; Cornel Ungureanu, *Perpetuum romanesc*, O, 1988, 31; Ion Simuț, „Polifonia persoanei”, F, 1988, 10; Ruja, *Parte*, I, 160–163; Cornel Ungureanu, *Alexandra Indrieș – primul roman postum*, O, 1995, 3; *Dicț. scriit. rom.*, II, 588–590. C.U.

INDRIEȘ, Elena (1.II.1951, Geoagiu, j. Hunedoara), poetă și eseistă. Este fiica Aureliei Indrieș (n. Marghita), pianistă, și a lui Iosif Indrieș, avocat. Urmează între 1970 și 1974 Facultatea de Limba și Literatura Română din cadrul Universității din București, înscriindu-se apoi la Facultatea de Filosofie, unde studiază până în 1979, fără a-și lua licența. Redactor la Editura Eminescu (1975–1977) și la Editura Univers (1978–1991), pleacă apoi în Suedia, unde studiază limba și literatura franceză la Universitatea din Stockholm (1994–1996). Colaborează la revistele „Generații” (Timișoara), „Lucaefărul”, „România

literară”, „Cahiers roumains d'études littéraires” ș.a. Este membră a Uniunii Scriitorilor din România și a Uniunii Scriitorilor din Suedia (din 2002). În 1983 își susține doctoratul cu teza *Elemente heracliteene în universul liric al poezilor din Transilvania*.

Cartea de debut, *Trepte sub pleoape* (1985), conține eseuri și poeme aproape „epice”, urmărind evoluția sentimentului de dragoste care transformă un univers interior. Din perspectiva celui de-al doilea volum, *Dimensiuni ale poeziei române moderne* (1989), se pot identifica în poezia scrisă de I. motive care trimit la elementele primordiale (aer, apă, foc, pământ), asociate fie elanului generat de iubire, fie disoluției pe care aceasta o provoacă. Apare astfel oscilația între lumină și întuneric, care duce la involuția și la stingerea sentimentului. Privirea, ca oglindă a interiorității, devine aproape un laitmotiv, ilustrând gama largă a sentimentului, de la suferință la plenitudine și din nou la pustietate. La pierderea iubirii, durerea este resimțită fizic, iar singura alinare rămâne protecția dragostei materne: „Mamă, sub pleoapa primordială a pântecului/ ascunde-mă/ acum când orice lucru atins/ se schimbă-n durere.” Versul piere și el odată cu pierderea sentimentului: „Despre iubire n-am să vorbesc./ De-atâta liniște au început să-mi crească/ solzi peste buze.” *Dimensiuni ale poeziei române moderne* este un exercițiu eseistic ce urmărește să identifice motive presocratice la câțiva poeți transilvăneni (Lucian Blaga, Octavian Goga, Aron Cotruș și Ștefan Aug. Doinaș). Cele patru elemente primordiale sunt identificate, toate, în poezia lui Lucian Blaga, autoarea găsind și influențe goetheene în tratarea lor în lirică și în filosofie, ceea ce confirmă coeziunea operei blagiene. La Octavian Goga, analiza se focalizează în principal pe ipostazele pe care le îmbracă lumina în scrierile acestui poet mesianic. În eseu consacrat liricii lui Aron Cotruș accentul cade numai pe două elemente, pământul și focul, iar ultima secțiune, dedicată simbolismului acvatic la Ștefan Aug. Doinaș, pune în discuție, sub influența teoriei lui Gaston Bachelard, simbolismul ochiului în paralel cu cel al oglinzii acvatice, înțeleasă ca oglindă a pământului. Volumul își propune un obiectiv pretențios, pe care îl atinge în bună parte.

SCRIERI: *Trepte sub pleoape*, București, 1985; *Dimensiuni ale poeziei române moderne. Motive presocratice în poezia transilvănenă*, București, 1989.

Repere bibliografice: Hristu Cândroveanu, „*Trepte sub pleoape*”, CNT, 1986, 10; Gheorghe Iancovici, *Funcția cognitivă a pleoapei*, F, 1987, 4; Lucian Alexiu, *Critică și valoare*, „Arcade”, 1990, 1. M.Dr.

INFORMAȚIA ZILEI, cotidian politic apărut la București de la 26 noiembrie 1941 până la 6 august 1944 și de la 24 până la 29 august 1944. Ziarul iese sub direcția lui I. Ștefănescu-Gruuiu, apoi a lui Gr. Malciu, care este și administrator-delegat, menționându-se în subtitlu: „Cel mai răspândit și mai bine informat ziar popular”. Colaboratorii acestui periodic de politică guvernamentală elogiază politica lui Ion Antonescu și succesele armatei române de pe frontul de Est. Numeroase reportaje de pe front sunt semnate de Constantin Virgil Gheorghiu (*Jurnalul de front, Un preot de 60 de ani în Marina Regală, Reporterul fotograf, Un tânăr model, Un comandant, Omul care a trăit două*

sute de zile în fundul mării), autorul elogiind virtuțile armatei române și dezvăluind cumplitele realități trăite de populația de dincolo de Prut sub ocupația bolșevică. Reporterul va face vogă în literatura momentului cu câteva volume axate pe acest subiect. Un evocator al atmosferei de altădată a Bucureștilor se vedește a fi Victor Eftimiu, în reportaje ca *Busturile din Cișmigiu*, *Case vechi bucureștene*, *Grădinile Bucureștilor*. Mircea Damian scrie despre E. Lovinescu, iar Petre Bellu semnează proză. Cu numărul 458/1943, Tudor Arghezi își inaugurează rubrica „Bilete de papagal”, pe care o însoțește de o notă explicativă: „Nemaiputând să apară într-o minusculă foaie deosebită, iată-le intercalate într-un nou spațiu, crâmpie de fițuică în dâra de vânt a unui tren.” În urma publicării pamfletului *Baroane* (625/1943), numărul următor, care conținea un alt pamflet, *Schimbară la față*, este confiscat, ziarul interzis, iar autorul, poetul *Cuvintelor potrivoite*, arestat și închis în lagărul de la Târgu Jiu. **I.Z.** re apare pentru scurt timp la 24 august 1944, dar nu rezistă decât patru numere. M.Pp.

INSTITUTUL DE FILOLOGIE ROMÂNĂ „ALEXANDRU PHILIPPIDE”, instituție de cercetare a Academiei Române. A fost înființat la Iași în anul 1927, ca urmare a demersurilor începute cu un an înainte de profesorii G. Pascu și A. Philippide și a funcționat ca departament al Facultății de Litere și Filosofie a Universității. A luat numele lui A. Philippide după moartea acestuia, în 1933. Scopul institutului, precizat în statutul adoptat în 1934, era la început acela de a tezauriza informații referitoare la limba, literatura și folclorul românesc și de a le oferi spre studiere specialiștilor. Pe lângă institut funcționa și un Cerc de studii, unde erau susținute comunicări de profil. Activitatea s-a diminuat după 1940, din cauza circumstanțelor politice și a războiului. Această situație a durat până în 1949, când, reorganizându-se Academia Română, la Iași a luat ființă o filială a acesteia. Aici a funcționat, din același an, Institutul de Istorie și Filologie. Secția de Filologie avea două sectoare: de lingvistică (condus de Gavril Istrate) și de istorie literară (condus de N.I. Popa). Au fost angajați N. Bagdasar, Al. Clăudian, G. Ivănescu, I. Lăzărescu, Șt. Cucuianu ș.a. Din 1963 Secția de Filologie a Institutului de Istorie și Filologie a devenit Centrul de Lingvistică, Istorie Literară și Folclor, primind și un local propriu (în casa construită în 1842 de Mihail Kogălniceanu și care a aparținut între 1918 și 1950 lui Mihail Sadoveanu). În 1974 Centrul de Lingvistică, Istorie Literară și Folclor a trecut în subordinea Facultății de Filologie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași. Din martie 1990 a adoptat vechea denumire și a redevenit unitate a Academiei Române. Conducerea Institutului a fost asigurată la început de G. Pascu și de Iorgu Jordan, cărora le-au succedat Al. Dima (1949-1966), N.I. Popa (1966-1967), N.A. Ursu (1967-1970), Alexandru Teodorescu (1970-1975), Vasile Arvinte (1975-1976), Silvia Buțureanu (1976-1984), Al. Andriescu (1984-1990), Dan Mănuță (din 1990). Între 1975 și 1984 Stelian Dumistrăcel a fost director adjunct. Din 1994 Constantin Ciopraga, membru de onoare al Academiei Române, a fost numit director onorific.

Activitatea de cercetare științifică a Institutului a fost reorganizată în 1967, spre a răspunde proiectelor Secției de Filologie a Academiei Române. Au fost înființate departamente de lexicologie-lexicografie, dialectologie, toponimie, istorie literară și folclor. În urma angajării unui număr sporit de cercetători, s-a trecut la elaborarea unor lucrări de anvergură: *Dicționarul limbii române*, *Noul atlas lingvistic român pe regiuni. Moldova și Bucovina*, *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, *Dicționarul literaturii române*, *Arhiva de Folclor a Moldovei și Bucovinei*. Pentru realizarea unei baze de date corespunzătoare, s-a întocmit un chestionar dialectal (de I.A. Florea, Zamfira Mihail, Dragoș Moldovanu și Ion Nută, în 1968), un chestionar folcloric și etnografic general (de I.H. Ciubotaru, în 1970), un chestionar toponimic și entopic general (de Dragoș Moldovanu, în 1976). Ca urmare a răspunsurilor primite la aceste chestionare, a anchetelor directe, a investigațiilor în biblioteci și arhive, au fost stocate câteva milioane de informații. Treptat, acestea au început să fie prelucrate și valorificate în domeniile specifice. În 1978 s-a editat *Dicționarul limbii române*, tomul XI, partea 1, litera Ș. Au apărut părțile 1 (în 1997) și a 2-a (în 2002), urmând să fie încheiată partea a 3-a din tomul XIII cuprinzând litera V, precum și literele W, X, Y, să se definitiveze și literele E și L. În 1987 s-au tipărit primele părți din *Noul atlas lingvistic român pe regiuni. Moldova și Bucovina*, continuate, în 1997, de volumul al doilea. În 1993, 1995 și 2002 s-au publicat trei volume de texte dialectale, întregite în 1997 de un studiu asupra specificului anchetei dialectale. În 1991 și în 1992 au apărut două volume din *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, cel de-al treilea (*Toponimia Moldovei în documente scrise în limbi străine*) fiind, de asemenea, tipărit. În seria „Caietele Arhivei de folclor a Moldovei și Bucovinei” s-au realizat, începând cu 1979, 11 volume, cuprinzând studii și antologii referitoare la specii folclorice precum balada, colinda, cântecul bătrânesc ori la specificul unor zone și obiceiuri.

În 1979 a apărut *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, lucrare de referință în domeniu, care cuprinde 1311 articole privitoare la autori, traducători, cronicari, copişti, folcloriști, specii folclorice, opere anonime, reviste și ziare, societăți literare. Este vorba de cea dintâi sinteză de amploare pentru perioada respectivă, cu o structură riguroasă, cu informații exacte și, de multe ori, ignorate până la data publicării ei. Specificul literar este înțeles și urmărit dintr-o perspectivă modernă, de la interpretarea celor dintâi manifestări până la aceea a marilor scriitori din secolul al XIX-lea. Articolele au o structură monografică, adaptată caracteristicilor tipului de scriitor, de periodic ori de specie analizate, fiind urmate de ample bibliografii. Sunt înregistrați autorii străini traduși și este oferită lista traducătorilor a căror activitate este discutată sub vocea corespunzătoare, facilitând investigarea relațiilor cu alte literaturi. Autorii lucrării, distinsă cu Premiul „Timotei Cipariu” al Academiei Române, sunt Stănuța Crețu, Gabriela Drăgoi, Florin Faifer, Ion Lăzărescu, Dan Mănuță, Algeria Simota, Rodica Șuiu, Alexandru Teodorescu, Constantin Teodorovici, Maria Teodorovici, Leon Volovici, Remus Zăstroiu, Lucia Berdan, Constanța Buzatu, Lucia Cireș, Ion H. Ciubotaru

și Corneliu Morariu (norme lexicografice). Ca urmare a experienței dobândite, membrii departamentului de istorie literară au început să lucreze la *Dicționarul literaturii române din secolul al XX-lea (1900–1950)*, colaborând din 1995 la proiectul prioritar al Secției de Filologie și Literatură a Academiei Române, *Dicționarul general al literaturii române*. Istoricii și criticii literari din Institut au publicat, în nume propriu, numeroase volume și studii, în edituri și în reviste din țară și din străinătate, fiind distinși cu premii acordate de Academia Română, Uniunea Scriitorilor, Uniunea Internațională a Criticilor de Teatru sau de importante publicații de specialitate. Unii cercetători sunt redactori-șefi, redactori-șefi adjuncți sau membri în colectivele redacționale ale unor publicații academice, universitare ori profesionale, atât din țară, cât și de peste hotare. După ce au alcătuit unul dintre cele mai bogate fonduri de documente etno-folclorice din țară, cercetătorii folcloriști au trecut la realizarea unor monografii tematice, unele vizând zone precum valea Șomuzului Mare sau Tecuciu, altele privind obiceiuri și ceremonii calendaristice ș.a.m.d. Totodată, rezultatele cercetărilor sunt prezentate în ședințe de comunicări lunare, în sesiuni științifice anuale, cu ocazia manifestărilor științifice organizate de Filiala Iași a Academiei Române, de Universitatea „Al. I. Cuza” sau de alte foruri științifice din Iași, din țară și din străinătate. Periodic, în organizarea Institutului, au loc și manifestări științifice cu caracter internațional. Din 1934 în „Buletinul Institutului de Filologie Română «Alexandru Philippide»” au fost inserate, pe lângă studii de lingvistică, și cercetări de stilistică și critică literară (semnate, între alții, de Leo Spitzer, G. Ivănescu, Grigore Scorpan, Petru Caraman, Iorgu Iordan ș.a.). Din 1956 a început să apară revista „Studii și cercetări științifice”, cu o serie de Filologie care va deveni „Anuar de filologie” (1964) și apoi „Anuar de lingvistică și istorie literară” (1965). Institutul întreține relații de colaborare cu instituții similare din Germania, Franța, Italia, Marea Britanie, Republica Moldova, Ucraina și realizează un schimb eficient de publicații științifice cu institute și biblioteci din numeroase țări.

Repere bibliografice: [Cronici de activitate], ALIL, t. I, 1956–t. XXXVIII, 1998, „Buletinul Institutului de Filologie Română «Alexandru Philippide»”, 2000–2003; Mircea Ciubotaru, Vlad Cojocaru, Gabriela Haja, *Institutul de Filologie Română „A. Philippide” (1927–2002)*, Iași, D.M.

INSTITUTUL DE ISTORIE LITERARĂ ȘI FOLCLOR, instituție de cercetare creată în 1932 la București și condusă de D. Caracostea; a funcționat pe lângă Catedra de istorie a literaturii române moderne și folclor din cadrul Facultății de Litere a Universității din București. Aici au avut loc, începând din iarna anului 1932 și continuând în anul următor, reuniuni în care au făcut mărturisiri literare scriitorii importanți: Octavian Goga, I. Al. Brătescu-Voinești, Cincinat Pavelescu, Gala Galaction, Tudor Arghezi, Mihail Sadoveanu, Ion Minulescu, Ion Agârbiceanu, Liviu Rebreanu, N. Davidescu, Ion Pillat, Ion Barbu, Jean Bart, D. Nanu, Nichifor Crainic, G. Bacovia, Cezar Petrescu. Prin intermediul acestor mărturii, D. Caracostea

dorea să lumineze aspecte privitoare la creativitate, geneza operei literare, raportul dintre viață și creație. Organizatorul și-a exprimat intențiile în *Câteva lămuriri*, plasate ca prefață la fragmentele autobiografice oferite de Octavian Goga, și apoi în volumul al doilea din *Critice literare* (1944). Institutul s-a remarcat și prin câteva serii de tipăriri pe care le patronează. În prima serie au intrat D. Caracostea, *Arta cuvântului la Eminescu, Prolegomena argheziană și Cum plâsmuia Eminescu*; Eufrosina Dvoicenco, *Viața și opera lui C. Stamati*; D.R. Mazilu, *Diaconul Coresi și „Luceafărul” lui Eminescu – Expresia gândirii, text critic și vocabular*; Nestor Camariano, *Primele încercări literare ale lui C. Negruzzi și prototipurile lor grecești*; D. Popovici, *Ideologia literară a lui I. Heliade-Rădulescu și Santa Cetate. Între utopie și poezie*; Ariadna Camariano, *Influența poeziei lirice neogrecești asupra celei românești*; G.C. Nicolescu, *Ideologia literară poporanistă*. În seria a doua au fost incluse mărturisiri literare (O. Goga și L. Rebreanu), cele mai multe apărând mai întâi în „Revista Fundațiilor Regale”, în 1941–1942. În seria a treia, „Bibliografii”, s-au tipărit bibliografia istorică, literară, politică, socială și economică a lui N. Iorga, lucrare realizată de Barbu Theodorescu. *Ideologia literară a lui I. Heliade-Rădulescu* de D. Popovici și bibliografia semnată de Barbu Theodorescu au fost premiate de Academia Română. Institutul lui D. Caracostea va fi preluat și reorganizat de Academia Română, devenind o instituție de cercetare pe care o va conduce G. Călinescu.

Repere bibliografice: *Mărturisiri literare (organizate de D. Caracostea în anii 1932–1933)*, îngr. și introd. Iordan Datcu, București, 1971. I.D.

INSTITUTUL DE ISTORIE ȘI TEORIE LITERARĂ

„G. CĂLINESCU”, instituție de cercetare a Academiei Române. A început să funcționeze la București, cu personal propriu, de la 1 martie 1949, inițial numindu-se Institutul de Istorie Literară și Folclor. Director este din 1951 G. Călinescu, care va rămâne în această funcție până la moartea sa, survenită în martie 1965. După un scurt interimat, la conducerea Institutului, care se va numi de acum înainte Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”, a fost numit în 1966 Alexandru Dima, din 1973, Zoe Dumitrescu-Buşulenga, iar din 1993 până în 2003 director este Dan Grigorescu. Directori adjuncți au fost Ion Vitner (1952–1955) și Mihai Novicov (1955–1973). În calitate de secretari științifici au funcționat I.C. Chișimă, Stancu Ilin, Ionel Opreșan, Mircea Angheliescu, Mihai Moraru, Michaela Șchiopu, Nicolae Mecu, Adriana Mitu și Laurențiu Hanganu. Institutul are și o „preistorie” a sa, făcând într-un fel legătura cu preocupările Institutului de Istorie Literară și Folclor condus de D. Caracostea, pe care îl continuă. Înainte de reorganizarea Academiei Române în 1948, G. Călinescu, mutat de la Universitatea din Iași la cea din București, obișnuia să se întâlnească cu scriitorii de seamă ai epocii la Catedra sa de la facultate. În prezența profesorului și a asistenților săi, autorii citeau din opera lor și răspundeau la întrebări cu caracter biografic. Cineva lua note amănunțite (de obicei „scribul” era Valeriu Ciobanu) și manuscrisul devenea document istorico-literar. În acest mod au fost chestionați Mihail Sadoveanu, Gala

Galaction, Tudor Arghezi, Victor Eftimiu, Vasile Voiculescu ș.a. În momentul când președintele Academiei, Traian Săvulescu, tatonează posibilitatea înființării unei rețele de institute, G. Călinescu poate să spună că un institut de istorie literară exista la Facultate. Pentru a fi și mai convingător, el aduce pe masa președintelui o seamă de volume de „cercetări literare”, toate înseriate sub emblema Institutului ce funcționase sub conducerea lui D. Caracostea. În 25 octombrie 1948 secretarul general al Academiei „dă citire listei institutelor de cercetare ale Academiei”, între care figurează și institutul propus de G. Călinescu. În 21 octombrie 1948 are loc o ședință a Secției de știința limbii, literaturii și artei, unde președintele secției, Mihail Sadoveanu, anunță că pentru Institutul din București „este desemnat director dl profesor G. Călinescu”. Tot în acest important act se precizează că „Institutul de Istorie Literară și Folclor din București are în primul rând misiunea de a pregăti elaborarea științifică a unei istorii a literaturii române.” Drept colaboratori științifici (cum erau numiți membrii Institutului) sunt propuși Ovidiu Papadima, Al. Piru, Valeriu Ciobanu, G.C. Nicolescu și Harry Brauner (pentru folclor). Aceleași propuneri apar și în procesele-verbale ale ședințelor secției din 22 decembrie 1948 și 19 ianuarie 1949. Dar Prezidiul Academiei, în ședința sa din 3 martie, numește doar doi colaboratori, pe Ovidiu Papadima și pe Valeriu Ciobanu, retribuiți cu începere de la 1 martie 1949, ceilalți fiind remunerați de Ministerul Educației și Învățământului. Primii colaboratori aveau următoarele teme de cercetare: un studiu bibliografic analitic al publicațiilor socialiste și alcătuirea unei culegeri de folclor (Ovidiu Papadima); relații literare între scriitorii ruși și români (Valeriu Ciobanu). Din mărturiile păstrate în scrisori și acte reiese că G. Călinescu îi va încredința ani la rând lucrări științifice lui Al. Piru, deși acesta nu figura în statul de funcțiuni, fiind plătit din fondul nescryptic. A venit apoi în Institut I.C. Chițimia, căruia i s-a încredințat postul de secretar științific. Curând, profesorul G. Călinescu va fi scos de la catedră de noua echipă condusă de stomatologul I. Vitner. Vor fi eliminați din facultate și asistenții săi, însă G. Călinescu se va strădui să-i îndrume spre activitatea de cercetare. Unii dintre ei vor fi arestați pentru așa-zise „delicte politice” sau vor fi trecuți la „munca de jos” (Al. Piru). În 1952 apare primul tom al revistei Institutului, „Studii și cercetări de istorie literară și folclor”. Tinerii rămași la Universitate continuau să vină la Institut, care își mutase sediul în Bulevardul Republicii nr. 73. În jurul lui Călinescu se crease o insulă a cercetării literare, unde se utiliza un alt limbaj critic, în comparație cu cel oficial, proletcultist, din „obsedantul deceniu”. Cercul colaboratorilor se lărgeste an de an, la un moment dat în Institut lucrând personalități de prim rang ale culturii noastre, dar și mulți cercetători la început de drum. Sunt de remarcat D. Panaitescu-Perpessiciu, Tudor Vianu, D.I. Suchianu, C.I. Botez, Horia Oprescu, Al. Bistrițianu, Elena Piru, Dinu Pillat, Elena Purica, Gheorghe Vrăbie, Vladimir Streinu, Lucia Cancenian, Dora Littman, Dan Hăulică, Liliana Fischer, Sorin Alexandrescu, Eugenia Oprescu. Sub conducerea lui G. Călinescu, Institutul se transformă curând într-un centru al valorificării moștenirii literare, pentru că

însăși Academia își dădea în acei ani girul pentru reconsiderarea valorilor naționale. Se păstrează un contact strâns cu cei mai importanți scriitori în viață, care continuau să vină la Institut precum odinioară la Facultate, se întreprind anchete de documentare printre cunoscuții și familiile scriitorilor mai vechi. Asemenea activități, privite cu toată seriozitatea, erau încredințate unor personalități cu multă experiență în domeniul istoriei literare, după cum se poate citi, spre pildă, într-un referat al directorului despre D.I. Suchianu: „Numit colaborator științific la 1 aprilie 1951, confirmat asistent în noua schemă din 1 august. Face anchete consemnate în rapoarte săptămânale spre a strânge material documentar scriptic și iconografic de la descendenții și familiile scriitorilor români. Foarte cultivat, talentat și plin de ingeniozitate, cu multe relații în lumea scriitorilor. În scurtă vreme a colecționat un material foarte bogat despre A. Lăzărescu-Laerțiu, Ronetti-Roman, Jean Bart, Octav Botez, Izabela Sadoveanu, Mihai Codreanu etc.” S-a constituit astfel o arhivă compusă din manuscrise literare, corespondență, portrete, fotografii, cărți cu adnotări și alte acte. Toate acestea înainte de a fi fondată o instituție precum Muzeul Literaturii Române. Dar ponderea cea mai mare în activitatea Institutului o deținea cercetarea literară propriu-zisă. S-au realizat studii cu caracter monografic asupra unor scriitori, inițiindu-se o serie intitulată *Istoria literaturii române în monografii*, s-au elaborat studii asupra folclorului literar românesc, făcându-se investigații și înregistrări pe teren. Exemplul îl dădea G. Călinescu prin monografiile sale despre Mihai Eminescu, Ion Ghica, Grigore Alexandrescu, V. Alecsandri, N. Filimon. Alți colaboratori studiau metodic scriitori români sau străini, cercetările lor finalizându-se în articole publicate îndeosebi în revista Institutului, despre Honoré de Balzac, I.L. Caragiale, N.D. Cocea, Victor Crăsescu, Nikolai Dobroliubov, Gala Galaction, Vsevolod Garșin, N.V. Gogol, Vladimir Korolenko, Victor Hugo, Alfred de Musset, Liviu Sadoveanu, Wladisław Reymont, Pierre de Ronsard, Mihail Sadoveanu, Mihail Sebastian, Taras Sevcenco, Jonathan Swift, Mark Twain, H. G. Wells, Oscar Wilde, Paul Zarifopol. În domeniul cercetării folclorului, sub egida Institutului apare în 1953 primul tom, *Poezia*, din *Antologie de literatură populară* (cu o prefață de G. Călinescu). Urmează alte două volume, *Basmul* (1956) și *Legende, povestiri și snoave* (1967), sub îngrijirea lui I.C. Chițimia. Substanța antologiei o constituia folclorul clasic din culegerile consacrate, la care s-au adăugat materiale inedite adunate de cercetătorii Institutului. Nici urmă însă de „folclor nou”, promovat de propaganda comunistă și favorizat de funcționari obedienți ai regimului. Acest fapt nu a trecut neobservat și, deși antologia a fost premiată de Academie, ea va fi dur atacată de ideologii partidului, în temutul oficios de partid „Lupta de clasă”, incriminându-se devieri de la linia ideologică oficială, îndeosebi așa-numitele poziții obiectiviste. G. Călinescu a înțeles repede că, de fapt, atacul era dirijat împotriva sa, nu împotriva autorilor masivelor tomuri antologice, I.C. Chițimia, Ovidiu Papadima, Gheorghe Vrăbie. Scrie, în consecință, câteva articole pe tema „actualității” folclorului și se hotărăște să realizeze, la Institut, sub conducerea sa, un

Manual de folclor, în care să lămurească principalele aspecte teoretice ale domeniului. La acest proiect s-a lucrat ani în șir, fără a se ajunge la finalizare. Capitole din *Manualul de folclor* au apărut în revista „Studii și cercetări de istorie literară și folclor” sau au fost incluse de colaboratori în lucrările proprii. G. Călinescu însuși a realizat și a publicat un important studiu, care a stârnit ecouri polemice în cercetarea folclorică românească, intitulat *Arta literară în folclor*, introdus apoi în primul volum al *Istoriei literaturii române*, apărut sub egida Institutului în 1964. Gheorghe Vrăbie a primit în 1997 Premiul Herder, îndeosebi pentru lucrările întreprinse în Institut: *Balada populară română* (1966), *Structura poetică a basmului* (1975). Ovidiu Papadima a scos monografia *Literatura populară română* (1968), iar I.C. Chițimia *Folclorul românesc în perspectivă comparatistă* (1971). Generațiile care au urmat au continuat tradiția cercetării folclorului. Astfel, I. Opreșan a înmănușat *Basme fantastice românești* (I-III, 2002), culese de-a lungul anilor din toate zonele țării, iar Iordan Datcu a elaborat, în ultimul deceniu, remarcabile instrumente de lucru: *Dicționarul etnologilor români*, (I-III, 1998-2001) și *Repere în etnologia românească* (2002). În 1959 a început redactarea tratatului academic *Istoria literaturii române*, sub conducerea lui G. Călinescu ieșind doar primul volum. Pentru G. Călinescu, continuitatea valorilor literaturii noastre a constituit o preocupare constantă. Într-o pagină manuscrisă din iunie 1949, el atrăgea atenția Academiei cum că de la „barca” forului academic lipsesc „pânze și catarge”, numind pe Tudor Arghezi, G. Bacovia, Ion Barbu, Lucian Blaga, Hortensia Papadat-Bengescu, Al. A. Philippide, Ionel Teodoreanu, Mihai Codreanu, Cezar Petrescu, V. Voiculescu, personalități de prim rang care nu erau academicieni sau fuseseră de curând înlăturați din Academie. Propunea, de asemenea, să se discute „fenomenul Maiorescu”, foarte important pentru dezvoltarea organică a culturii noastre. Planurile Institutului oglindesc grija profesorului pentru apărarea valorilor literaturii române. Astfel, se studia scriitorii „dificili” sau „problematici”, potrivit etichetărilor criticii oficiale, ca, de pildă, Octavian Goga, Mateiu I. Caragiale sau Hortensia Papadat-Bengescu. Ședințele săptămânale de sâmbăta de la Institut, unde profesorul citea sau interpreta texte ale marilor clasici români și străini, călătoriile de studii la bisericile și mănăstirile monumente de artă și cultură feudală urmăreau toate același scop: familiarizarea colaboratorilor cu valorile durabile.

După moartea lui G. Călinescu s-a încercat păstrarea atmosferei instaurate de profesor. Noii directori, prin lucrările editate în timpul mandatului lor, au constituit repere și imbold pentru generațiile de cercetători ce s-au format în cadrul institutului. Astfel, Al. Dima a tipărit, în 1967, volumul *Conceptul de literatură universală și comparată*, și în 1969, *Principii de literatură comparată*, carte impunătoare prin amploarea informației și expunerea sistematică a principiilor teoretice. În 1971 îi apare cartea *Arta populară și relațiile ei*, o reluare mult lărgită a unui studiu de succes din 1939, *Conceptul de artă populară*. Zoe Dumitrescu-Bușulenga se distinge prin cercetările *Eminescu. Cultură și creație* (1976) și *Eminescu și romantismul german*

(1986), o sinteză a preocupărilor sale de eminescologie fiind volumul din 1989, *Eminescu. Viață, creație, cultură*. Zoe Dumitrescu-Bușulenga s-a îndreptat deopotrivă spre cultura și umanismul Renașterii, ca în *Valori și echivalențe umanistice* (1973), *Sofocle* (1974) și *Umanismul artelor* (1975), reprezentând dezvoltarea unor sugestii generoase preluate de la Tudor Vianu. În ultimul deceniu la conducerea Institutului s-a aflat Dan Grigorescu, personalitate descinsă tot din „mantaua” lui Tudor Vianu. În Institut au continuat să se redacteze lucrări fundamentale. În 1968 se edita volumul al doilea al tratatului *Istoria literaturii române. De la Școala Ardeleană la Junimea*, sub redacția lui Al. Dima. Volumul al treilea, *Epoca marilor clasici*, va fi scos de sub tipar în 1973, redactor responsabil fiind Șerban Cioculescu. Deși proiectul nu a fost realizat integral, alte două volume fiind blocate din cauza rigorilor ideologice de partid (așa cum s-a întâmplat și cu *Istoria României*), tratatul a marcat un moment distinct în istoriografia literară românească, dovedind totodată capacitatea Institutului de a coordona forțele de specialitate din întreaga țară și disponibilitatea cercetătorilor de a redacta capitole importante de istorie literară. Marin Bucur inițiază și coordonează o *Istorie a literaturii române contemporane*, realizând, împreună cu un colectiv, un prim volum, *Poezia* (1980). Peste timp, în 1995, Academia Română a încredințat Institutului o altă lucrare de anvergură, *Dicționarul general al literaturii române*, care cuprinde forțele de cercetare din întreaga țară și chiar specialiști din afara granițelor României. Sunt tratați într-o singură lucrare, fără precedent ca dimensiuni și complexitate, toți scriitorii români din țară și din diaspora, dar și reviste, curente literare, instituțiile din domeniu etc., într-un cuvânt cultura românească de pretutindeni și de totdeauna. Dicționarul, al cărui inițiator și coordonator general este Eugen Simion, președintele Academiei Române, a reprezentat un examen dificil pentru toți cercetătorii din sistemul academic, institutul bucureștean jucând rolul de laborator-pilot al întregii lucrări. O lucrare complexă, de anvergură, asumată încă din anii '70 de un colectiv condus de Cornelia Ștefănescu, iar în prezent de Michaela Schiopu, este *Bibliografia relațiilor literaturii române cu literaturile străine în periodice (1859-1914)*. În 1980 s-a încheiat primul volum, pentru ca în 2002 să se ajungă la al șaptelea volum. Foarte apreciate în străinătate, ele au meritul întâietății în cercetarea comparatistă, la alcătuirea lor lucrând cercetători din toate generațiile. În cadrul Institutului au fost elaborate *Bibliografia analitică a cărților populare laice* (1976-1978), ai cărei autori sunt Mihai Moraru și Cătălina Velculescu, antologia *Texte uitate – texte regăsite* (I-II, 1999-2002), incluzând pagini identificate în manuscrisele și cărțile românești vechi, *Bibliografia I.L. Caragiale* (I-II, 1997) și alte lucrări de același gen. De aici își trag substanța volumele semnate de Marin Bucur: *Opera vieții. O biografie a lui I.L. Caragiale* (I-II, 1989-1994) și ediția critică I.L. Caragiale, *Opere* (I-IV, 2000-2002), în îngrijirea lui Stancu Ilin, Constantin Hârlav și Nicolae Bârna, inclusă în colecția „Opere fundamentale”, sub auspiciile Fundației Naționale pentru Știință și Artă a Academiei Române. Un colectiv coordonat de Al. Săndulescu și format din Stancu Ilin, Nicolae Mecu, Ionel Opreșan, Corina Popescu, Despina

Tomescu, Mihai Vornicu a cercetat periodicele vremii, punând la punct cea mai completă bază de date despre B.P. Hasdeu. Printre instrumentele de lucru elaborate în Institut trebuie trecute și monografiile de reviste din secolul al XIX-lea și de la începutul celui de-al XX-lea, la care au lucrat aproape un deceniu George Muntean, Bucur Țincu, Rodica Florea, Dorina Grăsoiu, Stancu Ilin ș.a., sub coordonarea lui Paul Cornea și Ovidiu Papadima. Nu în ultimul rând, trebuie menționate seria *Documente și manuscrise literare* (I-VI, 1967-1993), publicate de Paul Cornea, Elena Piru, Roxana Sorescu și Andrei Nestorescu, *Dicționarul de termeni literari* (1976), alcătuit de Mircea Anghelescu, Mioara Apolzan, Nicolae Balotă, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Gh. Ceaușescu, Marcel Duță, Radu Hâncu, George Muntean, Mihai Novicov, Dinu Pillat, Al. Săndulescu, Roxana Sorescu, Marian Vasile, Ileana Verzea, Mihai Vornicu, sub coordonarea lui Al. Săndulescu, și *Dicționar cronologic. Literatură română* (1979), având ca autori pe Mircea Anghelescu, Dorina Grăsoiu, Emil Manu, Nicolae Mecu, Mihai Moraru, I. Opreșan, Despina Spireanu, coordonatori fiind I.C. Chițimia și Al. Dima.

Repere bibliografice: Stancu Ilin, G. Călinescu și certitudinea continuității, RITL, 1979, 4; Cornelia Ștefănescu, G. Călinescu sau „Seriozitatea glumei estetice”, București, 1996, 19-51, 141-149. S.I.

INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ „SEXTIL PUȘCARIU”, instituție de cercetare a Academiei Române. A fost înființată la Cluj la 1 octombrie 1919, pe lângă noua Universitate, numindu-se în toată perioada interbelică Muzeul Limbii Române. S-a constituit ca urmare a deciziei Consiliului Dirigent din 27 august 1919, fiind una dintre realizările culturale și științifice de prim rang ale Marii Uniri. Așa cum reiese din programul publicat de Sextil Pușcariu, inițiatorul și directorul instituției, în buletinul „Dacoromania”, noul așezământ urma să continue elaborarea *Dicționarului limbii române* (adesea denumit și *Dicționarul Academiei*), sarcină pe care Academia Română i-o încredințase lui Sextil Pușcariu încă din 1906, și să elaboreze „studii dialectale și lexicografice prin adunarea de material la fața locului, prin chestionare trimise în toate ținuturile românești și prin îndemnarea specialiștilor la conlucrare”. Una din preocupările de căpetenie era elaborarea unui *Atlas lingvistic român*, activitate care a presupus, alături de dăruirea lui Sextil Pușcariu, munca devotată a doi dintre elevii săi, Sever Pop și Emil Petrovici, ultimul ajutat, pentru dialectele sud-dunărene, de Ștefan Pașca și de Theodor Capidan. Eforturile s-au concretizat, între 1938 și 1943, în editarea a șapte volume din *Atlas...* (patru din ancheta întreprinsă de Sever Pop și trei din cea înfăptuită de Emil Petrovici) și a unui tom de *Texte dialectale*. Cât privește *Dicționarul limbii române*, la a cărui redactare au participat, în principal, Constantin Lacea și Theodor Capidan, secondanți de N. Drăganu, C. Diculescu, D. Evolveanu, Teodor Naum, Șt. Pașca, Yves Auger, A.I. Rădulescu-Pogoneanu, sub îndrumarea aceluiași Sextil Pușcariu, munca echipei a dus, până la sfârșitul celui de-al doilea război mondial, la editarea literelor A-C și F-L, până la

cuvântul *lojniță*, adică aproximativ a unei treimi din întreaga lucrare. Făurit după modelul instituțiilor similare existente în Occident de la începutul secolului al XX-lea, Muzeul Limbii Române se năștea în capitala unei Transilvanii în care avuseseră loc sensibile mutații social-politice, marcate de dispariția Muzeului Ardealului (Erdélyi Museum) și a Universității maghiare. Emulația care a caracterizat climatul cultural în acele momente e de presupus să fi avut o influență, până la urmă polemică, și în ceea ce privește alegerea numelui institutului românesc. Pe de altă parte, confruntările de idei au stimulat atmosfera de deschidere, prin excelență interdisciplinară, a ședințelor de comunicări de luni și apoi de marți seara, pe care le organizau muzeiștii. De unde și transformarea revistei „Dacoromania” (1920-1940, 1943-1948), unde se publicau textele dezbătute, dintr-o publicație de strictă specialitate, într-una cu profil de largă dezbateră filologică, istorico-literară, etnografică și folclorică, istorică și de istoria culturii. Muzeul Limbii Române a reprezentat școala la care s-au format și s-au afirmat nu numai lingviști și filologi precum Vasile Bogrea, George Giuglea, G. Kisch, G.D. Serra, Al. Procopovici, Dimitrie Macrea, Ioan Pătruț, Romulus Todoran ori Mircea Zdrenghea, ci și folcloriști precum Ion Mușlea, alături de istorici literari ca Petre Grimm, G. Bogdan-Duică, Ion Breazu, Ion Chinezu, N. Drăganu, Iosif Pervain și de filologi ca Liviu Onu. Cel mai de seamă istoric literar, afiliat grupării în perioada războiului, cu totul deosebit ca formație și deschidere culturală, în raport cu oricare altul, rămâne însă Dimitrie Popovici, ale cărui cercetări referitoare la modernizarea culturii românești vor da fructele deplinei maturități mult mai târziu, prin Ioana Em. Petrescu, Ion Pop, Liviu Petrescu, Mircea Muthu, după ce au catalizat gândirea altor istorici literari, de la Mircea Zăciu la Ion Vlad. Reorganizat în 1952, prin decizia Prezidiului Academiei Republicii Populare Române de a restructura cercetarea științifică, Muzeul Limbii Române devine Institutul de Lingvistică și Istorie Literară, cu o secție de folclor până la desprinderea acesteia într-o instituție de sine stătătoare. Institutul includea și un colectiv de lingvistică și de istorie literară maghiară. Funcționând sub egida Academiei și, pentru o scurtă perioadă, în anii '80, sub aceea a Universității „Babeș-Bolyai”, Institutul a contribuit, între 1969 și 2002, la publicarea *Dicționarului limbii române*, cu tomuri pentru literele O, R, T, Ț și U, a patronat continuarea editării într-o „serie nouă” a *Atlasului lingvistic român* (ancheta Emil Petrovici), din care au apărut șapte volume mari și patru volume mici, interpretative, apoi cele două chestionare — ALR I și ALR II — și volumul introductiv al acestuia din urmă. În paralel a girat editarea unei suite de tomuri din *Noul atlas lingvistic român pe regiuni*, dedicat graiurilor românești maramureșene, transilvănene și bănățene. Spiritul muzeiștilor, caracterizat prin interdisciplinaritate, deschidere culturală, probitate științifică și, nu în ultimul rând, prin umor, nu a încetat să călăuzească și munca istoricilor literari formați la aceeași școală. Într-o epocă de cruntă represiune, poetului Lucian Blaga i s-a oferit posibilitatea de a lucra la o temă anume strecurată, cu complicitatea unora din susținătorii săi tăciți, în planul ce cercetare al Institutului, *Români în*

periodicele germane din Transilvania în secolul al XVIII-lea. Tiberiu Rebreanu, fratele marelui prozator, într-o vreme în care Fanny și Puia Rebreanu continuau să fie hăituite, a găsit un loc de muncă tot aici. Pentru un răstimp, între două arestări, la colectivul de lexicografie maghiară a lucrat Nicolae Balotă. O scurtă perioadă a activat, în cadrul colectivului de istorie literară românească, Vasile Fanache. Alături de Liviu Rusu, Iosif Pervain a reușit să introducă în tematica de studiu subiecte greu de politizat, dedicate Școlii Ardelene. Noua generație de istorici și critici literari, afirmată după anii '60, a numărat printre membrii săi pe Elena Stan, Maria Ciurdariu, Mircea Popa, Aurel Sasu, Valentin Tașcu, Ion Istrate, Mariana Vartic, Doina Modola, Augustin Pop, Ioan Milea, dar și pe Constantin Colhon și Corin Braga. Lor li s-au adăugat, în ultima perioadă, mai tinerii Doru Burlacu, Călin Teuțișan, Magda Wächter, Ioana Tămăian și Tudor Hândrăbuț. Într-o formulă restrânsă, grupul de cercetători de la Cluj-Napoca, din care făceau parte Elena Stan, Mircea Popa, Aurel Sasu, Valentin Tașcu, Ion Istrate și Mariana Vartic, a beneficiat de sprijinul lui Paul Cornea în elaborarea unor investigații interdisciplinare, cuprinse în volumul *De la N. Filimon la G. Călinescu. Studii de sociologie a romanului românesc*, apărut în 1982. Același colectiv elaborează două lucrări fundamentale pentru cultura română: *Dicționarul cronologic al romanului românesc de la origini până la 1989*, la a cărui redactare au participat Ion Istrate, Ioan Milea, Doina Modola, Augustin Pop, Mircea Popa, Aurel Sasu, Elena Stan, Valentin Tașcu și Mariana Vartic, și *Dicționarul cronologic al romanului tradus în România de la origini până la 1989*, definitivată de același colectiv (colaborator, la un moment dat, a fost și istoricul literar maghiar Mozes Huba). În paralel cercetătorii colaborează la *Dicționarul general al literaturii române*. Aflat într-o perioadă de înnoire, caracterizată printr-o dificilă schimbare a ștafetelor între generații, gruparea de cercetare de la Cluj continuă să creadă în virtuțile școlii pe care o reprezintă. În decursul timpului, ca directori ai Institutului au activat Sextil Pușcariu (1919-1940), Al. Procopovici (1941-1946), Ștefan Pașca (1946-1948), Emil Petrovici (1949-1968), Ioan Pătruț (1968-1974), Dumitru Pop (1974-1976), Octavian Șchiav (1976-1989), Ion Mării (1990-1992, și din 1999), Eugen Beltechi (1992-1998), Liviu Petrescu (1998-1999).

Repere bibliografice: *Linguistica clujeană la aniversarea a 100 de ani de la înființarea Academiei Române*, CLG, 1966, 2; Iorgu Iordan, *Sextil Pușcariu*, CLG, 1966, 3; *Dacoromania. Bibliografie*, București, 1983, *passim*; Eugen Beltechi, „... Acea instituție ce mi se pare a fi una din cele mai frumoase”, TR, 1995, 10.

INSTITUTUL DE LITERATURĂ, instituție care a funcționat din 1921 până în 1929 la București, condusă de un comitet universitar sub președinția lui Mihail Dragomirescu. După cum se preciza în statutul constitutiv, scopul Institutului era: „a) de a studia în mod științific din punct de vedere biblio-filologic, istoric și literar operele de valoare ale literaturii române și capodoperele literaturii universale; b) de a deștepta și cultiva gustul publicului pentru adevăratele creații în domeniul

literaturii; c) de a selecționa producțiile literare curente; d) de a promova producția literară și de a-i da o direcție în concordanță cu idealul cel mai înalt artistic.” Mijloacele prin care se proiecta atingerea țelurilor constau în descoperirea și păstrarea manuscriselor, ca și a tuturor edițiilor științifice ale literaturii clasice române și străine, publicarea de traduceri din literaturile străine și realizarea de transpuneri din literatura română în limbi străine, susținerea de cursuri, seminarii, conferințe, instituirea de premii. Între membrii Institutului figurau, în 1922, Gheorghe Adamescu, George Baiculescu, A. Bădăuță, Al. Bogdan, Victor Brătulescu, Emilian I. Constantinescu, G. Murnu, D. Panaitescu, Scarlat Struțeanu, precum și studenții G. Călinescu, Gheorghe Cardaș, Șerban Cioculescu, D. Ciurezu, Ion Colan, Pompiliu Constantinescu, Mihail Gregorian, Teodora Ioachimescu, Alexandrina Istrătescu, Avram Todor. În anul întemeierii consiliului universitar de conducere era constituit din Mihail Dragomirescu — președinte, Constanța Marinescu — casier, Scarlat Struțeanu — redactor, N. Russu — secretar, Emilian I. Constantinescu — bibliograf, Gh. Adamescu, N.N. Condeescu, Aurelia Simian, Al. Bogdan, Al. Beliş, Al. Țuțuianu, membri. Institutul a organizat săptămânal comunicări și discuții la Fundația „Principele Carol” (miercurea) și la Universitate (marțea). Conferințele se țineau în fiecare duminică la Fundația „Principele Carol”. Acestora li se adăugau saloanele literare săptămânale, care aveau loc joia și sâmbăta. Dintre comunicări sunt de amintit: Al. Țuțuianu despre lucrarea lui Ferdinand Brunetiere, *L'Évolution des genres*, Gh. Marinescu despre *Estetica* lui Benedetto Croce, Ioan Lupu despre critica științifică în concepția lui Émile Hennequin, Scarlat Struțeanu despre emoția estetică în concepția lui Henri Bergson, Victor Basch, J.G. Frazer, Lucien Lévy-Brühl ș.a., Constantin N. Ionescu despre estetica lui M.J. Guyau, Constanța Valescu despre estetica hegeliană, Scarlat Struțeanu despre cartea lui Hans Larsson, tradusă în limba franceză, *La logique de la poésie*, iar Șerban Cioculescu despre eseul *Belphegor* al lui Julien Benda. „Scopul Institutului — scria M. Dragomirescu — este de a canaliza literatura sănătoasă, simplă și clasică — trăsătura caracteristică a spiritului românesc — și de a înlătura tot ce e boală, manierism și inovații fără valoare.” Institutul era, în viziunea lui M. Dragomirescu, o „bursă a valorilor”, acceptată fiind literatura de orientare clasică și respins un tip de literatură taxat drept „eczemă”, blam care viza „poezia nouă”, promovată de E. Lovinescu, simbolismul, gândirismul. Cu o asemenea orientare, **I. de L.** și mai cu seamă directorul său au stârnit nu de puține ori reacții de respingere, numeroase atacuri venind din partea lui N. Iorga, Nichifor Crainic, Cezar Petrescu, Mircea Ștefănescu. Adversari plini de tenacitate, pe care i-a suportat cu o anume înțelepciune, a avut Dragomirescu chiar în Universitate. De pildă, în 1926, Universitatea, nemulțumită de existența Institutului, aduce problema în consiliul profesoral al Facultății de Litere, „procuror” fiind numit Ovid Densusianu. Concluzia: „Noi avem nevoie de un singur institut, și acela va trebui să fie de cultură, nu de literatură. Institutul de cultură este Universitatea. Profesorul să nu cultive în studenți slăbiciuni anumite și să nu-i lase să-și piardă vremea.”

Pe deasupra, profesorului M. Dragomirescu i se imputa că își ținea examenele foarte rar, nu respecta datele fixate, lipsa mult din țară, era ocupat cu diverse comitete și comisii. Ceea ce nu se poate nega însă este faptul că manifestările **I. de L.** au creat ambianța propice pentru afirmarea unui număr apreciabil de studenți care vor deveni nume cunoscute. Revistele care i-au oglindit orientarea au fost „Falanga”, seria 1926-1929 („revistă gălăgioasă și absurdă” — aprecia G. Călinescu), și „Buletinul Institutului de Literatură” (1921-1929). Alte reviste care au susținut Institutul au fost „Flamura” (Craiova), „Miorița”, „Clipa”.

Repere bibliografice: *Institutul de Literatură. Statutul constitutiv*, București, 1922; I. Valerian, *De vorbă cu dl. Mihail Dragomirescu*, VL, 1926, 11; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 571; Șerban Cioculescu, *Amintiri*, București, 1975, 114-119. I.D.

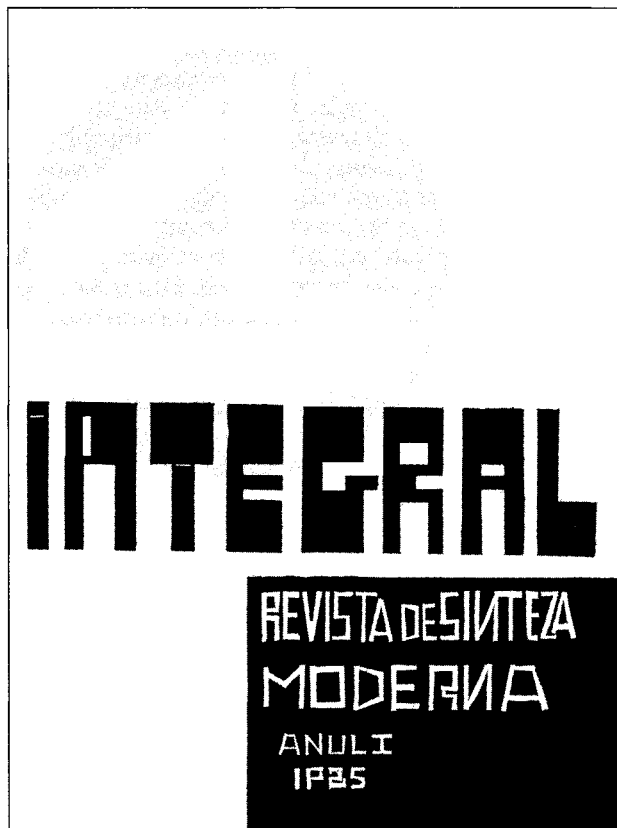
INSTITUTUL DE LITERATURĂ ȘI FOLCLOR AL ACADEMIEI DE ȘTIINȚE A REPUBLICII MOLDOVA, instituție de cercetare care a luat ființă în Chișinău la 1 martie 1999 prin fuzionarea Institutului de Istorie și Teorie Literară cu secția Folclor Literar din cadrul Institutului de Etnografie și Folclor. Prima instituție de tip academic în domeniul cercetării literaturii și folclorului din Republica Moldova a fost Institutul de Istorie, Limbă și Literatură (1946-1958), parte componentă a Bazei Moldovenești a Academiei de Științe a URSS (din 1949 — Filiala Moldovenească a acestei Academii). Directori au fost Ion D. Ciobanu (1946-1952), promotor al teoriei antiștiințifice despre două limbi și două culturi de sine stătătoare, moldovenească și română, și romanistul Andrei Borșci (1952-1958), care a promovat ideea unității moldo-române de limbă și a încurajat acțiunile de valorificare a moștenirii literare. Din 1958 cercetările filologice se desfășoară în cadrul Institutului de Limbă și Literatură, ai cărui directori au fost istoricul literar Iosif Vartician (1958-1961), adept declarat al ideologiei oficiale în problemele științei și culturii, urmat de lingvistul Nicolae Corlăteanu (1961-1969), de istoricii literari Simion Cibotaru (1969-1984) și Haralambie Corbu (1984-1988), de lingvistul Silviu Berezan (1988-1991). Între anii 1950 și 1980, prin eforturile istoricilor literari și ale folcloriștilor, au fost elaborate și publicate la Chișinău zeci de lucrări colective, dintre care sunt de amintit *Istoria literaturii moldovenești* (1958), *Schițe de folclor moldovenesc* (1965), *Relații literare și folclorice moldo-ruso-ucrainene* (1967), în limba rusă, *Folcloristică și folclor* (1970), *Studii despre romantismul și realismul moldovenesc din secolul XIX* (1970), *Național și internațional în literatură, folclor și limbă* (1971), în limba rusă, *Profiluri literare* (1972), *Genuri și specii folclorice* (1972), *De la cronografie la literatura modernă* (1974), *Estetica folclorului moldovenesc* (1974), *Creația populară moldovenească* (I-XVI, 1975-1983), *Moștenirea lui Dimitrie Cantemir și contemporaneitatea* (1976), în limba rusă, *Cercetări de istorie literară* (1978), *Critica și procesul literar contemporan* (1979), *Schițe ale relațiilor literare moldo-ruso-ucrainene* (I-III, 1978-1982), *Istoria literaturii moldovenești* (I-III, 1986-1989) ș.a. Studii monografice și culegeri de articole au semnat Gheorghe Bogaci, Vasile Coroban, Eugeniu Russev,

Haralambie Corbu, Efim Levit, Constantin Popovici, Ion Vasilenko, Andrei Hâncu, Grigore Botezatu, Simion Cibotaru, Pavel Zavulan, Nicolae Băieșu, Efim Junghietu, Leonid Curuci, Victor Cîrimpei, Mihail Dolgan, Nicolae Bilețchi, Sava Pânzaru, Anatol Gavrilov, Eliza Botezatu, Andrei Hropotinschi, Sergiu Moraru, Andrei Țurcanu, Veronica Bâtcă ș.a. Fără a fi scutite de neajunsuri, explicabile și prin imposibilitatea cercetării fenomenului literar și folcloric în integralitatea sa din cauza interdicțiilor impuse de autorități, lucrările editate de Institut au o valoare documentară însemnată, servind și în prezent drept repere în continuarea cercetărilor. La 9 aprilie 1991, în urma divizării Institutului de Limbă și Literatură, a fost creat Institutul de Istorie și Teorie Literară (directori, Anatol Gavrilov, 1991-1993, și Vasile Ciocanu, 1993-1999). Institutul și-a orientat activitatea în următoarele direcții: literatura veche, literatura modernă, literatura din perioada interbelică, literatura contemporană, literatura comparată și teoria literară, iar ulterior a intrat în atenție și folclorul literar, prin reîncadrarea în colectiv a specialiștilor în materie. Problema principală în acești ani o constituie reîntregirea ariei și valorificarea științifică a folclorului și moștenirii literare, depășirea consecințelor nefaste ale „teoriei” despre cele două limbi, două literaturi, două culturi naționale (moldovenească și română), care a deformat optica istorico-literară în multe dintre lucrările elaborate anterior și a determinat și o practică editorială păgubitoare. Se depun eforturi pentru integrarea cercetărilor în contextul general românesc. A fost pregătită în colaborare cu cercetătorii din România culegerea de tip monografic *Un veac de aur în Moldova* (1643-1743) (Chișinău-București, 1996), au apărut *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia* de Mihai Cimpoi (Chișinău, 1996), precum și alte lucrări despre literatura română, studii monografice despre scriitori de seamă din trecut și din prezent, au fost îngrijite ediții de opere ale lui Nicolae Costin, Constantin Stamati, Al. Mateevici, Constantin Stere sau din creația scriitorilor basarabeni din perioada interbelică. Institutul are un program de propagare a valorilor literare și folclorice, aplecându-se și asupra literaturii contemporane, prin organizarea și participarea la diferite simpozioane și conferințe științifice, prin articole publicate în presă, emisiuni radiofonice și televizate. Instituția are un număr de patruzeci de cercetători, printre care membri activi și membri corespondenți ai Academiei de Științe a Moldovei (Haralambie Corbu, Mihai Cimpoi, acesta ales și membru de onoare al Academiei Române, Nicolae Bilețchi), doctori habilitați și doctori în filologie (Mihail Dolgan, Grigore Botezatu, Sava Pânzaru, Leonid Curuci, Andrei Hâncu, Nicolae Băieșu, Ion Ciocanu, Anatol Gavrilov, Victor Cîrimpei, Sergiu Pavlicencu, Alexandru Burlacu, Ana Bantoiș, Ion Plămădeală ș.a.). Institutul editează, împreună cu Institutul de Lingvistică, „Revista de lingvistică și știința literară” (din 1958 până în 1989, mai întâi sub titlul „Limbă și literatură moldovenească”). Pe lângă Institut, funcționează un consiliu pentru conferirea titlurilor științifice de doctor și de doctor habilitat în domeniile literatura română și folcloristică. V.C.

INSULA, revistă apărută la București, săptămânal, de la 18 martie până la 5 aprilie 1912 (trei numere). Ca și alte publicații simboliste, precum „Revista celorlalți”, „Fronța”, „Simbolul” sau „Grădina hesperidelor”, I. reprezintă direcția nouă, de inovare a expresiei artistice în poezie: „Nu mai credem în actualele formule și nici în posibilitatea unei reabilitări a lor. Înțelegem, prin urmare, să călcăm drumuri neumblate și să născocim motive noi.” Colaborează cu versuri I. Minulescu (*Romanță pentru după-amiază*), G. Bacovia (*Nervi de toamnă*), Eugeniu Ștefănescu-Est, Claudia Millian, D. Iacobescu, D. Karnabatt, Mihai Săulescu, proză de I. Dragoslav, iar eseuri scriu N. Davidescu, Eugeniu Sperantia, Mihail Cruceanu (*Vitrina cărților tocite*), Emil Isac (*Din Cluj*), C. Beldie (*Un erou: Villiers de L'Isle-Adam*). I. mai publică *Observări contemporane* de E. Lovinescu, *Anchetele noastre*, *Întâlnire cu statuia lui Ovidiu*, note, informații și reclame literare. Alți colaboratori: Victor Eftimiu, Cincinat Pavelescu, Al. Vițianu, Șerban Bascovici. I.H.

INTEGRAL, publicație apărută la București, lunar, de la 1 martie 1925 până în aprilie 1928, cu subtitlul „Revistă de sinteză modernă”, la care se adaugă „Organ al mișcării moderniste din țară și străinătate”. Avea o redacție la București, alcătuită din F. Brunea-Fox, Ion Călugăru, M.H. Maxy și Ilarie Voronca, și o alta la Paris, unde se aflau B. Fondane (B. Fundoianu) și Hans Mattis Teutsch. I. este una dintre cele mai importante manifestări ale grupărilor de avangardă românești, sufletul ei fiind Ilarie Voronca. El și semnează în primul număr un articol-program intitulat *Suprerealism și integralism*, în care respinge suprerealismul în numele noii arte care trebuie să fie „constructivismul integral”, rezultat al interferenței artelor moderne: „poezie, muzică, arhitectură, dans, toate merg înlănțuite integral spre o gamă definitivă și înaltă”, în locul dezagregării suprarealiste, se propune „ordinea de esență instructivă, clasică, integrală”, integrarea în civilizația urbană modernă. Un precursor al modelului integralist pare să fie rusul N.C. Mihailovski (A. Nour, *Un precursor integralist*). Eterna problemă a luptei dintre vechi și nou în artă este reluată într-un atac la tradiție și la modelul ei literar reprezentat de Cezar Petrescu. În articolul *Precizări lui Cezar Petrescu și etc.* (5/1925) se promovează un nou mod de a înțelege tradiția: „tradiție numim a merge în pas cu vremea”, așadar „să arăm primăverile cu autoplugul și să ne hrănim cu electricitate”. Cu integralismul „începe stilul veacului XX”, iar tradiția lui ar fi cele șapte manifeste dada. De altfel, apariția revistei fusese precedată de o pagină publicitară, sub formă de manifest, în care se spunea: „«Integral», fără protectoratul oficialităților majore și minore, aduce la același numitor *stindardele* vitale, artistice. Dezveliți de semidocță, croim drum peste leșuri de școli și inși. «Integral» predică esența expresiei primare [...] Surzii n-au auzit nici acum. Îndrăzneții s-au alăturat de noi.” „Îndrăzneții” sunt Ștefan Roll, Mihail Cosma și Al. A. Philippide, care susțin sectorul de poezie, alături de Ilarie Voronca, F. Brunea-Fox, Ion Călugăru, Tristan Tzara. Din literatura universală sunt traduși Ezra Pound, Max Jacob, F.T. Marinetti. Sunt prezentate și alte personalități ale

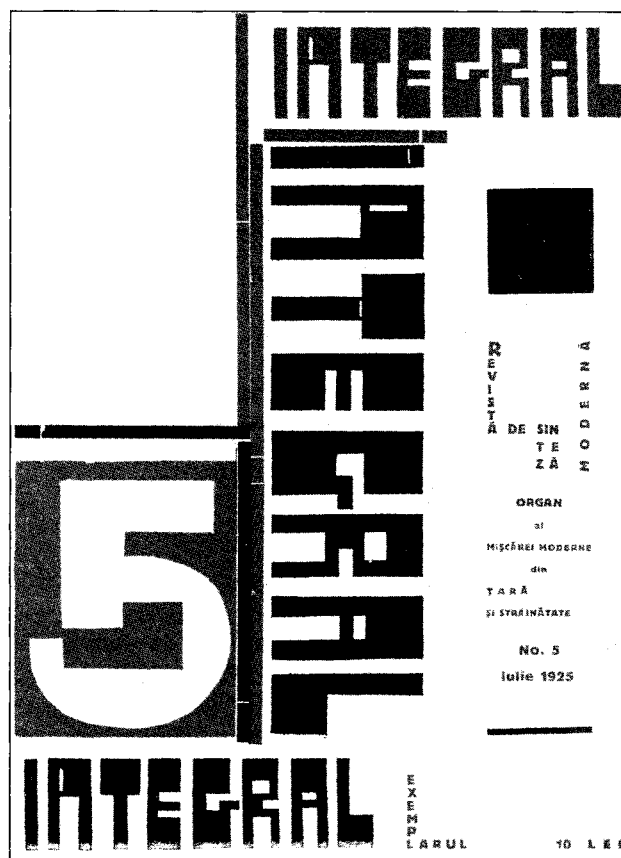
avangardei apusene și este comentată opera lui Brâncuși, socotit un mare deschizător de drum. Toate numerele sunt ilustrate cu reproduceri după pictorii Camil Ressu, I. Ross, M.H. Maxy. Printre poeții români cu care redactorii își găsesc afinități se numără, în primul rând, Tudor Arghezi, fenomenul numit „arghezianism” fiind socotit perfect compatibil cu vederile lor. Ca atare, în 1925 îl sărbătoresc pe poet la împlinirea vârstei de patruzeci și cinci de ani și anunță apariția iminentă a *Cuvintelor potrivite*, urmate de alte patru volume, proiectate a purta titlurile *Cartea femeii frumoase* (proză), *Cartea copiilor* (povestiri), *Cartea căminilor, a mâțelor, a oilor și caprelor* (studii) și *Amintirile ierodiaconului Iosif*. Revista mai publică articole privitoare la arta modernă, teatru și cinematograf, la regia scenică, decor și costume, abordând totodată, dintr-o perspectivă nouă, filmul sau enunțând considerații despre arta mută (B. Florian), teatrul poetic, formula pirandelliană etc. Ilustrând schimbarea atitudinii exclusiviste din articolul-program și deschiderea față de experiențele poetice noi, textele publicate la un moment dat fac o imparțială trecere în revistă: Georges Ribemont-Dessaignes este inclus în sumar cu un articol despre „dadaclisme”, Mihail Cosma scrie despre futurism, Max Eichenberger despre suprarealism. Se mai inserează fragmente din scrisul lui Jean Cocteau, Jacques Copeau, Max Nordau. Pe lângă poezia lui Ion Călugăru, Șt. Roll, Ilarie Voronca, Tristan Tzara, F. Brunea-Fox și B. Fundoianu, se tipăresc versuri de Alfred Margul Sperber și René Crevel. Despre teatru dă comentarii I.M. Daniel,

despre sport scrie Șt. Roll, iar cronică plastică îi revine lui M.H. Maxy. Prin noutatea atitudinii și a scriiturii se remarcă prozele și eseurile semnate de Ilarie Voronca, Ion Călugăru, Gala Galaction.

M.Pp.

INTEGRALISM, orientare în cadrul constructivismului românesc. Aderând la principiile mișcării constructiviste, i. le accentuează pe unele și le aplică într-o manieră mai consecventă. Denumirea vine de la titlul revistei „Integral” (1925-1928). Îndeosebi prin Ilarie Voronca, *spiritus rector* al tuturor periodicelor de avangardă apărute după „Contemporanul” și înainte de „unu”, dar și prin alți colaboratori ai acestora, publicația reia ideile directoare din „75 HP” și „Punct”. Noua revistă consideră că invarianta acelor idei este principiul integrării artelor în ansamblul civilizației epocii. În „75 HP” Voronca lansa, împreună cu pictorul Victor Brauner, conceptul „pictopoezie”, ilustrat prin construcții grafice rezultate din combinarea cuvintelor în felurite figuri, de genul celor din *Caligramele* lui Guillaume Apollinaire. Într-un articol din „Punct”, poetul propunea drept nume pentru noua direcție, pe care voia să o traseze, termenul „sintetism”. Rezumată lapidar în titlul revistei, ideea de sinteză era formulată explicit în articolul *Glasuri*: „Poezia, plastica, drama și mai ales arhitectura, toate converg într-un acord abstract pe același drum arcuit ca o coardă: sinteza.” Termenul e arborat programatic și în articolul-manifest din primul număr al revistei „Integral”: „Sintetizăm voința vieții din totdeauna, de pretutindeni, și eforturile tuturor experiențelor moderne.” Situându-se în raport cu celelalte curente de avangardă, i. se revendică din dadaism, pe considerentul că: „dadaismul reprezintă, mai mult decât o atitudine de artă, o *ideologie generală*, o stare de spirit universalizată, cu repercusiuni în etică, filosofie, religie.” Dar insurecția denumită prin această vocabulă „nu putea fi decât o stare de spirit pregătitoare”, având drept mobil voința de a provoca „scandalizarea generală” față de tot ce era perimat. Sarcina de a reclădi pe ruine o altă ordine existențială și-a asumat-o constructivismul. Tot din preocuparea de a construi ieșise și cubismul, însă el era „o muncă de laborator, restrânsă numai la expresia plastică”. Cubismul a fost învins de constructivism, pentru că acesta din urmă posedă un „caracter de viață în spațiu”. Încorporându-și futurismul și integrând toate artele plastice în arhitectură, constructivismul a scos arta în stradă, devenind astfel „stilul epocii, expresia secolului”. Concepția constructivistă exclude suprarealismul care, instituind ca principii de artă „hașișul”, „visul”, „dezagregarea excesivă”, se întoarce la un izvor din trecut, anume la expresionism, un „reeditor al complângerilor nazale romantice”. „Feminin” în plan doctrinar, asemenea expresionismului, suprarealismul nu e în realizările de artă decât „o neschimbată repetare a ceretărilor dadaiste”, cel căruia își „datorește mascat sistemul” fiind Tristan Tzara. În consecință, principiul integraliștilor va fi: „Nu dezagregarea bolnavă romantică suprarealistă, ci ordinea sinteză, ordinea esență constructivă, clasică, integrală.” Premisa unui asemenea program este urbanismul. „Trăim

definitiv sub zodie citadină”, proclamă articolul-program al revistei „Integral”. Urbanismul implică „Inteligență-filtru. Luciditate-surpriză. Ritm-viteză.” Tehnica de comunicare scriptică devine jurnalismul, întrucât el „a intuit sensul vieții moderne, exploatând brut o viață care nu cere interpret”. Poezia va fi înlocuită de reportaj și poetului i se va substitui — susține în „unu” Paul Sterian — „cel cu o mie de ochi, o mie de urechi, o mie de picioare, o mie de telegrame, o mie de condeie”. Transformări de o asemenea anvergură duc și la discreditarea individualismului. Integraliștii reactualizează aserțiunea lui Lautréamont, potrivit căreia poezia trebuie scrisă nu de unul singur, ci de toți: „Nu indivizii arhangheli plutind peste societate; prinși în angrenaj, trăim în, prin, pentru ea. Unul reprezenta, reprezentăm toți.” Eludând proza narativă, sub cuvânt că funcția ei este îndeplinită cu mai multă eficacitate de reportaj, avangardiștii de orientare constructivisto-integralistă exaltă în schimb poezia, pronunțându-se pentru „poezia agresivă”. Asemenea artelor plastice, menționează Ilarie Voronca, poezia se dezbară, prin constructivism, de orice subiectivitate, încetează a fi o „expresie de suflet”, devenind o „existență materială”. Poemul țipă, vibrează, dizolvă, cristalizează, umbrește și calmează. El nu transmite emoție, ci „senzație crudă”, „sângerândă”, „zvârcolindu-se șopărlă în tăiere”. Respingând „gramatica”, mod al convenției, poetul de avangardă cultivă cuvântul „considerat în el însuși”, „indiferent de

sens", „cuvântul liber, fulgerător", care „alunecă singur, ca un stilet", „verbul zgârie-cer". Eliberate de logică, de asocierea după norme și „descojite de simbol", „cuvintele obțin [...] propriul lor sens, boxând sau îmbrățișându-se între ele". Mai mult sau mai puțin consonantă cu principiile doctrinei, poezia din periodicele constructivisto-integraliste amalgamează și „sintetizează" caractere ale tuturor stilurilor de avangardă. Chiar și teoretic, de altfel, revistele manifestă un spirit de reciprocă toleranță, chiar de convergență. După opiniile lui Mihail Cosma, î. își „subsumează" în cele din urmă suprarealismul. Manifest-ul din „unu" al lui Sașa Pană afișează ca stindarde nume reprezentând nuanțe diferite ale modernismului în general și nu doar ale avangardei: „marinetti / breton/ vinea / tzara / ribemont-dessaigues / arghezi / brâncuși / theo van doesburg." În consecință, este firesc ca mai toți poeții notorii de avangardă să semneze în periodicele de până în 1930 ale î.: Tristan Tzara, B. Fundoianu, Ion Vinea, Ilarie Voronca, Ștefan Roll, Ion Călugăru, F. Brunea-Fox, Marcel Iancu, Victor Brauner, Jules Perahim, M.H. Maxy, Hans Mattis Teutsch. Multe dintre reviste întrețin cultul lui Urmuz.

Repere bibliografice: Sașa Pană, *Antologia literaturii române de avangardă*, pref. Matei Călinescu, București, 1969, *passim*; Ion Pop, *Avangardismul poetic românesc*, București, 1969, *passim*; Matei Călinescu, *Eseuri despre literatura modernă*, București, 1970, 93-114; Mario de Micheli, *Avangarda artistică a secolului XX*, tr. Ilie Constantin, București, 1970, 235-256, 351-368; Crohmălniceanu, *Literatura*, I, 59-67, II, 366-440; Sașa Pană, *Născut în '02*, București, 1973, *passim*; Marino, *Dictionar*, 225-254; [Constructivismul], REVR, 1981, 10-12, 1993, 1-2, MS, 1990, 3-4, „Arc", 1995, 2 (numere speciale); Adrian Marino, *Littérature roumaine – Littératures occidentales. Rencontres*, București, 1982, *passim*; *Avangarda literară românească*, îngr. și pref. Marin Mincu, București, 1983, *passim*; Emilian I. Constantinescu, *Studii literare*, îngr. și pref. Cristian Popescu, postfață Șerban Cioculescu, Cluj-Napoca, 1983, 178-295; Micu, *Modernismul*, II, 135-174; Scarlat, *Ist. poeziei*, III, 33-49; Ion Pop, *Avangarda în literatura română*, București, 1990, *passim*; *Literatura românească de avangardă*, îngr. și pref. Gabriela Duda, București, 1997, *passim*; Ovid S. Crohmălniceanu, *Evreii în mișcarea de avangardă românească*, îngr. și pref. Geo Șerban, București, 2001, *passim*; *Dictionar de avangardă literară românească. Scriitori, reviste, curente, coordonator Lucian Pricop*, București, 2001, *passim*; Dan Grigorescu, *Dictionarul avangardelor*, București, 2003, *passim*.
D.Mc.

IOACHIM, Paul (6.X.1930, Conduratu, j. Prahova – 11.VII.2002, București), dramaturg. Este fiul Eugeniei și al lui Tănase Ioachim, tâmplar la CFR. Își începe învățătura la Buzău, unde urmează școala primară și cursurile Liceului „B.P. Hasdeu" (1941-1949). Din perioada 1947-1948 datează primele sale apariții ca actor-amator, pe scena Teatrului Popular din localitate, și totodată cele dintâi încercări în domeniul dramaturgiei. Între 1949 și 1953 este student la secția de actorie a Institutului de Teatru „I.L. Caragiale" din București. După terminarea studiilor este angajat la Teatrul Giulești din capitală, unde va juca până în 1993, când se pensionează. După un debut ratat – piesa *Ioana* nu reușește să treacă, în 1957, de cenzură, situație ce se va repeta de-a lungul carierei de autor dramatic a lui I. –, își vede o piesă pusă în scenă în 1970 la

Teatrul Dramatic din Galați (*Ascensiunea unei fecioare*). Publică primul volum, cu piesele *Goana* și *Nu suntem îngeri*, de-abia în 1981, fiind distins cu Premiul Asociației Scriitorilor din București. Alte piese de teatru, scenarii TV, schițe și scenete umoristice pentru radio nu sunt transpuse decât parțial în cărți: *O vară fierbinte* (1984), *Carlo contra Carlo* (1995, Premiul Asociației Scriitorilor din București) și *Comedii... și ceva drame* (2000). În 1988 i se decernează din nou Premiul Asociației Scriitorilor din București, pentru *Așteptam pe altcineva* (publicată în revista „Teatrul").

Înscriindu-se în tradiția dramaturgilor cu experiență scenică, I. propune publicului (cititor / spectator) secvențe din „comedia" vieții într-o manieră definită prin simplitate (structurarea piesei în două părți), accesibilitate a conflictului („cazuri de conștiință" prezentate într-un context cotidian), știință a dozării efectelor etc. Începuturile lui datează din anii '60, vădind influența teatrului absurd, cu afinități mai degrabă pentru tensiunea pieselor lui Samuel Beckett decât față de orizontul parabolic al creațiilor lui Eugen Ionescu. „Uitate" prin arhivele secretariatelor literare, dintr-o simptomatică teamă față de presupusul lor caracter subversiv, textele dovedesc subtilitate și capacitate de a coagula înrăuriri variate. Astfel, *Podul sinucigașilor* („comedie în două părți", scrisă în 1965, dar pusă în scenă în 2000, cu titlul *Podu*) concentrează în jurul temei așteptării deriva existențială a unor personaje-simbol: Artista, Îndrăgostitul, Neînțelesul, surprinse pe un pod de cale ferată de la periferie, căutând febril din priviri trenul menit să le curme frământările sufletești. *O întâmplare stranie* („tragicomedie", 1996) însumează o serie de situații inexplicabile conform convenției normalității ce îl determină pe un pacient să-și aștepte douăzeci de ani medicul curant în camera de gardă a unei policlinici: bolnavii sunt consultați de un Veterinar, care îl înlocuiește pe doctorul plecat cu diverse probleme personale prin lume – la malul mării, unde scrie versuri iubitei, la înmormântarea unei rude, chiar în mijlocul unei crize de identitate; bonurile de ordine se eliberează până la numărul 7, însă Veterinarul decide că programul policlinicii nu poate începe decât cu posesorul bonului 8, care nu fusese repartizat nimănui etc. În schimb, dramele lui I. accentuează dimensiunea moralizatoare, chiar didactică, a conflictului. *Nu suntem îngeri* (reprezentată în 1975 la Teatrul Mic din București), inițial piesă-metaforă, transformată ulterior într-una realistă, după mărturisirile autorului („La început a fost proiectul unei piese scurte: un director general primește în audiență un ins care se dovedește a fi propria sa conștiință. Conflictul se hrănea din ciocnirea din ce în ce mai violentă dintre cei doi, insul-conștiință – într-un adevărat rechizitoriu – acuzându-și interlocutorul de fapte reprobabile. În final, directorul îngrozit că asemenea fapte ar putea fi divulgate îl ucide") și *Goana* (1978) aduc în prim-plan responsabilitatea față de familie, culpabilitatea, alienarea socială. Eroarea din tinerețe ce îl face șantajabil pe Radu Vereș, directorul general al unei instituții santantane, „bărbat-tiran", oportunist și carierist, îi tulbură în egală măsură și viața familială. Învățând să îi respecte pe cei din jur, făcând efortul de a-i înțelege și acordându-le mai multă

atenție, el reușește de fapt să-și redescopere calitățile umane și se salvează din încurcătură (*Nu suntem îngeri*). Echilibrul unei familii este distrus iremediabil de opțiunile de viață greșite asumate de tineri dornici să pară altfel decât sunt în realitate. Din conflictul lor cu lumea și din fuga după câștiguri facile și ilicite rezultă ratarea carierei, sacrificarea iubirii, dificultatea regăsirii de sine, moartea (*Goana*). Fără a se distanța pe deplin de intenția reflectării unor momente de criză, piese precum *Ascensiunea unei fecioare* și *Carlo contra Carlo* (jucată în 1995 la Teatrul Odeon din București) conferă o dimensiune nouă dramaturgiei lui I., prin actualizarea câtorva figuri și situații din teatrul universal (Salomeea – de această dată, o simplă fată care alege să se căsătorească în repetate rânduri, ca metodă de a supune viața, Carlo Gozzi și Carlo Goldoni – în disputa pentru supremație artistică de la mijlocul secolului al XVIII-lea, din Italia, desfășurată între teatrul bazat pe improvizație gestuală și convenționalism, de tip *commedia dell'arte*, și teatrul cu text, denotând imaginație, creativitate). Ținând seama și de numărul deloc neglijabil al scenariilor pentru televiziune și radio – *Drumul spre lună* (1965), *Ce mai e nou pe Strada Salcâmilor* (1980), *Întâmplări dintr-o vară frumoasă* (1982), *Înainte furtunii* (1983), *Scene din viața Mariei* (1985) –, se poate vorbi despre un dramaturg care, în ciuda unei receptări limitate a operei, a reușit să se impună ca un reper semnificativ în creația postbelică de gen.

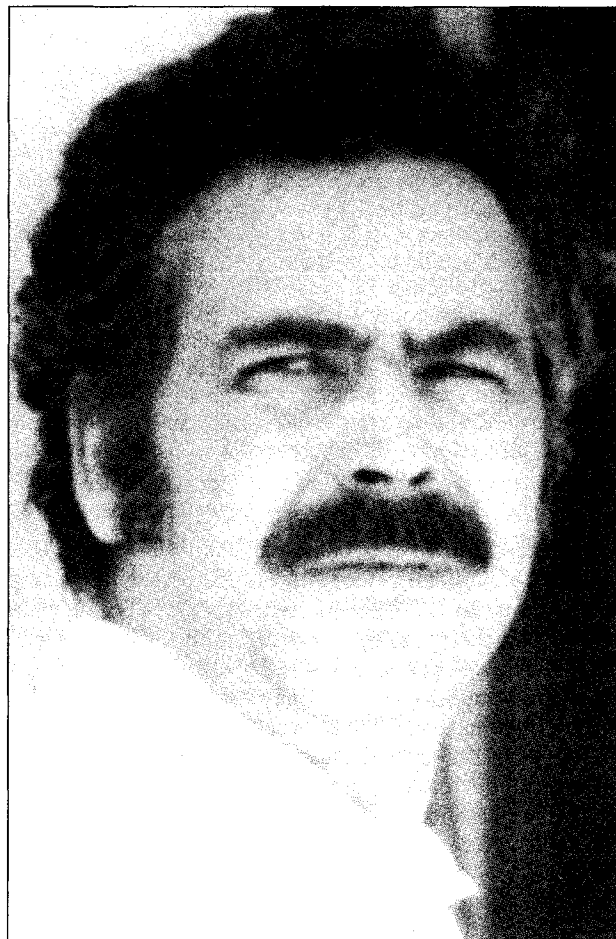
SCRIERI: *Goana. Nu suntem îngeri*, București, 1981; *O vară fierbinte*, București, 1984; *Carlo contra Carlo*, București, 1995; *Comedii... și ceva drame*, București, 2000.

Repere bibliografice: Dinu Săraru, „*Nu suntem îngeri*” de Paul Ioachim la *Teatrul Mic*, SPM, 1975, 259; Valentin Silvestru, *Stagiunea la Teatrul Mic*, RL, 1975, 42; Ovidiu Constantinescu, *Bivalențe artistice*, VR, 1975, 12; Florin Tornea, „*Nu suntem îngeri*”, TTR, 1975, 10; Romulus Diaconescu, „*Nu suntem îngeri*”, R, 1976, 2; Mircea Ghițulescu, „*Nu suntem îngeri*”, ST, 1976, 4; Margareta Bărbuță, *Afirmarea pe scenă a idealului etic*, CNT, 1976, 38; Ileana Lucaciu, *Fără șabloane*, SPM, 1978, 391; Radu Anton Roman, „*Goana*”, RL, 1978, 27; Natalia Stancu, „*Goana*” de Paul Ioachim la *Teatrul Giulești*, „*Scânteia*”, 1978, 11163; Cristina Dumitrescu, „*Goana*” de Paul Ioachim. *Teatrul Giulești*, TTR, 1978, 5; Constantin Radu-Maria, „*Ce mai e nou pe Strada Salcâmilor*”, TTR, 1980, 9; Ermil Rădulescu, „*Goana. Nu suntem îngeri*”, CNT, 1981, 14; Ghițulescu, *O panoramă*, 305-306; Dinu Kivu, „*Așteptam pe altcineva*”, CNT, 1986, 27; Victor Parhon, „*Așteptam pe altcineva*”, RL, 1986, 27; Valeria Ducea, „*Așteptam pe altcineva*”, TTR, 1986, 7-8; Nicoleta Gherghel, „*Așteptam pe altcineva*”, LCF, 1986, 37; Ileana Lucaciu, *Consecvența „sprijinirii”*, SPM, 1986, 28; Natalia Stancu, *Teatrul ca joc și adevăr*. „*Carlo contra Carlo*”, „*Rampa azi*”, 1995, 24; Ghițulescu, *Istoria*, 344-347. C.M.B.

IOANA, Nicolae (17.IX.1939, Racovița, j. Argeș – 20.I.2000, București), poet și prozator. Este fiul Mariei (n. Ciocănea) și al lui Vasile Ioana, brutar. A urmat liceul la Pitești, absolvindu-l în 1954, apoi Facultatea de Filosofie a Universității din București (1959-1964). A avut diverse slujbe: pontator la Uzinele de Piese Auto din Colibași (1955), contabil la Întreprinderea de Expediții Auto din Pitești (1958-1959), redactor la *Agerpres* (1964-1966), la Editura Tineretului și la Editura Albatros

(1966-1975), instructor la Consiliul Culturii și Educației Socialiste (1975-1982), redactor la Editura Sport-Turism (din 1982) și la Editura Eminescu. Debutază în revista „*Luceafărul*” (1958).

Dacă în primele sale cărți, *Templu sub apă* (1967) și *Moartea lui Socrate* (1969), I. își lăsa versurile în voia patosului, ele alunecând nu o dată într-un imagism retoric și nebulos, ulterior acest lucru se întâmplă mult mai rar. Începând cu *Monologul alb* (1972), se fac simțite o maturizare, o tot mai bună cunoaștere lirică de sine. Lucid și exigent, așa cum îl arată și cele două selecții personale, *Tabloul singuraticului* (1979) și *Coridorul* (1989), poetul știe să-și delimiteze temele obsesive, să rămână fidel, adâncindu-le numai, unei atitudini existențialiste și unei voci care ajunge să fie, dacă nu puternică, oricum limpede și recunoscutibilă. Tonalitatea poeziei devine acum esențialmente elegiacă. Un plâns subteran, discret, cu sporadice irumperi exclamative, răzbate din adâncul poemelor, care încep uneori cu versuri dătătoare de ton: „Vai, cât de singur ești încât mi-e milă de tine!”, „Mă leagă într-un leagăn de plumb”, „Pe mine a venit pustiul și m-a luat”, „Mi-a trecut viața, pot merge în pădure”, „Sunt bătrân, cade zăpada, sunt bătrân”. Și totuși, în ciuda aparențelor, elegia lui I. nu este atât una sentimentală, cât una metafizică, iar critica nu a greșit atunci când i-a văzut sursa

într-un „complex al străinului” (Nicolae Manolescu). Într-adevăr, ca și la G. Bacovia sau la G. Trakl, ființa lirică trăiește și aici o dramă legată de însingurarea radicală, necomunicare, anxietăți inexplicabile, suferință în fața misterului vieții și al morții care i se refuză mereu, până la exasperare. Din această experiență iau naștere poemele lui definitorii. De obicei lăconice, chiar eliptice, populate doar de puține simboluri (pasărea, umbra, „marele noapte”, copilul), ele ating o tensiune aparte datorită unui neîncetat, ambiguu și straniu balans între real și imaginar (*Stingere, Două vieți, Gară pustie, Douăsprezece, Umbre ale lucrurilor și sufletelor, Lasă, tot... , Coroana nebulului, Cel*). Este ca și cum, văzut prin ochii melancolici ai „străinului”, realul însuși s-ar derealiza, imaginile culese, oricât de concrete, căpătând o tentă onirică sau fantasmatică (*Ordinea prestabilită, Unul își ascunde fața, Vorbește domnul K*). De același joc al ambiguității, care întreșe misterios realitatea cu închipuirea, ține în parte și proza autorului. Dus la extrem în romanul *Pavilionul* (1981), o supraîncărcată și aproape prolixă narațiune parabolică despre o lume levantină în descompunere, acest joc ia o formă mult mai echilibrată în culegerea *Pasagerul* (1985), care cuprinde câteva povestiri remarcabile (*Călătorul clandestin, Debarcaderul, Capcana pentru vulpi, Sauna*), ca și în romanul *Strada Occidentului* (1986) și *Vizită la domiciliu* (1989). Cel dintâi, istorisind un caz de prigoană comunistă din anii de după al doilea război mondial (victima nevinovată este un țaran, Petrică Ciobanu), dar mai cu seamă ultimul, pe tema „întoarcerii acasă”, într-o disperată încercare de a recupera trecutul familial și adevărul obârșiiilor, recomandă în l. un prozator ce tinde să atingă, fie și numai episodic, nivelul propriei poezii.

SCRIERI: *Templu sub apă*, București, 1967; *Moartea lui Socrate*, București, 1969; *Monologul alb*, București, 1972; *Cartea de nisip*, București, 1973; *Viața după o zi*, București, 1976; *Amiaza melcilor*, București, 1977; *Forma focului*, București, 1977; *Fața zilei*, București, 1979; *Tabloul singuraticului*, postfață Dana Dumitriu, București, 1979; *Pavilionul*, București, 1981; *Studiul de noapte*, București, 1982; *Pasagerul*, București, 1985; *Strada Occidentului*, București, 1986; *Coridorul*, București, 1989; *Vizită la domiciliu*, București, 1989; *Goana după vânt*, București, 1999. **Traduceri:** *Din lirica turcă contemporană*, îngr. și pref. trad., București, 1974 (în colaborare cu Nevzat Yusuf și Agiemin Baubec); *Antologie de poezie lirică turcă, de la începuturi până azi*, îngr. trad., București, 1979 (în colaborare cu Nevzat Yusuf).

Repere bibliografice: Anghel Dumbrăveanu, „*Templu sub apă*”, O, 1967, 18; Al. Călinescu, „*Templu sub apă*”, IL, 1967, 12; Valeriu Cristea, „*Templu sub apă*”, AFT, 1968, 26; Dan Laurențiu, „*Moartea lui Socrate*”, LCF, 1969, 15; M. Vernescu, „*Moartea lui Socrate*”, ARG, 1969, 16; Gheorghe Grigurcu, „*Moartea lui Socrate*”, F, 1969, 9; Cornel Ungureanu, „*Monologul alb*”, O, 1973, 15; Alex. Ștefănescu, „*Monologul alb*”, TMS, 1973, 9; Lucian Raicu, „*Cartea de nisip*”, RL, 1973, 48; Mircea Iorgulescu, „*Cartea de nisip*”, LCF, 1974, 1; Dorin Tudoran, „*Viața după o zi*”, LCF, 1976, 4; Daniel Dimitriu, „*Viața după o zi*”, CL, 1976, 3; Mircea Tomuș, *Alte cărți de poezie*, T, 1976, 3; Al. Andriescu, „*Viața după o zi*”, CRC, 1976, 16; Eugen Dorcescu, „*Amiaza melcilor*”, O, 1977, 26; Paul Dugneanu, *O viziune bacoviană*, LCF, 1979, 30; Constantin Hârlav, „*Fața zilei*”, ST, 1979, 12; Nicolae Manolescu, *Visul și veghea*, RL, 1980, 15; Ioan Holban, „*Oh, ce lumel!*”, CRC, 1981, 5; Alex. Ștefănescu, *Tensiune constantă*, RL, 1982, 26; Costin Tuchilă, „*Studiul de noapte*”, LCF, 1983, 29; Paul

Dugneanu, „*Pasagerul*”, LCF, 1986, 8; Mariana Ionescu, *Pasager etern*, SLAST, 1986, 43; Ioan Holban, „*Strada Occidentului*”, CRC, 1987, 13; Mariana Ionescu, *Maturitatea raportată la copilărie*, CNT, 1987, 47; Cristea, *Fereastră*, 258-264; *Dict. scriit. rom.*, II, 590-592; Popa, *Ist. lit.*, II, 595. I.M.

IOANID, Ion (28.III.1926, Ilovăț, j. Mehedinți – 12.X.2003, München), memorialist. Fiu al unor proprietari de pământ, Elena și Elefterie Ioanid, l. urmează școala primară în satul natal, apoi liceul la București, primele clase la „Sf. Sava”, ultimele la „Spiru Haret”. Se înscrie la Facultatea de Drept a Universității din capitală, de unde este exmatriculat în anul al III-lea din cauza originii sociale. Este arestat, mai întâi în 1949 și apoi în 1952, când se vede condamnat pentru „înaltă trădare”. Evadează din închisoarea de la Cavnic în iunie 1953; după puțin timp va fi arestat din nou și re judecat. Eliberat în 1964, odată cu amnistierea deținuților politici, reușește în 1969 să plece în Occident, cerând azil politic în RF Germania, unde din 1970 va fi angajat la postul de radio Europa Liberă.

l. este autorul unei singure lucrări, *Închisoarea noastră cea de toate zilele* (I-V, 1991-1997), un excelent memorial, poate cel mai complet și mai amplu din câte s-au scris la noi despre universul concentraționar. Autorul a intenționat să alcătuiască „un dosar de mărturie despre gulagul din România”. Dispunând de o memorie excepțională a figurilor, a numelor, a spațiilor, el descrie închisorile prin care a trecut (Jilava, Timișoara, Oradea, Pitești, Aiud) cu cea mai mare minuțiozitate, până la a le reprezenta prin scheme și planuri, cu precizia unui topograf. Bogăția de fapte și întâmplări este extraordinară, îngăduind reconstituirea vieții de zi cu zi a deținuților politici, cu ritualurile ei (împărțirea terciului, deșertarea tinetei, plimbarea în țarcul din curte), cu zgomotele specifice (tropăitul cizmelor și trasul zăvoarelor), cu perioadele mai blânde (cele câteva săptămâni din timpul revoluției din Ungaria), dar mai ales cu regimul sever de subnutriție, de frecvente pedepse (lanțurile la picioare, izolarea îndelungată, care îi duce pe unii la demență). Pe sub ochii cititorului trec anchetatori mai brutali sau mai „stilați”, așadar mai vicleni, directori și ofițeri politici cu porniri sadice, gardieni proști și răi, dar și unii omenoși, în stare să fraternizeze cu deținuții. Tratamentul dezumanizant e înfățișat sub multiple aspecte, de la percheziția corporală umilitoare, ce nu copleșe gesturile și cuvintele obscene, sau baia sub ciomegele gardienilor până la transportul în vagoane-dubă, congelate în timpul iernii și lipsite de aer și apă, sufocante, în verile cu arșiță cumplită. Și totuși, deținuții nu-și pierd încrederea că va veni o zi a eliberării, cei mai mulți nu-și uită nici credința în Dumnezeu, nici optimismul, fiind uniți, cu excepția „turnătorilor”, printr-o exemplară solidaritate. Nu-și pierd nici măcar umorul. Sunt zeci, dacă nu sute de pagini care se citează pe nerăsuflăte, cum ar fi acelea despre senzaționala evadare de la Cavnic, despre greva de la Pitești sau despre întâlnirile autorului cu mama sa sub zidul închisorii, la cișmea, când dialoghează cu mâinile în alfabetul Morse. Capitolul în care se relatează evadarea sa și a altui deținut e susținut de la un capăt la altul de tensiunea și nervul unui roman de acțiune, cu

surprizele și spectaculosul său. Realitatea depășește aici ficțiunea, cum se va mai întâmpla și în alte episoade ale narațiunii. Călătoria cu trenul a evadaților, ascunderea în București pe la diverși prieteni, obținerea unui buletin de identitate fals și angajarea pentru scurtă vreme în „câmpul muncii” alcătuiesc o adevărată odisee. Ritmul trepidant, fiind mereu treaz interesul cititorului, este acela al unui roman de senzație. Firește, I. își narează în primul rând propriul calvar, cu repetatele anchete, arestări și pușcării, dar textul nu evoluează în linie dreaptă. Memorialistul apelează frecvent la digresiuni, deschizând noi capitole sau numai scurte paranteze, diversificând planurile, ceea ce trimite iarăși la roman. Astfel, sunt descrise și comentate viața din alte închisori („experimentul Pitești” pe care I. îl cunoaște din auzite), mișcarea de rezistență din munți, organizațiile clandestine care strângeau arme, campania din Est și prizonieratul în URSS, arestarea și procesul lotului Lucrețiu Pătrășcanu. Adesea digresiunile sunt încorporate în biografia sau scene de-a dreptul memorabile. Se constituie în felul acesta o tipologie foarte bogată, unde, alături de numeroși deținuți, însuflețiți de spirit de sacrificiu, demnitate și dăruire umană, sunt surprinși destui egoiști, poltroni, lingușitori, abjecți, dintre care se recrutau de obicei „turnătorii”. Digresiuni sunt, de asemenea, rememorările și anticipările, autorul întrerupând firul narativ spre a relata ce s-a întâmplat după evadarea de la Cavnic sau pentru a urmări destinul unor camarazi după ieșirea din închisoare. Memoria lui fabuloasă nu scoate la lumină și nu derulează faptele totdeauna în ordine strict cronologică. E o navetă continuă între prezent și trecut, prezent și viitor, materia constituind-o în bună măsură biografiile altora. Memorialistul reține de obicei întâmplările extraordinare, aproape incredibile, înzestrate însă cu semnificație. Sau, dimpotrivă, scene de mare emoție, precum slujba de Înviere, săvârșită de preoții-deținuți în mina de la Cavnic, ori de-a dreptul tragic-macabre, ca aceea a agoniei și a morții unor camarazi de detenție. Bun observator al comportamentelor, I. sesizează schimbarea de atitudine a gardienilor în timpul revoluției din Ungaria sau reflexele create de pușcărie (privirile întoarse mereu spre vizetă), psihologia celui aflat în anchetă sau în ajunul condamnării. Lungii ani ai privării de contactul cu lumea ascut sensibilitatea, deținutul bucurându-se când o vrabie se rătăcește în celulă, când poate zări un petec de cer sau poate păstra o frunză veștedă de castan, aducând nu știu ce adiere a vieții libere. Acuitatea auditivă e de asemenea crescută, dobândind intensități halucinante (deținuții își târau „cu toții lanțurile pe ciment într-un zgomot de șenile de tanc”). Dispunând de o scriitură austeră, cartea spune că I. nu a vrut să „facă literatură” din amintirile sale copleșitoare, dar că dispune de atâta vigoare în reconstituirea universului carceral, în descrierea coșmarului trăit, încât valoarea memoriilor, de o mare forță expresivă, nu e doar una documentară.

SCRIERI: *Închisoarea noastră cea de toate zilele*, I-V, București, 1991-1997; ed. I-II, București, 1999-2000.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *Amintiri din închisorile comuniste*, RL, 1991, 20; Alex. Ștefănescu, *Amintiri despre vremuri mai pure*, RL, 1991, 39; Tiberiu Ciorba, *Microscopul memoriei*, F, 1991, 11;

Doina Jela, *Convorbire cu Ion Ioanid. Trecutul nostru cel de toate zilele*, RL, 1992, 1; N. Baltă, *Narațiunea concentraționară*, VR, 1992, 3-4; Eugenia Tudor-Anton, *Istoria însăngerată*, RL, 1993, 2; Ruxandra Cesereanu, *Glose la un best seller și alte amintiri din detenție*, ST, 1993, 6; Poantă, *Scriptori*, 105-106; Ruxandra Cesereanu, *Din nou despre Ion Ioanid*, ST, 1995, 4-5; *Dicț. analitic*, II, 214-215; Popa, *Ist. lit.*, II, 1046-1047; Manolescu, *Enciclopedia*, 401-402; Săndulescu, *Memorialiști*, 281-285. A.I.S.

IOANID, Miltiade D. (22.XI.1897, Pitești – 1972, Craiova), poet și prozator. Se școlște în orașul natal, terminând liceul în 1916. După doi ani, își susține la Bârlad bacalaureatul. Urmează Facultatea de Litere la Universitatea din București, în 1923 luându-și examenul de licență. După un scurt stagiul la Pitești și Râmnicu Vâlcea, obține o catedră de limba franceză la Craiova, unde în 1929 se și stabilește. În 1932 era inspector-șef pentru școlile din Oltenia. A predat de-a lungul anilor la Liceul „Frații Buzești”, Școala Normală și Liceul „Nicolae Bălcescu”. A colaborat cu versuri, proză și articole la „Glasul Argeșului”, „Rampa”, „Ora”, „Convorbiri literare”, „Năzuința”, „Adevărul literar și artistic”, „Ramuri”, „Viața românească”, „Poezia”, „Cuvântul liber”, „Meridian”, „Ion Măiorescu”, „Adevărul”, „Gând românesc”, „Presa Olteniei”, „Viața”, „Vremea” ș.a.

Încercările critice ale lui I. (autorul le denumeste „imagini critice”), bine aduse din condei, cu formulări norocoase, denotă un spirit cultivat, cu apetit pentru teoretizări. De altfel, ele capătă uneori alura unor studii. Atras și de filosofie, profesorul nu a apucat să-și publice lucrările, care s-au păstrat în manuscris. Îndecis între nevrozele și nălucirile simboliste și estetismul parnasian, cu tenta lui de exotism, I. scrie o poezie livrescă – sonet, rondel, psalm, elegie –, într-o formulă căutată, pretențioasă și abstractizantă (*Poteci în lăuntru meu*, 1932, *Meandre*, 1938). Stările de teamă și neliniște (în fața unui „rău tentacular”), tristețe și îndoială, singurătate și zbucium (când se clatină „cumpăna-ntră lăuntru și Dumnezeu”) ar fi putut alcătui o „suită patetică”, dacă dicția crispat modernistă nu ar goli de fior ambițioasele texte. Într-un decor cu o recuzită simbolistă binecunoscută („roze”, „cavouri”, „parcuri moarte”, pietre prețioase) se consumă iluminările poetului, ca și băjbăielile lui prin indestrămabile neguri. Simplitatea, chiar în tonuri de romanță, priește mai mult liricii lui I. A publicat în periodice traduceri din Baudelaire (pentru care pare să aibă o preferință), Gérard de Nerval, Leconte de Lisle, Émile Verhaeren, Henri de Regnier, Paul Valéry și, de asemenea, din Racine și Edmond Rostand. În proză, I. cultivă, chiar dacă pândit de o anume stereotipie, dimensiunea psihologică, precum în *Dezmeticire* (1935), ca și în alte schițe și nuvele de prin reviste. Îl preocupă îndeosebi ambiguitățile, fluiditatea sufletului feminin, pe care obsesia erotică îl acaparează lesne. Împotmolirea în minciună și în păcat, provocată aparent de un impuls irațional, are la aceste imprezvizibile fapte resorturi ascunse. Un subconștient cutureiat de refulări – ce se cer descătușate – ar împinge femeia în meandrele unor aventuri în care nu-i ușor de detectat cât e pornire vicioasă și cât efectul unor frustrări. Abandonându-se, cu sau fără remușcare, unei relații vinovate, eroinele

lui I. (mai rar, personajul masculin) se precipită într-o criză ce poate avea grave consecințe. Dezmeticirea din final duce fie la suicid, fie la regăsirea de sine, atunci când mai subzistă o șansă pentru cei căzuți în rătăcire.

SCRIERI: *Poteci în lăuntru meu*, Craiova, 1932; *Dezmeticire*, București, [1935]; *Meandre*, Craiova, 1938.

Repere bibliografice: Călinescu, *Cronici*, II, 53–56; Perpessicius, *Opere*, V, 315; Metzulescu, *Literile*, I, 169–173; Ivașcu, *Confruntări*, III, 37–39; Tiberiu Iliescu, *La cocoșul spânzurat*, București, 1968, 185–186; Firan, *Macedonski – Arghezi*, 243–244; Firan, *Profiluri*, 409–411. F.F.

ION, Angela (27.XI.1928, Băișești, j. Suceava – 29.XII.2000, București), istoric literar și traducătoare. Este fiica Ilenei (n. Sibeki) și a lui Gheorghe Preluca, învățători. Urmează cursurile Liceului Teoretic de Fete din Piatra Neamț între 1940 și 1947. Se înscrie la Universitatea din București, Facultatea de Filologie, secția limbii romanice (franceză), absolvind în 1951. Redactor din octombrie 1952 la revista „Știință și tehnică”, urmează cursurile Școlii de Ziaristică și devine din 1954 asistent la Catedra de teorie și practică a presei a Universității din București. În perioada 1957–1960 a funcționat în paralel la Institutul de Științe Sociale. Începând din 1961 va fi ore de franceză la Facultatea de Filologie bucureșteană, fiind transferată aici pe post de lector în 1963. Obține titlul de doctor în filologie în 1969, cu teza *Balzac în România*, apărută în „Analele Universității București” (1970–1971). O variantă a tezei de doctorat va apărea în 1973, sub titlul *Balzac*, în publicația „L'Année balzacienne”, fiind reluată în 1974 în limba română. Din 1970, ca membră a Grupului de Studii Romantice (Franța), participă la colocvii și sesiuni științifice internaționale, remarcându-se mai ales în domeniul studiilor balzaciene. În 1970 devine conferențiar prin concurs, iar în 1977 profesor titular, fiind numită șef al Catedrei de limba și literatura franceză, pe care o va conduce până în decembrie 1989. Inițiază, coordonează și participă cu o serie de capitole care se remarcă prin seriozitatea cercetării la importante lucrări colective dedicate literaturii franceze și relațiilor literare franco-române: dicționarul *Scriitori francezi* (1978), *Histoire de la littérature française* (I–III, 1981), dicționarul cronologic *Literatura franceză* (1982), *La Littérature française dans l'espace culturel roumain* (1984). Din 1981 este vicepreședinte al Societății de Științe Filologice din România, membră a colegiului de redacție al revistei „Limbile moderne în școală”. Se pensionează din învățământul de stat în 1993.

Începând din 1981 I. se ocupă de ediția completă a operelor lui Balzac în traducere românească, pentru care va selecta cele mai bune versiuni, traducând ea însăși multe dintre prefetele autorului și însoțind fiecare scriere cu un studiu introductiv și cu bogate note istorico-literare. Ampla prefață cu care se deschide ediția este o chintesentă a propriilor cercetări naratologice asupra *Comediei umane*, completate cu o privire sintetică asupra receptării lui Balzac în cultura română.

SCRIERI: *Balzac*, București, 1973; ed. (*Honoré de Balzac*), București, 1974; *La Poésie romantique*, București, 1973; *Scriitori francezi* (în colaborare), București, 1978; *Histoire de la littérature française* (în colaborare),

I–III, București, 1981; *Arte poetice. Romantismul* (în colaborare), introd. Romul Munteanu, București, 1982; *Literatura franceză. Dicționar istoric și critic* (în colaborare), București, 1982; *La Littérature française dans l'espace culturel roumain* (în colaborare), București, 1984. **Traduceri:** Gérard Genette, *Figuri*, pref. trad., București, 1978; Honoré de Balzac, *Comedia umană*, I–XI, îngr. și introd. trad., București, 1981–2000 (în colaborare).

Repere bibliografice: Grigore Țugui, „*Arte poetice. Romantismul*”, CRC, 1983, 11; *Dicț. scriit. rom.*, II, 592–593. II.M.

IONAȘCU, George (12.IV.1909, Pătrăuți, j. Suceava – ?), poet. A făcut patru clase liceale în Suceava și Cernăuți și a absolvit Conservatorul de Artă Dramatică din Cernăuți, la clasa lui Victor Ion Popa. Din 1949 este figurant la Teatrul Național din București, iar din 1955, actor de proză, tehnoredactor și muzicograf la Opera Română din capitală, al cărei muzeu l-a înființat și unde a lucrat până la pensionare, în 1977. A publicat articole, studii și portrete de artiști celebri de operă, dirijori, compozitori, dintre care multe au fost difuzate și la posturile de radio și televiziune. Debutează în 1929, cu poezie, în revista „Junimea literară” din Cernăuți. Publică, de asemenea, în „Glasul Bucovinei”, „Suceava”, „Orizont”, toate din Cernăuți, precum și la „Revista scriitoarelor și scriitorilor români”, „Universul literar” ș.a. Între 1939 și 1941 a fost secretar al Societății Scriitorilor Români Bucovineni. A mai semnat cu pseudonimele George Crujan și George Ionaș.

Primul volum al lui I. este *Poeme pentru altă viață* (1939). Continuator al generației iconarilor, autorul scrie o poezie sobră, interiorizată, reflexivă. Temele sunt dragostea, aspirația spre sublim, peisajul bucovinean, trecutul istoric. Semnele istoriei, evocate în versuri vibrante, muzicale, conferă tărâmului natal o aură de legendă: „Un buciom de pe ziduri crenelate/ dă semn de noapte în cetate./ Sus o fereastră se deschide/ și brațe de dorinți întinde [...]/ În poartă nimenea nu bate” (*Amurg vechi*). Pentru I. poezia este o șansă de întâlnire cu esența lucrurilor, iar versul îl înalță „spre focul de-nceput” și îi rămâne bucurie „de-a pururi”. El așteaptă astfel clipa sublimă a propriei jertfiri, drumul spre împlinire devenind prilej de interogație, de căutare a eului creator. Cărțile următoare, *Chemarea focului* (1939) și *Cântece de piatră* (1940), au o structură compozită. În *Chemarea focului* se menține același apel la sacru, la acea forță prin care se regenerează întreaga fire, cele trei părți ale poemului care constituie substanța volumului (*Chemarea focului*, *Îngerul roșu*, *Intrare în etern*) marcând un traseu inițiativ. Ultimul op, *Balade și simfonii* (1983), îl definește pe autor ca bun tehnician al versului. Pe lângă sonet, sunt abordate terțina și distihul, unele poezii având versificație în stil popular. Încercarea de a scrie roman nu i-a izbutit, cum se observă în *Pustiul roșu* (1942). Scrierea surprinde un moment dureros din istoria țării, înstrăinarea unei părți a Bucovinei prin ocupația sovietică din anii 1940–1941, dar păcătuiește prin multe și evidente accente antisemite. Ceea ce mai rezistă timpului este, poate, aspectul documentar.

SCRIERI: *Poeme pentru altă viață*, Cernăuți, 1939; *Chemarea focului*, Cernăuți, 1939; *Cântece de piatră*, Suceava, 1940; *Pustiul roșu*, București, 1942; *Balade și simfonii*, Iași, 1983.

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, VIII, 290–294; Stelian Constantin-Stelian, „Pustiul roșu”, F, 1942, 7–8; Octav Șuluțiu, *Pe margini de cârți*, RFR, 1943, 1; George Muntean, „Balade și simfonii”, RL, 1983, 50; Satco-Pânzar, *Dicționar*, 105. O.I.

ION CREANGĂ, publicație apărută la Bârlad, lunar, între august 1908 și iulie 1921, purtând subtitlul „Revistă de limbă, literatură și artă populară”. Redactor este Tudor Pamfile și administrator, Mihai Lupescu. Pe coperta primului număr mai figurează ca întemeietori, alături de cei doi, G.T. Kirileanu, D. Mihalache, Leon Mrejeriu, C. Rădulescu-Codin și Șt. St. Tuțescu. În articolul-program, *Ținta noastră*, se precizează că **I.C.** vrea să sporească cercetarea creației populare, a „adevăratelor comori de gândire și simțire, de credințe și datini gospodărești, în care se oglindește sufletul și viața neamului nostru”. Mai bine structurată decât „*Sezătoarea*” de la Fălticeni, revista sistematizează diversele creații populare în rubrici precum „Povești”, „Povestiri și legende”, „Botanică populară”, „Datine și credințe”, „Orășii”, „Colinde”, „Plugușoare”, „Cântece de stea”, „Cântece bătrânești”, „Vorbe adânci”, „O seamă de cuvinte” ș.a. Domină textele din sudul Moldovei, din Oltenia și Muntenia, rubrica cea mai bine alimentată fiind cea dedicată cântecelor. Rubrica de recenzii și cea de polemici sunt întreținute de redactorul revistei. Apreciată de Titu Maiorescu, B. Delavrancea, Al. Vlahuță și I. Bianu, revista s-a bucurat și de prețuirea unor oameni de știință străini, ca Gustav Weigand, J. Urban Jarník și M. Friedwagner. I.D.

IONEL, Nicolae (4.II.1944, București), poet, dramaturg și traducător. Este fiul Mariei (n. Tataru) și al lui Gheorghe Ionel, mecanic. Face studii primare la Domnești, în județul Vrancea, pe cele gimnaziale la Adjud, liceale la Iași (Liceul „C. Negruzzi”). Licențiat în filologie al Universității din Iași (1966), este profesor la Șaru Dornei (1967–1968), muzeograf la Casa memorială „V. Alecsandri” din Mircești (1968–1969), profesor la Școala Generală din Perieni, comuna Probota, în județul Iași (1969–1990). Între 1990 și 1997, a fost redactor la „Convorbiri literare” și apoi la Editura Junimea din Iași. Debutază în „Cronica” în 1968, dar debutul real este considerat de **I.** cel din „Familia” (1971), cu o prezentare de Ștefan Aug. Doinaș. Primul volum, *Cuvânt în cuvânt*, îi apare în 1972. Colaborează mai susținut la „Convorbiri literare”, „Cronica” și „Familia”. Este distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor pentru dramaturgie în 1984 (tragedia *Vlad Țepeș*), în 1990 și 1996 cu Premiul Asociației Scriitorilor din Iași pentru poezie, în 1998 acordându-i-se Premiul Fundației „Cella Delavrancea” pentru Opera Omnia.

Scriitor de frapantă originalitate și de valoare certă în toate domeniile în care s-a manifestat, consacrat încă de la debut ca o voce singulară și novatoare în peisajul liric al anilor '70, **I.** este totuși foarte puțin cunoscut, situația sa constituindu-se într-un veritabil „caz” de ignorare, marginalizare și inadecvare a

receptării critice. Primul volum, *Cuvânt în cuvânt*, este primit de Ștefan Aug. Doinaș ca „o mare revelație lirică”, iar Cornel Regman nu ezită să-i confirme și el valoarea. Valorizări similare fac Alexandru Paleologu și Gheorghe Grigurcu. Cu aceste excepții (la care se adaugă aprecierile de același palier valoric ale unor interpreți tineri, precum Lucia Cifor), despre cărțile următoare scriu rar cronicari de autoritate. **I.** este un poet al sacralului. Ștefan Aug. Doinaș folosește sintagma „poet al entuziasmului”, pe care o vor prelua și alți comentatori. De la primul volum, universul liric se constituie ca rezultat al unei transsubstanțieri și (prin aceasta) al unei transcenderi reiterate la nesfârșit, ca un ritual ce actualizează o stare originară. De aceea, impresia că poetul se repetă, că se autopastășează sau că alunecă în verbiaj nu e decât rezultatul unei lecturi inadecvate, improprie. Ca și „nemurirea” voiculesciană („o lucrare fără de sfârșit”), starea de beatitudine și de extaz, comuniunea mistică cu sacralul este un exercițiu spiritual reluat la infinit și care îl cuprinde și pe cititor în vultele urcătoare ale vortexului. Poezie a ascensionalului (zbor, nadir, floare, parfum, beatitudine, har, suflu, lumină, foc, cer/ceruri sunt doar câteva dintre cuvintele tematice), spațiul ei, al originilor paradisiace, nu apare ca rezultat al setei romantice după universuri compensatoare și recuperative, nici ca o dramatică *questa* în care se angajează eul liric, ci se instituie dintru început. Poetul se află dintotdeauna acolo și se bucură. Conștiința interogativă și angoasată a teologiei dialectice îi e străină. **I.** se întoarce la poezia jubilantă a laudelor și a contopirii mistice cu misterul divin, în vecinătatea tipologică a Sfântului Simeon Noul Teolog, a Sfântului Ioan al Crucii și a Sfântului Francisc: extaz și beatitudine a locuirii în sacru, a eucharistiei sau, cu vorbele poetului, a „venirii”, „vederii” și „prezenței”. E o poezie imnică și cu un lirism al gnozei, cu o depășire a cunoașterii estetice și cu ridicarea la cunoașterea supraînțelegătoare, harismatică. Întoarcere, totodată, la poezia inspirată — în înțelesul de „insuflată”. Într-un atare context ontic și gnozig, cuvântul poetic devine logos, reumplându-se de forța sa originară, esențială și plâsmuitoare. O asemenea rostire transsubstanțiază materia prin/în verb, existența își recapătă sensurile genuine „tari”. Ființă și limbă, existență și sens se nasc simultan și osmotic, consubstanțial și coextensiv. Limba însăși a acestei poezii (mai ales ca lexic, dar și ca sintaxă și ca topică) își recucerește forța aurorală, proaspătă și virilă (nici urmă de pioșenie moleșită în entuziasmul poetului). De aici izbitoarea impresie de simplitate și totodată de noutate a vocabularului său poetic. Cuvintele obștești sunt curățate de zgura obnubilantă și de fatuitatea vlăguitoare de sens rezultate din uz, abuz, clișeu și folosire iresponsabilă. Cuvântul, reînviat, operează singur, de aceea nu are nevoie nici de metafore (extrem de rare în scrisul lui **I.**), nici de podoabe stilistico-retorice. Inversuniile de topică (în maniera latinei), frecvente mai ales în versurile recente, care au un accentuat caracter religios, nu urmăresc facile efecte de pitoresc, ci se întorc, printr-o arheologie a rostirii, la prestigiul auroral al limbii și apropie expresia de esențialitate și energia plâsmuitoare a logosului. „Vergiliu și latina lui sunt natură”, spune **I.**-traducătorul, care îl consideră pe autorul *Eneidei* cel mai

mare poet al omenirii tocmai pentru că la el „puterea cuvântului se impune ca o rădăcină a lucrurilor”. Fiind de o atare factură, lirica lui I. cere, pentru înțelegerea ei, o anume inițiere spirituală și o stare receptoare propice conectării lectorului la „calea vie” propusă de autor. Este o poezie care angajează integral sau, în cazul absenței acestui fond apercetiv și deci a adecvării, nu comunică nimic, rezultatul acestei neaderențe și necomunicări fiind, ca judecată de valoare, imputația de „logoree”. Din aceeași viziune, substanță și poetică sunt închegate subiectele și protagoniștii pieselor de teatru publicate de I. *Vlad Țepeș* este o tragedie grandioasă, de tensiune dramatică, aducând în prim-plan un erou de anvergura și măreția extramundă a marilor figuri daimonice din dramaturgia eminesciană (Andrei Mureșanu, Decebal). Deși în compunerea personajului infrastructura documentară și legendară nu lipsesc, Vlad Țepeș se deosebește atât de întrupările sale din dramaturgia istorică națională, cât și de cele din filmele *horror* cu Dracula. Ființă titanică și stihială, mișcată în chip expresionist de mari elanuri și țeluri justițiare și mântuitoare întrucât privește poporul său, Vlad este un iluminat, un misionar al Cerului. *Mutatis mutandis*, el încorporează fervoarea ascensională a eului liric din poeme și este un insuflat de verbul divin. Valorizarea și totodată transcenderea fabulei istorice se regăsesc, pe o treaptă încă mai înaltă de febrilitate a trăirilor spirituale, în tragedia *Jeanne d'Arc* (1992). Accentul în interpretarea dată de I. cade, dintru început și mergând progresiv, pe forța de irradiație a sacrului întrupat de Fecioara din Orléans, contrastând radical cu mlaștina morală și spirituală a clericilor și a celorlalți acuzatori, ei înșiși zguduți și dislocați, în final, din tiparul lor ontologic infam și ignar și transformați de iradianța coplesitoare a Jeannei. Scenariul vieții și martiriului fecioarei revelează o *imitatio Christi*. Apariția numelui lui Iisus scris cu flăcări deasupra capului eroinei aflate pe rug este elocventă în acest sens. Ca și în *Vlad Țepeș*, prezența protagonistului metamorfozează tot ce atinge. Traducerile lui I. din Vergiliu, respectând sintaxa, topica și hiperbatul original, presupun, la rândul-le, o lectură pornită din înțelegerea conceptului de poezie și de limbă. Traducătorul încearcă „să spargă barierele” limbii române, convins fiind că „stihia” ei o permite, și să restituie o limbă „organică și esențială, a adevărului conținut în adâncurile ei”. Aceeași respectare a topicii și ritmicii originare se regăsește în transpunerea în românește a *Psalmilor* biblici.

SCRIERI: *Cuvânt în cuvânt*, Iași, 1972; *Poezii*, Iași, 1979; *Calea vie*, București, 1983; *Vlad Țepeș*, Iași, 1984; *Scara de raze*, 1990; *Carul Mare*, București, 1991; *Jeanne d'Arc*, Iași, 1992; *Vederea*, Iași, 1995; *Venirea*, Iași, 1995; *Prezența*, Constanța, 1996; *Rugăciune*, I-II, Iași, 1996-1999; *Oedip. Meșterul Manole*, Iași, 1997; *Flori de cireș*, Iași, 1997; *Haiku*, Iași, 1998; *Răsăritul Chipului*, București, 1998; *Crimul deschis*, Iași, 1999; *Dor din dor*, pref. Lucia Cifor, Iași, 1999; *Cântec de leagăn*, Iași, 2000; *Cât îi ceru și lumea*, Iași, 2000; *Constantin Brâncoveanu*, Iași, 2001; *Marginea singurătății*, Iași, 2001; *Nume pe ape*, Iași, 2003; **Traduceri:** *Cartea morților tibetană*, Iași, 1992; ed.2, Iași, 2002; Heinrich von Kleist, *Familia Schroffenstein*. Robert Guisard, Iași, 1992, *Amphytrion*, Iași, 1998; Matsuo Basho, *Lună și floare de prun*, Iași, 1997; Vergiliu, *Aeneis*, Iași, 1996; ed. Iași, 1999,

Bucolicele și Georgicele, Iași, 1997; Lev Șestov, *Extazele lui Plotin*, Iași, 1996; *Psalmii*, Iași, 1997; ed. Iași, 2001; Shakespeare, *Regele Lear*, Iași, 2000.

Repere bibliografice: Ulici, *Prima verba*, I, 93-96; Regman, *Colocvial*, 279-295; Doinas, *Lectura*, 236-242; Paleologu, *Alchimia*, 152-155; Valentin Silvestru, *Lumini și penumbre*, AST, 1985, 10; Grigurcu, *Existența*, 462-465; Sorin Antohi, *Premiul Uniunii Scriitorilor pentru dramaturgie*, ATN, 1987, 3; Florin Faifer, *Un poem al mâniei*, CRC, 1990, 21; Aurel Pantea, *Extazul convulsiv*, VTRA, 1991, 1; Vasile Spiridon, *Un cosmoteț*, F, 1991, 10; Lucia Cifor, *Convorbire cu Alexandru Paleologu despre Nicolae Ionel*, RL, 1994, 40; Lucia Cifor, *Argumente pentru o nouă poezică*, „Limba română” (Chișinău), 1995, 2; Lucia Cifor, *Jeanne d'Arc și forța artei sacre*, VR, 1995, 9-10; Lucia Cifor, *O nouă traducere a „Eneidei”*, RR, 1997, 4; Lucia Cifor, *Nicolae Ionel – un poet fără contemporani*, RR, 1997, 9; Ștefania Milcu, *Poezia mistică*, „Paradigma”, 1997, 10-12; Lucia Cifor, „*Psalmii*” – „o haină de nuntă” a limbii, „Timpul”, 1998, 3; Cistelean, *Top ten*, 18-20; Ghițulescu, *Istoria*, 431-432. N.M.

IONESCU, Constant (1894, București – 1974, București), prozator și memorialist. Este fiul Alexandrinei (n. Perșoi) și al lui Constantin Ionescu. Coleg din 1906 la Colegiul Național „Sf. Sava” din București și prieten apropiat cu viitorul scriitor Camil Petrescu, I. urmează cursul superior la Liceul „Gh. Lazăr”, absolvind în 1913. În toamna anului următor pleacă la Paris, unde se înscrie la Facultatea de Drept. După intrarea României în război, în 1916, își întrerupe studiile și vine în țară, înrolându-se în armată. În a doua jumătate a anului 1918 se întoarce la Paris, pentru a continua, timp de patru ani, pregătirea juridică. Spre sfârșitul acestei perioade își susține examenele pentru un doctorat în științe juridice, cu specializare în drept internațional. Va deveni, la București, un avocat cunoscut. Călătorește mult (în 1921 se afla în Statele Unite ale Americii) și își păstrează relațiile în mediile profesionale și artistice din Franța. Anna de Noailles i-a citit în manuscris încercările românești scrise în limba franceză și probabil l-a sprijinit să le publice. Primele versuri le trimite în 1910 lui N.D. Cocea pentru revista „Facla”, dar, timid, lăsa să se înțeleagă că ar fi compuse de Camil Petrescu, alături de care conducea un cerc literar liceal. Colaborează cu versuri, poeme în proză, cronici și recenzii la „Flacăra”, „L'Indépendance roumaine”, „Viitorul”, „Adevărul literar și artistic”, „Gazeta tribunalelor” (cu seria de portrete intitulată *Bara pariziană contemporană*), „Cuvântul literar și artistic”, „Convorbiri literare”, „Viața românească”, „România literară” ș.a. Între 1934 și 1939 conduce revista „Tribuna avocaților”.

Romanele tipărite la Paris, *Amour, toujours...* și *Cette flambée de souvenirs*, ambele apărute în 1937, conțin o transcriere directă, cu mijloace simple, nu lipsite însă de efecte stilistice și de inserții de analiză, a propriei experiențe, mai ales pariziene. Primul este alcătuit dintr-o înscriere de note zilnice, fără o legătură aparentă, dar care înregistrează cu luciditate și dramatism tribulațiile erotice și încercările unui intelectual încă în formare de a se „situa” într-o lume coplesitoare prin complexitate și prin ispite. Cel de-al doilea, mai apropiat de tiparul clasic, caracterizat totuși de prezența unor elemente moderniste, îmbină trăsături de bildungsroman cu altele, descriptive,

împrumutate parcă din cartea lui Paul Morand despre București. Succesele din profesie sau cele sociale nu l-au îndepărtat pe I. de viața literară românească și, înainte de toate, de vechiul său coleg, Camil Petrescu. De altfel, acesta îl considera pe I., mai în glumă, mai în serios. Prozele, acestea și arhiva pentru posteritate". Ceea ce, într-o măsură, și ajunge să fie prin *Camil Petrescu. Amintiri și comentarii* (1968). Memorialistul izbutește să reconstituie, în pagini încălzite de flacăra unei amiciții absolute, uneori chiar cu accente de pledoarie (de pildă, polemica pe care o încearcă, peste timp, cu E. Lovinescu), existența deloc lină, adesea accidentată a autorului lui Danton. Sunt evocate debutul (luminat prin informații prețioase), anii războiului, activitatea de director de gazete, se urmărește cronologic devenirea operei lui Camil Petrescu, până la ultimele scrieri. Vorbele de duh, discuțiile celor doi prieteni, în realitate monologuri ale scriitorului evocat, înțesate de exprimări memorabile și pline de miez, sunt, de asemenea, înregistrate cu scrupulozitate și devotament. Nu este de mirare dacă unul dintre criticii de renume, care au primit favorabil cartea la data apariției, a caracterizat-o drept o mărturie peste care nici un biograf al lui Camil Petrescu nu va putea trece.

SCRIERI: Colette. *Geniul și opera sa literară*, București, 1915; Sully Prudhomme, București, 1916; *Amour, toujours...*, Paris, 1937; *Cette flambee de souvenirs*, Paris, 1937; *Camil Petrescu. Amintiri și comentarii*, București, 1968.

Repere bibliografice: K. Mill [Camil Petrescu], *Parazitism literar*, „Cronica”, 1916, 69; Lynx, „Amour, toujours...”, „Ordinea”, 1937, 1476; H.F. [Horia Furtună], „Cette flambee de souvenirs”, „Gazeta”, 1938, 1207; Perpessicius, *Lecturi intermitente (XXXIV)*, GL, 1968, 26; Șerban Cioculescu, „Grefier și arhivar pentru posteritate”, GL, 1968, 27; Camil Baltazar, „Camil Petrescu. Amintiri și comentarii”, VR, 1969, 2; Mihail Ilovici, *Tineretea lui Camil Petrescu*, București, 1971, 7, 34, 44, 47; *Scrisori – Camil Petrescu*, II, 14–15. R.Z.

IONESCU, Constantin D. (17.V.1895, Turnu Severin – 1950, Turnu Severin), critic literar. Rămas orfan, I., fiu al muncitorului Dumitru Ionescu, este obligat, pentru a termina studiile secundare, să dea meditații. Urmase, în orașul natal, școala primară și, din 1906, Liceul „Traian”. Susține examenul de bacalaureat în 1914, dar va absolvi Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București abia în 1922, pentru că între timp, asemenea generației sale, a făcut războiul. Obține un post de profesor suplinitor la liceul unde fusese elev. Grijile materiale, din cauza cărora în vremea studenției a trebuit să ocupe un post de funcționar la Primăria Capitalei și apoi la Institutul Geologic, îl silesc să refuze bursa în Italia oferită de Ramiro Ortiz, profesorul său la Universitate. După ce trece cu succes, fiind clasificat primul, examenul de capacitate (1923), între anii 1925 și 1929 este, în Turnu Severin, director al Școlii Normale „Domnul Tudor”, iar între 1938 și 1943, director al Liceului „Traian”. Începând din 1924 scrie intens la „Datina” din Turnu Severin, alături de Al. Dima și alții. La revista craioveană „Ramuri” deține, împreună cu D. Tomescu, rubrica intitulată „Comentarii și însemnări critice”, în care publică articole și cronici

referitoare la viața literară. Pentru o perioadă va fi titularul cronicii literare și la „Gândirea” (1928–1932), dar diferențe de neconciliat între credințele proprii și orientarea publicației îl obligă să renunțe, fiind înlocuit de Ovidiu Papadima. A mai colaborat la „Arhivele Olteniei”, „Provincia” din Turnu Severin, „Calendarul”, „Societatea de mâine”, „Secolul”, „Revista învățătorimii gorjene” ș.a., semnând și cu pseudonimul I. Cetină.

Proza din volumul *Prin Munții Mehedinților* (1937), aflându-și îndemnul în monografia închinată zonei de Ion Ionescu de la Brad, se înscrie într-o tradiție ilustrată mai ales de Calistrat Hogăș. Călătorul este atras în egală măsură de priveliștile montane, de mituri și legende, de oamenii întâlniți în peregrinările sale. Sunt observații ale unui profesor, în sensul că mereu se extrag „învățăminte” din realitățile descoperite, care vor fi studiate și clasificate, dar și însemnări, la lipsite de emoție, adesea chiar lirice, ale unui scriitor sensibil la ineditul și frumusețea peisajelor, la semnificațiile ascunse ale experiențelor trăite. O altă carte, anunțată inițial cu titlul *Perspective mehedințene*, care adună noi notații din drumurile pe cărările munților și ale satelor oltenești, tipărită în 1947, nu s-a mai difuzat. În același stil îngrijit, poate cam încărcat de metafore, de exprimări prețioase, sunt scrise și cronicile literare, uneori luări de poziție cu ecou în epocă, începând cu acelea din „Datina” și continuând cu cele din „Ramuri” și din „Gândirea”. Substanțială este contribuția lui I. privind raporturile dintre tradiționalismul autohton și ortodoxism. El își bazează concluziile, ponderate, izvorând din cunoașterea în profunzime a stării de lucruri și, în consecință, defavorabile orientării gândirii, pe o analiză laborioasă, argumentată, care pornește de la faptele și generalizează firesc, apropiată în esență de interpretarea dată ortodoxismului de E. Lovinescu. Mai puțin sigur, mai concesiv se arată comentatorul în aprecierea operei unor scriitori de la „Gândirea”. Poezia lui Nichifor Crainic sau proza lui Cezar Petrescu constituie, de pildă, pentru el adevărate modele. În schimb, experiența poetică argheziană îl găsește nepregătit, mărturie stând reacția sa, în linii mari negativă. De luat în seamă prin acuitatea și relevanța comentariului și, adesea, a obiecțiilor sunt și articolele în care urmărește diverse aspecte ale vieții literare și culturale din anii '20-'30. Demersul său critic, în general adecvat, îi asigură un loc meritoriu în istoria criticii literare.

SCRIERI: *Prin Munții Mehedinților*, Craiova, 1937; ed. îngr. și pref. Al. Dima, Craiova, 1977; *Itinerar mehedințean*, Craiova, 1947.

Repere bibliografice: Vrabie, *Gândirismul*, 307; Emil Manu, *Constantin D. Ionescu*, R, 1967, 4; Micu, „Gândirea”, 311–313, 971–972; Șerban Cioculescu, *Cu Constantin D. Ionescu „prin Munții Mehedinților”*, LCF, 1978, 8; Ornea, *Tradiționalism*, 442–443; Dorina Grăsoiu, *Bătălia Arghezi*, Cluj-Napoca, 1984, 97; Șerban Cioculescu, *Argheziana*, București, 1985, 382; Firan, *Profiluri*, 411. R.Z.

IONESCU, Cornel Mihai (11. II. 1941, București), eseist și traducător. Este fiul Elenei (n. Stoica-Mavromati) și al lui Mihai Ionescu, avocat și diplomat. Absolvent al Liceului „Dimitrie Cantemir” din București (1959), I. a urmat în perioada

1959-1964 cursurile Facultății de Limbi Romanice și Clasice (secția italiană-spaniolă) a Universității bucureștene. Și-a luat doctoratul în 2002 cu o teză intitulată *Hermeneutică și apofază în barocul european și în gândirea lui Dimitrie Cantemir*. Este asistent (din 1964), apoi lector (1967) și conferențiar (2002) la Facultatea de Litere a Universității bucureștene, în cadrul Catedrei de literatură comparată, iar din 1990 devine profesor asociat la Facultatea de Filosofie. Debutează cu critică literară în „Luceafărul” (1961), colaborând apoi și la „Viața românească”, „Secolul 20”, „Revista de istorie și teorie literară”, „Luceafărul”, „Jurnalul literar”, „Steaua”, „Cahiers roumains d'études littéraires” ș.a.

Spirit aparadigmatic, erudit și estetic, I. aduce în critica literară românească rafinamentul broderiei analitice executate pe suprafețe infinitezimale, în care tensiunea și dispunerea savantă a liniilor ce alcătuiesc desenul textual se îmbină cu finețea rece a inciziei logice. Sentimentul e de fascinație și vertij, al *aleph*-ului borgesian, sumă a universului și simbol prin excelență al infinitului mic pascalian. Început ca hermeneutică, demersul critic inaugurat de I. tinde către ceea ce autorul numește „hermenoetică” — metodă interpretativă ce încifrează înțelesul dianoetic al textului în sensuri noetice. Cartea de debut a lui I., *Generația lui Neptun* (1967), analizează implicațiile teoretice ale mișcării italiene neoavangardiste intitulate Grupul '63. Eveniment premergător a ceea ce mai târziu se va numi postmodernism, resurecția spiritului avangardist se face pe fondul opoziției manifeste față de avangarda istorică, acuzată de membrii Grupului '63 de superficialitate și ineficiență. Vechiului avangardism al „generației lui Vulcan” (metafora îi aparține lui Umberto Eco), eșuat în gesturi și atitudini nihiliste și în sterilitate, îi este contrapus experimentalismul „generației lui Neptun”. Urmărind ideile grupului din perspective complementare — estetică, lingvistică, sociologică, ideologică —, I. pune în lumină atât conținutul novator, cât și punctele slabe ale manifestelor neoavangardiste, datorate unor abordări sociologizante dogmatice, tributare esteticilor marxiste ale lui Georg Lukács și Antonio Gramsci, ca și caracterului vag și efemer al teoriei „angajării” a lui Jean-Paul Sartre. Volumul *Palimpseste* (1979) teoretizează, cu mai mulți ani înaintea apariției în Franța a cărții cu același titlu al lui Gérard Genette, un nou tip de lectură critică și de interpretare textuală. Avându-și rădăcinile în poetica polimorfă a barocului, palimpsestul critic — crede I. — este acea strategie interpretativă care vede textul ca pe o succesiune de straturi semantice care își induc reciproc semnificații în cadrul unei circularități de tip hermeneutic. Coborârea în transparența straturilor palimpsestului este un vertij, o cădere în Maelströmul lui Edgar Poe, acolo unde sensurile explodează în progresie geometrică, dând cititorului neprevenit o senzație de fascinație și angoasă. Mai târziu, într-un articol din 1990, autorul, în acord cu gândirea poststructuralistă, va numi acest tip de palimpsest unul „intertextual”, pentru a-l delimita de o specie de palimpsest cu mult mai dificilă, aceea „intratextuală”, în care straturile nu se mai delimitează în profunzime, ci coexistă, în mod paradoxal, pe același nivel textual. Aceasta este ceea ce I. denumește

„adâncimea suprafeței”, cea care mimează, în spirit postmodern — ludic și parodic —, „accidentele, hazardul și surprizele profunzimii”. Odată definit, palimpsestul critic abordează antinomiile-cheie ale esteticii și culturii universale — gândire logică/ intelect noetic, identitate narcisică/ identitate proteică, spirit atic/ spirit asiatic —, trecând prin operele unor scriitori emblematici precum Dimitrie Cantemir, Mihai Eminescu, Mateiu I. Caragiale, Emil Botta, Pascal și Dante. Palimpsestul vizează, în modul în care îl concepe și utilizează I., o secretă căutare a identității, o proliferare și aglomerare a sensurilor care să dea naștere, prin implozie, „soarelui negru” alchimic, celui „sens ascuns” la care trimit textele obscure ale lui Heraclit. Analiza prozei lui Mateiu I. Caragiale este exemplară în această perspectivă: estetica scriitorului este o estetică apofatică (structurată de categorii negative), în care existența lui Aubrey de Vere este o operă de artă „a cărei noimă este de nepătruns” cu ajutorul gândirii logice. Misterul existenței personajului se constituie însă nu prin ascunderi succesive, ci prin supradeterminare semantică, printr-un exces de transparență. Viața ca operă de artă se desfășoară conform unui sens/joc secund, sens care, supradeterminându-le în mod secret pe toate celelalte, „transpare”, paradoxal, în trăirea simplității și limpezimii naturale ca „artificiu”. Început ca analiză a unui text de doar câteva pagini (e vorba de proza *Remember*), palimpsestul critic urmărește proliferarea vertiginoasă a sensurilor în deschideri succesive din ce în ce mai vaste, care ajung inevitabil la fundamentele esteticii și la raporturile acesteia cu celelalte categorii axiologice. *Cercul lui Hermes* (1998) distilează straturile succesive ale palimpsestului — figurile proteice, manifestate în durată cronologică, ale comprehensiunii — în viziunea fulgurantă a intuiției extatice, acea ipostază a intelectului noetic în care existența estetică, de natură textual-discursivă, este răscumpărată și mântuită prin prezența imponderabilă, dar orbitoare a adevărului întemeietor. Contribuția lui I. la hermeneutica postheideggeriană constă în demersul integrator prin care „amprente” mundane ale ființei, concretizate în ceea ce modernitatea și postmodernitatea numesc „specializări” (științe teoretice) și „tehnici” (științe practice), sunt recuperate și reintegrate unei dimensiuni ontologice fundamentale: teorie psihanalitică a lui Jacques Lacan „traduce” inconștient liniile de forță ale gândirii lui Martin Heidegger, litera S a semnăturii postume a lui Sade și spiritul laocoonic al lui Diderot sunt aspecte înstrăinate ale numinosului și, în același timp, „proiecții” degradate ale cercului hermeneutic, iar „holomerul”, entitatea care stă la baza „logicii lui Hermes” descrise de Constantin Noica, este monada leibniziană. Pornită din sfera esteticului, gândirea critică a lui I. se manifestă retoric prin aglomerarea barocă de tensiuni speculative și paradoxuri semantice, într-un proces halucinant de „ardere” și depășire a logicii tradiționale în direcția unei viziuni „hermenoetice”, în care forma cea mai subtilă a „explicării” și „dezvăluirii” este „încifrarea” și „încriptarea”. Dublul sensibil al acestui vertij teoretic este poezia, cu pulverulența semnificațiilor și ambiguitățile sale creatoare. Relația dintre poet și gânditor este abordată de I. printr-un „discurs oblic” — strategie proprie

fenomenologiei sacrului —, care presupune circumscrierea obiectului prin învăluirea sa în cercuri hermeneutice succesive. Schizomorfia teoretică heideggeriană a „gândirii” și „numirii” — avatar al angoasei existențiale — se resoarbe, astfel, în „liniște”, în certitudinea calmă a „chemării” pascalienne a sacrului, care împacă neliniștile și tensiunile existențiale în actul de reculegere și meditație asupra Ființei supreme — Dumnezeu creștin.

SCRIERI: *Generația lui Neptun*, București, 1967; *Palimpseste*, București, 1979; *Lorrain*, București, 1983; *Cercul lui Hermes*, București, 1998.
Traduceri: Ugo Foscolo, *Ultimele scrisori ale lui Jacopo Ortis*, pref. trad., București, 1966; Dino Buzzati, *Marele portret*, București, 1969; Umberto Eco, *Opera deschisă*, pref. trad., București, 1969; Galvano Della Volpe, *Critica gustului*, pref. trad., București, 1975; Jacques Derrida, *Diseminația*, București, 1997.

Repere bibliografice: Marin Mincu, „*Generația lui Neptun*”, VR, 1968, 2; Constantin Stan, *Cornel Mihai Ionescu, „Mă farmecă aura pe care inteligența o are la vârsta tânără”*, LCF, 1979, 10; Doina Uricariu, *Lectura ca palimpsest*, LCF, 1979, 22; Liviu Antonesei, „*Palimpseste*”, CRC, 1979, 36; Valeriu Gherghel, „*Palimpseste*”, CL, 1979, 9; Costin Tuchilă, „*Palimpseste*”, R, 1979, 10; Ion Maxim, *Codul palimpsestelor*, VR, 1979, 12; Adriana Babeți, *Bătăliile pierdute*, Timișoara, 1998, 117-130; *Dict. scriit. rom.*, II, 593-594; Gabriel I. Popescu, *Prolegomene la „Cercul lui Hermes”*, „*Mozaicul*” (Craiova), 2001, 1-2. L.H.

IONESCU, Eugen (13.XI.1909, Slatina - 28.III.1994, Paris), dramaturg, eseist, prozator și poet. Este fiul Thérèsei (n. Ipcar), fiica unui inginer francez stabilit în România, și al lui Eugen Ionescu, avocat. Curând după nașterea copilului, familia pleacă la Paris, unde I. va urma școala primară. Când România intră în război, tatăl se întoarce în țară. După încetarea războiului, în 1922 revine și I., care se înscrie la Liceul „Sf. Sava” din București (pe care îl va absolvi în 1928) și apoi la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității bucureștene (1929-1932). Funcționează ca profesor de limba franceză la câteva licee din București și din provincie. A debutat în „Revista literară a Liceului «Sf. Sava»” (1927), din al cărei comitet de redacție a făcut parte, colaborând ulterior cu versuri și la *Bilete de papagal* (1928). A colaborat la publicații de orientări diverse, deopotrivă la unele de avangardă și la altele al căror program era apropiat de tradiționalism: „*Ultima oră*”, „*Convorbiri literare*”, „*Excelsior*”, „*Fapta*”, „*Zodiac*”, „*Viața literară*”, „*Axa*”, „*Azi*”, „*Clopotul*”, „*Discobolul*”, „*Ulise*”, „*Floarea de foc*”, „*România literară*”, „*Rampa*”, „*Credința*”, „*Litere*”, „*Meridian*”, „*Reporter*”, „*Familia*”, „*Critica*”, „*Ideea românească*”, „*Facla*”, „*Părerii libere*”, „*Vremea*”, „*Linia dreaptă*”, „*Universul literar*”, „*Viața românească*” ș.a. Se află în pagini de revistă eseuri și cronici literare sau plastice, versuri și fragmente de roman în care unii dintre exegeții operei sale au descoperit anticipări ale ideilor din teatrul său de după 1950.

Debutul editorial s-a produs în 1931, cu placheta de versuri *Elegii pentru fințe mici*. Critica franceză (Philippe Sellier) a identificat aici ecouri din Francis Jammes și din Maurice Maeterlinck, în timp ce comentatorii români (Ion Vartic) au întreprins o analiză mai atentă, observând legăturile dintre

această poezie „voit neîndemănatică și puerilă, evitând orice dexterități tehnice și literare” și viziunea unui „uriaș teatru de păpuși al lui Dumnezeu”, în care I. „a primit dintru început să fie măscăriciul lui Dumnezeu, un saltimbanc metafizic”, a cărui dramă „nu este estetică, ci ontologică”. Un univers strâns „într-o cutie de păpușă”. Se pare că, totuși, caligrafiile delicate ale poemelor din 1931 nu au fost apreciate nici de spiritele evoluat ale vremii (Șerban Cioculescu, de pildă, numea aceste poeme „păpușării literare”), nici de unii comentatori de mai târziu care, asemenea lui Gelu Ionescu, aveau să vorbească despre „valoarea modestă” a poeziei lui I. Nedreaptă într-o anumită măsură, această judecată nu e lipsită cu totul de temei dacă e raportată la valoarea fragmentelor de proză și a criticii publicate de I. în acei ani. Era și firesc ca volumul de comentarii literare cu un titlu exploziv *Nu* (1934) să stârnească ecouri incomparabil mai ample. Scrise cu vervă, ele lansau opinii non-conformiste și, în marea lor majoritate, ireverențioase despre literatura unora dintre scriitorii consacrați ai timpului — Tudor Arghezi, Ion Barbu, Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu. În treacăt, nu erau cruțați nici reprezentanții cei mai importanți ai criticii — E. Lovinescu, G. Ibrăileanu, Șerban Cioculescu, Perpessicius, Petru Comarnescu, Pompiliu Constantinescu (fostul profesor de la „Sf. Sava” al lui I.), G. Călinescu. Fapta — așa cum constata peste câțiva ani Călinescu — a scandalizat, cu toate că „autorul nu se dovedea chiar așa de negativ și-și permitea doar câteva obiecții ce prevesteau un talent de polemist cu fraza alertă, franțuzească.” Surprinde însă că

țintele ironiei lui I. sunt mai ales purtătorii ideilor moderniste, și nu numai în literatura română, pentru că și exemplele alese din alte literaturi sunt circumscrise concepției potrivit căreia valorile vor trebui căutate în operele ce au rezistat timpului — Racine, Goethe, Dostoievski. Aproape nici un reprezentant al literaturii contemporane. E foarte greu să se poată deduce care anume ar fi linia directoare de-a lungul căreia s-ar clădi o literatură română capabilă să reziste timpului, când numele rostite mai des de I. sunt Miguel de Unamuno, Marcel Proust sau Giovanni Papini, între care nu prea se întrevăd legături, când singurul roman românesc față de care își dovedește respectul e *Răscoala* de Liviu Rebreanu, iar Aldous Huxley devine obiectul unor ironii tăioase. E, în orice caz, limpede că tânărul nonconformist nu se simte apropiat nici de atitudinea avangardei. De altminteri, atacul prelungit și sistematic împotriva lui Arghezi, într-un moment când revistele avangardei îl așezau pe poetul *Cuvintelor potrivite* alături de F.T. Marinetti și de Georges Ribemont-Dessaignes, demonstrează că nu adeziunea la negativismul radical avangardist ar trebui căutată în 1934 la I. Foarte semnificativ, în anii în care marile expoziții ale lui Wassily Kandinsky, Oskar Kokoschka sau André Masson erau primite extrem de favorabil, ca și pictura abstractă, întemeiată exclusiv pe expresivitatea culorii, el se pronunță fără echivoc împotriva „ereziei culoare pentru culoare”. Nici solidaritatea cu generația lui nu se regăsește în vreun fel în paginile

acestei cărți. Modul în care e discutat romanul *Maitreyi* al lui Mircea Eliade și, în general, tonul ironic al referirilor la unii tineri intelectuali de valoarea lui Eliade însuși, a lui Emil Cioran, Petru Comarnescu, I.I. Cantacuzino sunt mărturii ale lipsei oricărui prejudecăți în această privință. E grăitoare neîncrederea autorului în funcțiile criticii: „Nu poate fi adevărat ceea ce spune un critic de vreme ce judecă operele literare după criterii arbitrare care, de altminteri, pot fi schimbate între ele după plac și acoperă în mod egal, exterior și nesemnificativ, realitatea literară și de vreme ce, nu-i așa? axiomă, nu poate să intuiască esențele literare. Criticul stabilește cadre valabile pentru un număr interminabil de conținuturi [...]. Dar un cadru valabil pentru mai multe conținuturi este, de fapt, nevalabil. Orice judecată critică este neutră, goală de sens.” Cu câteva pagini înaintea acestui rechizitoriu, I. recursese la o demonstrație ce punea, de fapt, în evidență lipsa de valabilitate a adevărilor criticii: scrisese două cronici cu concluzii opuse la *Maitreyi* de Mircea Eliade. Exercițiu strălucit, în care paradoxul e implicat cu umor într-o carte numită de G. Călinescu „ștrengărească”. Cartea din 1934 pune însă probleme grave. Chiar dacă e adevărat că tonul e frecvent „ștrengăresc”. Numai în aparență I. ia în glumă realitățile literaturii românești contemporane cu el. Găsește jignitoare, de exemplu, „fața veșnic întoarsă modelelor străine”, care „ar trebui să fie o acceptare francă, integrală, a învățămintelor Occidentului”. Fără slăbiciunea entuziasmului, dar și fără slăbiciunea revoltei, „fără

neîncredere, trebuie să continuăm să învățăm". Și cu o formulă ce îndeamnă la meditație, „deocamdată, trebuie să fim cât mai pașoptiști cu putință. Iar despre autenticitatea noastră, să nu avem nici o grijă, căci ea se creează sau nu — dacă vrea ea, nu dacă vrem noi — din inautenticitate, căci minus cu minus fac plus." În esență, autorul pare apropiat mai curând de o viziune conservatoare, pentru care însușirea modelelor străine nu e suficientă pentru a asigura maturizarea și modernizarea literaturii naționale. El insistă implicit asupra necesității de a se crea un climat, o mentalitate prielnice preluării oricărui fel de modele, altminteri totul ar fi amenințat să cadă în ridicol. Și nu ezită să-și illustreze afirmațiile cu numele unor colegi de generație („Paul Costin Deleanu e un Berdeaev, Emil Gulian un Léon-Paul Fargue, Mircea Eliade un Papini”), comparații pe care, pentru a-și vădi întregul ridicol, le pune alături de cele ale lui Ion Heliade-Rădulescu („Jenăchiță Văcărescu e mai mare decât Goethe, Bolintineanu este mai mare decât André Chénier”), deși, de dragul paradoxului demonstrației, I. scoate afirmațiile lui Heliade din context. E îndreptățită tendința unor exegeze mai recente de a pune cartea din 1934 în legătură cu scepticismul față de valoarea spirituală a literaturii în ansamblul ei, atitudine care poate fi regăsită în multe texte contestatate ale epocii. De fapt, unele idei conturate clar în scrierile lui I. de după 1950, cele care i-au adus recunoașterea internațională, sunt anticipate în literatura sa din anii '30. Semnalând publicarea în germană a unei ediții de opere ale lui I., un reputat istoric al teatrului modern, W.D. Lange, îl numea pe dramaturg „un călător solitar”. Ceea ce era exact, în sensul că scriitorul nu aderase la nici o mișcare literară a vremii și pe cele mai multe le trata cu nepărtinitoare ironie. Pe de altă parte, unii exegeți au avut dreptate să identifice în opera de dinaintea plecării în Franța a lui I. ecouri ale literaturii române moderne — de la Al. Macedonski, Tudor Arghezi sau Ion Barbu la Mateiu I. Caragiale, Mircea Eliade și (surprinzător) la Adela lui G. Ibrăileanu. Acestea au fost puse în evidență în legătură cu unele poezii și proze ionesciene din anii '30. Așa cum s-a spus, dacă în 1934 ar fi fost englez, „literatura engleză ar fi fost aceea care ar fi suportat, din partea lui, același tratament negativist”, și asta pentru că literatura ca atare e o inutilitate, de vreme ce oamenii înșiși sunt cu totul neimportanți (Ion Vartic). Cu toate acestea, lui I. nu i s-a părut o inutilitate să discute fenomenul literar românesc și să scrie el însuși literatură. Conturul contribuției sale la literatura din România deceniului al patrulea poate fi desenat numai dacă se iau în seamă și colaborările din periodice — fragmente de roman, pagini de jurnal, versuri, alături de numeroase comentarii critice ale cărților nou-apărute și ale problemelor generale ale vieții culturale. De altfel, asupra unor aspecte teoretice schițate în acești ani avea să revină mai târziu, în *Notes et contre-notes* (1962).

În 1936 I. se căsătorește cu Rodica Burileanu, studentă în filosofie, iar în 1938 pleacă la Paris ca bursier al guvernului francez, cu intenția de a-și susține doctoratul cu teza *Le Thème du péché et le thème de la mort dans la poésie française depuis Baudelaire* (pe care nu o va încheia niciodată). În anii războiului trăiește în Franța neocupată, în 1940 revine pentru scurt timp la

București, iar în 1942 pleacă definitiv la Paris. Și-a câștigat existența lucrând la o editură ce tipărea cărți de administrație, fiind aici și corector. Imediat după război a tradus din câțiva scriitori români, foarte diferiți între ei, cum erau Pavel Dan, Mihai Ralea și Urmez, transpuneri care însă au trecut neobservate de publicul francez. La fel s-a spus și despre primele sale piese de teatru, afirmație discutabilă, pentru că spectacolele în fața unor săli cu câteva zeci de spectatori erau o caracteristică a teatrului de avangardă și, din acest punct de vedere, piesele lui I. nu au avut un destin diferit de cel al altor puneri în scenă neconformiste. Pe de altă parte, se citează mărturia ce atestă interesul foarte viu trezit și de primele sale lucrări dramatice, animatele discuții provocate de acestea, începând cu *La Cantratrice chauve*, reprezentată în 1950 la Théâtre des Noctambules, apoi la Théâtre de la Huchette din Paris, unde în 1952 se joacă și *La Leçon*, iar în 1953 îi sunt reprezentate șapte piese într-un act. Mărturia cu atât mai semnificative cu cât de partea lui I. s-au aflat și câțiva dramaturgi reputați, foarte buni cunoscători ai exigențelor construcției dramatice. Jean Anouilh — care își câștigase celebritatea cu mai bine de un deceniu în urmă — avea să spună despre colegul său de generație că „e superior lui Strindberg”, folosind termenul „clasic” pentru a defini *Les Chaises*, drama doar „aparent grotescă” a lui I. S-au auzit și destule voci care o caracterizau ca pe „o simplă curiozitate”. Altele o așezau în descendența imediată a supra-realismului, insistând asupra a ceea ce se considera a fi lipsă a formei și, deci, urmare a intervenției hazardului. Au trecut câțiva ani până când comentatorii și-au dat seama că aceste „curiozități” sunt construite într-o formă riguroasă, deși netradițională. În jurul lui 1956 critica franceză vorbea insistent despre „reînvierea tragediei”, pronunțând mai ales patru nume: Eugen Ionescu (devenit, în chip firesc, Eugène Ionesco), Samuel Beckett, Jean Genet și Arthur Adamov. Peste zece ani, în stagiunea 1966-1967, lui I. i se jucau la Paris cinci piese, dintre care una la Théâtre de France, iar *La Soif et la Faim* la Comédie Française. *La Cantatrice chauve*, scrierea lui de debut ca dramaturg, a ținut afișul la Théâtre de la Huchette aproape patruzeci de ani, record absolut de longevitate pe o scenă pariziană. În afara granițelor Franței, spectacolele pieselor sale devin tot mai multe și „proliferarea ionesciană” e o expresie folosită din ce în ce mai frecvent în vocabularul criticii. Pe măsură ce piesele lui atrăgeau un public tot mai numeros, s-au intensificat și controversele. Atacul declanșat în 1958 de Kenneth Tynan, un proeminent critic britanic, care îl acuza de formalism, a provocat riposta dramaturgului în ziarul „The Observer”: „Înnoirea limbajului înseamnă înnoirea concepției și a viziunii înseși a lumii”, I. proclamând însă necesitatea unei întoarceri la marile mituri ancestrale, la arhetipurile care au dat profunzime operelor lui Eschil și celor ale lui Shakespeare și „care nu se pot revela decât după ce au fost ucise stereotipiile vieții mic-burgeze”. Exegezele consacrate scrierilor sale stăruie asupra seriozității cu care I. și-a clădit o cultură sistematică. Listelor lungi de cărți de literatură, mai ales din secolul al XX-lea, pe care le comentează în articolele publicate în România în anii '30, li se adaugă cele de filosofie. Dintre

VIAȚA

- 1909** **noiembrie 13** Se naște la Slatina Eugen Ionescu, fiul Thérèsei (n. Ipcar), fiica unui inginer francez stabilit în România, și al lui Eugen Ionescu, avocat.
- 1911** Familia se instalează la Paris, unde tatăl pregătește o teză de doctorat.
- 1916** După intrarea României în război, tatăl său se întoarce în țară, unde mai târziu va divorța și se va recăsători.
- 1917–1919** Locuiește, împreună cu sora sa mai mică, Mariiina, în localitatea La Chapelle-Anthenaise, un sat din Mayenne, în vestul Franței.
- 1920** Copiii se întorc la Paris.
Frecventează o școală comunală din strada Dupleix.
- 1922** **mai** Împreună cu sora sa, revine în România.
- 1922–1928** Învață la Liceul „Sf. Sava” din București.
Își susține bacalaureatul la Craiova.
Relațiile cu tatăl său și cu familia acestuia înrăutățindu-se, hotărăște să locuiască împreună cu mama sa, care venise în București și se angajase funcționară într-o bancă.
- 1927**
- 1928**
- 1929–1933** Urmează cursurile Facultății de Litere și Filosofie a Universității din București, dându-și licența în limba și literatura franceză.
- 1929–1935**
- 1931**
- 1934** la examenul de capacitate la limba franceză.
- 1936** **iulie 8** Se căsătorește cu Rodica Burileanu, fiica lui Mihail Burileanu, directorul ziarului „Ordinea”.
Mama sa moare în urma unei congestii cerebrale.
Funcționează ca profesor de limba franceză la Cernavodă.
- 1936–1938**

OPERA

martie 10 Debutează cu poezia *Copilul și clopotele* în primul număr din „Revista literară a Liceului «Sf. Sava»”, unde va mai publica alte versuri (*Crinii, Copacii, Bujorii albi, Elegie*) și cronică literară.

Colaborează cu versuri la „Bilete de papagal”, revista lui Tudor Arghezi.

Publică articole, cronici literare și plastice, eseuri, poezii în „Ultima oră”, „Viața literară”, „Rampa”, „Epoca”, „Convorbiri literare”, „Fapta”, „Excelsior”, „Zodiac”, „Facla”, „Floarea de foc”, „Clopotul”, „România literară”, „Azi”, „Axa”, „Discobolul”, „Credința”, „Herald”, „Litere”, „Meridian”, „Universul literar”, „Familia”, „Reporter”, „Critica”, „Ideea românească” ș.a.

Apare placheta *Elegii pentru ființe mici*.

Iese de sub tipar volumul de eseuri *Nu*. Un juriu prezidat de Tudor Vianu acordase autorului un premiu al Editurii Fundațiilor Regale pentru „scriitorii tineri needitați”.

Cartea stârnește un viu scandal în lumea literară.

Colaborează la „Părerii libere”, „Facla”, „Reporter”, „Familia”, „Ideea românească”, „Vremea”, „Universul literar”, „Rampa”, „Viața literară”, „Viața românească” ș.a.

- 1937** Este profesor de limba franceză la Seminarul Teologic din Curtea de Argeș și la Colegiul „Sf. Sava” din București. Detașat la Ministerul Educației Naționale, conduce Serviciul de Relații cu Străinătatea.
- 1938** Pleacă la Paris cu o bursă oferită de Institutul Francez din București, pentru a pregăti o teză de doctorat, *Le thème du péché et le thème de la mort dans la poésie française depuis Baudelaire*, rămasă neterminată.
- 1939** Se întoarce, pentru scurt timp, în La Chapelle-Anthemoise. Frecventează grupul de la revista „Esprit” și ia legătura cu redactorii de la „Cahiers du Sud”. Trimite corespondențe revistei „Viața românească” și „Universului literar”.
- 1940** **primăvara** Vine în România, unde este mobilizat. Predă la Colegiul „Sf. Sava” din București.
- 1942** **mai** Se întoarce la Paris.
iunie Ministerul Propagandei Naționale îl numește atașat de presă al Legației Române de la Vichy.
decembrie Este transferat la Marsilia.
- 1943** **aprilie** Funcționează ca secretar cultural al Legației Române.
- 1944** **iunie** Este numit secretar principal al Serviciului Cultural din cadrul Legației Române.
Contribuie la înființarea Catedrei „Mihai Eminescu” la Nisa și a primului lectorat de limba română la Montpellier.
august 26 Se naște la Paris fiica sa, Marie-France.
- 1945** **martie** Se instalează la Paris.
Se angajează corector la Éditions Administratives.
- 1945–1949**
- 1948** **octombrie** Moare tatăl său.
- 1950** Obține cetățenia franceză.
Lucrează ca muncitor la firma Ripolin, apoi ca mănuiitor și corector la Editura Durieu (până în 1955).
- 1951**
- 1952**
- 1953** **februarie 20** Piesa *La Leçon* este reprezentată la Théâtre de Poche, în regia lui Marcel Cuvelier.
aprilie 22 Sylvain Dhomme pune în scenă la Théâtre du Nouveau Lancy piesa *Les Chaises*.
La Cantatrice chauve și *La Leçon* sunt reluate la Théâtre de la Huchette.
februarie La Théâtre du Quartier-Latin se joacă *Victimes du devoir*, în regia lui Jacques Mauclair.
septembrie Șapte piese scurte – *La Jeune fille à marier*, *Le Salon de l'automobile*, *Le Connaissez-vous?*, *Le Rhume onirique*, *La Nièce-épouse*, *Les Grandes chaleurs* (adaptare după I.L. Caragiale) și *Le Maître* – sunt puse în scenă de Jacques Polier la Théâtre de la Huchette.

1954 Este distins cu Premiul „Alphonse Allais”.

1955

1956

1957

1958

1959 Participă la Festivalul Internațional de Teatru, Muzică și Dans de la Spoleto și la Colocviul de la Helsinki despre teatrul de avangardă.

Călătorește în Danemarca, la Copenhaga, și în Brazilia; face un sejur la New York.

1960

1961 I se acordă titlul Chevalier des Arts et des Lettres.

1962

1963

1964

1965

februarie Publică nuvela *Oriflamme* în „La Nouvelle revue française”.

aprilie 14 Are loc premiera piesei *Amédée ou Comment s'en débarrasser* la Théâtre de Babylon, în regia lui Jean-Marie Serreau. La Éditions Gallimard îi apare primul volum din seria *Théâtre*, cu o prefață de Jacques Lemarchand (ultimul volum, al șaptelea, va fi publicat în 1981).

octombrie Se reprezintă *Jacques ou La Soumission* și *Le Tableau* la Théâtre de la Huchette, în regia lui Robert Postec.

Cu prilejul reluării spectacolelor cu *Les Chaises*, Jean Anouilh scrie un articol entuziast în „Le Figaro”.

Publică nuvela *La Vase* în „Cahiers des saisons”.

septembrie 10 La Théâtre d'Aujourd'hui, în regia lui Robert Postec, are loc premiera franceză a piesei *Le Nouveau locataire*. Publică nuvela *Rhinocéros* în „Les Lettres nouvelles”.

Susține o polemică virulentă cu Kenneth Tynan, criticul de la jurnalul londonez „The Observer”.

februarie 27 Piesa *Tueur sans gages* este reprezentată la Théâtre Récamier, în regia lui José Quaglio.

La Düsseldorf are loc premiera cu piesa *Rhinocéros*, pusă în scenă de Karl-Heinz Stroux.

ianuarie 22 *Rhinocéros* se joacă la Odéon-Théâtre de France, în regia lui Jean-Louis Barrault, care interpretează și rolul principal.

aprilie 28 *Rhinocéros* este reprezentată la Royal Court Theatre din Londra, în regia lui Orson Welles, cu Lawrence Olivier în rolul principal.

decembrie 15 La Théâtre de l'Alliance Française are loc premiera piesei *Le Roi se meurt*, pusă în scenă de Jacques Mauclair. Publică la Gallimard culegerea de nuvele *La Photo du colonel* și volumul *Notes et contre-notes*.

Le Piéton de l'air este reprezentată la Odéon-Théâtre de France, în regia și interpretarea lui Jean-Louis Barrault.

aprilie 10 Pentru prima dată i se reprezintă o piesă în România: *Rinocerii*, la Teatrul de Comedie din București, în regia lui Lucian Giurchescu, cu Radu Beligan în rolul principal.

La București au loc trei premiere: *Cântăreața cheală* la Teatrul Mic, în regia lui Valeriu Moiescu (18 martie), *Regele moare* la Teatrul Național, în regia lui Moni Ghelerter (10 octombrie), și *Scaunele* la Teatrul „C.I. Nottara”, în regia lui George Rafael (17 octombrie). *Englezește fără profesor* apare în revista „Secolul 20”.

La Soif et la faim este jucată în premieră la Düsseldorf, în regia lui Karl-Heinz Stroux.

Publică piesa *La Lacune* (în „Le Nouvel observateur”) și fragmente de jurnal (în „Preuves”).

- 1966** I se acordă Marele Premiu al Teatrului pentru întreaga sa operă. În regia lui Jean-Louis Barrault, se joacă la Odéon-Théâtre de France *Délire à deux* și *La Lacune*.
I se reprezintă pentru prima oară o piesă la Comédie Française: *La Soif et la faim*, în regia lui Jean-Marie Serreau, cu Robert Hirsch în rolul principal.
Apare volumul Eugène Ionesco. *Entre la vie et le rêve. Entretiens avec Claude Bonnefoy*.
- 1967**
- 1968** Reacționează la invazia sovietică în Cehoslovacia. Publică *Journal en miettes*.
Publică *Présent passé, passé présent*.
La Editura pentru Literatură Universală apar două volume de *Teatru*, cuprinzând opt piese traduse în limba română.
La Teatrul de Comedie din București se reprezintă *Ucișă fără simbrie*, în regia lui Lucian Giurchescu (1 octombrie), iar la Teatrul „Lucia Sturdza-Bulandra” *Victimele datoriei*, în regia lui Crin Teodorescu (11 decembrie).
- 1969** Este distins cu Premiul „Prince Pierre de Monaco”, cu Medalia Principatului Monaco (mai) și cu Marele Premiu Național pentru Teatru (decembrie). La Teatrul Național din Cluj se joacă *Lacuna*.
Apare la Geneva volumul *Découvertes*, cu ilustrațiile autorului.
- 1970** **ianuarie 22** Este ales membru al Academiei Franceze. Primește titlul Chevalier de la Légion d'Honneur.
Întreprinde o călătorie în America de Sud.
Se turnează un film despre viața sa. **septembrie 11** Are loc premiera franceză cu *Jeux de massacre* la Théâtre Montparnasse, în regia lui Jorge Lavelli.
Teatru, antologia în două volume alcătuită și prefațată de Gelu Ionescu, apare la Editura Minerva.
- 1971** **februarie 25** Rostește discursul de primire în Academia Franceză. Călătorește la New York și la Viena, cu ocazia lansării filmului *La Vase*, regizat de H. von Cramer, în care dramaturgul joacă rolul principal. Este ales *doctor honoris causa* al Universității din New York, iar în Austria i se conferă Marele Premiu pentru Literatură Europeană.
- 1972** Călătorește în Danemarca, participă la Congresul Internațional de Teatru de la Helsinki, ține discursul de deschidere al Festivalului de la Salzburg. Jacques Mauclair regizează piesa *Macbett* la Théâtre Rive-Gauche.
- 1973** I se acordă Premiul Literar al Bienalei Internaționale de la Ierusalim. Filmul *La Vase* este prezentat la Londra. Apare romanul *Le Solitaire*.
- 1974** Devine *doctor honoris causa* al Universității din Warwick (Marea Britanie).
- 1975** Este ales *doctor honoris causa* al Universității din Tel Aviv (Israel).
- 1976** Primește Medalia „Max Reinhardt” la Festivalul de la Salzburg. În discursul de deschidere ținut la cel de-al XV-lea Congres Mondial de Teatru, patronat de UNESCO, denunță controlul statului asupra teatrului și intră în conflict cu delegația sovietică.
- 1977** Devine *doctor honoris causa* al Universității din Louvain (Belgia). **septembrie** Adresează o scrisoare deschisă lui Nicolae Ceaușescu, protestând împotriva politicii acestuia. Publică volumul de eseuri *Antidotes*.

- 1978** **august 3-13** La Cerisy-la-Salle, în Normandia, are loc Decada Eugène Ionesco, pe care dramaturgul o va onora cu prezența sa. Participă la acțiunile întreprinse de Comitetul Intelectualilor pentru o Europă a Libertăților.
- 1979**
- 1980**
- 1982** Ține o conferință la Universitatea din Bonn, unde primește Ordinul de Merit.
- 1983** Este invitat de onoare la Congresul Academiei Româno-American de Arte și Științe, ținut la Davis, în California.
- 1984** **februarie** Internat în spital, se află două zile în comă diabetică. În pofida sănătății fragile, continuă să călătorească și să țină conferințe în mai multe țări din Europa și în Statele Unite ale Americii.
Devine Oficier de la Légion d'Honneur.
- 1985** I se conferă mai multe distincții, printre care Premiul Internațional de Artă Contemporană la Monte Carlo.
La Chicago, în prezența lui Saul Bellow și a lui Mircea Eliade, i se decernează Premiul „T. S. Eliot – Ingersoll”.
- 1986**
- 1987**
- 1989** **februarie** Este din nou spitalizat. Fiica sa, Marie-France Ionesco, îi difuzează mesajul de solidaritate cu protestatarii din țară.
Ieșit din spital, prezidează juriul PEN-Clubului, care acordă Premiul Libertății lui Václav Havel.
martie Semnează o declarație în favoarea scriitorului Salman Rushdie, condamnat la moarte de liderii religioși iranieni.
decembrie 30 Devine membru de onoare al Uniunii Scriitorilor din România.
- 1990**
- 1991**
- 1992** I se decernează titlul *doctor honoris causa* al Universității din Katowice (Polonia).
Este membru al Comitetului Internațional al Scriitorilor pentru Libertate.
- Apare culegerea de articole *Un Homme en question*.
- Trupa Ars Amatoria din Cluj-Napoca, condusă de Ion Vartic, joacă piesa *Englezește fără profesor*.
- Se reprezintă *Imaginile sunt imagini* la Teatrul „Ion Creangă”, în regia lui Ion Lucian.
- Publică eseul *La Hugoliade. La vie grotesque et tragique de Victor Hugo*.
- Apare eseul *Le Blanc et le noir*, ilustrat cu cincisprezece litografii ale autorului.
- La Gallimard este publicat volumul *Non*, tradus de Marie-France Ionesco, prefațat de Eugen Simion și cu o postfață de Iliana Gregori.
- februarie 23** Théâtre de la Huchette sărbătorește a treizecea aniversare a spectacolelor Ionesco.
Apare volumul *La Quête intermittente*.
- Volumul *Théâtre complet* apare în „Bibliothèque de la Pléiade” de la Gallimard.
- În regia lui Grigore Gontă, *Ce nemaipomenită harababură* se joacă la Teatrul „Ion Creangă”, iar *Jacques sau Supunerea* la Studioul Academiei de Teatru și Film.
- Lecția* este reprezentată la Teatrul Național din Cluj-Napoca, în regia lui Mihai Măniuțiu.

martie 28 Eugen Ionescu se stinge din viață la Paris, în urma unui stop cardiac.

Ceremonia funebră se desfășoară în ritul ortodox.

Este înmormântat în Cimitirul Montparnasse.

Piesa *Tabloul* se joacă la Teatrul de Stat din Sibiu, pusă în scenă de Dan Alecsandrescu.

numele de filosofi, începând cu unii presocratici și încheind cu elevii și cu adversarii lui Henri Bergson, două par, într-o mai mare măsură, semnificative pentru reperele sale filosofice din perioada când începea să scrie dramă: Pseudo-Denys și Emmanuel Mounier. Cel dintâi era un anonim grec din secolul al V-lea sau al VI-lea, a cărui gândire realiza o sinteză creștină de factură neoplatonică; pe Mounier — fondator al revistei „Esprit” — îl întâlnește în timpul războiului, în sudul Franței, și datorită lui se apropie de gândirea creștină a lui Jacques Maritain și a lui Charles Péguy. În anii '40 se hotărăște să învețe englezește, pentru a avea acces la scrierile unor contemporani britanici și americani care nu fuseseră încă traduse. Se consideră că așa a început una dintre cele mai semnificative aventuri ale teatrului din secolul al XX-lea: urmând cu conștiințiozitate lecțiile din manualul de limba engleză redactat după metoda Assimil, I. este frapat de absurditatea și de ridicolul dialogului pe care erau obligate să îl poarte personajele ce prezentau vorbirea corectă. A transcris frazele din manual, a inventat altele întru totul asemănătoare și le-a transformat în parodica „anti-dramă” *La Cantatrice chauve*, descrisă de el ca „o tragedie a limbajului”, dramatizare a imposibilității comunicării între oameni, a înspăimântătoarei banalități și a vidului interior ce caracterizau, după părerea sa, lumea modernă. Articolele din presa românească a anilor '30 schițaseră această concluzie, iar acum el își crease un cadru mai prielnic expunerii ei și reducerii la absurd a actelor vieții cotidiane. I. a numit trei surse ale dramelor sale: I.L. Caragiale (probabil se referea mai ales la cel din *Căldură mare*, schiță pe care o și adaptează pentru scenă), Urmuz și G. Ciprian (cel din *Capul de rățoi* și, mai sigur, cel din romanul *Soț ori făr'dă...*, publicat în 1936, text pe care îl va fi cunoscut înainte de plecarea în Franța). De altfel, în scrierile sale românești pot fi întrezărite elemente ce vor fi dezvoltate în marea dramaturgie pe care o va crea mai târziu. Unele fără o legătură evidentă între ele. De pildă, realitatea unei lumi copleșite de proliferarea, neconținută aglomerare a obiectelor ce invadează spațiul, paralizând și anihilând făptura umană (ca în *Les Chaises* și în *Amédée*), e anticipată de cea din *Elegii pentru ființe mici*. Jucăriile din „țara de carton și vată”, venind — așa cum le identifică Ion Vartic — din „zona teatrului de marionete”, anunță dezolantul destin al personajelor — marionete sufocate, ca blajinul personaj din *Le Nouveau locataire*, de invazia de obiecte ce inundă treptat scena și, în cele din urmă, întregul oraș. După cum, în ansamblul lor, *Elegiile pentru ființe mici* prevestesc tonul candidului *Quatre contes pour enfants de moins de trois ans*, ce dezvăluie delicatețea unui poet greu de ghicit în dramele care analizează fără cruțare condiția absurdă a existenței umane. Un loc important în evoluția viziunii lui I. îl ocupă antidrama *Englezește fără profesor*, scrisă în românește (după mărturia dramaturgului, a fost elaborată în 1943,

înaintea pieselor în franceză). Necunoscută — prin firea lucrurilor — criticii străine, piesa este judecată, de cele mai multe ori, de comentatorii români în relație cu *La Cantatrice chauve*, căreia îi anticipează, e adevărat, nu numai unele efecte scenice, dar și viziunea parodică aplicată teatrului tradițional european. Poate că această piesă, singura scrisă în românește de I., ar avea dreptul să fie privită nu numai ca o punte de legătură între perioada românească și aceea franceză a scriitorului sau ca o variantă a faimoasei *La Cantatrice chauve*. Nu încapă îndoială că, dacă ar fi fost scrisă într-o limbă accesibilă occidentalilor, și-ar fi aflat locul între celelalte piese ale lui I., în orice caz între cele din anii '50, care pun în discuție imposibilitatea comunicării. După cum e foarte posibil ca Mary, camerista, să nu reprezinte doar un atac împotriva teatrului care, prin natura lui e, cum se spune în piesă, „un polițist”, pentru că „orice piesă e o anchetă detectivistă” ce își descoperă în dezno-dământ concluziile, enigmele fiind întotdeauna „polițiste”. Subreta e un *raisonneur* în comediile clasice, iar aici personajul e cu atât mai important cu cât, prezentându-se ca „Sherlock Holmes”, se presupune că e merit să dezlege secretul care îi înconjoară pe soții Martin, eroii principali ai antidramei, ceea ce se și întâmplă: demolează biografiile inventate de cei doi. E, poate, o anticipare a dramei din *Cui i-e frică de Virginia Woolf?* a lui Edward Albee. Întoarcerea brutală în realitate din lumea plâsmuită de personaje este un act al necesarei rațiuni, chiar dacă ia forma unei glume pline de cruzime. Oricum, e un prilej de a medita asupra semnificației pe care I. o conferea realității. Va fi ciudat, de altminteri, să se constate că, la scurt timp după ce formulase cele mai violente critici împotriva lui Bertolt Brecht și a teatrului social (1956), I. se va orienta spre o dramaturgie construită pe aducerea în scenă a unor probleme grave ale societății contemporane. Această direcție va căpăta substanță odată cu crearea unui personaj, Bérenger, a cărui candoare i-a făcut pe mulți comentatori să se gândească la Charles Chaplin. El a apărut mai întâi în *Tueur sans gages* (1959), apoi în *Rhinocéros* (jucată în premieră la Düsseldorf în 1959, publicată în 1960). Philippe Sellier relatează că, așa cum mărturisea dramaturgul, încă din 1936-1937 trăise în țară spaima creșterii pericolului fascist, constatând și azeziunea la doctrina legionară a unora dintre prietenii săi. O confirmă și tăioasele articole scrise pe atunci. Acest spirit lucid, unul dintre cei mai de seamă publiciști români din agitata perioadă interbelică, a reacționat energic împotriva extremismului de dreapta, iar piesa va fi o reluare, la peste două decenii, a polemicii sale cu rinocerii și cu rinocerizarea. Dar viziunea acestui univers kafkaian, în care toți — cu excepția lui Bérenger — se transformă în rinoceri exprimă o realitate mai complexă: nu numai fascismul, ci oricare totalitarism e vizat (sovieticii au intuit asta și, când au vrut să monteze piesa, i-au cerut autorului câteva retușuri; I. a

Rodica Ionescu și Eugen Ionescu

refuzat, iar drama nu a mai urcat pe scenă). Transpunerea cataclismului ce cuprinde întreaga lume, trimiterea la falimentul logicii, accentul care cade pe puterea firavului Béranger de a supraviețui, rămânând singura ființă umană ce nu devine victima rinoceritei, descoperirea neliniștitoare a virtuților solitudinii — toate acestea aparțin viziunii ionesciene, care aici dă caricaturii un sens mai tragic decât oriunde în altă scriere. Piesa a fost foarte bine primită, dar unele elogii l-au iritat pe I. De pildă, „The Times” titra: *O piesă a lui Ionescu inteligibilă în întregime!* Or, convingerea autorului era tocmai că unul din simptomele rinocerizării e anularea comunicării. Doi dintre marii reprezentanți ai teatrului absurdului — Samuel Beckett și I. — au început să scrie proză în altă limbă decât cea franceză. Tocmai ei, scriitori perfect bilingvi, care au pus cu atâta tragism problema lipsei comunicării între oameni. În 1971 marile nonconformiste I. a rostit discursul de primire în Academia Franceză. Cu doi ani înainte lui Samuel Beckett i se decernase Premiul Nobel. Fără îndoială, două semne că literatura lumii își clădea alte temeuri.

Nu au dreptate cei care consideră negativismul critic al lui Eugen Ionescu drept un joc inteligent, adică actul gratuit al unui copil

teribil. El constituie împotriva [...] o maieutică a actului cu adevărat critic, o asceză, încercată de autor prin întoarcerea reflexivă asupra mobilelor care-l împing la această operație. Încă o dată, cuplul socratic ne furtură înaintea ochilor.

MIRCEA VULCĂNESCU

Eugen Ionescu și-a construit, în teatrul contemporan, o glorie mondială. Oriunde există preocupare de artă dramatică, opera lui e celebrată fie de-a dreptul prin asocieri cu opera marilor clasici, fie indirect prin nulificări adesea mai pozitive decât laudele. Formula de artă pe care o practică îl asociază cu Brâncuși dintre conaționali, iar dintre străini cu Picasso, deși față de acesta diferențe politice îl separă.

VLADIMIR STREINU

Teatru de avangardă, teatru de idei, integrând tendințele și experiențele de artă și poezie modernă ale veacului al XX-lea, generat de presiunea marilor crize istorice ale acestui veac, teatrul lui Ionescu este (ca să folosim distincția făcută de Péguy) expresia unei epoci, în vreme ce opera lui Caragiale aparține unei perioade. De la realism critic la simbolică abstractă, la literatura absurdului și la mitul rinocerilor, e un aparent hiatus, care măsoară distanța dintre o societate injustă și stupidă, dar așezată în articulațiile ei, la o lume în care „the time is out of joint”, în care isteriile colective și deruta individului sunt legate de panica sfârșitului de ev.

AL. PALEOLOGU

Sub aparențele comicului, Eugen Ionescu a fost totdeauna un autor tragic. Dar prin burlesc, el se ferea de anumite lacrimi, se apropia pieziș de întrebările esențiale, umplea vidul existenței cu scaunele deriziunii, dădea ocol morții, pitindu-se, să n-o vadă, și se costuma în măscărcii spre a nu fi recunoscut de destin. Iată însă că de la Rinocerii încoace măștile încep să cadă: Eugen Ionescu își transformă acum obsesiile în personaje.

MONICA LOVINESCU

SCRIERI: *Elegii pentru ființe mici*, Craiova, 1931; ed. București, 1932; ed. introd. Nicolae Florescu, București, 1990; *Nu*, București, 1934; ed. București, 1991; ed. (*Non*), tr. Marie-France Ionescu, pref. Eugen Simion, postfață Ilina Gregori, Paris, 1986; *Théâtre*, I-VII, Paris, 1954-1981; *La Photo du colonel*, Paris, 1962; *Notes et contre-notes*, Paris, 1962; ed. (*Note și contranote*), tr. Ion Pop, București, 1992; *Entre la vie et le rêve. Entretiens avec Claude Bonnefoy*, Paris, 1966; ed. (*Între viață și vis. Convorbiri cu Claude Bonnefoy*), tr. Simona Cioculescu, București, 1999; *Journal en miettes*, Paris, 1967; ed. (*Jurnal în fărâme*), tr. Irina Bădescu, București, 1992; *Présent passé, passé présent*, Paris, 1968; ed. (*Prezent trecut, trecut prezent*), tr. Simona Cioculescu, București, 1993; *Teatru*, I-II, pref. B. Elvin, București, 1968; *Decouvertes*, Geneva, 1969; *Teatru*, I-II, îngr. și pref. Gelu Ionescu, București, 1970; *Le Solitaire*, Paris, 1973; ed. (*Însinguratul*), tr. Rodica Chiriacescu, București, 1990; *Antidotes*, Paris, 1977; ed. (*Antidoturi*), tr. Marina Dimov, București, 1993; *Un Homme en question*, Paris, 1979; ed. (*Sub semnul întrebării*), tr. Natalia Vernăuțeanu, București, 1994; *La Hugoliade. La vie grotesque et tragique de Victor Hugo*, tr. Dragomir Costineanu, postfață Gelu Ionescu, Paris, 1982; *Le Blanc et*

le noir, Paris, 1985; *La Quête intermittente*, Paris, 1987; ed. (Căutarea intermitentă), tr. Barbu Cioculescu, București, 1994; *Eu*, îngr. Mariana Vartic, pref. Gelu Ionescu, postfață Ion Vartic, Cluj-Napoca, 1990; *Théâtre complet*, îngr. Emmanuel Jacquart, Paris, 1990; *Război cu toată lumea*, I-II, îngr. Mariana Vartic și Aurel Sasu, București, 1992; *Teatru*, I-V, tr. Dan C. Mihăilescu, București, 1994-1998; *Viitorul e maculatură*, tr. Vlad Zografi, București, 1999; *Teatru*, I-III, tr. Vlad Russo și Vlad Zografi, București, 2003.

Repere bibliografice: Barbu Brezianu, „Elegii pentru ființe mici”, „Cristalul”, 1932, 11-12; Șerban Cioculescu, „Elegii pentru ființe mici”, *ADV*, 1932, 14 77-2; Constantinescu, *Scrieri*, III, 206-212, VI, 67; Petru Comarnescu, *De ce am votat pentru „Nu” al domnului Eugen Ionescu*, *VRA*, 1934, 339; F. Aderca, *Nu? Nu!*, *VRA*, 1934, 340; Mircea Vulcănescu, *Pentru Eugen Ionescu*, *F*, 1934, 5-6; I.I. Cantacuzino, „Nu” de Eugen Ionescu, „*Criterion*”, 1934, 2; Traian Herseni, *Doi esești și Eugen Ionescu*, „*Azi*”, 1934, 4; Șerban Cioculescu, „Nu”, *ADV*, 1934, 15 526; Petre Pandrea, „Nu”, *ALA*, 1934, 707; [Mihail Sebastian], *Puncte albe*, *RP*, 1936, 5 459, 5 480, 5 517; Pericle Martinescu, *Pentru d. Eugen Ionescu*, *FCL*, 1936, 1 554; Ion Biberi, *Trois jeunes critiques...*, *MOM*, 1937, 709; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 831, *Ist. lit.* (1982), 915; Richard N. Coe, *Ionesco. A Study of His Plays*, Londra, 1961; Martin Esslin, *Théâtre de l'absurde*, Paris, 1963, 482-498, *passim*; Michel Corvin, *Le Théâtre nouveau en France*, Paris, 1963, *passim*; Leonard Pronko, *Théâtre d'avant-garde. Ionesco et le théâtre expérimental en France*, Paris, 1963; Philippe Sénart, *Eugène Ionesco*, Paris, 1964; Marta Glucksman, *Eugène Ionesco y su teatro*, San Francisco, 1965; Negoitescu, *Scriitori*, 501-504; Simone Benmussa, *Ionesco*, Paris, 1966; Jean-Hervé Donnard, *Ionesco dramaturge ou l'Artisan et le Démon*, Paris, 1966; Faust Brădescu, *Le Monde étrange de Ionesco*, Paris, 1967; Gian Luigi Falabrino, *Ionesco*, Florența, 1967; Rosette Lamont, Melvin Friedman, *Ionesco*, New Jersey, 1967; Josephine Jacobsen, William Mueller, *Ionesco and Genet. Playwrights of Silence*, New York, 1968; Streinu, *Pagini*, I, 260-262, IV, 318-324; Balotă, *Labirint*, 229-246; Paleologu, *Spiritul*, 46-64; Manolescu, *Teme*, I, 52-57, 109-111; Negoitescu, *Lampa*, 35-39; Claude Abastado, *Eugène Ionesco*, Paris, 1971; Allan Lewis, *Ionesco*, Londra, 1972; Paul Vernois, *La Dynamique théâtrale d'Eugène Ionesco*, Paris, 1972; *Les Critiques de notre temps et Ionesco*, îngr. Raymond Laubreaux, Paris, 1973; Saint Tobi, *Eugène Ionesco ou À la recherche du paradis perdu*, Paris, 1973; Robert Fricks, *Ionesco*, Paris, 1974; Emmanuel Jacquart, *Le Théâtre de dérision. Beckett, Ionesco, Adamov*, Paris, 1974; Crohmălniceanu, *Literatura*, III, 392-400; Rosette Lamont, Melvin Friedman, *The Two Faces of Ionesco*, New York, 1978; J. Bersani, M. Autrand, J. Lecarme, *La Littérature en France depuis 1945*, Paris, 1980, 516-527; *Colloque de Cérisy. Ionesco: Situations et perspectives*, îngr. Marie-France Ionesco și Paul Vernois, Paris, 1980; Vartic, *Modelul*, 208-214; Nicolae Florescu, *Profitabila condiție*, București, 1983, 258-291; Steinhardt, *Critică*, 169-177; Eugen Simion, *Sfidarea retoricii*, București, 1985, 119-135; Sorescu, *Ușor cu pianul*, 106-114; Scarlat, *Ist. poeziei*, III, 115-116; Eugen Simion, *Timpul trăirii, timpul mărturisirii*, București, 1986, 78-86; N. Steinhardt, *Prin alții despre sine*, București, 1988, 228-231; Gelu Ionescu, *Les Débuts littéraires roumains d'Eugène Ionesco (1926-1940)*, tr. Mirella Nedelco-Patureau, Heidelberg, 1989; ed. (*Anatomia unei negații*), București, 1991; Lovinescu, *Unde scurte*, I, 171-176, 470-473, II, 11-12, 69-72, 152-154, 194-197, III, 91-94, IV, 92-96; Adrian Marino, *Când Eugène Ionesco debutează în România*, *JL*, 1990, 34; Marie-Claude Hubert, *Eugène Ionesco*, Paris, 1990; Pop, *Avangarda*, 384-391; Negoitescu, *Ist. lit.*, I, 358-360; Ion Vartic, *Schiță de portret al artistului ca saltimbanc*, *RL*, 1991, 8; Nicolae Manolescu, *Jurnalul de lectură al unui „adolescent furios”*, *RL*, 1991, 27; Mircea Popa, *Eugen Ionescu și spiritul francez*, *VR*, 1991, 7; Ion Vlad, *Paradoxurile moralistului*, *TR*, 1991, 33; Gheorghe Grigurcu, *Eugen Ionescu între*

absurd și junimism, *CNT*, 1991, 41; Dumitru Micu, *Creativitatea negației*, *CC*, 1991, 10-12; Doina Uricariu, *O experiență a libertății*, *RL*, 1992, 1; Z. Ornea, „Nu” de Eugen Ionescu, *RL*, 1992, 16; Alex. Ștefănescu, *Țipătul*, *RL*, 1992, 19; Cornel Ungureanu, *Halimalele gloarei*, *O*, 1992, 21; Virgil Mihaiu, *Avangarda ca bun-simț*, *ST*, 1992, 7; Ion Vlad, *Măștile provocării, măștile sfidării*, *TR*, 1992, 36; Mariana Șora, *O viață în bucăți*, București, 1992, 59-67, *passim*; Ierunca, *Subiect*, 41-44; Ecaterina Cleynen-Serghiev, *La Jeunesse littéraire d'Eugène Ionesco*, Paris, 1993; Alexandra Hamdan, *Ionesco avant Ionesco*, Berna, 1993; Lucian Raicu, *Journal en miettes cu Eugène Ionesco*, București, 1993; Mihai Zamfir, *De cealaltă parte*, *RL*, 1994, 13; Al. Paleologu, „Vă rog, vă conjur, sunt un geniu”, *RL*, 1994, 14; Mircea Martin, *Alegerea lui Eugen Ionescu*, *RL*, 1994, 15; Alexandru Niculescu, *Ionesco al nostru*, *JL*, 1994, 17-20; Monica Lovinescu, *După „Scaunele”*, *JL*, 1994, 17-20; Gheorghe Grigurcu, *Un om față cu istoria*, *JL*, 1994, 17-20; Cornelia Ștefănescu, „Originalitate... măsurată”, *JL*, 1994, 17-20; Mihai Șora, *Neasemuitul Ionesco...*, „22”, 1994, 21; Gheorghe Grigurcu, *Eugen Ionescu în căutarea libertății și a lui Dumnezeu*, *VR*, 1994, 11-12; Arșavir Aterian, *Ceva din junețea bucureșteană a lui Eugen Ionescu*, *APF*, 1995, 3-4; Gheorghe Grigurcu, *Eugen Ionesco și „diavolul” politic*, *VR*, 1995, 3-4; Ungureanu, *La vest*, I, 103-112; Caraiion, *Tristețe*, 96-102; Petreu, *Jocurile*, 138-154; Ierunca, *Semnul*, 270-272; Marian Victor Buciu, *Ionesco. Eseu despre onto-retorica literaturii*, Craiova, 1996; Sanda Stolojan, *Nori peste balcoane*, tr. Micaela Slăvescu, București, 1996, 11-12, 17-18, *passim*; Nicolae Florescu, *Întoarcerea proscrisilor*, București, 1998, 31-53; *O suită de autori și încă unul. Dosar Eugen Ionescu*, Cluj-Napoca, 1998; William Kluback, Michael Finkenthal, *Clownul în agora*, tr. Roxana Sorescu, București, 1998; *Diç. analitic*, II, 13-15; *Diç. esențial*, 393-396; Philippe Sellier, *Eugène Ionesco*, în *Dictionnaire de la littérature française. XX-e siècle*, Paris, 2000, 376-380; Anca Maria-Rusu, *Eugen Ionescu și Samuel Beckett în spațiul cultural românesc*, Iași, 2000, 5-111; Behring, *Scriit. rom. exil*, 90-92, *passim*; Marta Petreu, *Ionescu în țara tatălui*, Cluj-Napoca, 2001; Alexandra Laignel-Lavastine, *Cioran, Eliade, Ionesco: l'oubli du fascisme*, Paris, 2002; Marta Petreu, *Laignel-Lavastine: metoda „franceză”*, „22”, 2002, 26-30; Laura Pavel, *Ionesco. Anti-lumea unui sceptic*, Pitești, 2002; Gheorghe Grigurcu, *O perspectivă asupra lui Eugène Ionesco*, *RL*, 2003, 11; Arșavir Aterian, *Cioran, Eliade, Ionesco*, îngr. Fabian Anton, pref. Mihai Șora, Cluj-Napoca, 2003; Marie-France Ionesco, *Portretul scriitorului în secol. Eugène Ionesco. 1909-1994*, tr. Mona Tepecneag, București, 2003; Manolescu, *Enciclopedia*, 403-414; Sergiu Miculescu, *Măștile lui Eugen Ionescu*, Constanța, 2003. D.G.

IONESCU, Gelu (8.VI.1937, Galați), critic și istoric literar, jurnalist. **I.**, al cărui prenume la naștere a fost Gheorghe, este fiul Antoanetei (n. Constantinescu) și al lui Ghiță Ionescu, jurist, mare proprietar rural. După absolvirea școlii primare la Galați (1949) și a Liceului „Oituz” din Târgu Ocna (1954), o opțiune neinspirată îl transformă temporar pe **I.** în student la Institutul de Mine din București. Din 1957 devine student al Facultății de Limba și Literatura Română la Universitatea din București, unde își susține în 1963 licența sub conducerea lui Tudor Vianu, cu o teză de literatură comparată. Devine asistent la Catedra de literatură universală și comparată condusă de Tudor Vianu. Debutează în „Contemporanul” (1962) și colaborează sistematic la „România literară”, „Steaua” (cronica traducerilor, între 1975 și 1980), „Viața românească” (membru în biroul redacției), „Caiete critice” (fondator și redactor-șef al seriei din 1979-1982), „Secolul 20”, „Cinema”, „Synthesis”,

„Amfiteatru”, „Lucașfărul”, „Cahiers roumains d'études littéraires”. Obține titlul de doctor în litere în 1974, cu o teză despre începuturile literare ale lui Eugen Ionescu, respinsă de cenzură și publicată la Heidelberg. Din motive familiale, în 1982 emigrează în Franța, în anul următor stabilindu-se la München, unde până în 1995 este editor-șef al programului cultural al postului Europa Liberă și coordonator al emisiunilor Actualitatea culturală românească și Perspective europene. Din 1995 revine la catedră, predând limba, literatura și civilizația română la Seminarul de romanistică al Universității din Heidelberg (condus de profesorul Klaus Heitmann), până în 2002, când se pensionează.

Centrul de greutate al cărții de debut, *Romanul lecturii* (1976; Premiul Uniunii Scriitorilor), este ipoteza conform căreia romanul procură modelul fundamental de lectură al oricărui gen al scrisului, inclusiv al criticii. Întrucât numai receptarea structurează finalmente înțelegerea literaturii și îi actualizează sensurile, prin complexitatea algoritmului său epic, romanul rămâne genul-rege, capabil să ofere un model ideal al oricărui tip de lectură. Volumul următor, *Orizontul traducerii* (1981), are de asemenea o retorică pledantă, reușind să demonstreze în ce măsură traducerile reprezintă o componentă inalienabilă și în grad înalt semnificativă a oricărui univers literar național. Eșanționul autorilor tratați — selectați deopotrivă din proză, poezie, dramaturgie și teorie literară — este impresionant, începând cu marii autori ai Antichității, continuând cu Hölderlin, André Malraux, Mircea Eliade și Goethe, cu Thomas Mann, unul dintre marii săi favoriți, și ajungând până la latino-americani. Demn de tot interesul este destinul tezei de doctorat a lui I., publicată mai întâi în traducere franceză la Heidelberg, cu titlul *Les Débuts littéraires roumains d'Eugène Ionesco (1926-1940)* (1989), și apărută în românește sub titlul *Anatomia unei negații* (1991). Principalele merite ale cărții — care fac din ea un reper fundamental în bibliografia exegetice ionesciene — sunt construcția coerentă și argumentația fără fisură a ceea ce trebuie nimit cu franchețe eșecul exemplar al lui Eugen Ionescu pe terenul culturii române. Acesta este și motivul pentru care titlul românesc — incluzând vocabula *anatomia* — este mult mai adecvat decât cel francez, în măsura în care oferă cheia metodologică în care a operat autorul. Așadar, oricâte piese informative ar fi lipsit din puzzle în momentul în care I. își construia cartea, absențele sunt irelevante, ele putând fi completate ulterior, precum căsuțele vide din tabelul lui Mendeleev, fără a pune în discuție validitatea tabloului-ramă. Meritul esențial al unei astfel de lucrări rămâne capacitatea autorului de a reconstrui plauzibil și convingător profilul unui Ionescu puțin cunoscut atunci. I. a publicat și un incitant volum de memorii *Copacul din câmpie* (2003; Premiul ASPRO).

SCRIERI: *Romanul lecturii*, București, 1976; *Orizontul traducerii*, București, 1981; *Les Débuts littéraires roumains d'Eugène Ionesco (1926-1940)*, tr. Mirella Nedelco-Patureau, Heidelberg, 1989; ed. (*Anatomia unei negații*), București, 1991; *Copacul din câmpie*, Iași, 2003. **EDIȚII:** Eugen Ionescu, *Teatru*, I-II, pref. edit., București, 1970; Tudor Vianu, *Opere*, I, București, 1971 (în colaborare cu Sorin Alexandrescu și Matei Călinescu), II-III, București, 1972-1973 (în colaborare cu Matei Călinescu), VI, București,

1976, VII-XI, București, 1978-1983 (în colaborare cu George Gană), XIV, București, 1990 (în colaborare cu Vlad Alexandrescu).

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, „*Romanul lecturii*”, RL, 1976, 41; Mihai Dinu Gheorghiu, „*Romanul lecturii*”, CL, 1976, 11; Vlad, *Lectura*, 47-51; Ulici, *Prima verba*, II, 25-27; Ardeleanu, *Mențiuni*, 247-252; Marian Papahagi, *Orizontul traducerii și orizonturile criticii*, TR, 1981, 36; Grigurcu, *Critici*, 508-513; Adrian Marino, *Când Eugène Ionesco debutează în România*, JL, 1990, 34; Laurențiu Ulici, *Un fiu al lecturii*, RL, 1990, 7; Tania Radu, „*Anatomia unei negații*”, LAI, 1991, 4; Nicolae Manolescu, *Portretul artistului la tinerețe*, RL, 1991, 21; Constantin M. Popa, *Spiritul negației*, R, 1991, 5-6; Florin Manolescu, *Înainte de Ionesco*, LCF, 1991, 27; Gheorghe Grigurcu, *Sub semnul libertății*, VR, 1991, 10; *Dict. scriit. rom.*, II, 599-602; Carmen Mușat, *Când partea se întoarce la întreg*, OC, 2003, 168; Mircea Iorgulescu, *Memoriile unui depresiv intransigent*, „22”, 2003, 685; Gheorghe Grigurcu, *Mai mult decât un exercițiu al memoriei*, RL, 2003, 50; Manolescu, *Enciclopedia*, 415. **M.S.**

IONESCU, Mariana (26.VIII.1947, Amaru, j. Buzău), critic literar, poetă și prozatoare. Este fiica Mariane (n. Ștefănescu) și a lui Ion Ionescu, preot. Își începe învățătura în satul Amaru, urmând apoi Liceul „I.L. Caragiale” din Ploiești (1959-1961) și Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București (1965-1970). Din 1970 lucrează neîntrerupt până în 2003 ca redactor și ca redactor-șef la Editura Eminescu, în 2001 fiind numită redactor-șef și la revista „Universul cărții”. În 2000 este primită în PEN-Clubul Român. A debutat în „Ramuri” (1971), cu un articol despre *Cartea nunții* de G. Călinescu, și a colaborat apoi și la „Lucașfărul”, „România literară”, „Steaua”, „Ateneu”, „Orizont”, „Viața românească”, „Amphitryon”, „Carnet literar”, „Universul cărții” ș.a. În 1981 și-a luat doctoratul cu teza *Tudor Arghezi — prozator*.

În prima sa carte, *Artă și aspirație* (1977), I. include patru eseuri consacrate unor scriitori contemporani (Tudor Arghezi, G. Călinescu, Zaharia Stancu, Laurențiu Fulga). Analiza este realizată din perspectivă tematică, tinzând să descopere acele constelații de motive ce definesc individualitatea orizontului imaginar al scriitorului interpretat și sunt legate de nuclee generatoare, raportabile adesea la marile mituri. În comentariu, I. fructifică sugestiile criticii arhetipale, ale structuralismului și psihanalizei. Interpretările, coerente și convingătoare, își propun să acrediteze ideea că forțarea deschiderii unei opere îi confirmă viabilitatea artistică, implicând astfel o judecată de valoare. Exercițiul critic se angajează în relevarea unui nivel al imaginarului prin intermediul unor opere secundare (G. Călinescu), descoperirea unui traseu major al imaginarului prin referința la textele performante (Tudor Arghezi, Laurențiu Fulga), reconstituirea orizontului vast al imaginarului în propria lui dialectică (Zaharia Stancu). Cu un instrumentar critic mai complex, I. a elaborat, în *Ochiul ciclopului. Tudor Arghezi, prozatorul* (1981), cea dintâi exegeză de dimensiuni mai ample a prozei argheziene. Aici sunt puse în evidență individualitatea fiecărei lucrări, dar și imaginea caleidoscopică a artei de prozator a lui Tudor Arghezi. Forța scriitorului ar consta în extraordinara însumare de perspective multiple ce se deschid privirii sale „ciclopice”, într-o viziune ce îmbină aspectele

paradisiale și infernale ale existenței. În studiul de sinteză *Introducere în opera lui Zaharia Stancu* (1985), I. analizează poezia, publicistica și proza literară a autorului avut în vedere, demonstrând că poeticul reprezintă latura cea mai pregnantă a creativității sale. I. urmărește în primul rând traiectele poeziei, de la tradiționalismul începuturilor, trecând prin impactul fertilizator al modernismului, spre viziunea clasică a senectutii. Din publicistica politică și pamfletară, Zaharia Stancu ar fi păstrat în romane gustul senzaționalului și grotescului, culorile violente și subiectivizarea imaginii. Punând accentul pe ciclul „Darie” și pe romanul *Șatra*, comentariul se orientează către componentele naratologice (spațiu, timp, tramă epică, organizare internă etc.) și conturează o biografie fabuloasă, proiectată pe un fundal epopeic al lumii și pe o mitologie particulară în care elementul fundamental este pământul. Ca prozatoare, I. tratează îndeosebi o mare temă a literaturii moderne: recuperarea identității continuu agresate de realitate, posibilă prin redescoperirea originilor și prin respingerea intruziunilor brutale ale celorlalți. În *Exerciții de fidelitate* (1987; ediție revăzută, 1999), comentarii au descoperit un original roman al „căutării chipului”, al simbolice căutări a numelui, căutare săvârșită de Augustina („cea augustă”, „cea aleasă”). Cartea este un bildungsroman scris la persoana a doua, sprijinindu-se pe câteva „simboluri potrivite”, pentru a sugera că „inițierea” în existență poate sminti sufletul, scufundându-l în experiență. Subtilul discurs epic vorbește despre singurătate și resemnare, despre orgoliul asumării acestora, luând uneori înfățișarea unui poem al solitudinii acceptate. Volumele *Două părți cal și una vizitiu* (1991) și *Jocuri și zile* (2000) cuprind nuvele și povestiri cu un personaj feminin comun. Eroina se confruntă cu răul, mai ales social, și pare să-l înfrângă prin înțelegere și detașare. Și aici se apelează la procedeul narativ dificil al relatării la persoana a doua, autoarea realizând o „narațiune în oglindă” (Costin Tuchilă). În tradiție argehzeană par să se înscrie tablele despre virtuți, ispite și fericire din *Geografie cu îngeri* (1997), un fel de „pravilă de morală practică” pe cont propriu, în care îngerii sugerează rezistența bunelor idealuri. Diversitatea micilor eseuri reclamă o dispoziție de reangajare etică și de restaurare sufletească. Învățătura morală este umanizată de condeiul prozatoarei, care lucrează asupra personajelor și întâmplărilor din cotidian pentru a afla semnificațiile durabile ale existenței. *Interviu cu înger și maimuță* (2001) este o carte de eseuri, meditații și confesiuni, ale căror premise provin din experiența autoarei. În esență, aici intră, ca într-un mozaic, evadări din banalitatea realului, cu incursiuni onirice și viziuni intenses cromatice, alternând cu observații asupra condiției umane și a interiorității, asupra relației dintre om și divinitate. Interesant este elogiul lecturii. Poeziile din cartea *Umărul de argint* (2002), semnată cu pseudonimul Vicenția Vara, închid în ele trăirile unui suflet încercat de vămile existenței, rostite cu discreție, fără patetism edulcorat, în versuri de o cuceritoare expresivitate lirică. Sentimentul dominant este cel al singurătății, în care I. își decantează impresiile, interogând netulburată adâncimile. I. a îngrijit și prefăcut ediții din operele lui Tudor Arghezi, Liviu Rebreanu, I. Al. Brătescu-Voinești și Zaharia Stancu.

SCRIERI: *Artă și aspirație*, Cluj-Napoca, 1977; *Ochiul ciclopului. Tudor Arghezi, prozatorul*, București, 1981; *Introducere în opera lui Zaharia Stancu*, București, 1985; *Exerciții de fidelitate*, București, 1987; ed. București, 1999; *Două părți cal și una vizitiu*, București, 1991; *Geografie cu îngeri*, București, 1997; *Jocuri și zile*, București, 2000; *Interviu cu înger și maimuță*, București, 2001; *Umărul de argint*, București, 2002; *Muritorii de rând*, București, 2003.

Repere bibliografice: Ion Vlad, *Critica tematică*, TR, 1977, 13; Valeriu Răpeanu, *Un debut de calitate în critica literară*, SPM, 1977, 334; Cornel Ungureanu, *Maturitatea debutului*, O, 1977, 25; Nicolae Ciobanu, *Analyze critice*, LCF, 1977, 31; Sultana Craia, *Traseele prozei argehziene*, LCF, 1981, 21; Dumitru Micu, „Ochiul ciclopului. Tudor Arghezi, prozatorul”, LL, 1981, 3; Ilie Guțan, *Un nou studiu despre Arghezi*, VR, 1982, 7; Ion Vlad, *Lecturi temeinate*, TR, 1986, 1; Ilie Guțan, *Zaharia Stancu într-o riguroasă viziune critică*, T, 1986, 4; Costin Tuchilă, *Rigoare și obiectivitate*, RL, 1986, 24; Romul Munteanu, „Exerciții de fidelitate”, FLC, 1988, 7; Constantin M. Popa, *Anatomia decenței*, R, 1988, 6; Anton Cosma, *Un experiment metarealist*, T, 1988, 10; Costin Tuchilă, *Narațiune în oglindă*, „Universul cărții”, 1991, 10; Romul Munteanu, *Casa și biroul în proza Marianei Ionescu*, „Baricada”, 1992, 4; Dicț. scriit. rom., II, 602–603; Sorescu, *Lumea*, 161–166; Andrei Grigor, *Paradoxala fidelitate*, L, 2001, 1; Constantin M. Popa, *Regula jocului*, „Mozaicul”, 2001, 1–2; Teodor Vârgolici, *Elogiul lecturii*, ALA, 2002, 629; Petre Ciobanu, *Șeherezada cu umărul de argint*, R, 2003, 3–4; Teodor Vârgolici, *Confesiuni și meditații lirice*, ALA, 2003, 668. T. V.

IONESCU, Petru P. (7.VII.1903, Constanța — 22.V.1979, București), prozator, eseist și poet. Și-a făcut studiile liceale în orașul natal, iar pe cele universitare la București, unde a urmat Facultatea de Litere și Filosofie. În 1928 își dă doctoratul, luat *magna cum laude*. Funcționează ca profesor la Constanța și București, desfășurând în același timp o fecundă activitate culturală. Începe să colaboreze încă din timpul liceului (1920) la „Dobrogea jună” din Constanța, scriind apoi la „Revista Fundațiilor Regale”, „Convorbiri literare”, „Saeculum”, „Revista de filosofie”, „Pontice”, „Gândirea”, „Viața”, „Seara”, „Dacia rediviva”, „Șfarmă-Piatră”, „Mesterul Manole” ș.a. Semna (uneori și cu pseudonimele Teofil Bartolomeu, Ionescu-Tomis, Ion Petru, I. Petru-Tomis) articole, cronici și eseuri filosofice și literare, proză și versuri. Ca eseist din ultima promoție gândiristă, I. s-a bucurat de oarecare apreciere. Dintre lucrările care i-au apărut în volum se remarcă, prin ecoul ei, *Ontologia umană și cunoașterea* (1939; Premiul Fundațiilor Regale), o incitantă disertație filosofică pe tema destinului creștin al omenirii. În 1936 publică, sub pseudonimul Sergiu Vladimir, *Jurnalul unui om inutil*, iar un an mai târziu, un volum de versuri intitulat *Mirele de Miazănoapte*.

Confesiunile din *Jurnalul unui om inutil* rețin atât prin sinceritatea tonului, cât și prin expresia lor, când nonșalantă, când plină de aplomb. Sunt aduse în prim-plan tribulații erotice, cu accent pe reverberația lor lăuntrică, amplu analizată, într-o înlănțuire de reflexii și metafore. De aici o anume tentă filosofică a stilului, dar și un vag fior de senzualitate, cartea amintind pe alocuri de *Maitreyi* a lui Mircea Eliade. Cu aceeași privire răsfrântă în sine, I. cultivă o poezie a stărilor elegiace, melancolice, izvorâtă dintr-un fond sufleteș traversat de visuri, amintiri,

speranțe înăbușite. Trăirile, comunicate deloc plat, ba chiar sugestiv, par să alunece într-un plan ireal, cu un halou și rezonanțe subtile, uneori metafizice. În *Mirele de Miazănoapte* este proiectat liric un peisaj crepuscular, evanescent, generator de mister și nostalgie, atmosfera fiind asemănătoare aceleia din *Întunecatul April* al lui Emil Botta. I. a mai publicat manuale didactice și lucrări de specialitate, a făcut traduceri de același tip din franceză, italiană, germană și a tălmăcit în aceste limbi din lirica lui Mihai Eminescu. A dat, de asemenea, o transpunere în românește a romanului *O viață* de Christian Barnard.

SCRIERI: *Jurnalul unui om inutil*, București, 1936; *Mirele de Miazănoapte*, București, 1937; *Ontologia umană și cunoașterea*, București, 1939. **Traduceri:** Christian Barnard, *O viață*, București, 1971.

Repere bibliografice: Ar. A. [Arșavir Acterian], „*Mirele de Miazănoapte*”, *VRA*, 1937, 512; Călinescu, *Ist. lit.* (1982), 955; Micu, „*Gândirea*”, 969; *Scrisoare de la Cristina Ionescu*, 1980, ADLTR, I-34; George, *Reveniri*, 171-175. C.Bz.

IONESCU, Radu (1834, București — 24.XII.1872, București), critic literar, poet și publicist. A urmat cursurile Colegiului „Sf. Sava” din București. Înclinat de timpuriu către poezie, I. și-a adunat primele versuri în volumul *Cânturi intime* (1854). În 1855 prefătează o ediție de poezii ale lui D. Bolintineanu. Studiază litera și filosofia în Franța și colaborează aici la „Buciumul” (1857) cu satire și articole politice. Întors în țară, intră în redacția ziarului „Dâmbovița”, al cărui redactor devine în mai 1860, alături de D. Bolintineanu ș.a. După suprimarea „Independenței”, care înlocuise „Dâmbovița”, ajunge în februarie 1861 redactor responsabil al gazetei „Uniunea română”, iar în noiembrie 1862, director, proprietar și redactor al ziarului „Independența română”. Membru (1861-1863) în comitetul de redacție al „Revistei române”, colaborează cu studii, articole și versuri. În primăvara anului 1863 I. trece în redacția cotidianului liberal „Românul”, unde își continuă activitatea jurnalistică. Ca director în Ministerul Cultelor ține, în 1865, conferințe cu subiecte istorice, iar ca ziarist, atacă guvernul și domnia lui Al.I. Cuza, prin articolele din „Conștiința națională” (1865) și „Sentinela română” (1866). Face parte din comitetul de direcție al „Revistei Dunării” (1866). După detronarea lui Cuza, este ales deputat de Argeș și membru în Consiliul comunal al Bucureștilor, iar în 1867 e numit agent al țării la Belgrad. A fost unul dintre jurnaliștii români remarcabili, ale cărui articole, publicate în presa liberală, multe semnate Radion, mărturisesc cunoștințe întinse și variate de filosofie, drept, economie, sociologie, etică, diplomatie, politică.

Deși înclinat temperamental către poezie, I. a scris versuri fără calități deosebite. Elev și imitator al lui D. Bolintineanu în prozodie, el a contribuit la îmbogățirea meditației lirice românești de până la Mihai Eminescu, printre precursorii căruia poate fi socotit. Cultura filosofică sistematică și firea mediativă se întrevăd în versurile lui I., care se detașează de poezii minori ai epocii prin abordarea unei tematici descinse din romantismul german, din schopenhauerianism și filosofia indică. A mai publicat satire, epigrame și ode în „România

literară”, „Buciumul”, „Dâmbovița” și „Revista română”. Este unul dintre prezumtivii autori ai romanului *Don Juanii din București*, (publicat fără semnătură în foiletonul gazetei „Independența”, 1861-1862), atribuit, succesiv, lui Ion Ghica, Pantazi Ghica și lui I., și aproape sigur autor al textului introductiv *Catastihul amorului*, ca și al romanului *La gura sobei* (apărute anonim în 1865), precum și al nuvelei *O zi de fericire*. În *Catastihul amorului* se teoretizează în marginea principiilor realismului de tip balzacian, iar romanul (poate o adaptare) este o parodie, surprinzătoare prin modernitate, a procedeelelor clișeizate de construire a unei astfel de scrieri. Articolele de critică literară ale lui I., mai ales *Principiile critice*, au ca sursă estetica hegeliană, cunoscută fie direct, fie prin intermediari francezi. Delimitată net de știință, care se dedică utilului, arta se bazează, în concepția criticului român, pe principii absolute, deduse din evoluția literară. Situată între percepție și inteligență, ea are ca scop revelarea unei „aparințe frumoase”, a unei „forme a idealului”, pe care o ia din lumea înconjurătoare. Manifestare a spiritului omenesc, arta nu este imitație, ci creație, iar influența ei socială e mare, teatrul mai ales fiind un mijloc de educație. De aceea, I. i-a acordat o atenție deosebită, semnând multe cronici dramatice în „Independența română”. Adept al esteticii deductive, el concepe critica drept o aplicare a principiilor extrase din capodoperele literaturii universale. Criticul, căruia îi cere lecturi bogate, capacitate de observație și spirit contemplativ, este dator să compare opera judecată cu prototipul ideal, rezultat din suma legilor istorice ale genului și speciei în care se încadrează. Aprecierea, fundamentată teoretic și ferită astfel de simpla impresie, ajută la formarea gustului cititorilor. Îndrumând critica spre specificul artei, I. se

arată a fi un precursor al lui Titu Maiorescu, iar în ansamblul esteticii românești din secolul al XIX-lea rămâne cel mai important teoretician prejunitist, contribuind substanțial la călăuzirea criticii literare către o metodă proprie.

SCRIERI: *Cânturi intime*, București, 1854; *Odă la România*, Paris, 1859; *Scrieri alese*, îngr. și pref. Dumitru Bălăeț, București, 1974; *Catastihul amorului și La gura sobei*, îngr. și introd. Dumitru Bălăeț, Cluj-Napoca, 1986.

Repere bibliografice: Radu Dragnea, *Un critic literar de tranziție*, G, 1923, 6; Vianu, *Studii*, 567-569; Cornea, *Alecsandrescu - Eminescu*, 291-296, 304-316; Florea Ghiță, *Radu Ionescu, autor al „Don Juanilor din București”*, GL, 1967, 40; *Ist. lit.*, II, 765-767; St. Cazimir, *Paternitatea romanului „Don Juanii din București”*, LL, 1970; Florin Pietreanu, *Un premaiorescian: Radu Ionescu*, TMS, 1970, 1; Dumitru Bălăeț, *Un roman românesc necunoscut*, RL, 1972, 33; Mircea Iorgulescu, *Un mare uitat: Radu Ionescu*, RL, 1974, 27; Ileana Verzea, *Byron și byronismul în literatura română*, București, 1977, 151-154; *Dicț. lit.* 1900, 452-453; Scarlat, *Ist. poeziei*, I, 401-402; Dumitru Bălăeț, *Radu Ionescu - un fiu al fantasei*, București, 1985; Manolescu, *Arca*, I, 77-81; Anton Cosma, *Primul meta-roman românesc*, VTRA, 1987, 6; *Dicț. esențial*, 399-401; Ioana Drăgan, *Romanul popular în România*, Cluj-Napoca, 2001, 157-171; *Dicț. analitic*, IV, 470-471. D.M.

IONESCU, Stejar (10.IV.1898, Corbu Vechi, j. Brăila - 28.VI.1928, Slănic-Moldova), prozator. O prezență aparte era I. în cercul „Vieții românești” de la Iași. Retras, tăcut, cu un aer visător, tânărul redactor se făcuse iubit printre confrăți. Moartea lui absurdă, într-un accident de mașină survenit între Târgu Ocna și Slănic-Moldova, a produs consternare și multă tristețe. După un an, lângă mormântul lui își puna capăt zilelor soția scriitorului, Alexandra. I. a copilărit la Sinaia, unde se mutaseră părinții, Adela și Justinian Ionescu. Aici face școala primară, pentru clasele secundare fiind transferat la Liceul „Sfinții Petru și Pavel” din Ploiești, iar din 1913, după ce obține o bursă, la Liceul Internat din Iași. Printre colegi - Ionel Teodoreanu. Se înscrie la Facultatea de Drept a Universității din Iași, absolvită în 1919. Timp de trei ani lucrează ca avocat, însă, neacomodându-se cu mediul, renunță și intră în ziaristică. Din mai 1920 face parte, ca secretar de redacție, din colectivul „Vieții românești”. În 1922 devine redactor la „Opinia” și, sub pseudonimul I. Luchian, semnează reportaje, recenzii, cronici dramatice, câte un comentariu politic. A mai colaborat la „Complex” și a trimis „corespondențe” (*Scrisori din Iași*) ziarelor „Adevărul” și „Dimineața”. În „Viața românească” și „Adevărul literar și artistic”, precum și în „Almanahul ziarelor «Adevărul» și «Dimineața» pe anul 1926” îi apar traduceri din Joseph Conrad (tălmăcire la care s-a asociat cu G. Bărgăuanu), John Galsworthy, Lafcadio Hearn, Jerome K. Jerome, Johannes V. Jensen, Upton Close, Bernard Shaw.

După un debut fragil, dar nu lipsit de interes, cu o schiță comică, în „Însemnări literare” (1919), I. tace timp de câțiva ani. De fapt, nu mai publică, fiindcă de scris, scrie, numai că în prozele concepute în acest interval el nu-și conturase încă fizionomia. Tipărite postum în „Adevărul literar și artistic” (1933), aceste încercări eșuează atunci când sunt plasate în registrul comic, în vreme ce schematicul le pândește pe cele cu accent

melodramatic, unde sare în ochi înrăurirea ideologiei poporaniste. Însă cu nuvela *Domnul de la Murano* („Adevărul literar și artistic”, 1926), I. găsește formula, reflexiv-melancolică, în care își poate investi o interioritate frământată de incertitudini. Camil Petrescu, în „Cetatea literară”, îl remarcă numaidecât. Vor urma alte câteva scrieri, incluse în volumul *Domnul de la Murano* (1928), ce prilejuiește numai comentarii favorabile. Cu o turnură confesivă, nuvelele lui I., unde tristețea e destrămată când și când de un surâs, sunt brodate în jurul sentimentului iubirii. O iubire care, parcă sub semnul unei fatalități, nu se împlinește niciodată. Inhibiția ciudată a bărbatului, crispările și lașitățile lui, ambigua fluiditate a sufletului feminin, capricios și uneori de neînțeles, provoacă această irezolvabilă criză. În pofida unor clipe de exaltantă amăgire, sentimentul final este acela de regret, păreri de rău luând o tonalitate de fină elegie. Intuiția psihologică a prozatorului nu e lipsită de subtilitate, iar scrisul său rotunjit face perceptibilă o gamă de nuanțe. În spiritul cultivat la „Viața românească”, I. rânduiește o serie de „documente omenești” (*Colecție „Viața românească”*, 1928). Sunt „fișe pentru un viitor roman”, întocmite cu o luciditate de moralist părăsit de iluzii. Scepticismul notațiilor, ce își propun să sondeze, dincolo de aparențe, realități sufletești, păstrează un graunțe de ironie. I. începuse și un roman, *Game*, plănuit să apară în trei volume. A apucat să scrie până la începutul celei de-a doua părți a primului volum, filele redactate fiind inserate de Ionel Teodoreanu în „Viața românească” (1928-1929). Axat, după cât se pare, pe tema idealurilor greu de atins, fragmentul de roman proiectează într-un spațiu epic trasat cu mână sigură câteva siluete promițătoare.

SCRIERI: *Domnul de la Murano*, Iași, 1928; ed. îngr. și introd. Leon Baconsky, Cluj, 1971.

Repere bibliografice: Ralea, *Scrieri*, II, 451-452; Perpessicius, *Opere*, III, 121-123; Sadoveanu, *Cărți*, I, 212-213; Botez, *Memorii*, I, 320-321; Zăciu, *Colaje*, 161-165; Șerban, *Ispita*, 255-256; Maftei, *Personalități*, V, 136-138; Buculei, *Prezențe*, 111; *Dicț. scriit. rom.*, II, 605-606. F.F.

IONESCU, Tudor (14.VI.1943, Timișoara), prozator, eseist și traducător. Este fiul Mariei (n. Cnobloch), chimistă, și al lui Angelo Ionescu, inginer. Frecventează între anii 1954 și 1961 liceele „Emil Racoviță”, „Mihai Eminescu” și „Gh. Barițiu” din Cluj, apoi Facultatea de Filologie, secția franceză-română, la Universitatea „Babeș-Bolyai” (1962-1967). Mai întâi profesor de limba franceză la școli din Gherla și Cluj, în 1970 devine asistent la Facultatea de Filologie a Universității clujene, unde predă și în prezent. Își ia doctoratul cu teza *Marcel Proust et le théâtre* (1986). Debutează în 1966 cu traducerea poeziilor *Buchetel și Războiul de Jacques Prévert* în „Tribuna”, iar în volum, în 1976, cu traducerea cărții Marthei Bibescu *La bal cu Marcel Proust*. Colaborează la „Tribuna”, „Steaua”, „Echinoc”, „Studia Universitatis «Babeș-Bolyai»” ș.a.

Autor de studii critice despre literatură și artă, conferențiar pe teme culturale la Geneva și Nantes, pictor, I. desfășoară concomitent și o consistentă activitate de traducător și prozator. Publicând versiunea românească a cărții Marthei Bibescu,

I. introduce cititorul, cu mijloace perfect adecvate, în universul de sensibilitate al unei strălucite scriitoare, ce cultiva legături intelectuale prestigioase. Traducerea este exactă, fluentă. Transpunerile din franceză în română sunt dublate de tălmăcirea poezilor români în franceză (Mariana Bojan, Horia Bădescu, Vasile Igna, Mircea Petean, Adrian Popescu). De asemenea, problemele traducerii sunt abordate sistematic, în cursuri universitare și în studii speciale. Eseurile intitulate *Glose franceze* (1981) atestă nostalgia prozei: „La originea eseurilor cuprinse în volum se află preocuparea de a ridica detaliul care trapează (prin insolit sau insistență) la demnitatea unui element semnificativ”, afirmă autorul. Sunt de remarcat aici orizontul lecturii, apelul la artele plastice contemporane, stilul echilibrat și lapidar. Volumul de proză scurtă umoristică *Ținuta obligatorie!* (1986) rostește cu umor unele adevăruri, neconforme cu atitudinea comună față de năravuri și moravuri frecvente. Stilul are vioiciune, fraza este alertă, verva și umorul sunt de bună calitate. *Sfârșit de vară pe râu* (1993) e povestea cvasi-clasică a unei călătorii care duce la o regăsire de sine, prilejuind împlinirea unor vechi reverii. Dornice de evadare din „sinele zilnic, temător, hotărnic și rutinier”, două personaje – naratorul și prietenul său doctorul – se eliberează din chingile obișnuințelor și tabieturilor, călătorind fie și numai pe Someș. Spiritul ironic-dezabuzat este prezent și aici.

SCRIERI: *Glose franceze*, Cluj-Napoca, 1981; *Ținuta obligatorie!*, Cluj-Napoca, 1986; *Și pe față și pe dos*, Cluj-Napoca, 1989; *Marcel Proust et le théâtre*, Cluj-Napoca, 1991; *Practica traducerii literare (Domeniul francez)* (în colaborare cu Sorin Barbul și Gheorghe Lascu), Cluj-Napoca, 1992; *Sfârșit de vară pe râu*, Cluj-Napoca, 1993; *Avem examen la francă!*, Cluj-Napoca, 2002; *Știința și/sau arta traducerii*, Cluj-Napoca, 2003. **Traduceri:** Martha Bibescu, *La bal cu Marcel Proust*, pref. trad., Cluj-Napoca, 1976; San Antonio, *Cu muzika înainte marș!*, Cluj-Napoca, 1995; Jean-Jacques Wunenburger, *Utopia sau criza imaginarului*, Cluj-Napoca, 2001; Guillaume Apollinaire, *Cele unspe mii de vergi nebune*, Cluj-Napoca, 2002; Daniel Wildenstein, *Negustori de artă*, Cluj-Napoca, 2002; Vasile Igna, *La Province de l'érudit*, Cluj-Napoca, 2003 (în colaborare cu Emanoil Marcu).

Repere bibliografice: Valentin Tașcu, „La bal cu Marcel Proust”, „Făclia”, 1976, 9247; Ion Marcoș, „La bal cu Marcel Proust”, ST, 1976, 10; Miron Blaga, „Ținuta obligatorie!”, TR, 1981, 1; Vasile Igna, *Confesiunile lui Tudor Ionescu*, „Făclia”, 1981, 10606; Ilie Călian, *Poezia picturii lui Tudor Ionescu*, „Făclia”, 1981, 10719; Valentin Tașcu, „Glose franceze”, TR, 1981, 38; Carmen Varfalvi-Berinde, *De-a povestirea*, TR, 1994, 43; Irina Petraș, *San Antonio*, TR, 1995, 20; *Clujeni ai secolului 20. Dicționar esențial*, coordonatori Cristian Bârsu, Ion Bob, Dan Brudașcu, Cluj-Napoca, 2000, 157. M.Pp.

IONESCU-CAION, C.[onstantin] AI. (25.III.1880, București – 2.XI.1918, București), critic literar și prozator. Este fiul lui Alexandru C. Ionescu, avocat. După studii liceale urmate la București și, probabil, la Iași, va fi student al Facultății de Litere și Filosofie a Universității bucureștene. În anul 1902, în urma penibilului proces în care apare ca inculpat ca urmare a acuzelor nedrepte pe care le adusese lui I.L. Caragiale, este exmatriculat definitiv din Universitate, prin hotărârea Senatului

universitar. Dorința obsedantă de celebritate a lui I.-C. s-a întors împotriva lui într-atât, încât la moarte era un necunoscut. Notorietatea la care ajunsese afirmând că I.L. Caragiale a plagiat mai întâi un dramaturg maghiar inventat, Kemény Istvan, și apoi pe Lev Tolstoi (*Originalitatea d-lui Caragiale. Două plagiate*, 1902), a fost de scurtă durată. Încercările pe care le-a făcut, încurajat și de Al. Macedonski, de a resuscita interesul pentru această afacere s-au dovedit infructuoase. Activitatea lui de prozator și de critic literar a trecut neobservată. Pe I.-C. îl încercau febrele unui delir de grandoare. Într-un articol se compara cu Napoleon Bonaparte și se închipuia, la fel ca împăratul francez, înconjurat de hula și invidia pletorei de „analfabeți și bastarzi ai talentului”. A fost redactor, redactor-prim sau colaborator la „Adevărul”, „Liberalul”, „Revista literară”, „Carmen”, „Rodica”, „Patriotul”, „Forța morală”, „Românul literar”, „Arhiva” ș.a. A folosit pseudonimele Caion, Alfa și Omega, Mircea Basarab, Nică Burdușel, Ion Carp, V. Cristeanu, Ion Dobrescu, V. Dragomir, Tudor Dumbravă, Ion Filipescu, Mircea Fulger, Iac. Liber, Victor Macri, Șt. Micu, Decius Mus, Roman Mușat, Dr. Emil Natan, Nergal, Noiac, Tom Popăiuș, Const. Popescu, Porte du Trait des Anges, Marin V. Preușescu, Th. Săndulescu, Elisa Serea, Spătarul Milescu, Un student.

Nuwelele lui I.-C., inspirate din Antichitatea elină (*Din umbră... Moravuri antice*, 1901) sau din viața lui Iisus Hristos (*Pentru Cruce*, 1903, *Triumful Crucii*, 1904) sunt un amestec de informație istorică brută (dar suspectă sub aspectul autenticității) și de literaturizare neîndemănatică. Pretențioasa încercare dramatică *Legionarii Crucii* (1904), „tragedie constantiniană”, nu este altceva decât o plicticoasă însărire de însemnări de lectură. Cronicar literar activ, I.-C. a scris mult și despre cele mai variate subiecte. Câteva dintre articolele publicate în „Românul literar” le-a strâns în broșura *Note* (1905). Critica lui este însă mai întotdeauna pătimașă, nedreaptă. Dorința de a fi original cu orice preț, de a uimi îl face să se opună evidenței, bunului-simț. Astfel, el neagă, în numele unei așa-zise purități a operei literare, efectele influenței folclorului asupra literaturii române culte, îi contestă lui Mihai Codreanu vocația poetică și mai ales înzestrarea pentru sonet, caracterizează versurile lui O. Goga drept „urâte și greoaie”, afirmând că scriitorul „stâlcește limba” ș.a.m.d. După 1905, la revistele pe care le-a înființat și condus, I.-C. a publicat literatura poezilor tineri, între care G. Bacovia și I.M. Rașcu. A tradus, printr-un intermediar francez, câteva fragmente din *Călătoriile lui Gulliver* de Jonathan Swift, precum și din Th. Bailey Aldrich, P. Castanier, H. de Graffigny, L. Boussevard, L. Jacolliot și J. Gros. O încercare de istorie a culturii, intitulată *Galia și înrâuririle ei* (1898–1908) (I–II, 1915), nu prezintă, ca și așa-zisa teză de doctorat *Îndrumări nouă în viața politică și culturală a Franței contemporane și înrâurirea lor asupra noastră* (1914), vreo garanție de originalitate sau de corespondență cu realitatea științifică și istorică. I.-C. obișnuia să inventeze nu numai acuzații de plagiat, ci și opere proprii sau surse de informare și argumente.

SCRIERI: *Din umbră... Moravuri antice*, București, 1901; *Originalitatea d-lui Caragiale. Două plagiate*, București, 1902; *Pentru Cruce*, București,

1903; *Triumful Crucii*, București, 1904; *Legionarii Crucii*, București, 1904; *Note*, București, 1905; *Galia și înrâuririle ei (1898-1908)*, I-II, București, 1915. **Traduceri:** Th. Bailey Aldrich, *Copilărie tristă*, București, 1898; H. de Graffigny, *Povestiri științifice*, București, 1898; Jonathan Swift, *Trei ani de suferință. O călătorie curioasă*, București, 1898; L. Bousenard, L. Jacolliot, Jules Gros, *Trei nuvele*, București, 1898; P. Castanier, *Nuvele antice. Moravuri din timpul decadentei romane*, București, 1899.

Repere bibliografice: Șerban Cioculescu, *Viața lui I.L. Caragiale*, ed.2, București, 1969, 325-327; Rașcu, *Amintiri*, 14, 18-19; *Procesul Caragiale-Caion. Dosarul revizuirii*, București, 1972; Gala Galaction, *Jurnal*, II, îngr. și pref. Teodor Vârgolici, București, 1977, 27-29; Mihai Gafița, *Flautul lui Marsias*, București, 1977, 98-112; *Dict. lit. 1900*, 453; *Procesul Caragiale-Caion*, pref. Dan Alex. Condeescu, București, 1999; Pamfil Șeicaru, *Scrieri din exil*, îngr. și pref. I. Opreșan, vol. I: *Figuri din lumea literară*, București, 2002, 115-124. R.Z.

IONESCU-GION, Gheorghe (4.XII.1922, Iași — 3.X.1980, București), poet. Fiu al unor funcționari, **I.-G.** urmează în Iași studiile primare, liceale și Conservatorul de Muzică și Artă Dramatică „George Enescu”, absolvindu-l în 1942. Tot în Iași este angajat ca actor, după 1948 transferându-se la Teatrul Tineretului și ulterior la Teatrul Mic din București. În 1967 i se conferă „Meritul cultural” pentru întreaga sa carieră de actor.

Actor cu o excepțională prezență scenică, interpret memorabil îndeosebi al unor eroi de dramă, având un joc inteligent, nuanțat, într-o tonalitate gravă, întotdeauna personal până la manierism, **I.-G.** s-a revelat la maturitate și ca un poet de idei și de insașiabilă meditație, publicând două volume intitulate neutil *Versuri* (1969-1972). Poezia lui își are sursa primară într-o copilărie frustrată, într-o adolescență întârziată, petrecută într-un oraș bacovian — „urât, cu flori de scrum, / cu oarbe felinare, cu ochi de lup / sclipind spre abatoare”. Poetul cultivă o nesfârșită nostalgie salvatoare: „De nu clădeam în vis, pretimpuriu, / O lume, și de n-ar fi fost să-nfrunt / Cu visul lumea cea de mai târziu, / N-aș fi știut, pe când trăiam, că sunt.” Meditația perseverentă, deseori în variațiuni pe aceeași temă, alături încifrată, uneori chiar confuză, coboară rar într-un fel de grandilocvență (sesizabilă și la actor) de extracție vlahuțiană. Îndeobște se ajunge la o înfiorată conștiință a singurătății, filtrată prin ipostaze metaforice cu sursa în versul lui Mihai Eminescu, Tudor Arghezi, Lucian Blaga, în folclor sau mărturisind lecturi din Baudelaire, Shakespeare, Goethe. O amprentă distinctă are poezia sa erotică, în care sentimentul este rar mărturisit direct, rămânând mai mult implicit. Erosul constituie puntea de legătură a înțelegerii și a acceptării orgolioase a vieții, chiar cu prețul tristeții: „Și ochii nimănui, adânci văpăi, / Cu ochii tăi frumoși nu se măsoară, / Chiar îngerii pălesc sub ochii tăi / Când sunt spălați de-o lacrimă amară.” Dar „pofta de a pătrunde taina firii” îl duce adesea la o jubilară naturistă, la frenezia bucuriilor estivale, la un soi de panteism naiv. Conștient în ultimă instanță și de „lucirile străine” ale poeziei sale, lucid și față de „gloria fără nădejde”, poetul-actor crede în cuvânt chiar cu riscul ignorării rostirii sale sau cu prețul pedepsei.

SCRIERI: *Versuri*, I-II, București, 1969-1972.

Repere bibliografice: Bogdan Ulmu, „*Versuri*”, RL, 1973, 26; *Lit. rom. cont.*, I, 486-488. M.Df.

IONESCU-MOREL, D.[umitru] (7.X.1885, București — ?), prozator, dramaturg și traducător. Ofițer activ după absolvirea Liceului Militar din Iași și a Școlii de Ofițeri din București, **I.-M.** a funcționat și ca inspector regional de pregătire premilitară, înaintea celui de-al doilea război mondial. Frecventează gruparea de la revista „Convorbiri critice” a lui Mihail Dragomirescu, unde l-a cunoscut pe I.L. Caragiale. Este unul dintre membrii fondatori ai Asociației Scriitorilor Militari. Debutează devreme, cu versuri și povestiri, în „Cronica” și în „Acțiunea” (1904-1905). Colaborează la numeroase ziare și reviste, între care „Universul”, „Convorbiri critice”, „Familia”, „Rampa”, „Epoca” ș.a.

O primă încercare dramatică publicată, *Stavila* (1915), ca și alte lucrări destinate scenei care au fost și tipărite (*Într-un adăpost*, 1920, *În gheare de lup*, 1928, *Vă ordon: Treceți Prutul!*, 1942, *O poveste adevărată*, 1944) sunt simple compuneri dialogate, relatând întâmplări eroice la care participă oameni dedicați ideii de patriotism sau personaje ajunse în situații-limită, relevante pentru structura lor psihică. Mai rezistentă la confruntarea cu publicul s-a dovedit comedia în trei acte *Mătușica* (1932), prezentată în premieră absolută la Teatrul Național din Cluj și preluată în următorul deceniu de mai multe teatre din țară. Pornind de la un conflict familial, declanșat de presupuse infidelități, autorul reușește o construcție dramatică relativ echilibrată, cu situații credibile, în care observația satirică funcționează constant. Faptele și personajele suferă însă de un anacronism incomod; motivul bărbatului terorizat de o soție autoritară, aflată sub influența unei mătuși preocupate exclusiv de facerea și desfacerea căsătoriilor, apelează la rezolvări arhicunoscute. Un roman în două volume, *Mai sunt oameni buni* (1940), s-a bucurat de atenția criticii și a cititorilor, datorită subiectului de permanentă valabilitate, impregnat cu note de compasiune și duiosie. Un copil orfan și vagabond, Vlad, împreună cu cățelul său sunt culeși de pe stradă de Dan Prună, lucrător la pavaje. Având inteligență vie și activă, copilul, ocrotit de tatăl adoptiv, se remarcă prin sânguință, obține brevetul de mecanic, își deschide un atelier, devenind la rândul său susținător al celui care îi purtase de grijă. Poreclit „doctorul motoarelor”, Vlad dovedește o pricepere specială în repararea avioanelor, prilej pentru **I.-M.** de a produce informații interesante legate de construcția și de întreținerea aparatelor de zbor, precum și de tehnica propriu-zisă a zborului, toate acestea atrăgând cu deosebire cititorii tineri. Acțiunea, simplă și bine distribuită în timp, este plasată în lumea periferiei bucureștene, de unde sunt luate și modelele pentru câteva personaje de fundal. „Oamenii buni” contribuie la izbânda binelui și a dreptății, între aceștia numărându-se Mama Maria, mărinoasa proprietăreasă a locuinței lui Dan Prună, ușierul Mareș, coana Silvia, preotul, avocatul, medicul. În economia romanului, narrațiunea este subordonată dialogului, oferind o lectură ușoară, plăcută, educativă. Câteva cărți pentru copii, adevărate *best seller-uri* apărute în ediții succesive, se mențin în sfera relevării valorilor etice, considerate decisive pentru succesul în viață: *Aventurile lui Goangă și Târlică* (1925), „roman” care a circulat în numeroase ediții, *Moș Alinte și Casandra* (1942), *Țuș-Țuș, romanul unui măgăruș* (1943), *Vreau s-ascult și eu povești* (1943),

precum și multe alte istorioare prelucrate de obicei după P.J. Stahl. **I.-M.**, un autor industriuos, exploatând abil scheme și cărți de mare audiență, pe care le „prelucrează”, este și traducător al unor scrieri în proză de Matilde Serao, Jules Sandeau, Hector Malot, Edmondo De Amicis, Selma Lagerlöf.

SCRIERI: *Stavila*, București, 1915; *Într-un adăpost*, București, 1920; *Zile cu soare*, București, 1920; *Cartea cu taine*, București, 1922 (în colaborare cu Maței Coradu); *Înmormântarea eroului necunoscut*, București, 1923; *Aventurile lui Goangă și Târlică*, București, 1925; *Cartea bunilor români*, București, 1925; *În gheare de lup. Într-un adăpost și alte două piese*, Sibiu, 1928; *Mătușica*, București, [1932]; *Mai sunt oameni buni*, I-II, București, 1940; *Moș Alinte și Casandra*, București, 1942; *Vă ordon: Treceți Prutul!*, București, 1942; *Animale mari și mici*, București, 1943; *Tuș-Tuș, romanul unui măgăruș*, București, 1943; *Vreau s-auscult și eu povești*, București, 1943; *Cine-l prinde mai întâi?*, București, 1944; *Corabia lui tata Noe*, București, 1944; *Cucuriguuu*, București, 1944; *O poveste adevărată*, București, 1944; *Bună seara, tăicuțule!*, București, 1945; *Ce caută un melc aici?*, București, 1945; *Domnișoara Sanda și litera A*, București, 1945; *Farfuria misterioasă*, București, 1945; *Noi călătorim*, București, 1945; *Pantofii Ileanei*, București, 1945; *Tuțurlucă*, București, 1945; *Umbrela cu bucluc*, București, 1945; *Hop... hop... hop... Căluții fug!*, București, f.a.; *Dulce prietenie*, București, f.a.; *În livada înflorită*, București, f.a. **Traduceri:** Matilde Serao, *Mama vitregă*, București, 1910, *Adio, iubire!*, București, 1913; Edmondo De Amicis, *O moarte pe câmpul de război*, București, 1912 (în colaborare); Henry Bordeaux, *O femeie cinstită*, București, 1923 (în colaborare cu Sylv. Ionescu-Morel); P.J. Stahl, *Amiralul Lili*, București, 1942; Selma Lagerlöf, *Gosta Berling*, București, 1943; Hector Malot, *Romanul unui mic marinar*, București, 1943; Gustave Droz, *Regele iepurilor*, București, 1945.

Repere bibliografice: Sb. [Mihail Sorbul], „O noapte pe câmpul de război”, „Țara nouă”, 1912, 7-8; F. [G. Ibrăileanu], „Adio, iubire!”, VR, 1913, 2; R. [Romulus Seișanu], „Într-un adăpost”, U, 1920, 67; A. Bădăuță, „Aventurile lui Goangă și Târlică”, VL, 1926, 11; Perpessicius, „Aventurile lui Goangă și Târlică”, UVR, 1927, 5; A.B. [T. Teodorescu-Branîște], „Mătușica”, ADV, 1932, 14 732; C. Atanasiu, „Mai sunt oameni buni”, „Estul”, 1940, 4-5; I.A. [I. Anestin], „Mai sunt oameni buni”, TIL, 1940, 979; Petru Manoliu, „Mătușica”, TIL, 1941, 1445; N. Carandino, „Mătușica”, „Revista română”, 1941, 2; Adriana Kiseleff, „O poveste adevărată” de Ionescu-Morel, „Rapid”, 1944, 698. C.P.

IONESCU-OLT, Constantin (7.IX.1887, Milcov, j. Olt – 22.VII.1933, Sighetu Marmației), poet, prozator și publicist. Își ia licența în drept și obține doctoratul în același domeniu la Paris (1911). Apoi, după mai multe perindări prin țară, se stabilește în 1919 la Sighetu Marmației, localitate în care va rămâne tot restul vieții. Aici va avea mai multe ocupații: profesor de limba și literatura română și istoria artelor la liceele „Elena Doamna” și „Dragoș Vodă”, director al orfelinatului de copii, funcționar ș.a. În același timp va începe o neobosită activitate publicistică, în anul 1921 înființând „Gazeta Maramureșului”, iar din anul 1923 făcând parte din comitetul de redacție la „Gazeta maramureșeană”. Paralel cu alte colaborări („Duminică”, „Traian Demetrescu”, „Zorile” din Târgu Jiu, „Răsăritul” din Chișinău, „Chemarea” din Cluj, „Flacăra”, „Transilvania”, „Sămănătorul” din Reghin), scoate la Sighetu Marmației „Căminul nostru”, revistă al cărei director este între 1924 și

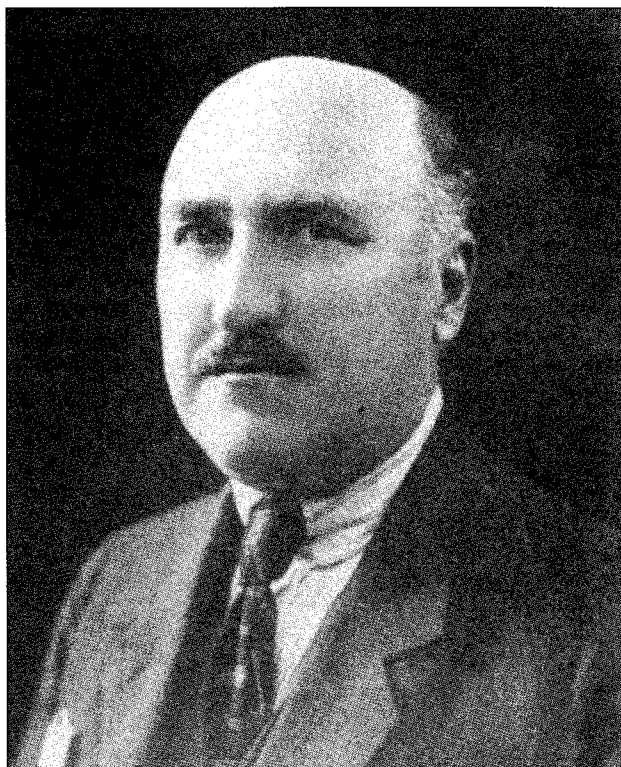
1927, an în care publicația se mută la Bacău. Fondator de publicații literare, **I.** mai activează ca director la „Tribuna poporului” (Satu Mare) și redactor responsabil la „Viitorul Maramureșului”.

Întâiul volum de versuri al lui **I.-O.**, *Primele acorduri* (1908), conține „licăriri și scânteii din marele foc”, precum aprecia încurajator în prefața cărții Al. Macedonski. Scriind despre versurile din *Statornicie* (1918), care includ, în afara temei iubirii aprinse pentru femeie, și unele încercări cu subiecte arhaice, biblice, Tudor Vianu nu reușea să-și ascundă sub ironie judecata necruțătoare. În schimb, *Se-ntorc cocorii* (1926) este o carte închegată, alcătuită mai ales din pasteluri, de influență coșbuciană, distanțându-se totuși de aceasta prin câteva tușe apăsate referitoare la dragostea pătimasă. Litanie și dorință aprinsă, pe acordurile unei cântări armonioase, în limbaj extrem de simplu, versul denotă autenticitatea trăirii, ca în melodiile lăutărești. Autorul se dovedește însă un virtuoz al tehnicii de versificație în *Pro gloria Bacchi* (1927), unde se împletesc legenda și incantația religioasă cu un erotism exploziv. Volumul *Ceas rău și alte schițe, clișee, amintiri* (1918) adună o proză mai puțin coerentă, însă pe alocuri percutantă, vădind o anume forță de tip dostoevskian. Subiectele se desfășoară prin intermediul unui dialog foarte viu, pedalând pe înfierarea patimii și înțelegerea adâncă a suferinței (un bătrân ce se îndreaptă în căruță spre spital își dă duhul odată cu animalele îndrăgite, caii; stingerea din viață a unui personaj este pregătită, printr-un izomorfism narativ, de relatarea morții altcuiva etc.).

SCRIERI: *Primele acorduri*, pref. Al. Macedonski, București, 1908; *Ceas rău și alte schițe, clișee, amintiri*, București, 1918; *Statornicie*, București, 1918; *Prin baionete și grenade*, București, 1921; *Tanti Getta*, Sighetu Marmației, 1922; *Se-ntorc cocorii*, Sighetu Marmației, 1926; *Pro gloria Bacchi*, București, 1927; *Himera*, București, 1928; *Cina lui Terens*, București, 1933. **Traduceri:** Maxim Gorki, *O idilă*, București, 1909, *Din jertfele iubirei*, București, 1910, *O idilă. Într-o noapte furtunoasă*, București, 1911.

Repere bibliografice: D. Karnabatt, *Broderii pe tema unui nou volum de versuri: „Statornicie”, „Renașterea”, 1918, 60; A. Davidescu, „Se-ntorc cocorii” de C. Ionescu-Olt, „Satu Mare”, 1926, 61; G. Bacovia, *Încrестări... „Căminul nostru”, 1927, 12; Al. Iacobescu, [Constantin Ionescu-Olt], „Gorjanul”, 1933, 29; Paul I. Papadopol, „Se-ntorc cocorii”, „Poezia”, 1934, 9; Adriana Iliescu, „Literaturul”, București, 1968, 114. A.V.**

IONESCU-QUINTUS, Ion G. (15.VII.1875, Ploiești – 12.IX.1933, Ploiești), poet. Fiu al Anei (n. Ioan) și al lui Ghiță Ionescu, negustor și om politic ploieștean, **I.-Q.** urmează școala primară în orașul natal și tot acolo va absolvi Liceul „Sfinții Petru și Pavel” (1893). După obținerea licenței în drept la București (1897), se înscrie în disidența liberală prahoveană, începând astfel o carieră politică nu lipsită de succese: este în mai multe rânduri deputat de Prahova și va fi vicepreședinte al Camerei Deputaților. În anii 1901 și 1902 funcționează ca supleant la Tribunalul din Brăila, dar demisionează și pleacă la Berlin pentru doi ani. Revine în țară cu titlul de doctor în drept și, stabilind din nou în Ploiești, îmbrățișează profesia de avocat, intensificându-și totodată activitatea literară și politică. După doi ani de refugiu la Odessa și Herson (1916-1917), e ales la

întoarcere primar al orașului Ploiești, demnitate care îi va da prilejul să se dovedească un bun gospodar și un susținător competent al vieții culturale. Mircea Ionescu-Quintus este fiul său.

Primele versuri, epigrame și texte umoristice, publicate de **I.-Q.** în „Lumea nouă literară și științifică” (1895), cumulează în expresie ascuțimea unui spirit pornit împotriva metehnelor omenești. Mai colaborează cu epigrame, versuri și schițe umoristice, cu diverse însemnări, la „Lumea veche”, „Adevărul ilustrat”, „Adevărul literar și artistic”, „Flacăra”, „Viața”, „Zeflemeaua”, „Belgia Orientului”, „Lumina” (din Ploiești, în al cărei comitet de redacție este membru), „Universul”, „Viitorul” ș.a. În 1899–1900 a scos săptămânalul „Stindardul” (Ploiești), iar în 1908–1909, împreună cu D. Karnabatt, revista „Opinii”. Debutează editorial în 1896, cu volumul *Epigrame*, aici semnând pentru prima oară cu pseudonimul Quintus. Improvizatia reușită și expresia vie își găsesc în epigramele sale genul potrivit. Tematicii nu-i lipsește varietatea, dar de o atenție deosebită în ochii epigramistului pare să se bucure portretizarea, în manieră ușor caustică, a femeii. Un alt volum, *Cazuri și necazuri* (1904), cuprinde versuri umoristice și epigrame de aceeași ținută lirică. În general sprinten, prompt în ripostă, **I.-Q.** se simte atras de forma dialogată a discursului și cultivă cu oarecare dexteritate proza scurtă cu miză comică. După schițe și scenete satirice publicate în reviste, îi apare culegerea de nuvelete *Clipe vesele*, probabil în 1897. În 1909 era deja răsplătit cu ordinul Bene Merenti pentru scrierile sale literare. În „romanul dialogat” *Căsnicii...* (1910), dedicat soției sale, actrița Marioara Voiculescu, personaje de tot soiul

combat, nu fără retorică, ideea de căsnicie, proclamând „uniunea liberă”. În ultima carte, *Epigrame* (1931), autorul reia și unele catrene din perioada de început, pe care acum ține să le cizeleze. Multe dintre epigrame ridiculizează năravurile politicianilor, folosind cu ingeniozitate jocurile de cuvinte. **I.-Q.** și-a strâns în volum mai multe conferințe, pe teme sociale și politice mai ales, și s-a îngrijit din când în când de culegerea și prelucrarea unor cântece populare. În 1895, împreună cu George Ranetti (care semnează Namuna), traduce drama în trei acte *Tată* de August Strindberg.

SCRIERI: *Epigrame*, pref. Alceu Urechia, cu ilustrații de N. Vermont, București 1896; *Clipe vesele*, Iași, [1897]; *Datine și credințe naționale*, Ploiești, 1899; *Cazuri și necazuri*, f.l., 1904; *Căsnicii...*, București, 1910; *Epigrame*, București, 1931; *Scrieri*, îngr. Mircea Ionescu-Quintus, pref. Valeriu Răpeanu, București, 1981; *Trident Quintus* (în colaborare cu Mircea Ionescu-Quintus și Nelu Ionescu-Quintus), postfață Florin Sicoe, Ploiești, 2001. **Traduceri:** August Strindberg, *Tată*, București, 1895 (în colaborare cu George Ranetti).

Repere bibliografice: Chendi, *Schițe*, 173–175; Ion G. Ionescu-Quintus, în *Antologia epigramei românești*, îngr. și introd. A.C. Calotescu-Neicu și N. Crevedia, București, 1933, 105–112; Mihail Sevastos, *Monografia orașului Ploiești*, București, 1938, 434–435; Predescu, *Encicl.*, 435. V.P.S.

IONESCU-QUINTUS, Mircea (18.III.1917, Herson, Ucraina), poet și prozator. Este fiul Mariei (n. Naumescu) și al lui Ion G. Ionescu-Quintus, scriitor și om politic liberal. Absolvent al Liceului „Sfinții Petru și Pavel” din Ploiești (1934) și al Facultății de Drept de la Universitatea din București (1938), obținându-și licența *cum laude*, a profesat avocatura în Ploiești, începând din 1940. Membru fondator al grupului „Gânduri și rânduri”, se află între cei care întemeiază și editează revista cu același nume (Ploiești, 1937–1938). Întors de pe frontul de Răsărit (va fi decorat mai târziu cu Coroana României cu spade și panglică de Virtute Militară), este numit redactor responsabil al revistei „Gând prahovean” (1943–1944). După război conduce, din 1945, Organizația Tineretului Liberal din Prahova. În 1946 este arestat timp de câteva luni; eliberat, își reia funcția până la desființarea Partidului Național Liberal. Arestat a doua oară în 1952, este întemnițat și trimis în coloniile penitenciare de la Poarta Albă, Coasta Gales, Peninsula Valea Neagră, Borzești. După eliberare (1954) practică avocatura intermitent, căci este reținut și eliberat de încă două ori, în 1956 și în 1957. Din 1964 revine și în viața literară, fiind mulți ani președinte al Clubului Umoriștilor Prahoveni. După decembrie 1989 participă la reînființarea Partidului Național Liberal, fiind, pe rând, vicepreședinte și președinte (1993–2000) al acestei formațiuni politice. Ministru al Justiției în perioada 1991–1992, deputat și senator liberal de Prahova, îndeplinește funcția de vicepreședinte al Camerei Deputaților (1990–1992) și apoi de vicepreședinte (1996–2000) și președinte (2000) al Senatului României. **I.-Q.** debutează în revista „Curierul Liceului «Sfinții Petru și Pavel»” (1934), prima lui carte fiind *Haz de necaz*, publicată în 1943 și prefațată de Radu D. Rosetti. Următoarea culegere, *Epigrame*, cu inedite și preluări, apare abia după trei decenii, în

1973. Colaborează cu epigrame, schițe, însemnări critice sociale și politice la „Gânduri și rânduri”, „Gând prahovean”, „Universul literar”, „Magazin”, „Urzica”, „Astra”, „Orizont”, „Steaua”, „Tribuna”, „România literară”, „Flamura Prahovei”, „Rezon!” (Ploiești), „Cronica română” ș.a.

Epigramist cunoscut atât prin tradiția familiei, cât și prin proprii calități de virtuozitate și spirit, **I.-Q.** cultivă și poezia lirică, proza de evocare ironic-sentimentală și epica detectivistică. Versurile de început atestă înclinația către speciile poeziei lirice galante (madrigalul, romanța, cântecul), iar schițele umoristice din revistele pe care le conduce sunt remarcabile prin acuitatea observației ironice și verva narativă. Tot în presă a abordat și eseul (despre epigrama românească, firește, și despre pictorul Nicolae Grigorescu). Catrenele sale epigramatice vădesc darul expresiei concentrate, aforistice, simțul limbii, spirit fin și bun gust în crearea poantei finale, precum și o undă de lirism. Temele sunt cele comune: eternul cuplu, soțul infidel, trufia, prostia, impostura ș.a. O definiție epigramatică a epigramei este memorabilă: „Epigrama, precum știm/ Este fata de-mpărat/ Pe care-o iubea Nigrim.../ Dar a fugit cu Cincinat!” Pe de altă parte, atât schițele din *Mărturie mincinoasă* (1983), cât și romanul pseudopolitist *Citație pentru un necunoscut* (1988) relevă dispoziția umoristică, verva ironică, ca și maniera nostalgică a scriitorului, evocator al spațiului ploieștean și al împrejurimilor. Eroii sunt tineri îndrăgostiți, visători și ghinionști, justițiabili încăpățânați, naivi sau înrâiți, gospodine dominatoare în conflict cu vecinele lor, amici,

funcționari, microbiști. Nu lipsesc elementele de melodramă și senzațional, exploatate cu simțul înnăscut al poantei surprinzătoare. **I.-Q.** și-a încercat condeiful și într-o dramă, de fapt un „proces spectacol”, *Cazul Doria Condrea*, scrisă în 1958, dar nepublicată. Între eseurile adunate în volumul *Liberal din tată-n fiu* (1996), sunt cuprinse și câteva fragmente autobiografice, în timp ce versurile, corespondența și însemnările din *Moara dracilor* (1999) evocă sobru și concis momente trăite în timpul detențiilor politice.

SCRIERI: *Haz de necaz*, pref. Radu D. Rosetti, [Ploiești], 1943; *Epigrame*, pref. Mircea Iorgulescu, București, 1973; *Epigrame și epitafuli*, București, 1976; *Lacrima scoicilor*, București, 1979; *Mărturie mincinoasă*, București, 1983; *Citație pentru un necunoscut*, București, 1988; *Liberal din tată-n fiu*, București, 1996; *Moara dracilor*, București, 1999; *Trident Quintus* (în colaborare cu Ion Ionescu-Quintus și Nelu Ionescu-Quintus), postfață Florin Sicoe, Ploiești, 2001. **Ediții:** Ion G. Ionescu-Quintus, *Scrieri*, îng. Mircea Ionescu-Quintus, pref. Valeriu Răpeanu, București, 1981.

Repere bibliografice: Mircea Iorgulescu, „*Epigrame*”, LCF, 1973, 16; Al. Piru, *Epigramiști*, RL, 1973, 17; Marcel Pint, *Revirimentul epigramei?*, ST, 1973, 9; Serban Cioculescu, *Între epigramă și poezie*, F, 1976, 8; Eugen Simion, *Noi, ploieștenii...*, RL, 1988, 17; Mircea Iorgulescu, *Dincolo de melodramă și senzațional*, RL, 1989, 30; Eugen Stănescu, *Mircea Ionescu-Quintus*, „*Rezon!*” (Ploiești), 1990, 3; Silvia Popescu, *Satiricon*, Cluj-Napoca, 1998, 32-34; Ion Cristoiu, *Șiretenia lui Quintus*, „*Azi!*”, 2000, 3 aprilie. C.H.

IONESCU-RION, Raicu (24.VIII.1872, Bălășești, j. Galați – 19.IV.1895, Târgoviște), critic literar. Fiu de țărani săraci, **I.-R.** urmează din 1879 clasele primare în satul Tăcuta (județul Vaslui), înscriindu-se în toamna anului 1882 la Liceul „Codreanu” din Bârlad. Împreună cu alți colegi, printre care și G. Ibrăileanu, întemeiază aici, în 1887, o societate, „Orientul” (sau „Stela”), în cadrul căreia se pune la punct cu lecturi (din Karl Marx, Friedrich Engels, Auguste Comte, Hyppolite Taine ș.a.) care îi vor folosi în exercițiul critic. În octombrie 1890 intră la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Iași și, simultan, ca bursier, la Școala Normală Superioară, pe atunci un adevărat focar al mișcării socialiste. Terminându-și studiile în 1893, ajunge profesor suplinitor la Târgoviște, dar i se refuză sistematic numirea definitivă. Se stinge de ftizie la nici douăzeci și trei de ani. Scrierile literare, cu o prefață de Sofia Nădejde și o postfață de Cezar Vraja (G. Ibrăileanu), îi sunt editate curând după moarte.

Surprinzător de matur pentru vârsta lui, **I.-R.** își face un debut impetuos în paginile revistei „Școala nouă” (1889). Primelor articole, concepute în spiritul campaniilor susținute de „Contemporanul”, le vor urma alte colaborări, semnate cu pseudonimele Rion, V. Rion, Noir, Th. Bulgarul, Bulgarul, Faust, Paul Fortună, Gr. Mirea sau cu inițiale, la publicații cum sunt „Critica socială”, „Munca”, „Evenimentul”, „Evenimentul literar”. Ia parte la traducerea din germană a *Manifestului Partidului Comunist*, iar unul dintre studiile lui sociologice – reprodus în revista marxistă „L'Ère nouvelle”, scoasă la Paris de socialiștii români – se bucură de o apreciere elogioasă din partea lui Engels. **I.-R.** se dovedește un temperament impulsiv,

un spirit acut și bătaios, foarte la largul său în polemica de idei, rigidă totuși uneori, marcată de confuzii și cu spectaculoase excese. Încercând să aplice ideile materialismului istoric (pe care îl numește materialism economic), combate darwinismul social, organicismul lui Spencer, anarhismul. Se ocupă și de alte probleme, cum ar fi tactica și teoria mișcării socialiste, iar anumite „chestiuni agricole” le privește, în bună parte, printr-o optică narodnicistă. Cu apariția, în „Evenimentul” (1893), a primului său articol de literatură, *Gherea și Junimea*, se deschide cea de-a doua etapă a activității lui **I.-R.**, desfășurată sub semnul școlii critice a „Contemporanului”. Teza de bază de la care tânărul critic pornește privește condiționarea socială, mediată, a artei. Discipol al lui C. Dobrogeanu-Gherea, cu interpretările lui sociologice, el stăruie asupra caracterului de clasă al literaturii. Profesează, nu fără alunecări în sociologism vulgar, o estetică deterministă. Militând pentru o artă cu rădăcini în realitate, intră în conflict cu adepții esteticii junimiste. Adversar pătimaș și adesea incomprehensiv al Junimii, **I.R.** își însușise totuși, prin Gherea, teoria maioreșciană a „formelor fără fond”. Combătând doctrina „artei pentru artă”, polemistul îi opune, cu o fervoare învecinată uneori cu fanatismul, un alt tip de artă, altruistă, socială și revoluționară, o artă cu tendință care să exprime — ar fi, aceasta, „datoria artei” — suferințele și nădejile celor mulți. Scrutând-o din unghi biografic,

sociologic (*Înaintașii lui Eminescu*) sau, în fine, psihologic (*Eminescu și Lenau*, unul dintre primele studii comparatiste la noi, *Dragostea trecutului, Din psihologia socială*), criticul evaluează o operă prin prisma funcției ei educative și de cunoaștere. Față de manifestări ca individualismul sau pesimismul, intoleranța lui este totală. Nu pune mare preț nici pe moștenirea literară, în timp ce poezia „decadentă” îl irită, ba chiar îl dezgustă. Parnasianismul și simbolismul sunt incriminate pentru antirealismul și imoralitatea lor, prin care comentatorul subînțelege formalismul, egocentrismul, idilismul. Poezia lui Mihai Eminescu e prețuită pentru frumusețea formei, însă criticul se arată sensibil în primul rând la latura ei protestatară, de revoltă și critică socială. Mai puțin înclinat spre analiză, **I.-R.** s-a angajat într-o critică de conținut, cu temeuri etice și sociologice, exegezele lui dominate de spirit partizan dezvăluind o vocație de ideolog.

SCRIERI: *Scrisori literare*, pref. Sofia Nădejde, postfață Cezar Vraja [G. Ibrăileanu], Iași, 1895; *Religia, familia, proprietatea*, București, 1909; ed. București, 1945; *Eminescu și Lenau*, Iași, [1911]; *Culegere de articole*, pref. Pompiliu Andronescu-Caraioan, București, 1951; *Datoria artei*, îngr. și pref. Savin Bratu, București, 1962; *Scrisori*, îngr. Florica Neagoe, București, 1964; *Arta revoluționară*, îngr. și introd. Victor Vișinescu, București, 1972.

Repere bibliografice: Ibrăileanu, *Opere*, II, 345-347, V, 544-548, X, 293-295; Piru, *Varia*, I, 256-258; *Centenar Raicu Ionescu-Rion (1872-1895)*, București, 1973; *Dicț. lit.* 1900, 453-454; *Dicț. scriit. rom.*, II, 606-608. **F.F.**

IONNESCU-GION, George I. (14.X.1857, Pitești — 29.VI.1904, București), publicist și istoric. Este fiul Anicăi (n. Pârvanovici) și al lui Ion Ionescu. Învață la liceele „Gh. Lazăr” și „Sf. Sava”, la Universitatea din București, face apoi studii în Franța și în Belgia, obținând titlul de doctor în litere și filosofie. Profesor de istorie și de limbă franceză la mai multe școli din București, era în 1891 secretar general al Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice, iar în 1899, inspector general al învățământului secundar. Fusesse ales, în 1889, membru corespondent al Academiei Române.

Preocupat concomitent de istorie, literatură, folclor și teatru, **I.-G.** a scris sute de foiletoane din care se desprinde o imagine caleidoscopică a vieții intelectuale românești din ultimele două decenii ale secolului al XIX-lea. Semnând și Gion, iar la început, probabil, Galu, scrie la „Telegraful român”, „România liberă”, „Binele public”, „Album macedo-român”, „Românul” (unde este multă vreme și redactor), „Revista literară”, „Revista nouă” (unde se află în redacție din 1888 până în 1895), „Familia”, „Timpul”, „Românul literar”, „L'Indépendance roumaine”, „Revista de istorie, arheologie și filologie”, „Lumea ilustrată”, „Literatură și artă română”, „Epoca”, „Constituționalul”, „România ilustrată”, „Revista ideei”, „Ilustrațiunea română”, „Conservatorul”, „Munca literară și științifică” ș.a. **I.-G.** este un cronicar afabil, care își transmite impresiile într-un comentariu vioi, de o eleganță ușor convențională, fără a excela prin idei și judecăți de valoare. E întotdeauna bine informat, știe să facă trimiteri la cultura europeană, îndeosebi

la cea franceză, și să așeze astfel într-o lumină favorabilă și evoluția culturii românești. Ca și maestrul său, A.I. Odobescu și B.P. Hasdeu, prețuiește literatura populară, susține campania pentru culegerea și valorizarea ei, apreciază virtuțile modelului folcloric pentru literatura cultă. În calitate de cronicar dramatic, se arată deopotrivă preocupat de repertoriul, dar, folosind drept criteriu realismul, verosimilitatea, găsește o acoperire insuficientă pentru glosele lui, adesea mult prea binevoitoare, prea generoase. Când scrie el însuși teatru, **I.-G.** improvizează: *Liceul Țepeluș-Vodă. Real? Vechi? Clasic? Modern?* (1904), *Șezătoarea Ștefan-Vodă* (1904). În 1882, localizase, sub titlul *Nea Frățilă* și în colaborare cu A.I. Odobescu, piesa *L'Ami Fritz* de Erckmann-Chatrion. Înrudite cu foiletoanele, conferințele ținute la Ateneul Român, multe dintre ele publicate, popularizează, într-o expunere când gravă, când ironică, varii aspecte privind cultura, literatura. Bunăoară, vorbind despre Ion Neculce, **I.-G.**, francofil perseverent, îl compara cu Saint-Simon (analogie regăsită la G. Călinescu), caracterizându-i pe amândoi ca fiind „vorbăreți de frunte”, „parfaits causeurs” (*Elementul pitoresc în cronicile române*, 1885). Multe intuiții fine se pierd însă, ecranate de o volubilitate căutată, construită, ornamentată în exces. Într-un *Manual de poezie română* (1888), ilustrat cu citate marcând traseul de la versul folcloric la poezia lui Al. Macedonski, scrisul lui **I.-G.** rămâne egal cu sine; e un stil publicistic, gustat în epocă, distins, agreabil, accesibil și, prin toate acestea, măgulitor pentru cititorul obișnuit, care se simte

astfel capabil să participe la dialog. De asemenea, în *Portrete istorice* (1894), volum care grupează medalioane dedicate lui Al. Beldiman, C. Caracas, I. Maiorescu, Iuliei Hasdeu, lui C.A. Rosetti, Gh. Sion și altora, accentele cad mai puțin pe acuitatea și pe substanțialitatea analizelor cât pe vivacitate și pitoresc, tonalitatea fiind de regulă encomiastică. Modelele pot fi numite: Odobescu creionând figurile poezilor Văcărești, dar și Ion Ghica din evocările și descrierile memorialistice. Înfrâurirea se păstrează în studiile *Din istoria fanarioților* (1891), *Din istoria Bassarabilor* (1903), în monografia *Istoria Bucureștilor* (1899), lucrare ce reprezintă, pentru **I.-G.**, un *summum*. Aici, reconstituirile, beneficiind de o documentare (migăloasă, cuprinzătoare) în arhive puțin cunoscute, de apelul la corespondență particulară, la memorii și acte diplomatice, tind către literatură, către un gen de narațiune alertă, colorată, dramatizată. În câteva încercări în proză — schițe, povestiri — care transcriu întâmplări mărunte și conturează tipuri *fin de siècle*, amprenta foiletonistului locvace persistă. **I.-G.** mai scrie cu ușurință și cu vădită plăcere impresii din vacanțele petrecute în țară ori peste hotare.

SCRIERI: *Ludovic XIV și Constantin Brâncoveanu*, București, 1884; *Elementul pitoresc în cronicile române*, București, 1885; *Entuziasmul în trecuta generațiune*, București, 1888; *Manual de poezie română*, București, 1888; ed. 2, București, 1894; *Geografia în cronicarii români*, București, 1889; *Călătoriile lui Carol XII, regele Suediei, prin Țara Românească*, București, 1890; *Bucureștii în timpul revoluțiunii franceze*, București, 1891; *Cum vorbim*, București, 1891; *Din istoria fanarioților*, București, 1891; *Ciuma și holera după zăveră*, București, 1893; *Încercare asupra istoriei științelor în trecutul țărilor române*, București, 1894; *Mihail Kogălniceanu și răpirea Basarabiei*, București, 1894; *Portrete istorice*, București, 1894; *Istorice*, București, [1896]; *Bucureștii până la 1500*, București, 1898; *Istoria Bucureștilor*, București, 1899; ed. îngr. Elena-Maria Schatz, pref. Marina-Ruxandra Iliescu, București, 1998; *Din istoria Bassarabilor*, I, București, 1903; *Din istoria românilor*, București, 1903; *Liceul Țepeluș-Vodă. Real? Vechi? Clasic? Modern?*, București, 1904; *Șezătoarea Ștefan-Vodă*, București, 1904; *Portrete și evocări istorice*, îngr. și pref. Vistian Goia, București, 1986. **Traduceri:** Erckmann-Chatrion, *Nea Frățilă [L'Ami Fritz]*, București, 1882 (în colaborare cu A. I. Odobescu); *Dito und Idem [Carmen Sylva și Mite Kremnitz]*, *Astra*, București, 1887; *Carmen Sylva, Nuvele*, București, 1888.

Repere bibliografice: N.I. Apostolescu, *Gion*, LAR, 1904, 6-8; Bucur, *Istoriografia*, 65-66; Ionuț Niculescu, G. Ionescu-Gion, TTR, 1975, 4; *Dicț. lit.* 1900, 454-456; Vistian Goia, *Un memorialist uitat: G.I. Ionescu-Gion*, SUB, Philologia, t. XXVIII, 1983. **G.D.**

IONICĂ, Ion I. (25.VI.1907, Zărnești, j. Brașov — 1947), folclorist. Este fiul Paulinei (n. Moșoiu) și al lui Ioan Ionică, inginer. Face studii universitare de filosofie și drept la București (1926-1929). Își ia doctoratul în sociologie (1940) tot la Universitatea din București, cu teza *Dealul Mohului*. Profesor la Brașov, a colaborat la publicațiile „Sociologia românească”, „Rânduiala”, „Țara Bârsei” ș.a.

I. aplică în cercetările sale direcția sociologică a etnografiei și folclorului, raliindu-se la opiniile emise de G. Vâlsan ș.a., iar în Germania de Julius Schwietering. În *Dealul Mohului. Cereștia agrară a cununii în Țara Oltului* (1943), pledează pentru o

cuprindere coerentă, largă și unitară a civilizației rurale, respingând compartimentarea ei în etnografie și folclor și adoptând în acest sens o metodologie adecvată. Studiul se deosebește de cele ce i-au premers (cercetări circumscrise la câte un aspect), prin raza mai largă de abordare, prin îmbrățișarea unității de viață regională a mai multor sate, autorul teoretizând necesitatea cercetărilor sociologice aplicate asupra „țărilor” tradiționale, în cazul său, asupra Țării Oltului: „Întreguri de viață românească, ele poartă semnele unei convergențe etnice și istorice în cadre geografice bine determinate. În cursul veacurilor, ele au format adăposturi sigure în care viața autohtonă s-a dezvoltat fără discontinuitate. Acest fapt a imprimat un caracter de omogenitate comportărilor unei populații destul de vaste, pe care o leagă, în aceleași cadre naturale, funcțiuni economice și spirituale. Dar mai cu seamă conștiința locală a oamenilor este aceea care deosebește unele de altele asemenea comunități de viață regională și le dă legătura launtrică.” Monografia făcea parte dintr-un proiect mai vast, incluzând studierea întregului ciclu al practicilor agrare, care să releve aspectele spirituale generate de lucrarea pământului. *O nuntă în hotarul brănean pe la 1850. Dora d'Istria* („Țara Bârsei”, 1933) este de fapt o traducere după lucrarea *Les Femmes en Orient*, pe care o însoțește cu o introducere și note. Dispărut prematur, departe de țară, autorul nu și-a terminat un studiu despre totemuri, cu care intenționa să-și susțină doctoratul la Sorbona, sub conducerea lui Marcel Mauss.

SCRIERI: *Dealul Mohului. Ceremonia agrară a cununii în Țara Oltului*, București, 1943; ed. îngr. și introd. Constantin Mohanu, București, 1996.

Repere bibliografice: Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, 12-13. I.D.

ION MAIORESCU, revistă apărută la Craiova, lunar, de la 1 aprilie 1931 până în octombrie 1947 și în martie 1948, sub îngrijirea unui comitet de redacție alcătuit din profesori și elevi de la Liceul „Carol I”, devenit ulterior Colegiul Național „Carol I”. Alături de „Revista Colegiului Național «Sf. Sava»” din București și de alte reviste școlare, publicația își propune să stimuleze energiile atât prin activitatea din clasă, bibliotecă și laborator, cât și prin alte forme, atrăgând elevii cu „înclinări artistice”. Directorul liceului, Mihail Paulian, spera ca figura marelui dascăl Ion Maiorescu, care a pus bazele învățământului craiovean, să fie un model pentru tineretul școlar. Colaborează cu versuri Elena Farago, Sabina Paulian, cu proză e prezent Ion Dongorozi, iar articole semnează Gh. Tomescu (*Sărbătorirea d-lui N. Iorga*, 2/1931), T. Păunescu-Ulmu (*Poezia lui Eminescu*, 6/1931), C.S. Nicolăescu-Plopșor (*Un monument scitic, Suhastru, Dolj*, 3/1932), Radu Rosetti (*Câteva amintiri despre regele Ferdinand*, 1-3/1934). Numărul 1-3/1934 este închinat centenarului Colegiului Național „Carol I”, între colaboratori figurând D. Gusti, Gh. Țițeica ș.a. Numărul 1-2/1939 este dedicat semicentenarului morții lui Mihai Eminescu, numărul 7/1940, centenarului nașterii lui Titu Maiorescu. După cel de-al doilea război mondial, publicația reflectă schimbările produse în învățământ, Ștefan Voitec îndemnând acum tineretul la muncă intelectuală, la pregătire

temeinică. Semnează articole C.D. Papastate (*Paul Valéry*, 1/1945), I.D. Lăudat (*N. Bălcescu, scriitor social*, 2/1945), George Bălan (*Muzică și literatură*, 1-3/1947). Din rândul elevilor se detașează semnătura lui Al. Niculescu. Alți colaboratori: Traian Mateescu, Paul I. Papadopol, Const. Al. Calotescu, Petre Stati, Ion Pătrașcu, Miltiade D. Ioanid, Al. Culescu. I.H.

IORDA, Marin (pseudonim al lui Marin Iordache; 30.VIII.1901, București – 23.VI.1972, București), prozator, dramaturg și publicist. Este fiul Comanei și al lui Constantin Iordache. Neavând nici un chef să fie ofițer sau preot, cum doreau părinții, I. fuge de acasă, hotărât să se descurce de unul singur. Atras de pictură, se înscrie la Școala de Belle-Arte din București, unde însă va avea ca maestru un sculptor, pe Dimitrie Paciurea. În mediul literar (la „Revista copiilor și a tinerimii”, unde debutează în 1919 și unde îndeplinește și funcția de corector, la „Adevărul literar și artistic”, „Rampa”) pătrunde grație înzestrării lui pentru desen. Curând se afirmă în grafica publicistică, ilustrând texte de prin reviste, precum și cărți pentru copii (cum ar fi *Haplea* de N. Batzaria). Un timp lucrează într-un atelier de reclame ilustrate. Îndemnat de V.I. Popa, se apucă să scrie, în special literatură pentru cei mici. Îl interesează și filmul, în 1927 el realizând, cu *Haplea*, primul desen animat românesc; un alt personaj pe care îl lansează prin desene este Guguță. Vreo doi ani va susține la radio emisiunea Ora copiilor. Pasionându-se de teatru, înființează în 1936, la Brașov, un teatru pentru cei mici, cu interpreți amatori. Consilier la Ministerul Artelor (1944-1945), scenograf și regizor – meserii pe care le deprinde pe lângă V.I. Popa –, I. ajunge în 1946 director al Teatrului Muncitoresc „Muncă și voie bună”. De aici trece, în stagiunea 1947-1948, la conducerea Teatrului Național din Iași, iar din toamna lui 1948, în fruntea Naționalului craiovean, unde îi fuseseră puse în scenă texte originale, localizări și traduceri. A mai fost director de scenă la Teatrul Național din București (1944-1945), la Teatrul CFR Giulești (1950-1957) și la Teatrul Tineretului (1957-1961). În 1965, cu ilustrații și desene care avuseseră la vremea lor o anume celebritate, deschide o expoziție retrospectivă. A colaborat cu proză, reportaje, evocări, articole, cronici (plastice, dramatice, cinematografice) la „Revista copiilor și a tinerimii”, „Brașovul literar și artistic”, „Vremea”, „Adevărul”, „Adevărul literar și artistic”, „Cuvântul liber”, „Dimineața copiilor”, unde între ianuarie 1937 și mai 1938 este director, „Dimineața”, „Timpul”, „Curentul”, „Curentul magazin”, „Almanahul «Curentului pentru copii și tineret»” (1939-1941), la care a fost redactor, „Spectacolul”, „Graiul copiilor”, „Prietenul copiilor”, „Papagalul”, „Moș Poveste”, „Opinia”, „Înainte”, „Urzica”, „Magazin” ș.a. A semnat și Moș Martin.

Aproape insignifiant este I. ca autor dramatic. Piesele lui pentru radio, cele pentru tineret sau pentru militari (publicate, acestea din urmă, în broșura *Șezători ostășești*, 1940) se inspiră din faptul divers și formulează o teză morală. Eroii, schițați în linii vagi, sunt „chisnovați”, „cătrăniți” și, una-două, le sare țandăra. O anume vioiciune a rostirii își ia provizia de pitoresc

din limbajul argotic. O „întâmplare de haz”, destinată teatrului sătesc, e comedioara *Haplea la stăpân* (1938), unde comicul, subtilul, vine din situațiile anapoda. Desenele însoțitoare îi aparțin autorului, care, grijuliu cu soarta scrierii, adaugă teribil de minuțioase și extinse „lămuriri” referitoare la decor, personaje, costume ș.a.m.d. Unele compuneri dramatice s-au jucat: *O fată din popor*, care nu a trecut neobservată, 10 000 000, „comedie socială” alcătuită împreună cu V.I. Popa, *Cântec de inimă albastreă*, *Stai, că trag!* Dar virtuțile omului de teatru trebuie căutate în altă parte. Un bun povestitor se arată a fi I. în istorisirile lui pentru copii — reeditate, multe dintre ele —, pline de tot felul de pățanii și năzdrăvănii. Întâmplările narate conțin învățături, spre luare-aminte. Așa, în *Mășterul Strică* (1937), „roman pentru tineret”, *Poveștile unchiului meu* (1938), *Guguță în vacanță* (1942), „roman de aventuri” în versuri, *Un câțel, un purcel și-un băiețel* (1947). Pasionat de născocirile tehnicii, experimentând el însuși euforia zborului cu planorul, I. scrie o lucrare de popularizare, *De la cal la cal-vapor* (1946), care ar vrea să fie „viața romanțată a mașinii cu abur”. Accentele de sarcasm din nuvelele lui I. (*Funeralii naționale*, 1937, cu o reeditare în 1969 — *Noapte de cloroform*) sunt emise pe un ton aparent neutru, cum-pănit. Ironia secretă colorează satiric o proză unde tocmai falsa distanțare a naratorului imprimă eficiență grotescului. Un grotesc vizând, în *Comitet de ajutorare*, lipsa de omenie a celor înstăriți, care își ascund nepăsarea egoistă față de cei aflați în nevoie (șomerii, în speță) sub fătarnice motivații, sau, în *Proprietarul*, comportamentul maniacal al unui „proprietar” de provincie, terorizat — până la gestul sinucigaș — de spaima că i s-ar putea risipi agoniseala. Câte o notă duioasă se strecoară în secvențele de dramatism (*Vâltoarea*, *Muntele de zgură*), așa cum sobrietatea narațiunii dă un oarecare efect viziunilor de coșmar (*Noapte de cloroform*). Loviți de soartă, marginalii duc o viață aspră, ei fiind oricând gata să săvârșească un act de cruzime, dar dezvăluind câteodată surprinzătoare resurse sufletești (*Muntele de zgură*, *Pușcăriașul cu ochii de oțel*). O figură aparte este „haimanaua” din *Articolul unsprezece*, tinerelul ciudat și singuratic, iscusit în meștereli, inocent în fața relelor lumii, cărora, tocmai de aceea, le cade victimă. Romanul masiv și cam prolix *Oameni în cătuș de aur* (1945) contrapune, într-un schematism vărtos, două lumi: „surtucarii”, trăind în bunăstare și în indecente mondenități, și „plugarii”, cei care, nemaiputând îndura batjocura viețuirii de azi pe mâine, încep să-și manifeste revolta. Iscați dintre ruralii mai răsăriți, comuniștii, pasămite, dirijează fluxul crescând al nemulțumirii spre un „front” cu pretenții politice, de un radicalism ce nu prevestește nimic bun.

SCRIERI: *Funeralii naționale*, București, 1937; ed. (*Noapte de cloroform*), pref. Ion Pas, București, 1969; *Mășterul Strică*, București, 1937; *Haplea la stăpân*, București, [1938]; *Poveștile unchiului meu*, București, 1938; *Camara Sfârlă*, București, 1940; *Șezători ostășești*, București, 1940; *Guguță în vacanță*, București, [1942]; *Ucenicul*, București, 1942; *Oameni în cătuș de aur*, București, [1945]; *De la cal la cal-vapor*, București, 1946; *Măști de carton*, București, f.a.; *Un câțel, un purcel și-un băiețel*, București, 1947; *Mășterul Strică și alte povestiri*, București, 1973.

Repere bibliografice: Șt. T. [Stefan Tita], „*Funeralii naționale*”, ALA, 1937, 888; Ionel Jianu, „*Funeralii naționale*”, RP, 1938, 5990; A., „*Funeralii naționale*”, VR, 1938, 4; Sergiu Ludescu, „*Funeralii naționale*”, CL, 1938, 1-5; Predescu, *Encicl.*, 436; Carol Isac, *Teatrul și viața*, Iași, 1978, 58-62; *Dicț. scriit. rom.*, II, 608-610. F.F.

IORDACHE, Antoaneta (15.VII.1948, Oradea), prozatoare și poetă. Este fiica Minei (n. Nițescu) și a lui Antonie Bica, profesori de limbi străine. A absolvit Liceul „Moise Nicoară” din Arad (1966), după care a urmat cursurile Institutului de Artă Teatrală și Cinematografică „I.L. Caragiale”, secția teatologie-filmologie, încheiate în 1972. Este și absolventă a Facultății de Ziaristică din București (1980). Își desfășoară cea mai mare parte a activității ca redactor al revistei timișorene „Orizont” (1972-1990). După revoluția din decembrie 1989 de la Timișoara, la care a participat în primele rânduri, va lucra în București, la Ministerul Culturii (1990-1994 și din 1996) și la Consiliul Național al Reîntregirii (1994-1996). De asemenea, a fost redactor al Editurii Cartea Românească (1992-1994). Debutează în 1970, la „Amfiteatru”. A mai colaborat la „Vatra”, „Teatrul”, „Teatrul azi”, „Familia”, „Cronica”, „Tribuna” ș.a.

Cartea de debut a autoarei, *Singurătatea poveștilor pentru copii* (1982; Premiul Național pentru proză), are structura unui bildungsroman, în care devenirea interioară a personajului central — o profesoară de matematică aflată în primii ani de experiență didactică —, se conturează pe fondul încercărilor unei inteligențe artistice lucide de a surprinde granițele evanescente dintre imaginar și real, dintre fabulosul apotropaic al poveștilor și dimensiunile neliniștitoare ale istoriei concrete. Îndrăgostită de mentorul ei din facultate, condamnat pe nedrept la închisoare în epoca tulbură a anilor '50, Constantina reface în conversațiile cu fiul acestuia, Filip, ca și în pasionantele sale monologuri interioare, spiritul unei iubiri a cărei puritate își are rădăcinile în dorința impetuoasă de adevăr. Spirit justițiar, pentru ea actul de reabilitare a numelui profesorului este singurul lucru normal într-o lume deformată de frică și lașitate. Adevărata măsură a talentului scriitoarei este dată de volumul de proză scurtă *Cursiv de septembrie* (1985; Premiul Asociației Scriitorilor din Timișoara), ale cărui povestiri și schițe pun în lumină o sensibilitate feminină barocă, pluriformă și neliniștită, ce recunoaște în modurile de manifestare ale existenței tot atâtea reflexe ale unui principiu spiritual integrator. Fie că este vorba de Amy, o pensionară sexagenară părăsită de bărbat pentru o frumoasă americană (*Rame Blondel*), de d-na Nora de la etajul patru, care, locuind într-un imobil ce dă spre cimitirul orașului, își organizează existența în jurul amintirilor legate de fostul ei soț, îngropat acolo (*Liziera*), sau de Vasile, un șofer limbut care ia în cabină un scriitor puțin dispus să comunice (*Vasile*), personajele creionate de I. au sclipirea fulgurantă a unui cristal finisat cu mare grijă, pentru că, spune la un moment dat naratorul dintr-o povestire, „nimic nu are mai multe forme decât banalul”. Ceea ce dă însă formă banalului este iluzia, literatura, ridicată la proporția unei adevărate epidemii în *Cercul*, unde locuitorii unui sat construiesc un edificiu impozant pentru o trupă de saltimbanci care nu va

sosi niciodată. Remarcabile, sub aspectul acuității analitice și a fineții compoziționale, sunt paginile de jurnal intim din finalul cărții (*Pavană pentru doamna E.B. și Cursiv de septembrie*), ce se înscriu în tradiția literaturii de introspecție psihologică. *Epidemia de iluzie* (1998) coagulează în versuri cu tentă expresionistă experiența-limită a zilelor din decembrie 1989 la Timișoara.

SCRIERI: *Singurătatea poveștilor pentru copii*, Timișoara, 1982; *Cursiv de septembrie*, București, 1985; *Grădina de iarnă*, București, 1990; *Epidemia de iluzie*, București, 1998.

Repere bibliografice: Cornel Ungureanu, „*Singurătatea poveștilor pentru copii*”, O, 1982, 6; Marin Chelu, „*Singurătatea poveștilor pentru copii*”, F, 1983, 2; Dan C. Mihăilescu, „*Singurătatea poveștilor pentru copii*”, CNT, 1983, 15; Ioana Rauschan, „*Singurătatea poveștilor pentru copii*”, TR, 1983, 31; Moraru, *Textul*, 224–226; Cornel Ungureanu, „*Cursiv de septembrie*”, O, 1985, 35; Valeriu Drumeș, „*Cursiv de septembrie*”, O, 1985, 45; Mihai Dragolea, „*Cursiv de septembrie*”, TR, 1986, 14; Miron Blaga, „*Cursiv de septembrie*”, F, 1986, 10; Cosma, *Romanul*, I, 277; Petraș, *Lit. rom.*, 165–166; Radu Sorin Cucu, *Nu se mai nasc poeți*, O, 1999, 5; Florian Chelu, „*Ca o spaimă împietrită*”, F, 1999, 6; Aquilina Birăescu, Diana Zărie, *Scriitori și lingviști timișoreni (1945–1999)*, Timișoara, 2000, 117–118. L.H.

IORDACHE, Claudiu (3.XI.1942, București), eseist, poet și prozator. Este fiul Mariei și al lui Nicu Iordache. A absolvit liceul la Urziceni, după care a urmat cursurile Institutului Politehnic din Timișoara, pe care le-a întrerupt în anul al III-lea. A fost proiectant constructor până în decembrie 1989. Lider marcant al evenimentelor revoluționare de la Timișoara, și-a împărțit activitatea de după 1990 între politică, ziaristică și literatură. Astfel, a devenit membru al Parlamentului provizoriu postdecembrist (1990), apoi deputat și vicepreședinte al Comisiei pentru Cultură a Camerei Deputaților (1990–1992), în același timp fiind redactor la „Evenimentul zilei” și „Ziua”, șef de secție în cadrul ziarului „Curentul”, director al publicației „Opinii paralele” și director editorial la „Lumea magazin”. A debutat în 1973 la revista „Flacăra”. Colaborează la „Orizont”, „România literară”, „Lucefărul”, „Vatra”, „Tribuna”, „Facla”, „Familia”, „22”, „Caiete critice” ș.a.

Placheta de debut a autorului, *Unde, ce, când...* (1990), cultivă o lirică meditativă, cu străluciri mate, în care realul este perceput în versuri intens metaforice, denotând o sensibilitate artistică ce oscilează între ingenuitate și artificialitate. O melancolie surdă străbate întreg volumul, trimițând, în anii sfârșitului de secol XX, la acel *mal du siècle* din literatura europeană a secolului al XIX-lea: „Metodic, ziua trece/ prin toate clipele ei,/ o sufăr trist, retras/ într-o chilie a scri-/ sului ce se dizolvă/ în întunericul stins”; „Curând va so-/ si noaptea dar în alt ano-/ timp, paralel cu acesta!/ Pe fila mea se lățește pa-/ ta de cerneală a orei târ-/ zii, norul vremii e în de-/ clin!...” Rod al dezamăgirilor postrevoluționare ale unui spirit idealist și exaltat care, după ce a înfruntat represiunea brutală a autorităților comuniste în zilele lui decembrie '89 la Timișoara, s-a regăsit „singur între români”, *România pierdută* (1995) reia tradiția eseistică interbelică a grupului de scriitori și filosofi de la revista „Criterion” printr-o constatare a cărei amărăciune lasă

în urmă până și cele mai dureroase afirmații ale lui Emil Cioran: România nu se mai poate „schimba la față”, nu se mai poate salva, pentru că este deja pierdută, naufragiată în neantul propriei neputințe de a accede la „marea istorie”. Asemenea unui clinician care, trecând în revistă simptomele unei boli necruțătoare, întârzie asupra consecințelor morbide ale acesteia cu o minuțiozitate care ar eșua în cinism dacă nu ar fi susținută de o pasionalitate explozivă și molipsitoare, I. „deconstruiește” metodic întreaga mitologie naționalistă românească, fie aceasta înobilată de spiritualitatea interbelică, fie deformată până la grotesc de dictatura ceaușistă a anilor '70 și '80. Românul este un „european neformat”, „frate cu lăncezeala, cu docilitatea și cu dezordinea”, a cărui neclintire în fața istoriei nu este decât semnul întunecat al unui somn de piatră; figurile exemplare ale istoriei sale sunt simple ficțiuni apotropaice, „însuflețitori de fantasmе”, iar propria țară o corabie ce se scufundă, un „pământ sleit pe care nu mai cresc decât bălăriile”. Metaforele nihiliste și formulările memorabile, șfichiuitoare asemenea unui bici de profet („România respiră eșecul prin toți porii”; „România trece prin istorie ca o Cenușareasă”), se cheamă una pe alta și se succed într-un ritm aproape sufocant, reușind să creeze o senzație de vertij, de rău existențial dincolo de care nu mai poate urma decât Apocalipsa purificatoare. Revărsare de umoare neagră și furie autodistructivă, *România pierdută* întredeschide totuși, după parcurgerea tuturor bolgiilor infernului destinului românesc, poarta purgatorului: „Și totuși, nu pot să cred că am epuizat răbdarea Creatorului care ne-a gândit români pe acest pământ.” *Clasa nevrednică* (1997) vedește înclinația autorului către eseul politic cu valențe filosofice, prefațat de altfel de nenumărate articole polemice semnate de I. în presa postdecembristă. În 1997, reîntors pentru scurt timp la literatură, autorul nu mai regăsește energia pasională și suflul creator din *România pierdută*: romanul *Diamantul de gheață* (1997) este un poem de dragoste palid, un fel de jurnal intim excesiv metaforizant, în care sinceritatea nu produce autenticitate, ci frizează mai degrabă indiscreția și lipsa de măsură.

SCRIERI: *Unde, ce, când...*, Timișoara, 1990; *Iisus s-a născut la Timișoara*, Timișoara, 1994; *România pierdută*, București, 1995; *Clasa nevrednică*, București, 1997; *Diamantul de gheață*, București, 1997; *Singur între români*, București, 1997; *Fata și Moartea. Egeea*, București, 2001; *Polul de putere*, București, 2002. L.H.

IORDACHE, Emil (16. XII. 1954, Movileni, j. Iași), traducător, critic și istoric literar. Este fiul Valeriei (n. Chebac) și al lui Constantin Iordache, de profesie constructor. Urmează cursurile primare și gimnaziale în comuna natală, între 1968 și 1974 fiind elev al Liceului de Construcții din Iași. În 1975 devine student al Facultății de Filologie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași, secția limba și literatura rusă – limba și literatura română. Din 1979 până în 1984 predă limba română și limba rusă la mai multe școli din județul Botoșani. Ulterior va fi, până în 1990, secretar general de redacție al publicației „Caiete botoșănene”, aceeași funcție deținând-o și la revista „Convorbiri

literare" între 1995 și 2001. În anul 1990 este angajat asistent la Catedra de slavistică a Universității din Iași, ajungând profesor în 2001. Obține titlul de doctor în filologie în anul 1993, cu teza *Semiotica traducerii poetice. I.* debutează cu versuri în „Suplimentul literar artistic al «Scânteii tineretului»”, în anul 1982. Abandonează însă repede poezia și se dedică criticii, dar mai ales traducerilor, colaborând la „Caiete botoșănene”, „Steaua”, „Luceafărul”, „Ateneu”, „Cronica”, „Timpul”, „România literară”, „Observator cultural”, „Poesis”, „Convorbiri literare”, „Poezia”, „Kitej-grad” ș.a. Prima carte, *Pașii poetului*, îi apare în 1989, fiind scrisă în colaborare cu poetul Gellu Dorian.

Critic literar cu un discurs elaborat, mizând pe un spectru stilistic bogat, I. reușește să armonizeze modalități dintre cele mai diferite de abordare a unei teme, textele sale având atât rigoarea cercetării științifice, cât și virtuțile registrului ironic sau maliția pamfletului. Majoritatea cărților lui sunt culegeri de studii și articole dedicate scriitorilor ruși. Pentru fiecare caz în parte, criticul impune o anumită disciplină a redescoperirii subiectului investigat, făcând abstracție de gradul de cunoaștere a unui scriitor în rândul publicului. Ia totul de la zero, pune sub semnul întrebării modalitățile de receptare clasice și caută să resusciteze interesul cititorilor față de anumiți scriitori sau perioade literare. Nu neglijează biografiile autorilor de care se ocupă, de aceea fiecare articol devine și un veritabil studiu de caz. Astfel, *Serghei Esenin. Omul și poetul* (1998) propune o viziune aparte, nefiind scăpate din vedere și nici ertate micile artificii de imagine care au însoțit, încă din timpul vieții, receptarea poetului din Reazan. Investigația vine să întregască o altă lucrare dedicată aceluiași subiect, *Carte către Serghei Esenin* (1995). În *Studii despre Gogol* (2000) maniera de prezentare rămâne în linia mari neschimbată, cu mențiunea că aici accentul cade pe acele elemente biografice sau conjunctural-istorice care țin de geneza operei gogolienne. În același context este pusă în discuție fără menajamente promovarea deficitară, trunchiată și deci falsificată a literaturii lui Gogol. Nu doar literatura rusă este domeniul în care criticul și istoricul literar ieșean se manifestă. *Literatura orizontală* (1998) este o analiză a mecanismelor de cenzură și de uniformizare a gândirii în cadrul culturii de tip realist-socialist. Rămânând totuși, înainte de toate, un interpret polyvalent al literaturii ruse, I. este și un traducător important, care își propune să redescopere spiritul acesteia și prin actul transpunerii ei în limba română. Criticul însoțește traducătorul, iar cel care tâlmăcește îl ajută pe interpret în toate proiectele pe care le desfășoară.

SCRIERI: *Pașii poetului* (în colaborare cu Gellu Dorian), București, 1989; *Semiotica traducerii poetice*, Iași, 1994; *Carte către Serghei Esenin*, Iași, 1995; *Evadări din Zoorlanda*, Iași, 1997; *Serghei Esenin. Omul și poetul*, Iași, 1998; *Literatura orizontală*, Iași, 1998; *Cărțile pe masă*, Iași, 2000; *Studii despre Gogol*, Iași, 2000; *Persanul cu nas de argint*, Iași, 2002. **EDIȚII:** F.M. Dostoievski, *Jurnal de scriitor*, I-III, Iași, 1998-2000; N.V. Gogol, *Opere*, I, București, 1998, II-III, Iași, 1999-2001; Pavel Florenski, *Stâlpul și temelie adevărului*, Iași, 1999; Mihai Eminescu, *Poezii – Stihii*, București, 2000; Zbigniew Herbert, *89 de poezii*, Iași, 2001. **TRADUCERI:** Feodor Abramov, *Casa*, București, 1985; Timur Zulfikarov, *Poemele peregrynării*, București, 1990; Lev Șestov, *Începuturi și sfârșituri*, Iași, 1993; Boris Pasternak,

Doctor Jivago, Iași, 1994; Iosif Brodski, *Din nicăieri cu dragoste*, Iași, 1995; Dmitri Merejkovski, *Gogol și diavolul*, Iași, 1996; *Evangelia necunoscută*, Iași, 1997; *Rusia bolnavă*, Iași, 1997; Vladimir Nabokov, *Clipa de curaj*, Piatra Neamt, 1996; *Glorie*, Iași, 2003; F.M. Dostoievski, *Însemnări din subterană*, Iași, 1996; *Idiotul*, Iași, 1998; *Jurnal de scriitor*, I-III, Iași, 1998-2000 (în colaborare); Andrei Platonov, *Marea subterană*, Iași, 1997; *Moscova cea fericită și alte nuvele*, Iași, 2003; A.S. Pușkin, *Talismanul*, Iași, 1999; Pavel Florenski, *Stâlpul și temelie adevărului*, Iași, 1999 (în colaborare); N.V. Gogol, *Opere*, II-III, Iași, 1999-2001; Viktor F. Vostokov, *Incurșiuni în medicina tibetană*, Iași, 2000; Nursultan Nazarbaev, *Kazahstan – 2030*, Chișinău, 2001; *În torentul istoriei*, Chișinău, 2001; Daniil Harms, *Mi se spune capucin*, Iași, 2002; Anatoli Mariengof, *Serghei Esenin, așa cum a fost*, Iași, 2002; Aleksandr Blok, *Versuri despre Preamfrumoasa Doamnă*, Chișinău, 2003.

Repere bibliografice: Ștefan Avădanei, *Cărți ale centenarului Eminescu*, ATN, 1989, 11; Constantin Coroiu, *A apărut un nou Gogol*, ALA, 1999, 460; Gheorghe Grigurcu, „Literatura orizontală”, RL, 1999, 43, 44; Gheorghe Grigurcu, *Un Gogol dezideologizat*, RL, 2000, 46; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (2002), 231-232; Livia Cotorcea, *Semnificative isprăvi*, CL, 2003, 3. Ș.A.

IORDACHE, Mihail (12.VII.1937, Malu Roșu, j. Ilfov – 22.I.1996, Suceava), critic și istoric literar. Licențiat al Facultății de Filologie din cadrul Universității „Al. I. Cuza” din Iași (1957-1962), I. își obține în 1976, tot aici, doctoratul, cu o teză despre Adrian Maniu. După absolvire lucrează ca bibliotecar-șef la Biblioteca Regională Suceava (1962-1963), devine apoi cadru didactic la Institutul Pedagogic din Suceava, din 1991 fiind și șeful Catedrei de filologie a Universității din Suceava. Debutază în anul 1957 la revista „Viața studentescă”, cu o serie de epigrame. Colaborează la „Contemporanul”, „Amfiteatrul”, „Convorbiri literare” ș. a. A făcut parte din colectivul de redacție al revistei „Pagini bucovinene” și din grupul fondator al „Bucovinei literare” (serie nouă) ș.a.

Scrierea cea mai importantă a lui I. este monografia *Adrian Maniu* (1979), unde aproape o treime din economia studiului este consacrată biografiei scriitorului. Observând la acesta „o pudoare autobiografică rarismă”, exegetul urmărește toate etapele vieții poetului și scoate în evidență imaginea unui „destin artistic exemplar”. Considerațiile lui critice vor intra în contradicție cu cele ale lui E. Lovinescu, care „credea că poezia lui Adrian Maniu este dominată de inteligență, în detrimentul esteticului”. Dimpotrivă, I. consideră că poezia lui Maniu e definită de „incompatibilitatea dintre cele două moduri lirice opuse”, simbolismul și expresionismul. Deoarece criticul crede că poetul nu ar avea vocație metafizică, cea mai mare atenție este acordată pastelurilor. Întreaga operă (poezie, teatru, proză epică) este urmărită și raportată la câțiva reprezentanți ai genului respectiv, fiind analizate astfel alte piese despre meșterul Manole alături de *Meșterul* lui Adrian Maniu, în comentarea teatrului acestuia accentuându-se nota expresionistă. Deși urmărește cu atenție creația în proză a scriitorului, apreciindu-i valoarea acolo unde este cazul, I. se arată sceptic față de calitățile epice ale lui Adrian Maniu, considerând că i-ar lipsi „capacitatea, absolut necesară unui prozator, a inventivității epice” și, de asemenea, „vocația construcției narative ample”.

Singurătatea și tristețea oglinzilor (I-II, 2002), carte apărută postum, cuprinde cronici publicate de I. în periodicele anilor '70-'80, a doua parte fiind constituită din articole și eseuri, unele inedite. Deși a scris și despre autori consacrați, au fost preferații tinerii scriitori bucovineni (Gheorghe Lupu, Constantin Ștefuriuc, Ilie Tudor Zegrea, Stelian Gruia, Dragoș Vicol) pe care I. i-a comentat într-un mod „obiectiv” și „pozitiv”, crezând în „mișuna criticii care trebuie nu să distrugă, ci să îndrepte”.

SCRIERI: *Istoria literaturii române* (1900-1944), I, Suceava, 1979; *Adrian Maniu*, Iași, 1979; *Singurătatea și tristețea oglinzilor*, I-II, Iași, 2002. **Ediții:** G. Topîrceanu, *Pagini de proză*, postfața edit., Iași, 1985; Ionel Teodoreanu, *Fata din Zlataust*, postfața edit., Iași, 1994.

Repere bibliografice: Sorin Pârvu, „*Adrian Maniu*”, CL, 1979, 12; D. Micu, „*Adrian Maniu*”, LL, 1980, 152-154; Satco-Pânzar, *Dicționar*, 105-106; Dan Mănuță, *Critica localistă*, CL, 2002, 8; *Evocări. Mihail Iordache*, Timișoara, 2003. L.Cr.

IODAN, Alexandru (8.VIII.1906, Medgidia – ?), folclorist, istoric literar și publicist. Urmează școala primară în localitatea natală, apoi liceul la Constanța și la Silistra (bacalaureat în 1926). Absolvent al Facultății de Litere din București (1930), își susține doctoratul tot la București (1936). Din 1928 până în preajma celui de-al doilea război mondial a fost bibliotecar la Academia Română. Debutază în 1924, cu publicistică literară și culturală, la „*Dacia*”, „*Dobrogea jună*” și „*Strălucitorul*” (Constanța). Aproape trei decenii va fi prezent în numeroase periodice cu studii de folclor comparat, în care literatura populară română este raportată la spațiul spiritual balcanic, cu referiri istoriografice și critice la viața și opera unor scriitori români și străini, cu analize și comentarii privind relațiile literar-artistice dintre popoarele nord- și sud-dunărene, cu articole culturale și reportaje pe teme diverse. Colaborări substanțiale semnează în periodicele „*Dimineața*”, „*Convorbiri literare*” „*Viața românească*”, „*Realitatea ilustrată*” (revistă căreia în 1934-1935 îi încredințează un serial de treizeci și trei de studii și portrete literare consacrate scriitorilor români din secolele al XIX-lea și al XX-lea), „*Muzică și poezie*”, „*Libertatea*”, „*Revista Fundațiilor Regale*”, „*Gazeta cărților*”, „*Timoc*” ș.a. A apelat și la pseudonimele Ali, Alior, V. Baltă. A îngrijit și compilat o ediție *Teatru* de V. Alecsandri, o ediție *Opere alese* de A.I. Odobescu și alte scrieri ale acestui autor, căruia îi alcătuiește și o bibliografie cvasicompletă, ca și în cazul scrierilor lui V.A. Urechia. După 1943 numele nu îi mai apare în nici o publicație și nu se mai găsesc referiri la el.

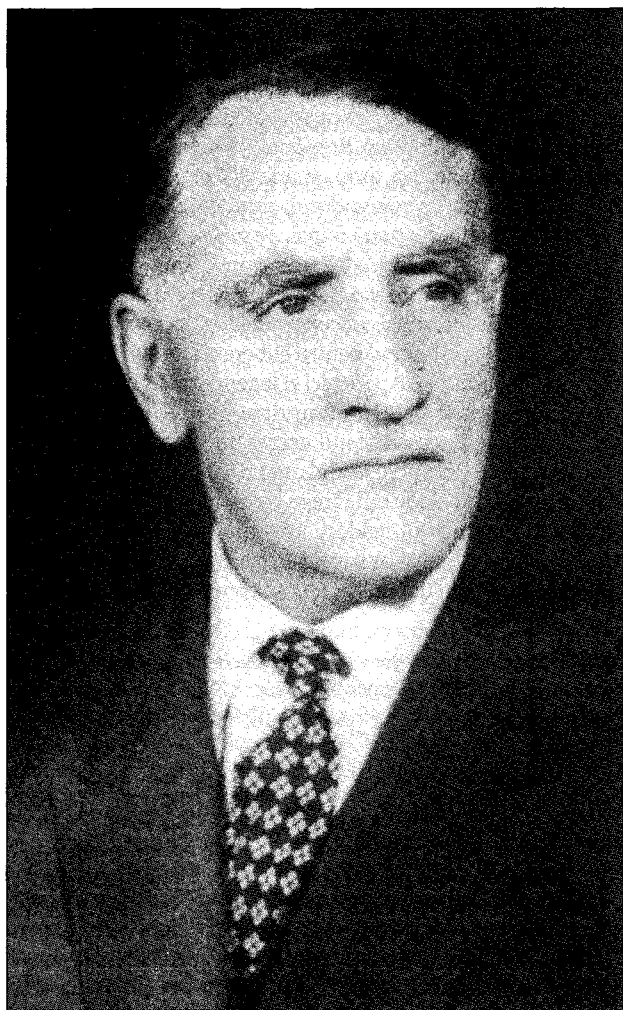
I. s-a remarcat cu deosebire prin atenția acordată corespondențelor existente în folclorul țărilor balcanice, analizând pertinent izvoarele, variantele și valoarea artistică a unor astfel de producții. Câteva studii consacrate domeniului, apărute inițial în presă, au fost apoi tipărite în broșuri separate. Așa sunt cele intitulate *Macedonia în poezia bulgară* (1930), *Les Relations culturelles entre les Roumains et les Slaves de Sud. Traces des voievodes roumains dans le folklore balkanique* (1938), *Izvoare bogomilice* (1938). De o foarte bună primire din partea specialiștilor s-a bucurat studiul *Mihai Viteazul în folclorul balcanic* (1936). În

special în arealul folcloric bulgar, unde frecvența temei este superioară celei din folclorul românesc, cercetătorul distinge trei grupe de creații independente, simultane. Într-o primă grupă, Mihai Viteazul apare ca lider al ideii de nesupunere față de forța otomană, în Țara Românească și în Moldova. Narațiunea preia, în același timp, și adaptează o temă străveche, suprapusă legendei voievodului, privitoare la un posibil incest: Mihai întâlnește două femei, pe grecoica Vișa și pe fiica acesteia, Stăncuța, fără să știe că erau mama și sora sa. Se căsătorește cu Stăncuța și o tratează ca pe o roabă pe Vișa. O a doua grupă de lucrări își concentrează atenția asupra bătăliilor purtate de Mihai Viteazul pentru eliberarea de sub turci a creștinilor sud-dunăreni. Apare aici și legendarul Marcu Craișoru care, trimis de turci pentru a-l suprima pe voievodul muntean, refuză să îndeplinească gestul ucigaș împotriva unui frate de credință, preferând să se lase el omorât de păgâni. În sfârșit, o a treia grupă de balade bulgărești închinată lui Mihai Viteazul înfățișează momentul uciderii acestuia. Notele care însoțesc studiul, numeroase și avizate, fac trimiteri și la variante ale acestor grupe tematice, întregind un comentariu de certă autoritate profesională.

SCRIERI: *Macedonia în poezia bulgară*, București, [1930]; *Constantin Berariu. Schiță biografică*, Cernăuți, 1932; *Iacob Negruzzi*, București, 1932; *A doua operă a lui Eminescu*, București, 1934; *Contribuții la cunoașterea operei lui Alexandru Odobescu. Bibliografia completă a scrierilor lui Alexandru Odobescu*, I-II, București, 1936; *Mihai Viteazul în folclorul balcanic*, București, 1936; *Le Relations culturelles entre les Roumains et les Slaves du Sud. Traces des voievodes roumains dans le folklore balkanique*, București, [1938]; *Izvoare bogomilice*, București, 1938; *Preocupările lingvistice și gramaticale ale lui V. Alecsandri*, București, 1940; *Primul ziar bulgaro-român: „Viitorul”*, București, 1940; *G.S. Rakovsky și literatura română*, București, 1940; *Începuturile teatrului bulgar în România*, București, 1941; *Înrăuriri românești în literatura și viața bulgarilor*, București, 1941; *Bibliografia scrierilor lui V.A. Urechia*, pref. Aurelian Sacerdoțeanu, București, 1942; *Contribuțiuni la istoricul tipografiilor muntene. Activitatea tipografiilor bulgărești*, București, 1943; *Ivan Vazov în România*, București, 1943; *Viața și opera lui Jonathan Swift*, București, f.a. **Ediții:** V. Alecsandri, *Teatru*, pref. edit., București, f.a.; A.I. Odobescu, *Câteva ore la Snagov*, pref. edit., București, 1937, *Opere alese*, I-II, pref. edit., București, 1941. **Traduceri:** *Predica prezviterului Cosma*, București, 1938.

Repere bibliografice: Mircea Eliade, *Urme istorice în folclorul balcanic*, CU, 1938, 24 martie; Mircea Eliade, *Folclor și istorie*, CU, 1938, 25 martie; Adrian Fochi, *Recherches comparées de folklore sud-est européen*, București, 1972, 160-162; Adrian Fochi, *Coordonate sud-est europene ale baladei populare românești*, București, 1975, 16, 66, 103, 104; Datcu, *Dicț. etnol.*, II, 14. C.P.

IODAN, Iorgu (29.IX.1888, Tecuci – 20.IX.1986, București), filolog și memorialist. Este fiul Tudoscăi (n. Crăciun), înfiată de Ivan Penu, bulgar care se stabilise la Nicorești, și al lui Toader (Toșcu) Iordan, grădinar bulgar venit de peste Dunăre la vârsta de optsprezece ani. Ambii părinți ai lui I. erau analfabeți. La Tecuci face școala primară (1895-1899) și urmează Gimnaziul „Dimitrie A. Sturdza” (1900-1904), apoi învață la Liceul Internat din Iași (1904-1908). Frecventează cursurile Facultății de Litere și Filosofie (1908-1911) și concomitent pe cele ale

Facultății de Drept din cadrul Universității ieșene (1908-1912). La cea dintâi facultate i-a avut profesori pe G. Ibrăileanu și pe A. Philippide. După licență funcționează ca profesor de liceu la Galați, Pomârla și Iași. În 1919 își susține doctoratul în filologie modernă, sub conducerea lui A. Philippide. Continuă cu studii de specializare la universitățile din Bonn (1921-1922), Berlin (1923) și Paris (1925). Devine profesor suplinitor (1926-1927), apoi titular (1927-1934) la Catedra de filologie romanică, ulterior funcționând la Catedra de limba română (1934-1946) de la Universitatea din Iași. Între 1928 și 1930 a îndeplinit funcția de director al Teatrului Național din Iași. A fost decan al Facultății de Litere din Iași (1938-1939) și director al Institutului de Filologie Română „A. Philippide” din Iași. Între 1945 și 1947 a fost ambasador al României în URSS. Profesor la Catedra de romanistică a Universității din București (1946-1962) și din 1962 profesor consultant, a fost decan al Facultății de Filologie (1947-1950, 1956-1957), rector al Universității (1957-1958), director al Institutului de Lingvistică din București (1950-1952, 1958-1969). Membru corespondent (1934), apoi membru activ (1946) al Academiei Române, devine

vicepreședinte al forului academic (1957-1966). *Doctor honoris causa* al Universității „Humboldt” din Berlin, al Universității din Montpellier, al Universității din Iași, al Universității din Roma, a fost de asemenea membru corespondent al Academiei Saxone de Științe, al Academiei Germane de Științe din Berlin, al Academiei Austriece de Științe, al Academiei Bavareze de Științe, al Institutului Mexican de Cultură etc. A primit titlurile de Om de știință emerit și Erou al muncii socialiste, în 1954 și 1956 fiind laureat al Premiului de Stat. A condus publicațiile „Studii și cercetări de lingvistică”, „Revue roumaine de linguistique” și „Limba română”.

Savantul I., lingvist și filolog de mare autoritate, autor al unor lucrări fundamentale (*Gramatica limbii române*, 1937, *Limba română actuală. O gramatică a „greșelilor”*, 1943, *Stilistica limbii române*, 1944, *Limba română contemporană*, 1954, *Lingvistica romanică. Evoluție, curente, metode*, 1962, *Crestomație romanică*, 1962, *Istoria lingvisticii românești*, 1978, *Dicționar al numelor de familie românești*, 1983, *Istoria limbii române. Pe înțelesul tuturor*, 1983), a scris și studii despre scriitorii români (Ion Neculce, Mihai Eminescu, Ion Creangă, Mihail Sadoveanu ș.a.) sau despre scriitori străini (Petrarca, Lope de Vega, Goethe, Unamuno ș.a.). A ținut, de asemenea, la începuturile carierei sale universitare, cursuri despre literatura italiană. Literatură nu a scris, de aceea apariția, târzie, a trei volume de *Memorii* (1976-1979) a provocat o reală surprindere. Fără a vrea să treacă drept scriitor, I. își recunoaște chiar, în câteva rânduri, lipsa talentului literar. Interesul acestor memorii, „prea puțin literare (și într-o măsură și mai mică literaturizate)”, cum le caracteriza Nicolae Manolescu, rezidă în excepționala capacitate de teaurizare a amintirilor, în exactitatea detaliilor, în vivacitatea manierei de rememorare a lumii prin care autorul a trecut, în echilibrul evocărilor și al portretelor unor personalități (A.D. Xenopol, N. Iorga, G. Ibrăileanu, C. Stere, Tudor Arghezi, A. Philippide și Al. A. Philippide, Ion Barbu, Tudor Vianu, G. Călinescu, P.P. Negulescu, Mihail Sadoveanu, C.I. Parhon, Lucrețiu Pătrășcanu ș.a.). Chiar dacă nu crede în valoarea literară a memoriilor sale, I. nu le ignoră importanța educativă. Trăind aproape un secol, s-a simțit îndatorat față de societatea care l-a format și pe care a servit-o ca om de știință. El evocă orașul natal, așezările din împrejurimi, familia și vecinii, anii școlarității, studiile universitare, războiul, dese-nează cu pregnanță chipurile părinților (tatăl — om ponderat, disciplinat, ordonat, calități pe care le-a moștenit și fiul, mama — depozitară a unui tezaur lingvistic popular memorabil și practicantă a unor cutume străvechi). Dense sunt și paginile referitoare la prezențele unor profesori care i-au marcat destinul: fără A. Philippide — notează I. — „n-aș fi însemnat nimic în mișcarea lingvistică și filologică a țării noastre”, iar de la Ibrăileanu crede că a moștenit tot ceea ce „exista în ființa mea mai bun și mai frumos din punct de vedere uman”. Publicându-și memoriile, I. știa că își asumă un risc, între altele din cauză că unora dintre personalitățile pe care le-a cunoscut (Ion Petrovici, E. Lovinescu, Mihai Ralea ș.a.) le aprecia doar însușirile morale, marcând faptul că au fost supraestimate din perspectivă culturală. Același risc de atitudine apare și în amplele interviu

Iorgu Iordan în mijlocul colaboratorilor săi

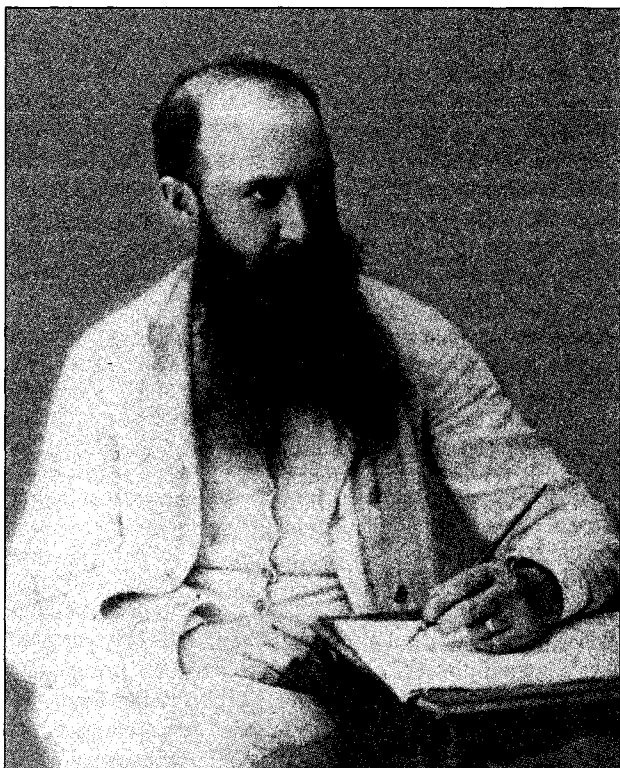
acordat lui Valeriu Mangu, *De vorbă cu Iorgu Iordan* (1982). Aici se dovedește că numărul celor pe care **I.** nu i-a agreat este și mai mare: Hortensia Papadat-Bengescu, Mateiu I. Caragiale, Vladimir Streinu, Marin Preda, Zaharia Stancu, Nichita Stănescu, Marin Sorescu. Unele rezerve pot veni și din necunoașterea operei scriitorilor evocați. În poezia lui Nichita Stănescu vede „multă vorbărie, un fel de joc ciudat de cuvinte”, Marin Preda „nu este stăpân pe scris, ba scrie chiar trivial în sensul etimologic”, pe Al. A. Philippide îl socotește superior lui Lucian Blaga și lui Tudor Arghezi. Când privește literatura din deceniile de după cel de-al doilea război, cel intervievat își recunoaște „o destul de modestă cunoaștere” în domeniu. Dacă **I.** nu credea că amintirile sale ar avea și o miză literară, critica le-a receptat laudativ. Nicolae Manolescu vede în ele un „document extraordinar de minuțios pentru viața socială a epocii”, iar Cornel Regman, trecând peste pasajele aride și cam „administrative”, crede că memoriile filologului sunt „o binemeritată revanșă a tenacității și ordinii asupra literaturii cu orice preț, în acest gen așa de mult expus falsurilor”. În fine, este de menționat că **I.** a dat ediții exemplare din scrierile lui Ion Neculce și ale lui Ion Creangă.

SCRIERI: *Memorii*, I–III, București, 1976–1979. **Ediții:** Ion Neculce, *Letopiseșul Țării Moldovei și O samă de cuvinte*, introd. edit., București, 1955; ed. 2, București, 1959; Ion Creangă, *Povești, amintiri, povestiri*, București, 1964 (în colaborare cu Elisabeta Brâncuș), *Opere*, I–II, introd. edit., București, 1970 (în colaborare cu Elisabeta Brâncuș); ed. pref. Mîrcea Vulcănescu, introd. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, București, 1993; ed. pref. Eugen Simion, București, 2001.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *Memoriile lui Iorgu Iordan*, RL, 1976, 45; Streinu, *Pagini*, V, 417; Paul Georgescu, „*Memorii*”, CNT, 1977, 35; Regman, *Explorări*, 182–191; Popescu, *Cărți*, 110–112; Ștefănescu, *Jurnal*, 104–107; Dobrescu, *Foiletoane*, II, 138–150; Valeriu Mangu, *De vorbă cu Iorgu Iordan*, București, 1982; Cristea, *Fereastra*, 107–112; Ivașcu, *Confruntări*, III, 129–135; Simion, *Scriitori*, IV, 11–19; *Iorgu Iordan – 100 de ani de la naștere*, Iași, 1989; *Dict. scriit. rom.*, II, 611–612. I.D.

IORGA, Nicolae (5.VI.1871, Botoșani – 27.XI.1940, Strejnicu, j. Prahova), istoric și critic literar, dramaturg, poet și memorialist. Vlăstar al unei familii cu veche tradiție cărțurărească, **I.** este primul din cei doi fii ai Zulniei Iorga (n. Arghiropol), descendentă din dragomani ai Porții, traducătoare din literatura franceză, și ai avocatului Nicu Iorga, o vreme subprefect de Botoșani. Se trage pe linie paternă din negustori, un

strămoș al său, Iorga cupețul, fiind atestat la Botoșani prin 1750, iar pe linie maternă imediată, din politicieni și dregători. Printre înaintașii din ambele ramuri se numără oameni de carte, cu preocupări predominant istoriografice. Străbunicul Manole Iorga, băcan înstărit, îngrijea arhiva orașului Botoșani și colecționa documente asupra trecutului urbei; un străunchi după mamă, Manolachi Drăghici, a publicat în 1857 *Istoria Moldovei pe timp de 500 de ani până în zilele noastre* (lucrare parțial memorialistică), după ce tradusese *Iconomia rurală și dumesnică* și întocmise o carte de bucate, *Rețete cercate*; bunica, Elena Drăghici, a tradus în 1858 romanul *Adolphe* al lui Benjamin Constant. Avocat și magistrat la Roman, unchiul Emanoil Arghiropol („moșu Manole”) compunea proză (*Nuvele române*) și a scos două periodice, „Jurnal pentru toți” (Iași, 1868–1869) și „Romanu” (1879–1892), unde I. și-a făcut în 1884, la vârsta de treisprezece ani, debutul publicistic. Rămas orfan de tată înainte de a fi împlinit cinci ani, băiatul a urmat, în condiții de strâmtorare materială, școala primară și primele cinci clase secundare la Liceul „A.T. Laurian” din urbea natală, trecând la Liceul Național din Iași, unde în 1888 își ia bacalaureatul. În ultimele două clase activa în mișcarea socialistă, răspândind material propagandistic și conferențind la clubul ieșean al socialiștilor. O caracteristică primordială a naturii lui I. este precocitatea. Spunând mai târziu că „n-a învățat a ceti și scrie”, acestea fiind „lucruri care i-au venit de la sine”, el mărturisea că la șase ani citise în original pe Champfleury, Amédée Pichot, Émile Souvestre, parcursese letopisețele editate de Mihail Kogălniceanu, adăugând: „Știam pe de rost fabulele din

Florian, care nu-mi ziceau nimic, deși erau pentru mine, și *Orientalele* lui Hugo, care, deși nu erau pentru mine, îmi dădeau visuri de lupte crâncene și de locuri depărtate.” Ca student la Iași, și-a dat toate examenele într-un an și trei luni, iar în decembrie 1889 își susținea licența în limbile clasice, stârnind explozii de admirație în mediul academic și în presă. Profesorul Șt. Vărgolici vede în el „un adevărat fenomen”, ziarul „Lupta” caracterizează examenul său public de licență, luat cu mențiunea *magna cum laude*, drept „nu numai fenomenal, ci sublim”; „Era nouă” salută în tânărul de nici douăzeci de ani un viitor „luceafăr genial în domeniul științei”. Numit în aprilie 1890 profesor de limba latină la Ploiești, nu își ia postul în primire, întrucât i se acordă o bursă pentru continuarea studiilor în străinătate. Frecventează din octombrie 1890 cursuri la École Pratique des Hautes Études din Paris și începe documentarea, în biblioteci și arhive, pentru lucrarea de diplomă. Concomitent depune eforturi pentru învățarea cât mai multor limbi străine. Specialist în greacă și latină, cunoscător al francezei, italienei, spaniolei, în bună măsură și al germanei, se străduiește să-și perfecționeze engleza și se inițiază în daneză, olandeză, suedeză, norvegiană. Colaborează la *Encyclopédie française* și încheie a semna în publicații străine de specialitate („Revue historique” ș.a.). Pentru strângerea de material documentar, întreprinde cercetări în zeci de orașe: Paris, Roma, Veneția, Genova, Florența, Milano, Modena, Ferrara, Bologna, Torino, Berlin, München, Hamburg, Leipzig, Dresda, Viena, Londra, Oxford ș.a. În iunie 1893 obține titlul de *élève diplômé*, în baza tezei de diplomă, depusă și tipărită în anul precedent, *Une Collection de lettres de Philippe de Mézières*. Între timp se înscriesese pentru doctorat la Universitatea din Berlin și începuse să lucreze la teză, pe care a redactat-o întâi în franceză, *Thomas III, marquis de Saluce*, pe care a susținut-o însă la Leipzig, în august 1893. Un an mai târziu, concurează pentru titularizarea la Catedra de istorie medie, modernă și contemporană de la Universitatea din București, cu un rezultat insuficient de probant, fapt care face necesară deschiderea unui nou concurs în 1895, pe acesta câștigându-l fără echivoc. În interval funcționează ca suplinitor. I. a predat istoria și, temporar, istoria literaturii române și la Școala Superioară de Război (din 1911), iar în răstimpul interbelic, la Academia Comercială. În perioada refugului din timpul primului război mondial a ținut cursuri la Iași, în anii imediat următori, la Universitatea Daciei Superioare din Cluj, la a cărei organizare și-a dat din plin contribuția. Intermitent a ținut prelegeri și în afara cadrului universitar, destinate unui public intelectual mai larg, printre altele, la Institutul de Studii Sud-Est Europe, la Casa Școalelor, la Universitatea Populară din București, la Școala de Misionare, întemeiată de el, iar din 1937, la Institutul de Istorie Universală, care era tot creația lui. În deceniile interbelice a conferențiat pe tot cuprinsul țării, neocolind nici un oraș, poposind frecvent și în sate. Vorbea săptămânal la Radio, conferințele sale fiind publicate sub titlul *Sfaturi pe întunec* (I–II, 1936–1940). În 1908, stabilindu-se la Vălenii de Munte, a organizat aici cursuri de vară ale Universității Populare, ce aveau să se desfășoare anual până în 1915 și iarăși din 1921

până în 1940, cu participarea unor personalități intelectuale proeminente din țară și de peste hotare. Numit în 1919 profesor agregat la Sorbona și la Collège de France, I. și-a onorat această calitate până spre sfârșitul vieții. Aflat la Paris, răs-pundea constant și solicitărilor de a predă sub auspiciile altor instituții: Institut de France, Institut des Hautes Études, Académie des Inscriptions et des Belles Lettres, Institut d'Art et d'Archéologie, Faculté Libre de Théologie Protestante. În dese-le lui călătorii peste fruntarii, a ținut prelegeri și conferințe în multe universități și institute de învățământ și cultură din Europa. Întreprinzând în 1930 o călătorie în Statele Unite ale Americii, a conferențiat la mai bine de douăzeci de universități. Având și vocație organizatorică, învățatul și-a valorificat-o deplin de îndată ce a început să dispună de mijloace. Deschiderii cursurilor de vară la Vălenii de Munte i-au urmat realizări precum înființarea de biblioteci în închisori, întemeierea Institutului de Studii Sud-Est Europene (1914) și editarea buletinului acestuia în franțuzește, fondarea Institutului de Studii Bizantine și a Institutului de Istorie Universală, înființarea în 1915 a „Revistei istorice”, cu o versiune în limba fran-ceză, întemeierea unei Școli Române la Paris (1921) și a unei Case Române la Veneția, crearea publicațiilor „Buletinul Comisiei istorice a României”, „Buletinul Comisiei monumen-telor istorice”. Deputat, președinte al Parlamentului în 1918, șef de partid, I. nu a refuzat să-și asume și răspunderi de natură administrativă, precum cele de decan (1928), rector al Univer-sității din București (1929–1932) și chiar de consilier comunal la Vălenii de Munte. Ales în 1907 membru în comitetul Ligii Culturale, el a activat în această organizație toată viața, în cali-tate de secretar, apoi de președinte. A organizat reuniuni de tot felul, între care primul congres de bizantinologie (București, 1924), și a participat la toate congresele internaționale de istorie și bizantinologie.

După debutul din 1884 I. colaborează la o seamă de ziare și reviste românești („Luptă”, „Era nouă”, „Timpul”, „Drapelul”, „Constituționalul”, „Adevărul”, „Contemporanul”, „Convor-biri literare”, „Revista nouă” ș.a.), precum și la prestigioase publicații științifice din țară și străinătate („Analele Academiei Române”, „Revue historique”, „Revue de l'Orient latin”, „Revue internationale des archives, des bibliothèques, des musées”, „Revue critique d'histoire et de littérature”, „Nuovo archivio veneto” ș.a.). Îi apar câteva cărți, printre care *Poezii (1890–1893)* (1893), *Schițe din literatura română (I–II, 1893–1894)* și trei tomuri din *Acte și fragmente cu privire la istoria românilor (1895–1897)*. În 1890 se căsătorise și, din 1894, avea un băiat. În 1900 divorțează, spre a se recăsători în anul următor cu Ecaterina Bogdan, sora lui Ioan Bogdan și a lui G. Bogdan-Duică. Ales în 1897 membru corespondent al Academiei Române (în 1910 va fi membru activ), tânărul savant desfășoară, cu frenezie, activități multiple: didactică, științifică, publicistică, oratorică. Se întâlnește frecvent și poartă corespondență cu iluștri colegi din țară și din străinătate, editează anual tot mai multe volume. Activitatea lui publicistică se intensifică începând din 1899. În acest an publică în „L'Indépendance roumaine” o serie de articole, reunite în volumele *Opinions sincères* (1899) și *Opinions*

Desen de Iser

pernicieuses d'un mauvais patriote (1900), ce denunță cu o vehe-mentă zdrobitoare infirmități ale lumii politice și culturale ro-mânești, ale partidelor, impostura unor „somități” ale științei. Caracter polemic au și multe dintre articolele apărute începând din 1902 în ziarul „Epoca”, editate sub titlul *Cuvinte adevărate* (1903). La cumpăna veacurilor I. scrie la „România jună”, con-tinuându-și colaborarea la multe dintre periodicele în care fusese prezent. Publică de asemenea în „Literatură și artă română”, „Noua revistă română” ș.a. În 1903–1906 semnează articole și note în fiecare număr al revistei „Sămănătorul”, pe care o conduce de fapt, asumându-și însă declarat calitatea de director doar din 1905. Prin acțiunea sa acest periodic devine un organ al curentului de orientare naționalistă, promotor al inspirației rurale, căruia I. i-a dat numele de sămănătorism. Articolele inserate în paginile „Sămănătorului” au fost tipărite, în două volume, sub titlul *O luptă literară* (1914–1916). După retragerea de la „Sămănătorul”, scoate propriile ziare și reviste cultural-literare: „Neamul românesc” (1906–1940), „Floarea daru-rilor” (1907), „Neamul românesc literar” (1908–1912, 1925–1926), „Neamul românesc pentru popor” (1910–1916 și intermitent în perioada interbelică), „Drum drept” (1913–1914, în 1915 con-topită cu „Ramuri”), „Cuget clar” (1928–1936) și „Cuget clar (Noul «Sămănător»)” (1936–1940). Creându-și organe de presă proprii, I. nu a conținut să-și împrăștie slova și în alte perio-dice. A colaborat la „Universul”, „Junimea literară”, „Gazeta Transilvaniei”, „Timpul”, „Patria”, „Excelsior”, la reviste literare precum „Lamura”, „Gândirea”, „Revista Fundațiilor

VIAȚA

- 1871** **iunie 5** Se naște la Botoșani Nicolae Iorga, primul din cei doi fii ai Zulnei și ai lui Nicu Iorga, avocat.
- 1876** **martie 20** Se stinge din viață tatăl său.
- 1878–1881** Urmează clasele primare în localitatea natală.
- 1881–1886** Face cinci clase la Liceul „A.T. Laurian” din Botoșani.
- 1884**
- 1886–1888** Frecventează Liceul Național din Iași, unde își ia bacalaureatul. Se apropie de mișcarea socialistă ieșeană.
- 1888** **septembrie** Intră la Facultatea de Litere a Universității din Iași.
- 1889** Își susține licența în limbile clasice, luată cu mențiunea *magna cum laude*.
- 1890** **martie** Se căsătorește cu Maria Tassu, fiica unui magistrat.
aprilie Este numit profesor de limba latină la Ploiești, dar nu își ia postul în primire.
Face prima călătorie, vizitând Italia.
octombrie Obținând o bursă, începe să frecventeze cursuri la L'École Pratique des Hautes Études din Paris.
- 1891–1893** Face călătorii de documentare în zeci de orașe din Italia, Germania, Marea Britanie.
- 1892**
- 1893** **iunie** Obține titlul de *élève diplômé*.
august Își susține doctoratul la Leipzig.
- 1894** **octombrie** Este profesor suplinitor la Catedra de istorie medie, modernă și contemporană de la Universitatea din București.
- 1895** Devine profesor titular.
noiembrie Ține lecția de deschidere *Despre utilitatea studiilor istorice*.
- 1895–1902** Are o intensă activitate didactică și științifică. Continuă cercetările în numeroase biblioteci și arhive occidentale. Publică studii, editează culegeri de documente, călătorește, conferențind în numeroase orașe românești și de peste hotare, corespundează cu personalități, instituții, organizații din lumea întreagă.
- 1897** **aprilie 5** Este ales membru corespondent al Academiei Române.
- 1901** **februarie** Divorțat în 1900 de prima lui soție, se căsătorește cu Ecaterina Bogdan, sora lui Ioan Bogdan și a lui G. Bogdan-Duică.
- 1903**

OPERA

iunie Debutează în presă, la ziarul „Romanu” din Roman.

Publică în ziarul „Lupta”, condus de G. Panu, o cronică la drama *Năpasta* de I.L. Caragiale, ulterior susținând aici cronică literară. Începe să scrie la „Convorbiri literare”, „Revista nouă”, „Contemporanul”, „Arhiva”, „Lupta”, „Era nouă”, „Drapelul”. La Paris colaborează la *Encyclopédie française*.

Publică în „Timpul”, „Lupta”, „Constituționalul”, „Revista nouă”, „Arhiva”, „Adevărul”.

La Paris dă primele colaborări la „Revue historique”.

Debutează editorial cu *Poezii (1890–1893)*.

Publică primul volum din *Schițe din literatura română* (al doilea apare în 1894).

Colaborează la „Arhiva”, „Familia” și „Vatra”, ca și la „Revue de l'Orient latin”.

Este editat volumul *Amintiri din Italia. Giosuè Carducci*.

Continuă colaborarea la publicațiile din țară, precum și la „Revue internationale des archives, des bibliothèques, des musées”, „Revue critique d'histoire et de la littérature” ș.a.

Prezintă frecvent comunicări la Academia Română.

Apare, în două volume, *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea (1688–1821)*

mai Intră în redacția revistei „Sămănătorul”, pe care o va conduce efectiv în anii 1905–1906.

- 1904
- 1905
- 1906 **martie** Întemeiază la Iași gruparea Frăția Bunilor Români.
- 1907 **mai** Este ales deputat de Iași. Va funcționa neîntrerupt în Parlament, fie ca deputat ales, fie ca senator de drept, în 1918 încredințându-i-se conducerea forului legislativ.
iunie Intră în conducerea Ligii Culturale (unde va activa, inclusiv ca președinte, până la sfârșit).
- 1908 **iulie–august** Organizează la Vălenii de Munte primele cursuri ale Universității Populare (desfășurate ulterior neîntrerupt până în 1915 și din 1921 până în 1940).
- 1910 **aprilie 23–25** Are loc congresul de întemeiere a Partidului Național Democrat, provenit din Frăția Bunilor Români.
mai 26 Devine membru activ al Academiei Române.
- 1911 **octombrie** Este numit profesor la Școala Superioară de Război.
- 1912
- 1913 **martie 22–aprilie 3** Participă la Congresul Internațional de Studii Istorice de la Londra.
- 1914 **ianuarie** Inaugurează Institutul de Studii Sud-Est Europene, unde va ține cursuri și va edita, în limba franceză, un buletin al institutului.
- 1915
- 1916 **noiembrie** Se refugiază la Iași.
- 1917–1918 Desfășoară o activitate prodigioasă: didactică, publicistică, parlamentară. Ține multe conferințe, inclusiv în școli militare. Face vizite pe front și în spitale.
- 1919 **iulie** Este decorat cu Legiunea de Onoare, în grad de comandor (în următorii ani i se vor acorda noi distincții atât în țară, cât și peste hotare).
octombrie Este numit profesor agregat la Sorbona și chemat ca profesor la Collège de France.
decembrie Devine președinte al Adunării Naționale.
- Publică *Istoria literaturii religioase a românilor până la 1688 și Istoria lui Ștefan cel Mare*.
- Publică lucrarea *Geschichte des rumänischen Volkes im Rahmen seiner Staatsbildungen* (I–II).
- mai 10** Scoate la București primul număr al ziarului „Neamul românesc“ (apare până în 1940, în perioada ocupației capitalei de către germani fiind editat la Iași).
- ianuarie 1** Apare la București revista „Floarea darurilor“ (ultimul număr iese la 30 decembrie).
Iese de sub tipar primul volum din *Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea – de la 1821 înainte* (următoarele două volume apar în 1908 și în 1909).
- Apare primul volum din *Geschichte des Osmanischen Reiches* (următoarele patru ies de sub tipar până în 1913).
Se tipărește volumul întâi din *Istoria Bisericii române și a vieții religioase a românilor* (al doilea volum apare în 1909).
- decembrie 25** Iese la Vălenii de Munte primul număr al revistei „Neamul românesc literar“ (seria întâi își încetează apariția la 25 noiembrie 1912, iar seria a doua apare între 29 noiembrie 1925 și 18 aprilie 1926).
- Apare drama *Doamna lui Ieremia Vodă*.
- Publică volumele *Cugetări, Oameni cari au fost și Mihai Viteazul*, „schiță de poem dramatic“.
- Iese de sub tipar volumul *Trei drame*.
- ianuarie** Apare la Vălenii de Munte revista „Drum drept“ (până în decembrie 1914).
Publică *Note de drum. Prin Germania*.
- Apare *Constantin Brâncoveanu*, dramă în cinci acte.
Se tipărește primul volum din culegerea de articole intitulată *O luptă literară* (al doilea volum apare în 1916).
- ianuarie** Fondează „Revista istorică“.
- Se publică primul volum din lucrarea *Cărți reprezentative în viața omenirii* (următoarele trei sunt editate până în 1931).
- Colaborează la „Lamura“, „Journal de Genève“, „Le Démocrate“ (Berna), „Nazional Zeitung“ (Basel) ș.a.

- 1919** **decembrie** Este ales membru corespondent al Institutului Franței. În cursul anilor viitori va deveni membru al unor instituții academice din Napoli, Stockholm, Cracovia, Veneția, Praga, Roma, Paris, Nancy. Primește titlul de *doctor honoris causa* al Universității din Strasbourg. Același titlu îi va fi conferit de universități din Lyon, Paris, Geneva, Oxford, Vilnius, Roma, Bratislava, Alger.
- 1920**
- 1921**
- 1922** **iulie 1** Inaugurează Școala Română de la Fontenay-aux-Roses, în apropierea Parisului.
- 1923** **martie 11** Întemeiază Fundația Culturală pentru Studenți „N. Iorga”, donând propria casă, biblioteca și manuscrisele.
- 1924** Predă cursuri și la Academia Comercială din București.
- 1925** **mai** I se acordă Premiul Național.
- 1928**
- 1929** **martie** Este ales rector al Universității din București (funcție pe care o va deține timp de trei ani).
- 1930** Întreprinde o călătorie în Statele Unite ale Americii, conferințind în mai bine de douăzeci de universități.
- octombrie** Colaborează la revista americană „Art and Archaeology”. Apare *Istoria literaturilor romanice în dezvoltarea și legăturile lor* (celelalte două apar până în 1925). Iese primul volum din *Istoria românilor prin călători* (I–IV, 1920–1922). Publică piesele de teatru *Un domn pribeag*, *Mihai Viteazul* ș.a. Îi apar mai multe volume: *Din opera poetică a lui N. Iorga*, *Pagini de critică din tinerețe*, *Tudor Vladimirescu*, dramă în cinci acte, și *În Franța*, note de călătorie. Are o substanțială colaborare la „Gazeta Transilvaniei” (continuată în 1922). I se tipăresc mai multe cărți, între care și *Istoria presei românești de la primele începuturi până în 1916*. Publică *Sarmală*, *amicul poporului*, piesă în trei acte.
- martie** Întemeiază „Revue historique du Sud–Est Européen”. Conduce și „Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice”, „Bulletin de la Section historique”, publicație a Academiei Române. Apar volumele *Idées et formes littéraires françaises dans le Sud-Est de l'Europe*, *Note polone* și *La Roumanie pittoresque*. Colaborează la „France nouvelle”, „La Muse française”.
- Publică primul volum din ediția a doua a *Istoriei literaturii românești* (celelalte două volume apar până în 1933) și *Isus*, dramă în cinci acte. Colaborează la „Europäische Revue”, „Enciclopedia italiana”, „Monde slave” ș.a.
- Îi apar mai multe cărți: *Cleopatra*, piesă în 5 acte, *Livres populaires dans le Sud-Est de l'Europe et surtout chez les Roumains*, *Țara latină cea mai depărtată în Europa: Portugalia*.
- Colaborează la „Studi bizantini” (Roma), „L'Europe orientale”, „Slavonic Review” (Londra). Publică *Istoria literaturii românești. Introducere sintetică*, însemnările de călătorie cuprinse în *Țări scandinave: Suedia și Norvegia*, drama *Fratele păgân* ș.a.
- Îi apar piesele *Fiul cel pierdut* și *Stântul Francisc*, precum și volumele *Privești elvețiene* și *America și românii din America*.

1931	aprilie Devine președinte al Consiliului de Miniștri și ministru al Instrucțiunii Publice.	Publică primele două volume din <i>Memorii</i> (următoarele ies în 1939), piesele <i>Casandra</i> și <i>Ovidiu</i> , volumul <i>Trei piese simple pentru oameni modești</i> , cartea <i>Vederi din Grecia de azi</i> ș.a.
1932	mai Demisionează din funcția de șef al guvernului.	Îi apare piesa <i>O ultimă rază</i> . Publică volumul <i>Supt trei regi. Istoria luptei pentru un ideal moral și național</i> .
1934		Îi ies de sub tipar <i>Histoire de la vie byzantine</i> (I–III), <i>O viață de om, așa cum a fost</i> (I–III), primul volum din <i>Oameni cari au fost</i> (următoarele trei apar până în 1939), <i>Istoria literaturii românești contemporane</i> (I–II) ș.a. Colaborează la „Revista Fundațiilor Regale“.
1935		Apare lucrarea <i>Byzance après Byzance</i> .
1936	iulie 15 Scoate (până la 17 noiembrie 1940) săptămânalul „Cuget clar“ („Noul Sămănător“).	Publică <i>Istoria românilor</i> (I–III; volumul X apare în 1939). Iese primul volum din culegerea de conferințe radiofonice <i>Sfaturi pe întunec</i> (al doilea tom apare în 1940).
1937	Fondează la București Institutul de Studii Bizantine și Institutul de Istorie Universală. Primește scrisori de amenințare cu moartea din partea mișcării legionare.	
1938	februarie Este ales consilier regal.	Îi apar alte două piese (<i>Zbor și cuib</i> , <i>Răzbunarea pământului</i>), precum și <i>Instantanee venețiene</i> .
1939		Iese de sub tipar dramele <i>Regele Cristina</i> și <i>Moartea lui Alexandru</i> și este editată antologia <i>Toate poeziile lui N. Iorga</i> .
1940	noiembrie 27 Nicolae Iorga este asasinat de legionari pe o miriște din apropierea comunei Strejnic, de lângă Ploiești.	Se publică drama <i>Vagabondul</i> .

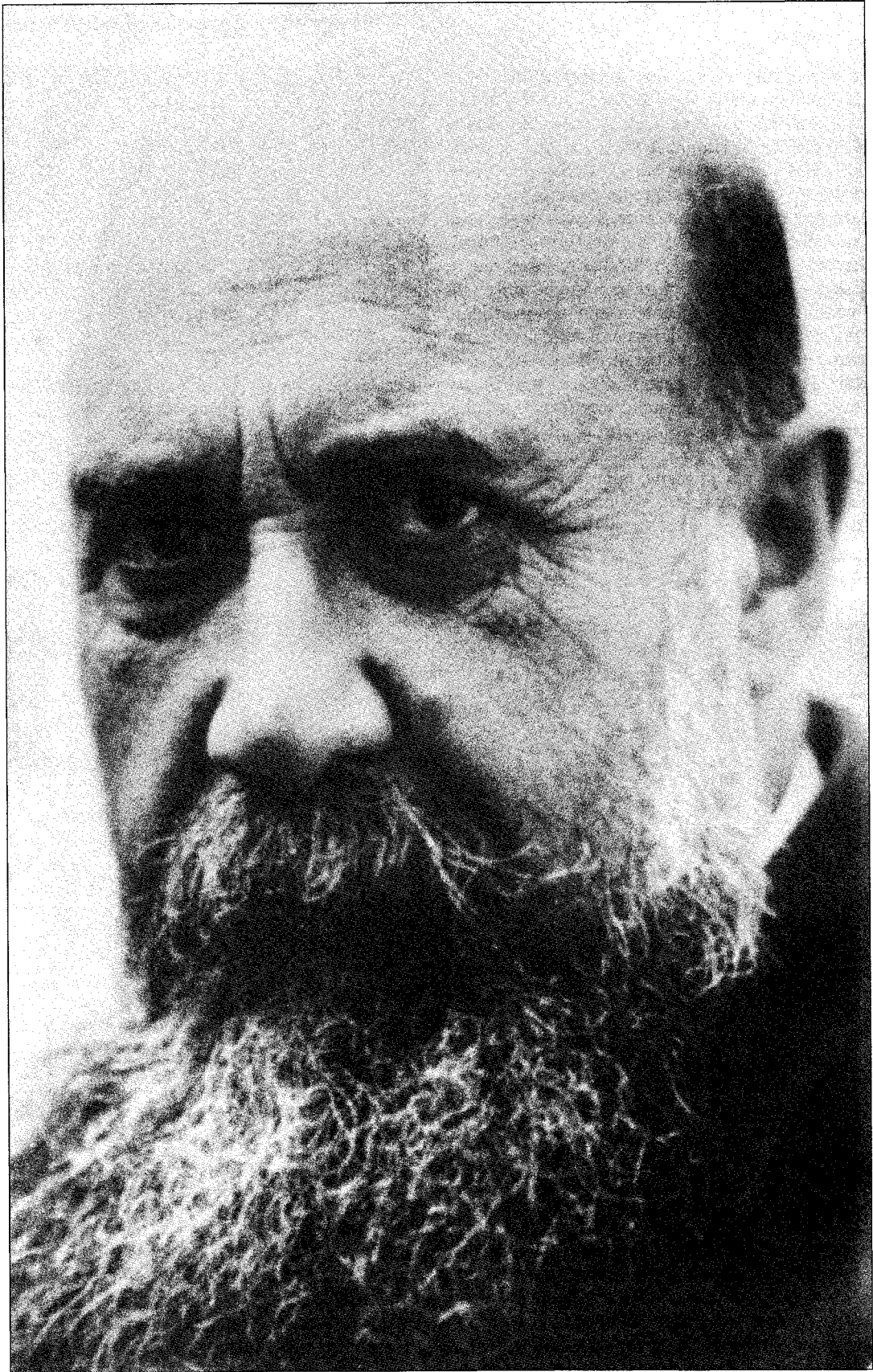
Regale“, „Universul literar“ (pe care l-a și dirijat câteva luni în 1925). Semnătura lui apărea (mai ales între cele două războaie mondiale) în diverse publicații străine, de la ziare și reviste franceze sau în limba franceză („Le Figaro“, „Le Temps“, „La Revue bleue“, „La France nouvelle“, „La Muse française“, „Journal de Genève“, „Revue de Genève“, „L'Europe Orientale“, „Le Monde slave“ ș.a.), la periodice germane, italiene, poloneze, suedeze, sârbești, grecești ș.a. A crescut, mai ales după instalarea la Vălenii de Munte, în 1908, a Tipografiei Datină Românească, ritmul aparițiilor de cărți. Bibliografia lui I. totalizează aproximativ 1400 de titluri, iar numărul studiilor și articolelor inserate mai întâi în presă se ridică la peste 25 000 de titluri. În covârșitoarea lor majoritate, cărțile sunt scrieri istorice, de la sinteze masive, ca *Geschichte des rumänischen Volkes im Rahmen seiner Staatsbildungen* (I–II, 1905), *Geschichte des Osmanischen Reiches* (I–V, 1908–1913), *Istoria românilor* (I–X, 1936–1939), la biografii (*Istoria lui Mihai Viteazul*, 1901, *Istoria lui Ștefan cel Mare*, 1904 ș.a.). Sintezele generale, detaliate sau succinte, savante sau de popularizare, alternează cu sinteze parțiale, având drept obiect mai ales istoria unor ținuturi românești, a unor zone ale continentului (Peninsula Balcanică indeosebi), a unor instituții și ramuri de activitate (Biserica,

armata, școala, justiția), a creației culturale (artele plastice, muzica, presa). Lui I. i se datorează prima istorie completă a literaturii române. Are și lucrări de teoria istoriei, precum *Generalități cu privire la studiile istorice* (1911, 1933, 1944) ș.a. În afara scrierilor istorice proprii, savantul depozitează în zeci de tomuri tot felul de documente. Editează scriitori din secolul al XIX-lea, pe unii, ca Ion Codru-Drăgușanu, scoțându-i de sub lespedea uitării. Publică și numeroase opere literare proprii: versuri, piese de teatru, memorialistică, note zilnice, portrete, evocări, însemnări de călătorie, precum și culegeri de articole, discursuri, cugetări, multe traduceri. Postum s-a început publicarea enormei sale corespondențe. Aceasta însumează aproximativ 100 000 de scrisori primite și tot atâtea trimise. Din 1906, existența lui I. căpătase o nouă dimensiune prin implicarea în politica militantă. Protestul tânărului dascăl, pe calea cuvântului și a scrisului, împotriva reprezentării în limba franceză la Teatrul Național din București a unei piese bulevardiere, provoacă, în seara de 13 martie 1906, o manifestație de proporții, reprimată de poliție. Urmează, în mai multe orașe, întruniri de solidarizare cu protestatarii. Propulsat astfel în tumultul vieții publice, profesorul de istorie întemeiază organizația Frăția Bunilor Români, devenită în 1910 Partidul Național-Democrat.

Ales deputat în 1907, el va activa în Parlament cu pasiunea-i caracteristică, deținând în mai multe rânduri funcția de președinte al Camerei, până la dizolvarea instituțiilor democratice, în 1938. Timp de un an (17 aprilie 1931-31 mai 1932) va exercita funcția de prim-ministru și ministru al Instrucțiunii Publice, încercând fără succes o „guvernare peste partide”, iar sub dictatura regală va fi consilier al Tronului. Mobilul întregii sale activități politice este cel mai sincer patriotism, implicat de altfel în manifestările sale pe toate țăărurile. În conduita civică, patriotismul lui s-a exprimat în atitudini patetice, în acte impresionante de generozitate, abnegație și curaj. În campania din 1913, l. însoțește trupele românești pe fronturile de luptă. În timpul primului război mondial, la Iași, se străduiește să insufle tărie sufletească soldaților din tranșee prin articolele sale. În parlament pronunță discursuri de îmbărbătare memorabile, ca acela din 14 decembrie 1916, în care se opune retragerii din fața armatei germane („Să ne mănânce câinii pământului acestuia mai curând decât să găsim fericirea, liniștea și binele din grația străinului dușman”) și, citând o aserțiune a lui Petru Rareș, prevestește înfăptuirea idealului național: „Vom fi iarăși ce am fost și mai mult decât atât.” După deschiderea Universității din Cluj savantul răspunde fără ezitare solicitării de a ține cursuri, dar refuză indemnizația pentru deplasare. În 1923 el dăruiește unei fundații pe care o inițiază, casa, întreaga bibliotecă și toate manuscrisele, spre a sta, după moartea lui, la dispoziția studenților. Înainte de primul război mai donase 10 000 de volume Ligii Culturale, iar în refugiu întemeiasă la Iași o bibliotecă de 3 000 de volume și îi dăruiește diurna de deputat. În ceea ce privește situația politică, l. este, prin excelență, un naționalist democrat. Democratismul consecvent și incoruptibil l-a determinat în perioada interbelică să respingă hotărât naționalismul extremist, șovin, să combată intransigent mișcările de extremă dreapta, să infieraze nazismul și să denunțe ca antinațională politica de orientare spre Germania hitleristă. Stărnind prin aceasta ura legionarilor, „dascălul neamului” a plătit cu viața curajul de a fi încercat să împiedice instaurarea barbariei în România.

Prin scrierile sale l. s-a realizat în primul rând ca istoric. Înfățișând în variate moduri existența poporului român de la începuturi până în contemporaneitate, savantul a acordat în chip firesc un constant interes apariției și dezvoltării literaturii naționale. În afară de o puzderie de studii parțiale, articole și comunicări, el a construit câteva sinteze monumentale. *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea (1688-1821)* (I-II, 1901) prezintă „epoca lui Dimitrie Cantemir”, „epoca lui Chesarie de Râmnic” și „epoca lui Petru Maior”. În 1904 apare *Istoria literaturii religioase a românilor până la 1688*. Urmează *Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea - de la 1821 înainte* (I-III, 1907-1909), care duce expunerea până la sfârșitul domniei lui Al. I. Cuza. Epoca regalității, prezentată în liniile generale în *Supt trei regi* (1932), face obiectul celor două volume din *Istoria literaturii românești contemporane* (1934). În cuprinsul acesteia, literatura secolului al XX-lea, în special cea de după 1918, e considerată din perspectivă îngust ideologică, de pe poziții naționaliste rigide și în spiritul conservatorismului estetic radical.

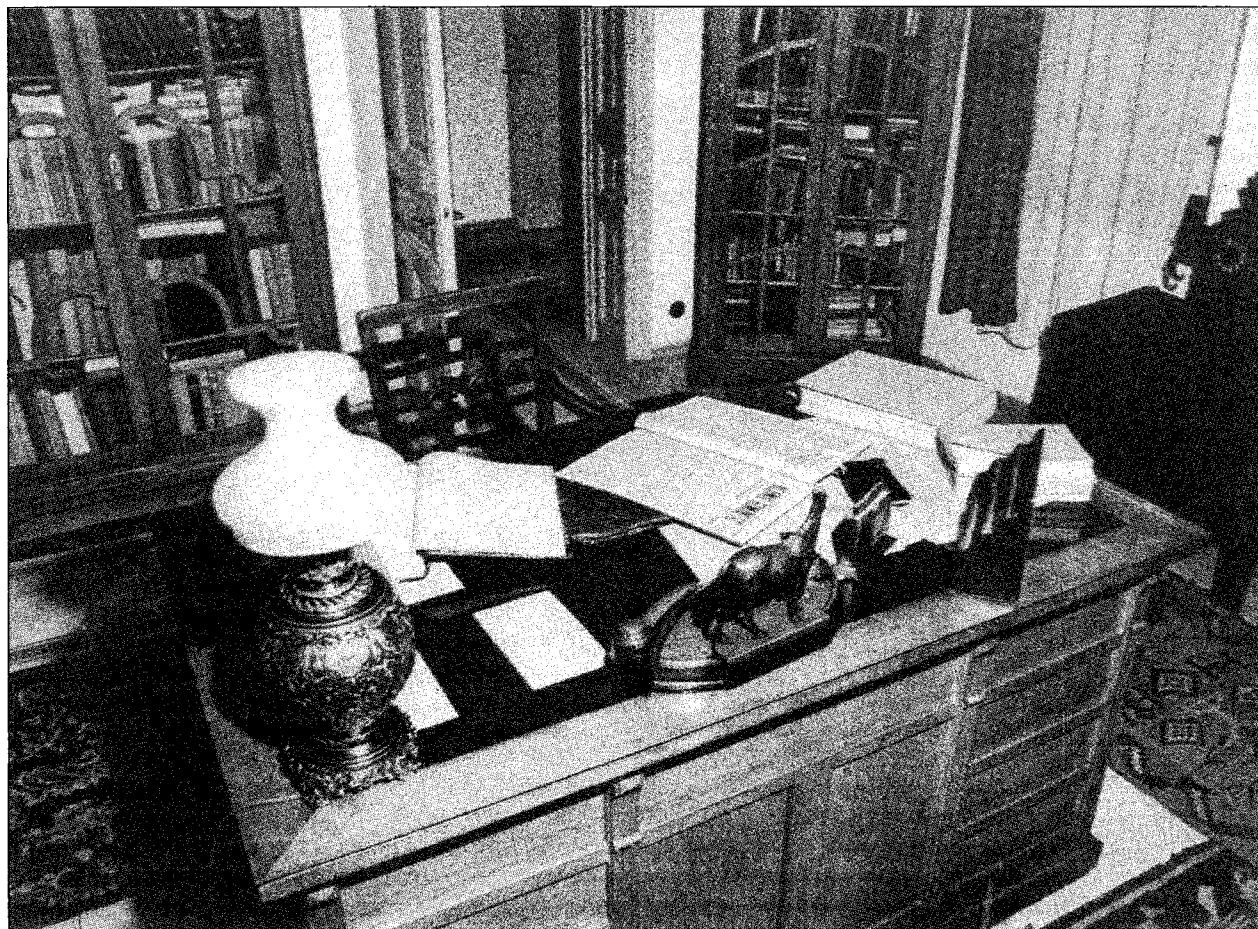
Modalitățile artistice noi, moderne sunt respinse tranșant și menținute în atenție cele tradiționale, oricât de epigonice. Tudor Arghezi e pus la stâlpul infamiei și sunt apreciați cu bunăvoință, chiar elogiați, autori submediocri. Însă contribuția la cunoașterea literaturii de până la 1900 rămâne substanțială. Dintr-un curs a rezultat *Istoria literaturii românești. Introducere sintetică* (1929). De ordinul zecilor sunt lucrările privind literatura universală. Deasupra tuturor se află *Istoria literaturilor romanice în dezvoltarea și legăturile lor* (I-III, 1920-1925). Concepând istoria literară ca parte a istoriei culturii, iar în aceasta din urmă văzând expresia spiritului unei epoci, a civilizației unui popor, l. pune în lumină, fără a subestima specificul obiectului de cercetare al istoricului literaturii, mai cu seamă ceea ce încadrează literarul în social și național. El acordă atenție prioritară curentelor larg culturale, mișcărilor de idei și biografiei scriitorilor. Programatic, urmărește „a desface ideile și sentimentele ce stăpânesc o carte, a le pune în legătură cu acelea care rezultă din activitatea omenească, neliterară, a scriitorului” și a încadra personalitățile literare în contextul ideologic și politic al epocii. Asumându-și o asemenea sarcină, eruditul o și îndeplinește. Caracterizările și aserțiunile sale se întemeiază pe o documentație vastă, pe o colosală cantitate de informație. Formulările, nu rareori pline de relief, învederează un puternic talent literar, un mare dar al expresiei. Virtuți literare caracterizează de altfel întreaga operă a lui l., ceea ce este explicabil de vreme ce în concepția savantului „pentru a fi istoric, trebuie o natură de artist”. Mare istoric e acela care transmite cititorului „iluzia că trăiește în timpul cu care se ocupă, între oamenii pe care îi studiază”. E performanța pe care o realizează el însuși prin iscusința de a nara, descrie și portretizează, prin nota de umor introdusă, când e cazul, în relatare, prin comentarii ironice și sarcastice, nu rareori, prin patosul mâinii, dar mai ales prin duiosia unor caracterizări, prin vibrația evocărilor. Posibilități de cultivare a unor asemenea însușiri oferă, prin definiție, publicistica, memorialistica și oratoria. În toate aceste genuri l. a strălucit și e un scriitor în toată puterea cuvântului. Fie că exaltă dragostea de neam și pledează pentru conservarea tradițiilor, fie că recomandă sau denunță vreo carte ori prin radio dă „sfaturi pe întunec”, fie că își rememorează anii parcurși ori comunică impresii adunate de prin „sate și mănăstiri din România” sau de „pe drumuri depărtate”, fie că evocă „oameni cari au fost” sau rostește de la tribună cuvinte menite a răscoli și inflama conștiințe, el articulează frecvent propoziții pătrunse de un suflu care, cu trecerea timpului și perimarea unora dintre chestiunile abordate, nu și-a pierdut nimic din grifa stilistică, din prospețime, din puterea însuflețitoare sau flagelantă, din incandescență. Tot ceea ce conferă, constant sau intermitent, valoare artistică scrierilor de indiferent ce caracter se găsește și în reconstituirea biografică în trei volume *O viață de om, așa cum a fost* (1934): un roman, se poate spune, dacă roman (în definiția lui Mircea Eliade) e orice „carte cu oameni”. Nimic în cuprinsul acesteia nu e de domeniul imaginarului. Autorul își povestește pur și simplu viața, asemenea lui Goethe în *Poezie și adevăr*, expunând implicit ideile și convingerile ce l-au călăuzit și mai ales portretizând oameni de tot felul,

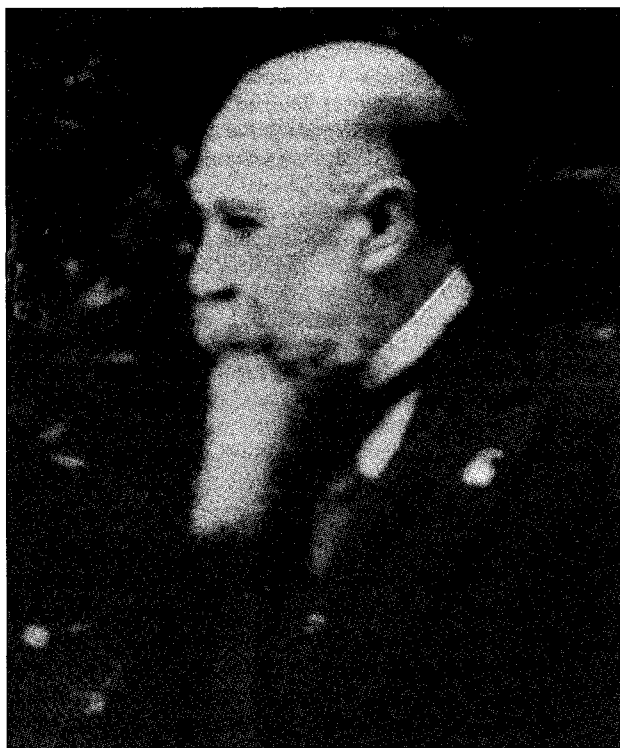

întâlniți pe numeroasele drumuri ale lumii străbătute de el. Prin aceasta cartea se umple de viață, iar narațiunea devine cuceritoare. Evocând „copilăria și tinerețea” autorului, întâiul volum capătă caracter de bildungsroman; următoarele două, înfățișându-l ca profesor, om de știință, ziarist, om politic, într-un cuvânt ca om de acțiune angrenat în istorie, compun o frescă a lumii românești din primele trei decenii ale secolului al XX-lea, nu fără a integra și tablouri de lume vest- și nord-europeană. Aproape niciodată memorialistul nu relatează sec. Cu toate că el istorisește de regulă rapid, nemeșeșugit, într-un stil colocvial, amintirile reînvie pregnant persoane și personalități, restituie atmosfera unor situații derulate cu ani și decenii înainte. Asemenea unui serial cinematografic, discursul rememorativ vizualizează parcă orașe, sate, târguri, piețe, drumuri, capitale, metropole, peisaje naturale, câmpuri de bătălie, saloane, cancelarii, săli de curs și seminar, amfiteatre, săli de lectură și mari biblioteci (a Vaticanului, de exemplu), săli de ședințe, mai cu seamă parlamentare, redacții, locuințe particulare. Stilistic, *O viață de om*, ca de altfel întreaga proză a lui I., include particularități de tipul celor întâlnite în opera lui

Neculce, combinate cu altele, care amintesc de cronicarii munteni. Impresionantă pe mari porțiuni prin acuitatea și profunzimea observațiilor este și memorialistica de călătorie (*Pe drumuri depărtate*, 1904, *Drumuri și orașe din România*, 1904, *În Franța*, 1921, *Câteva zile prin Spania*, 1927, *America și românii din America*, 1930, ș.a.). Cât privește valoarea operei propriu-zis literare a lui I., aceasta este mai mult de ordin documentar. Versurile conservă un limbaj poetic vetust și cultivă discursivitatea abstractă, nu fără punctări de tip aforistic și expresii în genere vrednice de reținut, unele memorabile. Scriind îndeosebi drame istorice sau de inspirație mitologică și biblică, dar și câteva comedii și prelucrări de epos folcloric, I. este autorul a treizeci și șapte de piese de teatru destul de firave, inegale. Chiar cele mai izbutite rezistă doar prin unele situații, prin patosul oratoric asemănător celui din *Apus de soare* de B. Delavrancea sau, în cazul comediilor, prin hazul unor replici. Piesele cu subiect istoric, majoritatea în versuri albe, sunt reconstituiri de felul celei din *Răzvan și Vidra* de B.P. Hasdeu, expuneri de momente ale vieții unui erou (*Ștefan cel Mare*, Mihai Viteazul, Constantin Brâncoveanu, Tudor Vladimirescu

Camera de lucru de la Vălenii de Munte

ș.a.), complicate frecvent prin introducerea unei intrigi secundare de natură sentimentală. Temele sunt lupta pentru neatâr-nare, apărarea pământului străbun, slujirea neamului până la jertfa de sine. Tipică pentru întreaga dramaturgie istorică de sursă națională, rezumativă într-un fel, e „tragedia antică în trei acte” *Războiul pământului*. O țară nenumită e invadată și supusă de un rege străin. Reacția oamenilor — și a pământului însuși — față de ocupant e cea enunțată de Mircea, în dialogul cu Baiazid din *Scrisoarea III* a lui Mihai Eminescu. În cele din urmă regele e răpus de propria soție, infidelă, iar ea piere, ca o altă Clitemnestra, de mâna propriului fiu, care și incendiază cetatea. Piesa se încheie cu o apologie a independenței patriei: „Mai sus decât durerea acelor ce au murit/ Să se înalțe iarăși nemaiuitatul cântec/ Și jocurile noastre sfințească țerna ta./ Pământ pe care nimeni în veci nu-l va supune!”

Nicolae Iorga. Cărțile lui Nicolae Iorga. Articolele de revistă, studiile, pamfletele, portretele, polemicile. Suvoi incandescent, fluid, frământat, torturat — rostogolind stâncile și pietrișul erudiției, turbureala patimii, și covârșind. Covârșind prin viziunea nesfârșită, sângerată de jăratul amurgurilor apocaliptice, frântă de zăbala fulgerelor cu tănuite și profetice tâlcuri. Viziune ce orbește ochii și apleacă frunțile. Și înfloară, rodnic, adâncurile sufletului.

MIRCEA ELIADE

N. Iorga a fost uluitor în însușiri ca și-n defecte, a fost mare-n cele slabe și slab în cele mari, a scânteiat și a fost amorf, a scris unele opere care-l situează pe primul plan și a scris altele care-l descalifică, ca

erudit a uimit cu puterea lui de-a aduna sau cu ușurătatea de-a confunda. Poligraf de neobosită activitate, a voit să fie specialist în cele mai variate domenii, când n-a intenționat chiar să creeze în domenii în care materia i se refuza cu îndărătnicie. A avut intuiții fulgerătoare și opacități masive, s-a ridicat la accente de geniu și a căzut în plati-tudini ciudate, a scris cărți vii și a conceput tomuri moarte, fără apel, a dominat cu temperamentul inteligențe mai organizate și a dat uneori dovadă de absența amândurora. Dar ce nu se poate găsi în alternanța de excelent și rău, de genial și mediocru, de înalt și plat — care e însuși caracterul covârșitoarei lui opere?

POMPILIU CONSTANTINESCU

Schimbând ceea ce-i de schimbat, N. Iorga a jucat în cultura română, în ultimele patru decenii, rolul lui Voltaire. Personalitatea lui e covârșitoare. Minor în fiecare activitate în parte, foarte conservativ și îmbibat de prejudecăți, dar răzvrătit continuu, sărind cu țieala de la o atitudine la alta, și totdeauna tolerat în nestatornicie printr-o bună credință care se simte, N. Iorga apare masiv privit de departe, prin numărul urias de tomuri scrise și prin multiplicitatea preocupărilor. Totuși imensa operă e ocupată mai mult cu personalitatea și omul va trăi mai ales la modul eroilor din istorii și în măsura în care va fi evocat. Istoricului i se aduc învinuiri din ce în ce mai vehemente, în fond de puțină importanță. Este foarte adevărat că N. Iorga citează uneori din memorie (așa făceau și vechii erudiți), că uneori se obstinează a nu corecta greșeli evidente, că adoptă părerea cea mai puțin probabilă, pentru a o evita pe cea justă. În istoria literaturii citează articole care nu cuprind nimic altceva decât recenzări de opere știute, își face un aparat critic cu totul fictiv. În critică pretenția științifică se demască mai ușor, acolo totul fiind chestiune de substanță. Dar în istoria politică N. Iorga știe atât de multe, a călcat cu mîntea lui atâtea documente, încât memoria lui însăși va avea tăria unui document. Numărul lui de erori, foarte mic, trebuie raportat la imensul material pe care l-a cunoscut. El e un specialist total, un istoric care a sorbit apa tuturor. Nu este cu puțință să-ți alegi un domeniu oricât de îngust și umbrit din istoria română fără să constăți că N. Iorga a trecut pe acolo și a tratat tema în fundamentul ei. Multă vreme istoricul următor va fi osândit să corecteze, să sporească sintezele lui N. Iorga (de unde și critica tehnică), plăcerea de a intra într-o pădure virgină îi va fi refuzată.

G. CĂLINESCU

SCRIERI: *Poezii (1890–1893)*, București, 1893; *Schițe din literatura română*, I–II, Iași, 1893–1894; *Amintiri din Italia. Giosuè Carducci*, București, 1895; *Croniclele muntene*, București, 1899; *Opinions sincères*, București, 1899; *Opinions pernicieuses d'un mauvais patriot*, București, 1900; *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea (1688–1821)*, I–II, București, 1901; ed. îngr. Barbu Theodorescu, București, 1969; *Istoria lui Mihai Viteazul*, București, 1901; *Sate și preoți din Ardeal*, București, 1902; *Scènes et histoires du passé roumain*, București, 1902; *Cuvinte adevărate*, București, 1903; *Pe drumuri depărtate*, București, 1904; *Drumuri și orașe din România*, București, 1904; *Istoria literaturii religioase a românilor până la 1688*, București, 1904; *Istoria lui Ștefan cel Mare*, București, 1904; *Gânduri și sfaturi ale unui om ca oricare altul*, București, 1905; *Povestiri, scrisori și cronici*, București, 1905; *Sate și mănăstiri din România*, București, 1905;

Cărți și scriitori români din veacurile XVII–XIX, București, 1906; *Prin Bulgaria la Constantinopol*, București, 1907; *Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea – de la 1821 înainte*, I–III, București, 1907–1909; ed. I–III, îngr. Rodica Rotaru, București, 1983; *Istoria Bisericii românești și a vieții religioase a românilor*, I–II, 1908–1909; *Balada populară românească*, Vălenii de Munte, 1910; *Doamna lui Ieremia Vodă*, București, 1910; *Cugetări*, Vălenii de Munte, 1911; ed. îngr. Barbu Theodorescu, București, 1968; *Oameni cari au fost*, Vălenii de Munte, 1911; ed. I–IV, București, 1934–1939; ed. I–III, îngr. Valeriu Râpeanu și Sanda Râpeanu, introd. Valeriu Râpeanu, Galați, 1994–1997; *Mihai Viteazul*, Vălenii de Munte, 1911; *Gh. Asachi ca tipograf și editor*, București, 1912; *Trei drame (Doamna lui Ieremia, Gheorghe Lazăr, Contra Patriei)*, Vălenii de Munte, 1912; *Note de drum. Prin Germania*, Vălenii de Munte, 1913; *Constantin Brâncoveanu*, Vălenii de Munte, 1914; *Cinci conferințe despre Veneția*, București, 1914; *O luptă literară*, I–II, Vălenii de Munte, 1914–1916; ed. I–II, îngr. Valeriu Râpeanu și Sanda Râpeanu, pref. Valeriu Râpeanu, București, 1979; *Pagini despre Serbia de azi*, București, 1914; *Spiritul public și literatura în epoca Unirii*, București, 1915; *Cărți reprezentative în viața omenirii*, I–IV, București, 1916–1931; ed. I–II, îngr. și postfață Mihai Gherman, București, 1991; *Opere necunoscute ale lui Costachi Negruzzi*, Iași, 1918; *Anthologie de la littérature roumaine des origines au XIX-e siècle. Introduction historique et notices (în colaborare cu Septime Gorceix)*, Paris, 1920; *Cantemir Bătrânul*, București, 1920; *Un domn pribeag*, București, 1920; *Istoria literaturilor romanice în dezvoltarea și legăturile lor*, I–III, București, 1920–1925; ed. I–III, îngr. și introd. Al Dușu, București, 1968; *Istoria românilor prin călători*, I–IV, București, 1920–1922; *Mihai Viteazul*, București, 1920; *În Franța*, București, 1921; *Din opera poetică a lui ...*, Craiova, 1921; *Pagini de critică din tinerețe*, Craiova, 1921; *Tudor Vladimirescu*, Craiova, 1921; *Istoria presei românești de la primele încercări până în 1916*, București, 1922; ed. București, 1999; *Moartea lui Dante. Molière se răzbuună*, Craiova, 1922; *Omul care ni trebuie*, Craiova, 1922; *Zidirea mănăstirii Argeș*, Craiova, 1922; *Sarmală, amic al poporului*, Craiova, 1923; *Idées et formes littéraires françaises dans le Sud-Est de l'Europe*, Paris, 1924; *Note polone*, București, 1924; *La Roumanie pittoresque*, Paris, 1924; *Les Écrivains réalistes en Roumanie comme témoins du changement de milieu au XIX-e siècle*, Paris, 1925; *Istoria literaturii românești*, I–III, ed. 2, 1925–1933; *Isus*, Craiova, 1925; *La Société roumaine au XIX-e siècle dans le théâtre roumain*, Paris, 1926; *Câteva zile prin Spania*, București, 1927; *Fata babei și fata moșneagului*, Vălenii de Munte, 1927; *Médailles d'histoire littéraire byzantine*, Paris, 1927; *Cleopatra*, București, 1928; *Livres populaires dans le Sud-Est de l'Europe et surtout chez les Roumains*, București, 1928; *Țara latină cea mai depărtată în Europa: Portugalia*, București, 1928; *Art et littérature des Roumains*, Paris, 1929; *Istoria literaturii românești. Introducere sintetică*, București, 1929; ed. postfață Mihai Ungheanu, București, 1977; ed. îngr. Rodica Rotaru, pref. Ion Rotaru, București, 1985; *Fratele păgân*, Vălenii de Munte, 1929; *Țări scandinave: Suedia și Norvegia*, București, 1929; *Frumoasa fără trup*, Vălenii de Munte, 1929; *Privești elvețiene*, București, 1930; *America și românii din America*, Vălenii de Munte, 1930; *Fiul cel pierdut*, Ploiești, 1930; *Sfântul Francisc*, Vălenii de Munte, 1930; *Cassandra*, Vălenii de Munte, 1931; *Memorii*, I–VII, București, 1931–1939; *Ovidiu*, Vălenii de Munte, 1931; *Trei piese simple pentru oameni modești*, Vălenii de Munte, 1931; *Vederi din Grecia de azi*, București, 1931; *O ultimă rază*, Vălenii de Munte, 1932; *Supt trei regi. Istoria luptei pentru un ideal moral și național*, București, 1932; ed. îngr. Valeriu Râpeanu și Sanda Râpeanu, introd. Valeriu Râpeanu, București, 1999; *Catapeteasma ruptă-n două*, Vălenii de Munte, 1934; *Histoire de la vie byzantine*, I–III, București, 1934; *Istoria literaturii românești contemporane*, I–II, București, 1934; ed. îngr. Rodica Rotaru, pref. Ion Rotaru, București, 1986; *Moartea lui Asur*, București, 1934; *O viață de om, așa cum a fost*, I–III, București, 1934; ed. îngr. Valeriu

Râpeanu și Sanda Râpeanu, introd. Valeriu Râpeanu, București, 1984; *Oameni cari au fost*, I–IV, București, 1934–1939; ed. îngr. Valeriu Râpeanu și Sanda Râpeanu, introd. Valeriu Râpeanu, București, 1975; *Byzance après Byzance*, București, 1935; ed. (*Bizanț după Bizanț*), tr. Liliana Iorga-Pippidi, postfață Virgil Cândea, București, 1972; *Sângele lui Minos*, Vălenii de Munte, 1935; *Un biet moșneag și un doge*, Vălenii de Munte, 1936; *Primele mele drumuri italiene*, București, 1936; *Sfaturi pe întunec*, I–II, București, 1936–1940; ed. îngr. Valeriu Râpeanu și Sanda Râpeanu, introd. Valeriu Râpeanu, București, 1996; *Zbor și cuib*, Vălenii de Munte, 1937; *Instantanee venețiene*, București, 1938; *Răzbu-narea pământului*, Vălenii de Munte, 1938; *Regele Cristina*, București, 1939; *Moartea lui Alexandru*, București, 1939; *Toate poeziile lui ...*, I–II, Vălenii de Munte, 1939–1940; *Vagabondul*, București, 1940; *Pagini alese*, I–II, îngr. Mihai Berza, București, 1965; *Pagini de tinerețe*, I–II, îngr. și pref. Barbu Theodorescu, București, 1968; *Scrieri despre artă*, îngr. și pref. Barbu Theodorescu, București, 1968; *Studii literare*, I–II, îngr. și introd. Barbu Theodorescu, București, 1969; *Corespondență*, îngr. și pref. M. Oprescu, București, 1969; *Ultimele*, îngr. și introd. Stelian Neagoe, București, 1971; *Peisagii*, îngr. Mircea Zăciu, Cluj, 1972; *Evocări din literatura universală*, îngr. Liliana Iorga Pippidi, pref. Al. Dușu, București, 1972; *Teatru*, I–II, îngr. Victor Iova, pref. Mircea Vaida, București, 1974–1980; *Privești din țară*, îngr. V. Nedel, pref. Zoe Dumitrescu-Buşulenga, București, 1974; *Pagini alese din însemnările de călătorie prin Ardeal și Banat*, îngr. și pref. Lucian Cursaru, București, 1977; *Călătorii peste hotare*, I–II, îngr. și pref. Lucian Cursaru, București, 1980; *Eminescu*, îngr. și introd. Nicolae Liu, Iași, 1981; *Teatru și societate*, îngr. Gabriela Moldoveanu, introd. Valeriu Râpeanu, București, 1986; *Scrieri către Catinca*, îngr. Andrei Pippidi, pref. Liliana Iorga Pippidi, București, 1991; *Pagini de critică literară*, îngr. și pref. Valeriu Râpeanu, București, 1993; *Neamul românesc în Basarabia*, I–II, îngr. și introd. Iordan Datcu, București, 1995–1997; *Peisagii*, îngr. și pref. Mircea Zăciu, Cluj-Napoca, 1998. **Traduceri:** A.S. Pușkin, *Țigani*, Vălenii de Munte, 1908; *Pilde filozofice din grecește*, Vălenii de Munte, 1909; Nadejda B. Știrbey, *Raze de soare*, Vălenii de Munte, 1913; Carlo Goldoni, *Hangița*, Brașov, 1914; Maria, Regina României, *My Country – Țara mea*, partea I–II, Cleveland–Iași, 1917; *O poveste de la Sfântul Munte*, Iași, 1917; *Povestea unei domnițe neascultătoare*, București, 1918; *În mijlocul luptei*. Traduceri, București, 1918; *Contes roumains*, Paris, 1923; Eschil, *Prometeu înlăntuit*, București, 1940.

Repere bibliografice: E. Lovinescu, *Pași pe nisip*, II, Fălticeni, 1906, 185–209; Lovinescu, *Critice*, IV, 257–264, VI, 89–93; Perpessicius, *Opere*, VII, 41–47, 259–265, VIII, 274–281, 331–334; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, II, 5–27; Constantinescu, *Scrieri*, III, 213–260; E. Lovinescu, *Memorii. 1900–1916*, București, 1930, 92–110; *Mélanges offerts à Nicolas Iorga*, Paris, 1933; Barbu Theodorescu, *Bibliografia istorică și literară a lui N. Iorga (1890–1934)*, I–II, București, 1935–1937; Vianu, *Arta*, 153–169; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 542–545, *Ist. lit.* (1982), 612–615; Lovinescu, *Maioreșcu post.*, 179–236; Barbu Theodorescu, *N. Iorga*, București, 1943; Tudor Vianu, *N. Iorga, scriitor*, RFR, 1945, 5; Pamfil Șeicaru, *Nicolae Iorga*, Madrid, 1957; ed. București, 1991; G. Călinescu, *Croniclele optimismului*, București, 1964, 91–94; Cioculescu, *Varietăți*, 309–311; Râpeanu, *Noi*, 15–25, 147–149; Negoiteșcu, *Scriitori*, 233–243; Zăciu, *Masca*, 103–110, 111–121; Papu, *Luminile*, 7–20; Barbu Theodorescu, *Nicolae Iorga*, București, 1968; Streinu, *Pagini*, I, 111–118, III, 103–113, IV, 97–99, V, 165–168; Ion Lăzărescu, *N. Iorga, critic și istoric literar*, ALIL, t. XIX, 1968; Mincu, *Critice*, I, 211–216; Barbu Theodorescu, *Biografia școlară a lui N. Iorga*, București, 1970; Zăciu, *Glose*, 39–45; Ciopraga, *Lit. rom.*, 38–43, 45–54, 56–68, 107–109, 656–669; Micu, *Început*, 183–197; *Nicolae Iorga. Omul și opera*, îngr. N. Grigoraș și Gh. Buzatu, Iași, 1971; Vasile Netea, *Nicolae Iorga. 1871–1940*, București, 1971; Al. Cerna-Rădulescu,

Arbori din țara promisă, București, 1972, 73–143; *Scrisori către N. Iorga*, I, îngr. Barbu Theodorescu, București, 1972; Vlad, *Convergențe*, 203–207; Rotaru, *O ist.*, II, 16–32; Piru, *Varia*, I, 303–305; Cioculescu, *Aspecte*, 632–635; Ungheanu, *Pădurea*, 73–86; Carianopol, *Scrittori*, I, 62–75; Valeriu Râpeanu, *Pe drumurile tradiției*, București, 1973, 11–58; Petrescu, *Scrittori*, 36–56; Balotă, *Umanități*, 357–361; Cioculescu, *Itinerar*, I, 206–209, III, 135–144, IV, 193–212, V, 302–331, 529–541; Onisifor Ghibu, *Amintiri despre oameni pe care i-am cunoscut*, îngr. și pref. Crișan Mircioiu și Șerban Polverejan, Cluj-Napoca, 1974, 151–228; Popa, *Spații*, 34–47; Paleologu, *Simțul practic*, 34–36; Balotă, *Ion*, 39–85; Cioculescu, *Amintiri*, 261–270; Mihai Stoian, *Moartea unui savant*, București, 1975; Valeriu Râpeanu, *Interpretări și înțelesuri*, București, 1975, 30–38; Negoiteșcu, *Analize*, 130–141; Săndulescu, *Continuități*, 156–162; Barbu Theodorescu, *Nicolae Iorga (1871–1940). Biobibliografie*, București, 1976; Bianca Valota Cavallotti, *Nicolae Iorga*, Napoli, 1977; Martin, *Identificări*, 157–161; Cioculescu, *Prozatori*, 273–314; Cristea, *Arcadia*, 88–91; Vaida, *Mitologii*, 125–129; Ungheanu, *Lecturi*, 10–42; Stănescu, *Jurnal*, I, 28–39; George, *Sfârșitul*, II, 166–177, III, 104–112; Brădățeanu, *Istoria*, II, 288–299; Râpeanu, *Cultură*, I, 21–138, II, 5–121, III, 5–108; N. Iorga interpretat de... îngr. și pref. Florin Mihăilescu, București, 1979; Cubleşan, *Teatrul*, 107–110; Șerban, *Ispita*, 61–63; Dan Zamfirescu, *N. Iorga. Etape către o monografie*, București, 1981; Iorgulescu, *Ceara*, 90–95; Săndulescu, *Portrete*, 168–186; Zăciu, *Viaticum*, 181–207; Modola, *Dramaturgia*, 103–115, 133–135; Sângeorzan, *Anotimpurile*, 15–26; Marcea, *Concordanțe*, 205–216; Cubleşan, *Civic-etic*, 87–89; Ciopraga, *Propilee*, 22–33; Păcurariu, *Scrittori*, II, 158–168; Adam, *Planetariu*, 187–191; Râpeanu, *Scrittori*, 5–12; Dinuța Marin, *N. Iorga și creația populară*, București, 1986; Băncilă, *Portrete*, 167–180; Nicolae Dragoș, Mihai Stoian, *Drumeț în calea lăpilor. Filmul unei existențe reale liber interpretată*, București, 1987; Holban, *Literatura*, I, 257–269; Mircea Muthu, *Alchimia mileniului*, Cluj-Napoca, 1989, 140–146; Marin Sorescu, *Iorga, poetul*, L, 1991, 3, 4; D. Micu, *Iorga în corespondență*, CC, 1992, 5–6; N. Iorga. *Opera, omul, prietenii*, îngr. Valeriu Râpeanu, București, 1992; Valeriu Râpeanu, *N. Iorga. Mircea Eliade, Nae Ionescu*, București, 1993; Tepelea, *Rememorări*, 173–176; Muthu, *Cântecul*, 72–75; N. Iorga, DRI, III, 20–44; Popa, *Convergențe*, 89–100; Florin Faifer, *Cordonul de argint*, Iași, 1997, 81–101; *Dicț. esențial*, 401–407; *Dicț. analitic*, III, 177–181, 240–244; Valeriu Râpeanu, *N. Iorga. 1940–1947*, I–II, București, 2001–2002. D.Mc.

IORGOVEANU, Kira (22.IX.1948, Bașkioi, azi Nicolae Bălcescu, j. Tulcea), poetă. Părinții, Maria (n. Caracota) și Sima Iorgovan, funcționar, sunt aromâni originari din Curtova, localitate bulgărească în Munții Rodopi, și, prin bunici, din Kavala, port grecesc la Marea Egee. I. învață mai întâi în satul natal, urmează Liceul „Matei Basarab” din București (1962–1966), tot aici absolvind în 1971 Facultatea de Limba și Literatura Română. Lucrează ca redactor la Editura Minerva până în 1985, când se stabilește în Germania.

I. este prima poetă aromână care își adună creația în volum. *Steauă di dor* (1983) are un titlu de rezonanță eminesciană, dar nu este vorba de vreo înrudire structurală, chiar dacă autoarea a transpus mult din marele poet și a convocat și alți autori aromâni să o facă, alcătuiind astfel un întreg volum, *Poezii – Puizii* (1981). Colaborează la „Lucafărul”, „Ramuri”, „Flacăra”, „Steaua”, „Tribuna”, cât și la „Zborlu a nostru”, „Deștepărea”, „Frânza vlahă”, „Dimândarea”, reviste cultural-literare aromâne. În 1976 realizează cea mai cuprinzătoare antologie de poezie populară aromână, însoțind-o de o pertinentă

prefață, în care subliniază unitatea indestructibilă a aromânilor cu dacoromâni. I. este o creatoare de reală înzestrare când compune în aromână. Versurile îi sunt înfiorate de nostalgii, regrete și doruri pentru graiul „de-acasă”, vorbit, cum spune poeta, de „părințali” ei. Autoarea vibrează la cântecele aromânilor, la frumusețea rostirii lor, cu inflexiuni de cronică străveche. Adevărata măsură și-o dă însă în lirica erotică: „Steaua mea cu steaua ta / T-ună apă ș-dănăsea. // Ocliu-a meu cu ocliu-a tău / Aidzea Bunlu di-Arău. // Mâna mea cu mâna ta / Idvea cheatră u hârsea. // Frâmtea mea cu frâmtea ta / Ună Carti minduia. // Gura mea cu gura ta: // Ți birbilu mușat cânta. // Tihea mea cu tihea ta / Câte calea nu-și afla?” Este vorba aici de un cuplu ideal, care nu ajunge să-și împlinescă destinul. În *Ramura de măslin* (1985) simbolul păcii, ocrotitor al vieții și al armoniei, este proiectat în desfășurări lirice care recuperează elogiul rădăcinilor, al străbunilor, bucuria existenței bucolice, refuzul însingurării și aspirația spre împlinire.

SCRIERI: *Steauă di dor*, București, 1983; *Ramura de măslin*, București, 1985. **Antologii:** *Antologie de poezie populară aromână*, pref. edit., București, 1976; *Dacia*, pref. Paul Anghel, București, 1978; *Un veac de poezie aromână*, introd. Hristu Căndroveanu, București, 1985 (în colaborare cu Hristu Căndroveanu). **Ediții:** Mihai Eminescu, *Poezii – Puizii*, ed. româno-aromână, București, 1981 (în colaborare). **Traduceri:** Vaja Pșavela, *Cântăreții naturii*, București, 1982 (în colaborare cu Zaira Samharadze).

Repere bibliografice: Constantin Crișan, *Cheile graiului unei debutante*, ST, 1984, 2; Hristu Căndroveanu, *Kira Iorgoveanu*, UVPA, 457–458; Cezar Ivănescu, *Numele poetului*, LCF, 1986, 16, 21; Mariana Ionescu, *Ramura fermecată*, SLAST, 1986, 22; *Dicț. scriit. rom.*, II, 620–621. Hr.C.

IORGOVICI, Paul (28.IV.1764, Vărădia, j. Caraș-Severin – 21.III.1808, Vârșeț), filolog. Fiu al preotului Marcu, I. a studiat filosofia și dreptul la Bratislava, Pesta și Viena. Își completează învățătura la Roma, unde timp de trei ani culege și documente referitoare la istoria românilor. Între 1790 și 1793 s-a aflat la Paris și Londra, intrând în contact cu ideile înaintate ale epocii și sporindu-și numărul limbilor străine știute. Face doi ani de practică juridică la Viena, timp în care este și corector la tipografia destinată cărților românești și sârbești. Astfel, poate să tipărească aici un „Calendar la anul de la nașterea lui Hristos 1794”, în care, printre altele, publica și propria traducere după un autor necunoscut: *Cei doi excesuri a amerii. O istoriolă adevărată asupra cele doao eșiri din măsură a iubirii*. Numit avocat consistorial la Vârșeț (1796), el cade victimă prigoanei oficiale, stărnită de ideile sale. Este închis și i se distrug scrierile. După zece ani este eliberat și i se oferă postul de profesor de latină la gimnaziul din Vârșeț.

Observații de limba rumânească, carte publicată la Buda în 1799, conține idei și principii care îi conferă lui I. un loc aparte în filologia românească. El susține cu argumente originale latinitatea limbii române, dar combate cu bun-simț ideea purității ei. Rădăcinile lexicale moștenite din latină sunt explicate și în limba germană sau franceză. Ultima parte, eterogenă, este un discurs tipic iluminist despre importanța majoră a științei

educării copiilor. **I.** a elaborat și un *Dicționar româno-germano-francezo-latin*, netipărit, dar folosit de redactorii *Lexiconului de la Buda* (1825). Preocupările sale istorice au fost concretizate în două scrieri, *Scurtă istorie a românilor din Dachia* (pe linia Școlii Ardelene) și *Descrierea celor mai faimoși împărați, filosofi și bărbați ai Antichității*, care nu s-au păstrat.

SCRIERI: *Observații de limba rumânească*, Buda, 1799; republ. fragm. în *Scoala Ardeleană*, I, îngr. Florea Fugariu, introd. Romul Munteanu, București, 1970, 235-245.

Repere bibliografice: Șt. Pop, *Primii gramatici români bănățeni*, FDZ, 1922, 11-14, 28, 50-51, 1923, 1-5; Traian Topliceanu, *Paul Iorgovici. Viața și opera lui*, ANB, 1931, 2-4; Iorga, *Ist. lit.*, III, 297-300; Ion B. Mureșianu, *Despre Paul Iorgovici*, „Revista Institutului Social Banat-Crișana”, 1940, 30; Popovici, *Studii*, I, 266-271; *Ist. lit.*, II, 103-106; Rosetti-Cazacu-Onu, *Ist. lb. lit.*, I, 463-465; Paul Miclău, *Semiotica lingvistică*, Timișoara, 1977, 23-27; *Dicț. lit.* 1900, 456-457.

C. T.

IORGULESCU, Mircea (23.VIII.1943, Valea Călugărească, j. Prahova), critic și istoric literar. Este fiul Zoei (n. Stavri) și al lui Nicolae Iorgulescu, podgoreni. Urmează liceul din Urlați, absolvit în 1961, și este licențiat al Facultății de Limba și Literatura Română a Universității din București (1966). Va fi redactor la „Munca” (1968-1970), apoi la „România literară” (1971-1989). Din 1989 s-a stabilit în Franța, ca redactor la postul de radio Europa Liberă și colaborator la Radio France Internationale. Debutază în 1966, în „Revista nouă” (Ploiești), colaborând apoi la „Lucașfărul”, „Ramuri”, „Argeș”, „Convorbiri literare”, „România literară”, „Astra”, „Ateneu”, „Cronica”,

„Tribuna”, „Tomis”, „Dilema”, „22” ș.a. Prima lui carte, *Rondul de noapte*, apare în 1974.

Fiecare dintre volumele de critică la zi publicate de **I.** conține o suită de analize situate sub semnul unui program literar respectat. *Rondul de noapte* înțelegea să plaseze personajele literaturii „în spațiu”, orânduindu-le în mai multe planuri și urmărindu-le în mișcare, nu static. Erau formulate în această carte de debut puncte de vedere originale despre Emil Botta, Maria Banuș, A.E. Baconsky, Florin Mugur, Titus Popovici, D.R. Popescu, Bujor Nedelcovici, Laurențiu Fulga, Ion Băieșu, Ștefan Bănuțescu, Romulus Guga, Sorin Titel, Al. Ivasiuc, Fănuș Neagu, Radu Petrescu, Alexandru George, Mircea Horia Simionescu, Augustin Buzura, Virgil Duda, Marin Preda — adică despre principalii autori ai momentului, asupra cărora criticul va reveni și în foiletoanele ulterioare. Unele opinii sunt remarcabile prin originalitate și prin acuitatea demonstrației. Despre *Morometii* spune: „Complexitatea acestei scrieri vine din marea complexitate a compoziției și nu direct din problemele puse, din caracterele eroilor sau din specificul evoluției colective înfățișate”, specificul poeziei lui Emil Botta „constă într-un iute joc de măști alternând între grimasă tragică și tiflă ironică, joc susținut cu frenezie imaginativă”. Și o execuție fără drept de apel a unui autor exaltat de critica autoritară a momentului: „Tezistă, sufocată sub o avalanșă de speculații aride, cu inimă artificială și cu articulații rigide, literatura lui Al. Ivasiuc e suficient de agreabilă ca exercițiu metaliterar cu mijloace literare.” În *Al doilea rond* (1976), *Critică și angajare* (1981), **I.** va fi tot mai atent la orientările teoretice ale istoriei literare postbelice, ocupându-se mai mult de grupări de autori așezați sub semnul unui program comun (Cercul Literar de la Sibiu, orientările criticii contemporane, modalități ale istoriei literare, momentul 1945 în literatură). „Curajul cu artă” va deveni, tot mai explicit, programul lui **I.** atunci când își aplică analizele în istoria literaturii. Dacă în volumul *Ceara și sigiliul* (1982) era evidentă întoarcerea spre autorii secolului al XIX-lea (D. Bolintineanu, Mihai Eminescu, I.L. Caragiale, Duiliu Zamfirescu) sau spre cei clasicizați ai secolului următor (O. Goga, E. Lovinescu, G. Bacovia, Liviu Rebreanu, N. Iorga, G. Călinescu), *Firescul ca excepție* (1979) conținea două studii care stăteau mărturie asupra orientării cu substrat politico-social a criticului mentalităților contemporane mascat în istoric literar. Studiul consacrat lui Dinicu Golescu portretiza un om care „a încercat să reformeze prin cuvânt structurile lumii în care se născuse”, iar cel preocupat de C. Dobrogeanu-Gherea — primul studiu neînhibat de prejudecăți după exaltarea proletcultistă a criticului de la „Contemporanul” — scotea în evidență programul cuiva care „pornește” de la literatură spre a ajunge la analiză socială și politică (cum va proceda **I.** însuși). Cartea despre Panait Istrati, *Spre alt Istrati* (1986), este de fapt o reconstituire biobibliografică a tinereții acestui hoinar din Balcani, căruia i-a fost dat să fie una din marile conștiințe literare ale epocii lui, fără să ajungă la momentul dezvăluirii adevăratei fețe a socialismului, dar conducând într-acolo. Panait Istrati este pentru **I.** în primul rând un personaj căruia „nu i-a fost frică”. Curajul a devenit așadar o

temă obsedantă și un program al exegetului. În domeniul literaturii contemporane, cea mai însemnată realizare a lui este pseudodictionarul publicat în 1978, *Scriitori tineri contemporani*, conținând 168 de portrete-sinteză ale unor autori născuți după 1936, lucrare construită din convingerea că schimbarea, înnoirea literaturii nu se pot întemeia decât pe dinamizarea de către tineri a structurilor osificate. Însoțite de scurte note bibliografice, portretele sunt exacte, cuprinzătoare, incisive și nonconformiste, în spiritul întregii critici practicate de I. Despre Marin Sorescu: „Nu e nici un paradox a spune că poetul cel mai «modern» al generației sale este în spirit și cel mai autentic tradiționalist.” Lucrarea civic-literară cea mai cunoscută a devenit *Eseu despre lumea lui Caragiale* (1988), reluată în 1994 cu recuperarea titlului eliminat de cenzură la prima ediție: *Marea trâncâneală*. Este vorba în primul rând de un studiu asupra mentalităților și moravurilor autohtone, pornind de la descrierea lumii lui Caragiale, drept pretext. După 1989, fără să renunțe la cronică literară, I. s-a orientat tot mai ferm spre analiza politică de propriu-zisă.

Mircea Iorgulescu impresionează mai ales ca diagnostician. Analizele sale sunt exacte, având capacitatea de a specifica cu precizie trăsăturile individualizante ale unui autor, fără a pierde din vedere latura generală a fenomenului artistic.

CORNEL MORARU

SCRIERI: *Rondul de noapte*, București, 1974; *Al doilea rond*, București, 1976; *Scriitori tineri contemporani*, București, 1978; *Firescul ca excepție*, București, 1979; *Critică și angajare*, București, 1981; *Ceara și sigiliul*, București, 1982; *Prezent*, București, 1985; *Spre alt Istrati*, București, 1986; *Eseu despre lumea lui Caragiale*, București, 1988; ed. 2 (*Marea trâncâneală. Eseu despre lumea lui Caragiale*), București, 1994. **Antologii:** C. Dobrogeanu-Gherea interpretat de..., pref. edit., București, 1975; *Arhipelag. Proză scurtă contemporană*, pref. edit., București, 1981. **Ediții:** C. Dobrogeanu-Gherea, *Asupra criticii*, postfața edit., București, 1973; Dinicu Golescu, *Însemnare a călătoriei mele*, postfața edit., București, 1977; Panait Istrati, *Mediterana*, pref. edit., București, 2001; Florin Mugur, *Scrisori de la capătul zilelor*, pref. edit., București, 2002.

Repere bibliografice: Liviu Petrescu, „*Rondul de noapte*”, TR, 1974, 28; Ungureanu, *La umbra cărților*, 63–64; Ulici, *Prima verba*, I, 42–45; Regman, *Colocvial*, 227–230; Culcer, *Citind*, 80–88; Vlad, *Lectura*, 68–73; Ungheanu, *Lecturi*, 210–215, 296–300; Dimisianu, *Opinii*, 299–303; Dobrescu, *Foiletoane*, I, 143–151; George, *Sfârșitul*, III, 286–289; Raicu, *Contemporani*, 212–215; Zăciu, *Lancea*, 227–232; Grigurcu, *Critici*, 377–388; Culcer, *Serii*, 93–104; Felea, *Prezența*, 88–95; Grigurcu, *Între critici*, 207–211; Stănescu, *Jurnal*, II, 200–205; Gheorghiu, *Reflexe*, 105–110; Manea, *Contur*, 131–141; Moraru, *Textul*, 35–39; Simion, *Scriitori*, III, 616–626; Dimisianu, *Subiecte*, 201–208; Crohmălniceanu, *Al doilea suflu*, 233–237; Marian Papahagi, „*Trâncâneala*” și *violența*, TR, 1990, 7; Cristea, *A scrie*, 60–65, 122–126; Negoșescu, *Scriitori contemporani*, 225–227; Lovinescu, *Unde scurte*, IV, 46–50, 255–258, V, 120–125; Alexandru George, *Un atentat împotriva lui Caragiale*, LCF, 1996, 6; Gabriel Dimisianu, „*Modelul Iorgulescu*” revizuit, RL, 1996, 18; Dicț. *esențial*, 407–410; Manolescu, *Lista*, III, 354–358; Petraș, *Panorama*, 347–349; Popa, *Ist. lit.*, II, 1142–1144; Ioan Holban, *Cele două ipostaze ale criticului*, CL, 2002, 7; Manolescu, *Enciclopedia*, 420–421. R.S.

IOSIF, St. [Ștefan] O.[ctavian] (11.X.1875, Brașov – 22.VI.1913, București), poet și traducător. Este fiul Paraschivei (n. Mihălțeanu) și al lui Ștefan Iosif, profesor de elină și germană. Frecventează doi ani liceul cu limba de predare maghiară la Sibiu (1889–1901), reluându-și studiile la Turnu Măgurele, unde se mutase tatăl său, și la liceele „Gh. Lazăr” și „Matei Basarab” din București. Se înscrie în 1895 la secția de filosofie a Universității din capitală, fără să frecventeze, și reia, între anii 1902 și 1905, cu intermitențe, cursurile Facultății de Litere și Filosofie. E corector la „*Epoca*” (1897), custode la Muzeul Aman (numit de Spiru Haret) și la Biblioteca Fundației Universitare „Carol I” (timp de treisprezece ani). Este unul dintre fondatorii revistei „*Floare albastră*” (1898–1899); face parte din colegiul de redacție al „*Luceafărului*”, apoi din comitetul de conducere al revistei „*Sămănătorul*”, al cărei redactor este de asemenea. A debutat, sprijinit de C.D. Fortunescu, în mai 1892, cu poezia *Izvorul*, în „*Revista școlii*” de la Craiova și, editorial, cu volumul de traduceri *Apostolul și alte poezii de Al. Petöfi* (1896). Între anii 1899 și 1901 călătorește în Franța și Germania, pe spezele librarului Virgil Cioflec. A colaborat și la „*Viața*”, „*Viața românească*”, „*Literatură și artă română*”, „*Pagini literare*”, „*Curentul literar*”, „*Cumpăna*” ș.a.

Concomitent cu Octavian Goga, Sextil Pușcariu consemna „*iluzia tainică*” a lui I. „de a fi un discipol al lui Coșbuc și un continuator al lui”. Însă cei doi poeți erau structuri diferite. De un echilibru constant, definitoriu, Coșbuc emană tărie

interioară, în timp ce I., fragil, patetic, romantic în fond, este un elegiac, un sentimental, la care fantomele trecutului și însingurarea progresivă sunt motive caracteristice. Între edificiile înalte de la oraș, el se abandonează melancoliei: „Ce timpuriu m-ai cucerit, iubită/ Melancolie, credincioasă soră!” Patriarhalismul său, tandru, se reduce în practică la ideea de simplitate: „O, drăgălașă muză populară/ În ochii tăi e cer serin de vară/ Și fermecata mea copilărie/ Mi-o readuci de tine-ademenită...” (*Când seara-n ceasuri de singurătate*). Panourile reprezentând scene rurale sunt diafane, transparente; nu e satul transilvan al lui Coșbuc, cu particularitățile lui etnografice și sociale, ci satul ca tablou general, nelocalizat, într-o perspectivă deschisă reveriei. Tratată în frescă, la suprafață, figurile umane par lipsite de nervi și sânge, rămase undeva în trecut. „Frumoasă de ne-spūs”, bunica e o suavă amintire. Imaginea ei, recapitulând „o viață de ruină”, revine în portretul compozițional *Fusul*, în care gestică mecanică, ceasornicul vechi, focul somnolent, greierul de sub vatră întrețin o „vrăjă” a vidului. Poetul evită desenul precis, preferând sugestia, care nu e pregnantă, ci asemenea unei succesiuni de picături rare. Viața nu are nici bunicul povestitor din *E mult de-atunci*, neajungând totuși la golul persistent din existența femeii. Memoria lui confruntă epoci agitate („zaveră... ciună... jaf”) cu momente calme, evocând „vin bun

și cântece frumoase”. Scurgerea timpului nu declanșează crize dramatice, iar nucul „falcnic”, simbol al unor „vremi de trai patriarhal”, întinde peste lucruri coroana-i protectoare. Câte o notă mai dinamică se consumă repede. Sfidând vifornița hibernală, la „orândă” domnește o suspectă „voie bună”, țărării, inclusiv popa, jucând de „duduie sub ei pământul” (*Vesellie*). Evocator elegiac al lăutarilor și cântăreț al pribegilor, I. e un precursor al lui O. Goga, superficial însă, lipsit de freamătul dinamic al acestuia. Variațiuni în manieră sentimentală de romanță, cobzarul „mândru cerșetor”, lăutarul amintind „gloria trecută” sunt doar simple umbre. Deficitul de sevă este evident. Alte tablouri se salvează parțial ca schițe de compoziții. Niște *gitanos* valahi, „trei vagabonzi” — mama și copiii — joacă pe la porți „împiedicați în zdrențe” (*Artiști*). Goale ca „niște șopârle”, paparudele cheamă cu dansul lor ritual ploaia. Într-un vacarm infernal, ca și la Coșbuc, trece prin sat laia țiganilor. Șiruri de atelaje țărănești zoresc spre iarmaroc și iată, la orizont, orașul cu „larma vieții zbuciumate”. Partituri de un decorativ artificios, unele secvențe agreste (*Secerișul*, *La cules*) denotă un pitoresc în exces. Secerătoarele poartă „roșu mac” în păr și „vinete cicoare”, fete vesele „înoată” prin grâu, iar tineri țărani hăulesc pe lângă carele pline, „pocnind din bice”. Undeva, în podgoria răsunând de „chef și chiot”, apare, ca într-o scenă mitologică, „un satir încins cu viță”. La douăzeci și șase de ani, „sol al miilor ce-așteaptă-n suferință”, I. își puncta discursul cu semnale de alarmă: „Chiar sfânta noastră doină stă să piară!” Chemarea din 1901 lansată în „Sămănătorul” viza alienarea, decadentismul cu „vânturi rele”. În fapt, sensibilitatea rănită a poetului nu rezistă eforturilor, el nefiind o fire voluntară. Urmează inevitabil evaziunea în natură și istorie. Repudiind forfota Parisului (*În atelier*), transilvăneanul evocă „vremi patriarhale”. Trudit de mecanismul existenței citadine, el se adresează orizontului: „O, natură, împrumută-mi/ din odihna ta o clipă” (*Rugă*). Refractor „glasului urii”, „copil cu minte al naturii”, crede, împreună cu alții, în forța regeneratoare a pădurilor. Germinația universală, în primăvară, atenuază fiorul morții, făcându-l să privească filosofic „iarba ce crește pe morminte”. Sublimul nu e departe: „Ah, de ce n-am zece vieți,/ ca să te cânt, natură!” (*Cântec de primăvară*). Un jurnal de călătorie, intitulat *Icoane din Carpați*, substituie culorii emoția: „Mă cheamă-n zare munții, munții mei!/ Ce dor, ce dor adânc mi-era de ei!” Romanticul „nebun de libertate” adoră muntele misterios și caută luna, „melancolicul străjer”. Turme în peisaj alpestru au o mișcare fabuloasă, păstorul proiectându-se în legendă: „Sara purpurie-i schimbă/ Zeghea-n mantă triumfală...” Aceasta e scenografia. Erotica, în spațiu ozonat, nu poate fi decât puritate: „Și să te iau cu mine sus,/ Departe unde lacrimi nu-s,/ În zări în veci senine.” Efigia lui Coșbuc din pasteluri stă ca model, pulberi din *Noapte de vară* fiind discernabile în al doilea panou din *Icoane din Carpați*. Nu în partitura propriu-zisă cu elemente precise, ci în melodia interioară. Structură fundamental lirică, I. abordează totuși poezia epică. Ștefan al Moldovei (*Din zile mari*, 1905) lasă posterității o lecție de patriotism, dar imaginea strategului rămâne încă palidă: „Așa cum se înfățișează acum, e numai

sâmburele poemului visat de mine", mărturisea autorul. Aspectelor strict istorice (extrase din studiile lui N. Iorga), li se asociază legenda (sursa e în Petre Ispirescu, S.T. Kirileanu), de unde episoade de tipul *Visul lui Petru Aron, Pe Câmpia Direp-tății, Dumbrava Roșie*. Mostrele inițiale, în hexametri și alexandrini, sunt abandonate în avantajul octosilabului, caracteristic „eroicului *romancero* spaniol”, zice poetul. Lipsă de tact. Scene grave, bătălii saltă în versuri jucăuse, în contratimp. Dar și în alte poeme vigoarea se află în suferință. Torturat de dubii, voievodul citește în pâlparea candelii prevestiri negre. Peste vechile curți în ruină, luna, „crai nou”, e un „sol al morții” (*Boierii*). Chervane duc la țară „mari averi domnești”, haiduci în figurație tipică dialoghează cu „copacii-n codru”. Un text antologic reține atenția: cavalcada celor „trei fărtați” din *Doina* (în fapt, baladă) devine replică eroică a *Mioriței*, joc de umbre și muzică, într-o atmosferă de mister montan. Fragmentul a fost integrat în *Icoane din Carpați*. Ceată romantică de legendă, tălângi sunând din „negre văi”, un toponim enigmatic — „Vadul Rău”, astfel se încheagă o atmosferă. Întoarcerea de la „făgădău”, în decor de argintărie sublunară, stă sub semnul unei tăceri de basm: „Se duc uitați/ Cei trei fărtați,/ Săltând în șa,/ Plutind, așa,/ Ca trei stafii...” Din nou în ceață, dintre stânci irumpe doina amplificată de „mii de guri”. Punerea în scenă sfârșește simbolic, haiducii, codrul și doina, trinitate inseparabilă, intrând în legendă: „Haiducii mei/ Doinesc toți trei;/ Și hohotesc/ Păduri adânci...” Ca autor de balade, I. nu a imprimat motivelor folclorice un ritm mai viu. Le-a dat în schimb o nobilă ținută artistică, vizibilă în compoziție și expresie, stilizarea cu mână sigură meritând toată considerația. Pe drumurile legendelor circulă apariții monumentale: Gruia, Corbea, Pinte. Precum în epica populară, hiperbolizarea creează un climat adecvat fabulosului. O improvizație satirică, *Symbolism*, din *Caleidoscopul lui A. Mirea* (I-II, 1908-1910), denotă o atitudine antisimbolistă; de amintit, totuși, traducerea din Paul Verlaine (în colaborare cu Dimitrie Anghel), care își pun amprenta asupra romanticului de cultură germană. Din stampe vechi respiră discret o melancolie cu substrat romantic-simbolist. Bânci solitare și flori ofilite (*În parc*), ziduri cenușii și ruine (*Nürnberg*), orașul în negură albastră (*Clopotele din Nürnberg*) sunt tot atâtea pretexte de analogii simboliste. Când exprimă sentimente tandre, poetul dispune, dacă nu de strălucire metaforică, de o vădită sinceritate. Fraza simplă, aproape banală, păstrează în timbru frăgezimea emoției; liedul sentimental-ironic al lui Heine continuă monocord, în sens patetic. Adresate Corinei (fiica ucisă de bombele unui zeppelin, în 1916), *Cântec de leagăn* și *Cântec sfânt* țin de un temperament cvasifeminin, repliindu-se asupra-și la orice atingere. În posesia unei tehnici remarcabile, lui I. i se datorează excelente versiuni românești la *Visul unei nopți de vară* de Shakespeare, *Cidul* de Corneille, utilizate în teatre și astăzi, la pastorală goetheană *Dragoste cu toane*, la *Tannhäuser* de Wagner, precum și la numeroase versuri selectate din Goethe, Schiller, Bürger, Heine, Lenau, Uhland, Hölderlin, Carducci, Petöfi, Lonfgelow, incluse în *Tălmăciri* (1909). Frapează adaptarea suplă la diverse tonalități, poetul situându-se printre cei mai buni traducători

în românește. În interpretarea baladelor *Ucenicul vrăjitor* și *Craii ielelor* de Goethe, *Blestemul bardului* de Uhland, *Lenore* de Bürger, echivalențele sunt admirabile. Cu D. Anghel mai traduce *Poezii* de Ibsen, poemul dramatic *Camoens* de Fr. Halm, romanul *Strigoii Carpaților* de Al. Dumas-tatăl și drama *Gringoire* a lui Théodore de Banville. Câteva traduceri din La Fontaine, în aceeași colaborare, au apărut postum. E greu de precizat în ce constă contribuția lui I. la scrierile în colaborare cu D. Anghel (*Legenda funigeilor*, 1907, *Cometa*, 1908, *Carmen saeculare*, 1909, *Cireșul lui Lucullus*, 1910, *Portrete*, 1910), dar mai ales la *Caleidoscopul lui A. Mirea*. Supraevaluat de critica sămănătoristă, în special de Ilarie Chendi, I. reprezintă, în cele din urmă, o conștiință patetică. Deși minor, observa G. Topîrceanu, „era totuși poet autentic și asupra lui apăsa blestemul care apasă asupra marilor damnați...”

Departa de a-l modela în vederea identificării lui cu doctrina, „Sămănătorul” își găsește în St. O. Iosif poetul ideal, de perfectă expresie a tendințelor sale. [...] Simțirea trecutului și a valorilor sale morale a fost pentru Iosif altceva decât o dogmă: un act natural, fiziologic, ca respirația. Caracterul fresc și sinceritatea poeziei sale, saturată de tradiționalism, în afară de orice spirit programatic, sunt indiscutabile.

SCRIERI: *Versuri*, București, 1897; *Patriarhale*, București, 1901; *Poezii*. 1901–1902, București, 1902; *A fost odată...*, București, 1903; ed. București, 1909; *Din zile mari*, București, 1905; *Credințe*, București, 1905; *Zorile*, București, 1907; ed. București, 1909; *Legenda funigiilor* (în colaborare cu D. Anghel), Iași, 1907; *Poezii. 1893–1908*, București, 1908; *Cometa* (în colaborare cu D. Anghel), București, 1908; *Caleidoscopul lui A. Mirea* (în colaborare cu D. Anghel), I–II, București, 1908–1910; *Carmen saeculare* (în colaborare cu D. Anghel), București, 1909; *Cireșul lui Lucullus* (în colaborare cu D. Anghel), București, 1910; *Portrete* (în colaborare cu D. Anghel), București, 1910; *Cântece*, București, 1912; *Domnița mea erai*, București, 1930; *Poezii*, îngr. Șerban Cioculescu, București, 1939; ed. 2, București, 1944; *Opere alese*, I–II, îngr. și introd. Ion Roman, București, 1962; *Correspondență*, îngr. și pref. Horia Oprescu, București, 1969; *Opere*, I–IV, îngr. Ion Roman, București, 1970–1981; D. Anghel și St. O. Iosif, *Scrieri*, I–II, îngr. și pref. Ion Roman, București, 1982; *Poezii*, îngr. I. Roman, repere istorico-literare Aurora Slobodeanu, București, 1983.

Traduceri: Al. Petofi, *Apostolul și alte poezii*, București, 1896, *Poezii alese*, Craiova, 1897; Heinrich Heine, *Romanțe și cântece*, București, 1901; Paul Verlaine, *Traduceri din...*, București, [1903] (în colaborare cu D. Anghel); Henric Ibsen, *Poezii*, București, 1906 (în colaboare cu D. Anghel); Goethe, *Dragoste cu toane*, Brașov, 1907; Richard Wagner, *Tannhäuser sau Lupta cântăreților de la Wartburg*, București, 1908, *Lohengrin*, București, [1910], *Olandezul zburător (Corabia năluca)*, București, 1911, *Rienzi. Cel din urmă tribun*, București, 1914; Al. Dumas-tatăl, *Strigoia Carpaților*, București, 1909 (în colaborare cu D. Anghel); Fr. Halm, *Camoens*, București, 1909 (în colaborare cu D. Anghel); [Carmen Sylva, Lucien Bazin, Bürger, Goethe, Schiller, Carducci, Heine, Lenau, Uhland, Hölderlin, Gottfried Keller, G. Falke, Meerheimb, Wolf, Multatuli, Geijer, Shelley, Petöfi, Roncinni, Longfellow], în *Tălmăciri*, București, 1909; Ludwig Detter, *O istorie din zilele noastre. Gertruda Baumgarten*, Ploiești, 1910; Théodore de Banville, *Gringoire*, București, 1910 (în colaborare cu D. Anghel); *Din legendele neamului Hohenzollern*, București, 1911; Corneille, *Cidul*, București, [1911]; Gottfried Keller, *Legende*, București, 1911; Fr. Schiller, *Wilhelm Tell*, Brașov, 1913; Ludwig Fulda, *Talismanul*, București, 1918; La Fontaine, *Fabule*, București, [1923] (în colaborare cu D. Anghel); William Shakespeare, *Romeo și Julieta*, București, 1945 (traducere revăzută de Petre Grimm).

Repere bibliografice: Pușcariu, *Călare*, 190–209; Chendi, *Scrieri*, II, 318–322; E. Lovinescu, *Critice*, I, București, 1909, 76–91; Sadoveanu, *Cărți*, I, 139–142; G. Topircanu, *Cronica teatrală*, VR, 1913, 10; O. Goga, *Precursori*, îngr. și introd. Ion Dodu Bălan, București, 1989, 133–140; I. Trivale, *Cronici literare*, București, 1914, 333–341; Natalia Negru, *Helianta. Două vieți stinse*, București, 1921; Constantinescu, *Scrieri*, III, 261–273; Perpessiciu, *Opere*, II, 81–82, V, 11–15; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, 33–40; Paul I. Papadopol, *Un sol al biruinței: St. O. Iosif*, București, 1930; Iorga, *Ist. lit. cont.*, II, 91–97; Dragomirescu, *Sămănătorism*, 66–67; Șerban Cioculescu, *St. O. Iosif*, RFR, 1939, 1; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 532–535; *Ist. lit.* (1982), 602–605; Vasile Netea, *St. O. Iosif. Viața și opera*, București, 1941; Tudor Vianu, *Figuri și forme literare*, București, 1946, 145–150; Ion Roman, *St. O. Iosif*, București, 1964; Ciopraga, *Lit. rom.*, 195–204; Micu, *Început*, 236–249; Ornea, *Sămănătorismul, passim*; Rotaru, *O ist.*, II, 33–38; Oarcăsu, *Destine*, 133–152; Mircea Vaida, *Introducere în opera lui St. O. Iosif*, București, 1977; Ciobanu, *Însemne*, I, 232–238; Păcurariu, *Scriitori*, I, 145–152; Marcea, *Varietăți*, 112–116; Ion Dodu Bălan, *Țara omeniei și oamenii ei*, București, 1983, 197–211; Traian Cantemir, *Studii de literatură*, Iași, 1983, 164–169; Modola, *Dramaturgia*, 142–143, 310–316; D.R. Popescu, *Galaxia Grama*, București, 1984, 93–104; Scarlat, *Ist. poeziei*, II, 170–172; Liviu Grăsoiu, *St. O. Iosif. Doimirea ca vocație și destin*, București, 1985; Ornea, *Actualitatea*, 105–108; Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Iosif Sava, *Muzica și literatura*, I, București, 1986, 234–239; Grigurcu, *Eminescu-Labis*, 63–71; *Dict. analitic*, I, 116–118, II, 151–153, III, 291–294; *Dict. esențial*, 411–413.

C.C.

IOSIFESCU, Silvian (21.I.1917, București), teoretician și critic literar, traducător. I., al cărui prenume la naștere a fost Sylvain, este fiul Tonyei și al lui Pincu Iosifescu. După ce urmează Liceul „Matei Basarab”, în 1934 se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, pe care o va absolvi în 1939. Devine membru al Partidului Comunist Român, încă din perioada de ilegalitate. După război, lucrează ca redactor la „Scânteia” și la Editura de Stat (1945–1949). În 1948 își începe cariera universitară, ajungând, în timp, șef al Catedrei de teorie literară din cadrul Facultății de Limba și Literatura Română a Universității bucureștene. Începe să scrie în paginile revistei școlare „Preocupări literare și artistice” (1934), iar debutul editorial este volumul de studii critice *Oameni și cărți*, apărut în 1946. A mai folosit pseudonimele Sorin Irimie și Monica Șerbănescu.

Critic și teoretician al literaturii, cu activitate începută încă din perioada interbelică, prin publicarea sporadică în presa de stânga („Era nouă”, unde se află adevăratul lui debut, în 1936, și „Cuvântul liber”) a unor articole consacrate psihanalizei și operei lui Aldous Huxley, I. se impune în anii imediat următori celui de-al doilea război mondial. Simptomatic, într-o mare măsură, pentru o întreagă generație de autori implicați în viața literară a timpului și aflați la începuturile carierei, cazul lui se definește prin paradoxala coexistență a unei vaste culturi și a unei remarcabile subtilități de analiză cu discursul de acomodare forțată la paradigmele impuse dinspre planul politic. Fie că este vorba de comentarii referitoare la scriitorii și opere din literatura română sau din cea universală (*Oameni și cărți*, *Oameni deosebiți*, 1954, *Drumuri literare*, 1957), de studii monografice (*Alexandru Vlahuță*, 1949, *Vasile Cârlova și Grigore Alexandrescu*, 1949, *Caragiale*, 1951), fie de volume alcătuite spre a teoretiza și argumenta „direcția corectă” pe care literatura trebuia să o urmeze cu strictete pentru a fi acceptată de sistem (*Probleme și opere contemporane*, 1954, *Eroi și conflicte în dramaturgia noastră actuală*, 1955, *Romantismul eroului revoluționar*, 1956), se discern, dincolo de radicalitatea limbajului, posibilitatea autorului de a utiliza teorii și concepte, precum și consecvența, poate sinceră, a perspectivei asumate. Purtând marca spiritului dominant al deceniilor cărora le aparțin, cărțile din această serie încearcă să instituie norme de creație. Temele examinate (rolul combativ al „satirei realiste”, reprezentarea eroului comunist ca personaj complex, reevaluarea istoriei și dezvoltarea speciei romanesti centrate pe educarea contemporanilor în spiritul lecțiilor exemplare ale trecutului, evocarea faptelor de excepție ale unor copii) se decupează din confruntarea punctului de vedere oficial, vizând „conținutul, obiectul, funcția socială” a actului artistic, cu teoriile „idealiste”, axate pe autonomia esteticului. Antimaorescian, I. susține intenția de satirizare a societății „burgheze” din comediile lui I.L. Caragiale, respinge operele lui Urmuz, din pricina „comicului lor gratuit”, se pronunță împotriva sentimentalismului romantic și a „concepțiilor idilice”. Autorul este preocupat de surprinderea nuanțelor conceptuale care ar trebui folosite în construcția noilor tipuri de eroi; astfel, considerând ca imperativă „necesitatea eroului romantic revoluționar”, el constată falsa incompatibilitate a

romantismului cu realismul, semnalând, totodată, că depășirea schematismului personajelor și a didacticismului situațiilor, prin care se „înlocuiesc oamenii cu difuzoarele”, se poate realiza numai odată cu includerea „trăsăturilor afective și spirituale” (sensibilitate, inteligență, imaginație), „asemănătoare [...] cu cele pe care le dezvăluia romantismul trecut”, în varianta sa „progresistă”. Începând cu anii '60, din critica lui I. dispar, treptat, liniile atitudinii de direcție și raportarea permanentă la modelele sovietice. Chiar dacă orientarea politică de stânga a autorului rămâne constantă, implicând și explicând interesul față de abordarea sociologică a fenomenelor literare, ea nu afectează nivelul discursului teoretic, solid sprijinit pe erudiție și vizând subiecte controversate, precum condițiile de existență ale genului romanesc (*În jurul romanului*, 1959), raporturile dintre arte și importanța criticii științifice bazate pe adevăr (*Artă și arte*, 1965), zone speciale ale literarității (*Literatura de frontieră*, 1969), funcția artei în era comunicării (*Proză și luciditate*, 1974), dezagregarea structurală a povestirii de tip clasic prin multiplicarea perspectivelor și a vocilor narative (*Mobilitatea privirii*, 1976). Opțiunile și problematica abordată

în această serie anunță tehnici de identificare genologică și de interpretare ce se vor dezvolta ulterior și în spațiul criticii românești. Rămase în bună parte actuale, cărțile se numără printre sursele bibliografice utile pentru incursiunile în domeniul naratologiei, în analiza interferențelor literaturii cu muzica și arta cinematografică sau în studiul legăturilor posibile dintre artă și non-artă. Identificând categorii de scrieri situate la „frontiera literarului cu extraliterarul” („fantasticul științific”, romanul istoric, jurnalul personal), asupra cărora operează criteriile ce decurg din specificul unor discipline diferite, I. susține cu discernământ apartenența lor la domeniul literar. În pofida naturii lor hibride și a îngrădirilor impuse de respectarea „faptului științific, detaliului biografic ori adevărului filozofic”, aceste genuri prezintă particularitatea de a se constitui ca opere artistice, latura estetică reușind să prevaleze. În examinarea prozei românești și universale din primele trei sferturi ale secolului al XX-lea autorul consideră că perspectiva care guvernează expunerea conținutului într-o scriere, denumită conceptual punct de vedere (cu variații terminologice: unghi narativ, optică, viziune), este un element esențial, cu o „productivitate” „insuficient explorată”. Această „mobilitate” a perspectivei determină introducerea de noi procedee și strategii compoziționale, subtil analizate de I. în desfășurarea diacronică a genului, ceea ce obligă la redefiniri succesive ale conceptului de roman. Alături de scrierile teoretice, în cadrul operei lui I. trebuie remarcate și culegerile de eseuri (*Drumuri literare, Texte și întrebări*, 1979), alcătuite în special din articole publicate de-a lungul vremii în periodice. Paleta tematică — spectacolul de teatru (*Peisaj teatral. 1944–1947* analizează, bunăoară, reprezentații precum *Domnișoara Nastasia* de George Mihail Zamfirescu, *Ultima oră* de Mihail Sebastian, *Ifigenia în Aulida* de Euripide), arta filmului (*Cuvântul în film, Pulverizarea „noului val”, Filme de serie, Cultură și divertisment, Peisaj cinematografic. 1944–1947*) — dă seamă încă o dată de mobilitatea discursului analitic, întotdeauna incitant și temeinic elaborat.

SCRIERI: *Oameni și cărți*, București, 1946; *Alexandru Vlahuță*, București, 1949; *Vasile Cârlova și Grigore Alexandrescu*, București, 1949; *Caragiale*, București, 1951; *Oameni deosebiți*, București, 1954; *Probleme și opere contemporane*, București, 1954; *Eroi și conflicte în dramaturgia noastră actuală*, București, 1955; *Furtună în cancelarie* (în colaborare cu Vera Călin), București, 1956; *Romantismul eroului revoluționar*, București, 1956; *Drumuri literare*, București, 1957; *În jurul romanului*, București, 1959; *Grigore Alexandrescu*, București, 1960; *Momentul Caragiale*, București, 1963; *Artă și arte*, București, 1965; *Teoria literaturii*, București, 1965; *Prelegeri de estetică*, București, 1967; *Literatura de frontieră*, București, 1969; *Construcție și lectură*, București, 1970; *Dimensiuni caragialiene*, București, 1972; *Configurații și rezonanțe*, București, 1973; *Proză și luciditate*, București, 1974; *Mobilitatea privirii*, București, 1976; *Reîntâlniri cu France și Shaw*, București, 1978; *Texte și întrebări*, București, 1979; *Reverberații*, București, 1981; *De-a lungul unui secol*, București, 1983; *Voltaire–1983*, București, 1983; *Descoperirea cunoscutului*, București, 1986; *Trepte*, București, 1988.

Antologii: *Proză satirică franceză*, pref. edit., București, 1963; *Proză umoristică engleză*, I–II, București, 1965 (în colaborare cu Vera Călin); *Proză umoristică română*, I–II, București, 1965; *Literatura mărturisitorilor de la Cellini la Malraux*, București, 1972. **Traduceri:** Erskine Caldwell, *Drumul tutunului*, București, 1945; John Steinbeck, *Bătălia*, București,

1945; Romain Rolland, *Inimă vrăjtită*, I-III, București, 1949-1956 (în colaborare cu Vera Călin), *Călătorie în țara muzicii*, București, 1964 (în colaborare cu Vera Călin); Hippolyte Taine, *Pagini de critică literară*, București, 1965; Robert Graves, *Eu, Claudius împărat*, București, 1973.

Repere bibliografice: C. Șerban, „Grigore Alexandrescu”, CNT, 1965, 27; Antoaneta Macovei, *Un volum de teorie literară*, CRC, 1970, 9; Ov. S. Crohmălniceanu, „Construcție și lectură”, RL, 1970, 48; Dana Dumitriu, *Silvian Iosifescu la 60 de ani*, RL, 1977, 25; Laurențiu Ulici, *Sensul recitării*, CNT, 1979, 23; Mihăilescu, *Conceptul*, II, 78-84; Ov. S. Crohmălniceanu, *Sub semnul „spiritului de finețe”*, RL, 1982, 9; Virgil Stanciu, *Din calmul bibliotecii*, ST, 1984, 3; Eugen Simion, *Dinamica personajului*, RL, 1986, 43; Crohmălniceanu, *Al doilea suflu*, 196-199; *Dicț. crit. rom.*, II, 629-631; Micu, *Ist. lit.*, 327, 588, 699, 700, 706, 761, 762; Mircea Martin, *Silvian Iosifescu sau Despre „mobilitatea privirii”*, OC, 2003, 157; N. Rață-Dumitriu, *La confluența criticii cu teoria literaturii*, OC, 2003, 157. C.M.B.

IOV, D.[imritrie] (22.III.1888, Uricani, azi Nicolae Bălcescu, j. Botoșani — 22.VIII.1959, Aiud), poet, prozator și publicist. Este fiul Ecaterinei și al lui Toader Iov, mici negustori rurali. A absolvit Școala Comercială Superioară din Iași (1907), apoi a fost o vreme funcționar bancar în București. În această perioadă și-a câștigat o anume notorietate prin versurile și proza publicate, mai intens din 1910, în „Universul literar”, „Fulgurul”, „Freamătul”, „Ramuri”, „Cosinzeana”, „Flacăra”, „Drum drept”, „Viața literară” ș.a., dar și ca ziarist, colaborând cu comentarii despre actualitatea politică și artistică la „Rampa”, „Lumina” și „Steagul”. Un amplu reportaj în mai multe episoade a fost retipărit în broșura *Moartea regelui Carol* (1915). După războiul din 1916-1918 (la care a participat ca sublocotenent), I. ajunge la Chișinău, unde se dedică acțiunii de revigorare a conștiinței românești în Basarabia, fie prin intermediul presei — ca redactor la „Sfatul țării” (1918), ca participant la întemeierea revistelor „Renașterea Moldovei” (1920-1921), „Biblioteca copiilor și a tinerimii” (1921) și ca membru în conducerea ziarelor „Cuvântul nostru” (1920), „Basarabia de Sus” (1921-1922), „Izbânda” (1931-1932), fie organizând o serie de spectacole itinerante, susținute de un teatru condus de el însuși și numit Compania Dramatică Română din Chișinău (1918-1919). A slujit același scop și ca inspector general al artelor din Basarabia (1920) și mai ales ca prefect de Soroca, deputat și senator, demnități deținute succesiv după 1921. În răstimpul petrecut în Basarabia, a mai scris și la alte periodice din zonă („Răsăritul”, „Glasul Bucovinei”, „Viața Basarabiei”, „Gazeta Basarabiei”, „Pagini basarabene”) sau din vechiul Regat („Țara noastră”, „Universul”, „Gorjanul”, „Curentul magazin”, „România literară”, „Convorbiri literare” și multe altele). În 1940 este silit să revină la București, unde, ca redactor-șef al „Gazetei refugiaților”, apoi ca director al revistei „Îndrumătorul nostru” (1941-1943), dar mai ales ca asiduu colaborator la „Curentul”, „Evenimentul zilei”, „Sentinela”, „Soldatul”, militează prin versuri, proză, articole pentru evidențierea caracterului românesc al etniei și al spiritului locuitorilor din Basarabia, argument esențial al luptei pentru redobândirea acestei provincii. De-a lungul carierei sale publicistice, I. a semnat și D. Liuba, D. Pădure, D. Iov, Solferino. Între 1941 și 1944 a fost

și director al Teatrului Național din Iași, perioadă în care a cunoscut o anumită vogă în postura de autor (și recitator) de poezii patriotice și ocazionale. După război a trăit ascuns în București, în condiții grele, dar în 1956 a fost arestat, sfârșindu-și zilele ca deținut politic în închisoarea din Aiud.

Cele mai multe dintre versificările publicate de I. în perioadă în primii douăzeci și cinci de ani de activitate sunt lamentații afectând incurabile tristeți autumnale sau nesfârșite suferințe erotice, într-o rostire convențională, de multe ori stângace. Deși se simte pe alocuri vibrația unor trăiri reale, versurile sunt lipsite de consistență, arareori atrăgând atenția prin vreo metaforă sau vreo imagine mai reușită. Unele poezii sunt pur descriptive, intenționând să surprindă specificul anotimpurilor sau al unor peisaje. Titlul comun de *Carte poștală*, sub care se înscriseră diferite grupaje de catrene în multe dintre periodicele vremii, i-a adus autorului o mică faimă. Treptat el se axează pe versificarea unor aspecte privind realitățile basarabene, în strofe sugerând o atmosferă apăsătoare, care vor alcătui ciclul *Icoane din Covor basarabean* (1943). Ponderea în această culegere o dețin stihurile în care poetul deplânge pierderea Basarabiei în 1940, dând glas durerii pricinuite de ocupația străină, în expresii, simboluri și imagini care, în condițiile istorice date, aveau darul de a emoționa. Mai substanțială este proza lui I., în special cea din primele volume — *În lunca Troțușului* (1923), *Amintiri și lacrimi* (1932), *Dudulia Adela* (1932). Acestea conțin povestiri al căror nucleu erotic, convențional, sentimental, este învăluit într-o țesătură de descrieri și notații menite să sugereze intensitatea trăirilor. Alte întâmplări mărunte sunt înseriate în desfășurarea vieții de la sat sau din târguri, de multe ori firul epic lăsând locul unui fel de poezie discretă și cam vetustă a existenței simple, naturale, netulburată de nostalgii sau de aspirații. Se observă grija pentru înscenare, pentru vizualizare prin consemnarea unor amănunte descriptive sau privitoare la modul de viață, la atitudinile, obiceiurile specifice unui mediu. Tonul este familiar, înviorat adesea de remarci umoristice. Episoadele triste sunt tratate fără accente dramatice, într-un spirit de acceptare, de resemnare, care estompează suferința și dă o notă de tihnă contemplare relatării. Continuând o preocupare mai veche și impulsională la Basarabiei, adunând în volumul *Priveliști basarabene* (1941; Premiul Academiei Române) note de călătorie, scrise într-un registru poetizat și idilizat. În viziunea sa, frumusețea peisajelor este armonios completată de cea (morală) a oamenilor, fie prin aducerea în prim-plan a unor experiențe directe, fie prin memorarea evlavioasă a unor situații din trecut. Teza principală este demonstrarea legitimității apartenenței Basarabiei la România. *Gospodarul din Orhei* (1942) continuă în bună măsură „temele” din *Priveliști...*, accentul căzând însă pe rezistența românească din timpul ocupației sovietice, pe denunțarea fărâdelegilor comise de ocupanți. Legate de desfășurarea evenimentelor din timpul războiului sunt și povestirile despre vitejia ostașilor români în luptele pentru eliberarea Basarabiei, din *Biruatorii de la Țiganca* (1943). Un opuscul pentru copii — *D-aia n-are ursul coadă...* (1943) — și câteva broșuri documentare

despre Moldova de dincolo de Prut completează lista scrierilor editate de I. În corespondența din ultima perioadă a vieții, el își „inventaria” opera care urma să fie publicată postum, precizând că are pregătite douăzeci de volume în manuscris (romane, proză scurtă, versuri, piese de teatru).

SCRIERI: *Moartea regelui Carol. Scrisori către un nepot*, Craiova, 1915; *În lunca Trotușului*, București, 1923; *Amintiri și lacrimi*, București, 1932; *Duduia Adela*, București, 1932; *Privești basarabene*, București, 1941; *Gospodarul din Orhei*, București, 1942; *D-ai n-are ursul coadă...*, București, 1943; *Covor basarabean*, cu gravuri de Th. Kiriakoff-Soroceanu, Iași, 1943; *Biruitoarii de la Țiganca*, București, 1943; *Moldova de la Nistru*, București, 1943.

Repere bibliografice: Iorga, *Ist. lit. cont.*, II, 184, 241; *Sărbătorirea ziaristului și scriitorului D. Iov*, PRS, 1938, 860, 936; Predescu, *Encicl.*, 443; George Dorul Dumitrescu, *Cu poetul D. Iov despre Basarabia*, UVR, 1941, 33; G. Ivașcu, *O carte de actualitate: „Privești basarabene”*, VAA, 1941, 148; Octav Sargețiu, „Privești basarabene”, VBA, 1941, 11-12; Ștefan Ciobanu, „Privești basarabene”, AAR, partea administrativă și dezbaterile, t. LXII, 1941-1942; Nichifor Crainic, „Covor basarabean”, G, 1943, 8; Al. Bardieru, *În legătură cu manuscrisele poetului D. Iov*, ATN (suplimentul „Caiete botoșănene”), 1986, 2; C.D. Zeletin, *Carte poștală pentru D. Iov*, ATN, 1994, 7; *Dicț. scriit. rom.*, II, 631-632; Pamfil Șeicaru, *Scrieri din exil*, vol. I *Figuri din lumea literară*, îngr. I. Opreșan, București, 2002, 351-374; [Donația Elena și Ioan D. Apostu. 2003], ADLTR, A-184. C. T.

IOVA, Gheorghe (8.I.1950, Săhăteni, j. Buzău), prozator, poet și eseist. Este fiul Mariei Lungu (n. Iova). Absolvent în 1972 al Facultății de Limba și Literatura Română a Universității din București (cu o teză despre *Psihanaliză și fenomenologie la Bachelard și Călinescu*), I. avea să fie profesor navetist, muncitor necalificat, șomer. Din 1990 devine redactor la „Contrapunct” și „Contemporanul”, director al Editurii Edart. A debutat în presă în „Luceafărul” (1970) și a frecventat cenaclul Junimea. Debutează ca prozator în antologia *Desant' 83 cu Un text al excursiei*, iar ca poet în culegerea *Nouă poeți* (1984). Înainte de 1989 nu reușește să publice nimic altceva.

I. debutează individual abia după 1990, cu *Texteiova* (1992) – o carte inclassabilă generic, așa cum o sugerează și titlul. Cu toate acestea, autorul este menționat, de la început, drept unul dintre componenții nucleului tare al grupului textualist. Explicația acestei aparente bizarerii este producția abundentă de texte programatice ale lui I. Spre sfârșitul decadei a noua, el depunea la Editura Univers o carte, *Acțiunea textuală*, care vizează o sinteză a teoriei textului, pe linia fragmentelor publicate în reviste ca „Vatra”, „Viața românească”, „Echinox”, „România literară” ș.a. Este una dintre cele mai radicale situații pe pozițiile textualiste, la noi ca și aiurea, I. aspirând pe drept cuvânt la titlul de teoretician al grupului, alături de Gheorghe Crăciun și Mircea Nedelciu. Volumul *Texteiova* este un fel de Leviathan lingvistic, în a cărui pâlnie aspiratoare este absorbit, asimilat, omogenizat stilistic și redus la un numitor retoric comun tot ce este în mod convențional presupus ca preexistent scrisului în planul material, socio-cultural, ideologic, în fine, strict literar. Spre sfârșitul decadei postdecembriste, autorul intră într-un ritm intensiv de producție. Publică volumul de

versuri 1971. *Ordinea în care el plânge* (1997). Imediat după aceea, 1973. *Sintaxa libertății de a spune* (1998), volum cu titlu autodescriptiv, semnalând eclectismul generic al compunerilor pe care le cuprinde și care dinamitează frontierele curente dintre poetic și nonpoetic, nu numai pe cele dintre poezie și proză, în accepțiile lor canonizate. *Mutatis mutandis*, aceeași remarcă se poate aplica paginilor din *Călare pe mușcătură* (1998) și *De câți oameni e nevoie pentru sfârșitul lumii* (1999). Dintr-un unghi particular de vedere, scrierile lui I. par să reprezinte fragmente detașate dintr-un ansamblu generic, care poate fi considerat infinit. La rigoare este vorba despre un Text Universal – în sensul în care universul este incompatibil cu noțiunile de început și de sfârșit. De altfel, glosele teoretice abundente ale autorului conduc destul de clar în această direcție. Indiferent de formulă sau de gen, prestațiile „textuale” ale lui I. ilustrează perfect înclinarea promoției '80 de a pedala pe resursele ludice și poetice ale literaturii, în detrimentul valențelor sale referențiale sau proiective. În cadrul acesteia „rețeta Iova” rămâne însă de un radicalism liminal, care mai devreme sau mai târziu sfârșește în impas, adică în tautologie și în tăcere.

SCRIERI: *Texteiova*, București, 1992; 1971. *Ordinea în care el plânge*, București, 1997; 1973. *Sintaxa libertății de a spune*, Botoșani, 1998; *Călare pe mușcătură*, București, 1998; *Acțiunea textuală. Bunul simț vizionar*, Pitești, 1999; *De câți oameni e nevoie pentru sfârșitul lumii*, București, 1999.

Repere bibliografice: Marian Popa, *A textua*, VTRA, 1978, 7; Gheorghe Crăciun, *Arhipelagul 70-80 și Noul Flux*, AST, 1982, 8; Nicolae Manolescu, *Proza de mâine*, RL, 1983, 52; Monica Spiridon, *O figură a discursului critic: textualismul*, CRC, 1987, 4; Ion Bogdan Lefter, *Introducere în noua poetică a prozei*, în *Competiția continuă. Generația '80 în texte teoretice*, îngr. Gheorghe Crăciun, București, 1994, 222-321; Caius Dobrescu, *Modernitatea ultimă*, București, 1998, 224; Gheorghe Iova, PRA, I, 517-524; Nicolae Bârna, *Iova: își dă viața*, VR, 2000, 3-4. M.S.

IOVAN, Ion (pseudonim al lui Ion Ivan; 9.V.1937, Găești), poet și prozator. Este fiul Mariei (n. Georgescu) și al lui Nicolae Ivan, funcționar. După absolvirea Liceului „Matei Basarab” din Pitești (1955), urmează cursurile Facultății de Drept a Universității din București (1957-1961), iar în 1963 termină o școală tehnică de geologie. Lucrează ca funcționar la Arhivele Statului din București, prospector geolog, bibliograf la depozitul de manuale școlare al municipiului București, inspector la Primăria capitalei. Debutează cu poezie în „Lucafărul” (1961), dar renunță să mai publice în presă, primul volum de versuri, *După-amiaza unei clipe*, apărându-i după un deceniu și jumătate, în 1976, urmat în 1979 de *Rezervație naturală*.

Critica a văzut în poezia lui I. „masca suprarealistă” (Costin Tuchilă), echivalând prin această formulă aparenta arbitraritatea a decupării și juxtapunerii imaginilor: „Limpede mă gândesc la aur / panoramez ușor în cele patru / laturi adânci: coajă de fluturi / varul pereților, / spulberă vântul semințe, / foi de geografie; peronul pârjolește noaptea. / Vibrează cablul de dincolo de linii / pulberea câmpului trece orbită / izbîndu-se de izolaj, cutremurându-se / în megafone.” Încadrarea și ordonarea materialului liric sunt realizate dintr-o perspectivă apatică față de imediat și tranzitiv, incluzând pe traseu deformări ce țin de falsa fluentizare a unor surse eterogene. Altfel, poezia lui I. profită prin prelucrare cerebrală de micile detalii, de banalele flash-uri vizuale care animă preț de câteva momente o memorie obosită: „De-o parte și de alta, priveliștea zilelor de sfîntenie, animale surpându-și casa către sfârșitul anului școlar. Se-nchide cercul iarăși, spulberă vântul semințe de soi, cerul devine strident, stele sclipesc bronzate și rare. Apa coagulează culorile vrăjmașe; nimănui nu i-aș spune, călcăm pe șapte pardoseli una sub alta, numai din sticlă, numai fereastră — dar pasul se-afundă în rumeguș.” Romanul *Comisia specială* (1981) experimentează — prin structurarea unor texte scrise, de tipul declarațiilor, notelor informative, rapoartelor, proceselor-verbale etc. — ipoteza prelucrării cu finalitate estetică a expresivității involuntare. Este aici o cacofonie controlată, la care participă un grup uman vizibil prin amprente stilistice ale indivizilor care îl compun, indivizi a căror identitate și psihologie se precizează prin urmele scriptice pe care le lasă; o comedie a unei umanități cenușii și mărunte care se consumă într-o anecdotică spartă în sute de cioburi. Sunt exploatare efectele literare ale mecanicii rudimentare, sugrumată de șabloane, reglând activitatea cotidiană a indivizilor, sunt surprinse automatismele de limbaj și de gândire, suspiciunea generalizată, uniformizarea identităților. I. complică materialul la nivelul structurării, spărgând cronologia (de exemplu, prin inversarea relației dintre

Prolog și Epilog), introducând în casele care precedă capitolele pasaje dintr-o *Condică țivilă sau politicească* tipărită la 1833 sau din propriul volum *Rezervație naturală*, speculând ambiguitățile ce se nasc din ideea de puzzle recompus la mai multe mâini. Suplimentar, autorul introduce în subsolul unor pagini considerații despre romanul pe care ar intenționa să-l scrie prelucrând materialul adunat, intenție la care totuși renunță pe motiv de autenticitate: „Să fie deci tabloul mai puțin impresionant decât schița pregătitoare? În orice caz, autorul a început să fie persecutat de ideea că a duce până la capăt lucrarea ar putea însemna un atac la autenticitate — și, prin urmare, s-ar găsi în situația celui care, în timp ce-și durează casa, mai mult o strică. Ce-ar fi, s-ar putea deodată să-și spună, ca nici măcar să n-o clădească? Să zică numai: iată, în varul acesta, în cărămida aceasta se află totul...” Pot fi făcute trimiteri la programul textualiștilor, dar referința cea mai rezonabilă este I.L. Caragiale, cu *Telegrame, Proces-verbal sau Urgent...* Experimental este și *Impromptu* (1986), improvizatie romanescă întemeiată pe punerea în relație a unui număr de personaje scriptice (inclusiv un autor și un redactor care comentează pe marginea textelor rezultate), căreia i se inventează mai multe finaluri posibile; romanul se abandonează astfel unei vocații euristice, desigur asumată. În *Mateiu Caragiale. Portretul unui dandy român* (2002), I. scrie biografia autorului *Craior de Curtea-Veche*, valorificând cu mijloacele prozatorului majoritatea surselor cunoscute relevante pentru temă.

SCRIERI: *După-amiaza unei clipe*, București, 1976; *Rezervație naturală*, București, 1979; *Comisia specială*, București, 1981; *Impromptu*, București, 1986; *Ultima iarnă*, București, 1991; *Mateiu Caragiale. Portretul unui dandy român*, București, 2002. **Ediții:** I.L. Caragiale, *Momente și schițe*, București, 2000.

Repere bibliografice: Piru, *Debuturi*, 147-149; Dana Dumitriu, *Un roman comic?*, RL, 1982, 18; Manea, *Contur*, 230-238; Iorgulescu, *Prezent*, 241-245; Călinescu, *Bibliotecă*, 161-164; Eugen Simion, „*Impromptu*”, RL, 1986, 37; Ion Vlad, *Experiențele prozatorului*, TR, 1986, 39; Mihai Dragolea, „*Impromptu*”, TR, 1986, 41; Horia Gârbea, *Alături — Neprevăzutul*, VR, 1986, 12; Tuchilă, *Privirea*, 219-228; *Dict. lit. rom.*, II, 632-634; Popa, *Ist. lit.*, II, 1007-1008; Ioan Holban, *Istoria literaturii române. Portrete contemporane*, I, Iași, 2003, 246-250. M.I.

IOVAN, Tiberiu (3.IV.1934, Petroșani), traducător. Este fiul Olgăi (n. Iovan) și al lui Iosif, muncitori. A făcut școala generală și liceul la Petroșani (1941-1952), urmând apoi Facultatea de Filosofie a Universității din București (1952-1954). Între anii 1954 și 1959 studiază limba și literatura bulgară la Universitatea „Kliment Ohridki” din Sofia. Lucrează în învățământul superior, în serviciul de relații externe și în final la Editura Științifică și Enciclopedică din București, de unde se pensionează în anul 1990.

Numărându-se printre puținii traducători români din literatura bulgară, I. a urmărit să pună în circulație opera unor prozatori din țara vecină, transpunând cu deosebire romane de Emilian Stanev, Gheorghî Mișev, Pavel Vejinov și Bogumil Rainov. Și-a completat activitatea de traducător cu aceea de lexicograf, alcătuiind ghiduri de conversație bulgar-român și

român-bulgar, principala sa lucrare în acest domeniu fiind *Dicționar bulgar-român* (1994).

Traduceri: Emilian Stanev, *Într-o seară liniștită*, București, 1966 (în colaborare cu Nicolae Mărgineanu), *La pândă*, București, 1977; Kamen Kalcev, *Cei doi din orașul nostru*, București, 1967; Svetoslav Minkov, *Femeia din sicriul de aur*, București, 1967 (în colaborare cu Constantin Velichi); Orlin Vasiliev, *Haiducul*, București, 1970; Lada Galina, *Culoarea izvoarelor*, București, 1972; Ștefan Dicev, *Rali*, București, 1972; Gheorghe Mișev, *Matriarhat*, București, 1975, *În depărtare*, București, 1989; Slav Hr. Karaslavov, *Arme pentru cei vii*, București, 1977; Pavel Vejinov, *Noaptea cu cai albi*, București, 1979, *Bariera*, București, 1982, *Balanța*, postfață Sanda Anghelescu, București, 1985; Liuben Dilov, *Drumul lui Icar*, postfață Adrian Rogoz, București, 1983; Andrei Guleașki, *Casa cu scară de mahon*, București, 1984; Anastas Nakovski, *Lumea seara, lumea dimineața. Accidentul*, București 1984; Diko Fucedjiev, *Râul*, București, 1987; Bogumil Rainov, *Nu mă face să râd. Domnul Nimeni*, București, 1988; Fani Turkanova, *Vânătorul de crime*, București, 1991; Jeliu Jeleu, *Fascismul*, București, 1992, *Omul și ipostazele personalității sale*, București, 1995; Petăr Bobev, *Crocodilul sacru*, București, 1994. I.D.

IOVESCU, Ion Marin (6.VIII.1912, Spineni, j. Olt — 9.VIII.1977, Bughea de Jos, j. Argeș), prozator. Părinții lui erau țărani săraci. După studii medii la Slatina și Constanța, a urmat Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, lucrând apoi ca profesor, voiajor comercial, bibliotecar. Debutează în 1934, la „România literară” (condusă de Liviu Rebreanu). Începuturile afirmării sale literare sunt legate de critică E. Lovinescu, care l-a „descoperit” în împrejurări evocate într-un text publicat în „Adevărul” (februarie 1936), sub titlul *Un nou Creangă*, și inclus ulterior în *Memorii*, sub titlul *Un țăran descălecat în literatură*. Adevăratul debut la cenaclul Sburătorul are loc în toamna lui 1935 când I. citește, cu mare succes, dintr-un „roman rural”, *Nuntă cu bucluc*, care va fi editat în 1936 cu o prefață de E. Lovinescu. A mai publicat două romane în anii '40, apoi, după o pauză de două decenii, două volume de nuvele și povestiri și încă un roman, apărut în chiar anul morții sale. În anii '70 i-au fost reeditate romanele din tinerețe. I. a mai colaborat la „Vremea”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Argeș” ș.a. „Publicitatea” pe care E. Lovinescu i-a făcut-o lui I., încă înainte ca scriitorul să aibă tipărită vreo carte, avea să constituie punctul de referință pentru receptarea și evaluarea scrierilor lui de-a lungul timpului. De fapt, deși îl comparase, sub imperiul primei impresii de lectură, cu Ion Creangă, marile critic și-a cumpănit cu atenție aprecierea. Caracteristică pentru poziția lui I. în contextul literaturii române din perioada interbelică este dubla lui condiție, de „țaran” (prin locul copilăriei și al experiențelor existențiale fundamentale) și, simultan, de intelectual (prin studii, carieră, preocupări literare etc.), sesizată și consemnată de același E. Lovinescu. Astfel, bun cunoscător, din interior și în profunzime, al ruralului, al vieții satești, căreia îi aplică — în literatura pe care o face — o privire citadină, cultă, modernă, I. reprezintă, într-o versiune minoră (esteticește, dar și sub raport ideatic), un tip de scriitor reprezentativ pentru literatura română modernă. Înzestrat cu un talent incontestabil, dar mai degrabă modest, prozatorul a

reținut din „materia” rurală mai ales paremiologicul, etnograficul, riturile și obiceiurile, situațiile de viață comune și repetabile (ori „senzaționalist” spectaculoase), iar din sfera cultă a formației sale — rețetele literaturii „simple”, ușor digerabile, ale povestirii pitorești ori, după caz, ale „romanului popular” (de tip Eugène Sue, cu recurs la elemente caracteristice: violența, delincvența, fatalitatea, dramele pasionale etc.), cu deznodământ pilduitor, uneori prea vizibil „adus din condei”. Se degajă din scrierile lui I. un anumit mesaj demofil, populist, de justiție socială, însă susținut cu intermitență, nu în mod tezist-săcăitor. Abia din volumele anilor '60-'70 răzbat încercări — înduioșătoare prin naivitate — de „adaptare” la ideologia autorității comuniste, încercări care rămân, totuși, fără urmări dezastruoase, schemele realismului socialist fiind biruite de verva lexicală, aceeași ca în primele cărți. Epica „romanelor” (ghilimelele îi aparțin lui Pompiliu Constantinescu) și povestirilor lui I. e săracă, firavă, anecdotica e comună, cantonată în sfera previzibilului, a obișnuitului (cu unele inserții de dramatism cam artificioase, chiar dacă plauzibile în sine) și se desfășoară după o tramă simplă. Elementele importante ale epicului, evenimentele — decese, ucideri, alte acte de violență, gesturi hotărâtoare — sunt expediate rapid, în câteva cuvinte, încât riscă să treacă neobservate, prinse în masa de vorbe care domină textul. „Folcloricul” și „etnograficul”, de care s-a făcut mare caz în receptarea operei lui I., se regăsesc inserate în structura textelor cu naturalețe, fără pretenții de metodă și de exhaustivitate „științifică”: o nuntă (în *Nuntă cu bucluc*), un priveghi și o înmormântare (în nuvela *Soare cu dinți*, de pildă) dau prilejul desfășurării unui ritual consfințit de tradiție, iar adunările de veselire colectivă ori de taifas, în cărciumă sau în alte locuri, comportă și ele „ritualul” lor, mai lax, cuprinzând cântece, strigături, ca și vorbe de spirit spontane, inedite, motivate contextual. Toate acestea sunt „consemnate” de narator ca observator avizat al acestor manifestări. Interesul e dat în primul rând de culoarea lingvistică, de savoarea comunicării orale între locuitorii unui sat muntenesc-oltenesc de câmpie, „devenit anexă a mahalalei”, dialogurile fiind atent înregistrate și „reproduse”, uneori poate excesiv, frizând neverosimilul. Savuroasă este și onomastica personajelor, care se cheamă Spirea Suflănlampă, Ioana Cotoibălan, Grigore Bibănac, Onică Dădălău, Umflănări, Toma Fâsnoc, Luță Ocățidă, Marin Zgâmboașă, Savu Găuriciu, Bică Bodărlău. Sunt nume pitorești, care amintesc de cele întâlnite în proza altor autori munteni sau olteni. În cadrele unui talent limitat, I. a adus o contribuție de neignorată la modernizarea prozei rurale.

SCRIERI: *Nuntă cu bucluc*, pref. E. Lovinescu, București, [1936]; ed. pref. Marin Mincu, București, 1971; *O daravă de proces*, București, 1941; *Oameni degeaba*, București, 1943; *Lacrimi pe pâine*, București, 1967; *Nuntă cu bucluc. Oameni degeaba. O daravă de proces*, postfață Eugen Lovinescu, București, 1969; *Soare cu dinți*, București, 1974; *Marea vălătaie*, pref. Laurențiu Fulga, București, 1977.

Repere bibliografice: E. Lovinescu, *Memorii*, III, București, 1935, 101-108; G. Călinescu, „Nuntă cu bucluc”, ALA, 1936, 806; Ovidiu Papadima, „Nuntă cu bucluc”, G, 1936, 6; Pompiliu Constantinescu, „Nuntă cu bucluc”, VRA, 1936, 447; Octav Șuluțiu, „Nuntă cu bucluc”, F,

1936, 7-8; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 235; Streinu, *Pagini*, I, 173-177; Călinescu, *Ist. lit.* (1982), 930; Marin Mincu, „*Lacrimi pe pâine*”, GL, 1967, 39; Zaharia Sângeorzan, „*Lacrimi pe pâine*”, IL, 1967, 11; Gabriel Dimisianu, „*Nuntă cu bucluc*”, RL, 1969, 23; Mihail Diaconescu, *Romanele lui Ion Marin Iovescu*, ARG, 1969, 6; Rusu, *Utopica*, 191-196; Mincu, *Critice*, II, 237-247; Valeriu Cristea, „*Soare cu dinți*”, RL, 1974, 44; Titel, *Pasiunea*, 29-34; S.I. Nicolaescu, „*Marea vălvoataie*”, ARG, 1977, 2; Mihai Ungheanu, „*Marea vălvoataie*”, LCF, 1977, 19; Poantă, *Radiografii*, I, 28-30; Firan, *Profiluri*, 421-423; *Dict. lit. rom.*, II, 634-635. N.Br.

IOVIȚĂ, Vlad (25.XII.1935, Cocieri, j. Dubăsari — 23.VI.1983, Chișinău), prozator. Este fiul lui Ignat Ioviță, țaran. După absolvirea Școlii Coregrafice „A. Vaganova” din Leningrad (1954), I. este o vreme balerin la Teatrul de Operă și Balet din Chișinău. În 1964 a absolvit cursurile de scenariști la Institutul Unional de Cinematografie din Moscova și, până la sfârșitul vieții, a activat la Studioul Moldova-Film din Chișinău. Între 1981 și 1983 a fost secretar al Comitetului de conducere al Uniunii Cineaștilor din Republica Moldova. A primit titlul de maestru emerit al artei (1982). Debutează cu volumul de nuvele *Răsul și plânsul vinului* (1965), după care urmează *Dincolo de ploaie* (1970) și *Trei proze* (1971) ș.a.

Proza lui I. este semnificativă prin receptivitatea ei la varii experimente, la asimilarea strategiilor narative moderne, utilizând fluxul de conștiință și monologul interior, memoria involuntară, dialogul hemingwayan, sugestia simbolică. În contextul tendințelor generale specifice prozei anilor '60-'80, scriitorul încearcă să autohtonizeze neorealismul italian. Elementul neorealist este revelator la nivelul expresiei, ca viziune, personaj, intrigă și construcție. Se mizează pe singularitatea situației, pe ciudățenia unor eroi și pe violența lor comportamentală. Accentul pus pe poetizarea unor scene, pe decupajul episoadelor vizualizează concretețea faptului de viață (un bătrân își pierde în război cei șapte feciori; într-un lagăr al morții, în atmosfera de teroare și exterminare, încolțește o dragoste nefastă; un fântânar mobilizat dezertează de pe frontul stalingrădean și, întors acasă, se ascunde într-o fântână etc.). Războiul, destinul unei generații mutilate, trecutul mai îndepărtat al neamului jalonează în linia marii nuvelisticii lui I. Protagonistii din *Dincolo de ploaie*, *Dans în trei*, *Magdalena*, plictisiți de existența lor mediocră, nu sunt învinși, nici ratați. Ei fac parte din categoria nonconformiștilor, înscriindu-se în galeria tipurilor tradiționale ale prozei rurale. *Un hectar de umbră pentru Sahara* (1984) are ca personaj central pe basarabeanul deznădăcinat care, revenit în mediul de obârșie, mână ca de soartă, își află aici moartea. Proza din ultimii ani de viață ai lui I. este polemică, adeseori cu aluzii străvezii la adresa sistemului totalitar. Nuvelele i-au fost traduse în limbile rusă, germană, slovacă ș.a. Ca regizor, a turnat numeroase filme de lungmetraj, a semnat scenariul și regia la câteva filme inspirate din basmele populare, creația lui cinematografică caracterizându-se prin aplecare spre baladesc.

SCRIERI: *Răsul și plânsul vinului*, Chișinău, 1965; *Dincolo de ploaie*, Chișinău, 1970; ed. pref. Vasile Coroban, Chișinău, 1979; *Trei proze*, Chișinău, 1971; *Dimitrie Vodă Cantemir*, Chișinău, 1974; *Făt-Frumos* (în

colaborare cu Nicolae Esinencu), Chișinău, 1981; *Un hectar de umbră pentru Sahara*, Chișinău, 1984; *Friguri*, pref. Mihai Cimpoi, Chișinău, 1985.

Repere bibliografice: A. Cosmescu, *Invitație la marile întâlniri*, „Nistru”, 1962, 9; H. Corbu, *Interpretări*, Chișinău, 1970, 210-214; N. Bilețchi, „*Dincolo de ploaie*”, „Nistru”, 1971, 1; Gh. Chira, *Profiluri literare*, Chișinău, 1972, 223-228; Iacob Burghiu, *Izvorul*, „Nistru”, 1981, 5; Mihai Cimpoi, *Opțiunea inversă*, LA, 1982, 28 octombrie; Alexandru Burlacu, *Proza lui Vlad Ioviță*, CC, 1994, 1-3; Mihai Cimpoi, *Nostalgia spațiului epic*, CC, 1996, 3; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 199. A.B.

IRIMIA, Dumitru (21.X.1939, Roman), stilistician. Este fiul Mariei (n. Ciubotaru) și al lui Neculai Irimia, muncitor la Arsenal Roman. În 1956 a absolvit Liceul „Roman Vodă” din Roman, iar în 1962 Facultatea de Filologie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași, secția limba și literatura română. În 1976 își ia doctoratul cu teza *Limba poetică eminesciană*. În 1962 intră în învățământul universitar, în 1990 devenind profesor în Catedra de limba română a Facultății de Litere de la Universitatea „Al. I. Cuza”, unde între 1990 și 1992 ocupă și funcția de decan. Între 1972 și 1974 a fost lector de limba română la universitățile din Torino și Milano, iar în 1994 — *visiting professor* la universitățile din Napoli și Salerno. Între 1999 și 2001 predă la Universitatea Ca' Foscari din Veneția, aici fiind și director adjunct al Centrului Român de Cultură și Cercetări Umaniste. Ales vicepreședinte al Societății de Științe Filologice din România, este și membru în consiliul de conducere al Societății „Limba noastră cea română” din Republica Moldova, coordonator al Centrului de Cercetări „Logos”, coordonator al programului de cercetare „Studii eminesciene” la Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu” din Ipotești, membru în colectivul de redacție al publicațiilor „Analele Universității «Al. I. Cuza»”, „Limba română” (Chișinău).

Prin originalitatea și îndrăzneala cu care regândește structura gramaticală a limbii române și repune stilistica în discuție ca funcție a semanticii aplicate, I. ocupă un loc singular printre lingviștii români contemporani. El acoperă un spectru larg de preocupări și reușește să aducă o contribuție marcată originală în fiecare dintre disciplinele abordate. Trăsătura comună a gândirii de stilistician a lui I., cu aplicare consecventă și aprofundată la opera lui Mihai Eminescu, de teoretician al lingvisticii, de autor al unei gramatici a limbii române rămâne așezarea pe primul plan a relațiilor și a funcțiilor și descrierea formelor în raport cu rolul îndeplinit în ansamblul comunicării. Gramatica este sinonimă cu morfosintaxa, un ansamblu de forme în relație cu alte forme, stilistica oferă partea descriptibilă a semanticii, iar universul poetic al unui scriitor — al lui Eminescu în speță — este gândit ca reunirea structurilor profunde cu expresiile lingvistice, funcții ale celor dintâi. *Gramatica limbii române* (1997), care reunește toate cercetările de gramatică ale lui I., preocupat îndeosebi de funcționarea verbului, s-a impus prin viziunea în care predomină analiza logică a funcției și descrierea relației stabilite de formă în sistem, viziune ce guvernează și concepția stilistică a lui I. Rezumată, aceasta ar fi că gramatica este o expresie a semanticii. O ilustrează un material imens, ales cu precădere din opera lui

Eminescu. Evoluția concepției stilistice, de la masiva lucrare *Limbajul poetic eminescian* (1979) la *Dicționarul limbajului poetic eminescian* (I-II, 2002), constă în adâncirea investigațiilor semantice și în sublinierea corelațiilor dintre sensuri și forme. Cea dintâi exegeză oferă descrierea pe niveluri tradiționale a lexicului eminescian (nivelul fonetic, gramatical-morfologic, sintactic, lexical, nivelul figurilor de stil – epitet, comparație, metaforă etc.), dar oferă și un capitol de „câmpuri imagistice”, de constelații simbolice specifice în domeniul uman, al spațiului cosmic, al naturii terestre, al naturii anorganice, al artelor, al religiilor și mitologiilor, în funcție de care poate fi descris universul imaginar al poetului. Până în acel moment, nimeni nu încercase în stilistica românească reunirea tipurilor de demers ale lui Leo Spitzer cu sugestiile psihanalitice ale metaforelor obsedante ale lui Charles Mauron. I. adâncește până la ultimele nuanțe analiza limbajului eminescian, cuvânt cu cuvânt și sintagmă cu sintagmă, întotdeauna însă în raport cu gândirea poetului.

SCRIERI: *Limbajul poetic eminescian*, Iași, 1979; *Curs de stilistica limbii române*, Iași, 1984; *Structura stilistică a limbii române contemporane*, București, 1986; *Linguistica – Poetica – Stilistica*, Iași, 1986; *Introducere în stilistică*, Iași, 1999; *Dicționarul limbajului poetic eminescian*, I-II, Iași, 2002. **Ediții:** Mihai Eminescu, *Despre cultură și artă*, Iași, 1970, *Poezii*, pref. edit., Iași, 1994, *Opera poetică*, pref. edit., Iași, 1999. **Traduceri:** Nino Palumbo, *Ziarul*, București, 1982; Elena Simionovici, *Santo Monastero Voroneț*, Sibiu, 2001.

Repere bibliografice: Busuioac, *Scritorii ieșeni* (1997), 213-214; George Bădăraș, *Studii de lingvistică și stilistică*, CL, 1999, 1; Zamfir Bălan, *O nouă perspectivă*, RL, 2003, 11. R.S.

IRIMIE, Negoită (30.IX.1933, Ploiești – 19.II.2000, Cluj-Napoca), poet. Este fiul Anei (n. Grama) și al lui Negoită Irimie, cizmar. Începe școala primară la Ploiești, apoi, familia mutându-se la Blaj, va termina aici liceul (1950). Între 1952 și 1956 urmează Facultatea de Filologie la Universitatea din Cluj. Funcționează ca redactor la „Tribuna” (din 1957) și este în același timp custode al Galeriilor de Artă „Tribuna” (1957-1985), unde au expus peste 150 de artiști plastici din țară și din străinătate. A fost directorul departamentului Arte vizuale din cadrul Asociației Culturale „Lucian Blaga” pentru UNESCO, consilier editorial la revista „Han Yana News” din Cluj-Napoca (din 1994), redactor principal la câteva almanahuri editate de revista „Tribuna”: *Omagiu lui Brâncuși*, 1976, *Condiția scriitorului de provincie*, 1978, „Tribuna”, *la un sfert de secol*, 1982. Debutează cu versuri în „Almanahul literar” din Cluj (1953) și editorial, cu volumul *Cascadele luminii* (1964). Colaborează la „Contemporanul”, „Gazeta literară”, „Luceafărul”, „Meridianul Timișoara”, „Orizont”, „Steaua”, „Convorbiri literare”, „Ateneu” ș.a. Multe poezii i-au fost traduse și publicate în antologii și în diverse reviste din Austria, Franța, Germania, Italia, Belgia, Canada, Marea Britanie.

„Blăjean născut la Ploiești”, cum se autodefineste, sintetiză între miticismul lui I.L. Caragiale și sobrietatea Școlii Ardelene, I. este unul dintre cei mai prolifici poeți ai generației sale, scriind nu numai versuri, ci și cronici de artă plastică,

crochiuri, tablete de scriitor etc. A publicat, cu o ritmicitate „ardelenească”, volum după volum, rămânând constant și în exprimarea prin operă a crezului artistic. De la cartea de debut până la *Turmele albe, zăpezile* (1993), autorul nu-și schimbă în mod esențial registrul poetic și nici temele predilecte, perspectiva social-istorică modelându-se însă de-a lungul timpului, iar versurile-manifest, conjuncturale, rudimentare fiind abandonate în favoarea unei atitudini mai echilibrate. I. rămâne fidel aceluiași „dulce stil clasic”, chiar dacă unele „libertăți lingvistice” anunțau din etapă în etapă o anume primenire poetică. Adept al versului ritmat și rimat, el aduce în placheta *Patima ciocârliei* (1970) un mănunchi de poeme axate pe o tematică largă, convertită de cele mai multe ori în poezie autentică. Își leagă numele, în buna tradiție a lirismului românesc, de cinstirea locurilor natale: Blajul, Transilvania, țara. *Patria limbii române* (1985) se înscrie în ceea ce se numește „poezia cetății”, incluzând aici meditația lirică, parabola istorică și socială, evaluarea trecutului legendar devenit proiect liric, poezia iubirii de țară exprimată cu franchețe și claritate. Sursa de la care pleacă poetul este folclorică. Deși aparent versul nu mai are nimic din izvorul original, el păstrează în conținut firul arhetipal. În volumul *Colorând o frază* (1978), I. scrie o poezie a sentimentelor, în tonuri calde, calme, cu discrete nuanțe ironice, împinse uneori cu delicatețe până la parodie, ezitând între accentul grav dat de conștiința trecerii timpului și un fel de divertisment festiv. Volumul *Desen după natură* (1988) cuprinde două cicluri, *Scriptorum* și *Epistolarium*. Primul are o compoziție eterogenă: alături de poezii erotice, pasteluri nostalgice, se întâlnesc evocări ale unor poeți sau eroi ai trecutului, locuri și evenimente istorice. Eminescu, Blaga, Apollinaire, Esenin sunt poezii îndrăgite, cărora li se consacră fie ode, fie „reconstituiri” ale universului. Evocările istorice au forma unor stampe lirice, fixând ambianța naturală, ale cărei elemente capătă semnificații simbolice. Spre deosebire de alți poeți ai generației sale, la care epicul ocupă un loc important, I. surprinde tocmai prin absența acestuia.

SCRIERI: *Cascadele luminii*, București, 1964; *Dor de infinit*, București, 1966; *Joc de planete*, București, 1966; *Echilibrul indiferent*, București, 1969; *Patima ciocârliei*, Cluj, 1970; *Ramură solară*, Cluj, 1972; *Aluzie marină*, București, 1973; *Colorând o frază*, Cluj-Napoca, 1978; *Strada cu un singur număr*, Cluj-Napoca, 1983; *Patria limbii române*, București, 1985; *Desen după natură*, Cluj-Napoca, 1988; *Turmele albe, zăpezile*, Cluj-Napoca, 1993; *Bazar sentimental*, Cluj-Napoca, 1998.

Repere bibliografice: Ion Oarcășu, *Prezențe lirice*, București, 1968, 174-179; Nicolae Manolescu, *Negoită Irimie*, RL, 1972, 26; Piru, *Poezia*, II, 211-213; Miron Scorobete, *Purtătorul blazonului poeziei*, CNT, 1985, 11; Poantă, *Radiografii*, II, 108-109; Tașcu, *Poezia*, 148-152; Mohy Alex., Tudor Dumitru Savu, Fănuș Neagu, M. Țoca, *N. Irimie – 60*, TR, 1993, 39; Miron Scorobete, *Generația noastră*, TR, 1995, 15; *Dicț. scriit. rom.*, II, 635-637; Poantă, *Dicț. poeți*, 106-108. M.Pp.

IRINEU, Cora (22.I.1888, Târgu Bujor – 11.II.1924, București), prozatoare și publicistă. Este întâiul dintre cei cinci copii ai Elenei și ai lui Dimitrie Friedman și a primit la naștere prenumele mamei. Familia – mai puțin tatăl, care s-a stins prematur

în 1904 — va adopta în anii războiului numele Irineu. Probabil tot atunci viitoarea scriitoare își alege și prenumele Cora. I. termină liceul în 1906 la Constanța și se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București. După obținerea licenței, în 1912, se va fi întors în capitala Dobrogei, unde se găsea în 1916. În epoca studiilor, a frecventat cenaclul lui Al. Macedonski și, cu siguranță, cercul de la „Noua revistă română”, căci directorul acesteia, C. Rădulescu-Motru, i-a fost profesor, iar secretarul de redacție, C. Beldie — coleg și prieten apropiat. Nu a publicat, se pare, nimic acolo, dar va intra în redacția revistei „Ideea europeană”, pe care C. Rădulescu-Motru o scoate după război. Ea va semna, de la primul număr (iunie 1919), articole și eseuri pe teme diverse, recenzii și note. În 1921-1922 mai colaborează la „Viața românească”, aici apărându-i însemnări de călătorie în Țara Bârsei și în Crișana și câteva poeme în proză. Dintr-o nouă călătorie în Banat trimitea lui C. Beldie epistole cu impresii, care sunt date la iveală în „Ideea europeană”. A mai colaborat la „Flacăra”, „Cuvântul liber” și „Cugetul românesc”. Succesul însemnărilor publicate în presă sub titlul *Scrisori bănățene* a determinat-o pe autoare să le strângă într-un volum dar, chiar în ajunul apariției lui, în urma unei crize pasionale, ea și-a luat zilele. Mai târziu, în 1946, C. Beldie a făcut cunoscute, în „Revista Fundațiilor Regale”, fragmente din corespondența și jurnalul ei intim.

Ca și ceilalți redactori de la „Ideea europeană”, I. se află într-o agitată căutare a unor remedii împotriva „spiritului cărturăresc” închistat, rupt de viață. În publicistică, se ocupă de mișcarea feministă, de naționalismul hindus, de „forțele morale ale Statelor Unite”, de „noile grupări intelectuale din Franța”, iar în relație cu literatura, de „poetii creștini” (Paul Claudel, Francis Jammes și Paul Verlaine din *Sagesse*) sau de „romanul subconștientului” (Marcel Proust). În practică, o soluție la îndemână a fost pentru I. călătoria, îndeosebi în părțile transcarpatine, necunoscute ei. Însemnările publicate la început (*În Țara Bârsei și În Țara Crișului*) au în centru preocuparea de a înfățișa locurile și oamenii, cu elementul lor caracteristic, cu istoria lor. Discret, mai mult în chip aluziv, sunt indicate și stările sufletești ale călătoarei, cele suscitade de peisaje, dar și cele dintr-un strat mai profund. Cât privește primul țel, el este atins integral, căci I. are un spirit de observație de o rară acuitate, știe să culegă informațiile necesare și are darul descrierii plastice, într-o frază amplă, cu un vocabular suplu, bogat. Aceste însușiri frapează și mai mult în *Scrisori bănățene* care, măcar inițial, fuseseră destinate unui prieten și, astfel, ignorau constrângerile, prejudecățile și conveniențele. Plasticitatea expunerii este aici sporită, contribuind la aceasta pitorescul, frumusețea „vederilor”, peisajul însuși, dar ceea ce câștigă definitiv este verva, umorul bonom, împrumutat parcă și el de la oamenii locurilor. Un rol major îl au, de asemenea, regionalismele bănățene, pe care autoarea nu doar le percepe cu maximă precizie, ci le adoptă până la identificarea cu vorbitorii acestui grai. Ultimele însemnări de călătorie, *Prin Țara Oltului și Cetatea Cibinului*, relevă un colorit mai sobru și, deși păstrează unele elemente de stil epistolar și de jurnal intim, se apropie mai mult de reportajul literar.

Originală, cu deosebite virtuți artistice, proza rămasă de la I. îi asigură autoarei un loc important în memorialistica de călătorie românească.

SCRIERI: *Scrisori bănățene*, București, 1924; ed. îngr. și pref. Petre Pascu, Timișoara, 1975.

Repere bibliografice: Claudia Millian, *Recitind „Scrisorile bănățene” de Cora Irineu*, ALA, 1922, 105; Camil Petrescu, „*Scrisori bănățene*” de Cora Irineu, RVVR, 1924, 4; Sadoveanu, *Cărți*, I, 164-165; Perpessicius, *Opere*, II, 101-103, 261-262; Iorga, *Ist. lit.*, II, 335; Predescu, *Encicl.*, 445; Petre Pascu, *Cuvânt înainte*, în Cora Irineu, *Scrisori bănățene*, Timișoara, 1975, 5-17; Șerban, *Ispita*, 223-225; Veronica Porumbacu, „*Scrisori bănățene*”, RL, 1975, 31; D.M. [Dumitru Micu], „*Scrisori bănățene*”, CNT, 1975, 33; Ungureanu, *Imediată*, I, 8-28; Kalustian, *Simple note*, IV, 49-62; *Dicț. scriit. rom.*, II, 637; Constantin Beldie, *Memorii. Caledoscopul unei jumătăți de veac în București (1900-1950)*, pref. P. Leonăchescu, București, 2000, *passim*. V.D.

IROAIE, Petru (22.V.1907, Adâncata, j. Suceava — 1984, Palermo, Italia), folclorist și istoric literar. Urmează școala primară în localitatea natală, iar gimnaziul și liceul la Suceava, luându-și bacalaureatul în 1925. Face studii de filosofie la Universitatea din Cernăuți (1929-1933) și de specializare la Școala Română din Roma (1934-1936). Funcționează mai întâi ca învățător în comuna Mândrești din județul Vrancea (1924-1925), iar apoi ca profesor suplinitor la Cernăuți (1933-1934, 1936-1937), pentru a deveni, în 1940, asistent la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București. Din 1942 este trimis lector de limba și literatura română la Universitatea din Palermo, unde rămâne ca profesor până la sfârșitul vieții. Și-a susținut doctoratul în filologie (1936), cu teza *Cântecul popular istroromân*, la Universitatea din Cernăuți. Este membru fondator al Societății Academice Române, înființată în 1957 la Roma. A colaborat la „Arhiva”, „Archivum romanicum”, „Bollettino del Centro di Studi Filologici e Linguistici Siciliani”, „Buletinul „Mihai Eminescu””, „Celebes”, „Cetatea Moldovei”, „Codrul Cosminului”, „Convorbiri literare”, „Cuget clar”, „Ethnos”, „Ephemeris dacoromana”, „Făt-Frumos”, „Folklore”, „Fond și formă”, „Giornale di politica e di letteratura”, „Giornale di Sicilia”, „Italica”, „Îndreptar”, „Junimea literară”, „La cultura nel mondo”, „La Sicilia del popolo”, „Meridiano di Roma”, „Moldova literară”, „Rassegna storica del Risorgimento”, „Ricerche di filologia romena”, „Revista scriitorilor români”, „Romana”, „Tribuna” ș.a.

După debutul editorial din 1934, cu studiul de istorie literară *La centenarul Al. Odobescu (1834-1934)*, I. se consacră folcloristicii, devenind unul dintre teoreticienii domeniului. Cercetările premergătoare susținerii tezei de doctorat și teza însăși se opresc asupra folclorului istroromân. Din acest spațiu etnic culege și publică interesante florilegii (*Așa cânta! Cântece populare istroromâne — Canti popolari istroromeni*, 1936, *Il canto popolare istroromano*, în „Ephemeris dacoromana”, 1940, *Grai și basmusire cirebiră*, 1940, *Alte cântece populare istroromâne*, 1940). Lucrarea de referință a activității sale de folclorist o constituie *Caracterul poeziei populare* (1937), încercare de sinteză, cu

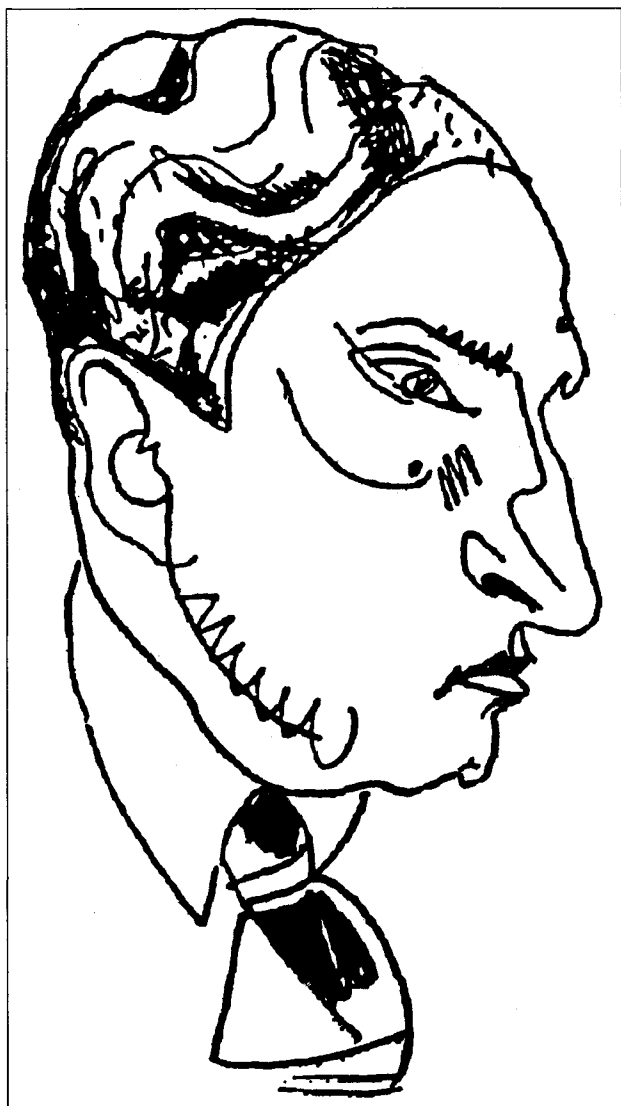
puncte de vedere originale, asupra statutului textului folcloric și a trăsăturilor sale definitorii. Demnă de relevat este ideea existenței unui „limbaj social” — un fel de tipare colective —, în care se topesc vocile individuale. De asemenea, afirmația că literatura populară ia naștere și se impune, persistând în timp, numai dacă individul creator își identifică personalitatea cu aceea a colectivității din care provine și creează în direcția de gândire și expresie a acesteia. Dezbateră este continuată în lucrarea *Poezia autentic populară* (1938), ce dezvoltă opinia izvodirii creației populare prin indivizi de talent, care au ajuns la un grad înalt de identificare cu etnosul. În viziunea lui I., geneza poeziei populare cunoaște trei momente esențiale: primar, semnalabil în etapa șlefuirii formale și ideatice a textului de către un creator anonim; secundar, reprezentat de faza recepției de către persoana sau persoanele din preajma creatorului; terțiar, în perioada circulației textului la nivelul colectivității, când acesta se cristalizează în forme supraindividuale. În poezia populară — afirmă cercetătorul — nu pot fi identificate individualitățile care au creat-o. Ea se circumscrie limbajului colectiv și se întrupează în forme tipice. De aceea, cunoașterea acestor forme este absolut necesară pentru a discerne autenticul de contrafacere, textele genuine de contaminările lăutărești sau de intruziunile orășenești. În aceeași linie cu Lucian Blaga, Dan Botta, Liviu Rusu, Ovidiu Papadima, Vasile Băncilă, Mircea Vulcănescu, în studiul *Energie și vitalitate românească* (1941) I. încearcă să surprindă și să definească specificul național, abordând chestiunea din perspectivă folclorică. Semnificative în această privință ar fi figurile și faptele haiducilor, acțiunile lui Tudor Vladimirescu și cele ale lui Avram Iancu, elemente care au sintetizat la un moment dat vitalitatea și voința neamului și au avut un larg răsunet în creația anonimă. I. aduce mărturie despre „jalea românilor de peste Prut și Nistru”, relevă faptele de vitejie ale „dorobanților lui Vodă Carol I” și evidențiază importanța istorică a actului de la 1 decembrie 1918, când s-a înfăptuit unirea tuturor românilor. Un punct de vedere aparte are asupra *Mioriței*, care ar constitui „expresia firii poporului român, dar nu ca renunțare la luptă, ci ca închinare în fața voinței divine, după un energetic frământ de apărare”. În *Umanesimo romeno* (1967) I. se arată din nou preocupat de circumscrierea coordonatelor spiritualității naționale, încercând o proiectare în perspectiva largă a culturii europene.

SCRIERI: *La centenarul Al. Odobescu (1834–1934)*, Suceava, 1934; *Cântece populare istroromâne*, Cernăuți, 1936; *Caracterul poeziei populare*, Cernăuți, 1937; *Critica criticii românești*, Cernăuți, 1937; *Poezia autentic populară*, Iași, 1938; *Ionel Teodoreanu*, Cernăuți, 1939; *Sensul folcloric în poezia lui Eminescu*, Cernăuți, 1940; *Energie și vitalitate românească*, București, 1941; *Omenie românească*, București, 1941; *Natură și sens popular românesc*, Iași, 1942; *Sulla poesia popolare italiana*, Iași, 1942; *Vita e poesia popolare romana*, București, 1943; *Bălcescu, precursore del socialismo romeno*, Palermo, 1946; *Tudor Arghezi, il poeta „delle sette fronti”*, Palermo, 1946; *„Miorița” o Il canto della fusione con la natura*, Napoli, 1958; *Umanesimo romeno*, Trapani, 1967; *Conversazioni critiche*, I, Palermo–Roma, 1967. **Culegeri:** *Așa cântați! Cântece populare istroromâne – Cânti popolari istroromeni*, Susnevița-Jeian, 1936; *Grai și băsmeire cirebiră*, Iași, 1940; *Alte cântece populare istroromâne*, Iași, 1940.

Repere bibliografice: Domnica Palade, *Valori românești în exil*, „America”, 1951, 84; Mircea Popescu, *Cărți românești în exil*, „Revista scriitorilor români”, 1972, 11; Constantin Sporea, *Petru Iroaie*, „Revista scriitorilor români”, 1984, 21; *Dict. scriit. rom.*, II, 637–640; Datcu, *Dict. etnolog.*, II, 18–19; Manolescu, *Enciclopedia*, 422. I.O.

ISAC, Emil (27.V.1886, Apahida, j. Cluj — 25.III.1954, Cluj), poet, dramaturg și gazetar. Este fiul Elizei Isac (n. Roșescu), profesoară de desen, și al avocatului Aurel Isac, apărător în procesul memorandiștilor. O soră a lui I., Valeria, a fost compozitoare. A absolvit cursul primar la o școală luterană de limbă germană din Cluj, trece apoi la Liceul Piaristilor din același oraș, urmează ultimele trei clase la Liceul Grăniceresc din Năsăud, dar își susține bacalaureatul abia în 1907, după ani de întrerupere, la Liceul Regal din Cluj. Tot la Cluj face studii universitare juridice și sociologice. Debutează devreme (1902), la foaia „Ellenzék”, cu un articol despre V. Alecsandri. Debutul în limba română îl reprezintă poezia *La umbra plopilor*, apărută în 1903, în „Familia”; după un an îi apar versuri și în „Gazeta Transilvaniei”, paralel cu articole și traduceri. Devine în acest timp prieten cu Ady Endre. Un stagiu la Paris îl familiarizează cu simbolismul apusean, cunoscut nemijlocit. După 1910 colaborează la publicațiile bucureștene „Vieța nouă” și „Noua revistă română”, este prezent cu texte polemice în „Facla”, de asemenea în „Simbolul”, efemera revistă a lui S. Samyro (Tristan Tzara) și I. Iovanaki (I. Vinea), semnează în „Absolutio” din Iași. În 1917–1918 este redactor la gazeta „Adevărul” (Budapesta, Sibiu). Ia parte în 1918 la Congresul al IX-lea al Partidului Social Democrat din România (participarea la mișcarea social-democrată și colaborarea la ziarul „România muncitoare” al lui I.C. Frimu vor avea ecouri în lirica sa), iar la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia e ales în Marele Sfat Național. În 1919–1920 va fi șef al biroului de presă al Consiliului Național Român din Transilvania, calitate în care a militat pentru cauza românească la Conferința de Pace. *Cartea unui om* (1925) include articole scrise după 1918. Două decenii (1920–1940), funcționează ca inspector al teatrelor și așezămintelor artistice din Transilvania și Banat, iar temporar (1925–1931), ca profesor de estetică la Academia de Arte Frumoase din Cluj, la a cărei întemeiere contribuise. După 1940 se refugiază la Turda, de unde, în 1945, revine la Cluj. În noiembrie 1948 este ales membru corespondent al Academiei Române.

Cu primul volum, *Poezii. Impresii și suveniruri moderne* (1908), I., aderând la o direcție novatoare, se diferențiază ferm de literatura transilvăneană a momentului, reprezentată de Octavian Goga. Poetul călătorise la Viena, München, Paris și Milano, fiind marcat de dezbaterile curente în acea vreme. Pe scurt, „senzațiile moderne” traduc tensiuni de ordin social, insinuând neliniști, punctând așteptări și finalizări. Fabricile vibrează sub straturi confuze de fum, oamenii se adună la porți într-o tăcere stranie, încercată de prevestiri: „Își șterg ochii și n-au răgaz să plângă...” Ceața, fumul, negrul apăsător, tente utilizate expresionist, sunt simboluri oarecum cinematografice, potențate prin refren și constituindu-se într-un bloc reflectant. Procedeu expozitiv tipic: o metronomie solemnă, în ritm cu bătăile

Desen de Marcel Iancu

inimii, conferă relief recitativului: „Fum gros se-nalță-n cer/
Sirena fabricii sună.// Lăutarii cântă dragoste din strună.../
Sirena fabricii sună, tot sună...” (*Sirena fabricii...*). De remarcant
preponderența verbelor hortative, poetul, un retorizant, vo-
indu-se tribun. Limbajul alternează profeții volante cu scepti-
cismul: sensibilitate și rațiune, credință și negație, toate traducând
dezacordul. Senzația de scindare între posibil și deziluzie în-
seamnă dramă, feroare, având cauze complexe, unele legate
de condiția umană, altele de limitele sociale: „Sângele la vis mă
cheamă,/ Creierul visul mi-l destramă” (*Vine, vine*). Nonsensul
vieții îl obsedează: „Nu mai cred în tine.../ Vine alba ceață,/
Vine neagra viață” (*Ceață, ceață*). Paralel cu elemente decadente
(spleen, absint, opiu), intervin declarații pesimiste: „Eu plâng,
căci nu mai cred în soare” (*Curată noapte*). Chiar „nava vieții”

s-a frânt și perspectivele sunt sumbre: „Nu-mi zâmbește de
departe nici un far”. Concluzie derutantă, viața pare o moară a
diavolului: „Și oamenii tot pier,/ Și moara tot macină.” Poza e
aici împletită cu fronda și revolta, în accente energice. „Boierul
român” nu a văzut „nicicând” sclavii din jur, „copii de moți pe
străzile din Cluj” cerșesc de la „domni cu monoclu și doamne
vopsite”, trec femeii în „zdrențe negre, zdrențe hăde”, căci „nu
e lumea de mătasă”, iar o doamnă se plimbă în „caleașcă par-
fumată”. Azi fabrica „veștejește fața”, dar se anunță un mâine
cu „albă pâine” sau moarte: „Tren, vine tren negru./ Aduce
lumină./ Vin oameni noi, elei, elei,/ Tren vine, tren negru”
(*Trenul*). Prin vechiul „oraș bolnăvit” se mișcă oameni stinși, în
timp ce din apusul înșorit vine simbolic „un car de fân cu miros
tare”. Tonul incendiar al lui Aron Cotruș e anticipat în fraze
sacadate: „Cerule roșu.../ Arde. Arde ori renaște lumea
moartă...” (*Viitorul*). Un ciclu de poeme cu mai multă culoare
relevă o tendință imagistică modernă. Contesa cu ochi albaștri
stă „pe-un scaun de argint” (*Din versurile triste: Annie*), în jurul
mesei de aur cântă țigani negri din lăute roșii, în parcul verde
luminează crini albi. Impresiile în decor alpestru din *Baladă
ardeleană* sunt întrerupte de ecouri citadine și referințe livrești:
„Evoe Bachus... Rue de Grenelle./ Armand Colin... Teatrul
din Louvain./ Frumoasa Jeannette...// Noi doi, botezați de
Rousseau și de Eau de Cologne-ul doamnei de Staël,/ Strân-
geam mâinile bunului și prostului Mitru”. Perspectiva unui
conflict cu rușii e comentată ironic: „Ne vor bea ochii și părul
nostru / (Pe care l-a mângâiat Madame la comtesse de Ségur).”
Când filosofarea banală din *Unde se duc morții?*... ia sfârșit, sen-
timentul evanescentei devine tulburător prin simplitate și
liniște. Tranșerul în neființă, de fapt numai schimbare, pre-
facere a materiei, declanșează un fior liric singular: „De voi fi
mort, simt unde mă voi duce,/ Voi zbura din pământ, de sub
cruce,/ Un zâmbet voi fi pe buze de copil,/ Voi fi poate o
frunză... ori voi crește ca un munte,/ Voi fi un val de mare, ori
brazdă pe-o asudată frunte.../ Ori poate nu voi mai fi nici
moarte, nici viață,/ Numai deasă și neînțeleasă ceață/ În care
va porni copilul meu să-mi caute amintirea...” În *Poeme în
proză* (1923) sunt de semnalat motive tratate analog în poezie.
Pe țărmul helvetic al Lemanului, poetul meditează la sărăcia
de lângă lacul Sfânta Ana: „La noi acasă, pe vremea asta, moș
Vasile se uită la soare, căci ceasornicul uriaș al celor sârmani
este soarele, și lelea Irina citește din foaia de mură sorocul
Irinuței” (*La Quichy*). Și în teatru conflictul psihologic din dra-
moleta neoromantică *Maica cea tânără*, jucată la Teatrul
Național din București în 1912, cu Aristizza Romanescu, este
reflexul unui conflict social. Retrasă la mănăstire, o tânără de
familie bună e obsedată de imaginea unui bărbat, neacceptat
de ai ei. Cum acesta se apropie de o fată urâtă dar cu stare,
călugărița o ucide. În piesa lui I. I. L. Caragiale vedea „o stră-
lucită promisiune”.

SCRIERI: *Poezii. Impresii și suveniruri moderne*, Cluj, 1908; *Ardealule, Ardealule bătrân*, Arad, 1916; *Poeme în proză*, Oradea Mare, 1923; *Cartea unui om*, Arad, 1925; *Notițele mele*, Arad, 1925; *Poeme*, București, 1936; *Poezii*, București, 1937; *Opere*, îngr. M.R. Paraschivescu, București, 1946; *Poezii alese*, pref. Veronica Porumbacu, București, 1954; *Scieri*

alese, pref. Ion Brad, pref. Mircea Zăciu, București, 1960; *Versuri*, îngr. și pref. Ion Brad, București, 1964; *Poezii*, îngr. Mircea Tomuș și Ieronym Precup, pref. Mircea Tomuș, București, 1976; *110 poezii*, îngr. și pref. Ion Oarcăsu, Cluj-Napoca, 1981; *Proză. Teatru*, îngr. Mircea Tomuș și Mircea Popa, pref. Mircea Popa, București, 1986; *Poezii*, îngr. și pref. Ion Oarcăsu, Cluj-Napoca, 1986.

Repere bibliografice: Mihail Dragomirescu, „*Poezii. Impresii și suveniri moderne*”, CVC, 1909, 50; Ovid Densusianu, „*Poeme în proză*”, VAN, 1923, 1-8; Davidescu, *Aspecte*, 130-138; Camil Petrescu, „*Poeme în proză*”, RVVR, 1923, 16; Chendi, *Schițe*, 154-159; Perpessiciu, *Opere*, II, 167-168, XI, 435-447, XII, 244-245, 528-529; Lovinescu, *Opere*, V, 69-72, 433-434; I. Valerian, *Cu scriitorii prin veac*, București, 1967, 102-106; Al. A. Philippide, „*Poezii*”, ADV, 1936, 16; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 623-624, *Ist. lit.* (1982), 702; Miron Radu Paraschivescu, *Album contemporan: Emil Isac*, TIL, 1942, 1911; Victor Felea, *Emil Isac*, ST, 1955, 4; A.E. Baconsky, *Colocviu critic*, București, 1957, 99-102; Aurel Rău, *Emil Isac*, ST, 1959, 3; Eugen Sperantia, *Amintiri din lumea literară*, București, 1967, 179-187; Zăciu, *Masca*, 294-334; Baconsky, *Marginalii*, 296-312; Ciopraga, *Lit. rom.*, 433-437; Micu, *Început*, 470-473; Brădățeanu, *Istoria*, II, 61-62; Ion Brad, *Emil Isac, un tribun al ideilor noi*, Cluj, 1972; Ornea, *Interpretări*, 331-336; Grigurcu, *Eminescu - Labiş*, 218-232; Popa, *Estuar*, 78-85; *Emil Isac*, DRI, III, 45-50; *Dicț. esențial*, 413-416; Ghițulescu, *Istoria*, 158-159; *Dicț. analitic*, III, 389-391.

C.C.

ISANOS, Elisabeta (8.VII.1941, București), poetă și prozatoare. Este fiica scriitorilor Magda Isanos și Eusebiu Camilar. După absolvirea, în 1965, a Facultății de Limba și Literatura Franceză din cadrul Universității din București, a profesat în învățământul secundar. A debutat cu un grupaj de versuri în „*Iașul literar*” (1964), prima ei carte fiind volumul de poezii *Orașe nostalgice*, apărut în 1969. A colaborat la revistele „*Ateneu*”, „*Orizont*”, „*Tribuna*”, „*Convorbiri literare*”, „*Cronica*”, „*Sinteze*” (Bacău), „*Bucovina literară*” (Suceava) și „*Europaesie*” (Franța).

Remarcabilă poetă și prozatoare, având, paradoxal, neșansa de a fi fost unica fiică a unor cunoscuți scriitori, I. s-a impus târziu în peisajul literar contemporan. Deși numele său a fost alăturat de al câtorva dintre cele mai prestigioase poete (Ana Blandiana, Constanța Buzea, Ileana Mălăncioiu), deși pentru mulți comentatori proza semnată de ea a constituit o adevărată revelație, totuși faima părinților a frânat, în loc să faciliteze, valorizarea creației sale la adevărații parametri. În plus, o modestie ieșită din comun, o discreție rar întâlnită în breasla scriitoricească au făcut să se vorbească puțin (uneori chiar deloc) despre unele dintre cărțile sale. De altfel, poeta însăși își recunoaște „vina”: „De multe ori, când totul sună bine/când jocu-i câștigat, mă-ntorc și fug;/ văzându-mă-n oglinzi, mă tem de mine,/ ca vreasul care-a nimerit în rug” (*Viață*). Dacă s-a spus că în volumul de debut I. cultiva o „*poezie de pământ și foc*” (Zoe Dumitrescu-Bușulenga), în schimb, în cele care au urmat comentatorii, remarcând o personalitate „*funciar expresionistă*” (Mihail Iordache), depistează preluarea simbolurilor rilkeene (leul, piatra, trandafirul, macul, iarba, copacul), dar și amprenta viziunii filosofice bliagene. Metaforele, surprinzătoare prin ineditul lor („cu un minut mai albă, mai iarnă decât mine/ [...] Tu, seara plângi cărunț, îmbătrânind potopul” - *Povestea*), alăturate sensibilității, dar și

încercăturii ideatice, reușesc să contureze un univers liric recunoscutibil la nivelul fiecărui volum. I. a surprins prin publicarea în același an, 1999, a plachetei *Necuprinsele* și a două cărți de proză, *Pașaport pentru Orașul de Sus* și *Doctorul de pe comoară*, ultimele fiind literatură „de sertar”. În *Pașaport... impresio-nează* modul cum se îmbină terifiantul, sufocantele angoase cu o poezie de o rară puritate. Nu este o pendulare între două modalități creative diametral opuse, ci o coexistență a lor, de unde și ineditul farmec al nuvelor. Pornind de la fapte aparent nesemnificative (singurul obiect salvat în timpul refugiului este un abajur galben; o profesoară, pentru a alina suferința unor părinți cu băiatul pe front, inventează scrisori din partea acestuia etc.), autoarea le investeste cu valoare de simbol, fie trimițând la solidaritatea umană, fie, dimpotrivă, la atrocitățile comise în numele umanității. Alteori, având punctul de pornire în întâmplări reale, prozatoarea declanșează brusc un „dispozitiv” ce permite intrarea într-un spațiu fantastic, nesupus legilor lumii exterioare (*Trenul de Arad*, *Oglinda*). Totuși fantasticul ca peregrinare în propria interioritate e cel ce dă profunzime acestor pagini. Chiar și atunci când tema părea amenințată de datare (bisericile dărmate în deceniul '80), narațiunea e salvată printr-o imprevizibilă (și deloc facilă) soluție: apariția unui individ în pieptul căruia nu bate o inimă, ci toate clopotele din București (*Biserica de pe maidan*). La fel, într-o manieră insolită, este prezentată și revoluția din 1989. Nimic festivist, nimic „eroic”, totul fiind privit din perspectiva unui biet om năuc, victimă inocentă a unui coșmar, despre care crede că înseamnă revenirea la adevărată viață. În *Doctorul de pe comoară*, pe lângă microromanul care dă titlul volumului (unde sunt narate întâmplările zguduitoare prin care trec un medic basarabean și familia sa în timpul celui de-al doilea război mondial), figurează câteva proze (*Ruine*, în primul rând) de o reală forță emoțională, ce surprind cu acuitate mizeria - fizică și psihică - a individului în cadrul unui sistem totalitar. Umi-lința, compromisurile, frica, teroarea zilei de mâine sunt trăsăturile, devenite coordonate esențiale, ale insului anihilat ca entitate unică și nerepetabilă. Ultima secvență a cărții, *La-birintul*, conține amintiri ale autoarei despre tatăl său. Conști-ență de riscurile unei asemenea întreprinderi (subiectivismul aproape inevitabil, edulcorarea unor fapte interpretabile), I. reușește, fără patetism, dar cu o evidentă implicare afectivă, să refacă portretul veridic atât al scriitorului, cât, mai ales, al omului Eusebiu Camilar. Varietatea tematică și stilistică, naturalețea, dezinvoltura relatării, luciditatea dublată de capacitatea de a plonja în zonele fantasticului sunt doar câteva dintre notele definitorii ale prozei sale.

SCRIERI: *Orașe nostalgice*, 1969; *Versuri*, Iași, 1980; *Grădina de iarnă*, București, 1987; *Necuprinsele*, postfață Constantin Călin, București, 1999; *Pașaport pentru Orașul de Sus*, București, 1999; *Doctorul de pe comoară*, București, 1999; *Cântecul soarelui*, ed. bilingvă, București, 2001; *În căutarea Magdei Isanos*, București, 2003. **TRADUCERI:** Mihai Eminescu, *Poezii - Poésies*, ed. bilingvă, București, 1994; Magda Isanos, *Poezii - Poésies*, ed. bilingvă, București, 1996.

Repere bibliografice: Constantin Călin, *Excelsior*, ATN, 1967, 6; Nicolae Baltag, „*Orașe nostalgice*”, „*Scânteia tineretului*”, 1969, 6230;

Constantin Călin, *Lirica feminină. Debuturi*, ATN, 1969, 6; Camil Baltazar, „*Orașe nostalgice*”, IL, 1969, 12; Doinaș, *Diogene*, 154-155; Constantin Călin, *La al doilea volum*, ATN, 1981, 2; Constantin Trandafir, *Sinceritate și discreție*, T, 1981, 11; Mihail Iordache, „*Grădina de iarnă*”, CL, 1988, 4; Ioan Holban, *Cântecul e umbra cuvintelor*, CRC, 1988, 17; Emil Nicolae, „*Grădina de iarnă*”, ATN, 1988, 5; Niadi Cernica, *O revelație: prozatoarea Elisabeta Isanos*, „*Crai nou*” (Suceava), 2000, 2716; Marius Manta, „*Necuprinsele*”, ATN, 2001, 1; Rodica Mureșan, *Sfășierea între fantastic și realitate*, „*Bucovina literară*”, 2001, 2-3; Constantin Trandafir, „*Cântecul soarelui*”, F, 2002, 1; Vlad Sorianu, „*Cântecul soarelui*”, ATN, 2002, 11.

D.Gr.

ISANOS, Magda (17.IV.1916, Iași — 17.XI.1944, București), poetă. Este fiica Elisabetei și a lui Mihail Isanos, medici. Transilvănean din părțile Sibiului, bunicul pe linie paternă, Iosif Santa, căsătorindu-se cu o grecoaică — descendentă din negustori veniți din insula Samos —, își va spune Isanos. Bunicul pe linie maternă, Vasile Bălan, fusese preot de țară în sudul Basarabiei. Părinții funcționând la spitalul de psihiatrie din Costiugenii, lângă Chișinău, și-au dat fiica la Liceul Eparhial din acest oraș. **I.** a debutat în revista școlară „*Licurici*” (1932) cu poeziile *Aș vrea un basm* și *Primăvara*, publicând apoi proză și versuri într-o altă revistă școlară, „*Ghiocel*” (1934). Studiile de filologie începute la Universitatea din Iași în toamna lui 1934 le-a abandonat pentru a urma Facultatea de Drept. Colaborează la „*Cuget moldovenesc*”, „*Pagini basarabene*”, „*Viața Basarabiei*”, „*Însemnări ieșene*” (1936-1940) și „*Jurnalul literar*” (1939). În martie 1938 se căsătorește cu Eusebiu Camilar, iar în anul următor intră ca stagiară în Baroul de Iași. Placheta *Poezii*, apărută în 1943, este singura culegere antumă, incluzând treizeci și opt de titluri. Istovită de boală (endocardită lentă majoră), **I.** se stinge în casa părinților săi, refugiați din Basarabia la București. În volumele postume *Cântarea munților* (1945; Premiul Fundațiilor Regale) și *Țara luminii* (1946) intră titluri noi, alte poezii, aproape nouăzeci, găsimu-și loc în *Addenda la Versuri* (1964), ediție îngrijită de Marin Bucur. Versuri și proză inedite au fost inserate în „*Manuscriptum*” (1972, 1974).

La **I.** pasionalitatea e o formă complementară a lucidității, resort ce îi determină modul de a exista și reprezentările, orientând-o spre o poezie de flăcări înalte și exaltări pluriforme. Un vers ca „Nu știu, eu sorb cântecul sau el mă soarbe” punctează prin familiarul „nu știu” natura spontană a lirismului, poeta fiind parcă o voce a lucrurilor, într-o rostire încheată din simultaneități, unificând iubire și maladie, maternitate și aprehensiune a morții, cotidianul și ritmurile eterne. Efervescența, mobilitatea, gesticulația retorică, iluminările nu pot disimula anxietățile, nici răsucirile lăuntrice, spaimetele, nostalgiile acute; însă, spre deosebire de lirica feminină de până atunci, nu șoptele, nu suavitățile, nu resemnarea sunt caracteristice. Tumulturnile acestui lirism, cu urcușuri spectaculoase, accentuate în notă socială activă, revoluționară chiar, coborârile în mâhnire, toate comportă trăsături aspre, energice, într-o notă, s-ar spune, masculină. Simbolizare a verticalității, muntele e punct de observație spre zări, spațiu de meditație și nu în ultimul

rând metaforă a unui eu care își asumă destinele comunității: „Ce-ar fi și tu să te-nalți / cu mine, peste munți înalți, // să fim, împreună, holdă și soare / în alte câmpii viitoare?” (*Zăriți veșnicul munte?*) Mai impetuos ca la Ada Negri din *Tempeste*, versul scris de **I.** e răscolitor, previzionar, cu formule incandescente, totuși nu lipsit de un anumit mister. Perspectiva trecerii în neființă imprimă confesiunilor din *Țara luminii* un dramatism intens, persistent, cu nuanțe patetice, aici frapând mai cu seamă o etică a depășirii limitelor. Moartea e „marele popas”, „tristul mister”, dar, atunci când ascultă „orga pădurilor”, când își spune că este „sora ierbii tinere” și contemplă mișcarea universală, tână sortită dispariției apropiate întonează *Imnuri pentru pământ*, „pentru păduri și izvoare”, adresându-se mărilor „netulburate”, râurilor „sfinte”, „câmpiilor vieții”, „firelor de iarbă, subțiri”. O privire proaspătă îmbrățișează fauna ce mișună pretutindeni, „animale cu coarne”, păsări, șopârle, insecte, reprezentând instinctualitatea pură. În marea „călătorie în moarte”, viziunea rămâne subliniat miotică, spre a sugera fuziunea lină cu materia: „Șopârle verzi, din verzile păduri, / vor înălța fierbințile lor guri / pân-la urechea mea, să-mi dea povețe, / ziua și noaptea drumul să mă-nvețe...” Dincolo de reminiscențe argeziene (îngeri, halucinații), ciclul *Spital* fixează experiențe cărora neliniștile, introspecția și proiectarea în dramele altora le imprimă un tragism răscolitor. Poeme ca *Febră*, *Solii pământului*, *Păsările* devin veritabile

documente existențiale, psihologice și etice, despre condiția umană în situații-limită. Pompiliu Constantinescu remarca lirismul de „substanță”, o „simplitate patetică, în lirica atât de feminină, însă fără pic de dulcețarie”, un vers „sugerând mai mult decât spune în esență”. Un panteism învăluitor colorează atitudinea lirică, dând suflu ideii de continuitate, integrarea în natură până la contopire implicând o pseudoimpăcare, de unde limbajul psalmic, adesea suprapus lacrimii: „Laudă, oricum, laudă ție, / natură și forță vie, / mamă ce ne legeni pe jumătate adormiți...” Concomitent poetă de aspect colocvial – recurgând la interogații, exclamații și imperative – și exploratoare a eului profund, contând pe forța inepuizabilă a senzației, dar organizându-și sentimentele în texte decantate, dense, de o fluentă impecabilă, I. excelează în tranziția de la „desenul” clar, creator de reliefuri, la vizionarismul fluent, de penumbre sufletești, adecvat imaginației rafinate. De o parte, poeme ale concretului multiplu – *Bărbatul*, *Ploaia*, *Oamenii mă uimesc*, de alta, străveziul din *Călătoria*, din *Țara luminii* sau din *Oglinzi*: „Foarte mulți oameni se-neacă-n oglinzi, / femei palide, prunci suferinzi...” Iar în călătoria ultimă: „de soare străvezii, sături de ploi, / vom adormi cu pleoapele deschise, / prins fiecare-n delta lui de vise...” Admirabilul poem recapitulativ *Copilul meu, să nu mă cauți*, capodopera sa, e o variantă din perspectivă feminină la *De-a v-ați ascuns...* de Tudor Arghezi. Sinteză, altfel spus, a disponibilităților afective și expresive ale unei moraliste patetice.

Există dorința de perenitate a frumuseții și binelui, de nonacceptare a părții de umbră a lumii. A afirma cu putere și credință principiile în care crezi înseamnă o posibilitate de a te opune răului. [...] Nebănuindu-și destinul și asumându-și o asemenea misiune, Magda Isanos își propune să scrie o poezie a lumii și a frumuseții ei. Ceea ce-și dorește sunt, de aceea, cât mai mulți ani de viață – cumplită ironie a destinului – pentru a putea să cuprindă în versuri imensa diversitate a acestui peisaj, pentru a reuși să închege în ele imaginea adevăratei purități. Își dorește forța spirituală pe măsura vitalității și adâncimii miracolului pe care vrea să-l pătrundă.

HORIA BĂDESCU

SCRIERI: *Poezii*, Iași, 1943; *Cântarea munților*, pref. Mihai Beniuc, București, 1945; *Focurile* (în colaborare cu Eusebiu Camilar), București, 1945; *Țara luminii*, pref. Camil Baltazar, București, 1946; *Poezii*, București, 1947; *Versuri*, pref. Veronica Porumbacu, București, 1955; *Versuri*, îngr. și pref. Marin Bucur, București, 1964; *Poezii*, îngr. și postfață Magda Ursache, București, 1974; *Cântarea munților*, îngr. Margareta Husar, pref. Const. Ciopraga, București, 1988; *Confesiuni lirice*, îngr. și pref. Vasile Badiu, Chișinău, 1989; *Poezii – Poésies*, ed. bilingvă, tr. Elisabeta Isanos, București, 1996. **Traduceri:** Leonid Soloviev, *Minunata istorie a lui Nastratin Hogeia*, București, 1945 (în colaborare cu Eusebiu Camilar).

Repere bibliografice: Constantinescu, *Scieri*, III, 274–280; Perpessicius, XI, 199–202; Petre Pascu, „*Versuri*”, *O*, 1964, 8; Magda Popescu, „*Versuri*”, *GL*, 1964, 31; Felea, *Dialoguri*, 164–174; Piru, *Panorama*, 185–190; Veronica Gorgos, *Câteva precizări despre Magda Isanos*, *CNT*, 1970, 11; Leon, *Umbre*, III, 176–180; Horia Bădescu, *Magda Isanos. Drumul spre Eleusis*, București, 1975; Paul Dugneanu, *Drumul spre*

Eleusis, *LCF*, 1976, 6–7; Șerban, *Ispita*, 225–227; Ștefănescu, *Jurnal*, 31–32; Mihai Cimpoi, *Magda Isanos, nepoată a Greciei și fiică a Basarabiei*, *RL*, 1994, 6; Alex. Ștefănescu, *Magda Isanos*, *RL*, 1994, 42; Ciopraga, *Amfiteatru*, 465–472; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 132–134; *Dicț. analitic*, I, 190–193; *Dicț. esențial*, 416–417; Elisabeta Isanos, *În căutarea Magdei Isanos*, București, 2003. C.C.

ISBĂȘESCU, Mihai (14.I.1915, București – 1998), istoric literar și traducător. Este fiul Filofteii (n. Stâlpeanu) și al lui Dumitru Isbășescu, medic veterinar. Absolvent al Colegiului „Sf. Sava” din București (1932) și licențiat în drept și în litere al Universității din București (1936), doctor în filologie al Universității din Tübingen (1939), I. parcurge o îndelungată carieră universitară la Catedra de germanistică de la Facultatea de Litere din București. Debutează, încă din timpul studenției, cu studii de specialitate asupra unor aspecte prozodice ale literaturii germane medievale. Lucrarea *Minne und Liebe. Ein Beitrag zur Begriffsdeutung und Terminologie des Minnesangs* (1940) este premiată de Institutul Goethe din München. Pe aceeași linie de preocupări se situează alte studii de medievalistică și de literatură comparată, rămase în paginile unor periodice. Colaborează cu recenzii, prezentări de scriitori germani și articole despre Germania anilor '40 la „Universul literar”, „Meșterul Manole”, „Curentul”, „Chemarea vremii”, „Vremea”, „Revista limbii și culturii germane”, „Dacia rediviva”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Symposion”.

Un curs de istorie a literaturii germane, ținut de I. în anii 1946–1948 și multigrafat pentru uzul studenților, pune un deosebit accent pe mitologia germanică și pe noile orientări ale comparatisticii, urmărind circulația motivelor în spațiul cultural occidental al Evului Mediu. O sinteză a preocupărilor sale de o viață este *Istoria literaturii germane* (1968), care inaugurează o proiectată serie de lucrări destinate informării publicului românesc. Concentrând materia mai multor cursuri universitare, dar evitând expunerea didactică, cartea se deschide cu un capitol despre *Familia limbilor și popoarelor germanice*, care oferă cititorilor, într-un stil cursiv și agreabil, o informație de tip enciclopedic. Autorul indică în prefață intenția de „a scoate pe-riodizarea de sub semnul ideologiei burgheze” și alegerea soluția de a trata literatura germană a anilor 1933–1945 urmărind trei filoane: literatura nazistă, literatura emigrației interne și literatura din exil. Literatura de limbă germană din perioada care urmează încheierii celui de-al doilea război mondial este abordată pe arii geografice distincte: cele două Germanii, Austria și Elveția. Cu începere din anii '60, I. este autor sau redactor responsabil al unor excelente dicționare bilingve, al mai multor manuale și antologii de uz didactic, colaborând și la traducerea în limba germană a unei antologii de poezie română contemporană (1974). O contribuție originală este și repovestirea unor vechi legende germane, sub titlul *Walhalla și Thule* (I–II, 1977). Traducerile din autori de limbă germană, de regulă prefațate de mici studii de istorie literară, alcătuiesc, în diversitatea lor, o operă impresionantă. Se numără printre ele cele dintâi versiuni românești ale prozei lui Franz Kafka și Elias Canetti, cărora le revine meritul de a fi introdus, practic, autorii

respectivi în atenția cititorului român. O antologie din scrierile fraților Schlegel (*Despre literatură*, 1983), însoțită de un amplu studiu introductiv, ilustrează evoluția concepției istoricului literar asupra unor principii teoretice și asupra specificului literaturii germane.

SCRIERI: *Aliterațiunea în poezia germană*, București, 1935; *Minne und Liebe. Ein Beitrag zur Begriffsdeutung und Terminologie des Minnesangs*, Stuttgart-Berlin, 1940; *Istoria literaturii germane în Evul Mediu (de la începuturi până la anul 1300)*, București, 1946; *Istoria literaturii germane. Clasicismul (1748-1832)*, București, 1948; *Istoria literaturii germane. Cultura și literatura epocii cavalești-curtenești (1150-1300)*, București, 1948; *Istoria literaturii germane. Epoci și personalități*, București, 1948; *Istoria literaturii germane. Walhalla și Thule. Mituri și legende vechi germanice*, I-II, București, 1977. **Traduceri:** Heinrich Zillich, *Concediul*, București, 1940; Friedrich Schiller, *Teatru*, I, București, 1955 (în colaborare cu Mariana Crainic); Halldor Laxness, *Clopotul din Islanda*, București, 1956; Theun de Vries, *O stație umbilică prin Europa*, I-III, București, 1957; Richard Petzoldt, *Robert Schumann. Viața în imagini*, București, 1960, *Mihail Ioanovici Glinka. Viața în imagini*, București, 1962; Mihail V. Alpatov, *Istoria artei*, București, 1962 (în colaborare cu Bruno Colbert); Harry Sichrovsky, *India își șterge lacrimile. Țară veche pe făgaș nou*, București, 1962; Rosemarie Schuder, *Fiul vrăjitoarei (roman despre Johannes Kepler)*, București, 1964; Dieter Noll, *Aventurile lui Werner Holt. Romanul unei adolescențe*, pref. trad., București, 1965; Heinrich Böll, *Partida de biliard de la ora 9 1/2*, pref. trad., București, 1966; Ludwig Anzengruber, *Teatru popular*, pref. trad., București, 1968; Franz Kafka, *Verdictul și alte povestiri*, București, 1969, *Colonia penitenciară*, Iași, 1991; Elias Canetti, *Orbirea*, pref. trad., București, 1973; Thomas Mann, *Alteță regală*, București, 1974; Erwin Wickert, *O iarnă pe muntele Fuji*, București, 1974, *Templul părăsit*, București, 1989; *Eine Welt wird geboren. Auswahl rumänischer Gegenwartsdichtung*, București, 1974 (în colaborare); Wilhelm Hauff, *Lichtenstein. O legendă romantică din istoria Württembergului*, București, 1975; Jean Paul, *Viața lui Quintus Fixlein*, îngr. și pref. trad., București, 1976; Stefan Heym, *Relatare despre regele David*, pref. trad., București, 1978; August Wilhelm-Friedrich Schlegel, *Despre literatură*, îngr. și introd. trad., București, 1983; Ingeborg Drewitz, *Blocul turn*, București, 1988.

Repere bibliografice: Al. Balaci, *Un roman de Thomas Mann*, CNT, 1974, 14; Dan Grigorescu, *Demitizarea vechilor legende*, CNT, 1979, 13; *Dict. scriit. rom.*, II, 644-646. C.Pp.

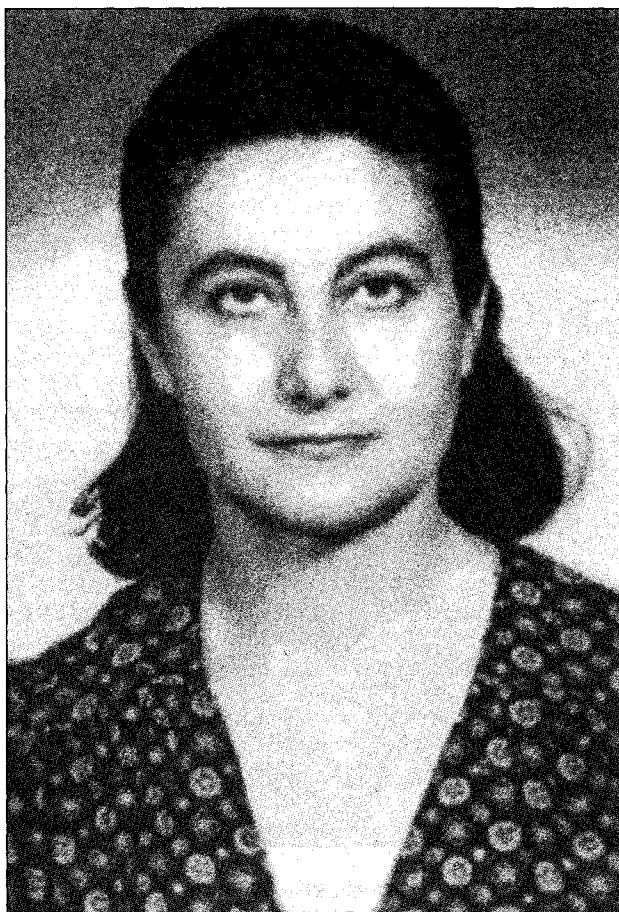
ISOPESCU, Claudiu (18.IV.1894, Frătăuții Vechi, j. Suceava - 1.IV.1956, Roma), istoric literar și traducător. Crescut într-o familie de intelectuali, I. urmează cursurile Liceului Ortodox din Suceava, încheiate în 1912, și devine student la Universitatea din Cernăuți, pe care o întrerupe din cauza războiului. Absolvent al Facultății de Litere a Universității din București în 1919, își ia licența *magna cum laude* în filologie modernă, secția limba italiană. Va preda limbile italiană și germană la Liceul „Matei Basarab” (1920-1923) și la Academia de Comerț din București (1922-1923). Bursier al Școlii Române din Roma (1923-1925), va fi angajat ulterior ca lector de limba și literatura română (1925), devenind conferențiar (1929) și profesor (1936) la Universitatea din Roma. Colaborează la publicațiile Școlii Române din Roma, la culegerile de acte și memorii ale Academiei Române și la varii publicații academice italiene.

Activitatea lui I. poate fi încadrată în bună parte ariei de legături culturale româno-italiene. Acoperind ambele sensuri ale acestei geografii culturale, opera sa se dovedește, prin consistența și fidelitatea tematică, predominant utilă, chiar dacă nu semnificativ originală sub aspectul discursului critic. Numeroasele sale contribuții nu trec de granițele informației de istorie literară, instalată în cadrul disciplinat al simplei factologii. Raporturile cu spațiul cultural italian oferă totuși cititorului informații noi despre scriitori ca Gh. Asachi, Aron Densușianu, Duiliu Zamfirescu sau I. Codru-Drăgușanu și despre prezența lor în Italia. Investigația literară se focalizează și asupra presei italo-române: *La stampa periodica romeno-italiana in Romania e in Italia* (1937). I. mai semnează prefete pentru ediții din scriitori reprezentativi (Ion Creangă, Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu, Cezar Petrescu ș.a), precum și eseuri despre alte arii culturale romanice, și anume - portugheze sau franceze. Scrierile sale se circumscriu predominant ariei de popularizare a fenomenului cultural românesc.

SCRIERI: *Notizie intorno ai Romeni nella letteratura geografica italiana del Cinquecento*, București, 1929; *L'Italia e gli inizi del teatro drammatico musicale romeno*, Livorno, 1929; *Il poeta Giorgio Asachi in Italia*, Livorno, 1930; *Il viaggiatore transilvano Ion Codru Drăgușanu e l'Italia*, Roma, 1930; *Il mazziniano romeno N. Bălcescu*, Roma, 1930; *Lo scrittore romeno Aron Densușianu e l'Italia*, Napoli, 1936; *La stampa periodica romeno-italiana in Romania e in Italia*, Roma, 1937; *Lingua, letteratura e storia romana in Spagna*, Milano, 1941; *Saggi italo-romeno-ispatici*, Roma, 1943; *Thème de Jésus dans la poésie roumaine jusqu'à la fin du XIX-e siècle*, Coimbra, 1950; *Il diplomatico e studioso americano E. Schuyler e i Romeni*, Freiburg, 1954. **Traduceri:** I.L. Caragiale, *Una lettera smarrita* [O scrisoare pierdută], pref. Giulio Bertoni, Perugia-Veneția, 1929 (în colaborare cu A. Silvestri Giorgi).

Repere bibliografice: Mariano Baffi, *Un grande studioso scomparso: Claudiu Isopescu*, „Buletinul Bibliotecii Române” (Freiburg), 1955-1956, 1-10; Ion Popinceanu, *Claudiu Isopescu*, „Buletinul Bibliotecii Române” (Freiburg), 1955-1956, 11-16; *Dict. scriit. rom.*, II, 646-649; Manolescu, *Enciclopedia*, 422-423. A.I.Ș.

ISPAS, Sabina (18.I.1941, București), folcloristă. Este fiica Ioanei (n. Cernaef) și a lui Teodor Rădulescu, preot. A absolvit Liceul „Gheorghe Lazăr” din București (1959), făcând studii de limba și literatura română la Universitatea din Iași și apoi la cea din București (1961-1966). Lucrează în calitate de cercetător științific (din 1966), secretar științific (din 1991) și director (din 1997) la Institutul de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu” din București. Și-a luat doctoratul în științe filologice la Universitatea din București, cu teza *Raporturi între literatura apocrifă, cărțile populare și folclor. Ciclul solomonian în cultura română* (1979). Este secretar de redacție al „Revistei de etnografie și folclor” (din 1986) și membru în colegiul de redacție al „Anuarului Institutului de Etnografie și Folclor”. Colaborează și la „Academica”, „Acta Ethnografica Hungarica”, „Albina”, „Anuarul Arhivei de Folclor”, „Contemporanul”, „Dacoromania”, „Datini”, „Ethnologia Balcanica”, „Literatorul”, „Memoriile Comisiei de Folclor”, „Memoriile Secției de Științe Filologice,

Literatură și Arte”, „Steaua”, „Studii și comunicări”, „Vestitul ortodoxiei românești” ș. a.

I. s-a specializat în mai multe domenii ale cercetării folclorului: teoria și practica culegerii folclorului, editarea textului folcloric, utilizarea metodei istorico-geografice în cercetarea folclorului, principii de tipologie folclorică, teoria genurilor, relația folclor-religie, structura și funcționalitatea arhivelor de folclor etc. După generația lui Al. I. Amzulescu, Adrian Fochi și Ion Talos, cel mai original demers critic privind cântecul epic românesc este cel întreprins de I. În studiul *Cântecul epic românesc în context sud-est european. Cântecul peșirii* (1995; Premiul „S. Fl. Marian” al Academiei Române), după un amplu capitol, *Cântecul povestitor. Repere teoretice*, cu interesante sugestii privind abordarea modernă a genului, sunt incluse micromonografiile *Iovan Iorgovan*, *Sila Samodiva* și *Dălea (Bogdan) Damian*, *Domnul Chipor Crai*, *Trei frați cu nouă zmei*, *Vidros*, *Novac* și *Zâna*, *Însurătoarea lui Gruia cu Fata sălbatecă* și *Letinul bogat (Cântecul nunului)*. Remarcabile sunt nu doar analizele cântecelor amintite, ci și înscrierea eroilor într-o tipologie, într-o serie a „cavalerilor” eposului românesc. În succesiunea lui Moses Gaster, B.P. Hasdeu și N. Cartoian, I. încadrează aceste creații în cultura Curții feudale românești și în civilizația mai largă medievală europeană, încercând să demonstreze că „ele reprezintă,

în perioada modernă, o mărturie a existenței unei culturi înalte naționale în Evul Mediu românesc, alături de imnografie, istoriografie, carte juridică etc.” Elaborată în colaborare cu Doina Truță, lucrarea *Lirica de dragoste. Index motivic și tipologic* (I–IV, 1985–1989; Premiul special pentru studii etno-antropologice „Pitré-Salomone Marino”, decernat de Centro Internazionale di Etnostoria, Italia), impune prin rigoare metodologică, prin minuția cu care înfățișează, aproape micronic, categoria poetică avută în vedere. Este prima cercetare de acest tip din literatura română de specialitate, în care metoda clasică istorico-geografică este aplicată și adaptată la specificul categoriei examinate. În studiile incluse în volumul *Sub aripa cerului* (1998), autoarea comentează specificul creștin străvechi al culturii populare românești, în speță al colindelor, precum și motivele din legenda tradițională pătrunse în colinde, ca și rolul imnografiei bizantine în configurarea colindelor românești.

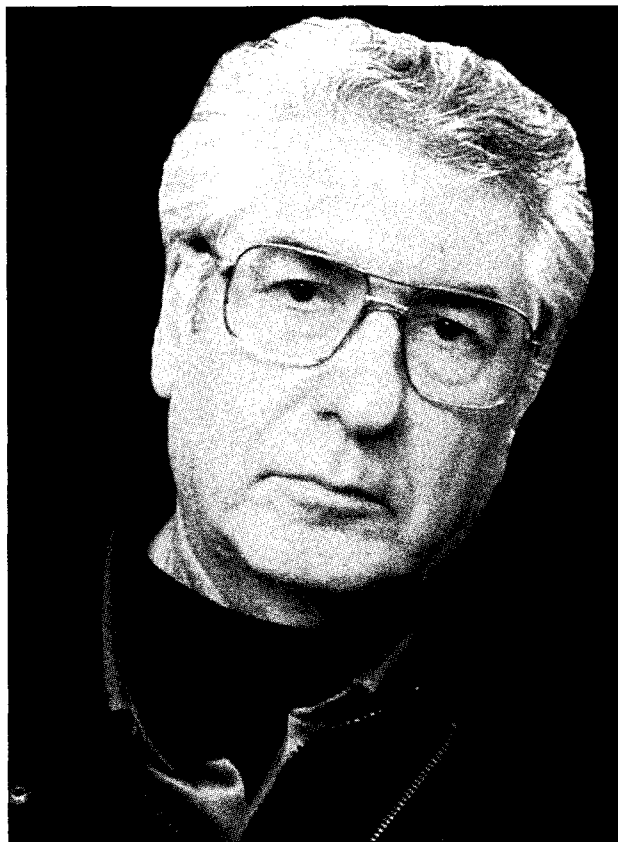
SCRIERI: *Lirica de dragoste. Index motivic și tipologic* (în colaborare cu Doina Truță), I–IV, București, 1985–1989; *Cântecul epic românesc în context sud-est european. Cântecul peșirii*, București, 1995; *Sub aripa cerului*, București, 1998; *Povestea cântată*, București, 2001; *Cultură și informație transculturală*, București, 2003. **Antologii:** *Școala sociologică Dimitrie Gusti. Omul românesc*, București, 2000 (în colaborare cu Emanuel Părvu).

Repere bibliografice: N. Constantinescu, „*Lirica de dragoste. Index motivic și tipologic*”, REF, 1986, 2; Ion Cuceu, „*Lirica de dragoste. Index motivic și tipologic*”, AAF, 1991, 305–306; N. Constantinescu, *O recunoaștere internațională*, REF, 1994, 5–6; Datcu, *Dict. etnol.*, II, 19–21. I.D.

ISPIRESCU, Mihai (20.III.1940, Ploiești), dramaturg și prozator. Este fiul Margaretei (n. Violani) și al lui Iulius Ispirescu, avocat. Urmează școala primară și Liceul „I.L. Caragiale” în orașul natal și va absolvi Facultatea de Filologie a Universității din București. Funcționează ca redactor-sef al revistei „Moftul român” (din 1990), director artistic al Teatrului Național din București (1993–1996), consilier la Centrul de Integrare Europeană – UNESCO (1992–1999). A debutat, la recomandarea lui Nicolae Velea, cu povestiri scurte în „Luceafărul” (1960), iar în dramaturgie, cu piesa *Trăsura la scară* (montată la Teatrul Nottara din București în 1983). I s-au reprezentat numeroase alte piese: *Concediu nelimitat* (1984, Teatrul „Toma Caragiu” din Ploiești), *Un loc pe terasă* (1985, Teatrul Național din Timișoara), *Într-o dimineață* (titlul original: *Aprilie, dimineața*, 1988, Teatrul Nottara), *Arșița și viscolul* (1992, Teatrul Nottara), *Tehnica raiului* (1997, Teatrul Național din București) ș.a. A fost distins cu Premiul pentru dramaturgie al Uniunii Scriitorilor (1992), Premiul „I.L. Caragiale” al Academiei Române (1992), Premiul Asociației Internaționale a Criticilor Teatrali (1995), Premiul Asociației Scriitorilor din București (1997).

Povestirile lui I. — *Tratat asupra vițeilor la poarta nouă. Lumea într-o luni* (1993), *Primăvara, când înmuguresc câinii* (1998) — se situează la jumătatea drumului între satiră, farsă, fabulă umoristică și proză de observație morală. Modelul I.L. Caragiale se simte pretutindeni printre rânduri. Valorizarea absurdului din mica lume provincială trimite la literatura lui Teodor Mazilu și Ion Băieșu, în fine, intuiția fantasticului, a terifiantului și

spectaculosului în situațiile banale ale vieții arată bune lecturi, asumate, din Eugen Ionescu, Marin Sorescu și alți scriitori din secolul al XX-lea, aceia care au descoperit complexitatea lucrurilor derizorii. S-ar spune că sunt filiații normale la un prozator atras de tragicomicul existenței mărunte. I. aduce în narațiune, înainte de orice, o tipologie și un spațiu original. Este lumea unui Mitică duplicitar, speriat, întristat și păgubos. El e actor fără roluri, mic funcționar mutat de colo-colo, soț slab de înger, asuprit de o nevastă aprigă, subaltern terorizat de serviciul de cadre etc. Singura lui libertate este limbajul. Nu și-a pierdut vocația de a tachina, de a face, pe scurt, haz de necaz, dar vocația cere, acum, mai multă abilitate. Oricând „șeful” poate fi avertizat de un turnător și, atunci, Mitică este în primejdie. Această adaptare la circumstanțele vieții în regim totalitar este bine sugerată în narațiuni. Mitică este un spirit bizantin. Știe să facă față exigențelor și complicităților unei lumi care una zice și alta face. În afara acestor fantezii ironice, există în proza lui I. și un număr de „documente” (reale sau fictive) care anunță un romancier inspirat al lumii provinciale. Este vorba de scrisori vechi, dosare, ordonanțe, caiete cu însemnări de la începutul secolului al XX-lea, pe care autorul le reproduce fără alte comentarii. Reale sau imaginare, documentele sunt sugestive prin culoare și umorul lor involuntar. O ordonanță din 1904 a primăriei arată că este cu desăvârșire interzis birjarilor și automobilistilor să meargă pe străzile orașului „cu iuțeală mai mare decât trepățul mic al cailor, iar la colțul stradelor la pas”. Cu două săptămâni înainte de Lăsata secului de Paști, ploieștenii fac chef cu potroace, apoi fac rugăciune și țin post, mâncând ciorbă de fasole, mazăre bătută cu ulei și praz, scordolea de raci, caracatiță cu lămâie, scoici cu piper, rasol de melci cu hrean, mânățarci, rasol de pește sărat cu usturoi și mămăliguță, plachie de crap cu ceapă și ardei roșu. Se bea și se mănâncă mult în proza lui I., ca și în literatura înaintașului său ploieștean. Târgoveții săi ies, primăvara, la Crângul lui Bot și fac chef mare, în lunile nefavorabile se retrag în cărciuma „La Botul Calului” și „consumă” încet și trist. Când vine nota, se vede limpede disponibilitatea lor culinară: „16 fleici în sânge, 20 mititei, 10 patricieni, 16 perechi de fudulii cu 10 chile de vin la găleată; dați 3 lei să vă fie de bine”. Obiceiurile și disponibilitatea se păstrează și în vremurile mai noi. Sunt mai rare doar fleicile în sânge și fuduliile. Rămân măslinile și, în genere, aperitivele. Locul vinului este luat de vodcă. Mitică, Lache, Mache, în ipostaze noi, nu mai petrec singuri și nici în liniște. Este mereu de față o coafeză cu sâni de piatră și cu dorința de evaziune spre capitală, iar chefurile se termină, de regulă, prin încăierări colective. Prozele lui I. impun, cu aceste elemente, o tipologie originală, formată din indivizi fără personalitate care se agită steril ca peștii într-un acvariu. Un bătrân joacă table singur, la infinit, reproducând vechile automatisme, inclusiv clasică ciorovăială a adversarilor de la sfârșitul partidei. Un scriitor local începe, zilnic, o schiță pe care n-o mai încheie. Își terorizează în acest timp familia, până ce Marietta, nevasta, îl părăsește și se duce la un inginer care are o patimă mai blândă: crește nutrii (*Schița*). Geo Drăgoescu, tip înzestrat și păgubos, este un fel de Cănuță om sucit în noile condițiuni ale

socialismului. Când vrea să înceapă ceva, i se spune mereu că nu e momentul. Ratează până și moartea (*Momentul*). Marius, actor fără talent, doarme răpus de vodcă și iubire. Lângă el, o coafeză blondă și goală trece printr-o dramă de conștiință: să rămână cu actorul sau să urmeze sfatul înțelept și gospodăresc al părinților și să se mărite cu un mecanic auto, fără titluri academice, adevărat, dar cu bani buni, casă la curte. Alege mecanicul (*Romanța*). Un altul (*Vara, în amurg*), scârbit de burlăcie, caută o Penelopă de mahala, pe nume Viorica, dar Penelopa se măritase între timp cu domn' Marcel din Focșani. Lui Ulise nu-i rămâne decât să cugete cu tristețe: „trece vremea, frățioare, se duce”. Hector Săvescu, contabil vechi, divorțat, om serios, are impresia că cineva îi intră în casă în absența lui. Prozatorul studiază nașterea unei psihoze și manifestarea terifiantului în limitele unei existențe banale. Contabilul, după mai multe dovezi, cade la fandacsie și nu mai iese din ea (*Lunile anului*). Povestirea este bine conturată și sugerează un tip de anxietate în condițiile unei biografii precare. Irelevante estetic par, din această categorie, schițele dramatice *Primăvara* și *Un interviu*. Foiletoanele satirice din a doua carte a lui I. sunt bine scrise și tind să fixeze, prin câteva tipuri ce se repetă, mica birocrăție provincială. Mircea Dicu, Diaconescu și Neagu, funcționari amărați, se cinstesc cu țuică în timpul serviciului, apoi se toarnă, rând pe rând, la cadre. Comedia denunțului continuă (*Dansul clapelor*). Gigi Burlacu este un mic șef despot

însărcinat să laicizeze sărbătorile creștine. El are un plan și cere subalternilor înfăptuirea, neabătut, a obiectivului (*Ultimul punct*). Limbajul de lemn este aici, ca în toate foiletoanele, hrana spiritului comic. Valentin Bușniță, poet patriotic și revoluționar, are impresia că s-a pus la cale o conspirație mondială împotriva talentului său (*Poetul și pușca*). Leontina își așteaptă bărbatul care întârzie nepermis de mult și, în acest timp, ține un lung și întortocheat discurs al geloziei. Răzbunarea supremă nu mai este vitriolul, ci denunțul la cadre. Scenariul, din fericire, nu se împlinește, pentru că, în ultima clipă, femeia geloasă cu vocație de turnătoare află că bărbatul n-o trădase, suferise doar un accident și se afla la spital. Eliberată de coșmarul geloziei, aleargă, dramatic, spre spital (*Așteptarea*). Schiță reușită pe tema eternei crime în amor. Paulette, casnică bătrâioară, adoră intelectualii și, din această pricină, își înșală fără scrupule soțul ce nu are titluri universitare. Un profesor cu definitivat îi toacă însă micile economii și Paulette este dezamăgită. Este un personaj din categoria ipocritelor sentimentale și filosoafe, descrise și de Teodor Mazilu (*Mutații*). Domnul Tacea visează să regizeze un spectacol, dar istoria îi este mereu potrivnică. Când pare a reuși, moare (*Premiera*). Anișoara, româncă țepăună, specialistă în parastase, își programează dinainte soții și se ceartă, la pomană, cu verișoara Nina, de altă nuanță politică (*Parastasul vesel*). Încet, încet, lângă tipologia veche, în tradiția lui Caragiale, pătrund personajele lumii postdecembriste; proza românească este, la acest capitol, în faza tatonării. Va mai trece, probabil, o vreme până ce Conu Leonida, Mița Baston, Catindatul, Pampon se vor strămuta, sub noile lor înfățișări, din istoria recentă în imaginația epică. Ploieșteanul I. încearcă și reușește în câteva rânduri să prindă psihologia și moravurile individului în perioada tranziției. Narațiunile lui arată inteligență satirică și putere de imaginație epică. Piesele cultivă farsa tragică, parabolică, comedia de moravuri, cu mijloacele și limbajul teatrului postnescian. Punctul de reper mai îndepărtat rămâne tot Caragiale, modelul absolut. Personajele sunt mărunți funcționari locali, birocrați înăcriți, femei bovarice și geloase, mărunți șefi tiranici față de subalterni și slugarnici față de superiori. O lume și o existență în care toate se amestecă, inclusiv o notă de reverie care bate mereu spre absurd. Bunăoară, piesa *Petrecere într-un pian cu coadă*. Este o inspirată parabolă sentimentală, ceea ce va să zică: o parabolă existențială, un mod prefăcut (duios și umoristic) de a vorbi despre destin și ratare, iubire și esec, trecere și petrecere în lumea cotidiană. Un actor, Vlad, se întoarce în orașul pe care l-a părăsit cu douăzeci de ani în urmă, cu gândul de a-și „rescrie viața”, de a-i da alt scenariu și, deci, un alt destin. Își regăsește un prieten, Gimold, pianist abrutizat de alcool și inerție, își revede părinții — senili și certăreți, în fine, regăsește pe Alina, soția pe care o părăsise, măritată acum cu un Mircea, individ gospodăruș și gelos. Ce-i interesant este că toți sunt naturi bovarice, toți fug din existența lor într-un spațiu utopic, la limita între absurd și înduioșător. Tatăl bate câmpii în stil triumfalist și visează gloriei militare, Gimold imaginează opere celebre, Alina vrea iubirea dintâi, pură, magnifică, Vlad însuși — personajul central — vrea să devină scriitor pentru a-și rescrie viața pe care, de altminteri,

par *délicatesse*, o pierduse. Scriitorul înfățișează aceste destine fără cruzime, cu o ironie fină, îngăduitoare. Replicile lui sunt foarte reușite, în linia teatrului postbelic ilustrat de Teodor Mazilu, Marin Sorescu și Ion Băieșu. Literatura sa, în genere, este un amestec de observație realistă, de reflecție morală (în care intră, fatal, și ironia) și o notă de parodie și fantastic ce vine dinspre teatrul ionescian. Toți indivizii, copleșiți de destinul lor existențial, nu găsesc altă soluție de salvare decât fuga în închipuirile pe care și le plâsmuiesc, evaziunea într-o utopie ce merge spre absurd și grotesc. Având în față două modele celebre (I.L. Caragiale și Eugen Ionescu), I. se descurcă bine, inteligent, cu haz și har, înseninând într-o oarecare măsură tragicul din „răsu-plânsu” specific și trăgând comedia, adică petrecerea cu vorbe, spre zona de umbră și suferință, acolo unde s-a instalat pe neobservate tragicul existenței. I. a publicat și un savuros dialog cu Fănuș Neagu (*La umbra crailor de ghindă*, 2002), în care lirismul și culoarea limbajului fănușian se întâlnesc cu ironia subțire a spiritului ploieștean educat la școala lui Caragiale.

Printre teancuri de hârtii, zmângălite cu șiruri de cifre seci sau înțesate de formule sleite prin (ab)uz inept, antipersonajele lui Mihai Ispirescu mișună, se agită, se isterizează în plin nonsens. Suflete moarte, acești ipochimeni ce se vânzolesc într-un grotesc în care nuanța bufă (se face că) disimulează arbitrarul terorizant apar ca niște marionete ale absurdului. Caricaturi, dar exersându-și cu vigoare malignă și un aberant spirit de inițiativă plusul de gogomănie, mărunții birocrați (Boiangiu, din Trăsura la scară, Berzea, din Aprilie, dimineața), figurând impostura agresivă, sunt roștiți de un limbaj de lemn, care se vede că încă nu și-a trăit traiul.

FLORIN FAIFER

SCRIERI: *Ediție specială*, București, 1975; *Concediu nelimitat*, București, 1976; *Ochelari, păpuși, podoabe*, București, 1977; *Într-o dimineață*, București, 1983; *La capătul firului*, București, 1985; *Leția de zbor*, București, 1986; *Teatru*, București, 1988; *Tratat asupra viștelor la poarta nouă. Lumea într-o luni*, București, 1993; *Arșița și viscolul*, București, 1995; *Tehnica raiului*, București, 1997; *Primăvara, când înmuguresc câinii*, București, 1998; *Petrecere într-un pian cu coadă*, pref. Eugen Simion, București, 2001; *La umbra crailor de ghindă. Dialoguri cu scriitorul Fănuș Neagu*, București, 2002.

Repere bibliografice: Horia Lovinescu, *Trăsura la scară*, „Caiet program” (Teatrul Nottara, București), 1983, 3; Victor Parhon, *Fiorul tragic al satirei*, TTR, 1988, 2; Valentin Silvestru, *Comedii incisive*, RL, 1988, 43; Valentin Silvestru, *O satiră multiplă*, RL, 1989, 7; Eugen Simion, *Comedia satirică și parabolică*, RL, 1989, 9; Florin Faifer, *Suflete moarte, suflete vii*, CRC, 1989, 25; Victor Parhon, *Starea satirei*, TTR, 1989, 4; Eugen Simion, *Spiritul ploieștean în literatură*, L, 1992, 3; Ileana Berlogea, *O premieră absolută*, „Cultura națională”, 1996, 5; Fănuș Neagu, *Noi și viața păcătoșilor*, „Caiet program” (Teatrul Național, București), 1996, 6; Ștefan Augustin Doinaș, *Pierderea inocenței*, „Caiet program” (Teatrul Național, București), stagiunea 1996–1997; Natalia Stancu, *Lumi pe dos și idealuri zadarnice*, „Cotidianul”, 1997, 2; Romul Munteanu, *Teatrul parabolic*, „Naționalul”, 1997, 5; Ghițulescu, *Istoria*, 434–436; Doina Papp, *Viața pe o scândură*, București, 2001, *passim*. E.S.

ISPIRESCU, Petre (1830, București — 21.IX.1887, București), folclorist și prozator. S-a născut în mahalaua bucureșteană Pescăria Veche, unde tatăl său, Gheorghe, avea o frizerie. Mama, Elena, de origine transilvăneană, era, se pare, o povestitoare neîntrecută. De la părinți, de la calfele și clienții tatălui său, I. a putut asculta, în copilărie, numeroase creații populare, mai ales basme. Din inițiativa mamei este dat să învețe carte cu dascăli bisericești, dar din pricina lipsurilor materiale, se vede nevoit, la doisprezece ani, să-și asigure singur existența. Nereușind să-și desăvârșească instrucția în școală, dar avid de cât mai multe cunoștințe, intră ucenic la tipografia condusă de Z. Carcalechi, sperând că acolo unde se tipăresc cărțile se poate și studia. Se califică în meseria de tipograf și ajunge chiar proprietar ori conducător al unor tipografii: Naționalul, Tipografia Statului, Tipografia Academiei Române. Activitatea de tipograf îi înlesnește contactul cu cei mai de seamă cărturari din epocă, de a căror prețuire s-a bucurat. Îndemnat și încurajat de A.I. Odobescu, B.P. Hasdeu, J. Urban Jarník ș.a., stimulat mai ales de pasiunea sa pentru lectură, I., un autodidact, devine un bun cunoscător al literaturii române, al preocupărilor de folclor de la noi. Condiția socială modestă, munca epuizantă în tipografie, nopțile jertfite studiului sau scrisului, grija pentru existența numeroasei sale familii — a avut șapte copii — l-au împiedicat să ia parte activă la evenimentele însemnate ale vremii.

Înzestrat cu simț artistic, I. a compus versuri, a scris proză memorialistică, dar încercările sale rămân îmbinări hibride de influențe insuficient asimilate. Talentul i se dezvăluie însă în basme, căci stilul popular îi era mai familiar și îi înlesnea intervenția creatoare. Primele basme le publică în „Țeranul român”, în 1862, la îndemnul lui N. Filimon și al lui Ion Ionescu de la Brad. Cel dintâi este *Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte*, în același an tipărind și prima culegere de basme. Consacrarea vine însă abia după zece ani, când îi apare primul volum din *Legende și basmele românilor. Ghicitori și proverburile* (1872) și începe colaborarea la „Columna lui Traian”. A mai publicat la „Analele literare”, „Convorbiri literare”, „Dorobanțul”, „Familia”, „Revista literară”, „Revista pentru istorie, arheologie și filologie”, „Revista societății «Tinerimea română»”, „România liberă”, „Tribuna” ș.a. După ce a învățat singur limba franceză, încercând chiar o traducere din *Ruinele Palmirei* de Volney, I. scrie un articol de folclor comparat, semnalând motive comune în basmele române și în cele franceze. Fără a renunța la preferința pentru proza folclorică — dovadă volumul de basme din 1882, prefațat de V. Alecsandri —, mai publică jocuri de copii, ghicitori, proverbe și zicători, însoțite uneori de comentarii documentate. Scrierile sale de evocare a unor momente și personalități din istoria națională sunt o dovadă a aderării la ideile avansate ale momentului. Nefiind încă formulată o metodă unitară de culegere a folclorului, I. s-a transformat în fapt din folclorist în povestitor. Influențat de principiile lui Hasdeu, el indică totuși sursa și data culegerii, chiar dacă basmul a fost scris după mai mulți ani de la ascultare, iar jocurile de copii, ghicitorile și proverbele le transcrie cu mai multă rigoare. Deși a abordat toate speciile prozei folclorice, basmele sunt cele care i-au asigurat popularitatea. I. recrează basmul, întocmai ca

povestitorii din mediul folcloric, păstrând schema, formulele fixe caracteristice speciei, oralitatea, expresiile populare. Totuși o anume detașare personală față de acțiune vădește caracterul elaborat al narațiunii, care „nu exprimă litera folclorului, ci spiritul său, capacitatea de a dezvolta creator vechi teme” (Mircea Angheliescu). Personalitatea proprie transpare din intențiile moralizatoare, din tonul uneori romanțios, din amănuntele istorice și mitologice pe care le include în povestire. Ceea ce se remarcă în mod deosebit este deplina unitate de atmosferă și de stil a celor șaptezeci de basme scrise de I. Unele dintre ele sunt cele mai vechi variante românești ale unor motive universale: *Prâslea cel voinic și merele de aur*, *Fata de împărat și pescarul*, *Balaurul cel cu șapte capete*, *Coman vânătorul*, *Ileana Simziana* și *Ciobănașul cel isteț sau Țurloaiele blendei*, altele sunt specifice numai repertoriului românesc: *Un basm mitologic* (motivul bouului năzdrăvan) și *Fata cu pieze rele*. Basmele lui I. reprezintă un bogat material de studiu pentru cunoașterea culturii noastre populare și pentru cercetarea comparativă a motivelor și variantelor în spațiul universal. Fondul general uman și larga lor accesibilitate a permis reintegrarea basmelor în circuitul folcloric. Devenite clasice, ele au contribuit, alături de operele marilor scriitori, la formarea limbii noastre literare.

Ni se pare întru totul simbolic faptul că [Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte] este primul basm cules și editat de Ispirescu. Dar l-a înregistrat el ca atare? I-a dat el, tipograful ridicat la carte,

expresia aceasta fără greș? I-au dat-o veacurile? În orice caz, nu cunoaștem o altă operă în proză a geniului românesc care să aibă atâtă miez, de la primul la ultimul gând, și o atât de riguroasă scriitură ori rostitură. Nu am putea să interpretăm nici o altă operă de proză românească verset cu verset, așa cum ne gândim să facem sau suntem siliți să facem cu basmul acesta — singurul care nu se încheie în chip fericit, cum s-a observat, și totuși singurul care exprimă, nu indirect ca orice basm, ci direct, plinătatea, măsura și adevărul a ceea ce se poate numi ființă.

CONSTANTIN NOICA

SCRIERI: *Legende și basmele românilor. Ghicitori și proverburile*, I-II, introd. B.P. Hasdeu, București, 1872-1876; *Snoave sau povești populare*, I-II, București, 1873-1874; ed. 2, București, 1879; *Isprăvile și vieța lui Mihai Viteazul*, București, 1876; ed. 2, București, 1885; ed. pref. A.I. Odobescu, București, 1908; ed. îngr. și pref. D. Ciurezu, București, 1939; *Din poveștile unchișului sfîtos. Basme păgânești*, pref. A.I. Odobescu, București, 1879; *Pilde și ghicitori*, București, 1880; *Legende sau basmele românilor*, pref. V. Alecsandri, 1882; ed. pref. B. Delavrancea, București, 1907; ed. București, 1915; ed. pref. E. Lovinescu, București, 1929; ed. îngr. și pref. N. Cartoian, Craiova, 1932; ed. îngr. și pref. C. Gerota, București, 1933; ed. pref. Iorgu Iordan, București, 1936; ed. îngr. și introd. C. Fierăscu, București, 1940; ed. îngr. Aristița Avramescu, pref. Iorgu Iordan, București, 1968; ed. pref. Nicolae Constantinescu, București, 1989; ed. îngr. Aristița Avramescu, pref. Nicolae Constantinescu, București, 1997; *Basme, snoave și glume*, Craiova, 1883; *Jucării și jocuri de copii*, Sibiu, 1885; *Din poveștile unchișului sfîtos. Despre pomul Crăciunului*, București, 1886; *Povești morale*, București, 1886; *Opere complete*, I, București, 1901; *Poveștile unchișului sfîtos*, pref. St. O. Iosif, București, 1907; *Istoria lui Ștefan cel Mare și Bun*, București, [1908]; ed. București, [1921]; *La Roșiori de Vede*, București, [1924]; *Povești despre Vlad Vodă Țepeș*, Cernăuți, 1936; *Viața și faptele lui Vlad Vodă Țepeș*, Cernăuți, 1937; *Bucăți alese*, I-II, îngr. și pref. Paul I. Papadopol, București, [1937]; *Basmele românilor*, îngr. și pref. Gh. Cardaș, București, 1939; *Basmele românilor*, București, 1943; *Opere*, I-II, îngr. Aristița Avramescu, introd. Corneliu Bărbulescu, București, 1969-1971; *Lupul pârçalab. Snoave și zicători populare*, îngr. Aristița Avramescu, pref. Adrian Fochi, București, 1970; *Pasărea măiastră*, pref. Ion Roman, București, 1974.

Repere bibliografice: Mihai Eminescu, *Articole și traduceri*, îngr. Aurelia Rusu, introd. Aurel Martin, București, 1974, 132-136; Barbu Delavrancea, *Despre literatură și artă*, îngr. Elena Savu, pref. Zina Molcuț, București, 1963, 74-80; A.I. Odobescu, *Petre Ispirescu*, București, 1887; Virginia Râmnicăneanu, *Basmele culese de Petre Ispirescu din punctul de vedere al fondului și al formei*, „Revista nouă”, 1893-1894, 11-12; Al. A. Philippide, *Petre Ispirescu*, ALA, 1937, 847; Paul I. Papadopol, *O pildă vie: Petre Ispirescu*, București, 1939; George Baiculescu, *Din amintirile inedite ale lui P. Ispirescu*, RFR, 1947, 1; Dora Littman, *Viața lui Petre Ispirescu*, RITL, 1955; Vasile Netea, *Petre Ispirescu*, REF, 1958, 7; Traian Ionescu-Nișcov, *Correspondența dintre Jan Urban Jarník și Petre Ispirescu*, RITL, 1963, 3-4; Al. Dobre, *Petre Ispirescu — 80 de ani de la moarte*, REF, 1967, 6; Vrabie, *Folcloristica*, 136-142; *Ist. lit.*, III, 905-910; Bărlea, *Ist. folc.*, 156-165; Virgiliu Ene, *Folcloriști români*, Timișoara, 1977, 56-65; Constantin Noica, *Șentimentul românesc al ființei*, București, 1978, 112-145; *Dict. lit.* 1900, 457-458; Eugen Todoran, „*Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte*”, model constitutiv al basmului, „*Dacoromania*”, 1981-1982; Aura Matei Săvulescu, *Utopia nemuririi*, București, 1984; Virgiliu Florea, *M. Gaster și Petre Ispirescu*, AAF, 1987; Mircea Angheliescu, *Introducere în opera lui Petre Ispirescu*, București, 1987; Nicolae

Constantinescu, *Tipologia relațiilor familiale în poveștile lui Ispirescu și Creangă*, MCF, 1988; Manolescu, *Istoria*, I, 272-273; C. Negreanu, *Petre Ispirescu și limba populară (locuțiuni, expresii, proverbe)*, REF, 1991, 3-4; *Dict. scriit. rom.*, II, 649-652; *Dict. analitic*, II, 72-74, 359-360, IV, 228-232. L.Cș.

ISTORIA LUI POLIȚION (Istorie veteazului lui Poliționu și a frățani-său Argu, cu preafrumoasa Militina), scriere aparținând speciei romanelor erotice care au circulat anonim în cultura română. Polițion, fiul împăratului Asinoberg din „partea Eghipetului”, deși îndrăgostit de Miligrina, fata „craielui Rodocsu”, pleacă — îndemnat de prietenul său Argu, ales ca frate — să o caute pe mult mai frumoasa Militina, „fiica craielui Italiei”, trăitor în târg la Ravenna. Întâmplări potrivnice intervin în timpul călătoriei și cei doi „frați” se pierd unul de altul. Polițion ajunge totuși la Ravenna și izbuteste să cucerească inima frumoasei Militina, chiar să-și apere într-un turnir iubita de „puternicul și strașnicu turcescu pași Ciubalau”. Rănit grav, Polițion cade rob la turci și ajunge în „turceasca cetate Vizantie”, unde va fi silit „să să bată la podinogu cu cneazul Argu”, deci cu propriul său prieten, reapărut între timp în firul narațiunii. Cei doi „frați” scapă din Vizantia numai spre a se pierde din nou pe drum. Polițion, luat rob de „cursari”, ajunge să cucerească bunăvoința mai marelui lor, „comandir” Carnizu, prin minunatul său cântec la harfă, „căci învățase la târg Poltavie”. Purtați de corăbii, Polițion și răpitorii săi ajung „la Hindie”, unde sunt primiți în casa craielui Arix, a cărui fiică, Gostelie, se îndrăgostește de nou-venitul Polițion; de aici începe o nouă serie de încurcături comparabile cu motivul „Iosif și femeia lui Putifar”. În această vreme Argu intră „în slujba oștinească la Ispanie” și, căutându-l pe al său Polux, „au ajuns până la stăpânirea turcească”, unde duce împotriva lui Ali Mustafa pașa o luptă ce amintește de Posada, de Dumbrava Roșie și de alte înfruntări conforme motivului „bătălie cu capcane”. Între timp Polițion, înspăimântat de insistențele erotice ale prietenei Gostelie, „s-au dus pre supt cumpăt” de la craiel indian Arix să îl caute pe veșnic pierdutul său prieten „gheneral” Argu, ajuns vestit pentru izbânda împotriva turcilor. Încercând să revină la „timpul pierdut”, unde rămăseseră Argu și Militina, Polițion se îndrăgostește pe drum de o altă frumoasă, anume Asârie, „fată a unui popă” dintr-o „cetățuie a împărăției Endiei”. La diferite „adunări” la care participă doar de dragul Asâriei, Polițion încearcă zadarnic să fie singur cu dânsa, ca să vorbească: „Iată de unde e politica, începeră sa. *Polițion* era adevărat deplinu *politicos* acelor vremi și unii socotesc că numele lui l-au luat de la politică sau *politica* de la dânsu; iar cuvântu grecescu — *politica* înșămnează.” Textul românesc păstrat se încheie cu uciderea în duel a lui Safir, logodnicul Asâriei, urmărită în continuare de insistențele lui Polițion. Este vorba doar de finalul unei copii de la 1794, ea însăși fiind preluarea unui text anterior („o talmăcire moldovenească”). Încă nu se știe ce izvor a folosit traducătorul. În manuscrisul păstrat, *Istoria lui Polițion* a fost așezată alături de *Istoria lui Bertoldo*, de *Erotocrit*, de *Istoria lui Skinder* și de *Sindipa* cu care,

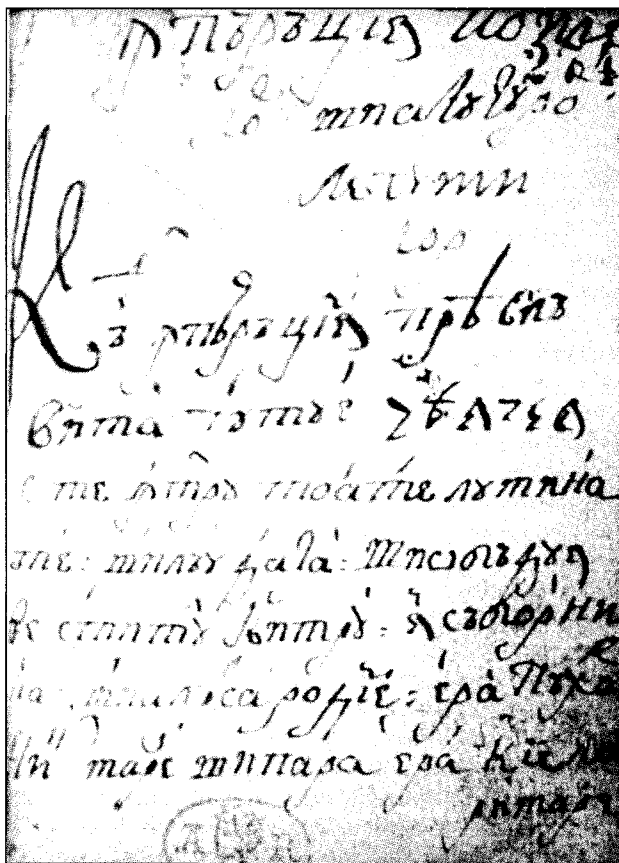
parțial, are asemănări. Există probabil și alte copii, ca și în cazul altor cărți populare.

Ediții: *Istorie veteazului lui Poliționu și a frățâni-său Argu, cu preafrumoasa Militina*, CPL, II, 177-216; *Istoria lui Polițion și a Militinei*, îngr. Florina Racoviță-Cornet, București, 2002.

Repere bibliografice: Mircea Tomescu, *Introducere la Istorie veteazului lui Poliționu...*, CPL, II, 173-175; Moraru-Velculescu, *Bibliografia*, I, partea I, 186, 567. C.V.

ISTORIA POAMELOR, carte populară sub al cărei nume este cunoscută traducerea și autohtonizarea satirei alegorice bizantine *Poricologos*, atribuită lui Teodor Prodromos. Cele mai vechi tălmăciri românești, datând din 1781, au fost făcute după versiunea greacă, apărută la Veneția în 1752 și 1775. M. Gaster tipărește pentru prima dată textul *Istoriei poamelor în Chrestomație română* (II, 1891), reproducând manuscrisul 2379 de la Biblioteca Academiei Române. O variantă superioară a fost publicată de I.C. Chițimia și Dan Simonescu în volumul al doilea din *Cărțile populare în literatura românească* (1963), cu titlul *Împărăția poamelor și tuturor legumilor*. Rangurile și fastul personajelor din original sunt adaptate la realitatea unei Curți

Pagină de titlu la *Împărăția poamelor*, B.A.R., ms. rom. 3820

domnești autohtone, reunită într-un divan bizar. Hazul vine din înșiruirile de demnități atribuite, pompos, unor fructe sau legume. Caracterizările „personajelor” în manieră populară, cu epitete naive dar plastice, vioiciunea narațiunii i-au asigurat o largă răspândire orală și prin copii manuscrise. Un text asemănător a fost cules ca folclor pe lângă Arad, iar motivul „condamnări” Strugurului este dezvoltat într-o scenetă alegorică de Anton Pann în *Povestea vorbii*.

Ediții: *Istoria poamelor*, CHRM, II, 97-98; *Împărăția poamelor și tuturor legumilor*, CPL, II, 271-272.

Repere bibliografice: Ioana Andreescu, *Istoria poamelor. Redacțiunile românești*, CEL, 1936, 79-88; Cartoian, *Cărțile pop.*, II, 239-242; Ariadna Camariano, *Poricologos și Opsarologos grecesc*, CEL, 1939, 33-140; *Ist. lit.*, I, 683-685; Moraru - Velculescu, *Bibliografia*, I, partea II, 347-368; *Dicț. lit.* 1900, 461-462. C.T.

ISTORIA TROADEI, carte populară, reprezentând o versiune, diferită de cea homerică, a relatării războiului greco-troian, având alți autori și fiind preluată în cronografe. În cultura românească a fost mai răspândită varianta cuprinsă în cronograful grecesc tradus de Pătrașcu Danovici. Copiată și în texte independente, ea a circulat și sub titlul *Războiul Troadei* sau *Legendele Troadei*. Cel mai vechi manuscris românesc cunoscut, datând din 1689, are titlul *Împărăția lui Priiam împăratul Troadei cetății ceii mari* și a fost publicat de I.C. Chițimia și Dan Simonescu în primul volum din *Cărțile populare în literatura românească* (1963). Narațiunea înfățișează mai eventualele cunoscute din *Iliada*, deosebirea cea mai mare constând în absența totală a zeilor și în prezența moralei creștine. Adoptată de literatura populară datorită descrierilor de fapte vitejești, dar și învățămintelor pe care le cuprinde, *Istoria Troadei* îmbracă o frumoasă haină narativă, cu numeroase expresii și construcții sintactice specific românești, cu savuroase metamorfoze ale numelor personajelor. Unele manuscrise conțin traduceri după alte prelucrări, occidentale, ale temei.

Ediții: [*Istoria Troadei*], în *Codicele Matei Voileanu. Scrieri din prima jumătate a veacului trecut*, îngr. Matei Voileanu, Sibiu, 1891, 25-45; [*Istoria Troadei*], în Leca Morariu, *Războiul Troadei după codicele Const. Popovici* (1796), Cernăuți, 1923, 42-63; *Împărăția lui Priiam împăratul Troadei cetății ceii mari*, CPL, I, 89-108, reed. în LRM, 956-979.

Repere bibliografice: N. Cartoian, *Legendele Troadei în literatura veche românească*, București, 1925; Cartoian, *Cărțile pop.*, II, 321-332; Iulian Ștefănescu, *Opere istorice*, București, 1942, 111-187; *Ist. lit.*, I, 674-676; Paul Cernovodeanu, *Variante autonome ale „Războiului Troadei” din cronografele de tipul Danovici și circulația lor (sec. XVIII-XIX)*, RITL, 1976, 1; Moraru-Velculescu, *Bibliografia*, I, partea II, 374-399; *Dicț. lit.* 1900, 462-463; Dan Horia Mazilu, *Texte antice și lecturi medievale. Marginalii la „Istoria surpării Troadei”*, RITL, 1981, 2. C.T.

ISTRATE, Gavril (23.II.1914, Nepos, j. Bistrița-Năsăud), filolog, istoric literar și memorialist. Părinții — Maria (n. Palage) și Gavrilă Istrate — erau amândoi iubitori de carte, tatăl, învățător o vreme, fiind un rapsod popular cunoscut pe meleagurile năsăudene. I. a urmat cursul primar în comuna natală,

iar pe cel secundar la Liceul „George Coșbuc” din Năsăud, bacalaureatul susținându-l în 1933 la Dej. În același an devine student al Facultății de Litere și Filosofie a Universității din Iași, secția limba și literatura română. Bursier din anul al doilea, este remarcat de profesori, printre care se numără G. Ibrăileanu, Octav Botez, G. Călinescu și Iorgu Iordan. După obținerea licenței în 1938, este profesor la câteva prestigioase școli ieșene (Liceul Național, Seminarul „Veniamin Costache”, Liceul Militar și Liceul „Mihail Kogălniceanu”), ocupând concomitent postul de bibliotecar la Institutul de Filologie Română „A. Philippide”. În 1945 devine asistent la Catedra de limba română a Universității din Iași și tot atunci începe pregătirea doctoratului, sub conducerea lui Iorgu Iordan, teza, intitulată *Limba poeziei lui Coșbuc*, fiind susținută în 1949. Numit conferențiar în toamna aceluiași an, era ales, totodată, decan al Facultății de Filologie, responsabilitate pe care o va avea timp de aproape două decenii. Profesor universitar din 1957, I. a condus, de asemenea departamentul de lingvistică al Filialei Iași a Academiei Române și a fost secretar al Societății de Științe Filologice.

Articolele cu care I. debutează în 1935 în revista nășăudeană „Vatra” revelează problema care va capta întreaga viață interesul omului de știință, și anume aceea a limbii literare românești. Această problemă este abordată în ultimă instanță în sutele de studii, comunicări și articole, semnate și cu pseudonime, printre care se numără I. Stratiga, Gr. Savel, Eusebiu Mărgărint, Mihai Văreanu, studii apărute în periodice precum „Ardealul”, „Cuget moldovenesc”, „Cum vorbim”, „Lupta Moldovei”, „Opinia”, „Buletinul Institutului de Filologie Română «Alexandru Philippide»”, „Analele Universității «Al. I. Cuza» din Iași”, „Studii și cercetări lingvistice”, „Anuar de lingvistică și istorie literară”, „Iașul nou”, „Flacăra Iașului”, „Iașul literar”, „Convorbiri literare”, „Steaua”, „Ateneu”, „Cronica”, „Ecoul” (Bistrița), „Mitropolia Moldovei și a Sucevei”, „Arhiva someșeană”, „Tribuna”, „Viața românească”, „Revista română”, „Mișcarea literară” (Bistrița), „Dacia literară”, „Literatură și artă” (Chișinău), „Studii și cercetări etnoculturale” (Bistrița) ș.a. În același sens se înscriu și volumele *Limba română literară* (1970), *Originea limbii române literare* (1981), *Studii eminesciene* (1987), *Transilvania în opera lui Sadoveanu* (1999), *George Coșbuc în ultimii 50 de ani* (2001), *Studii și portrete* (I–II, 2001–2002). În toate lucrările, plecând de la o afirmație a lui A. Philippide, I. combate ideea existenței la baza limbii române literare a unui anumit grai, idee susținută de câțiva specialiști de marcă în domeniu (Al. Rosetti îndeosebi). El pledează pentru ideea unei contribuții multiple și variate, din toate graiurile nord-dunărene, intermediată de cei care au scris în limba română, de la traducătorii textelor rotacizante și corifeii Școlii Ardelene până la autorii contemporani, ponderea cea mai mare având-o „clasicii” literaturii române din secolul al XIX-lea, precum și marile personalități din prima jumătate a secolului al XX-lea. Profund cunoscător al graiurilor, mai ales din zona Transilvaniei și a Moldovei, I. a pus în evidență stratul popular, dar și inovațiile semantice individuale din limba unor poeți precum V. Alecsandri, Mihai Eminescu, Al. Macedonski, G. Coșbuc, O. Goga, I. Pillat, ori prozatori ca I. Creangă, Mihail

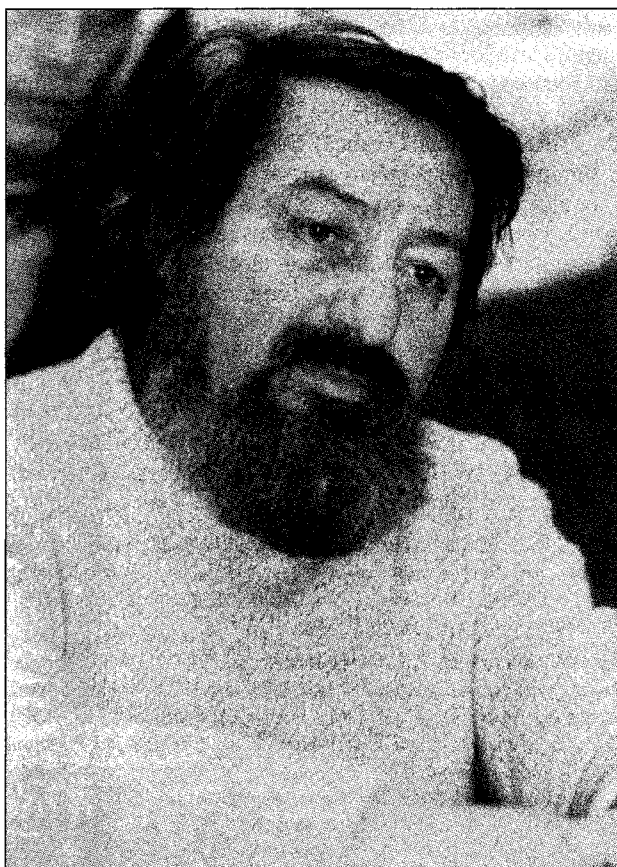
Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Calistrat Hogaș ș.a. Studiarea atentă a textelor i-a permis în același timp să corijeze o serie de erori comise în tipărirea lor și, de asemenea, să semnaleze ediții necunoscute de specialiști (patru, de pildă, în cazul lui Eminescu, două, în acela al lui I. Creangă). De menționat este și scoaterea la lumină a primei tălmăciri a piesei *Hamlet*. Odată cu trecerea timpului, își face apariția la I. o tot mai accentuată înclinație spre evocarea caldă, plină de un patos ce nu alunecă niciodată în grandilocvență, a valorilor autentice ale literaturii române, pentru care are un adevărat cult, precum și a unor personalități din lumea universitară cunoscute direct. În acest sens, portretele schițate lui G. Ibrăileanu, Octav Botez, Ion Petrovici, Tudor Vianu, G. Călinescu, Iorgu Iordan, Al. Rosetti, Al. Graur, N.I. Popa, Al. Dima, Marin Sorescu ș.a. sunt pe cât de echilibrate, pe atât de vii, izbutind totodată, datorită unei excepționale memorii a detaliului, dar și unei bogate colecții de documente, să reînvie atmosfera inefabilă a unor epoci.

SCRIERI: *Limba română literară*, București, 1970; *Originea limbii române literare*, Iași, 1981; *Studii eminesciene*, Iași, 1987; *Transilvania în opera lui Sadoveanu*, Iași, 1999; *George Coșbuc în ultimii 50 de ani*, Bistrița, 2001; *Studii și portrete*, I–II, Iași, 2001–2002.

Repere bibliografice: Balacciu–Chiriacescu, *Dicționar*, 153–154; G. Istrate, *Lucrări publicate și comunicate (1935–1978)*, Iași, 1978; *Profesorul Gavril Istrate la 70 de ani*, Iași, 1984; Grigore Ilisei, *Portrete în timp*, Iași, 1990, 114–125; Nicolae Busuioc, *Oglinzile cetății*, II, Iași, 1994, 130–143; *Profesorul Gavril Istrate la 80 de ani*, Iași, 1994; *Gavril Istrate (în portrete, cronici, autografe)*, Bistrița, 2002; Busuioc, *Scritori ieșeni* (2002), 235–237. A. V.

ISTRATE, Gheorghe (11.V.1940, Limpeziș, j. Buzău), poet. Este fiul Mariei (n. Petre) și al lui Ion Istrate, țărani. Urmează cursurile Liceului „B.P. Hasdeu” din Buzău, absolvit în 1957, iar între 1963 și 1968 pe cele ale Facultății de Limba și Literatura Română a Universității din București, luându-și licența în 1968, cu teza *În căutarea timpului pierdut în nuvelistica lui Ștefan Bănuțescu*. Între timp funcționase ca bibliotecar comunal (1958–1959) în Glodeanu Sărat din județul Buzău. Din cauza „dosarului politic” a fost exclus, prin ordin ministerial, din învățământul postliceal și superior, fiind constrâns să exercite diverse funcții, precum aceea de impiegat de mișcare CFR (1960–1962). După absolvirea facultății a fost redactor la „Scânteia tinerețului”, la „Radio Teleșcoală”, la „Tribuna României”. Începând cu decembrie 1989 editează, din proprie inițiativă, periodicul lunar „Curierul românesc”, preluat ulterior de Fundația Culturală Română, unde funcționează în calitate de secretar general de redacție. A debutat în 1956 la „Viața Buzăului”, colaborând apoi la „Lucefărul”, „România literară”, „Ramuri”, „Viața studentescă”, „Convorbiri literare”. Prima lui carte de versuri, *Măștile somnului*, apare în 1968 și este premiată de revista „Amfiteatru”.

Poetul I. a provocat reacții dintre cele mai diferite. Majoritatea comentatorilor îl încadrează printre „tradiționaliști”, alăturându-l lui Ioan Alexandru, George Alboiu, Gheorghe Pituș și chiar recunoscându-i capacitatea de a-și crea un spațiu liric propriu. Dacă pentru unii faptul echivalează cu o performanță

estetică, pentru alții el nu reprezintă decât mimarea (datorată unor circumstanțe biografice) unei aderențe, de fapt, inexistente. Volumul de debut a constituit astfel pentru critici un adevărat măr al discordiei. Impresionat de neobișnuita putere de expresie, de fiorul liric al versurilor și remarcând registrul celui care oficiază și transformă în ritual cântecul de vârstă, de iubire, împrumutându-i o remarcabilă varietate de tonuri (de la delicatețe până la înverșunare), Nicolae Manolescu conchidea fără echivoc că I. este un poet excepțional. În schimb, aceleași „măști” (a descântecului, de joc, de dublu, de îndrăgostit, de tânăr, de jale, de împrumut, de amânare) îi păreau lui Mircea Iorgulescu create „dintr-o perspectivă convențională și livrescă”, criticul făcând responsabilă receptarea elogioasă pentru îndreptarea lui I. „cătore declamație solemn găunoasă, abundentă în «mare», în «urias» și în «imens»”. Referire clară (dar nedreaptă) la versurile cuprinse în *Pseudopatriarchalia* (1974), unde dramatismul viziunii și puritatea imaginii câtorva dintre poezii (*Ritual*, bunăoară) contrazic drasticul verdict. *Cântec la izvoarele lumii* (1975) este, totuși, un volum în mare parte convențional și circumstanțial. În 1980 I. își adună, reorganizându-le, toate versurile apărute până atunci în antologia *Rune*, după care urmează o schimbare, o mutare de accente. Cărțile, ce se succedă la intervale scurte, *Interiorul tăcerii* (1985), *Poezii în șoaptă* (1985; Premiul Asociației Scriitorilor din București), *Despărțirea de cuvinte* (1988) sugerează, chiar de la titlu, teama

de cuvânt, semnificația tăcerii (paradoxal, tot prin cuvânt, fiindcă pentru poet „tăcerea e un grai înmiresmat”). Poate cea mai exactă caracterizare a lui I. și a creației sale i se datorează lui Ștefan Aug. Doinaș: „Gheorghe Istrate este un poet incomensurabil mai mare decât ecoul poeziei sale. Ce surprinzător e să constai cu câtă pudoare, cu câtă perseverență, cu câtă variată pasiune și cu ce admirabile rezultate acest poet lipsit de ostentație și-a alcătuit, și-a cultivat, și-a desăvârșit un mit al său, prin simpla dar sugestiva potentare a unei perspective tradiționale.” Pentru volumul *Fragmente despre infinit* (101 intro-poeme) (2000) I. a fost distins cu Premiul Academiei Române.

SCRIERI: *Măștile somnului*, București, 1968; *Poeme (Valea Plângerii)*, București, 1971; *Pseudopatriarchalia*, București, 1974; *Zodia Șarpelui*, București, 1975; *Cântec la izvoarele lumii*, București, 1975; *Sceptrul singularității*, București, 1978; *Rune*, postfață Cornel Mihai Ionescu, București, 1980; *Oase de fluturi*, București, 1982; *Interiorul tăcerii*, București, 1985; *Poezii în șoaptă*, București, 1985; *Despărțirea de cuvinte*, București, 1988; *Ritual – Rite*, ed. bilingvă, tr. Gina Argintescu-Amza, Constanța, 1995; *LV (Cincizeciscinci)*, Buzău, 1995; *Limpeziș (Locul Ființei)*, București, 1997; *Distilierii nocturne (100 poezii)*, Timișoara, 2000; *Fragmente despre infinit (101 intro-poeme)*, postfață Ion Murgeanu, București, 2000.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, „Măștile somnului”, CNT, 1968, 14; Dumitru Micu, „Măștile somnului”, GL, 1968, 18; M.N. Rusu, „Măștile somnului”, LCF, 1968, 23; Gheorghe Grigurcu, „Măștile somnului”, F, 1969, 4; Caraion, *Duelul*, 62–65; Grigurcu, *Teritoriu*, 242–248; Cristea, *Un an*, 223–225; Piru, *Poezia*, II, 307–310; Mincu, *Poezie*, 122–124; Iorgulescu, *Al doilea rond*, 294–296; Iorgulescu, *Scriitori*, 79–81; Alboiu, *Un poet*, 145–146; Tuchilă, *Cetățile*, 269–280; Dumitru Radu Popa, „Oase de fluturi”, TBR, 1983, 238; Ștefan Aug. Doinaș, *Gheorghe Istrate*, VR, 1985, 7; Al. Piru, „Interiorul tăcerii”, RL, 1986, 1; Poantă, *Scriitori*, 61–63; Micu, *Scurtă ist.*, II, 333; *Dicț. scriit. rom.*, II, 652–653. D.Gr.

ISTRATE, Ion (21.IX.1948, Năsăud), istoric literar și poet. Este fiul Victoriei și al lui George Istrate, mici meseriași. După absolvirea Facultății de Litere a Universității din Cluj, secția română-italiană (1971), lucrează în calitate de cercetător științific la Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu” din același oraș. În 1982 obține titlul de doctor în filologie cu teza *Barocul în literatura română*. Debutează în 1969 cu versuri în „Tribuna” și editorial, cu ciclul de poezii *Valea concavă în Caietul debutanților* (1978), urmat de ciclul de poeme *În neclintita suavitate* dintr-un alt volum colectiv cu același titlu, apărut în 1979. Participă la redactarea tomului XI din *Dicționarul limbii române* (1982–1983) și colaborează la volumul *De la N. Filimon la G. Călinescu. Studii de sociologie a romanului românesc* (1982).

Prima carte a lui I., *Barocul literar românesc* (1982), este un studiu comparat al literaturii române din perspectiva conceptului de baroc literar. În riguros documentata parte teoretică a lucrării, autorul propune o definire a barocului prin tripticul „neregulat”, „bizar”, „inegal”, completată cu identificarea factorilor decisivi pentru răspândirea tehnicilor și a temelor baroce: retorica, literatura bizantină și arta emblemelor. Demersul teoreticianului, vizând stabilirea unui model tipologico-istoric, este dublat în a doua parte a lucrării de tentativa istoricului literar de a situa operele românești din secolele al XVII-lea și

al XVIII-lea în contextul barocului european. I. își susține lec-tura printr-o cercetare tehnică laborioasă, care include totodată stabilirea paternității și a cronologiei operelor, descrierea ma-nuscriselor sau identificarea modelelor, nefiind neglijat nici un argument care ar putea veni în sprijinul ipotezei de lucru. Unele capitole sunt mai puțin convingătoare, ca acela despre barocul cărților populare inculcat prin lectură auditoriului țărănesc, în timp ce altele propun interpretări plauzibile, cum ar fi aceea referitoare la *Țiganiada* de I. Budai-Deleanu ca poem epic burlesc, lipsit de o dimensiune eroică sau miraculoasă și învederând o viziune absurdă asupra lumii. În ciuda unor exa-gerări și imprecizii, lucrarea, contestată în ce privește modelul teoretic avansat și teza generală a unității stilistice a operelor românești din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, se impune prin bogăția informației și verva demonstrației, incitând la dez-batere. Lucrarea *Romanul „obsedantului deceniu” (1945–1964). O radiografie alfabetică* (1995; Premiul Asociației Scriitorilor din Cluj-Napoca) se înscrie pe linia tentativelor postdecembriste de a restitui adevărul cu privire la controversele raporturi dintre scriitorii români postbelici și puterea comunistă. După ce trece în revistă evenimentele politice, sociale sau culturale care au însoțit impunerea în România a realismului socialist, autorul inventariază romanele epocii sub forma unor fișe de dicționar. Le prezintă rezumativ neutru, fără incriminări sau aprecieri explicite, menționând și fragmentele apărute în re-viste, edițiile, traducerea, premiile și referințele critice. *Relația epică* (1998), adunând unele dintre studiile mai vechi ale auto-rului, tratează aportul creativității și al imaginarului la confi-gurarea fenomenului artistic în diferite momente ale istoriei literaturii române. I. se oprește mai cu seamă asupra receptării cărților populare, refăcute permanent de cititor în momentul lecturii cu voce tare, ca și asupra ilustrării, desprinsă de litera textului, a manuscriselor cu elemente care reflectă realitatea familiară desenatorilor. Criticul analizează de asemenea limba ezoterică folosită, spre a încifra înțelesuri, de Dimitrie Cantemir, cărturar-artist interesat de ermetism și ocultism, contestă existența în *Țiganiada* a unui plan autentic miraculos, care ar fi in-compatibil cu gândirea deistă a lui Budai-Deleanu, subliniind gratuitatea comică a poemului, evidențiază modelul de uma-nitate patriarhal-eternă propus de Duiliu Zamfirescu sau cerce-tează funcția epică a amintirii și relația acesteia cu imaginația în proza sadoveniană a târgurilor de provincie. Ca poet, I. reu-nește în volumul *Scrie cum vrei* (1984) poeme în vers alb (cicjul *Lac dublu*) sau de factură clasică (cicjul *Ochiul din ochi*), în care cultura filtrează contactul cu lumea. El își exprimă livresc iu-birea sau bucuria hedonistă a existenței în natură. Ecouri din opera lui Mihai Eminescu sau a lui Ion Barbu, a lui Ioan Alexandru sau a poezilor din Cercul Literar de la Sibiu se lasă descifrate mai cu seamă în poemele cu structură clasică de baladă sau rondel. Autorul evită constant metafora și caută programatic un limbaj simplu și direct, care să exprime legătura nemijlocită cu obiectele denumite, fără a reuși totuși să se desprindă de discursivitate: sub titlul revoluționar al cărții, care militează pentru o scriere eliberată de constrângeri formale, se ascunde mai degrabă o poezie tradițională.

SCRIERI: *Barocul literar românesc*, București, 1982; *Scrie cum vrei*, Cluj-Napoca, 1984; *Romanul „obsedantului deceniu” (1945–1964). O radiografie alfabetică*, Cluj-Napoca, 1995; *Relația epică*, Cluj-Napoca, 1998; *Baroc și manierism*, Pitești, 2000; *Primul Occident*, Pitești-București, 2001; *Structuri și forme literare*, Cluj-Napoca, 2002.

Repere bibliografice: Sultana Craia, „*Barocul literar românesc*”, LCF, 1982, 33; Mircea Muthu, *Avatarurile barocului*, TR, 1982, 44; Traian Vedinaș, „*Barocul literar românesc*”, ST, 1982, 10; Paul Cornea și Edgar Papu, *În dezbateri: barocul literar românesc*, MS, 1983, 3; St. Melancu, *Cărți de poezie*, ST, 1984, 7; Vasile Sav, „*Scrie cum vrei*”, TR, 1984, 37; Al. Piru, *Literatura română și barocul*, FLC, 1984, 40; Romul Munteanu, *Clasicism și baroc în cultura europeană din secolul al XVII-lea*, III, București, 1985, 85–86; Manolescu, *Istoria*, I, 136–137; Tudor Dumitru Savu, *Obsedanta exactitate*, TR, 1996, 11; Dan Mănuță, *Insectarul realismului socialist*, CL, 1996, 3; Andrei Grigor, *O radiografie alfabetică?*, CC, 1996, 8; Radu Ciobanu, *Arhipelagul bolnav*, „*Cuvântul liber*”, 1996, 1619; Doina Cetea, „*Romanul „obsedantului deceniu”*”, „*Adevărul de Cluj*”, 1996, 1593; Poantă, *Dicț. poeți*, 108–109; Doru Burlacu, „*Relația epică*”, VTRA, 2000, 10–11. A.C.

ISTRATI, Ion (19.I.1921, Hudești, j. Botoșani — 25.I.1977, Iași), prozator. A urmat liceul din Dorohoi, apoi s-a înscris la Facul-tatea de Medicină și la Facultatea de Drept din Iași, absol-vind-o pe cea din urmă. După ce s-a dedicat carierei literare, a obținut și diploma Facultății de Filologie. Debutează în anul 1947, la revista „*Flacăra*”, cu povestirea *Vin brașovenii*. Publică la cotidiene din Iași, București, Suceava, Botoșani și semnează numeroase recenzii și articole pe teme culturale în „*Steaua*”, „*Scântea*”, „*Iașul nou*”, „*Contemporanul*”, „*Cronica*”. Dar acti-vitatea de publicist este legată în primul rând de „*Iașul literar*”, revista la care a scris cu regularitate. Prima carte, *Bostanii*, îi apare în 1950 și este urmată de un număr mare de volume, cuprinzând proză, poezii, piese de teatru, printre care *Grâu înfrățit* (1950), *Balada Biczului* (1951), *Trandafir de la Moldova* (1952), *Macazul* (1955), *Din neagra țărănie* (1957), *Tinerețe fără tinerețe* (1959), *Milionarii* (1960), *La fântâna cu găleată* (1962), *Satul fără țărani* (1974), *Păsări călătoare* (1975).

Programatic, I. tinde să realizeze o frescă a vieții țaranului din Moldova în perioada imediat următoare celui de-al doilea război mondial. Datorită valorificării literare a unui grai popular foarte bogat, adeseori cel care a scris *Trandafir de la Moldova* a fost considerat ca făcând parte dintr-o galerie de autori inau-gurată de Ion Neculce și continuată de Ion Creangă și Mihail Sadoveanu. Limbajul este într-adevăr principalul instrument al tehnicii sale narative, dar I. nu are cum să se ridice la nivelul predecesorilor. Paginile sale sunt epigonice, sărace, năpădite de clișee, mai ales atunci când încearcă să construiască un por-tret în stil realist sau când intenționează să recompună o stare de spirit. Mai mult, autor din anii '50, el falsifică de fapt reali-tatea sub presiunea ideologiei pe care se simțea obligat să o ilustreze. Astfel, în majoritatea romanelor lui țărani participă cu entuziasm la procesul colectivizării, iar aceia care într-o primă fază se arată sceptici cu privire la noua orânduire sunt aduși pe calea cea bună de activiștii de partid care funcționează pentru colectivitate ca niște repere morale. Conflictul sche-matic și deformativ, prezentarea maniheistă a unor situații fac

ca orice text confecționat în felul acesta să devină previzibil, mai ales atunci când semnificația unor episoade este ostentativ semnalată de narator. Cum unele scene se regăsesc în mai multe romane, impresia de artificialitate a ansamblului și de precaritate a invenției epice se instalează temeinic. Declarat autobiografic, romanul *Din neagra țărănie* este totuși mai bine realizat, întrunind în egală măsură calitățile și defectele scrierilor lui I. Funcționează adecvat, în acest caz, memoria afectivă, prin intermediul căreia pare că ia ființă o lume. Autenticitatea se revendică dintr-un fel special de a fi al percepției infantile, bazat pe o înregistrare fragmentară, dar care se dovedește coerentă în cele din urmă. Naratorul are ambiția reconstituirii, detaliul prilejuindu-i un comentariu amplificat, uneori în defavoarea filonului epic principal, știe și îi place să povestească cu umor, să-și folosească ingeniozitatea expresivă.

SCRIERI: *Bostanii*, București, 1950; *Grâu înfrățit*, București, 1950; *Oameni de nădejde*, București, 1951; *La noi pe Hălăuca*, București, 1951; *Bucurie*, București, 1951; *Balada Bicazului*, București, 1951; *Președintele*, Iași, 1952; *Oul năzdrăvoan*, București, 1952; *Trandafir de la Moldova*, Iași, 1952; *Străvechiul Iași întinereste*, București, 1953; *Venea de la Moscova*, București, 1953; *Căruța cu cai*, București, 1953; *Macazul*, București, 1955; *Din neagra țărănie*, București, 1957; ed. (*Lumea lumilor mele*), București, 1969; *Iașul nostru*, Iași, 1957; *Prin țara Moldovei*, București, 1958; *Cu dragă inimă*, București, 1959; *Tinerete fără tinerete*, București, 1959; *Milionarii*, București, 1960; *Itinerar sentimental*, Iași, 1960; *La fântâna cu găleată*, București, 1962; *Poveștile Ilenei*, București, 1967; *Fanteziile Ilenei*, București, 1973; *Satul fără țărani*, București, 1974; *Păsări călătoare*, București, 1975; *Jurnal strict confidențial*, îngr. și pref. Georgeta Istrate, Iași, 1982.

Repere bibliografice: Paul Georgescu, *„Trandafir de la Moldova”*, CNT, 1953, 5; G. Mărgărit, *Ion Istrati, memorialist*, IL, 1958, 3; D. Micu, *Romanul românesc contemporan (1944–1959)*, București, 1959, 198–201; Lucian Dumbravă, *Însemnări despre proza lui Ion Istrati*, IL, 1960, 9; Sorin Alexandrescu, *Ion Istrati*, LCF, 1964, 15; Nicolae Crețu, *Ion Istrati*, IL, 1968, 4; Liviu Leonte, *Originalitatea povestirii*, IL, 1969, 12; Popa, *Dicț. lit.* (1971), 305–306; N. Barbu, *Comedia țărănească*, CRC, 1973, 3; Petru Poantă, *„Satul fără țărani”*, ST, 1974, 11; Voicu Bugaru, *O parodie involuntară*, LCF, 1975, 2; Val Condurache, *„Păsări călătoare”*, CL, 1975, 6; Andi Andrieș, *Bădia Nică*, CRC, 1977, 5; Const. Ciopraga, *Exodul prozatorului Ion Istrati*, CRC, 1977, 5; Maftei, *Personalități*, III, 168–171; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (2002), 237–238. Ș.A.

ISTRATI, Nicolae (1818 – 1.XI.1861, Fălticeni), poet, prozator și publicist. Fiu al unei contese poloneze, Ecaterina (n. Ilski) și al paharnicului Gavril Istrati, I. se trage dintr-o familie de boieri de viță veche, din care se și ridicase domnitorul Eustratie Dabija. Rămas orfan, nu are parte de o instrucție sistematică, dar, cu ambiția ce îl caracterizează, el își însușește o bună cultură. Intrând devreme în administrație, unde îndeplinește diferite funcții, sub domnia lui Mihail Sturdza e făcut căminar. Se vede apoi numit președinte al Judecătoriei din Iași, iar după 1848 primește rangul de spătar, fiind și membru al Divanului Apelativ. Tot în această vreme i se acordă rangul de postelnic. Spirit agitat și revendicativ, își manifestă însă de câteva ori nemulțumirea. La 1846, amestecat în mișcarea subversivă a Asociației Patriotice, este arestat. Împărțeașă, pe atunci, idealurile camarazilor de generație și, de altfel, a luat parte la revoluția de

la 1848. De pe acum și mai ales de prin 1856, cu I. se petrece o neașteptată metamorfoză. El devine un „stegar” al partidei separatiste, antiunionismul său, din ce în ce mai îndârjit (argumentat în broșura *Despre cvestia zilei în Moldova*, 1856), luând forme acute. Ministru al Cultelor (1853), a mai fost șef al Departamentului Lucrărilor Publice. Contribuie, în acești ani, la înființarea unei școli de fete (1855), prima de acest fel în mediul sătesc; avea să întocmească și o carte de lectură pentru elevii de la sate (*Amicul copiilor*, 1860). Apreciat de caimacamul Nicolae Vogoride, se pare că s-a implicat în falsificarea alegerilor pentru Divanul Ad-hoc. Intrat în Adunarea Electivă a Moldovei (1858), ajunge să-și pună candidatura la tron. După înfăptuirea Unirii, I., de mult impopular și devenit indezirabil în viața publică, se retrage la moșia lui de la Rotopânești (județul Suceava). Avea, la conacul unde trăia ca un adevărat senior, o vastă bibliotecă și, într-una din încăpătoarele odăi, amenajase o sală de teatru, unde trupa sa de entuziaști actori diletanți dă spectacole. În 1860 inițiază aici și un mic conservator de muzică și declamație, cu profesori din Iași. În diferite broșuri I. nu ezită să-și expună punctul de vedere în chestiuni diverse (*Despre puterea legislativă și privilegiile Principatelor Române*, 1856, *Despre alegători și despre deputați*, 1858, *Chestia mănăstirilor închinatelor din Moldova*, 1860, ș.a.). Interesul său precumpănitor e însă pentru tot ce ține de istorie, mărturie stând articolele din „*Albina românească*”, „*Foaie pentru minte, inimă și literatură*” (unde i se tipărește colecția de documente vechi din istoria Moldovei), „*Gazeta de Moldavia*”, calendarele lui Gh. Asachi. S-a stins prematur, după câteva luni de suferință. O legendă a familiei (un fiu al lui I. este magistratul Titus Istrati, membru al Junimii, iar un nepot – cântărețul de operă Edgar Istratty) susține că ar fi fost otrăvit.

Și-a publicat poeziile în „*Foaie pentru minte, inimă și literatură*” și în almanahurile lui Asachi îndeosebi, dar și în „*Propășirea*”, „*Albina românească*”, „*România literară*”, „*Steaua Dunării*”. A mai folosit semnătura Nicolai Istrate, a recurs la inițiale sau, cum s-a întâmplat cu prozele din „*Foaie pentru minte, inimă și literatură*”, la una sau două cruculițe; un pseudonim, curios improvizat, este Narrateur Identique. Nota socială și aceea patriotică domină lirica lui I., însuflețit de imaginea trecutului vremi de mărire și întristat în fața decadentei prezentului. A scris și fabule, dar mai izbutite sunt satirele (din ciclurile „*scene din iad*” și „*scene din lume*”), în care viziunea alegorică și cu o tentă pamfletară e în fond pesimistă, trădând un spirit mai degrabă sceptic. De altfel, a tradus și maxime ale lui La Rochefoucauld (1855). Stihurile erotice, legate încă de gesticulația neoanacreontică (lacrimi și suspine, „*delirul de amor*”, durerea despărțirii), au accente meditative care par să vină din elegiile lui Lamartine. A debutat în proză cu un eseu intitulat *Moarte* („*Albina românească*”, 1841), poate o traducere, în care dispoziția cogitativă e străbătută de reflexe romantice (despre nestatornicia soartei, despre oameni – „*năluci trecătoare*”). Într-un alt eseu, în forma unei povestiri cu tâlc, *Nici o faptă fără plată sau Filosofia unui nefilosof*, idealismul mistic (crența în providența care repară orice strâmbătate) se asociază cu intuiția legăturii inextricabile între fenomene. Într-

apostrofa vehementă la adresa deziluzionatei clipe de față și rugăciunea fierbinte pentru patria atât de mândră odinioară, o *Meditație pe ruinele cetății Neamțul* mizează pe șocul unor contraste. Poemul alegoric *Suspinele unei matroane. Scoase din pugilarul unui june eremit* a fost atribuit de unii cercetători lui Alecu Russo, date fiind consonanțele surprinzătoare cu *Cântarea României* (cadența asemănătoare, un stil nu foarte diferit al invocației și al deznădejzii). O lectură febrilă a lui Lamennais vădește povestirea *Suspinul săracilor*, cu notele ei de compasiune și de revoltă. Alte scrieri în proză au o factură anecdotică, uneori satirică, de obicei cu o tendință moralizatoare. O romanțioasă „nuvelă originală” ambiționează să fie *Agripina* (apărută în volum în 1847), în timp ce *Limba și portul* este un comentariu filologic ce recomandă evitarea exceselor de orice soi. În versuri, *Correspondențe între doi amorezi sau Limba românească la anii 1832 și 1822* ia în răs anumite jargoane (jargonul administrativ împesit cu termeni rusești, exprimarea înșesată de vocabule neogrecești). Ca autor dramatic, I. nu-și uită preocupările lingvistice. În „farsa filologică” *Babilonia românească* (1860), el atacă, într-o șarjă groasă, limbajul împesit de grecisme și slavonisme, italianismul heliadist, „ciunismul”, ortografia nouă cu alfabet latin, franțuzismul. Având meritul întâietății în dramaturgia românească de inspirație istorică, piesa *Mihul. O trăsătură din rezebelul lui Ștefan cel Mare cu Matei Corvin, regele Ungariei* (1850) încearcă să îmbine o intrigă amoroasă și un conflict războinic. Momentele de exaltare romantică alternează cu pasaje reflexive, în care personajele, contemplând ruinele sau peisajul deprimant al unui ținut, cugetă la nestatornicia soartei, la deșertăciunea celor omenesti. O polemică s-a declanșat în jurul versurilor albe în care a fost scrisă drama.

SCRIERI: *Agripina*, Brașov, 1847; *Mihul. O trăsătură din rezebelul lui Ștefan cel Mare cu Matei Corvin, regele Ungariei*, Iași, 1850; *Babilonia românească*, Iași, 1860; ed. 2, îngr. și pref. N. Iorga, Valenii de Munte, 1908.

Traduceri: Edgar Quinet, *Românii Principatelor Dunărene*, Iași, 1856.

Repere bibliografice: Pop, *Conspect*, I, 196–199; Iorga, *Ist. lit.* XIX, II, 217, 254–256, III, 98, 118, 186, 232; Burada, *Ist. teatr.*, II, 69–71, 178–180; Artur Gorovei, *Biblioteca de la Rotopânești a lui Neculai Istrati*, București, 1940; Al.Dima, *Alecu Russo*, București, 1957, 204–206; G. Călinescu, *Material documentar*, RITL, 1961, 1; Cornea, *Studii*, 321–353; *Ist. lit.*, II, 581–583; Brădățeanu, *Drama*, 53–56; *Dicț. lit.* 1900, 465–467; Satco-Pânzar, *Dicționar*, 108–109.

F.F.

ISTRATI, Panait (10.VIII.1884, Brăila — 16.IV.1935, București), prozator. Este fiul nelegitim al Joitei Istrate, spălătoreasă, și al contrabandistului grec Gherasim (Gheorghios) Valsamis, originar din insula Kefalonia; a fost declarat la naștere cu prenumele Gherasim. Până în 1889 își petrece copilăria la Baldovinești, lângă Brăila, în casa bunicii Nedelea și sub îngrijirea unchilor Anghel și Dumitru, pe care îi va evoca în povestirile *Moș Anghel* și *O noapte în bălți*. În 1891 este înscris la Școala Primară nr. 3 din Brăila, dar rămâne de două ori repetent, izbutind să termine patru clase abia în 1897, după care abandonează definitiv școala. În toamna aceluiași an intră „la stăpân”, ca băiat de prăvălie la cărciuma lui Kir Leonida. Aici

leagă o frumoasă prietenie cu un bătrân marinar grec, „căpitanul” Mavromati, descris mai târziu într-o povestire. Învață de la acesta grecește și primește în dar *Dicționarul universal al limbii române* de Lazăr Șăineanu, care devine pentru I. o adevărată „carte sfântă”, fundamentală pentru instruirea lui ca autodidact. Citește cu pasiune. În februarie 1898 se angajează lucrător la plăcintăria lui Kir Nicola. Devine apoi ucenic în sala cazanelor din docurile Brăilei, salahor la o pescărie și la o fabrică de frânghii. Se apropie de enigmaticul boem rus Mihail Mihailovici Kazanski, pe care îl va evoca în povestirile sale. În 1901 pleacă la Giurgiu, muncind aici ca hamal în port. Se împrietenește cu un alt salahor, armeanul Sarkis, și acesta devenind personaj în literatura lui I. Se întoarce la Brăila și începe să practice meseria de zugrav. În 1904, împreună cu Mihail Mihailovici Kazanski, se angajează ca agent într-un birou de plasare din București; experiența de viață de aici se va regăsi în romanul *Biroul de plasare*. În ianuarie 1905 participă la o manifestație de solidaritate cu revoluția rusă, este arestat și trimis la Brăila, unde e judecat și condamnat, dar cu suspendarea pedepsei. Întors la București, ia contact cu mișcarea socialistă. Debutează cu articolul *Regina-Hotel* în „România muncitoare” (38/1906). În decembrie își începe peregrinările prin lume, imbarcându-se clandestin, la Constanța, pe vaporul „Împăratul Traian”. Ajunge la Alexandria, în Egipt, iar la începutul anului 1907 se află în portul Pireu. Face prima tentativă de a ajunge în

VIAȚA

- 1884** **august 10** Se naște la Brăila Panait Istrati, ca fiu nelegitim al Joitei Istrate, spălătoreasă, și al lui Gherasim (Gheorghios) Valsamis, contrabandist grec. Copilul este înscris în actul de naștere cu prenumele Gherasim.
- 1885** Bolnav de tuberculoză, Gherasim Valsamis se înapoiază în Grecia, unde va și muri.
- 1891–1892** Este înscris în clasa întâi la Școala Primară nr. 3 din Brăila, dar rămâne repetent de două ori.
- 1897** Termină patru clase primare.
Intră băiat de prăvălie la cârciuma lui Kir Leonida.
- 1898** Se angajează lucrător la plăcintăria lui Kir Nicola.
Intră ucenic în sala cazanelor din docurile Brăilei.
- 1900** Practică diverse meserii, la o pescărie, la o fabrică de frânghii etc.
- 1901** Pleacă la Giurgiu, muncind ca hamal la descărcatul vagoanelor în port.
Întorcându-se la Brăila, lucrează ca zugrav.
- 1904** Pleacă la București, angajându-se ca agent la un birou de plasare.
Va fi apoi „fecior de casă”, „garçon” la Hotelul English și servitor la un spital.
- 1905** **ianuarie** Participă la o manifestație de solidaritate cu revoluția rusă.
Este arestat și trimis apoi la Brăila, judecat și condamnat, dar i se suspendă pedeapsa.
- 1906** Revine la București și ia contact cu mișcarea socialistă.
decembrie Își începe peregrinarea prin lume, ajungând la Alexandria, în Egipt.
- 1907** Se duce la Pireu, de unde încearcă să ajungă în Franța, dar este debarcat la Napoli.
Se întoarce la Alexandria, pleacă la Port Said, ajunge la Damasc, unde lucrează ca pictor de firme.
- 1908** Se întoarce la Brăila și lucrează ca portar de noapte la un hotel.
decembrie Pleacă din nou spre Egipt.
- 1909** Revine în țară.
octombrie Ia parte la o manifestație de protest a socialiștilor, este arestat, judecat și achitat.
- 1910** **februarie** Este unul dintre cei patru secretari ai Congresului de reconstituire a Partidului Social Democrat din România.
- 1911** **noiembrie** Apar primele simptome ale tuberculozei. Se internează în Sanatoriul Filaret din București.

OPERA

noiembrie Debutează cu articolul *Regina-Hotel*, semnat P. Istrate, în „România muncitoare”.

Are o intensă activitate publicistică la „România muncitoare”.

Colaborează cu articole la „Adevărul” și „Dimineata”, publicații conduse de C. Mille.

decembrie 23 Publică prima sa scriere în proză, schița *Mântuitorul. O amintire de la Crăciun*, în revista „România muncitoare”.

- 1912** **ianuarie** Pleacă la Cairo spre a-și îngriji sănătatea.
vara Se reîntoarce în țară.
 Participă la Congresul al II-lea al Partidului Social Democrat din România și la al IV-lea al Uniunii Sindicatelor.
 Este ales secretar al Cercului de Editură Socialistă și lucrează ca redactor la „România muncitoare”.
 Ajunge iarăși la Cairo.
- 1913** **august** Revenit la București, își reia activitatea în mișcarea socialistă.
decembrie Pleacă pentru prima dată la Paris, unde lucrează ca zugrav.
- 1914** **martie** Se înapoiază în România.
 Întemeiază la Brăila o asociație a zugravilor.
- 1915** **mai** Se căsătorește cu Jeaneta Gheorghiu, văduva lui Ștefan Gheorghiu (căsătoria va dura până în 1921).
- 1916** **aprilie** Sosește la Leysin, în Elveția, unde stă patru luni izolat, îngrijindu-și sănătatea.
 Învăță limba franceză cu ajutorul dicționarului.
 Muncește ca zugrav, servitor, zilier la terasamente, tractorist.
- 1917** Pleacă la Lausanne, unde face tot felul de munci manuale.
- 1919** **ianuarie** Este internat de Crucea Roșie Americană la Sanatoriul Sylvanne-sur- Lausanne.
 Se împrietenește cu ziaristul Josué Jéhouda, care îl îndeamnă să citească scrierile lui Romain Rolland.
aprilie 21 Îi moare, la Brăila, mama.
- 1920** **octombrie** După un timp petrecut la Paris, unde lucrează ca zugrav, ajunge la Nisa.
 Își asigură existența muncind la ambalarea cărților într-o librărie sau vânzând ochelari pe stradă.
- 1921** **ianuarie 3** Încearcă să se sinucidă în Parcul Albert din Nisa, tăindu-și gâtul cu un brici. Este internat la Spitalul Saint-Roch și salvat. Asupra sa se găsește o scrisoare către Romain Rolland, compusă încă din 1919, pe care ziarul „L'Humanité” o trimite scriitorului francez.
martie 15 Romain Rolland îi răspunde îndemnându-l să scrie.
- 1922** Se retrage în localitatea Hautil-sur-Triel, lângă Paris.
octombrie Se întâlnește pentru prima dată cu Romain Rolland, la Villeneuve.
- 1923** Lucrează din nou ca zugrav la Paris.
- 1924** Se căsătorește, la Paris, cu Anna Munsch, croitoreasă.

Articolul *Tolstoïsme ou bolchevisme?* îi apare în „La Feuille” din Geneva, unde va mai publica și alte articole.

martie 27 În „L'Humanité dimanche” îi este publicată prima schiță în limba franceză, *Nicolaï Tziganou*.

Îi trimite lui Romain Rolland un manuscris de peste patru sute de pagini.

august 15–septembrie 15 Apare *Kyra Kyralina* în revista „Europe”, cu o prefață a lui Romain Rolland intitulată *Un Gorki balcanic*.

februarie 15 Publică povestirea *Oncle Anghel* în revista „Europe”.
martie 1 În „La Revue européenne” este tipărită povestirea *Codine*.

- 1924**
- iunie–octombrie** În „Adevărul literar și artistic“ apar povestirile *Pescuitorul de bureți*, scrisă direct în limba română, *Moș Anghel* (fragmente) și *Sotir*, dar și câteva confesiuni și articole. *Kyra Kyralina* apare la Editura Rieder din Paris, în colecția „Prozatori francezi contemporani“.
- 1925** **septembrie–octombrie** Reîntors în țară, este urmărit pas cu pas de Siguranță.
- 1926** Se internează în sanatoriul din Montana-sur-Sierre, în Elveția.
- 1927** **octombrie 20** Sosește la Moscova, invitat să participe la cea de a X-a aniversare a Revoluției din Octombrie. Timp de șaisprezece luni vizitează URSS, rămânând decepționat și revoltat de realitățile văzute sub dictatura stalinistă. Se împrietenește cu Nikos Kazantzakis, și el invitat în URSS.
- 1928**
- 1929** **februarie 15** Se întoarce la Paris.
august–octombrie Se află din nou în țară, unde, ca ziarist, face o anchetă legată de greva minerilor de la Lupeni.
- 1930** Divorțează de Anna Munsch.
- 1931**
- 1932** **aprilie** Se căsătorește cu Margareta Izescu, studentă la Universitatea din București.
iunie Se internează din nou la Sanatoriul Filaret din București. Se retrage apoi la Mănăstirea Neamț, pentru îngrijirea sănătății.
- 1933** Se instalează la București.
iulie–septembrie Călătorește în Olanda și în Franța.
- iunie–octombrie** Scrie în revistele „Clarté“, „Europe“, trimite corespondențe la „Rampa“ și „Facla“.
La București iese de sub tipar *Trecut și viitor*, prima sa carte în limba română, urmată de *Moș Anghel*, volum tradus de el însuși în limba maternă.
La Paris i se publică primul volum, *Présentation des haidoucs*, din seria *Les Haidoucs*.
- Povestirea *Une nuit dans les marais* este publicată în „La Nouvelle revue française“.
Colaborează cu evocarea *Les Trois phases de mon Romain Rolland* la volumul omagial *Liber amicorum Romain Rolland*.
La Paris i se publică volumul *Codine*.
- Povestirea *Nerrantsoula* apare în revista „Europe“, alte povestiri fiind publicate în „La Revue européenne“, „L'Humanité“, „Cahiers du Sud“.
Sunt editate volumele *Adolescence d'Adrien Zograffi (Mikhail)*, *La Famille Perlmutter* (în colaborare cu Josué Jéhouda), *Isaac, le tresseur de fii de fer* și *Le Refrain de la fosse (Nerrantsoula)*.
Îi apar volumele *Les Chardons du Baragan* și *Mes départs*.
- iulie 15** Publică *Le Pêcheur d'éponges* în revista „Europe“.
octombrie Îi apare volumul *Vers l'autre flamme*, care cuprinde impresiile vizitei făcute în URSS.
- Publică în „Europe“, „Les Nouvelles littéraires“, trimite confesiuni la „Billete de papagal“ și „Ancheta“.
La Paris i se tipăresc volumele *Le Pêcheur d'éponges* și *Pour avoir aimé la terre*, iar la București, *Haiducii*, în traducerea lui I. Neagu-Negulescu.
- ianuarie 15** I se publică *Tsatsa Minnka* în revista „Europe“, povestirea fiind editată tot acum în volum la Paris și în traducerea autorului la București.
- Romanul *La Maison Thüringer* este publicat în „La Revue de Paris“.
- Romanul *Le Bureau de placement* apare în revista „Europe“, les de sub tipar la Paris romanul *La Maison Thüringer* și volumul de proză *Le Bureau de placement*.
În țară cărțile îi apar în traducere proprie sau în versiunea altor traducători.

1934 **februarie** Este ales membru în Société des Gens de Lettres de France.

1935 **aprilie 16** Panaït Istrati se stinge din viață la București. Este înmormântat în cimitirul Bellu.

Colaborează la „Lumea - bazar”, „Ancheta”, „Viața românească”, „Pământul”, „Facla”, „Cruciada românismului”, „Credința” ș.a. La Paris i se editează primul volum, *Lever du soleil*, din ciclul *Méditerranée* (al doilea, *Coucher du soleil*, apare în 1935).

martie 21 În urma atacului din articolul *Le Haïdouk de la Sigurantza*, semnat de Henri Barbusse în ziarul „Le Monde”, publică în „Cruciada românismului” articolul *Obiectivitatea presei independente comuniste*.

Franța, îmbarcându-se iarăși clandestin pe un vapor cu destinația Marsilia. Este prins și debarcat la Napoli, unde trăiește o lună de cumplită sărăcie. Revine la Alexandria, cu vaporul poștal „Direttissimo”, episod reconstituit într-o povestire. Ajungând la Damasc, își asigură existența ca pictor de firme. În primăvara anului 1908 se întoarce în țară și devine portar de noapte la Hotelul Popescu din Lacu Sărat, stațiune balneară de lângă Brăila. În octombrie pleacă din nou în Egipt, stă puțin timp în orașul Heliopolis, unde leagă prietenie cu Bacâr, un limonagiu care îl primește ca vânzător. Aflând însă că mama sa era grav bolnavă, vine la Brăila. Se încadrează activ în mișcarea socialistă, începând să desfășoare o bogată activitate publicistică în „România muncitoare”, la care colaborează câțiva ani. În octombrie 1909 participă la manifestația de protest împotriva deciziei de a i se interzice militantului Cristian Racovski să revină în România. În aceste împrejurări, alături de I.C. Frimu și alți socialiști, este arestat și închis la Văcărești. La proces, în apărarea lor au pledat N. Fleva, C. Mille, Radu D. Rosetti, N.D. Cocea și s-a obținut achitarea. În februarie 1910, la Congresul de reconstituire a Partidului Social Democrat din România, I. este ales unul dintre cei patru secretari. În „România muncitoare” (83/1910) publică prima sa scriere în proză, schița *Mântuitorul (amintire de la un Crăciun)*, semnată Istrian. În noiembrie 1911, când apar primele simptome ale tuberculozei, se internează la Sanatoriul Filaret din București. În ianuarie 1912 pleacă la Cairo spre a-și îngriji sănătatea, dar, îndurând iarăși o cumplită mizerie, se întoarce în țară. Participă la Congresul al II-lea al Partidului Social Democrat din România și cel de-al IV-lea al Uniunii Sindicatelor. Este ales secretar al Cercului de Editură Socialistă, lucrând totodată ca redactor la „România muncitoare”. În decembrie 1913 ajunge pentru prima dată la Paris, unde este găzduit de cizmarul Gheorghe Ionescu. Acesta îi va oferi subsolul locuinței sale, unde I. își va scrie cea mai mare parte a operei în limba franceză. Lucrează ca zugrav și trimite corespondențe pentru „România muncitoare”. În martie 1914, aflând că a murit militantul socialist și bunul său prieten Ștefan Gheorghiu, revine în țară. În mai 1915 se căsătorește cu Jeaneta Gheorghiu (n. Maltus), văduva lui Ștefan Gheorghiu, de care se desparte în 1921; se va recăsători la Paris cu croitoreasa Anna Munsch și apoi cu studenta Margareta Izescu. La începutul anului 1916 boala agravându-i-se, se hotărăște să plece în Elveția. În aprilie sosește în stațiunea Leysin, unde timp de patru luni stă izolat pentru a-și îngriji sănătatea, citește cu pasiune și se străduiește să învețe limba franceză cu ajutorul

dictionarului. Apoi muncește ca zugrav, servitor, zilier la terasamente, tractorist. În primăvara anului 1917 pleacă la Lausanne, unde face iarăși tot felul de munci manuale. În ianuarie 1919 este internat de Crucea Roșie Americană în Sanatoriul Sylvan-sur-Lausanne. Aici îl cunoaște pe ziaristul Josué Jéhouda, care va juca un rol esențial în viața lui I. Acesta îl îndeamnă să citească scrierile lui Romain Rolland. Părăsind sanatoriul, merge la Geneva și se angajează muncitor la garajul firmei Peugeot. La 21 aprilie 1919 mama sa moare la Brăila. Prăbușit, I. se redresează citind ce i se recomandase: „Opera lui Romain Rolland a fost pentru mine o revenire la viață, când eram mai deznădăduit. Am sorbit din ea forțe de rezistență împotriva amărăciunilor pe care le aduce viața, oricare ar fi omul.” Aflând din „La Tribune de Genève” că „celebrul scriitor Romain Rolland a descins la Hotelul «Victoria» din Interlaken”, I. îi scrie de îndată o lungă scrisoare-confesiune, datată 20 august 1919, cu acest început: „Un om, în pragul morții, vă roagă să-i ascultați spovedania”. Iar în încheiere îl implora: „Dumneavoastră mă puteți salva. Mă veți salva.” După patru zile, Hotelul „Victoria” din Interlaken îi returnează scrisoarea, cu mențiunea „Plecăt fără adresă”. În martie 1920 I. părăsește Elveția și ajunge iar la Paris, unde lucrează ca zugrav. În octombrie era la Nisa, angajat într-o librărie ca să ambaleze cărți sau vânzând ochelari pe Promenade des Anglais. Ulterior nu mai găsește de lucru și trăiește în condiții de mizerie. La 1 ianuarie 1921 scrie confesiunea *Ultime cuvinte* și o încuie într-un cufer, împreună cu scrisoarea către Romain Rolland. La 3 ianuarie face o tentativă de sinucidere în Parcul Albert din Nisa, tăindu-și gâtul cu un brici, și este internat la Spitalul Saint-Roch. Poliția descoperă în hainele lui misiva către scriitorul francez și o trimite ziarului „L'Humanité”. La începutul lunii martie Fernand Desprès, redactor la ziar, transmite scrisoarea celui căruia îi era adresată, relevând primul că „acest Istrati are o sensibilitate profundă” și „devvăluie o forță de gândire și revoltă asemănătoare cu a lui Gorki [...]. Cred că dacă și-ar povesti viața de luptă și vagonbndaj, de înflăcărare și deznădejde, el ar izbuti să scrie una dintre cele mai zguduitoare și mai sumbre cărți din câte s-au scris până acum.” La 15 martie Romain Rolland îi trimite prima epistolă, îndemnându-l să-și scrie opera. Ieșit din spital, devine fotograf ambulant pe Promenade des Anglais. La începutul anului 1922 se retrage la Hautil-sur-Triel, lângă Paris, și termină primul manuscris, însumând peste patru sute de pagini și cuprinzând *Oncle Anghel*, *Sottir*, *Kir Nicolas* și *Mikhail*, pe care i-l expediază lui Romain Rolland. În decembrie termină de

scris *Kyra Kyralina* și *Stavro*, pe care le trimite de asemenea celui care îl încurajase să scrie. Acesta îi răspunde de îndată: „Dragă prietene, nu mai aștept să-mi găsească timpul necesar ca să-ți răspund. Nu mai pot aștepta, după ce am devorat *Kyra Kyralina*, în toiul nopții. Trebuie să-ți spun numaidecât: e formidabilă. Nu există nimic în literatura de azi care să aibă tăria aceasta. Nu există nici un scriitor de astăzi — nici eu, nici oricare altul — care să fie capabil s-o scrie.” În numerele din 15 august și 15 septembrie 1923 ale revistei „Europe”, apare *Kyra Kyralina*, cu prefața lui Romain Rolland, intitulată *Un Gorki balcanic*. În numărul din 15 februarie 1924 al aceleiași reviste, se publică povestirea *Uncle Anghel*, iar la 1 martie, în „La Revue européenne”, povestirea *Codine*. În 1924 apare în volum *Kyra Kyralina* și tot atunci, *Uncle Anghel*. În 1925, la București, se tipărește *Trecut și viitor*, prima carte a lui I. în limba română, urmată de *Moș Anghel*, volum tradus de el însuși în limba maternă. În septembrie, întorcându-se în țară, I. se simte urmărit continuu de agenții Poliției și ai Siguranței Generale. La Paris i se editează prima parte din *Les Haïdoucs* (1925), iar mai târziu povestirea *Nerrantsoula* e publicată în „Europe” (15 februarie– 15 aprilie 1927). În calitatea sa de vicepreședinte al Asociației „Les Amis de l'URSS” din Franța, este invitat să participe la cea de a X-a aniversare a Revoluției din Octombrie. Sosind la Moscova la 20 octombrie 1927, vizitează URSS timp de șaisprezece luni și suferă un șoc de revoltă și decepție în fața realităților patronate de puterea bolșevică. La 15 februarie 1929 revine la Paris, unde în toamnă își publică, în volumul *Vers l'autre flamme*, impresiile și constatările. În 1932, aflat din nou în țară, se internează la Sanatoriul Filaret din București, apoi se retrage la Mănăstirea Neamț, unde va sta până în februarie 1933. În cele din urmă, în ianuarie 1934 se stabilește la București. În februarie 1935, în ziarul „Le Monde” din Paris, Henri Barbusse plasează un articol injurios la adresa lui I., intitulat *Le Haïdouk de la Sigurantza*, căruia scriitorul român îi răspunde prin articolul *Obiectivitatea presei independente comuniste*, apărut în „Cruciada românismului”, cu puțin timp înainte de a se stinge din viață: „Una din caracteristicile comunismului este că, atunci când el nu sfârșește prin a dezgusta de moarte pe un intelectual cinstit, sfârșește prin a-l tâmpi de moarte. Cazul din urmă e și al lui Henri Barbusse.” Limpezirea „cazului Istrati” avea să se facă mult mai târziu, după publicarea de către Al. Oprea (în „Manuscriptum”, 3/1974) a dosarului de la Siguranță al lui I. Documentele au fost traduse în limba franceză de Alexandru Talex și publicate în „Les Cahiers Panaît Istrati” (3/1976, 7/1977). Ca urmare, în ziarul „L'Humanité” din 21 aprilie 1978 va fi inserat articolul *Sur le nouveau Gorki balcanic* de Claude Prévost, care respinge incriminările lui Barbusse și reabilitează memoria lui I.

Ca scriitor, I. a avut un destin prea puțin fericit. Datorită faptului că și-a compus o mare parte a operei în limba franceză, a fost considerat în Franța scriitor român, iar în România, scriitor „francez”, neafându-și locul, mult timp, în nici una din cele două istorii literare. În *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, G. Călinescu nu-i acorda multă atenție, deși în 1928, într-un articol din „Viața literară”, nota despre povestirile lui: „Totul este limpede, totul este simplu, totul este nud în aceste

povestiri și totuși totul este grav și adânc, totul are accentul serios al destinului și freamătul eternei neliniști umane”, povestirile constituind „o epopee modernă în chip de povestire orală poporană”. Iar Octav Șuluțiu, în „Vremea” din 1931, afirma că „Panaît Istrati nu poate fi revendicat nici de spiritul francez, nici de spiritul românesc”, categorisindu-l drept „oriental”. De multe ori, autorul *Chirei Chiralina* a fost privit ca o curiozitate, ca un exponent al senzaționalului excentric, etichetat drept „vagabond intercontinental”, „haimana internațională”, „cavaler rătăcitor.” În I. se vedea numai „cazul” ieșit din comun al unui salahor din portul Brăila, care, după lungi peregrinări prin Orient și Occident, ajunge deodată scriitor de renume. Au fost însă și mari scriitori și critici literari, ca Mihail Sadoveanu, G. Ibrăileanu, Tudor Vianu, Perpessicius, Pompiliu Constantinescu, care au afirmat, chiar de la apariția primelor scrieri ale lui I. în limba franceză, că acestea aparțin creativității și spiritualității românești. În repetate rânduri scriitorul însuși a spus că vrea să fie considerat fiu al poporului din care s-a ridicat. Într-o *Scrisoare către cititorii din România*, publicată în „Adevărul literar și artistic” din 13 iulie 1924, declara: „Eu întind o mână de bun amic tuturor care m-au cunoscut, ca și aceleora care vor să mă cunoască. Lumea întreagă e demnă de iubit. Dar tot mai cu drag mă plec spre cutare față de prieten care mă citește plângând, la Brăila.” Într-o altă scrisoare, trimisă în aprilie 1925 Editurii Renașterea din București, spunea:

„Eu sunt și țin să fiu scriitor român. Țin la aceasta, nu din cauză că mi s-a contestat acest drept, ci fiindcă simțirea mea, realizată azi în franțuzește printr-un extraordinar hazard, izvorăște din origine românească.” Opera lui I., aproape în întregime autobiografică, alcătuită din ciclurile *Povestirile lui Adrian Zograffi*, *Copilăria lui Adrian Zograffi*, *Adolescența lui Adrian Zograffi* și *Viața lui Adrian Zograffi* (personajul fiind un alter ego al scriitorului), este străbătută de o energie vibrantă, de vitalism, făcând elogiul dragostei față de om, al prieteniei, al trăirii intense. I. nu a scris pentru a se delecta, ci pentru că însăși experiența sa de viață l-a împins să facă asta: „În clipa când pun mâna pe condei și mă aplec peste hârtia albă, eu n-am nevoie să scornesc prăpăstii cu efect melodramatic; nici să speculez nevrozia umană, care nu cere decât s-o distrezi; ochii scrutători ai tovarășilor mei de visuri răsar din întunericul trecutului ca licuricii noaptea și ei îmi cer să fiu om înainte de a fi literat. Viața pentru ei a fost năpraznică.” Pentru oamenii din povestirile lui, viața este, într-adevăr, o luptă aprigă. Fiecare dintre ei năzuiește pătimaș spre o altfel de existență. Nici unul nu poate

admite să rămână captiv într-un orizont îngust, limitat, nu poate suporta constrângerile, prejudecățile și convențiile sociale arbitrare. Unii vor să trăiască așa cum îi îndeamnă sângele lor aprins, clocotitor, să simtă voluptatea patimilor care îi stăpânesc. Înțelegând să-și trăiască viața așa cum le poruncește firea, sunt totuși departe de a fi ușuratici, deșănțați, perversi și decăzuți moral. Dimpotrivă, sub aparenta lor dezordine morală se ascunde o canoare ultragiată de împrejurări nefaste. Sunt sinceri, sunt capabili de afectivitate intensă, se socotesc îndreptățiți să trăiască după îndemnul lăuntric, cuprinși cum sunt de o „inocență și sfântă imoralitate” (G. Călinescu). *Chira Chiralina* istorisește destinul tragic al unor ființe care au dorit să spargă normele și convențiile sociale, să scape de îngustimea și meschinăria unei existențe banale și să trăiască după porunca inimilor lor pătimașe. Mama Chirei ispășește din greu voluptatea pasiunii. Fiică a unui hotelier bogat din Brăila, fusese măritată de tatăl ei, în mod silnic, cu un om aspru și violent, covârșit de setea după aur, și căzuse victimă brutalității acestuia. De câteva ori pe săptămână era bătută crunt. Pentru a se răzbuna pe cei ce o făceau nefericită, se lăsa în voia plăcerii. Când bărbatul și fiul ei cel mare erau plecați, făcea din casa ei un cuib de desfătări, deși știa câte avea să îndure după aceea. Lovită o dată până la mutilare, se hotărăște să plece în lume, iar la despărțire le spune Chirei și lui Dragomir, băiatul mai mic: „Dumnezeu m-a făcut pentru plăcerile trupului, așa cum pe cârțiță a făcut-o să trăiască departe de lumina soarelui. Și după cum dihaniei acestia nu-i lipsește nimic ca să poată trăi sub pământ, tot așa și eu aveam tot ce-mi trebuia ca să mă bucur de plăcerile vieții. M-am jurat să mă omor, dacă cumva puterea omenească m-ar sili să trăiesc o altă viață decât aceea pe care eu o simt clocotind în sângele meu.” Voluptatea patimii o cuprinde și pe Chira Chiralina, care se dezlănțuie când urcă pe corabia lui Nazim-Efendi, un traficant de carne vie, furnizor al haremurilor. Acum începe drumul spre pierzanie al Chirei, care sfârșește închisă într-un harem. Dragomir, fratele Chirei, este și el pervertit de Nazim-Efendi. Scăpând de sub sechestrul acestuia, începe să rătăcească prin întregul Orient, în căutarea mamei și a surorii lui. Poartă în suflet cinstea și demnitatea, dar este disprețuit, înșelat și batjocorit tocmai pentru că are o structură aparte. Întorcându-se în țară, la Brăila, după doisprezece ani de pribegie și căutări disperate, se izbește de aceleași adversități morale și sociale și se vede aruncat din nou pe drumuri, pradă viciului. Priviți izolat, rupți de realitățile și mentalitatea vremii în care trăiesc, protagoniștii din *Chira Chiralina* pot fi considerați „cazuri” prin prisma fiziologicului sau a patologicului. Mama Chirei, Chira Chiralina și Dragomir nu sunt însă niște „curiozități” umane, nu ilustrează un pitoresc exotic, ci aparțin lumii porturilor românești, foste raiale turcești, mai cu seamă lumii Brăilei de altădată, în care atmosfera orientală se infiltrasă. Minca, din povestirea *Țața Minca*, este și ea departe de a fi un simplu caz. Având un suflet însetat după bine și fericire, ea ispășește, prin suferință, vina de a fi dorit să trăiască după chemarea inimii. E fiica unor țărani săraci dintr-un sat din apropierea Brăilei și nu năzuiește decât să poată gusta fericirea împreună cu Mincu, iubitul ei, flăcău

sărac din același sat. Dar fericirea o vrea întreagă, deplină, neîngrădită de nimeni și de nimic. Boierul din sat, un destrăbălat, recurge la cele mai perfide mijloace pentru a o avea pe Minca. Dorința Mincăi de a trăi alături de iubitul ei se lovește și de rapacitatea familiei. Tatăl, setos de avere, o mărită cu Sima, negustor bogat din Brăila, ins meschin, profitor. Minca urmează porunca tatălui ei, dar nu-și poate dărui iubirea. Va fugi ca să trăiască cu Mincu. Setea de viață, dorința de a împlini porunca inimii o absolvă de vina imoralității. Dar nu poate ajunge la fericirea dorită. Iubitul ei, pentru care a fost gata de orice jertfă, o dezamăgește amarnic. Ajuns om cu avere, bărbatul alunecă pe calea pierzaniei, se dedă beției și desfrâului, se lenevește și, până la urmă, o părăsește pe ascuns pe Minca, furându-i toți banii din casă. Povestirea e susținută de o tensiune dramatică autentică. O dramă existențială trăiește și Neranțula, din povestirea cu același titlu. Este un copil nefericit, năpăstuit de propria mamă. Rămasă orfană, își câștigă traiul cărând apă cu sacaua. Silită să se prostitueze, ajunge la Constantinopol, dar păstrează o inimă curată, generoasă și face acte de milostenie, ajutându-i pe cei suferinzi și nefericiți. Cântecul Neranțulei despre propria copilărie îl dezmeticește pe Epaminonda din neantul înstrăinării sale, însă cei doi tineri sfârșesc tragic. Destinul cel mai neîndurător lovește și un om cu sufletul bun cum este acela al lui Moș Anghel, protagonistul uneia dintre cele mai cunoscute povestiri ale lui I. Nenorocirea lui a început odată cu însurătoarea. Luase de nevastă cea mai frumoasă fată din sat, dar se înșelase amar crezând că frumusețea chipului se însoțește cu frumusețea lăuntrică. Era „o femeie trândavă, chiondorășă, greoaie în tot ce făcea, murdară până la dezgust”. Nenorocirile se țin apoi lanț de Moș Anghel. Casa și curtea îi sunt incendiate, cele două fetițe se înecă, băiatul îi moare într-un accident. Sfâșiat de durere, bărbatul se retrage între dărâmături, bea fără oprire țuică și ajunge în cele din urmă un stărv ținut patului, în stare numai să vorbească și să bea. I. a fost atras și de figurile eroilor populari, haiducii. Povestiri ca *Haiducii*, *Domnița din Snagov*, *Cosma* fac elogiul vieții de libertate a celor înfrățiți cu munții și codrul, pentru a da curs unei răzvrătiri sau unui impuls vindicativ și pentru a-i ajuta pe cei năpăstuiți. Ecouri ale răscoalei țărănești din 1907 sunt sesizabile în *Ciulinii Bărăganului*, iar muncitorii greviști din portul Brăila sunt înfățișați în romanul *Casa Thüringer* (1933). Soarta unui pescuitor de bureți este tulburătoare. Fiu al unui barcagiu din Sulina, băiatul îndură mizeria și foamea de la treisprezece ani, trudind în port. Vrea să trăiască însă altă viață, să se bucure de frumusețile gândului și ale lumii. La Pireu, pentru a putea trăi, se angajează la istovitoare muncă a pescuitorului de bureți. E aproape sfârșit la întoarcerea de pe coastele Siriei și se lasă „vârsat uscatului ca o unealtă netrebnică.” Idealul incoruptibil al eroilor lui I. este prietenia, comuniunea sufletească până la sacrificiu. Cu Codin, personaj din povestirea omonimă, Adrian Zograffi, atras de curajul și bărbăția lui, de spiritul de libertate care îl animă, se leagă prin frăția de cruce. În ciuda aparențelor, Codin nu este o brută, ci fructul unei lumi cu multe păcate. Frăția de cruce cu Adrian stă sub semnul curăției sufletești. Codin se poartă cu duritate, stărnit de adversitatea realităților

din jur, căci, mărturisește el: „deși viața mea a fost ticăloasă, să știi că totdeauna am căutat să fac binele... Dar n-am întâlnit decât răutate.”

Fiu al pământului nostru – cum l-a numit Mihail Sadoveanu – , soarta a făcut totuși ca Panait Istrati să îmbogățească literatura des- tul de bogată a Franței; e, pentru noi, o mândrie, dar și un regret, prin care ascundem o legitimă gelozie. Mica noastră literatură ar fi înscris o pagină de mare glorie dacă ar fi avut norocul ca Istrati să scrie în limba natală.

POMPILIU CONSTANTINESCU

Într-un veac de deshidratare, de anxietate, care ia toate aparențele unei clinici psihopatologice, Panait Istrati a fost un om viu, un om adevărat, un autentic. [...] Cu o energie oarecum plebeiană, de veșnic răzvrătit, s-a exprimat întreg, fără sfială și fără rușine. A făcut profesione de om, în timp ce se face din ce în ce mai mult profesione din tăierea firului în patru.

ȘERBAN CIOCULESCU

SCRIERI: *Kyra Kyralina*, pref. Romain Rolland, Paris, 1924; ed. (*Chira Chiralina*), București, 1924; ed. tr. autorului, București, 1934; ed. tr. Eugen Barbu, pref. Aurelia Batali, București, 1969; *Onclă Anghel*, Paris, 1924; ed. (*Moș Anghel*), tr. autorului, București, 1925; *Les Haidoucs*, vol. I: *Présentation de haidoucs*, Paris, 1925, vol. II: *Domnița de Snagov*, Paris, 1926; ed. (*Haiducii*), tr. I. Neagu-Negulescu, București, 1930; ed. (*Domnița din Snagov*), tr. Alexandru Talex, București, 1937; ed. (*Haiducii*), tr. Alexandru Talex, București, 1943; *Trecut și viitor*, București, 1925; *Codine*, Paris, 1926; ed. (*Codin*), tr. autorului, pref. Ion Minulescu, București, 1935; *Kir Nicolas*, Paris, 1926; *Mikhail*, Paris, 1927; ed. (*Mihail*), tr. Alexandru Talex, București, 1939; *La Famille Perlmutter* (în colaborare cu Josué Jéhouda), Paris, 1927; *Isaac, le tresseur de fil de fer*, Strasbourg, 1927; *Le Refrain de la fosse (Nerrantsoula)*, pref. Apostolis Monastirioty, Paris, 1927; ed. (*Neranțula*), tr. Theodor Buzoianu, București, 1927; ed. tr. Alexandru Talex, pref. Apostolis Monastirioty, București, 1970; *Les Chardons du Baragan*, Paris, 1928; ed. (*Ciulinii Bărăganului*), tr. autorului în colaborare cu Alexandru Talex, pref. Perpessicius, București, 1942; ed. tr. Eugen Barbu, postfață Mihai Dascal, București, 1977; *Mes départs*, Paris, 1928; ed. (*La stăpân*), tr. autorului, București, 1940; *Vers l'autre flamme*, Paris, 1929; ed. (*Spovedania unui învins*), tr. P. Ioanid [Ion Pas], București, 1933; ed. (*Spovedanie pentru învinși*), tr. și pref. Alexandru Talex, Cluj-Napoca, 1990; *Le Pêcheur d'éponges*, Paris, 1930; ed. (*Pescuitorul de bureți*), tr. autorului, București, 1941; *Pour avoir aimé la terre*, Paris, 1930; ed. (*Pentru a fi iubit pământul*), tr. Alexandru Talex, introd. Al. Oprea, București, 1969; *Tsatsa Minnka*, Paris, 1931; ed. (*Țața Minca*), tr. autorului, București, 1931; *En Egypte*, Paris, 1931; *La Maison Thüringer*, Paris, 1933; ed. (*Casa Thüringer*), tr. autorului, București, 1933; *Le Bureau de placement*, Paris, 1933; ed. (*Biroul de plasare*), tr. autorului, București, 1933; *Méditerranée*, vol. I: *Lever du soleil*, Paris, 1934, vol. II: *Coucher du soleil*, Paris, 1935; ed. vol. I (*În lumea Mediteranei. Răsărit de soare*), vol. II (*Apus de soare*), București, 1936, tr. Alexandru Talex, București, 1936; *Chira Chiralina și alte povestiri*, introd. Ion Roman, București, 1957; *Opere alese – Oeuvres choisies*, ed. bilingvă, I-IX, tr. Eugen Barbu, îngr. și pref. Al. Oprea, București, 1966-1984; *Oeuvres*, I-IV, pref. Joseph Kessel, Paris, 1968-1970; *Chira Chiralina*, îngr. și pref. Alexandru Talex, 1982; *Viața lui Adrian Zograffi*, îngr. și pref. Alexandru Talex, București, 1983;

Neranțula, îngr., tr. și pref. Alexandru Talex, București, 1984; *Amintiri. Evocări. Confesiuni*, tr. și pref. Alexandru Talex, București, 1985; *Correspondență cu scriitori străini*, îngr. și tr. Alexandru Talex, București, 1988; *Cruciada mea sau a noastră*, îngr. Ciprian Moga, pref. Jean Hormière, Cluj-Napoca, 1992; *Pagini de corespondență*, îngr. și pref. Zamfir Bălan, tr. Carmen Țurcan și Heinrich Stiehler, Galați, 1993; *Publicistica de tinerețe*, îngr. Ion Ursulescu, Galați, 1993; *Kyra Kyralina – Chira Chiralina*, ed. bilingvă, îngr. și pref. Zamfir Bălan, Brăila, 1994; *Onclă Anghel – Moș Anghel*, ed. bilingvă, îngr. și introd. Zamfir Bălan, Brăila, 1995; *Codine – Codin*, ed. bilingvă, îngr. Zamfir Bălan, Brăila, 1996; *Panaît Istrati – omul care nu aderă la nimic*, îngr. și pref. Zamfir Bălan, Brăila, 1996; *Tsatsa Minnka – Țața Minca*, ed. bilingvă, îngr. Zamfir Bălan, Brăila, 1997; *La Maison Thüringer – Casa Thüringer*, ed. bilingvă, îngr. Zamfir Bălan, Brăila, 1998; *Pelerinul inimii*, îngr., tr. și pref. Alexandru Talex, București, 1998; *Cum am devenit scriitor*, I-II, îngr. și tr. Alexandru Talex, București, 1998; *Chira Chiralina și alte povestiri*, pref. Teodor Vărgolici, București, 1999; *Mediterana*, îngr. și pref. Mircea Iorgulescu, București, 2001; *Opere*, I-II, îngr. Teodor Vărgolici, introd. Eugen Simion, București, 2003.

Repere bibliografice: Ion Darie [Cezar Petrescu], *Panaît Istrati*, G, 1924, 2; Vianu, *Opere*, III, 169–176; Mihail Sadoveanu, *Panaît Istrati*, „Lumea-bazar”, 1925, 9; Constantinescu, *Scrieri*, III, 281–292; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, II, 139–143; G. Călinescu, *Adriano Tilgher și Panaît Istrati*, VL, 1928, 3 martie; G. Ibrăileanu, *Studii literare*, București, 1930, 131–141; [Panaît Istrati], VL, 1933, 65; Eugen Ionescu, „Biroul de plasare”, „Reporter”, 1934, 45–46; Șerban Cioculescu, *Panaît Istrati*, ADV, 1935, 18 aprilie; Mihail Sebastian, *Panaît Istrati*, RP, 1935, 18 aprilie; Mircea Eliade, *Destinul lui Panaît Istrati*, VRA, 1935, 402; Octavian Grigorescu, *Panaît Istrati (1884–1935)*, Brăila, 1936; Camil Petrescu, *Teze și antiteze*, București, 1936, 130–142; Al. A. Philippide, *Panaît Istrati, povestitor al prieteniei*, ALA, 1937, 854; Perpessicius, *Opere*, III, 169–176, 542–563, 664–665, X, 91–96; Alexandru Talex, *Panaît Istrati*, București, 1944; Pierre Foix, *Panaît Istrati. Novela de su vida*, Mexico, 1956; Mircea Zăciu, *Panaît Istrati*, TR, 1957, 4; Al. Piru, *Panaît Istrati*, VR, 1957, 2; Al. Oprea, *Panaît Istrati*, București, 1964; Edouard Raydon, *Panaît Istrati, vagabond de génie*, Paris, 1968; Demostene Botez, *Memorii*, I, București, 1970, 473; Monique Jutrin-Klenner, *Panaît Istrati, un chardon déraciné*, Paris, 1970; Zalis, *Aspecte*, 149–155; Vlad, *Povestirea*, 98–100; Cioculescu, *Aspecte*, 281–283; Gabriela Maria Pinteș, *Panaît Istrati*, București, 1975; Muthu, *Lit. rom.*, 187–199; Al. Oprea, *Panaît Istrati. Dosar al vieții și al operei*, București, 1976; ed. București, 1984; Vărgolici, *Scriitori*, 226–247; Eugen Simion, *Pactul autobiografic*, FLC, 1984, 36; Eugen Simion, *Morala „omului învins”*, CC, 1985, 3–4; Gabriel Dimisianu, *Fășii de viață*, CC, 1985, 3–4; Mircea Iorgulescu, *Spre alt Istrati*, București, 1986; Băncilă, *Portrete*, 245–256; Dimisianu, *Subiecte*, 39–57; Angheliescu, *Textul*, 184–188; Băileșteanu, *Aorist*, 99–103; Lovinescu, *Unde scurte*, I, 430–440, III, 235–246; Heinrich Stiehler, *Panaît Istrati*, Frankfurt pe Main, 1990; Nicolae Manolescu, *Spovedania unui dezamăgit*, RL, 1991, 8; Romul Munteanu, *Panaît Istrati. Revoltă, eros și moarte*, L, 1991, 13; Mircea Țicudean, *Așteptându-l pe Gorby*, APF, 1991, 1–2; Ov. S. Crohmălniceanu, *O mărturie patetică*, CC, 1991, 3; Maria-Ana Tupan, *Regăsirea lui Panaît Istrati*, VR, 1991, 5; Cornel Munteanu, *Panaît Istrati. Dialogul sinelui cu lumea*, F, 1992, 5; Sanda Stolojan, *Un disident înaintea tuturor*, RL, 1993, 28; Mircea Zăciu, *Panaît Istrati rediagnosticat*, F, 1993, 10–11; Alexandra Ciocărlie, *Schimbarea la față a lui Panaît Istrati*, RL, 1994, 36; Ioan Holban, *Panaît Istrati – scriitor român? scriitor francez?*, CRC, 1995, 8; Ierunca, *Semnul*, 235–241; Popa, *Convergențe*, 45–48; Ungureanu, *La vest*, I, 13–28; *Dicț. analitic*, I, 170–173, III, 102–104; *Dicț. esențial*, 419–423; Zamfir Bălan, *Panaît Istrati. Tipologie narativă*, Brăila, 2001; Ion Ursuleanu, *Panaît Istrati. Pseudonime*, Brăila, 2002.

T. V.

ISTRU, Bogdan (pseudonim al lui Ion Bădărău; 13.IV.1914, Pistruieni, j. Orhei – 25.III.1993, Chișinău), poet și publicist. Este fiul lui Spiridon Bădărău, țaran. După terminarea Școlii Normale (1932), a funcționat ca învățător. Face studii și la Universitatea din București, dar va absolvi, în 1957, Institutul Pedagogic de Stat „Ion Creangă” din Chișinău. A deținut mai multe funcții importante: șef al Direcției Artelor de pe lângă Sovietul Miniștrilor al Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești (1947–1949), secretar responsabil (1946–1947) și vicepreședinte (1957–1965) al Comitetului de conducere a Uniunii Scriitorilor din RSS Moldova, redactor-șef al revistei „Nistru” (1961–1964). I se decernează titlul de Scriitor al poporului (1982), este laureat al Premiului de Stat. În 1984 a fost ales membru corespondent al Academiei de Științe a RSS Moldova. În perioada interbelică a colaborat la „Viața Basarabiei”, „Pagini basarabene”, „Bugeacul”, „Gazeta Basarabiei”, „Itinerar”, „Jurnalul literar”, „Convorbiri literare” ș.a.

Venind dinspre publicistică, I. a publicat plachetele de versuri *Blestem* (1937) și *Moartea vulturului* (1938), vădit marcate de „experiențe barbiene” și îndeosebi de „maniera lui Arghezi”, așa cum observa G. Călinescu, dar și de marea poezie franceză

(Baudelaire, Verlaine, Béranger), de care s-a simțit întotdeauna foarte apropiat. Poezia din această perioadă evocă, în vocabulele dure, de o intensă coloratură autohtonă și cu puternice accente simboliste, realități crude (*Birjarul*, *Serenadă*, *Legământ*, *Revolta*), dar se lasă ademenită și de stări nostalgice sau de dezolare, aproape maladive (de aici persistența unor motive ca destrămarea, prăbușirea, dispariția). Prevalează însă poezia socială, I. rostind un protest contra nedreptăților vremii și manifestând un vibrant atașament față de ținutul natal și față de dezmoșteniții soartei. „Sângerarea rănilor în suflet” este metafora caracteristică a poeziei sale din anii '30, iar nota originală — cum spunea G. Călinescu — o „sălbatică năvală de umbre ereditare”. În timpul celui de-al doilea război mondial poetul s-a aflat la Moscova în calitate de corespondent militar al ziarului „Moldova socialistă”, unde a publicat numeroase poezii și articole cu mesaj antirăzboinic. În perioada postbelică devine un „cronicar” al evenimentelor din trecut și prezent, cultivând o poezie suprasaturată de așa-zisul element social imediat, poezie care răspunde comenzii politice a regimului și e dominată de compuneri teziste. Acestei maniere îi aparțin volumele *Glasul patriei* (1946), *În avangardă* (1951), *Aleea păcii* (1953), *Versuri* (1954), *Din mal în mal* (1958), *Versuri alese* (1964). Tot în acești ani autorul dă la iveală poemele lirico-epice *Pohoarnele* (1947) și *Primăvara în Carpați* (1955), consacrate colectivizării, așa-numitelor transformări socialiste din satul moldovenesc, prieteniei între popoare, precum și volumele *Umbre care dor* (1968), evocând victimele lagărelor fasciste, și *Tatarbunar* (1974), în care plătește tribut unei tematici impuse. Întoarcerea la uneltele poetice din perioada de început s-a făcut anevoios și a izbutit, parțial, abia în anii '70-'80. Cărțile de versuri *Mii de glasuri* (1971), *Popasuri* (1989) și *Pasărea albastră* (1991) conțin un lirism al „adevărurilor simple”, civismul apărând aici interiorizat, consistent. Acum autorul vizează probleme general-umane, precum relația dintre timpul individual și timpul istoric, acordând o mare atenție transfigurării simbolice. Sunt explorate mai adecvat și eficient diverse motive culturale, mitologia națională și cea universală (*Poemul Yggdrasil*). Spiritualizat, lirismul se vrea sobru și direct, încălzit de patosul participării, de tensiunea ideilor și de flacăra dragostei (chiar dacă uneori poemele sunt compuse, și acum, în stil de discurs declarativ sau didacticist). O particularitate esențială a poeziei lui I. este aptitudinea de a cânta pe mai multe „coarde”, împletind dezinvolt și inegal socialul cu intimitatea, civismul cu lirismul, notația peisagistică cu cea ontologică. A tradus din opera lui Pușkin, Lermontov, Lev Tolstoi, Nekrasov ș.a.

SCRIERI: *Blestem*, Chișinău, 1937; *Moartea vulturului*, Chișinău, 1938; *Glasul patriei*, Chișinău, 1946; *Drumuri spre lumină*, Chișinău, 1947; *Pohoarnele*, Chișinău, 1947; *Brigada întâia*, Chișinău, 1948; *În avangardă*, Chișinău, 1951; *Aleea păcii*, Chișinău, 1953; *Povestiri*, Chișinău, 1953; *Versuri*, Chișinău, 1954; *În poiană*, Chișinău, 1954; *Primăvara în Carpați*, Chișinău, 1955; *Din mal în mal*, Chișinău, 1958; *La vânătoare*, Chișinău, 1959; *Versuri alese*, Chișinău, 1964; *Versuri*, Chișinău, 1966; *Umbre care dor*, Chișinău, 1968; *Mii de glasuri*, Chișinău, 1971; *Scieri*, I-II, pref. Simion Cibotaru, Chișinău, 1971; *Tatarbunar*, Chișinău, 1974; *Poeme*, Chișinău, 1979; *Popasuri*, Chișinău, 1989; *Pasărea albastră*, Chișinău, 1991.

Repere bibliografice: George Meniuc, „*Blestem*”, „*Gazeta Basarabiei*”, 1937, 586; Horia Liman, „*Moartea vulturului*”, „*Lumea românească*”, 1938, 241; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 856, *Ist. lit.* (1982), 942; Vasile Coroban, *Profiluri literare*, Chișinău, 1972, 229–239; Mihail Dolgan, *Poezia moldovenească de azi și problemele vieții*, Chișinău, 1987, 15–20; Eliza Botezatu, *Poezia și dialectica vieții*, Chișinău, 1988, 184–200; *Scritori de la „Viața Basarabiei”*, îngr. Alexandru Burlacu și Alina Ciobanu, Chișinău, 1990, 66–69, 260–263; Eliza Botezatu, *Bogdan Istru — anii '60-'80. Poezia simplelor adevăruri*, RLSL, 1992, 2, 3; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 177. M.Dg.

ITINERAR, revistă de literatură apărută la Chișinău din decembrie 1938 până în iunie 1940. Director este Iorgu Tudor, iar redactor, Sergiu Matei Nica. Colaboratorii cei mai activi sunt membrii grupării omonime: Boris Baidan, Paul Lecca, C. Aldea, M. Curicheru, George Meniuc ș.a. În articolul-program se afirmă că paginile revistei „sunt larg deschise tuturor adevăraților talente basarabene”, punându-se accentul pe faptul că I. „vrea să fie o revistă militantă, proaspătă, curățată de orice pasiuni personale, liberă de orice presiuni laterale și de imagină sau sforțată emoție artistică și mândră de durerile și bucuriile ei.” Publicația este structurată în rubrici care încearcă să acorde fiecărui domeniu gradul convenit de importanță, printre cele reprezentative fiind „*Profiluri literare*”, „*Esarfe*”, „*Sub semnul spiritului*”, „*Portrete în cărbune*”, „*Opinii, efigii, chenare...*”, „*Note. Cronici. Informații*”. Se urmărește atent fenomenul literar din Basarabia, promovat cu insistență în numeroase articole, cum ar fi *Literatura basarabeană de azi* de Mircea Streinul, *Prinosul Basarabiei în literatura românească* de Pan Halippa sau *Noua Basarabie literară*, articol de fond nesemnat. Alte comentarii asupra culturii basarabene demne de semnalat sunt *Aspecte din anul literar 1938* de Iacob Slavov, *Cuvânt din partea scriitorilor tineri* de Sergiu Matei Nica, *Pentru scrisul din Basarabia* de N. Spătaru și *Vechea Basarabie literară* de Gh. Bezviconi. În atenția colaboratorilor permanenți, dar și a prozatorilor care publică aici (Iorgu Tudor, Tatiana Gălușcă, I. Sulacov, Al. Velicinski, I. Opriș și alții) se vor afla tot timpul elementele care constituie fondul tradițional basarabean, implicit relația dintre trecutul și prezentul Basarabiei, ceea ce conferă atitudinii o anume demnitate, un sentiment de stabilitate și de moderație. Cronica literară este semnată de Sergiu Matei Nica, iar cea plastică de Șt. Danu și Gh. Bezviconi. L.Cr.

ITU, Ion (8.XI.1935, Sălașu de Sus, j. Hunedoara), critic și istoric literar. Este fiul Susanei și al lui Ioan Itul, agent sanitar. A urmat Liceul Teoretic din Petroșani și Facultatea de Filologie-Istorie a Universității din Cluj. A lucrat ca profesor (1958–1960), director al Căminului Cultural din Rășinari (1960–1962), redactor la Centrul de Radioficare Sibiu (1964–1968), șef al secției de cultură la ziarul „*Tribuna Sibiului*” (1968–1973), șef al rubricii literare la revista „*Astra*” (1973–1989). Între 1990 și 1992 a fost deputat în Parlamentul României. A debutat în 1952 la ziarul „*Zori noi*” și editorial, în 1976, cu volumul *Destinul unei artiste*. A colaborat cu articole de critică literară și de artă la „*Transilvania*”, „*Astra*”, „*Tribuna*”, „*Steaua*”, „*Luceafărul*”,

„România literară”, „Revista de filosofie”, precum și la numeroase volume colective. I. practică o critică entuziastă și admirativă, aspirând spre sfera hermeneuticii filosofice. Aceasta nu se dovedește însă adecvată unei perspective valorice de ansamblu, recurgând la aproximativ aceleași instrumente ale analizei suprainterpretative, ca, bunăoară, atunci când se oprește asupra orfismului eminescian sau a creațiilor autorilor minori aflați în perimetrul geografic al Brașovului. Reconstrucțiile din spațiul istoriei literare sunt documentate, dar cu unele carențe în focalizarea punctelor de interes, complicându-se în periferia problematicii vizate și fiind adesea oarecum confuze.

SCRIERI: *Destinul unei artiste*, București, 1976; *Pictori sibiieni*, București, 1977; *Critică și strategie*, Cluj-Napoca, 1983; *Poemele sacre*, pref. Romulus Vulcănescu, Brașov, 1994; *Primii noștri poeți*, Brașov, 1994; *Orfismul eminescian*, Brașov, 1995; *Drumul Parnasului*, Brașov, 1997; *Principii de estetica și filosofia culturii*, Brașov, 2001; *Rădăcinile doctrinei literare în Ardeal*, Brașov, 2002; *Cronici de tranziție*, Brașov, 2002.

Repere bibliografice: A.I. Brumar, *Forme ale criticii*, AST, 1984, 2; Ovidiu Moceanu, „*Critică și strategie*”, ST, 1984, 6; Valentin F. Mihăescu, „*Critică și strategie*”, LCF, 1984, 32; Mircea Moț, *Poezie și profunzime*, TR, 1995, 37-38; Constantin Cubleşan, „*Orfismul eminescian*”, TR, 1996, 26. M.I.

IUGA, Gabriel (1.XI.1942, București), poet și prozator. A absolvit Facultatea de Filologie a Universității din București (1966-1971). Debutază cu poezie în „*Luceafărul*” (1966), colaborând apoi și la „*Viața studentească*”, „*Amfiteatrul*”, „*România literară*”, „*Contemporanul*”, „*Viața românească*” ș.a.

Primul volum de versuri al lui I., *Înstrăinări* (1969), este caracterizat de Laurențiu Ulici ca un „bocet liric, metaforic, în linie postlabișiană sau predinesciană”. Cartea următoare, *Înfășurat în flacăra* (1978), se remarcă prin metafora abundentă, care uneori, când se rarefiază, apare încadrată în versuri remarcabile, amintind de maniera lui Lucian Blaga. În *Neoromantică* (1982), unde autorul ajunge la o maturitate deplină, imaginea este mai funcțională, scutită de abuzul de metaforizare. Un poem (*Orgolii*) evocă „desertăciunea desertăciunilor”, amintind de sonoritățile biblice și de întrebările esențiale din *Viața lumii* de Miron Costin. *Tânăr* este o replică la *Odă (în metru antic)* a lui Mihai Eminescu. I. scrie, în paralel, proză scurtă (*Strigătul*, 1978, *Ningea pentru unul singur*, 1985), dar și roman (*Pânda*, 1981, *Câinele de piatră*, 1985, *Umbra șoimului pe zăpadă*, 1988). Aici el dovedește priză la real, un realism adesea crud, chiar un anume naturalism, în virtutea căruia destinele personajelor (în genere oameni obișnuiți) se dezvăluie în toată goli-ciunea și tragismul lor, un tragism care s-ar fi convenit susținut prin personaje de anvergură. *Câinele de piatră* este totuși un roman izbutit. Defilează aici un mare număr de „eroi”, făcând parte din două generații („părinți și copii”), cu viața lor ce se desfășoară fie înainte de război (trimiteri la mișcarea legionară, la suprimarea lui N. Iorga și a lui Virgil Madgearu), fie după război (trimiteri la închisorile comuniste). O viață dură, instabilă material și moral, iubiri ratate din cauza împrejurărilor istorice etc. Medicul Radu Dema este obligat să-și asiste tatăl,

bolnav de cancer, de care mama lui se despărțise de mult pentru a nu periclita cariera fiului (tatăl fusese închis sub comunism). Trăind permanent în preajma morții, medicul devine cu timpul insensibil la drama bolnavilor, dar își face datoria până la capăt. I. publică și literatură pentru copii, fie în proză — *Comoara regilor daci* (1969), fie în versuri — *Sărind într-un picior* (1987).

SCRIERI: *Înstrăinări*, București 1969; *Comoara regilor daci*, București, 1969; *Înfășurat în flacăra*, București, 1978; *Strigătul*, București, 1978; *Cămașa de trandafiri*, București, 1979; *Pânda*, București, 1981; *Neoromantică*, București, 1982; *Câinele de piatră*, București, 1985; *Ningea pentru unul singur*, București, 1985; *Sărind într-un picior*, București, 1987; *Umbra șoimului pe zăpadă*, București, 1988; *Între două tăceri*, București, 1999; *Vecinătatea pustului*, București, 2000.

Repere bibliografice: Constantin, *A doua carte*, 199-200; Mircea Constantinescu, „*Pânda*”, RL, 1982, 13; Adrian Dafir, *Vitalitatea construcției românești*, LCF, 1986, 27; Vasile Macovicu, „*Ningea pentru unul singur*”, LCF, 1986, 31; Alboiu, *Un poet*, 215-216, *Gabriel Iuga*, în *Antologia poezilor tineri*, îngr. George Alboiu, București, 1982, 313; Romul Munteanu, *Intriga circulară*, FLC, 1988, 36; Valentin F. Mihăescu, *Inventar incomplet*, LCF, 1988, 53; Ulici, *Lit. rom.*, I, 273-274; Popa, *Ist. lit. rom.*, II, 935-936. M.Vs.

IUGA, Ion (6.I.1940, Săliștea de Sus, j. Maramureș — 19.XI.1993, București), poet. Este fiul Anuței și al lui Vasile Iuga, țărani. Face liceul la Cluj (1954-1958) și Năsăud (1959) și Facultatea de Filologie la Universitatea din Cluj, absolvind în 1964. După terminarea facultății este profesor de liceu la Sighetu Marmăției. Debutase cu reportaje în 1959, în ziarul „*Pentru socialism*” din Baia Mare, iar poezie publică din 1963, când îi apar primele versuri în „*Luceafărul*” și „*Tribuna*”. Colaborează de-a lungul timpului la principalele reviste literare. În 1968 îi apare întâia carte, *Tăcerineprimite* (grafierea titlului, fără pauză între cuvinte, e consecventă, ceea ce pare să excludă eroarea și să denote intenționalitatea), cuprinzând o succintă prezentare critică, în care I. Negoïtescu remarca „o neliniște primară, ce corespunde instinctului sexual pur” și îl califică pe autor drept un „notar al fărâmițării umane”. Odată consacrat ca poet, I. își publică volumele în ritm cvasibienal. Din 1973, timp de mulți ani, va fi director al unor cinematografe din București („*Viitorul*”, apoi „*Doina*”), pe care le transformă, programând constant numai filme de excelentă calitate artistică, în adevărate centre de cultură și educație estetică, pepiniere de cinefili și locuri de întâlnire ale cinefililor avizați.

Versurile de început atestă o — firească, în fond — oscilație între mai multe maniere, caracterizate fie de narcisismul erotic, fie de afectarea „delirului” verbal și a exprimării obscure, ca și de retorica imnică, asociată cu viziunea folclorizantă și mitologizantă. Îmbinate în proporții diferite, aceste elemente aveau să se regăsească în întreaga creație lirică a lui I. Poetului i-au fost uneori reproșate versatilitatea stilistică, multiplicarea uneori deconcertantă a formulelor discursului liric, dese schimbări de registru. De fapt, pluralitatea expresiei, coexistența fațetelor diverse reprezintă însuși definitorii ale profilului său liric. Relativ prolific — unsprezece cărți în douăzeci de ani —, poetul nu a putut evita instalarea într-un anumit manierism

șaptezecist, deși originalitatea tonului nu îi poate fi contestată. Referindu-se la volumul de debut, Laurențiu Ulici semnală în-sușiri precum energetismul, orgoliul mesianic, grandilocvența epatantă, logoreea narcisiacă, vehemența afectivă și angajamentul istoric, remarcând că numai ultimul avea să se manifeste constant de-a lungul întregului traiect liric al lui I. Observația, poate prea tranșantă (nici celelalte „ispite” nu au dispărut ulterior), este în esență corectă: se rețin în primul rând obsesia unei mitologii rustice, ancestrale, de sorginte dacică (deși sunt evocate și „săbiile izvoarelor latine”), apoi filonul glorificării măreției voievodale, celebrarea marilor momente ale istoriei naționale, mitologizate prin recursul la o retorică solemnă și totodată ardentă (câteva titluri de poeme: *Mihai Voievod*, *Motiv de baladă*, *Dacica*, *Voievozii*, *Țara mea de inimă și grai...*). Poezia patriotică neotraditionalistă a lui I., de certă vibrație lirică, exaltă valori perene, istoria re-trăită afectiv, țara și neamul, ascendența, eroii iluștri sau anonimi. Tonul, nu o dată declamator și grandilocvent, e totuși strunit, menținut între limitele unei estetici „modernizate”, și poate convinge. Poetului îi este firească și postura de „cetățean”, el perorând, uneori vaticinar, cu discreție vigoare, pe tema vicisitudinilor veacului: e, în fond, un răzvrătit, probabil împotriva unor nedreptăți — neprecizate pozitiv — ale istoriei și ale actualității (obiectul revoltei rămâne relativ nebulos, dar tensiunea „insurecției” verbale denotă un sentiment poetic real). În asemenea ocazii filonul folcloric și haloul euforic sunt absente, tonul e rece, deloc calofil, stilul frust, cumva căznit și, în pofida aparenței artificialului și a afectării, demersul liric respiră aerul autenticității.

SCRIERI: *Tăcerineprimite*, pref. I. Negoieșcu, București, 1968; *Almar*, București, 1970; *Țara fântânilor*, București, 1971; *Irosirea zăpezilor*, București, 1974; *Cămașă Patriei*, București, 1975; *Din Marmația*, București, 1977; *Binecuvântata civilizație*, București, 1980; *Ieșire din vis*, București, 1982; *Fântâni pentru bronzul eroilor*, București, 1983; *Casa poemelor*, București, 1984; *Povara umbrei*, București, 1987.

Repere bibliografice: Dumitru Micu, „*Tăcerineprimite*”, RL, 1969, 14; Aurel Șorobetea, „*Almar*”, ST, 1970, 9; Dan Cristea, „*Țara fântânilor*”, LCF, 1971, 45; Iorgulescu, *Scritori*, 81–83; Nae Antonescu, „*Țara fântânilor*”, ST, 1972, 3; Doina Uricariu, *Vocile poetului*, LCF, 1978, 14; Adrian Popescu, „*Din Marmația*”, ST, 1978, 12; *Lit. rom. cont.*, I, 730–731; Al. Andrițoiu, *Demnitatea scrisului*, LCF, 1984, 33; Artur Silvestri, *Un sentiment exotic*, CNT, 1986, 7; Grigurcu, *Existența*, 453; Ulici, *Lit. rom.*, I, 146–148; *Dicț. scrif. rom.*, II, 658–659; Popa, *Ist. lit.*, II, 284. N.Br.

IUGA, Nora (4.I.1931, București), poetă, prozatoare și traducătoare. Născută într-o familie de artiști — mama, Elena, era balerină, iar tatăl, Iosif Iuga, violonist —, I. (care la naștere a primit numele Eleonora) a absolvit Liceul „Julia Hasdeu” din București (1949), apoi Facultatea de Filologie a Universității din același oraș, secția germanistică (1954). Funcționează ca profesoară la Sibiu, redactor la „*Neuer Weg*” și bibliograf la Biblioteca Centrală de Stat (1956–1969), redactor la Editura Științifică și Enciclopedică (1969–1977), apoi la revista „*Volk und Kultur*”. Debutează cu versuri în 1965, în „*Gazeta literară*”, colaborând și la „*Lucefărul*”, „*Ramuri*”, „*Tribuna*”, „*România*

literară”, „*Viața românească*”, „*Arc*”, „*Lettre internationale*” ș.a. A fost căsătorită cu poetul George Almosnino.

Majoritatea poeziilor din cartea de debut, *Vina nu e a mea* (1968), ca și din cea următoare, *Captivitatea cercului* (1970), deși scrise în vers alb, au o anume muzicalitate interioară, izvorând dintr-o sensibilitate feminină aparte, cenzurată cerebral, și dintr-un lirism profund, fără ca poezia să cadă în desuetudine sau în monotonie. Lucidă, inteligentă, plină de asocieri imagistice insolite, lirica pe care o scrie I. conține aluzii fine, subtile. Procedeele constante folosite sunt simularea, mimarea folclorului infantil, a stilului epic, a cadrelor basmului, a romanului de aventuri etc. Această parodiare, intenționat ludică, ascunde o durere abia percepută. Poeta va trece granița tristeții în versurile din *Scrisori neexpediate* (1978), *Opinii despre durere* (1980; Premiul Uniunii Scriitorilor) și *Inima ca un pumn de boxeur* (1982), pentru că „mutarea mitologiei în cotidianul contemporan”, remarcată de Miron Radu Paraschivescu încă de la debut, este acum resimțită acut în forma unei desacralizări: „*Nicăieri nu se-aprind focuri / pe comorile ascunse / și Făt-Frumos întârzie pe la fântâni / cu servitoarele Sfintei Vineri*” (*Povestea de-aseară*); „*Ave Maria / s-a deghizat în Mary Lou*” (*Metamorfoză*); „*Noe, iubitul meu Noe, / tânărul meu amant arestat / la graniță de vameșii muți, / cine se mai întoarce / acum în locul tău / să mă ridice deasupra apelor*” (*Posibile aceste gări...*). I. scrie deseori o poezie voit frântă, alteori dorind evident a scandaliza, deoarece crede că acestea sunt singurele mijloace de a atrage atenția asupra condiției

poeziei și a poetului într-o lume în care „veșnicia s-a spânzurat”, „omul ștampilat iese pe bicicletă” și „se dau gândurile la rindea”: „Ce poezie și asta când berbecul / behăie când omul în colț / urinează pe floarea de laur.” Și, chiar dacă lirismul este adesea conștient sugrumat, se pot descoperi aici adevărate insule lirice, cu imagini picturale inedite: „Iubitul meu s-a aruncat în fântână / cu pofta ațâțată de lună / și-n zori fântâna a-nflorit / nuferi și sori, / ca un pom pentru nuntă gătit” (*Moment de baladă*); „Florăresei i-a înflorit capul / și nu mai vede pe nimeni. / La o parte! / Altfel s-ar putea să treacă prin voi / și să vă-mbolnăvească de dragoste” (*Primăvara*). Ion Pop evidențiază în acest moment al evoluției poetice „o tehnică în genere deformatoare, de ascendență expresionistă, ce exploatează vecinătățile puternic contrastante de obiecte și stări.” Aceleași tehnici i se subsumează proza poetică din *Piața cerului* (1986), subintitulată cu ironie „jurnal de bucătărie”. Emblema discursului, mizând în continuare pe grotesc, ar putea fi imaginea mașinii de scris „pe masa de bucătărie, printre coji de ouă și de cartofi”, ce trimite încă o dată la distanța uriașă dintre visul creatorului de poezie și platitudinea vieții de zi cu zi. Volumul *Cântece* (1989) propune trei direcții noi: o poezie cu sonorități de baladă, în maniera lui Miron Radu Paraschivescu, căruia îi și este dedicată această carte, o „pseudo-poezie” în care, cu ironie fină, I. parodiază de fapt formele fără fond din poezie („era atât de foarte bine / când pe faleză ne plimbam / aveai o rochie cu buline / și-un cocker negru dolofan”) și o poezie gravă, monologată (*Monolog într-o stație de tramvai, Conversația*), care vădește o influență joyceană, prezentă sporadic și în câteva poezii anterioare („nu există artere albastre / doar venele cave / cavități / caverne / cavouri / carafis”), înrăurire care se va rafina și accentua în primul roman al autoarei, *Săpunul lui Leopold Bloom* (1993; Premiul Uniunii Scriitorilor). În versurile din anii '90 dominantă pare a fi rememorarea, recuperarea trecutului ca șansă de supraviețuire într-o lume sufocată de derizoriu. Ciclul de poeme *Autobuzul cu cocoșăți* din antologia de autor *Inima ca un pumn de boxeur* (2000) valorifică tot fantezia grotescă ce alătură banalul și sublimul și propune un personaj, sam, congener cu mopete al lui Mircea Ivănescu sau cu Detectivul Artur, Reparata și alte personaje din lirica lui Emil Brumar. *Fasanenstrasse 23. O vară la Berlin* (2001) e jurnalul unei poete ce își transcrie mai cu seamă trăirile, stările prin care trece în contact cu o lume diferită față de cea de acasă. Cu romanul *Sexagenara și tânărul* (2000; Premiul Uniunii Scriitorilor) I. lasă liber fluxul de sinceritate, erudiție și inteligență ce o definește. Poveste a unei femei în vârstă care vorbește la nesfârșit, conștientă că doar farmecul elocinței și al minții sale mai poate prelungei vraja comuniunii sufletești cu un tânăr, cartea poate fi citită și ca o parabolă a scriitorului ce încearcă să țină trează atenția publicului său. În prelungirea aceluiași tendințe, romanul *Lebăda cu două intrări* (2003) se dispensează de un al doilea personaj, extinde monologul de sorginte woolfiană și joyceană, într-un text fără nici un semn de punctuație, ceea ce trimite în cele din urmă tot la fibra inalienabilă a poetei.

SCRIERI: *Vina nu e a mea*, pref. Miron Radu Paraschivescu, București, 1968; *Captivitatea cercului*, București, 1970; *Scrisori neexpediate*, București, 1978; *Opinii despre durere*, București, 1980; *Inima ca un pumn de boxeur*, București, 1982; *Piața cerului*, București, 1986; *Cântece*, București, 1989; *Săpunul lui Leopold Bloom*, București, 1993; *Dactilografa de noapte*, București, 1996; *Capricii periculoase*, București, 1998; *Spitalul manechinelor*, București, 1998; *Inima ca un pumn de boxeur*, pref. Gheorghe Grigurcu, București, 2000; *Sexagenara și tânărul*, București, 2000; *Fasanenstrasse 23. O vară la Berlin*, București, 2001; *Autobuzul cu cocoșăți*, București, 2002; *Lebăda cu două intrări*, București, 2003. **Traduceri:** August Strindberg, *Vrăjitoarea. Răzburarea. Insula Fericirilor*, București, 1979; Abraham Peter, *Vântul și sticlele de limonadă*, Berlin-București, 1982; Knut Hamsun, *Ultimul capitol*, București, 1983 (în colaborare cu George Almosnino); Barbara Bronnen, *Povara*, București, 1987 (în colaborare cu George Almosnino); Elfriede Jelinek, *Pianista*, București, 1994; Herta Müller, *Încă de pe atunci vulpea era vânătorul*, București, 1995; *Animalul inimii*, București, 1997; Dieter Weller Schoff, *Câștigătorul ia tot*, București, 1995 (în colaborare cu George Almosnino); Gershom Scholem, *Cabala și simbolistica ei*, București, 1996; Günter Grass, *Toba de tinichea*, București, 1997; Herma Köpernik Kennel, *Jogging cu Securitatea*, pref. Ana Blandiana, București, 1998; Michael Ende, Iordan Chimet, *Împreună cu Elli în Imaginaria*, pref. Mircea Horia Simionescu, București, 1999; Frank Geerk, *Trandafirul dictatorului*, București, 1999 (în colaborare cu Matei Gavril); Ernst Jünger, *Eumesuil*, București, 2000; Oskar Pastior, *33 poeme cu Petrarca*, București, 2000; Ursula Michels-Wenz, *Nietzsche pentru stresați*, București, 2000; Eginald Schlattner, *Cocoșul decapitat*, București, 2001; Aglaja Veteranyi, *De ce fierbe copilul în mămăligă*, postfață Rodica Binder, Iași, 2002; *Raftul cu ultimele suflări*, pref. Werner Löcher-Lawrence, Jens Nielsen, postfață Rodica Binder, Iași, 2003; Ernest Wichner, *Singularul norilor*, București, 2003.

Repere bibliografice: Caraion, *Duelul*, 66-69; Felea, *Secțiuni*, 243-244; Cristea, *Un an*, 244-247; Piru, *Poezia*, II, 302-305; Raicu, *Critica*, 369-371; Constantin Crișan, „Scrisori neexpediate”, CNT, 1979, 26; Raicu, *Contemporani*, 153-155; Tuchilă, *Cetățile*, 121-130; Grigurcu, *Existența*, 377-380; Cristea, *Fereastră*, 196-200; Gheorghe Grigurcu, *Poezia nefeminină a Norei Iuga*, VR, 1990, 6; Ștefan Melancu, „Săpunul lui Leopold Bloom”, APF, 1993, 6; Ioana Părvulescu, *Concentrat de femeie*, RL, 1993, 34; Gheorghe Grigurcu, *Porunca inimii*, RL, 1998, 45; Irina Petraș, *Capricii*, APF, 1998, 12; *Dict. scriit. rom.*, II, 659-660; Alex Ștefănescu, *Întâmplări în suprarealitatea imediată*, RL, 2000, 26; Alex Ștefănescu, *Câtă cultură, atâtă sinceritate*, RL, 2000, 46; Cistelean, *Top ten*, 167-170; Iulian Băicuș, *Doamna cu licorna*, RL, 2001, 16; *Dict. analitic*, III, 333-334, IV, 542-548; Gheorghe Grigurcu, *Marca de fabricație*, RL, 2002, 27; Ion Pop, *Note despre poezia Norei Iuga*, RL, 2003, 36. C.Br.

IULIAN, Rodica (pseudonim al Rodicăi-Iuliana Bălănescu; 21.XII.1931, Craiova), poetă și prozatoare. Este fiica Valentinei (n. Milcu) și a lui Ștefan Bălănescu, contabil. A absolvit Liceul „Domnița Ileana” din București (1948), urmând în același oraș, Facultatea de Medicină (1949-1957). Timp de trei ani a lucrat ca medic în mediul rural, în regiunea Argeș, apoi aproape două decenii a fost medic-cercetător la Institutul Oncologic din București. Din 1980 trăiește în Franța. A debutat în 1962, în „Lucafărul”, cu un ciclu de șase poezii, continuând să colaboreze la această revistă și în anii următori. A mai publicat versuri, traduceri, note etc. în „Viața românească” și „Cronica”. Primul ei volum, *Intersecții*, apare în anul 1967. După stabilirea

în Franța, a colaborat la emisiunile în limba română ale posturilor de radio Europa Liberă și Radio France Internationale și la reviste ale românilor din exil („Limite” și „Meridian”).

Poezia pe care o scrie I. este una modernistă, marcată uneori de accentele unui neoromantism lucid, „controlat”, vădind alteori propensiuni expresioniste, o poezie însă cu precădere imagistă și totodată cerebrală, mediativă la modul parabolic. Un anumit vitalism ori energetism e temperat de o permanentă reflecție intelectualistă subiacentă. Trăsăturile definitorii sunt vădite încă din cartea de debut, în care elementele, vegetația, natura sunt mobilizate în construcții doar aparent alegorice, menținute într-un vag el însuși expresiv, tocmai prin „opacitatea” pe care o introduce. Predomină evocări abstract liricizate ale spațiului maritim și litoral ori montan și silvestru, crochiuri de atmosferă, pseudopasteluri conceptuale (eliptice, metaforice, nu vizuale, ci mai degrabă conceptual-sugestive). O anumită obscuritate limitată e caracteristică pentru discursul liric. Poeta nu construiește „tablouri”, nici „perorații”, ci oferă consistență semantică unor trăiri și reflecții, uneori printr-un imagism auster, alteori pe ton baladesco, nu o dată cu accente de calofilie. Temele, subiectele sunt cele obișnuite pentru lirica de acest gen (chestiuni și chestionări existențiale, erotica, morala și responsabilitatea umană, comuniunea cu natura, dar și auto-interogarea asupra scrisului, prin eboșe de artă poetică). Ulterior se ivesc modulații diferite ale aceluiași tip de discurs poetic, însoțite de inovații tematice ori de recuzită, de lexic și de intonație. De pildă, în *Facerea cortului* (1971) se percepe un ermetism neguros, cu sugestii de arhăitate mitică (apocrifă, pre-biblică, imaginată plauzibil), în vreme ce în volumul *Aproape Omul* (1975), un ciclu intitulat *Alixândrii* învederează utilizarea, într-un mod foarte personal, a anecdoticii istorice și legendare legate de Alexandru Macedon, iar alt ciclu, *Întâie mișcări*, e modernist-folclorizant, cu recurs la mitologia pastorală arhăică, mioritică. *Scrisori de toată ziua* (1977) e o carte de proză mediativ-confesivă, la limita eseisticii, alcătuită sub formă epistolară (destinatarul textelor fiind „străinul de aproape”). Prin *Cronica nisipurilor* (1978; Premiul Uniunii Scriitorilor), I. a dat un roman de reconstituire istorică, având o localizare exotică, puțin obișnuită, la noi, în epocă: Egiptul antic, în vremea faraonului Akhenaton, reformator al religiei și inițiator al unui cult cvasimonoteist, al lui Aton (Soarele). Romanul este o scriere de calitate literară, nu una comercială, chiar dacă e atrăgătoare pentru un spectru larg de cititori. Autoarea a procedat la o reconstituire detaliată, în urma unei documentări minuțioase. În prim-planul narațiunii se află alternativ puternicii epocii (faraonul și familia lui, înalții demnitari), artiștii și intelectualii (sculptori, scribi-scriitori, medici), dar și reprezentanți ai categoriilor sociale populare (meșteri pietrari, târgoveți mărunți, țărani, soldați). Interesul cărții nu e asigurat de înșiruirea unor — reușite și plauzibile — tablouri de culoare istorică (scene de palat, ceremonialuri, bătălii, răzmerițe, șantier faraonice) sau a intrigilor, manipularilor și înscenărilor care însoțesc exercitarea puterii, ci de suscitarea unor meditații (cu incontestabilă deschidere către contemporaneitate) asupra rațiunilor guvernării, a responsabilității pe care o are conducătorul cu puteri

absolute, asupra derivei totalitare a despotismului „bine intenționat” și asupra misiunii și răspunderii artistului (în relație cu societatea, cu puterea, cu propria conștiință). Volumul *Scrisori de la miezul nopții* (1995) grupează proze scurte. Statutul acestora e diferit, unele sunt într-adevăr (pseudo-)epistole, altele sunt texte cvasieseistice ori, dimpotrivă, povestiri propriu-zise. Câteva dintre temele ilustrate: literatura în totalitarism, scriitorul și cenzura (cu detalierea atentă a efectelor acesteia din urmă la nivelul intim al scriiturii), totalitarismul ceaușist (cu manifestările delirantului cult al conducătorului etc.), raporturile dintre ficțiunea literară și real, marasmul și absurdul vieții cotidiene. Scriitoarea reconstituie ficțional situații sufletești vagi, difuze, „criptice”, pe fond peisagistic montan ori din deltă (este aceasta o moștenire din propria creație lirică), construiește mici parabole, uneori frapante, cu trimiteri morale sau existențial-majore (prin narațiuni în general recuperabile și în ordine realistă). Proza ei nu este una calofilă, ci una mai degrabă autenticistă și mai ales una „de idei”, dar nu didacticist-expozitivă, grosolan tezistă, ci o proză încifrată modernist. Limbajul metaforic conjugat convingător cu concretețea notației, luciditatea, sensibilitatea lipsită de duioșie o particularizează fără să o singularizeze.

SCRIERI: *Intersecții*, București, 1967; *Elegiile de pe pod*, București, 1969; *Palinodii*, București, 1970; *Facerea cortului*, București, 1971; *Aproape Omul*, București, 1975; *Scrisori de toată ziua*, București, 1977; *Cronica nisipurilor*, București, 1978; *Vitralii*, Cluj-Napoca, 1981; *Le Repentir*, Paris, 1991; *Peștera oglinzilor*, București, 1991; *Les Hommes de Pavlov*, Paris, 1995; *Scrisori de la miezul nopții*, București, 1995; *Fin de chasse*, Paris, 2001.

Repere bibliografice: Sergiu Sălăgean, „Intersecții”, GL, 1967, 35; Platon Pardău, „Palinodii”, VR, 1971, 8; Nicolae Manolescu, *Doi poeți*, RL, 1975, 52; Barbu, *O ist.*, I, 409-413; Dana Dumitriu, *Tema autenticității*, RL, 1977, 35; Vasile Andru, *Secțiuni în cotidian*, VR, 1977, 11; Nicolae Manolescu, *Proza unei poete*, RL, 1978, 43; Dana Dumitriu, „Cronica nisipurilor”, RL, 1979, 11; Alex. Ștefănescu, *Reconstituire istorică și parabolă*, VR, 1979, 4; Corina Cristea, *Registru poetic*, RL, 1990, 22; Romanița Constantinescu, *Hermeneutică suspiciunii*, RL, 1992, 9; Lovinescu, *Unde scurte*, III, 110-114; Tania Radu, *Un document al desprinderii*, LAI, 1995, 44; *Dict. scriit. rom.*, II, 660-662; Manolescu, *Enciclopedia*, 423. N.Br.

IUREȘ, Ștefan (7.V.1931, Iași), poet, prozator și eseist. Este fiul Nettei (n. Lupu) și al lui Ichil Iuster, contabil. Când avea doi ani, familia s-a mutat la București. I. a urmat liceul — început la „Cultura” și terminat la „Mihai Viteazul” — în 1942-1949, a fost cursant al Școlii de Literatură „M. Eminescu” din București (1950-1951), apoi a urmat Facultatea de Filologie (secția limba și literatura română) a Universității din București (1951-1955) și Facultatea de Limbi Germanice (secția limba și literatura engleză) a aceleiași universități (1969-1972). Debutul în presă are loc în anul 1949 (în „Scânteia tineretului”, cu poezia *Examene*), iar prima carte, *Cuvânt despre tinerețe*, îi apare în 1953. Publică versuri, romane, reportaje, eseuri, scrie piese de teatru (dintre care trei au fost reprezentate), scenarii radiofonice, literatură pentru copii, face traduceri. După absolvirea primei facultăți lucrează la „Scânteia tineretului”, unde, în

calitate de „corespondent special”, semnează reportaje marcate de servituțurile propagandistice ale epocii, este redactor la „Amfiteatrul” (1966-1974), apoi la „Viața studentescă”, mai târziu – la „Contemporanul – Ideea europeană” (1990), la Casa Editorială Sapiens (1991-1992). Din 2002 face parte din redacția Editurii Hasefer.

I. s-a manifestat mai întâi ca poet. Volumele apărute în anii '50 (dintre care unele sunt doar niște broșuri ocazionale, *Așa va fi la festival*, 1953, *Urmașii lui Roaită*, 1953, *În preajma lui Lenin*, 1957) sunt tributare comandamentelor ideologice ale momentului, impuse de oficialitatea comunistă și servite de poet cu oarecare naivitate. Ulterior, în anii '60, acesta își eliberează scrisul de insidiile vulgar-politizante și inaugurează o lirică de ținută, vădind talentul de a surprinde convingător universul cotidian, filtrat prin meditație și reconstituit într-o imagistică echilibrată, nespectaculoasă, ca în volumul de sonete *Numai un flaut* (1966). După o perioadă în care părea că se va consacra literaturii pentru copii, scriitorul „redebutează” convingător în 1974 cu o carte de eseuri, *Alt container pentru Osaka*. Titlul trimite la un eveniment din epocă: la începutul anilor '70 la Osaka fusese îngropat, la mare adâncime, un container ultraetanș, conținând câteva mii de obiecte considerate reprezentative pentru civilizația din epocă și destinat să fie deschis după cinci mii de ani, pentru a edifica viitorimea asupra vieții de la sfârșitul mileniului al doilea. Pretextând încercarea de a propune echivalentul unui „alt container pentru Osaka”, autorul oferă un repertoriu de mici eseuri, tratând fiecare despre câte un obiect de uz curent. Disponerea e alfabetică, de la *ac*, *andrea*, *amforă*, *baghetă*, *balanță* etc. până la *zar*, și în total apar câteva zeci de obiecte „micromonografiate” liber. E o descriere-investigație sub multiple unghiuri, într-o tonalitate colocvială, cu imaginație, sensibilitate și ingeniozitate – uneori nu fără clișee gazetărești –, civilizația umană fiind „reconstituită” plecând de la aceste obiecte așa-zis nefinsemnate. În același timp, eseistul oferă o „cunoaștere de sine mediată de relația cu obiectele” (Doina Uricariu). Întreprinderea amintește întrucâtva – ca strategie a construcției – de (pseudo-)dicționarele lui Mircea Horia Simionescu. Alte eseuri, dintre care, de pildă, unul excelent despre structura fantasticalului la Lewis Carroll, sunt grupate în volumul *Amatorul de sâmburi* (1983). I. s-a afirmat și ca un înzestrat romancier. Debutează cu *Plexul solar* (1977), în care „pleacă de la cea mai banală situație în roman, existența triunghiului conjugal, și o complică printr-un număr rezonabil de întâmplări și personaje” (Eugen Simion). Trama, constituită de cvasidestrămarea, urmată de reconstituirea căsniciei arhitectului Filip Halunga, care face la maturitate o pasiune pentru o tânără, e „livrată” cititorului sub forma unor monologuri ale personajelor. Cartea abluă în situații eterocline, în conflicte secundare, dar efectul global e plauzibil. Cel mai reușit roman al lui I. e însă *Orbita planetei EPS* (1984), al cărui titlu, parcă de scriere SF, „ascunde” biografia unui personaj din aproximativ aceeași generație cu autorul, medicul chirurg Ermil Pratt-Soveja (de aici, ciudata abreviere EPS). Prin ramificații și prin numărul mare de personaje cartea se constituie într-o frescă a unor segmente

semnificative din societatea românească, observate de-a lungul a peste două decenii, de la începutul anilor '50 până pe la jumătatea anilor '70. Scris în cheie preponderent realistă (știința tehnicilor moderne, inteligent exploatare), dar nu lipsit de umor, romanul e o mărturie, o meditație și o dezbateră despre destinul uman în condiții istorice vitrege. Chirurg talentat și pasionat, cu vocație pentru profesie, EPS se vede obligat să lucreze în presa oficială comunistă și, în pofida eforturilor de a se sustrage acestei recalificări forțate, rămâne gazetar aproape două decenii. Se întoarce la profesia de medic într-un târziu, aparent deprofesionalizat, dar reușește să facă față. În jurul său descoperă multe existențe mutilate ori zdrobite, figurile conturate de autor nefiind deloc schematice. Există în roman și o tramă „aventuroasă”, mai multe filoane erotice, după cum apar și pasaje eseistice ori secvențe cu aspect de transcriere brută sau pagini de reportaj. Cartea a impus un prozator care, între altele, a „scris altfel despre «obsedantul deceniu»” și a susținut convingător teza că „niciodată istoria nu poate face din om o unealtă supusă” (Valeriu Cristea). Scris în colaborare cu Ion Bucheru (după formula Ilf și Petrov), miniromanul polițist-umoristic *Afacerea „Beautiful College”* (1992) e o carte fără mari pretenții, dar plină de vervă și bogată în observații pertinente asupra universului cotidian din primii ani ai perioadei de după decembrie 1989. Lucrat în aceeași colaborare, *Imperiul* (1998) este un roman polițist oarecum în maniera unui Frederic Forsyth, acțiunea petrecându-se la New York, unde o organizație criminală cu veleități de dominație planetară îl răpește și îl înlocuiește cu o sosie pe secretarul Organizației Națiunilor Unite etc. După 1970 scriitorul nu a abandonat definitiv poezia, iar un nou volum de sonete, *Desaga jucătorului de scrabble* (2002), propune o lirică meditativă originală, construită în bună parte pornind de la un „pretext” ludico-lexical: experiența jucătorului de scrabble, ceea ce înseamnă joc, reflecție asupra cuvintelor etc. În tonalitate familiară, fără încruntări și fără afectare, aparent intimist și grațios artizanal, versul lui I. are de fapt o miză gravă.

SCRIERI: *Cuvânt despre tinerete*, București, 1953; *Așa va fi la festival*, București, 1953; *Urmașii lui Roaită*, București, 1953; *Fructe în mai*, București, 1956; *În preajma lui Lenin*, București, 1957; *Pe acest pământ*, București, 1959; *Carpații sunt munți tineri* (în colaborare cu Carol Roman), București, 1959; *A voastră e lumea*, București, 1963; *Poema citadină*, București, 1963; *Ocheșel și Bălăioara*, București, 1965; *Numai un flaut*, București, 1966; *Teatrul școlar. Vica și cele trei Americi*, București, 1968; *Alt container pentru Osaka*, București, 1974; *Plexul solar*, București, 1977; *Măhnitul meu centaur*, București, 1981; *Amatorul de sâmburi*, Cluj-Napoca, 1983; *Jumbo-jet și alte proze*, București, 1984; *Orbita planetei EPS*, București, 1987; *Afacerea „Beautiful College”* (în colaborare cu Ion Bucheru), București, 1992; *Imperiul* (în colaborare cu Ion Bucheru) București, 1998; *Nesomn, stare de grație*, București, 2001; *Desaga jucătorului de scrabble*, postfață Dan Grigorescu, București, 2002. **Traduceri:** San Antonio, *O cruntă spargere de nuntă*, București, 1994.

Repere bibliografice: Doina Uricariu, „Alt container pentru Osaka”, RL, 1975, 12; Dumitru Micu, *Roman în cinci monoloage*, CNT, 1977, 50; Eugen Simion, *Debuturi în roman (IV). Tema morală*, LCF, 1977, 52; Valentin Tașcu, „Plexul solar”, F, 1978, 3; Dana Dumitriu, *Un poet prozator*, RL, 1978, 15; Vladimir Simon, *Elogiul rațiunii*, RL, 1982, 31;

Gheorghe Grigurcu, „Amatorul de sâmburi”, RMB, 1983, 11-996; Vlad, *Lectura rom.*, 218-219; Florin Mugur, *Încrederea în real*, CNT, 1988, 16; Irina Petras, *Largi disponibilități*, ST, 1988, 6; Cosma, *Romanul*, I, 182-183; Cristea, *A scrie*, 135-140; *Dict. scriit. rom.*, II, 662-663; Micu, *Ist. lit.*, 534. N.B.R.

IUTEȘ, Gica (17.IX.1925, Bârlad), prozatoare și poetă. Este fiica Mariei (n. Iosipescu) și a lui Vasile Iuteș, tehnician subofiter, și la naștere a primit numele Elena Georgeta. După terminarea liceului la Bârlad (1945), urmează la București cursurile Facultății de Filologie, absolvind în 1949. Lucrează, începând din 1948, în domeniul presei, ca redactor la „Studentul român”, apoi la „Scânteia tineretului”, „Tânărul muncitor”, „Pionierul”, „Tânărul scriitor” și „Lucașul”. Debută cu poezie în 1949, la „Studentul român”, cel dintâi volum fiind *Să vă povestim despre noi* (1950). Colaborează cu poezie, proză și reportaj la „Lucașul”, „Contemporanul”, „Flacăra”, „Gazeta literară”, „România literară”, „Revue roumaine” ș.a. În 1962 a fost distinsă cu Premiul Uniunii Scriitorilor, iar în 1978 cu Premiul Asociației Scriitorilor din București.

Dedicându-se literaturii pentru copii, I. și-a canalizat interesul spre valorificarea unor scheme etice ale basmului popular, pe care se greșea influența prozei teziste a momentului, moralizatoare și așa-zis formativă. Cartea care o impune în epocă, *Inimșii* (1953), e vizibil marcată de efortul scriitoarei de a se debarasa de unele clișee deformante, proprii „îndreptarului” literar al proletcultismului. Tentativă nereușită, de vreme ce, dincolo de sprinteneala scriiturii, de opțiunea pentru intriga polițistă, narațiunea și personajele ilustrează cum nu se poate mai explicit „valorile”, „codul” educației în spirit comunist, impuse celor mici. Bunăoară, în consonanță cu lecția despre „cum am devenit stahanovist”, în *Cei de la Crisanta* (1960), un copil orfan, „se integrează” în vâltoarea epocii postbelice contribuind la demascarea unui legionar criminal. De proza cu finalitate moralizatoare în stilul momentului I. se îndepărtează târziu, realizând un salt vizibil prin apropierea de zona literaturii fantastice dedicate copiilor. Inventivitatea prozatoarei amintește de tehnica filmului de animație, susansul intervine mereu și ține treaz interesul cititorului (*Atențiune, Carolina!*, 1970). Întâmplările din *Răpirea Mitei* (1977) amintesc din nou de tiparul basmelor, dar eroii sunt personaje din contemporaneitate. Narațiunea glisează între lumea reală și cea inventată de imaginația copiilor, unele pasaje au aspectul textelor versificate în genul jocurilor de copii, mărind impresia de implicare a personajelor în acțiune. Cu gingășie și cu umor se pun în circulație personaje și acțiuni de data aceasta plauzibile. Marea încărcătură emotivă care punctează proza scriitoarei rămâne un atu prin care I. ocupă un loc, fie și înscris între limite ideologice care îl diminuează, în literatura pentru copii.

SCRIERI: *Să vă povestim despre noi*, București, 1950; *Vlăstar voinicul*, București, 1950; *Cum am devenit stahanovist*, București, 1953; *Inimșii*, București, 1953; *Prastia năzdrăvană*, București, 1955; *Băiatul și noaptea*, București, 1957; *Cei de la Crisanta*, București, 1960; ed. (*O stea din toate e a mea*), București, 1974; *Faima detașamentului*, București, 1963; *Atențiune, Carolina!*, București, 1970; *Răpirea Mitei*, București, 1977; *Măr*

roșu ca focul, București, 1978; *Dabada și Nubanu*, București, 1978; *Noi și Arhimedei*, București, 1984.

Repere bibliografice: Marin Bucur, „Cei de la Crisanta”, LCF, 1960, 9; Micu-Manolescu, *Literatura*, 18; Al. I. Friduș, „Atențiune, Carolina!”, CL, 1971, 1; Mihai Ungheanu, *Realism, fantezie, livresc*, LCF, 1977, 30; Viniciu Gafița, *Bibliografie de literatură română pentru copii*, București, 1977, 46; Cleopatra Lorințiu, *Gravitate și gingășie*, LCF, 1987, 15; Căndroveanu, *Lit. rom.*, 149-150; *Dict. scriit. rom.*, II, 663-664. L.P.B.

IVANOV, G.M. (pseudonim al lui George M. Ionescu; 9.IV.1892, Roșiori de Vede — ?), publicist și traducător. După studii în teologie și litere la Universitatea din Kiev, I. se dedică unei cariere de publicist (conturată mai precis după 1922), colaborând cu articole literare, traduceri, versuri, proză, articole de ideologie creștină, socială ș.a. la numeroase periodice, între care mai importante sunt „Flacăra”, „Adevărul literar și artistic”, „Gândirea”, „Ramuri”, „Ritmuri”, „România literară” (1939-1940, la care a fost și redactor). Devine ziarist profesionist și lucrează în redacțiile unor ziare în care îi apar sute de texte politice, sociale, culturale, precum și traduceri: „România”, „Cuvântul”, „Biruința” (Cluj), „Ordinea”, „Vestul” (1930-1931, unde a fost prim-redactor), „Țara noastră” (în special în anii 1934-1936), „Biruința” (Timișoara), „Dacia” (Timișoara). În 1933 era președinte al Federației Generale a Presei din Provincie. În 1945 i se interzice oficial dreptul de a mai deține „funcțiunea de ziarist”. A fost unul dintre promotorii ortodoxismului la „Gândirea”, iar la „Țara noastră” și „Biruința” a susținut cu ardoare ideologia naționalistă a lui Octavian Goga.

Publicistica de orientare religioasă a lui I. își găsește expresia cea mai aplicată în volumul de popularizare a învățăturilor creștine *Roduri din câmpul Evangheliei* (1937), ferventul propovăduitor al ideologiei de dreapta eșuând, nu după mult timp, într-o apologie cuminte a regalității. Prin numeroase cronici teatrale, muzicale și plastice, prin articole literare, I. a contribuit însă la difuzarea și înțelegerea actului de cultură, fiind o prezență foarte activă în presa interbelică. Important a fost mai cu seamă activitatea sa de traducător și de prezentator al realităților literare din unele țări slave. Traducerile și informațiile privind literatura rusă au, pe anumite segmente, un caracter sistematic. În studiile *Dinamopoezia*, *Lirica teroarei* și în alte articole, I. face o radiografie a fenomenului postrevoluționar din Rusia, iar *Sufletul rus și marea*, *Toamna în poezia rusă* sunt largi expuneri tematice, susținute de numeroase exemple. La acestea se adaugă zecile de transpuneri din scriitorii ruși, între care F.M. Dostoievski, A.P. Cehov, Al. Kuprin, Leonid Andreev, Ivan Bunin, Valentin Kataev, I. Ilf, Mihail Zoșcenko, Aleksei Tolstoi ș.a. Piesa *Anfisa* de Leonid Andreev a fost jucată la un teatru bucureștean (1925), iar Teatrul Național din Cernăuți a preluat *Lumina lucește în întuneric* de Leon Tolstoi (1928). Tălmăcind două dintre cărțile lui Leon Donici (*Noul seminar* și *Floare amară*) și scriind despre el, I. a încercat să îl reintegreze în cultura română. Susținută a fost și preocuparea pentru traducerea și cunoașterea unor autori bulgari — Ivan Vazov, Elin Pelin, N. Rainov, Ch. Hristov ș.a. Mai sporadice au fost transpunerile din și referințele la literatura ucraineană

(un volum din G. Gașenko, tălmăciri din Taras Șevcenko), cehă (Jan Neruda, Vladislav Vančura) sau polonă. Multe dintre traducerile apărute în periodice sunt însoțite de prezentări ale autorilor (de care se ocupă și cu alte prilejuri). Din alte spații culturale, a mai transpus în română fragmente din Omar Khayyam, Grazia Deledda și alți scriitori italieni, din literatura spaniolă, estonă, precum și câteva grupaje din literaturile chineză și indiană.

SCRIERI: *Roduri din câmpul Evangheliei*, Cluj, 1937; *Monarhul în istoria, în cultura, în renașterea poporului român*, Craiova, 1940. **Traduceri:** G. Gașenko, *Șarpele din junglă și alte povestiri*, București, 1925; Leon Donici, *Noul seminar*, pref. Adrian Maniu, București, 1929, *Floare amară*, București, 1930.

Repere bibliografice: Bucur Țincu, G.M. *Ivanov*, PLI, 1936, 10-11; Micu, „Gândirea”, 21-22; Ornea, *Tradiționalism*, 130-131; Cristea, *Teleorman*, 358. C. T.

IVANOVICI, Victor (24.VII.1947, Tulcea), critic literar, eseist și traducător. Este fiul Afroditei (n. Ioannidis) și al lui Nicolae Ivanovici, jurist. Școala primară și gimnaziul le face în orașul natal (1954-1961), apoi urmează cursurile Liceului nr. 14 (de limba greacă) din București (1962-1966). Din 1966 este student al Facultății de Limbi și Literaturi Romanice, Clasice și Orientale a Universității din București, secția spaniolă, susținându-și examenul de licență în 1971. Încă din această perioadă își începe activitatea publicistică la reviste studentești și la emisiuni radiofonice în limbile greacă și spaniolă. Este reținut ca asistent, post pe care va funcționa până în 1984, când se stabilește definitiv, împreună cu familia, la Atena, ceea ce îl împiedică să-și definitiveze teza de doctorat (începută încă din 1973, sub conducerea lui Iorgu Iordan, și susținută în 1993 la Universitatea din Cluj-Napoca, sub conducerea lui Marian Papahagi, cu titlul *La obra de Gabriel García Márquez como Ciclo Macondino*). Predă cursuri de limba și literatura spaniolă și hispano-americană, inițial în învățământul privat secundar din capitala Greciei, iar, după 1991, la Centrul de Limbi Străine al Universității din Atena, completate de o bogată activitate culturală (emisiuni radiofonice, conferințe, publicistică, traduceri). Este membru al Uniunii Scriitorilor din România și al Asociației Scriitorilor Greci, al Asociației Internaționale a Hispaniștilor și al Asociației Internaționale de Literatură Comparată și al Societăților elene de profil. A debutat, elev fiind, cu un sonet în „Scânteia tineretului”; devine, la numai șaptesprezece ani, redactor al „Paginii elevului” în săptămânalul bucureștean de limbă neogreacă „Nea Zoé” (1964-1966). A colaborat cu traduceri și recenzii la „Amfiteatru”, „România literară”, „Lucașărul”, „Echinoc”, „Cahiers roumains d'études littéraires”, „Contemporanul”, „Steaua”, „Tribuna”, „Viața românească”, „Romanian Review” ș.a. După 1985 este prezent cu eseuri, studii și traduceri în publicații științifice și literare grecești, franceze, române, spaniole și sud-americane.

- Cartea de debut, scrisă în limba greacă, apare în 1979 la Atena (*Neohelleniko Triptycho. Kavafis-Seferis-Sikelianòs*) și cuprinde eseuri dedicate celor trei scriitori greci. Primul volum în

română este *Formă și deschidere* (1980; Premiul Uniunii Scriitorilor), care, după un eseu despre *Cartea ca simbol al vieții*, include două secțiuni bine definite, prima fiind *Triptic românesc*, unde analiza se referă la Tudor Arghezi, Lucian Blaga și la Urmuz, luminat printr-o paralelă cu Julio Cortázar. Cealaltă, *Două categorii deschise*, are în vedere, în subcapitolul *Barocul și deschiderea forme*, în principal romanul *Don Quijote* de Cervantes, citit din perspectiva teoriilor lui Umberto Eco despre „forma deschisă”, dar se ocupă și de creația poetică a lui Luís de Góngora, analizată în lumina structuralismului genetic al lui Lucien Goldmann. Al doilea subcapitol, *De la fantastic la „realismul miraculos”*, se oprește asupra lui Borges și García Márquez, cuprinzând însă și o încercare de a da o viziune nouă asupra fantasticului și a variantelor sale categoriale. Lucrarea se încheie, simetric, printr-un eseu intitulat *Serialismul și endogamia*, cu aplicare tot la universul macondin. O altă carte, *Suprarealism și „suprrealisme”*. *Grecia, România, țările hispanice*, apărută în varianta românească la Timișoara în 1996 și în limba greacă la Atena în 1997, este un studiu asupra traseelor pe care se înscriu diferitele forme de suprarealism în literaturile zise periferice, văzute ca fază de tranziție de la modernitate la postmodernism. Volumul *El mundo de la nueva narrativa hispanoamericana* (1999), editat în capitala ecuadoriană, reia și aprofundează teme și motive prezentate anterior în *Formă și deschidere*, completate cu cercetările mai recente ale lui I. asupra romanului fantastic sud-american, vizând cu precădere problemele legate de estetica, poetica și mitologia pe care această nouă structură literară se bizuie în construirea unui univers coerent, competitiv cu cel al lumii reale. Tot literaturii sud-americane îi este dedicat și studiul *Literatura hispano-americană. Tablou sinoptic*, tipărit la Atena în 1999 (în limba greacă), menit să familiarizeze „marele public” cu evoluția literaturii acestui continent, de la perioada colonială și până în prezent. *Repere în zig-zag* (2000), cuprinzând o selecție din publicistica autorului din perioada exilului, reprezintă, în plan simbolic, o „revenire” în literatura română. Cele trei domenii de interes prezente în întreaga sa creație (teoria literară, comparatistica și hispanistica) se regăsesc în mod echilibrat în structura cărții: *Repere (mai mult sau mai puțin) teoretice* reunește contribuții privind teoria limbajului, a textului, a traducerii, dar și discursul identitar în condițiile exilului; *Balcenia și Mitteleuropa* reconsideră câteva probleme ale literaturilor română și greacă și unele aspecte mai puțin investigate ale raporturilor culturale româno-elene, cu o deschidere spre Europa Centrală printr-un examen al prozei lui Danilo Kis; *Repere hispanice* sunt divizate între *Iberia* (reprezentată prin Cervantes și Lorca) ... și *Ibero-America* (de data aceasta doar schițată printr-o privire asupra lui Octavio Paz și a lui Gabriel García Márquez). I. a redactat o seamă de capitole din cursuri universitare de literatură spaniolă și sud-americană: în țară, în anii '70, colaborează la *Istoria literaturii spaniole*, 1975, *Stil și compoziție în romanul hispano-american de azi*, 1976, *Conflictele Epocii de Aur la marii scriitori ai barocului: Quevedo, Góngora, Calderón, Gracián*, 1976. În Grecia publică *Literatura hispánica* (1990), *Teoría de la traducción* (1991). Preocuparea constantă pentru cele mai noi metodologii de abordare a textului

literar, structuraliste și poststructuraliste, nu umbrește nici-când preocuparea de a capta și de a reda în discursul critic plăcerea rafinată, de cunoscător pentru care literatura rămâne, mai presus de toate, o artă inefabilă. În Grecia îngrijește o serie de traduceri din literatura hispanică (Justo Jorge Padrón și Octavio Paz, în special) și din literatura română (suprarealiștii, Mircea Eliade, Nichita Stănescu, Gellu Naum), pentru care face prefete sau postfete, câteodată fiind chiar cel care tălmăcește textele (Octavio Paz, Nichita Stănescu, Gellu Naum). De altfel, I. s-a afirmat atât în România cât și în Grecia, ca un traducător sensibil și inspirat, mai ales în domeniul poeziei și al eseului, contribuind și astfel la cunoașterea literaturilor celor două patrii ale sale. A transpus în română, în anii '70, scriitori greci precum Evanghelos Moutsopoulos, Kostas Karyotakis sau Odysseas Elytis, iar în spaniolă, singur sau în colaborare, din poezia populară românească și din creația lui Ion Barbu. Tălmăcirile sale au fost încununuate cu Premiul Internațional de Poezie Mistică (1988) și cu Premiul pentru traducere la prima întâlnire internațională a traducătorilor de literatură română (1990).

SCRIERI: *Neohelleniko Triptycho. Kavafis – Seferis – Sikelianòs*, Atena, 1979; *Formă și deschidere*, București, 1980; *Literatura hispanică*, Atena, 1990; *Teoría de la traducción*, Atena, 1991; *Suprarealism și „suprarealisme”*. Grecia, România, țările hispanice, Timișoara, 1996; *El mundo de la nueva narrativa hispanoamericana*, Quito, 1999; [*Literatura hispano-americană. Tablou sinoptic*], Atena, 1999; *Repere în zig-zag*, pref. Matei Călinescu, București, 2000. **Antologii:** [*Celălalt suprarealism*. București, 1944–1948], Atena, 1987. **Traduceri:** *Antologia eseului hispano-american*, îngr. și postfață Paul Alexandru Georgescu, București, 1976 (în colaborare); Evanghelos Moutsopoulos, *Categoriile estetice*, București, 1976; *Lirica popular tradițională rumână*, București, 1979 (în colaborare cu Omar Lara); Odysseas Elytis, *Iar ca sentiment un cristal*, îngr. și pref. Iordan Chimet, Cluj-Napoca, 1980 (în colaborare); Ion Barbu, *Juego segundo*, [*Joc secund*], București, 1981 (în colaborare cu Omar Lara); Nichita Stănescu, [*Eu nu sunt altceva...*], Salonic, 1990; Gellu Naum, *Zenobia*, Atena, 1992.

Repere bibliografice: Mihai Dinu Gheorghiu, „Formă și deschidere”, CL, 1981, 1; Marian Papahagi, „Formă și deschidere”, TR, 1981, 20; Radu Toma, „Formă și deschidere”, CREL, 1981, 2; *Dict. scriit. rom.*, II, 664–666; Popa, *Ist. lit.*, II, 151; Manolescu, *Enciclopedia*, 423–424. *II.M.*

IVASIUC, Alexandru (12.VII.1933, Sighetu Marmăției – 4.III.1977, București), prozator și eseist. Mama scriitorului, Ana (n. Jusco), provine dintr-o veche familie de nobili maramureșeni, ale cărei tradiții lui I. îi plăcea să le evoce și al cărei destin l-a și reflectat, prin răsfrângeri, în prozele sale. Tatăl, Leon Ivasiuc, profesor de științele naturii, era bucovinean. Refugiat din Ardealul de Nord în urma Dictatului de la Viena, I. urmează la București școala primară, dar și întâia clasă a cursului secundar (1944–1945), la Liceul „Matei Basarab”. Reîntors după război la Sighet, frecventează cursurile Liceului „Dragoș Vodă” (1945–1951). Între 1951 și 1956 face studii de filosofie și de medicină la București, fără a le finaliza. În toamna lui 1956, în semn de solidaritate cu revoluția maghiară, organizează un miting studențesc împreună cu câțiva colegi de la Medicină, în urma căruia este arestat și condamnat la cinci ani de închisoare. Detenția o execută la Jilava, Gherla, Uranus

și în lagărele de muncă forțată de la Periprava, Stoenesti și Salcia. După închisoare este trimis cu domiciliu forțat în Bărăgan, la Rubla-Călmățui, unde se împrietenește cu N. Carandino și Corneliu Coposu. Revenit în București, se angajează la început ca operator chimist, după care intră funcționar la Ambasada Statelor Unite ale Americii. În 1968–1969 beneficiază de o bursă a Universității din Iowa-City (SUA) și conferențiază despre literatura română la câteva universități din SUA și Marea Britanie. Din 1970 până în 1974 trece prin funcțiile de redactor-șef al Editurii Cartea Românească, secretar al Uniunii Scriitorilor și director al unei case de filme. A murit în timpul cutremurului din 1977, sub ruinele blocului Scala din București. Debutează la 9 iulie 1964 în „Gazeta literară” cu schița *Timbrul*, apoi mai colaborează la „Contemporanul”, „România literară”, „Viața românească”, „Luceafărul” ș.a. Prima lui carte, romanul *Vestibul*, apare în 1967 și este distinsă cu Premiul Uniunii Scriitorilor.

Intens comentate la vremea apariției, romanele lui I. — *Vestibul*, *Interval* (1968), *Cunoaștere de noapte* (1969), *Păsările* (1970; Premiul Uniunii Scriitorilor), *Apa* (1973), *Iluminări* (1975), *Racul* (1976) — aduc în literatura română a anilor '60 gustul dezbaterilor de idei și al investigării stărilor de criză existențială, în tradiția prozei eseistice și de analiză psihologică interbelice. Apropiat în această privință de Camil Petrescu și

Anton Holban, lui I. i s-a reproșat însă adesea uscăciunea construcției epice, în care personajele devin, îndeosebi în romanele de început, simple pretexte pentru confruntări filosofico-teoretice între principii ale gândirii abstracte. Pe de altă parte, modernitatea viziunii artistice și a procedeelelor românești – tehnica monologului interior, multiplicarea perspectivelor narative și renunțarea la naratorul omniscient – îl situează pe I. în rândul deschizătorilor de drumuri într-o literatură ce păstră încă urmele șabloanelor proletcultiste. Construit ca un lung monolog interior, *Vestibul* este povestea unei crize de conștiință: iubirea târzie și lipsită de împlinire a unui profesor universitar pentru o studentă mai tânără cu treizeci de ani devine prilej de introspecție, de reconsiderare a unei existențe aparent împăcate cu sine într-o lumină nouă, în același timp necunoscută și neliniștitoare. Neavând curajul să i se adreseze direct, profesorul Ilea începe să îi scrie studentei scrisori de confesiune pe care nu i le va trimite niciodată, declanșând astfel un proces psihologic care îl va purta prin toate momentele-cheie ale propriei existențe, de la spaima resimțită în copilărie în fața cruzimii cu care câțiva camarazi de joacă au schingiuit și ucis o verităț până la experiențele-limită ale războiului, la care naratorul ia parte ca medic militar. Tema romanului se naște ca tensiune între concretul vieții – imaginea plină de eleganță și energie a studentei, care trăiește evenimentele cu dăruirea și lipsa de inhibiții a unui animal tânăr – și schemele raționale abstracte, simbolizate de desenele celulelor nervoase, cu prelungirile lor arborescente, în care doctorul Ilea, profesor de neurologie, a încercat să-și închidă curgerea propriei existențe. Natură analitică, pasionat de logică și înlănțuirii cauzale, I. sare cu febrilitate de la un eveniment la altul, de la o epocă la alta (chiar și scrisorile personajului său au o cronologie aleatorie), urmărind cu obstinție esența fenomenelor, ideea în dialectica devenirii sale. De unde o anumită excrescență a aspectului teoretic al observației care, insuficient topit în pasta narativă, dă impresia de eseu filosofic, de digresiune abstractă, în dauna cerințelor interioare ale narațiunii. Finalul romanului consemnează și el un eșec: eșec al iubirii, eșec al vieții și mai ales eșec al înțelegerii. Doctorul Ilea rămâne în anticameră, neputând trece pragul înțelegerii propriei personalități. Cel de-al doilea roman, *Interval*, adâncește și nuanțează tema conflictului dintre trăire și conștiință prin juxtapunerea a două perspective narative opuse asupra aceleiași întâmplări. Personajele, un lector la o catedră de istorie și o studentă întârziată, se reîntâlnesc întâmplător după ce, în urmă cu zece ani, drumurile lor se despărțiseră în urma unei ședințe staliniste de excludere din facultate a persoanelor incomode pentru regimul totalitar. Deși pe cei doi îi lega o relație de camaraderie sinceră, Ilie Chindriș ia cuvântul la ședința de excludere nu pentru a-și apăra colega, așa cum se aștepta toată lumea, ci pentru a o condamna, făcând din pledoaria sa un rechizitoriu metodic, cinic și, mai presus de toate, profund nedrept. Motivațiile reale și imaginare ale acestui demers constituie substanța monologului interior al personajului masculin care, silit să-i dea Olgăi o explicație, o invită într-o excursie la munte, pe același traseu pe care obișnuiau să-l străbată înainte de ruperea dramatică a relației lor.

Obsedat de semnificații suprapersonale și de legi istorice generale, care strivesc inițiativele și năzuințele individului (de altminteri, I. a fost întreaga sa viață un adept al marxismului, la care nu a renunțat nici după anii de închisoare comunistă), Ilie Chindriș încearcă să-și justifice atitudinea printr-o înțelegere superioară a istoriei: „demascarea” prietenei sale, inacceptabilă din punct de vedere etic, este explicată printr-o evoluție necesară, inexorabilă („bila era deja pe un plan înclinat”). Cu toate acestea, el este departe de a fi un simplu oportunist. Idealul său vizează dobândirea armoniei și a echilibrului personalității prin sincronizarea faptelor cu desfășurarea logică și rece a gândirii; neliniștea personajului însă, provenind dintr-un obscur sentiment de culpă, dovedește lipsa de consistență și caracterul efemer al unui astfel de ideal. Ca și doctorul Ilea, Ilie Chindriș este, cum spune Mircea Martin, un „mistificat”: el eșuează în înțelegerea vieții pentru că vrea să înghețe mișcarea acesteia în scheme dialectice abstracte, care guvernează oamenii dictatorial, așa cum s-a întâmplat cu regimurile comuniste în genere. Jocul ideilor generale, care supun realitatea concretă unui proces universalizant și tiranic, exercită asupra lui Chindriș (ca și asupra lui I., cel care își apără crezul politic marxist în eseuri)

o fascinație fără ieșire, căreia îi sunt sacrificate, de cele mai multe ori, valorile solidarității umane. Îi este opus, în monologul Olgăi, fostul soț al acesteia, Petru, *homo aedificator*, cel care știe că reconstrucția omului trebuie făcută în limitele umanului, astfel încât să fie evitată deformarea ireversibilă a personalității. Proza de idei a lui I., denotând o fire pasionată de demonstrații logice, este fericit întreruptă în *Interval* de câteva momente epice propriu-zise, dintre care cel mai semnificativ este episodul de extracție autobiografică al copilăriei naratorului, unde imaginea unei familii nobile maramureșene, scăpătată dar întreținând cultul unuia dintre strămoșii săi, memorandist și martir al neamului, se înscrie în linia romanului având drept temă societatea tradițională ardelenescă, reprezentat de Ioan Slavici sau de Liviu Rebreanu. *Cunoaștere de noapte* revine la tema crizei existențiale, provocată în conștiința personajului Ion Marina, „înalt funcționar într-un minister cheie”, de moartea iminentă a soției sale. Și de data aceasta efortul scriitorului se îndreaptă în direcția reconstituirii, pas cu pas, a proceselor mentale care au generat anumite gesturi sau atitudini, în încercarea de definire a personajului ca proces, ca realitate ce se autoconstruiește (dar se și automatizează) pe măsura revizuirilor și interpretărilor la care își supune propriul trecut („conflictul adevărat — scrie I. — este cel interior, lupta omului cu sine însuși pe marele fluviu al confruntărilor istorice”). Începând cu romanul *Păsările*, tehnica scriiturii lui I. cunoaște o schimbare semnificativă, datorată probabil în mare parte criticilor care îi reproșau neglijarea epicului propriu-zis. De-acum înainte își face apariția tradiționalul autor omniscient, care dezvăluie mobilurile mentale ale eroilor săi cu aceeași ușurință cu care descrie situațiile și fundalul istorico-social în care aceștia acționează. Tematica abordată este și ea diferită: de la problema puterii și a autorității din *Păsările* la fresca socială din *Apa* și la „tehnica loviturii de stat” din *Racul*, autorul încearcă explorarea unor zone tot mai largi ale realității, în efortul de a surprinde complicatele mecanisme sociale care guvernează desfășurarea istoriei. Resortul intim, de adâncime al prozei sale rămâne însă același: drama individului pus în fața unor situații-limită, în care alegerea implică înscrierea ființei umane pe orbita unui complicat proces de autodefinire și analiză interioară. Liviu Dunca, protagonistul din *Păsările*, revenit după o absență de douăzeci de ani în orașul natal, este un ratat superior. Și-a consumat întreaga energie în sfidarea unei autorități ale cărei fețe, fie că este vorba de figura severă a bunicului, fie de forțe politice oculte încercând să îl determine să ia parte la o înscenare judiciară după tipicul comunist al anilor '50, reprezintă același mecanism al opresiunii și strivirii fără scrupule a personalității umane. Drama lui Dunca, declanșată în momentul întoarcerii sale, când este pe punctul de a începe o relație cu Margareta Vinea, soția directorului unei mari uzine, este aceea a sterilității interioare: refuzul său de a fi complice la delațiune nu este urmat și de un gest constructiv, care să se constituie într-un nou început. „M-am oprit la cel mai important gest din viața mea, îi spune el Margaretei, la consecințele unui refuz, la cel mai înalt nu. Dar nici cel mai înalt nu nu are importanță, pentru că după aceea

n-am reușit să spun nici un da, n-am reușit să găsec ce trebuie să afirm.” Ratării lui Dunca îi sunt opuse ascensiunea socială și succesul lui Dumitru Vinea, personaj oarecum schematic și convențional, individ primitiv și vanitos, a cărui dominație necontestată în uzina pe care o conduce cu mână forte este o expresie a autorității înseși. Încercarea lui I. de a-și umaniza personajul, înzestrându-l cu un sentiment al golului și eșecului, care să îl așeze în galeria personajelor de tipul doctorului Ilea, este neconvingătoare. Bine construite artistic și perfect verosimile din punct de vedere uman sunt personajele Mateescu — cinicul coleg de șantier al lui Dunca, pentru care lașitatea și conformismul intră în firea lucrurilor, justificate fiind de violența unei istorii pe care omul nu o poate controla, Cheresteșiu — revoluționarul de profesie ajuns colonel de securitate, și Victorița — amanta vulgară a lui Dumitru Vinea, tip de femeie „infernală, versatilă și energică, nu lipsită de vocație erotică” (Eugen Simion) —, care, toate, conving prin impresia de prospețime și naturalețe a acțiunii directe, fără problematizări și ocoluri analitice obositoare. Expresie a preocupărilor moral-filosofice ale autorului este și romanul *Racul*, roman politic, parabolă a dictaturilor sud-americane, dar trimitând în subtext la dictaturile comuniste. Personajul problematic este de data aceasta Miguel, cel care, fascinat de putere, dar incapabil să îi înțeleagă mecanismele intime, încearcă să-și prevină prietenii ce urmează a fi executați în virtutea unui plan diabolic imaginat de dictatorul Don Athanasios, plan la care personajul central este, în primă instanță, părtaș. Romanul *Apa* își plasează acțiunea în epoca tulbure de la sfârșitul celui de-al doilea război mondial, când, pe fondul foametei și al disoluției autorității statului, apar bande bine organizate de speculanți, și aduce în scenă un tip de personaj diferit. Provenit din mediile cele mai umile ale societății, Ion Lumei, zis Piticu, șeful speculanților dintr-un oraș din Ardeal, este prototipul gangsterului autohton, crud, violent și lipsit de scrupule, care exercită asupra avocatului Paul Dunca (un alter ego al autorului), o fascinație morbidă. Opera lui I. este întregită de două volume de eseuri, *Radicalitate și valoare* (1972) și *Pro domo* (1974), în care autorul abordează subiecte dintre cele mai variate, de la poezia lui Rimbaud la lectura critică a operelor de tinerete ale lui Marx și de la Kandinsky la Lucrețiu Pătrășcanu și la rapoartele prezentate de Nicolae Ceaușescu la congresele Partidului Comunist. Dominantă rămâne, chiar și în rândurile despre Rimbaud, viziunea marxistă asupra istoriei (artei), în care artistul adevărat — cel vizionar — este exponentul revoluției permanente, „glasul conflictului dialectic”. Ideea de radicalitate — crede eseistul — pornită din revolta spiritului împotriva conformismului, „precedă actul și programul revoluționar și îl fundamentează psihologic”, însă ea trebuie, pentru a-și împlini premisele, să fie fundamentată pe dialectica materialistă marxistă.

Drama pe care Al. Ivasiuc o însuflă personajelor sale vine din aceea că sincronizarea dorită a faptelor cu ideile se dovedește, la nivelul individului, iluzorie sau efemeră. Încercarea de a realiza unitatea superioară a ființei este, în ultimă instanță, o experiență a eșecului. Omul nu poate încheia cu sine un acord de durată, pentru că este mereu

depășit, nu numai de presiunea uriașă a socialului (la care se poate adapta într-un fel sau altul), dar și de ceea ce este imprevizibil și nemeritat în destinul său.

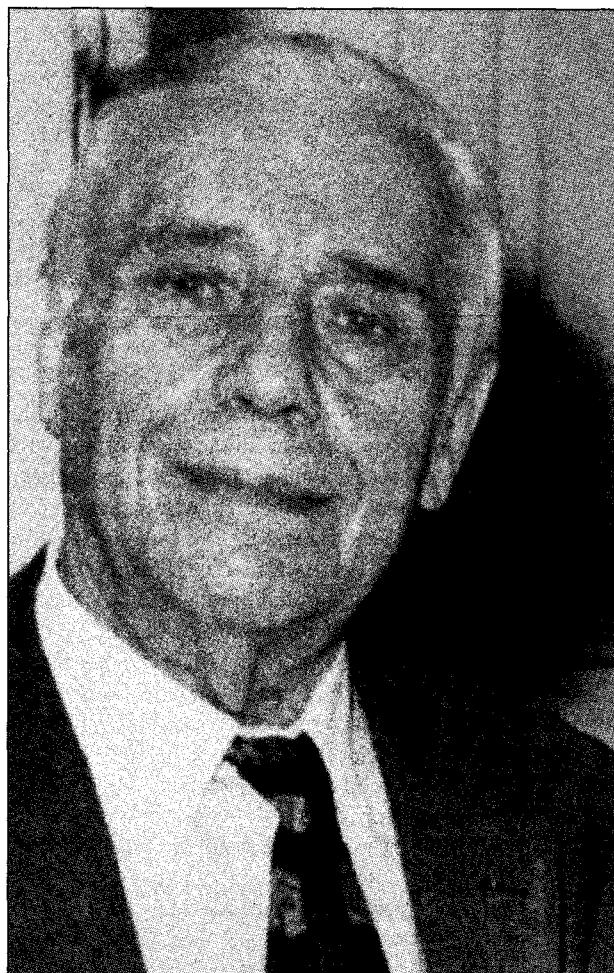
MIRCEA MARTIN

SCRIERI: *Vestibul*, București, 1967; *Interval*, București, 1968; *Cunoaștere de noapte*, București, 1969; ed. postfață Gabriela Omăt, București, 1977; ed. îngr. și introd. Diana Adamek, Cluj-Napoca, 1998; *Păsările*, București, 1970; ed. pref. Nicolae Manolescu, București, 1977; ed. București, 1986; *Radicalitate și valoare*, București, 1972; *Corn de vânătoare*, Cluj-Napoca, 1972; ed. București, 1991; *Apa*, București, 1973; ed. pref. Ion Bogdan Lefter, București, 1987; *Pro domo*, București, 1974; *Iluminări*, București, 1975; ed. București, 1977; *Racul*, București, 1976; ed. București, 1994; *Interval. Corn de vânătoare*, îngr. Tita Chiper-Ivasiuc, București, 1997.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, „*Vestibul*”, CNT, 1967, 34; Al. Protopopescu, *Noua existență a romanului psihologic*, TMS, 1967, 9; Gheorghe Grigurcu, „*Vestibul*”, F, 1967, 11; Marian Popa, *Virtuțile și semivirtuțile analizei*, LCF, 1968, 16; Nicolae Manolescu, *Patosul ideilor*. Al. Ivasiuc, „*Interval*”, CNT, 1968, 24; Const. Cubleşan, „*Interval*”, TR, 1968, 29; Ov. S. Crohmălniceanu, „*Interval*” de Al. Ivasiuc, VR, 1968, 6; Mircea Martin, *Jocul de a nu se juca*, AFT, 1968, 33; Sorin Alexandrescu, *Sintagma cunoașterii de noapte*, ARG, 1969, 12; Mihail Petroveanu, *Libertate și fatalitate*, CNT, 1969, 20; Nicolae Manolescu, „*Cunoaștere de noapte*”, CNT, 1969, 23; Liviu Petrescu, „*Cunoaștere de noapte*”, RL, 1969, 51; Martin, *Generație*, 115-125; Nicolae Manolescu, „*Păsările*”, CNT, 1970, 47; Mircea Iorgulescu, „*Păsările*”, RL, 1970, 51; Lucian Raicu, *O carte a epocii*, RL, 1970, 52; Eugen Simion, *Tema puterii*, LCF, 1970, 52; Cristea, *Interpretări*, 119-122; Damian, *Intrarea*, 43-46; Dimisianu, *Prozatori*, 106-111; Regman, *Cronicari*, 208-221; Stănescu, *Cronici*, 107-128, 226-230; Ardeleanu, „*A urî*”, 61-69; Al. Piru, *Evoluția prozei*, R, 1971, 1; Ion Apetroaie, Al. Ivasiuc, *dialectician al stărilor lăuntrice*, CRC, 1972, 5-6; Nicolae Manolescu, *Spiritul radical în literatură*, RL, 1972, 23; Ciobanu, *Panoramic*, 151-165; Protopopescu, *Volumul*, 182-201; Cornel Regman, *Selecție din selecție*, București, 1972, 340-353; Mircea Iorgulescu, *Schimbarea la față*, LCF, 1973, 51; Georgescu, *Printre cărți*, 136-143, 276-284; Petrescu, *Scriitori*, 97-109, 135-138; Raicu, *Structuri*, 326-329; Val Condurache, *Romanul politic*, CL, 1974, 3; Zaharia Sângerzan, *Pasiunea ideilor*, CNT, 1974, 18; Al. Călinescu, *Viziuni românești*, CRC, 1974, 24; Paul Georgescu, *Destin și istorie*, RL, 1974, 24; Nicolae Manolescu, *Polemică și cultură*, RL, 1974, 39; Iorgulescu, *Rondul*, 153-159; Simion, *Scriitori*, I, 501-532; Mihai Ungheanu, *Proza nu are suflul viului*, LCF, 1975, 25; Ciobanu, *Incursiuni*, 160-165; Ardeleanu, *Opinii*, 67-71; Balotă, *Universul*, 165-192; Culcer, *Citind*, 41-44, 179-186, 204-207; Florin Manolescu, „*Racul*”, FLC, 1976, 49; Liviu Petrescu, *Sub zodia racului*, TR, 1976, 51; Const. Ciopraga, *Romane-meditație*, RL, 1977, 20; Ștefănescu, *Preludiu*, 182-190; Ungureanu, *Proză*, 157-165; Georgescu, *Volume*, 32-37; Georgeta Horodincă, *Studii literare*, București, 1978, 160-227; Regman, *Explorări*, 20-28, 192-200; Mioara Apolzan, *Casa ficțiunii*, Cluj-Napoca, 1979, 154-184; Florin Mugur, *Profesiunea de scriitor*, București, 1979, 154-175; Ion Vitner, *Alexandru Ivasiuc. Înfruntarea contrariilor*, București, 1980; *Alexandru Ivasiuc interpretat de...*, îngr. și pref. Constantin Preda, București, 1980; Steinhardt, *Incertitudini*, 144-149; Voicu Bugariu, *Analogon*, București, 1981, 108-116; Crohmălniceanu, *Pâinea noastră*, 220-225; Gorcea, *Structură*, 179-181; Manolescu, *Arca*, II, 220-254; Livescu, *Scene*, 171-176; Lăzărescu, *Romanul*, 249-267; Teșosu, *Viața*, 133-142; Manolescu, *Teme*, VI, 125-128, VII, 203-207; Holban, *Profiluri*, 204-218; Ștefănescu, *Prim-plan*, 177-181; Cosma, *Romanul*, I, 136-141; Cristian Moraru, *Proza lui Alexandru Ivasiuc*,

București, 1988; Leonte, *Prozatori*, II, 184-226; Lovinescu, *Unde scurte*, I, 395-398, 486-489; Micu, *Scurtă ist.*, III, 159-165; Petrescu, *Studii transilvane*, 63-77; Perian, *Pagini*, 113-127; *Dicț. analitic*, I, 43-44, 234-235, 251-253, IV, 11-14; *Dicț. esențial*, 423-426; Sanda Cordoș, *Alexandru Ivasiuc*, Brașov, 2001; Manolescu, *Lista*, II, 170-186; Popa, *Ist. lit.*, II, 743-745; Alex. Ștefănescu, *Alexandru Ivasiuc*, RL, 2003, 28. L.H.

IVAȘCU, George (22.VII.1911, Cerțești, j. Galați — 21.VI.1988, București), gazetar, critic și istoric literar. Este fiul Mariei (n. Bulgaru) și al lui Dumitru Ivașcu. Urmează liceul la Bârlad (absolvindu-l în 1929) și Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Iași (luându-și licența în 1933). În 1975 a obținut titlul de doctor în filologie, cu teza *Istoria literaturii române, I. De la începuturi până la Junimea*. Paralel cu activitatea publicistică, a desfășurat și una didactică în cadrul Facultății de Filologie a Universității din București, unde între 1958 și 1968 a fost și șeful Catedrei de istoria literaturii române. A debutat în 1934, cu o cronică literară, în revista „Manifest”, la care a fost unul dintre redactori, iar editorial, cu o culegere de articole, *Confruntări literare* (1966), după ce întocmise o antologie a reportajului românesc de la 1829 la 1866, *Reflector peste timp*, apărută în

George Ivașcu, Eugen Jebeleanu și Radu Popescu

1964. Întreaga activitate a lui I. stă sub semnul jurnalisticii atât ca tip de abordare a fenomenului literar și ca stil/limbaj al demersului critic, cât și ca activitate în sine, de la publicistica politică și culturală până la întemeierea, organizarea și conducerea unor gazete. Ucenicia și-a făcut-o ca secretar de redacție la „Jurnalul literar” al lui G. Călinescu (1939), o diagramă a acestei activități constituind-o amănunțitele relatări redacționale din scrisorile către director publicate în volumul al doilea din *Confruntări literare*. Între 1955 și 1971 a condus revista „Contemporanul”, iar din 1971 până la moarte — „România literară”, unde a susținut și o rubrică de actualități politice. A mai fost redactor-șef la ziarul „Victoria” al lui N.D. Cocea în anii 1945–1946, al lunarului de politică externă „Lumea” între 1963 și 1966, al revistelor „Arcades” și „Revue roumaine”. A colaborat la „Însemnări ieșene” și la „Iașul” cu articole literare și de politică externă, „România liberă”, „Lupta de clasă” (la rubrica „Istorie și critică literară”), „Gazeta literară”, „Luceafărul”, „Viața românească”, „Analele Universității București”, „Cahiers roumains d'études littéraires” ș.a. Membru al

Partidului Comunist Român încă din perioada de ilegalitate a acestuia, în 1948 e implicat în procesul grupului Lucrețiu Pătrășcanu și condamnat mai întâi la moarte, apoi la temniță grea, pentru ca în 1954, după revizuirea procesului, să fie declarat nevinovat și eliberat. A fost membru al Consiliului Ziariștilor din România, responsabil al Centrului Român al Asociației Internaționale a Criticilor Literari începând cu 1971 și membru în comitetul executiv al acesteia.

Formația lui I. a fost marcată de critica deterministă, pozitivă și marxistă, dar și de modelul determinismului mai suplu al lui G. Ibrăileanu — profesor admirat de tânărul comentator literar —, ca și de înclinația acestuia către ideologia literară. Un alt model este G. Călinescu, teoreticianul criticii creatoare, dar și autorul *Istoriei literaturii române de la origini până în prezent* din 1941, care încă din paginile „Jurnalului literar” și apoi în marea lui sinteză îl menționa pe I., „excelentul deocamdată jurnalist literar”. Călinescu intuia astfel una dintre coordonatele activității lui I., care s-a mărturisit el însuși, mai târziu, drept „ziarist militant”, înțelegând militantismul ca „mediere” între personalitatea culturală și opinia publică, ca

factor de „orientare” și „educare” a gustului, nu doar de informare. Intervențiile lui, chiar și atunci când înclină spre forma de studiu, păstrează un aer de propedeutică și de onorabilă vulgarizare didactică. De o asemenea factură sunt cele câteva articole literare din *Jurnal ieșean* (1971), unde marea majoritate a cuprinsului o constituie comentariile de politică internă și europeană, și cele mai multe dintre cele strănse în *Confruntări literare* (I-III, 1966-1988). Aici, pe lângă cronicile literare scrise în maniera foiletonisticii fără pretenții, se află câteva studii, între care cel despre Creangă (*Semnificația operei*, 1937) este remarcabil prin modernitatea analizei. Criticul apelează la structuralismul promovat de René Wellek (*The Literary History*), prezentat după buletinul Cercului Lingvistic de la Praga din 1936. Fără să o numească astfel, I. se oprește exclusiv asupra literarității operei lui Ion Creangă, remarcând specificul râsului („jovial” și „bonom”) și, în premieră, dramaticitatea. Demne de interes sunt și comentariile la Mihai Eminescu („scenografia ideilor” în *Memento mori*, peisajul *ciné-vérité* din poeme ca *Priese orașul...*) și Calistrat Hogaș („peisagist al sublimului”, interpret panteist al universului). Preferinței pentru presa literară îi datorează I. și o primă antologie a reportajului românesc subîntinzând epoca 1829-1866: *Reflector peste timp*. Culegerea cuprinde multe texte din pagini de revistă, pe care antologatorul le transcrie acribios. Cea de-a doua coordonată a personalității lui I. este relevantă pentru prima dată mai clar de o altă culegere, *Din istoria teoriei și criticii literare românești. 1812-1866* (I, 1967), care reflectă înclinația pentru istoria ideilor, a ideologiei literare. Lucrarea — prevăzută, cum rar se întâmplă, și cu un indice tematic — a fost mult folosită la vremea sa și datorită faptului că marea majoritate a articolelor erau scoase pentru prima dată din paginile periodicelor și editate — cu scrupul filologic — în volum. *Istoria literaturii române* (I, 1969; Premiul Uniunii Scriitorilor) are în vedere, la rândul ei, mai cu seamă ideologia literară și culturală, surprinsă în contextul istoriei politice și sociale românești și europene. Cele cinci mari secțiuni — *Epoca genezelor* (sec. X-XVI), *De la o cultură medievală spre o cultură națională*, *Clasicii literaturii române vechi*, *Epoca „luminilor”*, *Constituirea literaturii române moderne* — se opresc înainte de Junimea, fiind guvernate în structura și orientarea lor de câteva idei generale, între care: caracterul unitar și organic al literaturii române, caracterul național și apartenența sa europeană. În mod evident (și declarat) *Istoria...* nu e străină de construcțiile lui G. Călinescu, în primul rând, ale lui N. Iorga, Ovid Densusianu, N. Cartoian, Șt. Ciobanu, D. Popovici, dar nici de un anume spirit al epocii în care a fost scrisă și care exalta, propagandistic, ideea națională, actualizând istoria nu o dată abuziv (de exemplu, capitolul *Mihai Viteazul în cultura română*). Fiind vorba mai ales de o istorie a ideologiei culturale și literare, decalajele cantitative dintre capitole devin explicabile. I. Budai-Deleanu, Costache Conachi, I. Heliade-Rădulescu, D. Bolintineanu, V. Alecsandri și N. Filimon sunt expediți ca scriitori, dar se insistă asupra reprezentanților Școlii Ardelene și a lui M. Kogălniceanu, N. Bălcescu sau Cezar Bolliac ca ideologi. O mare atenție (și un amplu spațiu) se acordă literaturii vechi și Școlii Ardelene —

privită de G. Călinescu „din avion” —, tratate aici cu o surprinzătoare erudiție istorică și literară. O idee inedită — însă discutabilă — e aceea că literatura religioasă are o pondere mult mai mică decât s-a crezut, ca și cărțile populare, și că, în schimb, „caracterul *masiv laic* al culturii noastre vechi” a fost ignorat (autorul ține să demonstreze, de pildă, rolul mare al „literaturii curților domnești”). *Istoria...* — care nu a mai continuat — cuprinde un bogat material iconografic, înțeles călinescian, ca parte integrantă a textului. Micromonografiile *Titu Maiorescu* (1972), *Dobrogeanu-Gherea* (1972) și *Nicolae Filimon* (1977) sunt lucrări de inițiere, scrise clar, accesibil, uneori într-o apăsată notă sociologizantă.

G. Ivașcu nu este un istoric literar de formulă clasică, ci mai degrabă un comentator de subiecte de istorie literară la un mod jurnalistic distins, cu pasiune pentru întreținerea unui cadru de cultură prin presa de specialitate. *Istoria literară este adusă la nivelul de circulație al bunurilor cotidiene și de informație accesibilă publicului nespecializat. Ideea istorico-literară a lui G. Călinescu va fi turnată în tiparele coloanei de revistă și de ziar.*

MARIN BUCUR

SCRIERI: *Confruntări literare*, I-III, București, 1966-1988; *Istoria literaturii române*, I, București, 1969; *Jurnal ieșean*, București, 1971; *Titu Maiorescu*, București, 1972; *Dobrogeanu-Gherea*, București, 1972; *101 tablete*, București, 1974; *Nicolae Filimon*, București, 1977; *Profil de epocă*, București, 1981. **Antologii:** *Reflector peste timp* (Din istoria reportajului românesc). I (1829-1866), București, 1964; *Din istoria teoriei și criticii literare românești. I* (1812-1866), București, 1967; *Cumpăna cuvântului*, București, 1978 (în colaborare cu Antoaneta Tănăsescu).

Repere bibliografice: Șerban Cioculescu, *O antologie a reportajului nostru*, GL, 1964, 49; Mircea Iorgulescu, *Rondul de noapte*, ARG, 1970, 4; Sasu, *Progresii*, 158-160; Ciobanu, *Panoramic*, 220-224; Stănescu, *Poeți și critici*, 155-161; Bucur, *Istoriografia*, 572-573; Mihăilescu, *Conceptul*, II, 193; Sângeorzan, *Anotimpurile*, 99-110; George Muntean, *Schiță de portret*, RITL, 1986, 4; Nicolae Mecu, *Demnitățile „criticii jurnaliste”*, RITL, 1986, 4; Mircea Iorgulescu, *Minte lucidă, spirit arzător*, RL, 1989, 25; *Dicț. scriit. rom.*, II, 670-672; Micu, *Ist. lit.*, 756-757; Popa, *Ist. lit.*, II, 1105; Zamfirescu, *Istorie*, II, 325-361. N.M.

IVĂNCEĂNU, Vintilă (26. XII. 1940, București), poet, prozator și dramaturg. Este fiul Anei Cleopatra (n. Aslan) și al lui Șerban Ivănceanu, cadru didactic la Facultatea de Drept din București. Învăță la Liceul „I.L. Caragiale” din București, absolvindu-l în 1957. S-a îndreptat spre o carieră la antipodul poeziei, cu studii la Școala Financiară (1957-1959) și la Academia de Studii Economice din București, încheiate în 1966. Studentul la secția evidență contabilă a debutat cu poezii în 1964 la revista „Contemporanul” și a publicat în „Luceafărul”, „Gazeta literară”, „Ramuri”, „Amfiteatru” ș.a. A frecventat cenaclul Junimea și cenaclul Uniunii Scriitorilor. Cartea sa de debut, *Cinste specială* (1967), este recomandată de prefața generoasă a lui Miron Radu Paraschivescu. În 1971 s-a stabilit la Viena, unde a publicat proză în limba germană și, după o experiență de editor, s-a consacrat regiei de teatru.

Considerat un reprezentant al „neovangardei românești” sau al unui al treilea val, integrat grupului de onirici (Leonid Dimov, D. Țepeneag, Virgil Mazilescu ș.a.) publicați în revista „Amfiteatru”, I. este un nonconformist atras de absurd și fantezie, cu spirit ludic și inventivitate. Insurgent cu expresie juvenilă, lui I. i-a plăcut să jongleze cu aluzii livrești și cu imagini. O sugestie pentru ce ar intenționa să fie poezia din *Cinste specială* e cuprinsă într-un *Sonet*: „Împerecheați-vă, cu-vinte,/ Ca plumb și pulbere în fiinte/ Vărsați din alfabet bor-hotul!” Violentarea relațiilor așa-zicând naturale pentru codul poetic al timpului nu se face în sensul „mai pur” al limpezirii logice, aceasta fiind chiar în opoziție cu proiectul lui I. Poetul cultivă atipicul logic și combinatoriu. Consecvent onirismului programatic, el operează permutări ale unor elemente luate din existentul empiric sau simbolic după o serie de reguli care aparțin aerului bizar, impregnate de libertăți, propriu ordonării percepției din vis. Structurarea versurilor mizează pe abrevierea relațiilor uzuale dintre obiecte, pe deformarea consecuțiilor, pe raționamente false sau absurde, pe disimularea într-o exersare mecanică a mecanismelor cauzale. Uneori perspectiva acestei poezii este motivată prin adecvarea ei la o conștiință infantilă: „S-a-ntors tata din război,/ Fără cap, fără cap,/ Noi ne-am dus pe la vecini,/ Țopăind, țopăind,/ Și ne-am lăudat că tata/ N-are cap, n-are cap./ Și pe tata l-am culcat/ Fără plâns, fără plâns,/ Într-un pat de-argilă albă/ Fără arcuri, fără arcuri./ Mama singur-a țipat,/ Numai mama, numai mama,/ A-nceput să-și smulgă părul/ Negru, negru, negru, negru./ Popa a cântat frumos,/ După carte, după carte,/ Apoi am plecat acasă/ Fără tata, fără tata” (*Cor de copii*). De cele mai multe ori însă „zborurile în supralogică” (Valeriu Cristea) sunt executate în vederea unei omologării prin sine a atitudinii: „Mo-nzile pe șina de tramvai/ Lângă femeile fără sutien/ Și-atâtea lacrimi de valet/ Pe morții slabi din anticameră./ Doamne, prietene/ De câte ori ți-am spus/ Că dincolo de trupul meu/E o holeră și o servitoare./ Prietene cerșind, un câine/ Să-ți muște zilnic mâna dreaptă./ Doamne, prietene cu pian din tată-n tată,/ Du-te și cântă la parăzi/ Cu clavicula spartă/ De un bufon ereditar./ Prietene, apasă pe accelerator până la fund,/ Până vei atinge viteza de circulație a morților.” Volumul următor, *Versuri* (1969), aduce câteva schimbări nu atât în ceea ce privește regulile de generare a poeziei, cât în delimitarea planului de referință pentru materialul care urmează să fie structurat. Trimiterile religioase abundă, ca și cele livrești, atitudinea poetului capătă dexterități mai evidente în sensul defuneriei ludice și al impertinenței imperturbabile, căci I. jonglează cu aceste surse ca și cum ar arunca în aer mingi colorate. Referințele sunt răstălmăcite, deformate, alăturate în bătaie de joc într-o vecinătate heterotopică, deci lipsită de alt sens decât acela dat de ineditul aiuristic al situației: „Viori albe ca niște vulpi, Iisuse/ Se preling, doi cu doi, peste suduri./ Cad din nori pe vertebre și nu se/ Aud decât lacrimi izbite în nuduri”; „Pe țărml de brilant și borangic/ Iubita mea, te-a azvârlit sârmanul,/ Precum la circ, în pauză, un pitic/ Își șterge de pe față sulimanul./ Din al tău pântec galben, pelicanul/ Ciungul dă de pomană la calic:/ Mațe de फिल्डे în-roșind Oceanul/ Iubita mea, ești alba Moby Dick!// Iubita

mea, și ești o cantilenă/ topită în grăsime de balenă/ Când soarele se varsă în adânc./ De marmoră și silex și porfire./ Ca untdelemnurile în tingere./ Iubita mea, din trupul tău mănânc.” Impresia, facilitată cu intenție cititorului, este de creație a unui François Villon contemporan și dement, care panoramează „Submarinele de aur/ Plutind prin creierul unui nebun”. Pentru proza lui I. caracteristic este „romanul” *Nemaipomenitele pățanii ale lui Milorad de Bouteille* (1970). Se recontextualizează aici, de la o distanță ironică și autoironică, biografiile și genealogiile întâlnite în romantism. Prelucrarea „izvoarelor” e realizată cu o ingenuitate prefăcută, de tip Borges: sursele fanteziste sunt consemnate, colate, luate în serios, corectate în părțile prea de tot incredibile, interpretate detectivistic în funcție de enciclopedia unor cunoștințe inventate. Sunt introduse și pasișate diverse subcoduri literare, fiind frunzărite registrele convenționale de genul aforismelor, panseurilor, schimbului epistolar. Personajul autorului este introdus prin jurnalul pe care îl ține și care nu e decât un pretext narativ pentru crearea unui spațiu în care să se întâlnească episodice „realitatea” autorului din carte cu „realitatea” pe care diaristul o scrie și față de care, de la un punct încolo, își pierde interesul: „Astăzi mi-au telefonat de la Biblioteca Academiei și m-au anunțat că în niște in-folii din sec. al XIV, recent achiziționate, cercetătorii au dibuit subsoluri masive privitoare la Dorothea și Nevermoor. Prea sunt complecși; mai ducă-se pe pustii!” În partea a doua a cărții apar așa-zisele scrieri ale lui Milorad de Bouteille, valorificând motive de natură senzațională, miraculoasă, morbidă, stranie, detectivistică, absurdă, fantastică, metaliterară. Cărțile lui I. apărute în România au fost traduse în limbile germană, suedeză, japoneză.

SCRIERI: *Cinste specială*, pref. Miron Radu Paraschivescu, București, 1967; *Până la dispariție*, București, 1968; ed. (Aus), tr. Heidi Dumreicher, Frankfurt am Main, 1971; *Versuri*, București, 1969; *Nemaipomenitele pățanii ale lui Milorad de Bouteille*, București, 1970; ed. (*Unser Vater der Drache*), tr. Heidi Dumreicher, Viena-München-Zürich, 1972; *Vulcaloborgul și frumoasa Beleponjă*, București, 1971; *Sodom*, Viena, 1978; *Stumm*, Viena, 1990; *Professionstheater. Spuren und Elemente von der Antike bis zur Gegenwart* (în colaborare cu Johannes C. Hoflehner), Köln, 1995; *ZeroKörper. Der abgeschaffte Mensch* (în colaborare cu Josef Schweikhardt), Viena, 1997; *Triebwerk Arkadien: 1899/1999. Zweimal Fin de Siècle* (în colaborare cu Josef Schweikhardt), Viena, 1999; *Begra*, Viena, 2000.

Repere bibliografice: Marian Popa, *Vintilă Ivănceanu sau Dreptul la tiribombă*, LCF, 1968, 10; D. Micu, „*Cinste specială*”, GL, 1968, 21; Mihail Petroveanu, „*Cinste specială*”, VR, 1968, 10; Valeriu Cristea, „*Până la dispariție*”, RL, 1969, 3; Mihai Ungheanu, „*Versuri*”, LCF, 1969, 8; Lucian Raicu, „*Versuri*”, RL, 1969, 11; Nicolae Manolescu, „*Versuri*”, „*Până la dispariție*”, CNT, 1969, 15; T. Tihan, *Mimetismul ermetic*, TR, 1969, 20; Virgil Ardeleanu, „*Până la dispariție*”, ST, 1969, 5; Ov. S. Crohmălniceanu, *Romane ale tinerilor*, VR, 1969, 5; Gabriel Dimisianu, *Un roman insolit*, RL, 1970, 18; Dan Laurențiu, „*Nemaipomenitele pățanii ale lui Milorad de Bouteille*”, LCF, 1971, 9; Nicolae Balotă, „*Nemaipomenitele pățanii ale lui Milorad de Bouteille*”, RL, 1971, 13; Mirela Roznoveanu, „*Nemaipomenitele pățanii ale lui Milorad de Bouteille*”, TMS, 1971, 3; Ruxandra Cesereanu, *Vintilă Ivănceanu și Evul Mediu modern*, RL, 1991, 30; I. Negoitescu, *Vintilă Ivănceanu, scriitor oniric*, CNP, 1991, 33; *Dict. scriit. rom. II*, 672-676; *Dict. analitic*, IV, 607-608; Manolescu, *Enciclopedia*, 424-425.

IVĂNESCU, Alexandru (17.III.1924, Cinișeuți, j. Orhei), poet și traducător. Începe școala în satul natal, dar familia este obligată să plece în refugiu, iar I. își continuă studiile la Craiova, unde își dă și bacalaureatul. Între 1944 și 1950 urmează Facultatea de Medicină din București. Până în 1958 este medic militar, apoi medic internist și psihiatru în capitală. A debutat cu două poezii în revista „Iașul literar” (1965), iar editorial, cu volumul *Balerina de fier*, apărut în 1970.

În versurile din *Balerina de fier I*, se definește ca un poet descriptiv animat de o vagă neliniște, fără o viziune proprie. Poemele, majoritatea pasteluri, sunt construite melodic, pe o structură muzicală repetitivă, apropiată de cea a baladelor minulesciene. Prozodia e tradiționalistă (versuri scurte, fără ingambament, rimate), notația descriptivă (inclusiv la nivel lexical) depășește rar pragul unui lirism factice, convențional. De cele mai multe ori imaginile se nasc prin asociații, analogii, dar există și imagini dispartate, metafore imprevizibile, reușite, care se pierd însă în contexte diluate. În poezia din *Peisaje* (1975), *Solii de toamnă* (1978) și *Arlechin* (1982) se continuă linia descriptiv-muzicală, dar o viziune mai personală pare că prinde contur în poeme de factură expresionist-onirică ori realizate prin tehnica, simbolistă, a sugestiei. *Arlechin* constituie zenitul operei lui I., versul capătă aici o mai conturată personalitate, articulat sub semnul lumii și a literaturii ca teatru. Primele poeme exersează încă maniera descriptivă în tonalitate elegiacă — un tablou dominat de înserări, păsări, șoapte, căderi —, în care eul poetic e mai mult o prezență discursivă decât lirică: „Ram de măslin purtam./ Șarg eram în amurgul/ de tamburină./ Mă-mpiedicam în cercuri — cercuri/ desprinse din siluete de cal/ galopând/ ah! în tăceri depărtându-se...” (*Elegie*). Câteva duriități, imagini percutante, oximoronice, tulbură ritmul egal al versurilor: „luna era cu flegmon”, „fluturi zboară, prin țeastă/ triști”, „ca o blană de animal bolnav/ seara cădea pe caldarâm”, „un Hristos cu dinți de cal/ rânjind la stele” etc. Pe măsură ce devine mai dur, poetul devine și mai livresc, iar majoritatea poemelor se desfășoară ca o bufonerie crudă, în care se amestecă Shakespeare, Whitman, Sofocle, Faulkner ș.a. Moartea, negrul, încremenirea și roata (calul încremenit, precum în *Proiect pentru un monument equestru*), absurda comedie umană și literară devin teme constante, de unde și cinismul, ironia, mizantropia ușor oraculară, care acum iau locul sentimentalismului. Apetența pentru discursiv rămâne, uneori cu izbucniri onirice ori expresioniste, adesea cu accente vădit whitmaniene (*Expoziții în vis*), dar există și câteva poeme concentrate, care se reduc la juxtapunerea unor cuvinte-simbol.

SCRIERI: *Balerina de fier*, cu ilustrații de Constantin Piliuță, București, 1970; *Peisaje*, București, 1975; *Solii de toamnă*, București, 1978; *Arlechin*, București, 1982. **Traduceri:** G. Bacovia, *Poezii — Stihii*, ed. bilingvă, București, 1972; *Povestea frumoasei Hacikazuki. Basme japoneze*, pref. Corneliu Bărbulescu, București, 1976; P.K. Iavorov, *Versuri*, pref. trad., București, 1977; Victor Sivetidid, *Fratele meu Prometeu*, București, 1980; Gheorghii Semeonov, *Dresură liberă*, pref. Tatiana Nicolescu, București, 1980; Liubomir Levcev, *Mănușa de fier*, pref. Vasile Nicolescu, București, 1980; Vladimir Makanin, *Portretul unei tinere femei*, București, 1983; *Frumoasa Otikubo. Povestea bătrânului Taketori*, pref. trad.,

București, 1986; Velimir Hlebnikov, *Opere alese*, îngr. și introd. trad., pref. Valeriu Cristea, București, 1999.

Repere bibliografice: Ilie Constantin, „*Balerina de fier*”, RL, 1970, 43; Gheorghe Lateș, „*Peisaje*”, CRC, 1975, 42; Mircea Iorgulescu, *Evoluții lirice*, RL, 1978, 26; Petru Senaci, „*Solii de toamnă*”, O, 1978, 49; *Lit. rom. cont.*, I, 716-717. R.D.

IVĂNESCU, Cezar (6.VIII.1941, Bârlad), poet și traducător. Este fiul Xantipei (n. Naum) și al lui Dumitru Ivănescu, medic veterinar. A absolvit Liceul „Gh. Roșca-Codreanu” din Bârlad (1959), după care a urmat cursurile Facultății de Filologie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași (1960-1966), obținând licența în 1968. Între 1969 și 1971 a fost, pe rând, profesor de limba și literatura română în Transilvania și în Moldova și redactor la „Almanahul literar” al Uniunii Scriitorilor și la revista „Argeș” din Pitești. Din 1971 începe spectacolele de muzică și poezie, acompaniat de propria-i orchestră, intitulată „Baaad”; reinviind tradiția menestrelilor medievali, poetul își pune pe muzică versurile, dar interpretează și poeme de Pindar, Rutebeuf, Villon, Baudelaire, Eminescu și Bacovia. În 1974 devine redactor al revistei „Lucașfărul”, poziție pe care o deține până în 1990. Din 2000 este director al Editurii Junimea din Iași. A debutat în 1959 în revista „Lucașfărul”, colaborând și la „Convorbiri literare”, „Orizont”, „România literară” ș.a. Cel dintâi volum, *Rod* (1968; Marele Premiu al Festivalului Național de Poezie de la Iași), deschide un ciclu în care vor intra *Rod III* (1975) și *Rod IV* (1977).

Poet senzual și fantast, în opera căruia rafinamentele moderniste se îmbină cu inspirația folclorică și lirica trubadurescă, I. are personalitatea originală și stranie a unui aed din vechime rătăcit printre contemporani. De la semnul exclamării cu care își începe fiecare strofă la tonalitatea arhaizantă, incantatorie a expresiei și la tendința reluării versurilor în refrene, poezia sa poartă pecetea unui lirism original, primitiv cu ostentație, în care textul nu mai este destinat lecturii, ci recitării. De altminteri, poetul își cântă versurile, acompaniindu-se la diverse instrumente muzicale, în spectacole ce-și propun să refacă o unitate originară pierdută. Volumele din ciclul *Rod*, construite în jurul a două simboluri divergente ca semnificație, dar psihic complementare — rodul, semn al comuniunii și integrării, și turnul, semn al izolării —, sunt mărturia impregnată de spaimă a durerii de a fi în lume, bocetul grav și sincopat al devenirii în timp: „!suferințele mari se făcură/ de cum am ieșit din tine,/ ca un ochi din orbită,/ toată căldura soarelui/ menită fu să mă usuce...!” Rodul nu este fructul matur al toamnei, cu coaja dură și rezistentă, ci floarea proaspăt fecundată, delicată și efemeră, germenul miraculos încolțit în grădina amniotic-paradisiacă. Nostalgia constitutivă a acestui lirism vizează, așadar, „mirabila sămânță”, clipa originară a existenței dincolo de care nu mai există decât devenire și moarte. Iar semnul definitiv, irevocabil al morții este trupul, veșmântul material a cărui contemplare provoacă oroare și dezgust: „!nu-și uită carnea tiparul ei ciudat/ veșnice creștete umede se-ndeasă spre mine,/ ca o pasăre deasupra unei oștiri le văd foind și mă

sperii." În fapt, e vorba de o senzualitate întoarsă, fără finalitate, în perspectiva căreia spaima de moarte devine spaimă de sexualitate, iar iubirea, „săgeata care a nimerit călcâiul lui Ahile”, nu este decât celălalt nume al descompunerii. Dualitatea Eros-Thanatos marchează întreaga viziune lirică a lui I., de la reluarea unor motive romantice consacrate, precum cel al tinerei fete pe patul morții, la coagularea alegorică a imaginii morții în figuri de nimfete: „! presimt cum va/ veni moartea/ [...] într-o dimineață/ ca aceasta, ducându-mă la apă am/ întâlnit o fetiță/ pe care ți-am arătat-o și ție./ numind-o un pic depravată,/ căci se purta cu o rochie albastră/ cu un umăr gol.../ am privit-o mai cu atenție/ și m-au surprins/ ochii ei încercânași enorm/ și buzele palide de femeie/ și glasul-i moale ca o deschidere de petale — / am întrebat-o: cine ești? tu ești?/ și mi-a răspuns: eu sunt!” Exasperat de amprenta telurică a condiției umane, într-o lume în care perfecțiunea și concretul senzorial se exclud reciproc, poetul închipuie ca refugiu împotriva angostei existențiale un tărâm fabulos, Baaadul, locul „transcendenței desăvârșite a morții”, în care devenirea este abolită. În cetatea imaginată, poetul nu este de găsit nici printre vii, nici printre morți, pentru că Baaadul este, asemenea limbului dantesc, un spațiu nespațial: „!La Baaad să nu mă cauți/

printre acei care mănâncă,/ urinează și înșeală,/ printre cei vii să nu mă cauți/ [...] nici printre cei ce-n taină/ se răsucesc în groapă/ spre a-și întoarce bucele/ spre crucea de deasupra.” Numele cu rezonanțe incantatorii al cetății poetice ideale va da și titlul următorului volum al lui I., apărut în condiții grafice de excepție. Atelier poetic și operă finită în același timp, *La Baaad* (1979) este constituit din trei mari cicluri poetice (*La Baaad, Sala de gimnastică și Amintiri din pădurea vieneză*), care oscilează între calitatea de document literar și existențial și notația poetică febrilă, între prozaic și sublim, într-o încercare meritorie de a surprinde originile înseși ale poeziei și ale actului creator. „Am voit — declară poetul — să creez o echivalență verbală a unui proces mintal: posesiunea conștiinței, «prezența», stare destul de rară, mai rară decât s-ar crede, unica manifestare posibilă a Grației.” Dincolo de experimentul literar, impresionant prin aplicație și dimensiuni, poemele poartă pecetea motivelor lirice obsesive, dintre care acela al morții transpare ca într-un filigran în imaginile vapoaze ale figurilor grațioase de gimnastică: „Sala de gimnastică ne-așteaptă/ Vom pași pe vârfuri doar/ Nimeni nu va ști că-n noaptea asta/ Vom veni în sală iar// Carnea albă-n noapte o să cânte/ Mușchii-or să se-ntindă lin/ Ca un cor de suflete ce-s gata/ Să-și ia zborul lor deplin// Marmora tăcută o să sune/ Țeasta când ne-o vom izbi — / Nu te teme,-i noaptea-n care sânge/ Sânge nu se va ivi — // [...] Sala de gimnastică ne-așteaptă/ Trupul cere zi de zi/ Mai frumos să facem Trupul Morții/ Și ușor ca-n prima zi.” În *Doina* (1983; Premiul „Mihai Eminescu” al Academiei Române și Premiul special al revistei „Lucașfăru”) cuprinzând poezia cea mai rafinată din punct de vedere formal a autorului, matca stilistică folclorică este supusă unor prelucrări și distilări de mare subtilitate, la capătul cărora versurile se ordonează într-un palimpsest muzical ce rezumă, în spirit postmodern, o întreagă evoluție literară, de la exuberanța bahică a stihurilor antonpannești („! Nu mă-mbăt de beătură/ De durerea mea mă-mbăt/ Beau otravă și pe gură/ Vorbe dulci ca mierea scot!”) la tonalitatea gravă și monocordă a lirismului bacovian („! merg și scriu — și scriu! — / și că te caut nu-ți promit,/ iar compun mintal,/ de când hârtia s-a scumpit,/ scriu pe creier,/ cu negreala de pe suflet,/ negru negru negru”). Ultim reprezentant al unei istorii ilustre, poetul contemplă cu spaimă, dar și cu un patetism ce disimulează satisfacția metafizică a martiriului, dizolvarea propriei creații și identității în oceanul de vorbe rostite de „străina gură” eminesciană, asimilată tradiției: „! gura-mi spune vorbe,/ nu știu-ale cui sunt,/ cum nu-și mai știu morții/ țărna subt pământ,/ nu-s de-aici, străinu-s/ de voi, Morților,/ și de tine, Maică/ a țărănilor!// [...] ! nu vin să vă judec./ nu vin să vă schimb,/ numa limba-n gură/ în tăcere-o plimb!// ! de-mi știam venitul,/ nu veneam deloc,/ focul ți-am cersit-l,/ Țară Nenoroc!// ! carnea mea curată/ arde-o bine, foc,/ gura-ți spune vorbe/ de cenușă-n loc,/ gura-ți spune vorbe/ de cenușă-n loc./ carnea mea curată/ arde-o bine, foc!” Punctul central al acestui exercițiu de mare adâncime formală și spirituală este, bineînțeles, rescrierea *Doinii* eminesciene, devenită în versiunea („varianta”) lui I. un poem inițiativ, în care tensiunea formală a versului se îmbină cu tonul profetic și

vizionar, iar mistica pitagoreică a numerelor cu gândirea metafizică indiană: „! sufletul meu a mirare/ cearcă unu, doi și trei,/ cearcă patru, dacă n-are/ șaptele mai mult temei,/ cearcă nouă și-ncercare/ sfântă dacă zecele-i// [...] cea că Numărul de Aur,/ în plai hiperborean,/ dup-aceia faurmaur,/ deschizându-l la Tețcani/ și văzând prin nori balaur,/ lup flământ de mii de ani, // și visând cel fir de aur,/ legând viețile-i colan,/ toată karma-i aduna-or/ în cel galeș plai nirvan,/ cum acelu Minotaur/ vergine și băietani; // mâinile cu-ale lor zece/ degete îmi sunt precept,/ toate-n mături le-oi petrece/ spre Eonul înțelept,/ care-o ști de altă Lege,/ de Frumos, de Bun și Drept.” Muzicalitatea versului eminescian, imposibil de recunoscut aici, se regăsește în poemele erotice, croite după modelul romanțelor: „! ți-ai crescut parcă anume/ părul cel mai lung din lume,/ ca-ntr-un giulgi să-ți ții într-însul/ trupul tău curat ca plânsul,/ lin pornit și-ncheiat lin,/ ca-ntr-o șoaptă de amin...// eu de-acuma ți-s străin...// nu mai vii și nu mai vin,/ să mă-mbăt de sfântu-ți vin,/ unde-i vin gălesc venin,/ eu de-acuma nu mai vin...// unde vin gălesc venin...” În *Sutrela muțeniei* (1994) se reface, în cheie proprie, sinteza spirituală dintre Orient și Occident, prin poeme în care filosofia esoterică a Asiei este turnată în tiparele rugăciunii creștine: „! cum vom ierta: cu/ brațele-amândouă/ cu limbile-amândouă/ cu-amândouă (Yin-Yang)/ vom săruta Călăul/ și Leprosul,/ așa cum Regii de odinioară,/ Regi harismatici prin leprozerii!” I. este, de asemenea, un traducător de marcă în peisajul cultural contemporan, realizând, împreună cu Maria Ivănescu, versiunile în limba română ale unora dintre operele cele mai importante ale lui Mircea Eliade. A mai fost încununat cu Premiul Uniunii Scriitorilor pentru volumul *Alte fragmente din Muzeon* (1992).

Cezar Ivănescu s-a impus în lirica actuală drept unul dintre poeții cei mai profunzi. Prin el s-a reîntrupat, într-un fel, imaginea de odinioară a trubadurului, a poetului pasional, deopotrivă literat și cântăreț, amplificată însă de o sensibilitate subtil-cinică și de o imaginație când voit naivă când erudită, pe care epoca lui Jaufré Rudel nu o cunoscuse.

PETRU POANTĂ

SCRIERI: *Rod*, București, 1968; *Rod III*, București, 1975; *Rod IV*, București, 1977; *La Baaad*, București, 1979; *Muzeon*, București, 1979; *Fragmente din Muzeon*, București, 1982; *Doina*, București, 1983; *Rod*, București, 1985; *Doina*, București, 1986; *Alte fragmente din Muzeon*, București, 1992; *Sutrela muțeniei*, Iași, 1994; *La Baaad. Poeme*, București, 1996; *Rosarium*, Timișoara, 1996; *Pentru Marin Preda*, București, 1996; *Timpul asasinilor* (în colaborare cu Stela Covaci), București, 1996; *Opera poetică*, I-II, Chișinău, 2000; *Efebul de la Marathon*, București, 2000; *Doina (Tatăl meu, Rusia)*, Iași, 2000; *Poeme*, Iași, 2001. **Antologii:** *Cântecul amintirii*, pref. edit., București, 1978. **Ediții:** Ronald Gasparic, *Plâns la zâmbetul meu: poeme, 1980-1991*, pref. edit., București, 1992 (în colaborare cu Vasile Andru); Petru Aruștei, *Moarte și renaștere. Supraviețuire*, Iași, 1994 (în colaborare cu Lucian Vasiliu). **Traduceri:** Mircea Eliade, *De la Zalmoxis la Genghis-Han*, pref. Em. Condurachi, București, 1980 (în colaborare cu Maria Ivănescu); *Eseuri. Mitul eternei reînnoțări. Mituri, vise și mistere*, București, 1991 (în colaborare cu Maria Ivănescu); *Făurari și alchimiiști*, București, 1996 (în colaborare cu Maria Ivănescu); *Mituri, vise și mistere*, București, 1998 (în colaborare cu Maria Ivănescu); *Mitul eternei reînnoțări*, București, 1999 (în colaborare cu Maria Ivănescu); *Magia și vrăjitoria în Europa din Evul Mediu până astăzi*, coordonator Robert Muchembled, București 1997 (în colaborare cu Maria Ivănescu); Blaise Pascal, *Cugetări*, Oradea, 1998 (în colaborare cu Maria Ivănescu); Michel de Saint Pierre, *Miliardarul*, București, 1998 (în colaborare cu Maria Ivănescu); Franz Kafka, *Scrisori*, București, 1998; Henri Troyat, *Teribilele țarine*, București, 1999.

Repere bibliografice: Dana Dumitriu, *Melancolia*, RL, 1975, 36; Laurențiu, *Eseuri*, 125-132; Iorgulescu, *Al doilea rond*, 299-307; Felea, *Aspecte*, I, 178-184; Alexiu, *Ideografii*, 106-109; Nițescu, *Poeți*, 269-278; Iorgulescu, *Scriitori*, 83-88; Poantă, *Radiografii*, I, 258-260; Dorcescu, *Embleme*, 176-181; Ruja, *Valori*, 104-107; Grigurcu, *Poeți*, 303-310; Alboiu, *Un poet*, 153-155; Sângeorzan, *Conversații*, 92-96; Căndoreanu, *Poeți*, 102-106; Crohmălniceanu, *Pâinea noastră*, 122-125; Iorgulescu, *Critică*, 66-69; Moraru, *Semnele*, 113-121; Sultana Craia, „*Fragmente din Muzeon*”, LCF, 1982, 18; Ciobanu, *Opera*, 174-177; Stănescu, *Jurnal*, II, 57-63; Gheorghiu, *Reflexe*, 91-97; Tuchilă, *Cetățile*, 281-310; Căndoreanu, *Printre poeți*, 108-114; Dobrescu, *Foiletoane*, III, 23-29; Tartler, *Melopoetica*, 67-70; Grigurcu, *Existența*, 276-280; Cisteleanu, *Poezie*, 91-99; Băileșteanu, *Aorist*, 99-103; Nicolae Manolescu, *Cimitirul vesel*, RL, 1993, 16; Claudiu Constantinescu, *Tantrisme*, RL, 1993, 16; Constantin, *Complicitatea*, 178-183; Negoiteșcu, *Scriitori contemporani*, 233-237; Ulici, *Lit. rom.*, I, 89-92; Dumitru Augustin Doman, *Poetul*, „*Calende*”, 1996, 4; Radu Mareș, *Dreptul la disperare*, TR, 1997, 13-14; Theodor Codreanu, *Eseu despre Cezar Ivănescu*, Târgoviște, 1997; *Dicț. analitic*, II, 318-319, IV, 46-48; Bucur, *Poeți optzeciști*, 116-117; *Dicț. esențial*, 426-428; Manolescu, *Lista*, I, 235-243; Popa, *Ist. lit.*, II, 530-533. L.H.

IVĂNESCU, Emil (8.VIII.1921, București — 4.VI.1943, Brașov), dramaturg și prozator. Este fiul Aurorei (n. Popârlan) și al lui Adam Ivănescu, inginer agronom, și fratele poetului Mircea Ivănescu. A absolvit Liceul „Spiru Haret” din București, unde a fost coleg de clasă cu Dinu Pillat și Alexandru Vona. A urmat în București doi ani de medicină și unul de farmacie. Personaj romantic, straniu, byronian — un fel de dandy tragic —, I. s-a sinucis, aparent fără vreun motiv (se poate bănui unul sentimental), la douăzeci și doi de ani, într-un gest de frondă împotriva absurdului existențial, după ce își anunțase intenția prietenilor și familiei și după ce efectuase câteva vizite ritualice de despărțire; gestul e amânat din cauza concertului unui

pianist celebru în epocă, Walter Gieseking. A publicat în „Vlăstarul”, revista Liceului „Spiru Haret”, eseuri și poezii, acestea din urmă scrise în limba franceză. A debutat cu proza *Al doilea erou al Mantalei* în revista „Albatros” (1941). A scris mai multe nuvele, un jurnal literar din care după 1990 au apărut câteva fragmente în „România literară” și în „Apostrof”, precum și două piese de teatru: *Artistul și Moartea*, publicată postum, și *Dialogii Psihopatului*, rămasă în manuscris.

Proza de debut a lui I. preia, în registru parodic, poza romantică a artistului nebun; nebunia este aici mimată, lucidă, ironică, autoironică și de sorginte livrescă. „Personajul”, care se poate identifica cu „autorul” (proza este o mică scenetă scrisă la persoana întâi), se trezește dintr-un vis revelator și, după un scurt monolog reflexiv, declară retoric: „Da, eram nebun”, apoi declamă din *Odă (în metru antic)* de Mihai Eminescu. El vrea să se creadă un al doilea erou al nuvelei gogolienă *Mantaua*, un nou Akaki Akakievici. Familia, trezită în miezul nopții, vine să asiste la scenă, dar, excedat de absurdul acestei „farse donquijotești”, tânărul îi trimite la culcare: „M-am plictisit să fiu nebun”, cu sentimentul că „ei” sunt mai nebuni. Bunica iese din scenă murmurând, abia acum, „chiar e nebun”. Această proză, probabil autobiografică, explică, pe cât se pare, un crez existențial și motivează „artistic” gestul sinuciderii reale: tânărul artist și-a luat „nebunia” foarte în serios, a vrut să îi convingă pe ceilalți că „drama artistului” nu este o poză, ci însăși realitatea lui. *Artistul și Moartea*, piesă într-un act cu un antract, a fost scrisă în 1942 și publicată în unicul număr al revistei „Agora” (1947) într-o versiune amputată, probabil din lipsă de spațiu, modificările aparținând lui Dinu Pillat, Al. Vona și prințului Sașa Wolkonski. O versiune mai apropiată de original a fost publicată de Mircea Ivănescu, cu o notă editorială semnată de Alexandru George, în revista sibiană „Euphorion” (1998). Personajele sunt Artistul, Moartea, Modelul (o fată) și „aparițiile” din antract, adică Subconștientul Artistului, Inconștientul Artistului, Spiritul inductiv, Spiritul deductiv, Fata din portret, Dama de Pică (personaj din Pușkin), Al. Dumas-tatăl. „Aparițiile” și Artistul se prind într-un joc carnavalesc năucitor, livresc și existențial, un „sublunar congres de umbre”, în care artistul „nebun”, bufon și înțelept, trebuie să-și înțeleagă viața și arta. Dialogurile dovedesc erudiție, o strălucire a replicii și a paradoxului în genul lui Oscar Wilde. În piesa lui I. Ibsen, Oscar Wilde, Shakespeare, Pușkin, Joyce, Lope de Vega, Cervantes, Gide, teatrul expresionist și teatrul absurdului, fantasticul eminescian și drama existențialistă se amestecă într-un puzzle enciclopedic autodevorator. Se poate afirma, fără îndoială, că antractul presupune o conștiință postmodernă a scriiturii dramatice: „E meritul meu: să scot din fraze moarte, arlequinade ce par noi... Nimic nu se pierde, totul se... citează”, spune Subconștientul Artistului. Ceea ce frapează în cele două texte publicate, ca și în *Dialogii Psihopatului*, piesa de rezistență a operei lui I., scrisă în 1941, încă nepublicată, este extraordinara conștiință a scriiturii, enciclopedismul livresc debordant, ludicul intertextual, adesea parodic, atât de (post)moderna construcție prin de-construcție. Literatura lui I., în special piesele de teatru și

jurnalul, constituie o dublă provocare pentru contemporaneitate: în primul rând, prin farmecul lor exploziv ele invită la o lectură dificilă, intelectuală, neconvențională și pasionantă, în al doilea rând, oferă o pradă rară pentru istoria literară, prin amestecul paradoxal de existențialism, simbolism, avangardism și postmodernism, toate acestea convocate la începutul anilor '40.

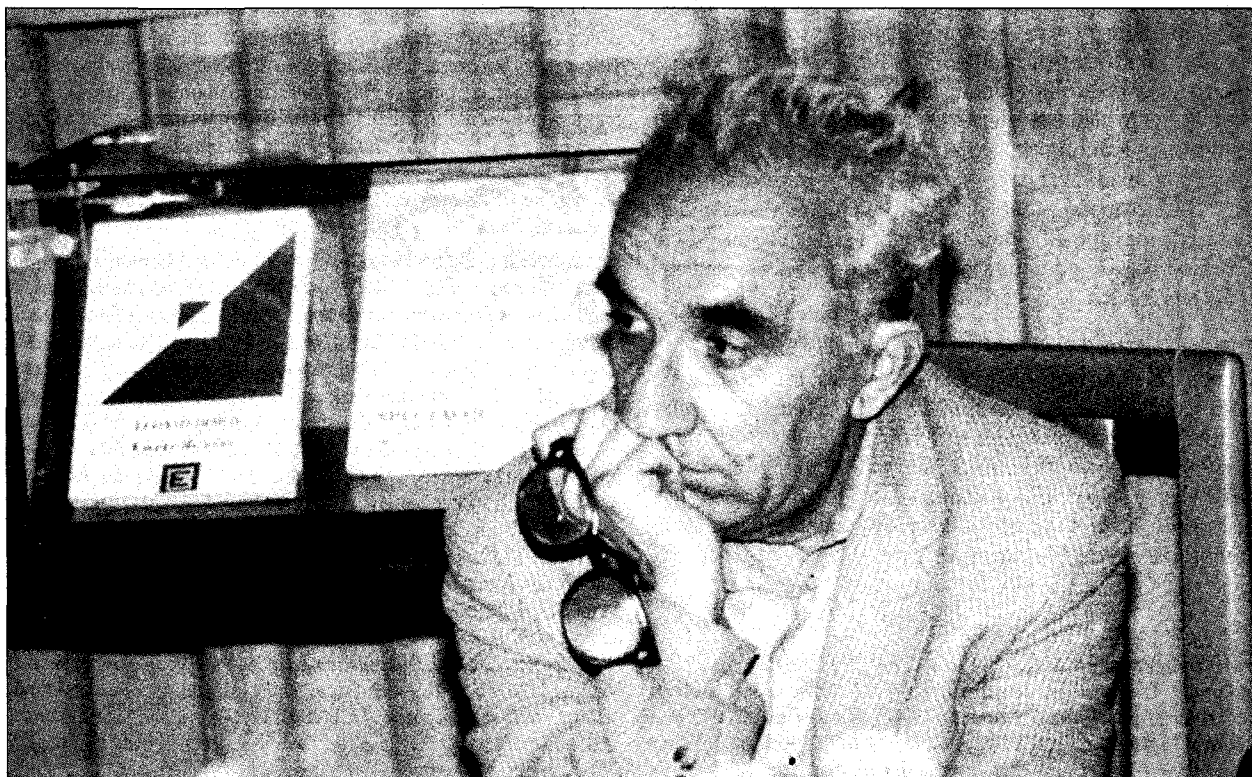
Repere bibliografice: Alexandru Vona, *Emil Ivănescu*, „Agora”, 1947; Manu, *Eseu*, 259–262; Raluca Dună, *Dincolo de Rimbaud și Cioran*, JL, 2002, 11–12. R.D.

IVĂNESCU, Mircea (26.III.1931, București), poet și traducător. Este fiul Aurorei (n. Popârlan) și al lui Adam Ivănescu, inginer agronom, și fratele lui Emil Ivănescu. A urmat Liceul „Spiru Haret” și Liceul „Sf. Sava” din București, absolvind tot aici Facultatea de Filologie, secția limba și literatura franceză (1954). A fost redactor la Agerpres, la revista „Lumea”, șef de secție la Editura pentru Literatură Universală (devenită Univers), la revista „Transilvania” (din 1972). Din 1980 se stabilește la Sibiu. În „Steaua” debutează ca poet (1958) și ca eseist (1960). Primul volum, *Versuri*, îi apare în 1968. A fost distins cu Premiul „Mihai Eminescu” al Academiei Române pentru *Poeme* (1970) și cu Premiul Asociației Scriitorilor din București pentru *Alte versuri* (1972), obținând ulterior numeroase alte premii, între care și Premiul Opera omnia.

Într-o vreme când poezia credea că se poate reînnoi experimentând asupra limbajului, I. experimenta asupra situațiilor poetice, inventându-și un spațiu personal, semireal, semnificativ, populat cu personaje semiimaginare, pornind însă de la modele reale, dintre care cel mai important este chiar cel care se descrie pe sine ca și cum ar fi un altul. „Nu trebuie să povestești în poezie” și „Poezia nu trebuie să fie reprezentare, serie de imagini” — iată cele două postulate pe care I. le neagă programatic. Poemele sale sunt întotdeauna epice, relatează mici întâmplări cotidiene, cu mare atenție pentru descrierea cadrului și a personajelor, se limitează voit la o acțiune aparent banală, exprimată prin gesturile cele mai firești ale protagoniștilor, totul cu scopul de a dezvălui raporturile secrete dintre aparență și esență sau de a arunca un vâl de ceață peste realitatea lumii, dincolo de care se ascunde adevărata ei esență tragică. A atinge marele adevăr al morții, al spaimii, al neantului din centrul universului vizibil — aceasta e tema fundamentală a poemelor lui I., reluată de la cea dintâi la cea din urmă carte, cu înclinarea, pe măsura trecerii timpului, de a acoperi tot mai mult sentimentul tragic al azvârlirii în lume printr-un verbiaj ce înlocuiește concretul relatării cu discursivul intelectual. O poetică negând conștient tot ce se considera a fi „poetic”, de la situațiile lirice excepționale (înlocuite cu mersul zilnic pe o stradă înzăpezită, cu un pahar băut la crâșma din colț, cu lectura ziarului) până la limbajul prețios al metaforelor întemeiate pe sinestezie sau pe etimologie, acestea fiind înlocuite cu vocabule cât mai exacte, alese din vocabularul unui intelectual fără prejudecata separării stilurilor. Tot subordonată relației esențiale a poetului cu lumea este relația de de-realizare a universului, de înlăturare a contururilor aparente, spre a sugera

sentimentul înstrăinării de sine, spaima de neant, perceperea morții ca prezență ubicuă — sentiment niciodată numit, dar tutelar, ca zeul ascuns, în poezia lui I. Dacă volumele sale nu s-ar numi, cu atâta obstinată voință de ștergere a urmelor, *Versuri, Poesii, Poeme*, ele s-ar putea reuni sub titlul generic *Despre irealitatea existenței*. Nimic din ce se întâmplă în poemele lui I. — unde se întâmplă întotdeauna ceva, fără de însemnătate — nu semnifică ceea ce ar crede cineva care ar percepe evenimentele și relatarea lor din afară. Sensul se află întotdeauna dincolo de fapte, într-un gol primordial, într-o absență care guvernează lumea. De aici, temele subiacente, dar recurente, ale poemelor despre descoperirea neantului din miezul lucrurilor: fascinația morții — a absenței vieții ca succesiune de gesturi semnificative, viața ca vis, amintirea — adică sublimarea a ceea ce este sub simțuri în ceea ce nu mai este decât în gând, dispariția concretului în chiar clipa exprimării lui. Iar toate subtemele irealității lumii se lasă guvernate de irealitatea eului, ascuns sub masca personajului narator „m. poet e”, zis mopete, prins, pe vremuri, în tot felul de relații cu prietenii lui, v. înnopteanu, dr. cabalu, el. midoff, i. nego-escu, și evoluând toți sub ochii batjocoritori ai prietenului tatălui lui Vasilescu. După ce prietenii lui mopete au dispărut (în poemele dinainte de 1989), mopete însuși, agonizant, începe să se efaeze, sufocat sub mască. A vorbi despre sinele înstrăinat de sine — procedeul cel mai cunoscut al literaturii existențialiste din vremea debutului lui I. — a devenit a vorbi despre sine ironic, detașat, ca și cum sinele — iată o vorbă pe care autorul nu o

prețuiește — n-ar fi decât golul acoperit de carcasa de care era atât de interesat prietenul tatălui lui Vasilescu. Până când a vorbi pur și simplu — de preferință monoton, adormitor —, a descrie în exces lumea a devenit carcasa care maschează irealitatea universului. Nu numai un câine de aer plimbă mopete, el se plimbă într-o lume ce devine — pe măsura rostirii — de aer. Într-o lume în care cuvântul nu mai semnifică, ci maschează. Al cărei sens — dacă există — nu stă în rostire. Unei viziuni dominate de categoriile negative nu îi poate corespunde decât o practică poetică a cuvântului care neagă lumea. Ironia — sensul întors — ca atitudine ontologică, înainte de a fi procedeu literar, se află în spatele zâmbetului lui mopete, care aruncă lumea în neant spre a o reinventa după legi personale: „v. înnopteanu în marele său pullover cu tunet/ de soare, se plimbă pe câmpul heraldic, și ori/ care din florile minunate de aici simte ade-seori/ privirea sa calmă. și încet, câte unul se încumetă// animalele piscăine, crocomur, rinocalul/ să-i iasă întru întâmpinare. v. înnopteanu/ trece nestânjenit. vremea — ea nu/ mai trece. S-a oprit. mai departe, dr. cabalu/ de la geamul serei sale privește voios/ cum v. înnopteanu cu delicata sa bufniță blondă trece./ cu încetul, pe câmpul heraldic se lasă o noapte cam rece.// și steaua lumină de scut se înalță încet, migălos/ dantelând cu lumină și umbră o inscripție peste noapte./ v. înnopteanu înaintează printre heraldice șoapte.” Este un univers în care s-ar simți la largul lor umbrele lui William Blake și Christian Morgenstern, englezii și-ar recunoaște structura de sonet îngropată sub experimentul ingambamentului și poate

chiar tipul de umor *pince-sans-rire*, totul însă combinat într-o atât de personală viziune, încât ingredientele își pierd aromele individuale spre a se topi într-un tot ce propune un „este ce nu există”. Motivele fundamentale ale poeziei lui I. apar „pe marginea lumii”: umbra, somnul, oglinda — marile metafore universale ale aneantizării materialității, prezente în chiar minuțioasa descriere a materialității: „oprit la marginea luminii, aici/ ca la marginea străzii, și ar trebui să cobori/ de pe bordura trotuarului, dacă vrei să treci dincolo/ să cobori ca de pe o treaptă foarte scundă, dar cât/ de mult totuși — oprit aici, la marginea soarelui/ cu lumina lui caldă peste ochii închiși, și știind/ că dincolo, odată ce-am coborât în această mare/ neschimbătoare de umbră, odată ce am trecut/ strada, și am să urc iarăși o treaptă mărunță/ ar putea fi la fel — numai că într-un timp răsturnat/ invers, ca într-o oglindă, în umbră,/ se cuvine deci să lăsăm acum să crească/ în noi valul acesta de somn — somn de culoare adâncă/ și caldă a soarelui, să adăstăm la marginea înceată/ a străzii bătute de soare — să stăm astfel o clipă/ leneș în lumină. căci dacă vom cobori/ de pe treapta aceasta începe timpu-n oglindă.” Poemul se numește *on the edge*. S-ar putea numi *a traversa o stradă înșorită ce se numește Styx*. Ceea ce frapează la un scriitor atât de cultivat, atât de subtil mânător al nuanțelor de limbaj, atât de bun cunoscător al trucurilor literare ce țin de narativ sau de liric este absența influențelor detectabile. O atmosferă poate fi evocată, uneori e cea a romanului gotic, a povestirilor cu fantome — într-o lume în care toți sunt fantome —, a unei Anglii cețoase, dar numai uneori și fără elemente de raportare concretă. Cultura și motivele literare au devenit de mult modalități de a percepe personal existența. Generația '80 și, în parte, generația '90 l-au recuperat pe I. ca pe un precursor. Dar pentru tinerii acestor ani, care au recurs la descrierea concretului cotidian, la detașarea ironică, la fantasticul inserat în banal, la intertextualitate, lumea există. Ei nu au sentimentul golului primordial care organizează la I. percepțiile. Trebuie adăugat că I. este unul dintre traducătorii eminenți ai unor capodopere ale literaturii contemporane, alegându-și lucrări de maximă dificultate lingvistică și de maximă deschidere filosofică: *Ulise* de James Joyce, romane de William Faulkner, *Omul fără însușiri* de Robert Musil ș.a.

Procesul de disoluție a schemelor poeziei tradiționale atinge, probabil, punctul extrem în versurile lui Mircea Ivănescu, cu obstinație prozaice, fără culoare și fără muzicalitate. [...] Depoetizând versul, el încearcă să-i dea o vigoare nouă prin transcrierea directă a stărilor de spirit în înlănțuirea lor normală. Aceasta este, în fapt, poezia sa: jurnalul unor stări de spirit, notarea fără artificii literare (afară doar de artificii în lămurirea oricărui artificiu!) a unor senzații ce ies din contactul cu obiectele trecute în memorie.

EUGEN SIMION

SCRIERI: *Versuri*, București, 1968; *Poeme*, București, 1970; *Poesii*, București, 1971; *Alte versuri*, București, 1972; *Alte poeme*, București, 1973; *Poem*, București, 1973; *Amintiri* (în colaborare cu Leonid Dimov și Florin Pucă), București, 1973; *Alte poezii*, Cluj-Napoca, 1976; *Poeme nouă*, București, 1983; *Alte poeme nouă*, București, 1986; *Commentarius*

perpetuus (Parabole) (în colaborare cu Rodica Braga), Cluj-Napoca, 1986; *Versuri vechi, nouă*, București, 1988; *Poeme vechi, nouă*, București, 1989; *Limitele puterii sau Mituirea martorilor* (în colaborare cu Iustin Panța), Sibiu, 1994; *Versuri*, postfață Ion Bogdan Lefter, București, 1996; *Poesii*, București, 1997; *Poesii vechi și nouă*, pref. Eugen Negrici, București, 1999; *Aceleși versuri*, Cluj-Napoca, 2002; *versuri poeme poezii altele aceleși vechi nouă*, îngr. și pref. Matei Călinescu, Iași, 2003; *Commentarius perpetuus 2* (în colaborare cu Rodica Braga), Sibiu, 2003. **Traduceri:** Lillian Hellman, *Vulpile*, București, 1963 (în colaborare cu Z. Florea); Francis Scott Fitzgerald, *Marele Gatsby*, pref. trad., București, 1967, *Blândețea nopții*, București, 1974; Henri Perruchot, *Viața lui Gauguin*, București, 1968; William Faulkner, *Zgomotul și furia*, București, 1971, *Absalom! Absalom!*, București, 1974, *Sartoris*, București, 1980, *Pogoară-te, Moise!*, București, 1991, *Recviem pentru o călugăriță*, București, 1995, *Sanctuar*, pref. Dan Grigorescu, București, 1996, *Hoțomanii — o reminescență*, pref. Mircea Mihăieș, București, 1998, *Steaguri în țărână*, București, 1999, *O parabolă*, postfață Mircea Mihăieș, București, 2000; Truman Capote, *Alte glasuri, alte încăperi*, București, 1977; Peter Beagle, *Ultima licornă*, București, 1977; Leonard Bernstein, *Cum să înțelegem muzica. Concerte pentru tineret*, București, 1982; James Joyce, *Ulise, I-II*, București, 1984; Franz Kafka, *Pagini de jurnal și corespondență*, pref. Al. Șahighian, București, 1984, *Opere complete, I-VI*, București, 1996-2000; *Poezie americană modernă și contemporană*, îngr. trad., pref. Ștefan Stoienescu, Cluj-Napoca, 1986; Paul Heyse, *Andrea Delphin. Răzburare și moarte la Veneția*, Craiova, 1991; Friedrich Nietzsche, *Nașterea filosofiei în epoca tragediei grecești*, pref. Vasile Muscă, Cluj-Napoca, 1992, *Ecce homo*, Cluj-Napoca, 1994; Rainer Maria Rilke, *Povestiri despre bunul Dumnezeu*, Cluj-Napoca, 1993; V. Volkoff, *Struțocămila*, îngr. Răzvan Bucuroiu, București, 1993; Mihail Solomon, *Mașagan*, București, 1993; Hannah Arendt, *Originile totalitarismului*, București, 1994 (în colaborare cu Ion Dur); Denis de Rougemont, *Partea diavolului*, București, 1994; Robert Musil, *Omul fără însușiri, I-V*, București, 1995; Sören Kierkegaard, *Scoala creștinismului*, București, 1995; Christoph Ransmayr, *Ultima lume*, București, 1996; Eugène van Isterbeek, *Ein meer van stilte — Un loc de tăcere*, ed. bilingvă, Sibiu, 1996 (în colaborare cu Aurel Covaci, Ileana Marinescu, Ion Mircea, Liliana Ursu); Jostein Gaarder, *Lumea Sofiei*, București, 1997; D.M. Thomas, *Hotelul alb*, București, 1999; Hermann Broch, *Somnambulii*, postfață Cornel Ungureanu, București, 2000; Susan Sontag, *Împotriva interpretării*, postfață Mihaela Anghelescu Irimia, București, 2000.

Repere bibliografice: Cristea, *Interpretări*, 187-190; Grigurcu, *Teritoriu*, 76-87; Nițescu, *Scylla*, 175-193; Andriescu, *Relief*, 94-100; Iorgulescu, *Rondul*, 75-79; Petroveanu, *Traietorii*, 235-243; Tomuș, *Istorie*, 237-241; Cristea, *Domeniul*, 110-113; Mincu, *Poezie*, 177-183; Piru, *Poezia*, II, 294-302; Ungheanu, *Arhipelaag*, 241-245; Alexiu, *Ideografii*, 157-160; Poantă, *Radiografii*, I, 175-178; Raicu, *Practica scrisului*, 334-338; Grigurcu, *Poezii*, 226-231; Alex. Ștefănescu, *Între da și nu*, București, 1982, 67-72; Raicu, *Fragmente*, 221-226; Braga, *Sensul*, 134-139; Flămând, *Intimitatea*, 114-140; Negrici, *Introducere*, 98-115; Pop, *Jocul*, 364-382; Grigurcu, *Existența*, 43-46; Micu, *Limbaje*, 167-181; Nicolae Manolescu, *Proustianism liric*, RL, 1986, 37; Eugen Simion, *Câteva parabole cu limpezimea lor aparentă*, RL, 1987, 7; Cistelean, *Poezie*, 22-44; Munteanu, *Jurnal*, IV, 159-163; Gheorghe Grigurcu, *Mircea Ivănescu sau Ficțiunea realului*, VR, 1989, 2; Micu, *Scurtă ist.*, II, 424-427; Pop, *Pagini*, 115-120; Cărtărescu, *Postmodernismul*, 314-317; Cistelean, *Top ten*, 9-11; Sorescu, *Lumea*, 223-228; Dicț. esențial, 428-430; Dicț. analitic, III, 358-360, IV, 367-369, 373-375; Manolescu, *Lista*, I, 103-109; Popa, *Ist. lit.*, II, 496-497; Raluca Dună, „Ceasul vrăjitoresc” al poeziei, LCF, 2003, 13; Matei Călinescu, *Poezia lui Mircea Ivănescu*, APF, 2003, 3-4; Al. Cistelean, *Mircea Ivănescu*, Brașov, 2003; Ion Bogdan Lefter, *5 poezii*, Pitești, 2003, 91-103. R.S.

IZBĂȘESCU, Gheorghe (8.IX.1935, Lăicăi, j. Argeș), poet. Este fiul Victoriei (n. Mirițescu) și al lui Gheorghe T. Izbășescu, funcționar. După ce face școala primară în satul natal, urmează Liceul „Ienăchiță Văcărescu” din Târgoviște, pe care îl va absolvi în 1953. În anul IV întrerupe cursurile la Facultatea de Filologie (secția slavistică) a Universității București, pentru a le încheia la Facultatea de Filologie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași (1970). Este profesor suplinitor și apoi profesor în comunele băcăuane Viișoara și Oituz, predă, din 1973, la Liceul Industrial de Chimie din Onești, oraș în care se va stabili. Organizează aici un cenaclu școlar, Zburătorul, și îngrijește trei culegeri ale elevilor (1976, 1983, 1996). Debutează în revista „Ateneu” (1979), iar editorial, cu *Viața în tablouri*, în 1984, în urma câștigării unui concurs organizat de Editura Albatros. Obține premiul revistei „Vatra” în 1984.

Încadrabil modelului optzecist, poetul vine, în pofida apartenenței la o altă generație, să illustreze cu fiecare volum „rețeta” unei întregi literaturi. „Priza la real”, „coborârea poeziei în stradă”, „noua sensibilitate”, formule care delimitează spațiul poeziei optzeciștilor, fac parte din opțiunea lui poetică. Structura poemelor este însă diferită, ele nu afectează indiferența față de regulă, nu sunt lungi, dezordonate, ci atent construite. Mai „sentimental” decât congenerii săi, I. înregistrează realul printr-o lentilă colosală. *Melodrama realului* (2003), o substanțială antologie de autor, este organizată în ordinea logică (și cronologică) a creației: *Viața în tablouri*, *Garsoniera 49*, *Coborârea din tablouri*, *Ansamblul de manevre*, *Melodrama realului*, *Gura mea e un oraș viitor*. Noutatea acestei retrospective constă în construcția volumului, rolul de prolog și epilog jucându-l ciclurile *Rame captive din Ithaca* și *Cântece de mântuire*. Mitologizarea orașului în care trăiește, schimbarea la față a împrejurimilor și împrejurărilor — iată noutatea de viziune la I. și totodată formula lui poetică. Apelul la mitologie aduce în spațiul poetic toată Grecia veche: Ulise, Agamemnon, Casandra, Circe, Ahile populează domestic „garsoniera 49”, dacă nu o mută „de la Troiș la Troia”. Chiar și un banal spital devine „Casa lui Hipocrate”. Glisarea între real și imaginar, mitologie și biografie, erotismul sunt teme care circulă în toată creația poetului. Nesemnând deloc cu Beatrice, cum s-a afirmat, femeia din poezia lui I. e mai curând „logodnică de-a pururi, soție niciodată”, ca în poezia lui Tudor Arghezi. Că partenera lui Ulise nu e Penelopa, spune direct poetul — femeia care ocupă scena în poezia lui e Miriamida, inspiratoare a unei iubiri mai degrabă carnale decât spirituale, antipodul Penelopei ca simbol al fidelității în iubire. Ultimul grupaj de poeme, *Cântece de mântuire*, e cel care schimbă registrul poetic. Cântecele „de mântuire” sunt mai degrabă tradiționaliste și nostalgice decât optzeciste. „Mântuirea” o caută acum poetul nu în mitic, ci în explorarea amintirii, a imaginii satului natal, Lăicăi. Mama și tata „coborând din tablouri” refac, dramatic, Olimpul personal, singurul far cu adevărat călăuzitor în viața omului prins în „melodrama realului”.

SCRIERI: *Viața în tablouri*, București, 1984; *Garsoniera 49*, Iași, 1985; *Coborârea din tablouri*, Bacău, 1993; *Ansamblul de manevre*, Bacău, 1993;

Ulise al orașului, Bacău, 1994; *Melodrama realului*, Iași, 1995; *Gura mea e un oraș viitor*, Timișoara, 1997; *Mâna cu efect întârziat*, Timișoara, 1997; *Cântece de mântuire*, Botoșani, 1998; *Muza din tomberon*, Timișoara, 1998; *Mona-Ra*, Timișoara, 2000; *Ansamblul de manevre. Mică epopee apretată*, Cluj-Napoca, 2003; *Melodrama realului*, pref. Nicolae Oprea, postfață Ștefan Borbély, București, 2003; *Salonul de vară*, Cluj-Napoca, 2003.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, „*Viața în tablouri*”, RL, 1984, 51; Radu Călin Cristea, „*Viața în tablouri*”, F, 1984, 12; Constanța Buzea, „*Viața în tablouri*”, AFT, 1985, 2; Constantin Pricop, „*Viața în tablouri*”, CL, 1985, 2; Nicolae Turtureanu, „*Viața în tablouri*”, CRC, 1985, 8; Octavian Voicu, „*Viața în tablouri*”, ATN, 1985, 6; Al. Călinescu, „*Viața în tablouri*”, CRC, 1985, 30; Nicolae Oprea, „*Viața în tablouri*”, ARG, 1985, 9; Gellu Dorian, „*Garsoniera 49*”, ATN, 1985, 11; A.I. Brumar, „*Garsoniera 49*”, AST, 1985, 11; Ion Tudor Sovian, „*Garsoniera 49*”, ATN, 1986, 5; George Popescu, „*Garsoniera 49*”, R, 1987, 5; Ion Cristofor, *Manevrele de primăvară ale poeziei*, TR, 1993, 16; Bucur Demetrian, *Omitologie poetică*, R, 1993, 5; Teposu, *Istoria*, 56-57; Ștefan Ion Ghilimescu, *Poezia și comediile istoriei*, LCF, 1996, 10; Em. Galaicu-Păun, *Despre „viața la granița limbii”*, VTRA, 1998, 3; *Dicț. lit. rom.*, II, 680-681. Mr.F.

IZBÂNDA, ziar apărut la București de la 29 octombrie 1918 până în 11 iunie 1922. Are ca supliment literar „Izbânda ilustrată”, ce apare în corpul ziarului. Cei care conduc I. sunt Const. Graur, Iosif Nădejde și Em. Socor. Ei se declară reprezentanți ai „păturilor celor mai largi ale maselor populare”, ziarul îmbrățișând „toate cauzele drepte”: votul universal, pământ pentru țărani, apărarea drepturilor muncitorești. E. Lovinescu semnează articolul *După doi ani de tăcere*, Em. Socor scrie *În România de mâine*, iar Iosif Nădejde, necrologurile I.C. Frimu și B. Nemțeanu, în timp ce Radu D. Rosetti oferă versuri, Petre Grădișteanu, *Amintiri parlamentare*, iar N.N. Tonitza este autorul însemnărilor intitulate *Problema artelor frumoase în România*. În anii următori textele literare se înmulțesc. Colaborează cu versuri F. Aderca, Mihai Codreanu, G. Bacovia, cu proză — C. Răuleț, I. Peltz. „Cronica literară” este susținută de F. Aderca (de pildă, la volumul *În munții Neamțului* de Calistrat Hogaș), cea „dramatică” de Paul I. Prodan (la piesa *Moartea lui Dante* de N. Iorga). G. Bacovia semnează eseu *Zborul cărților*, Șt. Zeletin, articolele *Revoluția burgheză în România* și *Dezvoltarea socială a României*, F. Aderca, *Mișcarea literară*. După necrologul *Duiliu Zamfirescu*, este reproducă o poezie a acestuia, *Crinul*. Șt. Braborescu traduce fragmente din *Hamlet* de Shakespeare, Const. A.I. Ghica, versuri din Heine și Henri de Régnier. Alți colaboratori: Traian Lalescu, H. Sanielevici, I. Duscian, Iosif Nădejde. I.H.

IZVERNA, Pan (pseudonim al lui Pantelie Tărăbăc; 27.VII.1937, Malovăț, j. Mehedinți), poet, prozator și traducător. Este fiul Mariei (n. Hurduc), moașă, și al lui Alexandru Tărăbăc, învățător. A urmat școala primară în comuna natală (1943-1947) și Liceul „Traian” din Turnu Severin (1947-1954). Absolvind Facultatea de Medicină din București (1961), a profestat medicina generală și pediatria în mai multe localități din județele Bacău, Călărași, Constanța și Prahova până în 1975, când a renunțat,

dedicându-se activității literare. Începând din 1965 a publicat proze în „Lucașfăruș”, iar „România literară” l-a lansat în 1969 ca poet. Prima lui carte, *Arhipelag de noapte*, apare în 1971. A realizat numeroase traduceri, majoritatea în colaborare cu Mioara Izverna, soția sa, din Aloysius Bertrand, Chateaubriand, Buffon, Théophile Gautier, Gustave Flaubert, Frédéric Masson ș.a.

Ca poet și prozator, I. se distinge prin marea disponibilitate de a parcurge mai multe registre lirice și epice, abordând variate modalități compoziționale. Poezia lui, gravă, profundă, face deseori apel la fabulos și mitologic. Dacă în *Arhipelag de noapte* poetul se caută pe sine cu o vibrație sentimentală reținută, în *Cuaternar* (1972) personalitatea lui se manifestă original, într-o tonalitate sobră, prin „evocarea” unor stări dintr-o existență primordială. I. se dovedește un desăvârșit continuator în contemporaneitate al lui Al. Macedonski prin tehnica și rafinamentul rondelului, cele două volume de poeme compuse în această dificilă formă fixă, *Rondelul tainelor* (1974) și *Rondelurile* (1983), fiind realizate impecabil. Frecvente sunt aici pendulările între faustic și teluric, ca și incursiunile exotice, cu imagini din Orient (*Rondelul din Baalbek*, *Rondelul apei din Islam*), însă ponderea o dețin simbolurile din mitologie, personaje precum Neptun, Pan, Orfeu, Narcis. Rondelurile din ciclul *Orfice* se disting prin viziunea modernă pe care o proiectează asupra ipostazierii poetului și a condiției lui. Poemele din volumul *Anamnesis* (1986), pedălând pe discrete acorduri bacoviene, sunt construite în jurul unor memorări și trăiri revoluate. Între ele, ciclul *Cronica nopților și a anotimpurilor* se evidențiază prin peisajele autumnale, desfășurate într-o fastuoasă, rafinată paletă cromatică. Prozele reunite în volumul *Bătrânul anticar* (1991) îmbină ingenios referințe livrești și elemente de limbaj curent, trimiteri mitologice și termeni de argou, articulând perioade de o savuroasă amplitudine poetică, în care răzbat ecouri pitorești și exotice din *Craii de Curtea-Veche* a lui Mateiu I. Caragiale, precum în *Cronica scurtă a unei expediții uriașe*. Prozele au în genere, ca ax ordonator, o metaforă sau un simbol. Unele ilustrează tema *vanitas vanitatum*, demonstrând prin trama narativă zădărnicia eforturilor omenești pe drumul spinos al împlinirii unui vis, a unui ideal. În altele (*Omul și nisipul*, *Bătrânul anticar*, *În hrubă*, *Trenul de dimineață*), cu toate că accentul cade pe fantazarea onirică și pe halucinația controlată, narațiunea este atât de sigur implicată în acțiune și real încât hotarul dintre firească și straniu devine difuz. De o cu totul altă factură sunt prozele din ciclul *Vârsta de bronz*, evocând personaje și întâmplări din mitologia greacă, cu o discretă intenție ironică, moralizatoare.

SCRIERI: *Arhipelag de noapte*, București, 1971; *Cuaternar*, București, 1972; *Rondelul tainelor*, București, 1974; *Rondelurile*, București, 1983; *Anamnesis*, București, 1986; *Bătrânul anticar*, București, 1991; *Epifaniile poetului și ale poeziei*, București, 2000. **Traduceri:** Aloysius Bertrand, *Gaspard de la Nuit*, București, 1977 (în colaborare cu Irina Mavrodin); Chateaubriand, *Călătorii*, București, 1978; Buffon, *Pagini din „Istoria naturală”*, București, 1981, *Istoria naturală*, București, 1984 (în colaborare cu Mioara Izverna); Théophile Gautier, *Călătorie în Italia*, București, 1983 (în colaborare cu Mioara Izverna), *Călătorie în Spania*, București,

1985 (în colaborare cu Mioara Izverna); *Istoria romantismului. Amintiri romantice și portrete*, București, 1990 (în colaborare cu Mioara Izverna); Fustel De Coulanges, *Cetatea antică*, I-II, pref. Radu Florescu, București, 1984 (în colaborare cu Mioara Izverna); Gustave Flaubert, *Jurnal de călătorie*, București, 1985 (în colaborare cu Mioara Izverna); Vladislav Folkierski, *Între clasicism și romantism*, București, 1987 (în colaborare cu Mioara Izverna); Gustave Glotz, *Cetatea greacă*, București, 1990; Frédéric Masson, *Napoleon și iubirea*, București, 1991 (în colaborare cu Mioara Izverna); Alexis Carrel, *Rugăciunea*, București, 1996.

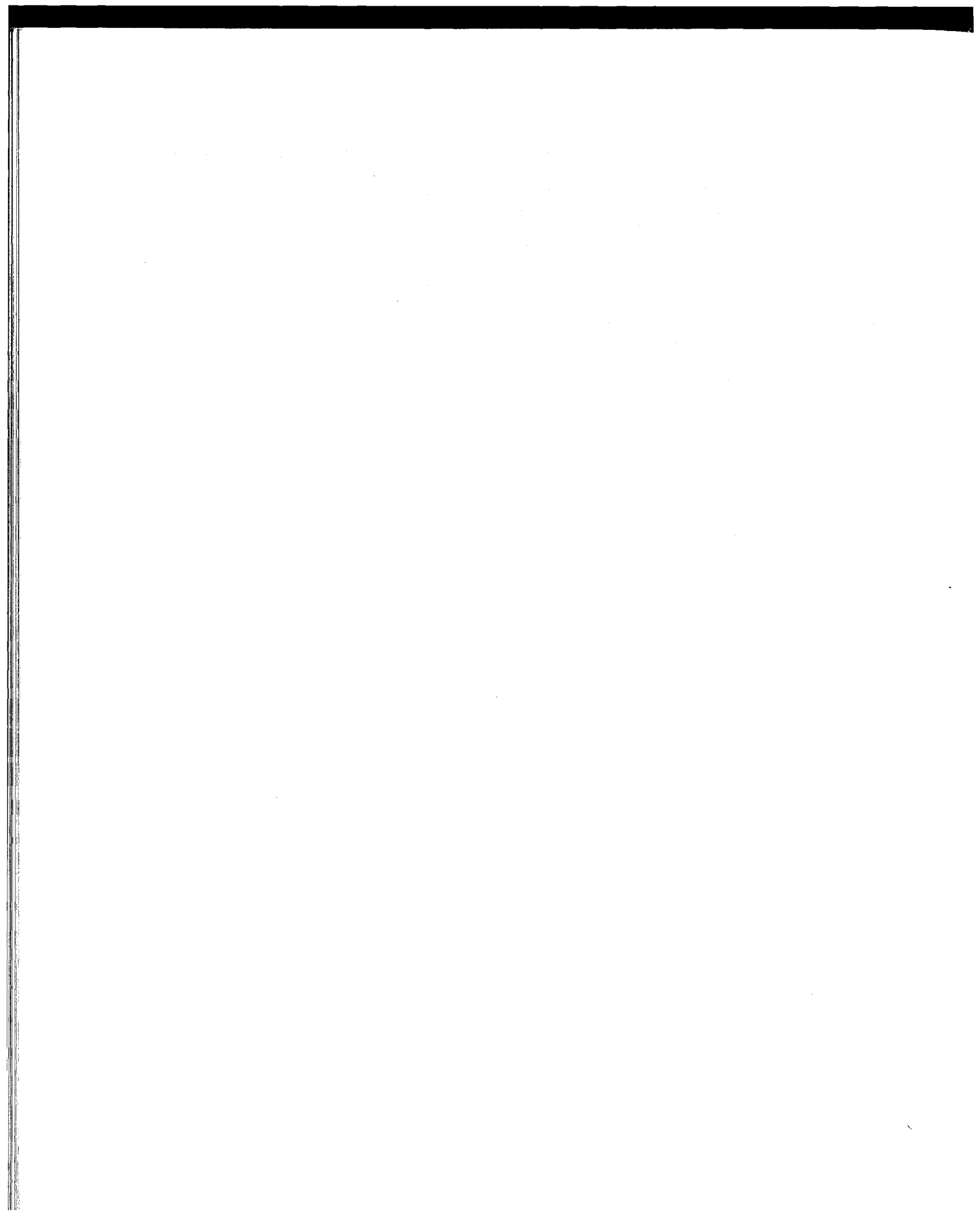
Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, „*Arhipelag de noapte*”, CNT, 1971, 10; Dan Cristea, „*Arhipelag de noapte*”, RL, 1971, 11; Aureliu Goci, „*Cuaternar*”, CRC, 1973, 24; N. Preplăceanu, „*Cuaternar*”, TR, 1973, 38; Alboiu, *Un poet*, 179–180; Alexandru Horia, „*Anamnesis*”, LCF, 1987, 12; Teodor Vărgolici, „*Bătrânul anticar*”, ALA, 1991, 84; Gheorghe Grigurcu, *Lirism și civilizație*, CNP, 1995, 5; *Dict. scriit. rom.*, II, 681–682. T.V.

IZVOARE DE FILOSOFIE, publicație apărută la București, anual, în 1942 și în 1943. Redacția e compusă din Constantin Floru, Constantin Noica și Mircea Vulcănescu, toți trei cunoscuți și ca esești literari. I. de f. acordă atenție mentorului generației, Nae Ionescu, cărui i se publică lecția de deschidere de la Universitatea din București (*Funcțiunea epistemologică a iubirii*). Alte texte aparțin lui Mircea Vulcănescu (*Două tipuri de filosofie medievală, Dimensiunea românească a existenței*), Constantin Noica (*Unu și multiplu*) și Octav Onicescu (*Despre infinit*). Se traduc texte din Anaxagoras, Melissos, Augustin, Hegel. Mai colaborează Alice Botez. M.Pp.

IZVORAȘUL, publicație apărută la Bistrița, în județul Mehedinți, lunar, din iunie 1919 până la 1 ianuarie 1941, sub conducerea lui Gh. N. Dumitrescu-Bistrița și a soției sale, Olimpia Dumitrescu. Subtitlul inițial este „*Revistă de muzică populară*”, din 1922, „*Revista de muzică, artă populară și folclor*”, iar în ultimii ani de existență, „*Revistă de muzică, artă națională, folclor și teatru sătesc*”. Ființând în faza romantică de culegere a creațiilor populare, I. a antrenat un mare număr de culegători de folclor, cu deosebire învățători, preoți și profesori din lumea satelor. Este prima revistă de folclor muzical din România și a reușit să tipărească în două decenii aproximativ două mii de texte și melodii. Pe lângă textele propriu-zise, sunt inserate utile medalioane despre o serie de folcloriști, semnate de Gh. N. Dumitrescu-Bistrița, G.T. Niculescu-Varone și C. Ciobotea. În afara numeroaselor semne de prețuire primite de la personalități din țară (între alții, Simion Mehedinți, N. Iorga, Adrian Maniu, I. Simionescu, V. Bogrea, Sabin Drăgoi), I. s-a bucurat de popularitate și peste hotarele României (Canada, Statele Unite ale Americii, Cehoslovacia, Bulgaria, Italia, Grecia, Elveția, Iran, Israel), redactorul ei vădindu-se nu doar un priceput manager al revistei (care a apărut cu regularitate, vreme de două decenii), ci și un bun răspânditor al ei în lumea specialiștilor din țară și din străinătate, cu care a purtat o întinsă corespondență. I.D.

IZVORUL, revistă de etnografie și folclor apărută la Gyula, în Ungaria, din 1982. Publicația are o apariție neregulată, o dată sau de două ori pe an. Este editată de Uniunea Democratică a Românilor din Ungaria, iar din 1999 iese sub egida Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria. În primii ani în comitetul de redacție este menționat ca redactor Alexandru Hoțopan, alături de János Bancsik, Elena Csobai, Emilia Martin, Lucia Borza. Din 1994 redactor devine Emilia Martin, iar lector Lucia Borza. Programul revistei este axat pe „culegerea, prelucrarea și publicarea tuturor acelor valori de geneză populară care încă se găsesc din abundență și în grai viu în bogata moștenire a românilor din Ungaria”. Materialele pot fi grupate în trei categorii: prezentarea și descrierea amănunțită a obiceiurilor ce țin de sărbătorile calendaristice sau de ritualuri la naștere,

nuntă, înmormântare, dar și prezentarea unor superstiții și a practicilor legate de ele (descânțece, vrăji, vindecări), studierea textelor de folclor (proverbe, strigături, cântecul haiducesc, *Vifleimul* ca dramă populară, colinde) etc. Nu în ultimul rând, este vizibilă preocuparea pentru arhitectura unor case fără-nești existente în zonele în care locuiesc românii. Studiile de folclor se bazează în special pe publicarea în extenso a textelor aflate de la informatori, cărora li se specifică numele și anul nașterii (mai toți oameni în vârstă). Importanța revistei rezidă tocmai în colecționarea acestor texte, deoarece, ca urmare a „gradului înaintat al maghiarizării”, „atunci când românii treptat își pierd limba maternă, tradițiile, obiceiurile, ar fi foarte important să se culegă și să apară editat ceea ce a mai rămas, ceea ce se mai poate culege încă”. M.Ș.

Insemnări ieșene

REVISTA BILUNARĂ
SUB CONDUCEREA D-LOR
M. SADOVEANU, G. TOPIRCEANU, GR. T. POPA

ANUL I
VOLUMUL I
Nr. 1—12.

198 • INSTITUTUL DE ARTA UNIVERȘITĂȚII BĂNEȘTI • 1984

Insemnări ieșene

ÎNAINTE, revistă literară apărută la Galați, săptămânal, între 19 aprilie 1909 și 21 august 1910. I. Burbea, care își deschide revista cu articolul *Ziaristica de provincie* (serial în patru numere), are meritul de a închina la 13 iulie 1909 un număr omagial, ilustrat, pe hârtie velină, memoriei lui Eminescu, reproducând poeziile *Atât de fragedă...*, *O, rămâi, Singurătate, Povestea codrului*, *O călărire-n zori*, *Scrisoarea IV*, *Speranța*, *Melancolie*, *Ce te legeni, codrule*, și *dacă ramuri*, *Lucașfărul* (fragment), *Strigoii*, *Mortua est!*, *Revedere*, *Sara pe deal*, *Diana*, *Călin*, *Crăiasa din povești*. Revista mai publică un interviu cu C. Mille și comentează memorialul unei călătorii în Japonia, scris de un gălățean care semnează Boris D. Georgevici, „comerciant”. *M.Pp.*

ÎNĂLTĂREA, periodic politic apărut la Sibiu, săptămânal, de la 1 ianuarie până la 7 martie 1941, sub direcția lui Radu Dragnea. În *Primul cuvânt*, se arată: „Ziarul nostru apare sub privegherea statului național legionar”. Se publică numeroase materiale închinare lui Corneliu Zelea Codreanu sau lui Ion Antonescu, preamărind războiul antisovietic ori ideile legionare. Articole manifestând aderența la aceste teme sunt semnate de Nae Ionescu (*Jertfa de la Majadahonda*), Ion Negoitescu (*Lauda veacului*), Doina Peteanu (*Statul legionar*) și Emil Cioran (*Ardealul-Prusia Orientului*). Cei mai mulți dintre colaboratori se mențin însă între granițele unei literaturi tradiționale, vizând mai ales probleme specifice Transilvaniei. Colaborează cu poezie Lucian Valea, Ion Tudose, A. Regneanu-Nepos, eseuri scriu Eugen Todoran (*Profeții împlinite, Meșterul Manole*), Bucur Țincu, Axente Sever Popovici, Radu Dragnea, Al. Dima, O. Vuia, Ilie Olteanu, D.B. Ionescu, Vasile Cotruș, Ilie Dăianu, Ionel Neamtzu. Articolul *Aron Cotruș sau Retrăirea istoriei* semnalează apariția la Madrid a volumului *Rapsodie valahă*, încercând încadrarea autorului în ideologia legionară. Tot în acest sens este salutat gestul lui Ion Barbu de a se fi adresat tinerilor poeți în revista „Pan” printr-un articol (*Către poeți*), din care se reproduce un fragment. *M.Pp.*

ÎNCERCĂRI LITERARE, revistă apărută la Cernăuți, lunar, între 1 februarie 1892 și 1 ianuarie 1893. În luna ianuarie 1892, studentul C. Berariu scotea publicația litografiată „Tinerimea română”, cu participarea colegilor săi Șt. Bodnărescu și I.G. Toma. O lună mai târziu, ei izbuteau să editeze *Î.I.*, la care redactor responsabil era Șt. Bodnărescu, republicând o parte din materialul literar și politic aflat în revista litografiată. Prin program, noul periodic se situa în linia tradițională a gazetăriei din Transilvania și Bucovina, propunându-și să militeze pentru apărarea drepturilor naționale ale românilor, pentru dezvoltarea literaturii și valorificarea folclorului. S-au publicat poezii compuse sub influența liricii eminesciene, dar vădind, nu de puține ori, și înrăurirea versurilor lui Al. Macedonski, nuvele, schițe și câteva studii istorice. C. Berariu (și sub pseudonimul Corneliu Micu), I.G. Toma, Șt. Bodnărescu, C. Isopescu-Grecul (sub pseudonimul C. Verdi) și C. Stamati-Ciurea sunt autorii scrierilor literare apărute aici. Poezia populară este culeasă de

T. Bălan, T. Bocancea și Romul Răuț, iar o traducere din W. Hauff îi aparține lui Iorgu de la Vamă (I.G. Toma). *R.Z.*

ÎNCOTRO?, săptămânal politic duminical al Partidului Poporului condus de generalul Averescu, apărut la București, între 14 iunie 1931 și 24 aprilie 1938. Redactor este la început Victor Rodan, iar de la numărul 296/1937 directori devin Tudor Șoimar și I.C. Legrel. Săptămânalul are aspect de bazar politic, dovedind puține tangențe cu literatura. Cele mai interesante rubrici sunt „Film parlamentar”, „Ecranul”, „Mingi, pumni, iepe”, „X... în halat și papuci” (confesiuni-interviu), „Politica în vacanță”, „Svonuri, fapte, răfuieli”, „Omul săptămânii”. Rubrica din urmă conține portretele unor oameni politici, precum Armand Călinescu, O. Goga, Mitiță Constantinescu, dr. N. Lupu, Grigore Iunian. Revista este consacrată cu precădere vieții politice (ruptura Averescu-Goga, disputa Vaida-Maniu etc.), literatura fiind prezentă sporadic prin semnăturile lui I. Minulescu, Victor Eftimiu, Octavian Goga. *M.Pp.*

ÎNCRUSTĂRI, publicație lunară apărută într-un singur număr, în format de carte, la Râmnicul Vâlcea în martie 1933. Redactorii revistei sunt V. Antioh și Gabriel Bălănescu. În articolul-program, *Săgeți indicative*, se spune: „Pentru ce încă o revistă?... Pentru o cauză tot publică. O cauză culturală”, obiectivul fiind: „Nu stil, nu conținut. Descoperita trăire interioară. O săpare cu încă câteva palme în necunoscutul sufletesc.” Poezia este semnată de Gabriel Bălănescu (*Lacrimi strivite*) și V. Antioh (*Sculpturi cu șerpi*), proza, de Fabian Paltin (*Masa*, fragment din manuscrisul *Internatul*), iar eseistica de Eugen Ionescu, căruia i se publică un fragment din volumul în pregătire *Nu*, aici anunțat cu titlul *Negații*. *M.Pp.*

ÎNDEMNU - L'IMPULSION, publicație apărută la Târgu Mureș, lunar, din martie 1924 până în 1927. Titlul numărului din aprilie 1924 este „Îndemnul - L'Impulsion - Incitamentum”, iar cel al numărului din septembrie 1924, „Îndemnul”. Subtitlul numărului din aprilie 1924 este „Revistă literară, științifică și folclorică cu un supliment francez și latin, a elevilor Liceului «Alexandru Papiu Ilarian» Târgu Mureș”. Director este René Larchet, profesor al Misiunii Franceze din România, iar profesori conducători sunt Arthur Dupont - directorul liceului, Nicolae Sulică, Ion Bozdog, Șerban Cioran. Suplimentele în limba franceză și latină însoțesc fiecare număr: „Pages françaises. L'Impulsion”, sub coordonarea lui René Larchet, și „Incitamentum”, coordonat de Nicolae Sulică. De la numărul din septembrie-octombrie 1925, de când René Larchet nu mai este coordonator, suplimentul în limba franceză nu mai apare. În articolul *O lămurire către cetitorii noștri* din numărul inaugural, se precizează că revista elevilor continuă publicația „Scânțea”, scopul ei fiind a încuraja „micile talente ale acelor care ca mâine vor apare pe arena vieții căutând a colabora la propășirea societății” și „de a vindeca starea patologică post-belică a generației de azi”. Periodicul are rubricile „Epigrame”,

„Traduceri”, „Din carnetul nostru”, „Din spicuirile lui Nicu”, „Diverse”, „Glume”, „Folclor”, „Ghicitori”, „Probleme”, „Însemnări”, „Note pe marginea revistelor”, „Cronici”. Instructive sunt articolele cu caracter didactic. Într-un studiu asupra operei lui Ion Budai-Deleanu, de pildă, se consemnează faptul că „în 1876, Al. Papiu-Ilarian publică în «Archivul» lui Timotei Cipariu un articol în care vorbește despre manuscrisele lui Ion Budai-Deleanu și în special despre *Țiganiada*, încercând o paralelă cu *Don Quijote de la Mancha*”. Cu numărul 9-10/1926 se încheie prima serie a revistei. În seria următoare se impune contribuția lui Ovidiu Papadima, adept al criticii pozitivistă, profesionale și realiste și care va semna majoritatea articolelor și recenziilor. În cronică la *Istoria literaturii române contemporane* de E. Lovinescu (4-5/1927), el îi reproșează criticului lipsa de obiectivitate: „dus de valul actualității, dl. Lovinescu a neglijat de multe ori criteriile obiectivității [...]. Capitolul despre dl. Ralea, de exemplu, e un articol de pură polemică personală, fără nici un punct comun cu un fragment de istorie literară.” Aceeași atitudine adoptă comentatorul și în recenzia la romanul *Viața dublă* de E. Lovinescu (6/1927), în care scoate în evidență „senzația de artificial”, „păienjenșurile abstracte”, „incompatibilitatea între talentul critic și talentul epic”. Ovidiu Papadima se manifestă și ca poet (*Flori de mai și Luna*, 4/1924), contribuind și cu traduceri din Gérard de Nerval. Imaginea vieții culturale românești a orașului este reflectată în rubrica „Însemnări. Viața culturală la Târgu Mureș”, conținând informații care interesează și astăzi, precum acelea despre seria de conferințe organizate de Societatea Tinerimea Română, la care au participat V. Bogrea, Ioan Lupaș, Florian Ștefănescu-Goangă, Sextil Pușcariu ș.a., despre un simpozion ale cărui lucrări au fost deschise de Mihail Dragomirescu (*Politica și literatura*, 5/1925) și despre conferința susținută de Gh. Sion (*Aspecte sociale*, 6/1925). Sunt menționate și turneele unor trupe de teatru din București, cum ar fi trupa Bulandra sau trupa Teatrului Național sub conducerea lui C. Nottara, dar și concerte ale unor soliști de la Opera Română din București. Autorul acestor însemnări subliniază semnificația manifestărilor culturale în Transilvania după Marea Unire. Suplimentul în limba franceză conține traduceri din literatura română, evocări ale unor personalități române sau franceze, știri despre acordarea unor burse de studii în Franța pentru elevi români, despre organizarea unor biblioteci cu cărți și reviste în limba franceză, o anchetă privind calitățile prețuite la tineri, la care au răspuns și personalități reprezentative din Franța, ca, de pildă, P. Lapie de la Ministerul Instrucțiunii Publice sau Raymond Poincaré, care își exprimă simpatia pentru România. „Incitamentum”, suplimentul în limba latină, conține rubricile „Dicta memorabilia”, „Proverbia et sententiae”, „Aenigmata”, la care se adaugă traduceri în și din limba latină. Mai colaborează Traian Marcu, N. Arineanu, I. Constantinescu Jiblea, Ioan Taneș, V. Netea, M.N. Popovici, Eugen Gonțeanu, Dinu Isticeanu, Virgil Gavrilăscu ș.a. C.A.

ÎNDREPTAR, revistă literară apărută la București, lunar, din ianuarie până în decembrie 1930, sub conducerea unei grupări alcătuită din Mia Frollo, Virgil Huzum, C. Narly, I.M. Rașcu, Eugeniu Sperantia, N.D. Teodorescu și în redactarea lui I.M. Rașcu. Revista se revendică din programul lansat de Ovid Densusianu la „Vieța nouă”, în sensul promovării modernismului, a citadinismului, a spiritului latin și a literaturii intimiste. Poezia publicată aici îi are ca autori pe C. Narly, Eugeniu Sperantia, I.M. Rașcu, Al. Colorian, Eugen Relgis, Eugen Jebeleanu, Mia Frollo. Este prezent și G. Bacovia cu *Elegie de iarnă*. Cum accentul cade pe relațiile cu literatura franceză, sunt obținute colaborări de la Émile Vitta, Alfred Mortier, Louis Lefèvre, Philias Lebesque. Mia Frollo semnează un *Caleidoscop de literatură franceză*, iar I.M. Rașcu susține un adevărat serial, *Ecouri franceze în opera lui Eminescu*. E. Sperantia scrie despre *Metafizica interesului estetic*, Al. Colorian dă un *Discurs pentru Narcis*, iar I.M. Rașcu publică un fragment din romanul *Așchii*. La rubrica de cărți noi sunt recenzate lucrări de Sașa Pană, Geo Bogza (*Jurnal de sex*), Ion Barbu (*Joc secund*), Al. A. Philippide (*Stânci fulgerate*), O. Goga (*Precursori*), B. Fundoianu (*Privești*). Revista își respectă programul propus și prin rubricile „Reminiscențe”, „Cu mâta-n sac”, „Poticneli”, unde sunt semnalate neajunsuri ale vieții literar-artistice sau se fac observații critice. Alți colaboratori: Mihail Cruceanu, Agatha Grigorescu-Bacovia, Emil Isac. M.Pp.

ÎNDREPTAR, revistă apărută la București, lunar, între 21 ianuarie și 21 aprilie 1936, având subtitlul „Literatură, artă, critică”. Redactor este Dan Smântânescu. Revista propune, în spiritul „Sămănătorului”, „întoarcerea la simplitatea pe care ne-o oglindește în fiecare clipă viața; plâsmuirea poeziei și artei plastice prin mijloace firești și necosmopolite”, critica deformării limbii și „a siluirii gândirii în creațiunea actuală — străină de sufletele noastre”. Versurile și proza nu fac dovada aplicării principiilor anunțate, cu excepția paginilor datorate lui Virgil Carianopol, Ovid Caledoniu și Al. T. Stamatiad. Colaboratori: Ion Calboreanu, Ion Molea, Paul Lahovari, G. Gregorian, I.U. Soricu, Traian Dobreanu, Octav Dessila. Rubricile obișnuite sunt „Scriitorul de mâine”, „Cartea de mâine”, „Cronica literară”, „Note și polemici”. Cronicile literare sunt semnate de Dan Smântânescu și de Matei Alexandrescu. I.H.

ÎNDREPTAREA LITERARĂ, revistă apărută la București, bilunar, de la 7 martie până la 7 aprilie 1920 (trei numere), având subtitlul „Literatură, artă, știință, sport”. Fondator este Paul Ținulescu. Propunându-și să popularizeze literatura română „în păturile cele mai adânci ale poporului”, Î.I. obține colaborarea unor scriitori de prestigiu: G. Bacovia (*Nocturnă*), Victor Eftimiu, Radu D. Rosetti, Emil Gârleanu (*Spre Galați, Galați, Ruscium-Giurgiu*). „Cronica teatrală, artistică și muzicală” este semnată de Paul Ținulescu. Alți colaboratori: Al. Cazaban, D. Teleor, Aurel Savela, Artur Gorovei, Mircea Rădulescu, Ion Dragoslav, Carol Ardeleanu, A. Mândru, Andrei Branște, G. Căir, Liviu Coman, I. Gr. Periețeanu. I.H.

ÎNFRĂȚIREA, publicație apărută la Cluj, zilnic, între 1 august 1920 și 31 ianuarie 1925, apoi între 30 aprilie 1946 și 24 august 1947. Ca oficios al Partidului Liberal pentru Transilvania, Î. joacă rolul pe care îl avea cotidianul „Patria” (Sibiu, Cluj) pentru național-țărăniști. Articolul-program cheamă toate clasele Transilvaniei la „solidaritate socială” și „înfrățire”. În paginile publicației vor semna I.G. Duca, Vintilă I. Brătianu, Al. Lapedatu, N. Bănescu, D. Tomescu, Ion Dragu, George Oprescu, C.I. Motaș, V. Meruțiu, Em. Pușcariu, Ștefan Bezdechi, Virgil Bărbat, N. Georgescu-Tistu, Iosif Popovici ș.a., Î. reprezentând instrumentul de expresie al intelectualității clujene și nu numai. Vor mai semna N. Iorga, V. Pârvan, Traian Lalescu, Al. Procopovici, Aurel Ciato, Lucian Bolcaș, Florian Ștefănescu-Goangă, I. Glăvan, G.D. Serra, Ion Bianu, Romul Vuia, Aurel Buteanu, Coriolan Petranu, Romulus Demetrescu, Cezar Petrescu, D.I. Cucu ș.a. Publicația dispune de rubrici referitoare la mișcarea culturală, literară, teatrală, artistică, de o „revistă a revistelor”, „Cronica Bucureștilor”, „Foiața ziarului”, „Ultima oră”, „Revista presei maghiare” ș.a. Cronica literară este susținută la început de N. Georgescu-Tistu, cea plastică de George Oprescu, cea teatrală de A. Buteanu, Olimpiu Boitoș, Nomofilax (Gib I. Mihăescu). Se dedică numere speciale încoronării regelui Ferdinand la Alba Iulia, lui I.C. Brătianu, sărbătoririi lui Gheorghe Dima, morții lui Vasile Lucaciu, deschiderii învățământului universitar din Cluj, prezenței unor oaspeți francezi, englezi sau italieni în orașul transilvănean. Se discută despre necesitatea apariției unei reviste literare la Cluj sau despre congresul studentesc etc. În numerele speciale de Paști sau de Crăciun sunt reproduse pagini din scrierile lui A.I. Odobescu, G. Coșbuc, Al. Vlahuță, Aron Cotruș, I.U. Soricu, St. O. Iosif, G. Gregorian, Demostene Botez ș.a. Se publică dări de seamă despre conferințele ținute de personalități culturale: Gh. Bogdan-Duică despre Maiorescu, Al. Lapedatu despre întâiul curs de istorie națională, H. Focillon despre momente ale artei europene, Victor Papilian despre „istoria omului”, N. Leon despre probleme de economie, Virgil Bărbat despre sociologie etc. Î. este deschisă literaturii străine, oferind articole și eseuri despre Blasco Ibáñez, Maxim Gorki, Shelley, Johan Bojer, Anatole France, Théophile Gautier, Dante, Ivan Vazov, Giovanni Verga, Mahatma Gandhi, Rabindranath Tagore, Charles Baudelaire, Friedrich Nietzsche, Matilde Serao, Ady Endre, Eugene O'Neill, Petöfi, Maeterlinck, dar și eseuri despre literatura lui I.L. Caragiale, Duiliu Zamfirescu, Ion Scurtu (necrolog), G. Coșbuc (*Pe urmele lui...*), Andrei Bărseanu, Petru Maior, I. Heliade-Rădulescu sau despre mișcarea lui Tudor Vladimirescu, romanul american contemporan, problemele futurismului. Se publică în foileton un roman al lui E.M. Vogüé, *Morții vorbesc*, sau traduceri din poezia lui William Wordsworth, realizate de Petre Grimm. Literatura e menită să atragă atenția publicului asupra unor scriitori în vogă și a unor probleme de istorie literară transilvăneană, mai ales prin comentarii și prin cronica literară. *M.Pp.*

ÎNMUGURIRI, revistă literară apărută la Craiova în 15 noiembrie și 15 decembrie 1933 (două numere). Articolul-program *Visuri...* este semnat de Aurel Tita. Poezii revistei sunt Aurel Tita, Adrian Grigoropol, Eleonora Amza, P. Băloiu, Eugeniu Avrămoiu, Tache Milcoveanu, Bianca Leoveanu, Ion T. Ionescu. Note, poeme în proză, însemnări dau Lizica Sârbu, Virgiliu Biță, Nicu Olarian, C. Săveteanu, Gheorghe Ionescu Goești ș.a. În primul număr a debutat Al. Balaci, în acest timp elev de liceu, cu articolul *Despre fizionomie*. *M.Pp.*

ÎNMUGURIRI, publicație „literară, artistică, socială” apărută la Fălticeni între 1935 și 1938, mai întâi cu șase numere pe an, apoi cu douăsprezece numere. Director era Virgil Tempeanu, iar redactor — Mihail D. Havriș. Sectorul cel mai bine reprezentat al revistei se dovedește poezia, semnată de M.D. Havriș, D. Loghin, D. Florea-Rariște, Coralia Racoviță, Dimitrie Danciu, Vasile Spiridonică, Ghedeon Coca, Nicolae Coban, Mircea Streinul, G. Vaida. Proză scriu Doina Bucur și Aurel G. Stino, traduceri semnează Lucian Costin (din Goethe), istorie literară face Virgil Tempeanu (*Traducerile, La moartea lui O. Goga*), dar și un Ticu Toporaș, care scrie despre Ion Creangă. Revista are în sumar și rubricile „Informații culturale” și „Recenzii”. *M.Pp.*

ÎNNOIREA, revistă de cultură apărută la Arad, bilunar, din 15 septembrie 1937 până la 1 iunie 1940, director fiind Tiberiu Vuia. În articolul-program, *Semn, de unde pornim*, se afirmă: „Vrem să fim interpretul unui colț de țară... Spiritual, vrem să fim și ai zilei de mâine, ai generației care se ridică”, iar acest țel poate fi atins prin promovarea unei literaturi care să slujească „idealul moral și spiritual”. Autorii versurilor publicate sunt Aron Cotruș, Marcel Olinescu, C. Miu-Lerca, Grigore Bugarin, Mircea Streinul, Yvonne Rossignon, George Drumur, Al. T. Stamatiad, Petre Pascu, Mihai Beniuc, Virgil Carianopol, Petre Bartoș, Ion Aurel Manoleșcu, Romulus Fabian, Petre Paulescu, Florica Ciura-Ștefănescu, E. Ar. Zaharia, Iulian Vesper, Ion Șugariu, Teofil Lianu, Al. Negură, Corneliu Sav, Ovid Caledoniu, Vintilă Horia (*Psalmul căutării, Zbor paralel*), D. Gherghinescu-Vania, Ștefan Baciu, Const. Virgil Gheorghiu, Dimitrie Danciu, V. Spiridonică, V. Copilu-Cheatră, Coca Farago, Pavel P. Bellu, Ion Th. Ilea, Aurel Marin, Emil Zegreanu, Petru Sfetcu. Proză semnează C. Stoicănescu, Marcel Olinescu, P. Popovici-Brănișteanu, Eugen Victor Popa, Remus Gorgan. Numeroase articole, eseuri, polemici aparțin lui Petre Pascu, Sextil Pușcariu, T. Botiș, Ed. Găvănescu, Octavian Lupaș, Zevedei Barbu, Ion Stoia Udrea, Virgil Birou. Revista are rubricile „Puncte și linii” (Petre Pascu), „Note”, „Cărți și reviste”, „Vitrina «Înnoirii»”, „Ce scriu alții”, „Politica culturii”, „Polemici”, „Folclor”. Se publică multă literatură populară (Emil Monția, Hilda Drăgan, Ion Iluca), studii și articole despre Astra și despre problema Teatrului de Vest, se recenzează cărți recent apărute. Literatura străină este ilustrată prin câteva

traduceri din literatura chineză semnate de Al. T. Stamatiad și printr-un articol despre Paul Valéry. Au mai colaborat Virgil Treboniu, C. Pârlea, P. Bogdan, Tiberiu Novac, Gr. Popiți, Gh. Moț.
M.Pp.

ÎNSEMĂRI IEȘENE, revistă literară apărută la Iași, bilunar, de la 1 ianuarie 1936 până la 1 octombrie 1940, sub îngrijirea lui Mihail Sadoveanu, G. Topîrceanu (până în mai 1937), Gr. T. Popa și Mihai Codreanu și sub auspiciile Asociației Prietenii Universității. În program se afirmă: „Specificul național și limba populară trebuie să-și urmeze valorificarea în arta scrisă. Împrejurările de după marele război ne cer astăzi să avem în vedere și unificarea culturală a diverselor teritorii românești unite.” Ca aspect și format, **Î.İ.** este asemănătoare revistei „Viața românească”, de care e legată prin colaboratori și, în general, prin aspectele tratate. Publicația beneficiază de un grup statornic de susținători, în mare parte universitari ieșeni. Rubricile obișnuite sunt „Cronica literară”, „Cronica filologică”, „Cronica școlară”, „Cronica externă”, „Note”. După transferarea „Vieții românești” la București, scriitorii ieșeni au simțit nevoia să se regroupeze în jurul lui M. Sadoveanu, pentru a oferi publicului un instrument cultural care să însemne totodată respingerea directă a unor tendințe politice manifeste de dreapta. Revista face astfel elogiul umanismului în articolul lui Vasile Maciu (*Renovarea umanismului*), luând ca reper literatura lui Romain Rolland, ca și în suita de articole semnate de

G. Ibrăileanu (*Literatura de mâine, Literatura momentului, Literatura viitorului*). Tot G. Ibrăileanu va sublinia rolul important al femeilor în viața socială, scriind pe această temă articolele *Literatura și femeia, Femeia în literatură și Femeile și literatura*, după cum înțelesul poporanist al mesianismului cultural își găsește expresia în articole ca *Literatura pentru popor, Cărți pentru popor, periodice pentru popor*. Sub raport strict literar, revista pledează pentru realism (N.I. Popa, *Conversiunea d-lui Teodoreanu la romanul realist*), luând atitudine față de invazia nonliteraturii sau față de anarhismul poetic, de curentele moderniste și avangardiste, de misticismul gândirist și deplângând devalorizarea spiritului critic. Sunt omagiați Ovidiu, Dante, Flaubert, Turgheniev, Dostoievski, Tolstoi și este respinsă literatura unor Octav Dessila, Dan Petrașincu, E.Ar. Zaharia, Pittigrilli. O rubrică de note acide este cea intitulată „Tablele beoțiene”. Publicația este mereu deschisă conținutului literar străin, în special cel francez, prin materiale semnate îndeosebi de N.I. Popa (*Fenomenul francez, Un nou umanism modern: literatura comparată*). Poezia e ilustrată de G. Topîrceanu, Otilia Cazimir, George Lesnea, Mihai Codreanu, Magda Isanos, Al. T. Stamatiad, G. Bărgăuanu, Vintilă Horia, Ovid Caledoniu, Ștefan Baciu, Iulian Vesper, Mihai Beniuc, Coca Farago, Al. Voitin, Al. Bilciurescu, N. Țațomir, Ștefan Ciubotărașu, A. Ivănescu, Gr.T. Popa, Eusebiu Camilar. Proză semnează Mihail Sadoveanu, Lucia Mantu, Otilia Cazimir, Sandra Cotovu, Al. Lascarov-Moldovanu, Eusebiu Camilar, I.I. Mironescu, M. Ștefănescu-Galați, Adrian Pascu, Ionel Teodoreanu (*Fundacul Varlamului*). Sectorul publicistic, cât și cel de cultură și știință au câțiva colaboratori de marcă, precum G. Călinescu, Octav Botez, I.I. Mironescu, Traian Bratu, Al. Bădărău, Iorgu Iordan, N.I. Popa, Grigore Scorpan, Petre Comarnescu, I.C. Andreescu, D. Murărașu, Ion Petrovici, Petru Caraman, Andrei Oțetea, Emil Condurachi, G.M. Zamfirescu, George Ivașcu, I. Minea, Sandu Teleajen, Al. Piru, Radu Beligan, N. N. Tonitza, Romulus Demetrescu. Se publică scrisori din străinătate, dar și „Scrisori din Ardeal”. Se alcătuiesc numere omagiale închinat lui Mihai Eminescu (10/1939), Mihail Sadoveanu (5/1939). Sunt evocate personalități culturale (O. Tăfrali, C. Stere, Ion Creangă, G. Ibrăileanu), scriitori dispăruți (St. O. Iosif sau D. Anghel, în evocări semnate de Mihail Sadoveanu), figuri junimiste ș.a. De reținut cronică închinată romanului *Gorila* al lui Liviu Rebreanu, notele critice și polemice purtate de **Î.İ.** În domeniul teatrului este de menționat o dramatizare a lui I.I. Mironescu după Ion Creangă (*Catifeții de la Humulești*). Apar, de asemenea, multe note, scrisori și comentarii vizând legăturile culturale cu străinătatea.
M.Pp.

Insemnări ieșene

REVISTĂ BILUNARĂ
SUB CONDUCEREA D-LOR:

M. SADOVEANU, G. TOPÎRCEANU, GR. T. POPA

ANUL I
VOLUMUL I
Nr. 1 — 12.

ÎNSEMĂRI LITERARE, revistă apărută la Iași, săptămânal, de la 2 februarie până la 21 decembrie 1919, având ca redactori pe Mihail Sadoveanu și pe G. Topîrceanu. Propunându-și să fie o publicație independentă de orice tendință politică și care să-și țină pe cititori „în curent cu mișcarea literară din țară și străinătate”, revista continuă programul „Vieții românești”, care își încetase temporar apariția, deoarece se intenționa scoaterea

Insemnări Literare

Redactori: Mihail Sadoveanu și G. Topîrceanu

unei noi serii. Faza de tranziție este reprezentată de ziarul „Momentul” al lui G. Ibrăileanu și de *Î.L.*, care avea scopul de a regrupa și reîmprospăta forțele pentru o nouă afirmare „vie-tistă”. În poezie se remarcă G. Topîrceanu cu *Rapsodii de toamnă*, *Balada munților*, *Balada morții*, *Demostene Botez*, care și susține financiar revista, prezența grupului ieșean format din Al. O. Teodoreanu, Otilia Cazimir, Mihai Codreanu și tânărul Al. A. Philippide, debutant aici cu versurile din *Cântecul cătorva*. Acestora li se alătură V. Voiculescu, Ion Pillat, Elena Farago. În proză predominante sunt povestirile lui Mihail Sadoveanu (*Anicuța*, *Neagra Șarului*, *Minunea*, *La hanul lui Călțun*, *Furtuna*, *Ordonanța*, *Un precursor*), nou-veniții fiind Ionel Teodoreanu, care debutează cu o schiță, *Bunicii*, publicând apoi poemele în proză *Jucării cu luna*, *Jucării pentru Lily*, *Hortensia Papadat-Bengescu* (*Carnetul zilelor pustii*), Jean Bart (*Documente omenești*). Mai semnează proză și amintiri I. I. Mironescu, Otilia Cazimir, Artur Gorovei, Tudor Pamfile. *Spiritus rector* al revistei rămâne G. Ibrăileanu, care susține cu vervă rubrica „Săptămâna”, scrie despre Mihai Eminescu, Titu Maiorescu sau despre poezia populară și publică aforisme din ciclul *Privind viața*. Tânărul Mihai Ralea e prezent cu un articol despre Knut Hamsun, G. Brănescu cu proză și Octav Botez cu o analiză a romanului *Arhanghelii* de Ion Agârbiceanu. La secțiunea de polemică se remarcă disputele cu „Sburătorul” lovinescian, Ibrăileanu fiind adeptul unei literaturi naționale, diversă ca stil, temperament și școală literară, dar bazată înainte de toate pe modul de gândire și simțire al țaranului român, optică încă vie în concepția sa. Alți colaboratori: C. Botez, Ion Petrovici, Al. Terziman, Mihail Sevastos, C. Narly, Tudor Măinescu, E. Marghita, Eugen Todie. Revista are o „Cronică veselă” (susținută de G. Topîrceanu), o „Cronică literară”, o „Poșta a redacției” și una de note, intitulată „Săptămâna”, în cadrul cărora pot fi întâlnite și semnăturile lui Anton Constantinescu, Mihai I. Chirișescu, Andrei Branîște, Ionel Teodoreanu, N.N. Beldiceanu.

M.Pp.

ÎNȘIR' TE MĂRGĂRITE, periodic apărut la Rio de Janeiro, în Brazilia, din ianuarie-martie 1951 până în 1960, imprimat prin mimeografiere și având subtitlul „Literatură. Folclor. Artă. Știință. Critică”. Buletin trimestrial al Cercului cultural „Andrei Mureșanu”, revista are ca redactor pe I.G. Dimitriu. Un cuvânt de deschidere relevă programul unei publicații care, ca și

„Caete de dor”, ce apărea în același timp la Paris, își propune să se dedice „numai și numai ideii”, sustrăgându-se tentației dispu-telor politice, de care suferea o bună parte a presei exilului. „Când am pus bazele acestei reviste, a cărei continuitate o defi-nește titlul «Înșir' te mărgărite» — se spune în articolul semnat de întreaga grupare, întemeiată de Ștefan Baciu și de Faust Brădescu — ne-am gândit în primul rând la condiția scriito-rului român în exil [...] Scriitorul român în exil a contribuit, nu o dată, la îmbogățirea patrimoniului cultural al țării în care s-a așezat, devenind, prin urmare, un scriitor român de limbă străină. Dar dincolo de această latură a muncii sale, rămâne eterna lui identitate: aceea de scriitor român. Și un scriitor care nu are *cum* și *unde* să se manifeste, e un scriitor mut, o jumătate sau un sfert de scriitor. Datoria de a fi prezent — iată pro-gramul pe care ni l-am impus.” **I.m.** își propune totodată să fie „o tribună”, un spațiu al spiritului în care scriitorul „să aibă puțința de a mărturisi”, subliniind în finalul programului său: „Judecând tragedia situației în care au fost aruncați confracții și frații noștri din țară, credem că apărarea libertății scriitorului și a omului, sub orice formă, e cea dintâi datorie a scriitorului liber.” Publicație exclusiv literară și culturală, **I.m.** este în primul rând o revistă de poezie, beneficiind (pentru primele șapte numere) de colaborarea permanentă a doi dintre cei mai im-portanți poeți ai exilului — Vintilă Horia și Ștefan Baciu. Au mai colaborat constant I.G. Dimitriu și Al. Busuioceanu, iar sporadic, Horia Stamatu, Vasile Posteuca, Faust Brădescu, Constantin Amărieuței, N.S. Govora, Nicolae Novac, Ștefan Ion George, Eugen Relgis ș. a. Paginile de proză poartă semnă-turile unor personalități ale culturii române. În primul rând e vorba despre Mircea Eliade, a cărui prezență nu a fost „pre-cupețită” nici aici. Alături de articole și studii (*Istorism și interio-rizare*, *Teme inițiatice și teme literare*, *Democrație și feminism*), Eliade publică nuvela *12 000 capete de vită* (12/1953), în care se relevă „umorul ascuns” cu care autorul își conduce eroul și cititorii până la „poarta neașteptată și tulburătoare a miste-rului” (Nicu Caranica). Se reține și proza lui Vintilă Horia (nuvelele *Anno Domini 87 sau Pedepșa Sfântului Martin*, *Ultima revoluție* și *Castelana de la Carcerelle*, precum și fragmente de jurnal), remarcată de același comentator pentru „rodnică lec-ție de stil”, ca și pentru „prospețimea și plăcerea cu care este mânăuită limba română”. Pamfil Șeicaru publică multe pagini memorialistice, Monica Lovinescu colaborează cu schița autobiografică *Acum se moare*, sub pseudonimul Ina Cristu; N.S. Govora, Faust Brădescu, Gh. Bumbesti, Teodor Ioareș, Grigore Cugler (*Miraje*) — scriitori stabiliți în mare majoritate pe continentul american — se numără printre semnatarii obiș-nuiți. Paginile de cronici, ample sau „mărunte”, înregistrează activitatea culturală și mai ales literară a exilului, impunând atât prin acuitatea observațiilor, cât și prin exigența spiritului critic. Ștefan Baciu omagiază poezia lui Aron Cotruș, atât de diferită de propria sa creație, și comentează *Précis de décom-position* de Emil Cioran și *A murit un sfânt* de Vintilă Horia. Cronici literare și comentarii critice semnează, de asemenea, Faust Brădescu (*Mircea Eliade*, „*Ifigenia*”), Emil Turdeanu (*La Littérature bulgare du XIV-ème siècle*), Ștefan Baciu (*Analiza*

cuvântului „dor”) și, mai ales, I.G. Dimitriu. Comentând, de pildă, *Ora 25* de Constantin Virgil Gheorghiu, I.G. Dimitriu este primul critic care relevă limitele cărții ce cunoștea în acest moment un mare succes: „Un roman senzațional, excelent scenariu pentru un film de propagandă, antifascist și anticomunist, dar nu este deloc artă contemplativă...” Alături de „Cronica literară”, apar și alte rubrici permanente: „Cronica plastică” și „Cronica muzicală”, susținute de Mira Simian-Baciu, „Cronica mărunță”, dedicată mai ales revistelor exilului („România” din Buenos Aires, „Îndreptar”, „Cuget românesc”, „Caete de dor”), dar rezervând un spațiu și aniversărilor sau comemorărilor, „Cronica socială”, „Idei, oameni, fapte”, „Ultima oră” și „Bibliografie”.

M.P.-C.

ÎNTREBĂRILE LUI PANAIOT FILOSOFUL, text polemic anticatolic de nivel popular, cuprinzând numeroase motive specifice cărților populare, între altele și o legendă a fenixului, care prezintă unele puncte comune cu poemul *De ave phoenice* al lui Lactanțiu. Nu se poate preciza când a fost redactată lucrarea, dar ea se referă la evenimente de după călătoria la Roma, în anul 1369, a împăratului bizantin Ioan al V-lea Paleolog. Încercările acestuia de împăcare cu „frâncii” (mâncători de „azimă”, de unde și numele de Azimit sau Iazimir al unuia dintre personaje) stârnesc mânia călugărilor din Bizanț, care îi primesc cu ostilitate pe oaspeții „pișpeci”, „pipistași”, și îi provoacă la un duel al întrebărilor și răspunsurilor, menit să dovedească ignoranța absolută a occidentalilor. Răspunsurile corecte dezvăluite de „filosoful” Panaiot cuprind de fapt o prezentare simplificată și denaturată a sistemului cosmologic așa cum este prezentat de Gregorios Palamas în *150 de capete despre cunoștința naturală, despre cunoașterea lui Dumnezeu, despre viața morală și despre făpturi*. La acestea se adaugă imagini, din păcate vulgarizate, descinzând din sistemul complex al alegoreselor spirituale postphiloniene specifice școlii din Alexandria. Pe teritoriul românesc scrierea a circulat în manuscrise slavone din secolul al XVI-lea, adunate în culegerile de cronici slavo-române ce se păstrează într-un manuscris de la Tulcea și în cel de la Kiev. Probabil că ele au fost copiate în centre din jurul orașului Baia (unde se afla episcopia catolică), reprezentând reacția polemică a unor călugări ortodocși. Traducerile în limba

română s-au făcut într-un alt moment de tensiune, cel legat de propaganda pentru uniație de la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul celui de al XVIII-lea. La noi au circulat și manuscrise în limba greacă cu un cuprins similar, dar acestea sunt târzii, din secolul al XVIII-lea. În legătură cu ciudatul și singularul *Fiziolog* copiat de ciubuciu Andonachi Berheceanu, M. Gaster amintește în anul 1888 un manuscris dintre anii 1750-1780 cu *Întrebările și răspunsurile lui Panaiot și Azmit*. Tot Gaster, peste aproape un deceniu, în *Grundriss der Romanischen Philologie* (1901), a folosit un codex cu aceleași *Întrebări...*, dar de la sfârșitul secolului al XVIII-lea. Nicolae Iorga a editat în anul 1907 întregul text românesc al disputei, după un manuscris transilvănean din secolul al XVIII-lea. La numai trei ani după ediția lui Iorga, Demostene Russo trimitea la alt manuscris cu o formă similară, dar nu identică. Textul se mai păstrează, fără îndoială, și în alte manuscrise.

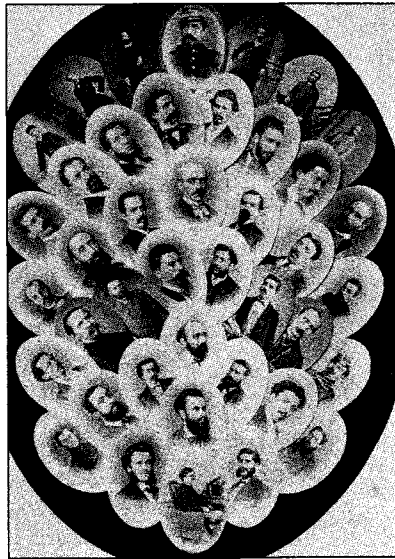
Repere bibliografice: M. Gaster, *Il Physiologus rumeno*, „Archivio glottologico italiano” (Torino), 1886-1888; I. Bogdan, *Cronice inedite atingătoare de istoria românilor*, București, 1895, 7-8; M. Gaster, *Grundriss der Romanischen Philologie*, II, Strasbourg, 1901, 417; N. Iorga, *Cărți și scriitori români din veacurile XVI-XIX*, AAR, memoriile secțiunii literare, t. XXIX, 1906-1907; Demostene Russo, *Studii și critice*, București, 1910, 89; Al. Ciorănescu, *Întrebări și răspunsuri*, CEL, 1934, 47-59, 62-67.

C.V.

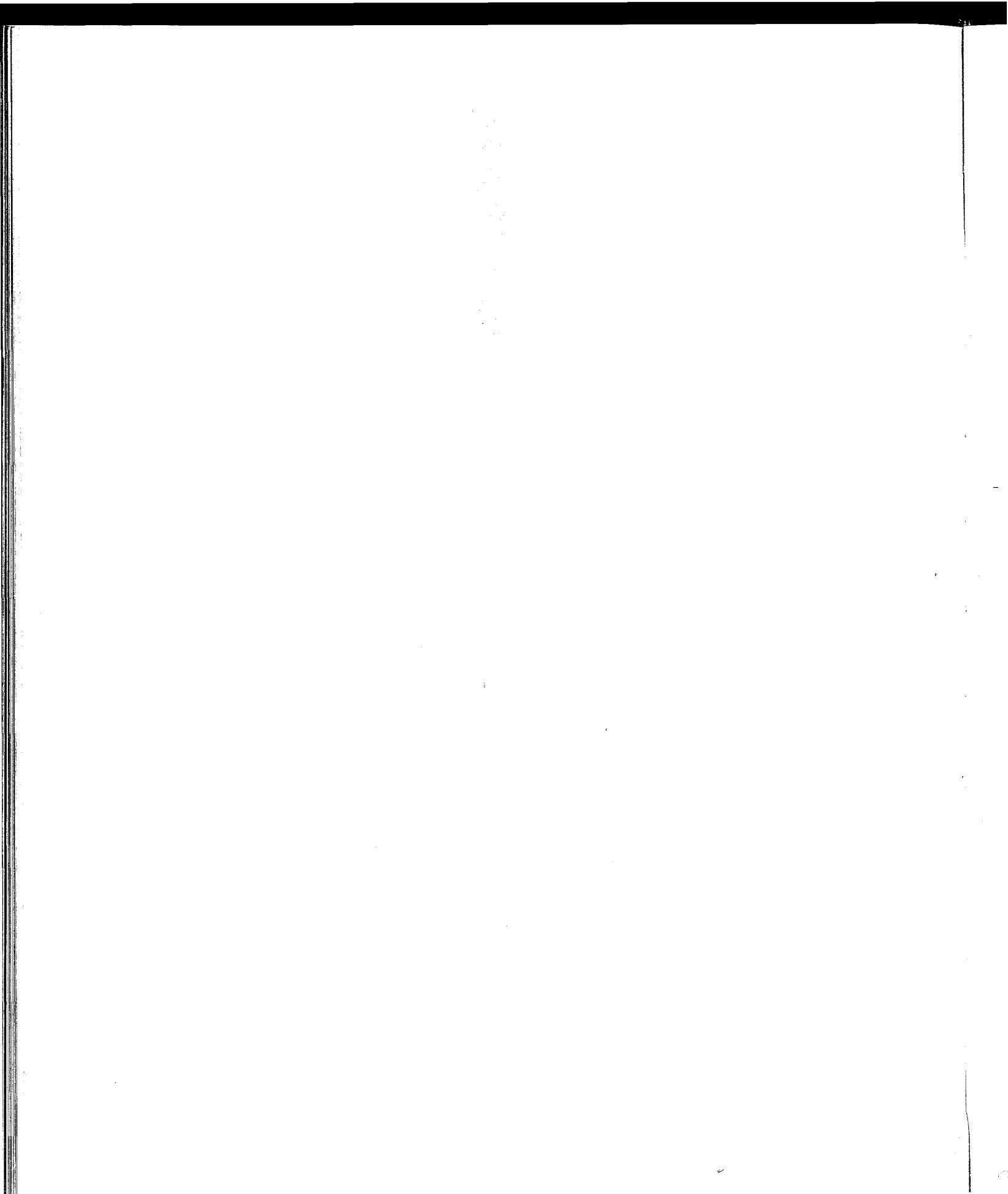
ÎNVĂȚĂTORUL, periodic apărut la Timișoara, apoi la Cluj, bilunar, între 1 septembrie 1919 și 15 august 1936. Redactor este Mihail Dragoș, urmat de Andrei Pora (din 1926). Publicația este editată ca organ al Asociației Învățătorilor Români din Ardeal, Banat, Crișana și Maramureș. Programul este expus în articolul *În loc de program (Drum drept)*, axat pe ideea promovării învățământului și a culturii de masă. Între colaboratori se numără N. Iorga (*Învățătorii și știința neamului*), Sextil Pușcariu (*Dascăl, învățător și institutor*), Ion Popovici (*Misiunea învățământului ardelean*), C. Rădulescu-Motru (*Scoala practică și democrația*), Ion Mușlea (*Învățătorii și folclorul*). În privința literaturii publicate aici sunt de amintit Ludovic Daus, Ion Agârbiceanu și Al. Ciura. Alți colaboratori: Ștefan Bezdechi, Gh. Bogdan-Duică, Florian Ștefănescu-Goangă, C.R. Ghiulea.

M.Pp.

J

Junimea

JACQUIER, Henri (25.IX.1900, Grenoble, Franța – 19.IV.1980, Cluj-Napoca), eseist. Este cel mai mare dintre cei cinci copii ai Rosaliei (n. Couturier) și ai lui Pierre Jacquier, modest funcționar de bancă. Elev al școlii din Voiron, apoi al Colegiului „Champollion” din Grenoble (1910–1917), va deveni student la litere în Lyon și Paris (1917–1923), luându-și licența cu două lucrări, *Mémoires* (1921) și *Sur la philosophie de Jean de Meung – 2-ème partie du Roman de la Rose* (1923). Funcționează ca profesor în cadrul Misiunii Franceze din România, mai întâi la Liceul „Mihai Eminescu” din Satu Mare (1923–1924), apoi la Liceul „Gheorghe Barițiu” din Cluj. Conferențiar la Seminarul Pedagogic Universitar din același oraș (1925–1931), va fi și cadru didactic la Facultatea de Litere a Universității clujene, pe care o servește cu mare devotament, dând generații întregi de profesori de limba franceză. Între 1959 și 1968 este șeful Catedrei de filologie romanică a Universității „Babeș-Bolyai”. Debutează în revista „Însemnări matematice” (Cluj, 1925), aducând câteva contribuții importante la calculul tensorial. Interesul pentru științele exacte premerge formației literare a lui J., explicând preferința literatului pentru Paul Valéry și poezia pură. În timpul refugiului Universității clujene (1940–1944), face parte din Cercul Literar de la Sibiu. În 1947 își susține, la Universitatea din București, teza de doctorat (*Recherches sur les mécanismes de l'emprunt linguistique: adaptations, détours et ratés du système phonétique roumain au contact du système français*), obținând titlul *magna cum laude*. Colaborează la „Almanahul literar”, „Cercetări de lingvistică”, „Familia”, „Gând românesc”, „Bulletin linguistique”, „Națiunea română”, „Revista Cercului Literar”, „Revue de Transylvanie”, „România literară” (Aiud), „Secolul 20”, „Steaua”, „Zorile”, „Tribuna”, „Viața românească”, „Studia Universitatis «Babeș-Bolyai»”.

Multilateral în preocupări, spirit enciclopedic, J. manifestă multă vreme un interes aproape egal pentru științele pozitive (matematici superioare) și pentru cele umaniste. Treptat, preocupările lui se centrează pe aria disciplinelor filologice, ajungând la rezultate notabile în domeniul istoriei literaturii și culturii, al esteticii și stilisticii, al limbii literare și literaturii comparate. Studiile sale despre Bergson și Valéry, Rabelais, Voltaire și Hugo îmbogățesc cultura română cu sinteze prețioase. Pasionat romanist, J. dovedește încă din primii ani ai șederii în România un interes deosebit pentru cunoașterea limbii, culturii și literaturii române, scriind numeroase articole și studii în domeniu. Publică pagini memorabile despre Vasile Bogrea, Șt. Bezdechi, Tudor Vianu, Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Mihail Sadoveanu, Al. Rosetti. Încearcă să editeze în Franța din scrierile Hortensiei Papadat-Bengescu, traducând el însuși câteva pagini. Dragostea față de limba română și-a mărturisit-o în multe ocazii, dar dovada cea mai elocventă constă în cunoașterea ei în profunzime, până la detaliu și nuanță. *Babel, mit viu* (1991), volum apărut postum, e încă un argument în acest sens. Deschizându-se cu *Laudă limbii române* – pagină vibrantă, considerată de editor drept cea mai potrivită prefață, culegerea cuprinde studii despre scriitorii francezi (Villon, Baudelaire, Cocteau), recenzii la cărți de Iorgu Jordan, Tudor

Arghezi, Martha Bibescu, articole referitoare la traducerea operei lui Eminescu, Sadoveanu, Blaga, Bacovia, I. Barbu ș.a. J. a devenit, prin scrisul său și prin participarea la mișcarea literară a timpului, un fiu spiritual al României. Tudor Vianu îl socotea o valoare a literelor noastre, un participant notabil la dialogul dintre culturile franceză și română.

SCRIERI: *Babel, mit viu*, îngr. și pref. Mircea Muthu, Cluj-Napoca, 1991.

Repere bibliografice: Baconsky, *Marginalii*, 91–96; Maria Vodă Căpușan, *Umanistul Henri Jacquier*, TR, 1980, 17; Ștefan Augustin Doinas, *Henri Jacquier, prietenul nostru*, ST, 1980, 5; Octavian Șchiu, *Profesorul Henri Jacquier*, ST, 1980, 5; I. Baciu, *Henri Jacquier*, CLG, 1980, 2; Mircea Muthu, *Hortensia Papadat-Bengescu în tălmăcirea lui Henri Jacquier*, RITL, 1988, 1–2; Mircea Muthu, *Henri Jacquier al revistelor*, ST, 1989, 11–12; Sanda Cordoș, *Actualitatea lui Henri Jacquier*, TR, 1992, 9; Gabriela Duda, *Restituiri. Henri Jacquier*, VR, 1992, 8–9; Ioan Pânzaru, „*Babel, mit viu*”, JL, 1992, 19–20; *Dicț. scriit. rom.*, II, 683–684; Petras, *Panorama*, 362–363. M.Pp.

JALEȘ, Const. (pseudonim al lui Constantin Mateescu; 7.I.1906, Craiova – ?), poet, prozator, dramaturg și gazetar. Timp de douăzeci de ani, între 1927 și 1946, face parte din redacțiile mai multor periodice, pe unele chiar conducându-le. Astfel, este prim-redactor al ziarelor craiovene „Funcționarul” (1927) și „Curierul Olteniei” (1930–1931), director fondator al revistei „Poezia” (Craiova, 1934–1935) și director la „Făclia” (Timișoara, 1936–1946). Semnează articole pe teme literare și istorice, note și comentarii asupra actualității cultural-artistice, versuri, proză și poartă polemici politice în „Ramuri”, „Crainicul” (Târgu Jiu), „Făclia” (Craiova), „România de Vest”, „Luceafărul” (Timișoara), „Dacia” (Timișoara), „România” (București), ziar la care îndeplinea funcția de redactor pentru Banat, ș.a. Pentru scurt timp a fost secretar literar al Teatrului Național din Craiova. Debutează editorial în 1926, semnând împreună cu Gh.I. Chițibura drama în trei acte *Vechiul refren*, „piesă scrisă anume pentru diletanți”. Lucrarea nu prezintă virtuți dramatice sau literare. Alte două compoziții de gen, *Aur negru* (1930) și *Luciditate* (1931), n-au trezit interesul teatrelor sau al criticii de specialitate. De o atenție oarecum binevoitoare s-au bucurat, în schimb, câteva plachete de poezie: *Icoane* (1928), *Arabescuri* (1929), *Liniște* (1934), *Versuri* (1934), *Versuri* (1942). Se adaugă un volum de proză scurtă, *Cu duhuri rele* (1928), fără ecou în epocă. În „Crainicul” (Târgu Jiu, 1931), J. publică un fragment din *Jertfa îngerilor*, roman pe care îl anunța și în 1934 ca fiind „în lucru”. În 1935 îngrijește, împreună cu Sergiu Cristian și C.S. Nicolăescu-Plopșor, o antologie a scriitorilor olteni.

Dacă în materie de teatru sau de proză încercările lui J. au rămas într-un anonim cvasitotal, versurile n-au trecut neobservate, autorul obținând în 1942 și un loc doi la concursul de poezie al revistei timișorene „Fruncea”. Reunind poeme risipite în diferite publicații, plachetele semnate de J. preiau de obicei titluri din volumele anterioare, astfel încât ultimele două, intitulate *Versuri*, oferă o imagine completă a posibilităților lui

de exprimare lirică. Poezia de început este una descriptivă, apelând deseori la versuri de 12-14 silabe și la rima plină; pe o tematică banală, abundă locurile comune și formulările de un comic uneori involuntar. Motivele cele mai frecvente trimit la efemeritatea vieții și la melancolia peisajelor singuratiche și tăcute. Odată depășită bariera căutărilor ezitante, versul câștigă în participare afectivă și propune imagini poetice convingătoare, de o cantabilitate calmă (*Noapte la Balcic, Morarul, Noapte de Crăciun*). Poezia de dragoste, limitată în faza anterioară la o contemplare lucid-distanțată a sentimentului, se modifică, încercând tonuri noi, nostalgice, interiorizate (*Final, Elegie*). Unele sonuri și imagini mărturisesc influența discretă a poeziei bacoviene, dar în ansamblu lirica lui J. rămâne una minoră, cantonată în surse și formule uzate prin folosire îndelungată.

SCRIERI: *Vechiul refren* (în colaborare cu Gh.I. Chițibura), Cluj, 1926; *Icoane, Craiova, 1928; Cu dăhuri rele, Craiova, 1928; Arabescuri, Craiova, 1929; Liniște, Craiova, 1934; Versuri, Craiova, 1934; Versuri, Timișoara, 1942. Antologii: *Album, Craiova, 1935* (în colaborare cu Sergiu Cristian și C.S. Nicolăescu-Plopșor).*

Repere bibliografice: A. Ivanovici, *Poezia lui Const. Jaleș*, „Curierul Olteniei”, 1928, 1494; g.p. [George Popa], „Versuri”, „Lanuri”, 1934, 7-8; Paul I. Papadopol, „Arabescuri”, PL, 1936, 1; Metzulescu, *Literile*, I, 84-86; Grigore Bugarin, „Versuri”, „Dacia”, 1943, 4; Petru Sfetca, „Versuri”, „Dacia”, 1943, 35; Manu, *Reviste*, 35-36, 98-100; Firan, *Macedonski-Arghezi*, 277; Gheorghe Luchescu, *Lugojul cultural*, Timișoara, 1975, 24. C.P.

JALEȘ, Petru (pseudonim al lui Boris Musteață; 12.II.1942, Nihoreni, j. Bălți), poet, prozator și traducător. Este fiul Nadejdei (n. Vasilovski), desenatoare, și al lui Vladimir Musteață, contabil. După absolvirea, în 1957, a Liceului „Aurel Vlaicu” din București, frecventează Școala de Cinematografie (1958-1960), devine ulterior student la Facultatea de Fizică Nucleară a Institutului Politehnic din București (1960-1965), urmând apoi Facultatea de Limba și Literatura Română (1968-1972) și Facultatea de Filosofie (1972-1976) din cadrul Universității bucureștene. Lucrează ca redactor la Animafilm (1972-1974) și la Studioul Cinematografic „Alexandru Sahia” (1974-1979). În 1979 se stabilește în Statele Unite ale Americii. Debutează cu versuri la revista „Luceafărul” în anul 1958, colaborând ulterior la „Viața studentească”, „Gazeta literară” ș.a. Editorial, debutează cu volumul de versuri *Menuet*, apărut în 1968.

Dintru început, în poezia lui J. domină atmosfera agonică și semnele extincției, aduse în pagină cu deplina asumare a căii sinuoase pe care i-o oferă cuvântul, poezia. În ciclul *Convenționalele*, primul din volumul *Menuet*, rezonanțe și ecouri dintre cele mai variate par tentative de aflare a tonului, imagisticii, atmosferei lirice proprii, prin utilizarea dezinvoltă a unor structuri și a unor construcții validate. Dacă în *Menuet* poemele poartă amprenta simbolismului bacovian, culegerile *Poema* (1971), *Poemele mării* (1975), chiar dacă adună versuri scrise în aceeași perioadă, vădesc reflexe ale suprarealismului.

Poetul vizează o sinteză personală, cultivând „modernisme” felurite în tipare devenite „clasice”, pe care le subordonează dicțiunii sale elegiac-sceptice, definită printr-un sentimentalism blând-ironic. S-a observat că asociația fortuită, ambiguitățile semantice, mimarea automatismului, imagismul deliberat incongruent sunt „matrițe” în care poetul construiește adeseori litanii de o frumusețe clară și sigură: „Nu putem trece fără ca să privim / gânditori / la acest trunchi negru / care reamintește discret / ce departe de noi este bucuria abandonată. / Toți îngerii se leagănă / cu scări legate de un stâlp. / În parcul cu maci scuturați pentru totdeauna, / cu răsetele / și gesticulația mâinilor mici de rouă / în liniște. // În adormirea melancolică a orașului / o muzică de curte abstractă / se aude, / în spate, / ziua privirea o ține pierdută / însoțind curtenitor / disperarea amurgului peste lumea / care imploră scena aceea fără public / și fără actori” (*Rememorare*). În cărțile următoare (*Poema dacică, 1977, Cântul etern, 1977, Luminile de dimineată, 1978*), J. trece la o poezie de inspirație patriotică, în tonul epocii. Imagismul devine sârbătoresc, versul se articulează deseori ca invocație. Romanul *Vânzătorul de memorii* (1972), un colaj de jurnale intime și scrisori comentate, tratează tema vieții ca mistificare cu mijloacele de relativizare descoperite de proza și teatrul modern. Formula narativă amintește de tehnica decupajului cinematografic. J. a făcut și traduceri din poezia rusă.

SCRIERI: *Menuet*, București, 1968; *Poema*, București, 1971; *Vânzătorul de memorii*, București, 1972; *Poemele mării*, București, 1975; *Poema dacică*, București, 1977; *Cântul etern*, București, 1977; *Luminile de dimineată*, București, 1978; *Temple of the Origin or Fables of Feasts*, New York, 1991.

Traduceri: Bella Ahmadulina, Rimma Kazakova, Fazil Iskander, Bulat Okudjava, Robert Rojdestvenski, *Poeme*, pref. trad., București, 1977.

Repere bibliografice: Horia Bădescu, „Poema”, ST, 1971, 10; Al. Lungu, „Poema”, ATN, 1972, 4; Dana Dumitriu, „Vânzătorul de memorii”, ARG, 1972, 8; Anton Cosma, *Un baroc al involuției*, VTRA, 1973, 10; Emil Manu, „Poemele mării”, SPM, 1975, 256; Dana Dumitriu, *Gesticulații meditative*, RL, 1977, 47; Popa, *Dict. lit.* (1977), 285; *Dict. scriit. rom.*, II, 684-685; Popa, *Ist. lit.*, II, 289; Sasu, *Dict. scriit. SLA*, 162-164. ***

JÁNOSHÁZY György (20.VI.1922, Cluj), traducător. După terminarea colegiului unitarian din orașul natal (1942), J. obține mai întâi licența în drept la Universitatea din Cluj (1946), ulterior diploma de regizor la Institutul de Teatru „Szentgyörgyi István” din Târgu Mureș (1952). În timpul studiilor este concomitent funcționar bancar și redactor la ziarul „Erdély” (1945-1948) și „Igazság” (1948). Între anii 1949 și 1958 funcționează ca regizor la Opera Maghiară de Stat din Cluj, în 1958 este redactor la revista „Művészet” din Târgu Mureș, apoi, între anii 1959 și 1963, coordonează pagina literar-artistică a revistei „Korunk” din Cluj. La mijlocul anilor '60 se stabilește la Târgu Mureș, lucrând ca redactor, apoi, între 1969 și 1989, ca redactor principal adjunct la revista „Igaz Szó”. În 1992 se pensionează din redacția revistei „Látó”. Cunoscător al limbilor engleză, franceză, italiană, spaniolă, catalană și

germană, traduce din mai toată poezia europeană, ca și din teatrul lui Shakespeare, Fernando de Rojas ș.a. De asemenea, transpune în limba maghiară din literatura română clasică și contemporană. Este prezent în paginile revistelor „Utunk”, „Művészet”, „Korunk”, „Új Élet”, „Igaz Szó”, „Művelődési Útmutató” cu traduceri din poezia scrisă de Florența Albu, Al. Andrițoiu, Tudor Arghezi, Cezar Baltag, Mihai Beniuc, Demostene Botez, Radu Boureanu, Ion Brad, Marcel Breslașu, Nina Cassian, Traian Coșovei, Ion Crânguleanu, Dan Deșliu, Ștefan Aug. Doinaș, Mihai Dragomir, Eugen Frunză, Aurel Gurghianu, Ion Horea, Emil Isac, Traian Iancu, Eugen Jebeleanu, Nicolae Labiș, Leonida Neamțu, M.R. Paraschivescu, Veronica Porumbacu, Aurel Rău, Marin Sorescu, Nichita Stănescu, Nicolae Tăutu ș.a. Transpunerile sale au fost adunate în volumul *Csillagok osztályosa* (1973). **J.** talmăcește cu predilecție din literatura română contemporană, dar numele lui se întâlnește și printre traducătorii operei eminesciene (*Költeményei*, 1966, *Válogatott művei*, 1967).

Traduceri: Mihail Sadoveanu, *A balta* [Baltagul], București, 1949 (în colaborare cu Sütő András); Mihail Davidoglu, *Bányászok* [Minerii], Budapesta, 1950; Vladimir Colin, *A kormorán tengerre száll* [Cormoranul pleacă pe mare], București, 1952; Dan Deșliu, *Máramarosi bányászok. Ruskafalvi Lázár* [Minerii din Maramureș. Lazăr de la Rusca], București, 1955; Geo Bogza, *Válogatott írások* [Scrieri alese], București, 1959; Tudor Arghezi, *Morzányi tavasz* [Povestiri], București, 1962, *Ótperces mese. Prózái írások* [Scrieri în proză], București, 1963, *Versek* [Versuri], București, 1964; Mihai Beniuc, *A vén Vezuv szíve* [Inima bătrânului Vezuviu], București, 1964; Mihai Eminescu, *Költeményei* [Poezii], București, 1966, *Válogatott művei* [Opere alese], Budapesta, 1967; Al.A. Philippide, *Monológ Babilonban* [Monolog în Babilon], București, 1968 (în colaborare); Camil Petrescu, *Velencei történet* [Act venețian], București, 1969; *Csillagok osztályosa* [Printre stele], București, 1973; Francisc Păcurariu, *Labirintus* [Labirintul], Cluj-Napoca, 1978; Al. Kirițescu, *Szarkafészek* [Gaițele], București, 1985.

Repere bibliografice: i.b., *Atelierul traducătorilor în „Igaz Szó”*, ST, 1962, 5; *Rom. magy. ir. lex.*, II, 483-484. O.K.

JAR, Alexandru (pseudonim al lui Alexandru Avram; 20.XI.1911, Iași — 10.XI.1988, București), poet și prozator. Este fiul Șurei Bella și al lui Iacob Avram. A devenit încă din ilegalitate membru al Partidului Comunist Român, participând și la mișcarea de rezistență din Franța, experiența ce se va regăsi în versurile din volumul de debut, *Sânge și vis* (1945), și în nuvelele din *Interogatoriu* (1948). După august 1944, i se încredințează varii funcții administrative în recent înființata Uniune a Scriitorilor. Autodidact, a debutat devreme, în revista „Bluze albastre” (1930), colaborând ulterior și la „Șantier”, „Vremea”, „Cuvântul liber”, „Tineretea”, „Flacăra”. În 1950 i se decernează Premiul de Stat pentru romanul *Sfârșitul jalbelor*. Între 1956 și 1966, în urma unor luări de poziție ce contraveneau dogmei politice a epocii, i se interzice să mai publice.

În cadrul istorico-politic al României postbelice, în care noul regim comunist se instaurează agresiv, lirica lui **J.** din volumele *Sânge și vis*, *Poemul mării deșteptări* (1946) și *Fragment de veac* (1946) nu reușește să se sustragă tematic prezentului

opresiv, aspect care va vicia și calitatea poetică în sine. Versurile, exhibând adeseori o tonalitate cu pronunțată alură festivist-patriotardă, abundă în retorisme și artificii metrice: „De departe vin ecurile încăierării / Giganților cu pasiuni de eroi / Gâfâielile veacurilor / Explozia eliberării / Strigătul prevestitor al vremurilor noi” (*Prefață*). Stihuirea facilă, lipsită de măiestrie tehnică, are apăsat accent proletcultist: „E unica noastră planetă / Dar plină de cântece și joc / Eu suflu în aurita trompetă / — Tovarăși, faceți loc!” După 1946 **J.** scrie exclusiv proză, publicând un număr considerabil de volume, fără schimbări semnificative în ceea ce privește calitatea scriiturii. Paradigma tipologică simplistă, schematismul construcției narative, tezismul artificios sunt principalele caracteristici ale unor povestiri și romane tot mai obediente față de ideologia realismului socialist. O nuvelă ca *Moartea lui Iosif Clișci* (1948) ilustrează, fără talent, discursul postbelic de înfierare a hitlerismului. Într-o Franță ocupată de naziști, oamenii sunt incluși într-o tipologie dihotomică: nemții și partizanii francezi, apărătorii ai libertății și umanității. Albert, personajul principal, deține o poziție importantă în Rezistență, iar traseul său este emblematic. În urma sabotării unui convoi german, este rănit și moare. Accentul cade explicit pe exemplaritatea conduitei sale, implicând patriotism, curaj, spirit de solidaritate și, în cele din urmă, puterea de a se jertfi. Linearitatea discursului narativ se rupe la sfârșitul nuvelei printr-o dezvăluire: Albert se numește de fapt Iosif Clișci și este român. Grivița anilor 1931-1933 constituie subiectul unei proiectate trilogii românești, din care au apărut doar primele două volume, *Sfârșitul jalbelor* (1950) și *Marea pregătire* (1952). Un culoar narativ nou, cu discret rol jucat de satiră și pamflet, se observă în romanul *Lagard cel însemnat* (1966), dar notabil cu adevărat se dovedește a fi abia romanul *Eu, Consula!* (1971). Pe fondul relaxării politice a anilor '70, scrierea aduce în prim-plan o narațiune cu o tematică mai liberă. Personajul principal, Petru Consula, personaj de factură caragealiană, redactor-șef, președinte, director și membru al conducerii unor instituții cu nume ilare, întrupează un mai vechi model al parvenitului în contextul unor vremuri „noi”. Citit acum, romanul se distinge prin abilitatea cu care deconstruiește inventarul tematic și formal proletcultist al anilor precedenți.

SCRIERI: *Sânge și vis*, Paris, 1945; *Poemul mării deșteptări*, București, 1946; *Fragment de veac*, cu ilustrații de Marcela Cordescu, București, 1946; *Moartea lui Iosif Clișci*, București, 1948; *Interogatoriu*, București, 1948; ed. București, 1953; *Evadare*, București, 1949; *Sfârșitul jalbelor*, București, 1950; *La borna 202*, București, 1951; *Tehnicul și-a făcut datoria*, București, 1951; *Văcsuitorul de ghete*, București, 1951; *Marea pregătire*, București, 1952; *Undeoa pe Dunăre*, București, 1952; *Cucuietul*, București, 1954; *O poveste simplă*, București, 1955; *Lagard cel însemnat*, București, 1966; *Trădarea lumii*, București, 1968; *Eu, Consula!*, București, 1971; *Nasul și fericirea lumii*, București, 1976.

Repere bibliografice: Vera Călin, *Literatura despre Grivița luptătoare*, VR, 1953, 2; Ov.S. Crohmălniceanu, *Cronici și articole*, București, 1953, 207-225; Piru, *Panorama*, 390-391; Sorin Titel, „Eu, Consula!”, RL, 1972, 1; Culcer, *Citind*, 165-167; Cosma, *Romanul*, I, 171-172; *Dicț. scriit. rom.*, II, 685-686; Popa, *Ist. lit.*, I, 694-695, 808-810. A.I.Ș.

JARNÍK, Jan Urban (25.V.1848, Potštýn, Cehia – 12.I.1923, Praga), românist ceh. După studii de filologie romanică urmate la Viena și Paris (1870-1875), a lucrat ca profesor la Universitatea „Carol” din Praga (1882-1919), înființând în cadrul Catedrei de romanistică un seminar pentru cercetarea limbii și literaturii române. A fost membru corespondent (1879) și membru de onoare al Academiei Române (1919) și a colaborat la un număr însemnat de publicații românești.

J. învață perfect limba română, socotind-o „atât de vie, atât de plină de viață, atât de mlădioasă și expresivă”. O descoperă citind colecția de poezii populare alcătuită de Vasile Alecsandri, povestirile lui Ion Creangă și basmele lui Petre Ispirescu. Se distinge între româniști tocmai prin foarte buna cunoaștere a graiurilor populare, ceea ce îi înlesnește și editarea unei ample colecții de lirică populară, *Doine și strigături din Ardeal* (1885), realizată în colaborare cu Andrei Bârseanu. Pe lângă participarea la selecția și clasificarea pieselor folclorice, culese de Ioan Micu Moldovanu cu elevii săi blăjeni, **J.** contribuie la elaborarea unui erudit glosar în limba franceză, care se referă la textele prezente în volum. A format mai mulți elevi, printre care Hertvik Jarník, fiul său, și Jindra Hušková-Flajšhansová. A tradus în românește romanul *Bunica* de Božena Němcová.

SCRIERI: *Glossaire des chansons populaires roumaines de Transylvanie*, Praga, 1885; *Drumul pe care am mers*, București, 1909; *Însemnări cu privire la limba basmelor populare românești*, Bârlad, 1913; *Sezători românești de pe muntele Sion din Praga*, Praga, 1915; *Între români*, Sibiu, 1917. **Culegeri:** *Doine și strigături din Ardeal*, București, 1885 (în colaborare cu Andrei Bârseanu); ed. 2, Brașov, 1895; ed. îngr. și introd. Adrian Fochi, București, 1968. **Traduceri:** Fr. Pravda, *Pavel Catană*, Brașov, 1881; Božena Němcová, *Bunica*, Sibiu, 1885; Marie Majerová, *O zi la lazaret*, Arad, 1914.

Repere bibliografice: Artur Gorovei, *Dr. Ioan Urban Jarník*, București, [1937]; Traian Ionescu-Nișcov, *Jan Urban Jarník. 1848-1923*, REF, 1973, 1; Jan Urban Jarník, *Correspondență*, I-II, îngr. și introd. Traian Ionescu-Nișcov, București, 1980-1983; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, 27-28; *Dicț. analitic*, I, 313-314. I.D.

JAR ȘI SLOVĂ, publicație apărută la Târgu Mureș, lunar, din aprilie până în octombrie 1937, sub conducerea unui comitet. Redactor este Vasile Netea. Revistă tradiționalistă, **J. și S.**, care continuă „Clipa” (1936-1937), are drept scop lupta „pentru triumful desăvârșit al ideii naționale, pentru realizarea ei în literatura și arta noastră, în cultura și filosofia noastră”. În articolul-program, *La plecarea noastră*, Vasile Netea afirmă: „Deviza veche a lui Alexandru Papiu-Ilarian, fiu al acestor meleaguri, «Cultura, numai cultura va scăpa pe români, și cultura numai națională poate fi», e astăzi mai actuală ca oricând.” Același autor își arată încrederea în avântul dat literaturii de Tudor Arghezi, Adrian Maniu, Nichifor Crainic, Lucian Blaga (*Ținerețea în istoria românească*). Periodicul publică versuri de Radu Stanca, Al. Ceușianu, Vasile Netea, V. Copilu-Cheatră, Mircea Streinul, Viorel Șuluțiu, Corneliu Albu. Proză semnează Victor Papiian, Al. Ceușianu, Horia Petra-Petrescu, Nicolae Albu ș.a. Al. Ceușianu este și autorul

unei piese radiofonice într-un act, *Petiția*. Mai apar articole și cronici locale semnate de Oct. Zeno Vancea (*Noua muzică românească*), Emil Dandea (*Administrație și cultură*), Horia Petra-Petrescu (*Tehnica pieselor populare*). **J. și S.** are și rubrici constante: „Cronica literară” (colaborează N. Comșa, N. Albu, Alex. Șara, V. Balcys, Iosif Maniu), „Cronica revistelor” și „Abecedar pentru tinerii scriitori ardeleni”, ultima susținută de Vasile Netea. Alți colaboratori: Pavel Nedelcu, George Popa, Iustin Ilieșiu, Mihail Axente. C.A.

JEBELEANU, Alexandru (7.X.1923, Șipet, j. Timiș – 28.IV.1996, Timișoara), poet. Este fiul Emiliei (n. Sârbu) și al lui Alexandru Jebeleanu. A fost timp de un semestru student al Facultății de Agronomie din Timișoara, dar a renunțat, înscriindu-se, tot aici, la Facultatea de Filologie, unde și-a luat licența în 1959. A funcționat ca redactor-șef la revista „Scrisul bănățean”, devenită „Orizont” (1949-1971), apoi ca șef de redacție la Editura Facla din Timișoara (1971-1986). Debutează cu poezia *Cădere nouă* în „Universul literar” (1941). Colaborează, în continuare, la „Vremea”, „Luceafărul”, „Vestul”, „România literară”, „Viața românească” ș.a. Secretar al Filialei Timișoara a Uniunii Scriitorilor de la înființare (1948) până în 1969, **J.** constituie un reper al vieții literare bănățene, fiind unul dintre animatorii săi.

Prezența lui **J.**, alături de Pavel Bellu, Petru Vintilă și Petru Sfetca, în culegerea alcătuită de Virgil Birou în 1944 (*Poezia nouă bănățeană*), care a fost receptată ca un adevărat act de naștere al „generației estetice” a literaturii din zonă, marchează desprinderea polemică de modalitățile lirice ale epocii. S-a manifestat ca un poet egal cu sine, cultivând modele, teme, aspirații ce nu au trădat niciodată sensul armonios al existenței. Dominantele tematice ale liricii lui sunt erosul și bucolicul. O întreagă figurație clasicizantă (Pan, Narcis, Elena, nimfe, fauni) însoțește aceste scenarii, transpuse într-o poezie elaborată în respectul formei. Rigoarea prozodică spre care poetul aspiră îl face să opteze pentru sonet sau alte forme fixe. Temperament stenic, **J.** este un poet al afirmațiilor constructive, al optimismului solar.

SCRIERI: *Oglinzi sonore* (volum colectiv), Timișoara, 1945; *Certitudini*, București, 1958; *Frumuseți simple*, București, 1962; *Nostalgiei solare*, București, 1965; *Divagații și simetrii*, București, 1969; *Transparente*, București, 1972; *Peregrinări terestre*, Timișoara, 1975; *Surăsul Meduzei*, Timișoara, 1979; *Forma clară a inimii*, București, 1982; *Viziunile lui Narcis*, București, 1985; *Linia azură a lucrurilor*, pref. Emil Manu, Timișoara, 1986; *Arhitecturi de cristal*, Timișoara, 1989; *Magnolia de octombrie*, Timișoara, 1994.

Repere bibliografice: Virgil Birou, *Poezia nouă bănățeană*, Timișoara, 1944, 51; Piru, *Poezia*, II, 315; Țirioi, *Premise*, 84-85; Alexiu, *Ideografii*, 175-177; Ruja, *Valori*, 54-57; Ungureanu, *Imediata*, I, 103-105; *Dicț. scriit. rom.*, II, 686-687; Popa, *Ist. lit.*, I, 938-939. S.I.-J.

JEBELEANU, Eugen (24.IV.1911, Cămpina – 21.VIII.1991, București), poet, publicist și traducător. Este fiul Aureliei (n. Bulgar) și al lui Valeriu Jebeleanu, funcționar. Își petrece copilăria la Cămpina și Brașov. Începe școala primară în

orașul natal, dar din trimestrul al doilea al clasei întâi se mută la Brașov, la bunica dinspre tată, unde continuă școala și unde urmează, din 1922, Liceul „Andrei Șaguna” (aici îl are printre profesori pe publicistul comunist Ilie Cristea). Apoi se stabilește la București, unde urmează cursurile Facultății de Drept (fără să practice vreodată avocatura). Încă elev, scoate la Brașov revista „Pe drumuri noi” (1929) și colaborează, tot de pe acum, la diferite ziare și reviste, îndeosebi de orientare democratică și de stânga, precum „Viața literară”, „Bilete de papagal”, „Țara noastră”, „Credința”, „Adevărul”, „Dimineața”. Devenind prieten cu Al. Sahia, scrie la „Cuvântul liber”, unde este și redactor, „Reporter”, „Azi”, „Rampa”, iar după 1944 e prezent în „Victoria” (condusă de N.D. Cocea, aici fiind și redactor), „Scânteia”, „România liberă”, „Viața românească”, „Revista Fundațiilor Regale” ș.a. A mai făcut parte din redacțiile publicațiilor „Țara noastră” a lui O. Goga (1932-1935), „România literară” a lui Cezar Petrescu (1939) ș.a. În anii războiului lucrează ca funcționar la Direcția Presei. Participă și la ședințele cenaclului Sburătorul al lui E. Lovinescu. Debutează în 1927 cu poezii în „Viața literară”, iar în 1928 publică poezia *Crinii* în „Bilete de papagal”. Primul volum, *Schituri cu soare*, îi apare în 1929 la Brașov. În 1929 i se

acordă Premiul pentru sonet „Ionel Pavelescu” al Societății Scriitorilor Români, iar între 1931 și 1933 activează în cenaclul revistei „Brașovul literar și artistic”, condus de poetul Cincinat Pavelescu, și în 1933-1934 scrie în revista „Herald”. În 1934 este premiat de Fundațiile Regale pentru placheta *Inimi sub săbii*. În 1952 i se decernează Premiul de Stat, în 1955 este ales membru corespondent al Academiei Române (membru titular din 1974). În 1968 devine vicepreședinte al Frontului Unității Socialiste, în 1969 ajunge deputat în Marea Adunare Națională și membru supleant al Comitetului Central al Partidului Comunist Român, în 1972 i se acordă titlul de Erou al Muncii Socialiste, onoruri politice datorate în parte faptului că în 1936 scrisese un articol despre tânărul Nicolae Ceaușescu, condamnat politic. În 1970 i se decernează Premiul Internațional pentru Poezie „Etna-Taormina” (Italia), în 1972 e distins cu Premiul Herder, iar în 1973 cu Premiul Uniunii Scriitorilor din România pentru întreaga activitate.

Având o evoluție poetică uneori surprinzătoare prin puterea de a se înnoi sub impactul evenimentelor, J. se remarcă de la începutul și până la sfârșitul carierei sale artistice prin conștiința civică, reacționând prompt, fie că scrie articol de ziar, fie că face poezie. Obsesia sa fundamentală este uitarea, marele păcat al omului, care face inutilă experiența istorică. De aceea, preocuparea esențială a poetului ar trebui să fie întreținerea memoriei, fixată în forma ei cea mai sesizantă — arta, chiar dacă uneori aceasta nu produce decât o înșirare de „schiloade stanțe”: „Singurul meu bun e memoria, / o memorie de optsprezece carate, / [...] N-am să uit niciodată nimic...” Reamintindu-și secvențe aspre și dureroase din adolescența sa și a prietenilor săi; vârstă așezată sub semnul privațiunilor, se închipuie martor și „crunt orator al veacului de zgură”: „Vieți risipite, vă păstrez cenușa/ Fierbinte-n pumnii mei ca într-o vatră” (*Ceea ce nu se uită*, datată martie-august 1944). Prima etapă a poeziei lui J. se resimțise de influențe multiple, de la medievalismul gotic al lui Rilke (din care pe atunci traducea), transplantat în atmosfera și arhitectura brașoveană, la ermetismul barbian, de la sentimentalismul epocii la un umanism generos. Acutizat de experiența războiului, în anii '50 lirismul său cade sub „comanda” social-politicului și a modei epicului „de largă respirație”, J. compunând pe lângă poezii agitatorice „pentru pace și o viață mai bună”, și ample poeme narative, în fond versificări prozaice despre N. Bălcescu sau despre satul lui Al. Sahia. Rareori se poate găsi aici fiorul liric, cum se întâmplă după vizitarea muzeului dintr-un sat distrus de naziști — *Lidice*. Asemenea mai vârstnicului G. Călinescu, care schimbase lira clasică cu un „fluiet simplu”, J. renunță la flautul care „scotea din ochii lumii doar lacrimi mute” și „fremăta de cânturi de nimeni pricepute” și, precum gorkianul Danko, își smulge din piept „ghiocul de rubin” pentru a „urni oștirile în urmă-mi” (*Cântecul*). Este semnificativ că poetul însuși, în ediția definitivă a operei sale, a renunțat la producția poetică a acestei perioade. Și totuși, chiar și acum, când recurge la alegorie, el găsește metafore de oarecare forță. Căci J. are capacitatea de a desluși sensul istoriei sub imaginea tremurătoare a întâmplării

obișnuite și de a urma drumul rațiunii către adevăr. Prilejul de a uni toate aceste teme într-o poezie bogată în semnificații umane și diversă sub raportul formulărilor i-l oferă o călătorie în Japonia, unde urmele catastrofei nucleare de la 6 august 1945 erau încă vii la Hiroshima. Poemul *Surâsul Hiroșimei* (1958) realizează o panoramă apocaliptică, uzând deopotrivă de reportajul modern și de viziunea dantescă, îmbinând visul, reveria și realitatea de infern din „a XX-a vale” a plângerii, „ascultând” corul vocilor celor neantizați într-o fracțiune de secundă și alăturând vocea poetului, solidar cu ei în fața morții: „Pot să prefac orice munte/ într-un nimic răsturnat,/ o piramidă a golului/ cu creștetu-n jos,/ o colosală cupă de beznă!” (*Glasul demonului din a XX-a vale*). Pictural și muzical, retoric și liric, veritabil oratoriu, *Surâsul Hiroșimei* a cunoscut nenumărate transpuneri teatrale, a prilejuit recitaluri, a fost pus pe muzică și ecranizat, a beneficiat de numeroase traduceri, fiind poate cel mai cunoscut poem românesc în lume. *Cântece împotriva morții* (1963) au accentuat și extins la întregul secol XX — „veac uituc, veac plin de amintiri” — tema vieții apărate împotriva „odraslelor și slujitorilor” Morții: Mizeria, Tirania, Perversitatea, Meschinăria, Foamea, Invidia, Lăcomia, poetul însuși devenind un exponent al Umanității: „Ca să pot apăra mai bine această viață,/ transmiteți-mi întreaga voastră

spaimă.” De moartea soției sale, pictorița Florica Cordescu, este legată scrierea unui volum, *Elegie pentru floarea secerată* (1967), cu un lirism, în tonalitate de lamento, amintind întrucâtva litiunile argheziene. Amintirile trăite sau visate sunt umbrite de viitorul devenit acum imposibil: „Tot ce nu am făcut/ când mai erai/ putea să fie o stea/ și este un scai.” Chiar și lucrurile care au aparținut celei pierdute vibrează dureros: „Sunt Daniel cel aruncat în groapa cu lei./ Voci tainice-mi șuieră: Ei, acum să te vedem,/ ei pe tine sau tu pe ei?” Singurătatea e cu atât mai greu de suportat, cu cât prezența iubitei dispărute este permanentă, iar marea forță a poetului — memoria — a devenit acum slăbiciunea sa și izvorul neconținut al durerii: „Să spun: era, a fost, cum nu spun/ despre brățara ta din cutie/ care este.../ Și să merg înainte, să-mi văd umbra întrecându-mă,/ să înainteze împovărat de soare/ (unde să mă feresc de el?)/ scaldându-mă în marea lui 1966./ și să fiu viu fără de.../ Sunt o pădure de amintiri. E totul numai zvon” (*Să povestesc*). Cu volumul *Hanibal* (1972) poetul se adâncește tot mai mult într-un trecut ce se identifică în cele din urmă cu legenda, cu istoria (Orfeu, Nestor, Arhimede). Meditația sa caută acum alegoria generalizatoare, elogiind rațiunea împotriva forței, spiritul împotriva absurdului, în poezii concentrate și semnificative pentru existența cetății sau pentru temele eterne. Subintitulate și „parabole civice”, poemele sunt totuși minate de un anume scepticism al vârstei, de o oboseală, de o nostalgie dureroasă a unicității într-un prezent mereu repetabil. Și totuși, J. produce încă versuri memorabile, precum acea mică piesă de orfevru, *Hanibal*, în care faimosul comandant de oști, unic în „superba lui trufie”, cu elefanții lui care au „albit de spaimă Alpii”, se dovedește neîn stare să învingă legiunile și rațiunea romană. În fine, poemele din *Arma secretă* (1980) îl înscriu pe poet într-o meditație elegiacă de vârstnic ce și-a păstrat spiritul lucid și curajos în fața timpului: „Trebuie să învăț cum se moare,/ căci de trăit, omul trăiește oricum,/ să învăț de la păsările care dispar în cântec,/ de la cerul albastru care alunecă în trandafir/ și de la râul ce trece nepăsător dispărând/ peste banii peștilor” (*Leclție*). Poetul pare a fi descoperit sensul vieții în existența secunde în istorie și sensul artei în existența secundă a omului: „Lucrul acesta, care nu costă mai nimic,/ însă prețuiește... Lucrul acesta care-ți cântă, care mușcă dacă e nevoie/ care-ți ține de cald.../ Respirația invizibilului.” Dacă unele dintre numeroasele traduceri ale lui J. sunt remarcabile prin fidelitatea ideatică, mai ales cele din „poetii ai libertății”, publicistica sa este în bună parte perimată, întrucât mizează pe un lirism care își va dovedi rostul abia atunci când va fi trecut în poezie.

Excețând culegerea de început: Schituri cu soare — exerciții tinerești de acomodare cu o tehnică poetică dificilă — și volumul Inimi sub săbii, unde lirismul hieratic tinde să construiască o viziune fabuloasă, poezia lui Eugen Jebeleanu se constituie în jurul a două mituri: adevărul și istoria. E vorba, mai întâi, de o concepție morală a poeziei (voce a tribului!), dar și de un ideal liric mai înalt,

poezia fiind, după expresia lui Cocteau, o „Minciună“ (adică o convenție) ce spune adevărul.

La Jebeleanu aspectul etic primează. Tot ceea ce scrie implică un angajament, o dramă a conștiinței, un viu sentiment al datoriei. Pentru alții poezia este un limbaj, o confesiune pură, pentru el poezia este, înainte de orice, un act de responsabilitate, o plasare în istorie, o încercare, în fine, de a crea dintr-un material fragil (cuvântul) un instrument teribil de sancționare a răului.

EUGEN SIMION

SCRIERI: *Schituri cu soare*, Brașov, 1929; *Înimi sub săbii*, București, 1934; *Ceea ce nu se uită*, cu desene de Florica Cordescu, București, 1945; *Cultura maghiară în România democratică*, București, 1946; *Scutul păcii*, București, 1949; *Poeme de pace și de luptă*, București, 1950; *Poeme*, cu ilustrații de Florica Cordescu, București, 1951; *În satul lui Sahia*, București, 1952; ed. 2, București, 1957; *Bălcescu*, București, 1952; ed. 2, București, 1955; ed. 3, pref. Ov. S. Crohmălniceanu, București, 1963; *Cântecele pădurii tinere*, București, 1953; *Versuri alese*, București, 1954; *Din veacul XX*, București, 1956; *Ady Endre*, București, 1958; *Surâsul Hiroșimei*, București, 1958; ed. plurilingvă, București, 1978; *Oratoriul Eliberării*, cu ilustrații de Florica Cordescu, București, 1959; *Cântăm patria*, București, 1959; *Poezii și poeme*, pref. Perpessicius, București, 1961; *Cântece împotriva morții*, cu ilustrații de Florica Cordescu, București, 1963; *Povestea broaștei țestoase*, cu ilustrații de Florica Cordescu, București, 1963; *Poeme. 1944-1964*, București, 1964; *Elegie pentru floarea secerată*, cu ilustrații de Florica Cordescu, București, 1967; *Hanibal*, cu ilustrații de Tudor Jebeleanu, București, 1972; ed. bilingvă, tr. Ion Miloș, pref. Aurel Martin, București, 1981; *Surâsul Hiroșimei și alte versuri*, pref. Ov. S. Crohmălniceanu, București, 1973; *Scrieri*, I-II, București, 1974; *Harfa și minotaurul*, pref. Lucian Raicu, București, 1977; *Groapa cu lei - The Lion's Den*, ed. bilingvă, tr. Andrei Brezianu, pref. Lucian Raicu, București, 1980; *Arma secretă*, București, 1980; *Deasupra zilei*, cu ilustrații de Tudor Jebeleanu, București, 1981; *Poezii*, București, 1989. **Traduceri:** R. M. Rilke, *Poeme*, București, 1932; *Povestea despre iubirea și moartea stegarului Christoph Rilke*, cu desene de Florica Cordescu, București, 1946; Petőfi Sándor, *Poeme alese*, cu ilustrații de Florica Cordescu, București, 1949; *Verses es költemények - Poezii și poeme*, ed. bilingvă, București, 1969; János Viteazul, București, 1973; Pablo Neruda, *Poeme*, cu ilustrații de Florica Cordescu, București, 1951; *Ady Endre*, *Poeme*, București, 1955; *Poeme maghiare*, pref. trad., București, 1956; *Poeți ai libertății*, București, 1957; Nicolas Guillén, *Poeme cubane*, București, 1963.

Repere bibliografice: Cioculescu, *Aspecte*, 210-212, 505-506; Constantinescu, *Scrieri*, III, 293-304; Perpessicius, *Opere*, VII, 32-33, XI, 170-172; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 817, *Ist. lit.* (1982), 902; Petroveanu, *Profiluri*, 75-92; Simion, *Orientări*, 91-98; Căprariu, *Jurnal*, 126-131; Piru, *Panorama*, 96-98; Cubleşan, *Miniaturi*, 103-109; Tomuş, *Carnet*, 82-87; Martin, *Poeți*, II, 66-73; Barbu, *Sine ira*, 151-155; Caraion, *Duelul*, 187-193; Doinaş, *Poezie*, 88-97; Constantin, *A doua carte*, 62-74; Raicu, *Structuri*, 157-161; Petroveanu, *Traietorii*, 88-100; Felea, *Secțiuni*, 85-90; Dimisianu, *Valori*, 17-21; Ciobanu, *Critica*, 15-23; Crohmălniceanu, *Literatura*, II, 493-501; Andriescu, *Relief*, 101-109; Piru, *Poezia*, I, 87-99; Nicolescu, *Starea*, I, 89-93; Cristea, *Domeniul*, 72-75; Dorcescu, *Metafora*, 131-133; Zalis, *Tensiuni*, 85-94; Laurențiu, *Eseuri*, 143-148; Regman, *Colocvial*, 250-263; Negoitescu, *Analiză*, 243-250; Raicu, *Critica*, 166-171; Felea, *Aspecte*, I, 5-9, III, 10-14; Cristea, *Arcadia*, 189-195; Ștefănescu, *Preludiu*, 5-11; Alexiu, *Ideografii*, 7-13; Simion, *Scriitori*, I, 34-42; Poantă, *Radiografii*, I, 92-97; Ciopraga, *Ulyse*, 113-125; Stănescu, *Jurnal*, I, 171-175, II, 83-85, III, 67-70; Raicu,

Practica scrisului, 168-190; Baltag, *Polemos*, 178-180; Grigurcu, *Poeți*, 72-81; Eugen Jebeleanu interpretat de..., îngr. și pref. Lucian Raicu, București, 1979; Ciobanu, *Însemne*, II, 79-83; Ruja, *Valori*, 17-23; Munteanu, *Jurnal*, II, 156-160; Sorescu, *Interpretări*, 149-154; Sângeroran, *Conversații*, 23-27; Cândroveanu, *Poeți*, 28-33; George, *Sfârșitul*, III, 250-252; Martin, *Paranteze*, 55-57; Zăciu, *Cu cărțile*, 7-16; Livescu, *Scene*, 95-98; Iorgulescu, *Ceara*, 140-143; Regman, *Noi explorări*, 136-145; Paleologu, *Alchimia*, 104-111; Cristea, *Modestie*, 32-38; Raicu, *Fragmente*, 195-205, 402-406; Sorescu, *Ușor cu pianul*, 381-385; Grigurcu, *Existența*, 30-36; Cândroveanu, *Lit. rom.*, 71-73; Micu, *Limbaje*, 156-169; Ioan Adam, *Interdicția uitării*, ST, 1990, 2; Alex. Ștefănescu, *Clasicitatea unui avangardist*, RL, 1991, 1; Alex. Ștefănescu, *Poezie și adevăr*, RL, 1991, 16; Miron Kiropol, *Plângerea dintâi*, CC, 1991, 4-5; Dan Laurențiu, *Hanibal intra muros*, VR, 1991, 8; Constanța Buzea, *Pelarina verde*, VR, 1991, 8; Ștefan Aug. Doinaş, *Prezența lui Eugen Jebeleanu*, „22”, 1991, 34; Adrian Popescu, *Eugen Jebeleanu sau masa din colț*, APF, 1991, 10-11; Tudor Oprea, *500 debuturi literare*, Galați, 1991, 111-112, 119-120, 135; Lovinescu, *Unde scurte*, II, 45-48; Constantin, *Complicitatea*, 64-71; Nițescu, *Prolecultismul*, 222-228; *Dict. analitic*, I, 58-60, II, 125-127, 170-174; *Dict. esențial*, 431-438; Popa, *Ist. lit.*, II, 339-343; Alex. Ștefănescu, *Eugen Jebeleanu*, RL, 2003, 25. M.D.

JELESCU, Smaranda (15.XII.1942, Murfatlar, j. Constanța), poetă, prozatoare și eseistă. Este fiica Floricăi (n. Lupescu), învățătoare, și a lui Iordan Jelescu, funcționar. Face școala primară și liceul la Constanța și urmează cursurile Facultății de Filologie a Universității din București (1958-1962). Lucrează apoi ca redactor la Editura Meridiane (1964-1966), redactor, publicist, comentator la „Scânteia tineretului” (1967-1974), în fine, ocupă diverse funcții în Televiziunea Română și la MondoFilm. Debutează în „Contemporanul” (1964), colaborând ulterior la „România literară”, „Luceafărul”, „Vatra” ș.a.

Prima ei carte de versuri, *Totdeauna marea* (1969), definește temperamentul delicat-dinamic al unei poete înzestrate, care construiește un univers liric complex. Centrul trăirilor este dragostea sub multiplele ei chipuri, de la bucuria deplină până la tristețea cea mai adâncă: „Plecările din sentimente! / Cu câmpuri și cer și tăcere. / Plecările din sentimente / Cu șuieratul trenului ca un geamăt lung / Sau ca o meditație” (*Poem*). Se conturează viitoarele „obsesii” tematice ale scrisului său, care reface fără încetare o lume trelată de triada dragoste-feminitate-natură. În volumul următor, *Coloană dorică* (1972), poeta își nuanțează discursul prin amplificarea imaginarului. Se configurează și mai clar acel tip de feminitate fluidă, „marină”, de care J. se va servi și în romane. Antitezele solide (materialitatea coloanei)-lichid (infinitatea acesteia, pierdută în albastrul cerului), viață-moarte, dragoste-ură, fericire-tristețe fluctuează în permanență. Proza se înscrie în aceleași coordonate. Romanul *Impact* (1987) reia simbolurile din poezie, procedeu evident încă de la titlurile capitolelor: *În lumina soarelui de vară*, *Lângă asprele valuri de mare*, *Incertitudinii* sau *Verde, verde, iarba mea*. Feminitatea, dragostea, problema cuplului, sondarea lumilor interioare, intelectualismul și muzicalitatea au, toate, ca fundal de rezonanță, marea. În postura de eseistă, J. încearcă să dezvăluie „dedesubturile” Televiziunii Române în *Alo, televiziunea!* (1992). Trăind în acest mediu, autoarea vrea să-i descifreze specificitatea. Ea prezintă

un „jurnal de front”, oameni reali, și nu personaje, relații veridice, și nu pilde, chiar dacă eseu tinde adesea să ia forma unui roman, unul care are drept subiect diferențele dintre ceea ce era televiziunea înainte de '89 și ceea ce a devenit ea după. **J.** va construi o lume complexă în următorul roman, *Măcar un singur foc de armă* (1994), care păstrează și pune în valoare elemente din scrisul ei anterior, poezie, proză sau eseu. Pașiunea lecturii (în special literatura secolului al XIX-lea), fascinația televiziunii, feminitatea și tipologiile ei, regresia în timp, sexualitatea, muzica, obsesia sinuciderii, „crima morală” — toată această varietate de aspecte aparent eterogene se armonizează ca univers al unui eu feminin energic, dominator, trăind între extreme. Lumea reală și cea a coșmarului sunt despărțite de un prag îngust, amândouă lăsându-se stăpânite obsesiv de simbolul mării: „Totdeauna marea mi-a dat senzația verticalei. E un mediu abstract. Singurul peisaj abstract.” Volumul de poezie *Cifrul pierdut* (1996) îmbină, într-un registru muzical, întoarcerea într-un timp imemorial și „religia iubirii”: „În parfumul lichid de iasomie / Căzută în verdelile palpitând — o albină a rămas vie // Oh, soarele printre perdele curgând / Pe albină cea vie! // Spre grâu învins tremură macul / La tandra atingere moare / Sperând că-i ucis de albină cu acul // Oh, cum stă în moarte, visând răcoare / Toropit de miresme, macul! // Cade lumina în iasomie / Ca o albină vie...” (Antonin Dvořák — temă de cvartet). La **J.** condiția de vedetă de televiziune, cu avantajele și dezavantajele pe care le comportă, a pus în umbră valoarea scrisului.

SCRIERI: *Totdeauna marea*, București, 1969; *Coloană dorică*, București, 1972; *Eroii verii*, București, 1978; *Patimi*, București, 1978; *Impact*, București, 1987; *Alo, televiziunea!* Un „jurnal de front” pe programul 1, București, 1992; *Măcar un singur foc de armă*, București, 1994; *Cifrul pierdut*, București, 1996; *Angela — cântec și rugă*, București, 1998.

Repere bibliografice: Dumitru Lazăr, „*Totdeauna marea*”, CRC, 1969, 46; Dan Cristea, „*Coloană dorică*”, RL, 1972, 48; Mircea Iorgulescu, „*Coloană dorică*”, LCF, 1973, 8; Barbu, *O ist.*, 102-106; George Poenaru, *Eferescența unei iubiri*, TMS, 1988, 6; Stănescu, *Jurnal*, III, 102-106; Lucian Chișu, *Poeta coloanelor dorice*, L, 1997, 9-22. C.Dt.

JIANU, Ionel (pseudonim al lui Ionel Stark; 23.X.1905, București — 18.III.1993, Paris), eseist, prozator și traducător. Învață la București, urmând cursurile primare la Kaiserliche-Königliche Katholische Volksschule (1911-1915), apoi liceul la „Matei Basarab”, absolvit în 1924. La numai cinci-sprezece ani obține, în urma unui concurs, postul de corector la revista „Le Pétrole”, în care publică mici note. Debutul său literar are loc în revista școlară „Glasul tinerimii”, în 1921, cu schița *Hotărârea*. Între 1924 și 1927 urmează, la Paris, cursurile Facultății de Drept și ale Facultății de Litere, obținând licența în ambele specializări. Din toamna lui 1925 devine, pentru doi ani, corespondentul la Paris al ziarului bucureștean „Politica”, trimițând regulat corespondențe, interviuri, însemnări legate de aspecte din viața culturală pariziană, redactate cu real talent literar. În anul 1926 începe să colaboreze la redacția artistică a ziarului parizian „Le Soir”. În 1928 traduce în franceză (în colaborare cu René Jolivet) piesa lui Victor Eftimiu *Fantoma*

celei care va veni, în vederea reprezentării ei, pe scena unui teatru parizian. Întors în țară, își efectuează stagiul militar (1927-1928), lucrând totodată ca redactor și cronicar plastic la „Rampa” și scriind pentru „Vremea” cronică dramatică (pe care o va susține două decenii). E prezent, și sub diverse pseudonime (Vivian Bell, Don Juan, Don Jose, Don X), în numeroase periodice: „Convorbiri literare”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Ultima oră”, „La Roumanie nouvelle”, „Le Moment”, „Contemporanul”, „Viața literară” ș.a. Se afirmă ca unul dintre fruntașii tinerei generații, alături de Mircea Eliade, Emil Cioran, Eugen Ionescu. Împreună cu Petru Comarnescu și Constantin Noica, editează, în 1929-1930, „Acțiune și reacțiune”, publicație de orientare democratică și raționalistă, cu accente polemice îndreptate împotriva exagerărilor ultranaționaliste și ortodoxiste manifestate în mișcarea gândiristă. În 1931 îi apare romanul *Cavalerii verticali*, scris împreună cu Alexandru Bilciurescu. În același an își deschide un birou de avocatură și întemeiază, alături de câțiva colegi de generație, Gruparea Intelectuală Forum, din care se va naște în 1933 gruparea Criterion (la care doar **J.** va refuza să adere). Va deschide, în 1942, galeria Căminul Artei (împreună cu Ecaterina Dulfu și Marc Haldner), care va juca un rol esențial în viața artistică a capitalei. În 1944 creează Editura Căminul Artei, unde își va publica și primele monografii dedicate pictorilor români (*Theodor Pallady*, 1944, N. Tonitza, 1945, *Luchian*, 1947). Între 1945 și 1947 înființează și dirijează revista „Lumină și culoare”, din care apar trei numere tematice,

dedicate lui Ștefan Luchian, N. Tonitza și lui N. Grigorescu. Excluz din avocatură de noul regim, este însă admis în Uniunea Scriitorilor, ca fost membru al Societății Scriitorilor Români, din care făcea parte încă din 1935. În 1949 obține Premiul I la concursul de traducători pentru versiunea românească a nuvelei *Dubrovski* de A.S. Pușkin; va transpune, până în 1954, peste douăzeci de romane din literatura universală. Între 1 ianuarie și 15 octombrie 1950, când este concediat, a funcționat ca inspector în Direcția Generală a Teatrelor. Între 1951 și 1958 i se încredințează conducerea secției de artă plastică din cadrul Editurii de Stat pentru Literatură și Artă, iar în 1958 este transferat la Editura Meridiane, unde va rămâne până în 1961. În această calitate se ocupă de editarea a peste două sute de volume de artă românească. Din 1954 și până în 1961, când părăsește definitiv țara pentru a se stabili la Paris, va fi profesor la Institutul de Arte Plastice „N. Grigorescu” din București, ca titular al Catedrei de istorie a artei românești. În această perioadă îi apar numeroase lucrări, între care monografia *N. Grigorescu* (1957). La Paris, confruntându-se cu refuzul mai multor case editoriale de a publica o monografie depre Brâncuși, fondează în 1962 propria editură de artă, ARTED, care va funcționa douăzeci de ani, trimițând în librării peste șazeci de titluri și fiind singura editură occidentală consacrată sculpturii contemporane. Aici vor apărea marile sale lucrări *Brancusi* (1963) și *Introduction à la sculpture de Brancusi* (1976), cea din urmă în colaborare cu Constantin Noica, precum și *Témoignages sur Brancusi*, în colaborare cu Petru Comarnescu și Mircea Eliade (1967); în același an Asociația Internațională a Criticilor de Artă acordă lui J. și lui Petru Comarnescu Medalia de Aur pentru contribuția lor la cunoașterea operei lui Brâncuși. În 1970, lucrarea sa *5000 ans d'architecture*, apărută la editura pariziană Fernand Nathan, este premiată ca fiind cea mai bună carte pentru tineret a anului. Va mai publica, între altele, *La Sculpture moderne en France depuis 1950* (1982) și, împreună cu Gabriela Carp, Ana Maria Covrig și Lionel Scantéyé, *Les Artistes roumains en Occident* (1986). Redactează, în această perioadă, articole depre artiștii români pentru o serie de dicționare și enciclopedii de artă și colaborează constant la publicații ale exilului românesc, între care „Revista scriitorilor români”, „Apoziția”, „Destin”, „Viața noastră”, „Limite”, „Journal of the American Romanian Academy of Arts and Sciences”. La 85 de ani, Academia Româno-Americană îl va sărbători prin realizarea volumului omagial *Un om, o viață, un destin : Ionel Jianu și opera lui*.

SCRIERI: *Cavalerii verticali* (în colaborare cu Alexandru Bilciurescu), București, 1931; *Petre Iorgulescu-Yor*, București, 1939; *Theodor Pallady*, București, 1944; *N. Tonitza*, București, 1945; *Gh. Petrașcu*, București, 1945; *Luchian*, București, 1947; *Pictorii revoluționari de la 1848: Ion Negulici, C.D. Rosenthal, Barbu Iscovescu*, București, 1951; *Theodor Aman*, București, 1953; *Ștefan Dimitrescu*, București, 1954; *Ștefan Luchian* (în colaborare cu Petru Comarnescu), București, 1956; *Barbu Iscovescu*, București, 1956; *Mărturie despre N. Grigorescu* (în colaborare cu V. Benes), București, 1957; *N. Grigorescu*, București, 1957; *Les Maîtres de la peinture roumaine au XX-e siècle* (în colaborare), București, 1957; *Iser*, București, 1957; *Ciucurencu*, București, 1958; *Brancusi*, Paris,

1963; *Zadkine*, Paris, 1964; *Bourdelle* (în colaborare cu M. Dufet), Paris, 1965; ed. Paris, 1977; *Rodin* (în colaborare cu C. Goldscheider), Paris, 1967; *Lardera*, Paris, 1967; *Témoignages sur Brancusi* (în colaborare cu Petru Comarnescu și Mircea Eliade), Paris, 1967; *Henry Moore*, Paris, 1968; ed. București, 1972; *Henri-Georges Adam* (în colaborare cu Waldemar George), Paris, 1968; *Valentine Prax*, Paris, 1968; *La Sculpture et les sculpteurs*, Paris, 1968; *Robert Couturier*, Paris, 1969; *5000 ans d'architecture*, Paris, 1970; *Dimitrie Demou* (în colaborare cu Waldemar George), Paris, 1970; *Gilioli* (în colaborare cu Hélène Lassalle), Paris, 1971; *Etienne Hajdu*, Paris, 1972; *Rodin*, Paris, 1970; *Jean Arp*, Paris, 1972; *Marta Pan* (în colaborare cu A. Pely), Paris, 1974; *Antoine Poncet*, Paris, 1975; *Vittorio Tavernari* (în colaborare cu E. Carli), Paris, 1975; *Frosso Eftimiadi*, Paris, 1976; *Ladis Schwartz*, Paris, 1976; *Introduction à la sculpture de Brancusi* (în colaborare cu C. Noica), Paris, 1976; ed. (*Introducere în sculptura lui Brâncuși*), tr. Ileana Șoldea, București, 2002; *Avoscan*, Paris, 1976; *Andras Beck* (în colaborare cu C. de Hulewitz), Paris, 1977; *M. Ziffer*, Paris, 1978; *Alice Sfintescu* (în colaborare cu C. Noica), Paris, 1978; *Lia Giordano* (în colaborare cu N. Michieli), Paris, 1979; *La Sculpture moderne en France depuis 1950* (în colaborare cu G. Xuriguera și A. Lardera), Neuilly, 1982; *Constantin Brâncuși. Viața și opera*, București, 1983; *Les Souvenirs de Venise de W. Siegfried* (în colaborare cu Mircea Eliade și Eugen Ionescu), Neuilly, 1984; *G. Apostu*, Paris, 1985; *Les Artistes roumains en Occident – Romanian Artists in the West* (în colaborare cu Gabriela Carp, Ana Maria Covrig și Lionel Scantéyé), ed. bilingvă, Paris-Los Angeles, 1986; *Témoignages sur Apostu* (în colaborare cu G. Ionescu), Paris, 1987; *Andreea Bove*, Paris, 1987; *Tsukui* (în colaborare cu H. Tsukui), Paris, 1987; *Brâncuși*, îngr. și pref. Mircea Handoca, București, 2003. **Traduceri:** Robert Peary, *Cucerirea Polului Nord*, București, 1939; Peter Neagoe, *Soare de Paști*, București, 1940; Gerda Scheirer, Egon Jameson, *Eroi bărcilor de salvare*, București, 1946; A.S. Pușkin, *Dubrovski*, București, 1949 (în colaborare cu Violeta Jianu); Din Lin, *Răsare soarele deasupra râului Sangan*, București, 1950 (în colaborare cu Violeta Jianu); G.M. Markov, *Familia Strogov*, București, 1950 (în colaborare cu N. Issersohn); Ivan Vazov, *Sub jug*, București, 1951 (în colaborare cu Vanghele Hrisicu); Jorge Amado, *Secerișul roșu*, București, 1952 (în colaborare cu Vera Ilchievici); Antonina Kopteaeva, *Ivan Ivanovici*, București, 1953 (în colaborare cu Vera Ilchievici); F. Kandâba, *Pământ fierbinte*, București, 1954 (în colaborare cu Izabela Dumbravă); Iuan Tzin, *Cun Tziue, Fii și fice*, București, 1954; A. Volkov, *Doi frați*, București, 1954 (în colaborare cu Vladimir Aga); Lian Sin, Liu Hu-Lan, *Povestea unei tinere revoluționare*, București, 1954 (în colaborare cu Sofia Marian); Valentin Kataev, *O pânză-n depărtare*, București, 1955 (în colaborare cu V. Solodov); E. Iahnina, M. Aleinikov, *Charlot Bantard*, București, 1955 (în colaborare cu E. Antonescu); S. Golubov, *Din scânteie va izbucni flacăra*, București, 1955; Béla Illés, *Eliberarea*, București, 1956; V. Grigoriev, *Corăbierul Grigori Selihov*, București, 1956 (în colaborare cu Vera Ilchievici); Charles Dickens, *David Copperfield*, I-II, București, 1957; Sinclair Lewis, *Martin Arrowsmith*, București, 1958 (în colaborare cu Sofia Marian); István Nagy, *La cea mai înaltă tensiune*, București, 1958 (în colaborare cu M. Bănescu).

Repere bibliografice: Rep., *De vorbă cu Ionel Jianu și Al. Bilciurescu despre „Cavalerii verticali”*, RP, 1931, 41; Pompiliu Constantinescu, „Cavalerii verticali”, VRA, 1932, 221; Mircea Handoca, *Ionel Jianu. Critic de artă și cronicar teatral*, RITL, 1988, 3-4; *Un om, o viață, un destin : Ionel Jianu și opera lui*, îngr. Ion Manea, Gabriela Carp, Lionel Scantéyé, Silvia Cîra, Paris-Los Angeles, 1990; ed. București, 1991; *Românii, passim*; Mircea Popa, *Ionel Jianu, eseist*, RL, 2003, 38; Manolescu, *Enciclopedia*, 432-435. II.M.

JIANU, Nicolae (pseudonim al lui Nicolae Popescu; 12.XI.1916, Fălticeni — 15.X.1982, București), prozator. Este fiul Elenei (n. Pavel) și al lui Ioan Popescu, agronom. Face liceul la Fălticeni și la Arad, absolvindu-l în 1939. Licențiat al Facultății de Litere și Filosofie a Universității din București (1943), devine profesor suplinitor de filosofie la Liceul „Sf. Gheorghe” din capitală, fiind concomitent redactor la „Curentul” (1939-1944), apoi la „Flacăra” (1948-1950), „Gazeta literară”, „Luceafărul”, „România literară” și la Televiziunea Română (1969-1970). A colaborat la majoritatea publicațiilor literare românești de după 1944. A debutat cu poezie în „Adevărul literar și artistic” (1936). I s-a acordat Premiul de Stat în 1952.

Scrierile lui **J.** se axează pe filonul social și pe realitatea istorică a perioadei postbelice. Cărțile sale de până la 1960 prefigurează și apoi ilustrează aproape în litera lor tematica și stilistica noii retorici culturale, proletcultismul. Clișeele realist-socialiste se fixează de timpuriu în romane precum *Cumpăna luminilor* (1952) sau *Izvorul roșu* (I, 1955). Predilecția pentru personaje colective se înscrie în aria tematică impusă oficial, „reflectând” reconstrucția țării și conflictele ce decurgeau de aici. Poate fi însă constatată încă de pe acum apetența lui **J.** pentru construcția ceva mai complexă, ca și pentru situații și acțiuni din afara cotidianului. Odată cu dezechetul cultural de la începutul anilor '60, se poate observa o schimbare în volumul de nuvele *Veneam din întuneric* (1962), urmat de *Manechine* (1970) și *Cvartetul alb* (1973). Accentul se

mută de pe grupuri sociale și profesionale pe destine individuale, păstrându-se însă inserarea personajelor, trasată cu tușe ferme, într-o realitate socială greu de ignorat. Eroi citadini, de obicei intelectuali, descind prin regresie mentală într-un trecut dramatic și traumatizant, care își pune amprenta asupra prezentului. Notabilă prin forța narativă și prin integrarea în tradiția prozei scurte fantastice românești este nuvela *Muntele și treisprezecele*. Totul se clădește pe o realitate antinomică, pe dualități multiple: munte-orăș, natură-om, prezent-trecut, birocratismul și lipsa de credință a orașului față de lumea plină de mituri și credințe a ruralului românesc. Treisprezece țărani vin la munte să cosească în urma unei înțelegeri scrise, care în cele din urmă nu va fi respectată de autoritățile locale. Pe această tramă epică de suprafață își face simțită prezența personajul colectiv, exemplar sintetizat în Manole, unul dintre cosași. Lupta surdă și fără sorți de izbândă cu o natură misterioasă, înfricoșătoare și în final ucigașă resuscită în psihicul fiecăruia angoase primare, dar și drame trăite de curând. Acțiunea se petrece într-o ambianță dominată de credințe străvechi legate de câteva elemente: apa, pământul, fierul, piatra, cifra treisprezece, jertfirea ritualică a femeii. E o mitologie apăsătoare, cu tonalități sumbre, într-o lume de la care Dumnezeu pare că și-a întors fața.

SCRIERI: *Ucenicul Năsturaș descoperă viața*, București, 1949; *Viforul*, București, 1950; *Acasă*, București, 1951; *Cumpăna luminilor*, București, 1952; *Filonul 25*, București, 1954; *Izvorul roșu*, I, București, 1955; *Fecior de suflet*, București, 1956; *Unul de la „Neptun”*, București, 1956; *Drumul spre cer*, București, 1957; *Veneam din întuneric*, București, 1962; *O întâmplare în munți*, București, 1963; *Era ceață pe Tisa*, București, 1965; *Pământul era viu*, I-II, București, 1966; *Alge*, București, 1967; *Sfârșitul singurătății*, București, 1967; *Iubire*, București, 1968; *Manechine*, București, 1970; *Cvartetul alb*, București, 1973; *Timpul rămâne tânăr*, București, 1973; *Echinoc*, București, 1977; *Mai erau câteva ceasuri*, București, 1983. **Traduceri:** I.V. Karnauhova, *Cartea prieteniei*, București, 1952 (în colaborare cu Diana Heim); Len Doherty, *Fiii minerului*, București, 1961 (în colaborare cu Antoaneta Ralian); Harry Bloom, *Revoltă în Transvaal*, București, 1963 (în colaborare cu Gabriela Nițescu); Jokái Mór, *Diamantele negre*, București, 1965 (în colaborare cu I. Czinczár); Eduard Fiker, *Cazul C. L.*, București, 1967 (în colaborare cu Traian Ionescu-Nișcov); Szabó Magda, *Căprioara. Pomana porcului*, București, 1967 (în colaborare cu I. Czinczár).

Repere bibliografice: Ov.S. Crohmălniceanu, *Cronici și articole*, București, 1953, 283-292; Savin Bratu, „*Izvorul roșu*”, GL, 1956, 13; D. Micu, *Romanul românesc contemporan (1944-1959)*, București, 1959, 341-348; Radu Popescu, *Probleme ale romanului consacrat luptei în ilegalitate a partidului*, VR, 1963, 3; Damian, *Direcții*, 211-219; Valeriu Cristea, „*Sfârșitul singurătății*”, GL, 1967, 22; *Dict. scriit. rom.*, II, 691-693; Micu, *Ist. lit.*, 477-478; Popa, *Ist. lit.*, I, 1031. Al.Ș.

JORDAN, B. (pseudonim al lui Iordache Bucă; 22.II.1903, Jorăști, j. Galați — 30.VI.1962, București), prozator. Este fiul Ioanei (n. Vasilache) și al lui Ifrim Gh. Bucă, țărani. Își va schimba numele, prin sentință judecătorească, în Iordache Botnă. Urmează cursurile școlii primare în Jorăști, apoi, între 1919 și 1923, este elev al școlilor normale din Brăila și Buzău.

După absolvire funcționează ca învățător, timp de treisprezece ani, la Ismail, iar din 1936, ca institutor la București. Lucrează ca funcționar la Fundația Culturală, este redactor la „Frontul plugarilor” (1947–1948) și consilier cultural în Ministerul Educației și Învățământului (1948–1951). Debutează cu câteva schițe publicate în „Bilete de papagal” (1928). Va continua să colaboreze cu proză și articole la numeroase periodice, între care „Ultima oră”, „Revista scriitoarelor și scriitorilor români”, „Izbânda” (Chișinău), „Cuvântul”, „Frize” (Brașov), „Pământul”, „Politica vremii”, „Școala română”, „Căminul cultural”, „Graiul copiilor”, „Gazeta literară” ș.a. A condus „Express-Ismail” (1929) și a fost redactor la câteva ziare și reviste: „Orientări” (Moinești, 1932–1934), „Curierul Basarabiei de Sud” (Ismail, 1934–1935), „Viața Basarabiei” (Chișinău, 1936–1942), „Școala țăranului” ș.a. Prima carte, romanul *Normaliștii*, îi apare în 1933. În 1935 a devenit membru al Societății Scriitorilor Români. În afara volumelor de proză, va publica, singur sau împreună cu alții, lucrări legate de profesiunea sa: *Geografia județului Ismail* (1923, în colaborare cu P. Melinte), *Manual pentru capacitate* (1928, coautor), *Antologia învățătorilor în literatură* (1939), *Caragiale. Tragicul destin al unui mare scriitor* (1939, în colaborare cu Lucian Predescu), *Cartea sezătorilor școlare* (1939, în colaborare cu V. Ghețea), *Cartea cercurilor culturale* (1939, coautor), *Probleme și jocuri distractive* (1958, semnat I. Botnă), precum și diferite manuale destinate elevilor de școală primară.

Romanele lui J. nu ambiționează depășirea pragului presupus de o lectură agreabilă, după cum nu pot renunța la o punere în pagină demonstrativă, tezistă. În majoritatea lor, scrierile se sprijină pe întâmplări preponderent sentimentale, cu ecouri ușor idealizate, proprii amintirilor autorului. Se includ în această categorie narațiunile inspirate de mediul școlar – *Normaliștii*, *Învățătorii* (1935), *Revizori și inspectori* (1936, în colaborare cu V. Munteanu), *Seria Marga Munteanu* (1939), și de cel rural sau provincial – *Vitrina cu păpuși de porțelan* (1934), *Pământul ispitelor – Delta* (1935), *Trenul albastru* (1937), *Satele* (1938). O a treia posibilă grupare tematică este oferită de evocarea romanțată a unor biografii reale sau imaginare – *Greta Garbo* (1939), *Decebal* (1941), *Zile și nopți în furtună* (I–III, 1959–1961). Romanul de debut, *Normaliștii*, se înfățișează ca un jurnal al vieții de internat, punctând desfășurarea unui an școlar, ultimul petrecut de autor ca elev; o scriere-confesiune, marcată de stările și de trăirile unei sensibilități de adolescent. Tonul și ritmul sunt lejere, potrivite unei evocări resemnate. Sunt reconstituite secvențe dintr-o lume concentraționară și sufocantă, narațiunea translând spre analiză acuzatoare și spre un verdict necruțător. Micile și marile preocupări domestice, dar și o mereu reînviată vibrație de poezie, proprie vârstei, se întâlnesc, se întrepătrund și oferă imaginea în tonuri contrastante a unui segment credibil de viață. J. desfășoară o paradă de personaje, evoluând pe traiectorii mereu întretăiate și expunând lectorului ipostaze ale dezrădăcinării acceptate în speranța unei ieșiri din cenușul monocord al anonimatului. *Învățătorii* se vrea o oglindă purtată de-a lungul a zece ani din viața foștilor normaliști. Scriitorul se instalează însă în

interiorul oglinzii, de unde și relativa lipsă de perspectivă în reconsiderarea lumii contemplate. În spațiul spre care au plecat ca „luminători ai satelor”, normaliștii devin apostoli, victime ale confruntărilor dure cu viața rurală. Autorul consemnărilor apare ca un idealist dispus să lupte cu împrejurările ostile, susținut de dorința cunoașterii, transformată în adevărată pasiune. Valorii beletristice a scrierii, modestă, i se substituie, din nou, valoarea documentară, prin inventarierea și reflectarea participativă a riscurilor asumate de această categorie a intelectualilor autoexilați în anonimatul universului sătesc. În *Revizori și inspectori*, capacitatea de observație rămâne omniprezentă, situațiile și comportamentele sunt contabilizate cu sobrietate, dar aici funcționează o neinspirată tendință de coborâre a esențialului în cotidian, de unde și o impresie de vulgarizare întinsă peste zonele de viață investigate. Romanul *Vitrina cu păpuși de porțelan* este o compunere epică grațioasă, intermitent meditativă, transcriind povestea provincialului visător Mircea Severin, care imaginează scenariul unei iubiri perfecte și ireversibile. *Pământul ispitelor – Delta* aspiră la statutul de roman social, surprinzând realități la care participă numeroși trăitori din zona atât de particulară și de ciudată a ostroavelor Deltei. Între Cuzma Pavlov, atotputernicul lipsit de scrupule al locului, și învățătorul Ciudin, idealist irecuperabil și victimă inocentă a unui joc social regizat, se plasează o întreagă caracterologie umană stând sub semnul insignifianței, al ambițiilor mărunte, al spaimelor și bucuriilor comune, al veșnicului miraj pe care îl reprezintă, pentru țăran, pământul. Integrat aceleiași „epopei” rurale, romanul *Satele* pleacă de la date puse la dispoziție de peisajul propriu-zis și de peisajul uman al așezării natale a lui J., Jorăști. Incursiunile în miezul unor întâmplări și mai ales în psihologia oamenilor locului asigură scrierii, în egală măsură, pitoresc și veridicitate. Pretextul-pilon îl constituie episodul împroprietăririi de după primul război mondial, cu surprinderea seismului ce lovește în marea proprietate și a unor semiutopice modalități de accedere colectivă la bunăstare, gen cooperativa inițiată de un intelectual devotat comunității. O complicată țesătură de conflicte sentimentale sau familiale încarcă, uneori obositor, demonstrația cărții, după cum exprimarea elegant-metaforică, excesivă, inadecvată, produce un efect contrar celui scontat. În *Trenul albastru*, perspectiva vieții este înscrisă într-un registru grav, tragic uneori. Se simte freamătul unor trăiri îndrăznețe, câțiva tineri propunându-și, mirobolant, atingerea absolutului, dar fiind condamnați în cele din urmă la o existență limitată de invizibile bariere sociale. Cu atât mai mult vor funcționa astfel de convenții în spațiul vătuit al mediului provincial. Accentul nu mai cade pe amorțeala locului unde nu se întâmplă niciodată nimic, ci pe căutările febrile ale unor inși dornici să dea sens vieții într-un loc abandonat de memoria acțiunii; este o formă mascată a dorinței de evadare. *Zile și nopți în furtună*, o trilogie cu subiect istoric formată din părțile intitulate *Vuiet în adâncuri*, *S-aprind scânteii în beznă*, *Răscoala cea mare*, evocă, într-o manieră demonstrativă, procesul de renaștere națională a principatelor dunărene. Figura centrală a tripticului este

Tudor Vladimirescu. Când și când pulsul vieții răzbate, autorul surprinde, uneori, simple întâmplări, iar compoziția rezistă, în ansamblu, prin atmosfera tensionată sub semnul căreia se desfășoară acțiunea. Romanul *În cătunul îndepărtat*, pregătit pentru publicare în 1959, a rămas în manuscris. **J.** a făcut câteva încercări dramatice: *Biletul de loterie*, piesă de teatru pentru școlari și săteni (1939), și *Furtună în sat* (1947).

SCRIERI: *Normaliștii*, Bolgrad, 1933; ed. îngr. Constatin Mohanu, București, 1984; *Vitrina cu păpuși de porțelan*, Bolgrad, 1934; *Pământul ispitelor – Delta*, București, [1935]; *Învățătorii*, București, 1935; *Revizori și inspectori* (în colaborare cu V. Munteanu), București, 1936; *Trenul albastru*, București, 1937; *Satele*, București, 1938; *Caragiale. Tragical destin al unui mare scriitor* (în colaborare cu Lucian Predescu), București, 1939; *Seria Marga Munteanu*, București, 1939; *Biletul de loterie*, București, 1939; *Greta Garbo. Viața romanțată a celei mai mari vedete a ecranului*, București, 1939; *Decebal*, București, 1941; *Furtună în sat*, București, 1947; *Zile și nopți în furtună*, I–III, pref. Perpessicius, București, 1959–1961. **Antologii:** *Antologia învățătorilor în literatură*, București, 1939. **Traduceri:** N. Pospelov, V. Șabliovski, *Literatura rusă*, București, 1935; Alice T. Hobbart, *Petrol pentru China*, București, 1942; Wladislaw Reymont, *Țărani*, I–II, București, 1942 (în colaborare cu Th. Holban); ed. 2, București, 1965 (în colaborare cu Constantin Țoiu și Th. Holban); N. Pospelov, V. Șabliovski, A. Zercianinov, *Istoria literaturii ruse*, București, 1950 (în colaborare cu Victor Kernbach).

Repere bibliografice: Eugen Jebeleanu, *Un nou romancier: B. Jordan*, „România literară”, 1932, 45; Perpessicius, *Opere*, VI, 102–106, VII, 38–39, 109–110, 233–234, VIII, 90–93, XII, 408–410; Octav Șuluțiu, „Normaliștii”, VL, 1933, 141; G. Călinescu, „Normaliștii”, VR, 1933, 3; Bogdan Amaru, [B. Jordan], „Cadran”, 1934, 1, 4; Erasm [Petru Manoliu], „Normaliștii”, „Pământul ispitelor – Delta”, „Credința”, 1935, 369; Mihail Sebastian, „Învățătorii”, RP, 1936, 5419; Radu Gyr, „Trenul albastru”, „Porunca vremii”, 1937, 791; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 288; Șerban Cioculescu, *Aspecte epice contemporane*, RFR, 1938, 8; V.H. [Vintilă Horia], „Satele”, „Șfarmă-Piatră”, 1938, 134; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 846, *Ist. lit.* (1982), 931; Octav Sargețiu, „Decebal”, „Basarabia”, 1942, 212; Papadima, *Creatorii*, 327–337; Stanciu Stoian, *Învățătorul. Cum l-au văzut poezii și prozatorii români*, București, 1948, 163, 165–178; Papadima, *Scriitorii*, 171–179; Crohmăniceanu, *Literatura*, I, 316, 355, 384; Gh. S. Ștefănescu, *Orizonturi*, Galați, 1972, I, 53–63, II, 57–68; Gh. S. Ștefănescu, *B. Jordan. Bibliografie*, Galați, 1972; *Dict. scriit. rom.*, II, 693–695. C.P.

JOSU, Nina (17.II.1953, Țiganca, j. Cahul), poetă. După absolvirea Institutului de Literatură „Maxim Gorki” din Moscova (1976), lucrează aproape două decenii ca redactor la săptămânalul „Literatura și arta”. Este președinte al Asociației „O. Ghibu” a Astreii; din inițiativa ei organizația și-a reluat activitatea în 1994. S-a implicat activ în procesul de renaștere națională și de democratizare din Republica Moldova. În 1992 i s-a decernat Premiul Fundației Culturale „Iancu Flondor”. Debutază în presă în 1968. Primele plachete de versuri – *La sezători* (1975) și *Trecere în alb* (1980) – poartă amprenta unui accentuat romantism adolescentin, transcriind stări și ipostaze în care dragostea poate ajunge la beatitudine. Cărțile ulterioare, *Stare totală* (1986) și *Dorul* (1991), o reprezintă pe **J.** cu adevărat. Ele cuprind meditații lirice asupra destinului

dramatic al omului contemporan, virtuțile cele mai apreciate fiind bunătatea și dragostea pentru aproapele tău. Vibrantul examen de conștiință din volumul *Stare totală* este dublat, în *Dorul*, de o emoționantă angajare în problemele importante ale vieții sociale.

SCRIERI: *La sezători*, pref. Pavel Boțu, Chișinău, 1975; *Trecere în alb*, Chișinău, 1980; *Stare totală*, Chișinău, 1986; *Dorul*, Chișinău, 1991.

Repere bibliografice: B. Ilie, „La sezători”, „Nistru”, 1976, 2; G. Mazilu, „Stare totală”, „Nistru”, 1988, 2; E. Prelipcean, *Adevărate balsamuri vindecătoare*, LA, 1992, 25 iunie; Andrei Țurcanu, *Bunul simț*, Chișinău, 1996, 114–118; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 234. M.Dg.

JOURNAL ROUMAIN DES POÈTES, LE, publicație literară apărută la Bruxelles, apoi la Louvain (Belgia) între 22 decembrie 1967 și 24 octombrie 1972, ca revistă de poezie plurilingvă, în limbile franceză, neerlandeză, engleză și română, sub egida Institutului „Mihail Eminescu”. Director fondator și redactor responsabil este Mihail Steriade. Intenția inițială fusese ca periodicul să aibă o frecvență trimestrială, dar au existat ani în care au apărut doar câte două numere, astfel încât s-au tipărit în total douăsprezece numere. Sunt publicate aici în primul rând traduceri în limbile franceză și neerlandeză din poezia eminesciană. Scriitorii reprezentativi ai perioadei interbelice, precum Tudor Arghezi, Lucian Blaga, G. Bacovia, Ion Barbu, Adrian Maniu, sunt incluși și ei în paginile periodicului cu poeme alese și transpuse în franceză de Mihail Steriade. Redactorul responsabil, care își promovează aici și propriile poezii, sprijină cu generozitate începuturile lirice ale unor studenți, adolescenți și copii din România, dintre care unii au confirmat mai târziu: Adi Cusin, Constantin Ștefuriuc, Doina Uricariu, Florin Iaru. La 5 septembrie 1968 lui Mihail Steriade i se aduc elogiile din partea președintelui celei de-a VIII-a Bienale Internaționale de Poezie de la Knokke-le-Zoute (Belgia) pentru numărul 4 al revistei, conceput special în vederea prestigioasei manifestări, ca un omagiu adresat poezilor lumii de poezii români. Era pentru prima oară când într-o revistă apărută în Belgia se publicau versuri originale sau traduceri în limba română. S.I.

JUCAN, Grațian (19.IX.1929, Câmpulung Moldovenesc), folclorist și istoric literar. Învăță la Liceul „Dragoș Vodă” din localitatea natală (1941–1949) și face studii universitare de filologie la Cluj (1949–1953). Funcționează ca profesor de limba și literatura română la Vama, în județul Suceava (1953–1954), și la Câmpulung Moldovenesc (din 1954 până la pensionare). Debutază în cotidianul „Zori noi” din Suceava (1957), ulterior colaborând la „Cronica”, „Iașul literar”, „Limbă și literatură”, „Orizont”, „Revista muzeelor”, „Zori noi”, „Steaua” ș. a.

Preocupat de valorizarea patrimoniului cultural local, **J.** culege și tipărește folclor poetic din zona Suceava, mai importantă fiind colecția *De sub muntele Rarău* (1971), care vedește „o experiență acumulată și utilizată critic” (George

Muntean). Alte culegeri, *Bucurie, mândră floare* (1962), *Traitul ni s-a luminat* (1963), *Bujorel crescut în soare* (1963) și *De mă-ntrebi de unde sunt* (1964), sunt însă caduce, ele conținând așa-zisul folclor nou, în fond niște falsuri evidente. În bibliografia critică eminesciană, J. vine cu mai multe cărți, toate de o valoare modestă: *Eminescu și patrimoniul popular* (I-II, 1985-1993), *M. Eminescu. Prieteni și contemporani* (1986), *Eminescu. Prietenii poetului* (1989), *M. Eminescu și Bucovina* (1997), *M. Eminescu și Ardealul* (1998) ș.a. Adresându-se cititorului de formație medie, elevilor în special, autorul nu-și propune să aducă noi interpretări, ci doar să popularizeze aspecte în bună măsură cunoscute din exegeza anterioară. În fine, polemicile sale (cu Ion Filipciuc, de pildă) nu ating chestiuni esențiale. A publicat, de asemenea, o serie de cărți utile privind aspecte istorice și culturale legate de Câmpulung Moldovenesc și de alte câteva localități din Bucovina.

SCRIERI: *Câmpulungul Moldovenesc – vatră folclorică*, București, 1975; *Câmpulung Moldovenesc. Pagini culturale*, București, 1979; *Eminescu și patrimoniul popular*, I, București, 1985, II, Suceava, 1993; *M. Eminescu. Prieteni și contemporani*, București, 1986; *Eminescu. Prietenii poetului*, București, 1989; *Câmpulungul Moldovenesc. Repere spirituale*, Câmpulung Moldovenesc, 1991; *Bucovina. Medalioane culturale*, Suceava, 1995; *Câmpulung Moldovenesc. Istoric-cultural-turistic*, Câmpulung Moldovenesc, 1995; *Fundu Moldovei. Un sat de munte*, Suceava, 1996; *M. Eminescu și Bucovina*, Suceava, 1997; *M. Eminescu și Ardealul*, Suceava, 1998; *Bucovina*, Suceava, 1999; *M. Eminescu*, Suceava, 2000; *Eminescu înainte și după Eminescu*, Câmpulung Moldovenesc, 2002. **Culegeri:** *Bucurie, mândră floare*, Suceava, 1962 (în colaborare); *Traitul ni s-a luminat*, Suceava, 1963 (în colaborare); *Bujorel crescut în soare*, Suceava, 1963 (în colaborare); *De mă-ntrebi de unde sunt*, Suceava, 1964 (în colaborare); *De sub muntele Rarău*, Suceava, 1971; *Dornă, Dornă, vad cu dor*, Suceava, 1983 (în colaborare); *Teatrul popular: Capra din Câmpulungul Moldovenesc*, Iași, 1993 (în colaborare).

Repere bibliografice: Dragoș Vicol, „Câmpulungul Moldovenesc – vatră folclorică”, CRC, 1975, 22; Eugen Dimitriu, „Câmpulung Moldovenesc. Pagini culturale”, „Anuarul Muzeului Județean Suceava”, 1979-1980; Dumitru Radu Popa, *Monografie culturală*, TBR, 1979, 163; Ion Beldeanu, „Dornă, Dornă, vad cu dor”, CRC, 1983, 48; Nae Antonescu, „Eminescu și patrimoniul popular”, CRC, 1985, 48; N. Cărlan, „M. Eminescu. Prieteni și contemporani”, „Zori noi”, 1987, 11596; Ioan Holban, *Despre „prieteniile” lui Eminescu*, CRC, 1987, 3; Nicolae Manolescu, *Poeți de altădată din Câmpulung Moldovenesc*, RL, 1995, 40; Cornel Cotuțiu, „Câmpulung Moldovenesc. Istoric-cultural-turistic”, „Minerva” (Bistrița), 1995, 48-49; Mircea A. Diaconu, *Vitalitatea „localismului creator”*, „Crai nou”, 1997, 1900; Constantin Cubleşan, *Investigații tematice și zonale*, CRC, 1997, 4; Constantin Cubleşan, „M. Eminescu și Ardealul”, ST, 1999, 1; Ion Buzăși, *O nouă carte despre ardelenismul eminescian*, „Preocupări didactice” (Suceava), 1999, 1-2; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, 28-29; Dimitrie Vatamaniuc, *Un compilator, nu de rând, dar totuși un compilator*, „Bucovina literară”, 2003, 11-12. I.D.

JUNGHIEU, Efim (18.X.1939, Petrești, j. Ungheni – 5.I.1993, Chișinău), folclorist. Este fiul lui Vasile Junghietu, țaran. Face școala primară și liceul la Ungheni (1947-1958). După absolvirea Facultății de Filologie a Universității de Stat din

Chișinău (1963), devine cercetător științific în Secția de folclor a Institutului de Limbă și Literatură al Academiei de Științe a Moldovei, secretar științific (1980-1986), șef al Secției de muzicologie și coregrafie. A colaborat la „Revista de etnografie și folclor”, „Nistru”, „Limba și literatura moldovenească”, „Revista de lingvistică și știința literară”.

Efectuând cercetări de teren în Basarabia, Bucovina, Transnistria, Caucazul de Nord, Maramureș (în satele românești din partea dreaptă a Tisei), a tipărit mai multe culegeri și studii de folclor: *Cântece și melodii de jocuri populare moldovenești* (1975), *Studiu asupra folclorului moldovenesc din perioada războiului. 1941-1945* (1975), *Deslușiri. Articole despre folclor* (1989). J. analizează dezvoltarea istorică a unor motive, caracterul sincretic al creațiilor folclorice, similitudinile tipologice. A alcătuit antologiile *Cântece populare de dragoste* (1977), *Strigături, amintiri și scrisori versificate* (1978), *Proverbe și zicători* (1981), toate însoțite de studii introductive, glosare, note și comentarii. Este coautor al cursurilor *Creația populară și Crestomație de folclor*, destinate instituțiilor de învățământ superior, și al lucrării *Cât îi Maramureșul* (1993; Premiul „Simion Florea Marian” al Academiei Române). A tradus din folclorul rus și ucrainean.

SCRIERI: *Studiu asupra folclorului moldovenesc din perioada războiului. 1941-1945*, Chișinău, 1975; *Deslușiri. Articole despre folclor*, Chișinău, 1989. **Culegeri:** *Cântece și melodii de jocuri populare moldovenești*, Chișinău, 1975. **Antologii:** *Cântece populare de dragoste*, introd. edit., Chișinău, 1977; *Strigături, amintiri și scrisori versificate*, introd. edit., Chișinău, 1978; *Proverbe și zicători*, introd. edit., Chișinău, 1981; *Cât îi Maramureșul*, Chișinău, 1993 (în colaborare).

Repere bibliografice: Grigore Botezatu, *Folcloristul Efim V. Junghietu*, „Revista de etnologie”, 1995, 1; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 289; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, 29-30. Gr.B.

JUNIMEA, societate literară înființată la Iași în iarna anului 1863 – primăvara anului 1864 de Petre P. Carp, Titu Maiorescu, Iacob Negruzzi, Vasile Pogor și Theodor G. Rosetti. Acesta din urmă a dat și numele Societății. Ulterior rândurile ei au crescut considerabil, în fiecare an intrând noi membri: N. Culiianu, Gh. Racoviță, N. Mandrea, N. Burghilea, N. Skelitti, N. Nicolescu (1864), N. Gane, I.M. Melik, I. Ianov, M.C. Cerkez, P. Paicu, N. Cazimir, Leon Negruzzi, Scarlat Capșa, M.D. Cornea, I.D. Caragiani, Gh. Roiu, Șt. Nei, Al. Fara, D. Rosetti, N. Cassu, N.Ch. Quintescu (1865), Samson Bodnărescu, Gr. Buiuciu, Th. Cerkez (1866), C. Lepadat, V. Castano, I.S. Bădescu (1867), Th. Șerbănescu, Gh. Bengescu-Dabija, Gh. Negruzzi, I. Pop-Florantin, T. Ciupercescu (1868), Miron Pompiliu (1869), V. Burlă, G. Vârnăv-Liteanu, P. Verussi (1870), Șt. G. Vârgolici, A.D. Xenopol, Th. Christodulo, C. Catargi, Mihai Eminescu (1871), G. Panu, V. Tassu, A. Lambrior, A. Naum, E. Filipescu-Dubău, Gr. N. Lazu (1872), V. Conta, Gh. Radu (1873), Ioan Slavici, Ch. Buiuciu, Gr. Crețu (1874), M. Strajanu, I. Foti, Ion Creangă, I. Dospinescu, Z. Zaharia, Gh. Bejan, Th. Nica, D.I. Mănăstireanu (1875), T. Buiuciu, V. Ionescu, Gh. Greceanu (1876), P.V. Grigoriu,

N.D. Xenopol, Al. A. Beldiman, I.S. Nenițescu, N. Volenti, A. Buiuciu, V. Cuciureanu, M. Christodulo (1877), T.T. Burada, D.C. Ollănescu-Ascanio, I.L. Caragiale, T. Istrati, G. Scheletti, C. Constantiniu, V. Bosie, C. Dimitrescu-Iași, C. Meissner (1878), N. Beldiceanu, Al. Gr. Suțu, C. Leonardescu, I. Buiuciu (1879), X. Gheorghiu, P. Th. Missir, N. Mihalcea, A. Philippide (1880), Șt. Văleanu (1881), N. Gabrielescu, O. Boghian (1882), A.C. Cuza (1883), N. Petrașcu. Accidental, au mai frecventat adunările Societății N. Iorga, B. Delavrancea, V.A. Urechia, B.P. Hasdeu, Al. Vlahuță, D. Aug. Laurian, E. Max, Gr. Cobălcescu. Alții, precum D. Petrino, au fost simpatizanți, fără a figura în mod oficial printre junimiști. Sprijinită de la început de V. Alecsandri, **J.** îl socotește pe poet membru din 1865, declarându-l, mai târziu, președinte de onoare. Din diverse motive au părăsit Societatea A.D. Xenopol, N.D. Xenopol, G. Panu, I. Pop-Florantin, Gr. N. Lazu, D.C. Ollănescu-Ascanio, N. Beldiceanu, I.N. Roman, N. Petrașcu. În mod deliberat, junimiștii nu au adoptat statute organizatorice, mulțumindu-se cu un secretar, Iacob Negruzzi, suplinit, în perioada 1871-1873, de A.D. Xenopol. În acceptarea unor noi membri, **J.** se călăuzea după deviza „Entre qui veut, reste qui peut!” — „Între cine vrea, rămână cine poate!”. Din toamna anului 1876, a luat ființă în București o a doua **J.**, ale cărei ședințe aveau loc numai în casa lui Titu Maiorescu. Din 1885, mutându-se la București și Iacob Negruzzi, junimiștii rămași în Iași continuă a se întâlni, din ce în ce mai rar însă, timp de aproape zece ani. Cam în aceeași perioadă (1890-1895) se destramă și **J.** bucureșteană, fără a se putea stabili o dată precisă a încetării activității ei. Dispariția **J.** literare are drept cauză și activitatea politică a celor mai mulți dintre membri, începută încă în 1866, continuată cu alegerea ca deputați, din 1871, a lui T. Maiorescu, I. Negruzzi, N. Gane, Gh. Racoviță, P.P. Carp și Th. G. Rosetti. Cu timpul, junimiștii se constituie într-un grup politic independent, reușind să participe la formarea câtorva guverne fie în colaborare cu diverse partide, fie singuri (1888-1889, 1900-1901, 1910-1913). Adepți ai unui liberalism moderat, cu unele atitudini conservatoare, junimiștii s-au arătat ostili oricărei revoluții sociale, condamnând nu relațiile de tip capitalist, ci pătrunderea lor — pe care o considerau grăbită — în România. Partizani ai monarhiei constituționale, ei au susținut măsurile politice adoptate de Carol I, inclusiv politica de apropiere de statele centrale ale Europei. Concepută în vederea desfășurării unor activități literare și științifice, **J.** a găsit diverse forme de manifestare: întruniri săptămânale, „prelecțiuni populare”, editarea unor reviste și ziare, înființarea unor tipografii, a unor institute de învățământ. Întrunirile aveau drept scop să creeze, pe baza unor principii comune, o modalitate sistematică de discutare a problemelor legate de cultură. Era refuzată orice imixtiune a chestiunilor cotidiene (politice ori mondene), cultivându-se în schimb „zeflemeaua” — persiflarea exceselor de orice natură și a ridicolului argumentării. Începute în 1864, „prelecțiunile populare” au continuat aproape douăzeci de ani, reprezentând una dintre principalele forme prin care junimiștii își răspândeau ideologia. Dorind să contribuie la progresul culturii române, ei

au acordat atenție mijloacelor oferite de presă. Au înființat ziarele „Vocea națională” (1866), „Constituțiunea” (1866), „Era nouă” (1889-1900), „Constituționalul” (1889-1900), „Vocea Iașilor” (1895). O importantă cale de răspândire a ideologiei junimiste și de înnoire a culturii și a literaturii române a fost revista „Convorbiri literare” (1867-1944), cel mai de seamă periodic literar românesc din secolul al XIX-lea. Membrii **J.** au colaborat, sporadic, la reviste și ziare ce aparțineau altor grupări politice, cu care, temporar, erau aliați: „Gazeta de Iași”, „Curierul de Iași”, „Timpul”, „România liberă”, „Voința națională” ș.a. Încă de la început, Societatea și-a propus să contribuie la modernizarea învățământului românesc prin manuale școlare. Unele, alcătuite, traduse ori prelucrate de T. Maiorescu sau de I.G. Meșotă, au și apărut sub egida Societății care, cumpărând o tipografie, a putut să imprime lucrări de T. Maiorescu, P. Paicu, N. Culiianu ș.a. Preocupați îndeaproape de chestiuni didactice, junimiștii au înființat o școală care, sub numele Institutul Academic, a funcționat între 1866 și 1879, având printre profesori pe T. Maiorescu, A.D. Xenopol, M. Eminescu, P. Paicu, I.M. Melik, V. Burlă. O formă eficientă de răspândire a ideilor junimiste a constituit-o învățământul superior, bună parte dintre membrii societății fiind profesori universitari (Maiorescu, Xenopol, Negruzzi, Missir, Caragiani, Quintescu, Naum, Leonardescu). **J.** a știut să fie prezentă și la diverse manifestări publice, cum au fost serbarea de la mănăstirea Putna (1871) și comemorarea, în 1877, a o sută de ani de lauciderea voievodului Grigore Ghica. Deosebit de interesată s-a arătat **J.** în a câștiga mereu adepți, în special din rândurile tineretului universitar. Membrii ei au contribuit bănește pentru trimiterea la studii în străinătate a lui A.D. Xenopol, Eminescu, Slavici, Panu, Lambrior. Cu deosebire după 1885 **J.** a ținut să-și împrășteze rândurile cu tineri formați în spiritul noilor tendințe ale științelor umaniste, obținând stipendii pentru M. Dragomirescu, P.P. Negulescu, D. Evolveanu, Teohari Antonescu, I.A. Rădulescu-Pogoneanu, C. Rădulescu-Motru ș.a., care vor alcătui ultima generație, „neojunimistă”, oarecum deosebită de cele anterioare; activitatea lor s-a desfășurat mai ales în prima jumătate a secolului al XX-lea, în diverse domenii (estetică, filosofie, filologie clasică, arheologie). Societatea s-a străduit să câștige partizani și în Transilvania, cei mai însemnați dintre aceștia fiind I.G. Meșotă și G. Munteanu (la Brașov), E. Brote și I. Bechnitz (la Sibiu). După dispute aprinse, avea să dobândească adeziunea majorității membrilor Societății studenților români „România jună” din Viena, precum și a redactorilor ziarului transilvănean „Telegraful român”. O contribuție deosebită la răspândirea junimismului în Transilvania i-a revenit „Tribunei”, atâta timp cât s-a aflat sub conducerea lui I. Slavici. Apartenența, pentru o scurtă perioadă (1866-1875), a unor junimiști marcanți (Maiorescu, Negruzzi, Pogor, Rosetti) la Loja masonică ieșeană nu a avut vreo influență asupra activității culturale a **J.** Dacă a avut numeroși membri și aderenți, **J.** a numărat însă și mulți adversari, majoritatea proveniți din rândurile celor pe care îi criticase. Cel puțin până prin 1885 nu se poate spune că a

întâmpinat, mai ales în domeniul esteticii, o opoziție de principii, ci doar una de ordin personal (B.P. Hasdeu, C. Bolliac, V.A. Urechia, Gh. Sion, Gr. Silași, P. Grădișteanu). De o altfel de opoziție se poate vorbi abia odată cu apariția publicațiilor socialiste (în special a revistei „Contemporanul”) și a studiilor critice ale lui C. Dobrogeanu-Gherea. **J.** a fost intens preocupată de problemele culturii, cărora le-a subordonat pe celelalte. Deși nu a avut o ideologie unitară, Societatea s-a remarcat prin coeziunea spirituală a tuturor membrilor. Chiar și aceia dintre ei care erau personalități distincte ale culturii românești a vremii nu au pregetat să accepte supremația societății **J.** și mai ales a lui Maiorescu, a cărui puternică individualitate a constituit un liant al întregii grupări.

Încă de la înființare **J.** a arătat predilecție pentru problemele actualității. O mare atenție a acordat teoriilor lui Charles Darwin, pe care le-a popularizat prin „prelecțiuni”. În general, junimiștii s-au situat pe pozițiile evoluționismului englez și german și, mai puțin, pe cele caracteristice pozitivismului francez, prin prisma cărora au preluat și unele elemente ale criticismului lui Kant. Fără a-i accepta întru totul sistemul, au fost totuși înrâuriți și de filosofia lui Schopenhauer. Atitudinea lor filosofică a fost întotdeauna pusă în slujba intereselor culturii naționale. Orice problemă luată în discuție avea în vedere necesitățile actualității și păstrarea specificului național. Considerând că generația de până la 1848 a creat cultura română modernă, junimiștii erau de părere că între

1848 și 1870 s-a produs o ruptură adâncă între cultura tradițională și cea modernă, explicabilă prin adoptarea unor „forme” occidentale nepotrivite „fondului” românesc. De aici și calificarea culturii românești contemporane drept „formă fără fond” și combaterea ei violentă în numele „adevărului”, care nu ar fi însemnat altceva decât reînnoirea la tradiție. Ca purtător al acesteia era considerat poporul, prin care se înțelegea exclusiv populația mediului rural. Burghezia, moșierii și intelectualitatea erau socotite „pături suprapuse”, desprinse de popor și acționând contrar intereselor lui. Prin articolele teoretice ale lui T. Maiorescu și A.D. Xenopol, prin criticile vehemente ale lui Maiorescu și prin filipicele lui Eminescu, **J.** a reușit să imprime culturii române dintre anii 1870 și 1885 o nouă orientare. Mijlocul principal de acțiune a constat în delimitarea fiecărei ramuri a culturii și în investigarea ei cu mijloacele cercetărilor moderne, sub semnul obiectivității științifice. În acest spirit și-au dezvoltat criticile (în afară de Maiorescu) A.D. Xenopol și G. Panu (în istoria națională), V. Burlă (filologie comparată), P. Th. Missir (drept constituțional), M. Pompiliu (învățământul național) ș.a. Dacă, la început, critica junimistă a încercat să înlăture total ceea ce socotea a fi „forme goale”, treptat își schimbă atitudinea, încercând să contribuie la adaptarea formelor străine la conținutul național. Acolo unde **J.** a avut însă un rol decisiv în trasarea unei noi orientări a fost literatura. Societatea nu a avut o concepție estetică proprie, ci una eclectică, optând pentru

Casa Pogor, din Iași, unde se țineau ședințele Junimii, astăzi Muzeul Literaturii Române

principiile verificate de timp ale diverselor școli literare. Junimiștii manifestă o tendință accentuată spre realism și, în parte, spre un clasicism pedagogic. **J.** are o funcție net critică, acțiunile ei fiind destinate exclusiv aprecierii literaturii române contemporane, din ale cărei necesități s-a născut și ale cărei cerințe le-a satisfăcut pe deplin. Prin aceasta Societatea ieșeană a favorizat apariția celor mai de seamă scriitori români din secolul al XIX-lea: M. Eminescu, I.L. Caragiale, I. Creangă. Critica junimistă viza orientarea literaturii române spre specificul național, de unde și atenția acordată limbii literare și folclorului. Chiar de la întemeiere **J.** s-a preocupat de chestiuni ortografice, reușind să impună, prin Maiorescu, un sistem de scriere care, îmbunătățit de autorul lui în câteva rânduri, se află la baza ortografiei actuale. Continuând campania începută de Al. Russo și concomitent cu V. Alecsandri, A.I. Odobescu și B.P. Hasdeu, junimiștii s-au opus latinismului, contribuind, într-o măsură hotărâtoare, prin studiile și articolele lui Maiorescu, Quintescu, Negruzzi, Lambrior, la înlăturarea lui. Reunind membri din toate ținuturile locuite de români, **J.** a combătut provincialismele și a militat, în același timp, pentru impunerea normelor limbii române literare moderne, singurele capabile să asigure unitatea limbii. În criticile lor, junimiștii acordau o deosebită atenție limbii, fiind intransigenți față de orice exces neologic și recomandând graiurile populare drept sursă de îmbogățire a expresivității. În general, junimiștii se remarcă în scrierile lor prin corectitudinea, proprietatea și sobrietatea exprimării. Supunând unei examinări severe literatura vremii, critica junimistă a îndrumat-o spre respectarea unor principii artistice clare. Ironia fină, caricarea defectelor și atacul global constituiau procedee favorite, mânuite cu măiestrie de Maiorescu și P.P. Carp, de I. Negruzzi, Șt. G. Vărgolici, A.D. Xenopol, M. Pompiliu, P. Th. Missir, I. Slavici. Ca o reacție față de excesul de politică din literatura timpului, critica junimistă a afirmat specificitatea esteticului, dar fără a susține teoria „artei pentru artă”. Circumspectă față de inovații, **J.** nu a fost exclusivistă, condamnând doar excesele și raportând orice noutate la modelele oferite de capodoperele literaturii universale. Remarcabilă școală scriitoricească, întreținea, la ședinte, o atmosferă de exigență și față de lucrările propriilor membri. Așa se explică de ce scriitorii români de seamă din a doua jumătate a secolului al XIX-lea au putut să apară în atmosfera creată de **J.**, ceilalți scriitori junimiști ridicându-se, în general, deasupra nivelului mediu al epocii. Este vorba de I. Negruzzi și N. Gane, în proză, de D. Petrino, Matilda Cugler-Poni, Veronica Miclă și N. Skelitti, în poezie, sau de S. Bodnărescu, Gh. Bengescu-Dabija și D.C. Ollănescu-Ascanio în dramaturgie. Înmănunchind pe cei mai valoroși și, totodată, pe cei mai numeroși scriitori ai epocii, îndrumând literatura către desăvârșire artistică, spre național și popular, **J.** reprezintă cea mai importantă mișcare literară românească a anilor 1850-1900.

Repere bibliografice: Panu, *Junimea*, I-II; Maiorescu, *Critice*, I-III; G. Ibrăileanu, *Spiritul critic în cultura românească*, Iași, 1909, 59-192; Lovinescu, *Ist. civ. rom.*, I, 131-135, II, 127-153; Negruzzi, *Junimea*; [*Correspondență*], SDL, I-VI, XI; Ornea, *Junimismul*; Leon Volovici,

„Adversarii” Junimii (1867-1887), ALIL, t. XIX, 1968; *Junimea. Amintiri, studii, scrisori, documente*, I-II, îngr. și pref. Cornel Regman, București, 1971; Marcea, *„Convorbiri”*; *Documente literare junimiste*, îngr. și introd. Dan Mănuță, Iași, 1973; *Junimea și junimiștii. Scrisori și documente inedite*, îngr. și introd. Ion Arhip și Dumitru Vacariu, Iași, 1973; Dan Mănuță, *Critica literară junimistă*, Iași, 1975; ed. 2 (*Principiile criticii literare junimiste*), Iași, 2000; Al. Zub, *Junimea. Implicații istoriografice*, Iași, 1976; *Dicț. lit. 1900*, 473-476; Sara Iercoșan, *Junimismul în Transilvania*, Cluj-Napoca, 1983; *Discursuri parlamentare junimiste*, îngr. și introd. Liviu Papuc, Iași, 2000; Liviu Papuc, *Marginalii junimiste*, Iași, 2003. D.M.

JUNIMEA, revistă de „literatură, artă, știință” apărută la Râmnicu Vâlcea, lunar, între 19 iulie 1909 și 25 iulie 1910 (douăsprezece numere), redactată de societatea „Junimea vâlceană”. Director este I.Gh. Fărcășanu. Revista se adresează în primul rând tineretului și e scrisă de tineri. Colaborează cu poezii N. Budurescu, Maria Cunțan, Aurel Benteoiu, Mircea Demetriade, Dinu Ramură (A. de Herz), I.N. Polychroniade, Lucia Chițu, V. Papazissu; cu proză, M. Socol, Horia A. Bottea, D. Marcu. Revista se implică și în discuții cu caracter teoretic, abordând subiecte precum *Caracterul poeziei moderne*, *Ce este poezia?* (I. Gh. Fărcășanu) sau probleme de actualitate, în articole semnate de Horia A. Bottea și D. Marcu. Interesant este articolul lui V.V. Haneș despre Titu Maiorescu, *Cu prilejul retragerii de la Universitate*. Piese originale dau Tr. Cristescu (*Învieerea*) și Maria Cunțan (*Elena Doamna*). Se traduce masiv din Maxim Gorki, Charles Dickens, François Coppée, Alphonse Daudet, A.S. Pușkin și este prezentată opera scriitorilor francezi George Sand și Alfred de Musset. **J.** protestează împotriva „legii Apponyi”, cu grave efecte asupra învățământului românesc din Transilvania. M.Pp.

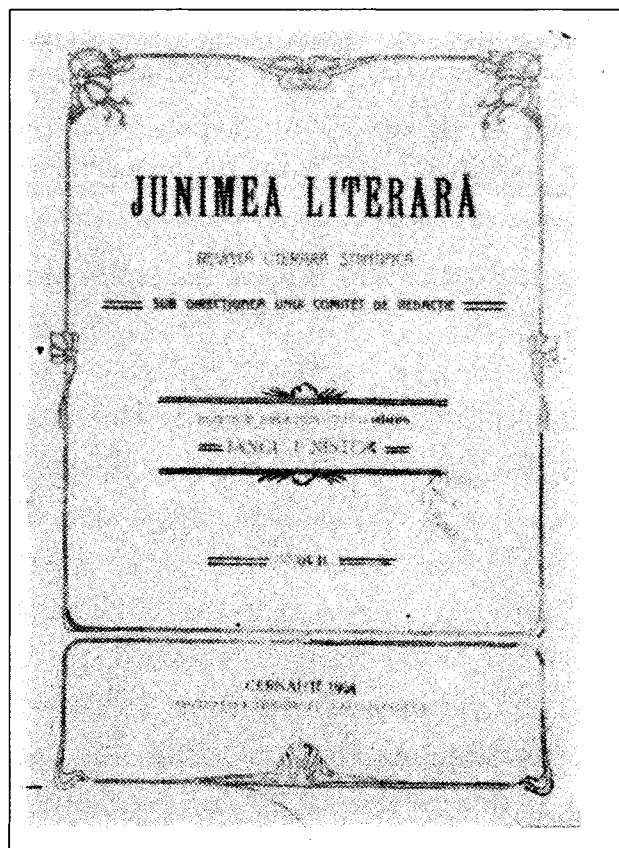
JUNIMEA DOBROGEANĂ, publicație apărută la Siliștră din aprilie până în iunie 1936, având ca director pe George Emilian, căruia i se adaugă, de la numărul 3, Nelu Vlăsceanu. Articolul-program, *Rostul nostru*, afirmă: „vom avea grijă să strângem în jurul nostru tot ce e dobrogean”. Cu poezie colaborează C. Busuioc, G.Emilian, Petru Alexandru, Ismail Daut, George Șpakov, Gh. Merca. Alte colaborări: T. Popescu-Olt, Al. I. Tomaziu. Revista rămâne puțin semnificativă sub raport literar. M.Pp.

JUNIMEA EVREE, revistă apărută la București din 1 mai 1922 până în septembrie 1927, editată de Asociația Junimii Evree. În *Cuvântul înainte* se precizează că revista va contribui la „a cunoaște poporul nostru, a-i admira faptele trecute”, punând accentul pe rolul tineretului (Mișu Weissman). Publicația este consacrată educației tineretului evreiesc, legendelor biblice, problemelor care preocupau societatea evreiască din România, iar semnăturile aparțin exclusiv unor publiciști din rândul acestei comunități. Sunt inserate texte scrise de I. Niemirower, Achad Zacke, A. Beck, Horia Carp, Theodor Rosen, I.L. Peretz, A. Axelrad, A. Rappaport. În poezie se disting paginile din Morris Rosenfeld, Iacob Gropper (tradus din idiș de Enric

Furtună), N. Bialik; în proză, David Frișman, Carol Drimer. Se traduc versuri de Heine, povestiri de Șalom Alehem, Șalom Asch, Sacher-Masoch ș.a. și se discută despre expresivitatea limbii idiș. *M.Pp.*

JUNIMEA LITERARĂ, revistă apărută lunar la Cernăuți din ianuarie până în septembrie 1904, la Suceava din octombrie 1904 până în mai 1914 și din nou la Cernăuți din ianuarie 1925 până în decembrie 1939, „sub direcțiunea unui comitet de redacție”. Editor și redactor responsabil este Ion I. Nistor, căruia de la numărul 7-8 din 1908 i se asociază până în 1914, în calitate de editor și redactor responsabil, George Tofan; din 1924 devine secretar de redacție Leca Morariu, iar din 1925, Leca Morariu și Vlad Pașchieschi. Din 1935 este menționat ca secretar de redacție Traian Chelariu. Preocuparea de căpetenie a publicației, subintitulată „Revistă literară, științifică”, este sublinierea specificului local și a modului în care Bucovina se integrează ariei generale a românismului. Obiectivul, anunțat în primul număr, era acela de a dezvolta „gustul pentru lucrări literare de valoare”, de a sublinia caracterul național specific în așa fel încât ideile întrupate artistic să pătrundă în toate păturile sociale, pentru a feri de „înăuriri străine, care pot înăbuși orice dezvoltare liberă a particularităților noastre naționale” (Ion I. Nistor). Revista are în permanență în vedere două modele: „Sămănătorul” de la București și „Luceafărul” de la Budapesta — Sibiu, pe care redactorul le dă ca exemplu de mai multe ori. **J.I.** se așază așadar în făgașul de idei al sămănătorismului, recenzând elogios volumele lui Ilarie Chendi și N. Iorga și făcând loc printre colaboratori unor apologeti ai literaturii sămănătoriste, ca Ion Dragoslav, G. Rotică sau V. Loichița. Sunt atrași și ardelenii Horia Petra-Petrescu (cu un fragment de roman, intitulat *Timerețe*), Ion Broșu sau Sever Septimiu Secula. La împlinirea a patru ani de apariție, unul dintre redactori ține să facă elogiu realizărilor de până atunci și să aprecieze rolul lui Iorga în direcționarea literaturii epocii: „Sub cărma scăpărătoare de lumină, de adevăr și cinste a acestui împărat al gândirii românești, «Sămănătorul» își scrie paginile sale de aur, răzbate, luminează și încălzește toate colțurile locuite de români.” Publicația bucovineană a reușit să-și dovedească eficacitatea pe teren literar. În jurul ei se strâng cei mai de seamă cărturari ai locului, din generațiile mai vârstnice sau mai tinere. Cu poezie vor fi prezenți Vasile Bumbac, Nicu Dracinschi, I.V. Ivanciuc, Constantin Morariu, Sever Beuca Costineanu, Mihail Teliman, V. Huțan, Ion Cocărlă-Leandru ș.a. Colaborează cu proză Emanoil Grigorovitză, Traian Brăileanu, Liviu Marian, Ion Grămadă, Artur Gorovei. Un sector redevabil îl reprezintă folcloristica, domeniu în care activează Simion Florea Marian, Elena Niculiță Voronca, Dimitrie Dan, Artur Gorovei, Grigore Crețu (*Originea cuvântului doină*), O. Isopescul, care publică numeroase balade, basme, cântece populare, obiceiuri de la naștere, cununie și înmormântare. Se pune un accent deosebit pe aspectele etnografice și pe tradițiile populare (*Casa țăranelui român din Bucovina* de Ioan Ștefureac, *Muzeu românesc pentru Bucovina* de Teodor Bălan). Un sector de asemenea bine

reprezentat este acela al studiilor și articolelor despre trecutul românesc al Bucovinei, domeniu în care se remarcă articolele lui Ion I. Nistor, T.V. Ștefanelli, V. Moisin, Sextil Pușcariu, George Tofan, Vasile Greciuc, Ion Grămadă. Aproape în fiecare număr este evocat câte un intelectual bucovinean, precum Radu S. Sbierea, Dimitrie Petrino, Vasile Bumbac, T. Robeanu, Eudoxiu Hurmuzaki, Tudor cavaler de Flondor, Iračlie Porumbescu, dar mai cu seamă Mihai Eminescu, considerat figura tutelară a Bucovinei. Încă din primul număr, V. Morariu deschidea seria amintirilor sale despre poet, care vor continua cu acelea ale lui T. V. Ștefanelli. Numărul 7-8 din 1908 reproduce poezia *La Bucovina* de Eminescu, fiind de altfel integral dedicat amintirii poetului. Un număr omagial (10/1905) i-a fost închinat lui V. Alecsandri. Se publică și bune traduceri din poezia lui Goethe, Lenau, Schiller, Bürger, Petöfi și din proza scriitorului sârb Lazăr K. Lazarevici. Material interesant cuprind și „Rubrica școlară”, „Revista revistelor”, „Noutăți editoriale”. Un nou suflu va primi **J.I.** după 1925, când debutează seria a doua și când cercul de colaboratori se îmbogățește cu nume noi de scriitori, printre care George Voevidca, Virgil Tempeanu, George Tutoveanu, D. Vitencu, Teofil Lianu, Mircea Streinul, George Murnu, Dragoș Protopopescu, Vasile Bogrea, Vasile Gherasim, Traian Chelariu, E.Ar. Zaharia, Gh. Antonovici, Iulian Vesper, Ghedeon Coca, George Drumur, Vasile Postecă, T. Ulmanu, Ion Roșca,

Sandu Teleajen – în poezie, Tiberiu Crudu, Leca Morariu (cu un fragment de roman), B. Jordan – în proză, precum și cu o bună echipă de istorici literari și comentatori ai fenomenului românesc și străin. Între aceștia se remarcă Leca Morariu (cu un serial despre Eminescu), Vasile Gherasim cu eseuri filosofice (*Sistemul energiilor conștiente, Filosofia dinamismului vital la V. Pârvoan*) și literare (*Modernismul în literatura română, Vlahuță – poetul onestității, „Luceafărul” lui Eminescu*), N. Tcaciuc-Albu cu articole bine informate despre Rilke, V. Morariu (*Hölderlin și Eminescu, Goethe și romantismul, Ironia și romanticii germani*); Traian Chelariu scrie despre Mallarmé, N. Roșca despre André Gide, E. Kollos despre Proust, Z. Crițanu despre Vincenzo Monti ș.a.m.d. În general, se remarcă o mai bună priză la fenomenul literar european, dar și amorsarea unor polemici cu „Gândirea” și cu alte reviste pe tema tradiționalismului. Prezența „iconarilor” se face remarcată prin colaborările lui Mircea Streinul și Iulian Vesper, dar și ale lui Traian Chelariu, care traduce din literatura germană. Bogate informații oferă periodicul despre romanitatea sud-dunăreană (Th. Capidan, Traian Cantemir). Alți colaboratori: Constantin Loghin, Gr. Nandriș, I.U. Soricu, Eugen Pohonțu, Carol Drimer, I.E. Torouțiu, Eugen I. Păunel. *M.Pp.*

JUNIMEA MOLDOVEI, publicație literară apărută la Piatra Neamț în martie și aprilie 1927. Găzduiește colaborările lui F. Aderca, Leon Feraru, Sergiu Dan, ale Sarinei Cassvan, C. Pajură. Lui Calistrat Hogaș i se publică poeziile inedite *Topazul, Povești, Pe mal*, iar G. Istrate discută problema proprietății literare și a moralității împrumuturilor. *M.Pp.*

JUNIMEA MOLDOVEI DE NORD, revistă apărută la Botoșani din 5 ianuarie 1919 până în aprilie 1921, sub conducerea unui comitet. Redactor este, în 1921, C. Iordăchescu. De orientare tradiționalistă, publicația urmărește unirea spirituală, după cea politică, „la care toți românii erau datori să contribuie”. Prin rubricile „Versuri și proză”, „Studii”, „Recenzii”, „Revista presei”, „Poșta redacției”, se realizează o bună imagine a vieții culturale. Sectorul de poezie este reprezentat de Ion Sângeorgiu, D. Iov, Ion Ojog, Artur Enășescu, G. Voevidca; proza – de Tiberiu Crudu, Vladimir Nicoară. Publicistică semnează Vintilă Mihăilescu, Artur Gorovei, Tiberiu Crudu. Se publică necrologurile lui Al. Vlahuță, C. Dobrogeanu-Gherea, Ioan Bogdan, A.D. Xenopol și se consacră un număr întreg împlinirii a treizeci de ani de la moartea lui Eminescu, număr realizat cu colaborarea lui N. Iorga, Sextil Pușcariu, M. Dragomirescu, I. Simionescu, Tiberiu Crudu. La cronica literară colaborează C. Iordănescu, Artur Enășescu, Tiberiu Crudu. Cu prilejul apariției volumului *Pietre pentru templul meu* de Lucian Blaga, Artur Enășescu elogiază scrisul poetului ardelean (*Lucian Blaga. Un nou poet*). Revista se ocupă și de *Cazul Macedonski*, pledând pentru recunoașterea talentului său și reproducând *Noaptea de mai*. *M.Pp.*

JUNIMEA ROMÂNĂ, societate a studenților români înființată la Paris în anul 1851. Aflată în descendența Bibliotecii Române din Paris, sub al cărei patronaj se editase în 1850 revista „România viitoare” a lui N. Bălcescu, J.r. avea între membri pe Dimitrie G. Florescu, G. Crețeanu, A.I. Odobescu, D. Berindei, Al. Sihleanu, P. Iatropol, G. Lecca. Societatea a editat, la rândul ei, o revistă, „Junimea română”. Prin întrunirile lor săptămânale, tinerii au știut să întrețină o atmosferă de solidaritate cu acțiunile revoluționarilor de la 1848. Unii studenți sunt admiși la reuniunile politice ale exilaților români, primesc misiuni (strâng fonduri în țară, difuzează publicațiile apărute dincolo de hotare etc.), organizează omagierea unor momente ale revoluției. Gândind viitoarea lor participare la regenerarea națională, membrii J.r. acordă atenție discuțiilor social-politice, dar și subiectelor culturale. E de presupus că textele din revista „Junimea română” erau analizate mai întâi în acest cerc. Deși a avut o viață scurtă (aproximativ un an), societatea a influențat semnificativ formarea intelectuală a celor care o frecventau. După 1860 ei vor încerca să-i reînvie spiritul serios, efervescent, în ambianța de la „Revista română” a lui Odobescu. *G.D.*

JUNIMEA ROMÂNĂ, revistă apărută la Paris în mai-iunie 1851, editată de studenții români membri ai societății Junimea română. Textele din cele două numere ale revistei sunt nesemnate, din redacție deconspirându-se doar Dimitrie G. Florescu, fost comisar de propagandă la 1848, exilat la Paris. Se știe că la J.r. au scris G. Crețeanu, A.I. Odobescu, D. Berindei și G. Lecca, paternitatea colaborărilor fiind stabilită ulterior. Articolul-program, *Scopul nostru*, redactat probabil de G. Crețeanu, vorbea despre datoria tinerilor români, „soldați necunoscuți, dar entuziasmați de amorul patriei”, de a propaga ideea propagării naționale. În intenția lor era să trateze „arte, literatură, istorie, politică, morală”, tocmai pentru a se întemeia „o literatură națională, o industrie națională, arte naționale”. Redactorii J.r. își exprimă credința în fraze exaltate, cu accente patetice. Înfrăuiri de ideile revoluției române de la 1848, ei au în vedere „solidaritatea cu cei apăsați” (articolul *Muncitorul român* al lui Odobescu, poezia *Cântecul țăranilor* de G. Crețeanu), „organizarea adevăratei democrații” (orientare omniprezentă în revistă), lupta pentru „independența și unirea tuturor românilor” (articolele *Credința și unirea* de G. Lecca, *Trecutul și prezentul* de D. Berindei). În J.r. este publicat și discursul lui N. Bălcescu în amintirea adunării de la Blaj, discurs cunoscut sub titlul *Mișcarea românilor din Ardeal la 1848*. Interesul pentru artă, literatură, mult mai viu în întâlnirile societății Junimea română, transpare în revistă doar prin apariția unor poezii aparținând lui G. Crețeanu. *G.D.*

JURCA ROVINA, Ion (pseudonim al lui Ioan Jurca; 1.X.1940, Rovina, j. Hunedoara), prozator. Este fiul Linei (n. Lupaș) și al lui Petru Jurca. Urmează Liceul „C. Diaconovici-Loga” (1955–1959) și Facultatea de Filologie a Universității din Timișoara (1960–1965). Este profesor de limba română și franceză în

județul Arad, apoi redactor la ziarul „Drapelul roșu” (Timișoara), la Editura Facla (1987-1990) și la ziarul „Renașterea bănățeană”. Debutază cu versuri în „Familia” (1966), prima lui carte fiind romanul *Fericiți când renaștem* (1976).

În ciuda aparentei lor diversități, cărțile lui **J.R.** evidențiază o trăsătură structurală comună și esențială: pendularea între munte și câmpie, între adolescență și maturitate, între narator și personaj, între iluzie și realitate, între nostalgii și proiect etc. Această matrice explică și o altă obsesie, și anume ravagiile timpului (ale celui biologic, dar mai ales ale celui istoric) asupra unui individ întotdeauna prea slab spre a nu fi vulnerabil și prea puternic pentru a ceda. Avându-și izvorul aici, dramele existenței iau mai puțin forma acțiunii, preferându-se introspecția necruțătoare, așa cum se întâmplă în romanele *Noua promisiune* (1980), *Scoica de aur* (1984), *Călătorie spre dragoste* (1988). Latura psihologică a acestora, concretizată în numeroase reflecții, comentarii și glose, e ținută în echilibru de un lirism abundent, câteodată excesiv. Scriitorul are știința arhitecturilor ingenioase și se lasă cu plăcere ghidat de modernitate. Versurile adunate în volumul *Tânguirea iconarilor* (1995) îi valorifică adecvat predispozițiile lirice.

SCRIERI: *Fericiți când renaștem*, Timișoara, 1976; *Noua promisiune*, Timișoara, 1980; *Scoica de aur*, Timișoara, 1984; ed. (*Cine rămâne treaz*), Timișoara, 1994; *Călătorie spre dragoste*, Timișoara, 1988; *Purgatoriu*, Timișoara, 1995; *Tânguirea iconarilor*, Timișoara, 1995; *Ospățul solemn*, Timișoara, 1998; *Piscina*, Timișoara, 2000.

Repere bibliografice: Eugen Dorcescu, „*Fericiți când renaștem*”, *F*, 1977, 2; Ulici, *Prima verba*, II, 162-164; Marian Odangiu, „*Noua promisiune*”, *O*, 1980, 48; Eugen Dorcescu, „*Noua promisiune*”, *F*, 1980, 12; Nicolae Georgescu, *Experiment modern*, LCF, 1985, 13; Brândușa Armanca, *Nivele simbolice*, *O*, 1985, 18; Tudorel Urian, *Fotografii mișcate*, *O*, 1988, 32; Ruja, *Parte*, I, 123; Berca, *Dicț. scriit. bănățeni*, 78-79. D.B.-D.

JURIST, Eduard (22.II.1928, Chișinău), prozator și dramaturg. Este fiul Isabellei, profesoară de limbi străine, și al lui Mozes Jurist, funcționar. A urmat Facultatea de Filosofie a Universității din București între anii 1946 și 1950 (avându-i între profesori pe Mircea Florian, Athanase Joja, H. H. Stahl). Încă student, este angajat în 1947 redactor la secția de literatură pentru copii a Editurii de Stat. În această perioadă își începe activitatea scriitoricească și de traducător. În 1948 se transferă la Radiodifuziunea Română, unde lucrează mai întâi ca redactor, apoi ca șef de secție la emisiunile pentru copii și tineret. A debutat în revista „*Licurici*” (1947) și editorial, cu placheta *Pentru voi, copii* (1955). Are o bogată activitate, de-a lungul a peste cinci decenii, în calitate de scriitor (prozator umorist și autor de literatură pentru cei mici, dramaturg, textier) și de animator cultural, contribuind la promovarea literaturii de gen. O serie de „miniaturi teatrale” (realizate în colaborare cu Ion Mustață) și piese într-un act au fost puse în scenă la diverse teatre din țară. E autorul a numeroase texte destinate difuzării radiofonice (scenarii, scenete, povești ș.a.), fiind prezent, de asemenea, cu povestiri științifico-fantastice, în numeroase antologii apărute în țară și în străinătate.

Considerat a fi unul dintre cei mai buni autori specializați în literatura pentru copii, **J.** îmbină în chip fericit instructivul cu distractivul. Ca umorist, adresându-se adulților, a frecventat, pe de o parte, universul tematic propriu literaturii SF ori poliște (abordat însă prin parodiere inteligentă a genurilor respective) și, pe de altă parte, filonul predilect al umoriștilor specializați: universul cotidianului prozaic, anodin, viața de birou, viața de familie, conviețuirea în imobile supraaglomerate ș.a.m.d., ambianțe propice pentru revelarea comicului. Spirit ludic, **J.** e un fantezist cu resurse. Prozele SF au întotdeauna un tâlc moral și umanist, chiar dacă strecurat discret. La fel și prozele umoristice „intimiste”, în care autorul promovează o satiră – benignă, fără sarcasm, dar bine țintită – la adresa turpitudinilor vieții cotidiene în comunism, dar și în postcomunism. Procedeele și strategiile obținerii comicului sunt cele obișnuite – anecdota, calamburul, jocul de cuvinte, supralicitarea clișeeilor mentalității și exprimării comune, a ticurilor de limbaj, a unor „automatismе conceptuale” (Titus Văjeu), uneori aducerea la absurd, prin înșoșare iscusit gradată, a unor situații în sine banale –, toate mânuite fără vulgaritate, ci doar cu vervă. Uneori devine prea vizibilă tehnica, „meseria”, textul proliferând mecanic, mereu condus ingenios, dar niciodată prea original: sunt consecințele firești ale unei anumite profesionalizări a umorului. **J.** a publicat nu numai schițe (dialogate) și povestiri, ci și texte de foarte mici dimensiuni: aforisme („gaforisme”, uneori), calambururi, butade, glume, anecdote ultrascurte, pilule, „chestionare” ș.a., exploatand în chip inspirat comicul de limbaj, umorul absurd. Rezultate remarcabile, între altele, a obținut în satirizarea modelor și marotelor mediatice de ultimă oră, ca în *Și Dumnezeu a creat umorul* (1997). Prin scrierile lui – „minore”, desigur, prin definiție, dar nu lipsite de o semnificație ce depășește platforma scundă a umorului de consum curent, fără pretenții –, scriitorul obține aprofundarea ideilor prin ironie, aluzie, apel la fondul cultural, aruncând o lumină revelatoare asupra realității aparent banale. În privința aceasta e semnificativ volumul *Umordinatorul* (2001), o apariție originală în peisajul scrisului contemporan.

SCRIERI: *Pentru voi, copii*, București, 1955; *Alarmă în subterană*, București, 1957; *Isprava lui Pantelimon*, București, 1958; *Băiatul cu valiza*, București, 1961; *Oul lui Columb*, București, 1963; *Ediție specială* (în colaborare cu Ion Mustață), București, 1966; *Mister la -179°C*, București, 1966; *Sunați de două ori*, București, 1967; *Dușu, Lucu și vacanța de primăvară*, București, 1975; *Ochelarii de scris povești*, București, 1976; *Captivi în spațiul comic*, București, 1979; *Umor la purtător*, București, 1980; *Dușu, Lucu și vacanța de vară*, București, 1982; *Umor expres*, București, 1984; *Jocul continuă*, București, 1985; *Învățați să râdeți fără profesor*, București, 1986; *Subiecte de conversație*, București, 1989; *Dușu și Lucu. Alte întâmplări vesele*, București, 1989; *Și Dumnezeu a creat umorul*, București, 1997; *Țapul fotograf*, București, 2001; *Umordinatorul*, București, 2001; *(D)efectul comic*, București, 2002. **Traduceri:** V. Ian, *Corabia feniciană*, București, 1948.

Repere bibliografice: M. Părvulescu, *Un spectacol de estradă și o experiență valoroasă*, RMB, 1962, 5503; Titus Văjeu, *Elogiul inocenței*, SPM, 1975, 26; Constantin Stan, *Umor și discreție*, LCF, 1977, 36; Mircea Sântimbreanu, *Între Marconi și Gutenberg*, CNT, 1984, 50; Oprea, *Anticipația*, 218-221. N.Br.

JURNAL PENTRU TOȚI, publicație literară apărută la Iași, bilunar, între 1 ianuarie 1868 și 7 iunie 1869. Emanuel Arghiropol, unchi după mamă al lui N. Iorga, este proprietar și redactor al revistei, în care își propune să facă „o descriere exactă a moravurilor, a sentimentelor, a întâmplărilor” românilor. Scriitorul, afirmă Arghiropol, trebuie „să îmbrățișeze ce este național” și să contribuie la culturalizarea poporului. Literatura din **J. pentru t.** corespunde acestui program redacțional, în sensul că se adresează unor cercuri largi de cititori. Em. Arghiropol dă romane, nuvele, drame și poezii, iar I. Holban, M. Cerchez, G. Lazăr, Gh. Tăutu, Em. Cobălcescu, N. Roiu, I. Gheorghiu-Budu, Emil Simon, D. Gulea, Gh. Stati colaborează cu versuri și proză. Adesea publică și I.M. Codrescu, autor de articole istorice, articole despre „artele frumoase”, traduceri de istorioare morale din limba franceză și versuri. Em. Arghiropol traduce din Xavier de Maistre și din V.A. Sologub (printr-un intermediar francez) și redactează o cronică a spectacolelor teatrale. *R.Z.*

JURNALUL DE DIMINEAȚĂ, publicație apărută la București, zilnic, între 14 noiembrie 1944 și 1945, fondator fiind Constantin Vișoianu, iar director, Tudor Teodorescu-Braniște. În articolul-program *Ce vrem*, se arată că ziarul „va lupta pentru aceleași cauze și idealuri pentru care au luptat «Dimineața», «Adevărul», «Cuvântul liber» și «Jurnalul».” De remarcat rubricile de interviuri, „Poste-restante” (Tudor Mușatescu), cronică teatrală (Vasile Timuș), cronică plastică (Tache Soroceanu), „Cronica concertelor” (Virgil Gheorghiu). Ziarul susține politica noii puteri „populare” instaurate în august 1944, deși mai semnează încă Dan Petrașincu, M. Carp, generalul Mihail Negruzzi, Petre V. Haneș sau I. Valjan. Alți colaboratori: Liviu P. Nasta, B. Brănișteanu, Emil Isac, Șerban Voinea, F. Brunea-Fox, Eugen Crăciun, Tudor Arghezi (o scrisoare de întâmpinare), Sorana Gurian, Gala Galaction (*La învierea Domnului, Ziua liniștei*), Mihail Sebastian (*Galaction – o amintire*). O mențiune se cuvine articolelor lui Mihail Sadoveanu, care acum își începe campania ziaristică în favoarea noii puteri: *Reforma agrară, Salut congresiștilor ARLUS, Prolog în trecut, Către altă viață, Predică în săptămâna sfântă*. Despre moartea lui Mihail Sebastian scrie Tudor Teodorescu-Braniște. *M.Pp.*

JURNALUL LITERAR, publicație de literatură apărută la Iași, săptămânal, de la 1 ianuarie până la 31 decembrie 1939, și la București în 1947-1948, ca serie nouă. Director este G. Călinescu, secretar de redacție, G. Ivașcu. După ce condusese „Sinteza” și „Capricorn”, G. Călinescu întemeiază o nouă revistă, consacrată mai ales criticii și informației literare. În

articolul-program, *Cuvânt pentru început*, directorul afirmă: „Vom face doar o revistă de critică generală, nu un magazin de literatură îndoielnică [...]. Jurnalul nostru va da o iconă integrală a literaturii noastre”, echipa redacțională fiind oricând gata „să îndrumeze și să judece activitatea noastră literară”. **J.I.** are doar patru pagini și își distribuie cu parcimonie spațiul: pe prima pagină – articole de doctrină, de îndrumare și de poziție literară; pagina a doua – „Documente – istorie literară”; pagina a treia – cronici, recenzii, reviste, iar ultima, „Carnet săptămânal”, cuprinde probleme de ocultism, gastronomie, artă, indiscreții și anecdote. Tot aici G. Călinescu își publica „Cronica mizantropului”, semnată Aristarc. Colaboratorii sunt în cea mai mare parte ieșeni; Al. O. Teodoreanu scrie despre „gastronomie, vinuri și literatură”, Al.A. Philippide despre scriitori străini, Iorgu Iordan despre „estetica limbii”, G. Ivașcu, Al. Piru, Mircea Mancaș, Eusebiu Camilar semnează cronici și recenzii. Sectorul de poezie e deosebit de bine reprezentat, în fiecare număr publicându-se trei până la zece poezii de autori diferiți. Printre ei, Dumitru Baciu, Radu Beligan, Eusebiu Camilar, Toader Chiritoșopol (G. Călinescu), Anton Costin, Eugen Coșeriu, N.Cristescu, Victor Eftimiu, George Fonea, Petru Homoceanul, Bogdan Istru, Ion Sofia Manolescu, G. Murnu, Al. Negură, Sașa Pană, Mircea Pavelescu, C. Pârlea, Ioana Sârbu, Virgil Treboniu, T. Ulmeanu, G. Vaida. Debutanților li se deschide o rubrică specială, „Primii pași”, în cadrul căreia se pot întâlni semnăturile lui Gh. Manole, Petru Sfetca, Nestor Ignat, Tiberiu Tretinescu. În 1939 aici debutează Ștefan Aug. Doinaș. Proza e mai slab ilustrată, doar cu schițe și amintiri semnate de Rodica Anghel, Gh. Banea, Mihail Cruceanu, Ludovic Daus, Petru Șerbănescu. Prevalează în schimb studiile de istorie literară, articole, cronici, recenzii, eseuri, anchete, profiluri, comentarii de estetică. Se inserează pagini din Aristotel și Platon, se discută despre André Gide, despre Alain și Paul Valéry (G. Călinescu). Răspunda inițiază o anchetă pe tema *De ce nu se citește?*, la care revista cititori de diferite profesii, deschide o rubrică de texte pentru copii (*Doi copii bănațeni ne povestesc copilăria*) sau oferă sfaturi (*Instrucțiuni pentru cercetători*) și îndemnuri, cum ar fi acela de a prezenta biografia unor scriitori, înființând chiar o rubrică specială, „Biografia”, care include date noi despre Mateiu I. Caragiale (Viorel Alecu), Jack London (Eusebiu Camilar), Paul Verhaeren (Virgil Ierunca, sub pseudonimul Virgiliu Angelli), Bogdan Amaru (I. Felea), Rilke (C. Moraru-Bals), Daumier (Mircea Pavelescu), Rimbaud (Ion Stoica) ș.a. Rubrica „Documente – istorie literară” este dominată de G. Călinescu, aici fiind publicate mai multe capitole din viitoarea *Istorie a literaturii române de la origini până în prezent*, cum ar fi Titu Maiorescu și contemporanii săi *Burlă și Petrino*, *Camil Petrescu romancier*, D. Bolintineanu – *romancier*, D. Bolintineanu autor de „*vieți romanțate*”, Ion Al. Brătescu-Voinești *nuvelist*, Al. Macedonski – *omul*, Ion Pillat, *Eminescu romanțat*, V. Eftimiu *dramaturg*, G. Topîrceanu *poet*, N. Filimon *romancier*, Aron Cotruș, Tudor Arghezi *poet*, D. Anghel ș.a. Tot G. Călinescu, la „Cronica mizantropului”, scrie despre *Occidental, Oriental, Sentimentul cetății, Frigmania și Bovenia, Definiția scriitorului, Întunecatul Ev*

Mediu, Examenul, Furnicile, Propaganda, Gloria, Războiul și literatura etc. La rubrica „Ocultism”, sub semnătura Nostradamus, el vorbește despre grafologie, chiromanție, superstiții ș.a. în articole precum *Originea viselor, Zodia Cancerului, Despre farmece, Sacrificiile umane și magia, Animalele și superstițiile, Puterea sugestiei, Despre ierburile magice, Numerele, Vrăjitorie și descântec*. Călinescu ține și rubricile „Prostologhion”, „Repertoriul nostru literar” ș.a. Foarte activi sunt și tinerii săi discipoli: G. Ivașcu semnează cronici la un mare număr de cărți (*La curțile dorului* de Lucian Blaga, *Sonete* de G. Tutoveanu, *Cântecul destinului* de G.M. Zamfirescu, *Hore* de T. Argezi, *Moartea nimănui* de Petru Manoliu, *Pasărea paradisului* de Mircea Pavelescu ș.a.), în timp ce Al. Piru comentează *Rădăcini* de Hortensia Papadat-Bengescu, *Argint* de G. Lesnea, *Suzana*, roman de Maria S. Palade, *Două chemări* de Octav Dessila, *Morminte* de Mihail Sadoveanu, iar Adrian Marino scrie despre H. Sanielevici. La rubrica „Eseuri” își aduc contribuția Viorel Alecu (*Vasile Conta*), Virgiliu Angelli, adică Virgil Ierunca (*Luigi Pirandello*), Edgar Papu (*Teresa de Ávila*), Al. Claudiu (*Impresii din Franța*), Sasa Pană (*Gérard de Nerval*), I. Bunescu (*Romain Rolland*), Alf Adania (*Bazele filosofice ale științei*), Mihail Chirnoagă (*Jurnalul lui Stendhal*), Mircea Mancaș (*Mistică și creație, Artă și reverie*) ș.a. Călinescu și colaboratorii săi mai semnează și „Misterele castelului de Tristenburg”, rubrică de mare ecou. **J.I.** publică multă literatură străină, traducându-se din Alfieri, Boccaccio, Paul Claudel, Cyrano de Bergerac, Marsilio Ficino, André Gide, Kierkegaard, Jacques Maritain, Henri Massis, Restif de la Bretonne, Rabindranath Tagore, Paul Valéry; de asemenea, sunt redactate un număr impresionant de „profiluri” și este tradus în foileton romanul lui Jacques Cazotte, *Diavolul îndrăgostit*. Seria nouă, din anii 1947–1948 se deschide cu un *Program*, în care se afirmă adevărul publicației la noile realități sociopolitice. G. Călinescu publică studiul *Istoria ca știință inefabilă și sinteză epică*, urmat de eseurile *Marino și Góngora, Cavalerul de Florian, Solomon Gessner, Bernardin de Saint-Pierre, Universul poeziei*. Mai semnează Adrian Marino (*Doamna de Staël despre literatură și societate*), Ovidiu Papadima (*Între Buffon și Eliade*), Dinu Pillat (*Romanul balzacian în literatura română*), Al. Piru (*Paul Stapfer și arta cu tendință*) ș.a. **J.I.** duce în epocă o acțiune susținută pentru stabilirea unei ierarhii mai exacte a valorilor literare, supunând literatura anterioară la o serie de „revizuirii” atente și cernând cu parcimonie scriitorii contemporani. G. Călinescu a purtat, în prima serie, polemici cu „Universul literar” și cu alte publicații.

M.Pp.

JURNALUL LITERAR, publicație apărută la Onești, anual, din iunie 1972 până în iunie 1979, cu ocazia „Zilelor culturii călinesciene”, având subtitlul „Foaie a Societății culturale «G. Călinescu»”. Colegiul redacțional e format din Constantin Th. Ciobanu, Gheorghe Izbășescu, Ioan Micu, Candiano Priceputu, Mihai Paulic. Numărului inaugural Victor Eftimiu îi trimite poezia *În orașul tânăr*, la cronică literară Gh. Izbășescu comentează volumul *Cetatea de inimă* de Constantin Th.

Ciobanu, iar Marcel Bunescu semnează un fragment de roman (*Urme rotunde*). În 1974, spațiul acordat poeziei e mai larg (C. Th. Ciobanu, Gh. Izbășescu, Gh. Bulancea, Al. Dumitru, Mircea Ignat); cronică literară analizează volumul lui Mircea Iorgulescu *Rondul de noapte*, iar Gh. Izbășescu scrie un eseu despre arhitectul Ioanide. În 1975, sub genericul „Călinesciana”, se încearcă o remodelare exegetică a operei patronului omagiat. În următoarele numere pot fi întâlnite semnăturile lui Nicolae Manolescu și George Ivașcu, care se ocupă de seriile anterioare, călinesciene, ale „Jurnalului literar”, iar Iorgu Iordan semnează o evocare a lui G. Călinescu. La ultimul număr al acestei serii, cel din iunie 1979, colaborează I.D. Lăudat, Dorin Speranția ș.a.

M.Pp.

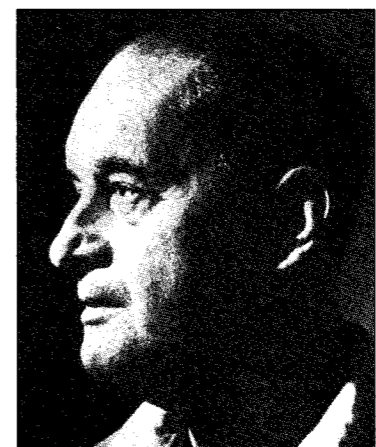
JURNALUL LITERAR, publicație care apare la București, săptămânal, apoi lunar, de la 8 ianuarie 1990, cu subtitlul „Săptămânal de opinie și atitudine intelectuală”. Ca director fondator este menționat G. Călinescu, director — Zoe Dumitrescu-Bușulenga, redactor-șef — Nicolae Florescu. Revista se revendică de la „Jurnalul literar” călinescian și se consideră cea de-a treia serie a lui, afirmând că literatura română „nu trebuie să încapă pe mâna unor indivizi care, în anii de tristă amintire ai obsedantului deceniu, ca și în ai «epocii de aur», nu au făcut decât să o saboteze”. **J. I.** propune, prin Adrian Marino, rezistența intelectuală prin cultură și, ca atare, afirmă că se va ocupa în mod deosebit de scriitorii-disidenți, de scriitorii-prigoniți sau de cei care au luat calea exilului. Încă din primul număr sunt prezentate cazul deținutului politic Sergiu Al-George, situația poetei Leonida Lari, a lui Vasile Voiculescu și Petre Țuțea. Cei dintâi colaboratori sunt Adrian Marino, Nicolae Florescu, Al. Paleologu, Al. Săndulescu, Nicolae Mecu, Barbu Cioculescu, Cornelia Ștefănescu, I. Opreșan, Dan Simonescu, Cezar Baltag. Din colectivul redacțional au făcut parte și Nicolae Stroescu-Stănișoară, Nicolae Balotă, Gheorghe Grigurcu, Cornel Regman, D. Stamatiadi, Mihaela Constantinescu-Podocea, Mircea Vasilescu, Ion Podocea ș.a. Multă vreme articolele de atitudine din cadrul rubricilor „Partidele și libertatea”, „Deziluzie sau speranță”, „Situația culturii române actuale”, „Istoria literară ca instituție literară”, „Limbajul poeziei” au fost semnate de Adrian Marino, apoi de Gheorghe Grigurcu, care se războiește fără menajamente cu „apolitismul”. Profilul special al **J.I.** se conturează încă de la început, când prezența unor texte scrise de Mircea Eliade, Emil Cioran, Constantin Noica, Nichifor Crainic, Pavel Chihaia, Ovidiu Bârlea, Virgil Tănase, Al. Rosetti, Emil Botta, Mihail Sebastian, Dinu Pillat, Ovidiu Papadima, Nae Ionescu, Vintilă Horia, Oscar Lemnar, C. Tonegaru, Harry Brauner, Mihai Șora, Mircea Vulcănescu, A. E. Baconsky, Ștefan Baciu, Virgil Ierunca, Vladimir Streinu, Augustin Buzura ș.a. determină o vie publicație a ideilor, o nouă etapă a recuperărilor. Mai semnează Octavian Paler, Constantin Ciopraga, Mircea Zăciu, Eugen Todoran, Mircea Angheliescu, Mircea Muthu, Iordan Datcu, Ovidiu Constantinescu, Geo Bogza, Edgar Papu, Vasile Dem. Zamfirescu, Radu Tudoran, Viorica Nișcov, Monica Spiridon,

Alexandru George, Șerban Foarță ș.a. Revista pune la îndemâna cititorilor mai multe jurnale ale unor scriitori și oameni de cultură prigoniți, cum ar fi cele ale lui Nichifor Crainic, Mircea Vulcănescu, Mircea Eliade, Al. Ciorănescu, Grigore Gafencu, Mihail Sebastian, Leontin Jean Constantinescu, Grigore Popa. Sunt inițiate „dialoguri esențiale” cu Vasile Băncilă, Corneliu Coposu ș.a. sau cu personalități din străinătate, precum Gaston Bachelard, Jean-Pierre Richard, Edgar Reichmann, Martin Heidegger, Walter Biemel ș.a. Unele numere sunt dedicate în întregime unui scriitor sau unei probleme. Se publică și multă corespondență inedită (Constantin Noica, Theodor Cazaban, Constantin Floru), se pledează pentru o mai dreaptă judecare și evaluare a lui Stelian Popescu, D. C. Amzăr, Panait Istrati și a mulor altora. O vreme revista adăpostește „revizuirile” lui Gheorghe Grigurcu, îndreptate spre o mai exactă apreciere a activității lui Ov. S. Crohmălniceanu, Marin Sorescu, Augustin Buzura sau spre aducerea în actualitate a unor scriitori ca Brutus Coste, L. M. Arcade, Al. Vona, Aron Cotruș, Gheorghe Calciu-Dumitreasa, Mircea Streinul (și mișcarea de la revista „Iconar”), Petru Dumitriu, Ilie Constantin, D. Tepeșneag ș.a., scoțându-se la lumină texte inedite de Pamfil Șeicaru (*Vulpea roșie*), Mircea Eliade, Grigore Popa (*Jurnalul*

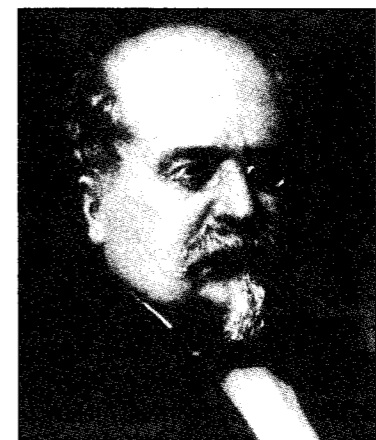
metafizic), I. D. Sârbu ș.a. Mai colaborează I. Negoieșcu, Mircea Popa, Ioan Es. Pop, Constantin Novac, Ioana Drăgan, Ștefan Aug. Doinaș, Ion Vieru, Al. Vlad, Ilie Constantin, Mircea Petean, Al. Ecovoiu, Mircea Handoca, H. Isărescu, Titu Popescu, Elisabeta Geblescu ș.a. M.Pp.

JURNALUL PENTRU TOȚI, revistă literară apărută la București, bisăptămânal, între 1 iunie și 2 decembrie 1879. Destinat „a procura o distracțiune senină tuturor”, **J. pentru t.** publică romane originale și traduse, versuri, biografii ale unor personalități (I. Heliade-Rădulescu, D. Bolintineanu, C. Negri, D. Petrino și N. Nicoleanu). Biografiile sunt însoțite de texte literare reprezentative. D. Velisson, Matei Botez, C.C. Pleșoianu, Th. Dumbrăveanu, D. Bodescu, I. Popp, Gh. I. Dimitriu colaborează cu versuri și proză. Panait Macri și I.I. Roșca dau, de asemenea, versuri. În 21 și 28 octombrie figurează în sumar două încercări lirice ale elevului N. Petrașcu. În fiecare număr foiletonul este ocupat de o traducere din literatura franceză. Scriitorii aleși sunt Jules Verne (*Ocolul pământului în optzeci de zile*, *Aventurile a trei ruși și trei englezi în Africa Centrală*), Paul Féval, Al. Dumas-fiul. R.Z.

K

Kirilescu, Alexandru

Kogălniceanu, Mihail

KÁDÁR Imre (12.I.1894, Komárom, Ungaria – 13.XI.1972, Budapesta), traducător. După absolvirea liceului (1911), a urmat cursurile Facultății de Științe Juridice a Universității din Budapesta, obținând doctoratul în 1915. A luptat pe front și a fost rănit în timpul primului război mondial. În 1918–1919 a aderat la mișcarea revoluționară maghiară, după înfrângerea căreia emigrează în România. Se stabilește la Cluj, unde colaborează la ziarul „Keleti Újság” și este redactor la mai multe publicații săptămânale efemere. Între 1933 și 1940 este director și regizor al Teatrului Maghiar din Cluj. După al doilea război mondial se întoarce în Ungaria, funcționând ca profesor de teologie reformată la Budapesta. Ca regizor și director de teatru traduce, pentru îmbogățirea repertoriului Teatrului Maghiar din Cluj, cinci piese din dramaturgia română clasică și contemporană: *O scrisoare pierdută* de I. L. Caragiale, *Meșterul Manole* de Octavian Goga, *Prometeu* de Victor Eftimiu, *Manechinul sentimental* de Ion Minulescu și *Molima* de Ion Marin Sadoveanu – toate transpuse în maghiară pentru prima oară. Traducerile vor fi publicate, în 1934, în *Román drámaírók könyvtára öt kötetben*. **K.** a mai alcătuit în 1932 un volum de traduceri din poezia populară română, sub titlul *A havas balladái* [*Baladele munților*].

Traduceri: *A havas balladái* [*Baladele munților*], București, 1932; *Román drámaírók könyvtára öt kötetben* [*Biblioteca dramaturgilor români în cinci volume*], Budapesta, 1934.

Repere bibliografice: „*O scrisoare pierdută*” de Caragiale în *ungurește*, ALA, 1922, 1; Emil Isac, „*Baladele munților*”. Traducerea lui Kádár Imre, G, 1932, 5–6; Bolyai Zoltán [Gaál Gábor], *A havas balladái*, KOR, 1932, 6; Szemlér Ferenc, *Jegyzetek a román népköltészetéről*, „*Láthatár*”, 1934, 8; Makkai László, *Fordítások románból*. 1. Kádár Imre: *Öt román színdarab magyarul*, „*Erdélyi Helikon*”, 1935, 1; *Rom. magy. ir. lex.*, II., 576–577. O.K.

KAKASSY Endre (15.V.1903, Luduș – 18.X.1963, Cluj), gazetar, istoric literar și traducător. A făcut studii secundare la Colegiul „Bethlen Gábor” din Aiud și studii de drept la Universitatea din București (1923–1926). A fost corespondent, iar după aceea redactor al ziarului „Keleti Újság” din Cluj (1926–1930), redactor-șef al săptămânalului „*Bukaresti Magyar Kurír*” (1931–1933), reporter, apoi redactor responsabil al cotidianului „*Brassói Lapok*” (1934–1941), din 1942 devenind redactor-șef adjunct al săptămânalului timișorean „*Déli Hírlap*”. Sub acuzații false este condamnat la închisoare. Din a doua jumătate a anilor '40 se stabilește la Cluj, unde lucrează ca redactor de editură și colaborează la revistele „*Korunk*”, „*Igaz Szó*”, „*Utunk*”, publicând un șir de studii consacrate unor clasici și contemporani ai literaturii române: Tudor Arghezi, Geo Bogza, Cezar Bolliac, Barbu Delavrancea, Gala Galaction, B.P. Hasdeu, D. Th. Neculuță, Al. Sahia, Ioan Slavici ș.a. Popularizarea scriitorilor români se îmbină la **K.** cu realizarea de sinteze cuprinzătoare. Cartea consacrată lui Eminescu tânăr, *A fiatal Eminescu* (1959), este urmată de o amplă sinteză asupra vieții și operei poetului, *Eminescu élete és költészete* (1962; Premiul Uniunii Scriitorilor). Aceste lucrări, ca și mica monografie postumă, *Mihail Sadoveanu. Egy nagy élet és egy nagy életmű története* (1964), sunt sinteze valoroase despre cel mai

mare poet și despre marele prozator român. Ele conțin totodată referiri la punctele de contact dintre opera acestora și literatura maghiară. **K.** a realizat și câteva traduceri în limba maghiară din scrierile lui Al. Vlahuță, Ion Călugăru și V. Em. Galan.

SCRIERI: *A fiatal Eminescu* [*Tânărul Eminescu*], București, 1959; *Eminescu élete és költészete* [*Viața și poezia lui Eminescu*], București, 1962; *Mihail Sadoveanu. Egy nagy élet és egy nagy életmű története* [*Mihail Sadoveanu. O viață și o operă însemnată*], București, 1964. **Traduceri:** V. Em. Galan, *Szomszédok* [*Vecinii*], București, 1956; Ion Călugăru, *Egy mihaszna gyermekora* [*Copilăria unui netrebnic*], postfața trad., București, 1958 (în colaborare cu Kacsó Sándor); Al. Vlahuță, *Hideg tűzhely mellett* [*Opere alese*], introd. trad., Târgu Mureș, 1959 (în colaborare cu Majtényi Erik).

Repere bibliografice: Nagy Pál, *Kakassy Endre*, „*A fiatal Eminescu*”, IGZ, 1959, 11; Perpessicius, *Contribuțiuni maghiare în literatura română*, LCF, 1960, 3; Kiss Géza, „*Viața lui Eminescu*”, ST, 1962, 10; Elena Stan, „*Eminescu élete és költészete*”, NYRK, 1963, 1; Al.I. Ștefănescu, *Kakassy Endre*, GL, 1963, 43; Petre Pascu, *O monografie Sadoveanu în limba maghiară*, VR, 1964, 12; Kacsó Sándor, *Egy monográfia előzményeiről*, UTK, 1964, 24; Jancsó Elemér, „*Mihail Sadoveanu*”, IGZ, 1965, 1; Dávid Gyula, *Sadoveanu-kutatók elé*, KOR, 1965, 11. O.K.

KALENDE, revistă de cultură apărută la București, lunar, din 10 noiembrie 1928 până în martie 1929. Comitetul de redacție este alcătuit din Tudor Șoimaru, Vladimir Streinu, Șerban Cioculescu și Pompiliu Constantinescu. Publicație de elită, revista propune și promovează intelectualismul ca formulă ideologică și estetică: „Obiectul preocupărilor noastre îl formează o problematică a cunoașterii autonome de finalități

No. 1. Anul I. 19 Noiembrie 1928.

KALENDE

REVISTA LUNARĂ
LITERARĂ ȘI ȘTIINȚIFICĂ
COMITETUL DE REDACȚIE
Tudor ȘOIMARU, Vladimir STREINU, Șerban CIOCULESCU,
Pompiliu CONSTANTINESCU.
REDACȚIA ȘI DISTRIBUȚIA
București, Calea Victoriei, Hotel Continental Cam. 39.

CUPRINSUL

„KALENDE”	Cuvânt înainte.
T. ARGHEZI	Portret
Tudor ȘOIMARU	Idilă
Vladimir STREINU	Prețuri
Șerban CIOCULESCU	Jubileu Retard și prezență săi.
Pompiliu CONSTANTINESCU	Cronica Literară: Considerațiuni asupra romanului românesc. (I)

Revista Faptelor Literare:
La Noi și la Străinătate.
Cărți:
Streme.

Anchetă asupra intelectualismului.

Editura „KALENDE”
1928

Prețul 10 Lei.

utilitare"; „zodia severă sub care apărem este intelectua-
listă” (1/1928). Este menționată „categoria intelectului”, opusă
transcendentului divin, care definește demersul întreprins aici:
„«Kalende» speră într-o reacțiune lucidă, abstrasă rezoluz
insondabilului, iar noi credem că din această poziție ni se
revelă însuși sensul demnității omenești.” În acest context,
fenomenul literar este definit ca „act de conștiință și de
cunoaștere”, iar opera de artă este postulată ca „suprastructură
cerebrală, sensibilizată”. **K.** susține „valorile spirituale și
estetice”, în defavoarea celor „pragmatice, de oportunitate națio-
nalism, culturalism și politicianism”, de pe poziții declarat
antitraditionaliste: „Atitudinea aceasta nu se caracterizează
prin arbitrar; un întreg determinism istoric o impune. Și mai
ales ortodoxismul de emisiune postbelică ce tinde a obstrua
europenizarea conștiinței și de a ne reduce cultura, printr-o
mistică paseistă, la faza ei de posomorâtă copilărie —
neliniștește și incită la reacțiune.” „Formula intelectualis-
mului” este constant promovată de **K.** prin ancheta deschisă
încă din numărul inaugural asupra unor fenomene precum
existența unui tip de intelectual autohton, manifestarea unor
„direcții noi de intelectualitate pură”, practicarea ortodoxiei,
opusă tendinței de integrare europeană, intelectualismul ca
formulă călăuzitoare în estetică și filosofie. Răspunsurile vin de
la Tudor Arghezi, C. Rădulescu-Motru, Dan Rădulescu,
N. Davidescu, Radu Dragnea, Mihai Ralea. Reacțiile și ecourile
suscitade de anchetă și de articolele apărute sunt relevante
pentru direcțiile de gândire din anii '30: polemica dintre
Vladimir Streinu și G. Călinescu referitoare la relația moder-
nism — tradiționalism, analizată pe trei paliere, și anume
modernism — tradiționalism (faza literară), estetism —
ortodoxism (faza estetică) și intelectualism — misticism (faza
ideologică); reacțiile lui Pompiliu Constantinescu (*Creștinismul
folcloric, Reflexii polemice*) la articolul *Sensul tradiției*, publicat de
Nichifor Crainic în „Gândirea” sau la manifestul „Crinului
Alb”, unele intervenții din rubrica „Revista faptelor literare”
ș.a. **K.** promovează studii de critică și teorie literară de
indiscutabilă valoare: *Criza lirică* de Tudor Vianu, *Considerații
asupra romanului românesc* de Pompiliu Constantinescu (în
serial), *Scheme de suprafață* de Paul Zarifopol etc. La cronică
literară semnează Tudor Vianu, Șerban Cioculescu, Pompiliu
Constantinescu, „Cronica ideilor” o susține Șerban Cioculescu.
Poezie dau Tudor Arghezi, Vladimir Streinu, Simion Stolnicu,
proză scrie Tudor Șoimar. Văd acum lumina tiparului și
câteva secvențe inedite din tragedia *Ioanițiu. Craiul românilor* de
A.I. Odobescu. „Revista faptelor literare” și „Cărți” surprind și
întrețin dinamismul spațiului publicistic al epocii. Fenomenul
cultural românesc, și nu de puține ori cel european, înregistrat
în formula unei „estetici a lucidității” (Vladimir Streinu), se
reflectă permanent în paginile revistei. I.T.

cincisprezece ani avea aceeași atitudine”, dar cu distanțarea
impusă de timp: „Ceea ce nu vom mai relua din vechea
«Kalende» va fi însă tinerețea redactorilor ei care puteau atunci
îndrăzni orice, socotind azi că o tinerețe neostentativă e mai
bogată în consecințe” (3/1943). Numerotarea se face în
continuarea primei serii. Așezată sub semnătura maturității de
atitudine, **K.** ilustrează în gamă largă fenomenul literar din
epocă, pe care, ajunși la o deplină manifestare, redactorii și-l
asumă în mod declarat: colaboratorii „sunt, dacă se poate
spune așa, kalendiști în sensul că se manifestă cu toată liber-
tatea, în cea mai puternică libertate de a fi ei înșiși, neconștrâși
de rigorile nici unei formule sau preferințe a revistei”
(10-11/1943). Periodicul reunește în paginile lui scriitori
consacrați alături de nume pe cale de a se afirma. Poezie
publică Lucian Blaga, Anișoara Odeanu, Constant Tonegaru,
Dimitrie Stelaru, Ștefan Aug. Doinaș, Radu Stanca, Barbu
Cioculescu, Eugen Jebeleanu, Radu Pătrășcanu, Geo Dumitrescu,
Ben Corlaciuc ș.a. Proză semnează Hortensia
Papadat-Bengescu — *Străina, Provinciala*, Dan Petrașincu —
Gratificații (fragment din romanul *Oameni sub vremuri*), Mihail
Sadoveanu — *Ultimii ani ai secolului XIX în Moldova* (fragment
din *Anii de ucenicie*), Ticu Archip — fragment din romanul
Soarele negru, Radu Tudoran — fragmente din volumul de

KALENDE

REVISTA
DE CRITICĂ,
LITERATURĂ
ȘI ISTORIE
LITERARĂ

Director: VLADIMIR STREINU

COLABORATORII ACESTUI NUMAR:

ION BIBERI
ION CARAION
ȘERBAN CIOCULESCU
GEORGE DAN
ȘTEFAN AUG. DOINAȘ
EUGEN JEBELEANU
E. LOVINESCU
ADRIAN MARINO
V. POPOVICI
MARIN SARBULESCU
VLADIMIR STREINU
CONSTANT TONEGARU

Fapte și Comentarii: Ultima scrisoare a lui E. Lovinescu către dl. I. Petrovici, ministrul Culturii Naționale. • Paul Morand, escala bucuresteană (*Dimitri Ioanițiu*). • Enișescu văzut de Tudor Arghezi (*Apollonius*). • Sadoveanu în limba franceză. O noapte furtunoasă (*Ion Biberi*). • Al doilea roman al d-nei Ioana Postelnicu (*Ion Caraiion*). • O carte supărătoare: „Femei de aer” de Constantin Nisipescu (*Constant Tonegaru*). • Bibliografie.

ANUL II Nr. 8-9
BUCUREȘTI AUGUST-SEPTEMBRE 1944

Redacția și Administrația
Bulevardul Pașca, 99

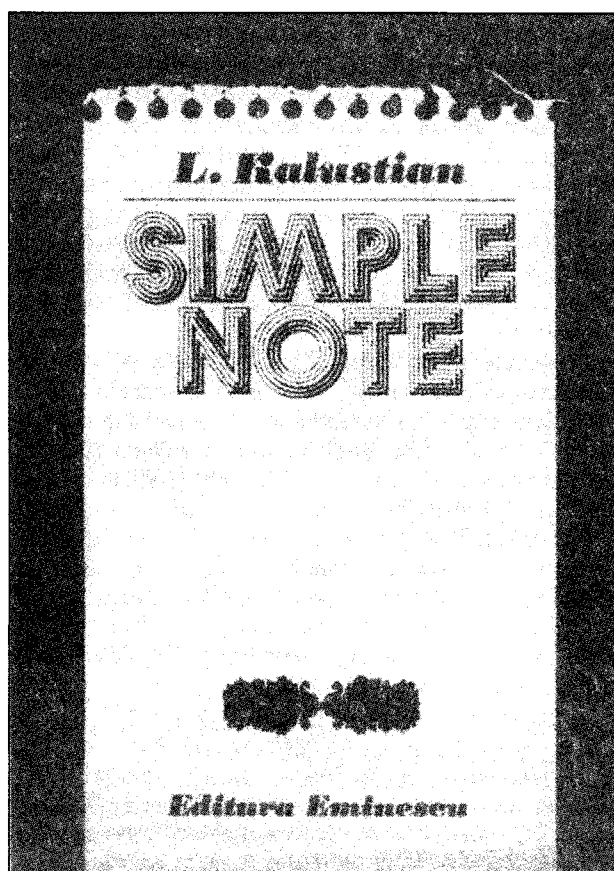
KALENDE, revistă de critică, literatură și istorie literară
apărută la București, lunar, din martie 1943 până în august
1944, sub direcția lui Vladimir Streinu. **K.** se revendică de la
revista cu același titlu, editată în 1928-1929, care „acum

nuvele *Ospăț cu oameni buni*, aici fiind inserate și câteva postume ale lui E. Lovinescu. Alți prozatori: Boris Deșliu, Ioana Tăutu (Monica Lovinescu, aflată la începuturile ei literare). Critica și istoria literară promovată la **K.** e ilustrată de microstudii monografice aparținând lui Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu și Tudor Vianu (câteva capitole din *Istoria literaturii române moderne*), de studii despre autori străini (Ion Biberi – *Lautréamont*, Basil Munteanu – *Corneille și altruismul clasic*), studii de filosofia culturii (I. Zamfirescu – *Omul de azi și filosofia vremii*, Grigore Tăușan – *Un studiu fundamental asupra lui Kant, Contribuții românești la cultura filosofică*) și de cercetări istorico-literare (Perpessiciuș – *De la Napoleon la „Oda în metru antic”*, Octav Șuluțiu – *Literatură sau literaturi*, Adrian Marino – *Vechi traduceri românești, nesemnificate încă, din Lord Byron, Ahasver în literatura română*). Se publică și memorialistică: E. Lovinescu – *Memorial universitar*, Ion Petrovici – *Amintiri* etc. Rubrica permanentă „Fapte și comentarii” reflectă polemicele și dialogurile cordiale cu revista „Saeculum”, condusă de Lucian Blaga, cu „Revista Fundațiilor Regale”, condusă de D. Caracostea, ulterior de Camil Petrescu. Aici sunt găzduite cuvântul rostit de Tudor Arghezi la avanpremierea piesei *Mioara* de Camil Petrescu, câteva scrisori inedite ale lui I.L. Caragiale adresate lui Al. Vlahuță, semnarea scrisorii adresate lui E. Lovinescu de către membrii Cercului Literar de la Sibiu, ultima scrisoare a lui E. Lovinescu, trimisă lui Ion Petrovici. Critică de întâmpinare fac Dinu Pillat, Vladimir Streinu, Ion Biberi, I. Șiadbei, Ion Șugariu, Ion Caraion ș.a. *I.T.*

KALUSTIAN, L.[eon] (17.X.1908, Focșani – 24.I.1990, Focșani), gazetar, eseist și memorialist. Este fiul Iuliei (n. Gherghel) și al lui Sarchis Kalustian. Face liceul la Focșani și la București. Atras încă din adolescență de activitatea gazetărească (a debutat în 1926 în „Cuvântul”), publică sub semnătură, dar și sub pseudonime ca Democrit, Elka, Lucullus, Al. Teodoru, Vladimir, Kalvincar (acesta din urmă folosit împreună cu I. Vinea și N. Carandino la „Facla”), la „Mișcarea”, „Adevărul”, „Cuvântul”, „Curentul”, „Dimineața”, „Zorile”, „Lumea românească”, „Azi”, „România” ș.a. La 8 mai 1951 este arestat și „reținut administrativ”, fără a fi judecat și condamnat, timp de patru ani, la Jilava, Ghencea și Văcărești. La 30 decembrie 1960 e arestat din nou, iar în luna septembrie a anului următor este judecat și condamnat la opt ani de închisoare, pentru că ar fi deținut și vândut cărți socotite dăunătoare statului socialist. Din pedeapsă execută patru ani la penitenciarul din Gherla. Este eliberat în 1964, în urma unui decret de grațiere colectivă. A fost reabilitat juridic postum în anul 1995. Devine membru al Uniunii Scriitorilor în ultimele sale zile de viață.

Într-un credo – *De ce scriu*, apărut în „Facla” (1935) – **K.** afirmă că a fost „mănat în luptă” de necesitatea de a denunța inechitățile sociale, ura de rasă, „deşucherile politicii instinctive”, „nedreptățile de tot felul”, „calomnia ticăloasă”, „legalitatea concediată”, „moralistii fără morală”, „tâlharii servind lecții de onestitate”, „prostituții care blamează

prostituția”, „vidul din mirajul superstițiilor” și alte multe tare morale. Ateu, și-a făcut din scris „o mistică și unică religie”. Figură marcantă a presei românești interbelice, **K.** se afla „în termeni excelenți” (N. Carandino) cu oameni politici ca Al. Vaida-Voevod, C. Argetoianu, Armand Călinescu, Virgil Madgearu. Era apreciat atât pentru talentul de ziarist, cât și pentru farmecul personal, pentru distincția sa, Victor Eftimiu evocându-l astfel: „Uită-te la el! Observi ce pas elastic și legănat? Parcă ar purta o tavă cu șerbet pe coridoarele seraiului.” Alături de publicistica politică, din care o selecție de „pagini dintr-o luptă antifascistă și democratică” a apărut în volumul *Conspirații sub cer deschis* (1976), omul de cultură, bibliofilul și bibliograful **K.** și-a făcut o pasiune din strângerea și editarea unui număr însemnat de scrisori și documente. Cu modestie, își recunoaște doar rolul de „cucernic copist care s-a străduit să rânduiască textele, să le tălmăcească pe cât i-a stat în puteri și să le caligrafieze”. Le-a strâns în *Facsimile* (1975), debutul său editorial, și în cele patru volume de *Simple note* (1980-1985), acestea din urmă cuprinzând textele autorului din revista „Flacăra”, pe când era condusă de Adrian Păunescu. Mulțimea documentelor este impresionantă, ca și numărul celor prezenți cu scrisori și acte, printre care Veronica Micle, G. Ibrăileanu, N. Iorga, C. Dobrogeanu-Gherea, Spiru Haret, I. Bianu, V. Bogrea, G. Oprescu, G. Vălsan, G.T. Kirileanu, Emil Gârleanu, G. Topîrceanu, I. Lupaș, Sextil Pușcariu,

A. Philippide, N. Bănescu, T. Maiorescu, C.A. Rosetti, B.P. Hasdeu, V. Alecsandri, M. Sadoveanu, Calistrat Hogaș, Octav Băncilă, N. Titulescu, C. Rădulescu-Motru, Petre Andrei, Cezar Petrescu, Gala Galaction, Păstorel Teodoreanu, Cincinat Pavelescu, Al. Macedonski, Duiliu Zamfirescu, C. Stere, I. Agârbiceanu, Camil Petrescu, Tudor Arghezi, Mihai Codreanu, Al. Marcu, I. Slavici, I.G. Duca, I. Pillat, Perpessicius, Mircea Eliade, C. Beldie, F. Aderca, Gib I. Mihăescu, G.M. Zamfirescu, Margareta Sterian și mulți alții. Pasiunea pentru document a lui **K.** o amintește pe aceea a lui I.E. Torouțiu și a lui Gh. Cardaș. Cărțile lui pot fi consultate cu profit de istoricul literar ca și de istoricul culturii.

SCRIERI: *Facsimile*, București, 1975; ed. pref. Valeriu Râpeanu, București, 2000; *Conspirații sub cer deschis. Pagini dintr-o luptă antifascistă și democratică*, pref. Valeriu Râpeanu, București, 1976; *Simple note*, I-IV, București, 1980-1985; *Simple note din „Simple note”*, București, 1998.

Repere bibliografice: Ardeleanu, *Mențiuni*, 191-199; Felea, *Prezența*, 192-196; Râpeanu, *Memoria*, 108-115; Adam, *Planetariu*, 201-205; Pan Izverna, *In memoriam*, RL, 1990, 5; Nicolae Arsene, L. Kalustian, *ALA*, 1991, 33; N. Carandino, *Noapți albe și zile negre*, București, 1992, *passim*; Paul Lăzărescu, *A avut conștiința profesiei de gazetar*, „Ararat”, 1993, 40; Vlaicu Bârna, *Leon Kalustian sau Vibrația unei pasiuni de o viață*, „Ararat”, 1993, 40; Bogdan Căuș, *Figuri de armeni din România*. Dicționar, București, 1997, 134-137; *Dicț. scriit. rom.*, II, 696-697; Popa, *Ist. lit.*, II, 1099.

KANIA, Ireneusz Stefan (19.IX.1940, Wieluń, Polonia), traducător polonez. Termină școala medie la Wieluń (1959) și Facultatea de Filologie la Universitatea din Cracovia (1964). Debutază publicistic în 1970 și editorial, ca traducător, în 1977. Între 1964 și 1968 lucrează în Cracovia ca redactor la Editura Științifică de Stat, apoi la Editura Literară, unde promovează până la funcția de redactor-șef adjunct al secției de traduceri. Membru al Uniunii Scriitorilor Polonezi (1980) și al Asociației Traducătorilor Polonezi (din 1983), este vicepreședinte al Asociației Scriitorilor Polonezi din Cracovia. A colaborat la revistele „Znak”, „Przekrój”, „Odra”, „Kwartalnik Filozoficzny”, „Przegląd Orientalistyczny”, „Folia Orientalia” și „The Tibet Journal”. A primit mai multe distincții: Premiul Asociației Traducătorilor Polonezi (1991), Premiul revistei „Literatura na świecie” (1992), Premiul Fundației Culturii Polone (1994). A tradus din limbile portugheză, engleză, suedeză, sanscrită, franceză, tibetană, germană. Din literatura română a transpus în polonă, cu destulă acuratețe, *Vânătoarea regală* de D. R. Popescu, *Secretul doctorului Honigberger* de Mircea Eliade, *Pe culmile disperării* de Emil Cioran și *Pitești* de Virgil Ierunca, în 1989 alcătuiind, în colaborare, și o antologie a poeziei românești.

Traduceri: D. R. Popescu, *Lowy królewskie [Vânătoarea regală]*, Varșovia, 1979; Mircea Eliade, *Tajemnica doktora Honigbergera [Secretul doctorului Honigberger]*, Varșovia, 1983; Marian Barycz [Virgil Ierunca], *Pitești*, Varșovia, 1985; Emil Cioran, *Na szezytach rozpaczy [Pe culmile disperării]*, Cracovia, 1992; *Antologia poezji rumuńskiej [Antologia poeziei românești]*, Varșovia, 1989 (în colaborare).

St. V.

KÁNTOR Erzsébet (10.II.1938, Cluj), traducătoare. După absolvirea Liceului Pedagogic din orașul natal (1955), își continuă tot aici studiile la Facultatea de Filologie, luându-și licența în 1965. Este profesoară de limba și literatura română la câteva școli generale, apoi, din 1967, într-un liceu clujean. Colaborează cu traduceri din literatura română la revistele „Igaz Szó”, „Korunk”, „Tiszatáj” (Szeged), „Híd” (Novi Sad), „Nagyvilág” (Budapesta), „Irodalmi Szemle” (Bratislava) ș.a. Transpune cu predilecție proză contemporană, publicând un număr impunător de volume. Debutază editorial în 1968, cu transpunerea unui volum de schițe și nuvele de Vasile Rebreanu (*Talita Kumi*). Apoi realizează varianta maghiară a romanului *Lunga călătorie a prizonierului* de Sorin Titel (1975), tâlmăcește trei romane de Anton Holban (*Romanul lui Mirel*, *O moarte care nu dovedește nimic*, *Ioana*), adunate în volumul *Értelmetlen halál* (1978), un roman de Radu Flora (*Capcana*, 1980), *Vestibul* de Alexandru Ivasiuc (1983), jurnalul parizian *Timpul trăirii, timpul mărturisirii* al lui Eugen Simion (1983), o culegere de nuvele din volumele *În văpaia lunii* și *Pierdut în Balcania* de Fănuș Neagu (1984), romanul *Mierea* de Eugen Uricaru (1988) și drama *Răceala* de Marin Sorescu (1980). Publicându-și versiunile în țară și peste hotare, **K.** are o contribuție de neignorat la punerea în circulație și la cunoașterea prozei române contemporane.

Traduceri: Vasile Rebreanu, *Talita Kumi*, București, 1968; Sorin Titel, *A fogoly hosszú utazása [Lunga călătorie a prizonierului]*, București, 1975; *A túlélés ironiája. Mai román kisregények [Ironia supraviețuirii. Romane românești de azi]*, Budapesta, 1976; Anton Holban, *Értelmetlen halál [O moarte care nu dovedește nimic]*, București, 1978; Radu Flora, *Capda [Capcana]*, Novi Sad, 1980; Marin Sorescu, *Hidegtelel [Răceala]*, Budapesta, 1980; Alexandru Ivasiuc, *Előszoba [Vestibul]*, București, 1983; Eugen Simion, *Élmények kora, vallomások kora. Párizsi napló [Timpul trăirii, timpul mărturisirii. Jurnal parizian]*, Cluj-Napoca, 1983; Fănuș Neagu, *Balkániába vezett [Pierdut în Balcania]*, București, 1984; Eugen Uricaru, *A méz [Mierea]*, București, 1988.

Repere bibliografice: Beke György, *Játék az életért*, UTK, 1975, 31; *Rom. magy. ir. lex.*, II, 611.

O.K.

KÁNYÁDI Sándor (10.V.1929, Porumbeni Mari, j. Harghita), traducător. Face studii secundare la Odorheiu Secuiesc (1941-1950) și studii de filologie la Universitatea „Bolyai” din Cluj (1950-1954), oraș în care lucrează apoi ca redactor la revistele „Irodalmi Almanach”, „Utunk”, „Dolgozó Nő”, „Napsugár”, colaborând și la „Igaz Szó”, „Korunk” ș.a. Reprezentant de frunte al poeziei scrise în limba maghiară din România și al literaturii pentru copii, este în același timp traducător consacrat al lirismului românesc contemporan. Transpune astfel în maghiară și publică mai multe volume din poezia lui Nicolae Labiș și Ioan Alexandru. Din poezia pentru copii a lui Tudor Arghezi **K.** realizează în anul 1970 o serie de traduceri în broșuri cu câte o poveste în versuri, apoi volumul *A világ szája*, apărut la București în 1983 și la Budapesta în 1985. Pe lângă poezie română contemporană, **K.** tâlmăcește în maghiară din folclorul minorităților etnice din România. Din

creația originală a lui **K.** s-au editat în românește volumele *Cai verticali* (1969), în traducerea lui Haralambie Grănescu, și *Monolog interior cu ușa deschisă* (1982), în tălmăcirea lui Paul Drumaru, cu prefețe de A.E. Baconsky, respectiv Ioan Alexandru.

Traduceri: Nicolae Labiș, *Az óz halála* [Moartea căprioarei], București, 1964, *Legszébb versei* [Cele mai frumoase poezii], București, 1970; A. E. Baconsky, *Néna pillanat* [Reculegere], București, 1965, *Önarckép az időben* [Autoportret în timp], Budapesta 1979; Ioan Alexandru, *Szeplőtelen szerelem* [Prea iubire], Budapesta, 1982; ed. București, 1987; Tudor Arghezi, *A világ szája* [Gura lumii], București, 1983; ed. Budapesta, 1985.

Repere bibliografice: Beke, *Fără interpret*, 507-517; Lászlóffy Aladár, *Hajnali levél Kányádi Sándorról*, UTK, 1979, 19; Balotă, *Scriptori maghiari*, 362-369; Ioan Alexandru, *Bot és furulya*, HT, 1983, 33. O.K.

KARLINGER, Felix (17.III.1920, München – 27.VI.2000, Salzburg), romanist și comparatist german. Este fiul Katharinei (n. Hasselgruber) și al lui Hans Karlinger, profesor universitar de istoria artelor la München. A urmat Conservatorul de Muzică și Filologia la Universitatea din München, avându-i mentori pe Rudolf von Ficker, Rudolf Kriss, Gerhard Rohlf, Hans Rheinfelder, Friedrich von der Leyens. Își susține doctoratul în 1948, cu teza *Beiträge zu einer Volkskunde der Pyrenäen im Spiegel des Volksliedes*. Conținutul a două dintre primele sale lucrări, *Calderóns Auto „Das Geheimnis der hl. Messe“* (1946) și *Der Einfluss der Mystik auf die Musik des Mittelalters* (1947), este definitoriu pentru viitoarele direcții de cercetare: cultura religioasă exprimată prin cuvânt sau prin muzică la nivel aulic, dar mai ales la nivel popular. Activează ca profesor pentru acustică și muzicologie, folclor și filologie romanică. Din 1966 este profesor universitar la München și din 1967 la Salzburg. Coordonează o colecție renumită, „*Märchen der Weltliteratur*“. Organizează, la Salzburg, Asociația Internațională de Cercetare a Cărții Populare care, în afară de realizarea unor colocvii, din 1974 publică periodicul „*Berichte*“, unde apar și studii ale specialiștilor români. Cu peste două sute de studii sau articole și încă și mai multe recenzii colaborează la „*Österreichische Zeitschrift für Volkskunde*“, „*Berichte*“, „*Revista de istorie și teorie literară*“, „*Synthesis*“, „*Buna Vestire*“, „*Zeitschrift für romanische Philologie*“, „*Schweizer Archiv für Volkskunde*“, „*Quaderni del Saper Scientifico*“ ș.a. Își îndreaptă atenția mai ales spre cultura populară romanică, fiind interesat îndeosebi de felul cum oamenii simpli își reprezintă contactul dintre uman și divinitate. Cunoscător erudit al teologiei aulice, **K.** are o receptivitate acută față de cei lăsați de obicei în umbră: românii pierduți pe întinsurile stepelor asiatice, sicilienii, provensalii sau sud-americanii vorbitori de limbi romanice, locuitorii din Sardinia, Catalonia sau din ținuturile reto-romane, aromânii din Pind și Epir, din nou românii porniți în pribegie din Bucovina și Basarabia. Selectând din culegeri anterioare, folosind culegeri inedite sau pornind el însuși împreună cu o echipă de colaboratori „în căutare de basme prin Balcani“, **K.**, de multe ori singur, uneori împreună cu alții, a tradus în germană și a reușit să publice

douăzeci și cinci de volume de povești, trei volume de legende și încă trei cu alte narațiuni populare. Dintre cercetările teoretice asupra poveștilor populare, lucrarea *Grundzüge einer Geschichte des Märchens im deutschen Sprachraum* (1983) este interesantă pentru specialiștii români prin temele abordate. Una dintre problemele la care s-a oprit autorul este aceea a raportului dintre *Legenden* și *Sagen*. Într-o mai recentă culegere din studiile sale (*Rumänische Legenden aus der mündlichen Tradition. Fragmentarische Skizzen und exemplarische Texte*, 1990), editorii Dieter Messner și Johann Pögl au așezat față în față cele două domenii de manifestare a credințelor: cel scris (legat mai ales de cercurile ecleziastice) și cel oral (legat mai ales de cultura populară). În timp ce limba germană are denumiri diferite pentru narațiunile legendare specifice fiecăruia dintre mediile amintite (*Legenden* față de *Sagen*), limba română le numește pe toate, nediferențiat, legende, oglindind o realitate specifică: întrepătrunderea curentă a nivelului scris cu cel oral. Grăitoare pentru aceste întrepătrunderi sunt chiar textele comentate, reunite și grupate în capitole despre *Facerea lumii*, *Legende la Vechiul Testament*, *Legende la Noul Testament*, *Sfinți canonici și apocrifi*, *Între legendă și basme*. „Deosebit de dificil este să stabilești pentru România hotarul dintre povestea orală religioasă (germ. *religiöse Sage*) și narațiunea scrisă (germ. *Legende*)“, se remarcă în postfața la *Rumänische Sagen und Sagen aus Rumänien* (1982), volum alcătuit împreună cu Emanuel Turczynski. În *Rumänische Märchen ausserhalb Rumäniens* (1982), editat împreună cu Ovidiu Bârlea în seria „*Veröffentlichungen der europäischen Märchengesellschaft*“, sunt adunate povești din Istria, Epir, Banatul sârbesc, Macedonia, Basarabia, Caucaz. Textele (mai mult de jumătate sunt tipărite aici pentru prima dată) îl surprind chiar și pe cititorul român prin frumusețea lor stranie, familiară și totuși exotice. Povestea despre Sfânta Paraschiva (culeasă de la un basarabean) este asemănătoare nu o dată cu *Harap Alb* sau cu *Făt-Frumos din lacrimă*, rămânând însă mereu distinctă de acestea, mai ales prin referirea permanentă a eroului la credință ca la sprijinul cel mai de seamă. **K.** participase de altfel la un alt volum apărut anterior, în seria publicată de „*Europäische Märchengesellschaft*“: *Gott im Märchen*. Pentru specialiștii români, o valoare deosebită are volumul teoretic *Legendenforschung. Aufgaben und Ergebnisse* (1986). **K.** formulează aici problemele de bază ale acestui câmp de cercetare, după ce schițează un scurt istoric al legendelor și un istoric al studiilor anterioare, oferind totodată un repertoriu cu numele specialiștilor și cu rezultatul preocupărilor lor. Tot cercetarea legăturii dintre legende (în sensul apusean al cuvântului) și povestirile populare constituie obiectul volumului *Der Graal im Spiegel romanischer Volkserzählungen* (1996), unde sunt citate și exemple românești (de la aromânii din Macedonia sau de la românii din Cuban). Încă din volumul *Einführung in die romanische Volksliteratur* (1969), apăsă ca evidentă importanța cărților populare în acest spațiu. Pentru patru din ele (*Varlaam și Ioasaf*, *Magelona*, *Genoveva*, *Bertoldo*), se face o prezentare generală și se dau traduceri din versiunile apărute în diferite limbi neoromanice în cartea *Romanische Volksbücher*.

Querschnitte zur Stoffgeschichte und zur Funktion ausgewählter Texte (1978). O importanță aparte are inserarea culturii române în cercetarea unor fenomene europene similare, aceasta fiind discutată fără declarații inutile (orgolioase în subtext) despre „specificul național”. Cărțile populare, mai ales *Varlaam și Ioasaf* și *Genoveva*, au numeroase legături cu legendele și parabolele medievale, după cum argumentează **K.** și în *Menschen im Märchen. Studien zur Volkserzählung* (1994). Materialul narativ al *Genovevei* este înrudit cu povestirile din ciclul *Minunilor Fecioarei Maria*, una dintre acestea fiind *Maica Domnului cea cu trei mâini*, fără de a cărei cunoaștere unele icoane din țara noastră rămân de neînțeles. Mai trebuie amintită și cercetarea textelor și credințelor relative la *Apocalipsul Maicii Domnului* (*Der Gang Mariae zu den Qualen*, 1976) sau la *Povestea Maicii Domnului* (1978). În anii '70-'80 activitatea lui **K.** și a colaboratorilor săi de la Catedra de romanistică făcuse din Salzburg nu doar un centru important de cercetare a culturii populare românești, ci și un puternic centru de încurajare intelectuală pentru specialiștii români.

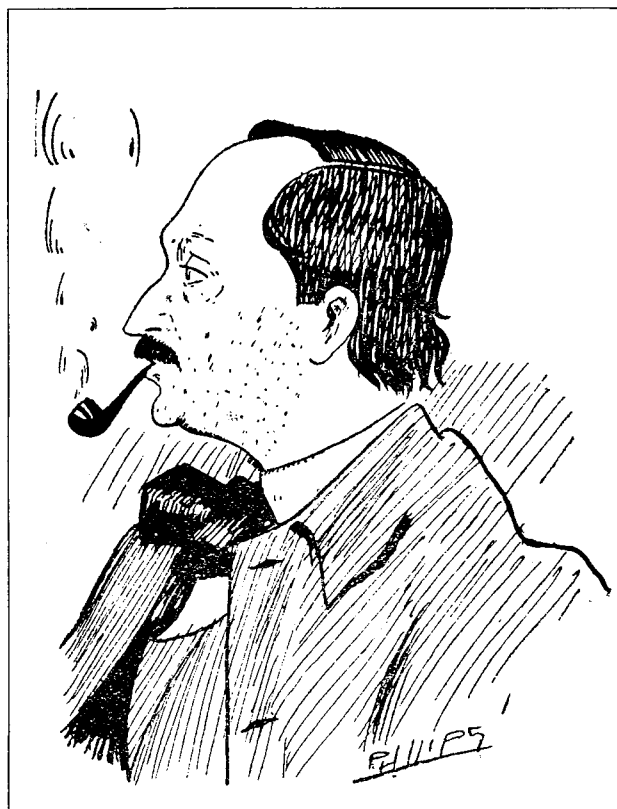
SCRIERI: *Einführung in die romanische Volksliteratur*, München, 1969; *Der Gang Mariae zu den Qualen. Ein rumänisches Volksbuch des 16. Jahrhunderts*, Salzburg, 1976; *Povestea Maicii Domnului*, Salzburg, 1978; *Romanische Volksbücher. Querschnitte zur Stoffgeschichte und zur Funktion ausgewählter Texte* (în colaborare cu Irmgard Lackner și Angela Burner), Darmstadt, 1978; *Fragmente zur rumänischen religiösen Lyrik zwischen den beiden Weltkriegen*, Salzburg, 1980; *Rumänische Sagen und Sagen aus Rumänien* (în colaborare cu Emanuel Turczynski), Berlin, 1982; *Legendenforschung. Aufgaben und Ergebnisse*, Darmstadt, 1986; *Zauberschlaf und Entrückung. Zur Problematik des Motivs der Jenseitszeit in der Volkserzählung*, Viena, 1986; *Auf Märchensuche im Balkan*, Köln, 1987; *Heilige Ereignisse – heilige Zeiten. Weihnachts-Erzählungen aus der mündlichen Überlieferung*, Viena, 1988; *Wundersame Geschichten von Engeln*, 1989; *Rumänische Legenden aus der mündlichen Tradition. Fragmentarische Skizzen und exemplarische Texte*, îngr. Dieter Messner și Johann Pögl, Salzburg, 1990; *Geheimnisse des Wassers. Märchen und Geschichte*, 1991; *Menschen in Märchen. Studien zur Volkserzählung*, Viena, 1994; *Der Graal im Spiegel romanischer Volkserzählungen*, Viena, 1996. **Antologii:** *Rumänische Märchen ausserhalb Rumäniens* (în colaborare cu Ovidiu Bârlea), Kassel, 1982; *Grundzüge einer Geschichte des Märchens im deutschen Sprachrum*, Darmstadt, 1983.

Repere bibliografice: *Europäische Volksliteratur*, îngr. Dieter Messner și Angela Birner, Viena, 1980. C.V.

KARNABATT, Dimitrie (26.X.1877, Giurgiu – 1949, București), poet, memorialist și publicist. De obârșie bulgărească, tatăl lui **K.** se numea Paraschiv; mama, Ioana, purtase numele Cernat înainte de căsătorie. Fiul urmează școala mai întâi în orașul natal, după care este înscris, pentru a face ultima clasă la Gimnaziul „Ion Măiorescu” din București. De aici trece la liceul particular „Sf. Gheorghe”, renumit pentru severitatea lui, unde director era Anghel Demetriescu; printre profesori – A. I. Odobescu. S-a decis pentru Facultatea de Drept, dar din motive neclare – poate furat de deliciai boemei – rămâne cu studiile juridice neterminate. În timp se afirmase ca om de condei, în 1911 fiind cooptat în Societatea Scriitorilor Români.

Mobilizat într-un batalion de jandarmi pedestri, va compărea în fața Curții Marțiale (1913–1914) pentru insulte aduse ofițerimii, alegându-se cu o condamnare. Peste numai cinci ani, în 1919, va suporta un alt proces, politic de astă dată, cu o sentință dură (zece ani reclusiune), fiind învinuit că făcuse, în „Gazeta Bucureștilor”, politică progermană. A beneficiat de un decret regal de grațiere. A colaborat, din 1896, la „Dochia”, „Foaia interesantă”, „Țara”, „Revista literară”, „Epoca”, „Carmen”, „Litere. Științe. Arte”, „Foaia populară”, „Evenimentul”, „Secolul XX”, „Literatorul”, „Noua revistă română”, „România jună”, „Revista modernă”, „România ilustrată”, „Adevărul”, „Pagini alese”, „Observatorul” (1902–1904), la care a fost redactor, „Viitorul”, „Lumina” (Ploiești, 1904–1905), unde a lucrat ca secretar de redacție, „Revista idealistă”, „Românul literar și politic”, „Depeșa Prahovei” (Ploiești, 1907–1908), pe frontispiciul căreia figurează ca director-proprietar, „Opinii” (1908–1909), „Minerva”, „Minerva literară ilustrată”, „Seara” (1910–1916), în redacția căreia a activat, „Presă”, „Ilustrațiunea română”, „Flacăra”, „Rampa”, „Dreptatea”, „Gazeta Bucureștilor”, „Cuvântul liber”, „Hiena”, „Gândirea”, „Ora”, „Adevărul literar și artistic”, „Cuvântul”, „Îndreptarea” (1926–1928, 1931–1935), fiind angajat aici și ca redactor, „Curentul”, „Vremea”, „Curentul literar”, „Cele trei Crișuri”, „Bis”, „Evenimentul zilei”, „Capitala”, „Curentul familiei” și multe altele.

Desen de Philips

A scos, în 1916, revista „Masca”. A mai semnat cu pseudonimele D. Karr, Censor, Dekar, Diodor, Pierrot, Don Ramiro, Tristan.

Publicistica lui **K.** este aceea a unui risipitor: articole, reportaje, anchete și interviuri, comentarii literare (și „fanteziste”), cronici plastice și dramatice, impresii de drum, schițe portretistice (prinzând în cadru îndeosebi artiști). Incisiv și cu accente de violent sarcasm în intervențiile pe teme politice (îndeosebi în chestiunea angajamentului României alături de Antantă, opțiune dezastruoasă în ochii săi), **K.**, partizan al Puterilor Centrale, își lansează argumentele și într-o broșurică, *Rusia în fața cugetărei românești* (1915). O vervă corozivă degajă șarjele lui de pamfletar. Bun cunoscător al literaturii franceze, el se oprește cu un prilej sau altul asupra câte unui scriitor, făcând, în manieră empatic-impresionistă, notații ce pivotează în jurul unor formulări sesizante. Apelul generos la metafore nutrește o frazare nu lipsită de consistență, dar cu nestăpânite răsfățuri poematice, prin care poetul convertit la critică vrea să prefire ceva din atmosfera unei opere. El scoate cu larghețe, ca dintr-o besactea, ametiste și peruzele, topaze, opale și rubine cu care își „pietruiește”, etalând un apetit ca și oriental, discursul. Și în „viziunile” lui de călător (fie că sunt sau nu „viziuni de artă”) se lasă robit de feeria de nuanțe, de „poema de culori și fantasmе” a câte unui peisaj care, ținându-l locului cu magica lui fosforescență, „exaltă” gingașe „senzații poetice”. Numai că insistența în acest registru conduce, după câteva tușe mai „împăstare”, la un efect de saturație. Opiniile literare ale poetului simbolist au o linie estetizantă. **K.** pariază pe conceptul de „frumos”, făurit în turnul de fildeș al creatorului izbăvit de preocupările mărunte ale vieții. Dacă sămănătorismul, poporanismul, „naționalismul” îl indispon, nici extravagantele formale, „scamatoriile” ori „scrântelile” moderniste (futurismul ș. a.) nu-l dau gata și **K.** nu pregetă să le încondeieze acid. Firea lui meridională, robustă în fond, nu suportă o artă ce poartă amprenta maladivității, chiar dacă lirica proprie prezintă afinități cu decadentismul în vogă la început de secol. Neașteptat de puține sunt traduceri pe care le dă la iveală — din Paul Bourget, Charles Baudelaire, François Coppée, Armand Gossier, Francis Jammes, E. Pailleron, Henri de Régnier. Se adaugă două piese de teatru, aparținând lui Al. Dumas-fiul (*Kean*) și Kistemaekers (*Negușătorul de fericire*), un roman de Balzac (*Amorul mascat sau Nesocotința și fericire*, 1911) și un volum de nuvele de Prosper Mérimée (*Amantul Venerii*, 1921). Prozele, năclăite în melodramatism, reprezintă zona de eșec a însuflețirilor sale poeticești. O sentimentală încropire, *Idila din Veneția. Amorul lui Alfred de Musset cu George Sand* (1914), cantonează cam în aceeași zonă. Despre viața și minunile „Sărăcuțului” din Assisi, **K.** scrie un op masiv, încărcat de emoție și pietate, după o prelungită ședere în Umbria verde (*Sfântul Francisc din Assisi și spiritul franciscan*, 1942). Pe fundalul unei epoci în care luminile se întretaie violent cu întunericul, faptul biografic se întreșe cu legenda iradiantă în evocarea, presărată cu inspirate descrieri, a lui „Il Poverello”, „noua întruchipare a lui Iisus pe pământ”. O apariție enigmatică acest sfânt, cândva datat unei vieți

ușurate, de petreceri, și căruia zguduirea unor revelații avea să-i stârneasă „sublima nebunie idealistă” ce îl aureolează. Spiritul franciscan, de euforică înfrățire cu toate ale firii, de exaltate renunțări și absolută dăruire, e detectat și în manifestările lui târzii, în Țările Române. O ofrandă lirică, s-ar putea spune, este transpunerea în românește a imnului lui Francesco d'Assisi, *Cântarea Fratelui Soare*. **K.**, evident, nu a fost „un principe al versului symphonic”, cum îl recomanda, cu aristocratică pompă, Al. Macedonski. Dar orice antologie de poezie simbolistă poate și se cuvine să-l includă (*Opale și rubine*, 1904, *Poemele visului*, 1906, *Harpegii*, 1907, *Crini albi și roșii*, 1917, *Mozaic bizantin*, 1918, *Versuri*, 1921). Poza pe care o cultivă multă vreme „harpistul” este aceea a unui trubadur nefericit, care își înstrunează, iar și iar, „liedul” afectuos, serenada palpitând de implorări, trista romanță, sub ferestrele „domniței” din impenetrabilul castel medieval. E un veac galant, de imagini vapoase, în care marchize, prințese, cavaleri se înfiripă în diafane fulgurații. Și, brusc, din această lume de grații un salt în antea eră, unde delicatețea și toată gestică supravegheată, de salon, plonjează într-un „delir” orgiastic. Nimfe și bacante, în splendida lor nuditate, se prind într-un dans frenetic, antrenând pe dată fauni, satiri și silvani. Exuberanța de *plein air*, frivolă întrucâtva, se potrivește mai bine cu temperamentul sangvinic (de unde, preferința pentru culorile tari), senzual și agresiv al poetului, care schimbă cu ușurință — și nu neapărat cu ușurătate — harfa în „mandolină”. Dar cel mai mult îi place să mângâie, respirând „parfum de roze care mor”, coarda melancoliei. În scenografie parnasiană, cu aranjament exotic în figurație, în orchestrație canonic simbolistă, sentimentalul se lasă, baudelairian, cotropit de nevroze. Între *spleen* și deznădejde, printre sonore indignări și mereu reînnoite suspine, el face amare spovedanii, invocând, înlăcrimat, „năluca” amorului defunct. Fecioara serafică din „vedeniile” medievale își dezvăluie adevăratul chip, de lascivă curtezană, avidă de plăceri, opacă la sublimitățile celui ce o adoră. Aruncând nepăsătoarei oțărâte reproșuri ce cad involuntar în (auto)parodie, îndrăgostitul părăsit de iluzii, luând o înfățișare „demonică” sau, cu aceeași afectare livrescă, mimând atitudini de „prinț poet” neînțeleș, nu-și înfrânează gesticulația cabotină, nici febrilitatea elanului potatoric. În băutura e uitarea și în clinchet de pahare el își găsește bucuria de a trăi. În clipele de incitație se dedă cogitațiunii și atunci stihuirea se prăvălește într-un prozaism dezolant. Poate pentru a nu strica omogenitatea volumelor, **K.** a lăsat deoparte poeziile de congestionată rostire proletară. La bătrânețe, trăirea mistică îl acaparează (*Crinul mistic*, 1942). Zbuciumul s-a potolit și, în locul plânselor impudice și al propensiunii spre orgiastic de odinioară, se așază o stare de liniște, de împăcare. Laude înălțate Mântuitorului și Sfintei Fecioare, smerite ingenuncheri și rugăciuni fierbinți compun ritualul închinătorului, care își mărturisește credința în versuri simple, ingenue în sinceritatea lor, pătrunse de creștinească evlavie. Există în scrisul lui **K.**, accentuată spre senectute, o înclinație spre memorialistică. „Vremuri apuse, oameni ce nu mai sunt”, „chipuri și icoane din trecut”, „profiluri” și „fantezii”

bucureștene, „figuri dispărute”, iată tot atâtea mărturii — împrăștiate în publicațiile vremii — ale unui observator ce se menține într-o cuviincioasă discreție, privilegiind în schimb vedetele decupate în medalion (ciclul *Amintirile unui om de prisos*). O seamă de suveniruri, proiectate în ambianța cafeenei literare de odinioară (Fialkovski, Capșa, Kübler), se înșiră în *Bohema de altădată* (1944). E o lume aparte, de vizători și inadaptabili, de cheflii simpatici și ratați întristători, aceea care, mai ales la căderea nopții, se perindă în paginile acestor ușor aburite rememorări. Cozeuri de scăpărătoare vervă, firi dificile, făcându-și din nonconformismul criant un panas, inși care stărnesc râsul, bieți nefericiți, purtându-și la vedere crucea, chipuri atinse de umbrele ftiziei în floare, cătând parcă dincolo de clipă, spre sorocul funest ce se apropie. Glume, farse (crude, uneori), dueluri ale vorbelor de spirit, dar și jalnice răsuciri de destin ori întâmplări rău prevestitoare. Anecdoticul, în suvenirurile noctambulului de altădată, e învelit într-un pitoresc legănat între surăs și nostalgie.

SCRIERI: *Opale și rubine*, București, 1904; *Poemele visului*, Ploiești, 1906; *Harpegii*, Ploiești, 1907; *Idila din Veneția. Amorul lui Alfred de Musset cu George Sand*, București, [1914]; *Crini albi și roșii*, București, 1917; *Mozaic bizantin*, București, [1918]; *Versuri*, București, 1921; *Crinul mistic*, București, [1942]; *Sfântul Francisc din Assisi și spiritul franciscan*, Săbăoani-Roman, [1942]; *Bohema de altădată*, București, [1944]. **Traduceri:** H. de Balzac, *Amorul mascat sau Nesocotință și fericire*, pref. trad., București, 1911; Prosper Mérimée, *Amantul Venerei*, București, [1921].

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, IX, 423-428, X, 35-39; *Simbolismul în literatura română*, coordonator Mircea Tomescu, București, 1967, 43, 76-77, 235-236, 330, 351-352, 389; [D. Karnabatt], în *Antologia poeziei simboliste românești*, îngr. și pref. Lidia Bote, București, 1968, 149-150; Ciopraga, *Lit. rom.*, 441-442; Mihail Cruceanu, *De vorbă cu trecutul*, București, 1973, 71-72, 86-87; Scarlat, *Ist. poeziei*, II, 300-302; Ilescu, *Poezia*, 50, 76, 78-97, 110-116, 213, 257-258; Emil Manu, *Cafenea literară*, București, 1997, 22-25; Pamfil Șeicaru, *Scieri din exil*, vol. I: *Figuri din lumea literară*, pref. I. Opreșan, București, 2002, 132-135; Faifer, *Pluta*, 91-97. F.F.

KARNABATT, Lucrezia (1887, Brăila — 1960, București), prozatoare și publicistă. O apariție excentrică era **K.**, cu ținuta și masca ei de femeie fatală, în societatea bucureșteană a vremii. E posibil ca această conduită provocatoare să nu fi fost străină de un anume bovarism. Se numea de fapt Chirișescu și era fiică de căpitan, tatăl, Constantin, fiind căsătorit cu o Stella (n. Arghirescu). Nu se mai știe cum a decurs acest mariaj, însă propriul ei matrimoniu a fost un eșec la scenă deschisă. A continuat să semneze cu numele soțului, scriitorul Dimitrie Karnabatt, folosind adesea și pseudonime (Calina, Donna Sol) sau recurgând la mici artificii de iscălitură (L.K., L.Kar., L.Karr., Kara, Lucrezia Kara). În noiembrie 1932 este primită în Societatea Scriitorilor Români. Simpatia ei, cam stridentă, pentru mișcările de extrema dreaptă o expune în ultima parte a vieții unor persecuții. În 1945, de pildă, i se interzice să mai profeseze ca ziaristă; curios, în „Papagalul” (1946) îi mai apar câteva colaborări. Până atunci publicase în presă felurite

impresii, comentarii de artă plastică, recenzii literare, cronici muzicale, reportaje, interviuri, proză. S-a făcut cunoscută, însă, mai ales prin rubricile închinete femeii („Sub ochii femeii”, „Din grădina Evei”, „Pentru d-ta scriu, doamnă!”, „Allo, aici femeia!...” și altele). Cărțulia *Sfaturile Calinei* (1921) exprimă, tocmai, această vocație de confidentă și de povățuitoare. Semnătura îi poate fi întâlnită în „Seara”, „Rampa”, „Ilustrațiunea națională”, „Dreptatea”, „Gazeta Bucureștilor”, „Săptămâna ilustrată”, „Cronicarul”, „Literatorul”, „Cuvântul liber”, „Viitorul”, „Dimineața” (1922-1929, 1934-1936), unde a îndeplinit și funcția de redactor, „Adevărul literar și artistic”, „Adevărul” (1924-1925, 1928-1929, 1935-1936), unde a lucrat de asemenea ca redactor, „Cinema”, „Revista scriitoarelor și scriitorilor români”, „Gazeta noastră ilustrată”, „Ilustrațiunea română”, „Universul”, „Universul literar”, „Magazinul”, „Săptămâna CFR”, „Cuvântul femeilor”, „Îndreptarea”, „Viața de azi”, „Cuvântul liber”, „Gazeta”, „Tribuna politică”, „Decalogul”, „Jurnalul”, „Porunca vremii”, „Rampa teatrală și cinematografică”, „Capitala” ș. a. A fost directoarea revistei „Sub ochii femeii” (1930). A tradus, în volum, *Prințesa de Clèves* de Doamna de Lafayette (1930) și *Foamea cea mare* de Johan Bojer (1932). Câteva piese de teatru (*Boier Jalea*, *Când femeia iubește toamna*, *Cântec bătrânesc*) nu au ajuns să fie tipărite. S-a păstrat, într-o broșurică, doar un „act comic”, *Ce se cuvine lui Jupiter* (1942), fără nici un haz.

Cu o competență deloc lipsită de stil, **K.** știe să vorbească de la inimă la inimă „suratelor” ei care, impudice sau disperate, i se confesează. Compătîmind, mângâind, certând cu blândețe, ea se arată mereu înțelegătoare și solidară cu bietele „victime” ale obtuzității masculine, vulnerabilizate și de „nevroza timpurilor moderne”. Ca să le tonifieze sufletește, probabil, le oferă câte o istorioară despre curtezeane cu destin prodigios sau evocă iubiri celebre. Pentru **K.**, femeia, cu toate slăbiciunile ei, este o „creatură miraculoasă”, plină de poezie și de magie iradiere, oferind un „minunat subiect” de analiză; bărbatul, în schimb, rămâne în optica amatoarei de sondaje psihologice o ființă mult perfectibilă, uneori de neînțeles („eterna enigmă”), fiindu-i aplicată o privire uimitor de schematică. Cu un lux de flaterii, în care rafinamentul se mai și pierde în înfloriri și zorzoane, feminista omagiază stăruitor frumusețea și o face nu rareori într-o frazare inspirată, tincturată de livresc. Cu un lirism exaltat, iscat de luxurianța formelor și de fascinația culorii, **K.**, scriitoare cultivată, împărtășește cititorilor și, cu deosebire, cititoarelor ei „impresii și viziuni” din călătorii („icoane pariziene”, „amintiri romane”, venețiene, grecești), gustul pentru fastuos și pentru exotic intrând în balans cu nostalgia de un afectat patetism pentru trecut. După cum mărturisește undeva, paseistei i-ar fi surăs să fie „o florentină din timpul Renașterii”. Multe trimiteri la capodopere ale picturii, sculpturii, literaturii se înfoaie în suita de „siluete și fantezii” *Artiștii noștri* (1918), în care prozatoarea, se poate spune, își face mâna. Un roman fantasmagoric este *Demoniaca* (publicat în foiletonul „Rampei”, 1922), etalând o orchestrație de efecte tari: scene de magie neagră, rituri de o înfiorătoare cruzime, incantații sinistre. Un senzualism neînfrânat, febril inundă cadrele unei narațiuni aventuroase,

pendulând între iubirea pătimașă și ura maladivă. O ereditate blestemată, ca și energia funestă a unei ambiții diabolice antrenează spre glorie și spre pieire eroina, principesa Nocturna, care sub diferite întruhipări se întâlnește mereu, prin timp și spațiu, cu Satan, cavalerul Întunericului înfățișându-se ca un irezistibil seducător. În povestea ei de superstiții și mistere oculte, **K.** întrefese, pornind de la Drăculești, și un fir istoric, mizând pe interferarea de real și suprarreal. Formula care ar putea sugera impulsurile acestei narațiuni este „febră și viziuni”. *Dyonisia* (1926), „roman de voluptate și durere”, istorisește, cu un tâlc moralizator, pătimirile unei cochete. Răsfățată și egoistă, Dyonisie, căreia îi place să fie dorită, viața îi rezervă o lecție dură. Un accident stupid o desfigurează, și pentru atrăgătoare ușuratică din acea clipă începe calvarul. Abia acum, când arată ca o „iazmă hidoasă”, înțelege ea prețul dragostei. O operație de chirurgie plastică îi redă splendoarea și, deci, speranța, însă excesele unei nopți de amor provoacă iarăși un dezastru, slufându-i chipul. Dyonisia se sinucide, nemaiputând îndura coșmarul unei existențe fără sens. Sexualitatea, ca ispită ce duce în cele din urmă la rușine și dezgust, și iubirea proiectată în absolut, poezia îmbrățișării și beția trivială a simțurilor, extazul și sila sunt polii între care oscilează trăirile pasionale ale pictoriței Tiziana, din romanul cu un titlu riscat, *Sexul de peste drum* (1934). Excitația tulbură a voluptății, deliciile viciului alungă pentru o vreme fantasmale vârstei inocente. Dorindu-și să fie iubită, tânăra parcurge o serie de experiențe ce nu-i mai lasă nici o iluzie asupra bărbatului, în care începe să vadă, cu sarcasm și repulsie, un „tiran”, un „călău”, o bestie înfierbântată. Cu toate acestea, ea nu se va opune aceluia, irezistibil, apel al erosului, care este în fond zeitatea răvnită și inchiștantă deopotrivă a cogitațiilor naratoarei înseși. „Spovedaniile ardente” ale protagonistei se despletesc într-o narațiune cu o anume subtilitate psihologică. Răfuiala cu ignobilul mascul, lubric și pângăritor, susține nervul epic al romanului naturalist, cu ghimpe satiric, *Venera și porcul* (1936). Polemismul, aici, și nu numai, poate fi socotit însă un gest nevrotic, atâta vreme cât și această scriere este impregnată de obsesia intimității trupești, a „spasmului divin”. Fată săracă, rămasă orfană, Dita încapă pe mâna unor inși pofticioși, care o împing în mrejele desfrâului. Copila nu se opune, acceptând cu ușurință un trai de demimondenă, care de altfel îi va procura multe avantaje. Mica prostituată devine, prin protecția unor cinici domni, o vedetă a primei scene a țării. „Porcii” îi priesc, se vede, „Venerii”, atât de compătimită de autoare. Altfel, **K.** nu-și cenzurează maliția când e să portretizeze, în tușe sugestive, cabotini, ratați, șnapani din lumea teatrului și din aceea a gazetăriei.

SCRIERI: *Artiștii noștri*, București, [1918]; *Sfaturile Calinei*, București, [1921]; *Dyonisia*, București, 1926; ed. București, 1992; *Sexul de peste drum*, București, 1934; *Venera și porcul*, București, 1936; *Femei de teatru*, București, 1939. **Traduceri:** Doamna de Lafayette, *Prințesa de Clèves*, București, [1930]; Johan Bojer, *Foamea cea mare*, București, [1932].

Repere bibliografice: Const. Săineanu, *Noui recenzii*, București, 1930, 90-93; Ion Pas, *Carte despre vremuri multe*, București, 1963, 291-295; Buculei, *Prezențe*, 118; Faifer, *Pluta*, 98-102. F.F.

KASTERSKA, Maria (2.II.1894, Varșovia — 7.XII.1969, Paris), publicistă și traducătoare poloneză. Obține titlul de doctor în litere la Universitatea din Paris în 1918, cu teza *Les Poètes latins-polonais (jusqu' à 1589)*. Între cele două războaie se stabilește în Franța, informând presa poloneză despre viața culturală pariziană. Temporar stă și în România, unde se căsătorește cu profesorul Petre Sergescu, rector al Politehnicii din București. Publică numeroase articole, recenzii și traduceri, popularizând literaturile franceză și română în periodice din Polonia („Bluszez”, „Dzień Polski”, „Głos narodu”, „Kobieta Współczesna”, „Kurier Warszawski”, „Pamiętnik Literacki”, „Przegląd współczesny”, „Słowo Polskie”, „Świat”, „Tygodnik Ilustrowany”, „Tygodnik Powszechny”, „Życie Literackie” etc) și din străinătate („Les Amis de la Pologne”, „Horyzonty”, „Gazeta Niedzielną”, „Le Monde Nouveau”, „La Muse française”, „Nouvelles littéraires”, „La Pologne”, „La Revue européenne”, „Wiadomości”, „Revue historique du Sud-Est européen” ș.a.). Debutează editorial la Varșovia, în 1922, cu placheta *Poezje*, urmată, în 1927, de volumul *Dziewięć dziesiątych przeciw jednej dziesiątce*, cultivând o poezie a vieții interioare. În proză, preferă narațiunile cu subiecte istorice: *Le Lys d'Anjou en Pologne* (Paris, 1948) sau *Miłość prababki* (1953). Volumul *Szkice polsko-rumuńskie* (1931) dedicat lui N. Iorga, conține relatări despre scriitori și evenimente aparținând literaturilor polonă și română.

SCRIERI: *Szkice polsko-rumuńskie* [Schite polono-române], Lvov, 1931. S.V.

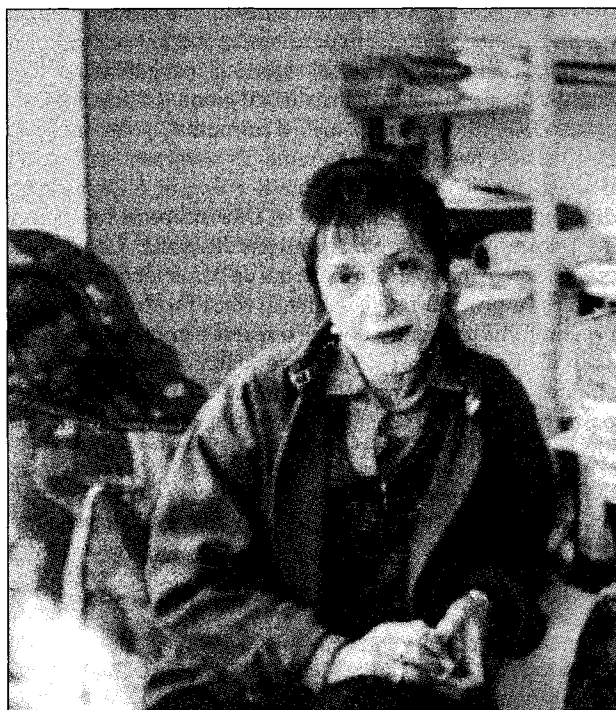
KAVKOVÁ, Marie (13.XII.1921 — 2000), românistă cehă. A funcționat ca profesoară de limba și literatura română la Universitatea Carolina din Praga. În anii '50 este atașat cultural la Ambasada Cehoslovaciei din București. Sub îndrumarea și cu colaborarea sa, precum și a cercetătorilor Jiří Našinek, Jitka Lukešová și Libuša Valentová, este elaborat și tipărit, în 1985, la Praga, *Slovník pisovatelů Rumunsku*. Însoțit de un studiu introductiv semnat de **K.** și de o amplă bibliografie, lexiconul conține aproape patru sute de articole despre scriitori și filologi români. Autorii n-au putut să alcătuiască lexiconul după propriile lor vederi, fiindcă, în urma intervențiilor Ambasadei României la Praga, au fost constrânși să elimine scriitorii ca Sorin Alexandrescu, Ion Caraion, Paul Goma, Virgil Ierunca, Monica Lovinescu, Petru Popescu, D. Țepeneag și Mihai Ursachi. **K.** a tradus și a publicat, fie în reviste, fie în volume, din I.L. Caragiale, Mihail Sadoveanu, Cezar Petrescu, Tudor Arghezi, I. M. Sadoveanu, Eusebiu Camilar, Zaharia Stancu, A. E. Baconsky, Petru Popescu, D.R. Popescu, Ana Blandiana ș.a.

SCRIERI: *Slovník pisovatelů Rumunsku* [Dicționar de scriitori din România] (în colaborare cu Jiří Našinek, Jitka Lukešová și Libuša Valentová), Praga, 1985. **Traduceri:** Eusebiu Camilar, *Milha* [Negura], Praga, 1950; Petru Popescu, *Spoutaný* [Prins], Praga, 1974; Cezar Petrescu, *Lední medvěd Fram* [Fram, ursul polar], Praga, 1975. I.D.

KENEREȘ, Adina (13.VIII.1957, București), prozatoare, eseistă și editoare. **K.**, al cărei prenume la naștere a fost Adriana, este fiica Elisabetei (n. Deliu), funcționară, provenind dintr-o familie de preoți și funcționari, și a economistului Ion Maximilian Keneres, aparținând unei familii austro-ungare, cu înrudiri italiene. În regimul comunist areva ambelor familii a fost naționalizată, membrilor acestora impunându-li-se domiciliu forțat în Bărăgan și statut de „dușmani ai poporului”. A absolvit Liceul „I.L. Caragiale” din București (1976) și Facultatea de Limbi și Literaturi Străine a Universității din București, secția limba și literatura engleză–limba hindi (1980). Profesoară de limba engleză la Ploiești (1980–1982), redactor (1983–1984) și bibliotecară (1985–1987) la Uniunea Artiștilor Plastici din București, se va stabili în 1987 în Franța. La Paris lucrează la o galerie de artă, ca redactor și colaboratoare la editurile Belin, Flammarion, Larousse, Sélection du Rider's Digest, Errance, Eclectis, ATP. La Universitatea Paris VII, la departamentul condus de Julia Kristeva, obține o diplomă de studii aprofundate în semiologia textului și a imaginii. În 1997 revine în țară, fondând împreună cu poetul Petru Romoșan, soțul său, Editura Compania, al cărei director este. Debutează cu proză în 1981, la revista „Vatra” din Târgu Mureș, iar editorial în 1983, cu romanul *Îngereasa cu pălărie verde*, pentru care este distinsă cu Premiul Uniunii Scriitorilor. Până în 1987 va mai publica un volum de nuvele, *Rochia de crin* (1985), va traduce, în colaborare, un volum de proză indiană, va fi prezentă cu traduceri, articole de critică de artă, cronici plastice, proză scurtă în „Vatra”, „Viața studentească”, „Amfiteatru”, „Convorbiri literare”, „Arta”, „Secolul 20”, „România literară”, „Dialog” ș.a.

K. a scris, cu vervă inteligentă, romanul refuzului de a se adapta la existență al adolescenților anilor '70–'80. Unde fugim de acasă și cum ne vindecăm de lehamite sunt întrebările la care răspund, la propriu, principalii protagoniști, Vlad Dejan, Andrei Moscalu, Cornelia, în prima parte a narațiunii din *Îngereasa cu pălărie verde*, studenți în ajunul examenului de licență, în a doua parte – tineri intelectuali ce se întorc din colțurile îndepărtate unde se refugiaseră încercând să-și găsească un locșor în lumea străină și nebună care îi refuză, pe ei, temerile lor, nonconformismele lor, încercările lor artistice și iubirile lor eșuate. Prietenia dintre Vlad și Andrei, ce rezistase până și iubirii pentru aceeași cuminte, înțeleaptă și înțelegătoare Lia, se destramă când Vlad, fiu al unei femei fugite în Franța, cu tată vitreg mare regizor, se trezește singur și neocrotit de nimeni, în vreme ce Andrei descoperă în baba bogată trimisă în misiune în România de mama fugară o prea bună ocrotitoare de tineri amuzanți. Prietena lor comună Cornelia dispăre de acasă, e crezută moartă, dar revine după trei ani, tunsă zero, slabă, plină de păduchi, evadată dintr-un spital de psihiatrie. Ea este „îngereasa cu pălărie verde”, apariție oniric-suprarealistă și model al inadapării și al refuzului unei lumi care nu oferă nici o șansă de împlinire autentică esenței umane. Problematika existențialismului francez – de la căutarea sinelui mascat de aparențe falsificatoare la greața față de ceea ce au făcut ceilalți

din tine – se regăsește într-o narațiune plină de vervă, antrenantă, deloc explicativă și sugestiv descriptivă. Romanul a fost imediat adoptat ca un fel de manifest al generației nonconformiste, tragice, ironice și din principiu nonpatetice. Despărțirea de adolescența medelenizată sau de adolescența eroică și investigatoare – clișeele dominante ale literaturii despre tineri – este definitivă. Personajele comunică, dar nu se confesează, după modelul de apărare–atac al adolescenților prozei americane. Romanul este construit în trei timpi, primul și ultimul consacrați tinerilor în conflict cu lumea și în contrast cu adaptații, căpătuiții, ratații generației lor (personaje episodice, puternic caricaturizate), partea mediană ocupându-se de refuzul feminin al compromisului. Naratorul omniscient, ochiul impersonal alternează cu povestiri la persoana întâi, cu jurnale și scrisori, cu inserturi onirice și cu scene emblematiche, cu discuții despre structura narativă și raportul ei cu valorile existențiale, ironic, captivant. *Rochia de crin* reunește trei nuvele, fiind semnul unei maturizări analitice și naratologice. Fiecare dintre nuvele sondează conștiința abisală a câtorva tipuri și utilizează câteva procedee narative moderne. *Micuța* este cea mai bună nuvelă și, probabil, ceea ce a scris mai bine **K.** Într-o alternare de monolog interior, confesiune către un terț și descriere de interioare, peisaje și medii sociale contrastante, este construită tipologia femeii bovarice, atrasă de necunoscut, de aventură și libertate, dar prăbușită la moartea soțului acceptat-detestat, în antiteză cu tipul intelectualului superrefinat care muncește la forjă pentru a putea supraviețui (lucrurile se petrec în imediata succesiune a Cartei '77 și a ecourilor ei în lumea intelectuală europeană, impresionată de scriitorii cehi care munceau ca gunoieri, dar nu acceptau

compromisul). Iubitul unei doamne mature o învață că se poate trăi liber fără a fi „mică la minte”. Numai că rezultatul întreprinderii libertății este destrămarea personalității într-o lume și ea agonică. Tema morală a existenței autentice din *Îngereasa cu pălărie verde* revine sub forma întrebării obsedante: „Câți oameni cumsecade ai văzut azi?” *Rochia*, o altă nuvelă, insistă pe monologul interior al unui profesor de engleză, Dragoș, care dă meditații unui copil de îmbogățiți ai comunismului, un adolescent în aparență semicretin. Numai că profesorul va trebui să descopere că retardatul, școlit în secret chiar de fostul său profesor, un bătrân în cărucior, a învățat să gândească mai liber decât el și să deosebească dintr-o ochire un text elaborat pentru a ilustra o teză de un text autentic. Concluzie nu există: „Tu cu ce crezi că semeni?” își întreabă profesorul elevul. „Cu un pește”, își răspunde tot el, în gând. Dar adolescentul rostește: „Cu nimic.” Și romanul, și nuvelele autoarei sunt dovada unui talent remarcabil, dublat de inteligență și cultură artistică.

SCRIERI: *Îngereasa cu pălărie verde*, București, 1983; *Rochia de crin*, București, 1985. **Traduceri:** *A mai trecut o zi. Proză indiană contemporană*, București, 1985 (în colaborare cu Ioana Rotaru); Daniel Lindenbergh, *Chemarea la ordine*, pref. trad., București, 2003.

Repere bibliografice: Mircea Nedelciu, *În actualitatea strictă*, VR, 1983, 10; Manea, *Contur*, 243–252; Condurache, *Portret*, 154–156; Marian Papahagi, „*Îngereasa cu pălărie verde*”, TR, 1985, 20; Nicolae Manolescu, *Cruzime și sentimentalism*, RL, 1985, 22; Iorgulescu, *Prezent*, 316–319; Holban, *Profiluri*, 413–416; Țeposu, *Istoria*, 140–142; Lovinescu, *Unde scurte*, IV, 274–276; *Dict. scriit. rom.*, II, 697–698; *Dict. analitic*, II, 226–228; Popa, *Ist. lit.*, II, 922–923; Manolescu, *Enciclopedia*, 437–438. R.S.

KEREKES György (25.I.1933, Lupeni), traducător. După terminarea liceului din Zalău (1951), urmează studii de filologie la Universitatea „Bolyai” din Cluj, obținând diploma în specialitatea limba și literatura română (1955). Lucrează mai întâi în redacția clujeană a Editurii de Stat pentru Literatură și Artă, apoi, din 1970, la Editura Dacia din Cluj, fiind redactorul-șef al secției germano-maghiare. Își face debutul cu traducerea nuvelor lui Eugen Barbu din volumul *Balonul e rotund* (1957). Colaborând cu Editura Tineretului, publică mai multe traduceri din basmele lui Petre Ispirescu și din scrierile lui I. L. Caragiale. Opera lui I. L. Caragiale îl preocupă constant: a transpus în maghiară și a editat un volum de scrieri alese (1960), un altul de teatru (1961) și a participat cu tălmăciri din proza și dramaturgia lui Caragiale la realizarea altor două volume (1960). Pe lângă aceste traduceri și cele incluse în antologii ale literaturii române, K. este prezent în presa literară maghiară din România, îndeosebi în paginile revistelor „Utunk” și „Igaz Szó”, cu articole și recenzii legate de apariții editoriale și evenimente ale vieții literare românești.

Traduceri: Eugen Barbu, *A labda kerek [Balonul e rotund]*, București, 1957; Ioachim Botez, *Régen és ma [De azi și de demult]*, București, 1958; I. L. Caragiale, *Válogatott írások [Scrieri alese]*, București, 1960, *Válogatott művei [Opere alese]*, I–II, București, 1960 (în colaborare), *Szindarabok [Teatru]*, postfața trad., București, 1961; Petre Ispirescu, *A furgangos*

kiscsobán [Ciobănașul cel isteț], București, 1961, *Cugulya, öreganyó fia [Țugulea]*, București, 1963, *Vitéz öcskös meg az aranyalmák [Prășlea cel voinic și merele de aur]*, București, 1967, *Tüder Ilona [Ileana Cosânzeana]*, București, 1970, *A tizenkét királykisasszony meg a varázskastély [Cele douăsprezece fete de împărat și castelul fermecat]*, București, 1972, *Mesék [Basmе]*, București, 1987; Aurel Mihale, *Utak és sorsok [Destin]*, București, 1962; Theodor Constantin, *A lila ruhas hölgy [Doamna în mov]*, București, 1966; G. Călinescu, *Horatius, a libertimus fiú [Horațiu, fiul libertului]*, București, 1968; Șerban Cioculescu, *Ion Luca Caragiale*, Cluj, 1972; Liviu Rebreanu, *A tánc [Ciuleandra]*, Cluj-Napoca, 1975; Constantin Cubleşan, *Margaréta penzió [Pensiunea Margareta]*, București, 1985.

Repere bibliografice: Faragó József, *Ispirescu magyarul*, IGZ, 1967, 11; Beke György, *Kolozsvári könyvkiadó. Beszélgetés Kerekes Györggyel*, UTK, 1973, 1; *Rom. magy. ir. lex.*, II, 713–714. O.K.

KERESZTURY Sándor (27.XI.1897, Sarkadkeresztúr, Ungaria – 18.I.1943, Timișoara), traducător și publicist. Ca elev al liceului din Salonta, apoi ca student la drept, a participat la anchetele dialectologice și la culegerile de folclor literar, organizate la Salonta de secția maghiară a alianței internaționale a folcloriștilor, Folklore Fellows. Debutează în revista „Magyar Nyelvőr” cu articole de lexicologie dialectală (1916). După primul război mondial se stabilește la Oradea, unde participă la activitatea societății „Cele trei Crișuri”. Român după mamă, își semnează scrierile, începând cu anul 1934, și Al. Olteanu sau Oltyán Sándor. De la sfârșitul deceniului al patrulea, locuiește la Timișoara și colaborează la reviste și ziare românești și maghiare. În „*Gândirea*”, „*Cele trei Crișuri*”, „*Țara noastră*”, „*Adevărul literar și artistic*”, „*Familia*”, publică articole despre literatura maghiară, despre legăturile literare și culturale româno-maghiare, iar în „*Keleti Újság*”, „*Napkelet*”, „*Korunk*” este prezent cu revista revistelor românești și recenzii despre cărți românești. Este unul dintre redactorii revistei bilingve româno-maghiare „*Aurora*” (1922–1923), editată de societatea „*Cele trei Crișuri*”. Pe lângă activitatea publicistică, K. este realizatorul primei antologii în limba maghiară a poeziei române moderne. Volumul *Új román költők antológiája*, apărut în 1922, prezintă cititorilor maghiari, în traducerea și cu prefața lui K., poezii de Octavian Goga, N. Iorga, Ion Minulescu, Nichifor Crainic, Demostene Botez, M.G. Samarineanu, Vasile Al-George, George A. Petre, Emil Isac, Iustin Ilieșiu, Adrian Maniu, Teodor Murășanu, G.M. Zamfirescu, Ecaterina Pitiș, D.N. Teodorescu. Teatrul Maghiar din Cluj a jucat în tălmăcirea lui K. piesa *Săptămâna luminată* de Mihail Săulescu, reprezentată și la Budapesta cu prilejul unui turneu al teatrului clujean.

Traduceri: *Új román költők antológiája [Antologia noilor poezi române]*, Oradea, 1922.

Repere bibliografice: *O antologie a poezilor române (alcătuită și tradusă de Keresztury Sándor)*, ALA, 1923, 111; *Antologia poezilor române. Traduceri în limba maghiară de Al. Keresztury*, ALA, 1923, 115; *Rom. magy. ir. lex.*, II, 720–721. O.K.

KERIM, Silvia (21.X.1931, București), prozatoare. Este fiica Anei (n. Orban) și a lui Negip Kerim. Urmează cursurile Liceului „Zoe Romniceanu” (1942-1949), după care se înscrie la Facultatea de Filologie a Universității din București, secția limba și literatura franceză, pe care o va absolvi în 1954. Din 1961 până în 1969 este redactor la Radioteleviziunea Română, ulterior va funcționa ca producător la casele de filme din cadrul Ministerului Culturii (1972-1983), redactor la Studioul Animafilm (1983-1987), consilier artistic la Teatrul „Rapsodia” (1992-1993) și redactor la Secția culturală a Televiziunii Române și la Studioul de Film (1993-1997). Din iulie 1997 este redactor al revistei „Formula As”. Colaborează cu articole de critică și reportaje la revista „Probleme de cinematografie”, precum și la „Informația”, „Contemporanul”, „România liberă”, „Cinema”, „Lucefărul”, „Săptămâna”, „România literară”. Scrie scenarii pentru emisiuni radiofonice (*Înșir-te mărgărite!*) și musicaluri pentru copii (*Mary Poppins, Frumoasa din pădurea adormită*), publică, de asemenea, numeroase traduceri.

Încă din volumul de debut, *Poarta de sticlă* (1982), autoarea conturează o lume feerică, a basmului și a copilăriei. Rolul moralizator, inevitabil prezent, al poveștilor pentru copii este însă bine disimulat în imaginarul și intriga fiecărui text, căci în stilul autoarei predomină umorul, candoarea și jocul cu vorbele, specifice universului infantil. Cu toate că în câteva povești se găsesc elemente narative tributare unor clasici ai genului (*Trandafirul și privighetoarea* de Oscar Wilde este sursa folosită în *Păsărea-Floare* din volumul *Zănele nu bat la ușa*, 2000), de cele mai multe ori acestea se reduc la împrumutul de caractere, intriga poveștilor semnate de K. păstrându-și prospețimea și originalitatea. Astfel, în *Poveste de iarnă*, inclusă în volumul *Poarta de sticlă*, Albă-ca-zăpada și piticii pornesc într-o lungă călătorie, întâlnindu-i în drum pe Fram, Fetița cu chibrituri, Balaurul cu trei capete și pe Motanul încălțat. Lumea imaginară se construiește în jurul unei prezențe constante, aceea a bunicii, așa cum se întâmplă în narațiunile din *Bunica alba* (1986) și *Poveștile bunicii albe* (1990). Personaj cu dublu rol – ocrotitoare a universului copilăriei și imagine sensibilă a curgerii ireversibile a timpului –, bunica își retrăiește clipele copilăriei, închizând astfel cercul existenței în universul fabulos al poveștilor. Deși narațiunile emană o melancolie discretă, izvorând din conștiința perisabilității ființei umane și a trecerii inevitabile a timpului, unele sunt pline de umor și jovialitate: în *Gândul din colț* câinii sunt educați precum copiii, iar în *Luna dă exemple*, Luna Vrăjitoare inventează zăpada și poveștile. Fără a se ridica la nivelul marilor reușite ale genului, K. izbuteste să contureze o lume a celor mici plină de sensibilitate și delicatete. Cealaltă latură a operei sale ține de literatura memorialistică. *Fereastra de la Veneția* (1983), carte de amintiri din perioada în care autoarea a fost reporter, creionează, folosind tehnica memoriei involuntare, portretele unor figuri celebre ale muzicii și filmului. *Vedere din „Parfumerie”* (2000) este construită ingenios pe contrastul dintre două „vederi” ale unei străzi bucureștene, Strada Parfumerului, luate în două epoci diferite: anii '30 și sfârșitul

anilor '80. Vederea din anii '30 înfățișează tihna, buna rânduială, stabilitatea unei burghezii mijlocii, cu obiceiurile, sărbătorile, interioarele, relațiile și vecinătățile ei, respirând siguranță și durabilitate (materie excelentă pentru o istorie a mentalităților). Anii '80 stau, dimpotrivă, sub semnul apăsării și nesiguranței, neajunsurilor de fiecare zi adăugându-li-se panica demolărilor, Strada Parfumerului, salvată de revoluție, făcând parte din perimetrul dintre Piața Muncii și Halele Obor, destinat sistematizărilor orbești. Memorabilă rămâne scena dărămării bisericii Sfânta Vineri: o mulțime murmurând mocnit se adună zi și noapte în jurul lăcașului în care izbesc buldozerele și macaralele, în vreme ce peste toți se ridică o pulbere spectrală, îmbibată de miros de ceară și tămâie.

SCRIERI: *Poarta de sticlă*, București, 1982; *Fereastra de la Veneția*, București, 1983; ed 2, pref. Doina Uricariu, București, 2001; *Bunica alba*, București, 1986; ed. București, 2001; *Poveștile bunicii albe*, Timișoara, 1990; *Înima poveștii*, București, 1991; *Moșul din oglindă*, București, 1993; *Père Noël*, București, 1993; *Ponica – o legendă*, București, 1999; *Zănele nu bat la ușa*, București, 2000; *Vedere din „Parfumerie”*, București, 2000; *Povestiri despre prietenii mei*, București, 2003. **Traduceri:** Thurzó Gábor, *Sfântul*, București, 1973; Anthony Feek, *Tunelul de la Arlberg*, București, 1980; Fekete Gyula, *Moartea doctorului*, Timișoara, 1979; Milan Pavlik, *Trei prieteni de zăpadă*; Lo Duca, *La dolce vita*, București, 1991; Patricia Mac Lachlan, *Urâțița*, București, 1991; Marina Vlady, *Vladimir sau Zborul întrerupt*, București, 1993 (în colaborare cu Matilda Banu); Charles Dickens, *Poveste de Crăciun*, București, 1995.

Repere bibliografice: Dumitru Toma, „*Poarta de sticlă*”, O, 1983, 21; Mircea Morariu, „*Ponica – o legendă*”, F, 1999, 10; Cătălin Constantin, *Orașul în agonie*, RL, 2003, 15. M.Dr.

KERNBACH, Victor (14.X.1923, Chișinău – 16.II.1995, București), prozator, poet, eseist și traducător. Este fiul Tamarei (n. Onilă) și al lui Eugen Kernbach. Prin tată, se înrudește cu poetul Gheorghe din Moldova (Gheorghe Kernbach) și cu Ana Conta-Kernbach, sora filosofului Vasile Conta. După studiile secundare, începute la Liceul „B.P. Hasdeu” din Chișinău și terminate la Liceul „Gheorghe Lazăr” din București (baccalaureatul în 1942), se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității bucureștene, pe care o întrerupe doi ani pentru a merge pe front, abia în 1946 obținând licența. Este redactor la „Veac nou” (1946-1956) și la „Gazeta literară” (1956-1959), lector la Institutul de Teatru din București (1961-1963), metodist la Casa Centrală a Creației Populare (1963-1968), instructor la Centrala Cărții (din 1970). Debutează cu versuri în „Vremea” (1941).

La începutul carierei K. se simte atras de literatura rusă clasică și sovietică, pe care o cercetează și din care traduce. Manifestă un interes deosebit față de literatura gruzină și transpune în românește epopeea *Viteazul în piele de tigru* (1956) a celui mai important poet gruzin, Șota Rustaveli, apoi traduce din Konstantin Gamsahurdia, Nikolai Baratașvili ș.a. Afinitățile cu Gruzia s-au concretizat și într-o carte de reportaje, *Țara dintre zăpezi și portocali* (1958). Ca poet, debutează în volum cu *Rime* (1957), dar mai ales cărțile următoare, *Freamătă galactic* (1966) și *Tabla de oricalc* (1971), vor atrage atenția asupra

unei foarte personale îmbinări între lirism și SF. Poetul, integrând condiția umană marilor ritmuri cosmice, este atent la „strigătul stelelor”, la „mersul sferelor” sau la „transhumanța stelară” și caută să perceapă freemătul universal: „Ah, pământul e țărnul numai .../ Din solzi de nichel sună vântul crud./ În glasuri milenare purtate de lumină / Strigătul stelelor eu îl aud” (*Strigătul stelelor*). Versurile sunt însă cel mai adesea prozaice: „Ideile deschise-n cărți se trag / către pământ, an după an chemate/ De forța gravitației terestre” (*Ceas ciudat*). *Tabla de oricalc* păstrează intact interesul față de misterele cosmice, dar găsește resurse și pentru alte nuanțe: „oarbă ești și îmi cauți lumină / surdă ești și îmi faci ureche / dar fâlfâind din bezele tale / aripi nu mi-ai găsit” (*Vârtelnița*). Mitul Atlantidei, reluat în romanul *Luntrea sublimă* (1961), va sta la baza unor studii viitoare despre vizitele extraterestrelor. Prozele din *Povestiri ciudate* (1967) s-ar putea înscrie în seria celor cu final neașteptat. Astfel, un împătimit de teoria paleoastronautică, descoperind consemnări ale prezenței astronavelor în texte vedice sau în poemul lui Etana, are până la urmă privilegiul de a vedea un OZN (*Dacă totuși noaptea*). În *Oglinzi paralele* un pictor își schimbă identitatea, luând actele unui mort. După ce își suportă noua identitate timp de un an, se demască. Povestirea, care urmărise până aici analiza creatorului ce are îndoiele asupra propriei opere, își schimbă brusc cursul, iar personajul descoperă, cu ajutorul unui prieten biochimist, posibilitatea unor biotransmutări în timp. *Triunghiul echilateral a orbit și Enoh pleacă în cer* sunt prozele cele mai neobișnuite. În prima, Diavolul îi oferă lui Dumnezeu o fișă, iar în a doua, personajele, într-o ciudată așezare laolaltă (Enoh, Ariel, Șiva, Brahma, Vișnu, Indra, Dumnezeu ș.a.), poartă o discuție ilară despre religiile lumii, amestecând totul cu orice. Abundența obositoare a lămuririlor științifice, cât și discontinuitatea discursului narativ fac din aceste proze, povestiri fantastice în intenția lor, simple exerciții de digitație pe subiecte care începuseră a fi la modă. Ca om de știință, lui K. i-a adus notorietatea cartea *Enigmele miturilor astrale* (1970). Aici este analizată erudit ipoteza paleoastronautică conform căreia Pământul a fost vizitat în trecutul îndepărtat de mai multe ori de extraterestri, urmele acestor vizite păstrându-se în memoria colectivă a unor popoare. Antologia comentată *Miturile esențiale* (1978) îl arată preocupat de cercetări de mitologie comparată și de istoria religiilor, iar *Dicționar de mitologie generală* (1983), amplificat în 1989 și revizuit în 1995, reprezintă o prețioasă sursă de documentare prin bogăția și calitatea informației și prin încercările de sinteză, o lucrare de referință. În ultima carte publicată antum, *Universul mitic al românilor* (1994), marea dificultate constă, cum remarcă autorul într-un interviu, în aparent paradoxala neinfuzare a mitologiei românești într-un sistem religios coerent și totodată în prezența ei doar în anumite forme de manifestare desacralizate. Lucrarea — crede Gheorghe Vlăduțescu — „îl confirmă definitiv” pe K., un erudit „însăpământător” și un „reorganizator subtil al unei materii parcă de reconceput că există”.

SCRIERI: *Rime*, București, 1957; *Țara dintre zăpezi și portocali*, București, 1958; *Luntrea sublimă*, București, 1961; ed. București, 1993; *Lumini pe*

Strada Mare, București, 1963; *Freemăt galactic*, București, 1966; *Umbra timpului*, București, 1966; *Povestiri ciudate*, București, 1967; *Vântul de miercuri*, București, 1968; *Enigmele miturilor astrale*, București, 1970; *Tabla de oricalc*, București, 1971; *Dicționar de mitologie generală*, postfață Gheorghe Vlăduțescu, București, 1983; ed. București, 1989; ed. București, 1995; *Biserica în involuție*, București, 1984; *Vacanțele secrete*, București, 1987; *Universul mitic al românilor*, București, 1994; *Mit, mitogeneză, mitosferă*, București, 1995; *Penumbra dedicațiilor*, București, 1997. **Antologii:** *Miturile esențiale*, București, 1978; ed. București, 1996. **Traduceri:** Vladimir Maiakovski, 15 poeme, pref. Horia Deleanu, București, 1947; Pavel Bajov, *Floarea de piatră și alte basme din Urali*, București, 1948; *Aspecte din literatura rusă*, București, 1948; *Maiakovski despre America*, București, 1950 (în colaborare); N. Pospelov, V. Șabliovski, A. Zercianinov, *Istoria literaturii ruse*, București, 1950 (în colaborare cu B. Jordan); Stepan Șcipaciov, *Căsuța din Șuşensk*, București, 1950; Șota Rustaveli, *Viteazul în piele de tigr*, București, 1956; Petrus Brovka, *Când se unesc râurile*, București, 1959 (în colaborare cu N. Negrea); Gh. Leonidze, *Versuri alese*, București, 1959; *Basme populare gruzine*, București, 1961 (în colaborare cu Eleonora Mircea); Elisaveta Drabkina, *Toamna aurie*, București, 1961 (în colaborare cu Eleonora Mircea); M. Prilejaeva, *Sub cerul Nordului*, București, 1961 (în colaborare cu M. Grădinaru); *Armata păcii*, București, 1962; N. Baratașvili, *Versuri*, București, 1962; S. Mstislavski, *În ajun (Anul 1917)*, București, 1962 (în colaborare cu A. Verbițchi); K. Gamsahurdia, *Mâna marelui meșter*, București, 1963; H. G. Wells, *Opere alese*, III-IV, București, 1964-1965 (în colaborare cu C. Vonghizas și B. Bereanu); Isaak Babel, *Armata de cavalerie*, București, 1965; *Enigma văii albe. Povestiri științifico-fantastice bulgare*, București, 1967 (în colaborare cu Mihai Magiari).

Repere bibliografice: Camil Baltazar, „*Luntrea sublimă*”, LCF, 1961, 12; Ion Bălu, *Viitorul enigmatic*, VR, 1966, 7; Cezar Baltag, *Victor Kernbach*, „*Povestiri ciudate*”, GL, 1968, 1; Constantin Cubleşan, „*Enigmele miturilor astrale*”, TR, 1970, 36; Cornel Robu, „*Enigmele miturilor astrale*”, ST, 1971, 1; Dinu Flămând, „*Tabla de oricalc*”, LCF, 1971, 26; Dan Cristea, „*Tabla de oricalc*”, RL, 1971, 30; Manolescu, *Literatura SF, 120-125*; Elena Tacciu, *Vocația mitografiei*, RL, 1983, 42; Horia Aramă, *O carte a lumii*, VR, 1984, 2; *Dicț. scriit. rom.*, II, 698-701; Oprîță, *Anticipația*, 135-142, 484-487. P.C.

KIBÉDI Sándor (3.III.1897, Șomcuta Mare, j. Maramureș — 16.XII.1941, Cluj), traducător. Român după tată, are numele de familie Hapca, dar a publicat sub numele mamei, Kibédi László Anna. După ce a lucrat ca bărbier, muncitor constructor, actor, artist de circ, debutează în 1920 cu poezii, colaborează la ziare provinciale, iar ulterior, stabilindu-se în Cluj (1924), publică poezii, nuvele, articole în „*Keleti Újság*”, „*Ellenzék*”, „*Brassói Lapok*”, „*Pásztortűz*”. Din 1931 este redactor responsabil al revistei „*Korunk*”, iar în 1937-1938 scoate revista literar-artistică „*Széphalom*”. Unele dintre scrierile sale au stârnit controverse puternice, la fel ca și volumul de traduceri *Eminescu összes költeményei*, apărut în 1934, care pretindea a fi prima ediție completă în limba maghiară a poeziei eminesciene. A fost aspru criticat de profesorul Kristóf György pentru neajunsurile transpunerilor, explicabile prin superficialitate și cunoștințe literare destul de limitate. Nu era cuprinsă poezia lui Eminescu în întregime, nici ordinea pieselor nu corespundea cronologiei eminesciene. De multe ori traducătorul nu a înțeles textul

original ori l-a înțeles greșit. Și alți recenzenți (Makkai László, Ladislau Gáldi) au avut păreri similare. În urma unor controverse violente, alte două volume de traduceri ale lui **K.**, din poezia lui Aron Cotruș (*Versek*, 1936) și a lui Octavian Goga (*Költemények*, 1938), au trezit un ecou foarte slab, deși reprezentau primele cărți în limba maghiară din creația celor doi poeți.

Traduceri: *Eminescu összes költeményei* [Opera poetică a lui Eminescu], Cluj, 1934; Aron Cotruș, *Versek* [Versuri], Cluj, 1936; Octavian Goga, *Költemények* [Poezii], Cluj, 1938.

Repere bibliografice: I.C. Malin, *Eminescu în limba maghiară*, „România nouă”, 1934, 35; K.S. [Korvin Sándor], *Eminescu költeményei magyarul*, KOR, 1934, 11; Kristóf György, *Eminescu Mihály költeményei*, Cluj, 1935; Makkai László, *Kibédi Sándor*, „Eminescu összes költeményei”, „Erdélyi Helikon”, 1935, 1; Silviu Bardeș, *O prezentare elogioasă a lui Eminescu în ungurește*, PLI, 1935, 6-7; S. Florea, *Versurile lui Cotruș în ungurește*, „România nouă”, 1935, 152; Corneliu Albu, *Alexandru Kibédi, un precursor al colaborării culturale româno-maghiare*, RL, 1969, 18; Gaál György, *Kibédirel – vitái kapcsán*, KOR, 1982, 8; *Rom. magy. ir. lex.*, III, 14-15. O.K.

KIRILEANU, G.[heorghe] T.[eodorescu] (13.III.1872, Holda-Broșteni, j. Suceava – 13.XI.1960, Piatra Neamț), istoric literar, editor și folclorist. Este fiul lui Grigore Chirileanu, pădurar. Face gimnaziul la Fălțiceni, urmând școala normală și liceul la Iași, unde în 1895 își ia bacalaureatul. Începe literele, dar va absolvi dreptul la Iași, în 1900. Pe parcursul studiilor secundare și universitare are mulți profesori junimiști și e apreciat de Titu Maiorescu pentru erudiția sa în materie de limbă populară și folclor. Lucrează la *Dicționarul limbii române* al Academiei Române, coordonat de A. Philippide, și face anchete etnofolclorice sub îndrumarea lui A. D. Xenopol. După o serie de funcții în învățământ, în 1905 e solicitat ca monografist al moșiiilor regale, iar din 1909 până în 1930 este bibliotecar al Palatului Regal, apoi secretar al Fundației „Regele Ferdinand I”. În 1935 se retrage la Piatra Neamț. Din 1898 a fost redactor la „Șezătoarea” (Fălțiceni), unde a și debutat ca istoric literar (*Notiță asupra manuscrisurilor lui Ion Creangă*, 1899). În 1908 s-a aflat între întemeietorii revistei „Ion Creangă” (Bârlad). Pe lângă revista „Șezătoarea”, a colaborat mai insistent la „Buletinul «Mihai Eminescu»”, „Convorbiri literare”, „Făt-Frumos” și „Ion Creangă”. În 1948 este ales membru de onoare al Academiei RPR.

Întreaga activitate a lui **K.** este legată de studierea și editarea scrierilor lui Ion Creangă. Semnalând cel dintâi manuscrisele humuleșteanului, publică, începând cu 1906 și în colaborare cu Ilarie Chendi, ediții succesive de *Opere complete*. Performanța sa rămâne însă ediția critică din 1939 de la Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, cea mai bună ediție până la aceea a lui Iorgu Iordan și a Elisabetei Brâncuș (1970). Bun cunoscător al graiului din zona Humuleștilor, cercetând manuscrisele și corecturile făcute de Creangă pe marginea scrierilor sale publicate în „Convorbiri” și în manuale, **K.** restituie forma originală a textelor. Acestea sunt dispuse pe secțiuni, în cadrul fiecăreia urmându-se cronologia apariției. În final sunt reproduse lista explicativă de cuvinte, atribuită de **K.** lui Creangă, și, în premieră, dar cu tiraj

dirijat, poveștile licențioase. În paralel editorul s-a preocupat de Eminescu, publicând documente și comentarii privitoare la perioada de revizorat școlar, jurnalistic de la Iași, boala, relațiile cu Maiorescu, ideile pedagogice etc. Deși nu e menționat decât la mulțumiri, **K.** poate fi socotit coautorul ediției M. Eminescu, *Scrieri politice și literare*, I, apărută în 1905 sub semnătura exclusivă a lui I. Scurtu. Dacă nu a scris o lucrare mai amplă și sintetică despre cei doi mari clasici, **K.** a realizat o prețioasă muncă de documentare, folosită ulterior de monografi. Aceeași valoare o au și cercetările sale de folclor (îndeosebi cele din „Șezătoarea”), la care se adaugă mai extinsele studii antroposociologice despre țăranul român. Adevărată mină de informații literare, istorice și etnofolclorice, din care oferea oricui i se adresa, „Moș Gheorghe” a lăsat imaginea unui „om al cărții” (Șerban Cioculescu) de o infinită generozitate și modestie, confirmată de o fabuloasă corespondență și de mărturiile contemporanilor.

SCRIERI: *Scrisori către Artur Gorovei*, îngr. și introd. Maria Luiza Ungureanu, București, 1970, 123-222; *Corespondență*, îngr. și pref. Mircea Handoca, București, 1977; *Scrieri*, I-II, îngr. și introd. Constantin Bostan, București, 1989-1997. **EDIȚII:** Mihai Eminescu, *Scrieri politice și literare*, I, introd. I. Scurtu, București, 1905 (în colaborare cu I. Scurtu), *Icoane vechi și icoane nouă*, Vălenii de Munte, 1909; *Testamentul și pomelnicul marelui logofăt C. Conachi*, București, 1909;

Ienache Gane, *Călătoria la munte din 1833 a spatarului...*, București, 1909; Ion Creangă, *Opere complete*, pref. edit., București, 1906 (în colaborare cu Ilarie Chendi), *Opere*, București, 1939.

Repere bibliografice: N. Iorga, *Note istorice asupra editării operei politice a lui M. Eminescu*, AAR, memoriile secțiunii literare, t. IV, 1928-1929; Artur Gorovei, „*Șezătoarea*”. *Povestea unei reviste de folclor*, AAF, 1932; Perpessicius, *Editorul lui Creangă: G. T. Kirileanu*, TR, 1964, 52; Iordan Datcu, *Profil: G. T. Kirileanu*, ATN, 1969, 7; Constantin Bostan, Valentin Ciucă, *Gh. Teodorescu-Kirileanu. Contribuții documentare*, Piatra Neamț, 1970; L. Kalustian, *Facsimile*, București, 1975, 173-179; Șerban Cioculescu, *Corespondența lui G. T. Kirileanu*, RL, 1977, 37; Iordan Datcu, *Un editor al publicisticii eminesciene ignorat*, MS, 1978, 3; Kalustian, *Simple note*, III, 161-172; G. T. Kirileanu sau *Viața ca o carte. Mărturii inedite*, îngr. și pref. Constantin Bostan, București, 1985; Al. Zub, *Mai mult înlăuntru decât în afară...*, CL, 1987, 3; Z. Ornea, *Contribuții*, RL, 1989, 37; Virgil Cuțitaru, *Vocația documentului (G.T. Kirileanu)*, CRC, 1989, 51; Datcu, *Dict. etnolog.*, II, 137-138; Iordan Datcu, *Jurnalul unui generos*, RL, 2003, 18. N.M.

KIRIȚESCU, Alexandru (28.III.1888, Pitești – 9.IV.1961, București), dramaturg și traducător. Este fiul Elenei și al lui Gheorghe Kirițescu. Urmează cursurile primare la Pitești, iar pe cele secundare la Alexandria și la București, absolvind Liceul „Gh. Lazăr”. Figurează scurt timp ca student al Facultății de Litere, după care trece la Facultatea de Drept a Universității din capitală, unde își susține examenul de licență în 1915. De-a lungul vieții s-a preocupat aproape în exclusivitate de teatru. În anii studenției este angajat de unul dintre profesorii săi, Pompiliu Eliade, pe post de copist de roluri la Teatrul Național, avansat apoi „inspector”, controlor de bilete. Între 1938 și 1940 a funcționat ca atașat cultural la Roma. Practică de timpuriu publicistica teatrală, culturală, socio-politică, încercându-și șansa și în proza scurtă. Semnează și cu pseudonimele Cadet Roussel, Chilon Chilonidis, Kir, Neguțătorul de arome, Rik, Rivarol, Villeur de nuit, scriind, între 1916 și 1958, în „*Rampa*”, „*Rampa nouă ilustrată*”, „*Lupta*”, „*Adevărul*”, „*Cuvântul*”, „*Gazeta*”, „*Îndreptarea*”, „*Vreamea*”, „*Momentul*”, „*Viața românească*”, „*Teatrul*”, „*Contemporanul*”, „*Gazeta literară*”, „*Luceafărul*”, „*Flacăra*” ș.a. A fost membru al Societății Scriitorilor Români și al Societății Autorilor Dramatici Români, pe care a și condus-o între 1945 și 1949, în calitate de presedinte.

Ca dramaturg, are un debut irelevant, la Teatrul Național din București, cu piesa *Învinsii* (1910). După aceea se îndreaptă spre teatrele de revistă, pentru care scrie mai multe texte; de altfel, a și făcut parte din conducerea unei astfel de companii, numită Durstoikir (Durma-Stoicovici-Kirițescu). Reapare târziu ca autor de piese destinate teatrelor dramatice, în 1929, când colegii săi de generație Victor Eftimiu și Mihail Sorbul dăduseră de mult scenei principalele lor scrieri. Preferințele lui K. se orientează acum către dramă și comedia satirică. *Marcel et Marcel. Rochii și mantouri*, anunțată inițial sub titlul *Anișoara și ispita* (1929), este povestea unei provinciale intrate în mediul bucureștean – frivol, scânteietor în aparențele lui, fâgăduind

o viață ușoară, în care luxul și aventura te însoțesc permanent. Epatată de sclipirile înșelătoare ale acestei lumi, Anișoara devine repede victima inocentă a unei imoralități generalizate. Prezența tonică a soțului ei, ins neînsemnat și mărginit, dar cu o filosofie patriarhală de viață, o ajută să se desprindă de existența artificială a capitalei și să revină la ritmul calm al obișnuințelor anterioare. *Florentina* (1931) avansează, în esență, o propunere de caz asemănător. De data aceasta, caracterul alterat al femeii care se abandonează ademenirilor din mediile mondene declanșează și nefericirea unei ființe nevinovate: fiica ei se sinucide pentru a curma coșmarul dezamăgirilor și vârtejului degradării. Discursul critic, acuzator, este în mod evident mai pregnant aici. Ambele piese ilustrează antagonismul aparență-realitate. Replica este cursivă, dinamică, aplicată, conflictele interferează substanțial drama și tragedia. Alături de aceste două lucrări, *Gaițele* este a treia componentă a ceea ce autorul numea *Trilogia burgheză*. Reprezentată, într-o primă formă și sub titlul *Cuibul de viespi*, la Teatrul „Regina Maria” în stagiunea 1929-1930, piesa va suferi câteva modificări, publicului oferindu-i-se varianta definitivă în spectacolul Naționalului bucureștean din primăvara anului 1933. Satiră vizându-i pe latifundiarul ciocoi, ajunși la opulență prin arendășie și negoț cu cereale, *Gaițele* supune unui comentariu caustic atmosfera de calpă solidaritate familială și de suficiență grobiană în care

se complac membrii clanului Duduleanu. Indivizi cu pretenții ridicol aristocratice, ei au rămas, în fond, definitiv legați de mentalitatea târgului provincial, de unde și incultura, grosolană, ifosele cosmopolite, mahalagismul policrom; o lume a periferiei spirituale. Comedia oferă, în primul rând, o paradă de portrete caricaturizate și, într-o măsură mult mai redusă, o succesiune de întâmplări dramatice. Caracterele se definesc nu atât în acțiune, cât prin intermediul dialogului, al replicii sprintene care înlocuiește gestul propriu-zis. Piesa nu avansează soluții și nu sugerează eventuale modificări în starea de fapt existentă. Personajele sunt mulțumite cu statutul lor și se rezumă la a comenta veninos întâmplările altora, fără a-i invidia prea mult, dar și fără a-i accepta. Din când în când își leapădă crusta incomodă de civilizație și se dezlănțuie în schimburi violente de invective și adevăruri crude, după care se regăsesc în vechea lor armonie pânditoare. Comicul verbal, de excelentă calitate, este în descendența lui I. L. Caragiale. **K.** nu caută însă efecte speciale rezultate din îmbinări sau deformări de cuvinte, el apelează la conversația comună, căreia îi relevă înțelesuri și virtuți neașteptate. Firescul, umorul, pretențiile personajelor, păstrate într-o zonă a mediocrității culturale, mută în registrele comic și ridicol chiar cele mai puțin vesele situații. Piesa este o dramă în fond, prezentată într-un înșelător înveliș al contemplării amuzate sau al maximizării, ceea ce face comicul monstruos și melodramaticul grotesc. Cariera scenică a lucrării este remarcabilă. Un al doilea triptic dramatic, numit de autor *Trilogia Renașterii*, include piesele *Borgia* (1936), *Nunta din Perugia* (1947) și *Michelangelo* (1948). Tema generală este tentativa eroilor de a se desprinde din vremuri și dintr-o realitate prea strâmte pentru ei și de a pătrunde într-un timp viitor adecvat propriilor aspirații. Adevărul și dramatismul fiecăreia dintre aceste existențe umane atârnă de cauzalități din afara lor, care însă le condiționează deciziile. *Trilogia Renașterii* ilustrează preferința lui **K.** pentru teatralitate, fast, senzualitate. Conflictetele sunt numeroase și dense, replica bine articulată, caracterele căpătând consistență prin acțiune. În toate cele trei piese clasicismul se întrepătrunde cu romantismul prin tragismul declarat al confruntărilor, ca și prin replica oratorică sau prin antrenarea atent supravegheată a unui număr mare de personaje. *Borgia* este compusă ca o suită de scene în care eroii se prezintă și se definesc în lupta necruțătoare pentru putere, la care iau parte familiile Borgia și Baglioni, la fel de orgolioase și de ireconciliante. Victoria nu poartă aici vreun însemn glorios, după cum nici înfrângerea nu este amprentată de eroism tragic. Partea rezistentă a dramei o asigură atmosfera, nu întâmplările propriu-zise. *Nunta din Perugia* dezvoltă motivul confruntării fără concesiile dintre iubire și ură. Personajele se dezlănțuie, adăugând atmosferei gestul decis. În *Michelangelo*, atmosfera și conflict se topesc într-o discretă stare de poezie, astfel încât piesa poate fi citită și ca un poem închinat creației artistice. Ieșite rapid din circuitul repertorial sunt alte câteva lucrări dramatice ale lui **K.**: *Lăcustele* (1934), *Intermezzo* (1943), *Răzbunarea Corinei* (1943), *Fata de la mansardă* (1944), *Dictatorul* (1945), *Tarsița și roșiorul*, libret de comedie muzicală (1947),

Ruxanda și Timotei, poem dramatic (1957), *Moș Teacă* (1960), precum și mai multe piese într-un act, destinate teatrului de amatori. Singur sau în colaborare a tradus, adaptat sau prelucrat texte dramatice de Molière, N.V. Gogol, L.N. Tolstoi, Alexandre Bisson, Leonid Leonov, A. V. Suhovo-Kobălin, D. Furmanov.

Om de teatru prin excelență, Alexandru Kirițescu are acest dar într-adevăr rar de a stăpâni replica și virtuțile ei expresive, astfel încât personajele să se definească extrem de repede, să-și aște o stare civilă din primele schimburi de cuvinte [...] Nici un alt dramaturg dintre cele două războaie n-a avut o asemenea artă de a răscoli vermina sufletească, toate defectele imaginabile – folosind atât de puține mijloace. Comicul este bineînțeles cel verbal, în descendența directă a lui Caragiale.

VALERIU RÂPEANU

SCRIERI: *Intermezzo*, București, [1943]; *Cântecul de nuntă*, București, 1946; *Darul frăției*, București, 1953; *Dreptate*, București, 1953; *Dulapul cu oglindă*, București, 1953; *Negustorie cinstită*, București, 1953; *Cu viața mergem înainte*, București, 1953; *Gaițele*, București, 1953; *Teatru*, introd. Simion Alterescu, București, 1956; *Ruxanda și Timotei*, București, 1957; *Gaițele. Trilogia burgheză*, îngr. Valeriu Râpeanu și Sanda Râpeanu, pref. Valeriu Râpeanu, București, 1976; *Gaițele și alte piese de teatru*, îngr. și introd. Valeriu Râpeanu, București, 1986; ed. 2, București, 1989. **Traduceri:** D. Furmanov, *Răzvrătirea*, București, 1952 (în colaborare cu Andrei Ivanovschi); N.V. Gogol, *Jucătorii de cărți*, București, 1952 (în colaborare cu Ada Petrari), *Opere*, IV, București, 1957 (în colaborare cu Ada Steinberg); A.N. Tolstoi, *Ivan cel Groaznic*, introd. Horia Deleanu, București, 1952 (în colaborare cu Andrei Ivanovschi); L.N. Tolstoi, *Teatru*, București, 1953 (în colaborare cu Ada Petrari și Tamara Gane), *Roadele învâțăturii*, București, 1954 (în colaborare cu Ada Steinberg); Leonid Leonov, *Invazia*, București, 1953 (în colaborare cu Ada Steinberg); St. Zlobin, *Stepan Razin*, pref. Eugen Schileru, București, 1954 (în colaborare cu Andrei Ivanovschi); Kiss László, Kovács László, *Furtună în munți*, București, 1954 (în colaborare); A.V. Suhovo-Kobălin, *Trilogie*, București, 1956 (în colaborare cu Sonia Filip și Tatiana Berindei); G. Soria, *Trufia și norul*, București, 1957; Ferenc László, *Vânător de zestre*, București, 1957; Molière, *Avarul*, în Molière, *Opere*, IV, București, 1958.

Repere bibliografice: T.A. [Tudor Argezi], „Învoșii”, „Seara”, 1914, 1434; Emil D. Fagure, „Învoșii”, ADV, 1914, 8740; Lovinescu, *Scrieri*, VI, 353; Camil Petrescu, „Marcel et Marcel”, „Argus”, 1929, 4743; H. Blazian, „Marcel et Marcel”, DEP, 1929, 393; Kir [Camil Petrescu], „Cuib de viespi”, „Omul liber”, 1930, 87; Val Mugur, „Florentina”, „Părerii libere”, 1931, 42; Petre Pandrea, „Gaițele”, DEP, 1933, 1636; V.I. Popa, „Gaițele”, „A.B.C.”, 1934, 27; Șerban Cioculescu, „Dictatorul”, „Semnalul”, 1945, 1090; Aderca, *Contribuții*, II, 534–535; I.M. Sadoveanu, „Michelangelo”, TIL, 1948, 3712; Mihai Vasiliu, „Ruxanda și Timotei”, GL, 1957, 52; Mircea Tomus, *Însemnări despre teatrul lui Alexandru Kirițescu*, ST, 1957, 1; Radu Stanca, *Note despre teatrul lui Al. Kirițescu*, TR, 1958, 27; Valeriu Râpeanu, *Alexandru Kirițescu*, REVR, 1961, 3; Al. Piru, *Piese de teatru*, R, 1968, 1; Piru, *Panorama*, 438–441; Brădățeanu, *Comedia*, 353–362; Valentin Silvestru, *Piesa uitată. „Intermezzo spaniol”*, F, 1974, 12; Crohmălniceanu, *Literatura*, III, 54–61; Valentin Silvestru, *O ediție a teatrului lui Alexandru Kirițescu*, RL, 1976, 38; Șerban Cioculescu, *Pendulările dramatice ale lui Alexandru Kirițescu*, RL, 1976, 41; Ion Zamfirescu, *Drama istorică universală și națională*, București, 1976, 241–242; Virgil Vlad, *Modelul*, 251–256; Brădățeanu, *Viziune și univers în noua dramaturgie română*,

București, 1977, 10-23; Mîndrea, *Jocul*, 154-163; Răpeanu, *Cultură*, I, 264-288; Brădățeanu, *Istoria*, III, 166-173; Valentin Silvestru, *Alexandru Kirițescu*, TBR, 1986, 318; *Alexandru Kirițescu*, DRI, III, 51-88; *Dicț. analitic*, III, 99-100; *Dicț. esențial*, 439-441; Ghițulescu, *Istoria*, 52-58. C.P.

KIRIȚESCU, Constantin (3.IX.1876, București — 12.VIII.1965, București), prozator și memorialist. Este fiul Elenei (n. Voiculescu) și al postelnicului Ioan Kirițescu și a văzut lumina zilei în mahalaua Spirea Veche. Rămas de timpuriu orfan de tată și având o soră și un frate mai mici, a găsit cu greu mijloace pentru a merge la învățătură. Frecventează mai întâi o școală primară catolică și, în continuare, Gimnaziul „Mihai Bravul” și Liceul „Sfântul Sava”. Obține bacalaureatul în 1894; în toamna aceluiași an se înscrie la Facultatea de Științe a Universității din București, secția de științe naturale, pe care o va absolvi în 1897. Va fi, până în 1903, asistent, apoi șef de lucrări la Institutul de Fiziologie, iar din 1902, după trecerea examenului de capacitate, și profesor la Școala Normală „Vasile Lupu” din Iași. Transferat în 1904 la Liceul „Matei Basarab” și la Seminarul Pedagogic din București, este numit trei ani mai târziu de Spiru Haret inspector în Ministerul Instrucțiunii Publice. Va funcționa concomitent ca dascăl și slujbaş până în 1919, când renunță la cariera didactică, consacrandu-se aceleia de funcționar ministerial, în care va avansa până la rangul de secretar general (1927-1928, 1932, 1936-1937). Din 1930 revine și la catedră, ca profesor de istorie, teorie și organizare a educației fizice la Institutul Superior de Educație Fizică. După ce, în 1938, renunță la activitatea din Ministerul Instrucțiunii Publice, în 1941 se pensionează și din învățământul universitar. Pentru lucrările din domeniul științelor naturii, Academia Română i-a decernat în 1923 Premiul „Năsturel-Herescu”. Din 1925 este membru al Subcomisiei de experți pentru învățământ de pe lângă Comisia Cooperăției Intellectuale a Societății Națiunilor Unite. În 1937 va fi ales președinte al Conferinței a VI-a Internaționale a Instrucției Publice (Geneva) și, tot atunci, președinte al secției a III-a a Conferinței Internaționale a Învățământului Superior (Paris). În liceu, împreună cu alți colegi, redactează, urmând modelul publicației lui I. L. Caragiale „Moftul român”, revista litografiată „Putregaiul român”. La șaisprezece ani, sub pseudonim, debutează cu versuri, cronici și recenzii în gazeta socialistă „Munca”. A colaborat cu schițe, povestiri, fragmente de amintiri, articole de critică literară și culturală, publicistică socială și multe luări de poziție în legătură cu interesele corpului profesoral la „Revista de filosofie și pedagogie”, „Voința națională”, „Revista generală a învățământului”, „Viitorul”, „Cele trei Crișuri”, „Adevărul literar și artistic”, „Viața românească”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Arhiva pentru știință și reformă socială”, „Revista cursurilor și conferințelor”, „Universul” ș.a. Teza de doctorat, având ca subiect fauna herpetologică din România, pe care a susținut-o la Universitatea din Iași (1930), a primit mențiunea „foarte bine, cu distincție”. Este autorul unor cercetări originale în domeniul științelor naturii, a alcătuit și publicat manuale liceale de botanică, zoologie, anatomie, precum și cursuri

universitare, dintre care *Palestrica* (1964) a fost tradus în mai multe limbi. De o primire favorabilă s-a bucurat *Istoria Războiului pentru întregirea României* (I-II, 1922-1924), tipărită în multe ediții, unele de popularizare, premiată de Academia Română, recenzată favorabil de specialiști din țară și din Franța, Germania, Austria ș.a., tradusă în Franța, Iugoslavia și Polonia. **K.** este inițiatorul unei adevărate campanii de presă, în care a implicat și autoritatea Ministerului Instrucțiunii Publice, împotriva a ceea ce credea a fi o direcție pernicioasă a literaturii și, mai ales, a teatrului autohton. Între „țintele” criticii sale, nu întotdeauna neîndreptățite, din broșura *Literatura împotriva educației?* (1929), s-au numărat și dramaturgia lui Ion Minulescu sau aceea a lui Mihail Sorbul. Drept urmare, cererea lui de a fi primit membru în Societatea Scriitorilor Români a fost respinsă.

Proza lui **K.**, inclusă în volumul *Printre apostoli* (1929) sau în *Porunca a zecea* (1930), este aceea a unui observator pe cât de atent, pe atât de iscusit în a reconstitui epic un mediu cunoscut în amănunțime. Dar autorul trece doar uneori peste stadiul relatării de fapte și, mai ales, peste acela al eboșelor caracterologice. Sunt în schițele sale și unele portrete izbutite, unde desenul migălos reproduce înfățișări și psihologii cel mai adesea ciudate: domnul Rașcu, Bonifas (în care poate fi recunoscut Bonifaciu Florescu), „nenea” Iancu Dărăscu, toți profesori de liceu, sau Dumitru Ionescu și doctorul

Ciovârname, reprezentanți ai învățământului universitar. Mâna celui care desenează este, cu aceste prilejuri, sigură, ochiul vede necruțător și chiar mărește ticuri și slăbiciuni. Ironia nu rămâne însă mereu tăioasă, ci ascunde și o nuanță de comprehensiune, iar pe alocuri se însoțește nimerit cu o undă de duioșie. Aceeași privire aptă să înțeleagă, aceleași procedee ale narațiunii în care căldura sufletească, emoția, dar și exactitatea detaliului sau a interpretărilor întovărășesc evocarea unor vremuri apuse caracterizează și amintirile cuprinse în cartea *Flori din grădina copilăriei* (1933). **K.** este aici un narator care înregistrează, cu o remarcabilă capacitate de a distinge ceea ce se dovedește a fi esențial, dispariția unei epoci, a unei lumi. Întocirea în timp se oprește la anii miraculoși ai copilăriei, trece la pitorescul mahalalelor Spirea Veche sau Dichiu, la Bucureștii sfârșitului de veac, urbe încă ezitând între fastul oriental și noutățile Europei, ajunge la vremea războiului dintre 1916 și 1918, fără a fi uitată viața de elev și student ori de tânăr profesor, înșesată de experiențe și de întâlniri care pot marca o existență. Sunt reînsuflețite figurile mamei și ale rudelor, ale prietenilor și profesorilor, toate venind parcă dintr-un tărâm peste care adie efluvii mitice. Descrierile se mențin totuși într-un registru dominat de exactitate, observațiile de natură socială și culturală nu lipsesc, după cum nu e absent un grăunte de umor datorită căruia, mereu, și cel care povestește, și cel care citește sunt readuși cu picioarele pe pământ. Alte amintiri și câteva însemnări de călătorie ale lui **K.** sunt incluse în volumele *Jurnalul unei comitive* (1937) și *Făclii stinse* (1938), în timp ce în manuscris au rămas notele referitoare la evenimentele ultimilor săi ani de viață.

SCRIERI: *Printre apostoli*, București, 1929; *Literatura împotriva educației?*, București, 1929; *Porunca a zecea*, București, 1930; *Flori din grădina copilăriei*, București, 1933; *În slujba unei credințe*, București, 1933; *Jurnalul unei comitive*, București, 1937; *Drumuri pitorești din România Nouă*, București, 1937; *Făclii stinse*, București, 1938; *O viață, o lume, o epocă*, București, 1979; *Portrete*, București, 1985.

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, III, 296–299, IV, 140–143, 256–258, 325–329, VIII, 183–185, XII, 297–299, 323–328; Constantin Kirișescu, *Expunere de titluri și lucrări*, București, 1930; Stelian Cucu, *Privire fugară asupra operei literare a domnului Const. Kirișescu*, Râmnicu Sărat, 1933; Lovinescu, *Scieri*, II, 427–431; *Omagiu lui Constantin Kirișescu*, București, 1937; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 833, *Ist. lit.* (1982), 917–918; Constantin Kirișescu, *Activitate și lucrări*, București, 1941; Șerban Cioculescu, *O altă luptă literară*, RL, 1979, 38, 39; Costin C. Kirișescu, *Călător prin secolul XX*, București, 1992. R.Z.

KIROPOL, Miron (29.IX.1936, București), poet. Este fiul Elenei (n. Stanciu) și al lui Simion Chiropol, plutonier de jandarmi. Învăță, între 1951 și 1954, la Liceul „Dimitrie Cantemir” din București și urmează, doar în 1955–1956, cursurile Facultății de Filologie din București. Își câștigă apoi existența lucrând ca arhivar, bibliotecar, muncitor agricol, corector la revista „Gazeta literară”. Debutează cu versuri în 1963, la „Contemporanul”, iar editorial în 1967, cu *Jocul lui Adam*. Urmează alte două volume de poezii: *Schimbarea la față* (1968) și *Rosarium* (1969), ultimul rămas însă nedifuzat și ulterior dat la topit drept

represalii pentru că, în septembrie 1968, profitând de o invitație la un colocviu de poezie ce urma să aibă loc în Belgia, **K.** luase decizia, sub șocul invadării Cehoslovaciei, dar și — mai lucid decât mulți alții — convins că nimic nu se va schimba în România, să nu se mai întoarcă în țară. Are șansa de a fi sprijinit de personalități precum Pierre Emmanuel sau Vintilă Horia. După un scurt interludiu spaniol se stabilește definitiv în Franța, la Paris. Aici urmează timp de un an cursurile Institutului Catolic și lucrează ca paznic de muzeu; începe să picteze, din nevoia de a se face cât mai repede înțeles, reușind să expună, să se facă remarcat și chiar să vândă din tablourile sale. Cu trecerea timpului devine poet și scriitor de limbă franceză, tipărind în anii '80 șase volume de versuri și în 1991, unul de proză memorialistică foarte specială, poetică-filosofică, *Diotima*. În 1983 cunoscutul editor de poezie Guy Chambelland îi dedică un număr al revistei sale „Pont de l'épée”. De-a lungul anilor '90 îi apar, în limba în care a început să scrie și la care nu a renunțat niciodată, câteva cărți fundamentale: *Această pierdere* (1992), apoi versiunea românească a primului volum din *Diotima* (1997), conținând dublul paginilor din ediția franceză, al doilea volum (1998), precum și *Făt-Frumos din lacrimă* (I-II, 1994–1996), epopee proiectată în mai multe volume ce vor însuma între zece și cincisprezece mii de versuri. A tradus în românește din Eugenio Montale, Cecco Angiolieri, Dino Campana, Salvatore Quasimodo și din lirica olandeză contemporană, iar în franceză din Ion Caraion și Mircea Dinescu. În 1992 a fost distins cu premiul Uniunii Scriitorilor și cu cel al Academiei Române, iar în 1997, la primul Festival Internațional de Poezie de la Oradea, i se acordă Premiul pentru Opera omnia.

Cu poemele sale românești adunate în *Această pierdere*, **K.** „a înviat pentru marea noastră poezie”, afirmă Mircea Ciobanu, care a semnat, pe coperta a patra a volumului, un frumos text de întâmpinare-reîntâmpinare a colegului său parizian. Cartea reia, prescurtat, titlul primei plachete tipărite de poet în limba franceză: *Dieu me doit cette perte* (1983); vers superb, de o mare profunzime, vers-etalon pentru întreaga poezie scrisă în exil de **K.**, vrând să spună că Dumnezeu datorează celor aleși (din veac) o (mare) pierdere (suferință, tragedie). Reprezentând un câștig, deopotrivă pentru autorul volumului și pentru literatura română, *Această pierdere* îl situează, firesc, pe autor în prima linie a liricii române contemporane. Remarcabilă este însă nu numai valoarea acestui poet prea puțin cunoscut deocamdată publicului, ci și deschiderea poeziei sale, pe care o scrie cu o mare îndrăzneală a imaginației și a spunerii, cu o concentrare uneori aproape telegrafică, împinsă până la (aparenta) stângăcie și obscuritate. După precedentul conceptului de „roman total”, s-ar putea vorbi în acest caz de o poezie totală, prin raportare la existență, în cel mai dezamărginit sens al ei. Toate lumile și toate contrastele posibile par a-și fi dat întâlnire în poezia lui **K.** (de aici ploaia de antiteze, invazia oximoronului), aflată mereu „între mugur și putrezire”, între „curcubeu și rană”, „aripă și cădere”, dominată de „cele două simboluri, de ruptură și bucurie”. Disperarea și speranța, damnațiunea și mântuirea, carnea (vocabulă obsesivă) și spiritul, violența și tandrețea, întunericul și lumina, viața și moartea, moartea și învierea, maculatul și imaculatul, transcendentul și imanentul, căderea și înălțarea, fărâmițarea și realcătuirea, dorința și asceza (dorința de asceză) ș.a. se strâng cu furie în brațe în această poezie care vorbește de „disperarea fericirii”, de „amiaza întunericii”, de „noaptea toată zori”, de „șuvoaie de împietrire”. „Sufletul” poeziei lui **K.** este dostoevskian, adică larg, foarte larg. Cuprinde totul: „E-atât de înlăuntru totul.” De aici ambiguitatea ei fundamentală: „Ninge în Eldorado” și în profunzimea rănilor zac „epave de comori”. Cu toate că poartă „mănuși de petale”, poezia este totodată de o duritate de diamant. Foarte larg este și sufletul poetului, victimă și călău în același timp: „Am pe umeri capul unui animal fugărit, / mâinile sunt gata oricând să mânăiască sabia”, damnat și „șintă grației”; blestemat, el strânge cu disperare la piept „rămășițe de Hristos”. „Nu mai am în minte/ decât vocea descărnată a inexprimabilului”, mărturisește poetul. Rareori însă „inexprimabilul” s-a exprimat mai bine în limba română. *Diotima* este un fel de jurnal *sans rivages*, în care se amestecă morții cu viii, trecutul cu prezentul, realitatea de coșmar cu visul și feeria cu coșmarul (sicriul cu trupul mutilat în timpul anchetei al colonelului, cu mâinile așezate cuminte pe piept, doar că fără unghii), abjecția cu puritatea, revolta cu rugăciunea, proza cu poezia, anecdota cu meditația înaltă. **K.** își amintește scene și personaje din copilărie sau din tinerețea sa de poet rar sau foarte rar publicat ori chiar suspectat (faima de „nebun” l-a ferit poate de represalii mai dure); „Exilul a început pentru mine înaintea exilului, el a început chiar în patria mea”, „în casa părinților mei”, mai exact a tatălui, pe

care îl detestă aproape freudian, în vreme ce mama, fiindă privilegiată, este glorificată. Are vise cu Eminescu și cu Nichita Stănescu și dese coșmaruri, evocă lecturi și scriitori, se dezlănțuie împotriva artei decadente, dar mai ales se zbugiumă întru credință, o credință dobândită, certă și totuși deloc lină, dimpotrivă, furtunoasă, dramatică, înregistrând momente de oboseală, de dezolare, dar și de speranță, de cădere și înălțare, de răzvrătire și supunere. **K.** e un fericit chinuit sau un chinuit fericit. Nu o dată textul său se transformă în rugă: „Cât timp voi rămâne fără să plâng pe săturate? Părăsesc viața puțin câte puțin ca toată lumea, dar nu mor ca toată lumea. Învăț să plâng, lacrimile mele sunt stângace ca pașii unui prunc. Membrele mele au nevoie de lapte. Dă-mi sânul tău, Doamne.” Împrumutând titlul basmului eminescian, și totodată inspirat de *Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte*, „basmul atât de cunoscut, acel *Faust* al poporului român” — după cum spune autorul într-o scurtă prefață —, *Făt Frumos din lacrimă* este o epopee: „Cântă epopeea, tu, ultim aed...” Și acest ultim aed român de la sfârșitul secolului al XX-lea cântă, poate, ultima epopee românească. O epopee modernă și postmodernă, pe o temă străveche. Epopeea căutării nemuririi și a nemuritorului. Precum eroul eminescian, eroul lui **K.** va rătăci prin mitologii, va fi, rând pe rând, sumerian, egiptean, hindus, elen, evreu, musulman și îl va întâlni pe Hristos. O epopee cu prolog și (multe) personaje: Împăratul, Împărăteasa, Făt-Frumos nenăscut și Făt-Frumos născut în toată splendoarea lui, nebunul, poetul, filosoful, călătorul, pajul, heraldul, oglinda, corul, spiriduși, cerșetori, călugări ș.a., ba chiar și un vânzător de jurnale. O epopee cu versuri de mare frumusețe, evocând „Excelentisimul Verb”, „Apoplexii divine”, „Nebunul sex al unui faun”, „Chipul muribundului când îngerul îi spală sudoarea”, un „Dedal de nevedere”, suferința, respinsă și iarăși chemată: „Du-te suferință și revino suferință!” Poet paradoxal, totodată de o rară concentrare și abundență, profund până la obscuritate, inventatorul unui limbaj poetic foarte personal, uneori derutant, **K.** are accente, inițiative și izbutiri de mare poet.

SCRIERI: *Jocul lui Adam*, București, 1967; *Schimbară la față*, București, 1968; *Rosarium*, București, 1969; *Sur le visage rédempteur*, Paris, 1972; *Dieu me doit cette perte*, Paris, 1983; *Auguste nostalgie du sang*, Paris, 1986; *Chasteté régnante*, pref. Lucian Raicu, Paris, 1987; *Le Rang johannique*, 1989; *Apophtegmes de l'amour*, Paris, 1989; *Diotima*, vol. I: *Les morts s'en mêlant*, Paris, 1991; ed. Oradea, 1997, vol. II: *Scara lui Iacob*, Oradea, 1998; *Această pierdere*, București, 1992; *Făt-Frumos din lacrimă*, I-II, București, 1994-1996; *Augusta nostalgie a sângelui* — *Auguste nostalgie du sang*, ed. bilingvă, Oradea, 1997; *Solitudinea lui Eros*, București, 1998; *Ceea ce sferile gândesc despre noi*, Iași, 1999; *Metopă*, pref. Ioan Tepelea, Timișoara, 2001; *Ioana d'Arc*, Botoșani, 2001; *Povestea deviaționistului*, I, Iași, 2003. **TRADUCERI:** *Poeți francezi din secolul al XVI-lea*, București, 2000; G. Bacovia, *Plumb-Plomb*, ed. bilingvă, Iași, 2001; *Comment lire Eminescu en français*, București, 2001; Mircea Dinescu, *Trente-deux poésies*, pref. Lucian Raicu, Paris, 2001; Jean Keats, *Poezii*, București, 2001.

Repere bibliografice: Paul Georgescu, *Înainte unei premiere literare*, VR, 1965, 11; Valeriu Cristea, „*Jocul lui Adam*”, CNT, 1967, 13; Claude Micoski, *La Poésie de Miron Kiropol*, „La Sape”, 1989, 22; Alain Simone, *Miron Kiropol, gardien de la poésie*, „La Croix”, 1988, 20 august; Eugen

Simion, *Un poet creștin*, RL, 1990, 26; Lucian Raicu, *Miron Kiropol*, VR, 1990, 7; Eugen Simion, *Jurnalul unui poet în exil*, RL, 1991, 24; Valeriu Cristea, *Poezie mare la Paris*, ADV, 1991, 6 iunie; Valeriu Cristea, „Adevărul este că mă simt din ce în ce mai mult scriitor român” (interviu cu Miron Kiropol), CC, 1991, 3; Ion Pop, *Poezia lui Miron Kiropol*, RL, 1993, 24; Nicolae Bârna, „Diotima”, CC, 1991, 8-9; Gheorghe Grigurcu, *Dilema lui Făt-Frumos*, RL, 1997, 36; Pop, *Pagini*, 125-130; *Dict. scriit. rom.*, II, 703-705; Titu Popescu, *Lecturi diasporane. Repatrierea poetului*, JL, 2000, 3-6; Gheorghe Grigurcu, *Însemnări asupra poeziei lui Miron Kiropol*, RL, 2002, 15; Simion, *Genurile*, 128-131; Manolescu, *Enciclopedia*, 438-439; *Dict. analitic*, IV, 441-442. V.Cr.

KISS Jenő (13.IX.1912, Mociu, j. Cluj – 17.XII.1995, Cluj-Napoca), traducător. Cu prețul unor mari sacrificii materiale, **K.** și-a terminat studiile secundare (1929) și pe cele de drept (1941) la Cluj, oraș în care este apoi redactor la revistele „Erdélyi Helikon”, „Termés”, „Utunk”, „Napsugár”, „Igaz Szó”. Reprezentant de frunte al lirismului de orientare populară al literaturii maghiare din România, debutează ca traducător în „Erdélyi Helikon” cu versiunea în maghiară a povestirii *Stan pătitul* de Ion Creangă (1938). Traduce din proza lui I.L. Caragiale, Ion Creangă, Al. Vlahuță, din poezia lui Mihai Eminescu, G. Coșbuc, G. Bacovia, Ion Bănuță, Mihai Beniuc, Veronica Porumbacu. Autorii lui preferați sunt G. Bacovia și Ion Creangă. Transpunerile, împrăștiate în publicații periodice, și le adună în antologia *Kaleidoszkóp* (1967), în care sunt prezenți clasici (V. Alecsandri, M. Eminescu, G. Coșbuc, O. Goga, Lucian Blaga) și contemporani (Demostene Botez, Ion Brad, Nina Cassian, Emil Isac, Mihai Beniuc, Eugen Jebeleanu, Ion Bănuță, Veronica Porumbacu, Aurel Rău, Tiberiu Utan ș.a.). **K.** este și un traducător consacrat al folclorului românesc, publicând mai multe volume din baladele, cântecele haiducești și colindele românești, realizate în colaborare cu folcloristul Faragó József, care semnează selecția, îngrijirea textelor și studiile introductive. Pagini memorialistice sunt cuprinse în cartea *A műfordító emlékeiből* (1986), unde **K.** publică o serie de versiuni în maghiară din poezia lui Lucian Blaga, a Veronicăi Porumbacu și a Ninei Cassian, precum și din folclorul românesc, evocând totodată întâlnirile cu opera scriitorilor spre care au mers preferințele lui.

Traduceri: Al. Vlahuță, *Élősködők és íráások [Paraziții și alte scrieri]*, București, 1949; Ion Creangă, *Gyermekkorom emlékei [Amintiri din copilărie]*, București, 1950, *Válogatott munkái [Opere alese]*, Târgu Mureș, 1956, *Gyermekkorom emlékei. Mesék. Regék [Amintiri din copilărie. Povestii. Legende]*, București, 1986; D. Th. Neculuță, *Az igazság partjai felé [Spre țărnul dreptății]*, București, 1955 (în colaborare); G. Bacovia, *Lila alkonyat [Amurg violet]*, București, 1961, *Legszebb versei [Cele mai frumoase poezii]*, București, 1972, *Ólom [Plumb]*, București, 1981, *Poezii – Versek*, ed. bilingvă, București, 2003; Nicolae Labiș, *Mókafi kalandjai [Păcălici și Tândălici]*, București, 1963; A báránkyka. *Román népbaldák [Miorița. Balade populare românești]*, îngr. și introd. Faragó József, București, 1963; Ion Bănuță, *Úzenet [Mesa]*, București, 1964; Veronica Porumbacu, *Egyensúly [Echilibru]*, București, 1967; *Kaleidoszkóp [Caleidoscop]*, București, 1967; Lucian Blaga, *Évek krónikája és éneke [Hronicul și cântecul vârștelor]*, București, 1968; *Novákékról szól az ének. Román hősi balladák [Cântecul Novăceștilor. Balade vitejești]*, îngr. și

introd. Faragó József, București, 1969; *Szarvasokká vált fiúk. Román kolindák [Feciorii schimbați în cerbi. Colinde românești]*, îngr. și introd. Faragó József, București, 1971; Mihai Beniuc, *Az égő sas [Vulturul de foc]*, București, 1973; Márk vitéz. *Román népbaldák Petrea Crețul Șolcan repertoárjából [Marc Viteazul. Baladele populare ale lui Petrea Crețul Șolcan]*, îngr. și introd. Faragó József, București, 1974; *Három testvér, kilenk sárkány. Román fantasztikus balladák [Ai trei frați cu nouă zmei. Balade fantastice românești]*, îngr. și introd. Faragó József, București, 1976; *Körutazás. Román novellák, karcolator [Turneu. Schițe și nuvele românești]*, București, 1977; *Pe párru de rouă. Balade populare românești – Rétek harmatában. Román népbaldák*, îngr. și introd. Faragó József, Cluj-Napoca, 1985; *A műfordító emlékeiből [Din amintirile traducătorului]*, București, 1986.

Repere bibliografice: Balla Ernő, *Ion Creangă gyermekkori emlékei – magyarul*, UTK, 1950, 16; Bajor Andor, *D. Th. Neculuță versei magyarul*, UTK, 1955, 48; Veronica Porumbacu, *Kiss Jenő la 50 de ani*, GL, 1962, 37; Belia György, *Kiss Jenő Bacovia-fordításai*, „Nagyvilág”, 1963, 4; Oláh Tibor, „A báránkyka”, UTK, 1963, 35; Belia György, *Veronica Porumbacu Két könyve*, „Nagyvilág”, 1967, 7; Baróti Pál, „Kaleidoszkóp”, UTK, 1967, 47; Dávid Gyula, *Lucian Blaga*, „Évek krónikája és éneke”, UTK, 1968, 10; Gelu Păteanu, *O valoroasă talmăcire din folclorul românesc*, ST, 1970, 2; Kereke György, *Baladele Novăceștilor în limba maghiară*, TR, 1970, 16; Irimie Negoită, „Continentul cântecului”, ST, 1971, 8; Engel Károly, *Egy „konok” műfordító discsérete*, KOR, 1972, 7; Veronica Porumbacu, *O nouă traducere din Bacovia*, RL, 1972, 39; Ion Șeuleanu, „Feciorii schimbați în cerbi”, ST, 1972, 10; Beke, *Fără interpret*, 256-268; George Sbârcea, *Kiss Jenő. Balade populare românești în maghiară*, „Albina”, 1974, 20; Beke György, *Egy vállalkozás arányai*, HT, 1974, 29; Köllő Károly, *Román hősi balladákrol-mai szemmel*, KOR, 1975, 4; Balotă, *Scriitori maghiari*, 278-286; *Rom. magy. ir. lex.*, III, 52-56. O.K.

KITNER, Alfred (24.XI.1906, Cernăuți – 14.VIII.1991, Düsseldorf, Germania), poet și traducător. Este fiul unui funcționar care în timpul primului război mondial s-a retras, împreună cu familia, la Viena, unde **K.** frecventează întâile clase ale gimnaziului. După 1918, întors în orașul natal, a absolvit cursurile unei școli medii germane. Efectuează stagiul militar la Satu Mare și este apoi student la Wrocław, nereușind însă, din motive materiale, să-și termine studiile în domeniul germanisticii. Practică ziaristica la Wrocław, și după întoarcerea la Cernăuți (1931), este redactor și reporter la diferite foi de limbă germană. Scrie totodată versuri, dovedindu-se receptiv la mai toate tendințele liricii din primele decenii ale secolului al XX-lea; debutul editorial îl reprezintă volumul de poezii *Der Wolkenreiter* (1938). În timpul celui de-al doilea război mondial, **K.** are de suferit prigoana la care erau supuși toți conaționali săi evrei din Bucovina: este deportat, în vara anului 1942, în Transnistria și închis în mai multe lagăre. Abia în primăvara anului 1944, înaintarea armatelor sovietice îi permite întoarcerea la Cernăuți. Cele trăite în lagărele de muncă, consemnate chiar în acele împrejurări sau evocate mai târziu, își pun amprenta asupra substanței poetice din versurile ulterioare, începând cu placheta sugestiv intitulată *Hungermarsch und Stacheldraht* (1956). În toamna lui 1945 **K.** se mută la București și lucrează în cadrul bibliotecii ARLUS și al bibliotecii Institutului pentru Relațiile Culturale cu Străinătatea; temporar, colaborează și la emisiunea în limba germană a Radiodifuziunii Române. În 1958 s-a decis să renunțe la statutul de

angajat, întreținându-se din munca de scriitor, publicist și traducător. Pentru volumul *Flaschenpost* (1970) obține Premiul Uniunii Scriitorilor. În ultimul deceniu de viață se stabilește la Düsseldorf, în Germania. În 1989 i s-a decernat Premiul „Andreas Gryphius” pentru volumul liric *Schattenschrift* (1988), cu o postfață de Peter Motzan.

Primele încercări ale lui K. de a se apropia ca traducător de literatura română datează din perioada interbelică (cel dintâi proiect mai vast a rămas nerealizat, în ciuda unor eforturi repetate de a transpune în germană proza lui M. Blecher). Abia după mutarea la București strădaniile sale izbutesc, K. devenind, cu timpul, unul dintre cei mai activi propagatori ai literaturii române pentru cititorii germani. Numeroase pagini transpuse de el au apărut în „*Rumänische Rundschau*”, revistă destinată difuzării scrisului românesc mai ales în străinătate. Lista poezilor abordați este cuprinzătoare și diversă: Tudor Arghezi, Octavian Goga, Camil Baltazar, Gellu Naum, Dimitrie Stelaru, Geo Dumitrescu, Ion Gheorghe, Ana Blandiana ș.a. Lista prozatorilor cuprinde atât pe Ion Vinea, Eusebiu Camilar, Nicolae Jianu și Henriette Yvonne Stahl, cât și pe Geo Bogza, Pop Simion, Fănuș Neagu, Sânziana Pop ș.a. În opțiunile lui predomină secolul al XX-lea, dar K. face și unele incursiuni în trecutul mai îndepărtat (Dimitrie Cantemir, Alecu Russo). Tradiția literară l-a atras de altfel nu doar accidental: a colaborat, cu fragmente din *Pseudo-cyenetikos*, la transpunerea în limba germană a unui volum de scrieri alese ale lui A.I. Odobescu (*Ausgewählte Schriften*, 1960) și a contribuit la demersul prestigios de a asigura operei lui Mihai Eminescu traducerile cele mai adecvate, fiind prezent, în numeroase ediții, cu versiuni care îi confirmă reputația de interpret ingenios; el realizează și o premieră, cu poemul *Mitologicele*, netranspus în germană până în 1975. Surprind la K. amploarea efortului, mobilitatea în actul de regândire și reformulare a operei poetice tălmăcite. A mai tradus proză semnată de V. Em. Galan, Jean Bart, Marin Preda, Veronica Porumbacu, Eugen Uricaru, precum și piese de teatru de Horia Lovinescu și Paul Everac. O preocupare constantă, vreme de un deceniu, va fi pentru el tălmăcirea prozei lui Zaharia Stancu. K. devine un „specialist” apreciat în domeniu, lui datorându-i-se transpuneri în germană ale volumelor *Clopote și struguri*, *Jocul cu moartea*, *Pădurea nebună* și *Ce mult te-am iubit*.

Traduceri: V. Em. Galan, *Brachland erblüht*, București, 1957, *Im Freibauerndorf*, București, 1959; Marin Preda, *Wagemut*, București, 1960; Zaharia Stancu, *Glocken und Trauben. Rumänische Meisternovellen*, Berlin, 1962, *Spiel mit dem Tode*, Berlin, 1963, *Die Tochter des Tataren*, Berlin, 1964, *Wie sehr hab ich dich geliebt*, Cluj, 1970; Jean Bart, *Europolis*, Berlin-București, 1974; *Eine Welt wird geboren. Auswahl rumänischer Gegenwartsdichtung*, București, 1974 (în colaborare); Veronica Porumbacu, *Tore*, București, 1975; Mihai Eminescu, *Gedichte*, îngr. Dieter Roth, București, 1975 (în colaborare); *Zeitgenössische rumänische Lyrik. In einem einzigen Leben*, îngr. și pref. Al. Căprariu, Cluj-Napoca, 1975; *Zeitgenössische Dichter aus Rumänien*, București, 1981; Eugen Uricaru, *Scheiterhaufen und Flamme*, București-Berlin, 1984.

Repere bibliografice: Gerhardt Csejka, *Der innere Quell. Zum 70. Geburtstag Alfred Kittner. Ein Gespräch*, „*Neue Literatur*”, 1976, 11;

Peter Motzan, *Erlebnis- und Bildungslirker: Alfred Kittner*, „*Neue Literatur*”, 1978, 5; Horst Anger, *Weitergeben, Übersetzen. Alfred Kittner wird 75*, „*Karpaten Rundschau*”, 1981, 47; Helmut Kelp, *Rumänien-deutsche Literatur in der Bundesrepublik Deutschland. Ein Literaturbericht*, „*Halbjahresschrift für südosteuropäische Geschichte, Literatur und Politik*”, 1992, 1; Elisabeth Axmann, *Alfred Kittner oder das Menschenrecht auf Poesie*, „*Südostdeutsche Vierteljahresblätter*”, 1993, 1. J.W.

KOGĂLNICEANU, Mihail (6.IX.1817, Iași – 20.VI.1891, Paris), îndrumător literar, istoric și prozator. Provenind dintr-o veche familie moldovenească de răzeși înstăriți și cu slujbe (avea printre strămoși și un presupus cronicar, Enache Kogălniceanu), tatăl scriitorului, Ilie Kogălniceanu, a izbutit să ajungă la ranguri și funcții însemnate. Mama, Catinca (n. Stavilă), a fost crescută în familia lui Mihail Sturdza, viitorul domn al Moldovei. Dintre cei zece copii ai lor, K. este cel dintâi născut. După primele învățături primite în casă, el urmează, alături de V. Alecsandri, lecțiile călugărului maramureșean Gherman Vida, adept al Școlii Ardelene. K. a învățat apoi la pensionul lui Victor Cuénim din Iași și la Institutul Francez de la Miroslava, în apropiere de Iași. În vara anului 1834 este trimis la studii în Franța, la Lunéville, împreună cu cei doi fii ai domnitorului Mihail Sturdza. După un an, elevii români sunt mutați la Berlin în urma intervenției consulului rus din Iași, alarmat de posibilitatea contaminării lor de ideile revoluționare din Franța. În mediul intelectual și universitar berlinez K. îl cunoaște pe savantul Alexander von Humboldt și audiază cursurile de drept și istorie ale unor profesori celebri,

de formație hegeliană, ca Friedrich von Savigny, E. Gans, Leopold von Ranke. Preocupările sale timpurii pentru istoria și cultura națională îl îndreaptă spre studiul sistematic al documentelor, cronicilor românești sau străine, primite din țară sau aflate în bibliotecile apusene, privitoare la Moldova și Țara Românească. La numai douăzeci de ani, în 1837, publică la Berlin primele studii, în limbile germană și franceză: *Moldau und Wallachei. Romänische oder Wallachische Sprache und Literatur* (în „Magazin für die Literatur des Auslandes“), *Esquisse sur l'histoire, les moeurs et la langue des Cigains, connus en France sur le nom de Bohémiens* (cuprinzând indemnuri la eliberarea țiganilor robi din Principate) și, cel mai important, *Histoire de la Valachie, de la Moldavie et des Valaques transdanubiens*. Ținut prea din scurt de tatăl său și de domnitor (care nu privea cu simpatie nici proiectele sale istoriografice), **K.** își grăbește întocmirea în Moldova. În 1838 este din nou la Iași, fiind numit locotenent-aghiotant, apoi căpitan. Desfășoară, la început alături de Gh. Asachi, o vastă activitate de publicist, istoric și îndrumător cultural și literar, comparabilă, în dimensiuni și rezultate, doar cu aceea a lui I. Heliade-Rădulescu. Tot în anul 1838 preia de la Gh. Asachi „Alăuta românească”, seria nouă a suplimentului literar al „Albinei românești”, care va fi însă interzis după cinci numere; în martie 1840 scoate revista „Dacia literară”, suprimată și ea după trei numere. Editează gazeta oficială „Foaia satească a Prințipatului Moldaviei” (1840-1845), alături de care înființează o tipografie și o editură proprie (Cantora Daciei literare sau Cantora Foaiei sătești), cu litere cumpărate de la Heliade. La „cantora” lui **K.** au apărut scrieri literare sau istorice semnate de autori din ambele Principate: Gr. Alexandrescu, N. Bălcescu, Al. Donici, C. Stamatii, V. Alecsandri, Gh. Sion, Al. Hrisoverghi, D. Ralet, C. Caragiali ș.a. În 1840 **K.** este numit, împreună cu V. Alecsandri, C. Negruzzi și P.M. Câmpeanu, la direcția Teatrului Național din Iași și inițiază alcătuirea și tipărirea unui repertoriu propriu, la care contribuie și el cu o traducere din franceză, *Orbul fericit*, și o prelucrare, *Două femei împotriva unui bărbat*. Pentru editarea documentelor istorice scoate publicația „Arhiva românească” (1840-1845). În același scop, va aduna în trei tomuri, începând din 1845, cronicile moldovenesti (*Letopisișile Țării Moldovii*), completate, în a doua ediție (I-III, 1872-1874), și cu cele muntenești. Paralel, editează și o antologie de documente și cronici traduse în franceză, urmărind să atragă interesul savanților străini pentru istoria românilor. La Academia Mihăileană din Iași, unde este numit profesor în 1843, ține memorabilul *Cuvânt pentru deschiderea cursului de istorie națională*, curs întrerupt în același an din ordinul ocârmuirii. În 1844 **K.** face o nouă încercare de a edita o revistă culturală și literară, „Propășirea”, cu sprijinul lui I. Ghica și N. Bălcescu. Cenzura suprimă titlul revistei, socotit subversiv, lăsând numai subtitlul („Foaie științifică și literară”), apoi o interzice cu totul, în același an. Mereu împiedicat de domnitor sau de cenzură în tipărirea unor reviste culturale, **K.** recurge, pentru a nu renunța cu totul la planurile sale, la editarea unor mai inofensive calendare și almanahuri (între 1842 și 1845 apare „Calendar pentru poporul românesc”, cu o parte

literar-științifică, intitulată „Almanah de învățătură și petrecere”), în care publică și câteva dintre articolele sale cu caracter social: *Despre civilizație, Despre pauperism* ș.a. Relațiile cu domnitorul Mihail Sturdza devin tot mai încordate. În 1844 fostul aghiotant domnesc, aflat la Viena cu intenția de a ajunge la Paris, este rechemat în țară și, folosindu-se primul prilej, surghiunit la mănăstirea Râșca. Eliberat, obține, în sfârșit, permisiunea de a călători și pleacă în Franța și Spania (1846), cu gândul, repede abandonat, de a se stabili definitiv în străinătate. La Paris se întâlnește cu N. Bălcescu, cu care era în bune relații, și împreună plănuiesc alcătuirea unui dicționar istoric. În 1848 ia parte la mișcarea revoluționară din capitala Moldovei împotriva domnitorului Mihail Sturdza, fostul său protector, acum adversar fățiș. După eșecul mișcării se refugiază la Cernăuți, unde redactează manifestele politice ale revoluționarilor moldoveni: *Dorințele partidei naționale în Moldova și Proiect de constituție pentru Moldova*. Colaborează la gazeta „Bucovina” cu pamflete politice și notițe nesemnate. După numirea ca domnitor a lui Grigore Alexandru Ghica, **K.** se întoarce din exil în 1849 (fusesse în același an la Viena și Paris) și începe o rapidă ascensiune politică, devenind în scurt timp principalul susținător al marilor reforme care au urmat. Este, pe rând, director al Departamentului Lucrărilor Publice (1849-1850), al Departamentului Treburilor din Lăuntru (1851-1852), deputat în Divanul Ad-hoc și conducător al mișcării unioniste (1856-1857), membru al Adunării Elective a Moldovei (după ce a renunțat la candidatura domnească). În sprijinul acțiunilor unioniste înființează și conduce, din 1855, jurnalul politic, literar și comercial „Steaua Dunării”. După Unire, devine prim-ministru al Moldovei (1860) și al Principatelor Unite (1863-1865). În această ultimă calitate, a contribuit hotărâtor, îndeosebi printr-o activitate parlamentară excepțională, la votarea legii pentru secularizarea averilor mănăstirești (1863) și la impunerea legii rurale. Aproape toate căderile guvernelor liberale conduse de **K.** au avut drept cauză atitudinea sa față de situația țăranilor, expusă patetic în discursul din 1862, *Pentru împrumutarea țăranilor*. După înlăturarea lui Al. I. Cuza, **K.** va mai deține unele funcții importante: ministru de Interne (1868-1870, 1879-1880), ministru de Externe (1876, 1877-1878), ministru plenipotențiar la Paris (1880). Deși acaparât de activitatea politică, a mai avut câteva inițiative culturale însemnate, printre care înființarea Universității din Iași (1860). Membru al Societății Academice Române din 1868, este ales vicepreședinte (1886) și președinte al Academiei Române (1887-1890), de la tribuna căreia va rosti ultimul său mare discurs recapitulativ: *Dezrobirea țăganilor. Ștergerea privilegiilor boierești. Emanciparea țăranilor* (1891).

Întreaga activitate a lui **K.** reprezintă aplicarea, în împrejurări concrete, a unei concepții despre evoluția societății, limpede formulată de la început și urmărită consecvent în toate acțiunile politice, social-economice, culturale. La baza evoluției sociale, înțelegă ca un proces continuu de civilizare (*Despre civilizație*, 1845), el așeza, pe de o parte, lupta omului pentru supunerea naturii (prin industrie, știință, artă), pe de alta, relațiile dintre oameni, organizarea politică a statelor.

Progresele științifice care, îmbinate cu cele politice, asigură civilizația, au ca urmare „emancipația”, „dezrobirea” tuturor oamenilor de sub apăsarea condițiilor naturale sau a unor relații sociale nedrepte, bazate pe privilegii. De aici, nevoia de dreptate, de echitate socială, de cultură și democrație. Sub influența ideilor revoluționare din Franța, temperate de moderația ideologilor germani studiați în perioada berlineză, **K.** a fost adeptul evoluționismului social, al reformelor „blânde și graduale”. În condițiile apartenenței la o națiune asuprită, lipsită de independență și de posibilitatea unei organizări sociale adecvate, crezul lui **K.** va cuprinde emanciparea națională și socială a românilor, progresul economic și cultural. Istoria constituia, în viziunea sa romantică, temeiul înțelegerii destinului unui popor. De aceea el s-a îndreptat mai întâi spre studierea trecutului românilor, pentru a descoperi alcătuirile sociale specifice, tradițiile și obiceiurile strămoșești, dar și pentru a extrage premisele realizării idealurilor de înnoire. Istoria, limba comună și tradițiile reprezentau chezașa păstrării naționalității în fața oricăror presiuni din afară. Schimbările care asigură progresul societății trebuie să pornească de la ceea ce este viabil în tradiția națională, făcând elogiul acesteia numai în măsura în care nu era „împotriva dreptei cugetări”. Criticând „haina din afară”, superficială, cosmopolită, „plantele străine”, „formele exterioare” adoptate la mijlocul veacului al XIX-lea, **K.** formula, ca și Titu Maiorescu mai târziu, teoria „formelor fără fond”, ajungând însă la cu totul alte concluzii de ordin practic privitoare la dezvoltarea ulterioară a societății românești. Programul lui politic, expresie a mișcării pașoptiste din Moldova, urmărea emanciparea națională a românilor,

prin unire și dobândirea autonomiei, regenerare socială, prin înlăturarea privilegiilor și a abuzurilor feudale, prin împroprietărirea țăranilor și acordarea de drepturi civile și politice tuturor cetățenilor, precum și prin crearea unei burghezii puternice și active și a unei industrii naționale, răspândirea culturii prin școli, presă și tipărituri. Marile evenimente la care a participat ca protagonist (dezrobirea țăganilor, revoluția de la 1848, Unirea Principatelor, legea rurală, proclamarea Independenței) i-au pus în valoare spiritul constructiv și capacitatea de a alege, cu simț istoric și luciditate critică, din tradiții și din influențele străine, elementele utile pentru accelerarea procesului de modernizare a instituțiilor României și de reorganizare a țării pe baze democratice. Cultura, în viziunea lui **K.**, deține un rol esențial în atingerea obiectivelor naționale și politice, de aceea el a avut mereu în vedere și consolidarea unei culturi autohtone. *Histoire de la Valachie...*, cuvântul de deschidere a cursului de istorie națională, colecția de cronici au contribuit la întemeierea istoriografiei românești moderne. Pentru că a crezut în forța reformatoare a ideilor, **K.** a ales presa și tiparul ca principal mijloc de formare a opiniei publice și de manifestare a activității sale politice și culturale. În concepția sa, literatura a reprezentat una dintre căile cele mai importante de rededeșteptare națională a românilor și de transformare a organizării sociale. Spiritul său reformator a folosit literatura, în prima perioadă a activității, pentru răspândirea și impunerea ideilor naționale, pentru progres și „luminare” culturală. Ideolog politic în primul rând, **K.** are meritul de a fi respectat specificul literaturii ca artă și de a fi contribuit astfel la constituirea unei doctrine literare. A știut să traseze, cu clarviziune, câteva directive esențiale, vitale pentru dezvoltarea scrisului românesc, într-o perioadă de începuturi anevoioase și amestec de influențe. A practicat, înaintea lui Titu Maiorescu, o critică de „direcție”, culturală, fără a se întemeia însă pe principii estetice explicite. Programul revistei „Dacia literară”, reluat, în esență, de „Propășirea” și de „Steaua Dunării”, a reușit pentru prima dată în cultura românească să imprime literaturii o direcție de dezvoltare. Scriitorii sunt chemați să creeze opere originale cu sursa în tradițiile poporului și în istoria țării, să participe la consolidarea limbii și a literaturii comune pentru toți românii. Imitațiile, traducerea făcută fără discernământ sunt combătute vehement („traducțiunile nu fac o literatură”), nu însă și cunoașterea și promovarea operelor de seamă din alte literaturi. **K.** a transformat în program de orientare precisă a mișcării literare ceea ce până atunci fusese difuz, enunțat incidental. „Dacia literară” urma să devină un „repertoriu general al literaturii românești” și, chiar dacă suprimarea revistei a împiedicat împlinirea proiectelor lui **K.**, directivele sale au stimulat creații literare originale de mare valoare și au stat la originea constituirii curentului național și a doctrinei specificului național în literatura română modernă. Nu se poate vorbi încă, în cazul lui **K.**, de o apreciere estetică a literaturii — ea este subordonată moralei, idealurilor naționale și sociale —, dar îndrumătorul literar are în vedere unele criterii, în numele cărora va revendica dreptul criticii de a judeca fiecare scriere. Înfăptuirea unei literaturi originale ar

trebui însoțită chiar de la început de o atitudine critică netă de respingere a producțiilor lipsite de valoare. Se cere scriitorilor o literatură de „principii” (politice, morale) și de „tendință” (națională, progresistă), fiind condamnate unele scrieri mai ales pentru conținutul lor periferic și pentru lipsa unui ideal. Prin *Introducția* la „Dacia literară”, critica literară, practică sporadic și până atunci, capătă o justificare de principiu și o misiune înaltă în propășirea literaturii. Ea trebuie să fie nepărtinitoare, să aibă în vedere numai opera, nu și autorul ei, să distingă ce e „bun” de ce e „rău”. Primul exemplu de atitudine critică — nu la înălțimea programului însă — l-a dat **K.** însuși prin recenzii apărute în revistele pe care le-a condus, prin polemicile cu Gh. Asachi, Gh. Sion sau Iacob Mureșianu. Prefața la volumul de *Poezii* al lui Al. Hrisoverghi și cele câteva recenzii nu se remarcă atât prin spirit analitic și exigență, cât prin capacitatea de a face o apreciere de ansamblu și de a situa o operă sau un autor în cuprinsul unei tendințe generale, acceptată sau nu de critic. Spiritul de sinteză și viziunea de ansamblu se făcuseră simțite și mai înainte, în două încercări asupra evoluției culturii și literaturii românești, prima publicată la Berlin în 1837, în limba germană, iar a doua, în limba franceză, rămasă în manuscris, probabil din 1839, sub forma unei ciorne de discurs. Ambele cuprind un tablou al literaturii române, surprinzător de bogat și de încheșat. Ideile din programul „Daciei literare” apar de pe acum: literatura trebuie să fie națională, având drept „sâmbure” poezia populară, deosebit de elogiată, iar ca izvoare, tradiția istorică. Se face o enumerare a principalilor reprezentanți ai literaturii române (cronicarii, poeții Văcărești, Al. Beldiman, I. Heliade-Rădulescu, Gh. Asachi), însoțită, mai ales în textul francez, de caracterizări succinte, de elogi măsurate și de unele rezerve critice. **K.** propune și o periodizare a istoriei culturii noastre, care atestă aceeași clarviziune în surprinderea căilor de dezvoltare a civilizației românești.

K. nu s-a considerat scriitor; el însuși nu părea a-și prețui scrierile literare. Nu i-a lipsit însă talentul, iar paginile rămase, multe tipărite postum, dezvăluie, dacă nu opere de mare valoare, prețioase contribuții de pionierat. Că avea un stil format, subtil adesea, o dovedește încă din timpul studiilor la Lunéville și Berlin, în scrisorile către tatăl său și către surorile sale. Adunate în volum, scrisorile au căpătat aspectul unui roman epistolar despre formarea unui tânăr intelectual român în primele decenii ale secolului al XIX-lea. Debutul literar a fost timid și neconcludent: în „Alăuta românească” (1838) a localizat povestea lui G.A. Bürger *Împăratul și braminul* și a tradus, semnând Klmn, *Inelul lui Policrat* de Schiller. Cu *Soirées dansantes* (1839), în care realizează o galerie de figuri pitorești, reprezentative pentru societatea din Moldova, **K.** se dovedește un fin observator, înzestrat cu privire ironică, spiritual și malițios, dotat pentru schița de moravuri. Descrierile sunt întrerupte de reflecțiile moralistului, de scurte meditații asupra unor fenomene sociale sau asupra firii omenești. În „Dacia literară”, la rubrica „Scene pitorești din obiceiurile poporului”, sub titlul *Nou chip de a face curte*, **K.** a descris, cu încântarea etnografului și a iubitorului de folclor, o nuntă tradițională la

țară, așezând mereu în opoziție moravurile decăzute ale civilizației orașenești cu frumusețea și puritatea vieții rurale. În *Iluzii pierdute. Un întâi amor* (1841) scriitorul se încearcă în proza sentimentală, pe gustul vremii, dar nu fără a strecura, într-o amplă *Introducție*, numeroase aluzii politice și note de critică a regimului. Folosind variate nuanțe ale ironiei, povestitorul se află mereu în conflict cu boierii ruginiți, cu stăpânirea, cu toți adversarii înnoirilor. Prima aventură sentimentală e evocată cu detașarea ironică, dar nostalgică, a bărbatului matur. Locurile comune ale literaturii romanțioase la modă primesc aici o nuanță parodică și glumeață, care salvează povestirea de la un idilism desuet. În *Fiziologia provincialului în Iași* (1844), mijloacele prozatorului au devenit mai sigure, mai echilibrate. Schița, deși are un model francez, rămâne sub influența directă a fiziologilor lui C. Negruzzi, citat cu admirație. În atenția lui **K.** stă mereu tipul, reprezentant al unei categorii sociale sau al unei mentalități, dar descrierea locurilor și a oamenilor este bogată în observații concrete și detalii plastice. Arta prozatorului se evidențiază mai ales în tablouri și portrete viu colorate, realizate prin enumerări ori prin acumularea unor elemente de contrast. Stilistic, efectul este sporit și de amestecul particular de neologisme și expresii moldovenești. În 1850 **K.** a publicat în „Gazeta de Moldavia”, fără semnătură, prima parte dintr-un roman rămas neterminat, cu titlul *Tainele inimei*. Intenția autorului era, după cum se deduce din primul capitol, de a scrie un roman cu intrigă amoroasă, dar cu foarte evident caracter politic și social. Pregătirea acțiunii e făcută cu minuție, după modelul romanelor lui Balzac, scriitor cu deosebire prețuit de **K.**, din care a și tradus câteva fragmente (din *Physiologie du mariage*). În afara conturării intrigii sentimentale, capitolul inițial cuprinde expunerea unor idei politice și naționale, fie ilustrate de eroi (Stihescu, mic proprietar, păstrător al spiritului național, anticospolit), fie prezentate direct de autor într-o amplă digresiune, fără interes literar. Punerea în scenă a acțiunii e remarcabilă, căci autorul are un simț al gradației și al construcției care amintește și aici arta desăvârșită a oratorului. Uscăciunea observațiilor generale este compensată, pe alocuri, de sugestive viziuni picturale. Printre manuscrisele lui **K.** au rămas, nefinisate, note din călătoria făcută la Viena și în Spania. Cele dintâi cuprind însemnări preliminare, dispartate, numeroase considerații privitoare la organizarea socială austriacă, la moravuri și aspecte etnografice. Mai încheșate sunt însemnările despre Spania, calitățile memorialistului făcându-se simțite îndeosebi în surprinderea unor tablouri caracteristice: amiaza la Madrid, ceremoniile populare și religioase. Scriitorul se dovedește același observator moral și social, preocupat de obiceiuri, tradiții, de tot ce reprezintă specific național. O anume valoare literară au și povestirile istorice din trecutul Moldovei (*Ștefan cel Mare în Târgul Băiei, Un vis al lui Petru Rareș*), ca și unele foiletoane, cu adresă politică, răspândite și rămase în pagini din presa vremii, dintre care unul e scris cu mult spirit și vervă: *Curierul Iașilor, 10 februarie 1860*, apărut în „Steaua Dunării” și semnat Civis Bahluensis. În timpul mișcării de la 1848, **K.** a scris și două pamflete împotriva domnitorului, impresionante

prin acumularea paroxistică a invectivelor (*Noul Acatist al marelui voievod Mihail Grigoriu*, 1848) și prin subtilitatea ironiei (*Carte a fostului rege Ludwig Filip către încă fiindul domn Mihail Sturdza*). Discursurile lui K., exclusiv politice, dezvăluie mari însușiri literare: construcția savantă, rigoarea argumentării, un patetism lucid îmbrăcat într-o expresie elegantă și sobră, o vervă polemică irezistibilă. Când vorbește despre istoria națională și strămoși, tonul său capătă o solemnitate gravă. Măreția subiectului îi impune o atitudine sacerdotală.

Darul de căpetenie al lui Kogălniceanu e de a fi avut spirit critic, atunci când lumea nu-l avea; și de a-l fi avut în formă constructivă, ardentă, fără sarcasm steril. Peste tot, în programele revistelor, redactorul știe ce vrea. „Dacia literară” se cheamă așa (spre deosebire de perfida „Abeille moldave” a lui Asachi) fiindcă, făcând abstracție de loc, vrea să se îndeletnicească cu „producțiile românești fie din orice parte a Daciei”.

G. CĂLINESCU

SCRIERI: *Esquisse sur l'histoire, les mœurs et la langue des Cigains, connus en France sous le nom de Bohémiens*, Berlin, 1837; *Histoire de la Valachie, de la Moldavie et des Valaques transdanubiens*, Berlin, 1837; ed. 2 (*Histoire de la Dacie, des Valaques transdanubiens et de la Valachie*), Berlin, 1854; *Două femei împotriva unui bărbat*, Iași, 1840; *Iluzii pierdute. Un întâi amor*, Iași, 1841; *200 rețete cercate de bucate, prăjituri și alte trebi gospodărești* (în colaborare cu C. Negruzzi), Iași, 1841; ed. îngr. Titus Moraru, pref. Mircea Zăciu, Cluj, 1973; ed. (*Carte de bucate boierești*), București, 1998; *Cuvânt pentru deschiderea cursului de istorie națională*, Iași, 1843; *Dorințele partidei naționale în Moldova*, Cernăuți, 1848; *Noul Acatist al marelui voievod Mihail Grigoriu*, Cernăuți, 1848; ed. 2, îngr. Vasile M. Kogălniceanu, București, 1894; *Dezrobirea țiganilor. Ștergerea privilegiilor boierești. Emanciparea țăranilor*, Iași, 1891; *Moldau und Wallachei. Romänische oder Wallachische Sprache und Literatur – Moldova și Valahia. Limba și literatura românească sau valahică*, îngr. și tr. Vasile Kogălniceanu, București, 1895; *Schițe despre țigani*, îngr. Gh. Ghibănescu, Iași, 1900; *Acte, scrieri din tinereță, discursuri*, îngr. și pref. Petre V. Haneș, București, 1908; *Scrisori. 1834–1849*, îngr. și pref. Petre V. Haneș, București, 1913; *Opere*, pref. N. Cartoian, Craiova, [1930]; *Scrieri și discursuri*, ed. 3, pref. N. Cartoian, Craiova, [1939]; *Opere alese*, îngr. și pref. Gabriel Drăgan, București, f.a.; *Opere*, t. I: *Scrieri istorice*, îngr. și introd. Andrei Oțetea, București, 1946; *Scrieri alese*, I–II, îngr. și pref. Dan Simonescu, București, 1955; ed. 2, București, 1958; *Despre literatură*, îngr. și pref. Dan Simonescu, București, 1956; *Discursuri parlamentare din epoca Unirii*, îngr. Vladimir Diculescu, introd. V. Rață, București, 1959; *Tainele inimii. Scrieri alese*, îngr. și pref. Dan Simonescu, București, 1964; ed. București, 1987; *Texte social-politice alese*, îngr. și pref. Dan Berindei, Leonid Boicu, Nicolae Ciachir, Matei Ionescu, Dan Simonescu, București, 1967; *Scrisori. Note de călătorie*, îngr. Augustin Z. N. Pop și Dan Simonescu, București, 1967; *Scrieri*, îngr. și pref. Geo Șerban, București, 1967; *Opere*, vol. I: *Beletristică, studii literare, culturale și sociale*, îngr. și introd. Dan Simonescu, București, 1974, vol. II: *Scrieri istorice*, îngr. și introd. Alexandru Zub, București, 1976, vol. III: *Oratorie I*, partea I, îngr. Vladimir Diculescu, București, 1983, partea II, îngr. Vladimir Diculescu, introd. Dan Berindei, 1987, vol. IV: *Oratorie II*, partea I–IV, îngr. și introd. Georgeta Penelea, București, 1977–1987, vol. V: *Oratorie III*, partea I–III, îngr. și introd. Georgeta Penelea, București, 1984–1989; *Scrieri literare*, îngr. și pref. Paul Cornea, București, 1976; *Reflecții*, îngr. și pref. I.D. Părvănescu, București, 1988; *Discursuri parlamentare*, îngr. și pref. Georgeta Penelea

Filitti, București, 1994. **Ediții:** *Fragments tirés des chroniques moldaves et valaques pour servir à l'histoire de Pierre-le-Grand, Charles XII, Stanislas Leszczynski, Dêmètre Cantemir et Constantin Brancovan*, partea I–II, Iași, 1845; *Letopisiștile Țării Moldovii*, t. I, Iași, 1852, t. II–III, Iași, 1845–1846; ed. 2 (*Cronicele României sau Letopisețele Moldovei și Valahiei*), I–III, București, 1872–1874; **Traduceri:** [Autor neidentificat], *Orbul fericit*, Iași, 1840.

Repere bibliografice: Constantin Erbiceanu, *Scurte notiți biografice asupra vieții și activității marelui patriot și distins cetățean Mihail Kogălniceanu*, București, 1891; A.D. Xenopol, *Mihail Kogălniceanu*, București, 1895; Anghel Demetriescu, *Opere*, îngr. și pref. Ovidiu Papadima, București, 1937, 309–326; G.G. Burghel, *Mihail Kogălniceanu*, pref. V.A. Urechia, București, 1901; Iorga, *Ist. lit.* XIX, II, 8–38, 113–120; G. Ibrăileanu, *Spiritul critic în cultura românească*, Iași, 1909, 72–97; Lucreția Rădulescu-Pravăț, *Activitatea lui M. Kogălniceanu până la 1866*, Iași, 1913; N. Iorga, *Mihail Kogălniceanu – scriitorul, omul politic și românul*, București, 1921; Radu Dragnea, *Mihail Kogălniceanu*, Cluj, 1921; N. Iorga, *Despre Mihail Kogălniceanu*, București, 1922; N. Cartoian, *Mihail Kogălniceanu*, București, 1926; Lovinescu, *Ist. civ. rom.*, I, 87–114; Petre V. Haneș, *Studii literare*, București, 1925, 89–131; Densusianu, *Lit.rom.*, III, 26–43; Vianu, *Scriitori români*, II, 273–277; N. Cartoian, *Mihail Kogălniceanu*, București, 1936; Em. Haivas, *Aspecte ale criticii lui M. Kogălniceanu*, Cernăuți, 1936; Em. Haivas, *Scriitorul Kogălniceanu*, Cernăuți, 1936; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 167–176, *Ist. lit.* (1982), 173–184; Șerban Cioculescu, *Scriitorul*, RFR, 1941, 7; Petre V. Haneș, *Tinerețe*, București, 1941, 28–68; N. Cartoian, *Mihail Kogălniceanu. Activitatea literară*, București, 1942; Perpessicius, *Jurnal de lectură completat cu Eminesciana*, București, 1944, 85–114; Cioculescu–Streinu–Vianu, *Ist. lit.*, 50–53; Gh. I. Georgescu-Buzău, *Mihail Kogălniceanu înnoitorul*, București, 1947; Popovici, *Romant. rom.*, 377–406; Dan Simonescu, *Contribuția lui M. Kogălniceanu la dezvoltarea și îmbogățirea limbii literare*, CIL, I, 67–87; Dan Simonescu, *Mihail Kogălniceanu ca tipograf și editor la Iași*, SCB, 1957; Dumitru Hâncu, *Kogălniceanu*, București, 1960; Virgil Ionescu, *Mihail Kogălniceanu*, București, 1963; Al. Zub, *Reflecțiile unui pașoptist*, CRC, 1968, 38; Al. Zub, *Scrieri ale lui Mihail Kogălniceanu din vremea mișcării revoluționare de la 1848*, „Studii și articole de istorie”, 1968; Al. Zub, *O schiță de moravuri a lui M. Kogălniceanu necunoscută* (1860), RITL, 1968, 3; *Ist. lit.*, II, 422–446; Ivașcu, *Ist. lit.*, I, 407–422; Haneș, *Studii ist. lit.*, 185–201; Al. Zub, *Asupra unor scrieri ale lui Kogălniceanu din epoca Unirii*, STD, 1970, 4; Paleologu, *Spiritul*, 156–163; Al. Zub, *Mihail Kogălniceanu. 1817–1891. Bibliografie*, București, 1971; Cornea, *Originile*, 492–493, 495, 507–508, 526–527, 570–574; *Ist. filoz. rom.*, I, 253–277; Titus Moraru, *Fiziologia literară*, Cluj, 1972, 105, 119, 144–148; Săndulescu, *Lit. epistolară*, 89–95, 230–237; Piru, *Varia*, I, 64–67; Cioculescu, *Itinerar*, I, 77–79; Cornea, *Oamenii*, 72–83; Maria Platon, „Dacia literară”. *Destinul unei reviste. Viața unei epoci literare*, Iași, 1974, *passim*; [M. Kogălniceanu. *Acte și documente*], DCM, I, 221–280; Alexandru Zub, *Mihail Kogălniceanu istoric*, Iași, 1974; Zăciu, *Lecturi*, 8–28; Al. Bistrițianu, *Teorie și inspirație folclorică la predecesorii lui V. Alecsandri*, București, 1977, 194–243; Nicolae Manolescu, *Arta de a începe romanul românesc*, RL, 1978, 33; Liviu Petrescu, *Începuturile romanului românesc*, VR, 1979, 11; *Dict. lit.* 1900, 479–483; Aug. Z. N. Pop, *Pe urmele lui M. Kogălniceanu...*, București, 1979; Marian Barbu, *Romanul de mistere în literatura română*, Craiova, 1981, 139–143; Călinescu, *Biblioteci*, 7–24; Mănuță, *Lectură, passim*; Cornea, *Aproapele*, 67–116; Manolescu, *Istoria*, I, 206–212; Eugen Simion, *Un geniu al chibzuinței*, RL, 1991, 26, 27; Negojescu, *Ist. lit.*, I, 43–45; Faifer, *Semnele*, 289–291; Zăciu, *Clasici*, 24–38; Al. Zub, *În orizontul istoriei*, București, 1994, 55–61, *passim*; Mănuță, *Analogii*, 46–52; *Dict. analitic*, III, 74–75; *Dict. esențial*, 441–444; Zamfirescu, *Istorie*, II, 46–49, 498–503. L. V.

KOJEVNIKOV, Iuri (19.X.1922, Moscova — 12.X.1992, Moscova), traducător și istoric literar rus. Este fiul scriitorului A. V. Kojevnikov. A absolvit Institutul Militar de Limbi Străine din Moscova, unde a învățat limba română. În 1953 și-a susținut teza de doctorat în filologie despre creația lui Mihail Sadoveanu, devenind, în același an, cercetător științific principal la Institutul de Literatură Universală al Academiei de Științe a URSS. În iunie 1978 își susține teza de doctor docent în științe filologice, având ca temă romantismul în literatura română. Deși a tradus multă poezie (Lucian Blaga, G. Bacovia, Eugen Jebeleanu, M. R. Paraschivescu, Veronica Porumbacu, Mihai Beniuc, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ana Blandiana, Ioan Alexandru) și proză românească (I. L. Caragiale, Mihail Sadoveanu, Vasile Voiculescu, Jean Bart, Zaharia Stancu, Eugen Barbu), **K.** și-a făcut o preocupare de durată din transpunerea în limba rusă și din studierea operei eminesciene, opera clasicului român marcându-i destinul de intelectual. Și chiar atunci când activitatea sa părea îndepărtată de universul eminescian, prezența invizibilă, subconștientă a acestuia îl însoțea, „căci el pătrunsese în suflet tocmai pentru că avea un loc pregătit de mult”. Tot ce fusese realizat până atunci în domeniul traducerii în limba rusă a poeziei lui M. Eminescu, prin F. Korș și V. Lașkov, spre exemplu, a fost depășit prin demersul lui **K.** Începând cu volumul *Stihi* (1950), la care a colaborat cu versiunile în rusește ale poeziilor *Criticilor mei*, *De vorbiți mă fac că n-aud*, *Speranța*, *Lațul*, *Afară-i toamnă*, *De-or trece anii...*, *Peste vârfuri*, *Mai am un singur dor*, *La steaua*, *Dintre sute de catarge*, *Lucașfârul*, și continuând cu un alt volum de versuri, din 1958, alcătuit împreună cu I. Mirimski, cărți la care s-au adăugat apoi alte ediții bilingve româno-ruse, **K.** a contribuit substanțial la transpunerea operei eminesciene în limba rusă. Dar aportul său ca eminescolog nu se reduce la atât. Cunoașterea operei lui Eminescu constituind pentru el o „cotitură decisivă”, nu s-a rezumat la activitatea de traducător, ci după ani îndelungați de studii, timp în care a cunoscut și principalele contribuții românești la exegeza eminesciană, a scris el însuși în limba rusă un amplu studiu, *Mihail Eminescu și problema romantizma în literatură română XIX-ego veka* (1968), cercetare a întregii creații eminesciene pe fondul romantismului românesc și al celui european. Varianta revăzută a cărții a fost tradusă în limba română în 1979, cu titlul *Mihai Eminescu și problema romantismului în literatura română*. Romantismul românesc, scrie **K.**, unul al renașterii naționale, s-a constituit pe un fond popular și luminist, a fost caracterizat de patos civic, de lirism vibrant, de naturism. **K.** a mai publicat în periodice rusești o serie de studii despre Vladimir Korolenko și România, Al. Sahia, Maxim Gorki și România, Mihai Beniuc ș.a.

SCRIERI: *Mihail Eminescu și problema romantizma în literatură română XIX-ego veka*, Moscova, 1968; ed. (*Mihai Eminescu și problema romantismului în literatura română*), tr. și pref. Ariton Vraciu, Iași, 1979; *Romantizm v rumânskoj literature, ego osobennosti i razvitie*, Moscova 1978; *Versuri despre România*, tr. Anton Antonescu și Radu Nicolau, pref. George Muntean, București, 1987. **Traduceri:** Mihai Eminescu, *Stihi*, Moscova, 1950 (în colaborare), *Stihi*, Moscova, 1958 (în colaborare cu I. Mirimski), *Lucașfârul*, Chișinău, 1962, *Poezii — Stihii*, ed.

bilingvă, pref. Aurel Martin, București, 1981; *Rumânskie rasskazi*, Moscova, 1952 (în colaborare cu E. S. Pokramovici); Nicolae Moraru, Aurel Baranga, *Za scestie naroda*, Moscova, 1953; Alexandru Stănescu (Sahia), *Izbrannoe*, Moscova, 1953; Remus Luca, *Ana Nuku*, Moscova, 1956; Zaharia Stancu, *Bosoi*, Moscova, 1958, *Prostâie stihii*, Moscova, 1980; Eugen Barbu, *Severnoe șosse*, Moscova, 1962; Mihail Sadoveanu, *Mitria Kokor*, Moscova, 1964, *Mesto gde nicego ne proizoșlo*, Moscova, 1972; Petre Sălcudeanu, *Lișennî neba*, Moscova, 1969 (în colaborare cu E. S. Pokramovici); V. Voiculescu, *Monastârskie utehi*, Moscova, 1971; Teofil Bușecan, *Studenti*, Moscova, 1971; Lucian Blaga, *Nebânuitete trepte — Nehozennâie stupini*, ed. bilingvă, pref. Valeriu Cristea, București, 1975; G. Bacovia, *Scânteii galbene — Joltâie iskrî*, ed. bilingvă, pref. Mircea Tomuș, București, 1978; *Poeziiia sovremennoi Rumânii*, Moscova, 1979 (în colaborare cu Kiril Kovaldgi).

Repere bibliografice: M. Stivelman, *M. Eminescu și sudba romantizma*, „Voprosi literaturii”, 1969; Natalia Cantemir, Mihai Drăgan, *Un studiu sovietic despre Eminescu*, IL, 1969, 6; D. I. Apetri, *Iuri Kojevnikov — perevodcik liriki Mihaila Eminescu*, „Voprosi russkoj literaturii” (Lvov), 1972, 1; Dumitru Balan, *Poezia rusă din secolul XX*, București, 1997, 449-450, *passim*. I.D.

KORNIS, Else (24.I.1889, Praga — 18.XII.1983, Ottmaring, Germania), traducătoare. **K.** a publicat în 1972 un volum de amintiri, *Kindheit und Jugend im alten Prag*, conținând relatări despre familia sa (tatăl, o fire problematică, se ocupa cu tranzacțiuni comerciale, iar mama ținuse un atelier de modă pentru copii), despre formația ei (a urmat cursurile unei școli de comerț), ca și despre participarea ei, ca novice, cu sfiata caracteristică și deplin entuziasm, la viața literară pragheză, în apropierea lui Franz Kafka, în contact cu Franz Werfel, Willy Hass și Paul Kornfeld, în zona de influență a lui Rainer Maria Rilke, modelul de neegalat al încercărilor ei poetice. În urma căsătoriei cu un comerciant bănățean se mută în 1913 la Timișoara, intrând în relații cu oamenii de litere din acest oraș (Franz Xaver Kappus, Franz Liebhard, Franyó Zoltán). Atrasă de opera poetică a lui Ady Endre, traduce din versurile acestuia. În anul 1950 se stabilește la București, unde publică volume de poezii, numeroase cărți pentru copii, traduceri din literatura română. Câteva dintre aceste volume sunt rezultatul îndelungatei și fructuoasei colaborări cu Lotte Berg, scriitoare originară din Bucovina. Șederea la București ia sfârșit în 1975, când pleacă la New York. Se întoarce în Europa și se stabilește la Centrul Ecumenic din Ottmaring (lângă Augsburg, în Germania), mărturie a fazei târzii a vieții ei fiind paginile din cartea *Tagebuchblätter* (1981), care cuprinde notații lirice vechi și noi. Dintre creațiile contemporanilor, s-a apropiat mai ales de poemele lui Marcel Breșlașu; astfel, transpune în germană *Cântec de leagăn al Doncăi* (1955) și participă la traducerea unei antologii din versurile acestuia (1958). Calea de acces a traducătoarei spre opera poetică a Ninei Cassian a fost literatura destinată copiilor, din care talmăcește mai întâi *Nică fără frică* (1958). Împreună cu Lotte Berg realizează traducerea unei culegeri cuprinzătoare din poezia Ninei Cassian, *Die tägliche Feste* (1963). Merită consemnat faptul că Nina Cassian prețuia la poeta **K.** puritatea suflotească, viziunea clară și blândă asupra lumii, cum și afirmă în cuvântul înainte la volumul

Jahre kommen, Jahre gehen (1964). Împreună cu Lotte Berg s-a ocupat și de tălmăcirea poemelor lui Nicolae Labiș, oferind, în anii '60, cititorului german două culegeri reprezentative. Alte traduceri au în vedere fie literatură mai nouă (Gellu Naum, *Așa-i Sanda*, 1956) sau mai veche, fie pe cea de inspirație folclorică (Petre Ispirescu, *Tinerete fără bătrânețe*, 1962, Anton Pann, *Povestea vorbii*, 1973). Multe versiuni la poezii românești și maghiare i-au apărut în publicații periodice ca „Rumänische Rundschau” și în antologii.

Traduceri: Marcel Breslașu, *Doncas Wiegenlied*, București, 1955, *Gedichte*, București, 1958 (în colaborare); Gellu Naum, *So ist Sanda*, București, 1956; Nina Cassian, *Der tapfere Niki*, București, 1958, *Die täglichen Feste*, București, 1963 (în colaborare cu Lotte Berg); Petre Ispirescu, *Jugend ohne Alter*, București, 1962; Nicolae Labiș, *Erste Liebe*, București, 1963 (în colaborare cu Lotte Berg), *Gedichte*, București, 1969 (în colaborare cu Lotte Berg); Anton Pann, *Sprichwörterammlung oder Die Geschichte des Wortes*, București, 1973.

Repere bibliografice: Alfred Kittner, *Postfață la Else Kornis, Kindheit und Jugend im alten Prag*, București, 1972; *Die rumäniendeutsche Gegenwartsliteratur. Versuch einer Bestandsaufnahme und Interpretation*, „Volk und Kultur”, 1973, 12; Amalia Dănilă, *Die wachsende Rolle der Frau*, „Volk und Kultur”, 1974, 3; Petre Motzan, *Die rumäniendeutsche Lyrik nach 1944*, Cluj-Napoca, 1980, 198-199; Erna Kelp, Ute Maurer, *Kinder- und Jugendliteratur*, București, 1980, 202, 207, 213, 230; A. Ga.[Anneli Ute Gabanyi], *Rumänische Literatur in deutscher Übersetzung*, îngr. Klaus Heitmann, Heidelberg, 1986, 274-306. J.W.

KOTZEBUE, Wilhelm von (19.III.1813, Reval, azi Tallin – 5.XI.1887, Reval, azi Tallin), prozator și traducător. Despre biografia lui **K.**, fiul prolificului autor de comedii August von Kotzebue, există puține date. Asemenea tatălui său, intră de timpuriu în serviciul diplomatic. În 1857 ocupă postul de funcționar superior la Consiliul de Legație din Dresda, mai târziu fiind numit ministru plenipotențiar pentru orașele Karlsruhe, Dresda și Berna. Încă înainte de 1840 venise la Iași și se căsătorise în 1842 cu una dintre fiicele cneazului Gheorghe Cantacuzino și ale Elenei Gorciakof. S-a retras împreună cu soția sa pe moșia Bălușești din județul Roman. Era prieten apropiat cu Mihail Kogălniceanu și cu Alecu Russo. Bun cunoscător al limbii române (a trăit în acest spațiu cultural vreme de cincisprezece ani), **K.** s-a încumetat să facă traduceri din literatura română în limba germană. Poeziile populare publicate de V. Alecsandri i-au stârnit admirația, astfel încât trece la transpunerea parțială a culegerii de balade a poetului român, apărută în 1852-1853, și, în 1857, publică la Berlin volumul *Rumänische Volks poesie*. Tălmăcătorul îi dedică volumul lui V. Alecsandri, din ale cărui colecții transpusesese douăzeci și șase de balade și cântece, printre care *Miorița*, *Constantin Brâncoveanu*, *Toma Alimoș*, *Codreanu*, *Soarele și Luna*, *Mănăstirea Argeșului*, *Ștefăniță Vodă*, *Mihu Cobilu*, *Holera*, *Viadra*, *Blestemul Kira*, *Movila lui Burcel*, *Fata cadiului*, *Cântec popular*, *Biserica din Podoleni* și poemul *Înșiră-te mărgărite*. A inclus în volum și poezii ale lui C. Conachi (*Omule, ființă slabă*), Gh. Sion (*Limba românească*), D. Bolintineanu (*Cântec din exil*), C. Negri (*Cântec popular*), G. Crețeanu (*La junimea română*), C. Negruzzi (*Eu sunt*

român). Evidențiind caracterul net popular al culegerilor lui V. Alecsandri, **K.** descrie, în notele explicative, propriul mod de lucru, care ținea seamă de imperativul fidelității față de versul românesc, dar recurgea și la prelucrări libere. Cu excepția lui *Mihu Cobilu*, transpusă în proză, variantele baladelor sunt realizate „după original într-o formă metrică”, traducătorul străduindu-se să respecte atât construcția versurilor, cât și conținutul semantic. **K.** nu este de acord cu afirmația lui V. Alecsandri potrivit căreia *Miorița* ar fi doar un fragment de baladă, susținând că, dimpotrivă, *Miorița* este o construcție încheiată și că orice adaos ar scădea „marea ei valoare”. În versiunea germană, el se îndepărtează însă de metrica versului original, ceea ce diminuează rezonanța baladei. În ciuda scăderilor inerente oricărui început, tălmăcirea este, totuși, foarte reușită. Cea de-a doua carte a lui **K.**, *Aus der Moldau. Bilder und Skizzen* (1860), este un memorial despre oamenii și relațiile sociale din Moldova, despre evenimentele pe care le trăise acolo. Împărțit în cinci capitole, memorialul evocă momente semnificative: *O vânătoare în Moldova* (despre Leon și Grigore Cantacuzino), *Mănăstirea Tomnatic* (o excursie la mănăstirea Vărațic), *Băile de la Slănic*, *Iarmarocul Sf Ilie din Fălticeni*, *O istorie țărănească*. Cartea a fost tradusă în limba română de A. (inițială sub care se ascunde Anna Rosetti-Maiorescu) și publicată mai întâi în „Convorbiri literare”. În romanul *Laskar Viorescu (Ein moldauesches Genrebild*, Leipzig, 1863), încheiat încă din anul 1856, **K.** descrie moravurile societății înalte din Moldova la jumătatea secolului al XIX-lea. Autorul dovedește un acut simț de observație, solide cunoștințe despre țara în care se stabilise și locuitorii printre care trăise. Tot Anna Rosetti-Maiorescu traduce romanul, publicându-l în 1892. N. Iorga a identificat multe personaje ale romanului, cercetând documente din arhivele unor veci familii boierești (Lascăr Viorescu, de pildă, era boierul Lascăr Bogdan). Atașamentul lui **K.** față de cultura și istoria românilor este apreciat de Academia Română, care în anul 1884 îl alege membru onorific.

SCRIERI: *Aus der Moldau. Bilder und Skizzen*, Leipzig, 1860; ed. (*Din Moldova. Descrieri și schițe*), tr. [Anna Rosetti-Maiorescu], București, 1884; *Laskar Viorescu (Ein moldauesches Genrebild)*, Leipzig, 1863; ed. (*Lascăr Viorescu. O icoană a Moldovei din 1851*), tr. A.M. [Anna Rosetti-Maiorescu], Iași, 1892. **Traduceri:** *Rumänische Volks poesie*, Berlin, 1857.

Repere bibliografice: N. Iorga, *Wilhelm von Kotzebue și momentul de prefacere modernă a societății moldovenești*, AAR, memoriile secției istorice, t. XV, 1934; Neculai Stețcu, *Note despre Wilhelm von Kotzebue*, „Apostolul”, 1942, 5; Constantin Turcu, *Un călător german acum un veac prin județul Neamț: Wilhelm de Kotzebue*, Piatra Neamț, 1942; Horst Fassel, *Rumänische Stoffe der deutschen Literatur*, „Forschungen”, 1981, 1; Rusu, *Membrii Academiei*, 450. A.Gf.

KOVÁCS Albert (29.II.1928, Ceauș, j. Mureș), teoretician, critic și istoric literar. Este fiul Agnetei și al lui Gligore Kovács, țărani. Urmează Colegiul Reformat din Târgu Mureș și în 1948 se înscrie la Facultatea de Filologie a Universității din Cluj. După un an de studii la secția de limba maghiară și limba rusă, obține o bursă de studii în Uniunea Sovietică, iar la întoarcerea

în țară, devine, în 1956, asistent la Catedra de filologie rusă a Institutului „Maxim Gorki” din București. Își ia doctoratul în filologie la Universitatea „M.V. Lomonosov” din Moscova (1959). Din 1990 este profesor la Facultatea de Limbi Străine a Universității din București. În 1968 devine membru al Societății Internaționale „Dostoievski”, iar din 1997, președinte al acesteia. Publică, în colaborare, cursuri universitare, precum și numeroase articole, studii și eseuri de specialitate în reviste literare prestigioase. A semnat traduceri din scrierile lui Asztalos István, Sütő András, Sorin Titel și F.M. Dostoievski.

În intenție, studiul *Poetica lui Dostoievski* (1987) este unul polemic, K. încercând să le răspundă celor care îl consideră pe scriitorul rus doar un investigator al sufletului bolnav și un stilist precar. Autorul demonstrează că pentru Dostoievski frumosul este o valoare fundamentală, ca autoafirmare a omului în lupta cu realitățile contrare aspirației spre armonie și echilibru. Analizându-i evoluția, K. vorbește, pe urmele lui Mihail Bahtin, despre polifonia romanului dostoievskian, prilej al unui excurs dens dedicat naratologiei. Un capitol identifică arhetipuri ale „psihologiei blestemate”, urmărită în sincronie: dedublarea (sensul metafizic al sciziunii sufletului uman) și corelarea asociativ-contrastivă a personajelor (conștiința sfâșiată, ca ipostază a dublului, în *Demonii, Adolescentul și în Frații Karamazov*, cu analize ale aspectelor fiziopatologice, psihice și spirituale). O analiză amplă este dedicată motivelor bipolare: universul obiectual, spațiul și timpul, natura și nemărginirile cosmice, ambianța protectoare/ amenințătoare a locurilor ș.a. Volumul *Frumosul pur. Poetici clasice și moderne* (2000) reunește eseuri și studii publicate în presa anilor '80: discursuri de critică și teorie literară bazate pe elementele poeticilor clasice, aristotelice sau poststructuraliste, având toate ca punct de convergență ceea ce autorul numește „cap de serie axiologică”, indeterminatul „frumos”, categorie supremă a idealului și a valorii. Textele în care se analizează metodele școlii formale ruse și ale comparatismului lui D. Caracostea sunt pledoarii pentru actualitatea unor mai vechi concepte, pornindu-se de la întemeierea lor științifică. Un studiu comparatist este dedicat influenței lui Tristan Tzara în literatura maghiară, un altul poeziei futuriste a lui Vladimir Maiakovski în relație cu activitatea școlii formale ruse. Studii speciale sunt dedicate lui Anton Cehov, Maxim Gorki, Ivan Bunin, Leonid Andreev, Serghei Esenin; importante sunt analizele comparatiste privind ipostazele dedublării la Ady Endre și Esenin, definirea poeticilor romanului la Bulgakov și Pasternak, iar trei studii mai recente au în vedere prozele lui Soljenițan, Vasili Grossman și Cinghiz Aitmatov. Volumul *Dostoievski: Quo vadis homo?* (2000), subintitulat *Sensul existenței și criza civilizației*, vine în prelungirea studiilor și cursurilor universitare ale autorului. O secțiune importantă este ocupată de descrierea sistemului axiologic al lui Dostoievski: valorile ontologice ale iubirii active și ale nevoii de ideal (probleme legate de existența cosmică, istorică și umană, de transcendent), valorile etice ale credinței, considerate de romancier nu teologal, ci filosofic (normele morale – conștiința, fericirea, binele), valorile gnoseologice, care pun problema răului instaurat în gândirea

reflexivă ca rezultat al „conștiinței sfâșiate” (cunoaștere rațională și intuitivă), în sfârșit, valorile estetice ale paradigmei dostoievskiene, întemeiată pe echivalența frumos-Hristos-ideal (specificul artei ca fenomen al conștiinței). Două subcapitole ale cărții analizează cursul lui Nichifor Crainic despre spiritualitatea dostoievskiană și contribuția lui Valeriu Cristea la cercetările asupra scriitorului rus.

SCRIERI: *Poetica lui Dostoievski*, București, 1987; *Frumosul pur. Poetici clasice și moderne*, București, 2000; *Dostoievski: Quo vadis homo? Sensul existenței și criza civilizației*, București, 2000. **Traduceri:** *Dostoievski despre literatură și artă*, București, 1989 (în colaborare cu Nicolae Iliescu).

Repere bibliografice: Mihai Zamfir, „*Poetica lui Dostoievski*”, RL, 1987, 29; Gabriel Dimisianu, „*Poetica lui Dostoievski*”, TRB, 1988, 360; Cornelia Cârstea, „*Poetica lui Dostoievski*”, R, 1988, 5; Constantin Crișan, *Visul hermeneutic*, VR, 1988, 8; Kozma Dezső, *Művek, műfajok, „Látó”*, 1990, 3; Cornelia Cârstea, *Dostoievski la cumpăna veacurilor*, ALA, 2001, 2; Ioan Holban, *Posteritatea lui Dostoievski*, RL, 2001, 48. E.M.

KOVALDJI, Kiril (14.III.1930, Tașlăk-Bugeac), traducător. După ce a absolvit, în 1954, cursurile Institutului de Literatură „Maxim Gorki” din Moscova, a lucrat ca ziarist la Chișinău, la „Tineretul Moldovei” și „Oktombrie” (din 1957, „Nistru”). Din 1960 s-a stabilit la Moscova, unde a funcționat la Uniunea Scriitorilor și ca ziarist.

Bun cunoscător al limbii române și al limbii ruse, deprinse încă din copilăria petrecută în satul său natal din Bugeac, K. a început să traducă mai întâi din scrierile colegilor săi români de studenție moscovită: Tiberiu Utan, Petre Sălcudeanu, Toma George Maiorescu, Alexandru Simion și Ioan Grigorescu. A trecut apoi la scriitori precum Mihai Eminescu, George Coșbuc, Tudor Arghezi, G. Bacovia, Zaharia Stancu, Eugen Jebeleanu, Mihai Beniuc, Virgil Teodorescu, Nina Cassian, Ana Blandiana, Marin Sorescu, Ioan Alexandru, Mircea Dinescu, astfel că în 1979 putea să tipărească, în colaborare cu Iuri Kojevnikov un florilegiu poetic substanțial. S-a dovedit capabil să le înțeleagă celor tălmăciți „spiritul și personalitatea, procedând în fiecare caz cu o salutară deferență izvorâtă din convingerea că servește o mare literatură, demnă de a fi cunoscută de cititorii de limbă rusă în toată autenticitatea ei” (Ioan Grigorescu). A tradus și proză, alegând scrieri de Zaharia Stancu, Eugen Barbu, Titus Popovici, Marin Sorescu, Fănuș Neagu, Ioan Grigorescu. În volumul, în limba rusă, *Numărătoare inversă* (Moscova, 2003), K. include poezii despre România și evocări ale unor scriitori români. De altfel, din creația sa poetică a apărut în românește o selecție, *După-amiază* (1985), în transpunerea lui Nicolae Teică.

Traduceri: Eugen Barbu, *Jama*, Moscova, 1971 (în colaborare cu I. Ogorodnikova); Gheorghe Gheorghiu, *Vesennii snegopad*, Moscova, 1979; Virgil Teodorescu, *Zvezdnaia zemlia*, Moscova, 1979; *Poeziiia sovremennoi Rumâniî*, Moscova, 1979 (în colaborare cu Iuri Kojevnikov).

Repere bibliografice: N. Atarov, *Limunskie straniți*, „Novăi mir”, 1970, 7; G. Perov, *Goroda i liudi*, „Kodri”, 1971, 5; Ioan Grigorescu, *Prefață la Chiril Covalgi. După-amiază*, tr. Nicolae Teică, București, 1985; Al. Simion, *O lumânare în vânt*, CC, 1997, 1-2; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 280. I.D.

KRASSER, Harald (3.X.1906, Sebeș-Alba — 16.IV.1981, Freiburg im Breisgau, Germania), traducător și publicist. După examenul de maturitate, susținut în 1924 la Sibiu, **K.** a studiat germanistica, istoria și istoria artelor la universitățile din Leipzig și Heidelberg, atras în aceste centre culturale mai ales de filologii Friedrich Gundolf și Herman August Korff, precum și de istoricul de artă Wilhelm Pinder. Trece, în ianuarie 1930, examenul de licență la Universitatea din Cluj. Își începe activitatea didactică la Sebeș-Alba (profesor de gimnaziu, 1930-1932), continuând-o la Cisnădie (director al Școlii Germane, 1937-1942) și la Sibiu, ca referent școlar al Consistoriului Superior al Bisericii Evanghelice din România (1935-1937), profesor la Seminarul pedagogic (1942-1948), și la alte școli. În 1957 este angajat la Catedra de germanistică a Universității din Cluj. Arestat, sub pretext politic, în toamna anului 1959, va fi eliberat în 1960, după câteva luni de anchetă, dându-i-se posibilitatea de a lucra cu normă de cercetare în cadrul Universității clujene. Revenit la Catedra de germanistică, este nevoit în 1963 să solicite pensionarea din cauza sănătății subrezite. Emigrează în 1976 în Germania, stabilindu-se pentru ultimii ani de viață la Freiburg im Breisgau.

După debutul publicistic din 1930, **K.** va oferi cititorilor numeroase contribuții de istorie literară transilvăneană, va scrie critică literară și va contribui la propagarea literaturii române și germane prin traduceri, antologii și ediții. Publică, de asemenea, cronici dramatice și studii de istorie a teatrului, comentarii de artă plastică contemporană și lucrări de istoria artelor. Între anii 1936 și 1939 este redactorul responsabil al revistei „Klingsor” din Brașov, o publicație găzduind numeroase prezențe românești. Îmboldul de a se ocupa de promovarea literaturii române prin traduceri îl primise în 1935 la București, unde petrecuse o jumătate de an ca meditator. Va nota mai târziu, într-o scurtă autobiografie (1963): „Împrejurarea fericită de a găsi acces la un cerc de scriitori români frunțași m-a îndreptat într-o direcție de preocupări spirituale care urma să mă solicite de atunci înainte mult: traducerea literaturii române.” Îi cunoscuse la București pe Ion Pillat — care pentru **K.** jucase rolul decisiv în deschiderea căilor de acces spre verbul liric românesc —, pe V. Voiculescu ș.a. Contacte va avea mai târziu și cu Lucian Blaga. Transpunerile în limba germană i-au apărut mai ales în „Klingsor”. Efortul lui a culminat în antologia *Herzschlag der Erde* (1942), care înmănușează traduceri din versurile lui V. Voiculescu, grupate după criterii tematice. Corespondența purtată de **K.** cu editurile bucureștene la care i-au apărut tălmăcirile ilustrează migala cu care lucra. Punctele sale de vedere sunt bine argumentate, opțiunile de traducător cu experiență și de stilist încercat al limbii germane, plauzibile. În general, el a fost un susținător al autenticului în textura traducerii, al preluării nealterate a originalului, fără a deveni partizanul textului împetrișat cu elemente străine spiritului limbii germane. E lesne astfel de înțeles că scriitura atât de particulară a lui Ion Creangă va mobiliza în traducător întregul efort de a fi cât mai

aproape de substanța narativă a humuleșteanului. Reeditățile versiunilor datorate lui **K.** atestă reușita demersului său.

Traduceri: Mihail Sadoveanu, *Nechifor Lipans Weib*, München, 1936, *Das Wirtshaus der Ancuța*, București, 1961; V. Voiculescu, *Herzschlag der Erde*, Leipzig, 1942; Ion Creangă, *Erinnerungen aus der Kindheit*, București, 1950, *Der Weisse Mohr und andere Märchen und Erzählungen*, București, 1952; A.I. Odobescu, *Fürst Mihnea der Böse*, București, 1953; Constantin Prisnea, *Das Land der Weine*, București, 1961; Gala Galaction, *Am Ufer der Vodislava*, București, 1962; Liviu Rebreanu, *Die Abrechnung*, București, 1964 (în colaborare cu Egon Weig); Ion Agârbiceanu, *Fefelega und die Mähre*, București, 1965; G. Călinescu, *Das Leben Mihai Eminescus*, București, 1967.

Repere bibliografice: Horst Anger, *Die drei Hauptwege. Harald Krasser 65*, „Karpaten-Rundschau”, 1971, 40; Wolf von Aichelburg, *Vermittler höchsten Ranges. Zu Harald Krassers 65. Geburtstag*, „Neuer Weg”, 1971, 9 octombrie; Wolf von Aichelburg, *Harald Krasser*, „Zeitschrift für Siebenbürgische Landskunde”, 1982, 1; Joachim Wittstock, *Harald Krasser, traducător din literatura română*, „Euphorion”, 1990, 5,6. J.W.

KREMnitz, Mite (4.I.1852, Greifswald, Germania, — 18.VII.1918, Berlin), prozatoare și traducătoare. Fiică a chirurgului Adolf von Bardeleben, **K.** s-a căsătorit cu Wilhelm Kremnitz, care se va stabili în 1875 la București, ca medic al Curții regale. În cei peste douăzeci de ani petrecuți în România, a învățat bine românește, a citit multă literatură și a primit în

saloanele ei oameni de litere, poeți, artiști și politicieni. După moartea soțului ei, s-a întors, în 1898, în Germania.

Înzestrată cu ușurință la scris, cu sensibilitate, dar și cu o cultură solidă, a considerat un privilegiu ocazia de a oferi cititorilor germani mostre de literatură română prin mijlocirea traducerilor. Ei îi revine meritul de a fi introdus literatura română în câteva saloane literare din Germania. S-a orientat preponderent spre proză și a colaborat cu traduceri la diverse publicații din România și din Germania. Chiar în primul număr al publicației „Bukarester Salon” (1883) transpune povestirea lui Ioan Slavici *Acul și ața*; colaborează frecvent la „Romänische Revue”, unde publică tălmăciri din Slavici (*Pădureanca*), Petre Ispirescu (*Sarea în bucate*), dar mai ales din poeziile lui Mihai Eminescu (*Cântec de dragoste*). Primul volum cu traduceri din proza românească, intitulat *Rumänische Skizzen*, apare în 1877 la București, o altă culegere adăugită tipărindu-se în 1880 la Leipzig. În prefață K. informează cititorul de limbă germană asupra istoriei și culturii române, marcând momentele mai importante (tipăriturile lui Coresi sau scrierile cronicarilor), dar și strădaniile recent înființatei Academii Române întru ridicarea culturală a românilor. Volumul cuprinde narațiuni variate, puse laolaltă nu după un criteriu anume: *La crucea din sat*, *Popa Tanda*, *Cei doi feți cu stea în frunte* de Ioan Slavici, *Popa Gavril și Cucoana Nastasia* de Iacob Negruzzi, *Șanta* de N. Gane, portretul domnitorului din *Mihnea Vodă cel Rău* de A.I. Odobescu. În a doua ediție este adăugată și tălmăcirea povestirii *Noaptea Sf. Andrei* a lui N. Gane. O atracție deosebită manifestă K. față de narațiunile populare românești. În 1882 publică un volum de povești, *Rumänische Märchen*, conținând douăzeci de piese selectate din culegerile lui Slavici, Ion Creangă, Petre Ispirescu, Miron Pompiliu, T.M. Arsenie. De data aceasta traducătoarea reușește să dea versiuni scutite de prețiozitățile la care recusesse până atunci, respectând firul narațiunii, înviorat adesea de dialoguri. Carmen Sylva îi solicită la un moment dat colaborarea la întocmirea unei antologii de poezie românească, iar K. optează în primul rând pentru lirica lui Mihai Eminescu, pe care îl cunoștea personal. Rodul acestei cooperări este *Rumänische Dichtungen*, apărută în trei ediții, la Leipzig în 1881 și în 1885, la Bonn în 1882. Aici sunt adunate traduceri din creația eminesciană, printre care *Scrisoarea I*, *Scrisoarea II*, *Doina*, *Revedere*, *La steaua*, *Luceafărul*. La acestea se adaugă transpuneri din alți poeți pe atunci la modă. K. își leagă așadar numele de prima transpunere în germană a *Luceafărului*, ezitantă, este drept. Față de Eminescu, K. a nutrit un sentiment

de adâncă admirație. În 1910 i-a dedicat esul *Der rumänische Lenau*, apărut în „Preussische Jahrbücher” din Berlin. Cu ocazia prezentării vieții și operei „celui mai mare poet al românilor”, K. dezvăluie și un proiect de redactare în comun a unui lexicon românesc, ale cărui schițe preliminare rămăseseră însă în sertarele ei. În 1917 îi apare la München un ultim volum de tălmăciri din literatura română, antologia intitulată *Die Fäulnis Rumäniens im Lichte rumänischer Dichter und Schriftsteller*. Alături de poezii ale lui Eminescu (reluat din *Rumänische Dichtungen*), traducătoarea se oprește asupra prozei lui Ioan Slavici (*Budulea Taichii*), Al. Vlahuță și Iacob Negruzzi. Mai mult, tălmăcește și două scene din *O scrisoare pierdută* de I. L. Caragiale. În prefață se amintește și de o colaborare între K. și I. L. Caragiale la o compoziție liberă în germană după modelul *Scrisorii pierdute*, piesa, concepută în patru acte, urmând să se numească *Alegeri de Cameră*, „o burlescă românească de moravuri”. Antologia mai cuprinde articole semnate de I.L. Caragiale (*Muzele și Teatrul Național din București*) și T.C. Văcărescu (*Participarea României la războiul din 1877-1878*). K. s-a afirmat și ca o apreciată scriitoare de limbă germană. Sub pseudonimul Allan George, a publicat proze reflectând realități sociale și culturale ale românilor printre care trăise. Astfel, în 1882 editează la Leipzig romanele *Radu și Principele Dumitru*, reunite în volumul *Aus der rumänischen Gesellschaft*. A scris romane și nuvele cu subiecte din viața românilor, de cele mai multe ori oameni simpli, implicați în destine dramatice: *Ausgewanderte*, *Siegerin Zeit*, *Fatum*, *Eine Hilflose*, *Herr Baby*, *Mutter unbekannt*. Mărturie a relațiilor strânse cu familia regală stau cărțile dedicate regelui Carol I (*König Karl von Rumänien. Ein Lebensbild*, 1903) și activității literare a reginei (*Carmen Sylva. Eine Biographie*, *Carmen Sylva. Ein Lebensbild der Dichterin*). Dintre operele publicate împreună cu Carmen Sylva, sub pseudonimul Dito und Idem, menționabil este romanul *Astra*, tradus de G. I. Ionnescu-Gion în 1887 și apărut în șase ediții.

Traduceri: *Rumänische Skizzen*, București, 1877; *Neue rumänische Skizzen*, Leipzig, 1880; *Rumänische Dichtungen*, Leipzig, 1881 (în colaborare cu Carmen Sylva); *Rumänische Märchen*, Leipzig, 1882; *Die Fäulnis Rumäniens im Lichte rumänischer Dichter und Schriftsteller*, pref. Hermann Kienzl, München, 1917.

Repere bibliografice: L.V. Fischer, *Die rumänische Literatur in Deutschland. Ein Repertorium*, „Romänische Revue”, 1885; Predescu, *Encicl.*, 304-305; Victor Morariu, *Prima traducere germană a „Luceafărului”*, Cernăuți, 1940, 1-15; Walter Engel, „Romänische Revue”, Timișoara, 1978, 43, 45, 52-53; C. Popescu-Cadem, *Mite Kremnitz – 150 de ani de la naștere*, JL, 2000, 1-4. A.G.